AUGUSTINI BARBOSÆ,

I. V. D. LUSITANI,

EPISCOPI UGENTINI,

COLLECTANEA IN CODICEM JUSTINIANI.

Digitized by Google

Digitized by Google

AUGUSTINI
BARBOSÆ,
I. V. D. LUSITANI,
PROTONOTARII APOSTOLICI,

OLIM S. CONGREGATIONIS INDICIS CONSULTORIS,
& inſignis Eccleſiæ Vimaranenſis Theſaurarij Majoris.

POSTMODVM VERO' EPISCOPI VGENTINI,
& à Conſiliis D. PHILIPPI IV. Hiſpaniarum Regis Catholici,

COLLECTANEA
IN CODICEM IUSTINIANI,
ex Doctoribus tum priſcis, tum neotericis.

TOMUS PRIMUS.

TRES LIBROS PRIORES CODICIS CONTINENS.

Cum Summariis, & ſex Indicibus, I. & II. Titulorum, III. Legum, IV. Authenticarum, V. Legum incidenter diſcuſſarum, VI. Rerum & Verborum notabilium.

Opus tam in ſcholis, quàm in foro verſantibus apprimè neceſſarium, ac vtile.

EDITIO ULTIMA PRIORIBUS EMENDATIOR.

LUGDUNI,
Sumptibus LAURENTII ARNAUD, PETRI BORDE, JOANNIS, & PETRI ARNAUD.

M. DC. LXXIX.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

REGI REGVM,
ET
DOMINO
DOMINANTIUM,
AUGUSTINUS BARBOSA
D. D.

CUI potiùs quàm Tibi (SAPIENTISSIME LEGISLATOR, ET SUMME RERUM OMNIUM ARBITER,) has meas in Juſtinianeum Codicem elucubrationes, & primum Collectaneorum volumen offeram, cùm à Te omnis vera Juris notitia derivetur. Æquiúſne aliquid eſſe poteſt, quàm ut radij ad ſuum Solem, ſtillæ ad rivos, rivi & aquarum divortia ad fluvium, fluvij denique ad fontes, imò fontes & ſcaturigines ad Oceanum, tanquam ad primam ſcatebram revocentur? ut Tu Salomonis verbis nos admones, Omnia flumina intrant in mare, & Eccl. 1. v. 7.

mare non redundat: ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant. Tu ſcilicet, SUPREME RERUM OMNIUM PARENS, legem æternam, id eſt, primigeniam, in ipſa æternitatis immenſitate, & ante omnia temporum ſpatia mente complexus es, & illam ipſam tunc longè illuſtriùs promulgaſti, vt cum Angelico Doctore loquar, quam poſtea in Sinæo & fumanti montis Orebi vertice repetito tonitruorum fragore, & intermicantibus fulgetris edixeris, licèt ſine verbis, & voce, dum Verbum tuum, id eſt omnis Eloquentiæ exemplar, & hypoſtaticam illam Sapientiam æternam mente parturiſti. Nimirum tunc elinguis & facundus eras, dum verba omnia uno Verbo, & rerum omnium creandarum ac poſſibilium ſeriem eloquentiſſimo licèt ſilentio eloquereris, & fœcunda eloquentia Filium, ac illum Sermonem tuum *Pſal.109. Eccl.24.* ſubſtantialem & ſubſiſtentem ex intellectu, tanquam ex utero & ore ante Luciferum effunderes. Tu deinde poſtquam hunc Orbem aſpectabilem molitus es, hanc legem & Codicem tuum incorruptum ſervandum hominibus etiam pœnarum æternarum interminatione denunciaſti, non alia præconis voce, quàm conſcientiæ perpetua expoſtulatione, quam ipſæ etiam Barbaræ nationes, & efferatæ Gentes audire coguntur. Quis enim

poteſt

poteſt ad internum illum fremitum conquerentis Rationis, & nativam veluti clarigationem obſurdeſcere? Parum tamen fuiſſent hæc omnia, niſi etiam Filium tuum ad nos delegaſſes, ut humana voce tonaret, & quà flexanimâ Eloquentiâ, quà miraculis ad obſequium & ſanctionum tuarum obſervationem hortaretur. Ego igitur earum toties violatarum reus, & criminum meorum conſcius ſtatui exiguo hoc Commentationum mearum munuſculo tuam Bonitatem demereri, ut omnibus, qui has notas meas lecturi ſunt innoteſcat, hunc laborem eo conſilio à me ſuſceptum, Tibíque REGI Regum dicatum, ut à tua indulgentiſſima liberalitate, licèt læſæ ſæpiùs Majeſtatis tuæ perduellis, cœlum tandem aliquando accipiam, quod unum maximè & expeto, & expecto.

APPRO

APPROBATIO DOCTORVM.

NOs infraſcripti Sacræ Theologiæ Doctores fidem facimus legiſſe ac perlegiſſe librum cui titulus eſt, Doctoris AVGVSTINI BARBOSÆ *Collectanea Doctorum in Codicem Iuſtiniani*, nihilque in eo fidei Catholicæ, Apoſtolicæ, Romanæ, aut bonis moribus contrarium reperiſſe. Lugduni die 13. Maij 1637.

Fr. BERNARDINUS MOLLIASSON.

Fr. BONAVENTURA DE LA CLOISTRE, Guardianus Conventus S. Bonaventuræ.

Conſenſus D. Vicarij Generalis Subſtituti.

PErſpectis à Nobis præfatorum in Theologia Doctorum approbationibus, hoc Opus, cui inſcriptiò eſt, *Collectanea Doctorum in Codicem Iuſtiniani*, Authore AVGVSTINO BARBOSA, ſub prælum mittendi, & in lucem edendi vltrò facimus facultatem. Lugduni Idibus Maij M. DC. XXXVII.

DEVILLE Vic. Gen. Subſt.

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

LUDOVICUS XIV. Dei gratiâ Galliarum, & Nauarræ Rex Chriſtianiſſimus, ſingulari Privilegio ſanxit, ne quis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines, intra decem annos à die finitæ impreſſionis computandos imprimat, ſeu typis excudendos curet, & venales habeat libros, tam editos, quàm edendos, *D. D. Auguſtini Barboſæ Luſitani, I. V. D. Epiſcopi Vgentini*, &c. præter PHILIPPVM BORDE Bibliopolam Lugdunenſem, aut illos quibus ipſemet conceſſerit: Prohibuit inſuper eadem auctoritate Regia omnibus ſuis ſubditis eoſdem libros extra Regni ſui limites imprimendos curare, vel quempiam vbicumque fuerit, ad id agendum impellere ac inſtigare, ſine conſenſu dicti PHILIPPI BORDE. Idque omne ſub confiſcatione librorum, aliiſque pœnis contra delinquentes expreſſis, vti latiùs patet in litteris datis Pariſiis, die 6. Februarij 1668.

Ex mandato Regis Signatum DENIS.

Hæc vltima editio deſiit excudi die 23. Aprilis 1679.

SERIES

INDEX PRIMUS
TITULORUM,
Ordine librorum, & materiarum.

CODICIS

CONST. I. De novo Codice faciendo. pag.2.col.1

II. De Juſtinianeo Codice confirmando. 3.1

III. De emendatione Codicis. 4.1

LIBRI PRIMI

TIT. j. De ſumma Trinitate, & Fide Catholica, & vt nemo de ea contendere audeat. 5

ij. De ſacroſanctis Eccleſiis, & de rebus, & privilegiis earum. 9.1

iij. De Epiſcopis & Clericis, & orphanotrophis, & xenodochis, & brephotrophis, & prochotrophis, & aſceteriis, & Monachis, & privilegiis eorum, & caſtrenſi peculio, & de redimendis captivis, & de nuptiis Clericorum vetitiis, ſeu permiſſis. 41.1

iv. De Epiſcopali audientia, & diverſis Capitulis, quæ ad jus, curámque & reverentiam pertinent Pontificalem. 83.2

v. De Hæreticis, & Manichæis, & Samaritiis. 93.2

vj. Ne ſanctum Baptiſma iteretur. 101.2

vij. De apoſtatis. 102.2

viij. Nemini licere ſignum Salvatoris Chriſti humi, vel in ſilice, ſeu marmore, aut inſculpere, aut pingere. 105.1

ix. De Judæis, & Cœlicolis. ibid.2

x. Ne Chriſtianum mancipium hæreticus, vel Judæus, vel paganus habeat, vel poſſideat, vel circuncidat. 109.2

xj. De Paganis, & ſacrificiis, & templis eorum. 110.1

xij. De his, qui ad Eccleſias confugiunt. 111.2

xiij. De his, qui in Eccleſiis manumittuntur. 115.2

xiv. De legibus & conſtitutionibus Principum, & edictis. 116.1

xv. De mandatis Principum. 123.1

xvj. De Senatuſconſultis. 124.1

xvij. De veteri jure enucleando, & de auctoritate Juriſprudentum, qui in Digeſtis referuntur. ibid.2

xviij. De juris & facti ignorantia. 128.1

xix. De precibus Imperatori offerendis. 133.2

xx. Quando libellus Principi datus litis conteſtationem faciat. 139.1

xxj. Ut lite pendente, vel poſt provocationem, aut definitivam ſententiam nulli liceat Imperatori ſupplicare. ibid.2

xxij. Si contra jus, vel vtilitatem publicam vel per mendacium fuerit aliquid poſtulatum, vel impetratum. 140.2

xxiij. De diverſis reſcriptis, & pragmaticis ſanctionibus. 143.1

xxiv. De ſtatuis, & imaginibus. 146.1

xxv. De his qui ad ſtatutas confugiunt. ibid.2

xxvj. De officio Præfecti prætorio Orientis & Illyrici. 147.1

xxvj. De officio Præfecti prætorio Africæ, & omni ejuſdem diœceſeos ſtatu. 148.1

xxviij. De officio Præfecti Urbi. 149.2

xxix. De officio Magiſtri militum. 150.2

xxx. De officio Quæſtoris. 151.1

xxxj. De officio Magiſtri officiorum. 152.1

xxxij. De officio Comitis ſacrarum largitionum. 153.1

xxxiij. De officio Comitis rerum privatarum. ibid.2

xxxiv. De officio Comitis ſacri Palatij. ibid.

De officio Comitis ſacri patrimonij. 154.1

xxxv. De officio Proconſulis & Legati. ibid.2

xxxvj. De officio Comitis Orientis. ibid.

xxxvij. De officio Præfecti Auguſtalis. 155.1

xxxviij. De officio Vicarij. ibid.

xxxix. De officio Prætoris. ibid.2

xl. De officio Rectoris provinciæ. 156.1

xlj. De officio Præfecti vigilum. 158.2

xlij. De officio civilium iudicum. ibid.

xliij. De officio militarium iudicum. 159.1
xliv. Ne Comitibus rei militaris, vel tribunis lavacra præſtentur. ibid.2
xlv. De officio diverſorum judicum. 160.1
xlvj. Ut omnes judices, tam civiles, quàm militares, poſt adminiſtrationem depoſitam per quinquaginta dies in civitatibus, vel certis locis permaneant. 161.2
xlvij. De officio ejus, qui vicem alicujus judicis, vel præſidis obtinet. 162.2
xlviij. De Aſſeſſoribus, domeſticis, & Cancellariis judicum. 163.2
xlix. De annonis, & capitatione adminiſtrantium, & eorum Aſſeſſorum, aliorúmve publicas ſolicitudines gerentium, vel eorum, qui aliquas conſequuti ſunt dignitates. 167.1
l. De contractibus judicum, vel eorum, qui ſunt circa eos, inhibendis, donationibus in eos faciendis, & ne adminiſtrationis tempore proprias ædes ædificent ſine ſanctione pragmatica. ibid.
lj. De modo mulctarum quæ à judicibus infliguntur. 169.2
lij. De defenſoribus civitatum. 171.1
liij. De Magiſtratibus municipalibus. 172.2

LIBRI SECUNDI

Tit. j. DE edendo. 173.1
ij. De in jus vocando. 177.1
iij. De pactis. 179.1
iv. De tranſactionibus. 197.1
v. De errore calculi. 216.2
vj. De poſtulando. 217.2
vij. De Advocatis diverſorum judiciorum. 223.1
viij. De Advocatis diverſorum judicum. 229.1
ix. De Advocatis fiſci. 233.1
x. De errore Advocatorum, vel libellos, ſeu preces concipientium. 234.1
xj. Vt quæ deſunt Advocatis partium, judex ſuppleat. ibid.2
xij. Ex quibus cauſis infamia irrogetur. 235.1
xiij. De Procuratoribus. 239.1
xiv. Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus præſtare, vel actiones in ſe transferre. 249.1
xv. De his, qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt, vel eorum nomina in lite prætendunt. 251.1
xvj. Ut nemo privatus titulos prædiis ſuis, vel alienis imponat, vel vela regia ſuſpendat. ibid.2
xvij. Vt nemini liceat ſine judicis auctoritate ſigna imprimere rebus, quas alius detinet. 252.2
xviij. Ne fiſcus, vel Reſpubl. procurationem alicui patrocinij cauſa in lite præſtet. 253.1
xix. De negotiis geſtis. ibid.2
xx. De his, quæ vi, metúſve cauſa geſta ſunt. 260.1
xxj. De dolo malo. 265.1
xxij. De in integrum reſtitutione minorum 25. annis. 268.1
xxiij. De filiofam. minore. 271.1
xxiv. De fidejuſſoribus minorum. 272.2
xxv. Si tutor, vel curator intervenerit. 274.1
xxvj. Si in communi, eadémque cauſa reſtitutio poſtuletur. 275.1
xxvij. Si adversùs rem judicatam reſtitutio poſtuletur. 276.1
xxviij. Si adversùs venditionem. 178.2
xxix. Si adversùs venditionem pignorum. 283.2
xxx. Si adversùs donationem. 284.2
xxxj. Si adversùs libertatem. 285.1
xxxij. Si adversùs tranſactionem, vel diviſionem minor reſtitui velit. 287.1
xxxiij. Si adversùs ſolutionem à tutore, vel à ſe factam. 288.1
xxxiv. Si adversùs dotem reſtitutio poſtuletur. 290.1
xxxv. Si adversùs delictum. 291.1
xxxvj. Si adversùs vſucapionem. 292.2
xxxvij. Si adversùs fiſcum reſtitutio poſtuletur. 293.1
xxxviij. Si adversùs creditorem. 295.1
xxxix. Si minor ab hæreditate abſtineat. 296.2
xl. Si vt omiſſam hæreditatem, vel bonorum poſſeſſionem, vel quid aliud acquirat. 298.2
xlj. In quibus cauſis reſtitutio in integrum non eſt neceſſaria. 299.1
xlij. Qui, & adversùs quos in integrum reſtitui non poſſunt. 301.2
xliij. Si minor ſe majorem dixerit. 303.2
xliv. Si ſæpiùs in integrum reſtitutio poſtuletur. 306.1
xlv. De his, qui veniam ætatis impetrarunt. 307.2
xlvj. Si major factus ratum habuerit. 309.2
xlvij. Ubi & apud quem cognitio reſtitutionis agitanda ſit. 311.1
xlviij. De reputationibus, quæ fiunt in judicio in integrum reſtitutionis. 313.1
xlix. Etiam per Procuratorem cauſam reſtitutionis in integrum agi poſſe. ibid.2
l. In integrum reſtitutione poſtulata ne quid novi fiat. 314.2
lj. De reſtitutione militum, & eorum qui Reipubl. cauſa abſuerint. 315.1

De

lij. De uxoribus militum, qui Reip. cauſa abſunt. 317.2
liij. De temporibus in integrum reſtitutionis, tam minorum, & aliarum perſonarum, quæ reſtitui poſſunt, quàm etiam hæredum eorum. 318.2
liv. Quibus ex cauſis maiores in integrum reſtituantur. 322.1
lv. De alienatione judicij mutandi cauſa facta. 324.1
lvj. De receptis arbitris. ibid.
lvij. De ſatiſdando. 327.1
lviij. De formulis & impetrationibus ſublatis. 328.1
lix. De jurejurando propter calumniam dando. 329.1

LIBRI TERTII

Tit. j. DE judiciis. 332.1
ij. De ſportulis, & ſumptibus in diverſis judiciis faciendis, & executoribus litium. 345.2
iij. De pedaneis judicibus. 346.2
iv. Qui pro ſua juriſdictione judices dare, darive poſſint. 348.2
v. Ne quis in ſua cauſa judicet, vel jus ſibi dicat. 349.1
vj. Qui legitimam perſonam ſtandi in judiciis habeant, vel non. 450.2
vij. Ut nemo inuitus agere, vel accuſare teneatur. 351.1
viij. De ordine judiciorum. 352.1
ix. De litis conteſtatioue. 353.2
x. De plus petirionibus. 355.2
xj. De venditionibus. 357.1
xij. De feriis. 361.1
xiij. De juriſdictione omnium judicum, & de foro competenti. 365.2
xiv. Quando Imperator inter pupillos, & viduas, vel miſerabiles perſonas cognoſcat, & ne exhibeantur. 370.1
xv. Ubi de crimine agi oporteat. 374.2
xvj. Ubi de poſſeſſione agi oporteat. 377.1
xvij. Ubi fidcicōmiſſum peti oporteat. ibid. 2
xviij. Ubi conveniatur qui certo loco dare promiſit. 378.1
xix. Ubi in rem actio exerceri debeat. ibid. 2
xx. Ubi de hæreditate agatur, vel ubi hæredes ſcripti in poſſeſſionem mitti poſtulare debeant. 381.1
xxj. Ubi de ratiociniis, tam publicis, quàm privatis agi oporteat. ibid. 2
xxij. Ubi cauſa ſtatus agi debeat. 382.1
xxiij. Ubi quis de curiali, vel cohortali, aliáve conditione conveniatur. 383.2
xxiv. Ubi Senatores, vel Clariſſimi civiliter, aut criminaliter conveniantur. 384.1
xxv. In quibus cauſis militantes fori præſcriptione uti non poſſunt. 386.1
xxvj. Ubi cauſæ fiſcales, vel divinæ domus, hominumque ejus agantur. ibid. 2
xxvij. Quando liceat unicuique ſine judice ſe vindicare, vel publicam devotionem. 389.2
xxviij. De inofficioſo teſtamento. 390.2
xxix. De inofficioſis donationibus. 425.2
xxx. De inofficioſis dotibus. 431.2
xxxj. De petitione hæreditatis. 432.1
xxxij. De rei vendicatione. 437.1
xxxiij. De uſuſfructu, & habitatione, & miniſterio ſervorum. 457.2
xxxiv. De ſervitutibus, & aqua. 467.2
xxxv. De lege Aquilia. 475.1
xxxvj. Familiæ erciſcundæ. 477.2
xxxvij. Communi dividundo. 489.1
xxxviij. Communia vtriuſque judicij, tam familiæ erciſcundæ, quàm communi dividundo. 492.2
xxxix. Finium regundorum. 497.1
xl. De conſortibus ejuſdem litis. 499.2
xlj. De noxalibus actionibus. 500.1
xlij. Ad exhibendum. 501.2
xliij. & vlt. De religioſis, & ſumptibus funerum, & aleæ luſu, & aleatoribus. 503.1

INDEX II.

EORUNDEM TITULORUM SERIE ALPHABETI.

A

AD exhibendum. 501 2

Alienatione judicij mutandi cauſſa facta. 524.1

Advocatis
- diverſorum
  - judiciorum. 225.1
  - judicum 229.1
- Fiſci 233.1

Annonis & capitatione adminiſtrantium, & eorum Aſſeſſorum, aliorúmve publicas ſolicitudines gerentium, vel eorum, qui aliquas conſequuti ſunt dignitates. 167.1

Apoſtatis. 102.2

Aſſeſſoribus domeſticis, & Cancellariis Iudicum. 163.2

C

Communi diuidundo. 489.1

Conſortibus eiuſdem litis. 499.2

Contractibus iudicum, vel eorum qui ſunt circa eos inhibendis, donationibus in eos faciendis, & ne adminiſtrationis tempore proprias ædes ædificent ſine ſanctione pragmatica. 167.1

Communia vtriuſque iudicij, tam familiæ erciſcundæ, quàm communi diuidundo. 492.2

D

Defenſoribus ciuitatum. 171.1

Dilationibus. 357.1

Diuerſis reſcriptis, & pragmaticis ſanctionibus. 143.1

Dolo malo. 265.1

E

Edendo. 173.1

Epiſcopali audientia, & diuerſis capitulis, quæ ad ius, curamque & reuerentiam pertinent pontificalem. 83.2

Epiſcopis, & Clericis, & orphanotrophis, & Xenodochis, & brephotrophis, & ptochotrophis, & aſceteriis, & Monachis, & priuilegiis eorū, & caſtrenſi peculio, & redimendis captiuis, & de nuptiis Clericorum vetitis, & permiſſis. 41.2

Errore
- Aduocatorum libellos, ſeu preces concipientium. 234.1
- calculi. 216.2

Etiam per Procuratorem cauſam reſtitutionis in integrum agi poſſe. 313.2

Ex quibus cauſis infamia irrogetur. 235 1

F

Familiæ erciſcundæ. 477.2

Feriis. 361.1

Fideiuſſoribus minorum. 272.2

Filiofamilias minore. 271.1

Finium regundorum. 497.1

Formulis & impetrationibus ſublatis. 328.1

H

Hæreticis, Manichæis, & Samaritis. 93.1

His quæ vi metúſve cauſa geſta ſunt. 260.1

His qui
- ad Eccleſias confugiunt. 111.2
- ad ſtatuas confugiunt. 146.2
- in Eccleſiis manumittuntur. 115.2
- potentiorum nomine titulos prædiis affigunt, vel eorum nomina in lite prætendunt. 251.1
- veniam ætatis impetrarunt.. 307.2

I

In integrum reſtitutione minorum 25. annis. 268.1

In integrum reſtitutione poſtulata, ne quid noui fiat. 314.1

In jus vocando. 177.1

Inofficioſo teſtamento. 390.2

Inofficioſis
- donationibus. 425.2
- dotibus. 431.2

In quibus cauſis
- militantes fori præſcriptione vti non poſſunt. 386.1
- reſtiutio in integrum non eſt neceſſaria. 298.2

Iudæis, & Cælicolis. 105.1

Iudiciis. 332.1

Iureiurando propter calumniam dando. 329.1

Iuris & facti ignorantia. 128.1

Iuriſdictione omnium iudicum, & de foro competenti. 365.2

L

Lege Aquilia. 475.1

Legibus & conſtitutionibus Principum, & edictis. 115.2

Litis conteſtatione. 353.2

M

Magiſtratibus municipalibus. 172.2

Mandatis Principum. 123.1

Modo multarum, quæ à iudicibus infliguntur. 169.2

Ne

Digitized by Google

Index Titulorum.

N

Ne
- Chriſtiunum mancipium hæreticus, vel Iudæus, vel paganus habeat, vel poſſideat, vel circumcidat. 109.2
- Comitibus rei militaris, vel tribunis lauacra præſtentur. 159.2
- fiſcus, vel Reſpubl. procurationem alicui patrocinij cauſa in lite præſtet. 253.1
- liceat potentioribus patrocinium litigantibus præſtare, vel actiones in ſe transferre. 249.1
- quis in ſua cauſa iudicet, vel ius ſibi dicat. 349.1
- ſanctum Baptiſma iteretur. 101.2

Negotiis geſtis. 253.2

Nemini licere ſignum Salvatoris Chriſti humi, vel in ſilice, ſeu marmore aut inſculpere, aut pingere. 105.1

Noxalibus actionibus. 500.1

O

Officio
- civilium judicum. 158.2
- Comitis
  - Orientis. 154.2
  - ſacri patrimonij. ibid.1
- Comitum ſacrarum largitionum. 153.1
- diuerſorum judicum. 160.1
- eius qui vicem alicujus judicis, vel Præſidis obtinet. 162.2
- Magiſtri
  - militum. 150.2
  - officiorum. 152.1
- Præfecti Prætorio
  - Auguſtalis. 155.1
  - Africæ, & de omni ejuſdem diœceſeos ſtatu. 148.1
  - Orientis & Illyrici. 147.1
- Præfecti
  - vigilum. 158.2
  - vrbi. 149.2
- Prætoris. 155.2
- Proconſulis & Legati. 154.2
- Quæſtoris. 151.1
- Rectoris provinciæ. 156.1
- Vicarij. 155.1

Ordine iudiciorum. 352.1

P

Pactis. 179.1

Paganis, & ſacrificiis, & templis eorum. 110.1

Pedaneis iudicibus. 346.2

Petitione hæreditatis. 432.1

Plus petitionibus. 355.2

Poſtulando. 217.2

Precibus Imperatori offerendis. 133.2

Procuratoribus. 239.1

Q

Quando
- Imperator inter pupillos, & viduas & miſerabiles perſonas cognoſcat, & ne exhibeantur. 370.1
- libellus Principi datus litis conteſtationem faciat. 139.1
- liceat vnicuique ſine iudice ſe vindicare, vel publicam devotionem. 329.2

Quis
- & adverſus quos in integrum reſtitui non poſſunt. 302.2
- legitimam perſonam ſtandi in iudiciis habeant, vel non. 350.2
- pro ſua jurisdictione iudices dare, darive poſſint. 348.2

Quibus ex cauſis minores in integrum reſtituantur. 322.1

R

Receptis arbitris. 324.1

Rei vindicatione. 437.1

Religioſis, & ſumptibus funerum, & alea vſu, & aleatoribus. 503.1

Reputationibus, quæ fiunt in iudicio in integrum reſtitutionis. 313.1

Reſtitutione militum, & eorum qui Reipubl. cauſa abſuerint. 315.1

S

Sacroſanctis Eccleſiis, & de rebus & privilegiis earum. 9.1

Satiſdando. 327.1

Senatuſconſultis. 124.1

Servitutibus, & aqua. 467.2

Si
- adverſus
  - creditorem. 295.1
  - delictum. 291.1
  - donationem. 284.2
  - dotem reſtitutio poſtuletur. 292.2
  - libertatem. 285.1
  - rem iudicatam reſtitutio poſtuletur. 276.1
  - ſolutionem à tutore, vel à ſe factam. 288.1
  - tranſactionem, vel diviſionem minor reſtitui velit. 287.1
  - venditionem. 278.2
  - venditionem pignorum. 283.2
  - vſucapionem. 292.2
- contra jus, vel vtilitatem publicam, vel per mendacium fuerit aliquid poſtulatum, vel impetratum. 140.2
- In communi, eademque cauſa reſtitutio poſtuletur. 275.1
- major factus ratum habuerit. 309.2
- minor
  - ab hæreditate ſe abſtineat. 296.2
  - ſe maiorem dixerit. 303.2
- ſæpius in integrū reſtitutio poſtuletur. 306.1
- tutor, vel curator interuenerit. 274.1
- vt omiſſam hæreditatem, vel bonorum poſſeſſionem, vel quid aliud acquirat. 298.2

Sportulis, & ſumptibus in diverſis iudiciis faciendis, & executoribus litium. 345.2

Statuis, & imaginibus. 146.1

Summa Trinitate, & Fide Catholica, & vt nemo de ea contendere audeat. 5

T

Temporibus in integrum reſtitutionis, tam minorum, & aliarum perſonarum, quæ reſtitui poſſunt,

poſſunt, quàm etiam heredum eorum. 318.2

Tranſactionibus. 197.1

V

Vbi
- *cauſa ſtatus agi debeat.* 382.1
- *cauſæ fiſcales, vel diuinæ domus, hominúmque eius agantur.* 386.2
- *conveniatur qui certo loco dare promiſit.* 378.1
- *de*
  - *crimine agi oporteat.* 374.2
  - *hereditate agatur, vel ubi heredes ſcripti in poſſeſſionem mitti poſtulare debeant.* 381.1
  - *poſſeſſione agi oporteat.* 377.1
  - *ratiocinijs, tam publicis, quàm privatis agi oporteat.* 381.2
- *& apud quem cognitio reſtitutionis agitanda ſit.* 311.1
- *Fideicommiſſum peti oporteat.* 377.2
- *in rem actio exerceri debeat.* 378.2
- *quis de curiali, vel cohortali, aliáve conditione conveniatur.* 383.2
- *Senatores vel Clariſſimi civiliter, aut criminaliter conveniantur.* 384.1

Veteri iure enucleando, & de auctoritate Iuriſprudentum, qui in Digeſtis referuntur. 124.2

Vt
- *lite pendente, vel poſt procurationem, aut diffinitivam ſententiam nulli liceat Imperatori ſupplicare.* 139.2
- *nemo invitus agere, vel accuſare teneatur.* 351.1
- *nemo privatus titulos prædiis ſuis, vel alienis imponat, vel vela regia ſuſpendat.* 251.2
- *nemini liceat ſine iudicis auctoritate ſigna imprimere rebus, quæ alius detinet.* 251.2
- *omnes judices, tam civiles, quàm militares, poſt adminiſtrationem depoſitam per quinquaginta dies in civitatibus, vel certis locis permaneant.* 161.2
- *quæ deſunt Advocatis partium, Iudex ſuppleat.* 234.2

Vſufructu, & habitatione, & miniſterio ſervorum. 457.2

Vxoribus militum, & eorum qui Reipublicæ cauſa abſunt. 317.2

INDEX

INDEX TERTIUS
LEGUM.

Prior numerus paginam, poſterior columnam denotat.

A

A Judice, de judic. pag. 333.2
A nullo judice, de fer. 362.2
A poſſidentibus, de rei vend. 454.1
A procedente, de dilat. 360.1
Ab vno, de neg. geſt. 259.1
Abhorret, ne fiſc. vel reſp. 253.2
Accuſationis, de his quæ vi. 264.1
Actione, de tranſact. 198.2
Actionis, de procur. 240.2
Actor rei, vbi in rem act. 380.1
Actus omnes, de fer. 364.1
Ad bonorum, ſi vi omiſſam. 298.2
Ad exhibendum, ad exhibendum. 502.2
Ad fiſcum, vbi cauſ. fiſc. 388.1
Ad fraudem, ne fiſc. vel reſp. 253.2
Ad inſtructiones, de ſacroſ. Eccleſ. 13.1
Ad invidiam, de his quæ vi. 262.2
Ad officium, comm. diu. 490.1
Ad Palatinorum, de offic. Comit. ſacri Palat. 154.1
Ad quod pauperibus, de Epiſc. & Cler. 60.1
Ad ſimilitudinem, de Epiſc. & Cler. 58.1
Ad ſimilitudinem, de Adu. diu. 228.2
Ad tempus, ex quibus cauſ. inf. 236.2
Addictos, de Epiſc. aud. 87.2
Adite præſidem, de ord. jud. 352.1
Adoleſcentiæ, in quibus cauſ. reſt. 299.1
Adverſùs, fam. erciſc. 478.2
Adverſùs eos, de neg. geſt. 255.2
Adverſùs eos, de rei vend. 439.2
Adverſùs ſententiam, ſi adverſ. 277.2
Advocati, de Adu. diu. 227.2
Advocatos, de Adu. diu. 229.2
Age cum Geminiano, de tranſact. 298.1
Alearum vſus, de relig. & ſumptib. funer. 507.1
Alienam, de procur. 241.1
Alimenta quidem, de neg. geſt. 256.1
Altiùs, de ſervit. 471.2
Ambiguitatem, de vſufr. 463.2
Animadvertimus, de his qui potent. 251.2
Antiquitas, de vſufr. 464.2
Antiſtitem, ne ſanctum Baptiſm. 102.1
Apertiſſimi, de iud. 343.1
Apoſtatarum, de apoſtat. 104.1
Apparitores per Orientem, de off. Magiſtr. milit. 151.1
Aquam quæ, de ſervit. 470.1
Arbitrorum, de rec. arb. 325.2
Archigerontes, de Epiſc. aud. 87.1
Arrians, de hæret. & Manich. 98.1

B

Binos qui, de Adv. div. 226.1
Bona quæcunque, fam. erciſc. 479.2

C

Cauſam, etiam per Procuratorem. 314.1
Cauſas, vel lites, de tranſact. 204.1
Cautio, de procur. 239.2
Certi juris, de jud. 344.2
Certum, de rei vend. 354.2
Certum eſt, fam. erciſc. 481.1
Chriſtianis, de Pagan. 111.1
Chriſtiano, de Epiſc. aud. 90.2
Ciuitas, de off. rect. prov. 157.1
Cœlicolarum, de Judæis. 107.2
Cogi poſſeſſorem, de pet. hær. 435.2
Cognouimus, de hæret. & Manich. 99.2
Cohæredibus, fam. erciſc. 483.1
Communis, de conſ. ejuſd. lit. 500.1
Conditionis, de pact. 189.2
Conſiliarios, de Aſſeſſorib. 264.1
Conſtitutiones, de jur. & fact. 133.1
Contra, ſi adv. vſuc. 292.2
Contra impuberes, de neg. geſt. 254.2
Contra majores, de inoff. teſt. 400.1
Contra negantem, de l. Aquil. 476.2
Conventicula, de Epiſc. & Cler. 54.2
Corruptionem, de vſufr. 465.2
Creditori tuo, de pact. 182.1
Cùm antiquis, de inoff. teſt. 425.1
Cùm Clericis, de Epiſc. & Cler. 60.2
Cùm ignorantia, de jur. & fact. 128.2
Cùm mora, de tranſact. 199.1
Cùm à matre, de rei vend. 446.2
Cùm à nobis, de dilat. 360.1
Cùm à præfecto, de poſtul. 218.1
Cùm aliquid, vbi cauſ. fiſc. 388.2
Cùm allegas, ne fiſc. vel reſp. 253.2
Cùm antea, de rec. arb. 326.2
Cùm antiquitas, de vſufr. 464.1
Cùm apud, qui & adu. quos. 503.1
Cùm circa, ſi min. ſe major. 305.2
Cùm ciuili, de ord. jud. 353.1
Cùm de inofficioſo, de inoff. teſt. 390.2
Cùm de novo, de legib. 111.2
Cùm debitoris, de jud. 334.2
Cùm donationis, de tranſact. 211.2
Cùm donationibus, de inoff. dot. 430.2
Cùm duobus, de inoff. teſt. 399.1
Cùm advocatio, de Adv. div. 225.2
Cùm ea quæ, de tranſact. 207.1
Cùm & ipſe, ſi adv. cred. 295.1
Cùm & iudicis, de jurejur. 330.1
Cùm & minores, ſi adverſ. 278.1
Cùm ex cauſa, de inoff. teſt. 392.1
Cùm falſa, de jur. & fact. 130.2
Cùm filium tuum, de inoff. teſt. 400.1
Cùm hæreditaris, de pet. hær. 436.2
Cùm in integrum, ſi adv. tranſact. 287.2
Cùm lege, de Epiſc. & Cler. 77.1

Cùm

Index legum.

Cùm omnia, de inofficioſis dot. 431.2
Cùm poſteaquam, da pact. 183.2
Cùm propitia, de off. Mag. mil. 151.1
Cùm proponas, 1. de pact. 186.2
Cùm proponas, 2. de pact. 190.1
Cùm proponas, de tranſact. 204.2
Cùm proponas, de dol. mal. 266.1
Cùm quæritur, de inoff. teſtam. 392.2
Cùm quis, de jur. & fact. 132.2
Cùm rem, de procur. 139.2
Cùm ſimus, vbi & apud quem. 312.1
Cùm ſit nobis, nemini licete ſign. Salvatoria, &c. 105.1
Cùm ſpecialis, de jud. 345.1
Cùm ſuper, de rei vend. 444.1
Cùm talis quæſtio, de ſervit. 474.2
Cùm te, de tranſact. 198.1
Cùm te tranſegiſſe, de tranſact. 199.1
Cùm te, de Adu. fiſc. 235.1
Cùm te, de his quæ vi. 260.2
Cùm te 2. de his quæ vi. 263.2
Cùm te pietatis, de inoff. teſtam. 400.2
Cùm teſtamentum, de jur. & fact. 132.1
Cù tutores, de neg. geſt. 254.1
Cùm vendente, vbi cauſ. fiſc. 387.2
Cuncti hæretici, de hæret. & Manich. 94.2
Cunctis, fin. reg. 499.2
Cunctos populos, de ſumma Trinitate, &c. 5.2
Curiales omnium, de hæret. & Manich. 99.1
Curator, de modo mulct. 170.1
Curatorem, de neg. geſt. 255.1
Curatoris, de neg. geſt. 258.2

D

DAmnatos, de hæret. & Manich. 98.2
Damnum, de l. Aquil. 475.2
De alimentis, de tranſact. 200.1
De conſtitutione, de Adu. diu. 233.1
De ereationibus, de Epiſc. aud. 93.1
De dolo, de dol. mal. 265.2
De fideicommiſſo, de tranſact. 203.2
De hæreditate, de pet. hær. 433.2
Da his, de Epiſc. & Cler. 44.1
De his quæ, de l. Aquil. 477.1
De inofficioſo, de inoff. teſt. 397.2
De inſtrumentis, comm. vtriuſq. 494.2
De ordinario, de off. præf. præt. Orient. 148.2
De pecoribus, de l. Aquil. 476.2
De quæſtione, de pace. 195.1
De tutela, de in integr. reſt. 271.1
Debitori, de pact. 182.2
Debitores, ex quibus cauſ. inf. 237.1
Debitorum, de pact. 192.2
Decernimus, de ſacroſ. Eccleſ. 34.1
Decernimus, de Epiſc. aud. 91.1
Decernimus, de Epiſc. & Cler. 62.1
Decreto, ex quibus cauſ. inf. 237.2
Decuriones, de magiſtr. munic. 172.2
Decuriones, ex quibus cauſ. inf. 236.2
Defenſores, 1. defenſ. ciu. 171.1
Defenſores 2. de defenſ. ciu. ibid.2
Defenſores ciuitatum, de defenſ. ciu. 172.1
Defenſores ita, de defenſ. ciu. ibid.2
Denunciamus, de his qui ad Eccl. 113.2
Deo auctore, de vet. jur. 125.1
Deo nobis, de Epiſc. & Cler. 81.1
Die Sabbati, de Judæis. 107.2
Dies feſtos, de fer. 365.1
Digna vox, de legib. 117.1
Divinè, ne liceat pot. 25.1
Diviſio, commun. vtriuſq. 492.2
Doce ancillam, de rei vend. 443.1
Dolum, de dol. mal. 267.2
Domeſticus, de Aſſeſſoribus. 164.1
Domeſticis, vbi cauſ. fiſc. 388.1
Domum, de rei vend. 440.1
Dubium, quando libellus Principi. 139.1
Duces militum, de off. Mag. mil. 159.2

E

EA quæ, de err. Adu. 234.1
Ea quæ, de reſtit. mil. 317.5
Ea quæ, de temp. in integr. 319.1
Ea quæ, vbi cauſ. ſtatus. 382.2
Ea quæ, fam. ercisc. 479.1
Ea quæ pater, ex quibus cauſ. inf. 237.1
Edicto quidem, ſi adu. fiſc. 294.2
Edita actio, de edendo. 174.2
Ei quæ diutiſſimè, de vxorib. 318.2
Eo tempore, de in integr. reſt. 269.1
Eos qui, de apoſtat. 104.2
Eos qui, de modo mulct. 170.2
Eos qui, de his qui ven. 307.2
Eos qui veniam, de his qui ven. 308.2
Eos qui vltra, de off. Mag. mil. 151.1
Epiſcopale, de Epiſc. aud. 89.1
Error facti, de iur. & fact. 131.2
Errorem calculi, de errore calculi. 217.1
Errores, de err. Adu. 234.2
Et in provinciali, de ſervit. 469.2
Et quæ à Divo, de edend. 176.2
Et virtutum, de ſtatuis. 146.2
Etiam, ſi adverſ. vend. pign. 283.2
Etiam per alienum, de rei vend. 437.1
Etiam tutoribus, ſi tutor, vel curator. 275.1
Etiamſi, communia vtriuſq. 493.1
Etſi legibus, ſi contra jus. 142.2
Etſi minor. ſi adu. lib. 286.2
Etſi non cognitio, ſi contra jus. 142.1
Etſi ſeverior, ex quib. cauſ. inf. 255.2
Eum ad quem, de vſufr. 461.2
Eum qui, de Epiſc. & Cler. 56.2
Eum qui, de procur. 240.1
Eum qui, vbi de ratiocin. 381.2
Eum qui, de inoffic. teſt. 399.2
Eum qui ſervum, de apoſtat. 104.2
Ex cauſa, fam. erciſc. 487.1
Ex conventione, de pact. 184.1
Ex libris, de vſufruct. 466.2
Ex morte, de l. Aquil. 476.1
Ex perſona, de temp. in integr. 319.1
Ex ſententia, de recept. arbitr. 324.2
Ex tribus vnciis, de inoff. teſt. 404.2
Ex empto, ſi adu. ſol. 288.2
Exhibitionis, ad exhibendum. 502.2
Exigendi, de procur. 142.2
Exploſis, de conſort. eiuſd. lit. 493.2

F

FAlsò, de din. reſcr. 144.2
Familiæ erciſcundæ, comm. vtriuſq. 495.2
Fideicommiſſum, vbi fideicommiſſum. 378.1
Fideli, de his qui ad Eccleſ. 113.1
Fidem rumpens, ex quibus cauſ. inf. 239.1
Filia in orbitate, de inoff. teſt. 403.1
Filiæ cujus, fam. erciſc. 483.2

Filiam

Filiam, de inoff. teſtam. 399.2
Filij patris, fam. erciſc. 482.2
Filiis matrem, de inoff. teſtam. 404.1
Filium quem, fam. erciſc. 487.1
Filiusfamilias, de filiofam. min. 272.1
Filius paciſcendo, de pact. 191.1
Fori tui, de Aduoc. diu. 224.2
Formam, de off. præf. præt. Orient. 547.2
Frater tuus, comm. diuid. 489.1
Fratres tui, de tranſact. 201.1
Fratres, vel ſorores, de inoff. teſt. 405.1
Fratris, de inoff. teſt. 403.1
Fuſtibus cæſum, ex quib. cauſ. inf. 237.2

G

GEnerali, de ſacroſ. Eccleſ. 16.1
Generali, ne quis in ſua. 349.2
Generaliter ſancimus, de Epiſc. & Cler. 78.1

H

HAbeat, de ſacroſ. Eccleſ. 9.2
Habitatio, de vſufr. 463.2
Hac lege, vbi cauſ. fiſc. 389.1
Hac perpetua, vbi quis de curiali. 384.1
Hac valitura, de Judæis. 109.1
Hæreditas, de pet. hær. 413.1
Hæreditatis petitionem, de pet. hær. 434.1
Hi qui, de apoſtat. 103.2
Honorati, de off. ciu. iud. 559.1
Humanum eſſe, de legib. 120.1

I

IAmdudum, de his qui ad Eccleſ. 115.2
Jamdudum, vbi cauſ. ſtat. 383.1
Id quod pauperibus, de Epiſc. & Cler. 60.1
Ignorare, de reſtit. mil. 316.2
Iiſdem priuilegium, de Adu. diu. 225.1
Illic, vbi de hæred. 381.1
Illud, de in integr. reſt. 269.2
Illud æquitatis, comm. vtriuſque. 496.2
Illud quod, de ſacroſ. Eccl. 34.2
Illuſtres, de modo mulct. 170.1
Improbum, ex quib. cauſ. inf. 238.2
In arenam, de inoff. teſt. 398.1
In bonæ, de pact. 185.1
In cauſa, de off. eius qui vic. 163.1
In cauſarum, qui pro ſua. 348.2
In quibus, de off. vic. 155.2
In communione, comm. diu. 492.1
In Conſiliariis, de Aſſeſſorib. 165.2
In conſilio, qui & adu. quos. 302.2
In contractibus, quibus ex cauſ. 322.2
In criminali, de iuriſd. 368.2
In criminibus, ſi adu. del. 291.1
In defenſoribus, de defenſ. ciu. 171.2
In Eccleſiis, de Epiſc. & Cler. 52.2
In familiæ, fam. erciſc. 486.1
In his, de temporib. in integr. 318.2
In integrum, ſi adv. vend. 283.1
In ipſius mariti, fam. erciſc. 479.1
In judicio, ſi adu. lib. 287.1
In litibus, vbi cauſ. ſtat. 382.1
In minorem, in quib. cauſ. reſt. 299.2
In nomine Domini, de offic. præfect. prætor. Afr. 149.1
In noſtræ, de ſtatuis. 146.2
Inofficiales, de off. rect. prou. 156.2

In omnibus cauſis, de jurejur. 329.1
In pecuniariis, de procur. 249.1
In rebus, qui legitimam. 331.1
In rem actio, vbi in rem act. 379.1
In rem pupilli, ſi aduerſ. rem. 278.2
In reſtituenda, de pet. hær. 433.2
In Synagoga, de Judæis. 106.1
Incerti iuris, fam. erciſc. 485.2
In ciuile, de rei vend. 444.2
Indebito legato, ſi adu. ſol. 289.2
Indicia certa, de rei vend. 454.1
Infamiæ, ex quib. cauſ. inf. 235.1
Injuriarum, ex quib. cauſ. inf. 237.1
Inſtrumenta, ad exhibendum. 501.2
Inſtrumentorum, de precib. 138.2
Inter æquitatem, de legib. 116.2
Inter antiquam, de vſufr. 463.1
Inter claras, de ſumm. Trinit. 8.1
Inter filios, fam. erciſc. 480.2
Inter omnes, fam. erciſc. 487.2
Inter privatos, de dilat. 360.2
Intereſt, de vſufr. 461.1
Interlocutio, ex quib. cauſ. inf. 238.2
Interpoſitas, de tranſact. 202.1
Inuito, de relig. & ſumpt. fun. 504.1
Inuitus de procur. 244.2
Inuitus, vt nemo inuitus. 331.2
In vna, ſi ſæp. in integ. reſt. 307.1
Ipſe, de edendo. 173.2
Is apud quem, de edendo. 174.1
Ita demum, de procur. 243.2
Jubemus 1. de ſacroſ. Eccleſ. 14.2
Iubemus 2. de ſacroſ. Eccl. 23.1
Iubemus, de Epiſc. aud. 91.2
Iubemus, de adu. diu. 219.1
Iubemus eum, de off. Mag. off. 133.1
Iubemus, de defenſ. ciu. 172.2
Iubemus, de tranſact. 216.2
Iubemus, de adu. diu. 230.1
Iubemus aſcriptitiorum, de Epiſc. & Cler. 73.2
Iudæi, de Iudæis. 107.1
Iudæi, de his qui ad Eccleſ. 112.1
Iudæi, & bonorum, de Judæis. 108.2
Iudæis, de Iudæis. 105.2
Iudæorum, de Iudæis. 108.2
Iudæos, de Iudæis. 107.2
Iudæus, ne Chriſtianum mancipium. 109.2
Iudices Dominicis, de Epiſc. aud. 90.1
Iudices oportet, de judic. 333.2
Iudicio, de judiciis. 332.2
Iuris, de form. & impetr. 328.2
Iuris ordinem, de juriſd. 367.2
Ius familiarum, de relig. & ſumpt. fun. 505.2
Ius ſepulchri, de relig. & ſumpt. fun. 506.2
Iuſſio, de Iudæis. 206.1
Iuſtiſſimos, de off. rect. prou. 136.2
Iuſtum eſt, de edend. 176.1
Iuxta, de Epiſc. & Cler. 42.1

L

LAudabile, de adu. diu. 230.2
Legati, de off. Proconſ. & Leg. 154.2
Legatum à fideicommiſſo, de relig. & ſumpt. fun. 504.1
Legem quam, de pact. 183.2
Legis Aquiliæ, de l. Aquil. 475.2
Leges & conſtitutiones, de legib. 520.1
Leges ſacratiſſimæ, de legib. 121.1
Leges vt generales, de legib. 517.1

Libellus, de off. præf. præt. 147.1
Liber necne, de pet. hæred. 434.2
Liberi, de inoffic. teſtam. 405.2
Liberum. quando liceat vnicuique. 389.2
Liceat omnibus. de Aſſeſſorib. 166.1
Licet in delictis, ſi adu. del. 291.1
Licèt in principio, de procur. 247.2
Licèt inter, de pact. 188.1
Licèt judice, de judic. 333.1
Licèt pactio, fam. erciſc. 487.2
Licèt poſtquam, vt lite pendente. 139.1
Licèt ſervilis, de precib. 133.2
Litem, de procur. 144.2
Locum quidem, de relig. & ſumpt. fun. 505.2

M

Majoribus, communia vtriuſque. 493.2
Manichæos, de hæret. & Manich. 95.2
Magiſteriæ, de juriſd. 369.2
Mandatum, de neg. geſt. 258.1
Maritus, de procur. 246.1
Matre, de rei vend. 439.1
Mathematicos, de Epiſc. aud. 90.1
Metum, de his quæ vi. 263.2
Militem, de procur. 240.2
Militis voluntate, de relig. & ſumpt. fun. 505.1
Mimæ, de Epiſc. aud. 86.2
Minores, ſi vt omiſſam. 298.1
Minoribus, 1. de in integr. reſt. 270.1
Minoribus, 2. de in integr. reſt. 271.1
Minoribus, ſi tutor, vel curator. 274.2
Minoribus, in quib. cauſ. reſt. 299.1
Minus ex tutelæ, ſi aduerſ. 276.2
Moderatores, de off. rect. prou. 157.2
Momentaneæ, qui legitimam. 351.1
Monumentorum, de relig. & ſumpt. fun. 505.1
Mortuorum, de relig. & ſumpt. fun. 506.1
Motæ litis, de rei vend. 456.2
Mulcta, de modo mulct. 169.2
Mulctarum ſevera, de modo mulct. 170.2

N

Nam damnatos, ex quib. cauſ. inf. 238.1
Ne in arbitris, de rec. arb. 326.1
Ne paſſim, de iur. & fact. 133.2
Ne quis, de Iudæis. 206.1
Ne quis. de off. rect. prou. 157.2
Ne quis, de adu. diu. 224.1
Ne quis mortalium, de Paganis. 110.2
Ne quis vela, vt nemo privatus. 252.1
Nec cæterorum, de poſtul. 218.1
Nec damnoſa, de precib. 135.2
Nec de ſtatu, de dilat. 360.2
Nec honore, de Epiſc. & Cler. 48.2
Nec intentio, de tranſact. 207.1
Nec ſi maior, ſi in communi. 275.2
Negotiatores, de Epiſc. aud. 83.2
Negotiis, de neg. geſt. 259.2
Negotium, de neg. geſt. ibid.
Neminem, de ſacroſ. Eccleſ. 15.1
Neminem, ex quib. cauſ. inf. 237.1
Nemini licere, de Epiſc. aud. 92.2
Nemini licere, de adu. diu. 226.2
Nemo, de Epiſc. aud. 91.1
Nemo 1. de Aſſeſſorib. 164.1
Nemo 2. de Aſſeſſorib. ibid.
Nemo, de poſtul. 222.2
Nemo agentium, de off. Mag. off 152.2
Nemo Apoſtolorum, de ſacroſ. Eccleſ. 10.1
Nemo Clericus, de ſumma Trinit. 7.2
Nemo de his, de off. mil. jud. 159.2
Nemo deinceps. de Epiſc. aud. 85.2
Nemo ex quæ ſæpiùs, de Paganis. 111.2
Nemo excepta, de adu. diu. 232.2
Nemo ex his, de Aſſeſſorib. 169.2
Nemo exterus, de Judæis. 107.1
Nemo ex viris, vt omnes jud. 162.1
Nemo humanum, de relig. & ſumpt. fun. 506.2
Nemo Judæorum, de Judæis. 106.2
Nemo judex aliquem, de off. diu. jud. 160.1
Nemo Martyres, de ſacroſ. Eccleſ. 10.2
Nemo ob id, ex quib. cauſ. inf. 236.2
Nemo poſt, de juriſd. 368.2
Nemo venerandi, de pagan. 111.2
Neptem defuncti, de inoff. teſt. 396.2
Nemo poſt depoſitum, vbi de ratiocin. 382.1
Neque, de reſtit. mil. 316.2
Neque ad exhibendum, ad exhibendum. 502.1
Neque fructuarium, de vſufr. 462.2
Neque pactio, de tranſact. 197.2
Neque tutores, de procur. 242.1
Nihil arbitramur, de procur. 246.1
Nomen furti, ex quibus cauſ. infam. 235.2
Non aduertimus, vbi cauſ. fiſc. 387.1
Non conuenit, de inoff. don. 431.1
Non defenſæ, vbi cauſ. fiſc. 386.2
Non dubitandum, vt quæ deſunt. 235.2
Non dubium, de legib. 118.2
Non eo minus, de procur. 244.1
Non eſt, de ſatiſdando. 327.2
Non eſt ambiguum, fam. erciſc. 480.1
Non eſt nouum, de edend. 175.2
Non idcirco, de iur. & fact. 132.2
Non idcirco, ſi contra jus. 141.2
Non ideo, fam. erciſc. 481.1
Non ignorabit, ad exhibendum. 502.1
Non intereſt, de his quæ vi. 261.1
Non minorem, de tranſact. 206.2
Non modus, de ſeruit. 473.2
Non parum, de aſſeſſorib. 166.1
Non plures, de ſacroſ. Eccleſ. 11.1
Non poteſt, de dol. mal. 266.1
Non quidem, de juriſd. 366.1
Non ſeruum, de rei vend. 454.1
Non videtur, de in integr. reſt. 271.1
Nulla, de Epiſc. & Cler. 5.1
Nulla dubitatio, de procur. 246.2
Nullam æſtimationis, ex quib. cauſ. inf. 237.2
Nulli, ne ſanct. Baptiſm. 102.2
Nulli, de form. & impetr. 328.2
Nulli, de judic. 336.1
Nulli defenſorum, de defenſ. ciu. 171.2
Nulli judicum, de off. rect. prou. 158.1
Nulli licere, de Epiſc. & Cler. 63.1
Nulli patriæ, de off. rect. prou. 158.1
Nullis prouinciæ, de off. rect. prou. 157.2
Nullo iuſto, de rei vend. 455.2
Nullum ex officio, vbi cauſ. fiſc. 389.1
Nullum Palatinis, de off. rect. prou. 157.2
Nullus, de ſumm. Trinit. 7.1
Nullus Iudicum, de aſſeſſor. 165.1
Nullus tanquam, de Judæis. 108.1
Nunquam, de off. mil. jud. 165.1

O

OB negotium, de neg. geſt. 258.2
Obnoxios, de relig. & ſumptib. funerum. 306.1
Odioſus, de plus petit. 356.1
Officiales, de Epiſc. & Cler. 45.2
Officia, de off. Quæſt. 151.1
Officio, de neg. geſt. 255.1
Officium Helleſponti, de offic. Com. ſacr. patr. 154.1
Omnem, ne Comitib. rei mil. 160.1
Omnes, ſi contra jus. 143.1
Omnes, de his qui ven. 308.1
Omnes, in quib. cauſ. mil. 386.2
Omnes dies, de fer. 363.2
Omnes judices, de fer. 362.2
Omnes minores, de off. Quæſt. 151.2
Omnes per prouincias, de offic. rect. prouinciæ. 258.1
Omnes qui, de Epiſc. & Cler. 67.1
Omnes vetitæ, de hæret. & Manich. 94.2
Omni innouatione, de ſacroſ. Eccl. 12.2
Omnia, de off. præf. vrb. 150.2
Omnia loca, de Pagan. 110.2
Omnia priuilegia, de Epiſc. & Cler. 73.1
Omnia tributa, de off. præf. Aug. 159.1
Omnibus, de annon. 167.1
Omnibus judicibus, de ſportulis. 346.1
Omni modo, de inoff. teſt. 407.2
Omnis, de Epiſc. & Cler. 42.2
Opprimendorum, quando liceat vnicuique ſine jud. 390.1
Optimum, de dol. mal. 268.1
Ordinarij, de rei vend. 446.2
Orphanotrophos, de Epiſc. & Cler. 66.1

P

PActa nouiſſima, de pact. 184.2
Pacta quæ, de pact. 182.2
Pacto ſucceſſorum, de pact. 292.2
Pactum curatoris, de pact. 190.2
Pactum quod bona fide, de pact. 187.1
Pactum quod dotali, de pact. 185.1
Palatinis, de off. Com. ſacr. larg. 153.2
Parabolani, de Epiſc. & Cler. 56.1
Parentibus, de inoff. teſt. 397.1
Partum ancillæ, de rei vend. 442.1
Per agrum, de ſeruit. 473.2
Per hanc legem, de Aduoc. diu. 232.1
Per omnes regiones, de defenſ. ciu. 172.1
Per iniquum, de iuriſd. 370.1
Perſecutionem, de his quæ vi. 260.2
Petendæ, de temp. in integ. 320.1
Petens, de pact. 192.2
Petitionem, de Aduocat. diu. 227.2
Petitiones, de Adu. diu. 231.1
Placet, de ſacroſ. Eccl. 21.2
Placet, de ped. jud. 347.1
Placet noſtræ, de Epiſc. & Cler. 55.5
Placet vt judicibus, de ped. jud. 348.1
Placuit, de Paganis. 110.1
Placuit, de iudic. 335.1
Placuit quoties, de ped. jud. 348.1
Poſſeſſionem, comm. vtriuſque. 496.1
Poſt duos, de adu. diu. 228.1
Poſt venditionem, de pact. 180.2
Poſtquam, de fideiuſſ. min. 272.2

Poſtquam liti, de pact. 181.2
Poſtulata, de in integr. reſt. poſt. 314.1
Potes auctoribus, de Adu. fiſc. 233.2
Poteſt, de off. rect. prou. 156.1
Potioris, de off. rect. prou. 157.5
Præcipimus, de off. mil. iud. 159.2
Præfecti vigilum, de off. præf. vig. 158.2
Præfectura vrbis, de off. præf. vrb. 150.2
Præfectus prætorio, de off. præf. Aug. 155.1
Præſcriptione, ſi contra jus. 141.2
Præſenti lege, de his qui ad Eccl. 114.2
Præſes prouinciæ, de tranſact. 201.1
Præſes prouinciæ, de ſeruit. 470.2
Præſides, de off. rect. prou. 156.2
Præſides, de aſſeſſorib. 163.2
Prætori, de off. præf. prær. 155.2
Precibus quidem, de inoff. don. 419.1
Preſbyteri, de Epiſc. & Cler. 49.2
Preſbyteros, de Epiſc. & Cler. 47.2
Primicerius, de off. præf. vrb. 150.2
Privatorum conſenſus, de juriſd. 368.1
Priuilegia, de hæret. & Manich. 94.5
Privilegia, de off. Mag. off. 152.1
Priuilegia quæ, de ſacroſ. Eccl. 55.2
Procurator, de edend. 176.1
Procuratori, de pedan. judic. 347.1
Procuratorem, de procur. 244.2
Procuratores, de modo mulct. 169.2
Procuratores, vbi cauſ. ſtat. 382.2
Procuratores, vbi cauſ. fiſc. 387.2
Procuratoribus, de procur. 248.2
Promiſſis, de tranſact. 212.2
Properandum, de judic. 337.2
Prouidendum, de poſtul. 222.2
Prouinciarum, de fer. 364.2
Publicas, de fer. 363.1
Puniri jubemus, ſi contra jus. 141.2

Q

QUadraginta diebus, de fer. 363.2
Quæ ex relationibus, de legib. 117.1
Quæ nuper, de inoff. teſt. 411.2
Quædam, de ped. jud. 348.1
Quæſtiones, vbi de crim. 374.2
Quanquam, ſi ſæp. in integ. reſt. 307.1
Quamuis, de Senatuſconſ. 124.5
Quamuis 1. de iur. & fact. ign. 128.5
Quamvis 2. de jur. & fact. ign. 133.1
Quamvis, de tranſact. 212.2
Quamvis, de inoff. teſt. 391.1
Quas gratias, de off. præf. præt. Afr. 148.2
Quia abſente, de procur. 240.2
Qui accuſare, de edendo. 175.1
Qui ad ſtatuas, de his qui ad ſtatuas. 147.1
Qui certo loco, vbi conuen. qui cert. loc. dare prom. 378.1
Qui ex relationibus, de legib. 117.1
Qui in poteſtate, de in jus voc. 178.2
Qui in vxorem, de neg. geſt. 257.1
Qui licitum, vt lite pend. 140.1
Qui neceſſariò, de adu. diu. 224.5
Qui ordinarium, de off. rect. prou. 157.1
Qui poſt, ſi maior factus. 311.5
Qui pupillæ, de neg. geſt. 255.5
Qui religioſa, de his qui in Eccl. 116.1
Qui reſtituitur, de reputationibus. 333.1
Qui ſtipendia, de procur. 241.2
Qui ſub prætextu, de ſacroſ. Eccl. 14.1
Qui abſente, de procur. 240.2

Index Legum.

Quicquid animi, de Adu. diu. 224.2
Quicunque, de contractibus jud. 167.2
Quicunque ex Iudæis, de Iudæis. 107.2
Quicunque in hac vrbe, de hæret. & Manich. 99.1
Quicunque Prætorianæ, de procur. 248.1
Quicunque reſidentibus, de Epiſc. & Cler. 53.2
Quicunque, vbi Senatores. 384.2
Quinque pedum, fin. reg. 498.2
Quiſquis, de ſportulis. 345.2
Quiſquis emenſis, de Epiſc. & Cler. 62.1
Quiſquis cenſibus, de Epiſc. & Cler. 54.2
Quiſquis vult, de poſtul. 221.1
Quod Cornelia, de Iudæis. 105.2
Quod fauore, de legib. 119.2
Quod in vxorem, de neg. geſt. 257.1
Quod promulgatis, de off. præf. vib. 150.1
Quod quis ſibi, de procur. 241.1
Quod tempore, de reſtit. mil. 316.1
Quoniam, ſi adu. dotem. 290.1
Quoniam, de dilationib. 357.2
Quoniam, de feriis. 361.2
Quoniam ciuili, de ord. jud. 353.1
Quoniam ea, vbi & apud quem. 311.2
Quoniam in prioribus, de inoff. teſt. 412.2
Quoniam multi Iudices, de hæret. 101.1
Quoniam nouella, de inoff. teſt. 409.1
Quoniam venerabilis, de Epiſc. & Cler. 59.2
Quos retrahi, ſi adu. lib. 286.2
Quoties, de precib. 134.1
Quoties, de judic. 333.1
Quoties, vbi Senatores. 385.2
Quoties, de rei vend. 449.2
Quoties inter, fam. erciſc. 480.1

R

RAptores virginum, de Epiſc. & Cler. 79.2
Rationales, de Adu. fiſc. 233.2
Re tua, de rei vend. 454.1
Rebus quas alius, vt non lic. 253.1
Regiæ, vt nemo priuatus. 251.2
Regionem, fin. reg. 497.1
Reipublicæ, ne fiſc. vel reſp. 253.1
Relationes, de off. vic. 155.2
Rem non nouam, de judic. 341.1
Rem quam, ſi adu. vend. pign. 284.2
Repetita promulgatione, de Epiſc. & Cler. 74.2
Res, de lit. conteſt. 354.1
Res alienas, de rei vend. 457.1
Reſcripta, de precib. 138.1
Reſpublica, quib. ex cauſ. 323.1
Reum criminis, de procur. 240.2
Reſtituendæ, ad Adu. diu. 231.2

S

SAcri afflatus, de diu. reſcr. 145.1
Sacrilegij inſtar, de diu. reſcr. ibid.
Sacroſancta, de ſacroſ. Eccl. 13.2
Sacroſanctæ, de Epiſc. & Cler. 70.1
Sæpe reſcriptum, vt nem. lic. 252.2
Sancimus 1. de ſacroſ. Eccl. 36.2
Sancimus 2. de ſacroſ. Eccl. 38.1
Sancimus, de Epiſc. aud. 93.2
Sancimus, de diu. reſcr. 144.2
Sancimus, de Adu. diu. 227.2
Sancimus, in quib. cauſ. reſt. 301.1
Sancimus, de teſt. mil. 317.2
Sancimus, de jud. 341.2
Sancimus mulieres, de rec. arb. 327.1
Sancimus vt Advocati, de Adu. diu. 225.1
Sanum mente, de tranſact. 208.2
Scholarium, de off. Mag. off. 152.2
Sciant Principes, de off. diu. jud. 161.2
Sciens, vbi de crim. 375.2
Scimus, de inoff. teſt. 422.2
Scriptura, comm. vtriuſque. 496.1
Senatores, vbi Senatores. 385.1
Senatuſconſultum, de pet. hær. 432.2
Sententiis finita, de err. Adu. 234.2
Servis ſi dominorum, de Epiſc. & Cler. 74.1
Servum, de rei vend. 457.1
Servum, fam. erciſc. 486.1
Servus, de pact. 181.1
Servus, de jud. 334.2
Si ab eo, de neg. geſt. 255.2
Si ab hoſtibus, quib. ex cauſ. 323.2
Si actionem, de pact. 191.2
Si adipiſcenda, de pact. 183.1
Si aduersùs, ſi adu. fiſc. 294.1
Si alterius, ſi min. ſe maior. 364.2
Si aquam, de ſervit. 468.2
Si cauſa cognita, de tranſact. 210.2
Si certis annis, de pact. 193.1
Si Clericus ante, de Epiſc. aud. 85.1
Si cogitatione, fam. erciſc. 486.1
Si cognati, de neg. geſt. 259.1
Si conſtiterit, fin. reg. 498.2
Si contra, de rec. arb. 325.1
Si contra, quando Imperator. 371.1
Si creditor, ſi tutor, vel curator. 275.1
Si creditores veſtros, de pact. 187.1
Si criminis, ad exhibendum. 501.2
Si cujuſcumque, vt liceat pot. 251.2
Si cùm avi tui, ſi minor ab hæred. 298.1
Si cùm eſſes, qui leguimam. 350.2
Si cùm militaribus, de reſtit. mil. 317.1
Si cùm minor, ſi min. ſe major. 303.2
Si cùm pater, ſi adverſ. 277.1
Si cùm patruo, comm. vtriuſque. 494.2
Si cùm tibi, de judic. 333.2
Si curatorem, de in integr. reſt. 269.1
Si de certa re, de tranſact. 210.1
Si diverſa, de tranſact. 203.2
Si diuiſionem, fam. erciſc. 482.2
Si domina, de vſufr. 463.2
Si dominium, ad exhibendum. 501.2
Si donationis, de his quæ vi. 263.1
Si ea quæ tibi, de fidejuſſ. min. 273.1
Si emancipata, de jur. & fact. 129.1
Si ex falſis, de tranſact. 216.1
Si ex ea pecunia, de rei vend. 441.2
Si ex perſona, ſi adu. tranſact. 288.1
Si ex poſſeſſione, vbi cauſ. ſtat. 383.1
Si ex quocunque, ad exhibendum. 503.1
Si extat, de noxal. act. 500.1
Si familiæ, fam. erciſc. 481.2
Si fideiuſſor, de dolo malo. 265.1
Si fiendum, da rei vend. 453.1
Si filiam, de inoff. teſt. 400.2
Si filius, de neg. geſt. 257.1
Si filius tuus, de inoff. don. 429.2
Si filiusfam. de pet. hær. 435.1
Si filiusfam. fam. erciſc. 478.2
Si frater tuus, de filiofam. min. 272.1
Si fratres, comm. vtriuſque. 495.1
Si fratres tui, ex quib. cauſ. inf. 239.1
Si furti, ex quib. cauſ. inf. 236.2
Si hæredum, de inoff. teſt. 398.1
Si jam puberes, ſi tutor, vel curator. 274.1

Si

Index legum.

Si idcitco, quib. ex cauſ. 322.1
Si Imperialis, de legib. 121.1
Si in ædibus, de ſervit. 472.2
Si in area, de rei vend. 452.2
Si in poſſeſſinna, vbi cauſ. ſtar. 382.2
Si in te, ſi adu. don. 285.1
Si infetiorem, de rei vend. 437.1
Si in minores, ſi majot factus. 310.1
Si inter vos, comm. vtrinſque. 495.2
Si intra, de temp. in integr. 318.1
Si intra ætatem, de in integr. reſt. 270.2
Si intra annos, de temp.in integr. 319.1
Si is qui, ſi min. ſe maior. 304.1
Si legibus, de Epiſc. aud. 91.2
Si lenones, de Epiſc. aud. 90.2
Si bellum, de diuerſ. reſcript. 144.1
Si liqueat, de inoff. don. 410.2
Si major, de tranſact. 207.2
Si major, de dol. mal. 267.2
Si major, comm. diu. 491.2
Si major annis, de tranſact. 212.2
Si majores, de tranſact. 208.1
Si mancipium, de rei vend. 455.1
Si manifeſtè, de ſeruit. 471.1
Si maritus, de inoff. teſt. 403.2
Si mater, de inoff. teſt. 391.2
Si mater tua, de inoff. don. 430.2
Si minor, ſi adu. vend. 279.1
Si minorem, de in integr. reſt. 270.1
Si necdum, de relig. & ſumpt. fun. 505.2
Si negotiorum, de neg. geſt. 258.2
Si non tranſactinnis, de jur.& fact. 231.1
Si omnem, fam. erciſc. 477.2
Si pacto, de pact. 185.1
Si pater, de vſufr. 461.1
Si pater omne, de inoff. don. 428.1
Si patee puellæ, de inoff. teſtam. 398.2
Si pater tuus, de inoff. teſt. 392.1
Si paternoo, de neg. geſt. 258.1
Si patri tuo, de vſufr. 459.2
Si patronum, de Aduoc. diu. 223.1
Si patruus, communia vtriuſque. 494.1
Si pecuniam, de neg. geſt. 255.2
Si per impreſſionem, de his quæ vi. 264.2
Si per vim, de his qoæ vi. 261.2
Si Poſſidonium, ex quib. cauſ. inf. 236.1
Si poſt, ſi adu. libert. 286.1
Si poſt depoſitam, de Aſſeſſorib. 165.2
Si poſt diuiſionem, de jur. & fact. 130.1
Si poſt mutam. de pet. hær. 433.1
Si poſt ſententiam, ſi ſæp. in integ. reſt. 306.1
Si præſens, de Epiſc. aud. 92.2
Si pretium, de procur. 245.2
Si probatum, cumm. diu. 489.2
Si probus, ſi adu. fiſc. 293.2
Si procurator, de procur. 241.2
Si pro fundo, de tranſact. 211.1
Si propter, quib. ex cauſ. 322.1
Si putas, de pet. hær. 434.1
Si qua, fam. erciſc. 479.2
Si qua, de diu. reſcr. 244.2
Si qua inter, de Iudæis. 108.1
Si qua per calumniam, de Epiſc. & Cler. 58.2
Si quæ res, ſi adverſ. don. 285.1
Si quæſtio, de ord. jud. 352.2
Si quando, de ſtatuis. 146.1
Si quando, de dilat. 358.2
Si quando litis, de inoff. teſt. 419.1
Si quas actiones, de ſeruit. 468.1
Si quemquam, de Epiſc. & Cler. 65.2
Si qui Advocatorum, de poſtol. 219.1
Si qui poſthac, de off. Præf.præt.Orient. 148.1
Si quid, de off. Com. rer. priu. 153.2
Si quid, vbi & apud quem, 311.1
Si quid, de teſt. mil. 316.1
Si quid pars, de ſeruit. 470.2
Si quidem ex cauſa, de tranſact. 207.2
Si quis, de ſtatuis. 146.1
Si quis, de defenſ. ciu. 171.1
Si quis, de Advoc. diu. 216.1
Si quis, de his qui ven. ær. 309.1
Si quis, vbi quis de curiali. 383.2
Si quis ad declinandam, de Epiſc. & Cler. 75.2
Si quis adversùs, de precib. 136.2
Si quis adversùs, vbi cauſ. fiſc. 388.2
Si quis alterius, vbi in rem act. 379.2
Si quis aſſerat, de mand. Princ. 123.2
Si quis cohortalibus, de off. rect. prouin. 158.1
Si quis Curialis, de Epiſc. & Cler. 52.2
Si quis ex conſenſu, de Epiſc. aud. 88.2
Si quis filium, de inoff. teſt. 417.2
Si quis functum, de apoſtat. 103.1
Si quis in conſcribendo, de Epiſc.& Cler. 77.2
Si quis in conſcribendo, de pact. 194.1
Si quis in hue, de Epiſc.& Cler. 51.1
Si quis in ſuo, de inoff. teſtam. 416.1
Si quis judicum, de off. Com. ſacr. pal. 154.1
Si quis lege, de apoſtat. 101.2
Si quis major, de tranſact. 213.2
Si quis nolente, de neg. geſt. 259.2
Si quis non dicam, de Epiſc. & Cler. 46.2
Si quis Preſbyter, de Epiſc. & Cler. 57.1
Si quis pro publicis, de off.ciu.jud. 159.1
Si quis rebaptizare, ne ſanct. Baptiſm. 102.1
Si quis ſciens, de rei vend. 444.1
Si quis ſuo, de inoff. teſt. 416.2
Si quis ſuper, fin. reg. 497.2
Si quos judices, de off. præf.præt,Orient. 147.1
Si res tuas, ad exhibendum. 503.1
Si ſcripti, de pet. hær. 435.2
Si ſepulchrum, de relig.& ſumpt.fun. 504.2
Si ſervi, de noxal. act. 500.2
Si ſervum, de neg. geſt. 256.1
Si ſervus, de his qui ad Eccleſ. 113.2
Si ſervus ignorante, de nox.act. 501.1
Si ſibi, de nox. act. ibid.
Si ſub ſpecie, de poſtul. 218.2
Si ſuper, de tranſact. 200.2
Si ſupeſtite, de dol. mal. 266.2
Si te, ex quib. cauſ. inf. 237.1
Si tibi ſervitutem, de ſervit, 473.1
Si totos, de inoff. don. 419.2
Si tutor, in quib. cauſ. reſt. 300.2
Si Valerianus, de teſtit. mil. 315.2
Si vi, vel metu, de his quæ vi. 261.1
Si vi fluminis, de relig. & ſumpt.fun. 503.2
Si venerabilia, de Epiſc.& Cler. 53.1
Si vos paternæ, ſi minor ab hæred. 297.1
Si vſusfructus, de vſufr. 458.1
Si vt allegas, ſi adu. cred. 296.1
Si vt allegas, de inoff. don. 426.1
Si vt proponis, de rei vend. 442.2
Sicut, de ſervit. 474.2
Sicut bonis, de in jus voc. 177.1
Sicut ſacrificia, de Paganis. 110.2
Singuli quique, de off. diu. jud. 161.1
Siue apud acta, de tranſact. 208.2
Siue pars, de dilat. 359.2
Siue pro fratre, de neg. geſt. 254.2
Siue ſervum, de noxal. act. 501.1

Index Legum.

Solemnibus, de re vind. 456.1
Statuas, de relig. & ſumpt. fun. 505.1
Studentibus, de off. præf. vrb. 1 0.1
Studiorum labor, de aſſeſſorib. 163.2
Sub prætextu 1. de tranſact. 206.2
Sub prætextu 2. de tranſact. 209.1
Succeſſionum, fin. reg. 4 7.2
Suggerente, de off. eius qui. 163.1
Suggeſtionem, de adv. diu. 229.1
Supervacuum, de temp. in integr. 3 0.2
Supplicare, vt lite pend. 140.1

T

TAm dementis, de Epiſc. aud. 93.1
Tanta, de vet. iur. enucl. 127.1
Temporales, quando libell. Princ. 139.2
Temporalibus, de vxorib. 318.1
Teſtamenti, de inoff. teſt. 403.2
Teſtamentum militis, de teſt. 404.1
Titulos qui, de off. Com. Orientis. 1 4.2
Totius minoris, de off. Quæſt. 151.2
Traditionibus, de pact. 1 9.1
Tranſactio, de tranſact. 212.2
Tranſactione finita, de tranſact. 209.2
Tranſactione matris, de tranſact. 20 .1
Tranſactionem, de tranſact. 212.1
Tanſactionis placitum, de tranſact. 199.2
Tranſigere, de tranſact. 205.1
Tres tantummodo, de Epiſc. aud. 86.2
Tres tantummodo, de off. præt. 156.1
Tutori, vel curatori, de neg. geſt. 259.1

V

UBi autem vis, vbi de poſſeſſ. 377.2
Ubi pactum, de tranſact. 223.1
Velamento, de poſtul. 2 9.1
Velut caſtrenſe, de aſſeſſorib. 165.1
Venditiones, de his quæ vi. 204.2
Veniam, de in ius voc. 177.2
Verbis teſtamenti, de vſufr. 459.2
Verbum, ex quib. cauſ. inf. 233.1
Viri illuſtres, de off. Mag. mil. 151.1
Uniuerſa, de precib. 135.2
Uniuerſa, de diu. reſcr. 145.2
Uniuerſi, vbi cauſ. fiſc. 38 .1
Uniuerſis, de precib. 138.1
Uſufructu conſtituto, de vſufr. 460.1
Uſufructu matri, de vſufr. 462.2
Ut in die, de fer. 362.1
Ut inter diuinum, de ſacroſ. Eccl. 38.
Ut prophanos, de Paganis. 110.2
Ut reſponſum, de tranſact. 204.1
Utili ratione, de defenſ. 171.1
Uxor tua, fam. erciſc. 478.1

INDEX

INDEX QUARTUS,

AUTHENTICARUM.

A

AD hæc ſi. 334.1
Adſcriptitios. 73.2

C

Caſſa. 15.2
Cauſa quæ. 68.2
Clericus quoque. 69.1
Credentes. 97.2

D

Decernit. 325.2
Diaconiſſam. 50.2

E

Epiſcopalis ordo. 74.2

G

Gazaros. 100.2
Generaliter. 61.2

H

Hæc vſus. 33.2
Hoc jure. 248.2
Hoc jus porrectum. 25.2
Hoc ſacramentum. 329.2
Hodie. 341.2

I

Idem eſt de Neſtorianis. 100.1
In iſto. 331.2
Ingreſſi. 17.1
Interdicimus. 55.2
Item nulla. 43.2
Item prædium. 31.2
Item privilegium. 94.1
Item quæcunque. 53.1
Item ſibi. 31.2
Jubemus. 335.2

L

Libellum. 355.2
Liberi. 93.2
Licentiam. 71.1
Licèt teſtator. 65.1

M

Multò magis. 27.2.& 57.1

N

Noviſſima. 393.2
Nullus Epiſcopus. 59.1
Nunc autem. 57.2

O

Offeratur. 354.2

P

Perpetua quoque. 30.2
Poſt jusjurandum. 342.2
Presbyteri, ſeu Diaconi. 50.1
Presbyterum. ibid.
Presbyteros 1. 71.2
Presbyteros 2. 78.2
Præſides gentium. 91.2
Præterea ſi habeat. 37.2
Principales. 331.2

Q

Qua in provincia. 376.1
Quæ ſupplicatio. 137.1
Quas actiones. 40.1
Qui rem. 32.1
Qui res. 28.2
Quibuſcunque modis. 28.1
Quod fieri. 359.1

S

Sacramenta puberum. 279.2
Sed Epiſcopalia. 70.2
Sed & permutare. 31.1
Sed hodie. 61.1.& 161.1
Sed judex. 49.1
Sed neque Curialem. 46.2
Sed nouo iure. 52.1
Sed ſi poſt. 401.2
Si captivi. 76.2
Si minor. 319.2
Si modò. 488.2
Si omnes. 297.2
Si qua mulier. 21.1
Si quis Epiſcopus. 54.1
Si quis in aliquo. 176.1
Si quis litigantium. 89.2
Si quis ruinas. 29.2
Si ſervus. 73.2
Si verò contigerit. 344.1
Si verò Dominus. 97.1
Sicut alienatio. 27.2
Statuimus. 69.1.& 92.1

V

Verùm etſi, de Epiſc. & Cler. 74.2
Unde & ſi parens. 395.1

INDEX QUINTUS,

Legum, & jurium incidenter diſcuſſorum, correctorum, & conciliatorum.

CODICIS

L. AD instructiones, de ſacroſ. Eccleſ. correcta. 43.2.3

L. inter æquitatem, de legib. & conſtit. & l. placuit, de judic. conciliata. 116.2.3.4.5

L. fin. de repud. hæred. dum permittit revocationem abſtentionis intra triennium, non procedit in filio emancipato. 129.4

L. præſcriptione 2. ſi contra jus, & cap. ſuper litteris, de reſcript. conciliantur. 141.2

L. ex conventione, de pactis, & l. 1. ſine cenſu, vel reliq. remiſſivè conciliata. 184.6

L. ſi certis annis, de pactis, & l. excepto, locati, conciliata. 194.6

L. ſi quis in conſcribendo, de pact. declarata. ibid. 2.3.4

L. ſi quis, de tranſact. tanquam minùs religioſa, & dura, non ſervatur in practica. 213.1.2

L. non eſt ignotum, quib. non objic. longi temp. præſcript. & l. ſancimus, in quib. cauſ. reſt. conciliata. 302.15

L. ut in die, de feriis, enucleata. 362.10

L. 10. verſ. nullis volumus voluptatibus occupari, de fer. enodata. 365.2

L. non quidem, de iuriſd. omn. iud. explicita. 366.1.6.7.8

L. 1. de inoff. teſt. declarata. 390.2

L. fin. §. fin. de lib. præt. explicata. 417.13

L. ſi quis filium, §. omne adiutorium, de inoff. teſt. enodata. 418.6

L. 36. de inoff. teſt. declarata. 424.23

L. ſi putes 6. de inoff. dotib. explicita. 434.2

L. 15. verſ. duobus in ſolidum, de rei vend. enodata. 452.27

L. 15. de uſufr. declarata. 465.11

ibid. verſ. niſi talis exceptio uſufructuario opponatur, enodatus. 466.15

L. ult. de uſufr. declarata. ibid. & ſeq.

L. 12. de ſervitutib. explicita. 474.6

L. filia cuius, famil. erciſc. declarata. 484.9

L. ult. verſ. ſunt omni modo, &c. Communia utriuſque iud. enodata. 496.3

L. jus ſepulchri, de relig. & ſumpt. fun. declarata. 506.3

L. jus familiarium, eod. tit. explicita. ibid.

DIGESTORUM

L. ſi ſervitus, de ſervit. urb. præd. declarata. 474.7

AUTHENTICA

De non alienando, §. emphyteuſim, collat. 2. correcta. 30.11

Sacramenta puberum, ſi adverſus venditionem, in Gallia neglecta. 280.2

DECRETALIUM

C. ſuper litteris, de reſcript. & l. præſcriptione 2. ſi contra jus, conciliantur. 141.2

Google

COLLECTANEA DOCTORUM
In Codicem JUSTINIANI.

IN SVPERSCRIPTIONEM, ET PROOEMIVM.

SVMMARIVM.

1 *Nomen Domini in principio cujuſque rei inuocandum.*
2 *Citra diuini Numinis præſidium nihil quicquam moliri poſſumus.*
3 *Initium bonum ſequitur ex inuocatione diuini Nominis.*
4 *Reges Catholici à Dei gratia regna ſua prouenire profitentur.*
5 *Vtile quàm ſit in principio cujuſque rei inuocare diuinum Numen, ſeu nomen Domini.*
6 *Imperator vocatur Dominus.*
7 *Domini nomen eſt nomen ſuperioritatis, & proprium Principum.*
8 *Imperatores plures nomine Domini vocari aliis prohibuerunt.*
9 *Octauianus Auguſtus prohibuit ne Dominus appellaretur.*
10 *Dominus dicitur Hiſpanicè Señor, & Gallicè* Seigneur, *à particula* ſenior.
11 *Philippus II. pro Regnis Caſtellæ, Legionis, & Luſitaniæ legem tulit ſuper illis, qui Domini appellari poſſent.*
12 *Verbum* Don *in Hiſpania, unde originem duxeris.*
13 *Iuſtinianus cur ſic dictus, & à qua familia originem duxerit.*
14 *Auguſtus diceb atur Iuſtinianus, eo quòd illi Deus omnia proſperè pollicebatur felicibus auguriis, & ſignis.*
15 *Codex cur ita dicatur.*

1 *IN nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti,*
&c.] Præclarè Juſtinianus *in principio hic, & in auth. de armis, in princ.*
collat. 6. nomen Domini inuocauit,
quia, vt rectè nos hortatur Apoſt. ad
Coloſſenſ. cap. 3. *Omne quodcumque*
facitis, in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini
Ieſu Chriſti facite, gratias agentes Deo, & Patri per
ipſum, in gloriam namque Dei omnia peragenda ſunt,
vt idem Apoſtolus nos admonet 1. *ad Corinth. c.* 10.
2 Alter enim citra diuini Numinis præſidium nihil
quicquam moliri poſſumus, quia omne datum optimum,
& omne donum perfectum de ſurſum eſt, vt
ait S. Jacobus *epiſt.* 1. tum etiam, quia omne cauſatum

principium debet referri ad principium, quod eſt ipſius
cauſa, & maximè ad principium, quod eſt prima cauſa
cauſatum, ſicut eſt Deus, vt tradit Bald. *in hoc proœm.*
n. 1. præſertim quia ex inuocatione diuini Nominis 3
bonum ſequitur initium, melius medium, optimus finis,
§. nos igitur, in auth. quomodo oport. Epiſcop. Gloſſ.
verbo In nomine, in authent. de hæred. & falcid. Quam- 4
obrem prudenter Sereniſſimi Portugaliæ Reges hujus
religioſæ inſtitutionis memores ſuis titulis præfigunt,
Philippus Dei gratia Rex Portugaliæ, &c. ſui imperij
gloriam omnipotenti Deo tribuentes, palam Chriſtiana
pietate ab eo ſui imperij lora accipere profitentes,
juxta D. Pauli teſtimonium 1. ad Corinth. 15. *Gratiâ*
Dei ſum id quod ſum. Denique quàm vtile ſit in prin- 5
cipio cujuſque rei inuocare diuinum Numen, ſeu nomen
Domini, tradunt Conluſitanus noſter Ioannes
Vallenſis Peixotius *ſuper repet. Signoroli de Homodeis,
ad rubr. infrà, qui admitt. n.* 1. Mozz. *de contractib.
tit. quomodo contractus deficiat, n.* 27. *cum multis
ſeqq.* Sebaſt. Medices *in tract. de definitionib. p.* 1. *n.* 14.
Fr. Paulin. Berti Lucenſ. *in praxi crimin. Regul. tit.* 4.
in princip. num. 6. Steph. Gratian. *Marchiæ deciſ.* 1. *à
num,* 1. latè & eleganter Cald. Pereira *de emptione &
vendit. cap.* 1. *à princip. vſque ad num.* 16. reſoluentes
non eſſe de ſubſtantia inſtrumenti inuocationem diuini
Nominis: & reſpondet Steph. Gratian. *d. deciſ.* 1.
n. 9. Juſtinianum *in præſenti, & in l.* 1. *de veteri jure
enucl. & in l. Deo nobis, C. de Epiſcop. & cleric.* cum
ſimilibus, in quibus habetur eſſe incipiendum ab inuocatione
diuini Nominis, procedere de conſilio, non
autem de præcepto.

Domini.] Ergo Imperator vocatur Dominus, *l. pro-* 6
ximè, ibi, *rogo te Domine Imperator, audias me patienter,
ff. de his, quæ in teſtament. delentur*, ac Bartolus Juſtinianum
Imperatorem Dominum appellat *in præſenti,
n.* 7. Nam hoc nomen *Domini*, eſt nomen ſuperioritatis,
vt colligitur ex *auth. habita, ad fin. inſi. ne filius
pro patre, & ex c. grauem, de exceſſib. Prælat.* & tradit,
Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 1. *n.* 25. ac proin- 7
de proprium eſt Principis, & Superioris, ob idque
multi Imperatores hoc nomine vocari aliis prohibue- 8
runt, & illis ſolis reſeruarunt, vt ſcribit Suetonius *in*
Tranquill. *in vita Octauij Auguſti, cap* 50. & hoc idem
Tiberium, & Alexandrum feciſſe aſſerit Gonzal. *d.
gloſſ.* 1. *n.* 23 licèt nonnulli alij Imperatores Romani 9
aſpernati fuiſſent nomen *Domini*, vt refert Arnald.
Pontac. *in annot. ad Euſebium Cæſareenſem, col. mihi* 566.

Digitized by Google

9 & illud eſt memoria dignum, quod cùm quidam laruatus Octauianum Auguſtum Dominum appellaſſet, ipſe hoc ægrè ferens, quaſi indignatus prohibuit ſtatim ne deinceps ſic denominaretur, proue atteſtantur Sueton. *in eius vita, n.53.* S. Thom. *in opuſculo de regimine principum, c.13.* Rendina *de maiſt. Princip. verbo Nemini blandum, n.7. cum ſeqq.* Bobadil. *in ſua politica, lib.2. cap.16. n.23. in princip.* vbi aduertit in hoc Octauianum tacitè innuiſſe nomen illud ſoli Deo, qui ſub eius Imperio naſciturus erat, conuenire, juxta illud
10 Pſalmi 109. *Dixit Dominus Domino meo,* &c quod citat Gonzal. *d. gloſſ. 1. num. 18.* Dominus dicitur Hiſpanicè
11 *Señor,* & Gallicè *Seigneur,* à particula *Senior*, quia in ſacra Scriptura, & apud antiquos Romanos, Seniores dicebantur, qui gubernio addicti erant, ita Bobadil. *dict. c.16. num.23.* Sed potentiſſimus Philippus II. Hiſpaniarum Rex noſter, per ſuam pragmaticam de vrbanitate intitulatam pro Regnis Caſtellæ & Legionis legem tulit anno 1585. ſuper illis qui Domini appellari poſſent, & pro Luſitaniæ regno aliam pro-
12 mulgari juſſit de anno 1597. Vnde autem originem duxerit verbum *Don* in Hiſpania, tradunt Petrus Sanchez portionarius S. Eccleſiæ Toletanæ *in triangulo theologicarum virtutum, in virtute fidei art.7.* Gardiola *de la nobleza de Eſpaña, cap.39.* Garibai *lib.1. ſui Compendij hiſtorialis, c.2. pag. mihi 399.* Fr. Hieron. Roman. *lib.4. de Republ. gentilica, cap.30.*

13 *Iuſtiniani.*] Hoc nomen à Juſtino Imper. eius auunculo, à quo & adoptatus, & in Imperij ſocietatem adſcitus fuit, habuiſſe referunt nonnulli juniores; ſed, vt rectè Hottom. *in eius vita* obſeruat, maximus is eſt error, cùm ſatis ex Conſularibus faſtis conſtet illum ante adoptionem hoc nomen habuiſſe, conſulatumque geſſiſſe anno videlicet ab Vrbe condita 1273. & à Chriſto nato 521. quod & tradit Arnald. Vvion Belga Duacenſis, Monachus S. Benedicti, *de antiquiſſima familia Anicia,* §.8 quem tractatum ipſe libro, cui titulum indidit *Lignum vitæ,* præpoſuit, vbi probare etiam multis nititur Juſtinianum (quamuis humili & obſcuro genere ortum fuiſſe plurimi comminiſcantur) ex nobiliſſima, & antiquiſſima Aniciorum familia originem duxiſſe: refert Richard. *in proam. Inſti. ex n.14.*

14 *Auguſti.*] Ab augurio dicitur, & fortunatum ſignificat, cui ſcilicet Deus omnia proſperè pollicetur felicibus auguriis, & ſignis: quæ appellatio rectiſſimè tribuitur Principi, cuius poteſtati adeſt Deus. Et hinc anno Vrbis conditæ ſeptingenteſimo duodecimo, mos Romæ repetitus vni parendi pro Rege Imperatori, vel ſanctiori nomine Auguſto appellato, Octauianoque ex Numacij Planci ſententia Senatus cognomen hoc primùm tribuit; non tam nouo (vt inquit Suetonius) quàm ampliori nomine, quaſi ſanctum, fortunatum, & cui proſpera omnia Dij ipſi pollicerentur. Cæteri Romani Principes ab illo dicti Auguſti ſunt, vt tam auguſto, ſplendidoque nomine ſibi adepto ad eaſdem egregias virtutes inuitarentur, ita Ricard. *dict. proam. num.32.*

15 *Codicis.*] Dicitur in arboribus, & fructibus id quod à radice craſſius ſupra terram aſſurgit, ex quo tabulas antiqui faciebant, hiſque cera illitis ſtylo ſcribebant: vnde Leo Imper. *in l.3. de agent. in rebus, lib.* 11. Codices appellat tabulas continentes notitiam dignitatum, & adminiſtrationum, & ſic conſtitutionum Imperatoriarum volumina Codices appellata ſunt. Ita Caluin. *in Lexic. verbo Codex.*

De nouo Codice faciendo.

SVMMARIVM.

1 *Codice vno Iuſtinianus collegit conſtitutiones tribus Codicibus, & Nouellis contentas.*
2 *Conſtitutiones Imperatorum ad Diocletiani vſque tempora in immenſum excreſcentes tempore Conſtantini Magni in duos Codices, Hermogenianum & Gregorianum collatæ ſunt.*
3 *Codex Theodoſianus comprehendit omnes Conſtantini Magni & ſequentium Imperatorum conſtitutiones.*
4 *Iuſtinianus in hoc vnum volumen & corpus digeſſit conſtitutiones illas in tres Codices diffuſas.*
5 *Superfluum omne eſt à jure reprobatum.*
6 *Prioritas ex ordine ſcripturæ probatur.*
7 *Factum prius præſumitur in dubio, quod prius in ordine reperitur ſcriptum.*
8 *Inſtrumenta duo ſi reperiuntur in eodem libro, vel charta conſcripta, id prius factum præſumitur, quod primò ſcriptum eſt.*
9 *De tribus veteribus Codicibus, remiſſiuè.*
10 *Gloſſa eſt dictio Græca, & ſignificat linguam.*
11 *Gloſſarum authoritas maxima eſt in jure.*
12 *Ordinatio Regia Luſitan. jubet recurri ad gloſſas Accurſij, deficiente lege Regni, vel lege Imperiali.*
13 *Contrarietas nulla eſt in legibus.*
14 *Dictio, immò, aliquando ponitur copulatiuè & ampliatiuè, quando ſcilicet adjungitur ei dictio, etiam.*

Hæc, quæ neceſſariò, &c.

Imp. IVSTINIANVS A. *ad Senatum vrbis Conſtantinop.*

VNo Codice colligere profitetur Juſtinianus conſtitutiones, quæ tribus Codicibus Gregoriano, 1
Hermogeniano, atque Theodoſiano, & Nouellis continebantur. Colligunt ex Ord. n. Bart. Salicet. & Paul. de Caſtro. Vide Richard. *in inſcriptionem Inſtitutionum,* vbi latè, & præcipuè *n.11.* narrat quod cùm Reſpublica ad Cæſares tranſlata fuiſſet, ſeptima Juris Romani acceſſio ex Imperatorum conſtitutionibus fuit, quæ ab Auguſto initium cœpere, quarum multitudo cùm ad Diocletiani tempora in immenſum excreuiſſet, tempo- 2
re Conſtantini Magni in duos Codices collatæ ſunt, quorum alter Hermogenianus, alter Gregorianus ex compoſitorum nominibus appellatus eſt; paulò poſt 3
Codex Theodoſianus acceſſit, in quem Theodoſij Imperatoria mandato omnes Conſtantini Magni, & ſequentium Imperatorum Conſtitutiones relatæ fuerunt: hicque Romani juris progreſſus fuit vſque ad Juſtinianum, hicque ſtatus eo imperante erat. Decreuit ergo is, infinitis legum commentariis, & immenſæ juris ciuilis difficultati ex librorum orta multitudine remedium imponere (quod & alij jam Cæſares, Pompeius Magnus, & Julius Cæſar in animum induxerant, præſtare tamen bellis impediti non potuerunt) & Indictione ſeptima Imperij ſui, anno autem Chriſti 531. conſtitutiones illas in tres Codices, Gregorianum, Hermogenianum, & 4
Theodoſianum diſperſas, intolerabili tamen diſſimilitudine inter ſe pugnantes, inutilibus reiectis, ſuperadditis neceſſariis in vnum corpus, & volumen digeſſit, quod ſuo nomine Juſtinianeum inſcribi voluit.

In §. *Quibus,* ibi, *reſecatis tam ſupernacuis.* Quia omne ſuperfluum eſt à jure reprobatum, per ea quæ 5
adduximus *in collect. ad proam. Decretalium, ex numero 28.*

Primis quidem in primo loco, &c.] Ergo prioritas ex 6
ordine ſcripturæ probatur, vt citata hac lege tenet Maſcard. *de probat. concl.1171. aliàs 1176. num.36.* & in 7
dubio quod priùs in ordine reperitur ſcriptum, præſumitur priùs factum, argumento *huius legis* dicit Gom. *ad l.50. Tauri, num.40. in med.* Vnde notarunt ad 8
hoc quod ſi reperiuntur duo inſtrumenta in eodem libro, vel charta conſcripta, id prius factum præſumitur, quod

quod primò conſcriptum eſt, vt per Bart. *n.1.*& Bald. *in præſenti*,Lodou.Peguera *dec.46.n.3.*Maſcard.*de probat.concl.1228.aliàs 1235.n.12.& 13.*D.Barboſ.*in l.1. ff.ſoluto matrim.p.1.n.6.*

9 *In tribus veteribus Codicibus.*] Vide Padil. *in l. ſi qua, n.4.inf. de diuerſis reſcriptis.*

AD GLOSSAS.

10 Gloſſa eſt dictio Græca, & ſignificat linguam, & ſicut lingua explicat animum alicujus, ita Gloſſa textus veritatem declarat, ita dixi *in meo Dictionar. Luſitanicolat. col.598.*

11 In jure noſtro eſt maxima gloſſarum authoritas,& quantum ad veritatem prævalet opinioni Doctorum, & illarum authoritas cæteros antecellit. Vide Socin. *conſil.80.n.4.vol.1.* qui dicit in deciſionibus cauſarum non eſſe recedendum ab opinione gloſſæ, Viu. *tom.2. commun. opin. lib.7. tit.12. de pœna judicis, qui malè judicauit, num.20. verſ. & licèt ſimiliter,pag.151.*Barthol. Bologn. *in repet. auth. habita, C. ne filius pro patre, num.258.* Palat. *in repet. cap. per veſtras, notab.5. num.8.* Auiles *ad cap.1. Prætor.verbo fiel,nu 5.pag.31.* Morl. *in emporio juris,p.1.tit.1.q.12. n.3.* Maſcard. *de probat.concl.842.& concl.1138.num.15. cum ſeqq.*Ceuall. *in præfat. commun.contra commun.ex num.61.* vbi *num.67.* dicit ob hanc rationem Gregorij Lopez authoritatem in interpretatione legum Partitatum tanquam illarum Gloſſatoria eſſe magni ponderis,& momenti, & ſemper in dubio amplectendam, & cæteris Authoribus præponendam. Cened. *ad Decretal.collect.18. num.6. & canonic. quæſtion. lib.1. quæſt.8.n.19.*

12 Et meritò apud Luſitanos Ordinatio Regia *lib.3. tit.64. §.1.* jubet recurri ad gloſſas Accurſij deficiente lege Regni, vel lege Imperiali, de quibus plura congerit Franc. à Souſa *in repet. l.fœmina,ff.de regulis juris,p.1.n.152.*

13 In gloſſ. *Præterquam*,ibi,*quia nullum contrarium inuenitur*, juncta additione marginali, ibi, *contrarietas nulla eſt in legibus.* De quo latè dixi *in collect. proœm. Decretal. n.42. cum ſeqq.*

14 In gloſſ. *Imò*, ibi, ponitur pro *&*. Aliquando igitur ponitur hæc dictio, *imò*, copulatiuè, & ampliatiuè, quando ſcilicet adjungitur dictioni,*etiam*,vt per Cened. *ſing.52. n.5.* Vulpe *de Præpoſ.& Adverb. ſignif. ſub illa dict.pag.43.* & alios quos refero *de dictionib.vſufreq. dict.151.n.4.*

De Juſtinianeo Codice confirmando.

SVMMARIVM.

1 *Codicem nouiter factum confirmat Juſtinianus, & mandat ipſum publicari.*

2 *Regna gubernantur tam per juſtitiam, quàm per arma bellica.*

3 *Legem, vel canonem derogatum ex legitima cauſa, non licet vlteriùs allegare, & qui contrarium fecerit, in pœnam falſi incidit.*

4 *Leges abrogatæ in dubio non præſumuntur, & qui dicit contrarium, debet probare.*

5 *Lex correcta tunc poteſt allegari pro interpretatione juris communis,vel in argumentum, aut inductionem, ſi lex illa ſit inſerta in corpore juris.*

6 *Lex vt dicatur vſu contrario abrogata, quæ requirantur.*

7 *Practica & experientia in judicando requiritur vltra doctrinam & ſcientiam.*

8 *Aduocatus junior ſi fuerit Doctor, debet præcedere antiquiorem Aduocatum non Doctorem.*

9 *Priuilegiis alicui rei, vel perſonæ ſpecialiter conceſſis nunquam videtur derogatum per generalem diſpoſitionem.*

10 *Indictionibus veteres vti ſolebant.*

Summa Reipubl. tuitio, &c.

Idem Mennæ Præfecto Prætorio.

CONfirmat Imperator Codicem nouiter factum 1
per viros de quibus in præſenti dictum eſt, & mandat ipſum publicari, & ſeruari. Colligunt ex ordin. Bald. & Paul. de Caſtro. Vide Cardin. Cæſ. Baron. *tom.7. annal. Eccleſ. anno Chriſti 529. pag. mihi 151.*

Armorum,atque legum, &c.] Notatur ad hoc quod 2
Regna gubernantur tam per juſtitiam,quàm per arma bellica, quorum requiritur concurſus, & ita adinuicem coadunantur, vt per Chaſſan. *in catalogo gloriæ mundi,p.7.conſid.8. verſ. & quia.*

In verſ. *Hunc igitur*, ibi, *falſi criminis*, &c.] Nota- 3
tur ad hoc,quod derogatam legem, vel canonem ex legitima cauſa non licet vlteriùs allegare, & qui contrarium fecerit, in pœnam falſi incidit,vt per Iaſ. *in §. in perſonam,n.20.Inſtit.de actionib.* Socin.*regul.285.*Azeued. *ad l.4 n.6. tit.16. lib.1. nouæ Recop.* Petr. Gregor. *ſyntagm.juris lib.36.c.3.ſub num.7.*Menoch.*de arbitrar. caſu 306.n.15.* Rebuff. *ad l.102.ff.de verb. ſignific.pag.430.* Flamin.Pariſ. *de reſignat. benefic. lib.11.in præfat. n.18. cum ſeqq.* Morla *in emporio juris,p.1.tit.1.in prælud.n.58.* Farinac. *de falſitate. & ſimulat. q.150. n.79.*

In dubio autem non præſumuntur leges abrogatæ, & 4
qui dicit contrarium, debet probare leges eſſe abrogatas, aliàs ſuccumbet, vt per Maſcard. *de probat. concluſ.1268. n.9.*

Declara tamen tunc legem correctam poſſe allegari 5
pro declaratione & interpretatione juris communis, vel in augmentum,aut inductionem,ſi lex illa ſit inſerta in corpore juris, per text. *in c.authoritate,verſ.ſicut contingit,de conceſſ.præbend.in 6.*vbi Papa allegat in argumentum leges correctas, & notat ibi gloſſ. *verbo agnatus*, Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rubr.2. §.1. n.14.fol.mihi 88.* Gonzal. *ad reg.8.Cancell.§.5. proœm. n.155.* Gutier. *in auth. Sacramenta puberum,n.75. C.ſi aduerſus vendit.* Lex vt dicatur vſu contrario abrogata quæ requirantur, vide Burſat. *conſil.339.n.16. lib.3.* Menoch. *conſil.719.à n.30.lib.8.*

Quàm experientia rerum,&c.] Notatur ad hoc,quod 6
non doctrina tantùm, & ſcientia in Magiſtratibus neceſſaria eſt, niſi practicam & experientiam in judicando habeant,vt per Conrad. *in templo omnium judic.lib.1.cap.1.verſ.1a.n.8.* Rendina *de majeſt.Princip. n.59.* Auiles *ad cap.4.Prætor.in verbo que les diere,n.11.*Burg. de Paz *l.2.Tauri,n.65.cum ſeq.*Segur. *in director. judicum,p.1. c.4.* latè Garc. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.2. cap.3.n.39.cum multis ſeq.*

Vir illuſtris ex magiſterio, &c.] Notatur ad hoc, 7
quod ſi junior Aduocatus fuerit Doctor, debet præcedere antiquiorem Aduocatum non Doctorem, ſumendo argumentum ab ordine litteræ, quia hic prius nominatur Doctor, quàm Aduocatus, vt per Signorol.de Homod. *conſ.129. col. antepen.* Rebuff. *in tract. nominat. q.21.n.3.*

Si qua verò pragmatica,&c.] Notatur ad hoc,quod 8
per generalem diſpoſitionem nunquam videtur derogatum priuilegiis alicui rei, vel perſonæ ſpecialiter conceſſis, vt per D. Barboſ. *in l.1. ff. ſoluto matrim. p.1. n.1. poſt med.*

Septimæ indictionis, &c.] Ergo moris fuit apud ve- 9
teres indictionibus vti,eaſque annorum numero hi adjicere ſolebant,vt per Alciat. *lib.8.parerg.c.1.*Couar.*var. lib.1.c.12.n.4. cum ſeqq.* vbi latè quo tempore initium habuerit indictionum vſus, & de earum calculo,obſeruatione,& à qua anni parte incipiant.

12 In gloſſ. *Indefeſſo*, ibi, *vnde colligitur quod melius fecerunt, nam in primis horis diei, vel poſt ſomnum, quando aliquis eſt recens, melius facit.* Vide Perez *in l.2 gloſſ.2. in princ. tit.3. lib.2. ordinam.*

De emendatione Codicis.

SVMMARIVM.

1 *Conſtitutiones diſperſas operâ nominatorum reuiſas & emendatas in titulos congeſſit.*

2 *Res qualibet eſt ſignificanda ſuo nomine per conſequentiam litterarum, non per abbreuiaturas.*

3 *Statuta aduerſantia juri communi, vel ipſius derogatoria, non recipiunt interpretationem ab ipſo jure communi.*

4 *Ius Cæſareum non obligat noſtros Luſitanos ex vi ſua, ſed quatenus Regiis ordinationibus naſcitur approbatum.*

5 *Hiſpanos non obligat jus ciuile, niſi quatenus Regiis legibus fuerit confirmatum.*

6 *Ius Regni, jus commune apud Hiſpanos nuncupatur.*

7 *Legibus Regiis deficientibus, & conſuetudinibus prouinciarum, an potius recurrendum ſit ad jus Ciuile, quàm ad jus Canonicum, oſtenditur.*

Cordi nobis eſt, &c.

Idem Senatui vrbis Conſtantinop.

1 CONſtitutiones diſperſas & vacillantes Juſtinianus operâ nominatorum ſuprà, in ordinem juſtum & volumen vnum congeri curauit, & vetus jus in 50. deciſiones, & antiquum in Digeſta, & ſuas conſtitutiones redegit, Nouellas poſt Digeſta & Codicem ſparſas, reuiſas, & emendatas operâ Triboniani, Dorothæi, Mennæ, & Conſtantij in titulos congeſſit, & publici juris fecit, ac Codicem hunc nouum ex prioribus tribus collectum, ſub ejuſque auctoritate publicatum, ex die publicationi inſerto in cauſis ſequentibus obſeruandum mandauit. Vide Bald. Aloyſ. de Leo *ſuper hanc conſt. fol. mihi 2. verſo.* Sebaſt. Næu, *in ſyſtemate ſelect. ſub hac conſt.*

2 *Sine vlla ſignorum dubietate conſcribi juſſimus.*] Notatur ad hoc, quod vnaquæque res eſt ſignificanda ſuo nomine per conſequentiam litterarum, non per abbreuiaturas: concordant text. *in proœm. Digeſt. §. Illud autem*, ibi, *vt nemo audeat eorum, qui libros ſcribunt, ſigna in his apponere, l.1. de veteri jure enucl.* ibi, *jubemus non per ſignorum captiones, & compendioſa ænigmata, auth. de teſtam. imperfecto, §. nos igitur, collat. 8.* ibi, *ſed per totas litteras declarandas*, & ibi, *non ſignis*, ref. Garcia *de nobilit. gloſſ. 4. n. 39.*

Vel ex aliis conſtitutionibus, quas ante conſcripſimus, &c.] Notatur ad hoc, quod ſtatuta aduerſantia juri communi, vel ipſius derogatoria, non recipiunt interpretationem ab ipſo jure communi, vt per Tiraq. *in tract. le mort. p.1. decl.2. n.2.* Intelligi tamen debent vt minùs quàm poteſt, lædant jus commune, Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rubr. 7. §. 3. in fine, n.2. pag. 237.* Tiraq. *de retract. ligni. §. 9. gloſſ. 2. n. 15.* Menoch. *remed. 15. recup. n. 278. & de arbitr. caſu 321. n.1. & conſ. 4. n. 8. & conſ. 5. n. 3. & conſ. 8. n. 30.* Surd. *de alimeat. tit. 8. priuil. 90. ex n. 4.* 3

Hoc tantummodò in omnibus rebus, & judiciis & obtineat, & recitetur.] Aduerte jus Cæſareum non obligare noſtros Luſitanos ex vi ſua, ſed quatenus Regiis ordinationibus noſcitur approbatum, prout habetur *in Regia ordin. lib. 3. tit. 64. in princ.* & per eam obſeruant Regnicolæ, & præcipuè Gam. *dec. 3. n. 6. & dec. 50. n. 5. & dec. 348. in fine*, Valaſc. *cont. 102. n. 8.* Cabed. *p. 1. dec. 211. cum ſeq.* Cald. Pereira *de empt. & vend. c. 1. n. 5.* 4

Apud Hiſpanos etiam jus ciuile non habet legum authoritatem, niſi quatenus Regiis legibus fuerit confirmatum, nec leges Pandectarum, nec Imperatorum in regnis Caſtellæ, & Valentiæ, tanquam leges, ſed tanquam ſapientium dicta, ſunt accipiendæ; ita Bellug. *in ſpeculo Princip. rubr. 11. §. his igitur, num. 3.* Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 11. num. 11.* Perez *in proœm. ordin. quæſt. 3.* Salzed. *in pract. cap. 144. lit. C.* Flores *ad Gam. deciſ. 3. num. 6.* Morla *in emporio juris, part. 1. tit. 1. quæſt. 16. num. 1. verſ. vnde apud Hiſpanos.* Jus enim Regni, jus commune apud Hiſpanos nuncupatur, ex *l. 4. tit. 12. lib. 1. noua recop.* ibi, *de los derechos communes de nueſtros Reynos.* Idem de conſtitutionibus Neapolitanis atteſtatur Afflict. *in prælud. conſtit. q. 1. n. 1.* 5 6

Sed dubium extat, an deficientibus legibus Regiis, & conſuetudinibus prouinciarum, recurrendum ſit potius ad jus Ciuile, quàm ad jus Canonicum; in quo Ordinat. Regia Luſitan. *d. tit. 64. in princip.* inſinuat ad jus Ciuile eſſe recurrendum, niſi materia peccatum concernat, quia tunc ſecundùm Canones ſunt cauſæ reſoluendæ. At verò in Regnis Caſtellæ ſemper ad jus Canonicum recurrendum eſſe tenent Burg. de Paz. *l. 1. Tauri, n. 60. cum ſeq.* Perez *in d. ordin. q. 31.* Soar. de Paz *in praxi, in princ. annot. 5. ſub n. 36.* 7

COLLECTANEA DOCTORUM

In Librum primum Codicis.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica, & vt nemo de ea contendere audeat.

TITULUS PRIMUS.

SVMMARIVM.

1 *Trinitas ſumma quid.*
2 *Rubrica vnde dicatur.*
3 *Rubrica nihil aliud eſt, quàm rerum tractandarum index.*
4 *Rubricarum continuatio eſt admodum vtilis, & librorum tituli ſunt congruè connectendi.*
5 *Rubricæ ad deciſiones cauſarum allegari poſſunt, ſi perfectam orationem contineant.*
6 *Argumentum valet à rubrica, quando ſcilicet per ſe clara & ab omni parte perfecta eſt.*
7 *Rubricarum generalitas eſt reſtringenda à congeſtis in nigro.*

AD RVBRICAM.

1 SVMMA Trinitas eſt fundamentum fidei Catholicæ, quam amplectitur vniuerſalis Eccleſia Chriſti: de hac fide diſſerere, id eſt, in dubium reuocare, hic tit. vetat. Scripſerunt in hanc rubr. Alban. Cyn. Salicet. Caſtrenſ. Bald. Iaſ. Alciat. Corraſ. Anton. Fontan. Signorol. de Homod. Ioan. Baptiſta, Aloyſ. de Leo, Petr. Gilchen, Sebaſt. Næuius, item Iacob. Cujac. Pacius & Vveſemb. *in paratitlis ſuper hunc tit.* De materia vide citatos ſub hac rubr. *in Decretalib.*

2 Rubrica eſt terra rubri coloris, qua fabri materiarij lineas ducunt. Quoniam verò librorum indices, & capita terta rubra, ſeu minio notabantur, effectum eſt vt per metonymiam rubrica pro ipſis librorum, ſeu legum titulis acciperetur, quemadmodum Purpura pro Rege, ea de cauſa quia Regum eſt inſigne: ita Petr. Alphonſ. de Vaſconcellos *in harmonia rubricarum, ſub hoc tit. in Decretalib. n.* 2. Et hinc Rubrica nihil aliud eſt quàm rerum tractandarum index. Vigl. *in rubr. ſi certum petat. n.* 20. Cened. *canon. q.* 1. *n.* 16.

3 Rubricarum continuatio eſt admodum vtilis, & librorum tituli ſunt congruè connectendi. vt per Laram *in l. ſi quis à liberis, §. ſolent, n.* 49. *cum ſeqq. ff. de liberis agnoſc.* Sebaſt. Medices *de legib. p.* 3. *q.* 7. D. Barboſ. *ad rubr. ff. ſol. mat. matrim. p.* 1. *n.* 11.

4 Poſſunt rubricæ ad deciſiones cauſarum allegari, ſi orationem perfectam contineant, vt per Cott. *in memorab. verbo rubricæ, pag.* 740. Mich. Graſſ. *tom.* 1. *commun.*
5 *opin. lib.* 1. *tit.* 17. *de legibus, n.* 245. *pag. mihi* 231. Et ab illis valet argumentum. Bart. per text. *ibi, in l.* 1. *ff. ſi certum petat.* Menoch. *conſ.* 3. *n.* 15. *& conſ.* 485. *n.* 2. 11. *&* 12. Honded. *conſ.* 0. *n.* 46. *tom.* 1. Monet. *de opt. canon. c.* 2. *n.* 4. & alij citati per me *de locis communibus argum. juris, loco* 98. *n.* 1. Quando ſcilicet per ſe claræ, 6
& ex omni parte perfectæ ſunt, nec indigent aliqua ſuppletione, Alderan. Maſcard. *de gener. ſtat. interp. concl.* 2. *n.* 202. *cum ſeqq.* Anton. Munach. *Florent. deciſ.* 46. *n.* 76. Fachin. *conſ.* 51. *n.* 14. *lib.* 1. Illarum ta- 7
men generalitas eſt reſtringenda à congeſtis in nigro, ſi ſequeretur abſurdum & iniquitas, vt per Triuiſ. *Venetia dec.* 50. *n.* 13. *lib.* 2. Alderan. Maſcard. *d. concl.* 2. *n.* 206. Anton. Menoch. *Florent. dec.* 47. *n.* 40. quos refero *d. loco* 98. *n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Fides Catholica circa Trinitatem ſeruanda.*
2 *Imperatores duo ſimul, tres, vel quatuor olim fuerunt, & nunc vnus primus, nunc alius ſeſe ſubſcribebat.*
3 *S. Damaſus Luſitanus in Vimaranenſi oppido natus probatur.*
4 *Parentes pulchra nomina & honeſta liberis imponere debent.*
5 *Infames ſunt omnes qui Chriſtianæ legis normam abjiciunt.*
6 *Imperatorum poteſtas, & Imperialis dignitas ante Imperij tranſlationem non à Papa, ſed ab ipſo Deo, mediante jure gentium inſtituta fuit.*
7 *Statuta an & quando ligent forenſes.*
8 *Imperator an dicatur Dominus mundi.*
9 *Papa an habeat temporalem jurisdictionem.*
10 *Vſurarum ſine labe licitè exigitur id, quod creditoris verè interſit, tam ratione lucri ceſſantis, quàm damni emergentis, & quid in mutuo.*
11 *Infamia facti non repellit a teſtimonio. Intellige vt ibi.*

L. Cunctos populos. I.

Impp. GRATIANVS, VALENTINIANVS, & THEODOSIVS AAA. *ad pop. vrbis Conſtantinop.*

FIdes Catholica circa Trinitatem eſt ſeruanda ſecundùm Apoſtolicam doctrinam, & Euangelicam diſciplinam: eam ſeruantes vocantur Chriſtiani, non ſeruantes dicuntur hæretici, & vt dementes & infames habentur, & à Deo, ac Principe puniuntur. Colligunt ex ordinariis Bart. Alban. Cyn. Salicet. Caſtr. Iaſ. Alciat. Coraſ. Aloyſ. Leo, Bald. Petr. Gilchen. Sebaſt. Neu. & repetentes *vol.* 7. Signorol. de 1

 Homod.

Homod. Ioan. Baptiſta Caccialupus, ac Petrus de Bellapertica remiſſivè. Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. totius juris Canonici & Ciuilis, part.*1. *&* 2. Vide Mercerium 2.*opinionum, cap.*7. & Vvalth. 1. *Miſcellaneorum* 3.

2 In ſuperſcr. ibi, *Impp. Gratianus, Valentinianus & Theodoſius*, &c. Nota quod olim duo ſimul, tres, vel quatuor Imperatores erant, & nunc unus primus, nunc alius ſeſe in ſuis litteris, ſanctionibus, & reſcriptis nominabant, & in multis legibus id factum fuiſſe comperies, videlicet *in hac lege, & in l. ſi quis, C. de apoſtatis, & in l. Iudæi, C. de Iudæis*, & alibi eo ordine, de quo in hoc textu, inverſo ita comperies. Theodoſius, Valentinianus, & Gratianus, videlicet *in l.*2. *ff. de offic. mag. equit. & in l.*2. *de offic. ciuil. jud. & in l. nobiliores, de commerc. & mercat.* ita Tiraq. *de jure primog. q.*19. *n.*14.

3 *Damaſum.*] Cùm Beatus Damaſus ſit luminare magnum totius Luſitaniæ, bonor & decus Vimaranenſis oppidi, à quo originem duxit, neceſſarium reputaui Auctores referre, qui eum Vimarant natum eſſe affirmans, & ita ex Hiſpanis id ipſum atteſtantur Illeſcas *in Chronica Pontific.* io vita hujus ſancti, Garibai *in compendio hiſtoriali, p.*1. *lib.*7. *cap.*52. Pineda *in monarchia eccleſ. p.*2. *lib.*13. *cap.*22. Fr. Hieron. Roman. *in chronica generali Hiſpaniæ, libro* 10. *cap.* 40. Don. Maurus Ferrer. *in hiſtoria S. Iacobi, lib.*2. *cap.*23. & probans ex noſtris Gaſpas Barreiros *in ſua chorographia, cap. de Madrid, fol.*54. Bernard. de Britto *in monarchia Luſitana, p.*2. *lib.*5. *cap.*27. Illuſtriſſ. D. Roderic. à Cunha Archiepiſc. & Dominus Bracharæ *in hiſtoria Archiepiſcoporum ſua Eccleſia*, & colligitur ex antiquiſſimo martyrologio Placentino, vbi reperiuntur ſequentia verba, *Natale ſancti Damaſi Hiſpani Vimaranenſis.* Quamvis eum natum Matriti referunt Lucius Marin. Sicul. *lib.* 2. *rerum memorab. Hiſpania, fol.*13. Gregor. Lopez Madeira *in libro diſcurſuum montis ſancti Granatenſis, c.*36. *fol.*147.

4 *Catholicorum nomen.*] Salicet. *in præſenti*, per hunc textum exhortatur parentes vt pulchra nomina & honeſta liberis imponant, & non turpia, quæ quodammodo præ ſe ferunt infamiam, & ſiniſtram ſuſpicionem habent, de quo vide Doctores citatos *in collect. ad c.*1. *de depoſito, n.*1.

5 *Infamiam ſuſtinere*, &c.] Notatur ad hoc quod omnes, qui Chriſtianæ legis normam abjiciunt, ſunt infames, vt per Cald. Pereira *quæſt. forenſ. conſ.*13. *n.*7. Donell. *comment. juris ciuilis lib.*18. *cap.*7. *in fine.* Azeued. *l.*1. *n.*162. *tit.*13. *lib.*8. *nouæ Recopil.* Vide citatos per me *ad authent. Gazaros, de hæret.*

6 *Quem ex cæleſti arbitrio ſumpſerimus*, &c.] Ergo Imperatorum poteſtas à Deo proximè eſt, non à Romano Pontifice. Idem colligitur ex *l.*1. *C. de veteri jure enucleand.* ibi, *Deo authore noſtrum gubernante imperium, quod nobis a cæleſti majeſtate traditum eſt*: & ex *l. vlt. ad fin. C. de quadrien. præſcript.* ibi, *quo nutu diuino imperiales ſuſcepimus infulas*, & ex *l.*2. *C. de offic. præfect. prætor. Afr. in princ.* ibi, *per ipſum enim jura imperij ſuſcepimus.* Et licèt Azor. *inſtit. moral. p.*2. *lib.*10. *cap.*2. *quæſ.*1. *verſ. alia verò jura*, exiſtimauerit Imperatoris juriſdictionem & poteſtatem eſſe ac pendere proximè à Romano Pontifice, & reſponderit ad jura in contrarium citata, & alia ſimilia, in quibus habetur imperium eſſe à Deo, intelligenda eſſe à Deo quidem, ſed non proximè. Nihilominus tamen verius exiſtimo, imperialem dignitatem ante imperij tranſlationem non à Summo Pontifice, ſed ab ipſo Deo mediante jure gentium inſtitutam fuiſſe, poſt prædictam tamen tranſlationem à Summo Pontifice factam, ab eo inſtitutam dici, vt probaui *in collect. ad c. venerabilem* 34. *de elect. n.*3.

7 In gloſſ. *Quos* 1. ibi, *Arg. quod ſi Bononienſis conueniatur Mutinæ, non debet judicari ſecundùm ſtatuta Mutinæ, quibus non ſubeſt*, &c. Ao, & quando ſtatuta ligent forenſes, vide Ceuall. *communium contra communes, q.*724.

In eadem gloſſ. ibi, *quod non omnes populos regit Imperator*, &c. An dicatur dominus mundi, vide *in collect. ad d. c. venerabilem, n.*20. *&* 25. 8

In eadem gloſſ. ibi, *& an Papa temporalem juriſdictionem habeat?* De hoc dixi latè *in tract. de officio & poteſtate Epiſcopi, part.*2. *tit.*3. *cap.*2. *num.*19. *cum multis ſeqq.* 9

In gloſſ. *Petrum* ibi, *ſed vt intereſſe petuntur.* Notatur ad hoc quod id quod creditoris verè interſit, tam ratione lucri ceſſantis, quàm damni emergentis, licitè ab eo exigitur abſque vſurarum labe, vt per Tiraquel. *de retract. lignag.* §.5. *gloſſ.*18. *n.*71. *in princip.* Couar. *lib.*3. *var. cap.*4. *n.*1. Cald. Pereira *de exempt. cap.*29. *n.*45. Negotiari enim ſolitis vtroque jure intereſſe lucri ceſſantis debetur, *l.*3. §. *fin.* vbi gloſſ. & Doctores, *ff. de eo quod certo loco, l. ſi ſterilis* 22. §. *cùm per venditorem, ff. de action. empt. l.*3. *tit.*11. *part.*5. Dec. *conſ.*39. *n.*5. latè Cagnol. *in l.*1. *à n.*35. *C. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt.* Gam. *dec.*110. *n.*3. *&* 5. & in cambiis indubitatum eſſe aſſerunt Nauar. *in cap. nauiganti, n.*35. *de vſuris*, Rot. Genuenſ. *dec.*86. *num.*6. Fr. Hieron. de Luca *in tract. de cambiis, verſ. ſequitur vltimo, n.*15. *tom.*6. *tractatuum Doctor. part.*1. Fr Ludou. Lopez *in inſtruct. negotiation. lib.*1. *tit. de cambiis, capit.*13. Burgos de Pax *conſ.*49. Et in mutuo locum habet in illis prouinciis, in quibus negotiatur communiter, his concurrentibus, videlicet quod mutuatio ſit omnimoda, & immediata cauſa lucri ceſſantis: & quod pecunia, quæ mutuò conceditur, certæ, aut probabili negotiationi & lucro ſubtrahatur, & denique quod lucrum impendatur, illud moderando deductis expenſis, & ratione periculi & laboris in negotiatione ſubeundi, vt colligi videtur ex P. Molin. *de juſtit. tract.* 2. *diſp.*316. Nau. *in Man. c.*17. *num.*211. D. Barboſa *in l. de diuiſione* 5. *à n.*27. *ff. ſoluto matrim.* Fachin. *controuerſ. lib.*11. *cap.*39. Leſſius *de juſtit. lib.*2. *cap.*20. *dub.*11. *à n.*34. Gaſp. Roderic. *de annuis redditib. lib.*3. *q.*20. *n.*20. *cum ſeqq.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. c.*387. *à n.*1. 10

In gloſſ. *Diuina*, ibi, *hic loquitur de infamia facti, quæ non repellit à teſtimonio.* Ita *gloſſ.*3. *col.*1. *in fin. l.*8. *tit.*16. *part.*3. quod intelligendum eſt in ciuilibus non arduis, ſecus autem in criminalibus, vt per Hippol. *ſingul.*109. 476. *&* 457. Crot. *de teſtibus n.*37. *cum ſeqq.* Couar. *de ſponſal. part.*2. *cap.*8. §.12. *n.*7. Ceuall. *commun. contra communes q.*396. *per totam*, latè Farinac. *in praxi crimin. q.*56. *n.*100. *cum multis ſeqq.* Cald. Pereira *recept. ſentent. in comment. ad l. vnic. C. ex delictis defunct. p.*2. *num.*44. 11

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum nullum, nec vlla congregatio proſit hæreticis, & quidem Nicænæ Synodi articulis renitentibus.*
2 *Iuſtinianum exiſtimaſſe in hac lege Spiritum ſanctum à ſolo Patre procedere, nonnulli falsò affirmarunt.*
3 *Iuſtinianum nonnulli retulerunt in Diuorum catalogum.*
4 *Iuſtinianus à calumnia vindicatur.*
5 *Hæreticus reſcripta non impetrat.*
6 *Meretrix & mulier inhoneſta expelli poteſt è vicinia: quid ſi eſſet vxorata.*
7 *Meretrici locans domum an peccet mortaliter.*
8 *Iudæi tolerantur, non verò hæretici, quia fides Iudæorum habet primordium veritatis.*

A L. Nullus

L. Nullus. II.

Iidem A A A. *Entropio P.P.*

1 HÆretici, & quidem Nicænæ Synodi articulis renitentibus, nullus locus, nulla item congregatio, nec vllum reſcriptum proſit. Et pro cultore Religionis veræ Synodi Nicænæ, non aduerſæ habendus eſt, qui trinum Deum quoad perſonas eſſentiâ vnum æqualemque habet, ita vt huius Nicænæ Fidei articulis aduerſantes hæretici liminibus Eccleſiarum arceantur, nullas habeant congregationes, & ob factioſos motus vrbibus, & mœnibus ſint exterminandi. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.2.n.1.ſupr.hoc tit.*

2 Non defuerunt multi qui dicant Iuſtinianum in hæreſim lapſum, falsò exiſtimaſſe in hac lege Spiritum ſanctum à ſolo Patre procedere, qui error in Græcorum mentes invaſit, & meritò ab Eccleſia improbatus eſt, ex adductis per Magiſtr. *in 1. ſent. diſt.11. quæſt.1.* & *ibi* Durand. & alios citatos ab Arnald. *in rubr. de hæret. quæſt.1.n.22.* Adducunt enim verba ibi, *qui Spiritum ſanctum, quem ex ſummo rerum parente & ſperamus*, &c. ex quibus parum piè de Iuſtiniano ſentiunt
3 Zaſius *in proœm. Digeſt. in princip.* & Arnald. *n.22.* Sed ita Iuſtiniano noſtro detrahendum non eſt, cùm nonnulli in Diuorum catalogum illum retulerint, vt conſtat ex Fabro *in princip. Inſtit. de action. poſt num.3.* & Benineaſ. *ſub eodem tit. in præfat. n.19.* Bolog. *in auth.*
4 *habita, C. ne filius pro patre*; nam vendicari à calumnia poteſt, quoniam licèt Spiritum ſanctum ex ſummo rerum Parente procedere aſſeruerit, non tamen ob id à Filio quoque procedere negaſſe videtur, ex traditis à D. Thom. *part.1.q.36.art.2.ad 1.* vbi aſſerit omnia attributa Patri per conſequentiam quandam neceſſariam Filio quoque tribui, qui obiter interpretatur Matthæi locum *cap.11.* vbi Dominus teſtatur neminem noſſe Filium niſi Patrem; non negat tamen quod Filius noſcat ſeipſum, quo argumento ita adſtruit D. Thomas, & hoc magis vrget: cùm ait Spiritum ſanctum à Patre procedere, non negat quod etiam à Filio procedat, quod clariùs idem S. Thom. *d. loco, in reſp. ad* 2. comprobat ſub illis verbis, *à Patre procedit*, implicitè contineri, quod etiam à Filio procedat, quemadmodum in Synodo Conſtantinopolitana continebatur, vbi Filij mentio fuerat prætermiſſa, Patris tantùm adiecta, in hæc verba: *Credimus in Spiritum ſanctum ex Patre procedentem.* Quare ita intelligunt hanc leg. gloſſ. *verbo à Filio, in cap. vnic. de Summa Trinitate, lib.6.* Alciat. *in præſenti, verbo parente*, optimè Cald. Pereira *de empt. & vend. c.1.n.3.*

5 *Si quid ſpeciali quolibet reſcripto*, &c.] Notatur ad hoc quod hæreticus reſcripta non impetrat, vt per Perez *l.6.verb. hæreticus, tit.12.lib.3.Ordin. pag.699.*

6 *Qui verò non iiſdem*, &c.] Per hunc textum Caſtrenſ. *n.50.* & Bald. *n.3.* tenent mulierem inhoneſtam & meretricem expelli poſſe ex vicinia, quorum dicta ſequuntur Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rubr.4. §.5. num.17.* Rip. *in tractat. de peſte, p.2. vltima partis princ. tit. de remed. præſeruatiuis contra peſtem, n.164. verſ. nam vicinis*, Ant. Gom. *l.62. Tauri, n.3. & tom.3. var. c.6 in fine*, Peguer. *deciſ. crimin.12. per tot.* Vicent. de Franch. *deciſ.386. in princip. p.2.* Menoch. *de arbitr. caſ.78. n.9. cum ſeq. & caſu 328. n.14.* Petr. Caball. *reſolut. crimin. tom.1. caſu 184. num.1.* Maſcard. *de probat. concluſ.1063. n.8.* Azeued. *ad l.2.n.32. tit.10. lib.8. nouæ Recop.* Richard. *ad §. ius naturale, num.20. Inſtit. de iure naturali*, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.35. num.20.* Farinac. *fragment. crimin. p.2. lit. M, n.407.* vbi *num.408.* declarat procedere ad inſtantiam vicinorum habitantium in ipſa vicinia, licèt domus, quas inhabitant, ſint alienæ, non autem ad inſtantiam dominorum earundem domorum, quas ipſi non inhabitant, ſed aliis locant; & *n.409.* poſt Caball. *d. caſu 183. n.3.4. & 9.* hoc intelligit in muliere ſoluta, non autem in muliere nupta, niſi fortè hæc maritata meretrix publicè quæſtum faceret, haberetque maritum lenonem, & infamem, aliàs enim ſi cum viro habitauerit, expelli non poterit ob fauorem matrimonij, Capyc. *dec.44.n.2.* Gratian. *d.c.135.n.20.*

Et an peccet mortaliter, qui meretrici, vel ſimili locauerit domum? vide Nauarr. *in man. cap.21. n.25. verſ. tum quia licet locare, & cap.19.n.15. verſ. decimononò, & c.17. n.195. verſ. quartò.* Ludov. Beia *reſponſ. caſuum conſcientiæ, p.1. caſu 28.* Cened. *ad Decret. collect.140. num.5.* P. Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.500. verſ. tertia.* 7

In gloſſ. *Obſtinatioris*, ibi, *ſed aliud eſt in Iudæis*, &c. 8
Notatur ad hoc, quod tolerantur Iudæi, non verò hæretici, quia fides Judæorum habet primordium veritatis, vt per Felin. *in cap. conſuluit, verſ. ſecundò nota, hoc tit.* Decian. *in tractat. crimin. lib.5. cap.11. num.6.*

SVMMARIVM.

1 *Diſputare nemini publicè licet coadunatis turbis de Fide Chriſtiana, Catholica, & orthodoxa, & num.2.*
2 *Clerico de Fide Catholica quando liceat diſputare.*
3 *Conventicula cùm ſint prohibita, præſumuntur illicita, & cum dolo.*
4 *Conventicula probanda ſunt per participes criminis, & per coniecturas, cum ſint difficilis probationis.*
5 *Nobiliores mitiùs puniuntur cùm pœna corporalis eſt infligenda, non verò ſi pecuniaria, & quoad forum exterius, non autem quantum ad interius.*
6 *Puniendi ſunt minus qui clam delinquunt, quàm palàm delinquentes.*

L. Nemo Clericus. III.

Imp. MARCIANVS A. *Palladio P.P.*

DE Fide Chriſtiana, Catholica & orthodoxa nemini publicè coadunatis turbis diſputare licet. 1
Item deciſa legitimè, vel rectè iudicata, & diſpoſita in dubium reuocanda non ſunt. Vnde Clericus factioſam congregationem contra orthodoxam Religionem tentans, & miles idem committens, à conſortio Clericorum ac cingulo militari reſpectivè ſunt priuandi. Colligunt ex Ord. citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem quoad primam par- 2
tem tenent, & declarant S. Thom. *2.2. quæſt.10. art.7.* & *ibi* Caietan. Perez *ad l. 8. Ordinam. pag. mihi 97.* Azor. *inſtit. moral. p.1. lib.8. c.26 quæſt.2.* vbi dicit quod non licet Clerico de Fide Catholica publicè diſputare, primò in dubium reuocando quæ Fide creduntur; deinde coram rudi & imperita plebe, quam ad perfidiam aliquis alius conatur impellere: At verò fas eſt, addit ipſe Azor. de rebus Fidei publicè diſputare coram populo, ne Catholicorum ſilentium audaciores reddat hæreticos, & populum aſtantem in Fide ac Religione ancipitem, & dubium confirmet; licet item publicè diſputare de Fide coram peritis, & doctis gratiâ exercitationis, & vberiùs, ac pleniùs cognoſcendæ veritatis.

Turbis coadunatis, &c.] Notatur ad hoc quod con-
venticula cùm ſint prohibita, præſumuntur illicita, & 3
cum dolo, vt per Maſcard. *de probat. concl.450. aliàs 451. n.1.* vbi *n.2. cum ſeq.* dicit quod conventicula proban- 4
da ſunt per participes criminis, & per coniecturas, cùm ſint difficilis probationis.

Cæteri autem, &c.] Ergo mitiùs puniuntur nobi- 5
liores, vt per Tiraquell. *de nobilit. capit.20.n.108. & de*

 pœnis

pœnis temperand. cap.31. in princip. & num.10. & 27. Clar. *lib.5.§. fin. q.60. n.27.* Couarr. *lib.2. var.cap.9. n.3.* & plures,quos citat Ćened.*ad Decretal. collect.64. in princ.*quibus addo latè Farinac. *in praxi crimin q.98. n.93.cum multis ſequentib.* Morlam *in empor. juris p.1. tit.1.in prælud.n.44.* D. Chriſtoph. de Paz *in ſchol.ad leges ſtyl.l.43.n.24.* Quod verum eſſe intelligunt cùm pœna corporalis eſt infligenda,non verò ſi pecuniaria; quia in iſta grauiùs punitur nobilis,per *auth.presbyteri, C.de Epiſcop.& cleric. & l. properandum, §. ſin autem vtraque,C. de iudic.* Rurſus id verum eſt quoad forum exterius, non autem quantum ad interius, quia quoad Deum, & in judicio animæ grauius profectò peccat nobilis, quàm ignobilis, vt probat text. optimus *in c. homo Chriſtianus,40. diſt.*vbi gloſſ. Nauar. *in cap. conſideret, de pœnit. diſt.5. in princip. num.49.* vbi obſeruat nobilitatis circumſtantiam eſſe aggrauantem, non mutantem ſpeciem peccati, ideoque neceſſarium non eſſe illam exprimere in confeſſione, Max. *in tract. taxa panis, conclus.6. n.21.* Morla *d. prælud. num.45.* Tiraq. *d.cauſa 31. n. 37. cum ſeqq.* Farinac. *d. q.98. num.119.*

6 In gloſſ. *Publicè*,ibi,*quid ſi in priuato*, &c. Notatur ad hoc quod minus puniendi ſunt, qui clam delinquunt, quàm palam delinquentes, qui propterea magis offendunt Rempubl. magiſque tribuunt aliis ſcandalum,& magis contemnunt judicialem auctoritatem, magiſque correctionem paruipendunt, & magis exhibent aliis malum exemplum, quàm qui clam delinquunt: ita Farinac.*in praxi crimin.p.1.q.18.n.71.verſ. ſecundo caſu.*

S V M M A R I V M.

1 *Religio vera à Deo dimanat.*
2 *Regis, Principiſque cor in manu Dei, qui quò vult hoc inclinat.*
3 *Pax Eccleſiæ Religionis vnitas.*
4 *Lex ciuilis, & ſecularis deriuatur ex fontibus juris naturalis.*
5 *Nihil eſt quod in Principe æquè fulgeat quàm recta fides.*
6 *Romanam Eccleſiam pro capite omnium aliarum habet Iuſtinianus, & contradicentes Symbolo Apoſtolico, in primis Neſtorianos, pro Fidei aduerſariis tenet.*
7 *Tractus idem eſt quod terrarum plaga, aut regio.*
8 *Archimandrita Græcum nomen, Latinè dicitur Princeps ouium, vel Monachorum.*
9 *Catholica Fides ab Imperatore, & à Magiſtratu ſeruanda.*
10 *Montes, & colles differunt.*
11 *Extranei non debent potiri beneficiis ſtatutorum.*

L. Inter claros. IV.

IVSTINIANO, IOANNES *Epiſcopus vrbis Romæ.*

1 RECta fides in Principe omni lumine clarior præfulget. Et vera Religio à Deo dimanat, ac cor
2 Regis, Principiſque in manu Dei, qui quò vult hoc inclinat. Pax Eccleſiæ Religionis vnitas, & Religionem Apoſtolicæ doctrinæ conformem Iuſtinianus
3 confirmavit. Colligunt ex Ordin. citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

4 *Per me Reges regnant*, &c.] Notatur ad hoc,quod lex Ciuilis & ſecularis deriuatur ex fontibus juris naturalis; lex enim humana dependentiam habet à lege æterna, juxta auctoritatem *Prouerb. cap.8.* de qua fit mentio in præſenti, cum qua concordat alia D. Pauli *ad Roman.cap.13.* ibi, *non eſt enim poteſtas niſi à Deo*, deſumpta ex reſponſione Chriſti Domini apud Ioan. cap.19. *Non haberes poteſtatem adverſus me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper.* Vide *l.7. in fine*,vbi gloſſ. fin. *tit.1. part.2.* Fortun. Garc. *in tractat. de vltimo fine vtriuſque juris, col.4.* Anton. Gom. *tom.2.variar. cap.10. n.4. verſ. ſed attende*, Rojas *in epitom ſucceſſ. cap.20. num.141.* Morlam *in emporio iuris, p.1. tit.1. quæſt.7. num.6. & 9.* latè Suarez *de legibus lib. 3. cap.1. num.2. & cap. 2. per totum*, Marta etiam *de iuriſdict. p.1. cap.36. per totum*, & præcipuè *num.18. cum ſeqq.*

Quàm recta fides in Principe, &c.] Notatur ad hoc quod nihil eſt quod in Princip. æquè fulgeat, quam recta fides, vt per Hippol. *ſing.32. n.29. cum ſeq.& ſing.166.* Nevizan. *conſ.12.n.18.* inter conſilia Brun. Boſſ. *in tit.de Principe, n.17.* Aym. *de antiq.temp p.1. cap.2.fol.13.n.14. & 17.* Matienz. *ad l.3. gloſſ.2. n.2. tit.10.lib.5.nova Recopilat.* Surd.*de iſ.234.n.10.* Card. Cæſ. Baron. *tom.7. annal. Eccleſ. anno Chriſti 534. pag.197.cum ſeqq.& pag.201.* 5

§. Nos reddentes.

Imperator Iuſtinianus honorat Pontificem, & Orientales Eccleſias vnit, Apoſtolicæque Religioni ſubjicit, Romanam Eccleſiam pro capite omnium aliarum habet, ac contradicentes Symbolo Apoſtolico, in primis Neſtorianos, pro Fidei aduerſariis tenet. Colligunt ex Ordinar. citati *ad rubr. hujus tit.* & eleganter Cardin. Cæſ. Baron. *tom.7. annal. Eccleſiæ, anno Chriſti 527. pag. 127. & anno 533. pag. 180.* 6

Ideoque omnes Sacerdotes vniuerſi Orientalis tractus.] Id eſt, qui in omnibus Orientis prouinciis degunt, tractus enim, idem eſt quod terrarum plaga, aut regio, ſecundùm Guid.Pancirol. *in theſauro variarum lect.lib.1.cap.87.* 7

Archimandrita.] Græcum nomen. Latinè dicuntur Principes ouium, vel Monachorum, vide Alciat. *libr.1. prætermiſ. verbo Archimandrita*, Chaſſan. *in catalog. gloria mundi, part.4. conſid. 32. verſ. item pater.* 8

§. Liquet.

Chriſtiana Fides, vera Catholica, à Chriſto inſtituta, vbique diffuſa à Prophetis, & Apoſtolis, roborata per totum orbem Sanctorum confeſſionibus,confirmata Patrum, & Doctorum ſententiis, ab Imperatore, & pio Magiſtratu ſeruanda. Colligunt ex Ordinat. citati *in rubr. hujus tit.* 9

Effundant montes jucunditatem, & colles lætitiâ latabuntur.] Ergo inter montes & colles differentia eſt, vt ex hac lege notat Hieron. de Monte *de finib. regund. cap.24. n.3.* 10

Æquum quippe eſt, vt qui noſtris, &c.] Notatur ad hoc quod extranei non debent potiri beneficiis ſtatutorum, vt multis citatis ex hac lege colligit Tiraquel. *de iure primog.q.44.n.4.* 11

In gloſſ. *Colles*,ibi,*his qui inferioris vitæ ſunt.* Allegat Caluin. *in Lexic. verbo colles.*

Digitized by Google

✠✠✠✠✠✠✠✠✠;✠✠✠✠✠✠✠✠

De ſacroſanctis Eccleſiis, & de rebus & privilegiis earum.

T I T. II.

S V M M A R I V M.

1 *Eccleſie acceptio.*
Eccleſia diviſie, ibid.
2 *Leges ſub hoc tit. & aliis Codicis contenta de Eccleſiaſticis diſponentes ſunt nulla ipſo iure.*
3 *Legei Imperatoria ſi iure Canonico approbentur, vel confirmentur, tunc vim & locum habent.*
4 *Leges huius tit. non valent quoad Clericos, cùm non poſſint de illis diſponere, quamuis ſint illis fauorabiles, niſi vt privilegium illis ſit fauorabile.*
5 *Priuilegia omnia Clericis, aut Eccleſiis in hoc tit. & ſeq. conceſſa poterunt eis adimi & immutari per eoſdem Principes laicos legiſlatores.*

1 ECCLESIA hic ſignat templa, ſeu ædes
Deo dicatas; quandoque cœtum Chriſtia-
norum, tuncque dividitur 1. in triumphan-
tem, & militantem. 2. in vniverſalem, ſeu
Catholicam, & particularem in vno aliquo loco con-
gregatam. 3. in viſibilem, quæ eſt omnium in do-
ctrina conſentientium; & inuiſibilem, quæ ſolùm
electorum. Scripſerunt in hanc rubr. Bald. Jaſon,
Aloyſ. Leo, Petr. Gilchen, Sebaſt. Næv. & *vol. 7. re-*
pet. Andr. de Begetris, item Cujac. Pacius, & Vveſem-
bec. *in paratitlis in hunc tit.*
2 Aduertendum eſt, leges ſub hoc tit. & aliis Codicis
contentas de Eccleſiaſticis diſponentes, eſſe nullas
ipſo jure; emanarunt enim aliquæ ab Imperatoribus
in principio naſcentis Eccleſiæ ante priuilegia exemp-
tionis ab eiſdem Imperatoribus conceſſa, & à Ponti-
ficibus confirmata, & ampliata, quo tempore hujuſ-
modi Clericorum bona Imperatori, & Principibus ſe-
cularibus ſubjacebant; quæ quidem imperatoriæ ſan-
ctiones, expreſsè, vel ſpecialiter de Clericis, aut Eccle-
ſiarum rebus, & bonis aliquid conſtituentes, nullius
ſunt roboris & momenti, quia Imperator in Clericos
& Eccleſias juriſdictionem non habet; nam ad Sum-
mum Pontificem ſpectat de his quicquam ſtatuere, vt
3 conſtat ex *cap. Eccleſia S. Mariæ, de conſtit.* Verùm ſi
hujuſmodi leges imperatoriæ jure Canonico appro-
bentur, vel confirmentur, vel recipiantur, tunc vim, &
locum habent, non vt imperatoriæ ſunt, ſed quatenus
jure Pontificio approbantur, vel recipiuntur. Colligun-
tur hæc ex Abb. *in d. c. Eccleſia S. Maria, n. 10.* recepto
ex Dec. *è id. n. 24.* Bald. *in l. jubemus nullam, n. 3. hoc tit.*
Cotuarr. *pract. c. 31. n. 2. verſ. contrarium,* Fortun. Garc.
de vltimo fine juris, n. 162. Boër. *dec. 31. n. 3.* Pinel. *in*
l. 2. C. de reſcind. vendit. p. 3. c. 1. n. 11. Mex. *in tract. taxa*
panis, concl. 5. n. 155. Cald. Pereira *de nomin. emphyt.*
q. 16. n. 28. Sfort. *conſ. 44. n. 13. vol. 1.* Mench. *contr.*
vſufr. lib. 1. cap. 5. à n. 1. Honded. *conſ. 20. n. 18. tom. 1.*
Card. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ. tom. 7. anno Chriſti 565.*
pag. 456. Surd. *conſ. 301. n. 7.* Suar. *de legib. lib. 3. cap. 34.*
per tot. Azor. *inſtit. moral. p. 2. lib. 10. c. 7. q. 9.* Marta *de*
juriſdict. p. 1. caſu 1. n. 21. & caſu 19. n. 2. & caſu 86.
num. 10. & caſu 137. n. 6. & 7. Sanchez *in precepta*
Decal. tom. 2. lib. 7. cap. 9. à n. 4. Anguian. *de legib. lib. 2.*
controv. 14. n. 28. in fine, & n. 29. Anton. de Souſa *in*
relect. de cenſuris Bulla Cœna, diſp. 27. cap. 15. n. 4. Ste-
phan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 1. cap. 164. n. 12.* vbi
4 ait quod leges hujus tituli non valent quoad Cleri-
cos, cùm non poſſint de illis diſponere, neque de re-
bus Eccleſiaſticis, quamvis ſint illis fauorabiles, vale-
bunt tamen vt privilegium, ſi illis ſit fauorabile: ad
quod citat Bald. *in c. cum veniſſens, n. 6. de eo qui mitt. in*
poſſeſſ. & conſ. 300. n. 4. lib. 1. Surd. *conſ. 259. n. 20. lib. 3.*
Aduertit Mench. *in præfat. lib. 1. de ſucceſſion. progreſſu,*
num. 154. quod omnia priuilegia Clericis, aut Eccle- 5
ſiis, monaſteriis, ſiue aliis piis locis & cauſis quæ *in*
hoc tit. & ſeq. conceſſa & comprehenſa reperiuntur,
poterunt eis adimi, & immutari per eoſdem Princi-
pes laicos legiſlatores.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtamento quid relinquere Concilio orthodoxo, & collegio licito hic permittitur.*
2 *Conſtantinus Imper. huius l. auctor quis, remiſſiuè.*
3 *Perſonis quibuſcumque licet relinquere quantas ſummas optauerint cuicunque collegio.*
4 *Eccleſiis olim non legabatur donec Conſtantinus Cæſar in hac lege permiſit.*
5 *Teſtari ad pias cauſas non poſſunt furioſus, mutus, ſurdus, pupillus, damnatus ad mortem, deportandus, & bannitus.*
6 *Concilium venerabile pro Eccleſia, ſeu loco pie accipitur in præſenti.*
7 *Communitates, vt Eccleſia, ciuitas, & ſimiles, hæredes inſtitui poſſunt.*
8 *Stylus liber in hac l. videtur poſitus ad ſignificandam liberam, liberalemque relinquendi Catholicis collegiis facultatem.*
9 *Inhabiles ad teſtandum non cenſentur per hanc l. habilitari ad teſtandum ad pias cauſas.*

L. Habeat. I.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad popul.*

CONcilio Orthodoxo, & collegio licito permiſſum 1
eſt teſtamento quid relinquere, vltimiſque volun-
tatibus defunctorum fauor debetur. Colligunt ex or-
dinar. Salicet. Bart. Bald. Caſtrenſ. Jaſ. Cagnol. Aloyſ.
Leo, Petr. Gilchen, remiſſiuè Ximen. *in concord. p. 1.*
& 2. & Caſal. *in annot.* & *vol. 7. Repet.* Andr. de Beſſa-
tis, & nouiſſimè vniuerſam hujus legis materiam do-
ctiſſima illuſtrauit repetitione Benedictus Ægidius
Conluſitanus noſter, vir apprimè doctus & pius,
necnon Hubertus Giphanius *in enarrat. ad 8. libros Co-*
dicis, ſuper hanc leg.
In ſuperſcr. tex. ibi, *Imp. Conſtantinus.* De hoc vide 2
Card. Cæſ. Baron. *tom. 2. annal. Eccleſ. anno Chriſti 253.*
fol. 444. Marta *de juriſdict. cap. 1. n. 30.* Benedict. Ægid.
in repet. hujus l. p. 1. in initio, n. 2.
Teſtamenti ad pias cauſas priuilegia ex hac lege 3
colligas, quibuſcumque videlicet perſonis, cuicunque
collegio, quantas ſummas optaverint, quo voluerit
ſtylo relinquere licere, de quo vide Clar. *in §. Teſtamen-*
tum, q. 5. à princip. vbi dicit, quod ante hanc legem non
licebat privatis aliquid relinquere collegiis, aut locis
piis: at poſt illam conditam conceſſa fuit vnicuique
facultas relinquendi hujuſmodi locis piis ad ſui libi-
tum. Graſſ. *eod. verbo, q. 17. cum duabus ſeqq.* Cardoſ. *in*
praxi iudic. verbo hæreditas, n. 18. Gothofred. *ad hanc*
leg. Forner. *libro 1. ſelect. cap. 28.* Chriſtoph. de Paz *in*
ſchol. ad leg. ſtyli, p. 1. rubr. n. 11. Petr. Gregor. *ſyntagm.*
juris lib. 42. cap. 33. n. 4. in princ. vbi pariter dicit, quod 4
olim non legabatur Eccleſiis, donec Conſtantinus
Cæſar in hac lege permiſit. Gabr. Pereira *de manu*
Regia p. 2. cap. 67. n. 16.
Vtriuſque.] Habilis ſcilicet ad teſtandum, ideoque 5
furioſus, mutus, ſurdus, pupillus, damnatus ad mortem,
deportandus & bannitus, non poſſunt ad pias cauſas
teſtari,

teſtari, vt explicat Gothofred. *in præſenti*, & Pichard. *ad tit. quib. non eſt permiſſum facere teſtamentum*, *n.*8. vbi ait Conſtantioum voloiſſe hic, vt is, qui aliàs teſtamentum facere poſſet, haberet de cætero liberam facultatem relinqoendi Eccleſiis, aut earum miniſtris, quod ex ſuis bonis optauerit: quod ante Conſtantini tempus non erat permiſſum.

5 *Venerabilique Concilia.*] Id eſt, Eccleſiæ, ſeu loco ſacro, vt per Card. Cæſ. Baron. *in annot. ad Martyrolog. Romanum, die* 23. *Iuny*, Guid. Pancirol. *in theſauro variar. lect. lib.* 1. *cap.* 77. *verſ. Concilium*. Et ideo per hanc leg. tenet Molin. *de juſtit. tract.* 2. *diſp.* 15. *num.* 1. quod poſſunt communitates, vt Eccleſia, ciuitas, & ſimiles, hæredes inſtitui.

6 *Liber ſit ſtylus.*] Alberic. *hic* ſtylum pro ſcripta diſpoſitione accipit; & Angel. *in* §. *ex non ſcripto, Inſtit. de jure natur. num.* 5. ac Salicet. *in l.* 3. *C. quæ ſit longa conſuet. num.* 23. pro ordinata capiunt diſpoſitione; Baldus verò *in præſenti, num.* 1. diuerſitatem conſtituens inter ſtylum & arbitrium, refert illud ad ſcripturam, hoc ad liberam voluntatem non ſcriptam, quos citat Chriſtoph. de Pax *in ſchol. ad leg. ſtyli, part.* 1. *rubr. num.* 11. *cum ſeqq.* vbi aduertit nullo præſtantiori nomine noſtrum Imper. vti potuiſſe, vt ſignificaret liberam, liberalemque relinquendi Catholicis collegiis facultatem.

7 In gloſſ. *Habeat*, ibi, *habilis ad teſtandum*. Notatur ad hoc quod inhabiles ad teſtandum non cenſentur per hanc legem habilitari ad reſtandum ad pias cauſas, ſed ſolummodo conceſſa facultas habilibus, vt poſſent relinquere collegiis, & locis piis. Ita Clar. *in* §. *Teſtamentum, quæſt.* 5. *n.* 2. *&* *q.* 6. etiam *n.* 2. Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *gloſſ.* 7. *n.* 26. Rebuff. *in auth. habita, C. ne filius pro patre, verbo omnium judic. pag.* 575. Pinel. *in rubr. de bonis maternis, part.* 2. *n.* 15. Sim. de Prætia *de interpr. vltim. volunt. lib.* 2. *interpr.* 4. *dub.* 2. *ſol.* 3. *num.* 37. *&* 41. Card. Mantic. *de conject. vltim. volunt. lib.* 6. *tit.* 3. *num.* 4. Mench. *de ſucceſſ. progreſſ.* §. 1. *num.* 159. Craſſ. *d. q.* 17. *num.* 2. Bened. Ægid. *in repet. hujus l.* 1. *in initio*, *num.* 9. Luſitan. Negreiros *in introduct. ad vltimas volunt. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 1. Barry *de ſucceſſ. teſtati, & inteſtati, lib.* 1. *tit.* 4. *n.* 14.

SVMMARIVM.

1 *Sepultura humanorum corporum conceſſa minimè cenſetur Apoſtolorum ſedes.*

2 *Defunctorum corpora humari in eo loco vbi diuina celebrantur officia, videbatur antiquitus turpe & indignum.*

3 *Sepulturæ honor intra Eccleſiam Epiſcopis, & aliis perſonis inſignibus deferri cœpit, & nunc conſuetudine effectum, vt quibuſcumque liberum jam ſit.*

L. Nemo Apoſtolorum. II.

Impp. GRATIANVS, VALENTINIANVS, *&* THEODOSIVS AAA.
Pancratio P. V.

1 APoſtolorum ſedes ſepulturæ humanorum corporum conceſſa eſſe minimè cenſetur. Colligunt ex Ordin. citati *ad l.* 1. *n.* 1. *hujus tit. & tom.* 7. *Repet.* Siguorol. de Homodeis.

2 Ex hac lege vulgò colligitur, defunctorum corpora in Eccleſia ſepelienda non eſſe, videbatur enim antiquitus turpe & indignum humari cadauera in eo loco, vbi diuina celebrantur officia, Deuſque aſſiduè colitur. Ita Gregor. Lopez per text. *ibi in l.* 1. *gloſſ.* 6. *tit.* 11. *part.* 1. Morales *in chronica generali Hiſpaniæ, p.* 3. *lib.* 17. *cap.* 7. Cenod. *ad Decretum, collect.* 46. Steph. Durant. *de ritibus Eccleſ. lib.* 1. *c.* 23. *ex n.* 1. Ego ipſe *in tract. de jure Eccleſiaſtico vniuerſa, lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 6. vbi
aduerto quod S. Chryſoſtom. *homil.* 66. *ad populum*
Antiochenum, magno honore affectum Conſtanti-
num aſſerit, quòd pro foribus Piſcatoris corpus ma-
ximi illius Imperatoris ſepulturæ mandatum fuerit, di-
ctuſque inde fuerit Piſcatoris ianitor: & *num.* 7. quod 3
deinde honor iſte ſepulturæ intra Eccleſiam Epiſco-
pis, & aliis perſonis inſignibus deferri cœpit: &
num. 8. quod tandem conſuetudine effectum fuit, vt
quod ſolis Epiſcopis, & perſonis inſignibus concede-
batur, quibuſcunque ſiue Clericis, ſiue laicis licitum &
liberum jam ſit.

SVMMARIVM.

1 *Martyres nemo diſtrahat, aut mercetur.*

2 *Pſeudomachi Martyrum reliquias venditantes occaſionem dederunt huic legi.*

3 *Reliquiæ Sanctorum vendi non poſſunt, niſi quando quis à prophanis hominibus emerit, vt in Eccleſiis recondantur, vt n.* 4.

5 *Sacrilegium committitur ſi Reliquiæ Sanctorum venales exponantur.*

6 *Reliquias Sanctorum diſtrahens punitur judicis arbitrio.*

7 *Lex vbi prohibet aliquid fieri, & vltrà non procedit adjiciendo pœnam, ſi contra factum fuerit, tunc ſemper imponitur pœna extraordinaria.*

8 *Venditiones reliquiarum nullæ ſunt, & contractus ſuper illis celebrati nulli cenſentur.*

L. Nemo Martyres. III.

Impp. HONOR. *&* THEOD. AA. *P. V.*

MArtyres nemo diſtrahat, aut mercetur. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *hujus tit.* 1

Vide quæ tradit eleganter Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.* 2. *cap.* 162. vbi aſſerit, quod huic legi occaſionem dederunt Pſeudomachi Martyrum reliquias venditantes. 2

Ex hoc text. vulgò colligitur reliquias Sanctorum vendi non poſſe, vt per Menoch. *de arbitrar. caſu* 182. Nauar. *conſ.* 2. *num.* 1. *de reliq. & venerat. Sanctor.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 5. *num.* 9. Farinac. *de furtis, q.* 172. *num.* 65. *part.* 1. vbi *num.* 68. refert, quod tempore Pauli V. Pontificis Maximi dum illius eſſet fiſcalis, quidam Ioannes Angelus fuit carceratus, conuictus & confeſſus quod ex cœmeterio Sancti Sebaſtiani de Vrbe plures reliquias ex Sanctorum corporibus abſtulit, eaſque etiam pecunia recepta diuerſis perſonis diſtraxit, quo caſu ſine dubio intrabat ſaltem propter delicti iterationem pœna mortis, & vix obtinere potuit, vt ad triremes tranſmitteretur. 3

Limita hanc reſolutionem vt locum non habeat quando quis à prophanis hominibus emerit, vt in Eccleſiis recondantur, ita Alberic. *in præſenti, n.* 2. Farinac. *d. q.* 172. *n.* 67. Card. Mantic. *d. tit.* 5. *n.* 11. Menoch. *de arbitr. caſu* 388. *in fine*. 4

Aduertas ſacrilegium committi, ſi reliquiæ Sanctorum venales exponantur, vt per Nauarr. *conſil.* 2. *de reliq. & venerat. Sanctorum*, Ludouic. Pegueta *crimin. dec.* 24. *n.* 11. Bonif. *in tract. de furto*, §. *alienæ rei, ſub num.* 26. Decian. *in tract. crimin. lib.* 6. *cap.* 31. *num.* 38. *in fine*, Azor. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 9. *cap.* 8. *q.* 7. *& cap.* 9. *à princ.* 5

In gloſſ. *Diſtrahat*, ibi, *Quid ergo ſi contra factum fuerit? Reſp. extra ordinem punietur.* Notatur ad hoc quod reliquias Sanctorum diſtrahens punitur judicis arbitrio, 6

arbitrio, vt per Menoch. *d. caſu* 282. *n.* 3. *& d. caſu* 488.
7 *num.* 9. Farinac. *quaſt.* 172. *num.* 65. Vbi enim lex prohibet aliquid fieri, & vltra non procedit adjiciendo pœnam, ſi contrà factum fuerit, tunc ſemper imponitur pœna extraordinaria: ita per hanc gloſſam reſoluit Marant. *de ordine iudic. p.* 4. *diſp.* 10. *n.* 4. *& diſp.* 5. *num.* 19. & Gregor. Lopez *l.* 11. *gloſſ.* 6. *in med. tit.* 25. *part.* 4.

8 In eadem gloſſ. ibi, *Nihil valet quod agitur.* Notatur ad hoc quod venditiones reliquiarum nullæ ſunt, & contractus ſuper illis celebrati nulli cenſentur, vt per Aym. *de antiquit. tempor. p.* 4. *n.* 14. *fol.* 166. Menoch. *dict. caſu* 282. Farinac. *d. q.* 172. *n.* 65.

SVMMARIVM.

1 *Numerus maior non debet eſſe in Eccleſia, quàm patiantur facultates ipſius.*
2 *Decanorum Eccleſia Conſtantinopolitana numerus quis, remiſſiue.*
3 *Decani in hac leg. ſunt illi, qui efferendis ad Eccleſiam cadaueribus pium præſtabant miniſterium.*
4 *Canonicorum in Eccleſia maior numerus eſſe non debet, quàm patiantur facultatos ipſius.*
5 *Recepti vltra numerum etiam per ſuffragia potentium, non gaudent priuilegiis eorum, qui ſunt intra numerum.*
6 *Receptus ſimpliciter de mandato Papa in aliqua Eccleſia, in qua eſt certus numerus Canonicorum, quando habeat plenum ius Canonia.*

L. Non plures. IV.

Iidem A A. *Nicano P. P.*

1 IN Eccleſia non debet eſſe maior numerus quàm patiantur facultates ipſius; & ſi ſint aliqui vltra numerum, debet expectari quod alij moriantur, & in locum eorum debent ſubſtitui. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 De Decanis Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, eorumque certo numero non addendo, nec mutando, vide Cuiac. *ad tit.* 18. *de Collegiis, lib.* 11. *pag.* 1486. Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.* 1. *cap.* 82.

3 *Nongenti quinquaginta Decani.*] Dicuntur in hac lege illi, qui efferendis ad Eccleſiam cadaueribus pium præſtabant miniſterium, de quo Alciat. *lib.* 1. *parerg. cap.* 50. Guid. Pancirol. *variarum lect. lib.* 2. *cap.* 163. Caluin. *in Lexic. iurid. verbo Decanus.*

4 *Præter dictum numerum, &c.*] Ex his verbis colligit Bald. in Eccleſia non debere eſſe maiorem numerum Canonicorum, quàm patiantor facultates ipſius, de quo vide Iſidor. Moſcon. *de majeſtate militantis Eccleſia, lib.* 1. *cap.* 15. *de Eccleſ. Cathedrali, pag.* 292. *ſub lit. A:* meipſum *in tract. de Canonicis & dignit. cap.* 3. *num.* 1.

5 Et Caſtrenſ. colligit quoque receptos vltra numerum etiam per ſuffragia potentium, non gaudere priuilegiis eorum, quæ ſunt intra numerum. -d quod videas quæ notaui *d. tract. de Canonicis, cap.* 3. *num.* 14.
6 vbi dixi quod receptus ſimpliciter de mandato Papæ in aliqua Eccleſia, in qua eſt certus numerus Canonicorum, non illi derogando, aut non mandando recipi cum plenitudine juris Canonicalis, non habet plenum jus Canoniæ, veluti ſtallum in choro, vocem in Capitulo, & alias omnes prærogatiuas quibus cæteri Canonici gaudent.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia nullum ſubit onus, niſi ordinarium, interdum extraordinarium, propter ſubitum Principis aduentum.*
2 *Eccleſia & Eccleſiaſtica perſona à collectis, & tributis immunes.*
3 *Clerici non ſunt de vniuerſitate laicorum.*
4 *Eccleſia an teneatur ad onera realia, oſtenditur.*
5 *Coloni laici Eccleſia, aut Clericorum, an teneantur ſoluere gabellas, oſtenditur.*
6 *Emphyteuta Clericorum & Eccleſiarum an ſint immunes à gabellarum, collectarum, & ſimilium onerum impoſitione, oſtenditur.*
7 *Clerici à collectis, & tributis immunes non ſunt quando aduentitia, ſeu repentina vrget neceſſitas, vel collecta imponuntur propter famem & peſtem.*

L. Placet. V.

Iidem A A. *Melitio P. P.*

ECcleſia nullum ſubit onus, niſi ordinarium, inter- F
dum extraordinarium propter ſubitum Principis aduentum. Colligunt ex Ord. citati *ad l.* 1. *huius tit. n.* 1. & *tom.* 7. Repet. Thomas Parpalias.

De Eccleſiis, Clericis, & Eccleſiaſticis perſonis à 2
collectis, & tributis immunibus, vide *cap.* 1. *de immun. Eccleſ. in* 6. *l.* 51. *tit.* 6. *p.* 1. *vbi gloſ.* 3. 4. *&* 6. *& l.* 55. *vbi gloſſ.* 9. *eod. tit. & part. l.* 3. *tit.* 3. *lib.* 1. *& l.* 2. *tit.* 4. *eod. lib.* 1. *noua recop. l.* 11. *tit.* 1. *lib.* 1. *ordin.* vbi Perez *gloſſ.* 1. *pag.* 54. *col.* 1. Boër. *deciſ.* 21. Duen. *reg.* 100. Couar. *lib.* 2. *var. c.* 10. *n.* 6. Tiraq. *in tract. Ceſſante cauſa, p.* 1. *n.* 131. Azeued. *ad Curiam Piſan. lib.* 1. *c.* 21. Flores de Mena *variar. quaſt. lib.* 2. *q.* 21. *num.* 174. Cardoſ. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo Clericus, num.* 74. Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, l.* 212. *num.* 2. *&* 3. Caſtill. *controverſ. lib.* 7. *de Tertiis, cap.* 9. *num.* 28. *cum ſeqq.* Ceuall. *commun. contra commun. tom.* 4. *quaſt.* 899. *à princip.* & præcipuè *num.* 163. vbi de intellectu.

Nihil commune habent Clerici cum publicis actioni- 3
bus, &c.] Notatur ad hoc, quod Clerici non ſunt de vniuerſitate laicorum, vt per Mart. *de iuriſdict. p.* 5. *caſu* 1. *n.* 28. Poſſunt tamen in ſui fauorem vti priuilegiis & ſtatutis vniuerſitatum. Card. Tuſch. *pract. concl. tom.* 8. *lit. V, concluſ.* 268. *n.* 1. Alderan. Maſcard. *de interpret. ſtatut. concl.* 1. *num.* 193. Bellet. *diſquiſit. cleric. part.* 1. *tit. de diſciplina cleric.* §. 2. *num.* 16. quos refero *de appellat. verborum vtriuſque iuris ſignificat. appel.* 175.

Nihil præter canonicam, &c.] Text. iſte allegari ſo- 4
let ad difficilem illam quæſtionem, an Eccleſia teneatur ad onera realia, de qua vide Kirchou. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 1. *n.* 9. *pag.* 147. Henric. à Roſenth. *in ſynopſ. feud. tit. de regalibus, cap.* 5. *concl.* 80. *num.* 3. Gail. *lib.* 2. *obſeruat.* 52. *n.* 12. Sylvan. *conſ.* 32. *num.* 7. *cum ſeqq. & conſ.* 66. *n.* 6. Rebuff. *ad leges Gallia, in proœmio gloſſ.* 1. *num.* 76. Auendao. *de exequendis mand. p.* 2. *cap.* 14. *n.* 19. Azeved. *ad l.* 11. *n.* 8. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua Recop.* Perez *l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *ordin. pag.* 55. *& ſeqq.* Surd. *deciſ.* 20. *num.* 11. *& de aliment. tit.* 1. *quaſt.* 29. *num.* 8. Gutier. *lib.* 1. *pract. q.* 3. *num.* 17. Cald. Pereira *de reſolut. emphyt. cap.* 3. *num.* 23. Flores de Mena *var. qq. lib.* 2. *quaſt.* 21. *num.* 96. *& à num.* 231. Paul. Comitol. *reſponſ. moral. lib.* 1. *q.* 94. Molina *de inſtit. tract.* 2. *diſp.* 458. *& diſp.* 662. *num.* 3. Azor. *inſtit. mor. p.* 1. *lib.* 5. *cap.* 13. *q.* 1. Cardin. Tuſch. *tom.* 3. *lit. E, concl.* 12. *cum ſeqq.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Advocat. verbo Clericus, num.* 75. Marta *de iuriſdict. p.* 3. *caſu* 11. *&* 12. Cabed. *Luſit. deciſ.* 64. *p.* 2. Soar. *de defenſione Fidei*

Digitized by Google

Fidei Cathol.contra Anglicanæ ſectæ errores,lib.4. c.20. à n.6. Marcel. Megala *conſ.61.* Theſaur. *deciſ. 254.* Grilenz. *conſ.145.* Paul. Layman.*in Theologia morali, lib. 4.tract.9.cap.6.n.9.* Molfeſ. *in ſumma Theolog. moralis,p.1.tract.12.c.55.n.268.* Bonacin. *de contractib. diſp.1.q.19.puncto 2.n.4.& de cenſuris in Bulla,diſp.1. q.19. puncto 53. §.1. n.17.* Duardus *in Bullam Cœnæ Domini,lib.2.can.18.q.6.n.6.* Anton. Diana *moral reſolut.p.1.tract.2.reſolut.241.*Donat.Anton.de Marinis *quotid.reſolut.cap.47.per tot.* nouiſſimè Sanch. *tom.1. conſil. moral. lib.2. cap.4. dub.57.* Qui omnes variè reſoluunt, & diſtinguunt: ſed quæſtionem ingenuè reſoluimus poſt omnes *in tract. de iure Eccleſ. vniverſo lib.1.cap.39. §.5. ex n.55.* videlicet bona ſemel à laicis etiam legitimè poſſeſſa non ſemper cum onere tributi, & vectigalis tranſire ad Eccleſiam, ſed cum diſtinctione trium ſpecierum bonorum. Prima eſt illorum, quæ habet & poſſidet Eccleſia jure ſpirituali & diuino, vt decimæ, oblationes, & hæc ſemper ac perpetuò immunia ſunt à quibuſcunque oneribus ſecularibus, tam perpetuis, quàm tranſitoriis, quia immediatè habet à Deo, nec immiſcentur cum laicis. Secunda eſt ſpecies bonorum, quæ à priuatis quidem habuit Eccleſia, ſed ad cultum diuinum, & officium ſpirituale ſunt deſtinata, vt ſitus Eccleſiarum, & cœmeterium pro ſepultura, hortus juxta Eccleſiam; & ſunt hæc pariter immunia ſemper ab omnibus tributis, & oneribus,nedum publicis, & Regiis; ſed, quod magis eſt, etiam priuatis & præexiſtentibus, ob eorum ſpecialem ſanctionem. Tertia eſt ſpecies bonorum, quæ poſſidet Eccleſia ſorte temporali & jure ciuili, vt titulo venditionis, legati, vel alio ſimili: & in his diſtinguendum eſt inter onera impoſita de tempore, quo penes Eccleſiam bona reperiuntur, & tunc certum eſt ipſis omnino ſuffragari immunitatem; & inter onera impoſita rebus priuſquam ad Eccleſiam deuenirent, & tunc ad illa tenetur Eccleſia quando copulatiuè hæc omnia concurrunt, quod ſcilicet onera ſint verè realia, ipſis fundis infixa, & impoſita bonis propter bona, non autem perſonis propter bona: quod ſint perpetua, certa, & inuariabilia, non autem ex aliquibus cauſis vrgentibus, & illius ceſſantibus remouenda. Vide alia *in collect. ad l.placet 5. ſup.de ſacroſ. Eccleſ.*

5 An autem laici coloni Eccleſiæ, aut Clericorum teneantur ſoluere gabellas, ſic diſtinguendum eſt; aut ſunt coloni perpetui, atque adſcriptitij Eccleſiæ; aut conductitij, & ad tempus; aut denique partiarij. Primi gaudent omni immunitate Eccleſiæ & Clericis conceſſa, ſecundùm Feder. de Senis *conſ. 11. n. 10.* Rip. *de peſte, tit. de remediis ad conſer. vbert. n.128.* Theſaur. *deciſ.116.n.12.* Secundi minimè, nec etiam ex perſona dominorum, cùm hoc privilegium ſit perſonale, ex Bertachin. *de gabellis, p.7. n.16.* Carol. de Graſſis *de effectib.clericat. effectu 3. n. 62.* Tertij verò gaudent pro portione tangente ipſos Clericos, ſecus verò pro parte fructuum hujuſmodi colonis contingentium, cùm eorum pars minimè ſit priuilegiata, niſi ex hoc indirectè grauarentur Clerici, eo quòd ruſtici, & coloni eorum grauarentur nimis, ac proinde ſuas poſſeſſiones laborare nolunt. Ita Felin. *in cap.2. num.2.de foro comp.*Bertach.*d.p.7.n.13.& 15.*Benedict. Capra *reg.96.n.86.*Burſat.*conſ.55.n.3. & conſ.42.n.6. vol.1.* Theſaur. *deciſ.116. n.8.* Surd. *conſ.501. n.85.* Vincent.de Anna *ſing.99.*Carol.de Graſſis *d.effectu 3. num.59. & 71.* Matta *de juriſd. p.4. caſu 181.n.7. & caſu 13.*Ozaſch. *deciſ.83.* Menoch. *de arbitr.caſu 562. num.54.* Octavian.Glorit.*reſp.3. n.61.* Bobadil. *in ſua politica, lib.2. cap.18. n.566.* Gutier.*pract. lib.4.q.39. num.9.* Valaſc. *conſ.131. num.14. cum ſeqq.* Carot. *de locato & conducto, p. 4. tit. de collectis, ſub num. 34.* Ego ipſe *d.lib.1.cap.39.§.5. n.30.* vbi *num.31.* aſſero ſacram Congreg. Cardinalium negotiis Epiſcoporum,& Regularium præpoſitorum, Illuſtriſſimo Lancelloto referente cenſuiſſe, colonos, aut affictuarios, vel partiarios bonorum Eccleſiaſticorum exemptione collectarum,tam ordinariarum, quàm extraordinariarum, pro portione colonica gaudere.

Sed vtrùm emphyteutæ ipſorum Clericorum, & 6
Eccleſiarum hoc potiantur priuilegio, immuneſque ſint à gabellarum, collectarum, & ſimilium onerum impoſitione,quæſtio eſt dubia.In qua Bart.*in l.privata, C. de excuſ. muner. lib. 10.* affirmat, quod hujuſmodi immunitatis privilegium conceſſum Eccleſiis, & Clericis prodeſt etiam eorum emphyteutis: ſequuntur Duen.*regul.100. ampl.4.* Felic. *de cenſib. p.1.in præfat. num.1.*Soar.*tom.1.commun. opin libr.4.tit.39. de vectigalib.n.10.pag.647.*Mart. *de iuriſdict.p.4.caſu 13.n.2.* ex eo fundamento, quod emphyteuta fiſci gaudet immunitate conceſſa fiſco, *dict. l. privatæ.* Contrariam tamen ſententiam, videlicet quod hujuſmodi Eccleſiarum, & Clericorum privilegium non extendatur ad emphyteutas, nec eo potiantur ratione ſui vtilis dominij, tenent Bertrand.*conſ.4.lib.1.* Auendan. *de exequendis mand.lib.2.cap.14.n.33.* Ripa *in tract. de peſte, tit.de remed. ad conſerv. vbert. n.124. & 158.* Valaſc. *de iure emphyt.q.17. n.11. cum ſeqq.* Ioan.Garc.*de expenſis cap.12. n. 69. & 80.*Menoch. *de arbitr. cent.1. caſu 170.& cent.6. caſu 592.n.31.* Gironda *de privileg.& exempt.explicat.ex n.969.cum multis ſeqq.*Quam quidem contrariam opinionem illo caſu recipiendam eſſe exiſtimo, quando penſio, quam emphyteuta præſtat Clerico domino directo, eſt minima, & non correſpondent fructibus, ſed tantùm præſtatur pro recognitione: quia aliàs ſequeretur vt Eccleſia & Clerici læderentur ex eo, quia non invenirent, qui eius prædia in emphyteuſim acciperent, aut ſi inuenirent, eſſent adſtricti illa tanto minùs emphyteuticare, quantum eſt jus collectæ, vt optimè aduertunt Carol. de Graſſis *d.effectu 3.n.83.* Squillante *de privil.cleric.c.8. n.62.*quos refero *d. lib.1.c.39.§.5.n.62.*

Quam aduentitia neceſſitatis, &c.] Notatur ad hoc 7
quod Clerici immunitate hujuſmodi non gaudent, quando adventitia, ſeu repentina vrget neceſſitas, veluti vbi Princeps inuaditur,ſecundùm Duen.*reg.100. limit.12.* & citatos à Matta *de iuriſdict. p. 4. caſu 10. n.2.cum ſeqq.* Vel quando collectæ imponuntur propter famem, & peſtem, quia eſt communis omnium vtilitas, & ad Chriſtianam pietatem maximè conducens: ita Rip. *lib.2. reſp.cap.22.n.8.* Joan. Garc. *de nobilit. gloſ.9.n.53.* Menoch. *conſ.800.n.22.* Flores de Mena *variarum lib.1.q.21.n.213.* Thom. Valaſc. *allegat. juris tom.1. alleg.47. n.19.* quos refero *d. lib.1. cap.39.§.5. n.45.*

S V M M A R I V M.

1 *Canones ſunt in ſeculari foro ſeruandi.*
2 *Canonis, vel ſtatuti interpretatio pertinet ad conditorem, ſi de ejus mente dubitetur.*
3 *Ius Canonicum apud Hiſpanos obſervandum, iure Regio illarum partium deficiente.*
4 *Actum interpretari eius eſt,cujus eſt condere.*
5 *Eccleſia Conſtantinopolitana, Romana appellatur, & cur.*
6 *Roma duplex.*

L. Omni innovatione. VI.

Iidem AA. Philippo P.P. Illyrici.

CAnones ſunt in ſeculari foro ſeruandi, & innouata 1
contra eos hic inualidantor. Item interpretatio ca- 2
nonis,vel ſtatuti,de cujus mente dubitatur, pertinet ad conditorem. Colligunt ex Ord.citati *in l.1.huius tit.n.1.*

De

3 De jure Canonico apud Hiſpanos obſervando, jure Regio illatum partium deficiente, vide Caſtill. *in l.1. Tauri, verbo primeramente*, Ciſuentes *l.3. Tauri, quaeſt.1. num. 3.* Perez *in proœm. Ordinam. quaeſt.3. per totam.* Auiles *ad cap.19. Praetorum*, Paz *in pract. in princip. anpot.5. num.36.* Vide *ſup. in collect. ad conſt. de emendat. Codic. n.7.*

4 *Vt ſi quid dubietatis*, &c.] Notatur ad hoc, quod interpretari actum ejus eſt, cujus eſt condere, ſeu illum facere, de quo vide plures Doctores quos citavi *de Axiomat. iuris vſufreq. axiom.130.*

5 *Qua Roma veteris praerogatiua laetatur.*] Ergo Conſtantinopolitana Eccleſia Romana appellabatur, vt per Socrat. *in hiſtoria tripartita, lib.2.cap.9.* Sozomen. *lib.2. hiſtoria Eccleſiaſt. cap.2.* Hieron. Beruec. & Barnab. Briſſon. *de verborum ſignificat, verbo Roma autem*
6 *duplex*, Caluin. *in Lexic. verbo Roma duplex*, vbi ait Imperatores *in praeſenti, & in l. 40. C. de Epiſcop. & cleric. & in l. vlt. C. in quibus cauſis pignus*, voluiſſa Conſtantinopolim veteris, & antiquae Romae praerogatiua laetari. Azeued. *ad Curiam Piſanam lib.1.c.11. lit. D*, meipſum *in tract. de officio, & poteſt. Epiſcopi, p.1.tit.3. cap.3.n.4.*

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia, & pia loca contribuere tenentur ad refectiones pontium, & viarum, & num 2.*

3 *Lex iſta an ſit correcta per* authent. nulla communitas, de Epiſcop. & cleric.

4 *Clerici an eo caſu, quo tenerentur ad contributionem cum caeteris ciuibus in pontium & viarum inſtructione, compelli poſſint per judices ſeculares, an verò Eccleſiaſticos.*

L. Ad inſtructiones. VII.

Iidem AA. *Aſcleſiodoto P. P.*

1 ECcleſiae, & pia loca contribuere tenentur ad refectiones pontium, & viarum. Colligunt ex Ordin. citati *ad l.4. hujus tit. n.1.* & *tom.7. Repet.* Thomas Parpalias.

2 Hanc eandem concluſionem exornant, & declarant *lex Hiſpanica 54. tit.6. part.1. & l.30. titulo 32. part.3. l.11. tit.3. lib.1. nova Recop.* Bald. *conſ.312. p.3.* Rip. *reſp.20.* Bertachi. *in tract. de gabellis, part.7. n.19.* Cacheran. *dec.68.* Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo & vxorem, concluſ.5. n.468. cum ſeqq.* Syluan. *conſ.31. n.18.* Gail. *lib.2. obſervat.51. n.14.* Tiraq. *de nobilit. cap.20. n.167.* Auiles *ad cap.23. Praetor. in gloſ. den Orden*, Baëz. *de inope debit. cap.17. n.15.* Auendan. *de exequendis mand. p.2. cap.3. num.8. & cap.14. n.19.* Pech. *de reparat. Eccleſ. cap.22.* Alphan. *collect.121.* Perez *l.1. titulo 3. lib.1. ordin. pag.68.* Rebuff. *l. munus, ff. de verb. ſignif. pag. mihi 117.* Viuald. *in candelabro aureo, p.2. in explicat. Bulla in Coena Domini, caſu 5. n.45.* Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.1. titulo 1. de ſacroſanct. Eccleſ. num.10.* & Soat. *titulo 2. de Epiſcopis & cleric. n.54.* Menoch. *controverſ. vſufr. cap.5. num.4.* Mex. *in tract. taxa panis, concl.5. num.63.* Gutier. *pract. lib.1. quaeſt.3. & allegat.10. n.2.* Tolet. *in ſumma, lib.1. cap.29.* Sahagun *in cap.2. de indic. num.25. cum ſeqq.* Ceuall. *commun. contra communes, quaeſt.415. & tom.4. q.896. num.617. cum ſeqq.* Fr. Emman. *in addit. Bulla Cruciata, §.9. num.72.* Guid. Pancirol. *in theſauro variarum lectionum, lib.3. cap.31. verſ. vltima erat indictionis ſpecies.* Henriq. *in ſumma, lib.10. cap.15. §.5.* Peregr. *conſil. deciſivo 12. ſub n.7. lib.1.* Aldouin. *conſil.59. n.15.* Flores de Mena *variarum quaeſtionum libro 2. quaeſt.11. num.213. cum ſeqq.* Stephan. Quarant. *in ſumma Bullarij, verbo Priuilegia Regul. pag.415. cum ſequentibus*, Azor. *inſtitutionum moralium p.1. lib.5. cap.13. quaeſt.8. & part. 2. lib. 10. cap.7. quaeſt.9. verſ. hinc ſoluitur*, Marta *de juriſdict. part.4. caſu 1. num.14. & caſu 9. per tot.* Padil. *in ſumma legum poenal. part. 2. caſu 48. num.12.* Molin. *de Iuſtit. tractat.2. tom.3. diſputat.671. num.4. & 5.* Bernard. Graev. *ad practicam Camerae Imperial. lib.2. concluſ.51. num.15.* Thom. Valaſc. *alleg. iuris tom.1. alleg.47. n.20.* Nicol. Garc. *de beneſic. p.2. cap.3. n.12. cum ſeqq.* Cardoſ *in praxi judicum, & Aduocat. verbo Clericis, n.75.* Surd. *conſ.301. à n.1.* Fr. Ant. de Souſa *in relect. de cenſuris Bulla Coenae, cap.19. diſp.91.* Bonac. *de cenſur. in Bulla Coena, diſp.1. q.19. punct.3. §.2. n.15.* Sanch. *tom.1. conſil. moral. lib.2. cap.4. dub.55.* late Caſtil. *lib.7. de tertiis, cap.9. num.21. cum multis ſeqq.* Ego ipſe *in tract. de jure Eccleſiaſt. vniverſo, lib.1. cap.39. §.5. n.43.* vbi cum magis communi reſoluo, Clericos obligari per ſtatuta laicorum imponentia tributa pro reparatione pontium, & viarum, quando ante exactionem praeceſſit Sum. Pont. conſenſus, vel ſaltem Epiſcopi, ſi ſit tanta neceſſitas, & pietas, quod ſine periculo, aut ſcandalo ad Papam recurri non poſſit. Vide quae dixi *ad auth. nulla com-* 3
munitas, de Epiſcop. & cleric. vbi an haec lex ſit per illam Auth. correcta.

Vtrùm autem Clerici eo caſu, quo tenerentur ad 4
contributionem cum caeteris ciuibus in pontium inſtructione, & itinerum, viaeque ante domum refectionem, compelli poſſint ad hujuſmodi praeſtationes, & ſolutiones per judices ſeculares, an verò per Eccleſiaſticos, vide Greg. Lop. *l.54. tit.6. part.1. & l.1. verbo todos, tit.11 part.1.* Chaſſan. *in catal. gloria mundi, p.12. conſid.11.* Tiraq. *de retract. lig. §.32. gloſ. vnic. à n.80.* Mex. *d. concl.5. n.23. & 70.* Addit. ad Matheſil. *ſing.110. ex n.34.* Gutier. *pract. lib.1. q.3. n.14* Azeued. *ad l.1. n.6. tit.3. lib.1. nova Recop.* Cened. *ad Decretum collect.37. num.4.* Sanch. *d. c.4. dub.55. à n.30. & conſil. moral. tom.1. lib.2. cap.4. dub.52.*

SVMMARIVM.

1 *Privilegia, & exemptiones Eccleſiarum ſtrictè intelligenda, nec in laeſione aerarij, aut fiſci ad extraneos extendenda.*

2 *Ius quod quis habet jure proprio, potentius eſt, quàm quod habet jure alieno.*

3 *Capitatio eſt tributum quod in ſingula venalium quadrupedum capita pendebatur.*

4 *Priuilegij praetextu illicitum non debet committi.*

L. Sacroſancta. VIII.

Imp. THEOD. A. *Iſidoro P. P. Illyrici.*

ECcleſiarum privilegia & exemptiones ſtrictè intelligendae, nec in laeſionem aerarij, aut fiſci ad extraneos extendendae. Colligunt ex Ord. citati *ad l.1. hujus tit. num.1.* 1

Notari ſolet hic text. ad hoc, quod potentius eſt jus, quod quis habet jure proprio, quàm quod habet iure alieno, vt per Tiraq. *de iure primog. q.40. n.172.* 2

Capitationis.] Capitatio eſt tributum, quod in ſingula venalium quadrupedum capita pendebatur: ita Caluin. *in Lexic. juridico, verbo Capitatio 1.* & quantum emolumenti Romani ex illo ſenſerint, exponit Iuſtus Lipſius *in libro de magnitudine Romana, c.3.* 3

Nec extraneorum grauamine, &c.] Notatur ad hoc, quod privilegij praetextu illicitum non debet committi, immò quod privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate, vt per jura & Doctores, quos citaui *de Axiomat. vſufreq. axiom.190. n.8.* 4

SVMMARIVM.

1 *Immunitas, & privilegium Ordinis cauſâ officij indultum ob ſcientiam, profeſſionem & artem, competit iis, qui artem exercent, non nomine artis nudo vtuntur.*

2 *Decani qui remiſſivè.*

3 *Collegiati dicuntur, quòd in collegia, ſeu decanias eſſent diſtincti.*

4 *Privilegium ſi alicui concedatur ratione officij, vel exercitij, ſi illud non exercet, non gaudet prædicto privilegio.*

5 *Scholaſtici otioſi, qui non ſtudent, & ſcholas non frequentant, non gaudent privilegiis ſcholaſticorum.*

6 *Primates ſunt in præſenti, qui alios vel auctoritate, vel dignitate, vel ætate antecedunt.*

L. Qui ſub prætextu. IX.

Impp. THEODOS. & VALENTIN. AA. *Cypro P.V.*

1 IMmunitas, & privilegium Ordinis officij cauſâ indultum ob ſcientiam, profeſſionem, & artem, competit iis, qui artem exercent, non qui nomine artis nudo vtuntur. Colligunt ex Ordin. citati *ad l.1. huius tit. num.1.*

2 *Decanorum.*] Qui ſint, dixi *ad l. non plures, num.2. ſuprà hoc tit.*

3 *Seu collegiatorum.*] Sic dicuntur quòd in collegia, ſeu decanias diſtincti eſſent: hi vt alicui muneri diligentiùs deſeruirent, varia privilegia conſequebantur, erantque ex ipſius vrbis fæce, interque eos maximè illi numeroſi, quos in Nouellis Iuſtinianus Lecticarios, ſeu Decanos appellat. Ad hos cura libitinæ pertinebat, ideſt exequias, ſepulturamque defunctorum procurandi, pheretra, lecticaſque ferendi. Varius autem eorum fuit numerus, donec Iuſtinianus mille & centum ergaſteria ſolùm illis attribuit, quæ ad maiorem Eccleſiam pertinerent, immunitateque fruerentur. Ita Alc. *lib. 1. parerg. cap. fin.* Cuiac. *ad l. vnic. de collegiatis, lib. 11.* Caluin. *in Lexic. iuridico, verbo Collegiati.*

4 *Ideoque ſi quis eorum*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi alicui concedatur privilegium ratione officij vel exercitij, ſi illud non exercet, non gaudet prædicto privilegio, vt per D.Barb. *in l. 2. ff. ſol. matr. part. 7. n. 61. & 62.* Garc. Gironda *de privileg. & exempt. explicat. n. 1207.*

5 Vnde colligitur, quod ſcholaſtici otioſi, qui non ſtudent, & ſcholas non frequentant, non gaudent privilegiis ſcholaſticorum, nec abſentes cauſa ſtudij fructus ſuorum beneficiorum percipiunt, de quo vide Duen. *reg. 213.* Tiraq. *in tract. ceſſante cauſa, p. 1. n. 213.* Horat. Luc. *in tract. de priv. ſcholaſt. cap. fin. num. 3.* Rebuff. *eod. tract. privil. 31. n. 3. & privil. 101.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1290. cum ſeqq.* Fr. Emman. *qq. Regular. tom. 1. q. 9. art. 10.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 3. cap. 2. à n. 54.* D. Barboſ. *d. p. 7. n. 62.* Cald. Pereira *qq. forenſ. conſ. 20. n. 11.*

6 *Primatum eius*, &c.] Primates in præſenti hi ſunt, qui alios vel auctoritate, vel dignitate, vel ætate anteçunt, qui ſcilicet tenent primum locum, vt per Tiraq. *de nobilit. cap. 37. num. 36.* Calvin. *in Lexic. iuridico, verbo Primates*, vbi quod dicti ſunt, qui & Summates, ſive Optimates, id eſt primi in ciuitate.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia nauis non excuſatur ob onere vecturæ ad publicam vtilitatem ſpectantis.*

2 *Bona dicuntur eſſe de iuriſdictione illius, in cuius territorio ſunt.*

3 *Embola quæ, & cur felix dicatur, oſtenditur.*

4 *Vtilitas publica Eccleſiæ fauori, atque commodis eſt præferenda.*

5 *Princeps non ſolet privilegia concedere contra ſe.*

6 *Perſona loquentis nunquam comprehenditur in privilegiis, ſtatutis, & legibus, vt læſa cenſeatur.*

7 *Principis reſponſum, ſeu reſcriptum, ſacrum, ſeu cæleſte oraculum dicitur.*

8 *Pragmaticæ ſanctiones dicuntur Principum reſcripta, non de privatorum negotiis, ſed de corporum, ordinum, & collegiorum cauſis è Conſilij ſententiâ emiſſa.*

9 *Prælati delictum an & quando noceat Eccleſiæ.*

10 *Princeps eſt quaſi Deus in terris.*

L. Iubemus. X.

Iidem AA. *Florentino P.P.*

NAuis Eccleſiæ non excuſatur ab onere vecturæ 1
ad publicam vtilitatem ſpectantis. Colligunt ex Ord. citati *ad l. 1. n. 1. hoc tit.*

Solet hic text. allegari ad hoc quod bona dicuntur 2
eſſe de iuriſdictione illius, in cujus territorio ſunt, vt per Rebuff. *in praxi benefic. fol. 98. n. 37.* Tiraq. *de iure mariti, gloſſ. 8. n. 127.*

Felicem embolam.] Publicarum ſpecierum, copia- 3
rumque, ſeu annonarum tranſvectionem ſignificat, quæ quotannis ex Ægypto nauibus illatæ Conſtantinopolim deferebantur. Ita Caluin. *in Lexic. iuridico, verbo Embola.* Et aduertit Alciat *hic, n. 2. & in annotat. ad tres libros Codicis, pag. 104.* appellari felicem, ab ipſo Principe, qui ſe felicem ſolet appellare.

Publicis vtilitatibus, &c.] Ergo vtilitas publica Ec- 4
cleſiæ fauori atque commodis eſt præferenda, de quo vide Burſat. *conſ. 16. n. 23. & ſeqq.* Franc. Marc. *dec. 458. n. 21. p. 1.* Ozaſc. *Pedemont. deciſ. 108. n. 5.* Mench. *de ſucceſſ. progreſſu lib. 3. §. 21. limit. 10. n. 181.* Gail. *lib. 2. obſervat. 51. n. 14. & obſervat. 32. n. 7.*

Nec ſi cæleſti, &c.] Notatur ad hoc, quod Ponti- 5
fex, vel Princeps non ſolet privilegia concedere contra ſe, vt per Soar. qui hunc textum allegat, *de legib. lib. 8. cap. 8. n. 2.* In privilegiis enim, ſtatutis, & legibus 6
nunquam comprehenditur perſona loquentis, vt læſa cenſeatur, vt per Lancel. Galiaul. *conſ. 97. ex n. 29.* Alderan. Maſcard. *de ſtatut. interpr. concluſ. 5. n. 176. & ſeqq.* & alios per me citatos *in praxi exigendi penſiones, quæſt. 6. n. 46.*

Cæleſte oraculum.] Principis reſponſum, ſeu reſcrip- 7
tum, ſacrum, ſeu cœleſte oraculum pleriſque iuris in locis dici affirmat Caluin. *in Lexic. iuridic. verb. Oracula*, & hic pro privilegio Principis accipi, aſſerit Soar. *de legib. lib. 8. cap. 8. n. 2.*

Pragmatica ſanctio.] De pragmaticis ſanctioni- 8
bus vide Guid. Pancirol. *in theſauro variarum lectionum, libro 1. cap. 36.* vbi ait hanc legem, dum adimit nauibus Eccleſiarum privilegium non tranſvehendi frumentum Romam, aut Conſtantinopolim, vel ſpecies, etiamſi pragmatica proferatur ſanctio, eſſe intelligendam, etiamſi habeat formam legis, & ſic ex Calvin. *in Lexic. iuridic. verbo Pragmaticæ ſanctiones*, vbi concludit quod dicuntur Principum reſcripta, non de privatorum negotiis, ſed de corporum, Ordinum, & collegiorum cauſis è Conſilij ſententia emiſſa.

Publicatione corrigimus.] An & quando delictum 9
Prælati noceat Eccleſiæ? vide Afflict. *in cap. 1. §. & iterum, de capitulis Conradi, n. 1. cum ſeqq. lib. 3. fol. 70.* Cacheran. *Pedem. deciſ. 138. n. 27.* Cald. Pereira *de reſolut. emphyt. cap. 10. n. 37.* Cardoſ. *in praxi iudic. verbo Delictum, n. 32.*

In gloſſ. *Cæleſte*, ibi, *id eſt, Principis, qui eſt quaſi* 10
Deus.

Deus. Vide Cardoſ. *in praxi judicum, verbo Rex, n.1.* S. Thom. *de regimine Princip. cap.15.* ibi, *Hoc igitur officium Rex ſuſcepiſſe cognoſcat, vt ſit in regno, ſicut in corpore anima, & ſicut Deus in mundo.* Cœl. Rhodigin. *lib.14. lect. antiq. c.4.* ibi, *vt Regno ita demùm ſibi præſidendum opinetur, ſicuti corpori præſidet anima, & amplius velut mundo Deus.*

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſiones Eccleſiaſticæ non ſunt immunes ab angariis, parangariis, plauſtriſque ad expeditionem Cæſaris.*
2 *Opera publica debent conſtrui ſumptibus publicis illius loci, in quo ſiunt.*
3 *Angaria, & parangaria quæ.*
4 *Angariarum, & parangariarum præſtatio inter vectigalia, quæ Regalia dicuntur, recenſentur.*
5 *Plauſtra ſic dicuntur, quod ex omni parte palam ſit quod in eis vehitur.*
6 *Plauſtra ſunt vehicula quædam, quibus arma, & alia bello neceſſaria ſpecies ad exercitum ducebantur.*
7 *Plauſtrorum & nauium præſtatio inter Regalia connumerantur.*

L. Neminem. XI.

Iidem A A. *ad Taurum P. P.*

1 ECcleſiaſticæ poſſeſſiones non ſunt immunes ab angariis, & parangariis, plauſtriſque ad expeditionem Cæſaris. Item ad Principis expeditionem tenetur tam Eccleſia, quàm quilibet priuatus. Colligunt ex Ord. citati *ad l.1. ſupr. hoc tit. n.1.*

2 Norst Auend. *de exequendis mandat. libro 2. cap.13. n.1.* ex hac lege probari, quod opera publica debent conſtrui ſumptibus publicis illius loci, in quo ſiunt.

3 *Angariis, vel parangariis.*] De angariis, & parangariis, vide Cœl. Rhodigin. *antiq. lect. lib.18. cap.8. in vltima edit.* Budæ. *in l. eos, ff. de falſis*, Anton. Auguſt. *lib. ſingularium, ad Modeſtin. pag.316.* Tiraquell. *de nobilit. cap.37. num.137.* Molin. *de iuſtit. tract.2. diſput.661. in fine*, optimè Guid. Pancirol. *variarum lectionum lib.3. cap. fin. de angariis, & parangariis*, Garc. Maſtrill. *de Magiſtratibus lib.3. cap.10. num.330. cum ſeqq.* Henric. à Roſenth. *in ſynopſi, & tractat. feudali, part.1. cap.5. concluſ.70. & 71.* Hieronym. Schurffium *conſil.55. cent.3.* vbi de angariis ad Eccleſias, & Eccleſiæ bona pertinentibus, Caluin. *in Lexic. iuridico, verbo Angaria*, vbi ait in hac lege eſſe operas publicas ob negotium aliquod obortum, cui celeriter providendum eſt, impoſitas. Et addit *in leg. 2. C. de quibus muneribus, vel præſtat. lib.10.* angarias eſſe equorum præſtationes ad curſum publicum, & ideo (ſecundùm Budæ.) angarios, & parangarios Galli *poſtas* vocant, quaſi poſitos collocatóſque certis in locis, & ſemper in procinctu excubantes.

4 Angariarum & parangariarum præſtatio, inter vectigalia, quæ regalia dicuntur, recenſentur *cap.1. quæ ſint regalia, in vſibus feudor.* Natt. *conſ.185. n.1. lib.1.* Menoch. *conſ.302. n.29. verſ. duodecimò*, Sixtin. *de regalib. cap.15.* Calvin. *d. verbo Angariarum & parangariarum præſtatio.* Garc. Maſtrill. *d. cap.10. n.329.*

5 *Vel plauſtris.*] Sic dicuntur, quia ex omni parte palàm ſit quod in eis vehitur, & ſunt vehicula quædam, quibus arma, & aliæ bello neceſſariæ ſpecies ad exercitum ducebantur, vt per Caluin. *in diction. iuridico, verbo Plauſtra*, Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib.1. cap.57. in princip.* vbi dicit plauſtrum eſſe vehiculorum ſpeciem, quo oneri, fructus & alia vehebantur. Hujuſmodi plauſtrorum & navium præſtatio inter Regalia connumerantur, *dict. cap.1.* Menoch. *dict. conſil. 302. n.29. verſic. decimotertiò.*

SVMMARIVM.

1 *Privilegia anteceſſorum fauere Eccleſiæ ſucceſſor continuat, & confirmat.*
2 *Pragmaticæ ſanctiones canonibus adverſa pro ſubrepititiis, & abrogatis habentur.*
3 *Conſtitutio, ſeu ſtatutum de diſtribuendo annuatim aliquid ad pias cauſas jure eleemoſynæ, non poteſt tolli per eos, qui huiuſmodi conſtitutionem fecerunt.*
4 *Privilegia & immunitates Eccleſiarum inconcuſſè debent obſervari.*

L. Priuilegia quæ. XII.

Impp. VALENTIN. & MARCIAN. A A. *Palladio P. P.*

PRiuilegia anteceſſorum fauore Eccleſiæ ſucceſſor continuat & confirmat. Pragmaticæ ſanctiones canonibus adverſæ pro ſubreptitiis, & abrogatis habentur, & conſtitutiones pauperibus alimenta minuentes, item ſalaria Eccleſiæ non promouentes, minimè obſeruandæ. Colligunt ex Ord. n. citati *ad l.1. ſuprà hoc tit. num.1.* 1

Allegari ſolet hæc lex ad hoc, quod ordinatio, ſive conſtitutio, vel conſuetudo, aut ſtatutum de diſtribuendo annuatim aliquid ad pias cauſas jure eleemoſynæ, non poteſt tolli per eos, qui hujuſmodi conſtitutionem, ſive ordinationem fecerunt, vt per Tiraq. *de privilegiis piæ cauſæ, privil.158.* aliàs 159. vbi dicit hunc textum notabilem, remiſſiuè *de retract. lign. §.1. gloſ.8. n.43.* 2

Notatur etiam ad hoc, quod privilegia & immunitates Eccleſiarum inconcuſſè debent obſervari, vt per Perez *l.2. gloſ.1. in princip. tit.2. lib.1. Ordin.* qui hunc textum allegat. 3

SVMMARIVM.

1 *Statuta & conſuetudines contra libertatem Eccleſiæ, & privilegia Eccleſiaſticarum perſonarum ſunt nulla.*
2 *Statuta facta contra privilegia conceſſa Eccleſiæ vniverſali, dicuntur eſſe aduerſùs libertatem Eccleſiaſticam.*
3 *Privilegium particularis quando frangitur, non dicitur violari ipſa immunitas; ſecus verò quando frangitur vniverſale privilegium.*
4 *Libertatis atque immunitatis Eccleſiaſticæ, quando ſimpliciter, & abſolutè ſit mentio, de libertate, atque immunitate generali eſt intelligendum.*
5 *Statuta & conſtitutiones laicorum an ligent Clericos & Eccleſiam.*
6 *Laici ex vi conſuetudinis jus & poteſtatem in Clericos habere non poſſunt.*

AVTH. Caſſa.

STatuta, & conſuetudines contra libertatem Eccleſiæ, & privilegia Eccleſiaſticarum perſonarum ſunt nulla, & contemptores priuilegiorum Eccleſiaſticis rebus, ac perſonis conceſſorum poſt annuum perſeuerantes ſpatium, bonis priuantur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. ſuprà hoc tit.* 1

Omnia ſtatuta, &c.] Notatur ad hoc, quod ſtatuta facta contrà privilegia conceſſa Eccleſiæ vniverſali, 2

dicuntur eſſe aduerſùs libertatem Eccleſiaſticam, non ſic ſtatuta facta aduerſùs privilegia conceſſa alicui Eccleſiæ particulari, vt poſt S. Anton. Caietan. & Nauar. reſoluit D. Barboſ. *in l. alia, 6. eleganter, n. 2 a. in princip. ff. ſoluto matrim.* Quando frangitur privilegium particulare, non dicitur violari ipſa immunitas, ſecus verò quando frangitur vniuerſale priuilegium. Ludouic. Cortea *in repetit. cap. inter alia, de immun. Eccleſ. p. 4. n. 5.* Ego ipſe *in tract. de iure Eccleſ. vniverſo, lib. 2. c. 3. n. 238.* vbi addo quod quando fit mentio libertatis,
4 atque immunitatis Eccleſiaſticæ ſimpliciter, & abſoluiè, de libertate atque immunitate generali eſt intelligendum.

5 Vtrùm & quando ſtatuta & conſtitutiones laicorum ligent Clericos, & Eccleſiam, dixi *in collect. ad cap. quæ in Eccleſiarum, n. 2. de conſtitut.*

6 *Et conſuetudines.*] Notatur ad hoc, quod laici ex vi cuiuſcunque conſuetudinis ius & poteſtatem in Clericos habere non poſſunt, vt per Roch. *in cap. fin. n. 310. de conſuet.* Gutier. *canon. lib. 1. cap. 34. num. 23.* Decian. *tract. crimin. lib. 4. cap. 9. à n. 10.* vbi *n. 14.* extendit etiamſi conſuetudo foret præſcripta tanto tempore, de cujus initio memoria non extaret, Farinac. *in praxi crimin. p. 1. q. 8. n. 3.* Ceuall. *commun. contra communes, tom. 4. quæſt. 896. num. 257. cum ſeqq.* Matta *de iuriſdict. part. 4. cent. 1. caſu 64.* Azor. *inſtitutionum moralium parte 1. libro 5. cap. 12. verſ. ſed dubitari poſſet,* Surdus *conſil. 201. num. 54. & deciſ. 129. num. 5.* meipſum *in collect. ad dict. cap. quæ in Eccleſiarum, n. 3. de conſtit. & in tract. de iure Eccleſ. lib. 2. cap. 3. n. 190.* vbi quod non valet conſuetudo in præjudicium, & contra Eccleſiam introducta. Sicut & nullius momenti erit illa, quæ inducta fuerit à laicis, vt per Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 4. tit. 7. n. 16.* vbi allegat hunc text.

SVMMARIVM.

1 *Perſona Eccleſiaſtica Deo dicata teſtamento quid relinquere poſſunt Eccleſiis, martyriis, Clericis, Monachis, & pauperibus.*
2 *Monachis per hanc legem permittebatur olim teſtari, ſed deinde prohibitum.*
3 *Diaconiſſa quæ.*
4 *Monachium accipitur in præſenti pro monaſterio.*

L. Generali. XIII.

Iidem AA. *Palladio P. P.*

1 ECcleſiaſticæ perſonæ Deo dicatæ teſtamento quid relinquere poſſunt Eccleſiis, martyriis, Clericis, Monachis, & pauperibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. ſuper hoc tit. n. 1.*

2 Olim per hanc legem permittebatur Monachis teſtari, quia bona per ingreſſum non transferebantur in monaſterium, ſed cùm poſtea ea ratio correcta fuerit, nempe cùm bona ingreſſi transferantur in monaſterium, correcta quoque fuit lex dans facultatem teſtandi, per *auth. ingreſſi,* quæ ſtatim ſequitur. Ita Tiraquel. *in tract. ceſſante cauſa, par. 1. n. 136.*

3 *Sine Diaconiſſa.*] De illa vide quæ latè dixi *in tractat. de iure Eccleſiaſt. univerſo, lib. 1, cap. 35.* & dicemus aliquid *ad auth. Diaconiſſam, infra de Epiſc. & cleric.*

4 *Monachio.* Id eſt, monaſterio, ſecundùm expoſitionem Guid. Pancirol. *in theſaur. variarum lection. lib. 1. cap. 77.*

SVMMARIVM.

1 *Monaſteria ingreſſi dum ſe, & bona Deo dedicaverint, teſtamenta condere prohibentur.*
2 *Lex iſta non ſeruatur apud Gallos, cum parentes, vel alij ſuccedant Monachis.*
3 *Ingreſſi monaſteria in hoc text. dicuntur cum effectu, ſequuta ſcilicet profeſſione.*
4 *Conditio, ſi intrauerit monaſterium, non eſt impleta per ingreſſum ante profeſſionem.*
5 *Nouitij morientis infra annum probationis bona non ſunt monaſterij: ſed placet diſtinctio.*
6 *Dos data pro ingreſſu puellæ in Religionem, quæ deinde deceſſit intra annum probationis, revertitur ad eos, qui dotem conſtituerunt.*
7 *Datum monaſterio pro dote, reſtituitur ſi donans non ingreditur, vel inde exeat.*
8 *Monaſteria Monialium veniunt appellatione monaſterij.*
9 *Monachorum appellatione veniunt Moniales quoad ea quæ ſunt proportionabilia.*
10 *Dedicare ſe, ſuáque Deo, importat dedicationem, quæ ſit profeſſione ſequuta.*
11 *Monachus omnia quæ acquirit, monaſterio acquirit.*
12 *Monaſterium non ſuccedit in Regno.*
13 *Monachus ſuccedit in primogeniis & bonis patrimonialibus inſtituti.*
14 *Monachus in maioratu non ſuccedit quando apertè apparet inſtitutorem majoratus agnationi proſpexiſſe.*
15 *Monaſterium ſucceſſionis majoratus capax eſt, quamvis illi annexa ſit juriſdictio temporalis, dummodo per ſubſtitutum præſtari poſſit.*
16 *Equites S. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ, in his maioratibus, à quorum ſucceſſione Religioſi excluduntur, ſunt admittendi.*
17 *Majoratus inſtitutor an valeat Monachos, & Moniales in perpetuum excludere à maioratus ſucceſſione.*
18 *Monaſterium bonorum capax, & à maioratus ſucceſſione aliqua via non excluſum, totam majoratus commoditatem interim dum Monachus vivit, percipere poterit; eo verò naturaliter mortuo, ad ſequentem de familia maioratus tranſire poterit.*
19 *Majoratus ſucceſſio ad ſequentem deuolvitur ſtatim emiſſa profeſſione à poſſeſſore in monaſterio bonorum incapaci.*
20 *Feudum tranſit in monaſterium durante vita feudatarij profeſſi, ſi eius ſeruitium reale, aut perſonale ſit, quod præſtari poſſit per idoneum ſubſtitutum.*
21 *Emphyteuſis an & quando tranſeat in monaſterium, oſtenditur.*
22 *Monaſterium ſuccedit in anniuerſariis, capellis, & patronatibus, etiam per viam maioratus factis à perſonis particularibus, niſi expreſſè excluſum ſit, aut fuerit bonorum incapax.*
23 *Bonorum dominium & poſſeſſio eſt penes ingredientem Religionem, & uti acceſſoria ad perſonam ipſo iure, & abſque aliqua apprehenſione per ingreſſum tranſeunt in monaſterium.*
24 *Religioſus non ſolùm quærit monaſterio, vel Ordini quæſita poſt profeſſionem, ſed etiam per eam quærit ei omnia bona, quæ antea habebat, niſi de illis aliter ante profeſſionem diſpoſuerit.*
25 *Religioſi bona tranſeuntis ex vna in aliam religionem ſtudio melioris vitæ, remanent penes primum monaſterium; acquiſita vero poſt ſecundam profeſſionem, ad ſecundum monaſterium ſpectant.*

26 *Pro*

26 *Profeſſus in Religione incapaci, & tranſlatus ad Religionem capacem, recuperat bona poſt tranſlationem ſibi delata ad vtilitatem ſecundæ Religionis capacis, non autem bona, quæ ante profeſſionem obtinebat.*

27 *Monialis tranſlata ad aliud monaſterium pœnitentiæ cauſa, quicquid poſtea acquirit, priori monaſterio acquirit.*

28 *Religioſus quando transfertur ad aliam Religionem, non vt ibi profiteatur, ſed quod delictorum ſuorum pœnitentiam agat, tunc vſusfructus bonorum priori monaſterio acquiſitorum eſt dandus poſteriori, dum in eo Religioſus permanſerit.*

29 *Monachus qui acquiſiuit bona monaſterio ex patris hæreditate ſibi obueniente, ſi poſtea moriatur viua auia, illa non priuatur legitima, & monaſterium tantum ſuccedit in tertio, ſeu quinto.*

30 *Bona acquiſita per Monachum factum Epiſcopum, eo defuncto non ad monaſterium, ſed ad Eccleſiam, cujus eſt Epiſcopus, pertinent.*

31 *Religioſi expreſſè, vel tacitè profeſſi non debent teſtari.*

32 *Equites Hieroſolymitani non poſſunt teſtarè nedum de bonis, quæ ad eos proueniunt intuitu ſuæ Religionis, ſed nec etiam de patrimonialibus.*

33 *Religioſo facto Epiſcopo integrum non eſt teſtari etiam de bonis patrimonialibus, aut propria induſtria acquiſitis, eo modo, quo id fas eſt Epiſcopis ſecularibus.*

34 *Religioſi nec ad pias cauſas teſtari valent.*

35 *Monachi propria habere non poſſunt.*

36 *Profeſſio vitiatur ex adiectione conditionis, ſiue pacti de retinendo, ſeu habendo proprio, vtpote contra illius ſubſtantiam.*

37 *Profeſſio reſeruata facultate teſtandi de patrimonio ſuo, eſt valida.*

38 *Nouitius, vel alius, ſi intuitu ingreſſus Religionis donationem faciat de ſuis bonis, & deinde profeſſio non emittatur, talis donatio eſt irrita & nulla.*

39 *Precaria dicitur quando quis emit ab eo, qui habet in emphyteuſim.*

40 *Liuellus dicitur quando quis emit ab eo, qui habet precariam.*

41 *Vſusfructus regulariter non admittitur, nec finitur per ingreſſum Religionis, profeſſione ſequuta, ſed in monaſterium tranſit.*

42 *Filius, facta à patre profeſſione, vſufructu, quem pater in ſuis bonis habebat, priuari non debet; ſed ille illico reuertitur ad ipſum filium.*

AVTH. Ingreſſi.

1 Monaſteria ingreſſi dum ſe & bona Deo dedicauerint, teſtamenta condere prohibentur. Colligunt ex Ordin. citati *ad l. 1. ſuprà hoc tit. n. 1.* & inter Repetentes Signorol. de Homodeis, Roſell. de Aretio,
2 & omnium nouiſſimus Carolus de Tapia. Non ſeruatur apud Gallos, cùm parentes, vel alij ſuccedant Monachis, vt per Rebuff. *ad leges Galliæ, in proœm. gloſſ. 5. n. 21.* Garc. *reg. 320. n. 5.* Gothofred. *in præſenti*, vbi addit quod in Gallia Religioſi non ſuccedunt proximis, nec monaſterium eorum loco nec poteſt ſecularis factus ſucceſſionem reuocare, ſed nec Religioſos liberos patres tenentur hodiè hæredes inſtituere, aut legitimam eis relinquere. Potuit enim contraria conſuetudine legitimè præſcripta derogari huic iuri ſuccedendi in profeſſi bona, ſecundùm Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo & vxorem nomine Adelaſiam, in princ. à n. 220.* Alc. *conſ. 56 n. 6. & 9.* Craſſ. *§. ſucceſſio ab inteſt. q. 8. n. 3.* Azor. *inſtit. mor. p. 1. lib. 12. c. 8. q. 1.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 7. c. 12. n. 14.*
3 *Ingreſſi Monaſteria.*] Ideſt, cum effectu, ſequuta ſcilicet profeſſione, ſecundùm Gutier. *canon. libro 2. cap. 1. num. 29. cum ſeqq.* Pereg. *var. lib. 6. n. 69.* Petr. Cened. *pract. & canonic. qq. lib. 1. q. 6. n. 17.* Quamvis Luſit. Bened. Ægid. *in repet. l. 1. ſup. hoc tit. p. 4. §. 2. n. 19.* & Matt. *de iuriſdict. p. 8. caſu 95. n. 8.* intelligant hæc verba de primo ingreſſu.

Vnde conditionem, ſi intrauerit monaſterium, non 4
eſſe impletam per ingreſſum ante profeſſionem, reſoluit Surd. *dec. 303 per tot.* vbi *n. 2.* in hæc verba. Senatus tamen tenebat non eueniſſe conditionem ſub qua factum fuit legatum, quia durante probationis anno non videtur puella prædicta Religionem, aut monaſterium ingreſſa, cùm tunc videatur ingreſſa quando profitetur, vt præſupponit clare Caſtrenſ. *in conſ. 211. n. 1.* in duobus locis, *vol. 2.* Bern. *conſ. 28. n. 1. & 12. vol. 1.* vbi dicit conditionem ingreſſus Religionis non verificari niſi tempore profeſſionis, idem dicit Clar. *in §. teſtamentum, quæſt. 26. n. 6.* vbi ait improprium dici ingreſſum illum, qui fit ante profeſſionem, Rimin. *in conſ. 477. n. 9. & ſeq.* &c. Quamuis contrarium, immò conditionem, ſi ingrediatur monaſterium, per ingreſſum Religionis ante factam profeſſionem verificari teneat Stephan. Gratian. *Marchia deciſ. 35. per tot.*

Hæc etiam bona nouitij morientis infra annum pro- 5
bationis, non eſſe monaſterij, tenent Greg. Lop. *l. 17. verbo entrando, tit. 1. part. 6.* Surd. *d. deciſ. 303. n. 8.* Brunot. à Sole *in locis communib. verb. bona 15.* F. Emman. *quæſt. Regul. tom. 2. q. 47. art. 12. & q. 80. art. 12.* Pereg. *var. lib. 6. n. 72.* Andr. Fachinæ. *contr. lib. 6. c. 19.* adden. ad Molin. *de primog. lib. 2. c. 9. n. 48.* licèt contrarium, tueatur Matta *d. caſu 95. n. 8. verſ. ex quo.* Sed mihi placet diſtinctio Menoch. *conſ. 396. à num. 3.* Vel enim quis ingreditur Religionem bonorum capacem, cui expreſsè obtulit ſe & ſua, & deinde intra annum probationis moritur, & hoc caſu bona cenſeri acquiſita monaſterio reſoluit: aut conſtat quod ingreſſus eſt animo experiendi & probandi, non autem profitendi Religionem, illique ſua obligandi, & deinde intra annum probationis deceſſit; & tunc tenet, quod bona non acquirantur monaſterio, ſed reuertantur, atque deferantur venientibus ab inteſtato. Aut denique verè ſumus in dubio, an ſit ingreſſus animo probandi, atque experiendi, vel profitendi, & intra annum deceſſit, & tunc bona non acquiri monaſterio, ſed reuerti ad venientes ab inteſtato reſoluit, & *numeris ſeqq.* ad alios deuenit diſtinctionis caſus.

Hinc denique prouenit, vt dos data pro ingreſſu 6
puellæ in Religiona, quæ deinde deceſſit intra annum probationis, reuertitur ad eos, qui dotem conſtituerunt, vt per Calder. *conſ. 9. in tit. de Regular.* Bero. *conſ. 28. n. 13. lib. 1.* Nauarr. *comm. 2. de Regular. n. 491.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 7. de iure dotium, n. 110.*
Menoch. *conſ. 396. n. 9.* Reſtituitur enim datum mona- 7
ſterio pro dote, ſi donans non ingreditur, vel inde exeat, vt allegatis Rotæ deciſionibus firmat Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 96. n. 14.*

Monaſteria.] Etiam Monachorum, quæ propriè 8
veniunt etiam appellatione monaſterij, vt per text. *in cap. monaſteria puellarum, 18. q. 2. & c. monaſteria, de vita, & honeſt. cleric.* reſoluunt Mandoſ. *in profat. reg. 2. Cancel. num. 6.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. lib. 2. q. 1. num. 74. & de confident. benefic. q. 27. n. 15.* quos refero *in tract. de appellat. verborum vtriuſque iuris ſignif. appell. 155. n. 1.* Vnde etiam appellatione Monachorum veniunt Moniales, quoad ea, quæ ſunt proportionabilia, Felin. *in cap. de monialibus, de ſent. excomm.* Paul. Fuſc. *de viſitat. lib. 2. c. 18. num. 62.* Menoch. *de arbitr. caſu 411. num. vlt.* Flores de Mena *var. lib. 1. q. 10. num. 25.*

Se ſuaque dedicant Deo.] Intellige de dedicatione 9
quæ fit profeſſione ſequuta. Aug Bero. *in cap. in præſentia, num. 553. de probat.* Dec. *ibi, n. 223.* Nicol. de Vbald. *de ſucceſſ. ad inteſt. tit. de ſucceſſ. Regul. tom. 2.*

quæſt. 80. *art.* 2. *in princ.* & hodie ex S. Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *de Regul. cap.* 16. nouiſſimè cautum eſt, quod nihil expreſsè, vel cautè dari, tribuive poſſit monaſterio, vt ei ante profeſſionem acquiratur, ne hac occaſione ingreſſi recedere non audeant. Honded. *conſ.* 73. *n.* 28. *vol.* 2. Ad regulam, quod omnia, quæ acquirit Monachus, acquirit monaſterio, vide Card. Tuſch. *pract. concl. tom.* 5. *lit. M. concl.* 31. Garc. *regul.* 320. Azor. *inſt. moral. p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 8. Molin. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 140. Perez *var. lib.* 6. *n.* 68. *cum ſeqq.* Fr. Paul. Betti Lucenſ. *in praxi crimin. Regul. tit.* 1. *cap.* 2. *n.* 17.

12 In regno non ſuccedere monaſterium, in confeſſo eſt apud omnes, quos refero & explico *in tract. de iure Eccleſiaſt. univerſo, lib.* 8. *c.* 31. *n.* 1. vbi *n.* 2. idem dico de Ducatu, Marchionatu, & ſimilibus dignitatibus.

13 In primogeniis ex bonis patrimonialibus inſtitutis Monachus ſuccedit, vt per Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.* 2. *q.* 78. *art.* 12. *col.* 2. *verſ. certum eſt*, Molin. *de primog. lib.* 1. *c.* 13. *n.* 95. Carol. de Tapia *in repet. huius text. verb. Sua, cap.* 16. *n.* 9. Velaſq. de Auendan. *l.* 40. *Tauri, gloſſ.* 4. *n.* 13. Matienz. *l.* 1. *gloſſ.* 1. *n.* 18. *tit.* 7. *lib.* 5. *noua Recop.* Andr. Molfeſ. *ad conſuetud. Neapol. de ſucceſſ. ab inteſt. p.* 4. *q.* 65. *n.* 21 Gam. *Luſit. deciſ.* 6. *n.* 1. & *ibi* Flores *verſ. quinta concluſio eſt*, Molin *de Iuſt. tom.* 3. *diſp.* 623. Anguian. *de legib. lib.* 2. *controv.* 17. *ex n.* 5. Don Garc. Maſtrillo *Sicilia dec.* 65. *n.* 3. *&* *deciſ.* 153. *num.* 25. Caſtil. *lib.* 3. *controv. cap.* 12. *n.* 56. Sanch. *in præcepta Decalog. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 15. *n.* 16. meipſum *d. cap.* 31. *num.* 3.

14 Et licèt id limitent communiter Doctores in majoratu, in quo agitur de conſeruatione agnationis, cum præcepto, ac delatione nominis & armorum, quaſi in eo ſuccedere non poſſit monaſterium, quia non eſt capax agnationis conſeruandæ, vt per Mantic. *de coniect. vltim volunt. lib.* 8. *tit.* 12. *ex n.* 25. Aluaradum *de coniect. mente defuncti, lib.* 2. *c.* 3. *n.* 9. Flores *in addit. ad Gam. d. deciſ.* 6. *verſ. quarta concluſio, & var. quæſt.* 16. *art.* 2. *num.* 3. Jacob. Cancer. *tom.* 2. *var. reſolut. cap.* 20. *tit. de legat. num.* 33. *verſ. cenſeo.* Vincent. de Franch. *dec.* 29. *num.* 7. Anton. Fab. *lib.* 6. *Cod. tit.* 1. *diffinit.* 25. Perez de Lara *de anniv. & capell. lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 96. Caſtill. *lib.* 3. *controuerſ. cap.* 12. *num.* 54. Fontanel. *de pactis nupt. tom.* 2. *clauſ.* 6. *gloſſ.* 3. *p.* 3. *n.* 21. Sanch. *d. c.* 15. *ex n.* 19. Nihilominus tamen contrarium verius mihi videtur, niſi apertiùs appareat majoratus inſtitutorem agnationi proſpexiſſe, vt latè probaui *d. cap.* 31. *n.* 3. & *ibi* citatis addo Cancer. *vbi ſupra*, Cabed. *deciſ.* 133. *prope fin. p.* 1. Vincent. Fuſar. *de ſubſtitut. q.* 345. *n.* 2. *& quæſt.* 430. *n.* 2.

15 Eodem modo reſolui *d. cap.* 31. *à n.* 5. monaſterium ſucceſſionis majoratus capax eſſe, quamvis illi annexa ſit juriſdictio temporalis, dummodo per ſubſtitutum præſtari poſſit, niſi monaſterium per inſtituentem expreſsè à ſui majoratus ſucceſſione repellatur, vel etiam tacitè, quando ſcilicet deſcendentes ex proprio corpore procreatos, vel filios legitimos naturales ad ſui majoratus ſucceſſionem ſolùm vocauit, aut ſimiles vocationes appoſuit, ex quibus conſtet voluiſſe inſtituentem intelligere de filiis tantùm naturalibus, & per naturalem generationem procreatis.

16 In his maioratibus, à quorum ſucceſſione Religioſi excluduntur, ſunt admittendi Equites S. Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ, quamvis enim hi quodammodo Religioſi eſſe cenſeantur, matrimonium contrahunt, filioſque legitimos procreant, bonaque patrimonialia, dignitateſque Regales, caſtra, ac oppida poſſident; & quoad hæc omnes potiùs laici quàm Religioſi cenſendi ſunt. Ita Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 13. *n.* 98. alter Molin. *de Iuſt. diſp.* 623. *n.* 5. quæ tamen recepta concluſio limitari poteſt vbi Religioſi à majoratus ſucceſſione excluſi ſunt aliqua qualitate, quæ his militibus conueniret, veluti ſi dictum fuerit ſucceſſorem maioratus debere aliqua facere, quæ propter obedientiam, quam magno Magiſtro præſtant, efficere nequirent, eo enim caſu cenſeretur excluſus ex præſumpta mente ac voluntate inſtitutoris, prout recenſet Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 2. *different.* 3. *n.* 31. vbi refert etiam conſuluiſſe ſuper ducatu & ſtatu de Cardona ad exeluſionem cuiuſdam Equitis Ordinis de Alcantara. In Militibus verò Hieroſolymitanis nulla eſt diſputatio, vt
vt probant Anton. Fab. *lib.* 6. *Cod. tit. de fideicom. deſſ-*
nit. 33. vbi ait ita decisum, de quo vide Henric. à Ro- 17
ſenth. *tract. de feudis, p.* 1. *cap.* 7. *concl.* 3. *ex n.* 9. maximè
ſi diſpoſitio Religioſos excludit, quia prædicti Mili-
tes ſunt verè Religioſi, vt palam eſt. Et an valeat ma-
joratus inſtitutor Monachos, & Moniales in per-
petuum excludere à majoratus ſucceſſione, vide dicta
ad l. vlt. C. de Epiſcop. & cler.

Monaſterium bonorum capax, & à majoratus ſucceſſione per inſtituentem aliqua via non excluſum totam maioratus commoditatem, interim dum Monachus viuit, percipere poterit, ita Ant. Gom. *l.* 40. *Tauri, n.* 66. Molin. *d. lib.* 1. *c.* 13. *n.* 95. P. Molin. *d. diſp.* 623. *n.* 2. Matienz. *l.* 2. *tit.* 7. *gloſſ.* 31. *n.* 6. *lib.* 5. *noua Recop.* Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.* 2. *q.* 78. *art.* 12. *verſ.* 4. Eo verò naturaliter mortuo, ad ſequentem de familia majoratus transire debet, nec perpetuò in monaſterio remanere poterit, etiamſi majoratus inſtitutor expreſſiſſet vt bona majoratus de familia nunquam egrediantur, aut quod ſemper in ſua generatione remaneant; quia non obſtantibus prædictis clauſulis, monaſterium bona majoratus, & ejus commoditates percipere poteſt. Ita probaui *d. lib.* 3. *de iure Eccleſiaſt. c.* 31. *n.* 9. 18

Verùm ſi monaſterium ſit bonorum incapax, ac inſucceſſibile, dubium eſt an poſt emiſſam profeſſionem admitti debeat ſucceſſor, an verò ſit expectanda mors naturalis ipſius Monachi, quod latè diſputat Caſtil. *lib.* 3. *controv. cap.* 12. *n.* 83. & in majoratibus Hiſpaniæ pro ſucceſſore ſubſtituto tenet Sanch. *d. lib.* 8. *cap.* 15. *ex n.* 9. vbi *n.* 10. ſtatim profeſſione ſequuta ſucceſſionem majoratus ad ſequentem deuolui contendit, non aliter ac ſi naturaliter mortuos fuiſſet: vide Joſeph. de Ruſt. *in l. cùm anus, in* 5. *cap.* 7. *per totum, ff. de condit. & demonſt.* P. Molin. *de Iuſtit. tom.* 3. *diſp.* 623. *n.* 1. & 2. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. tom.* 3. *c.* 481. *ex n.* 3. quamvis contrarium defendat Theſaus. *lib.* 3. *quæſt. forenſ. q.* 36. per ea quæ latè diſputaui *in lib. de votis Canon. dec. voto* 7. *dub.* 4. dum egi, vtrùm tertia pars omnium bonorum profeſſi ſpectet ad eius matrem pro legitima à die profeſſionis, & ſic morte naturali profeſſi non expectata. 19

In feudo, cuius ſeruitium reale eſt, aut perſonale, quod honeſtè per Monachum, ſeu per idoneum ſubſtitutum præſtari poſſit, tenendum eſt in monaſterium tranſire durante vita feudatarij profeſſi, vt tenent Coſt. *in cap. ſi pater, verbo ſi abſque liberis, n.* 62. *de teſtam.* Clar. *in §. feudum, q.* 78. *n.* 1. Carol. Tapia *in præſenti, verb. ſua, cap.* 14. *n.* 37. Cald. Pereira *de nomin. emphyt. quæſt.* 6. *n.* 2. Hieron. Roderic. *in compendio qq. Regul. reſol.* 66. *n.* 5. Flores *ad Gam. deciſ.* 6. *n.* 1. *verſ. ſecunda concluſio*, Pat. Molin. *tract.* 2. *diſp.* 140. *verſ. regulam ſuprà ſtatutam*, Valaſc. *conſ.* 101. *n.* 6. quod ampliandum eſt vt procedat etiamſi feudum vaſſallos & juriſdictionem annexam habeat. Gam. *d. deciſ.* 6. *n.* 1. Menoch. *conſ.* 519. *num.* 3. Fr. Emman. *d. art.* 12. *verſ. tertiò.* Hieron. Roderic. *d. reſolut.* 66. *num.* 5. Ego ipſe *d. lib.* 3. *cap.* 31. *num.* 10. 20

In emphyteuſi eſt diſtinguendum inter Eccleſiaſticam, & ſecularem, ita vt Eccleſiaſtica, durante vita Monachi, in monaſterium tranſeat, niſi per Dominum intra biennium reuocetur, ſecularis quoque in vita Monachi monaſterio acquiratur, neque ita per dominum reuocari poſſit; de quo tamen vide Clar. *in §. emphyteuſis, q.* 38. Auend *in l.* 40. *Tauri, gloſſ.* 4. *n.* 15. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 44. *n.* 116. *pag.* 670. Valaſc. *conſ.* 101. *n.* 6. Cened. *ad Decretal. collect.* 143. *num.* 87. 21

num.87. Fr. Emman. *quæſt. Regul.tom.1. q.38. art.2. & tom.2.q.78.art.9.* P. Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp. 140. verſ. eandem regulam. & diſp.482.* Rebell. *de obligat.juſtit.p.2.lib.13.q.15.à n.1.* Azor. *inſtit. moral. p.1.lib.12.c.8.q.4.* Iacob. de Graffiis *tom.1.conſ.lib.3. tit.de jure emphyt conſ.1. n.8.*

22 In anniuerſariis, capellis, & patronatibus, & meliorationibus Tertij, & Quinti etiam per viam majoratus factis à perſonis particularibus ſuccedit monaſterium, niſi expreſsè excluſum ſit, aut ex euidentibus conjecturis de excluſione appareat. Vide Perez *l.1. tit.6. lib.1. Ordin. pag.145.* Flores de Mena *var. lib.1. q.16. art.2.n.5.* Caſtill. *lib.3.quotid.cap.22.n.56. in fine*, citati per Cened. *ad Decretal.collect.5.num.14.* Et in fideicommiſſis loquuntur Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q.16. num.29.* Molin. *de Iuſtit. tom.3. diſp.623. n.5.* niſi monaſterium fuerit bonorum incapax, quia tunc ſtatim reſtituenda ſunt, vbi primùm grauati profeſſionem emiſerunt, nec eorum mors naturalis expectanda eſt: ita Card. Mantic. *de conject. lib.12. tit.7. n.8.* Pereg. *de fideicom. art.28. num.63.* Honded. *conſ.62.n.37.& 38.lib.1.* Gotier. *canon.lib.2. cap.1. à num.62.* Molin. *de Iuſtit.tract.2.diſp.186.verſ. Bart.* Steph.Gratian. *diſcept.forenſ.cap.102. n.8.* quicquid dicant Coſta *in 9.& quid ſi tantum,p.2. num 22.* Alex.Trentacinq. *de ſubſtitut.part.4.cap.6.in fine*, Matienz. *l.3.gloſſ.1.n.3.tit.4.lib.5.Recop.* Alex. Raudenſ. *de analog. lib 1.cap.34.n.318.& ſeq.*

23 Non quod bonorum hujuſmodi dominium & poſſeſſio eſt penes ingredientem Religionem, & vti acceſſoria ad perſonam ipſo jure, & abſque aliqua apprehenſione per ingreſſum tranſeant in monaſterium, tam quoad proprietatem, quàm quoad poſſeſſionem, dummodo in ingreſſu antequam in monaſterium tranſiret, actum non fuerit quod illi non acquirantur, vt ex aliis reſoluit Steph. Gratian. *diſcept.forenſ.cap.118. num.32.cum ſeqq.*

24 Nota etiam quod Religioſus non ſolùm quærit monaſterio, vel Ordini quæſita poſt profeſſionem, ſed etiam quærit per eam et omnia bona, quæ anteà habebat, niſi de illis aliter ante profeſſionem diſpoſuerit: ita Nau. *commento 2.de Regul.n.5.in fine*, vbi *n.6.* reſoluit quod Religioſus, præſertim Canonicus Regularis, non ſimplex, ſed beneficiarius, quærit ſuæ Eccleſiæ, vel beneficio, quod non ſubeſt monaſterio ſuo, nec Ordini, quem profeſſus eſt.

25 Bona Religioſi tranſeuntis ex vna in aliam Religionem ſtudio melioris vitæ, remanent penes primum monaſterium; acquiſita verò poſt ſecundam profeſſionem ad ſecundum monaſterium ſpectant. Ita Nau. *in cap.non dicatis,12.q.2.à num.31.* Cald.Pereira *in l.ſi curatorem, verb. hunc contractum,num.31.* Fr.Emman. *quæſt. Regul. tom.2. quæſt.78. art.2. & tom.3.quæſt.5. art.5. & q.52. art.27. & tom.4. ſum. cap. 12. n.7.* Card. Tuſch. *tom.5. lit. M, concl.322.* Ranch. *p.1. dec.160.* Thom. Triviſ. *Venet. deciſ.30. part.1.* Azor. *inſtit. moral. part.1. lib.12. cap.15. q.3.* Moliна *de Iuſtit. tract.2. diſp.140. verſ. quando Religioſus*, Valaſc. *conſ.24.* Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom.1. q.31. art.24.* Barth.à S.Fauſto *in theſauro Relig. lib.5.q.365.* Suar. *tom.4. de Relig. tract.8.lib.5. c.13. & 14.* Benedict.Ægid. *repet.l.Titia,p.1.n.50.ff.de cond.& demonſt.* Hieron.Roderic. *in compendio quæſt.Regul.reſol.123. n.82.* Villalob. *p.2.ſum.tract.35.diffi.14.per tot.* Mich. Rainoſo *in obſeru.pract.obſeru.12.ex n.11.* quorum plures refero *in meo tract. de jure Eccleſ. vniuerſo, lib.1. cap.41. num.91.*

26 Profeſſus autem in Religione incapaci, & tranſlatus ad Religionem capacem, recuperat bona poſt tranſlationem ſibi delata ad vtilitatem ſecundæ Religionis capacis: ita Reduan. *de ſpoliis cap.6. q.8. n.22.* Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.7. cap.32. n.22.* Rota *in Romana fideicommiſſi, 26. Nouembris* 1627. coram Card. Virili, Sacra Cong. Concilij *ſub die 22. Ianuary* 1628. cujus memini *d. cap.42. n.92.* Non autem bona, quæ ante profeſſionem obtinebat. Buratt. inter eius deciſiones impreſſas *dec.576.n.2.* erant enim jam acquiſita venientibus abinteſtato. S. Cong. Concil. *ſub die 17. Iunij 1617.* & diſpenſatio Apoſt. non poteſt retrotrahi in tertij præjudicium, Feder.de Senis *conſ.26.n.3.* Buratt. *d.dec.576.n.3.*

27 Tranſlata monialis ad aliud monaſterium pœnitentiæ cauſa, cùm non deſinat eſſe filia prioris monaſterij, quicquid poſtea acquirit, illi priori monaſterio acquirit, niſi tranſlatio fuerit facta ad effectum, vt fiat filia ſecundi monaſterij. Ita Rot. *dec.209.per tot. part.2. recentior.*

28 Religioſus quando transfertur ad aliam Religionem, non vt ibi profiteatur, ſed quod delictorum ſuorum pœnitentiam agat, tunc vſusfructus bonorum priori monaſterio acquiſitorum reddendus eſt poſteriori, dum in illo Religioſus permanſerit, ne monaſterio poſteriori, cui deſeruit, & in illo incluſus eſt, oneroſus ſit; proprietas verò in priori monaſterio remanebit; cum qua conſolidabitur vſusfructus mortuo, vel reſtituto Religioſo, vt per Sanchez *d.lib.7. cap.32. num.46.* & alios, quos refero *d.lib.1.cap.42. num.96.* declarans id eſſe intelligendum de non integro eorum bonorum vſufructu, ſed de ea quantitate quæ ad victum, & veſtitum, reliquaque illius Religionis alimenta neceſſaria ſunt.

29 Quid ſi Monachus acquiſiuit bona monaſterio ex patris hæreditate ſibi obueniente, & poſtea moriatur viuâ auiâ? Dic auiam non priuari legitima, & monaſterium tantùm ſuccedere in tertio, ſeu quinto, de quo vide Ceuall. *commun. contra comm.q.806. n.36. cum ſeqq.* Valaſc. *conſult.24. ad fin.* Fr. Emman. *quæſt.Regul.tom.2. q.128.art.2.*

30 Bona acquiſita per Monachum factum Epiſcopum, eo defuncto non ad monaſterium, ſed ad Eccleſiam, cujus eſt Epiſcopus, pertinent, etiamſi jure hæreditario, donatione, propria induſtria & labore ea bona poſt Epiſcopatum acquiſita proponantur; & quamvis religioſus ille factus Epiſcopus ſit ex Minorum Fratrum ordine, is enim factus Epiſcopus jus ſuccedendi parentibus, & agnatis recuperat, atque ideo ipſi mortuo ſuccedit Eccleſia. Ita poſt multos à me citatos reſolui *in tract.de officio, & poteſt.Epiſcopi,q.3.alleg.114. à num.18.* & ibi relatis addo Fachinæ.*lib.5. controuerſ. cap.89.*

31 *Nec ergo de his teſtantur.*] Notatur ad hoc, quod Religioſi expreſsè, vel tacitè profeſſi non poſſunt teſtari, vt per Alphan. *collect.40.* Grat. *reg.456.* Craſſ. *§. teſtamentum, q.34. num.1.* Mench. *illuſtr. cap.102. num.1.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.6.rubr.* Alex.Pereg. *in comment. ad conſtit.cleric. Regul. p.1.c.1.lit.G,§.34.* Molin. *de Iuſtit.tract.2. diſp.141.* Sanchez *in præcepta Decalogi,tom.2. lib.6. cap.8.à princip.* Hieron. Roderic. *in compendio quæſt. Regul. reſolut.135. n.2.* plures citaui *in tract. de jure Eccleſ. vniuerſo, lib.1.cap.42. num.205.*

32 Amplia primò in Religioſis Equitibus Hieroſolymitanis, qui cùm ſint veri Religioſi, non poſſunt teſtari nedum de bonis, quæ ad eos perueniunt intuitu ſuæ Religionis, ſed nec etiam de patrimonialibus. Ita Rot. *dec.76. num.1. p.2.recentior.* Ego ipſe *d.cap 42. num.206. & lib.3. c.7. num.35.* vbi ſecus dico de aliis S. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ, cum quibus circa vota magna ex parte diſpenſatum reperitur, & ideo ſub alia forma profitentur, de quo etiam *d.c.42. num.220.*

33 Amplia ſecundò in Religioſo etiam facto Epiſcopo, cui integrum non eſt teſtari etiam de bonis patrimonialibus, aut propria induſtria acquiſitis, eo modo, quo id fas eſt Epiſcopis ſecularibus. Ita plures, quos plena manu refert Sanchez *d.lib.6. c.6. n.10.* Hieron.

Roderic. *d. reſol.* 135. *num.* 4. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 363. *num.* 25. *& cap.* 880. *n.* 10. Greg. XV. *dec.* 109. *n.* 5. Gabr. Pereira *Luſit. dec.* 75. *n.* 1. Franciſc. de Souſa *in libello de la obligacion con que quedan los Religioſos Obiſpos, ex num.* 15. Cened. *de paupert. Relig. dub.* 46. Thadd. Piſo *lib.* 1. *var. reſol. cap.* 8. *n.* 43. Mar. Cutell *de donat. tom.* 1. *tract.* 1. *diſcurſ.* 2. *p.* 3. *ex n.* 158. Ego ipſe *d. tract. de jure Eccleſ. vniuerſo, lib.* 1. *cap.* 41. *n.* 214. *& d. tract. de officio, & poteſt. Epiſcopi p.* 3. *alleg.* 114. *num.* 23.

34 Amplia tertiò, vt nec etiam ad pias cauſas teſtari valeant, etiamſi teſtentur de ſuperioris, Pontifice inferioris, licentia: Ita Sanchez *d. cap.* 8. *ex n.* 3. Ego ipſe *d. cap.* 42. *num.* 208. *&* 209. vbi *n.* 210. quod nec etiam de ſuperiorum licentia poterunt codicillos facere, aut donationem aliquam cauſa mortis, niſi quid moderatum donent.

35 *Nec domini rerum,* &c.] Notatur ad hoc, quod Monachi propria habere non poſſunt, ad quod plures citaui Doctores *in collect. ad c. cum ad monaſterium, in fine, de ſtatu monach.* Grat. *reg.* 320. *per totam,* vbi ampliat, & limitat diuerſis modis, & præcipuè *num.* 5. ex Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verb. & vxorem nomine Adelaſiam, dec.* 2. *in princ. n.* 293. tenet id locum non habere in Gallia, & latiſſimè ſi ſcire cupis, an & quando Religioſi vtriuſque ſexus proprium habere poſſint, vide *in meis collect. ad Conc. Trid ſeſſ.* 25. *de Regul. cap.* 2.

36 In gloſſ. *Dedicant.* ibi: *Item quid ſi ex pacto aliqua retinuerit? Reſp. non valet pactum, ſed ingreſſus non vitiatur.* Immò vitiatur ex tali adjectione conditionis, ſiue pacti de retinendo, ſiue habendo proprio, vtpote contra illius ſubſtantiam, ex adductis per Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.* 3. *q.* 17. *art.* 6. *in fine,* Fr. Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom.* 1. *quæſt.* 18. *art.* 2. Barthol. à S. Fauſto *in theſauro Relig. lib.* 8. *q.* 21. Aloyſ. Ricc. *in deciſ. Curiæ Archiep. Neap. dec.* 340. *num.* 11. *p.* 4. Barthol. de Vecchis *in praxi obſeruanda in admittendis ad Religionis ſtatum nouit. diſp.* 13. *dub.* 1. *n.* 11. Bonacin. *de clauſur. & pœnis eam violantibus impoſitis, q.* 2. *puncto* 10. *diffic.* 1. *§.* 1. *n.* 4. quos refero *in d. tract. de jure Eccleſ. vniuerſo, lib.* 1. *cap.* 42. *n.* 150. vbi *n.* 151. intelligo text. *in c. vlt. qui clerici, vel vov.* in contrarium allegari ſolitum de retentione, ſeu reſeruatione bonorum ad vſum profitentium in dumo propria pro ſuis neceſſitatibus, tanquam obedientiarij, & ex voluntate Prælati, & *n.* 142. hinc reſoluo valere profeſſionem quando profitens vſum ſolum ſibi reſeruaret pro ſuis neceſſitatibus ex Superioris licentia, eiuſque nutu reuocabilem, neque conditionem hoc caſu rejici: & *ibi* addo reſeruationem aliquorum bonorum tempore profeſſionis à Religioſo factam in dubio eſſe hoc modo intelligendam, nempe quoad vſum ex licentia Abbatis, ab ipſoque reuocabilem, & *num.* 153. refero ſacram

37 Cong. Concilij Trid. *ſub die* 14. *Decembris* 1613. cenſuiſſe validam omninò eſſe profeſſionem, reſeruata facultate teſtandi de patrimonio ſuo.

38 In ead. gloſſ. ibi, *Item quid ſi ingreſſus non tenet, & in aliis contractibus inter viuos factis? Reſp. nec oblatio bonorum tenet.* Hinc ſi nouitius, vel alius intuitu ingreſſus Religionis donationem faciat de ſuis bonis, & deinde profeſſio non emittatur, vel quia nouitius ad ſeculum redit, vel mortuus eſt ante profeſſionem, aut illam emiſit inualidam, talis donatio eſt irrita, & nulla. Ita Nau. *conſ.* 1. *de ſtatu Monach. in antiq.* aliàs *conſ.* 9. *de ſucceſſ. ab int. in nouis,* Fr. Emman. *in ſum. p.* 2. *c.* 90. *n.* 6. *& tom.* 3. *quæſt. Regul. q.* 47. *art.* 11. Honded. *conſ.* 73. *à n.* 16. *vol.* 2. Peregr. *in conſtit. Cleric. Regul. p.* 1. *cap.* 1. *lit. G,* §. 14. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 5. *à n.* 48. Barthol. à S. Fauſto *in theſauro Relig. lib.* 5. *q.* 186. Fr. Barthol. de Vecchis *in d. prax. diſp.* 8. *dub.* 8. *n.* 3. *& dub.* 9. *n.* 5. Laurent. de Pereinis *in conſtit. ſui Ordinis Minimor. conſtit.* 2. *Sixti IV. n.* 76. Ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi, p.* 3. *alleg.* 99. *n.* 11. *in fine, & in collect. ad Concil. Trid. ſeſſ.* 25. *de Regul. c.* 16. *n.* 17.

In ead. gloſſ. ibi, *Precaria dicitur quando quis emit ab eo, qui habet in emphyteuſim.* Vide Euerard. *in topicis, cap.* 29. *ad finem,* Cald. Pereira *de reſol. emphyt. c.* 7. *num.* 39. 39

In ead. gloſſ. ibi, *Libellus quando quis emit ab eo, qui habet precariam,* &c. Vide Afflict. *in cap.* 1. *n.* 3. *&* 4. *de alienat. feudi, lib.* 1. *fol.* 66. Neguſant. *de pignorib. p.* 2. *memb.* 2. *n.* 51. *&* 52. Valaſc. *de jure emphyt. q.* 35. Cald. Pereira *d. c.* 7. *n.* 40. Paul. Comitol. *reſponſ. moral. p.* 1. *q.* 29. Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 22. *tit.* 3. *à princip.* 40

In eadem gloſſ. ibi, *vſumfructum.* Aduerte quod regulariter vſusfructus non amittitur, nec finitur per ingreſſum Religionis profeſſione ſequuta, ſed in monaſterium tranſit, vt penes ipſum pro vita duntaxat Monachi reſideat, non in perpetuum. Ita *in præſenti* Petr. de Bellapert. *col.* 8. Cyn. *n.* 19. Odofred. *n.* 16. Bart. *n.* 42. Alberic. *n.* 23. Bald. *n.* 31. Salicet. *num.* 10. Caſtrenſ. *n.* 26. Iaſ. *n.* 49. & Dec. *n.* 27. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Laſis, n.* 141. *verſ. immò & in omni vſufructuario,* Cou. *in cap.* 2. *n.* 8. *de teſtam.* Gutier. *canon. lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 98. Carol. de Tapia *in repet. huius auth. verbo ſua, cap.* 17. *à n.* 1. Ceuall. *commun. contra communes, q.* 64. Anton. Gom. *l.* 46. *Tauri, n.* 76. *& l.* 48. *n.* 8. *à princ.* Hippol. *ſing.* 667. Xuar. *alleg.* 20. *n.* 20. Perez *ad tit.* 2. *lib.* 5. *Ordin pag.* 103. Spin. *in ſpeculo teſtam. ad gloſſ. rub. p.* 4. *n.* 16. Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.* 3. *q.* 16. *art.* 5. Caſtill. *de vſufructu, lib.* 1. *c.* 64. *n.* 3. Mart. *de juriſdict. p.* 4. *caſu* 81. *num.* 6. Rebellus *de obligat. juſtit. p.* 1. *lib.* 1. *quæſt.* 17. *ſect.* 2. *n.* 11. P. Molin. *de Iuſtit. tom.* 1. *diſp.* 9. *verſ. vltimò, & diſp.* 140. *verſ. an verò,* Thom. Valaſc. *allegat. juris tom.* 1. *alleg.* 29. *n.* 7. Bened. Ægid. *in repet. l.* 1. *huius tit. part.* 3. *§.* 2. *n.* 9. *&* 10. Azor. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 8. *q.* 2. Galgan. *de condit. & demonſt. part.* 2. *cap.* 12. *quæſ.* 18. Sanchez *in præcepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 13. *n.* 48. vbi intelligit quando Monachus aliter non diſpoſuit ante profeſſionem. Et quod pater non priuetur vſufructu bonorum filij ingredientis Religionem, reſoluunt Gutier. *in repet. §. ſi ſui, num.* 35. *Inſtit. de hæred. qual. & differ.* Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis mat. p.* 1. *n.* 43. Emman. Soar. *commun. verbo Religionem ſi pater, & tom.* 1. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 29. *n.* 1. Mendez de Caſtro *in l. cùm oportet, p.* 2. *n.* 129. *C. de bonis quæ lib.* Cald. Pereira *d. verbo laſis, n.* 143. P. Molin. *d. diſp.* 140. *verſ. verum,* 41

Thom. Valaſc. *d. alleg.* 29. *n.* 108. Nec filius facta à patre profeſſione vſufructu, quem pater in ſuis bonis habebat, debet priuari, ſed ille illicò reuertitur ad ipſum filium, ſecundùm Ceuall. *d. q.* 64. *n.* 4. Fachin. *contron. lib.* 6. *cap.* 12. *verſ. ego puto.* Caſtill. *d. cap.* 64. *n.* 8. *cum ſeqq.* Mendez de Caſtro *d. part.* 2. *num.* 131. Benedict. Ægid. *d. §.* 2. *n.* 11. *cum multis ſeqq.* quamvis vſumfructum nequaquam extingui, nec diminui, ſed totum pertinere ad monaſterium toto paternæ vitæ tempore, poſt Tap. Matienz. Spin. Gutier. Molin. Azor. Leſſ. Sayr. Rebel. & alios reſoluat Sanchez *d. c.* 13. *num.* 70. 42

SVMMARIVM.

1 *Conjuges liberis carentes per ingreſſum monaſterij res monaſterio addicunt, & teſtari non poſſunt.*

2 *Pater & mater poſt ingreſſum monaſterij res de quibus ante ingreſſum diſpoſuerunt, poſtea inter liberos, ſalua eorum legitima, licitè diſponunt, & quomodo.*

3 *Doctores referuntur de materia huius text. agentes.*

4 *Monaſterium intrare intelligitur in præſenti, ſequuta profeſſione.*

5 Diſpoſitio

5 *Diſpoſitio hujus text. an vim vllam habeat in hac materia, oſtenditur.*

6 *Diſpoſitio hujus text. non procedit in profeſſis in Ordine ſuccedendi incapaci.*

7 *Habet locum ſi pater vnicum filium habeat, vel quando liberi illi non ſunt legitimi, vt n.8. & quando nullum filium habet, ſed alios deſcendentes, vt num.9.*

10 *Profeſſus nequit diſponere de acquiſitis poſt profeſſionem, nec quicquam in illis habent aſcendentes, aut deſcendentes.*

11 *Bona tradita monaſterio in dotem Monialis perpetuò apud monaſterium durant, quamuis Monialis relictis aſcendentibus, aut deſcendentibus obeat.*

12 *Diuiſio inter liberos, quam hæc Auth. permittit, non eſt teſtamentum, ſed diuiſio quadam.*

13 *Profeſſus inter filios diuidens non poteſt illis pupillariter ſubſtituere, poteſt tamen inſtituere & ſubſtituere eis inuicem vulgariter.*

14 *Legitimam non poteſt minuere fauor pia cauſa, & in ea magis fauetur filiis, quàm Eccleſia.*

15 *Parens Monachus, qui poſt ingreſſum monaſterij vult inter liberos teſtari, adſtrictus eſt filiis legitimam abſque diminutione relinquere.*

16 *Profeſſus ſi ſubſtantiam ſuam pro partibus æqualibus diuidat inter filios, tunc monaſterio tenetur dare quantum dederit cuilibet filio; ſi verò pro partibus inæqualibus, tenetur conferre monaſterio quantum confert filio, cui plus dat.*

17 *Profeſſo patre viuente nulla bonorum diuiſione facta, an filij percipiant legitimam.*

18 *Pater quando ante profeſſionem diſpoſuit, non poteſt poſt profeſſionem diſponere, quando teſtamentum ante profeſſionem factum manſit firmum.*

19 *Nouitius, & deinde jam profeſſus, an & quando poſſit teſtamentum antea factum renocare, aut ſaltem declarare, remiſſiuè.*

20 *Profeſſus quando ſolos aſcendentes habet, illis debetur ſua legitima, in illaque præferuntur monaſterio.*

Avth. Si quà mulier.

1 CONjuges liberis carentes, per ingreſſum, & dedicationem monaſteriis factam res monaſterio ad-
2 dicunt, & teſtari non poſſunt. Pater & mater poſt ingreſſum monaſterij res de quibus ante ingreſſum non diſpoſuerunt, poſtea inter liberos, ſalua eorum legitima, licitè diſponunt, & liberis non addictas, neque relictas ad monaſterium transferunt. Pater autem Monachus omnem ſuam ſubſtantiam inter liberos ſic diuidet, vt monaſterio liberorum portio & quota vna remaneat: omittentes verò diuiſionem, poſt ingreſſum liberi in legitima duntaxat ſuccedunt, reliqua autem bonorum pars ad monaſterium tranſmittitur. Colligunt ex Ordin. citati *ad l.1. ſup. hoc tit. n.1.*

3 De materia huius text. agit *lex Hiſpanica* 88. *tit.* 18. *part.* 5. vbi *gloſſ.* 2. & *l.* 17. *tit.* 1. *part.* 6. vbi *gloſſ.* 5. *cum ſeqq.* Coſta *in cap. ſi pater, p.* 2. *verbo teſtatorem, n.* 7. *cum ſeqq. de teſtam. in* 6. Auendan. *ad l.* 44. *Tauri, gloſſ.* 7. *n.* 2. & 3. Nau. *commento* 2. *de Regular. n.* 45. *cum ſeqq.* Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 55. *cum ſeqq.* Azor. *inſtit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 8. *quæſ.* 7. & 8. P. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 141. *verſ. in Authent.* late & eleganter Sanchez *in præcepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 7. & 10.

4 *Monaſterium intrauerit.*] Et profeſſionem fecerit, vt per Ribaden. *in lib. pro Societate Ieſu, cap.* 15. Azor. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 11. *cap.* 6. *quæſ.* 4. *in fine.* quamvis de primo ingreſſu intellexerit Marta *de juriſdict. p.* 4. *caſu* 95. *n.* 9.

5 Dubium, eſt qualiter hæc Auth. potuerit diſponere circa hanc materiam, quæ Religioſos ſpecialiter reſpicit, nec per Pontificem eſt approbata, quod mouit Nau. *conſ.* 2. *n.* 53. *de Regul.* ad dicendum eius deciſionem nullam vim habere, quod eſt multùm conforme illis, quæ adduxi *ad rubr. huius tit.* ſed occurrunt aliqui, quos refert & ſequitur Azor. *d. cap.* 6. *quæſ.* 4. hanc Auth. vim habere non quatenus eſt diſpoſitio juris, ſed quia eſt approbata & canonizata jure Canonico *in cap. ſi qua mulier,* 19. *q.* 23. Verùm nec ſatiafacit hæc reſponſio, quia hæc auth. eò quòd fuerit per Gratianum in in Decreto inſerta, juris Canonici vim obtinere non potuit, juxta ea quæ adduxi *in collect. ad proœm. einſdem Decreti.* Quare melius, & conuenientius eſt reſpondere hanc Auth. vim ex eo ſortiri, quod tacitè ſit à Pontificibus approbata, vt aſſeruot Meneb. *controuerſ. vſufruc. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 1. Fr. Emman. *quæſt. Regular. tom.* 3. *q.* 65. *art.* 2. Molina *de iuſtit. diſp.* 141. *col.* 2. *verſ. hinc in Regno,* Leſſ. *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 10. *n.* 82. Sanchez *d. lib.* 7. *c.* 9. *n.* 7.

Non procedit hujus Auth. diſpoſitio in profeſſis in 6
ordine ſuccedendi incapaci, vt ſunt Minores fratres, & profeſſi ac formati coadjutores in Societate Ieſu; inter liberos enim minimè poterunt ſic diſponere, quia à die profeſſionis reputantur tanquam naturaliter mortui. Sic Sanch. *d. c.* 9. *n.* 2. & 3.

Liberos habens.] Idem ſi vnicum filium habeat, 7
quia militat eadem ratio, cum etiam quia non eſt ſine liberis, cui vnus filius, vnave filia eſt, *l. non eſt ſine liberis* 148. *ff. de verb ſignif.* Et ideo ſic declarant Nau. *d. commento* 2. *de Regul. num.* 47. Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.* 2. *quæſt.* 80. *art.* 2. Sanchez *d. cap.* 9. *num.* 12.

Idem quoque dicendum quando liberi illi non ſunt 8
legitimi, in locis tamen in quibus juxta eorum leges, & conſuetudines filij illegitimi ſuccedunt parentibus ex teſtamento & ab inteſtato, deficiente prole legitima, integrum erit parenti habenti ſolos tales filios illegitimos hanc diuiſionem inter illos facere, ſecus quando non ſunt illi hæredes neceſſarij; vt ex Nau. & Fr. Emman. reſoluit Sanchez *d. cap.* 9. *num.* 15. vbi *num.* 16. hinc deducit, in hoc Caſtellæ Regno integrum eſſe matri profeſſæ habenti ſolos illegitimos, hanc diuiſionem inter eos facere, ſiue illi naturales, ſiue ſpurij ſint, dummodo non ſint ex damnato concubitu geniti, aut à profeſſo, ſiue à profeſſa, aut ab initiato ſacris Ordinibus habiti; at patri id non permitti, quamvis filij naturales ſint.

Idem etiam dicendum, ſi nullum filium habeat, ſed 9
alios deſcendentes, vt nepotes, aut pronepotes, quia quamvis in hoc text. fiat mentio de habente liberos, illorum appellatione omnes deſcendentes comprehenduntur, vt inſinuat *d. l. Hiſpanica* 17. *tit.* 1. *part.* 6. ibi, *ſi ouieſſe hijos, ò otros herederos que deſcendieſſ. a del.* Sanchez *d. cap.* 9. *n.* 13. vbi *n.* 19. ex paritate rationis hanc Auth. extendit ad aſcendentes, & *n.* 17. reſoluit hanc eandem diuiſionem permitti parenti profeſſo habenti ſolos filios legitimatos; quia legitimatus filius retinet omnia ſui hæredis jura, rumpitque parentum teſtamentum, in quo præteritur.

Antequam de rebus ſuis, &c.] Cùm acquiſita poſt 10
profeſſionem nunquam fuerint ſua, ſed monaſterij, ideò de illis nequit profeſſus ille diſponere, nec quicquam in illa habent aſcendentes, aut deſcendentes, vt per Nau. *commento* 2. *de Regul. n.* 56. Valaſc. *conſult.* 14. *n.* 7. Sanchez *d. cap.* 9. *n.* 22. vbi intelligit quando omninò fit acquiſitio poſt profeſſionem, ſicut ſi profeſſus ſuis operibus aliquid compararet, aut hæres, legatariuſve inſtitutus eſt in aliquo teſtamento, etiam ante profeſſionem, & delata eſt hæreditas poſt profeſſionem, quia hæc acquiruntur monaſterio: ſecus autem eſſet ſi profeſſus ille ſuccederet ab inteſtato alicui conſanguineo: & *n.* 23. ait bona tradita monaſterio 11
in dotem Monialis perpetuò apud monaſterium durare, quamvis Monialis relictis aſcendentibus, aut deſcendentibus obeat: & *n.* 24. reſoluit remanere apud monaſte

Digitized by Google

monaſterium perpetuò, id quod pacto inito tradidit parens filio, aut monaſterio, vel deſcendens aſcendenti, aut monaſterio, vt renuntiatet futuræ ſucceſſioni.

12 *Liceat ei poſtea inter eos diuidere*, &c.] Ergo diuiſio inter liberos, quam hæc Auth. permittit, non eſt teſtamentum, ſed diuiſio quædam, quam profeſſus ille efficit, non vt dominus, ſed vt adminiſtrator à jure conſtitutus ad hunc effectum, vt per Nau. *d. commento 1. de Regul. n.45.* Carol. de Tapia *in auth. ingreſſi, verbo. Ideoque nec de his, cap.1. num.10.* Fr. Emman. *tom.2. ſum. cap.31. n.1.* Leſſ. *lib.2. de Iuſtit. cap.41. dub.10. n.81.* quos refert & ſequitur Sanchez *d. cap.9.*

13 *n.10.* vbi *n.34.* ait, quod profeſſus hujuſmodi inter filios diuidens non poteſt illis pupillariter ſubſtituere, poteſt tamen inſtituere, & ſubſtituere eis inuicem vulgariter, vel per fideicommiſſum: & *num.37.* tenet quod profeſſus hic inter filios diuidens nequit filiis impuberibus aſſignare tutorem, quia non habet eos in ſua poteſtate.

14 *Legitima nulli diminuta.*] Ergo in legitima magis fauetur filiis quàm Eccleſiæ; illam enim non poteſt minuere fauor piæ cauſæ, vt per Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.1. tit.1. n.12. pag.148.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo libertis, n.83. & n.88. & verbo donatione largitus, n.326. & de priuil. pia cauſ. priu.17.*

15 Notatur ad hoc quod parens Monachus, qui poſt ingreſſum monaſterij vult inter liberos teſtari, adſtrictus eſt filiis legitimam abſque diminutione relinquere, vt per Molin. *de primogen. lib.2. cap.9. n.58.*

16 *Sed ſi omnem ſubſtantiam*, &c.] Aduerte quod ſi profeſſus ſubſtantiam ſuam pro partibus æqualibus diuidat inter filios, tunc monaſterio tenetur dare quantum dederit cuilibet filio; ſi verò pro partibus inæqualibus, tenetur conferre monaſterio quantum confert filio, cui plus dat, vt ex Angul. *de meliorat. l.2. gloſſ.1. num. vlt.* & aliis reſoluit Sanchez *d. cap.9. n.26.* vbi *num. ſeq.* id limitandum eſſe cenſet in regno Caſtellæ, vt non aſſignetur monaſterio vltra quintum bonorum, etiamſi filiis major pars relinquatur: & *n.29.* tenet integrum eſſe parenti hujuſmodi meliorare quemcunque ex filiis in tertia bonorum parte, & ibi citatis adde Soar. *de Relig. tom.3. lib.7. cap.16. n.5. cum ſeqq.* & Addent. *ad Molin. d. c.9. n.57.*

17 *Sed ſi poſt ingreſſum*, &c.] Dum diſponitur in præſenti, obeunte patre profeſſo, nulla bonorum diuiſione facta filios percepturos legitimam, videtur à contrario ſenſu probari, non percipere viuente patre, de quo an verum ſit, oſtendimus *in Collect. ad cap. cùm ſimus, de Regularib.* & latè tractauimus *in votis deciſiuis Canon. lib.9. vot.7. n.29. cum ſequentibus.*

18 In gloſſ. *Competere*, ibi, *Item quid ſi ante ingreſſum inſtituat extraneum*, &c. Vide Sanchez *d. lib.7. c.10. num.7. cum ſeqq.* vbi reſoluit quod quando pater ante profeſſionem diſpoſuit, non poteſt poſt profeſſionem diſponere quando teſtamentum ante profeſſionem factum manſit firmum; quia ratio huius Authent. ceſſat diuiſione antea facta, vnde infert diuiſionem inter filios à profeſſo factam ante profeſſionem, poſt illam non poſſe ab illo reuocari, nec etiam à monaſterio.

19 An, & quando nouitius, & deinde jam profeſſus poſſit teſtamentum antea confectum reuocare, aut ſaltem declarare, vide Doctores, quos plena manu citaui *in collect. ad Concil. Trid. ſeſſ.25. de Regularibus, c.16. n.21. cum ſeqq.*

20 In gloſſ. *Liberos, in princ.* Notatur ad hoc, quod quando profeſſus ſolos aſcendentes habet, illis debetur ſua legitima, in illaque præferuntur monaſterio; quia licèt hæc Authent. de ſolis deſcendentibus loquatur, ex rationis tamen paritate extendenda quoque eſt ad aſcendentes. Ita Auendan. *ad l.6. Tauri, gloſſ.8. num. vnico, & l.40. gloſſ.1. n.13.* Tapia *in auth. ingreſſi, verbo Ideoque nec de his, cap.1. n.9.* Gutier. *canon. lib.2. cap.1. n.95. & 96.* Ceuall. *commun. contra commun. opin. q.806. à n.51.* Valaſc. *conſ.24. à n.5.* Caſtill. *lib.2. vſufruct. c.65. num 2.* Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.1. q.80. art.2.* Bened. Ægid. *in repet. legis Titia ſi non nupſerit 100. p.1. n.50. ff. de condit. & demonſtr.* Leſſ. *lib.2. de Iuſtit. c.41. dub.10. n.83.* latè Sanchez *d. lib.7. c.9. n.19.* vbi *n.20.* reſoluit, filium profeſſum ſolos aſcendentes habentem non poſſe inter illos hanc diuiſionem facere, quia magis proprium eſt parentum diuidere inter filios, quàm è contra: & *num.21.* ſubdit filio profeſſo mortuo, ſuperſtitibus aſcendentibus ſucceſſuros aſcendentes in legitimam bonorum, quæ ſecum ille in monaſterium detulerat, tenerique monaſterium illam reſtituere, & ita monaſterio ſolam partem, de quo profeſſus ille in aſcendentium præjudicium poterat diſponere, remanſuram, quæ in Regno Caſtellæ eſt tertia bonorum pars, *l.3. Tauri,* hodie *l.1. tit.8. lib.5. noua Recop.*

In eadem gloſſ. ibi, *cùm monaſterium reputetur pro filio.* Vide poſita *in collect. ad cap. in præſentia, de probationib.*

SVMMARIVM.

1 *Res immobiles Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ regulariter alienari nequeunt.*

2 *Res Eccleſiæ cum conſenſu œconomi & Clericorum, ſine vrgente & graui cauſa alienari nequeunt.*

3 *Doctores referuntur de alienatione rerum Eccleſiaſticarum regulariter prohibita tractantes.*

4 *OEconomi appellantur actores, ſeu diſpenſatores Eccleſiæ, quibus ſcilicet rerum Eccleſiaſticarum gubernatio, & diſpenſatio de conſenſu Epiſcopi conceditur.*

5 *Seruus adſcriptitius eſt portio fundi, & inter immobilia computatur.*

6 *Annonæ ciuiles ſunt certæ penſitationes, quæ militaribus, Palatiniſque officiis, & eorum qui poſſeſſiones tenebant, collatione erogabantur.*

7 *Donatio omnium bonorum facta Eccleſiæ, aut alij pio loco, valida eſt.*

8 *Redditus annui inter immobilia computantur.*

9 *Alienatio non comprehendit diuiſionem, maximè illam quæ fit gratiâ vberioris culturæ, vel commodioris.*

10 *Diuidua poteſt regulariter dici qualibet res de mundo.*

11 *Res, quæ aliàs non poteſt diuidi, tamen poteſt diuidi quoad commoditatem fructuum.*

12 *Seruitutem conſtituere non poteſt qui alienare prohibetur.*

13 *Prælatus, cui eſt prohibita rerum Eccleſiæ alienatio, poteſt illas ſaltem mobiles pro remuneratione meritorum in Eccleſiam collatorum alienare.*

14 *Eccleſia res illicitè emens pretij ſoluti amiſſione punitur.*

15 *Prædia Eccleſiaſtica ab œconomis, aut ipſis Clericis conſtituta, & aliis conceſſa, vel vendita, Eccleſia cum fructibus & acceſſionibus vendicat.*

16 *Eccleſia bona emens ab illius adminiſtratoribus, non ſeruatis ſolemnitatibus, pretium perdit.*

17 *Impenſa facta gratiâ fructuum fructus minuunt.*

18 *Bona Eccleſiæ alienata non ſeruatis ſolemnitatibus, & ſic nulliter, debent Eccleſiæ reſtitui vnà cum fructibus à die alienationis.*

19 *Alienans nulliter rem Eccleſiæ poteſt talem alienationem reuocare.*

20 *Error iuris reſiſtentis non facit bonam fidem, ita vt fructus acquirantur.*

21 *Venditionem licèt quis fecerit cum debitis ſolemnitatibus, & de illo tempore fuiſſet in bona fide, à fructuum reſtitutione non excuſetur.*

22 *Actus factus contra legem eſt nullus,licèt lex pœnam facienti adjiciat.*

23 *Sacrilegus verè non eſt, qui rem Eccleſia alienat.*

24 *Pretium rerum Eccleſia diſtractarum quando in ſpecie non eſt conuerſum in vtilitatem Eccleſia, an & quando poſſit repeti ab œconomo, adminiſtratore, vel Pralato.*

25 *OEconomo vendens res Eccleſiaſticas, vltra quod de damnis & reſtitutione tenetur, priuandus eſt officio.*

26 *Verbum,* priuetur, *denotat ſententiam ferendam,non ipſo jure.*

27 *Tabelliones ſuper alienationibus Eccleſiaſticis juri aduerſis inſtrumenta conficientes perpetuo exilio digni ſunt.*

28 *Iudices ad alienationes rerum Eccleſia vetitas,contractuſque illicitos authoritatem interponentes, cum bonorum publicatione officia amittunt.*

29 *Iudex & tabellio poteſt quis eſſe in minimis cauſis.*

30 *Lex vbi imponit pœnam, non tamen eam fiſco,nec accuſatori applicat, in dubio eſt applicanda fiſco,niſi pœna eſſet impoſita propter iniuriam & delictum commiſſum, &c.*

31 *Vſusfructus rei Eccleſiaſtica conſtitui poteſt pacto expreſſo,vt vſufructuario mortuo proprietas conſolidata cum fructu ad Eccleſiam redeat.*

32 *Pactum quod res reuertatur ad Eccleſiam cum meliorationibus, an valeat.*

33 *Poſſeſſio rei Eccleſiaſtica transferri non poteſt,ſi vendatur etiam cum authoritate adminiſtratoris, non adhibita juris ſolemnitate,immò ipſo jure traditio eſt nulla.*

34 *Verbum,* relinquo,*ſolùm conuenit vltima voluntati, non autem donationi inter viuos.*

L. Iubemus. XIV.

Impp. Leo & Anthemius AA. *Armaſio P.P.*

1 RES immobiles Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ regulariter alienari nequeunt. Eccleſiis & venerabilibus locis res dicari poſſunt per teſtamenta, codi-
2 cillos, nuncupationes, legata, contractuſque. Item alienari res Eccleſiæ cum conſenſu œconomi & Clericorum, ſine vrgente & graui cauſa nequeunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg.* 1. *ſuprà hoc tit.* *n.* 1. Vide Cujac. 3. *obſeru.* 10. & 12. *c.* 28. Pileum *q.* 2. Adde Tiraquell. *tract.* 2. *de jure conſt.* 3. *parte*, Oldradum *conſ.* 209. Guid. Papæ *q.* 355. Alex. *conſ.* 71. Ang. *conſ.* 275. Roman. *conſ.* 184. Iaſ. *in l.* 3. *ff. quod quiſque jur.* Bart. *in l. is qui, ff. qua in fraud. cred.*

3 De alienatione rerum Eccleſiaſticarum regulariter prohibita, vide Socin. *reg.* 168. Duen. *reg.* 229. Garc. Falcon. *reg.* 158. Alphan. *collectan.* 492. Cuiac. *lib.* 2. *obſeruat. cap.* 19. & *lib.* 12. *cap.* 28. Menoch. *de arbitr. caſu* 172. Xuar. *alleg.* 21. Couar. *var. lib.* 1. *cap.* 17. Rebuff. *in compendio alienat. n.* 9. *cum ſeqq.* Nau. *in ſimili tract. etiam à n.* 9. Guillelm. Redoan. *in tract. de non alienan. rebus Eccleſia, in tom.* 15. *tract. Doctorum, part.* 2. *fol.* 293. Alphonſ. Villagut. *de rebus Eccleſia non rite alienatis. lib.* 1. *cap.* 3. Anton. Gabr. *commun. lib.* 3. *titulo de rerum alienat. concl.* 1. Nicol. Mozz. *de contractibus, titulo de empt. cap. de rebus qua emi, vel vendi poſſunt, n.* 29. Honded. *conſ.* 31. & 37. *vol.* 2. Malvaſ. *conſ.* 55. & 56. *vol.* 1. Surd. *conſ.* 115. *à n.* 28. & *conſ.* 248. Ioſeph. Ludouic. *Peruſ. dec.* 93. *à n.* 15. Raudenſ. *reſponſ.* 17. *vol.* 1. Auendan. *de exequendis mand. c.* 4. *à n.* 33. Maſcard. *de probat. concl.* 227. Sarmient. *de redditib. Eccleſ. p.* 1. *cap.* 2. Salazar. *de vſu & conſuet. c.* 8. *num.* 37. *cum ſeqq.* Gutier. *de juram. confirm. part.* 1. *c.* 52. & *pract. lib.* 2. *q.* 8. Felician. *de cenſib. lib.* 1. *c.* 3. *n.* 7. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 468. Anton. Fabr. *in ſuo Codice, lib.* 4. *tit.* 38. *definit.* 6. Camill. Boriel. *in ſumma omnium deciſ. tom.* 1. *tit.* 15. *de rebus Eccleſ. non alien.* Quarant. *in ſumma Bullarij, verbo Alienatio rerum Eccleſia*, Zerol. *in praxi Epiſcop. p.* 1. *verbo. Alienatio rerum Eccleſiaſticarum, & part.* 2. *verbo Alienatio.* Cardoſ. *in praxi judicum, eod. verbo, n.* 21. Azor. *inſtit. moral. p.* 2. *lib.* 9. *de rebus Eccleſia qua alienari, vel non alienari queunt*, Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſiaſt. tit. de alienat. rerum Eccleſ.* Card. Tuſch. *tom.* 1. *lit. A, concluſ.* 271. Valer. Reginald. *in praxi fori Eccleſ. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 61. *cum ſeqq.* Bonacin. *var. tract. tit.* 2. *de alienat. bonorum Eccleſ.* meipſum *de officio, & poteſt. Epiſcopi part.* 3. *alleg.* 95. & *de jure Eccleſ. vniuerſo lib.* 3. *c.* 30. & *in collect. Bullarij, verbo Alienatio, & in collectan. ad tit. de rebus Eccleſ. non alien. in Decretalib.*

OEconomo.] Appellantur œconomi actores, ſeu diſpenſatores Eccleſiæ, quibus ſcilicet rerum Eccleſiaſticarum gubernatio, & diſpenſatio conſenſu Epiſcopi conceditur, Caluin. *in Lexic. jurid. verbo œconomi.* Alciat. *lib.* 9. *parerg. c.* 3. Flamin. Pariſ. *de reſignat. beneſic. lib.* 7. *q.* 21. *n.* 1, & 2. 4

Vel mancipia.] Notatur ad hoc, quod ſeruus adſcriptitius eſt portio fundi, & inter immobilia computatur; licèt enim naturaliter ſit corpus diſcretum à fundo, eſt tamen pars inſtrumentalis ipſius fundi, vt per Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloſſ.* 7. *n.* 119. Connan. *comment. juris ciuilis lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 3. Azor. *inſtit. moral. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 32. *quaſ.* 4. Valaſc. *de jure emphyt. q.* 37. *num.* 10. & 13. De his ſeruis adſcriptitiis vide dicta *ad l. quiſquis* 16. *C. de Epiſcopis & clericis.* 5

Annonas ciuiles.] Alio nomine panes ciuiles appellantur *in l. fin.* §. *praterea, C. de iure dotium*, & ſunt certæ penſitationes, quæ militaribus, palatiniſque officiis, ex eorum qui poſſeſſiones tenebant, collatione erogabantur, quas Luſitano idiomate *Tenças* appellamus. Vide Alciat. *lib.* 8. *parerg. cap.* 5. Valaſc. *de jure emphyt. q.* 12. *n.* 5. & 9. Gutier. *pract. lib.* 3. *q.* 83. *n.* 2. Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q.* 18. *num.* 6. & nouiſſimè *quaſt. forenſ. in comment. ad* §. *ſed hac. Iuſtit. de inofficioſ. teſtament. c.* 2. *n.* 59. latè, & eleganter Guid. Pancirol. *in theſauro variar. lection. lib.* 2. *cap.* 209. Mendez à Caſtro *in ſpeciali tract. de annonis ciuilibus.* Calvin. *in Lexic. jurid. verbo Annona in Codice.* 6

Inconcuſſa ea omnia, &c.] Notatur ad hoc, quod donatio omnium bonorum facta Eccleſiæ, aut alij pio loco, valida eſt, vt per Duen. *reg.* 119. *limit.* 1. Tiraquell. *in tract. pia cauſa, priuileg.* 100. Couar. *in rubric. de teſtament. p.* 2. *n.* 6. Clar. §. *donatio, q.* 20. *num.* 3. Villalob. *commun. lit. D, n.* 140. Viu. etiam *commun. tom.* 2. *opin.* 17. *verſ. ſed fallit*, Anton. Gomez *l.* 96. *Tauri, num.* 6. Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ.* 11. *princip. n.* 29. *cum ſequent.* & *gloſſ.* 12. *à n.* 45. Gutier. *de jurament. confirm. part.* 1. *cap.* 11. *n.* 7. Anton. Gam. *Luſit. deciſ.* 185. *n.* 2. P. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 280. *verſ. noſtram*, Caldas Pereira *quaſt. forenſ. conſil.* 28. *num.* 5. Card. Tuſch. *tom.* 2. *lit. D, concl.* 648. *num.* 41. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.* 2. *lib.* 13. *tit.* 28. *per totum.* Rebell. *de obligat. juſtit. part.* 2. *lib.* 18. *q.* 7. *num.* 4. 7

In gloſſ. *Annonas*, ibi, *inter immobilia computantur.* Notatur ad hoc, quod hujuſmodi annonæ ciuiles, ſiue annui redditus, inter immobilia connumerantur, vt per Tiraquell. *de retract. lign.* §. 1. *gloſſ.* 6. *n.* 4. Couar. *lib.* 2. *variarum, cap.* 7. *n.* 2. Menochium *conſ.* 29. *n.* 10. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Contractum, n.* 3. Nicol. Bellon. *conſ.* 23. *n.* 9. Cald. Pereira *quaſt. forenſ. conſ.* 6. *n.* 1. & plures quos plena manu retuli *de officio & poteſtate Epiſcop. p.* 3. *alleg.* 95. *n.* 46. Mendez de Caſtro *de annon. num.* 14. 8

In gloſſ. *Diuidere, in princ.* ibi, *vt vna pars ſeminet vno anno, alia alio anno, diuiſione facta per ſepes, & foſſata.* Notatur ad hoc, quod alienatio non comprehendit diuiſionem, maximè illam, quæ fit gratiâ 9

vbertatis

vberioris culturæ, vel commodioris, vt diuidendo rem per ſepes, & foſſata: ita Cald. Pereira *de reſol. emphyt. c.5.n.34.*

10 Notatur etiam ad hoc, quod regulariter quælibet res de mundo poteſt dici diuidua, cùm naturaliter poſſit per partes diuidi, vt ſi diuidatur fundus, vel ſimilis res immobilis, vt per Anton. Gomez *tom.1.var. c.10.n.1. poſt princip.*

11 In eadem gloſſ. ibi, *vel diuidit ſecundùm H*, &c. Notatur ad hoc, quod res, quæ aliàs non poteſt diuidi, vt quia eſt minoris 36. annis, iuxta *l. inter, C. de præd. minor.* tamen poteſt diuidi quoad commoditatem fructuum, vt per Tiraquell. *de iure primogen. quæſt.4. num.53.*

12 In gloſſ. *Cedere*, ibi; *nam qui alienare prohibetur, ſeruitutem conſtituere non poteſt.* Ita Anton. Gom. *l.40. Tauri, num.85.* Molin. *de primogen. lib.1. cap.20.n.1. & 2.* Peregrin. *de fideicommiſſ. art.40. num.114.* Quarant. *in ſumm. Bullarij, verbo Alienatio, num.21.* Fuſar. *de ſubſtitut. q.527. per tot.* vbi *num.5.* ſubdit quod licèt prohibitus alienare non poſſit ſeruitutem imponere, poterit tamen cedere, & vendere fructuum commoditatem, & perceptionem, plures alios refero ego ipſe *de appell. verbor. vtriuſque iuris ſignif. appell.14. num.10.*

13 In gloſſ. *Permiſſam.* Notatur ad hoc, quod Prælatus, cui eſt prohibita rerum Eccleſiæ alienatio, poteſt illas ſaltem mobiles pro remuneratione meritorum in Eccleſiam collatorum alienare, vt per Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, num.17. C. de reuoc. donat.* Iaſ. *in l. ex hoc iure, n.60. ff. de iuſtit. & iure*, Menoch. *de ſucceſſ. reſol. lib.1. §.5. n.6.* Magon. *Florent. dec.64. num.41.* Card. Mantic. *de tacitis lib.28. tit.6. num.17.* latè Camil. Borrel. *in ſum. omnium dec. tom.1. tit.15. à n.12.* vbi *n.14.* declarat procedere dummodo Prælatus remunerationis metas, & limites non excederet: refero ego ipſe *de offic. & poteſtate Epiſcopi p.3. alleg.95. n.92.*

§. Sanè ſi hæ noſtræ.

14 Illicitè res Eccleſiæ emens pretij ſoluti amiſſione
15 punitur. Et prædia Eccleſiaſtica ab œconomis, aut ipſis Clericis conſtituta, & aliis conceſſa, vel vendita, Eccleſia cum fructibus, & acceſſionibus vendicat. Colligunt ex Ordinar. citati *ſupra in l.1. n.1. hoc tit.*

16 *Et pretia quidem, & munera*, &c.] Notatur ad hoc quod Eccleſiæ bona emens ab illius adminiſtratoribus, non ſeruatis ſolemnitatibus pretium perdit, vt per Barth. Cæpol. *in conſ. ciuili 25. n.11.* Rebuff. *in tract.*
17 *alienat. n.103.* Cened. *ad Decretal. collect.71. n.4.* vbi ait ſe credere quod ipſe emptor poterit retinere ex ipſis fructibus impenſas ab eo factas, quia impenſæ, quæ ſunt factæ gratiâ fructuum, minuunt fructus. Valaſc. *conſult.83. ſub n.11.* Camill. Borrel. *in ſum. omnium deciſ. tom.1. tit.15. n.94.*

18 Vnde ea hoc text. vulgò colligitur, quod bona Eccleſiæ alienata non ſeruatis ſolemnitatibus, & ſic nulliter, debent Eccleſiæ reſtitui vnà cum fructibus à die alienationis, vt *in l. Hiſpan.7. & 10. tit.2. lib.1. nouæ Recopil.* Beto. *in cap. ſi quis Preſbyterorum, n.14. de rebus Eccleſiæ non alienan.* Felin. *in cap. cum cauſa, n.17. de re iudic.* Curt. Sen. *conſ.71. col.7. n.14.* Surd. *conſ. 115. n.31. cum ſeqq. & dec.45. n.10.* Redoan. *de rebus Eccleſ. non alien. q.77. c.5. num.2.* Perez *l.10. verbo Sin precio, tit.2. lib.1. ordin.* Tiraquell. *de iure mariti gloſſ.6. num.17. & in præfat. retract. n.16.* Gutier. *pract. lib.3. q.8. ferè per tot.* Hermoſilla *ad Part.5. Gregor. Lopez, part.1. fol.78. num.100.* Menoch. *remed.15. recuper. n.634.* D. Barboſa *in l.1. ff. ſoluto matrim. p.5. n.37. & 38.* Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſ. deciſ.18. ſub tit. de rebus Eccleſ. non alien.* Rot. *deciſ.14. part.1. diuerſ. & in Placentina bonorum, 26. Iunij 1585.* coram Cardin. Blanchetto, *& in Vlyſbonen. nullitatis locationis, 1. Iulij 1593.* coram Cardin. Pamphilio, & *in Neapolitana ſpolij, 31. Iunij 1607.* coram Cardin. Lancelloto, & *in Placentina decimarum, 13. Maij 1630.* coram R. P. D. Duran.

Ab ipſis Clericis, &c.] Notatur ad hoc, quod alie- 19
nans nulliter rem Eccleſiæ, poteſt talem alienationem reuocare, vt per Tiraquell. *de retract. lign. §.16 gloſſ.2. n.6.* Cald. Pereira *de renouat. q.16. n.32.* Anton. Gomez *l.50. Tauri, à n.63.* citatur à Cened. *ad Decretal. collect.71. n.2.* Molin. *de primogen. lib.4. c.1. à n.18.* vbi intelligit quando nullus alius eſt, qui valeat alienationem nulliter factam reuocare, de quo vide latiſſimè Fuſar. *de ſubſtitut. q.117.* vbi plures, & propemodum infinitos refert Doctores.

Cum fructibus.] Ex eo, quia error iuris reſiſtentis 20
non facit bonam fidem, ita vt fructus acquirantur: de
quo vide Couart. *lib.1. variarum, cap.3. n.8.* nam licèt 21
quis venditionem fecerit cum debitis ſolemnitatibus, & de illo tempore fuiſſet in bona fide, quæ excuſat à fructuum reſtitutione, vt in his terminis firmarunt Felin. *in cap. cùm cauſa, n.27. verſ. procederet, de re iudic.* Beto. *d. cap. ſi quis presbyterorum, n.41.* & alij, quos cumulat Aloyſ. Ricc. *dict. deciſ.18. num.3.* tamen ſi in aliquo forma in alienationibus rerum Eccleſiæ obſeruanda fuiſſet omiſſa, de qua emens plenam habebat notitiam, non poterit ſe à mala fide excuſare prætextu erroris facti, vel iuris ambigui, ad notata per Curt. iun. *conſ.185. n.5. lib.2.* Gregor. Lopez per text. *ibi in l.11. tit.14. part.1.* Neguſant. iun. *conſ.194. n.6. cum ſeqq.* Surd. *d. conſ.115. n.12.* quos refert Rota *in dicta Placentina decimarum*, & in terminis Gutier. *d. lib.3. q.8. n.8.*

Quia ea quæ contra, &c.] Notatur ad hoc, quod 22
actus factus contra legem eſt nullus, licèt lex pœnam facienti adjiciat, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.37. n.38.* & etiam quod lex, ſiue ſtatutum poſt prohibitionem actum expreſsè non annullet, vt dixi *in collect. ad l. non dubium, C. de legib.*

In gloſſ. *Sacrilega.* Notatur ad hoc, quod ſacrilegus 23
verè non eſt, qui rem Eccleſiæ alienat, vt per Decian. *in tract. crimin. lib.6. cap.30. n.24.* contra quem tamen tenet Farinac. *in praxi crimin. q.172. n.40.*

In gloſſ. *Acquirantur.* De materia huius gloſſæ, & 24
an & quando pretium rerum Eccleſiæ diſtractarum in ſpecie non eſt conuerſum in vtilitatem Eccleſiæ, poſſit repeti ab œconomo, adminiſtratore, vel Prælato vendente, Eccleſia reuendicante ſuas res ſic diſtractas, etiam quod emptor fuerit bonæ fidei? vide Gutier. *pract. lib.3. q.8. per tot.*

§. OEconomus.

OEconomus vendens res Eccleſiaſticas, vltra quod 25
de damnis, & reſtitutione tenetur, priuandus eſt officio. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad l.1. ſupr. hoc tit. num.1.*

In gloſſ. *Priuetur*, ibi, *per ſententiam, non ipſo iure.* 26
Vide Tiraquellum *in l. ſi vnquam, verbo Reuertatur, n.26.32. & 177.* Bernard. *regul.778.* Flamin. Pariſ. *de confident. q.58. n.36.* Melch. Phœbus *Luſitan. dec.88. n.12. tom.1.* Card. Tuſch. *lit. P, concl.719. n.8.* Ioan. de Salas *de legibus quæſt.96. tract.14. diſp.15. ſect.3. ſub num.41. & ſect.6. ſub num.78.* Farinac. *fragm. crimin. part.2. verbo Lex, num.130.* Menoch. *conſ.67. num.29.*

§. His tabellionibus.

Tabelliones ſuper alienationibus Eccleſiaſticis iuri 27
aduerſis inſtrumenta conficientes perpetuo exilio digni ſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. ſup. hoc tit. n.1.*

§. His

§. His quoque judicibus.

28 Iudices ad alienationes rerum Eccleſiæ vetitas, contractuſque illicitos authoritatem interponentes, cum bonorum publicatione officia amittunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. ſuprà hoc tit. n. 1.*

29 In gloſſ. *Ius geſtorum*, ibi, *nam iidem erant judices, & notarij.* Notatur ad hoc, quod in minimis cauſis poteſt quis eſſe judex & tabellio, vt per Gaſp. Valaſc. *in repet. l. imperium, col. 24. in 30. quaeſtion.* Tiraquell. *in tractat. de judicio in rebus exigend. verſ. 20. num. 30.*

30 In gloſſ. *Bonorum omnium*, ibi, *tu dic, fiſco*, &c. Notatur ad hoc, quod vbi lex imponit pœnam, non tamen eam fiſco, nec accuſatori applicat, in dubio eſt applicanda fiſco, vt per Thom. Grammat. *conſ. 6. n. 10.* Montal. *in l. 3. in gloſſ. 1. verſ. an pœna pecuniaria, tit. 5. lib. 4. fori legum* Perez *in princ. tit. 19. lib. 8. ordin. pag. 350.* vbi limitat, niſi pœna eſſet impoſita propter injuriam, & delictum commiſſum contra perſonam particularem ciuiliter, nam tunc applicatur parti.

§. Sanè ne omnis.

31 Rei Eccleſiaſticæ vſusfructus conſtitui poteſt pacto expreſſo, vt vſufructuario mortuo proprietas conſolidata cum fructu ad Eccleſiam redeat. Colligunt Doctores citati *ad l. 1. ſup. hoc tit. n. 1.*

32 *Et rebus immobilibus, &c.*] An valeat pactum quod res reuertatur ad Eccleſiam cum meliorationibus, vide Menoch. *remed. 15. recup. n. 504.* Valaſc. *de jure emphyt. q. 25. n. 10.*

33 *Tamquam nullo*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi res Eccleſiæ vendatur etiam cum authoritate adminiſtratoris, non adhibita juris ſolemnitate, non poteſt transferri poſſeſſio, immò ipſo jure traditio eſt nulla, vt per Anton. Gomez. *l. 45. Tauri, n. 25. propè fin.* vbi intelligit textum loqui tantùm reſpectu dominij, & non reſpectu poſſeſſionis, quia hic ponitur poſſeſſio pro ipſamet re, ſicuti in jure noſtro multoties reperitur, vt *in l. interdum, ff. de verborum ſignificat.*

34 In gloſſ. *Derelinquat, fin.* ibi, *in vltima voluntate, vt innuit verbum*, relinquat, &c. Notatur ad hoc, quod verbum, *relinquo*, ſolùm conuenit vltimæ voluntati, non autem donationi inter viuos, vt per Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos, n. 275. C. de reuoc. donat.* Menoch. *conſ. 344. n. 1.* & alios per me citatos *in tract. de dictionib. vſufreq. dict. 347.*

SVMMARIVM.

1 *Res quas Eccleſia ab Imperatore habent, pignori dari non poſſunt: alia autem ob vrgens debitum ſi Eccleſia mobilia bona non ſufficiunt, ad ſolutionem, diſtrahi & pignorari poſſunt.*

2 *Immobilia Eccleſia in ſolutum non dantur, nec venduntur, niſi ordinator domus ſcientibus & conſentientibus capitularibus & collegiis euidenter probet debitum Eccleſia liquidum in Eccleſia vtilitatem conuerſum.*

3 *Contractus geſtus cum Eccleſia non obſeruatis ſolemnitatibus eſt nullus, Eccleſia ipſa de nullitate opponente, alias ſecus.*

4 *Eccleſia poteſt dicere contractum nullum ex defectu ſolemnitatis.*

5 *Xenodochia, & ſimilia locis ſacris, & religioſis æquiparantur, illorumque fruuntur priuilegiis.*

6 *Eccleſia res non poſſunt pignorari.*

7 *Solemnitas deſcripta in hac Auth.* hoc jus porrectum, *non eſt neceſſaria in alienatione rerum Eccleſiaſticarum, nec ſeruatur in Francia.*

8 *Dictio, perpetuò, ſine præfinitione temporis accipitur, & ſe in infinitum extendit.*

9 *Alienatio rerum Eccleſia quando fit, ſunt vocandi illi, qui præſentes ſunt, non verò abſentes, nec qui non ſeruiunt.*

10 *Electores abſentes vocari non debent, ſed ſolùm præſentes.*

11 *Licitatio per viginti dies facienda in diſtractione bonorum Eccleſia, minoris, vel fiſci.*

12 *Licitatione plus offerenti eſt res adjudicanda.*

13 *Eccleſia res an ſemper danda ſit ei, qui juſto plus offert.*

14 *Eccleſia non tenetur ex mutuo, niſi probetur ex parte mutuantis verſum fuiſſe in eius vtilitatem, etiamſi Prælatus, & Capitulum confiteantur in inſtrumento debiti pecuniam fuiſſe verſam in Eccleſia vtilitatem, vt n. 15.*

16 *Depoſitum & venditio rerum Eccleſia facta ex cauſa neceſſaria, vt valeat, debent creditores eſſe ſolliciti, & curare, quod pecunia conuertatur in ſolutionem debiti, pro quo venditio fuerit facta.*

17 *Cenſualis contractus initus cum Eccleſia, illam non obligat, niſi in eius vtilitatem pretium verſum eſſe per creditorem probetur.*

18 *Emptor rei Eccleſia non tenetur docere de conuerſione pretij in eius commodum.*

19 *Bona immobilia Eccleſia vt poſſint diſtrahi, debent eſſe præſentes duæ ſaltem partes ex tribus.*

20 *Maior pars duarum ſufficit quod conſentiat in alienatione rerum Eccleſia.*

21 *Probatio verſionis in Eccleſia vtilitatem non ſolùm fieri poteſt per veras probationes, ſed etiam per conjecturas & præſumptiones.*

22 *Bona Eccleſia vt alienentur, non ſufficit inſtantem neceſſitatem probare, niſi vtilitas probetur.*

23 *Mutuum quod non probatur verſum in Eccleſia vtilitatem, licèt non valeat in eius præjudicium, valet tamen vt Prælatus contrahens per ſe & ſuos hæredes ad eius ſolutionem teneatur.*

24 *Probatio verſionis in Eccleſia vtilitatem non requiritur vt Epiſcopus, ſeu adminiſtrator, & eorum hæredes teneantur.*

25 *Contractus mutui celebratus Eccleſia nomine tenet quoad contrahentem cum Eccleſia, ſi fuit ſeruata forma.*

26 *Mutui facti tempore quando conſtat quod Eccleſia valde indigebat pecunia mutuatitia, & conſtat adminiſtratorem accepiſſe mutuo eam ob cauſam, tunc conjectura fit pecuniam fuiſſe verſam in eam cauſam Eccleſia vtilem, & neceſſariam.*

AVTH. Hoc jus porrectum.

RES quas Eccleſiæ ab Imperatore habent, pignori 1
dari non poſſunt. Aliæ autem res, quas Eccleſiæ
ab aliis quàm Imperatoribus acceperunt, ob vrgens
debitum, ſi Eccleſiæ mobilia bona non ſufficiunt, ad
ſolutionem diſtrahi & pignorari poſſunt. Immobilia 2
verò Eccleſiæ in ſolutum non dantur, nec venduntur,
niſi ordinator domus ſcientibus & conſentientibus capitularibus & collegiis euidenter probet debitum Eccleſiæ liquidum in Eccleſiæ vtilitatem conuerſum; ex mobilibus item fructibus ſolui non poſſe: nec alienatio, vel in ſolutum datio ſubſiſtit, niſi res mediocres Eccleſiæ per viginti dies ſub haſta reperiantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. ſup. hoc tit. n. 1.* Vide Socin. *reg. 548. & 600.* Dec. *conſ. 36.* Felin. *in cap. cum cauſa, de re jud.* & Boër. *conſ. 248.*

Allegari ſolet hic textus ad hoc, quod contractus 3
geſtus cum Eccleſia non obſeruatis ſolemnitatibus,
eſt nullus, Eccleſia ipſa de nullitate opponente, aliàs ſecus vt per Bonacoſ. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 1. num. 56.*

num.56. pag.151. & dicit Card. Mantic. *de tacitis &*
4 *ambig. conuen. lib.25. tit.6. num.48. & 49.* quod Eccleſia poteſt dicere contractum nullum ex defectu ſolemnitatis, ſi ei ſit vtilius ratum habere, neque is, qui cum illa contraxit, poteſt excipere quod alienatio ſit nulla.

5 *Ad omnem venerabilem locum*, &c.] Notatur ad hoc, quod xenodochia, & ſimilia locis ſacris, & Religioſis æquiparantur, illorumque fruuntur priuilegiis, vt per Menoch. *remed.26. recuper.n.23.*

6 *Vt nec res eorum pignorentur.*] Notatur ad hoc, quod res Eccleſiæ non poſſunt pignorari, vt per Ordin. Reg. Luſitan. *lib.2. tit.14. in princip.* Mozz. *de contractib. tractat. de pignorib. & hypothec. tit. de rebus quæ pignori dari poſſunt, num.13.* Rebell. *de obligat. iuſtit. p.2. lib.16. quæſt. vnic. de obligat. contract. pignerat. num.4.*

7 Nota quod ſolemnitas deſcripta in hac Auth. non eſt neceſſaria in alienatione rerum Eccleſiaſticarum, nec ſeruatur in Francia, vt atteſtatur Rebuff. *ad leges Galliæ, in proœm. gloſſ.5. n.15.*

8 *Et hoc perpetuò.* Natura huius particulæ, *perpetuò*, eſt vt ſine præfinitione temporis accipiatur, & ſe in infinitum extendat, ac idem importet quod ſemper, & omni tempore, vt tenent Doctores propemodum infiniti, quos citaui *de dictionib. vſufreq. dict.254. num.2.*

9 *Ibidem ſeruientium*, &c.] Notatur ad hoc, quod ad alienationem rerum Eccleſiæ ſunt vocandi illi qui ſunt præſentes, non verò abſentes, nec qui non ſeruiunt, vt per Rebuff. *in compendio alien. n.76. & 77.*
10 Alexand. Trentacinq. *var. lib.1. tit. quod cuiuſque vniuerſ. nom. reſol.1. num.2. verſ. quamobrem.* Et hinc notatur ad hoc, quod electores abſentes vocati non debent, ſed ſolùm præſentes, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.4. tit.7. num.9. & deciſ.288.* & alios citatos per me *de iure Eccleſ. lib.1. cap.16. num.89.*

11 *Per viginti dies rem Eccleſiæ*, &c.] Notatur ad hoc, in diſtractione bonorum Eccleſiæ, minoris, vel fiſci, licitationem per viginti dies faciendam eſſe, vt per Iodoch. *in tractat. ſubhaſtat. c.2. col.1. & 3.* Menoch. *de arbitr. caſu 128. n.3.*

12 *Vt plus offerenti detur*, &c. Notatur ad hoc, quod in licitatione plus offerenti eſt res adiudicanda, vt per Cald. Pereira *de reſolut. emphyt. cap.14. num.11.*
13 Et an ſemper res Eccleſiæ danda ſit ei, qui iuſto plus offert, vide Gutier. *pract. lib.4. quæſt.71. num.7.* vbi dicit, quod Eccleſia poteſt gratificari ei, qui iuſtum pretium dat, licèt alius plus offerat. Borrell. *in ſum. deciſ. tom.1. titul.1. num.56.* Aloyſ. Ricc. *in praxi deciſ.60.*

14 *Probat in vtilitatem diuinæ domus*, &c.] Notatur ad hoc, quod Eccleſia non tenetur ex mutuo, niſi probetur ex parte mutuantis verſum fuiſſe in eius vtilitatem, vt per Bart. *in præſenti, n.23.* & Bald. *n.3.* Pinel. *in l.2. C. de reſcind. vend. part.2. cap. fin. n.68.* Cou. *lib.2. var. cap.17. n.3.* Redoan. *de rebus Eccleſ. rubr. an & quando ex mutuo obligetur Eccleſia, quæſt. 4. num. 1.* Petr. Rebuff. *de alienat. rerum Eccleſ. num.39.* Menoch. *de arbitr. caſu 432. & conſ.73. num.21. & conſ. 936. num.7.* Mozz. *de contract. tit. de mutuo, cap. de perſonis quæ poſ. mutuare, num.17.* Maſcard. *de probation. concluſ.1160.* aliàs 1165. *num.3.* Ioan. Matienz. *l.22. gloſſ.2. num.2. tit.11. lib.5. noua Recopil.* Felician. de Solis *in tractat. de cenſibus, lib.2. cap.3. n.9. & in append. cap.3. num.7. verſ. fin.* Gaſpar Roderic. *de annuis redditibus, lib.1. quæſt.14. num.33. & 34.* Auendan. *de cenſibus cap.64. num.5.* Seraph. *dec.366. num.3.* Cened. *ad Decretal. collect.14. num.1.* Alexand. Trentacinq. *variar. reſolut. lib.2. tit. de action. reſol.1. num.1.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.45. num.2. & cap.94. num.46. & cap.196. num.7. & 8.* Alphonſ. Narbona *l.25. gloſſ.10. num.18. & 24. tit.21. lib.4. noua Recopil.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.8. tit.12. num.4. & num.15. & tit.13. num.12. & num.16. verſ. vnde cum aliis*, Marcel. Cala *de modo articulandi, & probandi, n.675.* Math. Coler. *de proceſſib. execut. part.1. cap.10. num.28. & 29.* Fachinæ. *controuerſ. lib.1. cap.77. lit. A, & cap.73. lit. D*, Matta *de iuriſdict. part.4. caſu 161. num.4.* Rot. *dec.401. num.12. part.1. recentior.* ex Theologia P. Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.300. à num.1.* P. Rebellus *de obligat. iuſtit. part.1. lib.8. de vſuris, quæſt.2. ſect.3.* P. Leonard. Leſſ. *de Iuſtit. lib.2. cap.20. de mutuo & vſura, dub.2. n.12.* Azor. *inſtit. moral. part.3. lib.7. cap.1. quæſ.6.*

Quæ quidem reſolutio procedit, etiamſi ſpeciale 15
habens mandatum, vel Prælatus & Capitulum confiteantur in inſtrumento dictam pecuniam fuiſſe verſam in Eccleſiæ vtilitatem, ſecundùm Matienz *dicta gloſſ.2. num.5.* Felician. de Solis *d. cap.3. num.8.* Cardin. Mantic. *d. lib.8. tit.14. n.14.* Maſcard. *d. concl.1166. num.19.* Math. Coler. *d. tract. part.2. c.3. n.152. verſ. idque ampliatur.*

Amplia idem eſſe in depoſito, & in venditione re- 16
rum Eccleſiæ facta ex cauſa neceſſaria pro ſoluendo ære alieno; nam & tunc, ſicut in mutuo, creditores debent eſſe ſoliciti, & curare quod pecunia conuertatur in ſolutionem debiti, pro quo venditio fuerit facta. Vide Couarr. *d. lib.3. variarum, cap.17. num.3.* Molin. *de primogen. lib.4. cap.4. num.20. & 21.* Redoan. *tit. de rebus Eccleſ. non alienand. rubric. de cauſis vtilitatis*, Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. lit. P, concl.506. num.8.* Stephan. Gratian. *d. cap.35. num.34. & 35.* Menoch. *conſ.114. num.8. & 9.* Surd. *dec.156. num.9. verſ. præterea*, Narbona *dict. l.25. gloſſ.10. num.18. & 24.* Cardoſ. *in praxi iud. & aduocat. verbo depoſitum, num.9.* Caroc. *de depoſito part.2. q.1. in princip.* Molin. *dict. tract.2. diſp.525.* Matta *dict. caſu 161. num.5.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.196. num.8.* vbi ait quod contrahens cum Eccleſia in mutuo, depoſito, & venditione facta pro debito Eccleſiæ, debet eſſe ſolicitus de conuerſione in eius vtilitatem, cùm in aliis liberetur debitor, ſi ſoluat, etſi non fuerit verſum in vtilitatem Eccleſiæ: & dat exemplum in drappario, qui vendens pannum Abbati pro Monachis veſtiendis, poteſt agere contra monaſterium, quamvis Abbas non conuerterit in illius vtilitatem. Rota apud Cencium *poſt tract. de cenſib. deciſ.287. num.4.* Et in contractu cenſuali inito 17
cum Eccleſia, nam ex eo Eccleſia non tenetur, niſi in eius vtilitatem pretium verſum eſſe per creditorem probetur, vt per Gaſp. Rodetic. *dict. lib.1. q.14. n.33.* Felician. de Solis *de cenſib. lib.1. cap.2. num.6. & cap.3. n.9.* & in appendice *eiuſdem cap. n.3. verſ. fin.* Auendan. *de cenſib. cap.64. n.5.* Rota apud Cencium *dict. dec.278. num.4.*

In aliis verò contractibus præter ſuprà traditos, & 18
in venditione rei Eccleſiæ facta propter Eccleſiæ vtilitatem, quod emptor non teneatur docere de conuerſione pretij in eius commodum, tenent Pinel. *in l.1. C. de reſ. ind. vend. part.2. cap. fin. n.70.* Menoch. *conſ.114. n.9.* Villalob. *in ærario commun. opin. lit. M, num.245.* Maſcard. *de probationib. concl.1165. num.9.* Bobadil. *in ſua politica, lib.3. cap.3. num.67. lit. I*, Matta *dicto caſu 161. num.5.* Molin. *de primogen. lib.4. cap.4. num.20. & 21.* P. Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.300. col.5. verſ. cum Innocent.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.3. cap.555. n.7.* vbi tradit ſufficere, quod recipiens confiteatur pretium in cauſam in decreto contentam recepiſſe, Card. Mantic. *d. lib.4. tit.7. num.25. verſ. ſed hoc habet locum*, Alexand. Trentacinq. *variarum reſolutionum lib.2. tit. de actionib. reſol.1. n.12.* Rebell. *d. lib.8. q.1. ſect.3. n.23.*

In gloſſ. *Maiore*, ibi, *oportet duas partes*, &c. No- 19
tatur

ratur ad hoc, quod licèt abſentes non ſint vocandi,
tamen qui ſunt præſentes, debent eſſe duæ ſaltem par-
tes ex tribus, vt poſſint rem immobilem Eccleſiæ di-
ſtrahere, vt per Iaſ. *conſ.54. n.1. lib.1.* Card. Mantic.
de tacitis & ambig. conuent. lib.4. tit.7. n.10. vbi hanc
gloſſam notabilem dicit, Menoch. *conſ. 26. num.2.*
Azeued. *ad Curiam Piſanam lib.1. cap.2. lit. D, n.5.*
in princip. Trentacinq. *variarum reſolutionum lib.1.*
20 *tit. quod cuiuſque vniuerſ. nom. reſolut. 1. num.3.* Et ma-
ior pars illarum duarum partium ſufficit quod conſen-
tiat in alienatione, Capye. *dec.148. num.6.* Bobadil.
in ſua politica, lib.3. cap.8. num.181. Caſtill. *lib.1. de*
vſufreq. cap.54. num.17. Alexand. Trentacinq. *dict.*
reſol. 1. n.10. Mantic. *dict. lib.4. tit.7. n.11.*

21 In gloſſ. *Probat in vtilitatem, fin.* ibi, *probat ergo*
fortè per præſumptionem, &c. Notatur ad hoc, quod
probatio verſionis in Eccleſiæ vtilitatem, non ſolùm
fieri poteſt per veras probationes, veluti per viſum
euidentem, aut ſimilem, juxta doctrinam Baldi *conſ.*
350. num.2. vol.3. Redoan. *de rebus Eccleſ. non alie-*
nand. quæſt.4. §. penult. num.3. & 4. Maſcard. *de pro-*
bat. concl.728. num.9. & concl.582. num.5. ſecundùm
antiq. impreſſ. Sed etiam per conjecturas & præſum-
ptiones, de quibus vide Menoch. *de præſumpt. lib.4.*
præſumpt.55. & de arbitr. caſu 432. à num.33. Re-
doan. *dict. quæſt.4. §. verùm, cum ſeqq.* Azeued. *l.6.*
num.17. tit.2. lib.1. noua Recopil. Alexand. Trenta-
cinq. *lib.2. variarum reſolutionum, tit. de minorib. re-*
ſol. 5. num.7. Maſcard. *de probat. concl.728. & 1126.*
aliàs 1166. Hect. Felician. *de ſociet. cap.31. à n.29.*
Gaſp. Roderic. *dict. lib.1. q.14. n.31.* Facbin. *lib.2.*
controuerſ. cap.46. Montan. *de tutel. cap.33. n.177.*
cum ſeqq. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent.*
lib.8. tit.14. & 15. Rota apud Cenc. poſt tractatum
de cenſibus, dec.29. n.4.

22 Et aduerte, quod non ſufficit inſtantem neceſſita-
tem probare, niſi vtilitas probetur, ex Auendan. *di-*
cto cap.63. n.10. Fachin. *dicto lib.2. cap.77.* Maſcard.
dicta concl.1166. n.8. Card. Mantic. *dicto lib.8. tit.15.*
n.2. Matienx. *l.22. gloſſ.2. n.7. tit.10. lib.5. Recopil.*
licèt vtilitas non duret, ſecundùm Menochium *dicto*
caſu 432. n.41. vbi intelligit id procedere quando fuit
impenſum in cauſam, quæ ſui naturâ erat perpetuò du-
ratura, quia licèt ex euentu non perdurauerit, tenebi-
tur, Maſcard. *d. concl.1166. n.36.*

23 Et licèt mutuum, quod non probatur verſum in
Eccleſiæ vtilitatem, non valeat in eius præjudicium,
valet tamen vt Prælatus contrahens, per ſe, & ſuos hæ-
redes ad eius ſolutionem teneatur, vt per Azeued.
leg.6. num.12. tit.2. lib.2. noua recopilat. vbi hoc am-
pliat, etiamſi Rector proteſtetur ſe nolle teneri ex mu-
tuo Eccleſiæ facto, & licèt emptor rei Eccleſiæ ſit
malæ fidei, Rebuff. *in compendio alienat. rerum Ec-*
24 *cleſiæ, num.39. verſic. ſi tamen,* Narbona *l.25. gloſſ.10.*
n.14. tit.21. lib.4. noua Recop. vbi ait hanc probationem
verſionis in Eccleſiæ vtilitatem non requiri, vt Epiſco-
pus, ſeu adminiſtrator, & eorum hæredes teneantur,
Marcel. Caſſa *in tract. de modo articulandi & probandi,*
25 *num.665. verſ. pro complemento,* Matth. Colet. *de pro-*
ceſſib. execut. p.2. c.3. n.354. Steph. Gratian. *diſcept.*
forenſ. cap.196. num.9. vbi dicit quod contractus mu-
tui celebratus Eccleſiæ nomine tenet quoad contrahen-
tem cum Eccleſia, ſi fuit ſeruata forma; non tamen
vt præjudicetur Eccleſiæ, ſi non doceatur verſum in
eius vtilitatem, ſed vt Prælatus contrahens per ſe &
ſuos hæredes teneatur.

26 In eadem gloſſ. ibi, *Secundùm Azon. valet.* Nota-
tur ad hoc, quod quando conſtat quod tempore mu-
tui facti Eccleſia valdè indigebat pecuniâ mutuatitia,
conſtat adminiſtratorem accepiſſe mutuò eam ob cau-
ſam; nam tunc conjectura fit, pecuniam fuiſſe verſam
in eam cauſam Eccleſiæ vtilem, & neceſſariam, vt
per Felin. *in cap. cùm cauſa, n.15. & 16. de re judic.* Me-
noch. *d. lib.4. præſ.55. n.5. cum ſeqq. & de arbitr. ca-*
ſu 432. num.34.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio damnoſa, & nociua Eccleſiæ acquiſitio, pro-*
hibita cenſetur.
2 *Eccleſia nihil poteſt acquirere ex quo ipſa oneretur,*
vltra quàm acceperit.
3 *Eccleſia ſi adiuit hæreditatem ſine beneficio inuenta-*
rij, valet talis aditio, ſed non tenetur vltra vires
hæreditatis.
4 *Hæredes beneficium inuentarij amittunt propter omiſ-*
ſionem deſcriptionis omnium bonorum in inuenta-
rio, niſi quando omiſſio huiuſmodi minimè fuiſſet
doloſa, vt n.5.

Avth. Sicut alienatio.

VT damnoſa alienatio, ſic nociua Eccleſiæ acquiſi- 1
tio prohibita cenſetur. Colligunt ex Ordinar. Do-
ctores citati *ad l.1. ſup. hoc tit.*

Vulgò notatur ad hoc, quod Eccleſia nihil po- 2
teſt acquirere ex quo ipſa oneretur vltra quàm ac-
ceperit, vt per Tiraquel. *de priuileg. piæ cauſæ, pri-*
uil.88.

Bald. in præſenti citatus à gloſſ. hic, in caſus poſi- 3
tione tenet, quod ſi Eccleſia adiuit hæreditatem ſine
beneficio inuentarij, valet talis aditio, ſed non tene-
tur vltra vires hæreditatis, de quo Tiraq. *d. priuil.88.*
vbi reſoluit quod nulla habetur ratio beneficij inuen- 4
tarij, pia cauſa hærede inſtituta; hocque procedit fa-
uore piæ cauſæ, licèt in aliis propter omiſſionem de-
ſcriptionis omnium bonorum in inuentario, hæredes
illius beneficium amittant, vt per Phanuc. *de inuentar.*
n.51. Rimin. jun. *conſ.417. num. 24.* Menoch. *conſ.89.*
n.146. Roland. *conſ.73. n.43. lib.2.* Honded. *conſ.35.*
num 55. lib.1. niſi quando omiſſio huiuſmodi minimè 5
fuiſſet doloſa, ſecundùm Bald. *in l.fin. §. cùm igitur, n.8.*
C. de jure de liberan. Bellon. *conſ.30. num.6.* Menoch.
conſ.271. à n.1. Honded. *conſ.54. n.15. & 31. lib.1.* Surd.
deciſ.222. n.10. Greg. XV. *dec.169. num.3.* Rota *de-*
ciſ.747. num.4. p.2. recentior. & in Romana legati, 17.
Decembris 1629. coram R. P. D. meo Pirouano. Card.
Caualer. *dec.508. n.7.*

SVMMARIVM.

1 *Alienatio Eccleſiaſticorum bonorum bona Deo dicata*
prophanans, præ cæteris caſibus prohibita eſt.
2 *Argumentum à maiori ad minus validum, & rece-*
ptiſſimum eſt.
3 *Argumentum A multo magis validum, & frequen-*
tiſſimum eſt in jure.
4 *Propter quod vnumquodque tale eſt, & illud magis*
tale eſt.

Avth. Multò magis.

ALienatio Eccleſiaſticorum bonorum bona Deo 1
dicata prophanans præ cæteris caſibus prohibita
eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. ſup. hoc*
tit. n.1. Vide Rom. *conſ.41.*

Hic textus eſt multùm allegabilis ad hoc, quod à 2
maiori ad minus validum & receptiſſimum eſt argu-
mentum, vt per Decian. *conſ.4. n.50. vol.2. & conſ.22.*
n.48. vol.4. vbi quod valet affirmatiuè, Flamin. Pariſ.
de reſign. benef. lib.1. q.13. n.19. & lib.5. q.4. à n.4. cum
ſeqq. & de confident. q.20. n.4. Gonzal. *ad reg.8. Cancel.*
gloſ.9. §.1. n.42. & plures citatos per me *de locis com-*
munib. arg. juris, loco 67. per tot. vbi *n.5.* reſolui procedere

argumentum huiuſmodi in ſtatutis, & correctoriis, & *n.6. cum ſeqq.* limito in diſpenſationibus, priuilegiis, mandatis, & juriſdictionibus.

3 Et notatur ad hoc, quod argumentum A multò magis, validum & frequentiſſimum eſt in jure, Curt. jun. *conſ.* 194. *n.* 14. *vol.* 3. Hippol. Riminald... *conſ.* 279. *num.* 171. *vol.* 3. Intellige, ſi minus contineatur ſub eo, quod maius eſt, tanquam ſpecies. Decian. *conſ.* 65. *n.* 19. *lib.* 3. Card. Tuſch. *pract. concl. tom.* 1. *lit. A, concl.* 501. *n.* 7.

4 Notatur denique ad hoc, quod propter quod vnumquodque tale eſt, & illud magis tale eſt, Philoſoph. *lib.* 1. *Poſter.* Bald. *in l. petens, n.* 33. *C. de pactis*, Valenzuel. *conſ.* 4. *n.* 94. *tom.* 1.

SVMMARIVM.

1 *OEconomus, & huius conjuncti res Eccleſiæ cum debita ſolemnitate licitè præ aliis acquirunt.*

2 *OEconomis, & aliis ſimilibus adminiſtratoribus rerum Eccleſiaſticarum licet eas alienando transferre in ſuos propinquos.*

3 *Epiſcopus bona Eccleſiæ ſolita dari in emphyteuſim, potius in conſanguineos, quàm in extraneos alienat.*

4 *Prælatus non poteſt rem Eccleſiæ, etiam ſeruatis ſolemnitatibus concedere agnato ſuo in feudum, vel emphyteuſim.*

5 *Prælatus an poſſit concedere beneficia cognatis benemerentibus.*

6 *Prælatus quomodo excuſetur à ſimonia, ſi dederit famulo beneficium propter obſequium exhibitum.*

7 *Executor datus ad bona inter pauperes diſtribuenda, non poteſt ſibi tanquam pauperi diſtribuere.*

AVTH. Quibuſcumque modis.

1 OEconomus, & huius conjuncti res Eccleſiæ cum debita ſolemnitate alienandas licitè præ aliis non acquirunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *ſupr. hoc tit. n.* 1.

2 Allegari ſolet hic text. ad hoc quod in vniuerſum licet adminiſtratori rerum Eccleſiaſticarum alienando transferre in ſuos propinquos, vt per Azor. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 9. *cap.* 2. *quæſt.* 10. vbi ex Panorm. ſentit id tantùm locum habere in œconomis, & aliis ſimilibus adminiſtratoribus, non item in Præpoſitis, ſiue Prælatis, & ex Sylueſt. *verbo Alienatio, quæſt.* 22. tuta credit conſcientia poſſe id etiam œconomum facere ex cauſa juſta, & debita, & citra vllum Eccleſiæ detrimentum.

3 Notatur ad hoc, quod Epiſcopus bona Eccleſiæ ſolita dari in emphyteuſim potius in conſanguineos, quàm in extraneos alienat, vt per Burſat. *conſ.* 117. *n.* 4. & 78. *lib.* 1. Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib.* 9. *quæſt.* 17. *num.* 124. Cardoſ. *in praxi judicum & Aduocat. verbo Emphyteuſis, n.* 81. Fachinæ. *contrau. lib.* 7. *cap.* 31. Bor-
4 rel. *in ſumm. deciſ. tit.* 33. *n.* 133. Abſolutè tamen Prælatus non poteſt rem Eccleſiæ, etiam ſeruatis ſolemnitatibus concedere agnato ſuo in feudum, vel emphyteuſim, vt citato hoc textu tenent Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuileg.* 92. *n.* 2. Menoch. *conſ.* 76. *n.* 4. *cum ſequent.* Cardoſ. *dicto loco.*

5 Et an poſſit Prælatus concedere beneficia cognatis benemerentibus? vide S. Thom. 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *ad* 1. & *quolib.* 4. *art.* 15. Couarr. *lib.* 1. *variarum, cap.* 5. *n.* 4.
6 Alciar. *de præſumpt. regul.* 3. *præſumpt.* 29. Flamin. Pariſ. *d. q.* 17. *num.* 124. Et quomodo à ſimonia excuſetur, ſi dederit famulo beneficium propter obſequium exhibitum? Vide Sot. *de Iuſtit. lib.* 9. *quæſt.* 7. *art.* 3. *ad* 1. Rebuff. *in praxi benefic. tit. quot modis benef. acquir. n.* 5. Nauarr. *in cap. inter alia*, 1 *q.* 3. *corol.* 2. *num.* 24. Fr. Emman. *in ſum. tom.* 2. *cap.* 59. *n.* 9. & 10. Sayr. *in Claui Regia lib.* 1. *tract.* 5. *cap.* 7. *num.* 9. Soar. *de Relig. lib.* 4. *de ſimonia, c.* 39. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 8. *cap.* 1. *à num.* 117.

Res huiuſmodi accipere, &c.] Notatur ad hoc, quod 7
executor datus ad bona inter pauperes diſtribuenda, non poteſt ſibi tanquam pauperi diſtribuere, de quo ego ipſe *de jure Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 27. *n.* 61.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſiæ res acquirens citra titulum lucratiuum ob omiſſas ſolemnitates, rem cum omni incremento medij temporis reſtituit, nec Eccleſiam, ſed alienantem pro pretio & damnis obligatum habet.*

2 *Donatarius Eccleſiæ ad rei reſtitutionem cum fructibus tenetur.*

3 *Eccleſiæ rebus ſine debita ſolemnitate in emphyteuſim conceſſis, emphyteuta jure cadit, datum amittit, & ad ſolutionem incontinenti tenetur, omnibuſque actionibus priuatur.*

4 *Alienationis rei Eccleſiaſticæ reuocatio quando fit à bonæ fidei emptore, tunc fit pretij reſtitutio eidem emptori ab eo qui vendidit.*

5 *Prælatus, vel hæres (ſi ille promiſit emptori euictionem) ſi non ſit ſoluendo, tunc emptor bonæ fidei recurſum habebit contra Eccleſiam, quatenus eſſet facta locupletior, & non aliter.*

6 *Emphyteuſis Eccleſiaſtica nullo modo poteſt hypothecari.*

7 *Emphyteutici contractus de natura eſt, vt aliquid pro ingreſſu detur.*

8 *Emphyteuta re emphyteuticaria etiam ad dominum reuertente, tenetur ad ſolutionem canonis, ſeu penſionis pro tempore futuro.*

9 *Mulier ſoluto matrimonio non tenetur ſtare contractui facto conſtante matrimonio, ſine conſenſu & authoritate mariti.*

10 *Obligari non valens, tenetur, ſiue is ſit pupillus, ſiue alius, quatenus locupletior factus eſt.*

11 *Verbis futuri temporis quando additur dictio*, omnimodo, *tunc eſt canon latæ ſententiæ.*

AVTH. Qui res.

ACquirens res Eccleſiæ citra titulum lucratiuum 1
ob omiſſas ſolemnitates, rem cum omni incremento medij temporis reſtituit, nec Eccleſiam, ſed alienantem pro pretio, & damnis obligatum habet. 2
Donatarius Eccleſiæ ad rei reſtitutionem cum fructibus tenetur. Creditor pignore Eccleſiaſtico vendicato contra dantem pignus, habet regreſſum, & actionem. Eccleſiæ rebus ſine debita ſolemnitate in em- 3
phyteuſim conceſſis, emphyteuta jure cadit, datum amittit, & ad ſolutionem incontinenti tenetur, omnibuſque actionibus priuatur. Colligunt Doctores citati *in l.* 1. *ſup. hoc tit. n.* 1.

Sed aduersùs eum, qui alienauit, habet.] Notatur 4
ad hoc, quod quando fit reuocatio alienationis rei Eccleſiaſticæ à bonæ fidei emptore, tunc fit pretij reſtitutio eidem emptori ab eo, qui vendidit, & ſic à Prælato, Felin. *in cap. cùm cauſa, num.* 27. *de ſentent. & re judicat.* & alij citati à Camill. Borrell. *in ſumma omnium deciſ. tom.* 1. *tit.* 15. *à num.* 67. ex quo prouenit, vt malæ fidei poſſeſſor pretium non recuperet, Alex. *conſil.* 5. *vol.* 3. Ioan. Baptiſta Coſta *de facti ſcient. & ignorant. cent.* 2. *diſt.* 22. *à num.* 17. Camill. Borrell. *dict. tit.* 15. *num.* 71. Si autem Prælatus, vel hæres 5
(ſi ille promiſit emptori euictionem) non ſit ſoluendo, tunc emptor bonæ fidei recurſum habebit contra

Eccleſiam,

Eccleſiam, quatenus eſſet facta locupletior, & non aliter, vt per hunc textum tenent Aym. Crauet. *conſil.* 272. *n.* 19. Franc. Marc. *dec.* 1076 *vol.* 1. Bonacoſ. *de aquitate canon. concl.* 13. Vincent. de Franch. *Neapol. decis.* 296. *n.* 4. Vant. *de nullit. tit. quoties & intra quod, num.* 54. quos refert & ſequitur Camill. Borrel. *dicto tit.* 15. *num.* 70.

6 *Creditor quoque reſtituta re pignorata.*] Notatur ad hoc, quod emphyteuſis Eccleſiaſtica nullo modo poteſt hypothecari, de quo vide Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.* 6. *num.* 60. *cum ſeq.* vbi contrarium defendit.

7 *Nec quod dedit, repetat.*] An de natura contractus emphyteutici ſit, vt aliquid pro ingreſſu detur? vide gloſſ. *verbo Emphyteuta, in cap. potuit, de locato.* Specul. *in tit. de locato, §. nunc aliqua, verſ.* 5. *num.* 5. Valaſc. *de jure emphyt. quaſt.* 10 *num.* 2. Camill Borrell. *in ſumma deciſ. tom.* 1. *tit.* 33. *num.* 10. Rebell. *de obligat. juſtis. part.* 2. *lib.* 13. *quaſt.* 7. *num.* 5. vbi negatiuè reſoluit.

8 *Immò ſtatim ſoluat,* &c.] Notatur ad hoc, quod emphyteuta, re emphyteuticaria etiam ad dominum reuertente, tenetur ad ſolutionem canonis, ſeu penſionis pro tempore futuro, vt per Boër. *deciſ.* 309. *num.* 1.

9 Notatur etiam ad hoc, quod mulier ſoluto matrimonio non tenetur ſtare contractui facto conſtante matrimonio ſine conſenſu, & authoritate mariti, & ſic poteſt hoc caſu venire contra factum proprium, vt per Tiraquellum *de iure mariti, gloſſ.* 8. *n.* 104.

10 In gloſſ. *Eum*, ibi, *tenetur Eccleſia, ſi locupletior eſt,* &c. Notatur quod ille, qui non poteſt obligari, tenetur tamen, ſiue is ſit pupillus, ſiue alius, quatenus locupletior factus eſt, vt per Tiraq. *de jure mariti gloſſ.* 1. *num.* 132.

11 In gloſſ. *Denegandus*, ibi, *ſtandi ipſo jure.* Notatur ad hoc, quod quando verbis futuri temporis additur dictio *omni modo*, tunc eſt cauſa latæ ſententiæ, vt per Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo reuertatur, num.* 88. *C. de reuocan. donat.* Roman. *ſing.* 1. *n.* 2. Matheſil. *ſing.* 111. *in princip.* Hippol. *in pract. §. aggredior, num.* 125. Farin. *fragment. crimin. p.* 2. *verbo Lex, num.* 122. quos refero *de diction. vſufreq. dict.* 239. *num.* 10.

SVMMARIVM.

1 *Domum ruinoſam reparationis cauſa ſub certo canone Eccleſia in emphyteuſim perpetuam concedere poteſt.*

2 *Prælatus poteſt ad meliorandum in emphyteuſim perpetuam concedere res Eccleſiæ incultas, & inutiles, modicique valoris.*

3 *Emphyteuſis Eccleſiaſtica concedi ſolita reuerſa ad dominium non debet concedi pro minore penſione, ſed conceſſio facienda eſt more ſolito, ſeruatis de jure ſeruandis.*

4 *Emphyteuſis renouatio eſt facienda illi, qui probauit melioramenta, niſi Eccleſia velit retinere pro ſe.*

5 *Appellatio datur, ſi renouatio emphyteuſis fiat extraneo, & proximior poteſt petere vt extraneus inueſtitus remoueatur.*

6 *Inueſtitura conceſſa filiis poſt lineam finitam, cenſetur renouatio, non autem noua conceſſio, etiam quod in renouatione ſit dictum,* & de nouo concedimus.

7 *Titulus renouationis emphyteuſis nouus dici non poteſt, ſed prioris tituli conceſſi renouatio.*

8 *Emphyteuſis renouatio regulanda eſt juxta terminos inueſtituræ antiquæ.*

9 *Eccleſia non tenetur renouare emphyteuſim proximioribus hæredibus, aut deſcendentibus accipientis, finitis generationibus, ad quas conceſſa fuit, quando ipſa Eccleſia pro ſe retinere illam nollet.*

10 *Emphyteuſis in infinitum concedi poteſt, hoc eſt, pro accipiente & omnibus hæredibus ſuis.*

11 Auth. de non alienan. §. emphyteuſim, collat. 2. *corrigitur per hunc text.*

12 *Emphyteuſis ſi diminuta ſit ob cladem, ſterilitatem, vel quid ſimile, tertia tantum pars illius eſt ſoluenda.*

AVTH. Si quis ruinas.

DOmum ruinoſam reparationis cauſa ſub certo ca- r
none Eccleſia in emphyteuſim perpetuam concedere poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *ſup hoc tit. n.* 1.

Ex hoc text. colligitur res Eccleſiæ ruinoſas incul- 2
tas, & inutiles, modicique valoris poſſe per Prælatum ad meliorandum in emphyteuſim concedi perpetuam, vt per Gam. *Luſit. dec.* 323. *n.* 1. Anton. Fab. *in ſuo Codice, lib.* 4. *tit.* 38. *definit.* 7. *poſt med. vol.* 1. Bened. Capoph. *in repet. extrauag. Ambitioſæ, fallent.* 21. 24. *&* 26. quos refert Camill. Borrell. *in ſum. omnium deciſ. part.* 1. *tit.* 15. *num.* 528. per ea quæ tradit Afflict. *deciſ.* 129. *num.* 14. vbi Cæſ. de Vrſil. *in annotat. à num.* 15.

Vt penſio diminuatur, &c.] Aduerte quod emphy- 8
teuſis Eccleſiaſtica concedi ſolita reuerſa ad dominium non debet concedi pro minori penſione, ſed conceſſio facienda eſt more ſolito, ſeruatis de jure ſeruandis, maximè ſi à principio vt ſterilis conceſſa fuiſſet, & poſtmodùm facta eſt fructuoſa, vel pretioſa, & reuerſa eſt ad Eccleſiam, quia conceſſio illius cum debitis ſolemnitatibus facienda erit. Ita Benintend. *Bonon. dec.* 13. *n.* 8. Cavalc. Fiuizan. *dec.* 29. ſiue 73. *num.* 58. *& dec.* 30. ſiue 74. *n.* 10. *vol.* 2.

De renouatione emphyteuſis facienda illi, qui pro- 4
bauit melioramenta, vide Valaſc. *conſ.* 101. *n.* 4. Gam. *dec.* 41. *n.* 3. Cald. Pereira *de renou. emphyt. q.* 8. *n.* 19. *& in comment. ad §. ſed hæc, Inſtit. de inoff. teſtam. cap.* 2. *num.* 82. Quando autem Eccleſiaſtica emphyteuſis eſſet finita, & Eccleſia nollet pro ſe retinere, tenebitur inueſtire proximiores: Bart. *in l.* 1. *§. permittitur, num.* 1. *ff. de aqua quotid. & æſt.* Roman. *conſ.* 22. *n.* 5. Alex. *conſ.* 80. *num.* 17. *&* 20. *lib.* 1. Dec. *conſ.* 13. Pariſ. *conſ.* 26. *num.* 1. *lib.* 1. Verall. *deciſ.* 304. *part.* 1. Villalob. *in ærario commun. opin. verbo Emphyteuſis, à n.* 49. aliàs *à num.* 100. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.* 2. *lib.* 22. *tit.* 35. *num.* 1. & in noſtro Luſitaniæ Regno comprobatiſſimum dicit Gam. *d. deciſ.* 41. *à princip.* & omninò vide *n.* 5. Valaſc. *conſ.* 101. *n.* 157. Cabed. *part.* 1. *dec.* 203. Cald. Pereira *de renouat. q.* 8. *n.* 2. vbi *à num.* 16. hoc dictum Bartoli ampliat, etiamſi dominus directus velit emphyteuſim ad ſe reuerſam ſibi & ſuis ſucceſſoribus retinere: quod etiam iterum aſſerit poſt *quaſt. forenſ. conſ.* 46. *n.* 3. *cum ſeqq.* Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 484. Rebell. *de obligat. juſtit. p.* 2. *lib.* 13. *q.* 19. *per tot.*

Et quamvis hæc opinio procedat ex æquitate, at- 5
tamen ſi Eccleſia non vult retinere pro ſe, injuriam facit proximioribus. Roman. *conſ.* 22. *num.* 5. Alex. *d. conſ.* 80. *num.* 10. *&* 20. *lib.* 1. Pariſ. *conſ.* 29. *n.* 1. *lib.* 1. etiam fœminis, etiam quod non ſint comprehenſæ in prima inueſtitura, modò pacta primæ inueſtituræ non alterentur, Bero. *conſ.* 98. *&* 99. *lib.* 1. Marescot. *variar. reſol. lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 5. Rot. *in Imolen. bonorum*, 18. *Iunij* 1618. coram Reuerend. D. Coccino Decano: & datur appellatio, & proximior poteſt petere vt extraneos inueſtitus remoueatur, Rip. *in l.* 1. *num.* 10. *ff. de priuil. cred.* Alciat. *in l. ſi mihi & Titio, n.* 31. *ff. de verb. oblig.* Gozadin. *conſ.* 39. *n.* 21. Card. Mantic. *dec.* 10. *n.* 9.

6 Et licèt iſtam renouationem vocet nouam inueſtituram Angel. Aretin. *conſ. 41. num. 13. verſ. his non obſtantibus*, tamen in puncto quod non ſolùm renouata dicatur illa conceſſio, vel locatio, quæ ſemper vna eſt, vt per Butr. & alios *in cap. 1. de precar.* ſed etiam illa, quæ jam finita eſt, & extincta, iterumque eidem, aut conſorti, ſeu filiis conceditur, vt eſt text. & ibi gloſſ. *in cap. 2. de feudis*, & Imol. ac alij per gloſſ. *in cap. ſatis, 14. quæſt. 2. & in cap. 2.* per text. *ibi, de donat.* Bero. *conſ. 116. num. 21. vol. 1.* Cald. Pereira *de renou. emphyt. q. 2. n. 16.* Et in terminis de inueſtitura conceſſa filiis poſt lineam finitam, quod cenſeatur renouatio, non autem bona conceſſio, tenet Batt. *in l. ſi mihi & Titio, in princ. num. 7.* & ibi etiam Alex. *ff. de verb. oblig.* & quod dicatur antiqua emphyteuſis quando filiis renouatur ob lineam finitam, ſecus ob delictum, Bero. *conſ. 122. n. 23. vol. 3.* Cald. *d. tract. de renouat. emphyt. cap. 4. num. 18. cum ſeqq.* Et hæc procedunt etiam quod in renouatione ſit dictum, *& de nouo concedimus*; quia nihilominus non immutatur natura conceſſionis antiquæ, ita vt ſemper iſta cenſeatur renouatio, non autem noua conceſſio. Caſſad. *dec. 1. de confirm. vtili*, Alciat. *in d. l. ſi mihi & Titio, num. 27. verſ. quod Bart. ff. de verb. ſignif.* Rota *in Tuden. juriſdictionis de Tudela, 1. Aprilis* 1587. coram Card. Blanchet-
7 to. Et hinc ſequitur, quod titulus renouationis emphyteuſis nouus dici non poteſt, ſed prioris tituli conceſſi renouatio. Curt. Sen. *conſ. 48. num. 46.* Felin. *in cap. de cauſis, n. 1. de offic. deleg.* Valaſc. *de jure emphyt. q. 11. num. 15. ad fin.* Gama *dec. 222. num. 7.* Cald. Pereira *d. tract. de renouat. emphyt. q. 3. n. 1.* vbi *n. 2.* poſt
8 infinitos, quos allegat, dicit quod renouatio emphyteuſis regulanda eſt juxta terminos inueſtituræ antiquæ, de quo etiam Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 22. tit. 9. n. 6.* Menoch. *conſ. 54. num. 47.*

9 Diximus ſuprà eo caſu teneri Eccleſiam renouare emphyteuſim proximioribus hæredibus, aut deſcendentibus accipientis, finitis generationibus, ad quas conceſſa fuit, quando ipſa Eccleſia pro ſe retinere illam nollet, quod modò declarandum eſſe exiſtimo, ne procedat in noſtro Luſitaniæ Regno, vbi ſeruat praxis, quod Eccleſia etiam hoc caſu teneatur renouare, licèt in inueſtitura ſit appoſita clauſula conſueta, quod finitis generationibus liberè ad ipſum dominum, ſeu Eccleſiam cum melioramentis reuertatur: ita Cald. Pereira *d. tract. de renou. quæſt. 8. num. 18.* quam quidem praxim juſtiſſimam minimè carere ratione atteſtatur Valaſc. *conſ. 123. in fine*, quod ſcilicet nociuum eſſet bono communi totius Regni pactum, quo renouatio excluditur, quia peteret ciuilis Reſpubl. ſi domini directi, vt ſunt Magnates & Eccleſiæ, ad quas maxima pars bonorum Regni pertinet, finitas emphyteuſes ſibi poſſent retinere, cui malo concludit ſupremum Senatum occurrere voluiſſe; judicando renouationem eſſe concedendam, non obſtantibus quibuſcumque clauſulis, quamvis antiquioribus temporibus fuerit aliter judicatum, vt fatetur idem Valaſc. *de jure emphyt. q. 25. num. 19.* Anton. Gam. *dec. 76. & deciſ. 326. in fine.*

10 In gloſſ. *Dentur*, ibi, *dic in infinitum*. Notatur ad hoc quod concedi poteſt emphyteuſis in infinitum, hoc eſt, pro accipiente, & omnibus hæredibus ſuis, vt per Cald. Pereira *quæſt. forenſ. q. 10. n. 1.*

11 In eadem gloſſ. ibi, *& corrigatur illa*, de non alien. &c. Notatur ad hoc, quod *auth. de non alienan. §. emphyteuſim, collat. 2.* dum probat emphyteuſim non poſſe concedi niſi pro accipiente filio, & nepote, corrigitur per hunc text. & ſequentem, probantem poſſe concedi emphyteuſim in perpetuum, intelligendo vbi interuenerint debitæ ſolemnitates, quia iis concurrentibus, valebit emphyteuſis perpetua, cùm tunc poſſint res omninò alienari juxta reſolutionem Angeli *in §. adeò, n. 4. Inſtit. locati*, Alex. *conſ. 489. n. 16. lib. 2.* Socin. *conſ. 266. n. 33. lib. 2.* quos refert, & ſequitur Cald. Pereira *d. q. 10. n. 3. prope fin.*

In gloſſ. *Tertiam partem*. Notatur ad hoc, quod ſi diminuta ſit emphyteuſis ob cladem, ſterilitatem, vel quid ſimile, tertia tantùm pars illius eſt ſoluenda, vt per Cald. Pereira *quæſt. forenſ. q. 10. n. 9.* vbi reſpondet ad Auth. ſequentem. 12

SVMMARIVM.

1 *Eccleſiæ res in emphyteuſim perpetuam in præſentia Prælati, & Capituli, & omnium intereſſe habentium conſenſu datur, vt quàm minimum fieri poſſit, redditus nonniſi vltra ſextam partem minuantur.*

2 *OEconomus & gubernatores Eccleſiæ, in penſione & canone Eccleſiaſticæ emphyteuſis quid congruum ſit, attendere & ſpectare debent.*

3 *Remiſſio ob ſterilitatem an fiat in emphyteuſi.*

4 *Eccleſiæ res emphyteuticanda eſt cum juſta & æquali penſione ſoluenda.*

5 *Valor æſtimandus reſpectu fructuum magis quàm rei ipſius.*

6 *Emphyteuta Eccleſiæ, licèt non poſſit allegare ſterilitatem, tamen emphyteuta priuati poteſt eam allegare.*

7 *Æſtimatio juſta rei illa dicitur, quæ ex penſionibus viginti annorum conſtituitur.*

Avth. Perpetua quoque.

IN emphyteuſim perpetuam res Eccleſiæ in præſentia Prælati, & Capituli, & omnium intereſſe habentium conſenſu datur hac lege, vt quàm minimum fieri 1
poſſit, redditus non niſi vltra ſextam partem minuantur. In penſione verò & canone Eccleſiaſticæ emphyteuſis œconomus, & gubernatores Eccleſiæ quid congruum ſit, attendent, & ſpectabunt, & huiuſmodi penſio non ex pretio rei in emphyteuſim datæ, ſed ex æquo & congruo vſu æſtimanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. ſup. hoc tit. n. 1.*

In ſextam partem.] Non ſeruatur ex conſuetudine hodierna, ſecundùm Alexand. *conſ. 29. n. 6. lib. 5.* 2

Aut ſi ob cladem diminuta, &c.] An in emphyteuſi fiat remiſſio ob ſterilitatem? vide Cottam *in memor. verbo Emphyteuta 9.* Mozz. *de contract. tit. de locato, cap. de accidentalibus locat. num. 50.* Valaſc. *de jure emphyt. q. 27. n. 7. 11. & 13. & q. 29. n. 24.* Morla *in emporio juris, p. 1. tit. 10. q. 1. n. 22. verſ. non obſtat*, Cardoſ. *in praxi judicum, verbo Emphyteuſis, n. 34.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 22. tit. 2. n. 22.* D. Barboſa *in l. diuortio, §. fin. p. 1. n. 70. ff. ſoluto matrim.* Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib. 1. q. 10. num. 8. & de empt. & vendit. cap. 2. num. 8.* 3

Res ſubtiliter æſtimanda, &c.] Notatur ad hoc, quod res Eccleſiæ emphyteuticanda eſt cum juſta & æquali penſione ſoluenda, vt per Gam. *Luſit. dec. 49. n. 1.* Surd. *dec. 198. n. 22.* Fachin. *controu. lib. 1. c. 89.* Caſtill. *quotid. lib. 4. p. 1. c. 13. n. 31.* 4

Notatur etiam ad hoc, quod valor æſtimandus eſt reſpectu fructuum magis quàm rei ipſius, vt per Tiraq. *de retractu conuent. §. 24. gloſſ. 1. n. 9.* 5

In gloſſ. *Sextam partem*, ibi, *priuatus remitteret totum*. Notatur ad hoc, quod licèt emphyteuta Eccleſiæ non poſſit allegare ſterilitatem, tamen emphyteuta priuati poteſt eam allegare, vt per Cald. Pereira *qq. forenſ. lib. 1. q. 10. n. 8.* 6

In gloſſ. *Iuſta*, ibi, *quæ eſt collecta in viginti annis, contineat rei æſtimationem*, &c. Notatur ad hoc, quod juſta rei æſtimatio illa dicitur quæ ex penſionibus viginti annorum conſtituitur, de quo vide Cæpol. *in tract.* 7

de

de ſimul.contract.n.32. Cou. *lib.3.var.c.6.n.5.* Joſeph. Lodov. *Peruſ.dec.63.n.14.* Pinel. *in l.2.C. de reſcind. vendit. part.3. cap.4. n.29.* Tiraq. *de ret. actu lig. §.1. gloſſ.6. num.18.& 19.* Menoch. *conſ.343. num.24. & conſ.35.n.208.* Gem. *de vſuris commento 2.§.5.n.117.* Surd. *de aliment.tit 9.q.41.n.2.* Valaſc. *de jure emphyt. q.11.n.2.* Brunor. à Sole *in locis communib.verbo Contractus 2.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap.9.n.79.* Cardoſ. *in praxi judicum, verbo Pretium, num.4.* Molin. *de iuſtit. tract.2.diſp.452.verſ.quod attinent,* Cardin. Mantic. *de tacitis,& ambig.conuent.lib.4.tit.20.n.12.& lib.5.tit.2. n.15.* Bern. Græv. *ad pract. Cameræ Imper.lib.2.concl.2. conſid.7.requiſ.4.* Cald. Pereira *quaſt. forenſ.lib.1.q.10. n.10.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.545. n.13.& vlt. & cap.752. n.47.* & alios per me citatos *in votis deciſivis canon. voto 10. n.12.*

SVMMARIVM.

1 *Permutatio pro re æquali, majori, vel meliori, exposcente id Principe, aut Republ. non eſt Eccleſiæ prohibita.*

2 *Eccleſiæ res quæ non poſſunt alienari ſine ſolemnitatibus requiſitis, poſſunt permutari cum alio majori, meliori, vel æquali.*

3 *Eccleſiæ res deterior non fit, quando res æquè bona permutatur.*

4 *Permutatio non prohibetur, prohibita alienatione, quando permutatio fit cum re maiorem afferente vtilitatem, vel commoditatem.*

Avth. Sed & permutare.

1 PErmutatio pro re æquali, majori, vel meliori, exposcente id Principe, aut Republ. non eſt Eccleſiæ prohibita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. ſup. hoc tit. n.1.*

2 Probat hic text. quod res Eccleſiæ, quæ non poſſunt alienari ſine ſolemnitatibus requiſitis, poſſunt permutari cum alia majori, meliori, vel æquali, quia vbi fit permutatio de alia re, quæ non ſit deterior, Eccleſia damnum non patitur, vt per Curt. jun. *in tract. de feudis, p.4.q.11.num.12.* Caſtr. *lib.1.conſ.270.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig.conuent. lib.25. tit.4. n.9.* vbi *num.10.* conſiderat hunc text. ſpecialiter loqui de Principe, Cald. Pereira *de extinct. emphyteuſis, cap.5.*

3 *n.36. in fine,* vbi ait hujus text. deciſionem procedere, quia non fit deterior res Eccleſiæ, quando res æquè bona permutatur. Tiraq. *ad leges connub. gloſ.8. n.63.* Rebuff. *de alienat.rerum Eccleſiæ, n.34.& 60.* Redoan. *de rebus Eccleſ. non alien. rub. de cauſa vtilit. n. 185.* Decian. *conſ.121.n.56.lib.3.* Vincent. Fuſar. *de ſubſtitut. quaſt.130. n.6.*

4 Nam licèt alienationis appellatione comprehendatur permutatio, latè ſumpto vocabulo, vt dixi *in collect. ad l. fin. C. de rebus alien.* Nihilominus tamen quando permutatio fit cum re maiorem afferente vtilitatem, vel commoditatem, non prohibetur prohibita alienatione, vt reſoluunt Natta *conſ.470. n. 5.* Socin. jun. *conſ.28. num.8. lib.2.* Cephal. *conſ.719. num.20. lib.5.* Decian. *conſ.55. dub.2. & conſ. 57. libr. 3.* Menoch. *conſ.1141.num.26.* Petra *de fideicom. q.8. n.525. cum ſeqq.* Pereg. *de fideicom.art.40. n.31.cum ſeqq.* Cardin. Mantic. *d.tit.4.* Redoan. *de rebus Eccleſ.non alien.q.2. cap.4.* Honded. *conſ.58. n.32. lib.1.* Fuſar. *d.q.530. à num.4. cum multis ſeqq.* vbi multipliciter limitat: ego ipſe *in tract.de appellativ. verbor. vtriuſque iuris ſignif. appell.14. n.7.*

SVMMARIVM.

1 *Permutatio mutua Eccleſiaſticorum bonorum, conſenſu omnium intereſſe habentium facta, rata eſt.*

2 *Permutatio inter Rectores Eccleſiarum de bonis Eccleſiaſticis licitè fieri poteſt abſque Sedis Apoſt. beneplacito, & conſenſu.*

Avth. Item ſibi.

MVtua Eccleſiaſticorum bonorum permutatio conſenſu omnium intereſſe habentium facta rata eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. ſuprà hoc tit. n.1.* 1

Nota quod permutatio inter Rectores Eccleſiarum de bonis Eccleſiaſticis licitè fieri poteſt abſque Sedis Apoſt. beneplacito, & conſenſu, vt per Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſ. deciſ.74. in 1. edit.* aliàs *reſol.62. in 2. edit. & dec.58 in 1. edit.* aliàs *reſol. 35. in 2. edit.* meipſum *de offi.io,& poteſt. Epiſcopi p 3.alleg 95. num.55. & 56.* vbi *n.47.* aſſero text. *in c.caſellas. 10. q.2.& in c.ſine exceptione.12.q.2. Extravag. Ambitioſæ, de rebus Eccleſ. non alien.* procedere tantùm in permutationibus faciendis cum ſæcularibus, ne bona Eccleſiæ profanis vſibus applicentur; & tandem ibi refero ex Aloyſ. Riccio in praxi ſeruari contrarium, hoc eſt, aſſenſum Apoſt. requiri in hujuſmodi permutatione. 2

SVMMARIVM.

1 *Prædium inutile propter onus fiſcale Eccleſia alienare poteſt, debita ſolemnitate obſeruata.*

2 *Prædia, quibus tributum nominatim impoſitum eſt, cum illo onere ad Eccleſiam tranſeunt; nouum tamen tributum abſque ſuperiori obſervatione imponi non poteſt.*

3 *Vtilitas ſine neceſſitate ſufficit in Eccleſia ad diviſionem.*

Avth. Item prædium.

PRædium inutile propter onus fiſcale Eccleſia alienare poteſt, debita ſolemnitate obſeruata. Colligunt ex Ord. Doctores citati *in l.1. ſup. hoc tit.n.1.* 1

Collige ex text. quod prædia, quibus tributum nominatim impoſitum eſt, cum illo onere ad Eccleſiam tranſeunt, nouum tamen tributum abſque ſuperiori obſervatione imponi non poteſt, vt per Capyc. *dec.113.* Vinc.de Franch. *Neapol. dec.9. n.5.* Palat. *in praxi Theolog.lib.2.c.2.* Valaſc. *de iure emphyt.q.17.n.7.* quos refert, & ſequitur Morla *in emporio iuris, p.1.tit.1. de legibus, q.17. n.23.* vbi ait ita interpretandum eſſe textum in præſenti, & alia ad hanc materiam opportuna dixi *in collect.ad l.placet 5. ſup.hoc tit.* 2

Niſi vt immunitas, &c.] Notatur ad hoc, quod in Eccleſia vtilitas ſine neceſſitate ſufficit ad diviſionem, vt per Sarmien. *de redditibus Eccleſ.p.1.cap.2.n.24.* 3

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuta rei Eccleſiaſticæ non ſoluta penſione per biennij ſpatium emphyteuſi privatur.*

2 *Emphyteuta pro reddita emphyteuſi deteriore expellitur, ad integram ſolutionem canonis cogitur, damna reſtituere tenetur, impenſas ſub prætextu meliorationum non repetit.*

3 *Emphyteuſis differt à locatione.*

4 *Emphyteuta ſi rem emphyteuticam deteriorem fecerit, iure optimo poteſt expelli, ſive emphyteuſis*

ſit Eccleſiaſtica, ſive priuatorum, vt num. 5.

6 *Emphyteuta rem emphyteuticam deteriorem faciens poteſt expelli, etiamſi pactum fuerit conventum quod ille non poſſit expelli.*

7 *Emphyteuta, qui arbores frugiferas cadit, expelli poteſt.*

8 *Vſufructuarius, qui res fructuarias deterieraverit, aut virides & fructiferas arbores inciderit, expelli poteſt, & ius vſusfructus amittit.*

9 *Colonus, & conductor ſi arbores frugiferas cadat, à jure ſuo cadit, & de damno dato tenetur.*

10 *Emphyteuta, qui malè verſatur in vna re ex pluribus ſimul ſibi in emphyteuſim conceſſis, omnibus eſt priuandus.*

11 *Deterioratio, propter quam emphyteuta expelli poteſt, debet eſſe notabilis, perpetua, culpabilis, & fraudulenta.*

12 *Lex quando aliquid conſtituit, & principaliter reſpicit commodum priuatorum, tacitam habet conditionem, ſi is, de cuius vtilitate agitur, ita velit.*

13 *Syluam caduam emphyteuta poteſt incidere, quia non intelligitur fundum facere deteriorem.*

14 *Sylua cadua illa dicitur, quæ cùm exciſa eſt, renaſcitur.*

15 *Emphyteuta incidens arbores non caduas pro reparatione fundi, ſeu villa, expelli non poteſt.*

16 *Emphyteuta ſuccidens arbores fructiferas ad domum ædificandam, non eſt expellendus.*

17 *Emphyteuta incidens arbores opacas, ſeu denſas, qua fieret fundus fructuoſior, expelli non poteſt.*

18 *Emphyteuta ſi loco arborum exciſarum alias ſubſtituat, expelli non poteſt.*

19 *Emphyteuta qui extirpauit oliuetum, vt vineam plantaret, non incidit in commiſſum.*

20 *Emphyteuta deteriorans non eſt expellendus, ſi expreſſe conuenerit, quod non poſſit expelli, etiamſi rem deteriorem fecerit.*

21 *Emphyteuta canonem per biennium non ſoluens, à ſuo iure cadit in commiſſum.*

22 *Dominus directus poteſt emphyteutam per biennium penſionem non ſoluentem expellere, & penſiones ſimul petere quando incepit ab expulſione.*

23 *Emphyteuta qui malè verſatur in parte, & in parte melior auerit rem emphyteuticam, non poteſt opponere compenſationem meliorationis ad excuſandum ſe à caducitate.*

24 *Fructus preceptos poſt caducitatem reſtituit emphyteuta.*

25 *Emphyteuta qui incidit in commiſſum, amittit meliorationes.*

Avth. Qui rem.

1 Emphyteuta rei Eccleſiaſticæ non ſoluta penſione per biennij ſpatium, emphyteuſi priuatur. Idem
2 emphyteuta pro reddita emphyteuſi deteriore expellitur, ad integram ſolutionem canonis cogitur, damna reſtituere tenetur, impenſas ſub prætextu meliorationum non repetit. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. ſuprà hoc tit. n. 1.*

3 *Conductam, vel in emphyteuſim acceptam.*] Ergo emphyteuſis differt à locatione, de quo vide Clar. *in §. emphyteuſis, quaſt. 26.* Valaſc. *de iure emphyt. q. 11. ad fin.* P. Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 445. verſ. hinc oritur.* Rebell. *de oblig. inſtit. p. 2. lib. 9. q. 1. ſect. 1. n. 4.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 1. n. 18. & quaſt. forenſ. q. 31. n. 16.*

4 *Fecerit deteriorem.*] Notatur ad hoc quod ſi emphyteuta rem emphyteuticam deteriorem fecerit, iure optimo poteſt expelli, quia facit contra propriam naturam contractus, quæ talis eſt, vt qui emphyteuſim ſuſcepit, rem ipſam meliorem reddere debeat. Ita Menoch. *conſ. 13. n. 4. & conſ. 372. n. 30.* Ioſeph. Ludov. *Peruſ. dec. 22. & 94.* Burſat. *conſil. 71. n. 4. lib. 1.* latè Corbul. *in tit. de cauſa priuationis ob rei deteriorationem, a n. 1.* Pinel. *in l. 1. C. de reſcind. vendit. p. 2. cap. .. n. 40. verſ. idem in emphyteuta,* Surd. *dec. 102. n. 7.* Fachinæ *lib. 3. controverſ. cap. 16.* Mynſing. *cent. 1. obſerv. 86.* Gail. *lib. 2. obſerv. 67. num. 7.* Cenc. *ad Decretal. collect. 144. num. 23. & 24.* Valaſc. *conſult. 50.* D. Barboſ. *in l. diuortio, § ſi fundum, n. 15. cum ſeqq. ff. ſoluto matrim.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 22. tit. 23.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verb. emphyteuſis, n. 9.* Cald. Pereira *quaſt. forenſ. lib. 2. quaſt. 11. n. 10.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 25. num. 548.* Hermoſilla *ad gloſ. 1. l. 15. tit. 5. p. 5. tom. 2. fol. 79. num. 72. cum ſeqq.*

Amplia primò vt locum habeat non ſolùm in emphyteuſi Eccleſiaſtica, de qua loquitur text. *in præſenti,* ſed etiam priuatorum, quia eadem eſt ratio, vt benè reſoluit Cardin. Mantic. *d. tit. 29. n. 3* vbi *n. 4.* extendit etiam ad caſum quo emphyteuta rem emphyteuticam deteriorem fieri patiatur. 5

Amplia ſecundò vt locum habeat, etiamſi pactum fuerit conuentum, quod emphyteuta non poſſit expelli, quia tacitam habet conditionem, ſi ex parte ſua facit quod debet, ex eodem Mantic. *d. tit. 29. n. 15.* 6

Amplia tertiò in emphyteuta, qui arbores frugiferas cædit, de quo vide Chaſſan. *in conſuet. Burgund. rubr. 4. §. 7. n. 18.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis matern p. 2. n. 60.* Franc. Marc. *dec. 552.* Clar. *in §. emphyteuſis, q. 26.* Nauarr. *in man. cap. 17. n. 193.* Rebuff. *in l. ſylua cadua, ff. de verbor. ſignific. pag. 173.* Burſat. *conſil. 91. n. 3. lib. 1.* Surd. *dec. 216. n. 9.* Ioan. Garcia *de expenſ. cap. 11. n. 34.* D. Barboſ. *in l. diuortio, §. ſi fundum, n. 15. & 16. ff. ſoluto matrimon.* Quarant. *in ſum. Bullarij, verb. Alienatio, num. 33. pag. 25.* 7

Amplia quartò in vſufructuario, qui ſi res fructuarias deteriorauerit, aut virides, & fructiferas arbores inciderit, expelli poteſt, & jus vſusfructus amittit, de quo Roland. *conſ. 49. n. 12. & ſeq. lib. 2.* Tiraquell. *de retractu, tit. 2. §. 3. gloſſ. 1. n. 22.* Petr. Greg. *ſyntagm. iuris part. 1. lib. 4. cap. 3. de vſufructu, n. 15. & 16.* Ioſeph. Ludov. *Peruſ. dec. 22. n. 5.* Caualcan. *dec. 32. n. 40. p. 1.* Mieres *de maioratu, p. 4. quaſt. 39. num. 5.* Craſſ. *in §. Legatum, q. 33. in princip.* D. Barboſ. *in d. §. ſi fundum, n. 17. & 18.* Caſtill. *lib. 1. de vſufructu, c. 21. per tot.* & præcipuè *à n. 9.* Cald. Pereira *qq. forenſ. lib. 1. q. 11. n. 10.* aſſerentes textum *in præſenti* extendendum ad vſufructuarium, quia quamvis loquatur in emphyteuta, fortiori ratione procedere debet in vſufructuario, cùm ius eius debilius ſit iure emphyteutæ. 8

Amplia quintò in colono, & conductore, qui ſi arbores frugiferas cædat, à jure ſuo cadit, & de damno dato tenetur, vt per Caroc. *de locato, gradu 4. accident. q. 7. n. 5. & 6.* & Menoch. *conſ. 130. n. 4. & ſeq. & de arbitr. caſu 78. n. 3.* Ioſeph. Ludou. *Peruſina dec. 94. part. 2.* Cauale. *decis. 44. n. 72. in princip. p. 1.* Caſtillo *d. lib. 1. de vſufructu, cap. 21. n. 10.* 9

Amplia ſextò, ſeu potiùs declara in emphyteuta qui malè verſatur in vna re ex pluribus ſimul ſibi in emphyteuſim conceſſis, vt omnibus priuandus ſit. Ita Tiraq. *de retractu lig. §. 23. gloſ. 1. n. 1.* Ioſeph. Ludov. *Peruſ. dec. 22. n. 6.* Caſtill. *d. lib. 1. de vſufructu, cap. 24. n. 24.* Rebell. *de oblig. inſtit. p. 2. lib. 13. q. 3. n. 4.* Martin. Monter. à Cueua *cauſarum ciuilium Regni Aragonia dec. 5. n. 68. & ſeq. & n. 74. cum ſeqq.* ponit rationem diſcriminis cur emphyteuta ſi malè verſatur in parte, cadat in totum, & pro parte alienando cadat tantùm pro parte. 10

Aduertendum tamen eſt, quod ad hoc quod emphyteuta, & cæteri propter rei deteriorationem, vel arborum inciſionem poſſint expelli, & cadant à jure, &c. non ſufficit quælibet deterioratio, ſed neceſſaria eſt notabilis & non modica deterioratio, item perpetua, culpabilis & fraudulenta: de quo vide Iacob. Mandel. de 11

Alba

Alba *conſ.55. n.6. lib.1.* Maluaſ. *conſ.38. n.8. vol.2.* Caualcao. *de vſufructu mulieri relicto, num.157.* Surd. *deciſ.101. n.9.* Joſeph. Ludov. *dec.22. n.21. & dec.94. n.10.* Menoch. *de arbitr. caſu* 78. *n.8.* Gam. *dec.17. n.1.* Joan. Garc. *de expenſ. cap.11. n.14. in fine,* D. Barboſ. *in d. §. ſi fundum, num.20. verſ. & tenebis menti.* Valaſc. *conſ.50. num.6.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.152. num.1.* Caſtil. *de cap.21. n.18.* Card. Mantic. *d. lib.2. tit.19. num.19.* vbi hinc ſubdit, quod ſi emphyteuta duas tantùm arbores ſucciderit, quod non poſſit expelli, quia modicum intelligitur detrimentum: at verò ſi in inſtrumento emphyteuſis dictum ſit, quod res conceditur ad meliorandum, non ad deteriorandum, hoc debet intelligi etiam de leui deterioratione, ne pactum ſit inutile.

12 Deinde aduertendum eſt, reſolutionem ſuprà dictam cum ſuis ampliationibus procedere, ſi ipſe dominus voluerit; nam quando lex aliquid conſtituit, & principaliter reſpicit commodum priuatorum, tacitam habet conditionem, ſi is, de cuius vtilitate agitur, ita velit, vt per Card. Mantic. *d. lib.22. tit.16. n.17. & 18.* vbi *n.22.* ſubdit etiam procedere quando deterioratio facta eſt circa ipſam rem, vt eſt inciſio arborum, quæ perpetuam reſpicit vtilitatem ipſius rei, aliud verò dicendum, ſi fructus tantùm reſpiciat, quia non pertinet ad perpetuam rei vtilitatem, ſed ad commodum ipſius emphyteutæ.

13 Limita primò, vt non habeat locum in ſylua cædua, quam emphyteuta poteſt incidere, quia non intelligitur fundum facere deteriorem: de quo vide Rebuff. *in l. ſylua cædua, ff. de verbor. ſignif.* Connan. *comment. juris ciuilis lib.4. cap.1. n.4. & 5.* Pinel. *in leg.1. C. de bonis mat. part.2. n.59.* Mieres *de maior. p.4. q.39. num.5.* Craſſ. *§. legatum, q.33. verſ. at verò quærimus,* D. Barboſ. *in d. §. ſi fundum, n.3.* Gutier. *de tutel. part.3.*
14 *cap.27 n.9.* Card. Mantic. *d. tit.29. n.30.* vbi *num.31.* tenet ſyluam cæduam illam dici, quæ cùm exciſa eſt, renaſcitur: & è contra non cædua dicitur, quæ ſi fuerit exciſa, non renaſcitur. Hermoſil. *ad leges Partita, tom.2. fol.76. n.73.*

15 Limita ſecundò in emphyteuta, qui incidit arbores non cæduas pro reparatione fundi, ſeu villæ, de quo vide Tiraq. *de retractu conuent. §.3. gloſſ. vnica, n.29.* Corbul. *in tract. de cauſis ex quibus emphyteuta iure ſuo priuetur, cauſa 10. num.4. cum ſeqq.* Menoch. *conſ.13. num. fin.* Maluaſ. *conſ.38. n.5. lib.1.* D. Barboſa *in d. §. ſi fundum, n.20. & in §. ſi vir, à n.31.* Card. Mantic. *d. tit.29. n.33.*

16 Limita tertiò in emphyteuta ſuccidente arbores fructiferas ad domum ædificandam, quia in eo admittitur compenſatio, ſi fecit partem eiuſdem rei meliorem, & alteram deteriorem, vt per Card. Mantic. *d. tit.29. n.36.* ſecus dicit in vſufructuario.

17 Limita quartò ſi exciſis arboribus fieret fundus fructuoſior, quàm eſſet antea, veluti ſi inciderentur arbores opacæ, vel denſæ: de quo vide Tiraq. *de retract. conuent. §.3. gloſſ. vnic. n.27. & 28.* Molin. *de primog. lib.1. c.22. n.5.* Joan. Garc. *de expenſis cap.14. n.11. & cap.16. n.41.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.457. verſ. ex dictis.* Hermoſilla *d. tom.2. fol.76. n.75.* vbi refert Bobadil. *lib.3. c.8. n.84. & lib.5. c.6. n.21. circa fin.*

18 Limita quintò, ſi loco arborum exciſarum alias ſubſtituat, de quo vide Joſeph. Ludov. *Peruſ. dec.94.* D. Barboſa *in d. §. ſi fundum, n.18. & 19.* Rebell. *de oblig. iuſtit. lib.13. q.4. n.1.* Steph. Grat. *diſcept. forenſ. c.21. n.33.*
19 Valaſc. *conſ.50. n.7.* vbi *à princ.* reſoluit non incidere in commiſſum qui extirpauit oliuetum, vineamque plantauit. Hermoſil. *d. tom.2. fol.76. n.74.*

20 Limita ſextò, niſi expreſsè convenerit emphyteuta quod non poſſit expelli, etiamſi rem deteriorem fecerit, quia in iis, quæ non reſpiciunt publicam læſionem, ſed priuatam vtilitatem, vnuſquiſque poteſt paciſci, & renuntiare fauori ſuo, vt per Card. Mant. *d. tit.29. n.37.* vbi intelligit quando rem deteriorem fecerit ex culpa leui, vel lata, non etiam ſi dolo verſatus fuerit.

Aut emphyteuticum canonem per biennium non ſolverit, &c.] De hac materia ſatis dixi *in collect. ad c. potuit, de locato,* & commodiùs tractabo *in collect. ad l.2. inf. de iure emphyt.* ad quæ loca lectorem remitto. 21

Vt tamen ſoluat totius temporis penſionem.] Notatur ad hoc, quod dominus directus poteſt emphyteutam per biennium penſionem non ſoluentem expellere, & petere penſiones quando incepit ab expulſione, vt per Clar. *§. Emphyteuſis, quæſt.10. poſt princ.* Gig. *de penſion. q.73. num.8.* Boër. *dec.309. n.5.* Burg. *conſil.24.* Steph. Grat. *diſcept. forenſ. cap.633. n.38. cum ſeqq.* Surd. *dec.317. n.14. & de aliment. tit.7. q.17. n.45. cum ſeqq.* vbi dicit quod non ſunt contraria remedia, expellere emphyteutam, & petere penſionem, quia oriuntur ex diuerſa cauſa, expulſio ſcilicet prouenit ex mora, petitio autem penſionis deſcendit ex contractu, & ita vtrumque peti poteſt, ab expulſione priùs incipiendo. Cum proteſtatione autem bene poteſt initium ſumi ab executione præteritarum penſionum, vt per Card. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.22. tit.33. n.3.* Camill. Borrel. *in ſum. omnium dec. tom.1. tit.33. n.146.* Burat. *dec.624.* quos refero *in praxi exigendi penſiones, quæſt.10. n.3.* 22

Et id in quo rem læſit, reſarciat.] Notatur ad hoc, quod emphyteuta qui malè verſatur in parte, & in parte meliorauerit rem emphyteuticam, non poteſt opponere compenſationem meliorationis ad excuſandum ſe à caducitate, vt per Jaſ. *in præſenti, num.8.* Corbul. *d. tit. de cauſis ex quibus emphyteuta iure ſuo priuatur, cauſa 13. n.14.* Card. Mantic. *d. lib.22. tit.29. n.9.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.21. n.24.* Caſtill. *d. lib.1. de vſufructu, cap.24. n.16.* 23

Et fructus perceptos poſt caducitatem reſtituit emphyteuta, Corbul. *d. tit. de priuat. ob non ſolutum canonem, ampl.38. per totam, & ampl.45. n.2.* Mench. *vſufreq. cap.64.* Surd. *dec.25. n.27.* Cald. Pereira *de reſolut. emphyt. cap.18. n.8. & 9.* 24

Non repetiturus, &c.] Ergo emphyteuta, qui incidit in commiſſum, amittit meliorationes: de quo vide Sarm. *lib.3. ſelect. c.4. in princ.* Valaſc. *de iure emphyt. q.15.* Richard. *in §. adeò, n.31. Inſtit. locati,* Rebell. *de oblig. iuſtit. lib.13. q.2. n.12. in fin.* Cald. Pereira *qq. forenſ. lib.1. q.11. n.12.* 25

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia res tributis ac redditibus maioribus non grauanda.*

2 *Res pleno iure ad aliquem peruenire dicitur, ideſt ſine diminutione, & cum omni integritate.*

3 *Dictio,* pleno iure, *importat totalitatem.*

4 *Eccleſiæ dicuntur pleno iure ad aliquem pertinere quando vtroque iure, ideſt, in ſpiritualibus, & temporalibus eidem ſubjectæ ſunt.*

5 *Subſtitutio eſt directa vbi ponitur hæc dictio,* ipſo iure.

AVTH. Hæc vſus.

FInito vſu præſtito, & conceſſo per Eccleſias, res ad eas redibit. Res Eccleſiæ tributis ac redditibus maioribus non grauandæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. ſup. hoc tit. n.1.* 1

Res vtraque pleno iure perueniat, &c.] Ideſt, ſine diminutione, & cum omni integritate, vt per Dec. *conſ.494. n.8. & 9.* Mattam *de clauſul. p.1. clauſul.89.* aliàs 93. *n.5.* Menoch. *conſ.1046. n.5.* Cardin. Tuſch. *pract. concl. tom.2. lit. D, concl.331. n.3.* quia dictio illa, *pleno iure,* importat totalitatem. Menoch. *conſ.1. num.13. & conſ.87. num.427. & conſ.191. n.14.* ita vt 2

pleno

pleno iure dicantur Eccleſiæ ad aliquem pertinere, quando vtroque jure, ideſt, in ſpiritualibus, & temporalibus, eidem ſubjectæ ſunt, vt per Rebuff. *in concord. tit. forma mandati, verbo Plenum.* Card. Tuſch. *lit. P. concl. 364. n. 2.* Martam *d. clauſ. 93. n. 6.* Eraſm. à Cochies *de iuriſdict. Ordin. in exemptos, p. 5. q. 67. n. 5.* meipſum *d. clauſulis vſufreq. clauſ. 101. n. 6.*

In gloſ. ibi, *vbi ponitur hoc verbum, pleno iure, quod ſubſtitutio ſit directa.* Ita Alex. *conſ. 176. incip. Viſis narratis, n. 7. verſ. ſed pleno iure, lib. 7.* Matt. *p. 3. clauſ. 8. n. 2.* Card. Tuſch. *d. lit. D, concluſ. 331. n. 3.* & alij citati per me *d. clauſ. 101. n. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Tyranni facta ſuperueniente vero & iuſto Domino tolluntur.*
2 *Metropolitana Eccleſia ſuper alios Epiſcopos, quoad reſidendi & creandi ius, dignitas & libertas debetur.*
3 *Hiſtoriam quæ dedit cauſam deciſioni huius leg. referunt Doctores citati.*
4 *Dextera locus dignior.*
5 *Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ primus locus poſt Romanam datus fuit.*

L. Decernimus. XV.

Iidem AA. Sebaſtiano P.P.

1 TYranni facta ſuperueniente vero & iuſto Domino tolluntur, & Eccleſiis, Antiſtitibus, Sacerdotum electionibus prærogativæ Epiſcoporum in præſidendo nullam coactionem, aut ſubjectionem attrahere
2 poſſunt. Metropolitanæ Eccleſiæ ſuper alios Epiſcopos, quoad reſidendi & creandi ius, dignitas, & libertas debetur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* Vide Cujac. *lib. 3. obſ. c. 1. & lib. 12. c. 28.* & Peleum *q. 2.*

3 De hiſtoria & cauſa cur hæc lex fuerit lata, vide Card. Cæſ. Baron. *tom. 6. annal. Eccleſ. anno Chriſti 472. pag. 211.* Guid. Panciról. *var. lection. lib. 2. c. 165.*

4 In gloſ. *Reſidendi,* ibi, *quis à dextris, & quis à ſiniſtris,* &c. de loco dexteræ, quod ſit dignior, dixi latè *in collect. ad cap. ſolita, de maior. & obed. n. 7. cum ſeqq.* & tetigi *de officio & poteſt. Epiſcopi, p. 1. tit. 3. c. 8. n. 62.*

5 In gloſ. *Matrem,* ibi, *Scilicet ſecundam poſt Romanam ſedem.* Notatur ad hoc, quod primus locus poſt Romanam Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ datus fuit, vt dixi *d. tract. de officio, & poteſt. Epiſcopi, p. 1. tit. 3. cap. 3. n. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio Eccleſiæ facta ſine inſinuatione an valeat.*
2 *Donatio vltra quingentos ſolidos, excepta Imperiali, prætextu piæ cauſæ abſque inſinuatione non procedit.*
3 *Donatio facta Eccleſiæ, vel ad pias cauſas, inſinuatione non eget, cuiuſcumque ſit valoris.*
4 *Donatio pro redemptione captiuorum in quacumque quantitate, ſine ſcriptura, & inſinuatione valet.*
5 *Xenodochium dictio Græca, & ſignificat locum, in quo peregrini hoſpites, vel potius pauperes recipiuntur.*
6 *Noſocomium eſt locus conſtitutus propter pauperes ægrotantes, & languentes, in quo infirmis alimenta ſubminiſtrantur.*
7 *Orphanotrophium eſt locus in quo filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur.*
8 *Procotrophium dicitur locus alendis pauperibus paratus, quem communi vocabulo* Hoſpitale *vocamus.*
9 *Gerontocomium eſt locus curandis ſenibus paratus.*
10 *Brephotrophium, locus, domúſve dicitur, vbi infantes, recenteſque partus expoſiti, aut egenibus parentibus nati aluntur.*
11 *Donatio facta pauperibus etiam conſanguineis cenſetur pia, & ſic magis intuitu pietatis, quàm conſanguinitatis cauſa facta.*
12 *Inſinuatio non exigitur in Principum donationibus.*
13 *Acta dicuntur ſcriptura de actitatis in iudicio.*
14 *Scriptura intimata, hic accipitur pro ſcriptura in actis.*
15 *Iura exorbitantia agentia de pia cauſa recipiunt extenſionem ex ſimilitudine rationis.*
16 *Donatio facta Deo, Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, non valet, niſi ſit aliquis, qui nomine Dei, Eccleſiæ, vel piæ cauſæ eam donationem acceptet.*
17 *Donatio facta Eccleſiæ abſenti, ante acceptationem non poteſt reuocari.*
18 *Donatarij acceptatio, & eius conſenſus requiritur in quacumque donatione facta inter viuos loco non pio, itaut nullo eius nomine acceptante, donatio ipſa nulla ſit.*
19 *Donatarius ſi præſens ſit, & non contradicat, ſatis accommodaſſe conſenſum videtur, vt donatio valeat.*
20 *Donatarius de cuius acceptatione non conſtat, ſi reperiatur poſſidere bona in donatione comprehenſa, an ex hoc inducatur præſumptio acceptationis.*
21 *Poſſeſſio ſequuta intelligitur ſemper ex titulo præambulo donationis.*
22 *Donatio inter viuos facta abſenti, nomine eius nemine acceptante, poterit ante acceptationem reuocari.*
23 *Donatio facta abſenti, ſi nomine illius per tabellionem tanquam per publicum miniſtrum acceptata fuerit, non poteſt reuocari.*

L. Illud quod. XVI.

Impp. IVSTINIANVS A. *Menna P. P.*

DOnatio. Eccleſiæ facta ſine inſinuatione valet: 1
& donationes collatæ in Eccleſias, Xenodochia, aliaque pia loca ad quingentos ſolidos, licèt actis publicis non ſint inſinuatæ, ſubſiſtunt. Item donatio 2
vltra quingentos ſolidos, excepta Imperiali, prætextu piæ cauſæ, abſque inſinuatione non procedit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* Vide Peleum *q. 32.*

Licèt aliàs donatio excedens ſummam quingento- 3
rum aureorum ſit inſinuanda, vt probat *l. ſancimus, C. de donat.* cum concordantibus *ibi* per me citatis, ſi tamen fiat Eccleſiæ, vel ad pias cauſas, inſinuatione non eget, cuiuſcumque ſit valoris, vt per hunc text. reſoluunt Duen. *reg. 224. fallent. 6.* Tiraquell. *de privileg. piæ cauſæ, privil. 125.* Ant. Gom. *tom. 2. var. cap. 4. num. 10.* Ant. Fabr. *in ſuo Codice, ſub tit. de donat. definit. 12.* Aloyſ. Ricc. *in collect. dec. p. 1. collect. 177. verſ. item donatio ad pias cauſas,* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 279. verſ. his tamen,* aliàs *num. 3.* Rebell. *de obligation. iuſtit. p. 2. lib. 18. q. 7.* Sanctarell. *var. lib. 1. q. 69. num. 4.* Azor. *inſtit. moral. p. 3. lib. 11. de donat. c. 6. q. 7.* Leſſ. *de Iuſtit. lib. 2. cap. 19. dub. 13. n. 102.* Marc. Ant. Genuenſ. *in practicab. Eccleſ. q. 296.* Cald. Pereira *qq. forenſ. cap. 28. num. 3.* Mozz. *de contract. lib. tit. de donat. cap. de ſubſtantia, num. 15.* Matienz. *in l. 7. gloſ. 6. n. 13. tit. 10. libr. 5. nova Recop.* Camil. Borrel. *in ſumma deciſ. tom. 3. tit. 11. n. 129.* D. Barboſ. *in l. 1. ff. ſolut. matrim. p. 7. n. 41.* Hermoſ. *ad leges Partitæ, tom. 1. pag. 288. n. 2.* Ego ipſe *in tract. de iure Eccleſ. vniv. lib. 2. c. 13. n. 21.*

Vnde

Digitized by Google

4 Vnde donationem pro redemptione captiuorum in quacunque quantitate, ſine ſcriptura, & inſinuatione valere reſoluunt Tiraquell. *d. priuileg.* 124. *& in legibus connub. gloſſ.* 8. *n.* 281. Rebuff. *tom.* 2. *ad leges Galliæ, tit. de donat. inſinuan. art.* 1. *n.* 36. Ant. Gom. *d. c.* 4. *n.* 10. Molin. *d. diſput.* 289. *in princ.*

5 *Vel in Xenodochium.*] Dictio Græca eſt, & ſignificat locum in quo peregrini hoſpites, vel potiùs pauperes recipiuntur, Caluin. *in Lex. iurid. verbo, Xenodochium.*

6 *Vel in noſocomium.*] Locus eſt conſtitutus propter pauperes ægrotantes, & languentes, in quo infirmis alimenta ſubminiſtrantur: ita Caluin. *in Lex. iurid. ſub illo verbo*, vbi citat textum *in præſenti*, Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib.* 15. *cap.* 28. *num.* 15. Guid. Pancirol. *in theſauro variar. lect. lib.* 2. *cap.* 171. vbi ſubdit, quod Fabiola nobiliſſima Romana prima Romæ noſocomia inſtituit, quæ à viro ob adulterium diuiſa, id ſibi licere putans, alteri temerè nupſerat: verùm errore comperto, publica pœnitentia crimen diluit, ac facultatibus pauperibus applicatis, noſocomium erexit, ex S. Hieron. narrat *epiſt. ad Oceanum* 30.

7 *Vel in Orphanotrophium.*] Eſt locus in quo filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur. Ita Caluin. *in Lex. iurid. ſub hoc verbo*, vbi meminit huius l. Petr. Greg. *d. c.* 28. *n.* 3.

8 *Vel in Ptocotrophium.*] Dicitur locus alendis pauperibus paratus, quem communi vocabulo *Hoſpitale* vocamus. Ita Caluin. *in Lex. iurid. ſub illo verbo*, Petr. Gregor. *d. c.* 28. *n.* 7. Cotta *in memorab. ſub hoc verbo, pag.* 716.

9 *Gerontocomium.*] Locus curandis ſenibus paratus, in quo tenues homines, qui affecta ætate victum ſibi ſuis operis parare ampliùs non poterant, recipiebantur, & ad reliquum ætatis tempus alebantur. Ita Caluin. *in ſuo Lexic. iuridico, ſub hoc verbo.* Petr. Gregor. *d. c.* 28. *num.* 29.

10 *Brephotrophium.*] Locus, domuſve dicitur, vbi infantes, recenteſque partus expoſiti, aut egentibus parentibus nati alebantur. Ita Caluin. *in Lex. iuridico, ſub hoc verbo.*

11 *Vel in ipſos pauperes.*] Quamvis conſanguineos, quia facta illis donatio, ſeu legatum cenſetur pium, & hoc magis intuitu pietatis, & Religionis, quàm conſanguinitatis cauſa factum, quia in dubio præſumendum eſt, donatorem, ſiue teſtatorem, dum cogitat de ſua ſalute, pauperi conſanguineo legaſſe, vt animæ ſuæ conſulat, cùm anima cunctis rebus, ac perſonis ſit anteponenda; tum etiam, quia conſanguinitatis ratio non impedit, quin poſſit præſumi tale legatum eſſe relictum ex miſericordia, præſertim cùm eleemoſyna magis ſit facienda conſanguineis pauperibus, quàm aliis perſonis: vnde talem donationem, ſive legatum pium eſſe meritò reſoluunt Iaſ. *conſ.* 183. *col.* 2. *in princ. verſ.* 6. *vol.* 2. Boër. *dec.* 94 *num.* 1. Alexand. *conſil.* 158. *ad finem, volum.* 7. Tiraquell. *de priuileg. piæ cauſæ, in præfat. num.* 16. *&* 17. Cardin. Mantic. *de conject. vltim. volunt. libro* 6. *tit.* 3. *n.* 18. *&* 22. Menoch. *conſ.* 167. *ferè per totum, & de præſumpt. lib.* 4. *præſumpt.* 415. *n.* 9. Ego ipſe *in tractat. de iure Eccleſ. vniuerſ. lib.* 3. *cap.* 27. *n.* 10. licèt contrarium tueantur plures, quos refert & ſequitur Sanchez *de matrim. lib.* 1. *diſput.* 4. *n.* 6. *verſ. hunc quando.*

12 *Excepta ſcilicet Imperiali donatione.*] Notatur ad hoc, quòd in Principum donationibus inſinuatio non exigitur, vt per Menoch. *conſil.* 1. *num.* 175. vbi intelligit de quocumque Principe Imperij locum in ſuo dominio obtinente, Ioſeph. Ludov. *tom.* 3. *commun. opin. tit. de donation. concluſ.* 2. *verſic. fin.*

13 In gloſſ. *Actorum*, ibi, *id eſt ſcripturarum factarum coram iudice.* Notatur ad hoc, quod Acta dicuntur ſcripturæ de Actitatis in iudicio, vt per Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo proceſſus, n.* 1.

14 In gloſſ. *Intimata*, ibi, *id eſt, ſcripta in actis.* Vide Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.* 1. *cap.* 77. *lit. D.*

15 In gloſſ. *Alia cauſa*, ibi, *nam in locis ſimilibus prædictis idem iuris eſt.* Ergo iura exorbitantia agentia de pia cauſa recipiunt extenſionem ex ſimilitudine rationis: de quo vide D. Barboſ. *in l.* 1. *ff. ſolut. matrim. p.* 1. *num.* 19.

16 In eadem gloſſ. ibi, *& ſic intellige in pauperes præſentes*, &c. Notatur ad hoc, quod donatio facta Deo, Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, non valet, niſi ſit aliquis qui nomine Dei, Eccleſiæ, vel piæ cauſæ eam donationem accipiat, vt per Bart. *hic num. fin.* & Bald. *num.* 2. *ad fin.* Capyc. *deciſ.* 180. *num.* 8. Clar. *§. donatio, quæſt.* 12. *n.* 6. Molin *de primog. lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 58. Couarr. *part.* 3. *rubr. de teſtament. n.* 13. D. Barboſ. *in tit. ff. ſoluto matrim. p.* 2. *rubr.* 11. *n.* 34. *& in l.* 1. *p.* 3. *n.* 18. Poteſt enim ante acceptationem reuocari, niſi adſit aliquis qui pro illis ſtipuletur, vt expreſsè reſoluunt Couarr. *d. n.* 13. *& lib.* 1. *var. cap.* 14. *num.* 16. Surd. *conſ.* 351. *num.* 29. Ant. Gabr. *lib.* 3. *commun. tit. de verb. oblig. concl.* 1. *n.* 72. Mieres *de maior. p.* 1. *quæſt.* 36. *num.* 12. Azeued. *l.* 7. *num.* 20. *verſ. facitque optima, & ſingularis, tit.* 10. *lib.* 5. *nouæ Recop.* Matienz. *ibidem, gloſſ.* 2. *n.* 10. Didac. de Paz *quæſt. ciuili* 10. *n.* 2. Pereg. *de iure fiſci lib.* 4. *c.* 7. *n.* 4. *&* 26. Cancer. *var. p.* 1. *cap.* 8. *n.* 20. Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 3. *tit. de donat. reſolut.* 1. *num.* 4. Gutier. *in repet. c. quamvis pactum, in princip. n.* 55. *& conſ.* 41. *n.* 5. Sanchez *de matrimon. lib.* 1. *diſp.* 6. *n.* 16. Steph. Gratian. *diſcep. forenſ. tom.* 3. *c.* 575. *n.* 2. Seraph. *deciſ.* 724. *n.* 1. *&* 8. Gam. *Luſitan. deciſ.* 381. *n.* 3. Rebell. *de obligat. iuſtit. p.* 2. *lib.* 8. *q.* 3. *per tot.* Hermoſill. *ad leges partitæ, tom.* 1. *fol.* 247. *verſo, num.* 28. vbi *n.* 30. *cum ſeqq.* intelligit non procedere hanc reſolutionem in donatione facta piæ cauſæ in Dei honorem, putà: Promitto Deo me daturum tali hoſpitali, quia tunc valebit vt votum, & eo caſu, quo non conſtat, ſed eſt in dubio an quis voluerit donare, quia tunc in vim voti, ſeu pollicitationis valet.

17. Contrarium tamen, immò donationem factam Eccleſiæ abſenti ante acceptationem, non poſſe revocari, reſoluunt Ioſeph. Ludov. *Peruſ. deciſ.* 29. *n.* 10. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancell. gloſſ.* 5. §. 7. *num.* 101. 102. *&* 108. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 15. Sanctarel. *var. reſolut. quæſt.* 69. *n.* 3. Ego ipſe *in tract. de iure Eccleſ. vniverſo, lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 39. & iſta ſententia eſt magis pia, licèt prima ſit à Doctoribus magis recepta.

18 Acceptatio enim donatarij, & eius conſenſus requiritur in quacunque donatione facta inter viuos loco non pio, ita vt nullo eius nomine acceptante, donatio ipſa nulla ſit, ſecundùm Couarr. *in capite Raynaldus*, §. 2. *num.* 13. *de teſtament.* Clar. §. *donatio, quæſt.* 12. *n.* 6. Cardin. Mantic. *dict. tom.* 2. *libr.* 13. *tit.* 6. *à n.* 1. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo donatio, n.* 44. *& verbo promiſſio, num.* 7. D. Barboſ. *in l. quæ dotis, n.* 214. *ff. ſoluto matrimonio*, quod non ſolùm de expreſſa, ſed etiam de tacita acceptatione intelligendum eſſe exiſtimo, per ea quæ tradunt Tiraquell. *de conſtit. part.* 3. *limit.* 30. *num.* 11. Mieres *de maior. part.* 2. *quæſt.* 36. *num.* 12. *in nouis*, Auendan. *ad l.* 44. *Tauri, gloſſ.* 9. *num.* 17.
19 Vnde ſi præſens fuit donatarius, & non contradixit, ſatis accommodaſſe conſenſum videtur, vt donatio valeat, Couarr. *in rubr. de teſtament. part.* 3. *n.* 13. *verſ. verùm*, Clar. *in* §. *donatio, quæſt.* 14. *n.* 5. Aluarad. *de conject. mente defuncti, lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 56. Molin. *de primog. lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 76. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſumpt.* 42. *n.* 4. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. cap.* 6. *n.* 6. Anton. Theſaur. *deciſ.* 70. *num.* 12. Ioſeph. Ludov. *Peruſ. deciſ.* 9. *num.* 22. Cancer. *variar. p.* 1. *cap.* 18. *n.* 28. Sanchez *d. lib.* 2. *diſp.* 6. *num.* 11. Molin. *de Iuſtit. diſp.* 264. *verſ. dubium deinde eſt ſi promiſſio*, Cardin. Mantic. *d. tit.* 6. *num.* 13. Caſtill. *quotid. lib.* 5. *cap.* 80. *num.* 8. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 4. *gloſſ.* 8. *n.* 23. *cum ſeqq. p.* 2. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *quæſt.* 8. *num.* 25. *&* 26. Et an præſumatur

talis

talis donatio facta abſenti acceptata? vide Stephan. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap.* 318. *n.* 35. vbi reſoluit quod hoc caſu ex lapſu longi temporis à morte donantis non poteſt dici acceptata per donatarium, ſed aliunde erit talis acceptatio probanda.

20 Quid ſi donatarius, de cujus acceptatione non conſtat, reperiatur poſſidere bona in donatione comprehenſa, an ex hoc inducatur præſumptio acceptationis, vide *l. Imperator, §. cum viro, ff. de legat.* 2. Socin. jun. *conſ.* 122. *lib.* 1. *& conſ.* 67. *lib.* 3. Afflict. *deciſ.* 275. *n.* 8. *& deciſ.* 393. *n.* 8. Theſaur. *deciſ.* 40. *n.* 12. *verſ. ſenatus*
21 *totus*, qui omnes tenent acceptionem præſumi, & meritò, quia poſſeſſio ſubſequuta intelligitur ſemper ex titulo præambulo donationis, gloſſ. *in l. quadam mulier, ff. de rei vend.* Auend. *de exequendis mand. lib.* 2. *c.* 1. *num.* 5. *verſic. incipienti*, Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſumpt.* 74. *n.* 11. Joan. Baptiſt. Pontan. *de ſpoliis cleric. cap.* 15. *n.* 144. *tom.* 4. Mieres *d. part.* 1. *cap.* 36. *n.* 9. vbi *num.* 4. ſubdit, quod ſufficit ad irreuocabilitatem donationis.

22 Vnde ſequitur, quod talis donatio inter viuos facta abſenti, nemine eius nomine acceptante, poterit ante acceptationem reuocari, vt expreſsè tenent Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 14. *num.* 13. *verſ. ego verò, & in rubr. de teſtament. p.* 3. *n.* 13. Olan. *in concord. lit. D, n.* 43. *& ſeq. & lit. P, num.* 36. Gom. *d. cap.* 4. *n.* 3. *ad fin. & cap.* 11. *num.* 18. *ad fin.* Greg. Lopez *leg.* 4. *verbo, no lo puede hazer, tit.* 4. *part.* 5. Auiles *ad capita Prætor. part.* 2. *cap.* 29. *n.* 11. Molin. *d. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 58. *& ſeqq.* Mench. *de ſucceſſion. creat. lib.* 3. *§.* 21. *n.* 43. Burg. de Paz *conſ.* 14. *n.* 20. *& conſ.* 33. *n.* 12. alter Burg. præcedentis filius *lib.* 1. *quæſt.* 10. *n.* 23. *& ſeq.* Angul. *in l.* 1. *gloſſ.* 8. *num.* 18. *tit. de las mejorias, lib.* 5. *noua Recop.* Mieres *d. p.* 1. *q.* 36. *n.* 2. *& quæſt.* 68. *n.* 1. Matienz. *d. l.* 7. *gloſſ.* 2. *num.* 15. *cum ſeqq.* Petr. Nauarr. *de reſtit. p.* 3. *c.* 4. *dub.* 1. *n.* 270. *in* 2. *edit.* Auendan. *ad l.* 44. *Tauri, gloſſ.* 9. Morla *in emporio iuris, p.* 1. *tit.* 3. *q.* 3. *num.* 7. Cancer. *var. reſol. part.* 1. *cap.* 8. *de donat. n.* 24. Ceuall. *commun. contra commune, q.* 54. Caſtill. *controu. lib.* 4. *c.* 37. *n.* 39. *& lib.* 5. *c.* 152. *n.* 13. Rebell. *de obligat. inſtit. p.* 2. *lib.* 18. *quæſt.* 2. *n.* 7.

23 Quod limitandum eſt, ſi donatio facta abſenti nomine illius per tabellionem, tanquam per publicum miniſtrum acceptata fuerit, quia tunc minimè poterit reuocari, de quo Tiraquel. *de conſtit. limit.* 30. *n.* 9. *cum ſeqq. & n.* 16. Couarr. *d. lib.* 1. *var. c.* 14. *à n.* 12. Menoch. *conſ.* 92. *n.* 65. *cum ſeqq.* Gam. *deciſ.* 383. *n.* 2. Molin. *d. tract.* 2. *diſp.* 264. *verſ. quando verò tabellio*, Card. Mantic. *lib.* 13. *tit.* 8. Cardoſ. *in praxi judicum, verbo donatio, n.* 44. Rebell. *d. lib.* 18. *q.* 2. *n.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſiæ res mobiles alienari nequeunt.*
2 *Vaſa Eccleſiæ alienata, conflata, & in aliam formam redacta, vendicari poſſunt.*
3 *Alienatio vaſorum, & rerum ſacrarum licita eſt ob cauſam famis, & captiuitatis.*
4 *Dona quæ ritè ad myſterium Dei dedicata ſunt, diſtrahi non poſſunt.*
5 *Res ſacræ, aut religioſæ vendi non poſſunt, & eas vendentes incidunt in crimen læſæ religionis, & venditio non valet.*
6 *Res ſacræ, vaſa, & ornamenta an pro pretio locari poſſint.*
7 *Res Eccleſiæ, & alia aurea & argentea Eccleſiarum vaſa in pignus dari non poſſunt.*
8 *Res Eccleſiæ ſacras, ejuſque aurea & argentea vaſa emens, vel in pignus recipiens, pretium perdit, & tenetur eadem Eccleſiæ reſtituere vnà cum fructibus.*
9 *Vaſa Eccleſiæ confracta, aut deſtructa, ſi iam ſacra jam non ſint, vendi poſſunt laïcis.*
10 *Res ſacræ, & alia bona Eccleſiæ pro redemptione captiuorum alienari poſſunt.*
11 *Libertatis cauſa, & captiuorum redemptio verè eſt cauſa pia, & maximè fauorabilis.*
12 *Redemptio captiuorum eſt ſumma pietas, & Reipubl. Chriſtianæ maximè vtilis.*
13 *Alimentorum cauſa dicitur cauſa pia.*
14 *Alienandi juſtam cauſam præſtat neceſſitas fatalis.*
15 *Anima cæteris rebus anteponenda eſt.*
16 *Animarum fauor publicus eſt.*
17 *Res ſacra, ſancta, & religioſa in emptorem tranſeunt cum vniuerſitate bonorum.*

L. Sancimus nemini. XXI.

Idem A. Demoſtheni P. P.

RES mobiles Eccleſiæ, vtpote vaſa, & veſtes, conſimileſque, alienari nequeunt. Vaſa Eccleſiæ alie- 1 2
nata, conflata, & in aliam formam redacta vendicari poſſunt, & repetere pretium pro his licitum eſt. Item 3
ob cauſam famis, & captiuitatis, ùm animæ hominum rebus ac bonis ſint præferendæ, licita eſt vaſorum, & rerum ſacrarum mobilium alienatio. Colligitur ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſupra hoc tit.* Vide Ferrandum *lib.* 2. *explicationum, cap.* 1.

Cæteraque donaria.] Notatur ad hoc, quod dona, 4
quæ ritè ad myſterium Dei dedicata ſunt, diſtrahi non poſſunt, quia quod ſemel Deo dedicatum eſt, ad humanos vſus transferri ampliùs non debet, vt per Card. Mantic. *d. lib.* 4. *tit.* 5. *n.* 12.

Vel ad venditionem, &c.] Notatur ad hoc, quod res 5
ſacræ, aut religioſæ vendi non poſſunt: concordant *l. ſacra loca, §. fin. ff. de rerum diviſ. l. Hiſpanica* 15. *tit.* 5. *part.* 5. *& l.* 22. *tit.* 11. *eadem part.* Ordin. Regia Luſitan. *lib.* 2. *tit.* 24. vbi res hujuſmodi & alia aurea, & argentea emi à quoquam prohibentur. Couar. *lib.* 2. *variarum, cap.* 16. *num.* 8. Anton. Gomez *tom.* 2. *variarum, cap.* 2. *num.* 50. Viv. *commun. opin.* 39. Seraph. *de priuileg. iurament. priuileg.* 52. *n.* 4. *cum ſeqq.* Mozz. *de contractib. tit. de empt. & vendit. cap. de rebus, quæ emi & vendi poſſunt, num.* 14. Parlad. *lib.* 2. *rerum quotidianarum, cap. fin. part.* 5. *§.* 3. *num.* 26. Sigiſm. Scacc. *de commerc. §.* 1. *quæſt.* 1. *n.* 556. *verſ. exemplifica tertiò, cum ſequent.* vbi ſubdit hujuſmodi res vendentes incidere in crimen læſæ Religionis, & venditionem non valere, Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 340. *n.* 22. Amat. Roder. *de execut. ſentent. cap.* 5. *n.* 66. Azor. *inſtitutionum moralium part.* 3. *lib.* 8. *de empt. & vendit. cap.* 5. *in princip. verſ. ſecundò res ſacra.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib.* 4. *tit.* 5. *num.* 4. *cum ſeqq.*
vbi ſubdit, quod ſi quis ignorans hujuſmodi res ſa- 6
cras pro prophanis emerit, quamvis emptio nulla ſit, tamen ex empto actionem habet adversùs venditorem, quòd ei habere non liceat, vt quod ſua intereſt, conſequatur, nouiſſimè Hermoſilla *ad gloſſ.* 1. *l.* 25. *tit.* 5. *part.* 5. *tom.* 2. *fol.* 72. *n.* 6. vbi addit quod eſt omni jure venditio rerum diuinarum, & ſacrarum prohibita, & qui emit ſimoniacus, & qui vendit Gieziita dicitur, à duobus hujus ſceleris auctoribus, Simone
Mago, & Giezi. Vtrùm autem hujuſmodi res ſacræ, 7
vaſa & ornamenta pro pretio locari poſſint, vide Vgolin. *de ſimon. tab.* 1. *cap.* 44. *§.* 1. *n.* 3. *verſ. quoad primum caſum.* Bonac. *in ſimili tract. quæſt.* 4. *num.* 12. Filliucium *tract.* 45. *c.* 3. *q.* 12. *n.* 28.

Vel pignus trahere, &c.] Notatur ad hoc, quod res 8
Eccleſiæ, & alia aurea & argentea Eccleſiarum vaſa in pignus dari non poſſunt, Ord. Regia Luſitan. *lib.* 2. *tit.* 24. vbi parens meus, Mozz. *de contractib. tractat. de pignor. & hypothec. tit. de rebus, quæ pignori dari poſſunt, n.* 13. Vaſquez *in opuſcul. de pignor. cap.* 2. *§.* 2. *num.* 6.

Digitized by Google

*num.*6.Fagundez *in quinque Eccleſ.precepta,precept.*11 *lib.*3. *cap.*21. *à num.*19. Ego ipſe *de iure Eccleſ. lib.*3. *cap.*2.*à num.*42. *& cap.*3. *num.*173. Rebell. *de obligat. inſtit.part.*2.*lib.*16. *quaſt. vnic. de obligat. contract. pignor.num.*4.Couar. *var.lib.*2.*cap.*16.*n.*8.Garc.*reg.*158. *num.*3. *&* 4.

8 *Nulla eis actione relinquenda*, &c.] Notatur ad hoc, quod emens, vel in pignus recipiens res Eccleſiæ ſacras, eiuſque aurea & argentea vaſa, pretium perdit, & tenetur eadem Eccleſiæ reſtituere, vnà cum fructibus, vt per Doctores citatos *ſuprà in collect. ad l. iubemus* 14.§. *ſanè ſi hac noſtra, hoc eodem tit.*

9 *Sin autem vel conflata ſunt*, &c.] Notatur ad hoc, quod vaſa Eccleſiæ confracta, aut deſtructa, & conflata ita vt ſacra jam non ſint, vendi poſſunt laicis, vt per Molin. *d. diſp.*340. *ſub numer.*22. Azor. *d.cap.*5. *in princip. verſ.ſecundò.* Joan.Schneid. *ad §. ſacra, n.*5. *Inſt.de rerum diuiſ.*Galet. *in margarita caſuum conſcientia,verbo Eccleſia vaſa ſacra,* meipſum *d.c.*2.*n.*48.

10 *Excepta videlicet cauſa captiuitatis*, &c.] Notatur ad hoc, quod pro redemptione captiuorum huiuſmodi res ſacræ,& alia bona Eccleſiæ alienari poſſunt,concordant *cap.aurum Eccleſia habet*,12.*q.*2.*&* *l.Hiſpanica* 1.*tit.*14.*part.*1. Couar. *d.cap.*16. *n.*6.8. *&* 9.Perez *l.*1.*col.*12.*tit.*2. *lib.*1.*ordin.* Mozz. *dicto loco*, Felician. *de cenſib.lib.*2. *cap.*3.*n.*7. Surd. *conſ.*367. *n.*43. Card. Mantic.*d.lib.*4.*tit.*5.*n.*13.Ceuall. *commun.contra commun. quaſt.*578. *num.*6. Marta *de juridict. p.*4.*cent.*1. *caſu* 10.*n.*3.Molin.*d.tract.*2.*diſp.*340.*ſub n.*22. Azor. *d.c.*5. *in princip. verſ. ſecundò.* Gutier. *lib.*3.*pract.q.*8. *num.*2.*&* 3. Hermoſilla *loco citato, fol.*72. *verſo, n.*13. *&* 14. Joan. Garcia *reg.*158. *n.*5. vbi id extendit ad redimendos carceratos.

11 Libertatis enim cauſa, & captiuorum redemptio verè eſt cauſa pia,& maximè fauorabilis, ex Sarmient. *lib.*2.*ſelect.cap.*7. *n.*35. *verſ.praterea*, Steph. Gratian. *diſcept.forenſ.cap.*108.*n.*1. Cardin.Mantic.*de tacitis & ambig.conuent. lib.*13. *tit.*11. *num.*6. Alex. Trentacinq. *variar. reſolut. lib.*1. *tit. de cauſa pia,reſolut.*1. *num.*4. Bened. Ægid. *in repet.l.*1. *hoc tit. p.*3. §. *de libertate*, late dixi *in tractat. de iure Eccleſ. vniuerſo*, *lib.*3. *cap.*27. *ex num.*13. nam redemptionem captiuorum
12 eſſe ſummam pietatem, & Reipublicæ Chriſtianæ maximè vtilem, dicit Tiraquel. *ad leges connub.gloſ.*6. *num.*277.

Famis.] Ergo cauſa alimentorum dicitur cauſa pia, de quo Tiraquel.*de priuileg.pia cauſa, in præfat.* Card.
13 Mantic. *de conject.vltim. volunt. lib.*7.*tit.*3.*n.*22.*& de tacitis lib.*13. *tit.*12. *num.*1. Ego ipſe *de locis commun. argum. iuris, loco* 7. *num. vlt.* à pari enim procedunt alimentorum cauſæ, & redemptionis captiuorum. Surd. *conſ.*367. *n.*42.

14 *Nam ſi neceſſitas fuerit*, &c.] Notatur ad hoc, quod neceſſitas fatalis iuſtam cauſam præſtat alienandi, vt per Menoch. *de arbitr.caſu* 182. *n.*23. *&* 24. vbi citat hanc legem.

15 *Animas hominum quibuſcunque vaſis*, &c.] Notatur ad hoc, quod anima cæteris rebus anteponenda eſt, vt per Tiraquell. *de pia cauſa*, *in præfatione, num.*9. Maſcard. *de probation. concluſ.*1171. *num.*5. Menoch. *de præſumpt.lib.*4. *præſumpt.*112.*n.*4.*& præſumpt.*132. *num.*5. Cardin.Tuſch. *pract. concluſ.tom.*1.*lit. A, concluſ.*333. *num.*1. & plures, quos refero *de axiomat.*
16 *iuris vſuſq.axiom.*16. *per totum.* Et fauor animarum publicus eſt, vt dixi *in tract.de iure Eccleſiaſt. vniuerſo, lib.*3.*cap.*17.*n.*43.

17 Aduertas quod licèt res ſacræ, ſanctæ, & religioſæ alienari non poſſint, in emptorem tamen tranſeunt cum vniuerſitate bonorum, vt per Fabian. de Monte *de empt.q.*4.*princ.n.*44.*q.*5.Ceruantes *l.*6.*Tauri,n.*126. Pichard. *in §.*1. *Inſtit.de inutilib.ſtipulat.n.*16.

SVMMARIVM.

1 *Vaſa Eccleſia ſuperflua, cum ſcientia & conſenſu Pralati, & intereſſe habentium ob debitum Eccleſia neceſſarium, & alio modo non liberandum, diſtrahi poſſunt.*

2 *Res Eccleſia mobiles ſine ſolemnitate emens & acquirens, pretio amiſſo ad reſtitutionem tenetur.*

3 *Mobile pretioſum immobilibus, aquiparatur.*

4 *Alienatio rerum Eccleſiaſticarum requirit auctoritatem & licentiam Ordinarij.*

5 *Vaſa Eccleſia confracta, aut deſtructa, itaut ſacra jam non ſint, vendi poſſunt laicis.*

6 *Debitum ſi vrgeat ab ipſa Eccleſia contractum, eius res alienari permittuntur.*

7 *Alienantes indebitè Eccleſiarum res, quas pœnas hodie incurrant, remiſſivè.*

8 *Calix ſacer ſi fuerit deſtructus, ideſt fractus, & inutilis redditus ad ſacrorum vſus, deſinit eſſe ſacer, & æſtimari ac vendi poteſt, à Sacerdotibus tamen.*

9 *Calix integer quando vendi poſſit Eccleſia, vel etiam priuato Clerico ad vſum Oratorij, & ſeruitium alterius Eccleſia, remiſſivè.*

AVTH. Præterea ſi habeat.

OB debitum Eccleſiæ neceſſarium, & alio modo non liberandum, ſuperflua vaſa cum ſcientia, & conſenſu Prælati, & intereſſe habentium diſtrahi 1
poſſunt. Item res Eccleſiæ mobiles ſine ſolemnitate emens, & acquirens, pretio amiſſo ad reſtitutionem tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *ſup. hoc tit.*

Ne quid immobile alienetur,&c.] Vel mobile pretio- 2
ſum, cùm immobilibus æquiparetur, vt per Doctores quos citaui *de offic. & poteſt. Epiſc.p.*3. *alleg.*95. *n.*39. Filliuc. *in qq. moral. tom.*3. *tract.*34. *de alienat. rerum Eccleſ.c.*4.*n.*22.Molin. *de Iuſtit.tract.*2. *diſp.*465.*n.*4. Hermoſill. *ad gloſ.*2. *l.*15. *tit.*5. *part.*5. *fol.*72. *verſo, num.*17. *&* 18.

Geſtis habitis coram eo, cuius eſt loci ordinatio.] Ergo 3
in hujuſmodi rerum Eccleſiaſticarum alienatione requiritur auctoritas & licentia Ordinarij, *cap. ſine exceptione*, 12. *q.*2. declarando illud prout dixi *in meis collect.* Vide quæ cumulaui *dicta alleg.*95.*n.*37.*cum ſequentib.*Hermoſilla *citato loco, n.*52.*cum ſeqq.*

Vel conflata cuilibet alij vendantur.]Notatur ad hoc, 4
quod vaſa Eccleſiæ confracta, aut deſtructa,itaut ſacra jam non ſint, vendi poſſint laicis. Ita Albert. Brun. *in tract. de interitu & perempt. num.*14. *&* 17.*tom.*17. *tract. Doctorum*, Petr. Gregor. *ſyntag. juris lib.*25.*c.*7. *num.*5. P. Molin.*de Iuſtitia tract.*2.*diſp.*340.*ſub n.*22. Ioan. Schneid. *ad §. ſacra, n.*5. *Inſtit. de rerum diuiſ.* Azor. *inſtit. moral. part.*3. *lib.*8. *de empt. & vendit. cap.*5. *in princ. verſ. ſecundò*, Hermoſilla *citato loco, fol.*72.*verſo,num.*11.Gall.*in magarita caſuum conſcientia, verbo Eccleſia vaſa ſacra, & verbo Sacrum.* Ego ipſe *de iure Eccleſ.lib.*3.*c.*2.*n.*48.

Quo magis debitum perſoluatur.] Notatur ad hoc, 5
quod ſi debitum vrgeat ab ipſa Eccleſia contractum, eius res alienari permittuntur, vt per Marc. Anton. Genuenſ. *in pract. Eccleſ. q.*459.*n.*2. quem refero ego ipſe *dicta alleg.*95. *n.*13.

Eiſdem pœnis ſubjaceat, &c.] Quas pœnas ho- 6
die incurrant indebitè alienantes Eccleſiarum res, vide *Extrauagant. ambitioſa, de rebus Eccleſ. non alienand.* & Concil. Trident. *ſeſſ.*22. *de reformat. capite* 11. & quæ dixi *in collectaneis ad vtrumque locum.*

8 In gloſſ. *Conſtata*, ibi, *quod calix fractus non ſit ſacer*, &c. Notatur ad hoc, quod calix ſacer, ſi fuerit deſtructus, id eſt fractus & inutilis redditus ad ſacrorum vſus, deſinit eſſe ſacer, & æſtimari ac vendi poteſt, à Sacerdotibus tamen, vt per Sylueſt. *verbo benedictio, num* 7. Brun. *de caremon. lib.* 3. *cap.* 2. Docian. *in tract. crimin. lib.* 6. *c.* 30. *n.* 41.

9 Quando autem integer calix vendi poſſit Eccleſiæ, vel etiam priuato Clerico ad vſum Oratorij, & ſeruitium alterius Eccleſiæ, vidè Redoan. *de ſimon. part.* 3. *cap.* 17. *num.* 18. Vgolin. *eod. tract. tab.* 1. *cap.* 3. §. 3. *num.* 2. Rebell. *de oblig. inſtit. part.* 2. *lib.* 9. *q.* 18. *ſect.* 4. *num.* 34. Molin. *d. tract.* 2. *diſp.* 240. *verſ. res item ſacra*. Fagundez *in quinque Eccleſ. praecepta, precept.* 1. *lib.* 3. *cap.* 21. *num.* 20. Suarez *de Relig. lib.* 4. *de ſimon. cap.* 14. meipſum *in d. tract. de iure Eccleſ. vniuerſo, libr.* 3. *cap.* 8. *num.* 47. vbi reſoluimus ſacrilegium eſſe, non ſimoniam, vendere, vel oppignerare vaſa, aut veſtimenta ſacra, etiam ad vſus ſacros, & ſeruitium alterius Eccleſiæ, non quatenus ſacra ſunt, ſed ratione materiæ, qua conſtant, propter irreuerentiam quæ fit rebus ſacris, dum ſine neceſſitate venales fiunt.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſiæ lucratiuam deſcriptionem non ſoluunt.*
2 *Totius, & partis idem eſt iudicium.*
3 *Doctores referuntur de materia huius l. agentes.*
4 *Argumentum validum eſt de toto ad partem, quando eadem, non diuerſa militat ratio: & è contra, à parte ad totum, num.* 5.

L. Sancimus. XXII.

Idem A. Demoſtheni P. P.

1 Eccleſiæ lucratiuam deſcriptionem non ſoluunt.
2 Partes etiam religioſarum domum immunes ſunt à lucratiua deſcriptione. Item totius & partis idem eſt iudicium. Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

3 Vide de materia huius leg. & de his lucratiuis deſcriptionibus Cuiac. *ad l. vnic. C. de imponend. lucrat. deſcript.* Ferrand. *lib.* 2. *explicat. c.* 1. Franc. Gratian. *de concil. le. um, lib.* 1. *c.* 2. *num.* 4.

4 *In parte autem*, &c.] Ergo à toto ad partem validum eſt argumentum, quando eadem, non diuerſa militat ratio: plures citati per me *de locis commun. argum. iuris, loco* 114. ſicut è contra validum eſt argumentum à parte ad totum, *ibidem loco* 71.
5

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia, & ciuitas æquiparantur.*
2 *Præſcriptio contra Eccleſiam, & Rempub. non currit niſi per ſpatium centum annorum.*
3 *Præſcriptio, quæ in infinitum non currit, longiſſimo tempore quoad hominum vitam, & quidem ſpatio centum annorum includitur.*
4 *Eccleſia & ciuitas in rebus relictis iure hæreditario, & in legatis, donationibus, & venditionibus habent priuilegium, vt non minori tempore quàm per centum annos præſcriptio cauſari poſſit.*
5 *Diſpoſitio huius leg. non eſt correcta in ciuitate per Auth. quas actiones, immediatè ſequentem.*
6 *Fiſcus & Eccleſia æquiparantur.*
7 *Dominium transfertur in piam cauſam abſque traditione.*
8 *Iſta lex de omnibus agit contractibus & actionibus ex quacumque alia cauſa, vltra in ea contentas.*
9 *Donatio tacita, ſeu præſumpta, facta Eccleſiæ transfert dominium ex ſolo titulo, ſine traditione.*
10 *Tractat lex iſta de omnibus iuribus Eccleſiarum, & piorum locorum.*
11 *Nihil ſpeciale tribuit Eccleſiæ Romanæ, ſed indiſtinctè loquitur de omnibus Eccleſiis.*
12 *Ciuitatum appellatione comprehenduntur quandoque caſtra, ſeu villa.*
13 *Indeterminatio eſt reprobata à iure.*
14 *Dominium non ſolùm in Eccleſiam ipſo iure transfertur, ſed etiam perſonalis actio datur.*
15 *Vita hominum longiſſima eſt centum annorum, ſeu præſumitur quis viuere vſque ad centum annos.*
16 *Ætas nonnullorum centum annos excedentium.*
17 *Homines in Suecia ad* 130. *&* 140. *annos peruenerunt.*
18 *Ioannes Tempes Gallus vixit* 135. *annos.*
20 *Intelligitur hæc lex agens de præſcriptione centenaria.*
21 *Venditio quando eſt facta Eccleſiæ & alteri, illa debet præferri, cui primò res eſt vendita, licet alteri qui ſecundo loco habuit contractum, fuiſſet tradita.*
22 *Poſſeſſio ſine traditione non transfertur.*

L. Vt inter Diuinum. XXIII. & vlt.

Eccleſia, & ciuitas æquiparantur. Item contra 1
Eccleſiam, & Rempubl. non currit præſcriptio,
niſi per ſpatium centum annorum. Pecuniæ ad re- 2
demptionem captiuorum legatæ, relictæ, & donatæ
intra ſpatium centum annorum contra Eccleſiam non
præſcribuntur. Præſcriptio, quæ in infinitum non
currit, longiſſimo tempore quoad hominum vitam, 3
& quidem ſpatio centum annorum includitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.* Vide pro intellectu huius legis Ferrandum *lib.* 2. *cap.* 2. Cujac. *lib.* 3. *cap.* 20. *& lib.* 5. *cap.* 5. & Pileum *quæſt.* 133. & poſt omnes de hac lege particulariter agentem Hubert. Giphanium.

Probat hæc lex, quod in rebus relictis iure hæredi- 4
tario, & in legatis, donationibus, & venditionibus,
Eccleſia, & ciuitas habent priuilegium, vt non minori
tempore quàm per centum annorum curriculum præ-
ſcriptio cauſari poſſit. Cuius quidem legis diſpoſitio
jam hodie per *authquas actiones*, quæ poſt hanc legem 5
ſequitur) correcta eſt, & illa præſcriptio redacta ad præſcriptionem 40. annorum, ſecundùm Boët. *deciſ.* 264. *n.* 22. Odoard. Caldeira *de erroribus pragm. li.* 3. *cap.* 10. *per tot.* vbi hanc partem defendit nervosè. Sed contrarium, immò quod hæc lex non ſit correcta in ciuitate, ex Aym. Craſ. Iaſ. & aliis reſoluunt Cou. *in reg. poſſeſſor, p.* 2. §. 2. *num.* 9. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 49. *num.* 2. *cum ſeqq.* D. Barboſ. *in l. ſi a, §. eleganter, num.* 105. *ff. ſol. matrim.* Rebell. *de obligat. inſtit. lib.* 1. *de pralud. quaſt.* 6. *ſect.* 5. *num.* 34. vbi dicit quod quamvis Eccleſia, & ciuitas fuerint hîc æquiparatæ quoad illud priuilegium, ne aduersùs eas curreret minor præſcriptio quàm centenaria, Eccleſia quidem ob fauorem Religionis, ſiue propter jus diuinum, ciuitas verò propter fauorem publicum, & prophanum, tamen per d. Authent. *quas actiones*, in qua corrigitur priuilegium illud quoad Eccleſiam, vt ſola Romana illo vtatur, non cenſetur corrigi idem priuilegium ciuitatibus conceſſum, cùm lex correctoria, qualis eſt dicta Auth. ex ſimilitudine rationum nullam poſſit admittere extenſionem ad alios caſus. Et dicit idem D. Barboſ. *in l. ſi conſtante, in princip. num.* 106. quod quamuis dicta Auth. *quas actiones*, corrigat illud priuilegium in Eccleſia, non ob id cenſetur corrigere ciuitatibus conceſſum, ob diuerſam rationem in ſpecie, quantumcunque ſimilem habeat effectum.

Ad

6 Ad vulgarem huius legis allegationem, quod ſcilicet fiſcus & Eccleſia æquiparentur, vide Perez *l. 10. gloſſ. 4. per tot. tit. fin. lib. 4. Ordin.* Gutier. *canon. lib. 2. quæſt. 8. à num. 6*. Cald. Pereira *de contract. emphyt. cap. 2. num. 14.* Maria *de iuriſdict. p. 4. cent. 1. caſu 11. num. 48.* Sfort. *de in integ. reſtit. q. 3. art. 13. & 14.* idem Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo minoribus, num. 62.* Menoch. *conſ. 59. num. 4.* meipſum *in locis communib. argum. iuris, loco 40. num. 4. & loco 49. num. 1.*

7 Et vulgò etiam citari ſolet hoc, quod dominium transfertur in piam cauſam abſque traditione, latè Garc. *reg. 467. num. 2. cum ſeqq.* vbi ampliat etiam in relictis vniuerſalibus fauore piæ cauſæ, & in ciuitate & fiſco; & *à num. 6.* limitat quando venditio celebratur cum procuratore Eccleſiæ, & in voto in Clericis, in poſſeſſione, & permutatione, Tiraq. *de priuil. pia cauſa, priuileg. 107. & in l. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, num 328.* Ant. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. num. 10. verſ. legitimo*, Surd. *de alimentis tit. 8. priuil. 61. n. 9.* Molin. *de Inſtit. tract. 2. diſp. 369. num. 7.*

8 *Si quis aliquam reliquerit hæreditatem*, &c.] Nota hanc legem non ſolùm de legatis, & donationibus, atque venditionibus tractaſſe, neque de talibus caſibus hic contentis, vt Bart. exiſtimauit *in d. authent. quas actiones, num. 2.* & Cou. *in d. reg. poſſeſſor, part. 2. §. 2. num. 9.* ſed de omnibus contractibus, & actionibus ex quacunque alia cauſa, vt per Pinel. *in auth. niſi tricennale, C. de bonis mat. num. 57. verſ. infertur quintò*, Odoard. Caldeira *de erroribus pragm. lib. 4. cap. 1. ferè per totum, & in cap. 7. num. 1. in fine*, ait legata hîc & donata, & vendita magis pro exemplis poſita, quàm pro ſpeciebus.

9 *Vel donationis*, &c.] Procedere diſpoſitionem huius l. quæ transfert rei donatæ dominium ex ſolo titulo ſine traditione fauore Eccleſiæ, in tacita donatione facta Eccleſiæ, tenent relati per Alphan. *collect. 89. verſ. quod in donatione tacita*, Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo donatione largitus, num. 143. & 176. & in tract. le mort, part. 2. cap. 10. num. 6. & 22. & de iure mariti gloſſ. 5. num. 59.* Anton. Fab. *decad. 48. errore 2.* Et in præſumpta donatione, Roland. *in tract. de lucro dotis, quæſt. 75. num. 29.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, num. 169.* Menoch. *de præſumpt. lib. 1. præſ. 47. num. 11. & conſ. 3. num. 9. & num. 34. col. 2.*

10 *Siue ſacroſanctis Eccleſiis*, &c.] Hanc legem tractare de omnibus iuribus Eccleſiarum, & piorum locorum, probat Odoard. Caldeira *d. lib. 4. cap. 4. per*
11 *tot.* Et nihil ſpeciale tribuit Eccleſiæ Romanæ, ſed indiſtinctè loquitur de omnibus Eccleſiis, Pinel. *in d. auth. niſi, n. 57. verſ. infertur 4.* Odoard. Caldeira *d. lib. 4. cap. 3.*

12 *Necnon iuri ciuitatum*, &c.] Caſtrorum etiam, ſeu villarum, vt per Curt. iun. *conſ. 74. n. 33.* Ludov. Gom. *in §. rurſus, n. 18. Inſtit. de action.* quos refert Ceuall. *commun. contra communes q. 4. n. 2.*

13 *In infinitum.*] Notatur ad hoc, quod indeterminatio eſt reprobata à iure, vt per Iaſ. *in l. quominus, n. 136. ff. de fluminib.* Babadil. *in ſua politica, lib. 5. c. 1. n. 175.* Et infinitas eſt vitanda, Cald. Pereira *de poteſt. elig. cap. 5. n. 18.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 3. cap. 600. n. 30.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 4. lit. I, concl. 128. per tot.* cum aliis per mo-citatis *de Axiom. iuris vſuſfreq. axiom. 15.*

14 *Non ſolùm perſonales*, &c.] Ergo Eccleſiæ datur & realis, & perſonalis actio, & ita non ſolùm dominium in Eccleſiam ipſo iure transfertur, ſed etiam perſonalis actio datur, vt per Sarmient. *de redditib. Eccleſ. p. 3. cap. 2. n. 8.* vbi *n. 16.* dicit, quod hypotheca, de qua hæc lex loquitur, eſt vtilis, non directa.

15 *Centum metas annorum*, &c.] Hæc lex communiter allegari ſolet ad hoc, quod longiſſima hominum vita eſt centum annorum, ſeu quod quis præſumitur viuere vſque ad centum annos. Vide Viv. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 5. de præſcript. 30. ann. num. 75.* Bertrand. *conſil. 337. incip. Ex his quæ ex parte, num. 4. vol. 8.* Burg. de Paz *conſ. 27. num. 1.* Cou. *lib. 2. var. cap. 7. num. 6. & in reg. poſſeſſor, part. 2. §. 2. num. 9.* Pinel. *in auth. niſi, num. 57. C. de bonis mat. & in leg. 1. C. de reſcind. vend. part. 3. cap. 4. n. 33.* vbi inquit, non probari in hoc textu quem præſumi viuere centum annos, ſed poſſe viuere, Magon. *Lucenſi deciſ. 44. num. 12.* Menoch. *de præſ. libr. 6. præſ. 44. & de Arbitr. caſu 508.* Fulu. Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 7. ex num. 22.* Card. Tuſch. *tom. 8. lit. V, concl. 226.* Sanchez *de matrim. lib. 2. diſput. 46. num. 1.* Valenz. *conſ. 27. num. 52.* Anton. Gabr. *lib. 1. commun. tit. de præſumpt. concl. 16. num. 3.* Maſcard. *de probat. concl. 1750.* Gutier. *practic. lib. 1. quæſt. 7. num. 5. cum ſeqq.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 12. num. 70. cum ſeqq.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. lib. 10. quæſt. 5. num. 4.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Antiquum, num. 4.* Alphan. *collect. 89. prope fin.* Perez de Lara *de capellan. & anniverſ. lib. 1. cap. 9. n. 44.* Valaſc. *conſ. 193.* Cabed. *p. 1. arreſto 97.* Caſtill. *quotid. lib. 4. part. 2. cap. 13. num. 41.* vbi ait in hac lege nequaquam id probari, ad quod vulgò citari ſolet, videlicet iuris præſumptione cuiuſlibet hominis vitam cenſeri vſque ad centum annos, ſed ſolùm ex ea probari, poſſe hominem vſque ad centum annos viuere, ſiue quod longiſſimæ vitæ terminus hominis eſt meta centum annorum.

De ætate nonnullorum centum annos excedentium, vide Plin. *naturalis hiſtoriæ lib. 7. cap. 49.* Silv. 16
Nupt. *lib. 2. cap. 11.* Joan. Garc. *d. gloſſ. 12. à num. 76.*
Card. Cæſ. Baron. *tom. 1. annalium Eccleſiæ, anno*
Chriſti 76. pag. 710. Joan. Boter. *p. 2. de la relacion*
vniuerſal, lib. 1. c. de Suecia, pag. 46. vbi aſſerit ibi vi-
vere homines 130. & 140. annos. Eduard. Non. de 17
Leon *in chronica Regum Portugaliæ, in vita primi*
Regis Alphonſi Enriquez, vbi atteſtatur, Joannem 18
Tempes Gallum vixiſſe 135. annos, idem aſſerit Petr.
Marizius *in libro quem inſcripſit, Dialogos de varia hi-*
ſtoria, fol. 322. P. Maphæus *hiſtor. Indiar. lib. 11. pag.*
mihi 491. Fr. Henric. Monroy *in apologia contra Ar-*
chiep. Tolet. p. 1. cap. 36. fol. 182. Blaſ. Aluarez Mirabal
de la conſeruacion de la ſalud, cap. 5. Martin. Delr.
diſquiſition. magic. lib. 2. quæſt. 33. Anton. de Gouean.
in libro quem intitulauit, Iornada do Arçobiſpo de
Goa, lib. 2. cap. 23.

Hæc autem omnia obſeruari ſancimus, &c.] Vide Corraſ. *lib. 1. miſcel. cap. 18.* Alciat. *reg. 1. præſ. 44.* Coſta *lib. 1. ſelect. cap. 19. n. 1.* 19

In gloſſ. *Moneatur.* Notatur ad hoc, quod hæc lex agens de præſcriptione centenaria pro rebus venditis, donatis, & per vltimam voluntatem relictis, locum quidem habet cùm agitur contra venditorem, donatorem & hæredem delinquentis, ſeu adversùs illorum hæredes, ſecus verò ſi tertius rem poſſideat; nam hic licèt ſingularis ſucceſſor ab illis cauſam habeat, præſcribit ſpatio triginta & quadraginta annorum adversùs ciuitatem, fiſcum, & Principem, vt per Crauet. *de antiq. tempor. in p. 4. §. abſolutis, n. 47.* Pereg. *de iure fiſci lib. 6. tit. 8. n. 7.* Gilken. *in d. auth. quas actiones, c. 14. n. 18.* 20

In gloſſ. *In rem*, ibi, *ſed tu dic*, &c. Notatur ad hoc, quod in venditione facta Eccleſiæ, & alteri, ille debet præferri, cui primò res eſt vendita, licèt alteri, qui ſecundo loco habuit contractum, fuiſſet tradita, vt per Ant. Gabr. *lib. 3. commun. tit. de empt. & vend. concl. 2. num. 15.* Molin. *de Inſtit. tract. 2. diſp. 369. num. 7.* 21

In ead. gloſſ. ibi, *nunquid poſſeſſio ſine traditione transfertur, reſp. non.* Ita Tiraq. *in tract. le mort, p. 2.* 22

declar. 11.*n.*2.*& de jure mariti*, §.1.*gloſſ.*2.*n.*43.*& de conſtituto limit.*26.*n.*5. Ant.Gom. *l.*45. *Taari.n.*4.*& l.*50.*n.*27. Leſſ.*de Iuſtit.lib.*2.*c.*3.*dub.*3.Rebell.*de obligat. juſtit. p.*1.*lib.*1.*q.*8. *ſect.*4.*num.*18. Valaſc. *de jure emphyt.q.*18.*n.*34.

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptio 40.annorum ſpatio currit quoad immobilia, contra alias Eccleſias præter Romanam.*

2 *Priuilegium* leg. vlt. ſup. hoc tit. de ſacroſanct. Eccleſ. *ciuitatibus conceſſum, an corrigatur per hanc Auth.*

3 *Tempus 40. annorum jam hodie ſufficit, & neceſſariò requiritur ad præſcribendum contra Eccleſiam, & alia pia loca.*

4 *Eccleſia, tam Romana, quàm particularis res mobiles, & ſe mouentes triennio præſcribi poſſunt, ſicut in aliis.*

5 *Præſcriptio centenaria aduersùs Eccleſiam Romanam requiritur.*

6 *Præſcriptio centenaria currit aduerſus fiſcum Romanæ Eccleſiæ, & quadraginta annorum contra alias Eccleſias.*

7 *Præſcriptio centenaria neceſſaria eſt contra Romanum Imperium.*

8 *Extenſio ex majoritate rationis non conceditur in correctoriis.*

9 *Eccleſia reſtituitur in integrum adversùs decurſum tempus.*

10 *Eccleſia poteſt reſtitui aduersùs præſcriptionem quadraginta annorum intra quadriennium.*

AVTH. Quas actiones.

1 NVnc ſola Romana Eccleſia in rebus præſcriptione amittendis centum annorum priuilegio munita, contra alias Eccleſias quoad immobilia 40. annorum ſpatio currit præſcriptio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſup. hoc tit.* Vide pro intellectu huius Authent. Ariam Pinel. *in repet. authent. niſi triennale, C. de bon. mat.*

2 Vide quæ dixi *ſup à ad l. inter diuinum*, immediatè præcedentem ad illam quæſtionem, an hæc Authent. corrigat dictæ legis priuilegium ciuitatibus conceſſum.

3 *Quadraginta annis excluduntur.*] Notatur ad hoc, quod ad præſcribendum contra Eccleſiam, & alia pia loca venerabilia, tempus quadraginta annorum hodie ſufficiat, & neceſſariò requiratur, vt per *l.Hiſpan.*26. *tit.* 29.*p.*3. *vbi gloſſ.*1.*&* 2. Balb. *de præſcript. p.*1. *quintæ princip.à princip.* Couar. *in regul. poſſeſſor, p.*2. §.2.*n.*3. *verſ.immò*, Padil. *in l.*2. *num.*45. *cum ſeqq. C. de ſeruit.* Garc. *regul.* 367. vbi multipliciter declarat, Marta *de juriſdict. part.*4. *cent.*1. *caſu* 48. Alexand. Trentacinq.*variarum reſolutionum lib.*2.*tit. de in integrum reſtit. reſol.*1.*pag.*160.Odoard.Caldeira *de error. pragmat.lib.*4.*c.*5.6.*&* 7. plures quos citaui *in collect. ad cap. de quarta, num.*4. *de præſcript.* vbi aſſero procedere in rebus hoſpitalium, & piorum locorum, qui inſtituuntur in pauperum vſus, & etiam contra priuatum, qui cùm Eccleſia communem habet rem aliquam indiuiſibilem, & etiam in præſcribendo fundo dato in dotem Eccleſiæ: & tandem reſoluo ibi, hoc ipſum locum habere in Eccleſia quæ ſucceſſit priuato, cuius res immobilis præſcribi cœperat; ſiquidem reſpectu temporis reſidui, quod deficit ad præſcriptionem complendam, potitur Eccleſia pro rata ſuo priuilegio quadraginta annorum, & *In collect. ad cap. ad aures* 6. *& in cap. illud* 8.*eod.tit. de præſcript.* probaui Eccleſiam contra Eccleſiam præſcribere annis quadraginta.

Vſucapione triennij, &c.] Notatur ad hoc, quod res mobiles, & ſe mouentes, Eccleſiæ tam Romanæ, quàm particularis, triennio præſcribi poſſunt, ſicut in aliis, vt dixi *in collect. ad cap. cùm vobis* 14. *n* 4. *de præſcript.* & ibi citatis adde Peregrin. *de iure fiſci lib.*6. *tit.*8. *n.* 44. Molin. *de Iuſtit. diſp.*98. *concluſ.*1. Leſſium *de Iuſtit. lib.*2.*cap* 7.*dub.*7.*num.*12. Sanchez *in præcepta Decalog.tom.*1. *lib.*1.*cap.*23.*num.*90. cuius tamen contrarium probat Marta *d. caſu* 48. *n.*8. *cum ſeqq.* vbi *num.* 20. tenet hanc Authent. minime ligare Eccleſiam, niſi eſſet recepta de jure Canonico *in d. cap. illud*, quia Eccleſia circa præſcriptiones non vtitur alio jure quàm Canonico. 4

Sola Romana Eccleſia gaudente centum annorum ſpatio.] Notatur ad hoc, quod centenaria præſcriptio adversùs Eccleſiam Romanam requiritur, vt per Bernard.*reg.*121.Garc.*reg* 367.*num.*4. Boër.*dec.*264. *num.*24. *&* 25. Bald. *d. p.*1. *quintæ princip. à num.*16. Couar. *in reg. poſſeſſor, p.*2. § 2. *num.*3. *&* 9. Pinel. *in auth. niſi, num.*57. *C.de bon.matern.* Surd. *deciſ.*1.*n.*2. Molin. *de Iuſtit. diſp.* 72. *verſ. ſecunda*, meipſum *in collect. ad cap. ad audientiam* 13. *numer.* 5. *de præſcription.* 5

Amplia idem in fiſco Eccleſiæ; nam in rebus immobilibus, iuribus, & actionibus, ſiue incorporaria fiſco, ſiue non, dummodo delatis, currit præſcriptio centenaria aduersùs fiſcum Romanæ Eccleſiæ, & quadraginta annorum contra alias Eccleſias. Ita Bald. *d part.*1. *quintæ princ. num.*5. Pereg. *de iure fiſci lib.*6. *tit.*8.*num.*52.Stephan.Gratian. *diſcept. forenſ.cap.*52. *num.*5. vbi *num.*6. ſubdit hodie per Bullam in Cœna Domini interrumpi omnem præſcriptionem contra Romanam Eccleſiam. 6

Amplia etiam idem centum annorum ſpatium neceſſarium eſſe contra Romanum Imperium, vt per Alexand. *conſ.*84. *col.*2. *vol.*1. Brun.*conſ.*45.*n.*6.*&* 7. Surd. *d.conſ.*1.*n.*2. 7

In gloſſ. *Excludantur*, ibi, *quia in ea non inuenitur correctum.*] Notatur ad hoc, quod extenſio ex majoritate rationis non conceditur in correctoriis, vt per Duen.*reg.*286.Villalob. *commun.opin.lit. E, num.*153. Tiraquell. *de iure mariti gloſſ.*2. *num.*22. Marc. Anton. Eugen. *conſ.*49. *n.*24. *vol.*1. Viv. *tom.*1.*commun. opin. lib.*1. *tit.*17. *de legib. num.*112. *pag.*211. D.Barboſ. *in l. ſi conſtante, in princip. n.*106. *ff. ſoluto matrim.* Honded. *conſ.*95.*num.*9.*cum ſeqq.lib.*1. Ozaſch. *Pedem.deciſ.*147. *num.*2. Farinac. *frag. crimin.p.*1.*lit. E, num.*5. 8

In eadem gloſſ. ibi, *poterit reſtitui*, &c. Notatur ad hoc, quod Eccleſia reſtituitur in integrum aduersùs decurſum tempus, vt per Balb. *d p.*1. *quintæ, n.*30. Boër. *deciſ.*39. *n.*3. Flamin. Pariſ. *d. reſign. benefic. lib.*11. *quæſt.*4. *n.*60. 9

In eadem gloſſ. ibi, *ad quadriennium*, &c. Notatur ad hoc, quod Eccleſia poteſt reſtitui aduersùs præſcriptionem quadraginta annorum intra quadriennium, de quo vide Couar. *in reg. poſſeſſor, p.*3. §.3. *num.*4. Mench. *vſufreq. cap.*9. *num.*3. Redoan. *de rebus Eccleſiæ non alien. quæſt.*23. *de reſtitut.* §.1. *num.*7. Sforr. *de reſtit. quæſt.*90.*art.*3. Fachin. *controv. lib.*1. *cap.*1. Cardin.Tuſch. *pract. concluſ.lit.R, concluſ.*297. *num.* 7. 10

De Epiſcopis, & Clericis, & Orphanotrophis, & Xenodochis, & Brephotrophis, & Ptocotrophis, & Aſcetriis, & Monachis, & privilegiis eorum, & caſtrenſi peculio, & redimendis captivis: & de nuptiis Clericorum vetitis, ſeu permiſſis.

T i t. III.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopi qui ſint.*
2 *Clerici qui.*
3 *Orphanotrophi qui.*
4 *Xenodochi qui.*
5 *Brephotrophi qui.*
6 *Ptocotrophi qui.*
7 *Aſcetriæ quæ.*
8 *Monachi qui.*
9 *Orphanotrophia ſunt loca in quibus filij orbi, & parentibus privati nutriuntur.*
10 *Ptocotrophia ſunt loca aliendis pauperibus parata, quæ nos communi vocabulo Hoſpitalia vocamus.*

1 EPISCOPI ſunt, quibus totius Ec-
2 cleſiæ cura incumbit. Clerici ſunt Epiſ-
coporum Eccleſiæ miniſtri. Orphanotro-
3 phi curam habent minorum, qui paren-
tibus orbati, & bonis deſtituti ſunt. Similiter Xe-
4 nodochi advenarum, Brephotrophi infantium, Pto-
5 cotrophi inopum curam gerunt, quaſi eorum tutores,
6 vel curatores. Aſcetriæ dicuntur, quæ ut liberè Deo
7 ſerviant, & divinis meditationibus ſe perpetuò
exerceant, in aſcetriis, id eſt, locis ad id deſtinatis
8 degunt. His ſimiles ſunt Monachi, ſed in eo differunt,
quod in monaſteriis vivunt, id eſt, in locis deſertis,
à vulgi commercio remotis: hæ omnes perſonæ re-
ligioſæ ſunt, & fruuntur variis privilegiis, & habent
quaſi caſtrenſe peculium, quaſi cœleſtes, ſeu religioſi
milites. Curare etiam pro ſua pietate & religione
debent, ut captivi redimantur. Nuptias contra-
here alij poſſunt, alij prohibentur, ſecundùm diſtin-
ctiones, quæ ſub hoc titulo declarantur. Scripſerunt
in hanc rubricam Barr. Alb. Cyn. Barthol. de Capua,
Anton. Fontan. Aloyſ. Leo, Petr. Gilchen, Sebaſt.
Nævius, item Cujac. Pacius, & Vveſembec. *in paratitlis.*

Epiſcopis.] De officio & poteſtate Epiſcoporum integros tractatus edidere Joannes Bertachinus, & Bartholomæus Vgolinus: alium omnibus numeris abſolutiſſimum edidi in tres partes diviſum.

De promouendis Epiſcopis libellum promulgauit Sebaſtianus Medices.

De conſecratione Epiſcopi alium in lucem edidit Staniſlaus Socolouius.

De Epiſcoporum dignitate tractatus edidere Troylus Maluetius, & Jacobus Simanchas.

De ſacra Epiſcoporum auctoritate Joannes Fileſacus.

De ſtatu, & munere Epiſcopali optimè egit Lælius Zechius.

Barboſ. Collect. in Cod. Tom. I.

De optimo Epiſcopo per dialugos diſſeruit Joannes Baptiſta Signius.

De inſtitutione Epiſcopi libellum imprimi fecit, qui alio nomine dicitur *Canon Epiſcopalis*, Petrus Bleſenſis.

De reſidentia Epiſcoporum ſcripſere Thomas Cajetanus, Bartholomæus Carranza, Jacobus Naclaotus, Dominicus Soto, & Ambroſius Catharinus.

De Epiſcopis titularibus particulariter egit Hieronymus Vielmius.

De iuriſdictione Epiſcopi tractatum ſcripſit Franciſcus Vargas.

De ordine, juriſdictione, & reſidentia Epiſcoporum pariter ſcripſit Antonius Paganus.

De juriſdictionis Epiſcopalis defenſione libellum fecit Antonius de Prætis.

De Epiſcopis, & miniſtris Eccleſiaſticis ſcripſit Alphonſus Madrigal.

De erectione Epiſcopatuum nouorum in Belgio librum edidit Arnoldus Alaluenſis.

De Epiſcopatus appetitione breuiter, ſed doctè ſcripſit Hieronymus Regius.

Epiſcoporum ſpeculum in lucem edidit Rutilius Benzonius, Epiſcopus Lauretanus.

De Coadiutore Epiſcopi ſcripſit Thomas Campegius *tom. 15. tract. Doctor. p. 2. pag. 539.*

De penſionibus Epiſcopalibus tractauit Camillus Cautius *tom. 15. tract. Doctor. 3. p. 2. pag. 534.*

De Epiſcopali & Parochiali Canonia Petrus de Vbaldis *tom. 15. tract. Doctor. p. 2. pag. 198.*

De Epiſcopi Romani diœceſi ſcripſit Hieronymus à Leandro junior.

De ſtatutis Epiſcoporum Synodalibus tractatum in lucem edidit Henricus Bottæus.

De Epiſcoporum cauſis majoribus, & rerum Capitalium ad Papam deferendis, Lælius Jordanus.

De examine Epiſcoporum volumen edidit Hieronymus Venero & Leiua, Archiepiſcopus Montis Regalis.

Epiſcopalia aphoriſmata breuiter, ſed dilucidè promulgauit Scipio de Rubeis.

Epiſcoporum enchiridion ſcripſit P. Bartholomæus Gauantus.

Epiſcopalem praxim in lucem edidere Thomas Zerola, & Paulus Piaſecius, & nouiſſimè Mauricius Alzedo.

Clericis.] Clericalium diſquiſitionum partem primam edidit Joannes Maria Belletus.

De Clericorum regularium & ſecularium ſucceſſione ab inteſtato egit Nicolaus de Vbaldo *tom. 9. tract. Doctorum, p. 1. fol. 351.*

De Clericorum inſtituto peculiariter tractavit Joannes Belomeque.

De Clericorum præſtantia Antonius de Prætis.

De Clericorum & Sacerdotum excellentis Dionyſius Paulus Lopys.

De Clericorum vita & honeſtate Sebaſtianus Facinſa.

De Clericorum privilegiis Paulus Squillante.

Orphanotrophis.] Hinc Orphanotrophia, loca in 9
quibus filij orbi, & parentibus privati nutriuntur, ut per Caluin. *in ſuo Lexic. juridico, ſub hoc verbo*, Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 15. cap. 28. n. 3.* Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges Styli, l. 91. n. 5.*

Ptocotrophis.] Hinc Ptocotrophia, loca alendis pau- 10
peribus parata, quæ nos communi vocabulo Hoſpitalia vocamus. Vide Caluin. *in ſuo Lexic. juridic. ſub hoc verbo*, Petr. Greg. *d. c. 28. n. 7.*

Et Aſcetriis.] Vide *in collect. ad l. omnia privilegia 33. infr. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici onera extraordinaria, & hoſpitum receptiones non ſuſtinent.*

2 *Famili conductitij Clericorum nullo exemptionis gaudent priuilegio, ſed tantùm mancipia, aut ſerui, qui in eorum dominio ſunt.*

3 *Milites hoſpitare cogi non poſſunt Clerici, eorumque mancipia.*

L. Iuxta. I.

Imp. CONSTANTINVS A.
Clericis ſalutem dicit.

1 CLerici onera extraordinaria, & hoſpitum receptiones non ſuſtinent. Colligunt ex Ordinar. Bart. Salicet. Alban. Cyn. Caſtrenſ. Bald. Aloyſ. Leo, Petr. Gilken, Sebaſt. Næv. remiſſivè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & Caſal. *in annot.*

2 *Et mancipia veſtra*, &c.] Ex his verbis colligunt Doctores magis communiter, famulos conductitios Clericorum nullo exemptionis gaudere priuilegio, ſed tantùm mancipia, aut ſeruos, qui in eorum dominio ſunt; hi enim eodem modo à tributis eximuntur, quo reliqua Clericorum bona: nam ſi ſerui Clericorum grauarentur huiuſmodi tributis, ipſi Clerici, ſeu Eccleſia grauarentur, quia hoc in ipſorum damnum redundat, & quodammodo maneret inutile, & ſine effectu priuilegium; & ideo ſic reſoluunt, & intelligunt text, *in præſenti.* Theſaur. *deciſ. 22. n. 5. & dec. 116. n. 12.* Soar. *in defenſione Fidei Catholicæ, contra Anglicanæ ſectæ errores, lib. 4. cap. 29. n. 12.* Ego ipſe *de iure Eccleſ. vniuerſo, lib. 1. c. 39. §. 2. n. 59.*

3 *Neque hoſpites ſuſcipietis.*] Notatur ad hoc, quod Clerici, eorumque mancipia cogi non poſſunt ad hoſpitandum milites, vt per Gregor. *l. 51. tit. 6. part. 1.* Ioan. Anton. de Nigris *in Extrauag. Clementis VII. de vita, & honeſt. cleric. num. 131.* Perez *leg. 11. tit. 2. lib. 1. Ord. pag. 52. & l. 1. tit. 3. lib. 1. pag. 60. & leg. 27. tit. 3. eod. lib. 1. pag. 109.* Rebuff. *in tract. congrue portionis, num. 73.* Flores de Mena *var. lib. 2. quæſt. 21. n. 207.* Piaſec. *in praxi Epiſcop. p. 2. c. 4. num 56. verſ. neque tenentur*, Mart. *de iuriſdict. p. 4. cent. 1. caſu 86. n. 9.* Ioan. Franc. de Ponte *de poteſt. Proregis, tit. 1. §. 6. num. 14.* Bonacin. *de contractib. diſput. 2. q. 9 puncto 2. §. 5.* Squillante *de priuileg. cleric. cap. 9. princip.* vbi *n. 4.* poſt Molfeſ. *in ſum. Theolog. moral. part. 2. tract. 12. cap. 22. num. 166.* reſoluit, quod in Regno Neapolitano, ſi Clericus habitauerit in domo pro communi, & indiuiſo cum fratribus, & nepotibus laicis, iſti laici etiam habent hanc immunitatem, vt in domo non cogantur hoſpitare milites, & alios officiales, ne Clericus inde ſuſtineat incommoda; ſed tenentur contribuere in pecunia. Et idem Squillante *d. loco, num. 5.* poſt Carol. de Graſſ. *de effectib. clerical. effectu 3. n. 287.* hoc ipſum dicendum ait, etiamſi Clericus habitaret cum patre.

In gloſſ. *Collationibus*, ibi, *ſcilicet ſordidorum munerum, vel extraordinariorum.* Vide Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib. 1. c. 77.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici immunes eſſe debent à conuentionibus, iniuriis, & exactionibus laicorum.*

2 *Clerici quæ conſumpſerunt, in vſum pauperum conferent, & quæ collegerunt, pro religionis lucro æſtimabunt.*

3 *Clerici, eorumque liberi, familiares, ac miniſtri à parangariis ſunt immunes.*

4 *Fructus illos, qui ad congruam ſuſtentationem neceſſarij non ſunt, in pauperes & pios vſus erogare debent beneficiarij.*

5 *Pauperes, quibus beneficiarij fructus illos erogare debent, qui ad congruam ſuſtentationem neceſſarij non ſunt, illi dicuntur qui oſtiatim eleemoſynam quærunt, &c.*

6 *Clerici patrimonium habentes poſſunt illud conſeruare, & redditus Eccleſiaſticos in vſus proprios expendere.*

7 *Ergaſteria ſunt loca vbi aliqui operantur, ſeu officina opificum mechanicorum.*

8 *Parangaria quæ ſint, remiſſivè.*

9 *Vxores Clericorum, qui in minoribus conſtituti ſunt Ordinibus, an fori priuilegio gaudeant.*

10 *Concubinæ Clericorum à iudice Eccleſiaſtico pro modo culpæ puniri poſſunt.*

11 *Priuilegium conceſſum patri vti Sacerdoti, cenſetur etiam conceſſum filio procreato ex eius vxore ante clericatum.*

12 *Clericorum priuilegio gaudent eorum familiares.*

13 *Clericus in ſacris fornicationem faciens committit inceſtum.*

14 *Priuilegium immunitatis conceſſum Clericorum filiis intelligitur durante vita parentum.*

15 *Priuilegia competentia patri ratione officij, cui dignitas ſit annexa, ad filios non pertinent mortuo patre.*

L. Omnis. II.

Impp. CONSTANTINVS A. *&* IVL. *Cæſ. Felici Epiſc.*

CLerici immunes eſſe debent à conuentionibus, 1
iniuriis, & exactionibus laicorum. Clerici quæ conſumpſerunt in vſum pauperum conferent, & quæ 2
collegerunt, pro Religionis lucro æſtimabunt. Item immunitates, & priuilegia Clericorum ad horum mercimonia, & miniſtros, ac familiares extenduntur, vt ab extraordinariis muneribus immunes conſeruentur. Denique Clerici, horumque liberi, familiares, ac miniſtri à parangariis ſunt immunes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. n. 1. hoc tit.*

Ad ſuperſcriptionem huius leg. vide Guid. Pancirol. 3
in theſauro var. lect. lib. 2. c. 166. in fine.

Id in vſum pauperum, &c.] Notatur ad hoc, quod 4
fructus illos, qui ad congruam ſuſtentationem neceſſarij non ſunt, in pauperes & pios vſus erogare debent beneficiarij, vt per Nau. *de reddit. quæſt. 3. monitu 4.* Monet. *de diſtrib. quotid. p. 3. q. 1. num. 15.* Molfeſ. *in ſum. Theolog. mor. tract. 6. cap. 9. num. 48.* Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo donatio, differ. 7.* meipſum *in tract. de iure Eccleſ. vniuerſo, lib. 3. cap. 27. ex num. 21.* vbi *num. 22.* teneo poſſe beneficiarios fru- 5
ctus huiuſmodi ſuperfluos inſumere in pauperes cuiuſcumque loci: & *num. 13.* quod ad hunc effectum pauperes dicuntur illi, qui oſtiatim eleemoſynam quærunt, & qui vitam ex ſuo patrimonio commodè, & honeſtè juxta ſui ſtatus conditionem traducere non poſſunt: & *num. 24.* quod Clerici turpiter, vel in prophanos vſus expendentes fructus beneficiorum, & bona intuitu Eccleſiæ quæſita, licèt grauiter peccent, non tamen ad reſtitutionem tenentur: & *num. 26.* 6
quod Clerici patrimonium habentes poſſunt illud conſeruare, & redditus Eccleſiaſticos in vſus proprios expendere.

Ex eorumdem ergaſteriis.] Sunt loca vbi aliqui ope- 7
rantur, vel ſecundùm alios, tabernæ mercimoniis deputatæ, aut officinæ opificum mechanicorum. Ita Budæ. *in lingua Græca commentariis*, Ferrand. *lib. 2. explicat. in l. rem non nouam, C. de iudic. c. 7.* Caluin. *in ſuo Lex. iurid. ſub hoc verbo.*

8 *Ad parangariam*, &c.] Quid ſit, dixi *ſuprà in collect. ad l. neminem* 11. *de ſacroſ. Eccleſ.*

9 *Vt & conjugia Clericorum*, &c.] Notatur ad hoc, quod vxores Clericorum, qui in minoribus conſtituti ſunt Ordinibus, fori priuilegio gaudent, vt per gloſſ. *in cap. cos*, 32. *diſtinct. & in cap. Clericum*, 11. *quaſt.* 1. Garc. *reg.* 499. *à num.* 12. Gregor. Lop. *leg.* 32. *gloſſ.* 7. *tit.* 2. *part.* 3. Decian. *in tract. crimin. lib.* 4. *cap.* 9. *n.* 53. Perez *ad l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 47. *verſ. vxor verò clerici*, Bobadil. *in ſua politica, lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 146. Sed contrarium meritò defendo *d. tract. de jure Eccleſ. vniuerſo, lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 62. vbi reſpondeo textum *in præſenti* nullum de hoc priuilegio fori habere verbum, ſed de priuilegio immunitatis à tributis agere; *ibidem* hoc ipſum ſuſtineo etiam in vxoribus Græcorum. Et *n.* 61. reſoluo concubinas Clericorum à judice
10 Eccleſiaſtico pro modo culpæ puniri poſſe, ad quod ibi plures citaui Doctores.

11 *Ac liberi.*] Notatur ad hoc, quod priuilegium conceſſum patri vti Sacerdoti, cenſetur etiam conceſſum filio procreato ex eius vxore ante clericatum, vt per Decian. *in tract. crimin. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 49. Carol. de Graſſis *de effectib. clericat. effectu* 1. *num.* 190. & *effectu* 3. *num.* 133. meipſum *d. tract. de jure Eccleſ. vniuerſo, lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 62. *in fine*, vbi aſſero Sacram Congreg. *Immunitatis in vna Gallien.* 18. *Martij* 1631. cenſuiſſe Clerici filium legitimum ante clericatum ſuſceptum gaudere priuilegio fori, durante vita eius patris.

12 *Eorumque miniſteria*, &c.] Notatur ad hoc, quod Clericorum priuilegio gaudent eorum familiares, vt per Chriſtoph. de Paz *ad leges ſtyli, l.* 52. *à num.* 2. vbi *num.* 35. ampliat ad colonum adſcriptitium, partiarium, mercenarium, & conductitium, idque ex hoc text. multis probat Aurel. Auguſt. Taurel. apud me *in tract. de jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 39. §. 4. *num.* 3. ex illis verbis, *verùm & hominibus eorundem, qui operam in mercimoniis habent*; quia appellatione hominum hoc caſu tam de jure Pandectarum, quàm Codicis continentur procuratores prædiorum, actores, clientes, cuſtodes, coloni, & cæteri homines Clericis ſeruientes. Et latè an id verum ſit, dixi *eod. tract. c.* 39. §. 3. *n.* 55. *cum multis ſeqq.* vbi plures citaui Doctores, quos hic tranſcribere non conuenit.

13 In gloſſ. *Filij*, ibi, *nam poſt ſacros Ordines eſſent inceſtuoſi.* Ergo Clericus in ſacris fornicationem faciens committit inceſtum, de quo vide Sarmient. *lib.* 1. *ſelect. cap.* 5. *n.* 4. *verſ. in clerico autem*, Soar. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 7. *de cleric. coniug. n.* 10. *pag.* 175. Clar. *lib.* 5. §. *inceſtus, in princip. verſ. quinimò etiam, & §. fornicatio, n.* 18. Card. Paleoth. *de noth. is, & ſpur. c.* 16. *n.* 14. Ioſeph. Gonzalez *var. quaſt. cap.* 5. *n.* 8. Vincent. de Franch. *dec.* 17. *num.* 2. Fr. Emman. *quaſt. Regul. tom.* 2. *q.* 19. *art.* 2. Cald Pereira *de nomin. emphyt. q.* 19. *num.* 58. *cum ſeqq.* Cenod. *ad Decretal. collect.* 112. *n.* 2. Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 36. *num.* 23. *cum ſeqq.* Sanch. *de matrimon. lib.* 7. *diſp.* 27. *n.* 9. Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib.* 2. *concl.* 115. *n.* 17. *cum ſeqq.* Azor. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 13. *cap.* 12. *q.* 6. *verſ. ſoluitur illa.*

14 In eadem gloſſ. ibi, *& viuunt patres.* Notatur ad hoc, quod priuilegium immunitatis conceſſum Clericorum filiis, intelligitur durante vita parentum, vt per Perez *l.* 2. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 257. *in princip.* Tiraq. *in tract. ceſſante cauſa, p.* 1. *n.* 107.

15 Notatur etiam ad hoc, quod priuilegia competentia patri ratione officij, cui dignitas ſit annexa, ad filios non pertinent mortuo patre, vt per Tiraq. *de primog. q.* 32. *n.* 3. D. Barboſ. *in l. quia tale, n.* 32. *ff. ſoluto matr.*

SVMMARIVM.

1 *Communitas, ſiue publica & priuata perſona, collectas, angarias, & exactiones non poteſt Eccleſiaſticis imponere perſonis.*

2 *Collectas, vel exactiones, angarias, aut parangarias Eccleſiis, piis locis, vel Eccleſiaſticis perſonis imponere non licet.*

3 L. Ad inſtructiones, C. de ſacroſ. Eccleſ. *eſt correcta per hanc Auth.*

4 *Principes non ſolum Eccleſiis, & Eccleſiaſticis perſonis, ſed etiam omnibus piis locis, & cauſis exemptionem à tributis conceſſerunt.*

5 *Perſonarum Eccleſiaſticarum nomine quoad forum intelliguntur omnes Ordinibus ſacris initiati, item quicumque beneficium obtinent Eccleſiaſticum, etiamſi ſacris Ordinibus initiati non ſint.*

6 *Clerici in ſacris, beneficiati, ſeu Religioſi, accuſare poſſunt eos, qui ſibi iniuriam fecerunt, coram judice Eccleſiaſtico, vel ſeculari.*

7 *Reſpublica & vniuerſitas poteſt delinquere, & ex delicto obligari.*

AVTH. Item nulla immunitas.

NEc Communitas, multo minus publica, & priuata perſona; collectas, angarias; & exactiones Eccleſiaſticis imponet perſonis. Contra facientes, & 1
requiſitionem contemnentes, pœnæ tripli & imperialis banni ſubjacent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

Probat hic textus collectas, vel exactiones, angarias, vel parangarias, Eccleſiis, piis locis, vel Eccleſiaſticis perſonis imponere non licere, vt per *l. Hiſpan.* 15. *tit.* 6. *vbi gloſſ.* 3. *in princip.* Capell. Tholoſ. *in add. ad dec.* 347. Perez per text. *ibi in l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin.* Molin. *de Inſtit. tract.* 2. *diſp.* 670. *n.* 1. *cum ſeqq. & diſp.* 671. Matta *de juriſdict. p.* 4. *caſu* 11. *n.* 12. Caſtill. *tom.* 7. *de tertiis, c.* 9. *n.* 18. *cum ſeqq.* Gabr. Pereira *de manu Regia, p.* 2. *c.* 36. *n.* 1. 2

Vnde cùm per hanc legem Eccleſiæ, & Eccleſiaſtici facti ſint immunes ab omni onere impoſito, & imponendo, & pro rebus, & poſſeſſionibus ſuis, per eam 3
videtur corrigi *l. ad inſtructiones, C. de ſacroſ. Eccleſ.* vbi probatur Eccleſiam teneri conferre, & contribuere ad inſtructiones pontium & viarum: & hinc dicit Cacher. *deciſ.* 181. *num.* 3. quod eſt magis communis opinio, *d. leg. ad inſtructiones*, eſſe correctam per hanc Auth. Matta tradit idem *de juriſdict. part.* 4. *cent.* 1. *caſu* 1. *ex n.* 24. Molin. *d. tract.* 2. *diſp.* 671. *n.* 4. *ante ſecundam concl.*

Vel aliis piis locis.] Ergo Principes non ſolùm Ec- 4
cleſiis, & Eccleſiaſticis perſonis, ſed etiam omnibus piis locis, & cauſis exemptionem à tributis conceſſiſſe, palam eſt, vt per Molin. *tract.* 2. *diſp.* 671. Matt. *de juriſdict. p.* 4. *caſu* 14.

Aut Eccleſiaſticis perſonis.] Nomine perſonarum 5
Eccleſiaſticarum in re propoſita intelliguntur omnes Ordinibus ſacris initiati: item quicumque beneficium obtinent Eccleſiaſticum, etiamſi Ordinibus ſacris initiati non ſint. Ita Molin. *d. diſp.* 671. *n.* 4. vbi *n.* 5. diſputat, an idem dicendum de illis, qui prima Tonſura initiati ſunt, latè ego ipſe *in tract. de jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 39. §. 5. *n.* 23. *cum ſeqq.* vbi de Regularibus profeſſis, conuerſis, & nouitiis, deque Fratribus & Sororibus tertij Ordinis S. Franciſci, & S. Dominici, qui habitum religioſum geſtant, & in clauſtro viuunt; de Eremitis, qui ex quaſi traditione per Epiſcopum alicui Eccleſiæ, vel loco ſacro dicati ſunt; de Militibus Religioſis in Hiſpania quoad fructus tantùm ſuarum Commendarum, & demùm de colonis partiariis,

& aliis, de quibus egi *in collect. ad l. placet 5. de ſacroſ. Eccleſ.*

6 *Et requiſiti ab Eccleſia*, &c.] Notatur ad hoc, quod permittit Clericis in Sacris, beneficiatis, ſeu Religioſis accuſare poſſe eos, qui ſibi iniuriam fecerunt facto, vel verbo coram judice Eccleſiaſtico, vel ſeculari, quia huiuſmodi delictum eſt mixti fori, vt per Clar. §. *vlt. q.34.n.47.* Azeued. *l.4.n.4.tit.1.lib.4.noua recop.* Parlad. *d. differ.9.§.2.n.1.* Thom. Valaſc. *alleg. juris tom.1. alleg.54.n.2.*

7 *Tripium refundum*, &c.] Ergo Reſpub. & vniuerſitas delinquere poterit, & ex delicto obligari, de quo vide Gail. *lib.2. de pace publica, c.9.* Mynſing. *cent.8.1. obſeru.78. & 79.* Maſcard. *de probat. concl.1410.* Menoch. *de arbitr. caſu 598.* Cur. Piſan. *li.4.c.3.* Parlad. *differ.88.§.1.* Farin. *in praxi crimin.q.24.n.109.* optimè Anton. Gom. *var.tom.3.c.1.n.52. verſ. quimò*, vbi ait ex hoc textu colligi, quod ciuitas, vel vniuerſitas aliquid ſtatuens contra libertatem Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticarum perſonarum, debet puniri: quod ille intelligit quando deliberato propoſito, & communicato conſilio ciuitas, vel vniuerſitas fecerit, vel juſſit fieri; quia tunc videtur feciſſe, & deliquiſſe tanquam vniuerſitas; ſecus verò aliàs, cùm eo caſu non videatur facere, vel delinquere vniuerſitas, ſed ſingulæ perſonæ.

8 In gloſſ. *Ab Eccleſia, ibi, ratione ergo delicti erit laïcus in foro Eccleſiæ*, &c. Hanc gloſſam eſſe valde notabilem affirmat Alber. *in præſenti*, quem refert Thom. Valaſc. *d.alleg.55.n.2.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici pro propriis & patrimonialibus bonis tenentur ad fiſcalia, vel pro tributariis prædiis Clerici coguntur ad tributa.*

2 *Eccleſia an & quando teneatur ad onera realia, & num.3. & 4.*

5 *Clerici poſſunt pro tributis, & gabellis conueniri coram judice ſeculari, ſi contentio ſit inter Clericum & conductorem tributorum.*

6 *Iudices ſeculares, Regiaque tribunalia cognoſcere poſſunt etiam priuatiuo ad judices Eccleſiaſticos de cauſis decimarum & tertiarum, quæ ex gratia, & conceſſione Romanorum Pont. ad Principes ſeculares pertinent.*

7 *Principes qui bella cum hoſtibus aggreſſi ſunt ex pecuniis ab Eccleſiis, & Eccleſiaſticis perſonis extortis, infelices ſucceſſus habuerunt.*

L. De his. III.

Idem A. & Cæſar, ad Taurum P. P.

1 CLerici pro propriis, & patrimonialibus bonis tenentur ad fiſcalia: vel pro tributariis prædiis Clerici coguntur ad tributa. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1. ſup. hoc tit.*

2 Iſte textus allegari ſolet ad difficilem illam quæſt. an & quando Eccleſia teneatur ad onera realia, bonaque ſemel à laïcis etiam legitimè poſſeſſa, cum onere tributi, & vectigalis tranſeant ad illam? Vide Doctores, quos citaui *in collect. ad l. placet 5.n.4. ſup. de ſacroſ. Eccleſ.* & eleganter tradita per me *in tract. de jure Eccleſ. lib.1. cap.39. §.5.n.63.* Et quamuis Imperatores hac in re laxè loquantur, & Eccleſias teneri ad huiuſmodi onera indiſtinctè affirmare videantur, id effectum, & forſan toleratum fuit illo tempore, quo Eccleſia nondum ſibi libertatem actu vendicauerat ab huiuſmodi tributis, & in hoc caſu dum Eccleſia ſoluit collectas, non ſoluit vti tributum, & in recognitionem dominij, vel ſuperioritatis, quam regulariter indicat tributi exactio, ex *cap.2. de cenſib.* ſed ob conditionem inhærentem rei, & inſeparabilem, & quemadmodum erga priuatas perſonas ſolueret cenſus, & teneretur ad hypothecas, quæ ab eius authoribus laïcis priùs impoſitæ eſſent, ita pari ratione tenebitur Eccleſia ad tributa, quæ vel ex pacto, vel alia ex cauſa & conuentione Princeps, dum prædia poſſeſſa à laicis ſub eius erant poteſtate, infixit iiſdem prædiis, vt ex Fr. Ioanne de Neapoli reſolui *d.§.5.n.57.in fine.*

Tunc enim bona tranſlata in Eccleſias retinent 3
onus, & obligationem ſoluendi tributum, ſi illud à Principe priùs impoſitum fuiſſet, expreſſo pacto inter ipſum & priuatum inito, vel ex peculiari dominio illius prædij, itavt ipſe in priuatos tranſtulerit, hac ſibi reſeruata penſione, cenſu, ſeu collecta, vt optimè aduertunt Card. Alban. *in tract. de immunit. Eccleſ.* Gutier. *pract. lib.1.q.3. n.15. verſ. præterea*, Soar. *in defenſione Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores, lib.4. cap.20.n.6.q.11. cum ſeqq.* Secus autem ſi exegiſſet ex ſola vi Regiæ poteſtatis & juriſdictionis; hæc enim tunc penitus expirat, cùm bona ad Eccleſiam perueniunt, & res deuenit ad ſtatum, qui incapax eſt illius ſubiectionis & tributi erga Principem laicum, cùm aliter ſit in pactis, & conuentionibus per viam contractus initis, quia vis illorum tranſit, & continuat in quibuſcumque perſonis quomodocunque exemptis, & priuilegiatis, Felin. *in cap. Eccleſia S. Mariæ n.77. de conſtit.* Vega *conſ.7.n.5. cum ſeqq.* Bellon. *conſ.43. n.4. & 5.* Feſtas *de collectis, p.4.cap.2.n.31.* Aldera. Maſcard. *de gener. interp. ſtatut. concl.1. n.100.* Azor. *inſtit. moral. p.1. lib.5. cap.13. quæſt.2. verſ. ſecundo ſciendum eſt*, vbi quod ratione pacti, vel conditione adiecta in legato, ſiue contractu, Eccleſia tenetur ad collectas bonorum, ad quas aliàs non teneretur, Soar. *d. lib.4. cap.20. num.6. q.15. in fine, & 18. & num.9.* prudenter indicat, quomodo probari poſſit, prædia fuiſſe ſub particulari dominio Principis, vel tributum ſolui ex conuentione, non autem ex ſolo jure vniuerſali principatus.

Illud demùm in hac materia obſeruandum eſt. Ec- 4
cleſiam ad onera impoſita rebus priuſquam ad Eccleſiam peruenirent, ſolummodo teneri quando copulatiuè hæc omnia concurrerint, quod ſcilicet onera ſint vera, realia, ipſis fundis infixa, & impoſita bonis propter bona, non autem perſonis propter bona; quod etiam ſint perpetua, certa, & immutabilia, non autem ex aliquibus cauſis vrgentibus, & illis ceſſantibus remouenda: ita Gemin. *num.9. in cap.1. de immun. Eccleſ. lib.6.* Abb. *in cap. fin. num.12. de vit. & honeſt. cleric.* plenè Barbat. *conſ.1. per tot. lib.1.* Felin. *conſ. 46. in 4. dub.* Ioan. Anton. de Nigris *in repet. Extrauag. vnica, de vita, & honeſt. cleric. num.147. cum pluribus ſeqq.* Paul. Comitol. *reſponſ. moral. lib.1.c.94. num.3.*

Sed etiam pro iis prædiis, &c.] Quia iſtis caſibus 5
magis conueniuntur poſſeſſiones, ratione quarum ſoluuntur cenſus, & tributa, quàm ipſi Clerici, & ſunt onera realia prædiis impoſita, & ideo ab ipſis debentur, & cum eodem onere transferuntur, per ea quæ tradunt Greg. Lop. *l.5. tit.6. p.1.* Valaſc. *de jure emphyteut. q.17. n.7.* Sed melius eſt, & ſacris canonibus conuenientius, hæc intelligere juxta diſtinctionem à nobis ſuprà traditam.

Eoſdem ad penſitanda fiſcalia perurgere, &c.] No- 6
tatur ad hoc, quod poſſunt Clerici pro tributis, & gabellis conueniri coram judice ſeculari, ſi contentio ſit inter Clericum, & conductorem huiuſmodi tributorum. Ita cautum reperitur apud Luſitanos *in Ordin. Regia lib.2. tit.1. §.19.* & apud Hiſpanos *leg.46 tit.6. part.1. & leg.5. tit.7. part.7. l.2. tit.2. lib.9. noua Recop.* quod an jure communi verum ſit, vide Girond. *de gabell. part.7. in princ. n.21.* Azeued. *ad princip. tit.1. n.8. lib.3. noua Recop. & l.7. num.13. cum ſeqq. tit.18. lib.9.*

nona

noua Recop. Bertachin. *de gabell. part.7. q.7. n.24.* Ce-
uall. *commun. contra commun. tom.4. q.899. n.12.* Thom.
7 Valaſc. *allegat. juris tom.1. alleg.28. n.71.* Olìban. *de
jure fiſci cap.24. n.20. & cap.15. n.14.* Et hinc etiam
colligunt, judices ſeculares, Regiaque tribunalia co-
gnoſcere poſſe etiam priuatiuè ad judices Eccleſiaſti-
cos de cauſis decimarum, & tertiarum, quæ ex gratia,
& conceſſione Romanorum Pontificum ad Principes
ſæculares, aliosque priuatos pertinent, & in eorum pa-
trimonio incorporatæ ſunt. Menoch. *conſ.756. num.16.
vol.8.* Camill. Borrell. *de præſtantia Regis Cathol. cap.
71. n.549. & ſeq. & conſ.20. cent.1.* Cou. *pract. cap.35.
n.2. verſ. tertiò quoties,* Laſſarte *de decima vendit. c.19.
n.30.* Gutier. *pract. lib.1. q.14. n.4.* D. Barboſ. *in l. Titia,
n.42. ff. ſoluto matr.* Bobadil. *in ſua politica, lib.2. c.18.
n.148.* Morla *in emporio juris, part.1. tit.2. de juriſd. &
omnium judicum, & in prælud. n.147.* Fontanel. *de pa-
ctis nupt. tom.1. gloſſ.13. p.2. n.53.* Ioſeph. Seſſe *dec.162.
num.24.* Ceuall. *commun. contra commun. tom 4. q.807.
n.636. & de cognit. per viam violentiæ part.2. q.16. à
princip.* latiſſimè his, & aliis pluribus in id relatis Do-
ctoribus Caſtill. *tom.7. de Tertiis, c.12. per tot.* cuius
fundamentis reſpondere nititur quædam juris allegatio
à Congregatione Eccleſiaſtica Matriti degente de an-
no 1614. impreſſa & publicata, quam mihi dono de-
dit Doctor Didacus Ortiz de Salas, Canonicus Docto-
ralis ſanctæ Eccleſiæ Conchenſis, vir quidem apprimè
doctus, integerrimus, ac ſumma virtute prædítus, in
qua oſtendit olim Reges antequam bella aggrederen-
tur, non tributis, ſed ſacrificiis, & orationibus Eccle-
ſiaſticos grauaſſe; at poſt partam victoriam Eccle-
ſias magnificè donabant, non illis ſua detrahebant, vt
aduertit Ferdinand. Oxea *in hiſtoria S. Iacobi, cap.42.
n.9.* Ex impoſitione autem tributorum facta Eccleſiis,
& Eccleſiaſticis perſonis, etiam ex vrgenti cauſa &
neceſſitate, multa exorta ſunt damna, vt ad oculum
oſtendit Petrus Bleſenſis Archidiaconus Batonienſis in
quadam epiſtola, quam ſcripſit ad Epiſcopum Aure-
lianenſem, prout refert Cardin. Baron. *tom.12. annal.
Eccleſ. anno* 1188. in qua illi animosè reſiſtere ſuade-
bat cuidam tributo, quod Clericis imponendum dice-
batur pro Terræ ſanctæ expeditione, eius autem verba
lectu digniſſima ſequuntur: *Quæ ratio eſt, vt qui pro
Eccleſia pugnant, Eccleſiam ſpolient, quam inimicorum
ſpoliis & donis triumphalibus ampliare debuerunt? Pu-
tantne inſipientes & miſeri, quod Chriſtus, qui ſumma
juſtitia eſt, velit ſibi de iniuriis & ſacrilegio exhiberi
ſacrificium, aut ſuſtineat commiſſa ex iis ſpolia proſpera-
ri? Si enim teſtimonio Veritatis, in ignem æternum mit-
titur, qui ſua pauperibus non dedit; vbi quæſo mittendus
eſt, qui bona pauperum, vel Eccleſiæ rapuit, aut fraudā-
uit? Pro his, & conſimilibus filiis Ephrem intendentes,
& mittentes arcum conuerſi ſunt in die belli: nunquam
pauperum, nunquam Eccleſiæ ſpolia proſperum habue-
runt euentum auſpicium.* Et paulò infrà: *Quid aliud à
Pontificibus, vel à Clero poteſt, vel debet Princeps exi-
gere, quam vt inceſſanter fiat oratio ab Eccleſia ad Deum
pro eo? Omnis Pontifex ab hominibus aſſumptus, pro ho-
minibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, vt offerat
dona & ſacrificia pro Rege & populo: & ſi iratus eſt in
eis Dominus, Sacerdos medius intercedat, & in tempore
iracundiæ fiat reconciliatio.* Hactenus Petrus Bleſenſis.
8 Infelices penè ſucceſſus habuerunt Principes, qui
bella cum hoſtibus aggreſſi ſunt pecuniis ab Eccleſiis,
& Eccleſiaſticis perſonis extortis, vt de Carulo Bra-
bantiæ Duce narrat Bolland. illorum Principum hi-
ſtoriograph. c.18. Omni, inquit, fauore Numinis de-
ſtitutum eum, poſtea nunquam feliciter pugnaſſe cum
hoſte, quòd eodem tempore grauiſſimis exactionibus
Clericos oneraſſet. Refert quoque Petrus Lopez de
Ayala *in hiſtoria Regis Petri, anno eius regnatus 19.
fol.12.* quod Maurum amiculum de morte ſibi præ-
ſcita conſulens, reſpondit: *Es verdad lo que te an di-
cho, por que tomas los algos de las Igleſias, y caſas de la
oracion, y que te non vence conſciencia.* Regina Dona
Vrraca filia Regis Alphonſi, cùm non poſſet exerci-
tum militarem debitis ſuſtentare alimentis, à Mona-
chis ſancti Iſidori Legionenſis poſtulauit, vt ſibi de
rebus & diuitiis ſui monaſterij quicquam darent, quod
cùm facere non curaſſent, Regina propria authoritate
ea ſubtraxit, & nondum portam egreſſa media cre-
puit; & mortua eſt, acerbiori caſtigata ſupplicio, quàm
quod paſſus fuit Eliodorus *lib.2. Machab. cap.3.* De
Imperatore Friderico narrat hiſtoria, quod cùm cui-
dam à ſecretis injuſtè oculos extrahere juſſiſſet, poſtea
veritatis conſcius illum in ſuum creauit Conſiliarium;
& cùm in officio & munere aſſiſteret, vt vindictam
de illo jam neceſſitatibus oppreſſo ſumeret, conſilium
dedit, vt pro ſuſtinendo militari exercitu Eccleſia-
rum bona ſuſciperet, quod cùm adimpleret, ſtatim
diuinum non abfuit ſupplicium, & tandem ad extre-
mam ruinam eſt deuentus.

SVMMARIVM.

1 *Officiales publici non adſtringuntur jugo clericali dum rationibus reddendis adſtricti ſunt.*

2 *Clericatus aſſumptus in fraudem obligationis, aut pœnæ, nihil prodeſt.*

3 *Primipili dicti ſunt olim centuriones, qui Aquilæ in legione præerant.*

4 *Adminiſtrator ſi ante redditas rationes ad Religionem, vel ad Ordines ſuſcipiendos admiſſus fuerit, ad priſtinum ſtatum eſt reuocandus.*

5 *Obligati ad ratiocinia non ante, ſed ſolum poſt redditas rationes ordinari poſſunt.*

6 *Liberorum appellatione nepotes ex filiis, ac omnes deſcendentes, tam maſculi, quàm fœminæ comprehenduntur.*

7 *Verbis,* Si proles defuerit, *vel* Si abſque prole deceſſerit, *comprehenduntur filij, & nepotes, ac alij vlteriores deſcendentes.*

8 *Propinquorum appellatione continentur agnati & cognati, qui admitterentur ab inteſtato ad ſucceſſionem de jure ciuili vſque ad decimum gradum.*

9 *Delictum clandeſtinum plus punitur, quàm publicum.*

L. Officiales. IV.

Idem A. ad Taurum P. P.

OFficiales publici non adſtringuntur jugo cleri- 1
cali, dum rationibus reddendis adſtricti ſunt. Item 2
clericatus aſſumptus in fraudem obligationis, aut pœ-
næ, nihil prodeſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.

Seu primipili. Quia ij primi pila, ideſt tela defere- 3
bant, dicti ſunt olim centuriones, qui Aquilæ in le-
gione præerant, de quibus vide Cuiac. & Alciat. *ad
tit. C. de primip. lib.12.* eundem Alciat. *de præſumpt.
reg.3. præſ.41. in fine,* Cou. *lib.1. var. cap.16. n.7.* Ne-
guſant. *de pignorib. p.5. memb.2. n.17.* Capyc. *dec.129. à
n.12.* Calvin. *in ſuo Lex. jurid. verbo Primipilus,* Iuſt.
Lipſ. *de militia Romana, lib.2. dialog.8. prope fin.* Card.
Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.11. tit.18.
num.11.*

Ad priorem conditionem retrahantur, &c.] Notant 4
ad hoc, quod ſi adminiſtrator ante redditas rationes
ad Religiones, vel Ordines ſuſcipiendos admiſſus fue-
rit, ad priſtinum ſtatum eſt reuocandus, vt per Eſcubar.
de ratiocin. c.4. n.3. & 4.

Si verò obnoxij ratiociniis, &c.] Notatur ad hoc, 5
quod obligati ad ratiocinia, non ante, ſed ſolùm poſt

redditas

redditas rationes ordinari poſſunt, de quo vide Doctores, quos citaui *in collect. ad cap. vnic. de oblig. ad ratiocin. & ad cap. vnic. 53. diſt. & in tract. de jure Eccleſ. vniuerſo, lib. 1. cap. 33. n. 135.* vbi ampliatur, vt ratiociniis implicati propter adminiſtrationem rerum etiam ſingularium perſonarum, non ſolùm promoueri nequeant, dum gerunt, exercentque officium, ſed etiam ex leta adminiſtratione, & officio, ſi de dolo in adminiſtratione, vel redditione computorum perpetrato lis aliqua mota eſſet, vel in procinctu eſſet vt moueretur; tunc enim ante litis exitum promoueri non poteſt, immò ſi de facto promoueretur, dignus eſſet depoſitione, etiamſi poſtea in cauſa vinceret; & deinde multipliciter hæc reſolutio limitatur, ſcilicet in eo, qui grauatus eſt debito ſine aliqua adminiſtratione contracto, & in eo, qui rerum Eccleſiaſticarum, aut miſerabilium perſonarum, vel cuiuſlibet alterius piæ cauſæ, vel pupillaris adminiſtrator fuerit; & in eo, qui publicis ratiociniis adſtrictus fideiuſſores præſtiterit, & tandem in eo, qui in aliquo, licèt minori, conſtitutus Ordine, alicuius, etiamſi particularis perſonæ tutor, aut generalis quomodolibet fuerit adminiſtrator.

6 *Concedant liberis, aut ſi proles defuerit*, &c.] Ergo liberorum appellatione nepotes ex filiis, ac omnes deſcendentes, tam maſculi, quàm fœminæ comprehenduntur, vt per Couarr. *in cap. Raynaldus, n. 3. de teſtam.* Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 84. à n. 22. & præſumpt. 9. n. 74. & conſ. 104. n. 50. & conſil. 420. n. 26. & conſil. 5. 5. n. 8. verſ. & dicendum, & conſil. 764. n. 2. & conſil. 8. 7. n. 14.* Cald. Pereira *de poteſt. eligend. c. 15. n. 27.* Ruthe. *in l. cùm anus, lib. 6. cap. 8. n. 3. ff. de condit. & demonſtrat.* Steph. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap. 120. n. 26.* Sanchez *in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 7. cap. 9. n. 22.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 5. lit. L, concl. 337. à princ.* Fuſar. *de ſubſtit. q. 326. n. 1.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 3. q. 35. n. 17. & 18.* Rotam coram Reuerendiſſ. Coccino *dec. 11. n. 8. & dec. 480. num. 3.* meipſum *de appellatiua verbor. vtriuſque juris ſignific. appellat. 330. n. 1.* vbi *numeris ſeqq.* hæc reſolutio multipliciter declaratur.

7 Notatur etiam ad hoc, quod verbis illis, *ſi proles defuerit*, vel aliis, *ſi abſque prole deceſſerit*, comprehenduntur filij, & nepotes, ac alij vlteriores deſcendentes, vt per Boër. *dec. 356. num. 1.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 6. lit. P, concl. 907. n. 1.* meipſum *d. tract. de appellatiua verborum vtriuſque juris ſignificat. appellat. 223. à num. 1.*

8 *Propinquis.*] Propinquorum appellatione continentur agnati, & cognati, qui admitterentur ab inteſtato ad ſucceſſionem de jure ciuili vſque ad decimum gradum, vt per Tiraquell. *de retractu lign. §. 1. gloſſ. 9. n. 9.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 196. verſ. nomine propinquorum*, Card. Tuſch. *d. tom. 6. lit. P, concl. 914. n. 1.* Fuſar. *de ſubſtit. quæſt. 367. n. 1.* meipſum *d. tract. appell. 214.*

9 In gloſſ. *Clandeſtinis*, ibi, *nota plus puniri clandeſtinum delictum, quàm publicum.* Vide Tiraquell. *de pœnis temper. cap. 57. à princip. & n. 4. & 5.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camer. Imper. lib. 2. concl. 110. conſid. 1. num. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Curialis niſi per quindecim annos in monaſtica floruerit vita, ad Clericorum Ordinem non admittendus.*

2 *Clericus vxorem ducens Ordine Clericorum priuatur.*

3 *Curiales, id eſt, qui propter aliquod officium Curiæ ſunt adſtricti, ordinari non permittuntur, ſed hodie id non ſeruatur, vt n. 4.*

5 *Clerici in minoribus Ordinibus conſtituti non prohibentur vxores ducere.*

AVTH. Sed neque Curialem.

CVrialis niſi per quindecim annos in monaſtica ſteterit vita, ad Clericorum Ordinem non admittendus: huic etiàm accedenti ad Clericorum Ordinem 1
quarta pars ſubſtantiæ relinquenda. Vxorem autem 2
Clericus ducens, Ordine Clericorum priuatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

Sed neque Curialem, aut officialem Clericum fieri permittimus.] Notatur ad hoc, quod Curiales, id eſt qui 3
propter aliquod officium Curiæ ſunt addicti, ordinari non permittuntur, vt per Maiol. *de irregular. lib. 2. c. 5.* Henriquez *in ſum. lib. 14. cap. 5. §. 5. & in comment. lit. D,* Soar. *tom. 5. de cenſur. diſp. 47. ſect. 4. n. 1.* vbi addit, Curiales, qui irregularitatem incurrunt, eſſe omnes, qui in quacunque ſeculari Curia miniſtri ſunt in cauſis ſanguinis, quomodocunque ad illas cooperentur, vt tabelliones, ſollicitatores, procuratores, & inferiores miniſtri, qui vel denunciant, vel ſcribunt ſententiam: Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 3. tract. 2. n. 64.* Campan. *in diuerſ. juris Canonic. rub. 11. cap. 14.* D. Roder. à Cunha *in comment. ad cap. 1. n. 8. diſtinct. 51.* Bellet. *diſquiſit. cleric. tit. de diſciplin. cleric. §. 11. n. 6.* vbi principalem reſolutionem intelligendam eſſe exiſtimat de iis Curialibus, qui exercuerunt ſæua, vel turpia, ſiue vilia, vt ſunt nuncij, lictores, & id genus ſimilia, refero ego ipſe *in tract. de jure Eccleſiaſt. vniuerſo, lib. 1. cap. 33. n. 134.*

Aduertendum eſt, quod Rebuff. *in conſtitutiones* 4
Galliæ, in proœm. gloſſ. 5. n. 26. aſſerit abrogatam eſſe hanc Authenticam prohibentem Curiales ordinari, & eius prohibitionem hodie non tenere, ſubditque ſe vidiſſe duos Cancellarios Sacerdotes factos tempore ſui officij: tractat id quoque Petrus de Bellapert. *quæſt. 238.*

In quo quis conſtitutus vxorem ducere non prohibetur.] Notatur ad hoc, quod non prohibetur conſti- 5
tutos in minoribus Ordinibus vxores ducere, quia vtuntur jure ſuo, nec recedunt à ſtatu perfecto, ſed à ſtatu, qui initium eſt, & via ad perfectum Ordinis ſtatum; & ita nullam eſſe culpam, initiatum minoribus Ordinibus retrocedere tranſeundo ad matrimonium, reſoluunt Couarr. *de ſponſalib. p. 2. c. 6. §. 3. n. 3. in fine,* Bonacina *de matrimonio, q. 3. puncto 9. num. 3. & 4.* Azor. *inſtitutionum moralium p. 1. lib. 13. cap. 14. quæſt. 14.* Rebell. *de obligat. juſtit. part. 2. lib. 4. q. 8. num. 27.* & alij citati per me *in collectan. ad cap. ſeriatim, diſtinct. 32. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Virgines ſacras attentans matrimonij cauſa, capitale meretur ſupplicium.*

2 *Virgines ſacras violantes quas pœnas incurrant, remiſſiuè.*

3 *Raptus pœna ordinaria intrat in raptu Monialis ex ſolo conatu, etiam non ſequuto raptu, nedum alio effectu copulæ carnalis.*

4 *Attentatio punitur.*

5 *Monialem rapiens pœna mortis tenetur, etiam non ſequuto raptu, & n. 6.*

L. Si quis non dicam. V.

Imp. IOVINIANVS A. *Secundo P. P.*

ATtentans ſacras Virgines matrimonij cauſa, capitale meretur ſupplicium. Item in atrocioribus 1
punitur affectus, non ſequuto effectu. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

Ad

Ad ſuperſcript. & datam huius legis, vide Guid. Pancirol. *in theſauro variarum lectionum, libro 2. capite 167.*

2 De materia huius legis, & de violantibus ſacras Virgines, ac de huius criminis grauitate ſecum aliorum criminum deformitates inuoluentis, vide ordin. Regiam Luſitan. *lib. 5. tit. 15. & l. Hiſpan. 11. tit. 13. part 6.* vbi *gloſſ. 6.* Cardin. Cæſ. Baron. *tom. 4. annal. Eccleſ. anno Chriſti 363. pag. 118.* Ceuall. *commun. contra communes, tom. 4. q. 902. n. 50.* Decian. *tract. crimin. lib. 6. cap. 20 & lib. 8. cap. 8. n. 7. & c. 11. n. 1.* latè Farinac. *in praxi crimin. q. 145. ex n. 215.* & præcipuè *n. 22.* reſoluit, quod raptor à pœna raptus non excuſatur, etiamſi mulierem rapuerit animo contrahendi cum ipſa matrimonium, ſiue mulier fuerit ſecularis, ſiue monialis, quia text. iſte licèt loquatur in rapiente ſacratiſſimas Virgines, communiter à Doctoribus etiam intelligitur in rapiente virgines non conſecratas, & idem repetit *n. 206.*

3 *Sed attentare tantummodò*, &c.] Notatur ad hoc quod pœna ordinaria raptus intrat in raptu Monialis ex ſolo conatu, etiam non ſequuto raptu, nedum alio effectu copulæ carnalis, vt per Bertrand. *conſ. 39. n. 5. in fine, verſ. fortè verò, lib. 6.* Anton. Gomez *l. 80. Tauri, n. 40. verſ. ſed his non obſtantibus*, vbi per hunc textum quem allegat, dicit quod eo ipſo quod quis attentauit, & procurauit rapere, licèt non conſummauerit, tenetur eadem pœna, Ludou. Peguer. *deciſ. crimin. 45. n. 9.* Decian. *dicto lib. 8. cap. 7. n. 34. & cap. 8. n. 7. & cap. 11. n. 2.* Baiard. *ad Clar. in §. raptus, n. 23.* Menoch. *de arbitr. caſu 291. in addit. n. 35.* Sanchez *de matrimonio lib. 7. diſp. 12. n. 18. in fine*, vbi loquitur, ſiue raptor non potuerit, ſiue noluerit, refert & ſequitur Farinac. *dicta q. 145. n. 204.* vbi *n. 206.* ſubdit in volente rapere Monialem, non ſufficere quod raptor deuenerit ad actum verbi, ſed requiri, vt perueniat ad aliquem actum facti: nam Anton. Gomez *citato loco*, reſpondet, non obſtare ſi dicatur quod omnis lex quæ punit affectum in delictis, non ſeruatur de generali conſuetudine: quia poteſt reſponderi, quod illud eſt verum, quando non proceſſit quis ad aliquem actum facti.

4 Notatur etiam ad hoc, quod attentatio punitur, de quo vide Tiraquell. *de pœnis cap. 37. cum ſeqq.* Clar. *§. fin. q. 92.* Menoch. *de arbitr. caſu 360. n. 54.* Brunor. à Sole *in locis commun. verbo Affectus.* Sayr. *in claui Regia, lib. 3. cap. 8. n. 28.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo Delictum, n. 15.* Molin. *de Iuſtit. tom 4. tract. 3. diſput. 105. n. 12.* Card. Tuſch. *tom. 2. lit. C, concl. 544. per totam*, Aloyſ. Ricc. *in collectan. deciſ. collect. 756. & 1895.* plures, quos refero *de Axiomat. iuris vſufrequent. axiomat. 17.* Vide Couarr. *in Clement. ſi furioſus, parte 2. in initio, n. 6.* qui ait in hoc textu non puniri lege humana interiorem tantùm actum mentis, ſed exteriorem, nempe ipſum conatum, qui per exteriorem operationem proceſſit; & paulò infrà *in verſ. contrarium*, reſoluit quod in atrocioribus criminibus punitur pœna ordinaria conatus ipſe ad aliquem proximum actum deductus. Et quamvis Farinac. *dicta quæſtione 145. num. 213.* aſſerat de generali conſuetudine cenſeri derogatum pœnæ huius legis, prout in ſpecie tenuerunt Clar. *§. fin. quæſt. 1. num. 9. verſic. item loquendo*, Reboff. *ad leges Galliæ, in procem. gloſſ. 5. n. 28.* Hieron. Gabr. *conſil. 172. num. 1. & 2. lib. 1.* Ioſeph. Ludou. *Lucenſi dec. 15. num. 25. in fine*, Neuiz. *in ſylua nupt. part. 4. num. 46. verſic. quintò limita*, cum aliis per me citatis *d. axiom. 17. num. vlt.* nihilominus tamen idem Farinac. *vbi ſuprà, num. 214.* defendit contrarium eſſe de conſuetudine, ſpecialiter in hoc crimine raptus Monialis, licèt cum ea non eſſet ſequuta carnalis copula.

5 *Capitali pœna feriatur.*] Notatur ad hoc, quod rapiens Monialem pœna mortis tenetur, vt per Clar. *§. fornicatio, n. 17.* Padill. *in ſumma legum pœnal. part. 1. cap 6. n. 3.* Menoch. *de arbitrar. caſu 384. & caſu 389. num. 42. & caſu 502. n. 41.* Marta *de iuriſdict. part. 2. cap. 26. num. 7.* Farinac. *in praxi crimin. quæſt. 145. n. 215. cum ſeqq.* vbi *numeris ſeqq.* ampliat multipliciter, & primò etiam non ſequuto raptu, nedum non ſequuta copula carnali, & multò magis in rapiente Monialem ex cauſa contrahendi matrimonium cum ea, qui eſt caſus huius textus, & etiam quod Monialis conſenſerit ſe rapi, quia dicitur eſſe ſub poteſtate Abbatiſſæ, & ſic non habet voluntatem, & etiam quod rapta non ſit velata.

In gloſſ. *Capitali*, ibi, *vel capite puniatur, vel ciuitatem amittat.* Hæc gloſſa videtur tenere, quod pœna capitalis, quæ in hoc textu, non perfecto flagitio imponitur, non ſit mortis naturalis, ſed amiſſionis ciuitatis: quod & idem voluerunt in præſenti Cyn. *n. 3. col. 3. verſic. nec obſtat ſi dicas, & verſ. octauò oppono.* Bald. *col. 2. n. 1. ad finem, in 6. oppoſ. & col. fin. n. 10.* Alber. *num. 1. & 2.* Menoch. *de arbitrar. caſu 360. n. 33. cum ſeqq.* Sanchez *de matrimon. lib. 7, diſp. 12. num. 19.* Sed contrarium, immò pœna mortis puniendum, qui non ſolùm raptam puellam carnaliter non cognouit, ſed etiam qui nec raptum perfecit, vtputà quia aut non inuenit in domo, aut alio modo raptum perficere non potuit, tenuerunt Afflict. *dec. 276. num. 2.* Anton. Gomez *l. 80. Tauri, num. 40.* immò; quod magis eſt, Farinac. *q. 124. num. 34. & quæſt. 145. n. 200.* vbi ait quod licèt hic textus loquatur in raptu attentato in Virginem ſacratiſſimam, communiter tamen Doctores ibi videntur illum intelligere etiam in raptu virginum non ſacratarum, & *n. 209.* intelligit primam opinionem procedere, quando raptor mulierem non cognouit, quia noluit, & forſan pœnituit; aliam verò ſecundam contrariam, quando raptor non potuit aliqua de cauſa impeditus: ad quod citat plures Doctores, vide apud illum. 6

SVMMARIVM.

1 *Clerici tam in maioribus, quàm in minoribus Ordinibus conſtituti, à perſonalibus muneribus excuſantur.*

2 *Clerici omnes, ſiue in ſacris, ſiue in minoribus, exempti ſunt à gabellis, exactionibus, & tributis, quamvis non haberent omnia requiſita præſcripta à Concil. Trident.*

3 *Clerici in minoribus, in Hiſpania, & Luſitania, non ſunt exempti, niſi actualiter habuerint beneficium.*

4 *Clerici coniugati etiam cum vnica & virgine, non gaudent exemptione à tributis, niſi ſint Clerici orientales.*

5 *Clerici coniugati cum vnica, & virgine, ſi vidui fiant, mortua vxore, & ſoluto matrimonio, conſequuntur, & habent omnia priuilegia, quæ Clerici in minoribus non coniugati habent.*

L. Preſbyteros. VI.

Impp. VALENTINIANVS, VALENS, *&* GRATIANVS AAA. *ad Cataphronium*,

PReſbyteri, Diaconi, Exorciſtæ, Lectores, Oſtiarij, Acolyti à perſonalibus muneribus excuſantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 2. ſup. hoc tit.* 1

Collige ex textu, Clericos omnes, ſiue in Sacris, ſiue in minoribus, exemptos eſſe à gabellis, exactionibus, & tributis, vt per Ioſeph. Ludouiſ. *tom. 3. commun. opin. tit. de gabellis, concluſ. vnic. verſ. infertur*, 2

pag. 478.

*pag.*479. Alexand. Trentacinq. *qq. variarum reſolutionum lib.*2.*tit.de jure fiſci,reſol.*5.*n.*7.*cum ſeqq.* Molin. *de Iuſtit.tom.*3.*diſp.*671.*num.*5. Molin. *de primogen. lib.*1.*cap.*19.*num.*26. Sanchez *in præcepta Decalogi lib.*7.*cap.*13.*num.*33.*& conſil.moral.lib.*2.*cap.*4.*dub.*49. Squillante *de priuileg.clericor. cap.*8.*n.*7. meipſum *de officio, & poteſtate Epiſcopi,part.*2.*alleg.*13.*n.*1. Quamuis non habeant omnia requiſita præſcripta à Concilio Tridentino *ſeſſ.*23. *de reformat. cap.*6. cùm enim Concilium ibi eas conditiones ad ſolum fori priuilegium retinendum poſuerit, id non eſt extendendum vt ſit neceſſarium ad retinendum cætera priuilegia; priuari enim priuilegiis clericalibus eſt odioſum, ac proinde reſtringendum. Ita Paul. Comit. *reſponſ.moral.lib.*6.*queſt.*20. Bonacina *de cenſuris in Bulla Cœna Domini, diſp.*1.*quæſt.*19.*puncto* 3.*num.*2. Sanchez *dicto cap.*13.*num.*34.*& d.dub.*49.*n.*6. Nouar. *de elect. fori q.*51.*ſect.*2. *in vlt. impreſſ.* Anton. Diana *moral. reſolut. part.*1.*tract.*2.*reſol.*36. Aloyſ. Ricc. *in praxi part.*4.*reſolut.*458. Squillante *dicto cap.*7.*num.*6.*verſic. ipſe verò.* Ego ipſe *in tractat. de jure Eccleſ. vniuerſo,lib.*1.*cap.*39.§.5.*num.*15. vbi *num.*16. refero ſacram Congregationem negotiis Epiſcoporum & Regularium præpoſitam, *ſub die* 24. *Ianuarij* 1631. cenſuiſſe Ordinarium non poſſe Clericos non inſeruientes Eccleſiis, immunitate à gabellis, & aliis oneribus laïcalibus priuare.

3 Verumtamen apud Hiſpanos per *l.*8.*tit.*4.*lib.*5.*noua Recopil.* huiuſmodi Clerici in minoribus non ſunt à prædictis exempti, ſed contribuere debent ſicut laïci, niſi actualiter habuerint beneficium Eccleſiaſticum. De cuius legis materia, & intellectu agunt Felician. *de cenſibus lib.*2.*cap.vlt.num.*13. Bobadil. *in ſua politica,lib.*2.*cap.*18.*num.*110. Molin. *de Iuſtit. tract.*2.*diſp.*671.*num.*5. Flores de Mena *variarum lib.*2.*q.*21.*num.*199. Gutier. *pract.lib.*2.*q.*8.*& de gabell.quæſt.*91. Sanchez *de matrim. lib.*7.*diſp.*46.*num.*16. Vaſquez *in opuſcul. de reſtit. cap.*6.§.1.*num.*33. Leſſ. *de juſtit. lib.*2.*cap.*33.*dub.*5.*num.*39. Azor. *inſtit.moral.part.*1.*lib.*3.*cap.vnic.quæſt.vlt.* Nicol. Garc. *de benef. part.*2.*cap.*3.*à num.*5. Diana *dict.tract.*2.*reſol.*35. Idem quoque ſtatutum eſt apud Luſitanos per Ordin. Regiam *lib.*2.*tit.*11. *in princip.* vt referunt Molin. *dict. diſput.*671.*num.*5. Valaſc. *conſ.*131. quæ quidem Hiſpaniæ, & Luſitaniæ leges tacitam, ſeu expreſſam Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem ſupponunt, alioquin nullitati ſubjicerentur, vt obſeruaui *dicta allegat.*13.*num.*4.

4 Quoad Clericos coniugatos etiam cum vnica & virgine, certum eſt huiuſmodi exemptione à tributis non gaudere, vt tenet gloſſ. *verbo In cæteris*, per text. *ibi, in cap. vnic. de bigam. lib.*6. Bertachin. *de gabell. part.*2.*num.*17. Couarr. *pract. cap.*31.*num.*9. Duen. *regul.*100.*num.*10. Tapia *de jure Regni lib.*2.*tit. de Epiſcop. & cler. num.*30. Sanchez *dicta diſp.*46.*n.*16. Carol. de Graſſ. *de effectibus clerical. effectu* 3.*num.*44. Beller. *diſquiſit. clerical. tit. de exempt. cleric.* §.6.*num.*2. Duard. *ad Bullam in Cœna Domini,can.*18.*quæſtione* 13.*num.*1. Bonacina *dicta quæſt.*19.*puncto* 3.§.3.*num.*3. Squillante *dicto cap.*8.*num.*9. vbi *n.*10. idem reſoluit de Clericis bigamis, niſi ſint Clerici Orientales, qui Græci appellantur; hi enim huiuſmodi priuilegio gaudent, cùm verè, & quoad omnia ſint Clerici, & perſonæ Eccleſiaſticæ, quamuis vtantur legitimo matrimonio cum vnica, & virgine contracto, vt benè reſoluunt Camill. de Curte *in diuerſ.feudal. parte* 2.*cap.*2.*num.*90. Carol. de Graſſis *d. effectu* 3.*n.*46. Molfeſ. *in ſum.Theolog.moralis,p.*2.*tract.*12.*c.*21.*num.*164. Bonacina *d. diſp.*1.*q.*19.*punct.*3.§.3.*verſ.ſecus.*

5 Verùm ſi Clerici coniugati cum vnica, & virgine vidui fiant, mortua vxore, & ſoluto matrimonio, conſequuntur, & habent omnia priuilegia, quæ Clerici in minoribus non coniugati habent, quia *in cap. vnic. de cleric. coniugat. lib.*6. tantùm dicitur Clericum coniugatum non gaudere aliis priuilegiis, & non dicitur perdere ea, ad ſignificandum non eſſe omninò deperdita, ſed tantùm ſuſpenſa dum manet matrimonium. Ita Couarr. *pract.cap.*31.*n.*7.*verſ.*5. Sanchez *conſ.moral.tom.*1.*lib.*2.*c.*4.*dub.*53.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus non compellitur teſtimonium dicere, & num.*3.
2 *Teſtes omnes poſſunt ad teſtificandum cogi, niſi expreſſè priuilegiati reperiantur.*
3 *Clerici non poſſunt ad teſtificandum compelli.*
4 *Teſtes etiam priuilegiati compelluntur ad teſtificandum, quando aliter veritas ſciri non poteſt.*
5 *Epiſcopi & Clerici hodie veritatem dicere, & teſtimonium ferre, ſicut laici, coguntur.*
6 *Epiſcopi, Clerici, & aliæ egregiæ perſonæ non poſſunt etiam volentes venire ad domum Iudicis, & Notarij, ad ſe examinandum.*

L. Nec honore. VII.

Imp. THEODOSIVS *dixit.*

EPiſcopus non compellitur teſtimonium dicere. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſup. hoc tit.* 1

Quamuis omnes teſtes poſſint ad teſtificandum co- 2
gi, niſi expreſſè priuilegiati reperiantur, Crot. *de te-*
*ſtib.part.*5.*n.*198. *verſ. omnes illi.* Farinac. *in praxi cri-*
*min. part.*2.*q.*73.*n.*57. *cum ſeqq.* Nihilominus tamen
Epiſcopi non poſſunt cogi ad teſtificandum, vt per
hunc text. reſoluunt Specul. *tit. de teſte*, §. *de teſtium* 3
*compulſ. n.*1.*in fine, verſ. item Epiſcopus,* Campeg. *reg.*
154.*in princip.* Boccac. *de litter.remiſſ. cap.*2.*num.*27.
Farinac. *in praxi crimin.part.*2.*q.*78.*num.*79. immò &
Clerici vti hac in re priuilegiati, non poſſunt etiam ad
teſtificandum compelli, *cap. ſtatuendum,* 2.*q.*6. Gail.
*lib.*1.*obſeruat.*100.*n.*16. Clar. *in* §.*fin. q.*24. *verſ. ſciat*
tamen, Farinac. *d.q.*73.*num.*74. niſi aliter veritas ha- 4
beri non poſſit, vt ex Carau. *ſuper ritib. magnæ Cu-*
riæ, ritu 87.*num.*3. Felin. *in cap.*1.*num.*8. *de teſtib. co-*
gend. Gail. *d.obſeru.*100.*poſt num.*16. Farinac. *d.part.*2.
*quæſt.*61.*num.*93. *cum ſeq.& d.quæſt.*78.*num.*77. quia
nunc teſtes etiam priuilegiati compelluntur ad teſtifi-
candum, ex eodem Farin. *d.q.*78.*num.*108. vbi citat
Campeg. *de teſtib. reg.*154. *verſ.fallit quia,* loquentem
de Epiſcopo.

Aduertendum tamen eſt, quod Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloſſ.*5.*n.*27. atteſtatur ſe non vidiſſe ſeruari hanc legem, nec Auth. *ſed judex,* quæ immediatè ſequitur, ſed hodie tam Epiſcopos, quàm Clericos veritatem dicere, & teſtimonium ferre ſicut laicos cogi. 5

In gloſſ. *Flagitetur*, ibi, *ſed nec volens eſt admittendus.* Collige Epiſcopum, Clericos, & alias egregias perſonas, non poſſe etiam volentes venire ad domum Iudicis & Notarij ad ſe examinandum, vt per Ludou. Gomez *in cap. mulieres, ex num.*46. *de judic.* Carau. *ſuper ritu* 142. *num.*10. quicquid dicat Farinac. *d. q.*78.*num.*241. 6

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus teſtimonij ferendi cauſa non jurat ad inſtantiam judicis ſecularis, ſed propoſitis ſacris Euangeliis admittitur ad depoſitionem.*
2 *Iudex mittit Notarium ad Epiſcoporum domos, ſi eos examinari contingeret.*

3 *Epiſcopus*

3 *Epiſcopus etiamſi Cardinalitia dignitate ſit condecoratus, vel otiam alius Sacerdos in teſtem receptus, jurare debet, & aliter non probat, non tactis Scripturis, ſed tantummodo propoſitis, & inſpectis ſacraſanctis Euangeliis, ſeu tacto pectore, vt n.4.*

5 *Iuramentum an deſideret tactum alicuius rei ſacræ, vel Euangeliorum.*

Avth. Sed judex.

1 AD inſtantiam judicis ſecularis miniſtros ad Epiſcopum mittentis oon jorat Epiſcopus teſtimonij ferendi cauſa, ſed propoſitis ſacris Euangeliis admittitur ad depoſitionem. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.3. ſup. hoc tit.*

2 *Mittat ad eos quoſdam de ſuis miniſtris*, &c.] Notatur ad hoc, quod judex mittit Notarium ad Epiſcoporum domos, ſi eos examinari contingeret, vt per Specul. *in tit. de teſte, §. qualiter autem, verſ. vel Epiſcopus*, Carauit. *ſuper ritu magnæ Curiæ* 142. *n*.7. vbi de Epiſcopo, & Cardinale, Maſcard. *de probat. in præfat. n*.42. *ad finem*, Virgil. Boccat. *in tract. de litteris remiſſor. cap*.2. *n*.27. Farinac. *in praxi crimin. part*.2. *de teſtib. q*.77. *num*.201. vbi *num*.213. ad Sacerdotes, & Diaconos hanc eandem aatendit reſolutionem, ita vt ad eos eaaminandos judea ad eorum domus mittere debeat Notarium.

3 *Vt propoſitis ſacroſanctis Euangeliis*, &c.] Quamvis regula ſit vt Epiſcopus, vel etiam alius Sacerdos in teſtem receptus jurare debeat, & aliter non probet, vt per Rip. *in l. admonendi, num*.194. *verſic. ampliatur etiamſi teſtis eſſet Epiſcopus*, Veſtr. *in practica, lib*.6. *cap*.2. *num*.7. Viu. *opin*.931. *num*.4. *ad medium, verſ. etiamſi eſſet Epiſcopus*, quamvis Cardinalitia ſit dignitate condecoratus, ſecundùm Viu. *d. num*.4. *verſ. immò ſi eſſet Cardinalis*, Burſat. *conſil*. 192. *num*.27. *lib*.2. Maſcard *de probat. lib*.1. *quæſt*.5. *numero* 78. *verſ. nec Cardinalis*; & *concluſ*.270. *num*.4.

4 Non tamen tactis Scripturis; ſed tantummodò propoſitis & inſpectis ſacroſanctis Euangeliis, ſeu tacto pectore, tum de jure, tum da generali conſuetudine jurant. Ita per teat. *in præſenti*, reſoluunt Campeg. *de teſtib. regul*.167. *poſt verſ. teſtis ſi non fuerit juratus, n*.2. & *in* 8. *fallentia*, Gail. *lib*.1. *obſeru*.101. *n*.2. *verſ. quomodo Epiſcopus*. Veſtr. *d. cap*.2. *num*.7. & ibi Grauat. *num*.41. Viu. *dicta opin*. 931. *num*.14. Anton. Theſaur. *Pedem. dec*.47. *num*.11. & 12. Rebuff. *ad leges Galliæ, in proœm. gloſſ*.5. *n* 27. vbi ait, quod in curiis Franciæ, non tactis Euangeliis, ſed poſita manu ad pectus juraot, & addit quod ſi veritatem non dicant, ſunt ita periuri ac ſi tetigiſſent Euangelia, vel aliam rem ſacram: Farinac. *d. p*.2. *q*.73. *n*.82. vbi teſtatur ſe vidiſſe ſemper in Romana Curia Epiſcopos & Clericos tacto pectore jurare.

5 An, & quando in joramento deſideretur tactus alicuius rei ſacræ, vel Euangeliorum? vide Viu. *tom*.1. *commun. opin. lib*.4. *tit*.10. *de teſtib. n*.314. Hippol. *ſingul*.606. Sayr. *in claui Regia, lib*.5. *cap*.1. *n*.12. Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, leg*.240. *ex n*.1. Sanchez *in præcepta Decalogi tom*.1. *lib*.1. *cap*.3. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib*.18. *cap*.1. *n*.10. late Farin. *d. p*.2. *q*.74. *n*.20.

Svmmarivm.

1 *Presbyteri teſtimonij cauſa torturæ iniuriam non metuunt, falſa tamen non ſimulabunt.*

2 *Clerici an & quando torqueri poſſint.*

3 *Clerici non Presbyteri pro teſtimonio torqueri poſſunt ſicut alij laici.*

4 *Teſtis qui verum ſupprimit, tam falſus eſt, & de falſo punitur, quàm qui falſum aſſerit.*

5 *In Dignitate conſtituti grauiùs puniuntur.*

6 *Crimen committentes in occulto, vt impunitate potiantur, grauius ſunt puniendi.*

L. Preſbyteri. VIII.

Idem A. Paulino P.V.

PResbyteri teſtimonij cauſa torturæ iniuriam non metuunt, falſa tamen non ſimulabunt. Colligunt ea Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num*.1. *ſupra hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem tenent in præſenti Butrig. *verſ. releuantur Presbyteri*, Cyn. *n*.1. Boſſ. *in tit. de tortura teſtium, poſt n*.4. Carauit. *ſuper ritu magnæ Curiæ* 87. *n*.8. *in fine*, plures citat in idem Farinac. *in praxi crimin. parte* 2. *de teſtibus, q*.79. *n* 54. vbi *n*.59. poſt Bald. *hic num*.3. *verſ. vel dic*, intelligit procedere, vt ſcilicet Sacerdotes non torqueantur ſi vacillent, ſecus ſi torqueretur ad purgandam infamiam, ſi contigerit eos eſſe infames infamiâ facti, vel crimínoſos. An, & quando Clerici torqueri poſſint, vide Pallac. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §*.47. *n*.19. Clar. *in §. fin. q*.25. *n*.5. Farin. *in d. praxi crim. q*.39. *n*.133. 2

Cæteri verò Clerici, &c.] Notatur ad hoc, quod Clerici non Presbyteri pro teſtimoniis torqueri poſſunt ſicut alij laïci, vt per Butrig. *hic verſ. releuantur Presbyteri*. Cyn. *num*.1. *verſ. cæteri clerici ſic*; & *verſ. qua regula fallit*; vbi tamen iſto caſu videtur requirere magna indicia contra Clericum antequam torqueatur, Bald. *ante num*.1. *verſ. ſed in aliis clericis*, Boſſ. *in tit. de tortura teſtium, n* 5. Fariu. *d. q*.79. *n*.56. vbi *num*.58. poſt Alber. & Clar. tenet quod Clerici iſto caſu torqueri debeot non à judice ſeculari, ſed à judice Eccleſiaſtico. 3

Vera ſuppreſſerint.] Notatur ad hoc, quod tam falſus eſt, & de falſo punitur teſtis, qui verum ſupprimit, omittitque dicere, quàm qui falſum aſſerit, vt per Tiraquell. *de pœnis temperand. cauſa* 44. *num*.15. *cum ſequent*. Menoch. *de arbitr. lib*.2. *caſu* 310. *n*.14. Zanchio. *de hæretic. cap*.14. *num*.2. Pegna *in direct. Inquiſ. part*.3. *ad quæſt*.73. *commento* 122, *verſ. falſum autem teſtem*, Decian. *in tract. crimin. lib*.6. *cap*.10. *rubr. qui ſunt periuri, num*.20. Maſcard. *de probat. lib*. 1. *in præfat. quæſt*.5. *num*.10. *cum ſeqq*. & *lib*.2. *concluſ*.743. *num*.12. Farinac. *in praxi crimin. part*.2. *q*.67. *num*.120. 4

Multò magis, &c.] Notatur ad hoc, quod grauiùs puniuntur conſtituti in dignitate, ſicuti grauiùs peccant, vt per Iaſ. *in l*.1. *§. qui mandatum, num*.7. *ff. de officio*. Tiraquell. *de nobilit. cap*.20. *n*.117. 5

Si in occulto inueniatur crimen.] Ergo grauiùs ſunt puniendi, qoi in occulto, vt impunitate potiantur, crimen committunt, vt per Tiraquell. *de pœnis temper. cauſa* 57. *in princip*. & *num*.4. & 5. Bernard. Græue. *ad pract. Cameræ Imper. lib*.2. *concl*.110. *conſid*.1. *num*.18. 6

Svmmarivm.

1 *Presbyteri, ſeu Diaconi ob falſum in ciuilibus teſtimonium per triennium ſuſpenduntur ab officio, in cauſa criminali tenentur ad pœnam falſi, nudati clericatus honore.*

2 *Clerici falſa deponentes quibus pœnis puniantur.*

3 *Clerici in minoribus pro falſo teſtimonio in criminali cauſa verberibus coërceri poſſunt.*

Avth. Preſbyteri, ſeu Diaconi.

1 PReſbyteri, ſeu Diaconi ob falſum in ciuilibus teſtimonium per triennium ſuſpenduntur ab officio, in cauſa criminali tenentur ad pœnam falſi, nudati clericatus honore. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

2 Canonizata eſt hæc Auth. *in cap.3. §. Preſbyteri, 5. quæſt.6.* de quorum iurium intellectu, & alia ad materiam pœnæ Clericorum falſa deponentium, vide Crot. *de teſtib. num.379. part. 9.* vbi Moneada *verſ. dico ergo*, Clar. *in pract. §. falſum, verſ. pœna autem Clerici*, Bernard. *in pract.cap.92.* Pichar.& Suar.*tom.1. commun.opin.lib.1. tit.2. de Epiſcopis, & Cleric. n.151. & 152.pag.167.* Donel, *commentar.iuris ciuilis lib.25. ſub tit. de teſtib. ad l.nullum 12.pag. mihi 101. in fine*, Ioſeph. Ludou. *Lucenſi dec.15. num.11.* Farin. *in praxi crimin. part.2. tit. de oppoſit. contra dicta teſtium, q.67. num.7.*

3 *Verberibus coërceantur.*] Ergo Clerici in minoribus pro falſo teſtimonio in criminali cauſa verberibus coërceri poſſunt, vide Hippol. *in l.ex libero, num.2. ff. de quæſt.*

SVMMARIVM.

1 *Diaconiſſa ante completum 50. ætatis annum ad officium Diaconatus non admittenda.*

2 *Ætas quæ requiritur in eligenda in Diaconiſſam, oſtenditur.*

L. Nulla. IX.

Impp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. *Tattano P. P.*

1 EX Apoſtoli præcepto Diaconiſſa ante completum quinquageſimum ætatis annum ad officium Diaconatus non admittenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſuprà hoc tit.*

2 Quamvis ætas in Diaconiſſatum numerum adſcribendarum quadraginta annorum communiter fuerit ſtatuta, vt habetur *in Auth. Diaconiſſam, inf. hoc cod. tit.* tamen maior, prout in præſenti, deſiderata inuenitur, quæ viduis deligendis ſtatuta erat, vtpote quia propter experientiam voluptatis maiori indigerent examine, & approbatione. Ita Pamel. *in ſchol.72. in lib.Tertulliani de exhortat.caſtitatis*, Vaſq. *in 3.p.tom.3. diſp.245.c.3.n.4.* Iul. Lauor. *var.lucubrat.tom.1.tit.4. c.34. n.31.verſ. atque hinc*, Guid.Paneirol. *in theſauro var.lectionum, lib.1. cap.82.* Sebaſt. Cæſ. *de Eccleſiaſt. hierarchia, p.2.diſp.9.§.3.n.4.& 5.* Ego ipſe *in tract.de iure Eccleſ. vniuerſo, lib.1.c.36.n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Ætas ad Preſbyteratum, Diaconatum, Subdiaconatum, & Epiſcopatum præſcribitur, tam de iure huius Auth. quam Concilij Trid.*

Avth. Preſbyterum.

1 ÆTatem præſcribit Imper. ad Preſbyteratum, Diaconatum, Subdiaconatum, & Epiſcopatum; ſed textus iſte non obſeruatur, quia attento iure communi *in Clem. vlt. de ætate & qual.* poteſt quis ad Subdiaconatum admitti in decimooctauo anno, ad Diaconatum verò in vigeſimo, & Sacerdos fieri ſi 25. attigerit annum, vt refert Rebuff. *ad leges Galliæ, in procem.gloſſ.5. num.32.* Gutier.*canon lib.1.cap.26.* Menoch. *de arbitr. caſu 427. n.15.* Ego ipſe *de officio & poteſt. Epiſcopi part.2. alleg.16. num.1.* Attenta verò noua diſpoſitione Concil. Trident. *ſeſſ.23. de reform. c.12.* nullus in poſterum ad Subdiaconatus ordinem ante 22. ad Diaconatum ante 23. ad Preſbyteratum ante 25. ætatis ſuæ annum promoueri poteſt, & tenent Doctores per me citati *in collect.ad d. Clement.vlt.n.3. & ad Concil. Trid.in d.c.12.*

SVMMARIVM.

1 *Diaconiſſa ante completum 40. annum non ordinanda, & n.3.*

2 *Diaconiſſis per benedictionem nulla Ordinis poteſtas conferebatur.*

4 *Diaconiſſatus ad munus olim eligebantur mulieres, aut virgines, aut viduæ.*

Avth. Diaconiſſam.

DIaconiſſa ante completum quadrageſimum annum non ordinanda, & ad officium admittenda. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* 1

Non ordinari præcipimus.] Id eſt, benedici, ſicut velatam, & quæ Religionis habitum aſſumit; per hanc enim benedictionem nulla huiuſmodi Diaconiſſis Ordinis poteſtas conferebatur, vt optimè aduertunt Baſil. Pont. *de impedim.matrim.c.10.verſ.ſed cùm in Diaconiſſa*, Iul.Lauor. *variarum lucubrat.tom.1.tit.4.c.24. n.33.* Et quamvis non defuerint peruerſi homines, qui ex *c.Diaconiſſam*, & ex *cap.Preſbyter*, & ex *cap. mulieres, 32.diſt.* deprehenderent licuiſſe fœminas ordinari, cùm Diaconiſſæ, & Presbyteræ mulieris canones illi meminerint; tamen hoc quàm falſum ſit, latè docent Catholici omnes, notantes fœminas ipſo iure diuino incapaces eſſe eorum, quæ ſunt Ordinis, vt per Campan. *in diuerſ.iuris Canon. rubr.11.c.2.à princ.* Iul. Lanor. *d.c.24.n.34.* & alios plures, quos refero *in tract. de iure Eccleſ. vniuerſ.lib.1.c.36.n.6.* 2

Quæ minor ſit annis quadraginta.] Notatur ad hoc, quod Diaconiſſa ante completum quadrageſimum annum ordinari non poteſt, vt per Campan. *d.rub.11. cap.1. num.3. verſ. primam*, meipſum *dicto c.36. n.3.* vbi dixi tempus illud quadraginta annorum in virginibus, maius verò in viduis deligendis requiri, vtpote quia propter experientiam voluntatis maiori indigerent examine, & probatione. 3

Aut ſi ad ſecundas peruenerint nuptias.] Notatur ad hoc, quod olim ad hoc munus Diaconiſſatus eligebantur mulieres, aut virgines, aut viduæ, quæ tantùm vnico contentæ fuerint toro coniugali, vt ex S.Clem. dixi *d.c.36.n.1.* 4

SVMMARIVM.

1 *Eccleſiarum ſacrilegus turbator, & inuaſor inſultans Sacerdoti ſacra exercenti, vt criminis publici reus nulla impunitatis ſpe gaudeat.*

2 *Effractores templorum, monaſteriorum, & ædium Deo dedicatarum, quas pœnas incurrant.*

3 *Doctores referuntur de ſacrilegio, eiuſque diſtinctione agentes.*

4 *Sacrilegium committitur in perſonam, quando ſcilicet manus violentæ inferuntur in perſonas diuino cultui dicatas.*

5 *Sacrilegium committitur, ſi irreuerenter imagines tractentur.*

6 *Sacrilegium ratione loci multis modis committitur.*

7 *Eccleſia polluitur per effuſionem ſanguinis, vel ſeminis humani in ea contingentem.*

8 *Sacrilegium committit, qui de loco ſacro aliquid non ſacrum abſtulerit.*

9 *Sacrilegium quando committitur ſurripiendo ſacrum de ſacro, tunc intrat pœna capitalis.*

10 *Sacrilegium eſt crimen mixti fori.*

11 *Laicus, qui à judice Eccleſiaſtico de ſacrilegio punitus eſt, poteſt iterum puniri à ſeculari.*

12 *Epiſcopus propter reuerentiam ſanctitatis debet eſſe benignus, & promptus ad ignoſcendum.*

L. Si quis in hoc genus. X.

Impp. ARCADIVS, & HONORIVS AA. *Theodoro P. P.*

1 SAcrilegus Eccleſiarum turbator, & inuaſor inſultans Sacerdoti ſacra exercenti, vt criminis publici reus nulla impunitatis ſpe gaudeat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* vide Menochium *tract. de arbitr. jud. lib. 2. cent. 4. caſu 389. num. 3.*

2 *Vt in Eccleſias Catholicas irruens*, &c.] De effractoribus templorum, monaſteriorum & ædium Deo dedicatarum, vide Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib. 33. cap. 14. poſt num. 8.* Decian. *dict. lib. 6. cap. 24. num. 4.* vbi de occupantibus armata manu Templa, & *n. 5.* de diruentibus, & deuaſtantibus, ac de effringentibus, & *num. 6.* de comburentibus Eccleſias, Farinac. *d. q. 172. n. 35.* vbi *num. 36.* ſubdit de jure Canonico ad hoc eſſe textum expreſſum *in cap. conquestus, de ſentent. excommun.* vbi probatur, quod eo ipſo ſunt excommunicati ſacrilegi, qui effringunt, & ſpoliant Eccleſias: & addit duo eſſe neceſſaria, vt pœna illius cap. locum habeat; vnum quod Eccleſia effringatur, alterum quod ex ea quid ſubtrahatur, vt benè poſt alios aduertunt Salzed. *ad Bernard. d. c. 87. lit. O,* Decian. *d. lib. 6. c. 24.* Card. Tuſch. *d. con. l. 6. n. 4.*

3 De ſacrilegio, eiuſque diſtinctione, in perſonas ſcilicet, vel loca, vel res, vide Clar. *in pract. verbo Sacrilegium,* Grilland. *de pœn. omniſ. coitus, q. 1.* Boſſ. *in tit. de ſacrileg.* Didac. Quanter. *in quaſt. crimin. cap. 8. rubr. de furtis, n. 17.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib. 33. cap. 14. de ſacrileg.* Iacob. de Graff *in aureis deciſ. part. 1. lib. 2. cap. 48.* Decian. *tract. crimin. lib. 6. cap. 15.* Soar. *tom. 1. de Relig. lib. 3. cap. 1. & 5. per tot.* Azor. *inſtitutionum moralium part. 1. lib. 9. cap. 27.* Farinac. *in praxi crimin. tit. de furtis, q. 172.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verb. Sacrilegium.* Zerol. *in praxi Epiſcop. eod. verbo,* Card. Tuſch. *tom. 7. lit. S, concl. 6.* Padil. *in ſum. legum pœnal. lib. 1. cap. 32.* Marta *de juriſdict. parte 2. cap. 11.*

4 *Sacerdotibus, & miniſtris*, &c.] Committitur ergo ſacrilegium in perſonas, quando ſcilicet manus violentæ inferuntur in perſonas diuino cultui dicatas, vt ſunt Papa, Cardinales, & alij Clerici atque Religioſi, de quo Cardoſ. *dicto verbo Sacrilegium, num. 2.* Salzed. *ad Bernard. in pract. cap. 87. lit. B,* Menoch. *de arbitr. caſu 189. n. 15.* & latè ampliationibus, limitationibus & declarationibus explicaui *in collectan. ad caput ſi quis ſuadente, 17. q. 4. & in tract. de jure Eccleſiaſt. vniuerſo, lib. 1. cap. 39. §. 1.*

5 *Ipſi cultui.*] Committitur item ſacrilegium ſi irreuerenter imagines tractentur abſque honore, & cultu, quem eis tribuendum definit Concil. Trident. *ſeſſ. 25. in decreto de inuocat. & venerat. Sanctorum,* & variis miraculis eſt comprobatiſſimum, quæ adducit Boſſ. *de ſignis Eccleſ. tom. 2. lib. 5. c. 13. cum ſeq.* Card. Bellarmin. *tom. 1. controuerſ. 7. de imaginibus Sanctorum, lib. 2. c. 12.* Decian. *in tract. crimin. lib. 6. c. 16. n. 3.* Azor. *d. lib. 9. c. 7. quaſ. 4.* Leſſ. *d. c. 45. n. 16. cum ſeqq.*

6 *Locoque.*] Sacrilegium ratione loci multis modis committitur, per quos ſanctitas loco debita vio-
7 latur, vt eſt effuſio ſanguinis, vel ſeminis humani in loco ſacro, per quam locum, ſeu Eccleſiam pollui, probat *cap. propoſuiſti, de conſecrat. Eccleſ. vel Altar.* ad quod plures citaui Doctores *in collect. illius c. & de officio & poteſtate Epiſcopi part. 2. alleg. 28. ex num. 10. & in tract. de jure Eccleſ. vniuerſo, lib. 2. c. 4. n. 16. cum ſeqq.*

Ad eandem ſacrilegij ſpeciem pertinet, ſi quis de 8
loco ſacro aliquid non ſacrum abſtulerit, vt probat text. *in cap. quiſquis, 17. quaſt. 4.* & tradunt Clar. *§. ſacrilegium, num. 2.* Petr. Gregor. *ſyntag. juris lib. 33. cap. 14. num. 8.* Iacob. de Graffiis *dicto c. 48. n. 4.* Decian. *d. lib. 6. cap. 30. à num. 16.* Soar. *dicto lib. 3. cap. 1. & d. cap. 6. num. 3.* Menoch. *de arbitr. caſu 389. num. 2.* Cardoſ. *d. verbo Sacrilegium, num. 8.* Card. Tuſch. *tom. 7. lit. S, concl. 6. in princip.* Marta *de juriſdict. p. 2. cap. 11. num. 15.* Latè Farin. *in praxi crimin q. 172. ex num. 34.* vbi *num. 41.* ait committi ſacrilegium in Eccleſia non conſecrata reſpectu loci, præcipue ſi jam fuerit cœptum diuina officia in ea celebrari: *num. 34.* quod crimen ſacrilegij non committitur ab eo, qui in aliquo loco, etiam religioſo, vtputa ſepulchro, theſaurum inuenerit, & acceperit, & *num. 45.* quod nec etiam committitur ſacrilegium, nec eius pœna locum habet quando furtum committitur in re deſtinata Eccleſiæ, non tamen adhuc tradita, quia niſi fuerit tradita, non poteſt dici ſacra, & *à num. 48.* late agit, quæ dicantur loca ſacra.

Iniuriam capitali, &c.] Intellige quando ſacrile- 9
gium committitur ſurripiendo ſacrum de ſacro; tunc enim intrat pœna capitalis in proprio ſignificatu, hoc eſt mortis, *leg. ſacrilegij capite, ff. ad leg. Iul. pecul.* Boët. *dec. 254. n. 6. verſ. & hoc quando factum,* Clar. *d. §. ſacrilegium, num. 4. verſ. dicit autem,* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 5. n. 11.* Menoch. *de arbitr. caſu 389. num. 2. cum ſeqq.* vbi videtur etiam hoc caſu requirere judicium judicis, Padil. *in ſum. legum pœnal. part. 1. cap. 32. à num. 2.* Cardoſ. *d. verbo Sacrilegium, n. 17.* Marta *d. cap. 11. num. 217.* Farinac. *d. quaſt. 122. n. 22.* Maximè quando interuenit violentia & fractura, ex eodem Boët. *d. dec. 254. num. 13.* vel quando furtum fuit magni valoris, vel ſacrilegium eſt multiplicatum, & ſæpius commiſſum; ad quod perſpiciendum prudens judex omnia perſcrutabitur, & juxta facti & perſonarum qualitatem in ſacrilegio poterit minuere pœnam, vel augere vſque ad mortem incluſivè, ſecundùm Clar. *d. §. ſacrilegium, n. 4.* Ludou. Peguer. *crimin. deciſ. 24. n. 20. & 21.* Boſſ. *in tit. de ſacrileg. num. 6.* Decian. *d. lib. 6. cap. 33. n. 5. 14. & 15.* Farinac. *d. q. 172. n. 15. cum ſeqq.* vbi *n. 33.* ſubdit, quod conſentientes, participes, & conſocij in crimine ſacrilegij pari pœna puniuntur, & *n. 47.* quod in crimine ſacrilegij impubes excuſatur.

Nec expectet vt Epiſcopus, &c.] Notatur ad hoc, 10
quod ſacrilegium eſt crimen mixti fori, itavt non minus, ſed æquè principaliter de eo aduerſùs laicum cognoſcere poſſit Eccleſiaſticus judex, atque ſecularis. & inter eos locus ſit præuentioni. Vide Roman. *ſing. 323.* Maraut. *de ordine judic. part. 6. n. 141.* Ozaſc. *dec. 103. n. 7.* Vincent. de Franc. *dec. 504.* Theſaur. *dec. 224.* Salzed. *ad Bernard. Diaz cap. 78. lit. A, verſ. & inter laicos,* Decian. *d. lib. 6. c. 36. n. 7.* Soar. de Paz *in pract. tit. 2. pral. 2. n. 19.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 1. n. 13.* Cardoſ. *d. verbo Sacrilegium, n. 15.* D. Barboſ. *in l. Titia, n. 51. ff. ſoluto matr.* Card. Tuſch. *pract. concl. lit. S, concl. 6, n. 13.* Farin. *in praxi crimin q. 8. num. 132. & 156. & q. 172. n. 13.* Marta *d. c. 11. à princip.* Gabriel Pereira *de manu Regia p. 2. c. 56. n. 32.*

Quæſtio in hac materia difficilis eſt, vtrùm ſcilicet 11
laicus, qui à judice Eccleſiaſtico de ſacrilegio punitus eſt, poſſit iterum puniri à ſeculari? Negatiuam partem amplexa eſt gloſſa *verbo Addidimus, in cap. felicis, de pœnis lib. 6.* quam ſequuntur multi, de quibus Anton. Gom. *tom. 3. cap. 1. num. 40.* Et magis ſequi

videtur Salzed. *d. cap. 88. verſ. ſunt tamen*, Cardoſ. *d. verbo Sacrilegium*, *n. 16.* Sed affirmatiuam partem tenuerunt Doctores, magis communiter reſoluentes poſſe ſecolarem judicem pœnis condignis punire crimen mixti fori priùs quàm Eccleſiaſticus puniat: poſt multos à ſe relatos comprobant Clar. *in §. fin. q. 57. n. 24.* Con. *lib. 3. var. cap. 10. n. 6.* Decian. *d. lib. 6. c. 36. n. 8.* D. Barboſ. *in d. l. Titia, n. 55.* Marta *d. c. 11. à n. 21.* citati per Farin. *d. q. 73. n. 32.*

Cui ſanctitas ignoſcendi gloriam dereliquit.] Notatur ad hoc, quod Epiſcopus propter reuerentiam ſanctitatis debet eſſe benignus, promptus ad ignoſcendum, non ſeueritate, ſed beneuolentia, non verberibus, ſed verborum correptione timeri debet, de quo multa ex jure, & ſanctis Patribus cumulaui *in tract. de officio, & poteſt. Epiſcopi, part. 2. tit. 1 gloſſ. 12. per totam.*

SVMMARIVM.

1 *Clericum, aut Sacerdotem injuria afficiens, vel verberans, exilij pœnam ſuſtinet.*
2 *Miniſteriorum ſacrorum exercitium turbans capitis pœnam incurrit.*
3 *Litanias laici non celebrant.*
4 *Iniuria facta Clerico, ac Sacerdoti, dicitur atrox.*
5 *Iniuria facta Clerico cenſetur etiam facta Epiſcopo & Eccleſia.*

AVTH. Sed nouo jure.

1 CLericum, aut Sacerdotem injuria afficiens, vel
2 verberans, exilij pœnam ſuſtinet. Turbans &
prohibens exercitium miniſteriorum ſacrorum, capitis pœnam luet. Item Litaniarum turbatores, aut con-
3 cuſſores non ſunt impunes. Litanias laici non celebrent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 2. ſup. hoc tit.*

4 *Pro tali iniuria verberatur*, &c.] Quia iniuria facta Clerico, ac Sacerdoti dicitur atrox, ex *l. atrocem*, ibi, *cum eſſes in ſacerdotio*, *C. de iniur.* cum traditis per Gregor. Lop. *l. 62. gloſſ. 3. tit. 6. part. 1.* Marant. *de ordine judic. part. 6. tit. quibus modis judicia fin. n. 142.* Gabr. Pereira *de manu Regia part. 2. cap. 57. num 8. verſ. illud obiter.* Farin. *in praxi crimin. q. 105. n. 195.* Et benè Menoch. *de arbitr. caſu 389. num. 15.* citat textum in præſenti, & aduertit ex Bald. hic, pœnam capitis ſacrilegio indictam propter impias manus in Clericos immiſſas, hodie locum habere, cùm plura concurrunt, videlicet quod ſit Clericus, quod diuina celebrentur, quod ſit in Eccleſia, & quod diuinum Officium perturbetur. Cenſetur hæc iniuria facta Clerico, etiam facta Epiſcopo, & Eccleſiæ, & propterea Epiſcopus poteſt criminaliter contra iniuriantem agere; ſed non poteſt remittendo hanc iniuriam, remittere etiam iniuriarum actionem, quæ competit Clerico nomine proprio, & è contra, vt reſoluit idem Farin. *d. q. 106. n. 191. & 192.*

5 Attenta ordinat. Regia Luſit. *lib. 2. tit. 9. §. 3.* iniuria facta Clerico eſt mixti fori, dum diſponit quod Clericus pro iniuria ſibi illata à ſeculari, eligere poteſt apud quem judicem malit agere, ſecularem ſcilicet, an Eccleſiaſticum, de cuius ordinat. intellectu ac materia agit Gabr. Pereira *d. tract. de manu Regia, p. 1. c. 57. ex n. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Originarij loci, vbi Eccleſia ſita eſt, debent in Eccleſiis ordinari.*
2 *Ordinandorum numerus pro qualitate redditumm conſiderandus, atque taxandus eſt.*
3 *Originarius loci beneficij debet, ſi eſt idoneus, aliis extraneis præferri.*
4 *Papa in dubio intendit cuiquam prouidere in patria ſua.*
5 *Doctores referuntur de Clericorum capitationibus agentes.*

L. In Eccleſiis. XI.

Iidem AA. Eutychiano P. P.

ORiginarij loci, vbi Eccleſia ſita eſt, debent in 1
Eccleſiis ordinari, & numerus ordinandorum 2
pro qualitate redditumm conſiderandus, atque taxandus eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. ſuprà hoc tit.*

Ex hoc textu vulgò colligitur eum, qui eſt ex lo- 3
co, ſeu diœceſi beneficij, debere, ſi eſt idoneus, aliis extraneis præferri, vt per Duen. *reg. 202.* Roch. *de jurepatron. verbo Honorificum*, *q. 18. num. 45. & ſeq.* Cou. *pract. cap. 35. num. 5.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 32 num. 32. cum ſeqq. & num. 72.* Gutier. *conſ. 2. num. 24.* Azeued. *l. 14. num. 3. tit. 13. lib. 1. noua Recop.* Burg. *l. 3. Tauri part. 1. n. 374.* Surd. *de aliment. tit. 2. q. 9. n. 9.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 693.* Nicol. Garc. *de benef. part. 7. cap. 9. num. 5.* D. Barboſa *in l. hæres abſens, §. proinde, art. de foro ratione orig. n. 67. ff. de judic.* Azor. *inſtit. moral. p. 2. lib. 6. c. 25.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 9. §. 1. num. 37. & ſeq.* Antonin. Diana *reſol. moral. part. 1. tract. 3. reſol. 6.* plures per me citatos *in collect. ad cap. bona memoria 4. num. 7. de*
poſtular. Pral. & num. 13. aſſero quod in dubio Papa 4
intendit cuiquam prouidere in patria ſua, itavt ſi forenſis, vel alienigena impetret beneficium, non facta mentione de loco ſuæ originis, ſeu de ſua diœceſi, gratia eſt ſubreptitia.

Vt propria capitationis onus, &c.] De Clericorum 5
capitationibus vide Mandel. *conſ. 8.* Viu. *commun. opin. 105.* Caſtald. *in pract. de imper. q. 101.* Eſt enim capitatio ſpecies quædam tributi, vt oſtendit Calvin. *in ſuo Lex. juridico, ſub hoc verbo.*

SVMMARIVM.

1 *Curialis etiam bonis cedendo per ordinationem impetratam ciuile officium non deſerit.*
2 *Laici licèt non poſſint per ſua ſtatuta diſponere in præiudicium Clericorum, poſſunt tamen per ſuum ſtatutum tollere priuilegium ab ipſis conceſſum Clericis.*
3 *Clericus quod quis remaneat, non tamen gaudeat priuilegiis Clericorum, ſimul ſtant.*

L. Si quis Curialis. XII.

Iidem AA. Eutychiano P. P.

CVrialis bonis etiam cedendo per ordinationem 1
impetratam ciuile officium non deſerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

De Curialibus egi latè *in collect. ad auth. ſed neque curialem, ſup. hoc tit.*

Vlterius legem prodeſſe non patimur.] Notatur ad 2
hoc, quod licèt laici non poſſint per ſua ſtatuta diſponere in præiudicium Clericorum; poſſunt tamen per ſuum ſtatutum tollere priuilegium ab ipſis conceſſum Clericis, & ſic qui fecit legem in fauorem Clericorum, poteſt illam tollere, vt per Tiraquel. *de priuil. piæ cauſa, priuil. 159. prope fin.*

In gloſſ. *Remouetur*, ibi, *ſed an Clericus eſſe deſinat?* 3
Reſp. non, ſed priuilegio Clericorum non vtetur. Stant enim ſimul, quod quis remaneat Clericus, non tamen

men gaudeat priuilegiis Clerieorum, vt per Abb. *in cap. 1. num. 6. de vita, & honeſt. cleric.* Rot. *in Ferrarienſi penſionis*, 21. *Martij* 1627. eoram bonæ mem. Card. Virili, impreſſa per me *de officio, & poteſt. Epiſcopi, p. 2. poſt alleg. 49.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia Eccleſiarum vbi violantur, ad pœnam quinque librarum auri agere licet.*
2 *Immunitatis violata cognitio, & quævis quæſtio ſuperueniens, potius ſummorum Pontificum decretis, quàm Imperatorum legibus decidenda.*

L. Si venerabilis. XIII.

Iidem AA., Fidiano Vicario.

1 OB priuilegia Eccleſiarum violata temeritate, aut neglecta diſſimulatione, ad pœnam quinque librarum auri agere licet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Cùm cognitio violatæ immunitatis, & quævis quæſtio ſuper illa ſuperueniens, potius ſummorum Pontificum decretis, quàm Imperatorum legibus decidi debent, ſecundùm *gloſſ. vlt. in cap. ſicut antiquitus, 17. q. 4.* Remig. *de immun. reg. 1. n. 2.* Cou. *var. lib. 2. cap. 20. n. 2.* potiùs hac in re attendere debemus ad diſpoſitionem text. *in cap. ſi quis contumax, 17. q. 4.* vbi pro violata immunitate oongentos ſolidos Epiſcopo ſolui jubetur, prout refero ego ipſe *in tract. de jure Eccleſ. vniuerſo, lib. 2. cap. 3. n. 161.*

SVMMARIVM.

1 *Communitas ſi bannita vltra annum in banno permanſerit, in Imperiali ſimul banno eſto, nec abſoluta ab Eccleſia, ciuili liberatur banno.*
2 *Perſonæ appellatione non venit Communitas, Collegium, ſeu Vniuerſitas.*
3 *Excommunicatio incurritur ob violatam immunitatem.*
4 *Non incurritur ipſo jure, ſed vigore conſtitutionis Gregorij XIV.*
5 *Bannitus à quocunque impunè occidi poteſt.*
6 *A banno nemo abſoluendus, niſi pacem inierit cum offenſo.*

AVTH. Item quæcumque.

1 OB libertatem Eecleſiæ fractam, & violatam, ſi Communitas bannita vltra annum in banno permanſerit, in Imperiali ſimul banno eſto, nec abſoluta ab Eccleſia, ciuili liberatur banno. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 *Quæcumque communitas, vel perſona.*] Ergo perſonæ appellatione ſecundùm propriam ſignificationem non venit communitas, collegium, ſeu vniuerſitas, vt per Put. *dec. 84. n. 2. lib. 1.* vbi quod in materia ſtrictè intelligenda, appellatione perſonæ non comprehenditur vniuerſitas, & corpus collegiale, Raudenſ. *deciſ.* 200. vbi quod *reg. Cancel.* 19. de idiomate, dum loquitur in perſonis, locum non habet in Collegiis, vel in Capitulis. Tiber. Decian. *reſp. 55. n. 24. vol. 1.* latè Gonzal. *ad reg. Cancel. gloſſ. 37. n. 1. cum multis ſeqq.* Card. Mantic. *dec. 100. num. 6. & de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 14. num. 3.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 6. lit. P, concl. 318. à princ.* Seraph. *dec. 1450. num. 3.* & ad plura infero *in tract. de appell. verborum vtriuſque juris ſignific. appell. 198. à princ.* vbi *num. 9.* aſſero quod perſonæ appellatione largè & impropriè ſumpto vocabulo, ac minùs propria ſignificatione, continentur Vniuerſitas, Collegium, ac Communitas: & *num. 10.* intelligo quando materia ſubiecta ſit apta & proportionabilis ad comprehendendum illa, & *n. 11.* quod in materiis fauorabilibus venit Collegium, & vniuerſitas.

Per annum in excommunicatione, &c.] Ergo propter violatam immunitatem pœna excommunicationis incurritur, de qua *in cap. quiſquis, & in cap. ſicut antiquitus, 17. q. 4.* Peguer. *in pract. crimin. cap. 26. ſub n. 5. verſ. præterea text.* Alexand. Ambroſin. *de immun. c. 15. num. 4.* Soar. *tom. 1. de Relig. tract. 3. cap. 13. num. 7.* Gambat. *de immun. lib. 8. cap. 1. n. 11.* Eraſm. à Cochier *de jurisdict. Ordin. in exemptos, p. 4. q. 65. ad fin.* Felin. *de immun. num. 312.* qui jure communi attento aſſerunt hanc excommunicationem non incurri ipſo jure, ſecus vigore conſtitutionis Gregorij XIV. 3

De inſordeſcentibus per annum in excommunicatione, vide Doctores, quos plena manu citaui *in collect. ad Concil. Trid. ſeſſ. 25. de reformat. cap.* .. 4

Ipſo jure Imperiali banno ſubiaceat.] Bannitus à quocumque impunè occidi poteſt, vt per Couar. *lib. 2. var. c. 20. n. 11. verſ. Tertiò,* vbi citat hunc text. Farinac. *in praxi crimin. q. 27. n. 34.* vbi dicit, quod quando bannitus poteſt impunè occidi, poteſt etiam impunè verberari, vulnerari, & bona ei auferri. 5

A quo nullatenus extrahatur, &c.] Notatur ad hoc, quod à banno nemo abſoluendus eſt, niſi cum offenſo pacem inierit, vt per Mynſing. *cent. 5. obſeru. 11.* Gail. *in tract. de pace publica, c. 18. n. 16.* 6

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus ſi quietem publicam turbauerit, depoſitus ad centum milliaria relegandus eſt.*
2 *Clerici perturbantes rempubl. & eius pacem, necnon rebelles ſuo Regi, vel nolentes deſiſtere à violentiis, quas inferunt vaſſallis Regis, poſſunt à Regno expelli, & priuari jure originis.*

L. Quicunque reſidentibus. XIV.

Iidem AA. Adriano P. P.

EPiſcopus quietem publicam ſi turbauerit, depoſitus ad centum milliaria relegandos eſt. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* 1

Ex hoc textu vulgò colligitur, quod Clerici perturbantes Rempubl. & ejus pacem, neenon rebelles ſuo Regi, vel nolentes deſiſtere à violentiis, quas inferunt vaſſallis Regiis, poſſunt à Regno expelli, & priuari jure originis, vt per Chaſſan. *in conſuet. Burgund. rub. §. 5. in gloſſ. s'il n'a grace, ſub n. 81.* Guillelm. Benedict. *in c. Raynutius, verbo Vxorem nomine Adelaſiam, dec. 2. num. 460.* Carol. de Graſſ. *lib. 2. Reg. Franciæ, jure 7. col. pen.* Auend. *de exequend. mand. part. 2. c. 6. num. 12,* Salzed. *ad Bernard. in pract. cap. 102. lit. A,* Gregor. Lop. *l. 57. gloſſ. 2. verſ. an autem, tit. 6. part. 1.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 9. num. 33.* Couar. *pract. cap. 35. num. 3. verſ. aduerſus.* Segur. *in direct. judicum, part. 2. c. 13. num. 53.* Humad. *ad Gregor. Lop. l. 65. gloſſ. 8. num. 7. tit. 5. part. 3.* Cur. Philip. *p. 3. §. 3. num. 2.* Mex. *in tract. taxa panis, concluſ. 5. num. 37.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 2. cap. 18. num. 62.* Cened. *ad Decretum collect. 37. num. 9. & practic. ac canon. quæſt. lib. 1. q. 45. num. 26.* Emman. Barboſa parentem meum *in remiſſ. ad Ordin. Regias Luſitan. lib. 2. tit. 13. in princip. n. 4.* 2

Avth. Si quis Epiſcopus.

EPiſcopus ob turbatam quietem, in certum relegatus locum ſine venia recedens, ac rediens, in monaſterium illius loci correctionis cauſa detrudendus eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1.ſuprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Conuenticula extra Eccleſiam Religionis prætextu non admittenda.*

2 *Conuenticulum appellatur congregatio plurium perſonarum ſine legitimi ſuperioris authoritate habita.*

3 *Conuenticulum ponitur hîc pro Miſſis,& ſacris miniſteriis, quæ in priuatorum ædibus extra Eccleſiam prohibentur celebrari.*

4 *Congregationes quæ conuenticula appellantur, regulariter prohibentur.*

5 *Confraternitatum, ſeu confratriarum vſus omninò damnatus.*

6 *Collegia illicita,quæ* Sodalitia *dicta,prohibentur.*

7 *Collegia, quæ Principis,aut Senatuſconſulti authoritate approbata ſunt, ab hac prohibitione generali excipiuntur.*

8 *Confratria Religionis, & pietatis intuitu etiam inſtituta, non poſſunt inſtitui, niſi priùs à Principe, aut alio legitimo ſuperiore earum ſtatuta examinentur,& approbentur.*

9 *Argumentum à contrario ſenſu non ſemper validum eſt.*

L. Conuenticula. XV.

Iidem AA. *Studio P.V.*

1 COnuenticula extra Eccleſiam Religionis prætextu non admittenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

2 Conuenticulum appellatur congregatio plurium perſonarum ſine legitimi ſuperioris authoritate habita, vt per Decian.*tract.crimin.lib.7.cap.20.n.7.* Marta *de juriſdict.p.2.caſu 13.à princ.* Calvin. *in Lexic.jurid.verbo Conuenticulum.* Guid. Pancirol. *in theſauro var.lect.*
3 *lib.1.cap.77.* vbi ait quod conuenticulum pro Miſſis, & ſacris miniſteriis hic ponitur, quæ in priuatorum ædibus extra Eccleſiam prohibentur celebrari,*& lib.2.*
4 *cap.168.* vbi de intellectu huius textus. Et notatur ad hoc,quod regulariter prohibentur congregationes,quæ conuenticula appellantur,vt per Menoch.*conſ.28.n.1.* vbi *n.18.in fine* aſſerit textum *in præſenti*, & jura ſimilia non procedere in congregationibus honeſtis, & ad bonum finem factis.

5 Vnde non defuerunt, qui confraternitatum, ſeu confratriarum vſum omniò damnarent, ea ratione, quam ponit Budæ.*in prioribus annotat.ad Pandectas,ſub tit.de offic.quæſt.pag.4.*quia potiùs epulones,ſeu coëpulones dici poſſunt, cùm plerumque more Gentilium epulandi magis, quàm diuini cultus gratiâ conſtituantur. Ideoque lege Franciæ omninò improbari huiuſmodi confraternitates, referunt Rebuff. *tom.2.ad leges Galliæ,tit.de Confratriis,in princ à n.10.* Duaren. *tit.de hæred.inſtit.c.2. verſ.alia quæſtio*, quod meliùs,lateque proſequitur Petr.Greg. *de Republ.lib.13.cap.3.à princ.* Item legibus Caſtellæ,vt *in l.3.tit.14.lib.8.noua Recop.* vbi Azeued. *n.9.* Perez *ad l.2.tit.11. lib.7. Ordin.* & ex ipſo jure communi confirmari videtur *in l.1.in prin-*
6 *cip.ff.de colleg.illic.* vbi mandatis Principum præcipitur Præſidibus prouinciarum,ne patiantur eſſe collegia illicita, quæ *ſodalitia* vocat.

Verùm ab hac prohibitione generaliter excipiuntur 7
collegia, quæ Principis, aut Senatuſconſulti authoritate fuerunt approbata, *l.3. verſ.in ſumma, ff. de colleg. illic.* Briſſon. *antiq. lib.1. cap.14.* Cuiac. *lib.7. obſer.5.* Nau. *conſ.3.de foro comp. à num.3.* Petr. Gregor. *ſyntag. jur.lib.15. cap.32.num.16.* Mynſing. *cent.6. obſeru.2.* Aules *ad cap.2. Prater. verbo Confederation, à princ. & num.10.* Menoch. *de arbitr. caſu 597.à princ.* Ob idque Confratriæ Religionis, & 8
pietatis intuitu etiam inſtitutæ, non poſſunt inſtitui niſi priùs à Principe, aut alio legitimo Superiore earum ſtatuta examinentur, & approbentur, vt prudenter legibus Caſtellæ conſtitutum fuit, *d.l.3. tit.14. lib.8. noua Recop.* vbi Azeued. *à n.22.* Gutier. *canon. lib.1.cap.35. n.1. in fine*, Garcia *de nobil. in deſcript. leg. Regni,num.13.* Chriſtoph. de Paz *in ſchol.ad leges ſtyli, l.8. n.21.*

In gloſſ. *Extra Eccleſiam*, ibi, *ideſt, Eccleſiaſticam religionem.* Vide Guid. Pancirol. *in theſauro var.lect. lib.2.c.168.*

In eadem gloſſ. ibi, *Non enim ſemper valet argu-* 9
mentum à contrario ſenſu. Plures caſus, in quibus argumentum à contrario ſenſu non valet, refero ego ipſe *in locis communib. argum. juris, loco 27. ex n.20. vſque ad n.40.*

SVMMARIVM.

1 *Coloni adſcriptitij,vel cenſiti non debent tranſire,ac recipi in ordinem Clericorum,dominis inuitis.*

2 *Cenſiti ac coloni dominorum conſenſu in Clericorum ordinem tranſeuntes,ſeruitia præſtabunt per ſubſtitutum.*

3 *Aſcriptitij,& coloni,qui terræ colendæ perpetuò ſunt aſcripti,ordinari non poſſunt.*

4 *Per ſubſtitutum quando quis ſeruiat, & quænam ſeruitia præſtentur per ſubſtitutos,remiſſiuè.*

5 *Subſtitutus, ſiue vices gerens, eadem dignitate, & munere fungi dicitur, quibus fungitur ipſe principalis.*

6 *Vaſſallus non poteſt ſeruire per ſubſtitutum.*

L. Quiſquis ſenſibus. XVI.

Imp. Honor. *&* Theodos. AA.
Anthemio P.P.

COloni aſcriptitij, vel cenſiti, inuitis dominis in 1
Clericorum ordinem tranſire ac recipi non debent. Item cenſiti ac coloni dominorum conſenſu in 2
Clericorum ordinem tranſeuntes, per ſubſtitutum ſeruitia præſtabunt. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſuprà hoc tit.*

Temperet ab omni clericatu.] Notatur ad hoc, quod 3
aſcriptitij, & coloni, qui terræ colendæ perpetuò ſunt aſcripti, non poſſunt ordinari, vt per meipſum *in tract. de jure Eccleſiaſt. vniuerſo, lib.1. cap.33. num. 133.* vbi ex Suar. *tom.5. de cenſur.diſp.51. ſect.3. numero 15.* aſſero huiuſmodi ſeruitutem, tam circa originarios, quàm aſcriptitios ſeruos jam in vſu non eſſe: refero etiam *in collect.ad cap. quis autem leges, num.1. diſtinct.54.*

Quo maluerit ſubrogato vtatur.] Quando autem 4
quis per ſubſtitutum ſeruiat, & quænam ſeruitia per ſubſtitutos præſtentur, vide gloſſ. *verbo Decoratus, in l.nullus, C. de decurion.* vbi Iacob. Rebuff. & Celſus Hug. *in addit.* Magon. *Florent.dec.35.num.28.* Caroc. *de depoſito,fol.117. num.43.& 45.* Subſtitutus, ſiue vi- 5
ceſgerens, eadem dignitate, & munere fungi dicitur, quibus fungitur ipſe principalis, Menoch. *conſ.729. n.8. & conſ.1032. n.18.*

In gloſſ. *Subrogato*, ibi, *arg.quod vaſſallus poſſet ſer-* 6
uire

vire feudo per ſubſtitutum, &c. Notatur ad hoc, quod vaſſallus per ſubſtitutum ſeruite non poteſt, vt per Alexand. *conſ.* 10. *lib.* 5. Crauet. *conſ.* 403. *n.* 1. Menoch. *de arbitr. caſu* 68. *num.* 9. *cum ſeqq.* & *conſ.* 181. *n.* 84. & *conſ.* 722. *n.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Clerici non trahantur ad ſecularia, nec ſecularibus ſe immiſceant, ſed Diuinis vacent, & adſint miniſteriis, niſi proprias agant cauſas.*

2 *Clerici ſpectacula, comœdias, fabulas, choreas, haſtiludia, & alia his ſimilia vitare tenentur. Limita vt ibid. remiſſiuè.*

3 *Clerici negotiis ſecularibus non ſe immiſceant.*

4 *Clerici prohibentur omnes cauſarum actus exercere apud iudicem ſecularem.*

5 *Clericus ſi pro laico comparuerit in iudicio, valebit actus factus contra prohibitionem huius legis, parte non opponente.*

L. Placet noſtræ. XVII.

Iidem AA. *Maximo P. P.*

1 CLerici ad ſecularia non trahantur, nec ſecularibus ſe immiſceant, ſed Diuinis vacent, & adſint miniſteriis, niſi proprias agant cauſas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 2. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 *Neque ad quodlibet publicum ſpectaculum*, &c.] Notatur ad hoc, quod Clerici ſpectacula, comœdias, fabulas, choreas, & haſtiludia, ac alia his ſimilia vitare tenentur, vt per Vgolin. *de offic. & poteſt. Epiſc. c.* 14. *§.* 30. *n.* 3. latè meipſum *in tract. de iure Eccleſ. vniuerſo, lib.* 1. *c.* 30. *ex n.* 56. *vſque ad n.* 63. vbi oſtendi, an & quando comœdiis, & agitationibus taurorum intereſſe poſſent.

3 *Neque ad curia locum*, &c.] Notatur ad hoc, quod Clerici negotiis ſecularibus ſe immiſcere non debent, de quo dixi *ad tit. ne clerici, vel monachi, in Decretalib.*

4 *Neque ad judicium accedendi licentiam permittimus*, &c.] Notatur ad hoc, quod Clerici prohibentur omnes cauſarum actus exercere apud iudicem ſecularem, vt per Martam *de juriſd. p.* 4. *cent.* 2. *caſu* 116. *à princ.* latè meipſum *d. tract. de iure Eccleſ. vniuerſ. lib.* 1. *c.* 40. *n.* 83. *cum multis ſeqq.* Vnde aduocare coram iudice ſeculari prohibentur, vt *in d. cap.* 1. *de poſtuland.* & *ibi in collect.* plures Doctores, ampliationes, & limitationes adduxi, quas etiam cumulaui *d. tract. de iure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 40. *ex num.* 86. *vſque ad num.* 91. & *à num.* 92. reſolui cum multis, non licere Clericis qui ſunt in ſacris, notariatus, ſeu tabellionatus officium exercere, præſertim in ſecularibus, aut prophanis negotiis, & *ibidem numeris ſequent.* idipſum multipliciter limito. Verùm ſi Clericus pro laico in judicio 5 comparuerit, valebit actus factus contra prohibitionem huius legis, parte non opponente, quia quotieſcumque lex aliquid prohibet ratione honeſtatis, actus contra prohibitionem factus non eſt nullus, vt per Alderan. Maſcard. *de generali ſtatut. interpr. concluſ.* 9. *num.* 50. *cum ſeq.* Farinac. *fragm. crimin. p.* 2. *lit. L, n.* 101.

SVMMARIVM.

1 *Clerici variorum Ordinum, vt Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Lectores, à ludis tabularum, aliiſque illicitis, horumque aſpectu, exercitio, auxilio, ſub pœna ſuſpenſionis ab officio triennali abſtineant.*

2 *Ludus tabularum Clericis prohibetur.*

3 *Clericis prohibitum facere ad partem cum luſore.*

4 *Pœna impoſita ludenti, imponitur etiam ludo præſenti, vel inſpectatori.*

5 *Clericus luſor, aut ludi inſpectator, in triennalem monaſterij detruſionem, & in ſuſpenſionem per tantundem tempus ab Altaris miniſterio condemnandus, reſeruato judici arbitrio dictum tempus minuendi, ſi dum in monaſterio permanſerit, ſe pœnitentem oſtenderit.*

6 *Epiſcopi vocantur ſanctiſſimi.*

7 *Schaccorum ludus Clericis permittitur.*

AVTH. Interdicimus.

CLerici variorum Ordinum, vt Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Lectores, à ludis tabularum, aliiſque illicitis, horumque aſpectu, exercitio, auxilioque, ſub pœna ſuſpenſionis ab officio triennali abſtineant. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupra hoc tit.* 1

Ad tabulas ludere, &c.] Notatur ad hoc, quod ludus tabularum Clericis prohibetur, vt per Pariſ. de Puteo *in tractat. de ludo, num.* 11. *verſ. mixtus autem ludus*, & *num.* 39. & 40. Steph. Coſta *in ſimili tractat. de ludo, art.* 2. *poſt num.* 33. *in fine*, & *num.* 34. *etiam in fine.* Petr. Greg. *ſyntag. iuris part.* 3. *lib.* 39. *cap.* 4. *num.* 8. Azeued. *ad l.* 2. *num.* 41. *cum ſeqq. tit.* 7. *lib.* 8. *nouæ Recopil.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo ludus, num.* 2. Guid. Panciroł. *in theſauro var. lection. lib.* 1. *cap.* 48. *rub. qui ludi ſint permiſſi, verſ. ſecunda ſpecies.* latè Farin. *in praxi crimin. q.* 109. *ex num.* 15. vbi *n.* 16. dicit, quod prohibitus cenſetur tabularum ludus, quia reputatur mixtus, fortunæ ſcilicet, & ingenij ſimul; fortunæ propter taxillorum factum, ingenij propter tabularum inductionem: plures Doctores refero ego ipſe *in tract. de iure Eccleſ. vniuerſo, lib.* 1. *c.* 40. *ex n.* 66. 2

Aut aliis ludentibus participes eſſe.] Notatur ad hoc, quod prohibitum eſt Clericis facere, prout vulgò dicitur, ad partem, vel ſocietatem cum luſore, vt per Bernard. *in pract. c.* 70. *num.* 5. vbi Salzed. *lit. H*, vbi poſt Fulgoſ. *in præſenti* addit, quod ſi quis jurauit ſe non ludere, & det alteri pecuniam vt ſuo nomine ludat, à periurio minimè excuſatur, Baiard. *ad Clar. §. ludus, num.* 12. Bonacoſ. *in quaſt. crimin. verbo Ludus, verſ. item ſtatuta contra luſores*, Farin. *d. q.* 109. *n.* 37. *cum ſeqq.* 3

Aut inſpectatores fieri.] Notatur ad hoc, quod pœna impoſita ludenti, imponitur etiam ludo præſenti, vel inſpectatori, vt per Pariſ. de Puteo *d. tractat. de ludo, poſt num.* 44. Caccialup. *in eod. tractat. num.* 9. *ante fin* & *num.* 32. Stephan. Coſta *in ſimili tract. n.* 25. *art.* 2. & *num.* 35. & 36. *verſ. ex quibus*, Capra *concl.* 86. *num.* 36. Bernard. *d. cap.* 70. *num.* 5. Viv. *opin.* 408. *ex num.* 6. Hippol. *ſing.* 552. Auiles *ad c.* 29. *Prætor. verbo, ni tableros, n.* 1. Azeued. *loco citato*, Rebell. *de obligat. iuſtit. part.* 2. *lib.* 12. *q. vlt. n.* 6. Farin. *d. q.* 109. *n.* 34. 4

Si quis autem ex his, &c.] Notatur ad hoc, quod de iure huius text. Clericus luſor, aut ludi inſpectator in triennalem monaſterij detruſionem, & in ſuſpenſionem per tantundem tempus ab Altaris miniſterio condemnandus, reſeruato Iudici arbitrio dictum tempus minuendi, ſi dum in monaſterio permanet, ſe pœnitentem oſtenderit, vt per Caccialup. *d. tractat. de ludo, n.* 61. *verſ. dicit etiam text.* Bernard. *d. c.* 70. *n.* 5. & *ibid.* Salzed. *in addit. litt. G*, vbi ſubdit quod hæc pœna juris ciuilis non eſt approbata à iure Canonico. Menoch. *de arbitr. caſu* 390. *poſt num.* 3. Farin. *d. quaſt.* 109. *num.* 93. & 94. vbi *numeris ſeqq.* pœnas adducit à iure Canonico contra Clericos ludentes inflictas. 5

In gloſſ. *Sanctiſſimis Epiſcopis*, ibi, *quales omnes eſſe* 6

Digitized by Google

Ergo ſanctiſſimi vocantur Epiſcopi, quia maxima ſanctitate præfulgere debent hi, qui velut ſol quidam ſanctitatis in omnes alios, & tanquam ſydera quædam ſanctitatis ſuæ radios mittere tenentur: vide Pacian. *de probat. lib. 2. c. 28. n. 12.* meipſum *de iure Eccleſ. vniverſ. lib. 1. c. 8. n. 39.*

7 In gloſſ. *Ad tabulas*, ibi, *ſed quid ſi ad ſcacos. Reſp. fortè ſecus, quia in ingenio naturali conſiſtit, nec commiſcetur viribus fortuna.* Notatur ad hoc, quod ſchacorum ludus permiſſus eſt Clericis, vt per Capr. *concl. 86. num. 5.* Steph. Coſta *in tractat. de ludo, n. 25. in fine*, Salzed. *ad Bernard. d. c. 70. lit. A*, Clar. *§. ludus, num. 5. verſ. quare nunquid*, Guid. Pancirol. *citato loco*, Vtv. *tom. 1. commun. opin. lib. 3 tit. 29. n. 3. in princ. pag. 430.* Vgolin. *de officio, & poteſt. Epiſcopi, c. 53. §. 25. in princ.* Paul Comitol. *reſponſ. moral. lib. 1. q. 92.* Farin. *d. q. 109. num. 124.* Bellet. *diſquiſit. cler. part. 2. tit. de diſcipl. cleric. §. 24. n. 7.* vbi *n. 10.* intelligit, modò ludatur cauſa recreationis, & non cauſa voluptatis, aut auaritiæ, vel cupiditatis: & *num. 15.* etiam dummodo non diſtrahatur à diuinis propter longum tempus, quod tali ludo conteritur. refero ego ipſe *d. lib. 1. cap. 40. à n. 68.* vbi *n. 69.* aducto, quod licèt huiuſmodi ludus ingenio conſtet, ac proinde permiſſus cenſeatur, non multum tamen litteratis hominibus conuenire arbitror, eo quod mentem jam litterarum ſtudiis fatigatam recreare magis ceſſatione & quiete, quàm nouo meditationis labore grauare oporteat.

S V M M A R I V M.

1 *Medici ſexcenti in Alexandrina ciuitate iudicio Antiſtitis eligi, ac conſtitui debent, & quidem in arte periti.*
2 *Parabolani qui ſint.*
3 *Medici contemptim parabolani vocantur, & cur.*
4 *Medicus imperitus quis, eiuſque pœna qua.*

L. Parabolani. XVIII.

Iidem AA. Monaxio P. P.

1 SExcenti Medici in Alexandrina ciuitate iudicio Antiſtitis eligi, ac conſtitui debent, & quidem in arte periti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* Vide ad hoc Decium *ad cap. decernimus, coll. 4. ext. de judic.* & Felinum *ad cap. 1. de ſum. Trinit. & fide cath.*

2 Parabolani ſunt plebeij quidam famulitio Eccleſiarum, vel hoſpitalium deputati, & quaſi adſcriptitij glebæ, vt ſicut illis omni vita ab agrorum cultura recedere non licebat, ita his à ſeruitio ægrotorum, qui in noſocomiis reſidebant omni periculo ſe exponentes, adeò vt graſſante peſte, & ipſi raperentur. Vide Aleiat. *lib. 4. diſpunct. cap. 9.* Cœl. Rhodigin. *lib. 19. c. 18.* Connan. *comment. lib. 2. cap. 10. num. 5.* Turneb. *aduerſ. lib. 13. cap. 23.* Guid. Pancirol. *var. lection. lib. 1. cap. 77.* Caluin. *in ſuo Lex. iurid. ſub verbo Parabolani.* Alphan. *in collect. 949.*

3 Vnde Medici contemptim parabolani vocantur, eo quòd multas habeant parabolas, ob id ſcilicet, quod vt quiſque loquacior eſt, ita doctior Medicus vulgi ſententiâ, & opinione exiſtimatur, vt per Tiraq. *de nobilit. cap. 31. n. 415. & 419.*

4 De Medico imperito vide Gregor. Lop. *l. 6. tit. 8. part. 7.* Clar. *§. homicidium, num. 17.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 3. num. 16.* Rebuff. *in concord. tit. de collat. §. præterea, in verbo Medicina, pag. 366.* Menoch. *de arbitr. caſu 581. cent. 6.* vbi reſoluit, quod Medicus ſua imperitia necans infirmum, punitur iudicis arbitrio; ſi verò dolo, vel lata culpa, punitur morte. Majori enim pœna punitur Medicus errans, quàm iudex errans, vt tenet Burg. de Paz *in l. Tauri, n. 26.* quem refert Cened. *ad Decretal. collect. 163. n. 9. in fine*, vbi *n. 10.* ex Alberico dicit, Medicum nouum, eſſe peſtem in Republica.

Exceptis honoratis.] Vide Iaſ. *in §. fuerat, n. 7. Inſtit. de action.* & Hippol. *ſing. 553.*

S V M M A R I V M.

1 *Virgines, aut fœminæ non habitent cum clericis, præter eas, quæ ex naturæ, & honeſtatis præſumptione non inducunt ſuſpicionem læſæ honeſtatis.*
2 *Sororum conſortium quatenus Clericis prohibitum.*
3 *Clerici prohibentur habitare cum mulieribus, vel mulieres in habitationes ſuas recipere, & retinere, concubinas habere, & cum ſuſpectis mulieribus conuerſari.*
4 *Clericus intra ſepta domus ſuæ continere poteſt matrem, filias ſuſceptas ante clericatum, & ſorores, ſeu germanas.*
5 *Præſumptio honeſtatis, quæ oritur ex conſanguinitate, & affinitate, excludit omnes alias præſumptiones.*
6 *Præſumptio iudicatur firmior, quæ eſt naturalis, illa verò debilior, quæ accidentalis.*
7 *Matrimonium cum ſorore, lege diuina, & naturali prohibitum.*
8 *Similis quis illis eſſe præſumitur, cum quibus illi eſt amicitia, conſuetudo, & familiaritas.*

L. Eum qui. XIX.

Iidem AA. Palladio P. V.

CVm Clericis non habitabunt virgines, aut fœminæ, extra eas, quæ ex naturæ, & honeſtatis præſumptione ſuſpicionem læſæ honeſtatis non inducunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Conſortio ſororis.] Quatenus ex hoc text. videtur colligi ſororum conſortium Clericis prohiberi, illud intelligendum venit non de veris ſororibus, ſed illis, quas Clerici ſub pietatis nominibus ſorores, matres, aut filias appellabant, vt faciliùs propudia ſua obtegerent. Ita Cuiac. *lib. 2. obſer. 19.* Steph. Grat. *diſcept. forenſ. cap. 235. n. 46. verſ. ideo in leg.* 2

Extranearum ſibi mulierum, &c.] Notatur ad hoc, quod Clerici prohibentur cum mulieribus habitare, vel mulieres in habitationes ſuas recipere, & retinere, concubinas habere, & cum ſuſpectis mulieribus conuerſari. Vide Creſpet. *in ſum. Cathol. Fidei, verbo Clericus, §. clericis mulierum contubernium, & in verbo, Mulier, in princip.* Menoch. *de præſumpt. lib. 5. præſ. 17. ex n. 1.* Gutier. *canon. lib. 2. c. 7. à princ.* Carol. de Graſſis *de effectibus clerical. effectu 26.* Bellet. *diſquiſit. cleric. tit. de diſcipl. cleric. §. 25.* Squillante *de obligat. cleric. p. 8. n. 48.* plures quos citaui *in tract. de iure Eccleſ. vniuerſo, lib. 1. tit. 40. ex n. 38. & in collect. ad tit. de cohabit. cleric. & mulier. in Decretal.* 3

Vt matres, filias, atque germanas, &c.] Notatur ad hoc, quod Clericus intra ſepta domus ſuæ continere poteſt matrem, filias ſuſceptas ante clericatum, & ſorores, ſeu germanas, quia in his nihil obſcœni criminis exiſtimari fœdus naturale permittit, vt per Maſcard. *de probat. concl. 312. num. 8.* Menoch. *de præſumpt. lib. 5. præſumpt. 17. à princip.* vbi *num. 6.* limitat quando adeſſet aliqua violenta præſumptio in contrarium, & *n. 8.* pariter limitat quando nimia adeſſet familiaritas inter patrem, & filiam, fratrem, & ſororem; quia tunc mala inſurgit præſumptio. 4

In his enim, &c.] Notatur ad hoc, quod præſumptio honeſtatis, 5

honeſtatis, quæ oritur, & colligitur ex conſanguinitate, & affinitate, excludit, & eneruat omnes alias præſumptiones, vt per Anton. Gom. *l.* 80. *Tauri, n.* 16.

6 Notatur etiam ad hoc, quod præſumptio illa, & conjectura iudicatur firmior, & potentior, quæ naturalis eſt, & illa creditur debilior, quæ eſt accidentalis, vt per Menoch. *de arbitr. caſu* 472. *num.* 19. *cum ſeqq.*

7 *Fœdus naturale permittit.*] Notatur ad hoc, quod lege diuina, & naturali prohibitum eſt matrimonium cum ſorore, vt per Cou. *de ſponſal. p.* 2. *cap.* 6. §. 10. *num.* 5. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 52. *num.* 10. *cum ſeqq.* Rebell. *de obligat. iuſtit. p.* 1. *lib.* 3. *quæſt.* 5. *ſect.* 3. *num.* 13.

8 *Sua conuerſatione fecerunt.*] Notatur ad hoc, quod quis ſimilis illis eſſe præſumitur, cum quibus illi eſt amicitia, conſuetudo, & familiaritas, vt per Tiraq. *ad l.* 1. *connub. gloſ.* 1. *p.* 5. *n.* 29.

Avth. Multò magis.

1 Solis Cantoribus, Lectoribuſque nuptias contrahere permittitur, aliis autem omnibus penitus interdicitur: qui ſi ad ſecundas peruenerint nuptias, nequaquam ad ſacerdotij culmen aſcendant. Colligunt ex ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 Vide dicta *in collect. ad cap. ſeriatim,* 23. *diſtinct. & ad auth. ſed neque Curialem, in fine, ſuprà hoc tit.*

Svmmarivm.

1 *Eccleſia, non extantibus Presbyterorum, Monachorum, & aſcetriarum, aliorumque Clericorum parentibus, liberis, agnatis, ad inſtar patronorum ſuccedit ab inteſtato.*

2 *Clericus non tranſmittit ad monaſterium bona curiæ, aut patrono debita, licèt parentibus careat.*

3 *Clericus ſi moriatur nullo relicto hærede teſtamentario, vel ab inteſtato, bona eius pertinent ad Eccleſiam cuius erat Clericus; ſi non habet Eccleſiam in titulum beneficij, ſed Altare, tunc Altare illi ſuccedit, vt num.* 4.

5 *Fiſcus non ſuccedit de iure ciuili, niſi defunctus deceſſerit nullo relicto conſanguineo vſque ad decimum gradum.*

6 *Eccleſia iure Canonico ſuccedit Clerico, ſi decedat ab inteſtato, nullo relicto conſanguineo vſque ad ſeptimum gradum. Intellige in Clerico ſacrorum Ordinum, vel in Clerico in minoribus beneficiato; aliis enim minorum Ordinum ſine beneficio decedentibus ſine hærede, ex teſtamento, vel ab inteſtato, vſque ad decimum gradum ſuccedit fiſcus Regius, vt num.* 7.

8 *Eccleſia ſuper bonis Clerici delinquentis ſemper præferenda eſt fiſco Imperij.*

9 *Hæres qui accommodauit tacitam fidem de reſtituendo fiſco incapaci, ſi eſt laicus, tunc bona debent applicari fiſco Regali, & ſic ſeculari: ſecus ſi hæres ſit Clericus.*

L. Si quis Presbyter. XX.

Impp. Theodos. & Valent. AA. *ad Taurum P. P.*

1 Eccleſia, non extantibus Presbyterorum, Diaconorum, Monachorum, & aſcetriarum, aliorumque Clericorum parentibus, liberis, agnatis, & cognatis, ad inſtar patronorum ſuccedit ab inteſtato. Item Cle-
2 ricus bona curiæ, aut patrono debita, & obnoxia, licèt parentibus careat, ad monaſterium non tranſmittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.* Vide Cujac. *ad Nouel.* 131.

Ex hoc textu vulgò colligitur, quod ſi Clericus 3
moriatur, nullo hærede relicto teſtamentario, vel ab inteſtato, bona ejus pertinent ad Eccleſiam cuius erat Clericus, vt per *l. Hiſpan.* 53. *tit.* 6. *part.* 1. vbi *gloſſ.* 2. Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo Et vxorem nomine Adelaſiam, tit. de ſucceſſ. ab inteſtat. num.* 171. Afflict. *in cap. vnic.* §. *v. cantia, num.* 6. *quæ ſint regalia, in feudis*, Nicol. Vigel. *lib.* 3. *meth. iuris ciuilis, cap.* 3. *regul.* 4. Boër. *deciſ.* 354. *num.* 9. Carol. Tapia *in auth. ingreſſi, ſupr. de ſacroſanct. Eccleſ. verbo, ideoque nec de his, c.* 1. *num.* 57. Couar. *variar. libro* 2. *cap.* 9. *num.* 11. Burſat. *conſ.* 43. *num.* 48. Menoch. *conſ.* 609. *n.* 4. *vol.* 7. Caualcan. *dec.* 15. *n.* 3. *lib.* 2. vbi hoc intelligit de Eccleſia loci vbi bona reperientur, Peregrin. *de iure fiſci lib.* 4. *tit.* 3. *n.* 10. vbi ſubdit, quod ſi non habeat Ec-
cleſiam in titulum beneficij, ſed Altare, tunc Altare 4
illi ſuccedit. Thom. Valaſc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 57. *num.* 3. vbi *n.* 4. ſubdit differentiam inter ius Ciuile,
& Canonicum, quia de jure ciuili non ſuccedit fiſcus, 5
niſi vbi defunctus deceſſit nullo relicto conſanguineo vſque ad decimum gradum; & de iure Canonico ſuc-
cedit Eccleſia Clerico, ſi decedat ab inteſtato, nullo 6
relicto conſanguineo vſque ad ſeptimum gradum, &
num. 12. ſubdit poſt Concilium Trid. ſupradicta intel- 7
ligenda eſſe in Clerico ſacrorum Ordinum, vel in Clerico in minoribus beneficiato; aliis enim minorum Ordinum ſine beneficio decedentibus ſine hærede ex teſtamento, vel ab inteſtato vſque ad decimum gradum, ſuccedit Regius fiſcus.

Notatur etiam ad hoc, quod Eccleſia ſuper bonis 8
Clerici delinquentis ſemper præferenda eſt fiſco Imperij, vt per Tiraquel. *in tract. le mort, part.* 2. *declar.* 15. *num.* 6. *cum ſeqq.* Mattam *de iuriſdict. part.* 4. *cent.* 2. *caſu* 137. *num.* 12. Franc. de Batry *de ſucceſſion. teſtati, & inteſtati, lib.* 18. *tit.* 5. *num.* 8. Et hinc Anton. Gomez 9
l. 9. *Tauri, num.* 29. firmata hac concluſione tenet per hunc textum, quod ſi hæres, qui accommodauit tacitam fidem de reſtituendo filio incapaci, eſt laicus, tunc bona debent applicari fiſco Regali, & ſic ſeculari: ſecus verò ſi hæres, qui accommodauit tacitam fidem, ſit Clericus; quia tunc debent applicari fiſco Eccleſiæ, & hoc nulla facta differentia an teſtator pater ſit laicus, vel Clericus.

Exceptis iis facultatibus, &c.] Vide Boër. *deciſ.* 264. *num.* 7.

Svmmarivm.

1 *Monachus monaſterium ingreſſus ſua monaſterio dicat, ſalua liberorum legitima, ac integro vxoris, ac creditorum iure.*

2 *Religioſi teſtari non poſſunt.*

3 *Religioſus tempore nouitiatus teſtari poteſt, etiam nulla petita à Superiore Religionis licentia.*

Avth. Nunc autem.

Monachus monaſterium ingreſſus ſua monaſte- 1
rio dicat, ſalua liberorum legitima, & integro vxoris, ac creditorum iure. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

Ex hoc textu vulgò colligitur, Religioſos teſtari 2
non poſſe, de quo citaui Doctores *in collect. ad auth. ingreſſi, C. de ſacroſ. Eccleſ.*

Si prius teſtatus non ſit, &c.] Notatur ad hoc, quod 3
Religioſus tempore nouitiatus teſtari poteſt, etiam nulla petita à Superiore Religionis licentia, ex eo quod ille nouitiatus anno durante adhuc ſui iuris eſt, cum libera exeundi poteſtate. Ita Cou. *in cap.* 2. *de teſtam. num.* 5. Nauar. *commento* 2. *de Regul. n.* 49. Graſſ. *in* §. *teſtamentum, quæſt.* 34. *num.* 3. *in fine*, Menoch. *de præſumpt.*

præſumpt. lib.6. præſumpt. 84. *n.*11. Molin. *de primog. lib.*2.*c.*9.*n.*52. alter Molin. Theolog. *de Iuſtit. tract.*2. *diſput.*139. *num.*8. *verſ. his ita conſtitutis*, Gutier. *Canon. lib.*2. *cap.*1. *num.*25. Carol. de Tapia *in authent. ingreſſi*, *verbo Sua*, *capite* 2. *num.*14. *in fine*, & *verbo Ideoque nec de his*, *cap.*1. *num.* 15. Azor. *inſtit. moral. part.*1. *lib.*2. *cap.*2. *in fine*, & *capite* 6. *quæſt.*5. Theſaur. *lib.*2. *quæſtion. forenſ. quæſt.*56. *n.*2. Giouagnon. *reſp.*85. *num.*7. *lib.*1. Sanchez *in præcepta Decalogi tom.*2. *lib.*7. *cap.*3. *num.*3. Fr. Barth. de Vecchis *in praxi ſeruanda in admittendis ad Religionis ſtatutum nouis. diſp.*8. *dub.*10. *num.*1. quorum plures, & præcipuè Molina Theolog. aiunt d. auth. *ingreſſi*, & alia iura ſimilia aſſerentia ingredientibus monaſterium nullam vlteriùs eſſe facultatem teſtandi, intelligenda de ingreſſu irreuocabili ex parte ipſius ingredientis, ſecus autem de reuocabili tempore nouitiatus.

SVMMARIVM.

1 *Curialis factus legitimè Clericus, poteſt opera curiæ debita præſtare per ſubſtitutum.*
2 *Seruire quando quis poſſit per ſubſtitutum, remiſſiuè.*
3 *Titulus honorarius quis ſit.*
4 *Epiſcopus illuſtris dicitur, & pluſquam illuſtris, num.*5.

L. Ad ſimilitudinem. XXI.

Iidem AA. Thomæ P.P.

1 CVrialis factus legitimè Clericus, opera ac ſeruitia curiæ debita per ſubſtitutum præſtare, ac expedire poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *ſupr. hoc tit.*

2 Quando autem per ſubſtitutum quis ſeruire poſſit, vide dicta *in collect. ad l. quiſquis* 16. *ſuprà hoc eodem tit.*

3 *Honorario titulo.*] Id eſt ſine adminiſtratione, ſecundùm Paul. Montan. *de tutel. & curis*, *cap.* 7. *num.*13.

4 Ad gloſſ. in caſus poſitione, ibi, *Nota ex hac lege quod Epiſcopi æquiparantur illuſtribus*, &c. Quamvis Bald. *in præſenti* per hanc gloſſ. velit Epiſcopum eſſe ſimilem illuſtri perſonæ, non tamen eſt illuſtris; de quo latè diſputat Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 28. *num.* 30. nihilominus tamen magis communiter reſoluunt Doctores, illuſtrem perſonam dici Epiſcopum, vt tradunt Bart. *in l. omnes populi*, *quæſt.*4. *ff. de iuſtit. & iure*, Cardin. Tuſch. *tom.*3. *lit. E*, *concl.*237. *num.*8. Scipio Rubeis *in aphoriſmis Epiſcop. verbo Dignitas*, *num.*3.

5 In eadem gloſſ. ibi, *ſed Cardinales ſunt illuſtres ſine dubio.* Et pluſquam illuſtres, quia Regibus æquiparantur, & in eis reſidet tota majeſtas Chriſtianæ Reipubl. Duaren. *de ſacr. Eccleſ. milit. lib.*1. *cap.*13. Decian. *conſ.*8. *num.*63. *vol.*1. Brunot. à Sole *in locis communib. verbo Cardinalis* 4. Surd. *conſ.*453. *n.*13. Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. lib.*7. *quæſt.*12. *n.*18. Camill. Borrell. *in ſum. deciſ. tom.* 1. *tit.*5. *num.*26. Card. Tuſch. *tom.*1. *lit. C*, *concl.* 100. *num.*4. Sanctarel. *var. reſol. quæſt.*2. *num.*17. Lottes. *de re beneſic. lib.*1. *quæſt.*8. *num.*75. vbi dicit quod Reges locum cedunt Cardinalium collegio, refero ego ipſe *de iure Eccleſ. vniverſo*, *lib.*1. *cap.*4. *ex n.*9.

SVMMARIVM.

1 *Actionem criminalem per calumniam mouens contra Epiſcopum, punitur triginta pondo auri.*
2 *Clericus non ambulat, neque monaſterium egreditur abſque licentia Epiſcopi.*
3 *Clericus peregrinis non creditur abſque litteris, ac ſigillo Epiſcopi.*
4 *Accuſatores, aut vituperatores Epiſcoporum qualiter audiendi ſint, remiſſiuè.*
5 *Clericatus probatur per litteras Epiſcopi atteſtantis ſe contuliſſe Ordines illi, qui ſe Clericum eſſe aſſerit.*
6 *Clericis nulla pateat euagandi licentia ſine commendatitiis litteris proprij Epiſcopi.*
7 *Homo præſumitur in dubio laicus, & non Clericus.*
8 *Cauſa quando dicatur ciuilis, quando verò criminalis, & num.* 9.
10 *Proponitur ſententia Authoris.*
11 *Clericum intonſum verberans non incidit in canonem.*

L. Si qua per calumniam. XXII.

Iidem AA. Florentio P.P.

COntra Epiſcopum calumnioſam actionem mouens criminalem, punitur 30. pondo auri. Clericus abſque Epiſcopi licentia non ambulat, neque monaſterium egreditur. Item Clericis peregrinis non creditur abſque Epiſcopi litteris, ac ſigillo. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *ſup. hoc tit.* 1

Qualiter audiendi ſint Epiſcoporum accuſatores, aut vituperatores, & alia in cauſis criminalibus Epiſcoporum diſcutienda, & agenda, dixi *de off. & poteſt. Epiſcopi p.*3. *alleg.*112. 2

Litteris Epiſcopi, &c.] Notatur ad hoc, quod probatur clericatus per litteras Epiſcopi atteſtantis ſe contuliſſe Ordines illi, qui ſe Clericum eſſe aſſerit, vt per Guid. Papæ *deciſ.*378. & 682. *verſ. item cùm aliquis*, Chaſſan. *in conſuet. Burgund. rub.*1. §.6. *verſ. ſont creus*, *num.*12. Rebuff. *in praxi beneſ. tit. de forma litter. tonſur. num.*21. & 24. Cou. *pract. c.*33. *num.* 3. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 378. Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 76. *num.* 2. Maſcard. *de probat. concl.*303. *num.*9. Gam. *de ſacram. præſt. vltimo ſupplicio damnatis*, *quæſt.*5. *ad fin.* Surd. *conſ.*396. *num.* 13. Farin. *in praxi crimin. quæſt.*8. *n.* 41. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel. gloſſ.*61. *num.* 33. D. Garcia Maſtrillo *Siciliæ deciſ.*113. *num.*2. Nicol. Garc. *de beneſic. part.*7. *cap.* 1. *num.*139. Matta *de iuriſdict. part.*2. *cap.*31. *num.*5. *cum ſeqq.* Thom. Valaſc. *allegat. iuris tom.*1. *allegat.* 22. *num.*3. Rot. *deciſ.*340. *num.*1. & *deciſ.*349. *n.*3. *part.*1. *recentiſſim.* aliàs *in poſthumis Farinac.* & *deciſ.* 532. *num.*3. & *deciſ.* 355. *num.* 1. *part.* 2. *in eiſdem poſthumis.* 3

Cui vniſquiſque eorum iter faciens, &c.] Notatur ad hoc, quod Clericis ſine commendatitiis litteris proprij Epiſcopi nulla pateat licentia euagandi, vt dixi *in tract. de officio, & poteſt. Epiſcopi*, *part.*2. *alleg.*21. *per tot.* 4

Quod ſi citra hanc fiduciam acceſſerint, &c.] Notatur ad hoc, quod homo præſumitur in dubio laicus, & non Clericus, quia nemo naſcitur Clericus, nec nobis innata eſt à natura talis qualitas, ſed naſcitur in laicatu, vt per Maſcard. *de probat. concluſ.*302. *n.*13. & *concl.* 963. *n.*1. Menoch. *de præſumpt. lib.*6. *præſumpt.*76. *num.*1. Decian. *in tractat. crimin. tom.*1. *lib.*4. *cap.*9. *num.*117. Pacian. *de probat. lib.*2. *cap.*74. *num.*9. Farin. *dicta quæſt.*8. *num.*38. D. Barboſa *in l. Titia*, *num.*31. *ff. ſoluto matr.* Thom. Valaſc. *dicta allegat.*22. *num.*1. & 2. vbi *num.* 3. citato hoc textu ſubdit, ei qui dicit ſe Clericum, incumbere onus probandi ſe eſſe talem. 5

In gloſſ. *Auri.* Probat hæc gloſſa, cauſam dici criminalem quando venit imponenda pœna corporalis; 6

ciuilem

ciuilem verò quando pecuniaria, in quo communiter
à Doctoribus improbatur, ſecundùm Decium *in rubr.*
de indic. lect. 1. num. 94. Anton. Blanc. *in ſua praxi*
crimin. fol. 776. num. 158. verſ. ſecunda, aliàs *in 5. part.*
incip. Viſis indiciis, n. 158. Flamin. Pariſ. *de reſignat.*
benefic. lib. 14. quaſt. 10. n. 46. Clar. *in §. fin. quaſt. 1.*
verſ. ſecunda verò fuit opinio, Farinac. *in praxi crimin.*
quaſt. 100. n. 12. Cald. Pereira *quaſt. forenſ. in comment.*
9 *ad l. vnicam, C. ex delict. defunct. part. 1. num. 11.* Vnde
ſchola Doctorum ferè omnium reſoluit ciuile iudi-
cium eſſe in quo agitur ad pœnam applicandam
parti, criminale verò vbi eſt applicanda fiſco. Ita
Cephal. *conſ. 141. n. 21. lib. 2.* Villalob. *commun. opin.*
lit. C. num. 25. Padill. *in l. tranſigere, C. de tranſact. poſt*
num. 106. Clar. *§. fin. quaſt. 5. verſic. quarta igitur,*
Menoch. *de arbitr. caſu 265. num. 4.* Cald. Pereira *d.*
part. 1. num. 12. & alij, quos ſequitur Farinac. *in praxi*
crimin. quaſt. 100. n. 10. Marant. *de ordine indic. part 4.*
in princip. diſtinct. 1. num. 2. verſ. idem ſi aliquis, Peregr.
de iure fiſci lib. 4. tit. 8. num. 6. & 8. Maſcard. *de probat.*
concl. 463. num. 1. & concl. 762. num. 9. Sigiſm. Scacc.
10 *de indic. lib. 1. c. 5. & 6.* Sed ego exiſtimo criminale
judicium dici illud, quando pro delicto principaliter
agitur ad commodum publicum, ſiue pœna applican-
da ſit in totum parti, ſecundùm Camill. Borrell. *in*
ſum. deciſ. tom. 2. tit. 42. n. 11. Cabed. *Luſit. dec. 14. n. 4.*
part. 1. Buccaron. *de differ. ent. inter iudicia ciuilia, &*
crimin. in proœm. 1. num. 4. Rot. *deciſ. 19. num. 1. de indic.*
in antiq. & deciſ. 113. n. 2. poſt tom. 2. conſil. Farin. ſiue
partim parti, & partim fiſco, ex Joſeph. Ludou. *dec. 71.*
Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo cauſa 3.* Cabed. *dec. 14.*
num. 6. quos retuli, & ſequutus fui *in praxi exigendi*
penſiones q. 6. num. 41. & 43.

11 In gloſſ. *Putabuntur.* ibi, *& ſic eſt argumentum, quod*
ſi quis verberauerit Clericum intonſum, non incidit in
canonem, &c. Si præter habitus, & tonſuræ dimiſſio-
nem negotiis ſecularibus ſe immiſcuerit, & tertiò ab
Epiſcopo ſuo monitus emendare ſe contempſerit, vt
per Sayr. *de cenſuris lib. 3. cap. 27. n. 7.* Auil. *eodem tra-*
ctat. part. 2. cap. 1. diſput. 3. dub. 13. caſu 4. Carol. de
Graſſis *de effectibus clerical. effectu 9. n. 126. cum ſeqq.*
Bonacina *de legib. diſput. 10. quaſt. 1. punct. 1. §. 4. n. 10.*
& de cenſuris diſput. 2. quaſt. 4. punct. 4. n. 6. vbi ſubdit
talem clericum non amittere priuilegium Canonis
per ſolam dimiſſionem habitus, & tonſuræ clericalis,
niſi ter fuerit ab Epiſcopo ſuo monitus, Squillante
de priuileg. cleric. cap. 6. num. 10. quos refero ego ipſe *de*
iure Eccleſ. vniuerſo lib. 1. cap. 39. §. 1. num. 11.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus inuitus ad iudicem ciuilem, & militarem ſine iuſſu Principis non trahendus: pœna autem trahentis 20. librarum auri, & executoris cinguli amiſſio.*
2 *Epiſcopi, eorumque cauſa hodie Summo Pontifici ſpeciali reſeruatione immediatè ſubjiciuntur.*
3 *Epiſcoporum cauſa ciuiles, vel criminales minores in Concilio tantùm Prouinciali terminari poſſunt, vel à deputandis per Prouinciale Concilium.*

AVTH. Nullus Epiſcopus.

1 EPiſcopus inuitus ad iudicem ciuilem, & militarem
ſine iuſſu Principis non trahendus; pœna autem
trahentis 20. librarum auri, & executoris cinguli
amiſſio. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1.*
ſup. hoc tit.

2 Hodie ex noua diſpoſitione Concilij Trid. *ſeſſ. 13.*
de reform. cap. 6. & 8. Epiſcopi, eorumque cauſæ ſum-
mo Pontifici ſpeciali reſeruatione immediatè ſubji-
ciuntur, adeò vt nec quidem citari poſſint vt perſo-
naliter compareant, niſi ob cauſam ex qua de iure de-
ponendi, ſiue priuandi venirent, etiamſi ex officio,
aut per inquiſitionem, ſeu denunciationem, vel accu-
ſationem, ſiue alio quouis modo procedatur; & ex
quouis delicto, etiam atrociſſimo ad Romanam Cu-
riam citari non poſſunt, niſi accedat ſpecialis com-
miſſio propria manu Papæ ſignata, vt ſtatuit Pius IV.
in ſua conſtit. incip. De ſalute gregis, anno eius primo,
prout refert Eraſm. à Cochier *de iuriſdict. ordin. in*
exemptos p. 1. quaſt. 41. de quo vide Stephan. Gratian.
diſcept. forenſ. cap. 169. num. 15. Hieron. Venero y
Leyua *de examine Epiſcop. lib. 4. cap. 18. n. 3. cum ſe-*
quentib. meipſum *de officio & poteſtate Epiſcopi part. 3.*
allegat. 112. num. 5. cum ſeqq.

Ciuilis verò, vel criminales minores Epiſcoporum 3
cauſæ, in Concilio tantùm Prouinciali cognoſci &
terminari poſſunt, vel à deputandis per Concilium
Prouinciale. Ita Concil. Trident. *ſeſſ. 24. de reformat.*
cap. 5. verſ. minores, Armendar. *in addit. ad recopilat.*
legum Nauarræ, lib. 1. tit. 18. l. 7. de Epiſcop. num. 80.
Hieron. Venero *d. cap. 18. n. 2.* Ego ipſe *d. allegat. 112.*
num. 15.

SVMMARIVM.

1 *Memoria benemeritorum non ad inſtar ſceleratorum abolenda.*
2 *Hiſtoria huius text. narratur.*
3 *Memoria defuncti quando damnatur, pœna qua.*

L. Quoniam venerabilis. XXIII.

Impp. VALENT. *&* MARCIAN. AA.
Palladio P. P.

MEmoria benemeritorum non ad inſtar ſcelera- 1
torum abolenda. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Hiſtoriam hujus text. narrat Guid. Pancirol. *in the-* 2
ſauro variarum lectionum, lib. 2. cap. 169. nam Valenti-
nianus Romæ, & Marcianus Conſtantinopoli im-
perantes Eutychetis Archimandritæ memoriam in hac
lege damnant, & Flauianum Conſtantinopolis Pa-
triarcham per injuriam condemnatum, & extinctum,
auctoritate Chalcedonenſis Synodi 636. Epiſcopo-
rum conuentu habitæ reſtituunt, de quo Nicephor.
lib. 14. cap. 47. Itaque legendum eſt *Flauianus,* non
Fabianus, vt aliàs mendosè impreſſum fuit.

Aboleatur quidem Eutychetis damnoſa memoria.] 3
De abolenda, & damnanda hæreticorum, etiam defun-
ctorum memoria latè agit Tiber. Decian. *in tract. cri-*
min. lib. 5. cap. 57. per totum, & præcipuè *num. 13.*
citato hoc textu ait, quod quando damnatur memo-
ria defuncti, pœnæ ſunt iſtæ. Prima, quia damnatur,
& infamis redditur memoria defuncti. Secunda, quia
excommunicabitur, etiamſi ſit mortuus. Tertia, quia
publicabuntur bona, niſi filij eſſent Catholici & fide-
les, & bona poſſediſſent per 40. annos cum bona fide,
cùm viuens reputaretur Catholicus. Quarta, quia ſi
in loco ſacro ſepultus fuit, exhumatur, ſi oſſa & cineres
ejus non fuerint cum Orthodoxis commixti. Quin-
ta, neque preces, neque oblationes pro ejus anima
fient.

SVMMARIVM.

1 *Pauperibus relictum ſub titulo relicti incertis perſonis non euaneſcit, & num. 2.*
3 *Inſtitutio generalis pauperum, quos Titius voluerit, an ſit valida.*

4 *Pauperes*

4 *Pauperes qui, remiſſiuè.*
5 *Hæres incertus.*
Legatarius. ibid.

L. Id quod pauperibus. XXIV.

Iidem AA. *Palladio P.P.*

1 PAuperibus relictum ſub titulo relicti incertis perſonis oon euaneſcit. Colliguot ex Ord. Doctores citati *ad l.1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem Tiraquell. *de priuileg. pia cauſa, priuileg. 56.* Rebuff. *de priuileg. ſchol. priuileg. 133.* Zaſ. *lib.1. reſp.1. num. 45.* Couar. *in cap. indicante, n. 2. de teſtament.* Coſt. *in cap. ſi pater, p.1. verbo pauperes, num.13.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. tom.3. tit.22. de legatis, à num.31.* Antun Gomez *l.40. Tauri, n.49. & tom. 2. var. cap. 11. n.8. & tom.3. de vltim. volunt. cap.10. n. 32.* Mench. *de ſucceſſ. §. 27. n.42.* Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.8. tit.4. ex n.3.* Menoch. *conſ.292. n.12.* Craſſ. *in §. legatum, q.64. num.3. & fin.* Surd. *de aliment. tit.8. priuileg.17. n.5.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p.1. collect. 216.* Cardoſ. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo Incertitudo, num.6.* Luſit. Negreiros *de introduct. ad vltimas volunt. lib.2. c.7. n.16.* Perez de Lara *de anniuerſ. & capellan. lib.1. c.10. num.97. cum ſeqq.* Cened. *ad Decretal. collect. 91. num.3.* Franc. de Barry *de ſucceſſ. teſtati, & inteſtati, lib.1. tit.4. n.19. & 20.* Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crim. different.100. n.18.* Garc. Gironda *de priuileg. & exempt. explicat. n.1371.* vbi *n.1503.* reſoluit pauperes conſanguineos ſemper eſſe præferendos in legato generaliter relicto. P. Molin. *de Iuſtitia tract.2. diſput.157. num.8.* vbi *n.9.* ſubdit, quod quando teſtator reliquit bona ſua pauperibus, aut ad opera pia, non exprimendo quæ, aut vbi fiant, in primis executio, & electio pertinet ad eum, quem teſtator deſignauit: quod ſi nullum ſignauit, aut illa negligens fuerit, pertinet ad Epiſcopum loci, vbi teſtator habebat domicilium.

3 Vtrùm generalis pauperum inſtitutio, quos Titius voluerit, valida ſit? Partem affirmatiuam tenent Bart. *in l. illa inſtitutio, num.9. ff. de hæred. inſtit.* Couarr. *in cap. cùm tibi, à num.10. de teſtament.* Tiraquell. *d. tract. de priuileg. pia cauſa, priuileg. 8. in princip.* Coſta *in cap. ſi pater, verbo pauperes, n.5. de teſtam. lib.6.* Molina *de Iuſtit. tract.2. diſp.157. n.8.* quæ reſolutio procedit eo caſu, quo ſola electio, vel declaratio voluntatis committitur alterius arbitrio, juxta meam reſolutionem, quam tenui *in tractat. de jure Eccleſiaſt. vniuerſo, lib.3. cap.27. n.72.*

4 Pauperes autem qui dicantur, vide *in meo tract. de appellatiua verborum vtriuſque iuris ſignificat. appellat.192.*

5 In gloſſ. *Conſiſtat*, ibi, *Aliàs autem laicis incertis perſonis relictum non valet.* De perſona hæredis eſt text. *in l. tempus, §. quoties, ff. de hæred. inſtit. & in l. hac conſultiſſima, in princ.* vbi Bald. *num.4. qui teſtament. facere poſſ.* Clar. *in §. teſtamentum, quæſt.36. num.1.* Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.4. tit.6. ex n.1.* Et de perſona legatarij eſt text. *in §. incertis, Inſtitut. de legat.* Ruin. *conſil.177. n.1. vol.2.* Cardin. Mantic. *dict. tractat. de coniect. lib.8. tit.4. ex n.1.*

SVMMARIVM.

1 *Reo plures habente iudices, actor vnum ex his poteſt eligere, & num.5.*
2 *Clerici conuenti coram ſeculari, defenſorem ac fideiuſſorem de iudicio ſiſti conſtituunt œconomum.*
3 *Oeconomi, & executores Clericorum ſportularum loco duos duntaxat conferunt ſolidos. Clerici litis ſumptus, & expenſas minores laicis ferant.*
4 *Clerici poterant olim quem mallent iudicem eligere.*
6 *Nuncius ſine commiſſione, vel licentia citare non poteſt.*
7 *Commiſſio hîc ſententia interlocutoria dicitur.*
8 *Citatio iniuſſu judicis facta eſt nulla.*
9 *Clerici non caueant ſub hypotheca, & obligatione bonorum.*
10 *Ordo juditij inſpiciendus, & attendendus in reſpicientibus ordinem, & formam judiciorum, vbi ſit executio.*

L. Cum Clericis XXV.

Imp. MARTIANVS A. *Conſtantino P.P.*

REo plures habente judices, actor ex his vnum eli- 1
gere poteſt. Item Clerici conuenti coram ſeculari 2
defenſorem ac fideiuſſorem de judicio ſiſti conſtituunt œconomum, qui ad 50. libras auri intercedit. Item executores, & œconomi Clericorum ſportularum lo-
co duos dumtaxat conferunt ſolidos, Clerici litis ſum- 3
ptus, & expenſas minores laicis ferant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.*

Aduerte quod Clerici poterant olim quem mallent 4
judicem eligere, ſcilicet aut Epiſcopum, aut Præſidem prouinciæ, nec liceret eos ad alios judices trahi, de quo vide Felician. *de cenſib. tom.2. lib.2. c.3. num.14.* Anguian. *de legib. lib.1. contron.21. n.38.* vide poſita *ad l. pen. C. de pactis.*

Volentibus tamen actoribus, &c.] Notatur ad hoc,
quòd quando reus duos, vel plures habet judices, non 5
jure ſpeciali, ſed communi, actor poterit ex illis vnum eligere ad actionem ſuam proſequendam, vt per gloſſ. & Doctores *in l. vlt. C. vbi in rem actio, leg.35. tit.2. p.3.* vbi *gloſſ.17.* latè pro huius legis intellectu Odoard. Caldeira *de error. pragm. lib.1. cap.2. n.3. cum ſeqq.* Maynard. *dec.33. lib.3.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. dec.16. n.44.* Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.4. gloſſ.15. n.76. & 77.* Coler. *de proceſſib. execut. p.2. cap.1. ex n.50.* Marant. *in l. ſi actor, n.33. ff. de procurat. & de ordine judic. part. 4. diſt.11. n.6.* Couar. *var. lib.1. cap.18. num.6.* Soar. de Paz *In pract. tom.1. temp.1. in fine, n.67.* Cabed. *Luſit. dec. 54. n. 2. part. 1.* vbi *n.6.* poſt ſuprà citatos reſoluit, quod quando reus ex priuilegio plures judices habet, tunc demùm eiuſdem rei electio eſt, & actor ſequetur forum rei, id eſt conuenire reum debebit coram eo judice, quem ipſe elegerit, per gloſſ. *in auth. habita, C. ne filius pro patre.*

Sententiarum suarum authoritate pulſantur.] Notatur 6
ad hoc, quod Nuncius ſine commiſſione, vel licentia citare non poteſt, vt per Palat. *in repet. cap. per veſtras, notab.1. n.3. pag. mihi 312.* vbi dicit iſtam commiſſionem appellari in hoc textu ſententiam interlocutoriam, Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rub.4. §.1. verbo Sans licence, num.1.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt.* 7
cap.11. num.7. verſ. nec vrges, Gonzal. *ad regul 8. Cancell. gloſſ.47. n.46.* & de ea debet in ſcriptis conſtare. Marant. *de ordine iudic. p.6. cap. de citat. memb.1. num.46.* Azened. *l.1. num.10. tit.3. lib.4. noua Recop.* D. Barboſa *in l.1. art.3. n.184. ff. de iudic.* quos refert parens meus *in remiſſ. ad ordinat. Regias Luſitan. lib.3. tit.1. in princip. n.2.* & requiritur ſpecialis, Rebuff. *ad leges Galliæ, tit. de citat. in præfat. n.67. & art.1.* Amat. Roder. *gloſſ.2. n.3.* Mencheca *vſu frequent. c.24. num.5.*
in pract. cap.4. num.13. Vnde citationem ſine iudicis 8
juſſu, & commiſſione, vt ſuprà factam, eſſe nullam, pro nihiloque haberi, reſoluunt Mynſing. *centur.6. obſeruat.10. num 3.* Soar. *in theſauro litt. C, num.62.* Biederod. *in tract. de appellat. part.2. tit.25. verſ. an*

nuntius

numium, col. 462. Soar. de Paz *in pract. part.* 1. *tom.* 1. *temp.* 3. *num.* 27. *cum ſeqq.* Meneh. *vſufrequent. cap.* 14. *num.* 3. D. Barboſ. *in l. ſi quis poſteaquam*, *num.* 63. *ff. de indic.*

9 *Cautionem ſuam*, &c.] Hanc legem quatenus iubet Clericos debere cauere ſub hypotheca, & obligatione bonorum, non habere locum in Eccleſiaſticis, dicit Matta *de iuriſdict. part.* 4. *caſu* 160. *n.* 6.

10 *Quæ ex conſuetudine*, &c.] Notatur ad hoc, quod ordo iudicij inſpiciendus, & attendendus eſt in reſpicientibus ordinem, & formam iudiciorum, vbi executio fit, vt per *l. Hiſpan.* 31. *tit.* 6. *lib.* 3. Ant. Gom. *l.* 64. *Tauri*, *num.* 8. Azeued. *l.* 7. *num.* 32. *tit.* 21. *lib.* 4. *noua Recopilat.* Surdus *deciſ.* 13. *n.* 8.

In gloſſ. *Sententiarum*, ibi, *ſcilicet conuentionalium, ſeu citationum.* Ita Palat. *loco ſupra citato*, Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concluſ.* 107. *num.* 19.

SVMMARIVM.

1 *Clericus pro rebus Eccleſiæ conuentus non ſoluit ſportulas.*
2 *Cauſa, in qua pecunia applicatur fiſco, an ſit ciuilis.*
3 *Notarij recipientes vltra ſalarium taxatum puniendi ſunt.*
4 *Siliqua primum, & minimum pondus apud Romanos.*

AVTH. Sed hodie.

1 CLericus pro rebus Eccleſiæ conuentus non ſoluit ſportulas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 *In qualibet cauſa criminali, vel pecuniaria.*] Ergo cauſa pecuniaria non eſt criminalis, de quo tamen an verum ſit, & quomodo intelligendum, vide poſita *in collect. ad gloſſ. verbo auri, in l. ſi quis per calumniam* 21. *ſup. hoc tit.* & ibi citatis adde Iaſ. *in §. tripli*, *n.* 39. *Inſtit. de action.* & Nauarr. *in rubr. de iudic. n.* 36. vbi dicit ex verbis huius text. citatis non ſignificari cauſam, in qua pecunia applicatur fiſco, eſſe ciuilem.

3 *Amplius quatuor ſiliquis*, &c.] Notatur ad hoc, quod Notarij recipientes vltra ſalarium taxatum puniuntur, etſi recipiant ab ſponte ſoluente, vt voluit gloſſ. hic in poſitione caſus, Gregor. Lopez per text. ibi *leg.* 8. *gloſſ.* 4. *tit.* 9. *part.* 2. Siliqua erat primum

4 & minimum pondus apud Romanos; Cujac. *lib.* 16. *obſeruat.* 23. Caluinus *in ſuo Lexico juridico*, *verbo ſiliqua.*

SVMMARIVM.

1 *Actor fideiuſſorem det de proſequenda lite, & de expenſis. Hodie auditur actor proſequens litem, licet non caueat de proſequendo, nec de ſoluendo expenſas, nec decimam litis, ibid.*
2 *Clerici actores coram iudice laico non tenentur ſatiſdare de expenſis.*
3 *Stipulatione Notarij non poteſt alteri quæri ſine ceſſione, niſi ſtipuletur aliquid, quod ad ſuum officium pertineat.*
4 *Actor in principio litis tenetur præſtare ſatiſdationem iudicialem de expenſis in caſu ſuccumbentiæ.*
5 *Victus in iudicio ſine iuſta cauſa litigaſſe præſumitur.*
6 *Decima litis quid ſit.*

AVTH. Generaliter.

ACtor fideiuſſorem de proſequenda lite, & de expenſis dare debet. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupra hoc tit.* aſſerentes iſtam Authent. non eſſe hodie in vſu, quia actores non præſtant hanc ſatiſdationem, de qua hic. Et dicit Rebuff. *ad leges Galliæ, in proœm. gloſſ.* 5. *num.* 37. quod hodie etiam auditur actor proſequens litem, licèt non caueat de ea proſequenda vſque ad finem, nec de ſoluendis expenſis; nec decimam litis actor ſuccumbens præſtat: idem tenet Matta *de iuriſdict. p.* 4. *caſu* 160. *ex n.* 1. & *n.* 17. reſoluit quod Clerici actores coram iudice laico non tenentur ſatiſdare de expenſis. 1 2

Aut per tabularios conſcribat, &c.] Notatur ad hoc, quod ex ſtipulatione Notarij non poteſt alteri quæri ſine ceſſione, niſi ſtipuletur aliquid, quod ad ſuum officium pertineat, vt per Tiraq. *de conſtituto*, *p.* 3. *limit.* 30. *num.* 19. 3

Fideiuſſorem idoneum periculo, &c.] Notatur ad hoc, quod actor in principio litis tenetur præſtare ſatiſdationem iudicialem de expenſis in caſu ſuccumbentiæ, vt per Marant. *de ordine iudiciar. part.* 6. *memb.* 8. *n.* 16. vbi *num.* 17. reſoluit, quod ſi actor dedit fidejuſſores de ſoluendis expenſis in caſu, quo ſuccubuerit, & euenit quod reus fuit abſolutus ab inſtantia judicij, & actor condemnatus ad expenſas, quia inſtantia eſt perempta, non tenentur fideiuſſores ob eam rationem, quia non dicitur, actorem ſuccubuiſſe, ex quo poteſt iterum agere ad eandem cauſam. 4

Et ſi conuictus fuerit iniuſtè mouiſſe litem, &c.] Notatur ad hoc, quod victus ſine iuſta cauſa litigaſſe præſumitur, de quo vide Afin. *in praxi*, §. 32. *cap.* 2. *limit.* 1. *n.* 5. & *limit.* 5. *num.* 4. Cou. *pract. cap.* 27. *n.* 4. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 559. *num.* 4. Menoch. *conſ.* 100. *n.* 6. & *de præſumpt. lib.* 2. *præſ.* 87. *n.* 1. 5

Sumptuumque nomine decimam partem, &c.] Hæc litis decima erat ius quoddam, quod olim applicabatur ſecundùm hunc text. reo pulſato, vt aduertit Thom. Valaſc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 77. *num.* 3. *in fine.* Hodie apud noſtros Luſitanos eſt ius, quod Regi ſoluitur poſt ſententiam latam, de quo latè Cabed. *Luſitan. deciſ.* 16. *n.* 2. *p.* 1. Thom. Valaſc. *d. alleg.* 77. *n.* 4. *cum ſeqq.* 6

Aut ſi fideiuſſorem dare non valeat, ſuper iiſdem iuratoriam, &c.] Notatur ad hoc, quod quoties quis ex neceſſitate iuris tenetur ſatiſdare, & eo quòd ſit pauper, non poteſt fideiuſſorem, aut pignora inuenire, ſatisfaciat iuratoriam cautionem præſtando, vt per Iul. Clar. §. *fin. q.* 47. *verſ. ſed quæro quomodo*, Anton. Gom. *lib.* 3. *var. cap.* 6. *num.* 17. Brunor. à Sole *in locis commun. verbo cautio*, Hippol. *in l.* 1. §. *præterea*, *n.* 115. *ff. de quæſt.* Xuar. *ad leges Regni, tit. de los emplazamientos*, *in princ. num.* 4. Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloſſ.* 18. *num.* 39. Kirchou. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 25. *de fideiuſſ. num.* 19. *pag.* 374. Surd. *deciſ.* 141. *num.* 7. *cum ſeqq.* D. Barboſ. *in l. diuortio*, §. *interdum*, *num.* 39. *ff. ſoluto matr.* Sanchez *de matrim. lib.* 10. *diſput.* 45. *num.* 38. vbi id procedere ait ſi præſtans iuratoriam cautionem ſit vir bonæ famæ, alias non eſſet eius iuramento fidendum. 7

SVMMARIVM.

1 *Crux, & Reliquiæ Sanctorum in ædibus ſacris potius, quàm in theatris, & curiis aſſeruari debent.*
2 *Crux reſpectu repræſentationis veræ Crucis, in qua D. N. Ieſus Chriſtus paſſus eſt, dicitur ſacra, & ſancta, ac proinde inter res ſacras apponenda; & veneranda.*

L. Decernimus. XXVI.

Imp. LEO A. *Iuliano P. P.*

1 CRux, & Reliquiæ Sanctorum in ædibus ſacris potius quàm in theatris, & curiis aſſeruentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* Vide ad hoc Card. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ. tom. 2. anno Chriſti* 112. *pag.* 38.

2 Aduerte quod Crux reſpectu repræſentationis veræ Crucis, in qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus paſſus eſt, dicitur ſacra, & ſancta, ac proinde inter ſacras res apponenda, & veneranda. Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 5. tit. de furto, num. 11. verſ. ſed quid dicemus de Cruce*, Clar. *in §. ſacrilegium, num. 4. ad med.* vbi ex Foller. quem allegat, refert fuiſſe Neapoli ſuſpenſum quendam Salernitanum, qui Crucem ex Eccleſia ſurripuerat, refert Ludov. Peguer. *crimin. deciſ. 24. n. 17. in fine*, & illius de veneratione plures Doctores agentes refert Cened. *ad Sextum, collect. 22. num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Officiales, & milites elapſo officij termino ad clericatus officia, vel ordinem aſpirare poſſunt. Intellige vt num. 2.*

3 *Otium, & quies poſt longos labores quærenda.*

L. Quiſquis emenſis. XXVII.

Idem A. Eutychio P. V.

1 OFficiales, & milites elapſo officij termino ac tempore, ad clericatus officia, vel Ordinem aſpirare poſſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 *Expletiſque officiis, ſiue muneribus*, &c.] Notatur ad hoc, quod officiales, & alij ratiociniis implicati, expleta adminiſtratione, & officio, poſſunt fieri Clerici; quod neceſſariò intelligendum venit niſi de dolo in adminiſtratione, vel redditione computorum perpetrato lis aliqua mota eſſet, vel in procinctu eſſet, vt moueretur; tunc enim ante litis exitum promoueri non poſſunt, immò ſi de facto promouerentur, digni eſſent depoſitione, etiamſi poſtea in cauſa vincerent. Ita gloſſ. *verbo obrepſit, in cap. tantis Daniel, diſtinct.* 71. Maiol. *de irregular. lib. 2. cap. 11. n. 4. verſ. in priuatis.* Salzed. *ad Bernard. in pract. cap. 20. num. 3.* Campan. *in diuerſor. iuris Canon. rubr. 11. cap. 9. num. 3.* quos refero *in tract. de iure Eccleſ. vniuerſo, libr. 1. c. 33. n. 131. in med.* Vide quæ dixi *in collect. ad l. officiales 4. ſup. hoc tit.*

3 *Ad quæ poſt longi laboris laſſitudinem*, &c.] Notatur ad hoc, quod poſt longos labores vita quieta eſt eligenda; nam bonorum ac prudentum ea eſt natura, & conditio, quod quieſcere, & obedire potius, quàm imperare aliis malunt, vt poſt Platonem tradunt Simanch. *de Republ. lib. 2. cap.* 8. & Petr. Gregor. etiam *de Republ. lib. 4. cap. 5. num.* 4. Et ſunt, & fuerunt (vt inquit Cicero *lib. 1. de offic. num. 99.*) qui tranquillitatem expetentes à negotiis publicis ſe remouerint, ad otiumque profugerint, in his & nobiliſſimi Philoſophi, longeque principes, & quidam homines ſeueri, & graves, neque populi, neque Principum mores ferre potuerunt, duxeruntque nonnulli in agris delectati, re ſua familiari.

SVMMARIVM.

1 *Legata & inſtitutiones pauperibus, & captiuis ſi debeantur, heres, & legatarius, aut alius quilibet licitè non controuertit.*

2 *Teſtator vbi non deſignavit executorem legati, aut relicti ad pias cauſas, & redemptionem captiuorum, Epiſcopus loci, in quo teſtator mortuus eſt, patronus pauperum, & executor teſtamenti eſt.*

3 *Epiſcopus executor relictorum ad pias cauſas quantitatem relictorum Præſidi prouinciæ denuntiabit, & poſt annum pro communitate de numero captiuorum diſtribuet pretium.*

4 *Legatum pium ſi abſque expreſſione collationis ſit relictum, & patria teſtatoris non pateat, Epiſcopus loci, in quo teſtator defunctus eſt, habet legati petitionem, & executionem.*

5 *Legatum in vico relictum pauperibus, executore à teſtatore non nominato, Epiſcopus ſub quo ſitus eſt vicus, exequitur piam defuncti voluntatem.*

6 *Delatio certa fauore piæ cauſæ cuilibet licita eſt, atque laudem conciliat.*

7 *Voluntates defunctorum inuiolabiliter obſeruari publicè intereſt.*

8 *Legatum in genere pauperibus, vel Eccleſiæ, non euaneſcit, vt incertis perſonis relictum.*

9 *Executor teſtamenti pænali præcepto compelli poteſt ſuſceptum officium exequi.*

10 *Legatum factum pro redimendis captiuis pium dicitur, & valet.*

Quid ſi ſit in redemptionem eius, qui ob ſcelera detinetur in vinculis, ibid.

11 *Agens pro piis cauſis quilibet auditur de populo.*

12 *Executor poteſt agere contra hæredem, & quoſcumque alios bonorum defuncti poſſeſſores pro legato pio adimplendo.*

13 *Executor agens pro pia cauſa dicitur agere ſuo nomine.*

14 *Executor non poteſt committere poteſtatem ſuam alij.*

15 *Vir Reuerendiſſimus, dicitur de Epiſcopo.*

16 *Statutum originis, atque domicilij eius, de cuius ſucceſſione agitur, inſpiciendum.*

17 *Legatum factum pauperibus, vel infirmis, aut aliis incertis, intelligi debet de ciuitate, loco, vel patria teſtatoris, in qua habebat domicilium.*

18 *Eleemoſyna deputata in redemptionem captiuorum datur pro captiuis regni.*

19 *Legatum vbi poſt mortem hæredis factum fuerit pauperibus an poſſit diſtribui illis pauperibus, qui reperiuntur viui ante mortem hæredis.*

20 *In Redemptionem captiuorum quando aliquid relinquitur, non expreſſo à teſtatore per quem fieri debeat redemptio, Epiſcopus, aut eius vicarius accipere debent quod ita legatum eſt, ad ipſoſque, & non ad hæredes ſpectat adimplere tale legatum.*

21 *Ad Epiſcopos ſpectat adimpleri facere pias defunctorum voluntates, licèt defunctus interdixerit ne ad Epiſcopum ſpectet executio, vt num. 22. 23. 24. 25. & 26.*

27 *Executores teſtamentorum tenentur rationem reddere de geſtis.*

28 *Hærede negligente in adimplenda defuncti voluntate intra annum, executio teſtamenti deuoluitur ad Epiſcopum.*

29 *Anni vnius ſpatium, vel aliud à lege præfinitum executori, vt curret, etiam ad effectum deuoluendi ad ſuperiorem, monitio eſt neceſſaria: An vnica tantùm monitio ſufficiat, remiſſiuè, n. 30. Et an neceſſariò ſit à iudice perſonaliter facienda, num. 31. & requiratur ſpecialis, n. 32.*

33 *Annus*

33 *Annus executoribus datus an currat ignorantibus, vel à die ſcientiæ, vel mortis teſtatoris.*

34 *Anno elapſo iudici reddenda eſt ratio, quot captiui bonis defuncti, & quanta pecunia vnuſquiſque eorum redemptus ſit.*

35 *Hæredes, aut alij executores quando ſunt in mora mandandi executioni voluntatem defuncti, ad quemuis de populo pertinet admonere Prælatos & iudices ſeculares, ab eiſque exigere vt executioni mandetur.*

36 *Ad Magiſtratus etiam ſeculares ſpectat compellere vt defunctorum voluntates executioni mandentur.*

37 *Legata à manibus hæredis exigenda.*

38 *Priuilegia piæ cauſæ an extendantur de ſimilibus ad ſimilia.*

39 *Expenſæ in qualibet re facta à qualibet adminiſtratore, ſiue executore teſtamenti, probantur per iuramentum.*

40 *Executorum, qui teſtamenta dantur, duplex genus.*

41 *Epiſcopo ignoranti an currat tempus exequendi teſtamentum, ſicut executori teſtamentario, & deuoluatur facultas ad Archiepiſcopum, remiſſiuè.*

L. Nulli licere. XXVIII.

Idem, & ANTHEM. AA. *Nicoſtrato P.P.*

1 LEgata & inſtitutiones pauperibus & captiuis ſi
debeantur, hæres & legatarius, aut alius quilibet
2 licitè non controuertit, ac de his diſputat. Vbi execu-
torem legati, aut relicti ad pias cauſas, & redemptio-
nem captiuorum teſtator non deſignauit, Epiſcopus
loci, in quo teſtator mortuus eſt, patronus pauperum,
3 & executor teſtamenti eſt. Item Epiſcopus executor
relictorum ad pias cauſas, quantitatem relictorum
Præſidi prouinciæ denuntiabit, & poſt annum pro
quantitate ac numero captiuorum diſtribuet pretium.
4 Item legatum pium ſi abſque expreſſione collationis
ſit relictum, & patria teſtatoris non pateat, Epiſcopus
loci in quo teſtator defunctus eſt, legati habet peti-
5 tionem, & executionem. Legatum in vico relictum
pauperibus, executore à teſtatore non nominato,
Epiſcopus ſub quo ſitus eſt vicus, exequitur piam de-
6 functi voluntatem. Fauore piæ cauſæ delatio certa
cuilibet licita eſt, ac laudem conciliat. Colligitur ex
Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* poſt omnes
Hobert. Giphan. particulariter egit ſuper hac lege.

7 *Diſpoſitiones pij teſtatoris infringere*, &c.] Notatur
ad hoc, quod defunctorum voluntates inuiolabiliter
obſeruari publicè intereſt, vt per Vigl. *in princip.
Inſtit. quibus non eſt permiſſum fac. teſtament. num. 9.*
Menoch. *de ſucceſſ. creat. §. 2. num. 5. & §. 3. num. 8.*
Pichard. *in §. ſed cum paulatim, num. 4. Inſtit. de teſtam.*
Padil. *in ſum. legum pœnal. part. 2. caſu 25. per tot.*
Nam voluntas teſtatoris in teſtamento totum facit,
& omnino obſeruanda eſt, vt per Card. Mantic. *de
coniect. vltim. volunt. lib. 3. tit. 1.* Petr. Magdalen. *de
numero teſtium in teſtam. requiſ. p. 1. cap. 8. à num. 6.*
Petr. Anton. de Petra *de fideicom. q. 9.* Pereg. *eod. tract.
art. 1. n. 1. cum ſeqq.*

8 *Aſſerendo incertum eſſe legatum*, &c.] Notatur ad
hoc, quod legatum in genere pauperibus, vel Eccleſiæ,
non euaneſcit, vt incertis perſonis relictum, vt per
Doctores, quos plena manu citaui *ad leg. id quod pau-
peribus 24. ſup. hoc eod. tit.*

9 *Per quem deſiderat*, &c.] Notatur ad hoc, quod exe-
cutor teſtamenti pœnali præcepto compelli poteſt
ſuſceptum officium exequi, vt per Menoch. *de arbitr.
caſu 444. n. 1. cum ſeqq.*

Redemptionem fieri captiuorum, &c.] Notatur ad
10 hoc, quod legatum factum pro redimendis captiuis
dicitur pium, & valet ſine denominatione cuiuſpiam
perſonæ, licèt aliàs legatum ita incertum vitiaretur,
vt per Tiraq. *de iure mariti gloſ. 8. num. 184. & 286.*
prout etiam pium dicitur relictum pro excarcerandis
carceratis. Crauet. *conſ. 3. num. 10.* Eſt enim quælibet
cauſa libertatis cauſa pia. Sarmient. *lib. 2. ſelect. cap. 7.
num. 35. verſ. præterea*, Alex. Trentacinq. *variar. reſol.
lib. 1. tit. de pia cauſa, reſolut. 1. num. 4.* Benedict. Ægid.
in repet. l. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ. part. 2. §. 2. de libert. Sed
pulchrè quærit Tiraq. *d. gloſſ. 8. n. 288.* an hæc proce-
derent in redemptione eius, qui ob ſcelera in vinculis
detinetur, & poſtquam hinc inde Doctores citauit,
tandem ſub diſtinctione rem componit *num. 290.* vt
ſcilicet in caſu rei ſubiectæ reſtitutioni, & ſimilibus
non ei ſubueniatur, qui ſua culpa incidit in eam capti-
uitatem cum præiudicio alterius: ſecus verò dicendum
putat, ſi nullum alterius verſaretur præiudicium.

Is qui ſpecialiter deſignatus, &c.] Notatur ad hoc, 11
quod quilibet de populo auditur agens pro piis cauſis,
vt per Tiraq. *de priuileg. piæ cauſæ, priuil. 151.* Anton.
Gom. *l. 36. Tauri, num. 1.* Roman. *conſ. 69. num. 4.*
meipſum *in tract. de iure Eccleſiaſt. vniuerſo, lib. 3.
cap. 27. n. 104.*

Habeat exigendi licentiam, &c.] Notatur ad hoc, 12
quod executor poteſt agere contra hæredem, & quoſ-
cumque alios bonorum defuncti poſſeſſores pro le-
gato pio adimplendo, vt per Tiraq. *in tract. le mort,
p. 7. declar. 5. n. 11. & de pia cauſa priuileg. 81.* Anton.
Gom. *tom. 1. var. cap. 12. n. 12.* Menoch. *remed. 4. adipiſc.
num. 268.* Capta *tom. 2. commun. opinion. lib. 6. tit. 21. de
execut. & publicat. teſtam. n. 11. & 15. pag. 140.* Valaſc.
conſ. 68. n. 6. Carduſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat.
verbo teſtamentum, num. 109.* Stephan. Gratian. *diſcept.
forenſ. cap. 329. num. 4.* vbi *num. 25.* ſubdit, quod exe- 13
cutor agens pro pia cauſa, dicitur agere ſuo nomine,
Molin. *de inſtit. tract. 2. diſp. 248. verſ. quoad vltimum,
num. 10.* vbi ad quodcunque legatum pium extendit
etiam pro alimentis, de quo Surd. *de aliment. tit. 8.
priuil. 82. num. 2.*

Pro ſua conſcientia, &c.] Notatur ad hoc, quod exe- 14
cutor non poteſt poteſtatem ſuam alij committere,
ſeu ſubſtituere alium in ſui locum, vt per Cott. *in me-
morab. verba erogatorij,* Vezin. *tom. 2. commun. opin. lib. 6.
tit. 21. n. 31. pag. 141.* Maynard. *deciſ. 13. lib. 2.* Aloyſ.
Ricc. *in collect. deciſ. p. 4. collect. 1202. verſ. 1.*

Vir Reuerendiſſimus.] Idest, Epiſcopus: ego ipſe 15
*dicta tractat. de iure Eccleſiaſt. vniuerſo, lib. 1. cap. 8.
num. 28.*

Illius ciuitatis ex qua teſtator oritur.] Notatur ad 16
hoc, quod inſpiciendum eſt ſtatutum originis, atque
domicilij eius, de cuius ſucceſſione agimus, quoad
omnia bona vbicunque ſita, vt per Tiraq. *de iure pri-
mog. q. 42. num. 12.*

Notatur etiam ad hoc, quod legatum factum pau- 17
peribus, vel infirmis, aut aliis incertis, intelligi de-
bet de ciuitate, loco, vel patria teſtatoris, in qua do-
micilium habebat, ſecundùm gloſſ. *verba Pauperes, in
cap. ſi pater, de teſtament. in 6.* Tiraquel. *in tractat. de
priuileg. piæ cauſæ, priuil. 56. verſ. quod intelligitur,*
Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 8. tit. 5. n. 2.*
Cou. *in cap. cum tibi, num. 14. de teſtam.* Camill. Borrell.
in ſum. deciſ. tom. 3. tit. 22. de legatis, num. 54. vbi 18
num. 55. poſt Vincent. de Franchis *deciſ. 190.* & Bened.
Capta *conſ. 160. num. 2.* reſoluit quod eleemoſynæ 19
deputatæ in redemptionem captiuorum, dantur pro
captiuis hominibus Regni, & *à num. 59.* diſputat
vtrùm ſi poſt mortem hæredis legatum factum fuerit
pauperibus, poſſit diſtributio fieri illis pauperibus, qui
reperiuntur viui ante mortem hæredis, & Gutier.
conſ. 26. num. 7. reſoluit quod quando teſtator indiſtin-
ctè inſtituit in genere pauperes hæredes, vel eis ali-
quid legauit, ſi in ciuitate, vel oppido ſunt plura hoſ-
pitalia pauperum, pauperiori debetur: quod ſi dubi-
tetur de pauperiori, Epiſcopus declarat interloquendo
de paupertate.

20 Notatur etiam ad hoc, quod quando aliquid relin-
quitur in redemptionem captiuorum, ſi teſtator non
expreſſit per quem fieri debeat redemptio, Epiſco-
pus, aut ejus vicarius accipere debet quod ita lega-
tum eſt, ad ipſoſque, & non ad hæredes ſpectat ad-
implere tale legatum, vt per Molin. *de inſtit. tract.* 2.
diſp. 247. *num.* 2.

21 *Pium defuncti propoſitum*, &c.] Ergo ad Epiſcopos
ſpectat adimpleri facere pias defunctorum voluntates,
de quo vide Tiraq. *de pia cauſa priuil.* 149. Gutier.
pract. lib. 1. *q.* 44. *à princip.* Bobadil. *in ſua politica, lib.* 2.
cap. 17. *n.* 104. Galgan. *de condit. & demonſt. p.* 2. *c.* 5.
q. 43. *n.* 3. *&* 4. Padil. *in ſum. legum pœnal p.* 2. *caſu* 25.
num. 6. Matt. *de iuriſdict. part.* 2. *cap.* 18. meipſum *de
officio, & poteſt. Epiſcopi p.* 3. *alleg.* 82. *n.* 13. *cum ſeqq. &
de iure Eccleſiaſtico vniuerſo lib.* 3. *cap.* 27. *n.* 30. *cum
ſeqq.* Et ſtatuit Concil. Trid. *ſeſſ.* 22. *de reform. cap.* 8.
Epiſcopi in caſibus à iure conceſſis omnium piarum
diſpoſitionum ſunt executores, atque omnia, quæ ad
Dei cultum, animarum ſalutem, ſeu pauperes ſuſten-
tandos inſtituta ſunt, ex officio cognoſcunt, & exe-
quuntur. Cuius quidem deciſionis diſpoſitio habet lo-
cum etiamſi executores ſint officiales ſanctæ Inqui-
ſitionis, & ob id exempti à iuriſdictione Ordinario-
rum, vel Profeſſores in aliqua Vniuerſitate ratione lit-
terarum conſeruatoriarum, quæ eximunt à iuriſdictio-
ne ordinaria, non autem à delegata à Sede Apoſt. vt
refert à ſacra Cong. reſolutum Franc. Leo *in theſauro
fori Eccleſ. p.* 2. *cap. vlt. in fine.*

22 Quod adeò verum eſt procedere ſine dubio, licèt
defunctus interdixerit, ne ad Epiſcopum executio
ſpectet, ſeu deuolvatur, vt expreſsè probat text. *in cap.
tua* 17. *de teſtam*, ibi, *licèt etiam à teſtatoribus id con-
tingeret interdici*, plures Doctores per me citati *d. lib.* 3.
cap. 27. *n.* 41.

23 *Sine vlla cunctatione*, &c.] Ergo ſtatim, nullo expe-
ctato temporis ſpatio, poteſt Epiſcopus cogere execu-
tores legatorum piorum, vt ea adimpleant, Panorm.
in cap. ſi hæredes, num. 4. *&* 5. *de teſtam.* vbi Cou. *n.* 4.
l. Hiſpanica 6. *tit.* 10. *part.* 6. vbi Gregor. Lopez *in
24 gloſ.* 1. *&* 5. Boët. *deciſ.* 41. *n.* 8. vbi dicit quod in his
relictis ad pias cauſas, licèt differatur hæreditatis
aditio, tamen non debet differri executio, & quod ter-
minus pendentis inuentarij non differt iſtorum pio-
rum executionem. Molin. *de Iuſtit. tr.* 2. *diſp.* 251. *n.* 11.
25 vbi ſubdit, quod ſpatium ſex menſium in legatis piis
exequendis, aut anni in reliquis, intelligendum eſt ad
effectum, vt executores puniantur pœna amiſſionis
muneris, atque vt exigi ab eis ratio poſſit, num inte-
grè defuncti voluntatem impleuerint; additque idem
26 Molin. *citato n.* 21. executores peccare poſſe mortali-
ter, differendo abſque iuſta cauſa per tempus notabile
exequi defuncti voluntatem, idque tum aduerſùs eos
quibus bona defuncti ſunt debita, contra quorum vo-
luntatem iniuſtè bona detinentur; eorumque vſu pri-
vantur; tum etiam aduerſùs defunctum ipſum, quoad
eleemoſynas, ſuffragia, & alia legata pia, eorum quippe
executio licèt defunctorum merita non augeat, ſatiſ-
factionem tamen pro peccatis eorum operatur, atque
adeò in cauſa eſt, vt citiùs à Purgatorij pœnis eruan-
tur, diuinoque fruantur conſpectu.

27 *Statim geſtis interuenientibus*, &c.] Notatur ad hoc,
quod teſtamentorum executores tenentur reddere ra-
tionem de geſtis, vt per Ordin. Reg. Luſitan. *lib.* 1.
tit. 62. §. 1. *l. Hiſpanic.* 5. *tit.* 10. *part.* 6. Tiraq. *de iure
mariti gloſ.* 5. *n.* 190. Eſcobar *de ratiocin. cap.* 3. *n.* 18.
Pichard. *in* §. *igitur, n.* 25. *Inſtit. de obligat. quæ ex qua-
ſi cont.* Gutier. *de tutel. p.* 3. *cap.* 1. *n.* 25.

28 *Poſt vnius verò anni ſpatium*, &c.] Notatur ad hoc,
quod hærede negligente adimplere defuncti volunta-
tem intra annum, executio teſtamenti tam ad non
pias, quàm ad pias cauſas deuolvitur ad Epiſcopum,
vt per citatos à Cened. *ad Decretal. collect.* 114. *n.* 1. &
alios per me relatos *de officio, & poteſt. Epiſcopi, p.* 3.
alleg. 82. *num.* 15. *cum ſeqq. & in tract. de iure Eccleſ.
vniuerſo, lib.* 3. *cap.* 27. *ex num.* 30. vbi *num.* 34. reſoluo 29
quod vt ſpatium vnius anni, vel aliud à lege præfini-
tum executori currat, etiam ad effectum deuolvendi
ad ſuperiorem, monitio eſt neceſſaria, & *n.* 35. diſputo 30
an vnica tantùm monitio ſufficiat, & *num.* 36. an ne- 31
ceſſariò ſit à iudice perſonaliter facienda, & *num.* 37. 32
an requiratur ſpecialis.

An dictus annus executoribus datus currat igno- 33
rantibus, vel à die ſcientiæ, vel mortis teſtatoris? vide
Graſſ. *lib.* 2. *artis execut. vltima vol. q.* 5. *num.* 5. Cald.
Pereira *de nomin. emphyt. q.* 6. *n.* 23. Ceuall. *commun.
quæſt.* 374. meipſum *d. alleg.* 82. *n.* 21. *cum ſeqq. & d.
lib.* 3. *cap.* 27. *n.* 38. vbi reſoluo currere à die ſcien-
tiæ, & *num.* 39. quod huiuſmodi annus poteſt à iudi-
ce reſtringi.

Et numerum captiuorum, &c.] Notatur ad hoc, 34
quod anno elapſo, judici ratio eſt reddenda quot cap-
tivi eis bonis, & quanta pecunia vnuſquiſque eorum
redemptus eſt, vt per *dict. l. Hiſpan.* 5. *tit.* 10. *p.* 6. Molin.
de Inſtit. tract. ... *diſput.* 247. *n.* 3. *prope fin.*

Qui id quocumque modo cognouerint, &c.] Notatur 35
ad hoc, quod quando hæredes, aut alij executores
ſunt in mora mandandi executioni voluntatem de-
functi, ad quemuis de populo ſpectat admonere Præ-
latos, & iudices ſeculares, ab eiſque exigere, vt exe-
cutioni mandetur. Ita *l. Hiſpanic.* 7. *tit.* 10. *part.* 6. vbi
Greg. Lopez, Molin. *d. diſp.* 150. *in fine*, Couar. *in cap. ſi
hæredes, n.* 2. *de teſtam.*

Vel in viri clariſſimi, &c.] Ergo ad ſeculares etiam 36
Magiſtratus ſpectat compellere, vt defunctorum vo-
luntates executioni mandentur, ita vt res hæc ſit
mixti fori, ſitque proinde locus præuentioni, vt per
Ordin. Reg. Luſit. *lib.* 1. *tit.* 62. §. 4. *in princ. l. Hiſpan.* 7.
tit. 10. *part.* 6. vbi Gregor. Lop. Couar. *in cap. ſi hære-
des, num.* 4. *de teſtam.* Padil. *in l.* 1. *num.* 29. *ff. de legat.* 2.
Valaſc. *conſ.* 105. *num.* 61. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2.
diſp. 150. *per tot.*

In gloſſ. *Exigendi*, ibi, *ab hærede, vel legatario.* 37
Notatur ad hoc, quod debet accipere per manus hæ-
redis, vt per Tiraquell. *in tract. le mort, part.* 7. *de-
clar.* 3. *num.* 1.

In gloſſ. *Licentiam* 2. ibi, *ſed fallit ſi ad pias cauſas*, 38
&c. Notatur ad hoc, quod priuilegia piæ cauſæ tan-
quam fauorabilia extenduntur de ſimilibus ad ſimilia,
vt per Tiraquell. *de pia cauſa, priuil.* 161.

In ead. gloſſ. ibi, *Sed an de expenſis credatur ſacræ* 39
Commiſſariorum, &c. Notatur ad hoc, quod expenſæ in
qualibet re factæ à quolibet adminiſtratore, ſiue exe-
cutore teſtamenti, probantur per juramentum, dum-
modo non ſint præter modum, & magni ponderis,
vt per Maſcard. *de prob. concluſ.* 617. *n.* 3.

In ead. gloſſ. ibi, *commiſſarij*, &c. Vide Guid. Pan- 40
cirol. *var. lection. lib.* 3. *cap.* 21. vbi ait, quod duo ſunt
genera executorum, qui teſtamento dantur: primum
eorum, qui nullo ſcripto hærede bona defuncti cura-
re, & in certos vſus conuertere iubentur, & hi quod
ad adminiſtrationem attinet, hæredum locum obti-
nent, & maximè frequentantur vbi redditus bono-
rum inter pauperes diſtribui iubentur, vocanturque
commiſſarij à gloſſ. *in præſenti.*

In gloſſ. *Cunctatione*, ibi, *id eſt, ſine vlla mora.* Vide 41
Galganet. *in tract. de condit. & demonſtr. part.* 2. *cap.* 5.
quæſt. 13. *num.* 3.

In gloſſ. *Impleturus*, ibi, *alioquin ſuccedit Archie-* 42
piſcopus, &c. Diſputat Boër. *dec.* 39. *n.* 15. an Epiſcopo
ignoranti currat temps exequendi teſtamentum, ſicut
executori teſtamentario, & deuolvatur facultas ad
Archiepiſcopum.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus teſtatore inuito ſe intromittit pro voluntatis executione.*
2 *Executores teſtamenti negligentes moniti priuantur commodo executionis, & executio transfertur ad Epiſcopum.*
3 *Clauſula teſtamenti in qua ab eius executione, & cauſa pia ad ſe pertinentis excluditur Epiſcopus, non valet.*
4 *Teſtator ſi ſecundos executores conſtituat, interdicatque ne ad Epiſcopum executio deuoluatur, poteſt nihilominus ipſe exequi, vel executores compellere.*
5 *Teſtator ſi prohibeat rationem exigi ab executore à ſe deſignato, nihilominus poſſunt ac debent iudices Eccleſiaſtici, & ſeculares eam ab illo exigere.*
6 *Salarium non debetur culpabiliter, vel doloſè adminiſtranti.*
7 *Monitio vnica ſufficit ad effectum, vt data negligentia hæredis, ad Epiſcopum deuoluatur exequendi poteſtas.*

AVTH. Licèt teſtator.

1 TEſtatore inuito Epiſcopus ſe intromittit pro voluntatis executione. Item executores negligen-
2 tes moniti priuantur commodo executionis, & executio ad Epiſcopum transfertur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. n. 1. ſup. hoc tit.*

3 *Interdixerit ei aliquid, &c.*] Notatur ad hoc, quod clauſula teſtamenti in qua ab eius executione, & cauſæ piæ ad ſe pertinentis excluditur Epiſcopus, non valet, & nihilominus poterit Epiſcopus ad executionem teſtamenti, & cauſæ piæ ſe intromittere, vt per Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 4. n. 40. cum ſeqq.* Garc. Gironda *de priuileg. & exemptionum explicat. n. 715.*

4 Notatur etiam ad hoc, quod ſi teſtator ſecundos executores conſtituat, interdicatque ne ad Epiſcopum executio deuoluatur, poteſt nihilominus ipſe exequi, vel executores compellere, vt per Couarr. *in cap. tua, num. 6. de teſtament.* Mart. *de iuriſdict. p. 4. caſu 88. n. 14. cum ſeq.* Menchb. *de ſucceſſ. creat. lib. 1. §. 7. n. 14.* Galganet. *in tract. de condit. & demonſtrat. p. 2. cap. 5. q. 13. n. 3.* meipſum *de iure Eccleſiaſt. vniuerſo*
5 *lib. 3. cap. 27. num. 43.* Vnde hinc etiam per hunc text. vulgò colligitur, quod ſi teſtator vulgò prohibeat rationem exigi ab executore à ſe deſignato, nihilominus poſſunt ac debent iudices Eccleſiaſtici, & ſeculares eam ab illo exigere, quia exigere huiuſmodi rationem eſt munus publicæ poteſtatis in Reipub. commune bonum introductum, quod teſtator non poteſt impedire. Ita P. Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 251. n. 8.* Ego ipſe *de officio & poteſtate Epiſcopi p. 3. alleg. 82. n. 28. & d. lib. 3. cap. 27. n. 42.*

6 *Sed ſi hi qui facere iuſſi ſunt, &c.*] Notatur ad hoc, quod ſalarium non debetur culpabiliter, vel doloſè adminiſtranti, vt per Baezam *in tract. de decima tut. cap. 13. n. 2.* Gutier. *de tutel. p. 3. cap. 14. n. 1.*

7 *Semel, vel bis.*] Ergo vnica monitio ſufficit ad effectum, vt data negligentia hæredis, ad Epiſcopum devolvatur exequendi poteſtas, vt per Meneſ. *in auth. hoc amplius, num. 14. verſ. prima concluſio. & num. 16. C. de fideicommiſſ.* Gregor. Lopez *l. 8. gloſſ. 1. tit. 10. part. 6.* Menoch. *de arbitr. caſu 498. n. 53.* meipſum *d. lib. 1. cap. 27. num. 35.* vbi reſoluo hoc procedere quando agitur de priuando hærede poſt annum.

8 *Amittunt lucrum.*] Hoc eſt, ipſo iure, per ea, quæ tradunt Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verbo reuertatur, n. 151. cum ſeqq.* Rebuff. *in l. Labeo 14. 6. item ſi dominum, pag. 102.* Sayr. *in claui Regia lib. 3. c. 8. n. 21.* Rebell. *de obligat. iuſtit. p. 2. lib. 2. quæſt. 6. ſect. 6. n. 37. verſ. de verbis,* Farinac. *fragm. crimin. p. 2. verbo lex, n. 126.* cum aliis per me citatis *de diction. vſufreq. diction. 30.*

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus humilis, & dignus officio, abſque ambitu & ſimonia crimine eligendus eſt.*
2 *Simonia crimen etiam de iure ciuili prohibitum.*
3 *Simonia crimen mere eſt Eccleſiaſticum, & illius cognitio ad iudices tantum Eccleſiaſticos ſpectat.*
4 *Caſtitas miniſtris Chriſti Altaris maximè neceſſaria eſt.*
5 *Humilitas ſola eſt officij ſacerdotis erectio.*
6 *Epiſcopatus muneris ratio.*

L. Si quemquam. XXIX.

Iidem AA. Armaſia P. P.

EPiſcopus humilis, & dignus officio, abſque ambitu, 1
& ſimoniæ crimine eſt eligendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

Nemo gradum, &c.] Per hunc text. tenet Thom. 2
Valaſc. *alleg. iuris tom. 1. alleg. 13. n. 145.* crimen ſimoniæ etiam de iure ciuili eſſe prohibitum, & ex Salic. *in præſenti* dicit, quod mundus bene regebatur quando hæc lex ſeruabatur.

Licèt crimen hoc publicum ſit, ex Bald. & Sali- 3
cet. *in præſenti,* & Tiber. Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 85. n. 3. & cap. 86. n. 1.* nihilominus tamen eſt merè Eccleſiaſticum, & illius cognitio ad iudices Eccleſiaſticos tantùm ſpectat, ſecundum gloſ. *in cap. cùm ſit generale, de foro comp.* Clar. *in §. ſimonia, n. 7.* Bonacoſ. *verbo ſimonia crimen, & tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 15. n. 4.* Decian. *d. c. 86. n. 4.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. quæſt. 8. n. 128.* Mex. *in tract. taxa panis, concl. 5. n. 9.* Cur. Philip. *p. 3. §. 2. num. 9.* Marta *de iuriſdict. p. 2. cap. 37. n. 1.* & ſtatuit *l. H ſian. 5. tit. 6. p. 1.* vbi Gregor. Lopez *in gloſ. 3.* Thom. Valaſc. *d. alleg. 13. num. 149. & n. 150.* ſubdit aſſerentes hoc crimen eſſe mixti fori, intelligendos procedere in punitione, non in cognitione.

Itaque caſtus, &c.] Nota quod caſtitas omnibus 4
pernéceſſaria, ſed maximè miniſtris Chriſti Altaris: vide quæ cumulaui *d. tract. de offic. & poteſt. Epiſcopi, p. 1. tit. 2. gloſſ. 8. n. 7. cum multis ſeqq.*

Et humilis noſtris temporibus eligatur Epiſcopus.] 5
De quo S. Gregor. *lib. 2. epiſt. 54.* ad Ioannem Ravennatenſem Epiſcopum: Sola, inquit, humilitas, vt bene noſtis, eſt officij ſacerdotalis erectio. Decorari pallio voluimus, forſan moribus indecori, dum nihil in Epiſcopali ceruice ſplendidius fulget quàm humilitas. Et *ſerm. 1. de natiuit.* Studete humilitati, quæ fundamentum eſt, cuſtoſque virtutum, & gratioſus omnibus & iucundus, & perpetuæ pacis ſocius: nullam bellorum habet materiam, &c. cum aliis per me adductis *d. tit. 2. gloſſ. 13. n. 8. cum ſeqq.*

Vt quæratur cogendus, &c.] Cùm profectò tot ac 6
tanta requirat in Epiſcopo Paulus Apoſt. 1. *ad Timoth. 3.* & muneris eius, ac officij ratio tam multa poſtulet, quiſque ſibi meritò timere debet, ne dicam exhorreſcere, cùm tantum munus aſſumit, quæ cauſa multis ſanè ac magnis in Eccleſia Dei viris fuit id muneris refugiendi, quorum memini *de officio, & poteſt. Epiſcopi p. 1. tit. 2. gloſſ. 1. n. 14. cum ſeqq. vſque ad n. 25.* Sed jam abiit in deſuetudinem, vt ad Epiſcopatum quis inuitus eligatur, & hodie curritur ad Eccleſiaſticas curas tanquam ſine curis, contra quos Petrarcha *de remedio vtriuſque fortunæ lib. 1. dial. 170.* ſic inuehitur: *O vertigo morum peſſima, ad quod olim conſueuerant, & deberent cogi homines, inde nunc retrahi non poſſunt.*

SVMMARIVM.

1 *Orphanotrophi cauſas agentes in iudicio ex pia commiſeratione immunes ſunt à ſatiſdationibus iudicialibus, & rationibus ſtrictè dandis, & ob neceſſitatem res orbatorum, quæ ſeruari commodè non poſſunt, licitè diſtrahunt.*

2 *Adminiſtratores, qui tenentur reddere rationem, debent facere inuentarium.*

3 *Inuentarium caput omnium rationum dicitur.*

4 *Hoſpitalarij tenentur reddere rationem adminiſtrationis.*

5 *Orphanotrophium eſt locus in quo filij orbi nutriuntur.*

6 *Orphanus dicitur qui ſine patre & matre eſt.*

7 *Hoſpitalarij officium & adminiſtrationem ad inſtar tutorum, ſeu curatorum habere dicuntur.*

8 *Tabularij qui, & vnde dicti.*

9 *Bona ad hoſpitalia pertinentia licitè alienari non poſſunt abſque ſolemnitatibus in rerum Eccleſiaſticarum alienationi us requiſitis.*

10 *Hoſpitalia gaudent beneficio reſtitutionis, ſi ſunt inſtituta auctoritate Epiſcopi, alias non.*

11 *Proponitur ſententia Authoris.*

12 *Hoſpitale etiam ſine Epiſcopi auctoritate inſtitutum, pium dicitur, & religioſum, & inter pias cauſas connumerandum.*

L. Orphanotrophos. XXX.

Idem AA. *Dioſcoro* P. P.

1 ORphanotrophi cauſa in iudicio ex pia commiſeratione agentes, immunes ſunt à ſatiſdationibus iudicialibus, & rationibus ſtrictè dandis. Iidem ob neceſſitatem res orbatorum, quæ ſeruari commodè non poſſunt, licitè diſtrahunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* Vide ad hanc leg. Ioan. Bapt. Puim *annotatn. cap.42.*

2 In ſum. text. ibi, *& debent inuentarium facere.*
Notatur ad hoc, quod inuentarium facere debent administratores, qui tenentur reddere rationem, quia
3 dicitur inuentarium caput omnium rationum, vt per Boër. *deciſ.61.n.6.*

4 In cod. ſum. ibi, *adminiſtrationis rationem reddere.* Notatur ad hoc, quod hoſpitalarij adminiſtrationis rationem reddere tenentur, vt per Gutier. *de tutel. part.3. cap.1. n.17.* Rebuff. *in l. boues, §. hoc ſermone, verſ. decimoſexto,* Eſcobar. *de ratiocin. cap.3. num.7.* Regulotiter enim quilibet adminiſtrator, quocunque nomine, titulo, vel cauſa adminiſtrauerit, rationem adminiſtratoris reddere tenetur, de quo vide, Menoch. *de arbitr. caſu 219.* Baëz. *de decim. tut. cap.2. num.152. & 157.* latè Gutier. *d. cap.1. num.9. cum ſeqq.* & Eſcobar. *d. cap.3. per tot.*

5 *Orphanotrophos.*] Hinc Orphanotrophium dicitur locus in quo filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur, de quo dixi *ad l. illud 16. de ſacroſ. Eccleſ.* quia orphanus dicitur ille, qui ſine patre & matre eſt, ſecundùm Roland. *conſ.76. num.42. lib.1.* Rebuff. *ad leges Gallio, tit. de ſcient. prouiſ. gloſſ. vlt. col.2. verſ. ſecundò orphani,* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. c.182. n.1.*

6 *Huius inclytæ vrbis.*] Idest, Conſtantinopolis, ſecundùm Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.1. cap.8. de epithetis.*

7 *Qui quidem pupillorum ſunt quaſi tutores, &c.*] Notatur ad hoc, quod hoſpitalarij officium, & adminiſtrationem ad inſtar tutorum, ſeu curatorum habere dicuntur, vt per Ioan. Selnam *de beneſic. p.1. q.3. num.9.* Corraſ. *in ſimili tract. p.1. cap.3. n.1.* Rebuff. *de nominat. q.15. n.16.* alias 12. Quintana Dueñas *Eccleſiaſt. lib.4. cap.3. n.13.* & alios refert Nicol. Garcia *de beneſic. p.1. cap.3. n.1.*

Tabularius.] Sic dicti, quia in foro ſtationes habebant, in quibus contrahentibus inſtrumenta dictabant, & ſi ob negotiorum multitudinem ipſis vacare non poterant, aliorum vicaria opera in ſcribendis inſtrumentis vtebantur, quæ cùm teſtium, ac contrahentium ſigna, & ſubſcriptiones haberent, inſtrumenta publica, ſeu forenſia vocabantur. Vide Alciat. *li.6. parerg. cap.19.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib.1. cap.26. verſ. antiqui verò tabularij.* 8

Priùs habita æſtimatione liceat eis alienationis, &c.] 9
Notatur ad hoc, quod bona ad hoſpitalia pertinentia licitè alienari non poſſunt abſque ſolemnitatibus in rerum Eccleſiaſticarum alienationibus neceſſariis, ſi ipſa hoſpitalia inſtituta ſint cum Epiſcopi auctoritate, aliàs ſecus. Ita Anton. Gabr. *lib.6. commun. opin. tit. de pia cauſa, concl.2. n.9. & 10.* Maſcard. *de prob. concl.869. num.11.* Valaſc. *conſ.105. n.34.* Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. lit. H, concl.163. à num.7.* Ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi, p.3. alleg.75. à num.52.* Marta *de iuriſd.*
p.4. caſu 113. n.27. Eandem diſtinctionem tenent 10
communiter Doctores circa beneficium reſtitutionis in integrum, dum reſoluunt illo gaudere hoſpitalia Epiſcopi auctoritate inſtituta, non autem illa, quæ abſque ea inſtituuntur. Ita Anton. Gabr. *d. tit. de pia cauſa, concl.1. num.11. & concl.2. n.16.* Gutier. *canon. lib.1. cap.15. num.14.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo minoribus, num.63.* Sfort. *de in integ. reſtitut. q.3. n.45.* Valaſc. *d. conſ.105. num.44.* Marta *d. caſu 113. n.26.* contra quos omnes ego *d. alleg.75. num.42.* exiſtimo verius eſſe in puncto iuris omnia hoſpitalia, etiam abſque Epiſcopi auctoritate inſtituta, gaudere huiuſmodi beneficio reſtitutionis in integrum, ex eo quod non ſine violentia teſtringitur littera huius text. ad ea hoſpitalia, quæ cum Epiſcopi auctoritate inſtituuntur: immò æquiparatio, quam textus facit adminiſtratoris hoſpitalium, & tutoris minorum, nihil commune habet cum auctoritate Epiſcopi, ſed omnibus hoſpitalibus abſque illa inſtitutis maximè conuenit.

Huiuſmodi autem pium atque religioſum, &c.] Notatur ad hoc, quod hoſpitale etiam ſine Epiſcopi auctoritate inſtitutum, pium dicitur, & religioſum, ac inter pias cauſas connumerandum, de quo vide Tiraquel. *in tract. pia cauſa, in præf. pag.1. verſ. item relictum hoſpitalibus,* Anton. Gabr. *d. tit. de pia cauſa, concl.2. num.2. verſ. contraria,* Bobadil. *in ſua polit ica, lib.2. cap.18. num.218.* Menoch. *remed.15. recuper. n.12. & ſeqq.* Zerol. *in praxi Epiſcop part.1. verbo hoſpitale, §.3. dubit.2.* Ceuall. *commun. contra commun. tom.2. q.896. num.982.* Flores Mena *var. lib.2. q.21. num.176. cum ſeqq.* Valaſc. *conſ.105. n.38.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.4. lit. H, concl.158. & concl.163. n.2. & 4. & tom.6. lit. P, concl.338.* Marr. *de iuriſdict. p.2. cap.23. num.19.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.25. tit.6. num.69.* Carol. de Graſſis *de effect. cleric. effectu 1. n.121. cum ſeqq.* Benedict. Ægid. *in repet. l.1. C. de ſacroſ. Eccleſ. p.1. in initio n.54.* plures quos refero *d. alleg.75. n.2. & 3.* 11

SVMMARIVM.

1 *Clerici extra prouinciam in ius trahi non debent.*

2 *Clerici extranei, non prouinciales, in ciuitate Conſtantinop. reperti conueniuntur coram Præfecto Imperatoris.*

3 *Monachi vtriuſque ſexus, & Clerici olim conueniebantur in prouinciis apud Præſidem, in vrbe apud Præfectum prætorij, & vocati in forum compellebantur.*

4 *Monachi olim omnes propriis Epiſcopis erant ſubjecti.*

Digitized by Google

jecti, in quorum diœceſibus ſita erant monaſteria.

5 *Clericus coram ſuo proprio Epiſcopo conueniendus eſt, niſi accedat voluntas Epiſcopi: quod intellige de Clerico volente, & expreſsè prorogante, non autem de illo, qui contrahendo, vel delinquendo prorogat, vt n.6.*

7 *Clerici exacti, vt fideiuſſores de judicio ſiſti, aut judicato ſoluendo dent, offerendo œconomos, & cœnobiorum defenſores, ſufficientem cautionem præſtare cenſentur.*

8 Pulſatus, *pro* in jus vocatus, *ſumitur.*

9 *Executorum, & famulorum officialium, quàm rapax conditio.*

10 *Clerici extranei conuenti in vrbe Conſtantinop. tenentur præſtare fideiuſſores, quibus non inuentis liberantur ſub promiſſione.*

Vrbe inclyta, de Conſtantinopoli, ibid.

11 *Fideiuſſorem dare obligatus magis grauatus dicitur, quàm obligatus conſtituere pignora, ſeu hypothecam.*

12 *OEconomus ordinatus in cauſa Eccleſiæ conueniendus eſt.*

13 *OEconomus quis, & quod eius officium.*

14 *OEconomi alienantes res Eccleſiaſticam in caſibus prohibitis, quas pœnas incurrant.*

15 *OEconomi rationem œconomiæ reddere debent coram Epiſcopo.*

16 *OEconomus debet conſtitui ab Epiſcopo, ſed cum conſenſu Capituli.*

17 *OEconomus Eccleſiæ, & Epiſcopi an debeat eſſe Clericus.*

18 *Capitulum alicuius Eccleſiæ ſi emit rem quampiam immobilem, an & quando illi debeat fieri retractus oblatio.*

19 *Sportulæ ſunt ſoluendæ per Clericos ſecundum quantitatem taxatam.*

20 *Apparitor quis ſit.*

21 *Iudex domicilij an poſſit per proprios nuntios, & miniſtros citare ſuos ſubditos exiſtentes in territorio alieno.*

22 *Clerici etiam ſub prætextu executionis immunes ſint ab iniuriis, conuitiis, moleſtiis, & vexationibus executorum, ſub pœna cinguli, & patrimonij amittendi.*

23 *Apparitores non debent percutere, vulnerare, nec malè tractare vinctos.*

24 *Cingulum magiſtratuum, militumque inſigne, remiſſiuè.*

L. Omnes qui. XXXI.

Itdem AA. Eutropio P.P.

1 CLerici extra prouinciam in jus trahendi non ſunt.
2 Item Clerici extranei, non prouinciales, in ciuitate Conſtantinopolitana reperti coram præfecto Imperatoris conueniuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* Vide ad hoc Ioan. Bapt. Pium *annot.cap.42.* & Lapum *alleg.*40.

3 Aduerte quod olim Monachi vtriuſque ſexus, & Clerici conueniebantur in prouinciis apud Præſidem, in vrbe apud Præfectum Prætorij, & vocati in forum venire compellebantur, vt per Felician. *de cenſib. tom.2. lib.2. cap.3. num.14. pag.106.* Augnian. *de legib.lib.2. contro.21. num.36.* vide poſita *in leg.vn. C. de pactis.*

4 *Monachi quoque,* &c.] Notatur ad hoc, quod olim omnes Monachi propriis Epiſcopis fuerunt ſubiecti, in quorum diœceſibus monaſteria ſita erant, itavt Epiſcopi veluti Generales Monachorum quoſdam ad profeſſionem admittere, alios expellere potuiſſent, de quo eſt text. *in c.qui verè, 16.q.1. c.viduitatis, 27. q.1.* cum ſimilibus, Concil. Tolet. IV. *c.50.* Conc. Aurelian.] *cap.21.* Syluest. *in ſumma, verbo Religio 3.q.4.* Nau. *in cap.non dicatis, 12.q.2.n.63.verſ.addo ſecundò,* Cabed. *diuerſ.juris argum.lib.3.cap.18. à princip.* Fr. Emman. *quæſt. Regul.tom.2.q.63.art.1.& art.3.in princip.* Iacob. de Graff. *tom.2.conſil.lib.3.tit.de Regular.conſ.10.n.3.* Cened. *pract. & Canon.quæſt.lib.1.q.26. n.1.* Campan. *in diuerſor.juris Canon.rubr.12.cap.13.n.1.* Ego ipſe *de officio, & poteſt.Epiſcopi p.3.alleg.105. n.1.* vbi *à n.11.* oſtendo à quo tempore Regularium monaſteria à poteſtate Epiſcoporum exempta eſſe cœperunt.

Sed apud ſuos judices ordinarios, &c.] Notatur ad hoc, quod Clericus coram ſuo proprio Epiſcopo conueniri debet, nec illum deſerere valet, aut alienum ex vi formalis conſenſus adire, vt per Cou. *pract.cap.10. n.5.verſ.octauò,* Soar.de Paz *in pract.tom.2.præl.1.n.1. cum ſeqq.* D. Barboſ. *in l.1.ff.de judic.art.3.n.179.cum ſeqq.* Auguian. *de legib.lib.3.contro.26.n.8.* & plures quos retuli *in collect. ad cap.1. de foro comp.num.2.* Niſi Epiſcopi diœceſani voluntas accedat, ſicut reſoluunt plures, quos ſimiliter citaui *in collect. ad cap. ſignificaſti 18.eod.tit.de foro comp.* vbi ſpecialitatis redditur ratio, quare Clericus non poſſit in judicem non ſuum conſentire ſine Epiſcopi diœceſani voluntate. 5

Intellige de Clerico volente, & expreſsè prorogante, non autem de illo, qui contrahendo, vel delinquendo prorogat, quia tali caſu poterit abſque vllo ſui Epiſcopi conſenſu, & licentia prorogare jurisdictionem alieni illius loci in quo contraxit, vt in propriis terminis reſoluunt Maſcard. *de ordine judic. p.4. diſt.12. n.21.* Franciſc. Molin. *de brachio Regio cap.28. n.14.* Marta *de juriſdict.p.2.cap.6. n.46.* Benedict. Ægid. *ad l.ex hoc jure, ff. de juſtit.& jure, tom.4.c.13.n.13.* D. Barboſ. *d.art.3. n.222.* & expreſſiùs *ad l. hæres abſens, §.1.à n.61.ff.eod.tit.de judic.* latiſſimè ego ipſe *in praxi exigendi penſiones, q.3. à princ.* 6

§. Præterea cùm.

Clerici exacti, vt fideiuſſores de judicio ſiſti, aut judicato ſoluendo dent, offerendo œconomos, & cœnobiorum defenſores, ſufficientem præſtare cautionem cenſentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* 7

Contractibuſve pulſantur.] Ideſt, in jus vocantur, & hinc pulſatus, ideſt in jus vocatus, cuius verbi ſignificatio imperantibus Dioclet. & Maxim. Imperatoribus erat introducta: vide Guid. Pancirol. *in theſaur. var. lection.lib.1.cap.77.* 8

Executoris pertinax & auara proteruitas.] Ergo executorum & famulorum officialium conditio eſt rapax, de quo Azeued. *ad l.18. num.13. tit.9. lib.3. noua Recop.* optimè Bobadil. *in ſua politica, lib.1.cap.13. num.33.* 9

§. In hac autem.

Clerici extranei in vrbe Conſtantinopolitana conuenti tenentur præſtare fideiuſſores, quibus non inuentis ſub promiſſione liberentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.*

Inclyta vrbe.] Ideſt, Conſtantinopolitana, ſecundùm Guid. Pancirol. *in theſauro variar. lect. lib.2. cap.170.* 10

Nulla præbendi fideiuſſores moleſtentur iniuria, &c.] Notatur ad hoc, quod magis grauatum illum dicimus, qui fideiuſſorem dare, quam qui pignora, ſeu hypothecam conſtituere obligatus eſt, vt per Hering. *de fideiuſſ. cap.6.n.141.* Gratia *dec.4.n.10.*

Aut vicariis fideiuſſoribus, &c.] Hæc verba loquentia de vicariis fideiuſſoribus dandis à Clericis coram Sede Prætoriana conuentis, dubia valde eſſe, & non poſſe rectè explicari niſi referantur quæ circa hoc in Nomocanone habentur, refert Guid. Pancirol. *in theſauro* 11

*var.lect.lib.2.cap.*170.quæ verba ſunt huiuſmodi.*Epiſcopi,Clerici,& Monachi à regione in regionem non protrahantur,ſed apud prouinciarum præſides conueniantur: ſin autem Conſtantinopoli inueniantur ,apud ſolos Præfectos prætorio conueniantur, vbi etiam eis honor habetur, & Aduocatos accipiunt. Quod ſi in prouinciis de rebus priuatis conueniantur,ſolos œconomos,vel Eccleſiæ defenſores dant fideiuſſores. Sin autem apud Præfectos prætorio pecuniariè conueniantur , vel pro ſe inuicem fideiubent, vel ſub hypotheca præbent cautionem.*

Quas tamen ſtipulationum, &c.] Vide Corraſ.*lib.*1.*miſcel.cap.*15.*n.*4.

§. Hoc nihilominus.

12 OEconomus ordinatus in cauſa Eccleſiæ eſt conueniendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1. *ſuprà hoc tit.*

13 De œcoſomo, & quis dicatur, & cuius ſit officium,
vide Bonacoſ. *commun.opin.verbo OEconomus,& commun.opinion.lib.*1.*tit. de Epiſcopis, & cleric. n.*10. latè
meipſum *in tract.de iure Eccleſ. vniuerſo, lib.*1.*cap.*46.
*ex num.*5. vbi *num.*8. *de officio œconomi, & num.*9. *cum*
14 *ſeqq.*de œconomis alienantibus res Eccleſiarum in caſibus prohibitis , quas pœnas incurrant ; & *num.*15.
quod œconomi coram Epiſcopo rationem œconomiæ
15 reddere debent. Gregor. Lopez. *l.*61.*gloſſ.*1.*tit.*5.*p.*1.
16 vbi per hunc textum tenet quod œconomus debet conſtitui ab Epiſcopo, ſed cum conſenſu Capituli , quando ſcilicet Prælatus vellet conſtituere œconomum generalem , qui omnia negotia gerat tam in iudicio, quàm extra , quia hoc poteſt computari inter ardua;
17 & *gloſſ.*5. diſputat, an œconomus Eccleſiæ,& Epiſcopi debeat eſſe Clericus ? & concludit , quod eo caſu quo œconomus non habet juriſdictionem in Clericos, ſeu præeminentiam in rebus Eccleſiaſticis , ſed tantùm ad temporalia , & bona rutalia Epiſcopatus conſtitueretur, poterit eſſe laicus.

18 *Hunc enim ſine du io,*&c.] Allegat Tiraq. *de retractu lig.*§.1.*gloſſ.*13.*n.*16.*ad quæſt.* ſi Capitulum alicuius Eccleſiæ emit rem quampiam immobilem , an , & quando illi debeat fieri retractus oblatio.

§. Executoribus.

19 Sportulæ ſunt ſoluendæ per Clericos ſecundùm quantitatem taxatam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſuprà hoc tit.*

20 *Verùm ſi apparitor* , &c.] Eſt magiſtratus miniſter, qui eius iuſſa exequitur, ſecundùm Calvin.*in ſuo Lex. jurid. verbo Apparitores.* Et per huiuſmodi apparitores, nuncios ,ſeu juratos , & ſeruientes curiarum regulariter fit citatio. Marant. *de ordine jud. part.*6.*de citat. à num.*42.

21 *In prouincia degentes*, &c.] Vtrùm judex domicilij poſſit per proprios nuntios & miniſtros citare ſuos ſubditos in alieno territorio exiſtentes , vide Couar. *pract.cap.*10.*n.*2.*verſ.ſed &*,Clar.*in* §.*fin.q.*19.*n.*3.Marant.*d.p.*6.*de citat.n.*40. Perez *ad l.*1. *verſ.quæro tertiò, tit.*8.*lib.*3.*Ordin.* Rebuff. *tom.*3. *ad leges Galliæ,tit.de domicilij elect.in præfat.n.*13.Bernard.Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper.lib.*1.*concl.*56.

§. Præterea nullus.

22 Clerici in executionibus etiam ſub prætextu officij ab iniuriis, conuitiis, moleſtiis, & vexationibus executorum immunes ſint , ſub pœna cinguli , & patrimonij amittendi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *ſuprà hoc tit.*

23 *Nullus executor vexare contumeliis* , &c.] Notatur ad hoc, quod apparitores non debent percutere , vulnerare , nec malè tractare vinctos , vt per Pauio. *in tract.viſitat.q.*7.*n.*21. Iodoc. *in pract.crimin.cap.*15. *de citat.reali,n.*27. Boër. *dec.*170. *n.*6. ideò ſi talia commiſerint captum,vel capiendum malè tractando, iniuriando, percutiendo, vulnerando, aut occidendo, non ſolùm tenentur de iniuria, de percuſſione, de vulnere, & homicidio , vt per Follet. *in pract. crimin. in verbo Notatos capiat de perſona,n.*16.*fol.*36. *& ibidem n.*30. *verſ. multò minus* , *fol.*39. Farin. *in praxi crimin. q.*32. *n.*61. *in fine*; ſed etiam reſiſti eis impunè poſſe affirmant Platea *in l.*8. *n.*3.*C.de exactor.tribut.lib.*10. Rebuff. *ad leges Galliæ,tit.de litteris requiſ.n.*34. Et cuſtodes carcerum debent compelli per judices ne malè , & inhumaniter tractent incarceratos, Cardoſ. *in praxi Iudicum,& Aduocat.verbo Cuſtos,n.*10.

Poſt amiſſionem cinguli.] De cingulo magiſtratuum militumque inſigni , vide Guid. Pancirol. *in theſauro variarum lectionum, lib.*1.*cap.*11.*per totum.* 24

SVMMARIVM.

1 *Cauſa contra Monachum,aut Monialem in cœnobiis degentem apud judicem ſecularem mota,remittenda eſt ad Eccleſiaſticum competentem.*

2 *Iudex ſecularis remittens Clericum ad judicem Eccleſiaſticum, non minus præmium acquirit , quàm Sacerdos ſacrificium offerens Altari.*

3 *Epiſcopus habet poteſtatem detrudendi laicum in carcerem. Intellige vt ibi.*

4 *Iudex condemnans tres in centum ex eodem delicto, vnuſquiſque cenſetur condemnatus pro portione virili.*

AVTH. Cauſa quæ.

CAuſa contra Monachum,aut Monialem in cœnobiis degentem apud judicem ſecularem mota , remittenda eſt ad Eccleſiaſticum competentem, & judex ſecularis cognitionem in ſe recipiens , nec eam remittens , officium amittit, & decem auri libris mulctatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1.*ſuprà hoc tit.* 1

De pœnis judicum , qui de Clericorum cauſis cognoſcunt, & illas ad Eccleſiaſticos judices non remittunt , vide Alex. de Neuo *conſ.*56. *n.*14. *cum ſeqq. & conſ.*59.*n.*12.*cum ſeqq.* Alex. *conſ.*8. *num.*11.*cum ſeqq. vol.*1. vbi concludit , quod judex ſecularis remittens Clericum ad judicem Eccleſiaſticum, non minus præmium acquirit , quàm Sacerdos ſacrificium offerens Altari ; opus miſericordiæ exercet , Deumque habet retributorem hic, & in alio ſeculo , Sigiſm. Scacc. *de judic.cauſ.ciuil.& crimin.lib.*1.*cap.*11. *n.*34. *cum ſeqq.* latè Farinac. *in praxi crimin.part.*1.*q.*8.*à princ.*& præcipuè *n.*31. vbi ait quod judex , qui differt remittere Clericum ad Eccleſiaſticam curiam , quando ad id ex debito ſui officij tenebatur,peccat mortaliter, & tenetur ad intereſſe non ſolùm ipſius Clerici,quem non remiſit,ſed etiam Eccleſiæ & judicis Eccleſiaſtici,& poteſt excommunicari judiciaria authoritate , & Eccleſiaſticis feudis ſi quæ habet priuatur,de quo vide etiam per me dicta *in collect.ad cap.*2.*de foro competenti.* 2

Ab ipſis ſanctiſſimis Epiſcopis,&c.] Ergo Epiſcopus habet poteſtatem detrudendi laïcum in carcerem,quod tamen Palat. *in reper.c.per veſtras,not.*2.§.1.*n.*21. *verſ. adducunt,pag.*329. intelligit in terris Imperij,vbi Imperator potuit dare Epiſcopo hanc facultatem. 3

In gloſſ. *Cum officio*,ibi, *id eſt, judex in quinque, & officiales in aliis quinque.*Notatur ad hoc, quod ſi judex condemnauit ex eodem delicto tres in centum , vnuſquiſque cenſetur pro virili portione condemnatus , vt per Boër.*dec.*310.*n.*5. 4

SVMMARIVM.

1 *Clericus in cauſa pecuniaria apud ſecularem judicem non litigat, niſi præceſſerit cognitio, & remiſſio judicis Eccleſiaſtici; in criminali verò cauſa Clerici cognoſcit judex ſecularis per inſtantiam duorum menſium, non autem punit conuictum antequam hunc Eccleſiaſticus honore nudauerit.*

2 *Epiſcopus quomodo, & quando poſſit procedere ad depoſitionem, ſeu degradationem, remiſſiuè.*

3 *Clericus taliter eſt exemptus à ſeculari juriſdictione, vt ſi contingat ipſum abſolui, talis abſolutio non valet.*

4 *Iudex ſecularis an poſſit Clericos criminum reos abſoluere, licèt non poſſit condemnare.*

AVTH. Clericus quoque.

1 Clericus in cauſa pecuniaria apud ſecularem judicem non litigat, niſi cognitio, & remiſſio judicis Eccleſiaſtici præceſſerit. In criminali verò cauſa Clerici cognoſcit judex ſecularis per inſtantiam duorum menſium, non autem punit ſecularis judex conuictum antequam hunc Eccleſiaſticus honore nudauerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.* Vide dicta *in auth.cauſa quæ*, immediatè præcedenti.

2 *Nec tamen prius puniatur, quam per Epiſcopum ſacerdotio ſpolietur.*] Epiſcopus ad depoſitionem, ſeu degradationem quomodo & quando procedere poſſit, vide quæ latè dixi *de officio, & poteſt. Epiſcopi, part.3. alleg.110. per tot.*

3 *Epiſcopalis erit examinatio, & caſtigatio.*] Notatur ad hoc, quod Clericus taliter eſt exemptus à ſeculari juriſdictione, vt ſi contingat ipſum non condemnari, ſed abſolui, adhuc talis abſolutio non valet, vt per Bald. *in præſenti, n.11.* Farinac. *in praxi crimin. part.1. q.8. n.46. verſ. amplia 19.*

4 In gloſſ. *Etiamſi reus.* Probat hæc gloſſ. judicem ſecularem poſſe Clericos criminum reos abſoluere, licèt non poſſit condemnare, vt per Franciſc. Marc. *Delphin. dec.514.part.1.* Auſter. *in tract.de poteſt.ſeculari in Eccleſiaſticos, reg.4.fallent.2.* Sed contrarium meritò defendit Marta *de juriſdict, p.4. caſu 15. per tot.* vbi *n.13.* poſt Bald. dicit hanc gloſſam falſam, quia illa abſolutio non valet ex defectu juriſdictionis, cùm ſit æqualis ſoluendi, & ligandi poteſtas.

SVMMARIVM.

1 *Clericus in nulla cauſa ad judicium ſeculare trahi debet, & n.2.*

3 *Perſonæ Eccleſiaſticæ quæ ſint.*

4 *Exemptio Clericorum quoad forum eſt juris humani. Contrarium vide n.5.*

6 *Pœna quam incurrit Clericus propter armorum prohibitorum delationem, ab eo coram Eccleſiaſtico judice exigenda erit, non coram ſeculari.*

7 *Laicus ſi conuenerit Clericum coram judice ſeculari, cauſâ cadit, etiamſi clericus ſit conjugatus, dummodò contraxerit cum vnica, & virgine, & in habitu inceſſerit, n.8.*

9 *Clericus trahens Clericum ad forum judicis ſecularis, cauſâ cadit: ſi tamen pœnituerit ante litem conteſtatam, poterit euitare pœnam cauſæ amiſſionis, n.10.*

AVTH. Statuimus.

1 Clericus in nulla cauſa ad judicium ſeculare trahi debet, & laicus trahens Clericum ad forum ſeculare, vt incompetens jus ſuum amittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup.hoc tit.* Vide ad hoc Socin. *conſ.12. vol.5. verſ. ſolus*, & Roman. *conſ.369.*

Piè admodum Rebuff. *in proœm. ad conſtit. Galliæ, gloſſ.5. n.33.* ait, Vtinam ſeruaretur hæc Auth. dum ſtatuit judices ſeculares judicantes perſonas Eccleſiaſticas, tam in ciuili, quàm in criminali, eſſe priuatos officio judicandi, quia omnes ferè judices eſſent priuati dum in perniciem animarum ſuarum contra Clericos decernere non verentur: refert Azeued. *l.5. n.7. tit.3. lib.1. Recop.* 2

Eccleſiaſticam perſonam.] Huiuſmodi ſunt Regulares profeſſi, eorumque conuerſi, & nouitij, Moniales, Fratres & Sorores tertij Ordinis, qui habitum religioſum geſtauerint, atque collegialiter vixerint; mulieres, quæ in aliquibus domibus ſe recludunt vt pœnitentiam agant; Milites S. Iacobi, Calatrauæ, & ſimiles; Hoſpitalarij, ſi Prælati authoritate perpetuò deputati ſint ad ſeruitium alicuius hoſpitalis authoritate Epiſcopi erecti, & ſeruientes Eccleſiæ, de quibus omnibus latè egimus *in tract. de jure Eccleſ. lib.1. cap.39. §.2. à n.40. vſque ad n.52.* 3

Contra conſtitutiones Imperiales, &c.] Ergo exemptio Clericorum quoad forum eſt juris humani, vt per Couar. *pract.cap.33.n.5. verſ. contrariam*, Mench. *Illuſtr.cap.22. n.8.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.9. ex n.1.* Ceuall. *commun.contra communes, q.550.* Ced. *ad Decretum collect.37.n.1. & pract.q.4.* Mol. *in emporio juris, tit.5.q.12.* Seſſe *de inhibit. cap.5. §.2. ex n.1.* Caſtil. *tom.7. de tertiis, cap.9. ex n.14.* P. Molin. *de Iuſtit. tract.5. diſp.31. concl.1. & 3.* 4

Sed contrarium, immò Clericos jure diuino à ſeculari poteſtate eſſe exemptos, tenent Gregor. Lop. *l.2. in gloſſ. verbo Señal den orden, col.5. verſ. pro parte, tit.7. part.3.* Surd. *conſ.301. n.16. & 55.* Grilenzon. *conſ.53.n.16.* Ambroſin. *de immun. Eccleſ. cap.16.n.4.* Sayr. *in claui Regia lib.12. cap.8. n.6.* Marta *de juriſdict. part.2. cap.3.* Anaſtaſ. Germon. *de ſacror. immun. lib.3. cap.15. ex n.16.* Marr. *de juriſdict. part.4. caſu 64.* Fr. Anton. de Souſa *in collect. de cenſuris Bullæ Cœnæ, cap.19 diſp.91.* Paul. Comit. *reſp. moral. lib.1. q.65. & ſeqq.* Azor. *inſtit. moral. part.1. lib.5. cap.12.* Bobadil. *in ſua polit. lib.1. cap.18. ex n.252.* Diana *reſol. moral. tit. de immun. Eccleſ. reſol.1.* Carol. de Graſſis *de effectib. clerical. effectu 1. n.2.* Octau. Glorit. *reſp.13. n.4.* Filliuc. *in quæſt. moral. tract.16. cap.11. q.10. n.316.* Duard. *in Bullam Cœnæ can.15. q.18. n.6. cum ſeqq.* Bonacin. *de cenſuris in Bull. Cœnæ, diſp.5. q.16. ſect.1. puncto 2. num.5.* Ludou. Correa *in repet. cap. inter alia, de immun. Eccleſ. part.2. n.40.* Alzed. *in praxi Epiſcop. part.2. cap.3. n.36.* Aſcan. Tambur. *de jure Abbatum tom.1. diſp.15. q.19. & 20.* Hieron. Roder. *in compendio quæſt. Regul. reſol. 63.* Squillante *de priuilegiis cleric. cap.8. à princ.* Ego ipſe *in tract. de jure Eccleſ. vniuerſ. lib.1. cap.39. §.2. à princ. & §.5. etiam à princ.* 5

Quid ſi actor fecerit, &c.] Notatur ad hoc, quod pœna in quam incurrit Clericus propter armorum prohibitorum delationem, ab eo coram Eccleſiaſtico judice exigenda erit, non coram ſeculari, vt per Perez *in l.2. gloſſ.1. pag.326. col.2. poſt med. tit.14. lib.2. Ordin.* 6

A ſuo jure cadat, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi laicus conuenerit Clericum coram judice ſeculari, perdit cauſam, vt per Roman. *conſ.369. n.39.* Salzed. *ad Bernard. in pract. cap.62. n.22. cum ſeqq.* Marta *de juriſdict. part.4. caſu 126. n.2.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.1. concl.37. in princ.* & hoc procedere etiam in Clerico conjugato, dummodo contraxerit cum vnica, & virgine, & in habitu inceſſerit, vt per eundem Marta *d. caſu 126. n.3. & n.4.* ſubdit commodum cauſæ amiſſæ debere alteri parti applicari, & ſi ambo conſenſerint in juriſdictionem laicorum, tunc applicari Eccleſiæ, cui facta eſt iniuria, atque ſpreta eius juriſdictio. 7

8

Similiter

9 Similiter Clericus trahens Clericum ad forum judicis ſecularis perdit cauſam, vt per Doctores citatos *in collect.ad c.ſi diligenti 12.de foro compet.n.6.*

10 Qui quidem trahens reum Clericum ad forum vetitum poterit pœnam amiſſionis cauſæ euitare, ſi pœnituerit ante litem conteſtatam. Ioſred.Balb. *dec.229. incip.Trahent,* Camill.Bortel.*in ſum.deciſ.tom.1.tit.13. de foro compet.n.8 a cum ſeqq.*Marta *d.caſu 326.num.2.* Gutier.*pract.lib.3.q.3.*

11 *Cadat.*] An ipſo jure,vide Tiraquell.*in l.ſi vnquam, verbo Reuertatur,n.186.*Monet.*de diſtrib.quotid.part.3. q.7.n.29.cum ſequentib.*Rebell. *de obligat.juſtit.part.2. lib.1.q.6.ſect.5.n.44.* meipſum *de dictionib.vſufrequent. dict.50. num.4.*

12 *Iuriſdictionem ſuam amittat.*] Id eſt,ipſo jure,ſecundùm Soar. *de legibus lib.5. cap.6. n.25.* Farinac.*fragment. crimin. part.2. verbo Lex,n.226.*plures per me citati *de dict.vſufrequent. dict.30.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici in parentum poteſtate conſiſtenti lucra occaſione clericatus acquiſita ſibi habent.*

2 *Filiusfamilias effectus Clericus ,ſi teſtetur vt poteſt, non valet aliquo modo diſponere de vſufructu, quem pater habebat ante clericatum filij,& n.3.*

4 *Pater in fructibus præbendæ filij non habet vſumfructum.*

5 *Pater , vel mater ſi dedit , & conceſſit filio aliquam rem, vel fundum, vt poſſit ad illius titulum ordinari, non confertur.*

L. Sacroſanctæ. XXXII.

Iidem AA. Eutropio P.P.

1 CLerici in parentum poteſtate conſtituti lucra occaſione clericatus acquiſita ſibi habent, ac de iis, vel per contractum inter viuos , aut prætextu vltimæ voluntatis diſponunt. Colligunt ex Ordinat.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſupra hoc tit.*

2 *In eodem clericatus gradu* , &c.] Notatur ad hoc, quod filiusfamilias effectus Clericus,ſi teſtetur vt poteſt , non valet aliquo modo diſponere de vſufructu, quem pater habebat ante clericatum filij , vt per Anton. Gomez *l.48. Tauri,n.5.& 7.* Pinel. *in l.1.part.1. n.43. C.de bonis matern.* Aſcan. Clement. *de patria poteſtate, effectu 2.n.34.verſ.7.amplia,*Surd.*de aliment. tit.9.q.20.n.34.* Mendez de Caſtro *in d.l.cum oportet, parte 4.n.164.* Pelaëz *de maior.in 2. part.q.1. n.45.* & alios quos refert & ſequitur Gutier. *pract. lib.2. q.40. n.3.* Cavalcan. *de vſufructu n.180.* Paſchal. *in tract. de patria poteſtate,part.1.cap.5.n.6.34.& 35.fol.34.* Valenz. *conſ.5.n.27.*vbi *ex n.28.* agit de acquiſitis à Clerico primæ tonſuræ,Steph.Gratian. *diſcept.forenſ. tom. 5.cap.820.n.13.* P.Molin. *de Inſtit.tract.2.diſp.138.ex n.5.* Bened. Ægid *in l.1.part.2.§.7.n.10.ad finem,C.de ſacroſanct.Eccleſ.* Sanchez *in præcepta Decal.tom.2.lib. 6.cap.13.n.26.*Thom.Valaſc.*alleg.juris tom.1.alleg.29. n.126.* Nam cùm per patriam poteſtatem acquiratur vſusfructus aduentitiorum, ſatis eſt, quod illa interueniat tempore acquiſitionis , poſtquam enim ſemel eſt operata ſuum effectum, quamvis ceſſet & finiatur,non tamen extinguitur vſusfructus ſemel quæſitus , ſecundùm Molin. *de primog.lib.2.cap.19.n.28.& lib.2.cap.9. n.24.* Mench.*de ſucceſſ.progreſſu lib.1.§.1.n.37.* Gutier. *pract.lib.3.q.78.n.3.& in repet.§.ſui, n.24.& 26.Inſtit. de hered.qual.& differ.* Surd. *conſ.115.num.46.*Caſtill. *lib.1.de vſufructu,cap.3.n.45.cum ſeq.* quos refert & ſequitur Steph.Gratian. *d.cap.820.n.14.*

3 Nam de bonis filij Clerici,ſiue ſint intuitu clericatus, ſiue ex proprio patrimonio, ſiue aliunde ab eo vti Clerico etiam primæ tonſuræ acquiſita,pater vſumfructum percipere non poteſt , vt per Xuar. *in quæſt. maioratus, n.32. & 33.* Palat. Rub. *in repet. rub. de donation. inter virum , §.42. n.7. cum ſeqq.* Molin. *d. lib.1. cap.19.n.15. cum ſeqq.*

Tanquam i cua propria, &c.] Notatur ad hoc,quod pater in fructibus præbendæ filij non habet vſumfructum, quia in his , quæ cohærent perſonæ filij , pater nihil juris habet , vt per Boët. *dec.199.n.4.* 4

Nunquam ad diuiſionem veniant,&c.] Textum iſtum notabilem dicit Anton. Gom. *ad l.29. Tauri, n.21. in med.* ad hoc quod ſi pater,vel mater dedit,& conceſſit filio aliquam rem, vel fundum, vt poſſit ad illius titulum ordinari, non confertur, quia reputatur quaſi caſtrenſe, de quo vide Matienz. *l.3. gloſſ.2. n.14. tit.8. lib.5. noua Recop.* Perez *l.4. tit.12. lib.3. Ordin. pag. 1187.* Azeued. *leg.10.num.29.tit.6. lib.5. noua Recop.* Mendez de Caſtro *in l.cum oportet, C.de bonis quæ lib. part.4.n.165.*Parlad.*diff.r.150.§ 4 an.6.*Nicol.Garc. *de beneſic.part.2.cap.5.n.159. cum ſeq.* Spin. *in ſpeculo teſtam.gloſſ.18.n.66.cum ſeqq.* Quintanad. *Eccleſiaſt. part.2. lib.3. ad finem,* Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo Læſis, n.103.& 132. & quæſt forenſ. in comment. ad §.ſed hac,part.2.n.48. verſ.ex quo, Inſtit. de inoffic. teſtam.* Ceuall. *commun.contra commun. q.682.* Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſ.dec.594.in 1. edit.aliàs reſol.522.in 2.edit.* Steph.Gratian. *diſcept. forenſ.cap. 159. n.31. cum ſequent.* Campan. *in diuerſ. juris Canon.rub.8.cap.6. n.11.* Molin. *de legitima lib.2, tit.2. quæſt.23.* 5

SVMMARIVM.

1 *Dignitas à curia liberans, cui annumeratur Epiſcopalis , filium à patria poteſtate liberat , non verò nepotem, & n.2.*

3 *Filius Epiſcopus jura ſuitatis retinet.*

4 *Dignitas Epiſcopalis filium à patria poteſtate liberans, non eſt quoad omnes juris effectus ,ſed tantùm quoad vtiles filio Epiſcopo , & quoad ea quæ illi ſunt fauorabilia.*

5 *Filij Epiſcopi non liberantur à poteſtate patria.*

AVTH. Sed Epiſcopalis.

DIgnitas à curia liberans , cui annumeratur Epiſcopalis, à patria poteſtate filium liberat, non nepotem mortuo patre, qui dignitatem promeruit , auo autem ſuperſtite.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.* 1

Epiſcopalis dignitas ſoluit jus patriæ poteſtatis.] Ita Bernard.*reg.285.* Couarr. *in cap.quia nos, n.5. de teſtam.* Cott. *in memorabil. verbo Epiſcopalis dignitas,* Alphan. *collect.446.* Gratian.*reg.198.*Vin.*tom.2.commun.opin.lib.8.tit.29.de patria poteſt.n.4.pag.403.* Gutier. *in repet.§. ſui,n.10. & ſequent. Inſtit. de hæredum qual.* Pinel. *in leg.1. part.1.n.42. C.de bonis mater.*Aſcan. *de patria poteſt. cap. ſin. n.49.* Marta *de juriſdict. part.4.caſu 27. n.4.* Molin. *de Inſtit. tract.2. diſp.229. verſ.ſextus,* Rebell. *de obligat.juſtit.part.2. lib.1. q.8. n.60.verſic. octauò,* Thom. Valaſc. *allegat.juris tom.1. alleg.29. n.79.* Ego ipſe *de officio , & poteſtate Epiſcopi part.2.alleg.2.n.20.* 2

In tantum quod talis filius Epiſcopus retinet jura ſuitatis,ſecundùm Gutier. *in d.§.ſui,n.11.* Gratian.*dicta reg.198.num.7.* P.Molin. *d.diſp.229. verſ.octauus,* Thom.Valaſc.*dicta alleg.29.n.81.* 3

Quæ quidem ſolutio patriæ poteſtatis per Epiſcopalem dignitatem non eſt quoad omnes juris effectus, ſed tantùm quoad vtiles filio Epiſcopo , & quoad ea quæ ſunt illi fauorabilia,vt reſoluunt Bernard.*reg.235. limit.1.* Gregor. Lopez *l.14. gloſſ. ſin. tit.18.part.4.* 4

Tiraq.

Tiraq. *de nobilit.cap.6.n.49.& 90.& cap.24.num.7.* Alphan. *d. collect.446.* Vtu. *d.num.4. verſ. & hæc omnia,* Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo Si abſque liberis, dec.2.num.52.de teſtam.* Thom. Valaſc. *d.alleg.29.num.80.*

5 Et ſupradicta non procedunt in filiis Epiſcopi; ipſi enim non liberantur à patria poteſtate. Bernard. *dicta reg.235.limit.2.* Gratian. *d.reg.198.n.8.*

6 *Sicut & conſularis.*] Notatur ad hoc, quod patria poteſtas per dignitatem Conſulis ſoluitur, vt per Thom. Valaſc. *d.alleg.29.n.85.* & Molin. *d. diſp.229. verſ. octauus.*

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus, & cæteri Prælati teſtari poſſunt de bonis propriis, non contemplatione officij acquiſitis; eo verò mortuo, vel miniſtro Eccleſiæ abſque teſtamento, & ſucceſſore legitimo, Eccleſia ſuccedit.*

2 *Bona inuenta penes Epiſcopum, in dubio præſumuntur intuitu Epiſcopatus quæſita interim dum aliud legitimè non probatur, niſi conſtet de tenuitate Epiſcopatus, & de bonis, ac diuitiis propriis Epiſcopi, n.3.*

4 *Epiſcopus tempore quo Epiſcopatum conſequitur, debet facere inuentarium illarum rerum, quas ex patrimonio, vel alio titulo comparauit.*

5 *Epiſcopo etiam Regulari hæreditas proximi ab inteſtato decedentis competit.*

6 *Regularis ad Epiſcopatum promotus recuperare poteſt ius ſuccedendi quoad bona delata poſt aſſumptionem ad Epiſcopatum, in commodum tamen ſuæ Eccleſiæ reſpectu proprietatis.*

7 *Renuntiatio facta à nouitio profiteri volenti in Religione, an ſi poſt emiſſam validè profeſſionem efficiatur Epiſcopus, ab eo reuocari poſſit, iſque legitimam vindicare.*

8 *Epiſcopus bona ſuo labore, & induſtria, quamuis ratione Ordinis acquiſita, cui vult, dare teſtamento poteſt.*

AVTH. Licentiam.

1 EPiſcopus, & cæteri Prælati teſtari poſſunt de bonis propriis, non contemplatione officij acquiſitis. Moriente verò Epiſcopo, aut miniſtro Eccleſiæ abſque teſtamento, & ſucceſſore legitimo, Eccleſia ſuccedit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1, ſuprà hoc tit.*

2 *Quæcunque ante Epiſcopatum probatus fuerit habuiſſe.*] Ergo inuenta bona penes Epiſcopum in dubio præſumuntur intuitu Epiſcopatus quæſita interim dum aliud legitimè non probatur. Ita Camill. Burrel. *in ſum. deciſ. tom.1. tit.6.n.35.* Bellet. *diſquiſit. cleric. p.1.tit.de bonis cleric.§.2.n.3.* Pelaez *de maioratu part.1.q.1.n.19.* Menoch. *de præſumpt.lib.3.præſumpt.51.n.23. & præſumpt.53.per tot.* Cened. *ad Decretal.collect.145.n.2.in med.* Ego ipſe *de officio & poteſtate Epiſcopi part.3.alle-*
3 *gat.114.n.11.cum ſeqq.* niſi conſtet de tenuitate Epiſcopatus, & de bonis, ac diuitiis propriis Epiſcopi, quia tunc bona reperta præſumuntur potius quæſita ex bonis Epiſcopi, quàm Eccleſiæ. Bellet. *d.tit. de bonis cleric.§.6.n.8.* Couarr. *in cap.1.n.10. de teſtam.* Ego ipſe *dicta alleg.114.n.14.*

4 Quare, vt hac in re omnis dubietas tollatur, debet Epiſcopus tempore, quo Epiſcopatum conſequitur, inuentarium illarum rerum facere, quas ipſe ex patrimonio, vel alio titulo comparauit. Ita Cened. *d. collect. 145. in princip.* Ego ipſe *d.alleg.114.n.15.*

5 *Et quæcunque poſt Epiſcopatum iure cognationis, &c.*] Epiſcopo etiam Regulari hæreditas proximi ab inteſtato decedentis competit, non obſtante generali in patrem cuiuſcumque hæreditatis ante profeſſionem facta renuntiatione; Alexand. Trentacinq. *conſ.23. vol.2.* Nam is Regularis ad Epiſcopatum promotus 6
recuperare poteſt ius ſuccedendi quoad bona delata poſt aſſumptionem ad Epiſcopatum, in commodum tamen ſuæ Eccleſiæ reſpectu proprietatis, *ex cap. ſtatuimus, 18.q.1.* Nauarr. *conſ.1.n.4. de Regularibus, & de redditib. Eccleſ.q.1.monit.9.n.1.* Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.2.q.59.art.7.* Ego ipſe *de iure Eccleſiaſt. vniverſo lib.2.cap.42.n.243.* An autem renuntiatio facta à 7
nouitio profiteri volenti in Religione, ſi poſt emiſſam validè profeſſionem efficiatur Epiſcopus, ab eo reuocari valeat, legitimamque vindicare? In qua quæſt. affirmatiuam partem tenuerunt in puncto Molfeſ. *poſt conſuet. Neapol. conſ.1.n.39.* Paſchal. *de viribus patriæ poteſt.part.1.cap.3.n.98.* Aloyſ. Riccius *in praxi aurea, reſol.651.* Marc. Anton. Genuenſ. *in pract. Eccleſ. q. 263.* Contrariam verò tenent Fab. de Anna *conſ.45. per tot. vol.1.* latè Mar. Cutel. *in tract.1. de donat. contemp. matrimon. factis, tom.1. tract.1. diſcurſu 2. partic.3. ex n.132.* quas ad concordiam reduxi *d. lib.1. c.42. num.242.*

8 *Cæteris rebus alio modo acquiſitis,* &c.] Non tamen ſuo labore, & induſtria, quamuis ratione Ordinis, qualia ſunt quæ Epiſcopus acquiſiuit quatenus Vice-Rex, vel ab illis capit qui ad Ordines promouentur, ſtipendium, & illud quod Cardinales accipiunt à Romano Pontifice ratione Cardinalitij galeri, vt vocant. Ita Couar. *in cap.1. de teſtam.n.11.* Nau. *de redditibus Eccleſiaſt.q.1.cap.19.num.1.* Molin. *d.lib.2.c.10.num.27.* Craſſ. *§. teſtamentum, q.27. num.3.* Ego ipſe *d. alleg.114. num.10.*

SVMMARIVM.

1. *Preſbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, licèt in patrum poteſtate ſint, de rebus, quæ inſtar peculij caſtrenſis ſunt, teſtari poſſunt.*

2 *Clerici dominium habent in redditibus ratione beneficij acquiſitis.*

3 *Bona omnia, quæ in Clericorum dominium deueniunt, eo ipſo ſortiuntur rationem bonorum quaſi caſtrenſium.*

4 *Filiusfam. Clericus de bonis ſuis teſtari poteſt. Intellige vt n.5.6.7. & 8.*

9 *Clericus quamuis Sacerdos, non liberatur à patria poteſtate.*

10 *Filiusfam. Clericus teſtamentum faciens, non poteſt præiudicare parentibus in ſua legitima.*

11 *Filius Clericus relicta patri legitima poterit diſponere de alia parte ad ſe pertinente, tam in proprietate, quàm in vſufructu.*

12 *Teſtamenta Clericorum non ſubiacent querelæ inofficioſi.*

AVTH. Preſbyteros.

PReſbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, licèt in patrum poteſtate ſint, de rebus, quæ inſtar peculij caſtrenſis ſunt, teſtari poſſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1 ſuprà hoc tit.* 1

Quomodolibet ad eorum dominium venientes.] Ergo 2
Clerici dominium habent in redditibus ratione beneficij acquiſitis, de quo Sarmient. *de redditib. p.4. cap.6. n.2.* Spin. *in ſpeculo teſtam.gloſſ.14.n.4.* Molin. *de Iuſtit. tract.2.diſp.142.* D. Barboſ. *in l.diuortio,ff. ſoluto matr. part.2.n.59.* Gutier. *pract.lib.2.q.114.* Nicol. Garc. *de beneficijs part.2.cap.1.n.5.* Vaſq. *de redditib.cap.1.§.2.dub.1.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit.lib.39.tract.3.n.78.* Leſſ. *de Iuſtit.lib.2.cap.4.dub.6. n.44.* Molfeſ. *in ſum. T. coleg. moral.tract.6.cap.10. n.42.* Sanch. *in præcepta Decalogi tom.2.lib.2.cap.20. n.24.* Filliuc. *in quæſt. moral.*

Digitized by Google

ral.tom.3.tract.43.cap.4.n.6. & tract.41.cap.6.quaſ.4. Bonacin. *var.tract. diſp 4. de obligat. benefic.puncto* 1. *n.5.* Squillante *de obligat.cleric. part.* 2. *n.*28. Ego ipſe *in tract.de jure Eccleſ.vniuerſ.lib.3.cap.17.num.9. cum multis ſeqq.*

3 *Ad ſimilitudinem caſtrenſium peculiorum.*]. Notatur ad hoc, quod bona omnia, quæ in Clericorum dominium deueniunt, eo ipſo ſortiuntur rationem bonorum quaſi caſtrenſium, ac proinde eſto filij ſint familias, ad eos pertinet eorum adminiſtratio, & vſusfructus, poſſuntque de eis liberè donare, & teſtari, dummodo ſi filios legitimos habeant, illis relinquant ſuas legitimas portiones, ſin minus ſuis aſcendentibus. Ita Sylueſt. *in ſum.verbo Clericus* 4 *q.*14.*num.*10. Nau. *in man.cap.*17.*n.*142. Pinel. *in l.*1.*C.de bonis mat. part.*1. *n.*42. Palat. *in repet.rub.de donat.inter virum,*§.42.*n.*6. Duen. *reg.*221. *limit.*3. Cou. *in cap.quia nos,n.*1.*de teſtam.* Menoch. *remed.*4. *adipiſc. n.*281. Auendan. *ad l.*19. *Tauri, gloſ.*3.*n.*9. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſ.*4. *rub.n.*21.& 22. Donel. *comment.juris ciuilis lib.*19 *cap.*5. *col. antepen.verſ. ſed ad ſuperioris,* Aluar. Valaſc. *conſ.* 87,*n.*5.& *conſ.*108. *n.*11. Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo Læſis,n.*103. *cum ſeqq.* & *quaſtion.forenſ. in comment. ad* §. *ſoror,n.*19. *Inſtit.de inoffi. teſtam.* Azor. *inſtit.moral.part.*2.*lib.*2.*cap.*23.*quaſ.*.. Molin. *de Iuſtit. tract.*2. *diſp.*138.*n.*3.*verſ.licèt,* vbi *n.*4. id extendit ad Clericos in minoribus conſtitutos, propter hanc Auth. quæ Cantores, & Lectores commemorat, & quæ de portionibus filiorum meminit propter Clericos coniugatos, credit tamen ipſe Molina per contrariam conſuetudinem, & propter multitudinem eorum, qui ad primam tonſuram, & minores Ordines præteritis temporibus promouebantur, id locum non habere niſi in his Clericis primæ tonſuræ, qui vel beneficium habent Eccleſiaſticum, vel hodie juxta Concil. Trid. *ſeſſ.*23.*cap.*6.*de reform.* gaudent priuilegio fori, idem repetit *diſp.*231. *verſ.item quaſi,* illum refert, & ſequitur Thom. Valaſc. *d. alleg.*29. *n.*123. quidquid aliud teneat Parlad. *differ.*123. §.1. *n.*7. & Mendez de Caſtro *ad d.l.cum oportet, n.*167. & Sanch. *in precept. Decal. lib.*7.*cap.*13. *n.*35.

4 *Et in his teſtari,* &c.] Notatur ad hoc, quod filiusfam. Clericus poteſt de bonis ſuis teſtari, vt per Gulielm. Bened. *in cap Raynutius,verbo Matrem num.*18. & 19. Perez *ad leg.*3.*verſ.clericus præterea, tit.*3.*lib.*1. *Ordin.pag.*112. Petr. Gilchen. *tom.*2. *comment.ad præcipuos vniuerſi Codicis lib.ad l.fin.n.*4.*C.qui teſtam. facere poſ.* Graſſ. §. *teſtamentum, q.*22. *verſ. pen.* Pinel. *ad l.*1.*part.*1. *n.*43. Mendez de Caſtro *in d. l.cum oportet, part.*4. *n* 162. *cum ſeq.* Cald. Pereira *d. verbo Læſis, verſ.denique,* & *ad princip. Inſtit. de inoffic. teſtam.n.*15. Cardoſ. *in praxi judicum & aduocat. verbo Clericus, n.*70. Alvar. Valaſc. *d.conſ.*108. *n.*13. Thom. Valaſc. *d. alleg.*29.*n.*16. Benedict. Ægid. *in repet. ad l.*1.*C. de ſacroſ.Eccleſ.p.*1.§ 7.*n.*10.

5 Quæ quidem facultas teſtandi conceſſa filiiſfam. Clericis intelligitur tributa tam in bonis, quæ ipſi acquirunt intuitu Eccleſiæ, & poſt Ordines ſuſceptos, quàm in iis, quæ ante clericatum habebant etiam ex cauſa aduentitia, ponderando particulam illam, *quomodolibet,* de qua *in hoc text.* quæ cùm ſit vniuerſalis, omnia comprehendit, vide Boër. *dec.*76.*num* 2. Perez *l.*1. *tit.*3.*lib.*1.*Ordin pag* 65. Molin. *de primog.lib.*1.*cap.*19. *n.*26. Thom. Valaſc. *d.alleg.*29.*n.*124.

6 Verùm cùm in hac Auth. non de omnibus Clerici bonis fiat mentio, ſed de ſolis illis, quorum Clericus dominium acquirit, ibi, *res ad eorum dominium venientes,* &c. & peculij profectitij non acquiratur filiofam. dominium, ideo hæc Auth. locum habere non poteſt in bonis profectitiis poſt clericatum à filiofam. acquiſitis, ac proinde ea omnia erunt patris quoad proprietatem, & vſumfructum, vt per Cald. Pereira *d. verbo Læſis, n.*103. Mendez de Caſtro *in d.l.cùm oportet, p.*4. *n.*162. & *ſeqq.* Thom. Sanch. *d. lib.*7.*cap.*13. *num.*28. Cæterùm cùm omnia prorſus, quæ in laico eſſent aduentitia, ſi poſt clericatum acquirantur, fiant quaſi caſtrenſia, patri nequaquam acquiritur illorum vſusfructus, ſed pleno jure quoad omnia acquiritur filio. Ita Cou. *in d.cap.quia nos,n.*7. Gregor. Lop. *leg.*2. *verbo Aduentitia, tit.*21. *part.*1. Spin. *d.gloſſ* 4.*rub.n.*21.& 22. Azeued. *ad l.*9.*num.*15. *tit.*1.*lib.*5.*Recop.* Matienz. *l.*9. *gloſſ.*2.*n.*12.*tit.*1.*eod.lib.*5. Molin. *d.diſp.*231.*verſ.item quaſi caſtrenſia,* Azor. *inſtit.moral.part.*1.*lib.*12. *cap.*8. *quaſ.*9.& *part.*2.*lib.*3.*cap.*23.*quaſ.*9. Leſſ. *de Iuſtit.lib.*2. *cap.*4.*dub.*3.*n.*7.*verſ.quaſi caſtrenſe,* Bened. Ægid. *in d. l.*1.*part.*1.§.7.*n.*10. Sanch. *d.cap.*13.*n.*31.

Limita jam ſupradicta, vt non procedant ita indiſtinctè quoad bona ante clericatum quæſita, quia licèt de illis poſſit Clericus teſtari, hoc tamen fiet abſque præjudicio vſusfructus paterni, quem pater non amiſit per clericatum filij ſubſequentem, vt tenent Doctores citati *ad l.ſacroſancta* 32.*ſup. hoc tit.* 7

De quibus autem bonis Clerici liberè diſponere poſſint, & ad hæredes tranſmittere, & in quibus ſuccedat Eccleſia, cui ſeruiunt, id eſt, cuius erat beneficium, quod moriens obtinebat, latè dixi *in tract.de jure Eccleſ. vniuerſ. lib.*3. *cap.*17. *num.*50. *cum multis ſequentib.* 8

Licèt ſub parentum poteſtate ſint.] Ergo Clericus quamvis Sacerdus non liberatur à patria poteſtate, de quo vide Boër. *dec.*121.*n.*12. Couar. *in cap. quia nos, n.*51 *de teſtament.* Anton. Gom. *l.*48.*Tauri,n.*7. Perez *l.*2.*verſ.cleri us præterea,tit.*3.*lib.*1.*Ordinam.* Aſcan. *de patria poteſt.cap.*8.*n.*63. Ferdinand. Paez *de exenſ.vind. parent.n.*71. Cald. Pereira *d. verbo Læſis,n.*130. Gutier. *in repet.l.*9.*ſui,num.*8. Molin. *d.tract.*2.*diſp.*229. *verſ.ſextus, in med.* Alvar. Valaſc. *dicto conſ.*108. *n.*6. *cum ſequentib.* Thom. Valaſc. *d.alleg.*29. *num.*1. & 72. Rebell. *de oblig.juſtit.part.*2.*lib.*1.*q.*8.*ſect.*6.*n.*60. *verſ. ſed quid,* Sanchez *in præcepta Decalogi tom.*1. *lib.*4. *cap.*33. *n.*37. quamvis omnes Clericos, tam in maioribus, quàm in minoribus Ordinibus conſtitutos à patria poteſtate liberos eſſe tueatur Marta *de juriſdict. parte* 4.*caſu* 27. *n.*5. 9

Sic tamen vt horum filij, &c.] Notatur ad hoc, quod filiusfamilias Clericus teſtamentum faciens non poteſt parentibus præiudicare in legitima, vt per Nauar. *in man.cap.*17.*n.*142. Molin. *de primogen.lib* 1.*cap.*19.*n.*21. alter Molin. *de Iuſt.diſp.*138.*verſ.clericatus,* Ceruantes *d.l.*5. *Tauri, à n* 21. Valaſc. *conſ.*24.*n.*5. & *conſ.*108. *n.*11. Cardoſ. *in praxi Iudicum,* & *Aduocat. verbo Filius,n.*18.& *verb.teſtamentum,n.*64.*in fine,* Thom. Valaſc. *d.alleg.*29.*n.*130. 10

Relicta patri legitima poterit filius Clericus diſponere de alia parte ad ſe pertinente, tam in proprietate, quàm in vſufructu, ſi diſpoſitio fiat de bonis quæſitis poſt clericatum: at verò ſi fiat de aliis bonis ante clericatum, in quibus pater vſumfructum habet, juxta ea quæ diximus *in collect.ad l.ſacroſancta* 32. *ſup. hoc tit.* tunc de ſua tertia in proprietate, & non in vſufructu poterit tam in vita, quàm in morte diſponere, & teſtari, ſicut reſoluunt Rojas *de ſucceſſ.c.*29.*num.*23. *verſic. quartò ampliatur,* Auendan. *dicta l.*5.*Tauri,gloſ.*5. Azeued. *l.*1.*n.*5.*tit.*8.*lib.*5.*Recopil.* Gutier. *pract.lib.*2. *q.*40. *n.*3. Nam legitima parentum ſunt omnia bona filij, excepto tertio, Angul. *de meliorat.l.*10.*gloſſ.*3.*n.*11. Molin. *d. tract.*2. *diſp.*158.*verſ. de jure,* & alij citati per Thom. Valaſc. *d.alleg.*29.*n.*133. 11

In gloſſ. *Ferans,fin.ibi,tu dic,*&c.] Notatur ad hoc, quod Clericorum teſtamenta non ſubiacent querelæ inofficioſi teſtamenti, de quo vide Couarr. *in d.cap.quia nos,n.*6. Perez *ad l.*1.*col.*7.*verſic.aliud etiam,tit.*3.*lib.*5. *ordin.* Mench. *de ſucceſſ.reſolut.lib.*1.*c.*9.*num.*85.& *de ſucceſſ.creat.lib.*3.§.22.*n.*37.*cum ſeqq.* Thom. Valaſc. *d. alleg.*19.*n.*134.*cum ſeq.* Xuar. *in l.quoniam in prioribus in euidentia lib.n.*11.& 12.*p.*7. 12

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia anteceſſorum Imperatorum piis locis conceſſa, in robore ſuo Imperator relinquit.*
2 *Metatores qui, & vnde dicti.*
3 *Aſceteria idem ferè quod monaſteria.*
4 *Zoticus primus Orphanotrophia inſtituiſſe fertur.*
5 *Collegia inſtituta pro ſuſtentatione ſtudentium pauperum, & aliorum egenorum, ſunt loca pia, & gaudent priuilegiis Eccleſiæ.*
6 *Priuilegia locorum quando pereant ſi loca mutentur, & in aliam transferantur poteſtatem, remiſſiuè.*

L. Omnia priuilegia. XXXIII.

Iidem AA. Dioſcoro P.P.

1 PRiuilegia anteceſſorum Imperatorum piis locis, vtpote aſceteriis, monaſteriis, & prochotrophiis conceſſa, in robore ſuo Imperialis Maieſtas relinquit. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.* Vide ad hoc Cuiac. *lib.1. obſeru.c.12.*

2 *Circa ius metatorum.*] Metatores à metando dicti ſunt illi, qui præcedentes locum eligunt caſtris, item qui diuerſoriorum, & hoſpitiorum deſignant loca. Ita Caluin. *in ſuo Lexic. iuridico, verbo metatores.*

3 *Siue aſceteriis.*] Sunt veluti monaſteria, & ab illis in nullo differunt, nam Aſectæ, & Monachi idem ſunt, hinc Aſcetriæ puellæ Deo dicatæ. Vide Morales *ad S. Eulogium fol.2.* Budæ. *ad linguam Græcam fol.276.* Guid. Pancirol. *in theſauro variarum lect. lib.1. cap.82. in fine,* Caluin. *in Lexic. iurid. verbo, Aſcetria.*

4 *Zotici beatiſſima memoria.*] Primus orphanotrophia, in quibus parentibus orbati alerentur, Zoticus Conſtantinopoli inſtituiſſe fertur, vt teſtatur Græcum Menologium *ſub die vltimo Decembris*: ita ſcribens, *Commemoratio ſancti Zotici Orphanorum nutritoris, qui claris parentibus ortus ex vrbe Roma à Conſtantino Magno in ciuitatem Conſtantinopolitanam cum aliis nobilibus ductus.* Martyrologium quoque Latinum, *ſub eodem die*, de eo ita ſcribit: *Eodem die ſancti Zotici Presbyteri Romani, qui Conſtantinopolim profectus alendorum Orphanorum curam ſuſcepit.* De quo vide Card. Cæſ. Baron. *ad Martyrol. Romanum die 31. Decembr. pag. mihi 583.* Guid. Pancirol. *in theſauro variarum lectionum, lib.2. cap.171. in princ.*

De Xenodochio, noſocomio, Orphanotrophio, Prochotrophio, gerontocomio, & Brephotrophio, egi in collect. *ad l. illud 16. C. de ſacroſanctis Eccleſiis.*

De hoſpitalibus etiam ſine Epiſcopi authoritate inſtitutis, quod inter pias cauſas connumerentur, earumque gaudeant priuilegiis, vide Doctores citatos *in collect. ad l. Orphanotrophos 30. in fine, ſuprà hoc eodem tit.* Et multa priuilegia conceſſa Eccleſiis, quæ competunt etiam hoſpitalibus, cumulat Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſion. part.3. collect.648. & part.4. collect.1097.*

5 Et nota, quod collegia inſtituta pro ſuſtentatione ſtudentium pauperum, & aliorum egenorum, ſunt loca pia, & gaudent priuilegiis Eccleſiæ, & ſi ſunt inſtituta, ſeu erecta authoritate Eccleſiaſtica, non ſolùm ſunt loca pia, ſed etiam religioſa, vt per Nicol. Garcia *de benefic. part.5. cap.1. num.612.* vbi allegat Azcued. *in l.3. num.3. tit.18. lib.9. noua Recopilat.*

Omnibus priuilegiis, &c.] De priuilegiis ad inſtar, & ad ſimilitudinem, an & quando aucto exemplari per nouas conceſſiones, augeatur conceſſum ad inſtar; vel ſi vni conceſſum alteri communicetur, ſi prius illud augeatur, minuatur, vel reuocetur, auctum etiam, diminutum, vel reuocatum cenſeri debeat in perſona illius, cui communicatur? dixi *in collect. ad cap. quod nonnullis 25. n.3. & 4. de priuileg.*

Quando verò priuilegia locorum pereant, ſi loca mutentur, & in aliam transferantur poteſtatem? vide Petr. Pech. *ad cap. dicti, n.2. de re iudic. lib.6.* Gail. *lib.2. obſeru.61.* 6

SVMMARIVM.

1 *Adſcriptitij in Ordinem Clericorum recipi non debent, nec poſſunt abſque dominorum voluntate.*
2 *Serui, niſi dominis conſentientibus liberati ſint, ad Ordines promoueri nequeunt.*
3 *Clerici ad inſtantiam laicorum coram tribunalibus laicorum non comparebunt.*

L. Iubemus adſcriptitiorum. XXXIV.

Iidem AA. Sebaſtiano P.P.

ADſcriptitij in Ordinem Clericorum recipi non debent, nec poſſunt abſque dominorum voluntate. Serui niſi dominis conſentientibus liberati ſint, ad Ordines ſacros promoueri ac aſpirare nequeunt. Item Clerici ad inſtantiam laicorum coram tribunalibus laicorum non comparebunt, & iudex officij ſui memor ad tribunal vocabit accuſatos, non eorum ædes, vt ius dicat, adeat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* 1 2 3

Vide quæ dixi *in collect. ad leg. quiſquis cenſibus 16. hoc eod. tit. de Epiſcop. & cleric.*

AVTH. Adſcriptitios.

ADſcriptitij eatenus Clerici fiunt, quatenus ſubrogent alium agriculturam exercentem, qui domino canonem ſoluat. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* Vide ad hoc per me dicta *in collect. ad l. quiſquis cenſibus 16. ſuprà hoc eod. tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Seruus non contradicente domino Clericus factus libertatem acquirit.*
2 *Seruus ignorante domino Clericatum aſſumens, intra anni ſpatium reuocari poteſt in ſeruitutem.*
3 *Seruus fugiens ex monaſterio, in poteſtatem domini redit.*
4 *Seruus in quo ius pignoris habebam, ſi me ſciente & patiente fuerit donatus Eccleſiæ, videor conſentire, & n.5.*
6 *Seruus ſi domino ſciente, & non contradicente ordinatus fuerit, eo ipſo euadit liber, & ingenuus.*
7 *Seruus ignorante domino ordinatus quas pœnas incurrat, & qualiter reddatur domino, remiſſiuè.*

AVTH. Si ſeruus.

SEruus non contradicente domino Clericus factus libertatem acquirit. Ignorante domino clericatum aſſumens, intra anni ſpatium reuocari in ſeruitutem poteſt. Item fugiens ex monaſterio in domini redit poteſtatem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* 1 2 3

De ſeruis non ordinandis latè egi *in collect. ad tit. de ſeruis non ordinan. in Decretalib. & ad diſt.54. in Decreto.*

Sciente domino, & non contradicente.] Notatur ad hoc, quod ſi ſeruus in quo ius pignoris habebam, me ſciente, & patiente fuerit donatus Eccleſiæ, videor 4

conſentire, vt per Neguſant. *de pignorib. in 3. membro 6. partis princ. num. 23. verſ. ſecundò reſtingitur*, Maſcard. *de probat. concl.* 1173. aliàs 1178. *n.* 25. Cou.
5 *pract. c.* 15. *num.* 5. *verſ. huic verò concluſioni*, vbi dicit per hunc text. probari quod qui tacet, ac ſciens non repugnat, fauore Religionis conſentire videtur; additque propter fauorem libertatis induci, vt ſeruus pignori datus, ſciente creditore, & tacente manumiſſus, non poſſit poſtea per ipſum creditorem jure pignoris peti, cùm cenſeatur ex ſcientia, & patientia jus pignoris remiſiſſe. Tiraq. *de pia cauſa priuil.* 131. vbi citato hoc text. tenet quod ſi quis præſente, & tacente creditore donaret fundum obligatum pio loco, cenſetur pignus remiſſum.

6 *Liber & ingenuus erit.*] Notatur ad hoc, quod ſi ſeruus domino ſciente, nec contradicente ordinatus fuerit, eo ipſo euadit liber, & ingenuus, vt per Bernard. *in pract. cap.* 19. *in princ.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 2. *n.* 63. Campan. *in diuerſ. juris Canon. rubr.* 12. *cap.* 8. Bellet. *diſquiſit. cleric. part.* 1. *tit. de diſciplina cleric.* §. 14. nam vt dicit per hunc text. Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 74. *n.* 1. cùm dominus ſcit ſeruum ſuum clericari, & non impedit, eum libertate donare præſumitur.

7 *Si verò ignorante domino*, &c.] De ſeruo ignorante domino ordinato, quas pœnas incurrat, & qualiter domino reddatur, vide *in collect. ad cap.* 1. *de ſeruis non ordinan. & ad cap. ſi ſeruus abſente, diſtinct.* 54.

8 *Intra anni vnius ſpatium.*] Computandi ſcilicet à ſcientia domini, non ab ordinatione ſerui, vt per Sayr. *de conſur. lib.* 6. *cap.* 54. *n.* 5. Campan. *in diuerſ. juris Canon. rub.* 11. *cap.* 8. *n.* 12. Ludouic. Miranda in *man. Prælat. tom.* 1. *q.* 17. *art.* 2. *concl.* 4. *in fine*, Valer. Reginald. *d. lib.* 30. *tract.* 2. *num.* 63. Sanchez *in præcepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 4. *n.* 46.

SVMMARIVM.

1 *Serui cum licentia domini Monachi fiunt, monaſticam autem vitam deſerentes in dominorum poteſtatem redeunt, & n.* 2.

3 *Serui abſque licentia dominorum Religionem ingreſſi, poſſunt intra triennium repeti à dominis ſuis, & ſunt reſtituendi cum omnibus quæ attulerunt, fide tamen accepta de eorum impunitate.*

L. Seruis ſi dominorum. XXXV.

Iidem AA. *Sebaſtiano P. P.*

1 SErui cum licentia domini Monachi fiunt, monaſticam autem vitam deſerentes in dominorum poteſtatem redeunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. tenent, & ex hoc text. colligunt Syluest. *in ſum. verbo Religio* 2. *q.* 3. Lodou. Miranda *in man. Prælat. tom.* 2. *q.* 17. *art.* 2. *concl.* 1. Azor. *inſtitut. moral. p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 1. *q.* 3. Leſſ. *de juſtit. lib.* 2. *cap.* 16. *ſub n.* 70. Campan. *in diuerſ. juris Canon. rub.* 11. *cap.* 8. *n.* 12. Fr. Barthol. de Vecchis *in praxi ſeruanda in admittendis ad Religionis ſtatum nouitijs, diſp.* 2. *dub.* 1. *num.* 2.

3 Nota quod ſerui abſque licentia dominorum Religionem ingreſſi, poſſunt intra triennium repeti à dominis ſuis, & ſunt reſtituendi cum omnibus quæ attulerunt, fide tamen accepta de eorum impunitate, *cap. ſi quis incognitus*, 17. *quæſt.* 2. Si verò per triennium à notitia, & ſcientia dominorum computandum perdurauerint in monaſterio, & profeſſionem emiſerint, videntibus dominis, jugum ſeruitutis euadunt, ita Syluest. *d. q.* 3. Ludouic. Miranda *d. q.* 17. *art.* 2. *concl.* 2. & 4. Campan. *d. c.* 8. *n.* 12.

AVTH. Epiſcopalis Ordo.

EPiſcopalis Ordo à fortuna ſeruili, non curiali liberat, & ſeruitia per interpoſitam perſonam ſunt præſtanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. 1
n. 1. *ſup. hoc tit.* Vide poſita *ad Auth. ſed Epiſcopalis, ſuprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus tranſacto triennio, eoque triennio legitimè probatus per monaſticam profeſſionem, à ſeruitute liberatur, & n.* 2.

3 *Triennium iſtud à quo tempore computandum ſit.*

AVTH. Verùm etſi.

SEruus tranſacto triennio in monaſterio, & hoc 1
triennio legitimè probatus per monaſticam profeſſionem à ſeruitute liberatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem tenent Syluest. *in ſum.* 2
verbo Religio 2. *q.* 3. Campan. *in diuerſ. juris Canon. rubr.* 11. *c.* 8. *n.* 12. Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom.* 1. *q.* 17. *art.* 2. *concl.* 2.

Per triennium.] Computandum ſcilicet non à die 3
ſuſceptionis habitus, ſed notitiæ, & ſcientiæ domini, vt per Campan. *d. num.* 12. Ludou. Miranda *d. art.* 2. *concl.* 4. *in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Inſinuatio & publicatio teſtamentorum in vrbe coram magiſtratu cenſuum, non coram Clericis facienda eſt, & num.* 2.

3 *Lex, vel ſtatutum quando concedit alicui juriſdictionem cognoſcendi de certis cauſis, tunc alij judices non poterunt de illis cognoſcere, etiam virtute prorogationis inducta de conſenſu partium.*

4 *Argumentum ab abſurdo vitando, ſeu remouendo valet.*

5 *Clericis probroſum eſſe ſi velint ſe peritos oſtendere in forenſibus diſceptationibus.*

L. Repetita promulgatione. XXXVI.

Imp. IVSTINIANVS A. *Archelao P. P.*

INſinuatio & publicatio teſtamentorum fiet in vr- 1
be coram magiſtratu cenſuum, non coram Clericis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu colligunt 2
l. Hiſpan. 5. *tit.* 4. *lib.* 5. *Ordin.* Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 48. *n.* 1. D. Barboſ. in *l. heres abſens, in princ.* à *n.* 185. *ff. de judic.*

Ne rem attingant, &c.] Notatur ad hoc, quod 3
quando lex, vel ſtatutum concedit juriſdictionem alicui ad cognoſcendum de certis cauſis, itavt alij de cognitione illarum cauſarum non poſſent cognoſcere, nec ſe intromittere, tunc alij judices non poterunt de illis cognoſcere, etiam virtute prorogationis inductæ de conſenſu partium, vt per D. Barboſ. *in l.* 1. *art.* 1. *n.* 105. *ff. de judic.*

Abſurdum etenim, &c.] Nam ab abſurdo vitando, 4
ſeu remouendo valet argumentum, de quo plures citaui Doctores *de locis communibus argumentor. juris, loco* 2. vbi dicitur locum habere etiam contra piam cauſam, itavt ſi fauor animæ concurrat ex vna, & abſurditas intellectus, putà contrarietas, vel aluſoria diſpoſitio ex

altera

Digitized by Google

altera parte, ceſſat fauor cauſæ piæ, & præualet abſurditas, vt ea tollatur.

Si peritos ſe velint oſtendere, &c.] Dicit hic text. Clericis eſſe probroſum ſi peritos ſe velint oſtendere forenſium diſceptationum, de quo vide Padil. *in l. 1. C. de iuris, & fact. ignor. n. 7.* Menoch. *de arbitr. caſu* 425. *n. 33.* vbi ſimilem allegat deciſionem *in cap. non magnopere, ne Clerici, vel Mon.* ſubditque Alexandrum III. loqui de Monachis clauſtralibus, qui cùm clauſtris addicti ſint, & omninò à rebus huius ſeculi ſeparati, ſub eo prætextu quod leges ciuiles ediſcere vellent, clauſtra egrediebantur, & ideo intelligit ipſum Alexandrum non interdixiſſe Clericis, vel Monachis iuris ciuilis ſtudia, ſed ſolùm eos ea de cauſa egredi monaſterio, & cum laicis conuerſari.

SVMMARIVM.

1 *Relictum pauperibus, & captiuis, ſine quarta deductione, vt debitum præſtandum eſt.*
2 *Relictum captiuis per teſtatorem non nominatis, diſtribuitur per Epiſcopum inter captiuos illius loci vbi vixit, & domicilium habuit teſtator.*
3 *Falcidia fauore pauperum ac piæ cauſæ, etiam hærede non inſtituto ceſſat.*
4 *Pauperes ſi indiſtinctè ſunt inſtituti, xeno adit hæreditatem, & in ægrotos confert relicta.*
5 *Pauperrimus is eſt, qui corpore laborans, ac ægrotans victum acquirere nequit.*
6 *Xeno tam pauperum nomine adit hæreditatem, quàm agit, & licitè exigit pro pauperum alimentis.*
7 *Xenones inter plures in impetranda pecuniæ aſſignatione pauperior ditioribus præfertur.*
8 *Xenone, aut curatore à teſtatore nominato, alius non admittitur ad curam, & diſtributionem legatorum ad pios vſus.*
9 *Relicta perſonis miſerabilibus, piiſque locis onus falcidiæ non ſuſtinent.*
10 *Adminiſtratores rerum ſanctarum commoda propria, non ſacra ſectantes, nemeſin diuinam metuant.*
11 *Legatum factum pro redimendis captiuis, quamuis incertum, ſine denominatione cuiuſpiam perſonæ valet.*
12 *Legatum pauperibus factum ſpeciali fauore pietatis & religionis valet, tametſi videatur incertum.*
13 *Bona vbicunque diuidi, & diſtribui inter pauperes, vel pias cauſas iubentur, intelligendum eſt de pauperibus, vel piis cauſis illius loci, in quo teſtator habebat domicilium habitationis.*
14 *Alimenta quando relinquuntur perſonis non morituris, tunc debentur annuatim.*
15 *Relictis ad pias cauſas nihil detrahit Epiſcopus.*
16 *Executor particularis, & merus, nominatus ad legata piæ exequenda, habet actionem aduerſus hæredes, & alios quoſcumque.*
17 *Pauperum numero continetur qui licèt non ſit mendicans, tamen ſecundum ſtatum natalium ſuorum aliqua eget ſuſtentatione.*
18 *Conſanguinitatis qualitas non pietas conſideratur.*
19 *Falcidia non detrahitur de legato facto ad pias cauſas. Intellige vt ibi.*
20 *Falcidia non deducitur ex relictis confraternitatibus, neque ex relictis Hoſpitalibus, n. 21.*
22 *Falcidiam an deducat pia cauſa contra aliam ſimiliter piam.*
23 *Trebellianica non poteſt detrahi ex relicto pia cauſa.*

L. Si quis ad declinandam. XXXVII.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P.P.*

PAuperibus, & captiuis relictum ſine quartæ dedu- 1
ctione, vt debitum præſtandum eſt. Item relictum 2
captiuis per teſtatorem non nominatis, diſtribuitur per
Epiſcopum inter captiuos illius loci vbi vixit, & do-
micilium habuit teſtator, *in verſ. & ſi quidem captiuos.* 3
Item falcidia fauore pauperum ac piæ cauſæ, etiam hæ-
rede non inſtituto ceſſat, *in verſ. ſi enim.* Item pauperes 4
ſi indiſtinctè ſunt inſtituti, xeno adit hæreditatem, &
in ægrotos confert relicta, adhibita diſcretione, vt illa,
quoad fieri poteſt, non conſumantur, ſed ad annuos
redditus redigantur, vt inde ægrotantes ſuſtentationem
habeant, *in verſ. vbi autem.* Item pauperrimus is eſt, 5
qui corpore laborans, ac ægrotans victum acquirere
nequit, *in verſ. quis enim pauperior.* Item xeno, aut pau- 6
perum, ægrotorumque curator, tam pauperum nomine
adit hæreditatem, quàm agit, & debita licitè exigit
pro pauperum alimentis, *in verſ. licentia omninò.* Item
inter plures xenones pauperior in impetranda pecuniæ
aſſignatione ditioribus præfertur, *in verſ. ſin autem.*
Item xenone, aut curatore à teſtatore nominato, alius 8
non admittitur ad curam & diſtributionem legatorum
ad pios vſus, *in verſ. Hoc autem.* Relicta perſonis miſe-
rabilibus, piiſque locis onus falcidiæ non ſuſtinent. Ad- 9
miniſtratores rerum ſanctarum commoda propria, non 10
ſacra ſectantes, nemeſin diuinam ac humanam me-
tuant, *in verſ. ſin autem.* Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

Pro redemptione captiuorum, &c.] Notatur ad hoc, 11
quod legatum factum pro redimendis captiuis, quam-
vis incertum, ſine denominatione cuiuſpiam perſonæ,
valet, vt per Doctores citatos *ad l. nulli licere*, 28.
ſuprà hoc tit.

Sed & ſi pauperes, &c.] Notatur ad hoc, quod 12
legatum pauperibus factum, ſpeciali fauore pietatis, &
Religionis valet, tametſi incertum videatur, vt per
Coſt. *in cap. ſi pater, part. 1. verbo Pauperes, in princ.*
& num. 3. cum ſeqq. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 8. n. 93.*
Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſ. 125. à n. 1.* Bened.
Ægid. *in repet. l. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ. part. 1. in initio,*
n. 36. col. 2. Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 17. n. 5.* vbi
loquitur de quolibet legato pio quibuſque incertis per-
ſonis relicto.

In qua teſtator Larem fouere, &c.] Notatur ad hoc, 13
quod vbicumque bona diuidi, & diſtribui inter pau-
peres, vel pias cauſas iubentur, id eſt intelligendum de
pauperibus, vel piis cauſis illius loci, in quo teſtator
habebat domicilium habitationis, vt per Anton. Gom.
l. 32. Tauri, n. 3. Cou. *in d. cap. Raynaldus, §. 3. n. 7.* Ti-
raquel. *de pia cauſa, priuil. 56.* Card. Mantic. *de coniectur. lib. 8. tit. 5. num. 2.* Et ſubdit Menoch. *de arbitr. ca-*
ſu 222. *n. 4.* argum. huius text. quod ſi aliquid paupe-
ribus relinquatur, & illius loci egeni non extiterint,
tunc viciniis erogandum eſt.

Sine per annos redditus.] Notatur ad hoc, quod 14
quando alimenta relinquuntur perſonis non morituris, vt hoſpitalibus, collegiis, & ſimilibus, tunc deben-
tur annuatim, vt poſt Bart. Angel. & alios, citato hoc
text. tenent Surd. *de aliment. tit. 4. q. 17. n. 16.*

Nullo penitus, &c.] Notatur ad hoc, quod de re- 15
lictis ad pias cauſas nihil detrahit Epiſcopus, vt per
Tiraq. *de pia cauſa, priuil. 28.* Aluar. Valaſc. *conſ. 105.*
num. 14. quod ſine animo fraudandi Epiſcopum in-
telligit.

Si enim propter hoc, &c.] Notatur ad hoc, quod 16
executor particularis, & merus nominatus ad legata
pia exequenda, habet actionem aduerſus hæredes,
& alios quoſcumque, vt per Aluar. Valaſc. *conſ. 67.*
n. 6. Executores enim, qui nullo ſcripto hærede bona

defuncti curare, & in certos vſus conuertere jubentur, quod ad adminiſtrationem attinet, hæredum locum obtinent, & maximè frequentatur vbi reddituũ bonorum inter pauperes diſtribui jubentur. Ita cirato hoc textu dicit Guid. Pancitol. *in theſauro var. lect. lib. 3. cap. 21.* vbi etiam ſubdit, quod quandò aliquid piæ cauſæ relinquitur, ſemper Antiſtes executor eſſe intelligitur.

17 *Vel alia ſuſtentatione egentibus.*] Notatur ad hoc, quod inter pauperes connumeratur, qui licèt non ſit mendicans, tamen ſecundùm ſtatum natalium ſuorum aliqua eget ſuſtentatione; vt per Palat. *in repet. rubr. de donation. §. 21. n. 11. & in repet. cap. per veſtras, notab. 3. §. 23.* Tiraquel. *de pia cauſa, in præfat. n. 10. & de nobilit. cap. 20. n. 156.* Surd. *de aliment. tit. 7. q. 9. n. 27. cum ſequent.* D. Barboſ. *in l. 1. p. 1. n. 60 ff. ſoluto matr.* proue verificari poteſt in habente plures filias nubiles, ex eod. Surd. *tit. 1. q. 93 n. 33.*

18 Vnde ſi teſtator vocauit in genere vnum pauperem conſanguineum, & ſuperſint duo conſanguinei, quorum alter ſit pauperior, ſed remotior in gradu, alter verò non ita pauper, teſtatori tamen propinquior, hic ſecundus præferendus eſt, cùm in hoc caſu qualitas conſanguinitatis, & non pietatis conſiderata fuiſſet, vt reſoluunt Peralta *in l. vnum ex familia, §. ſi de falcidia, n. 13. ff. de leg. 2.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 7. cap. 13. n. 27.* Gutier. *conſ. 26.* Azeued. *conſ. 16. à princ.*

19 *Nulla falcidia in hac parte intercedente.*] Notatur ad hoc, quod de legato facto ad pias cauſas non detrahitur falcidia, vt per Tiraquel *de priuileg. piæ cauſa, priuil. 26.* Capell. Toloſ. *q. 83.* Coſt. *in cap. ſi pater, verbo Trebellianica, à n. 13. de teſtam. in 6.* Couar. *in cap. Raynaldus, §. 3. num. 7. de teſtam.* Mench. *de ſucceſſ. progreſſ. tit. de fideicommiſſ. ſucceſſ. lib. 3. §. 26. n. 24.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib 4. dub. 12. n 5. & ſeqq.* Vincent. de Franch. *dec. 63. n. 14.* Donell. *comment. juris ciuilis lib. 8. cap. 27. verſ. verùm autem,* Graſſ. *§. falcidia, q. 3. n. 5.* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 20. cap. 6. in fine, & lib. 42. cap. 34. n. 11.* Mathæac. *de legatis lib. 4. cap. 6. num. 16.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 18. à num. 2.* Marta *de juriſd. part. 4. caſu 180. num. 5.* Franc. de Barry *de ſucceſſion. teſtati ac inteſtati, lib. 15. tit. 7. num. 8.* meipſum *in tract. de jure Eccleſ. vniuerſo, lib. 3. c. 27.* Quod quidem intelligitur procedere quando ſimpliciter ad vſum non determinatum relictum eſt; nam ſi ad vſum certum, purà ad conſtitutionem alicuius capellæ, tunc ſi detracta falcidia ſuperſit adhuc, quod ſufficiat ad illam conſtituendam, falcidiam permitti dicunt Mench. *d. lo n. 24.* Franc. de Barry *d. n. 8. prope fin.*

20 Vnde falcidiam non deduci ex relictis Confraternitatibus, reſoluunt Maſcard. *de probat. concl. 869. n. 12.* Gutier. *canonic. lib. 1. cap. 15. n. 21.* Flores de Mena *var. lib. 2. q. 21. n. 190.* Cabed. *Luſit. dec. 54. n. 2. p. 1.* Ne-

21 que ex relictis Hoſpitalibus, tenent Anton. Gabr. *lib. 6. commun. tit. de pia cauſa, concl. 2. n. 16.* Maynard. *dec. 29. n. 2.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. dec. 30. n. 8.* Aloyſ. Ricc. *in collect. decis. p. 3. collect. 648. verſ. infertur tertiò,* Valaſc. *conſult. 105. n. 39.*

22 Vtrùm autem pia cauſa contrariàm ſimiliter deducat falcidiam? vide Tiraquel. *d. priuil. 26.* Coſt *d. verbo Trebellianica, num. 13.* Anton. Gabr. *tit. ad Trebell. concl. 11. à n. 8.* Azeued. *ad l. 13. n. 2. tit. 3. lib. 5. nouæ Recop.* Peregr. *de fideicommiſſ. art. 3. n. 69.* Surd. *d. priuil. 18. à n. 6.* Morl. *in emporio juris, p. 1. tit. 5. in præ'ud. n. 27. verſ. neque.* Cenall. *commun. contra commun. q. 158.* vbi negatiue reſoluit.

23 Similiter ex relicto piæ cauſæ Trebellianicam trahi non poſſe, tenent Couar. *in d. cap. Raynaldus, §. 3. n. 7.* Guid. Papæ *q. 188.* Intrigl. *de ſubſtit. cent. 3. quæſt. 71. n. 117.* Petr. Gregor. *d. lib. 42. cap. 11. n. 8.* Graſſ. *§. Trebellianica, q. 6.* Tepat. *var. tit. de Trebell. cap. 3.* Peregr. *d. art. 3. n. 62. & 63.* Decian. *conſ. 44. n. 90. verſ. non obſtat etiam, vol. 3.* Ioan. Anton. Bellon. *conſ. 84. n. 25. & 26.* Franc. de Barry *d. lib. 15. tit. 7. n. 8. in princ.* vbi ampliat diuerſimodè, veluti ſi relictum fuerit in piam cauſam, quamvis locus non ſit pius; vel ſi fuerit relictum pauperibus, aut hoſpitali priuato, & limitat multis aliis modis, putà ſi relictum fuerit hoſpitali ſine authoritate Epiſcopi fundato, vel ſi pius locus grauatus eſſet reſtituere alteri pio loco; ſed contrarium huius vltimæ limitationis ſuſtinent Mench. *d. num. 24.* & Graſſ. *d. q. 3. n. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Hæres captiuum teſtatorem non redimens, vt indignus ſucceſſione, Eccleſia aditum ad hæreditatem parat, & num. 2. etiamſi filius in redimendo patre captiuo minimè fuiſſet per eum exhæredatus, n. 3.*

4 *Filius non redimens patrem è carceribus, exhæredari poteſt, non minus ac ſi non redemiſſet ex captiuitate. Excuſatur tamen ſi pro liberatione patris carcerati pro inueſtigatione delicti non fecerit ſolutionem ante prolationem ſententiæ, & eius tranſitum in judicatum: non autem excuſatur ſi non præſtitit aſſiſtentiam, defenſionem, auxilium, n. 5.*

6 *Filius non redimens patrem captiuum exhæredari poteſt, ſi habet octodecim annos, & ſit maſculus; quod ſi fidejubeat pro patre incarcerato, tenetur, & efficaciter obligatur.*

7 *Minor ſi alienauit bona ad redimendum captiuum, non reſtituitur aduerſus huiuſmodi alienationem.*

8 *Filius poteſt obligare, & vendere bona patris pro eius redemptione.*

9 *Res alterius poteſt ſine mandato alienari ob redemtionem, & captiuus tenetur eam alienationem ſine eius mandato factam ratam habere.*

10 *Filius licèt non cogatur pro patre obligari, nec è contra, fallit tamen in caſu redemptionis à carcere captiuitatis.*

11 *Pater de ſuo expendit impenſas à ſe factas, vt filium ab hoſtibus redimat, etiamſi filius captus ſit à Chriſtianis.*

12 *Filio maiori 18. annis qui patrem è carceribus redimere non curauit, non ſuccurritur auxilio reſtitutionis aduerſus amiſſionem paternæ ſucceſſionis.*

13 *Minor 18. annis excuſatur à delicto, quod fit omittendo.*

AVTH. Si captiui.

HÆres captiuum teſtatorem non redimens, vt indignus ſucceſſione Eccleſiæ aditum ad hæreditatem parat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* Vide Lud. Bolog. *col. 4. §. Cato, ff. de verb. oblig. n. 123. & 124.* Fulgoſ. *conſ. 21. in cauſa quæ vertitur.* Tiraquel. *in tract. ceſſ. cauſ. in 1. part. n. 25. & poſt ll. connub. gloſſ. 8. n. 284. & 288.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpaniæ 6. tit. 7. part. 6. & l. 3. tit. 29. part. 2. vbi gloſſ. 1. & 2.* Molin. *de primog lib. 1. cap. 9. num. 22.* latè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtit. p. 2. q. 82. art. 1.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Læſis, n. 10. C. de in integ. reſtitut. minor. & in comment. ad §. ſoror, n. 27. Inſtit. de inoffic. teſtam.* vbi intelligit etiamſi filius negligens in redimendo patre captiuo minimè fuiſſet per eum exhæredatus. Rebuff. *ad leges Galliæ, in proœm. gloſſ. 5. num. 38.* vbi dicit quod quatenus in hac Auth. diſponitur quod in bonis captiui non poteſt ſuccedere is, qui neglexit illum à carcere vel captiuitate liberare, ſed ſucceſſio eius applicatur Eccleſiæ, non ſeruatur, 2 3

ſed

Digitized by Google

ſed ille captus eligit, cui dare ſua voluerit bona, & ſi non dederit, proximus ei ſuccedit, quia ipſe ingratitudinem videtur remiſiſſe, ſi non eſt in vita conqueſtus: quod eſt verum ſi fuerit liberatus, & ad bona ſua reuerſus; ſecus verò ſi mortuus fuerit in captiuitate, quod tradit Perez *l.2.in fin.tit.12.lib.1.Ordin.pag.186. propè fin.* addens quod ſi in captiuitate decedat, poterit hæc Auth.ſeruari, & bona fiſco applicari.

4 *Si captiui.*] Vel in carceribus detenti, quia jura de redimendis captiuis apud hoſtes procedunt etiam in carceratis, ſiue ex delicto, ſiue ex maleficio, cum ſemper ſit cauſa pia, vt per Palat. *in repet.rub.de donat.inter* §.78.*n.*30. *in fine*, Rota *dec.*63.*n.*5.*p.*2.*diuerſ.* vbi ex hoc concludit, poſſe filium exhæredari ſi non liberauerit patrem è carceribus, prout ſi ex captiuitate non redemiſſet, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.*108.
5 *ex n.*5. vbi *à n.*19. poſt Rot. *d.dec.*61.*ex n.*10. ſubdit filium eſſe excuſandum, ſi pro liberatione patris carcerati pro inueſtigatione delicti non fecerit ſolutionem ante prolationem ſententiæ, & eius tranſitum in judicatum; non tamen excuſari ſi non præſtiterit aſſiſtentiam, defenſionem, & auxilium.

6 *Excipitur minor* 18.*annis.*] Notatur ad hoc, quod poteſt exhæredari filius non redimens patrem captiuum, dum tamen habeat octodecim annos & ſit maſculus, vt per Anton.Gom. *tom.*2.*var.cap.*13.*n.*19. vbi ſubdit quod ſi fideiubeat pro patre incarcerato, tenetur, & efficaciter obligatur. Et Tiraq. *in tract. ceſſante cauſa, in princ.n.*25.reſoluit quod licèt minor 18.annis, qui non redemit patrem, excuſetur ne priuetur illius hæreditate, ſi factus ſit maior, patre ſemper captiuo, nec poſtea eum redemit, certè priuatur, ceſſante ſcilicet ætate minori, quæ illum excuſabat, quia priuilegium datum ætati non durat poſt eam ætatem, & idem breuiter inſinuat *ibidem limit.*4. *n.*7. latè Sfort.Odd. *d.q.*82.*art.*1. vbi *n.*8. ampliat etiam quando pater fuit captus dum filius erat minor 18. annis, poſtea verò factus maior perſeuerauit in eadem negligentia, & ingratitudine, quia neque hoc caſu reſtituitur.

7 *Qui autem redimere ſtudent*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi minor alienauerit bona ad redimendum captiuum, ad cuius redemptionem tenebatur, juxta hunc text. aduerſùs huiuſmodi alienationem non reſtituetur, vt per Bald. Nouell. *de dote* 6. *part. priuil.*63. Palat. *in repet. cap. per veſtras, notab.*3. §.26. *num.*6. *pag.* 161. D. Barboſ. *in l.*1. *ff. ſoluto matr. part.*4. *n.*128. *in fine.*

8 Notatur etiam ad hoc, quod filius poteſt obligare, & vendere bona patris pro redemptione à ſua captiuitate, vt per Palat, *in repet.rubr.*§.22.*n.*6.

9 Notatur etiam ad hoc, quod ſine mandato poteſt res alterius alienari ob redemptionem captiuorum, & captiui tenentur eam alienationem ſine eorum mandato factam habere ratam, vt per Tiraq. *de jure mariti gloſſ.*8. *num.*284.

10 Notatur etiam ad hoc, quod licèt non cogatur filius pro patre obligari, nec è contra, hoc fallit in caſu redemptionis à carcere captiuitatis, quo caſu filius recuſans priuatur hæreditate, & poteſt exhæredari, vt per Boër. *dec.*22.*ex n.*2.

11 *Eadem pœna eſt parentum*, &c.] Notatur ad hoc, quod pater de ſuo expendit expenſas à ſe factas, vt filium captum ab hoſtibus redimat, vt per Padil. *in auth. res quæ, n.*95. *C. communia de legat.* vbi *n.*96. & 97. extendit, etiamſi filius captus ſit à Chriſtianis, Ioan.Garc. *de expenſis cap.*4.*n.*12.

12 In gloſſ. *Capitulis*, ibi, *quintum, quia maior* 18. *ann. minor* 25. *non reſtituitur regulariter.*] Notatur ad hoc, quod filio maiori 18.ann. qui patrem è carceribus redimere non curauit, non ſuccurritur auxilio reſtitutionis aduerſùs amiſſionem paternæ ſucceſſionis, vt per Boër. *dec.*63. *n.*7. gloſſ. *verbo Mayores, leg.*6. *tit.*7. *part.*6. Palat. *in repet.cap.per veſtras, in princ.*§.26.*n.*5.

latè Cald.Pereira *in l.ſi curatorem, verbo Læſis, num.*10. *cum ſeqq.* vbi id fauore libertatis introductum eſſe, & quia ſcilicet ad hunc caſum ætas legitima fuit conſtituta in 18. ætatis anno.

Notatur etiam ad hoc, quod minor 18. annis excu- 13
ſatur à delicto quod ſit omittendo, vt per Tiraq. *in tract.de pœnis temper. cauſa* 44. *num.*45. Menoch. *conſil.*102. *num.*45.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopi, Diaconi, Presbyteri, de peculio quaſi caſtrenſi licitè teſtantur, ſalua legitima parentibus, ac liberis debita.*
2 *Epiſcopi ac Clerici, quatenus nunc per priuilegium Summi Pontificis habeant licentiam ac poteſtatem teſtandi, remiſſiuè.*
3 *Elogia, ideſt teſtamenta.*

L. Cùm lege. XXXVIII.

Idem A. Ioanni P. P.

EPiſcopi, Diaconi, Presbyteri de peculio quaſi ca- 1
ſtrenſi licitè teſtantur, ſaluâ legitima parentibus, ac liberis debita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſuprà hoc tit.* Vide dicta *in auth. Presbyteros, ſuprà hoc eod.tit.* vbi latè de materia. Et aduertas ſecundùm Xuar. *in l. quoniam in prioribus, num.*11. *pag. mihi* 7. quod licèt hæc lex expreſsè dicat quod Clerici de peculiis quaſi caſtrenſibus poſſint liberè teſtari, ita vt eorum teſtamenta minimè ſubiaceant querelæ inofficioſi teſtamenti; nihilominus tamen dicta Auth. *Presbyteros*, venit correctiuè ſecundùm quoſdam ad hanc legem, vel limitatiuè, ſeu declaratiuè ſecundùm alios, ideo vide quæ *ibi* diximus.

Sancimus itaque viris Reuerendiſſimis Epiſcopis, &c.] 2
Quatenus nunc Epiſcopi, & Clerici per priuilegium Summi Pont. habeant poteſtatem ac licentiam teſtamenti condendi, vide *in tract. de offic. & poteſt. Epiſcopi, part.*3. *alleg.*114. & *in collect. ad cap.*1. & 2. *de teſtam. in Decretalib.*

Elogia.] Id eſt, teſtamenta, vt per Guid. Pancirol. 3
*in theſauro var. lect. lib.*1. *cap.*37. vbi de multiplici elogij ſignificatione.

SVMMARIVM.

1 *Clericus confeſſione, vel pacto renuntians foro proprio, alienum ſortitur forum.*
2 *Fauori ſuo renuntiare quilibet licitè poteſt.*
3 *Priuilegium fori conceſſum Clericis, licèt attento jure Codicis non eſſet juris publici, ſed priuati; nihilominus tamen Pontifices maximi ſtatuerunt huiuſmodi priuilegium juris publici eſſe, & n.*4. & 5.

L. Si quis in conſcribendo. XXXIX.

Idem A. Ioanni P. P.

CLericus confeſſione, vel pacto renuntians foro 1
proprio, alienum ſortitur forum. Item fauori ſuo 2
quilibet licitè renuntiare poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſup.hoc tit.*

Licèt attento jure Codicis priuilegium fori Cleri- 3
cis conceſſum non eſſet juris publici, ſed priuati, ac proinde potuiſſent Clerici voluntariè adire ſeculares judices, prædictumque priuilegium pacto remittere, vt deciditur in hac lege; nihilominus tamen Pontifices maximi ſtatuerunt huiuſmodi priuilegium juris publici eſſe, vtpote quia toti collegio Eccleſiaſtico publicè

indultum extitit, cui Clerici nec inuiti, nec voluntarij renuntiare poſſunt, vt expreſsè probat text. *in cap. ſi diligenti, de foro compet.* & reſoluunt Doctores per me citati *ibi n. 2.*

4 Sed mirè variant in explicanda ratione, quare priuilegium ne Clerici ad ſeculare trahantur judicium, juris publici dicatur, & toti Ordini conceſſum, cùm magis contrarium, & renuntiabile videatur, ſi attendamus ad primæuos canones, ſecundùm quos conceſſum reperitur ſub ea forma, Ne Clerici Clericos ad judicia publica pertrahant, vt patet ex *cap. inolita, 11. q. 1.* quæ verba ſolùm ad inuitos propriè referuntur, non ad volentes, vt per text. *in l. 1. C. de agricol. lib. 11.* notat Roman. *conſil. 197. n. 5.* propter quæ Cuiac. *in d. cap. ſi diligenti, & l. jus publicum, ff. de pactis,* Summos Pontifices temerè incuſare auſus eſt. Sed minimè audiendus, quia licèt à principio priuilegium Clericis ſub ea forma fuerit conceſſum, ne ad judicia ſecularia trahantur, ſeu venire compellantur, vt in Concil. Mileuit. de quo *in d. cap. inolita*, per ſequentes tamen Pontifices aucta eſt prohibitio, & meritò conſtitutum, vt etiam volentes coram ſeculari judice ſe purgare, aut litigare, vel reſpondere non poſſint, vt in Concil. Carthaginen. de quo *in cap. placuit, 11. q. 1.* ne ſcilicet redundaret in opprobrium totius Ordinis, ſi Clerici diuinis officiis dedicati per judicia ſecularia vagentur; atque ideo Pontifex in principio text. *in d. cap. ſi diligenti,* vtrumque illud Concilium conjunxit; vt ſcilicet oſtenderet priorem prohibitionem non ſufficere, ſed fuiſſe neceſſariam poſteriorem, quæ ſpecialiter prohibet Clericis ne in ſecularem judicem conſentiant, aut priuilegio renuntiare valeant; & jam ex tempore, quo Clericis prohibitum eſt ne volentes in ſeculari judicio reſpondere poſſint, meritò prohibitionem non reſpicere intelligitur ſingulorum priuatam vtilitatem, ſed potiùs legem publicum fauorem reſpexiſſe totius Ordinis.

5 Quare tenendum eſt, textum in præſenti procedere ſecundùm tempus antiquius, quia illa prohibitio in ipſos Clericos volentes ſcripta non erat, & ita non eſt neceſſarium recurrere ad intellectum eorum, qui confingunt hunc textum, & ſimilem *in l. penult. C. de pactis,* non agere de priuilegio fori, & exemptionis Clericorum à foro ſeculari, ſed de alio, quod ſpecialiter aliquibus dabatur Clericis, vt ex pluribus judicibus, quem vellent, eligere poſſent, vt videtur communis ex Scribentibus in vtroque loco.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopi, Preſbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, & præcipuè Monachi, licèt non ſint Clerici, ſunt immunes ab onere tutelæ, vel curæ, vt inhæreant diuinis miniſteriis.*

2 *Epiſcopi, & Clerici in ſacris conſtituti immunes ſunt ab onere tutelæ, ita vt nullam, vel teſtamentariam, vel datiuam curam ſubire teneantur.*

3 *Religioſi non poſſunt eſſe tutores teſtamentarij, aut datiui.*

4 *Clerici & Monachi tantùm liberi ſunt à cura, & tutela, qui apud ſacroſanctas Eccleſias, vel monaſteria permanent, non vagantes.*

5 *Gratiæ cauſa ceſſante ceſſat gratia.*

L. Generaliter ſancimus. XL.

Idem A. Ioanni P. P.

1 EPiſcopi, Preſbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, & præcipuè Monachi, licèt non ſint Clerici, ſunt immunes ab onere tutelæ, vel curæ, vt inhæreant diuinis miniſteriis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

Epiſcopos, necnon Preſbyteros, &c.] Notatur ad hoc, quod Epiſcopi, & Clerici in ſacris conſtituti immunes ſunt ab onere tutelæ, vt per *l. Hiſp. n. 14. tit. 16. part. 6. vbi gloſſ. 2. & 3.* Guillelm. *in cap. Raynut. in, verbo Et vxorem, n. 128.* Follet. *ad Marant. de ordine jud. p. 4. diſt. 11. n. 65.* Baëza *de decim. tutor. cap. 2. n. 38.* Anton. Piag. *de tutor. & curat. q. 3. n. 3.* Caualcan. *in eod. tract. num. 188.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 35. n. 193.* Gutier. *in ſimili tract. part. 1. cap. 1. n. 26.* Maria *de juriſdict. part. 4. caſu 110. à princip.* Thom. Valaſc. *allegat. juris tom. 1. allegat. 47. num. 28.* Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunit. lib. 2. cap. 15. num. 13.* Carol. de Graſſis *de effectib. cleric. effectu 16. per tot.* Ludou. Correa *in repet. cap. inter alia, de immunit. Eccleſ. part. 1. num. 38.* Guid. Pancirol. *in theſauro variar. lect. lib. 2. cap. 166.* vbi dicit per hanc leg. fuiſſe ampliatam aliam incip. *Preſbyteros, ſuprà hoc tit.* & de nouo præceptum, vt nullam, vel teſtamentariam, vel datiuam curam Clerici ſubire cogerentur. 2

Et præcipuè Monachos, &c.] Notatur ad hoc, quod Religioſi non poſſunt eſſe tutores teſtamentarij, aut datiui, vt per *d. l. Hiſpan. 14.* Azor. *inſtit moral. p. 1. lib. 11. cap. 11. q. 2.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 6. cap. 14. n. 12.* 3

Eos tamen Clericos, &c.] Notatur ad hoc, quod illi tantùm Clerici & Monachi immunitatis beneficio gaudent, hoc eſt, liberi ſunt à cura & tutela, qui apud ſacroſanctas Eccleſias, vel monaſteria permanent non vagantes, quia ab omni ratione naturali alienum eſt, vt ij qui præficiuntur Eccleſiarum adminiſtrationi, & curæ, à ſuis Eccleſiis abſint, ſuumve munus deſerant, aut negligant, vt per Azor. *inſtit. moral. part. 2. lib. 7. cap. 3. in princip.* 4

Cùm propter hoc, ipſum beneficium eis indulgeamus, &c.] Notatur ad hoc, quod gratiæ cauſa ceſſante ceſſat gratia, vt per Tiraquell. *tract. ceſſante cauſa, in princ. num. 116.* Et priuilegij cauſa ceſſante, ceſſat priuilegium, *ibidem n. 210. & de primogen. q. 40. n. 170.* plures quos refero ego ipſe *de Axiom. vſujreq. axiomat. 40. n. 4 cum multis ſeqq.* vbi diuerſimodè amplio, & limito. 5

SVMMARIVM.

1 *Clerici in ſacris conſtituti ad tutelas cognatorum ſuſcipiendas præter conſenſum, ac voluntatem non coguntur, itavt ex aliena tutela, & cura nullum ſentiant præiudicium, ſi intra quatuor menſes ſe excuſent.*

2 *Epiſcopi, & Monachi tutelis non ſubjiciendi, Imperatore ſit prohibente.*

3 *Clerici ſacrorum Ordinum poſſunt eſſe tutores legitimi proximorum conſanguineorum, ſi intra quatuor menſes declarauerint in ſcriptis apud competentem judicem ſe velle eam tutelam & curam ſponte, & propria voluntate ſuſcipere.*

4 *Epiſcopi & Monachi ex nulla lege tutores, aut curatores cuiuſcunque perſonæ fieri poſſunt, niſi in tutela honoraria, quam ſuſcipere poteſt Epiſcopus, num. 5.*

6 *Tutor honorarius quis ſit.*

7 *Epiſcopus tenetur ſuſcipere tutelam miſerabilium perſonarum, & eam Clerico alicui mandare.*

8 *Clerici in minoribus poſſunt compelli ad tutelam.*

AVTH. Preſbyteros.

CLerici in ſacris conſtituti ad tutelas cognatorum ſuſcipiendas præter conſenſum, ac voluntatem non coguntur: itavt ex aliena tutela & cura nullum ſentiant præiudicium, ſi intra quatuor menſes ſe excuſent. Item Epiſcopi & Monachi tutelis non ſubjiciendi, 1

2 ſubjiciendi, Imperatore vetante. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.* Vide ad hoc Bart. *ad l.legitimos, §.fin.ff. de legit.tut.* Abbat. *in cap. ex parte 1. de appellat.*

3 *Iure cognationis ad tutelam, vel curam vocatos*, &c. Notatur ad hoc, quod Clerici ſacrorum Ordinum poſſunt eſſe tutores legitimi proximiorum conſanguineorum, ſi intra quatuor menſes declarauerint in ſcriptis apud competentem judicem ſe velle eam tulam & curam ſponte, & propria voluntate ſuſcipere, vt per Greg. Lopez *d.l.14. tit.16. part.6.* Caualcan. *de tutorib.cap.288.* Anton. Piag. *eod.tract. quaeſt.3.n.2.* Paul. Montan. *de curis cap.33.reg.1.n.195.* Gutier. *in ſimili tract.part.1.cap.1.n.26.* Molin. *de Iuſtit.tract.2. diſp.221.verſ.* clerici, Stephan. Gratin. *diſcept.foreuſ. cap.37. num. 32.* Thom. Valaſc. *allegat. iuris tom.1. allegat.47. num.29.* Anton. de Virgilio *in tract. de legitim. perſona, cap.9. num.19. & 20.* Marta *de iuriſd. part.4. caſu 110.n.3.* Beller. *diſquiſit. clerical. part.1. tit.de diſciplin.cleric.§.32.* meipſum *de jur. Eccleſiaſt. vniuerſo lib.1. cap.39. §.5.n.73.* Squillante *de priuileg. clericor. cap.14.à princ.*

4 *Epiſcopos autem*, &c.] Notatur ad hoc, quod Epiſcopi & Monachi ex nulla lege tutores, aut curatores cuiuſcumque perſonæ fieri poſſunt, vt expreſsè habetur *in d. l. Hiſpan.14. ibi, Obiſpo, ni monje, ni otro Religioſo no puede ſer guardador de huerfano, porque eſto tales han de ſeruir à Dios en las Igleſias*, &c. In Epiſcopis ita reſoluunt Lancell. *in templo omnium Iudicum, lib.2.cap.5.§.3.n.36.* Montan. *d.cap.35.reg.2. de excuſat. tut. num. 194.* Molin. *de Iuſtitia, tract.2. diſp.221. verſ. Epiſcopus*, Gutier. *de tutel.p.1.cap.1. num.30.* Galganet. *in ſimili tract.lib.1.tit.6 n.36.* Alzedo
5 *in praxi Epiſcop. p.1. cap. 12. n.31.* Ego ipſe *d.§.5. n.72.in fine.* In Religioſis quod nec legitimam tutelam ſuſcipere poſſint, expreſsè tenent Molin. *d. diſp. 221.verſ.Religioſus tutor,* Joan. Bapt. Coſta *de remed. ſubſid. remed.72. n.7.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom.4. lib.6.c.14. n.25.* Ego ipſe *loco proximè citato.*

6 Limita hanc concluſionem in tutela honoraria, quam ſuſcipere poſſe Epiſcopum firmat Gutier. *d. cap.1. n.30. in fine.* Dicitur autem tutor honorarius qui datur, vt pupillus ſit magis honoratus eius auctoritate & protectione; non autem, vt ſecularibus negotiis ſe immiſcere debeat, putà ſi quis plebeius Magnatem aliquem, vel Antiſtitem, aut inſignem Remp.publ. tutorem, vel tutricem filio reliquit, quo filius magis ab omnibus coleretur, per ea quæ tradunt Baëz. *de decima tutor.cap.6.n.2.* Eſcobar *de ratiocin.c.28.n.20.* Gutier. *d.p.1. cap.17.n.1.* Alzed. *d.c.12.n.32. & 34.* Ego ipſe *d.§.5.n.76.*

7 Limita etiam in tutela miſerabilium perſonarum, quam Epiſcopus tenetur ſuſcipere, & Clerico alicui mandare, vt probat text. *in cap. Epiſcopus gubernationem, 88. diſtinct.* Gutier. *d.p.1.cap.1 n.30. in fine,* prout etiam in Clericis quibuſcumque firmat Natta *d. caſu 110. n.5.* & in Monacho Roſel. *verbo tutela, n.2.* Angel. *n.2.* Syluest. *q.3.* Armil. *num.1.* quorum tamen opinionem reprobat Sanchez *d. cap.14 n.26.* exiſtimans nec perſonarum miſerabilium poſſe Religioſos eſſe tutores.

8 In gloſſ.1. ibi, *Hic nota quod his ſcilicet tantùm, qui ſunt in ſacris Ordinibus conſtituti, datur immunitas: ergo inferioribus denegatur.* Notatur ad hoc, quod Clerici in minoribus poſſunt compelli ad tutelam, vt per Greg. Lopez *d.l.14. in gloſſ. miſſas cantadas*, Bobadil. *in ſua politica, lib.1.cap.18.à n.26.* Gutier. *d.cap.1. n.27.* Thom. Valaſc. *d.alleg.47.n.30.*

SVMMARIVM.

1 *Raptores Virginum Deo dicatarum capitis ſupplicium ferant, eorumque bona monaſterio addicantur cum pleno dominio in ſolatium rapta, & n.2.*
3 *Raptorum pœnæ extenduntur ad comites in inuaſione, eorumque adjutores, hoſpites & miniſtri, mortis ſupplicium, bonis retentis ſubeunt, num 4.*
5 *Virginitas quomodo probetur, vt ſtuprum intelligamus attentatum.*
6 *Vidua honeſta, remiſſiuè.*
7 *Honeſtatis qualitas, & quod vidua viuat honeſtè non præſumitur, niſi ab ea probetur.*
8 *Diaconiſſa, remiſſiuè.*
9 *Rapiens Monialem pœna mortis tenetur.*
10 *Raptores vbique capi poſſunt, & puniri, nec ſunt tranſmittendi ad judicem loci, in quo deliquerunt, & n.11.*
12 *Raptores, eorùmque auxiliatores in flagranti crimine comprehenſi poſſunt impunè occidi à parentibus, & conſanguineis mulierum rapiendarum, vel ab earum tutoribus, & curatoribus, patroniſve ac dominis. Non ſeruatur hodie, quia poſſunt eos comprehendere, & ducere ad judices.*
13 *Delictum an, & quando probetur per fugam.*
14 *Bona rapientis mulierem Deo dicatam applicantur illi monaſterio, in quo rapta illa permanebat.*
15 *Poſſeſſio Eccleſiaſtica nunquam dicitur vacua.*
16 *Bona rapientis Monialem fiſco applicari, reſeruatis monaſterio quibuſdam emendis arbitrio judicum imponendis.*
17 *Poſſeſſio vera ſine facto ipſius poſſeſſoris, ſeu alio corporeo actu, vel adminiculo interueniente, lege, vel ſtatuto induci, & acquiri poteſt.*
18 *Rapiens Monialem, ſeu fœminam Deo dicatam, pœnis raptus omnino punitur, etiam quod conſenſerit ſe rapi.*
19 *Rapiens Virginem Deo dicatam, vt pœna mortis puniatur, debet eſſe conſecrata.*

L. Raptores virginum. XLI.

Idem A. Hermogeni Mag. offic.

Raptores Virginum Deo dicatarum capitis ſupplicium ferant, *in princip.* Fugientes verò in loco vbi capiuntur conuicti legitimè, non obſtante fori præſcriptione, mortis ſupplicio afficiendi ſunt, *in verſ. ſin autem.* Bona rapientis Monialem addicuntur monaſterio cum pleno dominio in ſolatium captæ, *in verſ. Bona eorum autem.* Raptorum pœnæ ad comites in inuaſione extenduntur, *in verſ. Pœnas autem.* Eorum adiutores, hoſpites & miniſtri mortis ſupplicium bonis retentis ſubeunt, *in verſ. Cæteros autem.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* Vide ad hoc Guid. Papæ *dec.355.* & Aret. *in l.1. in princ. n.24.verſ.non conſtat raptores, ff. de acquir.poſſ.* 1 2 3 4

Virginum.] Quomodo probetur, aliquam fœminam eſſe virginem, vt ſtuprum attentatum intelligamus? Dic juramento puellæ ſtandum eſſe, vel aliis etiam modis, coniectura, indiciis, inſpectione obſtetricum, & aliis ſimilibus probationibus, de quo vide Theſaur. *Pedem. dec.3. n.2.* Clar. *§.ſtuprum, n.41. & §. fin. q.4. num.3. ſub verſ. quando verò,* Maſcard. *de probat. concluſ.1313.n.5.* Fulu. Pacian. *eod.tract. lib.2. c.2.n.12. & ſeqq.* Menoch. *de præſumpt. lib.6. præſumpt.89. per totam,* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verbo Probatio, n.9.* Farinac. *in praxi crimin.q.147.n.130. cum multis ſeqq.* vbi *n.135.* reſoluit, quod ſtupratæ aſſerenti ſe fuiſſe virginem tempore ſtupri, creditur, juramento præſtito: & *n.141.* quod obſtetricum relationi & judicio ſtatur, 5

nunquid puella ſit virgo, vel non, dommodo ſint honeſtæ, prouidæ, ac prudentes matronæ, & *n.148.* quod probatur, virginem fuiſſe defloratam, quando conſtat eius interulam tempore ſtupri fuiſſe repertam ſanguine aſperſam, vel linteamina in quibus cubauit cum viro, ſanguinolenta. Bened. Ægid. *in tract. de jure, & privileg. honeſt. art. 4. de virginib. n. 4.* vbi ait quod mulieres, quæ adhiberi ſolent ad teſtificandum de virginitate, honeſtæ eſſe debent, & aliàs non admittuntur, quamvis petitæ ſint.

6 *Vel viduarum.*] De vidua honeſta vide Rebuff. *in l. inter ſtuprum, ff. de verbor. ſignif.* Pinel. *in l. vlt. n. 4. C. de bonis mater.* Bened. Ægid. *d. tract. de jure & privi-*
7 *leg. honeſt. art. 5. de viduis.* Et qualitas honeſtatis, & quod vidua viuat honeſtè, non præſumitur, niſi ab ea probetur, ex traditis per Alciat. *de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 2.* Roland. *conſil. 89. n. 9.* Burſat. *conſil. 69. n. 4. lib. 1.* quod refert, & ſequitur Thom. Valaſc. *alleg. jur. tom. 1. alleg. 65. n. 27.*

8 *Vel Diaconiſſarum.*] De Diaconiſſis dixi *ſuprà in collect. ad auth. Diaconiſſam, ſupra hoc tit.*

9 *Capitis ſupplicio plectendos*, &c.] Notatur ad hoc, quod rapiens Monialem pœna mortis tenetur, vt per *Ordin. Regiam Luſitan. lib. 5. tit. 15. l. Hiſpan. fin. tit. 20. part. 7. vbi gloſſ. 1. & l. 5. tit. 13. lib. 8. noua Recop.* Griland. *de pœnis omnif. coitus, q. 1. & 10.* Octauian. *Pedem. dec. 103.* Clar. *§. fornicatio, num. 14.* & ibi Baiard. *n. 17.* Anton. Gom. *l. 40. Tauri, n. 36.* Bernard. *in pract. Canon. cap. 81.* Menoch. *de arbitr. caſu 389. n. 24. & caſu 502. num. 41.* Decian. *in tract. crimin. lib. 6. cap. 20. n. 71. & lib. 8. cap. 8. n. 7.* Maſcard. *de probat. concl. 1253. n. 7.* Farinac. *in praxi crimin. q. 145. n. 215.* vbi *numeris ſeqq.* multipliciter ampliat, etiam non ſequuto raptu, & nedum non ſequuta copula carnali, & etiam quod conſenſerint ſe rapi, & etiam quod rapta non ſit velata, & etiam in rapiente ſecularem de monaſterio.

10 *Inuenti fuerint*, &c.] Speciale eſt in hoc crimine, vt illud committentes vbique poſſint capi, & puniri, nec ſunt tranſmittendi ad judicem loci, in quo deliquerunt, vt per Duen. *reg. 378. limit. 6.*

11 *Conſanguineis.*] Vel amicis, ad tradita per Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 22. n. 42.*

12 *Conuicti interficiantur.*] Notatur ad hoc, quod raptores, eorumque auxiliatores in flagranti crimine comprehenſi, poſſunt impunè occidi à parentibus, & conſanguineis mulierum rapiendarum, vel ab earum tutoribus, & curatoribus, patroniſve ac dominis, vt per Vin. *opin. 679. in verbo Raptor, n. 1.* Decian. *tract. crimin. lib. 8. cap. 8. n. 2. & cap. 9. n. 20. cum ſeqq.* Farinac. *d. q. 145. n. 15. cum ſeqq.* Aduertit tamen Rebuff. *ad leges Galliæ, in proœm. gloſſ. 5. n. 34.* quod hæc lex dum permittit licere parentibus, vel conſanguineis interficere raptores, non ſeruatur, ſed quod poſſunt eos comprehendere, & ad judices ducere.

13 *Aut fuga*, &c.] An, & quando delictum per fugam probetur, vide Bernard. *reg. 203.* Duen. *reg. 389.* Boër. *dec. 215. n. 10.* Clar. *§. fin. q. 21. n. 21. cum ſeq.* Couar. *lib. 1. var. cap. 1. n. 6. cum ſeqq.* Hippol. *ſing. 115.* Matheſ. *ſing. 145.* Iacob. Simanch. *de cathol. inſtit. cap. 16. ex n. 23.* Anton. Gomez *tom. 3. var. cap. 9. n. 11.* Maſcard. *de probat. concl. 498. n. 14. & concl. 819. & concl. 521.* Seraph. *de privil. jur. privil. 6. à princ.* Menoch. *conſ. 94. n. 36. & conſ. 100. num. 63. & de præſumpt. lib. 1. præſumpt. 89.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Probatio, n. 27.* Garc. *reg. 127. per totam.*

14 *Bona autem eorum*, &c.] Notatur ad hoc, quod bona rapientis mulierem Deo dicatam applicantur illi monaſterio, in quo rapta illa permanebat, vt per Baiard. *ad Clar. in §. fornicatio, n. 17.* Decian. *in tract. crimin. lib. 8. cap. 11. n. 4. & cap. 12. n. 4.* Padil. *dict. part. 1. cap. 6. num. 4.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verbo Raptus, n. 12. & verbo Bona illius, n. 14.* Farinac. *d. q. 145. n. 10.* vbi *n. 11.* poſt Decian. *d. lib. 8. cap. 12. n. 9.* ſubdit quod talis amiſſio bonorum non ſolùm ipſos principales raptores, ſed etiam auxiliatores afficit, eos tamen qui in ipſa rapina, & inuaſione operam & opem præſtiterunt; ſecus ſi non in actu rapinæ, ſed aliàs ante, vel poſt, huius criminis fuerunt conſcij, miniſtri, ſusceptores, vel quocunque alio modo ad delictum auxilium præſtiterunt, qui non pœna amiſſionis, ſed tantùm capitis puniuntur.

Pleno habeat dominio.] Notatur ad hoc, quod Eccleſiaſtica poſſeſſio nunquam dicitur vacua, quia Eccleſia ſemper poſſidere, & jus habere dicitur, vt per 15
Guid. Papæ *deciſ. 355. num. 4.* Gig. *de penſion. quæſt. 46. num. 9.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib. 14. q. 6. num. 40.* Et ſemper manet penes Eccleſiam, licèt Prælatus moriatur, quia Eccleſia nunquam moritur. Tiraquel. *de conſtituto, part. 4. limit. 16. num. 3.* Auendan. *l. 45. Tauri, gloſſ. 6. n. 8.* Maſtril. *Sicilia dec. 128. n. 15.* Marta *de juriſdict. p. 4. caſu 16. n. 36.*

Si autem Diaconiſſa, &c.] Notat Rebuff. *d. gloſſ. 5.* 16
num. 34. non ſeruari hanc legem, dum ſtatuit bona rapientis Monialem applicari illi monaſterio, in quo reſidet, vt vſumfructum Monialis quamdiu vivet conſequatur, Eccleſia verò proprietatem; additque ſe vidiſſe ſeruari, quod bona rapientis applicentur fiſco, reſeruatis monaſterio quibuſdam emendis arbitrio judicum Franciæ imponendis.

Et plenam poſſeſſionem earundem rerum, &c.] Nota- 17
tur ad hoc, quod vera poſſeſſio ſine facto ipſius poſſeſſoris, ſeu alio corporeo actu, vel adminiculo interueniente, lege, vel ſtatuto induci & acquiri poteſt, vt expreſsè colligitur ex hac lege, quæ hanc poſſeſſionem appellat plenam, cùm plenum id dicatur, cui nihil omnino deeſt ad perfectionem: ita Tiraquell. *in tract. le mort, part. 5. declar. 5. num. 6. & part. 1. declar. 6. & 7. & part. 2. declar. 18. n. 1.* Guillielm. *in cap. Raynutius, verbo mortuo, el 2. num. 67. cum ſeqq. de teſtament.* Menoch. *conſ. 302. n. 12.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1253. num. 7.* Valaſc. *de iure emphyt. quæſt. 18. n. 28.* Et talis poſſeſſio non eſt ficta, ſed vera. Gutier. *pract. lib. 2. quæſt. 87. n. 7.* Et pro ea datur interdictum recuperandæ, vel adipiſcendæ poſſeſſionis, ſecundùm Anton. Gabr. *lib. 5. commun. tit. de acquirend. poſſeſſ. concl. 7.* Menoch. *remed. 1. recuper. n. 393. cum ſeqq.* Valaſc. *de partit. cap. 6. n. 15.*

Sine volentibus, ſiue nolentibus Sanctimonialibus.] 18
Notatur ad hoc, quod rapiens Monialem, ſeu fœminam Deo dicatam, pœna raptus omnino punitur, etiam quod conſenſerit ſe rapi, quia dicitur eſſe ſub poteſtate Abbatiſſæ, & ſic non habet voluntatem, vt per Ludou. Peguer. *crimin. deciſ. 43. n. 9.* Farin. *in praxi crimin. q. 145. n. 210.*

In gloſſ. *Diaconiſſa*, ibi, *& ita conſecrata.*] Notatur 19
ad hoc, quod rapiens Virginem Deo dicatam, vt pœna mortis puniatur, debet eſſe conſecrata, vt per Dec. *d. lib. 8. cap. 11. n. 22.* Farinac. *d. q. 145. n. 225.*

SVMMARIVM.

1 *Sponſus & ſponſa ſine arrharum amiſſione licitè poſſunt monaſterium ingredi, & ibi perſiſtere.*
2 *Mors ciuilis quando æquiparetur naturali.*
3 *Argumentum a morte ciuili ad naturalem an, & quando ſit validum.*
4 *Religionem ingreſſus & profeſſus, ciuiliter mortuus dicitur. Intellige vt ibi.*
5 *Sponſus, aut ſponſa ſi ad Religionem tranſeant, eaque de cauſa non celebretur matrimonium, non amittunt arrham datam, neque tenentur duplicatam reſtituere quam acceperunt.*
6 *Matrimonium copulâ conſummatum non ſoluitur per ingreſſum Religionis.*
7 *Mulier ſi poſt matrimonium copulâ conſummatum*

ingredi

ingreditur Religionem de conſenſu mariti, locus erit pacto lucranda dotis, ac ſi morte naturali fuiſſet ſolutum matrimonium.

8 *Filius patre inuito, retenta etiam ſucceſſionis iure, monaſtica vita ſe adiungere poteſt.*

9 *Filius Monachus patri inteſtato decedenti ſuccedit, non obſtante monaſtica vita.*

10 *Filiusfamilias per monachatum exit à patria poteſtate. Intellige vt num. 11.*

11 *Filiusfam. patre inuito Religionem poteſt ingredi.*

13 *Pater non poteſt exhæredare filium, eo quod illo inuito fuerit ingreſſus monaſterium.*

14 *Monachus per profeſſionem non amittit iura ſuitatis & agnationis: Intellige, vt ibi.*

15 *Statutum excludens Monachos à ſucceſſione, eſt iniquum, & irritum, ac quodammodo contra libertatem Eccleſiaſticam; poterit tamen majoratus inſtitutor Moniales, & Monaſteria excludere à ſucceſſione in perpetuum, n. 16.*

17 *Teſtator ſi reliquit fideicommiſſum ad fauorem filiorum, ſi filij ſint ingreſſi monaſterium ſucceſſionis capax, monaſterium admittitur.*

18 *Suitatis iura non competunt Monacho, ſed monaſterio immediatè in quod per profeſſionem translata ſunt.*

19 *Ingratitudo præterita, cuius cauſa filius profitens exhæredari poterat, non deletur per Religionis profeſſionem.*

20 *Bona monaſterio quæſita per ingreſſum non reuocantur, licèt ingreſſi ad ſecularem remeauerint vitam.*

21 *Iudæus ſeruum Chriſtianum inuitum in ſeruitio non detinet.*

22 *Iudæi ſeruos à profeſſione Catholica fidei non impedient, & profeſſurus ſeruus Catholicam fidem miſſo Iudæi miniſterio liber fit.*

23 *Serui Iudæorum per acceſſum ad fidem Catholicam libertatem nacti, poſtquam Iudæi domini ad Catholicam profeſſionem acceſſerunt, non incidunt in priſtinam ſeruitutem.*

24 *Priuilegia piorum locorum & religioſorum violantes, tam pecunia, quàm capitis pœna affici poſſunt.*

25 *Iudæus ſi Chriſtianum mancipium poſſidet, mancipium illud manet liberum, idemque de Mahometanis, qui tunc temporis nec paganorum, nec hæreticorum nomine comprehendebantur.*

26 *Iudæus, vel paganus, vel hæreticus, ſi ſeruum Chriſtianum quocunque titulo poſſideat, eo ipſo ſeruus ille libertatem conſequitur.*

L. Deo nobis. X L I I. & vlt.

Idem A. Ioanni P. P.

1 SPonſus, & ſponſa ſine arrharum amiſſione licitè monaſterium ingredi poſſunt, & ibi perſiſtere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 8. n. 1. ſuprà hoc tit.* Adde his Lap. *allegat.* 109. *in quæſt. propoſ. & ſequent.* Rom. *ſingul.* 27. Tiraquell. *in tractat. le mort,* 2. *part. decl.* 14. *in fine.* Doctores *ad repet. l. Gallus,* §. *& quid ſi tantum, ff. de lib. & poſthum.* vbi Fortun. Garſ. *num.* 55. Tiraq. *de vtroque retract. tit.* 1. §. 1. *gloſſ.* 8. *num.* 29.

2 Vulgò allegari ſolet hic text. ad hoc quod mors ciuilis æquiparatur naturali, quod aſſumptum intelligunt nonnulli habere locum in caſibus à iure expreſſis; alij rectiùs tenent tunc mortem ciuilem æquiparari naturali, quando operatur omnes effectus quoad omnia, quos naturalis producerat, de quo vide Sebaſt. Medices *tract. de morte, à n.* 25. *ad* 28. *pag.* 154. *& ſequent.* Gallin. *de verborum ſignific. lib.* 5. *cap.* 20. *à n.* 3. Carol. Tap. *in authent. ingreſſi, C. de ſacroſanct. Eccleſ. verbo ſua, cap.* 17. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 531. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 5. *lit. M, concl.* 394. Farinac. *fragm. crimin. part.* 2. *lit. M, n.* 364. *cum ſeqq.* Caſtill. *controverſ. tom.* 5. *cap.* 12. *à princip.* Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.* 430. *à n.* 15. Rot. *deciſ.* 543. *part.* 8. *recentior.* Ceuall. *commun. contra commun. q.* 63. Bernard. Græv *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 14. *conſider.* 1. D. Barboſ. *in l.* 2. *part.* 1. *n.* 154. *ff. ſoluto matrim.* plures, quos refero *in tract. de appellatiua verborum vtriuſque iuris ſignific. appell.* 156. vbi multipliciter declaratur.

3 An; & quando validum ſit argumentum à morte ciuili ad naturalem, latè dixi *de locis communibus argument. iuris, loco* 74.

4 *Et à ſeculari conuerſatione recedere,* &c.] Notatur ad hoc, quod Religionem ingreſſus & profeſſus dicitur ciuiliter mortuus, vt per Peregr. *de iure fiſci lib.* 5. *cap.* 5. *n.* 12. Card. Tuſch. *d. lit. M, concl.* 392. *per tot.* D. Barboſ. *in rub. ff. ſoluto matr. part.* 2. *n.* 76. vbi rationem reddit, quia per obedientiam propriam mactat voluntatem, & illam à ſe tollit, & transfert in Deum, vel eius miniſtrum, & abrenuntiat ſeculo totaliter ſe Dei ſeruitio mancipando, & aſſumendo ſtatum perfectionis. Intellige quoad poſſeſſionem propriæ voluntatis, & bonorum temporalium, ſecus verò quoad perdenda naturalia, licèt ea contemnere debeat, ſecundùm Barthol. de Vecchis *in praxi obſeruanda in admittendis ad Religionis ſtatum nouit. diſput.* 13. *dub.* 9. *num.* 3. quem refero *d. loco* 74. *n.* 3.

5 *Sponſus quidem omnia, quæ arrharum nomine,* &c] Notatur ad hoc, quod ſi ſponſus, aut ſponſa ad Religionem tranſeant, eâque de cauſa matrimonium non celebretur, non amittunt arrham datam, neque tenentur duplicatam reſtituere quam acceperant, vt per Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 431. *n.* 1. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 36. *n.* 4. *& lib.* 6. *diſp.* 21. *n.* 4. Rebell. *de obligat. iuſtitia p.* 2. *lib.* 4. *q.* 8. *ſect.* 6. *n.* 35.

6 *Nam & maritis, & vxoribus,* &c.] Ex hoc text. videtur probari matrimonium copula conſummatum per ingreſſum Religionis ſolui, vt per Paul. Caſtr. *hic n.* 1. quod eſt contra veram & Catholicam doctrinam, de qua *in collect. ad cap. ex publico, de conuerſ. coniug.* & per Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 13. Nam text. *in præſenti,* & alius ſimilis *in auth. de ſanctiſſ. Epiſcop.* §. *ſponſalibus, collat.* 9. correcti ſunt per jus Canonicum, vt conſtat expreſsè *ex cap. ſunt quidam,* 27. *quæſt.* 1. & in materia matrimoniali jus ciuile cedit Canonico. Vel etiam poſſunt intelligi prædictæ leges ciuiles, vt matrimonium copulâ conſummatum per ingreſſum Religionis non ſoluatur quoad vinculum, ſed tantùm quoad torum, & mutuam cohabitationem, obſeruata diſtinctione *cap. cùm ſit, & cap. vxoratus, de conuerſ. coniug.* quo ſenſu prædictas leges ciuiles accipit Gloſſ. *in cap.* 2. *de conuerſ. coniug.* Panor. *conſ.* 1. *col. fin. lib.* 1. Sot. *in* 4. *diſtinct.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 4. *col.* 4. *verſ. ad primum,* quos refert D. Barboſ. *in rub. ff. ſoluto matrimonio, part.* 2. *n.* 73. *in fine, &* 74. *& in l.* 2. *in princ. part.* 1. *n.* 154. *eodem tit.* vbi ait quod magis communis intellectus huius text. eſt, vt reſtringatur ad terminos juris Canonici, ſcilicet quando conſummato matrimonio coniux ingreditur Religionem de conſenſu alterius, & vide Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib.* 28. *cap.* 10. *num.* 24. *in fine.*

7 *Vel ex pacto per caſum mortis exigere.*] Notatur ad hoc, quod ſi poſt matrimonium copula conſummatum mulier ingrediatur Religionem de conſenſu mariti, locus erit pacto lucrandæ dotis, ac ſi morte naturali fuiſſet ſolutum matrimonium, vt per Roman. *in l. ſi cùm dotem, in princip. n.* 15. *ff. ſoluta matrim.* D. Barboſ. *in d. l.* 2. *in princip. part.* 1. *n.* 154. vbi dicit hanc reſolutionem eſſe intelligendam ſano modo, ſcilicet quando conſummato matrimonio coniux ingreditur Religionem de conſenſu alterius; additque quod quatenus

tenus pertinet ad matrimonium, & vſum illius, eundem operatur effectum mors ciuilis procedens ab ingreſſu Religionis, quem oper. mors naturalis, cùm non poſſint inuicem cohabitare, nec conjungi, aut vti aliis matrimonij effectibus.

§. Hoc etiam cognitum.

8 Filius patre inuito, retento etiam ſucceſſionis jure, 9 monaſticæ vitæ ſe adiungere poteſt. Filius Monachus patri inteſtato decedenti ſuccedit, non obſtante monaſtica vita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad *l. 1. n. 1. ſup. ho. tit.* Vide ad hoc Gomeſium *tom. var. reſol. cap. 5.* Raynaldum Coſtum *lib. 2. indag. cap. 23.* Boërium *q. 44.* Lapum *alleg. 106.*

10 *Si quis in parentum poteſtate conſtitutus, &c.*] Nota quod filiusfamil. per monachatum exit à patria poteſtate, vt per Xuar. *l. 9. tit. 11. de los pleitos, n. 26. lib. 4. legum ſori,* Couar. *in cap. quia nos. n. 5 de teſtam.* Ant. Gom. *l. 48. Tauri, n. 7. in fine,* Nauarr. *commento 3. de Regul. n. 41.* Pinel. *in l. 1. n. 46. C. de bonis matern.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 140. verſ. tertium autem,* Caſt. *in cap. ſi pater, p. 1. verbo teſtatore mortuo, n. 11. de teſtam. lib. 6.* Sanchez *in precept. Decalog. tom. 2. lib. 5. cap. 7. num. 29.* meipſum *de iure Eccleſ. vniuerſo lib. 1. cap 42. num. 201.*

11 Hoc autem intelligitur in iis ſolùm, in quibus vtile eſſet ipſi filio liberari patria poteſtate, ſecus in iis, in quibus id eſſet in eius damnum: ita Xuar. Nau. & Couarr. *citatis locis,* Aſcan. *de patria poteſtate cap. vlt. num. 76.* Anton. Gomez *tom. 1. variar. cap. 9. n. 10. & 13.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 8. n. 75.* Gutier. *conſ. 28. num. 5. & in repet. §. ſui, num. 35. Inſtit. de hæred. qualit.* Bened. Pinel. *lib. 2. ſelect. cap. 19. n. 11.* Sanchez *dict. cap. 5. n. 30.* Ego ipſe *dicto n. 201.*

12 *Non liceat parentibus eoſdem, &c.*] Notatur ad hoc, quod filiusfam. patre inuito Religionem ingredi poteſt, & in illa etiam patre diſſentiente permanere, vt per Aſcan. Clement. *de patria poteſt. cap. 5. effectu 6. à num. 24. vſque ad n. 29.* Paul. Montan. *de tutel. & curis cap. 37. n. 56.*

13 *Propter hanc tantummodò cauſam, quaſi ingratum, &c.*] Notatur ad hoc, quod pater non poteſt filium exhæredare, eo quòd illo inuito fuerit ingreſſus monaſterium, vt per Xuar. *alleg. 15. n. 4. verſ. quintò.* Coſta *in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, p. 3. n. 195.* Vide *infrà ad gloſſ. verbo quaſi.*

14 *Ad ſucceſſionem vocentur.*] Ergo Monachus per profeſſionem non amittit jura ſuitatis & agnationis, ſed ſuccedit tanquam ſuus hæres, & tranſmittit ad monaſterium jura ſuitatis, ſicut tranſmitteret ad alios hæredes, vt per Tiraquell. *de retractu lign. §. 1. gloſſ. 4. n. 17. & in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos, n. 42.* Anton. Gomez *tom. 1. cap. 3. n. 20. ad fin. & cap. 9. n. 10.* Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo & vxorem nomine Adelaſiam, tit. de ſucceſſ. ab inteſt. n. 274.* Bonacoſ. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 33. num. 22. pag. 165.* Surd. *de aliment. tit. 7. quæſt. 1. n. 38.* D. Barboſ. *in l. ſi cùm dotem, in princ. n. 45. cum ſeqq. ff. ſoluto matrim. & in l. hæres abſens, §. vlt. n. 231. ff. de iudic.* Azor. *inſtitutionum moral. part. 2. lib. 2. cap. 12. quæſt. 4.* Molin. *de Iuſtit. tractat. 2. diſp. 179. ad obſeruandum,* Thom. Valaſc. *allegat. juris tom. 1. alleg. 29. n. 112.* Sanchez *in precept. Decalog. tom. 2. lib. 7. c. 12. n. 5. cum ſeqq.* vbi *n. 6.* intelligit in monaſterio habente bona in communi, quia eum in monaſterio iis carente, ac proinde incapaci ſuccedendi, reputetur profeſſus tanquam mortuus quoad omnia ſucceſſionis jura, non retinet jus ſuitatis, quales ſunt Fratres Minores, & ſimiles, qui non faciunt in ſucceſſione partem, nec inter hæredes numerantur, ex Surd. *de aliment. tit. 3. quæſt. 1. n. 44.* & ideo qui decedit cum filio de hoc Ordine, dicitur decedere ſine liberis, ex Bart. *in l. fin. num. 2. C. quomodo, & quibus quarta pars, lib. 10.* Viu. *tom. 2. commun. opin. tit. de inſtit. & ſubſtit. num. 158. pag. 82. n. 7.* dummodo Monachus ille viuat; nam vbi primùm ante delatam ſibi parentum hæreditatem obiit, ceſſat proſus jus monaſterij, quia cùm jus ſuccedendi non competat niſi poſt ejus obitum, cui ſuccedendum eſt, profeſſus nequit hoc jus in monaſterium transferre, ſed ſolam ſpem, quæ euaneſcit, vbi primùm profeſſus ille deſinit eſſe filius illius monaſterij, & *num. 9.* quod monaſterium in iis, quæ ſibi acquiruntur, vel in quæ ex Monachi perſona ſuccedit, illis actionibus agere poteſt, quæ profeſſo ante ingreſſum competebant, quippe in omnia eius jura ſuccedit, & *num. 10.* quod ſi pater filium Monachum non inſtituat, rumpi poteſt teſtamentum, tanquam filio præterito; & *num. 14.* quod poteſt contraria conſuetudine legitimè præſcripta derogari huic juri ſuccedendi in profeſſi bona, & ſic derogatum eſt apud Gallos, vt omnia profeſſi bona pertineant ad propinquiores conſanguineos, niſi ipſe aliter diſpoſuiſſet, de quo dixi *in collect. ad auth. ingreſſi, in princ. ſupr. de ſacroſanct. Eccleſ.*

Adiectas, quod ſtatutum excludens Monachos à ſucceſſione, eſt iniquum, & irritum, ac quodammodo contra libertatem Eccleſiaſticam, de quo vide Tiraquel. *de jure primog. q. 43. n. 12. & in tract. le mort, p. 2. decl. 15. n. 16.* Couar. *in cap. quamuis pactum, p. 3. §. 2. n. 4. verſ. illud ſanè,* Burſat. *conſ. 351. n. 69. lib. 2.* Hundid. *conſ. 11. n. 14. lib. 2.* Menoch. *conſ. 199. n. 22. & de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 85. n. 24.* Læl. Zech. *de Repub. Eccleſ. tit. de Regularib. cap. 3. n. 14. appel. 21.* Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom. 2. q. 77. art. 2.* Sanchez *d. lib. 7. cap. 12. n. 18.* Marta *de juriſd. part. 4. caſu 25. per tot.* 15

Poterit tamen majoratus inſtitutor Monachos, Moniales, & monaſteria à ſucceſſione in perpetuum excludere, quia eius intentio eſt poſteritati & familiæ ſuæ conſulere, non verò aliquem ab ingreſſu Religionis diuertere: quod ſi fortè eueniat, id enim contingit præter animum & mentem teſtatoris, qui ob cauſam ſic non diſpoſuit, videas Couar. *var. lib. 3. cap. 19. n. 11.* Pelaez *de maioratu part. 1. quæſt. 3. à n. 1.* Menoch. *de præſump. lib. 4. præſumpt. 83. n. 1. cum ſeqq.* Aluar. *de coniect. mente defuncti lib. 1. cap. 3. n. 3.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 12. n. 33. verſ. in tertio verò caſu,* Card. Mantic. *de conject. vltim. volunt. lib. 8. tit. 12. n. 19. & lib. 11. tit. 7. n. 4.* Molin. *de primogen. lib. 2. c. 12. n. 54. & cap. 10. à n. 81. & cap. 11. n. 16.* alter. Molin. Theolog. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 207. ad fin. in ſolut. ad 1. & tom. 3. diſp. 613. n. 12. & diſp. 623. n. 1. verſ. quando autem,* Gutier. *canon. 2. p. cap. 25. n. 5.* Floſca *ad Gam. deciſ. 6. concl. 6. verſ. niſi fundator contrarium velit, & var. lib. 1. q. 16. art. 2. n. 5. & 7.* Cabed. *Luſit. deciſ. 133. n. 6. p. 1.* Sanchez *de matrim. lib. 1. diſp. 34. n. 11.* Caſtill. *quotid. lib. 3. c. 12. n. 36. cum ſeqq.* 16

Si teſtator reliquit fideicommiſſum ad fauorem filiorum, ſi filij ſui ingreſſi monaſterium ſucceſſionis capax, monaſterium admittetur: ita per hunc textum reſoluunt Couar. *lib. 3. var. cap. 19. à n. 6.* Card. Mantic. *de conject. vltim. volunt. lib. 8. tit. 7. in fine,* Fuſar. *de ſubſtit. q. 313. à princ.* vbi *n. 2.* limitat quando teſtator fecit fideicommiſſum, vt bona conſeruarentur in agnatione. 17

Ad illud quod ſuprà diximus ex text. Monachos tanquam ſuos hæredes ſuccedere in omnem parentum ſubſtantiam, non obſtante monaſtica profeſſione, pro nunc addo jura hæc ſuitatis non competere Monacho, ſed monaſterio immediatè, in quod per profeſſionem tranſlata ſunt, & ſic nulla opus eſſe Monachi aditione ad hæreditatem acquirendam. Ita Couarr. *in c. 1. n. 21. de teſtament.* Vincent. de Franch. *Neapolit. deciſ. 40. num. 2.* Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ. 12. princ. n. 17. cum ſeqq.* Viu. *tom. 2. commun. opin. lib. 6. tit. 15. de inſtit. n. 172. pag. 83.* Gam. *deciſ. 308.* Menoch. *remed. 4. adipiſc.* 18

Digitized by Google

*adipiſc.n.*294. Carol.Tapia *in auth. ingreſſi, verbo ipſo ingreſſu, in princip.n.* 94. Fr. Emman. *quæſt. Regular. tom.*2.*q.*77.*art.*2. Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli,l.*6.*n.*17.latè Sanchez *in præcepta Decalog. tom.*2. *lib.*7.*c.*12. *à n.*35. vbi *num.*40. reſoluit integrum eſſe monaſterio adire hæreditatem Monacho delatam, quantumcumque Monachus ignoret, aut contradicat, aut repudiet, & *num.*42.tenet integrum eſſe Abbati repudiare hæreditatem Monacho delatam ipſo inuito, & *num.*43. firmant Monacho facto amente ante hæreditatis delationem, poſſe monaſterium eam delatam adire, & *num.*47.reſoluit mortuo monacho poſt delatam, nondum tamen aditam hæreditatem, eſſe integrum monaſterio illam adire, atque ita excludi ſubſtitutum, & alios hæredes.

19 Io gloſſ. *Quaſi ingratum*, ibi,*ſed quid ſi ante ingreſſum ingratitudinis cauſam commiſit*, &c.] Notatur ad hoc, quod per Religionis profeſſionem deletur ingratitudo præterita, cujus cauſa filius profitens exhæredari poterat, vt per Hippol. *ſing.*413.*n.*6. *& in rubr. de fideiuſſor.n.*116. Coour. *in cap. Raynutius, in princ. num.*20.*de teſtam.*Coſt.*in l.Gallus,§.& quid ſi tantum, p.*3.*n.*195.*cum ſeqq.* Tiraq. *de priuileg. piæ cauſæ, priuil.*30.Surd.*de aliment. tit.*7.*q.*1.*n.*30.*cum ſeqq.* Layrent.de Palatio *in tract. de ſtatuto excluſ. fœmin.n.*108. Molin.*de Iuſtit.tract.*2. *diſp.*176. *dub.vlt.* Fr.Emman. *quæſt. Regul. tom.*2.*q.*77.*art.*2. *&* *q.*78. *art.*11. *verſ. nec minus*,Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo pater, num.*13. Marta *de juriſdict. p.*4. *caſu* 26. *n.*18. *&* 19. Campan. *in diuerſ. juris Canon. rub.*12.*cap.*10. *n.*5. Saneh. *in præcepta Decalogi lib.*5. *cap.*5. *à n.*32. Duard. *in Bullam Cœnæ Domini lib.*2. *can.*15.*q.*17. *n.*7. Merlin. *de legitima lib.* 4. *tit.*1. *q.*7. *n.*5. meipſum *in tract.de jure Eccleſ. lib.*1. *c.*42.*n.*203.*&* 304.

§. Huius autem.

20 Bona monaſterio quæſita per ingreſſum non reuocantur, licèt ingreſſi ad ſecularem remeaverint vitam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *ſup. hoc tit.* Vide poſita *in collect. ad auth. ingreſſi, C. de ſacroſanct. Eccleſ.verſ.bona religioſi.*

§. Ita diſpoſitis.

21 Iudæus ſeruum Chriſtianum inuitum in ſeruitio
22 non detinet. Iudæi ſeruos à profeſſione Catholicæ
Fidei non impedient, & profeſſurus ſeruus Catholi-
23 cam Fidem miſſo Iudæi miniſterio liber fit. Item ſer-
vi Iudæorum per acceſſum ad Fidem Catholicam li-
bertatem nacti, poſtquam Iudæi domini ad Catholi-
cam profeſſionem acceſſerunt, non incidunt in priſti-
24 nam ſeruitutem. Denique privilegia piorum locorum
& religioſorum violantes, tam pecunia, quàm capitis
pœna affici poſſunt. Colligunt ea Ordin. Doctores
citati *ad l.* 1. *num.*1. *ſuprà hoc tit.*

25 *Repetita lege iubemus.*] Id eſt *in l. vnica, infr. ne Chriſtian.mancip.* Sicut docet Molin. *de Iuſtit. tract.*2. *diſp.*39.*verſ.quintus*, vbi ex hoc noſtro textu colligit, quod ſi Iudæus Chiſtianum mancipium poſſideat, mancipium illud manet liberum, & addit idem hodie dicendum de Mahometanis, qui tunc temporis nec paganorum, nec hæreticorum nomine comprehendebantur.

Ex quo infertur Chriſtiana mancipia eorum, qui in Tribunali S. Inquiſitionis de crimine hæreſeos, aut apoſtaſiæ à Fide damnantur, libera manere, ſicuti reſoluunt Alphonſ. à Caſtro *libr.*2. *de iuſta hæret. punit. cap.*7. Iacob. Simanch. *de cathol. inſtit. tit.*61. *à n.*8. Franciſc.Peña *ad* 3.*part.direct.Inquiſ.q.*119.*comm.*168. quos refert & ſequitur Molin. *d. tract.*2. *diſp.*50. *per tot.* vbi affirmat ita eſſe vſu receptum in Regno Caſtellæ.

In præſenti autem hoc amplius, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi Iudæus, vel paganus, vel hæreticus ſeruum jam Chriſtianum quocunque titulo poſſideat, eo ipſo ſeruus ille libertatem conſequitur, nullo perſoluto pretio: quod ſi poſſideat ſeruum nondum Chriſtianum, & ſeruus ille Baptiſmum ſuſcipere voluerit, eo ipſo quod Chriſtianus fuerit effectus, conſequitur ſimiliter libertatem, & eſto dominus poſtea fidem etiam ſuſcipiat, non propterea ſeruus ille amittit ſuam libertatem. Vide Rebell. *de obligat. inſtit. part.*1.*lib.*8. *quæſt.*13.*à n.*2.Molin.*d.tract.*2 *diſput.*39. *verſ.quartus eſt,& in verſ.quintus, in fine;* ſubdit ſupradicta locum non rarò habere in iis infidelibus Indiæ Orientalis, qui ditioni Chriſtianorum ſunt ſubjecti. 26

De Epiſcopali audientia, & diuerſis capitulis, quæ ad ius, curamque & reuerentiam pertinent Pontificalem.

T I T. IV.

NOn dixi, de Epiſcopali *iuriſdictione*, quoniam Epiſcopi non habent iuriſdictionem, ſed tantùm notionem, *l. Epiſcopale, infr. hoc tit.* Scripſerunt in hanc rubr. Salicet. Cyn. Caſtrenſ. Bald. Angel. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. item Cujac. Pac. & Vveſemb.

S V M M A R I V M.

1 *Epiſcopi quondam modum & quantitatem rerum juſto pretio emendarum & vendendarum ſtatuebant.*
2 *Reſpublica ſi annonæ inopia grauetur, cogi poſſunt habentes frumentum, & alias merces neceſſarias hominum alimentis, iuſto pretio à judice taxata vendere, etſi res venales non expoſuerint, nec publicè venditioni obtulerint, vt num.* 3. *amplia vt num.*4.
5 *Pretium juſtum & legitimum quod ſit, & num.*6.
7 *Eleemoſyna, eiuſque obligatio, virtus & effectus, rem ſſiue; & vtrùm quis compelli poſſit ad eleemoſynam, num.*8.
9 *Eleemoſynam in caſu neceſſitatis eſſe de præcepto.*
10 *De Hoſpitalitate quid ſit.*
11 *Annona victualia juſto pretio vendi facere, ne pauperes fame pereant, pertinet ad Epiſcopos.*

L. Negotiatores. 1.

Impp. V A L E N T I N. *&* V A L E N S AA. *ad Iulianum Comitem Orientis.*

EPiſcopi quondam modum, & quantitatem rerum juſto pretio emendarum & vendendarum ſtatuebant. Colligunt ea Ordin. Salicet. Bart. Alban. Cyn. Caſtrenſ. Bald. Angel. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. remiſſiuè Ximen. *in concord.* & Caſal. *in annot.* 1

Aduertit Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect.lib.*2. *cap.*172. hanc legem haud dubiè eſſe partem *l.*1. *C.de commerc.& mercat.* vt ex *l.*5.*C. Theodoſ. de luſtr. collat.* apparet. Itaque eas depravarunt, qui diuerſis Principibus eas adſcribunt, & diuerſis annis, diebuſque conductas volunt, 15. enim Kal. non Martias, ſed Maias, vtraque, ſeu eadem lex ſcripta fuit; nam 14. Kal. Martias defuncto Iouiniano, nondum declaratus Imperator

Digitized by Google

Imperator Valentinianus poſtridie hanc legem condere non potuit. Minus Valens eius auctor haberi potuit, qui Kal. Apriles à fratre Imperator eſt renunciatus. Et deinde declarat quid vtraque lex diſponat, adeò enim tam in Codice Theodoſiano, quam Iuſtiniani hæc jura ſunt corrupta, vt vix aliquis inde ſenſus elici poſſit.

2 *Ne modum mercandi videatur excedere.*] Notatur ad hoc, quod ob publicam vtilitatem & neceſſitatem ſi Reſpubl. annonæ inopia grauetur, cogi poſſunt habentes frumentum, & alias merces neceſſarias hominum alimentis juſto pretio à judice taxato vendere, etſi res venales non expoſuerint, nec publicè venditioni obtulerint, Ita Bart. *in præſenti*, Fabian. de Monte *de empt. & vend. q. 3. princ. n. 39. in 3. fallent.* Capel. Toloſ. *deciſ. 447.* Peguer. *deciſ. 88.* Couar. *li. 3. var. cap. 14. n. 3.* Ant. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. n. 52. verſ. ſecundus caſus eſt,* Perez *conſ. 2. col. antepen. verſ. iſte tamen tertius, tit. fin. lib. 1. Ordin.* Mex. *in tract. taxa panis, concl. 1. n. 64.* Matienz. *l. 6. gloſ. 2. n. 41. tit. 11. lib. 5. noua Recop. & l. 1. gloſ. 9. tit. 25.* Surd. *de aliment. tit. 1. quaſt. 77. num. 6. & tit. 8. q. 94. n. 4. & 5.* Franc. Viv. *deciſ. 28. num. 7. lib. 1.* Auendan. *de exequend. mand. cap. 19. n. 33.* Auiles *ad cap. 17. Prat. num. 9.* Azeued. *l. 1. num. 21. cum ſeqq. tit. 25. lib. 5. noua Recopilat.* Bobadil. *in ſua politic. lib. 3. cap. 3. num. 14. & c. 4. n. 66.* Jacob. Cancer. *variarum reſolut. p. 1. cap. 13. de empt. & vend. num. 77.* Cardin. Tuſch. *pract. concl. lit. V. concl. 59. num. 7. & 8.* Morl. *in emporio juris, p. 1. tit. 9. de contrahend. empt. quaſt. 1. n. 4. & 5.* Valaſc. *conſ. 22. num. 2.* Vincent. de Franch. *deciſ. 9.* Maſtril. *Sicilia deciſ. 17. n. 1.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 149. num. 40. & 41.* Joan. Bapt. Valent. *conſil. 18. n. 1. & 2.* Aluarez *de priuileg. pauper. p. 1. q. 24* vbi probat tempore penuriæ compelli poſſe diuites ad vendendum comeſtibilia.

3 Quod quidem procedit non ſolùm in victualibus, ſed etiam in mercibus ad veſtitum pertinentibus, quia hæc ſunt neceſſaria ad hominum vitam, Bald. *in præſenti, num. 3.* Strach. *de mercat. in 4. par. tit. mercat. in quibus caſibus poſſ. exerc. num. 51.* Auilea *ad cap. 17. Prat. verbo à razonables pretios, n. 5.* Petr. Caball. *reſol. crimin. cent. 1. caſu 9. n. 3 & 4.* Surd. *d. tit. 8. q. 48. n. 8.* Et habere locum non ſolùm in laicis, ſed etiam in Eccleſiis. Clericis, & aliis Eccleſiaſticis perſonis quacunque dignitate fulgentibus, probat *l. 1. tit. 25. l. 5. Recopil.* & reſoluunt Gregor. Lopez *l. 54. gloſſ. 1. tit. 6. part. 1.* Perez *l. 12. gloſſ. 1. ſuper verbo, pero ſi accedere ſer, tit. 2. lib. 1. Ordin.* Azeued. *d. l. 1. n. 19.* Mex. *d. concl. 3. num..* Vincent. de Franch. *d. deciſ. 9. n. 3.* Caualcan. *parte 2. deciſ. 37. n. 67. 68. & 69. & num. 76. & 77.* Gutier. *lib. 1. pract. quaſt. 13.* Menoch. *conſ. 137. à num. 9.* vbi de Epiſcopo, *& conſ. 1000. n. 22. cum multis ſeqq.* Bobadil. *d. lib. 3. cap. 3. n. 3.* Cabal. *d. caſu 9. n. 6. cum ſeqq.* Stephan. Gratian. *d. cap. 149. num. 43.* Ignat. del Villar. *in ſylua reſponſor. lib. 1. reſp. 3. p. 3. n. 14. cum ſeqq.* vbi multipliciter ampliat, & limitat, Maſtrill. *d. deciſ. 17. num. 23. & 35.* Aluarez *dicta quaſt. 24. num. 5.*

4 Solet etiam allegari hic text. ad hoc, quod ſi qui res proprias ad victum, & veſtitum hominum pertinentes venditioni expoſuit, etiam ceſſante inopia, poteſt cogi ad earum venditionem; nam æquum eſt & Reipubl. conueniens, quod publicus venditor cogatur vendere res juſto pretio à judice taxato: per Couar. *lib. 3. variar. cap. 14. num. 1.* Auiles *dict. cap. 17. gloſſ. à razonables pretios, num. 1.* Perez *l. 2. verſ. tertius caſus, pag. 434. tit. 13 lib. 2. Ordin.* Morl. *d. tit. 9. q. 1. n. 13.* Surd. *conſ. 205. n. 6.* vbi etiam quod dominus poſtquam res expoſuit venditioni, non poteſt pœnitere, & eas à vendendo retrahere, & *num. 27. & 28.* intelligit procedere quando res venditioni expoſita eſſet de his, quæ ſpectant ad victum, & ſuſtentationem hominum, ſecus verò ſi de his non eſſet, niſi juſta cauſa adeſſet mutandi propoſitum, quia tunc etiamſi res expoſita venditioni ſpectaret ad victum, adhuc poſſet pœnitere; juſta enim cauſa reputatur ſi velit rem pro ſuo vſu retinere, de quo etiam Gratian. *dicto cap. 149. num. 28.* Quotieſcumque enim lex permittit rem ob publicam vtilitatem, vel neceſſitatem auferri, hoc intelligi debet juſto pretio ſoluto, & non aliter, *l. Hiſpan. 2. tit. 1. part. 2. l. 31. tit. 24. part. 3.* Pinel. *in l. 2. C. de reſcind. vend. part. 1. rub. cap. 2. à n. 14.* Salzed. *ad Bernard. reg. 109. verſ. tertiò amplia,* Mieres *de maioratu, p. 4. q. 1. num. 116.* Menoch. *conſ. 137. n. 1. cum ſeqq.*

Iuſtum & legitimum pretium eſt quod à Principe, lege, Republica, vel à iudice taxatur, ſecundum Pinel. *in l. 2. C. de reſcind. vend. part. 3. cap. fin. n. 45.* Couar. *lib. 2. var. cap. 2. n. 5 verſ. vel ita accipiendum eſt,* Perez *l. 2. verſ. prior pars, tit. 13. lib. 2. Ordin.* Matienz. *l. 1. gloſ. 2. n. 9. tit. 11. lib. 5. noua Recopil.* Gemin. *commento 1. de vſuris, §. 8. n. 169. & com. 2. §. 5. n. 119.* Maſcard *de probat. concl. 443. n. 10. & concl. 641. in fin. & concl. 1396. aliàs 1403. n. 39.* Auendan. *de cenſib. c. 27. & 28.* Felician. *in ſimili tract. lib. 1. c. 3. n. 15. verſ. quarto poteſt, & lib. 2. c. 1. n. 1. & n. 12. verſ. legitimum vero,* Cabed. *Luſit. deciſ. 92. p. 2.* Jacob. de Graffiis *tom. 1. conſil. tit. de empt. lib. 3. conſ. vnico, n. 4.* Valaſc. *conſ. 43. n. 12.* Morl. *in emporio juris, p. 1. tit. 5. de contrah. empt. q. 6. n. 4.* Gaſp. Rodetic. *de annuis redditibus lib. 1. q. 115. in fine,* Molin. *de juſtit. tract. 2. diſp. 347 per tot.* Sigiſm. Scacc. *de commerc. & camb. §. 1. quaſt. 7. part. 2. ampl. 10 n. 65. in fine,* Valer. Reginald *in praxi fori pœnitent. tom. 2. lib. 25. n. 288.* 5

Prout etiam juſtum rei pretium cenſetur illud pro quo vendi poteſt in foro, per ea quæ tradunt Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloſ. 18. n. 1.* Couar. *d. c. 3. n. 4. in fine.* Pinel. *d. p. 3. c. fin. n. 17.* Gemin. *d. commento 1. §. 8. n. 167.* Menoch. *conſ. 137. n. 4.* Mex. *in tract. taxa panis, concl. 4. n. 26.* Perez *l. 2. tit. 13. lib. 2 Ordin. pag. 429.* Maſcard. *de probat. concl. 1403. n. 35.* Mich. Salon. *in 2. 2. D. Thomæ, tom. 2. quaſt. 77. art. 1. controu. 3.* Donel. *ad l. 2. num 3. C. de reſcind. vendit. pag. 322.* Mol. *d. q. 6. n. 4.* Maſtrill. *Sicilia deciſ. 17. n. 16.* Iacob. de Graffiis *d. conſ. vnico, n. 2. & 3.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 10. n. 8.* 6

Quibus verus cultus eſt adiuuare pauperes. De eleemoſyna, eiuſque obligatione, virtute, & effectibus, vide Doctores per me citatos *ad c. placet, diſtinct. 86.* quibus addo Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 6. princ. n. 1.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 90.* Azor. *inſt. moral. p. 1 lib. 12. cap. 7.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 4. n. 237. cum ſeqq.* 7

Vtrùm autem poſſit aliquis compelli ad eleemoſynam, vide Cou. *li. 3. var. cap. 14 n. 5.* Tiraq. *de nobilit. cap. 29. n. 46. & de pœnis temper. cauſa 44. n. 10.* Mex. *in tract. taxa panis, concl. 1. n. 5.* Surd. *de aliment. tit. 3. q. 3. n. 27.* Azor. *d. lib. 12. c. 13. q. 3.* Valer. Reginald. *d. lib. 4. n. 237. cum ſeqq* Mart. *de juriſd. part. 4 caſu 163. n. 13.* vbi quod eleemoſyna in caſu neceſſitatis eſt de præcepto. Quid ad hoſpitalitatem, vide Tiraq. *d. cauſa 41. n. 10.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 6. princ. n. 8.* Corduba de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. & ſi impubes, n. 37.* Menoch. *de arbitr. caſu 182. n. 43.* 8

Prouideant Epiſcopi.] Ad eos enim pertinet annonæ victualia iuſto pretio vendi facere, ne pauperes fame pereant, Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 4. tit. 4. num. 12. & tit. 20. d. num. 13. cum ſeqq.* Mart. *de juriſd. part. 4. caſu 1. num. 50.* & compellere ſubditos ad eleemoſynam, Tiraquel. *de pia cauſa, priuil. 149.* Cou. *lib. 3. variarum, cap. 14. num. 5.* Fr. Gabr. del Toro *in libro quem inſcripſit, Theſauro de la miſericordia, cap. 50.* 9

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Appellans ante ſententiam fruſtrandi iudicij cauſa, mulctandus; & Clerici mulcta non infertur fiſco, ſed diſtribuitur inter pauperes.*
2 *Appellare non licet ante ſententiam definitiuam.*
3 *Commiſſio extorta ante ſententiam grauaminis nulla eſt.*
4 *Pœna temerè appellantium, & quomodo puniantur, remiſſiuè.*
5 *Appellatio friuola qua, remiſſiuè, & n.6.*
7 *Appellare non poteſt qui non eſt grauatus.*
8 *Libra quando vt pondus auri, vel argenti inducitur, erit referenda in tot argenteos denarios, vel aureos numos, quot Romana lege, Regia, vel prouinciali duodecim vnciis auri, vel argenti percutiuntur.*
9 *Lex prohibita cùm imponit pœnam extrinſecam, ſi fiat contra prohibitionem, an cenſeatur actum contra prohibitionem annullare, remiſſiuè.*

L. Si Clericus ante. II.

Iidem AA. *ad Claudium* P. P.

1 APpellans ante ſententiam, fruſtrandi iudicij cauſa, mulctandus, & Clerici mulcta non infertur fiſco, ſed diſtribuitur inter pauperes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. p. 1. ſup. hoc tit.* Vide Cuiac. *lib. obſ. 12. c. 6.*

2 *Ante definitiuam ſententiam*, &c.] Notatur ad hoc, quod ante ſententiam definitiuam appellare non licet,
3 vt per *l. Hiſpan. 13. tit. 23. part. 3. vbi gloſ.* 1. Vnde commiſſio extorta ante ſententiam grauaminis eſt nulla, vt cenſuit Rot. *in Romana pœnitiaria de Ruſpolis*, 10. *Maij.* 1589. coram Card. Platto, impreſſa per Marcheſao. *p. 3. §. 2. pag. 43.* ibi: Prima cauſa non placuit Dominis, quia cùm commiſſio, cuius vigore inhibitio emanauit, fuerit extorta anteaquam per Auditorem Cameræ fuiſſet grauamen diffinitiuè illatum, clarum eſt eam fuiſſe nullam & nullam tribuiſſe juriſdictionem, *l. fin. de vſucap.* gloſſ. *in cap. 2. de appell.* Ægid. dec. 500. Rot. *deciſ. 2. de except. in nouis*, & propterea hujuſmodi inhibitio non cauſat attentata, Rot. *deciſ. 75. de appell. in antiq.* Felin. *in cap. ex tenore, n. 2. de reſcript. & deciſ.* 239. & licèt regulariter ſoleat dici inhibitionem Rotalem, ſiue juſtam, ſiue injuſtam eſſe timendam, attamen in caſu iſto de ſtylo Rotæ licitè inhibitio ſperni poteſt. Hactenus Rota. Et quod commiſſio appellationis expedita ante appellationem interpoſitam non tribuit juriſdictionem, tradit Lancel. *de attent. p. 2. cap. 20. limit. 22. n. 1.* quem refert & ſequitur Rot. *deciſ. 789. n. 1. part. 1. recentiſ.* aliàs *tom. 1. in in poſthumis Farin.* vbi *n* 4. id limitatur exiſtente clauſula, *quam, & quas*, &c. quæ comprehendit cauſam appellationis, & etiam alias cauſas mouendas. & futuras circa idem negotium, ita vt impetrans poſſit ſpecificare cauſas, quas vult: & ego vidi in tribunali Nunciaturæ Hiſpaniarum hanc deciſionem allegari ad ſuſtinendam commiſſionem impetratam tempore, quo adhuc non fuerat lata ſententia, nec interpoſita appellatio ab aliquo grauamine: propter quod non ſemel dubitaui, an illa clauſula vim & effectum prædictum haberet, eo quòd cùm ſit acceſſoria ad grauamen narratum, de quo tunc temporis non conſtabat, neceſſe eſt vt dicamus, eo non exiſtente vti principali, dictam clauſulam velut acceſſoriam annullari, juxta ea quæ reſolui *in praxi exigendi penſiones, q. 1. ex n. 30.* omnes enim clauſulæ appoſitæ in conceſſione ſubreptitia, ſunt quoque ſubreptitiæ, & nullum producunt effectum, Dec. *reſp. 23. n. 47. vol. 1.* Rainoſo *obſerv. 45. n. 30.*

De pœna temerè appellantium, & quomodo puniantur, vide Marant. *de ordin. iudic. p. 6. tit. de appellat.* 4
n. 335. Roland. *conſ. 72. n. 16. lib. 3.* Menoch. *de arbitr.* 5
caſu 441. Et quæ dicatur appellatio friuola, tradit Scacc. *de appellat. q. 2. n. 48.* vbi aſſerit appellationem 6
friuolam dici illam, quæ interponitur ſine legitima cauſa, vt quando quis non grauatus appellat, & *q. 5. à* 7
n. 94. cum ſeqq. reſoluit quod is, qui non eſt grauatus, non poteſt appellare.

Quinquaginta librarum argenti.] Nota Couar. *in* 8
tract. veterum collatio numiſmatum, c. 3. §. 4. n. 1. quod quando libra, vt pondus auri, vel argenti inducitur, erit referenda in tot argenteos denarios, vel aureos numos, quot Romana lege, Regia, vel prouinciali duodecim vnciis auri, vel argenti percutiuntur. Argenti etiam libra quælibet duodecim vnciarum æſtimatur nonaginta ſex numis argenteis Regalibus juſtiſſimi ponderis, nempè drachmalibus, aut centum ex his, qui publica & Regia percuſſi auctoritate in commutationibus expenduntur. Adde Caluin. *in ſuo Lexic. jurid. verbo Libra argenti*, vbi ait quinque ſolidos illam conſtituere.

Cogatur expendere.] Allegat Tiraquel. *de nobil.* 9
cap. 37. n. 78. ad illam quæſt. Vtrùm cùm lex prohibitiua imponit pœnam extrinſecam, ſi fiat contra prohibitionem, cenſeatur actum contra prohibitionem annullare, de qua vide poſita *in collect. ad l. non dubium, inf. de legibus.*

In gloſſ. 1. ibi, *quia cui plus committitur, ab eo plus exigitur.* Refert Bobadil. *in ſua politica, lib. 5. cap. 1. n. 78. in gloſſ. lit. E.*

SVMMARIVM.

1 *Carcerati circa Paſchatis feſtum relaxandi, etiam quod agatur de pœna corporali, niſi crimen grauiſſimum ſit, vt n. 7. & an iſto caſu liberi dimittantur, an verò cum fideiuſſore vt reuertantur, oſtenditur, num. 8.*
2 *Feſtorum, & feriarum intuitu turbantes quietem, & gaudia atque lætitiam ex feriis habere ſperantes, non fruuntur relaxatione ob ferias indulta.*
3 *Priuilegiis & fauore indigni ſunt malefici.*
4 *Sacrilegi, adulteri, ſtupratores, inceſtum committentes, raptores, & ſepulchrorum violatores feriarum quiete ſunt indigni.*
5 *Feriarum fauore impunitatis ſpe non gaudeant venefici, adulteri, parricidæ, rei maieſtatis; ſed promeritas patiantur pœnas.*
6 *Criminum remiſſio non frequentanda, ſed ſemel remiſſa, pernicioſè iterata vindictam publicam prouocat.*
9 *Pœna ſacrilegij eſt capitalis, eo quòd hoc inter capitalia delicta numeratur.*
10 *Malefici nullis gaudent priuilegiis, omnique fauore ſunt indigni.*
11 *Tortura ad inueſtigationem enormium delictorum adhiberi poteſt etiam diebus paſchalibus.*
12 *Delicti reiteratio gratiam impedit.*
13 *Venia Principis impetrata, non facta mentione de iterato crimine, nulla eſt.*

L. Nemo deinceps. III.

Imppp. VALENT. THEOD. *&* ARCAD. AAA. *Neotherio* P. P.

CArcerati circa Paſchatis feſtum relaxandi, *in princ.* 1
Feſtorum, & feriarum intuitu turbantes quie- 2
tem, & gaudia atque lætitiam ex feriis habere ſperantes, non fruuntur relaxione ob ferias indulta. Item pri- 3
vilegiis & fauore malefici indigni ſunt, *in verſ. ſed ab*

4 *bis.* Sacrilegi, adulteri, ſcortatores, inceſtum committentes, raptores, & ſepulchrorum violatores, feriarum quiete ſunt indigni, nec relaxandi feriarum fauore, *in*
5 *verſ. quis enim.* Feriarum fauore impunitatis ſpe non gaudeant venefici, adulteri, parricidæ, rei majeſtatis, ſed promeritas patiantur pœnas, *in verſ. patiantur.*
6 Criminum remiſſio non frequentanda, ſed ſemel remiſſa pernicioſè iterata vindictam publicam prouocat; *in §. his ergo.* Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.*

7 *Vbi primum dies paſchalis extiterit*, &c.] Notatur ad hoc, quod in die Paſchatis relaxantur carcerati, etiam quod agatur de pœna corporali, niſi crimen grauiſſimum ſit, vt per Jaſ. *in §. bona fidei 28. n. 38. Inſtit. de action.* Azeued. *l. 1. num. 51. cum ſeqq. tit. lib. 8. nouæ Recop.* Paſlad. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin p. 5. §. 6. num. 8.* optimè Bobadil. *in ſua politica, lib. 3. cap. 15. num. 107.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 44. num. 12.* Farin. *in praxi crimin. part. 1. quæſt. 33. n. 77.*

8 Sed an iſto caſu carcerati liberi dimittantur, an verò cum fidejuſſore reuertantur, non bene conſtat; nam Boſſ. *in tit. de carc. fideiuſſ. commit. n. 27.* & Clar. *in §. fin. q. 46. verſ. ſolent etiam,* quos refert & ſequitur Menoch. *de arbitr. caſu 303, num. 38.* reſoluunt illo tempore relaxari carceratos ſub fideiuſſione; & addit Farin. *d. n. 77.* Romæ ſeruari, quod omnes detenti pro cauſa ciuili in iis diebus laxentur cum cautione ſub pœna debiti de ſe repræſentando in iiſdem carceribus poſt feſta, à quindecim ſcutis ſuprà: à quindecim verò ſcutis infrà, facta obligatione per eos, & interim nec etiam poſſunt exequi alia mandata contra debitores: detenti verò pro cauſa criminali, ſi delictum non eſt atrox, vel ſi indicia non ſunt grauia, relaxantur ſub fidejuſſore de ſe repræſentando poſt eadem feſta, vel de habenda domo pro carcere, aut aliàs arbitrio Dominorum viſitatorum carcerum, qui iis temporibus omnia prudenter inſpiciunt, & piiſſimè agunt.

9 *Quis enim ſacrilego,* &c.] Ex hoc text. colligit Boër. *dec. 254. n. 5.* quod pœna ſacrilegij eſt capitalis, eo quod hoc inter capitalia delicta numeratur.

10 *Nullam accipiat*, &c.] Notatur ad hoc, quod malefici nullis gaudent priuilegiis, omnique fauore ſunt indigni, vt per Horat. Luc. *de priuileg. ſchol. priuil. 64. fol. 370.*

11 *Patiatur tormenta*, &c.] Notatur ad hoc, quod in diebus etiam paſchalibus poteſt adhiberi tortura ad inveſtigationem enormium delictorum, vt per Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 49. n. 27,* vbi hunc text. appellat omnium Codicis elegantiſſimum.

12 *Quod fecit, ſemper expectet.*] Vide Chaſſan. *in conſuet. Burg. rubr. 1. §. en droict, n. 1.* Hippol. *ſing. 270. & 454.*

13 *Vt remiſſionem veniæ crimina niſi ſemel commiſſa non habeant.*] De hoc vide Palat. *in repet. cap. per veſtras, notab. 4. in princ. num. 11. pag. 216.* Clar. *in § fin. q. 59. num. 9.* Bald. *in l. tranſigere, num. 69. cum ſeqq. C. de tranſact.* Nau. *conſ. 1. n. 53. de conſtit.* Menoch. *de arbitr. caſu 203 num. 32.* Vincent. de Franch. *deciſ. 230. n. 3. & 6.* Perez *leg. 2. tit. 11. lib. 1. Ordinam. pag. 176.* Gutier. *canon. lib. 2. cap. 15.* Cald. Pereira *in leg. ſi curatorem, verbo vel aduerſarij dolo, num. 51.* Sanchez *de matrim. lib. 8. diſp. 12. num. 2.* Quia reiteratio delicti impedit gratiam. Boër. *deciſ. 217. num. 22.* Couar. *var. lib. 2. cap. 10. num. 2. in fin.* Azeued. *leg. 2. num. 13. & 16. tit. 25. lib. 8. noua Recop.* Carol. de Graſſis *de except. exc. 14. n. 47.* Muta *ſuper conſuet. Panorm. cap. 9. n. 35.*

14 Et venia principis impetrata non facta mentione de iterato crimine, nulla eſt, de quo Tiraq. *loco proximè citato.* Padil. *in d. l. tranſigere, num. 63.* Sebaſt. Medices *de regulis, iuris reg. 3. num. 54.* Plaz. *in epitome delict. 18. n. 4.* Joan. Arn. *ſing. 11.* Joan. Anton. Trigoſ. *ſing. 34.* Joan. Vincent. de Anna *ſing. 239.* Vincent. de Franch. *deciſ. 330. num. 3.* Maſcard. *de probat. concl. 828. num. 8.* Mandel. *conſ. 725. vol. 4.* Carol. de Graſſis *d. except. 14. à num. 51.* Caned. *ad Decretal. collect. 44. num. 4.* Farin. *in praxi crimin. q. 6. num. 49.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 7. lit. S. concl. 730.* Nicol. Natt. *de benefic. part. 8. cap. 3. n. 28.* Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 3. num. 60. & cap. 13. num. 38. verſ. item adde*, vbi tenet quod ſi delictum ſit qualificatum, putà factum proditoriè, vel cum igne, vel ſagitta, remiſſio generalis, vel particularis non prodeſt delinquenti, niſi expreſſa mentio fiat de illa qualitate, latè Gate. Maſtril. *de indulgent. general. cap. 28. per tot.*

L. Tr[illegible]tantummodo. IV.

Imperator.

TRes Prætores in vrbe Conſtantinopolitana ſingulis annis ad diſceptationem, & retractationem cauſarum olim conſtituti fuerunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc eod. tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Mimæ habitum Monialium non induent impunè.*
2 *Meretrices veſtibus honeſtarum non ſe ornent.*
3 *Mimæ quæ ſint.*
4 *Meretrices publicæ quæ.*
5 *Meretrices an cogi poſſint habitum portare diſtinctum, aut aliud ſignum, oſtenditur.*
6 *Mulierem viri veſte, aut virum fœminea, deambulare prohibetur.*
7 *Mimi & hiſtriones veſte religioſa vtentes ad vituperioſa, peccant mortaliter.*

L. Mimæ. V.

Imppp. THEOD. ARC. & HONOR. AAA.
Rufino P. P.

MImæ habitum Monialium non induent impunè: & meretrices veſtibus honeſtarum non ſe ornent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. ſup. hoc tit.* 1 2

Mimæ.] Latinæ effictrix dicitur, quæ vel intra, vel extra ſcenam geſticulationes exercet, imitatur dicta, factaque ac mores hominum, ac naturas cum laſcivia, vt per Caluin. *in ſuo Lexic. iurid. verbo Mimi*, eleganter, vt ſolet, D. Laurentius Ramirez de Prado, vir in omni ſcientiarum genere apprimè verſatus, *ad Martial. lib. 1. epig. 42.* 3

Quæ ludibrio corporis ſui quæſtum faciunt.] Quæ autem ſint publicæ meretrices, vide Matheſil. *de ſucceſſion. ab inteſt. memb. 2. art. 1. num. 3.* Ioan. Bapt. *in l. ſi qua illuſtris, num. 70. C. ad Orfician.* Couar. *de ſponſal. p. 2. c. 8. §. 11. n. 5. verſ. meretrix autem,* Petr. Caball. *reſol. crimin. caſu 123. n. 6. cum ſeqq.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 135. n. 8.* vbi reſoluit quod meretrix illa dicitur, quæ paſſim, & palam omnibus patet, & cuius turpitudo eſt publicè venalis, ſive in lupanari, ſiue in alio loco, ſiue cum quæſtu, vel ſine quæſtu, pudori ſuo non parcens palàm ſe proſtituat, de quo latè Bened. Ægid. *in tract. de iure & priuileg. honeſtat. art. 9. de meretrice, à princip.* 4

Habitum earum virginum, &c.] Notatur ad hoc, quod poſſunt cogi meretrices portare habitum aliquem diſtinctum, aut aliud ſignum, vt per Bald. *in præſenti,* Bermon. *de publicis concubin. rub. de ſtupro, n. 32.* Petr. Gregor. *ſintag. iuris lib. 10. cap. 2. n. 38.* Menoch. *de arbitr. caſu 335. n. 18.* Sed meritò ab horum opinione diſſentit Bened. Ægid. *d. art. 9. de meretrice, num. 15.* 5

tenens

Digitized by Google

tenens de jure non probari, vt cogi poſſint meretrices certum aliquod ſignum portare, quo ab honeſtis mulieribus diſcernantur; additque hanc legem, ex qua Bald. & cæteri poſt illum citati contrarium annotarunt, illud probare; planè enim loqui ait in mimis, & meretricibus portantibus habitum virginum Deo dedicatarum, quo illis vti prohibetur ibi; non tamen jubetur, vt certum aliquem ferant habitum, quo ab aliis honeſtis mulieribus diſcernantur, quinimò prohibito illo, qui peculiaris eſt virginum, quæ Deo dedicatæ ſunt, alij omnes permiſſi cenſentur, juxta reg. *l.cùm Prætor, in princ. ff. de iudic.*

6 Notatur etiam ad hoc, quod prohibitum eſt mulierem viri veſte, aut virum fœminea deambulare, vt per *l.Hiſpan.36. tit.6. part.1.* Tiraquell. *in leg.3. connub. gloſ.1. part.3. n.58.* Bobadil. *in ſua politica, lib.1. cap.13.n.24.*

7 Vnde colligit Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.2.q.77. art.7.* quod mimi & hiſtriones veſte religioſa vtentes ad vituperiqſa, peccant mortaliter.

SVMMARIVM.

1 *Archigerontes, Diæcetaſque ergaſtotanorum nonniſi Chriſtianos dirigi præcipitur.*
2 *Archigerontes, & diæceta, qui, & num.3.*
4 *Iudex poſt ſententiam diffinitiuam latam contra reum, debet ei mittere Sacerdotem, vel Religioſum, vt confiteatur peccata ſua, & dare ſibi aliquod tempus, vt poſſit prouidere ea, quæ ad conſcientiam & animam ſuam faciunt.*

L. Archigerontes. VI.

Impp. Arcad. *&* Honor. AA. *Gennadio P. P. Auguſtali.*

1 ARchigerontes, Diœcetaſque ergaſiotanorum non niſi Chriſtianos dirigi præcipitur in hoc text. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc titulo.*

2 Qui fuerint, non benè conſtat inter ſcribentes; quidam enim, ex quorum numero eſt Accurſius, Archipresbyteros, aut Epiſcopos, vel minores Sacerdotes interpretantor, qui damnatorum in metalla confitentium peccata audiebant: quod quàm erroneum ſit, nemo eſt qui non intelligat; neque enim auditum eſt, Archigerontes, Præſules, aut Sacerdotes appellari. Alij de iis, qui menſam Principis, aut alia negotia procurant, intelligi opinantur; ſed nullibi (quod ſciam) hi Archigerontes vocantur, qui Latinè ſenum principes interpretantur. Vide Alciat. *lib.3. diſpunct. cap.18.* Cojac. *lib.23. obſeruat.3.* Caluin. *in Lex. iurid. verba Archigerontes*, vbi ait leuiſſima mutatione adhibita locum ſic corrigendum. *Archigerontes, & diæceta ergaſticorum non niſi Chriſtiani*, &c.

3 Verùm Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.2. cap.173.* tenet veriſimilius intelligi ſenes, qui Gynæciis præerant, vbi veſtes Principis, & lintea texebant, de quibus *in tit. de murilegulis, gynæciariis, lib.11.* His enim ob ſeruandam mulierum pudicitiam præficiebantur ſenes, Archigerontes vocati, & diœcetæ, id eſt, adminiſtratores, ſcilicet purpuræ, lanæ, lini, & hujuſmodi rerum, quas in cubiculis fœminæ operabantur, quarum erant præfecti illi, qui Archigerontes nominabantur, quos lex iſta præcepit vt Chriſtiani eſſent, & idem de diœcetis, qui eas res tractabant.

4 Allegari ſolet hic text. ad hoc, quod iudex poſt ſententiam diffinitiuam latam contra reum, debet ei mittere Sacerdotem, vel Religioſum, vt confiteatur peccata ſua, & dare ſibi aliquod tempus, vel ſpatium, vt poſſit prouidere ea, quæ ad conſcientiam, & animam ſuam faciunt, vt per Bald. Paul. de Caſtro, & communiter Doctores *in præſenti.* Ant. Gom. *tom.3. var. cap. vlt. n.6.* Clar. *in §. fin. q.97. n.4.*

SVMMARIVM.

1 *Damnatos ad ſupplicium nemo eripiet è manibus & vinculis executorum, ſub pœna 30. auri marcarum.*
2 *Monachi captiuos liberantes, ſi per ordinarios Epiſcopos non puniuntur, Epiſcopi de culpa tenentur.*
3 *Monachi pro condemnatis ad mortem ſi tempora ſuffragantur, appellationem interponere poſſunt.*
4 *Addicti, de vltimo ſupplicio damnatis.*
5 *Clericos in his, quæ concernunt vtilitatem publicam, comprehendi.*
6 *Synodita qui ſint.*
7 *Iudici, aut eius executoribus reſiſtere minimè licitum. Limita quando judex procederet juris ordine non ſeruato, n.8. aut quando judex voluiſſet exequi ſententiam nullam, n.9. aut quando officiales, & executores excederent modum ſuæ executionis, num.10. vel quando judex de facto vellet ſuam exequi ſententiam, n.11.*
12 *Captum eripiens è manibus familiæ, qui jam confeſſus, conuictus, aut condemnatus eſt, vel ducitur ad ſupplicium, puniri debet, & tenetur crimine læſæ majeſtatis, niſi eximat de manibus familiæ eum, qui iniuſtè, & indebitè captus eſt, & multò magis ſi iniuſtè damnatus ducitur ad ſupplicium; tunc enim eximens nulla pœna tenetur.*
13 *Primates qui ſint.*
14 *Appellatio interponenda pro reo condemnato poteſt fieri per Procuratorem. Imò pro criminaliter condemnato in cauſa criminali non ſolùm admittitur Procurator, ſed etiam vnuſquiſque extraneus, n.15. Amplia etiam, vt non ſolùm laicus, ſed etiam Clericus poſſit pro condemnato capitaliter appellare, n.16.*

L. Addictos. VII.

Iidem AA. *Rufino P. P.*

DAmnatos ad ſupplicium nemo eripiet è manibus & vinculis executorum ſub pœna triginta auri marcarum, *in princip.* Monachi captiuos liberantes ſi per ordinarios Epiſcopos non puniuntur, Epiſcopi de culpa tenentur, *in verſ. Ad Epiſcoporum.* Monachi pro condemnatis ad mortem, ſi tempora ſuffragantur, appellationem interponere poſſunt, *in verſ. quibus.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* Vide ad hoc Ægid. Boſſium *tit. de capſura, n.15.* 1 2 3

4 *Addictos.*] Dicuntur vltimo ſupplicio damnati, ſecundùm Caluin. *in ſuo Lexic. iuridic. verbo Addicti,* Cott. *in memorab. verba Addictio.* Et particula illa *addictos*, intelligitur de addictione, quæ fit per ſententiam condemnantem, non verò per executionem facti, non obſtantibus nonnullis verbis huius l. quæ facti executionem denotare videntur, ibi, *ſed & reos ad locum pœnæ*, &c. quia reſponderi oportet, verba vltima huius l. ibi, *ſi tempora ſuffragantur*, eſſe referenda ad principium legis, in quo agitur de condemnatione per ſententiam, non verò referenda eſſe ad ampliationem, quia conſtat ex principiis juris, tempora non ſuffragari, vt appellatio interponi poſſit poſtquam ſententia in rem judicatam tranſiuit, qualis eſt illa, per quam fit executio actualis, & reus deducitur ad locum pœnæ.

Nulli clericorum, &c.] Allegat Perez *tit.2. in princ.* 5

cap. lib. 8. Ordinam. pag. 33. ad hoc quod in bis, quæ
concernunt vtilitatem publicam, comprehenduntur
Clerici.

6 *Etiam quos ſynoditas vocant.*] Synoditas exiſtimat
Accurſ. eſſe Prælatos qui Synodo, & Congregationi
præſunt ſed vocabulum huiuſmodi in hoc ſenſu nul-
libi reperiri exiſtimat Guid. Pancirol. *in theſauro var.
lect. lib. 2. cap. 174.* vbi cenſet ſynoditas eſſe Clericos
ſimul canentes.

7 *Per vim atque vſurpationem vindicare.*] Notatur ad
hoc, quod judici, aut eius executoribus reſiſtere mini-
mè licet, vt per Socin. *reg. 442.* Bernard. *reg. 382. in
princip.* Duen. *reg. 193. in 4. limit.* Plaza *in epitom. de-
lict. cap. 28. poſt n. 9.* Gratian. *reg. 406.* Farinac. *in praxi*
8 *crimin. quæſt. 32. n. 86. cum multis ſeqq.* vbi *n. 88.* limi-
tat quando judex ipſe, vel eius officiales & executores
9 iniuſtè agunt, vel exequuntur, vel ageretur de damno
10 irreparabili, & *n. 97.* limitat etiam quando iudex pro-
cederet iuris ordine non ſeruato, & *n. 100.* pariter li-
11 mitat quando judex voluiſſet exequi ſententiam nul-
lam, & *n. 101.* idem dicit quando officiales & execu-
tores excederent modum ſuæ executionis, & *n. 108.*
hoc ipſum affirmat, ſi interpoſita & pendente appella-
tione (in caſu tamen in quo de jure illa recipi debe-
bat) judex de facto vellet ſuam exequi ſententiam,
quia tunc pariter & de facto poſſet ei reſiſti tanquam
ſine juriſdictione, & iniquè agenti.

Allegari etiam ſolet ad hoc, quod eripiens captum
è manibus familiæ, qui jam confeſſus, conuictus, aut
condemnatus eſt, vel ducitur ad ſupplicium, puniri
debet, & tenetur crimine læſæ majeſtatis, de quo vide
Duen. *reg. 281.* Marant. *diſp. 1. num. 11.* Clar. *in pract. §.
fin. q. 68. verſ. eximens de manibus iuſtitiæ condemnatum,*
Decian. *in tract. crimin. tom. 2. lib. 7. cap. 11. n. 27. & 32.*
12 Farin. *in praxi crimin. q. 32. n. 2. cum multis ſeqq.* vbi
num. 66. limitat non procedere in eximente de mani-
bus familiæ eum, qui iniuſtè, & indebitè captus eſt,
& multò magis ſi iniuſtè damnatus ducitur ad ſuppli-
cium; tunc enim eximens nulla pœna tenetur, quia
talis ereptio licita eſt.

13 *Et primates.*] De primatibus officiorum loquitur
hæc lex, & dicuntur hi, qui tenent primum locum,
vt per Tirſquell. *de nobilit. c. 37. n. 36.*

14 *Quibus in cauſa criminali, &c.*] Notatur ad hoc,
quod appellatio interponenda pro reo condemnato po-
teſt fieri per Procuratorem, vt per Anton. Gom. *tom. 3.
var. cap. 1. n. 15.* Mench. *illuſtr. controuerſ. cap. 41. n. 9.*

15 Immò pro criminaliter condemnato in cauſa ca-
pitali non ſolùm admittitur Procurator, ſed etiam
vnuſquiſque extraneus, & non coniunctus ſine man-
dato ad appellandum, & etiam eo inuito, vt citato
hoc textu reſoluunt Bernard. *in pract. cap. 144. n. 4.* vbi
Salaced. *lit. B,* Ant. Gom. *d. tom. 3. cap. 13. n. 31. verſ. item
etiam, el 1.* Clar. *§. fin. quæſt. 94. poſt num. 4. verſ. regu-
lariter autem,* vbi Bajard. Decian. *in tract. crimin. lib. 2.
cap. 6. n. 17.* Mench. *vſufrequent. cap. 39. ex n. 1.* Riginel.
de appellat. §. 2. c. 1. num. 53. cum ſeqq. Sigiſm. Scacc. *de
appellat. quæſt. 5. num. 43. cum multis ſeqq.* Farinac. *in*
16 *praxi crimin. q. 101. n. 23. cum ſeqq.* vbi etiam præcipuè
duo vltimo loco citati ampliant, vt non ſolùm quiſquis
laicus, ſed etiam Clericus poſſit pro condemnato ca-
pitaliter appellare, qui quidem non ſolùm ad appel-
landum ſine mandato, & inuito condemnato admit-
tuntur, ſed etiam ad proſequendam appellationem.

SVMMARIVM.

1 *Prorogantes juriſdictionem Epiſcopi tenentur ejus
judicio ſtare. Item in Epiſcopum non ſubditi, vt
in arbitrum compromittere poſſunt, & tales com-
promittentes ſi ſunt præſentes, ſtare laudo tenen-
tur, num. 2.*

3 *Secularis poteſt prorogare iudicis ſecularis juriſdi-
ctionem. At aliter obſeruatur in Regno Portu-
galiæ, & Regno Franciæ, num. 4.*

5 *Prorogationi non datur locus in criminalibus.*

L. Si quis ex conſenſu. VIII.

Iidem AA. Eutychiano P. P.

PRorogantes juriſdictionem Epiſcopi tenentur ejus 1
judicio ſtare. Item in Epiſcopum non ſubditi, vt in 2
arbitrum compromittere poſſunt, & tales compro-
mittentes ſi ſunt præſentes, ſtare laudo tenentur. Col-
ligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc
tit.* Vide ad hoc Benedict. Capra *in regulis, in tract.
de prorogationib. poſt concl. 153.*

Non vetabuntur.] Notatur ad hoc, quod ſecularis 3
poteſt prorogare judicis ſecularis juriſdictionem, vt
per *l. Hiſpan. 49. tit. 6. part. 1. vbi gloſſ. 5.* Boer. *dec. 69.
n. 4. & 5.* Azeued. *l. 11. n. 16. tit. 1. lib. 4. nona Recop.*
Octauian. *deciſ. 78. n. 2.* Ant. Natta *conſ. 413. n. 4. lib. 2.*
D. Barboſ. *in l. 1. art. 3. n. 133. ff. de judic.* Card. Cæſ.
Baron. *tom. 5. annal. Eccleſ. anno Chriſti 398. pag. 46.*
plures per me citati *in collectan. ad cap. ſignificaſti, de
foro comp. n. 5.*

Verùm licèt hæc attento jure veriſſima ſint, nihi- 4
lominus tamen in Regno Portugaliæ per *Ordinat.
Regiam lib. 2. tit. 1. §. 14.* & apud Hiſpanos per *l. 11.
tit. 1. lib. 4. Ordin.* prohibitum eſt pœnis adjectis ne laici
prorogent juriſdictionem judicis Eccleſiaſtici, quod
etiam ex conſuetudine generali obſeruari in Regno
Franciæ aſſerunt Aufrer. *de poteſt. Eccleſiæ ſuper laicos,
q. 31.* Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo &
vxorem, deciſ. 2. n. 53.* Et idem etiam obſeruari in Re-
gno Nauarræ teſtatur Nau. *conſ. 51. n. 4. de ſent. excom.*

De harum legum, & conſuetudinis validitate vide
vltra ſuprà citatos Segur. *ad l. 2. §. ſi vir vxori, n. 138.
ff. de acquir. poſſeſſ.* Fortun. *de vltimo fine, illat. 20.* Pinel.
ad l. 2. C. de reſc. vend. p. 3. cap. 1. num. 11. Anton. Gom.
var. tom. 2. cap. 24. num. 22. Perez *ad l. 6. tit. 2. lib. 3.
Ordinam.* Cou. *in cap. quamuis pactum, p. 1. §. 3. num. 22.
de pactis lib. 6.* Gutier. *in auth. ſacramenta puber. C. de
in integr. reſtit. min. num. 151.* Joſeph. Seſſe *in tractat.
de inhibit. cap. 9. §. 3.* Padil. *in ſum. leg. pœnal. cap. 9.
§. 3.* Matta *de juriſd. p. 4. cent. 1. caſu 92.* D. Barboſ. *d.
art. 3. num. 139.*

In ciuili dumtaxat negotio.] Ergo videtur probari, in 5
criminalibus locum non eſſe prorogationi, de quo
vide Morlam *in emporio juris, p. 1. tit. 2. q. 21. n. 15.*
D. Barboſ. *in l. 1. art. 4. n. 4. ff. de judic.* at *n. 6.* contrarium
reſpondet, & *num. 11.* ait ideo præſupponi in hoc text.
de cauſa criminali etiam virtute prorogationis Epiſco-
pum cognoſcere non poſſe, quia cùm in ſubditos non
poſſet cognoſcere de criminibus, *cap. in Archiepiſco-
patu, de raptorib.* neque in prorogantes ea vti poteſt
cognitione, quia regula eſt judicem prorogatum non
poſſe alia juriſdictione vti in prorogantes, quàm poſ-
ſet exercere in ſubditos.

SVMMARIVM.

1 *Appellare non licet ab Epiſcopi per prorogationem
electi judicio, & ſententia, & n. 2. Contrarium
vide num. 3.*

4 *Proponitur D. Barboſæ ſententia.*

5 *Iudex prorogatus non poteſt ſuam ſententiam exe-
qui, ſed executio debet fieri per ordinarium com-
petentem.*

6 *Appellare etiam non licet à præfecti prætorio ſen-
tentia.*

L. Epiſco

Digitized by Google

L. Epiſcopale. IX.

Impp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Theodoro P. P.*

1 AB Epiſcopi per prorogationem electi judicio, & ſententia illicita eſt appellatio. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſupr.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. declarant Grammat.*deciſ.9.* latè & eleganter D.Barboſ.*in l.1.art.1.n.15.cum multis ſeqq.ff.de judic.* D.Matta *de juriſdict.p.1.c.50.n.19. & p.2.cap.29.n.14.*vbi ex Guid. Papæ *ſing.770.*aſſerit hunc text. loqui de Epiſcopo judicante vt arbitro, & ſic per juriſdictionem prorogatam, non autem ordinariam, Nicol. *in tract.de concordia, gloſſ.concor.6. fallent.21.n.62.fol.193.* Ruginel.*in tract.de appellat.§.2.cap.2.n.31.verſ.non appellatur,* Sigiſm. Scacc. *in ſimili tract.q.16.limit.18.*

3 Verùm obſtat text. *in auth. ſi quis litigantium*, quæ immediatè ſequitur; vbi habetur, quod veri ſubditi à ſententia Epiſcopi appellare poſſunt: ergo idem dicendum in prorogantibus eius juriſdictionem, ſemper enim partes prorogantes videntur reſpexiſſe ad qualitatem judicis, cujus prorogarunt juriſdictionem, vt ex hoc text.colligunt Bart.& Paul.*num.2.hic*,Roman. *ſing.11* Decian. *in tract.crimin.lib.4. cap.24.a num.7.* ita vt ſi ab eo, cujus juriſdictio prorogata eſt, non poſſit appellari, ita nec ab hac ſententia lata in cauſa prorogata, vt per Anton. de Matthæis *in tract.prorogationis fori, cap.67. poſt princ.* Anton. Gam. *Luſit. deciſ. 221. num.11. in princip.* Quapropter Doctores varias excogitarunt ſolutiones. Quidam enim exiſtimarunt ſpeciale eſſe in laicis prorogantibus juriſdictionem Epiſcopi Eccleſiaſtici, vt ab ejus ſententia appellare non poſſint, quantumcunque veri ſubditi ab ejus ſententia appellare valerent, vt tenent Alberic. *n.10.* Paul.Caſtrenſ. *num.5.*& Iacobin. *num.12. in l.1. C. de iud.* & alij citati per Marant. *de ordine judic. part.4. vltimæ partis, num.245.* Sed hæc communis reſponſio admitti non debet, quia non aſſignatur congrua hujus ſpecialitatis ratio, & ſpecialia non ſunt facilè admittenda.

4 Quare doctiſſimus D.Barboſ. *in d.l.1.art.vlt.n.21.* reprobata aliorum ſententia aliter atque aliter ſentientium, tandem ait quod tempore, quo fuit condita hæc lex, veri ſubditi non poterant appellare ab Epiſcopi ſententia, quod clarè ex eo apparet, quia jure Authenticorum *in d. authent. ſi quis litigantium*, quæ immediatè ſequitur, nouè inductum fuit, vt veri ſubditi à ſententia Epiſcopi appellare poſſent, & ideo nil mirum ſi hæc lex probet etiam prorogantes non poſſe appellare ab Epiſcopi ſententia; cæterùm cùm id hodie mutatum ſit quoad veros ſubditos, per *d. auth. ſi quis litigantium*, pariter & debet videri mutatum quoad prorogantes Epiſcopi juriſdictionem, & hanc dicit reſponſionem veram idem D. Barboſa *ibidem, num.22.* quia correcta ratione legis, & ipſa lex cenſetur correcta: & *num. 23. & 24.* hinc refert, quod prout etiam ſtante diſpoſitione hujus legis, Clerici prorogantes juriſdictionem Epiſcopi poterant nihilominus ab eius ſententia appellare, quia diſpoſitio ſecularis, de qua in præſenti, non poterat Clericos ligare, ita à fortiori idem poterant olim facere laici prorogantes juriſdictionem Epiſcopi, quia hodie hæc lex generaliter correcta eſt.

5 *Per iudicum quoque officia*, &c.] Notatur ad hoc, quod judex prorogatus non poteſt ſuam ſententiam exequi, ſed executio debet fieri per ordinarium competentem, vt per Curt. jun. *in leg. cùm quædam puella 19.in 5.notab.num.17. de iuriſd.omn. iudic.* Palat. *in repet.cap.per veſtras, notab.2.§.1.num.8.& 9.pag.326.* Marant. *de ordine iudic.p.4. diſt.12.n.19.* Cou. *pract.* *cap.10. n.1.* Steph.Gratian. *diſcept.forenſ.cap.66. n.4.* vbi *n.5.* ſubdit quod juriſdictio prorogata detrahit juriſdictioni ordinariæ, ac proinde tanquam odioſa debet ſtrictè interpretari. Ex hoc textu colligit Boet. *dec.161. n.3.* Epiſcopos licèt diœceſim habeant, non poſſe ſententias ſuas exequi, ſed judices ſeculares, de quo quàm falſum, & à veritate alienum ſit, probant *de officio, & poteſt. Epiſcopi part.1. alleg.107. num 4. & in tract. de jure Eccleſ. vniverſ. lib.1. cap.39. §.4. ex num.49.*

In gloſſ. *Veſtris*, ibi, *Præfectis prætoriis loquitur, à quorum ſententiis non appellatur.*] Notatur ad hoc, quod 6
à Præfecti prætorio ſententia non appellatur, vt per Cammunc. *in tract. de offi io judic. lib.2. cap.4. ſub num.5. tom.3. tract. Doctor. part.1. fol.81.* Petr. Gregor. *de appellat. lib.3. cap.12. num.1.* Ruginel. *in ſimili tract. §.2.cap.2. num.35. verſ. à ſententia præfecti prætorio,* Farin. *in praxi crimin. q.101. limit.14.n.72.* Sigiſm. Scacc. *in tract. de appellat. quæſt.16. limit.9. num.1.* vbi *num.2.* declarat quod ſententia Præfecti prætorio habet executionem media cautione, & *n.3.* aſſerit quod hodie Imperator non habet in Curia Præfectum prætorio.

SVMMARIVM.

1 *Appellari poteſt ab Epiſcopo cognoſcente ex prorogatione, ſi feratur ſententia confirmatoria.*

2 *Appellare licet ab Epiſcopo vt delegato ad delegantem.*

3 *Sententia prima ſi fuit expreſsè confirmata per judicem appellationis, executio ſpectat ad ipſum judicem appellationis.*

4 *Appellatur ab Epiſcopo delegato à domino temporali, ad ipſum dominum delegantem.*

AVTH. Si quis litigantium.

AB Epiſcopo cognoſcente ex prorogatione poteſt 1
appellari ſemel tantùm ſi feratur ſententia confirmatoria. Ab Epiſcopo vt delegato ad delegantem 2
licita eſt appellatio. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1.ſuprà n.1.hoc tit.* Vide dicta in l. præcedenti, quæ videbatur contrariari huic textui; nam ib de earum egi concordia.

Et executioni propria tradat, &c.] Notatur ad hoc, 3
quod ſi prima ſententia fuit expreſsè confirmata per judicem appellationis, executio ſpectat ad ipſum judicem appellationis, vt per Bernard. & ibi Salzed. *reg.6 6* Marant. *de ordine judic.part.6.in 3.actu princ. num.6.* Vincent.de Franch. *dec.335.* Flamin. Cathar. *dec.10.* Mynſing. *cent.4. obſeru.94.* Muſcatel. *in praxi lib.2.q.3. gloſſ. reformando, n.10.* latè Gotier. *practic.lib.1.q.97.per tot.* Roland. *conſ.37. n.1.lib.1.* Cald. Pereira *quæſt.forenſ. lib.1. q.8. n.1. propè fin.* Ceuall. *commun. contra commun. q.617. per tot.* vbi *num.9.* atteſtatur eſſe communem practicam, quod quotieſcumque confirmatur ſententia, remittatur eius executio ad judicem ordinarium, qui illam protulit: at verò ſi ſententia reuocetur, judex appellationis exequetur ſuam ſententiam, ſiue ex eiſdem actis proceſſus, ſiue ex nouis probationibus reuocetur, Farin. *in praxi crimin. q.34. n.113. cum ſeq.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ.cap.9 8.n.22.*

Si tamen ex Imperiali juſſione, &c.] Notatur ad hoc, 4
quod ab Epiſcopo delegato à domino temporali appellatur ad ipſum dominum delegantem, vt per Franch. *in rubr. de appellat. n.37. verſ. tertiò quæritur, & n.39. verſ. tertiè infertur, & in cap. Romana 3. §. debet, ſub num.2. eod. tit. in 6.* Greg. Tholoſ. *de appellat. lib.4. c.5. num.3. verſ. poteſt.* Sigiſm. Scacc. *in ſimili tract. q.8.num.93.*

SVMMARIVM.

1 *Carcerati ſi culpa judicis Dominicis diebus non interrogati patiantur inediam, & ſqualorem per commentarienſis ſæuitiam, indites ad 20. libras auri tenentur cum diſcrimine officiorum.*
2 *Cuſtodes carcerum non debent malè tractare incarceratos.*
3 *Libella quid ſit.*
4 *Commentarienſes qui.*
5 *Libra auri, remiſſiuè.*

L. Iudices Dominicis. X.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Cæciliano P. P.*

1 CArcerati ſi culpa judicis Dominicis diebus non interrogati patiantur inediam, & ſqualorem per commentarienſis ſæuitiam, judices ad 20. libras auri tenentur cum diſcrimine officiorum. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.*

2 Allegari vulgò ſolet hic text. ad hoc, quod cuſtodes carcerum non debent malè & inhumaniter tractare incarceratos, nec permittere quod aliqua moleſtia, vel iniuria eis irrogetur, & ne alimenta & reliqua neceſſaria illis deficiant. Ita *l. Hiſpan.* 11. *titul.* 29. *p.* 7. & *l.* 3. & 6. *tit.* 24. *lib.* 4. *noua Recop.* Additio ad Capell. *deciſ.* 100. Soar. de Paz *in pract. tom.* 1. *c.* 3. §. 2. *n.* 17. *pag.* 135. Valaſc. *conſ. vlt.* 1. *n.* 8. Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verb. cuſtos, n.* 10. Tallada *de carcere cap.* 7. eleganter Bobadil. *in ſua politica lib.* 3. *c.* 15. *n.* 12 *u. cum ſeqq.* Cardin. Cæſ. Baron. *tom.* 5. *annal. Eccleſ. anno Chriſti* 409. *pag* 210.

3 *Libellis duabus.*] Libella eſt dimidia chœnicis pars, & iubet hæc lex duas libellas, id eſt, chœnicem victualis ſubſtantiæ cuſtodi præſtari; ita Aleiat. *lib.* 1. *parerg. c.* 17. Forcatul. *in penu iuris, cap.* 23. Caluin. *in Lex. iurid. verbo libella.* Rebuff. *in comment.* 166. *ff. de verb. ſign. pag.* 510. *verſ. non tamen,* Valaſc. *de iure emphyt. q.* 35. *n.* 11.

4 *Commentarienſes.* Vocabantur hi, ad quos receptarum perſonarum cuſtodia, obſeruatioque pertinebat, quia commari debent illum, quem cuſtodiunt, vel meliùs quòd in commentarios nomina eorum, qui carcere continentur, referunt. Ita Caluin. *in ſuo Lex. jurid. verbo commentarienſes.*

5 *Mulcta judicibus viginti librarum auri.*] De his libris auri vide poſita *ad l.* 2. *prope fin. ſub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Libri improbatæ fidei volente Epiſcopo ſunt comburendi, & perſeuerantes in errore deportandi.*
2 *Mathematicorum ratio, remiſſiuè.*
3 *Aſtrologia judiciaria, & diſciplinarum diuinatoriarum ſtudium, pernicioſiſſimum in Eccleſia Dei.*
4 *Aſtrologorum iudiciariorum pœna qua.*
5 *Libri de ſuperſtitioſis artibus concremandi ſunt.*

L. Mathematicos. XI.

Iidem AA. Cæciliano P. P.

1 LIbri improbatæ fidei volente Epiſcopo ſunt comburendi, & perſeuerantes in errore deportandi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Dè Mathematicis, & aliis, qui vanam & falſam ſyderum & aſtrorum ſcientiam profeſſi ex motu ſyderum & aſtrorum prædicebant futura fortuita, aut præſentia & præterita penitus hominibus occulta, vide Azor. *inſtit. moral. part.* 1 *lib.* 9. *cap.* 13. *quæſt.* 1. Martin. Delr. *magic. diſquiſ. lib.* 4. *cap.* 3. *quæſt.* 1. *pag.* 295. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.* 3. *cap.* 14. *n.* 5. & 9. vbi quod Mathematici fuerunt vrbe pulſi. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 17. *n.* 172.

Aſtrologiæ judiciariæ & diſciplinarum diuinatoriarum ſtudium pernicioſiſſimum in Eccleſia Dei, illud profitentes, præterquam circa artem medicam, nauigationem, & agriculturam, aliqua de futuris contingentibus vaticinari præſumentes, ab Ordinariis puniuntur, & huiuſmodi Aſtrologiæ judiciariæ libros, ſicut & geomantiæ, chiromantiæ, pyromantiæ, onomantiæ, gilantiæ, & negromantiæ ſecum retinentes, ac legentes ab Inquiſitoribus puniri poſſunt. Sixtus V. *conſt.* 17. *incip. Cœli & terra, Nonis Ianuarij* 1585. 3

Aſtrologi judiciarij, qui de ſtatu Reipublicæ Chriſtianæ; vel Sedis Apoſt. ſeu vita Romani Pont. aut eius conſanguineorum judicia faciunt, ſeu facta in poſterum penes ſe retinent, vel alicui oſtendunt, aut verbis tractant, incurrunt pœnas nedum excommunicationis majoris latæ ſententiæ, ſed etiam vt læſæ majeſtatis rei vltimi ſupplicij, ac confiſcationis omnium bonorum ſuorum, & priuationis beneficiorum ac officiorum, ſi Clerici fuerint, &c. Vrbanus VIII. *conſt.* 4. aliàs 113. *incip. Inſcrutabilis, Kal. Aprilis* 1631. 4

Incendio concrematis.] Notatur ad hoc, quod libri de ſuperſtitioſis artibus ſunt concremandi, vt per Soar. *de Relig. tom.* 1. *lib.* 2. *de ſuperſtit. cap.* 15. *n.* 16. 5

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopi ab iniuriis defendere debent redeuntes ex captiuitate.*
2 *Abſentes captiuitatis cauſa iuuandi, & reſtituendi, remiſſiuè.*

L. Christianos. XII.

Iidem AA. Theodoro P. P.

EPiſcopi ab iniuriis defendere debent redeuntes ex captiuitate. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

De abſentibus captiuitatis cauſa iuuandis, & reſtituendis, vide Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtitut. p.* 1. *q.* 8. *art.* 6. *ex n.* 44. 2

SVMMARIVM.

1 *Pater leno ob proſtitutionem filiæ patriam poteſtatem amittit ad filiæ implorationem.*
2 *Lenocinium, & eius pœna, remiſſiuè.*
3 *Pater, vel dominus qui proſtituit filias, vel ancillas, aut illis neceſſitatem peccandi impoſuit, earum poteſtate priuatur.*

L. Si lenones. XIII.

Impp. THEOD. & VALENT. AA.

PAter leno ob proſtitutionem filiæ patriam poteſtatem amittit ad filiæ implorationem. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad leg.* 1. *num.* 1. *ſupra hoc tit.* 1

Lenones.] De lenocinio & eius pœnis, vide *l. Hiſpan.* 7. *tit.* 17. *part.* 7. & *l.* 2. *tit.* 22. *eadem parte* 7. *l.* 2. *verſ. mandamos, tit.* 4. *lib.* 8. *Ordin.* Ordinat. Reg. Luſitan. *lib.* 5. *tit.* 32. Anton. Gom. *in l. Tauri, n.* 74. 2

cum

cum ſeqq. Iodoch. *in praxi crimin. cap.*91. Ludou. Peguer. *deciſ.crimin.*15. Clar. *in pract.§.fin.q.*69. *num.*24. Bonacoſ. & Soar. *commun. opin. verbo Lenones*, Petr. Greg. *ſyntag. juris lib.*35. *cap.*11. Menoch. *de arbitr. caſu* 134.214. & 534. Petr. Caball. *reſol. crimin. caſu* 171. Farin. *in praxi crimin.q.*144. *per tot.* Perez *d. l.*2.*tit.*4. *lib.*8. *Ordinam.gloſſ.*4. *per totam*, Azeued.*l.*4. *n.*5. *tit.*11.*lib.*8. *noua Recop.* Padil. *in ſum. legum pœn. part.*1. *cap.*10. D. Barboſ. *in l.*2. *part.*1. *n.*101. *cum multis ſeqq.* & *in l.viro,à n.*11.*ff.ſoluto matrim.* Thom. Valaſc. *allegat. juris tom.*1. *allegat.*13. *num.*98. *cum multis ſeqq.* Benedict. Ægid. *in tract. de jure & priuil. honeſt. art.*6. *n.*22.

5 Vulgò allegatur hic textus ad hoc, quod pater vel dominus qui proſtituit filias, vel ancillas, aut illis neceſſitatem peccandi impoſuit, earum poteſtate priuetur, vt per Perez *dicta gloſſ.*4. *prope fin. verſ. item etiam, pag.*277. *in princ.* Gregor. Lopez *per text. ibi in l.*4. *tit.*22. *parte* 4. Ludou. Peguer. *d. dec.*15. *n.*10. *verſ. atque in patre, vel domino*, Petr. Gregor. *dicto lib.*36.*cap.*11. *num.*5. Farinac. *in praxi crimin.q.*144. *num.*16. Pichard. *in §. ſed & maior, num.*4. & 8. *Inſtit. de his, qui ſunt ſui, vel alieni juris*, Connan. *comment. lib.*2. *c.*14. *num.*3. vbi quid ſi non imponant peccandi neceſſitatem, ſed exemplo ſuo inuitent ad turpitudinem? Molina *de Iuſtit. tract.*2. *diſput.*59. *verſ. tertiam*, & *diſp.*229. *num.*14. Cardoſ. *in praxi Iudicum, verbo Lenocinium, num.*6. Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc jure, ff. de juſtit. & jure, part.*1. *in initio, num.*23. vbi ampliat etſi pater, vel dominus non publicè, nec paſſim, ſed vni tantùm proſtituat, Thom. Valaſc. *d. allegat.*13. *à num.*116. vbi ait eſſe caſum ſpecialem in quo filia emancipatur, & ancilla à dominica poteſtate liberatur, nouiſſimè Hermoſilla *in addit. ad Gregor. Lop. in gloſſ.*6. *n.*1. *l.*3. *tit.*5. *part.*5. *fol.*17. *verſo.* Surdus *de aliment. tit.*8. *priuil.*65. *n.*44. vbi *n.*48. ſubdit quod pater, qui patria priuatur poteſtate, eo quod filiam induxerit ad peccandum, non eam recuperat, licèt redeat ad honeſtam vitam.

L. Decernimus. XIV.

Imp. MARTIAN. A. *Conſtantino P.P.*

IN vrbe Conſtantinopolitana judex Clericorum erat Archiepiſcopus, vel Præfectus ab authore electus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *ſuprà hoc tit.*

L. Nemo. XV.

Impp. LEO, & ANTHEMIVS AA. *Nicoſtrato P.P.*

1 ADuocatus, qui non eſt verus Chriſtianus, ad publicum exercitium aduocandi non eſt admittendus. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *ſuprà hoc tit.* Vide Card. Cæſ. Baron. *tom.*6. *annal. Eccleſ. an. Chriſti* 468. *pag.*215.

SVMMARIVM.

1 *Nuptiarum legitimarum impedimentum ſtans à principio imputatur ſcienti, & non ignoranti.*

2 *Vxor ſcire præſumitur quicquid ſcit vir.*

3 *Ignorantia præſumitur, niſi ſcientia probetur. Intellige vt ibi.*

4 *Ingorantia non præſumitur, ſed ſcientia illius facti, quod denuntiatum fuit domi eius, qui ignorantiam allegat.*

L. Si legibus. XVI.

Iidem AA. *Erythrio P.P.*

IMpedimentum nuptiarum legitimarum ſtans à principio imputatur ſcienti, & non ignoranti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *ſuprà hoc tit.* 1

Si quidem probatum fuerit ante datas, &c.] Notatur ad hoc, quod vxor ſcire præſumitur quicquid ſcit vir, vt per Tiraquell. *l.*12. *connub. in princ. n.*1. Ioan. Bapt. Coſta *in tract. de facti ſcientia & ignorant. inſpect.*73. vbi ex Burſat. *conſ.*147. *n.*72. *lib.*2. declarat non procedere in vxore abſente, vel infirma, Farinac. *fragm. crimin. part.*2. *verbo Ignorantia, n.*185. 2

In gloſſ. *Probatum fuerit*, ibi; *nam præſumitur ignorantia, niſi probetur ſcientia.* Intellige regulariter in dubio quando ignorantia eſt facti alieni, Menoch. *de præſumpt. lib.*6. *præſumpt.*23. *n.*52. *cum ſeqq.* Socin. *reg.*176. *in princ.* Maſcard. *de probat. concl.*879. *n.*1. & 2. & *concluſ.*880. *n.*3. & plures, quos refert & ſequitur Farinac. *dicto verbo, Ignorantia, n.*91. vbi *numeris ſeqq.* multipliciter declarat. 3

In eadem gloſſ. ibi, *item ei quod dicit, &c.*] Notatur ad hoc, quod ignorantia non præſumitur, ſed ſcientia illius facti, quod denuntiatum fuit domi eius, qui ignorantiam allegat, Socin. *reg.*176. *in* 3. *fallent.* Tiraquell. *de retract. lign. §.*9. *gloſſ.*2. *n.*40. & 41. vbi dicit per hanc gloſſ. quod ex citatione domi facta præſumitur domeſticos & familiares id denuntiaſſe citato, Menoch. *d. præſumpt.*23. *n.*71. Seraph. *de priuileg. juram. priuil.*4. *n.*54. vbi *n.*139. *cum ſeqq.* reſoluit quod ignorantia citationis domi factæ non præſumitur, Farinac. *d. verbo Ignorantia, n.*110. 4

L. Iubemus. XVII.

Imp. ANASTASIVS A. *Euſtachio P.P.*

DEfenſores ciuitatum Orthodoxæ fidei profeſſores eligendi ſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *C. hoc tit.* Vide Card. Cæſ. Baron. *tom.*6. *annal. Eccleſ. anno Chriſti* 505. *pag.*435. Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib.*18. *cap.*18. *n.*4. *in fine.* 1

SVMMARIVM.

1 *Defenſores ciuitatum per habitatores bonæ opinionis, conſentiente & ſuffragante ſimul loci Epiſcopo eligendi ſunt ad officia.*

2 *Defenſoris officium ſub pœna quinque librarum auri nemo declinat.*

3 *Defenſor ciuitatis in domo publica per actuarium acta ad ſuum officium pertinentia cuſtodiat.*

4 *Defenſores ex ciuitatum nobilioribus habitatoribus eligi debent.*

5 *Villani, & plebeij, non à villa, ſed potiùs à vilitate dicuntur.*

6 *Nobiles qui in vrbe morantur, in maiori pretio habentur.*

7 *Nobiles præferendi ſunt in aſſequendis magiſtratibus.*

8 *Defenſores ciuitatum ex ditioribus, & nobilioribus ciuitatum eligebantur.*

9 *Defenſores ciuitatum, ſiue correctores, non priuata hoſpitia, ſed publicam habitationem perquirere debent.*

AVTH. Præſides gentium.

DEfenſores ciuitatum per habitatores bonæ opinionis, conſentiente, & ſuffragante ſimul loci Epiſcopo eligendi ſunt ad officia, *in princ.* Defenſoris of- 1

 ficium

2 ficium ſub pœna quinque librarum auri nemo declinat, verùm ſoluta pœna illum inuitus ſuſcipit, & poſt acce-
3 ptum officium teſtamenta ad ſe recipit, illaque cuſtodit, *in verſ. & nulli liceat.* Defenſor ciuitatis in domo publica per actuarium acta ad ſuum officium pertinentia cuſtodiat, *in verſ. præterea habeat.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

4 De defenſoribus ciuitatum plura tradit Petr. Gregor. *ſyntagm juris lib. 18. cap. 18. per tot.* vbi *n. 3.* ex hoc text. colligit quod defenſores ciuitatum ex nobilioribus habitatoribus eligi debent, neque licitum eſt municipibus munus impoſitum repudiare, quæcumque præemineant dignitate, ſecundùm videlicet circulum idoneorum.

5 *Homines non viliſſimos, ſed nobiliores.*] Ergo homines villani, hoc eſt, plebeij, non à villa, ſed potiùs à vilitate, tanquam ſcilicet viles dicuntur, vt per Tiraquel. *de nobilit. cap. 2. n. 62.*

6 *Sed nobiliores ciuitatum habitatores.*] Ergo in maiori pretio habentur nobiles qui in vrbe morantur, vt per Tiraquell. *eod. tract. d. cap. 2. n. 55.*

7 Notatur etiam ad hoc, quod nobiles ſunt præferendi in aſſequendis magiſtratibus, vt per Tiraquell. *d. tract. de nobilit. cap. 10. n. 1. & 2.*

8 Notatur etiam ad hoc, quod defenſores ciuitatum ex ditioribus, & nobilioribus ciuitatum eligebantur, vt per D. Barboſ. *in l. 2. 6 ſin. n. 75. ff. de judic.*

9 *Habeas publicam habitationem, &c.*] Notatur ad hoc, quod defenſores ciuitatum, ſiue correctores priuata hoſpitia, ſeu domus occupare non debent, ſed publicam habitationem perquirere & inhabitare tenentur, vt per Azeued. *l. 1. n. 4. tit. 6. lib. 3. nouæ Recop.* & alios, quos refert & ſequitur Bobadil. *in ſua politica, lib. 3. c. 1. n. 20.*

SVMMARIVM.

1 *Præſides ciuitatum damnatos de hæreſi per Eccleſiam exterminabunt.*

2 *Hæreticorum conſortia vrbe ableganda, & hæreticos non caſtigantium Principum ditiones in prædam primo occupanti concedenda.*

AVTH. Statuimus.

1 PRæſides ciuitatum damnatos de hæreſi per Eccleſiam exterminabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 De hæreticorum conſortiis vrbe ablegandis, & de hæreticos non caſtigantium Principum ditionibus in prædam primo occupanti concedendis, vide P. Gregor. *ſyntagm. juris lib. 33. cap. 9. n. 1. & 2.*

3 *Et tunc irritas decernimus.*] Id eſt, ipſo jure, vt citato hoc textu probat Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verbo reuertatur, n. 47. C. de reuocand. donat.* Farinac. *fragm. crimin. pars. 1. lit. L, verbo Lex, n. 96.* cum aliis per me citatis *in tract. de dictionib. vſufreq. dict. 118. n. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, quæ magiſtratui metu eiuſdem officij opponi non poteſt, tutò coram Epiſcopo objici poteſt.*

2 *Exceptio dotis non numeratæ, quæ ad interrumpendam præſcriptionem magiſtratui metu officij non poteſt objici, coram Epiſcopo loci tutò eidem objicitur.*

3 *Magiſtratus maior licèt non poſſit in ea ciuitate, in qua eſt magiſtratus, conueniri, tamen citatio facta ad domicilium originis valet, & ſufficiens eſt ad interrumpendum curſum præſcriptionis.*

4 *Exceptionem non numeratæ pecuniæ intra biennium opponendi, vel proponendi querelam licentia datur. Idem eſt de exceptione non numeratæ dotis, num. 5.*

L. Si præſens. XVIII.

Imp. IVSTINIAN. A. *Mennæ P. P.*

EXceptio non numeratæ pecuniæ, quæ magiſtratui 1 metu eiuſdem officij opponi non poteſt, tutò coram Epiſcopo objici poteſt, *in princ.* Exceptio dotis non nu- 2 meratæ, quæ ad interrumpendam præſcriptionem magiſtratus metu officij non poteſt objici, coram Epiſcopo loci tutò eidem objicitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

Alios judices adire, &c.] Notatur ad hoc, quod licèt 3 magiſtratus maior non poſſit in ea ciuitate, in qua eſt magiſtratus, conueniri, tamen citatio facta ad domicilium originis valet, & ſufficiens eſt ad interrumpendum curſum præſcriptionis, vt per Boër. *dec. 11.*

Exceptionem huiuſmodi, &c.] Notatur ad hoc, quod 4 datur licentia opponendi intra biennium exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel proponendi querelam, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 18. tit. 2. n. 14.* vbi *n. 31.* id intelligit vt habeat locum niſi reus onus probandi ſuſcipiat, quod & firmarunt Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 145. n. 13.* Steph. Gratian. *Marchiæ dec. 164. n. 9. 10. & 11.* Anton. Fab. *in ſuo Cod. tit. de non num. pecun. defin. 1.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 38. & 39.* Alexand. Trentacinq. *variar. reſol. lib. 1. tit. de ſolut. reſol. 10. n. 10. verſic. ſecunda eſt opinio,* Richard. *in princ. Inſtit. de liter. oblig. n. 13. & 15.* Rota Genuenſ. *dec. 26. à n. 1.*

Quod etiam in exceptione non numeratæ dotis] Intel- 5 lige ſiue dotem promiſerit mulier, ſiue alius quicumque, vt per D. Barboſa *in l. 1. ff. ſoluto matrim. p. 6. n. 49.*

SVMMARIVM.

1 *Infantes expoſitos tollentes, & educantes, propter alimenta non acquirunt jus dominicæ poteſtatis.*

2 *Infantis expoſiti educatio non tribuit jus ſuccedendi infanti, nec id ſucceſſoribus legitimis aufert.*

L. Nemini licere. XIX.

Idem A. *Demoſtheni P. P.*

EXpoſitos infantes tollentes, & educantes, propter 1 alimenta non acquirunt jus dominicæ poteſtatis. Item educatio infantis expoſiti nutrienti infanti non tribuit ſuccedendi jus, nec hoc legitimis ſucceſſoribus aufert. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.*

De infantibus expoſitis multa dixi *ad tit. de infan-* 2 *tib. & languidis expoſ. in Decretalib. & ad tit. infra de infantibus expoſitis.*

SVMMARIVM.

1 *Curator in teſtamento furioſi nominatus præ aliis confirmatione dignus eſt, ſi ſatiſdationem præſtet, & inuentarium conficiat.*

2 *Furioſo ex teſtamento curatorem non habenti, & agnatis, cognatiſque carenti, Præſes cum Epiſcopo curatorem aſſignat idoneum, & hunc ad ſatiſdandum admonet.*

3 *Curator furioſo datus juramentum de vtiliter rebus furioſi agendis præſtare debet, inuentariumque bonorum publicè ſcribere, & pro ſua adminiſtratione bona propria ſpecialiter obligare, & hypothecæ ſupponere. Liberabitur tamen à prædicto onere, ſi* notoriè

Digitized by Google

notoriè ſit diues, & ſufficiet repromittere cum hypotheca bonorum, n. 4.

5 *Tutor ſi non obliget expreſsè bona, non tamen nulla erit tutela, niſi ex ſpeciali aliqua ratione interſit minoris habere quoque hypothecam expreſſam vltra tacitam.*

L. De creationibus. XX.

Idem A. Iuliano P. P.

1 CVrator in teſtamento furioſi nominatus præ aliis confirmatione dignus eſt ſi ſatiſdationem præſtet, & inuentarium conficiat. Item furioſo ex teſtamento
2 curatorem non habenti, & agnatis, cognatiſque carenti Præſes eum Epiſcopo curatorem aſſignat idoneum, & hunc ad ſatiſdandum admonet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

3 *Tactis ſacroſanctis Scripturis*, &c.] Notatur ad hoc, quod curator furioſo datus iuramentum de vtiliter rebus furioſi agendis præſtare debet, inuentariumque bonorum publicè ſcribere, & pro ſua adminiſtratione bona propria ſpecialiter obligare, & hypothecæ ſupponere, vt per *l. Hiſpan. 94. tit. 18. pars. 3. vbi gloſſ. 5. & l. 9. & vlt. tit. 16. part. 6.* Menoch. *de arbitr. caſu 150. n. 25. & 26.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 223. n. 8. & 9.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 32. reg. 2.*

4 *Ita vt ſi quidem curator*, &c.] Notatur ad hoc, quod vbi quis tenetur ſatiſdare, & ſic dare fideiuſſores, vel pignora, ſi notoriè ſit diues, liberabitur à prædicto onere, & ſufficiet repromittere cum hypotheca bonorum, vt per Socin. *reg. 43. in fine.* Alex. *conſil. 37. n. 15. lib. 2.* Octauian. *Pedem. dec. 70. n. 6.* Viu. *lib. 2. commun. opin. 117.* Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 51. à n. 39.* D. Barboſ. *in l. diuortio, §. interdum, n. 32. ff. ſoluto matrim.* vbi contrariis reſpondet, Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Fideiuſſor, n. 29.* vbi tenet quod poſſidens bona immobilia idonea ad debitum perſoluendum, fideiuſſorem dare non tenetur, quando de dilapidatione bonorum nulla ſuſpicio eſt.

5 Et aduertit Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 28. n. 3. cum ſeqq.* quod ſi tutor non obliget expreſsè bona, non tamen ideo erit nulla tutela, niſi ex ſpeciali aliqua ratione interſit minoris habere quoque hypothecam expreſſam vltra tacitam, & addit textum in præſenti aſſerentem tutorem debere expreſsè obligare bona, intelligendum eſſe quando intereſſet minoris habere expreſſam hypothecam, & ad hoc citat Surd. *de alim. tit. 9. q. 44. n. 50. & 51.*

SVMMARIVM.

1 *Liberi furioſi & dementis nuptias legitimè contrahunt, & dotes ac donationes propter nuptias intercedentibus curatoribus conſtituunt.*
2 *Demens à furioſo diſtinguitur.*
3 *Dos vt conſtituatur, conditio mulieris, quæ matrimonio collocatur, perpendi debet.*
4 *Inter Nobiles alij ſunt nobiliores.*
5 *Pauper tabellioni nihil dare tenetur.*
6 *Notario non debetur ſalarium pro inſtrumento facto pauperi.*

L. Tam dementis. XXI.

Idem A. Iuliano P.P.

1 LIberi furioſi & dementis nuptias legitimè contrahunt, & dotes ac donationes propter nuptias intercedentibus curatoribus conſtituunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 *Tam dementes, quàm furioſi.*] Ergo demens diſtinguitur à furioſo, de quo vide Boër. *dec. 23. n. 42.* Duen. *reg. 259. verſ. amplia 9.*

Tam opinione, &c.] Notatur ad hoc, quod ad dotem conſtituendam conditio mulieris, quæ matrimonio collocatur, perpendi debet, vt per *l. Hiſpan. 9. vbi gloſſ. 4. tit. 11. part. 4.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 12. tit. 21. n. 4. verſ. tertiò.* Et dicit Tiraquell. *de nobilit. cap. 20. n. 176.* per hunc textum, quod pater non tenetur dotare filiam, quæ indigno nupſit: indignum autem, ſiue indignam, vocat illam, cui ſine dedecore, conſiderata qualitate natalium vtriuſque, nubere non poteſt. 3

Qui ex genere eorum nobiliores.] Ergo alij inter nobiles ſunt nobiliores, vt per Tiraquell. *de nobilit. c. 37. n. 69. & cap. 20. n. 25.* 4

In gloſſ. *Pragranetur, fin.* ibi, *nihil dabit tabellioni.* 5
Notatur ad hoc, quod pauper tabellioni nihil dare tenetur, & Notarius non debet pro inſtrumento pro 6
paupere confecto ſalarium recipere. Gregor. *in leg. 6. gloſſ. 3. tit. 22. p. 3.* Gerard. *ſing. 73. n. 4. & 7.* Queſada *diuerſ. quæſt. cap. 31. n. 26. verſ. cum autem*, Perez *l. 2. tit. 5. lib. 1. ordin. pag. 435. in fine, verſ. decimotertiò*, Couarr. *pract. cap. 6. n. 4.* Gigas *de penſion q. 80. n. 40.* Tiraquell. *de nobilit. q. 29. n. 41.* Bobadill. *in ſua politica, lib. 3. cap. 14. n. 18.* Cornel. Benineaſ. *de paupert. ſpec. 2. in iudic, n. 14.* Gaſpar. Baëz. *de decima tutor. cap. 2. n. 31. & cap. 10. n. 13.* Sebaſt. Medic. *de caſib. fortuit. part. 2. q. 4. n. 12.* Franc. Viu. *dec. 159. n. 4.* Roland. à Valle *conſil. 87. n. 30. cum ſeqq.* Petr. Barb. Maur. *Lituan. deciſ. 4. n. 294. cum ſeqq.* Vincent. Caroc. *de locato q. 8. tit. de fructib. & lit. expenſ. n. 12. fol. 24.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. tom. 1. tit. 66. n. 76.* Vnde poſſe iudicem ad quem Notarium iudicis à quo compellere, vt ſtante paupertate appellantis det copiam proceſſus ſine ſalario, reſoluunt Neuizan. *conſil. 44. n. 13.* Grauat. *ad Veſtr. in pract. lib. 4. cap. 4. de dolo, & contumac. lit. I, verbo Paupertas, n. 33.* Marcheſ. *de commiſſionib. p. 2. de commiſſ. aduocat. cauſarum, §. 2. n. 10.* & eſt ſtatutum per *l. Hiſpan. 2. tit. 18. lib. 4. nona Recopilat.* ibi, *y el Eſcriuano ſea apremiado de le dar el proceſſo de pleito ſin dineros.*

AVTH. Liberi.

LIberi ſi parentes furioſos negligunt, nec eoſdem curant, ſucceſſione indignos ſe reddunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 5. & 11. tit. 7. part. 6. vbi gloſſ. 9.* Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo & vxorem, deciſ. 5. n. 259.* Perez. *de iure fiſci lib. 4. tit. 3. de bonis vacant. n. 17.* Molin. *de Iuſtit. tractat. 2. diſp. 176. verſ. duodecima eſt.* 2

L. Sancimus. XXII. & vlt.

Idem A. eidem P.P.

ADuerſario abſente, aut furioſo, libelli porrectio facta coram Præſide, vel Epiſcopo interrumpit præſcriptionem. Colligunt ea Ord. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* Vide poſita *in l. 1. infrà de annal. except.* 1

De Hæreticis, & Manichæis, & Samaritis.

TIT. V.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici qui ſint.*
2 *Hæreſis omnis conſtat ex veris, & falſis dogmatibus.*

3 *Samarita*

3 *Samaritæ qui, eorumque ſecta quæ, & vnde conſtet, num.5.*
4 *Manichæi qui, eorumque ſecta vnde, & quæ.*

1 HÆretici ſunt, qui veram religionem non
omninò abolent, ſed polluunt falſis dog-
matibus permiatis. Omnis enim hæreſis
2 conſtat ea veris & falſis dogmatibus. Quare
3 Samaritæ Iudæis hæretici fuerunt, Manichæi Chriſtia-
4 nis; horum ſecta conſtat ex Chriſtianiſmo, ſed Chri-
ſtum negant eſſe verum hominem. Illorum ſecta con-
ſtat ex Iudaiſmo, & Paganiſmo. Scripſerunt in hanc
rubr. Aloyſ. de Leo, Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac.
& Vveſembec. Et aduertit Surd. *conſil.*386.*n.*3. quod
leges huius tit. quatenus hæreticos proſequuntur, ap-
probatæ ſunt à iure Canonico, & ſeruari debent.
5 De materia vide Doctores quos plena manu citaui
ad rubr. de hæret. in Decretal.

S V M M A R I V M.

1 *Priuilegiis ob veram confeſſionem indultis non fruuntur, qui aduerſari veræ confeſſioni deprehenduntur.*
2 *Hæreticus priuatur omni priuilegio quod contemplatione Religionis Chriſtianæ habuerit.*
3 *Auxilium legis fruſtrà inuocat, qui committit in eam.*
4 *Priuilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.*

L. Priuilegia. I.

Impp. CONSTANTIN. CONSTANTIVS, *&* CONSTANS AAA. *ad Gracil. P.V.*

1 PRiuilegiis ob veram confeſſionem Indultis non fruuntur iſti, qui aduerſari veræ confeſſioni deprehenduntur. Colligunt ea Ordin. Bart. Alban. Salicet. Aloyſ. de Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Ximen. *in concor. p.* 1. *&* 2. & Caſal. *in annot.*
2 Vulgò allegatur hic text. ad hoc, quod hæreticus
priuatur omni priuilegio quod contemplatione Reli-
gionis Chriſtianæ habuerit, vt per Petr. Gregor. *ſyn-
tagm. iuris lib.*33.*cap.*8.*n.*8.*verſ. in primis*, Dec. *in tract.
crimin. lib.*5.*cap.*43.*ſub n.*8. Farinac. *in tract. de hæreſi,
q.*189.§.4.*n.*45. Cardoſ. *in tract. Iudicum, & Aduocat.*
3 *verbo Hæreticus, n.*14. Auxilium enim legis fruſtrà in-
uocat, qui committit in legem, vt per citatos *in meo*
4 *tract. de Axiom. iuris vſufrequent. axiom.*136.*n.*21. &
priuilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abuti-
tur poteſtate, *axiom.*190. *n.*8.

S V M M A R I V M.

1 *Mulier hæretica ius tacitæ hypothecæ, & vt præferatur aliis creditoribus, amittit, & n.2.*
3 *Mulieres hæreticæ non habent tacitum hypothecam, quam aliàs haberent, ſi eſſent Catholicæ.*
4 *Mater hæretica tenetur dotare filiam orthodoxam, licèt aliàs dotare non teneretur.*
5 *Mulieribus hæreticis pro aliis fideiubentibus denegatur beneficium Senatuſconſulti Velleiani, quod aliàs non denegaretur.*
6 *Vxor hæretica non gaudet priuilegiis conceſſis mulieribus dotatis.*

AVTH. Item priuilegium.

1 HÆretica mulier ius tacitæ hypothecæ, & vt præferatur aliis creditoribus, amittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *ſuprà hoc tit.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Palat. *in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor.*§.35.
*n.*3. Neguſant. *de pignorib. p.*2.*membr.*4.*n.*68.*& part.*5.
*membr.*2.*n.*15. Padil. *in l. fin. n.*6.*C. de iur. & facti ignor.*
Petr. Gregor. *ſyntag. iuris lib.*33.*c.*8.*n.*8.*verſ. mulier hæ-
retica*, Ioan. à Rojas *ſing.*135.*n.*3. vbi benè dicit quod 3
mulieres hæreticæ non habent tacitam hypothecam,
quam aliàs haberent ſi eſſent Catholicæ, & *ſing.*129. 4
*n.*4. quod mater hæretica tenetur dotare filiam ortho-
doxam, licèt aliàs dotare non teneretur, & *ſing.*136.
*n.*2. vbi quod mulieribus hæreticis pro aliis fideiuben- 5
tibus denegatur beneficium Senatuſconſulti Velleiani,
quod aliàs non denegaretur, & *ſing.*214. vbi pariter 6
dixit quod vxor hæretica non gaudet priuilegiis con-
ceſſis mulieribus dotatis, de quibus *in l.*1. *& in l. aſſi-
duis, C. qui potiores in pignore hab.* refert, & ſequitur
Farin. *in tract. de hæreſi, q.*189.§.4 *n.*45.

S V M M A R I V M.

1 *Hæreſes legibus diuinis, atque Imperialibus aduerſæ conquieſcunt, nec patronos, miniſtroſque habeant.*
2 *Hæretici indigni iudicum tolerantiâ, & conniuentiâ.*
3 *Hæreticus quis ſit.*
4 *De hæreſi quis leui argumento conuincitur.*
5 *Denarius falſus non eſt denarius.*

L. Omnes vetitæ. II.

Imppp. GRATIAN. VALENT. *&* THEOD. AAA. *ad Heſperidum P.P.*

HÆreſes legibus diuinis, atque Imperialibus aduer- 1
ſæ conquieſcant, nec patronos, miniſtroſque ha-
beant. Hæretici ſunt indigni iudicum tolerantia & con-
niuentia. Hæreticus dicitur qui conuictus eſt quod de- 2
uiat per leue argumentum à tramite Catholicæ Reli- 3
gionis. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.
ſuprà hoc tit. De hoc textu meminit Card. Baron. *an-
nal. Eccleſ. tom.*4.*anno Chriſti* 379.*pag.* 300.
Qui vel leui argumento, &c.] Notatur ad hoc, quod 4
leui argumento quis conuincitur de hæreſi, vt per Pa-
lat. *in alleg. in materia hæreſis*, §.2.*n.*4. vbi declarat quoad
hoc vt contra aliquem ſuſpectum de crimine proceda-
tur ad inquiſitionem, vel purgationem, vel quoad im-
ponendam pœnitentiam, non autem quoad pœnam
corporalem, vel temporalem imponendam: deinde ſe-
cundùm alios intelligit de leui argumento, id eſt, quod
de facili poteſt probari.
In gloſſ. *Habent*, ibi, *falſus denarius, non eſt denarius.* 5
Vide Tiraq. *de iure mariti gloſſ.*8. *n.*234. *& de retractu
lign.*§.1.*gloſſ.*20.*n.*11.*& ſeqq.* Palat. *in repet. rub. de do-
nat. inter virum & vxorem*, §.70.*n.*31. Menoch. *de ſucceſſ.
creat.*§.17.*n.*65. Rebuff. *tom.*1.*ad leges Galliæ, tit. de lit-
ter. oblig. art.*1.*gloſſ.*9.*n.*16.

S V M M A R I V M.

1 *Hæretici loca ad conuenticula publica, multo minus priuata, non habeant, & talia Eccleſiæ vindicent.*
2 *Litanias aliaque exercitia hæreticis Præſides ſub commi-natione mulctæ centũ librarum auri non concedant.*
3 *Hæreticorum conuenticula inhibenda ſunt.*
4 *Diaconica, ſeu Decanica quæ ſint.*

L. Cuncti hæretici. III.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA. *Clearcho P.V.*

HÆretici loca ad conuenticula publica, multò mi- 1
nus priuata, non habeant, & talia Eccleſiæ vindi-
cent.

2 cant. Litanias aliaque exercitia hæreticis Præſides ſub comminatione mulctæ centum librarum auri non concedant. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.*

3 Ex hoc textu colligit Petr. Gregor. *Syntagm. juris lib.33. cap.9. n.1.* hæreticorum conuenticula inhibenda eſſe, quæ ſi facta comprobentur, loca fiſco adjudicanda, ſeu proſcribenda, ſi domini permiſerint ibi ea fieri, vel ſi inſciis dominis conductores conuenticulis loca præbuerint, mulctis caſtigandi. Idem ſancitum eſt *l. Hiſpan.5. tit.16. part.7.*

4 *Siue Diaconica appellentur, vel etiam Decanica.*] Sunt loca publica, quæ tamen non ſunt carceres, licèt in ea quandoque rei conjiciantur cuſtodiæ cauſa, cùm & haberi in eis Conuentus ſoleant, & recondi res pretioſæ. Ita Caluin. *in Lexic. juris, verbo Decanica.*

Centum librarum auri.] De illis vide quæ dixi *in collect. ad l.2. propè fin. ſuprà de Epiſc. audient.*

SVMMARIVM.

1 *Manichæi, & Donatiſtæ commodis legum, ac ſtatutorum ſunt indigni, & eos quilibet accuſat, ſuntque indigni ſucceſſionibus, aliiſque ciuilibus commodis.*

2 *Hæreticis interdicta donatio, emptio, venditio, ſucceſſio iſtorum. Item memoria ad inſtar reorum læſæ maieſtatis humanæ damnata, niſi pœniteant.*

3 *Hæreticorum ſerui licitè dominos deſerunt, & veram ſequuntur Eccleſiam.*

4 *Manichæi, eorumque origo, ſecta, & errores, remiſſiuè.*

5 *Hæreſis crimen eſt publicum.*

6 *In hæreſi, & aliis criminibus exceptis omnes admittuntur ad accuſationem, exceptis inimicis, ſuſpectis, & conſpiratoribus.*

7 *Hæreſis ob crimen bona omnia confiſcantur.*

8 *Bonorum omnium appellatione veniunt mobilia, & ſe mouentia, immobilia, nomina debitorum, jura & actiones.*

9 *Hæreticus priuatur ſucceſſione hæreditatis alicuius, tam ex teſtamento, quam ab inteſtato.*

10 *Hæreticus non eſt capax ſucceſſionis etiam ex teſtamento militis: nec in credentibus, receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus hæreticorum, & in apoſtatis, n.11.*

12 *Filius etiam propter hæreſim exhæredari poteſt. Amplia etiam in hæretico pœnitente, & reconciliato, num.13.*

14 *Hæreditas delata hæretico ex teſtamento, vel ab inteſtato, cuius ipſe propter hæreſim incapax eſt, defertur proximioribus venientibus ab inteſtato, non autem fiſco.*

15 *Hæreticus de hæreſi conuictus nullo pacto donare, ſiue alienare poteſt bona ſua: & ſi donauerit, ſeu alienauerit, talis donatio, ſeu alienatio minimè valet.*

16 *Bona hæreticorum poſt crimen hæreſis incurſum diſtracta vendicantur à fiſco, etiam nullo reſtituto pretio emptori, ſeu poſſeſſori eorum, &c.*

17 *Fiſcus non tenetur reſtituere melioramenta facta per emptorem in bonis hæretici, quin pariter reuocare poteſt omnes fructus perceptos ab emptore bonorum hæretici, n.18. etiam quod alienata bona tranſiuerint per plures manus, num.19. limita in bonis alienatis per hæreticum ex cauſa neceſſaria, num.20.*

21 *Hæreticus non poteſt contrahere.*

22 *Hæretico mortuo, contra illum inquiri, & procedi poteſt ad damnandam ejus memoriam. Amplia vt quando defuncti hæretici memoria damnatur, tunc eius pœna ſit etiam infamia, excommunicationis, & denegationis ſepulturæ, num.23. procedique poſſit contra defunctum hæreticum ad damnandum eius memoriam, etiam quod dum viueret eſſet bonæ famæ, nec aliàs de hæreſi infamatus, n.24.*

25 *Hæretici defuncti memoria ut damnari poſſit, debet de illius hæreſi conſtare plenè & concludenter. Secus in defenſoribus, fautoribus, & receptatoribus hæreticorum, quorum poſt mortem memoria non damnatur, n.26.*

27 *Hæretici defuncti memoria quando damnanda eſt, citandi ſunt filij, & hæredes ad ſuſcipiendam eius defenſionem, & quicumque admittuntur ad illum defendendum.*

28 *Hæreticus teſtari nequit, & ſi teſtatur, eius teſtamentum eſt nullum, niſi teſtamentum factum ſit ante ſententiam declaratoriam; tunc ipſo jure non eſt nullum, ſed bene per ſubſecutam ſententiam, n.29.*

30 *Hæretici non poſſunt teſtari etiam ad pias cauſas, nec teſtamentum ab hæretico factum conualidatur per ſubſecutam pœnitentiam, num.31.*

32 *Filij Catholici non priuantur hæreditate patris propter paternam hæreſim.*

33 *Hæreticis pœnitentibus parcitur.*

34 *Hæreticus pœnitens qui dicatur.*

35 *Hæreſiarcha, dogmatiſta, & magiſtri errorum, ſi verò pœnitentes ſint, admittuntur ad miſericordiam. Idem de apoſtata, n.36. etſi hæreticus etiam in mortis articulo pœniteat, erroremque ſuum abneget, n.37. Declara vt num.38. & 39. De relapſo quid, num.40.*

41 *Hæreticos receptans punitur eadem pœna, quâ ipſe receptatus hæreticus puniendus eſt. At verius eſt eos non puniri eadem pœna, ſed arbitraria, & extraordinaria, n.42.*

43 *Serui hæreticorum fiunt liberi, & non confiſcantur ſi fuerint Chriſtiani, ſeu Catholici.*

44 *Hæretici defuncti memoria damnari poteſt infra quinquennium, & non poſtea.*

45 *Apoſtatæ defuncti memoria poſt eius mortem damnatur, non verò vltra quinquennium, n.46.*

L. Manichæos. IV.

Iidem, & Theodos. AAA. *ad Senatorem P.V.*

Manichæi, & Donatiſtæ commodia legum ac ſtatutorum ſunt indigni, & eos quilibet accuſat, ſuntque indigni ſucceſſionibus, aliiſque ciuilibus commodis. Hæreticis interdicta eſt donatio, emptio, venditio, ſucceſſio iſtorum. Itèm memoria ad inſtar reorum læſæ majeſtatis humanæ damnata, niſi pœniteant. Hæreticorum ſerui licitè dominos deſerunt, & veram ſequuntur Eccleſiam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.* Vide ad hoc Cuiac. *lib.12. obſ. cap.30.* 1 2 3

De Manichæis, eorumque origine, ſecta & erroribus vide Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.2. cap.171. in fine, pag.357.* 4

Volumus eſſe publicum crimen.] Notatur ad hoc, quod hæreſis crimen eſt publicum, vt per Anton. Gom. *tom.3. var. cap.1. in princ.* Cald. Pereira *conſ.13. n.7.* Et quæ ſint publica crimina, vide Soar. de Paz *in praxi, tom.1. p.5. c.1. n.45.* Molin. *de Iuſtit. tom.4. tract.3. diſp.44. n.1.* Leſſ. *de Iuſtit. tom.1. lib.2. cap.30. dub.3. n.19.* Cald. Pereira *ad l. vnic. C. ex delictis defunct. p.2. num.1. & 2.* 5

Vnde in hæreſi, & aliis criminibus publicis omnes ad accuſationem admittuntur, exceptis inimicis, ſuſpectis, & conſpiratoribus, de quo vide Maſcard. *de probat. concl.857. n.40.* Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.2. q.15. art.2.* Martin. Delr. *diſquiſ. magicar. lib.5. q.2. pag.419.* Paulin. Berti Lucenſ. *in praxi crimin. Regular. tit.6. cap.10. n.40.* 6

Quos bonorum etiam omnium publicatione perſequimur.] Notatur ad hoc, quod propter crimen hæreſis bona omnia confiſcantur, vt per Zanchin. *de hæretic. cap.23.* 7

cap.25.& ſeq. Decian. *in tract. crimin. lib.4. cap.57. n.23. verſ. tertia*, quia publicantur bona, Menoch. *de arbitr. caſu 374. n.3. & de præſumpt. lib.5. præſ.47.* Petr. Greg. *ſyntag. iuris lib.33. c.9. n.1.* Peña *in addit. ad direct. inquiſit. p.3. q.109. comment.158. verſ. nec refert*, D. Barboſ. *in l.1. ff. ſoluto matr. p.4. n.82. cum ſeqq.* Farin. *in tract. de hæreſi, q.10. §.1. n.1. cum multis ſeqq.* Vide poſita in collect. *d. cap. vergentis, de hæret. in Decretal. & ad cap. cum ſecundum, eod. tit. in 6.*

8 Bonorum omnium appellatione veniunt mobilia, ſe mouentia, immobilia, nomina debitorum, iura, & actiones, vt dixi & latè declaraui *in tract. de appellat. verborum vtriuſque iuris ſignificat. appell. 35. num.1. cum ſeqq.*

9 *Ipſos volumus amoueri ab omni liberalitate*, &c.] Notatur ad hoc, quod hæreticus priuatur ſucceſſione hæreditatis alicuius, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, vt per Simanch. *de Cathol. inſtit. tit.46. rub. de pœnis, n.55. & in enchirid. violatæ Relig. tit.67. etiam de pœnis, num.3.* Carrer. *in tract. de hæret. n.151.* Rojas *ſing.79. num.1.* Petr. Gregor. *d. lib.33. cap.8. num.10.* Decian. *lib.5. cap.44. num.17. in princip. verſ. extende*, Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſes conſ.13. n.8. in medio.* Molin. *de Iuſt. tract.2. diſp.154. verſ. de iure communi*, latè Farin.
10 *de hæreſi q.190. §.7. n.94. cum multis ſeqq.* vbi *num.95.*
ampliat vt hæreticus non ſit capax ſucceſſionis, etiam
11 ex teſtamento militis, & *n.97. & 98.* ampliat etiam in
credentibus, receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus
12 hæreticorum, & in apoſtatis, & *n.99.* reſoluit, vt filius
13 etiam propter hæreſim exhæredari poſſit, & *n.101.*
ampliat etiam in hæretico pœnitenti, & reconciliato:
14 & *n.102.* tenet hæreditatem delatam hæretico ex teſtamento, vel ab inteſtato, cuius ipſe propter hæreſim incapax eſt, deferri proximioribus venientibus ab inteſtato, non autem fiſco.

15 *Præterea non donandi*, &c.] Notatur ad hoc, quod hæreticus de hæreſi conuictus nullo pacto poteſt donare, ſiue alienare bona ſua, & ſi donauerit, ſeu alienauerit, talis donatio, ſeu alienatio minimè valet, vt per Læl. Zech. *in ſum. p.1. tit. de Fide, rubr. de hæreſi, tit.11. n.16. verſ. ampliatur vt procedat*, Zanchin. *de hæret. cap.17. n.1. cum ſeqq.* Rojas *ſing.185. n.4.* Azor. *inſtit. moral. part.1. lib.5. cap.7. q.7. verſ. quoad ſecundum*, Sanch. *in præcepta Decalogi tom.1. lib.2. cap.12. n.48.*
16 Farin. *in tract. de hæreſi, q.190. §.5. n.70. cum ſeqq.* vbi
num.76. cum ſeqq. reſoluit, bona hæreticorum poſt crimen hæreſis incurſum diſtracta, vendicari à fiſco, etiam nullo reſtituto pretio emptori, ſeu poſſeſſori eorum, niſi pretium bonorum ipſius hæretici, vel aliquid loco pretij reperiretur inter bona confiſcata dicti hæretici, & ſic in fiſci vtilitatem verſum eſſet, &
17 *n.79.* quod neque fiſcus tenetur reſtituere melioramen-
18 ta facta per emptorem in bonis hæretici, & *n.80.* quod
pariter à fiſco reuocari poſſunt omnes fructus percepti
19 ab emptore bonorum hæretici, & *n.81.* etiam quod alie-
20 nata bona tranſiuerint per plures manus, & *n.87.* cum
pluribus, quos citat, limitat in bonis alienatis per hæreticum ex cauſa neceſſaria, videlicet pro victu, pro veſtitu, & pro medicinis, quia talis alienatio non poterit per fiſcum reuocari.

21 *Non poſtremò contrahendi*, &c.] Notatur ad hoc, quod hæreticus non poteſt contrahere, vt per Carrer. *d. n.151.* Petr. Gregor. *d. lib.33. cap.8. n.10.* Pacian. *conſ.19. n.2. cum ſeqq.* Sanch. *d. lib.2. cap.22. n.48.* Farin. *d. q.190. §.5. n.65.* vbi *n.72.* dicit quod requiritur in propoſito hæreticum eſſe conuictum.

22 *In mortem quoque inquiſitio extendatur*, &c.] Notatur ad hoc, quod etiam poſt mortem contra hæreticum inquiri, & procedi poteſt ad damnandam eius memoriam, vt per Carrer. *de hæret. n.138.* Joan. à Rojas *ſing.139. n.9.* Clar. *in pract. verbo hæreſis, n.19.* Didac. Quanter. *in quæſt. crimin. rub. de hæret. cap.1. n.7.* Ludou. à Paramo *de origine S. Inquiſit. lib.3. q.4. n.77. cum ſeqq.* Simanch. *de cathol. inſtit. tit.4. de accuſat. num 5. & tit.18. rub. de defunctis, n.1. cum ſeqq.* latè Farin. *in tract. de hæreſi, q.197. §.4. n.86. cum multis ſeqq.*
vbi *n.9.* ampliat, vt quando defuncti hæretici memo- 23
ria damnatur, tunc eius pœna ſit etiam infamiæ, excommunicationis, & denegationis ſepulturæ, cùm
propterea oſſa exhumentur ſi ab aliis diſcerni poſſint, &
n.98. tenet procedi poſſe contra defunctum hæreticum 24
ad damnandum eius memoriam, etiam quod dum viueret eſſet bonæ famæ, nec aliàs de hæreſi infamatus,
& *n.103.* quod vt defuncti hæretici memoria damnari 25
poſſit, debet de illius hæreſi conſtare plenè & conclu-
denter, & *n.104.* limitat in defenſoribus, fautoribus, 26
& receptatoribus hæreticorum, quorum poſt mortem
memoria non damnatur, & *n.106. cum ſeqq.* aſſerit 27
quod quando defuncti hæretici memoria damnanda eſt, citandi ſunt filij & hæredes ad ſuſcipiendam eius defenſionem, & quicunque admittuntur ad illum defendendum.

Ergo & ſuprema illius ſcriptura, &c.] Notatur ad 28
hoc, quod hæreticus non poteſt teſtari, & ſi teſtetur, eius teſtamentum eſt nullum, vt per Simanch. *de cathol. inſtit. tit.46. rub. de pœnis, n.55.* Petr. Greg. *d. lib.33. cap.8. n.10.* Rojas *ſing.61. n.2.* Borſat. *conſ.14. n.5. lib.5.*
Sanch. *d. lib.2. cap.24. n.1. cum ſeqq.* vbi tamen ſubdit 29
teſtamentum factum ab hæretico ante ſententiam declaratoriam non eſſe ipſo iure nullum, ſed bene per ſubſequutam ſententiam, latè Farin. *de hæreſi, q.190.*
§.6. n.89. vbi *n.92.* tenet quod hæretici non poſſunt 30
teſtari etiam ad pias cauſas, & *n.93.* quod teſtamentum 31
ab hæretico factum non conualidatur per ſubſequutam pœnitentiam.

Sed nec filios hæredes eis exiſtere, &c.] Notatur ad 32
hoc, quod propter paternam hæreſim filij Catholici non priuantur hæreditate patris, vt per Roland. *conſ.8. à n.35. lib.3.* Clar. *in pract. §. fin. q.78. n.4. verſ. apoſtata punitur*, Carrer. *in tract. de hæret. n.140.* Zanchin. *eod. tract. cap.15. n.4. verſ. & certè*, Decian. *lib.5. cap.72. n.7. verſ. publicantur tamen bona*, Menoch. *de arbitr. caſu 546. n.10.* Surd. *conſ.386. n.11.* Peña *in direct. inquiſ. p.3. q.109. commento 158. verſ. cæterum.* Sed quod hæreticorum filij, etiam orthodoxi priuentur hæreditate paterna, niſi fuerint Manichæi, de quibus loquitur iſte text. tenent Decian. *lib.5. cap.26. n.3.* Sanchez *d. lib.2. c.29. n.9.* Farin. *d. tract. de hæreſi, q.191. §.1. n.29. cum ſeqq.* vbi declarat multipliciter.

Delicti enim veniam pœnitentibus damus.] Notatur 33
ad hoc, quod pœnitentibus hæreticis parcitur, vt per Paul. Griland. *in tract. de hæret. q.5. n.1.* Carrer. *in eod. tract. n.133. poſt med. verſ. nam etiam in tali crimine*, Simanch. *de cathol. inſtit. tit.47. rubr. de pœnitentib. & conuerſis, ex n.1. & in enchirid. tit.58. etiam de pœnit. num.1.* Joan. Rojas *in tract. de hæretic. p.2. n.189. & ſing.1. n.14. & ſing.254. n.2.* Menoch. *de arbitr. caſu 373. n.1. & 2.* Boër. *deciſ.341. n.1.* Decian. *lib.5. cap.20. num.50. & cap.38. n.5.* Ludov. à Paramo *de origine S. Inquiſit. lib.3. q.9. à n.51.* Paul. Comitol. *reſponſ. moral. lib.4. q.1.* latè Farin. *in tract. de hæreſi, q.193. §.1. n.3.*
cum multis ſeqq. vbi *n.4.* ſubdit quod pœnitens hære- 34
ticus dicitur ille, qui aliquando errorem in mente habuit, illumque verbis, aut facto oſtendit, poſtmodùm tamen ad ſe reuerſus, ſaniorique conſilio edoctus, ab
errore corde reſiliuit, & opere illum abiurauit, & *n.5.* 35
ampliat vt etiam ad miſericordiam admittantur hæreſiarchæ dogmatiſtæ, & magiſtri errorum, ſi verè pœ-
nitentes ſint, & *n.14.* extendit ad apoſtatam, qui ſi 36
pœnitens fuerit, ad miſericordiam recipitur, ſicut re-
cipitur hæreticus pœnitens, & *n.20.* ampliat etiamſi 37
in mortis articulo hæreticus pœniteat, erroremque
ſuum aboleget, & *n.27.* declarat debere ſponte redire 38
ad Fidem, ſecus ſi non ſponte, ſed metu mortis, & *n.30.* 39
limitat vt parcendus non ſit, nec ad miſericordiam recipiendus ille, qui non puro corde, ſed per fraudem,
&

40 & ſimulatè ad Fidem redit, & *num.*32. limitat etiam in relapſo.

41 *In eos etiam authoritatis*,&c.] Notatur ad hoc,quod receptans hæreticos punitur eadem pœna, qua ipſe receptatus hæreticus puniendus eſt, vt per Carter. *in tract. de haret. n.*165. *verſ. non iure communi.* At verius eſt eos non puniri eadem pœna, vt per Decian.
42 *lib.*5.*cap.*18.*verſ.*29.& *c.*51.*n* 65. ſed arbitraria, & extraordinaria pœna: Simanch.*de cathol.inſtit.tit.*15.*de credentib.n.*15. & *in enchirid.tit.*16.*rubr. de receptator. n.*2. Menoch. *de arbitr.caſu* 548. *n.*6. Farinac. *d.tract. de hareſi.q.*182.*§.*9.*n.*138.*cum ſeqq.*

43 *Serui inſuper extra nexum*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſerui hæreticorum fiunt liberi,& non conſiſeantur ſi fuerint Chriſtiani,ſeu Catholici,vt per Simanch. *de Cathol.cap.*48.*num.*18. Azor. *inſtit.moral.p.*1.*lib.*8. *cap.*12.*q* 7. Molin. *de iuſtitia tract.*1. *diſp.*40. Rebell. *de oblig.inſtit.p.*1.*lib.*1.*q.*13.*n.*2. *cum ſeqq.* Sanchez *in pracepta Decalogi lib.*2.*c.*14.*cum ſeqq.*

44 In gloſſ. *Subre, ibi, vſque ad quinquennium*, &c.] Ergo memoria defuncti hæretici poteſt damnari infra quinquennium, & non poſtea, de quo vide Hippol. *ſing.*307. Roman. *ſing.*431. Duen. *reg.*173. Zanchin. *de haretic.cap.*24. *n.*5. Balh. *de praſcript. part.*2. *in* 5. *part. prima partis, q.*1. *n.*4. Ioan. à Rojas *in tract. de haret p.*1. *num.*193.*cum ſeqq.*& *ſing.*50. Cou. *in reg. poſſeſſor, p.*2.*§.*2.*n* 6. Clar. §. *fin.q.*51.*n.*14. Boër. *deciſ.*264.*n.*18. & 19. Anton. Gom. *tom.*3. *var. cap.*1. *n.*81. Peña *ad direct.Inquiſ.p.*3.*commento* 42. *verſ. his ita poſitis*, Ludou. a Paramo *de origine S. Inquiſitionis*, *lib.*3.*q.*4. *rubr.de forma & ordine iudic. n.*83. Iacob. de Graff. *in deciſ. aureis lib.*2.*cap.*11.*n.*12.*verſ.*& *hec intellige*, Pereg. *de iure fiſci lib.*6. *tit.*8.*num.*59. Decian. *lib.*5 *cap.*44.*a n.*1. Molin. *de Iuſtit. tract.*2. *diſp.*73. *verſ. quarta concluſio*, Cald. Pereira *in comment. ad l. unic.C.ex delictis def p.*1.*n.*18. Azor. *inſtit. moral.p.*1. *lib.*1. *cap.*18. *verſ. nihilominus tamen*, Sanch. *d. lib.*2. *c.*22.*n.*30.*cum ſeqq.* Farin. *in tract.de hareſi, q.vlt. qua eſt* 197.*§.*4 *n.*132.*cum ſeqq.*

45 In eadem gloſſ.ibi, *ſic & in apoſtata*, &c. Notatur ad hoc,quod ſicut hæretici defuncti memoria damnatur, ita etiam memoria defuncti apoſtatæ poſt eius mortem damnatur, vt per Farin. *d tract. de haretic.*
46 *q.*173.*§.*4.*n.*40. Et quod apoſtatæ memoria non poſſit damnari vltra quinquennium, ex hac gloſſ. colligunt Petr. Gregor. *d.lib.*33.*cap.*18. Maſcard *de probat. concl* 112. *n.*50. Menoch. *de arbitr. caſu* 546. *num.*14. Farin. *d.q.*197.*n.*114.

AVTH. Si verò Dominus.

1 TEmporalibus Dominis negligentibus in extirpandis hæreticis, Catholici hæreticorum bona licitè occupant poſt annum à die factæ monitionis, ſoluto iure directi domini, ſi fuerint feudatarij. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem reſolutionem ex hoc text. deſumunt Repert. Inquiſit. *verbo Dominus caſtri,verſ.primo, cum ſeqq.* Simanch. *de Catholicis inſtit.tit.*23.*rub. de dominis temporal.ex n.*1.& *in enchirid. tit.*21. *rub.de p inc. n.*4.& 5. Carter. *in tract.de haret.n.*175.*verſ. item punitur dominus*, Petr. Gregor. *d.lib.*53.*c.*9.*n.*2. Decian. *in tract.crimin.lib.*5.*c.*51.*n.*11. Sanch. *in pracept. Decalog. tom.*1.*lib.*2.*c.*10.*num.*10.*verſ. nec ſolum*, latè Farin. *in tract.de hereſi.q.*181.*§.*2.*ex n.*15.*cum multis ſeqq.*

Saluo iure domini principalis, &c.] Vide Valaſc. *de iure emphyt.q.*13.*n.*3.

SVMMARIVM.

1 *Hareticorum receptatores, fautores & defenſores, impunitatis ſpe nullo modo gaudent, ſed excommunicatos ſonentes famam, officia, & ius teſtandi amittunt.*
2 *Contractus & obligationes cum hereticis inita euaneſcunt quoad ius hareticorum.*
3 *Hareticus judex & receptator hareticorum nulliter judicat ob hereſim.*
4 *Aduocati & tabelliones ob hereſim facultatem patrocinandi, & inſtrumenta conficiendi amittunt.*
5 *Hareticorum defenſores excommunicati, ſi in excommunicatione per annum inſorduerint, ipſo iure facti ſunt infames, nec ad publica officia admittuntur.*
6 *Hareticorum fautores,defenſores,credentes, receptatores ad teſtimonium admittendi non ſunt.*
7 *Hareticorum fautores,defenſores, credentes, & receptatores ſunt inteſtabiles, nec capaces ſucceſſionis hareditatis, tam ex teſtamento, quam ab inteſtato, num.*8.
9 *Haretici,eorumque fautores,& receptatores non poſſunt agere, ſed conueniri. Non poſſunt eſſe Iudices,n.*10.*nec Aduocati,n.*11.
12 *Haretici ſunt incapaces gradus Doctoratus.*
13 *Hareticus,hareticorumque fautor,defenſor, credens, & receptator Notarius eſſe non poteſt, & ideo inſtrumenta per eum confecta non valent.*

AVTH. Credentes.

REceptatores, fautores, & defenſores hæreticorum impunitatis ſpe nullo modo gaudent ſed excommunicatos ſouentes famam, officia, ius teſtandi amittunt. Item contractus, & obligationes cum hæreticis 1 2
initæ euaneſcunt quoad ius hæreticorum. Hæreticus judex & receptator hæreticorum nulliter judicat ob hæreſim. Aduocati & tabelliones ob hæreſim facultatem patrocinandi,& inſtrumenta conficiendi amittunt. 3 4
Colligunt ex Ordin.Doct. citati *ad l.*1. *n.*1 *ſup hoc tit.*

Intra annum ex tunc ipſo iure ſit infamis.] Notatur ad hoc, quod ſi defenſores hæreticorum excommunicati in excommunicatione per annum inſorduerint, ipſo iure ſunt facti infames, nec ad publica officia admittuntur, vt per Farin. *in tract. de hereſi,q.*181. *§.*3. *n.*19. & *§.*4. *n.*59. & 60. vbi declarat, Sanchez *in pracepta Decalogi, tom.*1.*lib.*1.*cap.*16.*n.*1. 5 6

Neque ad teſtimonium admittatur.] Notatur ad hoc, quod fautores, defenſores, credentes, & receptatores hæreticorum ad teſtimonium admittendi non ſunt, vt per Gondiſalu. *d.q* 56.*ſub n.*1. Dec. *d.cap.*51.*ſub n.*79. Farinac. *dicta q* 182.*n.*47. 7

Sic etiam inteſtabilis, &c.] Notatur ad hoc, quod fautores, defenſores, credentes, & receptatores hæreticorum ſunt inteſtabiles, vt per Gondiſalu. *in tract. de haret.q.*1. *ſub n.*1. Repert Inquiſ. *verbo Credentes, verſ. qua pœna*, Decian. *tract crimin.lib.*5.*cap.*51.*n.*79. Farinac. *d.tract.de hereſi.q.*182.*n* 45. 8

Nec ad hareditatis ſucceſſionem accedat.] Notatur ad hoc, quod fautores, defenſores, credentes & receptatores hæreticorum non ſunt capaces ſucceſſionis hæreditatis, tam ex teſtamento, quam ab inteſtato, vt per Zanchin. *de haretic.cap.*17.*n.*2. *in fine*, Gondiſalu. *eod.tract.q.*16.*ſub n.*1. Decian. *d.lib.*51.*ſub n.*79. Farin. *d.q.*182.*n.*46. 9

Nullus praterea ei ſuper quocumque, &c.] Notatur ad hoc, quod hæretici, eorumque fautores, & receptatores non poſſint agere, ſed conueniri, vt per Carter. *in tract.de haretic.n.*151. Simanch. *de cathol.inſtit.tit.*46. *rub.de pœnis,n.*57. Burſat. *conſ* 14.*n.*1, *cum ſeqq.* Farin. *d.tract.de haretic.q.*189.*§.*4.*n.*18. 10

Quod ſi fortè iudex extiterit] Notatur ad hoc, quod hæretici, hæreticorumque fautores, defenſores, credentes, & receptatores, Iudices eſſe non poſſunt, vt per Ioan. à Rojas *ſing.*20. vbi quod hæreticus nec etiam poteſt eſſe arbiter, aut arbitrator, & *ſing.*88. vbi quod iu- 11

dicium agitatum coram judice hæretico eſt nullum, & *ſing.119. & n.178.* vbi amplius etiam quod hæreticus communi opinione reputetur fidelis, Simanch. *de cathol.inſtit.tit.46.rubr. de pœnis,à n.58.* Decian. *in tract. crimin. lib.5.cap.43.n.3.* vbi propterea quod ſententia à judice hæretico lata eſt nulla,refert Farin. *d.tract.de haret. q.189. §.4. n.39.*

11 *Si verò fuerit Aduocatus*, &c.] Notatur ad hoc, quod hæreticus, hæreticorumque fautor,defenſor,credens, & receptator, non poteſt eſſe Aduocatus, vt per Simanch. *d.tit.46.rubr. de pœnis, num.61.* Carter. *d. tract.de haret. num.51.* Ioan. à Rojas *ſing.105.* vbi ſubdit quod hæretici ſunt incapaces gradus Doctoratus,Decian. *d.lib.5.cap.43.n.4.& cap.31.ſub n.97.* Farin. *d.q.189. n.52.*

12 *Si tabellio inſtrumenta*, &c.] Notatur ad hoc, quod hæreticus,hæreticorumque fautor,defenſor,credens, & receptator, Notarius eſſe non poteſt, & ideo inſtrumenta per eum confecta non valent, vt per Carter. *d. n.151.* Rojas *ſing.69.&* 119. Simanch. *d.tit.46.n.61.* Decian. *d.lib.5.cap.43.n.5.& cap.51.ſub n.79.* Sigiſm. Scacc. *de judic.cauſ.ciuil.crimin.& haret.cap.98.n.19.* Farinac. *d.q.189.n.50.*

SVMMARIVM.

1 *Arriani, & alij in hac lege expreſſi hæretici in foro Romano domicilia habere non poſſunt.*
2 *Manichæi ciuitatibus, & domicilij juribus indigni ſunt.*
3 *Leges contrà Arrianos, & conſimiles latæ non vt abolitæ habendæ, ſed adhuc in odium iſtorum obſeruandæ ſunt.*
4 *Hæreticorum genera quot in hac lege,vnde ſic dicti, & eorum ſectæ & errores, remiſſiuè.*
5 *Hæretici impœnitentes pœna mortis puniuntur, imò & pœna ignis illis infligitur ex generali conſuetudine,n.6.& viui comburuntur,ibid.*
7 *Lex ſcripta ſemper loquitur, & eſt in viridi obſeruantia.*
8 *Hæreticus eſt incapax donationis inter viuos.*
9 *Hæreticus vbicunque puniri poteſt,nec fiet remiſſio.*
10 *Nobiliores mitius puniuntur.*

L. Arriani. V.

Imp. THEODOS. A. & VALENT. *Caſ. Florentino P. P.*

1 ARriani & alij in hac lege expreſſi hæretici in foro Romano domicilia habere non poſſunt. Ma-
2 nichæi ciuitatibus, & domicilij juribus indigni ſunt.
3 Leges contra Arrianos, & conſimiles latæ, non vt abolitæ habendæ, ſed adhuc in odium iſtorum obſeruandæ ſunt. Colligunt ex Ordinat.Doctores citati *ad l.1. n.1.ſuprà hoc tit.*

4 Hæreticorum genera quot in hac lege numerentur, & vnde ſic dicti, & eorum ſectas & errores exprimit Guid.Pancitol.*in theſauro var.lect.lib.1. c.175.per tot.*

5 *Et vltimo ſupplicio tradendis*, &c.] Notatur ad hoc, quod hæretici impœnitentes pœna mortis puniuntur, vt per *l.Hiſpan.2.tit.26.part.7.vbi gloſſ.9.* Anton.Gom. *tom.3.var.cap.2.n.1.verſ. item el 1.* Couar. *var. lib.2. cap.10.n.10.in princ.* Petr.Gregor. *ſyntag.juris lib.33. cap.8.n.20.* Menoch. *de arbitr. caſu 374.n.1.* Farin. *in tract.de hæretic.q.189.§.1.n.3.*

6 Immò & pœna ignis illis infligitur,ex generali conſuetudine,vt teſtantur Anton.Gom.& Couar. *dictis locis*,Menoch.*caſu 374.de arbitr.* Rojas *ſing.91.* Decian. *in tract.crimin.lib.5.cap.42.n.4.* Azor. *inſtit.moral.p.1. lib.8. cap.13. verſ. vltima pœna hæreticorum eſt.* Cald. Pereira *poſt quaſt.forenſ.in comment.ad l.vnic.C.ex delicto defunct. part.5. n.6.* Martin. Delr. *diſquiſit. magic. lib.5.ſect.16.verſ. quoad ignis pœnam*; & viui comburuntur,Simanch. *de cathol. inſtit.tit.45. rub.de pœnis, n.49.& in enchirid.tit.67.n.11.* Rojas *in tract.de haret. part.2.num.360. cum ſeqq.* Baiard. *ad Clar. §. hæreſis, n.15.* Farinac. *d.q.189.n.4.& 5.* Perez *l.3.tit.4. lib.8. Ordin.*

Semper viridi obſeruantia valituris.] Notatur ad hoc, quod lex ſcripta ſemper loquitur, & eſt in viridi obſeruantia, vt per Xuar. *in prœm.legum feri,n.3.* Tiraq. *in l.boues,§.hoc ſermone,limit.9.n.2.* Rebuff. *ad leges Galliæ,in prœm.gloſſ.5.n.3.* Gut. *pract.lib.3. q.17. n.147.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imperialis, lib.2. concl.60.coroll.2. n.3.* 7

Siue de donationibus, &c.] Notatur ad hoc, quod hæreticus eſt incapax donationis inter viuos, vt per Quemada *in ſuis quaſt.fiſcal.q.18.* Azor. *inſtit. moral. part.1.lib.5.cap.8.q.1.& lib.8.cap.12.q.8.* Farin. *d.tract. de hæretic. q.190. §.7. num. 96.* vbi reſoluunt res illi donatas non ad fiſcum pertinere, ſed donanti reddendas eſſe, quamvis Sanch. *in præcepta Decalogi tom.1. lib.2. cap.14. n.36.* dixerit hæretico donata poſt ſententiam fiſco acquiri. 8

Vel conniuentes conuenerint, &c.] Notatur ad hoc, quod hæreticus poteſt vbicunque puniri, nec fiet remiſſio, vt per Decian. *in tract. crimin. lib.4. cap.19. n.23.* Duen. *reg.378.num.fin.* Azeued. *l.1.n.41. tit.16. lib.8.noua Recop.* 9

Vel exilium, ſi ſit ingenuus.] Ergo mitiùs puniuntur nobiliores,de quo Tiraquell.*de nobilit.cap.20.n.108.* 10

SVMMARIVM.

1 *Neſtorij portentoſum dogma propagantes, & hoc ſequentes, legum & domicilij jure ſunt indigni in Imperio Romano.*
2 *Neſtorianorum libri indigni luce, & lectione, concremandi ſunt.*
3 *Neſtoriani cœtus non habeant ſub pœna publicationis bonorum.*
4 *Neſtoriani, & Porphyriani, eorumque ſectæ, & errores, remiſſiuè.*
5 *Hæreticorum libros nemo penes ſe retinere poteſt,nedum eos legere, aut reſcribere,ſed ſtatim eos comburere tenetur.*
6 *Merces apothecariorum, & aliorum, ſi ſint corruptæ, publicè concremari poſſunt.*

L. Damnato. VI.

Iidem AA. *ad Leonium P. V.*

NEſtorij portentoſum dogma propagantes, & hoc ſequentes,legum & domicilij jure ſunt indigni in 1
Imperio Romano. Impij Neſtorianorum libri indigni 2
luce, & lectione, concremandi ſunt. Neſtoriani cœtus 3
non habeant ſub pœna publicationis bonorum. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſuprà hoc tit.*

De Neſtorianis, & Porphyrianis, eorumque ſectis, & erroribus latè Guid.Pancitol.*in theſauro var.lection. lib.2.cap.176.* & aliqua penes Petr. Gregor. *ſyntag.juris lib.33.cap.8.n.21.* vbi dicit Neſtorium habuiſſe linguam verminibus corroſam, & ita eum ingenti dolore expiraſſe,dicentem ſe ad maiores vocari pœnas. 4

Nec verò impios libros, &c.] Notatur ad hoc,quod nemo penes ſe retinere poteſt hæreticorum libros, nedum eos legere,aut reſcribere,ſed ſtatim eos comburere tenetur, aliàs enim de hæreſi ſuſpectus redderetur, vt per Simanch. *de cathol.inſtit.tit.38. de libris,num.1. cum ſeqq. & enchirid.tit.39.num.5.* Albertin. *de agnoſcend.aſſertion.q.28. n.5.* Petr. Gregor. *vbi ſup. lib.34. cap.1.num.10.* Menoch. *de arbitr. caſu 374. num.12.* 5

Gratian.

Gratian.*reg.*55.*n.*31.Azor. *inſtit moral.p.*1.*lib.*8.*c.*16. *q.*9.citatos per Cened.*ad Decretal.collect.*8.*n.*1. Farin. *in tract.de hæret.q.*18c.§.*n.*1.*cum ſeqq.* Maſcard.*de probat.concl.*745.*n.*10. *& concl.*862.

6 Hinc argumento huius text. colligit Auendan. *de exequendis mandat. p.*1. *cap.*19.*n.*30. *verſ. ſecundo infertur*, quod merces apothecariorum & aliorum, ſi ſint corruptæ, poſſunt publicè concremari.

L. Curiales omnium. VII.

Iidem AA. *Florentio P. P.*

1 POena nulli tribuat immunitatem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſup.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Eutychetis ſecta inhærentes in Imperio Romano domicilia & ſedes non habeant.*
2 *Apollinaris ſectam ſequentes pœnas in alios hæreticos ſtatutas non diſſimiles patiantur.*
3 *Apollinariſtæ, & Eutychiani indigni nomine Sacerdotum, iiſdemque domicilia & patrocinia ſunt deneganda, &c.*
4 *Rectores & moderatores prouinciarum & ciuitatum negligentes in imponendo pœnas ſtatutas hæreticis, denarum librarum auri pœna mulctentur, & inſuper etiam exiſtimationis ſuæ periculum ſuſtineant.*
5 *Magiſtratus ex ſola omiſſione & negligentia non comprehendendi hæreticos, cenſeri eorum fautores.*
6 *Magiſtratus non infeſtantes, nec perſequentes hæreticos, puniuntur vt fautores.*

L. Quicumque in hac vrbe. VIII.

Impp. VALENT. *&* MARTIAN. AA.
Palladio P. P.

1 EVtychetis ſectæ inhærentes in Imperio Romano
2 domicilia & ſedes non habeant. Sectam Appollinaris ſequentea, pœnas in alios hæreticos ſtatutas non
3 diſſimiles patiantur. Apollinariſtæ & Eutychiani indigni ſunt nomine Sacerdotum, iiſdemque domicilia & patrocinia ſunt deneganda; & monaſteriis, Eccleſiis, conuenticulis diutnis ac nocturis carere, poſſeſſioneſque alienas vitare debent; militia illis interdicenda, nec domicilium in patria, aut alibi concedendum, quibus interdicta etiam ſunt diſputationum exercitia, & illis pœna vltimi ſupplicij imponitur, & eorum libri ac chartæ flammis combuti jubentur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſup.hoc tit.*

Totam huius legis hiſtoriam, quæ impiam Apollinaris, & Eutychetia ſectam improbat, narrat Guid. Pancirol. *in theſauro variar.lect.lib.*2.*cap.*177.*per tot.*

4 *Quod ſi fecerint*, &c.] Notatur ad hoc, quod Rectores & moderatores prouinciarum & ciuitatum negligentes in imponendo pœnas ſtatutas hæreticis, denarum librarum auri pœna mulctentur, & inſuper etiam exiſtimationis ſuæ periculum ſuſtineant, vt per Si-
5 manch.*de cathol.inſtitut. tit,*15. *de credentib.n.*13. vbi generaliter dixit, Magiſtratus ex ſola omiſſione & negligentia non comprehendendi hæreticos, cenſeri
6 eorum fautores, Peña *ad direct. Inquiſit. p.*2.*q.*53. *comment.*78.*lit.E.verſ.qua verò pœna*, Decian. *in tract. crimin.lib.*5.*cap.*51.*n.*33.vbi quod Magiſtratus non infeſtantes, & non perſequentes hæreticos puniuntur vt fautores, Sanchez *in præcepta Decalogi*, *tom.*1. *lib.*2. *cap.*10. *n.*12. *cum ſequent.* vbi de Inquiſitoribus, & alijs miniſtris S. Officij, necnon etiam terrarum gubernatoribus negligentibus capere hæreticos, & eos reſpectiuè punire, an & quando ſint excommunicati.

Militari cingulo ſoluti, &c.] Ergo hæreticus miles eſſe non poteſt, vt per Decian. *in tract. crimin. lib.*5. *cap.*43.*n.*4. *in fine*, Farin. *in tract. de hæreſ.q.*189.§.4. *num.*53.

SVMMARIVM.

1 *Liberi orthodoxi ſuccedunt parentibus, & alimenta, dotem, donationeſque propter nuptias conſequuntur.*
2 *Filij orthodoxi propter paternam hæreſim non priuantur hæreditate paterna.*
3 *In Dote congrua conſtituenda conſideranda ſunt facultates eius, qui tenetur dotare.*
4 *Mater hæretica cogitur dotare filias Catholicas.*
5 *Bona hæreticorum hodie confiſcantur, neque liberis Catholicis reſeruantur.*
6 *Mulieri in hæreſi lapſa, & ab Eccleſia recepta cum detruſione in carcerem, maritus alimenta præſtare non cogitur.*

L. Cognouimus. IX.

Imp. IVSTIN. A. *Demoſtheni P. P.*

LIberi orthodoxi ſuccedunt parentibus, & alimen- 1
ta, dotem, donationeſque propter nuptias conſequuntur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſup.hoc tit.*

Ex hoc text. vulgò colligitur, filios orthodoxos prop- 2
ter paternam hæreſim non priuari hæreditate paterna, de quo an verum ſit attento jure Ciuili, & quid de jure Canonico, vide Farin. *in tract. de hæreſi, q.*191. §.1. *num.*29.*cum ſeqq.* Et an poſſit filio orthodoxo aſſignari legitima viuente patre hæretico, per hunc text. ſaltem jure Ciuili attento, affirmatiuè reſpondent Ioan. à Rojas *ſing.*95. Surd. *conſ.*386. *n.*13. Farin. *in praxi crimin. q.*24.*n.*44. *& d. tract. de hæreſi, q.*591. *num.*3. *&* 4.

Secundùm vim patrimonij, &c.] Notatur ad hoc, 3
quod in conſtituenda congrua dote, conſiderandæ ſunt facultates eius qui tenetur dotare, vt per Card. Mantic. *de tacit.& ambig.conuention.tom.*1.*lib.*12.*tit.*21.*n.*4.

Sed & dotes pro filiabus, &c.] Notatur ad hoc, quod 4
mater hæretica cogitur dotare filias Catholicas, vt per Palat. *in rep.rubr.de donat. inter virum*, §.21. *n.*5. Padil. *in auth. res quæ, n.*61. *C. commun de legat.* Cordub. de Lata *in l. ſi quis à liberis*, §. *ſi mater*, *n.*16. Sed quic- 5
quid ſit de jure antiquo, hodie certum eſt bona hæretici confiſcari, neque liberis Catholicis reſeruari, per *auth. Gazaros, hoc cod.tit.* & eſſe communem ac receptam ſententiam poſt Ripam, Palat. Simanch. & alios dicit D. Barboſ. *in l.*1. *ff. ſoluto matrim. p.*4. *n.*83. *&* 6
*n.*85. reſoluit quod mulieri in hæreſim lapſæ, & ab Eccleſia receptæ cum detruſione in perpetuum carcerem, non cogitur maritus alimenta præſtare.

SVMMARIVM.

1 *Inter Liberos, ſi aliqui ſint orthodoxi, aliqui non, ad orthodoxos deuoluitur ſucceſſio. & qui non admittitur ad partem, minimè conſtituit partem, num.* 2.
3 *Hæreticorum filij tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato poſſunt ſuccedere aſcendentibus Catholicis, vel etiam quibuſcumque conſanguineis, aut extraneis.*
4 *Reſtitutus & indultatus ex gratia Principis ad bona, non recuperat fructus interim perceptos. Non procedit in reſtituto per viam juſtitiæ, ſeu per viam reformationis, n.*5. *Nec in reſtituto pleniſſimè, perinde ac ſi condemnatus non fuiſſet, n.* 6.

7 *Eccleſia præfertur fiſco ſeculari in bonis confiſcatis propter crimen hæreſis.*

Avth. Idem eſt de Neſtorianis.

1 INter liberos ſi aliqui ſint orthodoxi, aliqui non, ad
2 orthodoxos deuoluitur ſucceſſio. Qui ex delicto non admittitur ad partem, minimè conſtituit partem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

3 *His ſolis teſtamento, &c.*] Notatur ad hoc, quod hæreticorum filij, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato poſſunt ſuccedere aſcendantibus Catholicis, vel etiam quibuſcumque conſanguineis, aut extraneis, vt per Azeued. *leg. 3. n. 3. tit. 3. lib. 8. noua Recopilat.* Molin. *de Iuſtit. tom. 3. diſp. 658. n. 19. & 25.* Sanch. *in præcepta Decal. tom. 1. lib. 2. c. 29. n. 13.*

4 *Sed a' ſque ratione fructuum & adminiſtratione, &c.*] Notatur ad hoc, quod reſtitutus & indultatus ex gratia Principis ad bona, non recuperat fructos interim perceptos, vt per Crot. *conſ. 137. n. 9.* Roman. *ſing. 549.* Alphao. *collect. 307.* Anton. Trig. *ſing. 119.* Challan. *in conſuetud. Burgund. rubr. 1. §. 6. n. 140.* Boër. *deciſ. 98. n. 5.* Roland. *conſ. 45. n. 8. vol. 4.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo Reuertatur, n. 276. C. de reuoc. donat.* Greg. Lop. *leg. 2. gloſſ. 5. poſt princ. tit. 32. part. 7.* Sarmient. *ſelect. lib. 5. in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, num. 66. ff. de liber. & poſth.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 13. n. 38. verſ. item adde, & l. 1. Tauri, in fine, verſ. vnum tamen eſt,* Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. ſed vtrum, n. 9. cum ſeqq. ff. de liber. agnoſc.* Cou. *lib. 2. var. c. 3. n. 15. in fin.* Bonacoſ. *commun. crimin. verbo gratia, ſeu remiſſio delicti, col. 3.* Emman. Coſta *in d. §. & quid ſi tantum, p. 2. n. 74.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo bannitus, n. 14. & quæſt. legal. q. 19. n. 67. verſ. aduerte tamen,* Clar. *in §. fin. quæſt. 59. n. 7.* vbi Bajard. *n. 66.* Decian. *in tract. crimin. lib. 3. tit. de abolitionib. n. 66.* Dec. *in tract. crimin. lib. 3. tit. de abolitionib. n. 60.* Sfort. *de reſtit. in integ. q. 99. art. 14. n. 123.* Pereg. *de iure fiſci lib. 5. tit. 2. num. 61.* Ioan. Garc. *de nobilitate gloſſ. 6. §. 1. n. 46.* latè Gutier. *pract. lib. 4. q. 69. n. 1. cum ſequent.* & præcipuè *n. 10.* vbi quod hîc ſit reſtitutio ex gratia, non verò ex iuſtitia, Carol. Tapia *in rubr. de conſtit. Princip. cap. 3. num. 29.* Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 5. q. 1. n. 38.* Aloyſ. Ricc. *in collect. decis. p. 3. collect. 567.* Ceuall. *commun. contra communes, q. 536. n. 19.* Vincent. de Anna *in cap. 1. n. 226. & 227. de vaſſall. decrepit. ætat.* Farin. *in praxi crimin. q. 6. n. 44. verſ. verum tamen,* Maſtrill. *Sicilia deciſ. 33. n. 3.* Cabed. *Luſit. deciſ. 192. n. 1. part. 1.*

5 Hæc reſolutio, quæ ſingulariter probatur ex hoc text. limitatur primò vt non procedat in reſtituto per viam iuſtitiæ, ſeu per viam reformationis, Crot. *in d. §. & quid ſi tantum, n. 121. in fine,* & Galiaul. *n. 67. in fine,* ac Fortun. Garc. *n. 253.* Cou. *d. lib. 1. var. cap. 3. num. 11. in fine,* Cordub. de Lara *in d. l. ſi quis à liberis, §. ſed vtrum, num. 10. ff. de liber. agnoſc.* Sfort. *d. q. 99. art. 14. num. 131.* Farinac. *d. q. 6. n. 44.* Gutier. *d. lib. 4. pract. q. 69. n. 10.* Carol. Tapia *in dicta rub. de conſtit. Princip. cap. 3. n. 38.*

6 Limita ſecundò, vt non procedat in pleniſſimè reſtituto, perinde ac ſi condemnatus non fuiſſet: taliter enim reſtitutus recuperat etiam fructus perceptos, vt per Bonacoſ. *commun. crimin. in verbo gratia principis facta bannito,* Burſat. *conſ. 54. n. 13. lib. 1.* Sfort. *d. q. 99. art. 14. n. 130.*

7 *Ab Eccleſia intra annum admittatur.*] Ergo Eccleſia præfertur fiſco ſeculari in bonis confiſcatis propter crimen hæreſis, de quo vide Martam *de iuriſdict. p. 4. caſu 137. n. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Filij hæreticorum non ſuccedunt parentibus, & n. 2.*
3 *Gazari, Patareni, Leoniſtæ, &c. eorumque ſecta, & errores, remiſſiuè.*
4 *Hæretici propter hæreſim incurrunt infamiam, & ſi fuerint nobiles, vt viles ac plebij puniendi ſunt. Amplia quod ob ſolam hæreſis ſuſpicionem quis infamis eſt, niſi ab ea ſe purgauerit, n. 5.*
6 *Hæretici tanquam infames repelluntur ab omnibus honoribus, & dignitatibus, intellige vt n. 7.*
8 *Hæretici non poſſunt exercere aliqua officia publica, & cenſentur excluſi ab omni legitimo actu, n. 9.*

Avth. Gazaros.

FIlij hæreticorum non ſuccedunt parentibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc tex. deſumont Ord. 2
Regia Luſitan. *lib. 5. tit. 1. in fine principij. l. Hiſpan. 7. tit. 7. part. 6. vbi gloſſ. 2.* Perez *l. 1. gloſſ. 5. pag. 21. col. 2. tit. 1. lib. 1. Ordinam. & l. 3. gloſſ. 1. pag. 136. col. 2. tit. 4. lib. 8. etiam Ordin.* Azeued. *l. 1. n. 160. cum ſeqq. & à num. 216. tit. 3. lib. 8. noua Recop.* Duen. *reg. 345. verſ. limita ſecundò,* Gratian. *reg. 55. n. 26.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 45. n. 3.* D. Barboſ. *in l. 1. ff. ſoluto matrim. p. 4. n. 83.* Farin. *in praxi crimin. q. 24. num. 44.* Thom. Valaſc. *allegat. iuris tom. 1. alleg. 13. n. 18.* Sanchez *in præcepta Decalogi, lib. 2. c. 29. n. 9.* Vide poſita *ad l. Manichæos, & l. cognominus, ſup. hoc tit.*

Gazaros, Patarenos, Leoniſtas, &c.] De his hæreti- 3
cis, eorumque ſectis, & erroribus agit latè Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib. 2. cap. 178. per tot.* vbi *in principio* aduertit Fridericum II. hanc conſtitutionem edidiſſe *anno* 1219. quo ab Honorio III. Romæ eſt coronatus, vnde ipſi ille Summus Pontifex ſubſcripſit, vt apparet ex hujus conſtitutionis contextu, quam poſtea Gregorius IX. ampliando laudauit *in cap. excommunicamus, il 2. de hæret.*

Perpetua damnamus infamia.] Notatur ad hoc, 4
quod hæretici propter hæreſim incurrunt infamiam, & ſi fuerint nobiles, vt viles ac plebeij puniendi ſunt, vt per Simanch. *in enchirid. viol. Relig. tit. 67. rubr. de pœnis, n. 5. & 6.* Zanch. *in tract. de hæret. cap. 18. n. 3.* Ioan. à Rojas *ſing. 81.* Did. Quantet. *in quæſt. crimin. rubr. de hæretic. cap. 1. num. 9.* Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib. 33. cap. 8. n. 3. in fine, verſ. item ſunt infames, & n. 12.*
ampliat quod ob ſolam hæreſis ſuſpicionem, niſi quis 5
ab ea ſe purgauerit, infamis eſt, latè Farin. *de hæreſ. q. 189. §. 4. n. 40. cum ſeqq.*

Vnde hæretici tanquam infames repelluntur ab 6
omnibus honoribus, & dignitatibus, vt reſoluunt
Ioan. à Rojas *ſing. 81.* Didac. Quantet. *in quæſt. crimin.*
tit. de hæret. cap. 1. n. 10. vbi declarat hoc procedere in 7
vero hæretico, ſecus in ſuſpecto tantùm, Decian. *d.* 8
lib. 5. cap. 43. n. 8. Farin. *d. q. 189. n. 43.* vbi *n. 44.* reſoluit propterea non poſſe hæreticos exercere aliqua officia publica, & *num. 46.* quod cenſentur priuati & excluſi ab omni legitimo actu.

Cum longe grauius ſit æternam, quàm temporalem of- 9
fendere Majeſtatem. Vide Cald. Pereira *quæſt. forenſ. in commentar. ad l. vnic. C. ex delict. defunct. p. 5. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Hæretici in teſtes contra Chriſtianos non admittendi, & n. 3. item neque Iudæi, & n. 4.*
2 *Manichæis, Borboritis, & paganis teſtimonia, & conuerſationes cum Chriſtianis interdicuntur.*

5 *Neophytus*

5 *Neophytus contra Chriſtianum non admittitur in teſtem.*
6 *Iudæus contra Iudæum non prohibetur eſſe teſtis.*
7 *Samarita, remiſſiuè.*
8 *Hæretici teſtimonium non repellitur in extrajudicialibus.*
9 *Hæretici teſtes adhiberi poſſunt in contractibus & vltimis voluntatibus. Intellige quando alij inueniri non poſſunt vbi contractus celebratur, vel teſtamentum, vt ibi. Non poſſunt tamen admitti de jure Canonico, ibid.*
10 *Probationum copia coanguſtanda non eſt.*
11 *Teſtimonium crimineſi recipiendum, quando in cauſa alij teſtes deficiunt, maxime vbi res ſuâ naturâ difficilis probationis eſt.*
12 *Hæreticus in teſtem productus ab hæretico contra Chriſtianum, non probat, etiam ad fauorem Chriſtiani. Contrarium vide n.13.*
14 *Teſtis hæreticus probat de conſenſu partium.*

L. Quoniam multi iudices. X.

Idem A. Ioanni P. P.

1 HÆretici vt teſtes contra Chriſtianos non admit-
2 tendi, item neque Iudæi; Manichæis autem, Botboritis, & paganis teſtimonia, & conuerſationes cum Chriſtianis interdicuntur. Denique ne probationum facultas coanguſtetur, hi qui teſtimonium non ferunt, in vltimis voluntatibus, & contractibus ad teſtimonia admittantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſupr.hoc tit.*

3 *Sancimus contra Orthodoxos quidem litigantes*, &c.] Notatur ad hoc, quod hæreticus contra Chriſtianum à teſtimonio repellitur, *l. Hiſp.8. tit.16. p.3. vbi gloſſ.*21. Simanch. *de cathol. inſtit.tit.46. n.41. & in enchirid.viol. Relig.tit.35.de teſtib.n.21.* Zanchin. *in tract.de hæretic.cap.13.num.2.* Ioan. Rojas *ſing.75. num.1. ſing.84. etiam num.1. & ſing. 189. etiam n.1.* Burſat.*conſ.14.num.1.*Petr.Greg. *ſyntagm.juris lib.33. cap.8. n.16.* Peña *in direct. Inquiſit. part.3. quæſt.68. comment.117.verſ.nec nouo jure ciuili.* Decian.*in tract. crimin.lib.5.cap.43. n.2.* Farinac. *in praxi crimin.q.56. num.206. & in tract.de hæreſi,quæſt.188. §.7. n.1. cum ſeqq.*vbi ampliat in dubio in Fide, & in apoſtata.

4 *Vel iis etiam,qui Iudaicam ſuperſtitionem*, &c.] Notatur ad hoc, quod Iudæus contra Chriſtianum non admittitur in teſtem, vt per Alphan.*collect.466.* Ioan. Rojas *ſing.75.n.1.* Peñam *ad director. Inquiſ. part.2. commento 13.ad cap. contra Chriſtianos, de hæretic.in 6. lit. A, verſ.1.* Lud. Paramus *de origine S. Inquiſitio-*
5 *nis lib.3. q.9. n.103.* Farinac. *d.q.108. n.131.* vbi *n.132.* ampliat vt idem ſit in neophyto.

6 *Inter ſe autem*, &c.] Notatur ad hoc, quod contra Iudæum Iudæus non prohibetur eſſe teſtis, vt per Franc.Peñam *loco proximè citato, verſ.ad hæc,fol. mihi* 224.Farin.*d.q.*188. *n.*123.

7 *Samaritis.*] De his vide Card. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ.tom.7.anno Chriſti* 530. *pag.*156.

8 *Aliis verò hæreticis tantummodo judicialia*, &c.] Ergo in extrajudicialibus hæretici teſtimonium non repellitur, vt tenent omnes in hac lege, prout eos refert Farinac. *d.q.188.n.128. limit.2.*

9 *Cæterùm teſtamentaria teſtimonia eorum*,&c.] Notatur ad hoc, quod hæretici in contractibus,& in vltimis voluntatibus teſtes adhiberi poſſunt, vt per Carrer. *in tract.de hæret.n.*143. Ioan. Rojas *ſing.75.n.1.* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib.33.cap.8.n.15.* Decian. *dicto lib.5. cap.43. n.2. verſ.item poſſunt.* Farinac. *de teſtib. q.56.n.221.cum ſeq.& in tract.de hæreſi, q.188.n.129.* vbi *n.130.* declarat tunc demùm poſſe hæreticos eſſe teſtes in contractibus, & vltimis voluntatibus, quando in loco vbi celebratur contractus,vel teſtamentum,

Barboſa Collect. in Cod. Tom. I.

non inuenitur alius quàm hæreticus, & *n.*131.reſoluit de jure Canonico teſtes hæreticos non admitti, etiam in contractibus, & vltimis voluntatibus, cùm ſint excommunicati, ac propterea cum illis prohibita omnia conuerſatio.

Ne probationum facultas anguſtetur.] Notatur ad hoc, quod probationum copia non eſt coanguſtanda, vt per Ioan.Garc.*de nobilit. gloſſ.7.n.36.* Burg. de Paz *quæſt.ciuili 2.n.35.* Surd. *deciſ.153.n.25. & deciſ.177. n.9.*Thom. Valaſc.*allegat.juris tom.1.alleg.72.n.108.* Anguian.*de legib.lib.3. controu.18.* 10

Vnde colligunt Doctores, teſtimonium criminoſi eſſe recipiendum quando in cauſa alij teſtes deficiunt, maximè vbi res ſuâ naturâ difficilis probationis eſt, de quo Alex.*conſ.64.vol.1.*Roland.*conſ.23.n.26.lib.1.* Maſcard.*de probat.concl.465.n.9.cum ſeqq. & n.15.* 11

In gloſſ. *Contra Orthodoxos*, ibi,*ſed nec pro eis*, &c. Notatur ad hoc, quod hæreticus in teſtem productus ab hæretico contra Chriſtianum non probat etiam ad fauorem Chriſtiani,vt per Buttig.*in præſenti,poſt n.19.* Sed contrarium per text. *in cap. ſi hæreticus, verſ. ſin autem, 2.q.7.* videntur tenere Carrer. *in tract. de hæret. num.143.* Ioan. Rojas *ſing.198.n.2.* Farinac.*d.q.188. §.7.n.118.& 119.*vbi *n.120.* dicit hanc diſputationem jam ceſſare, quia non datur caſus in quo hæreticus poſſit admitti in teſtem. 12 13

In eadem gloſſ. *ſed an pars orthodoxa*,&c.] Notatur ad hoc, quod teſtis hæreticus probat de conſenſu partium, quia poteſt Chriſtianus de conſenſu partium renunciare,vt per Simanch. *de cathol.inſtit. tit.64. de teſtib.n.43.* Peñam *ad direct. Inquiſit.p.3. q.68.comment. 117.verſ.placet tamen.* Farin.*dict.q.188.§.7.n.132.* 14

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus ex militari teſtamento nil inſtitutionis legatiuè, aut fideicommiſſi titulo acquirit, & accipit.*
2 *Hæreticus non eſt capax ſucceſſionis, etiam ex teſtamento militis.*

L. Diuinam. XI. & vlt.

Idem A. eidem P. P.

HÆreticus ex militari teſtamento nil inſtitutionis legatiuè,aut fideicommiſſi titulo acquirit, & accipit.Colligunt ex Ord.Doct.citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.* 1

Etiam in vltimis militum voluntatibus, &c.] Notatur ad hoc, quod hæreticus non eſt capax ſucceſſionis etiam ex teſtamento militis, vt per *l.Hiſpan. tit.3. part.6.* Greg. Lopez *l.4.gloſſ.6. tit.26.part.7.* Carrer. *in tract.de hæret.n.151.*Petr.Greg.*ſyntagm.iuris,lib.33. cap.8.n.11.*Dec. *in tract. crim. lib.5.cap.44.n.17. verſ. nec etiam ex teſtamento militis.* Card. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ.tom.7. anno Chriſti 531.pag.170.* Molin. *de Iuſtit.tract.2. diſp.154.verſ.de iure communi,* Farin. *in tractat.de hæreſ q.199. §.7. n.95.* 2

Ne ſanctum Baptiſma iteretur.

T I T. VI.

DAMNATVR ſecta, ſiue hæreſis Anabaptiſtarum. Scripſerunt in hanc rubricam Aloyſ. Leo, Sebaſt. Nævius, item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De materia vide *l. Hiſpan.9. tit.4. part.4.* Angl. *in floribus Theolog.quæſtionum,q.1.de eſſentialibus Baptiſmi,*

art. 7. Bernard. & Salzed. *in pract. cap.* 15. Petr. Greg. *Syntagm. juris lib. 2. cap. 4. n.* 15. Ioan. Nicol. Arelat. *in tract. de heret. notab.* 39. *n.* 1. *pag.* 219. Padil. *in ſum. legum pœnal. part.* 2. *caſu* 32. Henriq. *in ſum. lib.* 2. *cap.* 31.

SVMMARIVM.

1 *Antiſtes baptizatum iterum baptizans, vt indignus ſacerdotium amittit.*
2 *Rebaptizati & rebaptizantes ſcienter, irregularitatis labe afficiuntur.*

L. Antiſtitem. I.

Imppp. VALENT. VALENS, *&* GRATIAN. AAA. *ad Florianum Vicarium Aſiæ.*

1 ANtiſtes ſemel baptizatum iterum baptizans, vt indignus ſacerdotium amittit. Colligunt ex Ord. Bart. Alban. Cyn. Salicet. Aloyſ. Leo, remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. Alciat. *lib.* 2. *præſumpt.* 4. & Caſal. *in annot.*

2 *Sacerdotio indignum eſſe cenſemus.*] Notatur ad hoc, quod ſcienter rebaptizati & rebaptizantes irregularitatis labe afficiuntur, vt per Albert. Trot. *de vero & perfecto clerico, lib.* 2. *cap.* 14. *requiſ.* 9. Couarr. *in Clem. ſi furioſus, p.* 1. *in initio, num.* 8. Henriq. *in ſum. lib.* 14. *de impedim. irregul. c.* 4. §. 5. Salzed. *ad Bernard. c.* 15. *lit. B, in princ.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Sacramentum Baptiſmi, n.* 30. *& verbo irregularitas, n.* 27. Padil. *in ſum. legum pœnal. parte* 2. *caſu* 32. *num.* 3. *l. Hiſpan.* 9. *tit.* 4. *part.* 1. *vbi gloſſ. fin. & l.* 4. *tit.* 3. *part.* 7. *vbi gloſſ.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Rebaptizans, & rebaptizatus ſcienter, dum capax criminis ſit per ætatem, capitali ſupplicio puniendi ſunt. Iure Pontificio & Cæſareo maximis pœnis puniuntur, n.* 2.

L. Si quis rebaptizare. II.

Impp. HONOR. *&* THEODOS. AA. *Anthemio P. P.*

1 SCienter rebaptizans, & rebaptizatus, dum capax criminis ſit per ætatem, capitali ſupplicio puniendi ſunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 Nota quod maximis pœnis jure Pontificio & Cæſareo puniuntur, qui rebaptizant, & rebaptizantur, vt atteſtatur Couarr. *in Clem. ſi furioſus, p.* 1. *in initio, n.* 8. Henriq. *in ſum. lib.* 2. *c.* 31. §. 1. vbi *in comment. lit. C,* allegat hanc legem, in qua dicit imponi pœnam capitis rebaptizanti, quod etiam dicit Petr. Greg. *lib.* 33. *cap.* 8. *num.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Ingenuos, aut ſeruos legitimè baptizatos nullus impunè quoquo titulo ad ſe pertractos rebaptizabit.*
2 *Ingenuum rebaptizans teſtamenti factionem amittit.*
3 *Baptiſmo iterato ſe ſubiiciens, nec factum deferens, teſtamenti factionem amittit, cum mulcta decem librarum auri.*
4 *Rebaptizantes, & rebaptizatos, iudices pœna legibus expreſſa vindicabunt, aut ob diſſimulationem patientur id quod aliis conceſſerunt, & n.* 5.
6 *Iudex qui in cauſis criminalibus minorem pœnam imponit, quàm de jure imponere debebat, puniri debet eadem pœna, qua reus puniendus erat, & n.* 7.

L. Nulli. III. & vlt.

Impp. VALENT. *&* THEOD. AA. *Florentio P. P.*

INgenuos, aut ſeruos legitimè baptizatos nullus impunè quoquo titulo ad ſe pertractos rebaptizabit. 1
Item ingenuum rebaptizans teſtamenti factionem 2
amittit. Eandem patitur pœnam Baptiſmo iterato ſe 3
ſubjiciens, nec factum deferens, cum mulcta decem
auri librarum. Denique rebaptizantes & rebaptizatos, 4
judices pœna legibus expreſſa vindicabunt, aut ob diſſimulationem patientur id, quod aliis conceſſerunt. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

Ac decem librarum auri.] De his libris vide poſita 5
in collect. ad l. 2. *prope fin. C. de Epiſc. audient.*

Nulli iudicum liceat delatum ad ſe crimen minori, 6
aut nulli coercitioni mandare.] Vide Auil. *ad c.* 2. *Prætor. gloſſ. en juſticia, n.* 7. *&* 8. Marant. *de ordine judic. p.* 6. *num.* 191. Dec. *in tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 51. *n.* 26. *cum ſeqq.* Perez *l.* 1. *prope fin. verſ. virum autem ſi index, tit.* 1. *lib.* 8. *Ord. pag.* 4. Bobadil. *in ſua politica, lib.* 5. *c.* 1. *n.* 149.

Quod aliis diſſimulando conceſſerit.] Notatur ad hoc, 7
quod judex qui in cauſis criminalibus minorem pœnam imponit, quàm de jure imponere debebat, puniri debet eadem pœna, qua erat puniendus reus, vt per Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 85. *n.* 10. *verſ. caueant tamen,* vbi ex Andr. Iſern. refert quod Rex Carolus Primus fecit quendam judicem furca ſuſpendi, ex eo quod quendam reum, qui erat condemnandus amputatione capitis, condemnauit tantùm in amputationem manus, Tiraq. *de pœn. temper. in præfat. n.* 9. & citat plures Doctores, & Roman. *ſing.* 77. *incip. Veni,* Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 9. *num.* 1.

De Apoſtatis.

Tit. VII.

APOSTATÆ ſunt qui à Chriſtiana religione omnino defecerunt, vt Iulianus Imp. qui ob hanc cauſam Apoſtata cognominatus eſt. Scripſerunt in hanc rubr. Leo, Sebaſt. Næv. item Cujac. Pac. & Vveſemb.

De materia vide Doctores quos citaui *ad rubr. de Apoſtatis, in Decretalib.*

SVMMARIVM.

1 *Chriſtianus ad Iudæos ſe conuertens confiſcatione bonorum punitur, & n.* 2.
3 *Apoſtata fidei quis ſit.*
4 *Apoſtata punitur eiſdem pœnis, quibus punitur hæreticus.*
5 *In apoſtaſiæ crimine, ſicut in crimine hæreſis, confiſcantur bona.*
6 *Apoſtatarum bona feudalia confiſcantur.*
7 *Subditi & vaſſalli apoſtatæ fidei, liberi ſiunt ab eius dominio, & iuramento fidelitatis.*
8 *Apoſtatarum bona confiſcantur ipſo iure.*

L. Si quis lege. I.

Impp. CONSTANTIVS A. *&* IVLIANVS *Cæſar ad Thalaſſium P. P.*

CHriſtianus ad Iudæos ſe conuertens confiſcatione bonorum punitur. Colligunt ex Ord. Alban. 1
Cyn.

Digitized by Google

Cyn. Salleet. Aluyſ. Len, Sebaſt. Næu. remiſſivè Ximen. *in concord.p.1.& 2.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumit Petr. Greg. *ſyntag.juris lib.33.c.8.n.17.*

3 *Et ex Chriſtiano Iudæus effectus*, &c.] Notatur ad hoc, quod apoſtata Fidei eſt ille, qui in totum recedit à Fide Chriſti, vt ſi Chriſtianus efficiatur Iudæus, vel Turca, ita Clar. *in pract. §.fin.q.78. n.4. verſ. apoſtata punitur*, Paul. Griland. *in tract. de haret. quaſt.2.n.8.* Ioan. à Rojas *in tract. de haret.par.1. n.448.* Vmbert. Locat. *in judic. inquiſ. verbo Apoſtata, num.4.* Simanch. *de cathol. inſtitut. tit.39. de Mahumetanis, n.6. & in enchirid. violata Relig. tit.18. etiam de Mahumetanis, num.1.* Menoch. *de arbitr. caſu 546.n.3.* Dec. *in tract. crimin. lib.5.c.71.n.4.& cap.72.n.1.* Barthol. Vgolin. *in tract. de cenſur. Pontifici reſeru. part.1. in gloſſ. & à Chriſtiana Fide apoſtata, in princ. n.3.& 4.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom.1. lit. A, concl.424.n.2.* Valer. Regiual. *in praxi fori pœnit. lib.17. tract.1. cap.5.n.72. cum ſeqq.* Sanch. *in pracepta Decal. tom.1. lib.2.c.7. n.16.* Farin. *in tract. de hæreſi, q.183.§.2.n.13. cum multis ſeqq.* vbi
4 *n.15.* quod apoſtata punitur aiſdem pœnis, quibus punitur hæreticus, de quo etiam Cald. Pereira *poſt quaſt. forenſ. in comment. ad l. vnic. C. ex delictis defunctor. p.5.n.14.*

5 *Facultates eiuſdem*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſicut in crimine hæreſis, ita & in crimine apoſtaſiæ bona confiſcantur, vt per Clar. *in pract. §. fin. q.78. n.4. verſ. apoſtata punitur*, Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib.33. cap.8.n.17.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. A, concl.524. num.8.* Menoch. *de arbitr. caſu. 546.n.10.* Dec. *in tract. crimin. lib.5. cap.71. n.7. verſ. publicantur tamen bona apoſtatarum*, Farin. *d. tract. de hæreſi, quaſt.183.§.4.n.35.*
6 *& n.36.* ait quod apoſtatarum bona feudalia confiſcan-
7 tur, & *n.37.* quod ſubditi & vaſſalli apoſtatæ Fidei liberi fiunt ab eius dominio, & juramento fidelitatis,
8 & *n.39.* quod apoſtatarum bona non confiſcantur ipſo jure.

SVMMARIVM.

1 *Apoſtaſia criminis accuſatio per quinquennium, mortuo etiam apoſtata, licita eſt.*
2 *Apoſtata à Fide teſtari non poteſt.*
3 *Hæretici defuncti, vel apoſtata memoria, an & quando damnari poſt quinquennium poſſit, remiſſiuè.*
4 *Apoſtata dum viuit, accuſatio perpetuè durat, poſt obitum verò tantùm ad quinquennium.*
5 *Crimen hæreſis, & leſa maieſtatis etiam poſt mortem obiici poteſt.*

L. Si quis functum. II.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *ad Hypatium P.P.*

1 APoſtaſiæ criminis accuſatio per quinquennium, mortuo etiam apoſtata licita eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.*

2 *Teſtari minime potuiſſe*, &c.] Notatur ad hoc, quod apoſtata à Fide teſtari non poteſt, vt per Repert. Inquiſ. *in verbo Apoſtaſia, verſ. ſed apoſtata alieni ſunt à teſtamentis*, Petr. Gregor. *ſyntag. juris lib.33. cap.8. num.17.* Menoch. *de arbitr. caſu 546.n.13.* Farin. *in tract. de hæreſi, q.183.§.4.n.48.*

3 *Intra iuge quinquennium*, &c.] An & quando memoria defuncti hæretici, vel apoſtatæ damnari poſt quinquennium poſſit, vide poſita ad gloſſ. *verbo ſubire, in l. Manichæos 4. de hæretic.*

4 Et aduertas quod Farin. *in praxi crimin. quaſt.10. num.27.* dicit quod dum viuit apoſtata, accuſatio perpetuò durat, poſt obitum verò durat per quinquennium
tantùm. Et quod crimen hæreſis, & læſæ majeſtatis 5
etiam poſt mortem objici poſſit, tenent Menoch. *conſ.99. n.162.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verbo delictum, n.34.* Cald. Pereira *in comment. ad l. vnic. p.5. num.2.& 3.*

SVMMARIVM.

1 *Apoſtata, & rebaptizati inſtar infamium à teſtimoniis ciuilibus arcentur, & indigni ſunt ſucceſſionibus, aliiſque commodis: qualitatem ac ſtatum amittunt, eorumque memoria damnationem meretur.*
2 *Apoſtatis lapſis, & errantibus ſubueniendum.*
3 *Baptiſma prophanantibus nullo remedio ſuccurrendum eſt.*
4 *Apoſtata à ferendo teſtimonio repellitur.*
5 *Apoſtata eſt incapax ſibi delata hæreditatis, tam ex teſtamento, quam ab inteſtato.*
6 *Apoſtata non ſunt expellendi ex ciuitate, ſicut hæretici: ſed contrarium verius, n.7.*
8 *Apoſtata pœnitens minimè eſt audiendus, nec à pœna pro eo crimine irroganda vllatenus excuſandus. Controuertitur n.9.*

L. Hi qui. III.

Imppp. THEOD. VALENT. & ARCAD. AAA. *Flauiano P.P.*

APoſtatæ, & rebaptizati inſtar infamium à teſti- 1
moniis, & conſortiis ciuilibus arcentur, & indigni ſunt ſucceſſionibus, aliiſque commodis: qualitatem ac ſtatum amittunt, eorumque memoria damna-
tionem meretur. Item apoſtatis lapſis, & errantibus 2
ſubueniendum; ſanctum Baptiſma prophanantibus 3
nullo remedio ſuccurrendum eſt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.*

A teſtimoniis alieni teſtamenti, &c.] Notatur ad 4
hoc, quod apoſtata repellitur à ferendo teſtimonio, Menoch. *de arbitr. caſu 546.num.12.* Dec. *in tract. crimin. lib.5. cap.73. n.7.* Farin. *in tract. de hæreſi, q.183. §.4.num.46.*

Nulli in hæreditate ſuccedat, &c.] Notatur ad hoc, 5
quod apoſtata eſt incapax hæreditatis ſibi delatæ, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, vt per Menoch. *d. caſu 546.n.11.* Petr. Greg. *ſyntag. iuris lib.33.c.8.n.17.* Farin. *d.q.183.§.4.n.49.*

Quos etiam præcipimus procul abiici, &c.] Nota- 6
tur ad hoc, quod apoſtatæ non ſunt expellendi ex ciuitate, ſicut hæretici, vt per Salicet. Azon. & Hoſt. quos refert Farin. *dicta q.183.§.4.n.50.* ſed *n.51.* contrarium verius affirmat ex eo, quia ſi hæretici, qui non in totum à Fide deuiant, expelluntur, multò magis expelli debent apoſtatæ Fidei, qui in totum à Fide recedunt, & magis delinquunt.

Hunc text. vidi allegari ad hoc, quod excommuni- 7
catio in foro ſeculari, ſicut in Eccleſiaſtico proponi poteſt, penes Roman. *ſing.685.* Tiraq. *de retract. lig. §.1. gloſſ.9. n.281.*

Sed nec vnquam in ſtatum priſtinum, &c.] Notatur 8
ad hoc, quod apoſtata pœnitens minimè audiendus, nec à pœna pro eo crimine irroganda vllatenus excuſandus, vt per Cald. Pereira *poſt quaſt. forenſ. in comment. ad l. vnic. C. ex delicto defunct. n.14. in fine*, Ant. Gam. *in tract. de ſacramentis præſtan. vltimo ſuppl. damnat. q.1. n.10.*

Sed an de iure Canonico id obtineat locum, inter 9
Doctores eſt controuerſum; nam Villadieg. *in tract. de hæret. q.10. n.1. & 3.* tenet quod non, quia vt ibi numeris præcedentibus docui, hæretici ad fidem reuerſi ſunt audiendi, & apoſtaſia diuerſam criminis

ſpeciem non conſtituit, & ſic quod in hæreſis crimine ſtatutum eſt pœnitentes ceos ſore audiendos, ſanè in in apoſtatis obſeruari debet: ſequuntur Cald. Pereira *d.p.5.n.15.in princip.* vbi reſpondet ad hunc text. nihil obſtare, quoniam res iſta merè Eccleſiaſtica, & ſpiritualis eſt, ab omni imperio, & poteſtate ſeculari immunia & exempta, ac proinde dicit huiuſmodi legem nullius eſſe roboris. Gregor. Lop. *l.5. gloſſ.1. tit.25. part.7.* Simanch. *de cathol. inſtit. tit.7. n.1.* Caſtro *de juſta hæret. punit. lib.2. cap.23.* D. Barboſa *in l. Titia 25. ff. ſoluto matrimon. n.55.* Azor. *inſtit. moral. part.1. lib.8. cap.21. quæſt.9.* Quamuis Gama *d.n.10.* exiſtimauerit diſpoſitionem huius legis procedere quoad pœnam temporalem, ad quam euitandam dicit non ſufficere pœnitentiam ipſius apoſtatæ, non verò quoad ſpiritualem, cùm textus hic negare non potuerit his etiam celapſis ſi pœniterent, danda eſſe ſacramenta Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ.

SVMMARIVM.

1 *Apoſtaſia crimen vt publicum, perpetuam in vita apoſtata admittit accuſationem.*
2 *Apoſtata donandi & teſtandi licentiam, facultatemque amittunt.*
3 *Venditiones contra legis prohibitionem, & in legis fraudem apoſtatis interdicta, & apoſtatarum ſucceſſoribus ab inteſtato ſimulatè empta, & vendita cedunt.*
4 *Apoſtaſia crimine poſt mortem detecto licitum eſt agere, & cognatis orthodoxis apoſtata ſua bona vendicare.*
5 *Sacrificia ſacrilega ſub Chriſtiano nomine amantes, & eorum exercitia curantes, inteſtabiles ſe reddunt, horumque teſtamentis reſciſſis, hæreditates iſtorum ab inteſtato deferuntur.*
6 *Apoſtaſia crimen non præſcribitur.*
7 *Apoſtata fidei teſtari nequit.*
8 *Apoſtata fidei non poteſt donare, vendere, aut alienare.*
9 *Apoſtata defuncti memoria quando damnatur, illius bona non confiſcantur.*
10 *Apoſtaſia crimen morte delinquentis non extinguitur.*
11 *Alienata ab hæretico per fiſcum reuocari poſſunt.*

L. Apoſtatarum. IV.

Impp. THEOD. *&* VALENT. AA. *Baſſo P. P.*

1 CRimen apoſtaſiæ vt publicum, perpetuam in vita
2 apoſtatæ admittit accuſationem. Apoſtatæ donandi & teſtandi licentiam facultatemque amittunt. Con-
3 tra legis prohibitionem, & in legis fraudem venditiones apoſtatis ſunt interdictæ, & apoſtatarum ſucceſſoribus ab inteſtato ſimulatè empta, & vendita cedunt.
4 Apoſtaſiæ crimine poſt mortem detecto, licitum eſt agere, & cognatis orthodoxis apoſtatæ ſua bona ven-
5 dicare. Sub Chriſtiano nomine ſacrificia ſacrilega amantes, & eorum exercitia curantes inteſtabiles ſe reddunt, horumque teſtamentis reſciſſis, hæreditates iſtorum ab inteſtato deferuntur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

6 *Et nullis finita temporibus, &c.*] Notatur ad hoc, quod apoſtaſiæ crimen non præſcribitur, vt per Dec. *in tract. crimin. lib.5. cap.76. n.2.* Farin. *d.q.183. n.9.*

7 *Ne poſtquam à Fide deuiauerint, teſtandi, &c.*] Notatur ad hoc, quod apoſtata Fidei non poteſt teſtari, vide poſita *in collect. ad l.2. ſup. hoc tit.*

8 *Aut donandi quidpiam, &c.*] Notatur ad hoc, quod apoſtata Fidei non poteſt donare, vendere, nec alienare, vt per Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib.33. cap.8. n.17.* Farin. *d.q.183. q.4. n.47.*

Totumque ab inteſtato, &c.] Notatur ad hoc, quod apoſtatæ defuncti memoria quando damnatur, illius bona non confiſcantur, vt per gloſſ. *hoc verbo Deferatur,* Iacob Butrig. *in fine verſ. & eius bona,* Salicet. *poſt num.1. in præſent.* & alios, quos refert Farin. *in tract. de hæreſi, quæſt.183. §.4. n.41.* vbi ſubdit horum opinionem tenendam non eſſe, cùm hodie de jure Canonico, quo in hac parte ius ciuile correctum eſt, apoſtatarum bona quandocunque confiſcantur, nedum in præjudicium proximorum agnatorum, ſed etiam in præjudicium propriorum filiorum. 9

Quoniam etiam poſt mortem, &c.] Notatur ad hoc, quod apoſtaſiæ crimen morte delinquentis non extinguitur, vt per Cald. Pereira *in l. vnic. C. ex delicto defunct. p.5. n.14 pag.223.* 10

Vt donationibus, teſtamentiſque reſciſſis, &c.] Notatur ad hoc, quod alienata ab hæretico per fiſcum, reuocari poſſunt, vt per Zanchin *de hæret. c.27. n.2. in fine.* Ant. Gom. *var. tom.3. c.2. n.2.* Dec. *in tract. crimin. lib.5. cap.44. n.4.* Azor. *inſtit. moral. p.1. lib.8. cap.12. quæſt.6* Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.1. lib.2. cap.22. n.31.* Pacian. *conſ.19. n.2. cum ſeqq.* Farin. *d. tract. de hæreſi, q.190. §.5. n.71.* 11

SVMMARIVM.

1 *Seruum, aut ingenuum cogens, aut malitioſè ad apoſtaſim ſeducens, vitam, ac bona amittit, & num. 2.*
3 *Chriſtiano perſuadens vt à fide diſcedat, capite, & confiſcatione bonorum punitur, & n.4 & 5.*
6 *Facta per importunam perſuaſionem dicuntur fieri propè violenter.*

L. Eum qui ſeruum. V.

Iidem AA. *Florentio P. P.*

SEruum, aut ingenuum cogens, aut malitioſè ad apoſtaſiam ſeducens, vitam, ac bona amittit. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.1. n.1. ſupra hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. colligunt *lex Hiſp. 2. tit. 24. part.7. vbi gloſſ.2.* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib.33. cap.8. n.17. in fine,* Dec. *in tract. crimin. lib.5. cap.74. n.2.* Hippol. Riminald. *conſ. crim. diuerſ. 83. n.4. lib.2.* 2
vbi dicit perſuadentem Chriſtiano, vt à Fide diſcedat, 3
capite, & confiſcatione bonorum puniri, Marta *de juriſdict. p.1. cap.24. n.15.* vbi pariter aſſerit, quod qui 4
aliquem coëgerit, aut perſuaſerit apoſtatare, rerum ſuarum dominium amittit, & plectitur capite, Farinac. *in tract. de hæreſi, q.183. §.2. n.21.* vbi *in §.6. n.86.* reſoluit 5
pari modo capite puniri illum qui perſuaſerit, ſicut qui & coëgerit apoſtatare à Fide.

Inuitum, ſeu ſuaſione, &c.] Ergo facta per importunam perſuaſionem, dicuntur fieri propè violenter, vt per Salicet. *in præſenti,* quem refert Caſtill. *lib.3. quotid. cap.1. n.112.* Ego ipſe *in votis deciſiuis Canon. tom.1. voto 1. num.30. cum ſeqq.* 6

L. Eos qui. VI. & vlt.

Impp. VALENT. *&* MARTIAN. AA. *Palladio P. P.*

MOnachi ad Eutychetis, & Apollinaris hæreſim deficientes, pœnas aduerſus hæreticos conſtitu- 1
tas ſerant, & ex Imperij Romani limitibus expellan- 2
tur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.* Vide Card. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ. anno Chriſti 450. pag.88. in fine.*

Nemini

Nemini licere ſignum Saluatoris Chriſti humi, vel in ſilice, ſeu marmore, aut inſculpere, aut pingere.

T i t. VIII.

1 HIc titulus non omnino vetat ſignum Chriſti
ſcolpi, aut pingi, ſed prohibet ne quis humi
pingat, vel in ſilice, aut marmore homi
poſitis inſculpat. Scripſerunt in hanc rubr.
Sebaſt. Næu. item Cujac. Pac. & Vveſemb. Vide ad
hos Vvalther. *lib.2. miſcell.* Pechium *in præf. de ſacroſ. & cathol. Eccleſ. reparat. n.3.* Quod autem hic titulus non obſeruetur in Gallia, tradit Bugnon. *in legib. abrog.*

SVMMARIVM.

1 *Signum Saluatoris marmoribus humi poſitis inſculpere, & appingere prohibetur, & n.2.3.& 4.*
5 *Culpa morte punitur.*
6 *Imagines Saluatoris noſtri, vel Sanctorum fœdans, & ſpurcans, vel feriens temerario & ſacrilego auſu, pœna mortis puniendus eſt.*

L. Cùm ſit nobis vnic.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Eudoxio P.P.*

1 SIgnum Saluatoris marmoribus humi poſitis in-
ſculpere, & appingere eſt prohibitum. Colligunt
ex Ord. Bart. Alb. Cyn. Salic. Butrig. Sebaſt. Næv. re-
miſſiuè Ximen. *in concordant. p.1. & 2.*
2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſ-
pan.5. tit.18. part.7. vbi gloſſ.1.* Gregorius Lopez *l.4.*
3 *tit.1. lib.1. Ordin.* vbi Perez, *& l.3. tit.1. lib.1. noua Re-
cop.* vbi Azeued. in quibus legibus ſub certis pœnis
prohibetur, ne vllus ſignum Crucis, Sancti, Sanctæve
humi, vel alio in loco, vbi conculcari poſſit, apponat,
& ſi quid taliter factum ſit, deleatur: Chaſſan. *in
Catalogo gloriæ mundi, part.1. conſid.98.* Nauar. *conſ.3.
n.1. de reliq. & vener. Sanctor.* vbi per hunc text. con-
4 ſuluit, Synodum Prouincialem, vel Epiſcopalem poſſe
ſtatuere, ne ſignum Crucis pingatur, vel ſculpatur in
re aliqua humi iacente, Petr. Pech. *de reparat. Eccleſ.
in præfat. n.3.* Menoch. *de arbitr. caſu 376. n.2.* Stephan.
Durant. *de ritibus Eccleſ. lib.1. c.6. n.9.* Cardin. Cæſ.
Baron. *annal. Eccleſ. tom.5. anno Chriſti 427. pag.382.*
Padil. *in ſum. legum pœnal. p.2. cap.1.*
5 In gloſſ. *Grauiſſima,* ibi, *ſcilicet pœna mortis, quæ eſt
grauiſſima.* Ergo morte punitur culpa: de quo Tiraq.
de pæn. temper. cauſa 14. num.5. Menoch. *d. caſu 376.
num.4.*
6 Imagines Saluatoris noſtri, vel Sanctorum fœdans,
& ſpurcans, vel feriens temerario & ſacrilego auſo,
pœna mortis puniendus eſt, vide Boër. *decif.301. n.18.*
Caſan. *conſ.1. in 5. præſuppoſito,* Menoch. *d. caſu 376.*
Clar. *lib.5. §. fin. q.68. n.19.* Azeued *d. l.3. n.6.* Padil. *in
d. cap.1. n.2.*

De Iudæis, & Cœlicolis.

T i t. IX.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi qui ſint.*
2 *Cœlicolæ qui.*

IVDÆI ſunt, qui vetus fœdus malè in eo 1
quod ad Chriſtum pertinet, intellectum
amplectuntur, nouum autem omnino re-
ſpuunt. Cœlicolæ, qui cœleſtia corpora
adorant, Scripſerunt in hanc rubr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. 2
Næu. item Cujac. Pac. & Vveſemb.

L. Quod Cornelia. I.

Imp. ANTONIN. A. *Claudio Triphonino.*

COllegio Iudæorum legari non poteſt. Colli- 1
gunt ex Ordin. Bart. Alban. Salicet. Aloyſ. Leo,
Sebaſt. Næv. remiſſivè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* &
Caſal. *in annot.*
Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Cu- 2
jac. *lib.7. obſeruat.30.* Molin. *de Inſtit. tract. 2. diſp.154.
n.1. in princ.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.42. cap.33.
num.4.* Decian. *in tract. crimin. lib.5. c.13. n.16.* vbi re-
ſoluit Iudæos nil poſſe capere ex teſtamento Chriſtia- 3
ni, additque hanc legem locum habere non modò
quando relinqueretur Collegio, ſiue ſectæ Iudæorum,
ſed quando etiam vni tantùm ex eis.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi conuerſos ad Chriſtianam fidem lædentes, & atrocibus injuriis afficientes, ignis ſupplicium promerentur, & n.2. & 3.*
4 *Majores, de Rabinis.*
5 *Furoris ſignum eſt lapides priuatim & publicè furioſorum more proiicere.*

L. Iudæis. II.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Euagr. P. P.*

IVdæi converſos ad Chriſtianam Fidem lædentes, 1
& atrocibus injuriis afficientes, ignis ſupplicium
promerentur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati
ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.
Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſ-* 2
pan.6. tit.24. part.7. Cardin. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ.
tom.3. anno Chriſti 317. pag.184.* Decian. *in tract. cri-
min. lib.5. cap.12. n.10.* vbi ait quod Iudæi puniuntur 3
flammis, ſi auſi fuerint ſaxis, vel aliis corporalibus in-
juriis conuerſum ad Fidem ex Iudaiſmo perſequi.
Azor. *inſtitut. moral. p.1. lib.8. cap.21. q.11.*
Et maioribus eorum.] Id eſt, Rabinis, vt explicat 4
Decian. *in tract. crimin. lib.5 cap.14. n.4.*
Saxis, aut alio furoris genere, &c.] Ergo furoris 5
ſignum eſt lapides priuatim, & publicè furioſorum
more projicere, vt per Xuar. *allegat.1. n.6.* Cardin.
Mantic. *de conject. vltim. volunt. lib.2. tit.5. num.12.*
Maſcard. *de probat. concluſ.826. n.32.* Seraphin. *de
priuileg. juram. Priuil.1. n.48.*

SVMMARIVM.

1 *Chriſtiani in Synagogas Iudæorum irruere non debent, & n. 2.*
3 *Iudæi ſuis titulis vtuntur.*

L. In Synagoga. III.

Impp. VALENTIN. & VALENS AA.
Remigio magiſtro officiorum.

1 CHriſtiani in Synagogas Iudæorum irruere non debent. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 1. tit. 24. part. 7. vbi gloſſ. vlt.* Card. Cæſ. Baron. *annal Eccleſ. tom. 3. anno Chriſti 327. pag. 84.*

3 *Iudaica legis, &c.*] Ergo Iudæi ſuis titulis vtuntur, vt per Tiraquell. *de iure primogen. q. 66. n. 22.* Surd. *deciſ. 133. per tot.*

L. Iuſſio. IV.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *Hypatio P. P.*

1 IVdæi ad curialia munera ampliùs non ſunt admittendi. Colligunt ea Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ea hac lege deſumit *l. Hiſpan. 3. tit. 24. part. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæus ſub metu capitalis ſupplicij Chriſtianæ mulieri, vel mulier Chriſtiana Iudæo matrimonialiter ſe copulare non poteſt, & n. 2.*
3 *Chriſtiani per matrimonium ſe coniungentes cum Iudæis, de iure Canonico, & in foro pœnitentiæ puniuntur pœnitentia ſeptennali, in foro autem contentioſo puniuntur pœna excommunicationis.*
4 *Liberi ſuſcepti ex matrimonio Chriſtiani cum Iudæa non reputantur legitimi, ſed inceſtuoſi, ita quod a patre alendi non ſint, & ſucceſſionis incapaces reputentur.*
5 *Iudæus extra matrimonium cognoſcens Chriſtianam, non pœna mortis, ſed alia mitiori plectendus eſt arbitrio iudicis. Amplia in Iudæo carnaliter cognoſcente mulierem inhoneſtam, & meretricem, n. 6.*

L. Ne quis. V.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Cynagio P. P.*

1 IVdæus ſub metu capitalis ſupplicij Chriſtianæ mulieri, vel mulier Chriſtiana Iudæo matrimonialiter ſe copulare non poteſt. Colligunt ea Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 9. tit. 24. part. 7. vbi gloſſ. 1.* Alciat. *lib. 7. parerg. cap. 22.* Couar. *de ſponſalib. p. 1. c. 6. §. 11. n. 3.* Marquard. *de Iud. part. 2. cap. 3. n. 11.* Hippol. Riminald. *in l. imperium, num. 58 ff. de iuriſdict. omnium iudic.* Roland. *conſil. 35. n. 4. vol. 2.* Ant. Gom. *l. 80. Tauri, n. 16.* Menoch. *de arbitr. caſu 290. n. 2.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 12. n. 23. & cap. 16. n. 3.* Bermond. *de publicis concub ſub tit. de adulter. n. 15.* Mozz. *de contract. tit. de matrim. cap. qui poſſunt contrahere matrim. n. 25.* Molin. *de Iuſtit. tom. 4. tract. 3. diſp. 104. n. 6.* Padil. *in ſum. legum pœnal. part. 2. caſu 6. n. 1.* plures per Farin. *in praxi crimin. q. 139. à n. 36.* vbi *n. 140.* ſubdit non mirum tam grauem pœnam in iſto caſu imponi, cùm talis commixtio ſit grauior, & deterioris conditionis quàm adulterium, & inceſtus, & quàm cum propria conſanguinea coire.

3 De iure autem Canonico & in foro pœnitentiæ Chriſtiani ſic per matrimonium ſe conjungentes cum Iudæis, puniuntur pœnitentia ſeptennali, de qua *in cap. hoc ipſum, 32. q. 2.* in foro autem contentioſo puniuntur pœna excommunicationis, vt per Griland. *de pœn. omniſ. coitus, q. 12. n. 1. & 2.* Menoch. *d. caſu 290. num. 6. in fin.* Farin. *d. q. 139. n. 41.* vbi *n. 42.* ex Griland.

4 *cit. loc. n. 5. & 4.* reſoluit, quod ſi ex hoc matrimonio fuerint ſuſcepti liberi, illi quidem non reputantur legitimi, ſed inceſtuoſi, ita quod à patre alendi non ſint, & omnis ſucceſſionis incapaces reputentur.

5 Extra autem figuram matrimonij Iudæus carnaliter cognoſcens Chriſtianam, non pœna mortis, ſed alia mitiori plectendus eſt arbitrio iudicis, de quo vide Villaloh. *commun. opin. lit. I, n. 112.* Marquard. *de Iud. p. 2. cap. 3. n. 1. cum ſeqq.* Viv. *opin. 391. n. 1.* Clar. *§. fornicatio, n. 20.* Menoch. *d. caſu 290 n. 9. cum ſeqq.* Decian. *in tract crim lib. 5. cap 12 n 20. verſ. attamen communis,* Card. Tuſch. *pract. concl. verbo Iudæus, concl. 373. n. 7. cum ſeqq. & à n. 32.*

6 Farinac. *fragm. crimin. p. 2. lit. n. 65.* & latiſſimè *d. q. 139. n. 2. cum multis ſeqq.* ampliat in Iudæo carnaliter cognoſcente mulierem inhoneſtam, & meretricem.

SVMMARIVM.

1 *Nuptiæ inter Chriſtianos prohibitæ, etiam Iudæis interdictæ ſunt, lege Iudæorum ceſſante.*
2 *Iudæi ſi haberent duas vxores, punirentur ſicut Chriſtiani, qui in id crimen incurriſſent. Fallit niſi primam repudiaſſent, quod facere licet Iudæis ex lege Moyſi, n. 3.*
4 *Vxores duas qui duxerit, pœna capitis puniendus eſt.*
5 *Iudæis plures vxores vno tempore habere interdicitur.*

L. Nemo Iudæorum. VI.

Imppp. THEOD. ARCAD. & HONOR. AA. *Infantio Comiti Orientis.*

1 NVptiæ inter Chriſtianos prohibitæ, etiam Iudæis interdictæ ſunt, lege Iudæorum ceſſante. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Vulgò citatur hic text. ad hoc, quod Iudæi ſi haberent duas vxores, punirentur ſicut Chriſtiani, qui in id crimen incurriſſent, vt per Decian. *in tractat. crimin. lib. 5. cap. 12. n. 13.* vbi ſubdit id fallere niſi primam

3 repudiaſſent, quod facere licet Iudæis ex lege Moyſi. Et Tiraquell. *in l. 7. connub. gloſſ. 1. p. 7. n. 14.* citato hoc

4 text. aſſerit pœna capitis puniri illum, qui duas duxerit vxores. Additque Menoch. *de arbitr. caſu 420. n. 94.*

5 Imperatores in præſenti interdixiſſe Iudæis plures vxores vno tempore habere, & ait declaraſſe Bald. *in conſil. 428.* Inquiſitio prædicta, *col. 2. verſ. hoc præmiſſo, lib. 5.* non procedere in Iudæo, qui iuxta ritum ſuum primam repudiauit, & ſecundam duxit. Nam licèt Chriſtianus non poſſit habere duas vxores viuentes, poteſt tamen Iudæus repudiata prima aliam ſuperinducere, neque ideo punietur, ſecundùm Tiraquell. *de iur. primog. q. 66. ſub n. 25.* Decian. *in tract. crim. lib. 5. cap. 14. num. 7. poſt med.* Marquard. *de Iuda, part. 2. cap. 4. num. 10. & cap. 8. num. 4.* Farinac. *fragment. crimin. p. 2. lit. I, num. 652.*

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Iudæi habent ea, quæ ſunt ciuium Romanorum: & coram judice Chriſtiano litigare tenentur.*
2 *Iudæi ad cauſas ciua cæremonias, ac ritus eorum, judices non habent Hebræos.*
3 *Iudæi legibus Romanorum ligantur, & propterea jure communi vtuntur, iudicanturque & puniuntur ſecundùm Imperialia, & ciuilia jura. Intellige vt num. 4.*

L. Iudæi. VII.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Entychiano P.P.*

1 IVdæi habent ea, quæ ſunt ciuium Romanorum: & coram judice Chriſtiano litigare tenentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.*

2 *In iis cauſis, quæ tam ad ſuperſtitionem eorum, &c.*] Ergo Iudæi ad cauſas ciuacæremonias, ac ritus eorum judices non habent Hebræos, de quo vide Marquard. *de Iudæis part. 2. cap. 6. à num. 15.* Decian. *d. lib. 5. cap. 14. num. 4.*

3 *Omneſque Romanis legibus, &c.*] Notatur ad hoc, quod Iudæi legibus Romanorum ligantur, & propterea jure communi vtuntur, judicanturque & puniuntur ſecundùm Imperialia, & ciuilia jura, vt per *l. Hiſpan. 16. tit. 1. part. 1. vbi gloſſ. 6. & l. 5. tit. 24. p. 7. vbi gloſſ. 2.* Alphan. *collect. 58.* Xuar. *in l. poſt rem iudicatam, notab. 8. n. 3.* Marant. *de ordine judic. diſt. 2. n. 49.* Brun. *de ceſſ. boner. quæſt. 36. ſub num. 3. in 4. quæſt. princ.*
4 Marquar. *de Iud. p. 2. cap. 1. n. 1.* vbi ampliat textum in præſenti, vt intelligatur tam in his, quæ reſpiciunt ordinem judiciarium, quàm in concernentibus deciſionem cauſarum. Menoch. *remed. 9. recuper. n. 189.* Viv. *commun. opin. 392. n. 2.* Decian. *tract. crim. lib. 5. cap. 14. num. 5.* Tiraquell. *de jure primog. q. 66. n. 1. cum ſeqq.* Card. Tuſch. *pract. concl. verbo Iudæus, concl. 369. n. 5. 11. 30. & 33.* Maſcard. *de probat. concl. 191. n. 8.* Surd. *deciſ. 133.* Mart. *de juriſdict. p. 4. caſu 166. n. 4.* Farinac. *frag. crim. p. 2. lit. I, num. 621. cum ſeqq.* vbi *num. 623.* dicit quod ligantur etiam ſtatutis, & conſuetudinibus illius civitatis in qua morantur, & cuius ſubditi dicuntur.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi non poſſunt cogi ad vendendum aliter ac Chriſtiani, & cuique res ſua committenda.*
2 *Magiſtratus conſtituentes Chriſtianis pretia rerum vendendarum, Iudæis eadem aſſignabunt.*
3 *Bonis Iudæorum non debent Chriſtiani ſtatuere pretia.*
4 *Proceres, de Rabinis.*

L. Nemo exterus. VIII.

Iidem AA. *ad Iudæos.*

1 IVdæi non poſſunt cogi aliter ad vendendum, quàm Chriſtiani, & cuique res ſuæ committendæ. Item
2 Magiſtratus conſtituentes Chriſtianis pretia rerum vendendarum, Iudæis eadem aſſignabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

3 Ex hoc text. colligit Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 11. n. 7. verſ. & ideo*, quod bonis Iudæorum non debent Chriſtiani pretia ſtatuere.

4 *Proceresque veſtros.*] Id eſt, Rabinos, ſecundùm Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 14. n. 4.*

L. Quicumque ex Iudæis. IX.

Iidem AA. & THEOD. A. *Eutychiano P. P.*

IVdæi Curiæ obnoxij comprobati, Curiæ ſunt mancipiandi. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Iudæi celebrantes ſua ſolemnia in contemptum Chriſtianæ fidei, nihil agent: & in permiſſis illicita ſectantes, perdunt privilegia, n. 2.*
3 *Textus dubius elucidatur.*
4 *Iudæi delinquentes puniendi ſunt, ſi Crucis ſigno vtantur, & illud immiſceant in locis, ſolemnitatibus & ſuperſtitionibus eorum.*
5 *Iudæis permittitur ſeruare eorum ritus, modò non in vilipendium Chriſtianæ Reipubl.*

L. Iudæos. X.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Anthemio P. P.*

IVdæi celebrantes ſua ſolemnia in contemptum Chri- 1
ſtianæ Fidei, nihil agent. Item in permiſſis illicita ſe- 2
ctantes privilegia perdunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

Dubia videtur huius text. diſpoſitio, quatenus Iu- 3
dæos inter feſtivitatis ſuæ ſolemnia ad pœnæ quandam recordationem incendere prohibet, ſed quidnam incendere prohibeantur, non apparet, ideo Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap. 79.* hiſtoriam narrat de Aman Regis Aſſueri Præfecto, cujus Aman effigiem cùm Iudæi ob pœnæ olim ei illatæ memoriam, crucifixam Honorij & Theodoſij temporibus ſe incendere ſimularent, in Chriſtianæ Religionis contemptum multa impiè committebant. Et aſſerit Decian. *in tract. crim. lib. 3. c. 18. n. 5.* Iudæos pro deſolatione Eccleſiæ, & Chriſtianorum orare in feſto Mardochæi, quod celebrant 15. Kalend. Martij, conterunt enim ollas in Synagogis, dicentes: Sicut contritus eſt Aman, ſic conteratur velociter Regnum Chriſtianorum.

Et ſancta Crucis ad ſimulatam ſpeciem, &c.] Notatur 4
ad hoc, quod Judæi vt delinquentes puniendi ſunt, ſi Crucis ſigno vtantur, & illud immiſceant in locis, ſolemnitatibus, & ſuperſtitionibus eorum, vt per Decian. *d. lib. 5. cap. 12. n. 18. in fine.*

Sed ritus ſuos, &c.] Notatur ad hoc, quod Iudæis 5
permittitur ſeruare eorum ritus, modò non ſint in vilipendium Chriſtianæ Reipubl. vt per Decian. *tract. crimin. lib. 5. c. 11. n. 3.* Ergo videntur in ſuis legibus relinquendi, nec legibus Romanorum ligari: de quo tamen vide Doctores citatos *ad l. Iudæi 7. ſup. hoc tit.*

L. Cœlicolarum. XI.

Iidem AA. *Ionio P. P.*

COelicolæ niſi ad ſanam redeant confeſſionem, in- 1
ſtar hæreticorum puniuntur. Item ædificia Cœli- 2
colis non relinquenda, ſed ab Eccleſia vindicanda ſunt. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc. tit.*

L. Die Sabbati. XII.

Iidem AA. *Ionio P. P. poſt alia.*

IN diebus Sabbati Iudæi alios non conueniunt, nec 1
conueniendi ſunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Hanc

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *lex Hiſpan.5.tit.14.p.7.vbi gloſſ.1.* Seraph. *de priuileg.iuram.priuileg.123.n.1.* Card. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ. tom.3. anno Chriſti 327.pag.285.* Decian. *in tract.crimin.lib.5.cap.11.n.7. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæos inuadere, eorumque bona occupare non licet.*
2 *Iudæi priuilegiis domicilii, & conuerſationis cum Chriſtianis modeſtè abſque inſolentia fruantur.*
3 *Iudæi in ciuitatibus tolerari poſſunt cum eorum ritibus, & Synagogis.*
4 *Priuatus ſibi ius dicere non poteſt.*
5 *Iudæi committentes homicidium puniuntur ſicut Chriſtiani.*
6 *Priuatus poteſt iniuriam ſibi factam vlciſci propria auctoritate, quoties ei permiſſum non eſt, nec ſuppetit facultas vocandi offenſorem ad iudicium, & n.7.*

L. Nullus tanquam. XIII.

Iidem AA. Philippo P. P. per Illyricum.

1 IVdæos inuadere, eorumque bona occupare non li-
2 cet. Viciſſim Iudæi priuilegiis domicilij, & conuerſationis cum Chriſtianis modeſtè abſque inſolentia fruantur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſup. hoc tit.*

3 *Non paſſim eorum Synagoga, &c.*] Notatur ad hoc, quod Iudæi in ciuitatibus tolerari poſſunt cum eorum ritibus, & Synagogis, vt per Farinac. *fragment. crimin. p.1. lit.I. num.613.*

4 *Ne quiſquam ſibi ipſi permittere valeat vltionem.*] Notatur ad hoc quod priuatus ſibi jus dicere non poteſt, vt per *l.Hiſpan.14.tit.14.part.5. vbi gloſſ.1.* Rom. *conſ.162.* Bart. *in l. generali, n.9. C. de de ur. lib. 10.* Duen. *reg.67.* Cen. *commun. contra commun. q.906.n.47. tom.4.*

5 *Ne Iudæi forſitan, &c.*] Notatur ad hoc, quod Iudæi committentes homicidium puniuntur, ſicut quilibet Chriſtiani, vt per Dec. *in tract. crimin. lib.4.c.1. n.14.*

6 In gloſſ. *Vltionem, ſi ubi reſp. ſecundum Ioan.* &c. Notatur ad hoc, quod priuatus poteſt iniuriam ſibi factam vlciſci propria auctoritate, quoties ei permiſſum non eſt, nec ſuppetit facultas vocandi offenſorem ad judicium, vt per judicem is cogatur injuriam compenſare, & ſatisfacere injuriam paſſo. Palat. *in repet. cap. per veſtras, not.1. in princ. n.14.* Couar. *in reg. peccatum, p.2. §.9. num.3.*

7 Notatur etiam ad hoc, quod quis poteſt rem ſuam propria auctoritate capere, quando aliter per judicem illam conſequi non poteſt, vt per Valaſc. *conſ.173.n.13.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæus actor, vel reus forum & iudicem ſequitur Chriſtianum, & n. 2. & 3.*
4 *Seniores Iudæorum, de Rabinis, & iudicibus, n.5.*

L. Si qua inter. XIV.

Iidem AA. Aureliano P. P.

1 IVdæus actor, vel reus forum & judicem ſequitur Chriſtianum. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hac lege deſumit Decian. *in tract. crim. lib.5. cap.14.n.3.* vbi ſubdit quod judices
3 ordinarij Chriſtiani judicant etiam inter ipſos Iudæos, & tunc tenentur judicare ſecundùm eorum leges, non autem ſecundùm noſtras.

Non a ſenioribus Iudæorum. Id eſt, Rabinis, ſecundum Decian. *d.lib.5.cap.14.n.4.* Vel Iudicibus, qui Seniores nominabantur, habetur enim *Dan.13* Iudæos ſibi conſtituiſſe duos ſenes judices, vt per Tiraq. *de jure primog. in præfat. n.174.* 4

L. Iudæi, & bonorum. XV.

Iidem AA. Aſclepiodoto P. P.

BOna Iudæi Chriſtianum circumcidentis ſunt publicanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit Decian. *in tract. crimin. lib.5.c.12.n.11.* & Azor. *inſtit. moral p.1. lib.8. cap.22.q.11.* 2

SVMMARIVM.

1 *Primates Iudæorum canonem imperiali fiſco debitum colligent, & eundem perſoluent.*
2 *Primates ſynedriorum Iudæorum exigunt à ſingulis, quod olim eorum Patriarchæ auri coronarij nomine ſoluere conſueuerant.*
3 *Primates Iudæorum, de Rabinis.*
4 *Palæſtina dua, ſuperior ſcil. & inferior.*
5 *Synedrium quid ſit.*
6 *Canon anniuerſarius, remiſſiuè.*
7 *Iudæi ſoluunt magnas collectas Principibus, vt inhabitare permittantur terras Chriſtianorum.*

L. Iudæorum. XVI.

Impp. THEODOS. *&* VALENT. AA. *Ioanni Comiti ſacrarum largitionum.*

IVdæorum primates canonem imperiali fiſco debitum colligent, & eundem perſoluent. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.* 1

Præcipit Theodoſius vt Primates ſynedriorum Iudæorum exigant à ſingulis, quod olim eorum Patriarchæ auri coronarij nomine ſoluere conſueuerant, erant hæ binæ drachmæ, quas Iudæi templo Hieroſolymorum inferre ſolebant, eas euerſis Hieroſolymis Veſpaſianus Capitolio Romæ, fortè ad alendos Iouis Sacerdotes, vel ſarcienda eius templi tecta, pendi juſſit. Hanc pecuniam Capitolio ademptam Theodoſius fiſco ſuo vendicauit: dicit autem coronarij nomine Patriarchæ ſolui ſolitam, quia Summo Sacerdoti, quem Patriarcham appellant, pro ejus corona pendi conſueuit. Ita Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.2. cap.180* Vide Card. Cæſ. Bar. *annal. Eccleſ. tom.5. anno Chriſti 399. pag.73.* 2

Iudæorum primates] Id eſt, Rabini, ſecundùm Decian. *in tract. crimin. lib.5. cap.14.n.4.* 3

In vtriuſque Palæſtina, &c.] Vtramque in hac lege Theodoſius Palæſtinam nominat, quia tunc erant duæ tantùm, prima, ſeu ſuperior; & ſecunda, ſeu inferior. Ita Guid. Pancirol. *d.cap.180. in fine.* 4

Synedriis deminantur.] Synedrium verò erat Concilium Iudæorum, Latinè conſeſſus dicitur, ex 72. ſenioribus ac magiſtris conſtans: horum ſumma erat auctoritas, legem enim interpretabantur & Prophetas, de Regibus etiam judicabant, vt per Guid. Pancirol. *d.cap.180. verſ. hanc pecuniam.* Aleiat. *lib.5. prætermiſ. verbo ſynedria,* Caluin. *in Lexic. iurid. eod. verbo.* 5

Anniuerſarium canonem.] Vide Alciat. *lib.6. parerg. cap.4.* 6

Noſtris largitionibus inferatur.] Notatur ad hoc, quòd Iudæi ſoluunt magnas collectas Principibus vt inhabitare permittantur terras Chriſtianorum, vt per Cæpol. *conſ.74.n.7. verſ. præterea lex juſſit,* Decian. *d. lib.5.cap.14.n.11.* 7

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Iudæi contra Chriſtianos officia, honoreſque publicos impetrare, ac exercere non debent.*
2 *Synagoga Iudæorum ruinoſæ per tolerantiam conſeruandæ, & fulciendæ ſunt, non autem de nouo merentur fabricari.*
3 *Iudæi dignitates ac honores, nouaſque Synagogarum fabricas contra Imperiales ſanctiones impetrantes in pœnam 50. librarum incidunt, aliquando publicationem bonorum, ſanguiniſque pœnam luunt.*
4 *Iudæi apud Chriſtianos honorem, dignitatem, vel adminiſtrationem aliquam habere non poſſunt. Intellige de dignitatibus publicis, non autem priuatis, num. 5. & 6.*
7 *Iudæi nouas Synagogas fabricare prohibentur, & ſine licentia facere attentantes, pœna librarum 50. auri puniuntur, vel publicantur eorum bona, & etiam aliquando pœna ſanguinis plectuntur.*
8 *Synagoga noua non dicitur fabricari ſi quis Iudæus in domo ſua locum habeat ſolitarium, in quo teneat libros & lampades ſuas accenſas, & ipſe cum aliis Iudæis ibi oret.*
9 *Iudæi licèt non poſſint de nouo facere Synagogam, tamen illis antiquam reædificare permittitur.*

L. Hac valitura. XVII. & vlt.

Idem AA. *Florentino P. P.*

1 IVdæi contra Chriſtianos officia, honoreſque pu-
2 blicos impetrare, ac exercere non debent. Item Synagogæ Iudæorum ruinoſæ per tolerantiam conſeruandæ, & fulciendæ ſunt, non autem de nouo fabricari
3 merentur. Denique Iudæi dignitates, ac honores, nouaſque Synagogarum fabricas contra Imperiales ſanctiones impetrantes, in pœnam 50. auri librarum incidunt, aliquando publicationem bonorum, ſanguiniſque pœnam luunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup. hoc tit.*

4 *Quibus omnes adminiſtrationes*, &c.] Notatur ad hoc, quod Iudæi apud Chriſtianos honorem, dignitatem, vel adminiſtrationem aliquam habere non poſſunt, vt per *l. Hiſpan. tit.24. part.7. vbi gloſſ.3. & l.4. tit.26.part.7.item l.4.tit.3.lib.8.Ord.* vbi Perez *gloſſ.1. col.2.in med.* Tiraq. *de nobil.cap.29.n.13.& de iure pri-*
5 *mog.q.66.n.42.* vbi *n.43.* intelligit de dignitatibus publicis, non autem priuatis. Con. *in clem. ſi furioſus, p.1.*
6 *§.2.n.7.* vbi ſuddit procedere hanc legem non tantùm iure ordinario, ſed & delegationis ratione, vt nec ex commiſſione tanquam delegatus alterius poſſit Iudæus apud Chriſtianos officia publica exercere, Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Iudæus, n.4. in fine,* Azor. *inſtit. moral. p.1. lib.8.c.12.q.10.*

7 *Illud etiam pari conſideratione, &c.*] Notatur ad hoc, quod Iudæi nouas Synagogas fabricare prohibentur, & ſine licentia facere attentantes, pœna librarum 50. auri puniuntur, vel publicantur eorum bona, & etiam aliquando pœna ſanguinis plectuntur, vt per *l. Hiſpan. tit.24.part.7. vbi gloſſ.1.* Azeued. *in rubr. tit.2.n.9. ad fin. & n.10. lib.8. noua Recop. & in l.1.n.23. tit.3.eod.*
8 *lib.8.* Decian. *dicto lib.5.tract.crim.cap.12.n.14.* vbi addit non dici fabricari Synagogam nouam, ſi quis Iudæus in domo ſua locum ſolitarium habeat, in quo teneat libros, & lampades ſuas accenſas, & ipſe cum aliis Iudæis ibi oret.

9 *Fulciendi veteres permiſſa licentia*, &c.] Ergo licèt Iudæi non poſſint de nouo facere Synagogam, tamen illis antiquam reædificare permittitur, vt per Anton. Gom. *l.45.Tauri, n.15.* & citatos per me *in collect. ad cap. conſuluit, hoc tit. in Decretal.*

Ne Chriſtianum mancipium hæreticus, vel Iudæus, vel paganus habeat, vel poſſideat, vel circuncidat.

TIT. X.

CAVETVR ne hæreticus, vel Iudæus, vel paganus ſeruum Chriſtianum habeat, vel poſ- 1
ſideat. Deinde plectitur Iudæus, vel hæreticus, &c. qui Chriſtianum mancipium, aut alterius ſectæ circumciderit. Scripſerunt in hanc rubr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. Cujac. Pac. & Vveſemb.

SVMMARIVM.

1 *Iudæus ſeruum Chriſtianum non habebit, & ob huius circumciſionem vltra ſerui amiſſionem capitale ſupplicium non euadet, & n.2.*
3 *Iudæo nec ſerui æſtimatio ſoluenda eſt.*
4 *Iudæi ſi Chriſtianum teneant mancipium, ſeruus ille liber confeſtim fit, nullo dato pretio.*
5 *Pœna Iudæi Chriſtianum circuncidentis, remiſſiuè.*
6 *Pœna capitalis in dubio intelligi debet de perpetuo exilio.*

L. Iudæus. Vnic.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Monaxio P.P.*

IVdæus ſeruum Chriſtianum non habebit, & ob hu- 1
ius circumciſionem vltra ſerui amiſſionem, capitale ſupplicium non euadet. Colligunt ex Ordinat. Bart. Alban. Cyn. Aloyſ. Leo. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* & Caſal. *in annot.*

Hanc eandem concluſionem ex hac lege deſumunt 2
l. Hiſpan.6. tit.13. part.3. vbi gloſſ.5. & lex 1. tit.22. part.3. vbi etiam gloſſ.5. & l.8. tit.21. part.4. vbi gloſſ.1. & 2. & l.22. tit.11. part.5. & l.13. tit.9. part.6. vbi gloſſ.10. & l.10. tit.24. part.7. vbi gloſſ.1. & 2. & l.1.
tit.1. lib.4. for. leg. vbi Montalv. *& l.13. tit.3. lib.8.* 3
Ordin. vbi Perez *gloſſ.1.* Menoch. *remed.9. recup. n.185. cum ſeqq.* vbi *n.193.* reſoluit Iudæo nec ſerui æſtimationem ſoluendam eſſe, Mazz. *de contractib. tit. quomodo contractus deficiat, n.24.* Decian. *in tract. crim. lib.5. cap.12. n.30.* vbi dicit quod ſi Iudæi Chriſtianum teneant mancipium, ſeruus ille liber confeſtim fit, nullo
dato pretio, Petr. Greg. *ſyntag. iuris lib.14. c.1. n.20,* 4
Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo ſeruitus, n.59.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.39. verſ. quintus.*

Et is circumciderit, &c.] De pœna Iudæi Chriſtia- 5
num circuncidentis, vide Decian. *in tract. crimin. lib.5. cap.12. num.11.* Padil. *in ſum. legum pœnal. p.2. caſu 57. num.4.*

In gloſſ. *Capitali, fin.* ibi, id eſt, *perpetuo exilio*, &c. 6
Notatur ad hoc, quod pœna capitalis in dubio intelligi debet de perpetuo exilio, vt per Bernard. *reg.541.* Duen. *reg.363. in 9. limit.* Marant. *de ordine iudic. p.4. diſt.1. n.3.* Boër. *dec.254. n.10.* Strach. *de mercat. p.4. n.18.* Afflict. *dec.404. n.14. verſ. quarta difficultas,* vbi Cæſ. de Vrſill. *in addit. n.16.* Alphan. *collect.421.* Clar. *in pract. §. fin. q.67. in princ.* Franc. Marc. *deciſ.913. num.5. in fine,* Padil. *in l. tranſigere, n.33. C. de tranſaction.* Chærian. *tom.2. commun. opin. lib.9. tit.34. de verb. ſignif. n.327. pag.582.* Soar. *eod. tom.2. lib.9. tit.30. de pœnis, n.34. pag.545.* Menoch. *de arbitr. caſu 316. n.10. & de Præſumpt. lib.5. præſ.49. n.3.* Ancbar. Regien.

jun.*p.2.q.30.n.7.& ſeq.*Mich.Graſſ.*commun.opin.lib.2.cap.6.q.2.* Flamin. Carthat. *in tract. de exequut. ſent. capto bannito,cap. fin. n. 295. cum ſeqq.* Farin. *in praxi crimin.q.19.n.3.*Cald. Pereira *poſt quaſt. forenſ.in comment.ad l.vnic. C.ex delicto defunctor.p.2.n.42.*

De Paganis, & ſacrificulis, & templis eorum.

T I T. XI.

S V M M A R I V M.

1 *Pagani qui, & vnde dicti, & num.2.*

1 PAGANI ſunt, quos Iudæi Ethnicos, ſeu Gentiles appellabant, id eſt, ſimulachrorum,& dæmonum cultores,ſic accipiuntur in præſenti. Scripſerunt in hanc rubr. Sebaſt. Næu. item Cujac. Pac. & Vveſemb.

2 De materia vide Doctores citatos *in collect.ad rubr. huius tit. in Decretalib.* Et apud Guid. Pancirol. *in theſauro var.lect. lib.2.c.181.* Quidam nomen Pagani, à pago, quod villam ſignificat, deduci exiſtimant, alij verò, quos ipſe ſequitur, Romam in Tribus quatuor, quas antiqui Pagos vocabant, diuiſam fuiſſe aſſerunt: qui ergo domi relinquebantur, à pagis dicebantur pagani, ad eorum, qui ad bellum exibant, differentiam. Horum paganorum exemplo à Fide noſtra alienos Paganos appellari exiſtimat Pancirol. *dicto loco*,tanquam ſub Chriſto non militantes, cui addicti ſimul cum Chriſto militare dicuntur: vnde Eccleſia Militans appellatur.

S V M M A R I V M.

1 *Templa Paganis claudenda ſunt,vt delinquendi anſa hiſce præcidatur, & n.2.*

3 *Templa idolorum claudi, & impia ſacrificia ceſſare juſſum.*

4 *Iudex qui non vindicat delicta,eadem pœna tenetur, qua delinquentes puniri debuerant.*

L. Placuit. I.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Taurum P.P.*

1 TEmpla Paganis claudenda ſunt,vt delinquendi anſa hiſce præcidatur. Colligunt ex Ord. Bart. Alban.Cyn.Salicet.Sebaſt.Næv.Ximen.Tolet.*in concord. part. 1. & 2.* & Caſal. *in annot.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Greg.Lop.*l.16. in gloſſ.6.verb.de crencia, in fine tit.16. part.1.& in l.2.gloſſ.3.col.17.in med.tit.23.part.2.*Dec. *in tract.crim.lib.5.c.10.n.20.*Guid.Pancirol.*in theſauro var.lect.lib.2.c.181.verſ.Conſtantius*,vbi ait quod Conſtantius ad abolendam impietatem ſacrificia prohibuit, & templa claudi juſſit, non euertit; ſequentes verò Principes ſacrificia prohibuerunt.

3 *Et acceſſu vetito,&c.*] Conſtantius in præſenti idolorum Templa claudi, & impia ſacrificia ceſſare juſſit, vt tradit Niceph. *lib.9. hiſtoria Eccl.c.25.* ibi. Primus Conſtantius ſacrificare dæmonibus prorſus prohibuit, aras autem eorum ſuſtulit,mandato illo promulgato,vt Deorum fana clauſa eſſent, ne ab aliquo adiri poſſent: idem filij ejus fecere, ſed Theodoſius legem tulit, vt Deorum fana diruerentur, refert Azor. *inſt.moral.p.1. lib.8.cap.23.q.17.*

4 *Facultates etiam,* &c.] Notatur ad hoc, quod judex qui non vindicat delicta,eadem pœna tenetur, qua delinquentes ipſi puniri debuerant, vt per Tiraquell. *de pœnis temper. in præfat. n.9.& 10.*

S V M M A R I V M.

1 *Sacrificuli ex inſpectione jecoris, extorumque præſagientes euentura, non impunes ſunt.*

2 *Veritatem rerum futurarum illicitis mediis explorantes,acerbiſſimorum ſuppliciorum cruciatus merentur.*

L. Ne quis mortalium. II.

Imppp. THEOD. GRATIAN. & VALENT. AAA. *Cynegio P.P.*

SAcrificuli ex inſpectione iecoris, extorumque præſagientes euentura, non impunes ſunt. Veritatem 1
rerum futurarum illicitis mediis explorantes,acerbiſſi- 2
morum ſuppliciorum cruciatus merentur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup.hoc tit.*

Acerbioris etenim, &c.] Id eſt, Crucis, vt ex Balſamone interpretatur Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect.lib.2.cap.181.verſ.Conſtantius.*

S V M M A R I V M.

1 *Ornamenta publicorum operum deſtruenda non ſunt: & num.2.*

3 *Aduerſarius ſi retinet inſtrumentum, quod credo & dico falſum,poſſum ipſum vi eripere, & dilaniare.*

L. Sicut ſacrificia. III.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Macrobio, & Prætano.*

PVblicorum operum ornamenta non ſunt deſtruenda,& contra illa legis prætextus,ac chartæ allegatio nihil valet. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.1. n.1. ſup.hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit Guid.Pancirol. *in theſauro var.lect.lib.2.cap.181.verſ. Conſtantius.* 2

Abrepta huiuſmodi charta ex eorum manibus, &c.] Notatur ad hoc,quod ſi aduerſarius retinet inſtrumentum,quod credo & dico falſum,poſſum ipſum vi eripere, & dilaniare, ſi eo contra me vti velit, vt per Boer. *deciſ.292.n.7.verſ.& nota.* Et aduertit Rebuff.*ad leges Galliæ,in proœm.gloſſ.1.n.48.* quod ſi quis detineat rem meam, & ſit potens, & ego auctoritate judiciali non valeam eam recuperare, poſſum jure poli aliam æquiualentem furari, vel auctoritate propria aliam apprehendere citra ſcandalum & perturbationem. 3

L. Vt prophanos. IV.

Iidem AA. & THEOD. A. *Apollodoro Proconſuli Africæ.*

COnuentus ciuium, horumque lætitias, ne feſta publica nemo impediat. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* 1

L. Omnia loca. V.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Populo Carthaginenſi.*

PRinceps poteſt publica loca donare, & dona iſtiuſmodi perpetuò apud donatarium permanebunt. Colligunt ex Ord.Doct.citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.* 1

Vide poſita *in collect.ad cap.intellecto 33.n.2.de iureiur. in Decretalib.*

SVMMA

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Chriſtiani ſub prætextu purioris Religionis Iudæos pacificos nullis contumeliis,aut injuriis laceſſant.*
2 *Iudæos quietè viuentes ex laſciuia turbantes,eorumque bona diripientes, cum ablata re duplum reſtituant.*
3 *Rectores prouinciarum turbas conuenientes ad Iudæorum vexationes maturè non impedientes, impunes non manent.*
4 *Iudæi & Pagani bonis ſuis ſine cauſa priuari non poſſunt.*
5 *Bellum aduerſus infideles ex eo ſolùm quod infideles ſint, etiam auctoritate Imperatoris, vel Papæ juſtè indici non poteſt.*

L. Chriſtianis. IV.

Iidem AA. Aſcleprodoto P. P.

1 CHriſtiani ſub prætextu purioris Religionis Iu-
dæos pacificos nullis contumeliis, aut iniuriis la-
2 ceſſant. Iudæos quietè viuentes ex laſciuia turbantes,
eorumque bona diripientes, cum ablata re duplum re-
3 ſtituant. Rectores prouinciarum turbas conuenientes
ad Iudæorum vexationes, & afflictiones maturè non
impedientes, nec odioſas turbationes, impunes non
manent. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* Huius l meminit Card. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ. tom.5. anno Chriſti 39?. pag.68.*

4 *Vel eorum bona diripuerint*, &c.] Notatur ad hoc, quod Iudæi & Pagani bonis ſuis ſine cauſa priuari non poſſunt, neque in perſona offendi, vt per *l. Hiſpan. 1. in fine, tit. 25. part. 7. vbi gloſſ. 3.* Pariſ. *conſ. 2. n. 14. vol 4.* Socin. *conſil. 63. n. 21. cum ſeqq. vol. 1.* Ludou. Gom. *in §. ex maleficiis, n. 33. Inſtit. de action.* Menoch. *remed. 9. re. up. n. 334. & ſeq.* vbi ait quod hæc lex non prouidet circa reſtitutionem poſſeſſionum, ſed tantùm punit Chriſtianos occupantes, ſeu rapientes bona Iudæorum, quam intelligit quoad ſola bona mobilia, Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 11. n. 7. in fine.*

5 Hinc etiam Couar. *in reg. poſſeſſor, p. 2. §. 10. n. 1. in fine,* ponderat hunc text. ad hoc, quod bellum aduerſùs infideles ex eo ſolùm quod infideles ſint, etiam auctoritate Imperatoris, vel Papæ juſtè indici non poteſt, de quo vide per me latè tradita *de officio & poteſtate Epiſcopi, p. 1. tit. 3. cap. 2. n. 38. cum ſeqq.*

6 *In duplum quæ rapuerint*, &c.] Ergo pro hac rapina agitur ad duplum, vt per Gregor. Lop. *l. 3. verbo contreſtanto, tit. 13. part. 7.* Perez *l. 1. gloſſ. 1. poſt princ. tit. 16. lib. 8. Ordin.*

SVMMARIVM.

1 *Delubra Imperiali auctoritate clauſa ſemel, venerandi, adorandique prætextu priuatus non reſeret.*
2 *Simulacris nefandis, execrandiſque diuinus honor non reddendus.*
3 *Delubra ſemel clauſa reſerans, & vetita Religionis exercitia cum publico ſcandalo renouans, confiſcationes bonorum, & vltimum ſupplicium non euitabit.*
4 *Conſcij ſimulachrorum abrogatorum reparationis cum auctoribus abrogata ſimulachra contra prohibitionem reducentibus, eandem cum ipſis pœnam ferunt.*
5 *Rectores Prouinciæ negligentes poſt crimen idololatriæ delatum in puniendo 50. auri libras, iudices cum officio totidem fiſco inferre tenentur.*

L. Nemo venerandi. VII.

Impp. VALENT. & MART. AA. *Palladio P. P.*

DElubra Imperiali auctoritate clauſa ſemel, vene- 1
randi, adorandique prætextu priuatus non reſe-
ret. Nefandis, execrandiſque ſimulacris diuinus ho- 2
nor non reddendus. Delubra ſemel clauſa reſerans, & 3
vetita Religionis exercitia cum publico ſcandalo re-
nouans, confiſcationes bonorum, & vltimum ſuppli-
cium non euitabit. Conſcij ſimulachrorum abrogato- 4
rum reparationis, cum auctoribus abrogata ſimulachra
contra prohibitionem reducentibus, eandem cum ipſis
pœnam ferunt. Denique Rectores Prouinciæ negli- 5
gentes poſt crimen idololatriæ delatum in puniendo,
50. auri libras judices cum officio totidem fiſco in-
ferre tenentur.

Plura circa diſpoſita in hac lege tradit *l. 1. Hiſpan. verſ. pero en las villas, tit. 25. part. 7.* Card. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ. tom. 6. anno Chriſti 468. pag. 255.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap. 181. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Domus in qua Paganica fiunt ſacrificia, ſacro ærario addicenda.*
2 *Sinentes in domibus Paganica exercitia haberi, ſi nobiles ſunt domini domuum, cum bonis dignitatem amittunt; viliores poſt cruciatus corporis paſſos in metallum damnandi.*
3 *Militia non eſt dignitas.*
4 *Nobiles mitiùs puniuntur, quàm plebij.*

L. Nemo ea quæ ſæpiùs. VIII. & vlt.

Impp. LEO, & ANTHEMIVS AA. *Dioſcoro P. P.*

DOmos in qua Paganica fiunt ſacrificia, ſacro 1
ærario addicenda Sinentes in domibus Paganica 2
exercitia haberi, ſi nobiles, aut milites ſunt domini do-
muum, cum bonis dignitatem amittunt, viliores autem
poſt cruciatus corporis paſſos in metallum damnandi.
Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

Dignitatis, vel militia.] Ergo militia non eſt digni- 3
tas, de quo Tiraq. *de nobilit. cap. 8. n. 8.*

Priuata verò conditionis, &c.] Ergo mitiùs puniuntur 4
nobiles, quàm plebeij, de quo vide Doctores per me
citatos *in collect. ad l. 3. C. de ſumma Trinit.* vbi multipliciter declaro.

De his, qui ad Eccleſias confugiunt.

TIT. XII.

IN quibuſdam codicibus additur, *& ne quis* 1
ab Eccleſia extrahatur. Hoc quoque titulo
Eccleſiæ vocantur ſacræ ædes, *ſup. tit. 2.*
Scripſerunt in hanc rubr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cujac. Pac. & Vveſemb.

De materia vide Doctores, quos plena manu citaui 2
in collect. ad rubr. de immunit. Eccleſ. in Decretalib. & in tract. meo de jure Eccleſiaſt. vniverſo, lib. 3. c. 3. de immunit. Eccleſiarum.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi confugientes ad Eccleſias, non citiùs ſperatam immunitatem conſequuntur, quam ſi debita vni-*

Digitized by Google

verſa ſoluerint, aut criminis ſuſpicione ſe purgauerint.

2 *Iudæi Eccleſiaſtica immunitate indigni. Contrarium num.3. declara vt n.4. opinio verior quæ, n.5.*

6 *Debitis fatigati non gaudent immunitate Eccleſiaſtica.*

7 *Vſus frequentioris gratia dicta non reſtringunt diſpoſitionem.*

L. Iudæi. I.

Impp. Arcad. *&* Honor. AA. *Archelao.P.A.*

1 IVdæi ad Eccleſias confugientes non citiùs ſperatam immunitatem conſequuntur, quam ſi debita vniuerſa ſoluerint, aut criminis ſuſpicione ſe purgauerint. Colligunt ex Ordinar. Bart. Alban. Cyn. Salicet. Aloyſ. Leo. Sebaſt. Næv. remiſſivè Ximen. *in concord.p.1.& 2.*& Caſal. *in annot.*

2 Per hunc text. juncta gloſſ. tenent Doctores, Iudæos indignos eſſe eccleſiaſtica immunitate, ex eo quod ſunt perfidiſſimi Chriſtiani nominis hoſtes, & Eccleſia non debet præſtare patrocinium illis, qui ſemper nituntur eam impugnare. Ita Couar. *variar. lib.2.cap.24.num.11.* Gig. *in tract.de crimine læſæ maieſt.lib.3.tit. de plurib. & diuerſ.quæſt. quæſt.3. in fine, n.18.* Marquard. *de Iud. part.1.cap.8.* Boer. *deciſ.110. num.4.* vbi dicit, quod licèt aliqui ex Dominis Conſilij Burdegal. vellent contrarium tenere, tamen hæc opinio in illo Senatu prævaluit. Card. Tuſch. *practic. concluſ. verbo Eccleſia, concluſ.10. n.17.* latè Farinac. *de immunitate, n.72. cum multis ſeqq.* vbi *n.81.* ampliat etiam quod Iudæus dicat ſe velle baptizari. Clar. §. *fin. quæſt.30. verſ. præterea quæro,* Petr. Greg. *ſyntagm. juris part.3.lib.33.cap.22.n.1.* Decian. *in tract. crimin. lib.7.cap.26.n.2.* vbi dicit non obſtare hanc legem quæ videtur à contrario ſenſu innuere, quod ſi non ſimularet Iudæus, ſed verè, & abſque fraude vellet fieri Chriſtianus, quod deberet eſſe tutus: quia immò hæc lex præſumit quod ſimulatè id faciat, quia quomodo poſſet probari quod non fictè faceret? certè hoc probari non poſſet, quia in illa Eccleſia poſſet etiam ſe baptizari facere, & poſtea redire ad Iudaiſmum, & ideo lex iſta ſtatim quod Iudæus ex aliquo delicto, vel propter debita, & æs alienum aufugit in Eccleſiam, præſumitur juris præſumptione quod ſimulatè, non contrito corde hoc faciat, ideo non vult eum eſſe tutum: Farinac. *in praxi crimin. part.1. quæſt.28. n.68. & de immunit.n.84.& 85.* poſt Soar. *loco infrà citando, n.11. & 12.* aduertit quod hæc præſumptio eſt juris, non verò juris & de jure, itavt ſi Iudæus ante commiſſum delictum & conceptum judicis timorem conuerſionis ſuæ voluntatis ſigna oſtenderit, tunc ſi poſtea commiſſo delicto ad Eccleſiam confugiat, & petat Baptiſmum, illum non ſimulatè petere præſumitur.

3 Contrarium verò, immò Iudæum, ſiue alium infidelem ad Eccleſiam confugientem gaudere eius immunitate, per gloſſ. *verbo Extrahendus, in cap. inter alia, de immunitate Eccleſ.* tenent ibi Joan. Andr. *num.8.* Hoſtienſ. *n.1. in verbo ab Eccleſia,* Silueſt. *in ſum. verbo immunitas 3.n.2.verſ. primus Iudæus,* Hippol. de Marſil. *in l.vnic. n.114.C. de rapt. virg.* Tiraq. *de iure primogen. quæſt.65.n.8.* Soar. *de Relig. tom.1. lib.3. tract.2. cap.10.num.9.& 11.verſ. ideoque probabiliorem,* Ceuall. *commun. contra commun. quæſt.269.* Mar. Ital. *de immunitate Eccleſ. lib.1. cap.3. n.3.* Anton. Ricciul. *de jure perſon. extra gremium Eccleſ. exiſtent. lib.2. cap.12. per tot.* & ſecundùm hanc ſententiam cenſuit ſacra Congregat. juriſdictionalibus controverſiis præpoſita de menſe Februarij 1631. cujus deciſionem oculatus teſtis ego vidi.

4 Alij mediam inter vtramque opiniſnem eligentes viam, reſoluunt Iudæum, vel alium infidelem ad Eccleſiam confugientem illius immunitate gaudere, ſi priuſquam ab illa egrediatur Baptiſmum petat, & accipiat. Ita Ordin. Regia Luſitan. *lib.2.tit.5.§.1.* Gutier. *pract.lib.3.q.7.n.51.* Soar. de Paz *in pract.tom.1. part.5. cap.3.§.3. n.106.* Ioan. Franc. Leo *in theſauro fori Eccleſ. part.2. cap.13. n.30.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Eccleſia, n.81.* Portel. *in dubiis Regular. verbo Eccleſiæ immunitas, n.10.* Duard. *in Bullam Cœnæ Domini, lib.1. can.15.q.16.n.15.* Gabr. Pereira *de manu Regia part.2.cap.50.* Ant. Diana *moralium reſolut. tract.1. reſol.22.* Fagundez *in quinque Eccleſiæ præcepta, præcept.2. lib.4 cap.4.n.49.* Ludov. Correa *in repetit. cap. inter alia, part.3. num.3. de immunitate Eccleſ.*

5 Ex his opinionibus ſecunda videtur in praxi magis vera & ſequenda, propter auctoritatem ſacræ Congregationis. De hæreticis verò, & à Fide apoſtatis nulla eſt dubitatio, quia eùm in ipſam Eccleſiam delinquere dicantur, & proditores Dei ſint, eius immunitate minimè gaudere poſſe reſoluunt per me citati *in d. tract. de iure Eccleſiaſt. vniverſo, lib.2.cap.3.n.45.*

6 *Quàm debita vniverſa reddiderint,* &c.] Ergo debitis fatigati immunitate eccleſiaſtica non gaudent, de quo tamen vide Remig. *de immunit. fallent.27.* Rebuff. *tom.2. ad leges Galliæ, ſub eodem tit. art.1. gloſſ.2.* Anaſtaſ. Germ. *de ſacrorum immunit. lib.3. cap.16. à n.109.* Parlad. *lib.2. rerum quotidianarum, cap. fin. part.5. §.6. num.3.* Decian. *dict. lib.6.cap.28.num.34.* Soar. de Pax *cap.3.§.3. à num.150.* Gutier. *in l.nemo poteſt, n.183. verſ. ſed contrariam, ff. de legat.1.& pract.lib.1.q.1.n.83.* Bobadil. *in ſua politica, lib.2.cap.14.n.62.lit.C,* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Eccleſia, num.86.* Azor. *inſtitut. moral. part.2. lib.9.cap.9.q.9.poſt verſ. item dubia quæſtionis eſt,* Alex. Ambroſin. *in tract. de immunitate Eccleſ. c.13. n.1. cum ſeqq.* Mar. Italia *d. lib.1. cap.5.* Gambac. *de immunitate Eccleſ. lib.4. cap.12.n.3.* Farinac. *in ſimili tract.n.57.cum multis ſeqq.* Ludou. Correa *in d. repetit. cap. inter alia, p.3. n.10.* Fagundez *d.lib.4. cap.4.n.53.* meipſum *d.lib.2.cap.3. num.46.in fine,* vbi refero ſacram Congregat. negotiis Epiſcoporum, & Regularium præpoſitam, cenſuiſſe immunitate Eccleſiaſtica gaudere pro debito ciuili ad Eccleſiam confugientem, & *n.47.* plures citaui Doctores diſputantes an eadem immunitate gaudeant debitores falliti, ſeu decocti.

7 In gloſſ. 1. ibi, *Sed iſta verba denotant frequentiam.* Notatur ad hoc, quod ea, quæ dicta ſunt gratiâ frequentioris vſus, non reſtringunt diſpoſitionem, vt per Iaſ. *in l.1.n.14.ff. de teſtament.* Rebuff. *in tract. nominat. quæſt.14. n.20. & in comment. ad l.31. ff. de verborum ſignificat. pag.193.* Hippol. Riminald. *in princ. ip. Inſtitut. de donation. n.311.* Octauian. *Pedem. deciſ.45.n.114.* Menoch. *remed.8. recuper. n.98. & conſil.106. n.148.* Azeued. *ad l.2. à princip. tit.13. lib.8. nouæ Recop.* Surd. *deciſ.19.n.1.* D. Darboſ. *in l. cùm prætor, in princip. n.51. ff. de judic.* Valaſc. *conſ.8.n.2.* Sanchez *de matrim. lib.9. diſp.14. n.16.*

SVMMARIVM.

1 *Inuitus nemo ex Eccleſia extrahendus, & n.2.*

3 *Extrahentes confugientes ad Eccleſiam quas pœnas incurrant, & n.4.*

5 *Homicida non gaudet immunitate Eccleſiæ de jure ciuili, ſecus de jure canonico, n.6.*

7 *Raptores virginum, & adulteri non gaudent eccleſiaſtica immunitate.*

8 *Confugiens ad Eccleſiam pro quocunque graui & atroci crimine, inde extrahi poteſt. Contrarium de iure Canonico, n.9.*

L. Fideli

L. Fideli. II.

Impp. HONOR. & THEODOS. AA.
Iouino P. P.

1 INuitus ex Eccleſia nemo extrahendus. Colligont ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupra hoc tit.* Vide ad hoc Alciat. *lib.8. parerg. cap.42.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hac lege deſumunt Clar. *in pract. §. fin. quæſt. 30. in princip.* Surd. *de aliment. tit.9. quæſt.17. num.1.* Card. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ. tom.5. anno Chriſti 397. pag.32. & anno 407. pag.199.* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib.33. c.21. n.3. & 4.* Villagut. *de extenſione legum, cap. fin. n.4. & 5.* Decian. *in tract. crimin. lib.6. c.25. n.1. verſ. & eſt regula certa, & conſ.80. n.5. cum ſeqq. lib.3.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. verbo Eccleſia, concluſ.10. n.1.* Galganet. *de iure publico lib.3. tit.69. n.7.* Farinac. *in praxi crim. p.1. q.28. n.1. cum ſeqq. & de immunit. n.6. cum multis ſeqq.* Bonac. *de cenſur. extra Bullam diſp.2. q.3. punct.16. §.3. n.10.* Ego ipſe *in tract. de jure Eccleſ. vniuerſo, lib.2. cap.3. num.50. cum ſeqq.*

3 *Vt ſi quiſquam contra hanc legem*, &c.] Notatur ad hoc, quod extrahentes confugientes ad Eccleſiam pœnas in hoc text. incurrant, etiam effectu non ſequuto, & ſic non extracto confugiente, cum iſto caſu ſufficiat ſola extrahendi attentatio, vt per Farin. *in tract. de immun. Eccleſ. n.322.*

4 *Sciat ſe maieſtatis crimine eſſe retinendum.*] Notatur ad hoc, quod extrahentes ad Eccleſiam confugientes puniuntur pœna vltimi ſupplicij, & læſæ majeſtatis crimine tenentur, vt per Petr. Greg. *d. lib.33. cap.21. n.2.* Ludou. Peguera *in ſua pract. crim. c.26. n.5. verſ. item & l.2.* Card. Tuſch. *d. verbo Eccleſia, concl.8. n.2. & 4.* Anaſtaſ. Germ. *de ſacrorum immun. lib.2. c.16. n.6.* Alex. Ambroſin. *de immun. & libert. Eccleſ. cap.1. n.1. & cap.15. n.5. & 6.* Azor. *inſtit. moral. p.2. lib.9. cap.9. q.11.* Farin. *d. tract. de immunit. n.309.*

5 In gloſſ. *educere, ibi, præter homicidas.*] Notatur ad hoc, quod de jure ciuili homicida ad Eccleſiam confugiens, illius non gaudet immunitate: vide Boër. *deciſ.109. n.1.* Couar. *lib.2. var. cap.20. n.7. verſ.9.* Azor. *inſtit. moral. p.1. lib.9. cap.9. verſ. quod verò,* Farinac. *d. tract. de immunit. n.107. & 108.* vbi de jure Canonico contrarium eſſe tenendum aſſerunt.

6 In eadem gloſſ. ibi, *adulteros*, vide Remig. *in tract. de immunit. fallent. 3. verſ. ſecundò ampliatur, n.6.* Perez *l.1. tit.15. lib.8. Ordin. pag.290.* & videas *infrà*.

7 In eadem gloſſ. ibi, *& virginum raptores.* Notatur ad hoc, quod raptores virginum, & adulteri non gaudent Eccleſiaſtica immunitate, vt per Boër. *d. deci.9. n.1.* Petr. Greg. *d. lib.33. c.22. §. ſed & tertio*, Decian. *in tract. crim. lib.6. cap.28. n.20.* vbi hanc ſententiam probat, & ſeruandam eſſe dicit in terris Imperij, quando raptus commiſſus fuit præcedentibus inſidiis, & malis artibus. Verùm Farinac. *d. tract. de immunit. n.87.* aduertit id de jure Canonico eſſe correctum, cui ſtandum potius eſt in hac parte, quàm juri Cæſareo.

8 In eadem gloſſ. ibi *hodie idem,* &c. Notatur ad hoc, quod pro quocumque graui & atroci crimine confugiens ad Eccleſiam poſſit inde extrahi, vt per Bellapert. Salicet. Cyn. Odofred. & alios *in præſenti,* Decian. *d. lib.6. cap.28. n.20. in fine.* Verùm de jure Canonico ex text. *in cap. inter alia, de immunit. Eccleſ.* confugientes ad Eccleſiam illius immunitate gaudent, & non poſſunt ab ea extrahi multi pro quocumque crimine, etiam enormi & grauiſſimo, niſi tantùm in caſibus à jure expreſſis. Ita Gutier. *pract. lib.3. q.1. n.3. & q.4. num.12.* Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunit. lib.3. cap.16. n.94. in fine.* Farinac. *d. q.28. n.15. & d. tract. de immunit. Eccleſ. n.85.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus armatus in Eccleſiam irruens Eccleſia immunitate non gaudet, & licitè ab Eccleſia poteſt extrahi.*

2 *Seruus armatus in Eccleſia domino reſiſtens quibuſcunque mediis, tam viuus, vulneratus, quàm mortuus extrahi poteſt.*

L. Si Seruus. III.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Imperio P.P.*

SEruus armatus in Eccleſiam irruens Eccleſiæ immunitate non gaudet, & licitè ab Eccleſia extrahi 1
poteſt. Item ſeruus armatus in Eccleſia domino reſi- 2
ſtens, quibuſcumque mediis, tam viuus, vulneratus, quàm mortuus extrahi poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Decian. *in tract. crimin. lib.6. cap.26. n.9. verſ. verum ſi ſeruus,* Couat. *lib.2. var. c.20. n.14. verſ. his ſuffragatur,* Soar. *de Religion. tom.1. lib.3. tract.2. cap.10. n.2. poſt med. verſ. additur verò,* optimè Farinac. *in tract. de immun.72.* eleganter Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.2. cap.182.* vbi tradit quid mouerit Theodoſium juniorem ad ſtatuendum in hac lege vt nullus ſeruis armatis & confugientibus ſecurus aditus ſit, & hiſtoriam narrat ex Socrate *lib.7. c.33. Cujuſdam,* inquit, *prapotentis viri octoginta ſerui genere barbari cum immanem heri ſui feritatem experti, eam ferre non poſſent, ad Eccleſiam confugerunt, atque gladiis cincti ad altare proſilierunt: rogati vt abirent, obſequi nullo modo volebant, ſed ſacris myſteriis obeundis erant impedimento: quin etiam dies complures ſtrictos tenuere gladios parati ad quemcunque obtruncandum, qui illos adiret. Itaque vno Clerico interfecto, altero vulnerato, ad extremum ſibi ipſis necem conſciuere.* Et ideo Theodoſius ad annum ſalutis 431. ſanxit hic, vt ſerui cum armis ad Eccleſiam confugientes poſſent extrahi.

Nulla eris eius noxa, &c.] Hinc occaſionem arripuerunt Alciat. *lib.2. parerg. cap.45.* Couar. *lib.3. var. cap. vlt. n.14.* Menoch. *remed.8. recup. n.40.* ad aſſerendum hanc legem eſſe admodum iniquam, & aduertit qui vltimo loco citatur, idem ſenſiſſe S. Chryſoſt. contra Eutropium Conſtantij Imperatoris Eunuchum, cujus ſuaſionibus lex illa fuit promulgata.

SVMMARIVM.

1 *Seditiones, conclamationes, tumultus, item & conuenticula contra quietem Eccleſia ceſſabunt.*

2 *Conuenticula, pro congregationibus factis repentè, & ſine Prælato.*

3 *Offendi timens ab alio, implorare poteſt officium judicis, vt illum compellat ſibi præſtare cautionem de non offendendo.*

L. Denunciamus. IV.

Imp. MARTIANVS A. *ad populum.*

SEditiones, conclamationes, tumultus, item conuen- 1
ticula contra quietem Eccleſiæ ceſſabunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

Vide Card. Baron. *tom.6. annal. Eccleſ. anno Chriſti 451. pag.100.* Decian. *in tract. crimin. lib.7. cap.19. n.51.* vbi textum intelligit quando à principio facta eſt congregatio, vt Eccleſia occuparet, Guid. Pancirol.
in theſauro var. lect. lib.2. cap.168. in medio, vbi conuen- 2
ticula

ticula hic accipienda aſſerit pro congregationibus factis repentè, & ſine Præſule.

9 *Et legitimum praſtare præſidium.*] Notatur ad hoc, quod quando aliquis timet offendi ab alio, poteſt implorare officium judicis, vt illum compellat ſibi præſtare idoneam cautionem & ſecuritatem de non offendendo, vt per Hippol. Rimin. *in l.1.§.praterea, n.45.ff.de qq.* Ant.Gom.*tom.3. var.cap.6 n.16.* Herculan.*in tract.de caut. de non offendendo,cap.3.n.1.* Petr. à Plaza *in epitom.delict.lib.1.c.7.n.1.* Vulpe *in tract. de pace. q.35. n.3.* Andr. Gail.*de pace publica lib.1.cap.2.n.1.cum ſeqq.* latè Farin. *in praxi crimin.q.107. n 14.* vbi *n.15.* tenet quod ſi judex requiſitus ab eo, qui timet ſe offendi, non coëgerit eum, de quo timetur, ad præſtandam hanc cautionem, dicitur iniuſtitiam facere, & in ſyndicatu tenetur de omni ſcandalo, & damno ſequuto, & *num.18.* quod debet præcedere partis citatio, & cauſæ cognitio, & *n.23.* quod judex non poteſt cogere vnam ſolam partem ad præſtandum cautionem quando altera pars etiam juſtè timens petit ſibi recaueri: & à *n.23.* latè diſputat an & quando cautio de non offendendo ſit præſtanda cum fideiuſſione, vel ſine.

SVMMARIVM.

1 *Confugientes ad Eccleſiam fidei orthodoxæ, expelli ex ea inuiti non poſſunt.*

2 *Sacrilegi, & violatores quietis Eccleſiaſticæ non gaudent priuilegio immunitatis, & pro cognitione, & effectu tales violatores vltimum ſupplicium ſentient.*

3 *Refugæ Eccleſiarum victu ac veſtibus non ſunt ſpoliandi. Poſſunt in Eccleſiis Iudicibus reſpondere, & ſe legitimè defendere, n 4.*

5 *Latitans in finibus Eccleſiæ per œconomum, aut defenſorem, ad inſtantiam laici Iudicis offerendus, & præſentandus Iudici laico.*

6 *Ab Eccleſia nemo extrahendus.*

7 *Clerici & laici immunitate Eccleſiaſtica gaudeant.*

8 *Pœna mortis afficiendi ſunt illi, qui non modò re ipſa fugientem ad Eccleſiam ex ea extraxerunt, ſed & qui extrahere cogitauerunt.*

9 *Extrahens confugientem ad Eccleſiam pœna vltimi ſupplicij punitur.*

10 *Confugiens non ſolum ad Eccleſiam, ſed etiam ad fines Eccleſiæ, illius immunitate gaudet, & inuitus inde extrahi non poteſt.*

11 *Confugientes ad Eccleſiam, nec directè, nec indirectè inde extrahi poſſunt, ac propterea illis nec alimenta, nec quieſcendi commoditas negari poteſt.*

12 *Citatio an poſſit fieri in Eccleſia.*

13 *Citatus in Eccleſia latitans, per ſe, vel Procuratorem comparere poteſt, & contra latitantem primum decretum decernitur.*

14 *Bona latitantis in Eccleſia extra illam ſita, item occultata iudex ſecularis excutere, & ad commodum publicarum, priuatarumque rationum diſtribuere poteſt.*

15 *Debitorum fugitiuorum res in Eccleſia, & huius limitibus occultata, per œconomum, & defenſorem ad ſolutionem debitorum Eccleſiæ fiſci, priuatorumque creditorum ſunt inquirendæ, & inuenta exhibenda.*

16 *Antiſtes ob ſuſpicionem iuſtam allegatam cuſtodientem res fugitiui occultatas in præjudicium creditorum, ſub iuriſiurandi religione interrogare poteſt Clericum de rebus cuſtoditis.*

17 *Priuilegium reis, debitoribus, refugis ad Eccleſiam competens, ad fideiuſſores, mandatores, familiares, ſociosque pertinet, &c.*

18 *Serui, coloni adſcriptitij cum rebus ſubtractis ad Eccleſiam confugientes immunitatem impetrant.*

19 *Defenſor & œconomus Eccleſiarum Iudices refugarum Eccleſiaſticorum poſt traditos refugas inſtruant, vt æquitatem conuenientem in executione adhibeant.*

20 *Bona quæ in Eccleſia poſita ſunt, per vim inde auferri non po' unt.*

21 *Debitor ad Eccleſiam confugiens pro debito etiam publico, & Reipubl. capi non poteſt.*

22 *Seruum ad Eccleſiam confugientem poteſt dominus petere ſibi reſtitui.*

23 *Confugienti ad Eccleſiam ab eadem Eccleſia præſtari alimenta debent, ſi ipſe confugiens non habet vnde ſe alat.*

24 *Alimentarius non debet eſſe otioſus, ſed tenetur operari ad commodum eius, qui præſtat alimenta.*

25 *Iudicibus ſecularibus, & magiſtratibus delinquentes in Eccleſia perquirere prohibitum.*

26 *Decretum quo quis alimenta decreuit, dicitur ſententia interlocutoria.*

L. Præſenti lege. V.

Imp. LEO A. *Erythrio P. P.*

CONfugientes ad Eccleſiam Fidei orthodoxæ ex- 1
pelli, aut trahi ex ea inuiti non poſſunt. Sacrile-
gi, & violatores quietis Eccleſiaſticæ priuilegio im- 2
munitatis non gaudent, & pro cognitione, & effectu
tales violatores vltimum ſupplicium ſentient. Refugæ
Eccleſiarum victu ac veſtibus non ſpoliandi, nec pri- 3
uandi. Iidem in Eccleſiis Iudicibus reſpondere, & ſe 4
defendere legitimè poſſunt. Latitans in finibus Ec- 5
cleſiæ, per œconomum, aut defenſorem, ad inſtantiam
laici Iudicis offerendus, & præſentandus iudici laico.
Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupra hoc tit.* Vide Cortaſ.*lib.5.miſcell.cap.23.* Iaſ.*in l. vinum 6 ff ſi certum petatur,* & vide Boër.*dec.109.cum ſequent.* Guid. Pap.*q.125.* Alciat. *de præſumpt.regul.3. præſumpt.33.*

Leo Imperator hanc legem condidit, qua ſtatuitur 6
vt nemo ab Eccleſia extraheretur inuitus, exemplo Ardaburij, qui infenſum ſibi Ioannem in Marcelli cœnobio latitantem iuſſis militibus extrahere conabatur, cum ſplendidiſſima Crux igne circundata erupit, & ignea fulgura in milites contorſit, eoſque fugere coëgit. Rei miraculo territus Imperator ita ſanxit, ſicut hiſtoriam narrant Surius *die 2.Decem'ris,* Card. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ.tom.6. anno Chriſti 466.pag.107.* Guid. Panciról. *in theſauro var. l'ct. lib.2.cap.183.*

Cuiuſcunque conditionis, &c.] Verùm Clerici & laici 7
gaudeant immunitate Eccleſiaſtica, dixi latè *in collect. ad cap...de immun. Eccleſ.in Decretal.& in tract. de jure Eccleſ. vniverſ.lib.2.cap.3.à n.135.*

De ſacroſanctis Eccleſiis, &c.] Licèt Interdictæ, vel 8
pollutæ, aut nondum conſecratæ, aut etiam dirutæ & deſtructæ, ſi adſit refectionis ſpes, vt latè dixi *in collect.ad cap...de immun. Eccleſ. in Decretal. & d. lib.2. cap.3.à n.59.*

Aut nuda ſaltem cogitatione, &c.] Notatur ad hoc, 9
quod pœna mortis afficiendi ſunt illi, qui non modò re ipſa fugientem ad Eccleſiam ex ea extraxerunt, ſed & qui extrahere cogitauerunt, quem caſum ſpecialem eſſe fauore Eccleſiæ ex Baldo, Cortaſ. & Couar. dicit Menoch. *de arbitr. caſu 360.n.68.* ſubdit tamen quod licèt hic text. conſiderare videatur ſolam nudam cogitationem, tamen credit verius vnà cum Gloſſ. exponendum, nuda cogitatione & tractatu ſequuto, ita quod actus aliquis extrinſecus factus ſit, Decian. *in tract.crimin.lib.6.c.27.n.5.* vbi *n.6.* ob id forſan dicit paria eſſe quod quis extrahat, vel quod obſideat confugientem in ipſam Eccleſiam, & ei prohibeat præſtari alimenta, vel compedibus, aut vinculis detineat in ipſa Eccleſia, ne aufugiat. Farin. *in praxi crim.p.1.q.28.n.4.& d. tract.de immunit.*

*immunit. Eccleſ.n.*322.vbi *n.* 323.poſt Alex.Ambroſin. *in tract.de immun.cap.*15.*n.*6.& Mat.Ital.*eod.tract.lib.*1. *cap* 6.ſ.2.*à n.*54. & alios declarat vt ſola cogitatio ad tractatum, ſeu alium extrinſecum actum non perducta minimè ſufficiat ad incurrendam pœnam huius leg.

10 *Cupientes & vltimi ſupplicij,* &c.] Notatur ad hoc, quod extrahens confugientem ad Eccleſiam, pœna vltimi ſupplicij punitur, ad quod plures citant Doctores *in collect.ad l.*1.*ſup.hoc tit.*

11 *Eorumque finibus,* &c.] Notatur ad hoc, quod confugiens non ſolùm ad Eccleſiam, ſed etiam ad fines Eccleſiæ, illius immunitate gaudet, & inuitus inde extrahi non poteſt, vt per Farin.*dicto tract.de immun.n.*283,vbi *n.*284.*cum ſeqq.per cap. ſicut antiquitus,* 17. *q.*4. tenet confines Eccleſiæ eſſe intra triginta paſſus, ſi Eccleſia non fuerit Cathedralis; ſi verò fuerit maior & Cathedralis, intra 40.paſſus, & quod iſti 30 aut 40.paſſus incipiunt à foribus Eccleſiæ; & tandem *n.*294. aſſerit hoc de conſuetudine non obſeruari.

12 *Nec in ipſis Eccleſiis,*&c.] Notatur ad hoc, quod ad Eccleſiam confugientes nec directè, nec indirectè inde extrahi poſſunt, ac propterea illis nec alimenta, nec quieſcendi commoditas negari poteſt, vt per Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immun.lib.*3.*c.*16. *n.*94. Azeued. *l.*3.*n.*21.*ad fin.tit.*2.*lib.*1.*noua Recop.* Villag. *de extenſ. legum,cap.fin.n.* 4.*in fine.* Couar. *var.lib.*2.*cap.*20.*n.*17. *verſ.*31. Anton. Gom. *tom.*3.*var.cap.*10. *num.*1. *verſ. adde.* Surd. *de alim.tit.*9.*q.*17.*n.*3. Decian. *in tract.crimin.lib.*6.*cap.*26.*n.*6. Soar.*de Relig.tom.*1.*lib.*3.*cap.*12. *n.*4. Farinac. *in praxi crimin.q.*28.*n.*9.*&* *d.tract.de immunit. num.*295.

13 *Et ſe in ſacris locis offerant quærentibus conueniendo,* &c.] Ergo citatio poteſt fieri in Eccleſia, de quo, & an verum ſit, vide Valaſc. *conſult.*81. *per tot.* Tiraqnell. *de retract. lig. in fine,n.*32. Aloyſ. Ricc. *in collect.deciſ.part.*1.*collect.*109. *verſ.ſed num poſſit,* Azeued. *ad Curiam Piſan.lib.*1.*cap.*5. *n.*4.*lit.E,* Ludou. Correa *in repet.cap.inter alia,de immun.Eccleſ.part.*2.*n.*27. Donat, Anton.de Marinis *quotid.reſol.cap.*44.*n.*3.

§. Cùm autem monitus.

14 Citatus in Eccleſia latitans, per ſe, vel Procuratorem
comparere poteſt, & contra latitantem primum decre-
15 tum decernitur. Bona latitantis in Eccleſia extra illam
ſita, item occultata judex ſecularis excutere, & ad com-
modum publicarum, priuatarumque rationum diſtri-
16 buere poteſt. Debitorum fugitiuorum res in Eccleſia, &
huius limitibus occultatæ, per œconomum, & defenſo-
rem ad ſolutionem debitorum Eccleſiæ, fiſci, priuato-
rumque creditorum ſunt inquirendæ, & tuendæ exhi-
17 bendæ. Antiſtes ob ſuſpicionem juſtam allegatam cu-
ſtodientem res fugitiui occultatas in præjudicium cre-
ditorum, ſub jurisjurandi religione interrogare poteſt
18 Clericum de rebus cuſtoditis. Priuilegium reis, debito-
ribus, refugis ad Eccleſiam competens, ad fidejuſſores,
mandatores, familiares, ſocioſque pertinet, cum onere
excuſſionis, exhibitionis, inquiſitionis, diſtractioniſque
19 bonorum. Serui, coloni adſcriptitij cum rebus ſubtra-
ctis ad Eccleſiam confugientes immunitatem impe-
trant, cum rebus autem ſubtractis, interceſſione Anti-
ſtitis, ne propter alimenta Eccleſiæ oneri ſint, reſtituun-
20 tur Dominis. Denique defenſor & œconomus Eccleſia-
rum Iudices refugarum Eccleſiaſticorum poſt traditos
& exhibitos refugas inſtruant, vt æquitatem conte-
nicorem in executione adhibeant. Colligunt ex Or-
din. Doctores citati *ad l.*1.*n.* 1.*ſuprà hoc tit.*

21 *Sanè ſi intra fines,*&c.] Aduerte quod bona, quæ in Eccleſia poſita ſunt, per vim inde auferri non poſſunt, Angel.*in ſum.verbo Immunitas,n.*10.Farin.*d.tract.de immun.n.*55.Ego *d.tract.de jure Eccleſ.lib.*2.*cap.*3. *n.*55.

22 *Vt eorum quoque bonis publico debito,* &c.] Notatur ad hoc, quod debitor ad Eccleſiam confugiens pro debito etiam publico & Reipubl. capi non poteſt, vt per Farin. *d.tract.de immunit.Eccleſ.n.*57.*cum ſeqq.*& præcipuè *num.*61.

Si verò ſeruus fuerit, &c.] Notatur ad hoc, quod ſeruum ad Eccleſiam confugientem poteſt dominus petere ſibi reſtitui recepto juramento ab ipſo domino, vel ſi judici videbitur, recepta ſecuritate de illum non offendendo, vt per Anaſt. Germon. *d.lib.*3. *c.*16.*n.*55. Dec.*dicto lib.*6.*cap.*26.*n.*9.*in princip.* Azor.*inſtit.moral. part.*2.*lib.*9.*cap.*9.*quæſ.*9.*in fine, verſ.quid dicendum de ſeruo,* Soar.*dicto lib.*3.*cap.*10.*n.*2.Farin.*d.tract.de immunit. num.*73. 23

Et ipſi per incommodum Eccleſiæ egentium, &c.] Notatur ad hoc, quod ad Eccleſiam confugienti ab eadem Eccleſia alimenta præſtari debent, ſi ipſe confugiens aliunde non habeat vnde ſe alat, vtputa de ſuo proprio, vel à conſanguineis, vel amicis, vt per Boër. *dec.*303.*n.*3. Decian. *dicto lib.*8.*c.*29. *num.*3. Azor. *inſtit.moral.* & Villag.ac alios, quos refert Farin. *d.tract. de immunit.n.*96. 24

Nec alimentarius debet eſſe otioſus, ſed tenetur operari ad commodum eius qui præſtat alimenta, vt per Surd. *de aliment.tit.*4.*q.*29. *n.*1. 25

Inter hæc autem quæ ſedulò,&c.] Notatur ad hoc, quod ſecularibus judicibus, & magiſtratibus prohibitum eſt delinquentes in Eccleſia perquirere, vt per Franc.Marc. *dec.*113.*p.*1. Farin. *d.tract.de immun.n* 327. 26

In gloſſ. *Admodum, in fine,* ibi, *præterea hæc non eſt diffinitiua, ſed interlocutoria.* Notatur ad hoc, quod decretum quo quis alimenta decernit, dicitur ſententia interlocutoria, vt per Rom.*ſing.*602. Marant. *de ordine judic.part.*6.*actu* 1.*tit.& demum fertur appellatio,n.*19. 27

De his, quis in Eccleſiis manumittuntur.

Tit. XIII.

Etiam hic Eccleſiæ pro templis, ſeu ſacris ædibus accipiuntur. Scripſerunt in hanc rubr. Aloyſ.Leo, item Cuiac. Pac.& Vveſemb.

SVMMARIVM.

1 *Domini ſeruos ſuos manumittere poterant in Eccleſia, & n.* 2.
3 *Contractus fieri poſſunt in Eccleſia.*
4 *Antiſtitibus, pro Antiſtite.*

L. Iamdudum. I.

Imp. Constant. A. *ad Protogenem Epiſc.*

In Eccleſia domini ſeruos ſuos manumittere poterant. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Cyn.Salic. Gothofred. Aloyſ. Leo, Sebaſt.Næu. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text.deſumunt, & declarant Connan.*lib.*2. *comment. juris,cap.*4. *n.*21. Petr. Greg. *ſyntag. juris lib.*14. *cap.*5. *num.*10. Cardin. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ. tom.*3. *anno Chriſti* 316. *pag.*126. vbi etiam de antiquitate, & intelligentia huius tit. Pichard. *ad* §. *manumiſſi, num.*3. *Inſtit. de libertin.* 2

Vt in Eccleſia, &c.] Ergo contractus in Eccleſia fieri poſſunt, vt per Armil. *in ſum. verb. Immunitas,* Ludou. Correa *in repet. cap. inter alia, de immun. Eccleſ.p.*2.*n.*27. meipſum *in tract.de jure Eccleſ.vniuerſo, lib.*2.*c.*3.*n.*12. *cum ſeqq.* 3

In gloſſ. *Antiſtitibus,* ibi, id *eſt, Antiſtite,* plurale 4

pro ſingulari. Vide Coſtam *in cap. ſi pater, verbo Si abſque liberis, n. 26. de teſtam. in 6.*

SVMMARIVM.

1 *Libertas ſeruis coram Antiſtite data in Eccleſia, æquipollet libertati quam ciuitas Romana dabat, & num. 2.*

3 *Libertate donati in Eccleſia, Sacerdotibus teſtibus, ciues Romani fiebant.*

L. Qui religioſa. II. & vlt.

Idem A. Oſio.

1 Libertas ſeruis coram Antiſtite in Eccleſia data, æquipollet libertati, quam ciuitas Romana dabat. Colligunt ex Ordin. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. deſumunt ex hoc text. Connan. *comment. juris ciuilis lib. 2. cap. 4. n. 11.* Card. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſiæ tom. 3. anno Chriſti 316. pag. 126.* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 14. cap. 5. n. 10. vbi ex Nicephor. lib. 7. hiſtor. Eccleſ. cap. 46.* & Sozom. *hiſtor. trip. lib. 1. cap. 9.* ait quod ex lege Conſtantini libertate do-

3 nati Sacerdotibus teſtibus in Eccleſia ciues Romani fiebant.

De legibus, & conſtitutionibus Principum, & edictis.

TIT. XIV.

DE legibus vide *ff. lib. 1. tit. 3.* de conſtitutionibus & edictis *lib. 1. tit. 4.* Scripſerunt in hanc rubr. Bart. Alban. Cyn. Salicet. Bald. Caſtrenſ. Alciat. Sichard. Alex. Duar. ... Leo, Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De tit. integros tractatus edidere Antonius Auguſt. Sebaſt. Medices, Ludouicus Carbo, Durandus de S. Porciano, Ioannes Salas, Alexander Turrianus, Franciſcus Suarez, Chriſtophorus Angulanus, & Martinus Bonacina.

De poteſtate legis pœnalis Alphonſus à Caſtro.

De legibus connubialibus Andreas Tiraquellus.

De poteſtate legis humanæ, præſertim Eccleſiaſticæ, Gregorius de Valentia.

De lege Salica Ioannes Pyrrhus.

De legis potentia Conſtantius Rogerius *tom. 1. tract. Doctorum, fol. 395.*

De legum interpretatione Stephan. de Federicis *d. tom. 1. fol. 208.*

De legibus duodecim tabularum Franciſcus Balduin. *d. tom. 1. fol. 225.* Iacobus Reuardus *eod. tom. 1. fol. 224.* Ludouicus Carondas *fol. 267.* Martinus Schicuardus.

De materia vide Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verb. lex,* Morlam *in empor. juris ciuilis, p. 1. tit. de legib.* Camill. Borrell. *in ſum. omnium deciſ. tom. 1. tit. 13. de legib. conſtitutionibus Principum, edictis, & pragmaticis,* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 1. tit. 1. de legib. & conſtit.* Azor. *inſtit. moral. p. 1. lib. 6.* Ariſmin. Tepat. *var. ſent. tit. 41. de legib. & conſtit. Principum,* Farin. *fragm. crimin. p. 2. lit. L. n. 1. cum multis ſeqq.* Nicol. Serar. *tom. 2. opuſcul. Theolog. in diſp. de legib.* Lorca *in 1. 2. tom. 2. tract. de legib.* Becan. *in ſum. Theolog. p. 2. tract. 3.* Maldet. *in 1. 2. D. Thomæ, q. 96. art. 6.* vbi Granado *controu. 7. tract. 3.* Layman. *in Theolog. moral. tract. 4.* Anton. Diana *reſol. moral. p. 1. tit. de legibus.*

SVMMARIVM.

1 *Æquitatem contra legem ſcriptam ſolus Princeps mitigando jus ſcriptum attendit in interpretatione legum.*

2 *Contrarietas l. inter æquitatem, de legib. & conſtit. & l. placuit, de jud. diluitur, & n. 3. 4. 5.*

L. Inter æquitatem. I.

Imp. CONSTANTINVS *A. Baſſo P. V.*

ÆQuitatem contra legem ſcriptam ſolus Princeps mitigando jus ſcriptum attendit in interpretatione legum. Colligunt ex Ordinar. Bart. Alban. Cyn. Salicet. Bald. Caſtrenſ. Odofred. Alber. Bellapert. Iacob. Buttig. Fulgoſ. Iaſ. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næuius, poſt omnes Hubert. Giphan. remiſſiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* & Caſal. *in annot.* 1

Quædam contrarietas videtur extare inter hanc legem, & *l. placuit, infr. de judic.* in qua diluenda plura conſumunt ſeſe inaniter torquentes tam Theologiæ, quàm Iuriſprudentiæ Doctores, vt videre eſt apud Duaren. *in tit. de judic. cap. de variis judic. precept. pag. mihi 186. poſt med.* Albert. Bolognet. *tract. de lege, jure & æquit. cap. 35.* Cuiac. *lib. 7. obſeru. 18. & de feudis lib. 2. tit. 1. pag. 1838.* Donell. *comment. juris lib. 26. cap. 2. prope fin.* Mendoza *de pactis lib. 1. c. 3. n. 9.* Morlam *in emporio juris part. 1. tit. de legib. q. 11.* Nicol. de Paſſeribus à Genoa *in concil. cunct. legum, pag. 699.* Anguian. *de leg. lib. 1. contr. 8.* Soar. *in ſimili tract. lib. 6. cap. 8. n. 14.* 2

In hac lege Conſtantinus Imper. & Licinius dicunt quod inter æquitatem & jus interpoſitam interpretationem illis ſolis & oportet & licet inſpicere, ex quo probatur jus ſcriptum neceſſariò eſſe ſeruandum, nec judices poſſe æquitatem ſequi temperato rigore ſine Principis licentia. At verò idem Conſtantinus *in l. placuit. infrà, de indic.* ita ait: *Placuit in omnibus rebus præcipuam eſſe juſtitiæ, æquitatiſque ſcriptæ, quàm ſcriptis juris rationem,* ex qua videtur clarè conſtare æquitatem ſcriptam eſſe poſſe, & præferendam ſemper eſſe rigori. 3

Primo loco Accurſ. Bart. Bald. Alex. Iaſ. & cæteri in dictis juribus, & alij, quos refert, ſed non ſequitur Morla *dicta q. 11. n. 7.* confingunt falsò duplicem æquitatem, ſcriptam, & non ſcriptam; & de ſcripta dicunt intelligendum textum in præſenti, & de non ſcripta *d. l. placuit;* quod non poteſt defendi: nam æquitas vt dicit Mendoz. *citato loco,*) cùm ſcribitur, vel promulgatur, æquitas eſſe deſinit, & jus incipit eſſe legitimum, vt conſtat ex definitione Ariſtotelis dicentis eſſe juſtum præter legem. 4

Secundo loco Perez *in proœm. ad leges ordin. q. 2.* Morla *d. quæſt. 11. num. 20. cum ſeqq.* dicunt textum in præſenti intelligendum eſſe, cùm mens, & intentio legis dubia eſt & incerta, & meritò ignoratur an oporteat ſtrictum jus æquitate temperari, quia ex verbali obſeruatione nihil iniuſti natura, aut abſurdi naſcitur, quia tunc ſoli Principi, cuius fuit condere, licebit eam legem interpretari, ſicut & ad Principem ſolum ſpectat legem duram corrigere & coarctare, non verò ſubdito id licet, *l. proſpexit, ff. qui & à quibus.* At verò *dict. l. placuit,* vt proinde æquitas rigori à quolibet præferenda ſit, procedit quando mens legis eſt certa, tunc enim licebit & judici, & alteri ſubdito extendere & limitare verba ac diſpoſitionem legis æquitate ſuadente, omiſſa ſcriptura & verbi ſignificatione, quod eleganter confirmat Ferdinand. de Mendoza *citato loco, verſ. dicas,* & Cuiac. *ad l. 7. ff. de juſtit. & jur. col. 1. pag. 139.* vbi expreſſe dicit hanc legem eſſe intelligendam de jure obſcuro, nam ſi ſit apertum jus ſcriptum & clarum, etiamſi euidens æquitas refragetur, ſequimur 5

potius

Digitized by Google

potius duritiem juris ſcripti, quàm benignitatem æqui & boni, *d. l. proſpexit.*

SVMMARIVM.

1 *Conceſſum alieni ex gratia, vel priuilegio, jus vniuerſale non inducit.*
2 *Relatio ſimulata ad impediendum priuilegij effectum ipſo jure nulla eſt.*
3 *Reſcripta Principum impetrans, aſtutè, falsò, & ſubreptitiè conſequens eadem, fructum nullum ſentire debet, nec impunit manet.*
4 *Lex à priuilegio diſtinguitur.*
5 *Priuilegium vim legis habet inter illas perſonas, vt non faciat jus generale.*
6 *Priuilegium, conſuetudo, aut ſtatutum non ſunt abſurdè interpretanda.*
7 *Subreptio vitians impetrationes ac reſcripta, remiſſiue.*

L. Quæ ex relationibus. II.

Impp. THEOD. A. & VALENT. *Cæſar ad Senatum.*

1 CONceſſum alicui ex gratia, vel priuilegio jus vni-
2 uerſale non inducit. Item relatio ſimulata ad impediendum priuilegij effectum ipſo jure nulla eſt. Re-
3 ſcripta Principum impetrans, aſtutè, falsò, & ſubreptitiè conſequens eadem, fructum nullum ſentire debet, nec impunis manet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.*

4 *In commune*, &c.] In hoc diſtinguitur lex à priuilegio, quia illius conditio eſt ordinari in bonum commune, & reſpicere publicam vtilitatem, huius verò natura eſt bonum priuatum reſpicere, ita Anguian. *de leg. lib. 2. contron. 1. n. 40. & lib. 3. contron.* 1.

5 *His dumtaxat*, &c.] Notatur ad hoc, quod priuilegium habet vim legis inter illas perſonas, non vt faciat jus generale, vt per Gregor. Lop. *l.28. gloſſ. 1. verbo dezimos, tit. 18. part. 3.*

6 Notatur etiam ad hoc, quod priuilegium, conſuetudo, aut ſtatutum non ſunt abſurdè interpretanda, vt per Boër. *dec. 130. n. 3.*

Notam infamia, &c.] Per ſententiam ſcilicet, non ipſo jure, vt per Gregor. Lop. *l.27. gloſſ. vlt. verbo Per malo, e por infamador, tit. 18. part. 3.*

7 *Per ſubreptionem*, &c.] De ſubreptione vitiante impetrationes, ac reſcripta, vide Menoch. *de arbitr. caſu* 202. Baptiſt. Leonel. *in ſpeciali tract. de ſubreptione reſcripti.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 1. tit. de reſcript. reſol. 5.* Sanchez *de matrim. lib. 8. diſp. 21.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 7. lit. S, concl. 722. cum ſeqq.* meipſum *in collect. ad cap. ſuper litteris 20. de reſcript. in Decretalib.*

SVMMARIVM.

1 *Leges generales cuncti attendere, & obſeruare tenentur.*
2 *Interlocutiones Imperiales extra caſum ſpecificum vim legis generalis contra reſcripta priuatis conceſſa non habent.*
3 *Leges omnes æqualiter ligant, & ab omnibus debent obſeruari.*

L. Leges vt generales. III.

Iidem AA. *ad Senatum.*

1 LEges generales cuncti attendere, & obſeruare tenentur, illæque per edicti nuncupationem, & pragmaticam ſanctionem ad omnes judices, & populos diriguntur, aut per extenſionem demandatam generales cenſentur. Interlocutiones verò Imperiales extra ca- 2
ſum ſpecificum vim legis generalis contra reſcripta priuatis conceſſa non habent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.*

Ab omnibus æqualiter in poſterum obſeruentur.] No- 3
tatur ad hoc, quod leges omnes æqualiter ligant, & ab omnibus debent obſeruari, de quo vide poſita *in collect. ad c. 1. n. 2. cum ſeqq. de conſtit.*

SVMMARIVM.

1 *Princeps legibus ſe ſubmittit, iiſque paret, & num. 2. Declara vt n. 3.*
4 *Princeps an poſſit vti poteſtate abſoluta, remiſſiuè.*

L. Digna vox. VI.

Iidem AA. *ad Voluſianum P. P.* 1

PRinceps ſubmittit ſe legibus. & legibus paret. Col- 1
ligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſuprà hoc tit.*

Hanc concluſ. ex hoc text. deſumunt, reſoluuntque 2
ex jure & æquitate naturali ac diuina, Principem teneri in conſcientia leges ſuas ſeruare, non vi coactiua, ſed directiua, S. Thom. 1. 2. q. 96. *art. 5. ad* 3. Sot. *de Iuſtit. lib. 1. q. 6. art. 7. concl. 3.* Corraſ. *lib. 2. miſcel. cap. 25.* Connan. *comment. juris ciuilis lib. 1. cap. 8. n. 3 & lib. 9. cap. 7. n. 8.* Marc. Mantua *ſing. 21.* Cuiac. *lib. 5. obſeru. 30.* Cou. *in cap. alma mater, p. 1. §. 1. n. 3. & 4.* Nauar. *in cap. ſi quando de reſcript. except. 8. n. 12. & 13. & in apolog. de reditib. q. 1. n. 32. & in rubr. de judic. n. 100.* Anaſtaſ. Germon. *lib. 1. animaduerſ. cap. 1.* Mench. *contr. illuſtr. lib. 1. cap. 1. & c. 2. n. 1. & c. 26. n. 13. & vſufreq. lib. 1. cap. 1. num. 29.* Bellug. *in ſpeculo Princip. rubr. 11. §. reſtat, n. 1.* Mex. *in tract. taxa panis, concl. 5. n. 51.* Treutler. *in diſp. 1. theſi 6. fol. 7.* Menoch. *de arbitr. q. 7. n. 70. & conſ. 331. n. 64. & conſ. 138. n. 16. & 17. & conſ. 158. n. 25.* Budæ. *in annot. ad Pandectas, ad l. Princeps, ff. de legit.* Fortun. Garc. *in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, n. 194. ff. de liber. & poſth.* Hippol. Rimin. *in l. 1. n. 167. ff. quod quiſque juris,* Connan. *comment. iuris ciuilis lib. 1. cap. 16.* Matiena. *lib. 3. gloſſ. 2. ex n. 1. tit. 10. lib. 5. noua Recop.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. dec. 72. num. 26.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Princeps, n. 10.* Ferdinand. Mendoza *de pactis lib. 1. cap. 5. n. 33.* Seraph. *de priuil. iuram. priuil. 146. n. 1.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 1. n. 10. cum ſeqq.* Ioan. Andr. Georg. *alleg. ſiue quæſt. feudali 54. n. 5. cum ſeqq. & q. 55.* Philip. Paſchal. *de viribus patriæ poteſt. part. 1. c. 1. n. 90.* Flamin. Pariſ. *de reſign. benefic. lib. 3. q. 1. n. 16. cum ſeqq.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 2. cap. 10. n. 51.* Molla *in emporio iuris p. 1. tit. 1. q. 1. per tot.* Mendez de Cabedo *diuerſ. iuris argum. lib. 3. cap. 1. ſub n. 3.* Anton. Merenda *contron. iuris lib. 2. cap. 14. pag. 195.* Ignat. del Villar. *in ſylua reſponſor. reſp. 8. n. 15. & 23.* Simanch. *de Repub. lib. 4. cap. 15.* Camill. Borrell. *de præſtantia Regis Cathol. cap. 31. n. 38.* Maſtrill. *de magiſtratib. tom. 1. lib. 1. cap. 3. à n. 70.* Franc. de Alpharo *de officio fiſcalis gloſſ. 34. n. 10. & 11.* Georg. de Cabedo *Luſit. dec. 78. p. 2.* Andr. Fachin. *contron. iuris lib. 1. cap. 2. per tot.* Ioſeph. Gonzal. *var. cap. 1. n. 11. & 12.* Paul. Chriſtin. *dec. 9. per tot. lib. 1.* Ioan. de Balboa *in cap. 1. de probat. ex n. 19.* Ceual. *en el arte Real, cap. 13.* Sebaſt. Medices *in cap. erit autem lex, diſt. 4. ex n. 34. & de leg. q. 3. p. 4.* Greg. de Valent. *tom. 2. comment. Theolog. diſp. 7. q. 5. art. 4.* Sayr. *in claui Regia lib. 3. c. 4. ex n. 4.* Ioan. Pineda *in Iob, tom. 2. cap. 34. verſ. 18. pag. 637.* Nicol. Serrarius *tom. 2. opuſculor. theologicor. diſp. de legibus, art. 52. p. 40.* Azor. *inſtit. moral. part. 1. lib. 5. cap. 11. à princ.* Leſſ. *de Iuſtit. lib. 2. cap. 35. dub. 3. ex n. 33.* Malder. *in 1. 2. S. Thomæ q. 96. art. 5. col. 1. pag. 405.* vbi Granado

Digitized by Google

nndo *conwen.7.tract.3.part.2.diſp.6.ſect.1.* Layman *in Theolog.moral.tract.4.c.9.* Becan. *in ſum.Theologia,p.2.tract.3.c.6 q.12.* Ioan.de la Cruz *in relect.Conſcientia, in proœm.dub.3.concl.2.* Lorca *in 1.2.tom.2.tract.de legib.diſp.26.membr.3.* Valer.Reginald.*in praxi fori pœnit.tom.1.lib.2.cap.17. n.167.& 168.* Franc. Soar. *de leg.lib.3.c.35.per tot.* D. Roder. à Cunha *in comment. ad c.2.diſt.9.* Mar. Cutell. *de donat.tract.1. diſp.2.p.6. n.13.* Anton Diana *reſol.moral.p.1.tit.de leg.reſol.10.*

3 Qui ferè omnes intelligunt textum alias in contrarium adduci ſolitum *in l. Princeps. ff. de legibus*, de vi coactiua, quia nemo poteſt Reges, & Principes ad legum obſeruantiam cogere. At verò legem in præſenti cum ſimilibus, quæ ſtatuunt Principes legibus ſuis viuere debere, & dignam vocem eſſe maieſtate regnantis legibus alligatum ſe Principem profiteri, procedere aiunt in vi directiua, quæ ita ad legum obſeruantiam dirigit Reges & Principes ſicut priuatos, vide apud illos. Et ideo non eſt ſecundùm nonnullos ſpecialiter referenda *d.l.Princeps*, ad legem Iuliam & Papiam, vt ſit ſenſus, legibus Caducariis, Iulia ſcilicet, & Papia Principem eſſe ſolutum, prout exiſtimarunt Morla *d. q.1. num.13.& 14.* Ioan.de Balboa *in dicto cap.1.de probat. n.22.* Chriſtinæ.*dicta dec.9.n 12.*

4 Hinc plures ex ſupradictis Doctoribus diſputant an poſſit Princeps vti abſoluta poteſtate, de quo vide Duen. *reg.43.verſ.quintò fallit*, Couar. *lib.3.variarum, cap.6.n.8.* Pinel. *in rubr.C.de bonis mater.n.24.* Mench. *illuſtr.cap.5.n.27.& vſufreq.cap.2.n.4.* Azeued.*ad l.2. num.25. tit.1. lib.4.noua Recop.* Morla *in emporio iuris, part.1.tit.1.q.65.n.7.* Peregr. *de iure fiſci lib.1.tit. fin. n.65.* Henriq.*in ſum lib.14.cap.17.§.5.lit. Z*, Sanchez *de matrim. lib.2. diſp.25. n.3.* Marta *de iur ſd.part.4. caſu 195. n.12. cum ſeqq.* faciunt poſita *in collect. ad cap.1.de prabend.lib.6.*

SVMMARIVM.

1 *Verba legis ad opprimendam, & euertendam legis mentem detorquens, in legem committit.*
2 *Pœnas legales non euadit qui contra iuris ſententiam ſæua prærogatiua verborum fraudulenter excuſat.*
3 *Contractus, conuentiones, pactaque dum legibus aduerſantur, pro nullis habenda.*
4 *Interpretationes legibus aduerſæ vt prohibitæ ac omiſſæ per Imperatorem vitandæ ſunt, expreſſa quaſi ex legis voluntate colligenda.*
5 *Lege interdicente quæ ſiunt, caſſa atque irrita ſunt.*
6 *Contra legem facere, vel facere in fraudem legis, paria ſunt ad effectum incurrendi pœnas legales.*
7 *Regula*, Is in legem delinquit, qui verba legis amplectens, contra legis nititur voluntatem & intentionem, *declaratur.*
8 *Pœnaque non debeantur in foro conſcientia.*
9 *Pœna an debeatur quæ promittitur in contractibus nullis.*
10 *Lex, ſeu ſtatutum aliquid fieri prohibens reddit actum contra factum nullum, etiam quod eadem lex, ſiue ſtatutum poſt prohibitionem actum expreſſe annulles. Declara vt n.22.*
11 *Lex, ſeu ſtatutum prohibens actum alterius, quando procedit imponendo pœnam, an tunc ſpeciali pœna per legem impoſita faciat ceſſare actus nullitatem, remiſſiuè.*
13 *Lex omnis habet tacitam clauſulam decreti irritantis circa actum contrarium.*
14 *Lex, aut ſtatutum ſi aliquid prohibeat, actus contra prohibitionem factus non ſolùm eſt nullus & inutilis, ſed etiam habetur pro non facto, & ſic ipſo iure nullus eſt.*
15 *Lex, vel ſtatutum ſi aliquid fieri prohibeat, non ſolùm eſt nullus actus principalis factus contra prohibitionem legis, ſed etiam acceſſorius, & ſic quod inde ſecutum eſt.*
16 *Iuramentum præſtitum ſuper actu nullo contra prohibitionem legis, non valet.*
17 *Mens magis attendenda, quàm verba.*
18 *Fideiuſſio præſtita ſuper contractu nullo, & contra prohibitionem legis inito, nulla & inualida eſt.*
19 *Lex, ſiue ſtatutum ſi aliquid prohibet, tunc demùm quod contra prohibitionem factum eſt, remanet nullum, etiam quod expreſſe actus non annulletur, quando prohibitio facta a lege, ſeu ſtatuto eſt perpetua.*

L. Non dubium. V.

Iidem AA. Florentio I. P.

VErba legis ad opprimendam, & euertendam legis 1
mentem detorquens, in legem committit. Pœnas 2
legales non euadit qui contra iuris ſententiam ſæua
prærogatiuâ verborum fraudulenter excuſat. Contra- 3
ctus, conuentiones, pactaque dum legibus aduerſantur, 4
pro nullis habenda. Interpretationes legibus aduerſæ
vt prohibitæ ac omiſſæ per Imperatorem, vitandæ ſunt.
Expreſſa quaſi ex legis voluntate colligenda. Denique 5
interdicente lege quæ fiunt, caſſa atque irrita ſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1, n.1. ſupra hoc tit.* & poſt omnes Hubert. Giphan. ſpecialiter agit *ſuper hanc l.*

Non dubium eſt in legem committere, &c.] Notatur 6
ad hoc, quod paria ſunt ad effectum incurrendi pœnas legales, facere contra legem, vel facere in fraudem legis, vt per Soar. *de leg lib.5.cap.28.n.2.cum ſeqq.* Ioan. de Salas *in ſimili tract.q.96.tract.14.diſt.16.ſect.8.n.24.* Farin.*fragment.crimin.part.2.lit.L.n.272.cum ſeq.* vbi *n.174.* notat tres terminos in hac materia, videlicet facere contra legem, committere in legem, & demùm facere fraudem legi. Primus eſt quando quis facit de directo contra verba & mentem legis: Tertius quando quis non venit contra verba legis, ſed contra mentem: Secundus verò eſt terminus generalis ad duos prædictos ſpeciales terminos; ſiue enim directè quis faciat contra legem, ſiue faciat contra ſolam mentem legis, vtroque caſu dicitur committere in legem.

Contra legis nititur voluntatem.] Vulgarem regulam 7
ex hac lege deſumptam, ſcilicet, *is in legem delinquit, qui verba legis amplectens contra legis nititur voluntatem, & intentionem*, explicat & declarat Sanchez *in præcepta Decalog.tom.2. lib.1.cap.14. n.4.* vt intelligatur de voluntate intrinſeca legis, qua intendit obligare ad aliquid tanquam ad materiam præcepti, non autem de voluntate, & intentione legis, qua intendit aliquid vt materiæ illius præcepræ finem, qui dicitur extrinſecus legis finis, & hoc idem optimè explicat ex D. Thom, *tom.2.q.100.art.9.ad 2.* & aliis in locis, dicente intentionem Legiſlatoris eſſe duplicem, alteram de qua intendit præceptum inducere, alteram autem ad quam intendit per præceptum inducere, & primam ſolam cadere ſub præcepto: nec omnis fraus legi facta eſt illicita, ſed illa ſola, quâ materia lege præcepta violatur. Vnde omnes illæ cautelæ, quæ à Iuriſperitis inueniuntur, vt violantes extrinſecam legis intentionem non fiant materiæ legis tranſgreſſores, licitæ ſunt, prout etiam implens præceptum ob finem malum, verè id adimplet, licèt contra legis intentionem agat, vt videre eſt in eo, qui ſemel in die ieiunij comedit, curans ita ſtomachum cibis replere, vt nil prorſus famis patiatur; nam iſte verè implet præceptum, quamvis legis intentionem, quæ eſt fame aliqua carnem macerare, defraudet.

Nec pœnas legibus inſertas euitabit.] Quas in foro 8
conſcientiæ non deberi reſoluunt Garcia *reg.194.* Ceuall.*commun.contra commun. q.687.* Steph.Gratian.

diſcept.

Digitized by Google

diſcept.forenſ.c.52.n.4. Azor. *inſtit.moral.part.1. lib.5. cap.7.quæſ.1.* P. Molin. *de Iuſtit.tract.2.diſp.95.n.15. & 16.* latè Cened. *pract. & canon. quæſt.lib.1.q.19.à princ.* vbi *n.5.* hinc reſoluit non teneri quemquam in conſcientia manifeſtare rem propriam in commiſſum incidiſſe, nec pœnam conuentionalem ſoluere,ſi non petatur, & *n.7.* quod executor intra annum teſtatoris voluntatem non adimplens,etiamſi per conſtitutionem ſit priuatus emolumento,& officio,non tenetur in conſcientia dictas pœnas aduerſùs ſeipſum exequi, & *n.9.* dicit,quod pœna impoſita à teſtatore ipſi legatario debetur in foro conſcientiæ, nulla expectata judicis declaratione,aut ſententia,& *n.10.*quod pœna,quæ nullum judicis actum exigit,habet ſuum effectum in foro conſcientiæ ante vllam judicis ſententiam.

9 *Nullum enim pactum,* &c.] Vtrùm in contractibus nullis pœna quæ promittitur,debeatur? vide gloſſ. receptam *verbo Fabiana,in l.ſi patronus, ff.ſi quid in fraudem patron.* Tiraquel. *de conſtit.p.2.limit.7.n.28.* & de jure mariti *gloß.5.n.110.* Anton.Gomez *l.17. Tauri, n.15.& l.45.n.3.*Pinel. *in l.2.C.de reſcind.vend.part.1. cap.2.n.26.*Couar. *in cap.quamuis pactum,part.2.cap.4. n.4.*Gutier.*in l.nemo poteſt,n.40.ff.de leg.1.& de juram. confirmat.part.1.cap.36.n.6.* Matienz. *l.2. gloſſ.5.n.2. tit.16.lib.5.Recop.*Cardoſo *in praxi Iudicum & Aduocat.verbo Pœna,n.15.*Valaſc.*conſ.71.n.2.*Surd.*dec.7. n.29.* Reinoſo *obſeru.45.n.25.* ine ipſum *in praxi exigendi penſiones,q.1.à n.31.*

10 *Qui contrahunt lege contrahere prohibente,&c.*] Notatur ad hoc,quod lex, ſeu ſtatutum aliquid fieri prohibans,reddit actum contrà factum nullum,etiam quod eadem lex,ſiue ſtatutum poſt prohibitionem actum expreſsè non annullet, vt præter ordinarios notant Alphin.*collect.27.* Ioan.Garcian,*reg.14.* Gregor.Lopez *l.28.in gloſſ.verbo Contrà,tit.11.p.5.*Mench.*vſufrequent. cap.10.n.5.cum ſeqq.* Vant. *de nullit.tit. quot & quibus modis nullitas in judicio propon,n.51.* Rèdoan. *de rebus Eccleſ.non alien.q.22.n.14. fol.459.* Virgil. Boccae. *in conſtit.Piceni,gloſſ.6.n.110.*latè Mendoz. *de pactis lib.1. c.4.n.39.& 40.*Christoph.de Paz *in ſchol.ad leges ſtyli, l.200.n.81.*Cald.Pereira *in l.ſi curatorem,verbo Minoribus,n.5.C.de in integr.reſtit.minor.*Soar.*de Relig.tom.2. lib.2.cap.29.n.20.& de leg.lib.5.c.25.n.1.& 2.& c.17. n.2.& cap.28.à princ.*Anguian.*eodem tract.lib.3. contr. 5.n.10.& controu.7.n.21.* Ioan.de Salas *in ſimili tract. q.96.tract.14.diſp.15.ſect.8.n.16.* Farin.*d.lit.L,n.170.*

11 Hæc concluſio venit declaranda vt procedat, quando probibitio facta à lege, ſeu ſtatuto eſt perpetua,ſecus in prohibitione facta ex cauſa non perpetua, vt per Vant. *d.n.52.verſ.idem foret,*Soar. *d.lib.5.cap.25. n.7.cum ſeqq.* Salas *d.ſect.8.n.19.* Farin. *d.lit.L,n.191.*

12 Sed an, & quando lex, ſeu ſtatutum prohibens actum alterius,procedit imponendo pœnam,tunc ſpeciali pœna per legem impoſita, faciat ceſſare actus nullitatem? vide Vant.*vbi ſup.n.54.*Tiraq. *in leges connub. gloſſ.4. n.5.*vbi quod quando lex loquitur per verba *non poſſit,* tunc actus eſt nullus,quamvis poſt prohibitionem imponat pœnam,Redoan.*d.q.22.in princ. n.12.* vbi tenet per prohibitionem legis actum remanere nullum,etiam quod lex pœnam adiiciat. Virgil. Boccae. *d. gloſſ.6. n.107.in fine,verſ.quarto caſu,& num.108. & 109.cum multis ſeqq.*& præcipuè *n.166.*vbi quod per appoſitionem pœnæ contra facienti cenſetur forma inducta, & conſequenter pœnæ adiectio non tollit nullitatem actus,Soar. *d.lib.5.c.25.n.4 cum ſeqq.& c.28.n.19.*Alderan.Maſcard.*de generali ſtatut.interpret.concl.9.n.38. cum ſeqq.*Salas *ad ſect.8.n.17.& 18.*Farin.*d.lit.L,n.195.* vbi *n.196.* intelligit principalem concluſ. ſuprà ex hac leg.deſumptam,vt procedat quando eadem lex,ſeu ſtatutum prohibitioè diſponit,& ſic quando reſiſtit actui, & *n.201.*limitat vbi lex aliquid prohibet ratione honeſtatis,quia tunc actus contra prohibitionem factus non eſt nullus.

Prohibuiſſe ſufficiat.] Notatur ad hoc, quod omnis lex habet tacitam clauſulam decreti irritantis circa actum contrarium,vt per Anguian.*de leg.lib.3.contr.6. num.10.* 13

Non ſolùm inutilia,ſed pro infectis etiam habeantur.] Notatur ad hoc,quod ſi lex, aut ſtatutum aliquid prohibeat, actus contra prohibitionem factus non ſolùm eſt nullus & inutilis, ſed etiam habetur pro non facto, & ſic ipſo jure nullus eſt: Vant. *d. tit. quot & quibus modis nullitas in judicio proponatur,n.52.ad fin.* Virgil. Boccae. *in conſtit.Piceni,gloſſ.6.num.116.* Soar. *de leg. lib.5.c.28.per tot.*Ioan.de Salas *eod.tract.q.96.tract.14. diſp.16.ſect.8.n.28.cum ſeqq.* 14

Sed & ſi quid fuerit, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi lex,vel ſtatutum aliquid fieri prohibeat, non ſolùm eſt nullus actus principalis factus contra prohibitionem legis,ſed etiam acceſſorius, & ſic quod inde ſubſequutum eſt,vt per Alderan.Maſcard.*de generali ſtat.interp. concl.9.n.34.in 9.ampliat.*Farin.*d.lit.L,n.176.* 15

Nec ſacramentum, &c.] Notatur ad hoc, quod non valet juramentum præſtitum ſuper actu nullo contra prohibitionem legis, de quo vide Rimmald. *in §.1. n.276.Inſtit.de donat.*Cottaſ.*in l.qui liberos,n.202.ff.de ritu nup.* Greg. Lopez *l.fin. verbo Que la fizo, in fine tit.1.part.6.* Petr.Greg. *ſyntagm.juris p.3.lib.5.cap.12. n.4.*Fortun.Garc.*de vltimo fine,illat.19.n.212.*Gutier. *in auth. ſacramenta puberum,n.125.* Meneh. *de ſucceſſ. creat.§.5.n.3.& §.26.n.43.* D.Barboſ. *in l.1.p.5. n.74. ff.ſoluto matrim.*Molin.*de Iuſtit tract.2.diſp.149.* Soar. *de Relig.tom.2.lib.2.cap.28. à n.3.* Sanchez *de matrim. lib.4.diſp.10.n.2.cum ſeqq.* in terminis Farin. *d. lit. L, n.177. cum ſeqq.* 16

In gloſſ. *Amplexus*, ibi, *ſic ergo non licet mentem offendere,*&c.] Notatur ad hoc, quod mens magis dabet attendi, quàm verba, quia mens potentior eſt verbis,de quo vide poſita *in tract.Axiom. vſufreq. axiom. 148.per tot.*vbi multipliciter amplio. 17

In gloſſ. *Ob id*, ibi, *vt fideiuſſor*, &c.] Notatur ad hoc, quod fideiuſſio præſtita ſuper contractu nullo, & contra prohibitionem legis inito, nulla & inualida eſt, vt per Bellaper. *in præſenti, col... in fine*, & Bart. *poſt n.28.* Farin. *d.lit.L, n.179.* 18

In eadem gloſſ.ibi,*dic quod in perpetuò prohibitis loquatur.*] Notatur ad hoc,quod lex,ſiue ſtatutum, ſi aliquid prohibet, tunc demùm quod contra prohibitionem factum eſt, remanet nullum, etiam quod expreſsè actus non annulletur, quando prohibitio facta à lege, ſeu ſtatuto eſt perpetua,vt dixi *ſuprà num..* 19

SVMMARIVM.

1 *Fauore priuatorum introducta, in eorundem odia retorqueri iniquum ac improbum eſt,& n.2.*

3 *Priuilegij etymon.*

L. Quod fauore. VI.

Iidem AA. Florentino P.P.

FAuore priuatorum introducta,in eorundem odia retorqueri iniquum ac improbum eſt. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Boër. *dec.48.n.11.* Thom.de Thomaſ. *in floribus legum,reg.243.* vbi ait procedere, niſi aliquis in legem ipſam peccauerit, *& reg.258.* vbi intelligit, niſi ſua culpa retorqueatur, Tiraq. *in tract.le mort,part.7. à princ.de jure mariti,gloſſ.8.n.117.* Surd. *dec.195. n.5.* Monet.*in tract.de opt.canonica.cap.3.n.142.*Card.Mantic.*de tacitis & ambig.conuent.lib.2.tit.12.n.17.*Octau. Glorit. *reſp.1.part.3.num.39.* Seraph. *de priuil.juram. priuil.207.n.10.* 2

9 In gloſſ. vnic. ibi, *priuilegium, ideſt, priuata lex.* Ita Sebaſt. Medices *tom. 1. de leg. & ſtatut. p. 4. q. 33. & de definit. q. 17.* Henric. Caniz. *in ſum. iuris Canon. lib. 1. tit. 2. §. duplex genus placitorum*, Petr. Greg. *de iuris arte cap. 7. n. 14.* Fr. Emman. *quaſt. Regul. tom. 1. q. 7.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 35. n. 5. cum ſeqq.* Azor. *inſtit. moral. part. 1. lib. 5. cap. 22.*

L. Leges & conſtitutiones. VII.

Iidem AA. Cyro P. P. & Conſuli deſignato.

1 LEges de futuris, non de præteritis, niſi hoc ſpecialiter exprimatur, diſponunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem exornant Doctores plena manu per me citati *in collect. ad c. 2. de conſtit. in Decretalib.* quod concordat cum hac lege, vbi latiſſimè declaraui hanc materiam.

SVMMARIVM.

1 *In caſu lege expreſſa non deciſo recurrendum ad Principis, & huius palatij conſilium, & inde reſponſum petendum.*

2 *Leges poſteriores ſine forma ſolemni promulgata, priores non tollunt, & qua cum Imperiali conſilio ordinata ſunt, ad Imperij beatitudinem, & gloriam legiſlatoris redundant, n. 3.*

4 *Rex in ſuo Regno ſtatuta condat cum deliberatione procerum ſuorum populorum, & ſuorum ſenatorum.*

5 *Papa in decidendis cauſis Fidei, aliiſque arduis, ſolet requirere conſilium Cardinalium.*

6 *Proceres, de nobilibus non vulgaribus, ſed inter cæteros eminentibus; item de ordinariis conſularibus, aut Præfectoriis, ſeu Proconſulibus, aliiſve Prætoriis.*

7 *Ad legis ſubſtantiam an requiratur quod ſit ſcripta, vel non.*

8 *In legibus condendis accedant ſuffragia Senatus, & publicatio, eo tamen cauto, vt authoritate Principis firmentur.*

9 *Clauſula derogatoria appoſita, leges poſtea facta hac forma non ſeruata, non minorem vim habent, etiamſi in eis de hac lege nulla fiat mentio.*

L. Humanum eſſe. VIII.

Iidem AA. ad Senatum.

1 IN caſu lege expreſſa non deciſo recurrendum ad
Principis & huius palatij conſilium, & inde reſpon-
ſum petendum. Item leges poſteriores ſine forma ſo-
2 lemni promulgatæ, priores non tollunt. Et quæ cum
3 Imperiali conſilio ordinatæ ſunt, ad Imperij beatitudi-
nem, & gloriam legiſlatoris redundant. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* Vide
Sarmientum *lib. 3. ſelect. cap. 14.*

4 *Id ab omnibus antea tam proceribus, &c.*] Notatur ad hoc, quod Rex debet in ſuo Regno ſtatuta condere cum deliberatione procerum ſuorum populorum, & ſuorum ſenatorum, *l. Hiſpan. 9. tit. 1. p. 1.* ibi, *e que las fagan con conſejo de omes ſabidores, e entendidos, e leales, y ſin codicia, l. 8. tit. 1. lib. 2. Recop.* vbi Azeued. & *l. 2. tit. 7. lib. 6. etiam Recop.* Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 2. tit. 3. in princ.* ibi, *con acordo de alguns de ſu conſejo e deſembargo.* Tiraq. *de nobilit. c. 20. n. 26.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Rex, n. 5.* vbi ſubdit de conſuetudine non obſeruari, quod Reges cum deliberatione ſenatorum, & procerum ſuorum Regnorum condant, ſed illas per ſe condunt, & publicari faciunt. Morla *in emporio iuris, tom. 1. p. 1. tit. 1. q. 3. n. 9.* vbi dicit quod procedit de honeſtate quod Imperator faciat legem de conſilio ſuorum procerum. Auiles *ad capita Prætorum. in proœm. gloſſ. ordenanzas, fol. 17. verſo.* Burg. de Paz *in proœm. legum Tauri, n. 297. cum ſeq. & à n. 442.* Azeued. *ad l. fin. n. 1. tit. 1. lib. 2. noua Recop.* vbi ait diſpoſitionem huius text. procedere de voluntate Regis, & de conſilio, non verò ex neceſſitate, quia Rex ipſe ſolus & legem condere, & reuocare poteſt, abſque procerum, & Doctorum conſilio, Valaſc. *conſ. 148. num. 35.* vbi idem ferè tenet, dum inquit quod vt Rex legem condat, hodie neceſſe non habet proceres, & ſapientes Regni ad eam faciendam conuocare; ſubditque hanc legem procedere tantùm de conſilio & de honeſtate, non verò de neceſſitate. Caſtill. *in proœm. legum Tauri, in gloſſ. verbo De mi conſejo*, Azeued. *in Curia Piſan. lib. 2. c. 11. lit. N*, Ceuall. *commun. q. 645. in princ.* Marr. *de iuriſd. p. 1. cap. 37. n. 1.* Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. tom. 1. lib. 3. cap. 3. n. 52.*

Sic ſimiliter in decidendis cauſis Fidei, aliiſque ar- 5
duis, ſolet Papa Cardinalium conſilium requirere, paſſim enim videmus in reſcriptis apponi clauſ. *De S. R. E. Cardinalium conſilio*, vt aduertunt Doctores *in rubr. de conſtit.* vbi Dec. *n. 20.* Ripa *n. 14.* & Bero. *n. 48.* Cardin. Paleoth. *de conſult. ſacri conſiſtor. p. 1. q. 3. art. 2. cum ſeqq.* Sed conſilium huiuſmodi non de neceſſitate, ſed de decentia requiri, aſſerunt Chaſſan. *in catal. gloria mundi, p. 3. conſid. 47.* Marc. Anton. Cuch. *inſtit. maiorum lib. 2. tit. 2. de Summo Pont. n. 59.* Cardin. Iacobat. *de Concil. lib. 7. art. 5.* Maſcard. *de probat. concl. 262. num. 56.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib. 3. q. 18. num. 124. & lib. 7. q. 5. n. 14.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ. 48. §. 3. num. 53.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 645. n. 3.* Dionyſ. Paul. *de vera quatuor Patriarch. Sedium erect. cap. 20. num. 18.* Morla *in emporio iuris part. 1. tit. 1. de leg. q. 3. n. 12. cum ſeqq.* Soar. *de leg. lib. 4. cap. 3. num. 13.* quorum plerique aduertunt clauſulam illam, *de fratrum noſtrorum conſilio*, decentiæ magis eſſe, quàm neceſſitatis, quod etiam tenet Ceuall. *commun. d. q. 645. n. 5.*

Proceribus.] Dicuntur nobiles non vulgares, ſed 6
inter cæteros eminentes, ſecundùm Tiraq. *de nobilit. c. 37. num. 34.* Et ordinarios Conſulares, aut Præfectorios, ſeu Proconſules, alioſve Prætorios eſſe tradit Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap. 8. propè fin.*

Legem dictari.] Ergo de ſubſtantia legis eſt quod 7
ſit ſcripta, de quo tamen vide Selu. *de benefic. part. 3. q. 22. n. 2.* Greg. Lop. *l. 4. verbo Ley, tit. 1. part. 4.* Bellug. *in ſpeculo Principum, rubr. 47. §. ſciendum, ex num. 9. verſ. & primò*, Fuſc. *de viſitat. lib. 1. cap. 33. ex n. 8.* Mich. Añinon. *de vanitate ouilis & paſtor. c. 28. n. 6. in fine*, Menoch. *de arbitr. caſu 410. n. 25. cum ſeqq.* Morla *in emporio iuris, p. 1. tit. 1. q. 4. per tot.* Cened. *ad Decretum, collect. 1. n. 4.* Maſtrill. *de Magiſtrat. tom. 1. lib. 3. cap. 3. n. 95. cum ſeqq.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. lib. 10. q. 1. n. 5.* Azor. *inſtit. moral. part. 1. lib. 5. cap. 2. q. 4.* Soar. *de leg. lib. 1. cap. 11. n. 8.* Anguian. *in ſimili tract. lib. 2. controu. 9. per tot.* Molin. *de Iuſtit. tom. 6. tract. 5. diſp. 71.* aſſerentes nulla ratione requiri ad eſſentiam & ſubſtantiam legis, quod ſcripta ſit, ſufficereque ſi lingua & voce dumtaxat proferatur. Ad text. verò *in præſenti*, & alia ſimilia iura quæ videntur petere, quod conſtitutiones, ſiue leges omnes reducantur ad ſcripturam, reſpondet Anguian. *d. controu. 9. n. 22.* intelligenda eſſe de quadam ſolemnitate accidentali, non quod requiratur pro ſubſtantia legis, ſed ad melius eſſe, quo faciliùs & commodiùs ordinari poſſint omnes in bonum commune mediis legibus, quod minimè negari poteſt, immò fatendum eſt quod ſoret magis vtile, & conducibilius publicæ vtilitati, ſi leges ſcriberentur; non tamen inde ſequitur præciſè neceſſariam fore ſcripturam. Et Morla *d. q. 4. num. 7.* reſpondet ordinem, de quo in hac lege, non eſſe de neceſſitate, ſed de voluntate.

Digitized by Google

voluntate. Et Azor. *d. q.4. in fine*, dicit quod in hac lege nihil continetur, quo probetur ſcripturam ad legis ſubſtantiam eſſe neceſſariam, niſi quatenus ſcribebitur, vt ex ſcripto coram omnibus recitaretur, & eſſet omnibus nota.

8 *Et noſtra Serenitatis authoritate firmetur.*] Aduertit Petr. Gregor. *ſyntag. juris part.3. lib.47. cap.15. n.32. citato hoc text.* quod voluerunt Theodoſius & Valentinianus, vt in legibus condendis ſuffragia Senatus & publicatio accederent, eo tamen cauto, vt authoritate Principis firmarentur.

9 *Scitote igitur, Patres conſcripti*, &c.] Notatur ad hoc, quod clauſula derogatoria appoſita, leges poſtea factæ, hac forma non ſeruata, non minorem vim habent, etiamſi in eis de hac lege nulla fiat mentio, vt per Sarmient. *ſelect.lib.3.cap.14. ex num.4.* vbi varios affert intellectus, & videtur diſtinguere inter clauſulam derogatoriam reſpicientem poteſtatem, & inter eam, quæ reſpicit voluntatem, vt prima nil penitus operetur, vbi verba ſimpliciter poteſtatem reſpiciunt; at verò ſi ſit certa forma adiecta, licèt verba poteſtatem reſpicere videantur, tamen voluntas habeat effectum, & in his terminis ait loqui textum in præſenti.

SVMMARIVM.

1 *Legum publicarum ignorantia nullum excuſat, dum ſcientia omnibus iniungitur.*
2 *Legem obſcuram interpretatur, duram autem mitigat Imperator, vel Princeps.*
3 *Leges, qua ad eorum officia pertinent, omnes ſcire tenentur, & lata culpa eſt juris clari diſpoſitionem ignorare.*
4 *Ius ſi fuerit dubium, obſcurum, ſeu difficile, & arduum, tunc excuſat illius ignorantia.*
5 *Ius dubium quod ſit.*
6 *Lex humana neminem obligat priuſquam promulgetur.*

L. Leges ſacratiſſimæ. IX.

Impp. VALENT. *&* MARTIAN. AA. *ad Palladium P. P.*

1 LEgum publicarum ignorantia nullum excuſat,
2 dum ſcientia omnibus iniungitur. Legem obſcuram interpretatur, duram autem mitigat Imperator, vel Princeps. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſuprà hoc tit.* Vide ad hoc Bened.Capr.*in reg. concl.3.4.& 14.§.9.* Aleiat. *præſ.31.*

3 *Intelligi ab omnibus debent.*] Ergo omnes ſcire tenentur leges, quæ ad eorum officia pertinent, & lata culpa eſt juris clari diſpoſitionem ignorare, de quo vide l.*Hiſpan.*20. *tit.1. part.1.* vbi Gregor. Lop. *gloſſ.1.* S. Thom.1.2.*q.76.art.1.* Connan. *lib.1. comment. juris, c.9.* Corraſ. *lib.4.miſcel.cap.17.in princ.* Caſtr. *de lege pœnali lib.2.cap.14.* Zaſ.*lib.1.reſponſ.cap.2.n.22.* Afflict. *lib.1. conſtit. rubr.10.n.15.* Tiraq. *de jure mar. gloſſ.8. n.219.* Gail. *obſeru.48. num.22.* Nau. *in man. cap.23. n.45.* Cuiac. *lib.2.obſeru.32.* latè Caſtill. *ad l.2.Tauri, verbo De las dichas leyes.* Rebuff. *ad leges Gallia, in procem.gloſſ.1.n.56.& 62.* Cou. *in reg. poſſeſſ. p.2. §.7. n.7.* Pinel. *in l.2.C.de reſcind.vendit.part.1.c.2. à n.31. & part.2.c.4.n.36.* Alphan.*collect.7.* Card. Mantic.*de coniect.vltim.volunt.lib.6.tit.6.n.6.& 11.cum ſeqq.* Donell. *comment. juris ciuilis lib.18. cap.8.col.6. verſ. eſt enim*, Maſcard. *de probat. concl.636. n.11. cum ſeqq. & concl.639.n.1.& 2.* Menoch.*de præſumpt.lib.6.præſ.23. num.10. cum ſeqq.* Sfort.Odd. *de reſtit. in integ. p.1. quæſt.8. num.30. & 40.* Card.Tuſch. *pract. concl.verbo Ignorantia, concl.11. num.1. & 2.* Azor. *inſtit. moral. part.1. lib.1. cap.16.* Sayr. *in claui Regia, lib.2. cap.9. num.20. verſ. deinde.* Valaſc. *conſult.138.n.24.* vbi ait dictum vulgare, quod omnes ſcire tenentur leges, intelligi, non quod ſciant, ſed quia de illis ad actus, quos gerunt, tenentur conſulere peritos. Sanch. *de matrim. lib.5. diſp.3.num.13.* Morla *in emporio juris, p.1.tit.9. in prælud. num.90. verſ.ſic etiam*, vbi aduertit quod abſurdè vulgus notat hanc legem ad probandum quemlibet præſumi leges ſcire, cùm in jure exercitatiſſimi, ea quæ juris ſunt, vix aſſequi poſſint, & ideo putat in hac lege hoc tantùm probari, videlicet neminem prætextu ignorantiæ juris excuſari, quia poteſt conſulere peritos, Anguian. *de leg.lib.4.contron.3. num.8.* vbi ait hunc textum ita eſſe accipiendum, vt loquatur de legibus, edictis, aut conſtitutionibus Principum, quæ neceſſariæ ſunt reſpectu cuiuſque particularis ad actus, qui celebrantur, ritè, & rectè peragendos.

Si verò fuerit jus dubium, obſcurum, ſeu difficile, & arduum, tunc excuſat illius ignorantia: ita Sebaſt.Medic. *in tract.de caſu fortuito,p.1.q.3. n.1. verſ. niſi eſſet ignorantia juris obſcuri*, Maſcard. *de probat. concl.639. n.19.* Sfort.Odd.*de reſtit.in integ.p.1.q.8.n.44.* Seraph. *de priuileg. juram. priuil.4. n.16. & 17.* Card. Tuſch. *pract. concl. verbo Error, concl.320. num.27. cum ſeqq. & verbo Ignorantia, concl.11. num.15.* Ius autem du- 4
5 bium dicitur eſſe quod à Doctoribus controuerſum eſt in eorum variis opinionibus, & contrariis, Alex. *conſ.19. n.11.lib.7.* Card.Tuſch. *d. concl.11. n.13.* Seraph. *d.priuil.4.n.16.& 17.* In tantum vt hæc opinionum diuerſitas & dubietas juris excuſet etiam Doctorem & Iuriſperitum, ſecundùm Ozaſc. *Pedem. dec.54. n.7.& 8.* Steph. Lamberteng. *de contract. gloſſ.1.n.70.* Card.Tuſch. *d.concl.11.n.13.& 14.*

Vt vniuerſi præſcripto earum manifeſtiùs cogniti,&c.] 6
Ergo lex humana neminem obligat priuſquam promulgetur, de quo tamen vide Sebaſt.Medic. *in cap.erit autem lex, diſtinct.4.n.67.& de leg.p.3.q.134.* Menoch. *illuſtr.cap.44.& 45.* Perez *l.1.col.2. verſ.poſtremò quæro, tit.4.lib.1.Ordin.* Humada *l.16.gloſſ.4. num.7.tit.1. part.1.* Maſtril. *de magiſtrat.tom.1.lib.3.cap.3. num.99.* Gregor. de Valentia *tom.2. diſp.7. q.5.punct.5.* Gabr. Vaſq.1.2. *tom.2. diſp.155. cap.2.* Zerol. *in praxi Epiſcop.p.1.verbo Pragmatica, in princ.* Sayr.*in claui Regia, lib.3.c.5.& de cenſur. lib.1.cap.2. n.3.* Azor. *inſtit. moral.part.1.lib.5.c.3.* Soar. *de leg.lib.3.cap.16.* Anguian. *in ſimili tract.lib.1.contron.* Morla *in emporio juris, p.1. tit.1. q.5.* plures Doctores refert Cened. *ad Decretal. collect.1. n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Dubitatio ſuper noua lege emergens interpretanda, & dirimenda per legis conditorem. Illam tamen declarare ſecundùm verum ſenſum & juri conſonum vnicuique Doctori licet. n.2.*

L. Cùm de nouo. X.

Impp. LEO, *&* ZENO. AA.

DVbitatio ſuper noua lege emergens interpretanda, 1
& dirimenda per legis conditorem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

Dubitatio emergat, &c.] Nota quod licèt ſuper du- 2
bitatione emergenti ſuper noua lege interpretatio fieri non debeat, niſi per Principem eiuſdem legis conditorem, tamen vnicuique Doctori licebit illam declarare ſecundùm verum ſenſum, & juri conſonum, vt per Perez *in procem. Ordinam. q.2.* Valaſc. *conſ.42. n.7.* Henriq. *in ſum. lib.7. de Indulgent. c.27. §.4.* vbi ait quod ſenſus dubius Concilij Trident. à Papa petendus

eſt, vel à S.Congregatione Cardinalium deputatorum, & tamen ipſum interpretantur in Tribunalibus Iudices, & in Academiis Lectores pro cauſæ vtilitate. Regni quoque legum interpretatio reſeruatur Regi, aut Regio Senatui, quas tamen interpretantur Iuriſperiti, & per æquitatem, ſeu per Epikeiam temperant legum rigorem juxta intentionem præſumptam Legiſlatoris. Alioquin multa ſine quibus Reſpubl. gubernari non poteſt, penderent in ancipiti, ſi ſub generali prohibitione vetarentur Iudices & Doctores Academiæ interpretari Concilia, leges & priuilegia juxta planum verborum ſenſum: quod ſi dubium fuerit de intentione, præſumitur Princeps accommodare illam ſecundùm jura, & ſecundùm ſenſum, qui vulgò & communi vſu receptus eſt, & juxta conſtitutiones eius Prouinciæ, & conſuetudinem patriæ. Hactenus Henriquez. Vide quæ dixi *in proœm. apologetico in Concil. Trid. & in collect. ad idem, ſeſſ. 25. de reform. cap....*

SVMMARIVM.

1 *Sententia diffinitiua Principis, & eius declaratio habet vim legis.*

2 *Legis interpretatio, quam Princeps conſultus dedit, ſubtilitate omni correcta, & irritata, ad inſtar legis rata ac firma manet.*

3 *Legum ænigmata is ſolus ſoluit, qui leges dedit.*

4 *Imperator eſt conditor, & interpres legum ſolus.*

5 *Sententia lata in præſentia Regis, vt vim legis habeat, debet Rex cognoſcere, examinare, & decidere cauſam per ſe.*

6 *Contra id quod Princeps declarat, non debet probatio admitti in contrarium.*

7 *Sententia Principis lata in vna cauſa, lex eſt deciſoria ſimilium.*

8 *Sententia Senatus an faciat jus quoad omnes ſimiles caſus, remiſſiuè.*

9 *Imperator ſolus, Rex & Princeps poteſt condere legem.*

10 *Principes vltra Reges & Imperatorem, qui jura Regalia poſſident, leges condere pariter poterunt.*

11 *Interpretari eius eſt, cuius eſt condere.*

12 *Interpretatio priuilegij ſpectat ad concedentem.*

13 *Sententia vt aliis noceat, debet proferri contra præſentem.*

14 *Populus tranſtulit poteſtatem in Principem.*

L. Si Imperialis. XI. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Demoſtheni P. P.*

1 SEntentia diffinitiua Principis, & eius declaratio
2 habet vim legis. Legis interpretatio, quam Princeps conſultus dedit, ſubtilitate omni correcta, & irri-
3 tata, ad inſtar legis rata ac firma manet. Legum æni-
4 gmata is ſolus ſoluit, qui leges dedit. Imperator eſt conditor & interpres legum ſolus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

5 *Cauſam cognitionaliter examinaueris, &c.*] Notatur ad hoc, quod vt ſententia lata in præſentia Regis vim legis habeat, debet Rex cognoſcere, examinare, & decidere cauſam per ſe, vt per Valaſc. *conſ. 148. n. 28.* vbi ait quod Salicet. ita ſummat hunc text. quod ſententia Principis diffinitiua lata ſuper cauſa, de qua plenè cognouit, vim habet legis generalis, prout eum citat Tiraq. *de primogen. q. 40. n. 162.* Idem tenent Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 7. n. 53. & caſu 68. n. 30.* Pereg. *lib. 2. conſ. 5. n. 7.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Sententia, n. 76.* Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib. 1. tit. quod cuiuſque, reſol. 2. n. 2.*

6 *Vt Regalem ſenſum contemnere audeat.*] Notatur ad hoc, quod contra id quod Princeps declarat, non debet probatio admitti in contrarium, vt per Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 2. n. 22. verſ. & eſt ratio.*

Siue in judiciis, &c.] Notatur ad hoc, quod Principis ſententia in vna cauſa lata, lex eſt ad deciſionem ſimilium, vt per Perez *l. 8. prope fin. verſ. nec obſtat etſi dicatur, tit. 4. lib. 2. Ordin.* vbi intelligit de ſententia diffinitiua, & quando eſt lata à Principe cum cauſæ cognitione, & eſt præter jus, quia ſi eſſet contra jus, non debebat trahi ad conſequentiam, cùm legum correctio ſit vitanda. Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc jure, ff. de juſtit. & jure, part. 2. cap. 8. n. 23.* 7

Vtrùm autem ſententia Senatus faciat jus quoad omnes ſimiles caſus? vide Pinel. *in l. 2. C. de reſcind. vend. 1. part. 2. cap. 4. n. 2.* Gam. *Luſitan. dec. 33. in fine, & dec. 174. n. 10. & dec. 228.* Menoch. *conſ. 59. n. 10. cum ſeqq. & conſ. 180. n. 30. & n. 51.* Vincent. de Franch. *dec. 238. n. 1.* Maſcard. *de probat. concl. 404.* vbi de deciſionibus Rotæ, Gutier. *pract. lib. 3. q. 16. num 74.* Caldas Pereira *de renouat. emphyt. quæſt. 15. num. 27.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imperialis, in proœm. num. 5. & 19. cum ſeqq. & 26. & 60. cum ſeqq.* vbi de deciſionibus Rotæ, Cabed. *Luſit. dec. 212. n. 1. part. 1.* 8

Soli Imperatori conceſſum eſt, &c.] Notatur ad hoc, quod ſolus Imperator, Rex, & Princeps poteſt condere legem, vt per Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 75. §. 1. in fine, & l. Hiſpan. 1. tit. 12. part. 1. vbi gloſſ. 1. & 2.* Bart. *in l. omnes populi, n. 1. ff. de juſtit. & jur.* Riminald. *in l. imperium, n. 403. ff. de juriſd. omn. judic.* vbi Gaſp. Valaſc. *n. 96. & 199.* Rebuff. *ad leges Galliæ, in proœm. gloſſ. 1. n. 4.* Auiles *ad capita Prætor. in proœm. gloſſ. verbo Ordonances, n. 1.* Anton. Gom. *l. 1. Tauri, n. 6. & 7. & l. 40. n. 10.* Sebaſt. Medices *de leg. part. 1. quæſt. 17.* Mench. *illuſtr. lib. 1. cap. 1. num. 6.* Menoch. *conſ. 684. num. 23.* Morl. *in emporio juris, part. 1. tit. 1. in prælud. n. 20. & 23.* Afflict. *in proœm. conſtit. Regni, q. 1. n. 1. & 4.* Ludou. Carbo *de leg. lib. 1. cap. 9. & lib. 3. cap. 6.* Ceuall. *com. contra commun. q. 645. n. 1.* Cancer. *var. reſol. lib. 3. cap. 3. n. 53. cum ſeq.* Card. Bellarm. *tom. 2. lib. 3. de laicis, cap. 10.* Soar. *de leg. lib. 1. cap. 8. n. 9. & lib. 3. cap. 1. n. 9. & cap. 9.* Salas *in ſimili tract. diſp. 7. ſect. 10.* Anton. Sola *ſuper decret. Sabaudiæ, in proœm. gloſſ. 1. & gloſſ. 3. n. 36.* Conrad. *in templo omnium judic. lib. 1. cap. 1. de Imperat. §. 4. in verbo, Legem condere, ſub n. 6.* Camill. Borrell. *de præſtantia Regis Cathol. cap. 31. n. 32.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Lex, n. 5.* Matta *de juriſdict. part. 1. cap. 37. n. 2.* latè Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. tom. 1. lib. 3. c. 3. n. 27. cum multis ſeqq.* 9

Vnde Principes vltra Reges & Imperatorem, qui jura Regalia poſſident, leges pariter condere poterunt, vt de Duce Sabaudiæ, & Mediolani, ac Republica Veneta expreſsè comprobat Maſtrill. *d. cap. 3. n. 37. cum ſeqq.* Quare alios Duces, Comites, & Barones, qui Regalia huiuſmodi jura non habent, ſed quemcunque alium Superiorem recognoſcunt, ſub eiuſque imperio & poteſtate ſubſiſtunt, leges condere minimè poſſe, reſoluunt Tiraquell. *de primogen. q. 16. n. 3.* Sebaſt. Medices *de leg. part. 1. q. 20.* Menoch. *conſ. 604. n. 6.* Morla *d. p. 1. tit. 1. in prælud. n. 23.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 2. cap. 16. n. 128.* Salas *d. diſp. 7. ſect. 13.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 1. lit. B, concl. 28. n. 11.* 10

Et leges interpretari, &c.] Notatur ad hoc, quod eius eſt interpretari, cuius eſt condere, vt per *l. Hiſpan. 14. tit. 1. part. 1.* Thom. de Thomaſſ. *in floribus legum, reg. 142.* vbi aſſerit procedere in ſubſidium, & quando non poteſt ex conſuetudine & practica judiciorum aliter haberi interpretatio legis, Dec. *conſ. 36. n. 8. cum ſeqq. vol. 5.* Menoch. *conſ. 3. n. 22. & conſ. 383. num. 18.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 28. à n. 2.* Hieron. Gabr. *conſ. 182. per tot. lib. 2.* vbi declarat quod ſi agatur de poteſtate, vel de intentione Principis concedentis, vel de eius intereſſe, inferior non poteſt interpretari, ſecus ſi 11

agatur

ngatur de ſubreptione, vel obreptione, aut de dubietate modica verborum inter priuatos, quæ non reſpiciat neque poteſtatem, neque intentionem, neque intereſſe Superioris concedentis. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.1.§.1. num.2.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. q.3. art.2. concl.1.* Aldetan. Maſcard. *de gener. ſtatut. interp. concl.2. n.146.* Morl. *in emperio iuris part.1.tit.1.in prol.n.20.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Lex, n.6.* Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, l.39.n.22.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom.4. lit.I, concl.329. per tot.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.2. tit.1.n.1.* Octauian. Glotis. *reſp.13. num.19. verſ. eius enim*, optimè Mench. *in præfat. lib.1. de ſucceſſ. progreſſu, n.95.* vbi intelligit & declarat Axioma illud, quod lex à ſolo Principe recipit interpretationem, hoc eſt, generalem, quæ faciat ius quoad omnes ſubditos, non ſecus quàm ipſamet lex; nam interpretationem particularem quæ deſeruiat ad ſolius cauſæ occurrentis definitionem, & in foro contentioſo, quiſque iudex facere poteſt, & debet.

12 Ampliat vt etiam interpretatio priuilegij ſpectet ad concedentem, Surd. *conſ.558.n.6.* Anton. Gabr. *lib.6. commun. tit. de regulis iuris, concl.3. à n.7.* Burg. de Paz *in proœm. legum Tauri, à n.307.* Henriquez *in ſum. lib.7. cap.29.§.3.* Card. Tuſch. *d. lit. I, concl.329.n.3.* Card. Mantic. *dict. lib.2. tit.1.n.55.& 56.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verbo Priuilegium, n.36.* Gonzal. *ad reg.8. Cancell. gloſſ.52.n.35.*

In gloſſ. *Si Imperialis 1.* ibi, *hanc legem intellige in iis, quæ non ſunt deciſa per leges.* Ita Perez *vbi ſuprà*, Bernard. Græuæ. *in d. proœm. n.14.*

13 In gloſſ. *Cominus*, ibi, *id eſt, præſentialiter, aliàs non valeret.* Notatur ad hoc, quod ſententia vt alijs noceat, debet contra præſentem proferri, vt per Hippol. *in l. de vnoquoque, n.10. ff. de re iudic.* Tiraquell. *in tract. res inter alios, n.7. pag.22. & de nobilit. cap.37.n.12.*

14 In gloſſ. *Solus*, ibi, *populus transtulit poteſtatem in Principem*, &c. Vide Connan. *comment. iuris ciuilis lib.1. cap.16.* Duaren. *lib.2. diſp. cap.19.* Corraſ. *lib.6. miſcell. cap.8.* Charond. *veroſimil. cap.19.* Anton. Gouean. Luſitan. *lib.2. variar. cap.30.* Hotoman. *lib.2. obſeru.4.* Couarr. *in reg. peccatum, part.2.§.9.n.6. & pract. cap.1. n.3.* Mench. *illuſtr. lib.1. cap.1.n.6. & c.45.n.4. & de ſucceſſ. progreſſu, in præfat. n.45.* Mendoz. *lib.1. de pactis, cap.5.n.14.* Parlador. *rerum quotidian. lib.2. cap.1.n.5.* Azeued. *l.1.n.1. tit.5. lib.4. nouæ Recopil.* Marienz. *l.1. gloſſ.21.n.4. tit.10. lib.5. noua Recop.* Morla *in emporio iuris, p.1. tit.2. in præludi.n.3. in fine.* Bobadil. *in ſua politica, lib.3. cap.8.n.152.* Soar. *de leg. lib.3. c.3.n.3. & cap. 9.n.4.* Cabed. *Luſit. dec.40.n.8.p.2.*

De mandatis Principum.

T i t. XV.

HÆc mandata nihil aliud ſunt, quàm præcepta, ſeu juſſiones à Principe datæ certæ perſonæ, vt Præſidi Prouinciæ. Scripſerunt in hanc rubr. Ferret. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næui. item Cuiac. Pac. & Vveſemb.

SVMMARIVM.

1 *Referenti ſe ad Principis mandatum, ſine editione & exhibitione mandati non creditur.*

2 *Delegatus debet probare ſuam juriſdictionem.*

3 *Mandatum Principis ſcriptis probari debet.*

4 *Gratia Principis non poteſt probari, niſi per litteras.*

5 *Cardinali aſſerenti ſe eſſe Legatum creditur circa poteſtatem ordinariam, etiamſi litteras ſuæ legationis teſtes non exhibeat, prout etiam creditur ſi atteſtetur de ſpeciali mandato Sedis Apoſt. aut de mente Summi Pontif. abſque litteris ſui mandati, n.6. Declara vt n.7.*

8 *Notarius Principis an dignitatem habeat.*

L. Si quis aſſerat, vnic.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *ad Enſignum P. P.*

REferenti ſe ad Principis mandatum, ſine editione & exhibitione mandati non creditur. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Cyn. Saliect. Bald. Caſtrenſ. Philip. Dec. Ferret. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* & Caſal. *in annot.* Cuiac. *lib.12. obſeru. c.31.* & Pechius *de repar. Eccleſ. c.29.n.2.* 1

Niſi quod ſcriptis probauerit, &c.] Notatur ad hoc quod delegatus debet probare ſuam juriſdictionem, quia delegata juriſdictio non præſumitur in perſona quantumvia illuſtri & excelſa facta, vt per Bernard. *reg.419.* Garcian. *reg.290.* Gregor. Lop. *l.23. gloſſ.2. tit.9.p.3.* Mantua *dialog.68. verſ. commiſſio*, Maſcard. *de probat. concl.317. à princip. & concl.442. n.7.* Menoch. *de præſumpt. lib.2. præſumpt.15.n.3.* Camill. Gallin. *ad tit. de verbor. ſignificat. lib.5. cap.19. n.187.* Tiraquell. *de iure mariti gloſſ.8.n.154.* 2

Quod ſcriptis, &c.] Ergo Principis mandatum ſcriptis probari debet, de quo vide Afflict. *in cap.1.n.53. cum ſeqq. de prohib. feudi alienat. per Loth.* Auendan. *ad l.24. Tauri, gloſſ.2.n.11.* Menoch. *de arbitr. caſu 48.n.5.* Brunor. à Sole *in locis commun. verbo Iuriſdictio 2. & verbo Princeps 38.* Maſcard. *de probat. concl.845.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.7. tit.11. num.4.* Azor. *inſtit. moral. p.1. lib.5. cap.2.* 3

Idem in gratia Principis, quæ non poteſt niſi per litteras probari, vt per Rebuff. *de nominat. q.10. n.8. & de pacific. poſſeſſ. n.50.* Perez *lib.4. Ordin. pag.842.* Molin. *de primogen. lib.2. cap.8. num.8.* Azeued. *l.7. num.4. tit.1. lib.6. & l.2. num.2. tit.25. lib.8. nouæ Recopilat.* Maſcard. *de probat. concl.845. à princ.* Auendan. *ad l.51. Tauri, gloſſ.62. n.3.* Fr. Emman. *quæſt. Regular. tom.3. q.22. art.1.* Paul. Comitol. *reſponſ. moral. lib.1. q.105. n.2.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. §.3. proœm. n.110.* vbi quod gratia Papæ non poteſt, niſi per litteras probari. 4

Nullius dignitatis terreri, &c.] Limita in Cardinale, cui aſſerenti ſe eſſe Legatum, creditur circa ordinariam poteſtatem, etiamſi litteras ſuæ legationis teſtes non exhibeat, vt per Selu. *de benefic. part.2. q.3. n.46. verſ. octauum*, Bero. *conſ.65.n.144. cum ſeqq. lib.1.* Card. Tuſch. *pract. concl. lit. C, concl.103.n.5.* Pacian. *de probat. lib.2.c.33. ex n.66.* Azor. *inſtit. moral. part.2. lib.4. cap.3. quæſ.20. verſ.5. & lib.5. cap.27. quæſ.8.* Ioan. Valer. *de differenc. inter vtrumque forum, verbo Obedientia, differ. 4.n.1. verſ. limita.* Prout etiam creditur ſi atteſtetur de de ſpeciali mandato Sedis Apoſt. aut de mente Summi Pontif. abſque litteris ſui mandati, ita Rota *dec.33. de probat. in antiq.* Lap. *alleg.32, num.3. verſ. an credatur*, Maſcard. *de probat. concl.492. num.10.* Farin. *in praxi crimin. part.3. quæſt.97. num.56.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.7. tit.5. num.2.* Sayt. *ſub tit. de offic. deleg. dec.9.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. part.4. collect.1459.* Rot. *deciſ.339. n.1. part.1. recentior.* Declara, Cardinali Legato circa demandatam ſibi juriſdictionem credi in his, quæ jure communi Legato competunt; ſecus circa ea, in quibus requiritur ſpeciale mandatum: ita Gemin. *conſil.62. num.8. verſ. nec obſtat*, Gaſp. de Peruſ. *in tract. de reſeruat. in 15. vol. tractatuum Doctor. fol.127.* Bero. *conſ.65. num.143. & ſeqq. lib.1.* quos refert Card. Tuſch. *d. lit. C, concl.103. num.18.* vbi *num.19.* ſubdit quod creditur quando ſunt talia, quæ principaliter 5 6 7

non dirlguntur in præiudicium tertij, aliàs ſecus, de quo plures refert DD. Octau. Glorit. *reſp.* 12. *n.* 84.

8 *Notarij.*] Ergo Notarius Principis habet dignitatem, de quo tameo vide Gregor. Lopez *l.* 1. *verbo De caſa del Rey, tit.* 19. *part.* 3. Boët. *dec.* 212. *n.* 8. Tiraqoel. *de nobilit. c.* 30. *n.* 8. *cum ſeqq.* Chaſſan. *in catal. gloria mundi, p.* 11. *conſid.* 19. Couar. *pract. cap.* 19. *n.* 5. *verſ. prima concluſio,* Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 137. *num.* 14. *cum ſeqq.* Flores de Mena *in addit. ad Gam. dec.* 325. *verſ. quartè.*

De Senatuſconſultis.

Tit. XVI.

SENATVSCONSVLTVM, id eſt, quod Senatus jubet, atque conſtituit. *Inſtit. de jur. nat. §. Senatuſconſultum.* Scripſerunt in hanc rubr. Sebaſt. Næu, item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

SVMMARIVM.

1 *Senatuſconſulta ſunt ſeruanda, & contra ea reſcripta non valent.*
2 *Referuntur Doctores de ſenatuſconſultis ſcribentes.*
3 *Senatuſconſulta quæ ſint.*

L. Quamvis. Vnic.

Imppp. Gratian. Valent. *&* Theod. AAA. *ad Senatum.*

1 SEoatuſconſulta ſunt ſeruanda, & contra ea reſcripta non valent, & ſi quis eorum formam tranſire tentauerit, tertia patrimonij parte mulctatur, & damnatus ambitus crimine manet infamis. Colligunt ex Ord. Salic. & Sebaſt. Næu.

2 De his ſenatuſconſultis tractant Alex. ab Alex. *lib.* 4. *dier. genial. c.* 11. *verſ. ſenatuſque conſultum, & in verſ. cumque antea ſenatuſconſulta,* Anton. Aug. *lib. ſing. de leg. p.* 2. Pichard. *ad §. ſenatuſconſultum* 7. *Inſtit. de jure natur.* Cuiac. *ad tit. ff. de origine juris, in verſ. deinde cùm, pag.* 147. latè agit Petr. Greg. *ſyntagm. juris p.* 3. *lib.* 47. *c.* 25. *fere per tot.* vbi *n.* 24. dicit quod ſenatuſconſulta erant ſtatuta per Senatum ad rogationem, ſeu cooſul-
3 tationem eorum, qui jus agendi, & babendi ſenatum haberent, ſolemni more facta, Sole eaorto, & aote Solis occaſum. Siquidem cautom illud lege erat, ante Solis ortum, aut poſt occaſum facta rata non haberi, & Cenſorum notis eapoſita eſſe. Hæc non fiebant de rebus, quæ alicuius momenti eſſent, mioori oumero quàm centum conueniente; interdum & plures adeſſe debebant pro varietate temporum. Talis tunc erat Senatorum authoritas: ſed poſtea adueniente Principatu, oppreſſa Repub. à Iulio Cæſare & Octauio, cœpit corruere eius ſplendor; nec poſtea Senatus ampliùs eaercitos mandauit, nec prouincias decreuit, nec inſignia Regni geſſit, quia tunc ad vnius arbitriom tranſlata ſunt, & tunc de reis Senatus cœpit judicare, & eorum cauſas audire, cùm antea non fuiſſet vſitatum, nec eſſet Senatorum; cœperunt & peti ſub Domitiano judices ab eo. Remanſit illi authoritas vt ea formulis legum non teneretur judicare, nec liceat ab illo appellare, aut reſcripta contra eius ſententiam impetrare à Principe, vt probatur ex hoc text. Et ita forſan tunc temporis jus facere potuiſſe Senatum non ambigitur, quod eſt de judicio intelligendum, oon de lege generali, cuius authoritatem ſibi ſoli retinuit Princeps Romanus, vt aduertimus ſuprà *ad l. vlt. de leg.* Et ideo Iuſtinianus cùm leges ordinari juſſit, pleraque ſenatuſconſulta priſca abrogauit, & pauca pro legibus inſeri juſſit, quæ facta fuiſſent tempore Imperatorum, vel relatione Conſulum, vel oratione habita à Principe ad Senatum, qualia Velleiaoum, Syllanianum, Macedonianum, & ſimilia in boc corpore juris Iuſtiniaoei contenta, de quibus ſuis in locis ſigillatim agemus.

De veteri jure enucleando, & de authoritate Iuriſprudentum, qui in Digeſtis referuntur.

Tit. XVII.

IVs vetus hic appellatur, quod continetur libris veterum Iuriſconſultorum: hoc enucleari, inutilia relinqui, vtilia ſumi, & ea bis Digeſta, ſeu Pandectas componi juſſit, itavt omnium authorum in Digeſtis relatorum authoritas æqualis eſſet, omoium reſponſa vim legis haberent. Scripſerunt in hanc rubr. Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De Iuriſprudentibus agit Petr. Gregor. *ſyntagm. juris p.* 3. *lib.* 47. *cap.* 7. *n.* 10. vbi ait quod olim Iuriſconſultorum authoritas magni habita erat, & ab eorum reſponſis non licebat judicibus diſcedere, ac etiam poſt mortem eorum reſponſa vt juris decreta habebantur, donec primi Theodoſius & Valentinianus ſancierunt Papiniani, Pauli, Caij, Modeſtini omnia ſcripta firmata tantùm, & ratam eorum eſſe ſententiam. Eorum quoque, qui horum ſententias operibus ſuis miſcuerint, vt Scæuolæ, Sabioi, Iuliaoi, Marcelli, omniumque quos illi celebrarunt. In contrariis ſeotentiam Papiniani teneri. Infirmat autem aliorum ſcripta, & notas in Papiniani, Pauli, Vlpiaoi corpus factas, vt aotea quoque dudum factum fuiſſe referunt. Subinde Iuſtioianus juſſit omnibus Iuriſconſultorum libris adjici lineam, & meliorem reſponſorum delectum haberi, cæteris, quæ non fuiſſent io corpus Pandectarum tranſcripta, abrogatis: potuit enim Iuſtinianus hoc facere, qui legem condendi, & antiquandi jus vt Imperator ſolus tunc habebat.

SVMMARIVM.

1 *Imperij maieſtas non armis, ac robore humano, ſed precibus ad Deum conſeruatur.*
2 *Legum authoritas diuinas, ac humanas res diſponit, & omnem iniquitatem repellit.*
3 *Res inſperata, Deo adiutore, per artifices peritos & laboram collegas perficiuntur.*
4 *Reſponſa prudentum in vnum codicem collecta. Codex ibid.*
5 *Pandecta, ſiue Digeſta.*
6 *Authores, ex quibus Tribonianus cum collegis Pandectarum jura deſumpſit, æquam dignitatem habuerunt.*
7 *Author vnus in certis altero melior.*
8 *Ex Authorum multitudine eandem ſententiam de jure ſequentium is eligendus, qui meliorem, & æquiorem fouet, vel tuetur ſententiam.*
9 *Papiniani notæ ſub imperiali nomine à Triboniano, & collegis ſuppleta, & approbata, non abroganda.*
10 *Authoritatem, & nomen impertiens ex Principis maieſtate priuatis ſcripturis rem ſuam facit.*
11 *Emendatio falsi ſubtilis laudabilior inuentione.*
12 *Similitudines ſuperuacuæ legibus, & conſtitutionibus Imperialibus ineſſe non debent.*
13 *Leges antiquæ nouis Iuſtiniani legibus nil derogant,*

gant, & noua lex ob electionem Iuſtiniani antiqua contraria obſeruanda.
14 *Antinomia & contrarietas nulla in Codice Iuſtinianeo extet, vel toleretur.*
15 *Ob Antinomias vitandas antiqua conſtitutiones omittendæ, præterquam diuiſionis, repletionis, & indaginis plenioris cauſâ.*
16 *Leges deſuetudine abolitæ allegationem non merentur, ſed in judicio frequentata.*
17 *Conſuetudinem Romanam quælibet inferiores ciuitates ſequentur.*
18 *Codicibus duobus Iuſtinianeis omnia gubernanda.*
19 *Inſtitutiones Iuſtiniani proſunt incipientibus juri operam dare.*
20 *Pandecta Iuſtiniani commentariis Doctorum potius obſcuriores, quàm illuſtriores redduntur.*
21 *Interpretationes pro conciliatione juris ex jure antiquo deſumi poſſunt admonitionis, non corrigendi noui juris cauſa.*
22 *Signa & characteres loco expreſſarum litterarum adhibita, leges obſcurant, & antinomiis implicant.*
23 *Lex claris & diſtinctis litteris ſcripta appareat.*
24 *Imperialis dignitas ab ipſo Deo mediante jure gentium tradi dicitur.*
25 *Imperium Rom. poſt tranſlationem à Græcis in Germanos à Summo Pontifice haberi dicitur.*
26 *Numen diuinum in principio cuiuſque rei inuocandum, & ab eo adiutorium petendum.*
27 *Opinio vnius, omiſſa multorum ſententia, attendenda, quando illa opinio eſt æquior, melior, & verior.*
28 *Vnus multoties ex ſubtili ingenio, & optimis rationibus multorum ſententiam ſuperat.*
29 *Omnia noſtra facimus, quibus authoritatem impartimur.*
30 *Actus tribuitur ordinanti, & non exequenti.*
31 *Perfectio in laudatione dignior.*
32 *Antinomia nulla in jure, neque ſuperfluum, neque contrarium.*
33 *Ab abbreuiaturis abſtinendum, quia ſunt periculoſæ.*
34 *Nobilitas quo antiquior, eo quoque maior.*
35 *Filius præſumitur peritus, qui patrem peritum habuit.*
36 *Superfluum omne eſt à jure reprobatum.*
37 *Leges abrogatæ amplius non allegandæ, remiſſiuè.*
38 *Per antiquitatem omne fit nobilius.*

L. Deo authore. I.

Imp. IVSTINIANVS *A. Triboniano, Viro eminentiſſ. Quæſt. ſacri Palatij.*

1 NOn armis, ac robore humano, ſed precibus ad Deum Imperij maieſtas conſeruatur, *in princ.* Le-
2 gum authoritas diuinas, ac humanas res diſponit, &
3 omnem iniquitatem repellit, *in verſ. cum itaque.* Res inſperatæ, Deo adiutore, per artifices peritos laborum
4 collegas perficiuntur, *in verſ. Quod nemo* Ex veteribus prudentum, Principum decreto reſpondentium libris Tribonianus juſſu Iuſtiniani in vnum Codicem collegit reſponſa ac jura, & ex mandato Imperatoris fieri potuit Codex, nulla ſimilitudine, aut diſcordia relicta,
5 *in verſ. His itaque.* Quinquaginta Pandectarum libri ad imitationem edicti perpetui, & conſtitutionem Codicis, vt ſacrum juſtitiæ Templum totum jus digeſtum
6 continent, *in verſ. Cumque hac materia.* Authores ex quibus Tribonianus cum collegis Pandectarum jura deſumpſit, æquam dignitatem habuerunt. Author vnus
7 in certis altero melior, *in verſ. Omnibus authoribus.* Ex
8 multitudine Authorum eandem ſententiam de jure ſequentium eligendus qui meliorem, & æquiorem fouet,
9 vel tuetur ſententiam, *in verſ. Sed neque.* Papiniani notæ ſub Imperiali nomine à Triboniano, & collegis ſup-
10 pletæ, & approbatæ non abrogandæ. Authoritatem &

nomen impertiens ex Principis maieſtate priuatis ſcri-
pturis rem ſuam facit. Emendatio facti ſubtilis laudabi- 11
lior inuentione, *in verſ. & ideo.* Malè poſita, ſuperflua, 12
imperfecta, ſimilitudines item ſuperuacuæ legibus, &
conſtitutionibus Imperialibus ineſſe non debent, *in*
verſ. Sed & hoc. Leges antiquæ nouis Iuſtiniani legibus 13
derogabunt, & noua lex ob electionem Iuſtiniani anti-
quæ contraria obſeruanda, *in verſ. Cum etiam.* Antino- 14
mia & cõtrarietas nulla in codice Iuſtinianeo extet, vel
toleretur. Item ob vitandas antinomias antiquæ con- 15
ſtitutiones omittendæ, præterquam diuiſionis, repletio-
nis, & indaginis plenioris cauſa, *in verſ. Nulla itaque.* 16
Leges deſuetudine abolitæ allegationem non meren- 17
tur, ſed in judicio frequentatæ. Item conſuetudinem
Romanam quælibet inferiores ciuitates ſequantur, *in* 18
verſ. Sed etſi quæ leges. Codicibus duobus Iuſtinianeis 19
omnia gubernanda. Inſtitutiones autem Iuſtiniani pro-
ſunt incipientibus juri operam dare, *in verſ. Ideoque ju-*
bemus. Pandectæ Iuſtiniani commentariis Doctorum 20
potius obſcuriores, quàm illuſtriores redduntur, *in verſ.*
noſtram autem. Interpretationes pro conciliatione ju- 21
ris ex jure antiquo deſumi poſſunt admonitionis, non
corrigendi noui juris cauſa, *in verſ. ſed & ſufficiat.* Si- 22
gna & characteres loco expreſſarum litterarum adhi-
bita, leges obſcurant, & antinomiis implicant. Lex cla- 23
ris & diſtinctis litteris ſcripta appareat, *in verſ. Ne autem.* Colliguntur ex Ordin. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Nau. remiſſiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* Vide ad hoc Contium *lib. 1. lect. ſubciſ. c. 7.* Cuiac. *lib. 5. obſer. cap. 25.* Conſtant. Landum *enarrat. ad tit. ff. de iuſt. & iur. c. 1.*

Imperium quod nobis à cœleſti Maieſtate traditum 24
eſt.] Ergo Imperialis dignitas ab ipſo Deo, mediante
jure gentium tradi dicitur, vt per Mench. *illuſt. lib. 1.*
cap. 21. à n. 23. meipſum *de officio, & poteſt. Epiſcopi*
p. 1. tit. 3. cap. 2. n. 87. vbi *n. 88.* ſubdo, quod Imperium 25
Romanum poſt tranſlationem à Græcis in Germanos
à Summo Pont. haberi dicitur, & magis pendet ab eo,
quàm aliud quodlibet Regnum.

Et ita noſtros animos ad Dei Omnip. erigimus adiu- 26
torium.] Diuinum numen in principio cuiuſque rei eſſe inuocandum, & ab eo adiutorium petendum, edocent Ribadeneira *de Principe Chriſtiano lib. 2. cap. 41.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 4. cap. 3. n. 2.* & citati per me *in proœm. Codicis, n. 1.*

Sed neque ex multitudine, &c.] Notat Anton. Mar. 27
Corat. *in tract. de communi opin. lib. 1. tit. 8. n. 6.* hunc textum non dicere quod multorum opinio ſit contemnenda, & vnius ſeruanda, ſed velle quod omiſſa multorum ſententia, attendatur opinio vnius, quando illa opinio eſt melior, æquior, & verior.

Cùm poſſit vnius forſan, &c.] Notatur ad hoc, quod 28
vnus multoties ex ſubtili ingenio, & optimis rationibus multorum ſententiam ſuperat, vt per Syluan. *conſ. 105. num. fin.* Anton. Gomez *l. 1. Tauri, n. 9.* Tiraquel. *l. 11. connub. gloſſ. 1. p. 11. n. 4.* Chaſſan. *in catal. gloria mundi, p. 11. conſid. 11.* Nauarr. *in repet. c. nouit, de jud. notab. 2. n. 3.* Paul. Comitol. *reſp. moral. lib. 5. q. 15. n. 6.*

Omnia enim noſtra facimus, &c.] Notatur ad hoc, 29
quod omnia noſtra facimus, quibus authoritatem impartimur, vt per Corraſ. *lib. 5. miſcel. cap. 17. n. 6.* Hippol. *ſing. 567.* Anton. Gom. *l. 48. Tauri, n. 4.* Valenz. de Velaſquez *conſ. 93. n. 14.* Caſtill. *tom. 7. de tertiis, c. 8. n. 5.* Rebuff. *in praxi benefic. p. 1. tit. de infirmis, gloſſ. 2. n. 3. pag. 204.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 5. lit. N, concl. 67.* Valaſc. *conſ. 105. n. 63.* meipſum *de Axiomat. juris vſufreq. axiomat. 163. n. 1.*

Notatur etiam ad hoc, quod actus tribuitur ordinanti, & non exequenti, vt per Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 1. litt. A, concl. 114.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 56. n. 88. & priuil. 65. n. 47. & dec. 292. n. 9.* Mar. Anton. *var. reſol. lib. 3. reſol. 19. n. 5.* meipſum *in praxi exigendi penſiones, q. 2. n. 31. & de Axiom. juris vſufreq. axiom. 12. num. 4.*

31 Notatur etiam ad hoc, quod perfectio eſt dignior inchoatione, vt per Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Creditum* 1.

32 *Nulla itaque in omnibus prædicti Codicis membris antinomia ſit.*] Notatur ad hoc, quod nulla eſt in iure antinomia, neque ſuperfluum, neque contrarium, vt per Franc. Connan. *commens. juris lib.* 4 *cap.* 3. *n.* 9. Franc. de Garzatorib. *in tract. de conciliatione legum*, Vlderic. Zaſ. & Ioan. Belloo. *in ſpecial. tract. de diſſolutione antinomiarum*, Caſtil. *quotidian. lib.* 1. *de vſufruct. cap.* 28. *n.* 14. *in med.* latè Morla *in emporio juris part.* 5. *tit.* 1. *q.* 11. *la* 2. *per tot.* Gatc. *in tit. de pactis, fol. mihi* 332. *num.* 181. Ioan. Mercerium *in ſuo conciliatore*, Angel. Matheae. *de via, & ratione juris, lib.* 2. *c.* 2. Iolium Pacium *de antinomiis*, Theodor. Streithman. *in ſimili tract.* Nicol. de Paſſetib. à Genoa *in conciliatione cunctarum legum, quæ in toto corpore juris ciuilis inuicem quaſi ex diametro ſibi contrariari videbantur*, Ioan. Gatc. *de expenſis, c.* 23. *n.* 15. *&* 16.

Non per ſignorum captiones, &c.] Aduertit Ioan. Gatc. *de nobilit. gloſſ.* 4. *n.* 39. *in fine*, errare qui expungunt verbum *ſignorum*, & reponunt verbum, *ſingulorum*. Nam ex reliquis legibus, videlicet *l.* 1. *C. de emendat. Codic. auth. de teſtament. imperfecto, §. nos igitur, collat.* 8. *ibi, non ſignis*, cum ſimilibus, ſatis conſtat, legendum eſſe *ſignorum*, ita vt nihil ſit expungendum. Vide Ioſt. Lipſ. *ſelect. epiſt.* 101. *ad Belgas, epiſt.* 27.

33 Hinc Ioan. Gatc. *citato loco*, colligit abſtinendum eſſe ab abbreuiaturis, quia ſunt periculoſæ, ſed quamque rem ſuis litteris, & litterarum conſequentia ſignificandam.

34 *Vir ab antiqua ſtirpe legitimè procedens.*] Notatur ad hoc, quod nobilitas quo antiquior eſt, eo quoque maior eſt, vt per Tiraq. *de nobilit. c.* 19. *n.* 1. vbi dicit hunc textum optimum ad hoc.

35 Notatur etiam ad hoc, quod filius præſumitur peritus, qui patrem peritum habuit, vt per Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 58. *n.* 9.

36 *Vel aliquid ſuperfluum*, &c.] Quia omne ſuperfluum eſt à iure reprobatum, per ea quæ adduximus *in collect. ad proœm. Decretal. ex n.* 28.

37 *Et nemo ex comparatione*, &c.] De legibus abrogatis ampliùs non allegandis vide poſita *ad l. vnic. ſuprà de Iuſtinianeo Codice confirmando.*

38 *Tanta autem nobis antiquitati*, &c.] Notatur ad hoc, quod omne per antiquitatem fit nobilius, vt per Chaſſan. *in catal. gloria mundi, part.* 4. *conſid.* 36. Valdez *de dignitate Regum Regnorumque Hiſpaniæ, cap.* 3. *n.* 3.

39 *Commentarios eiſdem legibus annectere*, &c.] Vide Cott. *in memorab. verb. Paratitla*, Alciat. *lib.* 1. *diſpunct. cap.* 23.

SVMMARIVM.

1 *Iuſtinianus ſanctiones Romanas ab annis* 1400. *in vnam reduxit conſonantiam, cum aſſertione vt nil contrarij, aut ſimilitudinis, omiſſis geminationibus, Codice, vel Digeſtis Iuſtiniani reperiatur.*

2 *Imperator per peritos legum noua iura concinnans & confirmans, jura vt à ſe poſt Deum inuenta publicat.*

3 *Imperatoria maieſtas legum emendandarum, & in formam redigendarum habet licentiam.*

4 *Codicem diuina ope concinnatum, conſtitutiones Principum duodecim libris continentem, ſuo ſub nomine Iuſtinianus edidit.*

5 *Iuſtinianus recentiora jura ex vetuſtiſſimis legum, & antiquorum jurium voluminibus* 2000. *per Tribonianum collegit.*

6 *Leges antiquæ in* 2000. *voluminibus contentæ redactæ ſunt in* 50. *Digeſtorum libros.*

7 *Pandectæ & Digeſta continent deciſiones diſputationum in* 150000. *verſibus, & ſeptem partibus, quæ recenſentur, n.* 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.

15 *Pandectarum partes ſeptem collectæ & concinnatæ per Tribonianum.*

16 *In Pandectis concinnandis operam communem vltra Tribonianum qui contulerint.*

17 *Iuriſconſulti teſtimonio virtutis impetrato ab Imperatore ad legum concinnationem laudabiliter eliguntur, & vnius gubernatione, Imperatore auctore mutuo conſenſu jura conſcribunt.*

18 *Antiquitati honos non detrahendus.*

19 *Labores alieni imperiali auctoritate Imperatorum eſſe cenſentur.*

20 *Inſtitutionum compoſitio quibus iniuncta.*

21 *Ius Romanum contentum per Inſtitutiones & Digeſta, triennij ſpatio concinnatum & finitum eſt.*

22 *Ius ciuile ſparſum olim, nunc concinnatum vili redemptione ac pecunia patet tam diſioribus, quàm vilioribus.*

23 *Simile ſi in jure reperitur, vituperandi juris occaſio inde non ſumenda, ob fragilis memoriæ humanæ conſiderationem.*

24 *Similitudines propter diuerſitatem rerum cognoſcendarum, & titulorum intellectum in jure toleranda.*

25 *Diuerſitatis ratio conſiderata omnem in jure contrarietatem tollit.*

26 *Pauca idonea effundere vtilius, quàm multis inutilibus homines prægrauare.*

27 *Lites quæ olim ob inſcitiam & librorum multitudinem comparatu impoſſibilem ſine legibus decidebantur, nunc legibus ex compluribus decidi poſſunt.*

28 *Res diuinæ perfectiſſimæ, humanæ in infinitum excurrentes, inconſtantes, & lubricæ.*

29 *In dubiis emergentibus lege expreſſè non deciſis, Imperatoris, aut Principis ſuperſtitis ſanctio dubiam caſum decidat.*

30 *Pro Opere Iuſtinianeo Deo agendæ ſunt gratiæ.*

31 *Leges nouæ antiquioribus quieſcentibus ſeruandæ.*

32 *Leges nouæ cum antiquis non ſunt comparandæ.*

33 *Legum allegatio ad leges Digeſtorum, Codicis, & Inſtitutionum reſtringitur.*

34 *Digeſtorum primordium auctores legum antiquarum in Iuſtiniani Pandectas relatarum innuit.*

35 *Legiſlatorum priorum nomina in legibus nouis ex veteribus concinnatis non ſunt omittenda.*

36 *Commentatores legum Iuſtinianus vno dignitatis apice dignatus eſt.*

37 *Leges Codicis vt ſuas ſuo ſub nomine Iuſtinianus publicauit.*

38 *Legum Codicis tranſlatio in Græcum ſermonem non interdicta Iuriſperitis.*

39 *Commentatio confuſionem pariens omninò prohibita.*

40 *Caſus juris vbi ambiguus, & à nullo deciſus, tunc Princeps adeundus.*

41 *Codicis libros nemo per characteres & ſigna ſcriptos habeat, ſub pœna.*

42 *Leges Iuſtiniani in cauſis poſt publicationem emergentibus, & in judicio adhuc pendentibus obſeruandæ ſunt.*

43 *Pacta judiciali ſententia, vel amicabili finita, reſuſcitanda non ſunt.*

44 *Leges tertio Conſulatus anno à Iuſtiniano editæ.*

45 *Iudices omnes ex Iuſtiniani præcepto ſecundùm Iuſtiniani leges judicabunt.*

46 *Triboniani laudes remiſſiuè.*

47 *Nobilitas quo antiquior, eo maior eſt.*

48 *Senioribus debita obedientia præbenda.*

49 *Inſtitutiones.*

50 *Leges, ſiue textus omnes congruis titulis diſpoſitæ ſunt.*

51 *In nullo penitus peccare diuinitatis potius, quàm humanitatis eſt.*

52 *Votum de nunquam peccando inualidum.*

L. Tanta

L. Tanta. II. & vlt.

Imp. Cæſ. Fl. IVSTINIAN. A. *ad Senatum, & omnes populos.*

1 IVſtinianus diuino atmatus auxilio ſanctiones Ro-
manas ab annis 1400. in vnam redusit conſonan-
tiam cum aſſertione, vt nil contrarij, aut ſimilitudinis,
omiſſis geminationibus in Codice, vel Digeſtis Iuſti-
2 niani reperiatur, *in princip.* Imperator per peritos le-
gum noua jura concinnans, & confirmans jura vt à ſe
3 poſt Deum inuenta publicat, *in verſ. nos itaque.* Impe-
ratoria majeſtas legum emendandarum, & in formam
redigendarum habet licentiam, *in verſ. noſtra quoque.*
4 Codicem diuina ope concinnatum, conſtitutiones
Principum duodecim libris continentem ſuo ſub no-
5 mine Iuſtinianus edidit, *in verſ. omnis igitur.* Ea vetu-
ſtiſſimis legum, & antiquorum jurium voluminibus
2000. per Tribonianum Iuſtinianus recentiora jura
6 collegit, *in verſ. Poſtea verò.* Leges antiquæ in 2000.
voluminibus contentæ redactæ ſunt in 50. Digeſto-
7 rum libros, *in verſ. Quod cœleſti.* Pandectæ, & Digeſta
continent deciſiones diſputationum in 150000. verſi-
8 bus, & ſeptem partibus, *in verſ. nomenque.* Digeſtorum
9 pars prima quatuor libros priores continet. Secunda
10 Pandectarum pars judiciariam ſeptem libris. Tertia
11 pars octo libris res. Quarta totidem pignora, tum
ædiliriam materiam vſuratum, nuptiarum, dotium,
12 tutelarum, & curarum jura continet. Pandectarum
parte quinta, teſtamentorum, codicillorum, legatorum,
13 & fideicommiſſorum materia abſoluitur. Sexta Dige-
ſtorum pars bonorum poſſeſſiones, gradus, & affinita-
tes, ſucceſſiones ab inteſtato, noui operis nunciatio-
nem, ſatiſdationes prætorias, donationes, manumiſſio-
nes, bonorum detentiones, & venditiones, exceptio-
14 nes, ac obligationes continet. Septimus Pandectarum
liber ſex libris materiam ſtipulationum, obligatio-
num, fidejuſſorum, mandatorum, nouationum, accep-
tilationum, ſolutionum, ſtipulationum, delictorum
priuatorum, & publicorum, appellationum, jurium
municipalium, & publicorum comprehendit, *in verſ.*
15 *Igitur prima, cum ſeqq.* Partes Pandectarum ſeptem
collectæ, & concinnatæ per Tribonianum virum ex-
celſum, & Conſtantinum virum illuſtrem magiſtrum
16 ſcrinij, *in verſ. quæ omnia.* In Pandectis concinnandis
operam communem contulerunt vltra Tribonianum
& Conſtantinum, Theophilus, Dorotheus, Anato-
lius, Leontius, Menna, Timotheus, Leonides, Plato,
17 Jacobus Conſtantinus, *in verſ. necnon.* Iuriſconſulti
teſtimonio virtutis impetrato ab Imperatore ad legum
concinnationem laudabiliter aliguntur, & vnius gu-
bernationis Imperatore auctore mutuo conſenſu iura
18 conſcribunt, *in verſ. omnes autem.* Antiquitati honos
non detrahendus, & bene de Republ. meritis in alle-
gandis reſponſis fama conſeruanda, ſalua tamen corre-
ctione reſponſorum Imperatoris, *in verſ. Tanta autem.*
19 Imperiali auctoritate aucni labores Imperatorum eſſe
cenſentur per emendationem Imperatoris juſſis fa-
20 ctam, *in verſ. vnaque omnibus.* Triboniano, Dorotheo,
& Theophilo vt peritis in jure Inſtitutionum juris
21 compoſitio iniuncta, *in verſ. ſed cum proſpeximus.* Ius
Romanum contentum per Inſtitutiones & Digeſta,
triennij ſpatio concinnatum & finitum eſt, *in verſ. omni*
22 *igitur.* Jus ciuile ſparſum olim, nunc concinnatum vili
redemptione ac pecunia patet tam ditioribus, quàm
23 viliotibus, *in verſ. omnibus itaque.* Simile ſi in jure re-
peritur, vituperandi juris occaſio inde non ſumenda,
ob fragilis memoriæ humanæ conſiderationem, *in verſ.*
24 *Si quid.* Similitudines propter diuerſitatem rerum
cognoſcendarum, & titulorum intellectum in jure to-
25 lerandæ, *in verſ. Aut enim.* Diuerſitatis ratio conſide-
26 rata omnem in jure contrarietatem tollit. Pauca ido-
nea effunderevtilius, quàm multis inutilibus homines
prægrauare, *in verſ. Contrarium autem.* Lites quæ olim 27
ob inſcitiam & librorum multitudinem comparatu
impoſſibilem, ſine legibus decidebantur, nunc legibus
ex compluribus voluminibus collectis & concinnatis
per leges decidi poſſunt, *in verſ. Mirabile autem.* Res 28
diuinæ, perfectiſſimæ: humanæ, in infinitum excur-
rentes, inconſtantes, & lubricæ, & emergentia noua
negotia priſtinis legibus innodari non poſſunt, *in verſ.*
Sed quo diuina. In emergentibus dubiis lege expreſsè 29
non deciſis ad imitationem Iuliani & Adriani Impe-
ratorum, Imperatoris, aut Principis ſuperſtitis ſanctio,
& reſolutio, edictorumque imitatio dubium caſum de-
cidat, *in verſ. Si quid igitur.* Pro opere Iuſtinianeo an- 30
tiquas & diffuſas leges per ordinem comprehendente,
Deo agendæ ſunt gratiæ, *in verſ. Hæc igitur omnia.*
Legea novæ antiquioribus quieſcentibus ſeruandæ, & 31
Numinis inſtar attendendæ ſunt, *in verſ. Has itaque.*
Leges nouæ cum antiquis non ſunt comparandæ, & 32
ſi diſſonantia inter leges antiquas, & nouas apparet,
id quod noua lex dictat, ſequi debemus, *in verſ. Ne-*
meque. Legum allegatio ad leges Digeſtorum, Codi- 33
cis, & Inſtitutionum textus ſub pœna falſi Iudicem &
Aduocatum leges alias admittentem, vel citantem ad-
ſtringit, *in verſ. Nec in judicio.* Primordium Digeſto- 34
rum innuit auctores legum antiquarum in Iuſtiniani
Pandectas relatarum. Legiſlatorum priorum nomina 35
in legibus nouis ex veteribus concinnatis non ſunt
omittenda, *in verſ. Ne autem incognitum.* Commenta- 36
tores legum Iuſtinianus vno dignitatis apice dignatus
eſt, nulla prærogatiua vlli ex his conceſſa, *in verſ. Le-*
giſlatores autem. Leges Codicis conſtitutionum vicem 37
habentes omiſſis commentatorum æquiparatorum no-
minibus vt ſuas ſuo ſub nomine publicauit Iuſtinianus,
in verſ. Cùm enim. Legum Codicis tranſlatio in 38
Græcum ſermonem non interdicta Juriſperitis. Com- 39
mentatio confuſionem pariens omnino prohibita, *in*
verſ. Cùm vna dignitas. Ambiguus vbi emergit juris 40
caſus à nullo deciſus, tunc adeundus Princeps. Codi- 41
cis libros nemo per characteres, aut ſigna ſcriptos ha-
beat ſub pœna allegationis inanis dupli librario irro-
ganda, *in verſ. Si quid verò.* Leges Iuſtiniani in Pande- 42
ctarum, Codicis, & Inſtitutionum libris contentæ
in cauſis poſt publicationem emergentibus, & in ju-
dicio adhuc pendentibus obſeruandæ ſunt, *in verſ.*
Leges autem. Iudiciali ſententia, vel amicabili pacto 43
finita reſuſcitanda non ſunt, *in verſ. Quæ enim.* Tertio 44
Conſolatus anno Iuſtinianus leges concinnatas ex
voluminibus antiquis edidit, *in verſ. Bene autem.* Iu- 45
dices omnes ex Iuſtiniani præcepto ſecundùm Iuſti-
niani leges judicabunt, *in verſ. Itaque omnes.* Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Ex exconſule Tribonianum.] De eo & ejus laudibus 46
vide Mantuam *in vitis Iureconſult. ſub huius vita*, Ben-
nium *de priuilegiis Iureconſ.* Valentio. Forſter. *in hiſto-*
ria juris ciuilis, ſub hoc nomine, Ant. Aug. *in particulari*
libro de nominibus propriis Iuriſconſ.

In Berytienſi ſplendidiſſima ciuitate.] Id eſt, nobi-
liſſima, ſecundùm Tiraquell. *de nobilit. cap.* 12. *num.* 4.
junctis quæ dixi *de offic. & poteſtate Epiſcopi, p. 1. tit. 3.*
cap. 3. *n.* 1. 47

Vir ab antiqua ſtirpe, &c.] Notatur ad hoc, quod
nobilitas quo antiquior, eo major eſt, vt per Tiraq.
vbi ſuprà, l. præced. Joan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 6. *n.* 27.

Tanta autem à nobis antiquitati, &c.] Ergo debita 48
ſenioribus præbenda obedientia, vt per Tiraquell. *de*
jure primogen. in præfat. n. 85. Quàm bene de veteribus
tam Conſultis, quàm Principibus meritus ſit Juſti-
nianus in vniuerſa legiſlatione ſua, ipſe locupletiſſimus
teſtis ſibi eſſe videtur *in præſenti*, vt refert Anton.
Cont. *lectionum ſubciſiuarum lib.* 1. c. 9. vbi declarat
quod reuerentiæ genus hoc fuerat, de quo loquitur
Imp. *in præſenti.*

49 *Et Inſtitutiones vocabantur*, &c.] Vide Angel. Politian. *miſcell. c.48.* ibi, *Inſtitutiones hæ, quæ vocantur in jure ciuili, Iuſtiniani Principis nomine edita, ſed à Triboniano tamen, doctiſque aliis viris compoſita, etiam Græce ſcripta, ſub eodem prorſus intellectu reperiuntur.* Pichard. *in inſcriptionem Inſtitutionum, n.2. & 3.*

50 *Omnia verò, id eſt, nomina prudentum, & titulos*, &c.] Notatur ad hoc, quod omnes leges, ſiue textus congruis titulis diſpoſiti ſunt, vt per Morlam *in emporio juris, p.1. tit.1. q.11. n.24.* Et extendendæ ſunt juxta generalitatem rubricæ, quando non eſt repugnantia, nec abſurdum aliquod. Soar. *de legib. lib.3. cap.16. n.10.*

51 *In nullis penitus peccare diuinitatis potius eſt, quam humanitatis.*] De hoc vide Bobadil. *in ſua politica, lib.5. cap.1. n.134.* Cardin. Mantic. *de conject. vltim. volunt. lib.12. in tit. fin. n.41. & de tacitis & ambig. conuention. tom.2. lib.27. tit.7. in fine.* Vide votum de nunquam peccando, inualidum eſſe tenent Fr. Emman. *in ſum. part.2. cap.94. concluſ.5.* Azor. *inſtit. moral. part.1. lib.11. cap.14. q.4.* Sayr. *in claui Regia lib.6. cap.3. n.9.* Soar. *de Relig. tom.2. lib.2. de voto, cap.3. n.2. & 3.* Leſſ. *de Iuſtit. lib.2. cap.40. dub.5. n.33.*

52 *Solum autem Senatuſconſ. Trebellianum*, &c.] De hoc vide Anton. Contium *lect. ſucciſiuar. lib.1. cap.9.* Gouean. *lectionum iuris lib.1. cap.29.* vbi latè de intellectu horum verborum.

De iuris & facti ignorantia.

T I T. XVIII.

1 EXPOSITIS partibus juris, ſubjicitur accidens quoddam, id eſt, ignorantia, quæ opponitur ſcientiæ. Scripſerunt in hanc rubr. Sichard. Anton. de Padilla, Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. Cujac. Pac. & Vveſemb. item Ant. Menſius, & Conſtant. Landus.

2 De hac materia vide Ioan. Bapt. Coſtam. *in ſpeciali tract. hujus tituli,* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. I, concluſ. 17. cum ſeqq.* Farinac. *fragm. crimin. p.2. lit. I, n.86. cum ſeqq.* Donat. à Fina & alios *tom.1. commun. opin. lib.1. tit.18. de iuris & facti ignor.*

S V M M A R I V M.

1 *Miles ex imperitia exceptionem omiſſam opponere ante ſententiam, & poſt ſententiam peremptoriè objicere poteſt.*
2 *Ignorantia juris præſumitur in militibus, & eos excuſat.*
3 *Militia armata non habet locum in Clerico. Nec in militibus hodiernis, qui minimè fruuntur priuilegiis antiquitus militibus conceſſis, num.4.*
5 *Minor reſtitui poteſt aduerſus lucrum omiſſum.*
6 *Exceptio, quæ actioni opponitur, dicitur defenſio.*
7 *Exceptio defectum perſonæ judicis reſpiciens poteſt poſt ſententiam opponi.*
8 *Iudex ſecularis poteſt de exceptione excommunicationis coram ipſo oppoſita incidenter cognoſcere.*
9 *Exceptio falſi Procuratoris in quacunque parte iudicij opponitur.*

L. Quamuis.

Imp. ANTONIN. A. *Maximo militi.*

1 MIles ex imperitia exceptionem omiſſam opponere ante ſententiam, & poſt ſententiam peremptoriè objicere poteſt. Colligunt ex Ordin. Bart, Alban. Cyn. Salicet. Angel. Caſtr. Bald. Sichar. Anton. de Padilla, Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* & Caſal. *in annot.* Vide ad hoc Mercerium *lib.1. opin. cap.10.*

Ignorantia juris propter ſimplicitatem armatæ militiæ, &c.] Ergo ignorantia juris præſumitur in militibus, & eos excuſat, vt per Maſcard. *de probat. concl.639. n.25.* Card. Tuſch. *pract. concl. verbo ignorantia, concl.12. n.23. & 24.* Sfort. Odd. *de in integ. reſtit. p.1. q.10. per tot.* vbi *à num...* ponit octo caſus, in quibus expreſsè jura militibus ſuccurrunt propter juris ignorantiam, refert Farin. *fragment. crimin. part.2. verbo ignorantia. n.177.* 2

Armata militia.] Non habere locum in Clerico probat Ceuall. *commun. contra commun. q.358.* 3

Nec in militibus hodiernis, qui minimè fruuntur priuilegiis antiquitus militibus conceſſis, de quo vide Alcia. *in l. centurio, n.24.* & *ibi* Galiaul. *n.17. col.5. ff. de de vulgari,* Matth. de Afflict. *in conſtit. Regni Siciliæ, lib.1. rubr.9. n.28. & lib.2. rubr.31. n.28.* Greg. Lop. *lib.23. gloſſ.1. tit.21. part.2.* Ioan. Bapt. Coſta *de facti ſcientia, & ignor. inſpect.84. n.12.* Bobadil. *in ſua politica, lib.4. cap.1. n.14.* 4

Allegationes competentes omiſeris, &c.] Notatur ad hoc, quod minor reſtitui poteſt aduerſus lucrum omiſſum, vt per Tiraq. *de retractu lig. §.35. gloſſ.2. n.9.* Maurit. *de reſtitut. cap.140.* Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. conſ.30. n.32.* 5

Defenſionibus tuis vti.] Ergo exceptio, quæ actioni opponitur, dicitur defenſio, vt per Cou. *in reg. poſſeſſor, in princip. num.4. col.2.* 6

In gloſſ. *Vti. vlt.* ibi, *quia judex incompetens.* Ergo exceptio defectum perſonæ judicis reſpiciens, poteſt poſt ſententiam opponi, vt per D. Barboſ. *in l. cum prætor, §. fin. n.13. cum ſeqq. ff. de iudic.* Parentem meum *in Remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſitan. lib.3. tit.49. §.2. n.9.* 7

In ead. gloſſ. ibi, *vel excommunicatus.*] Notatur ad hoc, quod ſecularis judex poteſt de exceptione excommunicationis coram ipſo oppoſita incidenter cognoſcere, vt per Menoch. *remed.3. retin. n.336.* Gig. *de penſion. q.100. n.19.* Tiraq. *de retractu lig. §.6. gloſſ.9. n.285.* D. Barboſ. *in l. Titia, n.24. ff. ſolut. matr.* Mart. *de juriſd. p.3. cap.16. n.7. cum ſeqq.* Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib.1. q.25. n.20.* 8

In ead. gloſſ. ibi, *& in falſo Procuratore.*] Ergo exceptio falſi Procuratoris in quacunque parte judicij opponitur, vt per Bellacomb. *tom.1. commun. opin. lib.4. tit.24. n.36. pag.612.* Rebuff. *de except. n.289.* Perez *l.1. tit.4. lib.3. Ordin pag.533.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. cap.17. n.32.* Menoch. *conſ.345. n.12.* Menchac. *vſufreq. cap.16. n.5.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocator. verbo exceptio, n.7. & 8.* Amat. Roderic. *in practica de modo & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, cap.5. n.73.* Beroardin. Muſcatel. *in ſua praxi aurea ciuili Neapol. part.2. gloſſ. veniens, n.4.* 9

S V M M A R I V M.

1 *Majori renuntianti hæreditati maternæ per juris prætenſam ignorantiam iura non ſuccurrunt, & num.2. & 3.*
4 *Verba,* non ſum hæres, *vel* nolo eſſe hæres, *vel* nolo adire, *non inducunt repudiationem.*

L. Cùm ignorantia. II.

Imp. GORDIANVS A. *Iuvenali.*

MAjori renuntianti hæreditati maternæ per juris prætenſam ignorantiam non ſuccurrunt iura. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem deſumunt Ioan. Baptiſta Coſta *de facti ſcient. & ignor. inſpect.88. n.1. & 2.* 2

Cald.

Cald. Pereira *ad l. ſi curatorem, verbo læſit, n. 42. C. de reſtit. in integ. & de nominat. emphyt. q. 1. n. 18.* Valaſc. *de partition. cap. 15. n. 58.* vbi conciliat textum *in præſenti,* cum *l. fin. C. de repudianda hæreditate,* vt ſcilicet hæc procedat in paterna hæreditate, iſte verò textus in materna, quod etiam tenet Cald. Pereira *d. verbo læſit, num. 42.*

3 Nec huic reſolutioni oberit textus fortis *in l. filij matrem, §. 1. ff. ad Trebell.* reſpondetur enim quinque modis, quos recenſet ſeriatim Padil. *in præſenti, n. 10.* & Cald. Pereira *d. tract. de nomin. emphyt. q. 1. num. 18.* vbi ait textum *in præſenti* loqui, & procedere in repudiante, qui prorſus à ſe dicit hæreditatem abdicaſſe, quocunque jure illam poſſit habere, ciuili, vel prætorio: quod non contingere dicit in caſu dictæ *l. filij*, vbi filius tantùm dixit nolle ſe hæreditatem adire, quibus verbis ſolùm videtur neglexiſſe modum conſequendi hæreditatem de jure ciuili, non de jure prætorio.

4 In gloſſ. *Deſideras, fin.* ibi, *an dicat, non adeò,* &c.] Notatur ad hoc, quod per illa verba, *non ſum hæres,* vel *nolo eſſe hæres,* vel *nolo adire,* non inducitur repudiatio, quia talia verba poſſunt accipi negatiuè citra intellectum repudiationis, vt per Padil. *in præſenti, n. 11. verſ. mihi verò.* Cardin. Mantic. *de conjectur. vltim. volunt. lib. 12. tit. 14. n. 3.* vbi videtur aſſerere, quod in caſibus, quibus apparuerit prædicta verba fuiſſe deliberatè prolata, inducetur ex illis repudiatio irreuocabilis: & ex *n. 17.* hanc deliberationem deducit ex qualibet ſeptem conjecturarum, quas refert Valaſc. *d. tract. de partit. c. 15. n. 47. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Temporis lapſus petendi bonorum poſſeſſionem operatur repudiationem irreuocabilem.*

2 *Renuntiatio hæreditatis paternæ, quæ tacitè inducitur à lege per lapſum temporis, non poteſt poſt illud tempus reuocari.*

3 *Ignorantia juris non excuſat in lucro, aut quaſi lucro captando.*

4 L. fin. C. de repud. hæred. *dum permittit reuocationem abſtentionis intra triennium, non procedit in filio emancipato.*

5 *Legitima non eſt debita filiis, ſed quaſi debita.*

6 *Legitima non debetur filiis in vita parentum.*

7 *Filius excluſus de jure prætorio per lapſum anni, vel de jure ciuili per lapſum 30. annorum, intelligitur ſolùm excludi à primo capite, non à ſequentibus.*

8 *Nemini parcitur in his, quæ ad rigorem juris conſeruandum ſunt introducta.*

L. Si emancipata. III.

Imp. PHILIPPVS A. *Marcellæ.*

1 Lapſus temporis petendi bonorum poſſeſſionem operatur repudiationem irreuocabilem. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc, quod renuntiatio hæreditatis paternæ, quæ tacitè inducitur à lege per lapſum temporis, non poteſt poſt illud tempus reuocari, vt per Tiraq. *de iure mariti gloſſ. 7. n. 74.*

3 Notatur etiam ad hoc, quod ignorantia juris non excuſat in lucro, aut quaſi lucro captando, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 8. gloſſ. 7. num. 22.* Ioan. Bapt. Coſta *de facti & iuris ſcient. & ignorantia, inſpect. 96. num. 3.*

4 In gloſſ. *Si emancipata* 1. ibi, *ſecus ſi non emancipata.* Notatur ad hoc, quod *l. fin. C. de repud. hæred.* dum permittit reuocationem abſtentionis intra triennium, non procedit in filio emancipato, vt per Padil. *in præſenti, num. 10.* Valaſc. *in tract. de partition. cap. 15. n. 59.*

In gloſſ. *Rationibus,* ibi, *reſp. non debita, ſed quaſi debita.* Notatur ad hoc, quod legitima non eſt debita filiis, ſed quaſi debita, & ſic pater non eſt filij ſui propriè debitor reſpectu legitimæ, de quo vide Xuar. *in l. quoniam in prioribus, n. 5.* Palat. *in repet. cap. per veſtras, notab. 3. §. 21. n. 5.* Tiraq. *in l. ſi unquam, verbo Suſceperit liberos, n. 113.* Neguzant. *de pignorib. p. 2. memb. 4. n. 164. verſ. 24.* Padil. *in præſenti, ex n. 33.* vbi *num. 37.* hinc infert, bona patris non eſſe tacitè in fauorem ipſius filij obligata pro legitima illius, Mich. Graſſ. *in §. legitima, q. 14. num. 1.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 55. num. 27.* Mench. *de ſucceſſ. creat. §. 20. num. 320.* Pereg. *de fideicommiſſ. art. 36. n. 33.* Sanch. *de matrim. lib. 4. diſp. 26. n. 1.* Aluar. Valaſc. *de partition. cap. 18. num. 34.* Thom. Valaſc. *allegat. iuris tom. 1. alleg. 63. num. 3.* Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. in comment. ad §. ſi tutor, n. 8. Inſtit. de inofficioſo teſtam.* 5

Vnde legitimam filiis non deberi in vita parentum, reſoluunt Bart. *in l. ſi quis legatum, §. fin. ff. de falſis, & in l. fin. n. 2. ff. de liber. agnoſc.* Segura *in repet. l. 23. Tauri, num. 11.* Morcheq. *de diuiſ. bonorum lib. 3. cap. 3. num. 4.* Cacheran. *deciſ. 172. num. 15.* Paſchal. *de viribus patriæ poteſt. p. 2. cap. 4. n. 25.* Angul. *de melioration. l. 1. gloſſ. 2. n. 7. tit. 6. lib. 5.* Menoch. *conſ. 77. num. 6. vol. 1.* Caſtill. *controuerſ. lib. 1. cap. 64. num. 11.* quia illa datur filiis ex bonis hæreditariis, *l. ſcimus, §. repletionem, C. de inoffic. teſtam. & in l. non amplius, §. fin. ff. de legat. 1.* Matienz. *l. 4. gloſſ. 1. num. 3. in fine, tit. 6. lib. 1. nouæ Recop.* In vita autem parentum eius hæreditas eſſe non poteſt, *l. 1. ff. de hæred. vel act. vend.* Ant. Mangil. *de imputat. quæſt. 91. n. 11. & q. 181. n. 5.* 6

In ead. gloſſ. ibi, *idem admitti poteſt ex alio capite,* &c. Notatur ad hoc, quod filius excluſus de iure prætorio per lapſum anni, vel de iure ciuili per lapſum triginta annorum, intelligitur ſolùm excludi à primo capite, non à ſequentibus, vt per Tiraq. *de retractu tit. 2. §. 2. gloſſ. 1. n. 19. & 20. & de iure mariti gloſſ. 7. num. 79.* 7

Notatur etiam ad hoc, quod in his, quæ ad rigorem juris conſeruandum ſunt introducta, nemini parcitur, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 8. gloſſ. 7. n. 23.* 8

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio errore facta, detecto poſt errore, diuidenti non obeſt.*

2 *Teſtamenti ſcriptura diluitur, ſi fides veri deficit, vel teſtamentum juris ratione ſubſiſtere non poteſt.*

3 *Diuiſio per errorem facta retractari poteſt, errore detecto.*

4 *Error ſatis probari dicitur, ſi oſtendatur rem aliter ſe habere quam fuerit dictum, vel declaratum. Limita vt ibi.*

5 *Diuiſio facta per verum hæredem cum hærede putatiuo per ignorantiam, non præjudicat vero hæredi, probata veritate: fallit ſi per ſententiam judicis facta condemnatione ſolutum ſit.*

6 *Diuiſio bonorum æqualiter facienda eſt.*

7 *Ignoranter, vel per errorem aliquid faciens, non præjudicat juri ſuo.*

8 *Errorem allegans tenetur eum probare.*

9 *Teſtamentum in dubio præſumitur validum, & ſolemne.*

10 *Actus omnis ita præſumitur geſtus, vt omnino valeat, non autem pereat.*

11 *Solemnitate juris poſitiui prætermiſſa in aliquo actu, non tenetur quis de hoc ſibi facere conſcientiam in foro animæ, ex quo non interuenit ibi aliqua deceptio, & adfuit conſenſus habentium actum explicare.*

1 In

12 *In teſtamento minus ſolemni naturalis oritur obligatio.*

L. Si poſt diuiſionem IV.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *Iuliana.*

1 DIuiſio errore facta, detecto poſt errore, diui-
2 deriri non obeſt. Teſtamenti ſcriptura vitiatur ſi fides veri deficit, vel teſtamentum juris ratione ſubſiſtere non poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup. hoc tit.*

3 Ex hoc text. vulgò colligitur, quod diuiſio per errorem facta retractari poteſt errore detecto, vt per Socin. ſen. *conſ.25.n.4.& 5.lib.4.* Crauet. *conſ.26. in fine, & conſ.* 188. *n.9. & conſ.221. n.8.* Panciroł. *conſ.1. num.95.* Menoch. *conſ.32c.n.11.&* 18. Surd. *deciſ.130. num.1.* Et in hoc text. diuiſionem non reſcindi propter inæqualitatem in pretio, ſed ex eo quod conſtitit alterum non eſſe cohæredem, tenent Pinel *in l.2.C.de reſcind. vendit. p. 2. cap.1.n.3.* Morla *in emporio juris, part.1.tit.l.9.q.19.n.2.*

4 Notatur ad hoc, quod ſatis probatur error ſi oſtendatur rem aliter ſe habere, quam fuerit dictum, vel declaratum, vt per Menoch. *conſ.98.num.57.* Hunded. *conſ.69.n.69.& conſ.102.n.44.* Farin. *in praxi crimin. q.81. num.343.* Maſcard. *de probat. concluſ.* 641. vbi quod error confeſſionis probatur probando rem aliter ſe habere, D. Barboſ. *in l.ſi alienam* 12.*n.90.ff.ſoluto matr.* vbi limitat, niſi conſtet iſtum ſcienter rem ſuam accepiſſe vt alienam; nam tunc præſumetur donandi animus.

5 Et per hunc text. reſoluit Gotier. *de juram. confirm.p.3.cap 7.à n.1.* quod diuiſio facta per verum hæredem cum hærede putatiuo per ignorantiam, non præjudicat vero hæredi, probata veritate, vbi *n.2.* id fallere ait ſi per ſententiam judicis facta condemnatione ſolutum ſit, & *poſt num.15.verſ.ſed contra,* procedere ſuam principalem reſolutionem, etiamſi in prædicta diuiſione facta per hæredem verum cum hærede putatiuo, interueniſſet juramentum veri hæredis, quia juramentum non confirmat actum erroneum.

6 Notatur etiam ad hoc, quod diuiſio bonorum æqualiter fieri debet, itavt ſi vnus minus haberet quàm alius, teneretur ſupplere, vt per Boër. *deciſ.46. num.1.*

7 *Præjudicium tibi non comparabitur.*] Ergo qui ignoranter, vel per errorem aliquid facit, non præjudicat juri ſuo, vt per Menoch. *conſ.162.n.28.*

8 *Oſtende igitur,* &c.] Ergo qui allegat errorem, tenetur eum probare, de quo vide Boſſ. *in pract. crim. tit. de confeſſis, à num.59.* Gutier. *de juram. confirm. part.3. cap... à princip.* Maſcard. *de probat. concl.378. & concl.637.* Menoch. *de præſumpt.lib.6.præſ.22.n.2. & præſ.13.n.37.* Farin. *in praxi crimin.q.38.n.101.*

9 *Teſtamentum, vel fide veri deficere,* &c.] Ergo teſtamentum in dubio præſumitur validum, & ſolemne, vt per Maſcard. *de probat. concluſ.1353.aliàs* 1359.

10 In gloſſ. *Non poſſe,* ibi, *& præſumitur ſolemne donec contrà probetur.* Notatur ad hoc, quod omnis actus ita præſumitur geſtus, vt omnino valeat, non autem vt pereat, vt per Menoch. qui hanc gloſſ. citat, *de præſumpt. lib.6. præſ.4. num.1.* & plures quos plena manu citaui *de Axiomatib. juris vſufrequentior. axiom.* 12. *num.5?.*

11 In gloſſ. *Obtineas,* ibi, *item videtur nullo modo repeti,* &c. Notatur ad hoc, quod ſi fuerit prætermiſſa ſolemnitas juris poſitiui in aliquo actu, non tenetur quis de hoc ſibi facere conſcientiam in foro animæ, ex quo non interuenit ibi aliqua deceptio, & adfuit conſenſus habentium actum explicare, vt per Tiraq. *de jure mariti, gloſſ.4. n.21. cum ſeqq.* Et an quis in foro animæ obligetur ex minus ſolemni teſtamento, diſputat Mench. *de teſtatoris potentia lib.1. §.1. n.23.* vbi negatiuè reſpondet.

In ead. gloſſ. ibi, *naturaliter enim erat debita,* &c.] 12
Notatur ad hoc, quod ex minus ſolemni teſtamento naturalis oritur obligatio, vt per Bartol. *in tract. Majoricarum, c.3.* Jaſ. *in l.ſi pacto quo pœnam, n.6. C.de pactis.* Sed contrarium tenent Cov. *in cap.cùm eſſes, n 9. de teſtam.* Petr. Loriọt. *de iuris arte, tract.11. cap.11.* Mench. *d.lib.1.§.1.ex n.22. & l.Hiſpan.31.tit.14 p.5.* vbi habetur quod ſoluens legatum in teſtamento inualido relictum, repetere non poteſt, etiamſi prætendat juris ignorantiam, dicens quod credebat tale teſtamentum de jure valere, vbi Greg. Lop. intelligit ſermonem illic eſſe de imperfectione ſolemnitatis, non voluntatis.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio falſa non mutat veritatem, & veritate probata, confeſſio falſa non præjudicat.*
2 *Veritas immutari non poteſt per noſtrum affirmare, vel negare, nec ſibi præjudicat, qui fatetur rem ſuam alterius, cùm verè non ſit, n.3.*
4 *Confeſſio falſa non probat, nec nocet, dummodo probetur veritatem eſſe in contrarium.*

L. Cùm falſa. V.

Iidem AA. *&* CONST. *&* MAXIMIAN. *Caſſ. Martiali.*

COnfeſſio falſa non mutat veritatem, & veritate 1
probata, confeſſio falſa non præjudicat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1.hoc tit.* Vide ad hoc Hotoman. *lib.25. illuſt. quæſt.* Cujac. *lib.14. obſerv. cap.19.*

Mutari ſubſtantia veritatis minimè poſſit, &c.] 2
Notatur ad hoc, quod per noſtrum affirmare, vel negare immutari veritas non poteſt, vt per Menoch. *conſ.107.n.29. & 30. & conſ.372.n.18.* Tiraq. *de retractu lig.§.32. gloſſ.1. n.32.* vbi ait, quod veritatem rei non immutat etiam Papalis denominatio, & *de jure Conſtituti p.2. ampl.2. n.3.* vbi dicit, quod ſi quis ſimpliciter fateatur alterum poſſidere, cùm ipſe qui fatetur, poſſidet, per huiuſmodi confeſſionem minimè perdit poſſeſſionem quam habet, nec in eum, quem fatetur poſſidere, eam transfert. Anton. Gom. *l.45. Tauri, n.21. poſt med.* vbi ſingulariter dicit, quod ſi quis ſcienter confitetur extra judicium rem ſuam eſſe alterius, & conſtituit ſe nomine ejus poſſidere, vel alium actum fictum interponat, non transfert in alium dominium, nec poſſeſſionem.

Hinc etiam colligitur, minimè ſibi præjudicare il- 3
lum, qui fatetur rem ſuam eſſe alterius, cùm verè non ſit, vt per Alex. *conſ.9 n.10.lib.1.* Cort. jun. *conſ.17.n.8.* Alciat. *de præſumpt. reg. 3. præſumpt.21.* Menoch. *conſ.105.n.94. & conſ.191.n.53.* vbi poſt Anchar. & 4
Alexand. ſubdit, quod is, qui cum fratre & conſanguineis diuiſit bona, quæ communia exiſtimabat, cùm verè non eſſent, ſibi non præjudicat, D. Barboſ. *in l.ſi alienam 12. n.73. verſ. nec obſtant, ff.ſoluto matr.* vbi ait quod illi, qui recognovit vendicantem dominum eſſe, incumbet onus probandi illum non eſſe dominum: quod ſi probauerit, conſtabit illam recognitionem eſſe falſam, & erroneam, & ideo ea minimè illi præiudicabit, & *n. 90. in princip.* reſoluit, quod accipiens ab Eccleſia rem ſuam in emphyteuſim, vel feudum, non videtur habuiſſe animum donandi, ſed magis creditur erraſſe, & per errorem credidiſſe rem ſuam eſſe Eccleſiæ, & ideo is error illi præjudicare non debet.

Notatur

4 Notator ad hoc, qood cofeſſio falſa non probat,
nec nocet, dummodò probetur veritatem eſſe in con-
trarium, vt per Maſcard. *de probat. concl.* 384. *n.* 1. vbi
n. 2. ampliat vt procedat etiam in cofeſſione in parte
falſa, quæ io totum præſumitur falſa, & ideo non pro-
bat, & *n.* 3. ampliat etiam quaodo confeſſio eſſet in ſe
vera, ſed cauſa ipſius confeſſionis eſſet falſa.

SVMMARIVM.

1 *Promiſſio pro parte indebita, per errorem facta revo-
cari poteſt.*
2 *Promiſſio facta per errorem non debet impleri.*

L. Si non tranſactionis. VI.

Iidem AA. *&* CC. *Tauro, & Pollioni.*

1 PRomiſſio pro parte indebita, per errorem facta re-
vocari poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*
2 Ad hoc quod promiſſio facta per errorem non de-
bet impleri, vide Bald. *in l. iuris gentium, in princ. in* 2.
lect. n. 3. *ff. de pact.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig.
conuent. lib.* 24. *tit.* 8. *n.* 21. vbi à *n.* 22. diſputat, quod ſi
Notarius ſcripſerit, Titius non per errorem, ſed ex
certa ſcientia promiſit, &c. an ei credendum ſit? &
de promiſſione indebita quam hæredes reuocant, vide
Ioan. Bapt. Coſtam *in tract. de facti ſcientia & ignor.
inſpect.* 7. *n.* 4. *&* 6.

SVMMARIVM.

1 *Error facti finito negotio allegatus nulli prodeſt,
& cauſa deciſa velamento facti erronei non re-
vocatur.*
2 *Confeſſio reuocari poteſt vſque ad ſententiam, pro-
bato errore.*
3 *Error non poteſt probari poſt concluſum in cauſa, ſed
bene poteſt reuocari confeſſio quando nihil venit
probandum.*
4 *Confeſſio erronea in prima inſtantia emiſſa, poteſt
reuocari in cauſa appellationis.*
5 *Confeſſio facta in iudicio cum iuramento, poteſt præ-
textu erroris reuocari, probato errore, niſi con-
feſſio illa fuiſſet expreſſè acceptata per partem
aduerſam, n.* 6. *Vel quando in iudicio aliquis pro-
duceret inſtrumentum in quo confitetur aliquid in
inſtrumento contentum, n.* 7.
8 *Confeſſio erronea non probat, neque præjudicat con-
fitenti, etiamſi ſæpius, & identidem fuiſſet repe-
tita, & eſſet deliberata, & etiamſi fuerit iurata,
& ſiue error ſit facti, ſiue iuris, n.* 9.
10 *Confeſſio in dubio non præſumitur facta per errorem.*
11 *Confeſſio erronea non nocet, & confiteri non videtur
qui errat.*
12 *Error quo pacto detegatur.*
13 *Confeſſio erronea reuocari poteſt etiam poſt ſenten-
tiam in criminalibus.*
14 *Exceptiones quæ iure ſunt ante litis conteſtationem
proponendæ, admittuntur poſt litem conteſta-
tam.*
15 *Exceptio bene admittitur etiam poſt litis conteſta-
tionem, ſi cauſa recuſationis de nouo venerit.*
16 *Confeſſio non poſſet reuocari, ſi verba appoſita in li-
bello eſſent diſpoſitiua, niſi probato errore, ſecus
ſi eſſent verba ſimpliciter narratiua, ſeu enun-
tiatiua.*

L. Error facti. VII.

Iidem AA. *&* CC. *Zoæ.*

ERror facti finito negotio allegatus nulli prodeſt, 1
& cauſa deciſa velamento facti erronei non reuo-
catur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1.
ſup. hoc tit. Vide Boſſium *in tit. de confeſſis, n.* 6. *& ſeqq.*
Vnde vulgò colligitur ex hoc text. confeſſionem 2
poſſe reuocari vſque ad ſententiam probato errore, vt
per Socin. *reg.* 64. 65. *&* 69. Lancel. *in tract. de officio
Prætor. in cauſ. crim. in tit. de conf. crim.* Gregor. *per text.
ibi in l.* 5. *verbo Pronar, tit.* 13. *part.* 3. Sarmient. *ſelect.
lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 6. *verſ. ſed ſi ſubtiliter, & n.* 7. quomodo
accipiatur error in reſtitutione minoris, Corſet. *lit. C,
ſing.* 1. Donat. à Fin. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 18.
n. 16. *pag.* 233. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 19. *de con-
feſſis, n.* 254. *pag.* 300. Ant. Gabr. *tom.* 3. *etiam tit. de con-
feſſis, concl.* 4. *n.* 12. Donel. *comment. iuris ciuilis lib.* 18.
cap. 4. *col.* 1. *&* 2 Gutier. *de iuram. confirmat. p.* 3. *cap.* 8.
n. 1. vbi *n.* 2. quod error non poteſt probari poſt con- 3
cluſum io cauſa, ſed bene poteſt reuocari confeſſio
quando nihil venit probandum, & *n.* 4. quod confeſſio 4
erronea in prima ioſtantia emiſſa poteſt reuocari in
cauſa appellationis, & *n.* 9. reſoluit, quod confeſſio in 5
iudicio facta cum iuramento poteſt prætextu erroris
reuocari probato errore. Cardoſ. *in praxi Iudicum, &
Aduocat. verbo confeſſio judicialis, num.* 21. vbi limitat 6
niſi confeſſio illa fuiſſet expreſſè acceptata per partem
aduerſam, quia tunc non poterit reuocari quando per
talem acceptationem fuit parti jus quæſitum: & ite- 7
rum limitat quando in iudicio aliquis produceret in-
ſtrumentum, io quo confitetur aliquid in inſtrumen-
to contentum.
Hinc etiam notatur hic text. ad hoc, quod con- 8
feſſio erronea non probat, neque præjudicat confiten-
ti, etiam quod fuerit firmiter probata & acceptata, de-
liberata & repetita, ſed reuocari poteſt, vt per Brunor.
à Sole *in locis commun. verb. confeſſio etiam geminata,*
Honded. *conſ.* 102. *n.* 45. *vol.* 1. Farin. *in praxi, q.* 81.
n. 324. Maſcard. *de probation. concl.* 378. *n.* 1. & *numeris* 9
ſeqq. vbi Herculan. *de probanda negatiua, n.* 198. *verſ.* 16.
fallit, ampliat etiamſi ſæpiùs & identidem fuiſſet repe-
tita, & eſſet deliberata, & etiamſi fuerit jurata, & ſiue
error ſit facti, ſiue juris, & *n.* 5. aduertit io dubio non 10
præſumi confeſſionem fuiſſe errore factam, quinimò
illum errorem allegans tenetur probare, latè Farin. *in
praxi crimin. q.* 81. *n.* 315. *cum ſeqq.* Honded. *conſ.* 66.
n. 66 *cum ſeqq. tom.* 1.
Et allegatio vulgaris eſt, quod confeſſio erronea non 11
nocet, & confiteri non videtur qui errat, vt per Socin.
reg. 30. Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 1. *num.* 66. Surd.
conſ. 355. *n.* 17. Mar. Ant. *var. reſol. lib.* 3. *reſol.* 1. *n.* 63.
Maſcard. *de probat. concl.* 1176. aliàs 1181. *n.* 17. Card.
Toſch. *pract. concl. tom.* 2. *lit. C, concl.* 649. quos refero
de Axiomat. juris vſufruc. axiom. 49. *num.* 3.
Quo pacto error detegatur, vide Menoch. *conſ.* 1. 12
num. 92. Tiraq. *de retract. lig.* § 4. *gloſſ.* 1. *n.* 10. Cott. *in
memora. verbo Confeſſio, il* 2. Clar. §. *fin. q.* 53. *num.* 18.
Mantua *dial.* 112. *verſ. nam prima facie,* Maſcard. *de pro-
bat. concl.* 1176. aliàs 2r8r. *n.* 19. Card. Toſch. *d. lit. C,
con l.* 640. Farin. *d. q.* 81. *n.* 437.
Nam cauſa deciſa, &c.] Intellige in ciuilibus; nam 13
in criminalibus etiam poſt ſententiam poteſt confeſſio
erronea revocari, vt per Grammat. *vot.* 7. *n.* 3. Farinac.
dicta q. 81. *n.* 327. vbi *n.* 328. dicit quod poſſit reuocari
etiam in cauſa appellationis.
In gloſſ. *Error,* 1. ibi, *quia videtur confiteri quaſi ex* 14
*tranſactione, cùm conueniebatur actione, quæ creſcit per
inficiationem,* Recipitur ſecundùm Bart. *n.* 3. Salicet.
num. 4. & Paul. *n.* 28. *in præſenti.*
In gloſſ. *Facti,* ibi, *item in qualibet exceptione etiam* 15
dilatoria,

dilatorio, quæ omiſſo per errorem facti poſſunt opponi etiam poſt litem conteſtatam, &c. Notatur ad hoc, quod exceptiones, quæ jure ſunt ante litis conteſtationem proponendæ, admittuntur poſt litem conteſtatam, etiamſi priùs fuerint ortæ, modò ipſe reus poſt litis conteſtationem earundem cognitionem ac ſcientiam habuerit, vt per Gou. *pract. cap. 26. n. 1. in princip.* Rebuff. *de except. n. 378.* vbi *n. 179.* idem reſoluit, quando pars ignorabat illam exceptionem ſibi competere, vide parentem meum *in remiſſ. ad Ordination. Regiam Luſitan. lib. 3. tit. 49. §. 2. n. 8.*

15 Notatur etiam ad hoc, quod ſi cauſa recuſationis de nouo venit, bene admittitur etiam poſt litis conteſtationem, vt per Soar. de Paz *in pract. tom. 1. p. 1. c. 6. n. 6.*

16 In gloſſ. *Tali.* Notatur ad hoc, quod ſi verba appoſita in libello ſint diſpoſitiua, confeſſio non poſſet reuocari, niſi probato errore: ſecus ſi eſſent verba ſimpliciter narratiua, ſeu enuntiatiua, vt per Maſcard. *de probat. concl. 367. n. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio erronea ſuper viribus teſtamenti non præjudicat confitenti, eadem & libertati non obeſt.*
2 *Ratificatio, ſiue approbatio vt det robur actui, neceſſe eſt vt ratificans, vel approbans, ſive conſenſum, aut auctoritatem præſtans, habeat plenam ipſius actus notitiam.*
3 *Liberti orcini, qui ſint.*
4 *Errantis nullus eſt conſenſus, & voluntas.*

L. Cùm teſtamentum. VIII.

Iidem AA. *&* CC. *Dionyſia.*

1 ERronea confeſſio ſuper viribus teſtamenti non præjudicat confitenti, eadem & libertati non obeſt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc, quod vt ratificatio, ſiue approbatio det robur actui, neceſſe eſt vt ratificans, vel approbans, ſive conſenſum, aut auctoritatem præſtans, habeat plenam ipſius actus notitiam, vt per Tiraq. *de iure marini gloſſ. 9. num. 183.* vbi addit quod non dicitur quis habere alicuius rei notitiam, ſiue ſcientiam, niſi plenè ſciuerit, & cum omnibus eius rei qualitatibus, & circunſtantiis.

3 *Orcini.*] Liberti dicuntur, qui directam ex teſtamento libertatem acceperunt, nec vnquam patronum viuum habuerunt, quaſi teſtatoris orco dimiſſi: de quo vide Cœl. Rhodigin. *antiq. lect. lib. 6. cap. 18. in 1. edit.* aliàs *lib. 10. c. 18. in 2. edit.* Cujac. *lib. 3. obſeru. 3.* Tiraq. *in l. ſi vnquàm, verbo libertis, n. 124.* Caluin. *in ſuo Lex. iuridico, verbo Orcinus.*

4 *Cùm errantis voluntas nulla ſit.*] Notatur ad hoc, quod errantis nullus eſt conſenſus & voluntas, vt per Alex. *in l. quidam conſulebant, n. 41. ff. de re iudic.* Pariſ. *conſ. 78. n. 69. & conſ. 131. n. 36. vol. 1. & conſ. 12. n. 98. vol. 2.* Socin. iun. *conſ. 3. n. 28. vol. 2.* Roland. *conſ. 32. n. 70. vol. 4.* Maſcard. *de probat. concl. 1181. num. 16.* Menoch. *conſ. 879. n. 10. & conſ. 296. & conſ. 857. n. 13. & de præſumpt. lib. 2. præſ. 19. n. 9.* Surd. *conſ. 202. n. 10. & deciſ. 114. n. 20.*

SVMMARIVM.

1 *Verba enuntiatiua per errorem in contractu, vel quaſi, omiſſa non diſponunt.*
2 *Verba enuntiatiua in contractu expreſſa an diſpoſitionem inducant.*
3 *Error excludit conſenſum.*

L. Non idcirco. IX.

Iidem AA. *&* CC. *Caio & Anthemio.*

VErba enuntiatiua per errorem in contractu, vel quaſi, emiſſa non diſponunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* 1

De verbis enuntiatiuis in contractu expreſſis an diſpoſitionem inducant. vide Rom. *ſing. 540. incip. Enuntiatiua*, Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 2. tit. 6.* vbi latè agit, qualis interpretatio in conuentionibus ſit accipienda ex verbis enuntiatiuis. 2

Cùm nullus ſit errantis conſenſus. Notatur ad hoc, quod error excludit conſenſum, vt per Pariſ. *conſ. 160. n. 82. vol. 4.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 18. n. 23. & 27. pag. 5.* Thom. de Thomaſſet. *in floribus legum, n. 198.* Bertazol *de clauſul. inſtr. clauſ. 11. gloſſ. 3. n. 2.* Surd. *conſ. 28. n. 182.* Anton. Monach. *Lucenſi dec. 59. n. 10.* Mar. Anton. *var. reſolut. lib. 1. reſol. 2. n. 6.* Card. Seraph. *deciſ. 1190. n. 2.* Rot. *dec. 524. n. 4. p. 1. recentior.* 3

SVMMARIVM.

1 *Indebitum ciuiliter tantùm facti errore, non juris ſolutum, repetitur, & n. 2.*
3 *Succedens ab inteſtato, eo quia teſtamentum non fuit ſolemne, non tenetur naturaliter hæredibus inſtitutis in eo.*
4 *Mulier per ignorantiam juris ſolutum indebitum repetit.*
5 *Debitor in diem certum ſi ſoluat ante diem errore juris, vel facti, non poteſt repetere, ſecus ſi eſſet debitor ſub conditione, & ſoluat ante aduentum conditionis, n. 6.*

L. Cùm quis. X.

Iidem AA. *&* CC. *Araphiæ.*

INdebitum ciuiliter tantùm facti errore, non juris ſolutum repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* poſt omnes Hubert. Giphanius qui ſpecialiter egit ſuper hanc legem. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt, & declarant Vital. *lib. 2. var. lect. cap. 22.* Robert. *lib. 1. ſentent. cap. 6. in princ.* Duaren. *ſub hoc tit. cap. 3.* Donel. *comment. juris ciuilis lib. 14. cap. 14.* Cujac. *in lib. 19. quaſt. Papin. ad l. 7. ff. de juris & facti ignor. col. 4. & lib. 14. obſeru. 39.* Ioan. Bapt. Coſta *de facti ſcientia & ignor. cent. 1. dec. 22. num. 16. & 17. l. Hiſpan. 31. tit. 14. part. 5.* vbi ſtatuitur quod ſoluens legatum in teſtamento inualido relictum, repetere non poteſt, etiamſi prætendat juris ignorantiam, dicens quod credebat tale teſtamentum de jure valere, & ibi Greg. Lop. *gloſſ. 1. in fine*, notat quod ſuccedens ab inteſtato, eo quia teſtamentum non fuit ſolemne, non tenetur naturaliter hæredibus inſtitutis in eo. 2 3

In gloſſ. *Cum quis 1.* ibi, *fallit in muliere, & in minore, qui repetunt etiam per ignorantiam juris ſolutum tale indebitum.* De muliere loquitur Anton. Gom. *var. tom. 2. c. 13. n. 16. poſt med.* vbi atteſtatur ita practicaſſe in quadam vidua quæ fuit obligata inſtrumento guarentigio tanquam fideiuſſor alterius, cuidam mercatori, & facta executione ſoluit, & addit ſuo conſilio egiſſe condictione indebiti ad repetitionem pecuniæ, & obtinuiſſe. 4

In eadem gloſſ. ibi, *ſecus ſi juris*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi debitor in diem certam, ſoluat ante diem errore juris, vel facti, non poteſt repetere, vt per Anton. 5
Gom. *d. tom. 2. cap. 11. n. 23. in princ.* vbi dicit, ſecus ſi 6
eſſet debitor ſub conditione, & ſoluat ante aduentum conditionis,

Digitized by Google

conditionis, quia tunc bene poteſt repetere, *l. Hiſpan.* 31. *tit.*14. *part.* vbi Gregor. Lopez *in princip.* ſummat, Soluens conditionale debitum ante conditionis euentum, poteſt repetere, ſi talis eſt conditio, quæ poteſt exiſtere, vel non: ſi autem de neceſſitate extitura eſt, vt promitto ſi moriar, non poteſt repetere, licèt ante exiſtentiam ſoluat. Tiraquel. *de retractu lig.* §.1. *gloſſ.*18. *num.*37. vbi ait quod ſi quis ignoranter ante diem ſoluerit, poteſt repetere id medij temporis commodum.

6 In ead. gloſſ. ibi, *ſed reſpondetur, non dicitur hæres habere exceptionem, cum legatarij nullam habeant actionem ex non ſolemni voluntate.* Vide Iaſ. *in l.nemo poteſt, n.*70.*ff.de legat.*1. Robert. *lib.*2.*ſentent.c.*7.

S V M M A R I V M.

1 *Mulieribus non ſuccurritur ob ignorantiam juris in lucris captandis, niſi ſint minorennes.*

2 *Ignorantia juris non excuſat quando agitur de lucro captando: ſecus ſi de damno vitando, & de amittendo jure quæſito.*

3 *Minor ad lucrum reſtituitur.*

L. Quamuis. XI.

Imp. CONSTANT. A. *Valeriano vicario.*

1 MVlieribus non ſuccurritur ob ignorantiam juris in lucris captandis, niſi ſint minorennes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.*

2 *In lucro.*] Ergo ignorantia juris non excuſat quando agitur de lucro captando, ſecus ſi de damno vitando, & de amittendo jure quæſito, vide Creſcent. *deciſ.*10.*n.*15.*de dolo.* Sebaſt. Medic. *de caſu fortuito, p.*1. *q.*3.*n.*3. Sfort. Odd. *de reſtitut.in integ.p.*1.*q.*8. *n.*76. *cum multis ſeqq.*

3 *Attamen contra ætatem adhuc imperfectam, &c.*] Ergo minor etiam ad lucrum reſtituitur, de quo vide Cou. *lib.*1. *var. cap.*5.*n.*2. Tiraq. *de retract. lig.* §.35. *gloſſ.*2. *num.*7.& 9. & *gloſſ.*4. *n.*48. & *in l.ſi vnquam, in princip. num.*101. Patiſ. *de reſignat. benefic. lib.*3. *quæſt.*7. *num.*41. Cald. Pereira *de reſol. emph.cap.*14. *num.*28.

L. Conſtitutiones. XII.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Flauiano P.P.*

1 IVs publicum, & Principum conſtitutiones ignorare, nullum decet. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſup.hoc tit.*

De hoc dixi latè *in collectan.ad l.leges ſacratiſſima, ſup. de legibus.*

S V M M A R I V M.

1 *Mulieribus non magis, quàm maſculis jura ob ignorantiam ſubueniunt, & n.*2.

3 *Mulieri non ſuccurritur, niſi in caſibus expreſſis.*

4 *Mulieribus an ſubueniatur in caſibus à jure expreſſis, ſi clam actum faciant, remiſſiuè.*

5 *Ruſticis in caſibus iure expreſſis ſubuenitur, quando non potuerunt conſulere peritiores.*

6 *Non actum præſumitur, quod in actis ſcriptum non reperitur.*

L. Ne paſſim. XIII. & vlt.

Impp. LEO, & ANTHEMIVS AA. *Erythrio P. P.*

MVlieribus non magis, quàm maſculis jura ob ignorantiam ſubueniunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *ſup.hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit Sfort. Odd. *de in integ.reſtit.p.*1.*q.*10.*art.*1.*cum quinque ſeqq.* 2

Vulgò colligitur ex hoc text. mulieri non ſuccurri, niſi in caſibus a jure expreſſis, vt per Tiraquel. *in l.ſi vnquam, in præfat.n.*100.*in princip.* Maſcard. *de probat. concl.*1076.aliàs 1081.*n.*24. idem Tiraq. *de pœnis temper.cauſa* 11.*n.*13. Cald. Pereira *de reſol. emphyt.c.*7. *num.*20. Vincent. de Franch. *deciſ.*229. *n.*1. Gregor. Lop. *l.vlt.gloſſ.*10.*tit.*1.*p.*1. vbi ait quod juris ignorantia regulariter mulieres non excuſat, Rip. *de peſte, p.*3. *princip. n.*218. Molin. *de primogen. lib.*2. *cap.*13.*n.*33. Valaſc. *de iure emphyt.q.*38 *n.*15. Sfort. Odd. *de reſtit. in integr.p.*1.*q.*10.*n.*1 & 2.*cum multis ſeqq.* vbi ponit vndecim caſus, in quibus jura expreſsè mandant mulieribus ſuccurri propter juris ignorantiam, Farinac. *fragment.crimin.p.*2.*verbo Ignorantia,n.*276. 3

Vtrùm autem mulieribus ſubueniatur in caſibus à jure expreſſis, ſi clam actum faciant? vide Tiraq. *de retractu, tit.*2. *in præfat. n* 14. vbi negatiuè reſoluit, ſubdens quod nec ſexus, nec ruſticitas excuſat à clandeſtinis actibus. Maſcard. *d.concluſ.*1081. *ex n.*24. vbi *n.*25. & 26. declarat in illis caſibus ſuccurri mulieribus ſicut ruſticis ex juſta cauſa, quando non potuerunt conſulere peritiores, aliàs ſecus, & tunc tenentur requirere peritiores, etſi non ſint in loco. 4 5

In quibus præteritarum, &c.] Notatur ad hoc, quod præſumitur non actum quod in actis ſcriptum non reperitur, vt per Maſcard. *de probat.concl.*35.*n.*1. vbi *numeris ſeqq.* multis modis ampliat, & limitat. 6

De precibus Imperatori offerendis.

T I T. XIX.

HVc vſque actum eſt de jure, & eius partibus: conſequenter agitur de judiciis principalibus. Imploramus autem opem Principis vel preces offerendo, vel ad ejus ſtatuas confugiendo: de vtroque igitur modo dicitur, & primò de precibus. Preces autem ſunt quæ in libellum ſupplicem Principi offerendum conferuntur. Scripſerunt in hanc rub. Bald. Iaſ. Sichard. Aloyſ. de Leo, & Sebaſt. Næv. item Cajac. Pac. & Vveſemb.

L. Licèt ſeruilis. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Firminæ.*

SEruus ob atrocitatem delicti in Dominum commiſſi ſupplicare poteſt pro nece Domini vindicanda. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Cyn. Saliect. Bald. Angel. Caſtr. Iaſ. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. remiſſiuè Ximen. *in concordant. p.*1. & 2. 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumit *l. Hiſpan.*3. *tit.*24. *part.*3. quæ ita ſummatur. Seruus non poteſt ſupplicare Principi, niſi in cauſa occiſi Domini ſui, vel in caſibus in quibus poteſt eſſe in judicio, &c. Et caſus aliquos enumerat *l.*1.*tit.*1.*part.*7. in quibus ſeruus poteſt accuſare, quos etiam proſequitur Decian. 2

M in

in tract. crimin. lib. 3. cap. 8. à princip. vbi num. 11. reſoluit per hunc text. quem citat, poſſe ſeruum necem Domini accuſare, & ſubdit quod licèt text. in præſenti loquatur in ſupplicatione, tamen idem videtur in accuſatione, quia ſicut illæ duæ cauſæ faciunt admitti ſupplicationem ſerui, atrocitas ſcilicet criminis, & fidei exemplum; ita etiam, ſi in accuſatione hæc duo concurrerint, ex identitate rationis admittenda erit. Cald. Pereira poſt quæſt. forenſ. conſ. 35. num. 1. & hinc etiam colligit Tiraq. de pœnis temper. cauſa 49. n. 20. quod ſeruus alioquin incapax admittitur ad ſupplicandum, & impetrandum reſcriptum propter ſceleris grauitatem, & cum Bald. hîc n. 2. notat quod propter enormitatem delicti non concedenda conceduntur, & Menoch. conſ. 238. n. 41. ex Iaſ. in præſenti, tradit quod ex cauſa licet iura tranſgredi.

SVMMARIVM.

1 *Per reſcriptum debitori poteſt concedi dilatio ad ſoluendum, & n. 2. Amplia vt n. 3. 5. & 6.*
4 *Debitum publicum quod ſit.*
7 *Reſcriptum publicum non extenditur ad debitum iuratum. Nec ad debitores ex cauſa alimentorum, num. 8. Nec ad debitum ex cauſa dotis, n. 9. Nec ad debitum pupillorum, n. 10. Nec ad debitores Eccleſiæ, n. 11.*
12 *Fidejuſſor ſi promittit de rato, reſcriptum dilationis ad hoc non extenditur.*
13 *In decoctoribus non extenditur reſcriptum dilationis. Diſtingue vt ibi.*
14 *Reſcriptum dilationis non procedit in debitoribus depoſitariis. Nec in debitoribus Regij patrimonij ex cauſa redditunm, ſeu gabellarum, quæ ipſi debentur, n. 15. Nec in debito locationis, n. 16.*
17 *Moratoria conceſſa debitori, non prodeſt eius heredibus.*
18 *Moratoria non ſit ad decennium, imò debet eſſe talis, vt creditor in modico lædatur.*
19 *Princeps nemini indulgeat, ne ſua ſoluat debita.*
20 *Axioma, Quod differtur, non aufertur.*
21 *Princeps poteſt derogare his quæ non ſunt iure naturali, diuinove inducta, licèt iure humano ſtatuta fuerint.*
22 *Principem non poſſe quemquam priuare dominio rei ſuæ, an & quando verum ſit, remiſſiuè.*

L. Quotiens. II.

Imp. CONSTANTIN. A. *Seuero P. V.*

1 PEr reſcriptum debitori poteſt concedi dilatio ad ſoluendum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit. poſt omnes Hubert. Giphan. ſpecialiter egit ſuper hac leg. tom. 1. pag. 24.

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt, & multipliciter declarant Bernard. reg. 583. Ioan. Garcian. reg. 137. l. Hiſpan. 32. & 33. tit. 18. part. 3. vbi Greg. Lopez, Boër. dec. 296. n. 1. & 2. Ant. Gom. l. 1. Tauri, verſ. fin. Couar. lib. 3. var. cap. 6. n. 2. Hippol. ſing. 25. Rebuff. ad leges Galliæ, tit. de litteris dilator. & annal. Doocl. comment. iuris ciuilis lib. 22. c. 9. à princ. Marc. Ant. Cucch. in ſpeciali tract. de morator. præſcript. Bobadil. in ſua politic. lib. 2. cap. 16. n. 235. Aloyſ. Ricc. in collect. deciſ. p. 1. collect. 8. Caroc. de remediis contra præjudiciales ſentent. vel damnaſas execut. except. 168. Menoch. conſ. 205. à n. 4. & conſ. 244. n. 12. Brunor. à Sole in locis communib. verbo Princeps, n. 40. Cujac. lib. 2. obſeruat. 16. Surd. de aliment. tit. 8. priuil. 70. à n. 1. Petr. Ant. de Petra in tract. de poteſt. Princip. cap. 8. n. 46. Lancelot. Conrad. in templo omnium judic. lib. 1. cap. 1. §. 4. tit. de Imperatore, verſ. debitoribus dilationem, n. 1. Theſaur. dec. 186. n. 1. Bernard. Muſcatel. in pract. ciuil. p. 4. in gloſſ. fin. verb. petendo, n. 3. Carol. de Graſſ. in tract. de Except. excep. 32. n. 12. Callixt. Ramirez de lege Regia, §. 26. n. 63. fol. 262. Garc. Maſtril. Sicil. dec. 16. & de magiſtratib. lib. 3. cap. 4. n. 434. & latiùs in comment. ad indultum, cap. 46. Gabr. Aluarez in tract. de priuileg. pauper. & miſerab. perſonar. p. 1. q. 44. ex n. 25. Caſtill. tom. 7. de Tertiis, cap. 41. n. 101. vbi ſe remittit ad adducta per eum tom. 8. de aliment. cap. 12.

Amplia primò procedere ſupradictam concluſio- 3
nem ex text. deſumptam in debitis tam publicis, quàm priuatis, vt per Roman. in l. 1. n. 93. ff. ſi certum petat.
Garc. Maſtrill. in d. comment. ad indultum, cap. 46. 4
num. 4. Dicitur autem publicum, quando dependet ex delicto, Petr. Bellug. de re milit. p. 9. tit. de ſaluaconduct. n. 60. Pereg. de iure fiſci lib. 6. tit. 8. n. 22. Menoch. de arbitr. caſu 203. n. 17.

Amplia ſecundò, vt pendente iſta dilatione vſuræ 5
non currant, vt per Alber. in præſenti, n. 20. Ioan. Garcian. d. reg. 137. n. 1. Marc. Ant. Cuch. in tract. de morat. n. 148. Lancelot. Conrad. in templo omnium judic. q. 23. n. 10. fol. mihi 87. Garc. Maſtrill. d. cap. 26. n. 12. Aluarez d. q. 44. ex n. 106. Aloyſ. Ricc. vbi ſup.

Amplia tertiò, vt talis dilatio conceſſa debitoribus 6
cenſeatur etiam conceſſa eorum fidejuſſoribus, vt per Alberic. n. 23. & 24. in præſenti, Salicet. n. 4. verſ. ſecundo vera caſu, Rebuff. d. tit. de litteris dilator. art. 1. gloſſ. 8. n. 42. & 43. Marc. Ant. Cuch. d. tract. de morator. n. 137. Fab. de Anna conſ. 82. n. 9. Aluarez d. q. 44. ex n. 85. Garc. Maſtrill. d. cap. 46. n. 5. vbi n. 6. rationem præſtat, quia huiuſmodi dilationes conceduntur motu proprio Principis, quæ ad fidejuſſores extenduntur; alias ampliationes tradit Caroc. d. except. 187. à n. 1.

Limita primò in debito jurato, quia tunc reſcrip- 7
tum huiuſmodi ad illud non extenditur: ita Thom. Grammat. deciſ. 12. n. 1. Marc. Ant. Natta conſ. 233. n. 1. vol. 1. Afflict. deciſ. 5. Aloyſ. Ricc. d. collect. 8. Bobadil. d. lib. 2. cap. 16. n. 125. Bernard. d. reg. 573. verſ. limita primò, Ioan. Garcian. d. reg. 137. ſub n. 2. Fab. de Anna in addit. ad ſing. 463. Theſaur. deciſ. 186. n. 4. Fachinæ. controuerſ. lib. 3. c. 12. Surd. conſ. 299. n. 4. lib. 2. Carol. de Graſſis de Exception. except. 31. n. 13. Aluarez d. q. 44. ex num. 50. Caroc. d. except. 168. n. 14. Niſi aliàs conſuetudine contrarium ſit introductum, quia tunc illa ſtante dilationes conceſſæ per Principes ſeculares extenduntur ad debita jurata, ſicut reſoluunt Boër. deciſ. 296. n. 5. vbi teſtatur de conſuetudine Aquitaniæ, Carauit. ſuper ritu 287. n. 9. vbi dicit quod ita ſeruatur in Regno Neapolitano, Anton. Sola in decret. Sabaudiæ incip. ex frequentibus, n. 95. qui teſtatur de conſuetudine Pedemont. Carol. de Graſſis d. excep. 31. n. 17. & 20. vbi refert ita ſeruari in Regno Siciliæ, & demùm de conſuetudine totius Italiæ atteſtantur Cuch. d. n. 14. & Surd. d. conſ. 299. n. 15. & de conſuetudine Galliæ pariter atteſtantur Guid. Papæ quæſt. 97. Rebuff. d. tit. de litteris dilator. n. 9. Ant. Caius in addit. ad Aretin. in rubr. de except. n. 13. Et ex eo confirmatur, quia licèt Princeps non poſſit tollere juramentum, aut ſuper eo diſpenſare, tamen poteſt differre ad tempus vires eius, & tunc valet eius conceſſio, ſeu prouiſio. Felin. in cap. conſtitutus, n. 8. verſ. conſidera ſecundò, de reſcript. Alex. conſ. 38. vol. 3. Muſcatel. in pract. ciuili, part. 4. in gloſſ. verbo Petendo, n. 15. Surd. dict. conſ. 299. n. 17.

Limita ſecundò in debitoribus ex cauſa alimento- 8
rum, ad quos non extenditur dilatio à Principe conceſſa, ita Marc. Ant. Cuch. de morator. n. 90. Surd. in tract. de alimentis, tit. 8. priuileg. 70. per tot. vbi intelligit procedere quando ſumus in alimentis futuris, & deberentur pauperi; ſecus verò, ſi eſſemus in alimentis præteritis, & deberentur diuiti, Aluarez d. q. 44. ex n. 70. Caſtill. d. cap. 41. de Tertiis, n. 101. verſ. Tertiò, Garc. Maſtrill. d. cap. 46. n. 12. Bobadil. vbi ſuprà.

Limita

9 Limita tertiò in debito ex cauſa dotis, vt per Marc. Anton. Cuch. *de morator. n.* 87. Vincent. de Franchis *deciſ.*119. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. part.* 1. *collect.* 8. Surd. *dict. priuileg.* 70. *n.* 2. Vincent. de Franchis *deciſ.* 229. *n.* a. Carol. de Graſſis *dict. except.* 32. *n.* 39. Aluarez & Caſtill. *proxime citatis locis*, Zerol. *in praxi Epiſcop. verbo Litteras quinquennales, verſ.* 5. Nicol. Genoa *de ſcript. priuat. tit. de litt. iudicialib. ſiue morat. num.* 62. & 64. Alex. Trentacinq. *variarum reſolutionum lib.* 3. *tit. de ſolut. reſolut.* 2. *n.* 22. Pyrrh. Maur. *de fideiuſſor. p.* 2. *princ. in prælud.* 3. *p. & ſect.* 2. *c.* 2, aliàs *n.* 4. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. c.* 22. *n.* 32. *cum ſeqq.* Apicell. *in tutam. pauperum, tit.* 2. *de morat. Princ. n.* 29. *cum ſeqq.*

10 Limita quartò in debito pupillorum, ſecundùm Rebuff. *d. tit. de litter. dilat. art.* 2. *gloſſ.* 1. *n.* 33. *tom.* 2.

11 Limita quintò in debitoribus Eccleſiæ, vt per Rebuff. *dict. art.* 1. *gloſſ.* 1. *n.* 32. Bobadil. *dict. lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 125. Menoch. *de arbitr. caſu* 203. *n.* 20. Nicol. Genoa *dict. tit. n.* 65. & 66. Mauri. Apicell. *in addit. ad patrem, dict. tit.* 2. *ad n.* 20. Principes enim ſeculares non poſſunt contra Eccleſiam dilationem, ſeu ſaluumconductum concedere, Redoan. *in tract. de rebus eccleſ. non alien. q.* 4. *n.* 7. Menoch. *de arbitr. caſu* 203. *n.* 20. Carol. de Graſſis *dict. except.* 32. *n.* 47.

12 Limita ſextò, ſi fideiuſſor promittit de rato, quia tenetur ad factum, & reſcriptum dilationis ad hoc non extenditur, Marc. Ant. Cuch. *d. tract. de morat. n.* 245. *cum ſeqq.* Brun. *de ceßione bonorum* 4. *q. aliàs quarta quæſt. princ.* Garc. Maſtrill. *d. cap.* 46. *ſub. n.* 14.

13 Limita ſeptimò in decoctoribus, vt poſt Boër. & alios reſoluit Marc. Anton. Cucch. *d. tract. de morator. n.* 30. vbi hoc intelligit procedere in decoctoribus, qui mala fide bona ſua decoxerunt, ſecus verò in his, qui ob infortunia paſſa decoxiſſent, refert Garc. Maſtrill. *d. cap.* 46. *n.* 2.

14 Limita octauò, non procedere in debitoribus depoſitarijs: ita Marc. Ant. Cuch. *d. tract. de morator. num.* 70. & 74. Garc. Maſtrill. *d. c.* 46. *n.* 9. Caroc. *d. except.* 168. *n.* 13. ea ratione, quia depoſitum eſt valde priuilegiatum in materia celeris ſolutionis.

15 Limita nonò in debitoribus Regij patrimonij ex cauſa redditnum, ſeu gabellarum, quæ ipſi debentur. Grammat. *deciſ.* 105. *n.* 23. Ioan. Anton. de Nigris *in cap. miſericordia, n.* 10. Caroc. *d. except.* 168. *n.* 13. Garc. Maſtrill. *d. cap.* 46. *n.* 10. Bobadil. *d. lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 125.

16 Limita decimò in debito locationis, vt per Marc. Anton. Cuch. *d. tract. de morator. n.* 100. Caroc. *de locato & conducto, tit. de verb. ſignif. q.* 16. *n.* 2. Muſcatel. *in pract. ciuili, part.* 4. *in gloſſ. verbo Petendo, n.* 21. Vincent. de Anna *ſing.* 102. Garc. Maſtrill. *d. cap.* 46. *n.* 16. Bobadil. *citato loco.*

17 Limita vndecimò, vt moratoria conceſſa debitori eius hæredibus non proſit, vt per Aluarez *d. q.* 44. *ex num.* 101. Caſtill. *d. tom.* 7. *de Tertiis, cap.* 41. *n.* 102. *verſ. limitat etiam vlt.* Caroc. *vbi ſupr. n.* 38.

18 Limita duodecimò, dummodo dilatio non ſit ad decennium, imò debet eſſe talis, vt creditor in modico lædatur. Greg. Lopez *l.* 33. *gloſſ.* 1. *tit.* 18. *part.* 3. Ioan. Garcian. *d. reg.* 137. *n.* 8. vbi hoc in tantum verum dicit, quod ſi tempore conceſſionis erat in modico læſio, & poſt nimium lædatur jus alterius, erit reuocanda talis conceſſio: & *ibi n.* 9. limitat etiam ex ſtylo communi, quando executio eſſet jam petita pro debito illo, quia tunc dilatio minimè datur, & *n.* 11. *per l.* 15. *lib.* 2. *noua Recop.* limitat etiam in Cancellariis, in quibus non dari moratoriam reſoluit.

19 *Quod autem totius negotii*, &c.] Notatur ad hoc, quod irrationabile eſt quod Princeps alicui indulgeat, ne debita ſua ſoluat, vt per Perez *l.* 6. *verſ. quæro* 19. *tit.* 22. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 666.

20 Notatur etiam ad illud vlgare axioma, Quod differtur, non aufertur, vt per Garc. Giron. *de priuileg. exempt. n.* 966. quem refero *axiom.* 196. *n.* 12.

In gloſſ. *Quoties* 1. ibi, *in actionibus, quæ ſunt de jure ciuili*, &c.] Notatur ad hoc, quod Princeps poteſt derogare his, quæ non ſunt jure naturali, diuinove inducta, licèt iure humano ſtatuta fuerint, vt per Couar. *var. lib.* 3. *cap.* 6. *n.* 1. *verſ. ſecundò.*

In eadem gloſſ. ibi, *ſecus in dominio rei meæ, quod mihi vellet auferre*, &c.] Notatur ad hoc, quod Princeps non poteſt priuare quemquam dominio rei ſuæ, de quo an & quando verum ſit, vide *l. Hiſpan.* 2. *verſ. otro ſi, tit.* 1. *part.* 2. Roland. à Valle *conſ.* 69. *à n.* 5. *vol.* 2. Guettero *in ſpeculo Principum, cap.* 54. Ioan. Garc. *regul.* 403. Pinel. *in rubr. de reſcind. vendit. p.* 1. *cap.* 2. *n.* 12. Tiraquel. *de pœnis temper. in præfat. n.* 38. *cum ſeqq.* Ant. Gomez *l.* 40. *Tauri, n.* 89. Menoch. *vſufrequent. lib.* 1. *cap.* 1. *à n.* 6. Menoch. *conſ.* 1. *n.* 396. & 422. Brunor. à Sole *in locis commun. verbo Princeps* 30. Azeued. *ad l.* 1. *num.* 23. *tit.* 1. *lib.* 4. *nouæ Recopil.* Cened. *ad Decretal. collect.* 58. *n.* 2. Ioan. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. par.* 4. *collect.* 928. Surd. *conſ.* 203. *n.* 21. *cum ſeqq.* Ludou. Rodolfin *de abſoluta Principum poteſtate, cap.* 6. *num.* 167. *cum ſeqq.* Bobadil. *in ſua politica, lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 162. Azor. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 15. Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.* 1. *cap.* 13. Caſtill. *quotid. lib.* 2. *cap.* 28. & *lib.* 3. *cap.* 6. *n.* 8. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 52. Sanchez *de matrimonio lib.* 2. *diſp.* 25. *n.* 3. Maria *de iuriſdict. part.* 4. *cent.* 2. *caſu* 195. *n.* 17. Cabed. *Luſitan. deciſ.* 18. *part.* 2. faciunt potius *in collect. ad cap.* 2. *de præbend. lib.* 6. 21

SVMMARIVM.

1 *Fiſco damnoſa, aut contraria reſcripta impetrata, nulla ſunt, & num.* 2.

3 *Reſcripta, mandata, ſeu priuilegia Principis contra jura non valent. Secus quando conſtat de Principis voluntate, n.* 4.

L. Nec damnoſa. III.

Idem A. ad populum.

Fiſco damnoſa, aut contraria reſcripta impetrata, nulla ſunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan.* 29. *tit.* 18. *part.* 3. Xuar. *alleg.* 28. *n.* 27. & 28. Boër. *deciſ.* 296. *n.* 65. Padil. *in ſum. legum pœnal. p.* 2. *caſu* 42. *n.* 4. Carol. de Graſſis *de exception. excep.* 32. *n.* 22. Nicol. Genoa *de ſcript. priuata, lib.* 3. *tit. de litteris iudicial. vel morat. in princ. à n.* 48. Pereg. *de jure fiſci lib.* 6. *tit.* 7. *n.* 22. Matth. Apicel. *in tutam pauperum, tit.* 2. *de morator. Princ. n.* 20. & *ibi* eius filius Mauru. Apicella. 2

Nec iuri contraria.] Notatur ad hoc, quod reſcripta, mandata, ſeu priuilegia Principis contra jura non valent, vt per Salicet. *in l. fin. in fine ſuæ diſtinctionis, ſub n.* 4. *C. ſi contra jus, vel vtil. publ.* Menoch. *conſ.* 158. *n.* 22. & *conſ.* 411. *n.* 19. meipſum *de clauſul. vſufreq. clauſ.* 83. *n.* 2. vbi *n.* 4. poſt Carol. Tap. *in rub. ff. de conſtit. Princip. cap.* 4. *n.* 107. aſſero, ſecus eſſe quando conſtat de Principis voluntate, quia tunc mandatum eius valet, licèt ſit contra jus. 3 4

SVMMARIVM.

1 *Reſcripta ſolutionis dilatoria non aliter valent, niſi fidejuſſio idonea ſuper debiti ſolutione præbeatur, & n.* 2. *Amplia, etiamſi talis fideiuſſio in moratoria remittatur, n.* 3. *Seu debitor ſit diues, valdèque idoneus, n.* 4. *Vel etiamſi moratoria ſit annalis, n.* 5. *Niſi in contrarium ſuaderet ſtylus, n.* 6.

Intellige, ſi à creditore oppoſitum, & petita ſit ſatiſdatio, num.7.

8 *Reges & Principes ſupremi moratorias litteras indulgere valent pauperibus debitoribus, dummodo pracedat cauſa cognitio. Imò etiam à Senatoribus, ſiue Auditoribus regiis. Limita tamen in Dominis inferioribus ſuperiorem recognoſcentibus.*

9 *Moratoria vt locum habeat, ſatiſdatio debet eſſe cum fideiuſſoribus. Quid ſi debitor eſſet adeò pauper quod fideiuſſionem praſtare non valeret, n.10.*

11 *Reſcriptum ſolutionis dilatorium impetrans tenetur ſatiſdare de ſoluendo debitum finita dilatione, dummodo talis ſatiſdatio petatur à creditore, aliàs non.*

12 *Actus quilibet tendens ad fauorem alterius, eſt intelligendus, parte petente.*

L. Vniuerſa. IV.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *Floriano P.P.*

1 RESCRIPTA ſolutionis dilatoria non aliter valent, niſi fideiuſſio idonea ſuper debiti ſolutione præbeatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Dec. *in cap.2.n.13. de teſtib.* Duen. *reg.86. verſ.fin.* Afflict. *deciſ.5.* Joan. Garcian. *reg.137.* Bernard. *reg.383. limit.2.& ibi* eius Additionator, Tiraq. *in l.ſi vnquam, verbo Reuertatur, n.40.* Catald.de Boncompag. *in ſuo tract.de ſyndicatu, q.156. n.99. verſ. adde quod habens ſaluumconductum,* Quintil. Mandoſ. *in ſua pract. commiſſ. in tract.de ſignatura gratia, tit.de ſaluoconductu, verſ. pro firmiori validitate,* Lancel. Conrad. *in templo omnium judic. lib.1. c.1. §.4. de Imper. in verbo Debitoribus dilationem indulgere, n.8.* Vincent.de Anna *ſing.463.* Carol.de Graſſis *de exceptionibus, except.31. num.112.cum ſeqq.* Luſitan. Soar. *tom.1.comm.opinion. lib.4. tit.2. ſi certum petatur, num.74. pag.458.* Garc. Maſtrill. *Sicilia deciſ.16. & in fine tract. de magiſtratib. in comment. ad indulta generalia.cap.46.n.19.* Farinac. *in praxi crimin.q.19.ex num.27.* Caſtill. *lib.7.de tertiis, cap.41. num.101. verſ.limitat quoque,* Gabr. Aluarez *in tract. de priuileg. pauperum, & miſerab. perſonar. q.44.ex n.85.* Bobadil. *in ſua politica.tom.2. lib.3.c.13. num.10.* Zerol. *in praxi Epiſcop. verbo Quinquennales, verſ.2.* Alex. Trentacinq. *var.reſol. lib.3.tit.de ſolution. reſol.1.n.6.* Luc. Matth. Apicella *in tutam. pauperum, tit.2.de moratoria Princip.n.3.& 6.* vbi Mauric. Apicell. *in addit.n.466.* Nicol. Genoa *in tract.de ſcriptura priuata, lib.3.tit. de annal.& quinquen. dilat.n.13.* D.Barboſ. *in l.omnibus, n.9. & in l. ſi debitori 21.n.153.ff. de judic.*

3 Amplia procedere, etiamſi talis fidejuſſio in moratoria remittatur, remiſſione enim non obſtante, huiuſmodi prædictam fideiuſſionem præſtare debitor tenetur ob magnam, quæ inde creditori inſurgeret, læſionem, Carol.de Graſſis *de exception.ad materiam ſtatuti exclud.omnes exceptiones, except.32.n.98.* Vincent. Carot. *de remed.contra prajudic. ſentent. vel damnoſat, except.168.n.43.* Alex. Trentacinq. *d.reſol.1.n.7.* Nicol. Genoa *d.loco, n.15. & 16.* Vel quamuis debitor ſit diues, valdeque idoneus, Vincent. Carot. *d.except.168.*

4 *n.48.* Carol.de Graſſ. *d.except.31.n.118.* Luc. Matth.

5 Apicell. *d. tit.2. n.12.* ſeu etiamſi moratoria annalis

6 ſit, adhuc enim fideiuſſio præſtari debet, Boët. *dec.296. num.1.* Anton. Theſaur. *deciſ.91.n.2.* niſi in contrarium ſuaderet ſtylus, Nicol. Genoa *d. tit. de annali & quinquen. num. 11. & 12.* Luc. Matth. Apicell. *d. tit.2. num.8.*

7 Intellige ſi à creditore oppoſitum, ſitque ſatiſdatio petita, ſecus autem ſi eam non petat; quia tunc non data ſatiſdatione, ſeu fideiuſſione, moratoria gaudebit debitor, Surd. *conſ.124.n.1.& 2.* Franc. Marc. *Delphi. deciſ.33.n.2.p.1.* Alex. Trentacinq. *d.tit.de ſolut. reſol.1.n.8.* Oſuald. *ad Donel. lib.22. c.9.lit. N, verſ. ſed ita ſi creditores petant,* Nicol. Genoa *vbi ſupra, n.18.cum ſeqq.* D. Barboſ. *in l.ſi debitori, n.155.ff.de iudic.* Vincent. Carot. *d. except. 168. n.44.* Carol. de Graſſ. *d.except.31.n.100.* Luc. Matth. Apicell. *d.tit.2. num.6. verſ. quam concluſionem, & n. 7.* vbi Maurit. Apicell. *in addit. n.466.*

Vniuerſa reſcripta, &c.] Notatur ad hoc, quod Reges & Principes ſupremi moratorias litteras indulgere 8
valent pauperibus debitoribus, dummodo præcedat cauſæ cognitio, imò etiam à Senatoribus, ſiue Auditoribus Regis, vt per Gabr. Aluarez *d.q.44.ex n.28.* Caſtill. *d.tom.7.c.41.n.101.verſ.ſecundò*; ſed limitant in Dominis inferioribus ſuperiorem recognoſcentibus.

Niſi fidejuſſio idonea, &c.] Ergo ſatiſdatio huiuſmo- 9
di debet eſſe cum fidejuſſoribus, vt per Catald. *d.tract. de ſyndicatu, q.156.n.93.verſ.animaduertendum,* Couar. *lib.3.var.cap.3.n.6.* Sanch. *de matrim. lib.10. diſp.18. n.35.* Farin. *d.q.18.n.19.* D. Barboſ. *in l.diuortio, §.interdum, n.13. in princip.ff.ſoluto matrim.*

Verùm ſi talis debitor eſſet adeò pauper, quod fi- 10
dejuſſionem præſtare non valeret, poterit vtique admitti ad juratoriam cautionem, vt per Bald. Nonell. *in tract.de dote, p.8.priuil.11. verſ. & ſic facit argumentum.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ.dec.63. n.9.p.2.* Farin. *d.n.29.* qui dicunt iſto caſu talem juratoriam cautionem debere eſſe cum generali hypotheca bonorum, & etiam cum adjectione pœnæ, Nepita *in conſuetud. ciuitat. Catan.tit.1. conſuet.4.n.10. & 11.* Caroc. *in tract. de oblationib. p.1. q.78. n.2.* Carol. de Graſſis *de except. except.32.n.160.cum ſeqq.* Nicol. Genoa *d.tit.de annali & quinquen.dilat.à n.31.* Oſuald. *in Donell.enucleatum, lib.22.cap.9. litt. N.* Quod autem fidejuſſorem debitor non inueniat, per ipſius debitoris juramentum, cui ſtatur, probare ſufficit, Anton. Scap. *de iure non ſcripto lib.5.cap.74.n.3.* Maurit. Apicel. *ad patrem in tutamine pauperum, tit.1. n.492.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. tom.1.tit.60. de iuram.n.219.& 220.*

In gloſſ. *Prabeatur, fin.* ibi, *demum ſi aduerſarius po-* 11
ſtulet. Notatur ad hoc, quod impetrans reſcriptum ſolutionis dilatorium, tenetur ſatiſdare de ſoluendo debitum finita dilatione, dummodo talis ſatiſdatio petatur à creditore, aliàs ſecus, vt per Catald. *dict.q.156. num.99.ad finem.* Greg. Lop. *l.33.verbo, fiador tit.18. part.5.* Farinac. *d.q.18.n.18.* Surd. *deciſ.57. in princ.*

Notatur etiam ad hoc, quod quilibet actus tendens 12
ad fauorem alterius, eſt intelligendus parte petente, latè Menoch. *de praſumpt.lib.2. praſumpt.46. per tot.* Hippol. *in rub.de fideiuſſor.n.164 & in l.vnius, §.cognitorum, n.6. ff. de quaſt. & ſing.342.* Rot. Bononienſ. *deciſ.33.* Duen. *reg.86. in fine.* Gregor. *d.l.33. verbo, fiador,* Gonzal. *ad reg.8. Cancel.gloſſ.56.n.108.* Steph. Gratian *diſcept.forenſ.cap.100.n.9.* latè Aloyſ. Ricc. *in collect.deciſ.part.4.collect.1289.in princip.* vbi infert ad plura vtilia in hac materia.

L. Si quis aduersùs. V.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *ad Voluſianum P.P.*

CONTRA Præfectorum prætorio ſententias ſemel 1
ſupplicare licitum eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* Vide Boſſium *in tit.de ſupplic.aduerſ.ſent.*

Hanc eandem concl. ex hoc text. deſumunt Ordin. 2
Reg. Luſitan. *lib.3.tit.95. §.9.& l. Hiſpan.17. tit.23. part.5. vbi gloſſ.3. & l.2. tit. 19. lib.4. noua Recop.* Guid. Papæ *deciſ.343.* Rebuff. *ad leges Gallia, tract. de ſupplication. in prafat. pag. 305. num.45.* Ludou.

dou. Bender. *in tract. de reuiſionib. concluſ.*10. *n.*31. Roland.*conſ.*1.*n.*36.*lib.*1. Soar. de Paz *in praxi,tom.*1. *p.*6.*cap.*1.*n.*10. Vincent. de Franchis *decif.*135.*n.*3. & *deciſ.*293. *n.*1. vbi addit. Amendolæ *n.* 1. Bernardin. Muſcatell. *in pract.ſacri Conſil. lib.*2.*pag.*3. *gloſſ.appellari*, *n.*11. & *gloſſ. prouocare*, *n.*48. Peregrin. *Patau. dec.*60.Chriſtoph.de Paz *in ſcholiis ad leges ſtyli,l.*171. *n.*6. Valaſc. *conſult.*31. *n.*49. vbi magiſtraliter docet quando cenſeatur ſupplicatio ſemel denegata. Cabed. *Luſitan.deciſ.*12.*n.*7.*cum ſeqq.p.*1. Thom. Valaſc. *allegat.iuris tom.*1.*alleg.*80.*n.*24. & 25.vbi ſubdit quod ſi Princeps vellet,poſſet rurſus admittere ſupplicationem, quia hoc eſt ei voluntarium.

SVMMARIVM.

1 *Supplicatione exhibita Præfecto prætorio, ſententia ſine ſatiſdatione intra decem dies non mandatur executioni*, & *num.*2.

3 *Supplicationes, ſeu Reuiſiones, remiſſiuè.*

4 *Fideiuſſio præſtanda, ſi intra decem dies poſt ſententiam petatur reuiſio.*

5 *Supplicare, & reclamare licet à ſententia Principis, ſiue Præfecti prætorio.*

6 *Per ſupplicationem non impeditur executio latæ ſententia.*

7 *Exceptio ſatiſdationis non præſtita juxta hanc Authent. an ſit dilatoria, & an aduerſus eam omiſſam reſtituatur minor.*

8 *Cautionem juratoriam præſtare ſufficit, ſi fideiuſſorem non inuenit.*

9 *Conſtitutionis tempus non obſeruans, haud eius formam obſeruare dicitur.*

10 *Ad ſupplicandum ſtatutum eſt biennium in regno Franciæ. In regno Caſtellæ dies quadraginta*, *n.*11. *In regno Luſitaniæ duo menſes à tempore latæ ſententiæ in reuiſionibus*, *n.*12.

AVTH. Quæ ſupplicatio.

1 SVpplicatione exhibita Præfecto prætorio, ſententia ſine ſatiſdatione intra decem dies non mandatur executioni, poſt decem dies ſententia abſque ſatiſdatione executionem prouocat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1.*ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l.Hiſpan.*6.*tit.*24.*p.*3.& *l.*52.*tit.*4. *lib.*2. *noua Recop.* Capell. *deciſ.*479. Afflict. *in præludi. conſtit. quæſt.*10. *n.*5.*cum ſeqq.*Boër. *deciſ.*52.*n.*4. Duen.*reg.*43. *limit.*3. Theſaur. *Pedem. deciſ.*181. Seraphin. *de priuil. iurium, priuileg.*18.*n.*3. latè Gutier. *pract. lib.*3.*q.*38.*à princip.* Maranr.*de ordine judic.p.*6.*actu* 2.*n.*16. Lancel. *de attent.p.*2.*cap.*12.*limit.*50.*n.*56.*cum ſeqq.* Thom. Valaſc. *alleg.juris tom.*1. *alleg.*90 *n.*8. Morla *in emporio juris part.*1.*tit.*2.*in præludi.num.*62. vbi *num.*73. ait de jure Caſtellæ aliter ſe res habere, vt *in l.*1. *tit.*19. & *in l.*1. *tit.* 10. *lib.* 4. *noua Recop.* in quibus ſupplicatio ad eoſdem judices intra triduum ab interlocutoria, intra decem dies à definitiua interponi jubetur; ad Principem verò cum pœna mille, & quadraginta duplarum auri intra viginti dies. Additque quod de jure regni Aragoniæ ſupplicatio debet interponi intra decem dies, & pars ſupplicans infra vnum annum à die ſupplicationis continuò ſequuturum, cauſam ejuſdem ſupplicationis proſequi tenetur in ſupremo Regio Concilio, aliàs lapſo dicto anno, prædicta ſententia tranſit in rem judicatam: deinde non admittitur ſupplicatio ad ſupremum Conſilium, niſi priùs ſupplicans dedarit cautionem, quod caſu quo in cauſa eiuſdem ſopplicationis ſuccumbat, expenſas faciendas, & damna ſuſtinenda per alteram partem occaſione dictæ cauſæ ſoluet, & integrè & completè reſarciet.

Et in Curiis Franciæ nemo admittitur ad ſupplicandum, niſi priùs deponat 240. libras Pariſienſes pro mulcta in caſu quo ſuccumberet, ſecundùm Rebuff. *d.tit.de ſupplicat. in præfat. ſub num.*19. Petr. Gregor. *de appellat.lib.*1.*cap.*6.*ſub num.*18. Scacc. *in ſimili tractat.quæſt.*19.*remed.ſub n.*29.

De ſupplicationibus, ſiue reuiſionibus, vide Auendan. *in ſpeciali tractatu de ſecunda ſupplicatione*, Rebuff. *ad leges Galliæ, tractat. de ſupplicationib.* Afflict. *deciſ.*231. Guid.Pap. *deciſ.*420. Gail.*lib.*1. *obſeru.*132. Soar.de Paz *in pract.tom.*1.*part.*7.*cap.vnic.*Perez *l.*15. *tit.*3.*lib.*2.*Ordin. pag.*218. & *l.*8. *tit.*4.*pag.*233. Menoch. *de arbitr.lib.*1. *quæſt.*70. & *conſ.*210. *n.*87. *cum ſeqq.*Monteroſ. *in ſua practic.tract.*5. *cap.*8.Chriſtoph. de Paz *in ſchol.ad leges ſtyli, l.*171.*per totam*, Bernard. Græuæ, *ad pract. Cameræ Imperialis,lib.*1. *concluſ.*135. *conſid.*1. Sigiſm. Scacc. *de appellat.quæſt.*19. *remed.*3. Cabed. *Luſitan.deciſ.*144.& 190. *part.*1. & *deciſ.*67. & *arreſto* 47. & 91. *part.*2. Aluar. Valaſc. *conſ.* 51. Thom. Valaſc. *d. alleg.*90. 3

Intra decem dies, &c.] Notatur ad hoc, quod fideiuſſio præſtanda eſt, ſi intra decem dies poſt ſententiam petatur reuiſio, vt per Cauagnol. *ad decretum Montisferrati* 14.*l.*1.*q*3. *n.*22. Surd. *deciſ.*276, *n.*19. Giurb. *deciſ.*4.*ante n.*1.Scacc.*de appell.q.*19.*remed.*3.*ſub n.*27. *verſ. ſubdeclara.* 4

Offerenda eſt, &c.] Notatur ad hoc, quod ſupplicare,& reclamare licet à ſententia Principis, ſiue Præfecti prætorio, vt per Viv. *tom.*1. *commun. opin. lib.*7. *tit.*25.*quorum appellationes non recip.num.*21. *pag.*322. Menoch. *remed.*4.*adipiſc.n.*896. 5

Quo ſubſequuto, &c.] Notatur ad hoc, quod per ſupplicationem non impeditur executio latæ ſententiæ, vt per Afflict. *deciſ.*341. Azeued.*l.*14. *n.*49.*tit.*3. *lib.*1.*noua Recop.*Contar.*in l.vnic.quæſt.*1.*num.*41.*verſ. nam regulariter,C.ſi de mom. poſſeſſ.*Cald Pereira *in l.ſi curatorem,verſ.o per quod,n.*32. Valaſc.*conſult.*51.*n.*28. Caualcan.*deciſ.*14.*n.*42.*part.*2. Giurba *deciſ.*4. *n.*17. *in fine.* Surd.*deciſ.*276.*n.*19. Scacc.*de appel. quæſt.*19. *remed.*3. *n.*27. Nam pendente ſupplicatione,ſententia mandatur exequutioni, ſecundùm Lancel *de attentat. part.*2. *cap.*19. *à num.* 16. Salgado *de Regia protect. part.*4.*cap.*3.*à num.*237. incipium *in collect. ad cap. ex litteris,n.*7.*de in integ reſtit.* & *in votis deciſiuis Cunon. voto* 4.*num.*76.*in fine*, niſi irretractabilis & periculoſa ſit. Anton. Gabr. *commun. tit. de execut. rei judic. concluſ.*1.*num.*21. Anna *allegat.*63. *num.*1.& *alleg.*82. *num.*7. Muſcatel. *in praxi ciuil. part.*7. *gloſſ. condemnando, num.* 102. Cardin.Tuſch.*tom.*7.*lit. R,concl.*314. *num.*9. 6

An exceptio ſatiſdationis non præſtitæ juxta hujus Authent. diſpoſitionem ſit dilatoria, & ad eam omiſſam reſtituatur minor, negatiuè reſoluit Vincent. de Franch. *deciſ.*290. 7

Fideiuſſionem præbuerit, &c.] Iuratoriam cautionem præſtare ſufficit, ſi fidejuſſorem non inuenit, Pap. *deciſ.*50.*n.*2. & *deciſ.*129. *n.*3. Roland. *conſ.*43.*n.*22. *vol.*1. Franc. Marc. *deciſ.*496. *part.*1. Rebuff. *ad leges Galliæ,tit.de ſentent. execut. art.*1. *gloſſ.*16. *tom.* 1. *tit. de ſupplicat. art.*5. *gloſſ.vnic. verſ.quaro quid ſi ſit pauper.*Monteroſ. *in pract.tract.*5. *cap.*8.*n.*7. *in nouiſſ. impreſ.* Soar. de Paz *in pract. tom.*1. *part.*7.*cap.*11.*n* 95. Azeued. *l.*1. *n.*11. *tit.* 20. *lib.*4. *noua Recop.* Crauet. *conſ.*199. Rimin.iun. *conſ.*48. *n.*20. Bec.*conſ.*1. Gail. *lib.*2.*obſerv.*47.*n.*9. Anton.Sola *ad conſtit. Sabaudiæ,tit. de ſentent.execut. decr. ne ſup.debitis,gloſſ.*3.*n.*5. Viſil. *ad Afflict.deciſ.*231. Andr. Claud. *de ſequeſtr.cap.*10. *n.*18.Bendet.*in tract.de Reuiſion.concl.*7. *per tot.* Alex. Trentacinq.*var.reſol.lib.*2. *tit. de appellat. reſol.*1.*n.*9. Hering.*de fideiuſſor.c.*18.*n.*101. Vbi enim lege,vel ſtatuto ad dandum fidejuſſorem, vel pignus certo in caſu quis obligatur, nec tamen ſua inopia pignus, aut fideiuſſorem dare poteſt, ad juratoriam cautionem, ſtatuto non 8

obſtante admittitur, Oxaſch. *deciſ.70. n.3.* Bec. *d. conſ.1. ex num.18.* Vveſembec. *in paratitl. ad tit. ff. qui ſatiſd. cog. num.20.* Sebaſt. Medic. *de caſibus fortuit. p.2.q.4.n.23.* Caroc. *de oblationib. p.2.q.10.n.41.* D. Barboſa *in l. diuertio, §. interdum, n.25. & 29. ff. ſoluto matr.* Ceuall. *commun. contra commun. quaeſt.66. n.5.* Seraphin. *de priuileg. juram. priuil.18. n.1.2. & 33.* Gutier. *in l. nemo poteſt, n.294. ff. de legat.1. & quaeſt. Canon. lib.2. q.29. n.4.* Sord. *conſ.68. n.7. & deciſ.141. ex n.7.* Bottel. *conſ.54. n.9.* Fachinæ. *controv. juris lib.11. cap.63.* Farinac. *in praxi crimin. q.107. n.38.* Hering. *de fidejuſſor. cap.18. n.89.* Schrad. *de feudis, part.10. ſect.20. n.396.* Mart. *voto 158. n.8.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.1. lit. C, concluſ.166. n.5. & concluſ.175. n.11.* Scacc. *d. q.19. remed.3. n.17. verſ. ſubdeclara.*

9 *Niſi ſub hac forma, &c.*] Notatur ad hoc, quod qui non obſeruat tempus conſtitutionis, non dicitur eius formam obſeruare, vt per Tiraq. *de retractu lig. §.3. gloſſ.4. n.3.* Cùm tempus huiuſmodi ad formam, & ſolemnitatem pertineat, idem Tiraq. *de retract. lig. §.1. gloſſ.10. n.90.*

10 *Vt intra biennium, &c.*] Idem biennium ſtatutum eſt in Regno Franciæ ad ſupplicatıooem, vt per Rebuff. *d. tit. de ſupplication. in præfat. n.75.* Guilelm. Benedict. *in c. Raynutius, verbo mortuo itaque teſtatore,*
11 *in 1. n.273.* In Regno Caſtellæ dantur quadraginta dies, Auendan. *d. tract. de ſupplicat. n.19.* Perez *l.42. tit.4. lib.2. Ord. pag.391. verbo ſupplicans,* Xoar. de Paz
12 *d. cap. vnic. n.96.* Monteroſ. *vbi ſuprà, num.1.* In Regno autem noſtro Luſitano dantur duo menſes à tempore latæ ſententiæ in reuiſionibus, quæ petuotur ex gratia, niſi ſententiæ executio impedita ſit exceptionibus objectis, quia tunc computabuntur ab eo tempore, quo lata fuerit ſuper huiuſmodi exceptionibus, ex Ordin. Regia Luſit. *lib.3. tit.95. §.3.* Aluar. Valaſc. *d. conſult.51. n.32.*

L. Vniuerſis. VI.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Iſidoro P. P.*

1 RESCRIPTUM ſufficit eſſe conceſſum, non attento per quem fuerit impetratum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

2 Quamuis ad impetrandum reſcriptum ſpeciale requireretur mandatum, juxta poſita *in collect. ad cap. nonnulli, num.16. de reſcript.* & *ibi* citatis addo Vexin. *commun. opin. lib.1. tit.20. n.131.* tameo, vt aduertimus *citato loco*, textus ille non ſeruatur in praxi, & ideo huius textus diſpoſitio communiter recipitur.

SVMMARIVM.

1 *Reſcripta iuri contraria, & alium lædentia non valent, & n.2. & 3.*
4 *Reſcriptum ſi ſit contra jus commune, non valet niſi faciat mentionem de iure.*
5 *Per reſcriptum non poteſt auferri ius quæſitum ſubditis.*
6 *Remiſſio Principis ante condemnationem tollit pœnam delicti. Intellige vbi læſus remiſerit, vel illi ſatisfactum fuerit, ibid.*

L. Reſcripta. VII.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *ad Senatum.*

1 RESCRIPTA jori contraria, & alium lædentia non valent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hac leg. deſumunt *l. Hiſpan. 20. tit.18. part.3. vbi gloſſ.2.* Dec. *conſ.156. n.1.* Ioan. Garc. *regul.406. n.8.* Perez *l.6. verſ. regulariter, tit.18. lib.3. Ordin. pag.700.* Azeued. *l.1. n.7. cum ſeqq. tit.14. lib.4. noua Recop.* Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ.50. princip. n.20.* Marchel. *de commiſſion. & reſcript. part.1. cap.3. n.8.* Menoch. *conſ.291. n.23. lib.3.* Ludou. Bender. *in tract. de remiſſionib. concl.33. n.5. pag.517.* latè Trentacinq. *var. reſolut. lib.1. tit. de reſcript. reſol.6. per totam.*

3 Ratio eſt, quia Princeps ſecundùm jus commune reſcribere cenletur, & illi ſe conformare, vt per Iacob. Omphal. *de Principis funct. lib.1. cap.9.* Cabed. *Luſit. deciſ.93. n.3. part.2.* ac eius voluntas talis præſumitur, qualem de iure eſſe oportet. Bald. *in l.1. num.6. ff. de conſtitut. Princip.* Iaſ. *conſil.136. col.2. vol.1.* Grammat. *conſil.34. n.5. conſil.35. n.33. in crimin.* Dec. *conſ.64. n.7. & conſ.580. n.1.* Gozadin. *conſ.101. n.10.* & illud quod de jure eſt, cogitaſſe præſumitur, Roland. *conſ.86. n.58. vol.2.* Menoch. *conſ.411. n.15. & conſ.1156. n.1.* Carol. Tapia *in rubr. ff. de conſtitut. Princip. cap.2. n.1.* ſicut & præſumitur in dubio ſemper vti voluntate & auctoritate legibus ordinata. Boſſ. *in tit. de Principe, num.193.* Roland. *conſ.86. n.18. vol.1.* Menoch. *de præſumpt. lib.2. præſumpt.12. n.1.* Ludov. Rodolphin. *de abſoluta Principis poteſtate, c.3. n.1.*

4 Notatur etiam ad hoc, quod reſcriptum ſi ſit contra jus commune, non valet niſi faciat mentionem de jure, vt per Xoar. *allegat.28. n.17.* Mart. *de clauſul. p.1. clauſ.79. n.11.* Monet. *de commutat. vltim. volunt. cap.7. n.176.* meipſum *de clauſul. vſufreq. clauſ.82. num.13.*

5 *Quod non lædat alium, &c.*] Notatur ad hoc, quod per reſcriptum non poteſt auferri jus quæſitum ſubditis, vt per Anton. Gomez *l.40. Tauri, n.89. verſ. primò ſine juſta cauſa.* Menoch. *vſufreq. quaeſt. c.1. n.6.* Princeps enim jus alterius in reſcriptis ſuis derogare non intendit, vt per Xuar. *allegat.7. n.4.* Hippol. *ſingul.295. verſ. ſecundò ſcias,* D. Roder. à Cunha *in comment. ad cap.4. n.1. diſt.99.* Card. Tuſch. *tom.6. lit. P, concluſ.687. ex num.1.*

6 *Vel crimen ſupplicantibus indulgeat.*] Notatur ad hoc, quod remiſſio Principis ante condemnationem tollit pœnam delicti, vt per Anton. Gomez *tom.3. var. cap.13. n.38. verſ. item adde, poſt princ.* Azeued. *l.1. n.20. cum ſeqq. tit.25. lib.8. Recop.* Intellige vbi læſus remiſerit, vel illi ſatiafactum extiterit, de quo vide Chaſſan. *in conſuet. Burgund. rubr.1. §.5. n.163. pag.59.*

SVMMARIVM.

1 *Supplicationem effectum ſolummodo inſtrumenti, non vniuerſum inſtrumenti tenorem, continere ſufficit.*
2 *Inſtrumenti ſenſum, non autem verba inſerere precibus ſatis eſt.*
3 *Expreſſio debet eſſe clara, & certa.*

L. Inſtrumentorum. VIII. & vlt.

Iidem AA. Florentio P. P.

1 SVPPLICATIONEM effectum ſolummodo inſtrumenti, non vniuerſum inſtrumenti tenorem continere ſufficit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

2 Ex hoc text. vulgò colligitur, vt tantùm partis inſtrumenti, de qua dubitatur, ſenſus, non autem verba precibus inſerantur, de cujus intellectu agit Guid. Pancirol. *in theſauro variarum lect. lib.2. c.185.* vbi tandem ita concludit. Exiſtimo itaque hanc fuiſſe legis illius mentem, vt totius inſtrumenti ſententia, non autem

verba

verba precibus inſerantur, vt rem, de qua agitur, Princeps cōgnoſcere poſſit; ſed ſi ſuper inſtrumenti verbis dubitari contigerit, tunc non ſententia, ſed verba, de quibus eſt quæſtio, ſcribenda ſunt: ait enim hæc ſola, cùm neceſſitas exegerit, verba precibus inſerenda, quorum de ſenſu inter partes dubitari contigerit, quæ etſi quis rectè intueatur, nullum alium ſenſum recipiunt. Non ergo partis tantùm, quod Doctores arbitrantur, ſed totius inſtrumenti jus exponi debet, & etiam verba, ſi ſuper iis dubitari contigerit.

3 *Vera precatio rem aperiat cognoſcendam*, &c.] Notatur ad hoc, quod expreſſio debet eſſe clara & certa, id eſt, per verba clara & ſpecialia, quibus ceſſante dubio, incertitudine, aut æquiuocatione, Superior omninò certus eſſe poſſit de omnibus neceſſariis, & plenè inſtruatur, vt per Xnar. *alleg.* 12. *n.* 34. Rebuff. *de nomin. q.* 9. *n.* 18.

Quando libellus Principi datus litis conteſtationem faciat.

TIT. XX.

CVM actum ſit de precibus offerendis, conſequenter dicitur de earumdem oblatarum effectu. Imperator ponit regulam, quod libellus Principi oblatus habet vim litis conteſtatæ, itavt actionem perpetuet, atque in hæredes tranſmittat. Scripſerunt in hanc rubr. Bart. & alij, Iaſ. Sebaſt. Næu. Cuiac. Pac. & Vveſembec. Vide Briſſonium *lib.* 3. *ſelect. cap.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum Principis æquiualet libello, & litis conteſtationi.*
2 *Litis conteſtationem ex libello exiſtere, colligitur.*
3 *Libellus pro ipſis precibus Principi datis.*
4 *Scheda ſupplex pro ſupplicatione.*

L. Dubium. I.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA. *Remigio P.P.*

1 REſcriptum Principis æquiualet libello, & litis conteſtationi. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Caſtr. Iaſ. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Ximen. Tolet. *in concord. p.* 1.

2 Vulgò colligitur ex hoc textu, litis conteſtationem ex libello exiſtere, de quo Quintanaduen. *de jure & imper. lib.* 1. *tit.* 11. *n.* 18. vbi intelligit, & conciliat *l. libellus, ff. de in jus vocando, & l. quæſitum, ff. ad ſenatuſconſ. Turpil.* Et libellum ſumi hoc loci pro ipſis precibus Principi datis, tenent Budæ. & Alciat. *in l. nec quicquam, §. vbi decretum, ff. de offic. Proconſ.* Menoch. *de arbitr. caſu* 314. *n.* 12. & dicit Calvin. *in ſuo Lexic. jurid. verbo Libellus appellatur*, quod *in hoc tit.*
4 dicitur ſcheda ſupplex, quam vulgò ſupplicationem dicimus, qua populares poſtulata ſua Principibus exponere ſolent.

(margin note 3 beside "conſ. Turpil.")

SVMMARIVM.

1 *Per ſupplicationem, & inſequentia Imperatorum reſcripta, actiones temporales redduntur perpetua.*
2 *Per litem conteſtatam perpetuatur actio annalis.*

L. Temporales. II. & vlt.

Impp. IVSTINIAN. A. *Menna P. P.*

PEr ſupplicationem, & inſequentia Imperatorum reſcripta, actiones temporales perpetuæ redduntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* 1

Notatur hic textus ad hoc, quod per litem conteſtatam perpetuatur annalis actio, vt per Iaſ. *in §. præiudiciales* 13. *n.* 25. *& in §. pœnales* 12. *num.* 125. *Inſtit. de actionib.* Tiraquel. *de retractu lign. §.* 1. *gloſſ.* 10. *n.* 75. *& in fine tit. n.* 33. 2

Vt lite pendente, vel poſt prouocationem, aut diffinitiuam ſententiam nulli liceat Imperatori ſupplicare.

TIT. XXI.

QVANDOQVE etiam poſt prouocationem lis pendet in ſecunda inſtantia. Scripſerunt in hanc rubricam Bart. Angel. Caſtr. Bald. Iaſ. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata poſt ſupplicationem exhibitam antequam Princeps reſpondeat, valet.*
2 *In ſupplicationibus admittendis aduersùs res judicatas Princeps non ſit facilis.*

L. Licèt poſtquam. I.

Imp. ALEXANDER A. *Camerio.*

SEntentia lata poſt ſupplicationem exhibitam antequam Princeps reſponderat, valet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salic. Bart. Angel. Caſtr. Bald. Iaſ. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 2. & Caſal. *in annot.* 1

Aduerte, quod Princeps non debet eſſe facilis in admittendis ſupplicationibus aduersùs res judicatas, de quo Roland. à Valle *conſ.* 38. *ſub n.* 12. *lib.* 2. Achil. Perſonal. *in tract. de adipiſc. poſſeſſ. ſub n.* 350. *verſ. & malè,* Contar. *in l. vnic. q.* 8. *n.* 32. *C. ſi de mom. poſſeſſ.* quos refert & ſequitur Sigiſm. Scacc. *de appell. quæſt.* 19. *remed.* 3. *n.* 29. 2

SVMMARIVM.

1 *Supplicare non licet citra editionem actorum neceſſariorum proceſſu pendente.*
2 *Priuilegium, ſeu reſcriptum lite pendente impetratum, nihil prodeſt, non facta mentione litis pendentia.*
3 *In commiſſione ad lites, ſeu ſupplicatione ad beneficia, inſeri ſolet hæc clauſ.* cuius litis ſtatum, *&c. quæ operatur vt dicatur ſufficienter mentio facta litis. Sententia Authoris proponitur, n.* 4.
5 *Appellatio datur quando Iudex denegat copiam actoris.*

L. Supplicare. II.

Imp. CONSTANTIN. A. *Probiano ſuo S.*

1 PEndente proceſſu citra editionem actorum neceſſariorum ſupplicare non licet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.*

2 *Niſi vel actorum communium,*&c.] Notatur ad hoc, quod priuilegium, ſeu reſcriptum lite pendente impetratum nihil prodeſt, non facta mentione litiſpendentiæ, vt per Capyc. *dec.*86.*n.*20. Bapt. Feriet. *conſ.*229. *n.6.lib.*2. Palat. *in repet.cap.per veſtras,de donat. inter virum, notab.4.in princ.n.*19. Lancellot.*de attent.p.*1. *cap.*4.*à n.*630. Menoch. *de arbitr. caſu* 206. *à num.*4. Octau. *de ſtylo Cmia,lib.*3.*cap.*9.*à n.*6.Rebuff. *in praxi benef.p.*3.*ſignatura,verbo Quatenus litigioſum,*Mandoſ. *in forma commiſſion.gloſſ.vlt.*D.Barboſ.*in l.ſi quis poſteaquam,n.*120.*ff.de jud.*

3 In commiſſione ad lites,ſeu ſupplicatione ad beneficia inſeri ſolet hæc clauſ. *cuius litis ſtatum*, &c. quæ operatur, vt dicatur ſufficienter mentio facta litis, Achil.*dec.*9.*de reſcript.*Marchesſ.*de commiſſ.p.*1.*pag* 481. *n.*11.*in vlt.impreſſ.* Mantic. *dec.*113.*n.*8.Monet.*de commut.vlt.volunt.cap.*6.*n.*330.plures citati per me *in tract.*
4 *clauſ.vſufr.clauſ.*77.*n.*1. vbi *n.*3. aſſero,quod illa clauſula non operatur effectum, quando adeſt res judicata.

5 Notatur etiam ad hoc,quod datur appellatio quando judex denegat copiam actorum, vt per Dñn. *regul.*52.*fallent.*5.Gonzal. *ad reg.*8.*Cancell.gloſſ.*9.§.1. *in annot.n.*198.

6 *Protinus condemnetur.*] Id eſt, ipſo jure, vt per Tiraq. *in l.ſi vnquam,verbo Reuertatur,n.*102.*& ſeq. C.de renoc. don.* Cot. *in memora. verbo Protinus, pag* 715. Cald. Pereira *de reſol.emphyt.c.*16. *n.*89. Farin.*fragm. crimin. p.*2. *verbo Lex,n.*115. & alios per me citatos *de diction.vſufreq.dict.*295.*n.*3.

SVMMARIVM.

1 *Non appellanti ſilentium eſt impoſitum ipſo jure, & per reſcriptum tentans retractare deciſa,deſiderio eum ignominia pœna carebit.*
2 *Supplicans Principi pro retractando ſententiam,quæ in judicatum tranſiuit, incurrit infamiam.*
3 *In quæſitis jure poſitiuo poteſt Princeps pœnam publicam, vel fiſcalem remittere.*
4 *Diſpoſitio pœnalis, quæ nullam temporis præfinitionem continet, perpetua eſt.*
5 *Appellare nequiens a ſententia,quæ tranſiuit in rem judicatam, pariter aduerſus eam ſupplicare non poteſt.*
6 *Reuiſionem petens,ſi renuntiauit appellationi,quæ eſt juris communis remedium,ſit gratia & prouiſione Principis indignus.*
7 *Reuiſionis renuntianti beneficio, an ſit deneganda reuiſio.*
8 *Appellatio vbi remouetur ad abbreuiandum lites, tunc cenſetur etiam remota ſupplicatio.*

L. Qui licitam. III. & vlt.

Idem A. ad vniuerſos Prouinciales.

1 NOn appellanti ſilentium eſt impoſitum ipſo jure, & per reſcriptum tentans retractare deciſa, deſiderio cum ignominiæ pœna carebit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.*

2 Vulgò notari ſolet hic textus ad hoc, quod ſupplicans Principi pro retractando ſententiam,quæ in judicatum tranſiuit, incurrit infamiam, vt per Palat. *in repet.cap.per veſtras,de donat.inter virum,notab.4.in princ. n.*25. vbi ſubdit, quod ſi iſte talis produceretur in teſtem, poſſet ſibi objici quod non eſſet habilis: quod ait menti tenendum ſecundùm Paul. quia poſſet facere honorem ſi caſus occurreret, cùm pauci ſint qui aduertant, & ſciant de hoc excipere; & demùm aduertit hoc debere intelligi quando ſententia eſſet valida, ſecùs ſi nulla. Cæpol. *caut.*120. Rebuff.*tom.*3.*ad leges Galliæ,tit.de appellat.art.*14.*gloſſ.vnic.n.*1. Azeued. *l.*7. *n.*128.*tit.*18. *lib.*4. *nouæ Recop. & ad Curiam Piſanam lib* 4.*c.*6. *n.*173. Maſcard. *de probat. concl.*1356. aliàs 1362.*num.*5. Aduertit tamen Rebuff *ad leges Galliæ, tom.*1.*in proœm.gloſſ.*5.*n.*45.ſe non vidiſſe ſeruari hanc legem quoad infamiam, quod licèt infamia huiuſmodi fuerit contra vnum oppoſita, tamen fuit in teſtimonium admiſſus.

Notatur etiam ad hoc,quod in quæſitis jure poſitiuo poteſt Princeps pœnam publicam, vel fiſcalem remittere, vt per Reſtaur. Caſtald. *in tract. de Imperio, q.*111. *caſu* 7. Pinel. *in rubr. de reſcind. vendit. p.*1. *c.*2. *ſub n.*12. 3

Perpetuò ſilere debebit.] Notatur ad hoc, quod diſpoſitio pœnalis quæ nullam temporis præfinitionem continet,perpetua eſt,vt per Ioan.Garcian.*reg.*145. 4

Petere per ſupplicationem,&c.] Notatur ad hoc,quod qui non poteſt appellare à ſententia quæ tranſiuit in rem judicatam, pariter aduerſùs eam ſupplicare non poteſt,vt per Roland.à Valle *conſ.*38.*n.*10. *verſ.quibus tamen non obſtantibus,tom.*2. Kirchou. *tom.*2.*commun. opin.lib.*7.*tit.*27.*ſi de momentan.poſſeſſ.n.*2.*pag.*323. 5

Notatur etiam ad hoc, quod petens reuiſionem, ſi renuntiauit appellationi, quæ eſt juris communis remedium,ſit gratiâ & prouiſione Principis indignus, vt per Valaſc.*conſ.*51.*n.*34.vbi *n.*35. poſt Conſt. Capell. Toloſan.Rebuff. & alios aduertit, quod licèt in præſenti contra omittentes appellationis remedium diſponatur, idem à fortiori tenendum contra renuntiantes, quod grauius eſt, & ſic vtroque caſu,nempe de renuntiante tacitè,vel expreſsè, hunc text. intelligit,& *n.*36. tenet hanc leg. quæ loquitur de renuntiante appellationi poſt ſententiam latam, non procedere in renuntiante ante ſententiam; quia ille, qui ante ſententiam renuntiat appellationi futuræ, non eſt tam culpabilis, cùm ſpe bonæ & juſtæ ſententiæ potuit ad hoc allici, prout eſt ille,qui poſt latam ſententiam, & jam cognitam atque examinatam cauſam appellationi renuntiat; & addit ſæpiſſimè vidiſſe conceſſam reuiſionem renuntiantibus de licentia Regis futuræ appellationi, nunquam verò illis, qui poſt latam ſententiam renuntiant appellationi,& remedio ordinario,& *n.*38. diſputat,an renuntianti remedio reuiſionis ſit deneganda reuiſio. 6 7

In gloſſ. *Omiſerit*,fin.Notatur ad hoc, quod vbi appellatio remouetur ad abbreuiandum lites, tunc cenſetur etiam remota ſupplicatio, vt per Iaſ. *in auth. quæ ſupplicatio, n.*6. *C. de precibus Imper. offer.* Surd. *deciſ.*36. *num.*22. 8

Si contra jus, vel vtilitatem publicam, vel per mendacium fuerit aliquid poſtulatum, vel impetratum.

TIT. XXII.

HIs caſibus regulariter reſcriptum Principis impetranti non prodeſt. Scripſerunt in hanc rubricam Angel. Caſtrenſ. Bald. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſenbec.

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Supplicatio non vitiatur ob leuem omiſſionem.*
2 *Omiſſa non vitiant reſcripta, quæ expreſſa reſcripti decretum magis promouiſſent.*
3 *Delegatum poſſe cognoſcere, & definire, quamvis ab eo, qui reſcriptum impetrauit, omiſſa fuerint nonnulla ex his, quæ erant exprimenda, quomodo intelligendum ſit.*
4 *Subreptitia non reputatur gratia, licèt in ea non fuerit vnum narratum, quod ſi narratum eſſet, Princeps vel non conceſſiſſet, vel ſaltem difficiliùs.*

L. Non idcirco. I.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *Gregorio.*

1 SVpplicatio non vitiatur ob leuem omiſſionem. Omiſſa non vitiant reſcripta, quæ expreſſa reſcripti decretum magis promouiſſent. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Caſtrenſ. Bald. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Ximen. Tolet. *in concord. part. 1. &* 2. & Caſal, *in annot.*

2 De materia ſubreptionis & obreptionis dictum eſt *in collect. ad cap. ſuper litteris, de reſcript.* & adde Menoch. *de arbitr. jud. lib. 1. q. 37.* Benedict. Capr. *in regulis, concl.* 46 *&* 47. Aloyſ. Rice *in collect. deciſ. part. 2. collect.* 325. Cabed. *poſt deciſiones Luſitaniæ, p. 2. arreſto* 74.

3 *Quod ex geſtis,* &c.] Textus iſte, dum habet delegatum poſſe cognoſcere & diffinire, quamvis ab eo, qui reſcriptum impetrauit, omiſſa fuerint nonnulla ex his, quæ erant exprimenda, intelligitur ſecundùm gloſſ. & Doctores communiter procedere vbi ea ſunt omiſſa, quibus expreſſis ſuperior æquè facilè cauſam ſub eadem forma commiſiſſet. Sed planiùs & generaliùs intelligitur vt procedat indiſtinctè vbi omittuntur ea, quæ pertinent ad juſtitiam cauſæ, & pro quibus competit exceptio peremptoria, itavt particula, *geſtis*, referatur ad ea, quæ inter partes geſta ſunt circa ipſam cauſam principalem, & merita illius, juxta interpretationem communis præceptoris Ludouici Correa in Conimbricenſi Academia olim Pontificij juris Interpretis inſignis.

4 *Omiſſa proponis.*] Aduerte, quod ſubreptitia non reputatur gratia, licèt in ea non fuerit vnum narratum, quod ſi narratum eſſet, Princeps vel non conceſſiſſet, vel ſaltem difficiliùs conceſſiſſet, dummodo per teſtes probetur Principem illud ſciuiſſe quod in gratia narratum non fuit; & nihilominus conceſſerit gratiam: ita Verall. *p. 3. dec. 221. n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium obreptitiè, & per mendacium impetratum non releuat.*
2 *L. præſcriptione 2. ſi contra jus, & cap. ſuper litteris, de reſcript. conciliantur.*
3 *Mendacium, & an mendax præſumatur eſſe in dolo, ibid.*
4 *Teſtis, qui verum ſupprimit, omittitque dicere, tam falſus eſt, quam qui falſum aſſerit.*
5 *Condemnatus pro homicidio in mille, ſi ſupplicauit Principi pro compoſitione inſerta in ſupplicatione, narrando quod erat condemnatus in mille, ſed non qualiter fuerit condemnatus, reſcriptum eſt ſubreptitium, & nullum.*
6 *Iudices delegati, ſiue per litteras dati, cognoſcunt an ſua ſit juriſdictio, & pronunciant ſuper exceptionibus ſui fori declinatoriis, & incompetentia, ſicut judices ordinarij. Amplia etiamſi ex tali prouiſione judices aliquod intereſſe prætendant.*
8 *Litteræ ſubreptitiæ, vel obreptitiæ nullam tribuunt juriſdictionem.*

L. Præſcriptione. II.

Iidem AA. *&* CONST. *&* MAXIMIAN. CC. *Statio.*

PRiuilegium obreptitiè, & per mendacium impetratum non releuat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. n. 1. ſuprà hoc tit.* 1

Circa intellectum huius textus dum probare videtur reſcriptum impetratum expreſſa falſitate, vel ſuppreſſa veritate per fraudem, valere ad effectum vt judex in eo delegatus ſecundùm juris ordinem, licèt non ſecundùm formam ſpecialem ipſius procedere poſſit, multi multa ſcripſerunt, vt per Bald. & Bart. *n. 2. & 22. cum ſeq. in præſenti,* Abb. *n. 3. verſ. item facit,* Card. *oppoſ. 2. & q. 4.* Anton. *à n. 20.* Bero. *lect. 1. n. 9. & 29. & in 2. n. 35. in cap. ſuper litteris* 20. *de reſcript.* Rebuff. *ad leges Gallię, tom. 2. ſub tit. de reſcript. in præfat. n.* 168. ex quibus ſeptem colliguntur intellectus, qui tamen ferè omnes licèt in ſe veri ſint, vel non conueniunt verbis, & litteræ textus, quam multis in locis offendunt, impropriant, & reſtringunt, vel diuidant, & ſupplent aliquid, vel conſtructionem peruertunt, aut denique dectionem illius alioquin notabilem, inutilem reddunt. 2

Vnde pro vero intellectu, & concordia diſtinguendum eſt inter mendacium, quod committitur, ſeu falſitatem, quæ per malitiam & fraudem impetrantis exprimitur, aut veritas ſupprimitur circa juſtitiam & merita cauſæ principalis, & ita circa exceptionem aliquam peremptoriam aduerſario competentem. Et inter mendacium quod committitur, vel falſitatem expreſſam, aut veritatem ſuppreſſam, non circa merita & juſtitiam cauſæ principalis, ſed circa conceſſionem reſcripti, & judicis delegationem, ſeu merita proceſſus, & conſequenter circa dilatoriam exceptionem, quæ aduerſario competit. In priori membro patet exemplum, ſi quis per fraudem, vel malitiam exprimat ſe beneficio ſpoliatum fuiſſe à Titio, qui in eodem violenter ingreſſus permanet, & per reſcriptum judicem impetrat, qui ejecto Titio impetrantem ſpoliatum reſtituat, cùm tamen nec is ſpoliatus, nec ille ſpoliator, aut intruſus ſit: vel ſi per eandem malitiam, vel fraudem impetrans inferat rem aliquam ab alio poſſeſſam ad ſe jure dominij pertinere, & ab alio iniuſtè occupatam, ſupprimens ſe eandem illi vendidiſſe, vel donaſſe & tradidiſſe. In poſteriori verò patet exemplum, ſi impetrans fraudulentus, vel malitioſus exprimat judicem ordinarium, vel ſibi inimicum, vel parti aduerſæ maximè propitium, & in ita ſuſpectum exiſtere, vel ſæpiùs requiſitum juſtitiam miniſtrare noluiſſe, ſeu aduerſarium longe potentiorem, aut ſupprimit litem jam pendentem, vel priuilegium aduerſario competens, vt non niſi ſub certo judice conueniatur, aut ſuam ipſius impetrantis qualitatem, & dignitatem, quæ fuerat exprimenda, juxta *cap. ad aures, de reſcript.* Iuxta hanc igitur diſtinctionem patet concordia inter hanc legem, & text. *in c. ſuper litteris, illo tit. de reſcript.* vt ſcilicet in poſteriori membro procedat iſte text. in priori verò noſtra lex, prout illam intelligunt Fulgoſ. *hic n.* 8 & Paul. Caſtr. *n. 3.* & Bald. *n. 4.*

Mendacium reperiatur.] De mendacio multa ſcribunt Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo Si abſque liberis, il 2. n. 163. de teſtam.* Seraph. *de priuileg. juram. priuil. 31. n. 41. cum ſeqq.* Menoch. *de præſumpt. lib. 5. præſ. 3. n. 53.* Valaſc. *conſ. 183. n. 29. & ſeqq* Fr. Ludou. Miranda *in ordine judic. q. 18. art. 3.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 24. n. 35.* Et an mendax præſumatur eſſe in dolo? vide Menoch. *d. præſ. n. 53.* Surd. *dec. 165. n. 14.* Maſcard. *de probation. concl. 331. num. 19.* 3

Siue in tacendi, &c.] Notatur ad hoc, quod tam falſus 4

Digitized by Google

falſus eſt, & de falſo punitur teſtis, tam qui verum ſupprimit, omittitque dicere, quàm qui falſum aſſerit, per Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 44. n. 15.*

5 Notatur etiam ad hoc, quod condemnatus pro homicidio in mille, ſi ſupplicauit Principi pro compoſitione inſerta in ſupplicatione, narrando quod erat condemnatus in mille, ſed non narrauit qualiter pro homicidio fuit condemnatus, & ſic non expreſſit facti ſeriem, reſcriptum eſt ſubreptitium, & non valet, vt per Palat. *in repet. cap. per veſtras, notab. 4. in princ. n. 10. pag. 416.*

6 *Datum judicem cognoſcere debere*, &c.] Notatur ad hoc, quod judices delegati, ſiue per litteras dati, cognoſcunt an ſua ſit juriſdictio, & pronuntiant ſuper exceptionibus ſui fori declinatoriis, & incompetentiæ, ſicut judices ordinarij, vt per Felin. *à n. 16. dec. 1 ɛ.* Bero. *in 1. lect. à n. 17. & in 2. lect. à n. 15. & à n. 7.* Corſet. *in ſingul. verb. juriſdictio* Perea *ad l. 2. verſ. item, tit. 2. lib. Ordin.* Hippol. *in l. ſi quis ne quæſtio, ff. de qq. n. 20. cum ſeqq. & n. 99. &* 100. Alciat. *lib. 2. paradox. cap. 5. col. 2. ad med.* Ioan. Garcian. *reg. 125.* vbi multipliciter ampliat, & limitat. Auendan. *de exequendis mandat. p. 1. cap. 1. num. 13. & p. 1. cap. 23.* Surd. *conſ. 286. n. 6.* Ca-

7 bed. *Luſitan. dec. 41. n. 2. p. 1.* vbi *n. 3.* ampliat, etiamſi ex tali pronuntiatione Iudices aliquod intereſſe prætendant, putà ſportulas, ſeu ſignaturam. Cald. Pereira *quæſt. forenſ. conſ. 26. n. 8.*

8 Notatur etiam ad hoc, quod litteræ ſubreptitiæ, vel obreptitiæ nullam tribuunt juriſdictionem, præſertim ſi omiſſum fuit, vel expreſſum tale quid, quo non omiſſo, vel expreſſo, reſcriptum non fuiſſet impetratum, vt per Brunor. a Sole *in locis communibus, verbo Littera 1.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex impediens ſubreptitij reſcripti deductionem ac probationem, decem auri libris mulctatur.*

2 *Executor merus etiam de falſitate reſcripti cognoſcit.*

3 *Prælati minores non debent timere veritatem ſectari, & litteris non obedire Principis.*

L. Puniri jubemus. III.

Impp. CONSTANT. A. *ad Baſſum P. P.*

1 IVdex impediens ſubreptitij reſcripti deductionem, ac probationem, decem auri libris mulctatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Ex hoc textu colligit Gregor. Lop. *l. 52. gloſſ. 3. tit. 18. part. 3.* quod etiam merus executor cognoſcit de falſitate reſcripti.

3 In gloſſ. *Iudices.* Aduertit Marant. *diſp. 1. n. 19.* notantes ex hac gloſſa, quod non debent timere minores Prælati veritatem ſectari, & litteris Principis non ſtatim obedire.

SVMMARIVM.

1 *Iudex executionis ſuper ſubreptione, & obreptione cognoſcere poteſt, & n. 2. Intellige vt n. 3.*

L. Etſi non cognitio. IV.

Idem A. ad Pompeianum Conſularem Campaniæ.

1 IVdex executionis ſuper ſubreptione, & obreptione cognoſcere poteſt, & ſi fraus interuenerit, de toto negotio cognoſcere poterit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Ordinat. Reg. Luſit. *lib. 3. tit. 76. §. 3. l. Hiſpan. 48. tit. 18. part. 3. vbi gloſſ. 1. & 2.* Bart. *in l. à diuo Pio. in princ. n. 2. ff. de re judicat.* Greg. Lop. *l. 52. verbo Señalado, tit. 18. part. 3.* vbi ait quod hæc lex loquitur in executore mixto, ex quo committitur executio negotij nondum diſcuſſi. Pinel. *in rubr. de reſcind. vendit. p. 1. cap. 2. n. 18. verſ. hoc autem,* Colet. *de proceſſ. execut. lib. 4. cap. 1. n. 133.* Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. conſ. 26. n. 2.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 38. à princ. & n. 3. 7. & ſ.* vbi intelligit ſi executio fuerit demandata nulla præcedente cauſæ cognitione.

3 Sed pro vero intellectu hujus textus ex mente Præceptoris Conimbricenſis dicendum, illum procedere in veritate precum, & fraude circa illam commiſſa per malitiam impetrantis, ſiue in his, quæ reſpiciunt merita & juſtitiam negotij principalis, pro quibus peremptoria competit: ſiue in aliis, quæ pertinent ad conceſſionem reſcripti, & ita dilatoriam exceptionem. Et ad vtrumque membrum referenda eſt verba illa, *de toto negotio cognoſcatur*, ſed diuerſo modo, & data inter vtrumque differentia. Nam in priori poteſt idemmet Iudex delegatus cognoſcere de toto negotio, id eſt cauſa principali: in poſteriori verò, ſi delegatus de precum veritate cognoſcens deprehenderit fraudem interueniſſe, id eſt, veritatem ſuppreſſam, aut falſitatem expreſſam per malitiam impetrantis, jam idem non poterit de toto negotio cognoſcere, ſed Ordinarius, vel judex aliàs competens cogniturus eſt, & ita verbum, *cognoſcatur*, de quo *in hoc text.* abſolutè, & imperſonaliter prolatum, quatenus refertur ad priorem ſpeciem intelligitur, ſcilicet ab eodem judice qui datus fuerat, vt hic Paul. Fulgoſ. & alij, Bart. & relati per Pinel. & Menoch. *vbi ſuprà*; quatenus verò refertur ad poſteriorem, intelligitur non ab eodem, qui datus fuerat, ſed ab alio competenti & habili ſecundùm jus, vt intelligunt antiquiores *hic.*

SVMMARIVM.

1 *Impetrator mendax careat petitis, & priuilegium per mendacium impetratum nulli proſit, & n. 2. & 3.*

4 *Impetrans per obreptionem, vel ſubreptionem non incidit in aliquod ſpecificum criminis nomen.*

L. Etſi legibus. V.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *ad Senatum.*

MEndax impetrator careat petitis, & priuilegium per mendacium impetratum nulli proſit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Hæc eadem concluſio eſt *in l. Hiſpan. 52. verſ. mandamos, tit. 18. part. 3.* vbi Greg. Lop. *gloſſ. 1.* Perez *l. 4. q. 8. pag. 689. tit. 13. lib. 3. Ordin.* vbi quod mendax precator carere debet impetratis, & quod reſcriptum impetratum fraudulenter eſt nullum, & impetrans punitur, Menoch. *conſ. 1. num. 399. cum ſeqq. & de arbitr. caſu 314. à princ.* Xuar. *alleg. 12. n. 31.* vbi ait, quod ſi aliquis priuilegium impetrat à Principe per ſubreptionem modò falſitatem dicendo, vel veritatem tacendo, priuilegium gratioſum eſt nullum ipſo jure. 2

Careat penitus impetratis.] Id eſt, omnibus quæ impetrauit, non ſolùm ex ea parte litterarum, in qua verum ſuppreſſum, vel falſum aliquod expreſſum fuit, ſed ex omnibus aliis etiam ſeparatis, in quibus neutrum interuenit; ſiquidem indiſtinctè, & quoad omnes partes etiam diſtinctas corruunt litteræ, vbi in aliqua parte, vel articulo illas per dolum, aut malitiam impetrantis falſum aliquid exprimitur, aut verum ſupprimitur, vt per Abb. Dec. & latè Felin. *n. 2. in cap. ſedes, de reſcript.* Card. *n. 4.* Sicul. *n. 25.* Bero. *in 1. lect. à num. 4. & in 2. à n. 13. in cap. ſuper litteris, eod. tit.* Rebuff. *tom. 2. ad leges* 3

Galliæ

Digitized by Google

Gallia, ſub tit. de reſcript. in præfat. n. 110. Perez *ad l.* 1. *q.* 13. *verſ. tamen, tit.* 12. *lib.* 3. *Ordin.*

4 *Etiam ſeueritati ſubiaceat judicantis.*] Ergo pœna arbitraria punitur impetrans per obreptionem, vel ſubreptionem, cùm obreptio, vel ſubreptio non incidat in aliquod ſpecificum criminis nomen, vt per Menoch. *dicto caſu* 314. *n.* 5. vbi dicit ita ex Baldi ſententia intelligendum eſſe tractatum *in præſenti.*

SVMMARIVM.

1 *Reſcripta contra jus obſeruanda non ſunt, & n.* 5.
2 *Reſcripta contra jus, & publicam vtilitatem nullus judex attendet.*
3 *Pragmatica ſanctiones quæ ſint.*
4 *Reſcriptum Principis ſignificat propria ejus manu ſubſcriptum, & ita à decreto pragmaticaque ſanctione ſeparatur.*
6 *Per reſcriptum, vel priuilegium particulariter alicui conceſſum, non poteſt tolli per Principem, vel auferri jus quæſitum ſubditis.*
7 *Princeps ſi conceſſit alicui per ſuum priuilegium dominium, vel jus alterius, tale priuilegium eſt nullum.*
8 *Princeps etiam ſine cauſa poteſt contra jus ciuile reſcribere. Contrarium vide n.* 9.
10 *Princeps non poteſt reſcribere contra jus naturale, vel gentium ſine cauſa.*
11 *In reſcriptis contra jus elicitis, ſi apponatur clauſ.* Non obſtante tali lege contrarium ſanciente, *valebit tale reſcriptum.*
12 *Clauſ.* Ex certa ſcientia, *remiſſiuè.*

L. Omnes. VI. & vlt.

Impp. ANASTASIVS A. *Matroniano P. P.*

1 REſcripta contra jus obſeruanda non ſunt. Item
2 reſcripta contra jus, & publicam vtilitatem nullus judex attendet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 8. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.*

3 *Pragmaticam ſanctionem.*] Pragmaticæ ſanctiones ſunt quæ fiunt de conſilij ſententia ſolemniter ad ſuggeſtionem alienam, preceſve; vel, vt alij volunt, dicuntur Principum reſcripta non de priuatorum negotiis, ſed corporum Ordinum, & collegiorum cauſis de conſilij ſententia emiſſa, inde, vt opinantur, deducto verbo, quòd pragmaticis, & viris peritis in conſilium adhibitis interponantur: vide Calvin. *in ſuo Lexic. juridico, verbo Pragmatica ſanctiones*, Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.* 1. *cap.* 36. *de pragmat. ſanctione*, Ioan. Garc. *de nobilit. in inſcript. n.* 15. & 16.

4 *Sacram annotationem.*] Reſcriptum Principis ſignificat propria eius manu ſubſcriptum, & ita à decreto, pragmaticaque ſanctione annotatione ſeparatur, de quo Calvin. *in ſuo Lexic. juridico, verbo Annotatio* 1.

5 *Quæ generali juri*, &c.] Notatur ad hoc, quod reſcripta contra jus non ſunt obſeruanda, de quo vide poſita *in collect. ad l. reſcripta* 7. *de precib. Imper. offer.* Xuar. *alleg.* 12. *n.* 45.

6 Notatur etiam ad hoc, quod per reſcriptum, vel priuilegium particulariter alicui conceſſum, non poteſt Princeps tollere, vel auferre jus quæſitum ſubditis, vt per Anton. Gom. *l.* 1. *Tauri, num. fin. verſ. per reſcriptum*,
7 Menoch. *contron. vſufrequent. p.* 2. *cap.* 2. *n.* 4. vbi per hunc text. tenet, quod ſi Princeps conceſſerit alicui per ſuum priuilegium dominium, vel jus alterius, tale priuilegium ſit nullum, & non obſeruetur. Tiraquell. *de retractu tit.* 2. §. 1. *gloſ.* 7. *num.* 10. vbi quod nemo jure quæſito priuatur ſine ſuo ipſius facto, aut culpa, ſibi Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 372. vbi quod non poteſt Princeps tollere jus alteri quæſitum.

Ceuall. *commun. contra commun. tom.* 4. *quæſt.* 897. *num.* 357.

In gloſſ. *Generali, fin.* ibi, *ſi verò contra jus humanum* &c.] Notatur ad hoc, quod Princeps etiam ſine cauſa 8
poteſt contra jus ciuile reſcribere, vt per Xuar. *alleg.* 12. *n.* 53. Couarr. *lib.* 3. *variar. cap.* 6. *n.* 1. *verſic. ſecundò*, vbi 9
dicit hanc gloſſam eſſe communiter receptam. Sed contrarium videntur ſentire Salzed. *ad Bernard. reg.* 209. *verſic. primò tamen amplia*, dum tenet dominium quæſitum de jure ciuili non poſſe per reſcriptum Principis auferri, quia dominium ſemel quæſitum etiam aliquo modo juris ciuilis, dicitur ſemper quæſitum de jure gentium, Pinel. *in rubr. C. de reſcind. vendit. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 5. vbi contra hanc gloſſ. reſoluit non minus eſſe de jure neceſſariam juſtam cauſam, vt Princeps auferat dominium, vel jus quæſitum jure ciuili, quàm ad auferendum quæſitum jure gentium, Menchac *contron. vſufreq. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 7. vbi reſoluit Principem ſine cauſa non poſſe etiam de plenitudine poteſtatis rerum noſtrarum dominium nobis auferre.

In eadem gloſſ. ibi, *ſi contra jus naturale, vel gentium*, 10
&c.] Notatur ad hoc, quod Princeps non poteſt reſcribere contra jus naturale, vel gentium ſine cauſa, vt per Greg. Lop. *l.* 16. *gloſſ. aſſi como, in med. tit.* 13. *part.* 2. Montalv. *in l.* 1. *gloſſ. como Religioſo, ad med. verſ. & in hoc videtur concordare, tit.* 7. *p.* 1. Graomat. *voto* 31. *n.* 7. latè Perez *l.* 1. *q.* 53. *verſ. nec contra, cum ſeq. tit.* 12. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 701. Matant. *de ordine judic. p.* 3. *num.* 44. vbi *n.* 45. dicit, quod poteſt Princeps ex cauſa limitare, & diſpenſare contra jus gentium in aliquo eius capitulo, illudque reſtringere, & modificare, Menoch. *illuſtr. quæſt. cap.* 5. *n.* 15. Surd. *de aliment. tit.* 8. *q.* 2. *n.* 10. Bobadil. *in ſua politica, lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 71. latè meipſum *in tract. de jure eccleſiaſt. vniverſo, lib.* 1. *cap.* 2. *ex n.* 119. vbi reſoluit Summum Pontificem non poſſe præcepta diuinæ legis tollere, ſed tantùm ex cauſa declarare, ſeu interpretari in aliquo caſu particulari deficere obligationem, aut quia maius bonum ex eius obſeruantia impeditur, aut aliquod graue damnum ſequitur. Menoch. *conſil.* 181. *num.* 39. vbi quod contractus, qui juris gentium ſunt, à Principe tolli non poſſunt. Bernard. *reg.* 209. *in princ.*

In eadem gloſſ. ibi, *quid autem ſi dixerit Imper. Non* 11
obſtante tali lege, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi in reſcriptis contra jus elicitis apponatur clauſ. *Non obſtante tali lege contrarium ſanciente*, valebit tale reſcriptum, vt per Azeued. *l.* 1. *n.* 30. *tit.* 14. *lib.* 4. *noua Recop.* Molinet. *de commun. vltim. volunt. cap.* 7. *n.* 161. *cum multis ſeqq.* meipſum *de clauſul. vſufreq. clauſ.* 81. *n.* 12. *cum ſeqq.*

In eadem gloſſ. ibi, *an ex certa ſcientia concedat*, &c. 12
De clauſ. *Ex certa ſcientia*, dixi *in d. tract. de clauſulis vſufreq. clauſ.* 59.

De diuerſis reſcriptis, & pragmaticis ſanctionibus.

TIT. XXIII.

REſcriptum eſt reſponſum Principis ad judicem aliquem, aut alium, qui ſupplicauit, emiſſum: quod reſponſum, ſi breuiter libello ſubſcribatur, vocatur Annotatio, & ſubſcriptio: ſi pleniùs, Epiſtola: ſi pleniſſimè tractatu habito, & conſilio adhibito, Pragmatica ſanctio, ſeu juſſio. Scripſerunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Caſtrenſ. Angel. Fulgoſ. Iaſ. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. Padilla, item Cuiac. Pac. & Vveſemb.

De reſcriptis ſcripſit Guid Papæ *tom.* 3. *tract. Doctor. p.* 2. *pag.* 28. De reſcriptis Apoſtolicis Ioan. de Graſſis *ead. p.* 2. *pag.* 31. De reſcriptis & priuilegiis, Petrus Rebuff.

buff. De reſcriptis vtriuſque ſignaturæ, Ioannes Baptiſta Marcheſanus. De reſcriptorum ſubreptione, Ioannes Baptiſta Leonellus.

De materia vide Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 6. lit. R. concl. 201.* Alexand. Trentacinq. *var. reſol. tom. 1. lib. 1. tit. de reſcript.* Card. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Reſcriptum.*

De Pragmaticis ſanctionibus dixi *in collect. ad l. vlt. n. 2. ſupra, Si contra ius.*

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum in cauſa communi à conſorte litis impetratum conſorti prodeſt, & n. 2.*
3 *Conſors quis ſit.*
4 *Reſcriptum ambiguum debet intelligi ſecundùm ſupplicationem.*

L. Si libellum. I.

Imp. ALEXANDER A. *Supero.*

1 RESCRIPTUM in cauſa communi à conſorte litis impetratum conſorti prodeſt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bald. Bart. Iaſ. Caſtr. Angel. Fulgoſ. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. Padilla, remiſſiuè Ximen. *in concord. p. 2.* & Caſal. *in annot.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 40. tit. 18. part. 2. vbi gloſſ. 1.* Guid. Pap. *ſing. 9.*

3 *De communi cauſa, &c.*] Nam qui habet litem communem contra alium, dicitur conſors, ſecundùm Lancellot. *de attent. p. 2. cap. 12. de attent. pend. appel. ampl. 22. n. 15.*

4 *Quamuis reſcriptum, &c.*] Notatur ad hoc, quod reſcriptum ambiguum debet intelligi ſecundùm ſupplicationem, vt per Dec. *conſ. 33. in princ. n. 1.* Gregor. Lop. *l. 26. verbo La repueſta, tit. 21. p. 5.* Perez *l. 6. tit. 12. lib. 3. Ordin. pag. 702.* Menoch. *conſ. 80. n. 1. & de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 29. n. 1.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 31. n. 38. & dec. 268. n. 25. & dec. 291. num. 15. & conſ. 281. n. 28.* Cabed. *Luſit. dec. 71. n. 1. p. 1. & de patronat. Regiæ Coronæ, cap. 40. n. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Reſcripta ſunt perpetua, niſi à Principe ad tempus reſtringantur, ac limitentur, & n. 2. & 3.*
4 *Facultas conceſſa in priuilegio aliquid faciendi, tollitur decennio.*

L. Falsò. II.

Imp. CLAVDIVS A. *Epagatho.*

1 RESCRIPTA ſunt perpetua, niſi à Principe ad tempus reſtringantur, ac limitentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc texto deſumunt Gregor. Lop. *l. 34. gloſſ. 3. tit. 18. part. 3.* Guid. Papæ *dec. 135.* Felin. *in cap. cùm acceſſiſſent, n. 26. de conſtit.* Socin. jun. *conſ. 89. vol. 1.* Iaſ. *in l. fin. n. 53. ff. de conſtit. Princ.* Alphan. *collect. 399.* Fachinæ. *controu. lib. 8. c. 56.* Vant. *de nullit. tit. de nullit. ſentent. ex defectu iuriſd. deleg. n. 101.* Menoch. *de arbitr. caſu 204. n. 2.* vbi principalem concluſionem, quod reſcripta perpetua eſſe debent, intelligit niſi elapſo anno nouum reſcriptum ab aduerſario impetretur. Perez *ad l. 1. tit. 12. lib. 3. Ordin. q. 35. pag. 701.* vbi quod reſcriptum non reſtrictum ad certum tempus eſt perpetuum, & *quaſt. 36.* quod reſcripta gratiæ ſunt perpetua, nec morte mandantis expirant, etiamſi ea gratia non fuerit in vita concedentis reducta ad vſum.

Cùm ea quæ ad ius reſcribuntur, perennia eſſe debeant.] 3
Explicant Rebuff. *ad leges Galliæ, tom. 2. tit. de reſcript. in præfat. n. 4.* & Menoch. *de arbitr. caſu 202. n. 77. duobus modis.* Primò vt hæc verba intelligantur de reſcriptis concedentibus ius parti, & ius partium reſpicientibus, non verò de aliis reſcriptis iuſtitiæ, quæ comprobatione Iudicis indigent, quia illa ferè anno pereunt ſi dolo & negligentia impetrans vſus eſt. Secundò prænarrata verba ſic exponunt, id eſt, quæ ad iuris obſeruationem, vel elucidationem reſcribuntur, iſta enim ſunt perpetua, ſicut & ius. Latè & eleganter Phœbus *Luſitan. dec. 163. à princ. p. 1.* & præcipue *num. 5.* vbi tenet quod nullum reſcriptum, inſpecta ſua natura finitur tempore: & *n. 10.* expendit particulam illam *perennia,* id eſt, per annos omnes, ad excludendos alios modos, quibus reſcripta finiuntur, & finiri poſſunt per abuſum, & delictum impetrantis, per reuocationem, &c.

In gloſſ. *Perennia, ibi, ſi ad excipiendum, tum perpetuò.* Vide Soar. *de leg. lib. 6. c. 29. n. 7.*

In eadem gloſſ. ibi, *ſecus autem ſi ad faciendum, &c.*] 4
Notatur ad hoc, quod conceſſa facultas in priuilegio aliquid faciendi, tollitur decennio, vt per Perez *l. 1. q. 36. verſ. limita 3. tit. 12. lib. 3. Ordin. pag. 702.*

L. Sancimus. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Criſpiano Præſidi prouinciæ Phœnicæ.*

ORIGINALIA reſcripta, non exempla probant, & attenduntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hac lege deſumunt 2
l. Hiſpan. 44. in fin. tit. 18. part. 3. ibi, *E mas à vn dezimos quel el traſlado de ningun priuilegio, non deue ſer creido, &c.* vbi *gloſſ. vlt. verbo Tranſlado 2. tit. 24. part. 6.* Dec. *concl. 152. ad fin.* Tiraquell. *de retractu lign. §. 2. gloſſ. 1. num. 10.* Roman. *ſing. 376. & 716.* Arnold. *ſing. 50.* Duen. *reg. 180.* Roland. *conſ. 69. n. 54. cum ſeqq. vol. 3.* Rebuff. *in tract. nomin. q. 14. n. 122.* Anton. Gabr. *tom. 3. commun. opin. tit. de citat. concl. 1. n. 187.* Pinel. *in rubr. de reſcind. vendit. part. 1. cap. 2. num. 13.* Couarr. *pract. cap. 21. num. 4.* Parlador. *rerum quotid. lib. 2. cap. fin. p. 1. §. 12. limit. 2.* Auiles *ad cap. 19. Prætor. num. 2.* Menoch. *conſ. 175. num. 28.* Maſcard. *de probat. concl. 711. & ſeqq. & concl. 1388.* Fr. Emman. *quaſt. Regul. tom. 1. q. 7. art. 16.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib. 1. q. 6. n. 34.* Brunor. à Sole *in ocit communib. verbo Executio 5.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Inſtrumentum, n. 21.* Morl. *in emporio iuris, tom. 1. tit. 11. de fide inſtrum. q. 1.* Caſtil. *contrem. lib. 2. cap. 16. n. 51.*

SVMMARIVM.

1 *Beneficia perſonalia ſine die, & conſule non valent, num. 2.*
3 *In reſcriptis gratioſis etiam dies apponenda eſt.*

L. Si qua. IV.

Impp. CONSTANT. A. *ad Luſitanos.*

BENEFICIA perſonalia ſine die & conſule non valent. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.*

Hanc eandem concl. ex hoc textu deſumunt *l. Hi-* 2
ſpan. 44. ibi, *e el dia, e el mes, e el año, tit. 18. part. 3. gloſſ. 11. verbo El lugar,* ibi, *& quod habeant diem, & conſulem, d. tit. 18. part. 3.* Matheſil. *ſing. 45.* Cott. *in memor.*

memor. verbo Actus dies, Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 4. n. 18.* vbi per hunc text. reſoluit quod in reſcriptis gratioſis etiam dies apponenda eſt.

L. Sacrilegij inſtar. V.

1 *Imppp.* VALENT. THEOD. & ARCAD. *ad Neoterium P. P. annonæ.*

1 NEgare Principis poteſtatem & facultatem, inſtar ſacrilegij eſt, Colligunt Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.*

2 Hoc idem reſoluunt Afflict. *dec. 265. ex n. 63.* Lancel. Conrad. *in templo omnium iudicum, lib. 1. c. 1. §. 1. q. 1. n. 9. fol. 3. & 4. tit. de præſtant. & potent. Imper. verbo Imperator habet domin. vniuerſ. n. 4.* Hieron. de Monte *var. iuris quæſt. q. 6. ex n. 48.* Burg. de Paz *in proœm. legum Tauri, num. 347.* Mendoz. *diſp. iuris lib. 1. cap. 5. num. 2.* Socin. iun. *conſ. 91. num. 6. & conſ. 14. n. 41. lib. 2.* Cephal. *conſ. 87. num. 3. lib. 1.* Sebaſt. Medic. *de leg. & ſtatut. part. 1. q. 8. in princ.* Menoch. *conſ. 103. n. 38.*

SVMMARIVM.

1 *Reſcripta Imperialia ſcribenda purpureo colore, & in membranis. Cæſaris manus propria ipſius ſubſcriptionem habeant.*

2 *Inſignia Regia alium quàm ipſummet Regem portare, eiſque vti nec licet, nec decens eſt.*

3 *Reſcriptum quando eſt impetratum contra conſuetudinem & ſtylum Principis, ſuſpectum eſt de falſo.*

4 *Encauſtum liquoris genus vnde factum.*

L. Sacri affatus. VI.

Imp. LEO A. *Hilariano mag. officiorum, & patricio.*

a REſcripta Imperialia ſcribenda purpureo colore, & in membranis. Cæſaris manus propriæ ipſius ſubſcriptionem habeant. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Vulgò citari ſolet hic textus ad hoc, quod inſignia Regia alium quàm ipſummet Regem portare, eiſque vti neque licet, neque decens eſt, vt per Azeued. *l. 8. n. 1. tit. 1. lib. 4. nouæ Recop. & in l. 1. n. 1. tit. 12. lib. 7. etiam nouæ Recop.* Strach. *de mercatura, p. 4. n. 7.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. cap. 24. in fine.*

3 Notatur etiam ad hoc, quod quando reſcriptum impetratum eſt contra conſuetudinem & ſtylum Principis, ſuſpectum eſt de falſo, vt per Mandoſ. *ſuper reg. Cancel. in reg. de infirmis, q. 16. n. 8.* Alciat. *de præſumpt. reg. 2. præſumpt. 30. in fin.* Maſcard. *de probat. concl. 1269.* aliàs *1275. n. 3.*

4 *Hanc autem ſacri encauſti, &c.*] Encauſtum erat liquoris genus, quo Imperatores vtebantur ad ſcribendum, & fiebat ex cocto murice, & trito conchilio, eoque ad ſubſcribendum ſolus vti poterat Princeps. Ita Guid. Pancirol. *d. lib. 1. cap. 77. verſ. Encauſti.*

SVMMARIVM.

1 *Reſcripta cuncta præſupponunt veritatem narratorum, & ſupplicationis.*

2 *Precator mendax fructum precum nullum ſentiat, niſi veritatem precum deducat, aut reſcripto inſerta ſit veritas petitionis.*

3 *Dictantes, & ſcribentes ad falſas ſubreptitiaſque preces reſcripta, omiſſa veritatis clauſula reprehenſionis, aliaſque pœnas non euitant.*

4 *Pragmaticæ ſanctiones corporis, ſcholæ, officij, curiæ, ciuitatis, & prouinciæ, non priuatorum inſequuntur preces.*

5 *Adnotatio, id eſt, Principis ſubſcriptio.*

6 *In vnoquoque reſcripto, & mandato ſemper ſubintelligitur Clauſ.* Si preces veritate nitantur.

7 *Magiſtri ſcriniorum qui fuerint.*

8 *Scrinium memoriæ, in quo annotationes Principis ſeruabantur.*

9 *Pragmaticæ ſanctiones, remiſſiuè.*

10 *Quæſtor, de Cancellario.*

L. Vniuerſa. VII. & vlt.

Imp. ZENO A. *Sebaſtiano P. P.*

REſcripta cuncta præſupponunt veritatem narratorum, & ſupplicationis. Item mendax precator fructum precum ſentiat nullum, niſi veritatem precum deducat, aut reſcripto inſerta ſit veritas petitionis. Item dictantes, & ſcribentes ad falſas, ſubreptitiaſque preces reſcripta, omiſſa veritatis clauſula, reprehenſionis, aliaſque pœnas non euitant. Item pragmaticæ ſanctiones corporis, ſcholæ, officij, curiæ, ciuitatis, prouinciæ, non priuatorum inſequuntur preces. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.* 1 2 3 4

Adnotatio.] Id eſt, Principis ſubſcriptio, ſecundùm Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. c. 77. in princip.* 5

Sub ea conditione proferre præcipimus, ſi preces veritate nitantur.] Notatur ad hoc, quod in vnoquoque reſcripto & mandato ſemper intelligitur hæc clauſ. *ſi preces veritate nitantur*, vt per Hippol. *ſing. 151.* Gemin. *conſ. 120. n. 19.* Azeued. *l. 4. n. 2. & 3 tit. 26. lib. 8. nouæ Recop.* vbi loquitur de reſcripto Regis, Menoch. *conſ. 103. n. 12.* Perez *ad l. 1. q. 14. col. 2. tit. 12. lib. 3. Ordinam.* Gail. *lib. 1. obſeru. 14. n. 1.* Lancelot. *de attent. part. 2. cap. 20. limit. 11. n. 4.* Maſcard. *de probat. concl. 1210.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 9. in annotat. n. 229.* Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib. 1. tit. de reſcriptis, reſolut. 7. n. 1. & 3.* Soar. *de leg. lib. 8. cap. 18. num. 19.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Reſcriptum, num. 11.* Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. conſ. 26. num. 7. in fine,* Melch. Phœbos *Luſit. dec. 41. num. 1. & 2. tom. 1.* Mart. *de clauſul. p. 2. clauſ. 71.* Et quod in omni reſcripto Apoſt. ac qualibet gratia ex tacita conditione inſit, tenent Campan. *in diuerſor. iuris Canon. rubr. 11. cap. 13. num. 193.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 1. lit. C, concl. 305. num. 1.* Rot. *deciſ. 221. p. 1. diuerſ.* & apud Marcheſ. *de commiſſion. p. 1. pag. 164. n. 155. & pag. 573. n. 2. & p. 2. pag. 174. & p. 3. pag. 374. num. 13. in vlt. impreſſ.* latè ego ipſe *de clauſul. vſufreq. clauſ. 166.* 6

Magiſtri ſcriniorum.] Dicebantur qui capſulis, in quibus Principum reſcripta conſeruabantur, præfecti erant, vt per Caluin. *in ſuo Lex. iurid. verbo Magiſtri ſcriniorum.* 7

Scrinij memoriales.] Scrinium memoriæ in hoc textu dicitur, in quo annotationes Principis aſſeruabantur, vt per Calvin. *d. ſuo Lexic. verbo Scrinia, in libris Codicis,* Azor. *inſtit. moral. p. 1. lib. 5. c. 36. q. 1.* 8

Pragmaticas præterea ſanctiones.] De his vide poſita *ad l. vlt. n. 2. ſuprà ſi contra ius.* 9

In gloſſ. *Quæſtor, ibi, id eſt, Cancellarius,* &c. Vide Chaſſan. *in catal. gloriæ mundi, p. 7. conſid. 7.* Boër. *de poteſtate magni Conſilij, n. 8.* 10

De ſtatuis, & imaginibus.

T I T. XXIV.

IMPLORAMVS opem Principis, aut per libellum, de quo ſuprà dictum fuit; aut confugiendo ad eius ſtatuas, vel imagines. Státua eſt imago per ſculpturam, aut fuſionem facta. Effigies eſt imago picta: & hæc propriè dicitur imago, vt in hac rubr. Scripſerunt in illam Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De hac materia vide Tiraq. *de nobilit. cap.6. n.15. cum ſeqq.* Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib.35. cap.7. n.4. & 5.* Auendan. *de exequendis mandat. p.2. cap.1. n.4.* Azeued. *l.3. n.6. tit. 1. lib.1. nona Recopil.* latè Decian. *in tract. crimin. lib.7. c.51. per tot.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.1. cap.44. verſ. qui ſignat.*

L. Siquis. I.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Theodoro P.P.*

1 PRincipis abſque permiſſu ſtatuæ nullæ erigendæ ſunt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Caſtr. Fulgoſ. Sebaſt. Næu.

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumit Dec. *in tract. crimin. tom.2. lib.7. cap.51. n.10.* vbi *à princ. cap.* oſtendit quare ſtatuæ, & imagines in magna fuerint veneratione, & qui primi eas erexerint.

SVMMARIVM.

1 *Statuæ Principis erigendæ iudex adeſſe debet, ſed abſque adorationis veneratione, & n.2.*

3 *Præſentia non præſumitur, niſi probetur.*

L. Si quando. II.

Impp. THEOD. *A.* & VALENT. *Cæſ. Aëtio P.P.*

1 STatuæ Principis erigendæ judex adeſſe debet, ſed abſque adorationis veneratione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hac lege deſumit Dec. *in tract. crimin. tom.2. lib.7. cap.51. n.10.*

3 *Sua probet acceſſiſſe præſentia.*] Ergo ſi inſpecta donationis ſcriptura non conſtet an donatarius fuerit præſens, necne, præſentia illius non præſumitur, quia in facto conſiſtit, & facta non præſumuntur, niſi probentur, vt per Bald. & Alberic. *hic num. vnic.* Felin. *in cap. tenor, n.3. de ſentent. & re iudic.* Maſcard. *de probat. concl.165. n.1.* Menoch. *de præſumpt. lib.6. præſumpt.18. n.1. & 2.* Sanch. *de matrim. lib.1. diſp.6. n.11. verſ. his tamen non obſtantibus*; quamvis in his terminis præſentiam præſumi ſentiant Boër. *dec.353. n.3.* Auendan. *de exequend. mandat. p.2. cap.1. n.4. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Populares non cogendi vt conferant ſumptus ad erectiones ſtatuarum Principis.*

2 *Princeps non poteſt collectare ciues ſuos pro filia ſua matrimonio collocanda.*

L. In noſtræ. III.

Iidem A. & Cæſ. Florentino P.P.

POpulares non cogendi vt conferant ſumptus ad erectiones ſtatuarum Principis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* Vide ad hoc Alciat. *lib.6. parergon, cap.4.* 1

Ne quid in eis, &c.] Ergo non poteſt Princeps ciues ſuos collectare pro filia ſua matrimonio collocanda, vt per Menchac. *illuſtr. quæſt. lib.1. cap.7. n.3.* Boër. *dec.126. n.6.* 2

SVMMARIVM.

1 *Statuæ non ſumptibus, & collectis popularium & ciuium, ſed eius, cuius ad honorem ponuntur, erigendæ ſunt.*

2 *Virtutum præmia tribui merentibus conuenit.*

L. Et virtutum. IV. & vlt.

Iidem A. & Cæſ. ad Nomum comitem & mag. officiorum.

VIrtutum præmia ſi benemeritis per ſtatuarum poſitionem diſtribuuntur, ſtatuæ non ſumptibus & collectis popularium & ciuium, ſed eius, cuius ad honorem ponuntur, erigendæ ſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* 1

Virtutum præmia tribui merentibus conuenit.] Vide Tiraquell. *de nobilit. cap.4. n.15.* Chaſſan. *in catal. gloria mundi, part.11. conſid.20. & 21.* Greg. Lopez *l.51. gloſſ. fin. tit.18. part.3.* vbi cum Ioan. de Platea *in l.1. C. de conſul. lib.12.* allegat illud vulgare dictum, *Non creditur eſſe virtus cùm ſequeſtratur à præmio.* Perez per text. *ibi in l.1. gloſſ.1. tit.2. lib.3. Ordin.* Bobadil. *in ſua polit. lib.1. c.13. n.48.* vbi adducit illud, *Optat præmium quiſque labor*, & citat Tullium 1. *Tuſcul. Præmia ſtimulant ad virtutem*, & Claudian. *lib.1.* 2

—— *Egregios inuitant præmia mores.*

Gonzal. *ad reg.8. Cancel. gloſſ.4. n.8. cum ſeqq.* vbi *n.10.* quod ſpem præmiorum iura ciuilia illorum profeſſoribus pollicentur.

De his, qui ad ſtatuas confugiunt.

T I T. XXV.

SIcvt ad Eccleſias, *ſuprà de his qui ad Eccleſias confugiunt*; ita & ad ſtatuas Principum, ceu ad aſylum homines confugiunt. Scripſerunt in hanc rubr. Caſtrenſ. Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De materia tituli vide Decian. *in tract. crimin. tom.2. lib.7. c.51. n.17. cum ſeqq.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.1. cap.44. verſ. quaſi ſigna.*

SVMMARIVM.

1 *Ad ſtatuas confugientes ex iuſta cauſa, ab omni violentia tuti ſunt. Ex cauſa iniuſta ſpem nullam conſequuntur, & n.2.*

L. Qui

L. Qui ad ſtatuas. Vnic.

Impp p. VALENT. THEOD. *&* ARCAD. AAA. *Cynegio P. P.*

1 EX juſta cauſa ad ſtatuas confugientes ab omni violentia tuti ſunt. Ex injuſta cauſa eò ſe conferentes impunitatis ſpem nullam conſequantur. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Caſtrenſ. Sebaſtian. Næu. remiſſiuè Ximen. *in concord. part. 5.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Caſtald. *de Imperat. q. 96. pag. 66.* Remig. *de immunit. ampl.* 23. *&* 24. Ferrand. *lib. 2. explicat. cap. 4.* Clar. *in §. fin. q. 30. n. 27.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 3. n. 51.* vbi ait procedere, niſi quis malitioſè ad ſtatuam Principis confugiſſet. Decian. *in tract. crimin. tom. 2. lib. 7. cap. 51. n. 17.* vbi dicit quod in honorem Imperatorum, ſi ad ſtatuas confugiſſent quorumcunque criminum rei, etiamſi ſerui forent, eos lædere nefas erat. Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 28. n. 49.*

De officio Præfecti prætorio Orientis & Illyrici.

TIT. XXVI.

A PRINCIPE, & judiciis Principis deſcendirut ad magiſtratus, & judicia magiſtratuum; inter hos meritò primus locus datus Præfecto prætorio, quippe qui proximus eſt Principi. Vocaturque Præfectus prætorio, quaſi dicatur Præfectus aulicus: nam veteres Prætorium pro tabernaculo Imperatoris, qui exercitui præeſt, inde & pro aula Principis acceperunt. Scripſerunt in hanc rubr. Cyn. Salic. Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſemb.

De materia tituli vide Bodin. *lib. 3. de Republ. c. 6. in princ.* Bertes. *Pithanôn diatrib. lib. 1. cap. 8.* Ferrand. *lib. 2. explicat. tit. 11.* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 47. cap. 30. n. 53. cum ſeqq.* Card. Baron. *in addit. ad Martyrolog. Roman. die 27. May, pag. 235.*

Aduerte quod poſtquam Reſpubl. Romana fuit erecta in monarchiam, Imperatores Viceſgerentes nominabant, eoſque Præfectos prætorio appellabant, quibus ſupremum jus erat etiam in legibus condendis, & multis aliis, de quibus Sim. Sichard. *in Lex. juris, verbo Præfectus prætorio,* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 6. c. 8. n. 7. & lib. 39. c. 18. n. 3. & lib. 47. c. 30. num. 12.* vbi ſubdit quod ſub eadem poteſtate Præfecti prætorio fuerunt poſtea creati Illyrici, Franciæ, Italiæ, & Africæ. Maſtrill. *de magiſtr. lib. 5. c. 6. n. 18. cum ſeqq.* Perez Iannin. *in tract. de citatione reali, lib. 2. cap. 1. à n. 793. ad* 804.

L. Libellus. I.

Imp. ALEXANDER A. *Theodoro.*

1 LIbellus Præfecto prætorio exhibitus vim litis conteſtatæ non habet. Colligunt ex Ordin. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Ximen. *in concord. part. 2.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Bart. *in l. Imperium, n. 18. ff. de juriſd. omn. judic.* Corraſ. *epiſt. quæſt. cap. 5.* Grammat. *dec. 40. n. 20.*

SVMMARIVM.

1 *Præfectus prætorio legem non contrariam Imperatoris legibus, approbante Imperatore condere potuit, & num. 2.*

3 *Legem condendi poteſtatem habens non poteſt ſtatuere contra jus commune.*

L. Formam. II.

Idem A. Reſtituto.

1 PRæfectus prætorio legem non contrariam Imperatoris legibus, approbante Imperatore, condere potuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 47. cap. 30. n. 12. & 17.* Cuiac. *lib. 6. obſeru. 10.* Alciat. *lib. 2. paradox. cap 9.* Angel. à S. Ioanne *antiparadox. contra Alciat. cap. 4.* Oſuald. *in Donel. lib. 16. c. 6. ſub lit. V,* vbi dicit quod forma huius textus non legem ſignificat generalem, ſed edictum ex bono & æquo editum.

3 *Legibus, vel conſtitutionibus contraria, &c.*] Notatur ad hoc, quod habens poteſtatem condendi legem, non poteſt ſtatuere contra jus commune, vt per Greg. Lop. *l. 12. gloſſ. 1. verſ. Tertiò limita, tit. 1. part. 1.* vbi dicit quod populi non poſſunt ſtatuere contra legem juris communis, Guid. Papæ *dec. 354.* Afflict. *in prælud. conſtitut. q. 3. n. 6.* Dec. *conſ. 17. n. 1.* vbi ait quod ille, cui conceditur poteſtas condendi legem, non poteſt facere legem per quam derogetur legi concedentis illam poteſtatem, & *conſ. 403. n. 4.* vbi dicit quod poteſtas condendi legem data alicui, intelligitur quod contra jus commune, & contra legem Superioris aliquid ſtatuere non poſſit. Socin. *conſ. 272. num. 7. & 8. lib. 2.* Duen. *reg. 250.* Tiraquell. *de jure primog. q. 16. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices quando remoueri poſſint.*

2 *Iudex, ſeu officialis negligens in faciendo juſtitiam, ſeu aliàs, an & quomodo puniatur, ſeu teneatur tam ciuiliter, quàm criminaliter.*

L. Si quod judices. III.

Imppp. VALENT. THEOD. *&* ARCAD. AAA. *Tatiano P. P.*

PRopter valetudinem, negligentiam, furta, præuaricationes, & corruptiones judices remoueri poſſunt. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l. 1. n. 5. ſuprà hoc tit.* 1

Propter negligentiam, &c.] An & quomodo puniatur, ſeu teneatur, tam ciuiliter, quàm criminaliter, judex, ſeu officialis negligens in faciendo juſtitiam, ſeu aliàs, vide Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 5. tit. 99. in princ. & lib. 3. tit. 9. in princ. l. Hiſpan. 7. tit. 18. lib. 4. noua Recopil.* Ludou. Gom. *ſuper regulis Cancel. reg. de triennali poſſeſſ. q. 18.* vbi ponit caſus 59. in quibus particulariter judex de negligentia punitur, Auiles *ad cap. 1. Prætor. verbo Fiel, n. 41.* Menoch. *de arbitr. caſu 341. n. 5.* Clar. *pract. §. fin. q. 73. n. 3.* Azeued. *l. 14. num. 12. cum ſeqq. tit. 9. lib. 3. noua Recopil.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 5. cap. 1. n. 553.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 1. lit. N, concl. 33. n. 8.* Padil. *in ſumma legum pœnal. p. 2. caſu 36. n. 2. & 3.* Farinac. *in praxi crimin. quæſt. 111. n. 396. cum ſeqq.* Valaſc. *tom. 1. conſult. 16.* Morl. *in emporio juris, p. 1. tit. 1. q. 6. n. 8.* D. Barboſ. *in l. filiusfamilias 15. n. 73. de judic.* 2

SVMMARIVM.

1 *De judicis Præfecto ſubditi injuria, ſeu injuſtitia cognoſcit Præfectus.*

2 *Dux regulariter cognoſcit contra militem.*

L. De ordinario. IV.

Iidem AAA. *Addeo Comiti & Mag. vtriuſque militiæ.*

1 DE iniuria, vel iniuſtitia judicis Præfecto ſubditi cognoſcit Præfectus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſuprà hoc tit.*

2 *Lites militari viro, &c.*] Notatur ad hoc, quod regulariter Dux cognoſcit contra militem, de quo vide Gregor. Lop. *in l.16. in gloſſ. duques, tit.9. p.2.* Clar. *in pract. §. fin. q.35. n.24.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris p.2. lib.19. cap.17. pag.513. & p.3. lib.47. c.36. n.6. in med.* Moſqueta *de militari diſcipl. lib.4. pag.122.* Bobadil. *in ſua politica, lib.4. c.2. n.67.*

L. Si qui poſthac. V. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Anthemio P.P.*

1 INdebitè onerati per nauicularias, aut tranſvectionum rationes, ſupplicando reſcripta pro remiſſione impetrare poſſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.*

De officio Præfecti prætorio Africæ, & de omni eiuſdem diœceſeos ſtatu.

TIT. XXVII.

A PRINCIPE, & judiciis Principis deſcenditur ad magiſtratus, & judicia magiſtratuum: inter hos meritò primus locus datur Præfecto prætorio, quippe qui proximus eſt Principi. Vocatur autem Præfectus prætorio, quaſi dicatur Præfectus aulicus. Scripſerunt in hanc rubr. Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De materia tituli vide Paul. Manut. *de leg. Rom.* Feneſtell. *in comment. de magiſtrat. Roman.* Petr. Greg. *ſintagm. juris lib.7. cap.30. ex n.12.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.2. cap.186.*

Et de omni eius diœceſeos.] Aduertit Guid. Pancirol. *in d. ſuo theſauro, lib.1. cap.87. in princ.* diœceſim eſſe plurium prouinciarum plagam, ſeu regionem ſub vno à pluribus adminiſtratam ſignificari; additque in regionibus, quæ occidentalis Imperij fuerunt, ſolùm Africanam diœceſim nominari, quod inde fortè euenire ait, quia ſub poſterioribus Principibus occupatæ à Barbaris erant Occidentis prouinciæ.

SVMMARIVM.

1 *Africam per Vandalos occupatam Iuſtinianus pulſis Vandalis ad fidei, corporumque libertatē tranſtulit.*
2 *Afri à Vandalica ſeruitute liberati agnoſcant Dei miſericordiam, & libertatem vitæ beneficio Iuſtiniani impetratam.*
3 *Africa inſtar Orientis & Illyrici proprium ſortita Præfectum diœceſim regentem in vrbe Carthagine, & n.12.*
4 *Præfecti prætorio ſub ſe Conſules, ac Præſides regentes prouincias habuerunt.*
5 *Iudices auaritiam & cupiditatem vitent in Africa, immunes ſint ab omni violentia.*
6 *Exactores in tributis Imperialibus exigendis veritatem & juſtitiam oſtendant.*
7 *Sportularum taxationem officialis nullus excedat.*
8 *Iudices diœceſeos Africanæ pro codicillis & chartulis vltra ſex ſolidos nil accipiant.*
9 *Officiales judicum ſportulas immoderatas vltra taxationem exigentes impunes non ſunt.*
10 *Iuſſiones Imperatoris excedens, dignitatis ac ſubſtantiæ periculum ſuſtineat.*
11 *Africæ à Vandalis occupatæ hiſtoriam qui narrent.*
13 *Africa à Præfecto Italiæ directa.*
14 *Scriniorum varia genera, remiſſiuè.*

L. Quas gratias. I.

Impp. Cæſ. Flau. IVSTINIANVS, &c. *Archelao P.P.*

AFricam per Vandalos occupatam, & mirificè tam 1
quoad ſubditorum conſcientiam, quàm vitæ li-
bertatem afflictam, Iuſtinianus pulſis Vandalis ad fi-
dei, corporumque libertatem tranſtulit, *in princ.* Afri à 2
Vandalica ſeruitute, & horum jugo barbarico liberati
agnoſcant Dei miſericordiam, & libertatem vitæ be-
neficio Iuſtiniani impetratam, *in verſ. Quo ergo ſermone.* 3
Africa inſtar Orientis & Illyrici proprium deſtinatio-
ne Iuſtiniani ſortita Præfectum diœceſim regentem in
Carthag. vrbe, *in verſ. Hoc etiam.* Præfecti prætorio ſub 4
ſe Conſules, ac Præſides regentes prouincias habue-
runt, *in verſ. In officiis.* Iudices auaritiam & cupidita- 5
tem vitent in Africa, immunes ſint ab omni violentia,
in verſ. Optamus. In tributis Imperialibus exigendis 6
veritatem & juſtitiam exactores oſtendant, *in verſ. ergo* 7
jubemus. Sportularum taxationem officialis nullus ex-
cedat, ne tributarij Africæ prægrauentur, *in verſ. Spor-* 8
tulas etiam. Iudices diœceſeos Africæ pro codicillis &
chartulis vltra ſex ſolidos nil accipiant, ſub pœna tri-
ginta auri librarum, *in verſ. Iubemus ergo.* Officiales 9
judicum ſportulas immoderatas vltra taxationem exi-
gentes impunes non ſunt, *in verſ. Officium verò.* Iuſſio- 10
nes Imperatoris excedens, dignitatis ac ſubſtantiæ pe-
riculum ſuſtineat, *in verſ. Nam ſi aliquis.* Colligunt ex
Ordinar. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.1.*
& 2. Vide Card. Cæſ. Baron. *tom.7. annal. Eccleſ. anno*
Chriſti 534. pag.107. & in addit. ad martyrolog. Roma-
num, die 12. Octobris.

Antea 95. annos à Vandalis captiuata, &c. Africæ à 11
Vandalis occupatæ hiſtoriam narrat Victor. *lib. de perſe-*
cutione Vandalica. Procopius *de bello Vandalico,* Iſidor.
in hiſtoria Vandalor. Paul. Diacon. *de geſtis Roman. lib.*
14 cum quatuor ſeqq. Greg. Turonenſis *in hiſtoria Fran-*
corum, lib.2. cap.3. quos refert Guid. Pancirol. *in the-*
ſauro var. lect. lib.2. cap.187. vbi ex Iuſtiniano in præ-
ſenti nonaginta annos Vandalos Africam tenuiſſe refe-
rat, quos ab eo tempore, quo capta Carthagine tota
Africa ſunt potiti, enumerari exiſtimat.

Ita & Africa Prætoriana, &c.] Notatur ad hoc, quod 12
Africa inſtar Orientis, & Illyrici proprium deſtinatio-
ne Iuſtiniani ſortita eſt Præfectum diœceſim regentem
in Carthagine vrbe, Cuiac. *lib.2. obſer.40.* & de Præfe-
ctis prætorio vide Doctores citatos *ad rubr. de officio*
Præfecti prætorio Orientis.

Cuius ſedem jubemus, &c.] Aduertit Guid. Pancirol. 13
dict. lib.2. cap.188. quod rebus Imperij Romani decli-
nantibus, Africa à Præfecto Italiæ regebatur, quæ à
Vandalis occupata, & poſtea à Iuſtiniano circa annum
ſalutis 533. recepta, in antiquum ſtatum reſtituta fuit.
Ille extincto Proconſule, Præfectum prætorio Car-
thagine, vbi Proconſul degere conſueuerat, reſidere vo-
luit, ac primum Archelaum ad eum magiſtratum proue-
xit, alioſque plures magiſtratus, tum Conſulatem, tum
Præſidem renouauit. Mauritaniam enim, Tingitanam, in
Africa vbi erat Proconſul, & Carthago, Bizantium, &
Tripolitanam Conſulares fecit, Numidiam, & Mauri-
taniam Cæſareenſem præſidiales, iiſque Sardiniam &
ipſam Præſidialem adiecit, quæ priùs juris Italiæ fuerat.

Vel

14 *Vel in ſcriniis*, &c.] De variis generibus ſcriniorum agit Guid. Pancirol. *d.lib.2.cap.188. verſ.Princeps, cum ſeqq.*

Iubemus ergo vt iudices, &c.] Multa quæ hic circa ſalaria dicuntur, mendis vbique ſcatent, ſed litteram genuinam textus reſtituere conatur Guid. Pancirol. *d. c.188. ſtatim poſt princ.* quem vide.

SVMMARIVM.

1 *Auxilij diuini inuocatio perquam neceſſaria, & vtilis.*
2 *Militum ducibus Iuſtinianus ſedes conſtituit.*
3 *Hiſpania ſepta & traiectum per milites & tribunos ducum moderatione conſeruabit Præfectus.*
4 *Sardinia fines per duces, ac milites Præfectus defendet.*
5 *Militum limites cuſtodientium numerum in Africa conſtituet Præfectus, ſalua Imperatoris confirmatione.*
6 *Milites tam limitanei, quam comitatenſes, à gymnaſticis exercitiis non trahendi.*
7 *Milites limitanei ac prouinciarum præſidiarij tributarios prouinciæ non deprædentur, aut ulla moleſtia afficiant.*
8 *Africæ limites antiquos reparabit Præfectus prætorio Africæ.*
9 *Caſtella talia ædificanda, vt per pauciores præſidiarios defendi poſſint.*
10 *Stipendia taxata quibuſlibet ſoluenda.*
11 *Duces & Officiales Africæ, emolumenta ac ſtipendia ex tributis Africanis Kalendis Septembris percipient.*
12 *Regna Hiſpaniæ & Galliæ non ſubſunt Imperatori.*
13 *Dromones qui ſint.*
14 *Duces militum, horumque origo, hodierna poteſtas ac dignitas, remiſſiuè.*
15 *Caſtella remiſſiuè.*
16 *Caſtrum vnde dicatur, & quomodo diſtinguatur à ciuitate, oppido & villa, remiſſiuè.*
17 *Confinia probantur per cuſtodiam locorum, & per clauſuras.*
18 *Pragmatica ſanctio, remiſſiuè.*

L. In nomine Domini. II. & vlt.

Idem A. *Beliſario mag.milit.per Orientem.*

1 AVxilij diuini inuocatio perquam neceſſaria, &
2 vtilis, *in princip.* Militum ducibus Iuſtinianus
3 ſedes conſtituit, *in verſ. ſancimus.* Septa & traiectum
4 Hiſpaniæ per milites, & tribunos ducum moderatione
conſeruabit Præfectus, *in verſ. iubemus.* Sardiniæ fines
per duces, ac milites ſufficientes Præfectus contra incurſiones Vvandalorum, & Maurorum defendet, *in*
5 *verſ. in Sardinia.* Militum limites cuſtodientium numerum in Africa conſtituebat Præfectus, ſalua Imperatoris confirmatione, & augmentatione, *in verſ. quan-*
6 *tos.* Milites tam limitanei, quàm comitatenſes à gymnaſticis exercitiis non trahendi: locum ex ſtipendiis nullus tribunorum, nec quiſquam ducum ſub quadrupli pœna commodum affectet, *in verſ. hæc autem.* Mili-
7 tes limitanei ac prouinciarum Præſidiarij tributarios Prouinciæ non deprædentur, onerent, vllaque moleſtia
8 afficiant, *in verſ. ſi autem.* Africæ limites, ac fines antiquos reparabat juſſu Imperatoris Præfectus prætorio
9 Africæ, *in verſ. cum autem.* Caſtella nimiæ magnitudinis conſeruatu difficilia, vt per pauciores præſidiarios defendi non poſſint, non ædificanda niſi ex Imperatoris confirmatione, & ratificatione, *in verſ. interea*
10 *verò.* Stipendia taxata ſub indignationis Cæſareæ pœna quibuſlibet ſoluenda, tam judicibus, quàm priua-

tis, *in verſ. hoc etiam decernimus.* Duces, & officiales 11
Africæ emolumenta ac ſtipendia ex tributis Africanis Kalendis Septembris percipient. Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

In nomine Domini.] Vide poſita *ſuprà in ſuperſcript. & proœm. huius libri Codicis.*

Et omnia quæcumque in partibus Hiſpaniæ, vel Gal- 12
liæ, &c. Regna huiuſmodi Hiſpaniarum, & Galliæ non ſubſunt Imperatori, de quo vide poſita *in collect. ad cap. per venerabilem, n. 22. cum ſeqq. qui filij ſint legitimi.*

Dromones.] Id eſt, leuia nauigia, ſecundùm Guid. 13
Pancirol. *d. lib. 2. cap. 189.* Calvin. *in Lexic. juridico, verbo Dromones*, vbi ait eſſe nauigia celerrima, quaſi curſoria.

Et duces militum ordinare, &c.] Vide Card. Cæſ. 14
Baron. *tom. 5. annal. Eccleſ. anno Chriſti* 402. *pag. mihi* 125. *& tom. 7. anno Chriſti* 534. *pag.* 208. De ducibus militum, horumque origine, hodierna poteſtate, ac dignitate, vide Petrum Heigium *in miſcel. quæſt. p. 1. q. 2. n. 54. & 53.* Pereg. Iannin. *in tract. de ciuat. rea. lib. 1. cap. 1. n. 766. & 768.*

Ciuitates ſeu caſtella De caſtellis agit Boët. *dec.* 310. 15
n. 2. cum ſeqq.

Qui poſſunt & caſtra, & ciuitates limitis defendere.] 16
Vnde dicatur caſtrum, & quomodo diſtinguatur à ciuitate, oppido, & villa? vide Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuens. lib. 4. tit. 14. n. 1. & 2.*

Habentem milites pro cuſtodia locorum, &c.] Nota- 17
tur ad hoc, quod confinia probantur per cuſtodiam locorum, & per clauſuras, nam arguit cuſtodia fines illos eſſe cuſtodientis, vt per Menoch. *conſ. 147. n. 17.* Maſcard. *de probat. concl. 402. n. 1. & concl. 403. n. 1.* Cald. Pereira *de empt. cap. 21. n. 29.*

Per hanc pragmaticam ſanctionem, &c.] De prag- 18
matica ſanctione vide poſita *in collect. ad l. vlt. n. 2. ſupr. ſi contra jus, vel vtilit. publ.*

De officio Præfecti vrbi.

TIT. XXVIII.

PRÆFECTVS vrbi dicitur, cuius fidei vrbs commiſſa eſt. Vrbem intellige Romanam, κατ᾽ ἐξοχὴν, id eſt, Romam veterem, & Romam nouam, quæ eſt Conſtantinopolis: in vtraque enim fuit Præfectus vrbi, Scripſerunt in hanc rubr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De materia tituli agit *l. Hiſp. 9. tit. 18. p. 4. & tit. 4. p. 3.* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 47. cap. 35. n. 1.* Thom. Valaſc. *alleg. jur. tom. 1. alleg. 29. n. 83.* vbi ait, quod hæc dignitas liberat filium à patria poteſtate.

SVMMARIVM.

1 *Annonæ cura cum diſcretione viris integris demandanda.*
2 *Imperator inferioris iuriſdictionis actum demandans, ſuperioris, aut concurrentis iuriſdictionis demandaſſe officium præſumitur.*
3 *Annonariæ rei cura penes quos fuerit, remiſſiuè.*
4 *Annonæ Præfectus fuit ſub diſpoſitione Præfecti vrbi, & circa annonam communem habuit poteſtatem cum eo.*
5 *Iuriſdictio cenſetur in dubio conceſſa cumulatiuè, non priuatiuè.*
6 *Iuriſdictio vni data, non cenſetur adempta alteri.*

L. Studentibus. I.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *Voluſiano P.F.*

1 ANnonæ cura cum diſcretione viris integris de-
2 mandanda. Imperator inferioris juriſdictionis actum demandans io vim ſolicitudinis non abdicandæ, aut priuandæ,ſuperioris,aut concurrentis juriſdictionis demandaſſe officium præſumitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet.Bart.Caſtr.Fulgoſ. Aloyſ.Leo,Seb. Næu.

3 *Eiuſdem annonæ curam,*&c.] De annonariæ rei cura penes quos fuerit,vide Petr.Greg. *ſyntagm. juris lib. 47.cap.31.ex n.10.& de annona militari lib.19.cap.6.*latè Bobadil.*in ſua politica,lib.3.cap.3.n.3.*latè etiam Tiber. Dec.*in tract.crimin.lib.7.cap.22.ex n.8.*

4 *Sed vt ambæ poteſtates,* &c.] Notatur ad hoc, quod Præfectus annonæ fuit ſub diſpoſitione Præfecti vrbi, & circa annonam communem habuit poteſtatem cum eo,vt per Tiber.Decian. *d.lib.7.cap.22. n.10.* Bobadil. *d.lib.3.cap.4.n.69.*vbi *in gloſſ.lit.E,* ad hoc plures Doctores allegat.

5 Notatur etiam ad hoc, quod juriſdictio cenſetur in dubio conceſſa cumulatiuè,non priuatiuè,vt per Grammat.*dec.30.*Couar.*in cap.alma mater,p.1.§.12.n.3.* Iaſ. *in l.quod in rerum,§.ſi quis poſt, n.8.& in l.Titia textores,in princ.à n.19. ff.de leg.1.* Capyc. *dec.9.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu juriſdictionis ,n.25.* Put. *dec.238. lib. 3. in correctis,* Menoch. *de arbitr. lib.1.q.40.à n.5. & remed.3. retinend. num.367,* Soar. de Paz *in pract. tom.3. præl.1. n.9.* Surd. *conſ.1.n.73.* Gutier. *pract. lib.3.q.14. à n.2.* Aloyſ. Ricc.*in collect. deciſ. part.2. collect.392.* Rot. *dec.221.n.4.p.1. & dec.30. n.3.p.2. recentior.* Cabed. *Luſitan. dec.13. à princ.p.2.* D. Barboſ. *in l.1.art.4. à n.76.cum ſeqq.ff.de judic.* vbi *n.86.* et ait per hunc textum dicit,quod juriſdictio vni data, alteri non cenſetur adempta, & *n.99. cum ſeqq.* aſſerit deciſionem huius textus procedere etiamſi in conceſſione addatur dictio taxatiua *ſolus*,vel *tantùm*,niſi vlteriùs addantur ea verba expreſſa , quod nullus alius de illis cauſis cognoſcat : & *n.113.*ait procedere quando alicui priùs competebat juriſdictio generalis,& poſtea aliqua ſpecies illius generis fuit alteri conceſſa : & *n.123. cum ſeqq.* limitat non procedere, ſi conſtaret ea ratione magiſtratum ſpecialem creatum eſſe, quia generalis propter multitudinem negotiorum non poterat illa commodè expedire : & *num.134.cum ſeqq.* limitat etiam vt non procedat quando juriſdictio ſpecialis conceditur per viam priuilegij in fauorem certarum perſonarum,nam tunc vt priuilegium aliquid operetur, credendum eſt juriſdictionem datam fuiſſe priuatiuè ad alios judices,& non cumulatiuè,& *n.143.* limitat quoque quando ſunt plures judices ordinarij & generales, & vni ex illis certum genus cauſarum ſpecialiter committitur,quia tunc videtur conceſſum priuatiuè ad collegam, latè diſputo ego ipſe *de off.& pot.Epiſc. p.3.alleg.123. per tot.*

L. Quod promulgatis. II.

Iidem AA. *ad Pelium P. P.*

1 INquiſitorio proceſſui ſine famæ præcedente non eſt locus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1.ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. tenent Menoch. *conſ.100. n.58.* Ozaſc. *conſ.64. ex n.1. lib.1.* plures quos refert Farinac. *in praxi crimin. tit. de Inquiſit. quæſt.9. n.1.* vbi *numeris ſeqq.* ampliat in judice habente plenum, & liberum arbitrium , tam delegato , quàm ordinario , & etiam procedente ex officio, & quod talis fama debeat eſſe vehemens , clamoroſa , & ſcandaloſa , ac ortum habens à fide dignis perſonis : & *à n.11.* limitat in inquiſitione quæ fit ad denuntiandum publicum officialem, & parte non opponente, & in inquiſitione formata de Principis mandato, & in crimine hæreſis ac læſæ maieſtatis , ac aliis enormibus delictis. Vide poſita *in collect. ad cap. inquiſitionis, & ad c. qualiter & quando ,el 2. de accuſ.*

L. Præfectura vrbis. III.

Imppp. VALENS , GRATIAN. & VALENT. AAA. *ad Ruſticum.*

PRæfectus vrbi cunctis Magiſtratibus , & officiali- 1
bus in vrbe præerat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſupra hoc tit.* Hoc idem ex hoc text. refert Petr. Greg. *ſyntagm.juris lib.47.c.35.n.1.*

L. Omnia. IV.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Seuerino Comiti ſacrar. largit.*

OMnes ciues cum collegiis Præfecto vrbi ſubji- 1
ciuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1.ſuprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Primicerio poſt officium morte, aut biennij ſpatio finitum, ſuccedit proximè poſt gerens officium matricula inſcriptus.*

2 *Primicerius,eiuſque officium,remiſſiuè.*

L. Primicerius. V. & vlt.

Imp. THEOD. A. *Conſtantino P. P.*

PRimicerio poſt officium morte , aut biennij ſpatio 1
finitum ſuccedit proximè poſt gerens officium,matriculæ inſcriptus. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſuprà hoc tit.*

De Primicerio,& eius officio,vide Grammat.*dec.64.* 2
n.6.cum ſeqq. Chaſſan.*in catal.gloriæ mundi, p.4 conſid. 42.* Tiraq.*de jure primog.in præfat. n.1.* Petr.Greg. *ſyntag.juris lib.15.c.22.à princ.* Guid.Panciroł.*in theſauro var.lect.lib.1. c.85.* Azor. *inſtit.moral.p.2.lib.3. c.16. quæſ.1.* Sebaſt. Cæſ. *in relect.de eccleſiaſt hierarch.q.2. proœm.p.10.* Connan. *comment.juris ciuil.lib.4.c.14.n.6.* meipſum *de Canon.& Dignit.cap.9.à princ.*

De officio Magiſtri militum.

TIT. XXIX.

PRÆFECTIS prætoriorum & vrbis rectè ſubjicitur Magiſter militum,quoniam horum omnium æqualis eſt dignitas. Dicitur autem Magiſter militum , qui talem habet poteſtatem in milites,& Duces militares,qualem Præfectus prætorio in paganos,& Præſides prouinciarum. Scripſerunt in hanc rubr.Cyn.Salicet.Bart.Angel.Fulgoſ.Caſtr.Seb.Næu.item Cuiac.Pac.& Vveſembec.

De materia tituli agunt *l. Hiſpan.16. tit.9. part.2.* Chaſſan. *in catalogo gloriæ mundi,p.7. conſid.4.& p.9. conſid.4. verſ. prædicti ,* Tiraq. *de nobilit.cap.8. n.15.* Rebuff. *ad l.57. ff. de verbor. ſignif. pag.295.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib.47. cap.18.* Thom. Valaſc. *allegat.juris tom.1.alleg.19.n.89.* vbi quod hæc dignitas liberat à patria poteſtate.

L. Viri

Google

L. Viri illuſtres. I.

Imppp. VALENT. GRATIAN. & THEOD. AAA. *ad Eugenium P. P.*

1 COmites, & Magiſtri militum lo prouinciales nullam habent poteſtatem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgoſ. Caſtr. Sebaſt. Næu.

L. Apparitores per Orientem. II.

Imp. HONOR. & THEOD. AA. *ad Hypatium Mag. militum.*

1 MIlites in ciuilibus & criminalibus coram ſuo Ordinario conueniendi ſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Milites ſupernumerarij coram ciuilibus judicibus ratione tributariorum collationum etiam comparere tenentur.*

2 *Stipendiarij ſi ſtatuto caueatur vt tractarentur ſicut ciues, & aliquis eſt ſcriptus in libro ſtipendiariorum vltra numerum determinatum, talis non gaudebit beneficio ſtatuti.*

3 *In Matricula non conſcripti, ſunt tanquam priuati.*

L. Eos qui vltra. III.

Imp. ZENO A. *Sebaſtiano P. P.*

1 MIlites ſupernumerarij coram ciuilibus Iudicibus ratione tributariarum collationum etiam comparere tenentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Per hunc text. tenet Boër. *deciſ. 160. n. 11.* quod ſi ſtatuto caueatur, quod omnes ſtipendiarij tractarentur ſicut ciues, & aliquis eſt ſcriptus in libro ſtipendiariorum vltra numerum determinatum, talis non gaudebit beneficio ſtatuti.

3 In gloſſ. *Qui*, ibi: *Nota quod qui non ſunt in matricula, ſunt tanquam priuati.* Ita Maſcard. *de probat. concluſ. 261. n. 65. & concl. 1033.* aliàs *1037. n. 1.*

L. Cùm propitia. IV. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Zeta, viro illuſtri, &c.*

1 MAgiſtro militum In Illyrico Armeni, & Polemiaci inſpectio demandatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

De hoc vide Cardin. Cæſ. Barun. *tom. 7. annal. Eccleſ. anno Chriſti 529. pag. 150.*

De officio Quæſtoris.

TIT. XXX.

MAGISTRATVS, de quibus hactenus, illuſtres ſunt: rectè igitur iis adiungitur Quæſtor; nam & hic illuſtris eſt. Scripſerunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgoſ. Caſtr. Sebaſt. Næu. item Cujac. Pac. & Vveſenb.

De materia tituli vide *l. Hiſpan. 10. tit. 18. part. 1.* Briſſon. *antiquit. lib. 1. cap. 17. & lib. 3. cap. 19.* Petr. Greg. *ſyntag. juris lib. 47. cap. 35.* Menoch. *de arbitr. caſu 68. num. 8. cum ſeqq.* Thom. Valaſc. *alleg. iuris tom. 1. alleg. 19. ſub n. 88.* vbi quod hæc dignitas liberat à patria poteſtate, Guid. Pancirol. *in teſauro var. lect. lib. 2. cap. 11.*

SVMMARIVM.

1 *Laterculi minoris, item Præpoſituræ, Tribunatus, ac Præfecturæ caſtrorum cura ad Quæſtorem Romanum pertinebat.*

2 *Laterculum quid ſit.*

3 *Laterculenſis quis.*

4 *Scrinium memoriæ quid.*

5 *Quæſtoris poteſtas olim quæ.*

L. Totius minoris. I.

Imp. THEOD. A. *Salaſtio Quæſtori.*

CVra minoris laterculi, item Propoſituræ, Tribunatus, ac Præfecturæ caſtrorum cura ad Quæſtorem Romanum pertinebat. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgoſ. Caſtrenſ. Sebaſt. Næv. 1

Laterculi curam, &c.] Laterculum eſt codex, in quo ciuilium & militarium dignitatum, adminiſtrationumque ratio, item mandatorum Principalium, & promotionum ac conſuetudinum notitia præſcripta eſt: ſic dictum, quòd in eo laterent arcana. Duplex memoratur in jure; maius, quod apud Principem ſeruabatur ſub cura Primicerij Notariorum: minus, quod ſub cura, & ſolicitudine Quæſtoris erat. Ita Caluin. *in ſuo Lexic. iurid. verbo Laterculum*, vbi addit Laterculenſem appellari, cui laterculi cura, & cuſtodia mandata erat. 2 3

Et ſcrinio memoriæ.] Illud dicitur, in quo annotationes Principis aſſeruabantur, ſecundùm Caluin. *in ſuo Lexic. iurid. verbo Scrinia.* Et de variis generibus ſcriniorum apud Romanos vide Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap. 188.* 4

Omnes tribunatus, &c.]Notatur ad hoc, quod tanta fuit Quæſtoris poteſtas, quod eius arbitratu magiſtratus, & dignitates dabantur, vt per Menoch. *de arbitr. caſu 68. n. 9.* 5

SVMMARIVM.

1 *Laterculi minoris dignitates ad militum Magiſtros per temporum continuationem tranſlata reddita ſunt Quæſtoribus.*

2 *Quæſtores illuſtri dignitate præditi.*

L. Omnes minoris. II.

Idem A. Helioni, comiti & mag. officiorum.

LAterculi minoris dignitates ad militum Magiſtros per temporum continuationem tranſlatæ, redditæ ſunt per Iuſtinianum Quæſtoribus. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Viri illuſtris Quæſtoris.] Quæſtores ergo illuſtri dignitate fulgent, vt per Menoch. *de arb. caſu 68. n. 8.* vbi *numeris ſeqq.* aſſerit, Quæſtores appellari candidatos, magnificos, magnificentiſſimos, & eminentiſſimos. 2

SVMMARIVM.

1 *Quæſtorum officia nullum ſine Cæſaris ſubſcriptione quondam peragebat.*

2 *Quæſtores alicuius Sancti nomine petitoria facientes, non permittantur, niſi Regias litteras oſtendant, & n. 3.*

L. Officia. III. & vlt.

Imp. ANAST. A. *Euſebio mag. offic.*

1 OFficia Quæſtorum nullus ſine Cæſaris ſubſcriptione quondam paragebat: contrafacientes tribus auri libris molctabantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Ad huius legis exemplum cautum eſt per Ord. Regiam Luſit. *lib. 5. tit. 103.* ne Quæſtores alicuius Sancti nomine petitoria facientes, permittantur, niſi Regias litteras oſtendant; ſi aliter factum ſit, omnes pecunias ab illis quæſitas Quæſtori redemptionis captiuorum tradendas præcipit, cuius auctoritatem ita refert Card. *in praxi Iudicum, & Aduoc. verbo, Eleemoſyna, n. 2.* & practicatum fuiſſe aſſerit Cabed. *Luſit. dec. 193. part. 1.*

3 Simile apud Hiſpanos ſtatutum extat *in l. 1. & 2. tit. 8. lib. 1. Ordin.* vbi Did. Perez, quæ nunc eſt *l. 1. tit. 9. lib. 1. noua Recop. & l. 37. tit. 6. lib. 3. eiuſdem noua Recopil.* vbi Azeued. Auendan. *de exequendis mand. lib. 2. cap. 30.* Et apud Gallos idem Regij Senatus decreto eſſe diſpoſitum affirmat Renat. Chopin. *de ſacra politia lib. 3. tit. 5. à n. 22.*

De officio Magiſtri officiorum.

TIT. XXXI.

SEQVITVR alius magiſtratus illuſtris, Magiſter officiorum, qui præeſt officiis & ſcholis aulicis. Scripſerunt in hanc rubr. Cyn. Salicet Bart. Fulgoſ. Caſtr. Seb. Næu. item Cujac. Pac & Vveſemb.

De materia multi vide Chaſſan. *in catal. gloria mundi, part. 6. conſid. 7.* Rebuff. *ad l. 57. ff. de verb. ſignif. pag. 295.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiis ſcholæ indultis nemo fruatur per ſuffragium, ſed virtute, labore, animi vigilantia, ac teſtimonio morum, & artium à præceptoribus impetrato ad talia deueniat.*
2 *Scholarum multiplex genus, remiſſiuè.*
3 *Ducena quid ſit.*
4 *Biarchia quid, remiſſiuè.*

L. Priuilegiis.

Imp. CONSTANT. A. *ad Agentes in rebus.*

1 PRiuilegiis ſcholæ indultis nemo per ſuffragium fruatur, ſed virtute, labore, animi vigilantia, ac teſtimonio morum & artium à præceptoribus impetrato ad talia deueniat. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Fulgoſ. Caſtr. Sebaſt. Næv.

2 *Schola veſtra, &c.*] De multiplici ſcholarum genere agit Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap. 188. pag. 369. in fine.*

3 *Ad ducenariam.*] Ducenam legi oportere ait Caluin. *in ſuo Lexic. iurid. verbo Ducena,* vbi dicit quod eſt gradus dignitatis, promotioniſve in ſcholis agentium in rebus.

4 *Et biarchiam.*] De qua vide Caluin. *in ſuo lexic. iurid. verbo Biarchia.*

SVMMARIVM.

1 *Militia ordinem, atque ſtipendia nemo peruertat, & is gradu antecedat, qui virtute & labore alios ſuperat.*
2 *Ordinum & dignitatum gradus obſeruandi ſunt.*
3 *Adminiſtrantium dignitas quanta, & qualis ſit, ex modo, menſurave emolumenti colligitur.*

L. Nemo agentium. II.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *ad Patricium Mag. officiorum.*

ORdinem militiæ, atque ſtipendia nemo peruertat, & is gradu antecedat, qui virtute & labore alios ſuperat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Ordinem militiæ ac ſtipendia peruertat.] Notatur ad hoc, quod ordinum & dignitatum gradus ſunt obſeruandi, vt per Menoch. *conſ. 51. n. 4. tom. 1.* Chaſſan. *in catalogo gloriæ mundi, p. 10. conſid. 17.* Tiraq. *de nobilit. cap. 20. ex n. 51.* 2

Vt is gradu cæteros antecedat, quem ſtipendia meliora, &c.] Notatur ad hoc, quod ex modo, menſurave emolumenti adminiſtrantium colligitur, quanta qualiſve ſit eius dignitas, aut eminentia, vt per Menoch. *illuſtr. controuerſ. lib. 1. in præfat. n. 80.* 3

SVMMARIVM.

1 *Comes ſcholarum prohibetur verberare, & regradare Senatores, & Ducenarios: nec eius domeſticus Senator, vel Ducenarius, Centenariuſve fieri poteſt.*
2 *De priuilegiis ſcholarium tractantes referuntur.*
3 *Comites ſcholarum qui ſint.*
4 *Scholæ olim vndecim, quæ Principem comitabantur.*
5 *Senator quis.*
6 *Ducenarius quis.*

L. Scholarium. III.

Imp. THEOD. & VALENT. AA. *Pleitio comiti, & mag. offic.*

COmes ſcholarum prohibetur verberare, & regradare Senatores, & Ducenarios: nec eius domeſticus Senator, vel Ducenarius, Centenariuſve fieri poteſt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Hoc idem ex hoc text. colligit Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap. 190. in princ.*

Secundaque eorum priuilegia, &c.] De priuilegiis ſcholarium ſpeciales edidere tractatus Petrus Rebuffus; Horatius Lucius, & Petrus Bennius. 2

Comitibus ſcholarum.] Comites ſcholarum ſunt, ad quos ſcholarum agentium in rebus gubernatio pertinet, & ſunt ornati comitiua primi ordinis: Ita Caluin. *in ſuo Lexic. iurid. verbo Comites ſcholarum.* Scholæ erant vndecim, quæ Principem comitabantur, de quibus Guid. Pancirol. *d. lib. 2. cap. 206.* 3 4

Senatores, & Ducenarios.] Senator erat veluti in legione peditum, & Ducenarius qui ducentos regebat milites, ſecundùm Guid. Pancirol. *d. lib. 2. cap. 190. verſ. hi ſine dubio.* Caluin. *in ſuo Lexic. iurid. verbo Ducenarij.* 5 6

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Ad ſcholarium militiam qui admittendi ſint: eorum ordo & dignitas obſeruari iubetur, n. 1.*

3 *Cohortes duæ ex primariis militibus conſtitutæ Imperatorem a tergo præſidij cauſa proximè ſequebantur.*

4 *Notitia, ideſt, ſcholarium breuis, & catalogus.*

5 *Scholare recedente non debet alius ſibi locum illum vendicare ſine licentia Domini.*

L. Iubemus eum. IV. & vlt.

Impp. IVSTINVS & IVSTINIAN. AA. *Tattano mag. offic.*

1 AD militiam ſcholarium admittendi hi, qui Imperiali judicio ac decreto digni cenſentur. Colligunt ex Ord Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 *Non ſolum ea ſe priuari*, &c.] Notatur ad hoc, quod poſtremus locum anterioris, quem per labores aſſiduos, & ſtrenuam in militia nauatam operam meruit, occupare non valet, vt per Menoch. *remed. 13. recuper. num. 100.*

3 *Ad hæc quadrimenſtruos breues*, &c.] Duæ cohortes ex primariis militibus conſtitutæ Imperatorem proximè à tergo præſidij cauſa ſequebantur, quæ quidem non ſine Principis comprobatione eligi poterant, oportebatque ſingulorum nomina ſingulis quatuor menſibus in breuibus ſcribi, vt pleriſque diſcedentibus ſubſtitutorum gradus in laterculo recondi, & eorum nomina ſciri poſſint. Ita Guid. Pancirol. *in dicto theſauro, lib. 2. cap. 106. verſ. auctor eſt.*

4 *Vt ſemper notitia.*] Ideſt, breuis & catalogus ſcholarium, de quo agit Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. cap. 77.*

5 In gloſſ. ibi: *Nam ſcholare recedente non debet alius ſibi locum illum vendicare ſine licentia Domini.* Vide Menoch. *d. remed. 13. recuper. à n. 97.* vbi ait quod hæc conſtitutio in antiqua illa ſchola militiæ loquitur, in qua gradus conſtituebatur, omniumque poſtremi tyrones, & maxima erant priuilegia juxta vniuſcuiuſque gradum & locum: Bolognin. *in repet. auth. habita, n. 378. C. ne filius pro patre*, Rebuff *in priuileg. ſcholar. priuil. 101.* vbi ait ſe credere iſtud eſſe introductum ratione pacis, & concordiæ inter ſcholares ſeruandæ, & ob ſcandalum vitandum.

De officio Comitis ſacrarum largitionum.

TIT XXXII.

SEQVITVR adhuc alius magiſtratus illuſtris, Comes ſacrarum largitionum, cuius curæ committuntur ſacræ largitiones, id eſt theſauri Principis.

SVMMARIVM.

1 *Palatini per Notarios ſuper negligentia iudicum conqueri poſſunt. Iidem & accuſant judices propriis potius, quàm publicis vtilitatibus ſtudentes, num. 2.*

3 *De comitibus ſacrarum largitionum agentes ferruntur.*

L. Palatinis. Vnic.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Limenio comiti.*

PAlatini per Notarios ſuper negligentia judicum 1
conqueri poſſunt, iidem & accuſant judices pro- 2
priis potius, quàm publicis vtilitatibus ſtudentes.

De Comitibus ſacrarum largitionum agunt Caſſio- 3
dot. *lib. 9. de comitiua ſacrarum largitionum*, Connan. *commentar. juris ciuilis lib. 4. cap. 14. n. 6.* Caluin. *in Lexic. juridico, verbo Comes ſacrarum largitionum*, vbi ait fuiſſe illos, qui theſauris ſacris, ideſt, Imperatoriis & Auguſtalibus pecuniis præerant, vel qui liberalitatis, & donorum curam gerebant, quorum nulla fuit inter priuatos juriſdictio, ſed tantùm pecuniæ fiſci, quæ liberalitati Principis ſuppeteret, cura erat demandata. Et addit idem Caluin. *eod. verbo*, largitiones ſacras pro theſauris numerationum Principis accipiendas.

De officio Comitis rerum priuatarum.

TIT. XXXIII.

VLTIMO inter illuſtres magiſtratus loco numeratur Comes rerum priuatarum, cuius curæ committitur res priuata, & proprium patrimonium Principis.

L. Si quid. Vnic.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *ad Honoratum conſularem Byzantij.*

COmes rerum priuatarum de commodis fiſcalibus 1
proſpiciebat, & in dubiis caſibus Imperatorem conſulens qoid fieri oporteret, mandata accipiebat.

De huc vide Caſſiodor. *lib. 6. in formulis*, Caluin. *in* 2
ſuo Lexic. iurid. verbo Comes rerum priuatarum, vbi ait videri hunc fuiſſe, qui vacantia bona fiſci nomine occupabat.

De officio Comitis ſacri Palatij.

TIT. XXXIV.

HVNC titulum improbat Cuiacius, cùm talis Comes nunquam fuerit, eiuſque loco legit titulum ſubſequentem, *De officio Comitis ſacri patrimonij.*

SVMMARIVM.

1 *Palatini curam rationum Imperialium, & iuris emphyteuticarij exactiones olim colligebant.*

2 *Comites Palatini, remiſſiuè.*

3 *Perpetuarij qui ſint.*

L. Ad

L. Ad Palatinorum. I.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA. *Mineruio comiti rerum priuatarum.*

1 PAlatini curam rationum Imperialium, & iuris emphyteuticarij exactiones olim colligebant.

2 De comitibus Palatinis vide Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. cap.* 88. Caluin. *in Lexic. iurid. verbo Comes Palatinus.*

3 *Perpetuarij.*] Dicuntur, qui fundum à Principe, vel à Republica conductum certo canone in vitam ſuam habent, vel etiam hac lege, vt ad alios transferre poſſint, de quibus vide Alciat. *lib. 1. parerg. cap.* 17. Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 14. n.* 84. Calvin. *in ſuo Lexic. iurid. verbo Perpetuarij dicuntur.* Valaſc. *de iure emphyt. q. 29. ad fin. col. pen.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 2. num. 7. & quaeſtionum forenſ. conſ. 31. num.* 16.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio vna aliam non turbabit, & res ad cognitionem Comitis rerum priuatarum pertinentes alij Magiſtratus ſine periculo ad ſe minimè trahent.*

2 *Iuriſdictiones non confundenda, ſed mutuo auxilio ſeparatim conſeruanda.*

L. Si quis judicum. II. & vlt.

Iidem AA. *Vrſatio comiti R. P.*

1 IVriſdictio vna aliam non turbabit, & res ad cognitionem Comitis rerum priuatarum pertinentes alij Magiſtratus ſine periculo ad ſe minimè trahent.

2 De juriſdictionibus non confundendis, ſed mutuo auxilio ſeparatim conſeruandis, vide poſita *ad l. nemo, inf. de iuriſd. omn. iud.*

De officio Comitis ſacri patrimonij.

[Al. deeſt iſta rubrica, cùm ſequens conſtitutio faciat legem 2. tit. ſubſequentis. *De off. Proconſ. & Legat.*]

COmiti rerum priuatarum ſimilis eſt Comes ſacri patrimonij, vterque enim priuatæ ſubſtantiæ Principis curam habet.

SVMMARIVM.

1 *Vicariani ſub Comite ſacri patrimonij ex Caſarum deſtinatione conueniebantur.*

2 *Comes ſacri patrimonij quis ſit.*

L. Officium Helleſponti. Vnic.

Impp. HONOR. *&* THEOD. AA. *Simplicio proconſuli Aſia.*

1 VIcariani ſub Comite ſacri patrimonij ex Cæſarum deſtinatione conueniebantur.

2 Comitem ſacri patrimonij accipere debemus eum, qui patrimonium ſacrum Principis curat, cuique id creditum erat pro ſubleuandis patrimoniorum fortunis. Ita Caluin. *in ſuo Lexic. juridico, verbo Comes ſacri patrimonij.*

De officio Proconſulis & Legati.

TIT. XXXV.

HActenus Magiſtratus illuſtres. Sequuntur ſpectabiles: inter quos primus locus datur Proconſuli, cui more Majorum adiungitur Legatus.

SVMMARIVM.

1 *Legati cauſas ad ſe remiſſas audiunt.*

2 *Proconſulum inſignia, remiſſivè.*

L. Legati. Vnic.

Imp. CONSTANT. A. *Æliano proconſuli Africa.*

LEgati cauſas ad ſe remiſſas, ciuiles, ac criminales audiunt atque tractant. Vide Pacium *lib. 1. enunt.* 48. De Proconſulum inſignibus agit Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. cap. 10. verſ. eadem ferme: & cap. 12. ante med.* 1

De officio Comitis Orientis.

TIT. XXXVI.

SEQVITVR alius Magiſtratus ſpectabilis, Comes Orientis, qui eſt in xv. prouinciis Orientis, id eſt, Palæſtinis tribus, Syriis duabus, Ciliciis duabus, Phœniciis duabus, Cypro, Euphratenſi, Oſrœnæ, Meſopotamiæ, Iſauriæ, & Arabiæ.

SVMMARIVM.

1 *Alytarchia ludi cura ad Comitem Orientis ſpectabat.*

2 *Sacerdotium ipſum eſt munus ad editionem ludorum pertinens in Syria.*

3 *Syriarchia, ſacerdotij genus in Syria.*

L. Titulos qui. vnic.

Imp. LEO. A. *Vſeo P. P.*

ALytarchiæ ludi cura ad Comitem Orientis ſpectabat. 1

Alytarchia.] Sacerdotium ipſum eſt munus ad editionem ludorum pertinens in Syria, Cott. *in memorabil. verbo Liminarcha,* Caluin. *in ſuo Lexic. jurid. verbo Alytarchia,* Cuiac. *lib. 2. obſeru.* 12. Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap.* 258. *in fine.* 2

Syriarchia] Sacerdotij genus in Syria. Vide Alciat. *lib. 1. prætermiſſor. verb. Syriarchia,* Theſaur. linguæ Latinæ, & Caluin. *in ſuo Lexic. iurid. eod. verb.* 3

De

De officio Præfecti Auguſtalis.

Tit. XXXVII.

Svccedat alius Magiſtratus ſpectabilis Præfectus Auguſtalis, qui & Præfectus Ægypti nominatur, quoniam Ægypto redactæ in prouinciæ formam ab Auguſto præpoſitus eſt.

SVMMARIVM.

1 *Tributa Præfectus per Ægyptiacam diœceſim colligebat, & contumaces militari auxilio ad ſolutionem cogebat.*

2 *Nobiles tenentur contribuere cum aliis in collectis, ratione eorum bonorum, pro quibus ſeruitia non præſtant Regi.*

L. Omnia tributa. I.

Imppp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. *Florentio P. A.*

1 Tributa hic Præfectus per Ægyptiacam diœceſim colligebat, & contumaces ac moroſos in ſoluendo militari auxilio ad ſolutionem cogebat.

2 Notatur ad hoc, quod nobiles tenentur contribuere cum aliis in collectis, ratione eorum bonorum, pro quibus ſeruitia non præſtant Regi, vt per Tiraq. *de nobilit. cap. 20. num. 166.*

L. Præfectus prætorio. II. & vlt.

Imppp. Theod. Arcad. & Honor. AAA. *Rufino P. P.*

Prætorio Præfectus ordinariorum judicum ſibi ſubjectorum flagitia examinandi, & referendi; non puniendi, amouendique poteſtate fruebatur.

De officio Vicarij.

Tit. XXXVIII.

Vicarivm intellige Præfecti prætorio.

De Vicariis magiſtratuum & militum, de quibus agit hic titulus, meminit Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 1. §. 3. num. 4.* & Caluin. *in Lexic. jurid. verbo Vicarius, ſub tit. eod.*

SVMMARIVM.

1 *Vicarij in cauſis ciuilibus comitibus militum anteferuntur, & in iudicando ſi conuenit vicarius cum comite militum, votum vicarius præ comite habet.*

2 *Præfectura, vt dignius officium, vicem gerenti, vel vicario præfertur.*

3 *Dignius ad ſe dignum trahit, & n. 6.*

4 *Comites militum, de quibus in hac lege, remiſſiuè.*

5 *Maior ordine, ſenior atque dignior præferri debet in iudiciis, votis, ſeſſionibus.*

L. In ciuilibus.

Imppp. Valent. Valens, & Gratian. AAA. *Antonio P. P.*

In cauſis ciuilibus Vicarij comitibus militum anteferuntur, & in judicando ſi conuenit vicarius cum comite militum, votum vicarius præ comite habet. 1 2
Præfectura, vt dignius officium, vicem gerenti, vel vicario præfertur. Item dignius ad ſe trahit dignum. 3

De comitibus militum, de quibus in hac lege, meminit Caluin. *in Lexic. iurid. verbo, Comes militum,* vbi ait quod duo in partibus Orientis erant, per Ægyptum vnus, per Iſauriam alter. 4

Priori loco, &c.] Notatur ad hoc, quod in judiciis, votis, ſeſſionibuſque major ordine, item ſenior, atque dignior præferri debet, vt per Burſat. *conſ. 343. lib. 4.* Fab. de Anna *conſ. 40. n. 24. cum ſeqq.* & de magis digno quod trahat ad ſe minùs dignum, de quo citat plures Doctores *Axiom. 42.* 5 6

L. Relationes. II. & vlt.

Iidem AAA. *ad Heſperium P. P.*

Relationes vicariorum, & judicum propter auctoritatem referentium audiat Imperator.

De officio Prætoris.

Tit. XXXIX.

Expositis Magiſtratibus illuſtribus, necnon etiam ſpectabilibus, qui medium locum tenent inter Illuſtres & Clariſſimos, nunc ſequuntur Clariſſimi, quales ſunt in Vrbe Prætores, & in prouinciis Rectores, ſeu Præſides. 1

De materia tituli vide Iuſt. Lipſium *de militia Romana, lib. 5. dial. 2.* Peregrin. Iannin. *in tract. de citatoriali, lib. 1. cap. 1. num. 954.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap. 12. per tot.* Caluin. *in ſuo Lexic. iuridic. verbo Prætor.* Petr. Gregor. *ſyntag. iuris lib. 47. cap. 30.* 2

SVMMARIVM.

1 *Prætoris officium conſiſtebat in concedendo conſtitutiones in integrum, tutorum conſtitutione, emancipatione, manumiſſione, & n. 2.*

3 *Libertatis cognitio ad Prætores Romæ; ad Præſides & Præfectos in prouinciis ſpectat.*

L. Prætori. I.

Imp. Constantivs A. *ad Senatum.*

Prætoris officium conſiſtebat in exercenda reſtitutiones in integrum, tutorum conſtitutione, emancipatione, & manumiſſione. 1

Hanc eandem concluſ. ex hac lege deſumunt Thom. Mich. *in theſi de iuriſd. theſi 119. & ſeq.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap. 12. verſ. Conſtantinus autem.* 2

Sedula ſeruitus libertatem.] Notatur ad hoc, quod libertatis cognitio ad Prætores Romæ, ad Præſides verò & Præfectos in prouinciis ſpectat, vt per Forner. lib. 1. ſelect. cap. 23. Cuiac. lib. 9. obſeru. 37. *in fine,* Morla 3

Motla *in empor.iuris,tom.1.tit.2.in prolud. n.147.* vbi *n.148.* intelligit text.*in l.1. C. de ordine iudic.* qui in contrarium adduci ſolet.

SVMMARIVM.

1 *Prætores tres ad competentem cognitionem in Vrbe ordinati fuerunt.*
2 *Prætores vrbani larem & domicilium habentes in Vrbe, præferebantur in electionibus, officiorumque impetratione prouincialibus.*
3 *Prouinciales ad Præturæ officia non perueniebant, ſi aderant in Vrbe habentes domicilia.*
4 *Prætores officia inuiti ſumptu proprio non tenebant, nec adminiſtrabant.*
5 *Prætor vrbanus, & prouincialis, remiſſiuè.*
6 *Originarij in magiſtratus eligendi.*

L. Tres tantummodo. II. & vlt.

Impp. VALENT & MARTIAN. AA. *Tatiano P.P.*

1 TRes Prætores ad competentem cognitionem in
2 Vrbe ordinati fuerunt. Prætores vrbani Larem & domicilium habentes in Vrbe, præferebantur in electionibus, officiorumque impetratione prouincialibus.
3 Prouinciales ad Præturæ officia non perueniebant, ſi
4 aderant in Vrbe habentes domicilia. Prætores officia inuiti ſumptu proprio non tenebant, nec adminiſtrabant.

5 De Prætore vrbano & prouinciali agit Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib.47.cap.3. n.1. cum ſeqq.* Calvin *in ſuo Lexic. iurid. verbo Prætor prouincialis, & Prætor vrbanus.*

6 *Qui proprium Larem, &c.*] Notatur ad hoc, quod originarij in Magiſtratus eligendi, vt per Franc. Patric. *in lib. de inſtit. republ. lib.3. tit.2.* vbi dicit quod longè melius ciues adminiſtrabunt, quam peregrini. Chaſſan. *in catal. gloriæ mundi, p.11. conſid.22.* Petr. Greg. *ſyntag. iuris lib.47. cap.10. n.13.* Greg. Lop. *l.9. gloſſ.10. tit.1. part.2.* Cæpol. *in tract. de Imper. milit. elig. cap.2. n.5.* Auiles *ad cap.4. Prætor. n.6. & ſeq.* Burg. de Paz *in l.2. Tauri, n.83.* Azeued. *ad Curiam Piſan. lib.1. cap.12. n.8.* Capiblanc. *de Baron. pragm.5. n.93. & pragm.10. n.74.* Imbrian. *de iudic. Regni, p. poſteriori, n.2. & ſeqq.* latè Maſtrill. *de magiſtr. lib.1. cap.7. n.8. cum ſeqq.*

De officio Rectoris prouinciæ.

TIT. XL.

SEQVVNTVR Rectores prouinciarum, nam hi quoque ſunt Clariſſimi, vt Correctores, Præſides, & Conſularia.

SVMMARIVM.

1 *Præſes de falſo cauſam cognoſcens poteſt incidentem proprietatis quæſtionem decidere.*
2 *Iudex an, & quando poſſit cognoſcere ratione incidentiæ, & connexitatis, remiſſiuè.*

L. Poteſt. I.

Imp. ALEXANDER A. *Iuliano.*

1 PRæſes de falſo cauſam cognoſcens poteſt incidentem proprietatis quæſtionem decidere.
2 Ratione incidentiæ & connexitatis an & quando iudex de proprietate poſſit cognoſcere, vide Decian. *in tract. crimin. lib.4. c.30. per tot.* & citatos *in collect. ad cap. cauſam quæ 7. n.2. cum ſeqq. qui filij ſint leg.*

SVMMARIVM.

1 *Præſides prouinciarum oppreſſos contra vim potentiorum tuebuntur; aut ſi vindicare non poſſunt, Imperatoris, aut Præfectorum prætorio auxilium implorabunt.*
2 *Accuſatores, vel accuſati quando perhorreſcunt aduerſariorum potentiam, recurrunt ad Gubernatorem, ſeu Præfectum prætorio prouinciæ.*

L. Præſides. II.

Imp. CONSTANT. A. *ad Maximianum Præſid. prou.*

PRæſides prouinciarum oppreſſos contra vim potentiorum tuebuntur, aut ſi vindicare non poſſunt, Imperatoris, aut Præfectorum prætorio auxilium & brachium implorabunt. Vide Peguer. *in pract. ciuili, rub.4. n.19.* Thom. Valaſc. *alleg. iuris tom.1. alleg.65.* 1
n.51. vbi ait quod quando accuſatores, vel accuſati perhorreſcunt aduerſariorum potentiam, recurrunt ad Gubernatorem, ſeu Præfectum prætorio prouinciæ. 2

SVMMARIVM.

1 *Iudices vigilantes ac iuſti laudibus publicis licitè honorantur: malefici autem & negligentes accuſationis notam non euitant.*
2 *Laudem à clientibus datam Præſidibus Præfecti prætorio Imperatoribus referent.*
3 *Iudices recti in officio ſe bene gerentes collaudandi ſunt; iniuſti vero culpandi, n.4.*

L. Præſides. III.

Idem A. ad Prouinciales.

IVdices vigilantes ac iuſti laudibus publicis licitè 1
honorantur, malefici autem, & negligentes accuſationis notam non euitant. Laudem Præſidum veram à clientibus datam Præſidibus, Præfecti prætorio Im- 2
peratoribus referent.

Collaudandi damus omnibus poteſtatem. Notatus ad 3
hoc, quod iudices recti in officio ſe bene gerentes collaudandi ſunt, vt per Parid. de Puteo *de ſyndicatu, verbo Euidentialia, cap.1. n.5. fol.106.* Azeued. *l.7. n.1. tit.7. lib.3. nouæ Recopil.* Bobadil. *in ſua politica, lib.5. cap.1. num.52.*

Et è contrario iniuſtos, &c.] Notabilem dicit Bald. 4
in auth. habita, ne filius pro patre, Rip. *in l. fin. n.27. inf. de reuoc. don.* Addit. ad Capell. *dec.127.* Bobadill. *d. lib.5. cap.1. n.29.*

SVMMARIVM.

1 *Officiales Præfectorum curſum publicum turbantes, Præſes culpa horum Præfecto ſignificata vindicat.*
2 *Iudex minor maiorem punire poteſt, ſi delinquat in eius territorio.*

L. In officiales. IV.

Idem A. ad Periclem præſidem.

OFficiales Præfectorum curſum publicum turbantes, & contra publicam vtilitatem quid molientes, 1

1 lientes, Præſes culpam horum Præfecto ſignificatam vindicat.

2 Notatur ad hoc, quod minor judex majorem punire poteſt ſi delinquat in eius territorio, de quo vide Guid. Pap. *q.* 31.*n.*8. Boër. *deciſ.* 9.*n.*4.

SVMMARIVM.

1 *Reuerentia competens iudicibus ſuperioribus, ab inferioribus deferatur.*
2 *Iudex inferior veritatem inueſtigando iniuriam majori non infert.*
3 *Inſignia, & dignitatis officium nullus cum oppreſſione innocentium exercebit.*
4 *Digniores altiori loco ſedeant.*
5 *Minori interdum reuelatur quod maior neſcit.*
6 *Inſipientium quoque conſilium petendum.*

L. Potioris. V.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *ad Apronianum P. V.*

1 REuerentia competens iudicibus ſuperioribus ab
2 inferioribus deferatur. Iudex inferior veritatem
3 inueſtigando injuriam maiori non infert. Inſignia, & dignitatis officium nullus cum oppreſſione innocentium exercebit.

4 Notatur ad hoc, quod digniores debent ſedere altiori loco, vt per Tiraq. *de nobilit. cap.* 20.*n.*53.

5 *Et ſi minor judex, &c.*] Notatur ad hoc, quod interdum reuelatur minori, quod maior neſcit, vt per Chaſſ. *in catal. gloria mundi, p.*1.*conſid.*7. Tiraq. *l.*11.*connub. gloſſ.*1.*p.*11.*n.*5. vbi ait inſipientium quoque conſilium petendum, & Bartolum ſæpe cum mercatoribus conſilia ſua communicaſſe, & nonnunquam ab improbatiſſimo viro probatiſſimam ſententiam emanaſſe.

SVMMARIVM.

1 *Ob nauigationem hybernam periculoſam iudices Rhodiorum, & quinque vrbium, per quinos menſes hyemabunt, & n.*3.
2 *Imperatores olim omnes in ſuis litteris ſe nominabant, nec eodem ordine.*

L. Ciuitas VI.

Imppp. VALENT. GRATIAN. & THEOD. AAA. *Cynegio P. P.*

1 OB nauigationem hybernam periculoſam, iudices Rhodiorum, & quinque vrbium per quinos menſes hyemabont.

2 In ſuperſcript. text. ibi, *Imperatores Valentinianus, Gratianus, Theodoſius.* Nota, olim cùm erant duo vel tres Imperatores, omnes in ſuis litteris, ſanctionibus & reſcriptis ſe nominabant, ſed non eodem ordine, ne ſi ſemper vnus primus fuiſſet nominatus, veluti aliis ſuperior eſſe videretur, & maior, ita Tiraq. *de iure primog. q.*19.*n.*3.

3 *Hyemis nauigatio ſæpe periculoſa eſt.*] De hoc vide Strach *de mer. atura, tit. de nautis, p.*3.*n.*1. & 10. & *tit. de naufrag. n.*4.

L. Qui ordinariam. VII.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *eidem P. P.*

1 ORdinariam gerens dignitatem ſine diſpendio pudoris, ac fortunæ nil profligat ex venturæ dignitatis titolis.

Barboſa Collect. in Cod. Tom. I.

SVMMARIVM.

1 *Iudices in prouincia Præfectianis Palatinis, vel militibus ad inſtantiam litigatorum executionem non deferent, nec damnabunt.*
2 *Contra Conſulta diualia peccans, cum officio detrimentum famæ, & patrimonij damna ſentiet.*
3 *Præfectianus, id eſt, qui Præfecti prætorio apparitor erat.*
4 *Conſulta cæleſtia, id eſt, jura Principis.*

L. Ne quis. VII.

Iidem AAA. *eidem P. P.*

IVdices in prouincia Præfectianis Palatinis, vel mi- 1
litibus ad inſtantiam litigatorum executionem non
deferent, nec damnabunt. Contra conſulta diualia 2
peccans cum officio detrimentum famæ, & patrimonij damna ſentiet.

Præfectianum.] Id eſt, illum, qui Præfecti prætorio 3
apparitor erat, vt per Caluin. *in ſuo Lexi. iuridic. verbo Præfectiani.*

Conſulta cæleſtia.] Id eſt, iura Principis; ita Guid. 4
Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.*1.*cap.*77.

SVMMARIVM.

1 *Moderator prouinciæ vrbem Auguſtam ſine ſpeciali juſſu non adibit. Adiens Vrbem contra decreta, congrua condemnatione plectetur, n.*2.
3 *Vrbs auguſtiſſima, de Roma.*

L. Nullis prouinciæ. IX.

Iidem AAA. *Polemio P. P. Illyrici.*

MOderator prouinciæ Vrbem Auguſtam ſine ſpe- 1
ciali juſſu non adibit. Adiens vrbem contra de- 2
creta, congrua condemnatione plectetur.

Auguſtiſſimam Vrbem.] Id eſt Romam, ſecundùm 3
Guid. Pancir. *in theſauro var. lect. lib.*1.*c.*8.*de epithetis.*

SVMMARIVM.

1 *Palatini cum prouincialibus nullum habebunt commercium, ſed judices Palatinorum pareant, & obſecundent.*
2 *Palatini, remiſſiuè.*

L. Nullum Palatinis. X.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Limenio comiti ſacr. larg.*

PAlatini cum prouincialibus nullum habebunt 1
commercium, ſed judices Palatinorum pareant, & obſecundent.

De Palatinis vide poſita *in collect. ad l.*1. *de officio* 2
Comitis ſacri Palatij.

L. Moderatores. XI.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Theodoro P. P.*

PRouinciarum moderatoribus incumbit cura, ne 1
Potentium procuratores perperam, & iniuſtè quid committant.

L. Omnes per prouincias. XII.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Monachio P.P.*

1 APparitores olim nudi incedebant, vt facilior eſſet executio rerum iudicatarum, & inſolentes iudicum ſeueritate coërcerentur.

Verberibus ſubiacere præcipimus. Refert Bobadil. *in ſua politica, lib. 1. cap. 16. n. 46.*

SVMMARIVM.

1 *Obligatus ad cohortalia obſequia, regimen prouinciæ, aut cingulum militiæ non affectabit, nec liberalitate Cæſaris per inanem inſtantiam fruetur.*
2 *Militia non eſt dignitas.*

L. Siquis cohortalibus. XIII.

Imp. LEO A. *Conſtantino P.P.*

1 OBligatus ad cohortalia obſequis, regimen prouinciæ, aut cingulum militiæ non affectabit, nec liberalitate Cæſaris per inanem inſtantiam fruetur.

2 *Militia, dignitatiſve.* Ergo militia non eſt dignitas, de quo vide Tiraq. *de nobilit. cap. 8. n. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Palatia, & prætoria inhabitabunt Rectores prouinciarum, relictis priuatorum domibus.*
2 *Palatia vrbium habitationi Prætorum inſeruiant, hiſce autem reparandis curam adhibeant Prætores.*
3 *Palatij nomen habitatio Imperatoris obtinet, quocumque ille diuerterit.*
4 *Prætorium eſt domus, vbi ius dicitur, quæ ipſi Præſidi datur.*

L. Nulli iudicum. XIV.

Idem A. eidem P.P.

1 PAlatia, & prætoria inhabitabunt Rectores prouinciarum, relictis priuatorum domibus, quæ nunc ſit ratio & conditio palatiorum quoad nuptias,
2 & conuiuia priuatorum. Palatia vrbium habitationi Prætorum inſeruiant, hiſce autem reparandis curam adhibeant Prætores.

3 De hoc vide Parid. de Puteo *de ſyndic. verbo Expenſa, cap. 1. n. 5.* Auiles *ad cap. 18. Prætor. in gloſſ. vel cenſejo, n. 5.* Azeued. *l. 8. n. 4. tit. 6. lib. 3. Recop.* Bobadil. *in polit. lib. 3. cap. 1. n. 16.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 3. cap. 21. n. 9.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap. 191.* vbi etiam ait, quod quocumque Imperator diuertat, eius habitatio palatij nomen obtinet;
4 Prætorium verò eſt domus, vbi ius dicebatur, quæ ipſi Præſidi dabatur.

L. Nulli patriæ. XV. & vlt.

Idem A.

1 ADuertit Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap. 191.* hanc legem ponendam eſſe pro prima tituli ſequentis ſub nomine M. Antonini, & proprium ſitum ſeparat eum inſcriptione, *Vt nulli patria ſua adminiſtratio ſine permiſſu ſpeciali Principis permittatur.*

Adminiſtratio patriæ nulli ſine Principis permiſſu concedenda. 2

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 3 *l. Hiſpan. 11. tit. 18. part. 1.* Perez *gloſſ. 1. per text. ibi in l. 8. tit. 16. lib. 2. Ordin.* Marſil. *ſingul. 553.* Auil. *ad cap. 4. Prætor. gloſſ. 1.* Azeued. *l. 8. n. 4. tit. 6. lib. 3. nouæ Recop.* Brun. *conſ. 51.* Petr. Gregor *ſyntagm. iuris lib. 47. cap. 10. n. 3.* Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo & vxorem nomine Adelaſiam, deciſ. 5. n. 289.* Segur. *in direct. iudicum, p. 1. cap. 9. n. 4.* 5. vbi rationem reddit, quia originariis iudicibus nunquam deeſſe noſcuntur amici, atque coniuncti, in quibus affectio præſumitur. Simanch. *de Republ. lib. 8. cap. 6.* Anton. Sola *ſuper conſuetud. Sabaudiæ, tit. de caſtell. 9. prætere n.* cum ſeq. Bobadil. *in ſua politica, lib. 1. cap. 12. n. 23 & 52.* Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. lib. 2. cap. 7. ex n. 1.*

De officio Præfecti vigilum.

TIT. XLI.

PRæfectvs vigilum, & Præfectus annonæ ſunt ordinarij Magiſtratus, ſed extra ordinem ius dicunt.

SVMMARIVM.

1 *Præfecti vigilum in capitalibus cauſis pro ſua auctoritate nihil ſtatuent.*
2 *Præfectorum vigilis cura quæ.*

L. Præfecti vigilum. Vnic.

Impp. THEOD. & ARCAD. AA. *Nephridio P. vig.*

PRæfecti vigilum in capitalibus cauſis pro ſua auctoritate nil ſtatuent. Ita *in hac leg.* 1

Præfectorum vigilus fuit cura hæc aliquando, & 2 antea Triumvirorum nocturnorum, qui excubias agebant, arcendorum incendiorum cauſa in vrbe Romana: intervenibant & Ædiles, & Tribuni plebis: erant & familiæ incendiis ſopiendis deſtinatæ. Ita Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib. 6. cap. 19. n. 13.* Caluin. *in ſuo Lexic. iurid. verbo Præfectus vigilum.*

De officio ciuilium Iudicum.

TIT. XLII.

IVdices ciuiles ſunt qui iuriſdictionem & imperium habent in paganos, vel in milites, ſi contra paganos agant, ſecundùm regulam, qua actor iubetur ſequi forum rei.

SVMMARIVM.

1 *Honorati iudicibus ciuilibus aſſidentes eo tempore quo propriè in iudicio cauſa ventilatur, ſuis cauſis honeſtè intereſſe non poſſunt.*
2 *Aduocati dum cauſæ merita, vel facta perduntur, non habent facultatem ſedendi cum iudice.*
3 *Honorati qui ſint.*

L. Honorati. I.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Curtio P. P.*

1 HOnorati judicibus ciuilibus aſſidentes, eo tempore, quo propriæ in judicio cauſæ ventilantur, ſuis cauſis honeſtè intereſſe non poſſunt.

2 Celebris eſt iſte text. ad probandum, quod Doctores Aduocati, dum cauſæ merita, vel facta panduntur, non habent ſedendi cum Iudice facultatem, vt per Boër. *deciſ.* 222.*n.* 14. *verſ. ad hoc eſt bonus text.* Greg. Lop. *per text. ibi in l.* 7. *gloſſ.* 1. *tit.* 6. *part.* 3. vbi aſſerit quod ex vſu ſedentes orant, & quod tantùm eſt in vſu, vt reuerenter tollant pileum in principio orationis. Anton. Gom. *l. vlt. Tauri, n.* 17. *verſ. octauum priuilegium,* Tiraquel. *de nobilit. c.* 37. *n.* 36. Bobadil. *in ſua politic. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 56.

3 *Honorati.*] Id eſt Aduocati, ſecundùm Bobadil. *in ſua politica, lib.* 3. *c.* 1. *n.* 56. Sed Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.* 1. *c.* 32. honoratos vocat Iudices, qui intermiſſo patrocinandi munere ob geſtum Magiſtratum ad priſtinum officium volunt reuerti.

SVMMARIVM.

1 *Excuſaturus ſe à publicis functionibus adeat judicem: hunc, ſi moroſum reperit, mulcta 30. librarum auri implicet.*

2 *Iudex præſumitur rectè officium ſuum exequi.*

L. Si quis pro publicis. II. & vlt.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Anthemio P. P.*

1 EXcuſaturus ſe à publicis functionibus adeat Iudicem: hunc ſi moroſum reperit, mulctæ triginta librarum auri implicet.

2 Allegari ſolet hic text. ad hoc, quod judex præſumitur rectè officium ſuum exequi, & omnia ritè & rectè interueniſſe præſumuntur, vt per Tiraq. *de pœnis temper. cauſa* 58. *n* 2. Gam. *Luſit. deciſ* 37. *n.* 1. Auil. *à cap.* 1. *Prætor. verbo fiel, n.* 29. & *in cap.* 4. *ſyndicatus, num.* 2. *in fine,* Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſumpt.* 67. & *conſ.* 100. *n.* 1. *cum ſeq.* Marant. *de ordine iudic.* 2. *p.* 6. *princip. tit.* 9. *n.* 22. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 120. *n.* 11. Maſcard. *de probat. concl.* 1003. *n.* 21. & *concl.* 1132. *n.* 1. Card. Tuſch. *pract. concl. tom.* 6. *lit. P, concl.* 621. *per tot.* Flam. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib.* 9. *quæſt.* 22. *n.* 9. & *lib.* 13. *q.* 5. *n.* 24. Bobadil. *in ſua politica, lib.* 5. *c.* 2. *n.* 199. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. cap.* 7. *num. vlt.* Octau. Glorit. *reſp.* 9. *n.* 13. & alios quos refero *de Axiom. iuris vſufrq. axiom.* 131. *n.* 4.

De officio militarium Iudicum.

TIT. XLIII.

IVDICES militares, ſunt iudices, vel inter milites, vel inter actorem paganum, & reum militem.

SVMMARIVM.

1 *In negotiis priuatorum ceſſabit tuitio, & executio militaris.*

2 *Iudex militaris quis Caluino.*

L. Nunquam. I.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *mag. & comit. vtriuſque milit.*

IN negotiis priuatorum tuitio & executio militaris ceſſabit. 1

Aduertit Caluin. *in ſuo Lexic. iurid. verbo militaris judex,* quod ille eſt, qui de curialibus, vel priuatis perſonis habet cognoſcendi iudicandique poteſtatem. 2

SVMMARIVM.

1 *Curiales & priuati in iudicio militari litigare inuiti non tenentur.*

2 *Pœna adeuntis incompetentem iudicem quæ, remiſſiue.*

L. Præcipimus. II.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Monachio P. P.*

CVriales & priuati in iudicio militari litigare inuiti non tenentur, & eos inuitos in forum militare, & incompetens trahens, impunis non eſt. 1

De pœna adeuntis & requirentis incompetentem judicem, vide poſita *in collect. ad cap. ſi diligenti, de foro compet.* 2

SVMMARIVM.

1 *Miles completa militia ſcholæ agentium ſubreptitie, & obreptitie non aſſocietur.*

2 *Priuilegia militum circa illorum iudicem, remiſſiuè.*

L. Nemo de his. III.

Impp. THEOD & VALENT. AA. *Anatolio mag. mil.*

MIles completa militia ſcholæ agentium ſubreptitiè, & obreptitiè non aſſocietur. 1

De priuilegiis militum circa illorum judicia vide Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.* 19. *cap.* 17. *per tot.* 2

L. Duces militum. IV. & vlt.

Iidem AA. *Nomo mag. officiorum.*

DVces militum limites, ac fines tutos conſeruabunt, iidemque reficiendorum caſtrorum curam habebunt. Vide poſita in collectan. *ad l. officium* 12. *ff. de re milit.* 1

Ne Comitibus rei militaris, vel Tribunis lauacra præſtentur.

TIT. XLIV.

NE Comitibus, &c.] Id eſt, ne à prouincialibus, à quibus hoſpitio excipiuntur, exigant etiam priuata balnea.

SVMMARIVM.

1 *Balnea olim publica, & priuata, remiſſiuè.*
2 *Balnea, eorumque vſus illiciti, remiſſiuè.*

1 DE balneis olim & poblicis & priuatis agit Petr. Greg.*ſyntagm. iuris p.2.lib.18. cap. vlt. a n.6.* & Guid.Pancirol. *in theſauro var. lect.lib.1.cap.52. de bal-*
2 *neis.* Et de balneis, balneorumque vſibus illicitis, vide Petr.Greg.*p.3.lib.37.cap.13.n.3.& 4.*

L. Omnem. Vnic.

Imppp. ARCAD. HONOR. *&* THEOD. AAA. *Anthemio P. P.*

1 LAoacri, & in condendorum balneorum onere Tribuni, Duces, Comitéſque militiæ, ciuitates non grauent. Vide poſita *in collect. ad l.congruit, ff.de offic. Præſid.*

De officio diuerſorum Iudicum.

TIT. XLV.

EXpositis duabus Iudicum diuiſionibus, ſubiiciuntur tituli communes omnibus Iudicibus, tam ciuilibus, quàm militaribus.

SVMMARIVM.

1 *Mulier honeſta, dum domum quam inhabitat, pro debitis obligata hæret, ex domicilio non trahenda in publicum.*
2 *Mulier ſi honeſtæ conditionis ſit, pro debito, præſertim pecuniario, carcerari minimè poteſt. Amplia etiamſi mulier renuntiauerit priuilegio, ne in carcerem detrudatur pro ciuili debito, n.3.*
4 *Mulier carcerari nequit, non ſolùm pro debito pecuniario alicuius priuatæ perſonæ, ſed etiam pro debito publico.*
5 *Mulier tam pro cauſa ciuili, quàm criminali carcerari nequit.*
6 *Mater, ſeu auia pro debito ex adminiſtratione tutelæ carcerari non poteſt: quamuis contrarium teneatur n.7. Secus in muliere meretrice, vel inhoneſtè, ac luxurioſè viuente, n.8.*
9 *Iudex qui mulierem honeſtam contra iuris diſpoſitionem carcerari iubet, capitaliter puniendus eſt; ſecus de iure Authenticorum, n.10.*

L. Nemo judex aliquem. I.

Imp. CONSTANTIVS A. *ad Domitium Celſum Vicarium.*

1 OB debita mulier honeſta dum domos, quam inhabitat, pro debitis obligata hæret, ex domicilio non trahenda in publicum.

2 Vulgò allegari ſolet hic text. juncta Auth. ſequenti, ad hoc, quod mulier ſi honeſtæ conditionis ſit, pro debito, præſertim pecuniario, carcerari minimè poteſt, vt per Ordinat. Reg. Luſitan.*lib.4.tit.76.§.5.* vbi latè parens meus, *& l.Hiſpan.3.tit.7.part.3.* vbi Greg. Lop. *gloſſ.1.& 2. & l.10.tit.3.lib.5.nona Recop.* vbi Azeued. & Matienz. Duen. *reg.312. verſ.fœmina pro delicto,* Tiraquell. *l.11.connub.gloſſ.1.part.10.num.30.* Couar.*var.lib.2.cap.1.n.3. verſ.fœmina tamen publicam vitam agentes,* Marſil. *in tract.de bannitis,in verbo Carcerati,n.4.& ſing.243.* Boët.*deciſ.349.n.11.* Clar. *in §.fin.q.58.verſ.quæro igitur, n.3.* Baëz. *in tract. de inope debit.cap.16.ex n.3. cum ſeqq.* Meneh.*illuſtr.lib.3.c.97.num.2.* Menoch.*de arbitrar.lib.1.q.88.n.10.& caſu 328.* 2 *in fine.* Soar.de Paz *in pract.part.4.tom.1.cap.2.n.34.* Viv.*tom.2.commun. opinion. lib.9.tit.3.n.19.* Iaffred. Bald. *deciſ.393.* Gotier. *practic. lib.2. quæſt.25.* Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo ſine curatore, n.508. C. de in integr. reſtit.* Farinac. *in praxi crimin. part.1. quæſt.27. n.42. cum ſeqq.* Padil. *in ſum. legum pœnal. part.2.caſu 26.num.5.* Aloyſ.Ricc. *in collect. deciſ.p.2. collect.332.verſ.ſecundò,* Bobadil.*in ſua politica, lib.3. cap.15. n.30.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Carcer,n.6.* Bernard.Græuæ *ad practicam Cameræ Imper.lib.1.concluſ.26.n.7.* Steph.Grat. *diſceptat.forenſ. cap.320.n.16.* Benedict.Ægid.*in tract.de iure & priuileg.honeſt.art.3.de carceris exempt.honeſt.cauſa, fol.15.*

3 Amplia primò procedere, etiamſi mulier renuntiauerit priuilegio, ne in carcerem detrudatur pro ciuili debito, vt per Baëz *d.cap.15.& ſeq.* Menoch. *de arbitr. lib.1.quæſt.88.n.1.* D. Barboſ.*in l.alia,§.eleganter,n.24. ff.ſoluto matrim.* Benedict. Ægid.*d.art.3.n.7.*

4 Amplia ſecundò, vt non ſolùm pro debito pecuniario alicuius priuatæ perſonæ, ſed etiam pro debito publico, & fiſcali mulier carcerari non poſſit, de quo dicam *infrà in collectan. ad auth.ſeq.*

5 Amplia tertiò, vt non ſolùm pro cauſa ciuili, ſed nec etiam pro cauſa criminali (ſi crimen quod prætenditur leue ſit, & non atrox) poſſit mulier carcerari, ſed præſtito fidejuſſore de judicio ſiſti, ſi fidejuſſorem habeat, ſin minus cum juratoria cautione extra carceres auditur, *§.neceſſarium, verſ.ſi verò crimen, in auth. vt nulli iudic.* Grammat.*deciſ.33.n.9.* Menoch.*d.q.88. n.9.* Farinac.*d.quæſt.27.n.45.*

6 Amplia quartò, vt nec mater, ſeu auia pro debito ex adminiſtratione tutelæ incarcerati poſſit. Ita Cou. *lib.2.variar.cap.1.n.3.* Duen.*reg.312.limit.2.verſ. dico tamen,* Ludou.Gom.*in cap.2.n.22. de iudic.in 6.* Menchac.*de ſucceſſ.creat.lib.3.§.22.limit.18.n.81.& illuſtr. lib.3.cap.97.n.1.* Plaz. *de delictis lib.1.cap.34.n.22.* Baëz. *de inope debitor. cap.25.n.13. & de decima tutor. cap.4.n.46.& 78.* Menoch. *dict. q.88 n.12.* Matienz. *l.10.gloſſ.1.n.3.* vbi Azeued. etiam *n.3.tit.3.lib.5.nona Recopilat.* Farinac. *dict. quæſt.27.n.62.& 63.* Cald. Pereira *in d.l.ſi curatorem, verbo ſine curatore, n.108. verſ.cæterùm,* Gutier.*de tutel.p.1.cap.8.n.33.34.& 36.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. concluſ.90. conſid.1. n.2.* D. Barboſ. *in d.l.alia, §.eleganter, n.24. verſ. quod etiam.* Benedict. Ægid.*d.art.3.n.5.*

7 Quamuis contrarium teneant Gregor. Lop. *l.5. verbo Perſonalmiento, tit.7.part.3.* Anton. Gom. *l.62. Tauri,n.2.* vbi Palat. *n.3.* Rebuff.*ad leges Galliæ,tit. de litteris obligat.art.2.gloſſ.1.n.32.* Padil. *in ſum. legum pœnal.p.1.caſu 16.n.5.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo carcer, n.6.*

8 Limita primò non procedere in muliere meretrice, vel inhoneſtè, ac luxurioſè viuente, quæ & in judicium ad perſonaliter compatendum vocari, ac etiam pro quacunque cauſa, tam criminali, quàm etiam ciuili carcerari poterit, vt per Socin. *reg.259. in 2. limit.* Duen.*d.regul.312. in 1. limit.* Plaz.*d.lib.1.cap.34.ſub verſ.rurſus obiter menti occurrit,* Clar.*dict. q.18. verſ. quæro igitur,* Menoch.*d.q.88.n.13.* Azeued.*l.2.à n.114. cum ſeqq tit.13. lib.8. nona Recopilat.* Farinac. *d.q.27. n.55.* Benedict.Ægid.*d.art.3.n.2.in fin.* Niſi ſit meretrix maritata, quam propterea minimè carcerari poſſe, tradiderunt Plaz.*d.cap.34.n.13.prope fin.* Benedict.Ægid. *d.art.3.n.2.in fine,* Farinac.*d.q.27.n.36.* vbi *n.58.* hoc intelligit procedere quando maritus eſt ignorans, & non participans meretricij, ac inhoneſtæ vitæ, quam tenet vxor.

Capitali

9 *Capitali pæna plectetur.*] Notatur ad hoc, quod judex, qui mulierem honeſtam contra juris diſpoſitionem carcerari jubet, capitaliter punitur, vt per Plaz. *d.c.32.n.12.verſ.principaliter deducitur*, Clar.*in pract.* §.*fin.q.68. verſ. extrahens*, Grammat. *dec.33. num.9.* Duen. *reg.312.ampl.3.*Farin. *d. q.27. n.46.* vbi *n.47.* ſubdit, quod hodie de jure Authenticorum non poteſt imponi talis capitalis pœna, ſed judices, qui mulierea carcerare præſumpſerint, ſi maiores erunt, viginti librarum; ſi verò minores, decem librarum auri pœnæ ſubiacebunt.

SVMMARIVM.

1 *Mulier non eſt incarceranda pro fiſcalibus & priuatis debitis, ſed ad legitimam defenſionem viua voce, aut per procuratorem interponendam admittetur. Nec incarcerari poteſt pro debito publico, & fiſcali, n.2.*

AVTH. Sed hodie.

1 PRo fiſcalibus, & priuatis debitis incarceranda non eſt mulier, ſed ad legitimam defenſionem viua voce, aut per procuratorem interponendam admittetur.

2 Hinc vulgò colligunt Doctores, vt etiam pro debito publico, & fiſcali mulier carcerari non poſſit, vt per Nicol.Boër. *in repet.l.conſentaneam, n.139. C.quomodo & quando jud.*Grammat. *dec.33.n.9.* Duen.*regul.312. ampl.2.* Plaz. *in epit.delict.cap.34.n.11. propè fin.* Menoch.*de arbitr.lib.1.q.88.n.10.*Anton.Gom.*l.61.Tauri, in princ.* Marant. *de ordine judic.part 6. tit.8. n.3.* Flores de Mena *var.lib.2.q.21. n.152.* Farinac. *dict. q.27.n.44.* Benedict.Ægid. *in tract.de jure & priuilegio honeſt. art.3. n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Honor juris celſioribus deferendus eſt.*
2 *Viri celſiores qui ſint.*
3 *Seniores, fratres appellare non licet.*

L. Singuli quinque. II.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *ad Principium P.V.*

1 HOnor viris celſioribus eſt deferendus.

2 *Celſioribus viris*, &c.] Id eſt, legum Doctoribus, vt ex Accurſio intelligit Calvin. *in ſuo Lexic.jur. verbo Celſiores*, vbi ſubdit quod eorum judicio judices prouehuntur, & ſic meritò Patres appellantur, cùm à judicibus fratres vocari vetentur.

3 *Fratres audeant nominare.*] Notatur ad hoc, quod ſeniores fratres appellare non licet, vt per Tiraq. *de jure primog.in præfat.n.83.*

SVMMARIVM.

1 *Secretariis Conſiſtorij Imperij honor non denegetur, & ſedendi cum judice facultas non detrahatur.*
2 *Cornicularij qui ſint.*
3 *Viri honorati, de judicibus.*
4 *Secretarium quid.*
5 *Nobiles in ſalutatione præ aliis debent honorari.*
6 *Aduocati coram judice ſedent.*

L. Sciant Principes. III. & vlt.

Iidem AAA. *Conſtant. P.P. Galliarum.*

SEcretariis Conſiſtorij Imperij honor non denegetur, & ſedendi cum judice facultas non detrahatur. 1

Et cornicularij.] Dicuntur officiales, qui præſunt cornibus ſecretarij, ſecundùm Caſſiodor. *lib.11. var.* Calvin. *in ſuo Lexic. jurid. verbo Cornicularij*, Guid. Panciról. *in theſauro var.lect.lib.2.cap.158.verſ. ſcrinium vero*, vbi ait eos eſſe, qui decreta, ſententias, & mandata P.P.conſcribebant, & exequebantur. 2

Si honoratis viris, &c.] Id eſt, judicibus; nam eos, qui in Vrbe honores, id eſt, magiſtratus gerunt, Honoratos vocari cenſet Guid. Panciról. *in theſauro var. lect.lib.1.cap.32.poſt princ.* 3

Secretarij judicum, &c.] Secretarium locus eſt in quo judices cauſas audiunt, quaſi conſiſtorium Principum: ita Calvin. *in ſuo Lexic. juridic. verbo Secretarium.* 4

Aut reuerentia non fuerit in ſalutatione delata.] Ergo nobiles in ſalutatione præ aliis debent honorari, vt per Tiraquell. *de nobilit.cap.20.n.51.* 5

Aut ſedendi cum judice ſocietas denegata.] Ergo Aduocati ſedent coram judice, de quo vide poſita *in collect. ad l.1.C.de off. ciuil. jud.* 6

Ut omnes Iudices, tam ciuiles, quàm militares, poſt adminiſtrationem depoſitam, per quinquaginta dies in ciuitatibus, vel certis locis permaneant.

TIT. XLVI.

SCILICET, vt ciuiliter, vel criminaliter conueniri poſſint, ſi quid fortè in poteſtate poſiti deliquerunt.

De materia tituli vide Parid. de Puteo *in tract. de ſyndicat.* Angel. de Peruſ. *tom.7. tract.Doctor. fol.126.* Cataldin. de Boncompagnis *ibid. p.2. fol.349.* Auguſtin. Dulcet. *ibid. fol.360.* Alciat.*lib.2. paradox. cap.6. col.1.* Fr. Emman. *quæſt.Regul.tom.3. quæſt.77. art.1.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.1. concl.153.* Soar. de Paz *in pract. tom.1. p.8. cap. vnic.*

SVMMARIVM.

1 *Præſides, & conſules finitis officiis, ſucceſſoribuſque ſubſtitutis, per 50. dies in loco, vbi officia adminiſtrauerint, permanebant.*
2 *Magiſtratus præmiſſi finito officio ſui videndi & conueniendi copiam exhibeant. Immunes ſint ab iniuriis, & admiſſi ad iuratoriam cautionem, legitimis defenſionibus non ſunt priuandi, n.3.*
4 *Magiſtratus reus cuiuſcumque criminis ſit immunis ab omnibus iniuriis: & ſucceſſores magiſtratuum negligentes anteceſſorum conuentorum defenſionem, non impunitatis ſpe alliciantur ad pœnæ remiſſionem.*
5 *Anteceſſor in officio, huius liberationem ante aduentum ſucceſſuri officialis non impetrat.*
6 *Anteceſſorem magiſtratum ſi ſucceſſor contra præſcriptum Imperatoris ante quinquageſimum diem*

diem diſcedere indulget, tunc 30. auri libris nouus magiſtratus punitur.

7 *Officialis finito officio intra 50. dies ſuper furto ciuiliter conuentus, pendente inſtantia ante ſententiam latam, relicto domi Procuratore diſcedere licitè poteſt.*

8 *Iudices controuerſias ſuper ſyndicatu motas intra 20. dies poſtquam ortæ fuerint, terminabunt: illas præfinito 20. dierum ſpatio non terminantes, libris 30. auri mulctentur, n. 9.*

10 *Magiſtratus debent eſſe temporales, non perpetui.*

11 *Magiſtratus intra 50. dies ſtare debet ad ſyndicatum, de iure Luſitaniæ intra menſem, n. 12. Idem apud Hiſpanos, ibid. Si fugit, intra 50. dies, ſecundum ius commune, vel intra 30. vt ſeruatur hodie, punitur tanquam ſi confeſſus eſſet crimina barataria, n. 13. Si poſt fugam redeat, nulla probatio ex fuga inducitur, n. 14.*

15 *Magiſtratus durante ſyndicatu fugiens ad Eccleſiam, non gaudet eius immunitate.*

16 *Syndicatus inſtantia an finiatur tempore.*

17 *Termini lapſus nunquam excludit iudicem à cognitione, ac pronuntiatione.*

18 *Magiſtratus ſyndicatus tenetur de illis, quæ vxor & domeſtici deliquerunt.*

L. Nemo ex viris. Vnic.

Imp. ZENO A. *Sebaſtiano* P. P.

1 PRæſides, & Conſules finitis officiis, ſucceſſoribuſque ſubſtitutis, per quinquaginta dies in loco, vbi officia adminiſtrauerint, permanebunt, *in princ.*
2 Finito officio Magiſtratus præmiſſi per 50. dies ſui videndi & conueniendi copiam exhibeant, *in verſ. Sed*
3 *per id.* Magiſtratus finito officio conuenti immunes ſint ab iniuriis, & admiſſi ad iuratoriam cautionem legitimis defenſionibus non ſunt priuandi, *in verſ.*
4 *Itaus.* Magiſtratus reus cujuſque criminis ſit immunis ab omnibus iniuriis, & ſucceſſores magiſtratuum negligentes anteceſſorum conuentorum defenſionem, non impunitatis ſpe alliciantur ad pœnæ remiſſionem,
5 *in verſ. Quod ſi quis.* Anteceſſor in officio, huius liberationem ante aduentum ſucceſſuri officialis non im-
6 petrat, *in verſ. Adminiſtrationem.* Anteceſſorem magiſtratum ſi ſucceſſor contra præſcriptum Imperatoris ante quinquageſimum diem diſcedere indulget, tunc triginta auri libris nouus Magiſtratus punitur, *in verſ.*
7 *Officium.* Officialis finito officio intra 50. dies ſuper furto ciuiliter conuentus, pendente inſtantia, ante ſententiam latam, relicto domi Procuratore diſcedere li-
8 citè poteſt, *in verſ. Quod ſi intra.* Iudices controuerſias ſuper ſyndicatu motas intra viginti dies, poſtquam
9 ortæ fuerunt, terminabunt, *in verſ. Sciant autem.* Iudices ſyndicatus controuerſias præfinito 20. dierum ſpatio non terminantes, libris 30. auri mulctandi, *in verſ. Nam ſi.*

10 *Poſtquam ſibi ſucceſſum fuerit*, &c.] Notatur ad hoc, quod temporales, non perpetui debent eſſe magiſtratus. Corſet. *in tract. de poteſt. Regis, p. 1. n. 9.* Boër. *deciſ.* 149 *n. 4.* Greg. Lop. *l. 9. gloſſ. 5. tit. 18. p. 1.* Capyc. *deciſ.* 221. *n. 5.* Ann. *ſing.* 369. Sord. *conſ.* 161. *n. 3.* Caualcan. *deciſ.* 32. *n. 30. p. 2.* Maſtrill. *de magiſt. lib. 1. cap. 23. n. 1.*

11 *Antequam quinquaginta dierum*, &c.] Notatur ad hoc, quod magiſtratus intra quinquaginta dierum ſpatium ſtare debet ad ſyndicatum, vt per Burg. *conſ.* 12. *n. 1.* Perez *l. 6. tit. 16. lib. 2. ordin. pag.* 378. Maſcard. *de*
12 *probat. concl.* 821. *n. 8.* De iure autem Luſitaniæ intra menſem, Ordin. Regia *lib. 1. tit. 60. §. 1.* Idem apud Hiſpanos ex *l. 13. tit. 7. lib. 3. noua Recop.* ſecundùm Chriſtoph. de Paz *in ſcholiis ad leges ſtyli, l. 135. in fine, num. 1.* Bobadil. *lib. 5. cap. 1. n. 77.*

Non domi, vel intra ſacroſanctos terminos, &c.] Quia 13
ſi magiſtratus fugit intra 50. dies ſecundùm ius commune, de quo *in hoc text.* vel intra 30. dies, per quos hodie ſtare tenetur in ſyndicatu ex forma iuris Regni Luſitaniæ, & Caſtellæ, punitur tanquam ſi confeſſus eſſet crimina barataria, de quo Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 1. tit. 60. §. 3.* Paris de Puteo *de ſyndicatu, verbo Fuga officialis*, Amad. *de ſyndicat. n. 183. ad finem, & n. 187. verſ. verum.* Dulcet. *eod. tract. n.* 28. Clar *§. fin. q. 21. n. 29.* Perez *l. 6. gloſſ. e den fiadores, tit. 16. lib. 2. Ordin. pag.* 378. Azeued. *l. 23. n. 9. tit. 7. & l. 6. n. 7. tit. 9. lib. 3. nona Recop.* Viu. *tom. 1. opin.* 110. *verſ. vndecimò limitatur*, Grilland. *de relaxat. carcerator. tit. ac fuga in carc. §. quæro 1. n. 5.* Gomez *l. 76. Tauri, n. 10. & 11.* Auil. *ad cap. 1. Prætor. verbo datiuas, n. 19. cum ſeq.* Soar. de Paz *in pract. p. 8. cap. vnic. n. 13.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 5. cap. 1. n. 117. cum ſeqq.* Si verò poſt fugam iudex, 14
aut officialis ſyndicatus fugiens redeat, nulla probatio ex fuga inducitur, etiamſi inuitus, & non ſponte reducatur, ſecundùm Auil. *ad cap. 1. Prætor. verbo datiuas, n. 23.* Perez *loco proximè citato*, Azeued. *d. l. 23. n. 9.*

Notatur ad hoc, quod magiſtratus durante ſyndicatu 15
fugiens ad Eccleſiam, non gaudet eius immunitate, vt per Auil. *d. gloſſ. datiuas, n. 15.* Parid. de Puteo *de ſyndicatu, verbo Officialis, cap. 8. n. 6. & verbo probatio in ſyndicatu, §. fin.* Soar. de Paz *d. cap. vnic. n. 23.* Bobadil. *in ſua politic. lib. 2. cap. 14. n. 77. & lib. 5. cap. 2. num. 120.*

Nam ſi ſuperſederit, &c.] Inſtantia ſyndicatus an 16
finiatur tempore, vide Parid. de Puteo *de ſyndic. verbo Inſtantia ſyndicatus, cap. 3. num. 4. verſ. quod ſi detur*, Bobadil. *d. lib. 5. cap. 1. n.* 166.

Notatur ad hoc, quod lapſus termini nunquam ex- 17
cludit iudicem à cognitione, atque pronuntiatione, vbi ſtatutum ad finiendam cauſam ponit terminum perſonæ iudicis, verbis in eum directis, vt per Roman. *conſ. 415. in fine*, Marſil. *ſing.* 283. *Lapſus, poſt med.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Lapſus.*

In gloſſ. *Furtis*, ibi, *ſcilicet ſuis, & domeſticorum*, 18
&c.] Notatur ad hoc, quod magiſtratus ſyndicatus tenetur de illis, quæ vxor, & domeſtici deliquerunt, vt per Bobadil. *d. lib. 5. cap. 2. n.* 78.

De officio eius, qui vicem alicuius Iudicis, vel Præſidis obtinet.

TIT. XLVII.

IVdicis cuiuſcunque vicem obtinere dicitur, cui adminiſtratio ad tempus commiſſa eſt, vtputa cui commiſſa eſt prouincia defuncto Præſide.

In gloſſ. huius rubr. Notatur ad hoc, quod Vicarij, ſeu vices gerentes alicuius Magiſtratus (quales ſunt Correctorum in Hiſpania, quibus permittitur, immò iubetur, vt ſecum habeant Locumtenentes, ſeu Vicarios Iuriſperitos, ex *l. 10. tit. 5. nona Recop.*) ordinarij iudices ſunt, vt per Alciat. *in rubr. de officio ordin. n. 15.* Marant. *de ordine iudic. p. 4. diſt. 5. n. 17. & 18.* Auilés *ad cap. 4. Prætor. verbo Iuſtitia*, Couar. *lib. 3. var. cap. fin. n. 4.* Sanch. *de matrim. lib. 3. diſp. 29. num. 3.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 2. n. 11. verſ. aut enim*, alter Molin. *de iuſtit. tract. 5. diſp. 13. num.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 1. cap. 40. n. 44.* Azeued *d. l. 10. n. 9.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 5. cap. 8. num. 26.* quos refero *de offic. & poteſt. Epiſcopi, p. 3. alleg. 54. n. 27.*

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *In cauſa concernente vtilitatem publicam, Præſidis loco adminiſtrans cognitionem habet.*
2 *Rebuſpublicis læſis ac circumuentis, reſtitutionis in integrum beneficium vti minoribus prodeſt, & n.3.*

L. In cauſa. I.

Imp. GORDIANVS A. *Domitio P.P.*

1 SVper cauſa concernente publicam vtilitatem Præſi-
2 dis loco adminiſtrans cognitionem habet. Rebuſpublicis læſis ac circumuentis reſtitutionis in integrum remedium & beneficium vti minoribus prodeſt.

3 *Reſtitutionis beneficium poſſunt efflagitare.*] Notatur ad hoc, quod Reſpubl fungitur vice minoris, & reſtituitur, vt per Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtit. q.7. art.5. n.65.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, C. de in integ. reſtit. minor. in princ. n.12. & verbo Minoribus, n.61.*

SVMMARIVM.

1 *Locum Rectorum in prouinciis tenentes tutores petentibus aſſignant decreta pro rebus minorum alienandis dant, emancipationes, & omnia quæ ad officium Rectoris pertinent, expediunt.*
2 *Locumtenens ſi conſtitutus ſit à Principe, vel alio ſuperiore, poteſt facere ea quæ poterat ille, in cuius locum ſubſtituitur.*
3 *Iura etiam perſonalia cenſentur communicata ſubrogato.*
4 *Imperium merum verſatur, cùm imponitur pœna per quam vita adimitur, vel membrum.*

L. Suggerente. II. & vlt.

Mandata Impp. THEOD. & VALENT. AA. *miſſa Antiocho, cæteriſque P.P. per Referendarium.*

1 LOcum Rectorum in prouinciis tenentes tutores petentibus aſſignant, decreta pro rebus minorum alienandis dant, emancipationes, & omnia, quæ ad officium Rectoris pertinent, expediunt.

2 Notatur ad hoc, quod Locumtenens ſi conſtitutus ſit à Principe, vel alio Superiore, qui habet poteſtatem conſtituendi Vicarium, ſeu Ordinarium, putà in loco Ordinarij abſentis, vel mortui, poteſt facere ea omnia, quæ poterat ille Ordinarius, in cuius locum ſubſtituitur, & expedire omnes cauſas, etiam meri Imperij, vſque ad mortem, & membri abſciſſionem incluſiuè: ita reprobata gloſſ. *in præſenti*, quæ dicit quod non poteſt imponere vltimum ſupplicium, & membri abſciſſionem, per hunc text. reſoluit Marant. *de ordine judic. p.4. diſt.6. n.21.*

3 Notatur etiam ad hoc, quod iura etiam perſonalia cenſentur communicata ſubrogato, vt per Alex. *in l. more maiorum, n.46. ff. de juriſd. omn. judic.* Caſſador. *dec.4. n.5. de conſtit.* Hippol. *ſing.646.* D. Barboſ. *l. maritum, n.45. ff. ſoluto matrim.*

In gloſſ. *Rectorum*, ibi, *eſt enim Vicarius Ordinarius à lege non delegatus.* Citaui plures Doctores *in meo tract. de offic. & poteſt. Epiſcopi, p.3. alleg.54. n.45. cum ſeqq.*

4 In gloſſ. *Arbitrare*, vlt. ibi, *præter vltimum ſupplicium fortè*, &c.] Notatur ad hoc, quod merum imperium verſatur, cùm imponitur pœna per quam vita adimitur, vel membrum, vt per Rimnald. *in l. Imperium, ff. de juriſd. omn. judic. n.419.* Motl. *in emporio iur.* p.1. *tit.2. in prælud. n.44.*

De aſſeſſoribus, domeſticis, & Cancellariis Iudicum.

TIT. XLVIII.

ASSESSORES ſunt juris periti, qui judicibus aſſident, conſilij de iure præbendi cauſa: vnde etiam Conſiliarij appellantur. Domeſtici dicuntur, qui ſunt ex eadem domo, ſeu qui vna cum judice habitant, vt vxor, liberi, familia. Cancellarij vocantur, qui ſunt judicibus à ſecretis. 1

De materia tituli, quatenus Aſſeſſores reſpicit, vide Chaſſan. *in catal. gloriæ mundi, p.7. conſider.27.* Ludou. Schrader. *in tract. de feudis, p.10. ſect.13. fol.400.* Donel. *comment. juris ciuilis lib.18. c.2.* Cardoſ. *in praxi judicum, verbo Aſſeſſor.*

De cancellariis vide Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib.15. cap.19.* Axor. *inſtit. moral. p.2. lib.5. cap.36.* Peregr. Iannun. *de citat. reali, lib.1. cap.3. n.813.*

SVMMARIVM.

1 *Studiorum labor honorificam ſocietatem, & loco publicæ adminiſtrationis meretur præmia.*
2 *Virtutum præmia tribui benemerentibus conuenit.*

L. Studiorum labor. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Paulino.*

STudiorum labor honorificam ſocietatem, & loco publicæ adminiſtrationis meretur præmia. 1

Ad illud, quod virtutum præmia tribui benemerentibus conuenit, vide polita per me *in collect. ad l. vlt. n.2. ſuprà de ſtatuis & imagin.* 2

Spe præmiorum, & honorificentiæ prouocentur] Vide *l.18. 21. & 22. tit.9. part.2. & l. fin. tit.10. ead. partita,* Coſm. *in pragm. ſanction. verbo Spe, fol.38.* Donel. *commentar. juris ciuilis lib.18. cap.2. col.4.* Bubadil. *in ſua politica, lib.1. cap.12. n.53.*

SVMMARIVM.

1 *Præſides libellis propria manu, non per Aſſeſſores ſubſcribant, & n.2.*
3 *Subſcriptio importat approbationem eorum, quæ ſubſcripta ſunt.*

L. Præſides. II.

Imp. CONSTANT. A. *ad Baſſum P.V.*

PRæſides libellis propria manu, non per Aſſeſſores ſubſcribant. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Alciat. *lib.5. paradoxor. cap.3.* Donel. *comment. juris ciuilis lib.18. cap.2. col.6.* 2

Notatur ad hoc, quod ſubſcriptio importat approbationem eorum, quæ ſubſcripta ſunt, vt per Alexand. *conſil.147. n.3. & 4. lib.2.* Decian. *conſ.29. n.30. & 31. lib.2.* Menoch. *conſil.133. n.9. & conſil.450. n.1. & conſil.639. n.10.* Rot. *dec.666. n.2. p.2. recentiſſim. aliàs in poſthumis Farinac.* Surd. *dec.137. n.3.* 3

SVMMARIVM.

1 *Conſiliarij Iudicum, Cancellarij & domeſtici poſt finitam*

Digitized by Google

tam adminiſtrationem per 50. dies manebunt in prouincia, vb prius officia habuerunt, & n. 2.

3 *Officialis publicus, qui poſt finitum officium ante 50. dies aufu erit, habetur pro confeſſo. De officialibus qui inculpantur de aliquo, ſi aufugiant, quid, n. 4.*

L. Conſiliarios. III.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Meſſalæ P. P.*

1 CONſiliarij Iudicum, Cancellarij, & domeſtici poſt finitam adminiſtrationem per 50. dies manebunt in prouincia, vbi priùs officia habuerunt. Eos ſubtrahens, & impediens illorum accuſationem, pro confeſſo habendus, quadruplum amiſſorum ſoluit, cuius quadrupli dimidium ad fiſcum, altera portio parti læſæ ſoluenda eſt.

2 *Poſt depoſitam adminiſtrationem* 50. *dies*, &c.] Notatur ad hoc, quod Magiſtratus poſt finitam adminiſtrationem per 50. dies manere debent in prouincia, vbi priùs officia habuerunt, de quo vide poſita *ad l. vnic. ſupr. vt omnes judices, tam ciuiles*, &c. Periculoſum enim reputo, vt ſyndicatus Iudices calumniantium euadant hominum malitias, cùm non ſit poſſibile in juſtitia adminiſtranda omnibus placere, quod elegantibus verbis inſinuauit Cicer. *pro Quinto Roſcio. O miſeras conditiones adminiſtrandarum prouinciarum, in quibus diligentia plena ſimulationum eſt, negligentia vituperationum vbi ſeueritas periculoſa, liberalitas ingrata, ſermo inſidioſus, aſſentatio pernicioſa, frons omnis familiaris, multorum animus iratus, iracundia occulta, blanditia operta, venientes Prætores expectant, præſentes inſeruiunt, abeuntes deſerunt.*

3 *Pro confeſſo autem tenebitur*, &c.] Notatur ad hoc, quod Officialis publicus, qui poſt finitum officium ante 50. dies aufugerit, habetur pro confeſſo, de quo vide poſita *in d. l. vnic. ſupr. vt omnes judices, tam ciuiles*,
4 &c. Quid de Officialibus, qui inculpantur de aliquo, ſi aufugiant, an habeantur pro confeſſis, vide Duen. *reg.* 307. Maſcard. *de probat. concl.* 821. *n.* 4. Myoſing. *cent.* 6. *obſeru.* 98. Menoch. *de præſ. lib.* 1. *præſumpt.* 85. *n.* 28.

SVMMARIVM.

1 *Domeſticus judicis actibus publicis abeſt.*
2 *Romani Senatorum filios vnà cum patribus in Curiam admittebant, vt negotiis aſſiſterent exemplo parentis terminandis.*

L. Domeſticus. IV.

Iidem, & THEOD. AAA. *ad Cæcilianum vicarium.*

1 IVdicis domeſticus publicis actibus non adſit, itaut ſi contra legis prohibitionem ſe immiſcuerit actibus judicialibus præſente judice patie, per Præſidem puniendus ſit.

2 Romani Senatorum filios vnà cum patribus in Curiam admittebant, vt negotiis aſſiſterent exemplo parentis terminandis, vt referunt Petr. Greg. *ſyntagm. juris p.* 5. *lib.* 47. *cap.* .. *ſub n.* 23. *verſ. benè conſultum*, Garc. Maſtrill. *de magiſtr. lib.* 1. *cap.* 28. *n.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Cancellarij, & domeſtici miniſterium, qui ſemel in prouinciis geſſit, ad officij continuationem non admittitur.*
2 *Officiorum ampliatio, & an officium ampliatum ſit idem officium, remiſſiuè.*

L. Nemo. V.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Seleuco P. P.*

CAncellarij & domeſtici miniſterium, qui ſemel in promoveris geſſit, ad officij continuationem non admittitur. 1

De intellectu huius textus & conciliatione cum *l. liceat* 12. *in hoc tit.* vide Donell. *comment. juris ciuilis lib.* 18. *cap.* 2. *col.* 5.

De officiorum ampliatione latè agit Maſtrill. *in tract. de magiſtrat. lib.* .. *cap.* 27. *per tot.* vbi à *n.* 67. quærit an officium ampliatum ſit idem officium. 2

SVMMARIVM.

1 *Domeſtici Ducum militarium poſt completum deſtinati temporis actum ad priſtinam ſolicitudinem impunè non aſpirant.*
2 *Officiorum emptiones illicitæ.*
3 *Magiſtratus debent ambitionem dimittere.*
4 *Ambitioſus quos malos effectus operetur, remiſſiuè.*
5 *Auari non admittendi ad magiſtratuum adminiſtrationem, remiſſiuè.*
6 *Officiorum venditiones moraliter fiunt illicitè.*

L. Nemo. VI.

Iidem AA. *Vitaliano duci Libyæ.*

DOmeſtici Ducum militarium poſt completum deſtinati temporis actum ad priſtinam ſolicitudinem impunè non aſpirant. Item officiorum emptiones illicitæ. 1 2

Si per ambitionem, vel auaritiam, &c.] Magiſtratus igitur ambitionem dimittere debent. Martinez. *in Dial.* 4. *relat. c.* 8. *& ſeq.* Simancb. *de Rep. lib.* 6. *cap.* 13. Ambitioſus quos malos effectus operetur, vide Innocent. *de vilitate conditionis humanæ*, Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. lib.* 1. *cap.* 30. *n.* 11. Et de auaris non admittendis ad magiſtratuum adminiſtrationem, agit idem Garc. Maſtrill. *lib.* 2. *cap.* 12. *ex n.* 65. 3 4 5

Vnde quia frequentiùs officia eunt ambitioſi, cupidi, immeriti & ignobiles, ideo officiorum venditiones moraliter illicitè fiunt, & mala multa exinde ſequuntur quæ referunt Caiet. *in ſum. verbo Officiorum ſecularium venalitas*, Sot. *de juſtit. lib.* 3. *q.* 6. *art.* 4. *in reſp. ad* 1. *in ſecundo concl.* Greg. de Valentia *in* 2. 2. *D. Thom.* *q.* 7. *diſp.* 5. *princ.* 2. *q.* 5. *in fine, verſ. Tertiò dico*, Azor, *inſtit. moral. p.* 3. *lib.* 8. *c.* 7. *q.* 3. Azeued. *conſil.* 8. Cald. Pereira *ad tit. Inſtit. de inoffic. teſtam. cap.* 2. *n.* 10. *cum ſeqq.* latè Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. lib.* 1. *cap.* 20 *per tot.* vbi ex profeſſo tractat, an officia poſſint per Principem vendi, vbi tandem *n.* 23. plura damna ex huiuſmodi venditionibus prouenientia commemorat, & præcipuè quod omnis virtutum, & ſtudiorum tollitur ratio, quia tunc ſolùm aut adoleſcentes rerum imperiti, aut opulentiores, quamvis imprudentes, Senatores fiunt; deinde emptores, vt extorqueant pretium quod dederunt, & aliquid amplius lucrentur, multa peccata committunt, nam lites excitant, & prorogant de induſtria, & pecunias per fas, & nefas acquirunt: quod optimè oſtendit S. Greg. *in epiſt.* 114. *lib.* 7. *Vbi non merita, ſed pecunia ſuffragantur, reſtat vt nihil ſibi prauitas, nihil ſibi defendat induſtria, ſed totum auri profanus amor obtineat.* Item S. Thom. *in opuſculo* 21. *ad Duciſſam Brabantiæ, dub.* 5. *Cùm officium ſub mercede venale diſponitur, nihil niſi ad recuperandum, & reburſandum pretium attenditur.* 6

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Lucra parentum ex officiis licitis cumulata filij quaſi caſtrenſia peculia licitè ſibi vendicant, & num. 2. & 3.*
4 *Officium emptum filio ex pecuniis paternis, an ſit ei in legitimam imputandum.*
5 *Officia empta conſtante matrimonio, an ſint communia, remiſſiue.*

L. Velut caſtrenſe. VII.

Iidem AA. *Euſtathio P.P.*

1 LVcra patentum ex officiis licitis cumulata filij quaſi caſtrenſia peculia licitè ſibi vendicant.
2 *Veluti caſtrenſe peculium*, &c.] Notatur ad hoc, quod lucrum quod habet filiusfamil. ex ſalario ratione adminiſtrationis alicuius officij proueniente, accedit peculio quaſi caſtrenſi, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor.* §. 62. *n.* 18. vbi *n.* 19. ex Speculat.
3 ſubdit, quod illi qui ſtipendia de publico habent, dicuntur habere peculium quaſi caſtrenſe, & ponit exemplum in Aduocato fiſci, vel pauperum, & ſimilibus, quibus de publico datur ſalarium, Riminald. *in* §. 1. *n.* 81. *cum ſeqq. Inſtit. per quas perſonas*, Donel. *comment. juris ciuilis lib* 18. *cap.* 1. *col.* 7.
4 Vtrùm officium emptum filio ex pecuniis paternis ſit ei in legitimam imputandum? vide poſita *in votis deciſinis canonic. voto* 6. *dub.* 3.
5 An autem officia empta conſtante matrimonio ſint communia, vide Doctores citatos à Garc. Maſtrill. *in tract. de magiſtrat. lib.* 1. *cap.* 20. *n.* 58.

SVMMARIVM.

1 *Iudices ad prouinciam ſibi commiſſam Cancellarios & domeſticos ſecum non ducent.*
2 *Cancellarij ſub fide geſtorum ex eodem officio electi judicibus applicandi ſunt.*
3 *Iudex ex cauſa idonea ad flagitiorum inquiſitionem tortura ſubjici poteſt.*
4 *Magiſtratuum vita & mores, remiſſiuè.*
5 *Decuriones an & quando torqueri poſſint, remiſſiuè.*

L. Nullus judicum. VIII.

Iidem AA. *Aſclepiodoto P.P.*

1 IVdices ad prouinciam ſibi commiſſam Cancella-
2 rios & domeſticos ſecum non ducent. Cancellarij ſub fide geſtorum ex eodem officio electi judicibus
3 applicandi ſunt, & poſt depoſitam adminiſtrationem, vt alij judices per 50. dies ſe exhibeant, ne accuſandi anſa inferatur. Iudex ex cauſa idonea ad flagitiorum inquiſitionem torturæ ſubjici poteſt.
4 De vita & moribus Magiſtratuum, latè Garc. Maſtrill. *in tract. de magiſtrat. lib.* 2. *cap.* 2. *per tot.*
5 *Ad detegenda judicis flagitia*, &c.] An & quando Decuriones torqueri poſſint, vide Farinac. *in praxi crimin. quæſt.* 41. *num.* 57. *cum ſeqq.* vbi *num.* 64. tenet poſſe torqueri Decuriones pro delictis commiſſis in officio.

SVMMARIVM.

1 *Iudices finito officio domeſticos ſuos accuſatos exhibere tenentur, & n.* 2.
3 *Poteſtas tenetur pro omnibus, quos ſecum ducit. Quid ſi fuit in culpa malè eligendo eos, an liberetur exhibendo, n.* 4.
5 *Poteſtas tenetur repræſentare omnes ſuos officiales tempore ſyndicatus.*
6 *Magiſtratus pro ſuo officiali accuſato ſatisfaciet, ſi eum exhibeat.*

L. Si poſt depoſitam. IX.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *ad Taurum.*

IVdices finito officio domeſticos ſuos accuſatores exhibere tenentur, *l. fallaciter, infr. de abolition.* 1
Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt 2
l. Hiſp. 1. *verſ. ca eſtos, tit.* 16. *p.* 3. vbi *gloſſ.* 2. *verbo Conſtreñidos de aduzir, & gloſſ. ſeq.* reſoluit Poteſtatem teneri 3
pro omnibus, quos ſecum ducit, etiamſi non ſint præpoſiti alieni officio, ſed prætextu officij Domini delin- 4
quunt, ſed liberari exhibendo, & deinde ſic quærit, quid ſi fuit in culpa malè eligendi eos, an liberetur exhibendo, & *in gloſſ.* 5. *verbo Fagan derecho*, dicitur: Hinc 5
patet, quod Poteſtas tenetur repræſentare omnes ſuos officiales tempore ſyndicatus. Capell. Tholoſ. *dec.* 195.
Notatur ad hoc, quod Magiſtratus pro ſuo officiali 6
accuſato ſatiſfaciet, ſi eum exhibeat, & ab obligatione per talem exhibitionem liberabitur, *l. Hiſpan.* 4. *tit.* 6. *lib.* 3. *noua Recop.* Auil. *ad c.* 4. *Prætor. in gloſſ. verbo Entregare*, Soar. de Paz *in pract. tom.* 1. *p.* 8. *cap. vnic. n.* 18. *pag.* 226.

SVMMARIVM.

1 *Conſiliarij olim impunè vltra quatuor menſes moderatoribus non obſtabant, & cum hiſce ſedebant.*
2 *Aſſeſſor quis eſt impunè in ſua prouincia vſque ad quatuor menſes, non vltrà, niſi ex Principis permiſſu. Intellige vt n.* 3.

L. In Conſiliariis. X.

Iidem AA. *Florentino P.P.*

COnſiliarij olim impunè vltra quatuor menſes moderatoribus non obſtabant, & cum hiſce ſedebant. 1
Ex hoc textu vulgò colligitur, poſſe quem impunè 2
Aſſeſſorem eſſe in ſua prouincia vſque ad quatuor menſes, non vltrà, niſi ex Principis permiſſione, vt per Motl. *in emporio juris, p.* 1. *tit.* 2. *q.* 6. *n.* 25. *verſ. quod confirmatur*, vbi hoc intelligit procedere vbi Aſſeſſor ad 3
breue aliquod tempus, veluti quatuor menſium, eligatur; aliàs verò ſecus, cùm requiratur exterus, & non ab ea ciuitate oriundus, vt docent Puteus *de ſyndicatu, verbo Aſſeſſor, cap.* 1. *n.* 16. *fol.* 130. Hippol. *in rubr. de probat. n.* 343. Auil. *ad cap.* 3. *Prætor. verſ. terra, n.* 4. Bobadil. *in ſua politica, lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 25. Menoch. *de arbitr. caſu* 253. *in fine*, Donel. *commentar. juris ciuilis lib.* 18. *cap.* 2. *col.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Aſſeſſores liberalitate non minus quàm Magiſtratus digni ſunt.*
2 *Conſiliarij Præfectorum prætorio vrbis Conſtantinopolitanæ, Magiſtrorum militum officio functi, depoſito officio immunes ſunt ab onere indictionum ciuilium & militarium, ſub pœna.*
3 *Priuilegia conceſſa antiquis Conſiliariis ad nouos in eadem Curia extendi debent.*
4 *Indictio quid ſit.*

L. Num

L. Non parum. XI

Iidem AA. Zoilo P.P. Orientis.

1 ASſeſſores liberalitate non minus, quàm Magiſtra-
2 tus digni ſunt. Conſiliarij Præfectorum prætorio vrbis Conſtantinopolitanæ Magiſtrorum militum officio functi, vel fungentes, depoſito officio, immunes ſunt ab onere indictionum ciuilium & militarium, ſub quinquaginta librarum auri pœna.

3 *Seu funguntur in poſterum*, &c.] Notatur ad hoc, quod priuilegia conceſſa antiquis Conſiliariis, ad nouos in eadem curia extendi debent, vt per Boer. *deciſ. 146. n. 4. in med.*

4 *Ab omni indictionis onere*, &c.] Indictio nil aliud eſt quàm annona, ſeu tributum, id eſt annonaria, & tributaria functio, rebus, non perſonis indicta, vt per Calvin. *in ſuo Lexic. jurid. verbo Indictiones.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices illuſtres Conſiliarios ſibi ſemel probatos abſque nouo examine adiungere viciſſim poſſunt.*
2 *Approbatus ſemel, amplius reprobari non poteſt.*
3 *Examinatus, & approbatus ad vnum officium, ſeu beneficium, non ampliùs examinatur ad aliud ſimile.*

L. Liceat omnibus. XII.

Impp. VALENT. *&* MARTIAN. AA. *Palladio P.P.*

1 IVdices illuſtres Conſiliarios ſibi ſemel probatos abſque nouo examine adiungere viciſſim poſſunt.

De intellectu huius textus§, & conciliatione cum *l. nemo 5. ſup. hoc tit.* vide Donell. *commentar. juris ciuilis lib. 18. cap. 2. col. 5.*

2 *Non debet ob hoc ſolùm quod iam probatum eſt improbari.*] Notatur ad hoc, quod ſemel approbatum non poteſt amplius reprobari, vt per Sanch. *de matrim. lib. 9. diſp. 6. n. 9.* Card. Mantic. *dec. 274. n. 2. & 3.* Rot. *de-*
3 *ciſ. 456. num. 4. part. 2. recentior.* & alios per me citatos *Axiom. 31. n. 3. & 4.* Vnde ſemel examinatus & approbatus ad vnum officium, ſeu beneficium, non ampliùs examinatur ad aliud ſimile, ita Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 4. n. 84.* Aloyſ. Ricc. *in praxi fori eccleſiaſt. dec. 419. in 1. edit.* aliàs *reſol. 756. in 2. edit.* Campan. *in diuerſor. juris Canon. rub. 5. cap. 3. n. 8. propè fin.* Ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi, p. 3. alleg. 60. n. 89. & 90. & de clauſulis vſufrequent. clauſ. 251. n. 7. cum ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Conſiliarij & Aduocati munere nemo ſimul honeſtè fungitur.*
2 *Conſiliarius perfuncto munere, aduocationis munus in ſe licitè recipit.*
3 *Conſiliariis non licet duobus Magiſtratibus aſſidere.*
4 *Illicita, & legibus aduerſa nemo tentet.*
5 *In legem committunt, qui vigorem eius elidere conantur.*
6 *Conſiliarij & Aduocati munus ſimul impetrans matriculam perdit, & 10. auri libris mulctatur.*
7 *Pœna 10. auri librarum Conſiliariis, & Aduocatis ſimul cauſa comminata aggreditur Conſiliarios cauſarum, in quibus aduocando patrocinantur.*
8 *Aduocatus & iudex nemo ſimul eſſe poteſt ſine corruptionis crimine.*
9 *Aduocatus repellitur à munere iudicandi ob ſuſpicionem affectionis.*
10 *Iudex nullus eſſe poteſt in ea cauſa, in qua fuit Aduocatus.*
11 *Aſſeſſor non poterit eſſe in ea cauſa, in qua aliquando fuit Aduocatus.*
12 *Aduocatus ſi pronunciaret, ſententia non fieret nulla, niſi recuſatus eſſet vt ſuſpectus.*
13 *Signum vt apponatur, eſt de ſubſtantia ſcripturæ publicæ.*
14 *Aſſeſſores conſilia, quæ debent Præſidibus, ſignabunt.*
15 *Iudices ob nimiam ſubtilitatem ſcrupuloſi, remiſſiuè.*

L. Nemo ex his. XIII. & vlt.

Imp. IVSTINIAN. A. *Demoſtheni P.P.*

COnſiliarij & Aduocati munere nemo ſimul hone- 1
ſtè fungitur, combinatio enim vtriuſque expeditio-
nem legitimam impedit. Conſiliarius autem perfuncto 2
munere, aduocationis munus in ſe licitè recipit. Conſi- 3
liariis non licet duobus Magiſtratibus aſſidere, &
vtriuſque judicij curam peragere. Callidis machinatio- 4
nibus, & mutatis titulis nemo illicita & legibus aduerſa
tentabit. In legem committunt, qui vigorem eius ſcru- 5
puloſis, & excogitatis artibus elidere conantur. Aduo- 6
cati & Conſiliarij munus quoquo etiam velo ſimul im-
petrans, matriculam perdit, & decem auri libris mulcta-
tur. Pœna decem auri librarum Conſiliariis, & Aduoca- 7
tis ſimul cauſæ comminata, aggreditur Conſiliarios
cauſarum, in quibus aduocando patrocinantur. Aduo- 8
catus & judex ſine corruptionis crimine ac ſuſpicione
nemo ſimul eſſe poteſt.

Vel per aduocationem cauſis, &c.] Notatur ad hoc, 9
quod Aduocatus repellitur à munere judicandi ob ſuſ-
picionem affectionis, vt per Menoch. *de Arbitr. lib. 1.* 10
q. 73. n. 4. & nullus poteſt eſſe judex in ea cauſa, in qua
fuit Aduocatus, & vt ſuſpectus recuſari in illa poterit,
ſecundùm Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tract. de recu-
ſat. art. 9. num. 31.* Don. Garc. Maſtrill. *Siciliæ dec. 161.
n. 35. & 41.* Cabed. *Luſit. dec. 20. n. 2. part. 1.* Camill.
Borel. *in ſumma omnium deciſ. tom. 1. tit. 65. de Aduo-
catis, n. 125.* Auiles *ad cap. 3. Prætor, verbo Abogados,*
Morla *in emporio iuris, p. 1. tit. 2. q. 6. n. 30.* vbi ait quod 11
nec Aſſeſſor eſſe poterit in ea cauſa in qua aliquando
fuit Aduocatus, Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 4. n. 3.*
vbi *n. 21.* dicit quod ſi Aduocatus pronuntiaret, ſenten- 12
tia non fieret nulla, niſi recuſatus eſſet vt ſuſpectus: &
num. 16. ſubdit vt poſſit recuſari ab eo tantùm, contra
quem fuit Aduocatus, & non ab alio pro quo poſtula-
uit: & *n.* reſolui, quod ſi priùs ſententiam tulit, poſ-
ſet in eadem cauſa eſſe Aduocatus defendendo quod
judicauit, de quo etiam Morla *d. n. 30. in fine.*

Signum, quod ſolitum eſt, chartis imponant.] Notatur 13
ad hoc, quod pro ſubſtantia publicæ ſcripturæ requiri-
tur quod ſignum apponatur, de quo vide Bartol. *in
proœm. Digeſt. n. 5.* Marc. Anton. *in §. poſſunt, in princ. &
n. 3. Inſtit. de teſtament.* Greg. Lopez *per text. ibi in l. 54.
verbo Sn ſigno, tit. 18. part. 3.* Azeued. *l. 13. num. 44.
tit. 15. lib. 4. & l. 1. num. 19. tit. 4. lib. 5. nouæ Recop.*
latè Gutier. *pract. lib. 1. q. 138. per tot.* latiùs Ceual.
commun. contra communes, q. 32. per tot.

Notatur etiam ad hoc, quod Aſſeſſores conſilia, 14
quæ dabant Præſidibus, ſignabant, vt dicit Guid.
Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. c. 26. de ſignis vete-
rum inſtrum. in princ.*

Cùm in legem committant ij, &c.] De judicibus ob 15
nimiam ſubtilitatem ſcrupuloſis, vide Garc. Maſtrill.
de magiſtrat. lib. 2. cap. 2. à num. 86.

De

De annonis, & capitatione adminiſtrantium, & eorum Aſſeſſorum, aliorumve publicas ſolicitudines gerentium, vel eorum, qui aliquas conſecuti ſunt dignitates.

Tit. XLIX.

SVMMARIVM.

1 *Annona quid ſint.*
2 *Capitatio quid.*
3 *De annonis ſcribentes referuntur, & de capitatione, num. 4.*

1 ANNONÆ dicuntur, quæ ad hominum alimenta pertinent, vt panis, vinum, oleum, 2 &c. capita verò, ſeu capitatio, ſunt pabula iumentorum, vt fœnum.

3 De annonis vide *l. Hiſp. 10. tit. 18. part. 3.* Mendez de Caſtro *de annonis ciuil. in rub. n. 3.* Fichard. Bonacoſ. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 23.* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 36. cap. 30. per tot.* Guid. Pancirol. *in theſauro variar. lect. lib. 2. c. 245. verſic. dabuntur, & cap. 260.* Calvin. *in ſuo Lexic. juridico, verbo, Annona in Codice,* vbi ait in hoc tit. illas eſſe, quæ militaribus, palatiniſque officiis, ex eorum, qui poſſeſſiones tenebant, collatione erogabantur.

4 De capitatione vide Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 3. cap. 5. ex n. 11.* Guid. Pancirol. *d. lib. 2. c. 151. verſ. Tertia erat capitatio, & c. 254. & lib. 3. c. 31. ſub tit. de capitatione, & de incolarum capitatione,* Calvin. *in ſuo Lexic. jurid. verbo Capitatio.*

L. Omnibus. Vnic.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Florentino P. P.*

ANnona cuilibet ſecundùm peculiares delegationes eſt aſſignanda. Vide Doctores citatos *ſuprà ad rubr. hujus tit.*

De contractibus Iudicum, vel eorum, qui ſunt circa eos, inhibendis, donationibus in eos faciendis, & ne adminiſtrationis tempore proprias ædes ædificent ſine ſanctione pragmatica.

Tit. L.

IN contractu, vt in emptione & venditione, eſt mutuus conſenſus, habens vim pariendæ ciuilis obligationis, & actionis. De pragmatica ſanctione dictum eſt ſupra *tit. 23.*

SVMMARIVM.

1 *Adminiſtrationem gerentes quondam emere, non autem ædificare ſine permiſſu Imperatoris poterant.*
2 *Donationes Officialibus durante officio factæ invalidæ ſunt vſquedum poſt adminiſtrationem ſpecialiter ratificentur poſt lapſum quinquennium.*
3 *Provinciarum moderatores tam emptiones citra alimentorum neceſſitatem, quam ædificiorum reparationem intermittent durante officio.*
4 *Donatum & venditum rat. habitione donatoris & venditoris per quinquennij curſum non conualeſcit.*
5 *Contractus officialibus prohibiti ad domeſticos & interpoſitas perſonas extenduntur.*
6 *Iudices durante officio in prouincia in qua gubernant, emere, aut alium contractum facere non poſſunt. Amplia, etiam per interpoſitam perſonam, n. 7. Nec ipſorum domeſtici & familiares, n. 8. Siue judices ſint de maioribus, ſiue de minoribus, n. 9. Nec etiam perpetui, n. 10. Procedit iſta concluſio non ſolùm in contractu emptionis, ſed etiam in aliis contractibus, n. 11. Etſi judices palam & bona fide emant, & cum authoritate alterius adminiſtratoris, vel judicis, n. 12. Limita in judicibus perpetuis, quibus a ſubditis in prouincia ſua emere licet, oppreſſione ceſſante, n. 13. In judicibus item originariis, quibus etſi ſint temporales, à ſubditis emere, & cum eis contrahere licet, n. 14. & in officialibus, qui non habent juriſdictionem, n. 15.*
16 *Exactores tributorum, quæ nullam habent juriſdictionem, emere, vendere & contrahere poſſunt in prouincia.*
17 *Decuriones, ſiue ſint perpetui, ſiue annales, rectè contrahunt, emunt, & vendunt in patria durante officio.*
18 *Iudices cum non ſubditis ſuæ juriſdictionis contrahere poſſunt, & ab eis fundos emere. Poſſunt emere in prouincia quæ ſunt neceſſaria ad victum, & veſtitum quotidianum, ad ſui & ſuorum ſuſtentationem, n. 19. Item rectè emunt & contrahunt cum licentia Principis, n. 20. Et res quæ fuerunt Maiorum ſuorum, n. 21. Item res paternas quæ fuerunt confiſcata, n. 22. Et demùm rem ſui patrimonij, vel generis, aliis venditam retrahere, n. 23.*
24 *Iudicibus legari, & relinqui per vltimam voluntatem poteſt.*
25 *Iudici fieri poteſt donatio remuneratoria, ſi merita officium præceſſiſſe probetur.*
26 *Emptio facta à judice, vel alius contractus ex his, qui ei ſunt prohibiti, an confirmetur juramento, & num. 27.*
28 *Iudex finito officio emere & contrahere poterit, & contractus valebit, quamvis ſtatim finito officio contrahat, niſi legitima præſumptio concurrat, quod adhuc ratio prohibitionis duret.*
29 *Iudices in territorio ſuæ juriſdictionis poſſunt ſibi ſubditis rem ſui patrimonij vendere & donare. Item pignus accipere pro ſecuritate contractus celebrati ante officium, n. 30.*
31 *Iudicibus an liceat contrahere matrimonium cum ſubditis.*
32 *Iudex non poteſt emere mobilia bona durante officio in prouincia quam gubernat.*
33 *Emptio de qua in hoc textu, an ideò ſit nulla, vt conſenſu de novo ſuperveniente, finito officio confirmari non poſſit.*
34 *Emiſſe præſumitur qui reperitur poſſidere, & fructus percipere per interpoſitam perſonam.*

L. Quicumque. Vnic.

Imp. IVSTINIANVS A. *Menæ P. P.*

ADminiſtrationem gerentes quondam emere, non autem abſque Imperatoris permiſſu ædificare potuerunt. Donationes Officialibus durante officio factæ invalidæ 1 2

invalidæ ſunt vſque poſt adminiſtrationem ſpecialiter
3 ratificentur poſt quinquennij lapſum. Prouinciarum
moderatores, tam emptiones circa alimentorum neceſ-
ſitatem, quàm ædificiorum reparationem intermittent
4 durante officio. Donatum & venditum ratihabitione
donatoris & venditoris per quinquennij etiam curſum
non conualeſcit, & corroboratur contra legis prohibi-
5 tionem. Contractus officialibus prohibiti ad domeſti-
cos, & interpoſitas perſonas extenduntur, & prohibi-
tum vna via, per aliam indultum minimè cenſetur.
6 Allegari ſolet hic textus ad hoc, quod judices in pro-
uincia in qua gubernant, durante officio emere, aut
alium contractum facere nequeunt, vt per Ordin. Re-
gism Luſitan. lib. 4. tit. 15. l. Hiſpan. 5. tit. 5. part. 5. vbi
gloſſ. 2. l. 2. tit. 5. lib. 5 Ordinam. Did. Perez gloſſ. 1. col. 2.
in princ. & l. 2. tit. 6. lib. 3. nona Recop. vbi Azeued. &
l. 4. tit. 10. lib. 9. eiuſdem nona Recop. vbi idem Azeued.
n. 7. Duen. reg. 31. Socin. reg. 341. Ludou Roman. conſ.
509. col. 4. Matienz. in dial. relatoris, part. 3. cap. 27. &
cap. 30. n. 6. Ioan. Garcian. reg. 267. Alciat. lib. 2. parerg.
cap. 49. Mayn. lib. 2. action. cap. 27. pag. 172. Guillelm. Be-
nedict. in cap. Raynutius, verbo Duas habens filias, n. 48.
Roland. conſ. 83. lib. 2. Afflict. in conſtit. Neapol. rub. 87.
Adrian. Puluæ. ad edictum de alienat. jndicu. cap. 9. in
med. Anton. Gom. l. 5. Tauri, n. 123. Soar de Paz in pract.
tom. 1. parte 8. cap. vnic. de ordine procedendi, n. 13. ad fin.
Peregr. de jure fiſci lib. 4. tit. 7 n. 6. cum ſeqq. Ceuall. com-
mun. contra communes, q. 445. ex n. 1. Bobadil. in ſua po-
litica, lib. 2. cap. 12. n. 34. & 60. Molin. de juſtit. tract. 1.
diſp. 343. in princ. & diſp. 448. verſ. de jure, Cardoſ. in
praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Index, n. 16. Auiles
ad c. 2. Prætor. in gloſſ. de mercaderia, n. 30. cum ſeqq. Feli-
cian. de ſociet. cap. 6. n. 2. Cancer. p. 3. var. cap. 1. n. 97.
& 98. Fachin. contron. lib. 2. cap. 78. Cald. Pereira poſt
quæſt. forenſ. conſ. 34. num. 9. & de empt. & vendit. cap. 8.
n. 47. cum multis ſeqq.
7 Amplia primò procedere ſupradictam reſolutionem
etiam per interpoſitam perſonam, vt per Tiraq. de nobi-
lit. cap. 37. n. 109. Menoch. conſ. 122. n. 19. & de ar. iur.
caſu 459. n. 12. cum ſeqq. Matienz. d. p. 3. cap. 28. n. 14.
Peregr. de jure fiſci lib. 4. tit. 7. num. 7. Greg. Lop. d. l. 5.
gloſſ. 5.
8 Amplia ſecundò in domeſticis, & familiaribus ip-
ſorum judicum, qui non poterunt emere, nec contra-
here in territorio juriſdictionis eorum: ita Put. de
ſyndicatu, verbo Contrahere, n. 8. vbi de vxore, Auen-
dan. in c. 2. de exequend. mandatis, n. 22. verſ. & jure
quoque Regni, vbi ampliat ad Conſiliarios illorum,
Auiles ad cap. 2. Prætor. in gloſſ. verbo hæredad, n. 2. Ma-
tienz. in dial. relator. p. 3. cap. 18. n. 15. vbi declarat qui
ſunt iſti domeſtici & familiares, Peregr. d. lib. 4. tit. 7.
n. 2. ampl. 2.
9 Amplia tertiò in quibuſcunque judicibus, ſiue ſint
de maioribus, ſiue de minoribus, vt per Auiles ad d. El.
cap. 2. Prætor. in gloſſ. verbo Heredad, num. 2. & 3. Molin.
tom. 1. de juſtit. diſp. 343. in princ.
10 Amplia quartò procedere in judicibus perpetuis, in
quibus maior ratio prohibitionis militat, quàm in tem-
poralibus Greg. Lop. d. l. 5. gloſſ. 2. Fachinæ. contron. juris
lib. 2. cap. 88. verſ. quod igitur, vbi fundamentis vtriuſ-
que opinionis ponderatis hanc veriorem agnoſcit.
Cald. Pereira de empt. cap. 8. n. 61. cum duobus ſeqq. vbi
de ſtricta juris ratione contra communem defendi poſ-
ſe teſtatur, ſequitur Bobadil. in ſua politica, lib. 2. cap. 12.
n. 36. cum duobus ſeqq.
11 Amplia quintò prohibitionem ſupradictam ad alios
contractus quàm amptionis extendi, vt per l. Hiſp. 2.
tit. 6. lib. 2. nona Recop. vbi Azeued. n. 12. Auendan. ad
cap. 2. de exequen. mand. n. 22. verſ. item iſta prohibitio,
Auiles ad d. cap. 2. Prætor. in gloſſ. verbo Mercaderia, n. 1.
& 6. Matienz. in dial. relat. p. 3. cap. 27. n. 1. Peregr. d.
lib. 4. tit. 7. c. 12. Bobadil. d. lib. 2. cap. 12. n. 34. & 40.
Cald. Pereira de empt. cap. 8. n. 47. verſ. ſed verius,
Sigiſm. Scacc. in tract. de commerc. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 17.
n. 16. etiamſi contrahatur per viam mercantiæ, ex Aze-
ued. ad d. l. 1. n. 10. in fine, & n. 12. nam mercantia ju-
dicibus quibuſcumque etiam perpetuis, & Auditoribus
Regalis Cancellariæ prohibita eſt, Matienz. in dial. re-
lat. p. 3. cap. 28. n. 8. & 9. Scacc. de commerc. §. 1. q. 7.
p. 3. limit. 17. n. 17. Azeued. d. n. 13. verſ. non tamen
procedet.
Amplia ſextò etſi judices palam & bona fide emant, 12
& etiam cum auctoritate alterius adminiſtratoris, vel
judicis, ita Auiles in d. gloſſ. mercaderia, n. 22. Azeued. d.
l. 2. n. 13. Bobadil. d. c. 12. n. 35. verſ. la anima, Peregr.
d. lib. 4. tit. 7. n. 12. in 7. ampliat. Ceuall. commun. con-
tra communes, quæſt. 445. n. 3. verſ. ſed contrariam opi-
nionem, Fachinæ. contron. lib. 2. c. 79. verſ. ſed contra-
riam ſententiam.
Limita primò in judicibus perpetuis, quibus à ſub- 13
ditis in prouincia ſua emere licet oppreſſione ceſſante,
ita Olan. in antin. verbo Index, n. 63. Cacheran. dec. 144.
num. 12 & 14. verſ. ſecundò reſponderi poteſt. Roland.
conſ. 83. num. 6. lib. 2. Azeued. d. l. 2. n. 11. & 12. Scacc.
de commerc. §. 1. q. 7 p. 3. limit. 17. n. 16. in fine, Cald Pe-
reira de empt. c. 8. num. 60. vbi n. 64. extendit ad Du-
ces, Marchiones, & Comites, qui juriſdictionem per-
petuam habent.
Limita ſecundò in judicibus originariis (vbi de 14
conſuetudine ciues originarij eliguntur judices) qui-
bus etſi ſint temporales, à ſubditis emere, & cum eis
contrahere licet, Azeued. d. l. 2. n. 11. Peregr. d. lib. 4. tit. 7.
n. 9. Scacc. d. lim. 17. n. 17. Bobadil. d. lib. 2 cap. 12. n. 156.
Limita tertiò in Officialibus, qui non habent juriſ- 15
dictionem, Matienz. in dialog. relator. p. 3. cap. 17. n. 14.
& cap. 28. n. 15. Auiles ad d. cap. Prætor. gloſſ. de mer-
caderia, n. 32. Peregr. d. lib. 4. tit. 7. n. 14. Vnde exacto-
res tributorum, quia nullam habent juriſdictionem,
non comprehendi in hac prohibitione, tenet Matienz. 16
d. p. 3. cap. 28. n. 15. Et Decuriones ſiue ſint perpetui, 17
ſiue annales, poſſe contrahere, emere, & vendere in ſua
patria durante officio.
Limita quartò, judices cum non ſubditis ſuæ juriſ- 18
dictioni contrahere poſſe, & ab eis fundos emere, Ma-
tienz. d. cap. 27. n. 10. in fine, Peregr. dict. lib. 4. tit. 7.
n. 11. Auiles ad cap. 2. Prætor. verbo De mercaderia, n. 22.
Bobadil. in ſua politica, lib. 2. cap. 11. n. 54. niſi ſubditi
frequenter conuerſarentur in loco ſuæ juriſdictionis,
quia tunc pro ſubditis reputantur, Auiles d. n. 22. verſ.
ſed iſtam, & in gloſſ. verbo Tales pueblos, n. 3. Bobadil. lo-
co proximè citato.
Limita quintò, vt judices in ſua prouincia ea quæ 19
ſunt neceſſaria ad victum, & veſtitum quotidianum ad
ſui, & ſuæ familiæ ſuſtentationem emere poſſint, Auiles
in d. El. gloſſ. de mercaderia, n. 8. Matienz. d. p. 3. cap. 27.
n. 3. & 11. Peregr. dict. lib. 4. tit. 7. n. 12. verſ. limita ſe-
cundò. Bobadil. d. lib. 2. cap. 12. num. 48. Scacc. de com-
merc. §. 1. q. 8. p. 3. limit. 5. n. 16. Adcò enim hoc eis li-
cet, vt ſi non inueniant vtenſilia, poſſint eo pretio ſo-
lito auferre, & cogere ſubditos ad vendendum. Auiles
in d. gloſſ. de mercaderia, n. 19. Bobadil. d. cap. 12. n. 49.
Et ſic eis licebit emere equos in quibus equitent, quia
non debent ire pedites, Puteus de ſyndicatu, verbo Con-
trahere, n. 3. Auiles d. gloſſ. de mercaderia, n. 29. Boba-
dil. d. c. 12. n. 53.
Limita ſextò, vt cum licentia Principis poſſint ju- 20
dices emere, & contrahere, Auiles vbi proximè, n. 33. Pe-
regr. d. lib. 4. tit. 7. n. 2 verſ. limita pluribus modis.
Limita ſeptimò, ſi emant res, quæ fuerunt Maiorum 21
ſuorum, Auiles d. gloſſ. de mercaderia, n. 30. Matienz. d.
p. 3. dial. 27. num. 7. Peregr. d. tit. 7. num. 8. Cald. Pe-
reira in l. ſi curatorem, verbo Sua facilitate, n. 4. verſ.
ex prædictis, & in tract. de empt. & vendit. c. 8. n. 50.
vbi ſubdit poſſe etiam judicem emere res paternas, 22
quæ fuerunt confiſcatæ. Et demùm poſſe rem ſui pa- 23
trimonij, vel generis alias venditam retrahere, reſoluunt
Anton.

Digitized by Google

Anton. Gom. l. 7. *Tauri, n. 12. & n. 40.* Bobadil. *d. lib. 2. cap. 12. n. 53.*

24 Limita octauò, vt poſſit eia per vltimam voluntatem relinqui, & legari. Auil. *d. gloſſ. de mercaderia, n. 31.* Peregr. *d. tit. 7. n. 13.* Bobadil. *d. cap. 12. n. 45.* Cald. Pereira *d. cap. 8. n. 49.*

25 Limita nonò in donatione remuneratoria, quæ à ſubdito judici fieri poteſt, ſi meritis officium præceſſiſſe probetur: ita Put. *de ſyndicatu, verbo Contrahere, n. 1. & 5.* Duen. *reg. 31. in princ. verſ. quinto fallit,* Auiles *ad cap. 1. prætor. verbo Donacion, n. 5. & verbo De mercaderia, n. 26.* Azeued. *l. 1. n. 13. tit. 6. lib. 3. noua Recopil.* Peregr. *d. tit. 7. n. 12. verſ. limita quintò,* Fachin. *controu. iuris lib. 2. cap. 80.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 201. n. 4.* quicquid dicat Cald. Pereira *d. cap. 8. n. 47.*

26 Limita decimò, niſi emptio facta a judice, vel alius contractus ex his, qui ei ſunt prohibiti, juramento confirmetur, ſecundùm Butr. Alciat. & alios, quos refert & ſequitur Gutier. *de juram. confirmat. p. 1. cap. 40. n. 5.*

27 *col. 2.* Sed contrarium, imò talem emptionem juramento non firmari, verius eſt & receptius, & expreſſe tenent Auiles *d. gloſſ. de mercaderia, n. 38.* Menchac. *de ſucceſſ. creat. §. 18. n. 56. & n. 60.* Marienz. *d. p. 5. cap. 20. n. 10.* Azeued. *l. 2. n. 13. tit. 6. lib. 3. noua Recopil.* Peregr. *d. lib. 4. tit. 7. n. 12. in §. ampl.* Seraph. *de priuileg. juram. priuil. 114. n. 2. & 3.* & ibi Benchend. *n. 1. & 2.* Bobadil. *d. lib. 2. cap. 12. n. 60.* Ceuall. *commun. contra communes, q. 445. n. 1.*

28 Limita vndecimò finito officio; nam tunc judex emere, & contrahere poterit, & contractus valebit, quamvis ſtatim finito officio contrahat, niſi legiſmè præſumptio concurrat, quod adhuc ratio prohibitionis duret. *l. Hiſpan. 1. tit. 6. lib. 3. noua Recopil.* vbi Azeued. Auiles *ad cap. 1. prætor. in gloſſ. durante ſu officio,* Matienz. *d. p. 3. cap. 15. n. 6. & 7. & cap. 27. n. 5.* Bobadil. *d. lib. 2. c. 12. n. 35. verſ. la tercera,* Peregr. *d. tit. 7. num. 12. verſ. amplia 2.* Cald. Pereira *d. cap. 8. n. 28.*

29 Limita duodecimò vt judices in territorio ſuæ juriſdictionis ſibi ſubditis rem ſui patrimonij vendere, & donare poſſint, vt per Azeued. *l. 2. n. 13. verſ. nam illa, tit. 6. lib. 3. noua Recopil.* Bobadil. *in ſua polit. d. lib. 3. cap. 4. n. 59. & in comment. ibi lit. E,* quicquid dicat Cald. Pereira *d. cap.* n. 48.

30 Limita decimotertiò, vt poſſint judices pignus accipere pro ſecuritate contractus ante officium celebrati, Auiles *ad d. cap. 2. prætor. in gloſſ. de mercaderia, n. 19.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Vendidiſti, n. 3.* Matienz *d. p. 3. cap. 27. n. 4.* Bobadil. *d. lib. 1. cap. 4. n. 39.*

31 Vtrùm autem judicibus liceat matrimonium contrahere cum ſubditis? vide *l. Hiſp. 2. tit. 54. p. 4.* Auiles *d. gloſſ. de mercaderia, n. 17.* Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo Duas habens filias, n. 47. cum ſeqq.* Bobadil. *d. lib. 1. cap. 12. n. 35. in fine, & lib. 5. cap. 3. n. 119.* qui eis & filiis ſuis non licere docent, filiabus verò permiſſum eſſe.

32 *Mobiles res, &c.*] Notatur ad hoc, quod mobilia bona emere non poteſt judex durante officio in prouincia, in qua gubernat, vt per Menoch. *de arbitr. caſu 182. n. 19.* Peregr. *dicto lib. 4. tit. 7. n. 12.* Cald. Pereira *dicto tract. de empt. cap. 8. n. 47.*

33 *Niſi poſt adminiſtrationem depoſitam, &c.*] Vtrùm autem emptio, de qua in hoc text. adeò ſit nulla, vt conſenſu de nouo ſuperueniente, finito officio, confirmari non poſſit? vide Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. conſ. 34. num. 9.*

Hæc autem etiam ad domeſticos, & Conſiliarios, &c. Vide poſita *ſupra ampliat. 2.*

34 *Vt nec per interpoſitam perſonam, &c.*] Vide ſuprà poſita *ampliat. 1.* Qui enim reperitur poſſidere & fructus percipere per interpoſitam perſonam, præſumitur emiſſe, vt per Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 35. num. 24.*

De modo mulctarum, quæ à judicibus infliguntur.

T I T. L I.

MVLCTA eſt coërcitio pecuniaria, quæ arbitrio judicis mulctantis infligitur. Etenim quæ à lege irrogatur, & certa eſt, quamvis pecuniaria ſit, tamen appellatur pœna, non mulcta.

De modo.] Id eſt, forma, ſeu moderatione, ſecundùm Galganet. *de condit. & demonſtr. p. 1. cap. 92. n. 7.*

Vide ad hoc Alberic. *in ſuo dict. verbo Mulcta,* Caluin. *in ſuo Lexic. jurid. eodem verbo,* Boſſ. *in pract. tit. de mulcta,* Viu. Soar. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 24. pag. 217.* D. Barboſ. *in l. 2. §. fin. ff. de iudic.* Garc. Maſtrill. *poſt tract. de magiſtrat. in comment. ad inductum generale, c. 10. de mulcta,* Peregr. *de jure fiſci lib. 4. tit. 8.*

S V M M A R I V M.

1 *Mulcta ſolutio non infert damnum famæ.*
2 *Condemnatus per viam Inquiſitionis de crimine infamiam irrogante per viam accuſationis, euitat infamiam.*
3 *Condemnatus per contumaciam in non reſpondendo, non fit infamis.*

L. Mulcta. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Firmo.*

MVlctæ ſolutio famæ damnum non infert. Nam 1
lege Calphurnia ambitus damnati, vt ignominia, mulctaque damnati, ad Magiſtratum aſpirare non poterant, ita Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 36. cap. 29. n. 26.* & dicit Rebuff. *ad l. 131. prope finem, verſic. ad hæc, ff. de verborum ſignificat.* quod mulcta non infamat, vt pœna, niſi quis eſſet condemnatus ad mulctam pro famoſo crimine.

Allegari ſolet hic text. in ſummario ad hoc quod 2
condemnatus per viam Inquiſitionis de crimine infamiam per viam accuſationis irrogante, euitat infamiam vt per Capell. *dec. 274. in fine,* Bucr. *dec. 64. n. 9.* Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 53. n. 1.*

Notatur etiam ad hoc quod condemnatus per con- 3
tumaciam in non reſpondendo, non fit, nec efficitur infamis, vt per Bart. *conſ. 11. Quæritur, col. pen.* Perez *l. 1. verſ. eſt tamen dubium, tit. 1. lib. 3. Ordin. pag. 525.*

L. Procuratores. II.

Imp. ALEXANDER A. *Decimo P. P.*

PRocuratores rationales jus mulctandi non habue- 1
runt.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 1. col. 4.* Farin. *in praxi crimin. part. 1. q. 18. n. 48.* vbi quod non potuit mulctare Procurator Cæſaris & fiſci. D. Barboſ. *in l. 2. §. vlt. num. 93. ff. de iudic.* vbi ſubdit, quod licèt Odofred & Alberic. *hic* dicant, hanc legem tantùm procedere, quando lis illa agitur inter priuatos, non ſic ſi inter fiſcum, & priuatum; nihilominus tamen repugnat generalitas huius textus, & quia Procurator fiſci non poteſt cognoſcere inter priuatos, niſi ex illorum prorogatione. *l. 1. de iuriſdict. omn. iudic.* vnde ſi ex ſua juriſdictione non poſſet mulctam indicere, neque

P eam

eam poſſet indicere inter prorogantes, juxta *dict. l.2.* & generaliter quod Procurator fiſci non poſſit mulctam indicere, ſignificat *l.vnic.de vſuris fiſcalib.lib.10.* optimè explicata per Cuiac. *ibi.*

SVMMARIVM.

1 *Mulctandi jus non habuit curator Reipublicæ. An habeat judex delegatus, remiſſiue, n.2.*

L. Curator. III.

Imp. GORDIANVS A. *Celeri, P.P.*

1 REipublicæ curator jus mulctandi non habuit.
2 Ius mulctandi an habeat judex delegatus, vide Peregrin. Iannin. *de ecali citat. lib.1. cap.1. à n.617.* D. Barboſ. *in l.2.§.fin. num.85. cum multis ſequent. ff. de judic.*

SVMMARIVM.

1 *Mulctandi jus habent Præfecti prætorio ob grauiſſima peccata, ad 50. auri libras.*
2 *Libra auri quid ſit.*

L. Illuſtres. IV.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *Eutropio P.P.*

1 PRæfecti prætorio ob grauiſſima peccata jus mulctandi ad 50. auri libras habent.
2 *Ad 50. auri libras, &c.*] Libram auri ſeptuaginta duos aureos conſtituere aſſerit Calvin. *in ſuo Lexic. jurid. verb. libram auri.*

SVMMARIVM.

1 *Mulcta niſi ad opera publica, & alias probabiles cauſas conferantur, pertinent ad ærarium Principis. Et poterit judex hanc mulctam adjudicare operibus publicis, vel aliis cauſis neceſſariis, n.2.*
3 *Mulcta omnis crudelis eſt, & ſeuera.*
4 *Mulctæ pertinent ad fiſcum.*
5 *Mulcta potuit per judicem parti applicari in comminatione, & deputari pro fabrica palatij.*
6 *Pœna regulariter fiſco applicanda in dubio.*
7 *Mulctæ rerum, aliaque ad fiſcum pertinentia donari poſſunt à judice cauſa remunerationis.*

L. Mulctarum ſeuera. V.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *ad Prætextatum P.P.*

1 MVlctæ niſi ad opera publica, & alias probabiles cauſas conferantur, ad ærarium Principis pertinent.
2 Notatur ad hoc, quod poterit judex hanc mulctam adjudicare operibus publicis, vel aliis cauſis neceſſariis, vt per Aufrer. *in addit. ad Capell. Tholoſ. q.274. verſ. adde quod judex,* Rebuff. *ad l.131. verſ. ſecundò poteſt intelligi, ff. de verborum ſignificat. pag.450.*
3 *Seuera compendia, &c.*] Notatur ad hoc, quod omnis mulcta crudelis, & ſeuera eſt, cùm ob ſolam contumaciam inferatur, vt per Alexand. *conſil.216.n.10.vol.2.* Farin. *in praxi crimin. p.1.q.18.n.51.*
4 *Ærario noſtro, &c.*] Ergo mulctæ ad fiſcum pertinent, vt per Garc. Maſtrill. *poſt tract. de Magiſtrat.* vbi de indultis generalibus, *cap.18.n.7. in fine,* vbi *num.18.*
ſubdit, quod mulcta poteſt per judicem parti applicari 5
in comminatione, & quod poteſt deputari pro fabrica
palatij. Et notatur ad hoc, quod regulariter in dubio 6
pœna fiſco applicari debet, ſecundùm Aceued. *l.5.n.5. tit.7. lib.5. nouæ Recop.*
Vel aliis neceſſariis cauſis, &c.] Notatur ad hoc, 7
quod poteſt Iudex mulctas rerum, aliaque ad fiſcum pertinentia donare cauſa remunerationis, vt per Tiraq. *in l. ſi vnquam, verb. Donatione largitus, n.33. de reuocand. donat.*

SVMMARIVM.

1 *Mulctandi licentiam vltra duas vncias non habent Moderatores ordinarij prouinciarum.*
2 *Mulctandi poteſtatem ad ſex libras habuit Proconſul pro tuenda juriſdictione.*
3 *Mulcta iterari trina vice poteſt ob peccatorum continuationem.*
4 *In mulctando modum excedens ad pœnam dupli fiſco ſoluendam tenetur.*
5 *Peculatus, deprædationum, concuſſionum, furtorumque flagitia mulctis non vindicabunt judices.*
6 *Mulctari, aut condemnari nemo debet ſine culpa ob præcipitem perſuaſionem.*
7 *Pœna legis ſine rubore ac varietate judicij pro arbitrio non immutanda, extra paupertatis caſum.*
8 *Mulctæ jus pertinet etiam ad delegatum.*
9 *Mulcta hodie imponuntur pro arbitrio judicum.*
10 *Pœna vna non ſufficit diuerſis delictis.*
11 *Mulcta remitti, vel minui poteſt, ſtante paupertate.*

L. Eos qui. VI. & vlt.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Meſſalæ P.P.*

ORdinarij prouinciarum moderatores mulctan- 1
di licentiam vltra duas vncias non habent. Pro- 2
conſul pro tuenda juriſdictione poteſtatem mulctandi
ad ſex libras habuit. Trina vice mulcta iterari poteſt 3
ob peccatorum continuationem. Modum in mulctan- 4
do excedens, ad pœnam dupli fiſco ſoluendum tenetur. Peculatus, deprædationum, concuſſionum, 5
furtorumque flagitia mulctis non vindicabunt judices.
Sine culpa ob præcipitem perſuaſionem nemo mul- 6
ctandus, aut condemnandus. Pœna legis ſine rubore 7
ac varietate judicij pro arbitrio non immutanda extra
paupertatis caſum.
Ordinario.] Non ideo excluditur delegatus, quia 8
ideo de Ordinario meminit, cùm in hoc tit. agatur de imponendis mulctis ratione delictorum, quæ ad judices ordinarios pertinent, ac proinde mulctæ jus ad judicem delegatum Principis pertinere reſolvunt Capell. Tholoſ. *dec.274.* Kirchou. & Bonacoſ. *tom.1. commun. opin. lib.1. tit.14. à n.1. pag.278.* Rebuff. *ad l.131. ff. de verb. ſignif.* D. Barboſ. *in l.1.§. fin. n.85. cum ſeqq. ff. de iudic.* Morl. *in emporio iuris, p.1. tit.2. q.18. per tot.* & præcipuè *n.6* Farin. *d.q.18.n.49.*
Vltra duarum vnciarum auri ſummam condemnare 9
non patimur.] Nota quod diſpoſitio huius text. de conſuetudine hodie non ſeruatur, & judices de facto eam non ſeruant, ſed imponunt mulctas ad eorum arbitrium, ita Boſſ. *in tit. de mulct. n.8. in fine, & ſeq.* Marant. *de ordine iudic. p.4. diſt.5. n.69. aliàs 74.* Menoch. *de arbitr. lib.2. caſu 280. n.2.* Roland. *conſ.4. num.13. & 14. vol.2.* vbi *n.15.* dicit quod diſpoſitio huius legis procedit quando in præcepto non eſt taxata per judicem certa pœna, ſecus ſi certa, & determinata ſit pœna, refert Farin. *in praxi crimin. p.1. q.18. n.51.*
Id quoque obſeruandum, &c.] Notatur ad hoc, quod 10
vna

vna pœna non ſufficit diuerſis delictis, vt per Tiraq. *de retractu conuent. §. 2. gloſ. 1. n. 21.*

11 *Niſi paupertas*, &c.] Notatur ad hoc, quod judices ſtante paupertate poſſunt remittere, vel minuere hanc mulctam, vt per Boſſ. *de mulct. n. 14.* Clar. *in §. fin. q. 31. n. 6. & q. 95. n. 7.* Brun. *de ceſſ. bonor. n. 49. princ. n. 5.* Peregrin. *de jure fiſci, lib. 4. tit. 8. n. 19.* Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 32. à princ.* Gatc. Maſtrill. *poſt tract. de magiſtrat.* vbi de indult. genet. *cap. 18. n. 13.*

De defenſoribus ciuitatum.

T I T. LII.

ORDINES & Magiſtratus municipales proportione quadam reſpondent, & ſimiles ſunt vrbicis: vt curia Senatui, decuriones Senatoribus, duumviri Conſulibus, defenſores ciuitatum (qui & defenſores plebis) Tribunis plebis.

De materia tituli vide Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib. 8. c. 18.* Chaſſan. *in catal. gloriæ mundi, p. 11. conſid. 5.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. c. 26. verſ. Conſtantinopoli*, D. Barboſ. *in l. 2. §. fin. n. 54. cum ſeq. ff. de jud.*

L. Si quis. I.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *Senecæ defenſori.*

1 DEfenſor ciuitatis cognoſcebat de cauſis ad 50. ſolidos æſtimatis contemplatione debitorum ſeruorum fugitiuorum. Vide Iaſ. *in l. cum quadam, §. quoties, n. 1. ff. de juriſdict. omn. judic. & in l. ſi idem, à princ. & n. 6. ff. eod.* Aufter. *ad Capell. Tholoſ. dec. 343.* Alciat. *lib. 3. diſpunct. cap. 5.* Petr. Greg. *ſyntag. juris lib. 18. c. 18. n. 5. verſ. cognoſcit porrò.* Et ſic cognoſcebant de cauſis quorumcunque, quæ eſſent paruæ quantitatis, Pancirol. *de magiſtrat. municip. cap. 9.* D. Barboſ. *in l. 2. §. fin. n. 78. ff. de judic.*

L. Defenſores. II.

Iidem AA. ad Probum P. P.

1 COhortales & curiales defenſores ciuitatum non ſunt legitimi. Hoc idem dicit Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 18. cap. 18. n. 3. verſ. non tamen ex ordine decurionum, vel cohortalium.* Alciat. *lib. 3. diſpunct. cap. 5.* Rebuff. *ad l. 229. incip. municipales, ff. de verb. ſignific. verſ. etiam Alciat. ait, pag. 645.*

L. Vtili ratione. III.

Iidem, & GRATIAN. AAA. *ad Senatum.*

1 RVſticorum patroni in ciuilibus cauſis ſunt ciuitatum defenſores. Hoc idem ex hoc textu deſumit Menoch. *de arbitr. caſu 194. num. 73. & ſeq.* vbi dicit in hac lege tributum eſſe priuilegium ruſtico, vt apud defenſorem ciuitatis litigare poſſit, quod ſanè priuilegium ipſe intelligit, vt olim, vt vltra ſummam quinquaginta coronatorum concedatur; nam cùm ſit ordinaria ipſius defenſoris poteſtas ad ſummam illam vſque cognoſcere, fauore ruſticitatis dicendum eſt, defenſorem vltra illam ſummam judicare potuiſſe: hodie autem poterit vltra ſummam trecentorum coronatorum, cùm ordinariè de tanta ſumma poſſit judicare, §. *& judicare, in auth. de defenſor. ciuit.* alioqui nihil fauore ruſticitatis à legiſlatore conſtitutum eſſet.

SVMMARIVM.

1 *Defenſor ciuitatis per quinquennium ſecundum præſcriptam formam muneri ſuo præeſt.*
2 *Defenſorum munus eſt quinquennale, hodie biennij, num. 3.*
4 *Defenſori forma defenſionis præſcribitur.*

L. In defenſoribus. IV.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *Theodoro defenſori.*

DEfenſor ciuitatis per quinquennium ſtatutum mu- 1
neri ſuo ſecundùm præſcriptam formam præeſt. Si ruſticos inſtar patris amet, non patiatur ruſticos deſcriptionibus affligi, & procacitati judicum occurrat.

Et tempus quinquennij, &c.] Notatur ad hoc, quod 2
defenſorum munus eſt quinquennale, vt per Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib. 18. cap. 18. n. 5.* vbi aduertit, quod
hodie ex nouella Iuſtiniani, §. *juſiurandum, & §. fin. hoc* 3
tit. eſt biennij.

Vt in primis, &c.] Defenſori forma defenſionis præ- 4
ſcribitur, de qua Petr. Greg. *d. cap. 18. n. 5. in med.*

SVMMARIVM.

1 *Defenſores ciuitatum inſolentiam, & indebitæ vendicationem vitent, ſine mulcta officium exerceant, plebem contra inſolentiam & temeritatem tueantur, & re ipſa, non tituli beneficio, defenſorum munus gerant. Mulctam indicere nequeunt, n. 2.*
3 *Quæſtionem exercere eſt meri imperij.*

L. Defenſores. V.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Potamio P. A.*

INſolentiam & indebitæ vendicationem ciuitatum 1
defenſores vitent: ſine mulcta officium exerceant: & plebem contra inſolentiam & temeritatem tueantur: & re ipſa, non tituli beneficio, defenſorum munus gerant.

Nullas infligant mulctas.] Notatur ad hoc, quod 2
defenſores ciuitatum mulctam indicere non poſſunt, vt per D. Barboſ. *in l. 2. §. fin. n. 73. ff. de judic.* vbi *numeris ſequent.* rationem reddit, & tradit in quo differant à reliquis Magiſtratibus municipalibus.

Non exerceant quæſtiones.] Albet. *in l. Imperium,* 3
n. 15. ff. de juriſd. omn. judic. ait quod exercere quæſtionem eſt meri imperij, cùm indiſtinctè neget defenſoribus ciuitatum. Et licèt Dec. *in præſenti, n. 48.* teneat hæc verba referri ad torturam, quæ fit ad pœnam, melius tamen videtur textus intelligendus de tortura, quæ fit ad inueſtigationem veritatis, ſiquidem hæc videtur propriè inueſtigatio quæſtionis, à quærendo.

SVMMARIVM.

1 *Defenſores latrones non ferant, crimina puniant, & horum occaſiones tollant, auxiliatoreſque ſcelerum ſub ſe non patiantur.*
2 *Aduocatus denegatur ob criminis immanitatem.*

L. Per omnes regiones. VI.

Iidem AAA. *Tatiano P. P.*

1 DEfenſores latrones non ferant, crimina puniant, & horum occaſiones tollant, auxiliatoreſque ſcelerum ſub ſe non patiantur. Vide Hottoman. *lib. 3. obſerv. 20.* Hippol. *conſ. 9. n. 13.* Gom. *de poteſt. in ſeipſum, lib. 1. cap. 19. n. 4.*

2 *Remoueant patrocinia.*] Notatur ad hoc, quod propter criminis immanitatem denegatur Aduocatus, de quo vide Hippol. *in l. 2. n. 37. & in l. vnius, §. cognitorum, n. 76. ff. de quaſt.* Mant. *lib. 1. dial. 5.* Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 49. n. 30.* Gemin. *de vſuris, commento 4. in præfat. n. 16* vbi de vſurario, Rebuff. *ad leges Galliæ, in proœm. glo. 5. n 4.* Peter *ad l. 1. tit. 19. lib. 2. C. din. pag* 400. Martin. Delr. *diſquiſit. magic. lib. 5. q. 38. pag. mihi* 464.

L. Defenſores ciuitatum. VII.

Impp. HONOR. *&* THEOD. AA. *Cæciliano P.P.*

1 LAtrones, & homicidas notorios, in ipſo facto deprehenſos adulteros, manifeſtato crimine, & nominatis accuſatoribus, idonea perſecutione Defenſores ad iudicium dirigent. Vide Petr. Greg. *ſyntag. iuris lib. 18. cap. 18. n. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Defenſores orthodoxa fidei ab Epiſcopo, & Clero, ac Honoratorum curialium decreto conſtituebantur. Videntes contra publicam diſciplinam poſſeſſores lædi, commiſſos exceſſus deferant, n. 2. & 3.*
4 *Honorati, pro Duumviris.*

L. Defenſores ita. VIII.

Iidem AA. *Cæcilio P. P.*

1 DEfenſores orthodoxæ fidei ab Epiſcopo, & Clero, ac Honoratorum curialium decreto con-
2 ſtituebantur. Videntes contra publicam diſciplinam poſſeſſores lædi, commiſſos exceſſus deferant apud Præfectos prætoriorum, Magiſtroſque equitum, ac peditum, & Comites tam ſacrarum largitionum, quàm rerum priuatarum.

3 Hoc idem ex hoc textu deſumit Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib. 18. cap. 18. n. 3. verſ. ex decreto reuerendiſſimorum.*

4 *Et Honoratorum.*] Pro Duumviris hîc accipiuntur, vt per Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. cap. 32.*

SVMMARIVM.

1 *Ponderum, ac menſurarum curam habuerunt defenſores ciuitatum, ne ſubditi per auctas menſuras, & pondera grauiora premerentur nimium.*
2 *Conteſtatio in actis fieri ſolita.*
3 *Magiſtratus, ad quem adulterina menſura ſpectat caſtigatio, illas frangere debet.*

L. Iubemus. IX.

Iidem AA. *eidem P.P.*

POnderum, ac menſurarum curam, ne ſubditi per auctas menſuras, & pondera grauiora nimium premerentur, habuerunt ciuitatum defenſores: qui ſi denegent Prouincialibus conteſtari iniurias, harum conſignationem nec. ſtatiam, ac libelli confectionem Notarij per Prouinciales requiſite ſub pœna non denegabunt requirentibus. Vide Petr. Greg. *ſyntagm iuris lib. 18. cap. 18. n. 5. propè fin. verſ. addunt H norius.* 1

Velit de iniuria conteſtari, &c.] Ergo in actis fieri ſolita fuit conteſtatio, vt per Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 3. cap. 22. verſ. conteſtatio verò.* 2

Sed eos deprehenſos, &c.] Notatur ad hoc, quod Magiſtratus, ad quem ſpectat adulterinæ menſuræ caſtigatio, debet illas frangere, vt per Ioan. Regnaud. *in ſuo tract. de menſur. n. 1. cum ſeq.* Maſcard. *de probat. concl. 1044.* aliàs 1048. *n. 5.* Mex. *in tract. taxa panis, concl. 2. n. 166.* 3

L. Nulli defenſorum. X. & vlt.

Impp. THEOD. *&* VALENT. AA. *Cyro P.P.*

DEfenſor ciuitatis Præfecto prætorio inſcio ſine Cæſaris permiſſu officium deſerere non poterit. Vide Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 18. cap. 18. numero 6.* 1

De Magiſtratibus municipalibus.

TIT. LIII.

MAgiſtratibus municipalibus.] Vt duumviris. Vocantur etiam Magiſtratus ſimpliciter, & ſine vlla adiectione, *l. 2. hoc tit. & infra tit. prox. l. vnic.* & alijs locis.

De materia tituli vide Alciat. *lib. 1. diſp. c. 5.* Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib. 18. cap. 17. per tot. & lib. 32. cap. 10. a princ.*

SVMMARIVM.

1 *Magiſtratus, ſeu Decuriones pro annona curanda ante officij aditum trimenſtruo ſpatio nominandi, & n. 2.*

L. Decuriones. I.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Florentium P.P.*

DEcuriones pro annona curanda ante officij aditum trimenſtruo ſpatio nominentur, vt in caſu excuſationis probabilis alius maturè ſubſtitui poſſit. 1

Ante tres menſes, &c.] Notatur ad hoc, quod magiſtratus tribus menſibus ante ſubeundam adminiſtrationem nominantur, vt per Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib. 18. cap. 17. n. 1. in princ.* 2

PRIMI LIBRI FINIS.

COLLEC

COLLECTANEA DOCTORUM

In Librum ſecundum Codicis.

DE EDENDO.

TITVLVS PRIMVS.

PRÆCIPVE hic agitur de edenda actione, vt reus intelligens qua actione conueniatur, ſciat vtrùm cedere, an contendere malit; & ſi contendendum putat, veniat inſtructus ad ſe defendendum. *Edere*, autem eſt apud judicem proferre, ſeu demonſtrare, *infra l.3. & ff. eod. l.1. §.1.* vel ſuâ, *d.l.1.§.edenda*, vel aduerſarij causâ, *l.5.* Eodem ſenſu ſæpe dicitur exhibere, vt *l.1. & 2.* Scripſerunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Caſtr. Fulgoſ. Alexand. Socin. Iaſ. Dec. Iacob. Riminald. Cagnol. Ripa, Bolognet. Alciat. Gozadin. Ferret. Aloyſ. de Leo, Donel. Cuiac. Andr. Alciat. Petr. Gilchen, Sebaſt. Næu. & ex Repetentibus *tom.7.* Franciſc. Niconizius, Franciſc. Curtius, Ioan. de Vicomercato, Hieronym. Butigella. Item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De materia tituli vide Suar. Viu. Kirchou. & alios *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.1. pag.278.* eleganter Reginald. Corſan. *indagationum juris lib.1. c.2.* vbi agit latè de continuatione huius rubr. & quare de *edendo* inſcriptus fuerit titulus, & non de *Editione*, vbi inter alia ſic cenſuit. Libuitque vti gerundio magis quàm nomine, quia cùm viciſſim reus & actor edant, quin & Notarios, *l.2. infrà eod.* gerundium ex Grammaticorum ſententia rectè vtramque recipit ſignificationem, actiuam ſcilicet, & paſſiuam: item accommodatur magis ad negandum, & affirmandum, quàm nomen; ideo inſcriptum eſt de *edendo*, quaſi cogitatum etiam fuerit, *vel non edendo*: eſt enim aliquando edendum, aliquando non edendum.

In gloſſ. huius rubr. ibi, *ſed quæritur quare dicit de edendo per gerundium*, &c.] Notatur ad hoc, quod gerundium formam inducit. Dec. *conſ.607. n.5. & conſ. 413. n.6.* Et inducit conditionem, Bart. *in l. ſi tamen ex parte. n.1. ff. de acquir. hæred.* Tiraq. *ceſſante cauſa, limit. 1. n.81.* Robuff. *tom.1. ad leges Gallic. pag.164.* Surd. *de aliment. tit.5. q.1. n.41.* Azeued. *l.18. tit.11. lib.4. noua Recop.* Cald. Pereira *de poteſt. elig. cap.4. n.30.* Valaſc. *conſ.149. n.2.*

SVMMARIVM.

1 *Pecunia depoſitionem allegans, depoſitionis probationem praſto habeat.*

2 *Inſtrumentorum exhibitio petita à judice cum cauſæ cognitione decernitur.*

3 *Edere judicis officio, vel jure actionis an quis cogatur, remiſſiue.*

4 *Reus conuentus non tenetur edere actori rationes, & inſtrumenta, quibus actor contra ipſum reum vtatur.*

1 *Libellus obſcurus, vel ineptus, ſi offeratur, repelli poterit à judicio.*

L. Ipſe. I.

Imp. ANTONINVS PIVS A. *Æmilio.*

PEcuniæ depoſitionem allegans, depoſitionis proba- 1
tionem praſtò habeat. Exhibitio inſtrumentorum 2
petita, à judice cum cauſæ cognitione decernitur. Colligunt ex Ordin. Bart. Bald. Salicet. Caſtr. Iaſ. Dec. Rip. Donel. Alciat. Aloyſ. de Leo, Petr. Gilchen, poſt omnes Hubert. Giphan. *tom.1. pag.27.* Et repetitiones ſuper hac lege ediderunt Ioan. de Vicomercato, Franciſc. Curtius, Franciſc. Purpurat. Ludou. Gozadin. Zoanetus, Hieronymus Butigella.

Controuerſia eſt non modica hîc inter Gloſſ. & Do- 3
ctores, an quis cogatur edere officio judicis, vel jure actionis, de qua latè & ex profeſſo per Nicol. Bellon. *ſupputationum juris lib.1. cap.11.*

Nam quod deſideras, vt rationes, &c.] Notatur ad 4
hoc, quod reus conuentus non tenetur edere actori rationes, & inſtrumenta, quibus actor contra ipſum reum vtatur, vt per Menoch. *de arbitrar. caſu 499. à princ.* Surd. *de alimentis, tit. 8. priuil.3. num.1.* & alios per me citatos *in collect. ad cap.1. de probation. num.13.*

Id ex cauſa ad judicis offi ium, &c.] Notatur ad 5
hoc, quod ſi libellus obſcurus offeratur, ineptuſve ſit, vel abſque cauſa, poterit judex à judicio eum repellere, vt per Iaſ. *in §. omnium, n.175. Inſtit. de action.* Dec. *in cap 1. n.41. de probat.* Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, lib.1. n.65.*

SVMMARIVM.

1 *Acta tam criminalia, quàm ciuilia edenda judici, vel parti habenti intereſſe, & n.2. Intellige vt num.3.*

4 *In cauſis fiſci reus ab eo conuentus illi edere inſtrumenta tenetur ad fundandum eius intentionem. Secus in cauſis criminalibus, n.5. Extenditur illa de fiſco ſententia ad Eccleſiam, matrimonium, dotem, libertatem, miſeras perſonas, liberalem cauſam, cauſam ſcholaſtici, ſtudij, & quamcunque aliam fauorabilem, vt alimentorum, n.6.*

8 *Atteſtationes teſtium edi non debent parti ante illarum publicationem.*

9 *In cauſa criminali reus non tenetur edere inſtrumenta fiſco. Limita vt n.10.*

11 *Reus ſi non edit, probata exiſtentia inſtrumentorum,* qua

quæ fiſcus edere prætendit penes reum, illa vtique
ſubtraxiſſe præſumitur.
12 *Res inter alios acta præſumptionem facit.*

L. Is apud quem. II.

Impp. SEVERVS *&* ANTON. AA. *Fauſto.*

1 ACta tam criminalia, quàm ciuilia edenda ſunt
iudici, vel parti habenti intereſſe. Colligunt ex
Ordin. Doctores & Repetentes citati *ad l. 1. ſup. hoc*
tit. num. 1. & ex Repetentib. *tom. 7.* Ludouic. Gozad.
Hieron. Butigella.
2 Hanc eandem deciſionem ex hoc text. deſumunt,
multiſque exornant Duen. *reg. 5.* Socin. *reg. 8. & 112.*
Alciat. *lib. 3. parerg. c. 20.* Mantic. *lib. 1. dialog. 1. verſ.*
tabellioni, Boët. *deciſ. 15. n. 4.* Maranta *de ord. iudic.*
3 *p. 6. actu 10. num. 56.* vbi intelligit, dummodo talis edi-
tio fiat iudice mandante, aliàs ſine mandato iudicis
non tenetur Notarius actorum edere acta, Nicol. Bel-
lon. *ſupputat. iuris lib. 2. cap. 12.* Donell. *commentar.*
iuris ciuilis lib. 18. c. 13. col. 12. & latiùs *lib. 23. cap. 8.*
Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo inſtru-*
mentum, num. 28. & 32.
4 In fiſci cauſis certum eſt, quod reus ab eo conuen-
tus tenetur illi edere inſtrumenta ad fundandam eius
intentionem, iuxta *l. nec quiſquam 3. ff. hoc tit. & l. 2.*
§. diuus, ff. de iure fiſci, Laudenſis *in tract. de fiſco,*
quæſt. 237. Franc. Lucan. *eod. tract. n. 7.* Socin. *reg. 22.*
fallent. 4. Gail. *lib. 1. obſeru. 106. n. 11.* Marant. *de or-*
dine iudic. lib. 2. p. 6. tit. 10. n. 45. Clar. *lib. 5. §. fin. q. 27.*
5 *num. 2.* vbi etiam ſubdit hoc ipſum dicendum non eſſe
in cauſis criminalibus, Maſcard. *de probat. concl. 393.*
num. 16. & 26. & concl. 806. num. 2. latè Ioan. Garc. *de*
6 *nobilit. gloſſ. 2. §. 1. num. 25. cum ſeqq.* & *num. 17.* hanc
de fiſco ſententiam ad Eccleſiam, matrimonium, do-
tem, libertatem, miſeras perſonas, liberalem cau-
ſam, cauſam ſcholaſtici, & ſtudij, & quamcunque
aliam fauorabilem, putà alimentorum, extendit: &
7 *num. 29.* præfatam de fiſco reſolutionem limitat in cau-
ſis criminalibus, Pereg. *de iure fiſci lib. 7. tit. 3. n. 15.*
& num. 23. cum ſeqq. Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 3.*
vbi de cauſis piis cum fiſco, Bernard. Græuæ. *ad*
practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 206. conſid. 1. vbi
n. 2. cum ſeqq. de fiſco criminaliter agente, Tiraquel.
de pia cauſa in præfat. pag. 15. & priuil. 155. vbi de cau-
ſis piis, & ſtudiis, latiſſimè Farin. *fragm. crimin. p. 2.*
lit. F, num. 159. cum ſeqq.
8 In gloſſ. *Is apud quem*, ibi, *de publicatione teſtium,*
&c.] Notatur ad hoc, quod atteſtationes teſtium an-
te publicationem edi non debent parti, ſed debent
eſſe ſecretæ penes iudicem, & actorum Notarium, ob
timorem ſubornationis, vt per Marant. *de ordine*
iud. p. 6. actu 10. num. 56.
9 In gloſſ. *Exhiberi, fin.* ibi, *ſed videtur quod crimi-*
nalia acta etiam fiſco non edantur, &c. Notatur ad
hoc, quod in cauſa criminali, vbi ſcilicet agitur de
crimine, & pœna inferenda, reus non tenetur fiſco
edere inſtrumenta, vt per Socin. *regul. 112. in 4. fal-*
lent. Clar. *in §. fin. q. 27. num. 2. verſ. ſed hic incidenter*
quæro, Peregr. *d. lib. 7. tit. 3. n. 23.* Menoch. *de arbitr.*
caſu 499. n. 22. Fulu. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 65.*
n. 123. latè Farinac. *d. lit. F, n. 174.* vbi *num. 175.* ait
procedere hanc reſolutionem non ſolùm vbi agitur de
pœna corporali, ſed etiam ſi agatur de pœna pecunia-
10 ria, & *n. 176.* limitat vt non procedat in caſu, in quo
ſeruus de iure torqueri poteſt contra dominum, pro-
vt eſt in crimine adulterij, fraudatæ annonæ, læſæ
maieſtatis, & ſimilibus, de quibus *in l. 1. de quæſtion.*
quia in his caſibus reus etiam à fiſco, & contra ſe ip-
ſum cogi poteſt ad edendum acta, & inſtrumenta.
11 In eadem gloſſ. ibi, *ſed in ciuili, eo ipſo quod non*
exhibentur, finguntur fiſco ſubtracta, &c. Notatur ad
hoc, quod ſi reus non edat, probata exiſtentia inſtru-
mentorum, quæ fiſcus edere prætendit, penes reum,
illa vtique ſubtraxiſſe, & occultaſſe præſumitur, vt per
Franc. Lucan. *d. tractat. de fiſco, part. 1. n. 89.* Boſſ. *in tit.*
de fiſco & eius priuileg. n. 12. Farinac. *fragm. crimin.*
part. 1. lit. F, n. 171. vbi *n. 172.* ſubdit, quod licèt hæc
gloſſ. dixerit ob iſtam ſubtractionis, & occultationis
præſumptionem reum teneri de furto: nihilominus
tamen contrarium ſuſtinet, quia abſurdum eſt quem
in actione furti ex præſumptionibus condemnare: &
n. 171. id intelligit procedere, dummodo fiſcus probet
per teſtes tenorem inſtrumenti.
In eadem gloſſ. ibi, *quod proſunt, ſcilicet ad præ-* 12
ſumptionem, &c. Notatur ad hoc, quod res inter alios
acta præſumptionem facit, vt per Tiraquell. *in tractat.*
res inter alios acta, limit. 19. Menoch. *conſ. 1. n. 206.*
Maſcard. *de probat. concl. 1267.* aliàs *1273.* Surd.
dec. 325. n. 15.

SVMMARIVM.

1 *Editio actionis ſpeciem futuræ litis demonſtrabit.*
2 *Libellus actoris editus clarè litem futuram conti-*
nebit.
3 *Libelli emendatio vſque ad litis conteſtationem li-*
cita.
4 *Actionis nomen non cogitur exprimere actor in li-*
bello.
5 *Libellus ante litis conteſtationem emendandus, vel*
incontinenti poſt, ibid. 6. Intellige vt ibid 7.
8 *Actor poteſt ante litis conteſtationem ab vno libello*
formare alium nouum.

L. Edita actio. III.

Iidem AA. *Valenti.*

EDitio actionis demonſtrabit futuræ litis ſpeciem. 1
Libellus actoris editus continebit clarè litem fu- 2
turam. Libelli emendatio vſque ad litis conteſtationem 3
licita. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1.*
num. 1. ſup. hoc tit. poſt omnes Hubert. Giphan. *tom 1.*
pag. 29. & ex Repetentibus *tom. 7.* Iuan. de Vicomer-
cato, Philippus Corneus, Franciſcus Curtius, Ludo-
uicus Gozadinus.
De materia & intellectu huius text. Vide Vacon.
à Vacuna *iuris ciuilis declarat. lib. 1. declar. 26. n. 12.*
& lib. 6. declar. 88. & 89. per tot.
Speciem futuræ litis demonſtrat.] Ergo actionis no- 4
men non cogitur actor exprimere in libello, ſed ſuffi-
cit proponere factum purè & ſimpliciter; ita tamen vt
veritas negotij clarè, & diſtinctè oſtendatur, vt per
Cardoſ. *in praxi iudicum, verb. Actio, n. 12.* Suarez de
Paz *in pract. tom. 3. in initio, n. 7.* vbi ait neceſſarium non
eſſe exprimere nomen actionis, ſed ſolummodo purè,
& ſimpliciter factum, ex quo reſultat nomen actionis,
& ibi multipliciter declarat, & nonnulla iura ad hoc
probandum allegat.
Quam emendari, vel mutari licet, &c.] Notatur ad 5
hoc, quod libellus ante litem conteſtatam emendari
& corrigi poteſt, vt per Afflict. *dec. 44. num. 3.* Va-
con. a Vacuna *lib. 6. nouarum declarationum, declar.*
87. cum duabus ſeqq. Mayn. *lib. 4. action. cap. 7.* Cra-
uet. *conſ. 273. num. 7.* Bellon. *lib. 1. ſupput. cap. 9.* Tira-
quell. *de retract. lignag. §. 8. gloſſ. 7. num. 14. & tit. 2.*
gloſſ. 5. num. 3. vbi quod poteſt fieri etiam poſt litis 6
conteſtationem incontinenti. Anton. Gom. *tom. 3.*
variarum, cap. 11. n. 6. à princ. vbi intelligit circa ſub- 7
ſtantialia, ſecus verò circa aliquam qualitatem omiſ-
ſam, quia illa benè poteſt cumulari, addi, vel detrahi
non alterando ſubſtantiam facti propoſiti, Ioſeph. Seſ-
ſe *Aragoniæ deciſ. 126. num. 26.* D. Barboſ. *in l. ſi*
debitori

debitori 21. *n.*11.*ff. de judic.* vbi ait quod hic text. loquitur de editione formulæ actionis, quæ fiebat ad requiſitionem rei vt deliberatet vtrùm vellet cedere, vel contendere; & ideo cùm adhuc non eſſet ventum ad judicium, neque lis eſſet conteſtata, poterat actor mutare propoſitum, & nouam formam actionis eligere, dummodo illius faceret editionem reo, ad prædictum effectum, vtrùm vellet cedere, vel contendere: idem D. Barboſ. *in l. non poteſt videri* 23. *ex num.* 28. *eod. tit. de iudic.* vbi dicit quod poteſt quis emendare libellum addendo, vel detrahendo, retenta eadem actione, & ſubſtantia cauſæ, dummodo id fiat ante litem conteſtatam, vel etiam poſt incontinenti. Rebuff. *in comment. ad l.*7. *verſ. decimo, ff. de verborum ſignific.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*23.*cap.*5. Nicol. Reuſner. *decif.*18.*n.*16.*lib.*3. Maſcard. *de probat. concl.* 347. *num.*18. Bernardin. Muſcatel. *in ſua praxi aurea ciuili Regni Neapol. part.*1.*gloſſ. petitur, n.*50. Camill. Borrel. *in ſum. omnium deciſ. tom.*1. *tit.*49. *de libello, n.*95. *cum ſeqq.* Ordin. Regia Luſit. *lib.*3. *tit.*20. § 7.

8 Quod adeò verum eſt, vt abſque dubio poſſit actor ante litis conteſtationem deſiſtendo ab vno libello alium nouum formare, ſecundùm Felin. *in cap. ſignificantibus, n.*17. *de libelli oblat.* Cenall. *commun. contra commun. q.*815.*n.*5. *cum ſeqq.* D. Barboſ. *in d. l. non poteſt videri, num.*32.

SVMMARIVM.

1 *Reus regulariter non tenetur actori edere inſtrumenta ad fundandam intentionem, & n.*4.
2 *Actore deficiente in probatione, reus abſoluitur.*
3 *Heliogabalus omnium monſtroſiſſimus dicitur.*
5 *Perſonis miſerabilibus tenetur reus inſtrumenta edere ad fundandam intentionem.*
6 *Reus ad fundandam replicationem tenetur ejus inſtrumenta edere actori.*
7 *Intentionis ſuæ fundamentum probare quilibet tenetur.*
8 *Accuſatore non probante reus abſoluendus eſt. Quid ſi ſemiplenè probauit, remiſſiue, num.* 9. *Procedit etiamſi reus ſit nequam, n.*10. *Etiam in ciuilibus, n.* 11.
12 *Poſſidentis melior conditio.*

L. Qui accuſare. IV.

Imp. ANTONINVS A. *Epaphrodito.*

1 REus regulariter non tenetur actori edere inſtrumenta ad intentionem fundandam. Item actore in
2 probatione deficiente reus eſt abſoluendus. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *ſup. hoc tit.* & ex Repetentibus Franciſcus Curtius.

3 In ſuperſcript. ibi. *Imper. Antoninus.* Id eſt, Heliogabalus, quem omnium monſtroſiſſimum dicit Tiraq. *de iure primogen. quæſt.*17. *opin.*4.*n.*31.

4 *Vt alienorum inſtrumentorum, &c.*] Notatur ad hoc, quod reus non tenetur actori edere inſtrumenta ad intentionem fundandam, vt per Doctores citatos *ad l.*1. *n.*2. *ſupr. hoc tit.* Cardoſ. *in prax. iudicum, verbo inſtrumentum, n.*27. Ioan. Gate. *de nobilit. gloſſ.*2.§.1.*n.*12. *cum ſeqq.* Menoch. *de arbitr. centur.*5. *caſu* 499. *in princip.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. cauſ. ciuil. & crimin. lib.*2. *cap.*11. *n.*480. *cum ſeqq.* Nicol. Genoa *de ſcript. priu. lib.*4. *tit.*1. *n.*140. *cum ſeqq.* Fulu. Pacian. *de probat. lib.*1. *cap.*61. *n.*48. *cum ſeqq. & cap.*62. *&* 63. Quod procedit in judicio quantumuis ſummario, & in quo de plano, ſineque figura judicij proceditur, ex Menoch. *d. caſu* 499. *n.*1. & Fulu. Pacian. *d. cap.*61. *n.*51.

5 At verò miſerabilibus perſonis inſtrumenta ad intentionem fundandam edere reus tenetur, Ioan. Cephal. *conſ.*165. *n.*8. *lib.*2. Pacian. *d. lib.*1. *cap.*63. *n.*51. Rebuff. *ad leges Galliæ, tit. de ſentent. prouiſ. art.*3. *gloſſ. vlt. n.*22. Menoch. *dicto caſu* 499. *n.*50.

Sic etiam reus ad fundandam replicationem eius 6
inſtrumenta edere tenetur actori, ſecundùm Bart. *in l. fin. num.*2. *verſ.*3. *quod reus edat, infr. hoc tit.* Kitchou. *tom.*1. *commun. opin. lib.*2. *tit.*1. *n.*10. *pag.*179. Socin. *reg.*149. *verſ. tertiò fallit,* Valaſc. *de iure emphyt. q.*8. *n.*8. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imperialis, lib.*1. *concluſ.*106. *conſid.*2. *n.*10.

Notari etiam ſolet, & communiter allegari hic text. 7
ad hoc, quod fundamentum intentionis ſuæ quilibet probare tenetur, vt per Brunot. à Sole *in locis commun. verbo Actor, n.*3. Ioſeph. Ludouic. *tom.*3. *commun. opin. tit. de probat. concl. vnic.* cum aliis per me citatis *axiom.*128. *n.*1.

Actore enim non probante, &c.] Notatur ad hoc, 8
quod accuſatore non probante reus abſoluendus eſt, etiam quod pro ſua innocentia nihil deduxerit, aut probauerit, vt per Gigant. *de crimine læſæ maieſtatis lib.*1. *tit. quando crimen læſæ majeſtatis probetur, q.*30. *num.*1. Roland. *conſ.*90. *n.*3. *lib.*3. Burſat. *conſ.*246. *num.*1. Ioſeph. Ludov. *concluſ.*14. *in* 4. *ampl.* Couarr. *lib.*1. *var. cap.*1. *n.*8. Maſcard. *de probat. concl.*1124. *num.*29. vbi ſubdit rationem, quia quando accuſator nihil probauit, censa præſumptiuè dicitur docuiſſe de ſua innocentia, Anton. Fab. *de errorib. pragm. decad.*19. *errore* 1. vbi quid ſi ſemiplenè probauit, latè 9
Farin. *fragm. crimin. part.*1. *lit. A, n.*26. *cum ſeqq.* vbi *n.*29. aſſerit procedere etiam quod reus ſit homo 10
nequam.

Procedit hæc concluſio etiam in ciuilibus, in qui- 11
bus vulgata eſt regula, quod actore non probante reus abſoluitur, vt in l. *fruſtrà, & in l. actor, de probat.* vbi vide poſita, interim conſule plures Doctores, quos plena manu citaui *de Axiomat. iuris vſufreq. axiom.*10. *num.*2. quibus addo Caſtill. *tom.*7. *de Tertiis, cap.*7. *à princip.*

Qui conuenitur.] Notatur ad hoc, quod melior eſt 12
conditio poſſidentis, vt per Tiraq. *de iure primog. q.*17. *opin.*11. *num.*10. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Mercator & argentarius tenentur codices edere, & rationum libros, & n.*2. *Etiam pro eorum memoria confectos, probata exiſtentia, & intereſſe petentis illos, n.*3.
4 *Reus quare actori rationes ſuas edere non cogatur, remiſſiue.*

L. Non eſt nouum. V.

Imp. ALEXANDER A. *Valentiniana.*

MErcator, & argentarius tenentur edere codices, 1
& rationum libros. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*2. *ſup. hoc tit.* & ea Repetentibus Franciſcus Curtius.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
Duen. *reg.*20. Menoch. *de arbitr. caſu* 92. *cum duobus ſeqq.* Guid. Papæ *deciſ.*243. *& ſeq.* Donell. *comment. juris ciuilis lib.*23. *cap.*6. *col.*1. Villalob. *commun. opin. tom.*1. *lib.*2. *tit* 1. *n.*41. *cum ſeqq.* Aloyſ. Ricc. *in collect.* 3
*deciſ. part.*4. *collect.*1022. Rot. *deciſ.*348. *n.*3. *part.*1. *recentior.* vbi quod mercatores tenentur libros exhibere etiam pro eorum memoria confectos, probata exiſtentia, & intereſſe petentis illos exhiberi, & *deciſ.*259. *n.*9. *ead. part.*1. vbi quod libros alteri exhibere quis non tenetur, niſi probata exiſtentia penes eum plenè & concludenter, ac etiam de tempore motæ litis.

4 Quare autem reus actori ſuas rationes edere non cogatur? vide Donel. *d.lib.23. cap.7.col.fin.*

L. Iuſtum eſt. VI.

Idem A. Vranio.

1 FIſco, vt pateat quid ſit ſolutum, vel non, edendæ
4 ſunt rationes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. colligunt Dec. *in cap.1. n.28. de probat.* Duen. *reg.20.* Donell. *comment.iuris ciuilis lib.23.cap.6 col.1.* Kirchou. *commun.opin.tom.1.lib.2.tit.1.n.14.pag.279.* Pereg. *de iure fiſci lib.7. tit.3. n.27.* Pacian. *de probat. lib 1. cap.65. n.61.verſ.prædictis tamen obſtare videtur,* Farin *fragm. crimin.p.1.lit.F,n.166.*

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenta communia fiſco & priuatis fiſcus tenetur edere.*

2 *Inſtrumenta communia cuſtodiri debent apud ſeniorem & digniorem in familia.*

3 *Legatarius petens legatum, non tenetur edere teſtamentum, quamuis in libello faciat illius mentionem.*

L. Procurator. VII.

Idem A. Valenti.

1 INſtrumenta communia fiſco & priuatis fiſcus edere tenetur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.* & ex Repetentibus Franciſcus Curtius.

2 *Apud digniorem,*&c.] Notatur ad hoc, quod inſtrumenta communia cuſtodiri debent apud ſeniorem, & digniorem in familia, de quo Bart. & Alexand. *in præſenti,* Tiraquell. *de iure primog. in præfat. n.127. cum ſeqq.* D.Barboſ. *in l.1.part.7.n.8.ff.ſoluto matr.*

3 In gloſſ. *Merem.* Notant ad hoc, quod legatarius petens legatum non tenetur edere teſtamentum, quamuis in libello faciat mentionem illius, quoniam debet eſſe apud hæredem, & non apud legatarium, vt per Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo legatum, num.39.*

SVMMARIVM.

1 *Copia & exemplum ſine originali non probant: & num.2.*

3 *Inſtrumentum faciens mentionem de alio, non probat id, de quo facit mentionem, niſi illud aliud edatur. Limita vt n.4.*

5 *Scriptura extracta ex originali, parte citata edi debet, aliàs non probat. An in dubio præſumatur citationem partis interueniſſe, n.6.*

7 *Copia, ſiue exemplum, vt probet, quale ſit, & quid ſi pars opponat, remiſſiuè n.8.*

9 *Confeſſio iudicialis an ſit vera probatio.*

AVTH. Si quis in aliquo.

1 COpia & exemplum ſine originali non probant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* & ex Repetentibus Franciſcus Curtius.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. & alibi deſumunt Cou. *pract. cap.19. n.2. & cap.21. per tot.* Roland. *conſ.69.n.53. cum ſeqq.vol.3.* Duen. *reg.280.* Parlador. *rerum quotid.lib.2. cap.fin.p.1.§.12.limit.2.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo inſtrumentum, n.22.* Molla *in emporio iuris, part.1. tit.11. de fide inſtrum.q.1.per tot.* Caſtill. *controuerſ.iuris lib.2.cap.16. n.52.& lib.4. cap.43. n.4.*

Allegari etiam ſolet hic text. ad hoc, quod inſtrumentum faciens mentionem de alio, non probat in illo, de quo facit mentionem, ſi illud aliud non edatur, vt per Soein. *reg.136.* Boer. *deciſ.28.n.4.* Dec. *in cap. pen. n.8. de confirm. vtili.* Hippol. *in rubr. de fideiuſſ. n.283.* Capell. Tholoſ. *deciſ.417.* Cou *pract. cap.21. n.2.verſ.quod ſi fiat.* Tiraq. *de retractu lig.§.2. gloſ.1. num.10.* Vezin. *tom.2. commun. opinion.lib.7. tit.33. de reuocand.his quæ in fraudem,n.14.* Surd. *deciſ.211. n.2. cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. concl.404. & concl.923. & concluſ.103.n.3.cum ſeqq.& concl.711.n.9.* Gutier. *conſ.23.n.9.* Cardoſ *d.verbo inſtrumentum,n.24.* Card. Mantic *de tacitis & ambig. convent. lib.7. tit.4. n.6.* Caſtill *d.lib.2.cap.16.n.60.* Molla *d.q.1.n.22.* Alphan. *collect.436.* 3

Limita textus concluſionem, quando exemplum huiuſmodi reperitur in archiuio publico alicuius loci, ſiue ciuitatis, quia tunc illud exemplum legitimè probaret, vt per Alex. *conſ.16.n.5.lib.5.* Con. *pract cap.21. num.6.* Ozaſc. *Pedem.deciſ.69.n.7.* Maſcard. *d.concl.711. num.61.* vbi *numeris ſeqq.* multipliciter intelligit. 4

In gloſſ. *Documento* 1. ibi, *id eſt exemplatum*, iuncta marginali additione, ibi, *vocata parte, cuius intereſt, aliàs non creditur exemplo.* Notatur ad hoc, quod ſcriptura extracta ex originali, parte citata edi debet, aliàs non probat, de quo vide Marant. *de ordine iudic. part.6.actu 10.de actorum editione,n.16.verſ.& primò,* Con. *pract. cap.21.n.4.* Padil. *in l.3.n.6. C. de diuerſ. reſcript.* Molin. *de primogen.lib.3.cap.13.n.49.* Anton. Gabr. *commun.opinion.lib.2.tit. de citat. concl.1.n.127.* Caſtill. *quotid.lib.2.cap.16.n.56. poſt med.* vbi *num.57.* quærit vtrum in dubio præſumendum ſit citationem partis interueniſſe. 5 6

Exemplum autem, vt probet qua forma, & ſolemnitate ſit tranſcribendum ex originali, aut ex protocollo, & quæ interuenire debeant in actu prædicto, vide Doctores, quos plena manu citat Caſtill. *d.cap.16. num.35.* Et quid ſi pars non opponat, vide Cald. Pereira *de reſolut.emphyt.cap.171.n.10.* 7 8

In gloſſ. *Alia probatio*, ibi, *vel per confeſſiones,* &c. An confeſſio judicialis ſit vera probatio, vide Iaſ. *in l.cùm te,n.11.* vbi Padil. *n.8. C.de tranſact.* Alban. *ad Bart.in l.1.n.9. cum ſeqq.ff.de offic. Conſulis,* Valaſc. *de iure emphyt. q.7. n.27.* Maſcard. *de probat. lib.1.q.7.à n.5.* Perez *ad l.5.gloſſ.fin.col.1.tit.8.lib.3.Ordinam.* 9

SVMMARIVM.

1 *Actor tenetur reo inſtrumento edere ad fundandam intentionem, & n.2.*

3 *Alexander Antonini Heliogabali filius adoptiuus.*

L. Et quæ à Diuo. VIII. & vlt.

Idem A. Floro.

REo tenetur actor edere inſtrumenta ad fundandam intentionem, & exceptionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.* & ex Repetentibus Franciſcus Curtius. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Kirchou. *tom 2.commun. opin. lib.2.tit.1. n.1.pag.278.* Rebuff. *de priuil.ſcholaſt priuil.116.* Alexand. Raudenſ. *de analog.& æquiuoc. cap.34.n.11.* Pereg. *de iure fiſci, lib.7.tit.3.n.27.* Farinac. *fragment.crimin. part.1.lit.F, num.166.* Menoch. *de arbitr.cent.5.caſu 499. à princip.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. cauſar. ciuil. & crimin. lib.2. cap.11. n.480. cum ſeqq.* Nicol. Genua *de ſcript.priu. lib.4.* 2

lib.4.tit.1.n.140.cum ſeqq.& c.62.& ſeq.Ioan.Domin. Gaito *de credito,cap.2. tit.5. art.2. inſpect.2. n.1075. cum ſeqq.*

3 *A diuo Antonino , patre meo* , &c.] Aduerte quod Alexander conditor huius legis Antoninum Heliogabalum *l. qui accuſare, ſupr. hoc tit.* conditorem vocat patrem ſuum, vt qui eum adoptauerat, ſicut recenſet Tiraquel.*de iure primog.q.17.opin.5.n.31.*

Originem petitionis , &c.] Ergo à contrario ſenſu bene tenebis, vt per Dec. *in c. 1.n.33.de probat.*

De in ius vocando.

T I T. I I.

IN ius vocatio eſt initium omnium actionum inſtituendarum, §.*vlt. Inſt.de pœn.tem. litigantium.* In jus vocare, eſt ad eum qui iuriſdictioni præeſt, *ff. ſi quis in jus vocat. non ierit, l.2. & ne quis eum, qui in ius vocab. vi exim. l.5. §.1.* experiundi, ideſt agendi cauſa vocare, *ff. hoc tit.l.1.* Scripſerunt in hanc rubr.Bart.Socin.Cyn.Salicet.Alex. Jacob.Iaſ.Dec. Caſtrenſ.Alciat. Bald.Ioan. Marc.Riminald.Cuiac. Donell Aloyſ.Leo, Petr.Gilchen. Sebaſtian.Næu. item Cujac. & Vveſemb. & ex Repetent. *tom.* 7. Franciſcus Curtius , Hieronym. Butigella.

De materia tituli , & de citationibus vide eundem Cujac.*lib.13. obſ.cap.11.* Ordin. Reg. Luſitan. *lib.3. tit.1.& l.Hiſpan.tit.7.part.3.* Specul.*tit.de citat.* Socin. *eod tract.* Afflict. *lib.1.conſtitut. rubr.95.* Marant. *de ordine iudic.p.6.tit.de citat.* Viu.Soar.Kirchon.& alios *tom.1.commun.opin.lib.2.tit. 2.* Biſſon.*de verbor.ſignif. lib.3.verbo Citare.* Iodoc. *in pract.cap.27.* Cott. *in memorab.verbo Citatio,* Brunor. a Sole *in compendio reſolut.eod.verbo,* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. eod.verbo,* Rebuff.*tom.3. ad leges Galliæ,tract.de citat.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu citat.* Donell. *comment. juris ciuilis lib.23.cap.2.* Maſcard.*de probat. concl.290. cum ſeqq.* Cur.Philip.*part.1.cap 12.* Soar.*in pract.tom.1. part.1. temp.3.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine indic. q.14. art. 4.* Alexand. Trentacinq. *var.reſolut. lib.2. tit. de citat.* Camill. Borrell. *in ſumma omnium deciſ. tom.1.tit.44. de citat.* Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, cap. 4. de citat.*

SVMMARIVM.

1 *Reuerentia marito debita extenditur ad vxorem.*
2 *Conſtitutio pœnalis ratione viri porrigitur ad vxorem, & num.3.*
4 *Reuerentia quælibet leuis ſufficit.*
5 *Vxor non poteſt vocare maritum in ius ſine venia.*

L. Sicut bonis. I.

Imp. ALEXANDER A. *Trophinio.*

1 REuerentia marito debita ad vxorem extenditur.
2 Item pœnalis conſtitutio ratione viri porrigitur ad vxorem. Colligunt ex Ordin. Bald. Cyn. Bart. Salicet. Iaſ.Caſtr.Dec.Cujac. Alciat Aloyſ.Leo,Petr. Gilken. Sebaſt.Næu. remiſſiuè Caſal.*in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.* & ex Repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius,& Hieronym.Butigella.

3 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Fridetic. Brukman. *in tract. de differen. inter virumque ſexum, p.1.princ.membr.8. num.6.cum duobus ſeqq.*

Conuenit reuerentiam, &c.] Notatur ad hoc, quod cùm hæc impetratio veniæ ſit res parui præjudicij , ad illam petendam ſufficit quælibet reuerentia, vt per D.Barboſ. *in l. maritum 13. n.64. in fine, ff.ſoluto matr.*

Ita re exigente , &c.] Notatur ad hoc , quod vxor non poteſt vocare maritum in jus ſine venia, cùm illa reuerentiam debeat marito,vt per D.Barboſ.*d.num.64. poſt med.*

SVMMARIVM.

1 *Reuerentiæ ius tranſit ad patronum.*
2 *Patroni a liberti non vocantur in jus ſine venia.*
3 *Pœna alicui applicanda ex legis diſpoſitione, Principis reſcripto tolli nequit.*
4 *Ius vocandi certas perſonas in jus ſine venia, tranſit ad hæredes etiam extraneos.*
5 *Ruſticus mulctandus eſt pœna edicti Prætoris , ſi patrem , vel Dominum , ac ſimiles in ius vocauit, non impetrata venia.*
6 *Ignorantia juris naturalis, vel quaſi, nec mulierem, nec minorem, aut ruſticum excuſat, nec etiam juris ciuilis ignorantia, n.7.*
8 *Ignorantia non datur in his quæ fiunt contra rationem naturalem.*
9 *Error iuris non excuſat.*
10 *Pœna pecuniaria parti applicanda non poteſt remitti per reſcriptum Principis. Secus eſt de pœnis quæ applicantur fiſco,n.11.Declara vt n.12.Et limita vt num.13.*
14 *Diſpoſitio punitiua cenſetur fauorabilis reſpectu illius, cui iniuria facta eſt.*
15 *Contra naturam peccantibus minimè parcendum.*
16 *Pœna pecuniaria parti applicanda non poteſt remitti a Principe.*

L. Venia II.

Imp. GORDIANVS A. *Nocturno.*

REuerentiæ jus ad patronum tranſit. Patroni à libertis in jus ſine venia non vocantur. Item pœna 1 2
alicui ex legis diſpoſitione applicanda Principis reſcripto tolli nequit. Colligunt ex Ordinar. Doctores 3
citati *ad l.3.n.1.ſupr.hoc tit.*& ex Repetentibus *tom.7.* Franc. Curtius, & Hieronym.Butigella.

Hæredes inſuper , &c.] Notatur ad hoc , quod jus vocandi certas perſonas in jus ſine venia, ad hæredes etiam extraneos tranſit , vt per D. Barboſ. *in l.maritum 13.n.65. in princ.ff. ſoluto matrimonio.* 4

Nec in ea re ruſticitati,&c.] Notatur ad hoc, quod ruſticus mulctandus eſt pœna edicti Prætoris , ſi patrem , vel Dominum , ac ſimiles venia non impetrata in ius vocauit ; quia ipſa naturalis ratio dictat eſſe illis honorem præſtandum : ita Menoch. *de arbitr. caſu 194. à num.6.* 5

Notatur etiam ad hoc , quod ignorantia juris naturalis , vel quaſi , nec mulierem , nec minorem , aut ruſticum excuſat , vt per Tiraquell. *de pœnis temper. cauſa 11.n.7.* Sebaſt. Medices *de caſu fortuito,p.1.q.3. num.2. verſ. juris tamen naturalis ignorantia* , Duen. *reg.351. ampl.8.* Menoch. *remed.9. recuper.n.18. cum ſeqq & de præſumpt. lib.6.præſumpt.23.n.23.* Maſcard. *de probationib concl.639.n.14. & concl 649 n.4.& ſeq.* Peguet. *crimin. deciſ. 4. n.3. verſ. neque huius juris,* Sfort. Odd. *de in integr. reſtitut.part.1. q.8.n.80.* Farinac.*fragmentor. crimin.p.2. lit. I, n.287.* vbi n.288. id procedere ait non ſolùm in ignorantia juris naturalis, ſed etiam in ignorantia iuris ciuilis. 6 7

Cum naturali ratione, &c.] Ergo in his quæ contra naturalem rationem fiunt , non datur ignorantia , de quo 8

quo vide Tiraq. *de retractu tit. 2. §. 4. gloſſ. 7. n. 19. & de*
9 *pœnis temper. cauſa 11. n. 7.* Nec juris error excuſat, D. Barboſ. *ad l. ſi mora, ff. ſoluto matrim. in prælud. num. 21.*

10 *Reſcripto tibi concedi temerè deſideras.*] Notatur ad hoc, quod Princeps per ſuum reſcriptum non poteſt remittere pœnam pecuniariam applicandam parti;
11 ſecus in ea quæ applicatur fiſco, vt per Alphao. *collect. 302.* Boër. *deciſ. 65. n. 3.* Nell. *de bannitis, p. 1. Tertij temporis, q. 9.* Grammat. *conſ. 34. & voto 35. n. 9.* Pariſ. *conſil. 1. n. 21. volum. 4. & conſ. 69. n. 196. vol. 3.* Roland. *conſ. 45. n. 4. vol. 4.* Anton. Gomez *variarum tom. 3. cap. 13. n. 39. verſ. Tertiò,* Bertrand. *conſ. 163. n. 7. vol. 1.* Brunor. à Sole *quæſt. 19. n. 49.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 96. & caſu 193. n. 6. & caſo 447. n. 17. & conſ. 185. n. 4.* Chaſſan. *in conſ. Burgond. tit. des juſtices, §. 5. in gloſſ. s'il n'a grace, n. 163.* Clar. *lib. 5. §. fin. quæſt. 59.* Menoch. *illuſtr. cap. 24. n. 15.* Perea *l. 3. tit. 11. lib. 1. Ordinam. pag. 179.* Cabed. *Luſitan. deciſ. 12. n. 16. & deciſ 75. n. 2. part. 1.* Derian. *tract. crimin. lib. 1. cap. 35.* Peregrin. *de iure fiſci, lib. 4. tit. 8. n. 12. cum ſeqq.* Farinac. *in praxi crimin. part. 1. q. 6. ante n. 38.* Sfort. *de reſtitut. in integrum, q. 99. art. 1.* Alphar. *in tractat. de iure fiſci, gloſſ. 20. §. 10. n. 44.* latè & eleganter Garc. Maſtrill. *poſt tract. de magiſtratib.* vbi de indultis generalibus,
12 *cap. 21. à princip.* vbi *n. 20.* declarat, quod licet Princeps non poſſit remittere pœnam parti applicandam, poteſt tamen parti imponere ſilentium, & illi prohibere
13 audientiam, & *num. 22.* limitat principalem concluſionem, quando pœna veniret applicanda parti, non propter injuriam ſibi illatam, ſed propter aliam cauſam, quia tunc indulgentia generalis ad ea bona & pœnas extenditur.

14 In gloſſ. *Liberis,* ibi, *ex parte patroni eſt fauor, &c.* Notatur ad hoc, quod diſpoſitio punitiua cenſetur fauorabilis reſpectu illius, cui iniuria facta eſt, vt ſcilicet damnum ei reſarciatur, & cenſetur odioſa reſpectu alterius, qui iniuriam intulit, & damnum pati debet, & ſic venit extendenda quatenus eſt fauorabilis, reſtringenda verò quatenus eſt odioſa: vide Couarr. *lib. 1. variarum, cap. 11. n. 5.* Tiraq. *in præfat. retractus, num. 64. cum ſeqq. & tit. 1. de retractu lign. §. 1. gloſſ. 9. num. 234.* Alciat. *lib. 1. paradox. c. 25.* Menoch. *remed. recuper. n. 33.* D. Barboſ. *in prælud. l. ſi mora, n. 1. in fine, ff. ſoluto matrimonio,* Sanchez *de matrimonio, lib. 1. diſp. 1. n. 4.*

15 In gloſſ. *Naturali ratione.* Notatur ad hoc, quod iis non eſt parcendum qui contra naturam peccant, vt per Tiraq. *de retract. tit. 2. §. 4. gloſſ. 7. n. 19.*

In gloſſ. *Pœnam,* ibi, *id eſt, quinquaginta aureorum, &c.* Vide Camill. Borrel. *in ſum. omn. deciſ. tom. 1. tit. 45. n. 78.* vbi dicit quod pars remittere poteſt hanc pœnam, non fiſcus.

16 In gloſſ. *Concedi, fin.* Notatur ad hoc, quod pœna pecuniaria parti applicanda à Principe remitti non poteſt, in quo illam dicit notabilem Caſan. *conſ. 27. num. 5.* quem refert Perez *l. 1. tit. 11. lib. 1. Ordinam. pag. 179.* citaui ſuprà plures Doctores *hac eadem leg. num. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Filius in patris poteſtate non vocat patrem in ius ſine, vel etiam cum venia. Secus eſt in emancipato, n. 2. & 3. Amplia vt n. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.*

11 *Filius in poteſtate, etiam petita venia contra patrem nec agere, nec illum in ius vocare poteſt.*

22 *Exceptio veniæ non petitæ quando proponi debeat.*

23 *Pater à filio conueniri ſine venia nequit, etiamſi filius agat contra patrem in caſtrenſibus.*

L. Qui in poteſtate. III. & vlt.

Impp. DIOCLETIAN. & MAXIMIAN. AA. *Roſanæ.*

Filius in patris poteſtate non vocat patrem in ius 1
ſine, vel etiam cum venia, ſecus in emancipato. 2
Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius & Hieron. Butigella.

Hanc eandem concluſ. ex hac lege deſumunt Or- 3
din. Reg. Luſit. *lib. 3. tit. 9. §. 1. l. Hiſpan. 3. tit. 2. part. 3.* Duen. *reg. 351.* Bernard. Diaz *reg. 195.* Ioan. Garcia *reg. 114.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo donatione largitus, n. 289.* Afcan. *de patria poteſt. cap. 6. effectu 3. n. 1.* Iacob. Lectius *de pœnis ad Modeſtin. cap. 1.* Mayn. *lib. 2. action. cap. 46.* Cur. Philipp. *part. 1. §. 10. n. 5.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 6. ad finem,* Suar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 1. temp. 2. à n. 4.* Viu. *tom. 1. commun. opinion. lib. 1. tit. 1. n. 20 pag. 189.* D. Barboſ. *in l. alia, §. eleganter, n. 32. & in l. maritum, n. 64. ff. ſoluto matrim.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 228. verſ filius,* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo pater, n. 2.* Camill. Borrel. *in ſum. omnium deciſ. tom. 1. tit. 45. de in jus vocand. n. 57. cum multis ſeqq.* Amat. Rodér. *in pract. de modo & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, cap. 3. n. 30.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p. 2. collect. 419.*

Amplia primò concluſionem procedere in filio na- 4
turali, vt etiam hic ſine venia vocare in jus non valeat patrem naturalem, vt per Ordin. Reg. Luſitan. *d. lib. 3. tit. 9. §. 1.* ibi, *en natural ſomente,* Duen. *d. reg. 351. ampl. 1.* Camill. Borrel. *d. tit. 45. n. 40.* ſecus autem erit in filiis inceſtuoſis, & aliis natis ex damnato coitu & accuſabili, quia iſti poſſunt parentes in jus vocare ſine venia, Bonacoſ. *commun. crimin. p. 1. verbo filius, fol. 71.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q. 21. n. 8.*

Amplia ſecundò in filio adoptiuo, qui non poteſt 5
patrem adoptantem ſine venia in jus vocare quandiu adoptio durat, *l. adoptiuum, ff. hoc tit.* Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 9. §. 2.* Jaſ. *in §. pœnales, n. 52. Inſtit. de actionib. & ibi* Ludou. Gom. *n. 24.* Ioan. Garcia *d. reg. 114. n. 3.* Aſcan. *d. effectu 3. à n. 14.* Camill. Borrel. *d. tit. 45. n. 41.*

Amplia tertiò in filiis, qui leuati ſunt de ſacro fon- 6
te, ita vt pater, vel mater, qui eos ſuſceperint, vocari per ipſos non poſſint abſque venia: ita Duen. *reg. 351. ampl. 2.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos, n. 28. & 36.* Aſcan. *d. effectu 3. ſub n. 7.* Chaſſan. *in catal. gloria mundi, p. 11. conſid. 16. verſ. & non ſolùm,* Franc. Viu *deciſ. 230. n. 18.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 11. num. 10.* Camill. Borrel. *d. tit. 45. n. 42.* Steph. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap. 100. n. 19.*

Amplia quartò in genero reſpectu ſoceri, ſocruſve, 7
& in priuigno reſpectu vitrici. Ita Ordin. Regia Luſitan. *lib. 3. tit. 9. §. 2.* Jaſ. *in §. pœnales, n. 75. Inſtit. de actionib* Cur. Philipp. *p. 1. §. 10. n. 5.* Suar. de Paz *tom. 1. p. 1. temp. 2. n. 8.* Ludou. Rodolphin. *quæſt. var. lib. 2, q. 31. à n. 1.* Camill. Borrel. *d. tit. 45. n. 67.* D. Barboſ. *in l. maritum, n. 61.* vbi hoc intelligit dum durat affinitas.

Amplia quintò in nutrice, quæ ab alumno in jus 8
vocari non poteſt ſine venia: ita Gregor. Lop. *verbo compadres, tit. 20. in princip. part. 4.* Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. etſi impubes, num. 41. & ſeq. ff. de liberis, & poſthum.* & faciunt quæ Gellius *noctium Atticar. lib. 12. cap. 1.* Perea *l. 2. tit. 3. lib. 8. Ordinam. pag. 57. cum ſeq.* Farinac. *in praxi crimin. quæſt. 14. num. vlt.* D. Ramirez de Prado *ad Martialem, lib. 1. epigr. 101.*

Amplia ſextò in marito, qui non poterit ab vxore 9
abſque venia in ius vocari, cùm illa reuerentiam debeat marito: ita D. Barboſ. *in l. maritum, n. 64. & 65. ff. ſoluto matrim.*

Amplia

10 Amplia ſeptimò in præceptore, qui non poteſt à diſcipulo in jus vocari ſine venia: vide Leuin. Lemnium *in exhortat. ad vitam optimè inſtituendam, cap.8.* Cordub. de Lara *d. §. et ſi impubes, num.13. cum ſeqq.* Rebuff. *in priuileg. ſcholaſt. priuileg.70.* Menoch. *de arbitrar. caſu 500.* Surd. *de aliment. tit.1. quæſt.53. n.8.* Camill. Borrel *d. tit.45. n.59. cum ſeqq.*

11 *Aduerſus eos experiri non poſſunt.*] Notatur ad hoc, quod filius in poteſtate, etiam petita venia agere non poteſt contra patrem, nec illum in jus vocare, Duen. *d. reg.351. limit.1.* Ioach. Mynſing. *in d. §. pœnales, ſub num.41.* Aſcan. *d. effectu 3. ſub num.1.* Camill. Borrel. *d. tit.45. n.45.* vbi *num.47.* per hunc text. aſſerit filium, vel filiam emancipatam, & ſub patris poteſtate non exiſtentes, ſine venia contra patrem agere, & illum in jus vocare non poſſe.

12 Aduerte quod exceptio veniæ non petitæ proponi debet in primo actu, & prima replicatione, quam pater, vel patronus reos facit, alias in poſterum non auditur: ita Cacheran. *Pedem. deciſ.30. n.21.* Camill. Borrel. *conſ.16. n.26. & 27. cent.2. & in ſum. omn. deciſ. tom.1. tit.45. n.79.* Et ita venia huiuſmodi eſt de ſubſtantia judicij, ſi petatur, non ſi omittatur, vel tacitè remittatur, de quo tamen vide Soar. de Paz *d. temp.2. num.11.* D. Barboſ. *in l. alia, §. elegantèr, n.1. & 2. & in l. maritum, n.28. & ſeq. ff. ſolut. matrim.* Ludou. Rodulphin. *d. quæſt.32. n.1. & 5.*

13 In gloſſ. *Aduerſus eos,* ibi, *niſi in caſtrenſi, vel quaſi.* Aduerte quod conueniri non poteſt pater à filio ſine venia, etiamſi filius agat in caſtrenſibus contra patrem, gloſſ. *in l. cogi, §. ſi pater, ff. ad Trebell.* Didac. de Segura *in repet. l. Imperator, ff. ad Trebell. n.75.* Iuan. Garcia *d. reg.114. n.2.*

De pactis.

TIT. III.

PActum eſt duorum, pluriumve conſenſio, *ff. hoc tit. l.1. §. & eſt pactio,* de re danda, vel facienda, *infr. de nupt. l. ſancimus, ſi quis 24.* proprio contractus nomine carens, vt colligitur ex *l.1. §. vlt. & l.7. ff. hoc tit.* Scripſerunt in hanc rubric. Cyn. Bart. Salicet. Alex. Iaſ. Fulgoſ. Alberic. Roman. Caſtrenſ. Bald. Iacobin. Ruminald. Bologn. Ripa, Alciat. Funtan. Ferret. Sichard. Donel. Aloyſ. Leo, Petr. Gilchen. item Cujac. Pac. & Vveſenbec. Et ex Repetentib. *tom.7.* Ludou. Gozadinus, Hubertinus, Zuchardus, Hieronym. Butigella.

De materia tituli vide Ferdinand. de Mendoza *diſputationum iuris ciuilis in difficiliores leges ff. de pactis, libros,* Hotoman. & Eguinar. Baro *in diſput. de pactis,* Morl. *in emporio iuris, p.1. & 3. de pactis,* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo pactum,* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 24. tit.1.* Arimin. Tepat. *variarum reſolut. tom.2. tit.360. de pactis.* Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib.3. tit. de pactis.*

De pactis integros tractatus ediderunt Andreas ab Exea *tom.6. tract. Doctor. part.2. fol.2.* & ibi Bald. de Vbaldis etiam *fol.2.* Franciſcus Duaren. *fol.13.* Georgius Natta *fol. 10.* Joannes Baptiſta Caccialup. *fol.8.* Valentinus, Guillelmus Forſterus, Matthæus Cunon. Vlricus Huntius, Pyrrhus Alphanus.

De pactis conuentis inter decoctores, & creditores, Benevenutus Strach. *dicto tom.6. part.1. fol.321.*

De pactis & promiſſionibus pro obtinenda gratia, vel juſtitia, Martinus Nauarrus, Virginius de Boccaciis.

De pactis francandi, Nicolaus Mongiorgius.

De pactis futuræ ſucceſſionis, Antonius Contius.

De pactis nuptialibus, ſeu capitulis matrimonialibus, Joannes Petrus Fontanella.

SVMMARIVM.

1 *Pactum ſuper incerto remittendo valet.*
2 *Fideicommiſſum ex euentu pendens pacto remitti poteſt.*
3 *Pacta ſuper fideicommiſſo conditionali licita ſunt.*
4 *Fideicommiſſum ſub conditione relictum, an, & quando reuocata conditione ipſum reuocatum cenſeatur, remiſſiuè.*
5 *Alienatio facta à grauato reſtituere, ſi deceſſerit ſine liberis, valet.*
6 *Ius fideicommiſſi, & bonorum emphyteuticorum remitti poteſt.*
7 *Datum ſub conditione vt remittatur quidpiam majus, non reuocatur per ſuſceptionem liberorum.*
8 *Iuri nondum delato, & ſic de futuro, renuntiari pacto poteſt.*
9 *Renuntiatio juris de futuro extra judicium facta non valet.*
10 *Ius quæſitum iure quærendo fortius.*
11 *Pactum quo quis renuntiat futuræ ſucceſſioni alicuius defuncti, valet.*
12 *Cauſa quando eſt momentanea, nihil refert ſi ceſſet poſt effectum.*
13 *Fideicommiſſum remitti pacto poteſt, accepto modico.*
14 *Sorti ſcienter ſe committenti in diuiſione facienda, ſuccurrendum non eſt, propter inæqualitatem.*
15 *Regula* Ceſſante cauſa, *procedit in cauſa finali, non autem impulſiua. Procedit in cauſa propinqua, & immediata, non autem in remota, ſiue mediata, n.16.*
17 *Cautio Muciana in contractibus nulla.*

L. Conditionis. I.

Impp. SEVERVS, *&* ANTONIN. AA. *Philino.*

PActum ſuper incerto remittendo valet. Fideicommiſſum ex futuro euentu pendens pacto remitti poteſt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Alex. Iaſ. Dec. Fulgoſ. Alber. Doneli. Alciat. Ripa, Aloyſ. de Leo, Petr. Gilchen. & poſt omnes Hubert. Giphan. *tom.5. pag.56.* & ex Repetentibus Ludouic. Gozadin. Vbertin. Zuchardus, Franciſcus Curtius, Martinus Monter à Cueua, Hieronymus Butigella. 1

Is ſuperſcript. ibi, *Impp. Seuerus, & Antoninus.*] Aduertit Tiraq. *de iure primogen. q.17. opin.4. n.30.* auctorem huius text. eſſe ſolum Seuerum, qui ſolus primùm imperauit, & poſtea filium ad imperium adſciuit. Subditque omnes leges Codicis fuiſſe in vnoquoque titulo appoſitas ſecundùm ordinem Imperatorum. 2

Notatur hic text. ad hoc, quod pacta ſuper fideicommiſſo conditionali ſunt licita, Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.310. n.1.*

Ad illam quæſt. an & quando fideicommiſſum ſub conditione relictum, reuocata conditione, etiam ipſum reuocatum cenſeatur, latè diſſerit Menoch. *de præſump. lib.4. præſumpt.167. ex n.6.* vbi ad text. in præſenti varios adducit intellectus. 3

Cum igitur verbis, &c.] Notatur ad hoc, quod alienatio facta à grauato reſtituere, ſi deceſſerit ſine liberis, valet: ita ex hoc text. colligi dicit Menoch. *d. lib.4. præſumpt.76. n.35.* addens alienationem huiuſmodi non valere eo grauato mortuo, in detrimentum liberorum, ſi liberi ipſi eſſent vocati ex teſtamento, & ex Roman. ait *l. vlt. §. ſed quia, C. commun. de legat.* & ex Roman. ait *in hoc text.* grauatum nihil alienaſſe Philinum, de quo *in hoc text.* reſtituendam, ſed tantummodo quod eſſet à ſe filiis reſtituendam, ſuam legitimam diſtraxiſſe. 4

Notatur

6 Notatur etiam ad hoc, quod jus fideicommiſſi, & bonorum emphyteuticorum poteſt remitti, vt per Boër. *deciſ.* 147. *n.* 5. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſumpt.* 115. *à princip.* Fuſar. *de ſubſtit. q.* 587.

7 Ex hoc text. reſoluit Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo donatione largitus, n.* 133. quod illud quod datum eſt vt remittatur quidpiam grauis, quod incertum eſt an futurum ſit, necne, non reuocatur per ſuſceptionem liberorum, cùm potuiſſet contingere, vt id non eueniſſet: propter incertum ac dubium euentum: & *n.* 159. aſſerit optimum hunc textum ad probandum, *d. l. ſi vnquam, C. de reuocan. donat.* non habere locum in quacunque donatione onetoſa, & quæ fit gratia vtriuſque, & dantis, & recipientis.

8 Notatur etiam ad hoc, quod juri nondum delato, & ſic de futuro poteſt pacto renuntiari. Tiraquel. *in l. ſi vnquam, in princip. n.* 138. *& de retract. lign. §.* 1. *gloſſ.* 9. *n.* 123. *&* 124. vbi aduertit quod iura contrarium ſtatuentia, vel loquuntur de ſimplici renuntiatione ſine mentione juris futuri, ad quod in dubio non trahitur; vel ſi de eo quoque exprimatur, certè loquuntur & intelliguntur de ea renuntiatione, quæ fit abſente parte: & ſic intelligendus Surd. *conſ.* 70. *n.* 10. *& deciſ.* 317. *n.* 12. Anton. Gomez *l.* 22. *Tauri, n.* 1. *in med. & n.* 8. *in fine*, vbi ait quod in hoc text. erat ius de futuro ex cauſa de præſenti, & ſic reputatur aliquod jus probabile, inſpecta cauſa de præſenti, & nihil mirum ſi aliquibus viſum ſit ex hoc textu probari, non valere pactum, quo quis renuntiat juri de futuro. Rebuff. *in tract. nominat. quæſt.* 12. *n.* 19. vbi ait quod renuntiatio juris de futuro extra judicium facta non va-
9 let, Gutier. *de juram. confirmat. part.* 1. *cap.* 25. *n.* 3. vbi quod renuntiatio iuris de futuro in judicio facta valet, & tenet Donat. à Fina *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 3. *n.* 97.

10 Hinc prouenit vulgare Axioma, quod jus quæſitum eſt fortius, quàm jus quærendum, vt citato hoc text. dicit Brunor. à Sole *in locis communib. verbo ius quærendum*, Card. Tuſch. *pract. concl. tom.* 3. *lit. F, concl.* 2x. *n.* 7. Ego ipſe *axiom.* 135. *n.* 2.

11 Notatur etiam hic text. ad hoc, quod valet pactum, quo quis renuntiat futuræ ſucceſſioni alicujus defuncti, licèt debeatur ſibi per viam fideicommiſſi & reſtitutionis poſt mortem alterius, ex eo, quia in præſenti filius grauatus de reſtituenda ſua parte hæreditatis alteri fratri, ſi liberos non ſuſcepit, fecit pactum cum fratre fideicommiſſario vt reſtituta de præſenti certa parte hæreditatis, remitteret ſibi alter frater jus & ſpem fideicommiſſi conditionalis: & dicit text. iſte, quod alter remiſit, & valet pactum illud: cuius ratio poteſt eſſe, quia per fideicommiſſariam ſubſtitutionem ſucceditur teſtatori defuncto, & non hæredi grauato, ita Anton. Gumez *l.* 22. *Tauri, n.* 25. vbi dicit hunc textum notabilem. Adde Morl. *in emporio iuris, tom.* 1. *tit.* 3. *q.* 5. *num.* 12. vbi ait quod licèt de hæreditate viuentis paciſci non poſſimus, rectè tamen paciſcimur de hæreditate mortui, & ideo ſubjungit pactum de remittendo fideicommiſſo, non eſſe de hæreditate viuentis, ſed defuncti: ac proinde mero jure valere.

12 *A patre tuo profitearis*, &c.] Notatur ad hoc, quod quando cauſa eſt momentanea, habens etiam momentaneum effectum, nihil refert an cauſa ceſſet poſt completum effectum, quia tunc non ceſſat ipſe effectus, vt per Tiraq. *in tract. Ceſſante cauſa, limit.* 23. *num.* 5. qui dicit de hoc eſſe caſum in hoc text. vbi pactum, ſiue contractus innominatus, ſcilicet dationis ſextantis, ex parte filij teſtatoris ab ipſo teſtatore rogati reſtituere hæreditatem Licinio Frontoni, ſi ſine liberis decederet, & remiſſionis eius fideicommiſſi ex parte ejuſdem Frontonis fuit completus: & ideo licèt cauſa propter quam contractus, ſiue pactum interuenerat, ſcilicet metus filij ne decederet ſine liberis, ceſſet quia deceſſit relictis liberis, non tamen ceſſat effectus, quia non reuocatur contractus completus.

Inducit hunc tex. Ant. Gom. *var. lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 42. 13 *verſ. quartò facit*, & ait quod in præſenti hæres fuit grauatus alteri poſt mortem bona reſtituere ſub conditione, ſi ſine liberis deceſſerit, & medio tempore ante mortem, cùm non haberet filios, fecit pactum cum ſubſtituto, vt pro certa parte hæreditatis ſibi danda remitteret jus ſubſtitutionis, & fideicommiſſi, & ſic remiſit: poſtea prædictus hæres grauatus habuit liberos, quos reliquit tempore mortis: Dubitabatur an liberi, vel deſcendentes nati ex prædicto hærede grauato poſſent reuocare & annullare illud pactum, & illud non adimplere, vel partem ſolutam repetere; & dicit text. quod non, immò tenentur ſeruare, & adimplere: ergo ſi eſſent tacitè per teſtatorem vocati & ſubſtituti, non tenerentur ſeruare, nec illam partem hæreditatis promiſſam ſoluere, & ſolutam poſſent repetere, quia bona eſſent vinculata, & ſubjecta reſtitutioni, & ſic non poſſent per heredem grauatum alienari.

Pactum eo tempore de ſextante, &c.] Notatur ad 14 hoc, quod remiſſio fideicommiſſi pacto fieri poteſt modico accepto, hoc eſt, data ſexta parte, vt per Fuſar. *de ſubſtitut. q.* 5 7. *n.* 19.

Facta, ſicut placuit, diuiſione.] Ergo qui ſcienter 15 ſorti ſe commiſerant in diuiſione facienda, illis ſuccurrendum non eſt propter inæqualitatem, vt per Pinel. *in l.* 2. *C. de reſcind. vend. p.* 2. *cap.* 1. *n.* 8. *in fine.*

Alia de materia & intellectu huius text. vide apud Duaren. *lib.* 1. *de pactis, cap.* 4. *n.* 3. Mantu. *lib.* 2. *locor. m. cap.* 27. *col.* 2. Corraſ. *lib.* 2. *miſcel. cap.* 19. *n.* 10. Alciat. *lib.* 9. *parerg. cap.* 20. Connan. *commentar. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 7.

In gloſſ. *Te filio, in* 5. *oppoſit.* ibi, *fuit impulſiua, non* 16 *finalis.* Notatur ad hoc, quod regula, *Ceſſante cauſa*, procedit in cauſa finali, non autem impulſiua, vt per Tiraquell. *in tract. Ceſſante cauſa, limit.* 2. *n.* 1. *&* 2. & plures, quos refero ego ipſe *de Aximat. iuris vſufrequent. axiom.* 40. *ex n.* 5.

In ead. gloſſ. ibi, *proxima fuit remiſſio*, &c. Nota- 17 tur ad hoc, quod regula, *Ceſſante cauſa*, procedit in cauſa propinqua & immediata, non autem in remota, ſiue mediata, vt per Tiraq. *d. tract. limit.* 20. *n.* 1. Cauſa enim proxima magis attenditur quàm remota, vt per plures, quos citaui *d. axiom.* 40. *n.* 30.

In eadem gloſſ. ibi, *locum habeat tantùm*, &c. No- 18 tatur ad hoc, quod in contractibus non habet locum cautio Mutiana, ſed omnino ſuſpenditur actio & obligatio, donec verificetur conditio negatiua, vt per Anton. Gom. *tom.* 2. *cap.* 11. *n.* 37. *col.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Pactum tacitum prodeſt abſenti & ignoranti, & nocet creditoribus. Procedit vt num.* 5.

2 *Pactum verum requirit præſentiam partis, non tacitum & n.* 3.

4 *Legis effectus, & acquiſitio non negatur abſentibus, & ignorantibus.*

6 *In conuentione tacita non requiritur præſentia.*

L. Poſt venditionem. II.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS AA. *Claudio.*

TAcitum pactum prodeſt abſenti & ignoranti, & 1 nocet creditoribus; pactum verum requirit præ- 2 ſentiam partis, non tacitum. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* & ex Repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius, & Hier. Butigella.

Hanc

3 Hanc eandem concluſ. & quod pactum tacitum
abſenti proſit, ex hoc text. deſumunt Mantua *lib.1.*
locorum, cap.34.à princip. Connan. *comment. lib.5. cap.4.*
4 *n.3.* Pincl. *in l.1.C. de bonis matern.p.1. n.36.* vbi dicit
quod effectus & acquiſitio legis abſentibus, & igno-
rantibus non negatur. Cald. Pereira *de empt. & vendit.*
5 *cap.33. num.69. & num.75.* vbi ait, regulam ſuprà po-
ſitam, quod ſcilicet pactum tacitum abſenti proſit,
procedere in caſibus à iure expreſſis. Cardin. Mantic.
de tacitis, & ambig. conuent. lib.1.tit.5. n.12. cum ſeqq.
6 vbi *num.16.* quod in tacita conuentione non requiri-
tur præſentia. Vincent. de Franch. *deciſ.200. ſub n.23.*
vbi ait quod diſpoſitio huius text. eſt fundata in tacita
remiſſione.

SVMMARIVM.

1 *Seruus paciſcendo facere poteſt conditionem domini meliorem, non deteriorem, & num.2.*

3 *Seruus in acquirendo domino, poteſt ei præjudicare apponendo modum & conditionem. Nec poteſt dominus acceptare, niſi cum ſua forma, n.4.*

L. Seruus. III.

Iidem AA. Restitutæ.

1 SEruus paciſcendo domini conditionem meliorem,
non deteriorem facere poteſt. Colligunt ex Ord.
Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* & ex Repe-
tentibus *tom.7.* Hieron. Butigella.
2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Dua-
ren. *de pactis cap.3. n.3.* Alciat. *de præſumpt. reg.3.*
præſumpt.21. num.3.
3 In gloſſ. *Non poteſt, fin.* ibi, *item nota,* &c. Notatur
ad hoc, quod ſeruus in acquirendo domino, poteſt ei
præjudicare apponendo modum, & conditionem, nec
poteſt dominus acceptare, niſi cum ſua forma, vt per
Tiraquell. *de retractu, ad finem tit.1. num.6. & 7.*

SVMMARIVM.

1 *Renuntiatio litis aufert procedendi licentiam renuntianti.*

2 *Renuntiari poteſt inſtantiæ.*

3 *Renuntians liti ſimpliciter, non præſumitur id facere animo donandi.*

4 *Renuntians liti, & cauſæ, non poteſt redire amplius.*

5 *Renuntiatio judicialis parte abſente facta, valet quando iudex pro abſente recipit.*

6 *Renuntiatio non præſumitur in dubio.*

7 *Lis mota dicitur, facta litis conteſtatione.*

8 *A libello per ſe dato deſiſtens, & alium offerens ante litis conteſtationem, non à tota cauſa deſiſtit.*

9 *Ius ſuum cedens, vel renuntians, non habet amplius regreſſum ad illud.*

10 *Renuntiare quod quis poſſit liti, vel inſtantiæ, intelligitur aduerſario conſentiente, vel quod ſua non intereſt.*

11 *Renuntians liti, cenſetur renuntiare inſtantiæ, & iuri. Fallit in beneficialibus, n.12.*

13 *Renuntians liti non videtur fateri quod aduerſarius ius habeat.*

14 *Renuntiare quis poteſt parte abſente, odio litium, dummodo fuerit renuntiatum præſente iudice, vel aliqua alia perſona publica pro abſente acceptante, n.15. Quid ſi non acceptauit, an noceat renuntianti, remiſſiue n.16.*

17 *Renuntiatum non videtur priuilegio ſpeciali minorum, nec derogatum, niſi caueatur expreſſè.*

18 *Priuilegium & beneficium ſpeciale non cenſetur ſublatum per verba generalia ſtatuti, ſed ſpecialia requiruntur.*

L. Poſtquam liti. IV.

Iidem A. Valeriæ.

REnuntiatio litis aufert procedendi licentiam re- 1
nuntianti. Item inſtantiæ quis poteſt renuntiare. 2
Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup.*
hoc tit. poſt omnes Hubert. Giphan. *tom.1. pag.38.* &
ex Repetentibus *tom.7.* Ludou. Gozad. Franciſc. Cur-
tius, & Signorol. de Homod. Hieron. Butigella.
De materia & intellectu huius text. vide Alciat. 3
lib.1. paradox. cap.17. Connan. *comment. lib.5. cap.4.*
num.3. Alphan. *collect.348.* Matth. Colet. *deciſ.129.*
Donat. à Fica *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.3. n.83.*
pag.803. Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo donatione largitus,*
num. 203. vbi tenet quod renuntians liti ſimpliciter, 4
non præſumitur id facere animo donandi: & *numeris*
ſeqq. hoc declarat Anton. Gom. *l.45. Tauri, n.71. poſt*
med. vbi ex hoc text. concluſionem collegit, quod ſi 5
quis renuntiat liti & cauſæ, amplius ad eam redire
non poteſt, vt non tranſeat dominium reo, ſed tantùm
quæratur ſibi exceptio. Brunor. à Sole *in locis com-*
munib. verbo Renuntiatio iudicialis, vbi citato hoc text. 6
tenet renuntiationem judicialem abſente parte factam
valere, quando judex pro abſente recipit: idem re-
ſoluit Anton. Gabr. *tom.3. commun. lib.1. tit. de confeſſis,*
concluſ.1. n.32.
Notatur hic text. ad hoc quod in dubio renontia- 7
tio non præſumitur, nam Dec. *hic n.16.* per hunc text.
docuit non cenſeri juri proprio renuntiatum, niſi ex-
preſsè ita actum fuerit: ita plures, quos refert Me-
noch. *conſ.1. n.211. & conſ.315. n.1.*
Liti de prædio mota, &c.] Nota quod lis mota dici- 8
tur poſtquam litis conteſtatio facta fuerit, iuxta text.
expreſſum *in cap. ex parte 30. de verb. ſignificat.* junctis
traditis per Rebuff. *in l. litis nomen, verſ.6. ff. de verbo-*
rum ſignificat. Cabed. *Luſitan. deciſ.15. n.10. part.2.*
Morant. *de ordine indic. part.5. n.64.*
Hinc parens meus *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſitan.* 9
lib.3. tit.20. §.7. n.3. reſoluit deſiſtentem à libello per
ſe dato, & ante litem conteſtatam offerentem alium
nouum, non deſiſtere à tota cauſa, ad notata per D.
Barboſ. *in l. non poteſt videri, n.31. ff. de indic.* & per
Ceual. *commun contra communes, q.855. n.5.*
Cauſam finitam inſtaurari, &c.] Facit ad vulgare 10
axioma, quod ius ſuum cedens, vel renuntians non
habet amplius regreſſum ad illud, de quo plures citaui
Doctores *axiom.135. n.12.*
Aduertit Boër. *dec.48. num.7.* concluſionem quod 11
poſſit quis liti, vel inſtantiæ renuntiare, intelligi ad-
uerſario conſentiente, vel quod ſua non intereſt.
In gloſſ. *Poſtquam liti 1.* Notatur ad hoc, quod re- 12
nuntians liti, cenſetur renuntiare inſtantiæ, & iuri, vt
per Alphan. *collect.348. n.2.* vbi ex Rot. & Papa ait,
quod fallit in beneficialibus, & hoc ipſum ſentit Maſ-
card. *de probat. concluſ.347. ex n.64.* tenens, quod
per talem renuntiationem liti, & cauſæ non vacat 13
beneficium: & addit idem Alph. *d. collect.348. n.3.*
poſt Roman. *ſing.790.* & Tiraq. *in d. l. ſi vnquam, verbo*
Donatione largitus, n.103. quod renuntians liti non vi-
detur fateri quod aduerſarius habeat ius.
In gloſſ. *Renuntiaſti.* Notatur ad hoc, quod poteſt 14
quis liti renuntiare abſente parte, odio litium, vt per
Brunor. à Sole *in locis communib. verbo renuntiare illi*
poteſt, Ant. Gabr. *tom.3. commun. lib.1. tit. de confeſſis,*
concluſ.1. n.33. Maſcard. *de probat. concl.347. n.63.* vbi 15
ſubdit, dummodo fuerit renuntiatum præſente iudice,
vel aliqua alia perſona publica pro abſente acceptante, &

& *num.*108. tenet quod quando quis renuntiauit iuri reali, etiamſi non confeſſus fuerit expreſsè ſe habere rem pro derelicta, illa renuntiatio probat, & valet in fauorem abſentis, ſiue expreſsè, ſiue tacitè facta fuerit.

16 Quid ſi non acceptauit, an noceat renuntianti? vide Aretin. *col. fin. verſ. ſin autem nondum*, Soc. *num.* 5. *in* 2. *caſu*, Dec. *num.* 7. *& ſeqq.* Curt. *n.* 9. *in præſenti*, Ruin. *conſ.* 164. *num.* 12. *vol.* 5. quos refert & ſequitur Surd. *conſ.* 364. *n.* 30. qui reſoluunt renuntiantem liti poſſe reuocare renuntiationem, quando aduerſarius illam non acceptauit.

17 In gloſſ. *Nulla ratio, fin.* ibi, *communi iure, ſecus ſpeciali, vt in minore.* Notatur ad hoc, quod priuilegio ſpeciali minorum non videtur renuntiatum, nec derogatum, niſi expreſsè caueatur, vt per Azeued. *l.* 1. *n.* 21. *tit.* 6. *&* *l.* 4 *n.* 3. *tit.* 17. *lib.* 4. *noua Recopil.* Garc. Gironda *de priuileg. & exempt. explicat. num.* 285. Vnde hinc vulgò colligitur, quod nunquam cenſetur excluſum remedium reſtitutionis in integrum, denegata quacunque actione, niſi fiat ſpecialis de ea mentio, vt per Molin. *lib.* 3. *de primogen. cap.* 13. *num.* 65. Perez *l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 3 *Ordin. pag.* 594. Pinel. *in l.* 2. *C. de reſcind. vendit. p.* 3. *cap.* 1. *n.* 15. Couarr. *pract. c.* 17. *n.* 4. Tiraq. *de retractu lign.* 6. 35. *gloſſ.* 4. *num.* 32. Rebuff. *ad leges Galliæ, tit. de reſtitut. art.* 2. *gloſſ.* 4. *n.* 23. Sim. de Prætis *de interpr. vlt. volunt. lib.* 3. *interpr.* 1. *dub.* 5. *ſolut.* 4. *n.* 34. Azeued. *l.* 5 *tit.* 5. *lib.* 4. *noua Recop.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorare, n.* 45. Alex. Raudenſ. *de analog. lib.* 1. *c.* 33. *n.* 141. latè Sanchez *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 37. *n.* 22. *verſ. ſextò.* Caſtill. *controuerſ. iuris lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 15. *cum ſeqq.*

18 Notatur etiam ad hoc, quod ſpeciale priuilegium & beneficium per verba generalia ſtatuti non cenſetur ſublatum, ſed ſpecialia requiruntur, vt per Menoch. *conſ.* 187. *n.* 44. Et generalis excluſio remediorum, vel beneficiorum intelligitur de his quæ competunt de iure communi, non verò de his, quæ de iure ſpeciali, vt per hanc gloſſ. tenet Perez *l.* 3. *verſ. facit etiam, tit.* 4. *lib.* 2. *Ordin pag.* 236.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa in pactis liberatoriis non attenditur, ſed in obligatoriis.*
2 *Solutio & pactum quandoque liberant.*
3 *Debitor qui partem ſoluit, de parte autem non petenda pactum conuentum fecit, pro illa parte iure ciuili, pro hac iure prætorio liberatus eſt.*
4 *Aduocati non inhoneſtè mercedem accipiunt.*

L. Creditori tuo. V.

Imp. ANTONINVS. *Demagoræ.*

1 CAuſa in pactis liberatoriis non attenditur, ſed in
2 obligatoriis. Solutio & pactum quandoque liberant. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom.* 7. Franciſc. Curtius.

3 De materia & intellectu huius text. vide Connan. *commentar. lib.* 5. *c.* 3. *n* 7. Cott. *in memorab. verbo creditor, el* 3. Ferdinand. de Mendoza *defenſ. iuris ciuilis lib.* 3. *c.* 10. *num.* 3. *prope fin.* vbi dicit in hoc text. deciſum eſſe, debitorem qui partem ſoluit, de parte autem non petenda pactum conuentum fecit, pro illa parte iure ciuili, pro hac autem iure prætorio liberatum eſſe, quia horum prius a iure ciuili, ſecundum autem à iure prætorio ortum diſſoluendæ obligationis habuerunt.

4 *Tuo patrocinio*, &c.] Ergo Aduocati non inhoneſtè mercedem accipiunt, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.* 29. *n.* 27.

SVMMARIVM.

1 *Pacta contra leges, conſtitutiones, & bonos mores non ſunt concipienda, & num.* 2.
3 *Pacta contra leges quando dicantur fieri.*

L. Pacta quæ. VI.

Idem A. Baſiliæ.

PActa contra leges, conſtitutiones, & bonos mores non concipienda ſunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom.* 7. Hieron. Burgella. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan.* 28. *tit.* 11. *p.* 5. *& l.* 29. *vbi gloſſ.* 1. *in princ. eod. tit.* Connan. *comment. lib.* 5. *c.* 5. *n.* 4. Duaren. *lib.* 1. *de pactis, cap.* 4. *num.* 3. Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo pactum, n.* 12. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 3. *n.* 20. *prope fin. pag.* 198. Franc. Hieron. Leo *Valentin. deciſ.* 29. *n.* 14. vbi ſubdit, quod pacta contra legem fieri dicuntur, quando lex eadem fieri prohibet. 2 3

SVMMARIVM.

1 *Creditor ſi debitori ſuccedit, confunditur actio, & n.* 2.
3 *Heres creditor grauatus reſtituere hereditatem, poteſt retinere ſuum creditum, & deducere.*
4 *Actiones heredi competentes contra defunctum, vel eius hereditatem, confundi per aditionem.*
5 *To Conditio, pro pacto, aut lege plerunque ponitur.*

L. Debitori. VII.

Idem A. Maximo.

CReditor ſi debitori ſuccedit, confunditur actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr. hoc tit.* poſt Hubert. Giphan. *tom.* 1. *pag.* 39. & ex Repetentibus Franc. Curtius. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan.* 8. *tit.* 6. *part.* 7. Villalob. & Vezin. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 5. *n.* 15. *pag.* 466. Hippol. *ſing.* 162. Duen. *reg.* 18. Bernard. Diaz *regul.* 160. Socin. iun. *conſ.* 7. *n.* 5. *lib.* 2. Crauet. *conſ.* 144. *n.* 5. *& conſ.* 300. *n.* 7. Tiraquell. *de retract. lign.* 6. 29. *gloſſ.* 2. *n.* 10. Padil. *in l. cum ſecundum, n.* 12. *C. de fideicommiſſ.* Rom. *conſ.* 276. Anton. Gomez *tom.* 2. *variar. c.* 1. *n.* 18. *verſ. item modò*, Bruno. à Sole *in locis communib. verbo creditum*, Surd. *deciſ.* 92. *ex n.* 1. vbi quod hæres creditor grauatus reſtituere hæreditatem, poteſt ſuum creditum retinere, & deducere, *& deciſ.* 214. *n.* 7. vbi quod per aditionem confunduntur actiones hæredi competentes contra defunctum, vel eius hæreditatem, *& deciſ.* 310. *n.* 10. *& conſ.* 7. *n.* 19. Menoch. *conſ.* 89. *num.* 45. Ioan. Garc. *reg.* 11. vbi ampliat & limitat multis modis. 2 3 4

Ex conditione, pactoque, &c.] Notatur ad hoc, quod *conditionis* verbum plerumque pro pacto, aut lege ponitur, vt per Tiraq. *de retract. lign.* §. 2. *gloſ.* 1. *n.* 76. Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 5. vbi quod ſub nomine conditionis, an adjiciatur tanquam modus, non autem tanquam conditio, judicandum erit. 5

SVMMARIVM.

1 *Pactum appoſitum ſuper fœtibus pecorum inter dominum & paſtorem diuidendis, ſeruandum eſt, & num.* 2.

3 *Regula ſocietatis ouium & pecudum, & n.4.*
5 *Societas pecunia an & quomodo ſit diuidenda, vbi nihil conuentum eſt expreſsè.*
6 *De animalis ad paſtum dati interitu nocente domino, quid ſtatuendum.*

L. Si adipiſcenda. VIII.

Idem A. Mucatraulio.

1 PActum appoſitum ſuper fœtibus pecorum inter dominum & paſtorem diuidendis, eſt ſeruandum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.* & ex Repetentibus Philippus Cornetta, & Franciſcus Curtius.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Donat. à Fin. *tom.1.commun.opin.lib.2.tit.3.num.10. in fine*, Afflict. *deciſ.58.* & *ibi* Vrſil. *in addit.* Franc. Marc. *Delphin. deciſ.888. part.1.* Baptiſta Coſta *de rata & quota, q.118.* Palat. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter virum & vxor. notab.6. §.11. num.4. pag.459.* vbi hunc text. cum gloſſ. notabilem dicit ad hoc, quod poteſt inter duos ſocietas contrahi, vt vnus ponat pecudes, alter verò cuſtodiam & operam tantùm, & in fine certi temporis, fortè quinquennij, fœtus diuidantur per portiones inæquales, putà quod ponens operas habeat duas partes, & ponens pecudes vnam tantùm, quia opera vnius aliquando plus operatur, quàm pecunia, vel res alterius: hoc idem ſubſcripſerunt Theologi Cæſarauguſtani, quos refert Michaël Sebaſtian. *in acromatica & apodictica accuſatione in vulgo medium lucrum*, impreſſa Cæſarauguſtæ de anno 1640. vbi habetur, quod in hac materia regula eſt certa & indubitata, quod induſtria & impenſæ in paſcendis pecoribus factæ debent æquipollere valori pecudum ad hoc vt lucra æqualiter diuidantur, aliàs enim diuiſio facienda erit habito reſpectu ad expenſas factas in operibus, & cuſtodia, & ad valorem pecudum.

In qua materia ſocietatis ouium & pecudum duæ regulæ etiam certiſſimæ ſunt, & indubitabiles, quas ponit Martin. Caſtillo ſcriptor luculentiſſimus apud
3 Michaël Sebaſtian. *vbi ſup.* Prima eſt, Omnis ſocietas circa animalia, in qua ponuntur pacta, quibus alicui ſociorum expertorum arbitro damnum irrogatur, eſt
4 iniqua, deuiat quippe à iuſtitia. Secunda regula eſt, Quando capitale in toto, vel in parte ſtat periculo accipientis in caſu fortuito, & non communicant æquè ſeruata proportione, omnia pericula, & damna, & lucra pro rata eorum, immò ex primis fructibus, & fœtibus totum capitale reſtituitur, antequam ſocius aliquam accipiat vtilitatem ratione laborum, ſumptuum, expenſarum, talis contractus reprobatur & condemnatur, vt per Sylueſt. *in ſum. verbo ſocietas* 2. S. Anton. *part.2. tit.5. cap.7. §.39.* Nau. *In man. cap.17. à n.160.* Angel. *in floribus Theolog. p.2. q. de contractu ſociet. art.1. definit.4.* Ludou. Lop. *in inſtruct. negotiant. lib.1. cap.57.* Petr. Nau. *de reſtit. lib.1. c.2. n.377.* P. Molin. *de Iuſt. tract.2. diſp.420.* vterque enim ſocius æquè expoſitus eſſe debet periculo amittendi vel operas, vel capitale, alioquin ſocietas erit leonina, iuxta *l. ſi non fuerint, §. Ariſto. l. Mutius, & l. ſocietas, ff. pro ſocio, §. de illa, Inſtit. de ſociet.* Panot. *in cap. per veſtras, num.11. de donat. inter vir. & vxor.* Petr. de Peruſ. *in tract. de duobus fratribus, p.4. q.1.* Marian. Socin. *conſ.74. n.7. cum ſeqq. part.1.* Cou. *lib.3. var. cap.2. n.2. & 3.* Morquech. *in tract. de diuiſ. bonor. lib.2. cap.3.* Mich. Salon. *de inſtit. & iure tom.2. de contractu ſociet. art.5.*

5 Verùm autem, & quomodo ſocietas pecuniæ ſit diuidenda ſi nihil conuentum eſt expreſsè, vel tacitè, quia nulla eſt conſuetudo de hoc? vide Sylueſt. *d. verbo ſocietas 2. n.10.* Caiet. *in ſum. eod. verbo*, Ludov. Molin. *d. tract.2. diſp.415. concl.1.* Leſſ. *de iuſtit. & iure lib.2.*
Barboſæ Collect. in Cod. Tom. I.
cap.25. de contractu ſociet. dub.2. n.8. qui Molinam ſequutus inquit, vt is qui operas confert, admittatur vt verus ſocius, & ſolùm ſit particeps lucri ſecundùm æſtimationem operarum, quaſi tantum pecuniæ in ſocietatem contuliſſet, quanti valent operæ, &c.

6 Iaſ. *in præſenti, n.2.* mouet quæſtionem de animalis ad paſtum dati interitu nocente domino, & *n.4.* reſoluit, quod in tali interitu caſus fortuitus à paſtore ſit probandus, de quo Alciat. *reſp.119. n.4. cum ſeqq.* Palat. *in repet. d. cap. per veſtras, notab.6. §.11. n.21. in fine*, vbi dicit quod non ſufficit hoc caſu ipſi cuſtodi, vel laboratori probare interitum, niſi etiam probet caſum fortuitum. Et ideo non ſufficit paſtori, vel capratio portare pelles animalium, quamuis per hoc conſtet de interitu, niſi probet caſum fortuitum, putà mortalitatis, vel ſimilem: ita idem Palat. *citato loco, n.12.* Arnald. *ſing.31.* Rebuff. *ad l.30. ff. de verbor. ſignif. pag.190.* Marſcard. *de probat. concl.634. n.2.*

L. Cùm poſteaquam IX.

Imp. ALEXANDER A. *Dionyſio.*

REmittens dolo aduerſarij jus ex ſententia quæſitum, ſibi non nocet. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.* ex Repetentibus *tom.7.* Franc. Curtius. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit Donat. à Fine *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.3. n.98.* 2

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum appoſitum iuxta rei traditionem, veſtiri ab ea.*
2 *In traditione rei ſua talem quis legem ponit, qualem vult.*
3 *Ex pacto non naſcitur actio.*
4 *Pactum nudum iuratum an pariat actionem, attento iure ciuili.*

L. Legem quam. X.

Idem A. Nica.

PActum nudum appoſitum juxta rei traditionem veſtitur ab ea. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.* ex Repetentib. *tom.7.* Franciſcus Curtius. 1

Legem, quam diviſti, &c.] Notatur ad hoc, quod in traditione rei ſuæ poteſt quis ponere legem, quam velit, de quo vide Surd. *de aliment. tit.8. priuil.56. n.93. & tit.9. q.18. n.13. & 14.* Cald. Pereira *de poteſt. elig. cap.16. n.6. & de extinct. emphyt. cap.3. n.21.* 2

Ex pacto actionem non naſci, &c.] De hoc vide Viv. & alios *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.3. n.51. cum ſeqq. pag.300.* Alciat. *lib.5. paradox. c.3.* Connan. *comment. lib.5. cap.3. n.5.* Vacon. à Vacuña *lib.1. nonarum declarat. declar.33.* Anaſtaſ. Germon. *lib.1. animaduerſ. cap.4.* Ant. Gom. *tom.2. var. c.9. n.2.* Cou. *in cap. quamuis pactum, p.2. §.4. n.12.* Menoch. *conſ.1. n.236. cum ſeqq.* Perez *l.3. titul.8. lib.3. Ordin.* Seraphin. *de priuileg iuram. priuil.19. n.3.* Mol. *in emporio juris, p.1. tit.3. q.7. per tot.* Fachinæ. *contron. lib.2. c.100.* Molin. *de Inſtit. tract.2. diſp.257. col.2. in med. & tom.6. tract.5. diſp.34. n.2.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo pactum, n.6.* Rebell. *de obligat. inſtit. p.2. lib.10. q.1. à n.17.* 3

Verùm autem pactum nudum juratum, attento jure ciuili pariat actionem? vide Couar. *in cap. quamuis pactum, p.2. §.4. n.13. & 15.* Ceuall. *commun. contra commun. q.315.* Molin. *d. tract.1. diſp.156. verſ. ſecunda concluſio*, Seraphin. *d. priuil.19. n.2.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum ad eos extenditur, ad quos extenditur illud ſuper quo interponitur. Tranſit ad hæredes ob intereſſe cauſatum, n. 2. Porrigit effectum ad eum, cuius intereſt, n. 3. & 4.*
5 *Agens non auditur ſine intereſſe.*
6 *L. ex conuentione, de pactis, conciliatur cum l. 1. ſine cenſu, vel reliq. remiſſinè.*
7 *Dominus non poteſt agere, niſi ſua intereſt.*
8 *Pars inſtrumenti ſola edi, & oſtendi debet.*
9 *Æſtimatione fit emptio.*

L. Ex conuentione. XI.

Idem A. Capitoni.

1 AD eos extenditur pactum, ad quos extenditur
2 illud ſuper quo interponitur. Item pactum ob in-
3 tereſſe cauſatum ad hæredes tranſit. Vel pactum porrigit effectum ad eum, cuius intereſt. Colligunt ex
4 Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

5 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Duen. *reg. 12.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 2. n. 53.* vbi quod agens non auditur ſine intereſſe, Ioſeph Ludov. *commun. concl. 16. &* *Peruſ. deciſ. 89. n. 4. p. 2.* Cunnan. *comment lib. 7. cap. 6. n. 2.*

6 Ad conciliationem huius text. cum *l. 1. ſine cenſu, vel reliq.* quæ adinuicem, & de directo contrariantur, vide Geno. *in conciliatione legum in iure ciuili contrariarum, pag. 609. cum dua in ſeqq.* vbi vltimo loco refert inter cæteros Dec. *in præſenti, n. 9. in fine,* exiſtimaſſe dictionem illam negatiuam, *non*, quæ adeſt in contextu dictæ l. 1, delendam eſſe, quia eadem & vnica lex videtur hæc, de qua *in præſenti*, & quia eidem dirigitur: ſequi videntur Donel. *in præſenti, n. 5. & in d. l. 1, n. 7. 14. & 15. cum ſeqq.* Petr. Gilchen. *in præſenti, in fine*: ſed hanc interpretationem reſpuendam eſſe tradit idem Genoa, eo quòd repugnet vulgatorum Codicum actioni, aſſerens ſe nullam ſolidam conciliationem adinueniſſe.

7 *Actio tibi aduerſus eam,* &c.] Notatur ad hoc, quod dictum de quo *ſuprà*, videlicet Dominum non poſſe agere, quia ſua non intereſt, procedit non obſtante quod tempore celebrati contractus intereſſet, quia ſat eſt quod non interſit nunc quando iudicium inſtituitur; immò ſi poſt actionem propoſitam deſinat intereſſe, deſinit & actio competere, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 8. n. 51.* Surd. *deciſ. 52. n. 3. & 4.*

8 *Pars inſtrumenti.*] Ergo pars ſola edi, & oſtendi debet, de quo vide Boër. *deciſ. 153. n. 6. col. 2.*

9 In gloſſ. *Venditio*, ibi, *æſtimatio enim facit emptionem,* &c.] Notatur ad hoc, quod vbi facta eſt mentio æſtimationis rerum dotalium, in dubio interpretabitur interueniſſe tacitam venditionem, vt per Roland. *conſ. 64. num. 4. lib. 4.* Cremenſ. *ſing. 18.* Afflict. *dec. 270. n. 2.* Tob. Non. *conſ. 51. à n. 5.* Con. *pract. c. 28. n. 1.* quos & alios refert, & ſequitur D. Barboſ. *in l. æſtimatis 50. n. 3. ff. ſoluto matr.*

SVMMARIVM.

1 *Pacta nouiſſima prioribus contraria, ſeruanda ſunt.*
2 *Vltima prioribus derogant, tam in contractibus, quàm in teſtamentis, & num. 3. & 5. amplia vt n. 6.*
4 *Pactum ſecundum primo contrarium non tollit illud, niſi ope exceptionis, & n. 7.*

L. Pacta nouiſſima. XII.

Idem A. Flaccillæ.

PActa nouiſſima prioribus contraria, præſertim 1
apud acta facta, ſeruanda ſunt. Item vltima priori- 2
bus derogant, tam in contractibus, quàm in teſtamentis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 21. & 22. tit. 1. part. 6.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. n. 21.* Bart. *in l. ſi vnus, §. pactus, num. 1. ff. hoc tit.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Pactum, num. 30.* Morl. *in emporio iuris. part. 1.* 3
tit. 3. in prælud. num. 51. vbi ait ſecundum pactum primo contrarium non tollere illud ipſo iure, ſed ope exceptionis.

Vnde vulgò allegari ſolet hæc lex ad hoc, quod 4
vltima derogant prioribus, de quo Alex. *conſ. 122.*
lib. 4. vbi ampliat in ſtatutis, contractibus, pactis, 5
vltimis voluntatibus, reſcriptis, & conſtitutione Procuratorum, Anchar. *conſ. 208. n. 15.* vbi agit de opinionibus, quia ſtatur vltimæ. Hippol. *in pract. §. quæritur, num. 3.* Rebuff. *ad l. 102. ff. de verb. ſignif.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib. 3. q. 7. n. 10.* Gam. *Luſitan. deciſ. 50. n. 3.* Menoch. *conſ. 64. n. 14.* vbi quod noua pacta veteri derogant, Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 74. à princip.* vbi quod procedit in contractibus, teſtamentis, codicillis, ſententia definitiua, conſtitutione Procuratoris, reſcriptis, legibus, ſtatutis, conſuetudinibus, fama, mora, opinionibus relatis in dubio: & *ibi num. 2.* reſoluit hanc regulam non procedere quando primum pactum fuiſſet iuratum, ſecundum verò non, quia tunc primum valet virtute iuramenti confirmatorij, & *num 3.* diſputat, an hæc limitatio procedat etiam quando ſecundum pactum eſſet quoque iuratum ſicut primum, Surd. *deciſ. 51. ex num. 1.* vbi ex Dec. *hîc num. 3.* dicit quod vltima ſcriptura, vltima ſepulturæ electio, vltima Eccleſia, vltimus ſtatus, vltima conditio, vltima verba ſententiæ, vltima appellatio, vltima quaſi poſſeſſio patronatus, attenditur, & quod quando duo contractus ſunt inuicem incompatibiles, attenditur ſecundus: idem Surd. *deciſ. 71. n. 1. & deciſ. 195. num. 7. & deciſ. 289. n. 15. cum ſeqq. & conſ. 202. num. 1. & conſ. 359. num. 35.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Vltima.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſion. p. 4. collect. 676.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 6. lit. P, concl. 451. per tot. & tom. 8. lit. V, concl. 128.* alios refero *de axiomat. iuris vſufruct. axiom. 183.*

In gloſſ. *Nouiſſima.* Hanc gloſſam reputari ſingu- 6
larem dicit Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 13. n. 18. in fine,* ad probandum, quod in vltimis voluntatibus clauſula derogatoria, vel proteſtatiua valet & tenet, ac impedit futuram obligationem, dum tamen fiat de voluntate expreſſa, vel tacita alterius partis.

In gloſſ. *Prohiberis, fin.* Notatur ad hoc, pactum 7
primo contrarium non tollere illud ipſo iure, ſed ope exceptionis, vt per Morl. *in emporio iuris, tom. 1. tit. 3. in prælud. n. 51.* vbi *n. 52. cum multis ſeqq.* plura obſeruat pro huius concluſionis intelligentia. Pactum de non petendo, non tollit ipſo iure actionem, licèt elidat ciuilem obligationem, cùm producat exceptionem. Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. n. 30. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum appoſitum iuxta contractum incontinenti actionem parit, & n. 2. & 3.*

4 *Pactum*

Digitized by Google

4 *Pactum, ſeu conditio poteſt incontinenti apponi in contractu, etiam illo abſoluto, modò contrahentes aliò non diuerterint.*
5 *Incontinenti fieri dicitur, quod fit paulò ante, vel poſt.*
6 Poſtea *interuallum ſignificat.*

L. In bonæ. XIII.

Imp. MAXIMIANVS A. *Mario.*

1 PActum appoſitum juxta contractum incontinenti
parit actionem. Colligunt ex Ordinar. Doctores
citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* poſt omnes Hubert.
Giphan. ſpecialiter egit *ſuper hanc l. tom.1. pag.42.*
& ex Repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius.
2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt
Connan. *comment. lib.5. cap.2. num.7. & 8.* Alciat.
lib.5. paradox. cap.1. Cuiac. *lib.10. obſeru.24.* Fachinæ.
lib.2. controuerſ. cap.99. Donat. à Fina *tom.1. commun.*
opin. lib.2. tit.3. n.52. Morl. *in emporio iuris, part.2.*
tit.3. q.4. n.2.
3 In gloſſ. *Actio.* Notatur ad hoc, quod ex quocunque
pacto incontinenti appoſito oriuntur duæ actiones:
prior ex ipſo contractu informata, & ad pactum
extenſa: altera præſcriptis verbis, quæ ex eodem contractu
naſcitur, vt per Tiraq. *de retractu, tit.2. §.1.*
gloſſ.1. n.3.
4 In gloſſ. *Incontinenti,* ibi, *id eſt, in ingreſſu, vel egreſſu*
contractus, &c. Notatur ad hoc, quod pactum, ſeu conditio
poteſt incontinenti apponi in contractu, etiam
illo abſoluto, modò contrahentes aliò non diuerterint,
vt per Tiraquel. *tit.2. §.1. gloſſ.5. n.25.* nam inconti-
5 nenti fieri dicitur quod fit paulò ante, vel paulò poſt,
vt per Neguſant. *de pignorib. p.4. princip. n.45.* Cardin.
Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.2. tit.15. n.45.*
cum aliis per me citatis *de dictionib. vſufreq. dict.155.*
ex num.5.
6 In gloſſ. *Poſtea,* ibi, *ſcilicet ex interuallo.* Notatur
ad hoc, quod dictio *poſtea,* ſignificat interuallum. Corſet.
ſing. 2at. *incipien. Poſtea,* Tiraq. *in l. ſi vnquam,*
verbo Poſtea, ex num.2. Cou. *lib.1. var. cap.14. num.1.*
Ego ipſe *dict.27. n.1.*

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio pœnalis dum incipit à præcedenti conuentione nuda, agitur ex ſtipulatu, non pacto.*
2 *Stipulatio pœnalis non veſtit pactum nudum, & num.3.*

L. Si pacto. XIV.

Imp. GORDIANVS A. *Cælio militi.*

1 STipulatio pœnalis; dum incipit à præcedenti conuentione
nuda, agitur ex ſtipulatu, non pacto.
Stipulatio pœnalis non veſtit pactum nudum. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*
2 & ex Repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius, &
Ludou. Gozadinus.
3 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt,
de illiuſque intellectu agunt Alciat. *ad rubr. de verbor.*
obligat. num.14. & ibi Hieron. Vezin. *n.128.* Jacob. de
Nigris *num.51.* Bart. *in l. lecta, num.8. ff. ſi certum pet,*
& in l. iuris gentium, §. quinimò, n.5. ff. hoc tit. Mayn.
lib.1. actionum, c.2. pag.3. Matheſilan. *ſing.36. n.8, in*
annot. Connan. *commentar. lib.5. c.3. num.8.* Aquilin.
in rubr. de verbor. obligat. n.134. fol. mihi 55. citatur per
Alphan. *collect.572.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum auferens liberam teſtandi facultatem inualidum eſt.*
2 *Fauor teſtamentorum præfertur fauori dotis.*
3 *Pactum de ſuccedendo nullum eſt, & inualidum.*
4 *Paciſci non licet de hæreditate viuentis, etiam inter eos, qui ſpem habent proximam ſuccedendi. Amplia vt num.5. & limita vt n.6. & 7.*
8 *Statuta duo apud Hiſpanos adnotata.*

L. Pactum quod dotali. XV.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALERIAN. *nobilis Caſ. Pactumeio.*

PActum auferens liberam teſtandi facultatem inua- 1
lidum eſt. Item fauor teſtamentorum præfertur do- 2
tis fauori. Item pactum de ſuccedendo non valet, & 3
nullam obligationem inducit. Colligunt ex Ordinar.
Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.* poſt omnes Hubert.
Giphan. *tom.1. pag.49. in fine,* & ex Repetentibus
Franciſc. Curtius, & Martinus Monter à Cueua.
Vulgaris eſt huius text. allegatio ad hoc, quod non 4
licet paciſci de hæreditate viuentis, etiam inter eos,
qui ſpem habent proximam ad ſuccedendum, vt in
filiis; nam huiuſmodi pactum de ſuccedendo non
valet, nec vllam obligationem inducit, vt per *l. Hiſp.33.*
tit.11. part.5. & l.6. tit.6. lib.5. noua Recop. Connan.
comment. lib.5. cap.5. ex num.7. Ant. Gom. *l.28. Tauri,*
Mench. *de ſucceſſ. creat. lib.1. §.18. n.26.* Duen. *reg.130.*
Donat. à Fina *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.3. n.44.*
vbi, quod pactum factum cum filia, vt æqualiter ſuccedat
cum fratre, non valet: & *n.74.* quod pactum de
perdenda hæreditate, id eſt de non ſuccedendo, non
valet. Tiraq. *de iure primog. q.6. num.16. cum ſeqq. &*
num.10. & 25. Menoch. *conſ.1. num.139. cum ſeqq. &*
conſ.92. ex num.15. vbi quod nec etiam fauore matrimonij
licet ſuper hæreditate paciſci, quia potior eſt
fauor liberi arbitrij, quàm matrimonij. Gutier. *de iuram. confirmat. part.1. cap.59. à princip.* Valaſc. *de partition. cap.16. à princip.* vbi rationem præſtat, vel quia
præſumit lex quod filius pro modica re dimitteret
multa, vel quia filij meritis inuitandi, non verò pactionibus
adſtringendi ſunt. Fachin. *controuerſ. lib.2. c.101.*
& lib.5. cap.84. & 85. Graſſ. *in §. ſucceſſio ab inteſtato,*
quæſt.9. Pereg. *de fideicommiſſ. art.51. num.25.* latè
Franciſc. de Barry *de ſucceſſionibus teſtati ac inteſtati,*
lib.2. tit.3. per tot. Fuſar. *de ſubſtitut. & fideicommiſſ.*
q.308. n.2.
Amplia, quamuis pactum ſupradictum, de quo in 5
hac lege, juramento confirmetur, ſecundùm Ordin.
Reg. *lib.4. tit.70. §.3.* latè Fuſar. *de fideicommiſſ. q.308.*
num.18. cum ſeqq. Graſſ. *d. q.9. num.7.* Pereg. *d. art.51.*
n.24. Mench. *de ſucceſſion. lib.2. §.18. n.197. & 255.*
Couarr. *in cap. quamuis pactum, p.3. in initio, n.3.* vbi ait
quod Bald. dum voluit pactum illud de ſuccedendo,
cuius mentio fit *in hac l.* quoad futuram ſucceſſionem
juramento confirmari, ferè omnium conſenſu reprobatur,
quamuis ipſe paulò infrà exiſtimet, quod ſi pactum
fiat eo modo, quo in hac lege traditur, nempe
per ipſum, cui ſuccedendum eſt, juramento confirmatur.
Gutier. *d. cap.59. n.5.* cum quibuſdam declarationibus,
& moderationibus, quas præſtat. Et hæc ampliatio
locum habet, quamuis pœnalis ſtipulatio pacto
huiuſmodi jurato intereſſe nomine adiecta ſit, & conuentum
in tabulis nuptialibus, vt dicit Graſſ. *d. quæſt.9.*
vel in tranſactione, ſeu in laudo arbitratorum, ſecundùm
Peregrin. *d. num.25.* ſic accipiens vxorem intuitu
pacti & promiſſi ab aliquo ſibi facti, quod illam vxorem
faciet hæredem, non poterit ille, qui accipit

vaotem ſub eo pacto agere contra promittentem ad aliquod intereſſe, & nihilominus matrimonium valet, Ranchin.*p.1.concl.*241. non obſtante contraria reſolutione, Menoch.*conſ.*92. quis in terminis illius conſilij contraria obſeruatio erat ea conſuetudine, vt aduertit Peregr.*d.n.*25. Quæ omnia extenduntur vt procedant, licèt pactum illud fuiſſum factum ſit inter patrem & filium, vt videlicet filius ſuccedat patri, ſecundùm eundem Peregr.*d.art.5.n.24.verſ.hac autem*, vbi *n.*32. idem dicit, etſi pactum conceptum ſit per modum promiſſionis, vel donationis, vt ſi diaerit, *Dono tibi poſt mortem meam hæreditatem meam*, aut *ſucceſſionem meam*. Denique præſana reſolutio extenditur vt procedat, licèt juratum pactum ſit reciprocum, veluti ſi fratres, aut alij conueniunt de inuicem ſuccedendo, vt ſcilicet ſuperſtes ſuccedat ei, qui prior deceſſerit ſine liberis. Cacheran.*deciſ.*300. Tiraq. *d q.* 6.*n.*24. Graſſ. *d.quæſt.9.n.*7. Peregrin. *d.art.*51.*n.*25. Fschin.*controverſ.lib.5.c.*86. late Franciſc. de Barry *d. tit.5. n.1. in fine*, ſubdens quod non intereſt vt verba pacti, ſiue contractus ſonent in vim ſucceſſionis, aut in vim promiſſionis, in tantum, vt nec quidem in vim vltimæ voluntatis valeat.

6 Limita principalem concluſionem, vt non procedat quando pactum de ſuccedendo factum eſt inter milites, vt dicam *in collect.ad l.licèt, infra hoc tit.* Vel ſi factum eſt inter Principes, licèt recognoſcant Superiorem, habentes tamen auctoritatem legis condendæ in ſuo ſtatu, ſecus in alus Nobilibus illuſtribus non habentibus huiuſmodi auctoritatem, Peregrin. *d. art.*51. *num.*34. Franciſc. de Barry *d. tit.*3. *n.*4. *verſ. ſecundò fallit.* Vel ſi factum eſt fauore piæ cauſæ, vt per Capreol. *de ſucceſſ.ab inteſt.lib.*1.*n.*145. licèt non improbabiliter pactum illud non valere teneant Petr. Gregor. *ſyntagm.juris lib.*41. *cap.*5. *n.*27. Mench. *de ſucceſſ. progreſſu lib.*2.§.20.*num.*19. Vel ſi denique factum eſt inter coniuges, quo conueniunt, quod ſuperſtes in caſu non exiſtentium liberorum præmorienti ſuccedat, quod pactum valere tam de iore, quàm de conſuetudine in Germanis, dicit Andr. Gail. *lib.*2. *obſerv.*217. quem refert & ſequitur Franciſcus de Barry *d.tit.*3.*n.*4. *in fine.*

7 Limita deinde, vt non procedat ſtante ſtatuto, vel conſuetudine, vt hoc pactum valeat, vt per Tiraquel. *de iure primogen.q* 6.*n.*13. Menoch.*d.lib.*2.§.18.*n.*231. Graſſ.*d.q.*9.*n.*8. Octau. *Pedem.deciſ.*100.*num.*4.*in fine*, Menoch.*conſ.*1.*n.*163.*& conſ.*92.*n.*52. Fuſar.*d.q.*308. *num.*46. Peregr.*d.art.*51.*n.*45. Menoch.*conſ.*92.*n.*52. Franciſcus de Barry *d.tit.*3.*n.*8. vbi dicit hanc ſententiam ſeruari in pactis dotalibus ex conſuetudine Germaniæ, & in Regno Franciæ, vbi ex Mainstd. *lib.*5. *cap.*90. ſubdit, quod valeat pactum iſtud ex conſuetudine Regni, ſed debere fieri in ipſomet matrimonij contractu.

8 Hinc apud Hiſpanos duo principaliter ſtatuta ſunt, quorum ſaltem primum videtur corrigere deciſionem huiuſt teat. vt *in l.6. tit.6. lib.5. noua Recopil. Que ſi el Padre, o la madre, o alguno de los aſcendientes prometio por contrato entre viuos de no mejorar a alguno de ſus hijos o deſcendientes, y paſſare ſobre ello eſcriptura publica, en tal caſo no pueda hazer la dicha mejoria de tercio ni de quinto, y ſi la hiziere, que no valga.* Deinde *que ſi prometio el padre, o la madre, o alguno de los aſcendientes de mejorar a alguno de ſus hijos, o deſcendientes en el dicho tercio o quinto, por via de caſamiento, o por otra coſa alguna, que en tal caſo ſean obligados a lo cumplir y hazer, y ſi no lo hizieren, que paſſados los dias de ſu vida, la dicha mejoria y mejorias de tercio y quinto ſean auidas por fechas*, &c. de cuius legis intellectu agit Gutier. *d. c.*59.*n.*8.

SVMMARIVM.

1 *Fideicommiſſum fratribus reciprocè iniunctum pacto remitti poteſt, & n.*2.

3 *Fideicommiſſum pacto gratuito remitti, ſeu illi renuntiari poteſt, ſiue purum ſit, ſiue conditionale. Amplia vt num.* 4.

5 *Si alienetur res prohibita alienari, eo præſente, & non contradicente, cuius fauore facta eſt ea prohibitio, is ita ſibi præiudicat, vt non poſſit eam alienationem retractare amplius.*

L. Cùm proponas, j. XVI.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *Diaphanto.*

Fideicommiſſum fratribus reciprocè iniunctum pacto remitti poteſt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom.*7. Franciſcus Curtius. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Bart.*in l.de his, n.6.ff. de tranſact. & in l. qui Roma, §. fin.n.17.ad med.ff.de verb. obligat.* Duaren.*lib.1.de pactis, c.4.n.*1. Bellacomb.*tom.1.commun.opin. lib.2.tit.*3.*n.*94. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.*16. *n.* 52. vbi ait, quod Doctores hanc legem intelligunt, ſi ſeruus commode applicari fideicommiſſario non poſſet, quoniam hic ſermo erat de fratribus jus habentibus de præſenti in re ipſa donata; quare contradicentes poterant donationem, ſeu alienationem impedire. 2

Fideicommiſſi perſecutio ceſſat.] Notatur ad hoc, quod pacto gratuito fideicommiſſum remitti, ſeu illi renuntiari poteſt, ſiue purum ſit, ſiue conditionale: ita Burſat.*conſ.*195.*num.*11.*lib.*2. Papon. *lib.*16. *tit.*4. *arreſt.*6. Ranchin. *deciſ.p.*1.*concl.*181. Duen.*reg.*339. Boër.*deciſ.*147.*n.*7.*&* 8. Afflict. *deciſ.*38.*n.*5. Ozaſc. *Pedem.deciſ.*112. *n.*16. Joſeph. Ludov.*Peruſ.deciſ.*19. *n.*6. Magon.*Florent.deciſ.*102.*n.*9. Caualcan. *deciſ.*36. *num.*2.*p.*1. Gam. *Luſit.deciſ.*264. Don Garc. Maſtrill. *Sicilia deciſ.*63. *n.*4. *in fine*, Cephal. *conſ.*106. *n.*26. *& conſ.*620.*n.*48. *cum ſeqq.* Peregr. *conſ.*52.*n.*16. *cum ſeqq.lib.*5. Gabr. *lib.*4. *commun. tit. de fideicommiſſ. concluſ.*1.*n.*22. Menoch.*conſil.*87.*n.*27. *cum ſeqq.* Graſſ. *in §. fideicommiſſum, q.*62.*n.*1. Sim.de Prætis *de interpret.vlt.volunt fol.*372.*n.*4. Intrigl. *de ſubſtitut.cent.*3. *q.*91.*n.*6. Menoch. *de ſucceſſion. tit.de teſtatoris potentia*, §.10.*n.*182. Sforr.Odd.*de reſtitut.in integrum, quæſt.*85. *n.*29. Gall.*de exception. except.*26. *n.*32. *cum ſeqq.* nouiſſimè Franciſc.de Barry *in tract. de ſucceſſion.teſtati, ac inteſtati, lib.*8. *tit.*14. *n.*3. latè Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.*587.*n.*15. vbi *n.*16. ampliat ſiue fideicommiſſum ſit reciprocum, ſiue non: & *n.*17. ampliat quoque procedere, etſi teſtator prohibuiſſet talem remiſſionem fieri poſſe, & *n.* 19. ampliat etiam vt talis remiſſio poſſit fieri etiam modico accepto, vel gratis. 3 4

In gloſſ. *Cùm proponas* 1. ibi, *item ſi vnus fratrum cùm alter frater rem venderet, præſens non contradixit, dico eum ſibi feciſſe præiudicium.* Notatur ad hoc, quod ſi alienetur res prohibita alienari eo præſente, & non contradicente, cuius fauore facta eſt ea prohibitio, & in quem transferri debet, is ita ſibi præjudicat, vt non ampliùs poſſit eam alienationem retractare: ita per hanc gloſſ. tenent Roman. *conſ.*457. *circa propoſitam conſultationem, in fine.* Tiraq.*de retractu lig.*§.1.*gloſſ.*9. *n.*115. licèt *n.*156. contrarium reſoluere videatur; refert & ſequi videtur Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.*11.*part.*4 *in med.* ſed idem Cald. Pereira *de renouat. emphyt.q.*16.*n* 48. tenet hanc gloſſ. communiter reprobari, eo quòd contrarium ſibi magis placere dicat, & *n.*51.*in med.* ait hanc gloſſam damnari, dum vult fideicommiſſa 5

Digitized by Google

commiſſarium præſentem alienationi rei fideicommiſſo ſubiectæ, & tacentem, ſibi nocere, non minus quàm ſi conſenſum præſtitiſſet. Nihilominus tamen videtur huiuſmodi gloſſæ reſolutio amplectenda, quia citatis Abb. Alex. Dec. & Crauet. reſoluit Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſ. 116. n. 1.* fratrem præſentem alienationi bonorum fideicommiſſi, vel emphyteuſis, tacentem præſumi remiſiſſe jus ſuum: & *n. 3.* extendit vt locum habeat etiam reſpectu pretij, quod hic frater ſic conſentiens recuperare non poteſt: & *n. 4.* limitat quando frater præſens & tacens impedire non potuiſſet alienationem, etiamſi contradixiſſet, quia tunc non præſumitur conſenſiſſe.

SVMMARIVM.

1 *Pactum, ſiue ſcriptum, ſiue non in ſcripturam redactum, ſeruandum eſt.*
2 *Fides promiſſa, licèt in ſcripturam non ſit redacta, ſeruanda.*
3 *Scriptura in contractu emptionis, & venditionis, vel quolibet alio non requiritur, niſi in caſibus in jure expreſſis, & determinatis.*

L. Pactum quod bona fide. XVII.

Iidem AA. Deximacho.

1 PActum, ſiue ſcriptum, ſiue non in ſcripturam re-
2 dactum, ſeruandum eſt. Item fides promiſſa, licèt in ſcripturam non ſit redacta, ſeruanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

3 Hunc textum formalem & expreſſum dicit Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. n. 17. in princ.* ad probandum quod ſcriptura in contractu emptionis, & venditionis, vel quolibet alio, non requiritur niſi in caſibus in jure expreſſis, & determinatis, de quo Padil. *in l. cum mota, n. 5. de tranſact.* Valaſc. *de jure emphyt. q. 7. n. 1.* Surd. *dec. 277. n. 1.* Menoch. *contron. vſufruct. lib. 2. cap. 16. n. 7.* vbi per hunc textum reſoluit ad nullius diſpoſitionis ſubſtantiam ſcripturam requiri, niſi in caſibus à jure expreſſis, cùm ſcripturæ ſolemnia ad faciliorem probationem, non verò ad diſpoſitionis ſubſtantiam deſiderentur.

SVMMARIVM.

1 *Correi debendi admiſſi ad ſolutionem diuiſam à creditoribus, ſolidi onus a ſe abjiciunt.*
2 *A correis inducitur crediti diuiſio, ſolidaque ſolutionis remiſſio, per receptionem partis debiti.*
3 *Condemnati ſimpliciter, intelliguntur pro viribus, licèt obligatio & libellus concludant in ſolidum.*
4 *Creditor vbi partem debiti acceperit ab vno ex reis debendi, tacitè videtur conueniſſe in crediti diuiſionem.*
5 *Creditor partem petens ab vno, non poteſt poſtulare partes aliorum ab eodem. Limita vt n. 6.*
7 *Diuiſio obligationis non inducitur ex ſimplici receptione partis debiti, niſi adſit aliqua expreſſa clauſula. Amplia vt n. 8.*

L. Si creditores veſtros. XVIII.

Iidem AA. Iulio & Æmilio.

1 COrrei debendi admiſſi ad ſolutionem diuiſam & ſeparatam à creditoribus, ſolidi onus à ſe abji-
2 ciunt. Item per receptionem partis debiti à debitoribus correis inducitur crediti diuiſio, & ſolidæ ſolutionis remiſſio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Hubert. Giphan. *in ſpeciali explicat. huius l. tom. 1. pag. 44.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius, & Petrus Stella.

De materia & intellectu huius legis vide Duen. *reg. 266.* Connan. *comment. lib. 5. cap. 4. n. 3.* Boër. *dec. 59. n. 8.* ad hoc quod condemnati ſimpliciter, intelliguntur pro viribus, licèt obligatio & libellus procedant, & concludant in ſolidum, Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 1. tit. 5. n. 8.* vbi quod ſi creditor partem debiti acceperit ab vno ex reis debendi, tacitè videtur conueniſſe vt inter omnes fiat diuiſio, neque quiſquem niſi pro virili ſua portione poſſit conueniri, Cald. Pereira *de empt. & vend. cap. 33 n. 54.* 3 4

Ne alter pro altero exigatur, prouidebit.] Notatur ad hoc, quod creditor, qui partem ab vno petit, aliorum partes ab eodem poſtulare non poteſt, vt per Duen. *reg. 266.* Villalob. *commun. opin. verbo Diuiſio*, Cald. Pereira *d. cap. 33. n. 56.* aſſerentes exceptionem taciti pacti de non petendo induci ex receptione partis debiti facta ab vno ex pluribus in ſolidum obligatis, quemadmodum ſoluens partem debiti, totum debitum agnouiſſe videtur; & idem Cald. Pereira *citato loco* reſpondet *ad text. in l. reos, de fideiuſſor.* vbi qui agit contra vnum pro parte, poteſt reintegrare petitionem ſuam, vt ſcilicet procedat niſi alius ſit non ſoluendo, quoniam tunc in ſubſidium poterit iterum illum conuenire. Limitatur multipliciter principalis reſolutio per Cald. Pereire *d. cap 33. n. 57. cum ſeqq.* vt ſolùm procedat quando reus ſoluit partem ſuam virilem, non plus, vel minus, aliàs induci nequit diuiſio. Secundò quando fideiuſſor partem ſoluit tanquam ſibi competentem & diuiſam, ſecus verò ſi ſimpliciter ſoluat. Tertiò quando creditor recepit ab vno ex correis debendi partem ſuam ſortis, ſeu debiti principalis, ſecus verò ſi recepit partem vſurarum debitarum, vel pœnæ promiſſæ, aut alterius acceſſorij, quoniam ex huiuſmodi perceptione non fit argumentum ad principale. Quartò quando creditor partem recepit cum clauſula & proteſtatione exigendi in ſolidum, quo caſu ceſſat diuiſio debiti. 5 6

Vnde colligitur ex ſimplici receptione partis debiti non induci diuiſionem obligationis, niſi adſit illa clauſula expreſſa, quod pro perſona ſua tantùm ſoluit: vel adjiciatur, quod ſolutio ſit pro portione, parte, aut quota debita, vt optimè probat Cald. Pereita *d. cap. 33. n. 61. cum ſeqq.* & *n. 64.* ait non modò procedere quando alij correi ſunt præſentes, ſed etiam ſi ſunt abſentes, & non ſoluendo, & *n. 65.* ſubdit hunc text. procedere in omni ſpecie debitorum, dummodo in ſolidum ſint obligati: & *n. 66.* extendit, vt huiuſmodi diuiſio non modò proſit ipſi debitori qui pro parte ſua ſoluit, ne conueniri poſſit ad reliquum, quemadmodum à principio poterat, ſed etiam aliis correis, inter quos ſimiliter dicitur facta diuiſio pro virili, quamvis abſentes ſint, & ignorantes. 7 8

SVMMARIVM.

1 *Pactum de inuicem ſuccedendo, à priuatis initum non habet vim vltimæ voluntatis, & n. 4.*
2 *Poſt mortem collatum colore donationis cauſa mortis, non ſubſiſtit.*
3 *Hereditas non datur per donationem cauſa mortis, aut codicillum.*
5 *Paciſci de futura mutua ſucceſſione permiſſum militibus. Amplia vt n. 6. & Intellige vt n. 7.*
8 *Pactum ſucceſſionis, vel hereditatis proprio danda fauore piæ cauſæ, valet.*
9 *Argumentum à milite armata militia ad militem cœleſtis militiæ validum.*
10 *Maritus & vxor fauore militum ſe inuicem inſtituunt.*

11 *Pactum mutuæ ſucceſſionis donationi ſimile, ſed non eſt verè donatio cauſa mortis.*
12 *Pactum reciprocum habet in ſe onus ob viciſſitudinem.*
13 *In donatione cauſa mortis non poteſt onus adjici.*
14 *Voluntas vltima etiam in genere reperitur.*

L. Licèt inter. XIX.

Iidem AA. Victoriano militi.

1 PActum de inuicem ſuccedendo, à priuatis initum non habet vim vltimæ voluntatis. Item poſt mortem collatum eolute donationis cauſa mortis, non
2 ſubſiſtit. Item hæreditas non datur per donationem cauſa mortis, aut codicillum. Colligunt ex Ordin. Do-
3 ctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

4 *Ne donationis quidem mortis*, &c.] Notatur ad hoc, quod pactum de ſuccedendo inuicem non habet vim vltimæ voluntatis, vt per Xuar. *in l. quoniam in prioribus, in declarat. leg. Regni, limit. 5. n. 11. in princ. pag. 300.* Tiraq. *de jure primog. q. 6. n. 24.* vbi ait, quod ſuper futura ſucceſſione non valent pacta etiam viciſſitudinaria, vt ſcilicet ex duobus priuatis, is qui ſuperuixerit, alterius rebus potiatur. Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 5. n. 28. pag. 599.* Anton. Gom. *l. 3. Tauri, n. 66.* vbi dicit hunc text. ſingularem & vnicum, ad hoc quod poteſt dari & reperiri vltima voluntas in genere & innominata, quæ non ſit teſtamentum, nec codicillus.

5 *Tamen cùm voluntas militum*, &c.] Notatur ad hoc, quod militibus permiſſum eſt de futura mutua ſucceſſione paciſci, vt per *l. Hiſp. 33. poſt med. tit. 11. part. 5.* eleganter Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus*, vbi declaratio legis Regni, *limit. 5. n. 10. pag. 510.* vbi ſub lit quod pactum, & fides data inter milites de ſe inuicem inſtituendo, non obligat ad illos adſtringendos
6 pactum adimplere, immò eo non obſtante, habent liberam teſtamenti factionem, & poſſunt bona ſua relinquere quibus vellent: latè Sarmient. *lib. 2. ſelectar. cap. 5 per tot.* vbi oſtenditur qualis & quæ ſit ea voluntas, quæ inter milites hic permittitur, Anton. Gom. *l. 32. Tauri, n. 18.* vbi in hoc reputat hunc text. ſingularem & vnicum, & intelligendum eſſe ait, quando tales mi-
7 lites eſſent in expeditione belli, per illa verba ibi, *ad diſcrimen prælii pergentes*, & *n. 21. verſ. tertiò*, reſoluit quod pactum huiuſmodi etiam reciprocum non obligat milites, vt neceſſariò & præciſe teneantur adimplere promiſſa, ſed tantum valet ſi perſeuerauerint vſque ad mortem in illa voluntate; ſecus verò ſi vellent reuocare. Menoch. *conſ. 933. n. 12.* vbi loquitur etiam quando ſunt extra caſtra, & *num. ſeq.* amplias ad Marchiones & Comites, qui gaudent priuilegiis militum, Honded. *conſ. 40. n. 19. lib. 1.* Fuſar. *de fideicom. q. 308. n. 42.* Tiraq. *de jure primog. q. 6. n. 14.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 11. tit. 34. n. 9.* vbi intelligit hoc eſſe jus ſpeciale, vt pactum huiuſmodi inter milites factum de futura ſucceſſione, valeat jure teſtamenti, ſeu vltimæ voluntatis, Bernard. Græu. *ad pract. Cameræ Imp. lib. 2. concl. 125.* Franciſc. de Barry *de ſucceſſion. teſtati & inteſtati, lib. 8. tit. 3. n. 4. verſ. quam concluſionem*, vbi poſt Mench. *de ſucceſſ. creat. lib. 2. §. 18. n. 233.* & Peregr. *de fideicom. art. 51. n. 33. & 34.* ait non procedere niſi in militibus, qui pergunt ad bellum. Sanch. *in præceptu Decalogi, tom. 2. lib. 7. cap. 2. à n. 44.* vbi *n. 52.* poſt Greg. Lop. *d. l. 33. verbo Dos*, ait hoc procedere etiam vbi pactum non eſſet reciprocum, quia hic text. procedit etiamſi miles in non militem diſpoſuiſſet, quia ex ſola facti contingentia in hoc text. diſpoſitio collata fuit in alium militem, & *n. 45.* rationem præſtat quare valeat inter milites pactum mutuæ ſucceſſionis.
8 Qui quidem militum fauor extenditur ad pias cauſas, ita vt pactum ſucceſſionis, vel hæreditatis propriæ dandæ fauore piæ cauſæ valeat, vt reſoluunt Greg. Lop. *d. l. 33. verbo Caualleros*, Xuar. *d. limit. 5. n. 10. poſt med. verſ. & idem erit ſi illud pactum ſint ad pias cauſas*, vbi inſurgit contra hanc reſolutionem, dicendo quod text. *in præſenti*, loquitur in pacto reciproco ſucceſſionis poſt mortem, quod pactum non cadit in Eccleſiam, quia nunquam moritur, *cap. gratioſe, de reſcript. in 6.* reſpondet etiam hanc legem locum habere quando pactum non eſſet reciprocum. Iacob. Richius *in tract. de vnione prolium, cap. vlt. n. 14.* habetur *tom. 6. tractatuum, part. 1.* Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo Duas habens filias, à n. 506. de teſtament.* Tiraq. *de priuil. piæ cauſæ, priuil. 105.* Anton. de Petra *de fideicommiſſ. q. 4. poſt n. 8. caſu 3. limit. 1.* Sanchez *in præceptu Decalogi tom. 2. lib. 7. cap. 2. n. 51.* Franciſc. de Barry *loco proximè*
citato. Valet enim argumentum à milite armatæ mili- 9
tæ ad militem cœleſtis militiæ. Ego ipſe *de locis commun. argum. juris, loco 71. n. 1.*

Extenditur quoque huiuſmodi fauor militum ad 10
maritum reſpectu vxoris, illi enim poſſunt ſe inuicem inſtituere, Fichar. *tom. 3. commun. opin. lib. 6. tit. 13. de teſtament. n. 13. pag. 40.* Connan. *commentar. lib. 10. cap. 6. n. 6.* Anton. Gom. *leg. 33. Tauri, n. 18.* Clar. *in §. teſtamentum, q. 60. n. 1.* Gam. *Luſit. dec. 231. n. 1. & dec. 246. n. 5.* Burg. *conſ. 5. n. 6.* Menoch. *conſ. 95. num. 48. & de praeſ. lib. 4. praeſ. 165. n. 30.* Cardoſ. *in praxi judicum, verbo Teſtamentum, n. 79.* Valaſc. *conſ. 117. n. 1. & conſ. 178. n. 5.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 178. n. 7.* Bened. Pinel. *ſelect. lib. 1. cap. 10. per tot. & à n. 17. & 40.* & poterit huiuſmodi inſtitutio ab altero eorum pro ſua parte reuocari, Burg. *d. n. 16. & in l. 5. Tauri, part. 2. n. 1215.* alter Burg. *ciuilium q. 2. n. 13.* Mench. *de ſucceſſ. reſol. lib. 1. §. 1. n. 10.* Aluarad. *de coniect. mente defuncti, lib. 1. cap. 2. §. 1. n. 97.* Salaz. *de vſu, & conſuetud. cap. 4. n. 27.* Angul. *ad leges melior. l. 2. gloſſ. 2. in princ. fol. 97.* Craſſ. *in §. teſtamentum, q. 99. n. 1.* Guttier. *in cap. quamvis pactum, n. 96. & pract. lib. 3. q. 75. n. 12.* Ceuall. *commun. q. 165. n. 17. & q. 310. n. 9.* Molin. *de Iuſt. tract. 2. diſp. 152.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 18. n. 53. & 54.* Pichard. *in §. igitur, n. 3. Inſtit. de pupil. ſubſtit.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q. 7. n. 7.* Bened. Pinel. *d. lib. 1. c. 10.*

In gloſſ. *Mortis cauſa*, ibi, *ſed tamen non eſt*, &c. 11
Notatur ad hoc, quod pactum mutuæ ſucceſſionis eſt ſimile donationi, at verò non eſt donatio cauſa mortis, vt per Sanch. *in præcepta Decalog. tom. 1. lib. 7. cap. 2. n. 46. cum ſeqq.* vbi diſputat an text. *in præſenti* prohibens pactum mutuæ ſucceſſionis, intelligatur comprehendere donationem cauſa mortis.

In eadem gloſſ. ibi, *hic autem etiam onus habet pro-* 12
pter viciſſitudinem, &c. Notatur ad hoc, quod pactum reciprocum, vt qui ſuperuixerit, rebus alterius potiatur, habet in ſe onus etiam propter viciſſitudinem, vt per Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, limit. 6. n. 5. verſ. præterea, pag. 394.* vbi ad hoc dicit, hanc gloſſam eſſe famoſam, & eam notat ad illud, quod ſi fuit factum inter fratres, ita quod quilibet donauit alteri omnia bona præſentia, ſub hac conditione quod ſuperſtes haberet bona præmorientis, quod iſta donatio non eget inſinuatione, cùm non ſit donatio mera, immò continet onus propter viciſſitudinem, de quo etiam Clar. *§. donatio, q. 2. n. 1.* Molin. *de Iuſt. tract. 2. diſp. 279. n. 9. verſ. in donatione.*

Notatur etiam ad hoc, quod in donatione cauſa 13
mortis nullum poteſt adjici onus, vt per Viu. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 35. de donat. cauſa mortis, n. 17. verſ. & ſimiliter, pag. 419.*

In gloſſ. *Compendium*, *fin.* Notatur ad hoc, quod 14
vltima voluntas in genere etiam reperitur, hoc eſt ſub nomine generis; ſed tamen illa, quæ reperitur, neceſſe eſt vt ſit ſpecialis, ſeu ſingularis alicuius hominis voluntas, quæ generaliter vltima voluntas dicitur abſque alio nomine ſpeciali, vt per Card. Mantic. *de coniect. vlt.*

Digitized by Google

vlt. volunt. lib.1.tit.4.n.2. qui dicit ita loqui.& intelligi textum *in præſenti*, Molin. *de primogen. lib.1. cap.12.num.29.* vbi ait,quod in iure dabilis eſt vltima voluntas ſimplex, generica,ac innominata,ſtans in meris terminis vltimæ voluntatis, quæ teſtamentum, ſeu codicillus non ſit.

SVMMARIVM.

1 *Traditio eſt optimus transferendi, & acquirendi modus, & n.2.*

3 *Traditio non requiritur in ſpiritualibus & beneficialibus. Item in legatis, & vltimis voluntatibus, n.4. Item ſi Princeps, cuius eſt leges condere, velit eo ipſo ſolo titulo, abſque traditione, dominium rerum ſuarum transferre in alterum, n.5.*

6 *Dominium quid ſit.*

7 *Dominium directum non transferri ex præſcriptione; vtile verò ſic.*

8 *Alienatio, & tranſlatio dominij quando impediri poſſit.*

9 *Dominium non transfertur ſine cauſa habili, & legitimo titulo. Transfertur ex pacto addictionis in diem, vel legis commiſſoria, abſque noua traditione, num.10.*

L. Traditionibus. XX.

Iidem AA. *&* CC. *Martiali.*

1 TRaditio optimus eſt transferendi, & acquirendi dominij modus, cùm regulariter dominium nequeat in alium transferri aliter quàm per traditionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.8. n.1. ſuprà hoc tit.* poſt omnes Hubert. Giphan. ſpecialiter egit ſuper hanc l. *tom.1. pag.47.* & ex repetentibus *tom.7.* Franc.Curt.& Ludou. Gozadin.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſp.46 tit.28.part.3.* vbi Greg. Lopez *gloſſ.1.* Roman. *ſing.433.* Connan. *comment.lib.2.cap.7.num.1.* Alphan. *collect.183.* Hotoman. *lib.1. illuſtr.q.11.& 12.* Cont. *lib.1. diſp.cap.8.* Zoanett. *vtrum quotid. cap.1.* Cuiac. *lib.11.obſeru.19.* Chætian. *comm.opin.lib.2.tit.3. n.3. pag.295.* Anton.Gomez *l.40.Tauri,n.56.& l.45. n.4.& l.50.n.27.* Tiraq. *de priuil.pia cauſa,priuil.107. & de iure mariti,§.1.gloſſ.2.n.43.& de conſtit.limit.26. n.5. & de retract.tit.2.§.1.gloſſ.7.num.6.& 16.* Donel. *comment.iuris lib.4.cap.16. cum ſeqq.* Couar. *var.lib.2. cap.19. in princ.* Spin. *in ſpeculo teſtament.gloſſ.4.princ. n.93.* Soar. de Paz *in pract.tom.3.cap.6.§.1. n.8.* Petr. Greg. *ſyntagm.iuris lib.10. cap.10. n.4.* Surd. *de alim. tit.8. priuil.61. n.5.* Mench. *controuerſ. vſufrequent. lib.3. cap.69 à princ.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verb. ſua facilitate, n.55.* D. Ferdinand. de Mendoza *de pactis lib.3.cap.2.n.11.* D. Barboſ. *p.2. rub.ff. ſoluto matrim.n.83.* Merl. *in emporio iuris,part.1.tit.9. q.5.à princ.* Leſſ. *de Iuſtit.lib.2.c.3.dub.3.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig.conuent.lib.4.tit.32.n.70.cum ſeqq.*

3 In ſpiritualibus & beneficialibus,cùm ex ſolo titulo & inſtitutione ſuperioris acquiratur ius & dominium ſine vlla traditione, ideo in his poſſeſſio & traditio neceſſaria non eſt: ita Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.4. princ.n.93.* Molin. *de Iuſt.1.tract.2.diſp.3. n.17.& 18.* vbi reſoluit, quod ad comparandum dominium de re aliqua, ſiue illud plenum ſit, ſiue non, præter titulum neceſſaria regulariter eſt traditio, ſeu apprehenſio, niſi Eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, & aliis quibuſdam piis locis,ciuitatibus,vel in redemptionem captiuorum hæreditas aliqua,legatum,aut fideicommiſſum eſt relictum,vel donationis titulo aliquid eis datum,aut etiam venditum eſt.

4 Idem in legatis,& vltimis voluntatibus,hæres enim ſiue ex teſtamento,ſiue ab inteſtato ſuccedat in bonis defuncti, continuò atque hæreditatem adit,comparat dominium illius abſque vlla talium bonorum traditione & apprehenſione, *l.cùm heredes,ff.de acquir. poſſeſſ.* Duen. *reg.210.* Cald.Pereira *de nomin. emphyt. q.16. n.23. cum ſeqq.* Molin. *d. diſp.3. num.18. verſ.ſecundus*, Card. Mantic. *de tacit. & amb. conuent.lib.11. tit.17.n.12.*

Idem quoque ſi Princeps, cuius eſt leges condere, velit eo ipſo ſolo titulo abſque traditione dominium ſuarum rerum in alterum transferre, quia reuera illud in eum transfert, vide Couar. *d. lib.2. var.cap.19.n.1.* Chaſſan. *in catal. gloria mundi, part.4. conſid.24. & p.12. conſid.99.* Tiraquell. *de nobilit.c.37.n.57.* Aurndan. *ad l.44.Tauri,gloſſ.2 n.3.* Peregr. *de iure fiſci lib.1. tit.habentes iura fiſci,n.47.& 48.* Molin. *d.diſp.3.n.18. verſ. quia verò*, vbi ait in contractibus non transferri dominium,niſi de voluntate Principis aliunde conſtet, Steph.Gratian. *diſc.epi.forenſ.cap.310 n.5.cum ſeqq.* vbi tenet, quod diſpoſitio huius legis non habet locum in Principe, niſi appareat de voluntate illius tacita, vel expreſſa, & *n.11.* ſubdit,quod in contractibus Principum non requiritur traditio, & *n.14.* intelligit,dummodo poſſeſſio non eſſet ab aliquo occupata, quia tunc per huiuſmodi actum fictum, cùm aliud ſit in poſſeſſione, non transfertur poſſeſſio ciuilis. Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. conſ.28.n.25. & de empt. & vend.cap.11.n.40.* 5

Dominia rerum, &c. Dominium quid ſit, vide *l. Hiſpan.1.tit.28.part.3.* Sot. *de Iuſtit.lib.4. q.1. art.1.* Cordub. de Lara *in leg. ſi quis à liberis,§. & ſi impubes, n.56.* Menchac. *illuſtr.cap.17.n.6.*& late *in præfat.lib.1. de ſucceſſ. progreſſu, ex n.176.* Varon. à Vacuna *lib.2. declar.43.* Cald. Pereira *de reſol.emphyt.c.15.num.40.* Sayr. *in claui Regia,lib.9.c.2.n.3.* 6

In gloſſ. *Et vſucapionibus 2.* Notatur ad hoc,quod dominium directum ex præſcriptione non transfertur, vtile verò ſic,vt per Donat. à Fina *tom.1.commun opin. lib.7.tit.1. de acquirenda poſſeſſ.n.175.pag.210.* Pinel. *in authent. niſi, n.36. de bonis matern.* Couarr. *in reg. poſſeſſor, p.3. in initio, n.2.* Mench. *vſuf. controuerſ.p.1. lib.2. cap.54. à princip.* Valaſc. *de iure emphyt. lib.1. q.13. n.3.* 7

In gloſſ. *Non nudis, fin.* Nota quod in caſibus, in quibus ex ſolo titulo, ſine traditione vera, vel ficta transfertur dominium, qui habentur in hac gloſſ. in eiſdem poteſt impediri alienatio, & tranſlatio dominij ſolo pacto,& conuentione partium, vt per Anton.Gomez *l.40. Tauri, n.15. verſ. ex quibus infero ſingulariter*, Tiraquel. *in l.ſi vnquam,verbo Reuertatur, n.19.* vbi ait,quod in caſibus in quibus dominium ipſo iure transfertur ſine traditione, transfertur etiam dominium ex ſtatuto annullante contractum ſine alia traditione. 8

Notatur etiam ad hoc, quod dominium non transfertur ſine cauſa habili, & titulo legitimo,& non ſufficit ſola traditio,vt per Alciat. *conſ.435 n.2.* Tiraq. *de retract.ad fin.tit.n.64.* Surd. *conſ.4.n.41.* 9

In eadem gloſſ. ibi, *fallit in pacto legis commiſſoriæ*, &c.Notatur ad hoc,quod ex pacto addictionis in diem, vel legis commiſſoriæ transfertur dominium abſque noua traditione,vt per Tiraq. *de retract.tit.2.§.1.gloſſ.7. n.3.& à n.7.* Ant.Gom. *var.tom.2.cap.2.n.30.verſ.item etiam*, Couar. *lib.3. var.c.8,n.1.verſ.prima concluſio.* 10

SVMMARIVM.

1 *Actio non datur ex pacto diuiſionis, ſed exceptio, quæ tollitur in replicis.*

2 *Pactum in conuentionibus nominatis non obligat, ſi ille cum quo contraxerit, ex parte ſua non adimplet contractum.*

3 Ex

3 *Ex contrahentibus priùs adimplere ille debet qui prior agit ad contractus conditionalis adimplementum.*

4 *Exceptio non obſeruati contractus litis ingreſſum impedit, & dicitur litis finita. Semper opponitur, licet ſtatutum, vel lex regia omnes exceptiones excludat, n.5.*

6 *Contractum ex parte approbare, & reprobare ex parte non licèt.*

7 *Regula, Qui non facit quod debet, non recipit quod oportet.*

L. Cùm proponas, ij. XXI.

Iidem AA. & CC. *Euſebio.*

1 EX pacto diuiſionis non datur actio, ſed exceptio, quæ tollitur ob fidem non ſeruatam in replicis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſc. Curt.

2 Notatur ad hoc, quod pactum in conuentionibus nominatis non obligat, ſi ille cum quo quis contraxit, ex parte ſua non adimplet contractum, quoniam fides non eſt ſeruanda illi, qui fidem non ſeruat, & tunc poteſt rediri ad primam actionem, vt per Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Pactum, n.18.* Magon. *Lucenſi dec.21. ex n.16.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. gloſſ. 27. n.5.* Valaſc. *conſ.153. n.15.* vbi ait regulam huius text. procedere tantùm in contractibus innominatis, prout tranſactio in qua loquitur, ſecus in contractibus nominatis; quia ſi tu non impleas, non ſtatim ego etiam poſſum pœnitere, & fidem tibi frangere, ſed cogeris adimplere. Item *l. Hiſp. 28. tit. 11. part. 3.* cenſuit duobus vicissim quid facturis jurantibus, vno eorum prius juramentum frangente, non eſſe alium perjurum quod promiſit non adimplendo, vbi Greg. Lop. gloſſ. intelligit regulam procedere in obligationibus reſpectiuis, ſecus in diuerſis, Pinel. *in rub. de reſcind. vend. p.2. c.2. n.26.* vbi ait procedere ſupradictam concluſionem etiam in contractibus nominatis, ſuadente ratione. Menoch. *conſ.35. n.2.* vbi quod venditio, vel pactum vt violatum cenſeatur, ſufficit quod quid minimum immutatum ſit.

3 Adimplere debet priùs ille ex contrahentibus, qui prior agit ad contractus conditionalis adimplementum. Alex. *conſ.49. n.4. vol.2.* Crauet. *conſ.151. n.10. vol.1.* Ozaſch. *dec.51. n.9.* Gail. *lib.2. obſeru.17. n.15.* Ioſeph. Ludou. *commun. concl.3. illat.94.* Veral. *dec.326. n.1. part.3.* Surd. *dec.253. à princ.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.3. tit.16. n.15.*

4 Exceptio non obſeruati contractus impedit litis ingreſſum, & dicitur litis finitæ. Bec. *conſ.45. n.11. in fine*, Menoch. *conſ.55. n.14.* Ioſeph. Ludou. *concl.14. ampl.8.* Roland. à Valle *conſ.69. n.13. lib.4.* Fulu. Pacian. *de probat. lib.1. cap.57. n.29.* Reuſner. *conſ.4. n.4. lib.1.* Honded. *conſ.83. n.26. vol.1.* Burſat. *conſ.309. n.8.* Camill. Larata *conſ.28. à n.18.* Zanger. *de except. p.3. cap.20.* Maſcard. *de probat. concl.1387. n.42.* Anton. Fab. *in ſuo Cod. tit. de exception. dec.43.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.2. cap.307. n.15.* etiamſi defectus non implementi ſit in minimo, Maſcard. *conſ.138. n.25.* Veral. *dec.316. n.2. p.3.* Mareſcot. *var. lib.1. cap.88. n.4.* Menoch. *conſ.1. n.368. & conſ.56. num.6.* Surd. *conſ.52. n.35. & conſ.82. n.3. & conſ.101. n.1. & conſ.400. n.28.* Barz. *dec.36. n.23.* Magon. *Lucenſi dec.21. n.18.* Cæſ. Manent. *dec.38. n.22.* Honded. *conſ.86. n.16. lib.1.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. dec.50. n.3.* Coccin. *dec.33. n.4.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. c.301. n.15.*

5 Quæ quidem exceptio non obſeruati contractus ſemper opponi poteſt, licèt ſtatutum, vel lex Regia omnes exceptiones excludat, Roman. *conſ.244. col.2.* Rub. *conſ.30. n.4.* Cephal. *conſ.407. n.19. lib.3.* Roland. à Valle *conſ.53. n.32. lib.1.* Crauet. *conſ.127. n.14. & conſ.348. & conſ.245. col.2. lib.4.* etiam poſt ſententiam diffinitiuam, & in executione chartæ executoriæ. Afflict. *dec.220. à n.4.* Crauet. *conſ.79. n.5.* Decian. *reſp.60. n.45. lib.2.* Menoch. *d. conſ.55. n.167.* Morl. *in emporio juris, p.1. tit.5. q.3. n.25.* Et poteſt ſuppleri à judice etiam parte non petente, & ex officio. Cephal. *d. conſ.407. n.10. & conſ.148. n.144. lib.3.* Steph. Gratian. *d. cap.307. n.27. cum ſeqq.*

6 *Tranſactione vti*, &c.] Notatur ad hoc, quod non licet partem contractus approbare, & partem reprobare, ſed vel totum approbandum cum ſuis qualitatibus & cauſis, aut totum reprobandum, vt per Tiraq. *de retract. ad finem tit. num.5.* cum aliis multis per me citatis *in praxi exigendi penſion. q.1. num.22. cum ſeqq.*

7 In gloſſ. *Notam.* Notatur ad hoc, quod qui non facit quod debet, non recipit quod oportet, vt per Surd. *de aliment. tit.7. q.14. n.36.*

SVMMARIVM.

1 *Adminiſtrator non remittit debitum liquidum.*

2 *Tutor accipiendo ſolutiones pupilli, debitores liberat non remittendo.*

3 *Remittere an ſit donare, remiſſiuè.*

4 *Tutor non poteſt donare ea, quæ ſunt pupilli: limita vt num.5.*

6 *Curator ſi remittit debitum pupilli, an & quando valeat.*

7 *Tutor, vel curator non poteſt gratis remittere jus pupillo competens.*

8 *Tutor poteſt donare pro dignitate parentis, cui pupillus ſucceſſit. An & quando pacem facere pro pupillo, n.9.*

10 *Filius minor an poſſit tranſigere ſuper morte patris, remiſſiuè.*

11 *Tutor licèt non poſſit remittere debitum liquidum, poteſt tamen non liquidum.*

L. Pactum curatoris. XXII.

Iidem AA. & CC. *Archelao.*

ADminiſtrator debitum liquidum non remittit. 1
Item tutor ſolutionem accipiendo liberat pupilli 2
debitores non remittendo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg.1. n.1. ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius. Vide Tiraq. *in leg. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, n.171. 173. & 202. cum*
ſeqq. vbi latè an remittere ſit donare, Menoch. *conſ.22.* 3
n.14. vbi poſt Dec. *conſ.402. n.2.* Ruin. *conſ.107. n.12. & conſ.176. n.27. lib.1.* tenet per hunc text. tutorem
ea, quæ ſunt pupilli, donare non poſſe: idem citata 4
hac lege reſoluit Ioan. Garc. *de donat. remunerat. n.22.*
vbi limitat cauſa remunerationis, de quo etiam Viu. 5
tom.1. commun. opin. lib.5. tit.23. n.11. D. Barboſ. *in leg. ſi ante, n.17. in fine, ff. ſoluto matr.* vbi dicit probari in hoc text. ſecundùm intellectum Curtij jun. &
Alciati, quod ſi curator remittat debitum pupilli, hæc 6
remiſſio non valebit, cùm contineat donationem; ſi tamen accedat conſenſus minoris mero jure, valebit ea remiſſio, itavt ad eam reſcindendam ſit neceſſaria in integrum reſtitutio.

7 *Non etiam remittentes*, &c.] Notatur ad hoc, quod
tutor, vel curator non poteſt gratis remittere jus pupillo competens, vt per Cald. Pereira *in leg. ſi curatorem,*
verbo Sine curatore, n.120. & n.129. reſoluit quod tutor 8
poteſt donare & munera conferre pro dignitate, & conditione parentis, cui pupillus ſucceſſit, & *verbo Laſis, n.27.* diſputat an minor poſſit reſtitui aduerſùs remiſſionem injuriæ à ſuo tutore factam.

9 Aduerte quod tunc demùm tutor poteſt pro ſuo pupillo

pupillo facere pacem, quando ſcilicet talis pax eſt eidem vtilis & expediens, ſecus ſi pax non vtilis, ſed ignominoſa eſſet, vt per Petr. à Plaza *in epit. delict. cap.45. num.7.* Sforr. Odd. *de reſtitut. in integrum, part.2. quæſt.85. art.7. n.44.* Octau. Vulpe *in tract. de pace, q.18. n. 4.* Farin. *in praxi crimin. quæſt.15. num.62.*

10 Vtrùm autem filius minor poſſit tranſigere ſuper morte patris, vide Anton. Gom. *var. tom.3. cap.3. n.66.* vbi reſoluit, quod ſi talis minor ſit adultus, ipſe cum authoritate tutoris poteſt remittere, ac concordiam & tranſactionem facere; ſi verò ſit impubes, poteſt ſolus eius tutor facere, nec iſto caſu requiritur decretum, & authoritas judicis.

11 In gloſſ. *Remittentes, vnic.* ibi, *ſed ibi non erat liquidum,* &c. Notatur ad hoc, quod licèt debitum liquidum remittere non poſſit, ſecus tamen eſt in debito non liquido, vt per Kirchou. *tom.1. commun.opin.lib.5. tit.23. de adminiſtr. tutor. n.13. pag.761.* Tiraq. *in leg. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, n.195.* Ceuall. *commun. contra commun. q.306. per tot.*

S V M M A R I V M.

1 *Filius pacto, & acceptilatione patri inſcio & diſſentienti non obeſt.*

2 *Filius pro patre non admittitur ad agendum ea, quæ mandatum ſpeciale exigunt.*

3 *Soluens ei cum quo contraxit, liberatur.*

4 *Filiusfam. ſi patris pecuniam mutuò dat, ipſi rectè fit ſolutio.*

5 *Monacho mutuanti rectè ſoluitur.*

6 *Filio & ſeruo ſoluens ex proprio contractu liberatur.*

7 *Filius ſi vendiderit rem patris, ipſo patre viuente, effecto ei poſtea patris hæredi nocet venditio.*

L. Filius paciſcendo. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Honorato.*

1 Filius pacto, & acceptilatione patri inſcio & diſſentienti non obeſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius.

2 Vide pro materia huius text. Tiraq. *de retractu lig. §.1. gloſſ.10. n.101.* vbi dicit, quod filius pro patre non admittitur ad agendum ea, quæ mandatum ſpeciale exigunt, licèt ſecus ſit è conuerſo. Anton. Gom. *l.40. Tauri, n.30. verſ. ſecundò,* vbi citata hac lege ait, quod jus mihi quæſitum ex contractu filij, vel ſerui, non poteſt ab eis mihi auferri. Couar. *lib.1. cap.6. num.5. poſt princ.* vbi tenet non eſſe admittendum præter patrem, aliquem ex conſanguineis ad petendam in integrum reſtitutionem.

3 *Vel debitum accipiendo,* &c.] Notatur ad hoc, quod ſoluens ei cum quo contraxit, liberatur, vt per Surd. *dec.60. n.8.* vbi ſubdit tenere omnes in præſenti, hoc procedere etiamſi recipiens non eſſet dominus, & hinc infert, quod vbi plures ſunt creditores eiuſdem debitoris, licet ita vni ſoluere, vt alij non detur actio ad repetendum ſolutam pecuniam, quamvis ſolutio facta ſit poſteriori, & alius exiſtat anterior, & hypothecarius

4 creditor, & idem Surd. *dec.229. ex n.9.* per hunc text. tenet, quod ſi filiusfam. patris pecuniam mutuò dat, ipſi rectè fit ſolutio, quamvis ex eo mutuo patri actio quæ-

5 ratur, & refert Bartolum *in præſenti,* hinc inferre, Monacho mutuanti rectè ſolui, & Baldum colligere, quod

6 filio & ſeruo ſoluens ex proprio contractu liberatur, & demùm id totum verum aſſerit, etiamſi contractus ſit factus nomine alterius, quia ipſi nihilominus bene ſoluitur; cùm enim fuerit approbata perſona ad contrahendum, vide tur approbata etiam ad recipiendam ſolutionem. Afflict. *dec.147. n.2.* vbi tenet quod Monacho qui mutuauit, poteſt ſolui, licèt actio quæſita ſit monaſterio, & *ibi* Vrſil. *in addit. n.3.* ſubdit quod debitor Monachi ſoluens ipſi Monacho ſine conſenſu Abbatis liberatur, & etiam reſoluit quod ſoluens ei, qui commiſit crimen maieſtatis ignoranter, & antequam fuiſſet iſto crimine laceſſitus, & accuſatus, liberatur.

Nota quod ſi filius vendiderit rem patris ipſo patre viuente, poſtea ei hæredi patris effecto talis venditio nocet, vt per Tiraq. *de jure mariti gloſ.8. n.102.* vbi *n.7.* agit de filio qui viuente patre liberauit debitores ipſius patris. 7

S V M M A R I V M.

1 *Pactum hæredis putatiui intuitu initum, vero hæredi non prodeſt.*

2 *Obligationes & pacta ad veros hæredes tranſeunt.*

3 *Pactum de non petendo legatum aliquibus hæredibus factum, alijs cohæredibus non prodeſt.*

4 *Legatarius ſi vni ex pluribus hæredibus promiſit non petere legatum, intelligitur pro ſua tantum parte.*

5 *Renunciatio emphyteuſis facta in fauorem Titij, ceſſat mortuo Titio, & n.6.*

7 *Sorores vbi ſunt duæ, & illa quæ nubit, facit pactum de non petendo hæreditatem paternam, non intelligitur per hoc renunciare vt creſcat ſorori, ſed ſolùm prodeſt ei, cui fit pactum.*

L. Si actionem. XXIV.

Iidem AA. & CC. *Dominæ.*

Pactum hæredis putatiui intuitu initum vero hæredi non prodeſt. Item obligationes & pacta ad hæredes veros tranſeunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius. 1 2

Probat hîc text. pactum de non petendo legatum aliquibus hæredibus factum, alijs cohæredibus minimè prodeſſe, vt per Cald. Pereira *de poteſtate eligen. cap.9. n.6.* vbi præſtat rationem, quia pacta ſunt perſonalia, & in fauorem vnius emiſſa, alijs non proſunt, *leg. ſi vnus, §. ante omnia, ff. hoc tit.* Vnde infert, quod ſi legatarius vni ex pluribus hæredibus promiſit legatum non petere, intelligitur pro parte ſua duntaxat, ne quo modo alijs illa promiſſio proſit, quando de illorum portione nulla fuerit facta mentio; qua ratione, vt ille ait, vtiliter Roman. *conſ.22. dub.2. col.1.* reſoluit, renunciationem emphyteuſis factam in fauorem Titij per quandam Beatriſiam, ceſſare, & extingui mortuo Titio, in cuius fauorem illa renunciauit; conualeſcit enim, inquit Roman. jus renunciantis per mortem eius in cuius fauorem facta eſt renuntiatio, citatque textum *in præſenti.* 3 4 5 6

Notatur ad hoc, quod vbi alicuius perſonæ contemplatione facta fuit renuntiatio, illo defuncto ea renuntiatio ceſſat, quia perſonalis eſt, & cum perſona extinguitur, vt per Cald. Pereira *d. cap.9. n.16.* vbi dicit ad hoc bonum textum iſtum, de quo *in præſenti.* Et allegatur etiam ad hoc quod renuntiatio intelligitur facta ſub conditione, firmo ſcilicet manente eodem rerum ſtatu, at eo mutato, non ſubſiſtit, vt per Hieron. Gabr. *conſ.89. num.6. & 10. vol.1.* Honded. *conſ.36. num.18.* Surd. *conſ.113. num.33. & deciſ.163. n.13.*

Et etiam per hunc textum reſoluit Boër. *dec.104. num.3.* quod ſi ſunt duæ ſorores, & illa quæ nubit, facit pactum de non petendo hæreditatem paternam, non intelligitur 7

intelligitur per hoc renuntiare, vt creſcat ſotori, ſed ſolùm prodeſt ei, cui fit pactum.

SVMMARIVM.

1 *Debitores ſuis pactis creditorum jus non minuunt, & num. 2.*
3 *Princeps non poteſt alienare ſubditos inuitos.*
4 *Subditi poſſunt reſiſtere domino, ne alienet caſtrum & juriſdictionem, vt ſubjiciantur alteri domino: intellige vt n. 5.*

L. Debitorum. XXV.

Iidem AA. & CC. *Euchemero.*

1 DEbitores ſuis pactis creditorum jus non minuunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Boët. *dec. 57. n. 3.* Connan. *lib. 5. cap. 4. n. 3.* Neguzant. *de pignoribus, part. 5. membr. 1. n. 53.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. de pactis, num. 28.* Surd. *dec. 71. n. 12.* vbi ait, quod ſicuti debitor nihil expreſsè facere poteſt in præiudicium creditoris, vt probat text. *in præſenti*, ita non tacitè paciſcendo, & *dec. 286. n. 1.* vbi dicit concluſionem huius text. procedere præcipuè quando agimus de jure quæſito.

3 Ex hoc text. notat Riminald. *ad Salicet.* Principem non poſſe alienare ſubditos inuitos, ita Doctores *in cap. dilecti, de maior. & obedient.* reſoluentes, quod ſubditi poſſunt reſiſtere domino ne alienet caſtrum & juriſdictionem, vt ſubjiciantur alteri domino. Rip. *repet. 11. tit. de diuerſis reſcript.* aliàs *reſp. 179. ex n. 3.* Afflict. *in cap. 5. §. præterea ducatus, not. 3. n. 10. cum ſeqq. de probib. feud. alienat. per Federic.* Neuizan. *conſ. 12.* inter conſilia feudalia. Albert. Brun. *n. 109.* Paſchal. *de patria poteſtate, p. 1. cap. 1. n. 33. & 34.* Cephal. *conſ. 628. num. 23.* 4 *vol. 5.* Crauet. *conſ. 141. n. 6. & 7.* maximè quando alienatio fit à corona Regia ad alium dominum inferiorem, quia hoc caſu intereſt vaſſallorum gubernium non mutari ob continuas moleſtias & vexationes, quas domini terrarum ſuis vaſſallis faciunt, ita Luc. de Peña *in leg. vnica, de capit. ciuit. cenſ. exim. lib. 11. n. 10.* Iſern. *in cap. imperialem, de probib. feud. alienat. num. 47. in fine,* Tiraquell. *de iure primogen. q. 69. n. 6.* Scip. Theodor. *alleg. 10. à n. 59. & alleg. 45. n. 1.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 2. cap. 16. n. 17.* Paſchal. *d. cap. 1. n. 33.* Camil. de Medic. *conſ. 50. num. 1.* Fontanel. *de pactis nuptialibus, tom. 2. clauſul. 4. gloſ. 5. n. 52. verſic. vniuerſitates Regiæ.*

5 Intellige, & declara, quod etiamſi maior pars vaſſallorum ſponte conſentiant alienationi, nihilominus ex quo eorum conſenſus tendit contra libertatem, vel ſtrictiorem ſubiectionem, ideo non poſſunt aliis diſſentientibus præiudicare, ſed minoris partis contradictio præfertur, *l. 1. 2. & 4. ff. de liber. cauſa,* Roman. *in rub. ff. de arbitr. n. 41. verſ. ſecundò limita.* Iaſ. *in leg. iuriſgentium, §. hodie, n. 8. verſ. limita 13. ff. de pactis,* Felin. *in cap. cum omnes, de conſtit. n. 18. col. 2. verſ. quintò fallit,* Andr. ab Exea *ibid. n. 168.* Ludou. Gom. *in §. item Seruiana, Inſtit. de act. n. 41. verſic. imò ſi maior pars,* Villag. *de alienat. rerum Eccleſ. lib. 1. cap. 37.* Roſenth. *de feudis, cap. 9. memb. 1. concl. 62. n. 13.* ibi. Sed tamen conſenſus maioris partis minori non obeſt parti, cùm de ſingulorum jure agatur. Camill. Salern. *in addit. ad Napodan. in proœm. conſuetud. Neapol. verbo Magna eſt Principis poteſtas, pag. 32.* Camill. de Curte *in diuerſ. juris feudal. p. 1. verſ. licèt autem veriſſima & indubitata ſit concluſio, n. 70. col. 3.* Neuizan. *conſ. 12. inter conſilia feudalia.* Albert. Brun. *n. 116.* Capiblanc. *in tract. de Baron. pragm. 8. part. 3. n. 157. pag. 319.* Ioan. Bapt. del Thoro *in compendio deciſ. lit. D, verſ. dominium an ſit concedendum, pag. 154.* Philip. Paſchal. *d. part. 1. n. 38.* Camill. de Medicis *Neapol. conſuetud. 50. n. 1. cum ſeqq. & conſ. 118. n. 13. & conſ. 166. per tot.* vbi latè probat maiorem partem non poſſe minori in hoc jure domanij præjudicare, Fab. de Anna *conſ. 55. ex n. 26. lib. 1.* Scip. Rouit. *ſuper pragm. Regni Neapol. pragm. 63. de officio procurator. Caſtr. n. 20. & 21.* Anton Gabr. *commun. tit. de jure quæſito non tollendo, concluſ. 6. n. 91.* Camil. de Laurata *conſ. 84. n. 8. cum ſeqq.* Nouar. *ad pragm. Neapol. collect. 168. n. 14. & quæſt. forenſ. lib. 1. q. 106. n. 7. & q. 129. n. 8. & 9.*

SVMMARIVM.

1 *Creditor non adſtringitur ad ſeruanda pacta hæredum debitoris.*
2 *Obligatio defuncti diuiditur inter hæredes pro portione.*
3 *Ius honorarium quid antiquis.*

L. Pacto ſucceſſorum. XXVI.

Iidem AA. & CC. *Corneliæ.*

CReditor non adſtringitur ad ſeruanda pacta hæredum debitoris. Item obligatio defuncti diuiditur 1 2
inter hæredes pro portione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. n. 1. ſupra hoc tit.*

Vide de materia huius text Bart. *in leg. legitima, n. 3. ante medium, ff. hoc tit.* Socin. jun. *conſil. 94. n. 29. lib. 2.* Aym. *conſil. 241. n. 4. & 15.* Neguzant. *de pignor. part. 5. membr. 1. n. 53. verſic. ſed etiam.*

Quod & in honorario, &c.] Honorarium jus antiqui appellarunt, quod ex edictis Prætorum deſcendit; ſicque, vt Papinianus ſcribit, ad honorem Prætorum nominatum. Calvin. *in ſuo Lexic. jurid. verb. honorarium jus.* 3

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum appoſitum contractui ſtricti juris veterem actionem infirmat, & nouam parit. Appoſitum ſtipulationi, veſtitur cohærentia ſtipulationis, num. 1. & 3.*
4 *Actus cenſentur eſſe correſpectiui, quando vnus cauſa alterius conficitur.*
5 Τὸ Poſt, *ad. vnctum particula* ſtatim, *nullum, aut modicum internallum ſignificat.*
6 *Vſura permitti & exigi poſſunt cauſa remunerationis.*
7 *In contractu innominato ante implementum oritur ſaltem naturalis obligatio; re ſecuta, oritur obligatio ciuilis.*

L. Petens. XXVII.

Iidem AA. & CC. *Aurelio Chreſimo.*

PActum nudum appoſitum contractui ſtricti juris veterem actionem infirmat, & nouam parit. Item 1 2
pactum nudum appoſitum ſtipulationi veſtitur cohærentia ſtipulationis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* poſt omnes Hubert. Giphan. ſpecialiter egit de hac lege *tom. 1. pag. 51.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius, Bulgarinus de Bulgarinis, & Ludouicus Goxadinus.

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt 3
Alciat. *lib. 5. paradoxor. cap. 2.* Connan. *commentar. lib. 5. cap. 3. n. 8.* Torniel. *ad rub. de verb. oblig. n. 34. & 51.* Forcatul. *in necyomant. jur. dial. 90. num. 5.* Cuiac.

lib. 10.

lib. 10. obſeruat. 24. Vacon. à Vacuna *lib. 5. declar. 67. à princip.* vbi pactum cur aliud nudum, aliud veſtitum. Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 25. verſ. ex pacto, & num. 46. & num. 52.* Meneh. *de teſtatoris potentia, lib. 1. §. 3. num. 13. verſ. 36.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 3. q. 4. numero 3.* vbi ait, quod pactum de quo in hoc textu, non continet quid diuerſum ab ſtipulatione, ſed idem, ita vt ſignificet Imper. per ſtipulationem confirmari pactum, ſiue ſubſequatur, ſiue antecedat, cùm firmandarum aliarum obligationum gratia inuentæ ſint ſtipulationes, *l. 5. §. conuentionalis, ff. de verbor. obligat.*

4 Doctores ex hoc textu colligunt, quod actus correſpectiui eſſe cenſentur, quando vnus cauſa alterius conficitur, vt per Dec. *hic num. 3.* Tiraquell. *in leg. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, numero 118.* Cranct. *conſ. 298. num. 13.* Menoch. *conſil. 156. numero 14.* vbi *num. 15.* ſubdit, quod ea eſt correſpectiuorum actuum natura, vt ſi vnus extinguitur, & alter pariter annulletur: & *num. 16.* quod in contractibus, quorum vnus ſine altero non fuiſſet celebratus, ſi vnus contrahentium non ſatisfacit, & implet ex ſui parte, totus ipſe contractus volente aduerſario reſcinditur.

5 *Seu poſt ſtatim interpoſitum ſit.*] Notatur ad hoc, quod dictio *poſt*, adiuncta particulæ *ſtatim*, nullum, aut modicum interuallum ſignificat, vt per Tiraq. *in l. ſi vnquam, verb. poſtea, n. 17.* Et quod ſatis dicitur fieri antè ſi fiat poſt incontinenti, per hunc text. dicit ideo Tiraq. *de retract. tit. 1. §. 1. gloſſ. 5. n. 3.* vbi *n. 1.* probat quod quæ poſt, vel ante actum ſtatim fiunt, in ipſo facta fuiſſe videntur.

6 In gloſſ. *Petens 1.* ibi, *ſed ſi daret vſuras*, &c. Notatur ad hoc, quod vſuræ permitti & exigi poſſunt cauſa remunerationis, cùm videlicet creditor ſe per illas onerauit ad aliquid æquale faciendum, vt per Tiraq. qui hanc gloſſ. ad hoc dicit notabilem *in leg. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, n. 63.* Neguz. *de pignor. p. 4. poſt princ. n. 40. ad fin.*

In eadem gloſſ. ibi, *reſp. non quia ab initio fuit nota tantum naturalis obligatio*, &c. Notatur ad hoc, quod ſi in contractu innominato ante implementum oritur ſaltem naturalis obligatio, re ſequuta oritur obligatio ciuilis, vt per Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 8. n. 4. in fine, ante verſ. ſecundò, & principaliter*, vbi ait hanc eſſe communem opinionem.

SVMMARIVM.

1 *Præſtatio diutina non veſtit pactum nudum.*
2 *Pactum nudum non corroboratur ex pluribus præſtationibus, & ſolutionibus inſecutis.*
3 *Tempus non eſt modus inducendæ obligationis.*
4 *Præſtatio certorum annorum eius quod nudo pacto conuenit præſtari, an inducat obligationem ad præſtandum in futurum indebitum ſolutum, controuertitur.*
5 *Solutio facta etiam per decem annos non inducit per ſe obligationem pro tempore futuro.*
6 *Lex ſi certis annis, de pactis, conciliatur cum l. excepto, ff. locati.*

L. Si certis annis. XXVIII.

Iidem AA. *&* CC. *Leontio.*

1 Diutina præſtatio non veſtit pactum nudum. Ex
2 pluribus præſtationibus & ſolutionibus inſecutis
3 pactum nudum non corroboratur. Item tempus non eſt modus inducendæ obligationis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad *l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.* & ex *Barboſa Collect. in Cod. Tom. I.*

repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius, & Ludouicus Gozadinus.

Probat hic textus, quod præſtatio certorum annorum eius, quod nudo pacto conuenit præſtari, non inducit obligationem ad præſtandum in futurum indebitum ſolutum, niſi ſtipulatio interceſſerit, cuius contrarium videtur probare *l. cùm de in rem verſo, ff. de vſur.* dum habet quod tempus longum decennalis præſtationis inducit obligationem, vt in futurum quoque ſoluantur vſuræ: quæ iura quodammodo ſibi repugnantia, omiſſis aliis ſolutionibus ita concilianda ſunt, ſcilicet quod aut quis vult probare pactum nudum, quod quidem eſt inefficax de per ſe iure communi, per decennalem præſtationem, & tunc tempus nihil præſtat, quia non facit, nec inducit obligationem efficacem: idem eſſet ſi pactum nudum non præceſſiſſet, ſed ſolùm diutina præſtatio, & per eam ſolam vellet quis probare debitum, ſeu obligationem, & ita procedit text. *in præſenti.* Aut verò quis allegat obligationem efficacem, & ſic ſtipulationem præceſſiſſe, & ad probandum id adducit diuturnitatem temporis, & tunc ſufficit, & admittitur talis probatio, quia hoc caſu tempus non inducit obligationem, ſed probat eſſe inductum: & ita procedit, & intelligitur text. *in dict. leg. cùm de in rem verſo*, & hunc eſſe verum intellectum, & concordiam ad hæc iura tradit Gutier. *in repet. l. nemo poteſt, ff. de leg. 1. n. 199.* Flores de Mena *var. lib. 1. q. 2. n. 12. & 17.* Perez de Lara *de capellan. & anniuerſ. lib. 1. cap. 12. ex n. 3.* vbi *num. 9.* quod in hac lege non potuit præſumi titulus, quia apparebat expreſſus titulus inualidus, qui erat pactum nudum, & ſic in terminis huius leg. nihil proficere potuit præſtatio aliquotum annorum, etiamſi eſſet longiſſima & immemorialis: & *n. 11.* ſubdit, quod poteſt etiam reſponderi, quod in hac lege non fuit diuturna, ſeu decennalis præſtatio, ſed aliquotum annorum, in quo etiam caſu procedere ait *leg. creditor, de vſuris.* Vide pro horum iurium materia & intellectu Corraſ. *lib. miſcel. 3. c. 15.* Thoming. *deciſ. 33.* Menchac *lib. 2. controu. illuſtr. cap. 61. & 83.* Magon. *Lucenſi dec. 146.* Ioan. Bapt. Coſta *de facti ſcient. & ignor. cent. 1. diſt. 43. num. 2.*

Vnde vulgaris eſt huius textus allegatio ad illud quod ſolutio facta etiam per decem annos, de per ſe non inducit obligationem pro futuro tempore, de quo an, & quando verum ſit, vide Patiſ. *conſ. 77. à num. 41. lib. 3.* Tiraquell. *de præſcript. §. 1. num. 13. cum ſeqq.* Balb. *in ſimili tract. 2. part. tertia princip. q. 10. fol. mihi 71. cum ſequentib.* Couarr. *in reg. poſſeſſor, part. 2. §. 4. n. 2. & var. lib. 1. cap. 17. num. 11. verſ. ſed quia, in medio,* Maſcard. *de probat. concl. 483. num. 1. & 2.* reſoluit quod debitum præſumitur præceſſiſſe ex ſolutione decem annorum, niſi fieret vna ſolutio per decem annos, & *concl. 1361.* Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 131. num. 36.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 208. ex numero 1. vſque ad num. 15. & cap. 562. ex num. 46.* Flores de Mena *variar. lib. 1. quæſt. 2. per tot.* Iaiè Surd. *de alimen. tit. 1. priuileg. 22. à princip.* vbi firmat concluſionem, quod ſolutio facta per decem annos de per ſe non inducit obligationem pro futuro tempore, ſed neceſſe eſt allegare titulum, & probare ſolutionem decennalem: & *à num. 18.* dicit, quod quando ſolutio non eſſet facta in ſingulos annos, ſed vnica ſolutione præſtitiſſet quis alimenta pro tribus annis, tunc ea ſolutio non induceret obligationem pro futuro tempore. Valaſc. *de iure emphyt. quæſt. 8. num. 18.* vbi reſoluit quod ſi quis ad titulum emphyteuſis ſoluat alteri vnicam & vniformem penſionem per decem annos, præſumetur conceſſa emphyteuſis, licèt inſtrumentum emphyteuticum, aut alius titulus non oſtendatur, Cald. Pereira *de renouat. emphyt. cap. 15. n. 12. cum duobus ſeqq.* vbi aſſerit quod ex poſſeſſione decennali præſumitur

præſumitur titulus allegatus, Felician. de Solis *de cenſu. lib. 2. cap. 5. n. 24.* Aleaand. Raudenſ. *conſ. 2n. num. 129.* Roderic. *de annuis redditib. lib. 1. quæſt. 25. à num. 5.* Garc. Maſtrill. *Siciliæ deciſ. 227.* D. Barboſ. *in leg. quæ dotis 34. n. 55. ff. ſoluto matrim. & in l. 2. de præſcript. triginta, ex n. 109. cum multis ſeqq.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 3. tit. 25. n. 52. cum ſeqq.* Ioan. Garc. *reg. 465.* vbi refert Bernard. *reg. 26.* & alios.

6 Pro intellectu, & conciliatione huius textus cum *leg. excepto, ff. locati,* vide Pinel. *in rubr. de reſcind. vendit. part. 2. cap. 7. n. 7.* vbi ait inter has leges nullam eſſe repugnantiam, quia *in d. l. excepto*, oneratur aliquis in futurum ex præteritis ſolutionibus, in hac verò lege agebatur de aliquo onerando ad ſoluendum ex præteritis in futurum, cauſa non probata, cùm alterius re non fruebatur.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegio fori renuntiari poteſt.*
2 *Declaratur textus l. ſi quis in conſcribendo, de pactis, & n. 3. & 4.*
5 *Cingulum, id eſt priuilegium militare.*
6 *Militia non eſt dignitas.*
7 *Renuntiare quilibet poteſt fauori ſuo.*

L. Si quis in conſcribendo. XXIX.

Imp. IVSTINIAN. A. *Ioanni P.P.*

1 PRiuilegio fori poteſt renunciari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. numero 1. ſuprà hoc titul.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

2 De hac concluſione vide Perez *l. 3. verſ. ſed eſt dubium, in fine, tit. 2. lib. 1. Ordin pag. 469.* Aloyſ. Ricc. *in collect. dec. p. 4. collect. 750.*

Difficilis eſt hic textus dum conſtituit in fori præſcriptione jus eſſe renuntiari ſacerdotij prærogatiuæ, quaſi id cernatur in jure priuatorum: quod graue atque durum videtur, cùm Sacerdotibus ne quidem judicum Eccleſiaſticorum juriſdictionem prorogare fas ſit ſine ſui diœceſani licentia, *cap. ſignificaſti, de foro compet.* cum citatis per me *in praxi exigendi penſiones, quæſt. ... à princ.* pertinet enim ad boni paſtoris officium oues ſuas cognoſcere, atque eas pro cuiuſque natura paſcuis propellere, vt verbis Domini expreſſum eſt. Neque eis juri publico renunciare licet, quod ſacris & Sacerdotibus, & magiſtratibus definitur, *l. 1. §. jus publicum, ff. de juſtit. & jure. cap. jus publicum, 1. diſt.* vt eo ſpreto apud judices profanos cauſam dicant, *cap. ſi diligenti, de foro compet.*

3 Pro quorum jurium conciliatione, & intellectu videndi ſunt Felician. *de cenſib. tom. 2. lib. 2. cap. 3. n. 14. pag. 106.* Eduard. Caldeira *de erroribus pragmat. lib. 2. cap. 2. per totum,* Anguian. *de legibus lib. 2. controu. 21. n. 38. cum ſeqq.* Et illa videtur verior interpretatio, præſupponendo quod olim Monachi vtriuſque ſexus, & Clerici conueniebantur in prouinciis apud Præſidem, in vrbe apud Præfectum prætorij, & vocati ad forum venire compellebantur, ex conſtitutione Leonis *in l. omnes qui vbicumque, de Epiſcop. & cleric.* & actore volente conueniebantur coram Epiſcopo, *leg. decernimus, de Epiſcop. audient.* Immò poterant quem mallent judicem eligere, ſcilicet aut Epiſcopum, aut Præſidem prouinciæ, nec licebat eos ad alios judices trahi. Vnde nil mirum, ſi pactiones illæ, de quibus in hoc textu, valerent, cùm verſarentur circa priuatam Clericorum vtilitatem, quàm ſinguli percipiebant ex publico priuilegio: nec illis temporibus compertum fuit quod tales renunciationes ordini clericali nocomentum inferrent, quas poſtea docuit experientia ſtatui eccleſiaſtico iniurias eſſe, viſumque fuit Principibus Eccleſiaſticis, maximè Innocentio III. Pontifici Max. vtile, & glorioſum futurum, ſi Clerici à cæteris ſecularibus in litibus, & contentionibus ſegregarentur, in quem finem in lucem emiſerunt quamplurima ſalutaria decreta, quorum agmen ducit text. *in d. cap. ſi diligenti.*

4 Varij quidem, ac adinuicem contrarij extitere Africanus Iureconſultus *in l. ſi conuenerit, ff. de juriſdict. omnium judic.* & Imperator Iuſtinian. *in præſenti textu,* in ea quæſtione diſſoluenda, an pacto de litigando coram judice non ſuo quis ſtare cogi poſſit? Pro quorum jurium conciliatione laborant Accurſ. Odofred. Alexand. Dec. Socin. Bald. & alij Ordinarij *in præcitatis juribus,* Nicol. de Salis *in ſuis ſcilimentis juris ciuilis, pag. 3.* Ioan. Corraſ. *lib. 4. miſcell. cap. 5.* Fachin. *controu. juris lib. 1. cap. 61.* Marc. Anton. del Rè *in annot. ad d. l. ſi conuenerit,* & ibi Gouean. *n. 5.* Euerard. Bronchorſt. *cent. 1. aſſert. 24.* Anton. Fab. *in ſuis Rationalib. in Pandectas, in d. l. ſi conuenerit,* Iul. Pac. *cent. 1. tit. de juriſdict. q. 60.* Nicol. Genoa *de conciliatione legum quæ in toto corpore juris ciuilis inuicem quaſi ex diametro ſibi contrariari videbantur, pag. 401.* aliàs 612. vbi exiſtimat veriſſimum intellectum illum Petri Rebuffi *in d. leg. ſi conuenerit, in princ.* dum tradit eſt, quod in caſu ipſius Africani interceſſit nuda conuentio extra judicium facta inter partes, ſeu pactum nudum, quod obligationem non parit, vt ſcribit Vlpian. *in leg. juris gentium, ff. de pactis,* vt conſtat ex eius verbis ibi, *priuſquam adiretur, mutata fuit voluntas.* Nam verbum *adeo*, capitur pro accedo, quaſi ad judicem eo: & deinde ex eo verbo, *conuenerit*, quod regulariter, & in dubio ad nudum pactum coërcetur, & non importat ſtipulationem, niſi euidenter materia ſubiecta exigat, vt *in leg. lecta, ff. ſi certum petatur;* ideo non mirum, ſi licet vnicuique ipſarum partium ab ipſa conuentione extraiudiciali reſilire. In caſu autem textus *in præſenti* conuentio facta fuit in inſtrumento cum ſolemni ſtipulatione de reſpondendo coram judice aliquo: ergo nil mirum ſi contrarium hic ſtatuitur, ſtipulatio enim obligat, quamuis pactum nudum non, *leg. pacto, ſupr. hoc eodem tit.* Hoc idem videtur inſinuare Morl. *in emporio juris ciuilis, part. 1. tit. 2. de juriſdict. omnium judicum, in prælud. n. 117.* dum verius exiſtimat, *in dicta l. ſi conuenerit*, ideo potuiſſe partem recedere & pœnitere à promiſſione, quia ante aditionem judicis conuentio fuit nuda, & ideo non potuit compelli promittens.

5 *Non vſurum fori præſcriptione propter cingulum, &c.*] Id eſt, militare priuilegium, vt per Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. cap. 11.* vbi ait, quod hoc cingulum purpura, auroque intextum ductores militum geſtabant.

6 *Militia ſua, vel dignitatis. &c.*] Ergo militia dignitas non eſt, vt per Roman. *ſing. 505.* Tiraquel. *in tract. de nobilit. cap. 8. n. 5.* Ioan. Garc. *reg. 135.* vbi ex Guid. Pap. *ſing. 331. §. militia,* addit quod licèt non ſit dignitas, nobilitat.

7 *Omnes licentiam habere his, quæ pro ſe introducta ſunt, renunciare.*] Notatur ad hoc, quod quilibet renunciare poteſt fauori ſuo, vt per Socin. *regul. 339.* Damaſ. *regula 138.* Aluyſ. de Albert. *ſingul. 57.* Chaſſan. *in catalog. gloriæ mundi, part. 7. conſid. 13.* Marſil. *ſingul. 551.* Tiraquell. *in tractat. le mort, part. 7. declarat. 1. num. 1. & 4. & de jure primogen. quæſt. 24. à num. 4.* Alphan. *collectan. 447.* Donel. *comment. juris ciuilis lib. 18. part. 3. col. 9. verſ. deinde,* Maſcard. *de probation. concluſ. 1269.* Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 41. & conſil. 910. numero 1.* Surd. *conſil. 198. num. 2.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. part. 1. collect. 153.* vbi occaſione huius regulæ plures caſus deciſos collegit, in quibus quis poteſt,

teſt, vel non juri ſuo renunciare. Anton. Gom. *variar. tom.2. cap.13. num.17.* Morl. *in emporio juris, part.1. tit.1. in prælud. n.19. & tit.10. de locato, q.2. num.12.* D. Barboſ. *in l. alia, §. eleganter, n.12. cum ſeqq. ff. ſolnto matrim.* Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis convent. lib.12. tit.18. n.20.* Card. Tuſch. *tom.6. litt. R, concl.170. cum ſeqq.* Azor. *inſtitutionum moralium part.1. lib.3. cap.22. quæſ.10.* Monet. *de opt. canon. cap.3. n.207. & cap.6. n.4.* Mat. Anton. *variarum reſolutionum lib.1. reſol. fin. caſu 13.* Ferret. *in conſtit. Cathalon. gloſſ.4. n.86.* Soar. *de legibus lib.8. cap.33.* Rot. *dec.265. n.3.* apud Farin. *part.1. recent.* Donat à Fina *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.3. n.110. pag.304.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum quo diſponitur de hereditate viuentis, non valet, diſſentiente illo, de cuius hereditate agitur, aut conſentiente non ad mortem in conſenſu perſeuerante, & num.2. nec confirmatur juramento, numero 3. nec valet fauore piæ cauſæ, numero 4. nec denique ſtante ſtatuto, vel conſuetudine, vt pacta futuræ ſucceſſionis abſque conſenſu eius de cuius hereditate agitur, valerent, n.5.*

6 *Paciſci non poſſunt filij de hereditate parentum ſuperſtitum, abſque eorum conſenſu.*

7 *Renuntiatio, ſiue pactum circa hereditatem perſonæ incertæ valet.*

8 *Renuntiationi hereditatis perſonæ viuentis ſi adſit conſenſus illius, de cuius hereditate pactum initur, valet talis renunciatio, & quodcunque aliud pactum circa illam hereditatem initum.*

9 *Pactum de futura ſucceſſione quærenda valet, quando ille, de cuius ſucceſſione agitur, conſentit, & in huiuſmodi conſenſu perſeuerat vſque ad mortem: limita vt n.10. Sufficit autem tacita illius conſenſus reuocatio, n.11. & 12.*

13 *Pactum cum extraneo de bonis fideicommiſſi an fieri poſſit viuente grauato.*

14 *Spes ſuccedendi in filio viuente patre non eſt legitima.*

15 *Circa Hereditatem tertiæ perſonæ viuentis non poteſt fieri donatio, ſtipulatio, hypotheca, ſeu quivis alius contractus.*

16 *Pactum renuntiationis hereditatis perſonæ viuentis abſque eius conſenſu non valet, quamvis non ſit de tota hereditate, ſed de eius parte.*

17 *Fiſco locus ſit quando quid aufertur propter læſos bonos mores naturales, ſiue juris gentium.*

18 *Donatio hereditatis per viam contractus valida.*

19 *Pactum veniens in conſequentiam alterius contractus præcedentis valet.*

L. De quæſtione. XXX. & vlt.

Idem A. Ioanni P.P.

1 PActum quo diſponitur de hæreditate viuentis, non valet diſſentiente illo, de cuius hæreditate agitur, aut conſentiente non ad mortem in conſenſu perſeuerante. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad leg.1. numero 1. ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius, & Ludou. Gozadinus.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt, multiſque exornant *l. Hiſp. 13. tit.5. part.5. & l.33. tit.11. part.5. vbi gloſſ.2.* Iaſ. *in l. juriſgentium. §. ſi autem, n.2. cum duobus ſeqq. ff. hoc tit.* Socin. *reg.344.* Barboſæ Collect. in Cod. Tom. I. *cum ſeqq.* Bernard. *reg.524.* Alexand. *conſ.18. vol.5.* Martil. *ſingul.333.* Steph. Forcatul. *in necyomant. juris, dialog.53. n.4.* Alphan. *collect.93.* Pill. *q.67.* Anton. Gom. *l.22. Tauri, n.30. & variar. tom.1. cap.12. n.14. poſt princ.* Ioan. Garç. *reg.335.* Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius, de teſtam. verbo Duas habens filias, n.235. cum ſeqq.* Roderic. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, de inoffic. teſtam. limit.5. ad leges Regn. à n.1.* Gail. *lib.2. obſeruat.125. & ſeq.* Couarr. *in cap. quamvis pactum, p.3. in initio, n.5. & 8.* & ibidem Ioan. Guttier. *in initio repet. illius text. n.4. & 5. & verbo Improbet lex ciuilis, n.2. & de juram. confirm. p.2. cap.5. a princ.* Donat. à Fina *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.3. n.28. verſ. pactum ſuper hereditate,* Turzan. *ibidem n.80.* Vitt. *n.81.* Anton. Gabr. *lib.3. commun. tit. de pactis, concl.1. n.11.* Hippol. *conſ.106. n.12.* Tell. Fernandez *leg.6. Tauri, n.64.* Tiraquell. *in leg. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, num.267. & de jure mariti gloſſ.8. n.199.* Menchac. *vſufrequ. cap.44. & illuſtrium cap.37. n.6. & de ſucceſſion. creat. lib.2. §.18. n.198. & ſeq.* Menoch. *conſ.1. n.139. cum ſeqq. & conſ.92. n.9. cum ſequent.* Valent. Forſt. *de ſucceſſ. deſcend. lib.1. q.1.* Molin. *de primogen. lib.2. cap.3. n.3. & 4.* Octauian. Cacheran. *Pedem. dec.100. n.31.* Mich. Graſſ. *recept. ſentent. §. ſucceſſio ab inteſt. q.9. n.6.* Seraph. *de priuileg. juramenti, priuileg.20.* Honded. *conſ.40. n.35. lib.1.* Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ.4. princ. n.105.* Surd. *de aliment. tit.9. q.11. n.4. & 5.* Vincent. Marchin. *in tract. de jurament. part.4. effectu 61. num.5.* Gam. *Luſitan. dec.477.* Molin. *de juſtit. tract.2. diſput.271.* Cabed. *Luſitan. deciſ.164. num.1. & 5. p.1.* latè Caſtill. *controuerſ. lib.3. cap.9. per tot.* latè etiam Sanchez *in præcepta Decalogi, tom.2. lib.7. cap.2.* Franc. de Barry *de ſucceſſion. teſtati, & inteſtati, lib.11. tit.25. de pacto de non ſuccedendo,* Valaſc. *de partit. cap.16. num.41. cum ſeqq.* vbi *num.49.* ait, quod ſecundùm caſum huius text. debet fieri pactum ſuper hæreditate obuentura certo modo diſponenda, ſeu diuidenda, poſtquam in ea ipſi fratres patri ſucceſſerint.

Cum huiuſmodi pactum reprobetur tanquam contra bonos mores, non ſolùm ciuiles, ſed etiam Canonicos & naturales, propter periculum peccati & damni tertiæ perſonæ, de cuius hæreditate agitur, nempe periculum captandæ eius mortis, ideo nequaquam juramento confirmari reſoluunt Couarr. *in d. cap. quamvis pactum, p.2. in initio, n.2. & part.3. etiam in initio, n.2. & 3.* Xuar. *d. limit.5. n.2. & 3.* Anton. Gom. *l.22. Tauri, n.31.* Molin. *d. lib.2. cap.3. n.3.* Guttier. *in d. cap. quamuis pactum, in initio, n.4. & 5. & de juram. confirm. p.1. cap.5. n.2. cum ſeqq.* Simon de Prætis *de interpret. vlt. volunt. lib.2. dub.1. ſolut.4. n.101. & 104.* Surd. *conſ.133. n.17. & conſ.480. n.2.* Graſſ. *d. q.9. n.6.* Anton. Theſaur. *Pedem. dec.223. num.6.* Burſat. *conſ.432. n.70. & 471. n.24. vol.4.* Peregr. *de fideicommiſſ. art.31. n.24. ad fin.* Fachin. *controu. lib.8. cap.72. in 3. ſententia,* Seraph. *d. priuileg.20.* Morl. *in emporio juris, p.1. tit.3. q.6.* Caſtill. *d. lib.3. cap.9. n.5.* Cald. Pereira *de emptione & vendit. c.30. n.41.* Rebell. *de obligat. juſtit. part.2. lib.1. q.9. n.2. verſ. vnde colliges,* Molin. *de juſtit. tom.3. diſp.179. n.38. & 80.* Azor. *inſtitutionum mor. p.2. lib.2. cap.28. quæſ.2.* Sanchez *d. lib.7. cap.2. num.33.* vbi *num.35.* reſoluit quod licèt id juramentum non confirmet contractum, obligat tamen, ita vt periurus ſit illud non implens: & *num.36.* perquirit an poſſit concedi huius juramenti relaxatio ab Epiſcopo, ſicut conceditur relaxatio juramenti ſoluendi vſuras. 3

Nec etiam fauore piæ cauſæ pactum hoc de hæreditate tertiæ perſonæ viuentis valere poſſe tenent Menchac. *d. §.18. num.120.* Menoch. *conſ.1. n.131.* Tiraquell. *de pia cauſa, & de ſucceſſ. reſol. §.6. num.44.* *priuil.105. & in l. ſi vnquam, verbo Donatione largitus,* 4

R 2 num.

*n.*327. Seraph. *d. priuileg.*20. *n.*30. Sanchez *d. lib.*7. *cap.*2. *n.*40.

5 Nec denique ſtante ſtatuto, vel conſuetudine, vt pacta futuræ ſucceſſionis abſque conſenſu eius, de cuius hæreditate agitur, valerent: quia cùm pactum hoc ſit bonis moribus aduerſum, nullo ſtatuto, aut conſuetudine validum reddi poteſt, vt per Villalob. *commun. verbo Pactum, num.*2. aliàs *tom.*1. *commun. opinion. lib.*2. *tit.*3. *num.*99. *verſ. amplia* 1. Menoch. *d. lib.*2. §. 18. *n.*258. Graſſ. *d. quæſt.*9. *num.*8. Capell. Tholoſ. *dec.*453. *in fine*. Fachinæ. *controuerſ. lib.*8. *cap.*72. *verſ. reſpondeo negando vtrumque*, quamvis contrarium teneat Aufrer. *ad Capell. dict. deciſ.* 453. *num.*4. Tiraquel. *de jure primogen. quæſt.*7. *n.*5. & 6. Menoch. *d. conſ.*1. *num.*166. *in fine*, & ſaltem quando conſuetudo eſſet legitimè præſcripta, Sanch. *d. c.*2. *n.*38.

6 *Spes alienæ hæreditatis*, &c.] Deciſio huius text. habet locum in filiis, ita vt non poſſint de hæreditate parentum ſuperſtitum abſque eorum conſenſu paciſci, quia ratio legis in filiis quoque procedit; quamvis enim naturali charitate erga parentes alligentur, ac de eorum hæreditate his inconſultis paciſcentes oſtendant ſatis cupiditatem ſuccedendi eis amori ab ipſis præferri: ita gloſſ. *verbo Aliena, in præſenti*, Menoch. *d. lib.*2. §. 18. *num.*214. *& controuerſ. vſufreq. lib.*3. *cap.*44. *n.*13. Craſſ. *d. q.*9. *n.*3. Peregr. *d. art.*51. *n.*14. Sanchez *d. cap.*2. *n.*11. vbi ait non obſtare, textum *in præſenti* loqui de aliena hæreditate, quia etiam reſpectu filiorum dicitur aliena, eo quòd non habeant patre viuente eius dominium, quamvis propter ſpem dicantur quaſi domini, §. *ſui, Inſtit. de hæred. qualit.* & *n.*12. aſſerit deciſionem huius textus habere quoque locum in parentibus, ſi enim de filiorum hæreditate abſque eorum conſenſu paciſcantur, pactum erit irritum.

Hæreditatis ex cognatione fortè ad eos deuoluendæ.] Hæc verba apponuntur gratia exempli, ac frequentioris vſus, frequentiùs enim hæ conuentiones fiunt de hæreditate cognatorum, ac proinde diſpoſitionem non reſtringunt etiam quando extranei paciſcuntur de hæreditate alicuius viuentis. Menchac. *dict. lib.*2. §. 18. *n.*218. Sanchez *dict. lib.*7. *cap.*2. *n.*13.

Pactaque inter eos inita, &c.] Intellige, & deciſionem textus amplia, ſiue pactum ſit de ſuccedendo, ſiue de non ſuccedendo cum fratribus initum ſuper hæreditate parentum viuentium; quia eiuſmodi non ſuccedendi pactum, ſi effectum conſideremus, eſt pactum de ſuccedendo, ſiue de certo quodam modo quo futura viuentis hæreditas diſtribuenda ſit, ita vt in illius diuiſione nullam partem habeat renuntians, ſed cæteris fratribus accreſcat, & hoc initur ſine conſenſu patris, de cuius hæreditate tractatur: ita Xuar. *d. limit.*5. *num.*3. Anton. Gom. *l.*22. *Tauri*, *num.*31. Menchac. *vſufreq. lib.*3. *cap.*44. *n.*2. Cou. *in d. cap. quamuis pactum, part.*3. *in init. num.*7. *verſ. caterùm*, Sanch. *d. c.*2. *n.*7.

7 *Si ille mortuus fuerit*, &c.] Aduerte quod renunciatio, ſiue pactum circa hæreditatem perſonæ incertæ valet, quia ſi perſona, de cuius hæreditate conuenitur, incerta prorſus ſit, nullum captandæ mortis periculum ſubeſt, ac proinde quaſi ratione huius legis ceſſante, ceſſat eius diſpoſitio: ita *l. Hiſpan.*13. *tit.*5. *part.*5. Montet. *in repet. l. pactum quod dotali, n.*14. *ſup. hoc tit.* Anton. Gom. *l.*22. *Tauri, n.*31. *limit.*1. Bernard. *d. reg.*524. *limit.*2. Guttier. *de juram. confirm. p.*2. *cap.*5. *n.*4. Craſſ. *d. q.*9. *n.*16. Molin. *d. diſp.*579. *n.*38. Sanchez *d. cap.*2. *n.*22.

8 *Voluntatem ſuam eis accommodauerit*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi renonciationi hæreditatis perſonæ viuentis adſit conſenſus illius, de cuius hæreditate pactum initur, tunc valet talis renunciatio, & quodcunque aliud pactum circa illam hæreditatem initum; quippe quod is conſenſus tollit periculum captandæ mortis: ita Xuar. *dict. limit.*6. *num.*1. Seraph. *d. priuil.*20. *num.*31. Sanchez *d. lib.*7. *cap.*2. *num.*14. Caſtill. *d. lib.*3. *cap.*9. *num.*6. Et ad hunc effectum tacitum conſenſum illius, de cuius hæreditate agitur, ſufficere tenent Gozadin. *conſ.*98. *collect.*1. & 2. Cephal. *conſ.*146. *n.*5. *lib.*1. & alij quos refert & ſequitur Menoch. *d. conſ.*1. *n.*16. & *conſ.*92. *n.*47. Surd. *conſ.*155. *num.*18. Sanchez *dict. lib.*7. *cap.*2. *num.*26. vbi *num.*28. reſoluit, quod ſatis eſt conſenſus eius de cuius hæreditate agitur ſuperueniens contractui de hæreditate futura inito, & citat Mench. *d.* §. 18. *num.*169. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. dec.*71. *in fine, part.*2. Surd. *d. conſil.*155. *n.*15. Viu. *loco citato*. Non tamen præſumitur ex longo tempore interueniſſe, Menchac. *illuſtr. cap.*64. *n.*18.

Et in ea vſque ad extremum vitæ ſpatium perſeuerauerit.] Notatur ad hoc, quod dictum pactum de futura ſucceſſione quærenda valet, & tenet quando ille, de cuius ſucceſſione agitur, conſentit, & in huiuſmodi conſenſu perſeuerat vſque ad mortem, vt per Viu. *tom.*1. *commun. opin. lib.*2. *titul.*3. *num.*81. 9

verſ. limitatur primò, & reuocante conſenſum eo, de cuius hæreditate conuentum eſt, liberantur prorſus paciſcentes obligatione pacti, quippe ea pendebat ex eo conſenſu, Sanchez *dict. lib.*7. *cap.*2. *num.*18. ita vt ex hoc conſenſu nullum jus acquiſitum ſit paciſcentibus; ſi enim jus aliquod acquireretur, nequaquam integrum eſſet conſentienti reuocare conſenſum inuitis paciſcentibus, idem Sanchez *num.*16. *citato loco*. 10

Sufficit autem tacita illius voluntatis, ſiue conſenſus reuocatio, putà diſponendo aliquid contra vim pacti, Cou. *d. p.*3. *in initio, n.*8. ſtatim *in princ.* Mench. *vſufreq. lib.*3. *cap.*44. *num.*11. Sanchez *dict. cap.*2. *n.*15. Non tamen præſumitur ea voluntatis mutatio, ſed magis perſeuerantia, vt de quacunque alia voluntate agentes firmant Aym. Crauet. *conſ.*113. *n.*6. Menoch. *de præſumpt. lib.*4. *præſ.*176. *n.*6. & 7. Ioan. Mat. Nouar. *quæſt. forenſ. p.*1. *q.*108. & plures per me citati *axiom.*230. *n.*7. 11

Quod adeò verum eſt, vt licèt talis conſentiens, ſeu tali pacto voluntatem ſuam accommodans jurauerit ſe conſenſum, aut voluntatem huiuſmodi non reuocaturum, adhuc poterit illam reuocare, quia id pactum non alia ratione in hac lege approbatur, nec firmatur juramento, niſi quatenus accedit conſenſus perſeuerans vſque ad mortem; quare eo ipſo quod conſenſus ille mutatur, ac deſinit eſſe, ceſſabit pariter obligatio pacti & juramenti: ita Anton. Gom. *d. l.*22. *Tauri*, *n.*31. Molin. *de primog. lib.*2. *cap.*3. *n.*4. Mench. *d. lib.*2. §. 18. *n.*198. & 199. & *vſufrequent. lib.*3. *cap.*44. *ex num.*11. Craſſ. *dict. quæſt.*9. *num.*13. Franc. Viu. *Neapol. dec.*507. *num.*9. *lib.*3. Surd. *dec.*14. *num.*7. Mancin. *de juram. part.*4. *effectu* 61. *n.*5. Caſtill. *d. lib.*3. *c.*9. *n.*6. *cum ſeq.* Molin. *d. tom.*3. *diſp.*579. *n.*40. 12

Vtrùm pactum cum extraneo de bonis fideicommiſſi viuente grauato fieri poſſit? affirmatiua pars verior videtur: ratio eſt, quia valet pactum de hæreditate mortui, vt notatur in hoc text. & ſubſtitutus per fideicommiſſum ſuccedit teſtatori jam mortuo, *l. cohæredi*, §. *cum filia, ff. de vulgari*, ita Iaſ. *in l.*1. *n.*18. *ſuprà hoc tit.* Gama *Luſit. dec.*92. Fuſar. *de ſubſtitut. q.*309. vbi ampliat, ſiue pactum fiat inter ipſos conſideicommiſſarios, ſiue cum tertio. Idem in maioratu viuente poſſeſſore, Molin. *de primog. lib.*3. *cap.*2. *n.*12. Guttier. *pract. lib.*5. *q.*79. *n.*8. Phœb. *Luſit. dec.*2. *à n.*12. *tom.*1. 13

Acerbiſſima ſpes, &c.] Notatur ad hoc, quod ſpes ſuccedendi in filiu viuente patre non eſt legitima, de quo vide Tiraquell. *de jure primog. quæſt.*40. *num.*220. 14

Iubemus

15 *Iubemus etenim neque donationes*, &c.] Notatur ad hoc, quod circa hæreditatem tertiæ perſonæ viuentis non poteſt fieri donatio, ſtipulatio, hypotheca, ſeu quivis alius contractus, vt per Sanchez *d. lib.7.cap.2.n.4.* vbi *n.5.* reſoluit, quod in generali hypotheca non continentur quæ ex viuentis hæreditate ad ſe inde pertenerint, & *n.6.* quod non valet huiuſmodi pactum, ſiue ſit de diuidenda hæreditate viuentis poſt eius mortem, ſiue dè deferenda alicui agatur, ſiue de donanda alicui, vel quævis alia conventio fiat.

16 In gloſſ. *Declarabitur*, ibi, *dabo tibi tertiam partem*, &c. Notatur ad hoc, quod pactum huiuſmodi renunciationis hæreditatis perſonæ viuentis abſque eius conſenſu inualidum eſt, quamvis non ſit de tota hæreditate, ſed de eius parte; quia text. *in præſenti* ſimpliciter irritat pactum de re aliena, in quam poſt mortem ſuccedendum eſt: tum etiam, quia cùm prohibitionis eadem ſit ratio (nempe periculum captandæ mortis) in parte, quæ eſt in tota, idem jus debet eſſe in parte, quæ eſt in tota. Ita Mench. *d. liv.2.§.28.n.227.* Villalob. & Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.3.n.99.* Vai. *ibid. num.81. verſ. limitatur ſecundò.* Sanchez *d. lib.7.cap.2. num.1*, vbi ob eandem rationem idem dicendum aſſerit etiamſi pactum ſit de ſpecie aliqua, aut re particulari illius hæreditatis, vt ſi dictum fuiſſet, quod altero moriente alter ſuccedat in bonis immobilibus, vel tali domo, villa, ſeu caſtro. Sed contrariam ſequuntur Hippol. *ſing.331.* Crauet. *conſ.19. num.9.* Peregr. *dict. art.51. n.29. cum ſeqq.* Craſſ. *§. ſucceſſio, quæſt.9. num.10. & ſeqq.* Magon. *Florent. deciſ.102.* Hieron. Gabr. *conſ.137. num.17. & 33. verſ. hinc eſt, & n.37. lib.1.* Honded. *conſ.40. n.32. & 47. lib.1. & per tot. conſ.* Octavian. *Pedem. dec.100. n.26.* Menoch. *conſ.1. n.161. & conſ.92.n.48. & conſ. 923.n.13. verſ. ſecundò, & conſ.1126*, Surd. *conſ.247. n.4. & conſ.517.n.2. verſ. demùm*, latè Fuſar. *de fideicom. quæſt.308. à num.68. vſque ad n.81.* vbi reſpondet ad contraria.

17 In gloſſ. *Obſeruari*, ibi, *ſed potiùs auſertur eis hereditas vt ab indignis*, &c. Notatur ad hoc, quod fiſco locus ſit quando quid aufertur propter læſos bonos mores naturales, ſiue jus gentium, vt per D. Barbuſ. *in l.1. ff. ſoluto matrim. p.7.n.18.*

18 In gloſſ. *Accommodaueris*, ibi, *vt ſi promittam tibi bona mea poſt mortem meam*, &c. Notatur ad hoc, quod per viam contractus valet donatio hæreditatis, vt per Gozadin. *conſ.87. num.2. & 3.* Tiraquell. *de jure primogen. q.6.n.5.* Menoch. *conſ.97. n.44.* Fuſar. *d. q.308. num.37.*

19 In gloſſ. *Paciſci, in addit. marginali*, ibi, *tu dic quod ibi pactum venit in conſequentiam alterius contractus præcedentis, ideo valet.* Ita Bernard. *reg.514. limit.3.* Anton. Gomez *l.21. Tauri, n.16. in fine*, Montet. *in l. pactum quod dotali, n.14. ſuprà hoc tit.* Mench. *de ſucceſſ. creat. lib.1.§.18.n.256.* Guttier. *de juram. confirm. part.1. cap.43. num.3.* Sanchez *dict. lib.7. cap.2. num.41.*

De tranſactionibus.

Tit. IV.

TRANSACTIO eſt rei dubiæ, vel controuerſæ deciſio: vt obligationis conditionalis, aut rei litigioſæ, fitque aut nudo pacto, aut ſtipulatione, *l.2. l. pacto 15. eod. tit.* Scripſerunt in hanc rubric. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Angel. Caſtrenſ. Fulgoſ. Philip. Dec. Iaſ. Curt. Ioan. Mar. Iacobin. Riminald. Bolognet. Alciat. Sichard. Donell. Padilla, Aloyſ. de Leo, Petr. Gilchen. Sebaſt. Neuius, poſt omnes Hubert. Giphan. item Cuiac. Pac. & Vveſembec. & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius.

Barboſa Collect. in Cod. Tom. I.

De materia huius tit. vide Medic. *de definit, p.2. definit.47.* Connan. *lib.5. comment. cap.6.* Corraſ. *lib.1. miſcell. cap.23.* Mol. *in emporio juris part.1. tit.4. de tranſaction.* Alcaand. Treintacinq. *var. reſol. lib.3. tit. de tranſact.* Arimin. Tepat. *var. ſentent. tom.2. tit.364. de tranſact.* Molin. *de juſtit. tract.2. diſp.556. cum ſeqq.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.2. lib.26.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.25.n.606. cum ſeqq.* Rebell. *de oblig. juſtit. p.2. lib.16. de tranſact.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio inita cum vno ex pluribus tutoribus obligatis, ad alios non porrigitur. Cum vno pro parte ſua facta, illa non obſtante, alij poſſunt pro eorum parte conueniri, n.2. facta cum quibuſdam tutoribus, vel curatoribus, non prodeſt cæteris, n.3. facta cum vna perſona, non prodeſt alij, neque nocet, n.4.5.6.7. & 8.*

L. Neque pactio. I.

Imp. ANTONINVS A *Celerio.*

TRanſactio inita cum vno ex pluribus tutoribus obligatis, ad alios non porrigitur. Colligunt ex Ordin. Bart. Bald. Cyn. Salicet. Angel. Caſtr. Fulgoſ. Dec. Bald. Iaſ. Iacobin. de S. Georgio, Bellapert. Roman. Curt. jun. Ioan. Sichard. Alciat. poſt omnes Hubert. Giphanius, Riminald, Bolognet. Donel. Padilla, Aloyſ. Leo, Petr. Gilchenius, remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in conc. ad p.1. & 2.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius. 1

De materia vide Boër. *dec.59. n.8.* vbi tranſactio 2
cum vno pro parte ſua facta, illa non obſtante, alij
poſſunt pro eorum parte conueniri, Donat. à Fina
tom.1. commun. opin. lib.2. tit 4 de tranſactionibus, n.27.
pag.305. vbi quod tranſactio facta cum quibuſdam 3
tutoribus, vel curatoribus, non prodeſt cæteris, & *n.37.*
vbi quod tranſactio facta cum vna perſona, alij non 4
prodeſt, neque nocet. Mol. *in emporio juris, part.1.*
tit.4. in prælud. n.26. & 27. vbi quod tranſactio cum vna 5
perſona interpoſita alij nocet, neque debet extendi ad
alium, etiamſi habeat jus connexum. Card. Mantic. *de*
tacitis & ambiguis conuent. lib.26. tit.4. n.1. vbi per 6
hunc textum tenet, quod tranſactio facta cum vno, re- 7
gulariter ad alios non porrigitur, & *n.8.* quod tranſactio facta cum quibuſdam adminiſtratoribus, cæteris
cum quibus non eſt tranſactum, non ſuffragatur, & *n.9.* 8
quod tranſactio non prodeſt, neque nocet alij habenti jus connexum cum tranſigente. Latè Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib 36. tit.4. n.1. cum ſeqq. n.8.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.25. n.606. verſ. quartum eſt, in med.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio timore litis exituræ facta, valida eſt, & n.2. & 3.*
4 *Tranſactio propriè dicitur non ſolùm ſuper lite pendente, ſed etiam futura.*
5 *Timor futuræ litis idem operatur, quod ipſa lis, ſi eſſet de præſenti, & n.6.*
7 *Solutio indebitè facta ex cauſa tranſactionis, non repetetur, etiamſi extitiſſet per errorem ſolutum.*

L. Cùm te. II.

Idem A. Lactatio.

1 TRanſactio timore litis extitutæ facta valida eſt. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.* & ex repetentibus Franciſcus Curtius.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Connan. *comment. lib. 1. cap. 6. n. 4.* Cuiac. *lib. 9. obſeru. 24.* Anton. Fab. *lib. 17. coniect. cap. 4.* Valaſc. *de jure emphyt. q. 27. n. 13. verſ. rurſus.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Per quod, n. 15. verſ. tertiò,* vbi ait probari *in præſenti*, non modò ipſam litem tranſactioni cauſam dare poſſe, ſed etiam timorem futuræ
3 litis: & *n. 17.* colligit ex hoc textu, quod ſolus timor litis ſufficit ad tranſactionem validandam, quamvis aliàs neceſſaria ſit lis & controuerſia, vt tranſigi de jure poſſit, optimè Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. tom. 2. lib. 26. tit. 8. n. 10. & 21.* vbi ait, quod ſi quis habuit propoſitum inſtituendi litem, ſed nunquam edidit actionem, etiamſi haberet animum calumniandi, tranſactio valet, & *eod. lib. 26. tit. 1. n. 16.* reſoluit ſatis eſſe litem moueri de facto, vel timorem
4 eſſe litis futuræ, vt tranſactio valeat, & *n. 19.* ſubdit quod tranſactio propriè dicitur non ſolùm ſuper lite pendente, ſed etiam futura.

5 *Tamen propter timorem litis, &c.*] Gregor. Lopez *l. 12. gloſſ. 1. tit. 1. part. 7.* ex hoc text. colligit, quod timor futuræ litis idem operatur, quod ipſa lis, ſi de præſenti eſſet, eſt enim in potentia propinqua, & habetur proinde ac ſi jam eſſet.

6 Eundem enim operatur effectum ſuſpicio metus futuri, ac ipſe metus de præſenti. Bald. *conſ. 165. ad fin. lib. 2.* Hippol. Riminald. *conſ. 77. num. 26. lib. 1.* Philipp. Paſcal. *de viribus patriæ poteſtatis, p. 3. cap. 2. num. 39.* Gregor. XV. *deciſ. 374. num. 17.* ac alij per me citati *in votis deciſiuis Canon. voto 1. n. 130. cum ſequentib.*

7 *Repetere non poſſes, &c.*] Notatur ad hoc, quod ſolutio indebitè facta ex cauſa tranſactionis non repetetur, etiamſi extitiſſet per errorem ſolutum, vt per Dec. *conſ. 351. In caſu propoſito, n. 2.* Viu. *tom. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 27. n. 13. verſ. ſed hoc non procederet, pag. 391.*

S V M M A R I V M.

1 *Tranſactio facta ſuper parte litis, partem expreſſam ac nominatam perimit.*
2 *Tranſactio ſpecialis ſpecialem operatur effectum.*
3 *Reus qui opponit exceptiones generales, tenetur eas declarare quando conſiſtunt in facto, & non in jure, intellige vt n. 4.*
5 *Tranſactio quando eſt ſpecialis, ad aliam rem, ſeu ſpeciem non porrigitur, intellige vt n. 6.*
7 *Cauſa certis finibus circumſcripta effectum producendum reſtringit.*
8 *Fides bona generaliter requiritur, tam in judiciis, quàm in contractibus.*

L. Age cum Geminiano. III.

Imp. ALEXANDER A. Tuliæ.

1 TRanſactio facta ſuper parte litis, partem expreſſam
2 ac nominatam perimit. Item ſpecialis tranſactio ſpecialem operatur effectum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

3 Vide Bald. *in l. fin. collect. 1. verſ. ſed exceptione, de fideicommiſſ.* qui allegat hunc textum ad hoc, quod reus qui opponit exceptiones generales, tenetur eas declarare quando conſiſtunt in facto, & non in jure, refert & ſequitur Vincent. de Franch. *dec. 263. n.* . quod intelligendum aſſerit quando actor habet ſuam intentio- 4
nem fundatam, & *n. 2.* firmat quod reus in exceptione eſt actor, & quemadmodum tenetur actor declarare libellum generalem, ita & reus exceptionem generalem, cùm debeat exceptio eſſe clara. Et notatur ad hoc, 5
quod quando tranſactio eſt ſpecialis, ad aliam rem, ſeu ſpeciem non porrigitur, vt per Molin. *de juſt. tract. 2. diſp. 568. n. 1.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 26. tit. 6. n. 7. verſ. primus,* vbi intelligit niſi ſit de appendicibus. Vnde vulgatis eſt huius text. 6
allegatio ad illud Axioma, quod limitata cauſa limitatum producit effectum, vt per Palat. *in repet. capitis Per veſtras, de donat. inter virum & vxor. notab. 3. §. 24. n. 1. pag. 356.* vbi citato hoc text. ait, quod cauſa certis fi- 7
nibus circumſcripta effectum producendum limitat, & reſtringit, Tiraq. *in tract. ceſſante cauſa, part. 1. n. 142. & de retract. lig. §. 32. gloſſ. 1. n. 49.* Brunor à Sole *in locis commun. verbo Cauſa 9.* Cardoſ. *in praxi judicum, & Aduocat. eodem verbo, n. 5.* Surd. *conſ. 10. n. 49.* Gutier. *pract. lib. 9. q. 31. n. 7.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. §. 6. proœm. n. 8.* Steph. Gratian. *Marchia dec. 56. num. 5.* Card. Mantic. *dec. 232. n. 9. & deciſ. 367. num. 4.* plures refero *de Axiomat. juris vſufrequent. Axiom. 40. num. 29.*

Iudex contemplatione judicij quod bona fidei eſt, &c.] 8
Intelligitur iſte textus ſe referre ad bonam fidem, quæ generaliter requiritur tam in judiciis, quam in contractibus, *l. bonam fidem, ff. de action. & obligat.* quæ bona fides mouet judicem ad interrogationes faciendas in judicio, vbicumque ratio & æqualitas illum monerit, *l. vbicumque, ff. de interrog. action.* ita Valaſc. *conſult. 97. n. 2.*

S V M M A R I V M.

1 *Ad actionem extinctam non datur regreſſus, ſed de dolo actio.*
2 *Actio extincta per acceptilationem, niſi interuenerit dolus, retractari ampliùs non poteſt, & n. 3.*
4 *Actione remiſſa non cenſetur remiſſus dolus.*
5 *Actio ſemel extincta non reuiniſcit.*

L. Actione. IV.

Idem A. Numid o.

AD actionem extinctam non datur regreſſus, ſed 1
de dolo actio. Item actio extincta per accepti- 2
lationem, niſi interuenerit dolus, retractari ampliùs non poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 3
Connan. *commentar. lib. 5. cap. 6. n. 5.* Fulgoſ. *in l. ſi pecuniam, in princ. ff. de condict. cauſa data,* Alciat. *lib. 5. paradox. cap. 7.* Xuar. *alleg. 19. n. 12.* vbi ait, quod vbicunque per tranſactionem fuit extincta actio, ipſo jure actio prima non reſuſcitatur, ſed contra non implentem dantur certa remedia perſonalia, de quibus *in præſenti*: ſed cùm dicta remedia ſint perſonalia contra tertium poſſeſſorem, ceſſat actio in rem jam extincta per dominium tranſlatum in dictum tertium poſſeſſorem. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 26. tit. 7. n. 15. in princ.* ad hoc quod per tranſactionem extinguitur actio.

Notatur ad hoc, quod remiſſa actione, non cen- 4
ſetur dolus remiſſus, de quo an verum ſit, & ad gloſſ. *in præſenti* contrarium reſoluentem, vide Couarr. *var. lib. 2. cap. 15. num. 3. & 4.* Celſ. Barg. *de dolo lib. 2. tit.*

tit. de præterito, & de futuro dolo, num. 46. & 49. Ferinac. qui quadrupliciter diſtinguit, *fragm. crimin. p. 1. lit. D. ex num. 158.*

5 *Et per acceptilationem extincta*, &c.] Notatur ad hoc, quod actio ſemel extincta non reuiuiſcit, vt per Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperis liberos, n. 191. de reuocand. donat.* Gam. *Luſit. dec. 133. n. 9.* Aym. *conſ. 193. n. 10.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 8. lit. A, concl. 816. per tot.* Menoch. *conſ. 176. n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio probat, & defectum ſcripturæ tranſactionem non vitiat.*
2 *Confeſſionis propria probatio æquipollet iuramento.*
3 *Confeſſio idem operatur, quod publicum inſtrumentum factum de contractibus.*
4 *Confeſſio non requirit ſcripturam.*

L. Cùm te tranſegiſſe. V.

Idem A. Euocato.

1 Confeſſio probat, & defectus ſcripturæ tranſa-
2 ctionem non vitiat. Item confeſſionis propriæ probatio æquipollet iuramento. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

3 In ſum. text. ibi, *idem operatur confeſſio, quod publicum inſtrumentum factum de contractibus.* Ita Ordin. Regia Luſit. *lib. 4. tit. 19. §. 2.* Rolend. *conſ. 6. num. 26. lib. 3.* Gam. *Luſit. dec. 43. n. 2.* Angul. *in l. 6. de meliorat. gloſſ. 10. n. 4.* Aluar. Valaſc. *de iure emphyt. q. 7. n. 27.* Azeued. *l. 6. tit. 6. n. 17. lib. 5. nona Recopilat.* Thom. Valaſc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 71. n. 53.*

4 *Nullum inſtrumentum intercoſſerit*, &c.] Ergo tranſactio non requirit ſcripturam, de quo vide Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 2. concl. 71.* Molin. *de Iuſtitia tract. 2. diſp. 556. num. 9. prope fin.* ibi, *habemque verum, etiamſi tranſactis ſine ſcriptura acta ſit.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio ſuper inofficioſo teſtamento à matre inita obligat heredes.*
2 *Lis parentum tranſactione ſopita per heredes non reſtauratur.*
3 *Contra tranſactionem non implentem ſeruantemque, implere & ſeruare parato actio ad intereſſe competit.*
4 *Stipulatio ſequitur naturam contractus principalis.*

L. Cum mota. VI.

Idem A. Pomponiis.

1 Tranſactio ſuper inofficioſo teſtamento à matre
2 inita obligat hæredes. Item lis parentum tranſ-
3 actione ſopite per hæredes non reſtauratur. Item contra non implentem & ſeruantem tranſactionem, implere & ſeruare parato actio ad intereſſe competit aliquando ex ſtipulatu, interdum præſcriptis verbis. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* poſt omnes Hobert. Giphan. *tom. 1. pag. 53.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

De materia & intellectu huius text. & conciliatione *cum l. ſi inſtituta, ff. de inoffic. teſtam.* vide Alciat. *lib. 5. paradoxor. cap. 6.* Corraſ. *lib. 2. miſcel. cap. 10.* Connan. *commentar. lib. 7. c. 15. n. 8. & 9.* Meyn. *lib. 1. de actionib. cap. 17. pag. 4. & 5.* Strach. *de mercat. tit. de ſponſionib. p. 1. n. 4. verſ. aut in tertio,* Padil. *in l. naturalis, §. quod ſi faciam, n. 7. de præſcript. verb.* Alphan. *collect. 378.* Albert. Bolognet. *ad rubr. de verb. obligat. cap. 42. n. 3. & cap 43. n. 2.* Fachin. *controuerſ. lib. 1. cap. 11.* Iul. Pacium *cent. 3. tit. de inoffic. teſtam. q. 36.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 20. n. 6.* Ioan. Borcholt. *in tit. de tranſact. cap. vlt. n. 15. cum ſeqq.* P. Grangianum *in ſuis paradoxis iuris ciuilis, cap. 31.* Hieron. Toruiel. *ad rubr. de verb. oblig. n. 144.* Genoa *in conciliatione cunctarum legum quæ in toto corpore iuris ciuilis inuicem quaſi ex diametro ſibi contrariari videbantur, pag. 112.* qui omnes varias excogitarunt conciliationes ad præcitata iura, & illa videtur verior, nempe in ſpecie ab Vlpiano propoſite *in d. leg. ſi inſtituta,* ita fuiſſe tanſactum, & conuentum, vt a querela inofficioſi teſtamenti recederetur, aduerſarius verò aliquid daret. Sed in ſpecie Alexandro propoſita *in præſenti text.* conuentum fuiſſe vt certe honorum pars tranſigenti & querelam remittenti daretur, de quibus agebatur in accuſatione inofficioſi teſtamenti, ideo hoc poſteriori caſu querela inſtaurari non poteſt: nam querela ipſa inofficioſi teſtamenti, quæ vniuerſa bona vindicabat, per tranſactionem factam reſciſſa eſt ac diuiſa in hunc modum, vt ſcilicet pars bonorum debeatur querelam remittenti, altera verò pars poſſeſſori cedat. Quare ſi accuſatione inſtaurata omnia bona peterentur, pacti obſtaret exceptio ex quadam æquitate, quemadmodum *in l. ſi maior 36. infr. hoc tit.* habetur, exceptionis æquitatem proferre, vt nil amplius peti poſſit quàm quod tranſactionis placito promiſſum eſt: quæ ratio in priore caſu locum non habet. Etenim in ſpecie iſte ia, contra quem inofficioſi querela fuit inſtituta, promittendo actori partem bonorum de quibus agebatur, aliquid actori præſtitit, quia iam non amplius exceptionibus ſuis vti quoad illam partem poteſt, & ideo actor debet eum conuenire, vt partem bonorum promiſſam tradat, non autem ipſam tranſactionem infringere: at in ſpecie *d. l. ſi inſtituta,* nihil reus conuentus præſtitit, ideo dicta ratio ceſſat, & iure tranſactio reſcindi poteſt. Ita Hieron. Torniel. Andr. Fachin. & Nicol. de Paſſeribus à Genoa allegati *citatis locis.*

Aut enim, &c.] Notatur ad hoc, quod ſtipulatio ſequitur naturam contractus principalis, vt per Tiraq. *de conſtituto, p. 3. limit. 7. n. 38.* 4

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad agendum conſtitutus, tranſigendo non præiudicat domino, & n. 3.*
2 *Actionis habens exercitium, poteſtate decidendi non cenſetur inſtructus.*
4 *Procurator alicuius conſtitutus ad agendum & defendendum, non poteſt tranſigere, aut compromittere, niſi ad id facultatem habeat ſpecialem.*
5 *Adminiſtrator, vel ſyndicus an poſſit tranſigere ſine mandato ſpeciali.*

L. Tranſactionis placitum. VII.

Imp. GORDIANVS A. *Iunio militi.*

Procurator ad agendum conſtitutus tranſigendo 1
non præiudicat domino. Item exercitium actionis 2
habens, poteſtate decidendi inſtructus non cenſetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 3
Gregor. Lopez *l. 19. gloſſ. 2. tit. 5. p. 3.* Coonan. *comment. iuris ciuilis lib. 5. cap. 6. n. 1.* Matant. *de ordine iudiciar. part. 6. actu 2. de compromiſſo, num. 8.* Couarr. *lib. 1. var. cap. 6. n. 3. verſ. quintò,* vbi ait quod licèt habens generale mandatum non poſſit tranſigere, ſi tamen illud manda

mandatum proceſſerit cum libera adminiſtratione, poterit tranſigere, & expedire ea, quæ mandatum ſpeciale requirunt, Tiraq. *de iure mariti gloſſ.8.n.81.& de iudicio in rebus exiguis, verſ.41.* Valer. Regnald. *in praxi fori pœnitent.lib.15.n.606. verſ. quintum eſt,* ad hoc, quod Procurator tranſigere non poteſt, etiamſi liberam habeat agendi poteſtatem. Molin. *de Iuſtit.*
4 *tract.2. diſp.157. n.19.* vbi quod Procurator alicuius conſtitutus ad agendum ac defendendum, non poteſt tranſigere, aut compromittere, niſi ad id habeat ſpecialem facultatem.

5 An adminiſtrator, vel ſyndicus poſſit tranſigere ſine ſpeciali mandato, vide Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imperialis, lib.2.concl. 1.conſid.1.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio ſuper futuris alimentis adhuc debitis, abſque Prætoris cognitione illicita eſt, & n.2. Quid ſi firmata ſit iuramento, n.3.*
4 *In alimentis præteritis futurorum fauor ceſſat.*
5 *Alimenta præterita quæ ſint.*

L. De alimentis. VIII.

Idem A. Licinio.

1 SVper futuris alimentis adhuc debitis, abſque Prætoris cognitione & decreto illicita eſt tranſactio. Colligunt ea Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curt.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Iaſ. *in l. diuortio, in princ. n.19. ff. ſoluto matr.* Felin. *in cap. ex parte, num.4. de accuſat.* Ant.Gom. *l.80. Tauri, num.23.* Rojas *in epit. ſucceſſ. cap.21. num.42.* Molin. *de primogen. lib.1. cap.15. num.43. cum ſeqq.* Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. parens, num.52.& n.76.ff. de liber. agnoſc.* Menoch. *de ſucceſſion. lib.2. §.18. requiſ.29. limit.1. num.269. pag.421.* Menoch. *de arbitrar. caſu 170.* Vincent. de Franchis *Neapol. deciſ.203. n.3.* Fachinæ. *controuerſ. iuris lib.3. cap.21.* Surd. *de aliment. tit.5. quæſt.1. n.40. & tit.6. quæſt.10.n.1.& tit.8.priuil.36.n.4.* Gutier. *de iurament. confirm. part.1. cap.3.à princip.* Mol. *in emporio iuris, p.1.tit.4.in præluđ.n.40.cum ſeqq.* Aldoun. *conſ.73.n.1.* D. Barboſ. *in l.1.part.4.n.9. ff. ſoluto matr.* Rebell. *de obligat. iuſtit. part.1. lib.16.quæſt.fin.n.2.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.2. lib.26.tit.3.*

3 Quid ſi iuramento firmata ſit tranſactio ſuper alimentis, de quo vide Padil. *in præſenti, n.5.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, in princip.n.141.& 151.* Couar. *in cap. quamuis pactum, p.2.§.6.n.6.* Menoch. *de ſucceſſ. lib.2.§.18. requiſ.29.limit.1. n.169.* vbi dicit quod iſta tranſactio cum iuramento bene valet, ſecus autem dicit, ſi quis iuraſſet non tranſigere ſuper alimentis. Cardin. Mantic. *d. tit.3. n.12. cum ſeq.* vbi tenet, quod inconſulto Prætore de alimentis futuris tranſigi poteſt, ſi fuerit interpoſitum iuramentum, niſi alimenta relicta ſint à patre filio, vel iuramentum à minore & paupere ſit interpoſitum. Gutier. *d. tract. d. iuram. confirm. part.1. cap.3.n.3. cum ſeqq.* Mol. *in emporio iuris, p.1.tit.4. in præluđ. n.43.* vbi *n.46.* reſoluit eam prohibitionem tranſigendi ſuper alimentis inconſulto Prætore, & ſine cauſæ cognitione, non procedere vbi tranſactio euidenter vtilis eſſet tranſigenti.

4 *De alimentis Præteritis, &c.*] Notatur ad hoc, quod in præteritis alimentis futurorum fauor ceſſat, vt per Dec. *notab.3.* & Anton. de Padil. etiam *not.3. in præſenti,* Vincent. de Franch. *deciſ.203. n.2.* Anton. Theſaur.
5 *deciſ.54.* Dicuntur autem in hac ſpecie alimenta præterita, quæ vſque ad diem litis motæ, futura verò, quæ à die litis motæ in futurum debentur, de quo vide Vetal. *deciſ.20.n.4. & deciſ.22. à n.2. & deciſ.24. per tot.* Surd. *de aliment. tit.8. priuil.60. n.16.* Ceuall. *commun. q.897.n.918.* Vincent. de Franch *deciſ.605. n.2.* Sigiſm Scacc. *de appellat. q.17. limit.7.n.15.* Mareſcot. *lib.2. var. reſol. c.63.n.1.* Mar. Giurba *deciſ.47. & in conſuet. Meſſan. cap.7. gloſſ.15. n.13.* Gall. *de except. part.2.tit.4. except.1. n.44.* Fontanell. *de pactis nupt. clauſ.6. gloſſ.2. part.3. ex n.43.*

Sine prætore, ſeu Præſide, &c.] Qui decernet an tranſigendum ſit, vel non, præhabita cauſæ cognitione, quæ verſabitur circa cauſam, tranſigendi modum, & perſonas tranſigentium, vt per Menoch. *de arbitr. caſu 117 à n.6.* Mol. *d. tit.4. in præluđ. n.46. in fine,* Card. Mantic. *d. tit.3. n.7.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio conditionalis valet, ſi aliquid ad tranſigentem perueniat, & talis tranſactio parit exceptionem contra realem actionem, & n.2.*
3 *Dimittens ſimpliciter non dicitur velle transferre dominium.*
4 *Moræ purgatio non admittitur in conditionibus, etiam fauore libertatis.*
5 *Mulier non poteſt ingredi fundum dotalem propria auctoritate, ſi alius tenet, & contradicit.*

L. Si ſuper. IX.

Idem A. Agrippino.

TRanſactio conditionalis valet, ſi aliquid ad tranſigentem perueniat, & talis tranſactio parit exceptionem contra realem actionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſupr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumit Card. Mant. *de tacitis & ambig. conuent. tom.2. lib.26. tit.1.n.25.* vbi hoc textu deducit quod ſi promitto tibi centum, ſi filius tibi naſcatur, vt recedas à lite, huiuſmodi tranſactio valet, & licèt conditio deficiat, quia filius non ſit natus, non poteſt amplius agi, quaſi nihil datum, vel promiſſum fuerit, quia ſufficit ſpes quod dare potuerim ſi filius natus eſſet. 2

Poſſeſſione ei cederes, &c.] Notatur ad hoc, quod dimittens ſimpliciter, non dicitur velle transferre dominium, vt per Tiraq. *de retract. lig. §.1. gl.14.n.70.* 3

Vlterius quæſtionem non patereris, &c.] Notatur ad hoc, quod in conditionibus non admittitur moræ purgatio, etiam fauore libertatis, vt per Tiraq. *de retract. tit.2.§.2. gl.1.n.4.* 4

Interpellatus vim fieri prohibebis.] Notatur ad hoc, quod mulier non poteſt auctoritate propria ingredi fundum dotalem, ſi alius tenet & contradicit; quia tunc iudex debebit vetare, ne hæres accedat ad poſſeſſionem ſine illius licentia, vt per Xuar. *ad declar. l.8.lib.2. fero 53. tit. de aditione hæreditatis, n.3. pag.344.* & fuit diſpoſitum per l. *Hiſpan. 3. tit.13. lib.4. noua recop.* vbi Azeued. *n.35.37.& 57.* Menoch. *remed.9. recup. n.215.& remed.4. adipiſc. n.421.* Gutier. *in §. ſui, n.76. Inſtit. de hered. qual. & differ.* Perez *l.1. verbo por el miſmo, tit.14. lib.3. Ordin.* 5

SVMMARIVM.

1 *Tranſactionis exceptio impedit proceſſum inchoari ſuper his, quæ per tranſactionem fuerunt remiſſa.*
2 *Tranſactio fieri poteſt ſuper quæſtione, an quis ſit legitimus, vel non.*
3 *Inter fratres & liberos concordia, pax & amicitia ſeruanda eſt.*

4 *Tranſ*

Digitized by Google

4 *Tranſactione facta inter partes, lis dicitur finita.*
5 *Tranſactionis exceptio peremptoria eſt.*

L. Fratres tui. X.

Imp. PHILIPPVS A. *Apollophania.*

1 EXceptio tranſactionis impedit proceſſum inchoari
ſuper his, quæ per tranſactionem remiſſa fuerunt.
2 Item tranſactio fieri poteſt ſuper quæſtione, an quis
ſit legitimus, vel non. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.*
Franciſcus Curtius.

3 *Parum probè poſtulas*, &c.] Quia inter fratres & liberos concordia, pax & amicitia eſt ſeruanda, atque præ cæteris quibuſvis rebus expetenda, vt per Tiraq. *de iure primog.q.4. n.8.* vbi citat hunc textum.

4 *Nullus etenim erit litium finis*, &c.] Notatur ad hoc, quod facta tranſactione inter partes, lis dicitur finita, vt per Donat. à Fina *tom.1. commun. opin. lib.1. tit.3.n.38.* Viu. *eod. tom.1. lib.2.tit.26. de receptis arbitr.n.14. verſ.necnon ipſum, pag.349.* Gregor. Lopez *l.12.gloſſ.11.q.2. col.1. ante fin.tit.1. p.7.* vbi quod inſtantia & proceſſus per tranſactionem extinguitur, Card. Mantic. *de tacitis & ambig.conuent.lib.26.tit.19. n.45.* Marant. *de ordine iudiciar.part.6. membr.8.n.11.* vbi quod exceptiones litis finitæ, vt eſt tranſactionis exceptio, impediunt litis ingreſſum, & ideo ſic appellantur, quia ſunt inductæ vt ſint litium finis. Molin. *de primogen. lib.4. c.8. num.39.* vbi quod tranſactionis laudo, & emologatione ſubſequutis, litis ingreſſum præcludere ſolent, adeò vt ſi de eis excipiatur, ante litis conteſtationem agendum ſit, Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, l.236. n.5.* vbi quod exceptio tranſactionis finem liti imponit.

5 Vnde per hunc textum tenent communiter Doctores, tranſactionis exceptionem eſſe peremptoriam, vt per Vezin. *tom.2. commun.opin. lib.8. tit.10. n.10.* Menoch. *de arbitr. caſu 202. n.606.* Suar. de Paz *in pract.tom.1. part.1.temp.7.n.2.* Bernardin. Muſcatell. *in ſua praxi aurea ciuili Neapol. p.4.gloſſ. tranſactionis, pag.610. cum ſeqq.* Alex. Trentacinq. *variar. reſolut. lib.1.tit.de exemptionib.reſol.1.n.12.* Mendez de Caſtro *in praxi Luſitana, lib.3.c.4. n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum ſucceſſionis reciprocum inter fratres improbabile votum captandæ mortis remouet.*
2 *Fideicommiſſum inter fratres poteſt remitti per tranſactionem, & pactum.*
3 *Fideicommiſſum reciprocum ſuper ſpe pendente remiſſum à minore, non poteſt peti poſtea.*
4 *Renunciatio hæreditatis, & futuræ ſucceſſionis valet etiam inter minores.*
5 *Læſio non datur in his, quæ pendent à futuro euentu.*
6 *Reſtitutio denegatur ratione dubij euentus.*
7 *Minor non reſtituitur aduerſus ea quæ ſe habent ad lucrum & damnum.*
8 *Fideicommiſſum conditionale, vel in diem poteſt renuntiari.*
9 *Minor, ſeu tutor non reſtituitur aduerſus renuntiationem fideicommiſſi, quando illud fuiſſet reciprocum, & interueniſſet renuntiatio mutua. Limita vt n. 10.*

L. De fideicommiſſo. XI.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALERIAN. *nobilis Caſ. Cajano militi.*

PActum ſucceſſionis reciprocum inter fratres re- 1
mouet improbabile votum captandæ mortis. Item
fideicommiſſum inter fratres poteſt remitti per tranſ- 2
actionem & pactum. Item reciprocum fideicommiſ- 3
ſum ſuper ſpe pendente remiſſum à minore, poſtea
peti non poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l.1.n.1 ſup.hoc tit. & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius.

Celebris eſt hic text. ſecundùm Pinel. *in l.1. p.3.* 4
num.57. col.4. verſ.mihi autem placet, & illum ſingularem & vnicum in iure vocat Anton. Gom. *l.22. Tauri, n.15. & 17.* ad probandum quod renunciatio hæreditatis, & futuræ ſucceſſionis valet etiam inter minores, quia eſt reciproca, intelligendo de remiſſione & renunciatione futuræ ſucceſſionis teſtatoris jam defuncti, quam quis ſperabat virtute fideicommiſſi conditionalis: iterum illum dicit ſingularem & vnicum in ſuo caſu idem Ant. Gomez *l.30. Tauri, n.66. col.1. & l.69.num.1. & variar.tom.2. cap.2.n.54.* dum habet, quod ſi duo, vel plures hæredes ad inuicem remittunt ſibi fideicommiſſum reciprocum iniunctum à teſtatore, vt ille qui decedet ſine liberis, reſtituat alteri ſuam partem, valet & tenet, nec competit reſtitutio, licet aliquis eorum ſit minor, & in eo ſit verificata conditio, & *cap.5.n.3.paulò poſt princ.* vbi pariter text. iſtum dicit ſingularem & vnicum in ſuo caſu, dum probat quod valet remiſſio, & renunciatio fideicommiſſi reciproci etiam inter minores, propter dubium euentum, adeo quod non habet locum reſtitutio ex perſona alicuius. Pro vnico commendat eum Bald. *in repet.rubr.de donat. inter virum & vxor.§.50. n.11. ad finem.*

5 *Et non poteſt eo caſu reſcindi*, &c.] Notatur ad hoc, quod læſio non datur in his quæ pendent à futuro euentu, de quo vide Boët. *decis.72.n.8. & 11.* Tiraq. *in l.ſi vnquam, verbo donatione largitus, num.128. & de iure primog.quæſt.6.n.4.& q.17.opin.1.n.96.* Menoch. *conſ.37.n.157. & conſ.156. n.37. & conſ.196. n.18. & 19.* latiſſimè Menchac. *controuerſ. vſufr.q.p.2. c.68. à princ.* vbi exornat, & eleganter intelligit hunc text. 6
dum probat quod dubij euentus denegatur reſtitutio. Surd. *de aliment. tit.9. quæſt.11. num.11. cum ſeqq. &*
dec.278.n.9. Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo Vel* 7
aduerſarij dolo, n.12. ad hoc, quod minor reſtitui non poteſt aduerſùs ea, quæ ſe habent ad lucrum & damnum. Sfort. Odd. *de reſtitut. in integrum, quæſt.85. num.26. & 27. & quæſt.69. n.17. verſ. ad 3.* Decian. *conſ.39. n.111. lib.2.* vbi ait diſpoſitionem huius generaliter procedere in quacunque conuentione; nam ſi ea vterque ex contrahentibus poteſt conſequi damnum & lucrum, licèt poſtea ex euentu damnum alter paſſus ſit, non per hoc læſus dicetur, etiamſi ſit minor.

8 *Cum pacto tali conſenſeris*, &c.] Notatur ad hoc, quod fideicommiſſum conditionale, vel in diem relictum poteſt renuntiari, ac proinde per renuntiationem excluditur fideicommiſſarius, ſi illa tranſiret in pactum, vt per Peregr. *de fideicommiſſ. art.52. n.11. & 14.& conſ.52.n.16. cum ſeqq.lib.5.* plures quos refert & ſequitur Fuſar. etiam *de fideicommiſſ. q.587. n.15.* vbi *n.16.* ampliat ſiue fideicommiſſum ſit reciprocum, ſiue non, & *n.17.* quod procedit etſi teſtator prohibuiſſet talem remiſſionem fieri poſſe, & *num.19.* quod talis remiſſio poteſt fieri etiam modico accepto, vel gratis.

9 *Neque eam, cui ſubueniri*, &c.] Notatur ad hoc, quod minor, ſeu tutor non reſtituitur aduerſùs renuntiationem

nuntiationem fideicommiſſi à ſe factam, quando illud fuiſſet reciprocum, & interueniſſet mutua renuntiatio, vt per Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, n.* 128. Peregr. *d. art.* 52. *n.* 50. Magon. *Florentin. deciſ.* 92. *n.* 7. *& ſeq.* Sfort. Odd. *de reſtit. in integr. q.* 85. *n.* 25. *cum ſeqq.* Ozaſch. *Pedem. deciſ.* 112. *n.* 16.
10 Fuſar. *d. tract. de fideicommiſſ. q.* 590. *num.* 4. vbi *n.* 5. id limitat, ſi adeſſet aliqua conſiderabilis imparitas ex parte minoris.

SVMMARIVM.

1 *Adminiſtrator Reipubl. ſuper re dubia tranſigit, non autem debitum liquidum remittit.*

2 *Adminiſtratores à lege adminiſtrationem habentes, intelliguntur mandatum cum libera habere.*

3 *Pro tranſactione rerum ciuitatis ſufficit ſola licentia Præſidis.*

4 *Adminiſtrator ciuitatis poteſt tranſigere quando lis eſt dubia.*

5 *Procurator Reipubl. non poteſt remittere debitum liquidum. Procedit in Procuratore, vel adminiſtratore ſimplici, non autem in domino, n.* 6.

7 *Remiſſio eius quod debetur, non autem liquidò, non eſt donatio propria, nec inſinuatione indiget.*

8 *Procurator Reipubl. non poteſt donare, licet cenſeatur habere mandatum cum libera: limita vt num.* 9.

10 *Tutor minoris non poteſt remittere debitum non liquidum, etiam minimum.*

11 *Pater an poſſit tranſigere in peculio aduentitio filij.*

12 *Præſes ciuitatis non poteſt expreſſè præiudicare ciuitati.*

13 *Tutores, curatores, & alij adminiſtratores remittendi debiti vſurarij jus habeat.*

14 *Tutor poteſt pro ſalute animæ pupilli pecuniam vſuris extortam reſtituere abſque decreto iudicis.*

L. Præſes prouinciæ. XII.

Iidem AA. *Primo.*

1 ADminiſtrator Reipubl. ſuper re dubia tranſigit, non autem debitum liquidum remittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius.

2 Vulgò citari ſolet hic text. ad hoc, quod adminiſtratores à lege adminiſtrationem habentes, intelliguntur mandatum cum libera habere, de quo latè Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 2. *de procurat. reſolut.* 1. *per tot.*

3 *Præſes prouincia*, &c.] Ergo pro tranſactione rerum ciuitatis ſufficit ſola licentia Præſidis, & non requiritur Regia, de quo Gregor. Lopez *l.* 24. *gloſſ.* 3. *tit.* 4. *part.* 3.

4 *Vtrum de dubia lite*, &c.] Notatur ad hoc, quod adminiſtrator ciuitatis poteſt tranſigere quando lis eſt dubia, vt per Menoch. *conſ.* 887. *n.* 22. *cum ſeqq.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, p.* 1. *tit.* 4. *in prælud. n.* 12.

5 *Id quod indubitate deberi poſſet*, &c.] Notatur ad hoc, quod Procurator Reipubl. debitum liquidum remittere non poteſt, vt per Ordin. Reg. Luſitan. *lib.* 1. *tit.* 66. §. 17. Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 24. *n.* 5. Anton.
6 Gomez *var. tom.* 1. *c.* 5. *n.* 2. *in fine*, vbi quod procedit in Procuratore, vel ſimplici adminiſtratore, non autem in domino, licèt grauato reſtituere, & Couarr. *lib.* 2. *var.*
7 *c.* 4. *n.* 12. *ad finem*, hunc textum optimè adducit ad hoc, quod remiſſio eius, quod debetur, non autem liquidò, donatio propria non eſt, nec inſinuatione indiget.

8 Notatur etiam ad hoc, quod Procurator Reipubl. non poteſt donare, licèt cenſeatur habere mandatum cum libera, vt per Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſine curatore, n.* 120. Guttier. *de tutel. part.* 2. *cap.* 6. *n.* 2. Ioan. Garc. *de donat. remuner. n.* 23. vbi limitat niſi re- 9
munerando.

Notatur etiam ad hoc, quod tutor minoris debi- 10
tum non liquidum etiam minimum remittere non poteſt, de quo vide Paol. Montan. *de tutel. & curat. cap.* 33. *num.* 347. *cum ſeqq.* Cald. Pereira *d. verbo ſine curatore, num.* 120. Ioan. Garc. *de expenſ. capit.* 20. *n.* 9. *verſ. vnde in Prælatis*, Guttier. *d. cap.* 6. *num.* 5. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 8. *lit. T, concluſ.* 448. *à n.* 2. Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo tutela, n.* 17. Idem in Prælato Eccleſiæ reſoluit Cald. Pereira *in d. l. ſi curatorem, verbo vel aduerſarij dolo, n.* 16. *cum ſeqq.* quicquid dicat Paul. Montan. *d. cap.* 33. *n.* 357. Verùm ſi tutor non habet probationes quibus ſe tueatur, & dubitet de iure minoris, poteſt licitè remittere debitum, juxta doctrinam *gloſſ. vlt. in l. contra juris* 29. *ff. de pactis*, quam ſequuntur Pinel. *in l.* 1. *de bonis matern. part.* 3. *num.* 46. *verſ. ſed ego* Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 4. *n.* 12. *verſ. tertia ratio*. Guttier. *de iurament. confirmat. p.* 1. *cap.* 50. *num.* 12.

Vtrùm autem pater in peculio aduentitio filij jus 11
tranſigendi habeat? vide Pinel. *d. p.* 3. *n.* 21. *&* 46. Mynſing. *cent.* 6. *obſeru.* 61. *n.* 5. Gail. *lib.* 2. *obſeru.* 71. *n.* 14. Petr. Gilchen. *de præſcript. part.* 3. *cap.* 3. *n.* 389.

Nocere ciuitati, &c.] Notatur ad hoc, quod Præſes 12
ciuitatis non poteſt expreſſè ciuitati præjudicare, vt per Tiraq. *de retract. tit.* 2. *ad fin. n.* 20. *& de iure mariti gloſſ.* 7. *n.* 77.

In gloſſ. *Non finet, fin.* ibi, *ſed quia fortè vſura erat*, 13
&c. Notatur ad hoc, quod tutores, curatores, & alij adminiſtratores remittendi debiti vſurarij jus habent, vt per Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, n.* 202. vbi hanc gloſſam ad hoc notabilem dicit.
Et eam allegat Fariniac. *in praxi crimin. p.* 1. *quæſt.* 15. 14
n. 9. *verſ. vt ergo*, ad hoc quod tutor pro ſalute animæ pupilli poteſt abſque judicis decreto pecuniam vſuris extortam reſtituere, in quo aſſerit hanc gloſſam communiter recipi à Doctoribus.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio metu facta non ratificatur: nulla eſt, & inualida, num.* 1.

3 *Metus juſtus reſcindens contractum, erit mortis periculum, aut corporis cruciatus.*

4 *Metus juſtus quis ſit.*

5 *Dolus vt probetur, ſiue metus, qualitas cauſa præcedentis non ſufficit.*

6 *Metus reuerentialis an ſufficiat ad reſcindendum contractum, non probato metu aliàs quàm per ſolam reuerentiam, nempe per minas, aut verbera.*

7 *Dominus non tenetur fidem ſeruo præſtare: declara vt n.* 8.

9 *Metus non ſufficit vt probetur in genere, niſi etiam probetur qualitas metus illati.*

10 *Metum juſtum cognoſcendi non datur in iure certa regula, ſed judicis arbitrio relinquitur.*

L. Interpoſitas. XIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Probæ.*

TRanſactio metu facta non ratificatur. Colligunt 1
ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius, & Adrianus Puluæus.

Ratas non haberi, &c.] Notatur ad hoc, quod metu 2
facta tranſactio nulla & inualida eſt, vt per Sebaſt. Næu. *de caſib. fortuitis, p.* 1. *q.* 7. *n.* 52. Card. Tuſch. *pract. concluſ.*

con·luſ.verb.metus, concl.216.n.13.& concl.221.n.14. Farinac.*fragm.crimin.part.1.lit.M,n.36.*

3 *Nec tamen quilibet metus*, &c.] Notatur ad hoc, quod metus juſtus reſcindens contractum, erit mortis periculum, aut corporis cruciatus, vt per *l. Hiſp.7. tit.33.part.7.vbi gloſſ.4.*Maſcard.*de probat.concl.1051. num.18.* Herculan. *de cam. de non offendendo, cap.1. num.11.*Ioſeph. Ludou. *Lucenſi deciſ.18.n.6.* Anton. Gom.*variar.tom.2.c.14.n.27.verſ.de his*, Burg *conſ.5. num.12.*Decian.*conſ.96.n.15.& 16.lib.3.*Card.Tuſch. *dicto verbo Metus,concluſ.215.n.7.9.14.& 30 & concluſ.217.n.1.& 2. & concluſ.223.n.44.* Farinac. *dicta lit.M, n.84.* Sanchez *de matrimonio, lib.4.diſp.5.n.4.* Et vtiliter aduertit Farinac. *loco proximè citato, n.86.* non ſufficere metum alium, ſi leuior ſit quàm mortis, aut cruciatus corporis, intelligendo vt text. procedat ſolùm quando agitur ad reſcindendum contractum meticuloſum directa actione, *quod metus cauſa*, ſecus ſi ad idem ageretur eadem actione non directa, ſed vtili, vel officio judicis, vel condictione ex lege, aut aliàs prout à jure permiſſum eſt; tunc enim ſufficit leuior metus quàm mortis, aut corporis cruciatus,
4 & *n.89.* reſoluit, quod metus dicitur juſtus & cadens in conſtantem virum, quando ex eo timetur amiſſio omnium bonorum, aut maioris partis eorum.

5 *Ad vim tamen, vel dolum arguendum*, &c. Collige ex text. ad probandum dolum, vel metum qualitatem cauſæ præcedentis non ſufficere, vt per Cardin. Mant. *de tacitis & ambig. convent.lib.26.tit.9.n.11.* vbi ſubdit hunc tex. intelligi ſecundùm communem ſenſum, ex eo dolum, vel metum non præſumi, quod quis cauſam claram, & magnæ vtilitatis modica pecunia accepta remiſerit: vnde etiam infert, quod ſi quis ſupra dimidium, quod conſiderato dubio litis euentu percipere veriſimiliter potuiſſet, ſe læſum eſſe dixerit, tranſactio reſcindi non debet.

6 *Sed quoniam eum*, &c.] Aduerte metum reuerentialem non eſſe ſufficientem ad reſcindendum contractum, niſi probato metu aliàs quàm per ſolam reuerentiam, nempe per minas, aut verbera, ita Tiraq. *ad leges connub.gloſſ.5.n.39.* Couarr. *de ſponſalib.part.2.cap.3. §.6.n.4.* Maſcard. *de probat. concl.1051, n.16. & 17.* Menoch. *de præſumpt. lib.3. præſumpt.127. n.1. cum ſeqq.* Sanchez *de matrim. lib.4. diſp.6.ex n.1.* Caſtill. *controu. lib.3.cap.1.n.153.* latè Farin. *d. lit.M, n.125. cum ſeqq.* vbi *n.127.* intelligit, niſi loco minarum, ſeu verberum concurrerent aliquæ metus conjecturæ, vel quando ille, cui debetur reuerentia, eſſet ſolitus malè tractare ſibi non obedientes; & *n.130.* reſoluit quod licèt metus ex ſola reuerentia juſtus non reputetur, vbi tamen vltra reuerentiam in actu de quo agitur, interuenit læſio, tunc ex reuerentia & læſione ſimul iniſtus inducitur metus ad reſcindendum actum ſufficiens, de quo etiam bene Caſtil.*d.c.1.n.155.*

7 *Nec etiam iuris dubij eſt dominos cum ſeruis*, &c. Notatur ad hoc, quod dominus minimè tenetur fidem ſeruo præſtare, quia inter illos nulla cadit obligatio, vt per *l.Hiſpan.6. tit.11.part.5.* Bald. *in præſenti,n.5.* Padil.*num.35.*Sanchez *de matrim. lib.7. diſp.24.n.21.*
8 vbi *num. 22.* declarat id procedere quoad obligationem ciuilem, ſecus quoad naturalem.

9 In gloſſ. *Ne tamen*, ibi, *licèt dicat generaliter de metu*,&c.] Notatur ad hoc, quod metum probare non ſufficit in genere, niſi etiam probetur qualitas metus illati, vt per Alexand. *poſt num.2. in 2. notab.* Salicet. *num.1. verſ. item quod metus*, Riminald. *n.3.* Sebaſt. Medic.*de caſibus fortuitis,p.2.q.7.n.10.*Maſcard.*de probat.concl.1051.n.12.* Farinac.*d.lit.M, n.168.*

10 In gloſſ. *Cruciatum*, ibi, *quod iudicis decernitur arbitrio.* Notatur ad hoc, quod ad cognoſcendum quis ſit juſtus metus, non datur in jure certa regula, ſed judicis arbitrio relinquitur, vt per Boër. *deciſ.101. num.3.*Couarr.*de ſponſalib.p.2.cap.3.§.4.n.8.* Menoch.
de arbitr.caſu 135.n.3.& caſu 136. Maſcard.*de probat. concluſ.1052.n.3.* Gutier.*conſ.16.n.12.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib.13. quæſt.1.n.59. & lib.9.q.25. num.38.* Caſtill. *lib.3 quotid.c.1.n.14.cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio conſenſu & actu contrario diſſoluitur, & num.2.*

3 *Tranſactionem volens reſcindere non auditur, niſi priùs receptum illius vigore reſtituat.*

4 *Sententia ſecunda contra primam ferri non poteſt conſenſu partium.*

L. Si diuerſa. XIV.

Iidem AA. Sopatria.

TRanſactio conſenſu & actu contrario diſſoluitur. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſupr. hoc tit.* & poſt omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l.tom.1.pag.77.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt Aym. *de antiquit.temporum, p.1.c.3.n.40.fol. mihi 23.* Roman.*ſingul.185.incip. Dictum*, Grammat. *dec.66.n.22.*Rodet.Xuar.*allegat.19.n.8.& 9.* Syluan. *conſ.81.n.34.*Card.Manoc. *de tacitis & ambig.convent. lib.26. tit.8. n.1.*

Refuſa pecunia, &c.] Notatur ad hoc, quod tranſa- 3
ctionem reſcindere volens non auditur, niſi priùs receptum illius vigore reſtituat, vt per Afflict. *deciſ.220. num.4.* Caputaquenſ. *deciſ.217.n.2.& per tot. part.3.* vbi *n.5.* poſt Jaſ. *in præſenti*, hoc dictum intelligit quando mutuo conſenſu partium diſſoluitur tranſactio, quia tunc ſub illa conditione reſolui videtur, vt omnia reſtituerentur, non autem quando reſoluitur culpa alterius partis non adimpleotis. Puteus *dec.358.* aliàs *343.n.5.lib.1.in correctio*,Molin.*de primogen.lib.4. cap.9.n.49.*Viu.*tom.1. commun. opin. lib.2. tit.4.n.33. verſ.itaque,pag.306.* Molin.*de Iuſtit. tract.2.diſp.556. n.9.verſ.quod ſi contractum.* Sanchez *de matrim. lib.6. diſp.21.n.6.*Gonzal.*ad regul.8.Cancel.gloſſ.27.n.22. & gloſſ.56.n.104.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis convent. lib.26.tit.9.n.39.*

In gloſſ. *Agi, vlt.* ibi, *item quare ſecus in ſententia*, 4
&c. Notatur ad hoc, quod non poteſt de conſenſu partium ferri ſecunda ſententia contra primam, vt per Bald.*n.3.* & Jaſ.*n.5.in præſenti*, qui dicunt hanc gloſſam notabilem & ſingularem, & non eſſe alibi, Franc. Marc. *deciſ.486.p.1.* Caroc. *de remed. contra præjudiciales ſent.except.41.n.17.* nam ſimplex conſenſus non tollit rem judicatam, vt per Felin. *in cap. inter monaſterium,n.16.& n.23.verſ. demùm, de re iudic.* Dec. *in cap.quoniam contra,num.38.de probat.*Xoar. *allegat.19. n.16.*Surd. *deciſ.185.n.20.* Sic etiam de conſenſu partium non poteſt recipi appellatio poſt decem dies. Lancellot.*de attent.p.2.cap.12. limit.50. n.85.* Scacc. *de appell. quæſt.12.n.101.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio ſi fiat per acceptilationem, præcedente Aquiliana ſtipulatione, non poteſt actor redire ad priſtinam, etiam realem, licèt reus non obſeruet tranſactionem.*

2 *Reſponſores prudentes non reſpondent practicè, ſed cum diſtinctione ſi poſſunt.*

L. Vt

Digitized by Google

L. Vt reſponſum XV.

Iidem AA. *Pontio.*

1 SI tranſactio fiat per acceptilationem, præcedente
Aquiliana ſtipulatione, non poteſt actor ad priſti-
nam, etiam realem redire, licèt reus tranſactionem
non obſeruet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad
l.1.n.1.ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſ-
cus Curtius.

2 Notatur ad hoc, quod prudentes reſponſores non
reſpondent præcisè, ſed cum diſtinctione, ſi poſſunt,
quia magis tuta eſt illa reſponſio, quàm præciſa, vt
per Boër. *dec. 44.n.6.verſic.quare prudentes.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio legitima non reſcinditur per reſcriptum Principis, & n.2.*

3 *Reſcriptum ſimplex Principis non tollit rem iudicatam.*

4 *Lis an dicatur poſt conteſtationem, & cauſa antè, controuertitur.*

5 *Exceptio quæ oritur ex tranſactione, eſt litis finita.*

6 *Lis dicitur finita per ſententiam, quæ tranſinit in rem iudicatam: intellige vt n.7.*

8 *rò* Cauſa, *generale eſt, & comprehendit ciuilem, & criminalem.*

9 *Cauſa licèt ſit ſopita tranſactione, poteſt nihilominus reſuſcitari per reſcriptum Principis docentis, non obſtante tali lege.*

L. Cauſas, vel lites. XVI.

Iidem AA. *&* CC. *Cæcilio.*

1 LEgitima tranſactio per Principis reſcriptum non
reſcinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l.1.n.1.ſup. hoc tit. & ex repetentibus *tom.7.* Fran-
ciſcus Curtius.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt
l. Hiſpan.5.tit.24.p.3. ibi gloſſ.1. Dec. *in cap.fin.n.3.de
conf.* Socin. *conſ.120.incip.circa primum,lib.4.* Gerard.
ſingul.20. Alciat. *parerg.lib.10.cap.22.* Menoch. *de ar-
bitr. lib.1.quaſt.51. n.2.* vbi quod reſcriptum ſimplex
3 Principis non tollit rem iudicatam, Mol. *in emporio
iuris, p.1.tit.1.q.6.num.6.* Card. Mantic. *de tacitis &
ambiguis convent.lib.26.tit.7.n.12.*

Cauſas, vel lites, &c.] Hinc Doctores aliqui in præ-
4 ſenti exiſtimarent, litem dici poſt conteſtationem, cau-
ſam ante, de quo tamen an verum ſit, vide Alciat.
lib.2.diſpunct.cap.14. Connan. *commen. iuris lib.5.c.6.
col.3.* Rebuff. *ad l.lis is nomen 37.verſ.ſexto.ff.de verbor.
ſignific.* Cabed. *Loſitan.decis.15. n.10. cum ſeq.p.2.*

5 *Tranſactionibus legitimis finitas.*] Notatur ad hoc,
quod exceptio quæ oritur ex tranſactione, eſt litis
finitæ, vt per Card. Mantic. *de tacitis & ambig. con-
6 uent.lib.26.tit.7.n.6.* nam lis dicitur finita per ſenten-
tiam, quæ tranſinit in rem iudicatam, vt per Stephan.
Gratian. *diſcept forenſ.tom.1.cap.66. n.18.* vbi *n.20.* id
intelligit dummodo executioni demandata ſit, &
7 poſtquam res datur ei qui vicerit, quia aliàs per
ſententiam & rem iudicatam non dicitur lis finem
accipere; hoc idem iterum tenet *cap.114. num.34.
& ſeqq.*

8 In gloſſ. *Cauſas 1.* Notatur ad hoc, quod nomen
cauſa, eſt generale, comprehendens ciuilem & crimina-
lem, vt per Matant. *de ordine iudic.p.2.n.14.part.7.*

9 In gloſſ. *Oportet, fin.ibi, niſi diceret, non obſtante hac
lege.* Notatur ad hoc, quod licèt cauſa ſit ſopita tranſa-
ctione, poteſt nihilominus reſuſcitari per reſcriptum
Principis dicentis, non obſtante tali lege, vt per Xuar.
alleg.12.n.58.verſ.facit gloſſ.ſingularis, Card. Mantic.
d.lib.26.tit.7. num.13.

SVMMARIVM.

1 *Ex tranſactione pœnali, cum clauſula,* Rato ma-nente pacto, *datur exceptio, & pœna exactio, & num.2.*

3 *Clauſula,* Rato manente pacto, *operatur quod debitum principale ſimul & pœna exigi poſſint, & vtrumque debeatur.*

4 *In alternatiua remediorum electio non eſt debitoris, ſed creditoris, cui remedia competunt.*

L. Cùm proponas. XVII.

Iidem AA. *&* CC. *Marcello.*

EX tranſactione pœnali cum clauſula, *Rato manente* 1
pacto, datur exceptio, & pœnæ exactio. Colligunt
ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſupr. hoc tit.* &
ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
Hippol. *ſingul. 337.* Alciat. *lib.5. paradox. cap.6. & 7.
col.2.* Gigas *de penſion.q.65.n.3.* Rebell. *de obligat.inſtit.
part.2.lib.16.tract.de tranſact.q.2.n.3.* Molin. *de Inſtit.
tract.2. diſp.356.n.10.*

Notatur ad hoc, quod clauſula, *Rato manente pa-* 3
cto, operatur quod debitum principale ſimul & pœna
exigi poſſint, & vtrumque debeatur, vt per Vital. de
Camban. *in tract. clauſul.part.3.n.1.cum ſeqq.* Saluſt.
Tiber. *in formul. inſtrument. lib.1. cap.14. num.10. &
cap.19.n.14.* Gutier. *in repet.l. nemo poteſt, n.423.ff.de
legat.1.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.30.n.52.*
quos refero *in tract.de clauſul.vſufrequent.clauſul.128.
n.5.* vbi *n.10.* relato hoc text. dixi etiam operari, quod
quis poſſit vti remediis contrariis.

Quod exceptionem pacti, & actionem, &c.] Notatur 4
ad hoc, quod in alternatiua remediorum electio non
eſt debitoris, ſed creditoris, cui remedia competunt,
quia eius fauore videntur poſita, & conceſſa, vt
per Anton. Gomez *tom.2. variar. cap.11. num.42.
in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſire licet ſuper omni crimine capitali, excepto adulterio, & num. 3.11. & 21.*

2 *Tranſactio licita eſt in criminalibus ingerentibus pœnam ſanguinis.*

4 *Tranſigens an dicatur fateri delictum ſuper quo tranſegit.*

5 *Tranſactio facta cum fiſco, ſeu parte, nullam inducit delicti, ſuper quo tranſigitur, confeſſionem, ſi ea quidem fiat in caſu a iure permiſſo, & in caſibus in quibus de iure tranſigere licet: ſecus ſi fiat in caſu non tranſigibili.*

6 *Crimen capitale, id eſt pro quo ingeritur pœna mortis.*

7 *Tranſigi an poſſit ſuper crimine, pro quo de iure communi imponitur pœna mortis.*

8 *Tranſigere licet non ſolùm in criminibus pro quibus ingeritur pœna mortis, ſed etiam in illis, pro quibus ingeritur pœna mutilationis membri, & vbi ſolummodò ingeritur pœna fuſtigationis, n.9. Secus ſi agatur de crimine, pro quo venit imponenda pœna perpetui carceris, n.10.*

12 *Dolo futuro, aut delicto committendo non poteſt renuntiare etiam ille, ad quem vtilitas negotij pertinet.*

13 *Tranſactio*

Digitized by Google

13 *Tranſactio in quibus criminibus ſit licita, & in quibus non, n.14.*
15 *Tranſactio etiam valida in crimine falſi, ſicut in delictis pro quibus imponitur pœna ſanguinis.*
16 *Criminis capitalis nomine intelligitur crimen, pro quo imponenda venit pœna mortis naturalis.*
17 *Tranſigere licet non ſolùm delinquenti vt redimat ſanguinem ſuum, ſed etiam patri & conſanguineis delinquentis.*
18 *Remiſſionem ſi fecerit pars offenſa delinquenti, poterit aliquis tertius, cui in tali crimine competit ius accuſandi, non obſtante tali remiſſione ipſum delinquentem de eo crimine accuſare.*
19 *Pax facta cum hæredibus proximioribus defuncti occiſi, vel in aliis criminibus, præcludit alios accuſare volentes.*
20 *Tranſigi poteſt ſuper crimine raptus.*

L. Tranſigere. XVIII.

Iidem AA. & CC. *Valenti.*

1 TRanſigere licet ſuper omni crimine capitali, excepto adulterio. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad hanc l. tom.1. pag.78.* & ex repetentibus Franciſcus Curtius, & Iacobus à Villalpanda, item Martin. Delrius, & Ioannes Bernard. Brancha.
De materia & intellectu huius text. vide *l.Hiſpan. 25.tit.1.p.7.* Roman. *ſing.681.* Aleiat. *lib.5. paradox. cap.9.* Corraſ. *lib.2.miſcel.c.1.* Connan. *comment.lib.5. c.7.n.1.* Ant.Gouean. Luſitan. *lectionum iuris var.lib.1. c.30. per tot.* Jacob. Ræuard. *var. ſiue de iuris ambiguitatibus lib.4.c.6.* Donat. à Fins *tom.1.commun.opin.*
2 *lib.2.tit.4.n.7. pag.305.* vbi quod tranſactio licita eſt in criminalibus ingerentibus pœnam ſanguinis, &
3 *num.39.* quod in crimine adulterij non eſt licita talis tranſactio, vel pactum. Plaza *lib.1.delict.c.39.n.3.* latè Iul. Clar. *recept. ſentent.§ fin.q.58 n.5.cum multis ſeqq.* Farin. *lib.1.contron.c.8. & 9.* Perez *l.1 ſub verſ. quæritur vlteriùs quando tempore, tit.15. lib.8. Ordinam. pag 308.* Ant.Gom. *var.tom.3.c.3.n 54.* Theſaur. *Pedem.dec.137.n.85.cum ſeqq.* Morl. *in emporio iuris,p.1.*
4 *tit.4.de tranſact.in prælud.n.47.* vbi intelligitur in omni crimine ex quo imponenda venit pœna ſanguinis, latè D. Barboſ. *in l.2.ff.ſoluto matrim. in princip. ex n.104.* vbi *n.110. in fine,* explicat, an & quibus caſibus deciſiones huius l. ſint receptæ in regno Caſtellæ, & Portugalliæ, Cardoſ. *in praxi iudic. & Aduocat. verbo adulterium, n.106.* Cabed. *Luſit.deciſ.113. per tot.p.1.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent.lib.16, tit.8. n.23.cum ſeqq.* Aloyſ. Ricc. *in collect.dec.p.2.collect.192.* Rebell. *de oblig. iuſtit. p.2. lib.16. q fin.n.3. cum ſeqq.* Decian. *in tract.crim. lib.3.c.34 n.25.cum multis ſeqq.* Collantea *in pragmat. agricolar. lib.3.c.11.n.12.cum ſeqq.* Molin *de Iuſtit.tract.3. diſp.46.per tot.*
5 Vtrùm autem ſic tranſigens dicatur fateri delictum ſuper quo tranſegit? vide Anton.Gom. *var.tom.3.tit. de homicid.ſub num.54.* Ozaſc. *Pedem.dec.138.n.14.in fine, & ſeqq.* Andr. Gabr. *commun.lib.7. tit.de maleſic. concl.23.num 1.cum ſeqq.* Fichard. & Bonacoſ. *tom.1. commun.opin.lib.2.tit.4.n.52.* Octau. Vulpel. *in tract. de pace,q.27.n.7.* Maſcard. *de probat.concl.500.n.7.& 8.* Morla *d. num.47. verſ. quare, in med.* Collant. *in pragm. agricol. lib.3.cap.11.ex n.15.* Molin. *d. tract.3. diſp 46. num.15. verſ. ſecunda verè pars,* Decian. *d.*
6 *lib.3.c.34. à n.64.* Farin. *in praxi crim.part.1. quæſt. num.18.* ex quorum magis vera reſolutione tenendum eſt, quod tranſactio facta cum fiſco, ſeu parte, nullam inducit delicti, ſuper quo tranſigitur, confeſſionem, ſi ea quidem fiat in caſu à iure permiſſo, & in caſibus in quibus de iure tranſigere licet; ſecus autem ſi fiat in caſu non tranſigibili, quia tunc fateri videtur delictum.

De crimine capitali.] Ideſt, pro quo ingeritur 7
pœna mortis. Sed quid ſi pro crimine pro quo de iure communi imponitur pœna mortis, putà homicidio, & ex ſtatuto impoſita ſit pœna pecuniaria, nunquid eo caſu poterit ſuper tali crimine tranſigi, vel paciſci? In quo dubio Clar. *dict.quæſt.58. n.17.* reſpondet quod non.
Amplia textum procedere non ſolùm in criminibus 8
pro quibus ingeritur pœna mortis, ſed etiam in illis pro quibus ingeritur pœna mutilationis membri, vt per
Anton.de Padilla *in præſenti,n.8.* Clar. *d.q.58.n.7.* vbi 9
num.8. quod etiam licita eſt tranſactio vbi ſolummodò ingeritur pœna fuſtigationis, & *n.9.* quod non erit 10
licita tranſactio, ſi agatur de crimine pro quo venit imponenda pœna perpetui carceris, de quibus etiam vide Decian. *dict.lib.3.cap.34.ex n.25.*
Excepto adulterio.] Notatur ad hoc, quod licèt pro 11
crimine adulterij impoſita ſit de iure communi pœna mortis, Tiraq. *l.13. connub. n.19. & ſeq. & de pœnis temper.cauſa 44. n.2.* D. Barboſ. *in d.l.2.in princip.à num.105.* Morl. *d. n.47. verſ.ſecunda,* nihilominus tamen non eſt ſuper illo licita tranſactio, vt per Clar. *d.quæſt.58. n.11.* vbi reddit rationem propter frequentiam, & immanitatem ipſius criminis, Ordin. Reg. Luſitan. *lib.5.tit 25.§.2.* Morla *d.num.47. verſ ſecunda,* vbi exiſtimat, ideo prohiberi tranſactionem ſuper adulterio, quia vix fieri poſſit ſine delicto. Decian. *d.lib.3.cap.24.n.31.* vbi *num.32.* ait procedere in adulterio vero, non autem in præſumpto: & *n.33.* extendit locum habere in tranſactione qua aliquid datur, ſecus in pacto gratuito, Fichat. *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.4. n.59. pag.308.* latè D. Barboſ. *in d.l.2. in princip. num.104. verſ. vlterius & circa,* D. Marta *de iuriſdict.part.2.c.19.n.21.* Perez *l.1.ſup.verſ. quæritur vlteriùs, tit.15. lib.8. Ordin. pag.308.* Cabed. *d. Luſitan. deciſ.113.n.7.part.1.* Molin. *de Iuſt. tract.3. diſput.46.num.7.* vbi *num.9. & 10.* reſpondet ad aliqua iura quæ in contrarium faciebant, Sanch *de matrimon.lib.10.diſp.6.n.10.* vbi ex D. Barboſ. *d.l.2. in princip.num.115.* & Gam. *deciſ.13.num. vnic.* non valere remiſſionem adulterij pecuniâ factam, vel ſub alio pacto lucrum afferente ipſi marito; ſecus ſub alio quouis pacto carente eo lucro, & exemplificat Gam. vt eſt pactum vt vxor includatur, exuletque, idem Sanchez *eod. lib.10. diſput.8. n.22.* P. Rebellus *d. lib. 16. de tranſaction. quæſt. vlt. num.6. & lib.6. quæſt.11. num.32.*
Prohibitum non eſt.] Poſt delictum ſcilicet com- 12
miſſum, dolo enim futuro, aut delicto committendo non poteſt renuntiare etiam ille, ad quem vtilitas negotij pertinet, de quo vide Connan. *commentar. lib.5.cap.5.n.4.* Cou. *lib.2.var.cap.14.n.3.* Alphan. *collect.757.* Anton.Gom. *l.9.Tauri,n.16.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.16. cap.6. col.6.* Gutier. *de iuram. confirmat. part.1.cap.10. n.5.* Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib.21. cap.2. num.12.*
In aliis autem publicis criminibus, &c.] Seu priuatis; 13
nam ſi pro illis, putà pro furto, vel huiuſmodi, impoſita ſit pœna ſanguinis, vtique etiam in illis licita erit tranſactio, vt per Anton. Gom. *d.cap.3. n.54.* Clar. *d.quæſt.58.num.6.* Decian. *d.lib.3.c.34.n.41.* Cabed *d. Luſit.deciſ.111.n.10. part.1.* Molin. *d.tract.3. diſp.46. num.1.prope fin.*
Quæ ſanguinis pœnam non ingerunt.] Notatur ad 14
hoc, quod ſuper criminibus, pro quibus non ingeritur pœna ſanguinis, non poteſt fieri pax, ſiue tranſactio, ne ſcilicet delicta maneant impunita, vt per Padill. *hic n.103.* Anton.Gom. *d.cap.3.n.54.* Clar. *d quæſt.58. num.51.* vbi *n.16.* ampliat vt locum habeat etiamſi agatur de criminibus priuatis, Molin *d.tract.3.diſp.46. n.41.* vbi *num.42.* vt *num.13.* Decian. *d.lib.3.cap.34.* Procedat non modò in publicis criminibus, ſed etiam in priuatis.

15 *Circa falſi accuſationem.*] Notatur ad hoc, quod licèt crimen falſi publicum ſit, & vtplurimùm non puniatur pœna ſanguinis, in eo tamen licita, validaque eſt tranſactio, ſicut in delictis pro quibus pœna ſanguinis imponitur, vt per *d.l. Hiſpan.* 22. *tit.* 1. *part.* 7. vbi Gregor. Lop. *verbo falſedad*, Alciat. *lib.* 5. *paradox. cap.* 9. Padil. *in præſenti*, *n.* 19. Clar. *dict. q.* 58. *n.* 18. Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloſſ.* 11. *n.* 67. & *in l. ſi vnquam, in princ. n.* 7. & *de pœnis tempor. cauſa* 44. *n.* 57. Cuiac. *lib.* 6. *obſeru.* 21. Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 3. *num.* 54. Murcia *d. n.* 7. *verſ. quarta*, Molin. *d. diſp.* 46. *num.* 16. vbi rationem præſtat, quia qui de crimine falſi condemnatur, incideret in admodum notabilem infamiam, inutiliſque hominum conuictui remaneret, eaque de cauſa ita voluerunt permittere tranſactionem circa hoc crimen, ſicut & circa crimina capitalia.

16 In gloſſ. *Capitali* 2. ibi, *Primò dicitur vltimum ſupplicium.* Notatur ad hoc, quod nomine criminis capitalis intelligitur crimen pro quo imponenda venit pœna mortis naturalis, vt per P. Molin. *d. tract.* 3. *diſp.* 46. *n.* 2. *in princ.* maximè in criminibus atrociſſimis, ex adductis per me *in tr. ſt. de appellat. verborum vtriuſque iuris ſignificat. appell.* 204.

In ead. gloſſ. ibi, *ſecundò amiſſio libertatis.* Notatur ad hoc, quod deciſio huius l. non procedit in capitalibus, in quibus ingeritur pœna mortis ciuilis, amiſſio ſcilicet ciuitatis, & libertatis, vel ciuitatis tantùm, vt per Boër. *deciſ.* 254. *num.* 4. Duen. *reg.* 393. *limit.* 5. Clar. *d. q.* 58. *n.* 10. Decian. *d. lib.* 3. *cap.* 34. *n.* 38. Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *q.* 19. *n.* 2. Molin. *dict. tract.* 3. *diſp.* 46. *ſub n.* 4. *verſ. neque in crimine.*

17 In gloſſ. *Prohibitum* 3. ibi, *ſed accuſato licet qualitercunque redimere ſanguinem ſuum*, &c. Et non ſolùm licet delinquenti tranſigere vt redimat ſanguinem ſuum, ſed id etiam licet patri & conſanguineis delinquentis, & numeratis per text. & gloſſ. *in l. lex Cornelia, ff. de iniur.* vt per Decian. *d. lib.* 3. *cap.* 34. *n.* 58. Fichard. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 49. *pag.* 307. Molin. *d. tract.* 3. *diſp.* 46. *n.* 5. vbi dicit quod in cauſa ſanguinis filij poteſt pater tranſigere, eo quòd proprium ſanguinem videtur redimere, neque ex tali tranſactione inducitur probatio delicti filij.

18 In ead. gloſſ. ibi, *Item nunquid tranſactio talis præiudicabit aliis, ſi velint cum interim de eodem crimine accuſare.* Notatur ad hoc, quod ſi pars offenſa fecerit remiſſionem delinquenti, poterit aliquis tertius, cui in tali crimine competit ius accuſandi, non obſtante tali remiſſione ipſum delinquentem de eo crimine accuſare, vt per Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 11. *poſt n.* 5. *verſ. nonò idem*, Padil. *in præſenti*, *n.* 51. Anton. Gom. *var. tom.* 3. *c.* 1. *n.* 26. *col.* 1. Clar. *d. q.* 58. *n.* 4. Perez *l.* 2. *tit.* 11. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 178. vbi reſoluit, quod pax facta cum hæredibus proximioribus defuncti occiſi, vel in aliis criminibus, præcludit alios accuſare volentes.

In ead. gloſſ. ibi, *idem ſtatuitur in r ptu virginum*, &c. Nota quod ſuper crimine raptus tranſigere licet, vt per Hieron. Gabr. *conſ.* 175. *n.* 43. *vol.* 1. Fichard. *tom.* 1. *commun. opin.* 2. *tit.* 4. *n.* 48. *pag.* 307. Boër. *dec.* 91. *num.* 1. *cum ſeq.* Duen. *reg.* 36. *limit.* 9. Molin. *d. tract.* 3. *diſp.* 46. *n.* 8. vbi *n.* 9. tenet, quod in caſu in quo pro ſtupro pœna ſanguinis venit imponenda, licita eſt tranſactio.

19 In ead. gloſſ. ibi, *Item contrà in eo quod hic dicit de adulterio, non poſſe tranſigi, in auth. vt liceat matri & aui*, §. *fin. coll.* 8. Vide pro ſolutione Molin. *dict. tract.* 3. *diſp.* 46. *n.* 9. *verſ. tranſigere*, & *in verſ. eidem legi, reſpondet ad auth. vt nulli iudic.* §. *adulteram.*

20 In gloſſ. *Pub icis*, ibi, *quid autem erit in priuatis delictis*, &c. Hanc gloſſæ diſtinctionem amplectuntur Bart. & Doctores communiter, vt per Gregor. Lop. *d. l.* 22. *verbo ſi el reo alguno*, Padil. *in præſenti*, *n.* 14. Anton. Gom. *d. tom.* 3. *cap.* 3. *n.* 54. Clar. *d. q.* 58. *n.* 16. Molin. *d. tract.* 3. *diſp.* 46. *n.* 14.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio bona fide inita prætextu inſtrumenti reperti non reſcinditur.*
2 *Dolus ſurripientis & occultantis inſtrumenta, ob quorum amiſſionem tranſactio fuit extorta, tranſactionem vitiat, & n.* 3.
4 *Tranſactio eſt ſtricti iuris, & ſtrictè debet intelligi.*

L. Sub prætextu. XIX.

Iidem AA. & CC. *Irenæo.*

TRanſactio bona fide inita prætextu inſtrumenti 1
reperti non reſcinditur. Item dolus ſurripientis & 2
occultantis inſtrumenta, ob quorum amiſſionem tranſactio fuit extorta, vitiat tranſactionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* & Giphan. item ex repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius.

Hanc eandem concluſ. quoad primam eius partem 3
ex hoc text. deſumunt Bart. *in l. tres fratres*, *n.* 3. *ff. hoc tit.* Hippol. *in rub. de fideiuſſ. n.* 76. Connan. *comment. lib.* 7. *cap.* 9. *num.* 13. & *lib.* 1. *cap.* 6. *col.* 4. Socin. *reg.* 361. Storr. Ouid. *de reſtitut. in integrum*, *q.* 73. *à princip.* Boër. *deciſ.* 307. *col.* 2. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 17. *n.* 51. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ætatis*, *num.* 153. *verſ. iuuat*, *in fin.* Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 41. *pag.* 306. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.* 2. *lib.* 26. *tit.* 7. *n.* 4. & *tit.* 9. *n.* 10. Ceuall. *commun. contra commun. tom.* 3. *q.* 838. *à princ.* Moll. *in emporio iuris ciuilis, part.* 2. *tit.* 4. *in prælud. n.* 20. *cum ſeqq.* vbi *num.* 23. notat omnes interpretes exiſtimaſſe regulam huius l. perpetuam non eſſe, ſed pluribus in cauſis limitari, vt in negotio publico inſtrumentis poſtea repertis liceat cauſam agere, *l. Imperatores, ff. de re iudic.* & in pupilli cauſa poterit etiam retractari ſententia, *leg. Rempubl. de iure Reip. lib.* 10. Sed idem Molla verius exiſtimat, reſcriptum huius l. vetare reſcindi tranſactionem; non reſcinditur autem in dictis iuribus tranſactio, quæ nulla fuit. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 25. *n.* 606. *verſ. ſecundum eſt, in fine.*

Notatur ad hoc, quod tranſactio eſt ſtricti iuris, 4
& ſtrictè debet intelligi, vt per Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib.* 26. *tit.* 6. *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio & res iudicata, quoad obſequium & obſeruantiam, fideique implementum, æquiparantur, & num.* 2.
3 *Pacta vt ſeruentur, iuris naturæ, & rationis eſt.*
4 *Actus omnis extraiudicialis poteſt fieri de nocte.*
5 *Hora noctis ſecunda, id eſt, ſecunda ex duodecim, in quas nox ipſa diuiditur.*

L. Non minorem. XX.

Iidem AA. & CC. *Antiſtiæ.*

TRanſactio, & res iudicata quoad obſequium & 1
obſeruantiam, fideique implementum æquiparantur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *d. l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius.

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Con- 2
nan. *comment. lib.* 5. *cap.* 6. *n.* 1. Padil. *in leg. ſi poſt*, *n.* 24. *in fine, de iureiur.* Menchac. *illuſtrium controuerſ. cap.* 67. *num.* 2. *in princip.* Hildeman. *p.* 1. *diſp.* 7. *theſi* 42. Valer. Reginald. *in praxi pœnitent. lib.* 25. *num.* 6. 6. *verſ.*

verſ. ſecundum eſt, in princ. Cardin. Mantic. *de tacitis ambig. conuent. lib. 26. tit. 7. ſub num. 1. & tit. 9. n. 48. in fin. & n. 14.*

3 *Siquidem nihil ita fidei congruit humanæ*, &c.] Notatur ad hoc, quod iuris, & naturæ, ac ſecundùm dictamen rationis eſt vt pacta ſeruentur, vt per Mozon. *de trenga & pace q. 17. n. 2.* meipſum *in Axiom. iuris vſufrequent. axiom. 173. n. 2.*

4 *Quod hoc ſecunda hora noctis*, &c.] Notatur ad hoc, quod omnis actus extrajudicialis poteſt de nocte fieri, vt per Iaſ. *in l. non ſolum, §. morte, num. 43. ff. de noui oper. nunciat.* Felin. *in cap. cùm M, num. 58. de conſtitut.* Dec. *in cap. conſuluit, in 3. col. de offic. deleg.* Robert. *lib. 1. ſentent. iuris, cap. 1.* Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rub. 10. §. 1. num. 1. & 2. fol. 336.* Vezin. *tom. 2. comm. opinion. lib. 7. tit. 14. de re iudic. num. 201. pag. 272.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloſſ. 11. num. 8.* vbi ait quod partes contractum noctu facere poſſunt, & quod contractus nocte factus ex die deſignari poteſt.

5 Aduertit Couar. *lib. 4. var. cap. 20. n. 14. in med. verſ. ſic & in l.* quod in hoc text. ſecunda hora noctis intelligitur, quæ eſt ea ſecunda ex duodecim, in quas nox ipſa diuiditur.

SVMMARIVM.

1 *Emptio ſimulata tranſactionis cauſa facta emptorem non obligat ad ſoluendam pretium.*
2 *Traditio ſimulata non transfert poſſeſſionem.*
3 *Contractus ſimulatus dicitur depictus, ſeu coloratus.*
4 *Simulatè geſta haberi pro infectis.*

L. Cùm ea quæ. XXI.

Iidem AA. & CC. *Geminiano.*

1 SImulata emptio tranſactionis cauſa facta emptorem non obligat ad ſoluendum pretium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

2 *In qua ſimulatè geritur, pro infectis habitis.*] Notatur ad hoc, quod ſimulata traditio non transfert poſſeſſionem, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloſſ. 2.*
3 *num. 15.* contractus enim ſimulatus dicitur depictus, ſeu coloratus, quia extrinſecus aliquis apparet, ſed intrinſecus non habet ſubſtantiam, Pariſ. *conſ. 53. num. 10. & ſeq. & conſ. 54. num. 26. lib. 1.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 13. tit. 35. num. 3.*

4 *Pro infectis habitis.*] Si factum fieri infectum non poteſt, non ſolùm à lege, vel homine, ſed nec quidem à Deo, vt in confeſſo eſt apud omnes; quare ergo Imper. *in præſenti* pro infectis haberi voluit ea, quæ ſimulatè geruntur? Optimè reſpondet Tiraq. *de conſtituto, p. 3. limit. 7. n. 44.* vt ſcilicet non poſſit facere, quia id factum non ſit quantum ad rem ipſam, quod ſemel factum eſt. Poteſt autem facere lex, vel legiſlator, vt pro non facto habeatur quantum ad iuris effectum, ſiue rei ipſius validitatem.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio non reſcinditur ex proteſtatione ſuper dolo facta à maiori.*
2 *Proteſtatio facta de metu ad metum probandum non ſufficit.*

L. Si maior. XXII.

Iidem AA. & CC. *Alexandro.*

TRanſactio non reſcinditur ex proteſtatione ſuper dolo facta à maiori. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 3. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Notatur ad hoc, quod ſola proteſtatio de metu ad metum probandum non ſufficit, vt per Pariſ. *conſ. 10. n. 36. lib. 1.* Menoch. *conſ. 1. n. 288.* 2

SVMMARIVM.

1 *Exceptio facti, vel intentionis non poteſt opponi poſt tranſactionem, lite finita.*
2 *Exceptio, Non ſum hæres, oppoſita creditoribus hæreditariis, eſt intentionis.*
3 *Defenſio cui denegatur, eidem actio magis interdicitur, & n. 4.*

L. Nec intentio. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Tatiano.*

EXceptio facti, vel intentionis non poteſt opponi 1
poſt tranſactionem, lite finita. Item exceptio, Non 2
ſum hæres, oppoſita creditoribus hæreditariis eſt intentionis. Defenſio cui denegatur, eidem actio magis interdicitur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad* 3
l. 1. n. 1. ſup. hoc tit. & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

Indebiti promiſſi velamento defendi non poſſis, &c.] 4
Notatur ad hoc, quod cui defenſio denegatur, eidem actio magis interdicitur; nam defenſio facilior eſt quàm actio, & qui poteſt agere, multò magis poteſt excipere, *cap. qui ad agendum, de regul. iuris lib. 6.* vbi in collect. plures retuli Doctores, & *in Axiom. iuris vſufreq. axiom. 85. n. 1. & 2.*

SVMMARIVM.

1 *Solutio partis debiti ex cauſa tranſactionis inducit liberationem à toto, ſecus in confeſſione partis facta à reo.*
2 *Tranſigens pro certa ſumma, reliquum remiſiſſe videtur.*
3 *Tò* Tantùm, *non qualificat.*

L. Si quidem ex cauſa XXIV.

Iidem AA. & CC. *Victorino.*

SOlutio partis debiti ex cauſa tranſactionis inducit 1
liberationem à toto, ſecus in confeſſione partis facta à reo. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

De materia text. Vide Card. Mantic. *de tacitis &* 2
ambig. conuent. lib. 26. tit. 7. n. 3. vbi ait quod qui tranſigit pro certa ſumma, reliquum remiſiſſe videtur, quia ea eſt natura tranſactionis, vt ampliùs non petatur, Menoch. *de arbitr. caſu 93. à n. 34.* vbi dicit, quod quando debitor interrogatus an deberet centum, reſpondit ſe debere quinquaginta tantùm, hac confeſſione creditor vti poteſt ad ſui commodum, vt quinquaginta conſequatur, neque prohibetur ex hoc quin reſiduum petere poſſit, & probare tenetur; nam quamuis text. in præſenti concedat petitionem, nec de probatione verbum faciat, nihilominus ita intelligi de- 3
bet: nam dum ibi præſupponitur debitorem illum ante

S 2 Item

litem confeſſum eſſe ſe quinquaginta putà tantùm debere, cùm creditor peteret centum, non dicitur
3 fateri totum ſub qualitate, ſed ſolùm partem: vt ergo creditor reſiduum conſequatur, probare illud debet, quoniam eis ſola aſſertio non ſufficit, & ideo in præſenti rectè Salicet. dicit dictionem, *tantùm*, non qualificare, ſuper quo *ibi* Iaſ. hoc non intelligens dubitare ſe ait; qualificaret enim ſi ita facta eſſet confeſſio, *Fateor me olim mutuo centum à Cajo ſuſcepiſſe, ex quibus nunc ſolùm debeo quinquaginta*: nam confeſſio illa de centum deinde qualificatur ex ſequenti parte confeſſionis, quæ tamen qualificatio contrariam probationem non impedit. Hactenus Menochius. Maſcardus item *de prob. concl.* 980. aliàs 983. *& num.* 18. *vſque ad fin.* hoc idem ferè tenet dum reſoluit liberationem debitoris à reliquo non probari ex eo, quod debitor partem debiti ſoluens creditori dixerit, Accipe centum quæ tibi debeo, cùm debitum maioris ſummæ eſſet, etiamſi debitor ſoluens commodo vſus fuiſſet dictione taxatiua *tantùm*, vel ſimili, & etiamſi creditor maioris ſummæ minorem peteret; nam eo caſu non præſumitur liberatio à reliquo. Menochium in reſolutione ſuprà propoſita refert, & ſequitur Cald. Pereira *de emp. & vendit. c.* 19. *num.* 37. *&* 38.

SVMARIVM.

1 *Tranſactio non reſcinditur ob defectum cauſæ non expreſſa, & num.* 2.
3 *Voluntas in mente retenta pro nihilo reputatur.*
4 *Voluntas captatoria quæ ſit.*

L. Si maiores. XXV.

Iidem AA. & CC. *Marcella, & Quirilla.*

1 TRanſactio non reſcinditur ob defectum cauſæ non expreſſæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupra hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Bartol. *in l. cùm quid, n.* 9. *in fine, ff. ſi certum petatur*, Connan. *commentar. lib.* 5. *c.* 6. *in fine*, Tiraquel. *in tract. Ceſſante cauſa, limit.* 21. *n.* 1. *&* 2.

3 Vulgò notari ſolet ad hoc, quod voluntas in mente retenta nihil operatur, pro nihiloque reputatur. Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo libertis, n.* 24. *de reuoc. donat.* vbi hunc text. citat, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo propoſitum*, Rot. *dec.* 354. *n.* 6. apud Farinac. *part.* 1. *recentior.*

4 *Eius hæreditatis captandæ cauſa*, &c.] Notatur ad hoc, quod captatoria voluntas illa dicitur, quæ fit ſub ſpe reciprocæ voluntatis; captare enim eſt aucupari hæreditatem alterius donis, illecebris, aut ſpe maiorum, vt per Cottar. *in cap. cùm tibi, n.* 1. *de teſtament.*

L. Tranſactione matris. XXVI.

Iidem AA. & CC. *Dionyſiada.*

1 MAter tranſigendo filiis ſeruituris iugum imponere nequit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius, & Martinus Delrius.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Connan. *comment. lib.* 5. *cap.* 7. *n.* 1. Bapt. Coſta *de facti ſcient. & ignor. inſpect.* 53. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 26. *tit.* 4. *n.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Æger corpore, ſanus autem mente, licitè tranſigit, & num.* 2.
3 *Sanitas mentis quomodo probari poſſit.*

L. Sanum mente. XXVII.

Iidem AA. & CC. *Catoni.*

ÆGer corpore, ſanus autem mente licitè tranſigit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius. 1

Per hunc text. reſoluit Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. lib.* 3. *quæſt.* 10. *n.* 3. infirmum poſſe tranſigere. 2

Quomodo probetur ſanitas mentis, vide Boër. *deciſ.* 23. *n.* 62. *cum ſeqq.* & per me citatos *in votis deciſivis Canonicis, voto* 11. *n.* 7. *cum ſeqq.* 3

SVMMARIVM.

1 *Tranſactionibus legitimè factis ſtandum eſt.*
2 *Tranſactio cum ſcriptura, vel ſine ſcriptura facta in iudicio, item apud acta, vel extra, producit exceptionem, actionem verò nunquam, ſi fuit facta per nudum pactum, & num.* 3.
4 *Poſſeſſor penes quem virtute tranſactionis res dimittitur, retinet eam vt propriam, non vt rem actoris, nec dicitur ab eo cauſam habere.*
5 *Tranſactio eſt ex iis contractibus, in quibus vltrò citroque naſcitur obligatio, & in quibus contrahentes mutuò alter alteri aliquid dare, vel facere obligantur.*
6 *Tranſactio nuda non interpoſita ſtipulatione, regulariter actionem non parit.*
7 *Rem, vel fundum petens à poſſeſſore, facta inter eos tranſactione, vt aliquo dato actor dimittat rem penes reum conuentum, & diſcedat à lite, non transfertur dominium, ſi actor erat dominus, ſed tantùm paratur reo exceptio.*

L. Siue apud acta. XXVIII.

Iidem AA. & CC. *Saparita.*

TRanſactionibus legitimè factis ſtandum eſt. 1
Tranſactio cum ſcriptura, vel ſine ſcriptura facta 2
in iudicio, item apud acta, vel extra, producit exceptionem, actionem verò nunquam, ſi fuit facta per nudum pactum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.* poſt omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom.* 2. *pag.* 65. & ex repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius, & Petrus de Bellapertica.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Bart. *in l.* 1. *§.* 1. *n.* 1. *ff. de pactis*, Aquilin. *ad rubr. ff. de verbor. oblig. n.* 239. *& ſeq.* Matheſil. *ſing.* 106. *num.* 9. Corraſ. *lib.* 1. *miſcel. c.* 23. *in princ.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 101. *n.* 1. *cum ſeqq.* Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 556. *n.* 9. *prope fin.* 3

Nec huius rei cauſa ſtipulationem, &c. Notatur ad hoc, quod poſſeſſor, penes quem virtute tranſactionis res dimittitur, retinet eam vt propriam, non vt rem actoris, nec dicitur ab eo cauſam habere, vt per Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 2. *n.* 38. *poſt med.* 4

Notatur etiam hic text. ad hoc, quod tranſactio eſt ex iis contractibus, in quibus vltro, citroque naſcitur obligatio, & in quibus contrahentes mutuo alter alteri aliquid dare, vel facere obligantur, vt per Caccialup. *in tract. de tranſaction. q.* 5. *in princip.* Hieronym. 5

Gabr.

Gabr. *conſ.* 114. *n.* 12. *tom.* 1. Maſcard. *de probat. concl.* 1587. aliàs 1395. *n.* 1. vbi *n.* 2. cum Bart. *in præſenti*, reſoluit non ante agi poſſe ab aliquo contrahentium, quàm ipſe ex parte ſua ad vnguem adimpleuerit, & ſe adimpleuiſſe liquidiſſimè probauerit.

6 *Quamvis ex pacto non potuit naſci obligatio.*] Notatur ad hoc, quod nuda tranſactio non interpoſita ſtipulatione regulariter non parit actionem, ſed ſi aduerſarius non impleat promiſſionem, actor qui tranſegit, poteſt redire ad veterem actionem, vt per Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.* 2. *lib.* 16. *tit.* 7. *n.* 15. *in fine.* Nam actio de jure communi non oritur ex pacto nudo, vt per Guid. Pap. *ſing.* 343. Auiles *ad cap.* 10. *Prætor. gloſſ. executioni*, *num.* 20. Ioan. Garc. *reg.* 16. vbi aduertit de jure Regio Hiſpano *ex l.* 2. *tit.* 16. *lib.* 5. *noua Recop.* hodie non procedere; nam quomodocunque videatur quis ſe velle obligare, remanet obligatus.

7 *Tamen rerum vindicatione pendente*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi quis petit à poſſeſſore rem, vel fundum, & fiat inter eos tranſactio, vt aliquo dato actor dimittat rem penes reum conuentum, & diſcedat a lite, tunc non transfertur dominium ſi actor erat dominus, ſed tantum paratur reo exceptio, ſi ampliùs ille fundus, vel res petatur ab actore, vel ſucceſſoribus eius, vt per Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri*, *n.* 71. *verſ. ſed attende.* Mucl. *in emporio juris, tom.* 1. *tit.* 4. *q.* 1. *n.* 1. vbi *n.* 9. rationem præſtat, quia retinens eandem rem, tranſactionem non adimpleuit, quo caſu non cenſetur dominium in eum tranſlatum, quantumvis tranſlatum eſſet à principio. Et Xuar. *alleg.* 19. *n.* 14. vocat textum iſtum fortem ad probandum quod ſi actori tranſigenti competebat rei vendicatio, ſi reus veniat contra tranſactionem, actor poteſt redire ad primæuam actionem, ſcilicet rei vendicationem.

Notatur etiam ad hoc, quod in generali tranſactione veniunt *omnia*, *etiam quæ non fuerunt cogitata*, vt per Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 14. *num.* 20. *col.* 3. Bellocomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 5. *pag.* 304. Surd. *deciſ.* 185. *num.* 1. Valaſc. *conſult.* 39. *num.* 6. vbi per hunc text. tenet quod quando petitio eſt generalis, & tranſactio, ſeu quietatio eſt etiam generalis, præjudicat in omnibus, etiamſi aliqua ſint ignorata, & incognita; præſumitur enim qui generaliter loquitur, omnium quæ ſub generali ſermone poſſunt rectè comprehendi, meminiſſe, & tranſactio generalis inter eaſdem perſonas, & in eadem cauſa omnes ſpecies complectitur, & *n.* 7. limitat primò vt procedat de ignoratis & cogitatis in ſpecie, ſed tamen in genere ſaltem 6
fuit de eis cogitatum, & *n.* 11. limitat ſecundò quando licèt petitio fuerit generalis, & tranſactio generalis, 7
fuit proſequutio ſpecialis, quoniam eo caſu generalis tranſactio reſtringitur ad proſequuta tantùm, & *num.* 12. limitat tertiò, quod etiam nimis generalis 8
tranſactio non nocet quoad doloſè occultata per fraudem alterius partis, & *n.* 13. limitat quartò præterquam in iis quæ dependent ex teſtamento, & *n.* 14. 9
formam præſtat, qua poterit quis facere tranſactionem, ſeu quietationem talem, per quam omnia ſopiantur, vt ſit pleniſſima. Valaſcum refert & ſequitur Molin. *de iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 558. *n.* 4. *verſ. tertia concluſio.*

In gloſſ. *Poteſt, vlt.* &c.] Notatur ad hoc, quod quando actio realis in judicium eſt deducta, tunc tranſ- 10
actio ad realem etiam actionem pertinet, vt per Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 14. *n.* 1. *verſ. tertiò, in fine*, Card. Mantic. *d. lib.* 16. *tit.* 6. *n.* 10. vbi aſſerunt hanc gloſſam eſſe communiter receptam.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactionem generaliter finitam ſpecies repertæ non reſcindunt.*
2 *Tranſactio generalis perit generali exceptione in eo quod tunc poterat ſub tranſactione includi.*
3 *Error ſi potius ab alio, quàm tranſgredientibus cauſatur, non reſcindit tranſactionem.*
4 *Tranſactio generalis non reſcinditur propter ſpecies de nouo repertas, non tamen extenditur ad ea, quæ tunc non poterant ſub generali tranſactione comprehendi.*
5 *In tranſactione generali veniunt omnia, etiam quæ non fuerunt cogitata: limita vt n.* 6. 7. 8. *& 9.*
10 *Actione reali in judicium deducta, tranſactio ad realem etiam actionem pertinet.*

L. Sub prætextu, ff. XXIX.

Iidem AA. & CC. Martiæ.

1 2 TRanſactionem generaliter finitam ſpecies repertæ non reſcindunt. Item generalis tranſactio perit generali exceptione in eo, quod tunc poterat ſub tranſ-
3 actione includi. Error ſi potius ab alio quàm tranſigentibus cauſatur, non reſcindit tranſactionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius.

4 *Specierum poſt repertarum*, &c.] Notatur ad hoc, quod generalis tranſactio non reſcinditur propter ſpecies de nouo repertas; non tamen extenditur ad ea, quæ tunc non poterant ſub generali tranſactione comprehendi, vt per Donat. à Fina *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 11. *pag.* 305. Hippol. *in l. parte*, *n.* 67. *ff. de quæſt.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 16. *tit.* 6. *n.* 7. *& tit.* 7. *n.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Ad tranſactionem reſcindendam proprium dolum allegans repellitur, dum crimen fateri videtur.*
2 *Dolum ad ſui commodum nemo regulariter allegare poteſt.*
3 *Turpitudinem, vel dolum ſuum allegans non auditur.*
4 *Nullitas non poteſt opponi niſi ab illo, in cuius fauorem fuit introducta.*

L. Tranſactione finita. XXX.

Iidem AA. & CC. Antonino.

AD reſcindendam tranſactionem proprium dolum allegans repellitur dum crimen fateri vide- 1
tur. Item dolum ad ſui commodum nemo regulariter allegare poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati 2
ad leg. 1. *ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius.

Vulgò allegari ſolet hic text. ad hoc, quod turpitudinem, vel dolum ſuum allegans non auditur, vt per 3
Bernard. *reg.* 14. Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloſſ.* 19. *n.* 14. *& 15. & in tract. Ceſſante cauſa, limit.* 2. Paul. Fuſc. *lit. A, ſing.* 52. Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Allegatio, n.* 5. Surd. *deciſ.* 196. *num.* 6. *& deciſ.* 309. *num.* 16. Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 8. *lit. T, concl.* 404. *per tot.* plures refero ego ipſe *de Axiomatib. juris vſufrequent. axiom.* 221. *per tot.* vbi multipliciter ampliat & limitat.

Notatur etiam ad hoc hic text. quod nullitas non poteſt opponi niſi ab illo in cuius fauorem introducta, 4
de quo tamen vide Iaſ. *in* §. *actionum, num.* 41. *Inſt. de actionib.* Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rub.* 4. §. 2. *n.* 26. *fol. mihi* 129. Tiraq. *de retract. lig.* §. 2. *gloſſ.* 9. *num.* 45. *& poſt leges connub. gloſſ.* 6. *num.* 89. Menoch. *conſ.* 20. *num.* 55. *lib.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Verba generalia tranſactionum reſtringuntur ad cauſam ſuper qua litigabatur, & n. 5.*
2 *Clauſula generalis refertur ad ſpecificata.*
3 *Tranſactio quantumvis generalis, facta per verba generalia, reſtringitur ad rem ſuper qua litigabatur.*
4 *Renunciatio quantumvis generalis, non trahitur ad incogitata.*

L. Si de certa re. XXXI.

Iidem AA. *&* CC. *Proculo.*

1 GEneralia verba tranſactionum reſtringuntur ad
2 cauſam ſuper qua litigabatur. Item clauſula generalia refertur ad ſpecificata. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

3 De materia huius text. vide Bellacomb. *tom. 1. communium opin. lib. 2. tit. 4. n. 4. pag. 304.* vbi tenet quod tranſactio quantumuis generalis, facta per verba generalia reſtringitur ad rem ſuper qua litigabatur, niſi id eſſet acceſſorium illius rei, quæ petebatur, vel eſſet connexa cum re ſuper qua facta fuit tranſactio: idem dicit Donat. à Fina *ibidem n. 43.* Afflict. *deciſ. 285. num. 4.* vbi ait allegato hoc text. quod verba generalia poſita in contractu poſt verba ſpecialia, videntur reſtringi ad ſpecificata, & *num. 13.* hanc l. procedere an ſolum in tranſactione facta per verba generalia, qua reſtringitur ad rem, vel cauſam ſpecificatam, per quam deuentum eſt ad tranſactionem, Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. convent. lib. 26. tit. 6. num. 12.* vbi dicit quod quando petitio eſt ſpecialis, & tranſactio generalis quoad verba, tunc illa debet reſtringi ad ſpeciem petitam, & intelligit procedere vbi tranſactio generalis ſalua ratione recti ſermonis ad petitio-
4 nem reſtringi poteſt. Menoch. *conſ. 335. num. 12.* ad hoc, quod renunciatio quantumuis generalia non trahitur ad incogitata. Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib. 11. q. 11. n. 7. & 43.* vbi citato hoc text. dicit quod verba generalia poſita reſtringuntur ad cauſam pro qua conſtitutio emanavit. Valer. Reginald. *in praxi fori pænit. lib. 25. n. 606. verſ. quartum eſt,* vbi per hunc text. tenet tranſactionem ad alias res, vel perſonas non extendi, quàm illas, de quibus nominatim in ea actum eſt.

5 Vnde ex hoc text. vulgò colligitur generalitatem, ſiue generalia verba, aut diſpoſitionem quamcunque generalem, reſtringi ad rem, & caſum ſpecificatum ſuper quo agebatur, & ad cauſam præcedentem, quam concluſ multis exornant Anton. Gabr. *commun. lib. 6. de regulis iuris, concl. 4.* Marc. Ant. Eugen. *tom. 1. conſ. 13.* vbi quod habet locum prædicta concluſio huius l. in compromiſſis, comptis, pactis, renunciationibus, refutatione, tranſactione, rebus, & perſonis, prout ibi latiùs comprobat ex *n. 21. vſque ad num. 30.* idque maximè quando generalitati adjicerentur aliqua verba, quæ reſtrictionem ſua natura denotarent, tunc namque diſpoſitionem reſtringerent ad caſum ſpecialem, & in indiuiduo expreſſum, vel ad rem, aut cauſam, ſeu perſonam ſuper qua interponebantur. Menoch *conſil. 496. ex num. 51.* Surd. *conſ. 246. & 431. & deciſ. 15. per tot.* & præcipuè *à num. 6. & deciſ. 185.* Honded. *conſ. 49. per tot. lib. 1.* Anton. Fab. *in Cod. ſub hoc tit. diffinit. 5. 6. & 12.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 8. lit. T. concl. 256.* Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 3. ſub hoc tit. de tranſact. reſolut. 2. per tot.* vbi quod procedit in ſententia, & in computationibus, ſeu calculationibus generalibus factis inter mercatores, & in renunciationibus, & in donatione: & *n. 10.* declarat vt procedat quando ſalva ratione recti ſermonis verba generalia poſſunt reſtringi, ſecus verò eſt ſi reſtringi non poſſint niſi offenſa ratione recti ſermonis, latè Caſtill. *controuerſ. lib. 4. cap. 41. ex num. 71.* & latiùs *cap. 42. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio illicita eſt facta ſuper ſententia qua tranſiit in rem indicatam, ob interpoſitionem Aquilianæ ſtipulationis.*
2 *Tranſactio facta poſt ſententiam, quæ tranſiuit in rem indicatam, nullius eſt momenti.*
3 *Tranſactio facta circa rem, circa quam lata eſt ſententia, qua in rem iudicatam tranſiuit, ſi juramento confirmetur in euentu, in quo juxta hactenus explicata ſecluſo juramento eſſet inualida, vires ex juramento ſumit, & valet. Limita vt n. 4.*
5 *Tranſactio valida eſt etiam poſt rem indicatam, ſi intercesſit appellatio, vel appellari potuit, & ſimiliter ſi ſententia lata dicatur eſſe nulla ex defectu iuriſdictionis, citationis, mandati, vel alias: limita vt n. 6.*
7 *Tranſactio etiam in criminibus fieri nequit poſt ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam.*
8 *Iuramentum adiectum tranſactioni de non contraueniendo, facit valere tranſactionem omni meliori modo quo poteſt.*
9 *Tranſactio facta poſt ſententiam tranſit in rem iudicatam: valet adiecta clauſula,* non obſtante re judicata.
10 *Appellatio ſuſpendit pronuntiatum.*
11 *Reſtitutio principaliter intentata habet effectum ſuſpenſiuum, quemadmodum appellatio.*

L. Si cauſa cognita. XXXII.

Iidem AA. *&* CC. *Cyrillo.*

SVper ſententia, quæ in rem iudicatam tranſiit, ob 1
interpoſitionem Aquilianæ ſtipulationis, illicita eſt tranſactio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

Vulgò colligitur ex hoc text. quod tranſactio fa- 2
cta poſt ſententiam quæ tranſiuit in rem judicatam, nullius eſt momenti, vt per Jaſ. *in §. actionum, n. 102. in fine, & n. 143. Inſtit. de actionib. & in l. 1. §. ſi quis ita, num. 31. ff. de verborum obligat.* Felin. *in cap. inter monaſterium, n. 31. ff. de re indic.* Sylvan. *conſ. 71. n. 1.* Molin.
de inſtit. tract. 2. diſp. 556. n. 2. vbi bene, & *n. 3.* poſt 3
Padil. & Gutier. reſoluit tranſactionem factam circa rem, circa quam lata eſt ſententia, quæ in rem iudicatam tranſiuit, ſi juramento confirmetur in euentu, in quo juxta hactenus explicata ſecluſo juramento eſſet invalida, vires ex juramento aſſumere, validaque in conſcientia, & in exteriori foro reddi. Connan. *commentar. lib. 5. cap. 6. n. 1. col. 4.* Roman. *conſ. 504. incip. In caſu,* latè Caroc. *de remed. contra prajudiciales ſententias, vel damnoſas executiones, except. 81. ex n. 1.* vbi *n. 2.* limitat, ſi in tranſactione apponatur clauſula, *non obſtante ſententia*; vel ſi tranſactio ſit facta ſuper re conſignata vigore ſententiæ; vel ſi facta ſit ſuper primæva actione, Surd. *deciſ. 185. n. 14.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib. 26. tit. 1. n. 21.* vbi ſub-
dit quod ſi appellatio intercesſerit, vel appellari potue- 5
rit, tranſactio valebit etiam poſt rem judicatam, & ſimiliter ſi ſententia lata dicatur eſſe nulla ex defectu iuriſdictionis, citationis, mandati, vel aliàs, Donat. à Fina *tom. 1. comm. opin. lib. 2. tit. 4. n. 22. pag. 305.* Gutier.
de

de juram. confirmat. p. 3. cap. 4. ex n. 1. vbi *n.* 2. limitat ſu-
6 prędictam text. concluſionem quando negatur judicatum eſſe, vel ignorari poteſt an judicatum, & *n.* 3. te-
7 net tranſactionem etiam in criminalibus fieri non poſſe poſt ſententiam, quæ tranſiuit in rem judicatam, & *n.* 6.
8 reſoluit juramentum in propoſito adiectum dictæ tranſactioni de non contrauenîendo, operari vt faciat valere tranſactionem omnem meliori modo, quo poteſt, &
9 *n.* 8. dicit quod tranſactio facta poſt ſententiam tranſitam in rem judicatam valet adiecta clauſula, *non obſtante re judicata.*

10 *Appellationis, vel in integrum reſtitutionis ſolemnitate ſuſpenſa.*] Notatur ad hoc, quod appellatio ſuſpendit pronuntiatum, vt per Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verba Per quod, n.* 35. *de in integrum reſtit. minor.*

11 Notatur etiam ad hoc, quod reſtitutio principaliter & per viam actionis intentata, ſiue contra ſententiam, ſiue ad appellandum, ſiue contra lapſum fatalium, antequam petatur ſententiæ executio, habet effectum ſuſpenſiuum, quemadmodum appellatio, vt per Flores de Mena *variarum lib.* 1. *q.* 5. *n.* 51.

Fruſtra tranſigi.] Id eſt, tranſactionem ipſo jure non valere. Vide Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verbo Reuertatur, n.* 107. Surd. *dec.* 185. Rebell. *de oblig. juſtit. p.* 1. *lib.* 1. *q.* 6. *n.* 47.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio non reſcinditur prætextu euictionis, ſed agitur præſcriptis verbis ad id, quod dare, non retinere quis debet, & n. 2. procedit etiam in arbitramento, n. 3.*
4 *Tranſactionis titulus ad præſcribendum ſufficit, quando ex eo, vel cauſa traditur poſſeſſio.*
5 *Tranſactionis titulo transfertur dominium in eum, cui res eſt tradita.*
6 *Alienans per viam tranſactionis, non cenſetur alienaſſe, cum retinuerit dominium.*
7 *Tranſactione transfertur dominium rei quando continet dari, etſi ſecus quando datur ſola facultas retinendi.*

L. Si pro fundo. XXXIII.

Iidem AA. *&* CC. *Euchruſic.*

1 Ratione & prætextu euictionis non reſcinditur tranſactio, ſed agitur præſcriptis verbis ad id, quod dare, non retinere quis debet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Cremenſ. *ſing.* 130. Gozadin. *conſ.* 94. *n.* 40. Cæpol. *conſ.* 133. *n.* 81. *part.* 1. Connan. *comment. lib.* 5. *c.* 6. *num.* 10. *in fine*, Tiraquell. *de retractu lign.* §. 1. *gloſſ.* 14. *n.* 67. Menoch. *conſ.* 123. *n.* 40. vbi *n.* 41. ſubdit hunc
3 textum procedere etiam in arbitramento, poſteaquam arbitramentum eſt tranſactio quædam, Motl. *in emporio juris, part.* 1. *tit.* 4. *q.* 1. *n.* 8 vbi rationem præſtat, Ant. Gom. *ad ll. Tauri, n.* 73. *in princ.* vbi ex hoc textu infert quod ſi ab illo penes quem res dimittitur ex cauſa tranſactionis, res ſit euicta à tertio vero domino, quod actor, qui rem dimiſit aliquo recepto, non tenetur de euictione, ſecus tamen eſt ſi res daretur, vel traderetur ab vno alteri etiam in cauſa tranſactionis, quia tradens teneretur de euictione; & rationem aſſignat, quia tandem quis tenetur de euictione quando conceſſit titulum habilem ad tranſlationem dominij, aliàs verò non: idem Anton. Gomez *var. tom.* 2. *c.* 2. *num.* 38. *propè fin.* Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 26. *tit.* 7. *num.* 22. & 25. vbi rationem aſſignat, quia contractus intelligitur celebratus ſuper lite, non ſuper re. Cald. Pereira *de empt. & vend. cap.* 31. *num.* 104.

4 Notatur ad hoc, quod titulus tranſactionis ſufficit ad præſcribendum, quando ex eo, vel cauſa poſſeſſio traditur, vt per Bald. *de præſcript.* 3. *part. princ. q.* 5. qui hunc textum ad hanc rem ſingularem dicit, Alexand. Corn. & Bart. quos refert & ſequitur Menchac. *illuſtrium contron. c.* 67. *n.* 2. qui omnes per hunc textum communiter tenent contrarium eo caſu, quo ex cauſa tranſactionis poſſeſſio eius rei, de cuius præſcriptione agitur, non eſſet tradita, ſed tantùm retenta.

5 Notatur etiam ad hoc, quod ex titulo tranſactionis transfertur dominium in eum, cui res eſt tradita, vt per Roder. Xuar. *alleg.* 19. *n.* 21. *in fine.* Alienans per viam
6 tranſactionis non cenſetur alienaſſe, cùm dominium retinuerit, vt citato hoc text. tenat Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.* 17. *n.* 49. Menoch. *conſ.* 381. *n.* 2. vbi
7 etiam per hunc textum dicit, tranſactione transferri dominium rei quando continet dari, etſi ſecus quando datur ſola facultas retinendi.

SVMMARIVM.

1 *Scienti non infertur dolus.*
2 *Pollicitatio inſtitutionis atque ſucceſſionis non obligat pollicentem, & n. 3.*
4 *Liberatio facta ex cauſa tranſactionis ſub ſpe futuræ ſucceſſionis, non poteſt reſcindi, licèt illa ſpes deficiat.*
5 *Scienti & volenti non committitur dolus, nec iniuria: limita vt n. 6.*
7 *Volenti non fit iniuria, remiſſiuè.*
8 *Conditio impoſſibilis vitiat etiam liberationem.*
9 *Conditio impoſſibilis etſi vitiare contractus ſoleat, modus tamen impoſſibilis non vitiat, ſed ab ipſis contractibus reiiciendum erit: declara vt n. 10.*

L. Cùm donationis. XXXIV.

Iidem AA. *&* CC. *Cyrillo Ptolemaidi.*

Scienti non infertur dolus, & pollicitatio inſtitutionis atque ſucceſſionis non obligat pollicentem. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà* 2
hoc tit. & ex repetentibus *tom.* 7. Franciſcus Curtius.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 3
Benedict. Pinel. *ſelect. juris interpr. lib.* 1. *c.* 10. *n.* 9. Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 13. *tit.* 43. *n.* 7. vbi dicit quod hanc legem Bald. in ſumma ita perſtringit, quod licèt pollicitatio de inſtituendo hærede non impleatur ab eo, cui tranſigitur, vel donatur, tranſactio tamen, vel donatio non reſcinditur, & *n.* 16. cum Paul. de Caſtro per hunc textum vult, quod liberatio 4
facta ex cauſa tranſactionis ſub ſpe futuræ ſucceſſionis non poteſt reſcindi, licèt illa ſpes deficiat.

Nec vnquam volentibus dolus inferatur.] Notatur 5
ad hoc, quod ſcienti & volenti non committitur dolus, neque iniuria, vt per Connan. *comment. lib.* 5. *c.* 6. *n.* 34. Roder. Xuar. *in l. quoniam, ampliat.* 10. *num.* 46. Tiraquell. *de retract. lign.* §. 12. *gloſſ.* 1. *num.* 8. & *de jure mariti gloſſ.* 8. *n.* 143. plures refert Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Volenti*, Surd. *deciſ.* 194. *num.* 1. Sim. de Prætis *conſil.* 15. *n.* 9. & 10. Card. Tuſch. *pract. concl. tom.* 2. *lit. D, concl.* 589. *n.* 1. vbi *num.* 2. limitat 6
quando calliditate fuit ſciens ſeductus, & ſollicitatus, ineipſum *de axiomat. juris vſufreq. verba Dolus, axiom.* 76. *n.* 9.

Et ad aliud axioma quod probatur in hoc text. quod 7
volenti non fit iniuria, vide Xuar. *in l. quoniam, ampliat.* 10. *n.* 31. *col.* 2. *pag.* 420. cum aliis citatis per me *axiom.* 126. *n.* 1. & 2.

8 In gloſſ. *Aſtringitur, fin.* Notatur ad hoc, quod conditto impoſſibilis vitiat etiam liberationem, vt per Anton. Gom. *tom. 1. var. cap. 12. n. 67. verſ. item adde,* vbi dicit hanc gloſſam ſingularem, & vnicam, & ab omnibus Doctoribus ſumme commendatam.

9 Notatur etiam ad hoc, quod licèt conditio impoſſibilis contractus vitiare ſoleat, modus autem impoſſibilis contractus non vitiat, ſed ab ipſis contractibus reijciendus erit, per Anton. de Padilla *hic n. 8.* Couar. *in capitum tibi, n. 13. de teſtam.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 12. n. 42.* vbi aſſerit hoc ab omnibus communiter
10 receptum eſſe. Sarmient. *ſelect. lib. 2. cap. 3. n. 7.* vbi declarat quod hæc gloſſ. non ſimpliciter vult quod modus impoſſibilis à contractu rejiciatur, ſed tantùm ad effectum, vt ſi agatur, poſſit non obſtante defectu modi impoſſibilis repelli actor exceptione: & ita potiùs vult gloſſ. quod modus impoſſibilis impediat actionem oriri ex contractu, non tamen ita reddat inutilem, vt ex eo exceptio oriri non poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactione ſi lis eſt finita præſentibus, & interuenientibus amicis, metus ac dolus abfuiſſe præſumitur.*

2 *Contractus quando fit in præſentia propinquorum, ſeu amicorum, ceſſat omnis præſumptio fraudis, & metus: amplia vt n. 3. & 4.*

5 *Dolum paſſus in contractu, ſi velit cogit aduerſarium vt ei ſtet.*

L. Tranſactionem. XXXV.

Iidem AA. & CC. *Hammon.*

1 TRanſactione ſi lis finita eſt præſentibus, & interuenientibus amicis, metus, ac dolus abfuiſſe præſumitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

2 Vulgò colligitur ex hoc text. quod contractus quando fit in præſentia propinquorum, ſeu amicorum, ceſſat omnis præſumptio fraudis, & metus, vt per Iaſ. *in §. quadrupli, n. 63. Inſtit. de action.* Hippol. *ſing. 314. & 317.* Petraſancta *ſing. 57.* Boër. *dec. 100. n. 7.* Cortaſ. *lib. 6. miſcell. cap. 14. n. 2.* Palat. *in repetit. rub. de donat. inter virum & vxorem, §. 68. n. 3.* Graminat. *dec. 66. n. 9.* Alciat. *de præſumpt. reg. 1. præſumpt. 21.* Cott. *in memorab. verbo Contractus mulier.* Alphan. *collect. 217.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. num. 34.* Alexand. Trentacinq. *variarum reſolutionum lib. 1. ſub tit. de his quæ vi, reſol. 2. n. 20.* Simoncel. *de decreto, lib. 1. tit. 1. n. 59. verſ. item operatur,* Sanchez *de matrimonio lib. 4. diſp. 12. n. 21.* Farinac. *fragm. crimin. p. 2. lit. M, n. 151.* Rebuff. *in auth. habita, ne filius pro patre, pag. 578.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. n. 2. in fine, & cap. 14. n. 27. in fine,* Tiraquell. *de iure mariti, gloſſ. 5. n. 37.* Menoch. *conſil. 1. num. 290.* & latè *de præſumpt. lib. 3. præ-*
3 *ſumpt. 128. per tot.* vbi *n. 6.* extendit vt locum habeat non ſolùm quando interuenit præſentia propinquorum, ſed etiam quando interuenit ſolus judex, & *n. 7.* ampliat non ſolùm in contractibus, ſed etiam in vltimis diſpoſitionibus, & *n. 10.* limitat, vt locum non habeat hæc præſumptio quando adeſt enormis læſio. Sanchez *de matrimonio lib. 4. diſp. 12. n. 21. verſ. ſecundò,* Maſcard. *de probationib. concl. 1055. num. 23.*
4 latiùs *concl. 437. per tot.* vbi *n. 4.* limitat non procedere ſi abſit præſentia plurium conſanguineorum, vel ſaltem ad minimum duorum: hanc limitationem probat Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verbo Suſceperit liberos, n. 258.* cùm text. dicat in plurali, *amicis interuenientibus.*

Reſcindi poſtulantis, &c.] Ergo dolum qui paſſus eſt 5
in contractu, ſi velit cogit aduerſarium vt ei ſtet, vt per Tiraq. *in tract. le mort, p. 7. declar. 1. n. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Oblatio poſt terminum in tranſactione locum habet.*

2 *In tranſactione reus purgare poteſt moram vſque ad ſententiam.*

3 *Mora purgatio etiam in tranſactione admittitur.*

L. Si maior annis. XXXVI.

Iidem AA. & CC. *Achilla.*

OBlatio poſt terminum in tranſactione locum ha- 1
bet. Item in tranſactione reus purgare poteſt 2
moram vſque ad ſententiam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius. Vide Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. n. 35. pag. 306.*
vbi ait per hunc text. quod moræ purgatio etiam in 3
tranſactione admittitur.

L. Promiſſis. XXXVII.

Iidem AA. & CC. *Baſiliſſæ.*

POEna in ſtipulatum deducta ob non ſeruatam 1
tranſactionem, non impleta tranſactione exigenda eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
l. fin. tit. 11. part. 5. vbi gloſſ. fin. Fulgoſ. *conſil. 160. col. 3.* Cald. Pereira *de empt. & vend. cap. 29. n. 26.* Rebell. *de oblig. iuſtitia, p. 2. tit. 16. de tranſactionibus, q. 2. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio continet facultatem dandi, retinendi, promittendi, ſi valida ſit, & n. 2.*

3 *Tranſactio facta etiam pro modico ſuper lite magni momenti valet, dummodo ex cauſa ſit facta.*

L. Tranſactio. XXXVIII.

Iidem AA. & CC. *Theodotioni.*

TRanſactio continet facultatem dandi, retinendi, 1
promittendique, ſi valida ſit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit 2
Card. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. tom. 2. lib. 26. tit. 1. n. 23.* vbi quod ſi in inſtrumento dictum non ſit aliquid fuiſſe datum, vel retentum, vel promiſſum, non
præſumitur, & ideo tranſactio corruit, & *num. 24.* tenet 3
quod tranſactio facta etiam pro modico, ſuper lite magni momenti valet, dummodo ex cauſa ſit facta.

L. Quamvis. XXXIX.

Iidem AA. & CC. *Martianæ.*

IN contractu tranſactionis non eſt locus pœnitentiæ. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciſcus Curtius.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
Cottaſ. *lib. 1. miſcel. cap. 23. n. 4.* Alciat. *lib. 5. paradox. cap. 6. col. 2.* Connan. *comment. juris ciuilis lib. 5. cap. 6. n. 11.*

*n.11.*Ioan.Oroſ.*in l.ſi cùm fundam.ff.de pactis,num.15.* & 16.Duen.*reg.111.* Ioan.Garc. *reg.102.n.8. verſ.decimo ſtatuò limitatur,* Rebell.*de oblig.juſt.part.2.lib.16. de tranſact.q.2.n.1.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio ſi ſtipulatione, & acceptilatione eſt firmata, actor conueniens repellitur, & data repetuntur, pœna etiam in ſtipulatum deducta exigitur, & n.2.*

3 *Tranſactio Aquiliana ſtipulatione vallata, pœnaque appoſita contrauenienti, quam incurrat toties quoties contrauenerit, rato ſemper manente pacto, & inſuper juramento confirmata, habet pleniſſimum robur.*

4 *Reo ex cauſa tranſactionis ipſo jure liberato, poterit pœna peti, & actor repelli exceptione tranſactionis.*

5 *Actor vbi ſine actione experitur, poteſt judex ex officio eum repellere, etiam parte non petente.*

L. Vbi pactum. XL.

Imppp. GRAT. VALENT. & THEOD. AAA. *Eutropio P.P.*

1 SI ſtipulatione, & acceptilatione tranſactio eſt firmata, actor conueniens repellitur, & data repetuntur: pœna etiam in ſtipulatum deducta exigitur. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup. hoc tit.*& poſt omnes Hubert Giphan.*ad hanc legem,tom.1.pag.69.*& ex repetentibus *tom.7.*Franciſcus Curtius.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Connan.*commentar.lib.5.cap.6. n.8.* Molin. *de juſtit.*

3 *tract.2.diſp.556. n.13.* vbi etiam poſt Oroſ. & Gutier. ſubdit, quod ſi tranſactio Aquiliana ſtipulatione valletur, pœnaque apponatur contrauenienti, quam incurrat toties quoties contrauenerit, rato ſemper manente pacto, & inſuper juramento confirmetur, habet pleniſſimum robur, ita vt majus illi apponi non poſſit.

4 Notatur ad hoc, quod quando ex cauſa tranſactionis reus eſt ipſo jure liberatus, tunc poterit pœna peti, & actor repelli exceptione tranſactionis, vt per Tiraquel. *in l.ſi vnquam, verbo Reuertatur, num.424. de renoc. donat.*

5 In gloſſ. *Pœna,* ibi, *tertiò,quia eùm judex,*&c. Notatur ad hoc, quod vbi actor ſine actione experitur, judex poteſt ex officio eum repellere, etiam parte non petente, vt per Iaſ. *in præſenti, n.11.* Hippol. *in l.1. §. fin.n.71.ff.de quaſtionib.*, Matant.*de ordine jud part.4. diſtinct.10.n.15.& part.6.membr.9.de except.n.7.* Roderic. Xuar.*in l.ſi poſt rem judicatum,ſuper l.Regni,limit 7.n.1.pag.mihi* 640.Boër.*dec.344.n.8.*Anton.Gomez *variorum tom.2.cap.11.n.14.*latè Menoch. *de arbitr.lib.1.q.16. in princ.* vbi *n.4.* tenet judicem non repellentem agentem, ſine actione teneri ad intereſſe parti, Gam. *Luſitan.dec.106.n.7.*vbi *n.8.*tenet judicem qui actorem agentem ſine actione non repulerit, teneri in ſyndicatu.D.Barboſ.*in l.ſi alienam, n.18. ff.ſoluto matrim.*Bobadil.*in ſua politic.lib.3.cap.14.n.82.in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactioni jurata contraueniens Deum vltorem habet, notatur infamia, pœnam ſoluit, ſibi data reddit, & actionem perdit.*

2 *Diſpoſitio huius leg.tanquam nimis rigoroſa & dura non ſeruatur in practica. Contrarium vide n.3. & amplia vt n.4.5. & ſeqq. vſque ad n.20. limita verò vt n.21.vſque ad 30.*

31 *Iuramento contrauenire tribus modis dicitur ad effectum incurrendi pœnas huius leg. videlicet vel interpellando judicem, vel ſupplicando Principibus, vel non adimplendo promiſſa.*

32 *Contractum juratum non obſeruans infamis eſt.*

33 *Iuramento appoſito in tranſactione, vel alio contractu jurato contraueniens priuatur omni jure, actione & commodo illius contractus in quo juramentum fuit præſtitum.*

34 *Iuris quæſiti priuatio pœna eſt.*

35 τὸ Mox, *priuationem ipſo jure inducit.*

36 *Iuramentum mora emendationem impedit.*

37 *Tranſactioni jurata non contrauenit, nec pœnas huius leg. incurrit is qui Principi ſupplicat pro reſciſſione tranſactionis.*

38 *Periurus in caſu huius leg.ipſo jure infamiam incurrit, intellige vt n.39.*

40 τὸ Priuatus exiſtat, *importans priuationem ipſo jure.*

L. Si quis maior. XLI.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Rufino P.P.*

VEniens contra tranſactionem juratam, Deum vltorem habet, & infamia notatur, pœnam ſoluit, ſibi data reddit, & actionem perdit. Colligunt ex Ordinar.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſuprà hoc tit.* poſt omnes Hubert.Giphan.*ad hanc legem,tom.1.pag.71.*& ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius, Thomas Parpalias, Hieron.Cagnol.& Bertazolus. 1

De materia & intellectu huius legis vide Connan. *commentar.lib.5.cap.6.n.8.* Afflict. *in cap.1.quo tempore miles,lib.1.fol.mihi* 84. Robert. *lib.2. ſentent. cap.20.* Mantua *lib.1. locorum, cap.18. in princ.& lib.3.cap.49.* Alciat.*lib.5.paradox.cap.12.*Couarr. *in cap.Raynaldus, §.3.n.10.col.7.de teſtam. & in cap.quamvis pactum,de pactis lib.6.part.1.§.4.n.5.col.1.*Bertrand.*conſ.237.n.5. vol.9.* Fab.Turret.*conſ.48.n.12.lib.1.* Frideric. Brukman.*in tract.de differens.vtriuſque ſexus,part.2.art.11. n.11.* Ioſeph. Ludou. *dec.22.n.12.& ſequent.* Roland. *conſ.31.n.8. lib.2.* Aym. *conſ.246. n.4. in fine,* Anton. Gabr. *commun.lib.5.tit.de tranſact.concl.1.ex n.1.*Perez *ad lib.8.Ordin.tit.6.pag.184.*Villab.& Kitchou.*tom.1. commun.opin.lib.2.tit.4.n.57. & 58.* Gutier. *de juram. confirmat.part.1.cap.60.n.10.& 11.& part.3. cap.17. n.2.* Fachinæ. *contr. jur. lib.1. cap.21. cum duobus ſeqq.* Adoluin. *conſil.5.n.40.cum ſeqq.* Ceual. *commun. contra commun.q.117.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.1.cap.19.per tot.* Card.Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent.lib.4.tit.32 n.93.* Valer.Reginald. *in praxi fori pœnitent.lib.25. n.606. verſ.quartum, in fine,&* Clar.*in §.periurium,n.4.*Dec. *tract.crimin.lib.6.cap.13. n.28.* Farinac.*de falſitate & ſimul.q.160.ex n.45.* latiſſimè idem Farinac. *fragm.crimin. part.2. lit.I, n.141. cum multis ſequent.*Rebell.*de oblig.juſtit.part.2. lib.16. de tranſact.q.2.n.5.* Mancin. *in tract. de jurament.parte 5.effectu 11.* Molin.*de juſtit.tract.2.diſp.556.num..verſ. quando tranſactio.* Rot. *deciſ.583.p.1.diuerſ.*

Diſpoſitio huius leg.tanquam nimis rigoroſa & dura in practica non ſeruatur.Silu.Nupt. *lib.5.n.62.verſ. & propterea audiui,* Roland.*conſ.57.viſo proceſſu,n 47. lib.1.* Bec.*conſ.104.n.9.& conſ.106,n 14.* Polid Ripa *in obſeru.27.* Anna *ſing.286.* Seraph. *dec.1059. n.3.& dec.1136.n.6.* Surd. *conſ.105.in fine,*Rot.*dict.dec.583. num.3.part.1.diuerſ.* Gutier. *de juram.confirm. part.1. cap.61.n.21.* Azeued.*l.1,n.85.tit.17.lib.8.nouæ Recop.* 2

Ceual.*communium contra commun.q.117.in fine.* Verùm hæc reſolutio non eſt tuta, quia hi omnes ferè Doctores loquuntur de conſuetudine ſuorum locorum, vnde non debent extendi ad alia loca: quare Bolognet. in repet.huius l.num.107. licèt admittat eius pœnas rarò practicari, non tamen per hoc ſubdit diſpoſitionem huius 3

huius legis eſſe correctam. Quod enim tarò practicatur, prouenit primò, quia in multis partibus Italiæ adſunt ſtatuta, quod admittatur purgatio moræ vſque ad certum tempus: ſecundò, quia contrauenit. volens juramento, vtplurimùm petit abſolutionem ab eo: tertiò quia pœnæ prædictæ ſecundùm magis communem non incurruntur ſine dolo, & facilè probatur cauſa, propter quam quis excuſatur à dolo, & lata culpa, ſequutur Farin. *fragm. lit. I, n.* 1908. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. c.* 19. *n.* 23. *& ſeqq.*

4 Amplia primò diſpoſitionem huius leg. locum habere non ſolùm in contractu tranſactionis, de quo loquitur, ſed etiam in omni alio contractu, ponderando verbum *pacta*, hic poſitum, quod quidem omnes contractus, omneſque conuentiones comprehendit. Ita *in præſenti* Bart. *n.* 23. *verſ. item quæro*, Thom. Parpal. *n.* 10. *in* 3. *notab.* Cagnol. *n.* 43. *cum ſeqq.* Caſſad. *dec.* 2. *n.* 1. *& num.* 7. *de jurejur.* Anton. Gabr. *dict. tit. de tranſact. concl.* 1. *n.* 5. Cephal. *conſ.* 192. *n.* 17. *lib.* 2. Roland. *conſ.* 57. *n.* 13. *cum ſeqq. lib.* 2. Fachinæ. *dict. lib.* 1. *cap.* 11. *verſ. ego in hac re*, Menoch. *conſ.* 373. *n.* 23. Hect. Felic. *in tract. de ſocietate, cap.* 39. *n.* 3?. Card. Tuſch. *pract. concluſ. verbo Lex, concl.* 284. *n.* 1. *cum ſeqq.* Farinac. *fragm. lit. I, n.* 1142. Gratian. *dict. cap.* 19. *n.* 1. *&* 3. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 1. *de rebus credit. num.* 55. *pag.* 437. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 32. *n.* 86.

5 Vnde idem eſt dicendum de emphyteuta promittente cum juramento ſoluere canonem, qui cadit ſtatim à commodo contractus, quamvis aliàs in Eccleſia debeat expectari biennium, & in priuato triennium, niſi aliquo juſto impedimento veniat excuſandus: ita ex repetentibus huius legis Thom. Parpal. *n.* 11. Cagnol. *n.* 51. *cum ſequent.* Bertazol. *à num.* 279. *vſque ad n.* 284. *q.* 18. Addent. *ad Mathesil. ſingul.* 50. Anton. Gabr. *d. tit. de tranſact. concl.* 2. *num.* 41. *&* 43. Steph. Gratian. *d. cap.* 19. *n.* 6. Azeued. *l.* 1. *n.* 34. *&* 37. *tit.* 17. *lib.* 8. *noua Recop.* Farinac. *fragm. d. lit. I. n.* 1143. vbi *n.* 1145. poſt Seraph. *de priuil. juram. priuil.* 84. diſtinguendos eſſe tres caſus exiſtimat.

6 Idem in contractu caſuali, quod in eo habet locum diſpoſitio huius legis, voluit Caſſad. *dec.* 2. *de jurejurand.* Anton. Gabr. *d. tit. de tranſact. concl.* 1. *num.* 43. Mancin. *in tract. de Iuramento, part.* 4. *effectu* 34. *n.* 1. *cum ſeqq.* Farinac. *fragm. dict. lit. I, n.* 1143. *verſ. idem de contractu*, vbi ſubdit, quod licèt cenſuarius moroſus in ſoluendo cenſum etiam per centum annos, non cadat à commodo ipſius cenſus, ſi tamen jurauit dictum cenſum ſoluere, cadit ſi ſemel tantùm deficiat.

7 Idem in contractu emptionis, & venditionis, vt per Menoch. *conſ.* 372. *n.* 23. Kirchou. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 58.

8 Idem in locatione, in qua propter juramentum ſoluendi penſionem ſufficit defectus vnius termini, vt locator poſſit expelli non expectato biennio. Ita Roland. *conſil.* 6. *n.* 41. *lib.* 2. Menoch. *conſ.* 172. *n.* 23. Steph. Gratian. *dict. cap.* 19. *n.* 7. vbi *n.* 8. ſubdit, expelli poſſe, ſi non ſoluit penſionem etiam authoritate propria, & quamvis de facto reſiſteret, & *n.* 26. *&* 27.

9 Idem in quolibet promittente, v. g. ſoluere centum ducatos in ſeptem terminis, qui jurauit, ſi ceſſauerit ſoluere in primo, vel in ſecundo termino, poterit tunc conueniri ad integra centum, quia propter periurium priuatur jure ſuo, & non poteſt ampliùs allegare dilationem datam, vt per Bologn. *in præſenti, n.* 33. Roland. *conſ.* 31. *n.* 7. *lib.* 2. Card. Tuſch. *d. verbo Lex, concl.* 224. *num.* 12.

10 Idem in contractu ſocietatis, ita vt ſocius incidat in pœnas huius legis, ſi promiſſa & jurata in contractu ſocietatis non ſeruauerit, Caſtracan. *in tract. de ſociet. offic. cap.* 69. *n.* 3. Hect. Felic. *in tract. de ſociet. cap.* 39. *n.* 38. Farinac. *fragm. lit. I, n.* 1146.

11 Amplia ſecundò diſpoſitionem huius legis locum habere in vniuerſitate quoad priuationem commodi contractus, licèt non quantum ad pœnas perjurij, & infamiæ, de quo tamen vide Iaſ. *conſil.* 218. *n.* 13. *lib.* 1. Anton. Gabr. *dict. concl.* 1. *n.* 2. Bolognet. *n.* 19. Cagnol. *n.* 7. *& ſeqq.* Thom. Parpal. *num.* 83. *cum ſeqq.* omnes *in præſenti*, Menoch. *conſil.* 709. *n.* 4. Fachinæ. *controuerſ. lib.* 1. *cap.* 12. Virgil. Boccac. *in conſtit. Marchia, gloſſ.* 2. *n.* 89. *cum ſeqq.* Steph. Gratian. *d. cap.* 19. *n.* 25. Farin. *fragm. d. lit. I, n.* 1147. *cum ſeqq.*

Amplia tertiò contrauenientem juramento incidere in pœnas huius legis, ſiue ſit maſculus, ſiue etiam fœmina. Ita *in præſenti* Franc. Curt. *n.* 6. *cum ſeqq.* Thom. Parpal. *n.* 1. Cagnol. *n.* 10. *cum ſeqq.* Bologn. *n.* 18. Anton. Gabr. *d. tit. de tranſact. concl.* 1. *n.* 3. Tiraquel. *de retractu lig.* §. 1. *gloſſ.* 9. *n.* 213. Virgil. Boccac. *d. gloſſ.* 2. *n.* 87. Fachinæ. *d. cap.* 12. *verſ. ſecunda eſt concluſio*, Farin. *fragm. dict. lit. I, n.* 1151. 12

Amplia quartò etiam quod contraueniens ſit perſona ruſtica, vt per Thom. Parpal. *hic n.* 2. Farin. *fragm. d. lit. I, num.* 1154. 13

Amplia quintò, ſiue ſit actor contraueniens, ſiue etiam reus in illis pœnis, quæ reo adaptari poſſunt, vt per Thom. Parpal. *n.* 109. *in* 14. *quæſt.* Cagnol. *n.* 172. Bolognet. *n.* 27. *in præſenti*, Roland. *conſil.* 57. *n.* 14. *lib.* 1. Anton. Gabr. *d. concl.* 1. *conſil.* 57. Farin. *fragm. d. lit. I, n.* 1155. Steph. Gratian. *d. cap.* 19. *n.* 2. 14

Amplia ſextò in hærede illius, cui fuit juratum, qui poterit agere ad pœnas huius legis, ſecundùm Thom. Parpal. *in præſenti, n.* 94. Cagnol. *ibidem, n.* 199. vbi loquitur quando contrauentio fuit facta viuente eo cui fuit juratum, Anton. Gabr. *d. concl.* 1. *n.* 22. Farin. *fragment. d. lit. I, n.* 1156. vbi *num. ſeq.* nunquid pœnæ huius legis tranſeant contra ſingularem ſucceſſorem, & *n.* 1158. quærit vtrùm juramento contraueniens, ſi fuerit non ipſemet qui jurauit, ſed jurantis hæres, nunquid incurrat pœnas huius legis. 15

Amplia ſeptimò contrauenientem juramento incurrere pœnas huius legis, etiam quod contraueniat in modico, vt per Thom. Parpal. *n.* 106. *in* 11. *quæſt.* Cagnol. *n.* 194. *in fine, verſ. juxta prædicta, & n.* 196. Anton. Gabr. *d. tit. de tranſact. concl.* 1. *n.* 4. Card. Tuſch. *d. verbo Lex, concl.* 284. *n.* 14. Farin. *fragm. lit. I, n.* 1159. 16

Amplia octauò in tantùm contrauenientem incurrere pœnas huius legis, vt purgatio moræ non admittatur, de quo an & quando ſit verum, & procedat, vide Grat. *reſp.* 93. *n.* 48. *& ſeqq.* Aym. *conſ.* 246. *n.* 5. Gabr. *d. tit. de tranſact. concl.* 1. *n.* 12. *cum ſeqq.* Cephal. *conſ.* 25. *per tot.* Sarmient. *ſelect. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 3. Seraph. *de priuil. juram. priuil.* 38. *n.* 8. *cum ſeqq.* Hector Felic. *in tract. de ſociet. cap.* 19. *n.* 40. *& ſeq.* Card. Tuſch. *d. verbo Lex, concl.* 284. *n.* 10. *cum ſeqq.* Farin. *fragm. d. lit. I, à n.* 1172. *vſque ad* 1176. 17

Amplia nonò, contrauenientem incurrere pœnas huius legis, non ſolùm ſi contraueniat in committendo, ſed etiam in omittendo, non adimplendo promiſſa. Franc. Curt. *n.* 31. *in princ.* Anton. Gabr. *d. concl.* 1. *n.* 1178. Farin. *d. lit. I, n.* 1178. 18

Amplia decimò, juramento contrauenientem incurrere pœnas huius legis, etiam quod promiſiſſet ſimpliciter ſub ſua fide. Ita Thom. Parpal. *n.* 40. Anton. Gabr. *d. tit. de tranſact. concl.* 2. *n.* 28. *&* 29. Ceuall. *communium contra commun. q.* 117. *per tot.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 59. *conſid.* 3. Farin. *fragm. lit. I, n.* 1180. vbi *n.* 1179. reſoluit, incidere in pœnas huius legis, non ſolùm qui jurauit inuocato Dei nomine, ſed etiam qui jurauit per ſalutem Principis. 19

Amplia vndecimò, omnes pœnas huius legis non alternatiuè, ſed copulatiuè incurri, quia juramentum habet vim clauſ. *rato manente pacto.* Ita Franc. Curt. *in repet. n.* 58. Bolognet. *n.* 68. *&* 71. Cephal. *conſ.* 14. *n.* 9. *lib.* 1. Card. Tuſch. *d. verbo Lex, concl.* 281. *n.* 1. Farin. *fragm. d. lit. I, n.* 1181. vbi *n.* 1182. *cum ſeqq.* reſoluit juramento contrauenientem incurrere pœnas huius leg. 20

etiam

etiam quod illud fuerit interpoſitum ex interuallo poſt contractum & etiam quod contractus, ſuper quo juramentum interponitur, ſit nullus, dummodo validetur per juramentum, & etiam quod juramentum ſit nullum, vtputa quia contra bonos mores reprobatos à jure Canonico, ſecus à jure ciuili.

21 Limita primò vt diſpoſitio huius legis non habeat locum, niſi contra doloſum, vide Caſſad. *dec.2.n.7.verſ. verum eſt, de jureiur.* Cephal. *conſ.24.num.14.lib.1.& conſ.165.n.2.cum ſeqq. lib.2.* Seraph. *dec.577. num.6. & 1059.n.1.& concl.617.n.1.*vbi *n.7.* ſubdit quod iſte dolus debet plenè, concludenter, non autem præſumptiuè probari. Rot.*dec.277.n.3.*Surd. *dec.234.n.3 cum ſeqq.* Brunor. à Sole *in locis commun. verbo Diſpoſitio 13.*Card.Tuſch.*d.verbo Lex,concl.124.n.64.*Steph. Gratian.*diſcept forenſ.cap.19.à n.13.* late Fatin.*fragm. d.lit.I,n.1185.*vbi 1186. ſubdit, quod probata contrauentione, cenſetur probatus dolus, qui propterea præſumitur ex eo, quod quis non obſeruat promiſſa, & non facit ea, quæ facere debet, *& n.1187.*declarat, vt à dolo excuſet quælibet cauſa, etiam iniuſta, & quælibet etiam iniuſta credulitas excuſat ad effectum euitandi pœnas.

22 Limita ſecundò, vt non habeat locum in minore jurante propter eius imbecillitatem, vt per Put.*dec* 123. aliàs 182. *part.3.* vbi ait quod loquitur hæc lex in maiore jurante, Ioan, Aloyſ. Ricc. *in collect.dec.part.4. collect.*1088. *verſ. limita ſecundò,* Seraph. *de priuileg. juram. priuil.*85. *n.*34. Aldouin. *conſ.*1. *n.*140. Fatin. *fragm.d lit. I,à n.*1188.vbi *n.*1191.extendit etiam quod veniam ætatis impetrauerit, vel ex diſpoſitione ſtatuti, & *n.*1192. reſoluit in dubio præſumi juraſſe tempore minoris ætatis, & qui contrarium dicit, maiorem ætatem probare debet, & hoc quia qualitas minoritatis requiſita in hac lege probari ſemper debet ab eo, qui allegat.

23 Limita tertiò in contrauenientе, & promiſſa non adimplente juſſu judicis, vt per Thom.Parpal. *hic n.*33. *verſ.tertio limitatur,*& Bologn. *n.*57. Anton Gabr. *d. tit.de tranſact.concl.*1.*n.*65. Fatin. *d.lit.I, n.*1194. vbi idem, & multò magis procedere ait in eo, qui contrauenit ex juſſione & mandato Principis.

24 Limita quartò in contrauenientе juramento de ſoluendo vſuras, ſecundùm Thom. Parpal. *hic num.*46. vbi loquitur quoad pœnam infamiæ, Bologn. *n.*67. *in fine, in 7. limit.* Anton. Gabr. *d.concl.*1. *n.*71. Fatin. *d. lit. I, num.*1195.

25 Limita quintò quando priùs quis obtinuit ab Epiſcopo abſolutionem à juramento, vt per Alciat. *hic n.*10.*verſ.ſed quid ſi antequam.*Bologn.*num.*15.*in fine, verſ. quare concludendum eſt*, Fatin. *d. lit. I, n.*1198. vbi *n.*1199. quærit, nunquid Papa debeat diſpenſare à pœnis huius legis.

26 Limita ſextò in jurante non ſponte ſuo libero arbitrio, ſed aut præcepto judicis, aut vigore ſtatuti cogentis partes ad faciendum compromiſſum, vt per Thom. Parpal. *n.*12. *cum ſeqq.* Cagnol. *à n.*63. & Bologn. *n.*42.*in præſenti,* Anton. Gabr.*d.tit.de tranſact. concl.*1, *n.*60. Fatin. *dict.lit.I,n.*1200. vbi *num.*1202. reſoluit contrauenientem juramento ex neceſſitate ſtatuti præſtito non incurrere pœnas huius legis quando ſtatutum expreſsè cogit ad jurandum.

27 Limita ſeptimò in contrauenientе juramento per metum extorto, is enim non incurrit pœnas huius legis. Ita Anton. Gabr. *d.concl.*1.*n.*71. vbi etiam in juramento præſtito ſuper contractu ſimulato Card.Tuſch. *d.verbo Lex, concl.*114.*n.*62.*& ſeq.* vbi ampliat etiam metu purgato. Fatin. *d.lit. I, n.*1201. Vel ſi ob paupertatem promiſſa cum juramento non adimpleuit, Gabr. *dict.tit. de jureiur.concl.*7.*n.*11. Decian. *in tract. crimin. lib.*6.*cap.*11.*n.*17 *& ſeqq.* Seraph. *dict. priuil.*74.*n.*142. & alij, quos refert & ſequitur Aluarez *de priuil. pauperum, p.*2.*q.*65.*n.*27.

Limita octauò in Curia mercatorum, vel in foro Eccleſiaſtico, aut alio ſimili, quo æquitas obſeruari ſolet, Menoch. *conſ.*315.*n.*2. Bonacoſ. *in tract. de æquitate canon. concl.*108.vbi reſoluit hanc legem non habere locum de æquitate Canonica. 28

Limita nonò, pœnas huius legis locum non habere quando vterque eſſet in mora, & propterea agens ad pœnas prædictas debet priùs probare pro parte ſua adimpleuiſſe, vt per Thom. Parpal. *n.*32. *in 8.notab.& n.*105. Cagnol. *n.*195. *verſ. & eodem modo,* Bologn. *n.*99. Menoch. *conſ.*84.*n.*74. vbi *n.*72. reſoluit, debere qui aſſerit alium incidiſſe in pœnam huius legis, probare ſe ex latere ſuo impleuiſſe promiſſa. Card, Tuſch. *d.verbo Lex, concl.*124.*n.*61. 29

Limita decimò, quando dubium eſt an contraueniens inciderit in pœnas huius legis; nam tunc verius eſt non incidiſſe, quia licèt illa fauorabilis videatur ex eo quod ad animæ noſtræ ſalutem pertineat jusjurandum ſeruari, attamen videtur potiùs odioſa, & ſic non extendenda ad effectum incurrendi pœnas in ea contentas. Ita Anton, Gabr.*d.concl.*1.*n.*72.Seraph.*dec.*617.*n.*5.*& dec.*1059.*n.*3.*& dec.*1136.*n.*6.Rot.*dec.*583. *n.*13.*p.*1.*diuerſ.* Menoch. *conſ.*84 *n.*75. 30

Vel interpellando judicem, vel ſupplicando, &c.] Notatur ad hoc, quod tribus modis dicitur quis contrauenire juramento ad effectum incurrendi pœnas huius legis, videlicet vel interpellando judicem, vel ſupplicando Principibus, vel non adimplendo promiſſa, vt per Thom.Parpal. *à n.*28. Cagnol. *n.*170. *verſ. in eadem gloſſ. hic,* Fatin. *fragm.d. dict. lit. I, n.*116. vbi *n.*1162. ampliat vt per ſolam interpellationem judicis, ſeu ſupplicationem coram Principe, etiam lite non conteſtata, multò magis ſententia non expectata, dicatur quis contrauenire ad hunc effectum, & *n.*1161. dicit neceſſariam eſſe citationem, ita vt niſi pars fuerit citata, interpellans pœnas prædictas non incurrat, & *n.*1164. intelligit, dummodo aduerſarius coram eodem judice comparuerit, ſi enim aduerſarius non comparuit, ſola judicis interpellatio non facit incurrere pœnas prædictas, & *n.*1167. intelligit etiam procedere quando ſupplicans impetrato reſcripto illo vſus eſt, & *n.*1168. extendit locum habere etiam quod pœnitentia ductus vlteriùs non proceſſerit, & non perſeuerauerit. 31

Nec ſolùm notetur infamia, &c.] Notatur ad hoc, quod non obſeruans contractum juratum, & ſic perjurus, eſt infamis, vt per Vin. *dec.*130. *n.*18. Seraph. *de priuil. juram. priuil.*174. *n.*7. Molin. *de Iuſtit. tom.*5. *tract.*4.*diſp.*8.*n.*16. Cald. Pereira *in comment. ad §. ſi vero, n.*42. *Inſtit. de inoff. teſtam.* Menoch. *de arbitr. caſu* 310. *n.*3. Vincent. Mantic. *in tract. de jur. am. part.*5.*effectu* 5. *n.*1. Fatin. *de falſitate & ſimulat. q.*160.*n.*147.*cum ſeq.* Card. Tuſch. *in verbo Periurus, concl.*259.*n.*1. Soar. *de Religione, tract. de juramento, lib.*4.*cap.*20.*n.*15. 32

Actione priuatur, &c.] Notatur ad hoc, quod contraueniens juramento appoſito in tranſactione, vel alio contractu jurato, priuatur omni jure, actione, & commodo illius contractus, in quo fuit præſtitum juramentum, vt per Roman. *ſing.*494. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. dec.*18. *num.*48. *& n.*71. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.*24. *tit.*5. *n.*13. Fatin. *d. q.*170. *num.*45. 33

Notatur etiam ad hoc, quod juris quæſiti priuatio eſt pœna, vt per Socin. jun. *conſil.*27.*n.*26. *vol.*4. Bero. *conſil.*15.*n.*6.*vol.*1. Surd *dec.*79.*n.*17. 34

Et rerum proprietate careat.] Vide Fatin. *d.q.*160. *num.*45.

Mox.] Vide Pichard, *in diſſ. de mora, n.*186. vbi reſoluit in præfiniti dictionem *mox,* ipſo jure priuationem inducere, & *n.*187. dicit interuallum aliquando recipere, in quo mora emendari poſſit. Gutier. *de juramento confirm. part.*3. *c.*17. *n.*1. vbi reſoluit juramentum impedire moræ emendationem. De hac dictione dixi latè *in tract. de dict. vſufreq. dict.*203. 35 36

In

37 In gloſſ. *Principibus.* Notatur ad hoc, quod tranſactioni juratæ contrauenire non dicitur, nec pœnas huius legis incurrit is, qui Principi ſupplicat pro reſciſſione tranſactionis, de quo vide Alciat. *n.20. verſ. ſed quid.* Thom. Parpal. *n.50.* Cagnol. *n.177. cum ſeqq.* Bologn. *n.53. in verſic. ſi tamen à Principe,* Far.n. *fragment. d. lit. I, n.1156. & ſeqq.*

38 In gloſſ. *Infamia.* Notatur ad hoc, quod in caſu huius legis periurus ipſo jure infamiam incurrit, vt tenent hic Paul. de Caſtro *n. 6.* Thom. Parpal. *n.49. in 15. notab. & n.66.* Clar. *in pract. §. periurium, num.2. verſ. ſed quare,* Anton. Gabr. *dict. tit. de tranſaction. concl.1. ex num.30.* Bernard. *reg.777.* Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verbo Reuertatur, num.21.* Salzed. *in pract. Canon. cap.26. lit. E,* Cald. Pereira *de ſolut. emphyt. cap.17. num.12. & quæſtionum forenſ. in comment. ad §. ſed hæc, n. 92. Inſtit. de inofficioſo teſtam.* Aluarez de Valaſco *de priuil. pauperum, part.2. q.65. num.25.* Farin. *in praxi crimin. tit. de falſitate &*

39 *ſimulat. q.160. n.164.* vbi *n.165.* ſubdit, quod eſt neceſſaria declaratoria facti. Idem dicit *in fragm. crimin. lit. I, n.1169. & ſeq.* vbi *n.1171.* intelligit procedere quoad pœnam infamiæ, & priuationem actionis, non autem quoad alias pœnas, videlicet reſtitutiones datorum, & receptorum reſpectiuè, & ſolutionem pœnæ conuentæ.

40 In gloſſ. *Priuatus, ibi, ipſo jure in omnibus,* &c. Hanc ſententiam tenent *in præſenti* Alciat. *n.37.* Rimin. *n.1.* Franciſc. Curt. *in repet. n.45. cum ſeqq.* Claud. Seyſſel. *n.18.* Bolognet. *n.89.* vbi diſtinguit, & hoc procedere ait, ſi pœnæ vltra infamiam & priuationem conſiſtant in ſpecie, ſecus ſi conſiſtant in quantitate, refert Farin. *dicta lit. I, n.1171. in fine.* Et quod verba illa, *priuatus exiſtat,* importent priuationem ipſo jure, dicit poſt multos à ſe citatos Gonzal. *ad reg.8. Cancel. gloſſ.56. n.33.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio jurata facta prætextu falſorum inſtrumentorum reſcinditur, & n.2.*

3 *Teſtes ſi in vno capitulo de falſo ſit conuictus, an totum ipſius teſtimonium falſum cenſeatur.*

4 *Sententia, vel tranſactiones ex falſis probationibus, aut inſtrumentis latæ, non ſunt nulla ipſo jure, ſed per in integrum reſtitutionem reſcindenda.*

L. Si ex falſis. XLII.

Impp. LEO *&* ANTHEMIVS AA. *Acrochirto P.P.*

1 TRanſactio jurata facta prætextu falſorum inſtrumentorum reſcinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupra hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Connan. *comment. lib.5. cap 6. n.1.* Ioan. Aurpach. *lib.1. epiſt. c.11.* Cuiac. *lib.6. obſeru.11.* Donat. à Finæ *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.4. n.36. pag.306.* vbi dicit, quod retractatur tantùm quantum ad capitula, quibus cauſam dederunt falſa inſtrumenta. Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.2. lib.26. tit.9. n.43.* vbi ait locum habere, etiamſi tranſactio jurejurando ſit confirmata, niſi ſuper eo etiam quod falſum dicitur, tranſactum fuerit; nam & res judicata ex falſis inſtrumentis & teſtimoniis, comperta veritate retractatur: & *n.43.* reſoluit, quod ſi tranſactio plura habeat capitula, nihil prohibet vnum dumtaxat poſſe reſcindi, niſi ſint connexa.

Retractari præcipimus.] Nota quod hæc verba, cùm ſint futuri temporis, non operantur ipſo jure, ſed per ſententiam, vt per Curt. Sen. *hic n.32.* Menoch. *de arbitr. caſu 15. n.4.*

Aliis capitulis firmis manentibus.] Vtrùm ſi teſtis in vno capitulo de falſo conuictus ſit, totum ipſius teſtimonium falſum cenſeatur? vide Clar. *lib.5. §. fin. q.53.* Menoch. *de præſumpt. lib.3 præſumpt.63. n.2.* Maſcard. *de probat. concl.743. n.2. & 3.* Farin. *in praxi crimin. q.67. n.111.* 1

In gloſſ. *Præcipimus.*] Notatur ad hoc, quod ſententiæ, vel tranſactiones ex falſis probationibus, aut inſtrumentis latæ, non ſunt nullæ ipſo jure, ſed per in integrum reſtitutionem reſcindendæ, vt per Conatt. *in cap. alma mater, p.1. §.11. col.3. & 4.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu proceſſus, n.134.* Sfort. *de reſtit. in integrum, p.2. q.77. art.4. n.17.* Menoch. *d. caſu 15. n.6.* Valaſc. *conſ.51. n.12.* 4

L. Iubemus. XLIII. & vlt.

Imp. ANASTASIVS A. *Thomæ P.P. per Illyricum.*

QVæſtio conditionis ſeruilis, aut adſcriptitiæ per tranſactionem decidi poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupra hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Roman. *ſing.620.* Alciat. *lib.2. paradox. cap.1. col.1.* Mol. *in emporio, part.1. tit.2. in prælud. n.159.* 2

De errore Calculi.

TIT. V.

HIc titulus eſt pars ſuperioris, quatenus pertinet ad tranſactiones. Quemadmodum enim tranſactio poteſt reſcindi propter dolum, niſi etiam de dolo ſit tranſactum, *ſupra tit. prox. l.4.* vel propter falſa inſtrumenta, niſi etiam de falſo tranſactum ſit; *ſupra eod. l. penult.* ita etiam retractari poteſt propter errorem calculi, niſi de hoc quoque errore tranſactum ſit, vt conſtituitur *in ſeq. l. vnic.* Scripſerunt in hanc rubr. Angel. Fulgoſ. Iaſ. Dec. Ioan Matt. Iacobin. Rumoald, Iacob. Ayrer. Aloyſ. de Leo, Petr. Gilchen. Sebaſtian. Naeu. item Cuiac. Pac. & Vveſemb.

De materia tituli vide Viu. Soar. Kitchou. & alios *tom.1. commun. opin. tit 5.* Petr. Hiegium *in miſcellan. quæſt. p.1. q.20. n.23.35. & 36.* Aleſand. Tremacinq. *var. reſol. lib.1. tit. de confeſſis, reſol.1. n.38. cum ſeqq. & lib.3. tit. de ſolut. reſol.7.* Maſcard. *de probat. concl.152.* Flamin. Carthar. *dec.123.* Eſcobar *de ratioc. cap.38. & 41.* Arimin. Tepat. *variarum ſentent. tom.1. tit.152. de errore calculi.*

SVMMARIVM.

1 *Calculi error non præjudicat veritati, & rationes erronea calculi prætextu retractari poſſunt.*

2 *Calculi erronei allegationi non eſt locus, ſequuta ſententia.*

3 *Per calculi errorem indebitum promiſſum condicitur.*

4 *Confutationum error allegari ſemper poteſt.*

5 *Calculi error in cauſa appellationis deduci poteſt, declara vt n.6.*

7 *Rationes ſemel reddita non ſolùm poſſunt retractari vbi error interuenerit in calculis, verùm etiam licèt in jure citatum fuerit.*

8 *Calculi errore probato, omnia pacta, conuentiones &.*

& ſtipulationes in quitatione appoſita, eodem errore confecta præſumuntur.

9 *Calculatione facta per calculatores nominatos à partibus, jurata tamen, vel vallata pacto partium de ſtando ei, non poteſt reiterari.*

10 *Calculatio fraudis ratione ſit irrita.*

11 *Tranſactio ob læſionem, quæ contingit propter errorem calculi, ſine dubio reſcindi poteſt.*

12 *Confeſſio geminata an reuocetur ob errorem.*

13 *Calculi error vbi allegatur, non ſolum ſemel, ſed bis, ter & quater calculandæ ſunt rationes.*

14 *Rationibus ſemel redditis, denuo ad iterandum calculum proceditur, ſi dolo redditas eſſe demonſtretur.*

15 *Sententia vt ſit nulla propter manifeſtam iniquitatem, requiritur conditionaliter quod in ea notoria contineatur iniuſtitia.*

L. Errorem calculi. Vnic.

Impp. Dioclet. *&* Maximian. AA. *&* CC. *Aureliano quarto.*

1 ERror calculi veritati non præiudicat, & rationes
2 erroneæ calculi prætexto retractari poſſunt. Sequuta ſententia non eſt locus allegationi calculi erro-
3 nei. Item indebitum per errorem calculi promiſſum condicitur. Colliguntur ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Angel. Caſtr. Fulgoſ. Iaſ. Dec. Aloyſ. de Leo, Petr. Gilchen. & Sebaſt. Næu. poſt omnes Hubert. Giphan. ad hanc *l. tom.* 1. *pag.* 73. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concard.*

Vide de materia huius legis, & de retractando calculi errore *l. Hiſp. n.* 14. *tit.* 18. *part.* 3. Soar. Vit. &
4 alios *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 5. *n.* 1. *pag.* 309. vbi firmant, quod error computationum allegari ſemper poteſt, atque emendari perpetuò debet, etiamſi ratio-
5 nes ſæpe ſæpiùs initæ proponantur: & *n.* 3. quod in cauſa appellationis error calculi deduci poteſt, ſiue ille error deductus fuerit in cauſa principali, ſiue non, niſi ſuper eo errore deducto in prima inſtantia, & non obſtante allegatione judicatum fuiſſet, & à tali ſententia
6 non fuiſſet appellatum, & *n.* 7. declarat, quod licèt calculatio, & redditio rationum ratione erroris retractari poſſit, nihilominus tamen ſecus erit quando vltra calculationem interuenit pactum, vel tranſactio de ſtando calculo, quia tunc retractari non poteſt. Addent. ad Marant. *de ordine judic. p.* 6. *membr.* 6. *n.* 68. *pag.* 326. Pinel. *in l.* 2. *de reſcind. vendit. part.* 1. *cap.* 4. *n.* 6 *& p.* 3. *cap.* 1. *n.* 3. Rebuff. *in l. cognoſcere, §. diſtingere, ff de verbor. ſignific. pag. mihi* 258. Paul. Montan. *de tutelis & curis, c.* 38. *n.* 148. *cum ſeqq.* Eſcobar *de ratiocin. admi-*
7 *niſtr. cap.* 41. ferè *per tot.* vbi *n.* 6. reſoluit, quod rationes ſemel redditæ non ſolùm poſſint retractari vbi error interuenit in calculis, verùm etiam licet in jure erratum fuerit, vt quia adiudicatum fuit vni quod reuera de jure adiudicandum non erat, vel ſi collatio fuit facta cum eo, qui non habebat jus collationis, &
8 *n.* 33. dicit, quod errore calculi probato, omnia pacta, conuentiones, & ſtipulationes in quitatione appoſitæ eodem errore confectæ præſumuntur. Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib.* 29. *cap.* 4. *n.* 2. vbi etiam quod calculi error retractari poteſt vſque ad viginti annos, Flores de Mena. *var. lib.* 1. *q.* 15. *num.* 3. *cum ſeqq.* vbi quod ſi tutor, aut curator rationes reddit minori ſimpliciter, & abſque calculatoribus, nec ſint à judice per ſententiam approbatæ, nec ipſe generalem liberationem tutori, aut curatori fecerit, nec ſuper eis pacti ſint, & minor ipſe alleget errorem, vel errores, & petat denuò reuideri, etiamſi plures petat, audiendus eſt, quo caſu minor, & quivis alius, qui petit rationes reuideri, non tenetur errores probare, ſed ſufficit allegare. Maſcard. *de probation. concl.* 232. *Barboſa Collect. in Cod. Tom. l.* vbi agit, calculi error qua ratione probetur, & *concl.* 1256. aliàs 1362. *num.* 16. *& ſeq.* Bobadil. *in ſua politica, lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 77. Ioſeph. de Seſſe *Aragonia dec.* 38. *per tot. tom.* 1. vbi *n.* 1. tenet, quod calculatio facta per calcu- 9
latores nominatos à partibus, jurata tamen, vel vallata pacto partium de ſtando ei, non poteſt reiterari, & *n.* 4. *citato hoc text.* dicit, quod fraudis ratione calcu- 10
latio ſit irrita. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 26. *tit.* 9. *n.* 41. *verſ. item*, vbi per hunc text. 11
tenet, quod tranſactio ob læſionem, quæ contingit propter errorem calculi, ſine dubio poteſt reſcindi, tametſi error non ſit expreſſus, niſi ſuper iſto errore tranſactum ſit.

Vnde rationes etiam ſæpe computatas, &c.] Facit ad 12
quæſtionem an confeſſio geminata reuocatur ob errorem, de qua vide Padil. *in l. error, n.* 11. *de juris & facti ignor.* Mantuam *dialog.* 152. *à princ.* Anton. Gabr. *lib. c. commun. tit. de confeſſis, concl.* 3. *n.* 5. Roman. *conſ.* 346. *n.* 10. Maſcard. *de probat. concl.* 347. *n.* 45. *cum ſeqq.* Paul. Montan. *de tutel. & curis, cap.* 38. *cum ſeqq.*

Notatur ad hoc, quod vbi error calculi allegatur, non 13
ſolùm ſemel, ſed bis, ter & quater calculandæ, atque ineundæ ſunt rationes, vt per Paul. de Caſtr. *conſ.* 341. *col.* 2. *lib.* 1. Socin. Sen. *conſ.* 159. *col.* 3. *& conſil.* 190. *col.* 3. *lib.* 2. Roland. *conſ.* 49. *n.* 60. *lib.* 1. Menoch. *conſil.* 22. *n.* 10. *lib.* 1. vbi *n.* 17. dicit, quod noua rationum redditio petenda non eſt quando calculatio fuit confecta, & abſolutio ac pactum de non contraueniendo erroris cauſa interueniſſet.

Notatur etiam ad hoc, quod ſemel redditis rationi- 14
bus, denuo ad iterandum calculum procedi poteſt, ſi dolo redditas eſſe demonſtretur, vt per Socin. Sen. *conſil.* 159. *col.* 3. *lib.* 2. Iaſ. *conſ.* 119. *n.* 2. *lib.* 2. *& conſ.* 14. *col.* 3. *lib.* 3. Menoch. *de arbitr. caſu* 209. *n.* 39. vbi *n.* 4. aduertit hunc errorem doloſum eſſe claris ac perſpicuis probationibus detegendum.

In gloſſ. *Vel tranſactio.* Notatur ad hoc, quod vt 15
ſententia nulla ſit propter manifeſtam iniquitatem, requiritur conditionaliter, quod in ea notoria iniuſtitia contineatur, hoc eſt, in tenore illius, quaſi non ſufficiat eandem ex actis colligi: ita *gloſſ.* 1. *in l. ex diuerſo* 18. *§.* 1. *ff. ſoluto matrim.* vbi Imol. & omnes, communis & Alciat. per text. *ibi in l. præſes, n.* 1. *&* 2. *ff. de re judic.* Afflict. *dec.* 28. *n.* 8. Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo Morino, in* 1. *n.* 115. Duen. *reg.* 57. *verſ. tertià fallit*, Cotta *in memorab. verbo Sententia*, D. Barboſ. *in l. maritum, n.* 51. *ff. ſoluto matrim.*

De Poſtulando.

Tit. VI.

SI pacto, ſeu tranſactione res componi nequeat, lis procedit, & in primis apud jus dicentem poſtulatur. Poſtulare autem eſt deſiderium ſuum, vel amici ſui in jure, apud eum, qui juriſdictioni præeſt, exponere, vel alterius deſiderio contradicere. Pro ſe poſtulat dominus litis, pro alio Aduocatus, qui & patronus, & cauſidicus, & togatus, & orator appellatur, tum tutor, & curator. Scripſerunt in hanc rubr. Aloyſ. Leo, Petr. Gilchen. Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſemb.

De materia tituli vide Vit. Bonacoſ. Soar. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 6. Alexand. Trentacinq. *variarum reſol. lib.* 2. *ſub hoc tit.* Attmin. Tepat. *var. ſentent. tom.* 1. *tit.* 86. *de poſtulando.* Camill. Bortel. *in ſum. omnium decis. tom.* 1. *tit.* 64. *de poſtulando.*

SVMMARIVM.

1 *Poſtulare non poteſt non appellans à ſententia, per quam prohibetur cauſas agere.*
2 *Poſtulare in perpetuum poteſt judex condemnatus crimine legis repetundarum.*
3 *Non appellans videtur conſentire in ſententiam judicis a quo.*
4 *Præfectus Ægypti, qui & præfectus dicebatur Auguſtalis, quis ſit.*

L. Cum à Præfecto. I.

Imp. ANTONINVS A. *Artemidoro.*

1 NOn appellans à ſententia per quam prohibetur cauſas agere, non poteſt poſtulare. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Caſtr. Cuman. Bald. Bellapert. Butrigar. Odofted. Sichard. Aloyſ. Leo. Petr. Gilchen. Sebaſt. Næu.

2 Ex hac lege colligit Greg. Lop. *l.* 11. *gloſſ.* 2. *tit.* 6. *p.* 3. judicem condemnatum crimine legis Iuliæ repetundarum, prohiberi in perpetuum poſtulare, quod crimen erat interueniente pecunia; ſed aduertit in leg. 11. Hiſpanica indiſtinctè prohiberi à poſtulando judicem, contra quem eſt probatum quod ſcienter fecit iniuſtitiam, vel omiſit facere juſtitiam.

3 *Non appellaueris*] Notatur ad hoc, quòd non appellans videtur in ſententiam judicis à quo conſentire, vt per Bart. & Bald. *in præſenti, n.* 1. Socin. *reg.* 43.

4 Aduerte quod Præfectus Ægypti, de quo in hac lege, qui & præfectus Auguſtalis dicebatur, ille erat qui omnia tributa per Ægyptiacam diœceſim in cura & prouidentia ſua habebat, & iſte inter medios Magiſtratus ſpectabilis eſt, dictus Auguſtalis, quia Auguſtus eam dignitatem primus ei Præfecto, qui Alexandriam inhabitauit, conceſſit. Ita Calvin. *in ſuo Lexic. juridico, verbo Præfectus Ægypti.*

SVMMARIVM.

1 *Libertini aduocant, ſi ſint eruditi & probati, vt præſtent patrocinia litigantibus.*
2 *Aduocati eſſe non poſſunt illiterati.*
3 *Iudices & magiſtratus debent eſſe juris periti.*

L. Nec cæterorum. II.

Imp. ALEXANDER A. *Polydero.*

1 LIbertini poſſunt aduocare, ſi eruditi & probati ſunt, vt præſtent patrocinia litigantibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.*

Si ita ſunt litteris eruditi, &c.] Notatur ad hoc,
2 quod illiterati Aduocati eſſe non poſſunt, vt per Rebuff. *de priuilegiis ſcolar. priuil.* 39. Donel. *comment. juris ciuilis lib.* 18. *cap.* 2. *col.* 3. *& cap.* 3. *col.* 8. *verſ. diximus.* Hinc judices & magiſtratus juriſperitos eſſe de-
3 bere, reſoluunt Oaaſch. *in l.* 1. *n.* 16. *ff. de juſtit. & jure,* Bellug. *in ſpeculo Principum, rubr.* 6. *lit. X,* Greg. Lop. *in l. fin. verſ. a Conocer, tit.* 10. *p.* 2. Simanch. *de Republic. lib.* 5. *cap.* 15. *& lib.* 9. *cap.* 10. *n.* 7. Segura *in directl. judic. p.* 1. *cap.* 4. *n.* 9. *verſ. hinc paſſim,* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris p.* 3. *lib.* 47. *cap.* 10. Matta *in tract. de tribunal. Vrbis, cap.* 6. *n.* 6. Mich. Vleur. *de regimine mundi, p.* 4. *q.* 1. *n.* 3. Ceruant. *in l.* 2. *Tauri, n.* 2. *&* 3. Ioan. Garc. *de expenſ. cap.* 21. *n.* 20. ibi, *Iniquè enim, & grauiter peccant, qui ignauos judices creant: voce autem ignauos, viros illiteratos, etiamſi ingenio vigeant, & experimente docti eſſe videantur; quoniam quod attinet ad deciſionem cauſarum & judiciorum ordinem, qua judicia inſtruere, & dirimere ſuis ſumptibus debent domini, nihil ſapiunt iſti illiterati, ſæpe enim dilationes protrahendæ, ſæpe contrahendæ ſunt, ſæpe ab ordine judiciorum conſtituto decedendum eſt, cùm ſit ſæpe ſummus ordo ordinem nullum ſeruaſſe, ſæpe tamen & ſæpiùs non eſt temerè decedendum à lege, iſthuc autem nouit Iuriſperitus, non legis & juris ignarus,* &c. Theſaur. *in præfat. deciſ. n.* 15. *cum ſeqq.* Bobadil. *in ſua politica, lib.* 1. *c.* 9. *n.* 32. latiſſimè Garc. Maſtril. *de magiſtrat. tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 3. *per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Honorarium in mutuum conuerſum per Aduocatum, cautione etiam inſequuta, vt debitum non liquidum negare & condicere poteſt cliens, ſi Aduocatus honorarium vt debitum liquidum exigit.*
2 *Promiſſum occaſione ſalarij ex cauſa mutui intra tempus legitimum per exceptionem impugnatur, & liberatio condicitur.*
3 *Obligatio naturalis naturaliter oritur ex conſenſu agentium.*
4 *Poſſeſſio quando tranſeat, vel non.*
5 *Honorarij qui ſint.*
6 *Honorarium pro mercede.*

L. Si ſub ſpecie. III.

Imp. GORDIANVS A. *Flauiano.*

HOnorarium in mutuum conuerſum per Aduoca- 1
tum, cautione etiam inſequuta, vt debitum non liquidum negare, & condicere poteſt cliens, ſi Aduoca-
tus honorarium vt debitum liquidum exigit. Item oc- 2
caſione ſalarij ex cauſa mutui promiſſum intra tempus legitimum per exceptionem impugnatur, & liberatio condicitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* poſt omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom.* 1. *pag.* 75.

Allegari ſolet hic textus ad hoc, quod naturalis 3
obligatio naturaliter oritur, & fit ex conſenſu agentium, vt per Menchac. *controuerſ. vſufreq. p.* 2. *cap.* 10. *n.* 2. *propè fin.*

Notatur etiam ad hoc, quod licèt in dubio ex con- 4
tractu ſimulato ſequuta traditione non tranſeat poſſeſſio, tamen ſi præceſſit alius contractus, titulus, aut cauſa juſta, & illa non exprimatur, ſed fingatur alia, tunc ſequuta traditione bene tranſiret poſſeſſio, non virtute cauſæ ſimulatæ, ſed ex vera, quæ præceſſit inter partes, & poſſeſſio, & voluntas tradentis, & accipientis, ab ea recipit fomentum; quia etſi titulus, contractus, vel cauſa, quæ fingitur, vel ſimulatur, ſit nulla, tamen illa cauſa, quæ verè agitur inter partes, & in veritate præcedit, remanet valida, & firma, & habet omnes ſuos effectus, ac ſi verè illa ſola, & non alia exprimeretur. Ita Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri, n.* 28. *propè fin.* vbi hunc text. ad hoc notabilem dicit.

Honorarij.] Illi dicuntur qui honorem tantùm, & 5
dignitatem conſularem ſunt conſequuti, non verò ſi Conſules fuiſſent. Ita Guid. Paneirol. *in theſauro variarum lect. lib.* 1. *cap.* 8. *verſ. hoc verò ordine ſedebant in ſenatu.* Hic verò vſurpatur pro mercede, quæ Aduocatis, Iureconſultis, Medicis, liberalium artium Profeſſoribus, menſoribus, & cæteris, qui operam beneficij loco præſtabant, dabatur: dictum ab eo, quod pro mercede ad honorem eis tribueretur, laboris remunerandi gratiâ. Mercedes enim eas dicere diſplicuit, cùm non crederent inter huiuſmodi perſonas locationem, & conductionem contrahi, ſed in his operas beneficij loco

Digitized by Google

loco pæberi, & eùm quid datur, ad remunerandum dari, ita Calvin. *in ſuo Lexic. juridic. verbo Honorarium eſt merces.*

SVMMARIVM.

1 *Abſentia Aduocati non vitiat ſententiam, excepto Aduocato fiſci.* & *n.*2.
3 *Sententia lata contra priuatum, velamento abſentia ſui Aduocati non reſcinditur: ſicut ſi ſit lata contra fiſcum, n.*4.

L. Velamento. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Theodottoni.*

1 ABſentia Aduocati non vitiat ſententiam, excepto fiſci Adoocato. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſuprà hoc tit.*

a Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Donel. *comment. juris civilis lib.*18.*cap.*4.*col.*1.latè Peregr. *de jure fiſci lib.*7.*tit.*2.*n.*2. *in fine*, vbi tenet quod ſententia lata contra priuatum velamento abſentiæ ſui Aduocati non reſcinditur, etiam quod inter duos priuatos contendatur: at verò ſi lata ſit aduersùs fiſcum, eius Aduocato abſente, nulla eſt & inualida, & *n.*3. reſoluit quod ſententia pro fiſco lata, quamvia abſente eius Aduocato & Procuratore, valet, quia priuilegium ſuum ſibi nocere non debet.

SVMMARIVM.

1 *Paciſcens de quota litis cum graui damno litigationis, lucro caret, & officio. & n.*2.3.& 4.
5 *Pactum de quota litis non valet, quamvis fuerit ſub nomine ſalarij, quod in jure appellatur Honorarium, declara vt n.*6.
7 *Pactum etiamſi non fiat de quota litis, ſed de re certa in litem deducta, nullum eſt, etiamſi fiat de danda certa pecuniarum quantitate Procuratori, ſeu Aduocato in caſu victoria tantùm, n.*8. *procedit etiamſi promiſſa certa quantitas moderata, num.*9. *limita tamen vt num.*10. *Quid ſi in caſu victoria promittatur aliquid plus? diſtingue, & ſolue vt n.*11. *& quid ſi pactum de quota litis fuerit juratum, n.*12.
13 *Aduocati paciſcentes de quota litis reputantur crudeles. An & quando puniendi, n.*14. *priuantur officio aduocationis, n.*15.& 24.
16 *Partis appellatione, ſi nulla adjiciatur quota, continetur dimidia, vel etiam totum, n.*17.
18 *Pactum de minima etiam quota litis non valet: de aliquid dando in caſu victoria nomine palmarij valet, n.*19 *declara vt n.*21.& 22.
20 *Palmarium quid ſit.*
23 *Pactum de quota litis quare improbetur à jure, oſtenditur.*
25 τὸ Penitus, *nullitatem actus ipſo jure denotat.*

L. Si qui Aduocatorum. V.

Imp. CONSTANTIN. A. *Helladio.*

1 PAciſcens de quota litis cum graui damno, & deprædatione litigatoris, permanens in illicita iſtiuſmodi ſeruitute, lucro & officio caret, ac priuatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *ſupra hoc tit.*

a Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Ordin. Reg. Luſit. *lib.*1.*tit.*48.§.11. & *l. Hiſpan.*14. Barboſæ Collect. in Cod. Tom. I.

*tit.*6.*p.*3. *vbi gloſſ.*7. Guid. Papæ *dec.*102. *n.*1. Plot. *de in litem jurando*, §.16.*n.*8. Bonacoſ. *commun. crimin. p.*1.*verbo Pactum*, *fol. mihi* 125.& *p.*2.*verbo Aduocatus*, *fol.*3. Franc. Marc. *dec.*19.*n.*1.*p.*1.& *p.*1.*dec.*470. *n.*1. Berrazol. *conſ.*91. *num.*39. *lib.*1. Sot. *de Iuſtit. lib* 5. *q.*8. *art.*4. *verſ. vnum autem*, Nauarr. *in man. cap.*25. *n.*30. *ad fin.* & *conſ.*4. *n.*2. *de pactis*, Veſtil. *ad Afflict. dec.*123.*n.*6. Vincent. de Franc. *dec.*264. Arimin. Tepat. *variar. ſentent. lib.*1. *tit. de poſtulando*, *fol.*96. Viu. *opin.*28. *n.*2.*part.*1. Tiraquell. *de nobilit. cap.*29.*n.*47. Pinel. *in l.*2.*de reſcind. vendit. p.*2.*cap.*2.*n.*33. Roland. *conſ.*36. *n.*20.*cum ſeqq. vol.*3. Bellon. *tom.*1. *commun. opin. lib.*2. *tit.*4. *n.*3. *pag. mihi* 309. Horat. Carpan. *in ſtat. Mediolan. cap.*429.*vol.*1. Maynard. *lib.*3. *Tholoſ. dec.*12. Læl. de Zanchia *de priuil. Eccleſiaſt. priuileg.*53. *n.*1. Hieron. Portoles *in ſchol. ad Molin.* §. *Aduocatus*, *ex n.*120. Sylueſt. *in ſum. verbo Aduocatus*, *num.*12. *in princ.* Alphonſ. Villag. *in pract. crimin. lib.*9. *tit. de Aduocatis*, *cap.*2. *conc.*14. Azeued. *l.*7.& 8. *tit.*16. *lib.*2. *noua Recop.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris part.*3.*lib.*49.*cap.*3.*n.*35. Donell. *comment. juris ciuilis lib.*18. *cap.*3.*col.*9. *verſ. præterea non debet Aduocatus*, Suarez de Paz *in pract. tom.*1. *in initio*, *annot.*5. *n.*63.*fol. mihi* 16. Pedraza *in ſum. tit. de los abogades y procuradores*, *fol.*116. *verſ. ſi ſe concerto*, Cened. *ad Decretum*, *collect.*28.*n.*12. Surd. *conſ.*306. *n.*10. Iacob. Benn. *de priuil. Iureconſult. part.*3. *priuileg.*73. *n.*5. Virgil Boccac. *in tract. de pactis*, *p.*3. *n.*17. *verſic. ſextò pacta de quota litis non valent*, Menoch. *de arbitr. caſu* 522. *à princ.* Hieron. Treutler. *diſp. ſelect. p.*1.*diſp.*8.*theſi* 1. Camil. Borrel. *in ſum. deciſ. tom.*1.*tit.*65.*n.*57. *cum ſeqq.* Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib.*2. *tit. de poſtulando*, *reſol.*1. & 2. Zerol. *in praxi Epiſcop. verbo Aduocatus*, *p.*1. Ayter. *proceſſ. p.*1. *cap.*1. *obſeru.*7. *n.*4. *cum ſeqq.* Bobadil. *in ſua politica*, *lib.*3.*cap.*14.*n.*68.*ad fin.* Iacob. de Graff. *in aureis dec. p.*1.*lib.*3.*cap.*8.*n.*12. Sayr. *in claui Regia*, *lib.*12.*cap.*23. *n.*30.*cum ſeqq.* Farinac. latiſſimè *in praxi crimin. q.*166. *per tot.* Morl. *in emporio juris*, *p.*1.*tit.*3.*in prælud. n.*60. *cum ſeqq.* Cabed. *Luſit. dec.*19. *part.*1. Bernard. Graue. *ad pract. Cameræ Imper. li.*1.*conſ.*44. *n.*7. & *n.*22. *cum ſeqq.* Fr. Paulin. Berty Lucenſ. *in praxi crimin. Regul. tit.*4.*cap.*7.*n.*33.

Si qui Aduocatorum, &c.] Vel Procuratorum ad lites, in quibus non ſolùm tale pactum improbatur, ſed etiam in eos locum habet pœna priuationis, licèt quoad infamiam mutùa cum illis agatur: Ita Guid. Papæ *d. dec.*102. *n.*2. *in fine*, Grammat. *dec.*73. *n.*16. *verſ. tamen idem erit in Procuratore*, Franc. Marc. *deciſ.*39.*n.*1.*verſ. & idem eſt in Procuratore*, & *dec.*470. *n.*6. *p.*1. Nauarr. *d. conſ.*4. *n.*2. *in fine*, *de pactis*, Bertrand. *conſ.*160.*n.*1.*lib.*4. Horat. Carpan. *in comment. ad ſtatuta Mediolan. c.*429. *lit. B*, & *C*, vbi ait procedere in Procuratore ad lites, vel vt alij dicunt, in cauſidico defendente ſuum principalem in judicio, ſecus in Procuratore ad negotia, Farinac. *d. q.*106.*n.*16.& 17. vbi idem tenet. 3

Amplia etiam in Aduocatis, ſeu Procuratoribus illiteratis, & non exiſtentibus in matricula, Grammat. *deciſ.*73. *n.*16. *verſ. & idem dicit ipſe in Aduocatis illiteratis*, Marcabrun. ab Anguil. *conſil.*45.*n.*1. Virgil. Boccac. *in tract. de pactis*, *p.*3.*n.*24. Menoch. *d. caſu* 522.*n.*2. latè Farin. *d. q.*106.*n.*18. vbi *n.*9. poſt Peregr. *de jure fiſci lib.*4.*tit.*7.*n.*17.& Virgil. Boccac. *d. p.*3.*n.*62. extendit ad fiſcum, itavt nec etiam poſſit paciſci cum aliquo de quota litis parte, & illius defenſionem ſuſcipere, & *n.*10. poſt eundem Boccac. *n.*33.*cum ſeqq.* reſoluit Procuratorem, ſeu Aduocatum litis conſortem, & habentem intereſſe in cauſa, qui fecerit pactum de quota litis cum aliis colitigantibus, puniri ac ſi eſſet extraneus, & *n.*21. cum eodem Boccac. *d. loco*, *n.*33. *in fine*, & *n.*35. & 42. extendit ad Procuratorem, ſeu Aduocatum conſanguineum. 4

5 *Sub nomine honorariorum*, &c.] Notatur ad hoc, quod pactum de quota litis non valet, quamvis factum fuerit ſub nomine ſalarij, quod in iure appellatur Honorarium, vt per Alphonſ. Villag. *in pract. crimin. canon. lib. 9. tit. de Aduocatis, rubr. fin. concl. 14. in princ. verſ. neque poterit paciſci de mercede*, Virgil. Boccac.
6 *d. part. 3. n. 41.* Farin. *dict. q. 106. n. 23.* vbi *n. 24.* declarat procedere quando ſub nomine honorarij, ſeu ſalarij fieret pactum de quota litis, videlicet rei, ſeu quantitatis in litem deductæ, & in caſu victoriæ tantùm, ſecus ſi promitteretur ſalarium in certa quantitate, ſeu etiam re non deducta in litem moderata, & ſiue vincatur, ſiue perdatur lis, quia tunc ſine dubio valet tale pactum, & conuentio ſalarij.

7 *Emolumenta ſibi certa partis*, &c.] Etiamſi pactum non fiat de quota litis, ſed de certa re in litem deducta, vt tenent Gozadin. *conſ. 3. n. 25.* Guid. Pap. *dict. dec. 102. n. 1. verſ. nec etiam de re certa.* Plot. *de in litem iurando, §. 16. n. 9.* Marcabrun. ab Anguil. *conſ. 4. n. 1.* Franc. Marc. *dec. 19. n. 1. verſ. & pariter, part. 1.* Peregr. *de iure fiſci lib. 4. tit. 7. n. 16.* Virgil. Boccac. *d. tract. de pactis, p. 3. n. 28.* Farin. *d. q. 106. n. 29.*

8 Et etiamſi pactum fiat de danda certa pecuniarum quantitate Procuratori, ſeu Aduocato in caſu victoriæ tantùm, talis namque promiſſio ſic in pactum deducta dicitur illicita & reprobata, vt per Ioan. de Amic. *conſ. 148. n. 9. verſ. niſi fuiſſet in pactum,* Nau. *d. conſ. 4. ſub n. 3. de pactis*, Virgil. Boccac. *d. p. 3. n. 27. verſ. nam vbicunque*, Vincent. Mancin. *in tract. de iurament.*
9 *effect. 253. n. 3. cum ſeqq.* Farin. *d. q. 106. n. 38.* vbi *n. 39.* procedere ait etiam quod ſit promiſſa certa quantitas moderata, & *n. 41. & ſeqq.* reſoluit quod ſi pro-
10 mittatur Aduocato, ſeu Procuratori certa pecuniarum quantitas vniformiter ſoluenda, tam in caſu victoriæ, quàm in caſu non victoriæ, & ſic ſiue vincat, ſiue perdat tantùm, talis promiſſio ſic in pactum deducta valet, & tenet, dummodo quantitas promiſſa ſit moderata, habito reſpectu ad ſalarium ſibi debitum; ſecus ſi
11 exceſſiua. Quid autem ſi in caſu victoriæ aliquid plus promittatur? & videtur diſtinguendum quando illud plus eſſet in magno exceſſu, quia tunc promiſſio eſſet illicita & reprobata, ſecus autem ſi non eſſet in magno exceſſu, vt tenent Nau. *d. conſ. 4. num 4. & in man. cap. 25. n. 30. in fine,* Iacob. de Graff. *d. part. 1. lib. 3. cap. 8. n. 12.* Alphonſ. Villagut. *in pract. crimin. canon. lib. 9. tit. de Aduocat. rubr. fin. concl. 14. in princ. verſ. poterit tamen paciſci,* latè Farin. *d. q. 106. ex n. 43.* vbi *n. 47.* reſoluit prohibitionem huius legis locum habere, ſi promiſſum fuerit dare quotam litis, non ipſi Aduocato, ſeu Procuratori, ſed alteri perſonæ, putà eius vxori, ex ſuppoſitione enim perſonæ maior arguitur fraus.

12 Et licèt huiuſmodi pactum de quota litis fuerit iuratum; nam adhuc eſt illicitum & reprobatum, ita quod ex eo agi non poteſt, ſecundùm Vrſil. *ad Afflict. dec. 123. n. 6.* vbi teſtatur ita bis fuiſſe apud eum iudicatum in illo Conſilio: ſequuntur Viu. *opin. 58. n. 2.* Virgil. Boccac. *in tract. de pactis, p. 3. n. 65. cum ſeqq.* Farin. *d. q. 106. n. 12.* Quamvis ex tali pacto, ſi interuenit iuramentum, dari actionem tam de iure ciuili, quàm Canonico, exiſtimauerint Seraph. *de priuileg. iuram. priuil. 170.* Vincent. Mancin. *de iuram. effect. n. 253. n. 2.*

13 *Cum graui damno litigatoris*, &c.] Notatur ad hoc, quod Aduocati paciſcentes de quota litis parte reputantur crudeles, & deprædatores, vt per Plot. *de in litem iurando, §. 16. n. 8. verſ. & dicuntur eſſe depradatores,* Virgil. Boccac. *d. part. 3. n. 23. & n. 47. verſ. tertiè paciſcentes, & n. 48.* vbi quod pactum de quota litis dicitur deprædatio, & furtum: refert & ſequitur Farin. *d. q. 106. n. 12. & n. 66.*

14 *Qui in huiuſmodi ſæuitate permanſerint*, &c.] Notatur ad hoc, quod vt Aduocati pœnas ab hac lege inflictas ſubeant, neceſſe eſt vt in tali ſæuitia perſeuerent vſque ad finem litis, & ideo ſi non perſeuerent eo vſque, puniendi non ſunt: ita Farin. *dict. q. 106. n. 54.* vbi *n. 55.* intelligit procedere, ſi ante litem finitam Aduocatus pœnitentia ductus aut recedit à pacto, aut ampliùs litem non proſequitur; ſecus quando à pacto non recedendo, & litem proſequendo fuerit ab accuſatore, ſeu fiſco præuentus etiam ante litem finitam, quia tunc ſine dubio erit locus pœnæ, nec poterit Aduocatus opponere quod non perſeueraret vſque ad finem litis.

Ab hac profeſſione penitus arceantur.] Notatur ad hoc, quod facientes huiuſmodi pacta de quota litis aduocationis officio priuantur, vt per Grammat. *dec. 3. n. 16.* Bertaz. *conſ. 91. n. 38. lib.* . Guid. Pap. *dec. 102. n. 2.* Roland. *conſ. 36. n. 21. lib. 3.* Franc. Marc. *dec. 29. n. 2. verſ. & ex pœna priuationis, part. 1.* Horat. Carpan. *in comment. ad ſtatuta Mediolan. cap. 429. lit. O,* Peregr. *de iure fiſci lib. 4. tit. 7. n. 17.* Virgil. Boccac. *in tract. de pactis, part. 3. n. 4* . *in princ. & verſ. quintò priuantur.* Menoch. *de arbitr. caſu 522. n. 11.* Farin. *d. q. 106. n. 3.* vbi *n. 6.* reſoluit, quod eſt neceſſaria ſententia declaratoria, non ſuper priuatione, ſed ſuper declaratione delicti, ſequuta autem declaratione, ipſo iure venit priuatio. 15

In gloſſ. *Immenſa*, ibi; *nam appellatione partis, ſi nulla adiiciatur quota, dimidia continetur.* Ita Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verbo Omnia, vel partem, n. 8.* Brun. *conſ. 9. n. 3. & conſ. 154. n. 28.* vbi ait procedere in dubio, Surd. *dec. 102. n. 1.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib. 4. ſolut. 4. n. 8. fol. 381.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 6. litt. P, concl. 103. n. 2. & 3.* quos refero ego ipſe *in tract. de appellatiua verbor. vtriuſque iuris ſignif. appell. 186. n. 1.* vbi *n. 2.* aſſero partis appellatione totum contineri, quando pars non applicatur magis vni parti, quàm alteri, vel quando qualitas adiecta parti conuenit etiam toti. 16 17

In eadem gloſſ. ibi, *& ſic dicit hanc legem loqui, cùm paciſcitur de magna parte, quod non placet.* Notatur ad hoc, quod pactum de minima etiam quota litis non valet, vt per Plot. *de in litem iurand. §. 16. n. 9.* Roland. *conſ. 36. n. 2. ad med. lib. 3.* Horat. Carpan. *in comment. ad ſtatuta Mediolan. c. 429. lit. G, in princ.* Farin. *d. q. 106. n. 27.* 18

In eadem gloſſ. ibi, *Præterea nomine palmarij*, &c. Notatur ad hoc, quod pactum de aliquid dando in caſu victoriæ nomine palmarij valet, (palmarium enim aliud non eſt, niſi victoria.) Sequuntur Vrſill. *in addit. ad Afflict. dec. 123. n. 6.* Nauar. *conſ. 4. n. 1. de pactis*, Menoch. *de arbitr. caſu 522. num.* . Farin. *d. q. 106. n. 48.* vbi *n. 50.* declarat procedere, dummodo pactum ſub nomine palmarij fiat poſt litem finitam, ſecus autem ſi lite pendente: & *n. 52.* vlteriùs declarat locum habere quando id, quod promittitur, non eſt in magno exceſſu, quia tunc promiſſio non valeret etiam ſub nomine palmarij, & *n. 5* . iſto caſu ſalarium dici moderatum aſſerit, ſi non excedat ſummam centum aureorum. 19 20 21 22

In eadem gloſſ. in addit. ibi, *& ratio quod non valeat huiuſmod pactum, eſt*, &c. Ratio quare pactum de quota litis factum inter Aduocatum, & clientulum in caſu victoriæ eſt reprobatum à iure, præſtatur ab hac gloſſ. videlicet quia ſic paciſcendo Aduocati inuitantur ad delictum calumniæ, & ſcientes ſe nihil habituros, niſi in caſu victoriæ, facient quicquid poterunt per fas & nefas, vt litem vincant. Ita Soar. *de Iuſtit. lib. 5. q. 9. art. 4. verſ. vnum autem.* Plot. *de in litem iurando, §. 16. n. 8. verſ. ne detur eis materia delinquendi,* Nau. *in man. cap. 25. n. 40. ad fin. & d. conſ. 4. de pactis ſub n. 3.* Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. part. 1. lib. 3. c. 8. n. 12.* Alphonſ. Villag. *dict. concl. 14. in fine, verſ. probatur & tertiè*, Vincent. de Franch. *dec. 255. n. 1. p. 2.* Marcabrun. ab Anguil. *conſ. 45. n. 6.* Virgil. Boccac. *in tract. de pactis, p. 3. n. 25.* Menoch. *d. caſu 522. n. 4.* 23

n.4. Mancin. *in tract. de juramento, effectu* 153. *num.* 4.
Fatin. *q.* 106. *n.* 1.

24 In gloſſ. *Arceantur*, ibi, *ipſo iure*. Notatur ad hoc,
quod Aduocatus paciſcens de quota litis, officio aduo-
cationis priuatur ipſo jure abſque alia ſententia judi-
cis, vt per Plot. *de in litem jurando*, §. 16. *n.* 8. *verſ. &*
priuantur ipſo jure, Virgil. Boccac. *in tract. de pact.*
part. 3. *ſub n.* 60. Fatin. *d. q.* 106. *n.* 4. vbi *num.* 6. dicit
quod eſt neceſſaria ſententia, non ſuper priuatione, ſed
ſuper declaratione delicti, ſequuta autem declaratione
ipſo jure venit priuatio.

25 Notatur etiam ad hoc, quod particula, *penitus*, ſi-
gnificat nullitatem actus ipſo jure, vt per Tiraq. *in l.*
ſi vnquam, verbo Reuertatur, n. 105. *in fine*, Nau. *in cap.*
cum contingat, n. 136. *de reſcript.* Monet. *de diſtribut.*
quotid. p. 3. *quaeſt.* 7. *n.* 37. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 11.
num. 57. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 8. *cap.* 1. *num.* 4.
& 5. & plures alios quos citaui *de diction. vſufruct.*
dict. 249. *n.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Cauſidicus in vno, eodemque judicio non poteſt eſſe judex ſimul, & Aduocatus.*

2 *Aduocati citra litium vtilitatem in licentiam conuitiandi non prorumpant, & num.* 13. *Agant quod deſiderat cauſa, ab iniuriis ſibi temperent, & probra in certamine rationi praeferentes imminutionem opinionis patiantur, n.* 3.

4 *Iudex minimè conniueat vt Aduocati negotio principali relicto, in aduerſarij contumeliam palam, aut ſubdolè pergant.*

5 *Pacta vetita, & contractus illiciti pendente lite inter Aduocatum, & clientem ceſſabunt.*

6 *Aduocatus arbitrio litigatoris oblatum honorarium decenter accipiat, nec illud aſpernetur.*

7 *Aduocati ex induſtria non protrahent jurgia.*

8 *Honorati Aduocatorum munere in vrbe Romana fungantur.*

9 *Aduocati officium ob turpe compendium ac ſtipem non deforment.*

10 *Aduocati ob lucrum officia exercentes, vt viles & abiecti inter degeneres numerandi.*

11 *Aduocatus & cauſidicus judicis & Aſſeſſoris vicibus ſimul fungi nullo modo poteſt.*

12 *Iudex & Aduocatus eſſe nemo poteſt eodem tempore.*

14 *Fama & honos rebus praeponitur.*

15 *Aduocati viles qui.*

16 *Iurgium nemo protrahat ex induſtria.*

17 *Contra teſtes opponens crimen, & non probans, non conuenitur actione iniuriarum.*

L. Quiſquis vult. VI.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *ad Olybrium P.V.*

1 CAuſidicus in vno & eodem judicio non ſimul ju-
2 dex & Aduocatus eſſe poteſt, *in princ.* Citra
litium vtilitatem Aduocati in licentiam conuitiandi,
& maledicendi temeritatem non prorumpant, *in verſ.*
3 *Ante omnia.* Aduocati agant quod deſiderat cauſa,
ab iniuriis ſibi temperent: probra in certamine ra-
tioni praeferentes, imminutionem opinionis patiantur,
4 *in verſ. Agant quod cauſa.* Conniuebit minimè ju-
dex vt Aduocati negotio principali relicto, in aduer-
ſarij contumeliam palam, aut ſubdolè pergant, *in*
5 *verſ. Nec enim.* Pendente lite pacta vetita, & con-
tractus illiciti inter Aduocatum, & clientem ceſſa-
6 bunt, *in verſ. Praeterea nullum.* Ex arbitrio & gratia
litigatoris oblatum honorarium Aduocatus decenter
7 accipiat, nec illud aſpernetur, *in verſ. Nemo ex his.*

Aduocati ex induſtria non protrahent jurgia, *in verſ.*
Nemo ex induſtria. Honorati Aduocatorum munere in 8
vrbe Romana fungantur, exerceant Aduocati officium 9
non ob turpe compendium, ac ſtipem deforment. Ad- 10
uocati ob lucrum & pecuniam officio exercentes, vt vi-
les & abiecti inter degeneres numerandi, *in verſ. Apud*
vrbem. Aduocatus, & cauſidicus judicis, & Aſſeſſoris 11
vicibus ſimul fungi nullo modo poteſt, *in verſ. Quiſquis*
igitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1.
ſuprà hoc tit.

Non idem in eodem negotio ſit Aduocatus, & judex.] 12
Notatur ad hoc, quod eodem tempore non poteſt
quis eſſe judex & Aduocatus, quia in juriſdictione con-
tentioſa non licet ſuſtinere vices plurium, vt per Ste-
phan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 4. *n.* 8. & eſt incompa-
tibile vt quis ſibi ipſi conſulere poſſit, Dec. *conſ.* 8.
n. 3. *in fine, verſ. & hoc clarum.* Atque non ſolùm ho-
neſtum, ſed neceſſarium quoque eſt judicibus abſtine-
re ab aduocatione. Auendan. *de exequendis mandatis*
p. 1. *cap.* 2. *n.* 13 *verſ. olim.* In tantum vt judex eſſe non
poſſit in ea cauſa, in qua fuit priùs Aduocatus, Me-
noch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 73. *n.* 4. Auendan. *d. n.* 23. *in fine*,
Petr. Greg. *ſyntagm. juris p.* 3. *lib.* 49. *cap.* 6. *n.* 16. Aze-
ued. *l.* 13. *num.* 3. *tit.* 16 *lib.* 2. *nouae Recop.* Cabed. 1. *part.*
dec. 20. *n.* 2. *p.* 1. vbi etiam quod poterit eſſe judex in
alia cauſa penitus ſeparata Garc. Maſtrill. *Sicilia dec.*
151. *n.* 35. *&* 41. Camill. Borell. *in ſumma omnium*
deciſ. tom. 1. *tit.* 65. *n.* 155. Steph. Gratian. *d. c. cap.* 4.
n. 3. *&* 5. vbi id extendit, etiamſi fuiſſet Aduocatus in
alia cauſa, dummodo connexa & inuicem dependen-
te cum illa, in qua vult eſſe judex. Et aduertit Aze-
ued. *vbi proxime*, quod vltra quod delictum commit-
teret ille qui judicat cauſam, in qua fuit Aduocatus,
talis ſententia eſſet nulla. Poterit tamen judex, qui pro-
tulit in prima inſtantia ſententiam, in ſecunda vti Ad-
uocatus defendere ſententiam ſuam gratis, Capell.
Tholoſ. *dec.* 277. Azeued. *per text. ibi in d. l.* 13. Morl.
in emporio juris, p. 1. *tit.* 2. *q.* 6. *in fine*, Steph. Gratian.
dict. cap. 4. *n.* 7. Bernard. Graeue. *ad pract. Camerae Imp.*
in prooemio, n. 40. *& ſeq.*

In licentiam conuitiandi, &c.] Notatur ad hoc, 13
quod Aduocati vltra quàm litium poſcat vtilitas, in
licentiam conuitiandi, & maledicendi temeritatem
prorumpere non debent, vt per Petr. Gregor. *ſyntagm.*
juris p. 3. *lib.* 49. *cap.* 6. *num.* 19. Bobadil. *in ſua polit.*
lib. 3. *c.* 14. *n.* 65. Surd. *dec.* 99. *n.* 25. vbi ex hoc text.
colligit, quod licet Aduocato conuitia dicere quantum
poſcit vtilitas cauſae, quia non ex dolo, ſed ex cauſa
artis ſuae hoc dicit. Et ratio praedictorum eſt, quia ſub-
ſtantia in actione iniuriarum eſt animus iniuriandi, exi-
ſtentia autem cauſae indicat abeſſe animum iniuriandi,
& citat Oldrad. *conſ.* 54. *n.* 3. Roman. *conſ.* 96. *num.* 4.
verſ. imò quod plus eſt.

Opinionis ſuae imminutionem patiatur.] Notatur ad 14
hoc, quod fama & honos praeponitur rebus, vt per
Surd. *dec.* 89. *n.* 21.

Nemo ex iis, quos licebit, &c.] Notatur ad hoc, 15
quod viles admodum fuerunt Aduocati: ij quidem
abiecti, atque degeneres inter viliſſimos computan-
tur, qui vili pretio, ſiue turpi compendio patrocinium
praeſtant, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.* 29. *n.* 6. vbi
n. 53. hunc text. ita intelligit. Vnde Aduocatum pro
modico patrocinantem, contemptibilem haberi re-
ſoluunt Viu. *Neapol. dec.* 113. *n.* 1. Monter à Cueua
Aragon. dec. 14. *n.* 61. Bernard. Graeue. *ad pract. Ca-*
merae Imper. lib. 1. *cancl.* 44. *conſid.* 1. quos refert pa-
rens meus *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſitan lib.* 1. *tit.* 48.
§. 17. *num.* 7.

Nemo ex induſtria protrahat jurgium.] Vide Donel. 16
commentar. juris ciuilis lib. 18. *cap.* 3. *col.* 9. *verſ. praeterea*
vniuerſi.

In gloſſ. *Vtilitas.* Notatur ad hoc, quod oppo- 17
nens contra teſtes crimen, & non probans, non po-
teſt

teſt conueniri iniuriarum actione, vt per Rebuff. *in tract. exceptionum, n. 456.* vbi hoc verum dicit maximè ſi fuerit proteſtatus quando opponit, quod animo injuriandi hoc non facit, ſed tantùm cauſa ſe defendendi, *& in declarat. arboris, n. 24.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati ſolertiâ, facundiâ & peritiâ pares eligendi, & partibus adiungendi ſunt.*
2 *Aduocatus, cui patrocinium partis per judicem iniungitur, patrocinium recuſans ſine admiſſa excuſatione, fori exercitio carebit.*
3 *Litigator enim pluribus Aduocatis tractans, &c. prodit iniqua litis proſequutionem.*
4 *Aduocati ſunt nobiles.*
5 *Antiquitas nobilitat.*
6 *Fama in probanda nobilitate ſufficit.*
7 *Aduocatus recuſans patrocinium ſibi iniunctum, foro arcetur, & patrocinandi munere ampliùs non fungitur: intellige vt n. 8.*
9 *Aduocatum aduerſario ſubtrahens malam cauſam fouere præſumitur.*
10 *τὸ* Careat, *latam ſententiam ipſo jure importat.*

L. Prouidendum. VII.

Iidem, & GRATIANVS AAA. *ad eundem P. V.*

1 ADuocati ſolertiâ, facundiâ & peritiâ pares eli-
2 gendi, & partibus adiungendi ſunt. Aduocatus,
cui patrocinium partis per judicem iniungitur, patrocinium recuſans ſine admiſſa excuſatione proba-
3 bili ac legitima, fori exercitio carebit. Litigator eum pluribus Aduocatis tractans, & aduerſario idoneos & parca ſuo Aduocato patronos & cauſidicos abſtrahens, prodit iniquæ litis proſequutionem. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*
4 *Aut meritum nobiliſſimos fecerit.*] Ergo Aduocati ſunt nobiles, vt per Tiraq. *de nobilit. cap. 29. a princ.* & præcipuè *n. 12.* Rebuff. *de priuil. ſcholar. priuil. 45.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 35. n. 6. cum ſeqq.* Azeued. *l. 8. tit. 7. lib. 1. noua recop. pag. 113.*
5 *Aut vetuſtas,* &c.] Ergo antiquitas nobilitat, de quo vide Tiraquell de *nobilit. cap. 19. a princ.* & eo nobilior, quo antiquior. Gam. *Luſit. dec. 1. n. 21.*
6 *Vel plures, quorum fama,* &c.] Notatur ad hoc, quod fama in probanda nobilitate ſufficit, de quo vide Hippol. *in l. de minore, §. plurium, n. 88. ff. de quæſt.* Challan. *in catalogo gloriæ mundi, part. 8. conſid. 16. verſ. & ideo,* Tiraquell. *de nobilit. cap. 10. n. 6. & cap. 11. n. 7.* Duen. *reg. 299. limit. 3.* Couar. *pract. c. 21. n. 7.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 7. n. 11. & 12.* Maſcard. *de probat. concl. 1090. n. 11.* Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 10. num. 36.* Cabed. *Luſit. dec. 73. num. 15. p. 2.*
7 *Si quis verò minus,* &c.] Notatur ad hoc, quod Aduocatus recuſans patrocinium ſibi iniunctum aliis præſtare, foro arcetur, & patrocinandi munere ampliùs non fungitur, vt per Mynſing. *cent. 4. obſeru. 52.* Caprill. Thol. *dec. 481. incip. Item fuit quæſitum,* Gail. *lib. 1. obſeru. 43. ſub n. 1,* quos refert & ſequitur Camill. Bortell. *in ſum. omnium dec. tom. 1. tit. 65. n. 43.* Roman. *ſing. 259.* Couar. *lib. 3. var. cap. 14. n. 1. & pract. cap. 6. n. 4.* Azeued. *l. 16. n. 3. tit. 16. lib. 2. noua Recop.* Me-
8 noch. *de arbitr. caſu 369. n. 4.* & idem Camill. Bortell. *vbi ſuprà, num. 44.* intelligit procedere quando excuſationem aliquam juſtam non habent, veluti ſi cogantur patrocinari contra filios, parentes, pupilloſve, quorum tutelas gerunt, vel quandoque contra amicos. Aduertit igitur Azeued. *l. 13. n. 19. verſ. mandamos, tit. 9. lib. 3. noua Recop.* quod in compellendo Aduocatum patrocinium præſtare debet eſſe judex diſcretus, ne faciat inimicum patrocinari, vel contra amicum poſtulare. Sed ſi Aduocatus compulſus noluerit patrocinium præſtare, pro toto illo anno in illa, neque in alia aduocare poterit cauſa quæ non ſit propria, ſecundùm *l. Hiſpan. 1. tit. 9. lib. 1. fori, l. 5. tit. 19. lib. 3. Ord. & l. 28. tit. 25. lib. 4. noua Recop.* per quam *dicta l. 13. eiuſdem noua Recop.* declaratur, ſcilicet vt præcisè non compellatur Aduocatus, ſed quod ſi noluerit obedire mandato judicis, incurrat illam pœnam, & detur parti alius Aduocatus, quod idem Azeued. intelligit ſi in loco illo eſſent alij Aduocati, ſecus verò ſi deficerent, vel non poſſent in cauſa illa aduocare, tunc enim eſſet omninò compellendus Aduocatus.

Oſtendet procul dubio iniquam à ſe litem foueri.] No- 9
tatur ad hoc, quod præſumitur fouere malam cauſam, qui aduerſario Aduocatum ſubtrahit, vt per Menoch. *de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 91. n. 10.* Maſcard. *de probat. concl. 274. n. 1.* Greg. Lup. *per text. ibi in l. 10. gloſſ. 3. tit. 6. part. 3.*

In gloſſ. *Foro,* ibi, *ipſo jure.* Notatur ad hoc, quod 10
verbum, *careat,* importat latam ſententiam, & ipſo jure, vt per Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verbo Reuertatur, n. 163. de reuocan. donat.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 9. tit. 34. n. 354.* Gam. *in tract. de ſacram. præſtand. vltima ſupp. damnatis, q. 3. num. 17.* Sayr. *in claui Regia, lib. 3. cap. 8. n. 26.* Farin. *fragm. crimin. p. 2. verbo Lex, n. 129.* quos refero *de diction. vſufreq. dict. 53.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Religioni Catholicæ ſint addicti, & n. 5.*
2 *Aduocati munus contra præſcriptum Imperatoris ſubreptitiè impetrans, foro prohibetur.*
3 *Rectores prouinciarum Aduocatos hæreticos ad exercitia forenſia impune non admittent.*
4 *Iudæus, ſeu Maurus non poteſt eſſe Aduocatus pro Chriſtiano.*
6 *Stylus, pro ſcientia damnationis bonorum.*

L. Nemo. VIII. & vlt.

Impp. LEO *&* ANTHEMIVS AA. *Nicoſtrato P. P.*

ADuocati Religioni Catholicæ addicti ſint. Item 1
Aduocati munus contra præſcriptum Imperato- 2
ris ſubreptitiè impetrans, & ſuſtinens, foro prohibetur. Prouinciarum Rectores Aduocatos hæreti- 3
cos impunè ad exercitia forenſia non admittent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

Per hunc textum tenet Bart. hic, Iudæum, ſeu 4
Maurum non poſſe pro Chriſtiano eſſe Aduocatum, ita *l. Hiſpan. 5. in fine, tit. 6. part. 3.* vbi Gregor. Lop. *in gloſſ. fin.* dicit, quod tamen tenet proceſſus ſi illi, vel alij prohibiti poſtulare, poſtulent judice fortè ignorante. Cou. *in Clem. ſi furioſus, part. 1. §. 2. ad fin. in verſ. ſextò,* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 49. c. 6. n. 25.* Donell. *comment. juris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. 7. verſ. præterea,* Cardoſ. *in praxi judicum, verbo Procurator, n. 10.* Menoch. *de arbitr. caſu 360. n. 69.* vbi 5
refert Leonem Imperatorem, virum tunc Religioſiſſimum, *in hac l. 1.* conſtituiſſe, Aduocatos non poſſe aſſumere patrocinia priuſquam ſint imbuti ſacroſanctis myſteriis Catholicæ Religionis, nec poſſe prohibitum patrocinium aſſumere.

Stylum præſcriptionis, &c.] Stylum hîc pro ſenten- 6
tia damnationis bonorum ex Accurſio exponit Chriſtoph. de Paz *ad leges ſtyli, p. 1. rub. n. 19.* vbi dicit in hoc

Digitized by Google

hoc ſignificati, hanc legem communiter recipi ab omnibus iuris interpretibus.

De Aduocatis diuerſorum iudiciorum.

T i t. VII.

ADvocatvs, vel patronus, vel cauſidicus, vel togatus dicitur, qui pro alio poſtulat. Scripſerunt in hanc rubricam Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cujac. Pac. & Vvetenbec.

De materia tituli, & latè de Aduocatis vide *Ordin. Regiam Luſitan, lib.1. tit.48. & l. Hiſpan.1. cum ſeqq. tit.6.part.3.& tit.19.lib.3.Ord.& tit.9.lib.3.noua Recop.*Adrian.Puluæ. *in orat. de Aduocatorum priuilegiis,* Lancelot. Poliù. *de Aduocati officio,tom.3. tract. Doct. part.1.fol.362.* Joan.Petr. Ala *de Aduocato, & cauſidico Chriſtiano,* Eraſm à Cochier *de Aduocatis feudalibus,* Martin Mageruni *de Aduocatia armata, ſiue clientelari patronorum iure, & poteſtate, clientumque officio,*Chaſſan. *in catalog. gloriæ mundi, p.7.conſid.28.* Perez *l.1. tit.19. lib.1. Ordinam. & l.2. tit.4. lib.5. eiuſdem Ord.* Anton. Grauat. *ad Reſtr. in pract.lib.2. cap.18.*Burg.de Paz *in proœm. legum Tauri,ex n.476.* Tiraq. *de nobilit. cap.29.* Menoch. *de arbitr.caſu 494.* Jacob.Benn. *de priuil. Iureconſult.part.2. priuil.28.& p.3.priuil.71. ex n.3.* Azeued. *tit.16. in initio,ex n.4. lib.2.noua Recopil.* Joan. Manènz.*in dial.relator.part.1. cap.7.& 9.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.3.* Joan.Garc. *de nobilit.gloſſ.35. n.11. cum ſeqq.* Sayr. *in Claui Regia,lib.12.cap.12.*Valer.Reginald. *in praxi fori pœnit.tom.2. lib.15. cap.44. à n.661.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.186. n.6. cum ſeqq.* Bernard. Græuæ.*ad pract.Cameræ Imper. lib.1.concl.44.* Valaſc. *conſ.125.à princ,*Cabed.*Luſit.dec.224.p.1.* Mendez à Caſtro *in praxi Luſit.lib.2.c.3.n.27.cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus præuaricator legitimè conuictus impunis non eſt.*

2 *Sententia lata intercedente præuaricatione non meretur executionem.*

3 *Præuaricationem obiiciens & non probans, de calumnia tenetur, & ſententia, quæ prætextu præuaricationis impugnatur, præuaricatione non probata in rem iudicatam tranſit.*

4 *Aduocatus ſi fuerit corruptus pecunia, an ſententia ſit nulla.*

5 *Præuaricationis nomine contineri videtur Aduocatus, ſeu Procurator ille, qui viſis ſcripturis ſui clientuli,cauſam deſerit, & ad aduerſarium confugit.*

L. Si patronum. I.

Imp. Antoninvs A. *Deloni.*

1 ADuocatus præuaricator legitimè conuictus im-
2 punis non eſt. Et ſententia lata intercedente præ-
3 uaricatione executionem non meretur. Item præuaricationem obiiciens, & non probans, de calumnia tenetur: ſententia, quæ prætextu præuaricationis impugnatur, præuaricatione non probata, in rem iudicatam tranſit. Colligunt ex Ord.Cyn.Salicet.Bart. Bald. Angel. Sichard. Caſtrenſ. Aloyſ. Leo, Sebaſt.Næv. & remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

De materia huius text. vide Gregor. Lop. *l.13. in gloſſ. verbo Por dineros,tit.22. part.3.* vbi quærit,an ſi corruptus fuit Aduocatus pecuniâ, ſententia ſit nulla? 4
Tiraqoeil. *de pœnis temper. cauſa 44. n.37.* vbi cum gloſſ. *in præſenti* dicit ſecundùm aliquos, quod ſi Aduocatus alicuius præuaricatur,aliquid omittendo ſcienter, & ex iſta omiſſione perdit cauſam, valet ſententia mero iure, eſtque opus in integrum reſtitutione, *l.minor autem, §.1.ff.de minorib.* ſi autem præuaricatur committendo, putà reuelando parti aduerſæ ſecreta cauſæ, & illum inſtruendo, aut aliud huiuſmodi, ſententia eſt nulla: & *cauſa 49. n.34.* vbi ait quod licèt propter immanitatem criminis accuſator non probans non dicatur calumniari, vt qui in accuſationem illius faciliùs proſiliat, nihilominus tamen regulariter ſecus eſt, vt *in hac leg.*Petr.Greg.*ſyntagm. iuris lib.32. cap.10.à princ.* Menoch. *de arbitrar. caſu 323. de præuaricatorib.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.3. col.3.* Maſcard. *de probat. concl.322.* Farinac. *in praxi crimin.q.16 n.11.*vbi poſt multos à ſe relatos,& citato noſtro textu tenet, poſſe de calumnia condemnari illum, qui vel accuſationem non probauit,vel ab ea deſtitit, licèt talis non verus, ſed præſumptus dicatur calumniator: refert & ſequitur Caſtill. *quotid. lib.3. cap.21.n.9*

Sub præuaricationis nomine contineri videtur Ad- 5
uocatus, ſeu Procurator ille, qui viſis ſcripturis, ſeu inſtrumentis ſui clientuli, cauſam deſerit, & ad aduerſarium confugit,illi ſecreta ipſius cauſæ pandendo, vt per Boſſ. *in pract. titul. de præuaricat. n.4.*Menoch. *d.caſu 323.n.4.*vbi *n.5.* ſubdit,quod talis non propriè, ſed impropriè præuaricationis crimen committere dicitur. Et aduertit Caſtrenſ. *in præſenti, prope fin.* ex noſtris Jureconſultis Oldradum hoc præuaricationis crimine notatum fuiſſe, & præ nimio dolore quòd delictum fuiſſet detectum deceſſiſſe, prout etiam refert Clar. *in pract. §.fin. quæſt.72. verſ. tergiuerſator.* Auendan.*de exequendis mand. part.1. c.2. n.15.in fine, verſ.conſule.* Propriùs igitur non præuaricationis crimen, ſed falſi incurrere dicetur Procurator, ſeu Aduocatus pandens ſecreta cauſæ parti aduerſæ, vt tenent *l.Hiſpan.1.verſ. eſſo miſmo,tit.7.part.7.* Auendan. *vbi proximè.* Roland. *conſ.36.ex num.23. vol.3.* Perez *ad leg.1. quæſt.5. tit.19. lib.1. Ordin. pag.400.* Gregor. Lop.*per text.ibi in l.1. tit.7.part.7.* Auendan. *de exequen.mand.lib.1.cap.2.ex num.24.* Azeued.*l.17.à princip tit.16.lib.2.noua Recop* Menoch. *conſ.323.ex n.5.* Stephan. Gratian. *diſcept.forenſ. cap.100.n.16.* Cald. Pereira *ad l. vnic. ex delicto defunct. part.4. num.31. cum ſeqq.*Parens meus *in remiſſ.ad Ordin.Reg.Luſitan, lib.1.tit.48.§.2.n.2.* latè Farin. *in praxi crimin,part.1. quæſt.4.n.15.* vbi ponit pœnas, quas talis Aduocatus, ſeu Procurator incurrit: videlicet primò, quod incurrit infamiam: ſecundò quod ab aduocandi, ſeu procurandi munere repellitur: tertiò erga dominum actione mandati ad damna & intereſſe tenetur: quartò punitur pœna extraordinaria iudicis arbitrio, juxta facti & perſonarum qualitatem: quintò ſententia lata ob præuaricationem Aduocati, ſeu Procuratoris eſt nulla, & ſi non ipſo jure, ſaltem via reſtitutionis: & *num.16.*cum Menoch. *d.caſu 323. in fine,* ſubdit poſſe Aduocatum, ſeu Procuratorem etiam poſt viſas ſui clientuli ſcripturas, illi reſtituta mercede accepta, eo quòd viderit eum minùs juſtam cauſam fouere, ſuum patrocinium tali clientulo denegare, non tamen aduerſarium adiuuare. Hac in re eſt optima *lex Hiſp.19. tit.6.p.3.* dum vult, quod Aduocatus cui paramentauit ſecreta ſua, non poſſit aduocare pro parte aduerſa, ſi labori eius priùs ſatisfecerit; ſed non aperit an poſt nudata ſecreta cauſæ teneatur Aduocatus ſuperſedere expectans an ſibi velit ſoluere, vel non; in quo dubio Gregor. Lop. *ibi in gloſſ. ver. ſu ſalario,* ita concludit: ſi oſtendiſti jura tua, & requiſiuiſti Aduocatum de

de patrocinio, & ipſe dedit tibi ſpem; ſi poſtea non ſtet per te, quia vis eum pro Aduocato, & ſibi ſoluere, non poterit aduerſæ parti patrocinari; ſed ſi non requiſiiſti eum, vel per te ſtat quominus ipſe ſit tuus Aduocatus, vel non vis ſoluere, tunc bene poterit tibi aduerſari, & videtur de mente huius l. & non deberet Aduocatus præcipitare ſe in iuuando alteram partem, niſi probaret partem, cui conſuluit, nolle ei ſoluere, ſeu nolle eum in Aduocatum.

SVMMARIVM.

1 *Decurionibus, & patriæ officiis adiuncti fauore defenſionis vltra priora munera Aduocatorum prouinciam in patria accipiunt, & adminiſtrant.*

2 *Aduocati contra patriam non patrocinabuntur, & num. 4.*

3 *Iudices, aut correctores, Aduocati officio vti non poſſunt intra ſuum territorium.*

L. Qui neceſſariò. II.

Imppp. VALENS, GRAT. & VALENT. AAA. *ad Antonium P.P.*

1 DEcurionibus, & patriæ officiis adiuncti, fauore defenſionis vltra priora munera Aduocatorum prouinciam in patria accipiunt, & adminiſtrant. Item Aduocati contra patriam non patrocinabuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

2 *Cauſidicorum funguntur officiis.*] Non ita ſi iudices ſint, aut correctores, quia hi intra ſuum territorium aduocationis officio vti non poſſunt; nam licèt olim iure communi attento, non imponeretur iudicibus neceſſitas abſtinendi ab aduocatione, hodie verò non ſolùm honeſtum, ſed neceſſarium quoque eſt, nam intentus officio aduocationis impediret ſeipſum in adminiſtranda iuſtitia. Ita Auendan. *de exequendis mandat. part. 1. cap. 2. n. 23. in princip.*

3 *Vt non contra Remp. ciuitatis, &c.*] Notatur, quod Aduocati contra Remp. ſuæ patriæ patrocinari non debent, vt per Rip. *in l. fin. n. 31. de reuocand. donat.* Cott. *in memorab. verbo ingratitudo, el 2.* Ioam. Gaſp. Hottigas *in patrocinio pro Cæſaraugſt. gymnaſio, p. 1. ex n. 3.* Cened. *ad Decretum, collectan. 28. num. 22.* Patriæ enim plurimùm habemus, ad not. per me *in collect. ad proœm. Decretal. n. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati vel ſponte, aut etiam inuiti ad munus collectarum non accedant, nec trahantur, & num. 2.*

3 *Togati, pro Aduocatis.*

L. Ne quis. III.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *ad Africanum P.P.*

1 ADuocati vel ſponte, aut etiam inuiti ad munus collectarum colligendarum non accedant, neque trahantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 De Aduocatis onere aliquo collectarum non grauandis dicam commodiùs *ad l. ſancimus 6. infra hoc eodem tit.* Et quod ab oneribus realibus tributorum immunes ſint, Guid. Papæ *deciſ. 28. & 388.* Matth. Stephan. *de iuriſdict. part. 2. cap. 10. num. 16. & ſequent.*

Ex corpore togatorum. Id eſt, Aduocatorum, qui 3
præterquam vbi cauſas orabant, penula vti poterant, ob idque togati appellantur in hoc text. vt per Guid. Pancirol. *in theſauro variar. lect. lib. 1. cap. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati occaſione officij acquiſita, vt peculium caſtrenſe tenent, & iure dominij poſt obitum parentum vendicant, & num. 2.*

3 *Peculium quaſi caſtrenſe quid ſit.*

4 *Salarium ratione adminiſtrationis in officio acquiſitum, peculium quaſi caſtrenſe dictum.*

5 *Τὸ Occaſionis, ratio.*

L. Fori tui. IV.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Euſtaſio P.P.*

ADuocati occaſione officij acquiſita, vt caſtrenſe 1
peculium militum tenent, & iure dominij poſt obitum parentum vendicant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit 2
Cachetan. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6. de poſtu and.*
num. 2. pag. 309. vbi ait peculium quaſi caſtrenſe dici 3
illud, quod Aduocatus lucratur, ſiue ex ſalario publico, ſiue aliàs, dum tamen ille ſit Aduocatus approbatus publica auctoritate, & receptus in album Aduocatorum; propterea de illis acquiſitis factis ab ipſo Aduocato poterit ipſe diſponere, ac de illis teſtari, ac ſi eſſet paterfamilias. Peregrin. *de iure fiſci lib. 7. tit. 2. num. 15. in fine,* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 49. cap. 6. num. 35.* Donel. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. 3.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor.*
§. 62. n. 18. ad fin. & ſeq. vbi dicit, quod ſalarium ra- 4
tione adminiſtrationis in officio acquiſitum, dicitur peculium quaſi caſtrenſe, & ponit exemplum in Aduocato fiſci, vel pauperum, & ſimilibus, quibus de publico datur ſalarium, Benedict. Pinel. *ſelect. iuris interpret. lib. 1. c. 5. n. 20.* Vide Doctores citatos *ad l. 8. inf. hoc eodem tit.*

Vel ipſius occaſione quæſierint.] Ergo occaſio illa di- 5
citur in præſenti, quæ non eſt ordinata ad effectum de quo agitur, ſed accidentaliter & fortuitò contingit, vt per Tiraq. *in tract. Ceſſante cauſa, limit. 13. n. 7.* vbi *in fine* ait, Bartolum ex hoc text. notare aliud eſſe, aliquid eſſe ex aliquo, aliud eius occaſione.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia quibuſdam conceſſa poſſunt ad alios per Principem generalibus verbis extendi.*

2 *Priuilegia locumtenenti conceſſa, quando ſolus priùs regebat ſedem, & iuſtitiam miniſtrabat, ad nouos in eadem Curia Conſiliarios extendi debent.*

3 *Togatis, id eſt Aduocatis, & patronis cauſarum.*

L. Quicquid animi. V.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Cyro P.V.*

PRiuilegia quibuſdam conceſſa poſſunt ad alios per 1
Principem generalibus verbis transferri, & extendi. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Ex hoc text. colligit Boër. *deciſ. 146. num. 4.* quod 2
priuilegia locumtenenti conceſſa, quando ſolus priùs regebat ſedem, & iuſtitiam miniſtrabat, ad nouos in eadem Curia Conſiliarios extendi debent.

Præſtitimus togatis. Id eſt, Aduocatis, & patronis 3
cauſarum,

cauſatum, qui in forenſibus negotiis præuenientes litigatoribus ſuum præbent patrocinium. Ita Caluin. *in ſuo Lexic. iurid. verb. togati.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocato nullum munus perſonale, nec iudicandi, arbitrandi, & conſulendi neceſſitas extra patriam iniungatur, & num. 2.*

3 *Aduocati gaudent priuilegiis, quibus legum Doctores, qui actu legunt: intellige vt n. 4.*

5 *Aduocatus cogi non poteſt, vt ſubeat officium aduocationis, & poſtulationis, niſi vrgente neceſſitate.*

L. Sancimus vt Aduocati. VI.

Iidem AA. *ad Florentium P. P.*

1 ADuocato nullum munus perſonale, nec neceſſitas iudicandi, arbitrandi, & conſulendi extra patriam iniungatur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan.* 8. *tit.* 32. *part.* 2. *vbi gloſſ. fin.* Mantua *lib.* 3. *locorum, cap.* 42. Adrian. Puluæ. *in orat. de Aduocator. priuilegiis fori, fol.* 17. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 3. *col. penult. verſic præterea Aduocati.*

3 Priuilegiis itaque gaudent Aduocati, ſicut & legum Doctores, qui actu legunt, vt nullum illis perſonale munus iniungatur, nec onere aliquo collectarum grauentur: ita Franc. Marc. *Delphin. deciſ.* 183. *n.* 2. *vol.* 2. Laurent. Syluan. *conſ.* 88. *n.* 4. & 14. *vol.* 1. Nicol. Feſtaſ. *de aſtimo, part.* 4 *cap.* 3. *n.* 46. *cum ſeqq.* Roland. à Valle *conſ.* 66. *num.* 36. & 38. *vol.* 1. Menoch. *de arbitrar. caſu* 379. *n.* 3. Camil. Borrel. *de compromiſſ.* §. 4. *gloſſ.* 2. *n.* 10. & *in ſum. omnium deciſ. tom.* 1. *tit.* 65. *de*
4 *Aduocatorum officio, ex num.* 22. vbi *num.* 27. intelligit in Aduocatis & Doctoribus, qui poſtulando optimum, & ſolemne nomen ſibi quærunt, non autem in illis, qui nomine tenus Doctorum, & Aduocatorum nomen ſibi vſurpant, neſcientes, aut docere nolentes.

5 *Præter arbitrium,* &c.] Notatur ad hoc, quod Aduocatus cogi non poteſt ad ſubeundum officium aduocationis, & poſtulationis, & ſic ad præſtandum ſuum patrocinium, niſi vrgente neceſſitate, vt per Viu. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 6. *num.* 19. *verſ. idem Aduocat.* vbi etiam quod eadem præexiſtente neceſſitate cogi poteſt litigantibus conſulere, & ad ſuſcipiendam delegationem ſibi factam, vt etiam firmat Garc. Maſtrill. *de magiſtratib. lib.* 1. *c.* 30. *n.* 78.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati diuerſorum locorum vni Principi ſubiectorum fruuntur eiſdem, & conſimilibus locorum priuilegiis.*

2 *Toga ſuper alias veſtes induebatur, ſiniſtrumque humerum tegebat, & ante pectus dimiſſa, fibula in dextro humero nectebatur.*

3 *Toga præfecturæ Illyricianæ, pro collegio Aduocatorum iſtius fori.*

L. Iiſdem priuilegium VII.

Iidem AA. *Thalaſſio P. P. per Illyricum.*

1 ADuocati diuerſorum locorum vni Principi ſubiectorum fruuntur eiſdem, & conſimilibus locorum priuilegiis. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 *Potiri togam,* &c.] Toga ſuper alias veſtes induebatur, ſiniſtrumque humerum tegebat, & *ante pectus* dimiſſa, fibula in dextro humero nectebatur. Et toga
3 præfecturæ Illyricianæ pro collegio Aduocatorum eius fori accipitur *in hoc text.* tempore enim patrocinij Aduocati togati eſſe debebant, ita Guid. Pancirol. *in theſauro variar. lect. lib.* 1. *cap.* 12. *de toga ciuium Romanorum inſigni.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus fiſci liberatur à conditione cohortalium, & quod lucratur, inter peculium quaſi caſtrenſe reputabit.*

2 *Aduocati cauſarum ad ſuprema tribunalia non omnes admittebantur, ſed certus conſtituebatur numerus, & n. 3.*

4 *Aduocatus fiſci liberatur à Curiali conditione, vel altera viliori.*

5 *Filiusfam. Aduocatus quidquid acquirit, peculij caſtrenſis loco habetur, & poſt patris mortem non tenetur illud conferre fratribus: intellige vt n. 6.*

L. Cùm aduocato. VIII.

Iidem AA. *Cyro P. P.*

1 ADuocatus fiſci libcratur à conditione cohortalium, & quod lucratur, inter quaſi caſtrenſe peculium reputabit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

2 *Centum quinquaginta,* &c.] Nota quod Aduocati cauſas defenſuri, ſiue pro aliis acturi, ad maiora & ſuprema tribunalia non omnes admittebantur, ſed fiebat illorum delectus, & certus numerus conſtituebatur, vt in hoc text. Camill. Borrel. *in ſumma omnium deciſ. tom.* 1. *tit.* 65. *de Aduocatorum officio, ex n.* 14. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 2. *cap.* 184. *n.* 18.
3 vbi dicit quod Aduocatorum olim erat certus numerus, & qui ex illo erant numero, temporarij, non perpetui reputabantur, licèt deinde penuria & paucitas Iuriſperitorum fecerit, vt perpetuarentur. Cujac. *obſeruat. lib.* 16. *c.* 22.

4 *A cohortis, vel alterius,* &c.] Notatur ad hoc, quod Aduocatus fiſci liberatur à Curiali conditione, vel altera viliori, vt per Pereg. *de iure fiſci lib.* 7. *tit.* 2. *num.* 15.

5 *Quaſi caſtrenſe ſibimet vendicare,* &c.] Notatur ad hoc, quod filiusfamilias Aduocatus quicquid acquirit, caſtrenſis peculij loco habetur, & poſt patris mortem non tenetur illud cum fratribus conferre. Ita Franciſc. Marc. Delphin. *deciſ.* 638. *ſub num.* 3. *vol.* 1. Clem. Aſcan. *de patria poteſt. effectu* 2. *ſub n.* 6. & *effectu* 9. *num.* 2. *cum ſeqq.* Cornel. Benincaſ. *de pauper. ſpec.* 1. *in iudic. n.* 8. Clar. *in* §. *teſtamentum, quæſt.* 17. *in fine,* Joan. Anton. Mangil. *de imputat. q.* 29. *n.* 27. *cum ſeqq.* Roland. Cauagnol. *in decretis Montisferrati, decreto* 42. §. 2. *n.* 12. Anton. Scap. *de iure non ſcripto, lib.* 3. *cap.* 105. *n.* 4. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 3. *col. pen. verſ. deinde Imper.* Hieron. Treutler. *diſp. ſelect. part.* 1. *diſp.* 8. *theſ.* 3. Peregrin. *d. lib.* 7. *tit.* 2. *n.* 15. *prope fin.* Vincent. Caroc. *in tractat. de locat. tit. de fructibus & litium expenſ. q.* 8. *d. n.* 49. Camill. Borrel. *in ſumma omnium deciſ. tom.* 1. *tit.* 65. *de Aduocatorum officio,*
6 *num.* 120. vbi *n.* 121. id intelligit, dummodo tales Aduocati filiifamil. in Aduocatorum matricula ſint deſcripti. Vide citatos *ad l.* 4. *ſuprà hoc eodem tit.* Vnde in teſtando de tali lucro, vel ſalario Aduocati militari potiuntur priuilegio, ac etiam poſt pupillarem ætatem in eo ſubſtituere poſſunt, Perez verbo llaman à los abogados, verſ. ſtatuit ſubtiliter, tit. 19. lib. 2. Ordin.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus finito prouincia munere, quod admini-ſtrauit, poteſt redire ad munus patrocinij, vel cauſidici.*
2 *Aduocati ex ſtudio, & labore patrocinandi vita ſub-ſidia quærere licite poſſunt.*
3 *Officia ex quibus parantur vita ſubſidia, non ſine graui cauſa alicui adimenda, & n.4. & 5. am-plia vt num.6.*

L. Si quis. IX.

Iidem AA. *Apollonio P. P.*

1 ADuocatus finito prouinciæ munere, quod admi-
niſtrauit, redire ad patrocinij, vel cauſidici mu-
2 nus poteſt. Item Aduocati ex ſtudio, & labore patro-
cinandi vitæ ſubſidia quærere licitè poſſunt. Officia
3 ex quibus parantur vitæ ſubſidia non ſine graui cauſa
alicui ſunt adimenda, & interdicenda. Colligunt ea
Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup. hoc tit.*
4 De officio nulli ſine vrgenti cauſa adimendo, vide
Menoch.*de arbitr.q.55.per tot.* Carol. Tap.*in l.fin.ff.de
conſtit.Princip.cap.9.n.77.cum ſeqq.* Bobadil.*in ſua po-
litica, lib.1. cap.16. n.28.* Cabed. *Luſitan. deciſ.10.
5 part.2.*Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ.conſ.8.n.66.* vbi
atteſtatur Reges Luſitaniæ, Caſtellæ, & Franciæ ſe-
mel collata officia extra mortem, vel renuntiationem,
aut delictum tollere non ſolere Ceual. *commun. contra
commun.q.425.n.16.cum ſeqq.* Gutier.*de juram.confirm.
p.1.cap.18 n.15.& 16. & cap.30. n.19. & pract. lib.3.
quæſt.11.n.9.* Fontanel. *de pactis nupt.clauſ.4.gloſſ.10.
p.1. n.144.* Petr. Gregor.*ſyntagm. juris lib.49. cap.8.
num.12.*latiſſimè Garc.Maſtril.*in tractat. de magiſtra-
6 tib.lib.1.cap.27. per tot.* vbi multipliciter ampliat, &
in primis *à num.26.*extendit, etiamſi officij conceſſio
facta fuerit ad beneplacitum,& cum clauſul.*quoad pla-
cuerit*; nam abſque iuſta cauſa minimè poterit reuo-
cari, & *n.32.* quod nec minui poterit, & *n.33.* dicit
quod officiali abſque juſta cauſa reuocato ſuccurritur
remediis poſſeſſoriis.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium vni officij & artis cauſa conceſſum, alteri qui eandem artem exercet cum vtilitate publica, commune eſto.*
2 *Aduocatorum fiſci aucto numero, priuilegium ſimul auctum cenſetur.*
3 *Aduocatus fiſci eligitur de præſtantioribus.*
4 *Salarium duplex accipit, qui duplex gerit officium.*
5 *Officia duo qualiter quis habere poſſit in eodem loco, remiſſiuè.*

L. Binos qui X.

Impp. VALENT. & MARTIAN. AA.
Palladio P. P.

1 PRiuilegium vni officij & artis cauſa conceſſum,
alteri qui eandem artem exercet cum vtilitate pu-
2 blica, commune eſto. Aucto Aduocatorum fiſci nu-
mero, priuilegium ſimul auctum cenſetur. Colligunt
ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup.hoc tit.*
3 *Qui priores,*&c.] Notatur ad hoc, quod fiſci Aduo-
catus eligitur de præſtantioribus, vt per Pereg. *de iure
fiſci,lib.7.tit.2.n.12.in principio.*
4 *Paribus dignitatis, & priuilegiorum,* &c.] Notari
ſolet hic textu ad hoc;quod poteſt quis duplex ſalarium
percipere, ſi duplex officium gerat, vt per Lap. *alle-
gat.99.incip.Commune.* Gail.*lib.1. obſeru.44.* Pinel. *in
l.3.de bonis maternis,part.3.n.73.ad finem,verſ.ad idem
ſolet notari,*Menoch.*de arbitrar.caſu 233.n.7.* Brunor.
à Sole *in locis communibus, verbo Exercitium 1.* Gul-
lielm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo duas habens
filias,n.63.* Capyc.*dec.2.n.20.* à Ponte *in tract.de po-
teſtate Proregis,tit.de abundant.ciuit.§.6.n.11 cum ſeq.*
Ioſeph. Seſſe *de inhibit. cap.1.§.8. num.10. & 12. &
deciſ.174. n.5.part.2.* latè Garc. Maſtrill. *in tractat.
de magiſtrat.lib.1.cap.21. n.72.* & *ibi lib.2.cap.11. per* 5
tot. oſtendit qualiter quis officia duo in eodem loco
habere poſſit.

SVMMARIVM.

1 *In aduocatorum ordinem nemo recipiendus ſub colore aſſidendi, nec in eorum conſortium cooptandus abſque examine, aut cohortali ſtatui ac fortuna ſubjacens, n.2.*
3 *In aduocatorum numerum promouendum, Doctores olim & examinatores de peritia legum jurato te-ſtimonio commendabant, & n.7.*
4 *Aduocatorum filij cauſas agentes, cateris ſupernu-merariis anteferendi.*
5 *Aduocati ſupernumerarij apud Præfectum Augu-ſtalem, & Comitem Orientis perorare poterant.*
6 *Aduocatorum numerus olim aſſignari ſolitus, re-miſſiuè.*
8 *Aduocati, ſeu patroni officio olim fungi volens, tantùm apud Præſidem prouinciæ docebat ſe non eſſe cohortalem.*
9 *Aduocatus ſi ex ignorantia, aut imprudentia amit-tit cauſam, litem ſuam facit, teneturque parti re-ſarcire damnum.*
10 *Filij remunerantur ex parentum meritis.*
11 *Duo vbi ſunt æquales ſcientia, is eſt præferendus, qui eſt de meliori ſanguine.*

L. Nemini licere. XI.

Imp. LEO A. *Viuiano P. P.*

SVb colore aſſidendi non debet quis vltra nume- 1
rum in Aduocatorum ordinem recipi, *in princip.*
Cohortali ſtatui, ac fortunæ ſubjacens, item abſque 2
examine in Aduocatorum conſortium cooptandus ne- 3
mo eſt, *in verſ. Non aliter.* Promouendum in nu-
merum Aduocatorum Doctores, & examinatores
de peritia legum jurato teſtimonio commendabant 4
quondam, *in verſ. Si verò.* Filij Aduocatorum cauſas 5
agentes, aut qui cauſis adſueuerunt, cæteris ſupernume-
rariis anteferendi ſunt,*in verſ.Filios.*Aduocati ſupernu-
merarii apud Præfectum Auguſtalem, & Comitem
Orientis perorare poterant,*in verſ.Illud ita.*Colligunt
ex Ord.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup. hoc tit.*
Centum quinquaginta Aduocatis.] De certo Ad- 6
uocatorum numero quondam aſſignari ſolito, vide
Camill.Borrel.*in ſum. omnium deciſ. tom.1. tit.64.ex
num.14.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib.2.
cap.245. in princ.*vbi ait quod in quolibet foro certus 7
erat numerus Aduocatorum, qui ad hunc numerum
non admittebantur, niſi priùs eorum præceptores Iu-
riſperiti ipſos iuris prudentia præditos eſſe iurati apud
acta depoſuiſſent.
Niſi prius in examine, &c.] Notatur quod antiqui- 8
tus cùm quis patroni officio fungi volebat, ſatis erat
ſi apud Præſidem prouinciæ ſe cohortalem non eſſe
docuiſſet, id eſt, Præſidis apparitioni non obnoxium:
tunc Anteceſſor, à quo eruditus in iure fuerat, illum
juris peritia inſtructum eſſe jurabat.Ita Guid.Pancirol. 9
in theſauro var.lect. lib.1.c.23. de inſignibus Doctorum.

Peritia

Google

9 *Peritia iuris inſtructum*, &c.] Ergo ſi Aduocatus ex ignorantia & imprudentia ſua amiſit cauſam, facit litem ſuam, tenetutque parti damnum reſarcire, de quo tamen vide Ioſeph. Angel. *in 4. ſentent. p. 1. tit. de iniuſtitia Aduocat. diffic. 5. dub. 3.* vbi meminit huius text. Burg. de Paz *in proœm. ad leges Tauri, ex n. 213.* Perez *l. 12. in gloſſ. verbo pero ſi acacciere, tit. 19. lib. 2. Ordin. pag. 410.* Cened. *in collect. ad Decretum, collect. 28. n. 18.* Morl. *in emporio iuris Canon. p. 1. tit. 2. q. 9. n. fin.* Valer. Regin. *in praxi fori pœniteat. lib. 10. n. 98.*

10 *Filios autem togatorum*, &c.] Notatur ad hoc, quod filij remunerantur ex parentum meritis, vt per Roman. *conſ. 29. In cauſa maioris*, Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 49. num. 10. & in l. ſi vnquam, de reuoc. donat. verbo donatione largitur, n. 42.*

11 Hinc ex hoc text. colligit idem Tiraq. *de nobilit. c. 5. num. 7.* quod ſi duo ſunt æqualis ſcientiæ, is eſt magis honorandus, qui eſt de meliori ſanguine: de quo vide Cutt. *in memorab. verb. nobiles*, Couar. *var. lib. 1. cap. 16. ſub n. 11.* Simanch. *de Republ. lib. 5. c. 3.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 5. n. 66.* Perez *l. 1. verſ. ſi tamen nobilitas, & verſ. ſit igitur, tit. 1. lib. 4. Ordinam.* Otaloc. *de nobilit. c. 4. §. 2. n. 2. & cap. vlt. §. 1. n. 9.* Ioan. Garc. *eod. tract. gloſſ. 35. à princ.* Capiblanc. *de Baronib. prag. 10. n. 72.* à Ponte *de poteſt. Proregis, tit. de elect. offic. §. 5. n. 9. & ſeq.* latiſſimè Garc. Maſtrill. *in tract. de magiſtratib. lib. 2. cap. 8. per tot.*

L. Sancimus. XII.

Idem A. Euſebio P. P. Illyrici.

1 ADuocatus fiſci biennij ſpatio finiebat officium, priuilegiis ſaluis conſortorij. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Peregrin. *de iure fiſci lib. 7. tit. 2. n. 13. verſ. durat autem*, Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. c. 4. col. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Nomina collegarum eandem artem profitentium eo tempore, quo collega recipiuntur in numerum collegarum, inſcribenda ſunt matriculæ.*

2 *Aduocati vrbis Alexandriæ quinquaginta collegiati fuerant, & in vacantia collegiatorum ſupernumerariis præferebantur filij Aduocatorum.*

3 *Aduocatus fiſci poſt finitum officium Exconſulis dignitate honorari, & pro vxore, liberis, collateralibus comparere poteſt.*

4 *Aduocato fiſci mortuo, eius hæredibus integrum anni ſalarium debetur, & proximus huic in collegio Aduocatorum ſuccedet in officio.*

5 *Præferendus qui alium contemplatione laborum, quos ex iniuncto ſibi munere ſubiturus eſt, ſuperat.*

6 *Aduocatus fiſci cogitur patrocinari contra ſe & ſuos: ſi habet cauſam propriam filiorum, parentumve ſuorum, vel pupilli, cuius eſt tutor, cauſam illam contra fiſcum agere non prohibetur, num. 7.*

8 *Statuto ſi cautum, vt in locum demortui ſumatur proximus ex eiuſdem genere, & nemo ſit natus, ſed aliquis ſit in vtero, alius confeſtim aſſumendus eſt.*

9 *Aduocatum fiſci ſi mori contingat, ſalarium illius anni ad hæredes tranſmittendum: an id procedat in aduocatis quibuſcumque, remiſſiuè, n. 10.*

L. Petitionem. XIII.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Alexandro duci Ægyptiatiet limitis, P. V.*

NOmina collegarum eandem artem profitentium 1
ea tempore, quo collegæ recipiuntur in numerum
collegarum, inſcribenda ſunt matriculæ. Aduocati vr- 2
bis Alexandriæ erant quinquaginta collegiati, & in
vacantia collegiatorum, filij Aduocatorum ſupernu-
merariis præferebantur. Fiſci Aduocatus poſt finitum 3
officium Exconſulis dignitate honoratur, & pro ſua
vxore, liberis, collateralibuſque aduocando comparere
poteſt. Mortuo fiſci Aduocato, eius hæredibus inte- 4
grum anni ſalarium debetur, & proximus huic in
collegio Aduocatorum ſuccedet in officio. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

Contemplatione laborum, &c.] Notatur ad hoc, 5
quod præferendus ille eſt, qui alium ſuperat contemplatione laborum, quos ex munere ſibi iniuncto ſubiturus eſt, vt per Nicol. Boër. *de auctorit. magni Concil. n. 245. verſ. nam profectò*, Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. vlt. verſ. præterea*, optimè Menchac. *illuſtrium controuerſ. lib. 1. in præfat. n. 87.*

Tam pro ſe, quàm pro filiis, &c.] Notatur ad hoc, 6
quod Aduocatus fiſci non cogitur contra ſe, & ſuos patrocinari, vt per Peregrin. *de iure fiſci lib. 7. tit. 2.*
num. 8. vbi *n. 6.* ſubdit, quod ſi huiuſmodi fiſci Aduoca- 7
tus haberet cauſam propriam filiorum, parentumve ſuorum, vel pupilli, cuius eſt tutor, contra fiſcum cauſam illam agere, & tueri minimè prohibetur.

Sine vlla dilatione, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi ſta- 8
tuto cautum ſit, vt in locum demortui ſumatur proximus ex eiuſdem genere, & nemo ſit natus, ſed ſit aliquis in vtero, non eſt expectandum vt naſcatur, ſed alius confeſtim, & ſine vlla dilatione aſſumendus eſt, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 9. n. 80.*

In locum eius ſubrogari, &c.] Notatur ad hoc, quod 9
ſi Aduocatum fiſci mori contingat, ſalarium illius anni ad hæredes tranſmittit, vt per Cephal. *conſ. 70. ſub num. 4. vol. 1.* Hieron. Treutler. *ſelectar. diſput. part. 1. diſp. 8. theſ. 3. in fine*, Peregrin. *de iure fiſci lib. 7. tit. 2. num. 14. verſ. & fiſcalis Aduocatus*, Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. vlt. in fine.* Camill. Borrell. *in ſum. omnium deciſ. tom. 1. tit. 65. de Aduocatorum officio, n. 122.* Viu. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6. n. 22.*
pag. 312. Sed an id procedat in Aduocatis quibuſcum- 10
que, vt id anni ſalarium quo moriuntur ad hæredes pertineat: vide poſita *in l. poſt duos 15. infr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati ambigua facta defenſionibus ſuis erigentes, & lapſa reparantes, patriam legibus facundia, vt milites armis, & vulneribus, adiuuant.*

2 *Patroni cauſarum glorioſæ vocis confiſi munimine, laborantium ſpem, vitam, & poſteros defendunt.*

3 *Aduocatorum officium non minus humano generi neceſſarium, quam ſi patriam vulneribus, ac præliis, parenteſque ſaluarent.*

4 *Patrimonium eſt altera vita hominibus.*

5 *Pecunia anima hominis dicitur: item ſecundus ſanguis, num. 6. & optimus fideiuſſor futuræ neceſſitatis, n. 7.*

L. Aduocati. XIV.

Imp. AA. Callicrati P. P. Illyrici.

ADuocati ambigua facta defenſionibus ſuis erigentes, & lapſa reparantes, patriam legibus, & facundia

facuodia, vt militea armis, & vulnetibus, adiuuant.
2 Item cauſarum patroni glorioſæ vocis confiſi munimine, laborantium ſpem, vitam, & poſteros defendunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

3 Pulchra ſunt verba huius l. in Aduocatorum laudem prolata, ex quibus colligitur, eorum officium non minus humano generi neceſſarium, quàm ſi patriam vulneribus, ac prælijs parenteſque ſaluarent; dicuntur enim non minus militare quàm milites, quia ſicut hi armis, ita legibus illi hominum vitas defendunt atque tuentur; vide Ferrand. *explicat. lib.2. cap.6.* Adrian. Puluæ. *in orat. de Aduocatorum priuilegiis, pag. mihi 19.* Cuiac. *lib.16. obſeruat.9.* Tiraq. *de nobilit. cap.29. n.11. cum ſequent.* Guid. Pap. *Gratianop. deciſ.88. num.2. & dec.388. n.1. cum ſeqq.* Franc. Marc. *Delphin. deciſ.661. num.4. vol.1.* Baëz. *de inope debit. cap.16. n.148. cum ſeqq.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.19. cap.1. n.8.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.18. cap.3. col.2. in fine,* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.35. n.10.* Chaſſan. *in catal. gloria mundi, p.7. conſider.28.* Anton. Seap. *de iure non ſcripto, lib.5. cap.112. n.9.* Iacob. Benn. *de priuilegiis Iureconſult. p.1. priuileg.38. n.2.* Cauagnol. *in decret. Montisferrati, decreto 41. n.10.* Camill. Borrell. *in ſum. omnium deciſ. tom.1. tit.64. de Aduocatorum officio, num.20. & 21.*

4 In gloſſ. *Vitam*, ibi, *vt non perdant quod habent.* Notatur ad hoc, quod patrimonium eſt altera vita hominibus. Sic Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo facultatum, num.1. in fine, & de nobilit. c.31. n.364.* Couarr. *de*
5 *ſponſalib. p.2. cap.3. §.4. n.18.* Gig. *conſ.52. num.36.* Clar. *lib.5. §. homicidium, n.23.* ita vt pecunia dicatur anima hominis, juxta illud Heſiodi carmen,

Pecunia eſt anima miſeris mortalibus.

Referunt Baëz. *de inope debitore, cap.2. n.51.* Petr. Roz. *Lituan. deciſ.3. ex n.315.* Et ſecundus ſanguis, Gerard. *ſing.73. n.5.* Tiraq. *d. cap.36. n.315.* Ioan. Matienz. *in Dialog. relator. p.3. cap.30. num.3.* Menoch. *de arbitrar. caſu 110. n.6.* Et eſt optimus fideiuſſor futuræ neceſſitatis, Neuizan. *in ſylua nupt. lib.2. num.96. in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia patronis fiſci, & horum liberis indulta, ad togatos numero præfinitos extendenda ex ſpeciali Imperatoris iuſſu.*
2 *Patronus fiſci ante annum moriens integrum ſalarium annuum ad hæredes tranſmittit.*
3 *Salarium annuum tranſmittit Aduocatus mortuus pro anno incepto. Ampliatur in Aduocatis quibuſcumque, n.4. & in Prætore moriente infra tempus ſui officij, & in Doctore legente & moriente, & in Medico de publico conducto, n.5.*

L. Poſt duos. XV.

Imp. LEO A. *Dioſcoro P.P.*

1 PRiuilegia patronis fiſci, & horum liberis indulta ad togatos numero præfinitos extendenda ex ſpe-
2 ciali Imperatoris iuſſu. Item patronus fiſci ante annum moriens integrum ſalarium annuum ad hæredes tranſmittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.*

3 Probat hic text. quod ſalarium annuum tranſmittit Aduocatus mortuus pro anno incepto, vt per *l. Hiſp.9. tit.8. part.5.* vbi Gregor. Lop. *verbo e los otros,* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. c.3. col. vlt. in fine,* Azeued. *l.20. n.4. tit.16. lib.2. noua Recopil.* Cephal. *conſ.70. lib.1.* latè Flores de Mena *var. lib.1. q.8. n.93.* vbi *num. ſeq.* dubitat de validitate huius opinionis, cùm text. hic loquatur in Aduocato fiſci habente dignitatem cum officio, & locum non habere videtur in Aduocato ſalariato ab aliquo particulari, ſeu ad aliquam particularem cauſam, quia tunc non lucrabitur ſalarium, niſi pro rata laboris, cùm clientes laborem & operam Aduocati conſiderent, non verò eius merita.

4 Verùm illud quod diximus de Aduocato fiſci, quod ſi moriatur, tranſmittat ad hæredes ſalarium illius anni, ampliatur procedere in Aduocatis quibuſcumque, vt per Cephal. *d. conſil.70 ſub n.4. vol.1.* Emman. Soar. *in theſauro recept. ſentent. verbo Aduocatus, n.102. & verbo mortui, num.157.* Gail. *lib.1. obſeruat.44. n.12.* Sebaſtian. Medic. *in tract. mors omnia ſoluit, p.3. n.26.* Parid. de Puteo *de ſyndicatu, verbo ſi officialis, n.1. & 2.* Petr. Laid. *in tract. de priuileg. Doctor. quæſt.4. n.13. circa med.* Juan. a Capiſt. *in ſpeculo conſcient. n.56.* Hier. Treutler. *diſput. ſelect. part.1. diſp.8. theſ.3. in fine,* Camill. Borrell. *in ſum. omnium deciſ. tom.1. tit.65. de Aduocat. officio, n.123.* Viu. *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.6. n.22. pag.318.* vbi ait, quod Doctor, vel Aduocatus, qui operas ſuas locauerunt, caſu quo moriantur pendente anno locationis, tranſmittunt ſalarium annuum ratione illius anni ad hæredia, & conſequenter eorum hæredes poſſunt petere integrum totius anni ſalarium, vbi etiam ampliat hoc locum habere in 5
Prætore moriente infra tempus ſui officij, & in Doctore legente & moriente, & in Medico de publico conducto, Gabr. Aluarez *de priuileg. pauper. quæſt.28. num.5. & 16.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Prætorianæ præfecturæ quindecim numero communia habeant priuilegia cum Aduocatis fiſci.*
2 *Eccleſia Romana, eiuſdemque Pontifices, Aduocatos decem, quos Conſiſtoriales appellant, conſtituunt.*

L. Ad ſimilitudinem. XVI.

LEO IVNIOR, & ZENO AA. *Iuſtiniano P.P.*

PRætorianæ præfecturæ Aduocati quindecim numero communia habeant priuilegia cum fiſci Aduocatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſup. hoc tit.* 1

De hoc vide Camill. Borrell. *in ſum. omn. dec. tit.65. de Aduocatorum officio, n.16.* vbi *num.17.* ſubdit, quod ſancta Eccleſia Romana, eiuſque pro tempore exiſtentes Summi Pontifices, Aduocatos decem, quos Conſiſtoriales appellant, conſtituunt vtriuſque iuris Doctores, prævia publica diſputatione, ac rigoroſo examine aſſumptos, qui in ſacro Senatu, ſiue Conſiſtorio cauſas proponunt, tuenturque, de quo vide etiam Octauian. Veſtrium *in praxi Romanæ Curiæ, lib.2. c.18.* Creſcent. *dec.8. n.7. de præbend.* 2

SVMMARIVM.

1 *Officium morte finiri, aut tempore à legibus præfinito, paria ſunt.*
2 *Priuilegia anteriorum Imperatorum Aduocatis, & cauſidicis per ſuperſtites non ſublata, confirmata cenſentur.*
3 *Per Mortem non extare, vel per remotionem, paria ſunt.*
4 *Mortis caſus videtur includi ſub caſu remotionis.*
5 *Subſtitutio vulgaris facta in caſum mortis trahitur ad omnem caſum impotentiæ: expreſſa in caſum mortis, extenditur ad omnes caſus, quibus*

hære-

Digitized by Google

hæres à primo inſtitutionis gradu excludi poteſt, num. 6.

7 *Donatarius, cui eſt conceſſa data officiorum quando vacauerint, poteſt etiam prouidere quando vacant per renuntiationem, mortem, vel alio modo.*

8 *Mortis caſus comprehendit caſum finiti officij.*

L. Iubemus. XVII. &. vlt.

Imp. ZENO A. *Paulo P. P. per Illyricum.*

1 OFficium finiti morte, aut tempore à legibus præ-
2 finito, paria ſunt. Item priuilegia anteriorum Im-
peratorum Aduocatis, & cauſidicis per ſuperſtites non
ſublata, confirmata cenſentur. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*
3 *Vel profeſſionis fine, vel morte, &c.*] Notatur ad hoc,
quod paria ſunt non extare per mortem, vel per re-
motionem, gloſſ. *verbo mori, in Clem. 1. vt lite pend.*
gloſſ. verbo moriatur, in c. ſi cui, de præbend. in 6. Ruin.
conſ. 87. n. 2. vol. 2. Rimin. iun. *conſ. 259. num. 11.* Viu.
deciſ. 2. n. 10. & 43. Carol. Tapia *in l. fin. ff. de conſtit.*
Princip. p. 2. cap. 11. n. 20. Surd. *deciſ. 202. n. 1. & ſeq.*
4 vbi ait quod caſus mortis videtur includi ſub caſu re-
5 motionis, & *conſ. 236. num. 5.* vbi dicitur quod vulga-
ris ſubſtitutio facta in caſum mortis, trahitur ad om-
nem caſum impotentiæ, Coſta *in cap. ſi pater, p. 1. verbo*
6 *eidem filio, num. 47. de teſtam.* vbi aſſerit quod vulgaris
expreſſa in caſum mortis, extenditur ad omnes caſus,
quibus hæres à primo inſtitutionis gradu excludi po-
7 teſt. Cabed. *Luſit. deciſ. 23. n. 10. p. 2.* vbi tradit, quod
donatarius, cui eſt conceſſa data officiorum quando
vacauerint, poteſt etiam prouidere quando vacant per
renuntiationem, mortem, vel alio modo, Fab. de Anna
8 *conſ. 14. num. 9.* dicens quod caſus mortis comprehen-
dit caſum finiti officij, latiſſimè Garc. Maſtrill. *in tract.*
de magiſtratib. li. 1. cap. 26. per totum, vbi diſputat, an
conceſſo officio per mortem Titij, cenſeatur conceſ-
ſum ſi vacauerit per remotionem, vel cauſam finiti
officij.

De Aduocatis diuerſorum iudicum.

T I T. VIII.

HÆc rubrica deeſt in vetuſt. libb. nec valdè neceſſaria videtur, cùm nihil interſit, Aduocatos diuerſorum iudiciorum dicas, an diuerſorum iudicum, & omnes ſequentes leges ſunt tempore poſteriores iis quæ in priori titulo procedunt, adeò vt omnes commodè ſub vno titulo collocarentur, tam in veteribus Latinis codicibus, quàm apud Græcos auctores. Scripſerunt in hanc rubric. Sebaſt. Næu. item Cujac. Pac. & Vveſemb.

De materia tituli vide Doctores citatos *ad rubr. tituli præcedentis.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Comitis rerum priuatarum, Principis, & Proconſulis Achaia, finito officio clariſſimorum titulum impetrant.*

2 *Aduocati in matricula ſcripti, finitis officiis, quietis tempore pro fructu habitorum laborum, clariſſimorum nomine ac priuilegiis digni ſunt.*

3 *Aduocatus etiam depoſito officio Clariſſimus dicitur, num. 5. 6. & 7.*

4 *Prætor, iudex, & Aduocatus, etiam finito officio vocantur prætores, iudices & aduocati in memoriam priſtinæ dignitatis.*

L. Suggeſtionem. I.

Imp. ANASTASIVS A. *Euſebio Mag. offic.*

ADuocati Comitis rerum priuatarum, Principis & 1
Proconſulis Achaiæ, finito officio clariſſimorum
titulum impetrant. Item Aduocati in matricula ſcripti, 2
finitis officiis, quietis tempore pro fructu habitorum
laborum clariſſimorum nomine ac priuilegiis digni
ſunt. Colligunt ea Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald.
Caſtrenſ. Angel. Cuman. Fulgoſ. Sichar. Sebaſt. Næu.
renuſſiue Catal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*
Vt poſtquam aduocationis depoſuerint officium, &c.] 3
Notatur ad hoc, quod qui depoſuit officium aduoca-
tionis; eſt tamen, vt prius, & appellatur Clariſſimus,
nec debet torqueri, & ad eum mitti debet vt ad egre-
giam perſonam: ita Felin. *in cap. quæ in Eccleſiarum,*
col. 25. verſ. & hinc eſt quod qui depoſuit, de conſtit. Iaſ.
conſ. 179. col. 2. verſ. & faciunt dicta, Tiraquell. *in tract.*
ceſſante cauſa, limit. 15. n. 8. Bon. de Curtil. *de nobilit.*
p. 5. n. 9. tom. 16. tract. Doctor. fol. 15. Stephan. Gratian.
diſceptat. forenſ. tom. 2. cap. 291. n. 29. vbi *n. 32.* ait, quod 4
Prætor, iudex, & aduocatus, etiam finito officio vocan-
tur Prætores, Iudices, & Aduocati in memoriam pri-
ſtinæ dignitatis. D. Barboſ. *in l. 35. p. 7. n. 56. ff. ſoluto*
matrim. vbi colligit ex hoc text. quod Aduocatus, qui 5
depoſuit officium aduocationis, debet nihilominus
gaudere priuilegiis Aduocatis conceſſis, ſubdit tamen 6
id non eſſe verum generaliter, ſed id ſpecialiter pro-
cedere in eo caſu, in quo Princeps id ſpecialiter ita de-
clarauit; nam aliàs ſi priuilegium conceſſum ſit prop-
ter officium, quod quis à ſe aſſumit, & non ab alio, de-
bet continuò ſe exercere in illo, vt prædicto vtatur
priuilegio.
Clariſſimi primi ordinis, &c.] Notatur ad hoc, quod 7
Aduocati etiam depoſito officio in clariſſima digni-
tate conſtituti ſunt, vt per Tiraquel. *de nobilit. c. 29.*
num. 11. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 3. col.*
fin. verſ. præterea. Stephan. Gratian. *diſceptat. forenſ.*
cap. 184. n. 20. Peteg. *de iure fiſci lib. 7. tit. 2. n. 15.* ibi,
& clariſſimus appellatur.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati fiſci vnà cum liberis, tam natis, quàm naſcituris, à conditione Curialium liberantur, & immunitatem impetrant, & n. 2.*

3 *Filij quandoque geniti gaudent patris dignitate, & priuilegiis.*

L. Aduocatos. II.

Idem A. Thomæ P. P. per Illyricum.

ADuocati fiſci vnà cum liberis, tam natis, quàm 1
naſcituris, à conditione Curialium liberantur, at-
que immunitatem impetrant. Colligunt ea Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt Chaſſan. *in catalog. gloria mundi, p. 7. conſide-*
rat. 13. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3.*
col. fin. verſ. porrò, & cap. 5. col. 1. Tiraquell. *de iure*
primogen. quæſt. 31. num. 12. vbi quod filij quando- 3
cumque geniti, gaudent patris dignitate, & priui-
legiis.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatorum Comitis Orientis primus in ordine Aduocati fiſci munere fungitur.*
2 *Aduocatus officio fiſci depoſito ad priſtinum redit conſortium.*
3 *Aduocati ſportulas taxatas accipiunt.*
4 *Aduocatorum, & Doctorum conſortio nullus dignus niſi per ſtatuta tempora legum cognitioni probetur inhæſiſſe.*
5 *Filij Aduocatorum, & Doctorum eruditione, & morum integritate extraneis ſuperiores; ac pares, abſque ſportularum ſolutione in promotionibus ad Aduocatorum, aliaque munera recipiendi ſunt.*
6 *Sportula, pro mercede Aduocatis debita.*
7 *Merces Aduocatis pro labore debita, remiſſiuè.*
8 *Aduocati ſi perpetuò electi in Reip. patrocinium decedant, eorum filij ſuperſtites ac Doctores, potius eligendi, quam extranei.*
9 *Romani Senatorum filios unà cum patribus in Curiam admittebant, vt negotiis aſſiſterent exemplo parentis terminandis.*

L. Iubemus. III.

Idem A. Conſtantino P.P.

1 PRimus in ordine Aduocatorum Comitis Orientis
2 fiſci Aduocati munere fungitur. Officio fiſci de-
poſito, Aduocatus ad priſtinum conſortium ſedit.
3 Item ſportulas taxatas Aduocati accipiunt. Aduocato-
4 rum, & Doctorum conſortio nullus dignus, niſi per
ſtatuta tempora legum cognitioni probetur inhæſiſſe.
5 Filij Aduocatorum, & Doctorum eruditione & mo-
rum integritate extraneis ſuperiores, ac pares abſque
ſportularum ſolutione in promotionibus ad Aduoca-
torum, aliaque munera recipiendi ſunt. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*
6 *Pro ſportulis præterea*, &c.] Sportulas in hoc text.
pro mercede Aduocatis debita accipiendas eſſe, ad-
uertit Guid. Pancirol. *in theſauro varior. lection. lib. 2.*
7 *cap. 195. verſ. Alibi in iure.* De mercede debita Aduo-
catis pro labore, quem patrocinando patiuntur, vide
Cornel. Benincaſ. *de priuil. pauper. ſpec. 1. in iudic. n. 1.*
Jacob. Bcon *de priuileg. Iureconſ. p. 3. priuileg. 73.* Ber-
nard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concluſ. 44.*
Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 257.* Camill. Borrel.
in ſum. omnium deciſ. tom. 1. tit. 65. de Aduoc. offic. n. 103.
cum ſeqq. Dominum meum *in remiſſ. ad Ord. Reg. Lu-*
ſitan. lib. 1. tit. 48. §. 27. & tit. 91. in initio, meipſum *in*
collect. ad c. non licet iudici, 11. quæſt. 3.
8 *Et filios Aduocatorum*, &c.] Notatur ad hoc, quod
ſi aduocati perpetuò electi in Reipub. patrocinium de-
cedant, eorum filij ſuperſtites ac Doctores potius eli-
gi debent ab ipſa Republ. quàm alij extranei, vt per
Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 3. col. vlt. in fine*,
Petr. de Gregorio *in tract. de conceſſione feudi, part. 1.*
quæſt. 4. num. 18. Valaſc. *conſ. 29. n. 13.* vbi ſubdit non
eſſe dubitandum, quod Reges Luſitani ab antiquis
temporibus ſolent prouidere filiis officialium bene-
meritis de officiis parentum, immò quod tranſiuit
jam quaſi in obligationem & debitum ipſius Regis,
ita vt iniuriam feciſſe dicatur ſi alteri donauerit, latè
Garc. Maſtrill. *in tract. de magiſtratib. lib. 1. cap. 28. à*
princip. & idem pariter ſeruari per Regem Catholicum
9 teſtatur à Ponte *in deciſ. 27.* Hinc eſt, quod Romani
Senatorum filios vna cum patribus in curiam admitte-
bant, vt negotiis aſſiſterent exemplo parentis termi-
nandis, vt ex Gellio & aliis refert Petr. Greg. *ſyntag.*
iuris p. 3. lib. 47. c. 9. ſub num. 23. verſ. bene conſultum.
Et tradit Simanch. *in tract. de Republ. lib. 3. c. 8.* quod
in adipiſcendis patriæ honoribus, qui parentes, auos,
maioreſque ſuos publicis honoribus honeſtos habue-
runt, ij quaſi hæreditario quodam iure Reip. curam
accipiebant; in eamque amplificandam neruos omnes
intendebant.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati fiſci Kalendis Ianuarij inter ſpectabiles Conſiſtorij Comites ob laudabile officium referendi, & donis ornandi.*
2 *Filij Aduocatorum ingenui, ſi parentes officio functi ſint, in numerum clariſſimorum Notariorum ſe conferre poſſunt.*
3 *Filij Aduocatorum fiſci naturales legitimantur per inſequentes nuptias ſine dotalibus inſtrumentis per denunciationem factam patrono fiſci.*
4 *Aduocati fiſci ſeruos coram patronis fiſci manumittere poterunt.*
5 *Imperator & Princeps concedendo noua priuilegia, priora tollere minimè cenſetur, & Princeps in liberalitate potius creſcere, quam decreſcere præſumitur.*
6 *Aduocatorum officium, laus & prærogatiuæ, remiſſiuè.*
7 *Comites Conſiſtorij, qui intimo Principis conſilio aſſiſtebant.*
8 *Aduocati fiſci coram Principe inter Comites Conſiſtorij ſedebant.*
9 *Notarius Principis dicitur Clariſſimus.*
10 *Infamis non poteſt eſſe Amanuenſis, ſeu Notarius Principis, qui vulgò Secretarius dicitur.*
11 τὸ *Puncti quid, remiſſiuè.*
12 τὰ *Sine ſuffragij ſolutione, id eſt, ſine pecunia, quæ ratione honoris ſoluebatur.*

L. Laudabile. IV.

Idem A. Euſtachio P.P.

ADuocati fiſci Kalendis Ianuarij inter ſpectabiles 1
Conſiſtorij Comites ob laudabile officium refe-
rendi, & donis ornandi. Filij Aduocatorum ingenui 2
ſi parentes officio functi ſint, in numerum clariſſimo-
rum Notariorum ſe conferre poſſunt. Filij Aduocato- 3
rum fiſci naturales legitimantur per inſequentes nup-
tias ſine dotalibus inſtrumentis per denunciationem
factam fiſci patrono. Aduocati fiſci ſeruos coram pa- 4
tronis fiſci manumittere poterunt. Imperator & Prin-
ceps concedendo noua priuilegia, priora tollere mini- 5
mè cenſetur, & Princeps in liberalitate potius creſce-
re, quàm decreſcere præſumitur. Colligunt ex Ord.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*
Laudabile, vitaque hominum neceſſarium aduoca- 6
tionis officium, &c.] De officio, laude, & prærogatiuis
Aduocatorum, vide Chaſſan. *in catalogo gloriæ mundi,*
p. 7. conſider. 28. & ſeq. Gregor. Lop. *l. 4. verbo por ſcien-*
cia, tit. 24. part. 7. Tiraquell. *de nobilit. c. 29. n. 10. & 14.*
Baez. *de inope debitore, cap. 16. n. 148.* Simanch. *de Re-*
publ. lib. 7. cap. 21. n. 1. & 2. Donell. *commentar. iuris ci-*
uilis lib. 18. cap. 1. col. 1. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 35.*
n. 10. in fine, cum ſeq. Bobad. l. *in politica, lib. 3. cap. 14.*
num. 60. Mart. *de iuriſdict. p. 4. cent. 2. caſu 115. n. 3.*
cum ſeqq.
Inter ſpectabiles ſacri noſtri Conſiſtorii Comites.] 7
Dicebantur qui intimo Principis conſilio aſſiſtebant,
de quo Caluin. *in ſuo Lexic. iuridic. verbo Comes ſacri*
conſiſtorij. Et aduerte hic probari Aduocatos fiſci co-
ram Principe inter Comites huiuſmodi ſedere, vt per
Donell. *d. lib. 18. cap. 3. col. 1.* Ioan. Garc. *de nobilit.*
gloſſ. 3. n. 9. & 10.

Eq

9 *Eos clariſſimorum Notariorum*, &c.] Ergo Notarius Principis dicitur clariſſimus, de quo vide Tiraquell. *de nobilit. c.30. n.8. & 9.* Et hinc colligit Cou.
10 *practic. c.19. n.5. verſ. prima concluſio*, quod infamis non poteſt eſſe Amanuenſis, ſeu Notarius Principis, quem vulgò Secretarium dicimus.
11 *Punctos.*] Eleganter D. Laurentius Ramirez de Prado *ad Martialem lib.1. epigr.56 pag.59.*
12 *Sine quadam ſuffragij ſolutione.*] Id eſt, ſine pecunia, quæ ratione honoris ſoluebatur: antiquis enim ante Iuſtinianum mos obtinuerat vt magiſtratus pernicioſo exemplo emerentur, & pecunia, quæ dabatur, ſuffragium vocabatur honeſto vocabulo, ita Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib.2. c.198.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Syriæ biennium in cauſis fiſcalibus patrocinantur, & triginta numero aſſumuntur.*
2 *Aduocati fiſci in Syria finito officio pro ſe, vxoribus, liberis, ſocero, ſocru, nuru, genero, ſeruis poſtulant, & vnica ex horum ædiculis immunis à metatorum moleſtiis.*
3 *Sportulis vltra taxationem Aduocati non ſunt grauandi.*
4 *Aduocatorum filij patribus officio cedentibus, aut mortuis in officiis ſuccedunt ſine ſportularum ſolutione.*
5 *Patroni fiſci, & horum hæredes inuiti ad alia munera publica non compelluntur ſine ſpeciali Cæſaris auctoritate.*
6 *Aduocati fiſcalis officium durat per biennium de iure ſcripto.*
7 *Metatores in præſenti qui.*
8 *In Aduocatum nullus aſſumitur, niſi ſtuduerit in legibus per quinquennium.*
9 *Aduocatus nullum munus perſonale ſubire compellitur, nec aliquo onere collectarum grauatur.*

L. Petitiones. V.

Idem A. Sergio.

1 ADuocati Syriæ per biennium in cauſis fiſcalibus
patrocinantur, & triginta numero aſſumuntur.
2 Aduocati fiſci in Syria finito officio pro ſe, vxoribus,
liberis, ſocero, ſocru, nuru, genero, ſeruis poſtulant, &
vnica ex horum ædiculis immunis à metatorum mo-
3 leſtiis. Sportulis vltra taxationem Aduocati non ſunt
4 grauandi. Aduocatorum filij patribus officio ceden-
tibus, aut mortuis in officiis ſuccedunt ſine ſportularum ſolutione, præſertim ſi legitimo tempore ſtudue-
5 rint, & peritiam legum probarunt. Fiſci patroni, &
horum hæredes inuiti ad alia munera publica non compelluntur ſine ſpeciali Cæſaris auctoritate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.*

6 *Per biennium fiſci patroni*, &c.] Notatur ad hoc, quod Aduocati fiſcalis officium durat per biennium de iure ſcripto, vt per Pereg. *de iure fiſc. lib.7. tit.1. num.13.*

7 *Eorum metatorum nomine*, &c.] Metatores in præſenti dicuntur illi, qui præcedentes locum eligunt caſtris, item qui diuerſoriorum, & hoſpitiorum deſignant loca, quales ſunt, quos vulgo Mareſchallos hoſpitiorum, & fourerios dicimus: ita Caluin. *in ſuo Lexic. iur dico, verbo metatores.*

8 *Nec de cætero quemquam*, &c.] Notatur ad hoc, quod nullus in Aduocatum aſſumi poteſt, niſi ſtuduerit in legibus per annos quinque. Præcipitur verò tempus quinquennij *in proœm. Digeſt. §. quibus ſi bene*, vbi

Hieron. Cagnol. *num.225. & 226. ita* Horat. Luc. *de priuileg. ſcholar. c. vlt. ſub num.30.* Anton. Gom. *l.2. Tauri, n.5. in princip.* Pereg. *d. lib.7. tit.2. n.6.* vbi tantùm loquitur in Aduocato fiſci. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.18. c.3. col.pen. verſ. præterea Aduocati.* Franc. Marc. *Delphin. deciſ. 93. n.5. col.1.* Camill. Borrel. *in ſum. omn. deciſ. tom.1. tit.65. de Aduocat. offic. num.31.*

Nolentes ſubire compelli, &c.] Notatur ad hoc, quod Aduocatus nullum munus perſonale ſubire compellitur, aut onere aliquo collectarum grauatur, de quo vide poſita *in collect. ad l. ſancimus 6. ſup. de Aduocatis diuerſ. iudicior.* 9

SVMMARIVM.

1 *Patroni fiſci 50. auri libras ſub Zenone amiſſas ex gratia Iuſtiniani recuperarunt.*
2 *Primatibus Aduocatorum priuilegia Ordini conceſſa magis inſeruiens.*
3 *Approbatio Imperialis inſeruiens clariſſimis Prætoriani tribunis, & Notariis, ad filios horum, & alios illuſtrandos extenditur.*
4 *Aduocati, clariſſima eloquentiæ lumina dicti à Iuſtiniano.*
5 *Libra auri quid ſit.*
6 *Aduocati aliquando clariſſimi, nonnunquam ſpectabiles nominati.*
7 *Imperatores Romani olim purpuream togam, aut chlamydem pro inſigni Regio habuerunt, quam Principes ſalutantes oſculabantur, quo actu ſacram purpuram adorare dicebantur.*
8 *Primates, id eſt Aduocati fiſci, qui præſunt aliis hodie ex diſpoſitione legum Hiſpaniæ in foro ſedent togati cum Senatoribus.*
9 *Recepti à maiori, ſiue digniori, cæteris receptis ab inferiori præferendi ſunt.*
10 *Nobilitatus ab Imperatore, vel Rege non recognoſcente ſuperiorem, anteponitur alteri nobilitato ab inferiore, qui nobilitare poteſt.*

L. Reſtituendæ. VI.

Imp. IVSTINIANVS A. *Marino P.P.*

PAtroni fiſci quinquaginta auri libras ſub Zenone 1
amiſſas ex gratia Iuſtiniani recuperarunt. Primati-
bus Aduocatorum priuilegia Ordini conceſſa magis 2
inſeruient. Approbatio Imperialis inſeruiens clariſſi- 3
mis Prætoriani tribunis & Notariis, ad filios horum, & alios illuſtrandos extenditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

Clariſſimis eloquentiæ luminibus, &c. In his verbis 4
Iuſtinianum appellare Aduocatos clariſſima eloquentiæ lumina, aduertit Camil. Borrel. *in ſum. omnium deciſ. tom.1. tit.65. de Aduocat. offic. n.17.*

Sexaginta auri libra.] De his libris vide poſita in 5
collectan. *ad l. 2. prope fin. ſupr. de Epiſc. audient.* Et adde Caluin. *in ſuo Lexic. iuridico, verbo libra auri*, vbi ait quod illam conſtituunt ſeptuaginta duo aurei.

Viri clariſſimi fiſci, &c.] Aduertit Tiraquell. *de* 6
nobilit. cap.6. num.51. priores Aduocatos Principis clariſſimos aliquando appellari, nonnunquam ſpectabiles.

Noſtram adoraturos purpuram, &c. Nota quod olim 7
Romani Imperatores purpuream togam, aut chlamydem pro inſigni Regio habuerunt, quam Principes ſalutantes oſculabantur, quo actu ſacram purpuram adorare dicebantur, ita Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib.2. c.9.*

In gloſſ. *Primatibus*, ibi, id eſt, Aduocatis fiſci, qui [illegible]

praſunt aliis,&c. Hodie ex diſpoſitione legum Hiſpaniæ in foro ſedent togati cum Senatoribus, Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 3. n. 10.*

6 In gloſſ. *Iudicati ſunt*, *fin.* ibi, *Nota hic maiorem honorem deberi*,&c. Notatur ad hoc, quod recepti à majori, ſiue digniori, exteris receptis ab inferiori præferendi ſunt, etiamſi illi ſint tempore poſteriores, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap. 6. n. 8.* vbi hinc *n. 7.* infert nobilitatum ab Imperatore, vel Rege non recognoſcente ſuperiorem, anteponi alteri nobilitato ab inferiore, qui nobilitare poteſt. Princeps enim nobilitat quem vult, ex latè adductis per Garc. Maſtril. *de magiſtr. lib. 3. c. 10. ex n. 99.*

SVMMARIVM.

1 *In togatorum triginta numerum nullus ſine examine, & ſtudiorum peritia, ſcientiaque legali cooptetur.*
2 *Aduocatorum promotiones ſecundum ſeriem & ordinem temporum ac ſtatuta procedant.*
3 *Aduocati fiſci, relicta Curia cui præpoſiti ſunt, alibi degere non poſſunt.*
4 *Aduocati functi officio per triennium extra ſuæ Curiæ locum degentes, matriculam & priuilegia togatorum amittunt.*
5 *Primates Aduocatorum negligentes, abſentes & vagos collegas non excitantes ad muneris exercitium, iudices item horum ignauiæ conniuentes non impunes fiunt.*
6 *Aduocato fiſci ſexcenti aurei pro ſalario olim deſtinati Kalendis Ianuarii ſoluebantur.*
7 *Aduocati fiſci conuenti tam in cauſis ciuilibus, quàm criminalibus immunes ſunt ab omni ſportularum ſolutione.*
8 *Conſiſtoriales in Romana Curia qui & quales ſint.*
9 *Officiales à loco adminiſtrationis recedere non poſſunt.*
10 *Officialibus competens ſalarium debet conſtitui.*
11 *Iudices & magiſtratus, qui Principi inſeruiunt quotannis ſummam aliquam in arca reponant, qua vel ſuæ ſenectuti, vel poſteritati conſulant.*
12 *Aduocati fiſci conuenti, tam in cauſis ciuilibus, quàm criminalibus immunes ſunt ab omni ſportularum ſolutione.*

L. Per hanc legem. VII.

Idem A. Theodoro P. P.

1 IN numerum triginta togatorum nullus ſine exa-
mine, & ſtudiorum peritia, ſcientiaque legali co-
2 optetur, *in princip.* Aduocatorum in promotione ſecun-
dùm ſeriem & ordinem temporum ac ſtatuta proce-
3 dat, *in verſ. Interdicendo.* Adoocati fiſci relicta Coria
cui præpoſiti ſunt, alibi degere non poſſint, quatenus
nunc Imperiales ſimul Procuratores & Aduocati ex-
tra locum iudicij viuere, & ſine venia abeſſe non
4 poſſint, *in verſ. Hoc etiam.* Aduocati functi officio per
triennium extra ſuæ Curiæ locum degentes matricu-
lam & priuilegia togatorum amittunt, *in verſ. Neue-*
5 *rint.* Primates Aduocatorum negligentes, abſentes,
& vagos collegas non excitantes ad muneris exerci-
tium, iudices item horum ignauiæ conniuentes non
6 impunes ſinito, *in verſ. Quorum omnium.* Sexcenti au-
rei pro ſalario fiſci Aduocato olim deſtinati Kalendis
7 Ianuarij ſoluebantur, *in verſ. Sexcenti autem.* Aduocati
fiſci conuenti tam in cauſis ciuilibus, quàm criminali-
bus, immunes ſunt ab omni ſportularum ſolutione, *in
verſ. Cumque lite.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.

8 *Facundiæ ſtudiis eruditi*, &c.] His ſimiles ſunt decem illi Aduocati, quos Conſiſtoriales in Romana Curia appellamus, qui iuris vtriuſque Doctores præuia publica diſputatione, & rigoroſo examine creantur, vt teſtantur Creſcent. *deciſ. 6. n. 3. de præbend.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. tom. 1. tit. 65. num. 17. & 19.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 49. c. 6. n. 10.*

Interdicenda quoque cunctis, &c.] Notatur ad hoc, 9
quod officiales à loco adminiſtrationis recedere non
poſſunt, vt per Parid. de Puteo *de ſyndicatu, in verbo
licentia officiis*, Viu. *dec. 356.* Garc. Maſtrill. *de magi-
ſtratib. lib. 1. cap. 24. n. 13. & cap. 29. n. 6. & cap. 23.
num. 51. in fine*, vbi ait quod officialis officium dere-
linquens eſt grauiter puniendus, *& lib. 4. c. 1. n. 21. &
lib. 3. cap. 6. num. 156. & 158.* Et hoc in tantum eſt
verum, vt talis officialis debeat etiam vltra tempus
ſui officij exercere iuriſdictionem quouſque veniat
ſucceſſor in officio, ita vt ſi recederet ante aduentum
ſucceſſoris, poſſet puniri, Bobadil. *in ſua politica, lib. 1.
cap. 1. num. 13.* idem Maſtrill. *d. lib. 1. cap. 21. n. 87.* vbi
num. 52. reſoluit quod officialis recedens à loco vbi
officium exercet, abſque licentia ſuperioris, priuatur
ſalario, & *n. 36.* hoc intelligit in officiali recedente, &
demum redeunte, aliàs ſi non fuit poſtmodùm reuer-
ſus ad officium, priuatur ſalario nedum temporis fu-
turi, quo ſe abſentauit, ſed etiam temporis præteriti,
quo ſeruiuit.

Denis ſinguli libris auri ferientur.] De his libris auri vide poſita *in collectan. ad l. reſtituenda 6. ſuprà hoc tit.*

Sexcenti autem aurei, &c.] Officialibus igitur te- 10
netur Princeps iuſtum, & competens ſalarium con-
ſtituere, *l. vnic. de præbend. ſalar. lib. 10.* à Ponte *in tract.
de poteſt. Preregis, tit. de abundant. ciuit. §. 6. num. 6.*
Abhorret enim lex ſine præmio homines laborioſis
officiis præfici, *auth. de iudicibus, §. ſi quis autem*,
quia alicui officium ſuum non debet eſſe damnoſum,
c. cùm non deceat, de elect. in 6. Menoch. *de arbitr.
caſu 514. à princip. & conſ. 1047. num. 1. vol. 1.* Garc.
Maſtrill. *d. tract. de magiſtratib. lib. 1. cap. 21. per tot.*

Ex arcaui iudicij conſulatur, &c.] Notatur ad hoc, 11
quod Princeps rationem habere debet vt iudices, &
magiſtratus, qui ei inſeruiunt, quotannis ſummam ali-
quam in arca reponant, qua vel ſuæ ſenectuti, vel po-
ſteritati conſulant; nullus enim eſt tam vilis merce-
narius dierum operas ſuas locans, qui præter id quod
in ſe alendo impendit, nolit etiam mercedis partem
ſuperesse, ita Menoch. *d. caſ. 314. n. 11.* Garc. Maſtrill.
d. lib. 1. c. 18. n. 11. vbi adducit ea quæ Princeps conſi-
derare debet in taxandis officialium ſalariis.

Cumque lite quiſquam, &c.] Notatur ad hoc, quod 12
Aduocati fiſci conuenti tam in cauſis ciuilibus, quàm
criminalibus immunes ſunt ab omni ſportularum ſolu-
tione. Vide Donell. *commment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 5.
col. 1. verſ. Aduocatorum fiſci*, Cujac. *lib. 13. obſeru. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Beneficium per gradus, non ſaltum expetere, & impetrare decet, & n. 2.*
3 *Officia appeti an, & quando poſſint, remiſſiuè.*

L. Nemo excepta. VIII.

Idem A. Archelao P. P.

BEneficia per gradus, non ſaltum expetere, & im- 1
petrare decet. Colligunt ex Ord. Doctores citati
ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.

Collige ex text. officia per gradus, & non per ſal- 2
tum expetenda, vt per Rebuff. *in tractat. nominat. q. 10.
n. 4.* Officia appeti an & quando poſſint, late Garc. 3
Maſtrill. *in tract. de magiſtratib. lib. 1. c. 30. à princ.*

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Illyrici ſine commeatu per biennium abſentes, per quinquennium matriculam amittunt.*
2 *Matricula, pro catalogo, deſcriptione, indiceque, & aliis iuribus.*

L. De conſtitutione. IX. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P. P.*

1 ADuocati Illyrici ſine commeatu per biennium abſentes, per quinquennium matriculam amittunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

2 *De matricula penitus aboleatur.*] Vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. 10.* Et matricula pro catalogo, deſcriptione, indiceque in præſenti & aliis iuribus ab Imperatoribus vſurpatur, Caluin. *in ſuo Lexic. iuridic. verbo matricula*, Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 18. c. 15. n. 1.* Gail. *lib. 1. obſeruat. 21.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 4. à princip.*

De Aduocatis fiſci.

Tit. IX.

SVPERIVS dictum eſt de Aduocatis fiſci, prout ex ſingulis foris adſumuntur, vt in eiſdem foris cauſas agant fiſcales: nunc dicendum de Aduocatis fiſci ſimpliciter, & in vniuerſum. Scripſerunt in hanc rubr. Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De materia tituli vide Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris part. 3. lib. 49. c. 7.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 5.* Peregrin. *de iure fiſci lib. 7. tit. 2.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 3. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Cauſam fiſcalem Aduocatus non deſerit prætextu ſalarij non ſoluti, & n. 2.*
3 *Aduocatus priuati dimittere poteſt clientem ſuum ob non ſolutum ſalarium, hærereque parti aduerſæ: id non obſeruari in Regno Neapolitano, n. 4.*

L. Cùm te. I.

Imp. ANTONINVS A. *Claudio.*

1 FIſcalem cauſam Aduocatus non deſerit prætextu ſalarij non ſoluti. Colligunt ex Ordin. Doctores Salicet. Bald. remiſſiuè Ximen. *in concord.* & Caſal. *in annot.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rub. 1. §. 7. n. 44.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 5. in fine*, Pereg. *de iure fiſci, lib. 7. tit. 2. n. 9.*

3 In gloſſ. *Præſtare, fin.* ibi, *ſecus in patrono priuati, ſi ſalarium non ſoluatur.* Notatur ad hoc, quod Aduocatus priuati ob non ſolutum ſibi ſalarium dimittere poteſt clientem ſuum, hæreteque parti aduerſæ, & eam totis viribus iuuare, vt per Amanell. *ſing. 253.* quem refert Viu. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6. num. 19.*
4 *verſ. immò Amanellus, pag. 311.* vbi aduertit quod Aduocatus id agens in Regno Neapolitano certè

Barboſa Collect. in Cod. Tom. I.

nedum maxima reprehenſione dignus foret, verùm pœna etiam non leui plectendus veniret: concludit tandem ſe potius ſuadere Aduocato, vt totum ſalarium ſibi occaſione poſtulationis debitum amitteret, quàm cum perpetua eius infamia parti aduerſæ inhæreret: bene tamen verum aſſerit, quod vbicunque in Regno fieret præiudicium per aliquem clientem ſuo Aduocato in deſerendo illum, & in eligendo alterum Aduocatum, conſueuere aliàs Aduocati ita abſque eorum culpa à patrocinio amoti conuolare, recurrereque mediantibus ſupplicationibus ad Regium Conſilium, in quo ſolet concedi ex rationabili cauſa Aduocatis ita expulſis licentia & facultas aduocandi & poſtulandi pro contraria parte in eadem cauſa. Franc. Marc. *Delphin. deciſ. 644. n. 3. p. 1.* Gabr. Aluarez *de priuileg. pauperum, p. 1. q. 28. n. 13.*

L. Poteſt auctoribus. II.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Frequentio.*

SPecialis fiſci Aduocatus in diuerſis cauſis pro & contra fiſcum agere poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumit Peregrin. *in tract. de iure fiſci, lib. 7. tit. 2. n. 9. verſ. in aliis autem cauſis poteſt.* 2

L. Decreto. III.

Imp. CONSTANTIN. A. *Æliano P. V. Africæ, poſt alia.*

ADuocatus fiſci vigilantiam in officio oſtendat, & per calumniam actiones nullas moueat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* 1

Probat hic text. quod fiſci Procurator & Aduocatus cauere debet à calumnia accuſando & defendendo in quantum Reip. intereſt, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 5. in fine*, Petr. Gregor. *ſyntag. iuris lib. 49. cap. 7. n. 1. in fine, & n. 12.* Peregrin. *de iure fiſci lib. 7. tit. 2. num. 7.* Surd. *deciſ. 18. num. 4.* Aliàs condemnatur in expenſis de proprio, Grammat. *deciſ. 60. num. 11.* Buet. *deciſ. 324. n. 1.* Surd. & Peregr. *citatis locis.* 2

SVMMARIVM.

1 *Procurator fiſcalis non habet cauſæ cognitionem abſente fiſci Aduocato, & n. 1.*
3 *Cauſæ fiſcales non examinentur, niſi præſente Aduocato fiſci.*
4 *Aduocatus fiſci, & Aduocatus priuati differunt.*

L. Rationales. IV. & vlt.

Imppp. GRAT. VALENT. & THEOD. AAA. *ad Amtanum com. R. P.*

FIſcalis Procurator non habet cauſæ cognitionem abſente fiſci Aduocato. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Briſſon. *lib. 3. ſelect. cap. 11.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 5. in fine*, Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib. 49. cap. 7. n. 3. & 8.* Pereg. *in tract. de iure fiſci, lib. 7. tit. 2. n. 2.* vbi ait quod debet adeò fiſci Aduocatus intereſſe in fiſcalibus cauſis, vt ſententia aduerſus fiſcum lata eo abſente nulla ſit, & inualida, ſecus ſi pro fiſco lata fuerit, optimè Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 3. n. 11.* [illegible] 2

3 *ſeqq.* vbi notat ex hoc text. emanare praxim, vt cauſæ fiſcalea non examinentur niſi præſente Aduocato fiſci, quod ſi abeſſe contingat, ſupetſedendum eſt; & deinde ſubdit, quod licèt gloſſ. hîc verbo *ſuſcipit*, dicat quod ſententia ſequuta reſcinditur, ſi Aduocatus fiſci non interfuit examini cauſæ, nihilominus tamen alia gloſſ. *in l. vn. de ſentent. contra fiſcum latis non retract. lib.* 10. quam *ibi* ſequitur Bart. *n.* 2. dicit quod talis ſententia eſt nulla, & eum hac opinione remanet
4 Ioan. Garc. *dict. gloſſ.* 3. *n.* 6. 3. *&* 14. conſtituens differentiam inter Aduocatum fiſci & Aduocatum priuati, quòd cauſa priuati poteſt examinari etiamſi Aduocatus non ſit præſens *a la viſta de pleito*, nec ſententia ſequuta eſt nulla, ſed cauſa fiſcalis non poteſt examinari abſente Aduocato fiſci: quod ſi abſit, *y el pleito ſe vea*, ſententia eſt nulla.

De errore Aduocatorum, vel libellos, ſeu preces concipientium.

T i t. X.

Error Aduocatorum, litigatoribus expreſsè, vel tacitè conſentientibus, vt quia præſentes non contradicunt, nocet: ignorantibus autem, aut abſentibus, non nocet. Libelli & preces differunt, quia libellus preces, vel literas dimiſſorias, vel rei conuentionem, vel alia acta continet: preces autem ſunt deſiderium, ſeu ſupplicatio, quæ libello continentur, *l.* 2. *& ſupr. de precib. Imper. offer. l. vlt.* Scripſerunt in hanc rubr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. item Cojac. Pac. & Vveſembec.

SVMMARIVM.

2 *Pars ea protuliſſe cenſetur, qua Aduocatus parte præſente proponit, & n.* 2.
3 *Confeſſio facta per Aduocatum lite conteſtata ſciente clientulo, & intelligente, perinde eſt ac ſi per ipſum clientulum fieret.*

L. Ea quæ. I.

Imp. Alexander A. *Aureliæ.*

1 Pars protuliſſe ea cenſetur, quæ Aduocatus parte præſente proponit. Colligitur ex Ord. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Caſtr. Cuman. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſivè Calal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan.* 8. *tit.* 6. *part.* 3. Rip. *de peſte, tit. de remediis praſeru. contra peſtem, num.* 211. *pag.* 78. Donell. *comment. juris ciuilis lib.* 18. *cap.* 3. *col.* 3. Cardoſ. *in prax. iudicum, verbo Confeſſio, n.* 19. Maſcard. *de probat. concl.* 381. *n.* 1.
3 vbi ait quod confeſſio facta per Aduocatum lite conteſtata, ſciente clientulo, & intelligente, perinde eſt ac ſi per ipſum clientulum fieret: ſubditque *n.* 2. *&* 3. reuocari poſſe illam confeſſionem vel ab Aduocato,
2 vel à clientulo vſque ad triduum ſimpliciter, etiam non docto de errore, & vſque ad ſententiam, priùs tamen probato errore, de quo etiam Gregor. Lopez *l.* 1. *gloſſ.* 2. *tit.* 13. *p.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Error ſcribentium non nocet parti, ſi error probetur.*
2 *Error libelli culpà ſcribentis occurrens veritati non obeſt.*
3 *Error non poteſt probari poſt conclusum in cauſa, ſed bene poteſt reuocari quando nihil venit probandum, & conſtat de errore.*

L. Errores. II.

Imp. Gordianvs A. *Rogato militi.*

Error ſcribentium non nocet parti, ſi error probetur. Item error libelli culpa ſcribentis occurrens 1
veritati non obeſt. Colligitur ex Ord. Doctores citati 2
ad l. 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

Vide circa hoc Alex. *conſ.* 8. *n.* 18. *lib.* 3. Padil. *in l. 3*
error, n. 22. *& ſeq. ſup. de iuris & facti ignorant.* Afflict. *deciſ.* 44. *n.* 2. *cum ſeqq.* vbi ait quod poſt concluſum in cauſa non poteſt probari error, ſed bene poteſt reuocari quando nihil venit probandum, & conſtat de errore; & talis error in libello non nocet, & dicitur conſtare de errore quando conſtat de contrario eius quod fuit confeſſus.

SVMMARIVM.

2 *Error Aduocati reuocari poteſt vſque ad ſententiam, etiam in cauſa appellationis, & inſtantia, & n.* 2.
3 *Pars intra triduum poteſt reuocare confeſſionem Aduocati, etiam non docto de errore.*
4 *Incontinenti, id eſt, intra triduum.*

L. Sententiis finita. III. & vlt.

Impp. Dioclet. *&* Maximian. AA. *&* CC. *Vlpiæ.*

Error Aduocati reuocari poteſt vſque ad ſenten- 1
tiam, etiam in appellationis cauſa & inſtantia. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
Gregor. Lopez *l.* 8. *gloſſ.* 3. *tit.* 6. *part.* 3. Donell. *comment. juris ciuilis lib.* 18. *cap.* 4. *col.* 1. Padil. *in error. n.* 9. *&* 10. *ſupr. de iuris & facti ignorant.* Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 6. *n.* 24. *pag.* 112. *in fine*, vbi ait 3
quod pars intra triduum poteſt reuocare confeſſionem Aduocati, etiam non docto de errore; poſt triduum verò ita demùm eam reuocabit, ſi doceat de errore, & tunc vſque ad ſententiam etiam in cauſa appellationis.

In continenti.] Id eſt, intra triduum, vt exponunt 4
Neuizan. *conſ.* 56. *n.* 8. Gregor. Lopez *l.* 1. *gloſſ.* 2. *tit.* 13. *part.* 3. Menoch. *remed.* 1. *recuper.* 2. *n.* 155.

Vt quæ deſunt Aduocatis partium, iudex ſuppleat.

T i t. XI.

Postquam dictum eſt de errore Aduocatorum, & libellantium: conſequenter agitur de his, quæ ab Aduocatis, vel à partibus, id eſt, à litigantibus ſunt commiſſa. Scripſerunt in hanc rubricam Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cujac. Pac. & Vveſembec.

De

De materia tituli vide Bellacomb. & Kitchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 7. ſub hoc eod. tit.*

L. Non dubitandum. Vnic.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *ad Honoratum.*

1 IVdex ea, quæ juris ſunt, ſupplere poteſt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Caſtrenſ. Fulgoſ. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. temiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 4. col. vltim. in fine,* Ioan. Aloyſ. Ricc. *in collect. decif. p. 4. collect. 1019.* Menchac. *controu. vſufrequent. p. 1. lib. 2. cap. 39. n. 21.* vbi regulam conſtituit, quod judex non poteſt ſupplere de facto, & tamen probat quod vbi, utmque in abſentem poteſt ferri ſententia, ibi judex ex offi. io ſuo poteſt quærere defenſiones pro reo, Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 7. n. 1. in fine,* vbi dicit quod quando aliquid eſt notorium judici vt judici, poteſt ipſe ex officio ſupplere, licet pars non alleget.

Ex quibus cauſis infamia irrogetur.

T i t. XII.

CVm dictum ſit de Aduocatis, qui pro aliis poſtulant, conſequenter dicendum eſſet de Procuratoribus, qui aliorum litem, vel aliud negotium gerendum ſuſcipiunt: ſed quia infames pro aliis poſtulare prohibentur, licèt Procuratores eſſe poſſint, idcirco dicendum hoc loco de his qui notantur infamia. Infamia autem propriè dicitur ea, quam vocant infamiam juris, eùm aliquis notatur vel edicto Prætoris, vel ſententia judicis. Alia dicitur infamia facti, quæ non jure, ſed re tantùm & opinione hominum infamat, & pudorem duntaxat apud bonos, & honeſtos viros onerat. Scripſerunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Anton. Caſtrenſ. Alex. Sichard. Cuman. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De materia tituli vide Donel. comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 6. Cald. Pereira *inter quaſt. forenſ. in comment. ad § ſoror, tom. 41. cum ſeqq. Inſt. de inoff. teſtam.* Padil. *in ſumma legum pænal. p. 1. c. 43. per tot.* Facin. *in praxi crimin. q. 5. 6. à princ.* Fr. Paulin. Betti Lucenſ. *in praxi crimin. Regularium, tit. 2. c. 13.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 7. c. 8.* meipſum *de officio & poteſt. Epiſcopi, p. 2. alleg. 43.* Sigiſm. à Bononia *in tract. de electione, dub. 86.* Molin. *de Iuſtit. tom. 5. tract. 3. diſp. 7. 8. & 9. cum ſeqq.* Decian. *in tract. crimin. lib. 3. c. 17.*

SVMMARIVM.

1 *Carceri incluſus pro delicto inquirendo, per carcerem non infamatur.*
2 *Fama quid ſit.*

L. Infamia. I.

Impp. Severvs & Antoninvs AA. *Manilio.*

1 CArceri incluſus pro delicto inquirendo, per carcerem non infamatur. Colligunt ex Ord. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Caſt. Alex. Sichard. Cuman. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. & temiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* Vide ad hoc Cuiac. *lib. 1. obſeru. c. 7.*

In gloſſ. *Vincula*, ibi, *fama autem è contra eſt illæſæ dignitatis ſtatus legibus, & moribus comprobatus, & in nullo diminutus.* De hac diffinitione famæ, vide Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo* Fama 1. Padil. *in ſum. legum pœnalium, part. 1. caſu 43. n. 1.* Fr. Paulin. Betti Lucenſ. *in praxi crimin. Regul. tit. 2. cap. 13. num. 4.* Molin. *de Iuſtit. tom. 5. tract. 4. diſp. 1. num. 4. & diſp. 7. num. 3.* Rebell. *de oblig. juſtit. part. 1. lib. 4. q. 1. num. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Tributa duplicia accipiens, & ob id per Præſidem condemnationem ſentiens, ad inſtar raptoris de peculatu condemnati, infamia nulla notatur.*
2 *Infamia irrogatur ex crimine priuato, nempe furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum.*

L. Nomen furti. II.

Iidem AA. *Venario.*

TRibuta duplicia accipiens, & ob id per Præſidem condemnationem ſentiens, ad inſtar raptoris de peculatu condemnati, infamia nulla notatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.* 1

Neque furti, neque vi bonorum raptorum, &c.] Notatur ad hoc, quod irrogatur infamia ex crimine priuato, nempe furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum, vt per Greg. Lopez *l. 5. gloſſ. 2. tit. 6. part. 7.* Anton. Gomez *var. tom. 3. cap. 11. n. 38. in princ.* Cald. Pereira *in comment. analyt. §. ſoror, Inſt. de inoff. teſtam. n. 42. verſ. irrogatur etiam, pag. 62.* Gam. *Luſit. deciſ. 138. n. 4.* 2

SVMMARIVM.

1 *Pœna vbi causâ cognitâ minuitur, infamia ſimul remiſſa cenſetur, & n. 4.*
2 *Proconſul certis ex cauſis pœnam minuere potuit.*
3 *Ordo ad tempus remotus, finito tempore infamiæ labem non patitur.*
5 *Iudex, qui ex cauſa à pœna legis diuertit, tenetur talem cauſam in ipſamet ſententia exprimere.*
6 *Relegatus ad tempus, ſeu priuatus aliqua adminiſtratione, cenſetur intra id tempus quoad id infamis, finito autem eo tempore, remittitur infamia.*
7 *Index certam perſonam à iure præſcriptam imponere neceſſario tenetur: ſine cauſa non poteſt minuere, vel augere pœnas ſtatutas à jure, n. 8.*

L. Etſi ſeuerior. III.

Iidem AA. *ad Metrodorum.*

POEna vbi cauſa cognita minuitur, infamia remiſſa ſimul cenſetur. Item Proconſul certis ex cauſis pœnam minuere potuit. Ordo ad tempus remotus, finito tempore infamiæ labem non patitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* poſt omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom. 1. pag. 82.* & ex repetentibus *tom. 7.* Petrus de Bellapertica. 1 2 3

Ad illud quod pœna, vbi cauſa cognita minuitur, infamia ſimul remiſſa cenſeatur, vide Gam. *Luſit. deciſ. 139. num. 6.* 4

Certis rationibus, &c.] Intellige de certis quibuſdam rationibus & cauſis delicto cohærentibus, à jure que determinatis, & expreſſis, vt interpretatur Anguian. *de leg. lib. 1. controu. 5. n. 45.* vbi *controu. 7. n. 16.* poſt Innoc. Tiraquell. Clar. Menoch. Menoch. & alios reſoluit, 5

reſoluit, judicem qui ex cauſa à pœna legis diuertit, teneri talem cauſam in ipſa met ſententia explicare & exprimere, & reſpondet ad text. *in cap. ſicut, de ſentent. & re judic.* ex quo vulgò traditur non debere judicem exprimere cauſam in ſententia, regulariter locum habere quando à pœna legibus præfinita ex cauſa non diſceditur, & *n. 27.* ſubdit non requiri ita præciſè præfatam cauſæ expreſſionem, vt defectus illius inducat ſententiæ nullitatem.

6 *Eo quod poſt biennium remiſiſſe*, &c.] Notatur ad hoc, quod ad tempus relegatus, ſiue priuatus ab adminiſtratione aliqua, intra id tempus cenſetur quoad id infamis, finito autem eo tempore, omnino finitur infamia, vt per Molin. *de Iuſtit. tract. 4. diſp. 9. n. 20. verſ. vt vero, in fine.* Facit pro opinione dicentium relegatum ad tempus, eo finito ſine noua licentia poſſe reuerti, de qua vide Dec. *in cap. quaſtioni, n. 2. de appellat.* Clemenſ. *ſing. 47.* Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verbo Reuertatur, n. 342. de reuoc. donat.*

7 In gloſſ. *Certis rationibus.* ibi: *Sed judex mitigauit*, &c. Vtrùm judex certam pœnam à jure præſcriptam teneatur neceſſariò imponere? vide Boſſ. *in pract. tit. de pœnis, à n. 8.* Tiraquell. *de pœnis temperand. in præfat. n. 10. cum ſeqq.* vbi *n. 16.* reſoluit, non poſſe judicem temerè & ſine cauſa minuere, aut augere pœnas à jure ſtatutas, ob cauſam verò vtrumque impune facere, immò etiam remittere, Couarr. *lib. 2 variar. cap. 9. n. 8.* vbi tenet poſſe judicem proprio judicio & ſententia legis pœnam vel augere, vel minuere, etiamſi lex certam pœnam ſtatuerit, appoſitis dictionibus *præciſè, omni modo*, & ſimilibus, Clar. *in pract. §. fin. q. 85. n. 10. cum ſeqq.* Mench. *illuſtr. contron. part. 1. lib. 1. c. 14. n. 4.* vbi *n. 5.* aſſerit ſtandum eſſe aſſertioni judicis pronuntiantis & dicentis ſe ex cauſa pœnam à lege, ſeu ſtatuto impoſitam alicui ob eius merita minuiſſe, vel alteraſſe, Auendan. *de exequend. mand. lib. 2. cap. 16. n. 11.* Ioan. Garc. *reg. 344.* Surd. *conſ. 25. n. 10.* Mol. *in emperio juris, parte 1. tit. 1. q. 10. per tot.* plures refert Cened. *ad Decretal. collect. 40. n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Pœna aucta, vel minuta cum cauſa cognitione tacitam tranſactionem infamia nomine deſignat, & n. 2. diſtingue vt n. 3.*

L. Si Poſſidonium. IV.

Iidem AA. Venuſtiano.

1 POena aucta, vel minuta cum cauſæ cognitione tacitam tranſactionem infamiæ nomine deſignat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 6. tit. 6. part. 7.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 8. col. 10. verſ. rurſum*, Molin. *de Inſtit. tom. 5. tract. 4. diſput. 9. n. 20.* vbi loquens quando judex ex rationabili cauſa auget pœnam, ita diſtinguit.

3 Vel id facit quia circunſtantiæ concurrentes augent culpam delicti, augendoque pœnam imponit eam commenſuratam delicto, & tunc non cenſetur commutare infamiam in id augmentum pœnæ, ac proinde punitus maiori ea pœna non excuſatur ab infamia. Vel id facit in bonum commune, vt quando ob multitudinem graſſatorum, aut aliter delinquentium augetur pœna, & tunc augmentum id pœnæ eſt in commutationem pro infamia, iuxta text. *in præſenti, & l. qui cum vna, § ad tempus, ff. de re milit. & l. ordinem, ff. ad municip.* ac proinde ita damnatus, ac punitus infamiam non incurrit, vt rectè ait Gregor. Lop. *d. l. 6. gloſſ. penult.*

SVMMARIVM.

1 *Infamia non ex genere pœnæ, ſed per ſententiam infertur.*
2 *Condemnatus actione iniuriarum incurrit infamiam. Limita vt num. 3.*
4 *Infamia ab ordine Decurionum repellit.*

L. Decuriones. V.

Iidem AA. Ambroſio.

INfamia non ex genere pœnæ, ſed per ſententiam infertur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* 1

Verùm ſi iniuriam, &c.] Notatur ad hoc, quod condemnatus actione iniuriarum infamiam incurrit, vt per Tiraquell. *de judicio in re in exig. verſ. ſexageſimoquartò, num. 74.* vbi ſubdit hoc non obtinere cùm quia pro parua, leuique iniuria eſt condemnatus. Cald. Pereira *poſt quaſt. forenſ. in comment. analytico ad §. ſoror, Inſtit. de inoffic. teſtam. num. 44. verſ. addo etiam*, vbi pariter *in verſ. ſeq.* aduertit, quod pro parua, leuique iniuria non decet infamiæ notam irrogari, quam non minus, quàm mortem, graues, honeſtique viri formidare conſueuerunt. 2 3

In gloſſ. *Prohibitum*, ibi, *ſed propter decurionatum infligi non poteſt.* Notatur ad hoc, quod infamia ab ordine decurionum repellit, vt per Tiraquell. *dict. n. 74. in fine.* 4

L. Ad tempus. VI.

Iidem AA. Iuſto.

IN cauſa famoſa infertur infamia perpetua. Item damnatus ad tempus in opus publicum, finito tempore fit infamis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* 1 2

L. Nemo ob id. VII.

Iidem AA. Demetrio.

EX eo quod quis repudiat hæreditatem patris non fit infamis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus de furto fit infamis, ſecus in receptatione facta ignoranter.*
2 *Pro furto incurritur pœna infamia.*

L. Si furti. VIII.

Iidem AA. Vlpia.

COndemnatus de furto infamis fit, ſecus in receptatione ignoranter facta. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* 1

Probat hic text. pro furto incurri pœnam infamiæ, vt per Zalium *lib. 2. ſingul. intellect. cap. 2.* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 37. cap. 2. n. 2. & 23. verſ. erit tamen*, Didac. Quantera *in quaſt. crimin. cap. 8. de furtis, n. 9. verſ. vlteriùs pœna latronum*, Molin. *de Iuſtit. tom. 5. tract. 4. diſp. 9. n. 13. verſ. licet*, vbi ſubdit quod ſi res furtiua apud aliquem reperta ſit, atque condicatur, ſeu vendatur ex illa condictione furtiua, & ſequatur ſententia, non incurritur infamia, latè Farinac. *in praxi crimin.* 2

*crimin. tit. de furtis, quæſt.*167. *ex num.*10. vbi *n.*13. tenet per hunc textum hanc pœnam infamiæ non afficere illum, penes quem res furata reperta fuerit, etiam ſcienter, dummodo eam non contrectauerit, nec adhuc lucrandi animo habuerit.

L. Neminem. IX.

Iidem AA. *Lato.*

1 DEfendens patriæ negotia infamis non fit. Colligunt ex Ord.Doct.citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

L. Iniuriarum. X.

Iidem AA. *Seuero.*

1 COndemnatus ob iniuriam illatam perſonæ vili, infamia notatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.*

L. Debitores. XI.

Imp. Alexander A. *Herennio.*

1 CEſſio bonorum infamiam non irrogat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.* poſt omnes Hubert.Gipb.*ad hanc leg.tom.1.pag.*83.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Strach. *de mercatura, tit. de decoctorib. part.* 3. *num.*2. *col.*2. Anton.Cont. *lect.ſuccinarum iuris ciuilis lib.*2. *cap.*18.*n.*2. vbi propter illa verba huius text. ibi, *licèt ex ea cauſa bona eorum venierint*, ſæpe ſe dubitaſſe profitetur, cur hoc caſu infringeretur quaſi recepta iuris regula, iniuria & ignominia eum affici, cuius bona ob æs alienum vendita ſunt.

L. Si te. XII.

Idem A. *Donato.*

1 DAmnatus ob crimen expilatæ hæreditatis fit infamis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Gregor.Lopez *l.5.gloſſ.4.ante fin.tit.6.part.7.* Donell. *comment.iuris ciuilis lib.*18.*c.*8.*col.*1.Molin. *de Inſtit. tom.*5.*tract.*4.*diſp.*9.*n.*14.*verſ.undecimò.*

L. Ea quæ pater. XIII.

Idem A. *Iuuentio.*

1 INcrepatio paterno teſtamento inſcripta filio non infamiæ maculam, ſed apud viros graues notam inurit. Colligunt ex Ordin.Doct. citati *ad l.1. ſupr.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l.Hiſpan.*2.*tit.*6.*p.*7. *vbi gloſſ.*2. Anton. Gom. *variar. tom.*1.*cap.*11.*num.*38.*col.*1. Emman.Coſta *in l. Gallus*, §.*& quid ſi tantum,p.*1.*num.*105.*& lib.*1. *ſelect.cap.*3. *num.*6.Maſcard.*de probationib.concluſ.*223.*n.*6. Padil. *in ſum. legum pœnal. p.*2. *cap.*43.*n.*3. Molin. *de Inſtit. tom.*5.*tract.*4.*diſp.*7.*num.*6. vbi ait quod quando pater in teſtamento aliquid infame filio diceret, quia ibi maturo iudicio cenſetur id dicere, & non calore iracundiæ, tunc licèt is filius ea de cauſa non contrahat infamiam iuris, contrahit tamen infamiam facti, quia meritò apud graues, & probos viros ea de cauſa minoris æſtimationis haberi debet, quaſi prauo more ſit affectus.

L. Nullam æſtimationis. XIV.

Imp. Gordianus A. *Iouino.*

FVſtigatus, vel tortus ad veritatem eruendam, infamis non fit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſupr. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text.deſumunt Batt. *in repet.l.Barbarius,num.*7.*ff.de offic.Prætor.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*18.*cap.*6.*col.*3. Molin. *de inſtit.tom.*3.*tract.*4.*diſp.*9.*n.*19.*in fine.* 2

SVMMARIVM.

1 *Mulier intra annum habitum luctuoſum deponere, non autem durante luctus anno alij nubere poteſt, & num.*2.

3 *Vxori ratione mortis mariti competit triſtior habitus.*

4 *Vidua nubens intra annum luctus, & vir eam ducens, incurrit infamiam ipſo iure.*

L. Decreto XV.

Idem A. *Sulpitia.*

MVlier intra annum habitum luctuoſum deponere, non autem durante luctus anno alij nubere poteſt. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1. n.1.ſupr.hoc tit.* poſt omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l.tom.1.pag.*83. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text.deſumunt Gregor.Lop.*l.*2.*gloſſ.*4.*in fine,tit.*11.*p.*6. Connan. *comment.iuris ciuilis lib.*8.*cap.*7.*n.*3.Boër. *deciſ.*185.*n.*25. vbi ait, quod non deferre luctum ob mortem mariti non infamat, ſed feſtinanter nubere, niſi à Principe expreſsè impetretur. Molin. *de Inſtit. tom.*5. *tract.*4. *diſp.*8. *n.*1. *verſ.ſecundò.* 2

Triſtior habitus, &c.] Notatur ad hoc, quod vxori ratione mortis mariti competit triſtior habitus, vt per Perez *l.*7. *verbo veſtir,tit.*1. *lib.*1. *Ordin. pag.*30. vbi poſt Capyc. *deciſ.*16. & alios, quos citat, tenet etiam vxori de domo viri vidualia veſtimenta tradenda eſſe, ſi conſuetudo loci, & conditio perſonarum id ſufferre poſſit. 3

In gloſſ. *Contrahat, fin.* ibi, *ipſo facto, ſiue ipſo iure, non expectata ſententia.* Notatur ad hoc, quod vidua nubens intra annum luctus, & vir eam ducens incurrit infamiam ipſo iure, vt per Sanch. *de matr. lib.*7. *diſp.*87.*n.*3. vbi ſubdit hanc gloſſ. dum ait incurri hanc infamiam non expectata aliqua iudicis ſententia, intelligi debere de ſententia condemnatoria, non autem declaratoria. 4

SVMMARIVM.

1 *Ictus fuſtium ex interlocutoria lata, cauſa cognita infamat, & n.*2.

3 *Damnatus ad pœnam fuſtigationis, ſi ex cauſa non vera, vel non iuſtè fuſtigaretur, non eſſet infamis.*

L. Fuſtibus cæſum. XVI.

Idem A. *Domitiano.*

ICtus fuſtium ex interlocutoria lata, cauſa cognita infamat. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l.Hiſpan.*5. *in fine,tit.*6.*part.*8.*vbi gloſſ.*14.*&* 15. Gregor.Lop. *l.*1. *gloſſ.fin.tit.*6.*p.*7. Cuiac. *lib.*13.*obſeru.* Rebuff. 2

Reboff. *de reprobat. teſtium*, n.214. Gam. *Luſit. deciſ.*139.*n*.4. Molin. *de iuſtit.tom.*5.*tract.*1.*diſp.*9.*n*.19. Ego ipſe *de officio*, *&* *poteſt. Epiſcopi*, *p*.2. *allegat.*43.*n*.15. Molfeſ. *in ſum.Theolog.moralis,tract.*6.*c*.8.*n*.14. aduertens ex *l.Ictus fuſtium*, *ff. hoc tit.* quod damnatus ad pœnam fuſtigationis, ſi ex cauſa non vera, vel non iuſtè fuſtigaretur, non eſſet infamis. Maſcard. *de probat.concl.*1356. *num*.33. vbi etiam addit, quod ſi mille annis fuſtigatus viueret, propter infamiam non poſſet eſſe teſtis. Farinac. *in praxi crimin.p*.1.*q*.56.*n*.456.

SVMMARIVM.

1 *Verbum iniurioſum non infamat prolatum à iudice, & num.* 2.

3 *Iudex ſi in iudicio aliquem reprehendendo illi diceret, vt meliùs viueret, aut Aduocato & Procuratori, vt deinceps caueret ab aliquo calumnioſè accuſando, facti infamia illum infamem reddit.*

L. Verbum. XIII.

Idem A. ad Magnum.

1 INiurioſum verbum à iudice prolatum non infamat. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.*1. *num*.1. *ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l.Hiſpan.*4.*tit*.4 *pa t*.2.*vbi gloſſ*.7.*in med.* Alciat. *lib*.2. *diſpunct.cap*.26. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib*.13. *cap*.6 *col*.3. Molin. *de inſt.tom*.5.*tract*.4. *diſp*.7. *num*.6.
3 *ante med.* vbi ait, quod ſi iudex in iudicio aliquem reprehendendo illi diceret vt meliùs viueret, aut Aduocato & Procuratori, aut alteri diceret vt caueret deinceps ab aliquo calumnioſè accuſando, licèt id iuris infamiam non irroget, infamem tamen illum reddit facti infamia.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio in cauſa famoſa irrogat infamiam.*

2 *Pactum gratuitum, nec purgatio, aut iuramentum infamant.*

3 *Delictum probatur tranſactione, limita vt n*.4.

L. Nam damnatos. XVIII.

Impp. VALERIAN. *&* GALLIEN. AA. *Antiocho.*

1 TRanſactio in cauſa famoſa irrogat infamiam. Item
2 pactum gratuitum, nec purgatio & iuramentum infamant. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.*1. *n*.1. *ſupr. hoc tit.* Vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib*.18. *cap*.8. *col. pen.*

3 *Quod ſi iureiurando deciſa*, &c.] Notatur ad hoc, quod delictum ex tranſactione probatur, vt per Octauian. Vulpel. *conſ*.68. *in princ. vol*.1. Maſcard. *de pro-*
4 *bationib. concl*.501. *num*.1. vbi *num*.4. limitat ex hoc text. quando tranſactio eſſet gratuita; nam tunc non inducetur confeſſio delicti, & citat Hippol. *in pract.* §. *diligenter*, *n*.168. *verſ. quæro vlterius an tacita confeſſio*, Octauian. Vulpel. *conſ*.4.*n*.9. *vol*.1. & alios.

SVMMARIVM.

1 *Verba generalia non infamant, vt quis redeat ad meliorem vitam.*

2 *Admonitio Præſidis non infamat, ſi facta ſit, vt ad meliorem vitam quis ſe reformet.*

L. Interlocutio. XIX.

Impp. CARIN. *&* NVMERIAN. AA. *Ariſtocrati.*

GEneralia verba non infamant, vt quis redeat ad 1
meliorem vitam. *Vel ſic.* Admonitio Præſidis non
infamat, ſi facta ſit vt ad meliorem vitam quis ſe refor- 2
met. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l*.1. *n*.1. *ſupr. hoc tit.* Vide Molin. *de Iuſtit. tom*. 5. *tract*.4. *diſp*.7. *n*.6. *verſ. item ſi iudex.*

SVMMARIVM.

1 *Vſurarij improbum fœnus exercentes ſunt infames, & num*. 2.

3 *Pœna infamia irroganda eſt.*

4 *Vſurarius eſt infamis, etiam quod intra modum à iure ciuili permiſſum vſuras exerceat.*

L. Improbum. XX.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Fortunato.*

VSurarij improbum fœnus exercentes ſunt infa- 1
mes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l*. 1. *num*.1. *ſupr. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
*l.Hiſpan.*4.*tit*.6.*part*.7.*vbi gloſſ*.15. *&* *l*.5. *tit*.6. *lib*.8. *noua Recopilat.* Matheſil. *ſingul*. 49. *&* 197. Hippol. *ſingul.*273.*num*.2.*&* 3. Couarr. *lib*.4. *variarum,cap*.3. *num*.1.*in fine*, Spin. *in ſpeculo teſtam.p*.15.*rubr.num*.22. Donell. *comment. iuris ciuilis lib*.18.*cap*.7.*col*.1.*verſ. qui fœnus improbum*, Salon. *in* 2.2. *tom*.2. *quæſt*.78. *art*.1. *controuerſ*.1.*n*.1.*verſ. nam opinio*, Cutt. *in memor lib. verbo vſurarij*, *pag*.934. Salzed. *ad Bernard. in pract. cap*.91. *lit. A*, Geminian. *de vſuris commento* 4 *in præfat*. *n*.3. Campan. *in diuerſ. iuris Canon. rub*.11.*cap*.10.*à princip.* Bellet. *diſquiſit. clerical. tit. de diſciplina clericali*, §. 10. *n*.53. Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. in comment. ad* §. *ſoror*, *n*.44.*verſ. vſurarius*, *Inſtit. de inoffic. teſtament.* Farinac. *in praxi crimin.part*.2.*quæſt*.56. *n*.312. Padil. *in ſum. legum pœnalium*, *part*.1.*cap*.30. *per tot.* Cardoſ. *in praxi Iudicum*, *& Aduocat. verbo vſura*, *n*.22. Nicol. Garc. *de benefic.part*.7.*cap*.8. *n*.20. *cum ſeqq.* Ego ipſe *de officio*, *& poteſtate Epiſcopi*, *part*.2.*alleg*.41.*n*.5. Molin. *de iuſtit.tract*.2.*diſp*.334.*in princ.* *&* *tract*.4.*diſp*.8. *n*.15. vbi ſubdit quod hæc pœna comprehendit omnes vſurarios, qui veras vſuras naturali iure & Canonico damnatas exercent, eſto iure Cæſareo eſſent permiſſæ, & cum Gregor. Lop. *d.l*.4. *verbo vſurero*, *n*... comprehendere air etiam vſurarios occultos, eſto de eorum infamia non ſufficienter conſtet, niſi poſt latam ſententiam, qua pronunciatur commiſiſſe vſuras.

Pœna infamia irroganda eſt.] Ex his verbis futuri 3
temporis cenſetur ipſo iure pœna infamiæ impoſita, ne alioquin hæc lex ſuo effectu fruſtretur, vt per Sayr. *in claui Regia*, *lib*.4.*cap*.8.*n*.201. Rebell. *de obligat. iuſtit. part*.1.*lib*.1.*quæſt*.6.*sect*.1.*n*.39. Tiraq. *in l.ſi vnquam*, *verbo reuertatur*, *n*.40.*cum ſeqq. de reuocat. donat.* Molin. *d.tract*.4.*diſp*.8.*n*.15. *in fine*, Farinac. *d. quæſt*.56. *n*.132. *in princip.*

In gloſſ. *Improbum* 1. ibi, *id eſt*, *vltra legitimum* 4
modum, &c. Hæc gloſſ. communiter reprobatur, & contra eam tenendum, vſurarium eſſe infamem, etiam quod intra modum à iure ciuili permiſſum vſuras exerceat. Ita Salicet *hic*, *n*.2. Gemin. *conſ*.77. *poſt n*.5. Couarr. *d.cap*.1. *n*.2. Clar. *in pract.* §. *vſura*, *verſ. punitur etiam*, Ludou. à Peguera *crimin. deciſ*.31. *n*.1. quos refert, & ſequitur Farin. *d.q*.56.*n*.132. *in princip.*

SVMMA

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Ætas minor infamiam non patitur ob artem ioculatoriam, vel alioquin ludicram.*
2 *Ætate minores puniuntur mitiùs.*
3 *Ioculatores ludentes in ſcenis ſunt infames, intellige vt num. 3.*

L. Si fratres tui. XXI.

Iidem AA. & CC. *Statio.*

1 ÆTas minor infamiam non patitur ob artem ioculatoriam, vel alioquin ludicram. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſupr. hoc tit.*

2 *Minores dumtaxat ætate, &c.*] Notatur ad hoc, quod minores ætate mitiùs puniuntur, vt per Tiraq. *de pœnis temperand. cauſa 7. n.1. cum ſeqq.* & plures citatos per Farin. *in praxi crimin. quæſt. 92. n. 41. cum ſeqq.*

3 *In ludicra artis oſtentatione, &c.*] Notatur ad hoc quod ioculatores ludentes in ſcenis ſunt infames, vt per Bellet. *diſquiſ. cleric. tit. de diſciplina cleric. §. 10.*
4 *n. 17. & 18.* vbi *n. 19.* intelligit de his, qui publicè coram populo faciunt geſticulationes ſui corporis, & ſe in illis aſſuefaciunt, his ſaltem cauſa quæſtus: refero ego ipſe *de offi. & poteſt. Epiſcopi, p. 2. alleg. 43. n. 10.*

L. Fidem rumpens. XXII. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Domitiano.*

1 COndemnatus in actione pro ſocio ob fidem ruptam infamiam incurrit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.*

De Procuratoribus.

TIT. XIII.

EXPOSITIS cauſis infamiæ, conſequenter agitur de Procuratoribus. Procurator eſt, qui negotia aliena vel *in* iudicio, vel extra iudicium mandato domini adminiſtrat, *l. 1. ff. hoc tit.* dantur verò alij ad lites, ſeu iudicia, alij ad negotia, *ff. eod. l. ſeruum quoque, in princ.* Scripſerunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Iaſ. Alex. Sichard. Aloyſ. Leo, Petr. Gilchen. Sebaſt. Næu. poſt omnes Hubert. Giphan. *ad hanc. l. tom. 1. pag. 86.* item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De materia tituli vide Soar. Viu. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 11.* Aleand. Trentacinq. *var. reſol. lib. 2. ſub hoc tit. de procuratorib.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 1. cum ſeqq.* Arimin. Tepat. *var. tom. 1. tit. 87. de procuratorib. ad iudicia*, Benedict. Ægid. *interpet. l. ex hoc iure, ff. de iuſtit. & iure, p. 2. c. 10. de procuratorib.*

De Procuratoris & defenſoris poteſtate in cauſis criminalibus tractatum edidit Ioannes Antonius Rubeus *tom. 11. tract. Doctor. p. 1. fol. 201.* & de Procuratoris ſubſtantialibus alium in lucem edidit Ioannes de Graſſis *tom. 3. eundem tract. p. 1. fol. 366.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator de rato tunc principaliter cauet, vbi de eius mandato emergit dubium, & n. 2.*
3 *Cautionis acceptio in iure.*

L. Cautio.

D. ANTONIN. PIVS A. *Seuero.*

PRocurator de rato tunc principaliter, vbi de eius mandato dubium emergit, cauet. Colligunt ex Ord. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Iaſ. Alex. Caſt. Sichard. Aloyſ. Leo, Petr. Gilchen. Sebaſtian. Næu. remiſſiuè Caſal. *in auctor.* & Ximen. *in concord.* & ex repetentibus Petrus de Bellapertica. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſp. 21. tit. 5. part. 3. vbi gloſſ. in ſum.* Rom *ſing. 98.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 12. col. 2. & 3. & cap. 13. col. 10.* Mench. *controuerſ. vſufreq. p. 1. lib. 2. c. 16. n. 3. in princ.* vbi ait, quod ſi dubitetur an Procurator habeat mandatum, tunc non aliter admittitur, quàm ſi præbeat cautionem de rato, cum qua tamen non admittitur, ſi fatetur ſe non habere mandatum. Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 11. pag. 314.* Bellacomb. *ibidem, n. 79. pag. 320.* vbi intelligit locum non habere quando ſpecialiter mandatum requiritur, Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p. 4. collect. 1296.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Procurator, n. 6.* Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib. 2. quæſt. 34. n. 2.* vbi limitat non habere locum vbi ſpeciale mandatum requiritur, & in his negotiis quæ ardua ſunt, prout eſt in cauſa matrimoniali, Rebuff. *in tract. except. n. 306.* vbi ait quod hæc cautio de ſtylo Curiarum non ſolet à Procuratoribus præſtari, niſi de mandato dubitetur, & *de priuileg. ſcholar. priuil. 114.* vbi limitat quando aliquis tanquam Procurator, ſeu conſanguineus, vel amicus repetit libros ſcholaſtici, quia tunc non debent eidem reſtitui, niſi plenè probet mandatum ſpeciale ad hoc, quamuis dare cautionem ſit paratus, D. Barboſ. *in l. diuortio, §. interdùm, n. 34. ff. ſoluto matrim.* vbi ait quod Procurator actoris non auditur in iudicio, ſi conſtet eum non habere mandatum, quantumcunque offerat cautionem de rato, Kirchou. *tom. 2. commun. opin. lib. 2. tit. 8. n. 45.* vbi quod admittitur Procurator cum cautione, ſi dubitetur de mandato, & non aliàs. 2

In gloſſ. *Cautio*, ibi, *quia hoc eſt certum de mandato*, &c. De particula, *cautio*, quot modis in iure accipiatur, vide D. Barboſ. *in l. diuortio, §. interdum, n. 14. & 25. ff. ſoluto matrim.* Cautionis appellatione quæ veniant, dixi *de appellatiua verborum vtriuſque iuris ſignificat. appel. 45. per tot.* 3

SVMMARIVM.

1 *Cauſa pecuniaria vxoris per maritum legitimè ſatiſdantem agi poteſt, tam in inſtantia prima, quàm appellationis.*
2 *Fideiuſſor de iudicio ſiſti, & iudicatum ſoluendo, acceptus in cauſa principali, non tenetur in cauſa appellationis, niſi, &c.*
3 *Fideiuſſor in prima inſtantia non cenſetur repetitus in ſecunda, etiam in criminalibus.*
4 *Fideiuſſor de ſoluendo iudicatum per primum iudicem, ſi reus eſt abſolutus in cauſa principali, & condemnatus in cauſa appellationis, non tenetur, & num. 5.*

L. Cùm rem. II.

Diui FRATRES *Sextilio.*

CAuſa pecuniaria vxoris per maritum legitimè ſatiſdantem agi poteſt, tam in inſtantia prima, quàm appellationis. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l. 2. n. 1. ſup. hoc tit.* Vide propoſita *in collect. ad l. maritus, inf. hoc tit.* 1

In

2 In gloſſ. *Appellationes.* De materia huius gloſſ. vide
Balb. *tom.2.comm.opin. lib.8.tit.25. de fideiuſſ.num.70.*
pag.377. vbi ait, quod fideiuſſor de iudicio ſiſti, & iu-
dicatum ſoluendo, acceptus in cauſa principali, non te-
netur cauſa appellationis, niſi aliud ſit actum, vel victus
appellaſſet, & appellationem deſeruiſſet non proſe-
quendo, quia tunc tenetur etiam in caſu appellationis,
quia agitur ea prima ſententia, Bonacoſ. *ibidem, n.86.*
3 ait quod fideiuſſor in prima inſtantia non cenſetur re-
petitus in ſecunda, etiam in criminalibus, Viu. *ibid.*
n.105.pag.380. Boër. *deciſ.325.* Parlador. *lib.5. rerum*
quotid.cap.fin.p.5.§.5.n.8. Vincent. de Franch. *Neapol.*
4 *deciſ.208.n.1.* vbi reſoluit, quod fideiuſſor de ſoluendo
iudicatum per primum iudicem, ſi reus eſt abſolutus in
cauſa principali, & condemnatus in cauſa appellatio-
nis, non tenetur, & *deciſ.320. n.2.* vbi reſoluit, quod
fideiuſſor de ſoluendo iudicatum, ſi in prima ſententia
principalis eſt abſolutus, & in cauſa appellationis con-
demnatus, non tenetur, vbi bona additio Ioan. Aloyſ.
Riccij. Muſcatel. *de fideiuſſorib. modo 12.* Surd. *conſ.271.*
n.14. lib.2. Caball. *reſol. crimin. caſu 109.n.9.* Fachin.
contr.lib.8.cap.57. Card. Mantic. *de tacitis & ambig.con-*
uent.lib.11.tit.14.n.6.& 12. late & eleganter Stephan.
Gratian. *diſcept.foreuſ.tom.2.cap.348.a princip.* vbi *n.2.*
5 *cum ſeqq.* firmat non eſſe neceſſarium; ſatiſdationem
fuiſſe præſtitam iudici ſub eius proprio nomine, ſed
ſufficere ſimpliciter fuiſſe ſatiſdatum, etiamſi fideiuſſor
ſe obligauerit tanquam principalis, & in ſolidum de
ſoluendo quicquid fuerit iudicatum, quia iſtæ clauſulæ
non debent operari vt teneatur in plus quàm quod
prouiſum eſt per decretum, cuius virtute fideiuſſit, ſed
dumtaxat in caſu in quo fuiſſet condemnatus per iudi-
cem hoc mandantem, adeò vt neque iuramentum in-
terpoſitum in huiuſmodi fideiuſſionibus aliquid alteret
vt teneatur in cauſa appellationis, Matta *voto..n.10.*

SVMMARIVM.

1 *Ob minorem indefenſum, cauſa cognita, & delibera-*
tione præcedente fit miſſio in poſſeſſionem.
2 *Defenſor negligens ab officio remouetur.*
3 *Procurator abutens poteſtate ſibi commiſſa, remoue-*
tur ab officio, & num.4.

L. Eum qui. III.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Pomponio.*

1 OB minorem indefenſum cauſa cognita, & dile-
beratione præcedente fit miſſio in poſſeſſionem.
2 Item defenſor negligens ab officio remouetur. Colli-
gunt ea Ord. Doct. citati *ad l.1.n.1. ſub hoc tit.*
De materia vide Donell. *comment.iuris ciuilis lib.18.*
cap.14. col.4. Matant. *de ordine iudic. p.6. tit...* & per-
3 uenitur aliquando per viam denunciationis, *n.193.* vbi
ait quod inquirit iudex de contemptu, & contumacia
Procuratoris, qui adminiſtrat negotia abſentis; nam
poteſt illum ex officio remouere ab adminiſtratione, &
ſibi interdicere officium procurationis, Palat. *in repet.*
cap.per veſtras, de donat.inter virum & uxor.in princip.
4 *§.17.n.2.& ſeqq.pag.205.* vbi dicit quod ſi Procura-
tor abutitur poteſtate ſibi commiſſa, quia dominum
non defendit vt debet, interdicitur ei procurationis
officium à iudice.

SVMMARIVM.

1 *Defenſus nullo modo, & defenſus non legitimè, æqui-*
parantur.
2 *Mulier niſi in rem ſuam agere, & procurare non*
poteſt.
3 *Mulieres procuratrices ad iudicia pro aliis eſſe non*
poſſunt, poſſunt pro re ſua, num.4.

L. Quia abſente. IV.

Iidem AA. Saturnino.

NVllo modo defenſus, & non legitimè defenſus, 1
æquipatantur. Item mulier niſi in rem ſuam age- 2
re, & procurare non poteſt. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup.hoc tit.*
Cum aliena negotia per mulieres, &c.] Notatur ad 3
hoc, quod mulieres procuratrices ad iudicia pro aliis
eſſe non poſſunt, vt per Duen. *reg.311.* Donat. à Fina
tom.1.commun. opin. lib.3.tit.8.n.32.pag. 17. Donell.
commentar.iuris ciuilis lib.18.cap.11.col.2. vbi *col.3.* an
pro patre & filius; Frederic. Brugkm. *in tract. de diffe-*
rent. inter vtrumque ſexum, p.1.memb.2.art.2.n.18. Be-
nedict. Ægid. *in tract.de iure & priuil.honeſtatis, art.2.*
de honeſtate in iis, quæ ad iudi. in pertinent, n.13.
Niſi in rem ſuam, &c.] Ita Duen. *reg.311.limit.8.* 4

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ad agendum, defenſionem in conſequen-*
tiam continet.
2 *Procurator actoris dominum in reconuentione non de-*
fenſurus, ab agendo repellitur, & n.3. contrarium
vide num.4.

L. Actionis. V.

Imp. ANTONINVS A. *Pancratiæ.*

MAndatum ad agendum defenſionem in conſe- 1
quentiam continet. Item procurator actoris do- 2
minum in reconuentione non defenſurus, ab agendo re-
pellitur. Colligunt ea Ord. Doct. citati *ad l. n.1. ſup.*
hoc tit.
Probat hic text. quod Procurator ad agendum te- 3
netur dominum conſtituentem defendere in cauſa re-
conuentionis, vt per Ordin. Regiam Luſit. *lib.3. tit.2.*
in princip.& l.Hiſpan.21.tit.4.part.3. vbi *gloſſ.5.* Abb.
in cap.1.n.24.de mutuis petit. Donell. *comment. iuris ci-*
uilis lib.18.cap.13.col.8. Menchac. *controuerſ. vſufreq.*
lib.2. cap.23. n.3. vbi contrarium tenet quando fuit 4
datum mandatum ad agendum tantùm, Cardol. *in*
praxi iudicum, verbo Procurator, num.20.

L. Reum criminis. VI.

Imp. ALEXANDER A. *Martiano.*

ACcuſatus de crimine, quouſque proceſſus pendet, 1
Procuratoris officio fungi non poteſt. Colligunt
ea Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.*
Hanc eandem concluſionem ea hoc text. deſumunt 2
Bart. *in l. Barbarius, n.17. cum ſeqq. ff. de offic. Prætor.*
Gregor. Lop. *l.5. verbo algun, tit.5. par[illegible].* Donell. *com-*
mentar.iuris ciuilis lib.19.cap.11.col.4. Soar. de Paz *in*
pract.tom.1.annot.4.n.27. Cardoſ. *in praxi Iudicum &*
Aduocat. verbo Procurator, n.18.

L. Militem. VII.

Idem A. Macrino.

MIles non poteſt eſſe Procurator alterius, etiam 1
coniunctæ perſonæ. Colligunt ea Ordin. Doct.
citati *ad l.1.n.1. ſup.hoc tit.*

Hanc

a Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 6. tit. 5. part. 3. vbi gloſſ. 1.* Hippol. *in l. ſi quis ne quæſtio, n. 112. ff. de quæſtion.* Additio ad Marthefil. *ſing. 12. n. 17.* Gerard. *ſing. 2.* Afflict. *lib. 1. conſtitut. rubr. 9. n. 28.* vbi de militibus noſtri temporis, Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 11. col. 1. & 3.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Procurator, num. 15.* latè Benedict. Ægid. *in repet. Lex hoc iure, ff. de iuſtit. & iure, part. 2. cap. 10. num. 15. cum ſeqq.* vbi latè an extendatur hæc prohibitio ad militem cœleſtis militiæ.

Vel quaſi ſuffragatorum accedere.] Explicat Donel. *d. cap. 12. col. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad litem alium ante litem conteſtatam conſtituere nequit, & n. 2. limita in Procuratore rei qui ſatiſdedit iudicatum ſolui, n. 3. procedit huius text. concluſio, quando Procurator eſt conſtitutus, & non habet mandatum ſubſtituendi, ſed tamen dominus promiſit habere ratum quicquid geſtum fuerit per Procuratorem, aut ſubſtituendum, n. 4. non autem procedit quando eſt Procurator in rem ſuam, n. 5. vel quando data eſſet facultas ſubſtituendi etiam non determinata perſona, n. 6. vel in caſibus in quibus lis conteſtatur, num. 7. vel quando diſputatur an ſit Procurator, n. 8. nec procedit in Prælato Eccleſiæ, nec in coniuncta perſona, nec in Procuratore habente mandatum cum libera, & in Procuratore conſtituto ad excipiendum tantùm, num. 9.*

L. Quod quis ſibi. VIII.

Idem A. Manſueto.

1 PRocurator ad litem conſtitutus alium ante litem conteſtatam conſtituere nequit. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

a Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt
l. Hiſpan. 19. tit. 5. part. 3. vbi gloſſ. 13. in princ. Dominic. *in c. 1. §. 1. n. 7. de procurat. in 6.* Roman. *ſing. 114.*
Socin. *reg. 392.* Boër. *deciſ. 285. n. 1.* Vant. *de nullitat.*
tit. ex defectu inhabil. n. 129. Gail *lib. 1. obſeru. 74. n. 11.*
Donell. *comment. iuris ciuil. lib. 18. cap. 12. col. 5.* Franc.
Turzan. *conſil. 87.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin.*
3 *lib. 2. tit. 8. n. 12. pag. 384.* Turzan. *ibidem, n. 69.* vbi limitat in Procuratore rei qui ſatiſdedit iudicatum ſolui, quia immediatè poſt ſatiſdationem eſt effectus dominus litis, Menoch. *de præſumpt. lib. 2. præſ. 38. n. 1.* latè
Alex. Trentacinq. *variarum reſolut. lib. 2. reſol. 2. per to-*
4 *tam, ſub hoc tit. pag. 372.* vbi *n. 1.* procedere ait huius
text. concluſionem quando Procurator eſt conſtitutus,
& non habet mandatum ſubſtituendi, ſed tamen dominus promiſit habere ratum quicquid geſtum fuerit
5 per Procuratorem, aut ſubſtitutum, & *n. 2.* declarat non
procedere quando quis eſt procurator in rem ſuam,
quia tunc ipſe alium ſubſtituere poteſt etiam ante litis
6 conteſtationem, & *n. 3.* declarat ſecundò quando eſſet
data facultas ſubſtituendi, etiam non determinata per-
7 ſona, & *n. 13.* quartò declarat non procedere in caſibus
in quibus lis non conteſtatur, quia tunc poſt primum
actum in quo incipit tractari de meritis cauſæ, poteſt
8 ſubſtituere, & *num. 14.* declarat quintò non procedere
quando diſputatur an ſit Procurator, tunc enim quoad
iſtum articolum poteſt ante litem conteſtatam ſubſti-
9 tuere, & *numeris ſeqq.* tenet huiuſmodi concluſionem
ex text. deſumptam non procedere in Prælato Eccleſiæ, nec in coniuncta perſona, nec in Procuratore habente mandatum cum libera, & in Procuratore conſtituto ad excipiendum tantùm.

SVMMARIVM.

1 *Miles bona fide Procurator conſtitutus in rem ſuam agere cauſam poteſt, & n. 2.*
3 *Procurator in rem ſuam factus quis.*

L. Qui ſtipendia. IX.

Idem A. Aufidio.

MIles bona fide Procurator conſtitutus in rem 1
ſuam, cauſam agere poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 2. ſuprà hoc tit.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
l. 7. tit. 5. part. 3. Duen. *reg. 88. limit. 9.* Cacheran. *deciſ. 58. n. 3.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 13. col. 2. & cap. 13. col. 5.*
Rem ſuam gerere, &c.] Ex his verbis, iuncta gloſſ. 3
verbo ſuam rem, colligitur, quod Procurator in rem ſuam factus ille dicitur, qui ex mandato procuræ commodum ſibi applicare debet, vt per Mart. *de clauſul. part. 1. clauſ. 188. n. 2.* Bertazol. *de clauſulis inſtrument. clauſ. 29. gloſſ. 1. n. 1.* vbi *n. 5.* ex Bald. *in l. quo omnia, §. fin. de procurat.* & Iaſ. *ibi.* aſſerit cenſeri conſtitutum Procuratorem in rem ſuam altero de tribus modis, quando ſcilicet ſunt mandatæ actiones directæ, & ceſſæ vtiles, quo caſu cenſetur etiam factus Procurator ceſſionarius in rem ſuam, & tertiò quando ſolùm ſunt mandatæ actiones directæ, quod minùs importat conceſſionem, refero ego ipſe *de clauſulis vſufreq. clauſ. 72. num. 2.* Procurator enim in rem ſuam non eſt propriè Procurator, vt per Menchac. *controuerſ. vſufreq. lib. 2. cap. 39. num. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator egrediens fines mandati domino non præiudicat, nulliter agit ſi mandati fines excedat, n. 2. ſecus ſi dominus ſciens tacuerit, n. 3. dicitur habere liberam adminiſtrationem.*

L. Si procurator. X.

Idem A. Caſtiæ.

PRocurator egrediens fines mandati domino non 1
præiudicat, & eius fraus, & dolus obeſt domino, ſalua tamen mandati contra Procuratorem actione. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*
Officium mandati egreſſus, &c.] Notatur ad hoc, 2
quod Procurator nulliter agit, ſi mandati fines excedat, quia illi ſunt à Procuratore diligenter obſeruandi, vt per Socin. *reg. 309. l. Hiſpan. 19. tit. 5. part. 3. vbi gloſſ. 1.* Ioan. Garcia *reg. 305.* Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verbo libertis, num. 59. de reuocand. donat.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 17. in fine, & cap. 18. in princip.* Menoch. *conſ. 134. n. 3.* Benedict. Capra *reg. 55. n. 2.* Soar. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. n. 65. & 66. pag. 319.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ. 3. n. 1. & deciſ. 117. à n. 12.* Azeued. *l. 1. n. 7. titul. 6. lib. 3. & l. 5. n. 1. tit. 4. lib. 5. nouæ Recop.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo mandatorum, num. 7. & 8.* Camill. Borrel. *in ſumm. omnium deciſ. tom. 2. tit. 66. num. 437.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 5. lit. M. concl. 39. per totam.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 25. tract. 8. cap. 1. ſect. 2. n. 612.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 15. n. 51.* vbi dicit, quod geſta per Procuratorem vltra fines mandati tenent, ſi dominus ſciens tacuit: refero 3
ego ipſe *axiom. 134. n. 1. & 2.* vbi *n. 3.* dicitur, quod non ſolùm tenetur Procurator ſeruare fines circa mandatum, ſed etiam circa omnes qualitates.

Quod ſi plenam, &c.] Et ita dicitur habere liberam adminiſtrationem, de quo Iaſ. *in l. huiuſmodi, § ades, n. 1. ff. de legat. 1.* Bart. *in l. alio hærede, n. 9. in fine, ff. de adim. legat.* Gregor. Lop. *l. 19. in gloſſ. verbo libre y llenero, tit. 5. part. 3.* vbi dicit, quod hæc lex videtur velle, quod ſufficeret ſi plenam haberet poteſtatem, quamuis non diceret, & liberam.

SVMMARIVM.

1 *Tutor, & curator ante litis conteſtationem ex ſua perſona actorem, non Procuratorem conſtituunt.*
2 *Pupillus, & adultus tutore interueniente Procuratorem conſtituunt, & n. 3.*
3 *Tutor, & curator poſt litem conteſtatam Procuratorem conſtituere non prohibentur, & n. 6.*
4 *Minor 25. annis poteſt cum curatoris auctoritate conſtituere Procuratorem ad litem.*
7 *Pater adminiſtrans bona filij aduentitia, an poſſit conſtituere Procuratorem, & n. 8.*
9 *Minor maior 14. annis vt Procuratorem conſtituat, neceſſaria eſt auctoritas ſui curatoris, limita vt num. 10.*
11 *Procurator ad iudicia poſt litem conteſtatam poteſt alium Procuratorem ſubſtituere.*
12 *Sententia lata pro pupillo ſine curatore valet.*

L. Neque tutores. XI.

Iidem A. Sebaſtiano.

1 TVtor, & curator ante litis conteſtationem ex ſua perſona actorem, non Procuratorem conſtituunt.
2 Item pupillus & adultus tutore interueniente Procu-
3 ratorem conſtituunt. Tutor & curator poſt litem conteſtatam Procuratorem conſtituere non prohibentur. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

4 Vide *l. Hiſpan. 3. tit. 5. part. 3.* vbi probatur quod minor 25. annis poteſt cum curatoris auctoritate conſtituere Procuratorem ad litem. Nam ſi ſine curatore eum conſtituat, valet iudicatum pro eo, ſed non contra eum: curator autem, ſeu tutor per ſe non poteſt, niſi priùs lis per eum conteſtetur. Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin.*
5 *lib. 1. tit. 8. n. 16. pag. 317.* vbi ait, quod adultus ſine curatore non poteſt Procuratorem conſtituere, idem dicit Tiraq. *de iure mariti gloſſ. 5. n. 183.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 12. col. 1.* Ceuall. *commun. contra*
6 *commun. q. 330. n. 1.* vbi tenet, quod tutor, vel curator, niſi poſt litem conteſtatam, ad negotia pupillorum non poſſunt Procuratorem conſtituere. Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 106. n. 5. & conſiderat. 1.*

7 *Sed auctorem conſtituere debent.*] An idem ſit in patre adminiſtrante bona filij aduentitia? Negant Tiraq. *in l. ſi vnquam, in princ. n. 29. de reuoc. donat. & de retract. lig. § 1. gloſſ. 1. num. 23.* Ceuall. *commun. contra*
8 *commun. q. 330. ex num. 1.* vbi *n. 2.* reſoluit, quod poſito, quod pater (vt verum eſt) poteſt ad negotia filij ante litem conteſtatam Procuratorem conſtituere, tunc non eſt neceſſarius filij conſenſus.

9 *Tutore, vel curatore interueniente*, &c. Notatur ad hoc, quod minor maior quatuordecim annorum, vt procuratorem conſtituat, neceſſaria eſt auctoritas ſui curatoris, vt per Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, in prin-*
10 *cip. n. 31.* vbi limitat in caſibus, in quibus ille minor legitimam habet perſonam ſtandi in iudicio, quod in pupillo non procedit, ſiquidem is nullum negotium poteſt ſine tutoris conſenſu agere. At verò ſi minor infans ſit, & omnino ignorans, qualis eſt mutus, furioſus, & abſens, tunc eorum vicem iudex ſupplet, & cum eius decreto & auctoritate debet tutor agere, vel cauſam defendere, & citat Vant. *de nullit. tit. de nullit. proceſſus ex defectu mandati, n. 140. & ſeq.*

Ipſi etiam tutores, &c.] Notatur ad hoc, quod Procurator ad iudicia poſt litem conteſtatam poteſt alium Procuratorem ſubſtituere, vt per D. Barboſ. *in l. cùm prætor, § 1. n. 104. ff. de iudic. & n. 107.* rationem præſtat, quia in lite conteſtata cenſetur quidam quaſi contractus celebratus inter partes, *l. 3. § idem ſcribit, ff. de peculio*, propter quem Procurator efficitur dominus litis, ex hoc text. 11

In gloſſ. *Interueniente*, ibi, *ſed quid ſi citra tutoris auctoritatem Procuratorem ad litem fecerit pupillus, & non fuit repulſus? Reſp. non valet iudicium contra eum prolatum*, &c. Notatur ad hoc, quod ſententia lata pro pupillo ſine curatore valet, minoribus enim ætas in damnis ſubuenire, non in rebus proſperè geſtis obeſſe conſueuit, vt per Tiraq. *de retract. lig. § 1. gloſſ. 13. n. 25. & de iure mariti gloſſ. 8. n. 68.* 12

SVMMARIVM.

1 *Ex parte defenſoris non requiritur mandatum, ſed cautio iudicij ſoluendi.*
2 *Defenſor nemo eſt legitimus ſine ſatiſdatione.*
3 *Filius à iudicio repellitur ob ætatem illegitimam, ſed vt defenſor patris iniuſtè reijcitur.*
4 *Coniunctus pro coniuncto abſque mandato admittitur in iudicio, intellige vt n. 5. & declara vt n. 9. in coniunctione ſpirituali quid, n. 10.*
6 *Affinis admittitur pro affine: procedit in tranſuerſalibus, n. 7. amplia procedere in valde amico, n. 8.*
11 *Minor 25. annis non poteſt eſſe Procurator alterius ad iudicia, ad negotia verò ille qui eſt 17. annorum, poteſt eſſe Procurator.*
12 *Reum conuentum abſentem defendere quilibet, quamuis extraneus poteſt, & pro eo reſpondere.*
13 *Coniuncta perſona non poteſt agere ſine mandato, cum cautione de rato, in eis quæ requirunt mandatum ſpeciale.*

L. Exigendi. XII.

Idem A. Frontoni.

EX parte defenſoris non requiritur mandatum, ſed 1
cautio iudicati ſoluendi. Item defenſor nemo eſt 2
legitimus ſine ſatiſdatione. Item ob ætatem illegiti- 3
mam filius à iudicio repellitur, ſed vt defenſor patris iniuſtè reijcitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Petrus de Bellapertica.

Probat hic text. admitti coniunctum pro coniuncto 4
abſque mandato, vt per *l. Hiſpan. 10. tit. 5. part. 3.* vbi extendit vſque ad quartum gradum, licèt de iure communi vſque ad decimum, Hippol. *ſing. 145.* Bernard. *reg. 129.* Duen. *reg. 153.* Ioan. Garc. *reg. 21.* Rebuff. *in tract. nominat. q. 14. n. 106.* vbi ſubdit talem non eſſe procuratorem. Cott. *in memorab. verbo coniuncta perſona*, Tiraq. *de retract. lig. § 1. gloſſ. 10. n. 100.* vbi intelli- 5
git dummodo conſanguineus poſtea ratificet, alioquin inutile erit, quod à coniuncto ita actum eſt. Flamin. Carthar. *deciſ. 54. n. 4.* Ioſeph. Ludouic. *Peruſin. deciſ. 49. & 110. n. 11.* Menchac. *contrrou. vſufrequent. lib. 2. c. 23. n. 6.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 11. col. 5.* Surd. *de aliment. tit. 3. quæſt. 8. n. 10.* vbi dicit regulare, 6
quod in quacumque cauſa coniunctus admittitur ad agendum pro coniuncto, ſiue defendens ſit, ſiue etiam tranſuerſalis vſque ad decimum gradum, D. Barboſ. *in l. 3. n. 10. ff. ſoluto matrim.* Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, l. 10. n. 7. & 8.* vbi *n. 69.* ſubdit, quod admittitur quoque coniunctus coniunctione ciuili, vt Canonicus pro Eccleſia, & ſimiles, & *n. 10.* quod affinis pro affine admittitur. Magon. *Lucenſi deciſ. 6.* vbi 7
procedere ait in tranſuerſalibus.

Amplia

8 Amplia procedere in valde amico, Bald. *deciſ.*91. Bart. *in l. non ſolùm, §. qui alieno, n.*1. *ff. hoc tit.* Panorm. *in cap. accedens, in* 2. *n.*8. *lit. A, vt lite non conteſt.* Iaſ. *in l. Titia, n.*14. *ff. de verbor. oblig.* Guillel. Benedict. *in cap. Roynutius, verbo teſtamentum, el* 3. *à n.*47. Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verbo libertis, n.*75. *cum ſeqq. de reuocand. donat.* Cott. *in memorab. verbo coniuncta perſona*, Alphan. *collect.*109. Mench. *controuerſ. vſufrequent. lib.*2. *cap.*23. *n.*7. Amicitia enim vera ſimilis eſt conſanguinitati proximiori, ad not. per Rebuff. *de priuileg. ſchol. priuileg.*104. Tiraquel. *de pœnis temper. cauſa* 22. Menoch. *de præſumpt. lib.*4. *præſumpt.*89. *n.*70. *cum ſeqq.* Azeued. *ad l.*34. *n.*3. *tit.*6. *lib.*3. *nouæ Recop. pag.*274. Surd. *de aliment. tit.*6. *quæſt.*21. *n.*4. Sanchez *de matrimon. lib.*6. *diſp.*26. *n.*2. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambiguis conuentionib. tom.*2. *lib.*13. *tit.*50. *num.*2. *cum ſeqq.*

9 Declara quod licèt coniunctus pro coniuncto agat abſque mandato, interuenire debet poſtea ratificatio per principalem, Magon. *Lucenſi deciſ.*6. *n.*6. Hieron. de Laurent. *Auenion. deciſ.*24. Tiraquel. *de retract. lign.* §. 1. *gloſſ.*10. *n.*97. Ioan. Garc. *d. reg.*21. *n.*9. Et ipſe coniunctus coniunctorio nomine, non autem pro-
10 curatorio debet interuenire, Iaffred. Balb. *deciſ.*415. Caualcan. *deciſ.*14. *de indic.* Limita tamen ſuprà poſitam regulam non procedere in coniunctione ſpirituali, vt reſoluunt Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos, n.*30. Matienſ. *in dialog. relat. part.*1. *cap.*15. *n.*4. Ioan. Garcia *d. regul.*21. *n.*6. vbi *n.*11. dicit quod iſte coniunctus licèt poſſit agere, non tamen poterit ſubſtituere alium.

11 *Satè quod nedum legitimam ætatem*, &c.] Notatur ad hoc, quod minor 25. annis non poteſt eſſe Procurator alterius ad iudicia, ad negotia verò ille, qui eſt 17. annorum, poteſt eſſe Procurator, vt expreſsè probat text. *in cap. qui generaliter*, §. *fin. de procuratorib.* & *l. Hiſpan.*19. *ad fin. tit.*5. *part.*3. Gutier. *de iuram. confirm. p.*3. *cap.*11. *n.*1. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo Procurator, n.*16. Capra *tom.*1. *commun. opin. lib.*1. *tit.*8. *n.*26. *pag.*314. & *n.*24. *pag.*316. Benedict. Ægid. *in repet. ad l. ex hoc iure, ff. de inſt. & iure, part.*2. *cap.*10. *num.*1. Et cum hac diſtinctione facili negotio componuntur Ordinat. Regiæ Luſitan. *lib.*1. *tit.*48. §. 50. & *lib.*3. *tit.*9. §. 5. quæ contrariæ ſibi extare videntur, cùm vna requirat decimumoctauum annum, altera vigeſimumquintum, quia illa quæ requirit 18. annum, procedit quando conſtituitur ad particularem cauſam, altera verò habet locum quando conſtituitur ad omnes cauſas; & ideo videtur minimè audiendus Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo hunc contractum, num.*36. *cum ſeqq.* dum exiſtimat ordinationes illas ex recopilatorum negligentia eſſe diuerſas: faciunt quæ Gregor. Lopez *l.*19. *verbo deſaſiere, tit.*5. *part.*3. Molin. *de iuſtic. tract.*2. *diſp.*228. *verſ. excipitur ſecundò, in fine.*

12 *Ob hoc quidem depellere*, &c.] Notatur ad hoc, quod quilibet, quantumuis extraneus, poteſt reum conuentum abſentem defendere, & pro eo correſpondere, vt per Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, l.*10. *n.*15.

13 In gloſſ. *Non cogitur*, ibi, *An autem coniunctus admittatur ad agendum ſine mandato in caſibus illis vbi exigitur ſpeciale mandatum? Reſp. non*, &c. Notatur ad hoc, quod coniuncta perſona ſine mandato agere non poteſt cum cautione de rato in eis, quæ requirunt ſpeciale mandatum, vt per Gregor. Lop. *l.*10. *tit.*5. *part.*3. *vbi gloſſ.*3. Couar. *lib.*1. *var. cap.*6. *n.*5. Caſtill. *l.*70. *Tauri, n.*2. *cum ſeq.* Duen. *d. reg.*123. *l. mit. fin.* Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloſſ.*13. *num.*34. *cum ſeq.* Roman. *ſing.*613. Pontan. *ſing.*229. Matienſ. *l.*5. *gloſſ.*14. *n.*13. *tit.*11. *lib.*5. *nouæ recop.* Ioan. Garc. *d. ſing.*21. *n.*7. Mench. *quæſtion. vſufreq. c.*54. *n.*12. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorandum, n.*8. *de in integ. reſtit. minor.*

In gloſſ. *Condemnatione*, ibi: *Vnde hic aduerſarius inueniret ſe deceptum auctoritate Regis, quod eſſe non debet*, &c. Hanc rationem exornat Cald. Pereira *in d. l. ſi curatorem, verbo hunc contractum, num.*39. *paulò poſt princip.*

Barboſæ Collect. in Cod, Tom. I.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio procuratoria opponenda ante litem conteſtatam, poſtmodùm non admittitur, niſi incontinenti, n.*1. *intellige vt n.*3.

4 *Exceptio dilatoria quæ non fuit oppoſita in prima ſententia, non poteſt opponi in ſecunda.*

L. Ita demùm. XIII.

Imp. GORDIANVS A. *Luciano militi.*

Exceptio procuratoria opponenda ante litem conteſtatam, poſtmodùm non admittitur. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.*1. *n.*1. *ſupr. hoc tit.* 1

Si cum primùm litem conteſtareris, &c.] Notatur ad 2 hoc, quod exceptio procuratoria ante litem conteſtatam, vel poſt incontinenti opponi debet, vt per *l. Hiſpan.*9. *tit.*4. *part.*3. vbi Gregor. Lopez *gloſſ.*1. intelli- 3 git quando Procurator erat habilis ad comparendum in iudicio pro ſe; ſi verò eſſet inhabilis pro ſe, & pro alio, vt ſeruus, Monachus, furioſus, vel pupillus, tunc etiam poſt litis conteſtationem poſſet opponi; deinde intelligit niſi allegaretur defectus ex parte conſtituentium, vt quia conſtituens erat ſeruus, vel minor, vel Syndicus conſtitutus à minori parte vniuerſitatis. Vlteriùs intelligit ſi notitia huius exceptionis interueniret poſt litem conteſtatam, vel opponeretur, quod eſſet falſus Procurator: item *l. Hiſpan.*7. *verſ. e la tercera, tit.*4. *eadem part.*3. Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, l.*17. *num.*12. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*18. *cap.*13. *col.*2. Bened. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de inſtit. & iure, part.*2. *cap.*10. *n.*17. vbi ait, quod ſi aduerſarius procuratoriam exceptionem ante litem conteſtatam opponere omiſit, poſt eam conteſtatam tali exceptione audiendus non erit, & *n.*18. *per gloſſ.*1. *in præſenti*, tenet parte non opponente poſſe iudicem ex officio ſuo ante litem conteſtatam militem à procurando remouere, & *num.*20. intelligit de illo, qui militiæ actum realiter exercet: & *n.*21. limitat in ſubſtituto militis, cui ad ſubſtituendum data eſt facultas. Exceptio enim dilatoria, vt eſt hæc procuratoria, ante litem conteſtatam opponenda eſt poſt litem autem conteſtatam non admittitur. Duen. *reg.*564. Bernard. *reg.*156. Ioan. Garcia *reg.*170. plures Doctores refert parens meus *in comment. ad Ordin. Reg. Luſit. lib.*3. *tit.*49. §. 2. *n.*5. & vide poſita *ad l. fin. de except.*

Quod nec cum appellatio agitur, &c.] Notatur ad 4 hoc, quod in cauſa appellationis exceptio dilatoria quæ non fuit oppoſita in prima inſtantia, non poteſt opponi in ſecunda, cùm ſit opponenda ante litis conteſtationem, vt per Lap. *alleg.*82. Duen. *regul.*48. *limit.*3. Ioan Garc. *reg.*39. *n.*1. Bernar. à Sole *in locis communib. verbo appellatio* 28. Rebuff. *ad leges Galliæ, in tract. de reſcript. art.*3. *gloſſ.*4. *num.*13. Maſcard. *de probat. concl.*118. *n.*45. Valaſc. *conſ.*91. *n.*3. *in fine*, vbi dicit quod exceptio dilatoria ſi non fuit oppoſita ante litem conteſtatam in cauſa principali, non poteſt poſtea opponi in cauſa appellationis, & *n.*4. reſoluit, quod generaliter & abſolutè non eſt verum, quod appellatio reducit cauſam ad ſtatum vt poſſit pars ea omnia facere, quæ poterat in prima inſtantia; ſed quod intelligitur ea traditio de eo ſtatu in quo lis erat ante litis conteſtationem; & ita concludit, quod licèt appellatio ſuſpendat pronunciatum, non tamen ſuſpendit ea, quæ ordinantur ad illud, nec ea, quæ ordinata ſunt ante litem conteſtatam, dicens ad hoc eſſe caſum notabilem in hac lege.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata pro Procuratore minoris non legitimè conſtituto valet, & n. 2. amplia vt n. 3. & intellige vt n. 4. cum limitatione, vt n. 5. & 6.*

L. Non eo minus. XIV.

Idem A. Sabiniano.

1 SÉntentia lata pro Procuratore minoris non legitimè conſtituto valet, & tenet, quia minoribus æ as in damnis, non in rebus proſperè geſtis prodeſt. Colligunt ea Ord. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 1 t. in fine, tit. 2. part. 3. gloſſ. vlt. in fine, & l. a. tit. 5. part. 3. vbi gloſſ.* Dec. *in cap. cauſam quæ, num. 6. de iudic.* Auſtet. *ad Capell. Tholoſ. de ſ. 101. & 106.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxorem, §. 68. n. 6. & 7.* Cephal *conſ. 743. n. 19. lib. 5.* Tiraquell. *de retractu lign. 4. 1. gloſſ. 13. num. 5. & de iure mariti gloſſ. 8. n. 68. cum ſeqq.* Marant. *de ordine iudic. part. 4. diſtinct. 16. n. 44.* Mynſing. *centur. 2. obſeruat. 30.* Vant. *de nullitat. tit. ex def. ectu mandati, n. 21. & tit. fin. n. 81.* Paul. Grammt. *theorem. 8. n. 13.* Sarmient. *de redditibus eccleſiaſt. pars. 1. cap. 3. num. 13.* Menchac. *controuerſ. vſufrequent. cap. 9. n. 15.* vbi etiam reſoluit ſententiam pro Eccleſia latam valere quando Procurator eſt minùs legitimè conſtitutus, Rebuff. *in compendio alienat. n. 35.* Pinel. *in l. 1. part. 3. n. 39. de bonis matern.* Menoch. *conſ. 655. n. 15.* Parlador. *lib. 2. rerum quotidian. cap. fin. part. 3. §. 1. num. 9.* Alfar. *de officio fiſci, gloſſ. 16. n. 211.* Seraphin. *de priuileg. iurament. priuileg 83. n 50. & 51.* Stephan. Quaranot. *in ſum. Bullarij, verbo alienatio, n. 54. pag. 26.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib. 1. cap. 101. n. 39.* Aldouin. *conſil. 37. n. 10.* Sanchez *de matrim. lib. 6. diſp. 38. num. 7.*

3 Amplia ſupradictam concluſionem ex hoc text. deſumptam procedere in fiſco, contra quem indefenſum ſententia lata in eius fauorem ſuſtinetur, vt per Tiraq. *de iure mariti, gloſſ. 8. n. 71.* Peregrin. *de iure fiſci lib. 7. tit. 2. n. 3.* Alfar. *de officio fiſci, gloſſ. 18. n. 15.* Cabed. *Luſitan. deciſ. 119. n. 5. part. 2.*

4 Intellige procedere dummodo non ſit ſententia lata contra alium minorem, ad not. per Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſit, n. 169.* Alexand. Trentacinq. *var. reſol. tit. de reſcript. reſol. 1. num. 2.*

5 Limita non habere locum in infante, quia cum eo non eſt iudicium, caret enim omni ſenſu, nec poteſt in iudicio eſſe. Vitall. *deciſ. 153. p. 2.*

6 Limita etiam vbicumque adeſt ſtatutum prohibens obligationem minorum ſine ſolemnitatibus ut eo requiſitis, quia tunc ſi illæ ſolemnitates non ſint adhibitæ, non ſuſtinetur actua, quamuis ipſi minori ſit vtilis. Ita Pinel. *in l. 1. part. 3. n. 31. verſ. ego autem non dubito, de bonis maternis.* Tiraq. *ad leges connub. gloſſ. 8. n. 56.* Surd. *deciſ. 278. n. 19.* Ceuall. *commun. contra commun. quæſt. 675. n. 13.* Hieron. Gabr. *conſ. 67. n. 10. lib. 2.* quos refert & ſequitur Stephan. Gratian, *diſcept. forenſ. cap. 27. à princip. & ferè per totum.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum de quota litis reprobatur in Procuratore, & illum ab agendo repellit, & num. 2.*

3 *Cum procuratore mitius agi, quàm cum Aduocato, quantum ad infamiam. Limita vt n. 4.*

5 *Mandatum niſi ſit gratuitum, nullum eſt.*

L. Litem. XV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Cornificio.*

PActum de quota litis in procuratore reprobatur, & illum ab agendo repellit. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
Guid. Pap. *deciſ. 102. n. 1. in fine,* Gramoiat. *deciſ. 73.*
num. 16. verſ. tamen idem erit in procuratore, Franc.
Marc. *deciſ. 58. n. 1. verſ. idem eſt in Procuratore,* vbi 3
pariter ſecundùm Alber. ſubdit, quod quantum ad infamiam
mitius agitur cum procuratore, quàm cum
Aduocato, & *deciſ. 470. n. 1. part. 2.* Nau. *conſ. 4. n. 2.*
in fine, de pactis, Marcab. ab Anguil. *conſ. 45. num. 1.*
quos refert, & ſequitur Farin. *in praxi crimin. q. 106.*
n. 16. vbi *num. 17.* poſt Bertrand. *conſ. 160. n. 1. lib. 4.*
& Horat. Carpan. *in comment. ad ſtatuta Mediolan.*
cap. 429. lit. B, & C, limitat procedere in Procuratore 4
ad lites, vel vt alij dicunt, in cauſidico defendente
ſuum principalem in iudicio, ſecus autem in Procuratore
ad negotia. De pacto verò de quota litis lato inter
Aduocatum & clientulum in caſu victoriæ, latè tractant
in collect. ad l. qui Aduocatorum, ſup. de poſtulando.

Quod officium gratuitum eſſe debet.] Notatur ad hoc, quod mandatum, niſi ſit gratuitum, nullum eſt, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 3. num. 8.* 5

L. Procuratorem. XVI.

Iidem AA. & CC. *Paconia.*

PRocurator, vel actor ſine ſpeciali mandato non poteſt vendere rem in præiudicium domini. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Rebuff. *in praxi benefic. tit. de forma vicarij, n. 59.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorandum, num. 5. col. 5.* Cardol. *in praxi Iudicum & Aduocat. verb. procurator, n. 41.* Moxx. *de contractib. tit. de empt. & vendit. cap. de perſonis quæ poſſunt emere, n. 28. pag. 356.* Roland. à Valle *conſ. 9. n 40. lib. 3.* Fabian. de Monte *in tract. de empt. q. 3. princip. n. 22.* Bertazol. *de clauſulis, clauſ. 5. gloſſ. 1. n. 1. & clauſ. 2. n. 4.* Cald. Pereira *de empt. & vend. cap. 15. num. 1.* 2

SVMMARIVM.

1 *Procuratoris officium regulariter nemo inuitus in ſe recipit. Limita vt n. 3. fallit n. 4.*

2 *Procurator defenſionem abſentis inuitus non ſuſcipit.*

5 *Procurator condemnatus non ſolùm poteſt, ſed etiam debet appellare. Limita vt n. 6.*

7 *Procurator qui omiſit appellare, dicitur colludere, limita vt n. 8.*

L. Inuitus. XVII.

Iidem AA. & CC. *Mardonio.*

INuitus quia regulariter officium Procuratoris in ſe 1
non recipit. Item procurator defenſiones abſentis 2
inuitus non ſuſcipit; fidem enim ſuſceptam implere ſufficit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Petrus de Bellapertica.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 3
l. Hiſpan. 2. tit. 23. p. 3. vbi gloſſ. 1, Roman. *ſingul. 673.*
incip.

incip. Procurator, Pil. *quæſt.* 16. Cuiac. *lib.* 13. *obſeru.* 5. Ioan. Garc. *regul.* 19. *num.* 6. vbi quod non tenetur quis inuitus procurare, Matth Culer. *deciſ.* 139. *num.* 1. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 23. *concl.* 8. *&* c. 16. *col.* 1. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 1. *conſ.* 45. *concluſ.* 1. *n.* 17. Cardoſ. *in praxi Iudicum &*
3 *Aduocat. verbo Procurator, n.* 68. vbi ait quod Procuratoris officium non cogitur quis inuitus acceptare, neque pro reo, neque pro actore, niſi conſueuiſſet operas ſuas locare, vel poſtquam renuit acceptare, pœnituiſ-
4 ſet: & ſubdit fallere concluſionem huius text. reſpectu Reip. aut fiſci, quia tunc poterit quis cogi inuitus acceptare officium Procuratoris: & *num.* 69. reſoluit quod Procurator poſtquam acceptauit procurationem ſui clientuli, tenetur eum defendere, & agere in omnibus cauſis, & negotiis ad quæ ratione procurationis ſe adſtrinxit, nec ſine iuſta cauſa ſe excuſare valet, & ſi non præſtiterit ea, quæ in cauſa requiruntur, tenebitur domino ad intereſſe ratione mandati, & etiam de culpa leui, ſeu leuiſſima. Aduertit tamen Tiraquell. *de pœnis temper. cauſa* 22. *num.* 56. quod coniunctus Procurator conſtitutus videtur tacite non contradicendo acceptare mandatum, licet ſit ſecus in extraneo.

5 *Nec eandem vltra, niſi procurationis cauſa*, &c.] Notatur ad hoc quod Procurator condemnatus non ſolùm poteſt, ſed etiam debet appellare, vt per *l. Hiſpan.* 3. *tit.* 23. *p.* 3. *&* l. 23. *tit.* 1. *ead. part.* Pur *deciſ.* 272. aliàs 207. *in correct. lib.* 1. vbi tenet quod Procurator ad certam litem & cauſam conſtitutus poteſt appellare, ſed non appellationem proſequi, *& deciſ.* 345. alias 335. *eod. lib.* 1. vbi dicit quod Procurator conſtitutus in vna inſtantia poteſt tantùm appellare, non autem appellationem proſequi, niſi ſpecialiter habeat quod poſſit proſequi, vel habeat ad cauſas futuras,
6 Boer. *deciſ.* 85. *num.* 9. vbi *num.* 10. limitat in Procuratore conſtituto ad omnes cauſas, & in tutore & curatore, & in cauſa reſtitutionis in integrum, latè Menchac. *controuerſ. vſufreq. cap.* 19. *à princip.* vbi *num.* 2. videtur defendere opinionem illam, quod ſcilicet Procurator appellationem proſequi teneatur, & *num.* 3. *in fine*, ad hoc expendit textum *in præſenti*, Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli. l.* 1. *n.* 5. *cum ſeqq.* vbi dicit quod Procurator datus cogitur prouocare, non verò exercere inuitus, aut appellationem proſequi obſtringitur, vbi circa hoc declarat nonnullas leges Partitæ. Benedict. Capra *conſil.* 5. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 8. *num.* 14. *pag.* 355. vbi quod Procurator tenetur appellare, Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 6. *num.* 7. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 41. *num.* 2. *cum ſeqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. comment. li.* 7. *tit.* 22. *num.* 18. *&* 19. vbi ait quod Procurator tenetur appellare, ne alioquin ſententia tranſeat in rem iudicatam, & ſubdit in ſacro Auditorio Rotæ fuiſſe deciſum, quod Procurator finita prima inſtantia, licèt teneatur appellare à ſententia contra dominum lata, non tamen cogitur proſequi appellationem, niſi Procurator ſit conſtitutus ad proſequendam etiam appellationem, quia tunc ſi mandatum ſine proteſtatione ſuſcepit, tenetur illam proſequi.

7 Nota quod Procurator qui omiſit appellare, dicitur colludere. Bart. *in l.* 1. *§ aduerſus, ff. quando appellandum ſit*, Mohed. *deciſ.* 2. alias 78. *de appell.* Creſcent. *deciſ.* 7. *eod. tit.* Caſſad. *deciſ.* 5. *eod. tit. de appellat.* Afflict. *deciſ.* 344. *num.* 2.

8 Limita in appellatione ab interlocutoria, quæ in intermediis cauſæ fertur, quia tenetur eam Procurator proſequi, ſi in eodem loco appellatio interpoſita ab huiuſmodi interlocutoria veniret tractanda, ſecus ſi in alio loco remoto, vt per Iaſ. *in l. cum procurator, n.* 6. *de noui oper. nunc.* Boer. *deciſ.* 285. *num.* 10. Azeued. *l.* 10. *num.* 2. *tit.* 16. *lib.* 2. *noua Recop.* vbi reſoluit quod de iure ciuili obligatus Aduocatus defendere cauſam, non tenebatur defendere in appellatione à diffinitiua, ſed tantùm ab interlocutoria, niſi appellatio ab interlocutoria eſſet ventilanda in loco remoto, ſubditque *ibidem* per *d. l.* 10. eſſe deciſum, quod ſi appellatio ab interlocutoria, vel definitiua ſit tractanda in eodem loco, vbi fuit factum pactum de ſalario pro lite illa præſtando, in omnibus inſtantiis debet ibidem partem adiuuare vſquequo cauſa finiatur, ſecus verò aliàs.

SVMMARIVM.

1 *Mulier ob ſexum non defendit, ſed tutorem petit filio, & num.* 2.

3 *Mulieri an agere liceat pro parentibus & filiis, remiſſiue.*

4 *Mulier non poteſt eſſe procuratrix, & num.* 7. *quod ſit num* 6.

5 *Mulier etiam pro filio pupillo in iudicio non admittitur.*

8 *Contra mulierem in iudicio procuratricem conſtitutam ſi nihil opponatur, valebit iudicium.*

L. Alienam. XVIII.

Iidem AA. *&* CC. *Dionyſiæ.*

MVlier ob ſexum non defendit, ſed tutorem filio 1
petit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſupr. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
Corraſ. *lib.* 4. *miſcel. cap.* 20. Connan. *comment. iuris ciuilis lib.* 6. *cap.* 8. *num.* 1. Gregor. Lopez *per text. ibi in l.* 5. *tit.* 5. *part.* 3. Duen. *regul.* 311. vbi limitat diuerſis modis, Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *c.* 11.
col. 1. 2. *&* 3. vbi an mulieri agere liceat pro parenti- 3
bus & filiis, Didac. del Caſtillo *l.* 55. *Tauri, ex num.* 32. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 8. *num.* 32.
pag. 317. vbi quod mulier non poteſt eſſe procuratrix, 4
Ioan. Garcia *reg.* 210. vbi quod fœmina etiam pro
filio pupillo in iudicio non admittitur, latiſſimè Bene- 5
dict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de inſtit. & iure,*
part. 2. *cap.* 10. *num.* 6. *cum multis ſeqq.* vbi plures ca- 6
ſus percurrit, in quibus poteſt mulier procuratrix conſtitui, Cardoſ. *in praxi iudicum, & aduocat. verbo mulier, num.* 8. vbi per hunc textum reſoluit quod mulier non poteſt filium ſuum in iudicio defendere, cùm filius ſit in pupillari ætate, quoniam hoc eſt officium virile, & extra ſexum muliebrem, ſed debet petere tu-
torem filio pupillo, & *verbo Procurator, num.* 14. dicit 7
quod mulier non poteſt procuratorio officio fungi in iudicio contentioſo, quia ſexui non decet, niſi pro ſe & parentibus morbo detentis, & impeditis, & pro marito, D. Barboſ. *in leg. cùm Prætor,* §. *fin. num.* 256.
ff. de iudic. vbi ait, quod ſi nihil opponatur contra 8
mulierem in iudicio procuratricem conſtitutam, valebit iudicium. Vide poſita *ad l.* 5. *infr. de negot. geſtis, in fine.*

L. Si pretium. XIX.

Iidem AA. *&* CC. *Firmo.*

PRetium conuerſum in vtilitatem domini rem vindicantis, debet emptori reſtitui. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad leg.* 1. *n.* 1. *ſupra hoc tit.*

eſt, itaut domino mortuo non expirauerit eius poteſtas, quia ſi dominus moritur lite jam conteſtata, Procurator judicium proſequi poteſt, vt per l.23. tit.5. part.3. Octauian. Veſte. in prax. Romanæ Curiæ, lib.4. cap.4. à num.12. Guid. Pap. q.119. Caſſador. deciſ.2. num.2. de procurat. Marant. de ordine iudic. p.6. actu 1. §. expedita, num.109. Vant. de nullitat. tit. ex defectu iuriſdict. n.106. Surd. deciſ.87. num.6. & 17. vbi intelligit reſpectu litis, quam eſt conteſtatus, l. Hiſpan.22. & 23. tit.5. part.3. Boër. deciſ.285. n.7. & 8. Robert. lib.2. ſentent. cap.1. part.2. Bonacoſ. commun. opin. lib.2.
3 tit.8. n.144. pag.324. vbi ſubdit hunc text. ex ſtylo Curiæ non habere locum, quia hæres defuncti vocandus eſt. Donel. comment. iuris ciuilis lib.18. cap.12. col.7. Flores de Mena lib.1. q.5. num.11. Card. Mantic. de
4 tacitis, & ambig. conuent. lib.7. tit.24. n.15. vbi n.30. intelligit non habere locum, ſi Prælatus, vel Rector Eccleſiæ conſtituerit Procuratorem ad agendum nomine Eccleſiæ, vel pro ſuo beneficio, quia quamuis Procurator litem ſit conteſtatus, tamen mandatum morte ipſius Prælati, vel Rectoris intelligitur ſolutum. Clem. vlt. hoc tit. idem Card. Mantic. d. lib.7. tit.21.
5 ex num.9. vbi dicit, quod in mandato ad lites ces deſinit eſſe integra, quando facta eſt litis conteſtatio, & n.10. reſoluit Procuratorem poſt litem conteſtatam ab eo, qui illum conſtituit, reuocari non poſſe, niſi conſenſus ipſius & aduerſarij accedat, qui etiam tacitus ſufficit, veluti ſi ea eius ſcientia & taciturnitate colligatur, & n.12. aduertit, quod in cauſis, in quibus non eſt neceſſaria litis conteſtatio, illa tacitè intelligitur cùm primùm cœpit tractari de meritis cauſæ, hoc eſt, cùm principale negotium diſcuti incepit; tantundem enim operatur quaſi litis conteſtatio, quantum vera conteſtatio litis, latè Alexand. Trentacinq. variarum reſolut. lib.2. tit. de procuratorib. reſolut. 4. num. 1. vbi ea hoc text. colligit, quod poſt conteſtationem litis factam à Procuratore, per mortem domini non extinguitur mandatum, vbi num. 2. extendit ad cauſas in quibus lis non conteſtatur, itaut ſtatim quod incipitur tractare de meritis cauſæ, habeatur talis actus pro litis conteſtatione, & operetur illos effectus, quos conſueuit operari litis conteſtatio, & n.3. poſt Capyc. deciſ.186. ait procedere in cauſis feudalibus, & n.4. cum ſeqq. per Clem. fin. de procurat. limitat non procedere in Prælato, vel Rectore Eccleſiæ, hoſpitalis, ciuitatum, ſeu vniuerſitatum, qui conſtituit Procuratorem ad agendum nomine Eccleſiæ ſuæ, hoſpitalis, ciuitatis, vniuerſitatis, vel pro ſuo beneficio; quia quamuis Procurator ſit litem conteſtatus, tamen per mortem naturalem, ſeu ciuilem illius Prælati, ſeu Rectoris finitur mandatum, & n.14. declarat quoque non procedere quando nullus exiſtit hæres, quia nullo exiſtente hærede mandatum Procuratoris expirat mortuo domino: & n.15. declarat etiam non procedere quando hæres mortui eſt pupillus; nam tunc per mortem domini conſtituentis expirat Procuratoris mandatum.

6 *Quippe cùm & Procuratorem poſſe eum inſtituere, &c.*] Notatur ad hoc, quod ſi Procurator dominus litis effectus alium ſubſtituerit, per mortem ipſius Procuratoris ſoluitur mandatum in perſona ſubſtituti, qui ſit effectus dominus litis, Ordin. Reg. Luſit. lib.1. tit.48. §. pen. Rot. deciſ.33. de procur. in nouis, Cardin. Mantic. d. lib.7. tit.23. n.25. & 26. Aloyſ. Ricc. in collect. deciſ. p.2. collect.351.

7 In gloſſa *Dominus litis*, ibi, *ideſt, inſtantia litis, &c.* Notatur ad hoc, quod Procurator, qui dominus litis effectus eſt in prima inſtantia, non poteſt procedere in cauſa appellationis, quia non intelligitur dominus litis, ſed inſtantiæ, vt per Card. Mant. d. lib.7. tit.22. num.21.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio falſi Procuratoris reddit iudicium retrò nullum, & ideo poteſt quandocunque opponi, & num.2. intellige vt n.3.*
4 *Procurator quis falſus dicatur.*
5 *Exceptio falſi Procuratoris in quacunque parte iudicij opponi poteſt.*
6 *Exceptio dilatoria quæ reddit iudicium retro nullum, quocunque tempore opponi poteſt.*
7 *Mandatum cùm in facto conſiſtat, non præſumitur.*
8 *Procurator poſt litem ab eo conteſtatam non tenetur docere de mandato, ſed qui opponit, probare debet eum non eſſe legitimum Procuratorem.*

L. Licèt in principio. XXIV.

Imppp. GRAT. VALENT. & THEOD. AAA. *Pancratio P.V.*

EXceptio falſi Procuratoris reddit judicium retro nullum, & ideo poteſt quandocunque opponi. 1
Colligunt ex Ordin. Doct. citati ad l.1. num.1. ſup. hoc tit. 2

Probat hic text. exceptionem falſi Procuratoris reddere iudicium retro nullum, vt per Ordin. Reg. Luſitan. lib.3. tit.20. §.12. l. Hiſpan.10. tit.5. part.3. Roman. ſingul.169. Socin. regul.265. in fine, Duen. regul. 264. Donell. comment. iuris lib.18. c.12. col.2.
Donat. à Fina tom.1. commun. opin. lib.2. tit.8. n.156. 3
verſ. factum à falſo procuratore, pag.322. Intellige quando ante oppoſitam exceptionem non fuit exhibitum mandatum, quia per illius exhibitionem geſta comprobarentur. Menoch. conſil.100. num. 38. cum ſeqq. poſtquam verò ſemel ab aduerſario fuit allegata hæc exceptio, non licebit geſta approbare per quamcunque ratificationem, ſiue ſufficientis mandati exhibitionem, ad tradita per Pinel. in l.1. part.3. n.32. & 33. de bonis mater. Surd. de alim. tit.8. priuileg.50. n.82. & deciſ.108. num.21. D. Barboſ. in l. alia, §. eleganter, n.5. ff. ſoluto
matrim. Falſus autem Procurator dicitur non ſolùm 4
qui nunquam habuit mandatum, ſed qui habuit, & fuit reuocatum, vel mandatum eſt minus ſufficiens. Bald. in cap. nonnulli 28. n.3. in fine, de officio delegat. Curt. jun. hic n.2. Maſtril. deciſ.179. num.9. part.2. Rot. deciſ.121. num.3. part.4. diuerſ. & fuit ſubſtitutus à non habente poteſtatem ſubſtituendi. Marant. de ordine iud. p.4. diſp.16. num.21. pag.222. in edit. Veneta 1601.

Si tamen falſus Procurator inueniatur, &c.] Notatur 5
ad hoc, quod exceptio falſi Procuratoris in quacunque parte judicij opponi poteſt, vt per Duen. reg.264. Hippol. ſing.323. in fine, Afflict. deciſ.345. num.8. & deciſ.368. num.9. Vant. de nullit. tit. de nullit. ex defectu mandati, num.59. Rebuff. de exception. n.389. Bellacomb. tom.1. commun. opin. lib.4. tit.24. n.36. pag.612. Brunor. à Sole in locis communibus, verbo Exceptio 13. Menoch. conſ.345. n.12. Perez l.1. tit.4. lib.3. Ordin. pag.533. Cald. Pereira de renouat. emphyt. quæſt.17. num.12. Menchac. controuerſ. vſufrequent. lib.2. cap.16. num.5. cum ſeq. vbi aſſerit ſæpe vidiſſe poſtquam lis per multos annos durauerat, & acta erat cum Procuratoribus, & inſtrumentum mandati fortè ſubtractum fuit, allegari illum non fuiſſe Procuratorem, & talem exceptionem admitti etiam poſt concluſum in cauſa. Cardoſ. in praxi Iudicum, & Aduoc. verbo Exceptio, num.7. & 8. Amat. Roderic. in pract. de modo & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, cap.5. num.73. Bernard. Muſcatel. in ſua praxi aurea Neapol. part.2. gloſſ. veniens, n.4. Eſto quod opponens vſque ad finem litis conſcius omiſerat exceptionem, nec enim

ſcientia illius redditur iudicium validum, ſed conſenſu, & mandato domini cuius nomine agitur, vt per gloſſ. Bart. Bald. & Iaſ. *in præſenti*, Pinel. *d.p.3.n.32.*

6 Notatur etiam ad hoc, quod exceptio dilatoria, quæ reddit iudicium retro nullum, quocumque tempore opponi poteſt, vt per D. Barb. *in l. cùm prætor, §. vlt. num.145. ff. de iudic.*

7 Mandatum cùm in facto conſiſtat, non præſumitur, Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib. 9. q. 28.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 4. à princ.* etiamſi Notarius teſtibat in inſtrumento ſe mandatum legiſſe, quia inſtrumentum mandati debet proferri. Chaſſan. *in conſuet. Burgun. rubr. 4. §. 5. num. 13.* Auil. *ad cap. 15. Prætor. num. 24. verſ. in tantum*, Hoſtin. *d. lib. 9. quæſt. 8.* Cardin. Mantic. *d. lib. 4. num. 6.* ſit quantumuis multum temporis etiam mille annorum tranſierit, Hippol. *in l. ſi quis ne quæſt. n. 102. ff. de quæſt.* Menoch. *de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 33.* Maſcard. *de probat. concl. 1003. & ſeq.* Card. Mantic. *d. tit. 4. n. 13.*

8 In gloſſ. *Inueniatur*, ibi, *quod aſſerendo permittitur aduerſario probare*, &c. Notatur ad hoc, quod Procurator poſt litem ab eo conteſtatam non tenetur docere de mandato, ſed qui opponit, probare debet eum non eſſe legitimum Procuratorem, vt per Alex. *in præſenti, n. 5.* Cozadin. *conſ. 96. n. 15.* Aym. *de antiq. tempor. p. 2. n. 60.* Cardin. Mantic. *d. lib. 7. tit. 3. n. 15.* vbi rationem aſſignat, quia cùm Procurator fuerit admiſſus ad conteſtandam litem, videtur ab aduerſario approbatus, & poſitus in quaſi poſſeſſione officij, quæ in eum transfert onus probandi contrarium, & *n. 16.* fatetur tamen quod iudex officio poteſt ipſum compellere ad exhibendum mandatum, vel cauendum de rato, ne proceſſus ſit nullus. Quamuis contrarium, immò ipſum Procuratorem allegantem ſe habere mandatum, teneri illud probare, poſt multos non improbabiliter defendat Turzan. *conſ. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. n. 90. verſ. gloſſ. in l. licet, pag. 355.*

SVMMARIVM.

1 *Præfecti prætorio, & magiſtri militum per Procuratores litigant.*

2 *Perſonæ illuſtres per ſe non litigant, ſed per Procuratores, niſi in cauſa criminali, num. 4.*

3 *Perſonæ, quibus litium proſecutio in indiuiduo prohibita eſt, non litigantes per Procuratorem cauſam perdunt.*

5 *Nobiles per Procuratorem comparent in criminalibus.*

6 *Perſonæ illuſtres tenentur reſpondere per Procuratorem in iuditio, nec poſſunt, etiamſi velint, ſe defendere perſonaliter in cauſa ciuili, n. 7.*

L. Quicumque Prætorianæ. XXV.

Impp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Iuliano P. P.*

1 PRæfecti prætorio, & magiſtri militum per Procu-
2 ratores litigant. Item illuſtres perſonæ per ſe non
3 litigant, ſed per Procuratores. Perſonæ, quibus litium proſequutio in indiuiduo prohibita eſt, non litigantes per Procuratorem cauſam perdunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. & ſeq. deſumunt *l. Hiſpan. 11. tit. 5. part. 3.* vbi ſtatutum eſt, vt
4 Rex, Epiſcopus Baro, dominus militum, magiſter Ordinis militiæ, aut alius Regis Locumtenens non litigabit pro ſe in ſua cauſa, ſed per Procuratorem, niſi in cauſa criminali contra eum mota; bene tamen poteſt aſſiſtere ad informandum Procuratorē, vel ad reſpondendum interrogationibus per iudicem factis. Chaſſan. *in catalogo gloriæ mundi, p. 7. conſid. 3.* Tiraq. *de nobilit. cap. 20. n. 141.* vbi dicit quod nobiles per Procuratorem comparent in criminalibus. Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo perſona, num. 4. in princip.* vbi 5
dicit quod perſonæ illuſtres tenentur reſpondere per 6
Procuratorem in iudicio. Anton. Gom. *var. tom. 3. c. 1. n. 15. ad fin.* vbi ait quod perſona illuſtris in ciuili cauſa, etiamſi velit, non poteſt agere, nec ſe defendere perſonaliter, ſed tenetur conſtituere Procuratorem, licèt poſſit adeſſe cauſæ dum agitatur, & iudices inſtruere, & de ſuo facto & iure docere. Boër. *decis. 285. n. 3.* vbi quod perſonæ illuſtres poſſunt agere & conuenire per Procuratorem. Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, l. 30. num. 16.* vbi dicit quod illuſtris perſona per ſe litigare non debet, ſed vt Procuratorem nominet, à ius dicente compelli poteſt. 7

SVMMARIVM.

1 *Perſonæ illuſtres per Procuratorem agunt, aliæ autem iuri communi ſe conformant.*

2 *τὸ* Vſque, *regulariter ſtat incluſiuè.*

3 *Perſonæ illuſtres accuſati ſedere, & non ſtare debent, quando conueniuntur in prouinciis, ſecus ſi in Curiis.*

AVTH. Hoc iure.

ILluſtres per Procuratorem agunt, aliæ autem perſonæ iuri communi ſe conformant. Colligunt ex Ordin. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* Vide poſita ad legem præcedentem, quæ cum hoc text. concordat. 1

In gloſſ. *Vſque* 2. ibi, *& incluſiuè*, &c. Notatur ad hoc quod regulariter dictio, *vſque*, ſtat incluſiuè, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 11. n. 66.* Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tract. de ſenten. prouiſ. gloſſ. 5. pag. 162. & in comment ad l. abſentem 199. verſ. regula igitur, ff. de verbor. ſignif. pag. 633.* Menoch. *conſ. 337. n. 20. & 21.* Azeued. *ad l. 1. num. 33. tit. 4. lib. 4. nonæ Recop.* Sued. *conſ. 429. n. 71.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 12. §. 5. n. 2.* Bened. Ægid. *in repet. l. 1. de ſacroſ. Eccleſ. part. 1. §. 5. n. 17.* quos & alios refero ego ipſe *in tract. de dict. vſufreq. dict. 437. n. 1. cum ſeqq.* vbi amplio vndecim modis, & limito ſex. 2

In ead. gloſſ. ibi, *ſed ſi allegarent, ſtare debent*, &c. Vide Boër. *decis. 225. n. 14. ad fin.* vbi reſoluit, quod illuſtres accuſati ſedere, & non ſtare debent aliquantulum inferiùs à cognitore cauſæ, quando conueniuntur in prouinciis vbi non ſunt magni iudices, ſecus ſi conueniantur in Curia Romana, vel Conſtantinopolitana, vbi ſunt magni iudices, quia tunc cum illis accuſatione pendente non ſedebunt, & ſubdit ſic ſeruari in Curiis ſupremis Regni Franciæ, vbi tales accuſati iuxta eorum Aduocatos cooperto ſtant capite, niſi quando Aduocati, aut Procurator Regius contra eos proponit, quia tunc capite ſtant diſcooperto. 3

SVMMARIVM.

1 *Reus citatus in cauſis pecuniariis, per Procuratorem comparere poteſt, & num. 5.*

2 *In cauſis pecuniariis & ciuilibus nullus eſt compellendus vt perſonaliter compareat. Vt quis perſonaliter veniat, cauſa in citatione exprimenda eſt, num. 4.*

5 *Cauſa ad perſonaliter comparendum ſufficientes quæ ſint.*

6 *Pars quæ ſenſerit ſe grauatam ex mandato generali facto in perſonam Procuratoris minus inſtructi, poteſt petere vt aduerſarius compareat perſonaliter.*

L. In

L. In pecuniariis. XXVI. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Anthemio P.P.*

1 Citatus in cauſis pecuniariis, per Procuratorem quis comparere poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1 n.2.ſup.hoc tit.*

2 Vide Nicol.Mil.*in repert.verb. citatio,fol.*30.Socin. *in tract.de citat.art.*20.*à n.*25. Perez *ad l.8.tit.2. lib.3. Ordin.pag.*499.vbi de hoc text.Azeued.*l.*15.*n.*1.*tit.*3.

3 *lib.*4. *noua Recop.* vbi dicit quod in cauſis pecuniariis & ciuilibus nullus eſt compellendus vt perſonaliter compareat. Chriſtoph. de Paz *in ſcholiis ad leges ſtyli, l.*30. *ex n.*1. vbi legem illam ex hoc text. deſumptam aſſerit, probareque ait reum citatum vt per ſe in iudicio compareat, Procuratorem mittere poſſe, ſi cauſa non ſit de his, in quibus perſonæ reuocari poſſet, aduertitque quod quamuis nonnulli intelligant textum *in præſenti*, quando citatio ſimplex eſt, neque fuit adiectum vt vocatus, vel Procurator ejus ſuperueniret, quo caſu poteſt quis accedere, vel Procuratorem mittere, ſecus verò quando iubet iudex perſonaliter adeſſe; tunc enim iudici parendum eſt, nec diſtinguendum an cauſa ſit ciuilis, vel criminalis: nihilominus tamen Bart.*in princ huius text.* & Alex. *ibi* in eius additione hunc text.in omni caſu accipiunt, nempe vt quamuis perſona ſpecialiter vocata ſit, ſi tamen cauſa ſpecialis non intercedat, per Procuratorem reſpondere poſſit; omnis enim in jus vocatus habet poteſtatem per ſe, vel per Procuratorem reſpondendi, licèt in citatione dicatur vt ipſemet judicio adſit, niſi juſta cauſa moueat ad aſtringendam perſonam. Hactenus Chriſtoph. de Paz.

4 *Nonnunquam ob cauſas vehementiores.*] Notatur ad hoc, quod in citatione, vt quis perſonaliter veniat, debet exprimi cauſa, vt per Socin.*reg.*301. Tiraq.*de pœnis temper.in præfat.n.*50. Azeued. *d.l.*15.*num.*2.*tit.*3.

5 *lib.*4. *noua Recopilat.* vbi cauſas ad perſonaliter comparendum reputat ſufficientes, ſi ipſemet citatus ſciret melius veritatem, quam Procurator ſuus, vel ſi dominus eſt legalior, quia Procurator eſt rixoſus, vel fabula, niſi Procurator haberet mandatum ſpeciale ad ſic & ad ſic reſpondendum, quia tunc etſi dominus legalior eſſet, & Procurator rixoſus, vel fabula, non teneretur perſonaliter comparere, & hoc niſi natura cauſæ domini præſentiam requireret: & *n.* 3. quærit quid erit in Procuratore in rem ſuam, nunquid debebit cogi cedens actiones ad perſonaliter comparendum, ſi per debitorem petatur vt compareat perſonaliter in aliquo ex dictis caſibus. In Hiſpania ſtatutum eſt per *d.l.*15.*tit.*3. *lib.*4. *noua Recop.* vt nullus teneatur ad citationem perſonaliter comparere, ſed ſufficiat per Procuratorem, literæque citatoriæ iubentes perſonaliter comparere, ſunt nullæ & ſubreptitiæ, neque adimplendæ ſunt, niſi vbi Regi conueniret aliter fieri, & per Regium Conſilium viſum approbatum que fuerit: quod intelligendum eſt conuenire quoties tales literæ ſubſcriptæ fuerint ſaltem à tribus ex Regio Conſilio. Et aduerte quod nec etiam tenetur perſonaliter comparere citatus in illis caſibus, quibus ad perſonaliter comparendum citari poteſt, ſi ex tali comparitione timeat ſibi vim inferri, de quo vide Hippol.*ſing.*311. Chaſſan. *in conſuet. Burgund. rubr.* §.16.*n.*95.

In gloſſ. *Iuſtiores*, ibi, *vel tertiò, quia dominus melius ſcit veritatem,*&c. Notatur ad hoc, quod pars quæ ſenſerit ſe grauatam ex mandato generali facto in perſonam Procuratoris minus instructi, poteſt petere vt aduerſarius compareat perſonaliter tanquam verior, & legalior, meliuſque de cauſa inſtructus vt examinetur, vt per Matant. *in repet.l.ſi alter,n.*63.*ff.de procur.* Gutier. *pract.lib.*1.*q.*62.*n.*3.

Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus præſtare, vel actiones in ſe transferre.

TIT. XIV.

Pergit conditor Codicis in tractatu de Procuratoribus, & dat hunc titulum, quo vetat potentiorum patrocinium in litem adſumi. Eſt autem duplex patrocinium, alterum Aduocatorum, qui etiam patroni cauſarum vocantur: alterum Procuratorum. Sed hic tit. eſt de patrocinio Procuratorum, vt titulus 18. in fin. Scripſerunt in hunc tit. Cyn. Bart. Angel. Fulgoſ. Cuman. Alex. Iaſ. Sichard. Alnyſ. Leo, Sebaſt. Neu. item Cujac. Pac & Vveſembec.

De materia tituli vide Ordin. Reg. Luſitan. *lib.*3. 1
*tit.*39. *l. Hiſpan.*15. *tit.*7. *p.*3. Socin. *reg.*68. Duen. *reg.*8?. Adrian. Pulu. *lib.*8.*obſeru.*51. Xuar. *alleg.*19. Rebuff.*tom.*2.*ad leges Galliæ,tit.de ceſſione iuris, art.*1. *gloſſ.*3.& 10. & *art.*2. *gloſſ. fin. verſ. vltimò non licet.* Franc.Marc.*Delphin deciſ.*594.*num.*3. Anth.*ad c.*3.*Prætor. gloſſ. procuratores, num.*26. Auendan. *de exequen. mandatis,p.*2. *cap.*1. *n.*1. Menoch. *de arbitr.caſu* 276. *num.*6.& *caſu* 458.*num.*11. Alexand. Trentacinq. *var. reſ.lib.*1.*tit de poſtulando,reſ.*2.*pag.*66. Cardin. Tuſch. *lit.C, concl.*208. D. Barbof. *in l.*1.*p.*7.*n.*46. *cum ſeqq. ff. ſoluto matrim.* Chriſtoph.de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, l.*17. *n.*4.*cum ſeqq.* Matt. *de iuriſd.p.*4. *caſu* 91. latè Farin. *fragm.crim.lit. L, ex n.*297.

Potentior quis dicatur ad hunc effectum, vide Or- 2
din.Reg. Luſit. *d.tit.*39. §.1.& 2. Iacob. de Arena *de ceſſione iuris,à n.*1. Ioan.de Graſſis *eod. tract.*§.2. *n.*1. Rebuff.*d.tit.de ceſſione iuris, art.*1.*gloſſ.*2.& 5.Menoc. *de præſ.lib.*3.*præſ.*129.*n.*37. vbi dicit eo propoſito potentiorem reputari, qui aduerſarium terrere poteſt, item qui habet merum & mixtum imperium, ac poteſtatem de jure & de facto. Alexand. Trentacinq. *d. reſol.*2. *n.*6. Cald. Pereira *de poteſtate nominandi, c.*1. *n.*6.*cum ſeqq.* Chriſtop. de Paz *d.l.*17. *ſtyli, n.*3. Aym. *conſ.*195.*n.*43. vbi loquitur in his, qui habent merum imperium vel in militibus, qui habent poteſtatem perterrefaciendi. Ozaſc. *Pedem. deciſ.*144. *n.*11. vbi declarat tunc demum ratione officij quem reputari potentiorem, ſi talis ſit qui poſſit metum inferre aduerſario, aliàs ſecus: & *n.*13. declarat perſonam Magiſtratus dici potentiorem, quando iuriſdictionem habet. Et licèt ceſſionem factam Clerico contra laicum non dici factam in potentiorem, niſi Clericus habeat poteſtatem de jure & de facto, cautionauerit Matth. *d. caſu* 91. *n.*3. *cum ſeq.* nihilominus tamen contrarium receptius videtur, de quo vide Duen. *reg.*88. *ampl.*4. Iacob.de Aren. *vbi ſup. n.*50. Rebuff. *d. art.*1. *gloſſ.*2. Xuar. *alleg.*19.*à princip.* Anton.Gabr. *commun.lib.*2.*tit. de actioni. concl.*5. *n.*52. Matienz.*l.*11 *gloſſ.*5. *num.*1. *tit.*10. *lib.*3. *noua Recop.* Menoch *conſ.*2. *num.*120.& *conſ.*38 *n.*48. Surd. *conſ.*12.*n.*5. Alexand. Trentac. *d. reſol.n.*1. Cald. Pereira *de poteſt.nomin.cap.*1. *n.*11. D. Barboſ. *in l.*1.*p.*7. *n.*44. *ff. ſoluto matrim.* Maſcard. *de probat. concl.*359.*n.*19. & 20. vbi limitat non procedere in ſimplici Clerico, Thom. Velaſc. *alleg. iuris tom.*1. *alleg.*47.*n.*12. vbi limitat in Clericis in minoribus Ordinibus conſtitutis, quia licèt obſeruent requiſita Concilij Tridentini, non mutant forum in cauſis ciuilibus, ſed tantùm in criminalibus, & ceſſante hac mutatione fori, non dicantur potentiores ratione fori

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Potentiores non ſunt Procuratores.*
2 *Patrocinium potentiorum ad debilioris oppreſſionem captans cauſa priuandus.*
3 *Seniores vt interceſſionibus importunis potentiorum non opprimantur, omnium intereſt.*
4 *In oppreſſis miſerabilibus leuandis non ſemper attendi gradus iuriſdictionum.*
5 *Aduocantes patrocinium, ſiue per viam aduocationis, ſiue procurationis, ſiue ceſſionis, cauſam perdunt, & potentiores arbitrio iudicis puniuntur: amplia vt n.6.7.8. & limita vt n.9.10.11.& 12.*
13 *Diuitiæ reddunt quem potentiorem.*
14 *Cauſa ſi committatur per legem certo officiali, hæc juriſdictio quaſi data per legem cenſebitur ordinaria.*

L. Diuinè. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Ariſtobulo S.*

1 POtentiores non ſunt procuratores. Item patroci-
2 nium potentiorum ad debilioris oppreſſionem
3 captans cauſa priuandus. Omnium intereſt vt tenuio-
res interceſſionibus importunis potentiorum minimè
4 opprimantur. In leuandis oppreſſis, & miſerabilibus
gradus juriſdictionum non ſempee attenduntur. Colligunt ex Ord. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Fulg. Cuman. Alex. Iaſ. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſtian. Næutemiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

5 Probat hic text. quod aduocantes patrocinium potentiorum, ſiue per viam aduocationis, ſiue procurationis, ſiue ceſſionis, cauſam perdunt, & potentiores arbitrio judicis puniuntur; de quo *l. Hiſp.8. tit.5. p.3. & l.16. tit.7. ead. p.* Duen. *reg.* 88. Garc. *reg.* 339. Auendan. *de exequend. mandat. p.2. c.1. n.1.* vbi ait hanc legem facere contra procurantes litteras miſſiuas iudicum ſuperiorum ad inferiores. Menoch. *de arbitr. caſu* 458. *n.*11. Alex. Trentacinq. *var reſolut. lib.2. tit. de poſtulande, reſol.2. à princip.* Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, l.17. n.3. cum ſequentib.* Alfan. *collect.* 326. Farin. *frag. crim. p.2. lit. L, n.* 300.

6 Amplia primò, ſuprà poſitam reſolutionem procedere non ſolùm in actore, ſed etiam in reo, nam licèt hæc lex t. loquatur in actore, tamen habet locum etiam in reo, cùm ſint correlatiua: ita Ioan. Garcia *d. reg.* 339. *n.*4. Duen. *d. reg.* 88. *ampl.*1. Farin. *fragment. crimin. p.2. lit. L, n.* 511. Alexand. Trentacinq. *d. reſol.*2. *num.*2. Chriſtophor. de Paz *d. l.17. n.7.* vbi *in fine*, indubitatè reſoluendum ait, tam actoris, quàm rei neminem aduerſario ratione officij potentiorem Procuratorem eſſe poſſe.

7 Amplia ſecundò, ſiue palam, ſiue occultè patrocinium præſtetur, & etiam per interpoſitam perſonam, Ioan. Garc. *d. reg.* 339. *n.*5. Alexand. Trentacinq. *d. reſol.*2. *num.*3.

8 Amplia tertiò, etiamſi quis procurauerit patrocinium familiaris potentiorum, pro vt comprobari videtur ex illis verbis huius text. ibi, *quàm potentiorum domorum opibus niterentur*, quia illud verbum, *domorum*, non intelligitur pro ædificio, ſed accipitur pro illis de familia: ita Ioan. Garcia *d. reg.* 339. *num.*3. Farin. *fragment. crimin. p.*3. *lit. L, num.* 104. Alexand. Trentacinq. *d. reſol.*2. *num.*4. vbi intelligit quando domini auxilium præſtant familiaribus, vel probatur quod familiaris eſt potens ratione familiaritatis, quam habet cum domino. Sic Greg. Lop. *l.6. gloſſ. vlt. tit.5. part.3.* vbi tenet quod non punitur amiſſione cauſæ qui familiaris alicuius potentis patrocinium recepit.

Limita tamen non procedere ſuprà poſitam conclusionem quando ille, qui aſſumpſit patrocinium potentioris, ſeu in potentiorem facere ceſſionem, litigaret cum æquè potentiori, quia tunc videtur feciſſe non vt metum inferat, ſed vt excludat: ita Chriſtoph. de Paz *d. l.17. ſtyli, num.*10. Alex. Trentacinq. *d. reſol.*2. *n.*8. 9

Limita ſecundò quando huiuſmodi perſonæ potentiores vellent eſſe Procuratores, Aduocatique pro Rege, libertate, vidua, orbo, & alia miſerabili perſona, & pro liberando ad mortem iniuſte damnatum: ita *l. Hiſp.7. & 11. tit.5. p.3.* Chriſtoph. de Paz *d. l.17. ſtyli, n.*9. 10

Limita tertiò quando ceſſio, vel alienatio fit per patrem filiis, vel deſcendentibus potentioribus, vel aduocat pater patrocinium filiorum, quia licèt filius ſit major & potentior patre, fortè factus Marchio à Rege, non comprehenditur inter potentiores prohibitos, vt per Alexand. Trentacinq. *d. reſolut.* 2. *num.*10. D. Barboſ. *in l.1. part.7. num.*47. *ff. ſoluto matrimon.* vbi tenet quod ſi ceſſio fiat in filium, vel conſanguineum potentiorem ratione officij, tunc locus erit prohibitioni huius textus, niſi clariſſimè conſtiterit quod non animo vexandi, ſed ex juſta cauſa facta ſit ea ceſſio. At verò circa ceſſionem factam per patrem filio ſcholari *in l. Hiſp.*18. *verſ. pero por quante, tit.7. lib.*1. *Ordinam.* conſtitutum eſt, quod hæc ceſſio poſſit fieri per patrem filio ſcholari, dummodo iuret quod facit eam ceſſionem vt filius ſuſtineat ſe in ſtudio, & quod ex ea nulla ad eum debet reſultare vtilitas, vel ad alios filios, & quod ſit prædicta ceſſio abſque vlla fraude, quod in Francia latiùs permiſſum eſt; nam non ſolùm pater poteſt facere prædictam ceſſionem filio ſcholari, ſed & aliis conſanguineis ſcholaribus, præſtito juramento ab vtraque parte quod nulla fraus, vel ſimulatio interuenit in illa ceſſione, prout atteſtantur Rebuff. *tom.2. ad leges Galliæ, tit. de ceſſione act. art.2. gloſſ.4. & ſeq. & in l. vnic. n.*349. *de ſentent. quæ pro eo, quod intereſt, & de priuileg. ſcholar. priuil.*177 Horat. Lut. *in ſimili tract. priuil.*55. quos refert D. Barboſ. *d. p.7. num.*49. *in fine*, & *num.*48. *prope fin.* ait in Regno Portugaliæ non valere ceſſionem factam in filium ſcholarem, cùm in eo Regno diſpoſitio juris communis obſeruanda ſit. 11

Limita quartò, non procedere in mulieribus, & maximè miſerabilibus, quoad jacturam cauſæ & actionis, ſi aduocant patrocinium potentioris, vel cedant actionem, & jura in potentiorem; quia juris ignorantia in damno euitandò mulieribus prodeſt, & maximè miſerabilibus perſonis, Bald. *conſ.*151. *in fine, vol.*1. Alex. Trentacinq. *d. reſol.*2. *n.*12. Sic vice verſa non procedit quoque in eo, qui petit auxilium mulieris potentis, vt intercedat pro eo: ita Bald. *conſ.*226. *lib.*3. Ioan. Garc. *d. reg.*339. *n.* vbi de hac opinione ſe dubitare ait, quia magis conſequimur hodie mulierum precibus, quam aliis. 12

Quàm potentiorum dominorum opibus, &c.] Notatur ad hoc, quod diuitiæ reddunt quem potentiorem, vt per Cald. Pereira *de poteſt. eligen. cap.1. n.7.* 13

In gloſſ. *Afficerentur*, ibi, *Tu dic per ſententiam, nam dicit, afficerentur, & non ſunt affecti.* Vide *gloſſ. in. l.6. tit.5. part.3. gloſſ.4. l.8. tit.5. p.3.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo reuertatur. n.*81. & 39.

In gloſſ. *Specialiter, fin.* Notatur ad hoc, quod ſi cauſa particularis committatur per legem certo officiali, hæc iuriſdictio quaſi data per legem cenſebitur ordinaria, vt per D. Barboſ. *in l.1. art.1. n.*821. *ff. de iudic. & in l. cùm Prætor, 6.1. n.*68. *ff. eod.* vbi ait, quod ſi cauſa cognoſcenda committatur habita relatione ad officium, tunc iure ordinario videtur facta commiſſio, & *ibi* refert Baldum ad hoc extollere hanc gloſſ. Et per illam tenet Menoch. *de præſumpt. lib.2. præſ.*16. *n.*8. quod quando lex ſimpliciter conſtituit aliquem judicem, 14

dicem, & dubitatur quam juriſdictionis ſpeciem tribuerit, præſumitur conceſſa ordinaria.

SVMMARIVM.

1 *Cedens actionem potentiori ratione officij perdit cauſam, & n. 2.*

3 *Actio quando transfertur in alium qui potentior ſit, tunc ceſſio, aut tranſlatio huiuſmodi non ſolùm eſt inualida, ſed etiam qui illam transfert, amittit in pœnam ius quod habebat ad tale debitum.*

L. Si cuiuſcunque. II. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Ioanni P. P.*

1 CEdens actionem potentiori ratione officij perdit cauſam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Adrian. Puluæ. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi cauſa facta, cap. 6. prope fin.* Æmil. Verall. *deciſ. 205. n. 2. part. 1.* vbi ait hanc legem locum habere, quando quis vel impetrando patrocinium, vel cedendo actiones id doloſè fecerit, quia tunc punitur jactura cauſæ, & crediti amiſſione, propter dolum ſuum. Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 340. n. 6.* vbi dicit quod quando actio transfertur in alium, qui potentior ſit, tunc ceſſio, aut tranſlatio huiuſmodi non ſolùm eſt inualida, ſed etiam qui illam transfert, amittit in pœnam ius, quod ad tale debitum habebat. Vide etiam Doctores citatos *ad l. 1. n. 2. ſup. hoc eod. tit.*

De his, qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt, vel eorum nomina in lite prætendunt.

TIT. XV.

HVic titulo adiiciuntur alij duo modi, quibus aliquis potentiorum auctoritate aduerſarium opprimere conatur. Primus modus eſt, ſi quis titulos alicuius viri potentis prædiis affigat, quaſi ad virum illum potentem pertinentibus. Secundus, cùm conuentus viri potentis nomen, quaſi ad illum cauſa ſpectet, in litem prætendit. Scripſerunt in hanc rubric. Salicet. Bart. Caſtr. Fulgoſ. Cuman. Iaſ. Sichard. Petr. Gilchen. Sebaſt. Næu. item Cujac. Pac. & Vveſembec.

SVMMARIVM.

1 *Titulos, ſeu inſignia potentiorum prædiis affigens, & potentiorum nomina in lite prætendens, iure ſuo priuatur.*

2 *Titulos potentiorum hiſce inſciis ædibus alienis affigens, in metallum damnatur.*

3 *Lite pulſatus exceptionibus potentioris nomen inſerens terrendo aduerſarij nomine, cauſam perdit.*

4 *Litibus alienis ſe immiſcentes abſque poſſeſſionis & proprietatis titulis, vt prodigi famæ, & calumniarum redemptores notandi ſunt.*

5 *Incorporalium quaſi poſſeſſio, poſſeſſio dicitur.*

L. Animaduertimus. Vnic.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Meſſala P. P.*

TItulos, ſeu inſignia potentiorum prædiis affigens, & potentiorum nomina in lite prætendens, iure ſuo priuatur. Titulos potentiorum, hiſce inſciis ædibus alienis affigens, in metallum damnatur, *in verſ. Quod ſi nullum.* Lite pulſatus exceptionibus potentioris nomen inſerens, terrendi & concutiendi aduerſarij nomine, cauſam perdit, *in verſ. quiſquis igitur.* Litibus alienis ſe immiſcentes abſque poſſeſſionis & proprietatis titulis, vt prodigi famæ, & calumniarum redemptores notandi ſunt, *in verſ. Eos ſanè.* Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Caſtr. Alex. Fulgoſ. Cuman. Iaſ. Sichar. Petr. Gilchen. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1 2 3

Vt affecti plumbo, &c.] Vide Strach. *de mercatura, tit. de decoctoriv. p. 3. n. 4.*

Cùm ipſe & rei ſis poſſeſſor, & juris, &c.] Notatur ad hoc, quod incorporalium quaſi poſſeſſio, poſſeſſio dicitur, vt per Padil. *in l. 1. n. 4. de ſeruitut.* Veram autem non dari poſſeſſionem, reſoluunt Couarr. *in reg. poſſeſſor, p. 2. in princip. n. 6. & 8.* Petr. Gregor *ſyntagm. iuris lib. 1. cap. 13. n. 12. cum ſeqq.* Sebaſt. Medices *ad l. fin. ff. de legib. gloſſ. 1. p. 2. à n. 9.* Petr. Gilchen. *de præſcript. part. 2. memb. 3. cap. 12.* Fachinæ. *controuerſ. lib. 5. cap. 20. num. 22. cum ſeqq.* Peregr. *var. lib. 3. n. 49.* Cardin. Tuſch. *tom. 6. lit. P, concl. 403.* 4

Vt nemo priuatus titulos prædiis ſuis, vel alienis imponat, vel vela regia ſuſpendat.

TIT. XVI.

CVm dictum ſit de titulis virorum potentium, dicendum nunc de titulis regiis, & de velis regiis. Scripſerunt in hanc rubr. Caſtr. Bald. Angel. Cuman. Iaſ. Alex. Fulgoſ. Sichar. Petr. Gilchen. Sebaſtian. Næu. item Cujac. Pac. & Vveſemb.

L. Regiæ. I.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Flauiano P. P.*

REgis, aut Principis inſignia rei ſuæ applicans, rem ad Regem, vel Principem tranſtuliſſe videtur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Caſtr. Angel. Cuman. Iaſ. Alexand. Fulgoſ. Sichard. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

De materia vide Maſcard. *de probat. concl. 806. n. 4.* vbi poſt Bartol. *in tract. de inſig. & arm. in princip.* reſoluit quod cuius dominus, vel bona Principis ipſius gentilitiis inſignibus inſignita fuerint, huius domum, vel bona ad fiſcum pertinere ex hoc probatur. 2

Hinc etiam ballæ mercatorum præſumuntur eſſe eorum, quorum inſignia ibi ſunt, Boër. *deciſ. 105.* Rot. Genuenſ. *deciſ. 201.* Caluacan. *p. 2. deciſ. 7.* Rot. Auenion. *diuerſ. deciſ. 30.* 3

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Vela regia nemo bonis ſuis appendere poteſt, judice inſcio.*
2 *Plebeius vela regia rebus priuatis, Prætore, aut iudice inſcio appendens vltimo ſupplicio ſubditur: clariſſimi Curiales milites hoc perpetrantes deportantur.*
3 *Verborum illicitorum, item inſignium remotio cuilibet, in cuius præiudicium ſunt appoſita, indulta.*
4 *Vela regia quæ ſint.*
5 *Plebeius præſumitur, niſi nobilis probetur.*
6 *Florentini ſoli de iure communi nobiles.*
7 *Pœna mitior à iure imponitur conſtituto in dignitate, & nobilitate.*
8 *Miles inter nobiles perſonas connumeratur.*
9 *Clericus in maioribus Ordinibus conſtitutus nobilis.*
10 *Bona mobilia Clerici condemnati ad perpetuos carceres, vel ad degradationem, pertinent ad Epiſcopum; immobilia verò ad Regem, vel alium dominum temporalem.*

L. Ne quis vela. II. & vlt.

Impp. VALENT. & THEOD. AA. *ad Florentium P. P.*

1 IVdice inſcio nemo vela regia bonis ſuis appendere
2 poteſt. Plebeius vela regia rebus priuatis, Prætore, aut iudice inſcio appendens, vltimo ſubditur ſupplicio: clariſſimi Curiales milites hoc perpetrantes depor-
3 tantur. Verborum illicitorum, item inſignium remotio & auulſio cuilibet, in cuius præiudicium appoſita, eſt indulta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

4 *Vela regia ſuſpendere*, &c.] Quæ ſint, vide Card. Cæſar. Baron. *annal. Eccleſ. tom. 5. anno Chriſti 439. pag 512.* Iacob. Ræuard. *var. ſiue de iuris ambiguitatibus lib. 1. cap. 11.* vbi ait vela regia in præſenti dici vela purpurea auro, pretioſiſque lapillis, & gemmis prætexta, quibus Imperatores, aliique Reges, & Summi Pontifices in ſuis palatiis vti conſueuerunt. Sed Menoch. *de arbitr. caſu 338. n. 12.* poſt Guillelm. Cun. *in tract. de ſecurit. n. 30.* aliter declarat, videlicet quod ſolet ſaluaguardia per litteras patentes in priuilegij modum concedi, & in ſignum conceſſionis ſigna quædam apponuntur in prædiis haſtæ infixa, vel ſi pro domo concedi contingat, valvis ianuæ affigebantur, quæ ſigna appellari exiſtimat vela regia *in hoc text.*

5 *Si plebeius eſt*, &c.] Prout præſumitur, niſi nobilis probetur, vt per Bart. *in l. 1. n. 10. de dignit. lib. 11.* vbi ait
6 quod ſoli Florentini de iure communi ſunt nobiles, & non alii. Tiraquell. *de nobilitate, cap. 10. n. 13.* Couarr. *lib. 1. variar. c. 16. n. 10. circa fin.* Anton. de Padilla *in l. ſi ædibus, n. 1. cum ſeqq. de ſeruit. & aqua,* Maſcard. *de probationib. concl. 1090.* aliàs 1094. *n. 1.* Baëz. *de inope debit. cap. 16. n. 100.* Menoch. *conſil. 311. n. 11. & de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 60.* Gam. *Luſit. deciſ. 86. num. vlt.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 10. n. 1. & gloſſ. 11. num. 51. & gloſſ. 12. num. 15.* Gutier. *practic. lib. 3. quæſt. 14. num. 4. & 5.* Thom. Valaſc. *allegat. iuris tom. 1. alleg. 6. n. 31.*

7 *Si clariſſimus*, &c.] Ergo conſtituto in dignitate, & nobilitate mitior pœna à iure imponitur, vt per Tiraquell. *de nobilit. c. 20. n. 108.* Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ. 16. princip. n. 75.*

8 *Vel miles.*] Ergo miles inter nobiles perſonas connumeratur, de quo Tiraq. *de nobilitate, c. 8. n. 2.*

9 *Vel clericus.*] In maioribus ſcilicet, quia in minoribus Ordinibus conſtituti ex ſolo clericatu non ſunt nobiles, niſi aliqua alia qualitas eis inſit, quæ præſtet nobilitatem: ita Thom. Valaſc. *d. allegat. 6. n. 30.* ſed Clericum in plebeios non eſſe numerandum, per hunc text. tenet Tiraq. *de nobilit. cap. 9. n. 4.*

Proſcribendum, deportandumque, &c.] Notat Rebuff. 10
in comment. ad leges Galliæ, tom. 1. in proœm. gl. 5. n. 15. in hac lege fundari generalem Franciæ conſuetudinem, qua habetur bona mobilia Clerici condemnati ad perpetuos carceres, vel ad degradationem, pertinere ad Epiſcopum; immobilia verò ſpectare ad Regem, vel alium dominum temporalem imperium inibi habentem.

Vt nemini liceat ſine iudicis auctoritate ſigna imprimere rebus, quas alius detinet.

TIT. XVII.

QVEMADMODVM iura prohibent titulos aliis prædiis imponi, ita etiam prohibent imponi ſigna rebus ab alio poſſeſſis, priuſquam per iudicem ſint nobis adiudicatæ, etiamſi noſtras eſſe, vel nobis obligatas concedamus. Scripſerunt in hanc rubr. Bart. Angel. Fulgoſ. Alexand. Iaſ. Aloyſ. Leo, Sichard. Sebaſt. Næu. item Cujac. Pac. & Vveſemb.

De materia & explicatione tituli vide Forner. *lib. 1. ſelectar. cap. 24.* Iacob. Ræuard. *variorum, ſiue de iuris ambiguitatibus lib. 5. cap. 16.* vbi *num. 1.* reſtituit titulum vt eſt ſcriptum, cùm antea mendosè inciperetur, *Vt nemini liceat ſine iudicis auctoritate ſigna rebus imponere alienis.*

SVMMARIVM.

1 *Inſignia impoſita rei meæ ſine judicis authoritate licet mihi propria authoritate remouere.*
2 *Signa rebus litigioſis imponere vetitum.*
3 *Ædificare non licet etiam in ſuo proprio ſolo, quando ex ædificio aliquid eſt immiſſum, vel projectum in re, vel fundo, vel domo alterius.*
4 *Armorum & inſigniorum delatione conſeruatio domus ac familiæ inſtitutoris inducitur.*

L. Sæpe reſcriptum. I.

Imp. PROBVS A. *Octauio.*

INſignia impoſita rei meæ ſine iudicis auctoritate, 1
licet mihi propria auctoritate remouere. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Caſtr. Angel. Fulgoſ. Alexand. Iaſ. Aloyſ. Leo, Sichard. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Ante ſententiam, &c.] Ex his verbis, junctis aliis 2
ibi, *vt amotis his, cauſa quæ ex officio tibi infertur, terminetur,* colligit Iacob. Ræuard. *variorum, ſiue de iuris ambiguitatibus lib. 5. c. 16. n. 3. & 4.* Imperatorem *in præſenti text.* rebus litigioſis ſigna imponi vetuiſſe, vt nullos ex litigatoribus rebus controuerſis cuſtodiæ, ſequeſtrationiſve cauſa depoſitis, ſine judicis authoritate ſigna imponere tanquam propriis pateretur: nimirum quòd ſigna rebus duntaxat propriis potuerint imponi, quarum numero non poſſunt res litigioſæ comprehendi.

Quas aliquis tenebat, &c.] Notatur ad hoc, quod 3
non poteſt quis ædificare etiam in ſuo proprio ſolo, quando ex ædificio aliquid eſt immiſſum, vel proje-
ctum

ctum in te, vel fundo, vel domo alterius; vt per Ant. Gom. *l. 46. Tauri, n. 19. in princip.*

4 Notatur etiam ad hoc, quod ex armorum, atque inſignorum delatione conſeruatio domus, atque familiæ inſtitutoris inducitur, vt per Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 14. n. 6.*

L. Rebus quas alius. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Crangaſio.*

1 Lite pendente, in rebus ab aliis detentis nemo ſigna licitè apponit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* Vide poſita *in rubr. & l. 1. ſup. hoc tit.*

Ne fiſcus, vel Reſpublic. procurationem alicui patrociny cauſa in lite praſtet.

TIT. XVIII.

PROHIBITVM ſuprà, ne viri potentes procurationem ſuſcipiant: nunc idem interdicitur fiſco, & Reipublic. Scripſerunt in hanc rubr. Cyn. Bart. Alex. Iaſ. Angel. Fulgoſ. Sichard. Petr. Gilchen. Sebaſt. Næu. Cujac. Pac. & Vveſemb.

De materia tituli vide Adrian. Pulux. *ad edictum de alienat. judicij mutandi cauſa facta, cap. 6. in fine,* Peregrin. *de iure fiſci lib. 4. tit. 6. n. 42. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Fiſcus non recipit in ſe patrocinium ſub prætextu pecuniæ Reipub. debitæ.*

2 *Actio litigioſa, vel dubia, non debet in ſolutum dari fiſco, & n. 3.*

L. Reipublicæ. I.

Imp. GORDIANVS A. *Legitimo & aliis.*

1 Sub prætextu pecuniæ Reipubl. debitæ fiſcus in ſe
2 patrocinium non recipiet. Item actio litigioſa, vel dubia non debet in ſolutum dari fiſco. Colligunt ex Ord. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Alex. Iaſ. Caſtr. Angel. Fulgoſ. Sichard. Petr. Gilchen. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1.*

3 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Alfar. *de officin fiſci gl. 16. n. 14. & n. 144. cum ſeqq.* Peregr. *de iure fiſci lib. 4. tit. 6. n. 42.* vbi ait fiſcum ſibi oblatas actiones, vel res litigioſas non ſuſcipere: & *num. 45.* tenet cum Bart. *hic* fiſcum actiones debitoris ſui litigioſas, vel dubias non; ſuſcipere, nec ſub prætextu crediti illi debitori patrocinium præſtare debere.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcus, vel Reſpubl. non poteſt ſuſcipere actionem litigioſam, vel dubiam.*

2 *Fiſcus, & Reſpubl. non paciſcuntur de quota litis, reſolue vt n. 3. 4. & 5.*

L. Cùm allegas. II.

Idem A. Tertullo.

Actionem litigioſam, vel dubiam ex cauſa donationis fiſcus, vel Reſpubl. ſuſcipere non poteſt. Item fiſcus, & Reſpubl. non paciſcuntur de quota litis. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Vide Iaſ. *in l. ſerui electione, §. Labeo, n. 14. ff. de legat. 1. & in l. ex hoc jure, num. 10. ff. de iuſtit. & iure,* Adrian. Pulux. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi cauſa facta, cap. 10. in princ.* Boër. *deciſ. 320. n. 11.* vbi ergum. huius text. reſoluit, quod ſi duo fratres haberet caſtrum commune, & vnus expellat alium, & frater expulſus vadat ad propinquam ciuitatem, vel Principem propinquum, & illi vendat, vel donet, & cedat, quod talis venditio eſt nulla, quia præſumitur ad æmulationem alterius facta. Pereg. *de iure fiſci lib. 4. tit. 6. n. 44.* vbi reſoluit per hunc text. quod ſi priuatus offerat partem rei, vel etiam relicturum, aut donaturum fiſco bona ſua, vel partem eorum, vt ſibi patrocinium præſtet aduersùs aliquem, audiendus non eſt, & *tit. 7. num. 17.* vbi per hunc text. reſoluit, quod nec fiſcus cum aliquo de quota litis parte paciſci poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcus contra priuatum non praſtat procurationem prætextu debiti.*

2 *Fiſcus non debet ſuſcipere ſponte oblatas à debitore fiſcali actiones, ſed eas in ſubſidium capere.*

L. Abhorret. III.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Amphioni.*

Fiſcus contra priuatum prætextu debiti procurationem non præſtat. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.*

Vide Pereg. *de iure fiſci lib. 4. tit. 6. n. 46.* vbi per hunc text. reſoluit, fiſcum ſponte oblatas à debitore fiſcali actiones non debere ſuſcipere, ſed eas in ſubſidium capere poſſe.

L. Ad fraudem. IV. & vlt.

Iidem AA. *&* CC. *Achilli.*

Reſpublica debitorem ſuum non iuuabit contra alium prætextu debiti ſui. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* Vide Peregr. *de iure fiſci lib. 4. tit. 7. n. 17. in fine.*

De negotiis geſtis.

TIT. XIX.

POSTQVAM dictum eſt de Procuratoribus, qui mandato domini adminiſtrant: conſequenter agitur de negotiorum geſtoribus, qui mandato carent. Negotiorum geſtor dicitur is, qui ſponte ſua, non domini mandato (vt Procurator) nec ratione ſibi incumbentis officij (vt tutor & curator) aliena negotia adminiſtrat. Scripſerunt in hanc rubr. Cyn. Bart. Alexand. Angel.

Cuman. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſemb.

De materia tituli vide Soar. Viu. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 9. à pag. 325.* Arimin. Tepat. *variar. ſent. tom. 1. tit. 92.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 553. cum ſequentib.* Rebell. *de obligat. iuſtit. p. 2. lib. 17. quæſt. vnic. de negotiorum geſtore.*

SVMMARIVM.

1 *Expenſa facta ex pietate materna, vel affectione domeſtica, non repetuntur, dum animo repetendi non conſentur facta, & n. 2.*

3 *Expenſa facta per matrem in accuſando ſuſpectum tutorem, non repetitur.*

L. Cùm tutores. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Sopatræ.*

1 EXpenſæ factæ ex pietate materna, vel affectione domeſtica, non repetuntur, dum animo repetendi factæ non cenſentur. Colligunt ex Ord. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Alexand. Angel. Caſtr. Cuman. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiue Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 35. tit. 14. part. 5. vbi gloſſ. 2.* Cujac. *in lib. 1. quæſt. Pauli ad l. Neſennius 34 ff. hoc tit. col. mihi 538.* vbi probat ex hoc text. expenſas factas pietate materna, vel affectione domeſtica, non repeti, quia animo repetendi factæ non videntur: ſubditque idem non inueniri conſtitutum in patre, quia in eo hoc erat certum, cùm debeat jure naturali filius alimenta præſtare: deinde dicit in hac lege affectionem domeſticam accipi etiam pro ea, quam extranei habent erga familiam, vel domum aliquam. Anton. Gom. *l. 29. Tauri, n. 10.* vbi per hunc text. tenet, quod ſi pater, vel mater ſoluit pro filio pœnam pecuniariam, in qua fuit condemnatus propter maleficium, non tenetur illam conferre, quia videtur ſolutum cauſa pietatis, præterquam ſi ſoluiſſet ex neceſſitate, quia eſſet fidejuſſor, vel niſi filius haberet bona aduentitia, in quibus pater eſſet legitimus adminiſtrator, quia de eis videtur ſoluiſſe. Sued. *de aliment. tit. 6. q. 1. à princ. p.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 4. num. 24.* Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom. 2. lib. 13. tit. 20. num. 1.* vbi citato hoc text. dicit, quod ſi quis pro domeſtica affectione aliquos ſumptus fecerit, nulla ratione poteſt eos repetere, intelligens de eo, qui fuit amicus patris illius, pro quo expendit, quia tunc videtur id ex pietate paterna feciſſe, & ideo huiuſmodi expenſæ tanquam à patre factæ intelliguntur. Molin. *de Iuſtit. tractat. 2. diſp. 544. n. 6.*

3 In gloſſ. *ſuſpectos faceres.* Notatur ad hoc, quod expenſa facta per matrem in accuſando ſuſpectum tutorem, non repetitur, vt per Sued. *de aliment. tit. 6. q. 8. n. 89.* vbi reſtringit, niſi quando eſſet proteſtata quod faciebat animo repetendi, quæ tamen proteſtatio nihil operabitur, ſi impenſa ſit modica.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus, niſi locupletior factus, ex negotio geſto non tenetur, & n. 2.*

3 *Actio negotiorum geſtorum contraria datur etiam aduerſus furioſum, & aduerſus hæreditatem iacentem.*

4 *Mulier matertera, extranea ſcilicet perſona, admittitur in iudicio pro alio.*

L. Contra impuberes. II.

Iidem AA. Ruffinæ.

PVpillus niſi locupletior factus, ex negotio geſto 1
non tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
l. Hiſpan. 28. tit. 12. part. 5. vbi gloſſ. 9. in fine Hippol.
in l. ſi quis ne quæſtio, num. 40. ff. de quæſtion. Schrad. *in
tract. de feudis, part. 9. partis 2. sect. 2. n. 83.* Molin. *de
Iuſtit. tract. 2. diſp. 555. n. 1. in medio,* vbi dicit quod ſi
tertius aliquis negotium gerat circa rem pupilli, quam
tutor adminiſtrabat, & fecerit expenſas neceſſarias,
quas pro munere ſuo facere tenebatur tutor, tam pupillus,
quàm ipſe tutor ei teneatur actione negotiorum
geſtorum illas ſoluere, quia negotium vtriuſque
egit: ſi verò fecerit expenſas, quæ à principio ſolùm
fuit viſæ vtiles ac rationabiles, tutor tenetur ad eas integras,
pupillus verò quatenus ex illis effectus fuerit
locupletior; ſubditque tempore litis conteſtatæ attendendum
eſſe an minor ſit tunc locupletior ex expenſis
ſupradictis, vt intelligatur quouſque teneatur, vel non
teneatur illas ſoluere, Soar. de Paz *in pract. tom. 3. c. 6.
§. 4. num. 15.* vbi citat hunc text. ad hoc, quod actio 3
negotiorum geſtorum contraria datur etiam aduerſus
furioſum, & aduerſùs hæreditatem jacentem, quamuis
delatam pupillo extraneo hæredi; ſecus verò
pupillo ſuo hæredi, niſi quatenus locupletior factus
fuiſſet.

Quem Romam tutorum petendorum gratià duxiſti, 4
&c.] Ergo mulier matertera, extranea ſcilicet perſona, admittitur in judicio pro alio, contra reg. text. *in l. alienam, ſup. de procurator.* Et quamuis Bart. Alex. & alij exiſtimauerint hoc eſſe ſpeciali fauore pupilli introductum, nihilominus tamen dicendum eſt, ſpecialitatis cauſam in eo conſiſtere, quod mulier factum proprium docere intendebat, nempe ſe rem pupilli propriis ſuis impendiis facere paratam fuiſſe; quia ergo factum proprium prætendebat, & in pupilli fauorem docere intendebat, quaſi de illo bene conſcia, in judicio admittitur: ita Benedict. Ægid. *in reper. l. ex hoc iure, ff. de iuſtit. & iure, c. 10. ex n. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Actio negotiorum geſtorum pro ſolutione nomine alieno ſine iuſſu vtiliter facta competit.*

2 *In actionem negotiorum geſtorum venit quod cohæres pro cohærede vtiliter ſoluit.*

3 *Expenſæ pro parte ſocij aliquando repetuntur.*

4 *Iudicium familiæ erciſcundæ datur, ſi nondum inter cohæredem illud redditum ſit, alioquin negotiorum geſtorum tantùm competit.*

L. Siue pro fratre. III.

Iidem AA. Hadriano.

PRo ſolutione nomine alieno ſine juſſu vtiliter fa- 1
cta negotiorum geſtorum actio competit. Item
illud quod cohæres pro cohærede vtiliter ſolvit, venit 2
in actionem negotiorum geſtorum. Colligunt ex Ord.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Vide Bart. *in l. 2. num. 1. ad med. de actionib. & obli-* 3
gation. & l. 4. § Cato, n. 35. ad med. ff. de verborum obligat. Ant. Gom. *variarum tom. 2. cap. 10. n. 3. col. 2.* vbi ex hoc text. probari ait, quod ſi quis tenebatur ad certam pecuniam, vel quantitatem, & deceſſit relictis pluribus hæredibus, & vnus ſoluit totum, repetit ab aliis actione negotiorum geſtorum; ſi verò ſoluiſſet ex neceſſitate,

neceſſitate, repetit iudicio familiæ herciſcundæ. Cujac. *lib. 26. obſeru. 36.* Iul. Pac. *lib. 1. eoant. c. 63.* Ioan. Garc.
3 *de expenſis, c. 19. n. 6.* vbi dicit quod aliquando expenſæ pro parte quoque ſocij repetuntur, ſcilicet actione negotiorum geſtorum, & in hunc ſenſum accipiendam eſſe hanc legem aſſerit.

Videtur text. iſte in ſupradicta concluſione contrariari diſpoſitioni text. *in l. haredes, §. ſi vnus, & §. non tantùm, ff. famil. hercisc.* dum vult negotiorum geſtorum actionem cum familiæ herciſcundæ iudicio concurrere non poſſe, de quorum iurium conciliatione agit Guid. Panciról. *in theſauro var. lect. lib. 3. cap. 14.* quem refert Nicol. de Paſſeribus à Genoa *de concilia-*
4 *tione cunctarum legum, prope fin. pag. 732. n. 178.* vbi intelligit ideo in terminis *d. §. ſi vnus, & §. non tantùm,* familiæ herciſcundæ iudicium dari, ſi nondum inter cohæredem illud redditum ſit, alioquin negotiorum geſtorum tantùm competere, ad quod alludunt verba huius text. ibi, *ſi non eſt inter vos redditum,* &c. Vide latè Greg. Lop. Madera *animaduerſ. iuris cap. 30. n. 1.* vbi agit de intellectu horum iurium.

L. Qui pupillæ. IV.

Iidem AA. *Claudio.*

1 MAndatum tutoris non impedit actionem negotiorum geſtorum inter gerentem, & dominum negotiorum. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Officij neceſſitate facta impediunt actionem negotiorum geſtorum.*
2 τὸ Officij, *ſimpliciter prolati notio.*

L. Officio. V.

Iidem AA. *Tryphonio.*

1 OFficij neceſſitate facta impediunt actionem negotiorum geſtorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Vide D. Barboſ. *in l. 1. q. 4. n. 18. & 19.* vbi ait quod verbum *officium*, ſimpliciter prolatum, ſignificat illud, quod vnuſquiſque pro conditione ſua facere debet, & ei competit & conuenit, & citat ad hoc textum *in præſenti,* & Cæſar à Coſta *lib. 1. de variis ambiguitatibus iuris, cap. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Curator paterno teſtamento datus, quod expendit ante confirmationem, per actionem negotiorum geſtorum repetit.*
2 *Curator non datur ex teſtamento, ſicut tutor, ſed per iudicem.*

L. Curatorem. VI.

Iidem AA. *Gallo.*

1 CVrator paterno teſtamento datus, quod expendit ante confirmationem, per actionem negotiorum geſtorum repetit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 *Quod non poteſt videri iure factum.*] Ergo curator non datur ex teſtamento, ſicut tutor, ſed per iudicem, vt per Bertazol. *in tract. de clauſul. inſtrument. clauſ. 8. gloſſ. 7. num. 2.* Aldobin. *conſ. 78. n. 7.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 220. n. 14.* vbi ſubdit, quod ſi curator detur teſtamento ab iis, qui tutorem dare poſſunt, iudex debet illum confirmare, & citat *l. Hiſpan. 13. tit. 16. part. 6.* vbi Gregor. Lopez diſputat, an quando à patre relictus eſt curator filio, ita confirmandus ſit à iudice, vt filius teneatur illum ſuſcipere etiam inuitus: & affirmatiuam partem ſequitur.

L. Si ab eo. VII.

Imp. ANTONINVS A. *Euphratæ.*

HÆreditatis aditio debitum non confundit, niſi pro hæreditaria portione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Debitum per longum temporis ſpatium non exigens, ob impedimenta occupationum, minimè remiſiſſe videtur.*
2 *Taciturnitas longi temporis non eſt ſufficiens ad præſumendam ſolutionem.*

L. Aduersùs eos. VIII.

Idem A. & C. *Seuero.*

OB impedimenta occupationum debitum per longum temporis ſpatium non exigens, remiſiſſe hoc minimè videtur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Vide Rot. apud Pacificum *poſt tract. de Saluiano interdicto, deciſ. 185. n. 2.* vbi dicit quod taciturnitas longi temporis non eſt ſufficiens ad præſumendam ſolutionem. Mareſcot. *var. lib. 2. cap. 67. n. 35.* eadem Rot. *deciſ. 788. n. 12. part. 1. diverſ.* vbi dicit, quod ſola tarditas creditoris in petendo creditum non ſufficit ad præſumendam ſolutionem, aliàs præſcriptio eſſet fruſtratoria, & debitor non ſolùm debet probare ſolutionem reſpectu creditoris, ſed etiam reſpectu alterius habentis cauſam ab eo. At verò nonnullis concurrentibus coniecturis, verum quoque eſt, ex diuturnitate temporis præſumi ſolutionem, cùm non ſit veriſimile creditorem tandiu ceſſaſſe à petitione ſui crediti, vel tandiu tacuiſſe, ſi ei debitum ſolutum non fuiſſet, ad tradita per Calcan. *conſil. 23. n. 5. circa med. verſ. non enim eſt veriſimile,* Pariſ. *conſ. 137. n. 12. lib. 4.* Cephal. *conſil. 240. num. 9. lib. 2.* Simon de Prætis *conſ. 68. ex num. 1.* Bertazol. *conſil. 118. num. 6. cum ſeqq.* Maſcard. *de probation. concluſ. 1324. n. 27.* Menochi. *conſil. 521. num. 98. & de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 135. num. 19. cum ſeqq.* Afflict. *deciſ. 13. ſub n. 21. & deciſ. 58. num. 8.* Hect. Felic. *allegat. 41. n. 10. & alleg. 44. n. 30 lib. 1.* 2

L. Si pecuniam. IX.

Idem A. *Saluſtio.*

RAtihabitio inſequens negotium per alium geſtum, parit negotiorum geſtorum actionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* Vide poſita *in collect. ad reg. ratihabitionem 10. de regul. iur. lib. 6.* Cujac. *in l. ſemper, ff. de regul. iur.* 1

De intellectu huius text. cui aduerſari videtur Accurſij iudicio Vlpian *in l. ſemper qui non prohibet, ff. de regul. iuris,* dum in his terminis Iuriſconſultos mandati actione experiri debere ait, non ergo negotiorum geſtorum, vide Gregor. Lopez Madera *animaduerſionum iuris ciuilis libro vnico, cap. 31.* qui rejectis Accurſij ſolutionibus à Bart. & Alex. *in præſenti* veris 2

reputatis, & à Maixet. *in d. l. ſemper qui non prohibet, ad fin.* tandem concludit in caſu noſtræ legis tres perſonas eſſe conſiderandas, quæ neceſſariò hic interuenire debent; perſonæ autem ſunt, dominus, ſeu creditor, debitor & exactor. Pone ergo quod ego decem Saluſtio debeam, quæ cùm à me Iulianus exegiſſet, Saluſtius ratum habuit. Si quæras de actione, quæ eſt inter Iulianum, & Saluſtium, reſpondendum eſt cum Saluſtio teneri actione negotiorum geſtorum, vt probatur *in iſto text.* hic enim ratihabitio conſideratur ad hoc vt liberetur debitor; nam aliter, niſi ea interueniat, non liberatur, vt agnouit *in præſenti* Accurſius *gloſ.2.* argumento *l. ſoluendi, ff. eod. tit.* quod & alij ex Doctoribus agnoſcunt ad hoc etiam vt debitore liberato, cum Iuliano exactore agere poſſit Saluſtius: non tamen hoc negotiorum geſtorum actionem excludit, etſi ratihabitio hæc mandato comparetur, ad ſupradictos nempe effectus. Si verò quæratur de actione, quam habeo aduersùs Saluſtium ego debitor, tunc cum Vlpiano dicendum eſt, Saluſtium actione mandati mihi eſſe obſtrictum, vt & ne repetat, & liberationem præſtet. Agitur ergo ibi de actione mandati contraria, quæ eſt inter creditorem & debitorem; vnde creditorem actione mandati obſtringi Vlpianus ait. Quæ verba hoc inſinuant, non tamen quod ſemper, & inter geſtorem etiam & dominum illa concedatur, contra textum *in præſenti.* Hactenus Madera.

L. Si ſeruum. X.

Imp. ALEXANDER A. *Secundo, & aliis.*

1 CVrans ſeruum alienum non inutilem domino, habet negotiorum geſtorum actionem. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Vide Ioan. Garc. *de expenſis, cap. 21. n. 2. & 3.* vbi dicit quod ægrotantem curans, & ob eam rem impenſas faciens, accerſendo Medicum, & medicamenta adhibendo, repugnante iſto ægroto, poterit vel ab eo, vel ab heredibus has expenſas recuperare, quia vtiliter negotium eius geſſit, idque etiamſi moriatur æger.

S V M M A R I V M.

1 *Expenſas alimentorum pietatis cauſa factas, mater iuris titulo non recuperat; in res autem alias repetendi animo factas, actione negotiorum geſtorum repetit, num. 2. & 3.*

4 *Alimenta à matre filio præſtita præſumantur donata, & non animo repetendi facta: ampliatur n. 5. limitatur n. 6. & reſoluitur n. 7. ampliatur etiam auia materna, ſeu auo materno, & aliis aſcendentibus per lineam maternam, n. 8. & extenditur ad filium naturalem, & ſpurium, n. 9. reſtringitur autem quando mater adminiſtrabat bona filij, num. 10. limitatur quando mater proteſtata fuiſſet à principio alere ſe filium repetendi, non donandi animo, n. 11. & quando mater ſuper libro rationum familiarium ſcripſiſſet filium debitorem pro alimentis, quæ illi præſtabat, n. 12.*

13 *Proteſtatio declaratoria voluntatis non prodeſt in his, quæ non pendent à voluntate.*

14 *Mater, ſiue legitima, ſiue alia quævis, tenetur filium trimum lactare.*

L. Alimenta quidem. XI.

Idem A. Herenniæ.

1 ALimentorum expenſas pietatis præſumptione fa-
2 ctas mater iuris titulo non recuperat. In res autem alias factas repetendi animo mater actione negotiorum geſtorum repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 3
l. Hiſpan. 36. tit. 12. part. 5. vbi gloſſ. 4. & l. fin. vbi gloſſ. 2. eod. tit. Rip. *lib. 2. reſp. 24. n. 6.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ. 78. num. 10. cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. concl. 76. ex num. 1.* vbi firmat concluſionem ex hoc 4
text. quod alimenta à matre filio præſtita præſumuntur donata, & non animo repetendi facta, & *n. 5.* ex- 5
tendit ad auiam reſpectu nepotum, & *num. ſequentibus* diuerſis modis limitat: idem repetit *concl. 554. n. 89.* 6
cum ſeqq. limitans quando impenſæ pro alimentis eſſent magnæ, vel quando mater præſtitiſſet alimenta filio, qui erat in poteſtate patris adhuc ſuperſtitis, & *concl. 727. n. 3.* vbi tenet quod expenſæ alimentorum 7
factæ filio à matre, vel ab alio aſcendente in deſcendentem, vel à conſanguineo in conſanguineum, præſumuntur factæ non animo repetendi, ſed potius donandi: & *n. 5.* reſoluit, quod expenſæ alimentorum præſumantur factæ animo repetendi, ſi alimenta præſtita fuerint cum proteſtatione à matre, quod eas vellet repetere: idem ſi fuerunt ſeorſum in librum rationum deſcriptæ. Surd. *de aliment. tit. 6. q. 1.* vbi ait, quod ani- 8
mus repetendi præſumitur in eo, qui præſtitit alimenta illi cui non tenebatur, niſi darentur alicui pauperi; quia tunc non præſumitur data repetendi, ſed donandi animo, vt ipſemet probat *n. 17. cum ſeqq.* latè *tit. 6. q. 8. ex num. 41.* vbi *num. 42.* ampliat vt procedat in auia 9
materna, ſeu in auo materno, & aliis aſcendentibus per lineam maternam: & *num. 44.* extendit ad filium naturalem, & ſpurium, quia ſi mater illum alit, videtur ei donaſſe alimenta, & repetere non poteſt, cùm reſpectu matris nihil prorſus differant à legitimis, & *n. 46.* reſtringit quando mater adminiſtrabat bona filij, 10
quia tunc impendendo in illius alimenta, minimè videtur ei donare, & *à n. 64.* limitat quando mater prote- 11
ſtata fuiſſet à principio alere ſe filium repetendi, non donandi animo, quia ſi facta eſſet poſt alimenta jam filio præſtita, non valeret proteſtatio, & *à n. 71.* limitat 12
etiam quando mater ſuper libro rationum familiarium ſcripſiſſet filium debitorem pro alimentis, quæ illi præſtabat, niſi talis liber probaretur ſcriptus poſt factam impenſam. Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 4. n. 42.* Rebell. *de obligat. iuſtit. part. 2. lib. 17. q. vnic. de negotiorum geſtore, num. 6.* latè Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 554. n. 8.* vbi refert quid ſtatuat hac in re jus Hiſpanicum, & Luſitanum, & demùm dicit quod quando mater, aut auia inſumeret aliquid in rebus aliis neceſſariis, aut nepotibus, quæ alimenta non eſſent, tunc in dubio non cenſerentur inſumpſiſſe illa animo ea donandi, ſed repetendi; neque enim eſt tanta præſumptio, ſumptus in aliis rebus eſſe factos animo donandi pietate paterna, quanta eſt de ſumptibus factis in alimentis, maiorque eſt fauor alimentorum, quàm aliarum rerum; additque idem Molina, hæc eadem longè maiori ratione vim habere in patre, aut auo, atque ea intelligit quando non conſtat de mente & animo eos ſumptus facientis.

Notatur hic text. ad hoc, quod proteſtatio declara- 13
toria voluntatis non prodeſt in his, quæ non pendent à voluntate. Iaſ. *in §. fuerat, num. 107. Inſtit. de action.* vbi dicit quod ſi quis tenetur ex neceſſitate juris, fruſtrà proteſtatur, Cephal. *conſ. 407. n. 42.* Surd. *de aliment. tit. 6. q. 3. n. 47. & q. 5. n. 23. & deciſ. 62. n. 34.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. memb. 6. ad fin.* Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 6. lit. P, concl. 944. num. 41.* meipſum *de Axiom iuris vſufreq. axiom. 194. in fine,* Anton. Gom. *l. 60. Tauri, n. 5.*

In gloſſ. *Materna pietate 2. ibi, & hoc etiamſi fuerit proteſtata, quod has expenſas animo repetendi, non donandi fecit.* Ita Palat. *in repet. cap. per veſtras, notab. 3. §. 14. n. 1. cum ſeqq.*

In

14 In ead. gloſſ. ibi, *& tunc intra triennium*, &c. Notatur ad hoc, quod mater, ſiue legitima, ſiue alia quæuis, tenetur filium trimum lactare, vt per Cordub. de Lara *in l. ſi mater, n. 2. cum ſeqq. ff. de liber. & poſthum.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 13. n. 29. cum ſeqq.* D. Barboſ. *in rub. ff. ſoluto matrim. p. 2. n. 53.* Valaſc. *conſ. 92. n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Filius donandi animo ſoluens debitum paternum, actione negotiorum geſtorum ſolutum non repetit.* *Sui iuris factus negotium patris gerens, & ſoluens, ſolutum condicit, num. 2.*

3 *Filius ſi aliquid inſumpſit cum patre extra alimenta ei debita, illi, ſeu ipſius heredibus competit actio negotiorum geſtorum ad ea repetenda, niſi, &c. reſolue vt num. 4.*

5 *Soluens pro alio, de ſuo proprio ſoluiſſe cenſetur.*

L. Si filius. XII.

Idem A. Theophilo.

1 Filius donandi animo ſoluens debitum paternum, actione negotiorum geſtorum ſolutum non repetit.
2 Item filius ſui iuris negotium patris gerens & ſoluens, ſolutum condicit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *d. l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

3 Vide Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 554. n. 9.* vbi reſoluit citato hoc text. quod ſi filius aliquid cum patre extra alimenta ei debita inſumpſerit, illi, ſeu ipſius hæredibus competit actio negotiorum geſtorum ad ea repetenda, niſi conſtaret de animo liberali filij, quo gratis ea inſumere intendiſſet. Surd. *de aliment. tit. 6.*
4 *quæſt. 9. n. 30.* vbi reſoluit, quod filius repetit impenſam, quam fecit circa rem patris, aut matris; putà quando eorum debitum exſolueret, quia tunc ſolutum repetit.

5 Notari ſolet hic text. ad hoc, quod ſoluens pro alio, de ſuo proprio ſoluiſſe cenſetur, vt per Gam. *Luſit. deciſ. 245. num. 2.* Flores de Mena *ad eundem Gam. deciſ. 248. num. 2.* Crauet. *conſ. 198. num. 8. lib. 1. & conſil. 244. n. 6. lib. 2.* Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 46. n. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Expenſa facta pro curanda vxore ægra, non repetuntur per maritum in expenſis funerum, dote apud maritum remanente, & num. 2.*

3 *Vir an, & quando teneatur ſuis ſumptibus alere vxorem, eique victum & alimenta præſtare, remiſſiuè.*

4 *Hæres mariti non tenetur dare veſtes lugubres vxori defunctæ, niſi adſit conſuetudo patria.*

5 *Vir vxorem pauperem de ſuo funerat, & pertinet ad ipſius dignitatem.*

L. Quod in vxorem. XIII.

Idem A. Aquiliæ.

1 Expenſæ factæ pro curanda vxore ægra non repetuntur per maritum in expenſis funerum, dote apud maritum remanente. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Palac. *in repet. rub. notab. 3. in princip. num. 4. & §. 1. num. 1. & 2.* Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rub. 4. §. 23. n. 16. fol. 193.* Rot. Bononienſ. *deciſ. 22. num. 9.* Ozaſc. *de deciſ. 122. n. 127.* Maſcard. *de probat. concl. 77. à princ.* vbi *num. 2.* ſubiungit, non præſumi huiuſmodi expenſas & alimenta donata, quando proteſtatus eſt ſe ea præſtare animo repetendi, cujus dictum exiſtimat Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 33. num. 7.* procedere quando maritus vltra debitum modum, & pluſquam ferant vires receptæ dotis, ac fortè ſui patrimonij, exhibuit alimenta, non autem ſi pro dotis qualitate, & debito coniugali aluit vxorem, ſiue ſanam, ſiue ægram. Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 10. de donat. inter virum & vxor. n. 23. pag. 736.* vbi quod maritus vxori infirmæ tenetur ſubuenire de alimentis, medicinis, & aliis omnibus neceſſariis. Surd. *de aliment. tit. 1. quæſt. 33. n. 27.* vbi ait, quod ſi vxor habet patrem, vel fratres, maritus non tenetur eam infirmam curare vltra vires dotis, *& tit. 6. q. 3. n. 69.* vbi tenet quod maritus poteſt alimenta, quæ vxori infirmæ præſtitit, repetere, & procedere ait etiam in muliere dotata, quia in ſecunda parte mentionem facit de dote, maximè vbi alimenta excedunt redditus dotis. Ioan. Garc. *de aliment. cap. 3. n. 44.* vbi dicit quod hæc medicamenta præſtari debent per maritum vxori reſpectiue, id eſt, ratione dotis, itaut ſi morbus grauiſſimus ſit, & maximæ impenſæ fiant in vxore ægrotante, quæ dotis vſuras excedant, tunc vir in dotem computare eas debet, quia licèt teneatur alere illam, ac ſubinde mederi, id tamen eſt reſpectu dotis.

Vtrùm autem, & quando teneatur vir ſuis ſumptibus vxorem alere, eique victum, & alimenta præſtare, v. de Cordub. de Lara *in l. ſi quis a liberis. § ſi quis ex his, n. 18. cum ſeqq. ff. de liber. agnoſc. end.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæſt. 32. n. 17. cum ſeqq.* D. Barboſ. *in rub. ff. ſoluta matrimonio, part. 2. n. 42. & in l. 2. in princip. part. 1. a num. 17.* Sanchez *de matrimonio lib. 9. diſput. 4. n. 19. cum ſeqq.* 3

In funus ſanè eius, &c.] Ex hoc text. colligit D. Barboſ. *in l. quæ dotis 34. n. 81. ff. ſolut. matrim.* hæredem mariti non teneri veſtes lugubres dare vxori defunctæ, niſi adſit patriæ conſuetudo, Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ. 78. à num. 1. cum ſeqq.* vbi latè agit de ſumptibus funeris præſtitis à coniunctis, an recuperentur, necne, vbi de matre, patruo, fratre, & adminiſtratore, latè Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 8. num. 24.* vbi quod vir vxorem pauperem de ſuo funerat, & pertinet ad ipſius dignitatem: & *n. 42.* reſoluit mulieres de dotibus ſuis eſſe funerandas, atque in onus funeris ad eum cenſet pertinere, qui dotem vel iuris beneficio, vel pacto, vel conſuetudine lucratur, per *l. in eum, ff. de relig. & ſumpt. funer.* & *n. 49.* intelligit textum *in præſenti*, vbi de funeris impenſa erogata in vxorem à marito Imperator rogatus reſpondet ad eam teneri patrem, quia ad eam dos peruenit, & *n. 50.* aduertit quod ſi vxor patrem habeat hodie, & ex iure noſtri Hiſpani diſpoſitione marito tertiam bonorum partem relinquat, quod poſt *l. 6. Tauri*, ſecundùm iuris diſpoſitionem ad vtrumque funeris impenſa pro rata bonorum pertinebit: pater duas partes, maritus tertiam præſtabit ad funus. 4 5

SVMMARIVM.

1 *Mandatum tertij non impedit actionem negotiorum geſtorum oriri inter gerentem, & eum cuius negotia geſta ſunt, ſed inter mandantem, & mandatarium parit actionem mandati.*

2 *Mariti mandato negotia tam mariti, quàm vxoris vtiliter gerens, contra maritum habebit actionem mandati, & contra vxorem negotiorum geſtorum.*

3 *Bonorum alienorum cura vbi alieni incumbat, actio directa negotiorum geſtorum ei competit.*

L. Mandatum. XIV.

Idem A. Mutiano Rufo.

1 MAndatum tertij non impedit actionem negotiorum geſtorum oriri inter parentem, & eum, cujus negotia geſta ſunt, ſed inter mandantem & mandatarium parit actionem mandati. Colligunt ea Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Vide Rebell. *de obligat. inſtit. p. 2. lib. 17. q. vnic. de negotiorum geſtore, n. 2. in fine*, vbi per hunc textum tenet, quod ſi ex mariti mandato quis negotia tam mariti, quàm vxoris vtiliter geſſit, contra maritum habebit actionem mandati, & contra vxorem negotiorum geſtorum. Vnde ex hoc text. colligit Molin.

3 *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 553. n. 3.* quod quando cura bonorum alienorum alicui incumbebat, ſiue tanquam mandatario, aut Procuratori, ſiue tanquam tutori, aut curatori, ſiue quacunque alia ratione, tunc ſi tertius aliquis illa adminiſtret in abſentia eius, cui illorum cura incumbebat, aut eo præſente, ſed id ignorante, competit indifferenter actio directa negotiorum geſtorum aduerſùs hunc tertium adminiſtratorem dominorum bonorum, atque ei, cui illorum cura incumbebat, eo quòd verè negotium vtrique geſſerit: è contra verò competit huic tertio adminiſtratori actio contraria negotiorum geſtorum, ſi quid vtiliter expendit, indifferenter aduerſùs dominum eorum bonorum, vel aduerſùs eum, cui illorum cura incumbebat.

SVMMARIVM.

1 *Vitricus in priuignum paterno affectu expendens non repetit, niſi animum negotij gerendi habuerit, & num. 2. & 3.*

L. Si Paterno. XV.

Imp. GORDIANVS A. *Eutychiano.*

1 VItricus in priuignum paterno affectu expendens non repetit, niſi animum negotij gerendi habuerit. Colligunt ea Ord. Doct. citati *ad l. 2. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 37. tit. 12. part. 5.* Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. idem reſcripſit, n. 106. & §. ſi mater, num. 61. cum ſeqq. ff. de liber. agnoſc.* Menoch. *de arbitr. caſu 88. n. 23.* vbi citato hoc textu dicit, quod quando vitricus impendit pro priuigno, donare non præſumitur, niſi affectu paterno impendat. Latè Surd. *de alim. tit. 6. n. 11. à princ.* vbi *n. 4.* tenet quod vitricus in dubio præſumitur aluiſſe priuignum animo repetendi: & *n. 14. & 15.* quod vitricus repetit à priuigno quicquid impendit circa res illius, & quidquid pro eo ſoluit magiſtro, qui illum docuit Grammaticam, vel artem: & *n. 16. & 19.* quod vitricus non repetit alimenta a priuigno, quando ille alendus erat à matre, vel quando eum habuit in ſuis ſeruitiis, & obſequiis, vel quando erat illius adminiſtrator, ſi eum habuit in obſequiis. Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 553. n. 6.* vbi *n. 10.* ait quod illud, quod cum priuignis eſt inſumptum, niſi conſtet animo liberali inſumptum eſſe, ſanè ſiue in alimentis, ſiue in aliis rebus ſit inſumptum, conceditur actio negotiorum geſtorum ad id repetendum, quoniam in vitrico non eſt præſumendus liberalis animus, niſi ea conjecturis de aliquo animo liberali conſtet ac probetur, ſolùm enim lex iſta denegat actionem, ſi paterno affectu ſumptus facti ſint, non tamen affirmat, aut innuit præſumendum eſſe factos fuiſſe paterno affectu; ac ſane quando vitricus tutor eſſet priuignorum, non dubito præſumendum non eſſe animum liberalem, ſicut non præſumitur in matre & auia tutricibus & adminiſtratricibus bonorum filiorum ac nepotum. Rebell. *de oblig. inſt. p. 2. lib. 17. q. vnic. de negot. geſt. n. 6. in fin.*

Si paterno affectu priuignas tuas aluiſti.] Ergo vitricus, ſi bonis moribus imbutus ſit, vt omni ſuſpicione vacet, à priuigni educatione non excluditur, vt per Caſtr. *n. 3.* Alex. *n. 1. notab. 2. in præſenti*, Greg. Lop. *l. 16. verbo que caſare, tit. 16. par. 6.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verſo ſine curatore, n. 110. verſ. vnde quarta & vltima, de in integr. reſtit. minor.* Sanch. *de matr. lib. 7. diſp. 88. n. 17.* Gutier. *de tutel. p. 2. c. 6. n. 22.* 3

L. Si negotium. XVI.

Impp. GALLVS & VOLVSIAN. AA. *eidem.*

SOluens tributa pro fratre & ſorore, nullo extante mandato, actione negotiorum geſtorum ſolutum repetit. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ho. tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Dec. *conſ. 442. num. 36. & 37. & conſ. 628. n. 7. & 8.* Rum. *conſ. 161. n. 1. lib. 3. & conſ. 100. n. 4. & conſ. 145. n. 9. lib. 4.* Crauet. *conſ. 86. n. 2.* Menoch. *de arbitr. caſu 68. n. 10.* vbi ex hoc text. colligit, quod ſi frater pro fratre aliquid ſoluit, vt collectas, vel quid ſimile, non præſumitur facere animo donandi, ſed repetendi. Rebell. *de obligat. inſtit. p. 2. lib. 17. q. vnic. de negotiorum geſtore, n. 6. prope fin.* Maſcard. *de probat. concl. 554. n. 42.* 2

SVMMARIVM.

1 *Obligatio contracta ratione adminiſtrationis, tranſit ad hæredes: contra hæredes geſtoris datur vtilis negotiorum geſtorum actio, n. 2.*

3 *Officia induſtrialia non ſunt ad hæredem tranſitoria.*

L. Curatoris. XVII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Claudiæ.*

OBligatio contracta ratione adminiſtrationis tranſit ad hæredes. Item contra hæredes geſtoris datur vtilis negotiorum geſtorum actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. n. 2. ſup. hoc tit.* 1 2

Nec ad eos officium adminiſtrationis tranſire.] Notatur ad hoc, quod officia induſtrialia ad hæredem non ſunt tranſitoria, vt per Gregor. Lop. *l. 2. gloſſ. 3. verbo murieſſe, tit. 8. part 5.* vbi etiam reſoluit in hærede artificis, qui locauit operas ſuas, ſeu promiſit facere certum ædificium ſub certa mercede, vel pretio, ſine dubio eſſe electam induſtriam perſonæ, & ſic locationem huiuſmodi non tranſire ad hæredem. 3

L. Ob negotium. XVIII.

Iidem AA. & CC. *Pomponio.*

IN actionem negotiorum geſtorum, ſicut in ſimiles bonæ fidei, vſuræ computantur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Pro negotio communi geſto locum habet negotiorum geſtorum actio.*

2 *De rem communem habentibus expendentibus, aut meliorantibus, vel reficientibus, remiſſiuè.*

3 *Res vendita aliena vt aliena, ſemper videtur fuiſſe vendita nomine alieno.*

L. Ab

Digitized by Google

L. Ab vno. XIX.

Iidem AA. *&* CC. *Alexandro.*

1 ETiam pro communi negotio geſto locum habet negotiorum geſtorum actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.*

2 De his qui rem communem habent, expendentibus, aut meliorantibus, vel reficientibus, vide Ioan. Garc.
3 *de expenſis cap.19. per totum.* Notatur ad hoc, quod ſi quis vendit rem alienam, vt alienam, ſemper videtur res fuiſſe vendita nomine alieno, non ipſius vendentis, vt per Tiraq. *de retractu lig.§.1.gloſſ.2.n.20. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor & curator diſtincta officia à geſtoribus habent, & tutelæ actione, non negotiorum geſtorum prætextu expenſas repetunt.*
2 *Gratificari citra officij neceſſitatem paucis ſufficit.*
3 *Tutor ratione adminiſtrationis tenetur de dolo, lata, & leui culpa, vſquequò pupillus ſui iuris ſit.*
4 *Tutor, & negotiorum geſtor differunt.*
5 *Negotiorum geſtor regulariter de dolo, lata & leui culpa tenetur.*

L. Tutori, vel curatori. XX.

Iidem AA. *&* CC. *Octauianæ.*

1 TVtor & curator diſtincta officia à geſtoribus habent, & tutelæ actione, non negotiorum geſto-
2 rum prætextu expenſas repetunt. Item paucis gratifi-
3 cari citra officij neceſſitatem ſufficit. Tutor ratione adminiſtrationis tenetur de dolo, lata & leui culpa, vſquequò pupillus ſui iuris ſit. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.1.n.1. ſupr. hoc tit.*

4 *Huic autem propria voluntas facit*, &c. Nota diſcrimen inter tutorem, & negotiorum geſtorem, quia tutor, & curator compelluntur omnia gerere, negotiorum verò geſtor non niſi velit, & quæ velit, vt per Rebell. *de obligat. iuſtit. p.1. lib.17. quæſt. vnic. de negotiorum geſtore, n.17.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.553. n.6.*

5 *Cum non tantum dolum, & latam culpam*, &c.] Notatur ad hoc, quod de dolo, lata & leui culpa tenetur regulariter negotiorum geſtor, vt per Gregor. Lopez *l.30. gloſſ.1. tit.12. part.5.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.555. in princip.*

L. Si cognati. XXI.

Iidem AA. *&* CC. *Mechræ*

1 OBligatio perſonalis non impedit libertatem ſerui, & liberatus non tenetur de prioribus geſtis. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Negotiorum geſtor niſi caſum fortuitum ſpeciali pacto præſtare in ſe recipit, de caſu fortuito non tenetur; & num.2.*
3 *Negotiorum geſtor, ſi admonitus à domino ne ſua negotia in ipſius abſentia ageret, niſi ea lege vt teneretur de caſu fortuito, tunc ſi ſecus agat, tenetur de caſu fortuito.*
4 *Expreſſum dicitur quod in genere dicitur.*

L. Negotium. XXII.

Iidem AA. *&* CC. *Eulogio.*

NEgotiorum geſtor niſi caſum fortuitum ſpeciali pacto præſtare in ſe receperit, de caſu fortuito neutiquam tenetur. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.1. ſuprà hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Gregor. Lop. *l.30. gloſſ.1. tit.12. part.5.* Strach. *de mercatura, tit. mandati, num.36.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.553. n.5.* vbi ſubdit, quod ſi dominus negotiorum geſtorum admonuit ne ſua negotia in ipſius abſentia ageret, niſi ea lege vt teneretur de caſu fortuito, tunc ſi ea in illius abſentia agat, tenetur de caſu fortuito. 2 3

In gloſſ. *Speciali* 2. ibi, *ſed ipſe exponit ſpeciali, id eſt, expreſſo*, &c. Notatur ad hoc, quod expreſſum dicitur quod in genere dicitur, vt per Tiraq. *de iure mariti gloſſ.7. num.87. & 148.* Neguſant. *de pignorib. p.2. memb.3. num.21.* 4

L. Negotiis. XXIII.

Iidem AA. *&* CC. *Theodoro.*

ACtio negotiorum geſtorum perſonalis eſt, non realis. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit Molin. *de Iuſtitia, tract.2. diſp.553. n.1. in fine.* 2

SVMMARIVM.

1 *Prohibitio domini negotiorum geſtorum actionem impedit in his, quæ poſt prohibitionem geruntur, & num.2. & 4. limita vt n.5.*
3 *Socer non repetit a genero alimenta quæ filiæ præſtitit contra voluntatem generi.*
6 *Medicus, vel alius, qui inuitum infirmum curauit, quod poſſit petere ſalarium, remiſſiuè.*
7 *Expenſa facta poſt denunciationem, ne illas faceret, non poſſunt repeti.*
8 *Fideiuſſor non poteſt repetere quod ſoluit pro debitore inuito & contradicente. Limita vt n.9.*

L. Si quis nolente. XXIV. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P. P.*

PRohibitio domini negotiorum geſtorum actionem impedit in his, quæ poſt prohibitionem geruntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan.12. tit.12. part.5. vbi gloſſ.3. & l.12. tit.13. part.1. vbi gloſſ.4.* Mantua *lib.3. locorum, cap.56. p.2.* Socin. *reg.157.* Roman. *ſing.124.* Cotter. *ſing.90. verbo Expenſa.* Anton. Gom. *tom.2. var. cap.13. n.11.* Menoch. *de arbitrar. lib.1. quæſt.69. n.27.* Alfan. *collect.958.* Surd. *de aliment. tit.8. quæſt.5. n.16. cum ſeqq.* vbi quod ſocer non repetit à genero alimenta quæ filiæ præſtitit contra voluntatem generi, Ioan. Garcia *de expenſ. cap.6. n.9.* vbi ait hunc text. rectè & propriè applicari domino, qui ab initio prohibet meliorationes fieri. Molin. *de iuſtit. tract.2. diſp.554. n.1.* vbi ex hoc text. colligit, quod ſi quis alicui expreſsè ſignificauit, vt non gereret negotium aliquod, aut negotia ipſius, ſi poſt talem expreſſam prohibitionem ille id agat, atque aliquid expendat, etiamſi vtiliter id expenderit, non competit ei actio negotiorum geſtorum aduerſùs eum, 2 3 4

cuius negotium geſſit, & in cuius vtilitatem id expendit, ſed id omnino amittit; ſecus ſi quid expendit ante eam prohibitionem, nam id repetit actione negotiorum geſtorum: ſubditque Gregor. Lop. *in d. l. 12. tit. 12. part. 5. gloſſ. vltim.* cum Bart. & aliis, quos citat, excipere niſi in eis expenſis fauor publicus verſetur, vt ſi eas faciat ad liberandum hominem morte, mutilatione, graui morbo, aut carceribus, vel pro muliere maritanda, aut aliter publicus fauor in eis faciendis verſetur, nam tunc eas repetit, eſto is, cuius negotium ea in parte agitur, contradixerit, ac prohibuerit eas facere antequam fierent. In aliis verò euentibus eas amittit ſaltem in pœnam ea legis diſpoſitione, ac proinde eſto is, in cuius commodum factæ ſunt, locupletior ex illis ſit effectus, aſſeritque ſe credere in conſcientiæ foro ad eas non teneri, quamuis deceat vt eas ſoluat, quatenus ex illis effectus fuerit locupletior. Rebell. *de oblig. inſtit. p. 2. lib. 17. q. 1. de negot. geſtore, n. 1.*

5 Regulam huius text. limitat D. Barboſ. *in l. 3. n. 14. ff. ſoluto matrim.* niſi ea ſolutio, quæ me inuito facta eſt, ex poſtfacto mihi quæratur, nam tunc quaſi vtiliter negotium geſtum fuerit, teneor illud ratum habere, *l. Pomponius 19. ff. hoc tit.*

6 De Medico, vel alio qui inuitum infirmum curauit, quod poſſit petere ſalarium, vide Tiraq. *de nobilit. c. 6. n. 38.* Rebuff. *de priu. ſ. hol. priu. 58.* Surd. *deciſ. 255. n. 25.*

7 *Poſt denunciationem, &c.*] Notatur ad hoc, quod quando dominus denunciauit facienti ne illas impenſas niſi oneroſas faceret, tunc eas faciens expenſas petere non poteſt, de quo vide Boër. *deciſ. 44. num. 8.* Chaſſan. *in conſuet. Burgund. rub. 4. gloſſ. fin. n. 2.* Tiraq. *de retract. tit. 2. §. 7. gloſſ. 1. n. 5.* Pinel. *in Auth. niſi, n. 16. de bonis mater.* Gam. *Luſit. deciſ. 74. n. 1.* Valaſc. *de iure emphyteut. quæſt. 25. n. 9. & 10.* D. Barboſ. *in l. diuortio, §. fin. part. 1. n. 76. ff. ſoluto matrim.*

8 In gloſſ. *Currentem, vlt.* ibi, *item an de æquitate debitur aliqua actio*, &c. Notatur ad hoc, quod nulla actione, vel remedio ex æquitate, vel rigore poterit fideiuſſor repetere quod ſoluit pro debitore inuito & contradicente, vt per Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 13.*
9 *n. 11. fine*, vbi *n. 12.* limitat & intelligit præterquam ſi ſoluat pro liberanda perſona alicuius, etiam eo inuito, quia tunc bene repetit, quia illa prohibitio eſt nulla fauore publicæ vtilitatis.

De his, quæ vi, metúſve cauſa geſta ſunt.

TIT. XX.

POSTVLATIONE vtriuſque partis audita, Prætor aut iudicem dabat, aut ipſe cognoſcebat, vt de reſtitutionibus in integrum. Primo autem loco Prætor propoſuit ea, quæ per vim & metum geſta ſunt, de quo hoc tit. Scripſerunt in hanc rubr. Bart. Bald. Fulgoſ. Caſtr. Pac. & Cuman. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cuiac. & Vveſembec.

De materia tituli vide Mogollon. *in ſpeciali tract.* Suar. Vtu. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 9. pag. 325. cum ſeqq.* Gail. *de pace publica, lib. 1. c. 2.* Alex. Trentac. *var. reſol. lib. 1. ſub hoc tit.* Azor. *inſtit. moralium p. 1. lib. 1. c. 10.* Rebell. *de obligat. inſtit. p. 2. lib. 1. quæſt. 5.* meipſum *in votis deciſiuis canon. voto 1.*

SVMMARIVM.

1 *Interitus periculum fert & ſuſtinet fur, item metum inferens.*
2 *Interitus rei ſemper imputatur moroſo, etiam abſque eius culpa contingens.*
3 *De interitu rei plura, & num. ſeq.*
5 *In participe idem eſt, quod in principali.*
6 *De interitu rei quinam teneantur, vel non, remiſſiue.*

L. Perſecutionem. I.

Imp. ALEXANDER A. *Felici.*

INteritus periculum fert & ſuſtinet fur: item metum inferens. Colligunt ex Ord. Cyn. Salic. Bart. Bald. 1
Fulgoſ. Caſtrenſ. Cuman. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu, ſemelſiue Coſal. *in annot.* & Ximen *in concord.*
Vide Couarr. *ad reg. peccatum, de reg. iur. in 6. p. 2. §. 6. ante n. 1.* vbi per hunc textum tenet, quod moroſo 2
ſemper imputatur rei interitus, etiam abſque eius culpa contingens. Hoſtienſ. *in ſum. huius, tit. n. 7. verſ. ſalua*
tamen pate ſua, vbi dicit, quod ſi res periit ante ſecundam ſententiam, quandocunque tenetur qui metum in- 3
tulit de omni interitu, Mogoll. *de metu, c. 11. n. 4.* vbi dicit, quod ſi pereat res, perit periculo metum inferentis: 4
& n. 5. idem dicendum alle. it contra principem, quod 5
in ipſo principali. De interitu rei quinam teneantur, 6
vel non, vide Andr. Fachin. *controu. iuris lib. 2. c. 72.*

SVMMARIVM.

1 *Solutio ſpontanea purgat metum adhibitum in promittendo, & actionem quod metus cauſa tollit: purgat vim, dolum, metum præcedentem, num. 2. limita vt num. 3.*
4 *Metus per actum voluntarium purgatur, ſi interuenit ex interuallo.*
5 *Metus non præſumitur.*

L. Cum te. II.

Idem A. Alexandro.

SPontanea ſolutio metum in promittendo adhibitum 1
purgat, & actionem quod metus cauſa tollit. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*
Vide *l. Hiſpan. 28. tit. 11. part. 5. & l. 48. tit. 14. ead.* 2
part. vbi dicitur, quod ſolutio ſpontanea purgat vim, dolum, vel metum præcedentem, in qua l. 48. Gregor. Lop. *gloſſ. 2.* hoc procedere ait, quia ſolutio ſpontanea, quæ ſequitur, tendit ad excuſationem actus præcedentis, neque ad aliud poteſt ordinari: non ergo procedeet in alio actu ſequenti, qui non ordinaretur ad excuſationem præcedentis. Laté Vezin. & Fichard. *tom. 1.*
commun. opin. lib. 2. tit. 10. n. 51. pag. 428. vbi firmat con- 3
cluſionem ex hoc text. deſumptam, quod metus purgatur per ſolutionem ſpontaneam ſubſequutam, & limitat procedere in ſoluto, ſecus in ſoluendo, vel vbi ageretur aliquo remedio poſſeſſorio, ſeu interdicto recuperandæ, & etiam in ſolutione, quæ tendit in præiudicium ſoluentis, ſecus eſt in receptione pretij, quæ tendit in fauorem: limitat quoque quando tempore factæ ſolutionis ceſſabat metus, vel quando duraret eadem cauſa metus, ſeu etiam quando ſolutio facta fuit tempore coactionis, vel modicùm poſt, Andr. Gail. *lib. 2. obſeru. 93. n. 29.* Tiraquel. *de retract. tit. 2. §. 1. gloſſ. 5. n. 21. & 22.* Afflict. *deciſ. 346. num. 7.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 17. n. 42.* Maſcard. *concl. 1055. n. 35.* Ioſeph. Ludou. *Lucenſi deciſ. 18. num. 2. & 21.* Aloyſ. Ricc. *collect. 878.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo metus, n. 13.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 1. ſup. hoc tit. reſol. 1.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. tom. 3. tit. 1. n. 617. & 618.* Farin. *fragm. crimin. p. 2. verbo metus, n. 136. cum ſeqq.* Mogol. *in tract. huius tit. cap. 12. ex n. 14.* Menoch. *conſ. 1. n. 196. & ſeq. & conſ. 410. n. 7. & de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 116. num. 35.*

*n.*35. vbi dicit, quod metum purgaſſa præſumitur ille, qui metu contraxiſſe dicitur, ſi ſponte ſoluit, vel exegit, vel alio modo obſeruauit quod promiſit, Adrian. Pulux. *ad l. interpoſitas, in princ. de tranſact.* Azeued. *l.*1. *n.*194. *& ſeq. tit.* 11. *lib.*4. *noua Recop.* vbi dicit ſpontaneam ſolutionem metum purgare & dolum, Gutier. *in repet. l. nemo poteſt, ff. de legat.* 1. *n.*380. vbi *n.*381. ait textum *in præſenti*, in interuallo temporis conſiſtere, neque locum ſibi vindicare, ſi ſtatim quod fuit pecunia promiſſa, eſſet & ſoluta.

4 Notari ſolet hic text. ad hoc, quod metus, licet à principio interuenerit, tamen per actum voluntarium purgatur, ſi ex interuallo poſtmodùm interuenit, & tempore illo non durabat metus, nec eius cauſa, vt per Pariſ. *conſ.*76. *n.*2. *vol.*4. Bonacoſ. *tom.*1. *commun. opin. lib.*2. *tit.*10. *n.*49. Nam præſumitur ſemper durata metus quamdiu metum paſſus eſt in poteſtate, & cuſtodia ipſius metum inferentis, nec purgant illum metum quicumque actus voluntatis ſpontanei per ipſum metum paſſum quomodocumque facti. Eueſar. *conſ.*4. *n.*21. *inter conſil. Zileti, tom.* 1. Ego ipſe *in votis deciſiuis Canon. voto* 1. *ex n.*104. Alea. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 1. *ſub hoc tit. reſol.*1. *n.*15.

5 *Niſi & in ſoluendo vim te paſſum dicas*, &c. Notatus ad hoc, quod metus non præſumitur, vt per Maſcard. *de probat. concl.*105. *num.*1. *cum ſeqq.* Surd. *deciſ.*194. *num.*32. Farin. *fragm. crim. p.* 2. *verb. metus, num.*167. *cum ſeqq.* meipſum *d. voto* 1. *n.*57.

SVMMARIVM.

1 *Vendens metu, vtili actione repetit oblato pretio, niſi obſtet præſcriptionis iuſta exceptio, & n.*2.
3 *Actio quæ ſequitur poſſeſſorem, non eſt merè perſonalis, ſed in rem ſcripta.*
4 *Actio* quod metus cauſa, *per tertium poſſeſſorem longo tempore præſcribitur, intellige vt num.*5. *& reſoluitur num.*6.
7 *Pretium quod reſtituendum ſit.*
8 *Vſucapit dominus reuocabilis non rem ipſam, quæ iam ſua eſt, ſed actionem, per quam reuocari poteſt.*

L. Si vi, vel metu. III.

Imp. GORDIANVS A. *Caio.*

1 VEndens metu fundum, vtili actione repetit oblato pretio, niſi obſtet præſcriptionis iuſta exceptio. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.*1. *n.*1. *ſup. hoc tit.* & poſt omnes Hubert. Giphan. *ad hanc leg. tom.*1. *pag.*85.

2 Vide *l. Hiſp.*56. *tit.*5. *p.*5. vbi ſtatutum eſt reſcindi venditionem ſi fuis facta per vim, vel metum, hoc iure probato, nec etiam valent acceſſoria ad firmitatem poſita, etiam iuramento firmata. Tiraq. *de retractu lign.* §.12. *gloſſ.*1. *n.*18. vbi dicit, quod ſi vi, vel metu fundum venditum emptor alteri vendidit, venditor poteſt à ſecundo emptore repetere, reddito ei pretio, Boër. *dec.*76. *n.*8. Gam. *Luſit. deciſ.*74. *n.*2. vbi dicit, quod pretium reddendum eſt emptori, contra quem fertur ſententia annullationis venditionis.

3 *Poſtquam placuit in rem quoque dari actionem.*] Notatur ad hoc, quod actio, quæ ſequitur poſſeſſorem, non eſt merè perſonalis, ſed in rem ſcripta, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §.8. *gloſſ.*5. *num.*8.

4 *Longa poſſeſſionis præſcriptione*, &c.] Notatus ad hoc, quod actio *quod metus cauſa*, per tertium poſſeſſorem longo tempore, ſcilicet decem, vel viginti annorum, præſcribitur, vt per Tiraq. *de retract. lig.* §.1. *gloſſ.*10. *n.*14. vbi aduertit, quod licèt hæc actio duret triginta annis aduersùs eum, qui metum incuſſit, tamen ſi res alteri fuit vendita, ea actio aduersùs ipſum emptorem longo tempore extinguitur, Angel. *in* §. *quadrupli, n.*4. *in fine, Inſtit. de action.* Sarmient. *lib.*1. *ſelect. cap.*11. *n.*8. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.*17. *n.*29. *verſ. nec quicquam facit*, Viu. *deciſ.*707. *n.*18. *lib.*3. Montaner. *in addit. ad Oliban. tit. de actionib. cap.*9. *n.*17. *pag.*2. latè Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.*1. *ſub hoc tit. reſol.*2. *n.*1. & 2. Pinel. *in Auth. niſi tricennale, n.*35. *de bonis mat.* vbi allegato hoc text. dicit, quod tertius habens cauſam ab alio, etiam habente rem ab hærede, ordinariè vſucapiet.

5 Intelliga hanc reſolutionem locum habere, ſi in huiuſmodi tertio poſſeſſore titulus, & bona fides interuenerit, vt tenet Alex. *in præſenti, n.*6. quem ſequuntur Balb. *de præſcript. in* 1. *part. quarta partis princip. in* 1. *quæſt. ſu. n.*3. Octauian. Cacheran. *deciſ.*172. *n.*14.

6 Alea. Trentacinq. *d. reſol.*2. *n.*2. vbi *n.*3. reſoluit, quod ſi tertius poſſeſſor, hoc eſt ſecundus emptor, ſciebat per metum primum emptorem emiſſe, id eſt coëgiſſe venditorem per metum ad vendendum, tunc in caſu iſto huiuſmodi ſecundus emptor, vel alius tertius poſſeſſor non præſcribit, cùm fuerit in mala fide.

Verùm autem text. *in præſenti*, ſit correctus per *Auth. mala fide, de præſcript. long. temp.* diſputat Alea. Trentacinq. *d. reſol.*2. *n.*4. vbi reſoluit, quod non eſt correctus, quando ille, qui per metum compulſus fuit ad vendendum, ſciuit per emptorem fuiſſe denuo alteri rem illam venditam, quia dicta Auth. non loquitur, nec locum habet quando dominus ſciuit alienationem factam fuiſſe. Quando verò ille, qui per metum compulſus fuit ad vendendum, ignorauit, & iurauit, tunc non corrigitur hic text. per dictam Auth. ſecus ſi non iurauit, & citat Ruin. *conſ.*105. *n.*16. *vol.*1.

7 In gloſſ. *Reddito*, ibi, *Reſp. quod præſtitum eſt ante*, &c. Notatur ad hoc, quod reſtituendum eſt primum pretium tantùm, ſi minus eſt, ſi maius ſit, primum illud pretium, quia ſcilicet ſecundus minoris emerit, & illud quidem quod minus eſt, id eſt ſecundum pretium, ſi agens volet, reſtituet, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §.12. *gloſſ. n.*18. vbi poſt Petr. Cyn. & Raym. *in hoc text.* tenet illud omnino reſtituendum, quod à primo emptore fuit datum, ſiue maius, ſiue minus ſit; quia ſicut illi, ſi contra eum ageretur, illud primum pretium eſſet reſtituendum, ita quoque ſecundum, in quem primus totum ſuum ius tranſtulit, additque ex eiſdem Doctoribus, quod ſi poſſeſſor rei non habeat cauſam à primo emptore, non eſt illi reſtituendum pretium, cum id non ob aliud repetat, quàm quod repræſentat perſonam prioris.

8 In gloſſ. *Munitus, fin.* ibi, *Præterea quia eſt dominus*, &c. Notatur, quod dominus reuocabilis poteſt vſucapere ſe, non rem ipſam, quæ iam ſua eſt, ſed actionem per quam reuocari poteſt, vt per Traq. *de retract. tit.*2. §.2. *gloſſ. vnic. num.*45.

SVMMARIVM.

1 *Venditio metu iuſto mortis, aut cruciatu corporis extorta, præſertim metu non purgato, nulla eſt.*
2 *Actio* quod metus cauſa, *elapſo anno in ſimplum datur.*
3 *Contractus meticuloſus, ſi ceſſante cauſa illationis metus fuerit poſtea voluntario aliquo actu corroboratus, validus efficitur, limita vt n.*4. *&* 5.

L. Si per vim. IV.

Idem A. Primo & Euthydico.

VEnditio metu iuſto mortis, aut cruciatu corporis extorta, præſertim metu non purgato, nulla eſt. 1
Item actio *quod metus cauſa*, elapſo anno in ſimplum datur. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.*1. *n.*1. *ſupr. hoc tit.*

Et

3 *Et non poſtea eam conſenſu corroboraſtis*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi meticuloſus contractus ceſſante cauſa illationis metus fuerit poſtea voluntario aliquo actu corroboratus ac ratificatus, validus efficitur, vt
4 per Doctores citatos *ſupra ad l.2. hoc tit.* quæ quidem concluſio limitatur vt non procedat, quando non ſit ratificatio tempore habili, veluti ſi lege aliqua, vel ſtatuto determinatum eſſet tempus, intra quod deberet fieri; extra illud enim tempus non valet ratificatio.
5 Ioſeph. Ludou. *Lucenſi deciſ.*18.*n.2.& 11.* Item limitatur in contractibus ab initio nullis, quia ea actu ſubſequuto ex interuallo non dicitur purgatus metus ad hoc, quod actus ab initio nullus reconualidetur, & fit validus ex tunc, Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.1. ſub hoc tit. reſol.1. n.41. verſ. tertiò.*

Conſenſu,] Ideſt, libero: nam ſi adhuc viget cauſa metus conſenſus nihil operatur, vt per Boer. *deciſ.*100. *num.15. & 16.*

SVMMARIVM.

1 *Actio* quod metus cauſa, *competit tam ob venditionem coactam, quàm minori pretio factam: competit etiam ſi metum paſſus rem venalem & animum vendendi haberet, ſi vi, vel metu compulſus fuiſſet rem viliori pretio vendere, n.2.*

L. Non intereſt. V.

Idem A. Ruſo militi.

1 ACtio *quod metus cauſa*, competit tam ob venditionem coactam, quàm minori pretio factam. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.1.n.1. ſupr. hoc tit.*
2 Ex hoc text. vulgò colligitur, competere actionem *quod metus cauſa*, etiamſi metum paſſus rem venalem & animum vendendi haberet, ſi vi, vel metu compulſus fuiſſet rem viliori pretio vendere, vt per Menoch. *controuerſ. vſufreq. lib.3. cap.65. à n.4. vſque ad finem*, vbi quatuor adducit opiniones quoad quæſtionem, an in hoc caſu agendum ſit ad rem recuperandam, vel ad pretij ſupplementum. Primam Bart. & Angel. *in præſenti*, qui præcisè ad pretij ſupplementum actionem dari tenent, non tamen ad rem recuperandam. Secundam etiam *in præſenti*, & Pincl. *in l.2. de reſcind. vendit. p.3. c.1. n.22.* Tertiam verò inferenti metum ad libitum licere rem reddere, vel pretium ſupplere. Quartam è contrario. Quarum primam communem dicit ex Pincl. *vbi ſuprà*, & pro ea allegat *gloſſ. fin.* Bellap. Cyn. Bald. Salicet. Alex. & Fulgoſ. *hic*, à qua vnà cum Pincl. idem Menoch. diſſentit, & ſecundam ſequitur, videlicet ad rem conſequendam præcisè agendum eſſe, planeque probari inquit ea hac lege, quatenus dicit improbè factum in priſtinum ſtatum reponi, nonnulliſque rationibus comprobat.

SVMMARIVM.

2 *Violentia non probatur ex ſola dignitate contrahentis, & n.2.*

3 *Metus reuerentialis per ſe ſolum non ſufficit ad reſcindendos contractus ſimili metu initos.*

4 *Metus reuerentialis quibus caſibus videatur ſufficiens ad reſcindendos contractus tali metu initos.*

L. Ad inuidiam. VI.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Pollia.*

EX dignitate ſola contrahentis violentia non probatur. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.2. n.1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2 Rum. *conſ.* 121. *lib.4.* Menoch. *de præſumpt. lib.3. præſ.126. n.8. & lib.4. præſ.11. n.5.*

Ad arguendum metum, &c.] Ergo metus reuerentialis per ſe ſolum ſufficiens non eſt ad reſcindendos 3 ſimili metu initos contractus, de quo vide Afflict. *deciſ.69. num.4.* Bernard. *reg.*532. Hippol. *ſing.*347. & *conſ.*124.*n.*16. Bertach. lit. *M, verſ. metus non præſumitur, n.*10. Ruland. *conſ.*95. *à n.*26. *vol.1. & conſ.*63. *n.*28. *vol.2.* Cephal. *conſ.*62. *n.*29. & *conſ.*41. *num.*45. *vol.1. & conſ.*592. *n.*11. *vol.4.* Boër. *deciſ.*100. *num.*11. Grammat. *deciſ.*150. *n.*4. & *deciſ.*262. *n.*1. Capyc. *deciſ.*95. & *deciſ.*159. *num.*34. Ioſeph Ludou. *Lucenſi deciſ.*18. Xuar. *alleg.*24. *ad fin.* Cou. *de ſponſal. part.2. cap.3. §.6. n.7. &* 8. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.*17. *n.*11. 19. & 34. Anton. Gom. *tom.2. variar. cap.*14. *num.*27. Molin. *de primogen. lib.2. cap.3. n.9.* Maſcard. *de probat. concl.*1055. *n.*17. & 22. Paz *conſ.3. n.53. & conſ.5. n.11.* Ioan. Garcia *reg.*314. Menoch. *de arbitr. caſu* 136. & *de præſumpt. lib.3. præſ.*126. *n.*12. & *præſ.*117. *num.*2. 8. & 9. & *conſ.1. n.*493. & *conſ.*181. *n.*68. *vol.2.* Guttier. *de iuram. confirm. p.1. cap.1. n.15. & conſ.16. n.16.* Azeued. *l.1. n.191. tit.21. lib.4. noua Recop.* Matienz. *in Dial. relatoris, p.4. cap.20. num.2. & in l.11. gloſſ.3. n.2. tit.1. lib.5. noua Recop.* Mandell. *conſ.*77. *vol.1.* Hondед. *conſ.*29. *n.*42. *cum ſeqq. lib.1.* Gam. *Luſit. deciſ.*350. *n.4. & deciſ.*262. *n.*1. Fachinæ. *controuerſ. lib.2. cap.*96. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n.*40. & *de renouat. emphyt. q.16. n.59.* Ceuall. *communium contra commun. quæſt.*727. *n.*21. *cum ſeqq.* Mori. *in emporio iuris, part.1. tit.23. q.8.* Mogoll. *in tract. de metu c.4. §.1.* Gabr. Pereira *Luſit. deciſ.*30. *n.*2. Surd. *deciſ.*513. *n.*10. Stephan. Gratian. *Marchiæ deciſ.*234. *n.*5. Decian. *conſ.*18. *n.*127. *vol.1.* Ioſeph. Seſſe *Arag. deciſ.*6?. *num.*11. *tom.1.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.*154. & 1176. *in fine.* Montet. à Cueua *Arag. deciſ.*33. *n.*29. 31 & 32. Sanchez *de matrim. lib.4. diſp.6. n.7.* Caſtill. *lib.3. quotid. cap.1. n.*149. Theſaur. *q.*51. *lib.1.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.1. ſup. hoc tit. reſol.1. n.5. 7. &* 8. Fontanel. *de pactis nuptialib. clauſ.7. gloſſ.2. part.5. n.34.* Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. lit. M, verbo Metus, concluſ.*219. *num.*8. Fario. *fragm. crimin. part.2. lit. M, n.*125. Montanet. *ad Oliban. de actionib. p.2. lib.1. cap.9. n.13.* Rebell. *de obligat. iuſtit. lib.1. quæſt.5. n.10. cum ſeqq.* Mart. *de ſucceſſ. legali, tom.2. p.4. q.1. art.6 num.*31.

Tribus potiſſimùm caſibus huiuſmodi metus reuerentialis ſufficiens videri poteſt ad reſcindendos ſimili metu initos contractus. 4

Primus erit ſi preces immodicæ, nimiæ, inſtantiſſimæ, ſæpiùs inculcatæ, ac repetitæ cum reuerentiali metu concurrant, vt latè Sanchez *dicto lib.4. diſp.7. per tot.* vbi poſtquam tres retulit opiniones, *in n.7.* ſecundæ inhæret, dicens probabiliorem, videlicet hic traditam, & ibi per eum citatis addo Alexand. Trentacinq. *cit. loco, reſol.1. n.7. verſ. idem eſt, & in verſ. ſub-limita*, Mart. *de ſucceſſione legali, p.4. q.1. art.6. n.32. tom.2.* Caſtill. *lib.3. cap.1. n.105. cum ſeqq.*

Secundus, quando vna cum metu reuerentiali concurrunt minæ, vel verbera, gloſſ. *verbo quolibet, in l. metus autem, ff. ex quibus cauſis maior.* Couar. *de ſponſal. p.2. cap.3. §.6. n.4.* Xuar. *allegat.*24. *ad fin.* Boër. *deciſ.*100. *n.*11. & 12. Cacheran. *deciſ.*279. *n.*3. & 5. Aloyſ. Ricc. *d. collect.*1176. *ad fin.* Anton. Gom. *tom.2. var. cap.14. n.7.* Menoch. *conſ.1. num.*493. & *de arbitr. caſu* 236.

caſu 136. *n.*6. & *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 126. *n.* 24. & 25. Matienz. *in Dial. relat. p.* 3. *cap.* 20. *n.* 2. & 3. Mogolon. *de metu, cap.* 2. §. 6. *n.* 39. & *cap.* 8. §. 3. *n.* 11. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 17. *n.* 11. 18. & 19. Theſaur. *d. quæſt.* 51. *n.* 7. *lib.* 1. Caſtill. *d. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 153. Alex. Trentacinq. *d. reſol.* 1. *n.* 7. Maria *de ſucceſſ. legali, tom.* 2. *part.* 4. *q.* 1. *art.* 6. *num.* 29. & 31. Gabr. Pereira *Luſit. deciſ.* 30. *num.* 7.

Tertius quando vnà cum metu reuerentiali, ſeu debita reuerentia concurrit in contractu, ſeu actu enormis vel enormiſſima læſio, ſeu vltra dimidiam; quia tunc contractus reſcinditur, quamuis ſit corroboratus iuramento, & nullæ probentur minæ, ſeu verbera, & adfuerit præſentia iudicis, ſeu propinquorum: vide Cou. *d.* 9. 6. *n* 4. Padil. *in l. interpoſitas, n.* 21. *de tranſact.* Sebaſt. Medic. *de caſib. fort. part.* 1. *q.* 7. *n.* 7. Menoch. *de arbitr. caſu* 136. *n.* 9. & *de præſumpt. lib.* 1. *præſ.* 126. *n.* 17. & *præſ.* 127. *n.* 14. & *lib.* 4. *præſ.* 328. *n.* 9. & 10. Mogoll. *dict. cap.* 4. §. 1. *n.* 10. Surd. *conſ.* 395. *n.* 29. & *conſ.* 480. *n.* 14. *conſ.* 433. *n.* 36. & *deciſ.* 194. *n.* 20. Ceuall. *q.* 727. *n.* 21. & 25. Amatis *deciſ.* 47. *n.* 10. Flores de Mena *in addit. ad Gam. deciſ.* 251. Morquech. *de diuiſ. bonorum, lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 42. & *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 60. Sanch. *d. diſp.* 6. *n.* 25. Farin. *d. lit. M, à n.* 130. Caſtill. *d. lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 155. Cancer. *var. tom.* 3. *cap.* 1. *de action. & obligat. à n.* 36. Alex. Trentacinq. *d. reſol.* 1. *n.* 8. Fontan. *d. clauſ.* 7. *gloſſ.* 2. *p.* 9. *à n.* 48. Benechend. *ad Seraphin. de priuileg. iuramenti, priuil.* 110. *n.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Contractus quilibet iuſto metu celebratus, ſiue ſit hinc inde obligatorius, ſiue ex altera tantùm parte, reſcinditur.*

2 *Metus contractum donationis nullum reddit, & inualidum.*

3 *Donatio eſt contractus.*

4 *Tranſactio metu facta nulla eſt.*

5 *Stipulatio eſt contractus.*

6 *Minæ capitales dicuntur periculum, quo quis metuit iacturam libertatis, aut timet incurrere in pœnam legis, qua ciuitas amittatur.*

7 *Contractus probabili metus ſuſpicione initi reſcinduntur.*

8 *Compulſus aliquid faciens, aut metuens ne compellatur, idem eſt.*

L. Si donationis. VII.

Iidem AA. & CC. *Cotul.*

1 QVilibet contractus celebratus iuſto metu, ſiue ſit hinc inde obligatorius, ſiue ex altera tantùm parte, reſcinditur. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.* 1. *ſupr. hoc tit.*

2 *Si donationis*, &c.] Notatur ad hoc, quod metus reddit contractum donationis nullum, & inualidum, vt per Roland. *conſ.* 1. *n.* 47. *cum ſeqq. lib.* 1. Sebaſt. Medic. *de caſibus fort. p.* 1. *q.* 7. *n.* 30. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. lit. M, concl.* 211. *n.* 11. quos refert, & ſequitur Farin. *fragm. crimin. part.* 2. *lit. M, n.* 42.

3 Et notatur ad hoc, quod donatio eſt contractus, de quo vide Tiraq. *de iure mariti gloſſ.* 5. *num.* 43. & 44. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.* 2. *lib.* 15. *tit.* 3. *à princip.*

4 *Vel tranſactionis*, &c.] Notatur ad hoc, quod tranſactio metu facta nulla & inualida eſt, vt per Sebaſt. Medic. *d. quæſt.* 7. *num.* 52. Card. Tuſch. *d. lit. M, concluſ.* 215. *n.* 13. & *concl.* 221. *n.* 14. Farin. *d. lit. M, n.* 36. Et vide poſita *in collect. ad l. interpoſitas, de tranſact.*

5 *Vel ſtipulationis*, &c.] Ergo eſt contractus. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 1. *tit.* 3. *n.* 6.

Capitales minas, &c.] Dicuntur in hoc text. peri- 6
culum, quo quis metuit libertatis iacturam, aut timet
incurrere in pœnam legis, qua ciuitas amittatur: ita
Azor. *inſtit. moral. p.* 1. *lib.* 2. *c.* 10. *q.* 8.

Pertimeſcendo.] Notatur ad hoc, quod contractus 7
probabili metus ſuſpicione initi reſcinduntur, vt per
Sebaſt. Medic. *de caſibus fortuit. p.* 1. *q.* 7. *n.* 7. *verſ.* 16.
Grammat. *deciſ.* 5. *n.* 5. 7. 8. & 9. Rebuff. *ad leges Galliæ,*
tom. 2. *tract. de reſciſſione contract. gloſſ.* 12. *n.* 6. Mantic.
de coniect. vltim. volunt. lib. 1. *tit.* 7. *n.* 6. Paz *conſ.* 25.
in fine, Maſcard. *de probat. concluſ.* 1055. *n.* 26. & 49.
Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 17. *n.* 13. *in fine*, & *n.* 14. vbi 8
ait idem eſſe ſi quis faciat aliquid compulſus, aut metuens
ne compellatur, Cacheran. *deciſ.* 170. *n.* 1. Gabr.
Pereira *Luſit. deciſ.* 30. *n.* 4. & 5. Fontanel. *de pactis nuptialib. clauſ.* 7. *gloſſ.* 2. *n.* 75. Mogollon. *de metu, c.* 2. §. 6.
à n. 1. Ioſeph. Ludouic. *Lucenſ. deciſ.* 18. *n.* 6. & 7. &
faciunt per me tradita *in votis deciſ. canon. voto* 1. *n.* 19.

SVMMARIVM.

1 *Venditio facta ne quis ad ciuilia trahatur munera, non reſcinditur per actionem* quod metus cauſa.

2 *Metum allegans neceſſario tenetur illum probare.*

L. Cùm te. VIII.

Iidem AA. & CC. *Tryphonio.*

VEnditio facta ne ad ciuilia munera quis trahatur, 1
non reſcinditur per actionem *quod metus cauſa.*
Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr. hoc tit.*

Vulgò citari ſolet hic text. ad hoc, quod metum 2
allegans, neceſſariò illum tenetur probare, vt per Cou.
de ſponſal. p. 2. *cap.* 3. §. 4. *n.* 1. Anton. Gom. *tom.* 2. *var.*
cap. 14. *n.* 27. *prope fin.* Sebaſt. Medic. *de caſibus fortuitis, p.* 1. *q.* 7. *n.* 5. Rebuff. *ad leges Galliæ, tom.* 2. *tract. de*
reſciſ. contract. gloſſ. 12. *n.* 11. Menoch. *conſ.* 1. *n.* 218. &
de præſumpt. lib. 3. *præſ.* 126. *n.* 1. & *præſ.* 127. *n.* 1. Decian.
conſ. 18. *n.* 131. *lib.* 1. Maſcard. *de probat. concl.* 1055. *n.* 1.
Mogoll. *de metu, cap.* 10. §. 1. *n.* 7. Surd. *conſ.* 513. *n.* 9.
& *conſ.* 429. *n.* 47. & *deciſ.* 194. *num.* 21. Theſaur. *lib.* 1.
n. 2. *in fine*, Cacheran. *deciſ.* 142. *n.* 7. Cardin. Tuſch.
practic. concluſ. lit. M, concluſ. 215. *n.* 35. & *concluſ.* 223.
n. 1. & 17. & *concl.* 224. *ex num.* 1. Cardin. Mantic. *deciſ.* 142. *n.* 1. Montaner. *in addit. ad Oliban. de action.*
p. 2. *lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 7. Carol. de Graſſis *de except. except.* 11. Vueſembec. *in paratit. huius tit. n.* 6. Farin.
fragm. crimin. part. 2. *lit. M, n.* 157.

SVMMARIVM.

1 *Metus non iactationibus, ſed facti atrocitate probatur.*

2 *Minas iactans, at parum executioni mandans, metum non incutit cadentem in conſtantem virum.*

3 *Metus non probatur ſola proteſtatione.*

4 *Ad metus probationem leniores ſufficiunt probationes.*

L. Metum. IX.

Iidem AA. & CC. *Himnodæ.*

MEtus non iactationibus, ſed facti atrocitate probatur. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.*

Probat hic text. quod iactans minas, facilèque ira depoſita nihil, aut parum exequutioni mandans, metum non incutit cadentem in conſtantem virum, vt per multos, quos plena manu refert Sanchez *de matrimon.*

trimon.lib.4.diſp.1.n.20. vbi *n.19.* dicit, quod ad metum grauem requiritur vt metum incutiens potens ſit minas executioni mandare, non enim eſt viri conſtantis ac fortis quibuſcumque terreri minis. Hinc iactationem non probare, minúſque facere iudicium ad torturam contra iactantem, per hunc text. probat Maſcard. *de probat. concluſ.871.n.1.* vbi *n.2.* rationem aſſignat, quia ſæpe minus faciunt homines, qui magna minantur: & *num.4.* limitat quando qualitas perſonæ aliud indicaret, vel fuerit conſuetus minas exequi.

3 Notatur etiam ad hoc, quod ſola proteſtatio metum non probat, niſi & alia concurrant, vt minæ, verbera, læſio, & alia. Brunot. à Sole *in locis commun. verbo Metus, n.2.* Surd. *conſ.195.num.16.* Maſcard. *concl.1055. n.9.* Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. verbo Metus, concluſ.224. n.18.* Berechend. *in addit. ad Seraph. de priuileg. iuram. priuil.110.n.20.* Mogoll. *de metu, cap.30. §.3.n.16. verſ. reſoluto,* hanc amplectitur opinionem, ſaltem quando ſequuta eſt proteſtatio incontinenti poſt factum, & Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.1. ſub hoc tit. reſol.1.n.38. verſ.2.* hanc tenet, quando actus pendet à duorum voluntate, ſi tamen proteſtatio non fiat in ipſo actu, parte præſente.

4 Ad metus probationem, cùm ſæpe ſæpiùs occultè, & intra domum, ac priuatos parietes inferatur, leuiores ſufficiunt probationes, probatúrque coniecturis, præſumptionibus, ac indiciis. Roland. *conſ.23. num.33. lib.2.* Boët. *deciſ.100. n.8.* Alciat. *de præſumpt. reg.3. præſumpt.7. in princip.* Couar. *de ſponſal. p.2. cap.3. §.5. n.10.* Burg. de Paz *conſ.3.n.18. & conſ.7. num.10.* Surd. *conſ.395.n.25.* Gutier. *conſ.16. n.4.* Ioan Garc. *de nobilit. gloſſ.17. à n.32.* Sebaſt. Medic. *de caſibus fortuitis, p.1. q.7.n.7. verſ.12.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.1. ſub hoc tit. reſol.1.n.2. & 14.* Maſcard. *de prob. concl.1056. n.5.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. lib.13. quæſt.1.n.99.* Theſaur. *lib.1. quæſt.51.n.22.* Card. Mantic. *deciſ.112. n.12.* Maria *voto 64. n.5.* Monter. à Cueua *Aragon. deciſ.32.n.32. & deciſ.45. in reſp. pro amica, part.1 n.62. cum ſeq.* Cacheran. *deciſ.177.n.1.* Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.7. gloſſ.2. part.5.n.39.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduoc. verbo metus, n.7.* Caſtill. *lib.3. quotid. cap.1.n.84. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Accuſationi inſtitutæ, aut inſtituendæ timor non prodeſt ad reſcindendam venditionem.*

2 *Statutum ita conditum, vt videatur dare licentiam occidendi alium ad priuatam vindictam, tanquam nutritiuum peccati non valebit.*

3 *Metum non dicitur pati qui eſt in carcere reſpectu iudicis.*

L. Accuſationis. X.

Iidem AA. *&* CC. *Fauſtinæ.*

1 ACcuſationi inſtitutæ, aut inſtituendæ timor ad reſcindendam venditionem non prodeſt. Colliguot ex Ord. Doct. citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

2 In gloſſ. *Eſt deſiderium, in fine,* ibi, *ſecus vbi deprehendor in adulterio,* &c. Notatur ad hoc, quod ſi ſtatutum conditum ſit vt videatur dare licentiam occidendi alium ad priuatam vindictam, tanquam nutritiuum peccati non valebit, vt per D. Barboſ. *in l. ſi ab hoſtibus, §. fin. n.44. verſ. infertur etiam, ff. ſoluto matrimonio,* vbi hinc infert, quod in dubio non valebit prædictum ſtatutum, cùm in dubio ſemper quis credatur occidere ob priuatum odium, & non ob publicam vindictam.

In eadem gloſſ. ibi, *nam ibi poſſum, vel non poſſum iure occidi.* Hanc gloſſam ad hoc regulariter veram non eſſe, & debere declarari cum Caſtr. *hic ad fin.* aduertit D. Barboſ. *loco citato, ſub n.57. verſ. neque etiam obſtat,* ſubditque ibi illud in confeſſo eſſe, quod ſi poſt auditos adulteros iudex eos condemnauit, & exequutorem mortis fecit maritum, valebit lex, neque maritus tunc occidendo peccabit, cum tunc manifeſtè occidat condemnatos, & auditos, tanquam miniſter legis.

In eadem gloſſ. ibi, *item quia non eſt ibi miniſter legis vt iudex.* Notatur ad hoc, quod ille, qui eſt in carcere, non dicitur pati metum reſpectu iudicis, vt per Menoch. *de præſumpt. lib.2. præſumpt.67.n.29.* vbi ſubdit hoc non procedere in his iudicibus, & Poteſtatibus oppidorum atque villarum, qui habent vultum terribilem, & ſolent metum incutere. 3

SVMMARIVM.

1 *Venditio celebrata per impreſſionem officialis reſcinditur, nec reſtituitur pretium, & n.2. intellige vt num.3.*

4 *Subditi ſi timeant, & vexationem ſuam redimant aliquid præſtando, per talem præſtationem ius non acquiritur.*

L. Si per impreſſionem. XI.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Euagrium P.P.*

VEnditio celebrata per impreſſionem officialis reſcinditur, nec pretium reſtituitur. Colligunt ea Ord. Doct. citati *ad l.1.n.1. ſupr. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 5. tit.5. part.5.* vbi Gregor. Lop. *gloſſ.1.* vbi intelligit etiamſi modicum ſit officium: idem Greg. Lopez *l.6. in gloſſ.2. col.3. in princ. tit.25. part.4.* vbi ait, quod ſi ſubditi timeant, & vexationem ſuam redimant aliquid præſtando, per talem præſtationem ius non acquiritur. Ioannet. *rerum quotidian. cap.44* Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. conſ.34. n.13.* Vide *ad tit. & l.1. de contractib. iudicum,* vbi latè. 2 3 4

SVMMARIVM.

1 *Venditiones, donationes & tranſactiones per potentiam extorta, nulla ſunt.*

2 *Metum grauem non inferunt preces Principis, ac Superioris non ſoliti tractare tyrannicè.*

3 Τὸ Extorquere, *ſignificat violentiam.*

4 *Potentior quis ſit.*

L. Venditiones. XII. & vlt.

Impp. HONOR. *&* THEOD. AA. *ad Populum.*

VEnditiones, donationes, & tranſactiones per potentiam extortæ, nullæ ſunt. Colligunt ea Ord. Doct. citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* 1

Notatur hic text. à contrario ſenſu ad hoc, quod preces Principis ac Superioris non ſoliti tyrannicè tractare ſibi non acquieſcentes, non inferunt grauem metum, ponderando dictionem, *extortæ*: nam *extorquere* violentiam ſignificat, ex quo perſpicuè apparet ſolam potentiam abſque tali extorſione non ſufficere. Ita Sanchez *de matrim. lib.4. diſp.7. n.1.* breuiter Caſtill. *lib.4. quotid. cap.1.n.122. in fine.* 2 3

Quo per potentiam, &c.] Potentior quoad hoc propoſitum ille dicitur, qui Reipubl. adminiſtrationi admotus publico officio fungitur, vt per Cald. Pereira *de poteſtate eligendi, cap.1.n.6.* vbi *n.9.* vtroque loco citato ex hoc text. tenet, quod familiaritas etiam, ſeu commenſalitas reddit quem potentiorem. 4

De

Digitized by Google

De dolo malo.

T i t. XXI.

SECVNDA reſtitutionis cauſa eſt dolus malus. Dolus malus eſt omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita, *ff. hoc tit. l.* 1. *§. dolum.* Dolus bonus eſt, vt militare ſtratagema, *d.l.* 1. *§. non fuit.* Scripſerunt in hanc rubr. Bart. Butrigar. Alberic. Bellapert. Angel. Iaſ. Fulgoſ. Alexand. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſtian. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſemb.

De materia tit. vide Celſum Bargalium *in ſpeciali tract. de dolo*, Bellacomb. Suar. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 11. *pag.* 328. *cum ſeqq.* Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 1. *ſub tit. de dolo, pag.* 190. Maſcard. *de probat. concl.* 531. *cum duabus ſeqq.* Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.* 2. *q.* 39. *art.* 3. Farin. *in praxi crimin. q.* 87. 88. *&* 89. *& fragment. crim. part.* 1. *verbo dolus, à n.* 147. *vſque ad* 192. Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo dolus*, D. Barboſ. *in prælud. l. ſi mora, n.* 33. *cum ſeqq. ff. ſoluto matr.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 5 *præſ.* 3. Arim. Tepat. *variar. ſent. tit.* 154. *de dolo malo, & eius exceptione, & fraude.*

S V M M A R I V M.

1 *Fideiuſſor pignora à creditore empta, debitori oblato pretio ſortis, & vſurarum reddit, & n.* 2.

3 *In fideiuſſore qui rem pignori obligatam emit à creditore, præſumitur dolus.*

4 *Fideiuſſor qui rem pignoris iure obligatam emit, à creditore conuentus, oblato omni debito, rem ipſam reſtituere cum fructibus cogendus eſt actione de dolo.*

L. Si fideiuſſor. I.

Impp. SEVERVS, *&* ANTONINVS AA. *Clementiæ.*

1 FIdeiuſſor pignora à creditore empta, debitori oblato pretio ſortis & vſurarum reddit. Colligunt ea Ordin. Cyn. Salicet. Bartol. Butrigar. Alber. Bellapert. Bald. Angel. Iaſ. Caſtr. Fulgoſ. Alexand. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. poſt omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom.* 1. *pag.* 89. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit l. *Hiſpan.* 45. *tit.* 13. *part.* 5. *vbi gloſſ.* 1. Cuiac. *lib.* 3. *obſeru.* 37. *n.* 20. *cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. concl.* 532.

3 *n.* 91. vbi quod præſumitur dolus in fideiuſſore, qui rem pignori obligatam emit à creditore, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 3 *cap.* 459. *n.* 26. *cum ſeqq.* vbi ait, quod hic fideiuſſor emit rem debitoris, & magis videtur licere quàm emere propter fidem debitam debitori: additque in pignoribus hoc ideo eſſe, quia fideiuſſor debet pignora releuare, ne pereant, aut vendantur, non autem emere ad propriam vtilitatem.

4 *De dolo poſſit actio exerceri.*] Apertè probat hic text. fideiuſſorem, qui rem pignoris iure obligatam à creditore emit, conuentum, oblato omni debito, rem ipſam reſtituere cum fructibus cogendum eſſe actione de dolo. Paulus autem *in l. ſi mandato, §. Paulus reſpondit, ff. mandati*, fideiuſſorem ipſum ad id actione mandati perſtringendum apertiſſimè docuit. Ad quorum iurium conciliationem multi multas exquiſierunt

ſolutiones. In primis tota ferè Ordinariorum ſchola, & in primis Accurſ. *in præſenti, verſ. de dolo, & in d. §. Paulus, verſ. debitoris, ad fin.* Bart. *hic*, Bald. *ibidem in fine*, & Sichard. etiam *hic, n.* 10. necnon, *in d. §. Paulus*, Angel. Cyn. Fulgoſ. Odofred. & Butrig. intelligit, quod illa verba, *de dolo*, de quibus *in præſenti*, intelligenda ſint, quod detur actio mandati in caſu *d. §. Paulus*, propter dolum.

Cuiac. *lib.* 3. *obſeru.* 25. *ad fin.* his verbis de conciliatione horum iurium agit. Eiuſdem generis eſt *l.* 1. *de dolo*, quod niſi dicamus, vehementer pugnabit cum *l. ſi mandato Titij, §.* 1. *ff. mandati*, & ſanè non de prætoria de dolo actione, quæ ſubſidiaria eſt actio, ſed de mãdati actione, vt Ioanni Azoni, & Accurſio viſum eſt, eam *l.* 1. *de dolo*, accipiendam eſſe, illa verba indicant, *fidei ruptæ gratiâ*; in directis enim actionibus bonæ fidei de fide rupta agitur, *l. ei apud quem, ff. depoſiti*, & ideo actiones de fide mala dicuntur à Marco Tullio, *in* 3. *de natura Deorum.* Hæc eſt igitur ſententia *d. l.* 1. ob fidem mandati ruptam debitorem actione mandati (cui vt in omnibus bonæ fidei iudiciis de dolo actio ineſt) cum fideiuſſore agere, qui pignus emit à creditore, neque id omni oblato debito cum fructibus debitori reſtituit. Hactenus Cuiac. quem ſequutus eſt Iul. Pac. *cent.* 2. *tit. de dolo, quæſt.* 74.

Anton. Fab. *de erroribus pragm. decade* 9. *errore* 4. *in princip.* alio modo ſupradicta reſponſa conciliare ſtuduit. Tradidit enim diſpoſita in prædictis iuribus minimè eſſe contraria, quoniam in debitoris, eiuſdémque actoris electione, & arbitrio eſt, vtra malit experiri, videlicet an actione mandati, an de dolo, cùm vtraque ſit eiuſdem poteſtatis, cúmque effectum habeat etiam quoad infamiam irrogandam.

Domin. Arumæus *in ſuis diſp. in Pandectas, diſp.* 12. *theſi* 14. meliùs ad ſupradicta reſponſa quandam præſtitit conciliationem: libet autem eius expreſſa verba tranſcribere. Putarem ſic dici poſſe in ſpecie *d. l.* 1. *de dolo*, fideiuſſorem ad tempus fideiuſſiſſe, eoque elapſo pignora emiſſe. Quæ reſponſio vt facilis, ita quæſtioni optimè conueniens. Excipiebat etiam fideiuſſor ſe iam pignora, non vt fideiuſſor, ſed vt alius quiuis extraneus emiſſe, vt ſic nullo modo ad eorum reſtitutionem vrgeri poſſit. Replicabat actor, idémque debitor, in contractu fideiuſſionis, & maximè tempore finito bonam fidem exigi, vt ex re debitoris nullum lucrum capiat, *l.* 2. *l.* 4. *§.* 1. *ff. de diſtract. pign.* Huic quæſtioni reſpondentes Imperatores reſcribunt, non quidem mandati iudicium ſupereſſe, verùm conſultius (quod verbum ponderandum eſt in hoc caſu) fideiuſſorem facere, ſi reſtituat, ne videlicet eo teſtagante fidei ruptæ de dolo poſſit actio exerceri. Hactenus Arumæus.

S V M M A R I V M.

1 *Actio de dolo cum alia non concurrit, & cauſa cognita competit. An concurrat cum præſcriptis verbis, remiſſiuè num.* 2.

L. De dolo. II.

Imp. ANTONINVS A. *Agrippæ.*

ACtio de dolo cum alia non concurrit, & cauſa cognita competit. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

Vide Bart. *in l. ciuitas, n.* 9. *ad fin. ff. ſi certum petatur.* Alciat. *paradox. lib.* 2. *cap.* 10. *col.* 2. An hæc actio de dolo concurrat cum præſcriptis verbis, vide latè diſputantem Ferdin. de Mendoſa *diſputationum iuris ciuilis in difficiliores leges ff. de pactis, lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Abſenti Reip. cauſa agendi tempora ante reditum, & liberam facultatem non currunt.*
2 *Abſenti tempus deducitur de tempore vtili.*

L. Non poteſt. III.

Imp. GORDIANVS A. *Aquilino.*

1 ABſenti Reip. cauſa agendi tempora ante reditum,
2 & liberam facultatem non currunt. Item de vtili
tempore deducitur abſentiæ tempus. Colligunt ex
Ord.Doct. citati *ad l.1.n.1.ſup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *In contractu* facio vt des, *vbi non ſeruatur fides faciendi, & repetitioni locus non eſt, datur actio* de dolo *ad id quod intereſt eius illud factum non præſtitiſſe, & n.5.*
2 *Actio* de dolo *datur in contractu,* facio vt des.
3 *Actio* præſcriptis verbis, *&* de dolo, *datur ad intereſſe.*
4 *In contractu* facio vt des, *fide non ſeruata, auctore Præſide fidem ſeruaturus rem retinet.*

L. Cùm proponas. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Menandræ.*

1 IN contractu *facio vt des*, vbi non ſeruatur fides fa-
cienti, & repetitioni locus non eſt, datur actio *de
dolo* ad id, quod intereſt eius illud factum non præſti-
2 tiſſe; Item actio *de dolo* datur in contractu, *facio vt
des*, actio *præſcriptis verbis*, & *de dolo*, datur ad inter-
eſſe. In contractu, *facio vt des*, fide non ſeruata, au-
3 ctore Præſide fidem ſeruaturus rem retinet. Colligunt
4 ex Ord.Doct.citati *ad l.s.n.s. ſup. hoc tit.* poſt omnes
Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom.1.pag.*9.
5 Vide pro intellectu huius text. Alciat. *lib.5.paradox.
cap.7.* vbi dicit in contractu, *facio vt des*, actionem
præſcriptis verbis non competere, ſed actionem *de
dolo*, quod ea ratione ſtatutum fuiſſe aſſerit, quia cùm facta, vt in plurimum, repeti non poſſint, lex generaliter introduxit vt ageretur de dolo, ſicut probat text. *in præſenti*, vbi quia factum illud manumiſſionis repeti non potuit, reſpondit imperator actione *de dolo* competere. Cottaſ. *lib.2. miſcel. cap.10. num.fin.* & Vveſemb, *in paratitl. iuris ciuilis, lib.19. Digeſtor. tit.5. de præſcript. verbis, n.5.& 6.* dicunt, quod cùm actio *præſcriptis verbis*, ſit ciuilis, nec detur, niſi in negotiis, quæ vicina & proxima ſint ciuilibus habentibus nomen, non potuit competere in contractu innominato, *facio vt des*, quia non eſt reducibilis ad contractum nominatum; conſiderant enim, quod contractus nominatus, *do vt facias*, veluti do ſcyphos vt tabulas pingas, rectè locationi comparatur; è contra autem tabulas pingo vt ſcyphos mihi des, locationi comparari non poſſe: quare cùm in ciuilibus nullum ſit adiumentum, confugiendum eſt ad ſubſidiaria iudicia, & ſic actionem *de dolo*, & *in factum* prætoriam. Anton. de Leno *in l. cùm motas 4. ſup. de tranſact.* exiſtimat, quod ad hoc vt *in facio vt des*, competat actio *de dolo*, oportet, quod duo concurrant: primum, quod factum nequeat in factum fieri; ſecundum, quod implens *in facio vt des*, nullam ſenſerit ex facto ſuo læſionem. Poſt omnes doctiſſimus Ferdinandus à Mendoſa *diſputationum iuris ciuilis in difficiliores leges ff. de pactis, lib.3. cap.4.n.27.* ita concludit. Ad quintum de text. *in l. cum proponas, de dolo*, reiectis Accurſij, Bartoli, Baldi, Alberici, Claudij, Decij, Iaſonis, & reliquorum interpretationibus, partim negantiũ in caſu illius textus non eſſe contractum *do vt des*, ſed *facio vt des*, partim id affirmantium: dices tu, quod ſiue ſit contractus, *facio vt des*, vel *do vt facias*, vel *facio vt facias*, ad producendam actionem *de dolo*, nihil intereſt, cùm ex omnibus innominatis æqualiter cùm dolus principaliter arguitur, actio naſcatur, vt *ſuprà* dictum eſt: quare non mirum erit ſi in caſu illius textus, etiamſi contractus eſſet *do vt des*, cùm dolus argueretur, quod eſt ſubiecta materia, ex terminis habilibus (qui ſemper ſupponendi ſunt) colligi poteſt actionem *de dolo* competere. 6

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio valet inter patrem & filium emancipatum tutela per patrem adminiſtrata.*
2 *Dolus patris purgatur per actionem in factum.*
3 *Nouatio legitima confirmata per acceptilationem, actionem priſtinam perimit.*
4 *Contra Nouationem & acceptilationem ob læſionem immodicam filio contra patrem non doli, ſed verecundiæ cauſa actio in factum competit.*
5 *Pater tutor, aut curator filij tenetur reddere rationem, vt quilibet alius tutor, aut curator.*
6 *Contractus cum patre geſtus reſcinditur per actionem in factum.*
7 *Dolus præſumitur ex enormiſſima læſione.*
8 *Tranſactio bona fide facta à patre cum filia emancipata, ex immodica læſione reſcinditur, intellige vt n.9.*
10 *Læſio immodica quæ ſit.*

L. Si ſuperſtite. V.

Iidem AA. & CC. *Amphidroſæ.*

VAlet tranſactio inter patrem & filium emancipa- 1
tum ratione tutelæ per patrem adminiſtratæ. Item
dolus patris purgatur per actionem in factum. Item no- 2
uatio legitima per acceptilationem confirmata perimit 3
actionem priſtinam. Item contra nouationem & ac- 4
ceptilationem ob læſionem immodicã filio contra patrem non doli, ſed verecũdiæ cauſa in factũ actio cõpetit. Colligunt ex Ord.Doct.citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*
Per legitimum tutorem patrem, &c.] Notatur ad 5
hoc, quod pater tutor, aut curator filij tenetur reddere rationem, vt quilibet alius tutor, aut curator: ita Tiraq. *l. ſi vnquam, de reuocand.donat. in præf. n.59.*
Quod ſi pactum tantum, &c.] Notatur ad hoc, quod 6
per actionem in factum reſcinditur contractus cum patre geſtus, vt per Cald. Pereira *in l.ſi curatorum, verbo læſis, n.156. de in integ.reſtit.minor.*
Sane ſi læſa es immodicè, &c.] Notatur ad hoc, quod 7
dolus præſumitur ex enormiſſima læſione, vt per Cou. *in cap.quamuis pactum, p.3.§.4.n.5.& lib.2. var. cap.4. n.5.* Crauet. *conſ.145. n.22. & conſ.192. ſub n.6. verſ. tertiè principaliter*, Brunot. à Sole *in locis communib. verbo dolus, el 2.& verbo læſio 1.* vbi dicit, quod læſio demonſtrat dolum. Maſcard. *de probat.concl.531.n.25.* vbi ait per hunc text. quod dolus præſumitur quando quis aliquem in pretio læſerit vltra dimidiam, & *concl.* 1051. aliàs 1051.*n.15.* tenet, quod metus præſumitur cùm ex actu geſto ingens damnum appareret, vel fieret inter perſonas, inter quas reuerentia præſumitur.
Ad intellectum vide Cardin. Mantic. *de tacitis, &* 8
ambig. conuent. tom.2.lib.26. tit.9. num.5.& 24. vbi 9
ait, quod in hac l. deciditur, quod tranſactio bona fide facta à patre cum filia emancipata, ex immodica læſione reſcinditur, quod intelligitur quando dolus patris ex propoſito interceſſit, quoniam hic dicitur non de

dolo

dolo propter paternam verecundiam, ſed in factum actionem filiæ, quæ læſa eſt immodicè, tribuendam eſſe; & ideo tranſactio intelligitur facta bona fide ex parte filiæ, non patris, quia tunc non poſſet dubitari an eſſet tribuenda actio de dolo, & conſequenter in eius locum ſine dubio daretur actio in factum; ex quo ſequitur, quod ſi dolus ex propoſito non interceſſerit, tranſactio ex immodica læſione reſcindi non poſſet. Item ſi filia dolo patris in tranſactione immodicè læſa eſt, actione in factum ſolummodo ei ſuccurritur, quæ
9 ſubrogatur in locum actionis de dolo, quæ propter reuerentiam patri debitam non datur, *l. non debet, ff. de dolo*: ergo ſequitur, quod propter immodicam læſionem tranſactio non poſſit reſcindi, ex *l. 2. de reſcind. vendit.* & qui interpretantur immodicè, non tamen infra dimidiam, verbis huius l. vim facere videntur.

Ad idem conſulendus eſt Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, p. 1. cap. 8. n. 109. ff. de iuſtit. & iure*, vbi
10 ita eleganter loquitur. Nec *l. ſi ſuperſtite, de dolo*, loquitur in læſione enormiſſima, immò immodicam læſionem, de qua *ibi*, illam intelligit gloſſ. *verbo immediate*, quæ vltra duos aureos erat, in quo tamen gloſſ. & Doctores eam *ibi* ſequentes confutat. Pinel. *in d. l. 2. par. 1. cap. 4. n. 24.* vbi læſionem, de qua *ibi*, ad grandem refert, de qua *in d. l. 2.* ponderans vtramque legem eoſdem habere auctores. Vtcunque verè circa hoc res ſe habeat, immodica læſio, de qua *in d. l. ſi ſuperſtite*, ad enormiſſimam tantum ſine manifeſta violentia textus reſtringi nequit, nec eam etiam ad enormem reſtringo, ſecundum terminos *d. l. 2.* tanè non, aliàs, actio in factum, de qua *ibi*, filiæ læſæ competeret aduersùs patrem, quàm data læſione vltra dimidiam iuſti pretij; ſed gloſſæ potiùs, verbo *ſi læſa*, ſententiam probo, quæ tenet dolum ibi interueniſſe dantem cauſam contractui, quo nempe dolo filia inducta fuit ad tranſigendum: quam receptiorem eſſe interpretationem fatetur Pinel. *d. cap. 4. n. 25. ad fin.* Quod verò dolus, de quo *ibi*, ad hanc doli ſpeciem pertineret, ex eo colligo, quia pater adminiſtrationis bonorum filiæ liberationem ab ea modico dato extorſit, vt text. probat. Vnde quia de præteritis præſumimur ex ſubſequutibus, *cap. cùm per bellicam, prope fin. 34. q. 1.* tradunt gloſſa & ſcribentes *in cap. ſcribam, de præſumpt. l. ſed Iulianus, §. proinde, inf. ad ſenatuſconſ. Macedon.* Dec. *conſ. 283 col. 5. prope fin.* non temerè præſumitur patrem filiam ad tranſigendum dolo induxiſſe, quo prætenſam ab ea liberationem obtineret: atque ita dolo inducit ad tranſigendum, quæ aliàs de tranſactione non curabat, ſecundùm gloſſ. communiter receptam: & dolus quidem conjicitur ex immodica læſione illata filiæ, cuius ille tutelam geſſerat, & bona adminiſtrauerat. Læſionem verò nec enormiſſimam, nec enormem tantùm requiro ad doli conjecturam eliciendam in caſu illius text. ſed eam iudicis arbitrio relinquo cum gloſſ. *ibi*, dicto verbo *immodice*, in ſecunda interpretatione, ſicut & aliàs ſæpe relinquitur ſecundùm receptas traditiones, quarum *ſupra* meminimus, itaque inſpecta perſonarum, negotij, ac rerum qualitate æſtimabit iudex, an immodica læſio ſit, ex qua reſultet præſumptus dolus, qui ex perſpicuis indicijs probatur, iuxta reg. *l. dolum, ff. de dolo*, quam bene exemplificat Pinel. *d. c. 4. n. 25.* in ſpecie *d. l. ſi ſuperſtite.* Hactenus Benedict. Ægidius.

S V M M A R I V M.

1 *Doli ex indiciis perſpicuis probatio, & num. 2. amplia vt num. 3.*

4 *Dolus non præſumitur in dubio. Ex quibus præſumptionibus arguatur, remiſſiuè n. 5.*

6 *Indicia perſpicua quæ ſint, proponitur mens auctoris, num. 7.*

8 *Indicia arguentia verum dolum qualia eſſe debeant.*

L. Dolum. VI.

Iidem AA. & CC. Hymnodæ.

Dolus ex indicijs perſpicuis probatur. Colligunt 1
ex Ord, Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Boër. 2
deciſ. 100. n. 2. & ſeq. Anton. Gom. *l. 9. Tauri, n. 25.* Herculan. *de negatiua, n. 275. ad finem*, Ioan. Bapt. Lup. *de vſuris, commento 1. §. 1. num. 51.* Baiard. *ad Clar. §. fin. q. 68. n. 5* a Maſcard. *de probat. concl. 530. n. 1. cum ſeqq.* Menoch. *rem. 3. recup. n. 617. in fine, & de arbitr. caſu 156. ſub n. 21. & de præſumpt. lib. 1. præſ. 58. n. 10. & lib. 5. præſ. 5. n. 42. cum ſeqq.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 17. n. 32.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. lib. 13. q. 1. n. 101. cum ſeqq. & q. 3. n. 16.* Valaſc. *conſult. 56. n. 2.* Iacob. Ayret. *in repet. l. vt vim, p. 2. n. 110. ff. de iuſtit. & iure*, latiſſimè Farin. *in praxi crimin. q. 189. n. 16. cum multis*
ſeqq. vbi *n. 20.* amplat, quod ad probandum dolum admittantur coniecturæ, nedum iuris, ſed etiam hominis: 3
& *n. 22.* dicit, quod ad præſumendum dolum, ſeu fraudem, non ſufficiunt præſumptiones, & *n. 39.* tenet dolum non dici ex præſumptionibus probatum quando habet etiam contra ſe aliàs non doli præſumptiones: & à *n. 44.* plures refert præſumptiones excludentes dolum.

Notatur ad hoc, quod dolus in dubio non præſumitur, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 36. gloſſ. 1. n. 35.* Maſcard. *de prob. concl. 532. à princ. & concl. 814. cum ſeq.* Perez *l. 2. col. 12. verſ. quoniam in dubio non præſumitur fraus, nec dolus, tit. 15. lib. 8. Ordin. pag. 597.* Menoch. 4
d. lib. 1. præſ. 58. n. 10. & lib. 5. præſ. 3. n. 42. Card. Tuſch. 5
lit. D, concl. 573. Ex quibus autem præſumptionibus dolus arguatur, latè tradit Farin. *d. q. 89. num. 74. cum multis ſeqq.*

Ex indiciis perſpicuis.] Quæ autem dicantur indicia perſpicua, non benè conſtat inter Doctores, Bart. 6
enim *n. 1.* Bald. *verſ. nota quod ea*, & Alber. *n. 3. in fine, in præſenti text.* declarant indicia perſpicua, hoc eſt, non friuola, & inuſta, nec leuia. Alij, vt ſunt gloſſ. *verbo perſpicuis, in præſenti*, & Dec. *in tract. crim. p. 1. lib. 1. cap. 5. n. 7.* intellexerunt, hoc eſt, manifeſtæ probationis. Aliqui, ex quorum numero ſunt Marian. Socin. *conſ. 37. n. 27. lib. 2.* Aym. *conſ. 8. n. 1.* Roland. *conſ. 11. n. 9. lib. 3.* Maſcard. *d. concl. 530. n. 9.* Virgil. Boccac. *in conſtit. Piceni, gloſſ. 8. ſub n. 282. in fine*, dixerunt indicia perſpicua, hoc eſt aperta, manifeſta, ſeu manifeſtiſſima. Efficacia verò perfectè quidam dixerunt, vt ſunt Aym. *conſ. 8. poſt n. 1.* Decian. *d. cap. 5. n. 7.* Virgil. Boccac. *d. gloſſ. 8. n. 282.* Nonnulli vrgentia, ſeu concludentia huiuſmodi perſpicua indicia appellarunt, vt ſunt Bald. *in princ.* Alex *n. 2.* & Iuan. Sichard. *n. 3. ad fin. in præſenti*, Menoch. *præſumpt. 3. n. 44.* Virgil. Boccac. *d. gloſſ. 8.* 7
n. 283. Ego verò exiſtimo eſſe iudicis arbitrio remiſſum quæ dicantur perſpicua indicia, ex Maſcard. *d. concl. 530. n. 10.* & quæ tradit Farin. *q. 86. n. 91. cum ſeq.*

In gloſſ. *Conuenit.* Notatur ad hoc, quod indicia 8
arguentia verum dolum, debent eſſe talia, quæ non poſſint interpretari niſi in malam partem, non autem in bonam, vt per Maſcard. *d. concl. 530. poſt n. 6. in 2. limit.* Virgil. Boccac. *d. gloſſ. 8. poſt n. 283.* Suar. *dec. 216. n. 45. in fine*, Farin. *d. q. 89 n. 29.* vbi meminit de fabula, quam hæc gloſſ. commemorat, dum refert, Aldricum poſuiſſe caſum in hac lege in Hiſpanis, qui inuitauerunt eum ad prandium, vt fideiuberet pro eis, vel rationes ſuas accommodaret, & dabant ei vinum album quaſi aquam rubeo miſtam, vt ſic inebriaretur.

L. Si maior. VII.

Iidem AA. & CC. Sebaſtiano.

Dolo inductus ad repudiandam hæreditatem agit 1
contra inducentem de dolo. Repudians hæreditatem

Z 2

ditatem dolo ſubſtituti contra ſubſtitutum agit. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Actio doli hodie durat biennio continuo à tempore doli commiſſi, nec habetur ratio abſentis & ignorantis, & num. 2.*
3 *Ignoranti tempus currit.*
4 *Actio omnis perpetuatur litis conteſtatione, niſi ſolum duæ, quæ hic excipiuntur.*

L. Optimum. VIII. & vlt.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Simmachum vicarium.*

1 DOli actio hodie durat biennio continuo à tempore doli commiſſi, nec habetur ratio abſentis & ignorantis.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſp. 6. tit. 16. p. 7. vbi gloſſ.* Hippol. *in l. 1. §. præterea. num. 131. ff. de quæſt.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 21. cap. 5. col. fin.*

3 *Siue abfuerit, ſiue præſtò ſit, &c.*] Ergo ignoranti currit tempus, de quo vide Tiraq. *de retract. lig. §. 35. gloſſ. 4. à princ.* vbi *n. 8.* meminit huius legis.

4 In gloſſ. *Finienda, vlt.* Notatur ad hoc, quod omnis actio perpetuatur litis conteſtatione, niſi ſolùm duæ quæ hîc excipiuntur, vt per Roder. Xuar. *in lect. ad l. poſt rem iudicatam, notab. 2. verſ. conſidera, num. 5. pag. mihi 582.* vbi ad hoc hanc gloſſam ſingularem dicit.

De in integrum reſtitutione minorum XXV. annis.

TIT. XXII.

SEQVITVR tertia reſtitutionis cauſa, quam Doctores minorennitatem appellant, cùm ſcil. minor 25. annis læſus eſt. Anni hîc computantur de momento ad momentum, id eſt, vt minor intelligatur vſque ad eam horam, ex qua incipit agere annum vigeſimumſextum, *l. 3. §. minorem, ff. hoc tit.* Scripſerunt in hanc rubr. Caſtr. Fulgoſ. Aret. Alex. Iaſ. Angel. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De materia vide Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 41. l. Hiſpan. tit. 12. part. 6. l. 5. & 6. tit. 5. lib. 4. noua Recopilat.* & integros tractatus de hoc tit. in lucem ediderunt Ioan. Mauric. *tom. 5. tractatuum Doctor. fol. 184.* Iacob. Cuiac. Sfortia Oddus, & Robertus Lancellottus: ſolemnem repetitionem *ad l. ſi curatorem, infr. hoc eod. tit.* doctè admodum typis mandauit Luſitanus noſter Franciſcus de Caldas Pereira, & plura cumularunt Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14.* Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ, tit. de reſtitut.* Suar. Vru. Villalob. & alij *commun. opin. lib. 1. tit. 12. pag. 330. cum ſeqq.* Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 1. ſub hoc tit. à pag. 160. ad 175.* Arim. Tepat. *var. ſentent. tit. 106. pag. 108.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 21. cap. 4.* Molin. *de iuſtit. tract. 2. diſp. 575.* Morl. *in empor. iuris, part. 2. tit. 5. de in integ. reſtitut.*

SVMMARIVM.

1 *Minor læſus in renuntiando querela inofficioſi teſtamenti reſtituitur, & num. 2.*
3 *Minores eo ipſo, quod renunciarunt iuri ſuo, læſi cenſentur, iuuanturque ope reſtitutionis in integrum.*
4 *Minor an læſus in renunciatione beneficij Eccleſiaſtici, reſtituatur ad illud ſi iam alteri eſt collatum.*
5 *Renunciat qui non facit intra tempus præſtitutum.*
6 *Verbum vnum eodem loco diuerſis reſpectibus diuerſimodè accipitur.*

L. Illud. I.

Imp. ALEXANDER A. *Plotianæ.*

MInor læſus in renunciandu querelæ inofficioſi teſtamenti reſtituitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Caſtr. Fulgoſ. Aretin. Iaſ. Alex. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiue Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n. 28. verſ. ex his itaque debemus,* vbi ait reſtituendum eſſe minorem aduersùs omiſſam querelam palam, hoc eſt pacto, & verbis expreſſis, vel tacita diſſimulatione, hoc eſt temporis lapſu: & *n. 29.* diſſoluere nititur antinomiam, quæ extare videtur inter text. *in præſenti,* dum reſtitutionem concedit minori læſo in renunciatione querelæ inofficioſi teſtamenti, & text. *in l. 2. in quib. cauſ. reſtit. neceſſ. non eſt,* dum habet quinquennij tempus datum ad querelam minoribus non currere, ac proinde neceſſariam non eſſe reſtitutionem, & fatetur Cald. Pereira arduam ac difficilem eſſe harum iurium repugnantiam, commodéque pacari, & in amicitiam reduci non poſſe; ſed tamen ſequutus Mauric. *in tract. huius tit. cap. 149.* & intellectum gloſſ. pen. huius text. ſecundo loco relatum, ait tempus quinquennij ad querelandum ſtatutum minoribus non currere, ſecundum *d. l. 2.* (quod & videtur annuere text. *in præſenti,* vt colligitur ex intellectu gloſſ.) & communem, per quem verbum *cadere,* ponitur propriè, & *verb. auxilium ætatis,* ad reſtitutionem non refertur, ſed magis priuilegium ætatis ſignificat, quo in fauorem minorum ſtatutum eſt, tempus querelæ præfixum non currere, ſubditque illam verborum improprietatem ferendam eſſe vt ſopiatur tanta legum contrarietas, & correctio. 2

Notatur hic text. ad hoc, quod minores eo ipſo, quod renunciarunt iuri ſuo, læſi cenſentur, iuuanturque ope reſtitutionis in integrum, vt per Roder. Xuar. *alleg. 20. n. 8.* Franc. Sarmient. *ſelect. lib. 3. cap. 13. n. 2.* vbi hunc text. notabilem dicit ad hoc, quod vbicunque minor facit actum, ex quo ſibi nulla ſ. qui vtilitas poteſt, ſed poſſet ſibi damnum inferri, læſus hoc ipſo eſt, & danda reſtitutio: idem dicit Suar. de Paz *in pract. tom. 1. p. 1. temp. 8. n. 124.* 3

Vtrum autem minor læſus in renunciatione beneficij Eccleſiaſtici reſtituatur ad illud, ſi iam alteri eſt collatum? vide Boer. *deciſ. 150. n. 4.* Couar. *lib. 1. var. cap. 5. à princ.* Emman. Coſta *in l. Gallus, §. quid ſi tantum, p. 1. n. 63.* Menoch. *remed. 10. retinper. n. 104.* Put. *p. 1. deciſ. 437.* aliàs 457. in correctis, *& p. 3. deciſ. 63.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n. 38. & 39.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo minor, n. 48.* Peregrin. *de iure fiſci lib. 5. tit. 2. n. 46.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. tom. 1. lib. 3. quæſt. 7. num. 10. cum ſeqq.* Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 5. quæſt. 8. per tot.* Azor. *inſtit. moral. p. 1. lib. 7. cap. 20. q. 9. in fin.* Nicul. Garc. *de benef. p. 11. cap. 3. n. 61.* 4

In gloſſ. *Cadere, pen.* Notatur ad hoc, quod renunciat, qui intra tempus præſtitutum non facit, vt per Tiraq. *de retractu, tit. 1. §. 1. gloſſ. 2. n. 51.* 5

In ead. gloſſ. ibi, *propriè, & impropriè ponitur; &c.* Notatur ad hoc, quod verbum vnum eodem loco diuerſis reſpectibus diuerſimodè accipi poteſt, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 18. num. 22.* 6

L. Eo

Digitized by Google

L. Eo tempore. II.

Imp. GORDIANVS A. *Alexandro.*

Libetorum numerus non ſupplet ætatem ad priuationem beneficij in integrum reſtitutionis. Colligunt ex Ord.Doct.citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Minor habens curatorem, dum eo abſente contrahit, contractus eſt nullus; ſi contraxit ſine curatore conſtituto, reſcinditur contractus per reſtitutionem, & n.2.*

3 *Adultus habens curatorem non poteſt donare, aut contrahere ſine auctoritate curatoris; poteſt tamen liberè donare cauſa mortis, ipſo curatore inconſulto, inſcioque.*

4 *Adultus curatorem habens æquiparatur pupillo, & non poteſt contrahere abſque auctoritate ipſius curatoris. Amplia vt n.5.*

6 *Quod minor habens curatorem non obligatur ex contractu à ſe geſto abſque illo, intelligendum vtique de obligatione ciuili.*

7 *Contractus celebratus inconſulto curatore, non tenet ex parte minoris, vt minor ipſe non maneat obligatus, obligetur verè alter cum illo contrahens.*

8 *Venditio facta à minore ſine ſolemnitate requiſita valet, ſi ille ſuam conditionem fecerit meliorem.*

9 *Adultus rectè teſtatur ſine licentia ſui curatoris, & poteſt donare cauſa mortis ſine auctoritate curatoris, & eo contradicente, n.10.*

11 *Contra teſtamentum adulti non poteſt peti reſtitutio in integrum.*

L. Si curatorem. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Attiano.*

1 Minor habens curatorem, dum eo abſente contrahit, contractus eſt nullus: ſine curatore conſtituto, ſi contraxit, reſcinditur contractus per reſtitutionem. Colligunt ex Ord.Doct.citati *ad l.1.n.1.ſupr.hoc tit.* & ſuper hunc text. Inſignem & doctiſſimam edidit xcpentionem omnibus numeris abſolutam noſter Luſitanus Franciſcus de Caldas Pereira, vir ſanè doctus.

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l.Hiſp.3 tit.11.part.3.vbi gloſſ.1. &* l.4. *tit.11. p.5. vbi gloſſ.5.in princ.* Corraſ. *lib.6.miſcel.cap.21.n.3.* Iaſ. *in l.2.n.13.& 14.ff. de legat.3.* Anton.Gom. *tom.2. var. c.14.n.1.* Emman.Coſta *ſelect lib.1.c.10.n.8.* Tiraq. *in*
3 *l. ſi vnquam, verbo Donatione largitus, n.253.* vbi ait, quod licèt adultus habens curatorem non poſſit donare, aut contrahere ſine auctoritate curatoris, poteſt tamen liberè donare cauſa mortis, inconſulto, inſcioque ipſo curatore, Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. rub.9.n.2.* vbi dicit, quod diſpoſitio huius legis verificatur ſolùm in illo cui datur curator propter fragilitatem iudicij, & ſic non habet locum in muto, Donel. *in comment. ad l.2.n.7.de reſcind. vend. & ad l.puberes 101. n.4. ff. de verb.oblig. & comment. iuris ciuilis lib.21.cap.9.col.5.* Montan. *de tutel.& curis c.36.reg.7.n.16.* Fachinæ. *controuerſ.lib.3.c.1.& 9.* Gutiet. *de iuram.confirm.p.1.c.13.*
4 *n.3.* vbi dicit, quod adultus curatorem habens æquiparatur pupillo, & non poteſt contrahere abſque ipſius curatoris auctoritate. Molin. *de primogen.lib.2.c.9.n.37.* vbi refert, quod æquiparatio, quæ in hac lege dicitur eſſe inter prodigum & minorem curatorem habentem, ſolùm in actibus viuentium, non autem in vltimis voluntatibus intelligenda eſt. Anton.Gom. *l.3.Tauri,n.5.*

vbi tenet æquiparationem huius text. de adulto habente curatorem cum minore impubere tutorem habente, intelligi debere quoad contractum, & obligationem, per quam ipſe tenetur alteri; ſecus verò quoad teſtamentum, quia poteſt liberè teſtari ſicut maior, & bona ſua etiam immobilia alienare, legare, & ſuper eis ad libitum diſponere, immò ipſum curatorem inſtituere, & licentiam executoribus dare vendendi bona immobilia ſine decreto. Aloyſ.Ricc. *in collect.deciſ.p.3.collect.683.* latè Benedict.Ægid. *in repet.l.ex hoc iure, ff. de iuſtit. & iure, part.2.cap.5.n.10.* vbi *num.19.* reſolutionem 5
illam, quod adultus curatorem habens, & ſine illo contrahens minimè obligetur, extendit tam cùm minor contrahit circa caſtrenſia, quàm cùm circa alia aliunde conquiſita.

Hunc contractum ſeruari non oportet.] Aduertit Be- 6
nedict.Ægid. *in repet. ad l.ex hoc iure, p.2. n.20.* illud quod dicitur *in præſenti*, minorem ſcilicet habentem curatorem ex contractu à ſe ſine illo geſto non obligari, de ciuili vtique obligatione eſſe intelligendum.

In gloſſ. *Res*, ibi, *ſcil.mobiles, vel hodie quæ ſeruando ſeruari non poſſunt*, &c. Notatur ad hoc, quod diſtinctio huius legis locum etiam habet quando minor alienat mobilia, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, vt per Campeg. *de dote part.2.q.10.* Menoch. *de ſucceſſ. creat.§.10.n.81.* Sarmient. *de redditib.* Eccleſ *par.2. à n.14.* Contrarium tamen ſuſtinent Cald.Pereira *in repet.huius l.verbo Res.* Benedict.Ægid. *vbi ſup.num.10.* D.Barboſ. *in l.ſi ante 6. n.14. in fine, ff. ſoluto matrim.* vbi *n.15.* reſpondet, regulam generalem huius legis procedere in his quæ contineri poſſunt ſub auctoritate curatoris; nam hæc tacitè videntur interdicta minori, ne illa faciat ſine curatoris auctoritate. Cæterùm in his ad quæ non pertinet auctoritas curatoris, nulla poteſt videri facta interdictio, ac ita quaſi quoad illa ſibi non fuerit datus curator, quod ipſe ſolus fecerit, mero iure valebit. Et hinc hanc gloſſam intelligendam aſſerit in reſolutione ſuprà poſita, quando mobilia quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, alienantur per minorem per tale genus alienationis, quod cadat ſub iure adminiſtrando conceſſo curatori; nam alias quaſi curatorem non haberet, mero iure valebit alienatio.

In gloſſ. *Abſimilis*, ibi, *quantum ad hoc, item quan-* 7
tum ad aliud, vt ſe non obliget, ſed alios ſibi, ſic. Notatur ad hoc, quod contractus à pubere celebratus, inconſulto curatore non tenet ex parte minoris, vt minor ipſe non maneat obligatus, obligetur verò minori
alter cum illo contrahens, vt per Benedict. Ægid. *in* 8
repet. d.l.ex hoc iure, part.2.n.21. Venditio enim à minore facta ſine ſolemnitate requiſita valet, ſi ille ſuam conditionem meliorem fecerit, vt reſoluit Card.Mantic. *de tacitis & ambig.convent.lib.4. tit.6. n.63.* prout etiam generale eſt, vt qui contrahere prohibentur propter interdictam bonorum adminiſtrationem, poſſint ſolemnitate legis omiſſa, meliorem facere conditionem ſuam, ad tradita per Tiraq. *poſt leges connub. gloſſ.8.q.8.n.65.cum ſeqq.* Pinel. *in l.1. de bonis matr. pag.3.n.30. cum ſeqq.* Matienz. *l.2. gloſſ.1. n.14. cum ſeqq. tit.3. lib.5. noua Recopil.*

In ead. gloſſ. ibi, *quia adultus teſtatur.* Notatur ad 9
hoc, quod adultus poteſt teſtari ſine licentia ſui curatoris, vt per Cald. Pereira *in repet. huius l.verbo hunc contractum, n.20.* Gutier. *de iuram.confirm.part.1.c.13.*
n.1. & de tutel. part.2. cap.14. n.15. vbi etiam tenet, 10
quod poteſt donare cauſa mortis ſine auctoritate cura-
toris, & eo contradicête, & *n.17.* reſoluit, quod contra 11
teſtamentũ adulti non poteſt peti in integrũ reſtitutio.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutionem in integrum petens ratione minoris ætatis, neceſſe habet probare ætatem quam allegauit.*

aduerſarius verò quod tempus petenda reſtitutionis ſit elapſum, & num.1.& 4.
3 *Minor probatur per dationem curatoris cum decreto.*
5 *Ætatis probatio per aſpectum.*

L. Si minorem. IV.

Iidem AA. *&* CC. *Iſidoro.*

1 QVi petit reſtitutionem in integrum ratione minoris ætatis, neceſſe habet ætatem probare quam allegat; aduerſarius verò qui vult ipſum excludere, neceſſe habet probare, quod tempus petendæ reſtitutionis in integrum ſit elapſum. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* poſt omnes Giphan. *ad hanc l. tom.1. pag.92.*

2 *Cum contraheres, oſtenderis,* &c.] Notatur ad hoc, quod cum minor debeat eſſe is, qui reſtitutionem petit, & aliter audiri nequeat, vtique cùm ætas ſit fundamentum ſuæ intentionis, debet illam probare, vt per *l.Hiſp.4.tit.14.part.3. vbi gloſſ.2.& l.2.tit.19. part.6. vbi gloſſ. fin.* Duen. *reg.258.* Alciat. *de præſumpt.reg.2. præſumpt.14.in princip.* Hippol. *in l. ſi quis ne quæſtio, n.50.& ſeqq. ff. de quæſtionib.* Turzan. *tom.1. commun. opin.lib.2.tit.12.n.27.pag.332.* Viu. *ibidem, lib.4. tit.9. de probat. n.59.pag.480.* Ioſeph.Ludou. *tom.3. tit. de probation.concl.1.corol.124. & Peruſina deciſ.56.* Maurit. *de in integ. reſtitut. cap.316.* Sfort.Odd. *eod.tract. p.1.q.37.* Cald.Pereira *in l.ſi curatorem.verb.minoribus, n.10.& verbo infra legitimum, n.19.* Maſcard. *de probat. concluſ.666.n.2. & concl.1059.n.8.* Menoch. *de præſumpt.lib.2.præſumpt.50. n.18.* Fulo. Pacian. *de probation.lib.1.cap.14.num.14.& 15.* Brunor. à Sole *in locis communib.verbo Ætas,* Sanch. *de matrim.lib.2.diſp.41. n.39.* Molin. *de Iuſtit.tract.2.diſp.573.verſ.porrò,* Nicol.Garc. *de benefic.part.6.cap.2.n.185. cum ſeqq.*

3 Minor probatur per dationem curatoris cum decreto, Turzan. *d. tom.1. commun. opin. lib.2. tit.12. n.28.& 29.pag.332.* Iaffred. Balb. *deciſ.193.* Hieron. de Laurent. *Auenion.deciſ.63.*

4 *Et tempora reſtitutionis,* &c.] Ergo aduerſarius, qui excipit de lapſu temporis, debet illud probare, vt per Emman.Coſt. *in repet. l. ſi ex cautione, n.4. verſ.quæro igitur, de non num.pecun.* Sfort.Odd. *in d.tract.p.1.q.39. art.1.n.1.* Cald.Pereira *verbo infra legitimum, ſub n.19. verſ. ſed contrariam ſententiam,* Maſcard. *de probat. concl.1282. n.2. in noua edit.*

5 In gloſſ. *Comprobatum,* ibi, *ſecus autem ſi ex aſpectu appareat contrarium,* &c. Notatur ad hoc, quod ætas probatur per aſpectum, vt per Cald.Pereira *in l. ſi curatorem, verbo minoribus, num.14.* Maſcard. *de probat. concl.1194.* aliàs 1200. *n.46.*

SVMMARIVM.

1 *Ætas minor, & læſio vbi reperiuntur, ibi in integrum reſtitutio competit, & n.2.*
3 *Læſionem allegare quibus caſibus ſufficiat, abſque eius probatione, remiſſiuè.*
4 *Negligentia ſola non ſufficit, ſed requiritur & dolus aduerſarij.*
5 *Ætas 25. annorum, tam in maſculis, quàm fœminis excludit reſtitutionem.*

L. Minoribus. V.

Iidem AA. *&* CC. *Rufo.*

1 VBi reperitur minor ætas & læſio, ibi competit in integrum reſtitutio. Colligunt ex Ord.Doct. citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.*

2 Probat hic text. ad concedendam in integrum reſtitutionem non ſufficere aliquem minorem eſſe, niſi & læſum, & circumſcriptum ſe doceat, vt per *l. Hiſpan.4. in fine, tit.14.p.3.l.2.& l.6.in fin. tit.19.par.6.* Octauian. *Podem.deciſ.157.n.9.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21.cap.9.& 10. in princ.* Maſcard. *de probat. concl.963.& concl.1273.* aliàs *1279. à princip.* vbi reſoluit, quod petens reſtitutionem in integrum, læſionem probare debet. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo vel aduerſarij dolo, n.1. cum ſeqq.* Pichard. *in §. extraneis, n.13.cum ſeqq. Inſtit.de hæred qualit.* Morl. *in emporio iuris, par.1.tit.5.in prælud. n.* vbi *n.8.* ſex caſus enumerat in quibus ſufficit tantùm læſionem allegare, abſque eo quod quis obſtringatur ad eius probationem. 3

Etiamſi ſine dolo aduerſarij, &c.] Ergo non ſufficit negligentia propria, ſed requiritur etiam dolus aduerſarij, vt per Sfort. Odd. *de in integr. reſtit. par.1. quæſt.4.art.2.num.8.* 4

Ante impletum etiam quintum & vigeſimum annum.] Ergo ætas 25.annorum, tam in maſculis, quàm in fœminis reſtitutionem excludit, vt per Ordinat. Regiam Luſit. *lib.3.tit.4.§.2.* Morl. *d.tit.5. in prælud.n.9.* Cald. Pereira *in d.l.ſi curatorem, verbo minoribus, n.1.* 5

SVMMARIVM.

1 *Iudicium reſtitutionis in integrum non extinguitur per mortem rei, ſed ad hæredem tranſit, & n.2.*
3 *Lis quando dicatur inchoari.*

L. Si intra ætatem. VI.

Iidem AA. *&* CC. *Sententiæ.*

IVdicium reſtitutionis in integrum non extinguitur per mortem rei, ſed ad hæredem tranſit. Colligunt ex Ord.Doct. citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. *deſumunt* Bart. *in l.vlt.n.3. in fine, ad Senatuſconſ. Velleian.* Sebaſt. Medic. *in tract. Mors omnia ſoluit, concl.97. fol.mihi 173.* 2

Lis inchoata eſt.] Quando dicatur lis inchoari, vide *l.ſi fundus, §. in venditione, ff. de pignorib. l.euictis, ff.de vſuris, l.is autem 11. ff. ex quibus cauſis maiores,* vbi gloſſ. *verbo inchoata,* dicit, id eſt ordinata per libellum, licèt non ſit lis conteſtata: refert parens meus Emman. Barboſa *in comment. ad Ordin. Reg. Luſit. lib.3.tit.2. in princ. num.3.* 3

SVMMARIVM.

1 *Tutelæ aſſumptio, ſanguiniſque coniunctio præſumptionem de pupilli ætate contra tutorem, aut conſanguineum excitant.*
2 *Scientia præſumitur in factis conſanguineorum. Limitatur n.3.& 4. præſumitur etiam in minore coniuncto, n.5. non autem in conſanguineo puero, vel infame, n.6. niſi agatur de errore iuris, n.7.*
8 *Scientia præſumpta ex conſanguinitate non eſt ſufficiens ad impediendam reſtitutionem in integrum ex capite ignorantiæ.*
9 *Scientiæ præſumptio in conſanguineo locum habet etiam in coniunctis remoti gradus.*
10 *Diſpoſitio quantumcunque exorbitans ac correctoria, loquens in contractu habet locum in diſtractu.*
11 *Contractus & diſtractus à pari procedunt, & eiuſdem naturæ ſunt.*
12 *Teſtis ſi deponat primo loco per verbum* credo, *in ſecundo per verbum aſſertiuum veritatis, eo caſu ſtandum eſt dicto ſecundo.*

L. De

L. De tutela. VII.

Iidem AA. *&* CC. *Severa.*

1 ASſumptio tutelæ, & ſanguinis conjunctio præ-
ſumptionem de pupilli ætate contra tutorem, aut
conſanguineum excitant. Colligunt ex Ordin. Docto-
res citati *ad l.1.n.1.ſup. hoc tit.* poſt omnes Giphan. *ad
hanc legem, tom.1 pag.92.*

2 *Quam ſanguinis proximitas*, &c.] Notatur ad hoc,
quod ſcientia præſumitur in factis conſanguineorum,
vt per Duen. *reg.125.* Socin. *reg.98.* Tiraq. *de pœnis
temper. cauſa 23.n.2.* Menoch. *remed.16. recuper.n.41.
cum ſeqq. & conſ.1. n.182.* Viu. *tom.1. commun. opin.
lib.4. tit.9. n.351. pag.521.* Maſcard. *de probat. con-
cluſ.407.n.1.& concl.413.etiam n.1.* Card. Tuſch *pract.
concl.lit.C, concl.741.n.1.* latè Farin. *fragm.crim.p.2 lit.*
3 *I,n.268.cum ſeqq.* vbi *n.195.* limitat in coniuncto qui nõ
4 conuerſatur cum coniuncto, & *n.196.* limitat etiam in
coniuncto, qui ægrotabat tẽpore actus geſti à conſãgui-
neo, & *n.198* reſtringit quoque in coniunctu nouo.

5 Et nunc particim quod ſcientia præſumatur in minore
coniuncto, reſoluunt Anton. Gabr. *comm.opin.lib.1.tit.*
6 *de præſumpt. concl.6.n.14.* Maſcard. *d.concl.407. n.3 &
concl.413.n.19.* vbi declarat hoc non procedere in con-
ſanguineo puero, vel infante. Menoch. *de præſumpt.*
7 *lib.6. præſ.24. n.36.* vbi intelligit niſi de iuris errore
agatur. Farin. *d. p.2.lit.I, n.194. & n.196.* poſt Surd.
conſ.251.n.15. & Ioan. Bapt. Coſta *de facti ſcientia, &*
8 *ignor. inſp.Q.73. n.12.* reſoluit quod ad impediendam
reſtitutionem in integrum ex capite ignorantiæ, præ-
ſumpta ſcientia ex conſanguinitate non ſufficit.

9 Quæ quidem ſcientiæ præſumptio in conſangui-
neo locum habet etiam quoad coniunctos remoti
gradus, vt per Duen. *d.reg.125.limit.4.* Anton. Gabr.
d. concl 6. n.12.& 43. Maſcard. *d.concl.413. n.7.* Me-
noch. *d.præſump.24.n.35.* Farin. *d.lit.I,n.183.* vbi ex-
tendit vſque ad gradus iuris ciuilis.

10 *Præſtiriſti liberationem*, &c.] Notatur ad hoc, quod
diſpoſitio, quantumcunque exorbitans, atque etiam
correctoria, loquens in contractu habet locum in di-
11 ſtractu, vt per Tiraq. *de iure mariti, gloſſ.5.n.6.* A pari
enim procedunt, & eiuſdem ſunt naturæ contractus,
& diſtractus, vt per Surd. *de alim. tit.8.priuil.22.n.6.*
Cald. Pereira *de poteſt.elig.c.7.n.15.* Eſcobar. *de ratioc.
c.14.n.42.* Stephan. Grat. *diſcept.for.c.168.n.7.& 10.
cum ſeqq.* Ceuall. *commun.contra commun.tom.4.q.897.
n.886.* Card. Manric. *de tacit. & ambig.conuent.lib.1.
tit.2.n.15.cum ſeqq.* D. Barboſ. *in l.hæres abſens, §.pro-
inde, n.13.ff.de iudic.* quos refero ego ipſe *de appellatiua
verborum vtriuſque iuris ſignificat.appell.59.n.4.*

12 In gloſſ. *Probata*, ibi, *vel tunc credidit ſe maiorem,
& nunc aliter credit*, &c. Notatur ad hoc, quod quando
teſtis primo loco depoſuit per verbum, *credo*, in ſe-
cundo deponit per verbum aſſertiuum veritatis, eo
caſu ſemper ſtandum eſt ſecundo dicto, vt per Cror.
de teſtib.n.343. Clar. *lib.5.§.fin.q.53.n.16.*

L. Minoribus. VIII.

Impp. Honor. *&* Theod. AA. *Iuliano
Proconſuli Africæ.*

1 IN omiſſis ex certa ſcientia, vel ſine, minor reſtituitur.
Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Minor læſus non ſui facilitate, nec etiam dolo ad-
uerſarij, ſed caſu fortuito, non dicitur circumſcrip-
tus, & ideo non reſtituitur in integrum, & n.2.*
3 *Minor non videtur deceptus iure communi vſus.*
4 *Minor vt reſtituatur, probare debet quod aduerſa-
rij dolo, ſuave facilitate fuit circumuentus.*
5 *Videtur, pro præſumitur.*
6 *Læſus gerens ſe vt prudens paterfamilias, an tenea-
tur probare, remiſſivè.*

L. Non videtur. IX. & vlt.

Imp. Zeno A. *Æliana P.P.*

MInor læſus non ſui facilitate, quia fecit id, quod 1
diligens paterfamilias faceret, nec etiam læſus
dolo aduerſarij, ſed caſu fortuito, non dicitur circun-
ſcriptus, & ideo non reſtituitur in integrum. Colligunt
ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.* poſt om-
nes Giphan. *ad hanc l. tom.1.pag.93.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
l.Hiſpan.6.tit.19.part.6.vbi gloſſ.15. Mathe ſil. *ſing 58.*
Alciat. *de præſumption.reg.1.præſ.42.n.2.* Cuiac. *lib.16.
obſeru.14.* Vezin. *tom.1. communium opin.lib.2. tit.12.
num.37. pag.332.* vbi quod minori ex accidenti læſo
non ſuccurritur. Tiraquel. *ad finem tit. de retract. lign.
num.51.* vbi quod non videtur deceptus minor iure
communi vſus, *& n.54. & ſeqq.* Maſcard. *de probat.
concl.1058.* aliàs *1062.n.15.in fine*, vbi quod non vide- 3
tur circumſcriptus minor, qui iure ſit vſus communi,
Morl. *in emporio iuris ciuilis, p.1.tit.10. c.4.n.8.* Ant.
Gom. *l.50. Tauri, n.14. in princ.* vbi quod minor non
reſtituitur, ſi fecerit quod quilibet maior & prudens fe-
ciſſet Valaſc. *conſult.138.n.26.* D. Barboſ. *in l.1.part.4.
n.128.ff. ſoluto matrim.* vbi ait quod minor, qui iure
communi vſus eſt, reſtitutionem petere non poteſt.

Notatur ad hoc, quod minor debet probare ad hoc 4
vt reſtituatur, quod aduerſarij dolo, ſuave facilitate
fuit circumuentus, vt per Mandoſ. *de ætate min. q.4.*
Rebuff. *tom.2.ad leges Galliæ, tit. de reſtit.art.1. gloſſ.3.
n.26.* Menoch. *conſ.100.n.189.* Maſcard. *dict.concl.1062.
n.25.in princ.* Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo ſua
facilitate, n.1.*

Videtur.] Id eſt, præſumitur, ſecundùm Innoc. *in cap.* 5
auditis, n.3. de reſtit. in integrum.

In gloſſ. *Qui, vlt.* Vtrùm læſus gerens ſe vt prudens 6
paterfamilias, teneatur probare læſionem? vide Alc. *de
præſ.42.n.6.* Maur. *de reſtit.c.174.* Rebuff. *d. gloſſ.3.n.26.*

De filiofamilias minore.

Tit. XXIIII.

QVum tractatus de reſtitutione minorum
latè pateat, ideirco generali titulo ſubji-
ciuntur multi ſpeciales, ex quibus hic 23.
& tres qui proximè ſequuntur, ad perſonas
reſpiciunt, id eſt ad minorem, ad ejus fidejuſſores, vel
tutores, ſive curatores, vel ſocios & conſortes. Hoc
igitur tit. agitur de filiofam. minore, quia dubitabatur,
an ei ſuccurrendum eſſet, ne per eum proſpiciatur pa-
tri perfectæ ætatis, contra ſcopum edicti prætorij. Et
reſponſum fuit, ipſum filiumfam. eſſe reſtituendum:
eius autem patri, ſi de peculio conueniatur, reſtitu-
tionem denegandam, *infr. ſi minor ſe maior. dix. l.vlt.*
Scripſerunt in hanc rubricam Angel. Fulgoſ. Alex.
Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cujac. Pac. & Vve-
ſembec.

SVMMARIVM.

1 *Patris auctoritas non firmat contractum filiiſam, vt
non ſit locus reſtitutioni in integrum.*
2 *Filiusfam. minor fideiubens pro patre, ejus ſucceſ-
ſione omiſſa, adhuc petit reſtitutionem in inte-*

grum : & n.3. fallit, ſi fideiubeat pro liberando patre à carceribus, n.4.

L. Filiusfamilias. I.

Imp. GORDIANVS A. *Gaudiano militi.*

1 AVctoritas patris non firmat contractum filiifam. vt reſtitutioni in integrum non ſit locus. Item
2 filiusfam. minor pro patre fideiubens, eius ſucceſſione omiſſa in integrum reſtitutionem adhuc petit. Colligunt ex Ord. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Caſtr. Fulgoſ. Alex. Aloyſ. Leo, Sebaſtian. Næu. remiſſiuè Caſal.*in annot.*& Ximen.*in concord.*

3 Vide Anton. Gom. *var. tom.2. cap.13. n.19.* vbi citato hoc text.dicit,quod ſi minor. 25. annis pro alio fideiubeat, licèt mero jure teneatur, poteſt reſtitui, modò ſit fideiuſſor extranei, modò coniunctæ perſonæ, & modò debitor principalis ſit ſoluendo, modò non, immò quod magis eſt, hoc caſu præſumitur læſio : ſubditque hoc ſingulariter limitari,præterquam ſi fideiubeat pro patre incarcerato, quia tunc tenetur, & efficaciter obligatur, cùm quilibet maior, & prudens hoc faceret. Rebuff. *ad leges Galliæ, tom. 1. tract. de reſtitution. art.2. gloſſ.3.n.4.* vbi per hunc text. tenet quod reſtitutio minoris non prodeſt fideiuſſori, & quamuis minor reſtitutus ſit aduersùs principalem, tamen cogetur fidejuſſor ſoluere, & poſtea aget contra minorem. Sfort. Odd.*de in integ. reſtitut. part.1. q.54 art.1.* Aldouin. *conſ.1. num.23.* Gam. *Luſitan. deciſ.162.n.5.* vbi tenet per hunc text. quod fideiuſſio etiam pro patre de per ſe ſolùm ſine alia probatione læſionis læſum fideiuſſorem eſſe demonſtrat, Guttier. *pract.lib.1.q.128.n.3.verſ.in contrarium,in fine,* vbi ait quod minor fideiubens, & intercedens pro alio, eo ipſo dicitur læſus, & poteſt reſtitui aduersùs fidejuſſionem ſina alia probatione læſionis : optimè Molin. *de iuſtit. tract.2. diſp.540. n.15. verſ. minor,* vbi dicit haberi in hoc text. quod minor 25. annis, quamuis fideiuſſor pro aliquo exiſtat, non eſt ea obligatio ipſo iure nulla; per beneficium tamen reſtitutionis in integrum eliditur, atque annullatur, eſto ſit fideiuſſor patris, & eſto debitor principalis non ſit ſoluendo, quia eo ipſo quod talis minor ſoluere debet pro debitore principali, cenſetur læſus ea fidejuſſione. Idem dicit Rebellus *de obligat. iuſtit.part.2. lib.16.de contractu fideiuſſ.quæſt.vnic.n.14.*

4 *Sed etſi pro patre*, &c. Fallit ſi fideiubeat pro liberando patre à carceribus, Anton. Gom. *vbi ſuprà,* Molin. & Rebellus *dictis locis,* Stephan. Gratian. *diſcept.forenſ.c.108.n.41. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Filius aduersùs mutuum reſtituitur, niſi interuenerit iuſſu patris, & n.2.*

3 *Minor ex ætate lapſus reſtitutionem in integrum poſtulat.*

L. Si frater tuus. II. & vlt.

Idem A. Triphoni militi.

1 FIlius aduersùs mutuum reſtituitur, niſi iuſſu patris interuenerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. deſumunt Matheſil.*notab.58.* Sfort. Odd. *de in integr.reſtit. p.2. q.51.n.39.cum ſeqq.*Donell.*comment.iuris ciuilis lib.21. c.7.vol.3.* Ioan.Garc. *de nobilit.gloſſ.6.§.1.n.2.col.2.*vbi dicit quod minor *in præſenti*, deſtitutus erat omnino omni remedio iuris ordinario, quia vt text.dicit, excipere nihil poterat, nec item agere : vnde minor læſus remedio iuris ordinario deſtitutus reperiebatur,quapropter vt læſio reſtauraretur,meritò recurrendum erat ex bono& æquo,quod in reſtitutione verſatur ad beneficium juris indultum minoribus, atque adeò ad reſtitutionis auxilium ; ſubditque hunc text. rectiſſimè allegari poſſe ad id, vt ſcilicet reſtituito ita demùm concedatur,ſi nullum aliud remedium ſubſit ordinarium.

Lubricum ætatis, &c.] Vide Donell. *dict. lib.21. cap.10. col.2. in princip.* vbi ait,quod ſic per metaphoram imbecillitas conſilij deſignatur,quia tanquam loco lubrico verſans facilè labitur,& *ibi* notatis adde Oſualdum Hilligerum *lit. A.* 3

De fiduiuſſoribus minorum.

TIT. XXIV.

MINOR cùm vendit prædium ſine auctoritate curatoris, & decreto judicis, venditio ipſo jure nulla eſt venditione autem rectè facta, ita vt ipſo jure valeat, ac fideiuſſor acceſſit,hic caſus pertinet ad hunc tit. Scripſerunt in hanc rubr. Bart. Angel Aretin. Alex.Fulgoſ. Aloyſ. de Leo, Sebaſtian. Næu. item Cujac. Pac. & Vveſenbec.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio minorem liberat ab onere euictionis, & num.2.de eius fideiuſſore quid,num.3.*

L. Poſtquam. I.

Impp. SEVERVS,*&* ANTONINVS AA. *Mironi.*

REſtitutio minorem liberat ab euictionis onere, ac præſtatione. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Caſtr. Aretin. Bald. Alex. Fulgoſ. Aloyſ. Leo,Sebaſt.Næv.remiſſiuè Caſal.*in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt, illiusque materiam latè explicant, & præcipuè ad hoc, 2
quod licèt minori læſo per reſtitutionis in integrum beneficium ſuccurratur, eius tamen fideiuſſori non 3
ſemper ſuccurritur, Roman. *ſing. 551.* Hippol. *in repet. rubr. de fideiuſſor. n. 267.* Mynſing. *cent.4. obſeru.18. & 19.*Rebuff. *ad leges Galliæ,tom.2. tit. de reſtit.art.1.gloſſ.3.n.4.*Duen.*reg.330.à princip.* Connan. *commentar. iuris ciuilis lib.6. cap.7.n.8.* Maurit. *de reſtitut.in integ.cap.14.* Sfort. Odd. *in ſimili tract.q.57. art.6.n.47.*Donell.*commentar. iuris ciuilis lib.21.c.14. col.3.cum ſeqq.*Anton.Fab. *lib.8.coniectur.cap.3.* Greg. Lop.*l.4. in gloſſ. por razon, tit.13. part.5.* vbi ex Bart. dicit, quod ſi minor vendens prædium promittat de euictione, & det fideiuſſorem, tunc fidejuſſor non remanſit obligatus ciuiliter, nec naturaliter ; ſed ſi extraneus promittat de euictione, & det fideiuſſorem, tunc tenebitur fideiuſſor. Menoch. *conſ.179. n.1.* vbi citato hoc text.dicit, quod minore liberato mediante reſtitutione in integrum, non liberatur eius fideiuſſor, quia huiuſmodi reſtitutionis in integrum beneficium perſonæ minoris conceſſum non extenditur ad eius fideiuſſorem. Guttier. *de iuram. confirm. part.3. c.15. n.16.*vbi tenet quod minor non poterit in ſe ſuſcipere iudicium habitum contra ſuum fideiuſſorem ad vtilitatem ipſius fideiuſſoris, cùm aduersùs ſuum fideiuſſorem competat ſibi reſtitutio. Baeza *de non meliorandis, c.35. n.21.* vbi dicit concluſionem textus procedere,

quia

quia hic minor peculiari perſonæ priuilegio ſe tuetur, ſi autem iure communi ſe defenderet, etiam fideiuſſor eodem iure tutus eſſet. Gam. *Luſit. deciſ. 79. n. 2.* vbi quod fidejuſſio accedens venditioni rei minoris factæ ſine decreto iudicis, & curatoris auctoritate, non valet. D. Barboſ. *in l. quia tale, n. 68. ff. ſoluto matrim.* vbi aduertit vt fideiuſſor minoris videat quid ſibi ſit vtilius, an meri ſe ex ſua perſona ope exceptionis, vel eaſpectare quod minor impetret reſtitutionem, quæ etiam ei proderit, *& in l. maritum, eod. tit. n. 83.* vbi admonet quod fidejuſſor conuentus debet denuntiare principali, vt veniat ad eius defenſionem, qui veniens ex propria perſona poterit opponere exceptionem perſonalem ſibi competentem, & faciet eam prodeſſe fideiuſſori, ne aliàs prædicta exceptio ſibi competens reddatur inutilis: & *n. 87.* per hunc text. reſoluit fidejuſſorem aduersùs minorem non poſſe habere recurſum. Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduoc. verbo fidejuſſor, n. 6. verſ. fideiuſſori*, vbi dicit quod illi pro minore non competit reſtitutio in integrum, quamuis minori competeret. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo minoribus, n. 42. ad fin.* vbi ait Imperatores *in præſenti* reſcripſiſſe reſtitutionis beneficium minori conceſſum eius fideiuſſori nullatenus prodeſſe, *& quæſt. forenſ. lib. 1. q. 15. n. 13. ad fin.* vbi quod fidejuſſor minoris contra eum non habet recurſum, *& de empt. & vendit. cap. 32. n. 14.* vbi reſoluit quod licèt minori læſo per reſtitutionis in integrum beneficium ſuccurratur, eius tamen fideiuſſori non ſemper ſuccurritur, quia beneficium huiuſmodi eſt perſonale, ac proinde fidejuſſori non prodeſt: & *n. 15.* limitat quando remedio ordinatio minori ſuccurritur, putà quia dolo aduerſarij minor fuit deceptus, quoniam tunc fidejuſſor etiam ex perſona ſua de dolo agere poſſet: & *n. 16.* limitat etiam quando creditor poſſet habere regreſſum contra alium quàm fideiuſſorem, tunc minoris reſtitutio proderit fideiuſſori: & *n. 17.* limitat quoque quando fideiuſſore conuento, qui eſſet habiturus regreſſum contra minorem debitorem principalem, ipſe minor compareret vt deffenſor neceſſarius in iudicio pro ipſo fidejuſſore, & peteret reſtitutionem in integrum, tunc reſtitutio etiam fideiuſſori proderit: & *n. 19.* limitat pariter quando reſtitutio nullum eſſet allatura commodum minori, ſi reſtitutio ſua non prodeſſet fidejuſſori, ſcilicet quia eſſet caſus in quo minor aduersùs fidejuſſorem reſtitutionem petere non poſſet, tunc etiam reſtitutio minori conceſſa tranſiret ad eius fideiuſſorem, & *n. 20.* denique limitat quando fideiuſſor pro re minoris ſtipularetur, & fideiuberet, vtpote ſi minor rem venderet, in qua eſt deceptus, ſi aliquis fidejuſſerit pro eo, illi fideiuſſori, poſt minoris reſtitutionem ſuccurritur, idem ſi ſatiſdederit.

SVMMARIVM.

1 *Fidejuſſor minoris ex perſona minoris non gaudet beneficio reſtitutionis, excepto dolo aduerſarij, & num. 2.*

3 *Decretum iudicis in contractibus minorum non ſupplet auctoritatem tutoris, vel curatoris: diſtingue vt n. 4.*

5 *Reſtitutio minoris prodeſt fidejuſſori quando propter hoc creditor non remanet in damno.*

L. Si ea quæ tibi. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. *Curioni.*

1 FIdeiuſſor minoris ex perſona minoris reſtitutionis beneficio non gaudet, excepto aduerſarij dolo. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc tex. deſumpſerunt, 2 & præcipuè ad hoc quod vbicumque dolo aduerſarij minor fuit deceptus, tunc fideiuſſor etiam ex perſona ſua de dolo agere poſſet, *l. Hiſpan. 4. tit. 21. part. 5. vbi gloſſ. 2.* Duen. *reg. 130. limit. 1.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, in fine, n. 6.* Ioſeph. Lodou. *Peruſ. deciſ. 27. n. 10.* Sfort. Odd. *de reſtitut. in integrum, part. 1. q. 48. art. 2.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo minoribus, n. 51.* vbi cationem præſtat, quia æquius eſt aduerſarium, qui dolum commiſit, damnum pati, quàm fideiuſſorem, qui bona fide interceſſit, de proprio patrimonio ſoluere, *& de empt. & vendit. cap. 32. n. 15.* vbi ſubdit quod fideiuſſor prohibetur tantùm agere ratione ætatis, non alia ex cauſa, vtpote ſi deceptus fuit minor vltra dimidium, vel dolo, aut metu inductus, quia hoc caſu minoris reſtitutio etiam fideiuſſori proderit. D. Barboſ. *in l. quia tale, n. 67. ff. ſoluto matrim.* vbi ait reatum in *præſenti* ſub diſtinctione decidere, quod ſi minor ſit læſus ſua facilitate, tunc reſtitutio minoris non prodeſt fidejuſſori; ſi verò ſit læſus dolo aduerſarij, tunc reſtitutio etiam prodeſt fidejuſſori: & deinde quærit de quo dolo textus iſte intelligi debeat? latè Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 540. n. 26.* vbi dicit quod quando aliquis pro minore fidejuſſor extitit, & minor ſe inuenit læſum, aut interuenit dolus in eo, in quo minor eſt læſus, ſaltem materialis, atque re ipſa, ita quod quamuis dolus non fuerit inuentus, læſio tamen eſt talis vt quoad eam neque obligatio ciuilis, neque naturalis oriatur ex eo contractu ex parte minoris, vt ſi minor vendidit rem vltra dimidium iuſti pretij, vel eam emit vltra dimidium juſti pretij, non intendente altero contrahente eum decipere: aut non interuenit dolus etiam materialis explicatus, ſed minor obligatus non ſit ſaltem naturaliter; cæterùm minor propter læſionem beneficio reſtitutionis in integrum reſcindit contractum: è contra in priori euentu ſiue dolus interuenerit formaliter, ſiue materialiter ſolùm, vtique quoad id, quoad quod nec naturalis obligatio conſurrexit ex parte minoris, ſi minori ſubueniatur quocunque modo, etiam beneficio reſtitutionis in integrum, fidejuſſor pro eo adhibitus quoad id præcisè quoad quod neque naturalis obligatio conſurrexerat ex parte minoris, ad nihil tenetur creditori: quoniam obligatio fidejuſſoris ſemper nititur alicui obligationi ſaltem naturali, principalis debitoris, eiuſve, pro quo fidejuſſor extitit: quare ſi illa non extitit ex parte illius, pro quo fideiuſſit, neque ipſe quoad id tenetur. Additque idem Molina id intelligendum eſſe non ſolùm quando interuenit dolus formaliter, ſed etiam quando interuenit ſolùm materialiter modo explicato, & non ſolùm in obligatione fidejuſſoria, ſed etiam in principali, vt ſi quis poſt contractum minoris debitum illius in ſe ſuſcepiſſet, confirmando contractum; quia enim hæc obligatio etiam nititur primæ obligationi minoris, vtique ſi illa nulla fuit omnino, hæc quoque nulla omnino eſt cenſenda. Rebell. *de oblig. iuſt. p. 2. lib. 16. de contractu fideiuſſ. q. vnic. n. 5.* vbi reſoluit quod minoris fideiuſſor non tenetur, ſi eius obligatio non fuit valida, ſaltem naturaliter; ſemper enim obligatio fidejuſſoria obligationi alterius innititur: vnde ſi prior iſta obligatio nulla eſt, neque etiam obligatio fideiuſſoris, qualis eſſet ſi dato fideiuſſore minor vendidiſſet ſine decreto judicis rem immobilem, vel rem pretioſam, quæ ſeruando ſeruari poterat, vt enim venditio hæc eſt ipſo jure nulla ex parte minoris, ita etiam fidejuſſio exhibita pro ea.

In gloſſ. *Præſidis*, ibi, *item & curatoris*, &c. Notatur ad hoc, quod judicis decretum in contractibus minorum non ſupplet tutoris, vel curatoris auctoritatem, 3 cuius contrarium tenere videtur gloſſ. *in l. ſi curatorem, ſup. de in integ. reſtit. minor.* pro quarum concordia laborat Farinac. *in praxi crimin. p. 1. q. 15. n. 37.* cum ſeqq. vbi n. 39. Poſt Simoncel. *in tract. de decretis, lib. 3.* [illegible]

4 *in ſect. 2. n. 2. & cum ſeqq.* diſtinguit quod ſcilicet ſi ſumus in actu, qui vltra tutoris & curatoris auctoritatem, requirit etiam judicis decretum, vtputà in alienationibus mobilium minoris, tunc vtique concludi debet, quod judex nec tutoris, nec curatoris defectum ſupplere poſſit, quo caſu procedit reſolutio hujus gloſſæ. Secùs verò vbi ſumus in actu, qui per ſolum tutorem, ſeu curatorem abſque judicis decreto expediri poteſt, tunc iudex valebit defectum tutoris, vel curatoris ſupplere, ſiue ſimus in actu neceſſario, vtputa liberationis, & ſic in ſolutione facienda, ſiue etiam in actu voluntario, & ita procedit dictum gloſſæ *in citata l. ſi curatorem*

5 Ad gloſſ. *Vtrique, fin.* Notatur ad hoc, quod reſtitutio minoris prodeſt fidejuſſori quando propter hoc creditor non remanet in damno, quia ſcilicet ſupereſt debitor principalis, à quo id, quod ſibi debetur, poſſit exigere, vt per Rebuff. *de leges Gal ia, tom. 2. titul. de reſtit. art. 2. gloſſ. 5. num. 11.* Duen. *reg. 330. limit. 2.* D. Barboſ. *in l. quia tale, n. 70. in princ. ff. ſoluto matrim.* vbi ſubdit ideo reſtitutionem minoris non prodeſſe fidejuſſori, quia, ſi prodeſſet, hoc eſſet in necem, & manifeſtum damnum creditoris; & à ceſſante ratione infert, quòd ſi creditor non remanet in damno, quia adhuc habet à quo ſuum debitum exigat, reſtitutio minoris non ſolùm illi proderit, ſed & fidejuſſori.

Si tutor, vel curator interuenerit.

Tit. XXV.

TVTOR, vel curator tribus modis interuenire poteſt. 1. ſi minor tutore, vel curatore auctore, vel in iudicio, vel extra judicium aliquid geſſit. 2. cùm tutor tutorio, vel curator curatorio nomine aliquid geſſit. 3. cùm tutor, vel curator ſuo nomine contrahit, nihilominus reſtitutio conceditur; ſed tutori, vel curatori non prodeſt. Scripſerunt in hanc rubr. Angel. Alex. Fulgoſ. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cujac. Pac. & Vveſembec.

SVMMARIVM.

1 *Minor aduerſùs aditam hæreditatem infra legitimum tempus reſtituitur.*

2 *Minor ſi legitimam ætatem adimpleuit ob læſionem per aditionem hæreditatis factam, conuenit curatorem.*

L. Si iam puberes. I.

Imp. ANTONINVS A. *Martiana, & aliis.*

1 MInor aduerſùs aditam hæreditatem infra legiti-
2 mum tempus reſtituitur. Item minor ſi legitimam ætatem adimpleuit, ob læſionem per aditionem hæreditatis factam conuenit curatorem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Caſtrenſ. Alexand. Fulgoſ. Bald. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, ſub n. 50. de in integrum reſtit. minor.* vbi dicit quod Imper. *in præſenti,* filiis adeuntibus hæreditatem paternam in integrum reſtitutionem pollicetur.

SVMMARIVM.

1 *Minoribus circumuentis in iudicio non obeſt præſentia tutoris in impetrando beneficio reſtitutionis.*

2 *Minoribus læſis, tam in iudicialibus, quàm extraiudicialibus concedenda reſtitutio.*

3 *Tutoris auctoritas atque conſenſus licèt expreſsè interponi debeant in actibus extrajudicialibus, in iudicialibus tamen eius præſentia ſufficiet, qui debet conſentire, vel autoritatem præſtare, ſi non contradicat.*

L. Minoribus. II.

Imp. ALEXANDER A. *eidem.*

CIrcumuentis in judicio minoribus tutoris præſentia non obeſt in impetrando reſtitutionis beneficio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* 1

Vide Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, ſub num 50. de in integrum reſtitut. minor.* vbi aſſerit textum *in præſenti* probare minoribus læſis tam in judicialibus, quàm extrajudicialibus concedendam eſſe reſtitutionem, nulla conſideratione facta an lædantur ex contractu, ſeu quaſi, vel diſtractu. Sanchez *de matrim. lib. 6. diſp. 38. n. 11.* vbi *per hunc text. & l. 1. ſupra proximam* reſoluit, quod minor etſi auctoritate tutoris contrahat, ſi læſus ſit, poteſt petere reſtitutionem; & addit idem dicendum eſſe quando interueniente judicis decreto contraheret. 2

Notatur ad hoc, quod licèt auctoritas, aut conſenſus ſolemnitatis debeant expreſsè interponi in actibus extrajudicialibus, videlicet contractibus, & ſimilibus; at in iudicialibus ſufficit eius præſentia, qui debet conſentire, vel auctoritatem præſtare, ſi non contradicat, vt per Tiraquell. *de iure mariti gloſſ. 7. num. 37.* 3

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutionis remedium vt extraordinarium, ſi ſit pinguius, minor omiſſo ordinario, actionem tutelæ intentare poteſt.*

2 *Minor aduerſùs contractum geſtum cum tutore, aut curatore, poteſt reſtitui, in quo ille malè negotium geſſit, & ſic quando læſio interuenit.*

3 *Remedium extraordinarium ſi eſt vtilius ordinario, omiſſo iſto, poteſt intentari illud.*

4 *Minori non denegatur reſtitutio, quoties per hanc pleniùs, ſeu pinguius illi ſuccurritur.*

L. Ad inuidiam. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Nicomedi.*

REſtitutionis remedium vt extraordinarium, ſi ſit pinguius, minor omiſſo ordinario, actionem tutelæ intentare poteſt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Male geſſiſſe probari poſſunt, &c.] His verbis innuit Imper. eo caſu aduerſùs contractum cum tutore, aut curatore geſtum poſſe minorem reſtitui, in quo ille malè negotium geſſit, & ſic quando læſio interuenit. Ita textum hunc intelligunt Menchac. *controuerſ. vſufreq. part. 2. cap. 66. n. 4.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, de in integr. reſtit. min. verbo læſis, n. 61. in princ.* 2

Licèt perſonali actione, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi remedium extraordinarium vtilius ſit ordinario, omiſſo iſto, poteſt illud intentari, vt per Zaſ. *lib. 1. reſponſ. cap. 29. n. 10.* Pincl. *in l. 2. de reſcind. vendit. part. 3 cap. 1. n. 19.* Mantic. *de reſtient. in integrum. c. 11. n. 7.* Sfort. Odd. *in ſimili tract. p. 1. q. 17. n. 33.* Morl. *in emporio iuris, part. 1. tit. 5. q. 3. n. 12.* Vnde prouenit vt minori non denegetur reſtitutio, quoties per hunc pleniùs, 3 4

plenius,ſeu pinguiùs illi ſuccurritur,ad not. per Tiraq. *in l.ſi vnquam,verbo libertis, n.114. dereuocand.donat.* Maut.*d.c.11.n.7.*Cald.Pereira *d.verbo laſis,n.11.*quos refero ego ipſe *de Axiom. iuris vſufreq.axiom.*202.*n.2.*

L. Si creditor. IV.

Iidem AA. *&* CC. *Iſidoro.*

1 MInor non reſtituitur aduersùs obligationem quam in ſe recipit eiuſdem curator. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1. n.1.ſup.hoc tit.*

2 De intellectu huius text. agit Donel. *ad l. ei qui 7. n.2.verſ.hic nonnulli, infr. quod cum eo,* vbi citat Batt. *in princ. & n.2.*

SVMMARIVM.

1 *Minor quamuis poſſit reſtitui, contra adminiſtratorem tamen poteſt experiri, nec eidem praiudicat electio.*
2 *Contractus & diſtractus à pari procedunt, & eiuſdem ſunt natura.*
3 *Inſtantia perempta, & lata ſententia ab obſeruatione iudicij, non pereunt effectus inducti per litis conteſtationem.*
4 *Minor poteſt vel agere ad intereſſe contra tutorem, vel etiam petere reſtitutionem in integrum quando fuit laſus in actu tutoris.*

L. Etiam tutoribus. V. & vlt.

Iidem AA. *&* CC. *Valentino.*

1 QVamuis minor poſſit reſtitui, tamen contra adminiſtratorem poteſt experiri, nec eidem præjudicat electio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup. hoc tit.*

2 *Diſtrahentibus,vel aliàs contrahentibus,* &c.] Ergo contractus, & diſtractus à pari procedunt, & eiuſdem ſunt naturæ, de quo vide Surd. *de aliment. tit.8. priuil.22.n.6.* Cald.Pereira *de poteſt. elig. cap.7.n.15.* Eſcob. *de ratiocin. cap.14. n.42.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.168. n.7. & 10. cum ſeqq.* Cenall. *commun.contra commun. tom.4.quaſt.897.n.886.* Card. Mantic.*de tacitis, & ambig.convent.lib.1.tit.2.n.15.cum ſeqq.* D.Barboſ.*in l.hares abſens,§.proinde,n.13.ff.de iudic.* quos refero *de appellatiua verbor. vtriuſque iuris ſignif.appell.59.n.4.*

3 In gloſſ. *Generando, fin.* ibi, *ſed ſpeciale in iudiciis,* &c.Notatur ad hoc, quod perempta inſtantia, & lata ſententia ab obſeruatione iudicij, non pereunt effectus inducti per litis conteſtationem, vt per Anton. Gom. *var.tom.1.cap.3.n.31.verſ.quartò facit.*

4 Notatur etiam ad hoc, quod minor poteſt vel agere ad intereſſe contra tutorem, vel etiam petere reſtitutionem in integrum, quando fuit læſus in actu tutoris, vt per Roland.*conſ.72.n.47.vol.3.*Surd.*dec.253.n.18.*

Si in communi, eademque cauſa reſtitutio poſtuletur.

Tit. XXVI.

IN communi cauſa minor pro ſua tantùm parte reſtituitur, ſed ea reſtitutio non prodeſt conſorti. Scripſerunt in hanc rubr. Fulgoſ. Aloyſ.de Leo, Sebaſt. Næu, item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

SVMMARIVM.

1 *Pactum ſororis natu maioris non prajudicat fratri.*
2 *Reſtitutio minoris non prodeſt maiori habenti cauſam communem.*
3 *Minore reſtituto in ſua parte, non cenſentur reſtituti alij ſocij.*
4 *Reſtitutio minoris, etiam in re communi, & indiuiſa conſorti non prodeſt.*
5 *Ius ſororitatis, vel fraternitatis nihil operatur, quo magis frater poſſit tranſigere in cauſa communi ſui & fratris.*
6 *Bona minorum communia ſi ſint ab altero minore alienata ſine ſuo conſenſu & mandato, & factus maior, qui non vendidit, ratificet, & qui vendidit reſtitui petat, non poterit etiam qui ratificauit, reſtitui.*
7 *Ratificari poteſt quod noſtro nomine geſtum eſt, quantum ad ipſius ratificantis praiudicium.*
8 *Minor ſi rem propriam alienavit, obſeruatis iuris ſolemnibus, non poteſt maior factus contra alienationem huiuſmodi beneficio minoris atatis ampliùs reſtitui, ſi illam iam ratificauit.*
9 *Res vel cauſa quando eſt indiuidua, vt ſeruitus, tunc reſtitutio conceſſa minori prodeſt maiori.*

L. Nec ſi maior. Vnic.

Impp. DIOCLET.*&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Aphobio, & aliis.*

PActum ſororis natu maioris non præiudicat fratri. 1
Item reſtitutio minoris non prodeſt maiori com- 2
munem cauſam habenti. Colligunt ex Ord. Cyn.Salicet.Bald. Angel.Iacob. de S.Georgio, Caſtr. Fulgoſ. Alex.Aloyſ.Leo,Sebaſt.Næu,remiſſiuè Caſal.*in annot.* & Ximen. *in concord. part.1.& 2.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 3
Alex. *conſ.55.n.17. lib.5.* Alfaro. *collect.437.* Anton. Gom. *var.tom.2. cap.14.n.20.* vbi quod reſtituto minore in ſua parte, non cenſentur alij ſocij reſtituti, D.
Barboſ. *in l.1. ff.ſoluto matr.p.3. n.63.* vbi ait certum 4
eſſe reſtitutionem minoris etiam in re communi, & indiuiſa, conſorti non prodeſſe. Menoch. *controuerſ.*
vſufreq.part.2.cap.23.n.12.in princip. vbi ex hoc text. 5
colligit ius ſororitatis, vel fraternitatis nihil operari, quo magis frater poſſit tranſigere in cauſa communi
ſui & fratris, Menoch. *remed.15. recup.n.129. & ſeqq.* 6
vbi dicit *in præſenti* eſſe caſum notabilem, dum probatur hic, quod ſi minorum bona communia ſint ab altero minore alienata ſine ſuo conſenſu & mandato, & factus maior, qui non vendidit, ratificet, qui vendidit reſtitui petat, non poterit qui ratificauit, reſtitui. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21. cap.vlt. verſ. qua de re,* vbi ſic dicit: Quæ ſi cum alio communis, pro parte ſua reſtituitur, nec ætas eius cæteris patrocinatur. Paul. Montan. *de tutelis, & curis, cap.33. num.517.*

Notatur ad hoc, quod poteſt ratificari quod noſtro 7
nomine geſtum eſt, quantum ad ipſius ratificantis præjudicium, vt per Tiraquel. *de retractu lig.§.1. gloſſ.9. num.* 248. & citatos per me *ad reg. rerum 9. de regul. iuris lib.6.*

Nam ſi cognitis,&c.] Notatur ad hoc, quod ſi mi- 8
nor rem alienauit propriam, obſeruatis iuris ſolemnibus, non poteſt maior factus contra alienationem huiuſmodi beneficio minoris ætatis ampliùs reſtitui, ſi illam jam confirmauit, ratamque habuit, vt per Menoch. *d. remed. 15. recup. num.* 101. Simoncel. *de decretis lib.3. tit.9. in præfat.* Sfort. *de in integ. reſtit. quaſt.25.n.5.cum ſeqq.*

9 In gloſſ. *Patrocinari, fin.* ibi, *ſi autem eſſet indiuidua, puta ſeruitus forte*, &c. Notatur ad hoc, quando res vel cauſa eſt indiuidua, vt ſeruitus, tunc reſtitutio conceſſa minori prodeſt maiori, quia ſi plures habent jus ſeruitutis in fundo alieno, qui remiſerunt ſeruitutem, & vnus eorum eſt minor, & reſtituitur, eius reſtitutio prodeſt aliis maioribus, vt per Gam. *Luſit. deciſ.* 291. *n.* 1. vbi dicit quod in indiuiduis, & in quaſi indiuiduis, reſtitutio minoris prodeſt maiori conſorti litis, Afflict. *deciſ.* 213. vbi *n.* 3. inquit fuiſſe per ſacrum Conſilium concluſum, quod in indiuiduis & connexis beneficium quod competit minori, extenditur ad conſortes eiuſdem litis majores, Menoch. *remed.* 15. *recuper. n.* 131. & *conſ.* 123. *n.* 15. & *conſ.* 136. *n.* 20. Surd. *de aliment. tit.* 9. *q.* 14. *n.* 1. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem*, *verbo vel aduerſarij dolo, num.* 25. *cum ſeqq.* D. Barboſ. *in d. l.* 1. *part.* 3. *num.* 63. Ite Gutier. *practic. lib.* 1. *q.* 67. *per tot.* vbi *in verſ. quid tenendum*, ait hanc opinionem veram eſſe, ſi cauſa verè indiuidua, & connexa ſit, ita quod ſeparari commodè non poſſit, per text. *in l. ſi communem*, *ff. quemadmod. ſeruit. amitt.* cui congruè reſponderi non poteſt. Quamuis contrarium, immò quod indiſtinctè talis reſtitutio tantùm proſit minori, non verò conſorti maiori, etiam in indiuiduis, aduerſùs hanc gloſſ. poſt omnes ordinarios in *præſenti* teneat Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 10. dicens hanc eſſe veriorem, & communiorem opinionem, quia licèt ſeruitus ſit indiuidua, & pro parte conſtitui non poſſit, in caſu tamen ſuppoſito non reſtituitur minori pro parte, ſed in ſolidum; & ſi alij ſocij majores vti velint ſeruitute, obſtabit eis exceptio, & repellentur, argum. text. in *l. ſi per fundum, ff. de ſeruitut. ruſtic. præd.*

Si aduersùs rem iudicatam reſtitutio poſtuletur.

TIT. XXVII.

Hactenus de perſonis, conſequenter agitur de negotiis & factis, aduerſùs quæ minor reſtitui petit: & primùm de re judicata *hoc tit.* Scripſerunt in hanc rubr. Fulgoſ. Aloyſ. de Leo, Sebaſtian. Næu. item Cujac. Pac. & Vveſembec.

De materia tituli vide Ordin. Reg. Luſitan. *lib.* 3. *tit.* 41. & *l. Hiſpan.* 1. *cum ſeqq. tit.* 25. *part.* 3. Vezin. Villalob. Donat. à Fina & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 13. *pag.* 334. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 5. *verſ.* 11. Mynſing. *cent.* 7. *obſeruat.* 80. Octauian. *de ſtylo Curiæ lib.* 8. *cap.* 3. *n.* 3. *cum ſeqq.* Zoanet. *rerum quotidian. cap.* 11. Rebuff. *ad leges Galliæ, tom.* 2. *tit. de reſtitut. art.* 10. *n.* 20. *cum ſeqq.* Maurit. *de in integ. reſtit. cap.* 192. Sfort. Odd. *eod. tract. p.* 2. *q.* 82. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorare, n.* 46. Moel. *in emporio juris, part.* 1. *tit.* 5. *q.* 4. *num.* 11. Ioan. Bapt. Coſta *in tract. de ratione quotæ, n.* 137. Flores de Mena *var. quæſt. lib.* 1. *quæſt.* 5. *à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Minor contra ſententiam condemnatoriam reſtitutionem petit in tantum, quantum ſe probat grauatum.*

2 *Minori contra ſententiam latam poſt legitimam ætatem, ætatis prætextu non competit reſtitutio, & n.* 3.

4 *Expenſæ vbi fuerint petitæ, & judex omiſerit earum condemnationem, non cenſetur abſoluiſſe ab expenſis, imò jure omiſſa eſt earum condemnatio.*

5 *Sententia eſt ſtricti iuris, ſtrictèque intelligenda eſt.*

6 *Solidum licèt quis intentet, ſi probat iuſtitiam habere tantùm in parte, ſuper illa parte obtinere debet.*

7 *Reſtitutio an competat, quoties actus de quo agitur, licèt cœptus ſit in minore ætate, in maiore tamen fuerit perfectus.*

8 *Sententiæ tres vbi latæ ſint, quarum prima condemnat in* 100. *ſecunda in* 80. *tertia in* 60. *an eis, illæ ſunt conformes in ſumma minori.*

L. Minus ex tutelæ. I.

Imp. ALEXANDER A. *Viliis.*

Contra ſententiam condemnatoriam minor petit reſtitutionem in tantum, quantum ſe grauatum 1
probat. Item minori contra ſententiam poſt legiti- 2
mam ætatem latam, ætatis prætextu non competit reſtitutio. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Caſtr. Bald. Aloyſ. Leo, Sebaſtian. Næu. poſt omnes Giphan. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 3
munt. *l. Hiſpan.* 6. *tit.* 25. *part.* 3. *vbi gloſſ.* 2. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 5. *verſ. vndecimò infertur*, vbi per hunc text. tenet, quod ſi minor ſit condemnatus per ſententiam diffinitiuam in cauſa ciuili, vel criminali, & in ea ſit læſus errore, vel imperitia judicis, vel culpa & facilitate minoris, quia non oppoſuit, vel probauit exceptionem ſibi competentem, vel aliam juris defenſionem, poteſt reſtitui: quod tamen intelligit, & declarat iſto modo; nam ſi minor eſt læſus in ipſa ſententia, quia plenè de iure ſuo probauit, & iudex eum iniuſtè condemnauit, debet intentionem ſuam fundare in hoc, & petere vt reſtituatur, & iterum rectè iudicetur ex eiſdem actis: ſi verò non eſt læſus in ipſa ſententia, ſed ex eo quod omiſit aliquam exceptionem peremptoriam, vel val probationem neceſſariam pro victoria cauſæ, tunc debet reſtitui aduerſùs ſententiam, & omnia alia acta proceſſus vſque ad illam tantùm partem, in qua fuit læſus, vt reponatur in illo ſtatu. Sfort. Odd. *de in integ. reſtitut. quæſt.* 72. *art.* 1. *num.* 2. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 21. *cap.* 7. *col. vlt.* Garcia Maſtrill. *Siciliæ deciſ.* 44 *per tot.*

Notatur ad hoc, quod vbi petitæ ſunt expenſæ, 4
& judex omiſit earum condemnationem, non cenſetur abſoluiſſe ab expenſis, imò jure omiſſa eſt earum condemnatio, vt per Couar. *pract. cap.* 25. *n.* 6.

Notatur etiam ad hoc, quod ſententia eſt ſtricti 5
juris, & ſtrictè quoque eſt intelligenda, vt per Tiraq. *de retract. lig.* § 1. *gloſſ.* 9. *n.* 184. Sigiſm. Scacc. *de appell. quæſt.* 17. *limit.* 21. *n.* 49. Molin. *de primog. lib.* 4. *cap.* 5. *n.* 20. Montet. à Cueua *deciſ.* 36. *n.* 51. Cachetan. *deciſ.* 65. *n.* 11. & *deciſ.* 145. *n.* 10. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 214. *n.* 11.

Notatur etiam ad hoc, quod licèt quis intentet ſo- 6
lidum, ſi probet iuſtitiam habere tantùm in parte, ſuper illa parte debet obtinere, vt per Tiraq. *de retract. comment. ad finem tit. n.* 99. *verſ. verùm*, Brunut. à Sole *in locis communib. verbo ſolidum, fol.* 18.

Cæterùm ſi poſt, &c.] An autem reſtitutio com- 7
petat, quoties actus de quo agitur, licèt cœptus ſit in minore ætate, in maiore tamen fuerit perfectus? vide Afflict. *deciſ.* 210. *num.* 2. *cum ſeqq.* Gouean. *var. lib.* 1. *cap.* 12. Maurit. *de in integrum reſtitut. cap.* 196. Sfort. Odd. *in ſimili tract. q.* 25. *num.* 31. *cum ſeqq.* Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 126. *cum ſeqq.* Donell. *comment.*

Digitized by Google

comment. iuris civilis, lib. 25. cap. 7. in fine, Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorare, n. 50.* vbi cum aliquibus ex citatis reſolvit ceſſare reſtitutionem quando actus geſtus cum minore perficitur eodem majore facto; inſpici enim debet finis quo actus perficitur, & abſolvitur, niſi dolo adverſarij actus perfectio tempore majoris ætatis fuerit producta: quod ipſe intelligit procedere quando in minore ætate nihil omiſſum eſt, & ſic quando ſententia lata in majore ætate non dependet à geſtis in minore: nam ſi dependeret, quia ſcilicet minor probationes omiſit, vel aliquid aliud, concedenda eſt reſtitutio.

8 In Gloſſ. *Minus* 1. ibi, *vel pone quod generalis*, &c. Notatur ad hoc, quod ſi latæ ſint tres ſententiæ, quarum prima condemnat in centum, ſecunda in octoginta, tertia in ſexaginta aureis, illæ ſunt conformes in minori ſumma, ut per Abb. *in cap. 1. numero 22. col. 2. de re iudic.* Capell. Tholoſ. *deciſ. 178. & 115.* Covar. *lib. 1. var. cap. 2. n. 6. & pract. cap. 25. n. 6. in fine*, ubi ſubdit hanc opinionem tunc obtinere, cùm ille cui præjudicat diminutio quantitatis, conſentit expreſsè, aut tacitè ſententiæ latæ in minori ſumma, & denique omnibus quoad illam minorem quantitatem.

SVMMARIVM.

1 *Minor reſtituitur contra ſententiam latam pro patre reſpectu poteſtatis patriæ, & n. 2.*

3 *Contra factum proprium quis venire poteſt, ſi prætendat factum fuiſſe minus ſolemniter.*

4 *Statutum ſi prohiberet fieri alienationem in alios, quàm in conſanguineos, & quis extraneo venderet, poſſet fortè venditor reſtituto pretio hanc alienationem à ſe factam contra prohibitionem ſtatuti retractare.*

5 *Minor adverſùs ſententiam jam latam auditur, & reſtituitur.*

L. Si cùm pater. II.

Imp. GORDIANVS A. *Serenæ.*

1 MInor poteſt reſtitui contra ſententiam latam pro patre reſpectu patriæ poteſtatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit Sforr. Odd. *in tract. de in integrum reſtit. p. 2. q. 55. art. 1. num. 7.*

3 *Minimeque emancipationem à ſe factam valere diceres*, &c.] Notatur ad hoc, quod quis poteſt venire contra proprium factum, ſi prætendat minùs ſolemniter fuiſſe factum, ut per D. Barboſ. *in l. 1. ff. ſoluto matrimonio, part. 5. numero 18. verſ. non obſtat ſecundum.* Et per hunc textum tenet Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. gloſſ. 9. numero 42.* quod

4 ſi ſtatutum prohiberet fieri alienationem in alios, quàm in conſanguineos, & quis extraneo venderet, poſſet fortè venditor reſtituto pretio hanc alienationem à ſe factam contra prohibitionem ſtatuti retractare.

5 *Cùm adverſùs eam ſententiam*, &c.] Notatur ad hoc, quod adverſùs ſententiam jam latam poteſt minor audiri, & reſtitui, ut per *l. 8. in fine*, ibi, *fueras ende ſi el pleyto fueſſe de huerfano menor*, &c. ubi Gregor. Lopez.

SVMMARIVM.

1 *Adverſùs ſententiam vicarij, & delegati Principis ſolus Princeps cognoſcit, & reſtituit, & n. 2.*

3 *De nullitate ſententiæ latæ à delegato Principis ſolus Princeps cognoſcit, intellige ut n. 4.*

5 *Iudex inferior non poteſt ſe intromittere ad cognoſcendum de viribus ſententiæ ſuperioris, & maximè delegati à Principe, ſed ſolus Princeps cognoſcit.*

L. Adverſùs ſententiam. III.

Imp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS *Cæſ. Æliane.*

ADverſùs ſententiam vicarij, & delegati Principis ſolus Princeps cognoſcit, & reſtituit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Mantic. *de reſtit. in integr. cap. 37.* Rebuff. *com. ad leges Galliæ, tit. de litter. civilib. in præfat. a. 5.* Vigel. *in methodo juris, p. 7. lib. 24. c. 1. §. 4.* Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſt. p. 1. q. 32. art. 21. n. 154.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorandæ, num. 29. verſ. in contrarium*, ubi cum Mantic. *cit. loco*, firmat hanc legem minimè probare delegabilem non eſſe reſtitutionis cauſam, quamvis illam ad ſolum Principem ſpectare probet, quando ea petitur adverſùs ſententiam ſui delegati: recurrendum autem fore ad Principem putat, quando delegatus negat illam poſtulanti concedere: quo caſu, inquit, Ordinarius tanquam inferior aditi non poteſt, per *l. minor, ff. de minorib.* & proinde neceſſariò eſt Princeps adeundus quaſi ſuperior, ſibique reſervaverit. 2

Nequaquam poteris, &c.] Ex hoc text. colligit Iacob. Butrig. *in præſenti*, quod de nullitate ſententiæ latæ à delegato Principis ſolus Princeps cognoſcit; 3 hoc tamen procedere ait Tiraq. *in tract. res inter alios acta, in princ. n. 13.* quando principaliter de ipſa nullitate ageretur: quod ſi incidenter agatur, poterit 4 etiam alius quàm Princeps cognoſcere, qua ratione incidentium quæſtionum augetur juriſdictio. Vide Flores de Mena *var. lib. 1. q. 5. n. 76.*

Et notari ſolet ad hoc quod judex inferior non poteſt ſe intromittere ad cognoſcendum de viribus ſententiæ ſuperioris, & maximè delegati à Principe, ſed ſolus Princeps cognoſcit, ut per Marant. *diſſ. 1. a. 2.* 5

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata adverſùs minores indefenſos eſt ipſo jure nulla, & n. 2. ſecus ſi pro eis, n. 3.*

4 *Iudicium agitatum cum pupillo ſine tutoris auctoritate eſt nullum.*

5 *Sententia lata in cauſa criminali contra minorem curatore ſuo non vocato, nulla eſt. Amplia etiam ſi ſententia ſit interlocutoria, n. 6.*

7 *Confeſſio minori non nocet, ſi curatore carens deliquiſſe fateatur.*

8 *Minor etſi litiget per Procuratorem, ſi damnum illi reſultet, reſtituitur læſione probata.*

9 *Sententia lata contra minorem non habentem curatorem, nulla eſt. Contrarium vide n. 10.*

11 *Contra ſententiam aliàs nullam, utpote latam contra minorem non habentem curatorem, non eſt neceſſaria reſtitutio.*

L. Cùm & minores. IV.

Impp. Dioclet. *&* Maximian. AA. *Vrbinio, & aliis.*

1 SEntentia lata aduersùr minorea indefenſos eſt
ipſo iure nulla. Colliguut ex Ordin. Doctores ci-
tati *ad §. 3. num. 1. ſup. hoc tit.*
2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt
Ordin. Reg. Luſit. *lib. 3. tit. 41. §. 2.* ibi, *ſera por dire-
cto neu buan*, &c. *l. Hiſpan. 1. tit. 25. part. 3. vbi gloſſ. 5.*
Bernard. *reg. 319. verſ. tertiò fallit*, Matant. *de ordine
iudic. part. 6. actu 1. num. 105.* vbi *num. 106.* ſecus
3 dicit ſi pro eis, quia tunc bene valet, *& p. 4. diſt. 16.*
4 *num. 43.* vbi ſimiliter dicit iudicium agitatum cum
pupillo ſine tutoris auctoritate eſſe nullum, Hippol.
en l. de minore, in princip. num. 55. & 56. ff. de quaſtion.
Zaſ. *lib. 2. ſing. intellect. cap. 16. ad fin.* Anton. Gom.
tom. 3. var. cap. 1. num. 64. cum ſeqq. Clar. *§. fin. q. 50.*
5 *num. 2.* Menoch. *conſ. 100. à num. 120.* vbi quod ſi-
militer non valeat ſententia lata in cauſa criminali
6 contra minorem, curatore ſuo non vocato, *& conſ.
720. num. 3. deciſ. 108. num. 1.* vbi ampliat etiamſi ſen-
tentia ſit interlocutoria, Pereg. *conſ. 75. num. 2. cum
ſeqq. lib. 4.* Sfort. Odd. *de in integ. reſt. q. 17. ex n. 66.
& q. 72. ex num. 80.* Guttier. *in auth. Sacramenta pu-
berum, n. 118. & de iutel. p. 2. cap. 4. num. 11.* Cald. Pe-
reira *in l. ſi curatorem, verbo laſis, num. 167.* & latiùs
in princip. eiuſdem l. n. 9. cum ſeq. Don Garc. Maſtrill.
Siciliæ deciſ. 44. num. 2.
7 Notatur etiam ad hoc, quod confeſſio minori
non nocet, ſi curatore carens deliquiſſe fateatur, vt
per Menoch. *de arbitr. caſu 268. num. 2.* Card. Pereira
in l. ſi curatorem, in princip. num. 10. Soar. de Paz *in
pract. tom. 1. part. 5. c. 3. §. 4. num. 1. 11.* Ludou. Miranda
de ordine iudiciar. q. 17. art. 1. concl. 2. in fine.
8 *Etiamſi per Procuratorem veſtrum*, &c.] Notatur
ad hoc, quod etſi minor litiget per Procuratorem,
ſi tamen damnum illi reſultet, reſtituitur minor ad-
uerſùs actus geſtos cum ſuo Procuratore, probata
læſione, vt per Azeued. *l. 3. n. 21. tit. 8. lib. 4. nona Rec.*
Flores de Mena *var. lib. 1. q. 5. num. 10.* Sfort. Odd. *in
tract. de in integr. reſtit p. 1. q. 12. n. 71. in fine.*
9 In gloſſ. *Nullam 2.* ibi, *ſed dic contrà ſecundùm
omnes*, &c. Vult hæc gloſſ. iure non probari ſenten-
tiam latam contra minorem curatorem non haben-
tem, nullam eſſe, ſed illam improbant Thom. Gram.
conſ. ciuil. 124. à n. 8. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, in
princ. n. 10. verſ. facit etiam*, Surd. *de aliment. tit. 8. pri-
10 uil. 8. n. 6.* vbi ait omnia acta reddi nulla, ſi geſta
ſint ſine curatore, ſiue habeat, ſiue non.
11 In ead. gloſſ. ibi, *& ideo non eſt neceſſaria reſtitutio.*
Notatur ad hoc quod contra ſententiam aliàs nul-
lam, vtpote latam contra minorem non haben-
tem curatorem, non eſt neceſſaria reſtitutio, vt per
Ordinat. Reg. Luſit. *lib. 1. tit. 41. §. 2.* Maurit. *de reſti-
tut. in integrum, cap. 189.* Sfort. *eod. tract. q. 17. à n. 66.
& q. 72. num. 80. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia contra tutorem lata in cauſa pupilli pro-
deſt pupillo ad petitionem reſtitutionis.*
2 *Remedium ordinarium vbi datur, ſcilicet appella-
tionis, denegatur extraordinarium, videlicet reſti-
tutionis. Limita ſi remedium extraordinarium vti-
lius ſit ordinario*, num. 3.
4 *Minori non denegatur reſtitutio, quoties per hanc
plenius illi ſuccurritur.*
5 *Appellandi facultas, aut nullitas etſi denegata, aut
ſubmotum iudicis officium, non eſt negata in in-
tegrum reſtitutio.*
6 *Minor poteſt petere reſtitutionem aduerſus ſenten-
tiam, etiamſi Procurator ſuus appellauerit.*

L. In rem pupilli. V. & vlt.

Iidem AA. *&* CC. *Marciano.*

SEntentia contra tutorem in cauſa pupilli lata 1
prodeſt pupillo ad reſtitutionis petitionem. Col-
ligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*
In gloſſ. *Conſtat, vlt.* ibi, *Vnde dicunt hodie, non* 2
*eſſe dandam reſtitutionem contra ſententiam, cum iure
communi poſſit appellari.* Notatur ad hoc, quod vbi
datur remedium ordinarium, ſcilicet appellationis,
denegatur extraordinarium, videlicet reſtitutionis,
vt per Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 41. §. 2.* ibi, *por
que regra geral he ad que tem remedio ordinario*,
&c. Zaſ. *lib. 1. reſp. cap. 20.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, ver-
bo libertis, num. 114. de reuoc. donat.* Marſil. *ſing. 99.*
Alphan. *collectan. 755.* Menoch. *remed. 15. recup.
n. 12.* Maurit. *de reſtitut. in integrum, cap. 11.* Sfort. *eod.
tract. p. 1. q. 17. & 18.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem,
verbo per quod priſtinum, n. 16. & verbo implorare, n. 9.
& verbo laſis, n. 169.* Morla *in emporio iuris ciuilis, p. 1.
tit. 5. in præl. n. 26. & 27. q. 3. n. 2.* Chriſtoph. de Paz
in ſcholiis ad leges ſtyli l. 171. num. 1. Cardin. Tuſch.
practic. concluſ. tom. 5. lit. O, concl. 182. D. Barboſ. *in l.
quia tale, num. 63. ff. ſoluto matr.*
Limita ſi remedium extraordinarium vtilius ſit 3
ordinario, ſecundùm Zaſ. *d. c. 20. n. 20.* Pinel. *in l. 2.
de reſcind. vend. part. 3. cap. 1. num. 19.* Maurit. *de c. 11.
num. 7.* Sfort. *d. q. 17. num. 33.* Morla *d. q. 3. num. 12.*
Ex quo procedit, vt minori non denegetur reſtitutio 4
quoties per hanc pleniùs, ſeu pinguiùs illi ſuccurri-
tur, vt notant Doctores *in l. in prouinciali, ff. de noui
oper. nunciat.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo libertis, num.
214. de reuocand. donat.* Maurit. *dict. cap. 11. n. 7.* Cald.
Pereira *in d. l. ſi curatorem, verbo laſis, n. 10.* D. Barboſ.
in l. quia tale, n. 68. in fine, ff. ſoluto matrim.
In ead. gloſſ. ibi, *tamen plus eſt reſtiuns*, &c. No-
tatur ad hoc, quod etiamſi lex neget appellandi fa- 5
cultatem, aut nullitatem, aut officium iudicis ſub-
moueat, non eſt negata in integrum reſtitutio, vt per
Maurit. *d. tract. cap. 292.* Cald. Pereira *in d. l. ſi curato-
rem, verbo Implorare, num. 46.* qui hoc idem probant
ſtante ſtatuto quod adverſùs ſententiam non poſſit
quis reclamare, aut ſe læſum dicere.
In ead. gloſſ. ibi, *vnde etiamſi appellauit curator pro* 6
adulto, &c. Notatur ad hoc, quod minor poteſt pe-
tere reſtitutionem adverſùs ſententiam, etiamſi ſuus
Procurator appellauerit, vt per Flores de Mena *var.
lib. 1. q. 5. num. 11.*

Tit. XXVIII.

Si adverſùs venditionem.

SI *aduerſùs venditionem.*] Id eſt, ſi minor rem ſuam vendidit. Regulariter autem minor aduerſùs venditionem reſtituitur, *ſupr. de fideiuſſ. min. l. 1. & 2. & ff. de mi-
nor. l. . . 1.* Scripſerunt in hanc rubr. Angel. Iaſ. Aloyſ. de Leo, Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De materia vide Sfort. Odd *de in integ. reſtitut. p. 2. q. 57.* Viu. Soar. Kitchou. & alios *tom. 1. commun. opinion. lib. 2. tit. 14.* Xuar. *alleg. 21. num. 5.* vbi ex doctrina Bart. ait, quod quandocunque minor eſt de-
ceptus

ceptus in eo, quod vendidit, quia non expediebat ſibi vendere, tunc reſtituitur aduerſùs venditionem per hunc tit. vt ipſe habeat rem ſicut ſi venditio facta non fuiſſet.

SVMMARIVM.

1 *Minor vbi mediante iuramento renuntiauit reſtitutioni, perfidiæ ac periurij auxilium fruſtrà implorat à Cæſare, & num. 2.*

3 *Reſtitutionem petere poteſt qui promiſit ſe controuerſiam non moturum.*

4 *τὸ* Controuerſia, *comprehendit reſtitutionem in integrum.*

L. Si minor. I.

Imp. ALEXANDER A. *Florentino militi.*

1 VBi mediante iuramento minor reſtitutioni renuntiauit, perfidiæ, ac periurij auxilium à Cæſare fruſtrà implorat. Colligunt ex Ordin. Batt. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. poſt omnes Giphan. *tom. 1. pag. 95.* remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Batt. *in l. omnes populi, num. 32. in fine, ff. de iuſtit. & iure*, Fortun. Garc. *de vltimo fine, num. 459.* Pinel. *in l. 2. de reſcind. venditione, p. 3. cap. 1. num. 4. & 6. in fine*, Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. capite 12. col. fin.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 96.* Gutierr. *in Auth. ſacramenta puberum, num. 9.* vbi quærit an illa Auth. addat aliquid diſpoſitioni huius l. vbi præter reſolutionem *gloſſa 1. in præſenti*, addit quod illa Auth. ampliùs diſponit, quia hæc lex loquitur in iuramento accedente venditioni prædij minoris, & ſic in hoc caſu ſpeciali: dicta verò Auth. loquitur generaliter in contractibus rerum minorum, dum tamen puberes ſint qui iurent non venire contra ſuam alienationem, neque eam retractare, & *n. 27.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 1. verſ. ex quo primò*, vbi tenet quod ſi talis minor ſit læſus in contractu emptionis, vel quolibet alio oneroſo, poteſt reſtitui, ſic declarando quod vbi minor vendidit rem quam non debuerat, nec expediebat ſibi vendere, & ſic in tali contractu fuit læſus, reſtituitur aduerſùs ipſum contractum, vt habeatur pro non facto: ſi verò læſus in pretio, quia vendidit, vel locauit minori pretio quàm res valeret, vel emit, aut conduxit maiori pretio, licèt læſio non excedat dimidiam iuſti pretij, reſtituitur non aduerſùs contractum, ſed aduerſùs pretium, Ioan. Garc. *de expenſis c. 18. n. 44.* Sanch. *de matrim. lib. 6. diſp. 38. n. 13.* vbi ait expreſsè probari *in hac l.* venditionem prædij factam à minore firmari iuramento, Benedict. Capra *commun. opin. tom. 1. lib. 2. tit. 14. n. 6.* vbi per hunc text. tenet quod iuramentum præſtitum ſuper contractu ſolemniter inito tollit beneficium reſtitutionis aduerſùs eundem, Duard. Calderia *de errorib. pragm. lib. 2. cap. 4.*

3 *Nullam de cætero te eſſe controuerſiam facturum.*] Notatur ad hoc, quod reſtitutionem petere poteſt qui promiſit ſe controuerſiam non moturum, vt per Rebuff. *in comment. ad l. reſtituere 75. ff. de verb. ſign. verſ. item dicitur moueri controuerſia, pag. 321.* quic-

4 quid dicat Tiraq. *de retract. lign. §. 35. gloſſ. 4. n. 40.* vbi dicit quod verbum, *controuerſia*, de quo *in hoc text.* comprehendit etiam reſtitutionem in integrum, vt qui promiſerit nullam ſe controuerſiam moturum, non poſſit in integrum reſtitui.

SVMMARIVM.

1 *Contractus puberum confirmati iuramento non reſcinduntur per reſtitutionem, niſi vis ac metus interuenerint.*

2 *Auth. ſacramenta puberum, C. ſi aduerſùs venditionem, non ſeruatur in Gallia, faciléque gratia iuriſiurandi Epiſcopo fit minoribus læſis.*

3 *Sacramenta, pro iuramentis, & quare ſic dicta.*

4 *Pubertas deſideratur in minore iurante, vt iuramentum confirmet contractum: extende ad iuramentum Hebræi minoris, num. 5. limita in prodiga, cui bonis per iudicem interdictum eſt, num. 6. extenditur hæc conſtitutio ad omnes contractus minoru, num. 7. 8. 9. & 11. niſi minor ignoraret quod donat, vel voluit donare modicum, & donauit plus, &c. n. 10. limita quoque vt num. 12. Locum habet etiam in iudicijs, n. 25. in Eccleſia autem contractibus quid ſtatuendum ſit, vide n. 13. limitanda pariter hæc conſtitutio in confeſſione minoris iurata, etiam ſine curatore, n. 14.*

15 *Iuramentum vt vim habeat confirmandi contractus, nihil attinet per minorem proprium præſtetur, ſed ſatis eſt ſi per Procuratorem cum ſpeciali mandato iurandi, dummodo in ea commiſſione interueniat iuramentum minoris; ſi vero minor in contractibus, ſeu conuentionibus per illum iuratis fuerit enormiſſimè læſus, poterit reſtitutionem petere aduerſus contrahens, etiamſi læſioni huiuſmodi renuntiauerit, n. 16. ſatis etiam quod iuramentum præſtetur in ipſo contractu, aut antè, vel poſt, n. 16.*

17 *Minor, vel alius vbi enormiſſimè læſus, an ſit neceſſaria iuramenti relaxatio, & num. 18.*

19 *Abſolutio à iuramento vt obtineatur, an neceſſaria citatio partis.*

20 *Iuramentum interponere in contractibus, ſub grauiſſimis pœnis interdictum, etiam in quaſi contractibus, num. 21. limita tamen vt num. 22. opinionem alterum vide num. 23.*

24 *Iuramentum per vim, aut metum extortum obligat, relaxationéque indiget.*

AVTH. Sacramenta puberum.

COntractus puberum iuramento confirmati per reſtitutionem non reſcinduntur, niſi vis, ac metus interuenerit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom. 1. pag. 95.* ex repetentibus *tom. 7.* Philippus Corneus, Franciſcus Curtius, Ioannes Igneus, Vbertus de Bonneuo, Ioannes Gutierrez. 1

De materia & intellectu huius text. vide *l. Hiſp. 16. tit. 11. p. 3. vbi gloſſ. 1. & l. 6. tit. 19. part. 6. vbi gloſſ.* 2. Iaſ. *in §. item ſi quis, n. 10. Inſt. de act.* Boër. *deciſ. 350. n. 4. col. 3.* Capell. Thol. *deciſ. 45. 49. & 161.* Mantua *lib. 3. lucorum, cap. 49.* Matheſil. *ſing. 164. n. 2.* Afflict. *deciſ. 322.* Gail. *lib. 2. obſeru. 41. num. 6. cum ſeqq. & obſeru. 65. à n. 5.* Marant. *de ord. iud. 3. p. q. 6. n. 91. cum ſeqq.* Anton. Gom. *tom. 3. var. c. 1. n. 66.* Sarmient. *de reddit. eccleſ. p. 1. c. 4. n. 7.* Rimin. *conſ. 5. lib. 1. & conſ. 228. n. 18. lib. 2.* Honded. *conſ. 42. à n. 9. & conſ. 18. ex num. 58. lib. 1.* Achil. Pedroch. *conſ. 26. à princip.* Mandel. *conſ. 11. num. 4.* Turret. *conſ. 50. lib. 1.* Alphan. *collect. 216.* Simoncel *de decretis, lib. 3. tit. 8. inſpect. 18. num. 133. cum ſeqq.* Donell. *ad l. 2. num. 8. de reſcind. vendit.* latè *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 12. per totum*, vbi Oſualdus, Anton. Gabr. *commun. tit. de minorib. concl. 5.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ. 18. ex n. 50. & num. 70.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo diſpoſitio 4. & verbo iuramentum 22. & var. quæſt. 22.*

Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. parens, n. 115. ff. de liber. agnoſc.* Azeved. *l. 6. tit. 10. lib. 9. nova Recopil.* Parlad. *rerum quotid. lib. 2. cap. 4. princip.* Fachinæ. *lib. 3. controv. cap. 10. & 11.* Horat. Carpan. *in ſtat. Mediolanenſi, cap. 453. vol. 1.* Azin. *de executíon. §. 9. cap. 125. cum ſeqq. & cap. 126. cum ſeqq.* Celſ. Bargal. *lib. 3. de dolo, cap. 14.* Sfort. Odd. *de in integrum reſtit. part. 1. quæſt. 26. ex num. 23.* Mauric. *eod. tractat. cap. 19. & cap. 118. cum ſeqq.* Menchac. *de ſucceſſ. creat. lib. 1. §. 10. num. 648.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 3. ex num. 14.* Ioan. Bottæ. *conſ. 51. num. 13. cum multis ſeqq.* Marc. Anton. Eugen. *conſ. 3. num. 6. cum multis ſeqq. lib. 1.* D. Barboſ. *in l. 1. ff. ſoluto matrimon. part. 3. num. 44.* Duard. Caldeira *de erroribus pragm. lib. 1. cap. 1. cum ſeqq.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo minoribus, num. 2. cum ſeqq. & verbo læſis, num. 8.* Seraphin. *de privil. juram. privil. 38. & 88.* Paul. Montan. *in tract. de tutel. cap. 33. num. 577.* Guttier. *in ſimili tract. part. 2. cap. 5. num. 72. & cap. 15. n. 25.* Alezand. Trentacinq. *variarum reſol. tit. de minorib. reſol. 2.* Burg. de Paz *conſ. 3. num. 15. cum ſeqq.* Aldovin *conſ. 1. per tot.* Anton. Fab. *in ſuo Codice, ſub hoc tit. defin. 2. n. 2.* Sayr. *in clavi Regia lib. 5. cap. 6. n. 21.* Soar. *de Relig. tom. 2. tractat. 5. de jurament. lib. 2. cap. 11. num. 13. cum ſeqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. convent. tom. 2. lib. 21. tit. 8. num. 3. & lib. 24. tit. 5. n. 21.* latè Caſtill. *quotidian. lib. 3. cap. 2. per tot.* Bernard. Græværus *ad pract. Cameræ Imperialis, lib. 1. concl. 41.* Sanchez *de matrim. lib. 1. diſp. 32. num. 6. & lib. 6. diſp. 38. num. 13. & in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 3. cap. 12.* Viv. Soar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 14. à num. 1. uſque ad num. 9.* Hermoſil. *ad l. 4. gloſſ. 7. num. 41. tit. 5. part. 5. fol. 34. verſo, & l. 56. gloſſ. 11. & 12. ex num. 60. eod. titul. 5. part. 5. fol. 326. verſo.*

2 Apud Gallos hanc Authenticam non ſervari, facileque gratiam juriſiurandi ab Epiſcopo fieri minoribus læſis, referunt Rebuff. *ad leges Galliæ, tom. 1. in proœm. gloſſ. 5. n. 50.* Paul. Montan. *de tutel. c. 33. num. 477.* Oſuald. *ad Donell. lib. 21. cap. 13. litt. A, verſ. ac apud Gallos.*

3 *Sacramenta.*] Id eſt, juramenta, ſic dicta, quia juriſiurandi ſacratione interpoſita geruntur, de quo vide S. Thom. 2. 2. *part. 3. q. 50. art. 1.* Covarr. *in cap. quamvis pactum, part. 1. in initio, num. 2.* Sayr. *de ſacramentis in genere, lib. 1. cap. 2. art. 3. part. 8. & in ſua clavi Regia lib. 5. cap. 5. num. 2.* Et habet locum in juramento promiſſorio relato ad futurum, non autem in aſſertorio relato ad præſens, vel præteritum, ſecundùm Hippol. *ſing. 299.* D. Barboſ. *in l. 1. ff. ſoluto matrim. p. 5. num. 44.* ubi ſubdit, quod ſi contractus fuerit aliàs nullus etiam ratione minoris ætatis, non confirmabitur per illud juramentum aſſertorium. Sanchez. *d. cap. 12. n. 16.*

4 *Puberum.*] Ergo deſideratur pubertas in minore jurante, ut juramentum confirmet contractum, de quo an verum ſit, ſufficiatque quod jurans hujuſmodi ſit pubertati proximus, aut doli capax, vide Afflict. *dec. 322. num. 5.* & *ibi* Vrſil. *in addit. num. 1.* Gregor. Lop. *d. l. 6. verbo major, tit. 19. part. 6.* Covar. *de ſponſal. part. 2. cap. 5. §. 2. num. 4. & in cap. quamvis pactum p. 3. §. 1. n. 3.* Anton. Gabr. *comm. d. tit. de minorib. concluſ. 5. n. 39.* Donell. *d. lib. 21. cap. 13. verſ. Authent. Sacramenta puberum,* Peregr. *conſ. 77. n. 4. lib. 2.* Vincent. Mancin. *de jurament. part. 4. effectu 1. q. 13. n. 20.* Fachin. *controverſ. lib. 3. cap. 10.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 4. litt. I, concl. 528. n. 50. & 51.* Ioan. Garc. *reg. 1. n. 4.* Cevall. *commun. contra commun. q. 123. n. 8.* Surd. *conſ. 25. n. 22.* Seraphin. *d. privil. 81. n. 24. & privil. 164. n. 61.* Corneus *de abſolut. juram. p. 4. c. 7.* Camill. Borrell. *in ſumm. deciſ. p. 1. tit. de jurament. n. 100.* Perea de Lara *de vita hominis, c. 19. n. 3.* Sanchez *de matrim. lib. 6. diſp. 38. n. 15. & 16. & in Præcept. Decalogi tom. 1. lib. 3. cap. 12. à n. 27.*

Extende ad juramentum Hebræi minoris, quia Iudæi adſtringuntur conſtitutionibus civilibus diſponentibus ſuper juramento, licèt non Canonicis, & lex civilis mandat juramenta puberum ſervari: inde tamen Tiraq. *de jure primog. q. 66. n. 24. & ſeqq.* Mancin. *de juram. p. 4. effectu 1. q. 7. n. 5.* Steph. Grat. *diſcept. forenſ. c. 215. n. 26. & ſeq.* Sanchez *d. lib. 3. c. 12. n. 14.* Surd. *conſ. 122. n. 21. cum ſeqq. lib. 1.* 5

Limita in prodigo, cui bonis per judicem interdictum eſt; nam ejus contractum non firmari ipſius juramento, reſolvunt Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 14. n. 32.* Covar. *in c. quamvis pactum, p. 2. §. 4. n. 8.* Ant. de Padill. *in l. 2. n. 36. de reſcind. vend.* quos refert, & ſequitur Guttier. *de juram. confirm. p. 1. c. 32. n. 6.* ubi reſpondet textum *in præſenti* non obſtare, quia loquitur in adultis jurantibus, qui licèt aliquam intellectus imbecillitatem habeant, negari non poteſt, quin eo non careant, ſicut prodigus, qui nullam habet diſcretionem, nec judicium, ac proinde juramentum in prodigo deficit in ſubſtantia ſua, ſicut in furioſo, cui æquiparatur prodigus, cui bonis interdictum eſt. 6

Super contractibus rerum ſuarum, &c.] Locum obtinet in omnibus contractibus minoris. Aldouin. *conſ. 1. n. 4. & ſeq.* Caſtill. *quotid. lib. 3. c. 2. n. 4. in princip.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 233. n. 8.* ubi extendit ad contractus venditionum, permutationum, & ſimilium, necnon ad fidejuſſiones, itaut prætextu læſionis, ſtante juramento non detur illatum reſciſſio, nec reſtitutio. Ratio eſt, quia hæc Auth. non eſt reſtringenda tanquam odioſa, ſed tanquam favorabilis ad quoſcunque contractus debet extendi, quippe quoties lex aliqua agit de obſervantia juramenti eſt favorabilis, & extendenda, etſi ſit correctoria, Ant. Padil. *in l. ſi quis major, n. 4. de tranſact.* Sfort. Odd. *de in integr. reſt. p. 1. q. 26. art. 6. n. 3.* Sanch. *in præcepta Decalog. tom. 1. lib. 3. cap. 12. n. 30.* Vnde. 7

Ad quaſi contractus, & diſtractus extendunt Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo teſtamentum 3. n. 36. de teſtam.* Anton. Gom. *d. cap. 14. n. 18.* Tiraq. *de jure mariti gloſſ. 5. n. 7.* Anton. Padil. *in l. ſive apud acta, n. 6. & in l. ſi quis major, n. 73. de tranſact.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n. 9. verſ. neque,* Seraph. *de privil. juram. privil. 83. n. 33.* Peregr. *conſil. 77. n. 1. vol. 1.* Sanch. *d. cap. 12. n. 30. in fine.* 8

Et non ad ſolos contractus oneroſos, ſed etiam ad gratioſos, ut donationes minorum, & fidejuſſiones, extendunt etiam Gregor. *l. 6. verbo la poſtura, tit. 18. part. 6.* Anton. Gomez. *d. c. 14. num. 18.* Guttier. *in præſenti, num. 118. & 123.* Surd. *conſ. 114. num. 11. lib. 1.* Sanchez *dict. cap. 12. num. 30. in med.* Stephan. Grat. *diſcept. forenſ. cap. 233. num. 23. & 28.* ubi *num. 29.* aliud eſſe dicit quando minor ignoraret quod donat, vel voluit donare modicum, & donavit plus, vel ubi adeſſet læſio ultra dimidiam facultatum minoris, vel quando dolo patris eſſet ſeductus ad donandum, vel ſi non eſſet ſimplex donatio, ſed ob cauſam, vel correſpectiva, vel quando donaretur hæreditas, aut jus aliquod univerſale, & non probaretur ſcientia æſtimationis bonorum, de quo etiam Honded. *conſ. 42. numero 16. 21. 23. & 24. lib. 1.* Surd. *conſil. 41. à numero 9. uſque ad numero 17. & per tot. lib. 1.* Caſtill. *d. lib. 3. cap. 12. numero 6.* Et addit idem Gratian. *ubi ſup. num. 31.* quod per juramentum tollitur beneficium reſtitutionis in donatione ſimplici, ut neque abſolutio à juramento ſit concedenda minori donanti, ob læſionem, & ſi concederetur, ſolùm faceret, ut minor non incurreret in perjurium agendo, non tamen removeret vinculum juramenti reſpectu obſervantiæ contractus jurati. 9

Et

Digitized by Google

11 Et cùm dubitari poſſet, an iuramenta huiuſmodi à minoribus præſtita ſuper contractibus rerum ſuarum non retractandis, ſolùm comprehendant contractus ſua natura à principio validos, communis ferè omnium, maximè recentiorum ſententia obtinuit, in hac quæſt. conſtitutionem huius Auth. indiſtinctè accipiendam eſſe in omnibus contractibus etiam inualidis, & ipſo iure nullis. Ita Donel. *dict. lib.* 21. *c.* 13. *col.* 5. *verſ. ait ſuper*, Gutier. *in præſent. n.* 12. *cum ſeqq.* Morl. *in emporio iuris, part.* 1. *tit.* 5. *quæſt.* 1. *num.* 29. Valaſc. *conſult.* 16. *num.* 14. Quod adeò verum eſt, vt contractus à minore geſtus, etſi alio reſpectu quàm minoris ætatis nullus ſit, iuramento ab eo præſtito confirmetur, & virtute iuramenti obſeruandus ſit, quamuis ob ſolemnitatis defectum aliàs inualidus eſſet, de quo Couar. *in cap. quamuis pactum, p.* 2. *§.* 1. *n.* 7. Molin. *de primog. lib.* 1. *c.* 13. *n.* 23. Simoncel. *lib.* 3. *tit.* 8. *d. inſpect.* 18. *n.* 137. *&* 225. *verſ.* 7. *caſus*, Anton. Gom. *d. c.* 14. *n.* 18. *verſ. tertio extende*, vbi quamuis ſit nullus ipſo iure, Mautit. *de in integr. reſt. cap.* 309. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo minoribus, num.* 2. 3. *&* 4. Anchar. Regienſ. *lib.* 1. *quæſt. famil. q.* 50. *num.* 17. Gutier. *in præſenti, num.* 23. *cum ſex ſeqq.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 61. vbi Benechend. *& in addit. ad privileg.* 129. *num.* 2. vbi contractum minoris inualidum iuramento firmari, & ſuppleri omnes ſolemnitatum defectus, multis comprobat, quicquid dicant gloſ. *verb. Sacramenta, in l.* 3. *ſi minor ſe maior dix.* Griuel. & ab eo citati *dec.* 14. *à num.* 36.

12 Limita quando contractus minoris alio reſpectu, quàm ætatis contrahentis, & defectûs ſolemnitatis eſſet nullus, vt quia res erat dotalis, vel ex alia cauſa prohibita alienari, & tunc iuramentum non conualidat contractum: ita *in præſenti* Iaſ. *num.* 40. Corn. *num.* 30. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 83. *à num.* 43. & *ibi* Benechend. *num.* 8. ex aliis hanc limitationem veram eſſe dicit, quando minor iurauit non contrauenire contractui ratione minoris ætatis, vel quando minor ſolùm iurauit confirmando contractum; ſecus verò quando promiſit non contrauenire ratione minoris ætatis, vel alia quacunque cauſa, quia tunc beneficio *l.* 2. *de reſcind. vendit.* & minoris ætatis priuatur, ſecundùm Bart. *num.* 3. Caſtr. *num.* 20. & Iaſ. *num.* 46. *in præſenti*, Gregor. Lop. *l.* 16. *gloſ.* 2. *tit.* 13. *part.* 3. Anton. Gom. *d. cap.* 14. *num.* 20. Couar. *in cap. quamuis pactum, p.* 3. *§.* 4. *n.* 6. Gutier *in præſenti, num.* 32. *&* 88. Simoncel. *d. lib.* 3. *tit.* 8. *inſpect.* 28. *num.* 129. *verſ.* 8. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſus, num.* 1. Surd. *conſ.* 383. *à n.* 3. Seraph. *d. priuil.* 83. & *ibi* Benechend. *n.* 34. *&* 35.

13 In Eccleſiæ verò contractibus, & conuentionibus diuerſum ius ſtatuendum eſt; nam quamuis omnes Prælati iuramento promiſerint non petere in integrum reſtitutionem, nihilominus vel ipſe, vel eius ſucceſſor poterit reſtitutionem petere, etiam propter modicã vel ordinariam læſionem; quia Eccleſia non iurat, & ita reſtitutionem petens non venit contra iuramentum, ac proinde poteſt reſtitui, ſic Anton. Gabr. *d. concl.* 5. *n.* 51. Gutier. *in præſenti, n.* 141. Seraphin. *d. priuil.* 88. *n.* 76. Morla *d. tit.* 5. *q.* 1. *n.* 53.

14 Prout etiam in confeſſione minoris iurata etiam ſine curatore limitanda venit huius text. conſtitutio; quippe quod illa procedit in contractibus, non autem in iudiciis, & ſic minor, qui promiſit & iurauit non venire contra confeſſionem, poteſt non obſtante iuramento contra ſuam confeſſionem venire, & annullare illam, ſi reſpectu ætatis, vel defectu alicuius ſolemnitatis nulla ſit, ita Marian. *in c. qualiter, & quando, il* 2. *num.* 998. *& ſeqq. de accuſat.* Ioſeph. Ludou. *Lucenſ. decif.* 17. *n.* 2. *p.* 1. Vrſil. *in addit. ad Afflict. decif.* 208. *poſt n.* 2. Roland. *conſ.* 51. *n.* 37. *lib.* 1. Sfort. de *reſtit. in integrum, q.* 65. *n.* 19. *cum ſeqq.* Vulpe *conſ.* 3. *n.* 1. Decian. *conſ.* 18. *num.* 173. *lib.* 1. Gutier. *in præſenti n.* 131. Farin. *in prax. crimin. p.* 3. *q.* 81. *n.* 319.

Quamuis plures Doctores petant ad contractuum confirmationem, & vt iuramentum noceat ipſi minori, vt ille ſit certior factus de beneficio reſtitutionis ſibi competenti, at verius eſt id non requiri: ſed quia in hac enodanda quæſtione adeò pugnant inter ſe interpretes noſtri, vt vix dignoſci poſſit vera harũ opinionum crebrior ſit, & receptior, ideo remittendum duxi beneuolum lectorem ad Gregor. Lop. *d. l.* 6. *verb. iuraſſe*, Anton. Gom. *d. tom.* 1. *cap.* 14. *num.* 18. Anton. de Padilla *d. l.* 2. *num.* 34. *de reſcind. vendit.* Gail. *lib.* 1. *obſer.* 42. Mautit. *in tract. de reſtit. in integ. cap.* 113. *per tot.* latè Achil Pedroch *conſ.* 26. *ex num.* 8. *uſque ad num.* 13. Gutier. *in præſenti ex n.* 114. *uſque ad num.* 116. Seraphin *de priuileg. iuram. priuil.* 64. *&* 99. Simoncel. *d. lib.* 3. *tit.* 8. *in pract.* 18. *num.* 259. Ceual *commun. contra commun. quæſt.* 723. Paul. Montao. *d. cap.* 33. *num.* 586. Caſtill. *d. lib.* 3. *cap.* 2. *ex n.* 8. Sanch. *d. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 29.

Non eſt opus vt iuramentum vim confirmandi 15 contractus habeat, id per proprium minorem præſtari, ſed ſatis eſt per Procuratorem eum ſpeciali iurandi mandato, dummodo in ea commiſſione interueniat minoris iuramentum; ſi enim id non interueniat, & lædatur eo mandato, poterit aduerſùs illud reſtitui, & conſequenter reſcindetur contractus; quia cùm nullum ſit iuramentum illi mandato adiectum, nihil eſt huic reſtitutionis beneficio implorando obſtans: ita Alber. *in præſenti, num.* 6. Anton. Gom. *d. cap.* 14. *n.* 18. Sanch. *d. lib.* 3. *c.* 12. *n.* 25.

Si verò minor in contractibus, ſeu conuentioni- 16 bus per illum iuratis fuerit enormiſſimè, aut grauiter læſus, poterit reſtitutionem petere aduerſùs contractus, etiamſi læſioni huiuſmodi renuntiauerit, aut iurauerit ſe illos ratione cuiuſcunque læſionis non impugnaturum: ratio eſt, quia ex nulla renunciatione, quantumcunque ſpecifica, atque ampliſſima, non cenſetur excluſa ea læſio, quæ enormis, aut enormiſſima fuerit: tum quia tales clauſulæ, quæ huiuſmodi renuntiationes continent, doloſæ ſunt, ad faciliorem que fraudibus parandum aditum apponuntur, ac ita quemadmodum & contractus ipſi vti principalia doloſi ſunt, ita & clauſulæ ipſæ vti acceſſoriæ ad ipſum contractum eiuſdem naturæ eſſe præſumuntur. Vide Cou. *in cap. quamuis pactum, p.* 3. 6. *nlt. n.* 3. *& lib.* 3. *var. cap.* 4. *n.* 5. Ant. Gom *d. tom.* 2. *cap.* 14. *n.* 20. Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 3. *n.* 19. *&* 20. Ioſeph. Ludou. *dec. Peruſ.* 18. *n.* 66. Marc. Ant. Eng. *conſ.* 12. *n.* 70. *lib.* 1. Simoncel. *de decretis, lib.* 3. *tit.* 8. *inſp.* 18. *ex n.* 307. *à fol.* 474. & præcipuè *n.* 230. *&* 232. Menoch. *conſ.* 371. *num.* 25. *&* 26. Burgos de Paz *conſ.* 4. *n.* 10. *& conſ.* 5. *n.* 7. Moxz. *de contractib. tit. de mutuo, c. quomodo deficiat ſeu quomodo reſoluatur, n.* 18. Vincent. de Franch. *dec.* 247. *in fine*, Seraph. *de priuil. iuram. priuil.* 61. n. 22. Aldouin. *conſ.* 1. *n.* 97. Gutier. *in repetit. huius authent. n.* 92. *cum ſeqq.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n.* 1. *in fine*, Gam. *Luſit. decif.* 94. *n.* 2. *& dec.* 323. *n.* 4. *& dec.* 257. *n.* 8. Flores de Mena *ad eundem decif.* 66. *in fine*, Paul. Montan. *de tutel. & curis, cap.* 13. *n.* 579. *cum ſeqq.* Peregr. *var. lib.* 6. *n.* 82. *verſ. ſed contra*, D. Barboſ. *in l.* 1. *ff. ſoluto matrim. p.* 5. *n.* 33. Valaſc. *conſult.* 130. *n.* 25. Caſtill. *d. lib.* 3. *c.* 2. *ex num.* 28.

Sed dubium eſt, an in hoc caſu, quando ſcilicet 17 minor, vel alius eſt enormiter, aut enormiſſimè læſus, ſit neceſſaria iuramenti abſolutio, ſeu relaxatio: Neceſſariam non eſſe, ita vt ea non obtenta, abſque metu periurii poſſit contrauenire, tenent Roland. *conſ.* 59. *num.* 27. *lib.* 1. *& conſ.* 60. *n.* 68. *verſ. & idem, lib.* 4. Maſcard. *de probat. concl.* 532. *num.* 16. Matien.

l.2. gloſſ.8.n.49.tit.11. lib.5. nova Recopilat. Ioſeph. Ludov. *Lucenſi dec.27.n.18.& 20.* Mancin. *de juramento part.6. q.4.n.1.* Caroc. *de locato, & conduct. p.1. C. de reſcind. locat. n.35. & 36.* Farin. *fragm. crim. litt. I, n.1290.* Cevall. *commun. contra commun. q.171.n.1. & 2.* Benechend. *in addit. ad Seraph. de privil. juram. privil.31.n.16.& 17.& privil.61.n.55.*

18 Contrarium verò, immò quod abſque relaxatione, & abſolutione juramenti minor, ſive alius ſic enormiſſimè, ſeu enormiter læſus, non ſit audiendus, ſuſtinent Afflict. *dec.328. n.9.* Capyc. *decis.155.* Pinel. *in l.2. de reſcind. vend. p.3. cap.1.n.8. verſ. aliis quibus,* Covar. *in cap. quamvis pactum, p.3.§.4.n.3. & 5.* Gutier. *in præſenti, n.96.* Azeved. *l.4.n.137. tit.21. lib.4. nova Recopil.* Fachin. *controverſ. lib.8. c.69. in fin.* Cancer. *var. part.1. cap.13. de empt. n.11. verſ. ex quibus,* Caſtill. *d. cap.2. n.26. & ſeq.* Mareſc. *lib.2. var. cap.24. n.16.* Et ſecundùm hanc opinionem conſulendum tutius mihi videtur, ob periculum animarum: ſed ſi relaxatione hujuſmodi omiſſa, lis cœpta fuerit, ab incurſu in perjurium actor rectè defendi poterit. Quod ſi juramento promiſſum fuerit, non petere juramenti relaxationem, & petita non uti, adhuc non obſtante hujuſmodi promiſſione, eam petere, & impetrare valebit; dummodo etiam relaxationem ab hac promiſſione de non petendo relaxationem juramenti, & ab aliis juramentis, & promiſſionibus impetret. Mulin. *d. lib.2. c.5. n.25. in fine,* Caroc. *de locato, p.1. C. de reſcind. locat. n.38.* Matienz. *l.1. gloſſ.8. n.52. in fine, tit.11. lib.5. nova Recop.* Gutiér. *in præſenti, n.109. & ſeq.* Mareſc. *lib.1. var. cap.84. n.4. cum ſeqq.* Parlad. *lib.2. rerum quotid. cap.4. n.49. verſ. quam quidem,* Cevall. *comm. contra commun. q.172. n.3. & 4.* Seraphin. *de privil. juram. priv.83. n.46.* Farinac. *d. litt. I, n.1298.* Corn. *de abſol. juram. p.4. caſu 2. per tot.*

19 In illa quæſtione an ad obtinendum abſolutionem à juramento ſit neceſſaria partis citatio, ita eſt diſtinguendum. Aut abſolutio juramenti ſimplex, & plena petitur, quatenus eſt remotio, ſeu ruptio ejus vinculi, & tunc non eſt concedenda abſque partis citatione. Aut petitur ad effectum agendi, vel excipiendi, quo caſu abſque ulla partis citatione concedi poteſt: & ita diſtinguunt Bernard. *reg.5.* Covar. *n.5.* Gutier. *n.11. & 18. dictis locis,* Azeved. *l.4. n.118. tit.21. lib.4. nova recop.* Rot. Genuenſ. *dec.197.* Caroc. *d. cap. de reſcind. locat. n.38. verſ. maximè,* Card. Tuſch. *tract. concl. litt. A, concl.61.* Cachetan. *dec.25. neap.* Ioſeph. Ludov. *Peruſ. dec.28.* Thom. Triviſan. *Venetia dec.64 p.1.* Leo *Valentina dec.94.n.6. & 9.* Steph. Grat. *Marchia dec.165.* Aloyſ. Ricc. *in coll. dec. p.2. collect.29.* Mareſc. *lib.2. var. c.84. n.19. & 20.* Verùm autem judex ſæcularis poſſit compellere laicum ſuſcipientem juramentum illicitum ad faciendam ejus remiſſionem, ſeu relaxationem? vide Afflict. *dec.80. n.5.* Covar. *lib.1. var. cap.4. n.5.* Gutier. *in præſenti, n.160.* Bobadil. *in ſua politica, lib.1. cap.18. n.273.* qui affirmativè reſpondent quando non dubitatur de nullitate, & injuſtitia juramenti.

20 *Inviolabiliter cuſtodiantur.*] De jure Luſitano per Ordinat. Regiam *lib.4. titul.73.* & apud Hiſpanos per *l.11. tit.1. lib.4. nova recopil.* ſub graviſſima pœnis prohibitum eſt juramentum in contractibus interponere, & ſi de facto apponatur, contractus annullantur, & executioni mandari non poſſunt, & tam paciſcentes, quàm tabelliones graviter puniuntur: de quarum legum validitate, & intellectu multa cumulant, eaſque per Principes ſæculares de jure rogari poſſe defendunt ex alienigenis Azin. *de exe-cut. §.9. n.165.* Oſuald. *ad Donell. comment. jur. civilis lib.21. cap.13. litt. A, in fine,* Maſcard. *de probat. concluſ.1059. n.14.* Decian. *in tract. crimin. lib.2. cap.34. num.6.* Fachinæ. *controv. lib.5. cap.13. per tot.* Ex Hispanis Gregor. Lopez. *l.6. gloſſ.1. tit.4. partit.6.* Fortun. Garc. *de ultimo fine, illat. 29. num.270.* Palat. Rub. *in repet. cap. per veſtras, §. fin. num.30. de donat. inter vir. & uxor.* Arias *in l.65. Tauri, n.64. cum ſeq.* Segur. *in l.1. §. fin. verbo Uxori, n.135. ff. de acquir. poſſeſſ.* Anton. Gomez *var. tom.2. cap.14. n.22.* Covar. *in cap. quamvis pactum, p.1. §.3. num.8.* Meneſ. *in l.2. de reſcind. vendit. num.35.* Olan. *in reduct. antenom. lib.1. n.28.* Salzed. *ad Bernard. reg.386.* Avend. *de exequend. mand. p.2. cap.27. num.24.* Parlad. *lib.2. rerum quotid. cap.4. n.52. & 53.* Azeved. *in d. l.11. num.1. cum ſeqq. tit.1. lib.4. nova Recop.* Matienz. *l.2. gloſſ.3. n.7. & 8. tit.2. & l.1. gloſſ.8. n.52. & l.12. gl.8. n.2. cum ſeqq. tit.11. lib.5. nova Recop.* Peres *in l.6. tit.1. lib.3. Ord. pag.474. & lib.1. tit.8. pag.602.* Gutier. *in præſenti, n.45. & 46. & à n.151. & in l. nemo poteſt, ff. de legat.1. num.46. & 47. & de juram. confirm. p.3. cap.12. num.9.* Cevall. *commun. contra communes, q.188. num.5.* Padil. *in ſumm. legum pœnal. part.2. caſu 21. & caſu 54. n.10.* Molin. *de juſtit. tract.2. diſp.272. verſ. addidimus.* Azor. *inſtit. moral. part.2. lib.10. cap.7.* Franciſc. Suarez, *de Religione, tom.2. tract.5. lib.2. c.38. n.15.*

Ex Regni Aragoniæ Iurecconſultis, Bellug. *in ſpeculo Principum, rubr.12. §. quadam, n.61. cum ſeqq.* Cened. *p.3. coll.2. n.4.* Mocla *in emporio juris, part.1. tit.9. de contrahenda empt. q.24. n.7.* Cancer. *part.1. variarum reſ. cap.8. de donat. n.40. & part.2. c.1. de minorib. n.5. cum ſeq.* Funtanel. *de pactis nuptialib. clauſ.5. gloſſ.3. n.13. verſ. hoc nobis.*

Ex noſtris Lusitanis doctiſſ. Pinel. *in l.2. de reſcind. vendit. p.3. c.1. n.11.* Subul. Acoſta *in l. ſi ex cautione, de non numerata pecunia, fallent.12. n.4. & in §. cum in bello, verbo Agnati, n.8. inſign.* D. Barboſ. *in l.1. ff. ſoluto matr. part.1. n.78.* Gam. *Luſit. dec.247. n.2.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Minoribus, n.4. & 6. & qq. forenſ. lib.1. q.29. n.12. & de empt. & vendit. c.30. n.40.* Alvar. Valaſc. *conſult.16. n.14 & conſ.99. & conſ.132. n.7. & de partit. c.16. n.8.* Thom. Valaſc. *alleg. juris tom.1. alleg.72. 31.* Rebellus *de oblig. juſtit. p.2. lib.1. q.9. à princ.* Gabr. Pereira *de manu Regia, p.1. cap.19. per totum.* Emman. Barboſa, quem non minus naturæ, quàm doctrinæ meæ revereor auctorem, *in remiſſ. ad Ord. Regnum, d. tit.73.*

Amphat Alvar. Valaſc. *d. conſ.99. n.13.* legem Lu- 21
ſitanam procedere in quaſi contractibus, & Azeved.
in d. l.11. n.26. extendit aliam Hiſpanam ad contra- 22
ctus innominatos. Limitat eadem *lex Hiſpana 11. in fine,* in locationibus redditunm Eccleſiarum, monaſteriorum, Prælatorum, & Clericorum, ut refert Gutier. *in præſenti, n.157.* In compromiſſis etiam, contractibus dotium, promiſſionibus artharum, venditionibus, donationibus, & alienationibus perpetuis, & cæteris contractibus, pro quorum validitate juramentum requiritur, ut ſunt contractus minorum, & mulierum nuptarum, *ex eod. l.11.* de quibus omnibus Guttier. *in præſenti, à n.156.* Matienz. *in l.1. gloſſ.8. n.52. in fine, tit.11. lib.5. nova Recop.* Monterroſ. *in ſua praxi de Eſcrituras publicas, tract.7. c. en que caſos los Eſcrivanos publicos.* Denique in teſtamentis, & codicillis juramentum interponi poſſe tenent Avendan. *lib.2. c.29. n.12. verſ. quinto ex ſupradictis,* Peres *in l.1. verſ. hodie tamen, tit.2. lib.5. Ord.* Guttier. *in præſenti, n.159.* D. Barboſ. *in d. l.1. ff. ſoluto matrim. p.1. n.80.* licèt de hoc dubitet Azeved. *d. l.11. n.20.*

23 Et quamvis praxis Hiſpaniæ, & Luſitaniæ ita obſervet, ut de illarum legum juſtificatione non ſit ampliùs dubitandum; nihilominùs tamen contra hæc, & ſimilia ſtatuta inſurgunt Marta *de juriſd. p.4. cent.1. caſu 72.* Mareſcot. *lib.1. var. cap.62. à num.10.* Seraphin. *de privil. juram. privil.66.* ubi Benechend.

&

Digitized by Google

*& priuil.*76.*n.*18. Sabag. *in cap. decernimus, num.*118. *de iudic.* vbi addit pro bono publico huiuſmodi conſtitutiones rectè ſuſtineri poſſe quoad Notarij pœnam, ſed non quoad nullitatem contractus ex defectu poteſtatis.

14 *Per vim autem, vel metum*, &c.] Notatur ad hoc, quod iuramentum per vim, ſeu metum extortum obligat, relaxationeque indiget; nam text. *in præſenti*, dum dicit huiuſmodi iuramentum in contractibus maiorum, qui aliàs validi erant, eſſe nullius momenti, intelligitur quoad obligationem homini acquiſitam, & quoad eius firmitatem; nam ratione metus poteſt facilè relaxari. Vide Cou. *de ſponſal. p.*2.*cap.*3. §.5.*n.*2. *& in c. quamuis pactum, p.*3.§.4.*n.*2. *& lib.*1. *var. c.*4.*n.*7. Molin. *de primog. lib.* 0.*c.*3.*n.*12. *&* 15. Gutier. *de iuram. confirm. p.*1.*c.*57.*n.*19. Fachin. *controuerſ. lib.*8.*c.*102. Soar. *de Relig. tom.*2.*tract. de iuram. lib.*2.*c.*15.*à n.*14. Molin. *de Iuſtit. tr.*2.*diſp.*149. *verſ. quarto*, Seraph. *de priuil. iuram. priuil.*110.*n.*16. Sayr. *in claui Regia, lib.*5.*cap.*6.*n.*14.*cum ſeqq.* Paul. Comitol. *reſponſ. moral. lib.*2.*quæſt.*2. Leſſ. *de Iuſtitia lib.*2.*c.*42.*dub.*6.*n.*50. *&* 51. *& c.*42.*dub.*6.*num.*32. Caſtill. *controuerſ. lib.*3.*c.*2.*n.*7. Sanchez *in præcepta Decalogi tom.*1. *lib.*3.*c.*12.*n.*20. Farin. *fragment. crimin. part.*2.*lit. I, ex n.*1270.

15 In gloſſ. *contractibus*, ibi, *item quod in iudicio*, &c. Ergo locum habet etiam in iudiciis, quia in eis quaſi contrahitur, ita Anton. Gom. *tom.*2.*var. c.*14.*n.*18. *verſ. Octauò*. Marant. *de ord. iudic. p.*6.*tit. de appellat. n.*103. Tiraq. *de iure mariti, gl.*5. *num.*208. Vant. *de nullitat. tit. ex defectu mandati, num.*35. Et ita minor ratione prædicti iuramenti non poteſt venire contra ſententiam, etiamſi indefenſus proponatur, Curt. iun. *in præſenti, n.*154. & Guttier. *n.*208. Gerard. *ſing.*66. Boër. *dec.*92.*n.*1. Mauric. *de in integr. reſtitut. c.*261. *&* 280. Anton. Gabr. *d. tit. de minoribus, concl.*5.*n.*12. Acendan. *reſp.*4.*n.*4. Seraph. *priuil.*133. Cald. Pereira *l. ſi curatorem in princ. n.*35. Steph. Grat. *diſcept. for. c.*27.*n.*30. Farin. *in praxi crimin. part.*1.*q.*15.*n.*32. *cum ſeqq.*

16 In gloſſ. *Super*, ibi, *ſiue in ipſo contractu, ſiue priùs, ſiue poſt, etiam quandocumque*, Notatur ad hoc, quod ad hoc ut locum habeat diſpoſitio huius Auth. ſatis eſt iuramentum præſtari in ipſo contractu, aut antè, aut poſt, ut per Gregor. Lopez *l.*6. *verbo Iuraſſe, in fine, tit.*19. *part.*6. Anton. Gom. *d. c.*14.*n.*18. Sfort. Odd. *de in integ. reſtit. part.*1. *quæſt.*14.*art.*3.*n.*24. *in fine*, Seraphin. *priuil.*61. *num.*8. Sanchez *dict. lib.*5. *cap.*12. *num.*29.

SVMMARIVM.

1. *Minor reſtituitur aduersùs venditiones nociuas, tam ſibi, quàm tutori factas.*
2. *Venditio quæ pupillum lædit, præſumitur ficta, & ſimulata.*

L. In integrum. II. & vlt.

Impp. CONSTANTIN. CONSTANTIVS & CONSTANS AAA. *Ad populum.*

1 MInor reſtituitur aduersùs venditiones nociuas, tam ſibi, quàm tutori factas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *ſuprà hoc tit.*

2 Notatur ad hoc, quod venditio, quæ pupillum lædit, ficta & ſimulata præſumitur, ut per Alciat. *in tract. de præſumpt. reg.*1. *præſ.*42. *num.*1. Menoch. *in ſimili tract. lib.*3. *præſ.*82.*n.*3. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtitut. p.*2.*q.*57.*art.*2. *à num.*8.

Si aduersùs venditionem pignorum, &c.

TIT. XXIX.

SI *aduersùs venditionem pignorum*.] Id eſt, ſi creditor minoris rem ſibi pignoratam, aut ſi rei iudicatæ executor rem minoris ex cauſa iudicati captam diſtraxerit. Scripſerunt in hanc rubr. Salicet. Iaſ. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De materia tituli vide *in l.*9. *ff. de minoribus*, Sfort. Odd. *in tractat. de in integ. reſtit. part.*2. *quæſt.*53. *artic.*3. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1. *Aduersùs pignus prætorium, quod incipit à minore, ſi vendatur, reſtitutioni locus eſt.*
2. *Per pignoris alienationem ſi damnum obueniat enorme, datur reſtitutio.*
3. *Reſtitutionis beneficium competit minori, non ſolùm contra primum emptorem, ſed etiam contra ſecundum, ſi ſciuit rem eſſe minoris, ſi verò ignorauit, in ſubſidium.*
4. *Minor illæſus reſtituitur in bona alienata: excipe ut num.*5.
6. *Heredi minori licèt non ſuccurratur ratione ætatis, ſubuenitur tamen propter ignorantiam.*
7. *Minoribus competit in integrum reſtitutio aduersùs bonorum addictionem.*
8. *Minoris damnum ſi ſit multùm graue, datur ei reſtitutio in integrum contra emptorem ſui pignoris, ſecus ſi ſit modicum, reſolue ut n.*9.
10. *Damnum paruum, ſeu leue, magnum, vel graue, quod iudicis arbitrio relinquitur.*
11. *Læſio modica, ſeu minima, item maior, ſeu enormis, & maxima, quæ vocatur enormiſſima, quæ ſit.*

L. Etiam. I.

Impp DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Sabinæ, & aliis.*

ADuersùs pignus prætorium, quod incipit à minore, ſi vendatur, reſtitutioni locus eſt. Ob 1
enorme damnum minori per pignoris alienationem obueniens, reſtitutio datur. Colligunt ex Ordinar. Batt. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu, poſt omnes Giphan. *tom.*1. *pag.* 99. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 2

Vulgò allegari ſolet hic text. ad hoc quod reſtitutionis beneficium competit minori, non ſolùm contra primum emptorem, ſed etiam contra ſecundum, ſi ſciuit rem minoris eſſe; ſi verò ignorauerit, in ſubſidium; vide Fabian. de Monte *in tract. de empt. & vend. q.*4.*num.*32. Roder. Xuar. *alleg.*21.*n.*7. Anton. Gom. *tom.*2. *variar. cap.*2.*n.*41. *& c.*14.*n.*7. Couarr. *lib.*2. *var. cap.*5. *à n.*10. Acoſta *in repet.* §. *& quid ſi tantum, part.*2. *à num.*49. Sfort. Odd. *de in integrum reſtitut. part.*1.*q.*31. *art.*7. *à num.*85. Caualcan. *de tutoribus & curatoribus, n.*123. *&* 151. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorare, num.*15. *& de empt. & vendit. c.*8. *num.*52. vbi tradit minorem illæſum reſtitui aduersùs alienationem bonorum maiorum. Morl. *in emporio iuris ciuilis, part.*1. *tit.*5. *quæſt.*8. *per totam*, & præcipuè *num.*4. vbi tenet quod minor 3
4

poteſt in integrum reſtitui in bona alienata, etiamſi
ipſa alienatio tranſierit iam in tertios poſſeſſores;
quamuis cum eis minor non contraxerit, dummodo
qui cum minore contraxit, non habeat bona, quibus
5 ſoluere poſſit. Excipit tamen duos caſus, in quibus
neceſſaria eſt reſtitutio indiſtinctè, & directè contra
tertios poſſeſſores. Primus caſus eſt quando minor
fuit deceptus, & læſus non in pretio, ſed in venditione;
ſecundus quando tertius poſſeſſor ſciens, & prudens
emit rem minoris.

6 Notatur etiam ad hunc textum, quod licèt hæ-
redi minori non ſuccurratur ratione minoris ætatis
in caſu huius textus; tamen ei ſubuenitur propter
ignorantiam, ex clauſ. *ſi qua mihi iuſta cauſa videbi-
tur*, ut per Tiraquell. *de retractu lignag. §. 35. gloſſ. 4.
num. 50.*

7 Notatur denique ad hoc, quod in integrum reſtitu-
tio aduersùs bonorum addictionem minoribus com-
petit, ut per Guid. Pap. *dec. 31.* Parlad. rerum *quotid.
lib. 1. cap. fin. part. 5. §. 16. num. 9.* vbi *intelligit*, modò
graue damnum, aut certè non minimum exinde eos
ſequatur.

8 *Si tamen magno detrimento afficiantur.*] Notatur
ad hoc, quod ſi damnum minoris ſit nimis graue, &
enorme, datur ei reſtitutio in integrum contra emptó-
rem ſui pignoris; ſecus ſi modicum ſit, ut per Sfort.
Odd. *in tract. de in integrum reſtitut. part. 2. quæſt. 53.*
9 *ex num. 57.* vbi *à num. 21.* idem reſoluit quando pi-
gnus eſſet conuentionale. Idem Sfort. Odd. *dict. tra-
10 ctat. parte 1. quæſt. 4. artic. 12. num. 97.* Quod autem
dicatur paruum, & leue, aut magnum, & graue in-
commodum, ſiue damnum, iudicis arbitrio relinqui-
tur, ut per Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verbo Omnia,
11 num. 31.* vbi allegat textum *in præſenti.* Et ſimiliter
quæ dicatur læſio modica, ſeu minima; item maior,
ſeu enormis, & quæ maxima, quæ vocatur enormiſ-
ſima, non bene conſtat inter Doctores, vide tamen de
hoc Maurit. *de in integrum reſtitut. cap. 124.* Molin.
de primogen. lib. 2. cap. 3. num. 18. in fine, Ioan. Garc.
de expenſis, cap. 18. num. 21. ad fin. Seraphin. *de pri-
uil. iuram. priuileg. 83. num. 89. cum ſeqq.* Farin. *fragm.
crimin. part. 2. lit. l, num. 1289.* Eſcobar. *de ratiocin.
comput. 6. num. 10.* Franciſc. Molin *de ritu nupt. lib. 3.
quæſt. 96. num. 45.* Caſtill. *quotid. lib. 3. cap. 2. num. 13.
& 42.* Giurb. *deciſione 120. num. 3. verſ. conſiſtorium*,
Valaſc. *de partit. cap. 33. num. 37.* Sigiſm. Scacc. *de
appellat. quæſt. 19. num. 16. & 17.* latè Sfort. Odd.
*d. tract. de in integr. reſtit. p. 1. quæſt. 4. art. 13. ex
num. 110. vſque ad n. 125.*

SVMMARIVM.

1 *Si pignus, quod à maiore minor accepit, venditur, nullo modo minor reſtituitur.*
2 *Minor ſuccedens extraneo in re per hæreditatem acquiſita, reſtitutionis beneficio non gaudet, & num. 3.*
4 *Præſcriptiones conuentionales à prædeceſſore incipiunt currere contra maiores abſque reſtitutionis auxilio, ex capite ſcilicet de minoribus: reſtitui tamen poterunt ex clauſula generali.*
5 *Minor ſuccedens maiori non reſtituitur aduersùs actus dependentes à facto, vel contractu maioris, etiamſi damnum ſuo tempore acceperit perfectionem.*
6 *Reſtitutio minori, Eccleſiæ, & ſimilibus, quibus de iure competit, pro modica læſione competit.*

L. Rem quam. II. & fin.

Iidem AA. & CC. Seuera Clementina.

SI pignus, quod à maiore minor accepit, venditur, 1
nullo modo minor reſtituitur. Idem minor ſucce- 2
dens extraneo in re per hæreditatem acquiſita, reſti-
tutionis beneficio non gaudet. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupra hoc tit.* & poſt
omnes Giphan. *tom. 1. pag. 99.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 3
munt Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 9. col.
fin.* Sfort. *de in integ. reſtit. quæſt. 53. art. fin.* Morl. *in
emporio iuris, part. 1. tit. 5. q. 3. n. 26.* vbi *per l. Æmi-
lius 39. ff. de minoribus*, tenet præſcriptiones conuen- 4
tionales à prædeceſſore incipientes currere contra
minores abſque reſtitutionis auxilio, ex capite ſcili-
cet de minoribus, reſtitui tamen poterunt ex clauſula
generali, *ſi qua mihi iuſta cauſa*, & ex *cap. iuſta igno-
rantia*; potuit enim minor defuncti conuentionem
ignorare, & hæ cauſæ iuſtæ ignorantiæ poterunt po-
tiſſimùm Imperatorem mouere *in d. l. Æmilius*, ad
reſtituendum minores. Flores de Mena *var. lib. 2. q. 5.
num. 27. & 30.*

Notatur ad hoc, quod minor ſuccedens maiori, 5
non reſtituitur aduersùs actus dependentes à facto, vel
contractu maioris, etiamſi damnum ſuo tempore per-
fectionem acceperit, ut per Afflict. *dec. 212. n. 2.* vbi
dicit quod minor non vtitur iure ſuo quando ſucce-
dit defuncto, cui non competebat reſtitutio in inte-
grum, & Cæſar de Vrſil. *in addit.* firmat reſtitutio-
nem non dari minori quando ſuccedit maiori, niſi
aliquid fuiſſet geſtum cum ipſis minoribus, Ioan.
Garc. *de nobilit. gloſſ. 6. §. 1. à n. 17.* Anton. Theſaur.
Pedem. dec. 103. num. 1. cum ſeqq. Cald. Pereira *in l. ſi
curatorem, verbo ſua facilitate, à num. 49.* Flores de
Mena *d. quæſt. 5. num. 15.* inducens textum *in præſenti*,
dum probare dicit, quod ſi creditor ex pacto appoſito
cum defuncto ob non ſolutionem debiti à defuncto
contracti, vendat pignus, licèt id acciderit tempore
minoris, quia minor non ſoluerat, non reſtituitur mi-
nor aduersùs ipſam venditionem.

In gloſſ. *Verſatur*, ibi, *quia ſi cepèrit conuentiona- 6
le pignus à minore, reſtituitur pro modico damno*, &c.
Notatur ad hoc, quod pro modica læſione reſtitutio
minori, Eccleſiæ, & ſimilibus, quibus de iure compe-
tit, concedi debet, ut per Pinel. *in l. 2. de reſcind. ven-
dit. part. 1. c. 1. n. 56.* Acoſta *in l. Gallus, §. & quid
ſi tantum, p. 2. num. 77. & 78. ff. de liber. & poſthum.*
Cou. *lib. 1. var. cap. 3. n. 11.* Sfort. Odd. *in tract. de in
integrum reſtit. q. 4. n. 103. verſ. 3.* Donell. *comment.
iuris ciuilis lib. 21. cap. 9. col. pen. & cap. 12. verſ. 9.*
Maſcard. *de probat. concl. 1058. num. 5.* Flamin. Pariſ.
*de reſignat. benefic. lib. 3. q. 7. n. 37. & 38. & lib. 11.
q. 4. n. 66. & 67.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, ver-
bo vel aduerſarij dolo, n. 7.* Valaſc. *conſult. 109. n. 10. &
de partitionibus c. 39. n. 38.*

Si aduersùs donationem.

TIT. XXX.

DONATIO à minore facta quandoque ipſo
iure non valet: quandoque valet, ſed per
reſtitutionem reſcinditur: quandoque va-
let, nec datur contra eam reſtitutio. Scri-
pſerunt in hanc rubr. Iaſ. Salicet. Sebaſt. Næu. item
Cuiac. Pac. & Vveſemb. Sfort. Odd. *in tract. de in in-
tegrum reſtit. p. 2. q. 58.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Minor non reſtituitur contra donationem propter nuptias congruam.*

2 *Donatio ſponſalitia non immoderata prætextu ætatis minimè reuocatur, & n.3.*

4 *In Donatione minoris neceſſaria eſt curatoris auctoritas quod procedit in donatione propter nuptias, num.5.*

L. Si quæ res. I.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *Theoderæ.*

1 MInor non reſtituitur contra donationem pro-
2 pter nuptias congruam. Siue, donatio ſponſalitia non immoderata, prætextu ætatis minimè reuocatur. Colligunt ex Ordin. Batt. Salicet. Bald. Caſtr. Sebaſt. Næu, remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. deſumunt Gregor. Lop. *l.14.gloſſ.a.ante fin.tit.11.part.4.* Anton. Gom. *var.tom.2.c.14.n.1.verſ. ſecundò infertur,* vbi per hunc text. dicit, quod ſi minor faciat donationem ante nuptias, vel propter nuptias, aut ſponſalitiam largitatem, attenta qualitate perſonarum, & conſuetudine regionis, valebit talis donatio, & non poteſt reſtitui. Perez de Paz *conſ.3.n.33* Maurit. *in tract. de in integ. reſtitut. c.207. cum ſeqq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21. cap.10. col.1.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.573. verſ. ſi minor.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtitut. part.2. q.58. n.5. & art.5. à num.12.*

4 *Curatore præſente.*] Ergo in donatione neceſſaria eſt auctoritas curatoris, ut per Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo hunc contractum, num.19. verſ. infer-*
5 *tur etiam,* vbi ait procedere in donatione propter nuptias, quæ habet ſeparatam naturam ab aliis donationibus, cùm accedat contractui oneroſo.

SVMMARIVM.

1 *Conſenſus patris non obeſt minori in re, quæ ſine decreto alienari non potuit, & n.2.*

3 *Vir & uxor ſi in eodem inſtrumento donauerunt, rem viri tantùm donaſſe cenſetur.*

4 *Donatio remuneratoria facta per minorem valet, etiamſi fiat de rebus immobilibus.*

5 *Minor non habens curatorem, ſolus ex cauſa dotis bona ſua alienare poterit.*

L. Si in re II. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Medeæ.*

1 COnſenſus patris non obeſt minori in re, quæ ſine decreto alienari non potuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, ampl.10.n.69. verſ. Et ſi dicas,* vbi colligit quod qui non poteſt alienare ſine decreto, ita nec alienanti conſentire, & extendit ex Bald. hîc ad ſtatutum diſponens quod minor non poſſit aliquam venditionem facere ſine conſenſu conſanguineorum, etiamſi iurauerit, non poterit vendenti conſentire, & ſuper declaratione *leg. Regni, limit.5. num.13. col.3. in fine,* Tiraquell. *in l. ſi vnquam, in princ. num.30.* vbi quod pater tutor, vel curator filij emancipati non poteſt ſine decreto illius bona alienare, etiamſi illa à patre fuerint antea filio donata: & de iure mariti *gloſſ.5. num.54.* vbi textum allegat ad hoc quod minor poteſt ſine decreto conſentire patri alienanti rem immobilem ipſius filij minoris, quam ante à patre ipſe dono habuerat. Maurit. *de in integrum reſtitut. cap.295.* Burg. de Paz *conſ.3. num.38.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.12. cap.12. col.8. in fine,* Pinel. *in l.5. de bonis matern. p.3. num.58. verſ. ſed contrarium,* vbi citato hoc text. tenet ſolemnitatem legis, vel ſtatuti in alienatione mulieris, vel minoris neceſſariam eſſe, etiamſi alienatio fiat in eum, à quo res obuenerat, & *num.60. col.5. verſ. probatur ſextò,* idem dicens ait eum, cui res aliqua donata fuit, non poſſe eam liberè donare primo donatori, etiam parenti, ſed tunc eandem ſolemnitatem exigi, quæ requiritur in vera donatione.

Pater veſter donationem fecit, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi vir & vxor in eodem inſtrumento donauerunt rem viri, ipſe vir tantùm cenſetur donaſſe, ut per Tiraq. *de retract. lig. §.30. gl.1. n.2.*

Quæ etiam ſine decreti recitatione, &c.] Ergo à 4
contrario ſenſu interueniente decreto valebit donatio remuneratoria facta per minorem, etiamſi fiat de rebus immobilibus, & ſic probat minores ſine decreto non poſſe remunerationis cauſa donationem facere, ut per Menoch. *de ſucceſſion. reſol. lib.1. §.5. num.8.* D. Barboſ. *in l. ſi ante 6. num.21. in med. ff. ſoluto matrim.* vbi ex Paul. de Caſtro *hîc num.5.* aduertit, textum *in præſenti* loqui de donatione remuneratoria.

Notatur etiam ad hoc, quod minor curatorem non 5
habens poterit ſolus ex cauſa dotis bona ſua alienare, ut per D. Barboſ. *in d. l. ſi ante, n.13.*

Si aduersùs libertatem.

TIT. XXXI.

ADVERSVS libertatem minor reſtituitur vel à Principe ex magna cauſa, vel per actionem de dolo aduersùs manumiſſum. Prætor autem non reſcindit libertatem, quæ ſemel competit, *l.9. §.vlt. & ll. ſeqq. ff. de minoribus.* Scripſerunt in hanc rubr. Sebaſt. Næu, Cuiac. Pac. & Vveſemb.

De materia tituli vide Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Læſis, n.158. cum ſeqq.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtit. p.2. q.55.* & Pilæum *q.130.*

SVMMARIVM.

1 *Minor reſtituitur contra ſententiam, qua pronunciatur aliquem liberandum, non autem reſtituitur aduersùs ſententiam libertatis, & n.1.*

3 *Condemnare, vel abſoluere aliud, aliud condemnandum, vel abſoluendum pronunciare.*

4 *Ex reſciſſionis petitione contra ſententiam conſequitur quis reſciſſionem iudicij.*

5 *Reſtitutionem petens aduersùs ſententiam non petit per beneficium reſtitutionis reformari ſententiam.*

6 *Conſultor ſi dicat in conſilio aliquem fore condemnandum, vel abſoluendum, & iudex in ſententia dicat, Pronuntio ſecundùm formam conſilij, non valet ſententia.*

L. Si

L. Si poſt. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Hamniæ.*

1 MInor reſtituitur contra ſententiam, qua pronunciatur aliquem liberandum, non autem reſtituitur aduerſùs ſententiam libertatis. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Sebaſt. Næu. remiſſiuè. Caſal. *in annot.* & Ximen *in concord.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Maucit. *in tract. de in integ. reſtitut. cap.* 250. *num.* 1. Sfort. Odd. *in ſimili tract. quaſt.* 72. *num.* 26. Donell. *comment. iuris ciuilis libro* 21. *cap.* 12. *col.* 1. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, num.* 161. *in fine*, vbi dicit citato hoc textu, quod minor aduerſùs ſententiam pro libertate non reſtituitur, quando ſcilicet per ſententiam ſeruus qui erat, pronuntiatur liber; ſecus verò ſi pronuntiatur manumittendus, quoniam aduerſùs eam ſententiam datur reſtitutio; quemadmodum etiam aduerſùs dandam libertatem minor reſtitui poteſt, quia adhuc mutatus ſtatus non eſt, ita etiam aduerſùs ſententiam, qua pronuntiatur libertatem dandam eſſe. Mol. *in emporio iuris ciuilis, p.* 1. *tit.* 5. *quaſt.* 31. *num.* 31. *verſ. non obſtat ſextum*, vbi dicit quod ſi pronuntietur aliquem liberum eſſe, non reſtituitur minor: at ſi pronuntietur eſſe manumittendum, vel liberandum, reſtituitur minor, quia tunc non eſt data libertas.

3 Notatur ad hoc, quod aliud eſt condemnare, vel abſoluere, aliud condemnandum, vel abſoluendum pronuntiare, ut per Sarmient. *libro* 1. *ſelect. cap.* 14. *à princip.*

4 Notatur ad hoc, quod ex petitione reſciſſionis contra ſententiam conſequitur quis reſciſſionem judicij, ut per Gregor. Lop. *in l.* 3. *per text. ibi gloſſ. vlt. tit.* 15. *part.* 3.

5 *Ætas tua litis inſtaurationem admittit.*] Vide Bart. *in l. diuus, numero* 7. *ff. de in integrum reſtit.* vbi ſciendum aduertit, quod ille qui petit reſtitutionem in integrum aduerſùs ſententiam, non petit per beneficium reſtitutionis ſententiam reformari, utputà ſi fuerit reus abſolutus, cùm deberet condemnari, non petam reſtitutionem in integrum ut condemnetur, ſed petam quod per beneficium reſtitutionis reſcindatur illa ſententia, & ego reponar in eo ſtatu, in quo eram priùs, & ſic quando fui læſus ſolùm in ipſa ſententia proceſſus, aut ille fuit legitimè factus vſque ad concluſionem, tunc reſtituar ut reſciſſa ſententia iterum ſententietur ex eiſdem actis: ſecus verò quando læſio contingit non ſolùm in ſententia, ſed in toto proceſſu, veluti quando pendente iudicio poſt litem conteſtatam incœpi eſſe abſens, & ſic non potui producere defenſiones & iura mea, quia tunc reſtituar ut poſſim vti defenſionibus, & iuribus meis.

6 In gloſſ. *Admittit*, ibi, *vel ut ſoluas vtrumque dic*, &c. Notatur ad hoc, quod ſi conſultor dicat in conſilio aliquem fore condemnandum, vel abſoluendum, & iudex in ſententia dicat, Pronuntio ſecundùm formam conſilij, non valet ſententia, ut per Bald. *tom.* 2. *commun. opin. libro* 7. *tit.* 14. *de re iudicata, num.* 4. *pag.* 260.

SVMMARIVM.

1 *Minor aduerſùs libertatem manumiſſo ex dolo præſtitam non reſtituitur, manumiſſum autem tenetur ex dolo, & n.* 2.

3 *Libertas ſemel acquiſita reuocari non debet.*

L. Etſi minor. II.

Impp. GORDIANVS A. *Soloniæ.*

MInor aduerſùs libertatem manumiſſo ex dolo præſtitam non reſtituitur; manumiſſum autem ob dolum conuenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupra hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumit Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n.* 159. *in princ.* vbi dicit, quod licèt aduerſùs libertatem reſtitui minor non poſſit, quia ſeruus manumiſſus omnino mutat ſtatum, nouuſque efficitur homo, propter quod ceſſare debet reſtitutio, nihilominus tamen hoc caſu minori ſuccurritur per actionem de dolo, vel in factum, quod inductum ex ratione eſt, ut minor indemnis conſeruetur: conſtat namque aliquando minoris plurimùm intereſſe ſeruum manumiſſum non eſſe. 2

Notatur etiam ad hoc, quod libertas ſemel acquiſita reuocari non debet, ut per Sanchez *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 24. *n.* 12. 3

SVMMARIVM.

1 *De libertatis nullitate cognitio, non reſciſſio nullitatis licita, & num.* 2. *Procedit in libertate iam conceſſa, ſecus in concedenda, n.* 3.

4 *Minor reſtituitur aduerſùs manumiſſionem, quando ex magna cauſa Principi ita videatur.*

L. Quos retrahi. III.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Marthonæ, & Sabinillæ.*

DE nullitate libertatis cognitio, non reſciſſio nullitatis licita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 21. *cap.* 12. *col.* 1. Sfort. Odd. *in tract. de in integrum reſtitut. p.* 2. *quaſt.* 55. *art.* 3. *per totum*, vbi *num.* 38. ait procedere in libertate iam conceſſa, ſecus autem in concedenda: & *num.* 40. affert exemplum *in l. ſi verum, §. quod ſi minor, ff. de minor.* vbi ſi minor vendiderit ſeruum hac lege ut manumittatur, poteſt reſtitui minor, ſi manumiſſio ſequuta non ſit, ſi verò ſit ſequuta, ſecus. Et *artic.* 4. reſoluit, quod minor reſtituitur aduerſùs manumiſſionem quando ex magna cauſa Principi ita videatur, vbi plura exempla huius magnæ cauſæ adducit. 2 3 4

SVMMARIVM.

1 *Contra ſententiam libertatis licita eſt appellatio, ſed non reſtitutio in integrum, & n.* 2.

3 *In libertate iudex aliquando pronuntiat quem liberum, aliquando manumittendum.*

L. in

L. In iudicio. IV. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Iuliano.*

1 CONtra ſententiam libertatis licita eſt appellatio, ſed non in integrum reſtitutio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. numero 1. ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *lex Hiſpan.6.tit.19.p.6.vbi gloſſ.13.* Mautit.*de in integ. reſtit.c.202.& cap.249.cum ſeqq.* vbi ſuper differentiæ ratione inſiſtit quare minor hoc caſu audiatur appellans,non reſtitutionem petens, Sfort.Odd. *in ſimili tract.p.2.q.15.num.41.& q.72.n.25.* Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo læſis,num.162.* vbi aduertit minorem cauere debere, cùm ſententia fertur in fauorem libertatis, vt ſtatim ſuo loco & tempore appellationem ab ea interponat, Franc.*ad rubr. de appell. num.2.* Sigiſm. Scacc. *de appell. q.17. in princ.num.11.*

3 Et obſeruat per hunc text. Satmient. *lib.1.ſelect. cap.14.num.10.* quod in libertate iudex aliquando pronuntiat quem liberum, quia vel eſt ingenuus, vel à lege, vel ab homine manumiſſus, aliquando manumittendum, quia ex teſtamento, vel contractu à domino eſt manumittendus, vt in priori ſpecie ſententia ipſa ſecum executionem trahat, in altera verò eius executio à domino fieri debeat.

Si adverſùs tranſactionem, vel diuiſionem minor reſtitui velit.

TIT. XXXII.

MINOR etiam aduerſùs tranſactionem, vel diuiſionem reſtituitur. Is autem contra quem minor reſtituitur, actionibus, quæ ſibi contra minorem competebant, vti poterit: nam ſi nudo pacto tranſactum fuit, & agenti minor opponat exceptionem pacti, hæc exceptio per doli mali replicationem eliditur, atque ita actio contra minorem efficax redditur; ſin autem per acceptilationem actio ſublata fuit, à Prætore reſtituetur, *l.1.& 2.* Scripſerunt in hanc rubr. Aloyſ. Leo, Sebaſt.Næu. item Cuiac.Pac. & Vveſembec.

De materia tituli, & de reſtitutione concedenda ex læſione in tranſactione contingente, vide Mautit.*in tract. de in integ.reſtitut.cap.210.* Rebuff.*tom.2. ad leges Galliæ, tit. de reſciſſione contractuum, art.1. gloſſ.11.num.18.* Cald.Pereira *in l.ſi curatorem, verbo læſis,num.153.* Sfort.Odd.*in tract.de in integ reſtitut. p.2.q.66. art.4. cum & ſeqq.* Tiraq.*in tract. de legib. connub.gloſſ.3.num.216.q.22.*

SVMMARIVM.

1 *Minore reſtituto contra tranſactionem, act.o priſtina aduerſario remanet, & num.2.*
3 *Minori tranſigenti reſtitutio concedenda eſt, ſi conſtet de læſione.*
4 *Reſtitutio in priſtinum ſtatum reponit.*
5 *Minor non poteſt ſine decreto cedere actionem, quam ipſe habet ad rem immobilem.*
6 *In tranſactione rerum minoris, quæ alienationis nomine venit, neceſſe eſt iudicis decretum interueniat.*

L. Cùm in integrum. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS. AA. *Antonio.*

MInore reſtituto contra tranſactionem actio priſtina aduerſario remanet. Colligunt ex Ordinar. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l.Hiſpan.2.tit.20.part.3. vbi gloſſ.4.* Tiraquel. *de retractu lig.§.1.gloſſ.14.num.74.* vbi textum probare ait, quod ſi minor reſtituitur aduerſùs tranſactionem, competunt veteres actiones, quæ ſcilicet ante tranſactionem competebant, quaſi ſcilicet partes in eundem ſtatum reponantur, in quo erant tempore tranſactionis, Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21.cap.14.col.pen.* 2

Reſcindit tranſactionem, &c.] Notatur ad hoc quod minori tranſigenti reſtitutio concedenda eſt, ſi de læſione conſtet, vt per Mautit. *in tract. de in integrum reſtit. cap.210. & 233.col.1.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, num.153.* vbi *num.154.* aduertit gloſſ. *in l.minoribus,6.ff.de minorib.* aſſerentem minori negandam eſſe reſtitutionem adverſùs tranſactionem, intelligendam eſſe ſi modica ſit læſio, quæ etſi in cæteris contractibus ſufficiat, in tranſactione tamen non ſufficit, ſubditque tranſactionem hoc ſpeciale habere, vt reſcindi a minore non debeat, niſi enormis accedat læſio, ex ea ratione, quia tranſactio per quam minor a lite receſſit, ſua natura eſt vtilis, eo quòd litem extinguit, quæ vtilitas cum aliquo damno compenſari debet,ac proinde, vt nihilominus minor læſus maneat, neceſſaria eſt grandis, & enormis læſio, non qualiſqualis, latè Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſtit. part.2. quæſt. 66. art.4. ex num.16.* vbi *num.18.* intelligit etiamſi ex ea tranſactione ſequuta ſit ſententia contra minorem, & *num.20.* etiam intelligit, ſi minor probat ſe enormiter fuiſſe læſum; modica enim læſio hoc caſu non ſufficit, & à *n.21.* quærit quæ læſio neceſſaria ſit, & quanta ſufficiat, & *art.5. ex num.26.* diſputat, an minor reſtituatur adverſùs tranſactionem à ſe fieri omiſſam. 3

Quas pridem habuiſti, vteris.] Notatur ad hoc quod reſtitutio in priſtinum ſtatum reponit, vt per Tiraquel. *de retractu lig. §.32. gloſſ.1. num.69.* Menoch. *de arbitr. caſu 171. num.35.* Cald Pereira *in l.ſi curatorem,verbo læſis, num.153.* Sfort.Odd. *dict. part.2.q 44.* 4

In gloſſ. *Tu quoque. ibi, ſolus hic habebat actionem, &c.* Notatur ad hoc quod minor ſine decreto non poteſt cedere actionem quam ipſe habet ad rem immobilem,quia de actione idem eſt iudicandum, quod de ipſamet re, vt per Anton.Gom. *tom.1.var. c.14. num.14. verſ. quarto extende.* Pinel. *in rubr.de bonis mater.p 1.n.33.* Cald.Pereira *in l.ſi curatorem, verbo Contractum feciſti,n.7. in princip. & de reſol. emphyt. cap.16.num.75. & de empt.& vendit.cap.17.num.11.* Tiraq. *de retractu lig.§.1.gloſſ.7. num.11.* Auendan. *de cenſib.cap.56. num. 30.* Gutiet. *de tutel. part.2. cap.5.num.25.* Montan. *in ſimili tract.cap.33.n.150.* Ratio etiam eſt, quia huiuſmodi actio ad rem immobilem connumeratur inter bona immobilia minoris. Tiraq. *de retractu lig.§.1. gloſſ.7.n.1.& 2. & de iure primogen.q.8 i.n 2.* Menoch. *de præſumpt.lib.4. præſump.142, num.16.cum ſeqq.* Culet. *de proceſſib.execut p.1.c.3. à num.136.* Valaſc. *conſult.77. in princ.* Cald. Pereira *de reſolut emphyteuſ.c.12.num.9.& 10. & de empt.cap.13.n.11.* 5

In

6 In gloſſ. *Veteris, fin.* ibi, *& tunc ipſo iure nulla ſit ſine decreto.* Notatur ad hoc quod iudicis decretum interuenire debet in tranſactione rerum minoris, quæ alienationis nomine venit, vt per Tiraquel. *de ret actu lign.§.1.gloſſ.14.n.70. & 71.& de iure mariti gloſſ.5.num.205.* Anton.Gom. *tom.2.var.c.14.n.15. verſ. octauò.* Hieron. Gabr. *conſ.36.n.23.vol.1.* Mench. *de ſucceſſ. creat.tit. de teſt. potent. §.10. ſub num.71. ampl.20.* Menchh *de arbitr.caſu 371.num.41.& 42.* quos omnes, & alios refert Farin. *in praxi crimin.p.1. quæſt.15.num.8.*

SVMMARIVM.

1 *Actio per reſtitutionem eliſa roboratur, vel denuo oritur, ſi prima ipſo iure erat extincta.*

2 *Minore reſtituto, aduerſarius per reſtitutionem ius replicandi acquirit, & ex eadem reſtitutione, quæ conceditur minori, ſuccurritur eius aduerſario, etſi ipſe etiam reſtitutionem non imploret.*

L. Si ex perſona. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Hymnodæ.*

1 PEr reſtitutionem actio eliſa roboratur, vel denuo oritur, ſi prima ipſo iure extat extincta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſup. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc, quod reſtituto minore, aduerſarius per reſtitutionem ius replicandi acquirit, vt per Hieron. Magon. *Florent. deciſ.1.num.38.* Et ex eadem reſtitutione, quæ conceditur minori, ſuccurritur eius aduerſario, etſi ipſe aliam reſtitutionem non imploret, *l. Hiſpan.2.tit.25.part.3.*ibi, *Eſſa miſma deuen fazer, y otorgar a ſu contendor, o tornar el pleyto en aquel eſtado que antes era,* vbi Gregor. Lop. *gloſſ.4. verbo eſſa miſma,* hunc text. allegat. Æqualitas enim (vt dicit gloſſ. *verbo inſtauratione*) in præſenti ſeruanda eſt, ad not. per me *de Axiomat. iuris vſufreq.axiom.16.*

Si aduersùs ſolutionem à tutore, vel à ſe factam.

TIT. XXXIII.

QVæ ſunt partes huius rubricæ, & ſub ea duæ leges: quarum prior decidit priorem caſum, poſterior poſteriorem: vtroque autem caſu reſtitutio minori conceditur causâ cognitâ. Vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. Viu. & Kirch. *tom.2.commun.opin.lib.2.tit.15.* Sforr.Odd. *in tract.de in integ.reſtitut.p.2.q.52.*

SVMMARIVM.

1 *Minor cauſa cognita reſtituitur aduersùs ſolutionem factam eius curatori.*

2 *Debitor ſoluens minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris, ipſo iure remanet liberatus, ſed reſtituitur minor ſi pecunia ſit deperdita, vel conſumpta facilitate, aut culpa ipſorum, & n.3. plura num.4.5.& 6.*

7 *Debitor minoris pleniſſimam liberationem conſequitur, quando ſoluit præcedente iudicis præcepto.*

L. Exemplo. I.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Sotericæ.*

MInor cauſa cognita reſtituitur aduersùs ſolutionem factam eius curatori. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. poſt omnes Giphan. *tom.1. pag.* 10. remiſſiue Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

De materia huius text. vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21.cap.11. ad fin. & cap.12. §.5.* Anton. Gom. *variar. tom.2. cap.14. num.4.* vbi dicit, quod debitor ſoluens minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris, ipſo iure remanet liberatus, ſed reſtituitur minor ſi pecunia ſit diſperdita, vel conſumpta facilitate, aut culpa ipſorum. Si verò debitor ſoluat cum auctoritate tutoris, vel curatoris, & etiam coactus, & compulſus per iudicem, quia allegauit creditorem eſſe minorem, & non eſſe tutum ei ſoluere, & hoc non obſtante iudex præcipit ei ſoluere, tunc perfectè remanet debitor liberatus, adeò vt licèt poſt ea ſit perempta, vel conſumpta pecunia culpâ, aut facilitate eorum, perfectè remanet liberatus, & nulla competit reſtitutio, Sfort. *de in integrum reſtitut. part.2.q.52. art.1.* Acoſta *in l.Gallus, §.& quid ſi tantum, part.5. n.26.& 27.ff.de liberis,& poſth.* Maurit. *de in integr. reſtit.cap.106.& ſeqq.* 2

Vincent. de Franchis *Neapol. deciſ.206. num.13. cum ſeqq.* vbi dicit in hoc text. probari aduersùs ſolutionem factam minori, cum auctoritate tutoris, ſeu curatoris, ſi minor eſt læſus ſua facilitate, dari in integrum reſtitutionem; ſubditque idem, & fortiùs, quando dolo curatoris, quia licèt text. *in præſenti* loquatur quãdo eſt facta ſolutio minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris, procedit tamen, & fortiùs quando eſt facta ſolutio ipſi tutori, vel curatori, vt data læſione competat reſtitutio in integrum: & *num.19.* tenet ex hoc text. vt quis pleniſſimam conſequatur liberationem, ſuper ſolutione facienda iudicis decretum requiri, itaut ſimplex præceptum non ſufficiat, & *n.14.* dixerat, quod licèt huius text. deciſio dura videatur, ſeruanda tamen erit, quia debet imputari debitori, qui non expectat iuſſum iudicis poſtquam lex ei dat hoc remedium, vt pleniſſimè liberetur. 3

Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo læſis, num.60. & 61.* vbi ait verba huius text. concedere poſſe tutori, aut curatori debita ſolui, ſalua tamen in integrum reſtitutione, cum pluribus per eum ibi relatis, quæ maximè conducunt ad intellectum huius text. 4

Latè Menchac. *controuerſ.vſufreq.cap.66.& 67. per totum,* vbi in principio aduertit ex hac l. ſecundùm aliquos probari, ſoluentem minori tutore vel curatore authore, conſequi plenam liberationem, niſi læſio, quæ à principio non interuenit, ex poſtfacto contingat, quia ſcilicet pecunia ſoluta perempta fuit, vel à curatore malè conſumpta; hoc enim caſu concedunt iſti minori aduersùs debitorem actionem ex beneficio reſtitutionis in integrum, vt ſic denuo ſoluat, ſemelque extincta liberatione actio reuiuiſcat; in quo tamen aſſerit hanc legem irrationabilem omnino eſſe, & exulare iubendam ab omni Republ. puniretur enim rectè ab initio ſoluens ex amiſſione poſtea contingente, cùm tempus contractus an fuerit læſus, necne, conſiderandum ſit; nam 5

emer

emergentia poſt contractum, contingentia ad eam rem non ſpectant, *l. verum 22. §. ſciendum, ff. de minorib.* & videtur ſecundùm eundem *dict. cap. 77. n. 2. & cap. 69. poſt num. 3.* textum hunc concedentem minori reſtitutionem, intelligendum eſſe per alia iura quando in ipſa ſolutione debiti, & ſic ab ipſo primordio ſolutionis receptæ læſus fuit minor, quod fortè minus re, aut tempore, aut loco, aut cauſa, vel conditione recepit, aut iuris ſolemnitas ſeruata non fuit.

6 Guttier. *de tutel. & curis part. 2. cap. 22. per tot.* vbi latè agit de ſolutione debiti minoris, & quomodo ſit facienda vt securè ſoluatur: & demùm *n. 26.* Menchac. & Cald. Pereira, reiecto intellectu ad hanc l. tenet quod illa apertè non diſponit paſſim debere minorem reſtitui aduerſùs debitorem ſoluentem tutori, vel curatori eiuſdem minoris perdituro, ſed tantùm ſi iuſta cauſa acceſſerit, vt patet ex illis verbis ibi, *& an ſit tribuendum* (ſcilicet beneficium reſtitutionis, de quo ibi in præcedentibus proximis verbis fit mentio) per cognitionem examinari poteſt: vnde ſi debitor ſoluens tutori, vel curatori minoris præſcitet eum conſumpturum pecuniam, quia nouerat illius qualitatem malè verſantis in re pupilli, cùm eius ſubſtantiam prodigeret, minúſque bene eſſe ex hoc ſuccurſum minori, tunc quidem debitor hic ſoluens nihilominus huiuſmodi tutori; vel curatori debitum pupilli abſque auctoritate iudicis, in culpa prorſus eſſet, cùm ſincerius cum minore verſari, & iudicis mandato ad minus talem ſolutionem facere debuiſſet, meritò tunc contra ipſum aliter ſoluentem competit reſtitutio in integrum, in hoc autem cauſæ cognitio interuenire debet, vt ſciatur an ſit tribuendum beneficium reſtitutionis, vt concedatur omnino, ſi de prædictis conſtiterit prævio examine per cauſæ cognitionem. Si autem probetur bene impenſam eam pecuniam, quæ ſoluta fuit tutori, vel curatori, aut in minoris vtilitatem conuerſam, aut curatorem ſoluendo eſſe, vel ignoratam fuiſſe qualitatem tutoris, vel curatoris, ceſſare debet reſtitutio: & ideo conſultius erit ſi de curatoris, vel tutoris qualitate dubitetur, vt iubente Prætore fiat à debitore ſolutio: aliàs enim ſi læſus fuerit minor tempore ſolutionis ex ſolutione facta ipſius tutori, vel curatori, veluti ſi aliquid remiſerit, quod reuera minori debetur, & in præiudicium illius eam remiſſionem minimè facere potuerit, tunc reſtitui quidem poterit aduersùs præfatam læſionem.

7 In gloſſ. *Poteſt, vlt.* ibi, *pleniſſimam quando cum iudice,* &c. Notatur ad hoc, quod pleniſſimam debitor minoris liberationem conſequitur quando ſoluit præcedente iudicis præcepto, cuius auctoritas efficit vt omnino liberetur, nec reſtitutio in integrum aduersùs eam ſolutionem ſic factam competat, nec concedenda ſit, vt per Guid. Pap *ſing. 95.* Anton. Gom. *d. cap. 14 num. 4.* Mench. *d. cap. 77. num. 3.* Cald. Pereira *d. verbo læſis, num. 59.* Sfort. Odd. *d. part. 2. quæſt. 52. art. 3. num. 10. cum ſeqq.* Guttier. *d. p. 2. c. 22. num. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Minor reſtituitur contra ſolutionem debiti naturalis, quam facit ex lapſu erroris, & n. 2.*
3 *Repetitio pro reſtitutione.*
4 *Minor integra legata perſoluens per errorem, non deducta quarta falcidia, quam deducere poterat.*
5 *Minor ſoluens legatum indebitum, quia ſcil. teſtamentum erat imperfectum, negat repetitio iure directo per conditionem indebiti, ſed magis per extraordinarium reſtitutionis in integrum ei ſuccurritur.*

L. Indebito legato. II. & vlt.

Iidem AA. & CC. Laurinæ.

MInor reſtituitur contra ſolutionem debiti naturalis, quam facit ex erroris lapſu. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumit Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n. 69.* vbi colligit minori ſoluenti debitum tantum naturaliter concedendam eſſe reſtitutionem, aſſerens per hanc leg. intelligenda eſſe alia iura negantia huic minori repetitionem, vt ſolùm procedant in agente remedio ordinario condictionis indebiti, quam negare oportet, & ſic procedere ait *l. ſi pupillus, ff. ad leg. Falcid. & l. ſi eius, ff. ad Trebell.* latè Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure ff. de iuſtit. & iure, part. 1. c. 10. num. 23. cum multis ſeqq.* vbi dicit, quod ſi minor, ſiue pupillus, ſiue adultus errans ſoluiſſet, tametſi quod naturaliter debebat ſoluiſſet, & errore iuris ſoluiſſet, aduersùs ſolutionem huiuſmodi tanquam læſus reſtituitur. Et rationem aſſignat, quia quamuis bonum & æquum ſit naturale debitum perſoluere, & fidem datam ſeruare, vnde deneganda videbatur reſtitutio ei, qui quod æquum, & bonum naturaliter erat, præſtitit, ſiue ſciens, ſiue ignorans; nihilominus tamen, quia actus agentium non debent operari vltra eorum intentionem, *l. non omnis, ff. ſi certum petatur*; & minor, qui naturale debitum perſoluit, putans ſe ad id efficaciter teneri, non habuit intentionem naturalis æquitatis, ac fidei ſeruandæ, quam iure ciuili ſeruare non tenebatur; ſed eius intentio fuit, vt liberetur à debito, quod à ſe inuito extorqueri poſſe credebat, meritò ſolutio, quam præſtitit, naturali æquitati, ac bonæ fidei agnitioni, quam non intendit, referenda non erit, ſed potiùs errori iuris, quo ductus ſoluit; qui error cùm non cadat in virum prudentem, non vt vir prudens cenſeri debet minor dum hoc errore ſoluit, ſed potiùs vt circumſcriptus, ſiue dolo aduerſarij, ſiue facilitate ſua, idcirco tanquam læſo ſuccurretur ei reſtitutionis auxilio. 2

Repetitionem ei decerni.] Id eſt, reſtitutionem, ſecundùm Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 6. §. 1. num. 9, ante finem.* 3

In gloſſ. *Indebito 1.* ibi, *vel quia poterat per legem Falcidiam retineri.* Notatur ad hoc, quod minor integra legata perſoluens per errorem, non deducta quarta Falcidia quam deducere poterat, reſtitui poteſt, vt tenent plures, quos refert Cald. Pereira *in leg. curatorem, verbo læſis, num. 72.* ſed *ibidem num. 73.* contrarium probabiliter defendit, per text. *in leg. 1. ad legem Falcidiam*, ex cuius deciſione apparet eum, qui integra legata perſoluit, cùm quartam potuit detrahere, plus debito non ſoluiſſe, ac proinde ſi minor ſit, quaſi non læſo negari debet reſtitutionis auxilium: & reſpondet textum *in præſenti* non probare contrarium, cùm intelligi debeat quando minor ſoluit ex teſtamento imperfecto, quo caſu de iure ciuili legata non ſunt debita, & *num. 74.* admonet cauendum eſſe ab hac gloſſ. & ſequacibus, dum intelligunt hunc textum procedere in minore ſoluente legata integra abſque quartæ detractione; niſi dicamus eum intellectum defendi poſſe, habito pro conſtanti, hanc legem procedere in minore errante in iure, & exiſtimante quartam ſibi non licere detrahere, quo caſu aduersùs integram ſolutionem legatorum reſtitui poteſt, vt voluit gloſſ. *in l. 1. ad legem Falcidiam.* 4

Barboſ. Collect. in Cod. Tom. I.

5 In eadem gloſſ. ibi, *vel quia non erat ſolemne teſtamentum.* Notatur ad hoc, quod minori ſoluenti legatum indebitum, quia ſcilicet teſtamentum erat imperfectum, negatur repetitio iure directo, & ordinario per condictionem indebiti, ſed magis per extraordinarium reſtitutionis in integrum ei ſuccurritur, vt per Cald. Pereira *d. verbo lapſ, num.* 71. Si autem velis ſcire, an relicta in minus ſolemni teſtamento debeantur naturaliter? conſule Gregor. Lopez *l.* 31. *verbo acabadamente, tit.* 24. *part.* 5. Tiraquel. *poſt leges connub. gloſſ.* 4. *num.* 20. *cum ſeqq.* Padil. *in l. cum quis, n.* 7. *cum ſeqq. de iuris & facti ignorant.* Menchac. *de ſucceſſ. creat.* §. 1. *n.* 22. & §. 2. *n.* 2. Menoch. *de praeſumpt. lib.* 1. *praeſ.* 80. *n.* 4. Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ.* 8. *princ. n.* 69. Gutier. *in l. nemo poteſt, n.* 457. *cum ſeqq. ff. de legat.* 1. Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 2. *tit.* 14. *per tot.* Ceuall. *commun. contra commun.* *q.* 137. Sayr. *in claui Regia, lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 9.

Si aduerſus dotem reſtitutio poſtuletur.

TIT. XXXIV.

ADuerſus dotem.] A minore datam, vel promiſſam. Veluti ſi puella minor 25. annis dotem viro promiſerit vltra vires patrimonij ſui, reſtitui poterit: & ſi prius quàm reſtitutionem petat, deceſſerit, hæres eius intra ſtatuta tempora reſtitutionem rectè petet, *l. vnic. hoc tit.*

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. Sfort. Odd. *de in integ. reſt. q.* 59. Mol. *in emporio iuris ciuilis, part.* 1. *tit.* 5. *quæſt.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Virgo minor circumuenta in dotis nimia aſſignatione, quia maritus eſt indignus, reſtitui poteſt, & beneficium reſtitutionis ad hæredes tranſmittitur, & num.* 1.

3 *In dote conſtituenda nobilitas viri conſideranda eſt, vt ſcil. maior dos conſtituatur propter ipſius nobilitatem, & num.* 5.

4 *Mulier minor contrahens matrimonium cum pari, dotem in rebus immobilibus conſtituere poteſt.*

L. Quoniam. Vnic.

Imp. ALEXANDER A. *Valenti.*

VIrgo minor circumuenta in dotis nimia aſſignatione, quia maritus indignus eſt, poteſt reſtitui, & beneficium reſtitutionis ad hæredes tranſmittere. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* Ximen. *in concord.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Couarr. *lib.* 2. *variarum, cap.* 5. *num.* 8. *verſ. rurſus*, vbi dicit ex hac lege probari, minorem reſtitui in integrum poſſe ac debere, ſi circa dotem in contractu matrimonij læſus fuerit, quia licèt in matrimonij contractu minor etiam enormiter læſus nequaquam ſit reſtituendus, quoad ſubſtantiam ſcilicet ipſius matrimonij, propter eius indiſſolubile vinculum à conſenſu procedens; non tamen per hoc excluditur minor, quin reſtitui in integrum iure debeat quoties in matrimonio, & alijs ſpiritualibus læſus fuerit circa ea quæ vel accidentalia ſunt, aut ſemel ſtatuta reparari per in integrum reſtitutionem poſſunt, prout eſt dotis nimia aſſignatio, in terminis huius text. Neguſant. *de pignorib. part.* 8. *membr.* 2. *n.* 26. & *p.* 2. *membr.* 4. *num.* 75. Donell. *comment. iuris ciuil. lib.* 22. *cap.* 18. *col.* 2. Anton. Gom. *l.* 59. *Tauri, n.* 16. *in fine*, vbi poſtquam firmauit concluſionem quod dos poteſt fieri de omnibus bonis, reſpondet text. *in præſenti*, in contrarium non facere; quia hic minor reſtituitur non ex eo quod omnia bona dedit in dotem, ſed quia maritus non fuit dignus tanta dote ſecundùm qualitatem ſuæ perſonæ, loci, & patrimonij, idem Anton. Gomez *variarum tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 2. *in princ.* vbi per hunc textum reſoluit, quod ſi mulier minor 25. annorum nubat, & dedit amplam dotem ſecundùm qualitatem & conditionem mariti, & conſuetudinem loci, poteſt reſtitui, maximè ſi fecit pactum de dote, vel parte eius lucranda, vel fecit aliud pactum quod ſibi noceat. Roland. *de lucro dotis, quæſt.* 46. Phanuc. *eod. tract. gloſſ.* 20. *n.* 21. Sfort. Odd. *de in integr. reſtit. quæſt.* 59. *à num.* 13. Loriot. *de tutel. axiom.* 31. & 32. Pinel. *in l.* 2. *de reſcind. vendit. part.* 1. *cap.* 1. *n.* 11. *in fine*, Cuiac. *lib.* 7. *obſeru.* 1. Surd. *de alim. tit.* 9. *quæſt.* 44. *num.* 58. vbi dicit, quod ſi mulier ſit minor, non datur tacita hypotheca in eius bonis pro reſtituenda dote, additque promiſſionem dotis factam à muliere minore haberi pro indiſcreta, niſi prius per iudicis ſolertiam diſcuſſum fuerit, an in ea quantitate, vel in eis bonis dotem conſtituere expediret minori. Idem Surd. *deciſ.* 178. *num.* 1. vbi citato hoc textu, ex eo colligit mulierem minorem non poſſe ſine decreto immobilia in dotem conſtituere, quod aſſerit ſine dubitatione procedere quando adeſſet pactum de dote lucranda, vel etiam quando extaret ſtatutum, quod maritus dotem lucretur, & *deciſ.* 287. *num.* 8. vbi tenet mulierem minorem, quæ maiorem dedit dotem quàm viri qualitas exigeret, vel ipſius patrimonium ferre poſſet, reſtitui debere, D. Barboſ. *in l. ſi ante* 6. *numero.* 13. *ff. ſoluto matrim.* & *in l. ſi aſt. matr. num.* 23. *cum ſeqq. ff. eod.* latè Mol. *in emporio iuris ciuilis, p.* 1. *tit.* 5. *q.* 4. vbi diſputat an mulieri, quæ in dotis conſtitutione læſa fuerit, reſtitutionis auxilio ſuccurri debeat, & agit de intellectu & conciliatione text. *in l. fin. generalis, ff. de iure dot.* dum probat quod ſi mulier decepta vltra patrimonium dotem promiſerit, ipſo iure promiſſionem illam nullius eſſe ponderis, atque momenti, in quo videtur contrariari diſpoſitioni huius text. & *l. ſi ex cauſa*, §. *in dotis, ff. de minoribus*, dum fatentur mulierem in dote deceptam adiuuandam eſſe remedio reſtitutionis in integrum, ac proinde ſupponunt huiuſmodi promiſſionem fuiſſe validam; ſed *num.* 3. *prope fin.* reiecta communi interpretatione, & conciliatione ait, quòd *in d. l. fin. generalis*, ideo promiſſio dotis vltra patrimonium mulieris facta ipſo iure non valeat, quia dolo malo in tam effuſa dotis conſtitutione curator auctoritatem ſuam interpoſuit, vt ex verbis eiuſdem legis conſtat, ibi, *quoniam lege rata non habetur auctoritas dolo malo facta*; quibus verbis planè ſignificatur, quod ſi dolus curatoris non interueniſſet, promiſſio mero iure valeret, quamuis reſtitutio concedenda eſſet, vt *in d.* §. *in dotis*, & *in hac l.* Multipliciter hanc materiam declarat Sfort. Odd. *d. q.* 59. *à num.* 13. & reſoluit puellam minorem 24. annis reſtitui in integrum aduerſus exceſſiuam quantitatem dotis marito ſuo datam, & *n.* 36. ait dicta in dotibus, & reſtitutione in integrum aduerſus illas, habere locum in donationibus propter nuptias, & in ſponſalitijs largitatibus, & *à num.* 31. tenet dicta in reſtitutione mulierum aduerſus dotes habere locum in hæredibus earum.

In gloſſ. *Sororem* 2. ibi, *quia cum nobiliori, & ditiori,* 3

ri, &c. Notatur ad hoc, quod in conſtituenda dote nobilitas viri conſideranda eſt, vt ſcilicet maior dos conſtituatur propter ipſius nobilitatem, vt per Tiraq. *de nobilit. cap. 20. n. 163.*

4 In gloſſ. *Omnia bona*, ibi, *ſed an prædicta poſſint dari in dotem*, &c. Notatur ad hoc, quod mulier minor contrahens matrimonium cum pari, dotem in rebus immobilibus conſtituere poteſt, vt per Tiraquel. *de iure mariti, gloſſ. 8. num. 198.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo contractum feciſti, num. 13.*

5 In gloſſ. *Perennis.* ibi, *cùm vir non eſſet dignus*, &c. Ergo dignitas mariti attenditur in dote conſtituenda, de quo vide Palat. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter virum & uxor. notab. 3. §. 23. n. 3. verſ. conſiderabit.*

Si aduerſùs delictum.

Tit. XXXV.

Minor reſtituitur aduerſùs delictum per ignorantiam commiſſum: ſecus dolo malo; quia malos mores infirmitas ætatis non excuſat, *l. 1. hoc tit. & l. auxilium, ff. de minor.*

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & Vueſembec. Maurit. *de in integr. reſtitut. cap. 153.* Sfort. Odd. *in ſimili tract. p. 2. q. 80.* Farin. *in praxi crimin. tit. de pœnis temper. q. 92. n. 171. cum multis ſeqq.* Duen. *reg. 259. à princip.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, p. 1. tit. 5. quæſt. 7. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *In delictis non dolo, ſed culpa commiſſis reſtitutio minori patrocinatur, & num. 2.*

3 *Minor in criminibus non excuſatur in totum: at verum eſt illum aliquanto mitiùs puniri.*

4 *In delictis dolo commiſſis minor ætas non excuſat, nec ei per reſtitutionem ſubuenitur.*

5 *Dolus verus, & dolus præſumptus quis, & an in delictis dolo præſumpto commiſſis reſtituatur minor, remiſſiuè.*

6 *Minor reus ſi in proceſſu accuſatus læſus fuerit, reſtituendus erit, & conſequenter audiendus ſi alleganda non allegauit, aut probanda non probauit. Vel per imprudentiam, facilitatem, vel aliam cauſam confeſſus fuit delictum, num. 7.*

8 *Crimen, delictum, maleficium quomodo accipiantur apud Iureconſultos, remiſſiuè.*

L. In criminibus. I.

Impp. Severvs, & Antoninvs AA. *Longino.*

1 In delictis non dolo, ſed culpa commiſſis reſtitutio minori patrocinatur. Colligunt ex Ordin. Bart. Salic. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 4. tit. 19. part. 6. vbi gloſſ. 2.* Boër. *deciſ. 63. num. 6. cum ſeqq.* Duen. *reg. 259. à princ.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 10. cap. 1. verſ. in delictis*, Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 1. num. 58. ad fin.* Menoch. *remed. 9. recuper. num. 44.* vbi quod minor reſtituitur cùm dat operam rei, quam licitam credit, & quod debet huiuſmodi credulitatem probare, & oſtendere ſe dolo carere, idem Menoch. *conſ. 100. n. 182.* dicens quod vbi delictum eſt commiſſum per culpam, non autem dolo, vt putà ſi omittendo minor delinquit, reſtituitur in integrum, & *n. 287.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo vel aduerſarij dolo, n. 62.* vbi ait, quod in delictis ſola culpa, non verò dolo perpetratis, minori concedenda eſt reſtitutio, hinc inferens ad caſum notabilem de minore violenter ingreſſo poſſeſſionem rei communis, quam ipſe pro indiuiſo poſſidebat, vt excuſetur ſaltem per reſtitutionem in integrum, quia potuit arbitrari id ſibi licere propter partem rei, quam habebat.

In criminibus quidem ætatis ſuffragio minores non iuuantur.] Intellige vt in totum excuſentur, quia ad hunc effectum non datur eis reſtitutio, ſecus vt illi delinquentes mitiùs puniantur: vide Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 7. num. 8. verſ. nam in criminibus*, Petr. à Plaza *in epit. delict. cap. 32. num. 6. poſt verſ. ex eo quo hodie*, Maurit. *de in integ. reſt. c. 153. n. 1. cum ſeqq.* Sfort. Odd. *in ſimili tr. p. 1. q. 80. n. 57. cum ſeqq.* Farin. *in praxi crim. tit. de pœnis temp. q. 92. n. 172.* 3

Etenim malorum mores infirmitas animi non excuſat.] Notatur ad hoc, quod in delictis dolo commiſſis minor ætas non excuſat, nec ei per reſtitutionem ſubuenitur, vt per Bonacoſ. *commun. opin. part. 1. verbo minori nunquam ſubuenitur, fol. 114.* Clar. *in pract. §. fin. ad finem princip.* ibi, *quando autem minor*, Petr. à Plaza *d. c. 32. n. 4. in fin. verſ. quibus & illud ſubjiciam.* Duen. *reg. 259. in 1. limit.* Farin. *d. cap. 92. n. 173.* Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 5. q. 7. per tot.* & præcipuè *n. 6.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorare, n. 41. verſ. hoc tamen*, vbi ait quod minor de dolo conuictus non reſtituitur, quamuis delictum ſit in omittendo, ſeu negligendo: ſubditque minorem de dolo conuinci, ſi monitus non ſatisfaciat, vel clam quid faciat. Vnde minorem non reſtitui aduerſùs dolum verum, ſcripſerunt Maurit. *d. tract. cap. 163. in princ.* Sfort. Odd. *d. p. 1. q. 83. n. 12. cum ſeqq.* Menoch. *de præſ. lib. 5. præſ. 3. num. 11.* Qui autem dicatur dolus verus, & dolus præſumptus, & an in delictis dolo præſumpto commiſſis reſtituatur minor, vide Morlam *d. q. 7. n. 10.* Cald. Pereira *d. verbo, vel aduerſarij dolo, n. 63.* vbi tenet quod in caſibus in quibus de iure præſumitur dolus in maioribus, in eiſdem illum in minoribus ceſſare, niſi eſſent de prohibitis ratione naturali. 4 5

Quamuis in delictis non excuſetur minor, quia malos mores, & facta ætatis imbecillitas non excuſat, vt probat hic text. tamen ſi in proceſſu reus accuſatus læſus fuerit, reſtituendus erit, & conſequenter audiendus, ſi alleganda non allegauit, aut probanda non probauit, Greg. Lop. *l. 4. gloſſ. 2. tit. 19. part. 6.* Cald. Pereira *d. verb. vel aduerſarij dolo, n. 39. in princ.* 6
Vel per imprudentiam, facilitatem, vel aliam cauſam confeſſus fuit delictum, de quo Afflict. *deciſ. 208. n. 5.* Sarmient. *lib. 3. ſelect. c. 13.* Menoch. *de arbitr. caſu 268. num. 3.* Cald. Pereira *d. verbo, vel aduerſarij dolo, n. 18. in med.* vbi tenet minori eoipſo quod eſt confeſſus delictum aliter non probatum, concedendam eſſe in integrum reſtitutionem aduerſùs illam confeſſionem, etſi non errore prolapſum doceat, quia ſola confeſſione fuit læſus, Fachinæ. *lib. 1. controuerſ. c. 71.* Sfort. Odd. *de reſtit. in integ. q. 65. n. 37.* Guttier. *in Auth. Sacramenta puberum, n. 131.* Morla *d. tit. 5. q. 7. n. 12* Farin. *in praxi crimin. q. 91. n. 374. cum ſeqq.* Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp. 112. n. 17.* 7

In gloſſ. *Delictum.* Vide Cald. Pereira *in comment. ad l. vnic. ex delictis defunctor. p. 1. n. 1.* vbi citato hoc textu agit qualiter hæc nomina, crimen, delictum, maleficium, accipiantur apud Iureconſultos. 8

SVMMARIVM.

1 *Mater minor non petens tutorem filio impuberi, ipſo iure illæſa conſeruanda eſt, & n. 2. reſolue vt n. 10.*

3 *Mater tutrix teſtamentaria tenetur facere inuentarium, alias non ſuccedit filio, niſi eſſet minor 25. annis.*

4 *Mater minor excuſatur contrahens ſecundas nuptias non petito priùs tutore filiis primi matrimonij: non excuſatur facta maior priuilegio, vel ſtatuto, n. 5. procedit etiam in maſculis, n. 6.*

7 *Minor reſtituitur aduersùs delictum quod conſiſtit in omittendo, non verò ſi in committendo, niſi eſſet in dolo, n. 8.*

9 *Pœna an, & quando minuend. minoribus ratione ætatis.*

L. Licèt in delictis. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Proculæ.*

1 MAter minor non petens tutorem filio impuberi, ipſo iure illæſa eſt conſeruanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Tiraq. *tr. ceſſante cauſa, limit. 4. num. 7. & 8.* Viu. *tom. 2. commun. opin. lib. 6. titul. 48. num. 5. verſ. limita niſi eſſet, pag. 297.* vbi dicit, quod mater tutrix teſta-
3 mentaria tenetur facere inuentarium, aliàs non ſuccedit filio, niſi eſſet minor 25. annis, Anton. Gom. *var. tom. 3. capite 1. num. 59. in princip.* Azeued. *l. 2.*
4 *num. 20. tit. 1. lib. 2. noua Recop.* vbi quod excuſatur mater minor contrahens ſecundas nuptias non petito priùs tutore filiis primi matrimonij, quia in omittendo deliquit, Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Contractum, num. 22. verſ. prædicta, & verbo implorare, num. 40. cum ſeq.* ibi, *in verſ. obſtat tamen*, vbi huius
5 text. concluſionem non procedere ait quando mater priuilegio, vel ſtatuto eſſet facta maior, quia tunc tanquam minor non excuſabitur, & *verbo vel aduerſarij dolo, num. 64. verſ. quæ iura*, vbi aſſerit hanc
6 legem etiam in maſculis procedere, Morl. *in emporio iuris ciuilis, p. 1. tit. 1. q. 7. in fin.*

7 Notatur ad hoc, quod reſtituitur minor aduersùs delictum quod conſiſtit in omittendo, non autem ſi conſiſtit in committendo, vt per Corſet. *ſing. 15. in verbo pœna*, Hippol. *ſing. 628.* Menoch. *conſ. 100. num. 282.* Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 44. num. 43.* vbi *num. 44.* addit, quod pupillus ſi omittendo deliquerit, non ſolùm non eſt opus reſtitutione in integrum, ſed mero iure non punitur, Anton. Gom. *d. tom. 3. cap. 1. num. 59. in princip.* vbi tunc minor ex delicto tenetur quando delictum conſiſtit in faciendo, ſecus tamen eſt ſi conſiſtat in omittendo, vel negligendo, Sarmient. *ſelect. lib. 3. cap. 12. n. 9.* D. Barboſ. *in l. ſi mora, n. 29. ff. ſoluto matrim.* Cald. Pereira *d. verbo, vel aduerſarij dolo, n. 64. verſ. interpretes noſtri*, vbi tenet in delicto in omittendo dolum non præſumi, latè Sf. Odd. *de in integ. reſt. p. 2. q. 80. ex n. 9.* vbi *n. 15.*
8 limitat, niſi minor eſſet in dolo, & *à n. 21.* latè declarat.

9 *Neminem excuſari conſtet, &c.*] An & quando ratione ætatis pœna minoribus ſit minuenda? vide Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 7.* Duen. *reg. 259.* Ant. Gom. *var. tom. 3. c. 1. n. 62. cum ſeqq.* Menoch. *de arbitr. caſu 329.* Morla *d. q. 7. n. 7. & duobus ſeqq.* latè Farin. *in praxi crimin. p. 3. q. 92. n. 41. cum ſeqq.*

Cùm hoc in maioribus matribus, &c.] Aduertit Cald Pereira *d. verbo vel aduerſarij dolo, n. 66.* quod hæc lex, quæ matrem minorem filiis tutorem non petentem excuſat, in his Regnis obſeruanda non eſt in matre, quæ vigeſimum annum excedit, & *n. 67.* intelligit reſolutionem illam de matre minore excuſanda non petente tutorem filiis, procedere etiamſi infra annum, quem habet à morte viri ad petendum tutorem maior fiat, quia ſcilicet erat tempore mortis mariti ætatis 19. annorum cum dimidio, & non petiit tutorem antequam excederet annum vigeſimum, & ſic antequam eſſet per leges Regias maior facta, nihilominus enim excuſari debet, quia hoc caſu initium eſt attendendum. 10

Si adversùs vſucapionem.

TIT. XXXVI.

MINOR reſtituitur etiam aduersùs vſucapionem, qua alius rem eius adquiſiuit, *l. vnic. hoc tit.*

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. Viu. Soar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 16.* Tiraq. *de retract. tit. 2. §. 1. gloſſ. 2. n. 56. & ſeq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. c. 7. verſ. ad res quæſitas*, Morl. *in emporio iuris ciuilis, p. 1. tit. 5. q. 5.* Sfort. Odd. *in tr. de in integ. reſtit. p. 2. q. 90.*

SVMMARIVM.

1 *Minor reſtituitur aduersùs vſucapionem, & n. 2.*

3 *Vſucapio non currit contra prohibitum alienare.*

4 *Res quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, quænam ſint.*

5 *Fructus ſolo triennio ſeruari poſſunt.*

6 *Præſcriptio quando incepit tempore alterius, cui minor ſucceſſit, tunc illa mero iure currit, & nocet.*

7 *Præſcriptio inchoata contra defunctum currit contra hæredem.*

L. Contra. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Iſidoræ.*

COntra vſucapionis vſum minor reſtituitur. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiue Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 8. titul. 19. part. 6. vbi gloſſ. 4.* Bald. *de præſcript. 1. p. c. 6. n. 33. & ſeq.* Bernard. *reg. 467.* vbi quod minori etiam pupillo currit præſcriptio legalis inchoata cum defuncto, ſed datur reſtitutio. Anton. Gomez *variarum tom. 2. c. 14. n. 3.* vbi dicit, quod ſi eſt impubes minor quatuordecim annorum, nulla præſcriptio, nec vſucapio contra eum currit, neque eſt opus reſtitutione, *l. bona fidei, ff. de acquirend. rerum domin.* Si verò ſit adultus, & ſic maior quatuordecim annorum, vſucapio rei mobilis currit, ſed reſtituitur ſecundùm hanc leg. Menoch. *lib. 1. de teſtatoris potentia, §. 10. num. 41. 61. & 64.* Petr. Gilchen. *de præſcript. part. 3. cap. 1. num. 77.* Flores de Mena *var. lib. 1. quæſt. 5. num. 37.* vbi quod præſcriptio cœpta contra prædeceſſorem currit contra minorem ſucceſſorem, licèt reſtituatur aduersùs tempus, quod 2
ſuo

Google

ſuo tempore completum eſt, affirmans hanc legem non eſſe correctam per *l. fin. in quibus cauſis in integ. reſt. c.* & *num. 39.* reſoluit, quod minor ſuccedens maiori, reſtituitur aduerſùs dilationem iudicialem, aut legalem, quæ incepit currere tempore prædeceſſoris, & finita eſt ſuo tempore, dum tamen damnum reſultet ipſi minori, & cauſa ad illum ſpectet ſaltem re ipſa. Menoch. *conſ. 361. num. 21.* Molin. *de Inſtit. tr. 2. diſp. 80. à princ.*

3 In gloſſ. *Vſucapione, 1. & vnic.* ibi, *nec in prædus adults*, &c. Notatur ad hoc, quod vſucapio non currit contra prohibitum alienare, vt per Tiraquel. *de retractu lign. §. 1. gloſſ. 9. num. 251.*

4 In eadem gloſſ. ibi, *quia tanto tempore*, &c. Notatur ad hoc, quod illæ dicuntur res, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, quæ non poſſunt durare triennio, vt per Tiraquell. *de retractu lign. §. 1. gloſſ. 7. num. 52.* Anton. Gomez *var. tom. 2. cap. 14. num. 13. col. 1.* Neguſant. *de pignorib. 5. part. membr. 3. num. 12.* Vio. *deciſ. 22. num. 3. in fine*, Montan. *de tutel. cap. 33. num. 165.* Pinel. *in l. 1. de bonis maternis, part. 1. n. 43. verſ. ex prædictis.* Surd. *deciſ. 81. num. 1. & deciſ. 287. n. 12.* vbi ideo reſoluit poſſe minorem habere fructus bonorum immobilium ſine decreto, quia ſunt ex iis rebus, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, & reputantur mobilia.

5 Notatur etiam ad hoc, quod fructus ſolu triennio ſeruari poſſunt, hoc enim elapſo conſumpti præſumuntur, vt per Geminian. *de vſur. commento 3. §. 6. num. 246.* D. Barboſ. *in l. diuortio, §. interdum, n. 43. ff. ſolut. matrim.* Sanchez *in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 74.*

6 In eandem gloſſ. ibi, *ſed tu dic quemlibet*, &c. Notatur ad hoc, quod quando præſcriptio incepit tempore alterius, cui minor ſucceſſit, tunc illa mero iure currit, & nocet, vt per Cald. Pereira *in d. l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, num. 46. & de renouat. emphyt. quæſt. 9. num. 27. in fine*, vbi ait, quod inchoata

7 contra defunctum præſcriptio currit contra hæredem, & *de extinct. emphyt. cap. 14. numero 29.* per hanc gloſſ. tenet quod ſi contingat minoris patrem requiri, vt conſenſum preſtet alienationi emphyteuſis, iſque intra triginta dies moriatur, nec minor illi ſuccedens quicquam reſpondeat, huiuſmodi tempus currit, quod viuo patre cœpit, illúdque ſine dubio aduerſùs minorem eius ſucceſſorem continuatur.

Si aduerſùs fiſcum reſtitutio poſtuletur.

Tit. XXXVII.

Minor non tantùm contra priuatos, ſed etiam contra fiſcum reſtituitur.

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. Peregrin. *de iure fiſci, lib. 6. tit. 8. de præſcriptionibus fiſcalibus*, Maurit. *de in integr. reſt. c. 217. cum ſeqq.* Sfort. Odd. *art. 11. cum ſeqq.*

Svmmarivm.

1 *Minor reſtituitur ſi læſus fuit in venditione facta per fiſcalem, & n. 2.*

3 *Minori decepto vltra dimidiam iuſti pretij negandum remedium reſtitutionis, competit verò ſi læſus ſit vltra dimidium circa rem & pretium, n. 4.*

Barboſ. Collect. in Cod. Tom. I.

L. Si probus. I.

Impp. Severvs, & Antoninvs A A. *Longino.*

Minor reſtituitur ſi in venditione per fiſcalem facta fuit læſus. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtrenſ. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumuor Sfort. Odd. *in tr. de in integrum reſt. p. 1. q. 18. art. 11. ex n. 65.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, num. 170.* vbi ait hac l. probari minori aduerſùs alienationem factam in fauorem fiſci concedendam eſſe reſtitutionem, ſi læſus reperiatur, quod ex eo procedere ſubiungit, quia minor damnum vitare, fiſcus verò lucrum facere contendit. 2

In gloſſ. *A minore*, ibi, *non tamen vltra dimidiam iuſti pretij*, &c. Notatur ad hoc, quod minori decepto vltra dimidiam iuſti pretij negandum eſt remedium reſtitutionis, quoniam ad illam venditionem reſcindendam remedium ſit ordinarium, *l. 2. de reſcind. vendit.* Ita Roland. *conſ. 51. num. 3. vol. 1.* Guid Pap. *ſing. 351.* Redoan. *in tract. de rebus Eccleſ. non alienand. in quæſt. de reſtitut. in integrum, in princip. num. 1. & 2.* Anton. Gabr. *commun. opin. tit. de empt. & vendit. concluſ. 1. num. 21.* Perez de Lara *de vita hominis cap. 15. num. 98.* Contrarium tamen reſoluunt Couar. *lib. 1. variarum, cap. 3. num. 11. verſ. tertiò*, Pinel. *in l. 1. de reſcind. vendit. part. 3. cap. 1. num. 19.* Maurit. *de in integrum reſtit. cap. 289.* Sfort. Odd. *in ſimili tract. q. 17. num. 111. verſ. in contrarium*, Cald. Pereira *in d. l. ſi curatorem, verbo Implorare, num. 12.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 83. num. 58.* Iacob. Cancer. *var. reſolut. lib. 1. cap. 1. num. 16.* vbi ait quod ſi minor ſit læſus ſolùm in pretio, & læſio excedat dimidiam iuſtæ æſtimationis, non poteſt agere niſi remedio ordinario, *dict. l. 2.* cùm per illud omnino ei ſubueniatur: ſi verò circa rem & pretium ſit læſus vltra dimidiam, tunc ei competere etiam remedium reſtitutionis in integrum. 3 4

Svmmarivm.

1 *Inter Priuatum ex parte vna, & fiſcum ex parte altera, cognoſcit Procurator Cæſaris adiuncto Præſide, & num. 2. hodie contra fiſcum ſolus Princeps reſtituit, num. 3. Princeps tenetur ad hoc vnire Principis, ſeu Cæſaris Procuratorem, & patronum fiſci, niſi iſti duo iudices eſſent in locis diuerſis, num. 4. loco Procuratoris fiſci hodie ſucceſſerunt Præſides prouinciæ, vel iudices Cameræ ſummariæ, num. 5.*

6 *Aduocatus fiſci non habet iuriſdictionem, ſed tantùm propone, & Procurator Cæſaris non debet cauſam dicere abſente Aduocato fiſci, aliàs ſententia reſcinditur.*

7 *Aduocatus fiſci debet intereſſe in cauſis fiſcalibus, adeò vt ſententia lata aduerſùs fiſcum eo abſente ſit nulla, & inualida.*

8 *Sententia pro fiſco lata, quamuis abſente eius Aduocato & Procuratore, valet.*

9 *Fiſci vbi nihil intereſt, & lis mouetur inter priuatos, vtique competens erit Præſes Prouinciæ.*

10 *Fiſcus quamuis ſit actor, non agit niſi coram ſuo iudice, & multò magis ſi vti reus conuenitur. Eius autem iudex competens eſt Procurator Cæſaris, qui ſi non adſit in prouincia, eius loco cognoſcit Præſes prouinciæ, num. 11.*

L. Si aduerſùs. II.

Imp. ALEXANDER A. *Antiocho, & aliis.*

1 INter priuatum ex parte vna, & fiſcum ex parte
alterâ, cognoſcit Procurator Cæſaris, Præſide ad-
iuncto. Colliguor ex Ordio, Doctores citati *ad l. 1.*
n. 1. ſup. hoc tit.

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt
Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtit. p. 1. q. 18. n. 67.*
3 vbi *num. 68.* aduertit quod hodie contra fiſcum ſo-
4 lus Princeps reſtituit, & *num. 69.* quod Princeps te-
netur ad hoc vnire Principis, ſeu Cæſaris Procura-
torem, & patronum fiſci, niſi iſti duo iudices eſſent
in diuerſis locis. Vrſill. *ad Afflict. deciſ. 4. num. 1.* vbi
5 *num. 3.* aduertit quod loco Procuratoris fiſci hodie
ſucceſſerunt Præſides prouinciæ, vel iudices Came-
6 ræ ſummariæ, & *num. 4.* quod Aduocatus fiſci non
habet iuriſdictionem, ſed tantùm proponit, & Pro-
curator Cæſaris non debet cauſam dicere abſente
Aduocato fiſci, aliàs ſententia reſcinditur, idem Vr-
ſill. *ad deciſ. 366. num. 2. & 3.* Peregrin. *de priuileg. fiſci,*
7 *lib. 7. tit. 2. num. 2.* vbi citato hoc text. dicit quod fiſci
Aduocatus debet intereſſe in fiſcalibus cauſis, adeò
8 vt ſententia aduerſùs fiſcum lata, eo abſente ſit nul-
la & inualida, & *num. 3.* reſoluit ſententiam pro fiſ-
co latam, quamuis abſente eius Aduocato & procu-
ratore, valere, quia priuilegium ſuum ſibi nocere
non debet. Alphar. *de officio fiſcalis, gloſſ. 18. n. 15. &*
gloſſ. 34. num. 229. Cabed. *p. 2. deciſionum Luſitaniæ,*
arreſto 67.

9 Notatur ad hoc, quod ſi fiſci non interſit, & lis
inter priuatos moueatur, vtique competens erit Præ-
ſes Prouinciæ, vt per Cald. Pereira *de empt. & vendit.*
cap. 31. num. 99. in fine.

10 *Quid ſi aduerſùs fiſcum*, &c.] Notatur ad hoc,
quod fiſcus, quamuis ſit actor, non agit niſi coram
ſuo iudice, & multò magis ſi vti reus conuenitur, ita
Afflict. *in cap. ſi duo fratres, num. 44. de fratre de nouo*
inueſtiendo, Boſſ. *in tit. de fiſco, & eius priuil. num. 43.*
Franc. Lucan. de Parma *in tract. de fiſco, & eius priuil.*
11 *part. 1. num. 86.* Eius autem iudex competens eſt Pro-
curator Cæſaris, qui ſi in prouincia non adſit, eius
loco cognoſcit prouinciæ Præſes, vide Peregrin. *de*
iure fiſci lib. 7. tit. 1. à princip. Farin. *fragm. crimin. p. 1.*
lit. F, num. 180. cum ſeqq.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcus quando vendit rem minoris tanquam ſui de-*
bitoris, niſi fraus intercesserit, vel ſolemnitas
debita neglecta ſit, non eſt locus reſtitutioni, &
num. 2.
3 *Princeps ſi vendat rem alienam iure proprio, tunc*
emptores ſunt ſecuri.
4 *Fiſcus ſi vendat, ſed minùs ſolemniter, rem ſui debi-*
toris, poteſt debitor reuocata venditione rem
ſuam rehabere, reſolue vt num. 5.
6 *Emptores, & cauſam habentes à fiſco, pro re à fiſco*
proueniente, petunt remiſſionem cauſæ ad iudices
fiſcales.
7 *Procurator fiſcalis non habet ius, nec manum poteſt*
immittere, ſi debita ſolemnitas fuit obſeruata, &
ceſſauit læſio.
8 *Addictio non retrotrahitur, niſi reddito priùs*
pretio.
9 *Debitor volens annullare ſubhaſtationem, debet*
pretium ſolutum per licitatorem reſtituere.
10 *Minor ſi non peteret pretium à fiſco infra qua-*
drienuium, poſſet elapſo quadriennio adhuc illud
petere.
11 *Minor reſtituendus eſt contra diſpoſitionem l. bene*
à Zenone, ad rem ipſam, etiam poſt quadrien-
nium recuperandam, contrarium qui teneant, re-
miſſiuè, num. 12.

L. Edicto quidem. III. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA.
& CC. *Laurentio.*

QVando fiſcus vendit rem minoris tanquam ſui 1
debitoris, niſi fraus intercesserit, vel ſolemni-
tas debita neglecta ſit, reſtitutioni non eſt locus. Col-
ligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. num. 1. ſup.*
hoc tit.

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 2
Dec. *conſ. 357. num. 7. in medio.* Duen. *reg. 338. limit. 1.*
& 7. Sfort. Odd. *de in integ. reſtitut. q. 18. num. 73. cum*
ſeqq. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib 21. capite 12.*
col. 6. Mozz. *de contractib. tit. de empt. cap. de rebus quæ*
emi, vel vendi poſſunt, num. 42. verſ. item limita, Me-
noch. *conſ. 2. num. 331.* Ceuall. *commun. contra commu-*
nes, q. 822. num. 29. vbi quod ſi Princeps vendat rem 3
alienam iure proprio, tunc emptores ſunt ſecuri. Pe-
regrin. *de iure fiſci lib. 6. tit. 4. num. 18.* vbi *citato hoc*
text. tenet quod ſi fiſcus vendat, ſed minus ſolemni- 4
ter, rem ſui debitoris, poteſt debitor reuocata vendi-
tione rem ſuam rehabere, & *lib. 7. tit. 1. n. 5. etiam per*
hunc text. reſoluit emptores, & cauſam à fiſco haben- 5
tes iudices habere fiſcales, & idcirco coram alio iu-
dice conuentos pro re à fiſco empta petere poſſe
remiſſionem ad iudices ipſos fiſcales. Surd. *deciſ. 46.*
n. 7. vbi ait hunc text. mandare rem venditam non
ſeruatis ſolemnitatibus reſtitui, ipſo tamen domi-
no, & debitore ſatisfaciente, & *de alimentis titul. 9.*
q. 32. num. 49. vbi quod re alienata à fiſco ſine debi-
tis ſolemnitatibus, non admittitur dominus ad eam
reuocandam niſi ſoluto pretio pro quo facta eſt alie-
natio, latè Cald. Pereira *de empt. & vendit. c. 12. n. 29.*
vbi concludit quod hodie emptor, vel alio modo
acquirens à fiſco, vel Imperatore, ſtatim ſecurus eſt,
nec vllam à vero domino in maiore ætate controuer-
ſiam timere debet, ſecus quoad minorem, cui etiam
lapſo quadriennio ad vindicandum ſalua actio ſuper-
eſt, hac lege, quam correctionis expertem remanere
aſſerit, & *n. 30. in fine,* adiungit nouam mutationem
edicti D. Marci quoad rei recoperationem tantùm,
non minores reſpexiſſe.

Procuratoris noſtri, &c.] Notatur ad hoc, quod 6
emptores & cauſam habentes à fiſco, pro re à fiſco
proueniente poſſunt petere remiſſionem cauſæ ad iu-
dices fiſcales, vt per Mart. Lauden. *in tract. de fiſco,*
q. 193. Franc. Lucan. de Parma *in ſimili tract. n. 31.*
Boſſ. *in tit. de fiſco & eius priuileg. n. 43. verſ. & pari-*
ter inter priuatos, Peregr. *d. lib. 7 tit. 1. n. 5.* Farin. *fragm.*
crimin. part. 1. lit. F, num. 182. vbi *num. 184. cum ſeqq.*
multipliciter ampliat.

Nec ſeruatam ſolemnitatem haſtarum, &c.] Ergo 7
ſi debita ſolemnitas fuit obſeruata, & ceſſauit læſio,
tunc non habet Procurator fiſcalis vllum ius, nec
manum immittere poteſt, vt per Maurit. *de in integr.*
reſtitut. 119. in fine, Cald. Pereira *de empt. & vendit.*
cap. 21. num. 99.

Fiſco te ſatisfaciente, &c.] Notatur ad hoc, quod 8
addictionem retractare nemo poteſt, niſi reddito
priùs pretio, vt per Gam. Luſit. *deciſ. 40. num. 1. & de-*
ciſ. 74. num. 1. Debitor enim volens annullare ſub-
haſtationem, debet pretium ſolutum per licitatorem
reſtituere. Bald. *hîc num. 3. verſ. nota ex hac leg.* Næuiz.
conſ. 37.

Digitized by Google

conſ. 37. *num.* 12. Stephao. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 7. *num.* 29. Et poſt Gregor. Lop. *l.* 53. *in gloſſ. verbo coſa agena, in princ. tit.* 5. *part.* 5. dicit Caſtill. *lib.* 2. *quotid.*
10 *cap.* 5. *num.* 22. *in fine*, quod ſi minor non peteret pretium à fiſco infra quadriennium, poſſet elapſo quadriennio adhuc illud petere.

11 In gloſſ. *Debiti*, ibi, *ſed neque res minoris intelligebatur excepta*, &c. Notatur ad hoc quod minor reſtituendus eſt contra diſpoſitionem *l. bene à Zenone*, ad rem ipſam etiam poſt quadriennium recuperandam, vt per Doen. *reg.* 238. *limit.* 10. Caſtill. *lib.* 2. *quotid. cap.* 5. *à num.* 20. vbi *num.* 21. plures refert tenentes contrarium, immò minorem ad pretium tan-
12 tùm reſtituendum eſſe, etiam poſt quadriennium, & non ad rem ipſam.

Si aduerſùs creditorem.

Tit. XXXVIII.

SI minor mutuum acceperit, niſi in rem eius verſum ſit, adeò vt inde factus ſit locupletior, etiamſi ſe ſoluturum creditori cauerit, in integrum reſtituitur, *leg.* 1. §. 2. *hoc tit.*

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & Vveſembec. Giphan. *ſuper Codicem, tom.* 1. *pag.* 102. Maurit. *de in integrum reſtit. c.* 221. *& ſeqq.* Pinel. *in l.* 2. *de reſcind. vend. part.* 3. *cap.* 1. *num.* 30. *cum ſeqq.* vbi latè diſputat, an hic text. ſpecialiter intelligatur in creditore ſub vſuris mutuante, ita vt diuerſum ſit in alio creditore non fœneratitio.

SVMMARIVM.

1 *Minor reſtituitur aduerſùs fœneratorem non probantem locupletiorem factum ex mutuo minorem, & num.* 2. *intellige vt num.* 3.

4 *Minor non tenetur, etiamſi ei mutuetur cum tutoris, vel curatoris ſcientia, ſeu interpoſita eorum auctoritate, niſi in id quod probetur verſum in eius vtilitatem, nec ſi tutor, vel curator eius nomine recepit mutuum, etiam maior factus tenebatur ad ſolutionem, num* 5. *procedit etiamſi factum ſit mutuum minori adulto, qui nullum habebat curatorem, num.* 6.

7 *Minor tenetur ex mutuo ſibi etiam ab alio minore facto, ſi in eius vtilitatem ſit verſum, ſecus verò è contra.*

8 *Probandi onus cui incumbit, mutuum verſum fuiſſe in vtilitatem minoris, vel non.*

L. Cùm & ipſe. I.

Imp. ANTONINVS PIVS A. *Prunico.*

1 MInor reſtituitur aduerſùs fœneratorem non probantem locupletiorem factum ex mutuo minorem. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 *Ex eo contractu locupletiorem.*] Notatur ad hoc, quod minor non obligatur ex mutuo, niſi in eius vtilitatem verſum fuiſſe probetur, vt per Ioan. Petr. Ferrar. *in praxi, tit. de forma libell. in act. hypothec.* 45. *gloſſ.* 2. *num.* 10. Maurit. *de in integrum reſtit. cap.* 221. *&* 281. Rebuff. *tom.* 2. *ad leges Galliæ, tracta. de reſtit. art.* 1. *gloſſ.* 3. *num.* 21. Pin. *in* l. *ea l.* 2. *de reſcinde d. vendit. part.* 2. *cap. vlt. num.* 67. *& part.* 3. *c.* 1. *num.* 9. Gregor. Lopez *per text. ibi in l.* 5. *gloſſ.* 2. *tit.* 1. *p.* 5. 3
vbi dicit, quod hæc lex intelligitur de mutuo fœneratitio. Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 17. *num.* 3. latè Maſca d. *de probat. concl.* 1162 aliàs 1167. *n.* 1. *cum multis ſeqq.* Menchac. *vſufreq. cap.* 66. *num.* 6. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, num* 30. vbi tenet minorem aduerſùs mutuum eſſe reſtituendum, etſi non probet ſe ex illo læſum. Felician. *de cenſib. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 6. Auendan. *in ſimili tractat. cap.* 64. *n.* 4. *&* 7. Nicol. Mozz. *de contract. in tract. de mutuo, tit. quomodo deficiat, reſoluatur, ſeu fin. mutuum, num.* 6. Sforr. Odd. *de in integ. reſtitut. p.* 2. *q.* 51. *art.* 4. 5. *&* 6. Ioann. Matienz *l.* 22. *gloſſ.* 2. *num.* 1. *&* 2. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua Recop.* Gaſp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 1. *quæſt.* 14. *num* 31. Bobadill. *in ſua politica, lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 87. Matth. Coler. *de proceſſib. execut. p.* 1. *cap.* 10. *num.* 29. Petr. Franciſc. Linglois *deciſ.* 1. *quæſt.* 1. *n.* 6. Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 1. *reſol.* 6. *de actionib. num.* 2. Marcel. Cala *in tr. de modo articulandi, gloſſ. vnic.* §. 2. *num.* 467. Narbon. *in comment. in* 3. *p. noua Recopil. lib* 4. *tit.* 21. *l.* 25. *gloſſ.* 10. *num.* 20. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 8. *tit.* 6 *num.* 3. *cum ſeqq. & tit.* 13. *num.* 14. vbi quod minor reſtituitur aduerſùs creditorem, niſi probauerit verſionem in eius vtilitatem, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 27. *num.* 12. vbi quod læſio præſumitur, niſi probetur minorem factum locupletiorem, *& cap.* 19. *num.* 10. Benedict. Ægid. *ad l. ex hac iure, ff. de iuſtit. & iure, p.* 2. *cap.* 5. *num.* 16.

Amplia primò minorem non teneri, etiamſi ei 4.
mutuetur cum tutoris, vel curatoris ſcientia, ſeu interpoſita eorum auctoritate, niſi in id quod probetur verſum in eius vtilitatem, Mantienz. *in dict. l.* 22. *gloſſ.* 2. *num.* 8. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua Recop.* Nec ſi tutor, 5
vel curator eius nomine mutuum recepit, etiam maior factus tenebitur ad ſolutionem, Pinel. *in l.* 2. *de reſcind. vendit. p.* 3. *cap.* 1. *num.* 32. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 300. *verſ. minor tutorem*, Leſſ. etiam de *Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 20. *de mutuo & vſura, dub.* 2. *num.* 13. vbi addit in hoc caſu teneri tutorem, vel curatorem.

Amplia ſecundò eandem concluſionem, vt pro- 6
cedat etiamſi factum ſit mutuum minori adulto, qui nullum habebat curatorem, quia etſi mero iure valeat mutui contractus, datur tamen in minore reſtitutio in integrum, vt non reſtituere compellatur, niſi quatenus in eius emolumentum probatum fuerit mutuum fuiſſe conuerſum, ex Pinel. *in dict. l.* 2. *part.* 2. *cap. vlt. num.* 67. *& part.* 3. *cap.* 1. *n.* 32. *verſ. probari efficaciter*, Matienz. *dict. l.* 22. *gloſſ.* 2. *num.* 8. Marcel. Cala *d. tract. de modo articulandi & prob. gloſſ. vnic.* §. 2. *num.* 467. *cum tribus ſeqq.* Mantic. *d. lib.* 8. *tit.* 6. *num.* 6. Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 2. *tit. de minorib. reſol.* 6. *num.* 1. Gaſp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 1. *q.* 14. *num.* 33. Sforr. Odd. *de in integrum reſtit. part.* 2. *q.* 51. *art.* 4. Molin. *d. diſp.* 200. *verſ. quando minor*, Leſſ. *d. dub.* 2. *n.* 17.

Amplia tertiò minorem teneri ex mutuo ſibi 7
etiam ab alio minore facto, ſi in eius vtilitatem ſit verſum, ſecus verò è contra, Nicol. Vigel. *in methodo iuris ciuilis, p.* 5. *lib.* 57. *cap.* 2. *replicat.* 2. *verſ. huius replicationis, & replicat.* 3. Azeued. *l.* 10. *num.* 13. *&* 14. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua Recop. & l.* 2. *num.* 247. *tit.* 10. *lib.* 8. Pichard. *in* §. *illud propriè, num.* 5. *in fine, Inſtit. quod cum eo.* Cardin. Mantic. *d. lib.* 8. *tit.* 7. *num.* 26. *in poſteriori*, quia eſt duplicatus, Morl. *in emporio iuris, p.* 1. *tit.* 5. *in prælud. num.* 17. *verſ. atque hic*, Nouar. *de elect. & variat. fori, p.* 21. *num.* 5. *ſect.* 2. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 196. *num.* 20. vbi ponit caſum in

minore qui alteri minori mutuauit, & mutuum perdidit, & dicit vnum aduersùs alterum non reſtitui, quia vterque æquè agit de damno vitando.

8 Quæſtio eſt in hac materia multùm controuerſa, cui ſcilicet incumbat onus probandi, an creditori mutuum fuiſſe verſum in vtilitatem minoris, vel minori non verſionem in eius vtilitatem? Vna ſententia tenet, quod in mutuo fœneratitio creditor teneatur probare verſionem; in mutuo verò gratuito quod minor non verſionem in eius vtilitatem: ita Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 2. verſ. quintò infertur.* Sforr. Odd. *d. p. 2. q. 51. art. 5. ex num. 46. cum ſeqq.* Cardin. Mantic. *d. lib. 8. tit. 6. num. 6. cum duobus ſeqq.* Molin. *de iuſtit. tract. 1. diſp. 300. in fine, verſ. quod ſi is*, Maſcard. *de probat. concl. 1167. num. 5. cum ſeqq.* Rebell. *de obligat. iuſtit. lib. 8. tit. de contractu mutui & vſura, quæſt. 1. ſect. 3. num. 22.* Benedict. Ægid. *d. part. 2. cap. 5. num. 16.* vbi in mutuo tantùm fœneratitio intelligit hanc l. & ſeq. ſubditque quando mutuum tenet, quia rectè factum fuit; & tamen aduersùs illud reſtitutionis auxilio vtitur minor, ſi fœneratitium fuit, onus probandi incumbere creditori, iuxta intellectum huius text. ſi ſine fœnore mutuatum fuit, penes minorem onus probandi eſſe. Denique concludit, quod ſi mutuum non tenuit, itavt aduersùs illud reſtitutionis auxilio opus non ſit, in vtilitatem verſum probare debet creditor, ſiue fœneratitium ſit, ſiuè ſine fœnore datum. Et hinc dicit Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſ. 82. n. 22. citato hoc text.* minorem cum fœneratore contrahentem præſumi læſum, niſi probetur factus locupletior.

Altera ſententia contraria tenet, quod in mutuo, ſiue fœneratitio, ſiue gratuito, debet creditor probare verſum fuiſſe mutuum in vtilitatem minoris, ita Matheſil. *ſing. 58. incip. Nota vnum caſum quotidianum.* Pinel. *in d. lib. 2. p. 3. cap. 1. ex n. 30.* vbi *num. 32. & 33.* reſoluit hanc l. & totum *tit.* generaliter procedere in omni creditore ex cauſa mutui, non tantùm in fœneratitio, ſed etiam in gratuito, Rebuff. *ad leges Galliæ, tom. 2. in tract. de reſtit. art. 1. gloſſ. 3. num. 21.* Menchac. *controu. vſufrect. lib. 3. cap. 66. per tot. & in num. 6. in verſ. quid dicendum*, inquit hanc eſſe longè veriorem, Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſua facultate, num. 30.* Prima eſt verior.

SVMMARIVM.

1 *Minor pro pecunia fœnori accepta cauens, pecuniâ in vtilitatem huius non conuerſâ, aduersùs cautionem reſtituitur, quibus autem modis, & coniecturis probari poſſit verſio mutui in vtilitatem minoris, vel ſimilis priuilegiati, vide remiſſiuè num. 2.*

3 *Mutuum ſi à principio verſum ſit in vtilitatem Eccleſiæ, vel minoris, Eccleſia, vel minor tenebitur, quamuis vtilitas non duret, etiamſi fortuitò pereat antequam in vtilitatem conuertatur, n. 4. Si probetur minorem ex pecunia mutuo data rem emiſſe, debet attendi tempus litis conteſtatæ, & ſententiæ, n. 5.*

L. Si, vt allegas. II. & vlt.

Imp. GORDIANVS A. *Caiano.*

1 MInor pro pecunia fœnori accepta cauens, pecunia in vtilitatem huius non conuerſa, aduersùs cautionem reſtituitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

Vide notata *ad eandem l. 1. ſup. hoc tit.*

Nec ea in rem tuam verſa eſt, &c.] Quibus autem modis, & coniecturis probari poſſit verſio mutui in vtilitatem minoris, vel ſimilis priuilegiati, vide Pinel. *in l. 2. de reſcind. vendit. part. 2. cap. 4. num. 64. cum ſeqq.* vbi quærit, an ſufficiat probare pretium, ſeu mutuum ſemel ad minorem perueniſſe. Surd. *conſ. 290. num. 11.* Maſcard. *de probat. concl. 1166. per tot.* Menoch. *de arbitr. caſu 432. à num. 35.* Fachinæ. *lib. 2. controuerſ. iuris, cap. 46.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 33. à num. 117.* Rota poſt tract. Ludouici Cencij *de cenſib. decis. 89. num. 3.* vbi dicit quod verſio in cauſam expreſſam probatur coniecturis, & probationibus, Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 2. titul. de minorib. reſol. 6. num. 7.* vbi dicit non ſufficere probare ad minorem perueniſſe pecuniam, vt dicatur locupletatus. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 8. tit. 14. & 15.* Hect. Felic. *in tract. de ſociet. cap. 31. à num. 19.* Gaſp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 1. cap. 14. num. 31.*

Ar ſi à principio mutuum verſum ſit in vtilitatem Eccleſiæ, vel minoris, Eccleſia vel minor tenebitur, quamuis vtilitas non duret. Menoch. *dict. caſu 432. num. 40. & 41.* Maſcard. *d. concl. 1166. n. 36.* id ampliantes, etiamſi fortuitò pereat antequam in vtilitatem conuertatur, Alex. Trentacinq. *dict. titul. de minorib. reſol. 6. num. 7. verſ. & ſi probetur*, vbi docet quod ſi probetur minorem ex pecunia mutuo data rem emiſſe, debet attendi tempus litis conteſtatæ, & tempus ſententiæ.

Si minor ab hæreditate ſe abſtineat.

TIT. XXXIX.

HÆc rubr. concipitur per verbum *abſtineat*, quod differt à verbo *repudiare*; nam abſtinere dicuntur non ſui ſolùm, verùm & extranei, qui hæredes extiterunt; repudiare verò proprium eſt extraneorum hæredum. Ita Ant. Gouean. *lectionum iuris var. lib. 1. cap. 25.* qui Luſitanæ genti, à qua ipſe originem ducit, ſumma ſua eruditione & mirabili ingenio honor eſt ſummè à noſtris amplectendus, ſicut & ipſe ſuos vocat Luſitanos, illóſque quamuis à ſe diſtantes, & iam à propria patria exul factus, maximo ſemper proſequutus fuit amore, vt ex *eod. lib. 1. cap. 24. in princ.* deprehenditur, dum ibi ait, *caput hoc meis potiſſimùm Luſitanis ſcribitur*, &c. Minor autem ſi temerè ſe immiſcuit bonis paternis, poteſt impetrare reſtitutionem vt abſtineat; & ſimiliter ſi adiuit hæreditatem extranei, poteſt reſtitui, vt eam repudiet. Eadem eſt ratio bonorum poſſeſſionis petitæ.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. Maurit. *de in integ. reſtit. cap. 126. cum ſeq.* Sfort. Odd. *in ſimili tract. p. 2. q. 62. art. 2.* Mol. *in emporio iuris, p. 1. tit. 6. q. 9. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Minor immiſcens ſe hæreditati paternæ, damnum ſentiens, per reſtitutionem in integrum id reparat.*

2 *Minor luſus aduersùs hæreditatis aditionem, vocatis ad hoc creditoribus hæreditariis, reſtituendus eſt.*

3 F. lii

3 *Filiis adeuntibus hæreditatem paternam in integrum reſtitutio concedenda eſt.*
4 *Minor aduersùs inconſultò aditam hæreditatem non reſtituitur, niſi quatenus ſe immiſcuerit.*
5 *Minori propter ætatem beneficium reſtitutionis concedendum eſt, etſi non probet hæreditatem eſſe damnoſam.*
6 *Hæres ſuus poteſt reuocare immixtionem.*
7 *Aditio, vel immixtio hæreditatis non præſumitur in hærede ſuo, ex quo eſt quid facti.*
8 *Filius, ergo hæres.*
9 *Filius an mortuo patre conueniri poſſit à creditoribus hæreditariis antequam conſtet hæreditati paternæ ſe immiſcuiſſe.*

L. Si vos paternæ. I.

Impp. Severvs *&* Antoninvs AA. *Florentio, & aliis.*

1 Minor immiſcens ſe hæreditati paternæ, damnum ſentiens, per reſtitutionem in integrum id reparat. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Vide *l. Hiſpan. 7. tit 19. part. 6.* quæ probat minorem læſum aduersùs hæreditatis aditionem, vocatis ad hoc creditoribus hæreditariis eſſe reſtituendum, vbi Gregor. Lop. *gloſſ. 1. verbo para deſamparar la*, addit debere fieri cauſa cognita, conſiderato non tantùm eo, an ſit lucroſa hæreditas, vel non, ſed etiam eo, an interſit minoris litibus & ſumptibus non vexari: item an in hæreditate ſint multæ mortales res, vel prædia ruinæ ſubiecta, Anton. Gom. *var. tom. 1. cap 14. num. 4. verſ. octauò infertur*, vbi tenet quod ſi minor ſolus, vel cum auctoritate tutoris, aut curatoris adiuit & acceptauit hæreditatem damnoſam ſibi delatam ex teſtamento, vel ab inteſtato, aut lucroſam omiſit, & repudiauit, poteſt reſtitui. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem. verbo læſis, n. 50.* vbi ex hac l. reſoluit filiis adeuntibus hæreditatem
3 paternam, in integrum reſtitutionem eſſe concedendam.

4 *Non immiſcuiſtis.*] Ergo minor aduersùs inconſultò aditam hæreditatem non reſtituitur, niſi quatenus ſe immiſcuerit, vt per Sfort. Odd. *de in integ. reſtit. p. 2. q. 62. art. 2. num. 45.*

5 *Propter ætatem*, &c.] Ergo propter ætatem minori beneficium reſtitutionis eſt concedendum, etſi non probet hæreditatem eſſe damnoſam: de quo vide *l. Hiſpan. 14. tit. 6. part. 6.* vbi Greg. Lop. *gloſſ. vlt. l. 18. eod. tit. & part.* ibi, *fueras ende*, &c. Cam. *Luſit. deciſ. 218. num. 6.* vbi quod ſatis ex ipſa abſtentione præſumitur læſus minor. Mench. *de ſucceſſ. reſol. lib. 1. §. 8. num. 7.* vbi dicit quod ſi minor annis 25. inſtitutus adiuit hæreditatem, & poſtea per reſtitutionem in integrum eam hæreditatem omiſit, teſtamentum huiuſmodi infirmari poteſt: additque quod licèt teſtamentum principale infirmetur, tamen pupillare teſtamentum, quod ſemel in minoris ætate hæredis aditione confirmatum fuit, non euaneſcit. Franciſc. de Batty *de ſucceſſione teſtati ac inteſtati, lib. 11. tit. 13. num. 5.* vbi tenet quod ſi hæres adierit hæreditatem, cùm eſſet minor, licèt poſtea maior factus continuauerit actus hæredicos, nihilominus reſtitui poteſt aduersùs aditionem, initio inſpecto, per *l. 3. ff. de minorib.* quod verum eſſe aſſerit quando actus, qui in maiore ætate factus eſt, pendebat à primo actu aditionis factæ in minori ætate, & in eius conſequentiam factus eſſet, ſecus ſi eſſet diſtinctus, & ſeparatus à primo.

Notatur ad hoc, quod ſuus hæres poteſt reuocare immiſtionem, cuius reuocatio vt valeat, requiritur vt tempore reuocationis vocentur omnes, quos negotium tangebat, & reuocationi conſentiant, vt per Gam. *Luſitan. deciſ. 218. num. 5. & ſeq.* 6

In gloſſ. *Ob eam rem 2.* ibi, *quod ſuus hæres præſumitur adiiſſe, & teneri ſtatim creditoribus*, &c. Notatur ad hoc, quod aditio, vel immixtio hæreditatis non præſumitur in hærede ſuo, ex quo eſt quid facti, vt per Tiraq. *in tract. le mort. p. 7. declar. 2. ad fin.* Crauet. *conſ. 53. num. 2.* Menoch. *conſ. 115. num. 25. & conſ. 124. num. 121. & conſ. 510. num. 7.* hinc inferens quod qui aſſerit hæreditatem fuiſſe aditam, probare debet. 7

Id ead. gloſſ. ibi, *ſi filius, ergo hæres*, &c. Notatur ad illud vulgare dictum: Si filius, ergo hæres, de quo vide Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloſſ. 9. num. 51. & in tract. le mort, p. 7. declar. 2.* Anton Gom. *var. tom. 1. cap. 1. numero 2. in med.* vbi citat Apoſtol. *ad Galat. cap. 4.* ſi filius, ergo hæres per Deum, & intelligit cum Theologis, quod ſi quis eſt filius Dei per adoptionem, & facit eius voluntatem, conſequetur hæreditatem cœli & gloriæ. Ioſeph. Ludou. *tom. 5. commun. opin. tit. de hæredibus, concl. 1. corol. 2. verſ. quinto modo, pag. 489.* vbi declarat illam propoſitionem Apoſtoli de hærede ſanguinis, & deinceps multipliciter declarat Menoch. *remed. 4. adipiſc. n. 76. & 80. & conſ. 116. num. 41.* vbi quod filius dicitur hæres patris, etiamſi ſe abſtineat ab hæreditate, itaut qui aſſerit filium eſſe hæredem, probare debeat eum ſe hæreditati paternæ immiſcuiſſe, *& de præſumpt. lib. 4. præſ. 76. num. 17.* vbi tenet quod eſt falſum, iuris eſſe præſumptionem, quod filius ſit hæres patris, & verius aſſerit eum probare debere qui aſſerit filium eſſe hæredem, Maſcard. *de probat. concl. 804. per tot.* vbi probat quod qui dicit filium hæreditati paternæ ſe immiſcuiſſe, probare debet. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæſt. 7. num. 57.* vbi ex Couar. intelligit procedere vulgare illud dictum, ſi modò filius ſe dicat hæredem. 8

Notatur etiam ad hoc, quod filius mortuo patre poteſt conueniri à creditoribus hæreditariis antequam conſtet hæreditati paternæ ſe immiſcuiſſe, de quo an verum ſit, vide gloſſ. *in l. ſi eum dotem 23. §. tranſgrediamur, ff. ſoluto matrim.* Socin. *in l. ſi filius qui patitur, num. 5. ff. de vulgari.* & *ibi* Alciat. *num. 19.* Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo mortuo itaque teſtatore, in 2. num. 87.* Tiraq. *in d. tract. le mort, part. 7. declar. 2. num. 8.* 9

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio aduersùs hæreditatem conceditur poſt tres menſes, ſi citati non comparuerunt, & numero 2.*
3 *Ad reſtitutionem concedendam exigitur quod citentur ij, quorum intereſt reſtitutionem non concedi, reſolue vt num. 4. per quod tempus expectandi huiuſmodi citati, n. 5.*
6 *In reſtitutione aduersùs aditam hæreditatem citari debent omnes prætendentes, ſeu qui prætendere poſſunt intereſſe.*

Avth. Si omnes.

Reſtitutio aduersùs hæreditatem conceditur poſt tres menſes, ſi citati non comparuerunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad *l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* 1

Hæc

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu daſumunt *l. Hiſpan.7.tit.19.part.6.vbi gloſſ.2.& 3.*Guid.Pap. *decif.*141.& 143. Dec.*conſ.*700. *incip.in cauſa,n.*2. Alphan.*collect.*14. Valaſa.*conſ.*87.*num.*3.

3 *A iudice vocentur* , &c.] Notatur ad hoc, quod ad reſtitutionem concedendam exigitur quod citentur ij , quorum intereſt reſtitutionem non concedi, vt per Maurit. *de in integr.reſtit,c.*134.& 137. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem ,verbo implorandum, num.*14. *in princip.* latè Sfort. Odd. *in tractat. de in integrum reſtit.part.*1, *quaſt.*34.*art.*8. vbi reſoluit ci-
4 tationem huiuſmodi adeò eſſe neceſſariam, vt ſi omittatur, iudicium ſit nullum, & *art.*9. reſoluit neceſſariam non eſſe citationem quando ij , qui citari deberent, ſunt præſentes , intelligens hunc textum dum probat vt creditores ſi præſentes ſunt, à Prætore in iudicium vocentur , vt loquatur de præſentibus in ciuitate , ad differentiam eorum , qui abſunt à ciuitate , qui citari debent ſolemniter , vt hîc dicitur.

5 *Quamuis intra tres menſes non apparentibus* , &c. Ergo tres menſes aſſignari debent, & tanto tempore expectandi huiuſmodi citati, vt per Marant. *de ordine iudic.p.6.tit.de citat.n.*103. Sfort.Odd. *dict.q.*34. *art.*12.*n.*56. vbi *n.*57.limitat,niſi à ſtatuto tale tempus abbreuiatum fuiſſet,vel prolungatum,& *n.*58. limitat etiam,niſi iudici videretur hoc tempus vel breuius,vel longius aſſignandum eſſe.

6 In gloſſ *Citentur*. Notatur ad hoc,quod in reſtitutione aduersùs aditam hæreditatem citari debent omnes prætendentes, ſeu qui prætendere poſſunt intereſſe, vti ſunt omnes legatarij , & creditores hæreditarij,Franc.Marc. *Delphin.decif.*449.*p.*1.Borgnin. *in tract.de tutore & curat.num.*103. Sfort.Odd. *dict. q.*24.*art.*11. & 12.*num.*50. vbi intelligit procedere quando ſunt certi hi , qui prætendunt intereſſe : at verò quando ſunt incerti,tenet citationem huiuſmodi fieri debere per generale proclama,ſiue voce præconis, ſiue aliter,ſecundùm ſtylum,& conſuetudinem ciuitatis, vbi facienda eſt , per ea quæ tradunt Marant *de ordine iudic.part.6.memb.*1.*num.*89. Boër.*deciſ.*255. *num.*5.Chaſſan.*in conſuetud.Burgund.rub.*1. §.2.*gloſſ.*5.*num.*3.

SVMMARIVM.

1 *Ab hæreditate paterna quis abſtinere poteſt per reſtitutionem,& amplecti auitam,& n.*2.
3 *Minor reſtituitur aduersùs inconſultò aditam hæreditatem.*

L. Si cùm aui tui. II. & vlt.

Impp. GORDIANVS A. *Herodotæ.*

1 POteſt quis ab hæreditate paterna per reſtitutionem abſtinere, & auitam amplecti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg.*1. *numero* 1. *ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumit Sfort.Odd.*in tract.de in integ.reſtit.part.*2.*quaſt.*62.
3 *artic.*2.*numero* 22. vbi dicit reſtitui minorem aduersùs inconſultò aditam hæreditatem, etiam quoad ſeparationem bonorum , id eſt, vt ope reſtitutionis in integrum liceat ipſi minori ſeparare hodie hæreditatem paternam ab auita,& vnam amplecti,alteram verò repudiare,prout ſibi magis expedierit.

Si vt omiſſam hæreditatem, vel bonorum poſſeſſionem, vel quid aliud acquirat.

TIT. XL.

MINOR reſtituitur, non ſolùm ſi quod habuit, amiſit : verùm etiam ſi quod potuit acquirere,non acquiſiuit : vt hæreditatem, *l.*1. vel bonorum poſſeſſionem, *l.*2.*hoc tit.*

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. Sfort.Odd. *in tract.de in integr.reſtitut.part.*2.*q.*63. Bellacomb. Kirchou. & alios *tom.*1.*commun. opin. lib.*2.*tit.*17.

SVMMARIVM.

1 *Minor contra omiſſam hæreditatem, & damna inde exiſtentia regulariter reſtituitur, & n.*2.*amplia,& limita vt num.*3.

L. Minores. I.

Imp. GORDIANVS A. *Protæ.*

MInor contra omiſſam hæreditatem, & damna 1
inde exiſtentia reſtituitur.Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr.Sebaſt. Næu.Iacob. de S. Georgio,remiſſiuè Caſal. in *annot.* & Ximen. *in concordant.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
mit *l. Hiſpan.*18.*tit.*6.*part.*6.*vbi gloſſ.*5. Sfort.Odd. *de in integr.reſtitut. p.*2.*q.*63.*art.*1. vbi reſoluit minorem regulariter reſtitui aduersùs omiſſam hæreditatem,& *numeris ſeqq.*diuerſimodè ampliat, & limitat , & præcipuè *n.*9. extendit vt procedat abſque 3
alia probatione læſionis,& *art.*2. diſputat,an ſupradicta concluſio locum habeat quando res non eſt ampliùs integra ; quia ſcilicet hæreditas diſtracta fuerit à ſubſtitutis,vel gradu proximis,à quibus adita fuerat , & *art.*8. & 9. an concesſa reſtitutione in integrum aduersùs omiſſam hæreditatem , ſubſtitutiones,quæ expirauerant,reuiuiſcant,& legata, fideicommiſſa , ac cætera in teſtamento diſpoſita conualeſcant.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio minori læſo circa remedium ſucceſſionis Prætorium ſuccurrit cum collationis onere.*
2 *Reſtitutione conceſſa aduersùs omiſſam hæreditatem, an locus ſit collationi bonorum.*

L. Ad bonorum. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Sarapiadi.*

REſtitutio minori læſo circa remedium ſucceſſio- 1
nis Prætorium ſuccurrit cum collationis onere.

Culli

Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Vide Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſtitut. p. 2. quæſt. 63. art. 10.* vbi quærit an reſtitutione conceſſa aduerſus omiſſam hæreditatem, ſit locus collationi bonorum?

In quibus cauſis reſtitutio in integrum non eſt neceſſaria.

TIT. XLI.

SEQVVNTVR caſus, in quibus adoleſcentes ipſo iure tuti ſunt, nec egent reſtitutione.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & Vveſembec.

SVMMARIVM.

1 *Pœna inultæ mortis defuncti non habet locum in minoribus, & n. 2. amplia & reſolue vt n. 3.*

L. Minoribus. I.

Imp. ALEXANDER A. *Mutato.*

1 POena inultæ mortis defuncti non habet locum in minoribus. Colligunt ex Ordin. Barr. Salicet. Bald. Caſtr. Iacob. de S. Georgio, Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem concluſionem deſumunt ex illo ſimili textu *in leg. minoribus, infr. de his, quibus vt indign.* Petr. à Plaz. *in epit. delict. lib. 1. capite 39. numero 34. verſicul. ſecundus ſubjicitur caſus,* Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 1. num. 53. & 59.* Farin. *in praxi crimin. part. 1. quæſt. 13. numero 9.* qui ſimi-
3 liter reſoluunt, minorem huiuſmodi non teneri etiam in maiori ætate accuſare & vindicare mortem defuncti, cuius hæreditatem habuit, abſque metu illius priuationis, quia ſemel tale ius accuſandi in eius perſona fuit extinctum, quod etiam eleganter reſoluit Tiraq. *in tract. ceſſan. cauſa. limit. 4. num. 6.* per gloſſ. quam dicit notabilem *in præſenti text. verbo vleſcantur,* latè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtit. part. 2. q. 82. art. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Tempus mouendi querelam inoffitioſi ipſo iure non currit minoribus, & n. 2.*
3 *Præſcriptio quinquennij, quo repellitur quis à querela inoffitioſi, non currit minoribus ipſo iure.*
4 *Reſtitutionis in integrum definitio, remiſſiuè.*
5 *Minori remittenti expreſſè, vel tacitè querelam inoffitioſi, an ſuccurrendum ſit.*

L. Adoleſcentiæ. II.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Theodoræ.*

1 TEmpus mouendi querelam inoffitioſi teſtamenti ipſo iure non currit minoribus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. num. 1. ſup. hoc titulo.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. 4. tit. 8. part. 6. vbi gloſſ. fin.* Cald. Pereira *in*
3 *l. ſi curatorem, verbo læſis, num. 19.* vbi ait per hunc text. tempus quinquennij, per cuius lapſum à querelandi poteſtate maiores ſubmouentur, minoribus non currere, & conſequenter neceſſariam non eſſe reſtitutionem. Vide Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtit. p. 2. q. 85. art. 5.* vbi diſputat an minor reſtituatur aduerſus renuntiationem querelæ inofficioſi teſtamenti, & *quæſt. 88. num. 13.* vbi quod præſcriptio quinquennij, qua repellitur quis à querela inofficioſi teſtamenti, non currit minoribus ipſo iure.

4 *Quia non redintegratio,* &c.] De diffinitione reſtitutionis in integrum vide Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tit. de reſtitut. in præfat. num. 3.* Maurit. *de in integr. reſtit. cap. 1. à princ.* Sfort. Odd. *in ſimili tract. p. 1. q. 1. num. 44.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 4.* Mori. *in emporio iuris, part. 1. tit. 5. in prælud. n. 3.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorare, n. 3.* Garduſ. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo reſtitutio, num. 1.*

5 Verùm autem minori remittenti expreſsè, vel tacitè querelam inofficioſi teſtamenti ſit ſuccurrendum? quæſtio dubia, in qua pro parte affirmatiua eſt text. expreſſus *in l. 1. de in integ. reſtit. minor.* dum manifeſtè probat aduerſus expreſſam, vel etiam tacitam renunciationem per lapſum temporis inductam ſuccurrendum eſſe minori. Pro negatiua verò extat expreſſa deciſio textus *in præſenti,* de quorum iurium conciliatione agunt Maurit. *in tr. de in integrum reſt. c. 149.* Cald. Pereira *d. verbo læſis, n. 20.* vbi ait arduam eſſe ac difficilem horum iurium repugnantiam, & illa conciliar. enitur.

SVMMARIVM.

1 *Mora fauore minoris ætatis re ipſa ſine interpellatione committitur in bonæ fidei contractibus, fideicommiſſis, legatis, & n. 2.*
3 *Minor re ipſa, & ſine interpellatione conſtituit ſuos debitores in mora: de Eccleſia quid, ibid.*
4 *Paupertas debitoris nota expreſſæ interpellationis defectum ſupplet.*
5 *Mora re ipſa, quæ videtur contracta fauore minoris ætatis, operabitur eoſdem effectus, quos operatur mora regularis in contractibus bonæ fidei.*

L. In minorum. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Decimo.*

1 MOra fauore minoris ætatis re ipſa ſine interpellatione committitur in bonæ fidei contractibus, fideicommiſſis, & legatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. numero 1. ſuprà hoc titul.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. 4. Hiſpan. tit. 19. part. 4. vbi gloſſ. 3. in fine,* Capell. Tholoſ. *deciſ. 407. col. 2.* Rouen. *ſing. 116.* Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tit. de dilation. art. 1. gloſſ. vnic. num. 33.* Bernard. *reg. 119. verſ. ſextò fal-*
3 *lit,* vbi quod minor re ipſa, & ſine interpellatione conſtituit ſuos debitores in mora, & addit ſecus eſſe in Eccleſia, Couar. *var. lib. 2. cap. 17. num. 4. in princip.* vbi dicit fauore Eccleſiæ ſicut & minorum conſtitui debitorem in mora abſque interpellatione

Digitized by Google

ne, Tiraq. *de priuileg. pio cauſæ, priuil. 141.* vbi tenet
minorem, cui quidquam debetur, conſtituere debi-
torem in mora abſque interpellatione. Bauer. *tract.
de mora, p. 2. num. 15. verſ. 7.* Socin. ſen. *to. 4. 53. 43.
lib. 4.* Menoch. *de arbitr. caſu 220. num. 17.* vbi di-
cit quod in hac lege cautum eſt fauore minorum, vt
debitor, qui non ſoluit abſque alia interpellatione,
ſit in mora, & *conſ. 8. num. 22. & conſ. 81. num. 64.*
Briz. *de decima tutor. cap. 15. num. 3.* Menochac. *con-
trouerſ. vſufrcq. cap. 9. num. 5.* vbi quod eodem modo
Eccleſiæ ſit mora re ipſa, Sfort. Odd. *in tract. de in
integ. reſtitut. part. 2. q. 72. art. 9. num. 109.* vbi aſſerit
quod quando aduerſarius minoris ſiue in mora, tunc
ſi à minore non interpelletur, fauore minoris tene-
tur ad vſuras, ſed non ope reſtitutionis, quia non
eſt neceſſaria hoc caſu, ſed ipſo iure minor illas con-
ſequitur: & *n. num. 110.* quærit an minor reſtitua-
tur aduerſus moram à ſe commiſſam in non ſoluen-
do. Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib. 3.
interp. 3. dub. 5. ſolut. 2. num. 20. fol. 348.* aliàs *fol. 336.
verſo*, vbi quod mora ipſa fideicommiſſario abſenti,
pupillo, vel furioſo per hanc leg. non eſt neceſſaria,
Surd. *deciſ. 579. num. 6.* vbi quod mora ipſo iure
contrahitur fauore minoris abſque interpellatione
aliqua, & addit idem eſſe fauore Eccleſiæ, fiſci, ab-
ſentium, & aliarum perſonarum priuilegiatarum,
præcipuè pauperum, Theſaur. *deciſ. 80. ad fin.* Vin-
cent. de Franch. *part. 1. deciſ. 18. num. 1.* vbi tenet re-
gulam huius textus limitari quando minor non habe-
ret perſonam legitimam, cui ſolueretur, vbi Amen-
dol. *in addit. num. 4.* limitat ſi ex parte minoris non
adimpletur adimplendum, vt ei ſoluatur, Stephan.
4 Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 52. num. 14.* vbi quod ſpe-
ciale eſt in minore, quod debitor illius ſit re ipſa in
mora ſine interpellatione, idem dicunt Hercul. Ma-
reſcot. *var. reſolut. lib. 2. cap. 124. num. 16.* Muños de
Eſcobar. *in tract. de ratiocin. cap. 15. num. 32.* Gabr.
Aluarez *de priuil. pauperum, q. 55. num. 13.* vbi *n. 14.*
idem in Eccleſiis dicit, & *n. 11.* poſt Surd. *deciſ. 240.
num. 4. & deciſ. 241. num. 4.* tenet quod paupertas de-
bitori mora expreſsè interpellationis defectum ſup-
plet. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 23. n. 46.*
vbi dicit hunc textum ſpecialiter procedere fauore
minoris, & *num. 49.* tenet hanc leg. eſſe extendendam
ad Eccleſiam, in cuius fauorem citra vllam interpel-
lationem debitor in mora conſtituitur; *& capite 35.
num. 68.* D. Barboſ. *in l. de diuiſione 5. num. 55. prope
fin. ff. ſoluto matr.* vbi aſſerit quod ſpecialis eſt fauor
minoris, vt ſemper cum illo contrahens videatur eſſe
in mora re ipſa.

Tarda pretij ſolutionis, &c.] Ergo cùm in præſen-
ti fiat mentio de pretio, ſatis innuitur in hoc textu
agi de venditione, ac proinde cùm addat eo caſu
fauore minoris moram re ipſa videri contractam, ſig-
nificat in eiſdem terminis diuerſum eſſe in maiore;
cuius tamen contrarium probat *l. curabit, de action.
empti*, de quo latè Barboſ. *in d. l. de diuiſione 5. ex
num. 55.* vbi ad hanc l. tres refert intellectus, eoſque
reprobat, & demùm *num. 57. poſt med.* ait veriorem
5 eſſe intellectum, quod mora re ipſa, quæ videtur
contracta fauore minoris ætatis, operabitur eoſdem
effectus, quos operatur mora regularis in contracti-
bus bonæ fidei, vt colligitur ex generalitate huius
text. & eſt expreſſum *in l. Titia Seio, §. vſuras, ff. de
legat. 2.* vnde prout mora regularis obligat ad fru-
ctus perceptos & percipiendos, *l. apud Iulianum, 40.
§. 1. de legat. 1.* pariter & ad hoc obligabit mora ir-
regularis contracta fauore minoris. Cui intellectui
non repugnat *d. l. curabit*, dum etiam loquitur in mi-
nore, quia eſt aduertendum textum illum dicere illo
caſu duplici ratione deberi vſuras pretij, ſcilicet
quia emptor percepit fructus, & quia venditor, qui
tradidit, erat minor: cùm autem certum ſit ad præ-
dictum effectum alterum ex his ſufficere, non debet
intelligi prædicta requiri copulatiuè, ſed diſiunctiuè
in hoc ſenſu, vt quamuis emptor non teneatur ad
vſuras pretij ratione fructuum, quia illos non per-
cepit, tamen ad illas tenebitur ſi venditor erat mi-
nor; nam cùm huiuſmodi mora habeat effectus mo-
ræ regularis, prout regularis obligat ad vſuras pretij,
& ad intereſſe, etſi non interueniat fructuum per-
ceptio, per ſuprà tradita, idem etiam recipietur in
mora contracta fauore minoris ætatis.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra tutorem, qui non habet ad-
miniſtrationem, vel non cauet rem pupilli ſaluam
fore, nulla per ſe eſt, & tali caſu reſtitutionis
remedium erit ſuperfluum, & num. 2.*
3 *Iudicium eſt nullum quando fuit agitatum cum tu-
tore, qui non fecit ſolemnia.*
4 *Satiſdationis omiſſio inducit nullitatem tutelæ.*
5 *Tutor qui nondum ſatiſdedit, poteſt obtinere ſen-
tentiam pro minore.*
6 *Minor poteſt ratificare geſta per falſum Pro-
curatorem, quando ſecuta eſt ſententia fauo-
rabilis.*

L. Si tutor. IV.

Iidem AA. *&* CC. *Stratonicæ.*

SEntentia lata contra tutorem, qui non habet ad- 1
miniſtrationem, vel non cauet rem pupilli ſal-
uam fore, nulla per ſe eſt, & tali caſu reſtitutionis
remedium ſuperfluum erit, Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*
Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 2
Bart. *in l. licet 56. ff. de iudic.* Gregor. Lop. *l. 99. gloſſ. 1.
in med. tit. 18. part. 3.* Marant. *de ordine iudic. part. 4.
diſt. 16. num. 52.* vbi tenet iudicium eſſe nullum 3
quando fuit agitatum cum tutore, qui non fecit ſo-
lemnia, vt quia non ſatiſdedit rem pupilli ſaluam
fore, non fecit inuentarium, non fuit ſibi decreta
adminiſtratio per iudicem; nam in iſto caſu dato
quod talis gerebat ſe pro tutore, ſi tamen fuit lata
ſententia contra eum, talis ſententia eſt ipſo iure
nulla, & non nocet pupillo. Guttier. *de tutel. & cu-
ras p. 1. cap. 12. num. 30. in fine*, vbi quod omiſſio ſatiſ- 4
dationis inducit nullitatem tutelæ, Marc. Anton. Eu-
gen. *tom. 1. conſ. 19. num. 17.* vbi *num. 18.* hoc limitat
in teſtamentario tutore.

Vllam firmitatem obtinent.] Id eſt, ipſo iure, vt 5
per Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo reuertatur, num. 234.
de reuoc. donat.*

In gloſſ. *Non potuit*, ibi, *ſed ſi pro te*, &c. Notatur 6
ad hoc, quod tutor, qui nondum ſatiſdedit, poteſt ob-
tinere ſententiam pro minore, vt per Tiraq. *de iure
marit. gloſſ. 8. num. 79.* Et per hanc gloſſ. tenet Surd.
deciſ. 70. num. 14. quod minor poteſt ratificare geſta
per falſum Procuratorem, quando ſequuta eſt ſenten-
tia fauorabilis.

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptiones temporales, quæ olim currebant mi-
noribus cum beneficio reſtitutionis, hodie ipſo iure*

non currunt, excepta præſcriptione 30. annorum, & num. 2. & 4.

5 *Præſcriptio legalis, vel ſtatutaria., aut etiam conventionalis, an, quomodo, & quando currat adversùs minores, remiſſivè, & n. 5. 6.*

7 *Præſcriptiones judiciales ipſo jure currunt contra minores, licèt contra illas poſſint reſtitui, amplia ut num. 8.*

9 *Præſcriptio quando incepit à prædeceſſore minoris quid?*

10 *Exceptionis non numeratæ pecuniæ tempus non currit minoribus.*

11 *Tempus datum ad appellandum an currat minoribus.*

12 *Axioma*, Melius eſt intacta jura ſervare, quàm poſt vulneratam cauſam remedium quærere, *remiſſivè.*

13 *Præſcriptionum diſpoſitio* in l. ſancimus, *non procedit in Eccleſia, quæ in hoc vice minoris non fungitur.*

14 *L. non eſt ignotum, quibus non objicitur longi temp. præſcr. & l. ſancimus, in quib. cauſ. ceſt. conciliantur.*

15 *Actiones loco immobilium computantur.*

16 *Alienatione prohibita, an prohibeatur etiam præſcriptio.*

L. Sancimus. V. & ult.

Imp. IVSTINIANVS *A. Ioanni P. P.*

1 PRæſcriptiones temporales, quæ olim currebant minoribus cum reſtitutionis beneficio, hodie ipſo jure non currunt, excepta præſcriptione triginta annorum. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. in ſup. hoc tit.* & poſt omnes Giph. *tom. 1. pag. 103.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. 8. Hiſp. tit. 29. part. 3. ubi gloſſ. 1. & l. 9. tit. 29. part. 6.* Balb. *de præſcript. 1. part. 6. princip. quæſt. 6. n. 38.* Bernard. *reg. 219. verſ. limita primo*, ubi quod præſcriptiones non currunt contra minorem, & *reg. 458.* ubi quod hodie præſcriptio decem, vel viginti annorum, aut minoris temporis non currit contra minorem, latè Tiraq. *de retract. lig. § 35. gloſſ. 2. à*
3 *princip.* ubi an, quomodo, & quando currat adversùs minores uſucapio legalis, vel ſtatutaria, vel etiam conventionalis, latè, & eleganter Mench. *lib. 2. de teſtatoris potentia, §. 10. n. 38. in fine, cum multis ſeqq. & n. 41.*, ait hanc l. ſemper allegari ad hoc quod res minoris quæ olim præſcribebantur, & ad quos dabatur reſtitutio, hodie non præſcribuntur, & minor ſervatur illæſus, & *n. 45.* ait veram eſſe opinionem, quod iſta l. habeat locum in furioſo, & prodigo, licèt dicat ab ea non eſſe recedendum, ſubdit gratia diſputationis ſe attentare iſtam legem habere locum ſolùm in caſu, quo loquitur, putà in minoribus. Donell. *comment. juris civilis lib. 21. cap. 9. col. fin.* Ioan.
4 Garc. *de nobilit. gloſſ. 6. §. 1. num. 12.* ubi quod longi temporis, vel minoris præſcriptio non incipit à minore: & *num. 15.* quod præſcriptio triginta annorum, & longioris temporis contra minorem incæhota ſuſtinetur, & ſemel cœpta currit, dummodo à pupillari ætate non incipiat, quia ſi à defuncto incepit, dormit tuto in pupillari ætate, & continuatur adveniente pubertate: & *n. 17.* quod tempus conventionale ſtatutum à prædeceſſore minoris, currit minori ſine ſpe reſtitutionis, Cald. Pereira *de extinct. emphy. cap. 15. num. 21.* ubi intelligit hujus textus concluſionem, quod minoribus non currat tempus lapſum, ut referatur ad temporales præſcriptiones per antiquiora jura, non per conſtitutiones Iuſtiniani, aut noviores ſtabilitas, quas comprehendere minores fatetur ex hoc textu, ibi, *vetera jura currere*, latiſſimè Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſtit. p. 2. q. 88. art. 2. cum ſeqq.*

An diſpoſitio hujus legis procedat in præſcriptionibus ſtatutariis, ſeu conſuetudinariis? In quo dubio negativè reſpondeo; nam vera eſt reſolutio quod adversùs præſcriptiones ſtatutarias, & conſuetudinarias, hujuſmodi etiam temporales minores non ſunt ipſo jure tuti, ſed reſtitutione in integrum indigent, de quo vide Boer. *deciſ. 140. n. 3* Balb. *de præſcript. 1. p. 6. princ. n. 42* Tiraq. *in ſimili tract. gloſſ. 9. pag. 123.* Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rub. 3. §. 2. verſ. numquid autem, n. 7.* Flam. Pariſ. *de reſign. benefic. lib. 11. q. 4. n. 46. & 57.* Cald. Pereira *de renovat. emphyt. q. 5. n. 22.* latè Sfort. Odd. *d. q. 88. art. 5.* 5

Et an procedat in præſcriptionibus conventionalibus, vide Bernard. *reg. 426.* Tiraquel. *de retract. convent. §. 1. gloſſ. 1. num. 16. cum ſeqq. & in tract. de præſcript. §. 1. gloſſ. 9.* Mench. *d. §. 10 n. 65.* Cald. Pereira *in dict. l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, num. 49.* qui reſolvunt minori etiam pupillo currere præſcriptionem conventionalem procedentem ex contractu defuncti, ſicut cucurriſſet contra defunctum ſine ſpe reſtitutionis. Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. num. 27. verſ. quæſo*, ubi ait diſpoſitionem hujus l. procedere in præſcriptione legali, non verò in conventionali. 6

Et quid in judicialibus? Negativè eſt reſpondendum, ut reſolvunt Chaſſan. *d. rub. 4. §. 2. verſ. adde quando, num. 10.* Mench. *dict. §. 10. num. 51.* Flamin. *d. lib. 11. q. 4 num. 34.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, num. 37.* Sfort. Odd. *d. q. 88. art. 3. num. 41. cum ſeqq.* dicentes quod præſcriptiones judiciales ipſo jure currunt contra minores, licèt contra illa poſſint reſtitui, & idem Sfort. *citato loco, num. 49.* ampliat ad Eccleſias, pia loca, civitates, & alias univerſitates. 7 8

Et quid quando præſcriptio incepit à prædeceſſore minoris? Negant Balb. *ubi ſup. num. 33. & 35.* Mench. *d. §. 10. num. 58.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, num. 48.* Sfort. Odd. *dict. q. 88. art. 4. num. 51 cum ſeqq.* reſolventes, quod hoc caſu minor ipſo jure tutus non eſt: & *num. 52.* limitat, ut non procedat quando defunctus fuiſſet impeditus impedimento tali, quod neque ipſi tempora cucurriſſent, ut ſi propter bellum, vel peſtem in civitate jus non fuit redditum. 9

Exceptionis non numeratæ pecuniæ, &c.] Notatur ad hoc quod exceptionis non numeratæ pecuniæ tempus minoribus non currit, ut per Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, num. 44.* ubi id ſanè intelligendum aſſerit, ita procedere, ut minores elapſo biennio ad probandum pecuniam non fuiſſe numeratam minimè adſtringantur, quod innuere videtur text. *in l. in contractibus*, ibi, *eodem auxilio, de non numer. pecun.* aliter enim nihil ſpecialiter eſſet ſtatutum in minoribus. 10

Ipſo jure non currere.] Non procedit in tempore dato ad appellandum propter auctoritatem judiciorum, ut per Sfort. Odd. *de in integr. reſtit. quæſt. 69. n. 10. q. 70. n. 71.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, num. 36.* Cevall. *commun. contra commun. tom. 3. q. 837.* 11

Quàm poſt cauſam vulneratam remedium quærere.] Allegatur ad illud vulgare dictum, quod *Melius eſt intacta jura ſervare, quàm poſt vulneratam cauſam remedium quærere*, ut per Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. convent. lib. 21. titul. 8. num. 30 in fine* Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 6. lit. P, concl. 648.* Bellet. *diſquiſit. clerical. part. 1. tit. de exceſſ. cleric. §. 5 n. 105.* quos refero *de Axiom. juris uſufrequent. axiom. 146. num. 1.* 12

13 Demùm adverte hujus l. diſpoſitionem io Eeeleſia oon procedere, quæ in hoc vice minoris non fungitur, ut per Meneb. *dict.* §. 10 *n.* 63. *& controverſ. uſufreq. c.* 9. *a.* 2. quem refert, & ſequitur Cald. Pereira *in l. ſi caratorem, verbo Saa facilitate, n.* 45.

14 In Gloſſ. *Quarero*, ibi, *vel ſecundàm Placentin. bibtrat hìc Iuſtinianus.* Hæc Gloſſ. ex Placeotini ſententia non dubitavit aſſerere Iuſtinianum viño, & crapula victum non advertiſſe ad jura antiquiora, & temeto à ſe abductum illud aſſeruiſſe; quæ qoidem verba cootumelioſa ſunt, & indigna viris cordatis, nec de Imperatore Auguſto, pio & forti audiri patienter debent: ita Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 6. §. 1. *n.* 12. Tiraq. *de nobilit. cap.* 31. *n.* 336.

15 In ead. Gloſſ. ibi, *ſed quomodo Iuſtinianus hoc ſibi attribuit*, &c. Miratur Gloſſ. quomodo Iuſtinianus in hac l. aſſeruerit id à ſe novè io favorem minorum fuiſſe inductum, ut longi temporis, vel minoris præſcriptio à minore oon incipiat, qood omnino repugnat deciſioni text. *in l. non eſt igaorum* 3. *quibus non objicitur longi temporis præſcriptio.* Non defuerunt qui opinarentur Iuſtinianum cùm promulgaret hanc l. inunemotem fuiſſe alterius deciſionis *d. l.* 3. Alij verò intellexerunt *in d. l.* 3. currere præſcriptionem mero jure, ſed ſine effectu, propter reſtitutionem concedeodam, & hoc voluiſſe ibi Diocletianum, Iuſtinianum verò oppoſitum diſpoſuiſſe, ſcilicet nullo modo eam præſcriptionem currere durante mioori ætate. At bis exploſis intellectibus, rectiùs dicendum arbitror, deciſionem *d. l.* 3. procedere quando agitur de præſcribendo dominio, ut innuit littera ibi, *rei dominus*, Iuſtinianum verò *in præſenti* quando agitur de præſcribendis actionibus prætoriis, quæ bervioti ſpatio circumſcribuntur, anno ſcilicet, vel biennio: ita Paul. de Caſtro *hic col.* 2. *n.* 3. Balb. *de præſcript. p.* 6. *num.* 37. Mench. *d.* §. 10. *num.* 42. *cum ſeq.* Greg. Lop. *l.* 9. *gloſſ.* 1. *in fine, tit.* 19. *part.* 9. Cald. Pereira *d. verbo ſua facilitate, n.* 47. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 6. §. 1. *n.* 12.

16 In ead. Gloſſ. ibi, *quia actiones loco immobilium computantur*, ita Pioel. *in rubr. de bonis matern. part.* 1. *num.* 25.

17. Io ead. Gloſſ. ibi, *dic ergo tu quod non valet dicta argumentatio, Non poteſt alienari, ergo nec uſucapi.* Vtròm prohibita alienatione prohibeatur etiam præſcriptio, vide Socin. *reg.* 13. Afflict. *deciſ.* 13. *a.* 4. Balb. *de præſcript. diſp.* 5. *n.* 33. Alphan. *collect.* 814. Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri, n.* 90. Pioel. *in auth. niſi, de bonis matern. num.* 28. Anton. Gabr. *commun. tit. de præſcript. concl.* 13. *in princip.* Gam. Luſit. *dec.* 344. *num.* 2. Molin. *de primog. lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 10. D. Barboſ. *in rubr. de præſcript.* 30. *num.* 206. *cum ſeqq.* Fuſar. *de ſubſtitut. q.* 528. Flores de Mena *ad Gam. deciſ.* 27. *&* 84. Caſtill. *controverſ. tom.* 5. *cap.* 93. §. 8. *n.* 47. qui reſolvunt, quod bona majoratus ac feudalia, & fideicommiſſo ſubjecta tempore immemoriali oon minus præſcribuntur, quia initium præſcriptionis contra ſequentem vocatum nunquam oritur niſi à morte præcedentis, & ſaltem reſpectu eorum, qui nati ſunt, fieri non debet computatio temporis jam decurſi, ſed omne illud deducendum eſt tanquam ſi nullo oiodo elapſum fuiſſet. Ideoque prædicta bona tempore ordinario impræſcriptibilia ſunt, tempore verò immemoriali præſcribuntur, cùm ex tanti temporis lapſu omnia ad actus confirmationem neceſſaria interceſſiſſe credendum eſt.

Qui, & adverſùs quos in integrum reſtitui non poſſunt.

Tit. XLII.

NVNC dicitur quibus ex cauſis minori denegetur reſtitutio.

D. hac rubrica vide Cujac. Pac. & Vvezenbec. Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſt. part.* 1. *q.* 23. *art.* 3. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio minori non ſubvenit, ubi veriſimile non eſt minorem læſum intuitu ſagacitatis, induſtriæve, quam oſtentavit in adminiſtratione rerum publicarum, & privatarum.*

2 *Minor prudens, ſagax, vel induſtrius, non excluditur à beneficio reſtitutionis in integrum, læſione probata.*

3 *Doctor minor annis* 25. *reſtituitur ex læſionis capite.*

4 *Iudex in notoriis ſupplet abſque alia allegatione, ſi petatur.*

5 *Notorium non eget probatione.*

6 *Iuramentum nunquam defertur in ſupplementum probationis, cùm id quod quis vult probare, non eſt veriſimile. Deferri poteſt pleniſſimè probanti in ſupplementum probationis, n.* 7.

L. In conſilio. I.

Imp. ALEXANDER A. *Cononidi.*

VBi veriſimile non eſt minorem læſum intuitu ſagacitatis, induſtriæve quam in adminiſtratione rerum publicarum, & privatarum oſtentavit, 1
ibi reſtitorio minori non ſubvenit. Colligunt ex ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Sebaſt. Næv. Petr. de Bellap. Giphan. *tom.* 1. *pag.* 109. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Vide Donel. *commeat. juris civilis lib.* 21. *cap.* 11. 2
col. 1. *&* 2. Sarmient. *ſelect. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 7. *cum ſeqq.* ubi quod mioor prudens, ſagax, vel induſtrius non excluditur à beneficio reſtitutionis in integrum læſione probata, latè Sfort. Odd. *in tractat. de in integr. reſt. part.* 1. *quæſt.* 23. *art.* 3. ubi reſolvit quod induſtria minoris ſimplex, & noo publicè in actis redacta, non impedit beneficium reſtitutionis ex hoc capite, & *artic.* 4. poſt Strach. Hippol. Roman. Alciat. Vivium, & alios tenet induſtriam minoris publicè in actis redactam impedire beneficium reſtitutionis, quando ſcilicet minor fuit in matricula ejus artis deſcriptus, in qua nunc ſe læſum ſui facilitate prætendit, niſi deceptus eſſet enormiter, & ſic præſumpto dolo adverſarij, dum tamen læſionem ſuam non ſemiplenè probet, ſed plenè teſtibus, vel ſcripturis, & *art.* 5. poſt Sarmient. *citato loco*, tenet quod ſi minor lapſus ſit circa negotia ejus artis, quam publicè profitetur, & cujus exercitium notoriè, & palam facit, non auditur reſtitutionem petens; ſi verò ſit deceptus in alia arte quàm ea, quam profitetur, nihil impedit qoin reſtitui poſſit.

Vtrùm autem Doctor minor annis 25. reſtituatur in integrum ex hoc capite læſionis? Negativa 3
pars verior eſt quoad ea quæ concernunt juris peritiam

Digitized by Google

ritiam, turpe enim eſt patritio viro jus in quo verſatur ignorare, *l.* 2. §. *Quintus Mutius, ff. de origine juris*: ita Mantua *ſing.* 520. Strach. *de mercar. part.* 3. *c.* 27. Boët. *dec.* 350. *n.* 6. Mauric. *de reſt. in integrum c.* 23. Iaffred. *dec.* 393. *cent.* 4. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 4. *n.* 5. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n.* 35. Sfort. Odd. *dict. q.* 23. *art.* 7.

4 In Gloſſ. *In conſilio* 1. ibi, *& non quod judex,* &c. Notatur ad hoc, quod in notoriis judex ſupplet abſque alia allegatione, ſi petatur, ut per Maſcard. *de probat. concl.* 1104. *n.* 2. aliàs 1109. *eod. n.* 2. ubi hanc Gloſſ. allegat. & *concl.* 1108. *n.* 1. ex ea colligit, quod notorium non eſt probandum.

5 In Gloſſ. *Non ſit,* ibi, *& ſic ſunt argumenta probabilia,* &c. Notatur ad hoc, quod nunquam defertur ju-
6 ramentum in ſupplementum probationis, cùm id quod quis vult probare, non eſt veriſimile, ut per Tiraq. *in l. ſi unquam, in princ. n.* 39. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1402. aliàs 1409. *n.* 15.

7 In ead. Gloſſ. ibi, *quo caſu defertur ei juramentum,* &c. Notatur ad hoc, quod ſemiplenè probanti in ſupplementum probationis juramentum deferri poteſt, ut per Doctores, quos plena manu citavi *in collect. ad c.* 2. *n.* 4. *de probation. in Decretal.*

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio non datur minori contra parentes, & patronos ob verecundiam, reverentiam, & n.* 2. *contra omnes aſcendentes, quibus debita eſt reverentia de jure communi, n.* 3. *ſecus quoties filius adversùs patrem nititur juris communis remedio, non ſpeciali ætatis auxilio, quod eſt de jure ſpeciali, n.* 4.

5 *Minor reſtituitur contra patrem in cauſa ſtatus.*

6 *Minori aliquando ſuccurritur ex tit.* quod metus cauſa.

7 *Contractus valet inter patrem, & filium, adeò quod non competit reſtitutio, niſi minor velit reſtitui contra contractum factum ab eo, cui pater ejus ſucceſſerit, vel eis, quibus ipſi ſucceſſerunt, n.* 8.

L. Cùm apud. 11. & ult.

Imp. IVLIANVS A. *Ioanni P. P.*

1 COntra parentes, & patronos ob verecundiam, & reverentiam reſtitutio minori non datur. Colligunt ex ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 110.

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Duen. *reg.* 357. Emman. Coſta *in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, part.* 2. *n.* 126. Morl. *in emporio juris civilis, part.* 1. *tit.* 5. *q.* 1. *n.* 53. latè, & eleganter Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n.* 155. *cum ſeqq.* ubi
3 *in verſ. ex quo,* ex Bald. hîc reſolvit hanc l. in omnibus aſcendentibus procedere, quibus debita eſt reverentia de jure communi, & *in verſ. infertur etiam,* pa-
4 riter reſolvit, hunc text. non procedere quoties filius adversùs patrem nititur juris communis remedio, non ſpeciali ætatis auxilio, quod eſt de jure ſpeciali, latè Sfort. *de in integr. reſt. p.* 1. *q.* 18. *art.* 1. *&* 2.

5 *Vel adversùs turpem,* &c.] Notatur ad hoc, quod in cauſa ſtatus minor reſtituitur contra patrem, ut per Sfort. Odd. *d. q.* 18. *art.* 2. *n.* 24. ubi *n.* 18. reſolvit audiendum eſſe minorem, ſi velit reſtitui contra ſententiam latam in favorem patris ſui ſuper cauſa ſtatus inter eos vertente.

6 *Omnem ei excludit reſtitutionem.* Poterit tamen aliquando ſuccurri ex tit. *quod metus cauſa,* eo quòd in præſenti ſolùm negatur auxilium ætatis, & ſic remedium extraordinarium, & non actio, & ſic ordinarium à jure communi procedens, ut per Cald. Pereira *d. verbo læſis, n.* 156. *verſ. hunc etiam.*

Notatur ad hoc, quod valet, & tenet contractus 7
inter patrem, & filium, adeò quod non competit re-
ſtitutio, quia non præſumitur læſio, ut per Anton.
Gom. *tom.* 2. *variarum, cap.* 14. *n.* 27. *verſ. ſecundò*: li-
mitat tamen Sfort. Odd. *d. q.* 18. *art.* 2. *n.* 21. quando
minor velit reſtitui contra contractum factum ab eo, 8
cui pater ejus ſucceſſerit, vel eis quibus ipſi ſucceſ-
ſerunt, quia hoc caſu poſſunt reſtitutiones procede-
re: & *n.* 31. ait concluſionem hujus text. procedere
quando concurrunt iſta duo copulativè, videlicet
quod reſtitutio veniat concedenda contra perſonam
patris, vel patroni, & contra factum eorum ſimul:
nam ſi contra perſonas, & non contra factum eorum
concedenda veniret, vel è contra, non per hoc denegari debet.

Si minor ſe majorem dixerit.

TIT. XLIII.

EX hoc titulo non reſtituetur minor, cùm malitia ſuppleat ætatem, *l.* 3. *in princip. hoc tit.*

Vide Cujac. Pac. & Vveſembec. Kirchon. Viv. Soar. & alios *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 2. *tit.* 19. latè Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſt. q.* 24. de impedimento reſtitutionis in integrum, ex eo quia minor ſe majorem dixit, Bernard. Græve. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 63. ubi quærit, an accedente juramento ſibi præjudicet, & utrum poſſit reſtitui. Ægid. Benedict. *in l. ex hoc jure, ff. de juſtit. p.* 2. *cap.* 3. *ex num.* 27.

SVMMARIVM.

1 *Majorem ſe aſſerens per errorem, nihilominus juvatur auxilio reſtitutionis, & n.* 3.

2 *Minor dolo adverſarij majorem ſe pronuntians, reſtitutionis remedium minimè amittit.*

4 *Falſum committere non dicitur qui ignoranter falſis utitur probationibus.*

L. Si cùm minor. I.

Impp. ALEXANDER A. *Maximianæ.*

MAjorem ſe aſſerens per errorem, reſtitutionis 1
auxilio nihilominus juvatur. Item minor do- 2
lo adverſarij majorem ſe pronuntians, reſtitutionis remedium minimè amittit. Colligunt ex ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. Petr. de Bellapert. Ioan. de S. Georgio, tenuiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 3
munt *l.* 1. *titul.* 10. *part.* 3. *ubi gloſſ.* 9. Tiraquel. *de jure mariti gloſſ.* 8. *num.* 135. *cum ſeqq.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſumpt.* 51. *num* 41. Maſcard. *de probat. concl.* 1141. *n.* 21. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n.* 7. *verſ. diverſum,* ubi tenet reſtitutionem indulgendam quando minor non dolo, ſed errore deceptus ſe majorem aſſeruit, omni penitùs dolo, & machinatione ſemota, advertens in caſu hujus legis, eas tabulas, quibus minor fuit deceptus, ab adverſario fuiſſe productas, quibus viſis minor juſtè potuit exiſtimare veram eſſe tabularum fidem, & teſtimonium; unde cùm juſto errore fuerit deceptus

minor, æquum eſt ei reſtitutionem impertiri, Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſtit. p. 1. q. 24. art. 1.* ubi quod non impeditur reſtitutio, ubi minor ſe majorem dixit, & neque ipſe, nec ejus adverſarius dolum adhibuit. Benedict. Ægid. *in l. ex hoc jure, ff. de juſtit. & jure, p. 2. cap. 5. n. 27.*

4 In Gloſſ. *Probaſti*, ibi, *id eſt, probatum credidiſti*, &c.] Notatur ad hoc quod ignoranter utens falſis probationibus, falſum committere non dicitur, ut per Menoch. *de arbitr. caſu* 315. *num. 6.* ubi hanc Gloſſ. dicit admodum notabilem, & ſummopotè commendatam à Baldo *num. 3.* qui ob id infert, non ſequi, Sunt falſi teſtes: ergo producens falſum commiſit, quia produci poſſunt ab eo, qui credit capitula vera eſſe, ac etiam teſtes.

SVMMARIVM.

1 *Majorem ſe aſſerens per fallaciam, non poteſt petere reſtitutionem, & num. 2. Quid ſi minor medio juramento aſſeruerit ſe eſſe majorem, an ſemper, & ubique impediatur propter juramenti religionem, num. 3.*

4 *Mulier ſi conſentiat alienatione animo decipiendi emptorem, tunc in præjudicium mulieris decipientis ea alienatio habebitur pro valida.*

5 *Axioma, Deceptis, & non decipientibus iura ſubveniunt, remiſſivè.*

L. Si is qui. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Vitaliano.*

1 PEr fallaciam ſe maiorem aſſerens non poteſt petere reſtitutionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. 6. Hiſpan. titul. 19. part. 6.* Cremenſ. *ſingul.* 183. Afflict. *deciſ.* 393. *num.* 12. Alciat. *de præſumpt. reg. 2. præſumpt. 2. num. 3.* Tiraquel. *de jure marit. gloſſ. 8. num. 135.* Menoch. *de præſumpt. lib. 2. præſ. 51. n. 41.* Guttier. *in authent. Sacramenta puberum, ſi adverſus vendit. num. 56.* ubi quod minor 25. annis, qui gratiâ decipiendi adverſarium, ut cum eo contraheret, dixit ſe eſſe majorem, ſi lædatur ex eo contractu, & probet ſe minorem, non debet reſtitui, quia hoc caſu malitia ſua, hoc eſt, dolus ſupplet ætatem, & ſibi patrocinari non debet, & *num. 57.* hoc reſtringit, ut procedat eo caſu, quo minor qui ſe minorem per mendacium dicit, eo tempore per ſuum aſpectum id appareat, ſcilicet eſſe majorem; nam ſi clarè conſtaret eum eſſe minorem, licèt ipſe ſe dolo majorem diceret, tunc hoc caſu poſſet reſtitui, quia ſecum contrahens potuit id prævidere, & cum illo non contrahere. Sfort. Odd. *in tractat. de in integrum reſtitut. part. 1. queſt. 24. articul. 6.* ubi quod reſtitutio impeditur, ſi in hac aſſertione ipſe minor tantùm, non etiam adverſarius ejus dolum adhibuit. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſit, num. 7. in princ.* ubi quod minori reſtitutio denegatur, qui animo, & intentione decipiendi adverſarium ut cum eo contraheret, falsò ſe majorem dixit, Benedict. Ægid. *in l. ex hoc jure, ff. de juſtit. & jure, part. 2. cap. 5. num. 27. in princip.* ubi ait, quod ſi minor alterius circumveniendi cauſa majorem ſe eſſe fallaciter aſſeveraverit, reſtitutionis beneficium in negotio illo perdit.

3 Quid autem dicendum ſi minor medio juramento aſſeruerit ſe eſſe majorem, an ſemper & ubique impediatur propter juramenti religionem in integrum reſtitutionem poſtulare? In quo dubio eſt diſtinguendum, aut minor dolosè majorem ſe eſſe juravit, ſciens ſe minorem, aut cum adverſarij dolo majorem ſe dixit, hoc jurejurando corporaliter præſtito affirmans: vel adverſarij dolo non intervenienre, ſed lubrico fragilis ætatis conſilio maiorem ſe eſſe cum iuramento affirmauit. In primo caſu dicendum eſt huiuſmodi doloſo iura non ſubuenire, & malitiam ſupplere ætatem, iuramento non obſtante, ſecundùm Maſcat. *de probat. concl.* 1059. aliàs 1063. *n.* 81. In ſecundo eſt reſolvendum, minori non obſtare juramentum; nam cùm dolo adverſarij inductus ſit ad credendum ſe majorem, cùm non eſſet, eadem quoque facilitate inductum fuiſſe ad jurandum exiſtimandum eſt. Ita contra Mantic. *de in integrum reſtit. c.* 170. defendunt Sfort. Odd. *d. q. 24. art. 5. n. 43.* Cald. Pereira *d. verbo læſit, n. 8.* Benedict. Ægid. *in d. l. ex hoc jure, p. 2. cap. 5. n. 27. in med.* In tertio caſu recurrendum erit ad deciſionem *l. ſi alterius 3. infr. hoc tit.* ubi dicimus.

Notatur hic textus ad hoc, quod ſi mulier conſentiat alienationi animo decipiendi emptorem, ut quia tempore alienationis aſſeruit eam rem non eſſe dotalem, cùm tamen revera dotalis eſſet, tunc in præjudicium mulieris decipientis ea alienatio habebitur pro valida, quia dolus mulieris facit ne hoc caſu illi competat favor, de quo *in l. unic. §. & cùm lex, ff. de rei uxor. act.* de quo vide Barboſ. *in l. 1. ff. ſoluto matrim. p. 5. num. 43.* 4

Errantibus, non etiam fallentibus, &c.] Ad illud vulgare dictum, quod deceptis, & non decipientibus jura ſubveniunt, vide Thom. de Thomaſſet. *in floribus legum, reg.* 88. ubi ſubdit procedere quando deceptio magna eſt, & conſiderabilis. Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 78. à princip.* quos refero *de Axiomat. iuris uſufreq. axiom.* 127. 5

SVMMARIVM.

1 *Minor alterius circumveniendi cauſa majorem ſe venditans non reſtituitur. Majorem ſe venditans dolo adverſarij, ut malitioſus non punitur, nec privatur remedio reſtitutionis, n. 2. & 3.*

4 *Ætas per aſpectum probari poteſt.*

5 *Malitia ſupplet ætatem.*

6 *Reſtitutio non denegatur cùm dolus non intervenit ex parte minoris, tametſi adverſarius in dolo non ſtetiſſet.*

7 *Minor ubi adverſarij dolo non interveniente, ſed lubrico fragilis ætatis conſilio majorem ſe eſſe cum juramento affirmaverit, tunc ei neganda eſt reſtitutio, intellige ut n. 8. & 9. & limita ut n. 10.*

11 *Contractus nullus etiam ratione minoris ætatis confirmatur per juramentum aſſertorium.*

12 *Reſtitutio impeditur quando tam minor, quàm adverſarius ejus fuerunt in dolo. In dubio quiſnam fuerit in dolo, an minor, vel adverſarius, tunc præſumitur contra minorem, qui ſe majorem dicit, & n. 13. contrarium vide n. 14.*

L. Si alterius. III.

Iidem AA. & CC. *Theodoræ.*

MInor alterius circumveniendi cauſa majorem ſe aſpectus prætextu venditans, dùm malitia ætatem ſupplet, non reſtituitur. Item minor dolo adverſarij majorem ſe venditans, ut malitioſus non punitur, nec privatur remedio reſtitutionis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1 2

Hanc

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. 6. Hiſpan. tit. 19. part. 6.* Cremenſ. *ſing. 162.* Tiraq. *de iure maritis gloſſ. 8. num. 135. cum ſeqq.* citati per Alphan. *collect. 331.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Laſis, num. 9.* Sfort. Odd. *in tract. de in integrum reſtitut. part. 1. q. 24. art. 5. cum ſeqq.* Benedict. Ægid. *in l. ex hoc iure, ff. de iuſtit. & iure, p. 2. cap. 5. ex num. 17.*

4 *Probare aſpectu laboraueris.*] Ergo per aſpectum probari poteſt ætas, vt Grammat. *deciſ. 48. num. 16.* Mandoſ. *in tract. de ætate minori, quæſt. 1. numero 1.* Sfort. Odd. *de in integrum reſtitut. part. 1. quæſt. 37. num. 93. & 94. cum ſeqq.* Menoch. *de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 50. num. 38.* Maſcard. *de probat. concluſ. 667. num. 17. & 18.* vbi intelligit ſi concurrat publica vox & fama latè Fario. *fragment. crimin. part. 1. lit. A. in num. 148. vſque ad num. 165.* vbi *n. 151.* aſſerit hanc opinionem eſſe veriorem quoad transferendum onus probandi contrarium in aduerſarium, & *n. 152.* poſt multos, quos refert, reſoluit quod ſententia, ſeu iudicis pronuntiatio ſuper probatione ætatis ex aſpectu nunquam tranſit in iudicatum.

5 *Cum malitia ſuppleat ætatem.*] Hoc dictum vice prouerbij à noſtris celebratum aſſerit Tiraquell. *in præfat. de iure primogen. n. 181.* Cald. Pereira *in leg. ſi curatorem, verbo hunc contractum, num. 46. in principio.*

6 *Aditus itaque, &c.*] Notatur ad hoc, quod reſtitutio non denegatur cùm dolus ex parte minoris non interuenit, tametſi aduerſarius in dolo non ſteriſſet, vt per Benedict. Ægid. *d. p. 2. cap. 5. num. 28. in princip.*

7 *Si tamen in inſtrumento per ſacramenti religionem, &c.*] Notatur ad hoc, quod vbi minor aduerſarij dolo non interueniente, ſed lubrico fragilis ætatis conſilio maiorem ſe eſſe cum iuramento affirmauerit, tunc ei neganda reſtitutio, vt per Maſcard. *de probat. concl. 1059.* aliàs 1068. *n. 63. cum ſeqq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. c. 10. verſ. vt minor,* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 83. n. 3. & 4.* D. Barboſ. *in l. 1. ff. ſoluto matrim. p. 4. n. 44. ante med.* Surd. *de aliment. tit. 7. q. 38. n. 39.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, num. 8. & verbo infra, n. 20.* Benedict. Ægid. *d. p. 2. cap. 5. num. 27. in fine,* Sfort. Odd. *d. p. 1. q. 24. art. 2. n. 8.* vbi aſſerit probare hunc textum, quod ſi
8 minor præſtitit hoc iuramentum corporaliter, non ampliùs auditur, etiamſi clarè probare vellet ſe eſſe minorem; ſi verò non corporaliter, ſed verbo tenus præſtitit, tunc aut minor vult probare teſtibus ſe eſſe minorem, & pariter non auditur, aut verò ſcripturis, & tunc ſecus; & ibi rationem præſtat, quare velit textus, quod poſſit in hoc vltimo caſu probari contrarium ſcripturis, & non teſtibus; quia contra ſcripturam non admittitur probatio in contrarium, niſi per aliam ſcripturam, & *art. 3.* probat diſpoſitionem huiuſmodi non procedere quando minor non quidem ſpecificè iurauit ſe eſſe maiorem, ſed tantùm generaliter omnia & ſingula in inſtrumento contenta vera eſſe.

9 Intellige procedere quando minor vult venire per reſtitutionem in integrum, & eo reſpectu minorem ætatem probari, ſecus ſi vellet venire contra contractum per viam nullitatis, puta ratione ſolemnitatis requiſitæ per ſtatuta multis in locis exiſtentia in contractu minoris non ſeruatæ. Ita Mandoſ. *in addit. ad Lap. alleg. 24. lit. D. & in tractat. de ætate minore, quæſt. 7. num. 3.* Borgnin. *in tractat. de tutor. & curat. num. 266.* Maſcard. *d. concl. 1063. num. 73.* vbi
10 *num. 77.* limitat quando minor iurauit ſe maiorem per dolum, & qui ſecum contraxit, erat in bona fide; tunc enim excluditur minor à probatione propter nullitatem, ſicut propter reſtitutionem in integrum,

Barboſ. Collect. in Cod. Tom. I.

latè Sfort. Odd. *d. quæſt. 24. art. 4.* vbi probat diſpoſitionem huius text. non procedere quando actus eſt nullus, vbi *num. 40. & 41.* limitat hanc vltimam reſolutionem, niſi vtrumque adeſſet iuramentum in hoc contractu, videlicet aſſertorium, & confirmatorium ſimul, & niſi minor doloſè aſſeruiſſet & iuraſſet ſe eſſe maiorem.

Per hunc textum tenet Abb. *lib. 1. conſ. 71. num. 7.* 11
quod contractus nullus etiam ratione minoris ætatis confirmatur per iſtud iuramentum aſſertorium, cui tamen reſpondet Curt. iun. *conſ. 119. n. 3.* Socin. iun. *conſ. 3. à n. 26. lib. 2.* & vide citatos à D. Barboſ. *d. l. 1. ff. ſoluto matrimonio, p. 5. n. 44. ad finem.*

In gloſſ. *Probare,* ibi, *minor volebat decipere, & eius* 12
aduerſarius cum, &c. Notatur ad hoc, quod reſtitutio impeditur quando tam minor, quàm aduerſarius eius fuerunt in dolo, vt per Maurit. *de in integrum reſtit. cap. 172. in fine,* Mynſing. *cent. 4. obſeru. 20.* ex ea ratione, quia non dicitur decipi is, cui volenti dolus infertur, *l. cum donationis, de tranſact.* Sed contrarium defendit Sfort. Odd. *d. q. 24. art. 7.* & D. Barboſ. *in d. l. 1. ff. ſoluto matrim. p. 5. num. 46. verſ. declara ſecundò,* ex ea ratione, quia in hoc caſu dolus cum dolo compenſatur.

In gloſſ. *Per teſtium,* ibi, *ſi verò non appareret, fecerit animo decipiendi, vel non,* &c. Tenet hæc gloſſ. 13
quod quando dubium eſt quis fuerit in dolo, an minor, vel aduerſarius, tunc præſumitur contra minorem, qui ſe maiorem dicit. Sed contrarium probant
Gregor. Lop. *l. 6. verbo engañoſamente, verſ. quid autem dicendum, tit. 19. part. 6.* Sfort. Odd. *d. q. 24. art. 8.* 14
Benedict. Ægid. *in d. l. ex hoc iure, p. 2. c. 5. num. 18. in fine,* vbi diſtinguit inter minorem aſtutum, ac ſagacem, & non ſagacem, vt in illo dolus præſumatur ſecundùm huius gloſſæ ſententiam, in iſto verò non, ſecundùm contrariam, & *n. 29. in princip.* aduertit à cauſæ iudice conſiderandum eſſe, an tempore, quo minor ſe maiorem aſſeuerauit, eius ætatis erat, qua minor aſpectu ipſo appareret; tunc enim ſi cum præſente contraxit, quem ex aſpectu illius minoris ætatis eum eſſe facilè cognoſcere potuiſſet, reſtituendus ſemper erit, quamuis ab aduerſario dolus illi in falſa aſſertione opponatur, cùm nec aduerſarius ipſe excuſari à dolo poſſit propter minoris ætatis notitiam aſpectu ipſo perceptibilem.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio non eſt neceſſaria, ſi ipſo iure ſententia annullatur, & num. 2.*
3 *Probatio plena requiritur in probanda læſione.*
4 *Præſumptionibus & coniecturis locus non eſt, vbi conſtat de veritate.*

L. Cùm circa. IV. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Labio.*

Reſtitutio neceſſaria non eſt, ſi ipſo iure ſententia annullatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 2

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Gregor. Lop. *l. 6. gloſſ. 10. in fine, titul. 19. part. 6.* Sfort. Odd. *in tractat. de in integ. reſtitut. part. 1. quæſt. 17. artic. 7. num. 10. & part. 2. quæſt. 76. artic. 4. num. 45.* vbi ait hîc dari reſtitutionem aduerſùs ſententiam latam ſuper ætate minoris ex falſa opinione iudicis, qui errauit circa numerum annorum, vel aſpectum minoris. 1

Cc 3 Et

3 *Ex probationum luce cognoverit*, &c.] Ergo plena probatio regulariter requiritur in probanda læſione, de quo vide Sfort. Odd. *dict. part. 1 quæſt. 36. art. 10. num. 65.* Maſcard. *de probat. concluſ.* 1274. aliàs 1280. *num.* 10.

4 Notatur ad hoc quod, præſumptionibus, & conjecturis locus non eſt, ubi de veritate conſtat, de quo vide Cardin. Mantic. *de conjectur. ult. volunt. lib. 1. tit. 1. à num.* 10. Menoch. *de præſumpt. lib. 1. præſ. 31. num. 2. cum ſeq.*

Si ſæpiùs in integrum reſtitutio poſtuletur.

Tit. XLIV.

REstitutio ſemel petenti denegata non niſi ex novis defenſionibus iterum petenti conceditur, *l. ult. hoc tit.*

De materia tituli vide Maurit. *in tract. de in integr. reſtit. cap.* 258. Sfort. Odd. *in ſimili tract. p. 1. q. 16.* Soar. Kirchou. Viv. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. litt. 20.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorandum, à num.* 33. item Cujac. Pac. & Vveſembec. Cabed. *Luſit. dec. 200. p. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutione ſemel denegata quoad appellationem, denuò licitè petere, & impetrare licitum eſt, & n. 2. amplia ut n. 3.*

4 *Reſtitutio non datur adverſùs ſententiam, qua denegata fuit reſtitutio in integrum, ſed appellatio, & ſi lapſus fuerit terminus appellandi, datur reſtitutio ad appellandum ab ea.*

5 *Minor quando reſtituatur ad appellationem omiſſam. Quid ſi Procurator non appellavit, remiſſivè n. 6. & an tempus decem dierum datum ad appellandum currat minori, n. 7.*

8 *Appellari poteſt à denegata reſtitutione in integrum, & deinde ob omiſſam appellationem à denegata reſtitutione in integrum datur reſtitutio ipſi quidem minori ex cauſa juvenilis imprudentiæ, majori verè ex juſta cauſa impedimenti, propter quod appellare non potuit, reſolve ut num. 9.*

10 *Reſtitui petere ob probationem omiſſam, & ob injuſtitiam ejus, quæ conſtat ex eiſdem actis, differunt.*

L. Si poſt ſententiam. I.

Impp. Severus, *&* Antoninus AA. *Romario, & aliis.*

1 **R**Eſtitutione ſemel denegata quoad appellationem, denuo licitè petere, & impetrare licitum eſt. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Petr. de Bellapet., Ioan. de S. Georgio, Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen; *in concord.*

2 *Fruſtrà rurſus*, &c.] Notatur ad hoc, quod reſtitutio non ampliùs conceditur ubi ſemel denegata fuit, ut per *l. Hiſpan. 6. tit. 19. part. 6. ubi gloſſ.* 10. Tiraq. *de retract. lig. §. 8. gloſſ. 7. num.* 11. Donell. *comment. juris civilis lib. 21. cap. 12. col. 6.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorandum, num. 34. ubi* intelligit textum *in præſenti* procedere quando reſtitutio implorata fuit à Præſide negata, quo caſu amplios concedi nequit, niſi adſit aliqua nova cauſa, & ratio propter quam ſemel negata reſtitutio concedi debeat, juxta leges ſequentes hujus tit. limitantes diſpoſitionem noſtri textus, latè Sfort. Odd. *in tract.*
de in integr. reſtit. part. 1. q. 16. art. 1. vbi *n. 7.* ampliat 3
ut procedat ſive petatur reſtitutio contra contractum, ſive contra ſententiam, *n. 8.* intelligit locum habere quando expreſſè denegata fuit reſtitutio, ſecus verò ſi non denegata, licèt conceſſa non fuerit, & *art. 8. ex n.* 54. diſputat an reſtitutio in integrum denegetur ex eo, quod ſemel obtenta fuit in eadem cauſa, & articulo, & *art. 9.* pariter quærit an reſtitutio in integrum denegetur, ſi petatur contra reſtitutionem in integrum jam obtentam.

Appellare enim debuiſti, &c.] Notatur ad hoc 4
quod adverſùs ſententiam, qua denegata fuit reſtitutio in integrum, non datur reſtitutio, ſed appellatio, & ſi lapſus fuerit terminus appellandi, datur reſtitutio ad appellendum ab ea: ita Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. n. 5. verſ. undecimò infertur*, Sfort. Odd. *d. tract. de integ. reſtitut. part. 2 q. 72. art. 1. n. 40.* ubi *n. 41.* ait procedere, & loqui textum *in præſenti* quando fuit denegata reſtitutio propter defectum probationis læſionis, ſecus verò ſi ex defectu probationis ætatis, ut *in l. fin. ſup. ſi minor ſe majorem dixerit.*

Quando minor reſtituatur ad appellationem omiſ- 5
ſam, vide Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſ. 82. n. 8. cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. concl. 960. n. 17. cum ſeqq. & concl. 1273. n. 6.* Guttier. *pract. lib. 3. q. 37. n. 17.* Sfort. Odd. *d. part. 1. q. 16. art. 3. n. 19. verſ. aut enim loquimur.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. lib. 11. q. 4. n. 55.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo vel adverſarij dolo, n. 18.* Flores de Mena *lib. 1. q. 5. n. 6.*
Quid ſi procurator non appellavit, vide Cald. Pe- 6
reira *in l. ſi curatorem, verbo Sua facultate, n. 35.* Et 7
an tempus decem dierum datum ad appellandum currat minori, vide eundem Cald. Pereira *de reſolut. emphyt. cap. 14. n. 21. cum ſeq.*

In Gloſſ *Reſtituimus*, ibi, *ſed à qua ſententia*, &c. 8
Notatur ad hoc, quod appellari poteſt à denegata reſtitutione in integrum, & deinde ob omiſſam appellationem à denegata reſtitutione in integrum datur reſtitutio in integrum, ipſi quidem minori ex cauſa juvenilis imprudentiæ, cùm in ſui præjudicium negligenter appellare omiſerit; majori verò ex juſta cauſa impedimenti, propter quod appellare non potuit. Ita Sfort. Odd. *dict. q. 16. art. 2. num. 13.*
& 14. ubi *n. 15.* reſoluit quod poteſt peti reſtitutio 9
in integrum ob omiſſam appellationem, non ſolùm à ſententia denegatoria reſtitutionis, ſed etiam à ſententia contra quam, ut peteretur reſtitutio, fuit omiſſa appellatio, quæ purà juſtius, & congruentius poterat interponi, quàm reſtitutio peti, idem Sfort. Odd. *d. tract. p. 2. q. 69. art. 2. n. 13.* advertit, quod quamvis minor contra ipſam ſententiam priùs reſtitutionem petiiſſet, & non obtinuiſſet, nihilominus tamen poterit adhuc reſtitui ad appellandum ab illa ſententia, adverſùs quam reſtitui non potuit, etiamſi interim lapſum fuit tempus appellandi.

In eadem Gloſſ. ibi, *Item nota aliud eſſe reſtitui*, 10
&c. Notatur ad hoc, quod aliud eſt reſtitui petere ob probationem omiſſam, quia tunc minor non ſolùm reſtituitur adverſùs ſolam ſententiam, ſed etiam adverſùs totam cauſam, & proceſſum, & poterit novas probationes facere: aliud ob injuſtitiam ejus, quæ conſtat ex eiſdem actis, & tunc retractatur ipſa ſententia, & ex eiſdem actis poteſt illa dari, ut per Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 14. num. 4.* Ioan. Garc.

de

de nobilit. gloſſ.6.§.2. à num.1. Flores de Mena *var. quæſt.5.n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio petitur ex nova cauſa, quæ aliàs fuit denegata, & n.2. ampliat ut n.3.*
4 *Unâ viâ electâ, non poteſt recurri ad aliam.*
5 *Cauſa nova quæ, remiſſivè.*

L. Quamquam. II.

Imp. ALEXANDER A. *Iuſto militi.*

1 EX nova cauſa peti poteſt reſtitutio, quæ aliàs fuit denegata Colligunt ex Ordin. doctores citati *ad l.1.ſupr.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumit Sfort.Odd. *in tract.de in integr.reſtitut. part.1.q.16.*
3 *art.5. ex num.23.* ubi *num.24.* ampliat ut prætextu hujus novæ cauſæ poſſit etiam bis, & tertiò peti, etiamſi ſemel, & bis denegata fuerit. Gam. *Luſit. dec.110.num.7.*

4 Notatur ad illud vulgare dictum, quod viâ unâ electâ non poteſt ad aliam recurri, ut per Turret. *de effectib. clauſ. codicil. q.11. num.3. & q.15. num.2.* Surd. *conſ.273.num.10.* Stephan.Gratian. *Marchia deciſ.4. num.72.* meipſum *de Axiomat. juris uſufrequent.axiom.125.n.2.*

5 *Cùm tamen novis defenſionibus, &c.*] Quæ autem dicatur nova cauſa in hac materia, dicam *infrà l.ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio ſæpiùs petitur ex nova cauſa defenſionis, & n.2. reſolve ut n.3.*
4 *Reſtitutio iterum petita dari ex cauſa nova, quando ex novis probationibus ſuper ætate, non autem ſuper læſione petitur.*
5 *Cauſa nova ad reſtitutionem obtinendam ſufficiens quæ ſit.*

L. In una. III. & ult.

Imp. PHILIPPVS A. *Anitiæ.*

1 EX nova defenſionis cauſa reſtitutio in integrum ſæpiùs peti poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Put. *part.3. deciſ.79.* Gam. *Luſitan. deciſ.110.*
3 *num.7.* Cabed. *Luſit. deciſ.200. num 4. part.1.* ubi reſoluit quod reſtitutio ſemel tantùm concedi poteſt in una, & eadem cauſa, ſeu in eiſdem articulis, & non bis, ſecus ſi ſint diverſæ cauſæ, ſeu articuli, quia tunc poteſt concedi in uno quolibet ſeparato, dum tamen ſemel, & ex nova cauſa concedatur.

4 *Niſi nova defenſiones, &c.*] Ex cauſa nova reſtitutio iterum petita dari debet, quando ex novis probationibus ſuper ætate, non autem ſuper læſione petitur, ita Put. *d.part.3.deciſ.79.* quam diſtinctionem reprobat ipſe Put. *ead.part.2. deciſ.278.* dicens textum in præſenti generaliter loqui de nova cauſa, & non magis ſuper ætate quàm ſuper probationibus.

5 Ex nova cauſa ad reſtitutionem obtinendam ſufficiens in materia, de qua agimus, dicetur non ſolùm quæ ab initio aderat, ſed allegata judici non fuit, ſed etiam, quæ de novo penitus emerſit: ita Greg.Lop. *d.l.6.verbo razones nuevas, tit.19.part.6.* Cald.Pereira *in d.l.ſi curatorem, verbo implorandum, num.35.* Sfort.Odd. *dict. q.16. art.6. à n.26.* ubi *n.30.* limitat ut procedat quando iſta cauſa de novo emergens detegit gravamen ab initio latens, ſecus verò ſi gravamen de novo induceret, & *art.7. à n.31.* reſoluit quod nova cauſa dicetur, etiamſi allegata fuerit in prima petitione reſtitutionis, probata tamen fuerit ex ea ratione, quia novitas cauſæ conſiſtit nonin allegatione ejus, ſed in juſtificatione illius; non enim datur reſtitutio ob cauſam ſimpliciter, ſed ob juſtam cauſam, unde juſtitia, vel injuſtitia cauſæ allegatæ, pro ut innotuit ab initio ipſi judici, vel non, facit cauſam dici veterem, vel non.

De his, qui veniam ætatis impetraverunt.

TIT. XLV.

IMpetraverunt.) Scil. à Principe, ne in iis, quæ poſt veniam impetratam geſſerunt, reſtituantur, *l.1.hoc tit.*

De materia tit. vide Cujac. Pac. & Vveſemb. Ordin. Reg. Luſit. *lib.3. tit.42.* Anton. Gom. *var.tom.2.cap.14.num.12.* Sfort.Odd. *in tract. de in integr. reſtitut. part.1. quæſt.23. à n.37. uſque ad num.50.*

SVMMARIVM.

1 *Minores non reſtituuntur adverſùs geſta poſt impetratam veniam ætatis inſinuatam judici, & num.2.*
3 *Minor quando veniam ætatis impetravit, quoad omnes actus eſt habitus pro majore, ampliatur n.4. & limita ut n.5.*
6 *Venia à ſolo Principe impetranda eſt.*
7 *Minor reſtituitur adverſùs ipſum actum impetrationis veniæ, intellige ut n.8.*

L. Eos qui. I.

Imp. AVRELIANVS A. *Agathocli.*

ADverſùs geſta poſt veniam ætatis impetratam. 1
judici inſinuatam minores non reſtituuntur Colligunt ex Ordin. Bart. Salic. Bald. Caſtr. Fulgoſ. Petr. de Bellap. Ioan. de S. Georgio, Sebaſt. Nævi. remiſſive Chaſſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Anton. Gom. *var.tom.2. cap.14. n.12.* Ordin. Reg. Luſit. *lib.3. tit.41.§.1.* Duncll. *comment. juris civilis cap.12.col.10.* Fortun. Garc. *in l. Gallus, §. & quid tantum, num.121.ff. de liber. & poſthum.* Boer. *deciſ.350.ante num.5.* Cald.Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorare, n.47.* ubi etiam quod minor quando
veniam ætatis impetravit, quod omnis actus eſt ha- 3
bitus pro majore, *& verbo minoribus, n.1.in fine, & verbo infrà legitimum, num.22.* Morl. *in emporio juris civilis, part.1.tit.5.in prælud.n.9.verſ. quartò,* Molin. *de Iuſtit. tract.1. diſp.224. num.25.* Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſtit. p.1. q.23. art.9. ex num.37.* ubi *n.41.* ampliat ut procedat etiam quoad curſum quadriennij; nam ad petendam reſtitutionem eorum

quæ geſſit minor ante impetrationem veniæ ætatis, incipit ei currere tempus petendi illam ſtatim poſt impetrationem veniæ, ideſt, poſt 20. annum, & *n.41.*
5 limitat vt procedat ita demùm, ſi venia ætatis fuerit ſolemniter impetrata, aliàs ſecus.

6 *A principali clementia impetratum.*] Ergo venia à ſolo Principe impetranda, vt per Ordin. Reg. Luſit. *lib.3.tit.42. in princip.* Menoch. *de arbitr. caſu 57. num. 42.* Gallus, *in comment. de verb. ſign. lib.5. cap. 20. n. 125.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 2. in prælud. num. 66. in fine,* Sfort. *d. part. 1. q. 15. num. 23.*

7 In gloſſ. *Principali, vlt.* ibi, *ſed ſi in eo, quod impetrat veniam ætatis eſt læſus,* &c. Notatur ad hoc, quod aduerſùs ipſum actum impetrationis veniæ poteſt minor reſtitui, vt per Sfort. Odd. *d.q.21. art.10. n.45.* vbi intelligit quando impetratio veniæ facta fuit publicè & palam, & tunc cum Maurit. *de in integ. reſtit. c.126.* dicit hanc reſtitutionem ab impetratione veniæ non trahi ad actus factos poſt impetrationem, & ante reſtitutionem ab illa.

SVMMARIVM.

1 *Maſculus probata ætate 20. annorum, fœmina verò 18. conſequuntur veniam, immobilia tamen alienare non poſſunt.*

2 *Venia ætatis non conceditur maſculis, niſi poſtquam 20. annum expleuerint, & fœminis poſtquam impleuerint 18.*

3 *Per Procuratores, vel ſubſtitutos non poteſt qui tenetur facere manu, voce, & perſona propria.*

4 *Mulieres ſunt verecundiores, eaſque in primis decet verecundia.*

5 *Minor qui veniam ætatis impetrauit, non poteſt alienare bona immobilia.*

6 *Minores cùm non poſſint aſpirare ad honores, ideo indigent Imperiali oraculo eis veniam ætatis concedente.*

7 *Veniæ impetratio non prodeſt ad ſoluenda munera publica.*

8 *Fœminas citius ſeneſcere, quàm maſculos.*

L. Omnes. II.

Imp. CONSTANT. A. *ad Verrinum P.P.*

1 MAſculus probata ætate viginti annorum, fœmina verò 18. conſequuntur veniam, immobilia tamen alienare non poſſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.*

2 *Cùm vigeſimi anni metas impleuerint,* &c.] Ergo huiuſmodi venia non conceditur maſculis, niſi poſtquam 20. annum expleuerint, & fœminis poſtquam impleuerint 18. & niſi minoribus, eóque iudicio prædíti iudicentur, vt idonei ad ea miniſtranda cenſeantur, & tam ætas, quàm reliqua coram iudice & idoneis teſtibus comprobentur, comparente maſculo per ſeipſum coram iudice, & fœmina per ſuum Procuratorem, Ita Ordin. Reg. Luſitan. *lib.3. tit.42. in princip.* Anton. Gom. *tom.2. variar. cap.14. num.12. in princip.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.224. num.25. in princip.*

3 *Iidem ipſi per ſe,* &c.] Notatur ad hoc, quod ille qui tenetur manu, voce, & perſona propria aliquid facere, non poteſt mediante alio per Procuratores, vel ſubſtitutos, vt per Anton. Gom. *l.8. Tauri, n.109. prope fin.*

4 *Fœminas quoque,* &c.] Notatur ad hoc quod mulieres ſunt verecundiores, eaſque in primis decet verecundia, vt per Tiraq. *l.9. connub. gloſſ.1. part.9. num.179.*

Vt prædia ſine decreto, &c.] Notatur ad hoc, quod minor, qui veniam ætatis impetrauit, non poteſt bona immobilia alienare, vt per Ordin. Reg. Luſit. *lib.3. tit.42. §.2.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo contractum, num.21. & verbo vel aduerſarij dolo, num.66.* Morl. *in emporio iuris, part.1. tit.5. in prælud. num.68.* Garc. Maſtrill. *Siciliæ deciſ.13. n.24.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.224. verſ. iudicis,* Mendez de Caſtro *in l. cum oportet, n.121. de bonis quæ liber.* 5

In gloſſ. *Indigere,* ibi, *ideo indigent Imperiali oraculo,* &c.] Notatur ad hoc, quod minores cùm non poſſint ad honores aſpirare, ideo indigent Imperiali oraculo eis ætatis veniam concedente, vt per Suar. *alleg. 12. num.6.* Sed impetrationem veniæ ætatis quoad publica munera ſubeunda non prodeſſe, tenet Padil. *in l. ſi quis maior, num.7. de tranſact.* Cald. Pereira *in dict. l. ſi curatorem, verbo hunc contractum, num.42. & 43.* Thom. Valaſc. *alleg. iuris tom.1. alleg.8. num.11.* 6 7

In gloſſ. *Octauum,* ibi, *reſponde, Malæ herbæ,* &c.] Notatur ad hoc, quod fœminæ citius dicuntur ſenes quàm maſculi, quia ſagaciores, nam mala herba citò creſcit. Alij dicunt quod fœminæ cùm ſint minoris vitæ, quàm maſculi, citiùs perficiuntur, & ita contingit in quolibet animali, quia quanto res eſt breuioris vitæ, tanto citiùs perficitur. Vide gloſſ. *verbo completum, verſ. ſed quare, in l. qua ætate, ff. de teſtam.* Tiraq. *l.4. connub. gloſſ.1. p.9. n.43.* Perez *l.2. tit.15. lib.8. Ordin. pag.310.* Guttier. *in auth. ſacramenta puberum, num.2.* Surd. *de aliment. tit.8. priuil.58. num.5.* Gam. *Luſit. deciſ.310.* Cald. Pereira *in d. l. ſi curatorem in princip. num.2.* Maſcard. *de probat. concl.1152. num.6. & 7.* Cabed. *Luſit. deciſ.114. p.1.* Sanch. *de matrim. lib.7. diſp.32. num.16.* 8

SVMMARIVM.

5 *Minor impetrata ætatis venia ſine decreto immobilia alienare, aut obligare non poteſt, & numero 2. & 4.*

3 *Statutum faciens maiorem 20. annis, non intelligitur quantum ad alienationem bonorum.*

3 *Minori qui veniam ætatis impetrauit alienandi bona immobilia, neceſſarium decretum, lege Luſitana.*

6 *Minor ſi poſt veniam ætatis alienet bona immobilia cum decreto, adhuc poteſt reſtitui: limita vt numero 7. & 8.*

L. Eos qui veniam. III.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ P.P.*

MInor impetrata venia ætatis ſine decreto immobilia alienare, aut obligare non poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.2. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Ord. Luſitana *lib.3. tit.42. lib.2.* Anton. Gom. *var. tom.2. cap.14. num.12. in princ.* ibi, *bona tamen immobilia non poterit alienare ſine decreto, & ſi cum decreto alienet, poteſt reſtitui.* Garc. Maſtrill. *Siciliæ deciſ.11. num.24.* Molin. *de Iuſtit. tractat.2. diſput.224. numero 25. verſ. ſi tamen bonum immobile,* Morl. *in emporio iuris, part.1. tit.2. in prælud. num.68.* Strach. *de mercat. part.5. num.29. & 30.* Emman. Coſta *in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, p.4. n.47. ff. de liber. & poſth.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem,* 2

verbo

Digitized by Google

verbo hunc contractum, n.21. Guttier. *de tutel.& curis p.1.cap.5.num.71.*

3 Notatur etiam ad hoc, quod ſtatutum faciens majorem 20. annis, cenſetur non intelligi quantum ad alienationem bonorum, ut ex Socin. & Franc.Curt. tenet per hunc text. Tiraq. *de nobilit.c.20.n.42.*

4 *Vel hypothecæ.* Notatur ad hoc, quod minor obtenta venia ætatis non poteſt bona immobilia pignori, vel hypothecæ dare, ut per Neguzant. *de pignorib. part.2.membr.1.n.3.*

5 *Qui necdum veniam ætatis meruerunt*, &c.] Advertit Cald. Pereira *in d. l. ſi curatorem, verbo hunc contractum, num.21.* quod attenta lege Luſitana decretum eſt neceſſarium illi, qui veniam ætatis impetravit ad alienanda bona immobilia, niſi in eadem veniæ conceſſione exprimatur, quod deinceps bona ſua poſſit liberè alienare, quaſi major eſſet annis 25. ex dictione illa *liberè*, quæ alteriùs excludit conſenſum, & auctoritatem: & quod magis eſt, exiſtimat nec etiam ſufficere, quod in veniæ conceſſione dicatur, quod poſſit deinceps bona quamvis immobilia, alienare, niſi adſit illud verbum, *liberè*, vel aliud æquipollens, per quod induci poſſit concedentem voluiſſe excludere decretum aliàs ſemper neceſſarium.

6 In Gloſſ. *Similis*, ibi, *& cum decreto alienato prædio dabitur reſtitutio.* Notatur ad hoc, quod minor ſi poſt veniam ætatis impetratam bona immobilia cum decreto alienet, adhuc poteſt reſtitui, quia licèt *in hoc text.* nihil ſpecialiter de reſtitutione dicatur, tamen habetur hîc regula quod quoad alienationem prædiorum cum decreto omnes minores ſimiles ſunt, etſi impetraverint, vel non impetraverint veniam ætatis; atqui ubi decretum requiritur in alienatione bonorum minorum, ſi apponatur, & minor lædatur, ipſe reſtituitur; ergo quoad reſtitutionem quoque debet procedere ſimilitudo, de qua *in hoc textu.* Ita Anton. Gom. *d.cap.14.num.12. ante med.* Simoncel. *de decret.lib.3.tit.8.num.23 cum ſeq.* Sfort. Odd. *d.q.23.art.11. n.47. & 48.* ubi *n.49.* limitat, ut non procedat quando à ſtatuto prohibe-

7 retur minor contrahere ſine aliqua alia ſolemnitate; excepto enim caſu alienationis prædiorum, ſi ſine illa ſolemnitate contraheret minor, qui veniam æta-

8 tis impetraſſet, non reſtitueretur: & *num.50.* etiam limitat quando ſtatutum met concederet veniam ætatis, abbreviando ſcilicet ætatem minorem, & redigendo ad annos, putà 20. ſecus ſi voluiſſet majores 20. & minores 25. fingere majores, quaſi beneficium ætatis concedendo, ut ſolet facere Princeps cauſa cognita.

SVMMARIVM.

1 *Ætas legitima, & perfecta de ætate 25. annorum, non de ſuppleta per gratiam Imperatoris, intelligenda, & n.2.*

3 *Axioma: Verba debent intelligi naturaliter, & propriè, non civiliter, & fictè, remiſſivè.*

L. Si quis. IV. & ult.

Idem A. ad Senatum.

1 LEgitima, & perfecta ætas intelligitur de ætate viginti quinque annorum, non de ætate per imperatoris gratiam ſuppleta. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Emman. Coſta *in l.Gallus, §.& quid ſi tantùm, part.5.à n.96.ff.de liberis, & poſthum.& lib.2 ſelect. cap.13.* Sfort. Odd. *in tract. de in integrum reſtit. part.1.q.23.n.44.* Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo contractum feciſti, n.22 verſ. hinc nos ſumpta, in fine.* Rebuff. *in comment.ad l.130.verſ. legitima ætas, ff. de verbor. ſignificat.* Roland. à Valle *conſ.100. num.35. lib.2.* Menoch. *conſ.266. num.31.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ.tom.7. litt. V, concluſ.91. n.6.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.224. num.25. in fine,* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.11. num.29.* ubi apertè dicit, quod cùm de ætate legitima fit mentio, intelligitur de ætate, quæ legibus conſtituta eſt, ſcilicet ætas viginti quinque annorum, qui annus & veteribus, & novioribus terminus conſtitutus eſt, & velut finis facilitatis, qua adoleſcens facilè decipi poteſt: ego ipſe *in tract. de appellativa verborum utriuſque juris ſignif. appell.10.*

Ad illud vulgare dictum, de quo in ſummario hujus text. videlicet quod verba debent intelligi naturaliter, & propriè, non civiliter, & fictè, vide Doctores, quos plena manu retuli *in tract.de Axiomat.juris uſufreq.axiom.222.n.27.* ubi extendo procedere in contractibus, ſententia, & ſtatutis.

Si major factus ratum habuerit.

TIT. XLVI.

QVi poſt legitimam 25. annorum ætatem rata habet, quæ in minore ætate conſtitutus geſſit, non reſtituetur, *l.2. hoc titul.*

De materia tit. vide Cujac. Pac. & Vveſemb. Anton. Gom. *var.tom.2.cap.14.num.11.* Menoch. *remed.15. recuper. num.106. & 107.* Kirchou. Soar. Viv. & alios *tom.1. commun. opin. lib.2. titul.21.* Maunt. *in tract. de in integr.reſt.c.312.* Sfort. Odd. *in ſimili tract. p.1.q.25.per tot.*

Quæ autem ſit differentia inter hunc tit. & alium ſimilem libri 5. bujus Codicis, *ſi major factus alienationem ratam habuerit*, ſolet à Doctoribus in dubium revocari. Et illa eſt magis communis, & receptior, quod hic titulus loquatur de ratificatione minoris, quæ venit ad confirmandum contractum, itaut non poſſit ope exceptionis reſcindi; titulus verò libri 5. de ratificatione actus invalidi, & ſic quæ venit ad confirmandum contractum: itaut non poſſit nec de nullitate dici, nec de læſione ope reſtitutionis: ita Paul. de Caſtro *in l.1. hoc cod. tit. in fine,* Anton. Gom. *d. tom.2. cap.14.n.11.* Menoch. *d.remed.15. recup. ſup.n.106.* Simoncel. *de decretis, lib.3. titul.9. in præfat.col.3.* Sfort. Odd. *d.part.1. q.25.art.3.n.26.* ubi *n.29.* addit aliam differentiam effectualem inter dictos titulos, quia ille, de quo *in libro 5.* indicit, ut curſus quinquennij præſcribatur remedio nullitatis, & remedium reſtitutionis in integrum præſcribitur quadriennio tantùm: quæ autem ratio ſit, poteſt dici, quia ad convalidandum contractum omnino nullum longius tempus requiritur quàm ad reddendum irretractabilem contractum de ſe quidem validum, ſed ope reſtitutionis retractabilem.

SVMMARIVM.

1 *Ratificatio minoris reconciliat contractum in minori ætate celebratum, & ipſum efficacem reddit, & inexpugnabilem, & num.2.*
3 *Ratificatio illa quomodo fienda.*
4 *Minor ratificans, & approbans factum aliquod in minori ætate celebratum, non omittit beneficium reſtitutionis, dolo adverſarij læſus: limita ut num.6.*
5 *In dolo eſt qui emit à minore, non ſervatis ſolemnitatibus juris.*
7 *Dolus præſumptus ſufficit.*
8 *Contractus ipſo jure nullus an confirmetur ratificatione minoris majoris facti, etiam quoad beneficium reſtitutionis in integrum, remiſſivè. Et quid ſi major factus ignoravit nullitatem contractus, num.9.*
10 *Ratificatio, & approbatio tacita ipſius minoris inducitur ex actis ſubſecutis, itaut ei auferatur beneficium reſtitutionis in integrum. Referuntur exempla n.11.12.13.*

L. Si inter minores. I.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Eutychiano.*

1 RAtificatio minoris reconciliat contractum in minori ætate celebratum, & ipſum reddit efficacem, & inexpugnabilem. Colligunt ex Ordinar. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Petr. de Bellap. Iacob. de S. Georgio, Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Ant. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 11.* ubi agit de contractu, qui mero jure valuit, ſed minor fuit læſus, & poterat reſtitui, Donell. *in comment. ad l. 2. n. 10. de reſcind. vendit. pag. 325.* Tiraq. *de jure conſtituti limit. 30. n. 31.* ubi quod ſufficit tacita ratificatio, Rebuff. *in comment. ad leges Galliæ, in proœm. gloſſ. 5. n. 73.* latè Menoch. *remed. 15. recap. n. 110 cum multis ſeqq.* ubi declarat hanc ratihabitionem tribus modis fieri poſſe, vel verbis expreſſis,
3 vel tacitè, vel facto aliquo. Cavalcan. *de tutore, & curat. n. 75.* Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſt. part. 1. q. 15. art. 5. ex n. 39.* ubi *n. 47.* ampliat, ut procedat etiam in hærede ipſius minoris, qui ſi ratificet ſcienter id quod minor ejus author geſſit, non poteſt nomine minoris reſtitutionem petere. Paul. Montan. *de jure tutel. cap. 13. à n. 516. cum ſeqq.*

4 *Facta ſine dolo*, &c.] Notatur ad hoc, quod minor ratificans, & approbans factum aliquod in minori ætate celebratum, non amittit beneficium reſtitutionis in integrum, ſi dolo adverſarij læſus fuit, ut per Maſcard. *de probat. concl. 1155.* aliàs *1261. n. 56.* Mauritius *de in integr. reſt. cap. 312. in fine*, Roland. à Valle *conſ. 70. à n. 42. lib. 4.* & *in num. 44.*
5 ait in dolo eſſe qui emit à minore, non ſervatis juris ſolemnitatibus, Montan. *dict. cap. 33. num. 519. cum ſeqq.* Menoch. *d. remed. 15. recup. num. 132. & ſeqq.* Simoncel. *de decretis lib 3. tit. 9. n. 32.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 2. tit. de minorib. reſolut. 10. num. 8.* Mar. Antonin. *variar. reſolut. lib. 2. reſolut. 3. num. 20.* Cacher. *deciſ. 58. num. 31.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 513. num. 12.* Ludov. Cenc. *de cenſib. part. 1. cap. 2. quæſt. 1. art. 2. num. 26.* Perez de Lara *de vita hominis cap. 22. num. 49.* latè Sfort. Odd. *dict. part. 1. quæſt. 25. art. 7. ex num. 72.*
ubi *num. 63.* limitat, ut non procedat quando ratificatio fuit facta ab eo, qui ſciebat doloſè ſe circumventum fuiſſe, niſi dolus pervenerit ad notitiam minoris poſt approbationem, de quo Perez de Lara *dict. c. 22. n. 53.* cum Cacherano ait nunquam ratificationem convalidare actum dolo initum, ſive ratificatio ſit tacita, ſive expreſſa: quæ opinio intelligenda eſt de ratihabitione generali expreſſa, non verò ſpeciali expreſſa; nam data plena ſcientia doli poteſt verus dolus de præterito remitti, ut ex Steph.
Gratian. *dict. cap. 515. n. 27.* Et ſufficere dolum præ- 7
ſumptum defendunt Roman. *conſil. 57.* Simoncel. *dict. tit. 9. n. 44.* Stephan. Gratian. *dict. cap. 513. n. 12.* Sfort. Odd. *dict. q. 25. n. 75.*

An autem ratificatione minoris majoris facti con- 8
firmetur contractus ipſo jure nullus, etiam quoad beneficium reſtitutionis in integrum, vide Simoncel. *dict. tit. 9. inſpect. 2. num. 26.* Calvacan. *de tutor. & curat. ſub num. 146.* Montan. *d. cap. 33. num. 556.* Menoch. *d. remed. 15. num. 143. & 138. & conſ. 15. n. 104.* Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 2. tit. de minorib. reſol. 10. n. 7. verſ. contrarium*, Grivel. *Dolana deciſ. 14. num. 63.* Ludov. Cenc. *d. art. 2. n. 23.* Sfort. Odd. *d. p. 1. q. 25. art. 8.* Maſcard. *d. concluſ. 1261.*
n. 57. Et quid ſi major factus ignoravit nullitatem 9
contractus, Menoch. *d. remed. 15. num. 185.* Cacheran. *deciſ. 79. num. 13.* Sfort. *d. q. 25. num. 69.* Mont. *dict. cap. 33. n. 571.* Maſtril. *Sicil. dec. 121. à num. 37.* Stephan. Gratian. *dict. cap. 513. num. 11.* Mura *deciſ. 105. num. 82.* Perez de Lara *dict. cap. 22. num. 43. & 51.*

In Gloſſ. *Ratam fecerint, ult.* ibi, *vel aliquid fa- 10
ciendo, per quod videbantur habere ratum*, &c. Notatur ad hoc, quod ratificatio, & approbatio tacita ipſius minoris inducitur ex actis ſubſecutis: itaut ei auferatur beneficium reſtitutionis in integrum. Vide Montan. *d. cap. 33. n. 537.* Surd. *conſ. 104. n. 1. cum ſeqq.* Menoch. *d. remed. 15. ex n. 150.* Perez de Lara *de vita hominis cap. 22. n. 45.* Sfort. Odd. *d. p. 1. q. 25. art. 6. ex n. 58.* ubi *n. 61.* notat, quod quando iſtud factum ſubſequutum eſt quædam executio neceſſaria actus facti in minori ætate, tunc reſtitutio non impeditur; ſecus verò quando eſt voluntaria peni-
tus: & *n. 63.* exemplificat quando minor tranſegit 11
in minori ætate, & poſtea factus major aliqua capitula tranſactionis adimplevit; tunc enim non ampliùs reſtitui poteſt.

Exemplum deinde eſt tacitæ ratificationis, quæ 12
in contractibus oneroſis inducitur per quinquennium, in lucrativis per decennium inter præſentes, & vicennium inter abſentes, poſtquam vigeſimumſextum annum attigit, ut per Menoch. *d. remed. 15. recup. n. 151. 156. cum ſeq.* Gam. *Luſit. deciſ. 76. n. 1.* Gaſp. Anton. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib. 4. c. 17. n. 10.* Alex. Trentacinq. *d. reſol. 10. n. 1. 7. & 15.* Montan. *d. cap. 33. num. 360.* Garc. Maſtrill. *deciſ. 151. n. 22.* Cæſ. Barz. *deciſ. 45. num. 13. & dec. 96. n. 47.* Iacob. Cancer. *var. tom. 2. cap. 1. num. 29.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. convent. lib. 4. tit. 6. n. 65.* Ludov. Cenc. *d. art. 2. n. 25.* Perez de Lara *de vita hominis cap. 22. n. 45. & 46.*

Aliud exemplum eſt quando minor locavit fun- 13
dum, vel domum, & poſtea factus major, ipſe, vel hæres ejus cenſum, aut penſionem receperunt, quia tunc amittunt beneficium reſtitutionis in integrum: ita Tiraq. *de jure conſtituti limit. 50. n. 12.* Ozaſch. *deciſ. 58. num. 11.* Menoch. *d. remed. 15. recup. n. 118.* Cavalcan. *de tut. & curat. num. 147.* Et in individuo quod per exactionem redditium minor jam major factus videatur cenſum ratificare, tenent Menoch. *d. remed. 15. n. 120. & conſ. 439. num. 34. verſ. quartò,*
Surd.

Surd. *conſ.60.num.11. & conſ.331.num.4.* Alexand. Trentacinq. *d.reſol.10.num.1.verſ.hinc infertur*, Muta *deciſ.67.num.12.*

L. Qui poſt. II. & ult.

Iidem AA. & CC. *Sorti.*

1 RAtihabitio poſt 25. ætatis annum facta tollit reſtitutionis in integrum petitionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Rebuff. *ad leges Galliæ, in proœm. gloſſ.5. n.73.* Ant. Gom. *var.tom.2.cap.14.n.11.in princip.* Ioan. Garc. *de nobilit.gloſſ.17. n.48.* Ioan. Bapt. Coſta *de facti ſcientia, & ignorant. cent.2. diſtinct.59. n.2.* & conducunt poſita *ad l.1. ſup. hoc tit.*

Vbi, & apud quem cognitio reſtitutionis agitanda ſit.

Tit. XLVII.

HIc titulus eſt de foro competenti, & hîc quoque obtinet ea regula, *Actor ſequitur forum rei.*

De materia tit. vide Cujac. Pac. & Vveſemb. Bellacomb. Villalob. & Kirchou. *tom.1. commun. opin. lib.2.tit.22.* latè Sfort. Odd. *de in integr. reſt.q.32.* Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo Implorandum, à num.17. de in integr. reſt. min.*

SVMMARIVM.

2 *Contra ſententiam delegati, Vicarij, & Procuratoris ſolus Princeps reſtituit, & num.2. reſolve ut num.3.*

4 *Vo Solus, omnium aliorum excluſio.*

L. Si quid. I.

Imp. ANTONINVS A. *Severo.*

1 COntra ſententiam delegati, Vicarij, & Procuratoris Princeps ſolus reſtituitur. Colligunt ex ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Petr. de Bellap. Iacob. de S. Georgio, Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem concluſionem tenent Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo Implorandum, num.26. verſ. in contrarium*, Sfort. Odd. *in tract. de in integrum reſtitut. q.32. art.21. num.144.* ubi quod contra ſententiam delegati à Principe ſolus Princeps reſtituere poteſt, vel, ut moria eſt, cauſam reſtitutionis ſuis Proceribus committere, & *art.22. à num.155.* re-
3 ſolvit, quod contra ſententiam Vicarij Epiſcopi ſolus Epiſcopus reſtituere poteſt, & *ead. q.32. art.3. ex n.33.* ubi dicit, quod contra ſententiam latam à Procuratore, vel delegato ſuo ſolus Princeps reſtituere poteſt.

4 *Princepe enim ſolus*, &c.] Ex his verbis, juncta Gloſſ. *verbo ſolus*, ibi, *vel ipſe qui judicavit*, &c. colligitur per illam dict. *ſolus*, excludi omnes alios judices præter illos, quibus antea competebat juriſdictio generalis in eiſdem cauſis, ut per Dec. *conſ.3. num.3.* Menoch. *de arbitr. lib.1. q.40. num.8.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.2. n.5. verſ. Præterea facit*, Cott. *in memorab. verbo ſolus, pag.764.* D. Barboſ. *in l.1. art.4. n.100. cum ſeqq. ff. de judic.*

SVMMARIVM.

1 *Agens in cauſa reſtitutionis forum rei ſequitur, & n.2. & 5. limita ut n.6.*

3 *Minor quando petit reſtitutionem, debet agere in foro adverſarij.*

4 *Minor, & Eccleſia differunt.*

7 *Proponuntur plures quæſtiones.*

8 *In contractus diſtractu, reſolutione, & reſciſſione conveniendus eſt reus coram judice domicilij, non loci ubi fuit celebratus, & ita in diſtractu forum rei ſequimur: limita ut n.9.*

L. Quoniam ea. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Aquilinæ*

AGens cauſa reſtitutionis forum rei ſequitur. 1
Colligunt ex ordinar. Doctores citati *ad l.1.*
num.1. ſup. hoc tit.
Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt *l. Hiſpan.8. tit.19. part.6.* Roman. *ſing.470.*
Bernard. *reg.219. verſ. ſecundò fallit*, ubi quod minor 3
quando petit reſtitutionem, debet agere in foro ad-
verſarij, Covar. *lib.1. var. cap.4. à princip. & lib.2.*
etiam var. cap.12. à n.1. Mauric. *in tract. de in in-*
tegr. reſtit. cap.31. Molin. *de Iuſt. tract.2. diſp.573.*
verſ. interrogabis, Morl. *in emporio juris civilis, part.1.*
tit.5. prelud. num.11. verſ. quarta, & ultima, ubi poſt
Bernard. *citato loco*, & Cov. *d.cap.4.num.1.* necnon
Rebuff. *ad leges Galliæ, tom.2. tit. de reſtit. in præfat.*
n.18. ac Marant. *de ordine judic. part.6. §. & quan-*
doque appellatur, num.118. verſ. ultimò, Cald. Pereira
in l. ſi curatorem, verba Implorandum, num.32. in
princip. reſolvit diſcrimen in hoc eſſe inter mino- 4
rem, & Eccleſiam, quia Eccleſia cenſetur oppreſſa
in illa læſione, & in oppreſſionis cauſa hujuſmodi
competens eſt etiam inter ſæculares Eccleſiaſticus,
latè Sfort. Odd. *in tract. de in integrum reſtit. part 1.*
quæſt.32. art.13. ex num.105. ubi late probat, quod 5
quando petitur reſtitutio in integrum, ſive agatur ad
reſciſſionem contractus, ſive ad obſervantiam illius,
actor debet ſequi forum rei, & *n.114.* limitat quan-
do reus reperiretur in loco ubi contraxit; nam ad-
versùs contractum illum, vel ad illius obſervantiam
reſtitutio peti poſſet coram judice loci ubi contra- 6
ctus fuit celebratus: & *num.116.* limitat etiam ex
conſuetudine *in* Francia, ubi electio eſt actoris, ut
impetret litteras Regias, vel coram judice domicilij
defenſoris, vel rei petitæ, ubi ſita eſt.
Materiam proſequitur idem Sfort. Odd. *dict. p.1.* 7
q.32. art.14. plures quæſtiones diſputando, an ſcili-
cet in decidenda cauſa reſtitutionis in integrum de-
beat attendi jus municipale ipſius actoris, vel rei,
vel loci, ubi contractus fuit celebratus, vel ubi ſita
eſt res: & *art.15.* an, & quando reſtitutio in inte-
grum coram judice Eccleſiaſtico peti debeat, quan-
do venit petenda inter Eccleſiam, & privatum ſæ-
cularem, vel inter Eccleſiam, & Eccleſiam: & *art.16.*
an reſtitutio in integrum adverſùs ſententiam debeat
peti coram judice a quo, an verò coram judice ad
quem?
Notatur hic textus ad hoc, quod pro diſtractu, re- 8
ſolutio

ſolutione, & reſciſſione contractus conueniendus eſt reus coram iudice domicilij, non loci vbi fuit celebratus, & ita in diſtractu forum rei ſequimur, vide Tiraq. *de retract.* §.8. *gloſſ.* 5. *num.* 2. Lap. *alleg.* 10. Anchar. Regien. *lib.* 1. *q.* 14. *n.* 12. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 14. *n.* 21. vbi *n.* 22. poſt Cou. *d. c.* 4. *n.* 1. *circa med.* & Colet. *de proceſſib. execut. p.* 2. *cap.* 1. *n.* 24. & 44. ait textum *in præſenti* procedere quando
9 reus non adeſt in loco contractus, ſecus ſi ibi adſit; quia ad hoc ibi non agitur, latè Cald. Pereira *in leg. ſi curatorem, verbo implorandum, n.* 30. vbi tenet, quod ad reſciſſionem ipſius contractus remedio reſtitutionis in integrum in loco contractus, & coram iudice illius loci, ſi aduerſarius ibi reperiebatur, agi poteſt; aliter verò ſi in loco contractus reperiatur, quia hoc caſu nihil obſtat quominus in eo conueniri poſſit, & in integrum reſtitutio poſtulari: & *in verſ. nec obſtant,* reſpondet quod hic text. debet intelligi in caſu, in quo reus non reperitur in loco contractus.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum poteſt peti coram iudicibus ordinariis, & delegatis, tam ad cauſas ſpeciales, quàm vniuerſales, non coram arbitris, aut iudicibus chartulariis.*
2 *Reſtituere poſſunt omnes illi, qui iuriſdictionem habent ordinariam cum territorio, vel adminiſtratione.*
3 *Partes poſſunt componere, & in aliquem compromittere vt cognoſcat, & definiat, an læſionem prætendens reſtituendus ſit.*
4 *Arbiter non poteſt reſtituere, nec de cauſa reſtitutionis in integrum cognoſcere.*
5 *Iuriſdictio ordinaria vt dicatur competere alicui, oportet quòd habeat iuriſdictionem cum territorio.*
6 *Cauſa reſtitutionis in integrum omni iure delegari poteſt, tam iure antiquo, quàm nouo.*
7 *Delegatus à Principe an, & qualiter poſſit reſtituere.*
8 *Delegatus qui nullam propriam iuriſdictionem habet, ſed tantùm beneficio alieno, non poteſt cognoſcere de cauſa reſtitutionis in integrum.*
9 *Delegatus datus ab ordinario, & datus ab eo, cui mandata erit iuriſdictio, differunt.*

L. Cùm ſcimus III. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P. P.*

1 RESTITUTIO in integrum poteſt peti coram judicibus ordinariis, & delegatis, tam ad ſpeciales, quàm vniverſales cauſas, non coram arbitris, aut judicibus chartulatiis. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.* poſt eos Ioan. Petr. de Monte Sperello, & Giphan. *tom.* 1. *pag.* 111.
2 *Sancimus, non ſolùm apud judices,* &c.] Notatur ad hoc, quod omnes illi reſtituere poſſunt, qui juriſdictionem habent ordinariam cum territorio, vel adminiſtratione, ut per Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorandum, n.* 17. *verſ. tamen in hac materia,* Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſt. part.* 1. *q.* 32. *art.* 3. *num.* 28. *verſ. ſed contrà eſt veritas, & art.* 17. *à num.* 131. probat quemlibet iudicem ordinarium poſſe reſtituere contra propriam ſententiam, Morla *in emporio iuris, part.* 1. *tit.* 5. *in prælud. num.* 10. *in princip.*
3 *Vt etiam apud compromiſſarios iudices,* &c.] Et his verbis, iuncta gloſſ. *verbo compromiſſarios,* colligitur poſſe partes componere, & in aliquem compromittere vt cognoſcat, & definiat an læſionem prætendens reſtituendus ſit, vt per Cald. Pereira *d. verbo implorandum, num.* 27. *in princip.* & ſaltem iubente ſtatuto compromitti omnes cauſas cuiuſcunque quantitatis ſint, &c. admittit Sfort. Odd. *dict. q.* 31. *art.* 11. *à n.* 95. Bernard. *reg.* 47. *limit.* 3.

Vel arbitros ex communi ſententia electos.] Notatur ad hoc, quod arbiter non poteſt reſtituere, nec de cauſa reſtitutionis in integrum cognoſcere, vt per Bernard. *reg.* 47. *à princip.* Alciat. *lib.* 2. *paradox. cap.* 5. *in princip.* Bapt. de S. Blaſio *in tract. de arbitr. & arbitrat. q.* 20. *in* 2. *vol. tract.* Ioan. Garciam *reg.* 408. Maurit. *in tract. de in integr. reſtitut. cap.* 36. alias 38. Morla *dict. titul.* 5. *in prælud. num* 10. *verſ. tertia concluſio,* vbi tenet deciſionem huius textus prohibentis, nec etiam incidenter arbitros de reſtitutione cognoſcere poſſe, interpretandam eſſe ex deciſione *cap. cauſa, de in integ. reſtit.* Cald. Pereira *d. §. verbo implorandum, num.* 15. vbi *num.* 26. latè agit an idem ſit ſi incidenter petatur reſtitutio, latè etiam Sfort. Odd. *dict. quæſt.* 32. *articul.* 7. *ex num.* 64. vbi concludit, quod arbiter non poteſt in integrum reſtituere, & *art.* 11. *ex num.* 83. reſoluit arbitrum quamuis non poſſit reſtituere in integrum, poſſe ſaltem renuntiare reſtituendum, & *art.* 10. *à num.* 92. tractans de arbitratore, ſic diſtinguit, aut arbitrator vult in integrum reſtituere, itaut eius laudum habeat vim ſententiæ latæ ſuper hac cauſa reſtitutionis, & hoc caſu non poteſt, aut vult componere controuerſiam ortam ſuper reſtitutione in integrum, & ſuper eam laudum ſuum per viam amicabilis compoſitionis pronuntiare, & determinare illam, & tunc bene poteſt. 4

Cui & iuriſdictio adhæret, &c.] Ergo vt iuriſdictio ordinaria dicatur alicui competere, oportet quod habeat iuriſdictionem cum territorio, de quo an verum ſit, vide latè D. Barboſ. *in l. cùm prætor,* §. 1. *ex num.* 41. 5

Sed ne quid penitus dubitandum, &c.] Ex hoc text. colligit Bacon. *lib.* 6. *declarat. iuris ciuilis, declar.* 80. *num.* 1. quod omni iure, tam antiquo, quàm nouo, & quomodocumque delegari poteſt cauſa reſtitutionis in integrum. Sed Morl. *dict. tit.* 5. *in prælud. num.* 10. *verſ. ſecunda concluſio,* tenet quod delegati ſiue à Principe, ſiue ab Ordinario fuerint delegati, eodem modo poſſunt reſtituere, quo poterant ipſi Ordinarij. Cald. Pereira *in d. verbo implorandum, n.* 19. *verſ. qua ratione,* vbi reſoluit delegatum à Principe non poſſe reſtituere, & reſpondet ad hunc text. quod procedit in delegato ad vniuerſitatem cauſarum, vel in delegato, cui ſpecialiter commiſſa eſt in integrum reſtitutionis quæſtio: & deinde tenet delegatum ab Ordinario non habente adminiſtrationem non poſſe cognoſcere de cauſa reſtitutionis, quamuis ei ſpecialiter hæc cauſa committatur, latè Sfort. Odd. *d. q.* 32. *art.* 6. *à num.* 92. vbi firmat delegatum à Principe reſtituere poſſe, in delegato verò ab Ordinario ſic diſtinguit. Aut quærimus an incidenter poſſit cauſam reſtitutionis delegatus iſte cognoſcere, & tunc dicendum quod ſic. Aut quærimus an poſſit principaliter, & tunc ſubdiſtinguendum. Aut quærimus, an hæc cauſa in ſpecie poſſit ab Ordinario delegari, & tunc tam de iure veteri, quàm nouo dicendum quod ſic. Aut fuit delegata in genere, id eſt, ſub generalitate aliarum cauſarum, & tunc ab hiſce delegatis cognoſci poteſt, & potea ea reſpondet ad text. *in præſenti.* 6 7

In gloſſ. *Non habet, ibi, vel die propriam, id eſt, ordinariam, non habet, ſed delegatam,* &c.[Notatur ad hoc quod delegatus, qui nullam propriam iuriſ- 8

dictio

diſtionem habet, ſed tantùm alieno beneficio, non poteſt cognoſcere de cauſa reſtitutionis in integrum, vt per Longaual. *in l. imperium, num. 118. de iuriſd. omnium iudic.* Vaton. *d. declar. 81. num. 2.* D. Barboſ. *in l. cùm prætor, §. 1. ex num. 199. ff. de iudic.* vbi *n. 201.*
9 colligit notabilem differentiam inter delegatum datum ab Ordinario, & datum ab eo, cui mandata erit iuriſdictio; nam primus poterit cognoſcere de reſtitutione in integrum, non ſic ſecundus.

De reputationibus, quæ fiunt in iudicio in integrum reſtitutionis.

TIT. XLVIII.

MINORI petenti reſtitutionem reputantur ea, quæ accepit, veluti cùm reſcindit venditionem, debet reſtituere pretium, aut compenſare cum fructibus ab emptore perceptis.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & Vveſembec.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum reponit omnia in priſtinum ſtatum,* & num. 2. *niſi in læſione ex dolo* num. 3.

4 *Minor ſi ex tranſactione aliquid recepit ab adverſario, & illam impugnare velit ex aliqua cauſa, non aliter audietur, quàm reddita quantitate, quam accepit quatenus ex illa factus ſit locupletior, intellige vt* num. 5. & 6. *& amplia vt* num. 7. *nec ſufficit obligatio verbalis, ſed debet eſſe actualis, & realis, aut per verum depoſitum,* num. 8.

L. Qui reſtituitur. Vnic.

Imp. ANTONINVS A. *Tatiano.*

1 RESTITUTIO in integrum reponit omnia in priſtinum ſtatutum. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Petr. de Bellap. Ioan. de S. Georgio, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. 1. tit. 25. part. 8.* Bernard. *regul. 219. verſ. tertius eſt qui deſcribitur*, vbi declarat Tiraquel. *de retractu lign. §. 32. gloſſ. 1. num. 68.* Emman. Coſta *in leg. Gallus, §. & quid ſi tantum, part. 2. num. 35. ff. de liber. & poſthum.* Cald. *in leg. ſi curatorem, verbo Vel aduerſarij dolo, num. 2.* vbi ait regulam
3 hujus textus non habere locum in læſione ex dolo procedente, Motl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 4. in prælud. num. 3. verſ. ſecundò præmittendum,* latè Sfort. Odd. *in tractat. de in integrum reſtitut. part. 1. quæſt. 47. ex num. 1. & part. 2. quæſt 62. art. 7. num. 91.* vbi ex hoc textu colligit quod reſtitutio ſit repoſitio in priſtino ſtatu hinc tam inde quoad ea quæ fauent, & proſunt minori, quàm quoad ea quæ nocent, & addit hoc procedere quoad id adverſus quod ſpecialiter petitur reſtitutio, vt ſcilicet ſi petatur adverſùs venditionem à minore factam, quemadmodum prodeſt minoti quoad rei ſuæ recuperationem, ita nocet quoad pretij refuſionem; ſecus verò

quoad alia quæ non ſunt communia, vel connexa, aut correlatiua illi actui aduerſùs quem petitur reſtitutio.

Ita nec in lucro, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi minor ex tranſactione aliquid ab aduerſario recepit, & 4
illam ex aliqua cauſa impugnare velit, non aliter audietur quàm reddita quantitate, quam accepit, quatenus locupletior ex illa factus ſit, ut per Molin. *de primogen. lib. 4. cap. 9. num. 43.* Mench. *quæſtion. uſufrequent. cap. 66.* Simoncel. *de decretis lib. 3. tit. 7. num. 20.* Ripa *obſervat. 301. num. 8.* Magon. *Florent. deciſ. 119. num. 8.* Pinel. *in l. 2. de reſcind. vendit. p. 3. cap. 1. num. 24.* vbi quod hoc caſu non tenetur mi- 5
nor pretium emptori reſtituere, niſi emptor probet illud verſum fuiſſe in vtilitatem minoris. Marc. Anton. *variarum reſolut. lib. 2. reſolut. 17. num. 4. & 5.* Decian. *conſil. 56. num. 102. vol. 4.* Honded *conſil. 34. n. 34. vol. 2.* Giurba *dec. 103. n. 10.* Menoch. *conſil. 616. num. 14. & conſ. 674. n. 15. & conſ. 714. n. 9. & conſ. 1122. n. 66. & de præſ.mpt. lib. 3. præſ. 84. n. 1.* Rot. *deciſ. 430. n. 1. part. 1. diverſ.* Et quod nul- 6
lus etiam major ſit audiendus ſuper reſciſſione contractus, prætextu læſionis, ſeu metus, aut ex alia quacunque cauſa, niſi ante omnia accepta reſtituerit, ſecundùm A‑uct *dec. 230. n. 4. & 5* Cacher. *deciſ. 160. in fine,* Cancer. *var. reſol. lib. 1. cap. 18. n. 23.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 27. n. 21. & gloſſ. 56. n. 104. & 105.* Mar. Ant. *var. reſol. lib. 1. reſ. 11. 26. & reſ. 16. n. 5.* Surd. *conſ. 34. n. 24. & conſ 181. n. 47.* Giurb. *deciſ. 103. n. 5.* Menoch. *conſ. 644. n. 2. & con-* 7
ſil. 1111. n. 117. ubi hoc procedere ait non ſolùm in tranſactione, ſed in quibuſcunque aliis contractibus 8
nominatis, & innominatis. Et non ſufficit oblatio verbalis, ſed debet eſſe actualis, & realis, aut per verum depoſitum, ad not. per Sfort. Odd. *de in integrum reſt. q. 47. n. 28.* Giurba *d. dec. 103. n. 12.* Menoch. *d. conſ. 674. num. 4. & 25. & conſ. 1111. num. 66. & 73.*

Etiam per Procuratorem cauſam reſtitutionis in integrum agi poſſe.

TIT. XLIX.

PROCVRATORIO nomine reſtitutio peti poteſt, dummodo Procurator ſpeciale mandatum habeat; quia generale non ſufficit: aut ſi de ſpeciali mandato dubitetur, de rato caueat.

De materia tituli vide Cujac. Pac. Vveſembec. Kitchov. Barb. Chærian. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 23.* Sfort. Odd. *in tract. de in integrum reſt. part. 1. quæſt. 32. art. 9. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum petitur per Procuratorem habentem ſpeciale mandatum ad eam petendam, & numero 2. limita ut numero 3. reſolve ut numero 4.*

4 *Conjunctus an petere poſſit reſtitutionem pro conjuncto abſque mandato ſpeciali, limita vt n. 5.*

6 *Pater an poſſit petere reſtitutionem in integrum pro filio abſque ſpeciali mandato.*

L. Cau

L. Cauſam. Vnic.

Imp. ALEXANDER A. *Licinio.*

1 RЕſtitutio in integrum poteſt peti per Procuratorem habentem ſpeciale mandatum ad petendam reſtitutionem. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Petr. de Bellapert. Iacob. de S. Georgio, Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. H ſp. fin. in med. tit. fin. part. 6.* Capel. Toloſ. *deciſ. 1. n. 3. de procurat.* Alciat. *conſ. 167. n. 4.* Mynſing. *cent. 2. obſerv. 26.* Bellam. *dec. 32. n. 2.* Roland. *conſ. 26. n. 1. & 7. lib. 2.* Covar. *lib. 1. var. c. 6. in princ.* Menoch. *conſ. 100. n. 298.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſt. q. 31. art. 12.* Morl. *in emporio juris civilis, p. 1. tit. 5. in præluď. n. 22.* Cevall. *commun. contra commun. q. 135.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorandum, n. 4. cum ſeqq.*

3 Limitat multipliciter Sfort. Odd. *d. art. 12. ex n. 50.* ubi *n. 51. cum ſeqq.* quando in mandato generali adeſſent hæc verba, *Ad agendum, defendendum, ſupplicandum*, &c. Vel, *Et poſſit facere ea omnia, quæ poſſunt facere illi, qui habent ſpeciale mandatum.* Vel data eſſet Procuratori libera facultas ea omnia gerendi, quæ ipſemet dominus agere poſſet, & eſſet mandatum generale cum libera, vel Procurator de rato promitteret, vel eſſet Procurator fiſci, qui poteſt ejus nomine petere reſtitutionem in integrum abſque ſpeciali mandato, vel Procurator conſtitutus eſſet potius ut Syndicus, quàm ut Procurator, videlicet ab aliqua Vniverſitate, vel petenda eſſet reſtitutio pro minore aliquo prodigo, vel eſſet Procurator rei, qui ſine ſpeciali mandato auditur, vel peteretur reſtitutio per viam exceptionis, vel niſi reſtitutio incidenter peteretur; in his enim caſibus Procuratori petenti reſtitutionem in integrum, non eſt neceſſarium ſpeciale mandatum.

4 Verùm conjunctus pro conjuncto poſſit abſque
alio ſpeciali mandato reſtitutionem petere? vide
Rip. *in cap. cùm M, n. 60. de cenſ.* Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. gloſſ. 20. n. 98. & gloſſ. 13. n. 34.* Mench. *uſufruct. cap. 23. n. 12.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorandum, n. 8.* D. Barboſ. *in l. 3. n. 13. ff. ſoluto matr.* Cov. *d. lib. 1. cap. 6. n. 5.* Sfort. Odd. *d.*
5 *q. 31. art. 9. n. 39.* ubi negativè reſpondet, & limitat
n. 38. quando iſte conſanguineus, putà frater, vel alius poſſet prætendere intereſſe ex hujuſmodi beneficio reſtitutionis, propter rem communem inter eos, *& art. 10. à n. 40.* diſputat an pater poſſit petere reſtitutionem in integrum pro filio abſque ſpeciali mandato, *& art. 14. ex n. 71.* poſt Maurit. *cap. 24.* Cov. *d. cap. 6. n. 2.* & alios reſolvit hoc mandatum ſpeciale, quod requiritur ad petendam reſtitutionem in integrum per Procuratorem, non requiri in individuo, de quo etiam latè Cald. Pereira *in d. verbo Implorandum, n. 6.*

In integrum reſtitutione poſtulatâ, ne quid novi fiat.

TIT. L.

APPELLATIONE pendente nihil innovandum eſt, *l. unic. ff. nihil innov. appell. interp.* quod autem appellatio majoribus, hoc reſtitutio minoribus præſtat.

De materia tituli vide Cujac. Pac. & Vveſemb. Lancel. *de attent. p. 2. cap. 18.* Sfort. Odd. *de in integ. reſtitut. quæſt. 42. & 43.*

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutione in integrum poſtulata, omnia in ſtatu ſuo permanebunt, donec cauſa finiatur per ſententiam, & n. 2. amplia ut n. 3.*

4 *Reſtitutione pendente, an bona ſubhaſtari poſſint, reſolve ut n. 5.*

6 *Reſtitutio ad appellandum petita, an impediat interim executionem ſententiæ, remiſſivè, reſolve ut num. 8. amplia ut num. 9. & limita ut num. 10. 11. intellige ut num. 12. limita quoque ut n. 13. & 14.*

7 *Reſtitutione pendente nihil interim alienari poteſt.*

L. Poſtulata. Vnic.

Imp. GORDIANVS A. *Secundino militi.*

IN integrum reſtitutione poſtulata, donec per ſen- 1
tentiam cauſa finiatur, omnia in ſuo permanebunt ſtatu. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Petr. de Bellapert. Iacob. de S. Georgio, Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 2
Aloyſ. *ſing. 173.* Maurit. *de in integrum reſt. cap. 423.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo per quod, n. 14. & 18.* Sfort. Odd. *in ſimili tractatu, part. 1. q. 42. art. 1.*
à n. 1. ubi *n. 8.* ampliat ut procedat non ſolùm quan- 3
do reſtitutionis petitio fuit à judice admiſſa, ſed judex ſtat adhuc in ſuſpenſo, an velit admittere: & *n. 9.* dicit, ut non ſolùm ea, quæ à parte interim attentata fuerint, poſſint à minore peti ut reſcindantur, & revocentur, ſeu reſtituantur, ſed judex ex officio ſuo
revocare poteſt: & *art. 5. à n. 15.* diſputat, an reſtitu- 4
tione in integrum pendente, bona ſubhaſtari poſſint: & *art. 6.* poſt Anton. de Canar. *in tract. de execut. inſtrum. q. 21.* Lancel. *d. part. 2. q. 18. n. 131. cum ſeqq.*
reſoluit, quod reſtitutio in integrum impedit interim 5
executionem inſtrumenti, & idem Sfort. Odd. *d.*
q. 42. art. 7. ex n. 32. diſputat, an reſtitutio in integrum 6
ad appellandum petita impediat interim executionem ſententiæ.

In Gloſſ. *debere*, ibi, *ut nec fiat alienatio rei*, &c. 7
Notatur ad hoc, quod pendente reſtitutione in integrum, nihil interim alienari poteſt, ut per Sfort. Odd. *d. q. 21. art. 2. ex n. 10.* ubi *n. 11.* dicit, quod ſi interim ab eo contra quem reſtitutio petita eſt, aliquid alienetur, alienatio eſt ipſo jure nulla, & à judice ut de facto facta, revocari poteſt.

In eadem Gloſſ. ibi, *nec ſententia mandetur execu-* 8
tioni, &c. Notatur ad hoc, quod regulariter executio ſententiæ impeditur pendente reſtitutione in integrum adverſùs rem judicatam, ut per Ordin. Regiam Luſitan. *lib. 3. tit. 41. §. 4. l. Hiſpan. 2. tit. 25. part. 3.* Covar. *practic. cap. 23. num. 6. & 7.* Duen. *regul. 1. limitat. 6.* Caſſad. *dec. 13. de reſcript.* Marant. *de ordine judic. part. 6. actu ult. n. 58.* Chaſſan. *in catalogo gloriæ mundi, part. 5. conſid. 24. verſ. 81.* Veſtr. *in pract. lib. 8. cap. 3. num. 17.* Lancellot. *dicto cap. 18. num. 10. & ſeqq.* Suar. de Paz *in ſua practica, tom. 1. part. 4. cap. 3. n. 9.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 6. §. 1. num. 20.* Azeved. *l. 1. num. 174. cum ſeqq. tit. 22. lib. 4. nova Recopilat.* Parladot. *rerum quotid. lib. 2. cap. fin. part. 5. §. 11. à num. 53.* Guttier. *practic. lib. 1. quæſt. 134.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo per quod, num. 18.* Aloyſ. Ricc. *in collectan. deciſ. part. 1. collectan. 188.* Cevall. *communium contra commun. q. 930.*

*quæſt.*930. Flores de Meoa *va iarum reſol.lib.*1. *q.*5. *n.*49. *cum ſeqq.* latè Sigiſin Scacc. *de appellat. q.*19. *remed.*2.*n.*64.*cum ſeqq.* vbi pluribus modis ampliat & limitat, latè etiam Sfort. Odd. *dict. p.*1. *q.*42.
9 *art.*1. *cum ſeqq.* vbi *ex num.*3. ampliat vt procedat etiam de iure Canonico, & etiam quoad reſtitutionem in integrum ex clauſula generali, & quamvis petatur reſtitutio in integrum in ipſa executione ſententiæ.

10 Limita vt non procedat quando reſtitutio in integrum petitur contra ſententiam à Principe latam, ita Couarr. *pract.c.*25.*num.*7.*verſ.item quia*, Grauat. *ad Octauian.lib.*8.*cap.*1. *num.*29. Boët. *deciſ.*65.*num.*7. Menoch. *remed.*4.*adipiſc.n.*831. Lancellot. *d.tit.c.*18. *n.*10. *& ſequent.* Afflict. *deciſ.*356.*n.*3. idem Menoch. *conſil.*100. *num.*285. latè Sfort.Odd. *d.part.*1. *q.*43.*art.*2.*ex n.*51.

11 Limita etiam quando petitur reſtitutio adversùs tres ſententias conformes, de quo vide Couarr. *dicto c.*25.*num.*7. Caſſad. *dec.*1.*num.*3.*de reſtitut.in integr.* Lancellor. *d.c.*19.*n.*15. Anton.de Canar. *in tract.de execut.inſtrum. q.*21, *ub n.*12. Bard. *in tract.de tempore vtili, c.*5.*n.*2.*verſ. ſed talis*, Ioan.Garc. *d.*§.1.*à n.*28. Maſcard. *de probat.concl.*1275.*n.*1.*& à n.*17. Sigiſm. Scacc. *d.q.*19.*remed.*1.*à num.*96. Guttier.*d. lib.*2.*pract.q.*134.*n.*2. Sfort.Odd. *d.q.*43.*art.*3.*n.*55.
12 vbi *n.*57. intelligit procedere quando reſtitutio in integrum petita fuit eo prætextu, quia victus læſus fuit imprudentia ætatis, vel iuſto errore, aut ignorantia, ſeu impedimento, & ſic non prætextu alicuius defectus, vel injuſtitiæ ipſius ſententiæ.

13 Limita quoque ſi contra petentem reſtitutionem ſit præſumptio materiæ, quod cauſa differendæ executionis hoc petat, tunc enim executio ſit, præſtita cautione de reſtituendo, ſi petens executionem obtinebit: ita Lancellot. *dict.cap.*18.*num.*55. *cum ſeqq.* Ioan.Garc. *dicto* §.2.*n.*11.*&* 23. Guttier. *dict.q.*114. *n.*3. Veſtr. *dict. lib.*8. *cap.*3. *ſub n.*15. *verſ. at viſis*, Contar. *in l.vnic.limi:*.8 *ſub n.*50. *verſ. ſed an victo, ſi de momen*. *poſſeſſ.* Sigiſm. Scacc. *dicta quæſt.*19. *remed.*2. *à n.*85. Sfort. Odd. *dicta quæſt.*43. *art.*5. *ex num.*66. Cald.Pereira *in l.ſi curatorem*, *verbo per quod, num.*27.

14 Limita denique in caſu ſingulari, nempe ubi inſtrumentum, vel ſententia continens aliquas annuas præſtationes, ac ſolutiones fuiſſet pluries, ac per multos annos demandata exequutioni, & dictæ præſtationes ſolutæ, quia tunc non eſt ſpoliandus ſua poſſeſſione poſſeſſor percipiendi dictas præſtationes per reſtitutionem in integrum de novo poſtulatam, ſed ea non obſtante exequutio fiet, aliàs enim diceretur attentari contra poſſeſſorem: ita Lancellott. *dict.cap.*18.*n.*132.*&* 133. Sforr. Odd. *d.q.*42.*num.*40. Guttier. *d.q.*154. *num.*3. *verſ.eſt tamen caſus.*

De reſtitutione militum, & eorum qui Reip. cauſa abſuerint.

Tit. LI.

CVm dictum ſit de tribus reſtitutionum cauſis, nempe de metu, dolo, & minore ætate, conſequenter agitur de quarta cauſa, quæ eſt abſentia Reipublicæ causâ. Inter eos autem qui Reipublicæ cauſa abſunt, etiam milites numerantur. Quapropter hæc rubrica non ſic accipi debet, quaſi milites Reipublicæ cauſa abſentibus opponantur, ſed generale verbum ſpeciali ſubjicitur, ita ut agendo præponatur ſpecialiter de militibus, & generaliter de omnibus Reipubl. cauſa abſentibus.

Barboſa Collect. in Cod.

De materia tituli vide Cujac. Pac. & Vveſemb. Garciam Maſtrill. *Sicilia dec.*167.*per tot.* latè Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſtit. p.*1. *q.*6. *art.*2. *cum ſeqq. à n.*5. *uſque ad* 50.

SVMMARIVM.

1 *Abſens læſus in bonorum poſſeſſione, præſertim ſi ex cauſa probabili, & neceſſaria abfuit, tranſmittit beneficium reſtitutionis ad hæredes, & numero* 2. *Amplia ut numero* 3. *& limita ut num.*4.
5 *Reſtitutio in integrum an competat ipſi hæredi quando defunctus tempore mortis ſuæ non adhuc perfectè læſus fuerit, ſed per mortem ipſam completa eſt ejus læſio, remiſſivè.*
6 *Explicatur textus.*

L. Si Valerianus. I.

Impp. Severvs & Antoninvs AA. *Chiloni.*

ABſens læſus in bonorum poſſeſſione, præſertim ſi ex cauſa probabili, & neceſſaria abfuit, tranſmittit reſtitutionis beneficium ad hæredes. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Petr. de Bellap. Iacob.de S. Georgio, Sebaſt. Næv. Giphan. *tom.*1.*pag.*112. remiſſive Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 2 Anton. Gom. *var.tom.*2.*cap.*14.*num.*3. Afflict. *ſuper conſtit.Regni lib.*2.*rub.*40.*n.*9. Sfort.Odd. *in tract.de in integr. reſtit. part.*1. *q* 50. *ex num.*2. ubi latè pro- 3 bat beneficium reſtitutionis in integrum eſſe tranſitorium ad hæredes ejus, qui poterat in integrum reſtitui, ubi *num.*12. ampliat ut procedat ſic, quod eadem inſtantia, quæ fuerat cœpta à minore ſuper hoc iudicio reſcindente cum ſuo adverſario, tranſeat ad hæredem minoris: & *num.*13. vt procedat etiamſi ipſi hæredi non poſſit competere hæc reſtitutio, & *num.*14. tam in hærede ex teſtamento, quàm ab inteſtato, & *numero* 8. limitat vt non procedat ſi 4 hæres ratum habuit id, quod à minore defuncto ratum fuit; nam adversùs illud factum amplius reſtitui non poteſt, & *art.*6.*cum ſeqq.à num.*52. diſputat, 5 an reſtitutio in integrum competat ipſi hæredi quando defunctus tempore mortis ſuæ non adhuc perfectè læſus fuerat, ſed per mortem ipſam completa eſt læſio eius.

Poſt exactos dies.] Id eſt, poſt annum ſecundùm 6 vnam ſententiam, quaſi hîc loquatur inter aſcendentes & deſcendentes, non tamen collaterales, quibus dantur centum dies dumtaxat. Sed hæc expoſitio dubia eſt, quia non diſtinguit textus, an de aſcendentium hæreditate, an verò collateralium loquatur. Qua rejecta explicatione Sfort. Odd. *dict. tract. de in integ. reſtitut.part.*1.*quæſt.*19.*art.*4.*num.*32. exiſtimat, quod hic textus non dicit ſimpliciter de petitione reſtitutionis, ſed dicit quod intra annum vtilem implorari debet, quod ad effectualem conſecutionem illius refertur.

SVMMARIVM.

1 *Abſens Reipubl. cauſa gaudet beneficio reſtitutionis, & n.2. reſolve ut n.3.*

L. Si quid. II.

Imp. ALEXANDER A. *Petronio Centurioni.*

1 ABſens Reipubl. cauſa reſtitutionis beneficio gaudet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. tenet Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſtit. part.1.q.6.n.6.* & *art.10.ex n.32.* reſoluit abſentiam cauſa magiſtratus, vel alicujus publici muneris, eſſe juſtam cauſam reſtitutionis in integrum expreſſam in edicto Prætoris: & *artic.12. ex num.46.* 3 reſoluit non procedere in iis, qui ſubeunt munera pro civitate ſua in ipſamet civitate, niſi quando magiſtratus, & munus iſtud publicum nimis occupatum publicis negotiis detineret eum, qui eo fungeretur.

SVMMARIVM.

1 *Abſens reverſus poteſt reſtitui intra annum utilem, computandum à die reverſionis adverſùs uſucapionem tempore abſentiæ, vel parum poſtea perfectum, licèt tempore abſentiæ cœperit.*

2 *Milite abſente cauſa Reipubl. ejus res, vel uxoris effectualiter non præſcribuntur, & à die reverſionis uſque ad quadriennium poterit implorare reſtitutionem.*

3 *Reſtitutio in integrum cùm acquiratur in primo inſtanti, & momento læſionis conſummatæ ob abſentiam, licèt poſtea ceſſet ea abſentia, ob quam competebat eadem reſtitutio, non tamen ceſſat ea reſtitutio jam quæſita, intellige ut n.4.*

L. Quod tempore. III.

Idem A. FLAVIO *Ariſtodemo militi.*

1 ABſens reverſus poteſt reſtitui intra annum utilem computandum à die reverſionis adverſùs uſucapionem tempore abſentiæ, vel parum poſtea perfectam, licèt tempore abſentiæ cœperit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom.1.pag.114.*

2 Vide *l. Hiſpan.24. in fin. tit.21. part.3.* ubi quod milite abſente cauſa Reipubl. ejus res, vel uxoris effectualiter non præſcribuntur, & à die reverſionis uſque ad quadriennium poterit reſtitutionem implorare, Mayn. *lib.2. actionum, c.5. part.2.*

3 *Poſtenquam is Reipubl. cauſa abeſſe deſiit.*] Notatur ad hoc, quod cùm reſtitutio in integrum acquiratur in primo inſtanti, & momento læſionis conſummatæ ob abſentiam, licèt poſtea ceſſet ea abſentia ob quam competebat eadem reſtitutio, non tamen ceſſat ea reſtitutio jam quæſita, ut per Tiraq. *in tract. ceſſante cauſa, limit.11.n.2.* ubi *n.3.* intelli- 4 git ſi illud quæſitum fuit de jure communi; ſecus ſi quodam jure irregulari, ſive extraordinario, & ſpeciali fuerit quæſitum; nam tunc illud jus ceſſat ceſſante cauſa ipſius.

SVMMARIVM.

1 *Abſentes cauſa Reipublicæ patiuntur primum, non ſecundum decretum quoad immiſſionem, & n.2. limita ut n.3.*

4 *Reſtitutionis beneficium ipſis reverſis adverſùs ſecundum decretum competit.*

L. Ignorare. IV.

Imp. GORDIANVS A. *Maſtriano.*

ABſentes cauſa Reipubl. patiuntur primum, non ſecundum decretum quoad immiſſionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Hippol. *in l. patre, num.8. ff. de quæſt.* Iaſ. *in §. rurſus, n.23. Inſtit. de actionib.* Suar. de Paz *in pract. tom.2. partis 2. cap. unic. n.29.* ubi ait in hoc textu citationem præceſſiſſe ſaltem ad domum, quia abſens inveniri non poterat, latè Sfort. Odd. *in tract. de in integrum reſtit. part.2. quæſt.68. art.3. num.18.* ubi *n.19.* limitat quando quis arripuiſſet iter Romam 3 ex aliqua juſta cauſa; nam cum contra eum non poſſit deveniri ad miſſionem aliquam etiam ex primo decreto, ſequitur quod ſi facta fuerit miſſio contra eum, ſit nulla, & reſtitutione non indigeat, & citat Abb. *in cap. meminimus, num.4. de appellat.* dicentem quod ita limitari poteſt textus *in præſenti.* Et idem 4 Sfort. *d. quæſt.68. art.5. num.26.* tenet remedium reſtitutionis competere ipſis reverſis adverſùs ſecundum decretum. 2

SVMMARIVM.

1 *Contra præſcriptionem quadriennij currentem in alienationibus factis per fiſcum, reſtitutio datur abſenti legitimè, & n.2. reſolve ut n.3.*

4 *Majori adverſùs præſcriptionem ope reſtitutionis ſuccurritur, intellige ut n.5.*

L. Neque. V.

Idem A. Secundo militi.

COntra præſcriptionem quadriennij currentem in alienationibus per fiſcum factis, legitimè abſenti reſtitutio datur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumit Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſt. p.2.q.89. art.8. ex num.62.* ubi reſoluit adverſùs præſcriptionem 3 hujuſmodi ſuccurri majori adverſùs fiſcum, tam ad pretium recuperandum, quàm adverſùs emptorem ad rem recuperandam. 2

In Gloſſ. *Poſſe, fin.* ibi, *datur enim reſtitutio.* Notatur ad hoc, quod majori hoc caſu ope reſtitutionis ſuccurri debet, ut per Sfort. *d.q.89.n.65. & 66.* ubi *n.67.* reſpondet verba hujus textus, ibi, *obeſſe non poſſe*, intelligi inſpecto effectu, quo inſpecto 5 utique non obeſt abſentia, vel aliud juſtum impedimentum ei, qui adverſùs illud reſtitui poteſt, *l. nemo, ff. de reſt. in integrum.* 4

SVM

SVMMARIVM.

1 *Venditio pignoris facta à creditore, abſente debitore Reipubl. cauſa, per reſtitutionem reſcinditur, & num.2*

3 *Venditor ſi rem emptam alteri nulliter vendidit, poteſt illam ab emptore repetere, reddito ei ſecundò pretio, ſi minoris emerit ſecundus emptor, quàm primus.*

4 *Miles abſens juſta ex cauſa, aut etiam minor, non reſtituitur adverſùs tempus, aut pœnam conventionalem, licèt reſtituerentur adverſùs legalem.*

L. Si cum militaribus. VI.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Germano centurioni.*

1 VEnditio pignoris facta à creditore abſente debitore Reipublicæ cauſa per reſtitutionem reſcinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumit Sfort.Odd. *in tract. de in integr.reſtit. p.2.q.84. art.6.ex num.49.*

3 *Vel pretio, ſi minus debito fuiſſet.*] Notatur ad hoc, quod ſi rem emptam venditor nulliter alteri vendidit, venditor poteſt illam ab emptore repetere, reddito ei ſecundo pretio ſi minoris emerit ſecundus emptor quàm primus, ut per Tiraquell. *de retractu lign.§.12.gloſſ.1.num.18.* ubi *n.19.* citato hoc textu dicit illum locum habere quando is opponit non debere ſe rem reſtituere, niſi & ſibi reſtituatur pretium à ſe datum.

4 In Gloſſ. *Diſtraxerunt.* Notatur ad hoc, quod miles abſens juſta ex cauſa, aut etiam minor, non reſtituitur adverſùs tempus, aut pœnam conventionalem, licèt reſtituerentur adverſùs legalem, de quo an verum ſit, vide *gloſſ.2. ad fin. & gloſſ.4. per tot. l.47.tit.13 part.5.* Balb.*de præſcript.1.part.6.princip. verſ.23.& 30.* Tiraquell. *de retractu convent. tit.1. §.1.gloſſ.2.num.57.cum ſeqq.* latè Cald.Pereira *in l.ſi curatorem, verbo ſua facilitate, n.93.cum ſeqq.* Sfort. Odd. *d.p.2.q.84.art.6.*

SVMMARIVM.

1 *Succeſſor non poteſt reſcindere factum legitimum prædeceſſoris, & n.2.*

2 *Dignitas ſuperveniens nil operatur in iis, quæ jam ſunt ordinata.*

L. Ea quæ. VII.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Marinæ.*

1 SVcceſſor non poteſt reſcindere factum legitimum prædeceſſoris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſupr.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan.24.tit.13 part.5.* Balb. *de præſcript.1. p.6.princip.verſ.23.& 30.* Tiraq. *de retract. lign.§.1. gloſſ.9.n.48.& n.54 & in præf.de jure primog. n.132.*

3 ubi infert ad hoc, quod in iis, quæ jam ſunt ordinata, ſuperveniens dignitas nihil operatur.

Barboſa Collect. in Cod. Tom. I.

SVMMARIVM.

1 *Miles dum eſt occupatus in expeditionibus, gaudet privilegio reſtitutionis, & n.2. reſolve ut n.3.*

4 *Privilegia competunt privatis militibus ſtipendiatis, & armigeris, donec ſunt in exercitio armorum, vel in bello, vel in cuſtodia arcis, vel civitatis, amplia ut n.5.*

L. Sancimus. VIII. & ult.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ P.P.*

MIles dum eſt occupatus in expeditionibus, privilegio reſtitutionis in integrum gaudet, quia ubi occupatio eſt cauſa privilegij, ibi ceſſante occupatione ceſſat privilegium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad.l.1.num.1.ſup.hoc tit.* & poſt omnes Aloyſ. Leo. 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Bellug. *in ſpeculo Principum, rubr.20. n.20. fol.115.* Maurit. *de in integr. reſt.cap.83.n.3. & cap.333.cum ſeq.* Viv. *tom.1.commun. opinion.lib.2. tit.25.quibus ex cauſis minores, n.5.pag.344.* Petr.Greg. *ſyntagm. juris lib.19. cap.17. n.1.* Ioan. Bapt. Coſta *de facti ſciens.& ignor.inſpect.84.n.11.& 15.* latè Sfort.Odd. *in tract.de in integrum reſt. part.1.q.6. art.5 à n.14. & art.6.n.18.* reſoluit, quod ſi milites, vel alterius, vel noſtri temporis verè militant, & in expeditione ſunt, & vitam propriam pro Principe, vel patria exponunt, reſtitutionem in integrum merentur. 2 3

Qui in expeditionibus occupati ſunt, &c.] Adverte quod priuilegia competunt priuatis militibus ſtipendiatis, & armigeris, donec ſunt in exercitio armorum, vel in bello, vel in cuſtodia arcis, vel ciuitatis, vt in pleriſque ciuitatibus ſunt homines armati ad portas, & ad plateas ciuitatum pro cuſtodia, de quo vide Sim.de Prætis *de interpret. ultim. volunt. lib.3. ſolut.8. n.6. fol.260.* aliàs *fol.67. verbo. In nova impreſſ.* Menoch. *conſ.408. n.56. & conſ.909. n.11.* Ioan.Bapt. Coſta *d. inſpect. 84.n.13.* Bernard. Græværus *ad pract.Cameræ Imper.lib.2.c.118.conſid.1.* 4

Ad illos qui de Principis, vel civitatis mandato ſequuntur exercitum, ut ſunt doctores, quæſtoreſve militum, item Medici, & judices, qui dicuntur abeſſe Reipubl.cauſa, ſicut milites, extendit Sfort.Odd. *d.p.1.q.6.ex n.19.* 5

De uxoribus militum, qui Reipubl. cauſa abſunt.

TIT. LII.

QVEMADMODVM militibus, & aliis Reipubl. cauſa abſentibus ſuccurritur per reſtitutionem, ut ſuperiùs dictum: ita etiam uxoribus, ſi viros ſecutæ per abſentiam damnum paſſæ ſint.

De materia tituli vide Cujac. Pac. & Vveſembec. Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſtitut. part. 1. quæſt.6.art.8.*

SVMMARIVM.

1 *Uxores militum, quæ viros militantes ſequuntur, gaudent beneficio reſtitutionis, & n.2.*

3 *Mulieres maritorum ſuorum conditione tenentur.*

L. Temporalibus. I.

Imp. ALEXANDER A. *Secundinæ.*

1 VXores militum, qui viros militantes ſequuntur, reſtitutionis beneficio gaudent. Colligunt ex Ord. Batr Salicet. Bald. Caſtr. Petr de Bellap. Iacob. de S. Georgio, Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. deſumunt Capyc. *dec.76.* D. Barboſ. *in l. quia tale, n.27. ff. ſoluto matrim.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſt. part. 1. q.6. n.14.* ubi advertit, quod licèt malum ſit quod uxores ſequantur viros ſuos in bellum, tamen ad tollendum occaſionem pejoris mali, id eſt, vel deſertionis militiæ, vel ſterilitans, vel adulteriorum, ſi quando continere nequirent abſque maritis, poteſt dici bonum hoc.

3 Notari etiam ſolet hic textus ad hoc, quod mulieres maritorum ſuorum conditione tenentur, de quo vide plura ad *l. Hiſpan. 3. tit. 5. part. 2. & l.7. tit. 2. part. 4.* Padil. *in l. voluntas, n.5. de fideic.* Tiraq. *ad leges connub. gloſſ. 1. n.18. & de jure mariti gloſſ. 2. n.54. & ſeq. & de nobilit. cap. 18.* Mex. *in tract. taxæ panis, concluſ. 2. n.63.* Solorzan. *de parricid. lib. 2. c.13.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 1. §. 1. n.44.* Pichard. *in tract. de nobilit. communicat. n.17.* D. Barboſ. *in l. quia tale, n.23. cum ſeqq. ff. ſoluto matr.*

SVMMARIVM.

1 *Uxores militum probabiliter cum maritis abſentes, & peregrinantes, reſtitutionis auxilio contra res in abſentia venditas, pretio tamen emptionis ſoluto, juvantur, & n.2.*

3 *Reſtitutionem in integrum petens probare debet quod res de qua agitur, pertineat ad eum jure dominij, vel poſſeſſionis, vel alterius rationabilis intereſſe, limita ut n.4.*

5 *Dominium rei, vel poſſeſſio, aut aliud intereſſe in cauſa, an plenè probandum, vel ſufficiat ſemiplena probatio, remiſſivè.*

L. Ei quæ diutiſſimè. II. & ult.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Quintilianæ.*

1 VXores militum probabiliter cum maritis abſentes&, peregrinantes reſtitutionis auxilio contra res in abſentia venditas, pretio tamen emptionis ſoluto, juvantur. Colligunt ex ord. Doctores citati *ad l. 1. n.1. ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumit Maſcard. *de probat. concl. 1177.* aliàs *concluſ. 1283. num. 1.*

3 *Dominium ad ſe pertinere monſtraverit*, &c.] Notatur ad hoc, quod ab eo, qui petit reſtitutionem in integrum, probari debet, quod res de qua agitur, pertineat ad eum jure dominij, vel poſſeſſionis, vel alterius rationabilis intereſſe. Ita Maſcard. *d. concluſ. 1283. per tot.* Sfort. Odd. *in tract. de in integrum reſtitut. part. 5. quæſt. 39. ex num. 7.* qui limitat quando eſſet præſcriptum jus perſonale, vel quando unà cum dominio rei amiſſa quoque fuiſſet poſſeſſio ejus ex cauſa juſtæ abſentiæ, vel alio juſto impedimento. Et idem Sfort. *d. quæſt. 39. art. 3.* diſputat an dominium rei, vel poſſeſſio, aut aliud intereſſe in cauſa debeat probari plenè, an verò ſufficiat ſemiplena probatio.

De temporibus in integrum reſtitutionis, tam minorum, & aliarum perſonarum, quæ reſtitui poſſunt, quàm etiam hæredum eorum.

TIT. LIII.

TRACTANTVR hîc communia minoribus, & Reipubl. cauſa abſentibus, nempe quando aut ipſi, aut eorum hæredes reſtitutionem petere poſſint. Reſtitutio autem petenda eſt intra quadriennium continuum, quod minori ſtatim ac major factus eſt, id eſt, ex prima die anni 26. currit; actio tamen de dolo datur intra biennium.

De materia tituli vide Cujac. Pac. & Vveſemb. Turzan. Villalob. & Bellacomb. *com. 1. comm. opin. lib. 2. tit. 24.* Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſtitut. p. 1. q.19.* Octavian. Simoncel. *de decretis lib. 1. tit. 1. inſpect. 1. n.69.*

L. In his. I.

Imp. GORDIANVS A. *Pudenti militi.* 1

MIliti reſtitutionem merenti tempus petendæ
reſtitutionis currere incipit à die miſſionis.
Colligunt ex ordin. Batt. Salicet. Bald. Petr. de Bella-
pert. Iacob. de S. Georgio, Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. 2
remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide dicta *in collectan. ad l. ſancimus 8. ſuprà de reſtit. milit.*

SVMMARIVM.

1 *Minor ſi ſuccedit majori cauſa militiæ abſenti toto tempore minoris ætatis, tempus reſtitutionis petendæ non currit.*

2 *Hæredes minoris intra quadriennium poſſunt petere reſtitutionem in integrum.*

L. Si intra. II.

Idem A. Secundino militi. 1

SI minor ſuccedit majori cauſa militiæ abſenti,
toto tempore minoris ætatis tempus reſtitutio- 2
nis petendæ non currit. Colligunt ex ordin. Doctores citati *ad l. 1. n.1. ſupr. hoc tit.*

Vide *l. Hiſpan. 8. prope finem, tit. 19. part. 6.* ubi quod hæredes minoris intra quadriennium poſſunt petere reſtitutionem in integrum, Cæſ. Urſil. ad Afflict. *deciſ. 29. num. 9.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Quadriennium petendæ reſtitutionis, quod datur minori facto maiori, non currit abſenti cauſa Reipublicæ.*

2 *Quadriennium huiuſmodi retardatur propter iuſtum aliquod impedimentum poſt quam incepit currere, contingens ſicut ab initiò.*

L. Si intra annos. III.

Idem A. Mutiano militi.

1 QVadriennium petendæ reſtitutionis, quod datur minori facto maiori, non currit Reipublicæ cauſa abſenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.ad n.1.ſup.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem tenet Sfort. Odd. *in tract.de in integrum reſtitut.part.1.quæſt.20. num.51. & art.7. num.*70. tenet quod quadriennium huiuſmodi ita retardatur, & ſuſpenditur propter iuſtum aliquod impedimentum poſtquam incepit currere contingens ſicut ab initio..

L. Ex perſona. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Dionyſio.*

1 BEneficium reſtitutionis in integrum ex quacunque cauſa competens ad hæredes tranſmittitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſup.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Sfort.Odd.*in tract.de in integr.reſtit.minor.p.1.q.50. art.1.ex num.3.*vbi *ex num.13.*multipliciter ampliat, & deinde limitat.

SVMMARIVM.

1 *Tempus petendæ in integrum reſtitutionis in minori ætate non currit his, qui veniam ætatis non impetrarunt.*

2 *Tempus vtilis anni, quod ad reſtitutionem petendam ſupererat defuncto, currit eius hæredi minori ſed demum facto maiori.*

3 *Maior ſuccedens minori habet annum vtilem, hodie quadriennium continuum ad petendam reſtitutionem ex perſona defuncti.*

4 *Minor impetrans veniam ætatis oportet vt oſtendat coram iudice priuilegium & gratiam Principis, & iudex decernat adminiſtrationem.*

5 *Præſcriptio non currit contra hæreditatem iacentem.*

6 *Hæredi minoris læſi tantum temporis ſupereſt ad petendam reſtitutionem in integrum ex perſona illius, quantum ſupererat ipſi læſo tempore mortis eius. Limita ut n.7.*

L. Ea quæ. V.

Impp. CONSTANT. A. *ad Baſſum P. P.*

1 PEtendæ in integrum reſtitutionis tempus in minori ætate non currit his, qui veniam ætatis non
2 impetrarunt. Item tempus vtilis anni, quod ad reſtitutionem petendam ſupererat defuncto, currit eius hæredi minori, ſed demùm facto majori. Item maior 3
ſuccedens minori habet annum vtilem, hodie quadriennium continuum ad petendam reſtitutionem ex perſona defuncti. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

Vide Anton. Gom. *variar.tom.2.cap.14. num.22.* 4
verſ.item adde, vbi citato hoc text. ait, quod requiritur quod prædictus minor impetrans veniam ætatis oſtendat & præſentet coram iudice priuilegium & gratiam Principis, & iudex concedat & decernat adminiſtrationem, Ioſeph. Ludou. *communium opin.tit.*
de præſcriptione, concl.vnica, in princip.num.1. vbi poſt 5
aliquos, quos refert, tenet per hunc text. præſcriptionem non currere contra hæreditatem iacentem, de quo etiam Sfort. Odd. *in tract.de in integr.reſtit.p.1. q.20.art.9.ex num.82.*

Ita tamen vt nunquam minori, &c.] Notatur ad 6
hoc, quod tantum temporis ſupereſt hæredi ipſius læſi ad petendam reſtitutionem in integrum ex perſona illius, quantum ſupererat ipſi læſo tempore mortis eius, vt per Sfort. Odd. *dict.p.1.q.20. art.8.*
ex n.77. vbi *n.78.* limitat vt non procedat quando 7
ipſe quoque hæres eſſet minor; nam illud reſiduum quadriennij, vel etiam totum quadriennium, quod competebat ipſi auctori defuncto, non currit hæredi minori in minore ætate, ſed poſt 25. annum, adeò quod hæres habebit quandoque plus temporis, quàm haberet defunctus tempore mortis eius, ſcilicet omne tempus, quo minor extiterit, deinde omne tempus, quod defuncto ſuperfuit.

SVMMARIVM.

1 *Tempus querelæ ob dotem non numeratam ipſo iure currit minoribus fauore dotis, ſaluo tamen beneficio reſtitutionis tam minori, quàm hæredibus,* & num.2.

3 *Exceptionem numeratæ dotis, & tempus proponendi illam, currit minori, ſed eidem datur reſtitutio.*

AVTH. Si minor.

TEmpus querelæ ob dotem non numeratam ipſo 1
iure currit hominibus dotis fauore, ſaluo tamen reſtitutionis beneficio tam minori, quàm hæredibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1, ſup.hoc tit.*

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt 2
Gregor. Lop. *l.9.gloſſ.1. col.2. poſt med. tit.29. p.6.* Clad. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, num.42.* Sfort. Odd. *in tract.de in integr. reſtit. p.1. quæſt.19. art.3. num.29. & 30.& q.20. num.81.* vbi per hunc text. dicit quod hæres habet quinquennium tantùm, licèt defunctus habuiſſet 12. annos ſi vixiſſet, & hoc ſi hæres ipſe quoque ſit minor, ſi verò ſit maior, habet tantum annum vtilem ad petendam reſtitutionem in integrum aduersùs dotem cautam non numeratam, *& p.2.q.88. art.3.num.48.* vbi quod exceptio non numeratæ dotis, & tempus 3
proponendi illam currit minori, ſed eidem datur reſtitutio.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio quæ tempus inſtantiæ non excedit, reo & actori æqualis eſto in conceſſione: reo autem ſoli concedatur, vbi tempus concedit inſtantia.*

2 *Maior aduerſarius poteſt vti termino conceſſo minori ad faciendam probationem.*

3 *Inſtantia non currit actori, ſi reus ſubterfugiens cauſam trahat, ac protelet.*

4 *Minore reſtitutio ad producendum teſtes poſt didiſcita teſtificata, aduerſarius oon priuilegiatus poteſt illa ineunte dilatione alios teſtes producere.*

5 *Dilatio vni partium conceſſa, alteri eſt communis, & ea vti poteſt pars aduerſa, nec eſt communis ei qui iam probationibus renunciauit,* num. 6.

7 *Dilationi ciuſmodi alter in alterius preiudicium renunciare non poteſt, niſi daretur in fauorem minoris per reſtitutionem in integrum.*

L. Petendæ. VI.

Idem A. ad Iulianum P. V.

1 DIlatio, quæ tempus inſtantiæ non excedit, reo & actori æqualis in conceſſione eſto: reo autem ſoli conceditur, vbi tempus inſtantia concedit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. num. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Aloyſ. Leo.

2 Vide Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 5. poſt princip.* vbi quod aduerſarius etiam maior poteſt ſimiliter vti termino conceſſo minori ed probationem faciendum, Tiraq. *de retractu lig. §. 12. gloſſ. 2.*
3 *num. 1.* vbi quod non currit inſtantia actori ſi reua ſubterfugiens cauſam trahat ac protelet. Menchac.
4 *controverſ. vſufrequent. cap. 31. num. 12.* vbi quod minoré reſtitutu ad teſtes producendos poſt didiſcita teſtificata, aduerſarius non priuilegiatus poteſt illa ineunte dilatione alios teſtes producere. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo vel aduerſarij dolo, n. 12.* vbi quod illo caſu, quo minor ad probandum eſt reſtitutus, poteſt aduerſarius ſuam intentionem pariter probare, & teſtes producere. Bernard. Grauæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 91.* Donel. *in comment. iuris ciuilis, lib. 14. cap. 6. col. 2.*

5 Notatur hic text. ad hoc, quod dilatio vni partium conceſſa alteri eſt communis, & ea poteſt vti pars aduerſa, vt per Marant. *de ordine iudic. part. 6. titul. de dilationib. num. 8.* Boër. *deciſ. 352. numero 3.* Ozaſc. *Pedem. deciſ. 79. n. 4.* Vincent. de Franch. *deciſ. 269. num. 3.* Azeued. *l. 3. num. 45. tit. 8. lib. 4. nouæ Recop.* Caualcan. *p. 1. deciſ. 21. num. 9.* Guttier. *pract. lib. 2. q. 32. num. 2.* Cardoſ. *in praxi iudicum, & Advocator. verbo dilatio, num. 8.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 48. cap. 8. num. 18.* Curia Philip. *part. 1. §. 16. num. 9.* Camill. Borrel. *in ſum. omnium deciſ. tit. 47. de dilation. num. 50.* Amat. Roderic. *in practic. cap. 7. num. 25.* Menoch. *conſ. 367. num. 33.* vbi *num. 28. verſ.*
6 *primò* tenet quod non eſt communis ei, qui iam probationibus renunciauit, & *num. 35. & 38.* idem aſſerit vbi veriſimiliter ſubornationis periculum in aduerſario dilationem ſibi communem eſſe contendente timeri poſſet.

7 Alter in alterius inuiti præjudicium hujuſmodi dilationi renunciare non poteſt, niſi daretur in fauorem minoris per reſtitutionem in integrum, quia ſi tunc minor renunciat dilationi ſibi conceſſæ, non poteſt adverſarius ea vti, de quo vide Caualc. *dict. deciſ. 21. num. 9.* Perez *l. vlt. in fine, tit. 5. lib. 3. Ord. pag. 578.* Soar. *in theſauro commun. lit. D, num. 76.* Guttier. *d. q. 32. num. 3.* Rug. Roland. *de commiſſar. p. 5. lib. 2. cap. 9. n. 6.* Azeued. *l. 3. num. 3. tit. 8. lib. 4. nouæ Recop.* Valaſc. *conſ. 25. num. 11.* vbi tenet quod ſi altera pars, cui dilatio reſtituitur ex iure ſpeciali, re integra dilationi renuntiet, tunc renunciatio hæc obeſt aduerſario.

SVMMARIVM.

1 *Pro anno vtili datur hodie quadriennium continuum ad petendam reſtitutionem, ſed huic obeſt minor ætas, iuſta abſentia, & impedimentum legitimum,* & num. 2.

3 *Minori infra quadriennium poſt legitimam ætatem, quod incipit ei currere à die, quo ipſe incepit major effici, & ſic poſt lapſum perfectum totum 25. annum, poteſt implorare reſtitutionem in integrum.*

4 *Reſtitutionem in integrum petens ex edicto minorum debet probare, quod eſt infrà quadriennium, nec excedat 29. annum.*

5 *Minor læſus ſi remedio reſtitutionis uti velit vltra quadriennium, non eſt audiendus, etſi opponat per viam exceptionis, niſi læſio eſſet enormiſſima, n. 6. limita etiam in n. 7. & 8.*

9 *Tempus aſſignatum debet eſſe continuum.*

10 *Quadriennium continuum hodie, olim annus vtilis erat.*

11 *Quadriennium ſolùm datur ad inchoandam litem ſuper reſtitutione, non verò ad illam finiendam.*

12 *Reſtitutio in integrum poſt quadriennium conceditur ex rationabili cauſa.*

13 *Diviſio magiſtralis temporis utilis, & continui, remiſſive.*

14 *Quadriennium non incipit currere, niſi à die completo læſionis, & preſcriptionis.*

15 *Reſtitutio infrà totum quadriennium ſemper peti poteſt, etiamſi læſo ſit minori ſpatio temporis, contrarium vide n. 16.*

17 *Minor quando impeditus adverſarij, & vel iudicis facto non potuit litis finem imponere infrà quadriennium, tunc illud non currit.*

L. Supervacuam. VII. & ult.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P. P.*

PRo anno utili datur hodie quadriennium continuum ad reſtitutionem petendam, ſed huic obeſt minor ætas, juſta abſentia, & impedimentum legitimum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 8. tit. 19. part. 6. ubi gloſſ. 5.* Bernard. *reg. 653.* Balb. *de præſcript. 1. part. 6. princip. n. 27.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 7.* Emman. Coſta *in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, p. 2 num. 85.* Cov. *lib. 1. var. cap. 3. n. 12.* Mench. *de ſucceſſ. creat. §. 10. à num. 30.* Cujac. *lib. 16. obſerv. 22.* Turzan. & Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 24. num. 2. & lib. 25. à num. 6.* Donell. *comment. juris civilis lib. 21. cap. 5. col. fin. & cap. 9. ver tot.* Peregr. *lib. 4. conſ. 102. num. 64. cum ſeqq.* Surd. *dec. 136.* Theſaur. *quæſt. forenſ. lib. 4. q. 75. n. 9.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 6. §. 2. num. 14.* Alphan. *collect. 75.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, num. 35. cum multis ſeqq. & verbo infrà, à n. 1. & quæſt. forenſ. lib. 1. q. 22. n. 20.* Aloyſ. Ricc. *in collect. dec. p. 4. collect. 1036.* Mol. *in emporio juris, p. 2. tit. 5. q. 6.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 2. tit. de reſtit. in integ. reſol. 4.* latè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtit. q. 19. & 29. p. 1.* Cancer. *var. reſolution. tom. 2. cap. 1. de minoribus, n. 133. cum ſeq.* 2

Et alijs provinciis quadriennium, &c.] Advertendum eſt, quod minor infra quadriennium poſt legitimam ætatem, quod incepit ei currere à die, quo 3

ipſe

ipſe incepit maior effici, & ſic poſt lapſum perfectum totum 25. annum poteſt in integrum reſtitutionem implorare. Ita Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 41. §. 6.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 6. col. 2. in fine.* Mauric. *de in integ. reſtitut. cap. 46.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo infra legitimum tempus, num. 3.* Giurba *deciſ. 106. num. 5.*

4 Et petens reſtitutionem in integrum ex edicto minorum debet probare quod eſt infra quadriennium, nec excedit 29. annum, vide Menoch. *conſ. 100. num. 289.* Maſcard. *de probat. concl. 1058. n. 32. & concluſ. 1228. num. 2.* Morla *d. p. 1. tit. 5. q. 10. n. 3.* Cald. Pereira *d. verbo infra, num. 19.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtit. p. 2. q. 39. art. 1. à num. 1.*

5 Vnde minor læſus, ſi hoc remedio vltra quadriennium vti velit, non eſt audiendus, etſi per viam exceptionis opponat, vt per Bernard *reg. 653.* Matienz. *d. l. 1. gloſſ. 10. num. 8. tit. 1. lib. 5. noua. Recop.* Sfort. Odd. *d. lib. 1. q. 19. art. 5. a. 50.* Alexand. Trentacinq. *dict. tit. de reſtit. in integ. reſol. 4. n. 13.*

6 Limita ſi læſio eſſet enormiſſima; nam tunc vltra quadriennium datur reſtitutio, Bernard. *reg. 653. in verſ. octauo, & in verſ. decimò,* Cou. *lib. 1. var. cap. 3. num. 13.* Mynſing. *cent. 1. obſeruat. 51. num. 7.* Suar. *d. tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 24. num. 6.* Padill. *in l. 2. num. 48. de reſcind. vendit.* Emman. Coſta *in leg. Gallus, §. & quid ſi tantum, num. 80. ff. de liber. & poſthum.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 20.* Azeued. *l. 1. num. 52. lib. 5. tit. 11. noua Recop.* & ibi Matienz. *gloſſ. 8. num. 49.* idem Matienz *in Dial. relator. p. 3. cap. 10.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 18. n. 36.* Gutier. *de iuram. confirmat. part. 1. c. 26. num. 7. in fine, & practicar. lib. 1. quaſt. 115. num. 33.* Parlad. *lib. 2. rerum quotidian. cap. fin. p. 1. §. 16. num. 14.* Feliciari. de Solis *de cenſib. lib. 2. cap. 1. n. 40.* Sfort. Odd. *d. p. 1. q. 19. art. 7. num. 66.* Morla *d. tit. 5. in praelud. num. 16. verſ. ſed reſtat videre,* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 21. num. 28.* Mar. Giurba *deciſ. 106. num. 12.* Stephanus Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 146. n. 20.* Caſtill. *lib. 3. quotid. cap. 23. num. 49.*

7 Limita etiam hujuſmodi triennium non currere probabiliter ignoranti: ita Bernard. *d. reg. 653. verſ. ſextò fallit,* Tiraq. *de retractu lig. §. 35. gloſſ. num. 21.* Cov. *in reg. poſſeſſor, p. 3. §. 3. num. 3.* Pichard. *comm. opin. tom. 1. lib. 2. tit. 25. num. 8. pag. 445.* Simoncell. *de decretis lib. 3. tit. 9. num. 6.* Menoch. *remed. 15. recuper. a. 215. cum ſeq.* Maſcard. *de probat. concl. 1276.* Sfort. Odd. *d. part. 1. q. 20. num. 38. verſ. in contrarium,* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib. 3. q. 7. num. 82.* Cald. Pereira *d. verbo infrà legitimum, num. 3.* Card. Tuſch. *lit. R, concl. 298. num. 9. 16. & 43.* Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib. 2. tit. de in integr. reſt. reſol. 1. num. 5. & reſol. 4. num. 17.* Cancer. *var. reſol. lib. 2. cap. 1. num. 219.* Cevall. *communium contra commun. q. 48. num. 14.* Perez de Lara *de vita hominis, cap. 25 n. 83. & 88.* Giurba *d. dec. 106. v. 10.* ubi ſupinam, & craſſam ignorantiam non ſufficere ad retardandum quadriennium tradit, & præſumptam ſcientiam ſufficere, ad quod plures adducit.

Neque legitimè impeditis currit, de quo Sfort. Odd. *d. quaſt. 19. à n. 56.* Cald. Pereira *d. verbo infra legitimum, n. 3. cum ſeqq.*

8 Limita denique quando partium conſenſu quadriennium fuerit prorogatum, Salzed. *ad Bernard. d. reg. 653. verſ. & ultra decem,* Alexand. Trentacinq. *d. tit. de in integr. reſt. reſol. 4. num. 15.* & Sfort. Odd. *dict. part. 1. q. 19. art. 10. n. 86.* ubi *n. 88.* ait procedere dummodo expreſsè adverſarius conſentiat.

9 *Continuum tantummodò numerari, &c.*] De tempore aſſignato, quod debeat eſſe continuum, vide Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 11. n. 21.* Anton. Gom. *tom. 3. variar. cap. 1. num. 3. colum. 2. & cap. 8. numero 2.* Cald. Pereira *de reſolut. emphyt. cap. 13. numero 3.*

Ex die ex quo annus utilis currebat, &c.] Olim 10
namque erat annus utilis, ut *in l. interdum, ff. de minor.* hodie eſt quadriennium continuum. Sfort. Odd. *d. part. 1. q. 1. num. 18.* ubi *num. 19.* rationem hujus mutationis aſſignat, quia propter diverſum morem & ſtylum feriarum iſte annus utilis alicubi fortè longior, alicubi verò brevior. Et annum cùm dicunt Iureconſulti, ferè utilem accipiunt, hoc eſt, qui ex diebus 365. utilibus conſtat, ita Govean *lection. juris var.* 11
lib. 1. cap. 10.

Ad interponendam conteſtationem, finiendamque litem.] Vſus & praxis contra diſpoſitionem hujus text. obſervat, quod hoc quadriennium ſolùm datur & aſſignatur ad inchoandam litem ſuper reſtitutione, non verò ad illam finiendam, ut obſervarunt Morl. *d. tit. 5. in praelud. num. 16.* Rebuf. *tom. 2. ad leges Galliæ, tit. de reſtit. art. 2. gloſſ. 1. num. 4. cum ſeqq.* ubi eleganter adnotavit hujus legis litteram aliter legendam eſſe in hunc modum, *Temporis continuatio obſervetur ad interponendam conteſtationem; inchoandamque litem.* Optimè Cald. Pereira *in dict. verbo infra legitimum, num. 1.* ubi *prope fin.* advertit rectiùs dici poſſe litteram hujus text. corruptam eſſe, & legendam, *faciendámque litem*, non *finiendam*; neque id eſt alienum ab oratione hujus l. nam tùm Iuſtinianus jus antiquum corrigens (quo annus utilis concedebatur ad implorandam reſtitutionem) quadriennium concederet numerandum ab eo die, & tempore, quo annus ille numerabatur, ideo quemadmodum ille annus ſecundùm jus vetus erat minori conceſſus ad inchoandam litem, non finiendam, ita etiam quadriennium debet ad illam initiandam eſſe conceſſum, ut ſapiat naturam ejus, in cujus locum fuit ſubrogatus, quidquid dicat Sfort. Odd. *d. part. 1.* 12
q. 19. à n. 93.

Vel aliis legitimis cauſis, &c.] Nota judicem poſſe ex rationabili cauſa reſtitutionem in integrum poſt quadriennium concedere, de quo vide Menchac. *illuſtr. quaſt. lib. 1. q. 31. num. 25.* Sfort. Odd. *d. p. 1. q. 19. ex num. 82.* ubi *num. 83.* advertit regulam certam tradi non poſſe ad oſtendendum quæ dicatur juſta cauſa ex qua moveri debeat judex, quia arbitrio ejus committi debet, ſed tamen dici poteſt, quod quoties apparebit judici, quod læſus juſto impedimento detentus non potuit reſtitutionem in integrum petere, vel expedire infrà quadriennium, concedit eidem etiam poſt quadriennium, per *l. non enim, ff. ex quibus cauſis major.* hujuſmodi autem impedimentum ſunt infirmitas, abſentia, furor, paupertas, &c. 13

In Gloſſ. *Supervacuam.* Magiſtralem diviſionem temporis utilis, & continui, quam facit hæc Gloſſ. tradunt Bart. *in tract. de tempore utili, & continuo, cap. 3. ſub num. 7.* Sfort. Odd. *d. part. 1. q. 19. art. 3. ex num. 13.*

In Gloſſ. *Illuxerit.* ibi, *& hoc ſi in minori ætate contingit læſio, &c.* Probat hæc Gloſſ. quod quadri- 14
ennium non incipit currere niſi à die completæ læſionis, & præſcriptionis, ut per Maurit. *de in integr. reſt. cap. 44.* de cujus tamen articuli veritate vide Sfort. Odd. *d. p. 1. q. 20. art. 2. ex n. 15.*

In Gloſſ. *Continuatio*, ibi, *hoc ſi hic abſens major* 15
lædatur tanto tempore, &c. Probat hæc Gloſſ. quod reſtitutio intra totum quadriennium ſemper peti poteſt, etiamſi læſio ſit in minori ſpatio temporis, ut per Tiraq. *de retractu lig. §. 35. gloſſ. 2. num. 12. & 13.* Balb. *de præſcript. p. 6. num. 27. & 28.* Afflict. *q. 175. num. 2. & 3.* Contrarium tamen, immò quando mi- 16
nor petit reſtitutionem adverſùs temporis lapſum minorem quadriennio, debere peti reſtitutionem infrà tantum tempus, quantum eſt lapſum, minorque

læſio

læſus, ut per Bernard. *reg.653. fallent.9.* Capell.
Toloſ. *dec.178.n.x.* Maurit. *enp.42.* Redoan. *de rebus
Eccleſiæ non alien. in quæſt.de reſt. in integr. §.1.n.2.*
Anton.Gom. *dict.tom.2.c.13.poſt n.7.verſ. quod in-
telligo*, Veſtr. *in praxi Romanæ Curiæ, lib.8.c.9.n.23.*
Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo infrà legitimum,
n.8.* Surd. *dec.236.n.2.* Sfort. Odd. *dict.p.1. q.19.
art.4.n.39.* ubi *n.40.* diſtinguit.

17 In Gloſſ. *Excipiatur*, ibi, *item excipitur tempus,
quo impeditur agere*, &c.] Notatur ad hoc, quod
quando minor impeditus adverſarij, vel judicis facto
non potuit liti finem imponere infra illud quadrien-
nij tempus, tunc illud non currit, ut per Donell. *com-
ment. juris civilis lib.21. cap.10.§. pen.* Sfort.Odd.
d.part.1.q 10.n.54. Cald.Pereira *d. verbo infra legi-
timum, num.2.*

*Quibus ex cauſis majores in integrum re-
ſtituantur.*

Tit. LIV.

Majores reſtituuntur, non ſolùm pro-
pter Reipubl. cauſâ abſentiam, de qua
ſuprà, ſed etiam propter alias cauſas
hîc narratas.

De materia tituli vide Cujac. Pac. & Vveſembec.
Bonacoſ.Pichard. Soar. & alios *tom.1. commun. opin.
lib.3. tit.25.* Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſtit.
part. 1.quæſt.27.cum tribus ſeqq.*

L. Si propter. I.

Imp. ANTONINVS A. *Æmiliano.*

1 Legatis indefenſis, & condemnatis ſuccurritur
per reſtitutionem in integrum. Colligunt ex
Ordin.Bart.Saliect.Bald.Caſtr. Iacob.de S.Georgio,
Sebaſt.Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in
concord.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu-
munt *l.Hiſpan.10. tit.23. part.3. ubi gloſſ.5.* Cujac.
lib.20.obſerv.14. Maurit. *de in integrum reſt. c.422.*
Sfort.Odd. *in ſimili tract. part.1. quæſt.6. artic.10.
num.33.*

SVMMARIVM.

1 *Impedimentum carceris prodeſt læſo per ſententiam
ad petendam reſtitutionem in integrum, & n.2.
limita ut n.3. & 5. amplia ut n.4.*

6 *Reſtitutionem in integrum petens, & ad eam con-
ſequendam impedimentum allegans, illud probare
debet, limita ut n.7.*

L. Si idcirco. II.

Idem A. Dionyſio.

1 Impedimentum carceris prodeſt læſo per ſenten-
tiam ad petendam reſtitutionem in integrum. Col-
ligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſup.
hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu-
munt Bart. *in tract. de carcerib. num.7.* Gig. *de pen-
ſionib. q.35.num.4.* Flamin.Pariſ. *de reſign.beneficior.
lib.11.q.13.num.122.* ubi *n.123.* limitat niſi fuiſ-
3
ſet carceratus ob delictum, latè Sfort. Odd. *in ſuo
tract.de in integrum reſtit.p.1.quæſt.7. art.5. à n.28.*
ubi *num.29.* ait procedere non ſolùm ſi detineatur
intra clauſuram, & carcerum mœnia, ſed etiam ſi ſub
fidejuſſoribus dumtaxat: & *n.38.* extendit etiamſi 4
quis nullo alio impedimento detineatur, quàm jura-
mento, videlicet quia juravit non recedere de lo-
co; nam & iſte dicitur vinculis detentus: & *à n.40.* 5
limitat in carceribus, crimine falſi, vel niſi iſta car-
ceratio publica cum dolo fieret ab ipſo magiſtratu,
& ex conſenſu ipſius carcerati, ut adverſarium elu-
deret, & quando quis ob delictum ſuum carceratus
fuiſſet.

Idque in veritate eſſe Præſidi provinciæ probaveris.] 6
Notatur ad hoc, quod reſtitutionem in integrum
petens, & ad eam conſequendam impedimentum
allegans, illud debet probare, ut per Maſcard. *de
probat.concl.1275.* aliàs 1281. *ex n.1.* ubi *n 4.* adver-
tit non ſatis eſſe impedimentum in libello allegare,
niſi poſtquam allegatum fuerit, offerat actor ſe idem
probaturum: & *num.10.* firmat, quod regulariter ab
ipſo allegante ſit impedimentum plenè probandum:
latè Sfort.Odd. *in tract.de in integrum reſtit. part.1.
q.38.art.1. ex num.1.* ubi *num.10. cum ſeqq.* limitat 7
diverſis modis, & præcipuè ſi impedimentum fuit
notorium, videlicet belli, peſtis, tranſitus exercitus
hoſtilis, vel proceſſit à judice: & *art.2.ex n.23.* diſ-
putat, an ſufficiat ſimpliciter probare impedimenta, &
cauſas hujus reſtitutionis, an verò requiratur etiam
probatio qualitatis ipſius impedimenti: & *art. 3.ex
n.32.* quærit an plenè, vel ſemiplenè prædicta pro-
bari debeant.

SVMMARIVM.

1 *Majoribus in contractibus bonæ fidei enormiter
læſis judex imploratus ex officio ſubvenit, &
num.2.*

3 *Læſio enormis an ſit juſta cauſa reſtitutionis etiam
ipſis majoribus.*

L. In contractibus. III.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA.
& CC. *Proculo decurioni.*

Majoribus in contractibus bonæ fidei enormiter 1
læſis judex imploratus ex officio ſubvenit.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſupr.
hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Anton.Gom. *var.tom.2. cap.2.n.22. verſ. item
adde proſequendo*, Pinel. *in l.2.de reſcind.vendit. p.1.
cap.1.num.29.* ubi reprobat eorum ſententiam, qui
variantes circa intellectum illius *l.2.* applicant hu-
jus legis remedium, quod eſt reſtitutionis, ut con-
ſtat ex illis verbis, *cauſa cognita*, & deinde ex aliis,
ibi, *officio judicis*; cùm in caſu *d.l.2.* reſolvant com-
muniter Doctores actionem ex contractu dari: latè
Sfort.Odd. *in tract.de in integr.reſt.p.2.q.14. art.6.
ex num.49.* ubi diſputat an enormis læſio ſit juſta 3
cauſa reſtitutionis, etiam ipſis majoribus, & poſt-
quam hinc inde contrarias retulit ſententias, tan-
dem ſic diſtinguit. Aut læſio eſt ultra dimidiam, &
tunc ex clauſula generali, *ſi qua mihi*, &c. dabitur
reſtitutio ad libitum ipſius læſi, ſi magis ei expediat
quàm remedium *d.l.2. de reſcind. vendit.* & multò
magis ſi aliqua de cauſa ceſſaret in tali caſu reme-
dium ejuſdem l. Aut læſio eſt infra dimidiam, &
tunc

tunc putat regulariter non dari reſtitutionem majoribus ex hoc capite, ea ratione potiſſimum, quia non datur reſtitutio minoribus adverſùs contractus, niſi enormiter in eis læſi fuerint, adeò quod læſio mediocris non ſufficiat eis ad reſtitutionem obtinendam: ergo fatetur, quod ſi in hoc conſtituenda eſt differentia aliqua inter eos, propter hanc læſionem ſolam non detur majoribus reſtitutio, niſi concurreret aliqua alia juſta cauſa æquitatis concedendi reſtitutionem iſtam, putà ſi mulier in contractu læſa enormiter fuiſſet, vel ruſticus, vel miles, aut alius in ſumma, in quibus faciliùs præſumatur fragilitas conſilij, quàm in cæteris hominibus: & *n.* 54. ad hunc textum reſpondet, quod loquitur quando læſio eſt enormiſſima ultra dimidiam, & ſecundùm ea tempora, quibus non erat adhuc introductum remedium *dict. l.* 2. & iniquum videbatur Imperatoribus non ſuccurrere etiam majoribus in tali caſu.

SVMMARIVM.

1 *Reſpublica ad inſtar minoris gaudet beneficio reſtitutionis, & n. 2. amplia ut n. 3.*

4 *Fiſco, vel Principi an detur reſtitutio ex jure minorum, ſicut datur Reipublicæ.*

5 *Minor, & Eccleſia æquiparantur, parique paſſu ambulant.*

L. Reſpublica. IV.

Iidem AA. *Priſciano.*

1 RESpublica ad inſtar minoris reſtitutionis beneficio gaudet. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 Adverte, & collige ex hoc textu, Rempublicam minorum jure uti ſolere, ideoque auxilium reſtitutionis implorare poſſe, & licèt certum ſit hanc legem loqui de republica Romanorum, tamen Doctores communiter tenent, cæteras quoque civitates eodem jure minorum frui. Vide *l. Hiſpan.* 10. *tit.* 19. *part.* 6. Cæpol. *caut.* 139. Afflict. *in prælud. conſtit. q.* 5. *à princip.* Marant. *de ordine judic.* 3. *p. ſexta partis, actu* 2. *n.* 97. Roland. *conſ.* 90. *n.* 27. *lib.* 1. Alph. *collect.* 650. Rebuff. *in l. bona civitatis, ff. de verbor. ſignif. pag.* mihi 140. Boët. *deciſ.* 265. *n.* 1. Chætian. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 1. *de ſacroſ. Eccleſ. n.* 25. *pag.* 148. Bellacomb. *lib.* 2. *tit.* 25. *n.* 11. *pag.* 148. Maurit. *de in integr. reſtit. q.* 317. Menoch. *remed.* 15. *recuper. n.* 192. & *conſ.* 2. *n.* 334. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 1. §. 1. *n.* 18. Guttier. *pract. lib.* 1. *q.* 70. *n.* 1. latè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtit. p.* 1. *q.* 3. *ex n.* 58. *uſque ad n.* 65. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Minoribus, n.* 61. & *quæſt. forenſ. lib.* 2. *quæſt.* 30. *n.* 15. Morl. *in emporio juris civilis, p.* 1. *tit.* 5. *in prælud. n.* 9. *verſ. undecimò*, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Reſpublica* 1. & *verbo minor* 1. Cevall. *comm. contra commun. q.* 4. *n.* 1. Cardoſ. *in praxi judicum, & Advocat. verbo res, n.* 38. latè Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 2. *titul. de in integ. reſtit. reſol.* 3. *à princ.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. convent. lib.* 8. *tit.* 13. *n.* 14. Caſtill. *contr. lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 23.

3 Amplia primò in communitatibus, caſtris, & reliquis villis, quæ per adminiſtratores reguntur, has enim ſicut civitates, jure minorum in integrum reſtitui reſolvunt Maurit. *d. tract. c.* 417. Roland. à Valle *conſ.* 90. *n.* 27. *lib.* 1. & *conſ.* 68. *n.* 22. *lib.* 2. Marant. *d. n.* 97. Bertazol. *conſ. civili* 41. *à n.* 38. & *conſ.* 124. *n.* 19. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 158. *n.* 24. & 30. ubi concludit hanc, reſtitutionem dari villis, ſeu caſtris, tam parvis, quàm magnis, Sfort. Odd. *d. part.* 1. *q.* 3. *art.* 10. *ex n.* 66. ubi *n.* 71. limitat quando in hujuſmodi parvis villis paucorum hominum non adſunt minores, vel pupilli, aut furioſi, ſeu aliæ hujuſmodi perſonæ reſtitutione dignæ: & *artic.* 12. *à n.* 74. idem dicit de reliquis collegiis, licitis tamen, & approbatis, Alexand. Trentacinq. *d. reſol.* 3. *n.* 3. ubi concludit ex ea ratione, quia etiam in parva civitate non reperitur conſenſus verus, ſed fictus, cùm ſint multi pupilli, & infantes, qui non conſentiunt, nec poſſunt conſentire, quorum favore caſtra, & villæ habent reſtitutionem: & *n.* 4. tenet quæ competit civitati, caſtris, & villis competere ex clauſula generali, *ſi qua mihi juſta cauſa eſſe videbitur*, quia univerſitates reguntur per adminiſtratores, & ideò homines repræſentantes univerſitatem ignorant quid per adminiſtratores fiat, & ratione hujus ignorantiæ ex clauſula generali competit in integrum reſtitutio. Et paulò infrà reſolvit quod civitates, villæ, & caſtra habent quadriennium ad petendam reſtitutionem in integrum, quæ incipit à die læſionis, quia non expectantur effici majores; eo tamen caſu etiam poſt quadriennium audirentur, quando damnum eſſet eminentiſſimum, vel ex capite ignorantiæ reſtitutionem in integrum peterent.

4 An fiſco, vel Principi detur reſtitutio ex hoc jure minorum, ſicut datur Reipublicæ, vide Maurit. *d. tract. cap.* 317. Gregor. Lop. *l.* 3. *verbo Del Rey, tit.* 1. *part.* 5. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 3. §. 1. *n.* 18. Morl. *d. tit.* 5. *in prælud. n.* 9. *verſ. duodecimò*, D. Barboſ. *in l. ſi mora, n.* 61. *ff. ſoluto matr.* Cald. Pereira *qq. forenſ. lib.* 2. *q.* 30. *n.* 16. latè Sfort. Odd. *d. tract. q.* 3. *art.* 13. & 14. *à n.* 79. *uſque ad n.* 91.

5 In Gloſſ. *Solet* 2. ibi, *ſic & in Eccleſia, cùm Reip. parificetur.* Notatur ad hoc, quod minor, & Eccleſia æquiparantur, parique paſſu ambulant, ut per Menchac. *controverſ. uſufreq. p.* 2. *c.* 9. *per tot.* ubi 25. caſus enumerat, in quibus æquiparantur, & octo in quibus differunt, Sebaſt. Medices *in tract. de acquir. rerum domin. gloſſ.* 2. *part.* 3. *n.* 195. Emman. Coſta *in cap. ſi pater,* 2. *part. verbo ipſis pauperibus, n.* 4. Covar. *lib.* 3. *cap.* 17. *n.* 4. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo minoribus, n.* 60. Morl. *d. tit.* 5. *in prælud. n.* 9. *verſ. ſextò*, Molin. *de Iuſt. tract.* 2. *diſp.* 574. *n.* 1. & 2. latè meipſum *de locis communibus argumentorum juris, loco* 72.

SVMMARIVM.

1 *Captus ab hoſtibus cum patre, & matre, reverſus illis defunctis ibi, ſuccedere, & bona uſucapione acquiſita vindicare per utilem reſciſſoriam poteſt.*

2 *Abſens captivitatis cauſa an, & quando in integrum poſſit reſtitui.*

3 *Iudicium reſcindens, & reſciſſorium, remiſſivè.*

L. Si ab hoſtibus. V. & ult.

Iidem AA. *Liciniano.*

1 CAptus ab hoſtibus cum patre, & matre, reverſus illis defunctis ibi, ſuccedere, & bona uſucapione acquiſita vindicare per utilem reſciſſoriam poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 114. & repetitionem ſuper hanc legem edidit Petrus de Bellapertica.

2 An, & quando abſens captivitatis cauſa in integrum poſſit reſtitui, vide Sfort. Odd. *in tract. de in integr. reſtit. p.* 1. *q.* 7. *à n.* 44.

Exem

3 *Exemplo utilis actionis*, &c.] De judicio reſcindente, & reſciſſorio, vide Sfort. Odd. *d. part. 1. q. 33. art. 1. cum ſeqq.* Morl. *in emporio juris civilis, p. 1. tit. 5. in prælud. n. 5.*

De alienatione judicij mutandi cauſa facta.

Tit. LV.

Ultima reſtitutionis cauſa eſt alienatio judicij mutandi cauſa facta.

De materia tituli vide Cujac. Pac. & Vveſemb. & Adrian. Pulvæ. *in ſpeciali tractat. hac de re edito.*

SVMMARIVM.

1 *Alienatione judicij mutandi cauſa facta poſſeſſor poteſt conveniri rei vendicatione, quam parit poſſeſſio, & n. 4.*

2 *Alienans judicij mutandi cauſa convenitur actione prætoria ad intereſſe, & n. 3.*

L. Cùm rem. Vnic.

Imp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Attalo.*

1 Facta alienatione mutandi judicij cauſa poſſeſſor poteſt conveniri rei vendicatione, quam poſſeſſio
2 parit. Alienans cauſa mutandi iudicij convenitur actione prætoria ad intereſſe. Colligunt ex Ord. Barr. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

3 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 30. tit. 2. part. 3. ubi gloſſ. 3.* Iaſ. *in §. 1. n. 60. & 78. in §. actionum, n. 195. Inſtit. de actionib.* Corraſ. *lib. 6. miſcel. cap. 5.* Cujac. *lib. 17. obſerv. 6.* Neguzant. *de pignerib. p. 3. membr. 2. n. 10. limit. 1.* Adrian. Pulvæ. *ad edictum de alienat. judicij mutandi cauſa facta, per tot.* & præcipuè *cap. 2. in med.* Donell. *comment. juris civilis lib. 20. cap. 3. col. 1.* latè pro intellectu Nicol. Bellon. *ſupputationum juris lib. 1. c. 19.* ubi colligit ex hac l. quod poſſeſſio parit actionem in rem; & ideò requiritur, quod adverſarius poſſideat, vel quaſi, ad hoc ut rei vendicatio habeat locum, & addit ipſe Bellon. quod etiam concurrere debet dominium ex parte agentis.

De receptis arbitris.

Tit. LVI.

Huc uſque dictum eſt de jus dicentibus, nunc dicitur de arbitris, non à jus dicente datis, nec juſſu judicis conſtitutis, ſed libera partium voluntate electis.

De materia tituli vide Cujac. Pac. & Vveſemb. & ex profeſſo de arbitris, Lanfranc. de Oriano *tom. 3. tractat. Doctor. part. 1. fol. 206.* de arbitris, & arbitrantibus, Baptiſt. de S. Blaſio *eod. tom. 3. p. 1. fol. 296.* Petr. Iacob. à Montepeſſulano *eod. tom. 3. part. 1. fol. 308.* de arbitris, & compromiſſis Ioan. Bapt. Peruſin. *eod. tom. 3. part. 1. fol. 224.* Rebuff. *ad leges Galliæ, tom. 3. ſub tit. de arbitris*, Marant. *de ordine judic. part. 4. diſt. 14.* Donel. *comment. juris civilis lib. 28. cap. 10.* Corraſ. *lib. 4. miſcel. cap. 18.* Camill. Borrel. *in ſpeciali tract. de compromiſſis, & in ſumma deciſ. tom. 1. tit. 63.* de compromiſſis, arbitris, &c. Petr. Gregor. *ſyntagm. juris tom. 2. lib. 47. cap. 39.* de arbitris, & compromiſſar. Alex. Trentacinq. *variarum reſolut. lib. 2. tit. de arbitris.* Arimin. Tepat. *var. ſentent. tit. 85.* de arbitris, arbitratoribus, & laudo, Iacob. Cancer. *var. reſolut. lib. 1. cap. 21.* de arbitris, & arbitratoribus, Molin. *de Iuſtit. tom. 6. tract. 5. à diſp. 30. uſque ad 45.*

SVMMARIVM.

1 *A ſententia arbitri, in quem partes ſub pœna compromiſerunt, illicita eſt appellatio, & n. 2. limitant n. 3. 4. & 5.*

6 *Ex ſententia arbitri non oritur actio: limita ut num. 7.*

L. Ex Sententia. I.

Imp. Antoninus A. *Nepotianæ.*

A Sententia arbitri in quem partes ſub pœna compromiſerunt, illicita eſt appellatio. Colligunt ex Ordin. Barr. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. fin. tit. 4. p. 3. ubi gloſſ. 1.* Socin. *regul. 17.* Cov. *lib. 2. var. c. 12. à princip.* Roman. *conſ. 400. incip. Quæritur, n. 1.* Ludov. Vital. *lib. 6. var. lect. cap. 6.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Arbiter 1.* Guttier. *in l. nemo poteſt, ff. de legat. 1. n. 417. cum ſeqq.* Guttier. *in reper. l. nemo poteſt, n. 418. cum ſeqq.* Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 26. n. 3. & 4.* latè Camill. Borrell. *in ſum. dec. tom. 1. tit. 63. n. 253. cum multis ſeqq.* Sfort. Odd. *de in integr. reſt. p. 2. q. 72. n. 44.* Cald. Pereira *variar. lect. lib. 4. cap. 1. num. 13. verſ. hinc ſententiæ*, Molin. *de Inſt. tom. 6. tract. 5. diſp. 35. n. 4. & tom. 5. verſ. ad legem*, Cancer. *var. reſol. lib. 1. cap. 21. à n. 5.* latè Sigiſm. Scacc. *de appell. q. 17. limit. 13. ex n. 1. & limit. 14.* idem reſolvit in ſententia, ſeu arbitramento arbitratoris, quia ab eo non datur appellatio, ſed tantùm reductio ad arbitrium boni viri, non obſtante quod ſit renuntiatum hujuſmodi reductioni. 2

Limita primò principalem textus concluſionem quoties ex compromiſſo reſultat actio ad ſtandum ſententiæ arbitri, ſeu ut executioni mandetur, vel vi ipſius compromiſſi, ut quia de jure civili communi vallatum fuit ſtipulatione, vel quia ſtatuto loci mandari ſententia præcipitur executioni, tunc admittenda eſt appellatio à ſententia arbitri, ſeu arbitratoris, aut potiùs reclamatio, ut revideatur, atque examinetur per judicem ordinarium, num æqua ſit; compertoque, quod illa æqua non eſt, vel illam omninò reſcindat, ac revocet, ſi omninò iniqua reperta ſit, vel illi moderamen adhibeat, eamque ad æqualitatem reducat, ſi ex parte ſolùm injuſta comperiatur. Ita Molin. *tom. 6. tract. 5. diſp. 35. ſub n. 5.* ubi reſpondet textum *in præſenti* in dicta principali concluſione loqui quando lata ſententia non reſultat, nec conceditur actio de eodem jure civili communi, quia compromiſſum pacto nudo fuit celebratum, eo quòd hic textus rationem reddit, quare ab ea ſententia 3

tia appellatio non admittatur, dicens quia neque ex tali ſententia actio rei judicatæ competit, eaque de cauſa pœna compromiſſo à partibus invicem promittitur ſi ſententiæ non ſtent, ut metu ejus pœnæ ab ea ſententia non recedatur.

De jure Luſitano per Ordin. Regiam *lib.3.tit.16.* ſtatutum eſt, quod licèt partes compromiſſo ſub certa pœna ſe obligaverint ſententiæ ſtare, & ſub pœna ab illa non appellare, & quod quamvis pœnam ſolverent, ſententiæ nihilominus ſtaretur, poteſt pars, quæ ea ſententia gravatam ſe ſenſerit, his omnibus nihil impedientibus, ab ea ſententia appellare, neque idcirco pœnam incurrit: atque ſi arbitri eam appellationem illi denegaverint, judices ordinarij compellunt eam illi concedere. Si tamen judices ad quos fuerit appellatum, ſententiam arbitrorum confirmaverint, tunc qui ſententiæ arbitrorum non paruit, ſed ab ea appellavit, ſolvet parti in cujus favorem ſententia fuerat lata, pœnam, ſi quæ in compromiſſo fuerat ei appoſita, qui arbitrorum ſententiæ non pareret, quandoquidem ſub ea pœna ſe obligaverat ei ſententiæ non contravenire: atque compertum eſt malè ab ea appellaſſe, illique malè contraveniſſe, judicibus appellationis approbantibus, ac confirmantibus arbitrorum ſententiam. De jure autem Hiſpaniæ, per *l.4. tit.21. lib.4. nova Recop.* ſententiæ latæ per judices arbitros mandantur exequutioni ſtatim ac latæ ſunt, eſto reclamentur, ac petantur reduci ad æqualitatem ad arbitrium prudentis viri, idque ſive pœna reclamanti in compromiſſo fuerit appoſita, ſive non.

4 Limita ſecundò, ut non procedat in arbitro electo ex neceſſitate ſtatuti, qui dicitur arbiter neceſſarius, quia ſententia ejus dicitur propriè ſententia, & ab ea appellatur: ita Sigiſm. Scacc. *d.q.17.lim.13.n.3.*

5 Limita tertiò arbitro electo ex diſpoſitione juris communis, quia ab ea ſententia poteſt appellari, ut per Socin. *d.reg.17.fallen.3.* Marant. *de ordine judic. part.6. actu 2. princ. in verbo, & quandoque appellatur, n.272.* Camill. Borrel. *d. tit.63. à n.254.* Sigiſm. Scacc. *d.limit.13.n.5.* ubi *n.6.* contra Socin. reſtringit hanc limitationem, ut non procedat in tertio arbitro, qui eligitur inter alios duos diſcordantes; nam etſi eligatur ex neceſſitate, & diſpoſitione juris communis, tamen ab ejus ſententia non poteſt appellari, ſi compromiſſum ſit voluntarium: & *numeris ſeqq.* diverſis modis limitat.

6 *Quia nec judicati actio inde præſtari poteſt.*] Notatur ad hoc, quod regulariter ex ſententia arbitri non oritur actio, ut per *l. Hiſpan. 17. tit. 23. part. 3.* Menchac. *de ſucceſſ. creat.* §.10.*n.3.* Cancer. *variarum reſ. lib.1.c.21.n.5.* ubi *n.10.* addit, quod ſi per ſtatutum provideretur, ut arbitrorum ſententiæ mandarentur executioni, producerent actionem condemnatoriæ, & exceptionem ſi eſſent abſolutoriæ: & *n.30.* tenet ſententias arbitrorum juris producere actionem, vel exceptionem, cùm habeant à lege juriſdictionem: latè Guttier. *in l. nemo poteſt, ff. de legat. 1. n.417.* ubi *n.419.* limitationes duas adducit, quando ſcilicet

7 compromiſſum factum eſt ſine pœna, & ſententia arbitri eſt homologata expreſsè (hoc eſt, approbata per partes, cui ſe ſubſcripſerunt) item & quando tacitè, ſcilicet per lapſum decem dierum.

L. Si contra. II.

Imppp. Carus, Carin. & Numerian. AAA. *Clementi.*

1 Contumax in non comparendo coram arbitro incidit in pœnam compromiſſi. Colligunt ex *Barboſa Collect. in Cod.* Tom. I. Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1. ſuprà hoc titul.*

Vide Cancer. *variar. reſolut. lib.1. cap.21. num.5.* ubi quod compromiſſo metu pœnæ paretur, quando illi pœna eſſet adjecta, & Molin. *de juſtit. tom.6. tract.5. diſp.34. num.10.* ubi addit rationem cur ita partes arbitrorum præceptis parere teneantur, quoniam in compromiſſo ſolet exprimi, quod ſtabitur arbitrio, & ſententiæ arbitrorum, & quod compromittentes parebunt præceptis eorum quoad neceſſaria ad cauſæ expeditionem, ut traditur *in l. Hiſpan. 23. tit. 4. part. 3.* ibi, *E ſobre todo deven prometer de guardar y de obedecer*, &c. 2

L. Arbitrorum. III.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Petroniæ.*

Exceptio de dolo opponitur contra pœnam ex compromiſſo debitam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumit *l. Hiſpan. 34. verſ. otro ſi dezimos, tit.4. part.3. ubi gloſſ.3.* 2

SVMMARIVM.

1 *Compromiſſa quoad judicem hodie non fiunt mediante juramento, intellige ut n.2.*

3 *Lex ſecularis circa juramentum præſtandum poteſt ſe intromittere, ſcil. prohibendo ne illud interponatur, & imponendo pœnas juranti.*

4 *In compromiſſo facto in arbitros hoc tacitè ineſt, ut ſoluta pœna recedere liceat à judicatis.*

Auth. Decernit.

Compromiſſa quoad judicem hodie non fiunt mediante juramento. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* 1

Vide Boët. *dec.284. num.26.* ubi ait concluſionem ex textu deſumptam, quod hodie non fiunt arbitria cum juramento, eſſe intelligendam in ſacramento per arbitrum non præſtando, & non profectò de ſacramento partium; licèt enim intervenire non debeat, tamen ſi interveniat, per partes præſtitum erit ſervandum, Marant. *de ordine judic. part.6. actu 2.* & quandoque appellatur, *num.164.* ubi cum Bald. *in præſenti*, ait quod de jure civili ex compromiſſo jurato non datur actio; nam cùm juramentum ſit reprobatum à jure civili, non videtur quod in foro ſeculari ubi illud ſervari poſſit, juramentum improbatum portet clauſulam, *Rato manente pacto*, & ſic producere actionem; nam licèt quoad obſervantiam ipſius juramenti ſtandum ſit juri Canonico in utroque foro, ne jurans incidat in perjurium, tamen ad inducendum alium effectum, ſcilicet actionem quæ ad hoc prodita fuit de jure civili, non eſt abſonum dicere, quod quoad hoc unumquodque jus ſervetur in foro ſuo. Sed contrarium, immò quod ex compromiſſo jurato oriatur actio in utroque foro, Seculari, & Canonico, defendit Guttier. *de juram. confirm. part.3. cap.14.n.3.* probans, quod per juramentum efficitur præciſum compromiſſum, cùm juramentum etiam de iure ciuili obliget præcisè ad factum, & *num.4.* multipliciter reſpondet ad text. *in præſenti*, primò quod ille caret ſpiritu, corrigitur jure Canonico, & eſt iniquus: ſecundò, quod non annullat juramentum, quia nec annullare poſſet, cùm non ſit de foro temporali: tertiò quod tantùm prohibet fieri compromiſſum, in quo apponatur 2

tur iuramentum : ſi igitur apponatur contra prohi-
bitionem huius text, non datur ex eo actio, quæ à
lege Codicis præcedente olim dabatur, valebit ta-
men iuramentum de iure Canonico, & ſeruandam
erit in vtroque foro, tam officio iudicis, quàm per
viam actionis varæ ex ipſo iuramento & compro-
miſſo iureiurando confirmato : & *num.*26. aduertit
per *l. Hiſpan.*12.*tit.*1.*lib.*4. *noua Recop.* ſtatutum eſſe
quod hic text. eſt hodie correptus.

3 Notatur ad hoc, quod lex ſecularis circa iura-
mentum præſtandum poteſt ſe intromittere, ſcilicet
prohibendo ne illud interponatur, & imponendo
pœnas iuranti, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat.
inter virum & vxor.* §.47.*num.*10. *& in cap. per ve-
ſtras, eod. tit. notab.*6.§.12.*n.*30. Couar. *in cap. quamuis
pactum, part.*1.§.3.*n.*8. D. Barboſ. *in l.*1.*ff. ſolut. matr.
part.*1.*num.*72.

4 *Qua praſtita liceat à iudicatis diſcedere.*] No-
tatur ad hoc, quod tacitè hoc ineſt in compromiſſo
facto in arbitros, vt ſoluta pœna recedere liceat à
iudicatis, vt per Gregor. Lop. *l. vlt. gloſſ.*2. *in verbo
Perche la pena, tit.*4.*p.*4.

SVMMARIVM.

1 *Sententia arbitri iurantis ſe litem diremptur um ſtandum eſt.*

2 *Compromiſſum in arbitros iuramento firmatum obligat partes ad parendum ſententia arbitri. De iuramento vbi non conſtat per ſcripturam, licèt altera pars, vel arbiter aſſerat eſſe iuratum, ei non creditur,* num. 3.

4 *Subſcribens ſententia arbitrorum, ad implementum & obſeruantiam illius tenetur.*

5 *Formulæ verborum ſubtiles & nimis onerosa in iudiciis, arbitriis & ſtipulationibus ſunt abolita.*

6 *Compromiſſum iuramento confirmatum quas vires habeat, remiſſinè.*

L. Ne in arbitris. IV.

Imp. IVSTINIANVS A. *Demoſtheni P.P.*

1 SEntentiæ arbitri iurantis ſe litem diremptur um
2 ſtandum eſt, *in princip.* Compromiſſum in arbi-
tros iuramento firmatum obligat partes ad paren-
3 dum ſententiæ arbitri, *in verſ. Sin autem.* Vbi de iura-
mento non conſtat per ſcripturam, licèt altera pars,
vel arbiter aſſerat eſſe iuratum, ei non creditur, *in
verſ. Sin autem in ſcriptura.* Arbiter poſtpoſita iuriſiu-
randi religione, malè iudicans Deum habet vlto-
4 rem, *in verſ. contra.* Subſcribens ſententiæ arbitro-
rum, ad implementum & obſeruantiam illius tene-
5 tur, *in verſ. Si quis autem.* Subtiles & nimis oneroſæ
verborum formulæ in iudiciis, arbitris, & ſtipula-
tionibus abolitæ ſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l.*1.*num.*1. *ſupr. hoc tit.*

6 De compromiſſo iuramento confirmato quas vi-
res habeat, vidè Camill. Borrel. *in tract. de compromiſ.*
§.2. *gloſſ.*6.*n.*68. & §.7. *gloſſ.*2.*n.*21. *cum ſeqq.* & §.8.
*gloſſ.*1. *à num.*7. *& in ſum. deciſ. tom.*1. *tit.*63. *n.*267.
cum ſeqq. Guttier. *de iuram. confirmat. p.*3. *cap.*14. *per
tot.* Seraphin. *de priuil. iurum. priuileg.*98. *num.*27.
Molin. *de Iuſtit. tom.*6. *tractat.*5. *diſput.*36. *per tot.*
& vide poſita *in collectan. ad auth. decernit, ſuprà
hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Ex ſententia arbitri pacto nudo, & ſine pœna aſſumpti, approbata expreſſè, vel tacitè oritur actio, & exceptio.*

2 *Subſcriptio & conſenſus in laudo arbitrorum operantur à parte actoris, & rei obligationes.*

3 *Ad compromiſſorum ſtipulationibus, aut conſenſu partium firmatorum obſeruantiam partes cogi poſſunt per locorum magiſtratas.*

4 *Compromiſſorum ſententia ſubſcriptione partium non roboratur, laudo publicato confirmatur per tacitum conſenſum partium intra decendium non reuocatum.*

5 *Partes vbi non ſtipulata ſunt pœnam, ac ſententias approbauerint, curſu decendij contrauenire laudo licitè poſſunt.*

6 *Compromiſſum in ſcripturam partium conſenſu redactum interruptionem temporis non minus ac res iudicata operatur.*

7 *Acta coram judicibus compromiſſariis fidem faciunt, & ad teſtimonium proſunt in judicio ordinario.*

8 *Arbiter non poteſt exequi ſuam ſententiam, nec executio hujuſmodi ſententia arbitralis committi poteſt, ſed eſt judicij ordinarij, n.*9.

10 *Sententiâ ſequutâ arbitri, ſi partes in illam expreſſè conſentirent ſe illi ſubſcribendo, aut etiam tacitè conſenſiſſent, &c. ex tunc reo competeret exceptio, ſi pro ipſo ſententia eſſet lata, & actori actio in factum.*

11 *Ad ſententiam arbitri exequendam forum rei conventi inſpiciendum eſt.*

12 *Dicta teſtium coram arbitro receptorum probant in judicio ordinario, adverſu parte non contradicente.*

13 *Calculus, pro ſententia.*

L. Cùm antea. V.

Idem A. Iuliano P.P.

EX ſententia arbitri pacto nudo, & ſine pœna aſ- 1
ſumpti approbata expreſsè, vel tacitè oritur
actio & exceptio, *in princ.* Subſcriptio, & conſenſus 2
in laudo arbitrorũ operantur ex parte actoris & rei
obligationem, *in verſ. Sin autem pro actore.* Ad com- 3
promiſſorum ſtipulationibus, aut conſenſu partium
firmatorum obſeruantiam partes cogi poſſunt per
locorum magiſtratus, *in verſ. Sed in hac.* Compro- 4
miſſorum ſententia ſubſcriptione partium non ro-
boratur; laudo publicato confirmatur per tacitum
partium conſenſum intra decendium non reuoca-
tum, *in verſ. Sin autem poſt ſententiam.* Partes vbi 5
non ſtipulatæ ſunt pœnam, ac ſententias approbaue-
rint, curſu decendij contrauenire laudo licitè poſ-
ſunt, *in verſ. Altera.* Compromiſſum in ſcriptu- 6
ram partium conſenſu redactum interruptionem
temporis non minus ac res iudicata operatur, *in
verſ. Plenius.* Acta coram iudicibus compromiſſa- 7
ris fidem faciunt, & ad teſtimonium proſunt in
iudicio ordinario, *in verſ. Ad hoc generaliter.* Col-
ligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1. *ſup.
hoc tit.*

Quatenus poſſit ſententia eius executioni mandari, 8
&c.] Notatur ad hoc, quod arbiter non poteſt exe-
qui ſuam ſententiam, vt per Marant. *de ordine iu-
dic. part.*7. *actu*3. *& vlt. num.*5. Ceuall. *commun. contra
communes q.*633. *num.*13. nec executio huiuſmodi 9
ſenten

ſententiæ arbitralis committi poteſt, ſed eſt iudicis ordinarij, & ſecundùm Cancer. *var. reſol. lib. 1. c. 21. num. 16.* Rei ſcilicet, vt per Roland. à Valle *conſ. 24. à n. 4. 7. vol. 4.* Mynſing. *cent. 3. obſeru* 61. Theſaur. *deciſ. 14. n. 5. & 6.* Camill. Borel. *in ſum. deciſ. tom. 1. tit. 63. num. 298.*

10 *Sin autem poſt ſententiam*, &c.] Notatur ad hoc quod ſi ſequuta ſententia arbitri partes in illam expreſsè conſentirent ſe illi ſubſcribendo, aut etiam tacitè conſenſiſſent, quia videlicet intra decem dies poſtquam fuit lata, neque coram iudice arbitro, neque coram parte contraria dixerunt ſe nolle illi ſtare, extunc & reo competere exceptio, ſi pro ipſo ſententia eſſet lata, & actori competeret actio in factum, ac perinde à iudice ordinario rei ea ſententia mandaretur executioni, ac ſi à iudice ordinario, aut delegato fuiſſet lata, tranſiretque in rem iudicatam, ita *leg. Hiſpan. vlt. tit. 4. part. 3. Ordin. Reg. Luſitan. lib. 3. tit. 16. §. 2.* Molin. *de Iuſtit. tom. 6. tract. 5. diſp. 34. n. 5.* Vide Matant. *de ordine iudic. p. 6. actu 2. quando quoque appellatur, n. 125.* vbi ait hanc l. loqui in arbitrio qui habetur inſtar iudicis.

11 *Vel eius, cuius forum pars ſequitur.*] Ergo ad exequendam arbitri ſententiam non eſt inſpiciendus locus arbitri, ſed forum rei conuenti; vt per Morl. *emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 1. q. 20. num. 8.* vbi *n. 9.* ampliat non ſolùm inter iudices eiuſdem fori, ſed etiam diuerſi.

12 *Vel atteſtatum poſſe*, &c.] Notatur ad hoc quòd dicta teſtium coram arbitro receptorum probant in judicio ordinario adverſa parte non contradicente, vt per Orian. *de arbitr. p. vlt. q. 31.* Menoch. *conſ. 166. n. 14. & conſ. 367. n. 21.* Bernard. Græux. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 103. conſ. 1. n. 1.*

13 In gloſſ. *Calculus*, ibi, *id eſt, ſententia.* Ita Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib. 1. c. 77.*

L. Sancimus mulieres. VI. & vlt.

Idem A. Ioanni P. P.

1 MVlier arbitri munus non gerit, item lauda mulierum nullo compromiſſo ſubſtinentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 3. tit. 7. p. 3.* Duen. *reg. 308.* Conan. *comment. iuris ciuilis, lib. 1. c. 8. n. 4.* Lanſtanc. *de arbitr. p. 1. n. 2.* Baptiſt. *eod. tract. lib. 4. c. 12.* Blanc. *de compromiſ. q. 2. n. 34.* Cujac. *lib. 11. obſeru. 23.* Camill. Borrel. *de compromiſſis, §. 2. gloſſ. 4. n. 12. cum ſeqq.* vbi limitationes ad hanc l. congerit, D. Barboſ. *in l. cùm Prætor, §. vlt. num. 265. ff. de iudic.* Molin. *de Iuſtit. tom. 6. tractat. 5. diſp. 39. n. 4.* Benedict. Ægid. *de privil. honeſtatis, art. 2. n. 4.* Maſtril. *in tract. de magiſtratib. tom. 1. lib. 2. cap. 4. num. 2.* Alia vide *in collect. ad cap. dilecti, de arbitris, in Decretal.*

De ſatiſdando.

TIT. LVII.

CVm dictum ſit de judiciis Principis, jus dicentium, & arbitrorum compromiſſariorum, ſupereſt, ut dicatur de judiciis propriè dictis, ideſt, judicum pedaneorum hæc verò in ſequentem librum rejiciuntur: interim in calce hujus libri proponuntur quædam illorum judiciorum præparatoria, quæ litigaturis præſcribuntur, nempe ut ſatiſdent, de quo *hic* *Barboſa Collect. in Cod.* Tom. 1. ut competente judice contendant, & ut bonam fidem adhibeant, de quo *in duobus titulis ſeqq.*

De materia tit. vide Cujac. Pac. & Vveſembec. Ordinat. reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 31.* Valaſc. *conſ. 66. à n. 14.* Marienz. *l. 3. gloſſ. 1. tit. 16. lib. 5. nona Recop.* Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib. 1. q. 21.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator actoris apud acta conſtitutus non tenetur ſatiſdare, multo minus cautionem præſtare de rato.*

2 *Mutatio Procuratoris non perimit inſtantiam, nec obeſt parti adverſæ.*

3 *Procurator defenſurus abſentem, ad inſtantiam partis tenetur ſatiſdare.*

4 *Procurator rei cavebit in litis initio de judicato ſolvendo.*

5 *Mandatum generale habens, cum clauſula ratihabitionis, non tenetur cavere de judicato ſolvendo.*

6 *Procurator actoris conſtitutus apud acta non tenetur cavere de rato.*

7 *Procurator relevatur ab onere ſatiſdandi quando fuit apud acta conſtitutus adverſario præſente.*

8 *Contra Procuratorem ſi opponatur de defectu mandati, & ipſe opponat idem contra Procuratorem rei, primò debet diſcuti de mandato Procuratoris rei.*

9 *Actor reconventus tenetur præſtare fidejuſſoriam cautionem de ſtando juri, & ſolvendo judicatum in cauſa reconventionis.*

10 *Procuratorem litis apud acta conſtituens, nec præſentia adverſarij, nec ſatiſdatione opus eſt.*

11 *Procurator rei quamvis conſtituatur apud acta, ſatiſdat de judicato.*

12 *Procurator actoris in cauſa reconventionis etiam ſatiſdat.*

13 *Satiſdatio requiritur, niſi Procurator ſit relevatus.*

14 *Satiſdatio neceſſaria quæ ſit, & ubi danda ſi non poſſit facilè præſtari ubi quis convenitur, remiſſivè.*

15 *Revocatio Procuratoris judici tantùm intimata, ignorante adverſario, poſtea geſta ipſo jure reddit nulla.*

16 *Procuratoris revocati, & certiorati geſta quandiu judex vel adverſarius revocationem ignorat, valent, ac domino præjudicant.*

17 *Mandatum probatur per litteras privatas domini, miſſas ad judicem, vel adverſarium.*

L. Non eſt. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC.

PRocurator actoris apud acta conſtitutus ſatiſdare 1
non tenetur, multo minus de rato cautionem
præſtare, *in princip.* Mutatio Procuratoris non pe- 2
rimit inſtantiam, nec obeſt parti adverſæ, *in verſ.*
Itaque etſi poſtea. Procurator abſentem defenſurus 3
ad inſtantiam partis ſatiſdare tenetur, *in verſ. Sin*
autem. Procurator rei cavebit in litis initio de judi- 4
cato ſolvendo. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Vide Cov. *var. lib. 1. cap. 6. num. 4.* ubi quod ha- 5

bens generale mandatum cum clauſula rati habitio-
nis, non tenetur cavere de judicato ſolvendo, Gre-
gor. Lopez *ad l.14. gloſſ 5. verbo por quanto, tit.5.*
6 *part.3. & gloſſ.6. verbo abonda*, ubi quod Procura-
tor actoris conſtitutus apud acta non tenetur ca-
vere de rato, quia non poteſt de ejus mandato du-
bitari, ſecus ſi ſit Procurator rei, Socin. *regul.*390.
7 & 391. Hippol. *ſing.*228. Boër. *deciſ.*281.*n.*12. ubi
quod procurator relevatur ab onere ſatiſdandi quan-
do fuit apud acta conſtitutus adverſario præſente,
additque, quod ſi opponatur contra Procuratorem
actoris de defectu mandati, & ipſe opponat idem
contra Procuratorem rei, primò debet diſcuti de
mandato Procuratoris rei, Vincent. de Franch. *de-*
9 *ciſ.*321.*n.*1. ubi quod actor reconventus tenetur præ-
ſtare fidejuſſoriam cautionem de ſtando juri, & ſol-
vendo judicatum in cauſa reconventionis, Donell.
*comment. juris civilis lib.*18. *cap.*12.*col.*7. latè Chri-
10 ſtoph. de Paz *ad leges ſtyli l.*12. *à princip.* ubi dicit
quod ſi quis apud acta litis Procuratorem conſtituat,
neque præſentia adverſarij, nec ſatiſdatione eſt opus,
11 *n.*8. quod Procurator rei quamvis conſtituatur apud
acta, ſatiſdat de judicato ſolvendo, & *n.9.* quod
12 Procurator actoris in cauſa reconventionis etiam ſa-
13 tiſdat: & *n.*10. quod ſatiſdatio requiritur, niſi Pro-
curator relevatus ſit.

14 De ſatiſdatione neceſſaria quæ ſit, & ubi danda
ſi non poſſit facilè præſtari ubi quis convenitur, vi-
de Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.*2. *cap.*230.
n.4. cum ſeqq.

15 In Gloſſ. *Noluerit*. Notatur ad hoc, quod revo-
catio Procuratoris judici tantùm intimata ignorante
adverſario, poſtea geſta ipſo jure reddit nulla, quia
judex ſcienter ferret ſententiam contra perſonam
non legitimam, ut per Benedict. Capr. *reg.*59.*n.*35.
Donat. à Fina *tom.*1.*commun. opinion. lib.*2. *tit.*8. *de*
16 *procuratorib. num.*110. ubi *num.*100 citato hoc textu
tenet, quod Procuratoris revocati, & certiorati
geſta, quandiu judex, vel adverſarius revocationem
ignorat, valent, & tenent, ac domino præjudi-
cant.

17 In Gloſſ. *Præſentis*, ibi, *vel litteras*, &c. Nota-
tur ad hoc, quod mandatum probatur per litteras
privatas domini miſſas ad judicem, vel adverſarium,
ut per Maſcard. *de probat. concluſ.*1006. aliàs 1009.
*num.*3.

De formulis, & impetrationibus ſublatis.

Tit. LVIII.

Ut litigantes competente judicio con-
tenderent, olim neceſſe erat actiones
impetrare à Prætore, & uti formulâ
ab eo præſcripta. Unde formula pro
actione accipitur ſæpè.

Vide Cujac. Pac. & Vvſembec. Alciat. *lib.4. di-
ſtinct. cap. fin.* Calvin. *in ſuo lexic. juridico, verbo for-
mula.* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib.*47. *cap.*6. *n.*6.
Rhenat. Choppin. *de privileg. ruſticor. lib.*3.*cap.*1.
*fol.*144. latè Vacon. à Vacuna *juris civilis declara-
tionum lib.6. declarat.*88.

L. Juris. I.

Imp. Constant. A. Marcelino *Præſidi Phœniciæ.*

Supervacuæ famulæ ſunt ſublatæ. Colligunt ex 1
Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Petr. Gilchen.
*tom.*1.*fol.*586. Sebaſt. Næv. remiſſivè, Caſal. *in annot.*
& Ximen. *in concordant.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Tiraq. *de jure mariti gloſſ.*7.*n.*95. Covar. *in
reg. poſſeſſor. part.*2.*§.*6. *n.*4. *verſ. tertiò*, Valaſc. *de
jure emphyt. q.*6.*n.*9. Petr. Gregor. *ſyntagm. juris
lib.*43.*cap.*2.*num.*9. ubi ait formulas agendi ſuper-
ſtitioſas eſſe ſublatas, potiſſimum hodie jure Pon-
tificio, quo utimur, unde addit ſufficere nudam in-
tentionem agentis exponi judici ſine expreſſione
nominis, actionis & *lib.*47.*cap.*6. *num.*6. ubi dicit,
quod olim erant formulæ agendi præſcriptæ, & or-
dinatæ, à quibus diſcedi non licebat, & qui à ſyl-
laba conceptionis aberrabat, cadebat à cauſa: at
jure hujus textus quo utimur, ſublatæ ſunt omnes
illæ verborum aucupationes, & agendi priſcæ for-
mulæ, C. Barboſ. *in l. ſi debitori à n.*1. *ff. de judic.*
ubi refert, quod olim poſtquam actor eligebat qua
formula actionis vellet agere, committebatur à
Prætore cauſa certo judici ſub quadam verborum
formula à qua neque judex poterat recedere, neque
partes aliquid mutare, vel variare, itaut qui caderet à
ſyllaba, caderet etiam à cauſa.

Summarium.

1 *Actionem aptam rei, & propoſito negotio inſti-
tuenti exceptio quoad formulam non opponenda,
opponitur ſi non apta fuerit, n.*2.

3 *Libellus generalis, & incertus minimè valiturus,
remiſſivè.*

L. Nulli. II. & ult.

Imp. Theod. & Valent. AA. *Hierio. P.V.*

Aptam rei, & propoſito negotio inſtituenti 1
actionem exceptio quoad formulam non op-
ponenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.
*n.*1. *ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen. *tom.*1.
*fol.*587.

Si aptam rei & propoſito negotio, &c.] Ergo ſi non 2
apta fuerit, exceptio opponitur, de quo latè Vacon.
à Vacuna *iuris civilis declarationum lib.*6. *decla-
rat.*88. *num.*6. *cum ſeqq.* ubi ait hanc eſſe ſummam
hujus l. ſi formula eſt apta, & conſentanea negotio
geſto, non opponitur exceptio non impetratæ
actionis: & *num.*7. *in fine* pro comperto habendum
aſſerit, quod ſi nomen alterius formulæ, quæ com-
mercio geſto non eſt conſentanea, adjiciatur for-
mulæ propoſitæ, quæ apertè ex negotio, & com-
mercio geſto compoſita eſt, non vitiat, ſed rejici-
tur, & agitur ex formula apta, & negotio propo-
ſito competenti.

De libello generali, & incerto minimè valituro, 3
vide latè Camill. Borrel. *in ſum. dec. tom.*1. *titul.*49.
de libello ex num 65. *cum ſeqq.* ubi diverſis modis li-
mitat, & intelligit, parentem meum *in remiſſ. ad
Ordin. Reg. Luſitan. lib.*3. *tit.*20. *§.*5. *ex num.*4. ubi
*n.*14.

num.14.cum ſeqq. de libello agit inepto, & articulis impertinentibus.

De jurejurando propter calumniam dando.

Tit. LIX.

Qvo magis adhibeatur à litigatoribus bona fides, juſiurandum de calumnia ab eis exigitur.

Vide Cujac. Pac. & Vveſemb. Franciſc. Curtius de hoc tit. tractatum edidit *tom.3. tract. Doctor. part.2. fol.130.* & ſimiliter alium novè promulgavit Antonius del Re, Ord. Reg. Luſitan. *lib.3. tit.43. l. Hiſpan.23. cum ſeqq. tit.11. part.3.* Matheſil. *ſing.54.* Viv. Kirchou. Vezin. Suar. & alios *tom.1. commun. opin. lib.8. tit.28. pag.359. cum ſeqq.* Marant. *de ordine judic. part.6. ad ſecundam judicij partem de juramento, pag.359.* Perez *l.1. verbo juramento de calumnia, tit.4. lib.3. Ordinam.* Donell. *comment. juris civilis lib.24. cap.3.* ubi Oſuald. Menchac. *uſufreq. lib.2. cap.25. per tot.* Anton. Scap. *de jure non ſcripto lib.3. c.49.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris tom.2. lib.48. c.7. de juram. calumnia.* Cardoſ. *in praxi judicum, verbo juramentum, n.16. cum ſeqq.* Camill. Borrell. *in ſum. dec. tom.1. tit.51. de juram. calum.* Atinin. Tepat. *var. reſ. tom.1. tit.231. de juram. calumnia, pag.443.* Matth. Coler. *German. dec.117.*

SVMMARIVM.

1 *In cauſis per probationes diverſas deducendis juramentum calumnie requiſitum præſtandum eſt.*

2 *In quæſtione mota ſervis actor ad inſtantiam rei jurabit, quod nec odio dominorum, multo minus ſervorum quæſtionem movet.*

3 *Iuramentum in qualibet lite præſtandum, intellige ut n.4. In principio litis ante illam conteſtatam præſtari debet, n.5. Sufficit fieri in continenti parum poſt illam, n.6.*

L. In omnibus cauſis. 1.

Imp. IVSTINIANVS A. *Demoſtheni P. P.*

1 IN cauſis per probationes diverſas deducendis juramentum calumniæ requiſitum præſtandum eſt. Item in quæſtione mota ſervis actor ad inſtantiam rei jurabit, quod nec odio dominorum, multò minus ſervorum quæſtionem movet. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Petr. Gilchen. *tom.1. fol.487.* Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* & *tom.7. repet.* Franciſcus Curtius.

3 Vide *l. Hiſpan.23. tit.11. part.3. in verſ. & deue ſe facer eſta jura*, ubi quod juramentum calumniæ in qualibet lite præſtandum, & *ibi* Gregor. Lopez *gloſſ.3.* hunc textum citat. Anton. Gomez *variarum tom.3. cap.12. num.5. verſ. octavò, in fine*, ubi ait tex-
4 tum *in præſenti* intelligi debere in juramento de calomnia requiſito pro forma, & ſolemnitate judicij reſpectu primi articuli, quod ſcilicet juret ſe fovere juſtam cauſam, & dolum, vel calumniam in lite non committere.

Niſi priùs, qui eas expoſcit, &c.] Notatur ad hoc quod juramentum calumniæ in principio litis ante illam conteſtatam præſtari debet, ut per Camil. Borrell. *in ſum. dec. tom.1. tit.51. num.14.* ubi *num. ſeq.* ſubdit, quod ſufficit fieri in continenti parum poſt illam; nam dicitur fieri in tempore, quod fit parum poſt tempus.

Barboſa Collect. in Cod. Tom. I.

Avth. Hoc ſacramentum.

Vbi ab initio partes jurarunt ſe calumnias vitaturas, ſpecialiter hoc calumniæ juramentum in proceſſibus non præſtandum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.* & *tom.7. repet.* Franciſcus Curtius. f

Notatur ad hoc, quod juramentum calumniæ videtur repetitum in quolibet articulo, Donat. à Fina *commun. opin. tom.1. lib.2. tit.27. n.10.* g

SVMMARIVM.

1 *Litigantes, & horum patroni juramentum calumnia per ſe, vel alios præſtent in judicio, item domini parte adverſa præſente.*

2 *Iuramentum calumnia in omnibus litibus præſtandum, præſtandum eſt lite conteſtata, n.3.*

4 *In litibus movendis tenetur quis bonum finem agnoſcere.*

5 *Tutores, curatores, aliique adminiſtratores jurabunt de calumnia ſecundum credulitatem, aliis juramentorum ſpeciebus ſalvis manentibus, & num.6.*

7 *Syndicus poteſt jurare de calumnia abſque alio ſpeciali mandato.*

8 *Pars jurare debens de calumnia poteſt petere tempus ad deliberandum, quando eſt dubius, vel incertus de facto, ſuper quo interrogatur, vel quando non poteſt eſſe inſtructa, vel factum, de quo pars interrogatur, eſſet antiquum, vel intricatum, num.9.*

10 *Pars per Procuratorem litigans juramentum calumnia requiſitum ab adverſario ob certa impedimenta in loco, ubi degit, præſtare tenetur.*

11 *Domino abſente poteſt Procurator habens ſpeciale mandatum, calumnia juramentum ſubire.*

12 *Conjunctus agens pro conjuncto poteſt jurare de calumnia ſine mandato, quod quidem ſpeciale mandatum ad hujuſmodi juramentum præſtandum ſufficiens erit, licèt in eo expreſſa cauſa non ſit, in qua jurandum eſt, n.13.*

14 *Procurator non ſolum cogitur ad iurandum nomine domini, ſed etiam ſuo nomine.*

15 *Iuramentum calumnia pro publica utilitate, litium minuendarum cauſa introductum ad inſtar doli futuri per partes non remittitur, & n.16.*

17 *Iuramentum calumnia ſtatuto tolli non poteſt, nec conſuetudine, n.18. nec praeſcripto Principis, niſi expreſſis verbis deroget, n.19.*

20 *Propter mandati dubium admiſſus cum cautione rati, non relevat dominum à præſtando iuramento calumniæ.*

21 *Cautio rati firmat perſonam Procuratoris, præterquam quoad iuramentum calumnia.*

22 *Contumax in uno articulo, videtur eſſe contumax in qualitate cohærenti articulo.*

23 *Actor recuſans delatum iuramentum calumnia, actione cadit: reus autem recuſans habetur pro confeſſo, & num.24.*

25 *Pars quæ compelleretur ad iurandum de calumnia, ſi peteret proceſſus copiam, compelli non poſſet, illa non conceſſa.*

26 *Iudex poteſt ex officio in quocunque parte judicij repellere agentem ſine actione.*

Ee 3 Iuſ Con

27 *Confeſſio intelligitur cum qualitatibus in libello contentis.*

L. Cùm & iudices. II.

Idem A. Ioanni P.P.

1 Litigantes & horum patroni iuramentum calumniæ requiſitum per ſe, vel alios præſtant in iudicio, item domi aduerſa parte præſente. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*& *tom.7.repet.* Franciſcus Curtius.

2 *In omnibus litibus*, &c.] Notatur ad hoc, quod iuramentum calumniæ in omnibus litibus præſtandum, vt per *l. Hiſpan. 23. verſ. e dene je, titul.11. part 3.*

3 *Niſi poſt narrationem & reſponſionem*, &c.] Notatur ad hoc, quod iuramentum calumniæ lite conteſtata præſtandum eſt, vt per Ordinat. Reg. Luſitan. *lib 3. tit.43. in princip. l. Hiſpan.23. tit.11.part.3.* Marant. *de ordine indic. p.6. ad ſecundam iudicij partem,num.*1.Boer. *deciſ.*243 *num.*1. Ronchegal *in rub. ff.de duobus reis,num.*-. Pereg. *l.1.tit.4.lib.3.Ordin. pag.*547. Maſcard. *de probat. concluſ.*434. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.24.cap.3.* Seraphin. *de priuileg.iuram.priuil.12,num.1.* Anton. del Re *de iuram. calumn. cap.1. num.*19. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper lib.1. concluſ.*83. *num.*1. intelligendo de vera litis conteſtatione, ſecundùm Gam. *Luſitan. deciſ.147.num.5.* Et ſufficit fieri incontinenti parum poſt illam, vt reſoluit Camill. Borrel. *in ſumm. deciſ.tom.1 tit.51.num.*14. dicitur enim fieri in tempore quod fit parum poſt tempus, *l. lecta, ff.ſi certum petatur.* Tiraq. *de retractu conuent.*§.1.*gloſſ.5.num.*2. Colet. *Germania deciſ.117.n.1.*

4 In gloſſ. *Inſtantia.* Notatur ad hoc qood in litibus mouendis tenetur quis bonam fidem agnoſcere, vt per Surd. *de aliment.tit.9.q.42.n.31.*

§. Quod obſeruari.

5 Totores, curatores, aliique adminiſtratores iorabont de calumnia ſecundùm credulitatem, aliis iuramentorum ſpeciebus ſaluis manentibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.* & *tom.7.repet.* Franciſcus Curtius.

6 Hanc eandem concluſionem ex *hoc text.* & *cap. fin.de iuram.calumn. in Decretalib.* deſumunt Socin. *reg.*109. Scap.*de iure non ſcripto,lib.1.cap.15.num.*2. Cou. *lib.1.var.c.6.in fine*, Fichar.*commun.opin.lib.2.*

7 *tit.fin.n.13.pag.*360.vbi Vexin.*n.*14.quod Syndicus poteſt iurare de calumnia abſque alio ſpeciali mandato.Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.48. c.7. num.4.* Camill.Borrel. *in ſumm. deciſ. tom.1. tit.51. de iuramento calumniæ, n.*14.

8 Io gloſſ. *Exiſtimant*, ibi, *& tunc debet dari tempus ad deliberandum*, &c. Notatur ad hoc quod pars iurare debens de calumnia poteſt petere tempus ad deliberandum quando eſt dubius, vel incertus de facto, ſuper quo interrogatur, vt per Menchac. *vſufrequent. lib.2. n.2. cap.15. ad fin.* latè Guttier.

9 *pract.lib.1.q.59. à princip.* vbi tenet hoc procedere quando pars non poteſt eſſe inſtructa, vel factum, de quo pars ioterrogatur, eſſet antiquum, vel intricatum,refert parens meus *in remiſſ. ad Ordinat. Reg. Luſit.lib.3.tit.43.* §.1.*n.*6.

§. Sin autem abſuerit.

10 Pars per Procuratorem litigans iuramentum calumniæ requiſitum ab aduerſario ob certa impedimenta in loco,vbi degit,præſtare tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup. hoc tit.*& *tom.7.repet.*Franciſcus Curtius.

Collige ex textu domino abſente poſſe Procuratorem habentem ſpeciale mandatum calumniæ iuramentum ſubire vt per Gail.*lib.1. obſeru.83.num.1.* Ordin.Reg. Luſitan. *lib.3.tit.43.*§.3. Menchac.*controuerſ.vſufreq. lib.2. cap.25.num.17.* Anton Gabr. *tom.3.commun.opin.tit.de mandatario,concl. vnic. verſ. quartò requiritur*, Pereg. Iannin. *de citat. reali,lib.3. c.25.n.161.* Vex. *comm.opin.tom.1.lib.2.tit.27.n.7.pag.* 11

360.ubi *n.9.* addit coniunctum agentem pro coniuncto poſſe iurare de calumnia ſine mandato. Fulu. Pacian. *de probat.lib.2.cap.48.n.12.* Cald. Pereira *in l.ſi curatorem,verbo implorandum,n.*6.Ioſeph.Ludou. *concluſ.30.num.29.*Matth.Coler. *Germania dec.115. num.1.& 2.* Seraphin. *de priuileg.iuram.priuil.111. num.4.* Anton. del Re Tiburtin. *d. iuram. calumn. cap 16.* Stephan.Gratian. *diſcept.forenſ.c.105.n.21.* Camil. Borrel. *in ſumm.deciſ.tom.1. tit.51.de iuram. calumn.num.16.& tit.66. de procuratorib. num.181.* Bernard.Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper.lib.1. concluſ.83.conſid.1.* 12

Quod quidem ſpeciale mandatum ad huiuſmodi iurameotum præſtandum ſufficiens erit, licèt io co expreſſa non ſit cauſa, in qua iurandum eſt, vt aduertunt Ioſeph. Ludou. *d. concl. 30.num.29.* Anton. del Re *d.cap.16.num.*18. Menchac. *d. cap.25.n.17.* Stephan.Gratian. *d.cap.105.n.23.* 13

Et aduertit Camill.Borrel. *d.tit.51.num.19.* quod Procurator non ſolùm cogitur ad iurandum oomine domini, ſed etiam ſuo nomioe, quia poſſet ipſe ſicut dominus partem calumoiis vexare: ex ea ratione, quia Procuratores hodie ſunt linguoſi, litigioſi, iniurioſi, & pauperum deluiatores. 14

§. Sed quia veremur.

Iuramentum calumniæ pro publica vtilitate & litium minuendarum cauſa introductum ad inſtar doli futuri per partes non remittitur. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*& *tom.7. repet.* Franciſcus Curtius. 15

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Marant. *de ordine indic.part.6. in ſecundo,tit.de iureiurando, in princ.* Menchac. *controuerſ. vſufreq.p.1. cap.64. num.19.* vbi poſtquam pro certo tradidit iuramento calumniæ à colligantibus non poſſe renunciari, reſoluit id procedere etiamſi præteriiſſet decennium,nec adhuc lis finita eſſet. Guttier. *in repet. leg. nemo poteſt, n.172.ff.de legat. 1.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, part.1. tit.11. in prælud. numero 23. verſ. vnde,*Guttier. *pract.lib.1.queſt.99.num.3.*Grauat. *ad Veſtr.in pract. Romana Curia,lib.5.cap.2. numero 11. & 12.* Franc. Viu. *deciſ.109. num.1.* Matth. Coler. *German.deciſ.117.num.4. & 5.* Ioſeph.Cumia *in ritibus Siciliæ, in prælud. num.14.* Aoton. del Re Tiburtin. *in tract.de iuram.calumn. cap.7. num.3. cum ſeqq.* Stephan Gratian.*diſcept.forenſ.cap.208.num.15.* Camill.Borel. *in ſumm. deciſ. tom.1. tit.51 de iuram. calumnia, à num.9.* vbi hinc infert, quod adeò neceſſarium eſt hoc iuramentum,vt ſi petitum ab aliqua parte fuerit, & omittatur, proceſſus nullus erit; quia tunc, cùm ſcilicet ab altera partium exactum eſt, de ſubſtantia proceſſus eſſe videtur. Viu. *Neapol.deciſ.109.num.1.* Menchac. *illuſtr. controu. part.1. cap.31. num.41.* Vezin. *commun. opin. tom.1. lib.2. tit.28.num.2. pag. 359.* Vant. *de null. tit. ex defectu proceſſus, num.29.* Vincent. Caroc. *de iuramento litis deciſorio, quaſt.13. num.6.* Antoo. del Re *dict. cap.7. num.7.* Remiſſum verò tacitè cenſetur hoc iurameotum, videlicet ſi à neutra parte petatur, & tunc nullitati proceſſus locus non erit, ſecundùm, 16

Vant,

Vant. *de nullitat. tit. ex defectu processus, n. 29.* Franc. Viv. *commun. opin. 258. n. 5.* Mench. *de ſucceſſion. reſolut. lib. 5. §. 7. n. 14.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 20. n. 5.* Matth. Coler. *d. t. dec. 117. n. 4. & 5.* Camil. Borrell. *d. tit. 51. de juram. calumniæ, n. 11.*
17 Vnde juramentum calumniæ ſtatuto tolli non
poſſe, reſolvunt Viv. *d. dec. 19. n. 5.* Vinc. Carot. *d.*
18 *q. 13. princ. n. 7.* Ant. del Re *c. 13. n. 1.* Camil. Borrel.
d. tit. 51. n. 12. Surd. *dec. 18. n. 8.* Nec conſuetudine.
91 Viv. *d. dec. 109. n. 3.* Caroc. *d. q. 13. n. 7.* Ant. del Re
c. 15. n. 4. Camill. Borrel. *d. n. 12.* Nec Principis reſcripto, niſi expreſſis verbis deroget, Ant. del Re *d. c. 13. n. 21.* Ludov. Rodolph. *de ſuprema, ſeu abſoluta principis poteſt. cap. 6. n. 43.*

§. Hoc etiam.

20 Qui propter dubium mandati admiſſus eſt cum
cautione rati, non relevat dominum à præſtando ju-
21 ramento calumniæ. Cautio rati firmat perſonam Pro-
curatoris, præterquam quoad calumniæ juramentum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit. & tom. 7. repet.* Franciſcus Curtius.
22 Notatur hic textus ad hoc, quod contumax in
uno articulo videtur eſſe contumax in qualitate cohærenti articulo, ut per Boer. *dec. 64. n. 6.*

§. Quod ſi actor.

23 Actor delatum calumniæ juramentum recuſans
cadit actione, reus autem recuſans, pro confeſſo habetur. Colligunt ex Ord. Doctores citari *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*
24 Hanc eandem concl. ex hoc textu deſumunt Ord.
Reg. Luſit. *lib. 3. tit. 45. in princ. verſ. ſe cada huan das partes*, &c. Menchac. *qq. uſufreq. p. 2. c. 25. n. 24.* Cacheran. *Pedem. dec. 11. n. 2.* Duen. *reg. 307. l. Hiſpan. 23. tit. 11. part. 3. ubi gloſſ. 2.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 27. n. 6. pag. 360.* Matth. Coler. *German. dec. 122. & 123.* Ant. del Re *de juram. calum. c. 21.* Mendez de Caſtro *in praxi Luſitana ſeculari, lib. 3. c. 7.* Camill. Borrel. *in ſum. dec. tom. 1. tit. 51. de juram.*
25 *calumniæ, n. 29.* ubi *n. 30.* tenet quod ſi pars, quæ com-
pelleretur ad jurandum de calumnia, peteret proceſſus copiam, illa non conceſſa, compelli non poſſet.

In Gloſſ. *Cadat*, ibi, *non ipſo jure, ſed per ſententiam*, Ita Ord. Reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 42. §. 1. in fin.* Mench. *d. c. 25. n. 25.* Tiraq. *in l. ſi unquam, verbo revertatur, n. 187. de revocand. donat.* Ant. del Re *d. tract. de juram. calumniæ, c. 14. n. 3. & 4.* ubi *n. 167. cum ſeqq.* diſputat an poſſit purgari mora.

In Gloſſ. *Rei qualitas*, ibi, *quid enim ſi alter fuerit confeſſus*, &c. Vide Marant. *de ordine judic. part. 6.*
26 *membr. 9. n. 7.* ubi ait, quod judex ex officio poteſt in
quacunque parte judicij repellere agentem ſine actione.
27 Notatur etiam ad hoc, quod confeſſio intelligitur
cum qualitatibus in libello contentis, ut per Mench. *d. cap. 25. n. 26. cum ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ ad excluſionem probationis non neceſſariæ inventum, præſtandum eſt, ſemel præſtitum, iterum præſtandum non eſt*, num. 2.
3 *Nuncius, vel officialis, ſi ſemel juravit pro toto officio, ſufficit.*
4 *Interrogari quis non debet amplius de eo, quod ſemel declaravit.*

AVTH. in Iſto.

IVramentum calumniæ ad excluſionem probatio- 1
nis non neceſſariæ inventum præſtandum eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit. & tom. 7. repet.* Franciſcus Curtius.
Et hoc textu notat Bart. quod calumniæ jura- 2
mentum ſemel præſtitum, iterum non eſt præſtandum, de quo Ordinat. Regia Luſit. *lib. 5. tit. 45. in princ* ibi, *ſera universal para todo o feito*, Ant. del Re
Tiburtin. *de juramento calumniæ, c. 9. à n. 1.* Et facit 3
ad nuntium, vel officialem, qui ſemel juravit, ut id pro toto officio ſufficiat, de quo Tiraq. *de retractu*
lig. §. 8. gloſſ. 9. n. 12. Et ad id, quod quis non eſt am- 4
pliùs interrogandus de eo, quod ſemel declaravit, Maſcard. *de probat. concl. 1200.* aliàs *1206. n. 20.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ per principales præſtatur ad ſuſpicionem judicis pecunia corrupti tollendam.*
2 *Iuramentum oblatum ratione litium pendentium in ſacro Conſiſtorio, in præſentia Senatus præſtandum eſt.*
3 *Litigantes ſi coram actis juramentum calumniæ præſtare impediuntur, coram deputatis à judicibus hoc præſtare poſſunt.*
4 *Mulier honeſta abſente adverſario coram officialibus præſtat juramentum calumniæ.*
5 *Partium alterutra abſente juramentum calumniæ apud judicem provinciæ, vel locorum defenſorem licitè præſtatur.*
6 *Litigantes omnes, & quicunque, cujuſcunque ſint dignitatis, juramentum calumniæ ſubire tenentur: tenetur principalis perſona jurare de calumnia. n. 7.*

AVTH. Principalis.

IVramentum calumniæ per principales præſtatur 1
ad ſuſpicionem judicis pecunia corrupti tollendam
in princ. Iuramentum oblatum ratione litium in ſa- 2
cro Conſiſtorio pendentium, in præſentia Senatus
præſtandum eſt, *in verſ. Sed ſi in ſacro.* Litigantes ſi 3
coram actis juramentum calumniæ præſtare impediuntur, coram deputatis à judicibus hoc præſtare
poſſunt, *in verſ. Sed ſi quis litigantium.* Mulier ho- 4
neſta abſente adverſario coram officialibus juramen-
tum calumniæ præſtat, *in verſ. Mulier.* Alterutra par- 5
tium abſente juramentum calumniæ apud judicem provinciæ, vel locorum defenſorum licitè præſtatur, *in verſ. Sed ſi partes*, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit. & tom. 7. repet.* Franciſcus Curtius.
Principales perſonæ, &c.] Notatur ad hoc, quod 6
omnes, & quicunque litigantes, cujuſcunque ſint dignitatis, juramentum calumniæ ſubire tenentur, ut per Anton. Scap. *de jure non ſcripto, lib. 1. c. 15. n. 5.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib. 48. cap. 7. n. 4.* Camill. Borrel. *in ſum. dec. tom. 1. tit. 51. n. 25.* Socin. *reg. 209.* Donat. à Fina *commun. opin. tom. 1. lib. 2. tit. 27. n. 4.*
pag. 360. in princ. ubi quod jurare de calumnia prin-
cipalis perſona tenetur. 7

LIBRI SECVNDI FINIS.

COLLECTANEA DOCTORVM

In librum tertium Codicis.

DE IVDICIIS.

TITVLVS PRIMVS.

PRÆMISSIS iis quæ ad judiciorum præparatoria, jam de ipſis judiciis cùm generaliter, tum ſpecialiter agendum eſt. Definitur autem judicium ab Ariſtotele 5. *Eth.* juſti, & injuſti dijudicatio: at pleniùs definiri poteſt, ut dicatur juris diſceptatio apud judicem, de cauſa inter actorem, & reum controverſa. Scripſerunt in hanc Rubr. Bart. Caſtr. Angel. Fulgoſ. Richard. Aloyſ. Leo, Petr. Gilchen. Sebaſt. Næv. item Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De titulo ſpeciales ediderunt tractatus Ioannes Baptiſta Coſta & Ambroſius Lutius.

De judiciis, & juriſdictionis prorogatione, fori competentia, præventione, jure revocandi domum, revocatione, & reorum tranſmiſſione, Ant. de Matthæis *tom. 3. tract. Doctor. part. 1. fol.* 105. Marian. Socin. *eod. tom. 3. p. 1. fol. 96.* Plaz. *eod. tom. 3. p. 1. fol. 92.*

De judiciis, ſententia, & re judicata, Didacus Milhanus.

De judiciis bonæ fidei, Antonius Maſſa Galleſius *tom. 3. tract. Doctor. p. 1. fol.* 101.

De judiciis criminalibus, Sigiſmundus Scaccia.

De judiciorum ordine, Guid. de Suzaria *tom. 3. tr. Doctor. p. 1. fol.* 34. Iacob. Gentilis *eod. tom. 3. part. 1. fol.* 41. Odofredus Beneventanus *ibidem, fol.* 32. Tancredus de Corneto *ibid. fol* 44. Robertus Maranta, Fr. Ludovicus Miranda, Guillielmus Hannatonius.

De judiciorum ordine, & uſu, Antonius Pompæus.

De judiciario ordine, Ioannes, Andreas.

De judiciario ordine fori Eccleſiaſtici, Ægidius Fuſarius.

De judiciorum arbore, Ioannes de Graſſis *dict. tom. 3. part. 1. fol.* 22.

De judiciorum publicorum accoſationibus, Placentinus *tom. 11. tract. Doctor. p. 1. fol.* 2.

De materia tituli vide Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 20. l. Hiſpan. 2. cum ſeqq. per tot. tit. 4. part. 3.* Alciat. *lib. 6. paradox. c. 4.* Suar. de Paz *in pract. tom. 1. annot. 2.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib. 37. cap. 3.* Peregr. *var. lib. 2. n. 38. cum ſeqq.* Alexand. Trentacinq. *variar. reſol. lib. 2. tit. de judiciis,* Camill. Borrel. *in ſumma deciſion. tit. 42. de judiciis, tom. 1.* Bellacomb. Suar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 1. pag. 360. cum ſeqq.* D. Petrum Barboſ. *in doctiſſimis ſuis commentariis poſthumis ad tit. ff. de judiciis.*

SVMMARIVM.

1 *Per litis conteſtationem factam ſuper forte, & uſurarum parte, non extinguitur ſtipulatio quoad uſuras ante litis conteſtationem debitas, vel etiam inſequentes.*

2 *Creditor petendo in judicio ſortem principalem, non ſibi præjudicat in uſuris, intereſſe, aliiſque acceſſionibus, niſi ſortis receptione hoc faciat, & num. 3.*

4 *Novatio neceſſariò non purgat moram.*

5 *A litis conteſtatione judicium captum eſſe dicitur.*

L. Iudicio. I.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Clementi.*

PEr litis conteſtationem factam ſuper forte, & uſurarum parte non extinguitur ſtipulatio quoad uſuras ante litis conteſtationem debitas, vel etiam 1
inſequentes. Item creditor petendo in judicio ſortem Principalem, non ſibi præjudicat in uſuris, intereſſe, aliiſque acceſſionibus, niſi ſortis receptione 2
hoc faciat. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Cyn. Angel. Aretin. Fulgoſ. Alexand. Iaſ. Zaſ. Sichard. Fontan. Aloyſ. Leo *fol.* 53. Petr. Gilchen. *tom. 1. fol.* 502. Giphan. *tom. 1. pag.* 117. Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Donel. *comment. juris civilis lib. 23. cap. 9. col. ult. & lib. 17. cap. 18. col. 1.* Ioan. Garcia *regularum utriuſque juris reg. 430. in princip.* ubi ait per hanc l. quod ſortem principalem in judicio petens non ſibi in fructibus, ſeu uſuris præjudicat, & addit maximè procedere in petitione hæreditatis; & etiam citato hoc eodem textu tenet, ſecus eſſe in recipiente ſortem pro ſolutione, limitans *n.* 1. non tantùm per receptionem ſortis principalis, ſed etiam per tranſactionem factam ſuper ſorte principali: & *n.* 3. limitat etiam quando recipiens ſortem principalem ſimpliciter, reciperet cum proteſtatione recipiendi, vel recuperandi fructus: & *n.* 4. denique limitat è contra non procedere ſi creditor recipiat fructus, quia non videtur remittere ſortem principalem. 3

Non eſt perempta.] Notatur ad hoc, quod novatio neceſſaria non purgat moram, ut per Tiraq. *ad finem tit. de retractu lig. n.* 33. 4

In Gloſſ. *Iudicio cœpto*, ibi, *quod fit à litis conteſtatione.* Notatur ad hoc, quod à litis conteſtatione judicium cœptum eſſe dicitur, ut per Soar. de Paz *in practica, tom. 1. p. 7. cap. unic. n. 59. prope finem.* Aſin. *in praxi Florent. §. 1. c. 1. n. 14. & ſeqq.* Lancellot. *de attent. in præfat. n. 173. & ; ar. 1. cap. 4. in præfat. n. 7.* 5

Petegr.

Peregr. *var. lib. 2. ad rubr. de judiciis*, *n. 54.* quorum plures refert parens meus *in remiſſ. ad Ord. Reg. Luſitan. lib. 3. tit. 51. in princ. n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Proſequutio ſpecialis reſtringit ſententiam generalem ad proſequuta.*
2 *Verba generalia ſententiarum reſtringuntur ad cauſam expreſſam.*
3 *Libellus generalis licèt admittatur, ſi poſtea in proſecutione res aliquæ fuerint ſpecificatæ, ad illas reſtringitur judicium.*

L. Licèt judice. II.

Iidem AA. *Valerio.*

1 PRoſecutio ſpecialis reſtringit ſententiam generalem ad proſecuta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 503.* Giphan. etiam *tom. 1. pag.* 227

2 Vide Anton. Gabr. *commun. lib. 6. tit. de regul. juris concl. 4. n. 25.* ubi quod verba generalia ſententiarum reſtringuntur ad cauſam expreſſam, Padil. *in l. ſub prætextu, n. 6. de tranſact.* D. Barboſ. *ad rubr. ff. ſoluto*
3 *matr. p. 3. n. 50.* ubi ait, quod licèt libellus generalis admittatur, ſi poſtea in proſequutione res aliquæ fuerint ſpecificatæ, ad illas reſtringetur judicium.

SVMMARIVM.

1 *Iudex qui non eſt competens in cauſa ſtatus, de tali cauſa incidenter poteſt cognoſcere, & n. 2. ſecus quando non ſolum eſt incompetens, ſed etiam incapax cauſæ incidentis, n. 3.*

L. Quoties. III.

Imp. ALEXANDER A. *Fauſtinæ.*

1 IVdex, qui non eſt competens in cauſa ſtatus, de tali cauſa incidenter cognoſcere poteſt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 503.* & Aloyſ. Leo *fol. 53.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt, multiſque exornant, Robert. *lib. 3. ſentent. cap. 12.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæſt. 91. num. 7. cum ſeqq.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 7. cap. unic. num. 87.* Ioan. Garcia *de nobilit. gloſſ. 1. num. 17.* Cald. Pereira *quæſt. foreuſ. lib. 1. quæſt. 25. num. 12. cum ſeqq. & de empt. & vendit. cap. 14. num. 31.* D. Barboſ. *in l. Titia, num. 21. cum ſeqq. ff. ſoluto matrim.* ubi ait hunc textum locum non habere quando judex non
3 ſolùm eſt incompetens, ſed etiam incapax cauſæ incidentis, Fachinæ. *controverſ. lib. 1. cap. 4.* & poſita *in collect. ad cap. lator, & ad c. cauſam, quæ, qui filij ſint legit. in Decretal.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata ſuper certa ſpecie judicii generalis nocet in omnibus ejus acceſſoriis, & dependentibus, licèt ſuper eis non fuerit diſceptatum.*
2 *Sententia quamvis ſit ſtricti juris, nihilominus porrigitur ad omnia acceſſoria, & ſic ad fructus, ſi præcipiat reſtitutionis rei.*

L. Si cùm tibi. IV.

Iidem AA. *Popilio*

SEntentia lata ſuper certa ſpecie judicii generalis nocet in omnibus ejus acceſſoriis, & dependentibus, licèt ſuper eis non fuerit diſceptatum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen *tom. 1. fol. 104.* 1

Notatur ad hoc quòd quamvis ſententia ſit ſtricti juris, nihilominus porrigitur ad omnia acceſſoria, & ſic ad fructus ſi præcipiat reſtitutionis rei, ut per Menoch. *de recuper. poſſeſſ. in præind. numero 6.* Surd. *deciſ. 212. num. 11. cum ſeqq.* Vincent. de Franchis *dec. 228.* ubi Amendola *in addit.* Menoch. *conſil. 509. num. 18.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſium, c. 770. à n. 6.* Sigiſm. Scacc. *de appellat. q. 17. limit. 21. num. 47.* 2

SVMMARIVM.

1 *Delegatus ab alio quàm à Principe ſubdelegare nequit, & n. 2. intellige ut n. 4.*
3 *Ordinarius regulariter poteſt dare judicem.*
5 *Delegatus Principis, ut Papæ, Regis, aut alterius ſupremæ poteſtatis, ſubdelegare poteſt ampliа in delegato à populo non recognoſcente ſuperiorem, & in delegato ſubdelegante extra locum ſibi deputatum, n. 6. reſolve ut n. 7.*
8 *Delegatus à Proconſule ſubdelegare poteſt.*
9 *Delegatus ab Ordinario ad univerſitatem aliquam cauſarum, poteſt ſubdelegare hanc, vel illam cauſam, aut cauſas in particulari.*

L. A judice. V.

Imp. GORDIANVS A. *Marcello.*

DElegatus ab alio quàm à Principe ſubdelegare nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 504.* Giphan. etiam *tom. 1. pag. 138.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 19. tit. 4. part. 3. ubi gloſſ. 1. & l. 23. tit. 23. part. 3.* Palat. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter virum & uxor. notab. 2. verſ. ſed eſt pulchra dubitatio, n. 28.* Donell. *comment. juris civilis lib. 17. c. 25. in fine*, Peregr. Iannin. *de citat. reali lib. 1. cap. 1. n. 424. ampl. 5. & limit. 12.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 54. & de præſumpt. lib. 2. præſ. 21. & conſ. 17. n. 2. & 3.* Ioan. Garcian. *reg. 442.* Morl. *in emporio juris civilis p. 1. tit. 2. q. 15. à princip.* ubi *n. 5.* interpretatur verbo hujus textus, ibi, *cùm ipſe judiciario munere fungitur*, quæ conveniunt etiam judici ordinario, ut debeant exponi judicem delegatum uti miniſterio, & vice judicandi ex aliena, non ex propria juriſdictione, ideoque delegare non poſſe, latè D. Barboſ. *in l. cùm Prætor 12. §. 1. n. 80. cum multis ſeqq. ff. de judic.* latè etiam Molin. *de juſtit. tom. 6. tract. 5. diſp. 15. num. 1.* Sanchez *de matrim. lib. 3. diſput. 31. n. 1.* 2

Iudicis dandi poteſtatem non habet.] Ergo videtur præſupponere Ordinarium regulariter judicem dare poſſe, quod ſi referatur ad magiſtratus ordinarios Romanos, intelligendum eſt id facere poſſe more majorum, *l. more majorum, ff. de juriſd. omn. judic.* 3

ſi

ſi autem referatur ad magiſtratus Provinciales, vel ſimiles, eſt intelligendum quando id lege illis inveniatur permiſſum, ut per D. Barboſ. *in l. cum prætor, §. 1. ex n. 81. cum ſeqq.* præcipuè *n. 93. de judic.* ubi
4 *n. 123.* limitat id, quod vulgò dicitur ſubdelegatum delegati non poſſe ſubdelegare, eſſe intelligendum niſi Ordinarius tempore delegationis conceſſerit ei facultatem ſubdelegandi.

5 *Niſi à Principe judex datus fuerit.*] Notetur ad hoc, quod delegatus Principis, ut Papæ, Regis, aut alterius ſupremæ poteſtatis, ſubdelegare poteſt, ut per *l. Hiſpan. 19. tit. 4. part. 3.*, Marant. *de ordine judic. part. 4. diſt. 5. n. 26.* Boër. *deciſ. 152. n. 1.* Bover. *ſing. 7. n. 9.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. forma vicarij n. 72.* Covar. *lib. 3. var. cap. 20.* late Ioan. Gratian.
6 *regularum juris reg. 443.* ubi *n. 2. cum ſeqq.* ampliat in delegato à populo non recognoſcente ſuperiorem,
7 & in delegato ſubdelegante extra locum ſibi deputatum: & *à n. 8. cum ſeqq.* reſoluit, quod talis Principis delegatus non poterit ſubdelegare cum delegandi poteſtate, nec cauſas criminales, ſeu juriſdictionem voluntariam, Fr. Ludov. Miranda *de ordine judic. q. 2. art. 11.* D. Barboſ. *in l. quia tale, n. 47. ff. ſoluto mar.* Sanch. *de matrim. lib. 3. diſp. 31. n. 1.* Cardoſ. *in praxi judicum, & Advocat. verbo Iudex n. 75.* Morl. *d. tit. 2. in prælud. n. 10.* P. Molin. *d. diſp. 15. n. 1.* D. Barboſ. *in l. 1. art. 5. n. 2. ff. de judic.*

8 In Gloſſ. *Non habet.* ibi, *ſed eſt contrà in delegato à Proconſule,* &c. Notatur ad hoc, quod delegatus à Proconſule ſubdelegare poteſt, ut per Morl. *in emporio juris civilis p. 1. tit. 2. q. 15. n. 15.* Molin. *d. diſput. 15. n. 1. verſ. item excipitur*, latè D. Barboſ. *in d. l. cùm prætor, §. 1. n. 130. cum ſeqq.*

9 In ead. Gloſſ. ibi, *ad univerſitatem cauſarum erat delegatus* Notatur ad hoc, quod delegatus ab Ordinario ad univerſitatem aliquam cauſarum poteſt ſubdelegare hanc, vel illam cauſam, aut cauſas in particulari, ut per Covar. *lib. 3. var. cap. ult. n. 11.* Mand. *ad reg. 4. Cancel. q. 3. n. 4.* Azeved. *ad rub. tit. 9. n. 14. lib. 3. nova Recop.* Morl. *d. q. 13. n. 11.* Molin. *d. diſput. 15. n. 4.* D. Barboſ. *in d. l. cum prætor, §. 1. n. 154. ff. de judic.* Sanch. *de matrim. lib. 3. diſp. 31. n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius cauſæ principalis poteſt eam delegare, reſervata licentia ferendi ſententiam, poteſt delegare totam cauſam, & ſententiam ſibi reſervare, dummodo audiat ter cauſam, num. 2. poteſt cauſas ſuarum partium delegare in parte, aut in totum, num. 3.*

4 *Delegatus etiam Principis de jure civili non poteſt ſibi reſervare ſententiam, ſed debet totam cauſam, aut nihil committere.*

AVTH. Ad hæc ſi.

1 ORdinarius judex cauſæ principalis poteſt eam delegare, reſervata licentia ferendi ſententiam. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilcben. *tom. 1. fol. 507.*

2 Vide Marant. *de ordine judic. part. 4. diſt. 5. n. 44.* ubi per hunc textum tenet, quod Ordinarius poteſt delegare totam cauſam, & ſententiam ſibi reſervare dummodo audiat ter cauſam, ſcilicet in principio, id eſt, in litis conteſtatione, in medio, & in fine, Cardoſ. *in praxi judicum, & Advocat. verbo judex,*
3 *n. 74.* ubi quod judex ordinarius poteſt cauſas ſuarum partium delegare in parte, aut in totum. Galganet. *in tract. de condit. & demonſtrat. p. 2. cap. 1. q. 9.* latè Vaeon. à Vacuna *declarationum juris civilis lib. 6. cap. 83. per totum*, ubi latè probat textum *in præſenti* non loqui de judice delegato, ſed de Conſiliariis, ſeu Aſſeſſoribus, aut de pedariis judicibus; hæ enim appellationes ferè idem ſignificant: nam Conſiliarij dicebantur eo quod eorum conſilio adminiſtratores, ſeu Præſides judicant. Aſſeſſores eo quod ad Præſides, hoc eſt, juxta Præſides, inferiori tamen loco, aſſidere ſolent: pedarii verò, quod non vehebantur curſu, ſed pedibus proficiſcebantur in forum, & humiliora negotia diſceptabant. Ex his judices Pedarij, ſeu Conſiliatij poſſunt audire cauſas, non autem de his judicare, qui nec delegatam, nec ordinariam habent juriſdictionem. Adminiſtratores, ſeu Præſides occupationibus impediti poſſunt Conſiliariis, ſeu pedariis judicibus mandare cauſarum cognitionem, dummodo ipſi audiant in principio, & in medio, & in fine ſententiam ferant.

In Gloſſ. *Delegatus*, ibi, *ſed jure Canonico ſecus.* 4
Notatur ad hoc, quod delegatus etiam Principis de jure civili non poteſt ſententiam ſibi reſervare, ſed debet totam cauſam, aut nihil committere, ſecus de jure Canonico, ut per Bart. *in tract. de different. interius Canon. n. 15.* Marant. *d. p. 4. diſt. 15. n. 44. poſt princip.*

SVMMARIVM.

1 *Cum ſervis non conſiſtit judicium, & n. 2.*
3 *Servus eſt incapax comparendi in judicio.*
4 *Servus ſi ſtipulatur factum, valet ſtipulatio, & ſervo competit, intellige ut ibid.*
5 *Servus moribus non poteſt eſſe iudex.*

L. Servus. VI.

Idem A. Iuniæ.

CVm ſervis judicium non conſiſtit. Colligunt 1
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

Haec eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 2
l. Hiſpan. 8. tit. 2. part. 3. ubi gloſſ. 2. & l. 12. tit. 22. part. 3. ubi gloſſ. fin. & l. 15. tit. 14. part. 6. Hippol. *in l. ſi quis neque, n. 123. ff. de quæſtionib.* Adrian. Pulvæ. *ad l. interpoſitas, de tranſaction. pag. 96.* Donell. *comment. juris civilis lib. 18. cap. 11. & cap. 3. col. 5.* Cardoſ. *in praxi judicum, & Advocat. verbo judicium, n. 8.* D. Barboſ. *in l. ſi longius, §. ſi filiusfamilias, n. 80.*
ff. de judic. ubi quod ſervus eſt incapax comparendi 3
in judicio, ubi *n. 82.* reſpondet ad textum *in §. ſed*
cùm factum, Inſtit. de ſtipulat. ſervor. ut ſcilicet dum 4
ille dicit, quod ſi ſervus ſtipulatur factum, valet ſtipulatio, & ſervo competit, intelligatur, quod ſervus non agat ad factum in judicio, ſed potiùs dominus aget prædicta ſtipulatione, ut promiſſor patiatur ſervum ire, & agere ſi domini interſit: &
idem D. Barboſ. *in l. cùm prætor, §. fin. ex n. 269. eod.* 5
tit. ff. de judic. reſoluit ſervum moribus non poſſe eſſe judicem, Oſvvald. *ad Donell. enucleatum, lib. 17. cap. 4. lit. F.*

L. Cùm debitoris. VII.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Hyrinæ.*

COntra ſervum ex perſona defuncti domini non datur actio, ſecus ex perſona hæredis. Colligunt

Digitized by Google

gnat ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

Vide Cujac. *lib. 11. obſerv. cap. 1.* Neguzant. *de pignorib. p. 3. membr. 2. n. 27. & 28.*

SVMMARIVM.

2 *Æquitas legibus determinata rigori, & æquitati non ſcripta præfertur, & n. 2.*
3 *Æqui diviſio in legale, naturale, & reale.*
4 *Æquitas an ſtricto juris rigori in omnibus præferenda ſit, remiſſivè.*

L. Placuit. VIII.

Imp. Constantin. & Licin. AA. *ad Dionyſium.*

1 ÆQuitas legibus determinata rigori, & æquitati non ſcriptæ præfertur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit* & poſt omnes Petr. Gilcheo. *tom. 1. fol. 506.* Giphan. etiam *tom. 1. pag. 139.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt, multiſque exornant, & explicant Bernard. *reg. 245.* Mantua *lib. 2 locorum, cap. 23.* Anton Auguſt. *lib. 4. emendat. cap. 8.* Alphan. *collect. 820.* Sebaſt. Medic. *ad cap. erit autem lex, dict. 1. n. 74.* Tiraq. *de retractu lig. §. 35. gloſſ. 1. n. 4.* Strach. *de mercat. tit. quomodo procedendum in cauſa mercatura, n. 4.* Covat. *in reg. poſſeſſor, p. 2. §. 6. à n. 12.* Mat. Salon. *lib. 1. de Iuſtit. & jure, n. 21.* Donell. *comment. juris civilis lib. 26. cap. 2.* Hippol. *ſing. 685.* Sarmient. *lib. 3. ſelect. cap. 8. n. 4. ad fin.* Valaſc. *de jure emphyt. q. 5. n. 4.* Alleric. Bolognet. *de lege, jure, & æquit. cap. 33. cum ſeqq.* Duaren. *diſputat. anniverſar. lib. 2. c. 18.* Ernest. Cothoman. *lib. 1. diſp. juris civilis, diſp. 1. theſi 12. coron. 1.* Marc. Anton. Delr. *in ſuis miſcel. in annot. ad hunc textum,* Treutler. *ſelect. diſput. vol. 1. diſp. 1. theſi 2. lit. B,* Iacob. Marchiſel. *pract. qq. c. 1.* Angel. Matheac. *de via & ratione juris, lib. 1. cap. 13.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 1. n. 28. & 29.* optimè Ferdinand. à Mendoza *diſp. juris civilis ad tit. de pactis, lib. 2. cap. 3. n. 9. cum ſeqq.* ubi plura adducit circa interpretationem hujus textus, *& l. 1. rubr. de legib.* ubi dixit Fachinæ. *controverſ. lib. 1. cap. 3. & lib. 11. c. 3.* Vacon. à Vacuna *declarationum juris lib. 1. c. 28.*
3 *n. 5.* ubi quod æquum dividitur in tres partes, legale, naturale, & reale. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. convent. tom. 1. lib. 1. tit. 9. n. 13. & tit. 17. n. 13.* Ferrand. *lib. 2. declarat. c. 2.* Morl. *in emporio juris civilis, part. 1. tit. 2. in præſud. n. 29. cum ſeqq.* latè *ead.*
4 *part. 1. tit. 1. q. 21. per tot.* ubi latiſſimè diſputat, an æquitas ſtricto juris rigori in omnibus ſit præferenda. Marta *de juriſdict. part. 4. cent. 2. caſu 162. cum ſeqq.*

De æquitate vide plura per S. Thom. *2. 2. q. 120. art. 1. cum ſeqq.* Afflict. *in cap. 1. §. ut autem æquitas, n. 3. cum ſeqq. de pace juram. firman. lib. 3. feudor.* Iaſ. *in l. ſi ſervum Stichum, §. 1. n. 4. ff. de verbor. obligat.* Connan. *comment. juris civilis lib. 1. c. 11. à princ.* Bernard. *reg. 244.* Foller. *in addit. ad Marant. de ordine judiciar. p. 4. diſt. 9. n. 150. cum ſeqq.* Tiraq. *tr. Ceſſante cauſa, limit. 1. n. 69.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 43. n. 73. cum ſeqq.* Cardin. Mantic. *d. lib. 1. tit. 9. n. 15.* Marta *d. p. 4. cent. 2. caſu 162. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Iudicem cuncta rimari, & partem utramque plenè audire convenit.*
2 *Cauſa qualibet ordinariè, pleneque diſcutienda eſt.*
3 *Iudex circunſtantias facti, & proceſſus qualitatem plena inquiſitione diſcutiat, & utramque partem plenè audiat, n. 4.*

L. Iudices oportet. IX.

Imp. Constant. A. *ad Maximium.*

IVdicem cuncta rimari, & partem utramque plenè audire convenit Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 509.* 1

Notatur ad hoc, quod cauſa quælibet ordinariè, pleneque eſt diſcutienda, ut per Alvarez *de privileg. pauperum, p. 1. q. 55. n. 11.* 2

Rei qualitatem plena inquiſitione diſcutere.] Notatur ad hoc, quod judex debet circunſtantias facti, & proceſſus qualitatem plena inquiſitione diſcutere, ut per Bobadil. *in ſua politica, lib. 2. c. 5. n. 18.* Donell. *commentar. juris civilis lib. 24. c. 5. col. 1.* 3

Et tunc utramque partem ſæpius interrogare, &c.] Notatur ad hoc, quod judex debet utramque partem plenè audire, ut per Bobadil. *in ſua politica, lib. 2. c. 2. n. 19. in princ. & n. 75.* 4

SVMMARIVM.

1 *Probaturo dilationes tres ad inſtantiam dandæ ſunt, quibus elapſis ſententiam legibus conformem iudex publicat.*
2 *Dilatio 30. dierum quando currere incipiat.*
3 *Menſis 30. diebus conſtans.*
4 *Pactum quo continetur ut ſolutio debiti non poſſit probari, niſi per ſcripturam, non tenet.*

Avth. Iubemus.

PRobaturo dilationes tres ad inſtantiam dandæ ſunt, elapſis autem dilationibus ſententiam legibus conformem judex publicat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Petrus Gilchen. *tom. 1. pag. 5 0.* 1

Compellat intra triginta dies, &c.] Quæ tamen triginta dierum dilatio non curret, niſi poſtquam fuerit aſſignata, intimetur parti, vel ejus Advocato, ſeu Procuratori, ut per Azeved. *l. 1. n. 64. tit. 18. lib. 4. nova Recop.* Marant. *de ordine iud c. part. 6. tit. de dilation. n. 14.* Maſcard. *de probat. concl. 516. n. 6.* Guttier. *alleg. 3. n. 9. & practicar. lib. 3. q. 37. n. 10.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. c. fin. p. 5. §. 10. n. 19.* Cur. Philipp. *p. 1. §. 16. n. 6.* 2

Alius menſis indulgeatur, &c.] Ergo menſis conſtat triginta diebus, ut per Tiraq. *in l. ſi unquam, verbo ſuſceperit liberos, n. 208. de revocand. donat.* Gregor. Lopez. *l. 5. tit. 8. part. 6.* Menoch. *de arbitr. caſu 50. n. 7. cum ſeqq.* Cald. Pereira *de reſolut. emphyt. cap. 14. n. 2. & de empt. & vendit. cap. 14. n. 21.* Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 2. tit. de dilation. reſol. 2. n. 4.* Melch. Phœbos *Luſit. dec. 51. n. 24. tom. 1.* 3

In Gloſſ. *Renuntiaverit,* ibi, *idem fortè in inſtrumento, ut noceat renuntiatio, &c.*] Notatur ad hoc, quod 4

quod pactum, quo continetur ut ſolutio debiti non poſſit probari niſi per ſcripturam, non valet, nec tenet, ut per Paul. de Caſtro *in l. pactum inter hæredem, num. 5. ff. de pactis*, ubi hanc gloſſ. dicit ſingularem, & quod non eſt alibi, Hippol. *ad rub. de probation. n. 33. & 34.* Padil. *in l. cum te, num. 6. de transaction.* Gutier. *de juram. confirm. p. 1. c. 66. n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Cauſa continentia non dividenda, & ſuper cauſa poſſeſſionis & proprietatis idem judex adeundus eſt, & n. 2. non procedit in cauſis quarum pars ſpectat ad juriſdictionem ſecularem, & alia ad eccleſiaſticam, ſed unuſquiſque procedit in ſua cauſa, num. 3.*

4 *Cauſæ continentes, ubi diverſi ſunt fori, & diviſionem ac ſeparationem poſſunt recipere, coram diverſis judicibus trahendæ ſunt.*

5 *Cauſa tripliciter conſiderari poteſt.*

6 *De exceptione continentiæ cauſæ non dividenda, quod ſit dilatoria, & ante litem conteſtatam opponenda, remiſſivè.*

7 *Clericus, & laicus ſi ſimul deliquerint, ubi ſint conveniendi.*

8 *Cauſa poſſeſſionis eſt unum continens cum cauſa proprietatis, & ob id dividi non poteſt.*

L. Nulli. X.

Idem A. ad Severum P. V.

1 Cauſæ continentia non debet dividi, & ſuper cauſa poſſeſſionis & proprietatis idem judex adeundus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Aloyſ. Leo *fol. 54.* & Petrus Gilcben. *tom. 1. pag. 516.*

2 *Qui cauſa continentiam dividet*, &c.] Notatur ad hoc, quod cauſæ continentia diuidi non debet, vt per Bart. *in l. cum quem temerè, in fine principii, ff. hoc tit. & in l. à divo Pio, §. 1. num. 2. ff. de re iudic.* Boër. *deciſ. 19. num. 24. & 25.* Decian. *vol. 5. reſponſ. 97. num. fin.* Viv. *Neapol. deciſion. 136. num. 1.* Alciat. *lib. 1. parerg. juris, cap. 9.* Iacob. Concennat. *lib. 1. quaſt. juris, cap. 3. num. 8.* latè Menoch. *de arbitris lib. 2. caſu. 371. per tot.* ubi plura tradit exempla hujus continentiæ cauſæ, Cardin. Tuſch. *practic. concl. tom. 2. lit. C, concl. 967.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 38.* Mart. *de juriſdict. part. 2. cap. 39. num. 27.* ubi tenet hunc text. loqui in judicibus delegatis: idem dicit *part. 4.*
3 *cent. 2. caſu 142. n. 13.* & *cent. 1. caſu 34. n. 84.* ait regulam huius text. non procedere in cauſis quarum pars ſpectat ad iuriſdictionem ſæcularem, pars ad eccleſiaſticam, ſed vnuſquiſque procedit in cauſa ſua, &
4 *ead. p. 4. caſu 189. n. 4.* concludit cum multis quos citat, etiam cauſas continentes, vbi diuerſi ſunt fori, & diuiſionem, ac ſeparationem recipere poſſunt, coram diuerſis iudicibus tractandas eſſe. Lancelot. *de*
5 *attent. p. 1. c. 4. limit. 2. num. 6. cum ſeqq.* vbi ait, quod cauſa tripliciter conſiderari poteſt, aut eſt diuerſa, aut eadem, aut diuerſa quidem, ſed aliqualiter connexa. Fachin. *controverſ. lib. 9. c. 31.*

6 Et de exceptione continentiæ cauſæ non diuidendæ, quod ſit dilatoria, & ante litem conteſtatam opponenda, vide Crauet. *conſ. 818. n. 2.* Mynſing. *cent. 5. obſeru. 67.* Bernard. Græuæ. *d. lib. 1. conſil. 333.* Paſentem meum *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſitan. lib. 3. tit. 49. §. 8. num. 4.*

Hinc nonnulli, ex quorum numero fuit Matt. *de juriſdict. d. p. 4. cent. 2. caſu 219.* exiſtimarunt, quod ſi Clericus & laicus ſimul delinquant, uterque erit conveniendus coram judice eccleſiaſtico, itaut laicus ratione ſocii Clerici gaudere debeat privilegio fori, ne continentia cauſæ dividatur: ſed communis omnium Doctorum ſententia eſt in contrarium, quos refero, & in unum congero *in tract. de jure eccleſ. lib. 1. cap. 39. §. 2. num. 94.* vbi *n. 95.* adverto, quod quamvis Clericus, & laicus ſimul tempore deliquerint, materia dividua eſt, quia unuſquiſque in ſolidum deliquit, crimen conſummavit, unuſquiſque ſuum habet forum diverſum, in quo legitimè convenitur, & in quo diverſæ ac peculiares pœnæ in ſuos ſubditos ſtatuuntur, & ideò in propoſito nulla datur continentia cauſæ, quæ dividatur, contra regulam hujus text. eo quòd cauſæ, & perſonæ delinquentium ſunt diverſæ, & neque cauſa, neque perſona alteri cauſæ, aut perſonæ eſt annexa, neque tandem de illis rebus agitur, de quibus ad eundem judicem adeundum ſit. 7

Atque alium ſuper poſſeſſione, alium ſuper principali, &c.] Notatur ad hoc, quod cauſa poſſeſſionis eſt unum continens cum cauſa proprietatis, & ob id dividi non poteſt, ſed eſt ab eodem judice terminanda, ut per Cuiac. *lib. 2. obſerv. 35.* Menoch. *d. caſu 371. num. 8. & 9.* Sahag. *ad cap. 2. n. 83. cum ſeqq. de quaſt. poſſeſſ.* Angùian. *de legib. lib. 2. controv. 19. n. 18.* Cabed. *Luſitan. deciſ. 32. p. 1.* & latè de hac materia dixi *in collect. ad c. 1. de cauſa poſſeſſ. & propriet. n. 4. & 5. in Decretalib.* 8

SVMMARIVM.

1 *Cauſa civiles intra triennium terminandæ ſunt.*

2 *Lites omnes alim ultra triennium non pendebant in judicio.*

3 *Iudice invito litem prorogare nemo poteſt, & n. 4.*

5 *Inſtantia triennalis locum habet etiam in cauſis ſummariis, in cauſis executionis, n. 6. in ciuilibus, in quibus proceditur per officium iudicis, n. 7. non verò Conſiſtorio Principis, quando ſcilicet ventilatur coram Principe, quia coram eo inſtantia eſt perpetua, & nunquam perit, n. 8. etiam quando cauſa eſt Principi referenda, num. 9. nec in iudice habente liberum arbitrium in procedendo, num. 10. ſecus quando iudex habet liberum arbitrium ſolùm in ſententiando, n. 11. nec de iure Canonico, quia illo attento inſtantia eſt perpetua, n. 12. hodie ex diſpoſitione Concilij Trid. omnes cauſæ eccleſiaſticæ intra biennium ſunt terminandæ, & de iure ciuili etiam biennio finiuntur, n. 13.*

14 *In cauſis fiſcalibus inſtantia nunquam perit, ſecus in cauſa dotis, num. 15.*

16 *Inſtantia à conteſtatione litis incipit. Declara vt num. 17.*

18 *Inſtantia triennij apud omnes iudices, tam ordinarios, quàm delegatos ſeruanda eſt, etiam ab arbitris, num. 19. non verò ab arbitratore, quia coram eo non habet locum inſtantia, n. 20.*

21 *Sententia lata nulla parte petente, ſeu inſtante, eſt ipſo iure nulla.*

22 *Inſtantia triennium nec de conſenſu partium prorogari poteſt.*

23 *Minori an detur reſtitutio in integrum aduerſus lapſum inſtantiæ, remiſſiuè.*

24 *Actore tergiverſante, vel fugiente, ſi reus nil probat, abſolvitur à citatione, actore fugitiuo in expenſis condemnato.*

25 *Actore abſente, ſi ex actis & geſtis conſtat iudici reum condemnandum, ſententia etiam pro actore abſente*

abſente ferenda, expenſie reo mediante juramento probatis adjudicatis, & n.34.

26 *Actor per contumaciam abſens condemnationem rei inſufficientem impugnare nequit.*

27 *Executori fides adhibetur in his quæ ad illius officium pertinent.*

28 *Adverſus abſentem contumacem ut procedatur, debet alia pars accuſare abſentiam, & contumaciam partis abſentis, & petere ut adverſus eam procedatur, adverte ut ibid. in ſequenti.*

29 *Unumquodque Edictum intervallum 10. dierum continere debet, ut abſens compareat.*

30 *Contra ſacramentum partium probatio admittenda.*

31 *Inſtantia perempta, lataque ſententia ab obſervatione judicij non pereunt effectus inducti per litis conteſtationem.*

32 *Sententia quando fertur in favorem actoris abſentis, & contumacis, & contra reum præſentem, tunc fiet condemnatio expenſarum in favorem actoris, & contumacis.*

35 *Cauſa vel per actorem, vel reum deſerta, judex ſine metu appellationis in cauſa pronuntiat legitimè per probationes informatus.*

36 *Citatio requiritur in receptione, & productione, liquidatione, & refectione inſtrumenti, quando eſt amiſſum.*

37 *Sententia judicis unius territorij non poterit à judice alterius territorij mandari executioni, niſi quando judex alterius territorij exequitur ad requiſitionem alterius territorij.*

38 *Eremodicium, de litis, ſeu inſtantia deſertione.*

39 *Iudex alterius territorij non poteſt mittere executioni ſententiam ab alio judice latam, niſi ad litteras, & requiſitionem judicis qui eam tulit.*

40 *Abſentia litigatoris, Dei repleatur præſentia.*

41 *Verus contumax appellare non poteſt, ſecus in ficto, num.42.*

43 *Contumax verus, vel fictus quis, remiſſivè.*

44 *Contumax non poteſt mulctari amiſſione totius cauſa.*

45 *Parte alterutra abſente, aut utraque præſente, victus victori in expenſas condemnandus eſt, & num.46.*

47 *Expenſarum condemnationem excuſat victus, quando habet juſtam cauſam litigandi, ſecus eſt de expenſis debitis ex expreſſa diſpoſitione hominis, utpotè ex diſpoſitione teſtatoris, vel contrahentis, num.48.*

49 *Iudex an teneatur condemnare victum in expenſas non petitas, remiſſivè.*

50 *Iudex ſi non condemnavit victum in expenſis, ex ſuo tenetur eas ſolvere victori, intellige quando victor in libello petiit ut condemnatio fieret in expenſis.*

51 *Iudex protelans per ſordes & gratiam lites, & juſtitiam denegans, pro qualitate officij interdum 10. auri, aliquando tribus libris punitur.*

52 *De pœna judicis pecuniâ corrupti injuſtitiam facientis, differentis, vel omittentis, remiſſivè.*

53 *Ex mutatione judicis non mutari judicium.*

54 *Pœna impoſita in hac l. judicis non ſinientis litem infrà triennium, locum habet ſi in officio duraverit per triennium, ſecus ſi non.*

55 *Tutorum, vel curatorum culpâ ſi in inſtantia ultra triennium protelétur, tutores ad damnorum reſtitutionem, quand ſolvenda ſunt, tenetur in eventum reſtitutio in integrum minoribus ſalva manet, num. 56.*

57 *Minor non reſtituitur adversùs lapſum inſtantia triennij, niſi in ſubſidium ejus adminiſtratore, vel Procuratore non exiſtente ſolvendo minori jacturam, quæ ex lapſu inſtantia ſibi ſequuta fuerit, intellige ut n.58.*

59 *Inſtantia tempus præſcriptum à Iuſtiniano, currit minoribus.*

60 *Ignorantia juris non excuſat minores, ruſticos, milites & mulieres in his quæ concernunt rigorem judiciorum, ſive formam & ſolemnitatem judiciariam.*

61 *Bona curatoris, ſeu tutoris, illiuſque hæredum, intelliguntur tacitè hypothecata ex cauſa adminiſtrationis.*

L. Properandum. XI.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano* P.P.

CIuiles cauſæ intra triennium terminandæ ſunt. 1
Omnes lites vltra triennium in iudicio olim 2
non pendebant. Item inuito iudice litem nemo 3
protelare poteſt. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Odofred. Cyn. Alberic. Corn. Bald. Angel. Caſtr. Fulgoſ. Alexand Iaſ. Zaſ. Sichard, Purpurat. Cuman. Aretin. Aloyſ. Leo, Petr. Gileben, & Giphan. *tom.* 1. *fol.* 139.

Hanc eandem concluſ. quoad primam eius par- 4
tem, videlicet ciuiles cauſas debere à tempore litis conteſtatæ intra triennium terminari, alias inſtantiam perire, ex hoc text. deſumunt, multiſque exornant *l. Hiſp.* 9 *tit.* 6. *part.* 6. *vbi gloſſ.* 3. Vant. *de nullitat. tit. ex defectu iuriſdictionis ordinaria, num.* 126. Cujac. *lib.* 9. *obſerv.* 22. & *lib.* 17. *obſervat.* 23. Iacob. Ræuard. *variarum, ſiue de iuris ambiguitat. lib.* 4. *c.* 14. vbi ait hoc iure de tempore dirimendis ciuilibus controuerſiis præfinito vſos fuiſſe ciues Romanos, omneſque populos, qui ſub Romano degebant Imperio multo ante Iuſtinianum. Roland. *conſ.* 21. *lib.* 3. Socin. *regul.* 181. Mynſing. *cent.* 2. *obſervat.* 48. Gail. *de pace publica, lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 15. Donel. *comment. iuris ciuilis lib.* 26. *cap.* 1. §. *fin.* Marant. *de ordine iudic part.* 5. *princip verbo omnia fiant durante inſtantia,* Aſin. *in praxi Florent. in princip. cap.* 3. *num.* 22. *cum ſeqq.* latiſſimè Perez *ad rub. tit.* 1. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 444. *cum ſeqq.* Soar. de Paz *in practic. in initio annot.* 2. *numer.* 9 Gutier. *de iurament. confirmat. part.* 3. *cap.* 5. *per tot.* Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 4. *lit.* I, *concl.* 202. *cum ſeqq.* Maria *de iuriſdict. p.* 5. *cent.* 1. *caſu* 31. latiſſimè Sigiſm. Scacc. *de appellation. q.* 25. *n.* 241. *cum multis ſeqq.*

Amplia primò relatam huius text. concluſionem 5
de inſtantia triennali, vt habeat locum etiam in cauſis ſummariis, Afflict. *deciſ.* 356. *num.* 7. Aſin. *in practic. in princ. cap.* 3. *num.* 42. Marant. *d. part.* 4. *diſt.* 9. *num.* 43. & 46. Gail. *lib.* 1. *obſerv.* 141. *num.* 1. Bened. de Barz. *in tract de guarentigia, part.* 2. *quæſt.* 5. *tom.* 6. *tract. Doctor. part.* 2. *fol.* 347. Perez *ad d. rubr. tit.* 1, *lib.* 3. *Ord. ampl.* 4. *pag.* 445. Sigiſm. Scacc. *d. quæſt.* 14. *num.* 244.

Amplia ſecundò in cauſis executiuis, potà quan- 6
do inſtrumenta habent executionem paratam, vel ex iure communi, vel ex municipali, Marant. *d. p.* 5. *in verb.* & *omnia fiant durante inſtantia, ampl.* 3. *n.* 8. Bened. de Barz. *d. part.* 2. *q.* 5. Ioſeph. Cumia *ſuper ritibus Sicilia, c.* 4. *n.* 19. *cum ſeqq. verſ. quæro circa hoc,* Perez *d. ampl.* 4. *pag.* 445. Sigiſmund. Scacc. *dict. quæſt.* 15. *num.* 248. vbi diſtinguit inter executionem inſtrumenti habentis executionem paratam, & inter executionem ſententiæ, & rei iudicatæ, vt ſcilicet primo caſu executio non habeat inſtantiam niſi ageretur via ordinaria, actione reſultante ex inſtrumento, in ſecundo verò intrat inſtantia ſi executio ſententiæ petitur actione in factum.

Amplia tertiò, ut habeat locum etiam in cauſis 7

civilibus, in quibus proceditur per officium judicis, Marant. *d.loco,ampl.2.num.7.* Sigiſm. Scacc. *d.q.15. num.253.*

8 Limita primò communem concluſionem ex hoc textu deſumptam de inſtantia uſque ad triennium duratura, ut non procedat in Conſiſtorio Principis, quando ſcilicet cauſa ventilatur coram Principe; quia coram eo inſtantia eſt perpetua, & nunquam perit. Ita Marant. *dict.part.5.in verbo & omnia fiant durante inſtantia, limit.2. num.15.* Mynſing. *cent.1. obſervat.48.& cent.3.obſerv.44.num.9.* Gail. *lib.1.de pace publica, cap.9.num.15.* Perez *ad dict.rubr.tit.1. lib.3.Ord.verſ. amplia etiam diſpoſitionem, pag.445.*

9 Sigiſm.Scacc. *d. quaſt.15. num.266.* ubi *extenſ.3.* id ampliat etiam quando cauſa eſt Principi referenda, quia donec habeatur reſponſum à Principe, non currit inſtantia.

Vnde in Conſiſtorio Cameræ Imperialis inſtantia non perit triennio, ſed durat perpetuò, Mynſing. *cent.2. obſerv.48. n.4.* Sigiſm.Scacc. *d.q.15.n.266. poſt princ.*

In his Regnis Luſitaniæ, & Algarbiorum quoad ea recepta non eſt diſpoſitio hujus legis, magis enim accedimus juris Canonici diſpoſitioni, ſecundùm quam inſtantia perempta temporis curſu non dicitur, ut infra probatur, & ſic horum Regnorum uſus & praxis obſervat, de quo vide Cald. Pereira *in comment.ad l.unic.ex delict. defunctor. part.3.n.24.* Cabed. *Luſit.dec.15.n.2.p.3.*

Idem in his Regnis Caſtellæ obſervatur, ut per Gregor. Lopez *in d.l.9. in gloſſ. tres años*, dicentem quod ſic etiam vidit in Curiis Regalibus, ſcilicet ut non expiret inſtantia triennio, Cald. Pereira *d. n.24.* nam licèt de jure Partitarum, & Regio inſtantia tempore finiatur, tamen hodie illæ leges per moderniores correctæ ſunt, inſtantia enim eo jure triennio non perimitur, ſed ſervatur ordo traditus *in l. fin.tit.6.lib.4. nova Recop.*

Apud Gallos etiam locum non habere hujus textus diſpoſitionem, affirmant Rebuff. *ad leges Gallia, in proœm.gloſſ.5.n.52.* Cald.Pereira *in l.ſi curatorem, verbo infra legitimum, n.1.& ad d.l.unic.p.3.n.241.* Scacc. *d.q.15.n.268.*

10 Limita ſecundò, ut non habeat locum in judice habente liberum arbitrium in procedendo, quia tunc inſtantia non perit triennio. Ita Marant. *d.part.5.in verbo, & omnia fiant durante inſtantia, limit.3.n.16.*

11 Sigiſm.Scacc.*d.q.15.n.278.* ſecus reſolventes quando judex habet liberum arbitrium ſolùm in ſententiando, quia tunc ligatur inſtantia.

12 Limita tertiò, ut non procedat de jure Canonico, quia illo attento inſtantia eſt perpetua, *cap. penult. de judic.* Bernard.*regul.338.* Ioan.Garcia *regul.242.* Marant. *ubi ſuprà, limit.1. n.14.* Hieron. Zoanet. *in tract.de different.juris civilis,& Canonici,differ.30. n.43.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu juriſdict. & unde, &c. n.126.verſ. inſuper advertas,* Soar.de Paz *in pract. tom.1. in princ. annot.2. de inſtantia, n.10.* Perez *ad dict.rubr.tit.1.lib.3. Ord.ampl.7. pag.446.* Guttier. *de jurament. confirmat. part.3. cap.5. à n.3.* Mart. *de juriſdict.part.4.cent.1.caſu 32.n.11.* Sigiſm.

13 Scacc. *d.quaſt.15. num.275.* Hodie verò ex diſpoſitione Concilij. Trident. *ſeſſ.24.de reformat. cap.20.* omnes cauſæ Eccleſiaſticæ intra biennium ſunt determinandæ, & de jure civili etiam biennio finiuntur, de cujus intellectu latè egi in collectaneis *ad d. cap.20.* Et ſic hæc noſtra diſpoſitio non comprehendit Eccleſias, nec cauſas Eccleſiaſticas, ſecundùm Zerol. *in praxi Epiſcop. part.1. verbo inſtantia,* Natta *d.caſu 32.n.8.*

14 *Quæ ad fiſcale pertinent*, &c.] Notatur ad hoc, quod in cauſis fiſcalibus inſtantia nunquam perit, per Hieron.Zoanet. *dict.different.30.n.44.* Marant. *ubi ſuprà,limit.6.n.20.* Franc.Lucan. *tract.de privil. fiſci, n.28,* Sigiſm.Scacc. *d.q.15.n.264.*

In cauſa autem dotis inſtantia locum habet, de quo 15
vide D. Barboſ. *in l.1.ff.ſolut. matrim.p.1.n.52.* Sigiſm.Scacc. *d.q.17.n.247.* Caſtill. *lib.3. quotid.c.4. n.22.in med.* Matta *d.caſu 23.n.9.*

Poſt litem conteſtatam, &c. Notatur ad hoc, quod 16
inſtantia incipit à conteſtatione litis, ut per Marant. *d.part.5. in verbo, & omnia fiant durante inſtantia, n.3. verſ. quæro igitur primò*, Sigiſm. Scacc. *d.q.15.*
n.339. ubi *n.340.* declarat ut in cauſis, in quibus 17
lis non conteſtatur, incipiat inſtantia ab eo actu, qui ſequeretur immediatè poſt conteſtationem litis in cognitionem meritorum, id eſt cùm incipit cognoſci de meritis: & *n.341.* declarat etiam ut non procedat quando à ſtatuto præfigitur certus terminus inſtantiæ inchoandæ ante litem conteſtatam.

Sed omnes iudices, &c.] tam ordinarij, quàm de- 18
legati, ut per Marant. *d.p.5.in verbo, & omnia fiant durante inſtantia, amp.4.n.9.* Sigiſm.Scacc. *d.q.15.*
n.255. Et etiam arbitri, quia pariter in eis ſervatur 19
civilis inſtantia triennij, Boër. *dec.283.n.4.cum ſeqq.* Mynſing. *cent.3. obſerv.44.* Sigiſm. Scacc. *d. q.15.*
n.256. ubi *num ſeq.* limitat in arbitratore, quia co- 20
ram eo non habet locum inſtantia.

In Gloſſ. *Triennij*, ibi, *item nota*, &c. Notatur ad 21
hoc, quod ſententia lata nulla parte petente, ſeu inſtante, eſt ipſo jure nulla, cùm judex non poſſit in cauſis civilibus officium ſuum impertiri, ut per Vant. *de nullit. tit. de nullit. ex defectu proceſſus, num.98.* Cæſ. de Graſſis *deciſ.9. num.4. de cauſa poſſeſſ.* Hippol. *in l.unius, §. cogniturum, num.21. ff. de quaſt.* Gonzal. *ad reg.8.Cancell.gloſſ.9.§.2.in annot.n.147. & gloſſ.56.n.109.*

In ead. Gloſſ. ibi, *item an poſſit prorogari trien-* 22
nium conſenſu partium, &c. Notatur ad hoc, quod nec de conſenſu partium poteſt prorogari hujuſmodi triennium, ut per Marant. *p.2.n.42.verſ. quinimò, & d.p.5.n.24.* Tiraq. *de retract.u lign.§.1.gloſſ.10.n.85.* Mynſing.*cent.3.obſerv.48.* Capyc. *dec.11.n.4.* Gail. *lib.1.obſerv.141.n.5.* Ant.Gom. *var. com.1.c.3 n.41. col.4.* Perez *ad rubr.tit.1.lib.3.Ordinam.ampl.5. pag. 445.* ubi *ampl.6.* quod nec poteſt ſuſpendi ex conſenſu partium, vel judicis, Guttier. *de juram.confirm. p.3. cap.5. n.5.* Bernard. Græværus *ad pract. Camera Imper.* ejuſdem Gail. *d.obſerv.141.conſid.1.*

An minori detur reſtitutio in integrum adversùs 23
lapſum inſtantiæ, affirmant Marant. *d.p.5.n.31.verſ. quid autem*, Perez *ad d.rubr.tit.1.lib.3.Ord. ampl.3. pag.445.* Intrigl. *Sicilia dec.25.*

§. Et ſi quidem pars.

Actore tergiverſante, vel fugiente, ſi reus nil 24
probat, abſolvitur à citatione, actore fugitivo in ex-
penſis condemnato. Actore abſente, ſi ex actis, & ge- 25
ſtis conſtat judici reum condemnandum, ſententia etiam pro actore abſente ferenda, expenſis reo me-
diante juramento probatis adjudicatis. Actor per 26
contumaciam abſens condemnationem rei, ut inſufficientem impugnare nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

Vide *l.9. Hiſpan.tit.22.part.3.* vbi ſtatutum eſt, quod ſi poſt litem conteſtatam actor contumaciter ſe abſentet, poteſt iudex ad inſtantiam rei eum citare, & ſi non comparet, & terminos habuit competentes ad probandum, & non probet, abſoluat reum à petitione per ſententiam, ſed ſi probauerit, condemnet reum deducendo à debito expenſas litis per reum vſque ad ſententiam factas, quia iſtam pœnam patitur actor propter contumaciam, Marant.

rant. *de ordine judic. part. 5. tit. & omnia fiunt durante inſtantia, num. 55. verſ. quarto modo*, vbi per hunc text. dicit quod quando actor lite contestata ſe abſentat; & non proſequitur cauſam, tunc eſt in poteſtate rei illam proſequi, & producere ſuas exceptiones, vel inſtare quod abſoluatur ab obſeruatione iudicij actore non proſequente, quo caſu ſi reus eligit hanc viam vt abſoluatur, iudex citabit actorem vt veniat ad proſequendum, qui ſi non venerit, poterit reum abſoluere ab inſtantia iudicij, & actorem abſentem condemnare in expenſis. Si verò reus elegerit aliam viam producendi ſuas defenſiones, tunc ſi illis productis liquet iudici de cauſa, vt pro reo, vel actore poſſit diffinitiuam proferre, tunc abſoluet reum diffinitiuè. Et ſi liquet pro actore, condemnabit reum diffinitiuè actori & abſenti, & in omnem euentum actor abſens condemnatur in expenſis, ſiue vincat, ſiue ſuccumbat. Si verò de cauſa non liquet, vt quia neque actor, neque reus produxit probationes ſufficientes, tunc abſoluet reum ab obſeruatione iudicij. D. Barboſ. *in l. ad peremptorium 68. n. 9. cum ſeqq. ff. de judic.* vbi dicit ex hoc text. probari quod ſi actor non ſolùm citauit reum, ſed & contra eum præſentavit libellum, & poſtea in termino non comparet in judicio, tunc non poteſt perueniri ad ſententiam diffinitiuam, ſed tantùm poteſt petere reus vt abſoluatur ab illa conuentione, quod tamen hodie immutatum fuit, per *auth. qui ſemel, C. quomodo & quando judex*, per quam conſtituitur quod ſi actor poſt datum libellum ſe abſentauit, & citatus per modum ibi preſcriptum non compareat, poteſt reus petere vt in cauſa procedatur, & ſententia diffinitiua feratur.

27 *Per executores negotij actorem requirere.*] Cui fides adhibenda eſt in his, quæ ad illius officium pertinent, vt per Vant. *de nullitat. tit. ex defectu citat. n. 150.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 9. n. 11.* Maſcard. *de probat. concl. 1119.* Menoch. *de arbitr. caſu 112. n. 1.*

28 *Ex una parte actoris abſentiam incuſante.*] Notatur ad hoc, quod vt procedatur aduersùs abſentem & contumacem, debet alia pars accuſare abſentiam & contumaciam partis abſentis, & petere quod aduersùs eam procedatur, vt per Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tit. de contumacia, art. 3. gloſſ. unic. à n. 2. & 53.* Azeved. *l. 5. n. 2. tit. 23. lib. 4. novæ Recop.* Octau. Cacheran. *Pedem. deciſ. 3. n. 2. & 4.* Iacob. Thoming. *dec. 24. tom. 10. & 11.* Anton. Grauat. *ad Veſtr. in pract. lib. 4. cap. 4. n. 17.* Soar. de Paz *in pract. p. 1. tom. 2. cap. 3. n. 6. cum ſeqq.* Camill. Bortel. *in ſum. deciſ. tom. 1. tit. 46. n. 170.* D. Barboſ. *in d. l. ad peremptorium, n. 149.* vbi *num. 14.* ait quod licèt quando vtraque pars eſt præſens, poſſit iudex ferre ſententiam illis non petentibus, tamen quando altera pars eſt abſens, oportet quod præſens accuſet, & petat aduersùs abſentem procedi.

Aduerte quod huiuſmodi abſentiâ non incuſatâ, citatio non operatur effectum aliquem, nec interrumpit præſcriptionem, vt per Hippol. *ſing. 291. & in l. de unoquoque n. 125. ff. de re judic.* Duen. *reg. 153. limit. 3.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n. 5. col. 3.* Maſcard. *de probat. concl. 449. num. 7. cum ſeqq.* Guttier. *pract. lib. 1. q. 47. num. 3.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 55. conſid. 1. & concl. 59. & eod. lib. 1. concl. 29. conſid. 2. num. 7.* vbi quod nec inducit præuentionem.

29 *Decem dierum ſpatio*, &c.] Notatur ad hoc, quod vnumquodque edictum debet continere interuallum decem dierum vt abſens compareat, vt per D. Barboſ. *in d. l. ad peremptorium, n. 151. ff. de judic.*

30 *Earum ſacramento*, &c.] Contra quod probatio admittitur, vt per Tiraq. *de ret. ruct. lig. §. 4. gloſſ. 1. n. 4.*

31 *Quæ etſi remanſerin*, &c.] Notatur ad hoc, quod

perempta inſtantia & lata ſententia ab obſeruatione iudicij non pereunt effectus inducti per litis conteſtationem, vt per Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 3. n. 31. verſ. quantò facit.*

Sin autem ex geſtis, &c.] Notatur ad hoc quod 32
quando ſententia fertur in fauorem actoris abſentis & contumacis, & contra reum præſentem, tunc non fiet condemnatio expenſarum in fauorem actoris, & contumacis, vt per D. Barboſ. *in l. eum qui temere, n. 206. ff. de judic.*

Perſonam ejus ſolam, &c.] Vide Alciat. *lib. 1. para-* 33
dox. cap. 4.

§. Sin autem reus:

Actore abſente ſi ex actis, & geſtis conſtat iudici 34
reum condemnandum, ſententia etiam pro actore
abſente ferenda, expenſis reo mediante iuramento pro-
batis adiudicatis. Cauſa vel per actorem, vel reum de- 35
ſerta iudex ſine metu appellationis in cauſa pronun-
tiat legitimè per probationes informatus. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. n. 1. ſup. hoc tit.*

Hanc eand. concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. H ſp.* 36
10. tit. 22. part. 3. vbi gloſſ. 1. & l. 8. tit. 3. p. 5. vbi gloſſ. 5.
Ioan. Garcias *reg. 69. per tot.* vbi per hunc text. te-
net citationem requiri in receptione & productione,
liquidatione & refectione inſtrumenti quando
eſt amiſſum, & *reg. 428.* tenet etiam per hunc text. 37
ſententiam iudicis vnius territorij non poſſe à iudi-
ce alterius territorij executioni mandari, vbi *n. 7* li-
mitat quando iudex vnius territorij exequitur ad re-
quiſitionem judicis alterius territorij.

Eremodicium.] Litis ſeu inſtantiæ deſertio eſt ſe- 38
cundùm Anton. Govean. *lection. juris var. lib. 1. c. 39.*
Cottam *in memorab. verbo Eremodicium.* Petr. Greg.
ſyntagm juris lib. 47. c. 3. n. 4. Cald. Pereira *in l. ſi cu-*
ratorem, verbo ſua facilitate, n. 35. Sfort. Odd. *in tract.*
de in integ. reſtit. q. 67. n. 2. Calvin. *in ſuo Lexic. Jurid.*
verbo Eremodicium.

Sive per relationem ad maiorem, &c.] Notatur 39
ad hoc, quod judex alterius territorij non poteſt mit-
tere executioni ſententiam ab illo iudice latam, niſi
ad litteras & requiſitionem iudicis, qui rem tulit, ut
per Bernard. *reg. 368.*

Litigatoris abſentia Dei præſentiâ repleatur.] Vide 40
Tiraquel. *de jure mariti gloſſ. 8. n. 16.*

Cùm ei, qui contumaciter abeſſe noſcitur, nulla ſit 41
provocationis licentia.] Notatur ad hoc quod verus
contumax appellare non poteſt, ut per Ordin. Reg.
Luſitan. *lib. 3. tit. 63.* Burg. de Paz *conſ. 12. num. 16.*
Guttier. *practic. lib. 1. quæſt. 50. num. 1.* Soar. de Paz
in practic. tom. 1. part. 1. temp. 6. num. 41. ubi quod
procedit in vero contumace, ſecus in ficto. Quando 42
autem verus, vel fictus quis dicatur contumax, vide 43
Soar. de Paz *in pract. part. 1. tom. 2. cap. 3. num. 1.*
Cæſ. Barz. *deciſ. 150. n. 10. cum ſeqq.* Vigel. *deciſ 21.*
cent. 6. Camill. Bortel. *in ſum. deciſ. tom. 1. tit. 46.*
n. 166. 175. & 188.

Non autem tunc mors litis, &c.] Notatur ad hoc, 44
quod contumax non poteſt mulctari amiſſione to-
tius cauſæ, ut per Duen. *regul. 152.* Menoch. *de arbitr.*
lib. 2. caſu 180. n. 4. Roland. *conſ. 47. n. 73. vol. 1.* Fari-
nac. *in praxi crimin. part. 1. q. 18. n. 32.*

§. Sin autem alterutra.

Alterutra parte abſente, aut utraque præſente vi- 45
ctus victori in expenſas condemnadus. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. numero 1. ſup. hoc*
titul.

Hanc eandem concluſ. ex hoc §. deſumunt *l. 8.* 46
tit. 22. p. 3. ubi gloſſ. 1. & l. 8. tit. 3. part. 3. & l. 22. tit. 7.

ord,part.3. Socin. regul. 139. Bernard. regul. 274. Ioan. Garcia regul. 486. Tiraquel. de retract. convent.§.1.gloſſ.2.num.58. Hippol. ſing. 237. & 485. Couar. practic. cap.27. Anton. Gabr. lib.2. commun. opin.tit. de expenſis, concl.1. Gail. lib.1. obſervat.15. num.14. Ioſeph. Ludou. Peruſ. deciſ.52. Mex. in tractat. taxa panis, concluſ.3. num.5. verſ. ideoque in expenſis, Mathrſil. ſingul. 80. & 81. Soar. de Paz in pract. tom.1.p.1. temp.4. n.37. Guttier. pract. lib.1. q.135. ex n.2. Iacob. Bennius de priuileg. Iuriſconſult. p.3. priuil.82. in princ. Menoch. de arbitr. caſu 177. & de præſumpt. lib.2. præſumpt.87. Ioan. Seguta Daualos in director. iudicum, p.2. cap.12. Seraphin. de priuileg. iuram. priuil.13. D. Barboſ. in l. eum qui temerè, ff. de iudic.

47 Expenſarum verò condemnationem excuſat victus quādo habet iuſtam cauſam litigandi, vt per Bernard. regul.274. vbi bona & lata addit. Salzedi, Guid. Pap. ſing.360. Damaſ. regul.140. Ioan. Garcias d. reg.486. n.3. Couar. pract.c.27.n.3. Card. Tuſch. pract. con-

48 cluſ. tom.3. lit. E, concl.125. à n.7. limita in expenſis debitis ex expreſſa diſpoſitione hominis, vtputa ex diſpoſitione teſtatoris, vel contrahentis, Roland. conſ.62, ex n.7. vol.4. Cremenſ. ſing.121.n.2. Corſet. ſing.212. verſ. vbi dicit.

49 Nunquid autem iudex victum in expenſis non petitis condemnare teneatur, vide Rebuff. tom.3. ad leges Galliæ, tit. de appellat. art.9. gloſſ. vnic. num.37. Cou. practic. cap.27. num.5. Marant. de ordine iudic. part.6. tit. de libelli oblat. num.12. Mynſing. cent.2. obſeru.11. Gail. lib.1. obſeru.51. num.21. Seraphin. d. priuil.13. num.37.

50 *Quod ſi hoc prætermiſerint, ipſi de proprio*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi iudex non condemnauerit victum in expenſis, ex ſuo tenetur eas ſoluere victori, vt per Laucel. de attent. p.3. cap.31. num.108. D. Barboſ. in l. eum qui temerè, num.170. ff. de iudic. vbi num.171. intelligit quando victor in libello petiit, vt fieret condemnatio in expenſis.

§. Sin autem vtraque.

51 Iudex protelans per ſordes & gratiam lites, & iuſtitiam denegans, pro qualitate officij interdum decem auri, aliquando tribus libris punitur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati ad l.1. num.1. ſup. hoc tit.

52 De pœna iudicis pecunia corrupti iniuſtitiam facientis, differentis, vel omittentis, vide Farin. in praxi crimin. q.111. num.138. cum multis ſeqq.

53 *Iudicium fuerit mutatum*, &c.] Aduertit Morl. in emporio iuris, p.1. tit.29. num.2. per hunc text. ex mutatione iudicis non mutari iudicium, & num.4.

54 aſſerit pœnam impoſitam in hac l. iudici non finienti litem infra triennium, locum habere, ſi in officio per triennium durauerit, ſecus autem ſi non durauerit, & D. Barboſ. in l. proponebatur, num.9. cum ſeqq. ff. de iudic. ait hunc text. non dicere ſimpliciter, mutato iudice mutari iudicium, ſed tantùm, quod habito reſpectu ad perſonam iudicis mortui nouum cenſetur iudicium: cæterùm ipſum iudicium per ſe conſideratum ſemper idem dicetur iudicium, quantumcunque mutatus ſit primus iudex.

§. Sin verò cauſæ, fin.

55 Tutorum, vel curatorum culpâ ſi inſtantia vltra triennium protelетur, tutores ad damnorum reſtitu-

56 tionem, quoad ſoluendo ſunt, tenentur. In euentum reſtitutio in integrum minoribus ſalua remanet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.

Vide Guttier. de iuram. confirmat. p.3. cap.5. n.17. 57
vbi per hunc text. dicit quod minor non reſtituitur aduersùs lapſum inſtantiæ triennij, niſi in ſubſidium, eius adminiſtratore, vel procuratore non exiſtente ſoluendo minori iacturam, quæ ex lapſu inſtantiæ ſibi ſequuta fuerit, & n.18. procedere ait non 58
ſolùm in minore in quo loquitur, ſed etiam in Eccleſia, quæ quidem vtitur iure minoris.

Notatur hic text. ad hoc, quod inſtantiæ tempus 59
à Iuſtiniano præſcriptum, minoribus currit, vt per Cald. Pereira de extinctione, ſeu reſolut. emphyt. c.14. num.11. vbi ſubdit, quod in l. fin. in quibus cauſis in integrum reſtit. ſancitum eſt, minoribus non currere temporis lapſum, neceſſariò referendum eſſe ad temporales præſcriptiones per antiquiora iura, non per conſtitutiones Iuſtiniani, aut nouiores ſtabilitas, quas comprehendere minores videtur inſinuare dict. l. fin. ibi, vetera iura currere, &c. & n.22. aduertit diſpoſitionem huius §. defendi rectè poſſe propter iudicij rigorem, qui nemini ſolet indulgere.

Vnde ex hoc §. vulgò colligitur, ignorantiam iu- 60
ris non excuſare minores, ruſticos, milites, & mulieres in his, quæ concernunt rigorem iudiciorum, ſiue formam, & ſolemnitatem iudiciariam, vt per Tiraquel. de pœnis temper. cauſa 11. num.18. cum ſeqq. & de retract. convent. §.4. gloſſ.7. à num.14. Menoch. remed.9. recuper. num.80. Sebaſtian. Medic. de caſib. fortuit. p.1. queſt.3. n.30. in fine, verſ. vltimò, Sfort. Odd. de in integr. reſtit. part.1. queſt.9. num.14. cum ſeqq. Ioan. Bapt. Coſta in tract. de facti ſcientia & ignorant. reg.15. per tot.

Hæredéſque, & res eorum, &c.] Notatur ad hoc, 61
quod bona curatoris, ſeu tutoris, illiúſque hæredum intelliguntur tacitè hypothecata ex cauſa adminiſtrationis, ut per Neguzant. de pignorib. part.2. memb.4. num.8. cum ſeqq. latè Cardin. Mantic. de tacitis & ambiguis conuent. lib.11. tit.16. num.9. cum ſeqq. vbi num.11. poſtquam reſolvit hujuſmodi hypothecam cenſeri factam in bonis tutorum & curatorum, non autem eorum hæredum, reſpondet num.14. diſpoſitionem contrariam hujus §. eſſe intelligendam de rebus hæredum, quæ fuerunt tutoris, vel curatoris; vel de rebus eorum, hoc eſt, tutorum, & curatorum, quia priùs in hoc text. hoc dictum non fuerat, & num.16. tenet bona actoris, & procuratoris pupilli non intelligi tacitè hypothecata, quia dum hic text. facit mentionem de rebus, non repetit perſonam Procuratoris, vel actoris, quando ſcilicet actor datus fuerit à iudice, ſecus ſi ſit datus à tutore, vel curatore.

SVMMARIVM.

1 *Iudices ſe iuſtè iudicaturos iurabunt, & memores ſint diuini judicij, cui ſe non ſubducent, & num.2. Tenentur iudicare ſecundùm veritatem, num.3. veritatis amatores ſint, n.4.*

5 *Aduocati poſt litem conteſtatem, & exceptiones objectas iurabunt ſe veram defendere cauſam, ſi iuramentum præſtiterunt, à clientibus ſperni, & remoueri à proſequutione non debent, n.6.*

7 *Aduocati plures conſtituti ſimul iuramentum præmiſſum præſtabunt, alterutro autem horum patrocinium poſt iuramentum recuſante, reliqui patroni ad cauſæ proſequutionem tenentur.*

8 *Nemo patrocinetur, niſi priùs per judices & peritos Regalis curiæ, aut illius loci, vbi velit patrocinari, iuret ſe fideliter patrocinaturum cui promiſerit, &c.*

9 *Litis conteſtatio eſt principalis negotij apud iudicem*

ſom

competentem facta narratio, & ad eam ſequuta reſponſio.

L. Rem non novam. XII.

Idem A. Iuliano.

1 IVdices ſe juſtè judicaturos jurabunt, & memores ſint divini judicij, cui ſe non ſubducent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen. *tom.1. fol.546.* & Giphan. etiam *tom.1. pag.146.*

2 *Niſi priùs ſacramentum præſtitiſſent*, &c.] Notatur ad hoc, quod judices ante adminiſtrationem tenentur ſolitum juramentum de bene adminiſtrando præſtare, ut per Simanch. *de republ. lib.7. cap.15.* Avil. *ad cap.55. Prætor.* Surd. *conſ.261. in fine*, Fontanell. *de pactis napt. clauſ.4. gloſſ.10. p.1. n.112.* Montan. *de adminiſtr. univerſ. pragm.2. n.338.*

3 Et in aliquibus locis coguntur jurare eorundem locorum privilegia, ſtatuta, & conſuetudines obſervare, Burſat. *conſ.235. n.101. vol.3.* Avil. *ad c.2. Prætor. verba en los caſos, n.3.* Gail. *lib.1. obſerv.36. n.13. & 14.* Cancer. *var. reſ. lib.3. c.13. n.318. & ſeq.*

4 *Seſe cum veritate*, &c.] Notatur ad hoc, quod judex tenetur judicare ſecundùm veritatem, ut per S. Thom. *2.2. q.67. art.2.* Navar. *in man. cap.25. n.9. & 10.* Covar. *lib.1. variarum, cap.1. n.3. in fin. verſ. ſecundò*, Sot. *de Iuſtit. lib.5. q.4. art.2.* unde S. Auguſtinus ſcribens ad quendam Comitem dicit, *Elige tibi Conſiliarios timentes Deum, & veritatem amantes*: quem refert Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. tom.1. lib.2. cap.2. n.1. & n.53.* ex eodem S. Auguſtino *in ſermone de Aſſumptione*, dicit quod judices debent eſſe veritatis amatores.

§. Patroni autem.

5 Advocati poſt litem conteſtatam, & exceptiones
6 objectas jurabunt ſe veram defendere cauſam. Si juramentum præſtiterunt, à clientibus ſperni, & re-
7 moveri à proſequutione cauſæ non debent. Advocati plures conſtituti ſimul juramentum promiſſum præſtabunt, alterutro autem horum patrocinium poſt juramentum recuſante, reliqui patroni ad cauſæ proſequutionem tenentur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

8 Vide *l. Hiſpan. 13. tit.6. part.3.* ubi ſtatuitur, quod nemo patrocinetur, niſi priùs per judices, & peritos Regalis Curiæ, aut illius loci, ubi velit patrocinari, juret fideliter patrocinari, cui promiſerit, & quod nec ſcienter malam cauſam fovebit, nec malitiosè litem dilatabit, & nomen ejus in matricula ſcribatur: aliter autem poſtulans non auditur, nec eum judices poſtulare ſinant. Item aliam *l. Hiſpan. 2. titul.16. lib.2. nova Recap.* quæ obſtringit Advocatos antequam ingrediantur officium advocationis jurare ſe ſervaturos contenta in illa lege, ubi Azeved. *n.8.* allegat Villalob. *in ſua antinomia juris civilis & Regij, lit. A, num.47.* & Olan. *in concordia antinomiarum, lit. A, num.69. & 70.* & advertit Roder. Xuar. *in proœm. fori, num.4. pag. mihi 138.* quod licèt nunquam fuerit petitum juramentum hujuſmodi, tamen non propterea ſublata fuit hæc lex, & quod immò poſſet peti, non verò poſſet judicium annullari propter hoc, quod non fuit præſtitum, nec petitum; quia induxit conſuetudo, quod valeat judicium ſine eo: tamen ſi petatur, nihilominus debet præſtari, quia non intervenit actus contrarius, qui tolleret hanc legem.

9 *Cùm lis fuerit conteſtata poſt narrationem propoſitam.*] Ergo litis conteſtatio eſt principalis negotij apud judicem competentem facta narratio, & ad eam ſequuta reſponſio, de quo vide *l. Hiſpan. 19. tit.4. & l.2. tit.10. part.3. l.1. tit.4. lib.4. nova Recap.* Ord. Reg. Luſitan. *lib.3. tit.51. in princip.* Matant. *de ordine judic. part.6. membr.10. num.3.* Menoch. *de præſumpt. lib.2. præſumpt.30. à princip.* Camill. Borrell. *in ſumm. dec. tom.1. tit.50. de litis conteſtat. à princip.* Soar. de Paz *in pract. tom.1. part.1. temp.6. num.1.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices majores hodie jurant quod judicabunt ſecundùm quod melius viſum fuerit, & juſtius; minores, ſe judicaturas ſecundùm leges, remiſſivè, num.2.*

AVTH. Hodie.

MAjores judices hodie jurant, quod judicabunt ſecundùm quod melius viſum fuerit, & juſtius: minores jurant ſe judicaturos ſecundùm leges. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſup. hoc tit.* 1

Vide Doctores citatos *ad l. rem non novam, in verſ. niſi priùs, ſupr. hoc tit.* Et de hujuſmodi juramento ab officialibus ante adminiſtrationem præſtando, vide Paridem de Puteo *in tractat. de ſyndicatu, verba juramentum officialis*, Hippol. *ſing.244.* Boër. *deciſ.149. num.10.* Donel. *comment. juris civilis lib.26. cap.2. col.1.* Bobadil. *in ſua politica, lib.3. cap.7. n.18. cum ſeqq.* 2

SVMMARIVM.

1 *Contumax non auditur, niſi refuſis expenſis, ampliò in contumace ficto, n.4.*
2 *Iudices non condemnantes contumaces in expenſas, ex propria ſubſtantia partibus obedientibus detrimenta reſarcient.*
3 *Tam pedanei, quàm ſuperiores judices requiſiti ſuper expenſis judicabunt, & n.4.*
5 *Contumax non auditur reſarcitis expenſis, opponendo exceptiones peremptorias, vel dilatorias, niſi expenſa eſſent liquida, vel alias non deberentur, num.6. vel niſi dolo adverſarij inducta ſit contumacia, n.7.*
8 *Regula, contumax ampliùs non auditur, niſi refectis expenſis, ad locum habeat etiam in minores & Eccleſia.*
9 *In expenſis, quæ debentur ratione contumaciæ, veniunt damna, & intereſſe.*
10 *In ſententia interlocutoria debet fieri condemnatio expenſarum, quas victus ſtatim ſolvet, etiam non expectata ſententia diffinitiva, in qua an partis citatio requiratur, remiſſivè n.11.*
12 *Quantitas expenſarum, & damnorum paſſorum in litigando, probatur juramento.*

L. Sancimus. XIII.

Idem A. eidem.

COntumax non auditur, niſi refuſis expenſis. Iu- 1
dices non condemnantes contumaces in ex- 2
penſas ex propria ſubſtantia partibus obedientibus

3 determinata reſarcient. Tam pedanei, quàm ſuperiores judices requiſiti ſuper expenſis judicabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom.1.pag.148.*

4 Hanc eandem concluſionem quoad primam ejus
partem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan.7.tit.8.p.3.*
Marant. *de ordine judic.p.6.cap. de contumacia, n.14.*
Quintil.Mandoſ. *de monitor.q.32.n.2.* Octau.Veſtr.
in pract.lib.4.cap.4.de dolo, & contumacia,n.9. Soar.
de Paz *p.1.tom.2.cap.3.n.5.prope fin.* Ioan.de Graſſis
in tract.de ſubſtantial.procurat.§. ad exigendum, n.1.
Camill.Borrel. *in ſum. dec. tom.1.tit.45.n.54.* latè
Ioan. Garc *reg.103. per tot.* ubi *num.2.* ampliat in
5 contumace ficto, & *n.6.* tenet non audiri contumacem
reſarcitis expenſis opponendo exceptiones per-
6 emptorias, vel dilatorias: & *n.9.* limitat quando
expenſæ non eſſent liquidæ, vel aliàs non deberentur,
Peregr.Iannin. *de citat.reali, lib.1.cap.1.n.133.*
Menoch. *de arbitr. lib.1.q.36. in princip.* Seraphin.
de privileg. juram. privil.32. Bernard. Grævæus *ad
pract Camera Imper.lib.1 concl.60.conſid.1.*

7 Limita niſi dolo adverſarij inducta ſit contumacia, de quo vide Boër. *dec.247. num.11.* Menoch. *n.q 36.n.154.*

8 Sed an illa regula, quod ſcilicet contumax amplius non auditur, niſi refectis expenſis, habeat locum etiam in minore, & Eccleſia, ſolet in dubium revocari, ſed locum habere reſolvunt Menchac. *controverſ. uſufrequent. part.2.c.9. n.19.* Burg. de Paz *conſ.11.n.12.* Menoch. *de arbitr. lib.1. q.36.n.1.* Anton.Theſaur. *Pedem.dec.9.n.10.verſ.poſtremò pro clariori omnium reſponſione.*

9 *Niſi priùs omnia damna reſtituat*, &c.] Notatur ad hoc quod in expenſis, quæ debentur ratione contumaciæ, veniunt damna, & intereſſe, de quo Aſin. *in praxi, §.32.cap.3.num.10.* Hippol. *ſing.377.* Boër. *dec.52.num 3. & 5.* Gail. *lib.1. obſerv.151. num.14.* Menoch. *de arbitr. caſu 154.n.5.* Theſaur. *Pedem. dec.67.n.4.* Azeved. *ad l.5.n.17.tit.3.lib.4.nova Recop.* D.Barboſ. *in l.eum qui temerè, ff.de judic.n.236.* ubi *num.ſeq.* cum Bart. dicit tutius eſſe tenere in expenſis victoriæ venire damnum quod ratione propriæ perſonæ victor paſſus eſt, ſed ſi damnum datum ſit in rebus, hujuſmodi damnum non veniet: & *numeris ſeqq.* aliter atque aliter diſtinguit. Quod in tantum verum eſt, ut ſi denarius deficiat unus ante realem integramque ſolutionem, audiri contumax non debeat, Cornel. Benincaſ. *de paupert.ſpec.10.in judic.n.2.* Franc.Viv. *dec.11.n.2.* Bernard. Grævæus *d.concl.60.conſid.1.n.1.*

10 *Sive circa ingreſſus*, &c.] Notatur ad hoc, quod in ſententia interlocutoria debet fieri condemnatio expenſarum, quas victus ſtatim ſolvet, etiam non expectata ſententia diffinitiva, ut per Covar. *pract. cap.27.n.1.* Aſin. *in praxi, §.32. ampl.18.* Rebuff. *tom.3. ad leges Galliæ, tit. de expenſis, articul.2. gloſſ. unic. à num.3.* D.Barboſ. *in d.l.eum qui temerè, num.152.*

11 *Æſtimatione judicis quantitate eorum definienda.*] In qua an partis citatio requiratur, vide Marant. *de ordine judic.p.6. membr.1. n.34.* Boër. *dec.185. num.6.* D. Barboſ. *in d.l. eum qui temerè, n.267.* ubi reſolvit ad hanc taxationem faciendam victum eſſe citandum, ſed ad iſtarum expenſarum ſolutionem non requiritur citatio, Hippol. *ſing.377.* Ioan. Garcia *reg.103.num.1.* Iacob.Philipp.Port. *commun.lib.1. concl.43. limit.50. & 57.* Camill. Borrel. *d.tit.46. n.59.131. & 132.*

12 *Poſtquam juratum ab eo fuerit*, &c.] Notatur ad hoc, quod quantitas expenſarum, & damnorum paſſorum in litigando probatur juramento, ut per Afflict. *dec.70. num.2.* Hippol. *in rubr. de probation. num.141. & 152.* Maſcard. *de probat. concl.1150. aliàs 1256.n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Expenſa litis à parte petita, & æſtimata hodie taxantur à judice, & poſtea juratur à parte.*
2 *Expenſas taxandi modus, ut ſcil. judex deſignet certam quantitatem, uſque ad quam victor poſſit jurare nomine expenſarum de ſuo ſolviſſe, & ſequuto juramento partis in ea quantitate debet fieri condemnatio.*
3 *Iudex debet priùs taxare expenſarum quantitatem, & poſtea jubere partem jurare, quod illas ex ſuo expendit, & tunc in illis condemnabit.*

Avth. Poſt juſiurandum.

Hodie litis expenſæ à parte petitæ, & æſtimatæ taxantur à Iudice, & poſtea juratur à parte. 1
Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1.num.1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Petrus Gilcheo. *tom.1. fol.575.*

Hîc ponitur modus taxandi expenſas, ut ſcilicet 2
iudex deſignet certam quantitatem vſque ad quam victor poſſit iurare nomine expenſarum de ſuo ſolviſſe, & ſequuto iuramento partis in ea quantitate debet fieri condemnatio, de quo vide Cou. *pract. cap.27. num.6.* Aſin. *in praxi, §.36. cap.6.n.1.& 2.* Gail. *lib.1.obſeru.151. à num.11.* Carauit. *ritu 298. à n.5.* & probat *l. Hiſpan.5. tit.3.lib.4. noua Recop.* vbi Azeued. *num.10.* notat quod iudex debet priùs taxare expenſarum quantitatem, & poſtea iubere partem iurare quod illas ex ſuo expendit, & tunc in illis condemnabit: ſubdit tamen idem Azeued. quod licèt prædicta practica videatur de mente iuris, tamen practica moderna aliter hanc taxationem facit, nam victor dat petitionem iudici, in qua quantitatem expenſarum exprimit, & judex jubet dari copiam parti victæ; poſtea examinat ſi invitæ ſint, & jubet ſolvi victori, aliàs eas moderatur, neque requiritur, quod pars iterum juret, quæ praxis ſatis videtur concordari cum alia, quam in hac materia obſervari in Francia aſſerit Rebuff. *tom.3. ad leges Galliæ, tit. de expenſ.art.8. gloſſ.unica, n.10.* In Luſitania verò per Ordin. Reg. *lib.1.tit.90.* ad hanc taxationem expenſarum creatus eſt officialis, qui de earum taxatione ſpecialiter cognoſcit.

SVMMARIVM.

1 *Iudices delegati ante litem inchoatam recuſari poſſunt, porrecto ſuſpicionis libello.*
2 *Ordinario ob ſuſpicionem recuſato adjungitur Epiſcopus.*
3 *Recuſatio judicis ante litis conteſtationem opponenda eſt, niſi poſt litis conteſtationem cauſa recuſationis de novo ſuperveniat, n.4. amplia etiam poſt concluſum in cauſa, dummodo cauſa recuſationis habuerit ortum poſt concluſionem, n.5.*
6 *Delegatus recuſatus cogere debet litigantes, ut intra triduum eligant arbitrum, aut arbitros, qui eam cauſam tanquam judices delegati definiant.*
7 *Lites omnes procedunt ſine ſuſpicione.*
8 *Sub judice ſuſpecto litigare durum.*
9 *Iudex quicunque delegatus, etiam à Principe, poteſt ut ſuſpectus recuſari.*
10 *Recuſatio in ſcriptis proponi debet.*

11 *Ap*

11 *Appellatio, & recuſatio à pari procedunt.*
12 *Argumentum ab appellatione ad recuſationem validum.*
13 *Executor pro judice delegato.*
14 *Iuriſdictio arbitrorum electorum, judice recuſato ſuſpecto, delegata dicitur.*
15 *Iudex ordinarius non poteſt recuſari ut ſuſpectus.*
16 *Princeps removet ſuſpicionem, & committit cauſam eâ remotâ.*
17 *Iudex quando recuſatur ſuſpectus de jure civili cauſâ in recuſatione nec allegari debet, nec etiam probari contrarium vide n. 18.*
19 *Iudex ſuſpectus recuſari poteſt non ſolùm à reo, ſed etiam ab actore.*
20 *Communitas ſi dederit aliquibus poteſtatem eligendi Rectorem, ille qui electus eſt, cenſetur electus ab univerſitate.*

L. Apertiſſimi. XIV.

Idem A. eidem.

1 IVdices delegati ante litem inchoatam recuſari
2 poſſunt, porrecto ſuſpicionis libello. Ordinario ob ſuſpicionem recuſato adjungitur Epiſcopus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Aloyſ. Leo, Petrus Gilchen. & Giphan. *tom. 1. pag. 149.*

De materia hujus textus, & de recuſationibus judici proponendis, vide Ord. Reg. Luſit. *lib. 3. tit. 41. l. Hiſpan. 22. tit. 4. part. 3.* Cov. *pract. c. 26. à princip.* Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tract. de recuſatione* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. temp. 5. n. 21. & tom. 2. cap. 6. num. 2.* Menoch. *de arbitr. caſu 152.* Cujac. *lib. 6. obſerv. 10.* Cur. Philip. *p. 1. §. 7.* Alphan. *collect. 72.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 133.* Ludou. Miranda *de ordine iudic. q. 20. art. 1. concl. 1. & 2.* Molin. *de Iuſtit. tom. 6. tract. 5. diſp. 23.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, p. 1. tit. 2. in præl. num. 184. cum ſeqq.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 100.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p. 1. collect. 83.* Paulin. Bert. Lucenſ. *in praxi crimin. Regnl. tit. 3. cap. vnic.* Amat. Roderic. *in tract. de modo, & forma videndi, ſiu examinandi proceſſum, cap. 10. n. 36. cum ſequentib.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 33.*

3 *Antequam lis inchoëtur.*] Notatur ad hoc, quod recuſatio opponenda ante litis conteſtationem, vt per Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 21. in princip. & tit. 49. §. 1.* Rebuff. *in tract. de except. num. 154.* vbi cum Baldo, quem citat, dicit recuſationem iudicis eſſe ianuam defenſionis, & ſi non compareat reus, poteſt poſtea recuſare iudicem procedentem ad vlteriora, licèt facta valeant, *& tom. 3. ad leges Galliæ, tract. de recuſat. art. 1. gloſſ. 2.* Roland. *de commiſſar. lib. 2. cap. 15. ante num. 9. p. 1.* Perez *l. 1. verſ. iſta exceptio, tit. 5. lib. 3. Ordin. pag. 572.* Bonacoſ. *tom. 1. commun. opinion. lib. 3. tit. 1. num. 187. pag. 373.* Soar. de Paz *in pract. p. 1. tom. 1. temp. 10. n. 18.* Cou. *pract. cap. 26. num. 2.* Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 2. in prælud. num. 199.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo recuſatio, num. 1. & verbo iudex. num. 23.* Amat. Roderic. *in pract. cap. 10. num. 70.* Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 45. num. 6.* Iacob. Laurent. *de iudice ſuſpecto, cap. 14. n. 1. verſ. primoque loco,* Farin. *fragment. crim. p. 2. lit. I, ex num. 897.*

4 Limita, niſi poſt litis conteſtationem cauſa recuſationis de nouo ſuperueniat, vt per Ordin. Reg. *d. lib. 3. tit. 21. in princip. verſ. ſalvo ſe ouer,* &c. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 7. num. 19.* Sigiſm. Scacc *de iudic. lib. 2. cap. 101. num. 10.* Iacob. Laurent. *d. cap. 14. num. 17.* Maſcard. *de probat. concluſ. 952. num. 35.* Bernard. Muſcatel. *in ſua praxi aurea ciuili Neapol. p. 2. gloſſ. competent, num. 55.* Amat. Roderic. *d. cap. 10. num. 70.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 100. n. 31.* vbi *n. 32.* ampliat etiam poſt concluſum in cauſa, dummodo cauſa recuſationis habuerit 5
ortum poſt concluſionem. Farin. *dict. lit. I, num. 19. cum ſeqq.*

Partibus ad eligendos arbitros, &c.] Notatur ad 6
hoc, quod delegatus recuſatus cogere debet litigantes, vt intra triduum eligant arbitrum, aut arbitros, qui eam cauſam tanquam iudices delegati ab eo, à quo ipſe fuerat delegatus, definiant, non ſecus atque ipſe eam erat definiturus, vide Cujac. *lib. 9. obſerv. 23. verſ. eſt & alia,* Sigiſm. Scacc. *d. lib. 1. c. 101 n. 23. cum ſeqq.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 17. c. 25. cauſam, cum ſeq.* Molin. *de Iuſtit. tr. 5. diſp. 23. n. 1.* Fario. *fragm. crim. p. 2. lit. I, ex n. 195.*

Sine ſuſpicione omnes lites procedere nobis cordi eſt.] 7
Quia durum eſt ſuſpecto ſub iudice litigare, Greg. 8
l. 22 tit. 4. p. 3. Decian. *reſp. 26. n. 12. vol. 1. & reſp. 118. n. 6. vol. 3.* Pacian. *de probat. lib. 2. c. 45. n. 1. cum ſeqq.* Perez *l. 1. in princ. tit. 5. lib. 3. Ordinam.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 7. n. 1.*

Licèt enim ex Imperiali nomine iudex delegatus, 9
&c.] Notatur ad hoc, quod iudex quicunque delegatus etiam à Principe, poteſt vt ſuſpectus recuſari, vt per Farin. *fragm crimin. p. 2. lit. I, n. 731. in princ.*

Libello recuſationis ei porrecto, &c.] Notatur ad 10
hoc, quod recuſatio in ſcriptis proponi debet, vt per Auendañ. *de exequend. mandat. p. 2. cap. 23. num. 12. in fine,* Perez *l. 1. verſ. 14. tit. 5. lib. 3. Ordinam.* Soar. de Paz *in pract. tom. 2. part. 1. cap. 6. num. 26.* Gail. *lib. 1. obſerv. 33. num. 13.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib. 1. c. 101. num. 22.* Pacian. *d. lib. 2. cap. 45. num. 9. & 10.* Treutler. *vol. 1. diſp. 12. theſ. 11. fol. 103.* Molin. *de Iuſtit. tom. 6. tract. 5. diſp. 23. verſ. recuſationem.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Recuſatio, num. 5.* Farin. *d. lit. I, num. 703.*

Cum poſt litem conteſtatam, &c.] Notatur ad hoc, 11
quod appellatio & recuſatio à pari procedunt, ut per Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Appellatio 30.*
Vnde ab appellatione ad recuſationem valere argu- 12
mentum, aſſerunt Boër. *deciſ. 269. n. 3.* Guttier. *pract. lib. 1. q. 94. n. 4.* Morl. *in emporio juris civilis, p. 1. tit. 2. q. 11. n. 4.* quos refero *de locis communib. argum. juris, loco 9. n. 2.*

Eodem ſcilicet executore.] Ideſt, judice delegato, 13
ſecundùm Guid. Pancirol. *in theſauro variar. lection. lib. 1. cap. 77.*

Quaſi arbitri fuerint, &c.] Notatur ad hoc quod 14
juriſdictio arbitrorum electorum, judice recuſato ſuſpecto, dicitur delegata, ut per Mich. Graſſ. *communi. opin. lib. 2. c. 8. q. 15.* Iacob. Laurent. *de judice ſuſpecto c. 7. n. 14. & 15.* Farin. *d. lit. I, n. 928.*

In gloſſ. *Iudices*, ibi, *ſed an ordinarius poſſit recuſa-* 15
ri, &c. Notatur ad hoc, quod judex ordinarius non poteſt ſuſpectus recuſari, ut per Iacob. Laurent. *de judice ſuſpecto c. 5. n. 1.* Farin. *d. lit. I, n. 731.* Cou. *practic. c. 16. n. 1.* Marant. *de ordine judic. p. 4. diſt. 5. n. 42.* Secus eſt de jure canonico, juxta text. *in c. cùm ſpecialis, de appellat.* ubi dixi.

In gloſſ. *Recuſare.* ibi, *niſi à Principe fuerit inhi-* 16
bita recuſatio, &c.] Ergo poteſt Princeps removere ſuſpicionem, & committere cauſam ea remota, de quo vide Rebuff. *d. tit. Recuſatio, in præfat. quæſt. 3. num. 9.* Lancellot. *de atent. in præfat. num. 67.* Azeved. *l. 1. num. 1. tit. 16. lib. 4. nova Recop.* Petr. Anton. de Petra *in tract. de abſoluta Principis poteſt. cap. 6. n. 35.* Morl. *in emporio juris civilis, part. 1. tit. 2. in prælud. num. 186. cum ſeqq.* Iacob. Laurent. *de judice ſuſpecto, cap. 2. num. 15.* Farin. *fragm. crimin. p. 2. lit. I, n. 954. cum ſeqq.* Melch. Phœb. *Luſit. deciſ. 77. n. 7. cum ſeqq. tom. 1.* meipſum *in tr. de clauſ. uſufr. clauſ. 131. per tot.*

17 In ead. gloſſ. ibi, *& nota hic ſecundum Ioan.* &c. Secundùm hanc opinionem Ioan Gloſſatoris probatur hic, quod quando iudex recuſatur ſuſpectus de iure ciuili, cauſa in recuſatione nec allegari debet, nec etiam probari; cùm in hoc ſola recuſantis voluntas ſufficiat: Ita Marant. *de ordine iudic. part.* 4. *diſt.* 5. *num.* 40. *verſ. dummodo cauſa legitima*, Gail. *lib.* 1. *obſeru.* 33. *num.* 14. Mynſing. *cent.* 3. *obſeru.* 63. *in princip.* Cou. *pract. cap.* 25. *num.* 1. Nauar. *in cap. cùm conting. &, cauſa* 10. *nullitatis, num.* 1. Paulin. Berti Lucenſ. *in praxi crimin. Regul. titul.* 3. *cap. vnic. num.* 46. Seraphin. *de privil. iuram. privil.* 7. *num.* 7. Sigiſm. Scacc. *de indic. cap.* 66. *num.* 15. Iacob. Laurent. *de iudice ſuſpecto, cap.* 5. *num.* 9. Molin. *de Iuſtit. tract.* 5. *tom.* 6. *diſp.* 23. *num.* 2. Accedente tamen recuſantis iuramento, quod Calumniæ cauſa non recuſat, ita Tiraq. *de iudicio in rebus exig. pag.* 47. *verſ. quid cùm tractatur*, Burſat. *conſ.* 21. *à num.* 34. Ozaſc. *Pedem. deciſ.* 84. *num.* 6. Con. *d. cap.* 26. *num.* 1. *verſ. eodem iure ciuili*, Lancellot. *de attent. p.* 2. *cap.* 6. *n.* 24. Morl. *in emporio iuris ciuilis, part.* 1. *tit.* 1. *in prælud. num.* 199. Seraphin. *d. priuil.* 7. *num.* 7. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 45. *num.* 56. *cum ſeqq.* Iacob. Laurent. *d. cap.* 5. *num.* 9. Farin. *fragm. crimin. p.* 2. *lit. I, n.* 881. *cum ſeqq. & conſ.* 17. *num.* 16. *lib.* 1. vbi *addit. lit. G*, Ludou. Miranda *de ordine iudiciario quæſt.* 2*n. art.* 2. *conclu.* 5. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 100. *num.* 11. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *diſput.* 113. *num.* 8. & ſaltem ante litem inchoatam, Valaſc. *de partit. cap.* 9. *num.* 30.

18 In ead. gloſſ. ibi, *alij vt Py dicunt*, &c. Refert aliorum opinionem volentium, non ſolùm cauſam ſuſpicionis eſſe allegandam, ſed etiam probandam, ſi de ea dubitetur, hanc partem ſequuntur Gail. *dict. obſeru.* 33. *num.* 16. Pacian. *d. cap.* 45. *num.* 9. *&* 89. Rebuff *d. tit. de recuſat. art.* 1. *gloſſ.* 5. Ordin. Regia Luſit. *lib.* 3. *tit.* 21. §. 3.

19 In gloſſ. *Litigantibus*, ibi, *etiam actori*, &c. Notatur ad hoc, quod iudex ſuſpectus recuſari poteſt non ſolùm à reo, ſed etiam ab actore, vt per Farin. *d. lit. I, num.* 688.

20 In gloſſ. *Delegatis, fin.* ibi, *& nota hîc argumentum*, &c. Notatur ad hoc, quod ſi communitas dederit aliquibus poteſtatem eligendi Rectorem, ille qui electus eſt, cenſetur electus ab vniuerſitate, vt per Maſcard. *de probat. concl.* 594. *n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Ordinario ob ſuſpicionem recuſato adjungitur Epiſcopus, hodie adjungitur quilibet alius bonus vir non ſuſpectus, qui cum recuſato iudice inſimul cauſam cognoſcat, num.* 2. *de iure Hiſpaneo in ſæculari foro neque iudex ordinarius, neque delegatus deſinunt eſſe iudices in cauſa, circa quam recuſantur, ſed in cauſis ciuilibus aſſumunt adiunctum, quem ipſi eligunt; in cauſis verò criminalibus, quos huiuſmodi leges Hiſpanæ aliquantulum acutè illis præſcribunt, num.* 3. *de iure Luſitano quid, num.* 4.

5 *Ordinarius poteſt eſſe arbitrator, non arbiter, de iure ciuili.*

6 *Compromiſſio, & tranſactio æquiparantur.*

AVTH. Si verò contigerit.

1 ORdinatio ob ſuſpicionem recuſato adjongitur Epiſcopus. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 Quamvis ſtatuatur in *hoc textu*, quod ordinario recuſato aſſocietur Epiſcopus, qui cauſam amicabiliter componat; hodie tamen non eſt in uſu, quod adjungatur Epiſcopus ut amicabilis compoſitor, ſed adjungitur quilibet alius bonus vir non ſuſpectus, qui inſimul cum recuſato judice cauſam cognoſcat: ita Bald. *hic ante num.* 1. Paul. de Caſtro *num.* 1. *cum ſeqq.* Iaſ. *num.* 4. & Ioan. Sichard. *num.* 7. Cov. *pract. cap.* 26. *num.* 1. ubi teſtatur hanc eſſe communem totius orbis Chriſtiani interpretationem, Marant. *de ordine judic. p.* 4. *diſt.* 5. *n.* 40. Avendan. *ad capita Prætor. p.* 3. *n.* 3. *cap.* 23. *n.* 23. Soar. de Paz *in pract. tom.* 1. *part.* 1. *temp.* 10. *n.* 24. Valaſc. *de partit. cap.* 9. *n.* 31. Ludov. Miranda *de ordine judic. p.* 10. *art.* 2. *concl.* 1. Morla *in emporio juris, p.* 1. *tit.* 2. *in prælud. n.* 175. *& ſeqq.* Iacob. Laurent. *de judice ſuſpecto, cap.* 5. *n.* 1. *&* 2. Molin. *de Iuſtit. tom.* 6. *tract.* 5. *diſp.* 23. *n.* 4. Farin. *fragm. crim. part.* 2. *lit. I, n.* 736.

De jure Hiſpan. per *l.* 22. *tit.* 4. *part.* 3. *ubi gloſſ.* 3
9. *& l.* 1. *&* 2. *titul.* 5. *lib.* 3. *Ordin.* quæ eſt *l.* 1. *&* 2. *tit.* 16. *lib.* 4 *nova Recop.* in ſeculari foro neque judex ordinarius, neque judex delegatus deſinunt eſſe judices in cauſa circa quam recuſantur, ſed in cauſis civilibus aſſumunt adjunctum, quem ipſi eligunt, in cauſis verò criminalibus, quos hujuſmodi leges Hiſpanæ aliquantulum acutè illis præſcribunt.

De jure verò Luſitano per Ordin. Regiam *lib.* 4. 4
tit. 96. §. 25. ipſe judex qui recuſatur, eligit unum alium ſimilem judicem in eodem loco ibi nominatum, qui ſecum eam cauſam definiat.

Aut per amicabilem compoſitionem, &c.] Notatur 5
ad hoc, quod de jure civili judex Ordinarius poteſt eſſe arbitrator, non arbiter, ut per Stephan. Grat. *diſcept. forenſ. cap.* 66. *n.* 1. D. Barboſ. *in l.* 1. *ff. de judic. art.* 1. *n.* 241.

Notatur ad hoc, quod compromiſſio, & tranſ- 6
actio æquiparantur, de quo vide Alexand. *conſ.* 22. *n.* 3. *lib.* 1. Tiraq. *ad leges connub. gloſſ.* 5. *n.* 205. *q.* 20. Cæpol. *conſ.* 25. *n.* 11. *lib.* 2. Molin. *de primog. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Milites, item illiterati peritiam rerum habentes, judices eſſe poſſunt, intellige ut n.* 2. *&* 3.

4 *Iudices non debent eſſe juris periti.*

L. Certi juris. XV.

Idem A. Ioanni P.P.

MIlites, item illiterati peritiam rerum habentes, 1
judices eſſe poſſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr. hoc tit.*

Conceſſa eſt etiam militaribus hominibus judicandi 2
facultas, &c.] Probat hic textus militem judicem eſſe poſſe, quod intelligendum eſt inter ſuos commilitones, cùm de rebus militaribus habeant peritiam, ut oſtendunt illa clara verba, *pro ſui, & legis ſcientia*: ita Corraſ. *lib.* 5. *miſcel. juris, cap.* 19. Robert. Aurel. *lib.* 3. *ſentent. juris, cap.* 3. *prope med.* Franc. Hottoman. *lib. qq. illuſt. c.* 27. Menoch. *de arbitr. cent.* 3. *caſu* 237. *num.* 16.

Qui alicujus rei peritiam habent, &c.] Ergo judi- 5
ces non debent eſſe juris periti, de quo vide *l. Hiſ-*
pan. 18. *tit.* 9. *part.* 2. Segura Davalos *in direct. judi-* 4
cum, cap. 3. *n.* 10. Donel. *commentar. juris civilis lib.* 17. *c.* 24. *col.* 2. Morl. *in emporio juris civilis, part.* 1. *tit.* 2. *q.* 6. *n.* 5. latiſſimè Garc. Maſtrill. *in tract. de magiſtratib. lib.* 2. *cap.* 3. *per tot.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Libellus recuſationis offerendus coram judice recuſato, ſi eſt præſens.*
2 *Abſente coram quo actus in civitate expediri debet item ſi ordinarius copiam ſui non facit, talis actus coram alio expediri poteſt.*
3 *Arbiter cogniturus ſuper cauſis recuſati judicis, illico, & intra triduum proximum à recuſante eligendus eſt, aut partibus diſſentientibus arbiter litem dirempturus à competenti ſuperiore conſtituitur.*
4 *Recuſatio in ſcriptis proponi debet.*
5 *Incontinenti quod fieri debet, ſatis eſt ſi fiat intra triduum.*
6 *Appellatur ab arbitrie.*
7 *Delegatus ad univerſitatem cauſarum, qui habet ſe ad inſtar Ordinary, recuſari non poteſt, ſed ei dandus adjunctus.*

L. Cùm ſpecialis. XVI. & ult.

Idem A. eidem.

1 Libellus recuſationis offerendus coram judice re-
2 cuſato, ſi eſt præſens. Abſente eo coram quo actus in civitate expediri debet, item ſi ordinarius copiam ſui non facit, talis actus coram alio expedi-
3 ri poteſt. Item arbiter cogniturus ſuper cauſis recuſati judicis, illico, & intra triduum proximum à recuſante eligendus eſt, aut partibus diſſentientibus arbiter litem dirempturus à competenti ſuperiore conſtituitur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilch. *tom.1.fol.*581.

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumit Molin. *de Iuſt.tom.6.tract.5.diſp.*23.*n.*3.*&* 4.

Ab auguſta fortuna.] Vide Alciat. *lib.*4. *paradox. cap.*5.*col.*2.

4 *Recuſationis libellum,* &c.] Ergo recuſatio in ſcriptis proponi debet, ut per citatos *ad l. aperiſſimi, ſuprà hoc tit.in verſ.libello recuſationis,* &c.

5 *Illicò autem, ideſt, intra triduum,* &c.] Notatur ad hoc, quod ſatis fieri videtur incontinenti, quod fit intra triduum, de quo vide Afflict. *in conſtit. Regul. tit.*96. *n.*21. *lib.*1.*& dec.*79. *n.*3. Tiraq. *de retractu lig.§.*8.*gloſſ.*2.*n.*9.*& de judicio in rebus exig.verſ.*48. Gam. *Luſit. dec.*211.*n.*1. Maſcard. *de probat. concluſ.*1084.*n.*10.Gonzal.*ad reg.*8.*Cancel.gloſſ.*43.*n.*61. meipſum *de dictionib.uſufroq.dict.*149.*n.*2.

6 *Niſi fuerit provocatum,*&c.] Quia cùm ſint arbitri juris, appellatur ab eis, ut per Cujac. *lib.*1.*obſervat.*23.*ad fin.* Menoch.*de arbitr.q.*2.*n.*23. Pacian.*de probat. lib.*2. *cap.*45.*n.*25. ubi quod ab iſta arbitrorum ſententia appellatur ad Principem, qui delegavit cauſam Jodici delegato, Sigiſm. Scacc. *de appellat.q.*7.*n.*109.*& ſeqq.* Farin. *fragment.crimin.part.*2. *lit.I, num.*927.

7 In Gloſſ. *Cum ſpecialis*, ibi, *ſed quid ſi ad univerſitatem cauſarum ſit delegatus*, &c. Notatur ad hoc, quod delegatus ad univerſitatem cauſarum, qui habet ſe ad inſtar ordinatij, poteſt recuſari, ſed ei dandus adjunctus, ut per Matant. *de ordine judic. p.*4. *diſt.*5.*n.*40.Mandoſ. *in praxi commiſſion.tit.*8.*formular. in verbo Adjunctum, verſ. amplia ut non ſolum,* Vant. *de nullitat. tit. coram quo poſſ. & debeat nullit. prop.n.*17.Steph.Gratian. *diſcept.forenſ.tom.*1.*c.*100. 3. Farin. *d.lit.I,n.*738.*& ſeq.*

De ſportulis, & ſumptibus in diverſis judiciis faciendis, & executoribus litium.

Tit. II.

Sportula propriè ſignificat cauſam pecuniæ condendæ cauſa paratam; ſed uſu recepto accipitur pro ipſa pecunia. Sportulas igitur vocat honoraria, vel ſalaria, quæ præſtantur perſonis forenſibus. Executores ſunt iudicum miniſtri, qui & apparitores, & viatores appellantur.

Vidè Cujac. Pac. Vveſemb. De ſportulis Ordin. Reg.Luſit.*lib.*3.*tit.*97.Villalob.Soar. & alios *tom.*1. *commun. opin. lib.*3.*tit.*2. *pag.*397. Alciat. *lib.*3. *diſpunct.cap.*13. Cujac. *lib.*17. *obſervat.*12. Viv. *commun.opin.lib.*2.*in verbo Sportula,*Petr.Gregor. *de Republ. lib.*2.*cap.*6. *à num.*16. Caroc. *de locato, tit. de ſportulis,*Mart.*de juriſdict.p.*4.*cent.*2.*caſu* 103.Cald. Pereira *in comment. ad l.unic. ex delict. defunct. p.*4. *num.*22. *cum ſeqq.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.*3.*c.*561. Ioan.Bapt.Coſta *de portione rata,*7.87. Card.Tuſch. *lit.S,concl.*13.*&* 14.Roman. *ſing.*297. *incip.ſportula,*Garc.Maſtrill.*de magiſtratib.lib.*1.*c.*22. *de ſportulis,*Guid.Pancirol. *in theſauro var.lect.lib.*2. *cap.*195. ubi dicit, quod in hoc tit. ſportulæ pro mercede accipiuntur, quæ viatoribus, nunciis, ſeu executoribus ſolvuntur.

SVMMARIVM.

1 *Executor datus in principio litis, ad finem uſque in ea perſiſtet.*
2 *Apparitores, vel nuncios contra imperiale præceptum in præjudicium inſtantiæ, & partis mutans, quinque librarum auri mulctam metuat.*
3 *Index nuncium habens poteſt conſtituere quem vult ad citandum.*
4 *Primiſcrinius, pro Primicerio, & ie dat apparitores.*

L. Quiſquis. I.

Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. *ad Politum vicarium.*

Executor datus in principio litis, ad finem uſque 1
in ea per ſiſtet. Apparitores, vel nuntios contra imperiale præceptum in præjudicium inſtantiæ, & partis mutans, quinque librarum auri mulctam metuat. Colligunt ex Ordin. Bart.Salicet.Bald. Caſtr. Cyn. Aretin. Sebaſtian. Næv. Petr. Gilchen. *tom.*1. *fol.*586. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Quiſquis fuerit exhibitus, &c.] Ergo judex nun- 2
cium habens, poteſt conſtituere quem vult ad citandum, ut per Palat. *in repet.cap.per veſtras, de donat. inter virum, notab.*1.*n.*2.*pag.*312. Matant. *de ordine judic part.*6. *tit.de citat. membr.*1.*n.*44. Matant. *de citat.art.*20.*q.*20.*verſ.ſecundò principaliter.* Chaſſan. *in conſuet. Burgund. rubr.*1.*§.*6. *in princip.n.*2. quos refert parens meus *in remiſſ. ad Ordin. Regias Luſit. lib.*3.*tit.*1.*§.*1.*n.*3.

Primi

4 *Primiſcrimio.*] Dicitur Primicetius, & is dat appatitores, ſecundùm Calvin. *in ſuo Lexic. juridico, verbo Primiſcrinius, pag.* 741. Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib. 3. cap.* 188. *verſ. ſcrinium verò eſt arca, in fine*, ubi dicit quod Primiſcrinij homines litibus inſerviebant, juſſa Præſidis exequentes, & *cap.* 195. latè agit de intellectu, & multiplici ſportularum ſignificatione.

SVMMARIVM.

1 *Executores minus idonei ab officiis removeri, alij autem ſubrogari poſſunt.*
2 *Executores negligentes, aut moroſi ultra remotionem ab officiis, per judices ſuperiores mulctis, interdum etiam corporalibus pœnis cogi poſſunt ad executionis, & officij neceſſitatem.*
3 *Delegatus Principis mulctam indicere non poteſt de jure civili, niſi officiali ſibi ſubdito, & qui in officio deliquit.*
4 *Executores, & judices inferiorum non poſſunt indicere mulctas, niſi uſque ad ſummam ſex ſolidorum pro defenſione ſuæ juriſdictionis.*
5 *Solidorum æſtimatio, remiſſivè.*
6 *Pœna competens delicto, quando imponi nequit ex defectu juriſdictionis, impoſitâ pœnâ minori recurritur ad alium judicem, qui poteſt imponere competentem, & condignam pœnam.*
7 *Iudex qui alioquin nullam in teſtem juriſdictionem habet, poteſt ipſum punire qui varius eſt, aut falſum dicit in teſtimonio coram ſe.*
8 *Pœna major per impoſitionem aliarum minorum non tollitur.*
9 *Iudex negligens in adminiſtranda juſtitia poteſt & debet revocari ab officio, & quando, & quomodo puniendus, vel officialis in faciendo juſtitiam, ſeu aliàs, remiſſivè n.* 10.
11 *Iudex delegatus, tam cauſa particularis, quàm etiam datus ad univerſitatem cauſarum, non poteſt imponere mulctam.*

L. Omnibus judicibus. II. & ult.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano P.P.*

EXecutores minus idonei ab officiis remoueri, 1 alij autem ſubrogari poſſunt. Executores ne- 2 gligentes, aut moroſi, vltra remotionem ab officiis per iudices ſuperiores mulctis, interdum etiam corporalibus pœnis cogi poſſunt ad executionis & officij neceſſitatem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen. *tom.* 1. *fol.* 587.

Vel etiam mulctis afficere, &c.] Notatur ad hoc 3 quod de iure ciuili delegatus Principis mulctam indicere non poteſt, niſi officiali ſibi ſubdito, & qui in officio deliquit, vt per Kirchou. *tom. 1. commun. opinion. lib. 1. tit. 24. de modo mulctarum, num. 2. pag.* 278. D. Barboſ. *in l. 2. §. fin. num. 40. ff. de iudic.*

Vſque ad ſex ſolidorum ſummam.] Notatur ad hoc 4 quod executores & iudices inferiores non poſſunt mulctas indicere niſi vſque ad ſex ſolidorum ſummam pro defenſione ſuæ iuriſdictionis, vt per Bobadil. *in ſua politica lib. 1. cap. 16. num.* 143.

5 De ſolidorum æſtimatione vide Cou. *lib. 1. var. cap. 11. num. 3. in princ. & de veter. numiſm. cap. 3. in princip. num. 3. in fine.*

Et ad judices quorum intereſt, referre.] Notatur ad 6 hoc, quod quando ex defectu iuriſdictionis non poteſt imponi pœna competens delicto, tunc poſtquam ſit impoſita prædicta minor pœna, recurritur ad alium judicem, qui poteſt competentem, & condignam pœnam imponere, ut per Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 1. n. 40. verſ. primò facit* Anguian. *de legibus lib. 3. controu. 32. n. 6. &c.*

Notatur etiam ad hoc, quod judex qui nullam in 7 teſtem juriſdictionem alioquin habet, poteſt ipſum punire qui varius eſt; aut falſum dicit in teſtimonio coram ſe, ut per Cou. *pract. c. 18. n. 8. in princ.*

Et majores pœnas, & corporales, &c.] Notatur ad 8 hoc, quod major pœna per impoſitionem aliarum minorum non tollitur, ut per Soar. de Paz *in pract. tom. 2. prælud. 2. n.* 51.

Si malè fuerint circa lites verſati.] Notatur ad hoc 9 quod judex negligens in adminiſtranda juſtitia poteſt & debet ab officio revocari, ut per D. Barboſ. *in l. ſi filiusfamilias* 15. *n.* 75. *ff. de judic.* Et latè quando & 10 quomodo puniatur iudex, ſeu officialis negligens in faciendo iuſtitiam, ſeu aliàs, vide Farin. *in praxi criminal. n. 111. q. 396. cum ſeqq.*

In gloſſ. *Supponere, ibi, & fortè lex iſta de delega-* 11 *tis ad univerſitatem cauſarum*, &c.] Notatur ad hoc quod judex delegatus tam cauſæ particularis, quam etiam datus ad univerſitatem cauſarum, non poteſt mulctam imponere, ut per Capell. Tholoſ. *q.* 274. Gaſp. Valaſc. *in l. imperium, ff. de juriſdict. omn. iudic. n.* 221. Iaffred. Bald. *deciſ.* 155. quos refert, licèt non ſequatur, D. Barboſ. *in l. 2. §. ult. n.* 87. *ff. de iudic.*

De pedaneis iudicibus.

TIT. III.

IVDEX pedaneus eſt judex ab eo, qui jus dandi judices habet, delegatus: hic tantùm notionem habet, non juriſdictionem, proinde nec ſententiam ſuam poteſt exequi, ſed eam exequitur qui ipſum iudicem dedit.

Vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. *l. Hiſpan. 18. tit. 4. part. 3.* Briſſon. *lib. 3. ſelect. cap.* 18. Alciat. *lib. 1. parerg. cap.* 5. Aul. Gell. *lib. 14. noct. Atticar. cap.* 2. Petr. Crinit. *lib. 15. honeſt. diſciplin. c.* 5. Corraſ. *in epiſtol. quæſt. cap.* 2. Rainald. Corſ. *lib. 2. indagat. cap.* 21. Robert. Valter. *lib. 8. de re militari cap. 1. verbo Ædiles*, Orozco *emblem. moral. lib. 3. emblem.* 10. Rebuff. *in comment. ad l. 38. ff. de verbor. ſignif. pag. mihi* 208. Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib. 2. c.* 196. Anton. Govéan. *lib. 2. de iuriſdict. cap. 1. num.* 26. D. Barboſ. *in l. cùm prætor, ff. de iudic. in princip. num. 16. & 17. cum ſeqq.* qui de hac rub. agentes mirificè explicant qui dicantur huiuſmodi judices pedanei, & vnde ſic dicti.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata à delegato incompetentis iudicis eſt ipſo iure nulla.*
2 *Procurator Cæſaris non habet poteſtatem delegandi in cauſis privatorum.*
3 *Vicanus, id eſt, qui habitans in vico, vel caſtro, apud quos Præſides pedaneos iudices conſtituebant.*
4 *Procurator fiſci non poteſt eſſe competens iudex inter privatos.*
5 *Procurator Cæſaris tunc poteſt dare iudices litigantibus, quando gerit vices Præſidis.*
6 *Prorogatio ut valeat, oportet quod ille, cuius prorogatur*

gatur juriſdictio, illam habeat, aliàs impoſſibilis eſt prorogatio.

L. Procuratori. I.

Imp. Gordianus A. *Vicanis.*

1 SEntentia lata à delegato incompetentis judicis eſt
2 ipſo jure nulla. Item Procurator Cæſaris non habet poteſtatem delegandi in cauſis privatorum. Colligunt ex Ord. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Angel. Ant. Caim. Sebaſt. Næv. Petr. Gilch. *tom. 1. fol.* 588. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

3 In ſuperſcript. text. ibi, *Vicanis.* Id eſt, qui habitant in vico, vel caſtro, apud quos Præſides pedaneos judices conſtituebant. Ita Guid. Pancirol. *var. lection lib. 1. cap.* 77.

4 Collige ex textu Procuratorem fiſci inter privatos competentem judicem eſſe non poſſe, ut per D. Barboſ. *in l. 1. art. 1. n.* 83. *ff. de judic.*

5 *Non vices Præſidis agenti*, &c.] Notatur ad hoc, quod Procurator Cæſaris tunc poteſt dare judices litigantibus, quando gerit vices Præſidis, ut per eundem D. Barb. *in l. cum prætor, §. 1. n.* 242. *ff. de jud.*

6 *Sententia ab iis prolata*, &c.] Notatur ad hoc, quod ut valeat prorogatio, oportet quod ille, cujus prorogatur juriſdictio, illam habeat, aliàs impoſſibilis eſt prorogatio, cùm id quod nullum eſt, extenſionem minimè recipiat, ut per Menchac. *quæſt. uſufreq. cap.* 14. *n.* 1. & 2. D. Barboſ. *in d. l. 1. ff. de judic. art. 1. n.* 20. & 21.

In Gloſſ. *Agenti* 2. ibi, *ſed tunc agit vice Præſidis, cùm in eum privati conſentiunt*, &c. Ita D. Barboſ. *ad d. l. cum prætor, §. 1. n.* 244.

SVMMARIVM.

1 *Cauſas medias ipſimet Præſides audient, aut ob occupationes delegabunt, reſervato jure ſententiam ferendi.*
2 *Cauſæ meri imperij non delegantur, excepta ingenuitatis, & libertatis cauſa.*
3 *Cauſæ mediæ (quæ ſcil. excedebant decem aureos) olim indiſtinctè poterant delegari per Prætorem; hodie autem non poſſunt delegari, niſi in duobus caſibus.*
4 *Præſides non poſſunt hodie delegare cauſas meri, vel mixti imperij, quas ſolebant antea, & n. 5.*
6 *Cauſæ meri, & mixti imperij an delegari poſſint.*

L. Placet. II.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Vicanis.*

1 CAuſas medias ipſimet Præſides audient, aut ob occupationes delegabunt, reſervata iure ſen-
2 tentiam ferendi. Item cauſæ meri imperij non delegantur, excepta ingenuitatis, & libertatis cauſa. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* poſt omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol.* 589.

De materia & intellectu huius l. quæ difficilis ab aliquibus reputatur, vide Bart. *in l. imperium, num.* 5. 24. & 26. *ff. de iuriſdict. omn. iudic.* & *in l. nec quicquam, §. vbi decretum, num.* 5. *in princ. ff. de offic. Proconſ.* Roman. *ſing.* 775. Alciat. *lib. 9. parerg. cap.* 23. & *lib. 2. paradox. cap.* 1. Guibert. *lib. quæſtion. cap.* 9. *num.* 2. Longavall. *ad d. l. imperium, n.* 20. & 35. vbi Cagnol. *n.* 152. Vaud. *lib. 1. quæſt. iuris, cap.* 10. Vacon. à Vacuna *declarat. iuris lib. 6. declar.* 81. *num.* 3. & *declar.* 82. *per tot.* Anton. Goucan. *lection. iuris var. lib. 1. cap.* 33. remiſſivè Alphan. *collectan.* 388. Genoa *in conciliat. legum ciuilium, pag.* 785. *n.* 31. Guid. Pancirol. *in notitia Imperij Orientalis, cap.* 99. & *var. lection. lib. 2. cap.* 96. ibi, *nec delegabat*, Morla *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 2. q.* 17. *n.* 21. vbi dicit hunc text. loqui de omnibus cauſis, quæ ad Præſides deferebantur, de quibus cognoſcere non poterant, non propter impedimentum facti, vt falsò Accurſ. exiſtimauit, ſed propter impedimentum iuris, ſaltem attenta conſuetudine, & more ordinario, ſecundùm quem Præſides, & Prætores iudices dabant, qui de cauſa cognoſcerent, latè D. Barboſ. *in l. cum prætor, §. 1. n.* 193. *cum ſeqq. ff. de iudic.* vbi ex Bart. aſſerit hanc legem eſſe difficiliorem quàm in hoc libro reperiatur, & ibi latè explicat, qui vnus pro millibus ſufficit videndus.

Ita tamen, vt ſi vel per occupationes, &c.] Notatur ad hoc, quod cauſæ mediæ (quæ ſcilicet exce- 3
debant decem aureos) olim diſtinctè poterant delegari per Prætorem, hodie autem non poſſunt delegari niſi in duobus caſibus, vel quando propter occupationes publicas Prætor, vel Præſes eſt impeditus, vel quando propter multitudinem cauſarum Præſes per ſe eas facilè expedire non poteſt, vt per D. Barb. *in d. l. cum prætor* 12. *§. 1. num.* 301. vbi *n.* 303. ſubdit quod ſi adſit alia iuſta cauſa, propter quam Præſes non poſſit per ſe cauſas determinare, tunc poteſt etiam eas delegare quoad cognitionem, non autem quoad diffinitionem, quam Præſes tenetur ſibi reſeruare, & quod hoc caſu tenebitur etiam obſeruare formam præſcriptam *in auth. ad hæc, ſup. de iud.*

Quod non ita accipi convenit, &c.] Notatur ad 4
hoc, & communiter intelligitur, non poſſe hodie Præſides delegare cauſas meri, vel mixti imperij, quas antea ſolebant delegare, etiamſi impediti ſint propter publicas occupationes, vel cauſarum multitudinem, vt per D. Barboſ. *dict. §. 1. à num.* 307. & *num.* 316. aduertit in hac l. non fieri mentionem de cauſis meri, vel mixti imperij, ſed tantùm dicit quod cauſæ, de quibus ante eam legem Præſides per ſe cognoſcebant, hodie etiam debeant de illis per ſe cognoſcere, eo prætextu quod propter publicas occupationes, vel multitudinem cauſarum de illis non poſſent commodè cognoſcere; quæ autem illæ cauſæ fuerint, in hac l. non exprimitur, & ideo poſſe exemplificari ait in cauſis, de quibus *in tit. ff. de variis & extraord. cogn.*

Quod vſque adeo, &c.] Aduertit D. Barboſ. *d. §. 1.* 5
num. 339. verum intellectum horum verborum eſſe prædictas cauſas ita eſſe retinendas in cognitione Præſidum, vt propter publicas occupationes, vel multitudinem cauſarum non diminuantur eorum iudicia circa prædictas cauſas, hoc eſt, non deſinant in illis per ſe cognitionem adhibere, neque illas vlla ratione aliis delegent cognoſcendas, quinimò licèt de cauſis ingenuitatis, vel libertinitatis poſſent Præſides antea per ſe cognoſcere, vel judices dare, hodie oportet, quod Præſides de illis per ſe cognoſcant.

In Gloſſ. 1. An cauſæ meri, & mixti imperij delegari poſſint, vide *l. Hiſpan.* 18. *tit. 4. part.* 3. Covarr. *lib. 3. var. c.* 5. Menoch. *de arbitr. caſu* 54. & *caſu* 74. *num.* 36. Morl. *in emporio juris civilis, part. 1. tit. 2. q.* 16. *per tot.* Peregr. Iannin. *de citat. reali lib. 1. c. 1. num.* 424.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Indices delegati judicare debent de qua cauſa cognoverint, nec poſſunt remittere ad delegantem, ab iiſque appellari poteſt.*
2 *Ordo qui ſervetur hodie in appellationibus à ſententiis delegatorum.*

L. Placet ut judicibus. III.

Exemplum ſacrarum litterarum eorundem AA. *&* CC. *ad Serapionem.*

1 IVdices delegati judicare debent de qua cauſa cognoverint, nec poſſunt ad delegantem remittere, & ab eis poteſt appellari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Vide Bart. *in l. à divo Pio, in princ. n. 11. ff. de re jud.* Alciat. *lib. 2. paradox. cap. 2.* Iaſ. *in l. 1. ff. de off. ejus, n. 61. verſ. capio, & n. 70.*

3 *Interponenda provocationis,* &c.] Qualis ordo ſervetur hodie in appellationibus à ſententiis delegatorum, vide Sigiſm. Scacc. *in tract. de appell. q. 8. art. 2. n. 14. cum ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices delegati ſi impediantur, cauſa vel per Ordinarium eſt impedienda, aut alij delegauda.*
2 *Lis dicitur magis verè pendere poſtquam fuit conteſtata.*

L. Placuit quoties. IV.

Idem AA. *&* CC. *Firmino.*

1 IVdices delegati ſi impediantur, cauſa vel per Ordinarium eſt impedienda, aut alij deleganda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

2 *Poſt litem conteſtatam,* &c.] Notatur ad hoc, quod lis dicitur magis verè pendere poſtquam fuit conteſtata, ut per Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 66. num. 29.*

SVMMARIVM.

1 *Cauſa minimæ juriſdictionis delegari indiſtinctè poſſunt, & n. 2.*
3 *Iudices pedanei erant, qui humiliora negotia judicabant ſibi à Principe demandata.*

L. Quædam. V. & ult.

Imp. IVLIANVS A. *Secundo P. P.*

1 CAuſæ minimæ juriſdictionis poſſunt indiſtinctè delegari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Vide Boer. *dec. 152. n. 3. & 4.* ubi ait textum loqui in Præſide, qui poteſt creare judicem pedaneum in ſublevamen majorum judicum, D. Barboſ. *in l. cùm prætor, §. 1. n. 299. ff. de judic.* ubi probat textus concluſionem.

Qui negotia humiliora diſceptant.] Notatur ad hoc, quod pedanei judices erant, qui humiliora negotia ſibi a Præſide demandata judicabant, ut per Guid. Pancirol. *in theſaur. var. lect. lib. 2. c. 196.* 3

Qui pro ſua juriſdictione judices dare, darive poſſint.

TIT. IV.

HIc quoque titulus ad judices pedaneos pertinet: docet enim in quibus dari poſſint, vel non.

Vide Cujac. Pac. & Vveſembec. item Vacon. à Vacuna *declar. juris lib. 6. declar. 84.* & Fachin. *controv. lib. 1. cap. 47.*

SVMMARIVM.

1 *Delegari non poteſt cauſa quæ ad poteſtatem, & juriſdictionem delegantis non pertinet, ob nullitatis inſequentis occaſionem, & n. 2.*
3 *Iudicare certas cauſas nequiens, nequit etiam facere ſtatuta ſuper modo procedi, & decidendi cauſas eaſdem.*
4 *Iudex delegatus quis eſſe poteſt in ſua provincia.*
5 *Delegatus Principis ſubdelegare poteſt.*
6 *Sententia delegati invalida, ferentis illam invalidè, etiamſi partes nihil opponant.*
7 *Delegatio ut fieri poſſit per aliquem judicem, debet delegari in hominem deleganti ſubjectum, & de ſuo territorio, valeret tamen commiſſio, etiamſi non ſit ſubditus qui illum acceptat, n. 8.*
9 *Cauſa criminales poſſunt delegari.*
10 *τò* Specialiter, *æquipollet dictioni* expreſsè.

L. In cauſarum. Vnic.

Impp. THEOD. *&* VALENT. AA. *Cyro P. P.*

DElegari cauſa non poteſt, ſi ad poteſtatem, & juriſdictionem delegantis cauſa non pertinet, ob nullitatis inſequentis occaſionem. Colligunt ex Ord. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Caſtr. Fulgoſ. Sebaſt. Næv. Anton. Caimus, Petr. Gilchen. *tom. 1. pag. 595.* remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eand. concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 17. verſ. caſi ellos, tit. 4. part. 3.* Gaſpar. Valaſc. *ad l. imperium, ff. de juriſdict. omn. judic. n. 212.* ubi Longovall. *n. 28.* Iaſ. *in rubr. de officio ejus, n. 8. & in l. 1. n. 63. eod. tit. & in l. à Divo Pio, n. 22.* ubi Alex. *n. 4. ff. de re judic.* Cujac. *lib. 1. obſerv. 6.* remiſſivè Alphao. *collect. 823.* Molin. *de Iuſtit. tract. 5. diſp. 16. n. 3. in princ.* ubi ait ut aliquis cauſam aliquam alterâ validè delegare poſſit, neceſſe eſſe ut cauſa ſit talis, de qua delegans ipſe cognoſcere poſſet, alioquin invalida eſſet talis delegatio. 2

Si ad juriſdictionem pertineant delegantis, &c.] Notatur ad hoc, quod qui non poteſt judicare certas cauſas, non poteſt etiam facere ſtatuta ſuper modo procedendi, & decidendi eaſdem cauſas, ut per D. Barboſ. *in l. Titia, n. 49. verſ. denique infertur, ff. ſoluto matrim.* 3

Notatur etiam ad hoc, quod poteſt quis eſſe judex 4

dex delegatus in ſua provincia,ut per Morlam *in emporio juris civilis,p.1.tit.1.q.6.n 15.*

Patientiam accommodare cenſemus.] Lege *parientiam*, ut legendum admonui *in meo diction. Luſitanicolatino,verbo obedientia, col.777.* Vel, ſi mavis, *parentiam*, ut in nonnullis excuſis, & manuſcriptis legitur, deduceretùrque à *pareo*,eo modo,quo obedientia ab *obedio*.

5 *Iudices à nobis ſpecialiter delegantibus dati.*] Loqui de Principis delegato tenet Menoch. *de arbitr. lib.1. q.37.num.33.* Et ſic probat delegatum Principis poſſe ſubdelegare,ut per *l. Hiſpan.21.tit.23.part.3.*

Ioan. Garcia *reg.443.* Decian. *tract.criminali lib.4. c.25.n.4.* Bobadil.*in ſua politica,lib.2.cap.20.num.34.* Morl.*in emporio juris,part.1.tit.2.q.15.n.10.*

Ad eos jure, &c.] Lege *ad nos*,non verò *ad eos*, ut latè probat,rationibúſque confirmat Vaeon.à Vaeuña *declarationum juris civilis lib.6. declarat.84.n.8.* ſed eum ingenioſè reprobat Narbona *de appellat. à Vicario ad Epiſcop.part.1.à n.49.*

6 In gloſſ. *Patientiam*,ibi,*Sed quid ſi hìc cognitor delegatus* , &c. Contra hanc gloſſ. tenet Greg. Lop.*d. l.17.gloſſ.2.tit.4. part.3.*& Molin, *d.tract.5.diſp.16. n.3.* invalidam eſſe ſententiam judicis delegati illam invalide ferentis,etiamſi partes nihil opponant.

7 In gloſſ. *Reſediſſent*,ibi, *item quod delegatus ſit de juriſdictione delegantis*, &c.] Notatur ad hoc, quod vel delegatio fieri poſſit per judicem aliquem , debet delegari in hominem deleganti ſubjectum , & de ſuo territorio, ut poſſit cogi acceptare delegationem, ut per *l. Hiſpan.17. & 18. tit.4. part.3.* Azeved.

8 *l.3.num.1.tit.9.lib.3.nova Recop.pag.370.* ubi ſubdit quod valeret commiſſio , quamvis non ſit ſubditus, ſi ille acceptat.

9 In gloſſ. *Iudicandas*, ibi , *quid ergo ſi delegatus à Principe*,&c.] Notatur adhoc, quod cauſæ criminales delegari poſſunt.Guid. Papæ *deciſ.624.* Clar. *§. fin. q.41.n.3.* Bernard. *reg.181.* Curti. *in l.1. ff.de officio ejus,n.74.* Menoch. *de arbitr.lib.1.q.54.n.16.* Marant. *de ordine judic.p.4. diſt.5.n.63.* Cevall. *commun.opin. q.387.in fino.*

10 In gloſſ.*Specialiter*,ibi,*id eſt,ad unam ſpeciem*,&c.] Notatur ad hoc,quod dictio *ſpecialiter*,æquipollet dictioni *expreſsè* , ut per Tiraq. *de jure maris* , *gloſſ.7. n.148.* Cevall. *commun.contra commun.q.780. n.140.* meipſum *de diction. uſufreq. dict.381.*

In gloſſ. *Ad ori fin.* in addit. ibi, *advertas quod de jure Canonico ſi delegatus commiſit in totum vices ſuas, tunc à ſubdelegato appellatur ad primum delegantem*, &c. Vide Cov.*pract.c.4.n.8.* Petr. Greg.*part.juris Canon.lib.3.tit.5.c.8.n.2.* Fachinæ.*lib.1.controverſ.c.78.* Cujac.*ad Papin.lib.1.q.in l.aliquando 5.ff.de offic.proconſ.* Duaren. *de juriſd.c.8.* Morl.*d.tit.2.in præl.à n.89.* Molin.*de Iuſtit.tom.6.tract.5.diſp.11.n.5.& 6.* D. Barboſ. *in l.enim prætor,§.1. à n.217. ff.de judic.* Sigiſm. Scacc.*de appellat.q.7.n.63.& q.8.à n.34.* latè & eleganter Narbona *d.p.1.n.48.uſque ad 57.*

Ne quis in ſua cauſa judicet, vel jus ſibi dicat.

Tit. V.

IVDICAT judex pedaneus,jus dicit magiſtratus,vel is,cui à magiſtratu mandata eſt juriſdictio : in juriſdictione eſt aliqua coërcitio , in judicio nulla eſt coërcitio, ed tantùm notio,& pronuntiatio.

Vide Cujac. Pac.& Vveſembec. item Balb. & Ve. *Barboſa Collect. in Cod.* Tom. I.

zin.*tom.1.commun.opin.lib.3.tit.3.pag.381.*& cæteros *infra ad l.unic.*citatos.

SVMMARIVM.

1 *Iudex privatus non judicet in propria cauſa , & num.2. quando ſcilicet cauſa ita eſt ſua, ut in ea proprium protendat commodum , numero 3. ſecus in Principe non recognoſcente ſuperiorem , putà ſummo Pontifice,Imperatore,Rege, ſeu alio Principe, vel civitate ſuperiorem non recognoſcente, num.4. vel in iis quæ ſunt juriſdictionis voluntariæ,non autem quæ contentioſæ, num.5. vel in arbitratore , num.6. vel Epiſcopo in cauſis ſuæ Eccleſiæ, non verò in perſonalibus , n.7. declaratur ut num.8.vel quando extaret conſuetudo quod poſſet eſſe judex in facto proprio, n.9. vel quando perſona judicis eſſet talis qualitatis , quod omnis ſuſpicio veriſimiliter ceſſaret , n 10. vel in facto notorio, n.11. vel quando offenſio facta fuit judici protexin dignitatis , ſecus ſi ratione odii particularis,n.21.vel ſi non opponatur à parte,n.14.*

13 *Alapam ſi quis dederit judici,propter illam magnam cauſam judex poteſt cognoſcere de tali crimine.*

15 *Iudicare, & jus dicere in quo differant.*

L. Generali. Vnic.

Imppp. VALENS, GRAT. & VALENT. AAA. *ad Gracchum P.V.*

IVdex privatus in propria cauſa judicare non debet Colligunt ex Ordin,Cyn,Bart.Salicet, Angel Caſtr.Fulgoſ Sebaſt. Næv.Aloyſ.Leo *pag.55.* Petr. Gilchen. *tom.1.pag.598.*remiſſivè Caſal. *in annot.*& Ximen, *in concordant* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Ordin.Reg.Luſitan. *lib.3.tit.24.* Greg.Lop. *l.10. verbo ſobre, tit.4.p.3.& l.5. verbo amigos, tit.24. part.4.& l.14. verbo no deven , tit.14. part.5.* Bernard. *regul. 581.* Socin. *regul.196.* Durn. *reg.67.* Franc. Marc. *q.59.* Hippol. *ſing.405.* Corraſ. *lib 4. miſcel. cap.9.* Capyc. *deciſ.124.* Marant. *de ordine judic. part.6. actu 2. princ. n.32.* Guibert. *lib. quæſtionum, cap.9.* Alphan *collect.203.* Chaſſan.*in catalogo gloria mundi, p.5. conſid.24. verſ.136.* Vant. *de nullitat. tit.ex defectu juriſdict.ordin. num.93.* Viv. *Neapol deciſ.223. num.2.& 3.* Fachinæ.*conſ.59.lib.2.* Menoch. *remed.2. adipiſc.& conſ.2. num 22.* Surd. *conſ.47. n.1.& 2.& conſ.50.num.9.& conſ.193.n.3.& 6.* Valaſc. *conſ.173. n.19.* Cardoſ.*in praxi Iudicum, & Advocat. verbo recuſatio num.13.* Bernard. Grævæ. *ad pract. Camera Imper. lib.1. concl.39. num.3.* Alexand. Trentacinq. *var.reſolut.lib.1.tit.de judic.reſol.5.* D Barboſa *in l. ſi quis ex aliena, n.114. ff. de judic.* ubi ait prohibitio- 2 3
nem ne quis in ſua cauſa judicet , procedere quando cauſa ita eſt ſua,ut in ea proprium commodum prætendat.

Primò limita concluſionem non procedere in Principe non recognoſcente ſuperiorem , putà ſummo Pontifice,Imperatore,Rege,ſeu alio Principe,ſeu civitate ſuperiorem non recognoſcente , hos enim in cauſa propria judicare poſſe reſoluunt Socin.*conſ 121. n.16.vol.1.* Marant. *de ordine judic.part.6.in 2.actu,de appell.n.34.* Caſtald *de Imper.q 91.* Navar.*in c.novit, de jud.not.3.n.47.* Balb. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.3. n.6. pag.381.* ubi advertit de honeſtate debere cauſã alicui delegare, vel in arbitros compromittere, aut ſe ſubmittere aliquibus ſubditis,ut fecit Imperator 4

Federibus, qui in cauſa contra Longobardos ſe ſubmiſit arbitris, & inde facta eſt pax Conſtantiæ, Menoch. *conſil.2.n.28.* Sebaſt. Medic. *in tract. de legibus, part.1.q.19.n.10.* Surd *conſ.47.n.14. & conſ.50. n.28.* Peregr. *de jure fiſci lib.1. tit.2.n.33.* Alexand. Trentacinq. *d. tit. de judic. reſol.5.n.1.* ubi *n.2.* ait procedere quoad ſubditos & ſubjectos, & non quoad alios Cabed. *L. fi. dec.76.n.2.*

5 Secundò limita in iis, quæ ſunt juriſdictionis voluntariæ, ſecus autem in juriſdictione contentioſa, Iaſ. *in l. qui juriſdictioni, n.8. verſ. quartò, ff. de juriſdict. omn. judic.* Socin. *regul.203. incip. Iudex in cauſa ſua, verſ. primò fallit,* Rebuff. *in tract. nominat. q.12. n.25.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de judic. reſ.5.n.16.* D. Barboſ. *in l. ſi quis ex aliena, à n.113 ff. de jud.* ubi *n.119.* diſtinguit quod quando ſportulæ ſunt modicæ, bene poteſt judex cognoſcere utrùm ſua ſit juriſdictio, ſecus ſi fuerint maximæ quantitatis & exceſſivæ.

6 Tertiò limita in arbitratore, quia ipſe judex eſſe poteſt in cauſa propria, *l. ſi libertus, ff. de operis libert.* Mol. *de juſt. tom.6. tract.5. diſp.39.n.9.* ubi ſecus dicit in arbitro, Alex. Trentacinq. *d. tit. de jud. reſ.5.n.10.*

7 Quartò limita in Epiſcopo in cauſis ſuæ Eccleſiæ, ſecus in perſonalibus, Surd. *conſ.50.* Zerol. *in praxi Epiſc. part.1. verbo Epiſcopus, verſ.34. pag.155.* Matt.
8 *in votis noviſſim. deciſionum, voto 57.n.23.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de judic. reſol.5.n.7.* ubi declarat non habere locum in his, quæ ſunt de menſa Prælati, quia tunc cauſa propria videtur: declarat etiam non habere locum ſi Prælatus uti ſuſpectus recuſetur, & citat Capyc. *dec.137.*

9 Quintò limita quando extaret conſuetudo, quod poſſet eſſe judex in facto proprio, per textum notab. *in cap.1. de pœnis in 6.* reſolvunt Avendan. *de exequendis mand. part.2. cap.11. n.5.* Surd. *conſ.465. n.10.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.4.n.29.* Alexand. Trentacinq. *dict. reſ.5.n.11. & 22.*

10 Sextò limita non procedere ubi perſona judicis eſſet talis qualitatis, quod omnis ſuſpicio veriſimiliter ceſſaret, ut per Soc. *dict. reg 203.n.7.* Alexand. Trentaciq. *dict. reſ.5.n.12. & 20.*

11 Septimò limita in facto notorio, quia tunc videtur ceſſare cauſa ſuſpicionis, cùm in tali caſu potius videatur executor, quàm judex, ut per Capyc. *deciſ.124.* Kirchov. *tom.2. commun. opin. lib.9. tit.25. n.8. & 18. pag.517.* Bajard. *ad Clar. §. fin. q.35.n.31.* Bernard Græværus *dict. lib.1. concl.39.n.16 & ſeqq.* Roland à Valle *conſ.48.n.2.vol.2.* D. Barboſa *in l. ſi de vi, n.143. ff. de judic.* Alex. Trentacinq. *dict. tit. de judic. reſol.5.n.6.* ubi quatuor requiſita exigit, ut procedat hæc limitatio: primò, quod pœna, quæ imponitur pro delicto, ſit certa, & determinata, non verò arbitraria: ſecundò, quod ſit notorium factum, id eſt, publice, & ſub præſentia populi factum: tertiò quod delictum notorium ſit notorietate facti permanentis: quartò quod pœna non veniat imponenda ratione proprij intereſſe.

12 Octavò limita quando offenſio facta fuit judici prætextu dignitatis, ſecus ſi ratione odij particularis; de injuriis enim ſibi illatis poteſt judex ipſe cognoſcere, & punire inferentem, ubi probabiliter conſtat ſibi intuitu officij fuiſſe illatas, Capyc. *deciſ.124.* Roland. *conſ.47. n.7. vol.2.* ubi *n.2.* tradit quando dicatur injuria facta ratione dignitatis, Menoch. *de arbitr. caſu 163.n.7.* Bonacoſ. *commun. crim. part.1. verbo iniuria quando facta eſt officiali, fol.91. verſo,* Tiberian. Decian. *tract. crimin. lib.4. cap.42. n.1. & lib 6.c.38. n.15.* Franc. Viv. *Neapol. dec.278. num.2.* Hippol. *in l.1. §. cùm quis latrones, num.6. ff de quæſtion.* Gail. *lib.1. obſervat.39.n 2.* Farinac. *in praxi crim. p.1.q.17. n.46.* Alex. Raudenſ. *reſp.50. n.81. vol.1.* Ludov. Schrader. *de feudis p.10. ſect.1. num.110.* Martin. Monter. à Corva *Aragon. dec.14. ſub n.32.* Surd. *conſ.50. num.17. & conſ.286. n.14.* Bernard. Græværus *ad practicam Cameræ Imper. lib.1. concl.39.*

Hinc Bald. *in cap.1. §. injuria, de pace juram. firm.* 13
tenet, quod ſi aliquis dederit alapam judici, propter illam magnam cauſam judex poteſt cognoſcere de tali crimine, quod intelligit Iaſ. *in l. qui juriſdictioni,* ubi Dec. *n.11. ff. de juriſdict. omn. jud* quando injuria facta judici eſt notoria, & habet pœnam jure determinatam.

Nonò limita, ſi non opponatur à patre, quia ante 14
hujuſmodi oppoſitionem poteſt quis judex eſſe tam in cauſa ſua, quàm in cauſa ſuorum, ut per Alex. Trentacinq. *d. tit. de iudic. reſol.5 n.25.*

In Gloſſ. *Debere.* In quo differat judicare, & jus 15
dicere, vide Duaren. *lib.1. diſp. c.53.* Cujac. *in l. qui iuriſdictioni, in princip. ff. de iuriſd. omn. iud.* Govean. *in l.1. à n.1. ff. eod. tit.* Donel. *comment. iuris civilis, lib.17. cap.6. verſ. ſunt ergo cap.21. verſ. niſi,* Quiotanad. *de iuriſdict. & imperio, lib.1. tit.6. n.2. cum ſeqq.*

Qui legitimam perſonam ſtandi in judiciis habeant, vel non.

Tit. VI.

NON valet judicium eo litigante, qui legitimam perſonam ſtandi in judicio non habet, ut pupillo ſine tutore, adoleſcente ſine curatore. Idcirco adoleſcens etiam invitus curatorem accipit ad litem. Tutor autem, vel curator pro minore in judicio ſtare, & agere, vel conveniri poteſt.

Vide Cujac. Pac. & Vveſemb. item Vexin. Viv. Bonacoſ. & alios *tom.1. comm. opin. lib.3. tit.4. pag.381. cum ſeqq.* Angel. *in §. penult. Inſt. de exception.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra pupillum indefenſum eſt ipſo iure nulla, & n.2. lata pro pupillo qui fuit in iudicio ſine tutore, valet, n.3.*

L. Si cùm eſſes. I.

Imp. GORDIANVS A. *Candidæ.*

SEntentia lata contra pupillum indefenſum eſt 1
ipſo jure nulla. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Bald. Caſtr. Angel. Petr. Gilch. *tom.1. pag.599.* Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 2
l. Hiſpan. 11. tit.2. p.3. ubi gloſſ.1. & l.7. eod. tit. & l.2. tit.25. p.3. ubi gloſſ.1. Franc. Marc. *dec.132.n.2.* Capel. Tholoſ. *dec.113.* Gerard. *ſing.66.* Boër. *dec.92. n.1.* Viv. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.4.n.1. pag.381.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, in princ. n.10. de in integr. reſtit. minor.*

In Gloſſ. *Adverſùs, ibi, ſecus ſi pro te, &c.* Notatur 3
ad hoc, quod ſententia lata pro populo qui fuit in judicio ſine tutore, valet, ut per Balb. *dec.343. & tom.1. commun. opin.*

L. In rebus. II.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Gemachæ.*

1 PVpillus, & adultus in judicio eſſe poſſunt cum tutoris auctoritate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* Petrus Gilchen. *tom. 1. fol. 589.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumit Vant. *de nullit. tit. ex defectu inhabilitatis comparentium, num. 35.*

SVMMARIVM.

1 *Minor ſine auctoritate curatoris agere & comparere poteſt in judicio poſſeſſorio, & n. 2.*

3 *In cauſa poſſeſſionis momentanea audiri poteſt qui aliàs non habet legitimam perſonam ſtandi in judicio.*

4 *Minor an poſſit reſtitui in cauſa poſſeſſionis, remiſſivè.*

L. Momentaneæ. III. & ult.

Imp. Honor. & Theod. AA. *Iuliano proconſuli Afric.*

1 IN judicio poſſeſſorio minor ſine auctoritate curatoris agere, & comparere poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. pag. 600.* Giphan. *tom. 1. pag. 151.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Tiraquel. *de retractu lign. §. 1. gloſſ. 7. n. 24.* Cujac. *lib. 1. obſerv. 20.* Covar. *lib. 1. var. c. 5. n. 8.* Sarmient. *de redditib. p. 1. cap. 4. n. 3. col. 2.* Viv. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 4. n. 4. pag. 381.* Menoch. *remed. 15. recup. poſſeſſ. n. 294.*

3 *Per quamcunque perſonam*, &c.] Notatur ad hoc, quod quicunque aliàs non habens legitimam perſonam ſtandi in judicio, in cauſa poſſeſſionis momentaneæ audiri poteſt, vt per Menoch. *remed. 6. recup. n. 33.* Et ita filiusfamilias ſine patris conſenſu in hoc iudicio eſſe poteſt, vt per eundem Menoch. *remed. recup. n. 427.*

4 Vtrùm autem minor in cauſa poſſeſſionis poſſit reſtitui? vide Covar. *practic. cap. 17. n. 4. verſ. ſextò,* Menoch. *remed. 3. recup. n. 851.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verb. implorare, n. 38.* Morl. *in emporio juris civilis, p. 1. tit. 5. q. 8. n. 4.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 1. tit. de judic. reſol. 6. n. 12.*

Vt nemo invitus agere, vel accuſare teneatur.

Tit. VII.

AGimus civiliter, & accuſamus criminaliter.

Vide Cujac. Pac. & Vveſemb. Boët. *deciſ. 255. à n. 2.* Socin. *reg. 4. & 14. lit. A,* latè Atiſm. Tepat. *lib. 1. var. ſent. ſub hoc tit. pag. 147.* Sarmient. *lib. 1. ſelect. c. 2. n. 1.* Viſconte *in addit. ad* Barboſ. Collect. in Cod. *Tom. I.* *Vincent. de Franch. dec. 41.* Menoch. *de arbitr. caſu 34. n. 3.* Brunor. à Sole *in locis communib. verb. compellere,* Cald. Pereira *recept. ſentent. in comment. ad l. unic. ex delictis defunct. p. 3. n. 20. in fine*, ubi ait hunc titulum non agere de eo, qui ſemel cœpit agere, quia deſiſtere ante finem litis non poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Invitus nemo agere, vel accuſare tenetur, & n. 2.*

3 *Sciens delictum committendum an teneatur illud revelare in foro exteriori, & interiori, & an non faciendo poſſit puniri reſolve ut n. 4.*

5 *Iudex an poſſit cogere offenſum ut accuſet de homicidio.*

6 *Primogenitus habens actionem, & agere recuſans, an poſſit compelli à ſecundogenitis ad agendum.*

7 *Iudex poteſt ſtatuere & mandare ut prætendentes aliquid contra me, agant, petantque infra certum tempus, hoc adjecto eos alioquin non eſſe audiendos.*

L. Invitus. Vnic.

Imp. Dioclet. A. *Camerio.*

1 INvitus nemo agere, vel accuſare tenetur. Colligunt ex Ordinat. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Angel. Aloyſ. Leo *fol. 55.* Petr. Gilch. *tom. 1. pag. 601.* Sebaſt. Næv. remiſſive, Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 46. & 47. tit. 2 part. 3.* Boër. *dec. 255.* Paris de Puteo *in tract. de ſyndicatu, in verbo accuſatus, n. 8* Sot. *de Iuſtit. lib. 5. q. 5. art. 1. & in lib. de ratione tegendi, membr. 2. q. 5.* Ant. Gom. *var. tom. 3. c. 1. n. 17. cum ſeqq.* Alphan. *collect. 414.* Cov. *lib. 1. var. c. 11. in fine,* Rebuff. *de privileg. ſcholarium. privil. 17.* Soar. de Pax *in practica, tom. 2. p. 2. cap. unic. n. 1. cum ſeqq.* Cardoſ. *in praxi judicium, & Advocat. verbo agere, n. 3. & verbo accuſatio, n. 10.* Morl. *in emporio juris civilis, p. 1. tit. 2. q. 3. n. 44. verſ. ſecundò.*

3 Vtrùm ſciens delictum committendum teneatur illud revelare in foro exteriori, & interiori, & an non faciendo poſſit puniri? Vide S. Thom. *2. 2. q. 33. art. 7. in corpore,* Sot. *in tract. de ratione tegendi ſecretum, q. 4. & 5.* Nav. *in cap. inter verba, 11. q. 3. concl. 6. corol. 58.* Ant. Gabr. *commun. lib. 7. tit. de criminalib. concl. 37. n. 2.* Menoch. *de arbitrar. caſu 355. n. 10.* Menchac. *illuſtrium controv. part. 1. q. 16. à princip.* Guttier. *Canon. lib. 1. q. 11.* Morla *d. tit. 2. q. 3. n. 44. cum ſeqq.* Ant. Gom. *var. tom. 3. cap. 2. n. 8. in fine,* latè Flores de Mena *var. lib. 1. q. 18. per tot.* ubi *n. 57.* 4 accedendo ad materiam tituli reſoluit, quod poteſt quis delictum publicum denuntiare judici ut judici, non tamen tenetur accuſare, vel denuntiare, niſi id expreſsè bono publico, aut emendationi alterius conveniat, ſi jùdex ſit negligens, & non inquirat, nec ſit aliquis qui accuſet, nec velit, aut debeat accuſare.

5 Quod poſſit judex cogere offenſum ut accuſet de homicidio, ex Bart. reſolu it Matant. *de ordine judic. part. 6. tit. & prævenitur aliquando per viam inquiſit. n. 91. pag. 252.* dicens hunc eſſe caſum ſpecialem in quo judex poteſt quem compellere ad accuſandum. Sed contra eos communis ſtat opinio, ut teſtatur Fichard. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 5. n. 1.*

6 Sic etiam in alio caſu limitatur text. *in præſenti,* videlicet quando primogenitus actionem habet, & agere recuſat; quia tunc poteſt à ſecundogenitis compelli ad agendum; ita Vinc. de Franchis *dec. 41.*

*n.*2. ubi allegat Nat. *in repet. Clem. ſæpe, in princ. col.*31.*&* 32.*verſ.primò fallit, cum ſeqq.de verbor.ſignif.* ubi limitat in aliis caſibus.

7 In Gloſſ. *Invitus, unic.*ibi, *magis tamen puto judicem debere ei ſtatuere tempus intra quod agas, & poſtea eum non audiri.* Notatur ad hoc, quod poteſt judex ſtatuere & mandare,ut volentes,& prætendentes aliquid petere contra me agant, & petant infra certum tempus, hoc adjecto, eos alioquin non eſſe audiendos, ut per Anton. Gom. *var.tom.*3.*c.*1.*n.*23.*in fine*, Covar. *lib.*2.*var.cap.*18.*n.*1.*in princip.*

De ordine judiciorum.

Tit. VIII.

Consideratur judiciorum concurſus. Exempli gratiâ de poſſeſſione prius judicandum eſt, quàm de proprietate, & de ſtatu prius, quàm de hæreditate, & de hæreditate prius, quàm de re ſingulari.

Vide Cujac.Pac.& Vveſemb.Vezin. *tom.*1.*comm. opin. lib.*3. *tit.*6. & Doctores citatos *ſupr.ad rubr.de judic.*

SVMMARIVM.

1 *Quæſtio ſtatus ſi incidit quæſtioni bonorum, de ea plenè cognoſcitur, licèt judex aliàs cognitionem de ſtatu non habeat, vel de principali tantùm expreſſim pronuntiatur, & n.*2.

3 *Per pronuntiationem expreſſam in cauſa principali dicitur tacitè pronuntiatum in incidenti.*

L. Adite Præſidem. I.

Impp. Severus *&* Antoninus AA. *Marcellinæ & aliis.*

1 SI quæſtio ſtatus incidit quæſtioni bonorum, de ea plenè cognoſcitur, licèt judex aliàs cognitionem de ſtatu non habeat,ſed de principali tantùm expreſſim pronuntietur.Colligunt ex Ord.Cyn.Bart. Salic. Bald.Caſtr. Angel.Sebaſt. Næv.Aloyſ. Leo *fol.*55. *verſo*, Petr.Gilchen. *tom.*1.*pag.*602. Giphan. *tom.*1. *pag.*152. remiſſivè Caſal.*in annot.*& Ximen. *in conc.*

2 De materia & intellectu hujus l.vide Anton. Govean. *lib.*1.*var.cap.*33. ubi concordare nititur hunc textum cum *l.ſi pater,de ſtatu def.& l.jam dudum,ubi cauſa ſtatus*, cum ſimilibus, & concludit quod is, quem Severus & Antoninus in præſenti aiunt non poſſe de cauſa ſtatus cognoſcere, non eſt Præſes,ſed à Præſide judex datus, additque in verbo *docere*,ſubaudiendum eſſe judicem à Præſide datum. Ioan.Robert. *lib.*1.*ſentent.juris,c.*12.Menoch.*de arbitr.lib.*2. *caſu* 167. Hieron.Magon. *Florent.deciſ.*3.*n.*1. Guid. Pancirol.*var. lection.lib.*2.*cap.*33.*verſ.igitur Prætor*, Morl.*in emporio iuris civilis,p.*1.*tit.*2.*in præl ud.n.*148. ubi advertit,quod in hoc textu hæreditatis cauſa agitata fuit coram Præſide provinciæ,in qua major pars hæreditatis erat, vel domicilium habebat qui pro hærede poſſidebat, juxta *l.*1.*ubi de hæred.agi oporteat*; pupillus verò actor alterius erat fori, idque innuunt illa verba, *Adite Præſidem provinciæ*, eratque pupillos quaſi in poſſeſſione libertatis. Siquidem tutores habebat, & ſic ſi principaliter de ejus ſtatus cauſa ageretur, ejus cognitio non ad eum Præſidem provinciæ, ſed ad Magiſtratum ſui fori ſpectaret, *l.*3. ubi omnes, *ubi cauſ. ſtat.* quia tamen incidenter ea cauſa concurrebat cum cauſa hæreditatis, de qua Præſes jure cognoſcebat, ratione incidentiæ etiam de ea cognoſcere potuit, & hoc eſt, quod in hac lege dicitur, & ſic ſuper ſtatus cauſa cognoſcere non poterat, ideſt principaliter, quia pupillus ipſius fori non erat. Vide etiam latè Ioan. Garcia *de nobilitat. gloſſ.*1.*n.*16.*cum ſeqq.* ubi *n.*19. *verſ. ex quibus*, adducit duplicem limitationem ad regulam hujus legis quatenus habet pronuntiationem ſuper principali inducere de ſe abſolutionem, vel condemnationem incidenti, quæ fuerit oppoſita. Prima eſt,niſi incidens illa cauſa ejus eſſet naturæ & rationis, ut omnino ſeſe compatiatur cum principali cauſa, quia principalem nec deſtruit de ſe, nec labefactat, ut exceptio expenſarum, inventarij non confecti, pacti de non petendo, & ne quis teneatur niſi quatenus facere poſſit, & aliis id genus. Secunda, ut determinatio principalis inducat determinationem ſuper incidenti, quæ erat præjudicialis ad illam, & cum qua ſeſe minimè compatiebatur, niſi judex aliàs incompetens, ratione incidentiæ, ſi principaliter deduceretur in judicium, omninò ſit incompetens,tunc enim ex hac ratione incompetentiæ ſententia lata ſuper principali non inducit pronuntiationem ſuper incidenti: & idem Garc. *d. gloſſ.*1. *n.*15. *verſ. unde nota*, addit quod judex, qui aliàs de nobilitate, aut matrimonio non poteſt principaliter cognoſcere, cognoſcit incidenter; quia de principali ſolùm pronuntiat, & quod ſententia lata in principali non patitur exceptionem rei judicatæ ſuper incidenti, nec quicquam juvat, nec nocet quominus in alio judicio poſſit principaliter de iſtis agi, Anguian. *de legib. lib.*2.*contr.*22.*n.*28.

Quoniam non de ea, ſed de hæreditate, &c.] Notatur ad hoc, quod per expreſſam pronuntiationem in cauſa principali, dicitur tacitè pronuntiatum in incidenti,ut per Farin. *in praxi crim.q.*100.*n.*89. 3

SVMMARIVM.

1 *Quæſtio generis inter patrueles ſi non refertur, hæreditas æquo iure dividitur, aliàs ſi quæſtio refertur, priùs hæc diſcutitur, antequam de principali ſententia feratur.*

2 *Quæſtio ſtatus ſi incidit in judicio diviſorio, priùs de ſtatu cognoſcitur, quàm ſententia diffinitiva proferatur, diſtinguendum ut n.*3.

L. Si Quæſtio. II.

Imp. Antoninus A. *Magnillæ.*

SI quæſtio generis inter patrueles non refertur, 1
hæreditas æquo jure dividitur, aliàs ſi quæſtio refertur, priùs hæc diſcutitur, antequam de principali ſententia feratur. Item ſi quæſtio ſtatus incidit 2
in judicio diviſorio, priùs de ſtatu cognoſcitur quàm ſententia diffinitiva proferatur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſup.hoc tit.*

Vide Menoch. *de arbitrar. caſu* 167.*n.*7.*&* 16. 3
Morl. *in emporio juris,part.*1.*tit.*2. *in præl ud. n.*134. ubi diſtinguit, quod ſi agatur de matrimonio quatenus eſt contractus civilis tantùm, quale eſt illud, quod contrahitur apud infideles,ut *in c.quanto, de divort.* de eo poterit judex ſecularis cognoſcere etiam principaliter, ſive tractetur quæſtio facti, ſive quæſtio juris, quia in hoc matrimonio nulla datur ſpirituali

tualitas, quæ impediat illam cognitionem. Sed ſi agatur de matrimonio quatenus eſt ſacramentum, quale eſt apud fideles, non poterit ſecularis cognoſcere de quæſtione juris principaliter, nec incidenter, ut *in cap. tuam, de ordine cognit.* ſed poterit acceſſoriè & incidenter cognoſcere de matrimonij facto, ut *in hoc textu.*

SVMMARIVM.

1 *Quæſtio civilis quando eſt principaliter mota, & incidens criminalis eſt, eadem ſententia terminantur, declaratur textus, n. 2. intelligendusque eſt ut num. 3.*

L. Cùm civili. III.

Impp. VALERIAN. & GALIEN. AA. *Demetrio.*

1 QVando civilis quæſtio eſt principaliter mota, & incidens criminalis eſt, eadem ſententia terminantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Cald. Pereira *in comment. ad l. unic. ex delictis defunct. p. 1. n. 70.* ubi ait textum loqui quando cauſa

3 criminalis incidit, & incidenter civili accedit. Farin. *in praxi crim. q. 100. n. 86.* ubi illam concluſ. de cauſa criminali faciente ſuperſedere civilem, & è contra, intelligit quando ſecunda cauſa principaliter intentatur, ſecus ſi incidenter, & per viam exceptionis, quia tunc in prima non ſuperſedetur.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa criminalis principaliter intentat poſt civilem facit civilem ſuperſedere, & n. 2.*

3 *Cauſa ciuilis intentat poſt criminalem quando eſt illi præiudicialis, tunc de ea prius eſt cognoſcendum, quàm de criminali primo loco intentata ratione præjudicialitatis.*

4 *Cauſa criminalis quando non eſt præjudicialis civili, & una alteram compatitur, tunc in neutra ſuperſedendum eſt, ſed in utraque ſimul proceditur.*

5 *Poſt crimen commiſſum quamvis non prohibeatur quis agere contra ſuum debitorem, debet tamen hæc actio differri donec criminalis terminetur.*

L. Quoniam civili. IV. & ult.

Imp. CONSTANT. A. *ad Calphurnium.*

1 CAuſa criminalis principaliter intentata poſt ciuilem, facit ciuilem ſuperſedere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Clar. *§. fin. quæſt. 92. num. 4. verſ. ſed quæro nunquid,* Cæſ. de Graſſis *deciſ. 3. de except.* alias 92. *num. 1.* Alphan. *collect.* 81. Alexand. Trentacinq. *variar. reſolut. lib. 2. reſol. 7.* late Farin. *in praxi crimin. quæſt. 100. num. 59. cum multis ſeqq.* vbi *num. 60.* aſſerit abſque dubio procedere quando cauſa criminalis eſt præiudicialis ciuili, vel vt alij dicunt, quando non compatitur cum ciuili, ſeu quando abſorbet ciuilem, & *num. 64.* addit quod ſi vtraque cauſa fuerit criminalis, & ſecunda maior, ſuperſedetur in prima minori, donec diſcutitur de ſecunda, & *n. 102.* limitat principalem textus concluſionem, quando quis diu poſt actionem ciuilem contra ipſum intentatam criminalem intentauerit, & ſic quando quis fuit negligēs, nimiumque ſe arctauit ad proponendum cauſam principali cauſæ præiudicialē, præſumitur enim tunc calumnioſè agere, & *n. 105.* ſubdit quod dicitur quis negligens & nimium ſe arctaſſe, quando criminalis cauſa proponitur poſt concluſionem in cauſa ciuili: & *n. 111.* intelligit eandem principalem concl. quando intereſt conuenti & accuſati criminaliter ſuperſedeti in ciuili, aliter ſecus: & *n. 112.* intelligo etiam quando vtraque cauſa eſt introducta coram eodem iudice, vel quando cauſa criminalis introducta eſt coram iudice ſuperiore, ciuilis autem coram inferiore, vnde ſecus e contra ſi cauſa ciuilis fuit primò introducta contra iudice ſuperiore, criminalis autem coram inferiore, vel etiam vtraque cauſa fuit intentata coram diuerſis iudicibus æqualem iuriſdictionem habentibus: & *n. 114.* limitat quando cauſa criminalis propoſita, & intentata fuerit non per reum conuentum, aut accuſatum, ſed per tertium, vide eundem Farin *conſ. 21. per tot.* vbi bona adest additio Famiani Centolini, & Alex. Trentacinq *d. reſol. 7. per tot.* vbi multipliciter declarat.

In gloſſ. *Sæpe,* ibi, *vt cùm ciuilis eſt præiudicialis,* &c. Notatur ad hoc quod quando cauſa ciuilis intentata poſt criminalem eſt illi præiudicialis, tunc de ea prius eſt cognoſcendum, quam de criminali primo loco intentata ratione præiudicialitatis, vt per Natt. *conſ. 138. num. 3. lib. 1.* Hieron. Giaccar *in addit. ad Clar. §. 1. q. 2. in princip. lit. A, verſ. & è contra,* Farin. *d. q. 100. num. 61.* 3

In gloſſ. *de crimine,* ibi, *aliàs non* &c.] Notatur ad hoc quod quando cauſa criminalis non eſt præiudicialis ciuili, & vna alteram compatiatur, tunc in neutra ſuperſedendum eſt, ſed in vtraque inſimul proceditur, vt per Farinac. *dict. quæſt. 100. num. 75.* quamuis *num. 76.* dicat hanc gloſſ. *in fine* reprobata opinione Girnei tenuiſſe contrarium, quia *num. 77.* aſſerit primam eius opinionem in omnibus vrbis Tribunalibus & in ſignatura iuſtitiæ paſſim receptam fuiſſe. 4

In ead. gloſſ. ibi, *Sed certè* &c.] Notatur ad hoc quod quamuis poſt crimen commiſſum non prohibeatur quis agere contra ſuum debitorem, debet tamen hæc actio differri donec criminalis terminetur, vt per Farin. *d. q. 100. num. 85.* vbi *num. 84.* aſſerit poſſe hanc opinionem ſuſtineri quando crimen objectum agenti, ſeu accuſatori eſt præiudiciale cauſæ principali, quia tunc ſuperſedendum. 5

De litis conteſtatione.

TIT. IX.

LItis conteſtatio eſt principium quod oritur ex primo litigantium apud audientem iudicem conflictu, quare litis conteſtatio tribus partibus conſtat, intentione actoris, contradictione rei, & audientia iudicis.

Vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 51. l. Hiſpan. 3. tit. 10. part. 3.* Marant. *de ordine iudic. pa. 6. memb. 10.* Vilalob. Kitchou. Vezin. & alios *to. 1. commun. opinion. lib. 3. tit. 7. pag. 38 1. cum ſeqq.* Rebuff. *in tract. de effectibus litis conteſtationis,* Perez *l. 1. tit. 36. lib. 3. Ordin. pag. 383. cum ſeq.* Maſcard. *de probat. concl. 434* Du-

nell. *comment. iuris ciuilis lib. 24. cap. 1.* vbi Oſuald. *in notatis,* Obrecht. *in tr. de litis conteſt.* Vigil. *in ſimili tract.* Aſin. *in praxi iud.* §. 17. Gail. *lib. 1. obſerv. 63. cum ſeqq.* Loan. *rerum quotid. c. 52.* Coler. *deciſ. 288. & conſ. 44. n. 51. cum ſeqq.* Parlad. *rerum quotidian. lib. 1. cap. 14.* Soar. de Paz *in practic. tom. 1. p. 1. comp. 6.* Zerol. *in praxi Epiſcop. verbo litis conteſtatio,* Cur. Philip. *p. 1. §. 13.* Ludou Miranda *de ordine iudic. q. 20. art. 5.* Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyl. l. 1.* Mendez de Caſtro *in praxi ſeculari Luſitan. lib. 3. cap. 6. per tot.* Amat. Roderic. *in practica de modo & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, cap. 6. de litis conteſt.* Camill. Borrel. *in ſumma deciſ. tom. 1. tit. 50. de litis conteſtat,* D. Barboſ. *in l. ſi debitori, n. 21. cum ſeqq. ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Narratio actoris cum contradictione rei, & judicis cognitione, litis conteſtationem inducunt.*
2 *Litis conteſtatio eſt negotij hinc inde narratio.*

L. Res. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Valenti.*

1 NArratio actoris cum contradictione rei, & judicis cognitione litis conteſtationem inducunt. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Cyn. Angel. Sichard. Aloyſ. Leo *fol. 56.* Petr. Gilchen. *tom. 1. pag. 611.* Giphan. *tom. 1. pag. 156.* remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 *Per narrationem negotij, &c.*] Ergo litis conteſtatio eſt negotij hinc inde narratio apud judicem, ut per Placentin. *in ſum. hujus tit.* Iodoc. Damhauder. *in praxi cauſarum civilium, cap. 140. n. 1. & cap. 140. n. 1.* Marant. *de ordine judic. p. 1. membr. 19. n. 2.* Hieron. Treutler. *diſputat. ſelect. part. 1. diſput. 12.* Camill. Borrel. *in ſum. dec. tom. 1. tit. 50. à num. 1.* Et ita verè fit litis conteſtatio affirmatione unius, & contradictione alterius litigantis, Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 51. in princ.* Menoch. *de præſ. lib. 2. præſ. 30. à n. 1.* Maſcard. *de probation. concl. 434. à princip.* Gam. *Luſit. dec. 147. num. 3.* Viv. *Neapol. deciſ. 310. num. 1.* Camill. Borrel. *d. tit. 51. num. 6. & 7.* Melch. Phœbus *Luſit. arreſto 84. tom. 1.* Mendez à Caſtro *in praxi ſeculari Luſitan. lib. 3. cap. 6.* Etiamſi reus in judicio negaret ſimpliciter narrata actoris, ex Maſcard. *d. concl. 434. n. 1.* ubi *n. 5.* aſſerit nihil referre an ſimul unico tempore, vel ex intervallo illa reſponſio accedat narrationi actoris, Perez *l. 1. gloſſ. 1. verſ. quæro ſecundò, tit. 3. lib. 3. Ordinam.* Amat. Roderic. *dict. cap. 6. num. 2.* Niſi reſponſio eſſet conditionalis, Franc. Viv. *d. dec. 110. n. 3.* Camill. Borrel. *d. tit. 50. n. 9.* vel reſpondens proteſtaretur ſe citra animum conteſtandi litem reſpondere, Viv. *d. dec. 110. n. 4* Decian. *reſp. 10. n. 6. vol. 5.* Menoch. *d. præſ. 30. n. 4.* Fallit ſi judex mandaret, ut ſemota proteſtatione litem conteſtetur, ex Maſcard. *dict. concl. 434. num. 20. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Vocato in judicium libellus offerendus eſt, data dilatione ad reſpondendum viginti dies ad minimum continente. Brevius ſpatium hodie, n. 5.*
2 *Libellus in judicio offerendus, remiſſivè.*
3 *Sportula, remiſſivè.*
4 *Lex poſterior generaliter, & indiſtinctè loquens limitanda eſt per ſpecialem antiquiorem, & juxta illam intelligenda.*
6 *Copia libelli danda adverſario.*
7 *Fidejuſſorem dans de iudicio ſiſti, vel faciens ſibi caveri de refundendis expenſis, non per hoc conſenſit in iudicem.*
8 *Iudicem quem quis elegit, recuſare non poteſt, niſi tempore impetrationis impetrans ſuſpicionis cauſam ignoraſſet, quando ignorantia fuit probabilis alias ſecus n. 9.*
10 *Libellus in ſcriptis offerendus.*
11 *Sportularum exactionem conſuetudo excuſat, approbatque.*
12 *Poſſidens immobilia non tenetur ſatiſdare quamvis, ſint litigioſa, n. 13. Qualia eſſe debeant, n. 14. reſolve ut n. 15.*
16 *Dies 20. dati ad reſpondendum minorari non poſſunt ſine cauſa.*
17 *Præſcriptio 10. aut 20. annorum cum titulo interrumpitur per litis conteſtationem, non verò per ſolam citationem.*

AVTH. Offeratur.

VOcato in iudicium libellus eſt offerendus, data dilatione ad reſpondendum viginti dies ad minimum continente. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. ſup. hoc titul.* poſt omnes Aloyſ. Leo *fol. 56.* 1

De libello in judicio offerendo, vide Marant. *de ordine judic. part. 6. tit. de libell. oblat.* Soar. de Paz *in pract. part. 1. tom. 1. temp. 4. per tot.* Rebuff. *de except. n. 335. cum ſeqq.* Cur. Philipp. *p. 1. §. 11.* Cardoſ. *in praxi judicum, verbo libellus.* Camill. Borrel. *in ſum. dec. tom. 1. tit. 49. de libello.* 2

Inde præbitis ſportulis, &c.] De ſportulis vide Stephan. Grat. *diſcept. forenſ. c. 55. n. 38. cum ſeqq.* & citatos *ad rubr. & tit. ſuprà de ſportulis.* 3

Et data fidejuſſione, &c.] Vide Roder. Xuar. *in declarat. leg. Regni, poſt l. quoniam in prioribus, in princ. num. 3. pag. mihi 479.* ubi ait quod hæc Auth. venit correctivè *ad l. 1. hujus tit.* & tamen recipit interpretationem à *l. ſciendum, ff. qui ſatiſdare cog.* Vnde advertunt Doctores per hunc textum, quod lex poſterior generaliter, & indiſtinctè loquens limitanda eſt per ſpecialem antiquiorem, & juxta illam intelligenda, niſi expreſſis verbis illi contradicat, ut per Nav. *in man. cap. 27. n. 260. & in cap. placuit, de pœnitent. diſt. 6. n. 148.* Ant. Gabr. *commun. tit. de legib. concl. 1. n. 2.* D. Barboſ. *in l. 1. ff. ſoluto matr. part. 1. n. 8.* benè Nicol. Garc. *de benefic. part. 3. cap. 2. n. 346.* Sanch. *de matrim. lib. 5. diſp. 24. n. 6.* ubi advertit hanc Auth. multò poſteriorem reſtringi per *d. l. ſciendum,* antiquiorem. 4

Viginti dierum.] Brevius tamen hodie, ut per Soar. de Paz *in d. pract. tom. 1. p. 1. temp. 4. n. 63. fol. 40. verſo, & temp. 6. n. 23. fol. 51.* 5

Quibus deliberes, &c.] Ergo copia libelli adverſario dari debet, ut per Soar. de Paz *in pract. tom. 1. p. 1. cap. 5. n. 42.* 6

Vel recuſet, &c.] Notatur ad hoc, quod qui dat fidejuſſorem de judicio ſiſti, vel facit ſibi cavere de refundendis expenſis, non per hoc in judicem conſenſit, ut per Capell. Tholoſ. *dec. 180.* Hippol. *ſing. 227.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloſſ. 10. n. 82.* Covar. *pract. cap. 26. n. 2.* 7

Niſi ille ſit is, &c.] Notatur ad hoc, quod judicem quem quis elegit, recuſare non poteſt, ut per Marant. *de ordine judic. part. 6. actu 2. n. 76.* Guid. 8

Pap.

Pap. *deciſ.* 364. Quintil. Mandoſ. *de commiſſion. in form.* 8. *in verbo Ad inſtantiam*, Perea *l.* 1. *tit.* 51. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 567. Pacian. *de probat lib.* 2. *cap.* 45. *n.* 54. Maſcard. *in ſimil. tract. concluſ.* 952. *num.* 42. & 43. Azeued. *l.* 7. *n.* 62. *tit.* 18. *lib.* 4. *noua Recop.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 7. *num.* 9. Iacob. Laurent. *de iudic. ſuſpecto, cap.* 5. *n.* 22. Farin. *fragment. crimin. p.* 2. *lit. I, n.* 692. Valaſc. *de partit. cap.* 9. *num.* 23. & 24. Dominum meum *in remiſſ. ad ordin. Reg. Luſitan. lib.* 3. *tit.* 21. *in princ. num.* 5. Quod quidem
9 declaratur, niſi tempore impetrationis impetrans ſuſpicionis cauſam ignoraſſet quando ignorantia fuit probabilis, aliàs ſecus. Seraph. *dict. priuil.* 7. *num.* 10. Farinac. *dict. lit. I. num.* 693. vbi *num.* 694. idem dicit ſi cauſa ſuſpicionis poſt impetrationem ſuperuenerit.

10 *Et libelli ſubſcriptione.* &c.] Ergo in ſcriptis libellus eſt offerendus, *l. Hiſpan.* 3. *tit.* 2. *lib.* 4. *noua Recop.* Soar. de paz *in pract. tom.* 1. *part.* 1. *temp.* 4. *n.* 2. *fol.* 37. eleganter Perez *l.* 11. *verbo la demanda no fue dada en eſcrito, tit.* 1. *lib.* 3. *ordinum.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo libellus, n.* 6. Matth. Coler. *Germun. deciſ.* 111. *n.* 5. Cur. Philip. *p.* 1. §. 11. *n.* 3. Amat. Roderic. *in practic. cap.* 5. *de Libello actoris, num.* 4. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. titul.* 49. *de libello, num.* 33.

11 In gloſſ. *Prubitis ſportulis*, ibi, *ſecundum conſuetudinem terræ*, &c. Notatur ad hoc quod ſportularum exactionem conſuetudo excuſat, & approbat, vt per Cald. Pereira *in comment. ad l. vn. c. ex delict. defunct. p.* 5. *num.* 37. *in fine*, Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. lib.* 1. *cap.* 22. *ex numa.*

12 In gloſſ. *Fideiuſſione*, ibi, *ſcilicet iudicio ſiſti, niſi poſſideat immobilia*, &c. Notatur ad hoc quod poſſidens immobilia non tenetur ſatiſdare, vt per Anton. Gom. *l.* 66. *Tauri*, Matienz. *l.* 3. *gloſſ.* 1. *n.* 4. *tit.* 16. *lib.*
13 5. *noue Recop.* vbi *n.* 5. ampliat, quamuis ſint litigioſa,
14 & *num.* 6. quod debeant eſſe tanta, quæ fugæ ſuſpicionem tollant, vſque ad executionem ſententiæ, & iudicis arbitrio relinquendum quot immobilia poſſidere quis debeat ad euitandam ſatiſdationem, tradit Menoch. *de arbitr. caſu* 142. & *remed.* 1. *adipiſc. num.* 91. ſufficit ſi habet poſſeſſionem rei immobilis ſuper qua litigatur, ex Valaſc. *conſ.* 66. *à num.* 8. &
15 *num.* 24. poſt longam diſputationem reſoluit habentem ſolum vſumfructum in re immobili euitare huiuſmodi ſatiſdationem. Si verò quis poſſideat mobilia magna, quæ de facili occultari, vel moueri non poſſint, & quæ faciant ceſſare fugæ ſuſpicionem, non poteſt cogi ſatiſdationem præſtare, ſecundùm Xuar. *in l.* 2. *tit.* 3. *de los emplazamientos*, *n.* 14. *lib.* 2. *fin.* Matienz. *d. l.* 3. *gloſſ.* 1. *num.* 6. præcipuè ſi ſint ſufficientia ad ſoluendum debitum, ex Valaſc. *d. conſ.* 66. *num.* 32. *verſ. item.*

16 In gloſſ. *Viginti dierum*, ibi, *ſed dic quod non poſſunt minorari*, &c. Notatur ad hoc, quod huiuſmodi viginti dies obſeruari ſine cauſa non poſſunt, vt per Cald. Pereira *quæſt. forenſ. q.* 33. *num.* 4.

17 In gloſſ. *Pro nihilo, fin.* Notatur ad hoc, quod præſcriptio decem, aut viginti annorum cum titulo interrumpitur per litis conteſtationem, non verò per ſolam citationem, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 8. *gloſſ.* 2. *num.* 3. Couar. *in reg. poſſeſſor. part.* 2. §. 12. *num.* 4. *verſ. ſecunda concluſio.* Mulin. *de Iuſt. tract.* 3. *diſp.* 78. *num.* 13.

SVMMARIVM.

1 *Libellus actoris aliter non admittitur niſi præſtita prius cautione 36. aureorum de lite conteſtanda intra duos menſes, & damno reo illato reſtituendo: hodie tamen non viget, num.* 2.

AVTH. Libellum.

Libellus actoris aliter non admittitur, niſi præſtita priùs cautione 36. aureorum de lite conteſtanda intra duos menſes, & damno reo illato reſtituendo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.* 1

De abolita huius text. obſeruatione teſtatur Alban. *ad Bart. in præſenti*, & ideo de eius materia nihil dicere conuenit. 2

De plus petitionibus.

TIT. X.

PLVS petitur quattuor, re tempore, loco, & cauſa, vt Iuſtinianus dilucidè explicat *in* §. *plus autem, Inſtit. de actionibus.* 1

Vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. eundem Cuiac. *lib.* 12. *obſeru.* 21. & *lib.* 7. *obſeru.* 27. Kirchou. Vezin. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 8. Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo plus petere*, Padil. *in ſum. legum pœnal. p.* 2. *caſu* 45. Aloyſ. Rice. *in collect. deciſ. p.* 4. *collect.* 1389. Alexand. Trentacinq. *variar. reſolut. lib.* 2. *tit. de plus petitionibus, pag.* 69. Ordin. Regias Luſitan. *lib.* 3. *tit.* 34. & 35. *l. Hiſpan.* 44. *tit.* 2. *part.* 3. vbi Greg. Lopez. 2

SVMMARIVM.

1 *Cautionem qui pluries exegit per dolum, & plus petit, litem conteſtando debitum perdit; pœnitentia autem ante litem conteſtatam incompetentem cautionem, & debiti nimiam petitionem abolet.*

2 *Plus petens poſt litem conteſtatam, ſi perſeverat in nimia poſtulatione, conuictus de falſa quantitate debiti, tam quantitatem, quàm ipſum debitum amittit.*

3 *Per cautiones nimias, & incompetentes petitiones tranſactiones non impugnantur.*

4 *Principalis ubi non comparet in judicio ad petendum debitum, ſed ejus Procurator, tunc pœna hujus legis locum non habet, declarant n.* 5.

6 *Plus petitur re quando quis pro decem debitis petit 20. aut quando petit majorem partem rei quàm ſibi debetur.*

7 *Creditor ſi minus peteret quàm ſibi deberetur, nihil ſibi prajudicaret, niſi pro reſiduo, vel cum particula,* tantùm, *aliquam ſummam peteret, quia tunc nihil poſſet petere, n.* 8.

9 *Plus tempore petit, qui ante diem, vel conditionem petit, limita ut n.* 10. 11. 12. 13.

14 *De debitore debitum jam ſemel ſolutum iterum petente, remiſſiuè.*

15 *Lex in præſenti ut locum habeat, debet quis eſſe conuictus quod dolo cautionem, ſeu obligationem à debitore plus debito exegerit, ita quod promiſſionem extorſerit debito ampliorem.*

16 *Petens plus debito non incurrit pœnam, ſi ante litem conteſtatam pœnitentia ductus veritatem faſſus fuerit, & ſe à petitione retraxerit.*

17 *Pœna, quæ à lege plus petenti infligitur, mortuo actore ante illius condemnationem ad hæredes non tranſit.*

18 *Per cautionem doloſam plus petens litem con-*

ſtando, debitum perdit, ſecus ſi reus in judicio, ſeu extra ſponte confeſſus ſit, ſe totum illud debitum debere, niſi in ea confeſſione intervenerit dolus creditoris, num. 19. vel in libello appoſita eſſet clauſula, ſalvo jure ſuperflui, &c. *ibidem vel eſſet alia clauſula*, omni meliori juris modo, &c. *num. 20. vel diceretur in libello, quod petis ducemos aut eos, paratus deducere eam partem, quæ apparebit legitimè ſoluta, num. 21. vel hæres reperiens cautionem plus debito extortam per teſtatorem compareret in judicio illud debitum petendo, n. 52.*

53 *Tranſactione facta inter actorem & reum poſt litem conteſtatam, & actorem convictum, tranſactio illa attendenda eſt.*

54 *Tranſactio, etiamſi quis læſus fuerit, reſcindi non poteſt.*

55 *Actore creditore petente plus debito, an licitum ſit reo totum negare, cùm partem tantùm haberet, præſertim ſi de iniuſſu petitur.*

Iudicium tunc cœptum eſſe dicitur, quando eſt facta conteſtatio litis.

L. Odioſas. Vnic.

Imp. IVSTINIANVS *A. Ioanni P.P.*

1 QVi per dolum cautionem pluries exegit, & plus petit, litem conteſtando, debitum perdit; pœnitentia autem ante litem conteſtatam incompetentem cautionem, & debiti nimiam petitionem
2 abolet, *in princip.* Plus petens poſt litem conteſtatam, ſi perſeverat in nimia poſtulatione, conuictus de falſa quantitate debiti, tam quantitatem, quàm
3 ipſum debitum amittit, *in verſ. Sin autem.* Per nimias cautiones, & incompetentes petitiones tranſactiones non impugnantur. Colliguot ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Caſtr. Bald. Angel. Sichard. Sebaſtian. Næu Petr. Gilchen. *tom. 1. pag. 659.* remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concerd.*

4 *Ut ſi quis*, &c.] Principalis ſcilicet, quando enim non ille, ſed eius Procurator comparet in iudicio ad petendum debitum, tunc pœnâ huius l. locum non habet, vt per Roland à Valle *conſ. 75. in fine, vol. 1.* Alexand. Trentacinq *var. reſolut. lib. 5. tit. de plus pe-*
5 *tition. reſol. 1. num. 8.* vbi declarat hoc non procedere ſi poſt motam litem per Procuratorem dominus ratificet tacitè, vel expreſſè, vel quando ſciebat dictam litem motam fuiſſe per eius Procuratorem, & non prohibuit, quia tunc Procurator facit incidere
6 dominum in pœnam.

Super ampliore pecunia, &c.] Plus enim petitur *re* quando quis pro decem debitis petit viginti, aut quando petit maiorem partem rei, quàm ſibi debetur, vt per Cardoſ. *in praxi iudicum, & Aduocat. ver-*
7 *bo plus petere, num. 5.* Si verò creditor minus peteret cùm plus ſibi debitum eſſet, nihil ſibi præjudicaret, ut tenet Vexin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 8. n. 6.*
8 ubi limitat niſi pro reſiduo, vel cum particula, *tantùm*, aliquam ſummam peteret, quia tunc nihil aliud poſſet petere.
9 Plures petere *tempore*, etiam dicitur, quia ante diem, vel conditionem petit, de quo Avendan. *tit. de las excepciones, num. 52. verſ. quarta qualitas*, Azeved. *l. 5. num. 5. tit. 1. lib. 4. nova Recop.* Franc. Maxar. *in tract. de fideicom. q. 61.* Ioſeph. Ludov. *concl. 8. per totam*, Ozaſc. *Pedem. deciſ. 13. per tot.* Surd. *dec. 120. num. 1. & dec. 151. num. 5. & 3.* Ludov. Rodolphin. *var. quæſt. lib. 2. q. 40. ex num. 1.* Cardoſ. *in d. verbo plus petere, n. 5. & 5.* Far. *fragm. crim. p. 1. l. 1. C. n. 545.* Gabriel Alvarez *de privileg. pauper. q. 43. à princip.*
10 Quod quadrupliciter limitari ſolet. Primò ſi ſuperveniat cauſa de novo, veluti quia debitor aufugiat vel fallitus fiat, ex Gloſſ. *in l. quaſitum, ff. de pignor.* Padill. *in l. cùm propon. as, n. 8. de tranſact.* Surd. *de alim. tit. 8. privil. 26. n. 9.* Cardoſ. *d. verbo plus petere, n. 7.* vel bannitus fiat, Ludov. Rodolphin. *dict. q. 40.* 11
per totam. Secundò ſi quis egerit ante diem, ut adveniente die ſibi ſolvatur, Afflict. *dec. 279. in fine*, Greg. Lopez *l. 45. tit. 2. part. 3.* Ozaſc. *Pedem. dec. 150. à n. 9.* Nicol. Moxz. *de contractib. tit. 6. de naturalibus contractibus, n. 11.* latè Ioſeph. Ludov. *tom. 3. commun. opinion. tit. de ſolut. concl. unic. per tot. pag. mihi 456. & Peruſ. deciſ. 8.* Viv. *Neapol deciſ. 403.* Surd. *deciſ. 150. n. 13. & dec. 151. n. 6. & de aliment. tit. 8.* 12
privil. 26. n. 9. Tertiò ſi debitum de futuro adjunctum ſit debito de præſenti, ut in legato annuo, quod poteſt peti, ut ſoluatur debitis temporibus, ne cogatur ſingulis annis agere. vide Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 11. num. 47.* Surd. *deciſ. 120. n. 14. & deciſ. 151. num. 15.* Gaſp. Roder. *de annuis redditib. lib. 1. q. 16.* 13
num. 104 Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 151. à num. 35.* Quartò fauore paupertatis licèt quandoque creditori ante diem debitum petere, vt probat Gabr. 14
Aluarez. *dict. q. 43. ex num. 8.*

De creditore debitum iam ſemel ſolutum iterum petente, vide *l. ſi fideiuſſor, §. in omnibus, in fine ff. mandati*, Ordin. Reg Luſitan. *lib. 3. tit. 36.* Petr. Caball. *reſolut. crimin. caſu 169.* Cardoſ. *in praxi iudicum verbo plus petere, n. 4* latè Farin. *fragm. crimin. p. 1. lit. C, num. 713. cum ſeqq.* Mandez de Caſtro *in* 15
praxi Luſitana, lib. 3. cap. 8.

Per dolum, & machinationem, &c.] Ergo vt habeat locum hæc lex, debet quis eſſe conuictus quod dolo cautionem, ſeu obligationem à debitore plus debito exegerit, ita quod promiſſionem extorſerit debito ampliorem, vt per Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 5. tit. de plus petit. reſol. 1. num. 5.* Et ita vt hæc lex procedat, duo copulatiuè requiruntur, primum quod cautionem, ſeu obligationem à debitore plus debito exegerit, ſecundum quod plus debito doloſè exegerit, Aym. Crauet. *conſ. 325. num. 1. verſ. tertiò principaliter, in 1. p.* Roland. à Valle *conſ. 71. n. 37. vol. 1.* Kirchou. *tom. 1 commun. opin. lib. 3. tit. 8. num. 1. pag. 385.* Alex. Trentacinq. *d. reſol. 1. n. 1.*

Siquidem ante incheatam litem, &c.] Notatur ad 16
hoc quod petens plus debito, pœnam non incurrit ſi ante litem conteſtatam pœnitentia ductus veritatem faſſus fuerit, & ſe à petitione retraxerit, vt per Ordin. Reg Luſitan. *d. lib. 3. tit. 34. in princip.* Bonacoſ. *commun. crimin. verbo ſtatutum, fol. 159.* Farinac. *fragm. crimin. p. 1. lit. C. num. 733.* Pereg. *de iure fiſci lib. 5. tit. 1. num. 13.* vbi etiam reſoluit quod pœna, 17
quæ à lege plus petenti infligitur, mortuo actore ante illius condemnationem ad hæredes non tranſit, Alex. Trentacinq. *d. reſol. 1. num. 4.* vbi *in fine*, addit quod cùm in hac lege requiratur quod conuincatur poſt litem conteſtatam ad hoc vt debito illo priuetur, ſequitur quod ad hoc vt pœna illa locum habeat, neceſſe eſt vt poſt exordium litis permanens in certaminibus negotij, arguatur de adjecta falſa quantitate, ſed qui confitetur non arguitur, nec conuincitur, ſed ſemetipſum arguit, & conuincit: igitur non habet locum diſpoſitio huius legis.

Sed etiam ipſo debito cum fragilitate, &c.] Notatur 18
ad, hoc quod quando quis per doloſam cautionem plus exigit, & plus petit litem conteſtando, debitum perdit, vt per Kirchou. *dict. lib. 3. tit. 8. num. 1.* Alexand. Trentacinq. *d. reſol. 1. num. 1.* Farin. *d. lit. C, num. 744.* vbi *num. 794.* teſtatur ſe nunquam in practica vidiſſe hanc pœnam indictam, & *num. 750.* addit quod licèt per *§. tripli, Inſtit. de actionib.* creditor petens plus debito re, cauſa, aut loco, de iure condemnandus ſit ad triplicatas expenſas, tamen aſſerit
ſe

ſe nunquam vidiſſe, nec audiviſſe fuiſſe factam hanc condemnationem expenſaruoi in triplum, ſed ſimplicitet.

19 Aliquibus modis limitatut hæc teſolutio, primò ut non procedat quando reus in judicio, ſeu extra ſponte confeſſus eſt ſe totum illud debitum debere, niſi in ea confeſſione intervenerit dolus creditoris, ita Alex. Trentacinq. *d. reſol.* 1, *n.* 6.

Secundò quando in libello eſſet appoſita clauſula, *ſalvo jure ſuperfluo*, &c. nam tunc hæc lex locum non habet, quia illa clauſula addita libello ſalvat petentem plus debito à pœna, & expenſis, Nevizan. *conſ.* 94. *n.* 14. *& ſeqq.* Honded. *conſ.* 109. *num.* 36. *tom.* 1. Marta *de clauſulis*, *p* 1. *clauſ.* 355. *in ul. impreſſ.* Ioſeph. Ludov. *Peruſ. deciſ.* 52. Alexand. Trentacinq. *d. reſol.* 1. *num.* 7. ego ipſe *de clauſulis uſufreq. clauſ.* 144 *n.* 6.

20 Tertiò quando adeſſet alia clauſula, *omni meliori juris modo*, &c. quæ ſimiliter ceſſare facit pœnam petentium plus debito, ut per Ioſeph. Ludov. *Peruſ. deciſ.* 117. *n.* 4. *&* 5. quem refero *d. tract. de clauſ. uſufreq. clauſ.* 95. *n.* 21.

21 Quartò quando in libello dicitur, quod petit ducentos aureos, paratus deducere eam partem, quæ apparebit legitimè ſoluta: quæ clauſula operatur ut reus in mora conſtituatur, ſi non offert, quod prætendit debere, quam oblationem ſi non facit, animus ipſius demonſtratur, quod omninò erat litigaturus, etiam reſpectu partis verè debitæ, Aym. *d. conſ.* 325. *n.* 2. Roland. à Valle *d. conſ.* 71. *n.* 41. Alex. Trentacinq. *d. reſol.* 1. *n.* 9.

22 Quintò quando hæres repetiens cautionem plus debito extortam per teſtatorem, in judicio comparet illud debitum petendo; nam in hærede præſumitur juſta cauſa ignorantiæ, igitur non cadit in pœnam hujus l. ita Alex. Trentacinq. *d. reſ.* 1. *n.* 11.

23 *Tranſactionibus ſcilicet*, &c.] Notatur ad hoc, quod quando etiam poſt litem conteſtatam, & actorem convictum fuit facta inter actorem, & reum tranſactio, tunc illa tranſactio eſt attendenda, ut per Alex. Trentacinq. *d. reſ.* 1. *num.* 5. ubi intelligit quando tranſactio bona fide fuit facta, & diſtinguit duos caſus, primum quando reus non potuit probare quod cautio eſſe de pluri quàm deberetur, ideò tranſegit pro certa quantitate; nam tunc non poteſt probare ad hoc, ut agere poſſit ad pœnam, quia per tranſactionem deciſus eſt ille articulus: ſecundum quando reus probavit ejus intentionem, & dum eſſet convictus actor, inter eos fuit facta tranſactio ſuper cautione extorta per dolum, & in hoc caſu tranſactio eſt attendenda.

24 Notatur etiam ad hoc, quod tranſactio etiamſi quis læſus fuerit, reſcindi non poteſt, ut per Card. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. tom.* 2. *lib.* 26. *tit.* 9. *num.* 9.

25 Utrùm autem actore creditore petente plus debito licitum ſit reo totum negare, cùm partem tantùm deberet, & præſertim ſine incurſu perjurij, vide Bernard. *reg.* 564. Hippol. *in rubr. de fidejuſſ. n.* 359. Cov. *var. lib.* 1. *cap.* 2. *ex n.* 5. Aſin. *in pract.* §. 32. *ampl.* 61. *&* 79. *& limit.* 10. Menoch. *de arbitrar. caſu* 177. *n.* 15. Decian. *in tract. crim. lib.* 6. *c.* 11. *n.* 57. *poſt med. verſ. ſed & id notandum eſt.*

26 In Gloſſ. *Inchoatam*, ibi, *per litis conteſtationem*, &c. Notatur ad hoc, quod tunc dicitur eſſe cœptum judicium, quando eſt facta litis conteſtatio, ut per Marant. *de ordine judic. p.* 6. *in princ. tom.* 2. propriè enim dicitur judicium poſt litem conteſtatam, Aſin. *in pract. Florent.* §. 1. *cap.* 1. *n.* 14. *& ſeq.* Lancel. *de attentat. in præfat. n.* 173. *& p.* 2. *cap.* 4. *in præfat. n.* 7. Peregr. *var. lib.* 2. *ad rubr. de judic. n.* 54.

De dilationibus.

Tit. XI.

Dilatio eſt totius litis, vel alicujus articuli prorogatio.

Vide Cujac. Pac. & Wveſemb. item Ordinat. Reg. Luſitan. *lib.* 3. *titul.* 54. *l. Hiſp. tit.* 15. *part.* 3. Specul. *rubr. de dilationib.* Damhaud. *in praxi civili, cap.* 124. *cum ſeqq.* Socin. *reg.* 126. *& ſeq.* Duen. *reg.* 200. Baver. *in ſing. verbo Dilatio*, Soac. Vezin. Craſſ. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 9. Marant. *de ordine judiciar. p.* 6. *tit. de dilation.* Ant. Gabr. *commun. lib.* 2. *tit. de dilation.* Rebuff. *tom.* 3. *ad leges Galliæ, tit. de dilationib.* Perez *ad tit.* 6. *lib.* 3. *Ordinam. pag.* 577. *cum ſeqq.* Menoch. *de arbitr. caſu* 52. *& conſ.* 367. *à n.* 28. Octav. Veſtr. *in praxi Romanæ Curiæ, lib.* 5. *cap.* 3. *cum ſeqq.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib.* 48. *c.* 8. Maſcard. *de probat. concl.* 516. Cur. Philipp. *part.* 1. §. 16. Pacian. *in ſuo tract. de probat. lib.* 1. *cap.* 32. Camill. Bortel. *in tract. de compromiſſ.* §. 2. *gloſſ.* 2. *n.* 6. *cum ſeqq. & in ſum. dec. tom.* 1. *tit.* 47. *de dilation.* Cardoſ. *in praxi judicum, & Advocat. verbo dilatio*, Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 2. *tit. de dilationib. pag.* 128. Amat. Roderic. *in practicen de modo & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, cap.* 7. *n.* 24. *cum ſeqq.* Mendez à Caſtro *in praxi Luſitana, lib.* 3. *cap.* 12. Ariſmin. Tepat. *var. ſent. tit.* 150. *de dilationib.*

SVMMARIVM.

1 *Dilationes congruas ad probandum dare convenit.*
2 *Dilationes judici arbitrariæ pro ratione documentorum, cauſarum, & perſonarum litigantium coarctari, aut extendi poſſunt interdum ad tres, nonnunquam ad ſex menſes.*
3 *Dilationum materia judici arbitraria eſt, reſolve ut num.* 4.
5 *Dilatio ad probandum à judice danda eſt, maximè ſi petatur à parte.*
6 *Terminus probationis in Regno Portugaliæ, & Caſtella quis, & n.* 7.
8 *Dilatio ſemel concedenda eſt, & peremptoria intelligitur, etiamſi non exprimatur: ex cauſa tamen poteſt judex dare aliam dilationem, n.* 9.

L. Quoniam. I.

Impp. Dioclet. *&* Maximian. AA. *&* CC. *dicunt.*

Dilationes congruas ad probandum dare convenit. Dilationes judici arbitratiæ pro ratione documentorum, cauſarum, & perſonarum litigantium coarctari, aut extendi poſſunt interdum ad tres, nonnunquam ad ſex menſes. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Caſtr. Bald. Angel. Sichard, Sebaſt. Næv. Aloyſ. Leo *fol.* 56. *verſo*, Petr. Gilchen. *tom.* 1. *pag.* 672. remiſſivè Ximen. *in concord.* & Caſal. *in annot.* 1 2

Dilationem dare rerum neceſſitate cogatur.] Notatur ad hoc, quod dilationum materia judici arbitraria eſt, ut per Anton. Gravat. *ad Veſtr. in practic. lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 4. Menoch. *d. caſu* 52. *n.* 2. *cum ſeqq.* Franc. Viv. *dec.* 11. *n.* 9. Ozaſc. *Pedem. deciſ.* 22. *à n* 13. 3

n. 13. Marant. *de ordine judic. p. 6. tit. de dilationib. n. 15.* Donell. *comment. juris civilis lib. 24. cap. 6. col. 2.* Treutler. *diſp. ſelect. p. 1 diſp. 5. theſ. 10.* Camill. Borrel. *in ſum. de t. tit. 47. de dilation. n. 52. tom. 1.* Amat. Roderic. *in practica & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, cap. 7. n. 29. in fine.* ubi reſoluit, quod
4 licèt termini probatorij ſint arbitrarij, coarctari, reſtringi, aut prorogati à judice valent, veluti attenta conditione, & qualitate perſonarum, & cauſæ, & locorum diſtantia.

5 Notatur etiam ad hoc, quod dilatio ad probandum à judice danda eſt, maximè ſi à parte petatur, ut per Boer. *dec. 294. à n. 3.* ubi quod non poteſt prorogatio fieri, niſi parte petente, Proſp. Caravit. *ritu 6-. n. 4.* Matth. Coler. *German. dec. 121. n. 1* Verall. *dec. 258. n. 4. lib. 1.*

6 *Non amplius quàm tres menſes indulgeantur.*] In Regno Portugaliæ per Ordin. Reg. *lib. 3. tit. 54. §. 5.* indulgentur tres menſes ad probationes in Regno Caſtellæ faciendas, niſi locus maximè diſtet, quia arbitrio judicis relinquitur qualis terminus ultra tres menſes ſit aſſignandus.

7 *Si vero ex eo ... antibus provinciæ, ſex menſes, &c.*] Idem terminus aſſignatur in Regno Caſtellæ ad probationes extra illud faciendas, ex *l. 1. tit. 11. lib. 3. Ordinam.* ubi Perez *in gloſſ. 1.* In Regno Portugaliæ per Ordin. Reg. *d. lib. 3. tit. 54. §. 6.* tot menſes conſtituuntur cùm probationes in Regnis Aragoniæ, & Franciæ erunt faciendæ.

8 *Non facilè amplius quàm ſemel, &c.*] Notatur ad hoc, quod dilatio ſemel eſt concedenda, & peremptoria intelligitur, etiamſi non exprimatur, ut per Marant. *d. p. 6. tit. de dilat. n. 2.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib. 48. cap. 8. n. 10.* Thom. Triviſ. *Venet. dec. 37. n. 1. & dec. 59. n. 5. & 4. lib. 1.* Mynſing. *cent. 1. obſervat. 71. & in cap. ultra tertiam 55. n. 25. de teſtib.* Cornazan. *Lucenſi dec. 55. n. 1.* Aym. *conſ. 197. ſub n. 2.* Franc. Viv. *Neapol. dec. 289. n. 33.* Maſcard. *de probation. concl. 517. n. 3.* Surd. *conſ. 97. à n. 16.* Rutg. Ruland. *in tract. de commiſſar. part. 1. lib. 2. cap. 11. n. 10.* Perez *l. 1. gloſſ. tit. 6. lib. 4. Ordin.* Camill. Borrel. *d. tit. 47. de dilation. n. 20.*

9 Ex cauſa tamen, veluti ſi juſtum impedimentum adfuerit quin probationes fieri potuerint in prima dilatione, poteſt judex dare aliam dilationem, ad not. per Paul. *in l. fin. n. 7. ff. de feriis*, Panor. *in cap. licèt cauſam, n. 4. de probat.* Franc. *in cap. quoniam contra, verbo Dilationes, n. 5. de probation.* Duen. *reg. 200.* Afflict. *dec. 50.* Tiraq. *de retractu, tit. 2. §. 1. gloſſ. 3. n. 30. & 31.* Navar. *in cap. cùm contingat, quarta cauſa nullit. in princ. de reſcript.* Graſſ. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 9. n. 3. pag. 385.* Camill. Borrel. *d. tit. 47. de dilationib. n. 22.* ubi *n. 23.* aſſerit debere hujuſmodi impedimentum aliter probari quàm per juramentum: & *n. 25. cum ſeqq.* pro juſto impedimento reputat, ſi litigatori poſt lapſam primam dilationem ſupervenissent novæ probationes, vel impeditus fuerit qui petit novam dilationem impedimento adverſarij, vel quando in judicio emergeret nova exceptio, novumve aliud incidens, vel quando fieret nova additio ad libellum, vel quando ſecunda, aut ulterior dilatio daretur, utraque parte præſente, & non contradicente, & quod dilationis tempus non currat, ſi ille qui eam petiit, impeditus fuit facto adverſarij, tenent etiam Marant. *part. 5. n. 30. pag. 22.* Benedict. Capra *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 9. n. 272.* Gonzal. *ad reg. Cancel. §. 5. proœm. n. 40. cum ſeq.* Vel facto judicis, Maſcard. *de probat. concl. 1229. n. 89. cum ſeqq. & concl. 1236. n. 40.* vel partes ſteterunt in compromiſſo, Boër. *deciſ. 294. n. 17.* Robert. Lancel. *de attent. part. 2. cap. 15. à n. 34.*

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum impetrans non impetrat dilationem, ſed is, contra quem adverſarius reſcriptum impetravit.*

2 *Iudex delegatus dicitur judex extraordinarius.*

3 *Dilatio hæc deliberatoria cùm ſit ſolius rei, non ſit communis actori.*

4 *Executio quamvis committatur in reſcripto, pars objiciens vitium aliquod precum, ſeu informationis, ita ut executio impediatur, audiri debet, & judex, cui committebatur executio cognoſcit etiam de impedimentis & objectionibus adverſus reſcriptum.*

5 *Dilatio aliqua dilatoria non detur actori, quia inſtructus venire tenetur ad cauſam.*

L. Si quando. II.

Imp. CONSTANTIN. *ad Urſum Vicarium.*

REſcriptum impetrans non impetrat dilationem, ſed is, contra quem reſcriptum adverſarius impetravit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Ad extraordinarium judicem, &c.] Notatur ad hoc, quod judex delegatus dicitur judex extraordinarius, ut per Iaſ. *in l. at Prætor, in princip. n. 1. ff. de re judic.* Menoch. *de præſ. lib. 2. præſ. 16. n. 11.* 5

Illi autem, qui in judicium, &c.] Adverte, quod hæc dilatio deliberatoria cùm ſit ſolius rei, actori communis non ſit, ſecundùm Petr. Gregor. *ſyntagm. lib. 48. cap. 8. n. 18.* Borrel. *in ſum. dec. tom. 1. tit. 47. num. 140.* 5

Notatur etiam ad hoc, quod qoamvis in reſcripto committatur executio, audiri debet pars objiciens vitium aliquod precum, ſeu informationis, ut ita executio impediatur, & judex, cui committebatur executio, cognoſcit etiam de impedimentis, & objectionibus adverſùs reſcriptum, ut per Pinel. *in rub. de reſcind. vendit. p. 1. cap. 2. num. 28. verſ. hoc autem generalius.* 4

Quoniam inſtructus eſſe non potuit.] E converſo autem actori dilatio aliena deliberatoria dari non debet, quia inſtructus ad cauſam venire tenetur, Verall. *dec. 15. part. 1.* Borrel. *in ſum. dec. tom. 1. tit. 47. num. 17.* 5

SVMMARIVM.

1 *Actor non debet quem trahere ad extraordinarium judicium, & niſi intra decendium ſatiſdet de litis proſecutione, & eventuali ſolutione damnorum, & expenſarum, reus ab obſervatione judicij abſolvitur, n. 2.*

3 *Ab actore quandocunque petitum fuerit reum ſatiſdare de ſolutione expenſarum, judex ad ſatiſdationem hujuſmodi illum cogere poterit, & ſi id adimplere noluerit, hoc non obſtante ad ulteriora procedet in lite.*

4 *Actor ſi fuerit exterus, vel à iuriſdictione ſæculari exemptus, & ſatiſdare recuſaverit pro expenſarum ſolutione in caſu ſuccumbentiæ, tunc reus ab obſervatione judicij abſolvendus erit: an ſufficiat cautio juratoria, n. 5.*

6 *Fidejuſſio pro expenſis præſtanda à Clerico litigante coram judice laico, & à laico coram Eccle-*

ſiaſtico

ſiaſtico judice, poteſtque contra talem fidejuſſorem fieri executio, non diſcuſſo principali: de habentibus præceptorias militares quid, n. 7.
8 *Actor ſatiſdet in loco judicij.*
9 *Fidejuſſio data in prima inſtantia non extenditur ad expenſas factas in ſecundu.*

AVTH. Quod fieri.

1 ACtor non debet quem trahere ad extraordinarium judicium, & niſi intra decendium ſatiſdet de litis proſecutione, & eventuali ſolutione damnorum, & expenſarum, reus ab obſervatione judicij abſolvitur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

3 Vide Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 20.* §. 6. ubi ſtatutum eſt, quod quandocunque ab actore petitum fuerit, reum ſatiſdare de ſolutione expenſarum, judex ad ſatiſdationem hujuſmodi illum cogere poterit, & ſi id adimplere noluerit, hoc non obſtante ad ulteriora in lite procedet. At verò in actor fuerit
4 exterus, vel à juriſdictione ſeculari exemptus, & ſatiſdare pro expenſarum ſolutione in caſu ſuccumbentiæ recuſaverit, tunc & hoc caſu reus ab obſervatione judicij abſolvetur. Vide Barboſ. *in l. divortio, §. interdum, n. 30. verſ. cæterùm, ff. ſoluto matrim.*
5 tenet non ſufficere cautionem juratoriam, quia lex illa ideò jubet eo caſu præſtari, quia forenſis ſemper eſt ſuſpectus, quod abſit, quare proceſſus non præſtita priùs hujuſmodi cautione erit nullus, quicquid dicat Bernard. Muſcatel. *in ſua praxi aurea civili, p. 3. gloſſ. expenſis, à n. 4.*

6 Sic etiam fidejuſſio pro expenſis præſtanda eſt à Clerico coram judice laico litigante, & à laico coram judice Eccleſiaſtico, & poteſt contra talem fidejuſſorem executio fieri, non diſcuſſo principali: ita Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 33. à n. 38.* Et
7 præceptorias militares habentes cùm non ſoleant eſſe tenues in redditibus, & ad vitam durent, tenentur de judicio ſiſti, cùm in his redditibus poſſit fieri pignoratio ab eiſdem judicibus ſecularibus: ita Valaſc. *conſult. 66. n. 31. in fine.*

8 *Niſi actor ſatiſdederit,* &c.] In loco ſcilicet judicij, juxta notata per Surd. *dec. 295. n. 12.* Farinac. *in praxi crim. q. 33. n. 41. & 41.*

9 Quæ quidem fidejuſſio data in prima inſtantia non extenditur ad expenſas factas in ſecunda, ex Bart. per text. *ibi in l. cùm apud Sempronium, ff. judicatum ſolvi,* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 348. num. 1. cum ſeqq.* Farinac. *in praxi crimin. quæſt. 34. num. 111.*

SVMMARIVM.

1 *Dilatione pendente judicis conquieſcit officium, & num. 2. etiam in cauſis criminalibus, n. 3. ſecus quando judex judicet tumultum in populo ob retardatam punitionem delinquentis, n. 4. vel expreſsè revocavit dilationem, n. 5.*
6 *Dilatione pendente nihil innovari debet, etiam favore libertatis, licèt perſona, cujus cauſa fit dilatio, de medio ſubducatur, n. 7. ſecus quando actus qui fiunt poſt dilationem ſunt in præjudicium dilationis pendentis. aliàs non, n. 8. vel judex in dilatione conceſſa reſervavit ſibi poteſtatem ad ulteriora procedendi, n. 9. vel ceſſante cauſa dilationis, quia ceſſat & ipſa dilatio, n. 10. aut ſi cauſa dilationis ſit finita, n. 11.*
12 *Dilatio regulariter intelligitur continua, dieſque feriati currunt, niſi feriæ totam dilationem, vel majorem illius partem abſorberent, n. 13.*

L. Sive pars. III.

Idem A. Profuturo præfecto Pannoniæ.

DIlatione pendente judicis officium conquieſcit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Ordin. Reg. *lib. 3. tit. 54. §. 15. l. Hiſp. 4. in fine, ubi gloſſ. fin. tit. 18. p. 2. & l. 2. tit. 15. p. 3. ubi gloſſ. 2. in fine,* Lap. *alleg. 82.* Socin. *reg. 127.* Crot. *de teſtib. n. 410.* Marant. *de ord. jud. 3. q. 6. n. 91. fol. 529. verbo, & demum fertur ſententia, pag. 377.* ſecundùm novam impreſſ. *& p. 4. diſt. 26. n. 68. cum ſeqq. pag. 205.* aliàs 188. Donell. *comment. juris civilis lib. 24. c. 6. col. fin.* Anton. Gabr. *comm. opin. lib. 2. de dilation. concl. 1. per tot.* Lancellot. *de attent. p. 1. c. 7.* latè Menchac. *contr. uſufreq. p. 2. cap. 27. per tot.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 39. n. 8.* 2

Amplia primò regulam huius text. procedere in criminalibus cauſis, in eis enim pendente dilatione nihil eſt innouandum, vt tenet Farinac. *d. q. 39. à n. 7.* 3
vbi *n. 9.* reſtringit non procedere quando iudex videret tumultum in populo ob retardatem punitionem delinquentis, nam tunc ne ſequatur tumultus poteſt ad eam exequutionem etiam capitalem deuenire, termino, ſeu dilatione conceſſa, & *n. 10.* poſt 4
Lencel. *d. c. 7. n. 9. & ſeq* pariter reſtringit quando iudex expreſsè dilationem reuocauit, quia tunc illa reuocata nihil eſt quod impediat proceſſum ad vlteriora, de quo tamen ipſe dubitat Farinacius. 5

Amplia ſecundò concluſionem procedere etiam fauore libertatis, vt probat Menchac. *d. c. 27. n. 21.* 6

Amplia tertiò procedere, licèt perſona, cujus cauſa dilatio fit, de medio ſubducatur, ex eodem Menchac. *cap. 27. n. 16.* 7

Limita primò non procedere, quando actus, qui fiunt poſt dilationem pendentem, ſunt in præjudicium dilationis pendentis, aliàs non, ut tenet Marant. *d. p. 4. diſt. 16. n. 70. pag. 188.* 8

Limita ſecundò quando judex in dilatione conceſſa reſervavit ſibi poteſtatem ad ulteriora procedendi, quod ſolent facere judices quando ſuſpicantur dilationem peti ex calumnia, tunc enim vigore dictæ reſervationis poteſt ipſe judex, non obſtante dilatione conceſſa ad ulteriora procedere, Lancel. *d. c. 7. n. 28. & ſeq.* Farin. *d. q. 39. n. 11.* 9

Limita tertiò ceſſante cauſa dilationis, quia ceſſat & ipſa dilatio, ut per Anchar. *conſ. 394. Dubium, n. 3.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 1. lit. C, concl. 137. n. 8. & concl. 202. n. 9. & 17.* quos refero *de Axiom. juris uſufreq. axiom. 11. n. 11.* addo Menchac. *d. c. 27. n. 21.* ubi *n. 18. & 19.* reſolvit, an dilatione pendente cùm ceſſat cauſa finalis ipſius, ceſſet etiam virtus dilationis. 10

Limita quartò ſi cauſa dilationis ſit finita, ex Menchac. *d. cap. 27. in fine, verſ. ex quo ſi adverteris,* ubi etiam limitat quando jus repugnat, vel eſſet inutile, & nullius effectus, expectare dilationem. 11

Feria autem, &c.] Notatur ad hoc, quod dilatio regulariter intelligitur continua, dieſque feriati currunt, ut per Franch. Marc. *Delph. dec. 35.* Bellacomb. *tom. 1 commun. opin. lib. 3. tit. 8. n. 6. verſ. quam communem,* ubi intelligit niſi feriæ totam dilationem, vel ipſius majorem partem abſorberent. 12

SVM

SVMMARIVM.

1 *Dilatio judice ſedente, non ambulante, cum cauſæ cognitione petenda, ac decernenda eſt.*
2 *Iudex taciè pronuntiaſſe dicitur, interlocutumque fuiſſe, cùm proceſſerit ad ulteriora.*
3 *Ad dilationes concedendas cauſæ requiritur cognitio.*

L. A procedente. IV.

Idem A. ad Catullianum Proconſ. Africæ.

1 DIlatio judice ſedente,non ambulante, cum cauſæ cognitione petenda ac decernenda eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.ſup. hoc tit.*

2 *A procedente judice dilatione*, &c.] Notatur ad hoc, quod judex dicitur tacitè pronuntiaſſe, & interloquutum fuiſſe,cùm proceſſerit ad ulteriora, ut per Dec.*conſ.*276.*col.*2. Iaſ. *conſ.*105.*n.*2.*lib.*1.Menoch. *conſ.*153.*n.*34.*verſ.non obſtant.*

3 *Cùm non aliàs,niſi cauſa cognita*, &c.] Ergo ad dilationes concedendas cauſæ cognitio requiritur, ut per Robert. *lib.*1 *ſentent.cap.*12.*pag.*1. *& ult.* Nav. *in cap.cùm contingat,cauſa* 4.*nullit.*latè Camill. Borrel.*in ſum.dec.tom.*1. *tit.*47. *de dilat. n.*41. ubi quod prima dilatio dari debet cum modica cauſæ cognitione ac levi : & *n.*43. quod ad ſecundam, tertiam, & quartam dilationem major cauſæ cognitio exigitur, & in quarta non niſi juris ſolemnitate ſervata.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio ab eo, cujus conſilium requiſitum fuit, fruſtrà petitur, non danda poſt concluſionem in cauſa,ſive præceſſerint dilationes,ſive non, n.*2.
3 *Dilationes ad probandum non ſunt de ſubſtantia Iudicij.*
4 *Iudex inquirere poteſt ex officio valorem rei, etiam poſt concluſum in cauſa.*
5 *Dilatione ſi ita probatio facta nulla eſt.*

L. Cùm à nobis.

Idem A. ad Maximium P.V.

1 DIlatio ab eo, cujus conſilium requiſitum fuit,
2 fruſtrà petitur. Item poſt concluſionem in cauſa, ſive præceſſerint dilationes, ſive non, nulla eſt danda dilatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.2.ſup.hoc tit*

3 *Et ea tributa non ſit*, &c.] Ergo dilationes ad probandum non ſunt de judicij ſubſtantia, de quo vide Flamin. Chartar. *German. dec.*22.*n.*7. Camill. Borrell *in ſum.dec.tom.*1.*tit.*47.*de dilat.ex n.*108.

4 *Eam dare cuiquam non licebit*, &c.] Excipe caſum ſingularem, videlicet quando pars nihil probavit, vel non plenè probavit in dilationibus, quæ dantur partibus ad probandam læſionem ultra dimidiam juſti pretij in alienationibus, aut tranſactionibus rerum ſuarum, quia tunc poterit judex inquirere ex officio verum valorem ipſius rei, etiam poſt concluſum in cauſa, ut per Menchac. *in l. ſi quis in ſuo,§.legis, in fine, n* 35.*de inoffic. teſtam.* Stephan.Gratian. *diſcept.forenſ.cap.*258.*n.*44.

Et adverte quod,dilatione finita probatio facta eſt 5
nulla, ut per Boër. *deciſ.*352. Maſcard. *de probat. concl.*149.*num.*25.*& concl.*1229. Amat.Roderic. *in pract. de modo & forma videndi, ſive examinandi proceſſum,cap.*7.*num.*32. nam cùm quid faciendum eſt in termino, factum poſt terminum non relevat, Flamin. Chartar. *deciſ.*85.*num.*5. Camill.Borrel. *d.tit.*47.*de dilation.num.*116.niſi poſt terminum admiſſæ fuerint hujuſmodi probationes parte non opponente, ut ex Hippol. *in l.ſi quis ne quæſtio,n.*91.*ff.de quæſt.*reſoluit Cald.Pereira *de extinct.emphyt.c.*17.*n.*10. *verſ.inſero ſeptimò.*

SVMMARIVM.

1 *Fiſcus in dilationibus jure communi utitur, niſi in caſu,de quo agitur, reperiatur ſpecialiter privilegiatus, n.*2. *ſi dubitetur an in aliquo caſu fiſcus ſit privilegiatus,necne, in dubio judicandum eſt eum non eſſe privilegiatum.*

L. Inter privatos. VI.

Imppp. CONSTANT. CONSTANTINVS, *&* CONSTANS AAA.*ad Petronium vicarium Africæ.*

FIſcus in dilationibus utitur jure communi. Colli- 1
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*
Adverte quod fiſcus utitur jure privati, & ſic jure 2
communi,niſi in caſu,de quo agitur,reperiatur ſpecialiter privilegiatus, *l.quod placuit,ff.de jure fiſci,l.1.de petit.hæred.*cum ſimilibus,Martin.Laudenſ.*in tract.de*
*fiſco,in princ.q.*14.Menoch. *conſ.*242.*n.*9.*lib.*3. Pereg. 3
*de jure fiſci lib.*6.*tit.*1.*n.*1. Farin. *fragm.crim.p.*1.*lit. F. n.*150. *& n.*155. ſubdit quod quando dubitatur an in aliquo caſu fiſcus ſit privilegiatus, necne, in dubio judicandum eſt eum eſſe privilegiatum.

SVMMARIVM.

1 *Dilationes in cauſis ſtatum concernentibus non ſunt denegandæ.*
2 *Dilatio hæc prorogatur ex cauſa juſta.*
3 *Dilatio,ſeu ejus prorogatio conceſſa uni partium,alteri eſt communis,non eſt communis ei,qui jam probationibus renuntiavit, n.*4. *idem ubi veriſimiliter ſubornationis periculum in adverſario dilationem ſibi communem eſſe contendente, timeri poſſet, n.*5.
6 *Hujuſmodi dilationi alter in alterius inviti præjudicium renuntiare non poteſt,niſi daretur in favorem minoris per reſtitutionem in integrum.*

L. Nec de ſtatu. VII. & ult.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA. *Meſſalæ P.P.*

DIlationes in cauſis ſtatum concernentibus non 1
ſunt denegandæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*
Menſium novem ſpatia egredi, &c.] Ex hoc text. 2
juncta gloſſ. *verbo Egredi*, colligitur judicem ex juſta
cauſa

Digitized by Google

[illegible] dilationem [illegible] prorogare, ut per [illegible] *tit. 11. lib. 3. Ordin. p. 672. in fine*, [illegible] quidem prorogatio non dicitur nova dilatio, [illegible] æced[illegible] prorogatio, dum tamen antequam [illegible] ima, concedatur. Petr. Greg. *ſyntagm. jur.* [illegible] 8. [illegible] 8. *& num.* 11. Thom. Treviſan. *Venet. dec.* 59. [illegible] 4. *lib.* [illegible] Ioan. Vincent. de Anna *alleg.* 11. *n.* 5. [illegible] Maſtrill. *Sicilia dec.* 55. *n.* 2. & licèt intra pri[illegible] ne[illegible], non currit tempus ſecundæ, niſi fi[illegible] ma, ad not per Tiraq. *de retractu tit.* 2. §. 2. [illegible] *n.* 23. *& num.* 67. *ad fin.* Gregor. Lopez [illegible] *tit.* 15. *part.* 3. & debet parti notificari hu[illegible] prorogatio, Garc. Maſtrill. *d. dec.* 55. *n.* 5. [illegible] enim dilatio, niſi poſtquam fuerit aſſi[illegible], intimetur parti, vel ejus Advocato, ſeu Pro[illegible] ori, ut per Marant. *de ordine judic. part.* 6. *tit.* [illegible] *num.* 14. Azeved. *l.* 1. *num.* 64. *tit.* 18. *lib.* 4. [illegible] *Recop.* Maſcard. *de probat. concluſ.* 16. *num.* 6. [illegible] *alleg.* [illegible] *num.* 9. [illegible] *practic. lib.* 3. *q.* 37. *num.* 10. [illegible] *lib.* 2. *rerum quotid. cap. fin. p.* 5. §. 19. *n.* 19. [illegible] *p.* 1. §. 16. *n.* 6.

1 [illegible] ſeu ejus prorogatio uni partium conceſſa, [illegible] communis, quamvis ſit conceſſa minori [illegible] per reſtitutionem in integrum, Marant. [illegible] *de dilat. num.* 18. Ozaſc. [illegible] *dec.* 97. *n.* 4. [illegible] gor. *ſyntagm. juris lib.* 48. *c.* 8. *num.* 18. Vin[illegible] de Franch. *dec.* 269. *num.* 9. Cavalcan. *p.* 1. [illegible] 21. *n.* [illegible] Gutiet. *pract. lib.* 2. *q.* 42. *n.* 2. Cardoſ. *praxi judicum, verbo Dilatio n.* 8. Gir. Philip. [illegible] 16. *n.* 9. Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma* [illegible] *ſeu examinandi proceſſum, cap.* 7. *num.* 25. [illegible] Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Vel adverſarij* [illegible] *n.* 22. Camill. Borrel. *in ſum. dec. tom.* 1. *tit.* 47. [illegible] Menoch. *conſ.* 367. *num.* 33. ubi *n.* 28. *verſ.* [illegible], tenet quod non eſt communis ei, qui jam [illegible] nibus renuntiavit: & *n.* 35. & 38. idem aſſe[illegible] veriſimiliter ſubornationis periculum in ad[illegible] o dilationem ſibi communem eſſe contenden[illegible] eri poſſet.

[illegible] in alterius inviti præjudicium hujuſmodi [illegible] renuntiare non poteſt, niſi daretur in favo[illegible] noris per reſtitutionem in integrum, quia ſi [illegible] renunciat dilationi ſibi conceſſæ, non [illegible] ſarius ea uti, vide Cavalcan. *d. dec.* 21. [illegible] *l. ult. in fine, tit.* 5. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 578. [illegible] *de jure commun. lit. D. num.* 76. Azeved. *l.* 3. [illegible] 8. *lib.* 4. *nova Recop.* Ruig. Ruland. *de com*[illegible] 1. *lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 6. Gutier. *dict. q.* 42. [illegible] Val[illegible] *conſ.* [illegible] 25. *num.* 13. ubi tenet quod [illegible] cum dilatio reſtituitur, ex jure ſpeciali [illegible] dilationi conſintiet, tunc renuntiatio hæc [illegible]

De feriis.

Tit. XII.

Feriæ cùm in dilationum tempore connu[illegible] merentur, *l.* 3. *ſup. tit. prox.* meritò poſtquam [illegible] eſt de dilationibus, agitur de feriis, [illegible] aliud ſunt quàm forenſium negotiorum [illegible] *l. pen. ff. hoc tit.*

V[illegible] C[illegible] jac. & Vveſembec. item Ordinat. Reg. Luſit. *lib.* 3. *tit.* 18. [illegible] *Hiſpan.* 33. *cum ſeqq. tit.* 2. *part.* 3. Vi[illegible] Kitchov. & alios *tom.* 1. *commun. opi*[illegible] *lib.* [illegible] 6. Damhaud. *in praxi civili, cap.* 119. [illegible] Cott. *in memorab. verbo feria*, Covar. *va*[illegible] *lib.* 4. *cap.* [illegible] Me[illegible] *de arbitrar. lib.* 1. *q.* 30. D[illegible] [illegible] 24. *c.* 7. Aloyſ. Ricc. *Barboſa* [illegible] *in Cod.* Tom. I.

in collect. dec. part. 1. *collect.* 124. Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli* 156. *à n.* 1. Cardoſ. *in praxi judicum, verbo feriæ*, Azor. *inſt. moral. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 27. Camill. Borrel. *in ſum. dec. tom.* 2. *tit.* 58. *de feriis*, Aiiſmin. Tepat. *var. ſentent. tom.* 1. *tit.* 149. *de feriis*, Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib.* 2. *cap.* 16. *de feriis, feſtiſque & profeſtis diebus, & cap.* 17. *de vigiliis Eccleſiaſticis.*

SUMMARIUM.

1 *Appellationis tempora ſunt continua, & in ea computantur feriæ repentinæ.*

2 *Appellare licet tempore feriarum repentinarum inductarum, ob rem feliciter geſtam.*

3 *Appellatio die feſto interponi poteſt, licèt tunc eam proſequi non liceat.*

L. Quoniam. I.

Impp. Constant. & Maximian. AA. Severus & Maximin. *Nobb.* CC. *Verino.*

Appellationis tempora ſunt continua, & in ea computantur feriæ repentinæ. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Caſtr. Bald. Angel. Richard Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Vide Petr. Greg. *ſyntag. juris p.* 1. *lib.* 2. *c.* 1[illegible] *n.* 10. ubi per hunc textum tenet, quod tempore feriarum repentinarum ob geſtam rem feliciter indictarum appellare licet, P. Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 2. *de diebus feſtis, cap.* 30. *n.* 13. ubi quod in hac lege ſolùm dicitur, ita eſſe ſervandas quoad appellationem ferias repentinas, ſicut ſolemnes ſine ulla adjectione, Bernard. Græværus *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concluſ.* 53. *conſid.* 1. *n.* 4. 2

In Gloſſ. *Quoniam conſulis*, ibi, *item tempore feriarum ſolemnium non exercetur cauſa appellationis, &c.*] Notatur ad hoc, quod appellatio poteſt in die feſto interponi, licèt eam proſequi tunc non liceat, ut per Sigiſm. Scacc. *de appellat. quæſt.* 12. *n.* 51. P. Soar. *d. cap.* 30. *num.* 12. *cum ſeqq.* ubi *n.* 13. *in fine*, ait ex juribus hic citatis videtur poſſe colligi libitum eſſe appellare in die feſto quando neceſſitas urget, vel præfinitis numerus dierum finitur, niſi ita fiat ex quacunque cauſa id accidat: nam cùm appellatio ſit quædam naturalis defenſio, meritò tunc conceditur, ne homo illa privetur. Si verò commodiſſimè poteſt interponi, vel poſtponi ad diem feſtum, nec ratio naturalis defenſionis poſtulat ut id fiat tali die, nec jura hic citata id permittunt, nec ſi permitterent extendenda viderentur ad feſta religioſa, & tandem concludit, quod licèt non auderet id damnare, nec videretur exceſſus gravis, quia ſine magno ſtrepitu fieri poteſt, & eſt res favorabilis, nihilominus conſuluit ut in die profeſto fiat quoties commodè poſſit. 3

SUMMARIUM.

1 *Die dominico actus voluntariæ juriſdictionis, ut manumiſſio, exerceri poſſunt.*

2 *Feriæ olim dari ſolitæ.*

3 *De die Dominico, remiſſivè.*

4 *In cauſis piis (ut eſt libertatis datio) proceditur etiam diebus feriatis.*
5 *Meſſis & vindemiæ tempus olim apud Romanos, apud Hiſpanos quod, n. 6.*
7 *Feriis ruſticalibus gaudent etiam homines, qui non habent prædia, illis expreſſe, vel tacitè renunciari poteſt, n. 8*
9 *Paſcha feſtivitas, remiſſivè.*
10 *L. ut in die, de feriis, enucleatur.*

L. Vt in die. II.

Imp. THEODOS. A. *Viceno.*

1 Die Dominico actus voluntariæ juriſdictionis,
2 ut manumiſſio exerceri poſſunt. Olim feriæ debantur ab 8. Kal. Julij in Kalend. Auguſti, ratione meſſis: à 10. Kalend. Septembris in Idus Octobris vindemiales. Sancti Paſcharis dies cum aliis pro feriatis habebantur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

3 *Die Dominic.*] De die Dominico dixi *in collect. ad c. 1. n. 2. hoc tit. in Decretalib.*

4 *Ac manumittere liceat.*] Notatur ad hoc, quod in piis cauſis (prout eſt libertatis datio) proceditur etiam feriatis diebus, ut per Tiraq. *de privileg. piæ cauſæ, privil. 156.*

5 *Et à die octavo Kalendarum, &c.*] Olim apud Romanos incipiebat tempus meſſis ab octavo Kalendis Julij uſque ad Kalendas Auguſti, & vindemia à 10. Kalendis Septembris, uſque ad Idus Octobris, ut ex Plin. *lib. 18. naturalis hiſtoriæ, cap. 31.* & Duaren. aſſerit D. Barboſ. *in l. diverſio, in princ. p. 1.*
6 *n. 9. ff. ſolut. matrim.* Et per *l. Hiſp. 37. tit. 2. part. 3.* ſtatutum eſt feriatos dies ob publicam utilitatem eſſe unum menſem pro bladis colligendis, alium pro vindemiis fiendis ſecundùm terræ conſuetudinem.

7 Quibus ruſticalibus feriis gaudent etiam homines, qui non habent prædia, ex quibus panem, aut vinum colligant. *l. legum appellatio, §. liguorum, ff. de leg. 3.* ubi inquit Bald. quod homines, qui non colligunt niſi caſtaneas, utuntur his feriis, Montalv. *in foro leg. l. 1. verbo in de Iulio, tit. 5. lib. 2.* Greg. Lop. *d. l. 3. verbo pane vino, tit. 2. part. 3.* Cott. *in memorab. verbo Feriæ.* Vezu. *tom. 1. commun. ordin. lib. 3. tit. 10. n. 1. pag. 387.*

8 Et poſſunt illis expreſſè, vel tacitè partes renuntiare, *l. 1. & l. ſi feriatis, ff. hoc tit.* Aſin. *in praxi, §. 3. c. 7. n. 1.* Cald. Pereira *de reſ. emphyt. c. 17. n. 10. col. 5.* Camill. Borrel. *in ſum. dec. tom. 1. tit. 41. de judic. n. 86.* Azor. *inſt. moral. p. 2. lib. 1. c. 27. q. 18.* & vide *ad l. omnes dies 7. hoc eod. tit. 1. in fine.*

9 *Sanctum quoque diem Paſchæ, &c.*] De his feſtivitatibus dixi *in collect. ad cap. ult. hoc tit. in Decretalib. n. 5. 11. & 16.*

10 *Quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritatur.*] Id eſt, ipſo jure, quia verba illa, *omnibus modis*, multùm ampliant verbum *irritatur*, irritari enim debet non ſolùm factum tollendo, ſed etiam declarando validum non fuiſſe. Ita Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 2. de diebus feſtis, c. 30. n. 1.* Cardoſ. *in praxi judicum, verbo proceſſus, n. 11.*

SVMMARIVM.

1 *Die dominica judices, & Officia artium quieſcent; opera tamen ruralia urgente neceſſitate non intermittenda.*
2 *Diebus feriatis licitè fiunt quæ pertinent ad agriculturam, & vinearum putationem, hodie non licèt niſi ſacris peractis, & urgente neceſſitate, ex quadam diſpenſatione, n. 3.*
4 *Studium an ſit licitum ſcholaribus diebus Dominicis, & feſtivis, remiſſivè.*

L. Omnes judices. III.

Imp. CONSTANTIN. A. *Elpidio.*

Die Dominica judices, & officia artium quieſcent; opera tamen ruralia urgente neceſſitate non intermittenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Omnes judices, urbanæque plebes, &c.] De his omnibus vide notata *in coll. ad c. 1. hoc tit. in Decret. n. 6. & ad cap. ult. n. 31. eod. tit.* 1

Rura tamen poſiti, &c.] Notatur ad hoc, quod diebus feriatis licitè fieri poſſunt ea, quæ pertinent ad 3 agriculturam, & vinearum putationem, ut per Renat. Chopin. *de privileg. ruſticor. lib. 2. c. 7.* Camill. Borrell. *in ſum. dec. tom. 2. tit. 28. de feriis, ex n. 64.* Et advertit Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib. 2. cap. 16. n. 24.* quod licèt Columel. *lib. 2. de re ruſtica, cap. fin.* permittat plura ruſtica in ſacris feriis, nihilominus tamen addit hodie id non licere niſi ſacris peractis, & neceſſitate urgente, atque ex diſpenſatione quadam. Vnde ſi immineat tempeſtas, vel magna pluvia licitum erit in feſtis uvas colligere, ne pereant, & ſegetes jacentes in agris ad locum ſecurum deferre, ut tenent citati per me *in collect. ad c. 3. hoc tit. in Decretal. num 6.*

In Gloſſ. *Et artium, in addit.* ibi, *an ſtudium ſit licitum ſcholaribus diebus Dominicis, & feſtivis,* &c. 4 vide notata *in collect. ad d. c. 3. n. 3. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Ferias repentinas ſolus Princeps indicit, & n. 2.*
3 *Feriæ repentinæ quæ ſint.*

L. A nullo iudice. IV.

Idem A. ad Severum.

Ferias generales repentinas ſolus Princeps indicit. 1 Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. ſupr. hoc tit.*

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 2 Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib. 2. cap. 16. n. 12. & 20.* Perez *ad l. 1. verſ. præterea ſunt, tit. 7. lib. 3. Ordin.* Bernard. Græveus *ad practic. Cameræ Imper. lib. 1. concluſ. 53. conſid. 1. n. 3.* Camill. Borrell. *in ſum. deciſ. tom. 1. tit. 38. n. 46.* Garc. Maſtrill. *in tract. de magiſtratib. lib. 3. cap. 4. à n. 187.* & præcipuè *n. 192.* ubi 3 ferias repentinas ait illas eſſe, quæ à Principe propter inaugurationem, triumphum, rem proſperè geſtam, natalem alicujus magni Principis, vel filiorum aut alias cauſas extra ordinem indicuntur, & ideo repentinæ appellatæ, quia nulla earum certa lex, aut tempus eſſe poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Meſſium, & vindemiarum feriæ non attenduntur in publicis, & fiſcalibus cauſis, & n. 2. & principaliter, vel ſecundariò accedentibus utilitate publica, n. 3.*

L. Publicas. V.

Imppp. VALENT. VALENS, & GRAT. AAA. *ad Olybrium.*

1 MEſſium, & vindemiarum feriæ non attenduntur in publicis, & fiſcalibus cauſis. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

2 Hunc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Martin. Laudenſ. *in tract. de fiſco quæſt.36.* Franc. Luc. de Parma *in tract. de privileg. fiſci, p.1.n.67.*
3 Donell. *comment. juris civilis lib.24.c.7. col.fine.* Farin. *fragm.crim.part.1.lit.F,n.202.* eleganter D.Barboſ. *in l.1. ff.ſoluto matr. part.1.n.51.* ubi procedere ait in cauſis publicis, ſcilicet principaliter, vel ſecundariò accedentibus utilitati publicæ, ut quia pertinent ad regimen, ſive conſervationem Reipubl. Petr.Greg. *ſyntagm.juris lib.2.c.16.ſub n.7.*

SUMMARIUM.

1 *Quadrageſima tempore quondam criminalium cauſarum ceſſabat executio, & n.2. de conſuetudine non ſervari, n.3.*

L. Quadraginta diebus. VI.

Iidem AAA. *Luciano Vicario Macedoniæ.*

1 TEmpore Quadrageſimæ criminalium cauſarum executio quondam ceſſabat. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Franc.Marc. *Delphin.dec.409.incip. Quæritur in feſtis, poſt n.1.* Clar. *in pract.§.fin.q.10.n.3.*
3 ubi aſſerunt hanc legem quatenus prohibet cognitionem cauſarum criminalium diebus Quadrageſimalibus, de conſuetudine non ſervari, Donell. *comment. juris civilis lib.24. cap.7.* Ludov Rodolphin. *in tract. de modo vivendi diebus Quadrageſ.n.37.*

SUMMARIUM.

1 *Omnis dies eſt juridica, niſi conſtet quod ſit feriata.*
2 *Executio ſententiæ fieri poteſt diebus feriatis in utilitatem hominum, n.6.*
3 *Kalendas Ianuarias colere, ut olim, prohibitum.*
4 *Strenas dandi mos apud Ethnicos.*
5 *De paſcha ſacris diebus, remiſſivè.*
7 *Epiphaniarum etymon.*
8 *De feſtivitatibus B.Virginis, remiſſivè.*
9 *Feriis inductis licèt ob neceſſitatem hominum poſſint renuntiare partes, non tamen impedit quin teſtes allegent ferias.*
10 *Partes poſſunt renuntiare feriis inductis pro neceſſitate, & favore hominum, non autem feriis ad honorem Dei, & Sanctorum etiamſi cum juramento renuntiatum eſſet feriis introductis ad honorem Dei, n.11.*

L. Omnes dies. VII.

Impp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Albino P.V.*

OMnis dies eſt juridica, niſi conſtet, quod ſit feriata. 1
Item executio ſententiæ fieri poteſt diebus feriatis in utilitatem hominum. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1 ſup.hoc tit.* 2

Kalendarumque quoque Ianuariarum, &c.] Vide Petr. 3
Gregor. *ſyntagm.juris lib.2 c.16.n.28.& 29.* ubi ait prohibitum fuiſſe in Concilio Turonenſi ne ſecundùm errorem antiquum quiſpiam coleret Kalendas 4
Ianuarij ſolebant enim veteres Ethnici ſtrenas Kalendis Ianuarij dare, inaugurandi anni cauſa.

Sacros quoque Paſcha dies, &c.] De his feſtivita- 5
tibus dixi *in collect.ad c.ult.in Decret.n.5.11.& 16.*

Diffeiatur exactio.] Niſi debitor ſit ſuſpectus de 6
fuga, quia hoc caſu etiam diebus feſtivis in carcerem detrudi poteſt, ut per Socin. *reg.78.* Alphan. *collect.24.* Rodet. Xuar. *ad l. poſt rem judicatam, in declar.legum Regni, extenſ.4 num. ult. vers. tis de los emplazamientos, §.ſed attende, n.24.* Parlad. *lib.2. rerum quotid.cap. fin.p.5. §.4 n.9.* Cevall. *commun. q.760. n.25.* Quæ autem ſuſpicio ſit ſufficiens in his terminis relinquitur arbitrio judicis, Menoch. *remed.2. adipiſc.n.9. & de arbitr.caſu 124.n.4.* Matienz. *l.10. gloſſ.1 n.7.lib.5.nova Recop.*

In Gloſſ. *Epiphaniarum*, ibi, *ab ἐπὶ quod eſt* ſupra 7
& φανὸς quod eſt ſonus, *quia ſonum deſuper acceperunt Magi, ut per aliam viam redirent*, &c. Vide Durand. *in ration. divinor.offic.lib.6.cap.16.* Azor. *inſt.moral. p.2.lib.1.cap.11.* Filliúc. *in quæſt.moralib. tract.37. cap.3.num.32.*

In gloſſ. *Apoſtolica* ibi, *an in die B.Virginis*, &c. 8
De feſtivitatibus, B. Virginis latè agunt Doctores per me citati *in collect. ad cap.ult.num.18. hoc tit. in Decretalib.*

In gloſſ. *Vel ortus, fin.* ibi, *An autem ab omnibus* 9
prædictis poſſit conſenſu partium recedi, &c. Vide Doctores citati *in collect.ad l.2.prope fin.ſup.hoc eo tit.*

In ead. Gloſſ. ibi, *Sed quando valet renuntiatio an teſtes cogantur*, &c.] Notatur ad hoc, quod licèt feriis inductis ob neceſſitatem hominum poſſint partes renuntiare, tamen non impedit teſtes allegare ferias, ut per Iaſ. *in l.1.n.9.ff.hoc tit.* Menchac. *contr. uſufreq. p.2.cap.23.n.15.poſt princ.*

In ead. Gloſſ. ibi, *in iis, quæ ob neceſſitatem homi-* 10
num ſunt, &c.] Notatur ad hoc, quod partes renuntiare poſſunt feriis inductis pro neceſſitate, & favore hominum, ſecus verò feriis ad honorem Dei, & Sanctorum, ut per Marant. *de ordine judic.p.4.diſt.16. n.81. verſ.trigeſimò dicitur*, Lanfranc Balb. *dec.113. incip. feriis ob neceſſitatem*, Cened. *ad Decretal. collect.142. ſub n.1.* Camill. Borrel. *de compromiſſ. §.2. gloſſ.6.n.19 & §.3. gloſſ.4. n.68. & ſum. dec. tom.2. tit.38. de feriis n.90.* ubi *n.91.* extendit etiamſi cum 11
juramento renuntiatum eſſet feriis introductis ad honorem Dei.

SUMMARIUM.

1 *Actus voluntariæ juriſdictionis perfici poſſunt quolibet tempore, etiam feriato.*
2 *Actus legitimi, ac voluntarij in mero facto conſiſtentes, & qui cauſæ cognitionem non deſiderant, celebrari poſſunt diebus etiam feriatis in honorem Dei.*

3 *Pigneratio, quæ ad ſententia executionem conceditur, cùm nullam cauſa cognitionem deſideret, ferialibus diebus cōmedi poteſt.*

4 *Abſolutio ab excommunicatione ad cantelam fieri poteſt diebus feriatis.*

5 *Abſolutio in juramento impetrari, & concedi poteſt diebus feriatis, id tamen an, & quando verum ſit remiſſivè.*

6 *Tutores, & curatores dari, amoveri, allegationeſque allegari poſſunt diebus feſtivis, dummodo non tractetur de tutela ex inquiſitione, vel requirente cauſa cognitionem.*

7 *Arbitratores poſſunt ferre laudum ſuum diebus feriatis, cùm ſint amicabiles compoſitores, nec cauſa cognitio apud eos deſideretur. Vel etiam quia arbitramentum hoc eſt inſtar tranſactionis, quæ diebus his celebrari poteſt, n. 8.*

9 *Donationis inſinuatio fieri poteſt diebus feriatis, quia nulla cauſa cognitio ibi requiritur.*

L. Actus omnes. VIII.

Iidem AAA. *Tatiano P.P.*

1 Actus voluntariæ juriſdictionis perfici poſſunt quolibet tempore, etiam feriato. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Probat hic textus actus legitimos, ac voluntarios in mero facto conſiſtentes, & qui cauſæ cognitionem non deſiderant, diebus feriatis etiam in honorem Dei celebrari poſſe, ut per Tiraq. *de retract. lig. §. 36. gloſſ. 1. n. 55. & in fine tract. n. 82. & 83.* ubi inter ea, quæ nihil ad judicia pertinent, enumerat proteſtationem, denuntiationem, interpellationem, & id genus cætera, Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. tu. n. 5. & 6.* hinc tenet feriata die capi poſſe fidejuſſionem à carcerato de ſe repræſentando, Marant. *de ordine judic. p. 4. diſt. 16. n. 68.* unde infert poſſe Notarium facere inſtrumentum in die feriato, quia eſt voluntariæ juriſdictionis, Menoch. *de arbitr. q. 30. n. 14.* ubi hinc etiam infert fieri poſſe emancipationes, ac manumiſſiones, Camill. Borrel. *in ſum. dec. tom. 2. tit. 38. de feriis, n. 93.* ubi exemplificat in adoptione, emancipatione, & manumiſſione, Cardoſ. *in praxi judicum, verbo feria, n. 3.* ubi exemplificat in partitionibus, tranſactionibus, donationibus, venditionibus, & ſimilibus.

3 Ex quibus primò infertur, pignorationem quæ ad ſententiæ executionem conceditur, cùm nullam cauſæ cognitionem deſideret, his ferialibus diebus concedi poſſe. Ita Menoch. *d. q. 30. n. 16.* Camill. Borrel. *d. tit. 38. de feriis, n. 82.* ubi *n. 85.* tenet, quod pignoratio, quæ fit in executione ſententiæ, poteſt fieri in feſtis diebus etiam ad honorem Dei, & Sanctorum.

4 Secundò infertur, abſolutionem ab excommunicatione ad cautelam fieri poſſe diebus feriatis, ut per Franc. Viv. *Neap. dec. 95. ſub n. 9.* Menoch. *d. q. 30. n. 14. in fine,* Camill. Borrell. *d. tit. 38. n. 114.*

5 Tertiò infertur, abſolutionem in juramento impetrari & concedi poſſe diebus feriatis, de quo an, & quando verum ſit, vide Anton. Cutuenm *in tract. de abſolutione à juramento, p. 3. q. 10 per tot.* quem refert Camill. Borrel. *d. tit. 38. n. 112. & ſeqq.*

6 Quartò infertur, poſſe dari tutores, & curatores, illoſque amoveri, & excuſationes allegari diebus feriatis, dummodo non tractetur de tutela ex inquiſitione, vel requirente cauſæ cognitionem, Ordin. Reg. Luſit. *lib. 3. tit. 18. §. 5.* Anton. Piagg. *de tutor. & curat. quaeſt. 6. n. 2.* Paul. Montan. *de tutel. & curis cap. 25. n. 1. & 2.* Cardoſ. *in praxi judicum, & Advocat. verbo feria, num. 5.* Camill. Borrel. *d. tit. 38. à num. 102.*

7 Quintò infertur, poſſe in hujuſmodi feriatis diebus arbitratores ſuum laudum ferre, cùm ſint amicabiles compoſitores, nec cauſæ cognitio apud eos deſideretur, ut per Menoch. *d. q. 30. n. 17.* ubi eam etiam præſtat rationem, quia arbitramentum hoc eſt inſtar tranſactionis, quæ diebus his celebrari poteſt.

8 Sextò infertur, donationis inſinuationem poſſe fieri his diebus, quia nulla cauſæ cognitio ibi requiritur, ut per Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ, tract. de donat. inſin. art. 3. gloſſ. 8. in fine,* Burg. *conſ. 8. n. 70. in fine,* Bellacomb. *tom. 1. comm. opin. lib. 3. tit. 10. n. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Latro inſignis poteſt quolibet die mitti ad furcam, & n. 2. declara ut n. 3. executio cujuſlibet ſententiæ an & quando fieri poſſit die feriato, n. 4.*

5 *Iſauri piratæ inſignes.*

L. Provinciarum. IX.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Anthemio P.P.*

1 Latro inſignis poteſt quolibet die ad furcam mitti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. 35. tit. 2. part. 3.* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 2. c. 16. num. 8.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 2. cap. 21. n. 112.* Decian. *in tract. crimin. tom. 2. lib. 9. cap. 29. num. 20.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Advocat. verbo feria, num. 7.* & Anaſt. Germon. *de ſacrorum immunit. lib. 2. cap. 18. à num. 12.*

3 Declarando procedere caſu quo periculum eſſet in mora executionis, veluti ſi ſpectaretur magnum ſcandalum in populo, vel timeretur delinquentis carcerati fuga, vel quodlibet aliud imminens periculum, propter quod evitandum conveniens viſum fuiſſet ſententiæ executionem accelerare, & illam etiam feſto die executioni mandare, ad not. per Gregor. Lop. *d. l. 35. verbo, de los ladrones.* Perez *in l. unic. tit. 7. lib. 3. Ord. pag. 991.* Clar. *in pract. §. fin. q. 64. n. 34. & q. 97. n. 6. & 7.* Bobadil. *d. c. 21. n. 212.*

4 An autem, & quando executio cujuſlibet alterius ſententiæ die feriato fieri, poſſit vide Hipp. *in l. unius §. cogniturum, n. 85. ff. de qq.* Guid. Pap. *dec. 215. n. 5.* Tiraq. *in tract. de pænis tempor. cauſa 49. n. 31.* Clar. *d. §. fin. q. 97. n. 6.* Theſaur. *Pedem. dec. 95.* Maſcard. *de probat. concl. 1311. n. 30.* Parlard. *rerum quotid. lib. 2. cap fin. part. 5. §. 4. per tot.* Fr. Emman. *quaeſt. Regul. tom. 3. q. 34. art. 9.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 2. cap. 38. n. 11.* Carduſ. *in praxi judicum, verbo Feria, n. 4. & verbo ſententia, n. 10.* Camill. Borrell. *tom. 2. tit. 38. à n. 78.*

5 *Iſaurorum.*] Piratas eſſe inſignes, magis communiter aſſerunt Doctores, de quibus meminerunt Alciat. *lib. 3. diſpunct. c. 20.* Forcatul. *Necyomantia dial. 97. n. 12.* Calvin. *in ſuo lexic. jurid. verbo Iſauros, pag. 465.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. c. 233.*

SVMMARIVM.

1 *Nullus actus judiciarius die feriato, vel ſacrato in honorem Dei exercendus eſt: pacta tamen, & tranſactiones feriatus dies non ſuſpendit.*

2 Nullia volumus voluptatibus occupari, *l. 10. de feriis, enodantur.*

3 *Capi*

3 *Capi & carcerari nemo poteſt pro debito civili in diebus feriatis, propter honorem Dei.*
4 *Citatio non poteſt fieri die feriata.*
5 *Pacta conferri poſſunt diebus feriatis.*
6 *Scenis theatralibus intereſſe non licet diebus feſtivis.*
7 *Certamen circenſe, pro conflictu equeſtri.*
8 *Ferarum lacrymoſa ſpectacula, ad ſanguinolentam taurorum exagitationem extenditur à Parlador.*
9 *Debitor ſuſpectus de fuga carcerari poteſt die feriato.*

L. Dies feſtos. X. & ult.

Impp. Leo, & Anthem. AA. *Armaſio P. P.*

1 IN die feriato, vel ſacrato in honorem Dei nullus actus judiciarius exercendus eſt, pacta tamen & tranſactiones feriatus dies non ſuſpendit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 ſuprà hoc tit.*

2 *Nullis volumus voluptatibus occupari.*] Intellige ſi ex illis naſcatur aliquod ſcandalum, vel detur occaſio violandi Eccleſiaſticum præceptum audiendi ſacrum; nam extra hos caſus non videtur prohibitum venari, ſive piſcari recreationis gratiâ, quippe, quod inter opera, quæ ſuapte natura, vel liberalia, vel ſervilia ſunt, videntur medium locum habere, hoc eſt, nec omnino libera, nec omnino ſervilia eſſe, vide Rebel. *de obligat. juſt. p. 1. lib. 1. q. 14. ſect. 3 n. 14.* Vea. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 10. n. 14 pag.* 388. Azor. *inſt. moral. p. 2. lib. 1. cap. 27. q. 7.* Filliuc. *in qq. moral. tom. 2. tract. 27. c. 9. à n. 175.*

3 *Et à cunctis executionibus excuſetur*] Notatur ad hoc, quod capi ac carcerari nemo poteſt pro debito civili in diebus feriatis in honorem Dei, ut per Bald. *in tract. de carcer. cap. 1. num. 6.* Farin. *in praxi crim. quaeſt. 28. n. 106.* ubi refert decreviſſe ſanctæ mem. Pium Papam V. executiones, nec reales, nec perſonales pro civili debito poſſe in urbe fieri in diebus feriatis, & quos Eccleſia iubet ſeruari in honorem Dei, Virginis, & Sanctorum, & ſic reuocauit diſpoſitionem hujus textus quæ jam in deſuetudinem abierat: & *n. 109.* limitat ſi quis caperetur pro delicto, præſertim gravi, & enormi; ſecus pro levi, niſi eſſet periculum ne reus aufugeret, quia tunc poteſt capi in die feriato, etiam quod delictum, pro quo capitur, eſſet leve.

4 *Tacitè appariſio,* &c] Notatur ad hoc, quod citatio non poteſt fieri die feriata, ut per Ordin. Reg. Luſit. *lib. 3. tit. 1. § 17. l. Hiſpan. 34. tit. 2. part. 3.* Bart. *in l. 1. §. nunciatio, num. 30. ff. de novi oper. nunc.* Tiraq. *de retract. lig. §. 36. gloſſ. 2. n. 54. & ſeq. & ad fin. tit. num. 58. cum ſeqq.* Gail. *lib. 1. obſerv. 33. n. 16.* Marant. *de ordine judic. p. 6. memb. 1. num. 119.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 9. n. 9. pag.* 387. Azeved. *l. 4. n. 5. tit. 1. lib. 3. nova Recop.* Cur. Philipp. *p. 1. §. 8. num. 6.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 2. cap. 38. n. 4.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 19. num. 45.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu citat. num. 45. cum ſeqq.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 366. n. 1.* Bernard. Græveus *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 53. conſid. 1. n. 4. & conſid. 2.*

5 *Pacta conferant.*] Notatur ad hoc, quod diebus feriatis pacta conferri poſſunt, ut per Donell. *comment. juris civilis lib. 24. c. 7. col. fin.* Cardoſ. *in praxi judicum, verbo feria, n. 3.*

6 *Scena theatralis,* &c.] Notatur ad hoc, quod diebus feſtivis non licet ſcenis theatralibus intereſſe, de quo vide Paul. Comitol. *reſponſ. moral. l. 5. q. 11. a. 5.*

7 *Circenſe certamen.*] Pro equeſtri conflictu accipi tenet Calvin. *in ſuo lexic. juridico, verbo Certamen circenſe.*

Aut ferarum lachrymoſa ſpectacula.] Ad immanem & ſanguinolentam taurorum exagitationem, de qua in Hiſpania, extendit Parlador. *lib. 2. rerum quotid. cap. 7. num. 2. & ſeq.* Cui adeſſe prohibuit Clericis ſacris Ordinibus initiatis Gregorius XIII. quadam ſua conſtitutione, cuius tenorem recenſent Salzed. *ad Bernard. in pract. cap. 72. aliàs 75. in noviſſ. edit.* Stephan. Quarant. *in ſumm. Bullarij, verbo Torneamenta.* Poſtea Clemens VIII. pro Regnis Hiſpaniarum pœnas & cenſuras contra Clericos ſupradictos impoſitas ſuſtulit, & amouit (exceptis Monachis & Fratribus Mendicantibus, cæteriſque Regularibus cuiuſcunque Ordinis & inſtituti) ad terminos iuris communis reducendo. Monet tamen ſua Sanctitas, ac in Domino hortatur Clericos ſeculares beneficia eccleſiaſtica obtinentes, vel in ſacris Ordinibus, ſeu eccleſiaſtica dignitate conſtituti exiſtentes, ne paterna hac eius benignitate abutantur, prout pleniùs in ſuis litteris ſub Dat. Romæ *die 13. Ianuarij* 1596. pleniùs continetur, quarum litterarum contextum referunt Quarant. *vbi ſuprà,* & Fr. Emman. *quaeſt. Regul. tom. 3 q. 68. art. 2.* & de illis meminere Guttier. *canon. lib. 1. cap. 7.* Azor. *inſtit. moral. p. 3. lib. 2. cap. 15. à princip.* D. Roder. à Cunha *in commeat. ad cap. Presbyteri, num. 5. & 4. diſtinct. 19.* ſub quibus non contineri Milites D. Iacobi, Alcantaræ, & ſimiles, tenent Aragon. *2. 2. q. 88. art. 11. ad vlt. argum.* Azor. *inſtit. moral. p. 1. lib. 13. cap. 4. q. 4. in fine.* 8

9 In gloſſ. *fideiuſſionis,* ibi, *niſi timeatur de receſſu,* &c. Notatur ad hoc, quod debitor ſuſpectus de fuga poteſt carcerari in die feriato, ex Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 1. tit. 1. §. 17.* Cott. *in memorabilib. verbo fugitiuus.* Viu. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 33. de renoc. his, quæ in fraudem credit. n. 24. pag.* 334. Parlad. *lib. 2. rerum quotid. c. fin. p. 5. §. 4. n. 9.* Perez *l. 1. tit. 7. lib. 3. Ordin. pag.* 582. Surd. *de aliment. tit. 8. q. 2. n. 12.* Soar de Paz *in practic. tom. 1. part. 5. c. 3. §. 3. n. 149. in medio.* Thom. Valaſc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 25. n. 6.* Farin. *d. q. 27. n. 107.* vbi *n. 108.* dicit quod licèt debitor ſuſpectus de fuga poſſit in die feriato capi & carcerari, non tamen poteſt tanquam ſuſpectus de fuga idem debitor aliàs captus areſtari, ſeu ſequeſtrari in die feriato.

De iuriſdictione omnium iudicum, & de foro competenti.

Tit. XIII.

IVRISDICTIO nihil aliud eſt quam notio, *ff. de re iudic. l. 5. in princ.* cum aliqua coërcitione, *ff. de offic. eius, l. 1. in fin. & l. vlt. in fin.* Forum competens eſt, vbi quis agere, vel conueniri debet, *ff. lib. 5. tit. 1. in rubr.*

Vide Azor. Goffred. de Trano, Hoſtienſ. & Placentinum *in ſum. huius tit.* Cuiac. Pac. & Vveſembec. item Briſſon. *lib. 3. ſelect. cap. 18.* Iacob. Galiard. *in ſpeciali tractat. huius tit.* Quintanad. *in tract. de iuriſdict. & imperio,* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. temp. 1.* Soar. Kirchou. Donat. à Fina, Viu. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 11.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 1. de iuriſdict. omn. iudic.* Franciſc. de Claperiis *in tract. de iuriſdict. & imperio,* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. tom. 1. tit. 41.* etiam *de iuriſdict. & imperio, & tit. 43. de foro compet.* Ariſmin. Tepat. *recept. ſentent. tom. 1. tit. 71. cum ſeqq.* Ludouic. Molin. *in tract. de iuriſdict. & variis generibus poteſtatum publicarum, iudicumve.*

De juriſdictione peculiares ediderunt tractatus Hieronymus Muſcorni *tom. 3. tract. Doctor. part. 2. folio 15.* & Ioannes Gillorus *eodem tom. 3. p. 1. fol. 2.* D. Marta, Scipio Gentilis, Ioan. Longovalli, M. Ant. Moretus, Georg. Obrecht, Tob. Pautmeiſter, Conr. Princietus, Antonius Goveanus, Ioannes Zaaardus, Iacobus Menochius, & Henricus Bocerus.

De juriſdictionis origine Petr. Bernard. *d. tom. 3. p. 1. fol. 29.* Durand. de S. Portiano.

SVMMARIVM.

1 *Iudex incompetens partium conſenſu, ac prorogatione, non obſtante impedimento incompetentia judicat.*
2 *Iuriſdictionis prorogatio, remiſſivè.*
3 *Procurator fiſci partium conſenſu judex competens eſſe poteſt inter privatos.*
4 *Iudex qui habebat limitatam juriſdictionem ad cauſas certæ qualitatis, poteſt ex prorogatione cognoſcere de cauſis diverſæ qualitatis Proponitur opinio Authoris, n. 5.*
6 *L. non quibus, de juriſd. omn. jud. explicatur, & num. 7. 8.*
9 *Prorogatio ut valeat, oportet quod ille, cujus prorogatur juriſdictio, illam habeat, aliàs impoſſibilis eſt prorogatio, cùm id quod nullum eſt, extenſionem minimè recipiat.*
10 *Iuriſdictio delegati an poſſit prorogari conſenſu partium, non prorogatur poſt tempus finitum, n. 11. non de perſona ad perſonam, n. 12.*
13 *Iuriſdictio prorogatur de perſona ad perſonam, de tempore ad tempus, de loco ad locum, de re ad rem, de caſu ad caſum, de cauſa ad cauſam, an autem in cauſis meri, vel mixti imperij, remiſſivè n. 14.*

L. Non quidem. I.

Imp. ANTONINVS A. *Severo & aliis.*

1 IVdex incompetens partium conſenſu, ac prorogatione, non obſtante impedimento incompetentiæ judicat. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Fulgoſ. Angel. Sichard. Aloyſ. Leo *fol. 57.* Sebaſt. Næv. remiſſive Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 De prorogatione juriſdictionis vide Marant. *de ordin. judic. p. 4. diſt. 12.* Menchac. *controverſ. uſufreq. part. 2. cap. 13. per tot.* latè D. Barboſ. *in l. 1. ff. de judic. art. 1. per tot.*

3 Probat hic textus, quod Procurator fiſci, qui habet juriſdictionem limitatam cognoſcendi de cauſis inter fiſcum & privatos, juxta text. *in l. 1. ſi adverſus fiſcum*, & hac ratione inter privatos, judex eſſe non poſſit. *l. 1. de pedan. judicib.* de cónſenſu tamen partium judex competens etiam inter privatos eſſe poteſt; unde videtur colligi, judicem qui habebat limitatam juriſdictionem ad cauſas certæ qualitatis poſſe ex prorogatione cognoſcere de cauſis diverſæ qualitatis, ut per Paul. de Caſtro *in l. teſtamenta omnia, n. 5.* & *ibi* Iaſ. *n. 1. de teſtam.*

4 Sed ut certa ab incertis ſeparemus, dicendum eſt maximam differentiam exiſtere inter juriſdictionem ordinariam ad certum genus cauſarum, ſeu certum genus perſonarum limitatam, & inter juriſdictionem ordinariam univerſalem in quaſcunque cauſas & perſonas civitatis unius, & territorij: illa quidem prorogationem non recipit ad cauſas alias vel perſonas diverſas, quia cùm limitata ſit, limitatum parit effectum, *l. in agris, ff. de acquir. rerum domin.* & extra cauſas & perſonas ſub ſua juriſdictione contentas nulla juriſdictio ad cauſas, aut perſonas aliàs reperitur in judice, idcircò prorogabilis non eſt partium conſenſu, *l. 1. ff. de judic. l. privatorum, infr. hoc eod. tit.* & de hac intelligitur communis Doctorum traditio *in l. teſtamenta omnia*, quod juriſdictio ſuper certo cauſarum genere conceſſa ad cauſas alias diverſæ ſpeciei prorogabilis non eſt, ut alios referens tradit Marta *de juriſdict. p. 4. caſu 184.* *n. 5.* At verò juriſdictio ordinaria univerſalis, quamvis ad certum locum, & territorium illius reſtricta ſit, reſtricta tamen non eſt, nec limitata ad certum genus perſonarum, unde nil eſt quod impediat prorogationem illius in eodem territorio fieri à perſonis aliis alieni territorij. Ita diſtinguit eleganter Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc jure, ff. de juſtit. & jure, p. 2. c. 13. clauſ. 5. n. 6.* & materiam per concluſiones explicare nititur D. Barboſ. *in l. 2. ff. de judic. art. 1. à n. 79. cum ſeqq.* & præcipuè *à num.* 115. ubi primam conſtituit concluſionem, quod prorogatio non admittitur de cauſis unius ſpeciei ad cauſas diverſæ ſpeciei: & *n.* 118. ſecundam firmat, quod ſi juriſdictio ſit limitata quoad perſonas, non autem cauſas, indiſtinctè admittenda eſt prorogatio ad alias cauſas nam aliàs nunquam eſſet licita prorogatio, cùm ſemper juriſdictio ſit limitata ad perſonas ſubditorum, *l. fin. ff. hoc tit.* & *n.* 121. tertiam concluſionem ponit, quod ſi juriſdictio ſit æquè principaliter reſtricta, & quoad perſonas, & quoad cauſas, tunc non admittitur prorogatio ad cauſas diverſas. 5

Remanet nunc ut videamus qualiter intelligendus veniat text. *in præſenti*, & de qua loquatur prorogatione, in primis D. Barboſ. *in d. l. 1. art. 1. n. 120.* ait in hac l. juriſdictionem Procuratoris Cæſaris principaliter limitatam fuiſſe ad perſonas eorum, qui controverſiam haberent cum fiſco, non autem quoad eorum cauſas; & ideò permiſſam fuiſſe prorogationem per eos, qui controverſas cauſas non haberent cum fiſco, ſed eſſent perſonæ privatæ, juxta ejus ſecundam concluſionem, ſubditque idem D. Barboſ. id non ſatis percepiſſe Cujac. *lib. 19. obſerv. 13.* 6

Hac de re clarius Benedict. Ægid. *loco citato, n. 7.* agens, reſpondet ſuam reſolutionem non deſtruere textum *in præſenti*, quia licèt procurator Cæſaris judicandi poteſtatem habeat inter perſonas, hæc tamen poteſtas illi data non eſt propter perſonas inter quas judicat, ſed propter cauſas de quibus judicat, quando enim ejuſmodi ſunt, quæ fiſcum, ſeu Cæſaris patrimonium quovis modo tangunt, etſi principaliter inter privatos controvertantur, judicandi poteſtatem habet inter eos, & ſic quod hîc dicitur de judicandi poteſtate inter certas perſonas, accipiendum eſt de perſonis propter cauſas; atque ita apparet juriſdictionem quam habet Cæſaris Procurator, non eſſe reſtrictam ad certum genus perſonarum, cujuſmodi eſt illa, quam habent judices ſcholarium, pupillorum, & alij hujuſmodi, qui habent judicandi poteſtatem inter certas perſonas, non propter cauſas, ſed propter perſonas principaliter, & privilegia earum; idcirco juriſdictio talis tanquam ad certum genus perſonarum deputata, prorogabilis non eſt ad alias, ex ratione, quam diximus, quæ ceſſat in procuratore Cæſaris, cujus juriſdictio non eſt indulta propter perſonas, ſed propter cauſas principaliter, ac proinde prorogabilis eſt, ut in hac l. quam ſic intelligendam putat. 7

Additque idem Benedict. Ægid. adhuc non obſtare ſi quis dicat juriſdictionem Procuratoris Cæſaris datam eſſe propter cauſas ad fiſcum, ſeu patrimonium Cæſaris quoquo modo ſpectantes, & ſic videri, quod ſit juriſdictio ad certum genus cauſarum data, quæ ex hoc multo minus prorogabilis eſt, 8

eſt, quia illa dicitur iuriſdictio ad certum genus cauſarum deputata, quæ data eſt in cauſas certæ alicuius ſpeciei, putà in cauſas mercantiæ, aut gabellarum, iſtorum enim iudicum iuriſdictio verſatur circa cauſas ſpeciei certæ, ac determinatæ, & ideo prorogabilis non eſt ad cauſas alterius generis, iuxta communem ſententiam. At verò iuriſdictio Procuratoris Cæſaris non ſic ſe habet, nec enim ad certæ alicuius ſpeciei cauſas eſt deputata, ſed ad omnes omnigenas, dummodo fiſcum tangant, ſiue ex hoc, ſiue ex illo fonte prodeant, ideſt, ſiue teſtamento, ſiue ex contractu, aut quaſi contractu, & ſiue ex delicto, aut quaſi delicto proficiſcantur; & denique de quacunque re, quæ quocunque modo ſpectet ad fiſcum, illius notio eſt; atque ita apparet, quod iuriſdictio illius nec eſt reſtricta ad certum genus perſonarum, nec ad certum ac determinatum genus cauſarum, idcirco prorogari potuit ex conſenſu litigantium, vt in iudicibus aliis traditum extat. Et ad hæc reducendus Cabed. *Luſit. dec. 22. num. 5. p. 1.* vbi quod ſi iudex ſit datus ad vniuerſitatem cauſarum etiam inter certas perſonas, puta pupillos, germanos, vel monetarios, poteſt eius iuriſdictio prorogari de partium conſenſu.

9. Notari etiam ſolet hic text. ad hoc, quod vt valeat prorogatio, oportet quod ille, cuius prorogatur iuriſdictio, illam habeat, aliàs impoſſibilis eſt prorogatio, cùm id quod nullum eſt, extenſionem minimè recipiat, vt per Fulgoſ. *in præſenti*, D. Barboſ. *in d. l. 1. art. 1. n. 21. ff. de iudic.*

10 In gloſſ. *Iudicibus, fin.* ibi, *vel delegatum*, &c.
Vtrùm iuriſdictio delegati conſenſu partium prorogari poſſit, vide Afflict. *dec. 227.* Vant. *de nullitat.*
tit. quibus modis ſententia nullitat, &c. *num. 6.* Menochac.
11 *controuerſ. vſufreq. p. 2. c. 14. num. 12.* vbi quod
iuriſdictio delegati conſenſu partium non prorogatur poſt tempus finitum, & *n. 16.* vbi quod non prorogatur de perſona ad perſonam, D. Barboſ. *in d. l. 1.*
12 *art. 1. n. 199. de iudic.* vbi quod iuriſdictio delegata
faciliùs prorogatur de loco ad locum, quàm de perſona ad perſonam, & *num. 204. cum multis ſeqq.* latè diſputat Benedict. Ægid. *d. c. 13. clauſ. 5. n. 5.* latè ad vtramque partem Morl. *in emporio iuris ciuilis, p. 1. tit. 2. q. 22. per tot.*

13 In eadem gloſſ. ibi, *& ſic fit prorogatio de perſona ad perſonam, ſecundò ad re de rem*, &c. Iuriſdictionem prorogari de perſona ad perſonam, de tempore ad tempus, de loco ad locum, de re ad rem, de caſu ad caſum, de cauſa ad cauſam, probant Marant. *de ordine iudic. p. 4. diſt. 12. ex n. 2.* Menochac. *d. c. 14. à n. 14. vſque ad 23.*

14 In eadem gloſſ. ibi, *an autem in cauſis meri, vel mixti imperij*, &c.] Vide D. Barboſ. in *d. l. 1. art. 1. n. 164. ff. de iudic.* Perez *ad l. 1. col. 4. verſ. quid, tit. 4. lib. 3. Ordinam.*

SVMMARIVM.

1 *Actor ſequitur forum domicilij rei, non reus forum actoris; & poteſt reus conueniri in domicilio quod habebat tempore contractus, vel in eo quod acquiſiuit poſtea, & n. 2.*

3 *Ratione domicilij ſortitur quis forum, & ibi conueniri poteſt.*

4 *Ratione contractus contrahens ſortitur forum in loco in quo contraxit: limita vt n. 5. 6. 7.*

8 *Contractus tempore habens domicilium in certo loco, ſi illud poſtea mutauit, poterit nihilominus conueniri in loco domicilij antiqui, vbi contraxerit.*

L. Iuris ordinem. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. A A. *Alexandro.*

ACtor ſequitur forum domicilij rei, non reus forum actoris, & poteſt reus conueniri in domicilio quod habebat tempore contractus, vel in eo quod poſtea acquiſiuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.* 1

Sed reus actoris ſequatur, &c.] Ad vulgarem regulam quod actor forum rei ſequi debet, plures citaui Doctores *in tract. de Axiomat. iuris vſufrequent. axiom. 10. num. 1.* quibus addo Guttier. *de iuram. confirm. p. 3. cap. 12. n. 1.* Alphan. *collect. 83.* Caſtill. *controuerſ. lib. 3. cap. 25. num. 8.* Cened. *practic. quæſt. lib. 2. q. 14. num. 1.* Gabriel Aluarez *in tract. de priuileg. paupertatis, p. 1. q. 52. à num. 1.* 2

Nam vbi domicilium reus habet, &c.] Notatur ad hoc, quod ratione domicilij ſortitur quis forum, & ibi poteſt conuenire, de quo vide notata *in collect. ad cap. vlt. n. 7. de foro comp. in Decretalib.* 3

Vel tempore contractus habuerit, &c.] Notatur ad hoc quod ratione contractus contrahens ſortitur forum in loco in quo contraxit, ad quod de iure Canonico eſt textus *in cap. Romana, §. contrahens, de foro compet. lib. 6.* vbi hoc probat cùm debitor in loco contractus inuenitur, & non aliàs, vt per Paul. de Caſtro *in l. hæres abſens, ff. de iudic n. 8. & conſ. 413. à num. 4. verſ. & poſito, vol. 2.* Bernard. *reg 642.* Greg. Lop. *l. 32. gloſſ 5. tit. 2. part. 3.* Anton. de Matthæis *in tract. de prorogat. iuriſdict. num. 75. verſ. quæ omnia procedunt, tom. 3. tract. Doctor. p. 1. fol. 125.* Buet. *deciſ. 114. num. 1.* Auil. *ad cap. 27. Prætor. gloſſ. entregnen, num. 16. cum ſeqq.* Gail. *lib. 2. obſeru. 36. num. 14.* Cou. *pract. c. cap. 10. num. 3. cum ſeqq.* Guttier. *de iuram. confirmat. p. 3. cap. 16. à princip.* D. Barboſ. *in d. l. hæres abſens, §. proinde, ff. de iudic.* Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iuſtit. & iure, p. 2. cap. 21. conuenientia 8. de foro in loco contractus, ex num. 1. cum multis ſeqq.* latiſſimè diſputaui ego ipſe *in praxi exigendi penſiones, q. 5. à princip.* 4

Licèt iuxta ſupradicta in loco contractus non poſſit quis conueniri niſi in illo reperiatur; nihilominus tamen aliquas patitur hæc reſolutio limitationes. Et prima eſt quando debitor in contractu proprio foro renuntiauit, & maximè cum iuramento, quia tunc etſi non inueniatur in loco contractus, conueniri ibi poterit, iuxta traditionem gloſſ. *in l. 1. ff. ſi quis in ius vocatus, in verbo pro non dato, verſ. tu potes*, quam gloſſ. ſingularem vocant, & valde commendant plures ex infià citandis, Bernard. *dict. reg. 642. fallent. 1.* Abb. *in cap. 1. col. 12. num. 12. de iudic.* Couar. *pract. cap. 19. num. 5. in princip.* Dec. *in cap. 1. num. 65.* & *ibi* Alciat. *num. 63. de iudic.* Roman. *ſing. 285.* Guttier. *de iuram. confirmat. p. 3. cap. 16. num. 4. & 5.* Colet. *de proceſſibus execut. p. 2. cap. 1. num. 50.* Antonin. de Amato *reſol. 32. num. 19.* Iacob. Gall. *conſ. 35. ferè per tot.* & præcipuè *num 8. cum ſeqq.* Ripol. *var. reſolut. tom. 1. cap. 1. de iuriſdict. omn. iudic. num. 404.* D. Barboſ *in l. 1. ff de iudic. art. 3. n. 224.* Benedict. Ægid. *in d. l. ex hoc iure, p. 2. cap. 11. conuent. 8. num. 6.* cuius gloſſæ traditionem etiam locum habere in clerico contrahente, & renunciante proprio foro, defendit poſt alios idem D. Barboſ. *in leg. hæres abſens, ff. de iudic. §. 1. num. 10.* quem refero *dict. q. 5. num. 5.* nec hinc tanti viri reſolutionem infringit obiectio quædam præſtita à moderno quodam ſeueriori Romanorum Pontificum cenſura notato in opere periculoſæ pleno aleæ, dum exiſtimat poſ- 5

ſe Clericum ſimpliciter contrahere, ita vt tacitè ex huiuſmodi contractu inducatur prorogatio: at non poſſe contrahendo expreſsè prorogare iuriſdictionem iudicis loci contractus cum renuntiatione proprij fori ſine ſui Epiſcopi conſenſu, iuxta *cap. ſignificaſti, de foro comp.* & notata per me in dicta praxi exigendi penſiones, *q.3. à princip.* vbi *n.2. & 3.* cum multis, quos refero, probauit diſpoſitionem illius cap. non procedere in Clerico, qui contrahendo, vel delinquendo renuntiat proprio foro. Ratio eſt, quia hæc renuntiatio non eſt extrinſeca à contractu, ſed illi acceſſoria & intrinſeca independenter ad corroborationem fori inducti per legem, quo caſu vt aliquid operetur renuntiatio, habebit ſuum effectum, etſi non acceſſerit voluntas proprij Epiſcopi, vt in propriis terminis tenet D. Barboſ. *in l. 1. artic. 3. num. 124.*

6 Secunda limitatio eſt, quod etſi in loco contractûs non poſſit quis conueniri, niſi in illo reperiatur, poterit tamen fieri miſſio in poſſeſſionem bonorum, quæ ibi habet ex primo decreto, & ſi bona non habeat debitor in loco contractus, & latitet, decernenda eſt miſſio in poſſeſſionem bonorum, quæ alibi habet, ſecundùm Bened. Ægid. *ad d. l. ex hoc iure, p.2. c.11. conuenientia 8 a 3.*

7 Tertia limitatio eſt in caſu reddendæ rationis de adminiſtratione ſuſcepta; tunc enim in loco illius erit debitor conueniendus, & ſi ibi non inueniatur, remittendus erit, per *l. 1. & 2. vbi de ratiocin. agi oport.* Greg. Lop. *l. 12. gloſſ. vlt. in fine, tit. 2. part. 3.* Bernard. *reg. 642. fallent. 9.* Auiles *d. cap. 27. Pretor, verbo entreguen, num. 22.* Muños de Eſcobar *tract. de ratiocin. adminiſt. c.7. n.2.* Benedict. Ægid. *d. conuenientia 8. n.7.*

8 *Licèt hoc poſtea tranſtulerit, &c.*] Notatur ad hoc quod ſi quis tempore contractus habebat domicilium in certo loco, & poſtea illud mutauit, poterit nihilominus conueniri in loco domicilij antiqui in quo contraxit, vt per D. Barboſ. *in d. l. hæres abſens, § proinde, n.8. ff. de iudic.*

L. Priuatorum conſenſus. III.

Iidem AA. Iudæa.

1 PRiuati iuriſdictionem conferre non poſſunt. Colligunt ex ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Aloyſ. Leo *fol. 57. verſo.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumont *l. Hiſpan. 12. tit. 22. part. 3.* vbi *gloſſ. 3.* Bart. *in l. nemo poteſt, n.14. poſt princip. ff. de legat. 1.* Palat. *in repet. c. per veſtras, de donat. inter virum, & vxor. §. 11. n.9. pag. 258.* Duaren. *lib. 1. diſp. c.51.* Anton. Gom. *l. 22. Tauri, num. 5. col. 2.* Menchac. *de ſucceſſ. creat. §. 1. n.4.* Donell. *comment. iuris lib. 17. cap. 10. col. 3.* Peregr. *variar. tit. de officio Ordin. n.20.* D. Barboſ. *in l. 1. art. 2. n.48. ff. de iudic.* Franc. Marc. *Delphin. dec. 610. n.1. vol. 1. & dec. 426. n.2. p.2.* Verall. *dec. 97. n.4. p.1. & dec. 162. n.5. vol. 2.* Vincent. de Franch. *dec. 551. n.10.* Camill. Borrell. *in ſum. deciſ. tom. 1. tit. 41. de iuriſd. & imper. n.74.*

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictionem ordinariam nemo declinat lite conteſtata, nec recurritur ad ſuperiorem per querelam ſimplicem, ſed demùm per appellationem, & num. 2.*

3 *Exceptio fori declinatoria, ſeu incompetentia iudicis ante litem conteſtatam opponenda, limitat ut n.4.*

L. Nemo poſt. IV.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad vniuerſos prouinciales.*

1 ORdinariam iuriſdictionem poſt litem conteſtatam nemo declinare poteſt, nec recurritur ad ſuperiorem per ſimplicem querelam, ſed demùm per appellationem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n.1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Bart. *in l. 1. n.7. oppoſit. fin. ff. de officio eius, cui mandata eſt iuriſd. & l. iuriſdictioni, num. 4. ff. hoc tit.* Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, l. 31. ſchol. 2. num. 1. & l. 37. num. 1.* Caſtill. *quotid. lib. 9. cap. 25. num. 8. in fine,* Alexand. Trentacinq. *variarum reſol. 1. lib. 2. tit. de citat. reſol. 2. num. 4.* vbi quod quis non poteſt adire ſuperiorem per viam querelæ, omiſſo inferiore, ſed debet coram illo inferiore litem primò mouere, & ſi grauauerit, poterit appellare ad ſuperiorem.

3 Vnde exceptionem fori declinatoriam, ſeu incompetentiam iudicis ante litem conteſtatam opponendam, quia poſt eam nemo declinare poteſt, reſoluunt Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 3. tit. 49. §. 1.* Rebuff. *in tract. de exception. num. 378.* Marant. *de ordine iudic. p.1. memb. 9. ſuprà num. 1.* Hotar. Lut. *de priuileg. ſchol. priuil. 64. limit. 4.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſion. tomo 1. tit. 43. numero 78.* vbi *numero 79.*

4 limitat ſi huiuſmodi exceptio orta fuiſſet poſt conteſtationem litis, vel ſi conteſtationis litis tempore nota non erat, ſed poſtea notitiam habuit, de quo etiam idem Borrel. *tit. 48. de except. n. 146.*

SVMMARIVM.

1 *Actor forum rei ſequitur, etiam in criminalibus.*

2 *Trahens aliquem in vetito examine perdit cauſam, & puniuntur officiales, qui præſtant milites ſuos executoribus iudicum incompetentium.*

3 *Trahi poteſt aduerſarius cum reſcripto Principali ad extraordinarium iudicem, etiam extra proprium domicilium.*

4 *Iudex punire poteſt illum, qui citauit coram ſe compariturum eum, qui erat ſub alterius iuriſdictione, etiamſi iuriſdictio cum effectu non fuerit impedita.*

5 *Executio ſententiæ, ſeu inſtrumenti, ſi peteretur coram iudice prorſus vetito, tunc amittitur cauſa, & fit reuocatio attentatorum.*

6 *Iudex requiſitus cautus ſit, vt videat an iudex requirens ſit competens, & habuerit poteſtatem.*

7 *In Cauſa criminali an & quando ſit locus prorogationi.*

8 *Purgatio moræ admittitur vbi pœna legalis eſt.*

9 *Verbum & participium futuri temporis eſt canon ferendæ ſententiæ, non latæ.*

L. In criminali. V.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Vincentio P. P. Galliarum.*

1 IN criminalibus actor forum rei etiam ſequitur. Item trahens aliquem in vetito examine perdit cauſam, & puniuntur officiales, qui præſtant milites ſuos executoribus iudicum incompetentium. Colligunt

guit ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſuprà hoc tit.*

3 Notatur ad hoc, quod cum reſcripto Principis poteſt quis trahere adverſarium ſuum ad extraordinarium judicem, etiam extra proprium domicilium, ut per Alexand. Trentacinq. *var. reſol.lib.2.tit.de citat.reſol.2.n.2.*

4 Ex hoc textu colligitur poſſe judicem punire illum, qoi citavit coram ſe compariturum eum, qui erat ſub alterius juriſdictione, etiamſi juriſdictio cum effectu noo fuerit impedita, ut per Surd. *de aliment.tit.9.q.26.num.94.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ.cap.154.n.2.* nbi *num.3.* poſt Hier. Gabr. *conſil.567.n.22.23.24. & 67.lib.2.* intelligit dummodo reus comparuerit coram judice incompetente, cùm delictum conſummetur comparitione, & litis conteſtatione.

5 *Ante executionem popoſcerit*, &c.] Notatur ad hoc quod ſi peteretur executio ſententiæ, ſeu inſtrumenti coram judice prorſus vetito, ad quem non pertineret execntio, tunc amittitur cauſa, & fit revocatio attentatorum, ut per Stephan. Gratian. *diſcept.forenſ.cap.157 num.17.* diceotem ex hoc inferre Bald. quod ſi habeo ſententiam, cujus executio pertineat ad poteſtatem, non ad Capitaneum, ſi petatur coram Capitaneo, eſt locus privationis ab iſta cauſa executioois: ſequitur Roder. Xuar. *in l. poſt rem judicatam, in declar. leg. Regni ad fin. verſ. circa judicem videndum breviter reſtat, num.32. ff. de re judic.fol.584.*

6 Vnde per hunc textum advertunt. Hippol. *ſingul.138.* Donat. à Fina *tom.2.commun. opin.lib.7.titul.55.de execut. rei jud. n.36.* quod judex requiſitus debet eſſe cautus ut videat ſi judex requirens ſit competens, & habuerit poteſtatem; & addit ultimo loco citatus, quod quando nullitas eſt notoria, poteſt denegare executionem abſque eo, quod aliquid reſcribat judici à quo requiritur.

7 Et eſſe hunc textum expreſſum ad probandum, quod in cauſa criminali non ſit locus prorogationi, aſſerit D.Barboſ. *in l.1.art.1.n 4.ff.de judic.* ſed ipſe contrariam ſequitur ſententiam *ibid.* ex *n.6.* reſponderque *n.13.* hunc textum apertè loqui quando in caſu criminali quis invitus trahitur ad judicem incompetentem, cùm ſecus ſit quando de conſenſu partium facta ſit prorogatio.

8 In Gloſſ. *Habeatur*, ibi, *ſed quid erit ſi poſtea*, &c.] Notatur ad hoc, quod purgatio moræ admittitur ubi pœna legalis eſt, ut per Cald. Pereira *qq.for. lib.5. q.11. n.15.* ubi ſaltem procedere ait quando jus partis non eſt factum deterius.

9 In ead. Gloſſ. ibi, *& dic, mulctetur non ipſo jure, ſed per ſententiam*, &c. Notatur ad hoc, quod verbum & participium futuri temporis eſt canon ferendæ ſententiæ, non latæ, ut per Roman. *ſing.2.* Cremenſ. *ſing.70.* Crott. *in memorab. verbo Verbum futuri temporis*, Tiraq. *in l. ſi unquam, verbo Revertatur, n.22.144. & 148.* Perez *ad tit.1.lib.5.Ord.pag.32.* Farin. *fragm.crim.p.2.lit.L,n.74. cum ſeqq.* Azeved. *l.1.n.83.tit.13.lib.4.nova Recop.* Alph. *collect.714.*

SVMMARIVM.

1 *Magiſtri militum habent juriſdictionem inter milites, & inter eos ſummariè cognoſcunt.*

2 *Miles in crimine militari delinquens non poteſt capi, niſi de Regis, vel Ducis belli mandato, quando dubitatur ſit-ne miles, vel non, cognitio ſpectat ad Magiſtrum militum, num.3. de milite intellige ut n.4.*

5 *Imperitus, & illiteratus poſt obtinere munus judicandi inter milites.*

6 *De intellectu hujus gloſſa, remiſſivè.*

L. Magiſteriæ. VI.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Anthemio P.P.*

MAgiſtri militum habent juriſdictionem inter 1
milites, & inter eos ſummariè cognoſcunt.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup.*
hoc tit. & poſt omnes Aloyſ. Leo *fol.58.*
Vide *l. Hiſpan.3.tit.29.part.7.* ubi quod miles in 2
crimine militari delinquens non poteſt capi niſi de
Regis, vel Ducis belli mandato, & Gregor. Lop.
ibidem gloſſ.2. reſoluit Magiſtrum militum cognoſce- 3
re quando dubitatur ſit miles, vel non, Guillelm.
Benedict. *in cap. Raynutius, de teſtament. verbo &*
uxorem, dec.2.n.166. Iul. Clar. *in pract.§. fin.q.35.*
num.24. Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib.47. cap.36.*
n.6.in med. Moſquet. *de militari diſcipl.lib.4.fol.122.*
latè Bobadil. *in ſua politica, lib.4.cap.2.n.67.* Donel.
commentar. juris civilis lib.17. cap.10.col.1. Azeved.
ad l.1.num.70.tit.16.lib.8.nova Recop. ubi quod pro
quolibet delicto à milite commiſſo data eſt juriſdi-
ctio ejus capitaneo, Cæpol. *in tract. de imper. à mi-*
lite elig. in capitulo, & ratione dignitatis, col.1. verſ.
& ita poteſt, Vincent. de Franchis *part.1.dec.88 ferè* 4
per totam, ubi *n.1.* dicit, quod Magiſter militum me-
rum habet imperium ſuper milites: & *n.9.* tenet tex-
tum *in præſenti* debere intelligi quando milites ſunt
in actu expeditionis, Bellug. *in ſpeculo Principum,*
fol.133. & 137. in novis, Viv. *dec.254. part.2.* qui
aſſerit deciſum milites delinquentes non militantes,
nec actu militari exiſtentes, cognoſci debere à judi-
ce loci ubi deliquerunt.
Notatur ad hoc, quod imperitus & illiteratus po- 5
teſt obtinere munus judicandi inter milites, ut per
Steph. Grat. *diſcept.forenſ.c.586.n.47.*
In Gloſſ. *Etiam civilium quæſtionum*, ibi, *vel dic* 6
veriùs, & pleniùs, quod in militari crimine, putà ſi
vendidit arma, &c. Ad hanc diſtinctionem vide Greg.
Lop. *in d.l.3.* Albenſ. *de re militari p.7. tit.3. fol.81.*
poſt n.17. Bobadil. *citato loco.*

SVMMARIVM.

1 *Collega, & participes collegij ob communem profeſſionem juriſdictionem ejus, qui collegio præeſt, declinare non poſſunt.*

2 *Miles, & alia perſona privilegio fori munita, ratione poſſeſſionis extra militiam collegio, & ejuſdem Præſidi parere tenetur.*

3 *Miles ob militare delictum, vel cauſam cinguli ademptionem merentem, coram judice militari conveniendus eſt.*

4 *Collegia artificum an ſint à lege approbata.*

5 *Clericus exercens aliquod commercium, vel munus, ſi deliquerit circa illud, puniendus eſt ab eo judice, cui ratione muneris ſubjicitur, ſed contrarium verius. & receptiùs, n.6.*

7 *Reus quando duos, vel plures habet judices, non jure ſpeciali, ſed communi, actor poterit ex illis unum eligere ad actionem ſuam proſequendam, nec tenetur præcisè ſequi forum rei.*

8 *Iuriſdictio quando datur ei, qui non eſt Ordinarius, aut ei, qui eſt inferior in eodem loco, tunc cenſetur data cumulativè, non privativè.*

L.

L. Per iniquum. VII. & ult.

Imp. ANASTAS. A. *Conſtantino P.P.*

1 COllegæ, & participes collegij ob communem
profeſſionem, juriſdictionem ejus, qui collegio
2 præeſt, declinare non poſſunt. Miles, & alia perſona privilegio fori munita, ratione poſſeſſionis extra militiam collegio, & ejuſdem Præſidi parere tene-
3 tur. Miles ob militare delictum, vel cauſam cinguli ademptionem merentem coram judice militari conveniendus eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Aloyſ. Leo *fol.* 18

4 Ex hoc textu vulgò colligitur artificum collegia cenſeri à lege approbata, ut per *l. Hi ſunt. 1. titul. 4. part. 2.* ubi Gregor. Lop. *verbo meneſteres*, aſſerit hodie ceſſare hujuſmodi collegia in Regno Caſtellæ per *l. 17. tit. 15. lib. 2. Ordin.* quæ revocat officia judicum, Medicorum, & chirurgorum, atque aliorum officiorum ſpecialium, quia tendunt in præjudicium aliorum judicum ordinariorum, & præcipit ne illis utantur abſque ſpeciali mandato Regis, Strach. *de mercat. p. 3. num. 9.* Azeved. *ad tit. 13. lib. 3. nova Recop. à n. 1. pag. 369.* Mex. *in tract. taxa panis concl. 5. à num. 2.*

5 Vnde poſt Bald. Greg. Lop. Ioan. Gall. & alios argumento hujus textus reſolvit Salzed. *ad Bernard. in pract. cap. 55. prope fin. verſ. notabis etiam*, quod ſi Clericus prohibitum aliquod commercium, vel monus exercuerit, & circa illud delinquat, puniri de-
6 bet ab eo judice, cui ratione muneris ſubjicitur. Sed contrarium verius & receptius eſt, ut conſtat ex adductis per me *de jure Eccleſ. univerſo lib. 1. c. 39. §. 2. num. 127.*

7 Notatur hic textus ad hoc, quod quando reus duos, vel plures habet judices, non jure ſpeciali, ſed communi, actor poterit ex illis unum eligere ad actionem ſuam proſequendam, neque tenetur præciſè ſequi rei forum, ut per Afflict. *dec. 257.* Marant. *in l. ſi actor, n. 33. ff. de procurator.* Cov. *var. lib. 1. c. 10. n. 6.* Soar de Paz *in practica tom. 1. temp. 1. n. 67. pag. 26.* Cabed. *Luſit. dec. 54. n. 2. p. 1.*

8 Notatur etiam ad hoc, quod quando juriſdictio datur ei, qui non eſt Ordinarius, aut ei, qui eſt inferior in eodem loco, tunc cenſetur data cumulativè, non privativè, & ad hoc dicit expreſſum hunc textum Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 1. n. 5.*

Quando Imperator inter pupillos, & viduas, vel miſerabiles perſonas (ut valetudinarios, debiles) *cognoſcat, & ne exhibeantur.*

TIT. XIV.

HÆ perſonæ poſſunt adverſarios vocare ad Principem: non etiam ipſæ invitæ exhiberi Principi, idest, avocari à ſuo foro. Id permiſſum eſt, ne adverſariorum potentia opprimantur: hoc vetitum, ne ſumptibus onerentur.

Vide Cujac. Pac. & Vveſemb. item Arimin. Tepat. *variarum ſentent. tom. 1. tit. 137. pag. 258.* Kirchov. Vezin. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. titul. 12. pag. 399.*

SVMMARIVM.

1 *Perſonæ miſerabiles, ut vidua, & pupilli, vel diuturno morbo fatigati, ex gratia non poſſunt trahi extra proprium domicilium, etiam per reſcriptum Principis, ſed in proprio domicilio conueniendi ſunt: ipſæ tamen poſſunt trahere eorum aduerſarios extra domicilium coram Principe, etiam per viam ſimplicis querelæ, & num. 2. amplia id procedere in virginibus, & aliis mulieribus vitam cælibem agentibus, num. 5. in virgine patrem habente, num. 6. in virgine per vim ſtuprata, honestè tamen viuente, num. 7. in muliere, quæ diuortium fecit cum marito, dummodo non ſua culpa diuerterit, num. 8. in fœminis, quæ maritum habent eis inutilem, nempe quia eſſet captus ab hoſtibus, exul, vel damnatus ad triremes Regias, num. 9. in meretrice, quæ tanquam miſerabilis perſona, licèt ex delicto ſuo, gaudet hoc priuilegio, num. 10. ſi iudicium eſſet cœptum coram iudice inferiore, & ſic poſt litis conteſtationem, num. 11. ſecus ſi cum ipſa perſona priuilegiata eſſet admixta alia non priuilegiata, numero 12. intellige ut num. 13. etiamſi vidua, aut pupillus, ſeu alia miſerabilis perſona velit forum variare, numero 14 vel agant de iure ceſſo, ſiue ceſſio ſit ex cauſa neceſſaria, ſiue lucratiua, dummodo ſit facta bona fide, & cum cauſa, num. 15. limita tamen num. 16. vel etiam ſi iſti habeant cauſam communem cum aliis perſonis non miſerabilibus, numer. 17. tam in prima, quàm in ſecunda, vel alia ulteriori inſtantia, num. 18. item in vidua quæ facta auocatione, ſeu expoſita querela tranſiuit ad ſecundas nuptias, num. 19. & in viduis, & orphanis diuitibus, num. 20. in cauſis criminalibus, ſicut in ciuilibus, numer. 21. vel cùm quis inferioris conditionis acturus eſt aduerſus aliquem potentem, cuius ipſe potentiam timet, adeò ut præ eius potentia coram Ordinario ius ſuum conſequi deſperet, num. 22. limita tamen in vidua, quæ maritum accidit, ex quo commodum non poteſt percipere, num. 23. in vidua inhoneſta num. 24. quando lis eſt ſuper iuribus Regalibus, vel pertinentibus ad Regem, num. 25. intellige ut num. 26. item quando vidua habet iuriſdictionem, n. 27. vel reus habet plures iudices de iure communi, & alium ex priuilegio ſibi & actore tributum, ut in miſerabilibus perſonis, num. 27. vel iſtiuſmodi miſerabiles perſonæ ſint Iudæa, n. 28. vel agant contra alias ſimiles viduas, ſiue orphanos, num. 29. in cauſis parui valoris, in quibus plus expenditur, quàm commodi percipitur, n. 30. in cauſis ſpolij noui, depoſiti, & rerum conſignatarum, & ſuper mercede famulorum, num. 31.*

31 *Priuilegio hic viduis, pupillis & aliis miſerabilibus perſonis conceſſo non videtur derogatum per Principem, niſi expreſsè de illo fiat mentio huic priuilegio an renuntiare valeant dictæ perſonæ miſerabiles, remiſſiuè num. 4.*

32 *Pupillus, & orphanus habent priuilegium ut poſſint reos ad Curiam trahere, etiam in prima inſtantia, ipſi verò extra proprium domicilium trahi non poſſint.*

33 *Pupillus quis ſit.*

34 *Senes & decrepiti, ac diuturno morbo fatigati, & debiles, & cæteri omnes, de quibus natura mouemur ad miſerandum, gaudent priuilegio huius leg.*

35 *Pauperes idem ius habent quod vidua ac pupilli ad*
uten

miſerabilium privilegio hujus leg. ut poſſint reos ad Curiam trahere, ipſi verò trahi non poſſint; etiamſi cum paſſim pauperatem inciderint, n. 36.

37 *Mercatores dum ſunt in mercimoniis, & peregrinantur, connumerantur inter perſonas, quibus privilegium hujus leg. competit.*

38 *Eccleſia connumeratur inter perſonas, quibus competit privilegium hujus leg. vocandi quemquam ad Curiam Principis quoad primam cauſarum cognitionem.*

39 *Univerſitati privilegium hujus leg. competit.*

40 *Miſerabiles qui dicantur, judicis arbitrio relinquitur.*

41 *Privilegio hujus leg. cùm ſit conceſſum miſerationis intuitu, non poteſt renunciari.*

L. Si contra. Unic.

Imp. Constantin. A. *ad Andronicum.*

1 Miſerabiles perſonæ, ut viduæ, & pupilli, vel diuturno morbo fatigati, & debiles, ex gratia non [illegible] extra proprium domicilium trahi, etiam per [illegible]ptum Principis, ſed in proprio domicilio ſunt [illegible] conveniendi; ipſæ tamen poſſunt trahere ſuos adverſarios extra domicilium coram Principe, etiam prima [illegible] ſimplicis querelæ. Colligunt ex Ordin. Cyn. [illegible] Bald. Salicet. Alber. Fulgoſ. Caſtr. Sichard. Aloyſ. Leo. Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hic eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt & multis exornant Ordin. Reg. Luſit. *lib. 3. tit.* [illegible] *§. 3. l. Hiſpan. 3. tit. 10. part. 2. ubi gloſſ. 6. & l. 41. tit. 18. part. 3. ubi gloſſ. 1. 2. & 3. & l. 20. tit. 23. part. 3. & 8. tit. 3. lib. 4 nova Recop.* Afflict. *dec. 257.* Palat. *in rep. cap. per veſtras, de donat. inter virum & uxor. notab. 2. num. 12.* Rebuff. *tom. 1. ad leges Gallic. tit. de ſent. proviſ. art. 3. gloſſ. ult.* Tiraquell. *in l. ſi unquam, C. de revocand. donat. in princ. num. 120. & ſeq. & de cont. [illegible] limit. 30. n. 3. & de pia cauſa, in præfat. pag. 6.* Pett. Bellug. *in ſpeculo Principum, rubr. 38. §. conſequenter,* Marant. *de ordine judic. p. 4. diſt. 9. num. 77. & 79.* Roman. *ſing. 140.* Fulc. *ſing. 20.* Corſet. *ſing.* [illegible] Anna *ſing. 401.* Silv. nupt. *lib. 5. tit. quomodo [illegible] dicantur ſit pro communi opinione, num. 27. cum ſeqq.* Marc. Anton. Natta *conſ. 590. lib. 3.* Roland. [illegible] *conſ. 7. ex num. 35. lib. 1. conſil. 20. per tot.* [illegible] Viviloh. *commun. opin. lit. I, num. 269. cum* [illegible] Proſp. Caravita *ſuper ritibus magnæ Curiæ ritu 219.* [illegible] *& 220. cum ſeqq.* Cott. *in memor.* [illegible] *verbo Vidua,* Anton. Gravat. *ad veſtrium in [illegible]. Romana Curiæ, lib. 3. cap. 9. in 1. additione,* Gravat. *practicar. cap. 6. & 7.* Soar. de Paz *in pract.* [illegible] *tom. 1. temp. 3. num. 19. cum duobus ſeqq.* Andr. [illegible] *1. obſerv. 1. n. 40. & 41.* Menoch. *de arbitr. caſu 64. & 65.* Maſcard. *de probat. concl. 1065.* Montecol. *in praxi crimin. & civili tract. 5. de los caſos de Corte, fol. 75 cum ſeq.* Vincent. de Franchis *dec. 100. 185. 188. & 232.* Anton. Theſaur. *Pedem. deciſ. 177.* Franc. Viv. *deciſ. 65. lib. 2. & deciſ. 521. lib. 4.* Do[illegible] *commemt. juris civilis lib. 17. cap. 20. pag. 87.* Fulv. Pacian. *conſ. 84. & 85.* Perez *in l. 1. tit. 3. lib. 4. Ordin. pag. 764. & ſeq.* Sola *in decretis antiq. Sabaud. tit. de cauſis miſerabilium perſonar.* Azeved. *l. 8. tit. 3. lib. 4. nova Recopil.* Eſcobar *de ratiociniis cap. 7. num. 56. cum ſeqq.* Gaſp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 3. quæſt. 4. num. 42. cum ſeqq.* Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. tom. 1. lib. 2. tit. de citationib. reſolut. 2. per tot.* Stephan. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap. 18. ex num. 1.* & aliis locis in diſcurſu citandis, Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. part. 1. collect.* latè & eleganter Caſtill. *lib. 3. quotid. quæſt. cap. 25. per tot.* Anguian. *de legib. lib. 3. controverſ. 22. numero 41.* Cancer. *var. reſolut. lib. 1. cap. 2. n. 1. cum multis ſeqq.* Garc. Maſtrill. *Siciliæ deciſ. 127. lib. 2. & de magiſtratib. lib. 3. cap. 4 num. 158. cum ſeqq.* Novar. *in praxi electionis, & variation. fori, q. 7. ſect. 1.* Carol. Tapia *in conſtit. ſtatuimus, de officio magiſtri juſtitiarii,* Ex noſtris Lusitanis, Cald. Pereir. Regius Senator *in l. ſi curatorem, in princ. n. 24.* Alvar. Valaſc. pariter Regius Senator *conſ. 57. & 136.* Georg. de Cabedo Palatii Senator *dec. 54. 171. & 13. n. 3. part. 1. arreſto 6. 31. & ſeq. p. 2.* D. Barboſ. Cancellarius Maximus *in l. 1. ff. ſoluto matr. part. 1. n. 50.* Thom. Valaſc. *alleg. juris tom. 1. alleg. 65. per tot.* Benedict. Ægid. *de privil. honeſtatis, art. 4.*

3 Privilegio hic viduis, pupillis & miſerabilibus perſonis conceſſo non videtur derogatum per Principem, niſi expreſsè de illo mentio fiat, Anton. Theſaur. *Pedem. dec. 177. num. 9.* Caſtill. *d. lib. 3. cap. 25. num. 7.* Mich. Ferret. *[illegible] obſerv. cap. 12.* Vincent. de Franch. *dec. 187. & 192. part. 1.* Peregrin. *variorum tract. lib. 1. tit. de juriſd. Ordin. num. 18.* D. Barboſ. *in l. 1. ff. de judic. tract. 4. num. 72.* Cancer. *d. lib. 2. cap. 2. ex n. 24.* ubi hinc infert quod prædicti viduæ, pupillus, & reliquæ miſerabiles perſonæ habent hoc privilegium adverſùs habentem privilegium expreſſum, quod ejus cauſæ non poſſint evocari in prima cauſæ cognitione ad Curiam Principis, niſi expreſſè in dicto privilegio fiat mentio de miſerabilibus perſonis, & *num. 26.* poſt eundem Vincent. de Franch. *d. dec. 192. num. 2.* & Theſaur. *d. dec. 177. num. 12.* ſubdit quod in terris Baronum privilegium hujus l. habet locum, cùm ei non cenſeatur derogatum per conceſſionem juriſdictionis primarum, & ſecundarum cauſarum in omnes habitantes in caſtro, de quo etiam Thom. Valaſc. *d. alleg. 65. n. 59.* ubi ſecus dicit ſervari apud Luſitanos *ex Ordin. lib. 2. tit. 45. §. 46.* Et quod per facultates conceſſas per Papam Auditori Cameræ ſit derogatum privilegio hujus l. reſpectu obligationum Cameralium & executionum, dicit Steph. Grat. *diſcept. forenſ. c. 421. n. 3.* ubi à *n. 7.* quærit an privilegium hujus l. potius ſit attendendum, quàm Eugeniana ad favorem Curialium.

4 An huic privilegio renuntiare valeant dictæ miſerabiles perſonæ, vide *in gloſſ. verbo Excedere., hac eadem l.*

5 Principalis concluſio multipliciter ampliatur, & primò quatenus de viduis loquitur, ut procedat in virginibus, & aliis mulieribus vitam cœlibem agentibus. Ita Palat. *in repet. cap. per veſtras, notab. 1. n. 13.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 12. n. 3. pag. 399.* Greg. Lop. *l. 5. verbo e ſon eſtos, verſ. ſed an dicatur vidua, tit. 3. part. 5.* Vincent. de Franchis *dec. 100. per tot.* Fulv. Pacian. *conſil. 85. per tot.* Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 2. tit. de citat. reſolut. 2. num. 10. verſ. hac concluſio,* Bernard. Græve. *ad practicam Cameræ Imper. concl. 1. conſid. 1. numero 11. cum ſeqq.* Menoch. *de arbitr. caſu 66. num. 8. & in addit. num. 15.* Viv. *dec. 63. numero 3.* Thom. Valaſc. *d. alleg. 65. n. 20.* Cancer. *d. lib. 2. c. 2. n. 10.* Bened. Ægid. *in tract. de jure & privil. honeſtatis, art. 4. n. 5. & 11.* licèt contrarium velint Cou. *pract. cap. 7. n. 2.* & Caſtill. *d. lib. 3. c. 25. n. 6.*

6 Secundò ampliа etiam in virgine patrem habente, quia licèt ſit ſub patria poteſtate, tamen ratione ſexus fœminei eis competit poſſe trahere ſuos adverſarios ad Curiam, ut per Vincent. de Franchis *d. dec. 100. n. 4. in fine,* Bened. Ægid. *d. n. 5. in fine,* Thom. Valaſc. *d. alleg. 65. n. 22.* Alexand. Trentac. *d. reſol. 2. n. 16. ſub verſ. hac concluſio,* quicquid dicat Stephan. Gratian. *d. c. 42. num. 69.*

7 Tertiò amplia in virgine per vim ſtuprata, honeſtè tamen vivente, ex Caravit. *ritu 19. num. 25.* Alex. Trenta

Trentacinq. *d.ſ. hec concluſio, verſ. procedit ipſa concluſio.* Bened. Ægid. *d. art. 4. n. 6.*

8 Quartò amplia in muliere, quæ diuortium fecit cum marito, dummodo non ſua culpa diuorterit, Carau. *d. ritu 19. n. 23.* Steph. Grat. *diſcept. forenſ. c. 406. n. 6.* Alexand. Trentacinq. *loco proximè citato.*

9 Quintò amplia in fœminis, quæ maritum habent, ſi is ſit eis inutilis, nempe quia eſſet captus ab hoſtibus, exul, vel damnatus ad triremes Regias, Rebuff. *ad leges Galliæ, tom. 3. tit. de ſentent. prouiſ. art. 3. gloſſ. vlt. col.* Couar. *d. cap. 7. num. 2. verſ. & in hoc.* Azeued. *d. l. 9. n. 10. tit. 3. lib. 4. & l. 1. num. 7. tit. 3. lib. 6. noua Recop.* Tiraq. *l. 6. connub. num. 22.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 44. n. 67.* Vincent. de Franch. *d. deciſ. 100. n. 18.* D. Barboſ. *in d. l. 1. ff. ſoluto matrim. p. 1. à n. 47.* Perez de Lara *de anniuerſ. & capellan. lib. 1. c. 21. n. 36.* Menoch. *dict. caſu 66. num. 13. in addit.* Bobadill. *in ſua politica lib. 1. cap. 11. num. 7.* Alex. Trentacinq. *d. n. 16. hac concluſio, verſ. procedit etiam,* Bernard. Græux. *d. concl. 1. n. 8.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo Priuilegium, num. 12.* Thom. Valaſc. *d. alleg. 65. n. 19.* Cancer. *d. lib. 2. c. 2. n. 9.* Gui. Philip. *p. 1. §. 9. n. 15.* Muſcatel. *in praxi aurea gloſſ. competentes, n. 71.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 666. n. 9.*

10 Sextò amplia in meretrice, quæ tanquam miſerabilis perſona, licèt ex delicto ſuo, gaudet hoc priuilegio, Vincent. de Franchis *deciſ. 233.* Franciſc. Viu. *deciſ. 521. n. 5. lib. 4* Menoch. *d. caſu 66. num. 25.* Nouar. *in praxi, de variat. fori, q. 7. num. 5.* Gabr. Aluarez *de priuileg. pauperum q. 54. num. 9.*

11 Septimò amplia huiuſmodi priuilegium competere, quamuis iudicium eſſet cœptum coram iudice inferiore, & ſic poſt litem conteſtatam: Ita Bellug. *in ſpeculo Principum, rub. 23. verſ. ſed pone, n. 9. & 16.* Natt. *conſ. 590. num. 16. lib. 3.* Anton. Theſaur. *deciſ. 177. num. 6.* Franc. Viu. *commun. lib. 1. opin. 368. n. 6.* Vincent. de Franch. *d. deciſ. 100. n. 21. in fin.* Azeued. *l. 8. n. 5. tit. 5. lib. 4. noua Recop.* Fulu. Pacian. *conſ. 84. n. 18.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de citat. reſol. 2. n. 7.*

12 vbi reſtringit non procedere quando cum ipſa perſona priuilegiata eſſet admixta alia non priuilegiata, nam tunc ratione connexitatis cauſæ coram primo iudice deberet terminari. Cardoſ. *in praxi iudic. verb. priuilegium, num. 14.* Cabed. *Luſit. deciſ. 25. n. 4. p. 1.* Caſtill. *d. lib. 3. cap. 25. num. 34. cum ſeqq.* Cancer.

13 *d. lib. 2. c. 2. n. 27.* vbi intelligi quando cum iſtis miſerabilibus perſonis lis fuiſſet incepta, ſecus vbi ipſi in lite aliis ſucceſſiſſent, quia tunc non poſſent iudicium illud declinare; immò ibi tenerentur ſe defendere: de quo vide Caſtill. *d. cap. 25. num. 50.* Aluar. Valaſc. *conſult. 126.* Thom. Valaſc. *d. alleg. 65. à n. 22.*

14 Octauò amplia, etiamſi vidua, aut pupillus, ſeu alia miſerabilis perſona velit forum variare, vt puta ſi vidua egit, vel accuſauit coram Capitaneo terræ ſuæ quendam, & proceſſit ad nonnullos actus, & demum videns quod ſecretè Capitaneus fauet parti aduerſæ, dicta vidua vadit ad iudicem Curiæ, & ibi volt proſequi cauſam, vtique poteſt etiam poſt litem conteſtatam, & concluſum in cauſa: ita Carault. *ritu 233. n. 9. & 10.* Alex. Trentacinq. *d. reſol. 2. num. 10.* vbi limitat poſt concordiam factam inter partes. Et in orphano ſaltem priuilegio reſtitutionis in integrum, tenet Thom. Valaſc. *d. alleg. 65. n. 57.* In tantum quod ſententia lata poſt auocationem eſſet nulla. Garc. Maſtril. *Sicil. deciſ. 127. lib. 2. & de magiſtr. lib. 3. cap. 4. num. 160.*

15 Nonò amplia, etiamſi miſerabiles perſonæ agant de iure ceſſo, ſiue ceſſio ſit ex cauſa neceſſaria, ſiue ex cauſa lucratiua, dummodo ſit facta bona fide, & ſine fraude & cum cauſa, ita Carau. *ritu 233. n. 3. verſ. tab. & num. 14.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de citation. reſol. 2. num. 12.* qui id limitant quando cedens eſt priuilegiatus, ceſſionarius verò non, Cancer. *d. c. 2. n. 29.*

Decimò amplia, etiamſi iſti habeant cauſam communem cum aliis perſonis non miſerabilibus, nam tunc omnes gaudent eodem priuilegio, Marc. Anton. Natt. *d. conſ. 590. n. 16. vol. 3.* Gaſp. Roderic. *de annuis redit. lib. 1. q. 4. n. 43.* Caſtill. *d. lib. 3. c. 25. num. 29.* Alex. Trentac. *d. tit. de citationibus, reſol. 2. n. 9.* Cancer. *d. lib. 2. c. 2. n. 28.* Thom. Valaſc. *d. alleg. 65. n. 9.* 17

Vndecimò amplia procedere tam in prima, quam in ſecunda, & alia vlteriori inſtantia, vt per Marcheſan. *de commiſſion. p. 2. pag. 30.* Stephan. Grat. *diſcept. forenſ. c. 565. à n. 74.* 18

Duodecimò amplia in vidua, quæ facta innouatione, ſeu expoſita querela tranſiuit ad ſecundas nuptias, quia non eſt cauſa remittenda, ſed remanere debet in Curia Principis. Ita Cumia *ſuper ritu 45. tom.* Vincent. de Franchis *dec. 257. n. 7.* Valaſc. *conſu. 57.* Anton. Theſaur. *d. dec. 177. n. 4.* Menoch. *in addi. ad caſ. 66. n. 35. & 36.* Maſtrill. *Sicilia dec. 127. n. 12. & de magiſtralibus lib. 3. c. 4. n. 164.* Nouar. *in prax. elect. & variat. fori, q. 7. ſect. 1. n. 4.* 19

Decimotertiò amplia etiam in viduis, & orphanis in diuitibus; nam & iſti propter amiſſionem maritorum, ſiue parentum reſpectiuè dicuntur fortunæ iniuria miſerabiles eo quod neuter ſibi poſſit in cauſis opem ferre, vidua propter ſexum, pupillus propter ætatem; hoc enim miſeratione eſt dignum vxores & filios videre maritorum, & patrum ſubſidio orbatos; quæ conſideratio habet locum etiamſi vidua, ſiue orphanus ſit diues. Ita Nouell. *de dote p. 9. priuil. 12.* Roland. *conſ. 79. vol. 1.* Marc. Anton. Natta *d. conſ. 690. à n. 3.* Cou. *pract. c. 6. num. 2.* Gregor. Lopez *l. 5. in gloſſ. magna, verbo e ſon eſtos, ante fin. ibi, vnde etiam in fœmina diuite, tit. 3. p. 3.* Vincent. de Franchis *d. dec. 100. à n. 19.* Theſaur. *d. dec. 177. n. 3.* Menoch. *d. caſu 66. n. 4. & 5.* Azeued. *d. l. 8. num. 9. tit. 3. lib. 4. noua Recop.* Fulu. Pacian. *conſ. 84. num. 25.* Alexand. Trentacinq. *dict. lib. 1. tit. de citat. reſolut. 2. num. 16.* Bernard. Græuæ. *in d. pract. Cameræ Imper. lib. 1. conclus. conſid. 1. num. 4. cum ſeqq.* D. Barboſa *in l. 2. ff. ſoluto matrim. à n. 50. p. 1.* Stephan. Gratian. *d. c. 181. n.* Franc. Milanenſ. *dec. 4. n. 2. lib. 2.* Paul. Fuſch. *lit. V, ſing. 29.* Ioan. Mar. Nouar. *in praxi elect. & variat. fori, quæſt. 5. num. 3. & quæſt. 7. num. 1.* Thom. Valaſc. *dict. alleg. 65. num. 28.* Caſtill. *dict. lib. 3. cap. 25. num. 25.* Matt. *de iuriſdict. p. 2. cap. 22. n. 6.* Muſcatel. *in praxi aurea. gloſſ. competentes n. 73.* Cancer. *dict. lib. 2. cap. 2. num. 5.* Gabr. Aluarez. *de priuileg. pauperum, quæſt. 31. num. 35.* Bened. Ægid. *dict. art. 4. ſub num. 10.* 20

Decimoquartò amplia priuilegium huius text. procedere in cauſis criminalibus, ſicut in Ciuilibus, Caraſita *ritu 230. n. 1. & 2.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de citation. reſol. 2. n. 13.* Stephan. Gratian. *d. c. 182. n. 5.* Caſtill. *d. lib. 3. c. 25. à n. 20.* 21

Decimoquintò amplia cum quis inferioris conditionis acturus eſt aduerſus aliquem potentem, cuius ipſe potentiam timet, adeò vt præ eius potentia coram Ordinario ius ſuum conſequi deſperet, quia & huiuſmodi à iure communi conceditur vt dictum ſuum aduerſarium apud Curiam Principis vocet, etiam quoad primam cauſæ cognitionem; quæ perhorreſcentia de iure communi probatur iuramento dictam perhorreſcentiam, & timorem allegantis. Ita Cancer. *d. lib. 2. c. 2. à n. 18.* 22

Limitatur primò in vidua, quæ maritum occidit, ex quo commodum non poteſt percipere, Couar. *dict. 606. n. 3.* Mexia *in tract. taxæ panis concluſ. n. 10. ad fin.* Azeued. *l. 9. num. 1. tit. 3. lib. 4. noua Recopil.* Thom. Valaſc. *d. alleg. 65. n. 50.* 23

Limita ſecundò in vidua inhoneſta, quia hoc priuilegium competit ratione viduitatis, viduam au- 24

tem

Digitized by Google

tem quæ ſit inhoneſta, & luxurioſè vivat, viduitatis privilegia à jure communi & municipali conceſſa amittere certum eſt, *l. his ſolis, de revocand. donat.* Ita Cov. *pract. cap.7. num.1.* Azeved. *d.l.9. num.11. & 12.* Cur. Philipp. *p.1.§.9.num.13.* Thom. Valaſc. *d. alleg.65. num.31.* Cancer. *d.lib.2. cap.2. num.8.* Alex. Trentacinq. *d.reſol.3.n.16.prope fin.* junctis traditis per Benedict. Ægid. *de jure & privil. honeſtatis, art.5.de viduis.*

25 Limita tertiò quando lis eſt ſuper juribus Regalibus, vel pertinentibus ad Regem. Ordin. Reg. Luſit. *lib.3. tit.5.§.5.* Afflict. *tom.1. conſtitut. rubr.37. num.33.* Thom. Valaſc. *d. alleg.65.num.32.* ubi *n.33.* hoc intelligit quando orphani, viduæ & miſerabiles conveniuntur pro illis juribus, non autem quando ipſi volunt convenire adverſarios ſuper juribus Regalibus, quia tunc poterunt vel eligere judices præpoſitos in municipibus ad cognoſcendum de talibus juribus, Menoch. *in addit. ad caſ.66. ſuper n.52.* Cancer. *d. lib.2.c.2.n.26.in fine*, ubi quod contra fiſcum non habent miſerabiles perſonæ fori privilegium.

16 Limita quartò quando vidua habet juriſdictionem, quia non poteſt trahere ad Curiam, Ord. Reg. Luſit. *lib.3. tit.5.§.5.* Cov. *pract.c.7.n.8.verſ.octavò*, Thom. Valaſc. *d. alleg.65.n.34.*

17 Limita quintò quando reus habet plures judices de jure communi, & alium ex privilegio ſibi & actori tributum, ut in miſerabilibus perſonis; nam ille qui eligit forum ſecundùm jus commune, præfertur eligenti forum ſecundùm privilegium, quia fortior eſt cauſa utentis jure communi, quàm ejus, qui eligit forum ſecundùm privilegium. Ita Alex. Tsentacinq. *d. tit. de citat. reſol.2.n.22.*

28 Limita ſextò quando viduæ, orphani & aliæ miſerabiles perſonæ ſunt Iudææ; nam illæ non gaudent privilegio hujus l. Ita Caravit. *ritu 219. in princ.* Alexand. Trentacinq. *d. tit. de citation. reſol.2.n.19.* ubi *n.36.* ſublimitat in Iudeis noviter converſis.

29 Limita ſeptimò quando viduæ orphani, & aliæ miſerabiles perſonæ agunt contra alias ſimiles viduas, ſive orphanos, quia tunc non poſſunt invicem uti hoc privilegio, ſed quilibet ſervabit jus commune, cùm unus non ſit potentior altero. Ita Carav. *ritu 228.n.5.* Greg. Lop. *d.l.5.in gloſſ. magna, verſ. ſed quid ſi unus privilegiatus, tit.3.p.3.* Covar. *d.c.7.n.4.* Vincent. de Franchis *dec.188.* Theſaur. *d.dec.177. n.9. verſ. limitatur tamen*, Cur. Philip. *p.2.§.17.n.32.* Azeved. *l.8.n.7.tit.3. lib.4. novæ Recop.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de citation. reſol.2.n.18.* Caſtill. *d.lib.3. cap.25.n.27.* Cancer. *dict. lib.2.cap.2.n.22. & 23.* ubi dicit ſe credere aliud ſervaturum quando ex hoc perſona privilegiata aliquo incommodo afficeretur, Cabed. *Luſit. dec.54.n.12.p.1.* Thom. Valaſc. *d. all.65. n.38.* Benedict. Ægid. *d. tract. de jure, & privileg. honeſt. art.4.n.51.*

30 Limita octavò in cauſis parvi valoris, quibus plus expenditur, quàm commodi percipitur, & ideò in aliquibus Regnis ſtatuta eſt quantitas, intra quam non datur hoc privilegium trahendi ad Curiam. Vide Cov. *d. cap.7.n.2. verſ. ex hoc tamen*, Peguera *in pract. civili, tit. de revocatione cauſarum ad Regiam audiendientiam, n.3.* Thom. Valaſ. *d. alleg.65.n.39.*

31 Limita nonò in cauſis ſpolij novi depoſiti, & ſerum conſignatarum, & ſuper mercede famulorum, ex Ordin. Reg. Luſit. *lib.9.tit.12.§.1. & eod. lib.3. tit.6. ad finem principij*, Thom. Valaſc. *dict. alleg.65. ex num.40.*

32 *Contra pupillos.*] Notatur ad hoc, quod pupillus, & orphanus habent privilegium, ut poſſint reos ad Curiam trahere etiam in prima inſtantia, ipſi verò extra proprium domicilium trahi non poſſunt. Ita Caſtill. *d.lib.3.c.25. n.17.in princip.* Dicuntur enim miſerabiles perſonæ, & inter illas connumerantur, ut fori hujuſmodi privilegia habeant, Menoch. *d. caſu 66.n.3.* Cov. *d.cap.6.n.2.* Theſaur. *d.dec.177.n.1.* Maſcard. *de probat. concl.1061.n.2.* Azeved. *d.l.8. n.7.tit.3.lib.4.nova Recop.* Alexand. Trentacinq. *d.tit. de cit. reſol.2.n.30.* Matt. *de juriſd. part.2.cap.21.n.5.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. c.34.n.4*

Appellatione pupilli in propoſito quidam intelligunt illum, qui eſt patre orbatus, & verſatur in annis pupillaris ætatis. Ita Gloſſ. *verbo contra pupillos, in præſenti*, Cov. *pract.c.6.n.2.* Menoch. *d. caſu 66. n.4.* Steph. Grat. *d.c.181.n.1.* Quod in regnis Hiſpaniarum videtur verum, cùm leges Caſtellæ & Luſitaniæ loquantur per verbum *orphanos*, quod verificatur in eo, qui eſt orbatus patre, ut advertunt poſt Azeved. Cabed. *Luſit. dec.99.n.12.part.1.* Thom. Valaſc. *d. alleg.65.n.11.* Sed verius eſt hoc caſu jure communi attento pupillum dici qui, vel morte patris, vel emancipatione egreſſus eſt patriam poteſtatem, idque intra annos quatuordecim, cùm adhuc eſt impubes, ut per Natt. *d. conſ.590.n.3.* Vincent. de Franchis *d.dec 100. n.17.* Caſtill. *lib.3. c.25.n.17.* Cancer. *d.lib.2.cap.2. num.13.* Thom. Valaſc. *d. alleg.65.ex n.9.* ubi *n.13.* dicit hoc privilegium competere tutori dato illi qui in utero eſt, agenti nomine partus futuri. 33

Vel diuturno morbo fatigatos, &c.] Notatur ad hoc quod ſenes & decrepiti, ac diuturno morbo fatigati & debiles, & cæteri omnes de quibus natura movetur ad miſerandum, gaudent privilegio hujus leg. vide Menoch. *d. caſu 66.n.13. cum multis ſeqq.* ubi de debili, diuturno morbo, peregrino, cæco captivo, & mutilato membris, Alex. Trentacinq. *d.tit. de citat. reſol.2.n.31.* Caſtill. *d.lib.3. cap.25.n.10.* Matt. *de juriſd.p.1.cap.11.n.5.* 34

Aliuque fortunæ injuria miſerabiles.] Notatur ad hoc, quod pauperes idem jus habent, quod viduæ, ac pupilli ad utendum privilegio hujus leg. ut poſſint reos ad Curiam trahere, ipſi verò trahi non poſſunt, ut per Cov. *pract.c.6.n.3.* Alex. Trentacinq. *d. reſol.2.n.32.* Caſtill. *dict.lib.3.cap.25.n.18.* etiamſi culpa ſua in paupertatem inciderint, ex eod. Cov. *d.cap.6. n.2. verſ. ſed ſi quis in paupertatem*, Novar. *in praxi electionis, & variar. fori, q.16.ſect.1.n.4. & ſeq.* Gabr. Alvarez *de privileg. pauperum, p.1. q.54. n.8.* Ad idque ſummariam per unum teſtem, & etiam parte non citata, ſufficere probationem reſolvunt Caſtill. *dict. cap.25. num.18.in med.* Gabr. Alvarez *d.p.1.q.5.n.16.* 35 36

Item mercatores dum ſunt in mercimoniis, & peregrinantur, inter perſonas, quibus competit privilegium hujus leg. connumerantur, ut per Menoch. *d. caſu 66.n.18.* Alex. Trentacinq. *d.tit. citat. reſol.2. num.33.* 37

Eccleſia quoque connumeratur inter perſonas, quibus competit privilegium hujus leg vocandi quemquam ad Curiam Principis quoad primam cauſarum cognitionem. Ita Afflict. *dec.257.n.1.* Theſ. *d.dec.177.n.9.* Covar. *pract.c.7.n.3.* Carav *ritu 219.* Azeved. *d.l.8 n.8.tit.3.lib.4.nove Recop.* Alex. Trentacinq. *d.tit. de citat. reſol.2.num.34.& ſeq.* Matta *de juriſdict.p.1.c.21.n.5.& p.4.cent.1.caſu 49.n.14.* Cabed. *Luſit. dec.54.n 9.p.1.* Cancer. *d.lib.2.c.2.n.15:* ubi id admittit ſi ſit pauper, cùm tunc aliorum pauperum jure fungatur: & *n.16* poſt Mich. Ferrer. *p.1. obſerv.c.8.* aſſerit ſtatutum eſſe in Catalonia per Regiam pragmaticam, ut omnia monaſteria, & cæteri Religioſi, ut ſunt Commendatarij, quoad dictum privilegium habeantur pro pauperibus, Caſtill. *d. lib.3.c.25.n.30.* Gabr. Alvarez *de privileg. pauperum, p.1.q.52.n.33.* ubi poſt Cov. aſſerit in Caſtellæ Regno hoc jam obtinuiſſe, dudumque receptum, quatuos 38

Mendicantes Ordines, ſancti ſcilicet Franciſci, ſancti Dominici, ſancti Auguſtini, & Carmelitarum, Monialiumve monaſteria omnia cujuſcunque Ordinis, & inſtituti, ac pauperum hoſpitalia, etiamſi Eccleſiæ hujuſmodi divites ſint, poſſe in prima inſtantia laicum ad Curiam Regis evocare: idem dicit Thom. Valaſc. *d. tom. 1. alleg. 66. n. 6.* & Parens meus *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſitan. lib. 3. tit. 5. §. 1. n. 15.* atteſtatur Senatum Luſitanum id ad ſolos Mendicantes in communi bona non habentes, veluti Franciſcanos, reſtrinxiſſe. Et quoad monaſteria Monialium res expedita eſt, nemoque dubitat ea, licèt magnis facultatibus abundent, habere privilegium trahendi adverſarios ad Curiam, vel eligendi judicem municipij, ad quem de jure pertinuerit cauſarum cognitio in prima inſtantia; reſolvunt Cabed. *Luſit. dec. 54. ferè per tot. p. 1.* Thom. Valaſc. *d. tom. 1. alleg. 66. num. 1. & 2.* ubi *n. 3.* limitat, niſi ea monaſteria habeant juriſdictionem ex donationibus Regiis, Benedict. Ægid. *d. tract. de jure, & privilegio honeſtatis, art. 4. n. 10.*

39 Vniverſitati dictum privilegium competit, quia ſub ſe comprehendit viduas, pupillos, aliaſque perſonas miſerabiles, Caravit. *ritu 219. ſub n. 3.* Menoch. *d. c. ſu 66. n. 23.* Alexand. Trentacinq. *d. tit. de citation. reſol. x. num. 35.*

40 *Miſerabiles.*] Iudicis arbitrio relinqoitur, qui tales dicantur, de quo Palat. *in repet. cap. per veſtras, notab. 1. num. 1x.* Tiraq. *de pia cauſa, in præfat. p. 5. & ſeq. & in l. ſi unquam, verbo omnia, n. 31.* Bened. Capra *reg 30. n. 11.* Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tit. de ſent. proviſ. art. 3. gloſſ. ult.* Cov. *pract. cap. 6 n. 3. verſ. relinqoendum,* Mich. Craſſ. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 11. n. 7. pag. 399.* Menoch. *conſ. 479. n. 5. & de arbitr. caſu 66. à princ.* Perez *in l. 1. tit. 1. lib. 3. Ordin. & l. 13. tit. 3. lib. 2. pag. 212.* Azeved. *l. 9. num. 12. tit. 3. lib. 4. nova Recop.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1061. & 1065.* Nicol. Intrigl. *lit. I, ſing. 16.* Sebaſt. Medic. *in tract. Mors omnia ſoluit, n. 103.* Flamin. Pariſ. *de reſign. benef. lib. 5. q. 6. num. 139.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 3. cap. 14. n. 75.* Alex. Trentacinq. *d. lib. 2. tit. de citation. reſol. 2. num. 25.* Benard. Græværs *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 1. conſid. 1. n. x.* Caſtill. *d. lib. 3. cap. 25. n. 18.* Mart. *de juriſdict. p. 2. cap. 22. n. 5.* Cancer. *var. ſol. lib. 2. c. 2. num. 14.* Gabr. Alvarez *de privileg. pauperum, p. 1. q. 52. num. 31.* D. Barboſ. *in l. 1. ff. reſol. matrim. p. 1. n. 50.* Cabed. *Luſit. dec. 54. n. 8. p. 1.* Thom. Valaſc. *d. tom. 1. alleg. 65. n. 35.*

41 In gloſſ. *Excedere,* ibi, *quid autem ſi huiuſmodi miſeræ perſonæ conſenſerunt,* &c. Notatur ad hoc, quod priuilegio huius leg. cum ſit conceſſum miſerationis intuitu, renuntiari non poteſt, vt per Aaeued. *d. l. 9. num. 8. & 12. tit. 3. lib. 4. noua Recop.* Vincent. de Franch. *deciſ. 19x. numero 7.* Mex. *in tract. taxa panis, concluſ. 5. num. 139.* Marcheſan. *de commiſſ. part. 2. tit. de commiſſ. auocat. cauſarum, §. 2. num. 20.* D. Barboſ. *in l. alia, §. eleganter, num. 50. & in l. quia tale; num. 20. ff. ſolut. matrim. & in l. 1. art. 4. n. 69. & 77. ff. de judic.* Alex. Trentacinq. *d. lib. x. tit. de citation. reſolut. 2. numero 37.* Caſtill. *dict. lib. 3. capite 25. numero 7.* Benedict. Ægid. *in dict. tract. de iure & priuilegio honeſtatis, art. 4. num. 1x.* Thom. Valaſc. *d. tom. 1. alleg. 65. num. 48.* Cancer. *d. lib. 1. cap. 2. num. 30.* Gabr. Alvarez *d. tract. de privileg. pauperum, q. 47. n. 10.*

Ubi de criminibus agi oporteat.

TIT. XV.

AGITVR ubi delictum eſt commiſſum, vel obi reus habet domicilium, vel ubi eſt deprehenſus.

Vide Cujac. Pac. & Vveſembec. item Chætian. Suarez & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 13.* Donell. *comment. juris civilis lib. 17. c. 16. per tot.* Farin. *in praxi crim. p. 1. q. 7. per tot.* D. Barboſ. *in l. hæres abſens, §. proinde, ff. de jud. in art. de foro delicti.*

SVMMARIVM.

1 *Rei cauſarum criminalium forum ſortiuntur in altero de tribus locis, ſcil. ubi crimen eſt commiſſum, vel cauſa eſt iochoata, vel ubi ſit apprehenſio, & n. x. horum fororum differentia quæ, n. 3.*

4 *Forum ratione delicti contrahitur in eo loco ubi delictum eſt commiſſum.*

5 *Remiſſio an, & quando facienda ad locum delicti, & quæ fieri debeant à judice requiſito ut delinquentem remittat, remiſſivè n. 6.*

7 *Delictum ſi ſit commiſſum in duobus locis, putà in uno inchoatum, in alio autem perfectum, quiſnam iſto caſu ſit judex competens, & utrùm qui inchoat delictum in hoc territorio, & illud conſummat in alio, incurrat excommunicationem latam per ſtatutum hujus territorij, n. 8.*

9 *Iudex domicilij delinquentis, vel originis, ſi cœpit cognoſcere de delicto per ſubditum alibi commiſſo, tunc non tenebitur remmittere ad forum delicti, niſi ſit res integra.*

10 *Vagabundus punitur ubique poteſt ex delicto ubicunque commiſſo.*

11 *Vagabundus quis ſit.*

12 *Iudex requiſitus pro remiſſione delinquentis an debeat cognoſcere, quod deliquerit antequam remittat.*

L. Quæſtiones. I.

Impp. SEVERVS, & ANTONINVS AA. *Laurinæ.*

REi cauſarum criminalium forum ſortiuntur iſi 1
altero de tribus locis, ſcilicet vbi crimen eſt
commiſſum, vel cauſa eſt inchoata, vel vbi ſit appre-
henſio. Colliguot ex Ordin. Cyn Bart. Salicet. Bald.
Caſt. Angel. Fulgoſ. Sebaſt. Næu. Aloyſ. Leo *fol. 59.*
Petr. Gilchen. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen.
in concord.
Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *lex.* 2
Hiſpan. 15. tit. 1. p. 7. vbi gloſſ. 5. Couar. *pract. c. 11. n. 6.*
Decian. *tract. crim. lib. 4. c. 16. n. 1.* Donel. *comment.*
ioris ciuilis lib. 17. c. 15. col. 1. D. Barboſ. *in l. heres ab-*
ſens, §. proinde, in art. de foro delicti, ff. de iud. n. 1. cùm
multis ſeqq. vbi *n. 9.* ait quod pro delicto poteſt quis
accuſari io loco delicti commiſſi, item & in loco do-
micilij, & propterea in loco propriæ originis & pa-
ternæ, ſi ibi inueoitur: & *n. 10.* quod ioter hoc foros
ea exiſtu differentia, quod in loco delicti, vel origi- 3
nis propriæ, aut paternæ, non poteſt accuſari niſi ibi
reperiatur, in foro autem domicilij poteſt accuſari,
etſi ibi non inveniatur, latè Farin. *in praxi crim. p. 1.*
quaſt. 7.

q.7.à n.1. vbi dicit delinquentem tribus modis ſupponi iuriſdictioni iudicis inquirentis, primò ratione loci delicti, ſecundò ratione originis, tertiò ratione loci domicilij, & *num.5.* tenet quod ratione conuerſationis decennalis in aliqua ciuitate poteſt quis à iudice illius ciuitatis puniri de delictis commiſſis alibi tempore quo conuerſatus fuit in illo loco, quamuis illi iudici non ſit ſubiectus ratione delicti, originis, ſeu domicilij, & *num.7.* limitat in fure, qui ſi in loco reperiatur cum re furata, poteſt ratione contrectationis rei furatæ ibidem puniri, licèt illi foro non ſit ſubditus, & *n.8. cum ſeqq.* limitat quoque in raptore, aſſaſſino, & publico latrone, ac ſtratarum diſrobatore.

4 *Vbi commiſſa.*] Ergo ratione delicti forum contrahitur in eo loco vbi delictum commiſſum fuit, de quo vide Doctores *in auth. qua in prouincia, infr. hoc*
5 *eod. tit.* Et an, & quando ad locum delicti ſit facienda remiſſio, vide D.Barboſ. *in l. hæres abſens, §. proinde in art. de foro delicti, ex n.66.* vbi *à n.103.* remiſſionem eſſe faciendam ait in delictis grauibus, & pro quibus venit imponenda pœna corporalis, ſecus verò in delictis grauioribus, & *à n.107.* tenet, quod ſi judex domicilij delinquentis, vel originis cœpit cognoſcere de delicto per viam accuſationis, non tenebitur facere remiſſionem ad locum delicti, cum declarationibus *ibid.* adductis *n.115. cum ſeqq.* Cald. Pereira
6 *poſt quæſt. forenſ. conſ.23. n.5.* Et quæ teneatur judex requiſitus priùs videre & examinare, ut delinquentem remittat, vide Farinac. *d.q.7. à n.34.*

7 *Vel inchoata ſunt.*] Quæſtio eſt controverſa, utrùm ſi delictum commiſſum ſit in duobus locis, in uno putà inchoatum, in alio autem perfectum, & conſummatum, quiſnam erit iſto caſu competens judex, an ſcilicet judex loci ubi inchoatum eſt delictum, an verò ubi finitum? vide Hippol. *in tract. crim. §. ulterius, n.1. cum ſeqq. & ſing.225. incip. In delictis,* Azeved. *l.1. n.71. tit.16. lib.8. nova Recop.* Abb. *in c. fin. n.25.* ubi Felin. *n.13. de foro comp.* Boſſ. *in pract. eod. tit. de foro compet. à n.59. & à n.109.* Clar. *§. fin. q.18. verſ. item pone, & verſ. item quæro,* Plaza *in epit. delict. lib.1. c.15. n.16.* Farin. *d.p.1. q.7. n.44. cum multis ſeqq.*

8 Verùm etiam qui inchoat delictum in hoc territorio, & illud conſummat in alio, incurrat excommunicationem datam per ſtatutum hujus territorij, vide Vgolin. *de cenſur. tab.1. cap.9. §.3.* Soar. *tom.5. etiam de cenſur. diſp.5. ſect.5. n.9.* Azor. *inſtit. moral. p.1. lib.5. cap.25. q.2.*

Vel ubi reperiuntur, qui rei eſſe, &c. vide eleganter Donell. *comment. juris civilis lib.17. cap.16. col.3. verſ. alterum, prope fin.*

9 *Perfici debere,* &c.] Notatur ad hoc, quod ſi judex domicilij delinquentis, vel originis cœpit cognoſcere de delicto per ſubditum alibi commiſſo, tunc non tenebitur remittere ad forum delicti, niſi ſit res integra, ut per Gig. *conſ.108. n.6. & 11.* Vinc. de Franchis *dec.32. p.1.* D.Barboſ. *d. art. de foro delicti, ex n.107.*

10 In Gloſſ. *Reperiuntur,* ibi, *vel dic quod loquitur ibi de vagabundis, ut illi ubilibet poſſint conveniri,* &c. Notatur ad hoc, quod vagabundus poteſt ubique puniri de delicto ubicunque commiſſo, de quo vide Abb. *in cap. ult. num.13. de foro compet.* ubi Marian. *n.57.* Boſſ. *ſub eod. tit. n.79.* Tiraq. *de retract. lig. §.9. gloſſ.2. n.34.* Duen. *reg.378. limit.4.* Clar. *in §. fin. q.39. verſ. cæterùm,* Covar. *pract. cap.11. n.7.* Dec. *tract. crim. lib.4. cap.3. à n.3.* Azeved. *ad l.1. n.4. tit.11. lib.8. & l.1. n.35. cum ſeqq. tit.16. eod. lib.8. nova Recop.* Moel. *in emporio juris, p.1. tit.2. q.10. n.15. verſ. quintus caſus,* D.Barboſ. *in l. hæres abſens, §. proinde,*
11 *ff. de judic. in art. de foro delicti, n.149.* latè Farin. *conſ.64. n.3. & ibi ad dit. lit. B, & in praxi crim. p.1. q.7. n.13. cum multis ſeqq.* ubi *n.15.* quoad hoc propoſitum vagabundum dicit illum, qui per mundum vagatur, nec certum habet domicilium.

In Gloſſ. *commiſſa,* ibi, *verùm primò cognoſcet judex,* &c. An judex requiſitus pro remiſſione delinquentis debeat cognoſcere an deliquerit, antequam remittat, vide Duen. *reg.378. ampl.2.* Socin. *reg.415.* Peña *in direct. Inquiſitor. p.3. commento 33. verſ. his ita* Clar. *lib.5. §. fin. quæſt.38. num.19.* Perez *ad lib.8. Ord. pag.335.* Azeved. *ad l.1. tit.16. lib.8. novæ Recop.* 12

SVMMARIVM.

1 *Super plagij crimine cognoſcit judex conventi, & num.2.*
3 *Plagium quibus modis committatur, remiſſivè.*
4 *Delinquens tunc accuſari poteſt in loco propriæ originis, vel paternæ, ſi pars læſa velit in tali loco eum accuſare.*
5 *Iudex domicilij, ſeu originis an cognoſcere poſſit de delicto commiſſo per ſuum ſubditum extra ſuum territorium, an verò teneatur illum remittere ad judicem loci, remiſſivè.*
6 *Citandus non habens aliquam habitationem propriam, poteſt citari in eo hoſpitio, in quo conſuevit frequentius converſari.*
7 *Scholaris frequentiùs converſari debet in ſcholis.*

L. Sciens. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Nicea.*

SVper crimine plagij cognoſcit judex conventi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Donell. *comment. juris civilis lib 17. cap.56. col.2.* 2
verſ. hucuſque, Thoming. *deciſ.5.* Plagij crimen quibus modis committatur, vide Boniſac. de Vitalin. *in* 3
rub. de pœna plagiarij, ex num.1. Didac. Cantera *in quæſt. criminal. cap.8. rubr. de furtis, num.13.* Menoch. *de arbitr. caſu 536. per tot.* Farin. *in praxi crim. q.166. num.45. cum ſeqq.*

Ab eo itaque, &c.] Notatur ad hoc, quod tunc 4
delinquens accuſari poteſt in loco propriæ originis, vel paternæ, ſi pars læſa velit in tali loco eum accuſare, ut per D.Barboſ. *in l. hæres abſens, §. proinde ff. de judic. in art. de foro delicti, n.26.* Et de iſta quæ- 5
ſtione, an judex domicilij, ſeu originis cognoſcere poſſit de delicto per ſuum ſubditum commiſſo extra ſuum territorium, an verò teneatur illum ad judicem loci delicti remittere, latè tractat Farinac. *in praxi crim. part.1. q.7. n.59. cum ſeqq.* & *à n.26.* diſputat an abſolutus, condemnatus, ſeu aggratiatus in loco delicti, poſſit iterum inquiri, & moleſtari in loco originis, vel è contra.

Ibi degit, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi is, qui ci- 6
tari debet, non habet aliquam habitationem propriam, tunc poſſet citari in eo hoſpitio, in quo frequentiùs converſari conſuevit, ut per Tiraquel. *de retract. lign. §.9. gloſſ.2. n.31.*

In Gloſſ. *Degit,* ibi, *ut ſcholaris in ſcholis,* &c.] 7
Debet enim ſcholaris frequentiùs in ſcholis converſari, Barthol. Bolognet. *in repet. auth. habita, ne filius pro patre n.320.*

SVMMARIVM.

1 *Delicti, poſſeſſionis, proprietatis & hypotheca ratione quis forum ſortitur.*

2 *Partibus litigantibus in prouincia præſentibus, controuerſia apud iudicem, ac prouincia Præſidem terminari debet.*

3 *Domino domus abſente à domo, quid iniquè ſentiens, aut delinquentem, vel curatorem domus conuenit, & domino abſente in res præſentes ſit condemnatio, n. 4.*

5 *Ob damnum ratione bonorum conuentus dominus ac curator, ſi non reſpondeant ad præconis vocationem condemnatio nihilominus procedit.*

6 *Contumacia conuenti pro præſentia eiuſdem habetur.*

7 *Reus comparens actore abſente, nec actionem proſequente, abſoluendus eſt cum adiudicatione damnorum.*

8 *Aliqui rei ex forma pragmatica ad principales comitatus ſunt remittendi.*

9 *Induciæ in delictorum cognitionibus partibus ad nouem menſes extendi ac prorogari poſſunt.*

10 *Ratione delicti forum contrahitur eo loco, quo delictum commiſſum eſt. Amplia in illo qui dum exiſteret in aliena ciuitate, vel Epiſcopatu, violauit ſtatutum illius, num. 11. etiamſi in confinibus duorum territoriorum factum ſit delictum, num. 12.*

13 *Delictum commiſſum in mari adiacente territorio ſuo, poterit iudex illius territorij punire, etiamſi actus cœptus in vno territorio, fuiſſet conſummatus in alio, num. 14. reſolue vt num. 15.*

16 *Mandatum quando de per ſe, non ſequuto effectu eſt punibile, vel non tractatur de puniendo mandantem pœna, qua puniendus eſt mandatarius, qui exequutus eſt, ſed extraordinaria, tunc in vtroque mandans puniri poterit. Limita in fure, ſi in loco reperiatur cum re furata, poteſt ratione contrectationis rei furatæ ibidem puniri, licèt illi foro non ſit ſubditus nec ratione delicti, nec ratione domicilij, num. 17. in raptore, qui vbique puniri poteſt, num. 18. in hæretico, qui ab inquiſitoribus iuſtè poteſt puniri in quocunque loco, in quo ab eiſdem fuerit repertus, quatenus nihil impium ibi fecerit, n. 19. in bannitis, n. 20.*

21 *Clauſula* Non obſtantibus quibuſcunque priuilegiis, *remiſſiuè.*

22 *Reuocatio omnium priuilegiorum non intelligitur reſecare inſerta in corpore iuris.*

23 *Priuilegia clauſa in corpore iuris non ſunt priuilegia, ſed ius commune.*

AVTH. Qua in prouincia.

1 RAtione delicti, poſſeſſionis, proprietatis, & hy-
2 pothecæ quis ſortitur forum, *in princ.* Partibus
litigantibus in prouincia præſentibus, controuerſia
3 apud iudicem, ac prouinciæ Præſidem terminari debet, *in verſ. Si ergo ambo.* Domino domus abſente ex
4 domo quid iniquè ſentiens, aut delinquentem, vel
5 curatorem domus conuenit. Et domino abſente in
res præſentes fit condemnatio, *in verſ. Eo autem.* Ob
damnum ratione bonorum conuentus dominus ac
6 curator, ſi non reſpondeant ad præconis vocatio-
7 nem, condemnatio nihilominus procedit. Contumacia conuenti pro præſentia eiuſdem habetur, *in verſ. Sed ſi.* Reus comparens actore abſente, nec actionem
8 proſequente, abſoluendus eſt cum adiudicatione
damnorum, *in verſ. Quod ſi deſit.* Aliqui rei ex forma
pragmaticæ ad principales comitatus ſunt remittendi, *in verſ. Excipitur.* Induciæ in delictorum cognitionibus partibus ad nouem menſes extendi ac pro-
rogari poſſunt, *in verſ. Induciarum verò.* Colligunt ex 9
Ordin. Doctores citati *ad l. 3. num. 1. ſup. hoc tit.*

Qua in prouincia quis deliquit, &c.] Notatur ad 10
hoc, quod ratione delicti forum contrahitur eo loco, quo delictum commiſſum eſt, vt per Boſſ. *ſub tit. de foro comp. n. 46.* Afflict. *lib. 1. conſt. rub. 41. n. 12.* Duen. *reg. 378.* Clar. *in pract. §. fin. q. 38. 39. & 85.* Greg. Lopez *ad l. 1. gloſſ. vlt. tit. 29. p. 7.* Couar. *pract. c. 11. n. 3.* Auiles *ad c. 27. Prætorum,* Perez *ad l. 1. tit. 16. lib. 8. Ordinam.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 17. c. 16. col. 2.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 7. à princip.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, p. 1. tit. 2. q. 20. n. 10. verſ. ſed vera,* Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli, l. 9. à princip.* Cald Pereira *poſt qq. forenſ. conſ. 23. num 5.* D Barboſ. *in l. heres abſens, §. proinde, ff. de iudic. in art. de foro delicti,* Azeued. *l. 1. n. 61. cum multis ſeqq. tit. 16. lib. 8. noua recop.*

Amplia primò in illo qui dum exiſteret in aliena 11
ciuitate, vel Epiſcopatu, violauit ſtatutum illius, qui ratione huius delicti ſubijcitur iudicio ordinario illius diœceſis, & incurrit pœnas latas contra tranſgreſſores, ſiue illæ ſint ſpirituales, ſiue temporales. Ita Abb. *in cap. à nobis, num. 7. & in cap. vlt. num. 39. de foro compet.* Couar. *in cap. alma mater, p. 1. §. 10,* Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. p. 1. lib. 4. c. 8. n. 39.* Vgolin. *de cenſur. tab. 1. c. 9. §. 2.* Azor. *inſtit. moral. lib. 5. c. 25. quæſt. 3.*

Amplia ſecundò vt procedat etiamſi in confini- 12
bus duorum territoriorum factum ſit delictum, nam ſi ignoratur cui territorio locus ſit applicandus, ambo iudices illorum territoriorum de rigore poterunt cognoſcere, vt per Boſ. *in pract. tit. de for. comp. n. 60.* Gregor. Lop. *l. 15. verbo dolo, tit. 1. p. 7.* Clar. *in pract. §. fin. q. 38. verſ. præterea quæro,* Tiraq. *de primog. q. 17. opin 4. num. 16.* Craſſ. *commun. com. 2. lib. 1. c. 5. q. 9.* Azeued. *d. l. 1. num. 79. tit. 16. lib. 8. noua Recop.* Farin. *d. q. 7. num. 51.*

Amplia tertiò, quod etiam delictum commiſſum 13
in mari adiacente territorio ſuo; poterit iudex illius territorij punire, quia mare, ſeu particula maris, dicitur eſſe de territorio illius ciuitatis, vel loci, cui magis appropinquat. Ita Gregor. Lop. *l. 1. verbo tuiere tit. 9. part. 5.* Rebuff. *in commentar. ad l. 59. ff. de verb. ſignif. pag. 303.* Hieron. de Monte *in tract. finium regund. c. 7. n. 9. cum ſeqq.* Azeued. *ad d. l. 1. n. 102. tit. 16. lib. 8. noua Recop.* Vincent. de Franchis *deciſ. 142. n. 6.* Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. conſ. 23. n. 7.*

Amplia quartò, etiamſi actus cœptus in vno ter- 14
ritorio fuiſſet conſummatus in alio, nam ſi delictum erit diuiſibile, poterit in vtroque loco puniri; licet enim propter actus ſucceſſiui continuationem vnicum reputetur delictum, vtroque tamen loco commiſſum videtur, & vtrique iudici facta fuit iniuria, vt per Felin. *in cap. fin. num. 13. de foro comp.* Hippol. *in leg. vnic. num. 56. de raptu virginum.* Azeued. *d. l. 1. n. 81. tit. 16. lib. 8. noua Recop.* Farin. *d. q. 7. ex n. 44.* vbi
n. 46. reſoluit, quod contra illum, qui exiſtens in vno 15
territorio emiſſa ſagitta, ſeu ſclopo aliquem in alio territorio occidit, vterque iudex procedere poteſt.

Vnde quoad mandantem quando mandatum de 16
per ſe non ſequuto effectu eſt punibile, vel quando non tractatur de puniendo mandantem pœna, qua puniendus eſt mandatarius, qui exequutus eſt, ſed extraordinaria, tunc in vtroque loco puniri poterit, de quo vide Duen. *reg. 378. in 4. ampl.* Plaz. *in epit. delictor. lib. 1. c. 15. n. 16. & 17.* latè Azeued. *d. l. 1. n. 71. cum ſeqq. tit. 16. lib. 8. noua Recop.* Farin. *d. q. 7. ex n. 47.*

Limita in fure, qui ſi in loco reperiatur cum re 17
furata, poteſt ratione contrectationis rei furatæ ibi-

dem

dem puniri, licet illi foro non ſit ſubditus ratione delicti, nec ratione originis, nec ratione domicilij, Duen. *reg.* 378. *limit.* 5. Viv. *comment. lib.* 1. *verbo judex domicilij, in fine, n.* 11. Ludov. Peguera *dec. crim.* 28. P. Molin. *de juſt. tract.* 2. *diſp.* 696. *n.* 3. Farin. *d. q.* 7. *num.* 7.

18 Limita ſecundò in raptore, qui ubique puniri poteſt, Socin. *reg.* 87. *fallent.* 3. Duen. *reg.* 378. *limit.* 6. Farin. *d. q.* 7. *n.* 8.

19 Limita tertiò in hæretico, qui ab inquiſitoribus juſtè poteſt puniri in quocunque loco, in quo ab eiſdem fuerit repertus, quamvis ibi nihil impium fecerit, Duen. *reg.* 378. *lim.* 7. Socin *reg.* 87. *fallent.* 1. Simancb. *de cathol. inſt. cap.* 2. Villadieg. *de heret. q.* 8. *ad fin.* Morl. *in emporio juris, p.* 1. *tit.* 2. *q.* 20. *n.* 15. *verſ. ſextus caſus*, Farin. *d. q.* 7. *n.* 17.

20 Limita quartò in bannitis, ut per Decian. *tract. crimin. tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 13. *n.* 3. *in fine*, Clar. *in* §. *fin. q.* 39. *verſ. fuit interrogatus*, Soar. *commun. opin. verbo bannici, n.* 5. Farin. *d. q.* 7. *n.* 16.

21 *Omni privilegio ceſſante.*] De clauſula, *non obſtantibus quibuſcunque privilegiis*, &c. Vide notata *in tractat. de clauſulis uſufreq. clauſ.* 83. *per tot.*

22 In Gloſſ. *Illic omni privilegio*, ibi, *ſed non indulta per legem redactam in corpore juris.* Notatur ad hoc, quod revocari omnium privilegiorum non intelligitur revocare inſerta in corpore juris, ut per Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 40. *n.* 13. D. Barboſ. *in l.* 1. *p.* 1. *n.* 12. *ff. ſoluto matrim.* & *in l.* 2. §. *legatis, n.* 116. *ff. de*
23 *judic.* & citatos per me *d. clauſ.* 83. *n.* 1. ex ea ratione, quia privilegia clauſa in corpore juris non ſunt privilegia, ſed jus commune, & faciliùs tolluntur ea, quæ jure ſpeciali, quàm quæ jure communi valent, ut ibidem adnotavi *n.* 5. & 6.

Vbi de poſſeſſione agi oporteat.

Tit. XVI.

POSTVLATVR momentaria poſſeſſio ubi res ſita eſt, vel ubi vis facta.

Vide Cujac. Pac. & Vveſemb. Menoch. *remed. retinend. num.* 316. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Vis ubi facta, & ubi adeſt poſſeſſio, ibi judicium de poſſeſſione intentari, & exerceri poteſt, & num.* 2.

3 *Iudex competens manutentionis eſt ille, in cujus territorio eſt, vel turbatio contingit, ſeu fieri dubitatur, etiam quando poſſeſſio ſita eſt in confinio duorum territoriorum, atque diœceſum, n.* 4.

5 *Spoliator conveniendus eſt coram ſuo judice laico, vel Eccleſiaſtico reſpectivè; poteſt etiam conveniri coram judice ordinario competenti illius loci, ubi commiſſum eſt ſpolium.*

6 *Laicus an ſit competens judex cùm in poſſeſſione rei beneficiariæ Eccleſiæ, atque ita ſpiritualis vis facta eſt.*

7 *In remedio recuperandæ quis ſit judex competens, remiſſivè.*

8 *Executio delicti quando ſe habet ad inchoationem per modum continuationis, tunc attenditur inchoatio.*

L. Vbi autem vis. Vnic.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *ad Feſtum Proconſ. Africæ.*

VBi facta eſt vis, & ubi adeſt poſſeſſio, ibi judi- 1
cium de poſſeſſione intentari, & exerceri poteſt.
Colligunt ex Ord. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Angel. Albetic. Fulgoſ. Sebaſt. Næv. tum. ſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Tiraq. *de retract. lig.* §. 8. *gloſſ.* 5. *num.* 10. Donel. *comment. juris lib.* 17. *cap.* 17. *col.* 3. noviſſimè Ludov. Poſt. *in tract. mandati de manutenendo, obſerv.* 6.
num. 30. ubi quod judex competens manutentio- 3
nis eſt ille, in cujus territorio res eſt, vel turbatio contingit, ſeu fieri dubitatur, Menoch. *remed.* 3. *retinend. à num.* 316. ubi reſolvit in judicio poſſeſſorio retinendæ cùm de poſſeſſione rei prophanæ contenditur, illum eſſe judicem in cujus territorio res ſita eſt, vel illum in cujus territorio vis turbati-
va facta eſt: & *num.* 321. extendit procedere etiam 4
quando poſſeſſio ſita eſt in confinio duorum territoriorum, vel vis in itinere illata, fuiſſet illata in confinio duorum territoriorum, atque diœceſum; nam & tunc utriuſque territorij judex adiri poterit, Guttier. *canon. lib.* 1. *q.* 34. *num.* 5. ubi quod ſpoliator conveniendus eſt coram ſuo judice laico, vel Eccleſiaſtico reſpectivè, & etiam poteſt conveniri coram judice ordinario competenti illius loci, ubi commiſſum ſpolium eſt, id probans ex Menoch. quoniam ratione rei, & ob commiſſam violentiam duæ actiones moveri poſſunt, realis, & perſonalis, ut ſuam unuſquiſque judex tueatur juriſdictionem, D Barboſ. *in l. hæres abſens*, §. *proinde, in art. de foro ratione rei*
ſita, n. 10. *ff. de judic.* ubi quod propter vim, vel tur- 5
bationem factam circa poſſeſſionem rei, convenietur turbator in loco in quo res erat, quia occaſione rei agitur.

Verum autem laicus competens judex ſit cùm in 6
poſſeſſione rei beneficiariæ Eccleſiæ, atque ita ſpiritualis vis facta eſt, quæſtio eſt dubia, & pro utraque parte Doctores & fundamenta plura adduxi *in tract. de jure Eccleſiaſt. univerſo, lib.* 1. *c.* 39. §. 2. *à n.* 160. *uſque ad* 179.

Et quis competens judex ſit in remedio recupe- 7
randæ poſſeſſionis, vide Menoch. *remed.* 15. *recup. n.* 203. *cum ſeqq.*

In Gloſſ. *Vbi aut. unic.* ibi, *nam non poteſt alibi fie-* 8
ri vis, &c. Notatur ad hoc, quod quando executio delicti habet ſe ad inchoationem per modum continuationis, tunc attenditur inchoatio, ut per Ant. de Matthæis *de prorogat. juriſd. n.* 72. *verſ. ſed ubi*, Clar. §. *fin. q.* 38. *n.* 9. D Barboſ. *in l. hæres abſens*, §. *apud Labeonem, n.* 28. *ff. de judic.* ubi *n.* 29. aſſerit in his terminis procedere traditionem hujus gloſſæ.

Vbi fideicommiſſum peti oporteat.

Tit. XVII.

FIDEICOMMISSVM ibi petitur, ubi eſt hæreditas, *l. unic. hoc tit.*

Vide Cujac. Pac. & Vveſemb. item Zoanet. *rerum quotidian. cap.* 15. Peregr. *de fideicomm. art.* 53. *à princ.* Donell. *comm. juris civilis lib.* 17. *c.* 15. ubi Oſuald.

L. Fideicommiſſum. Vnic.

Impp. SEVERVS, & ANTONINVS AA. *Demetrio.*

1 FIdeicommiſſum petendum eſt in foro hæreditatis relictæ. Collignnt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Angel. Alber. Fulgoſ. Sebaſtian. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Haoc eaodem conclusionem ex hoc textu deſumunt Antoo. Gom. *var. sem. 1. cap. 12. n. 84. per tot.* Hottoman. *lib. 3. obſerv. 7.* ubi accipit haoc l. de fideicommiſſo universali, quod ſolùm loco hæreditatis peti debere ſentit, reliquas verò leges de particulari, refert Oſuald. *in Donel. enucleat. lib. 17. cap. 15. lit. B, in fine*, Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 195. verſ. ultimò dicendum*, D. Barboſ. *in l. hæres abſens, in princ. num. 39. cum ſeqq. ff. de judic.* Peregrin. *de fideicom. art. 53. num. 1.* ubi quærens quo loco fideicommiſſa petenda ſint, reſoluit quod ſi fideicomoiſſarius perſonali ex teſtamento agat adversùs hæredem gravatum, vel hæredem hæredis, in duobus locis illum convenire poteſt, ſcilicet io loco domicilij ipſios hæredis, & in loco ubi major pars hæreditatis reperitur: ſi verò reali agat adversùs hæredem, aut tertium poſſeſſorem, ſimiliter in duobus locis forus eſt, ſcilicet in loco domicilij poſſeſſoris, & in luco ubi res eſt. Zoanet. *rerum quotid. cap. 15.* ubi ait ita demùm in loco majoris partis hæreditatis conveniri hæredem, ſi & ibi reperiatur.

Vbi conveniatur qui certo loco dare promiſit.

TIT. XVIII.

QVo loco dare debuit, eo ſimpliciter; alibi verò, facta mentione loci, coovenıri poteſt, *§. ſi quis agens, Inſt. de act.*

Vide Cujac. Pac. & Vveſemb. item Villalob. Viv. & alios *tom. 1. comm. opin. lib. 3. tit. 14.* Ariſm. Tepat. *var. ſent. tom. 1. tit. 138. pag. 258.*

SVMMARIVM.

1 *Solutio ſi in certum locum eſt collata, & alibi agitur actio eſt arbitraria ratione loci, & in talem actionem venit intereſſe pro judicis arbitrio.*

2 *Si contractum ſit in certo loco, & in alium deſtinetur ſolutio, non ſortitur promiſſor forum in loco contractus, nec in illo conveniri poteſt, etiamſi in eo reperiatur.*

3 *Debitor non ſolvens in loco deſtinato ſolutioni, contra eum ceſſantem ſolvere, poterit agi veluti contra contumacem, & doloſum ad intereſſe, quod ſolo juramento creditoris probatur.*

4 *Actioni arbitrariæ in qua venit intereſſe, tunc locus eſt, quando exprimitur certus locus, in quo debet fieri ſolutio.*

L. Qui certo loco. Vnic.

Imp. ALEXANDER A. *Heraclidæ.*

SI ſolutio in certum locum eſt colla ta, & alibi agitur, actio eſt arbitraria ratiooe loci, & in talem actionem venit intereſſe pro judicis arbitrio. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Angel. Alber. Fulgoſ. Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Advertè, quod ſi contractum ſit in certo loco, & 2
in alium deſtinetur ſolutio, non ſortietur promiſſor
forum in loco contractus, nec in illo conveniri poterit, etiamſi in eo reperiatur; ita Balb. *deciſ. 216.* Petr. Gregor. *in cap. 1. num. 92. de ſponſal.* Anton. de Matth. *de prorogat. juriſdictionis, num. 64.* Bapt. Bov. *in tract. de ſtatutaria urbis præſcrip. gloſſ. 19. à num. 153.* Villalob. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 14.*
num. 1. ubi Veaio. *num. 5.* tenet quod debitor non 3
ſolvens in loco deſtinato ſolutioni, contra eum ceſſantem ſolvere poterit agi veluti contra contumacem, & doloſum ad intereſſe, quod ſolo juramento creditoris probabitur, latè D. Barboſ. *in l. hæres abſens, §. proinde, in princ. num. 57. ff. de judic.* ubi *n. 58.* hanc cooclusionem veram dicit quando quæſtio eſt in quo loco contrahens forum ſortiatur; nam tunc verum eſt, quod eum ſortitur, non in loco in quo verba contractus fuerunt prolata, ſed potiùs in loco io quem fuit collata ſolutio, ſed quoad omnes alios effectus attendetur potiùs locus in quo verba contractus fuerunt prolata, quàm locus in quem collata fuerit ſolutio. Idem D. Barboſ. *in d. l. hæres abſens, §. fin. à num. 5.*

Arbitraria actione, &c.] Advertit idem D. Barb. *in d. l. hæres abſens, §. fin. num. 28.* quod actiooi arbitrariæ in qua venit intereſſe, tunc locus eſt, quando exprimitur certus locus, in quo debeat fieri ſolutio; nam ſi quis ſimpliciter contrahat in certo loco, & cogitur in alio ſolvere, non eſt locus arbitrariæ, & conſequenter oon habebitur ratio intereſſe, quia quando contrahitur in certo loco, & noo exprimitur, quod in eo fiat ſolutio, tacitè videtur permiſſum ut ſolvat in quocunque loco congruo, io quo reperiatur: de quo vide Magon. *Lucenſi dec. 78. n. 17.* Rot. Genuenſ. 4

Vbi in rem actio exerceri debeat.

TIT. XIX.

EXERCENDA ubi res eſt, vel ubi reus domicilium habet.

Vide Cujac. Pac. & Vveſemb. item Torzan. Kirchov. Bonacoſ. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 15.* Ariſm. Tepat. *var. ſent. tom. 2. tit. 136. pag. 258.*

SVMMARIVM.

1 *Actio in rem datur contra poſſidentem, & ob perſonam actoris non ſit mutatio judicis.*

2 *Verus poſſeſſor quando ſe offert liti, tunc rei vendicatio ceſſat contra detentorem.*

3 *Verus poſſeſſor ſe offerens liti tenetur cauſam proſequi coram judice ubi priùs fuit, ſæpta quando comparet pro defenſione utilis dominij nominantis*

tis eum, ſecus ſi pro defenſione ſui directi dominij.

4 *Venditor, ſeu author laudatus veniens ad emptorem, ſeu nominantem defendendum, forum, ſeu iudicium laudantis, aut nominantis ſubire tenetur, nec iudicium declinare poteſt, quamuis alterius fori ſit, & iuriſdictionis.*

5 *Venditor tenetur iura ſua deducere coram iudice, coram quo fuit emptor primo loco citatus.*

6 *Clericus, cui lis eſt denuntiata, vt emptorem laicum defendat, an teneatur id facere coram ſæculari, an verò trahere poſſit cauſam ad forum eccleſiaſticum, remiſſiuè.*

7 *Clericus hæres laici an cœpta iam lite cum defuncto ligetur inſtantia, teneaturque coram ſæculari iudice ſubire iudicium, & proſequi, remiſſiuè.*

L. In rem actio. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Pancratio.*

1 ACtio in rem datur contra poſſidentem, & ob perſonam actoris non fit mutatio iudicis. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Caſtrenſ. Angel. Alberic. Fulgoſ. Sebaſt. Næu. Aloyſ. Leo *fol. 59. verſo,* remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Notatur ad hoc, quod quando verus poſſeſſor ſe offert liti, tunc rei vendicatio ceſſat contra detentorem, ex *l. Hiſpan. 29. tit. 2. part. 3.* Soar. de Paz *in practica, tom. 3. cap. 1. §. 3. num. 13.* vbi *n. 14. poſt l. Hiſpan. 57. tit. 6. part. 1.* & Cou. *practic. cap. 8. num. 2.*
3 ſubdit quod verus poſſeſſor ſe offerens liti tenetur cauſam proſequi coram iudice vbi priùs fuit cœpta, quando comparet pro defenſione vtilis dominij nominantis eum, ſecus ſi pro defenſione ſui directi dominij.

4 Notatur etiam ad hoc, quod venditor, ſeu author laudatus veniens ad emptorem, ſeu nominantem defendendum, forum, ſeu iudicium laudantis, aut nominantis ſubire tenetur, nec iudicium declinare poteſt, quamuis alterius fori & iuriſdictionis ſit, vt per Gregor. Lopez *l. 33. lit. H, tit. 5. part. 5.* Decian.
5 *reſp. 118. num. 5. vol. 3.* vbi ait, quod venditor tenetur iura ſua deducere coram iudice coram quo fuit emptor primo loco citatus: & *n. 26.* dicit hunc textum loqui quando quis agebat contra eum, qui verè poſſidebat cùm eſſet emptor, in quem tranſlatum erat & dominium, & poſſeſſio, secùs ſi tranſlata eſſet ſimplex detentatio. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 31. à num. 82.*

6 Verùm Clericus, cui lis eſt denuntiata, vt emptorem laicum defendat, teneatur id facere coram ſeculari, an verò trahere poſſit cauſam ad forum eccleſiaſticum, quæſtio eſt dubia, quam ad partes diſputaui *in meo tract. de iure eccleſ. vniuerſo, lib. 1. c. 39. §. 2. n. 125. cum ſeqq.*

7 Verùm etiam Clericus hæres laici cœpta iam lite cum defuncto ligetur inſtantia, teneatúrque coram ſæculari iudice ſubire iudicium & proſequi, diſputaui ſimiliter *eodem c. 39. §. 2. à n. 100. vſque ad n. 104.* & ideo ad ibi tradita & citatos Doctores remitto lectorem, ne dicta repetamus.

S V M M A R I V M.

1 *Poſſidens alterius nomine poteſt dominum in iudicio palàm facere.*

2 *Poſſidens alieno nomine, ſi conuentus verum dominum non nominat intra data dilationis tempus, & dominus ſi denuntiatione præuia non comparet, lis pro conteſtata habetur quoad præſcriptionis interruptionem.*

3 *Colonus nominans quem in dominum, ſtatim ipſe venit abſoluendus ab obſeruatione iudicij.*

4 *Nominatio domini quando fieri debeat in iudicio, quid operetur, & in quo differat à laudatione authoris, an habeat locum in poſſeſſorio, & in rebus mobilibus, & incorporalibus, remiſſiuè.*

5 *Dies ad comparendum apponendus in citatione.*

6 *Terminus in citatione debet eſſe congruus.*

7 *Ad interrumpendam præſcriptionem paria ſunt litem eſſe conteſtatam, & quod non poſſit conteſtari propter partis contumaciam.*

8 *Impediens citari pro citato habetur.*

9 *Ad primum decretum non deuenitur, niſi citatio per edictum præceſſerit.*

10 *Cognitio de debito requiſita antequam iudex pronuntiet aliquem mittendum ex primo decreto.*

11 *Rei vendicatio an detur contra ciuiliter tantùm poſſidentem.*

L. Si quis alterius. II.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad vniuerſos prouinciales.*

POſſidens alterius nomine poteſt dominum in iudicio palam facere. Item poſſidens alieno nomine, ſi conuentus verum dominum non nominat intra datæ dilationis tempus, & dominus ſi denuntiatione præuia non comparet, lis pro conteſtata habetur quoad præſcriptionis interruptionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom. 1. pag. 156.* 1 2

Vide Decian. *reſp. 118. num. 8. vol. 3.* vbi quod colonus nominans quem in dominum, ſtatim ipſe venit abſoluendus ab obſeruatione iudicij, Alphan. *collect. 68.* ad hoc, an conuentus in cauſa poſſeſſorij recuperandæ poſſit in iudicio nominare dominum, vide Boër. *deciſ. 207. num. 8. & 9.* item quod poſſeſſor ſemper eſt citandus, Anton. Gom. *l. 45. Tauri, n. 79. prope fin.* vbi quod ille tantùm, qui ciuiliter poſſidet animo, in abſentia poteſt conueniri rei vendicatione. 3

Debet ſtatim in iudicio dominum nominare, &c.] Quandò autem nominatio domini in iudicio fieri debeat, quid operetur, & in quo differat à laudatione authoris, an habeat locum in poſſeſſorio, & in rebus mobilibus, & incorporalibus, vide Marant. *de ordine iudic. part. 6. numer. 6. per totum, pag. 279. cum ſeq.* 4

Certo dierum ſpatio, &c.] Ergo dies ad comparendum debet in citatione apponi, vt per Ordin. Reg. Luſit. *lib. 3. tit. 1. §. 5. num. 13.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. de citat. num. 65.* Menoch. *conſ. 230. num. 11.* Tiber. Decian. *tract. crimin. lib. 1. cap. 21. num. 17.* Azeued. *l. 40. num. 30. tit. 18. lib. 4. noua Recop.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 809. à principio.* Et terminus in citatione congruus eſſe debet, itavt citatus congruè, & opportunè, ad locum deſtinatum venire poſſit, ex Bart. *in l. aut qualiter, num. 2. ff. quod vi, aut clam,* Marant. *d. tit. de citat. num. 67.* Aſin. *in pract. §. 21. cap. 1. num. 6. & 7.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu citat. num. 67.* Ceuall. *d. q. 809. num. 23. cum ſeqq.* Camill. Bortel. *in ſumm. deciſ. tom. 1. tit. 44. num. 51. cum ſequentib.* 5 6

Si verò poſt huiuſmodi indultum, &c.] Notatur ad hoc, quod ad interrumpendam præſcriptionem pa- 7

ria ſunt litem eſſe coonteſtatam, & quod oon poſſit
8 conteſtari ptopter pattia contumaciam, vt per Tiraquell. *de retractu lig. §.15. gloſſ.2.n.5.in fine.* Quia impediens citari habetur pro citato, vt Steph. Grat. *diſ.ept.fo.cuſ.c.66.n.32.* Seraphin. *dec.* 1094.*num.*3. & alios quos retuli *in praxi exigendi penſiones, q.*10. *num.*26.

9 *Edictis legitimis*, &c.] Notatur ad hoc, quod ad primum decretum non deuenitur niſi citatio per edictum præceſſerit, vt per Menoch. *de arbitr.caſu* 74. *n.*33. vbi *n.*34. aſſerit hanc l. loqui in Ordinario, in quo neceſſaria eſt citatio per edictum; at in delegato cautum hoc non eſſe, quinimò ob ſolam contumaciam primæ citationis, illam miſſionem in poſſeſſionem ex primo decreto concedi.

10 *Et tunc in eadem voluntate*, &c.] Notatur ad hoc, quod tequititur cognitio de debito antequam iudex pronunciet aliquem mittendum ex primo decreto, vt per Petez *l.1.verſ. quaero 15.titul.9. lib.4. Ordinam.pag* 613.

11 In gloſſ. *Quolibet modo*, 1. ibi, *ſed an contra ciuiliter tantùm poſſidentem detur rei vendicatio? quidam dicunt quod ſic*, &c. Vide Valaſc. *de iure emphyt. queſt.*18.*num.*21.

SVMMARIVM.

1 *Actor ad rem agit vbi res ſita eſt, & n.*2. *intellige vt n.*8.9.10.11.

3 *Actio realis, & in rem ſcripta, & in loco rerum, & in domicilio rei intentari poteſt, & numero* 4 5.6.

7 *Iudex loci competens quis reputari debeat.*

12 *Litteræ requiſitoria vt iudex vnius prouinciæ poſſit executioni mandare ſententiam latam in alia prouincia, remiſſiuè.*

L. Actor rei. III. & vlt.

Impp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA.

1 ACtor ad rem agit ibi vbi res ſita eſt. Colligont ex ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *num.*1. *ſupra hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. deſomunt Ordin.Reg.Luſit. *lib.3.tit.*11. *§.5.l.Hiſpan.*
*32.tit.2.part 3.vbi gloſſ.*9. Bernard.*reg.*599. Socin.
*reg.*15. *verſ. quintò fallit*, Ioan. Garcian. *reg.* 515.
Roland. *de lucro dotis, q.*15. *n.*5. Cephal. *conſ.*263.
*n.*9. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.*17.*c.*17.*col.*2.
& 4. Surd. *conſ.*168. *n.*11. Farin. *conſ.*71.*n.*7.*lib.*1.
latè cum ampliationibus, & limitat. Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib.*2. *tit. de actionibus, reſol.*4. *per*
3 *tot.* Tiraq. *de retractu lig §.*8.*gloſſ.*5.*num.*9. vbi quod
actio realis, & in rem ſcripta, & in loco rerum, & in
domicilio rei intentari poteſt, *& de iure primog.*
4 *q.*48 *n.*7. vbi quod in actione reali poteſt reus conueniri coram iudice rei contentioſæ, Kirchou. *tom.*1.
5 *commun.opin.lib.*3. *tit* 15.*n.*3. *pag.*405. vbi quod rei
mobilis ratione ſortitur quis forum, Vincent. de
6 Franchis *dec.* 177.*n.*1. vbi quod poteſt iudicium moueri contra poſſeſſorem in loco, vbi res ſita eſt, tam
iudicio rei vendicationis, quàm iudicio mixto reali,
& perſonali: & *num.*6. aſſerit hanc l. cum ſimilibus
procedere, etiamſi ex ſcripturis, vel probationibus
appareret de non iure actoris. Cabed. *Luſit.dec.*86.
*n.*6.*cum ſeqq.p.*2. latè D. Barboſ. *in l. hæres abſens, §.*
proinde, ff. de iudic. in art. de foro ratione rei ſita, *numero* 1. *cum ſeqq.* vbi *numero* 19. aduertit non
quemlibet iudicem illius loci reputari competentem,
ſed tantùm illum, qui attenta qualitate rei & perſonæ competens ſit, & *numero* 21. hinc infert, quod ſi 7
Clericus poſſideat rem, & conueniatur ratione rei
ſitæ, debet cooueniri coram iudice eccleſiaſtico illius loci.

Intellige principalem concluſionem, dum habet ratione rei ſitæ poſſe quem in loco vbi res ſita 8
eſt, conueniri, intelligi in bonis ſtabilibus, ſecus in bonis mobilibus perpetuò in loco non manſuris, vide Boër *deciſ.*518. *numero* 1. vbi ait, quod ſi quis tranſiens per hanc ciuitatem ducat equum, aut mulum, vel aliam rem mobilem mihi pertinentem, & furto ſubtractam, quam recognoui per ſignum meũ, quod defetebat, non poſſum eum capere, & vendicate, ſed ſequi debeo forum eius; tenebitur tamen prius ſatiſdare, & ſi non poteſt ſatiſdare, fiet ſequeſtrum, cùm ſit ſuſpectus de receſſu. Alexand. Trentacinq. *reſolut.* 4. *numero* 9. Oſuald. *in Donell. enucl. libro* 17. *capit.* 17. *lit. M*, Caualcan. *deciſ.* 3. *numero* 8. *p.* 1. Tiraquel. *de iure primog. quaeſt.*48.*num.*7. Milanenſ. *deciſ.*11,*num.*54. D. Barboſ. *dict. art. de foro ratione rei ſita, num.*4. vbi requirit quod huiuſmodi res mobiles, vel ſe mouentes ſint in loco ſaltem ad tempus, neque debeant ab eo ſtatim recedere.

Idem eſſe accipiendum in actione perſonali in 9
rem ſcripta, tenent Tiraquell. *de retractu lig.* §. 8. *gloſſ.*5. *numero* 9. Anton. de Matth *de prorogatione iuriſdict. numero* 75. D. Barboſ. *d. artic. de foro ratione rei ſita, ex numero* 8. vbi *numero* 11. aduertit quod ſi mera actione perſonali agatur ad rem, vt ſcilicet actori tradatur, non eſt facienda conuentio in loco, in quo res tradenda exiſtit, ſed mouenda eſt actio in domicilio rei: vide Vincent. de Anna *allegat.*59. *num.*5. *& alleg.*84. *n.*4. Alex. Trentacinq. *d. reſolut.*4.*n.*5.

Aduertit etiam circa hunc forum ratione rei ſitæ 10
D. Barboſ. *vbi ſuprà, numero* 13. quod in Regno Portugaliæ per dictam Ordio. Regiam *lib.*1.*tit.* 11. §. 5. ſtatutum reperitur quod quis poteſt conueniri in loco, vbi res ſita eſt, etiamſi alibi habeat domicilium, itavt in electione actoris ſit vel reum conuenire in proprio domicilio, vel in loco rei ſitæ: quod ſatis conuenit cum communi Doctorum reſolutione, quæ idem tenet, ut per Anton. de Matth. *de prorogat. iuriſdict. n.*75. Mich. Graſſ. *tom.*1. *commun. opin. lib.*3.*tit.*15.*n.*8. *pag.*405.

In gloſſ. *Res*, ibi, *ideſt, immobiles*, &c. Probat 11
hæc gloſſ. prædictam regulam, nempe vt ſortiatur quis forum ratione alicuius rei ſitæ in aliquo loco, accipi debere in re immobili, ſecus ſi mobilis ſit res, quo caſu ait ſufficere ſatiſdare iudicio ſiſti in foro rei: ita Panor. *in cap. fin. numero* 43. *de foro comp.* Ioan. Garcian. *d. reg.*115. *num.*1. Paz *ad leges ſtyli, l.*5.*num.*3.

In eadem gloſſ. ibi: *Reſpondeo, iudex illius loci*, 12
&c. De litteris requiſitoriis neceſſariò exhibendis, vt iudex vnius prouinciæ poſſit executioni mandare ſententiam latam in alia prouincia, vide Roder. Xuar. *in l. poſt rem iudicatam, quaeſt.*5. Rebuff. *tom.*2. *ad leges Galliæ, tit. de litteris requiſitor.* Soar. de Paz *in pract. tom.*1. *temp.*4.*n.*5. *cum ſeqq.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, p.*2 *tit.*2.*q.*50. *per tot.*

Vbi

Vbi de hæreditate agatur, vel vbi hæredes ſcripti in poſſeſſionem mitti poſtulare debeant.

Tit. XX.

HÆREDITAS petitur, vbi poſſeſſor domicilium habet, vel vbi ſunt res hæreditariæ, ſi ibi reperiatur poſſeſſor. Hæres quoque in poſſeſſionem mitti poſtulat, vbi ſunt res hæreditariæ.

Vide Cuiac. Pac. & Vveſemb.

SVMMARIVM.

1 *Actio intentanda vbi res ſita eſt, ſiue agatur ex edicto diui Adriani, ſiue petitione hæreditatis.*

2 *Hæredes teſtamento ſcripti immiſſionem in bona exigunt, & impetrant, vbi res ſita ſunt.*

3 *Hæreditatis controuerſia reo in loco domicilij, aut ſi ibi reus, vbi res ſita ſunt, degit, in loco bonorum mouenda, & numero 4. ſi plures res ſunt diuerſi fori, id ſequi debemus in omni petitione, in quo maior pars eorum habetur, num. 5.*

6 *Cauſa proprietatis maioratus ad illum Regium conuentum remittenda, vbi maior pars maioratus eſt.*

7 Degit, *ideſt, domicilium habet.*

L. Illic. Vnic.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Meſſalæ.*

1 SIue agatur ex edicto diui Adriani, ſiue petitio-
ne hæreditatis, ibi eſt intentanda actio, vbi res
2 ſita eſt. Item hæredes teſtamento ſcripti ibi vbi
res ſitæ ſunt, immiſſionem in bona exigunt, & im-
3 petrant. Hæreditatis controuerſia reo in loco do-
micilij, aut ſi ibi reus, vbi res ſitæ ſunt, degit, in
loco bonorum mouenda. Colligunt ex Ordinat.
Bart. Cyn. Salicet. Bald. Caſtr. Sichard. Sebaſt.
Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*
4 Vide Morl. *in emporio iuris ciuilis, tom. 1. tit. 2.*
in prælud. num. 148. *prope fin.* vbi quod hæredita-
tis cauſa eſt agitanda coram Præſide prouinciæ, in
qua maior pars hæreditatis erat, vel domicilium ha-
bebat, qui ſe pro hærede gerebat. Tiraq. *de retra-*
ctu lig. §. 36. gloſſ. 3. n. 6. vbi quod ſi plures res ſint
diuerſi fori, id ſequi debemus in omnium petitione,
in quo maior pars earum habetur, Molin. *de primog.*
5 *lib. 3. c. 13. n. 37.* vbi quod cauſa proprietatis maio-
ratus ad illum Regium conuentum remittenda eſt,
6 vbi maior bonorum maioratus pars eſt, quem refert
Parlador. *differ.* 11. *n. 6.* Cuiac. *lib. 5. obſeru.* 19. Do-
nell. *commentar. iuris ciuilis lib. 17. cap. 17. per tot.*
& c. 19. col. 1.
7 *Vbi degit.*] Ideſt, vbi domicilium habet, vt per
Donell. *d. lib. 17. c. 16. col. 2.*

Vbi de ratiociniis, tam publicis, quàm priuatis agi oporteat.

Tit. XXI.

AGATVR vbi negotia geſta ſunt.

Vide Cuiac. Pac. & Vveſembec. item Peregrin. Iannin. *de ratat. realis, lib. 3. cap. 1.* Muñoz de Eſcobar *de ratiocin. adminiſtr. cap. 7. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Adminiſtrationis priuatæ cauſa ibi ratio eſt reddenda, vbi quis adminiſtrationi præfuit, & n. 2. an procedat licèt in loco adminiſtrationis repertus non ſit, remiſſiuè n. 3. intellige vt n. 4.*

5 *Clericus qui aliquam publicam adminiſtrationem ſecularem coram ſeculari iudice ſponte acceptauit, an poſſit ab ipſo ſeculari iudice pro ratione talis adminiſtrationis reddenda adſtringi.*

L. Eum qui. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Gerontio.*

ADminiſtrationis priuatæ cauſa ibi ratio eſt 1
reddenda, vbi quis adminiſtrationi præfuit.
Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Caſtr.
Angel. Albet. Fulgoſ. Sichard. Sebaſt. Næu. remiſſiuè
Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. vt.* poſt omnes
Aloyſ. Leo *fol.* 60.
Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt *l. Hiſpan. 32. tit. 2. part. 3. vbi gloſſ. fin. & l. 61.*
titul. 5. part. 1. vbi gloſſ. 3. Auiles *ad cap. 27. Prætor.*
verbo entreguen, n. 12. Bernard. *reg.* 642. *limit.* 9.
Cou. *pract. c. 10. n. 4.* vbi aſſerit communi omnium
Doctorum ſuffragio receptum eſſe, tam in publico,
quàm in priuato adminiſtratore locum eſſe remiſſio-
ni ad eum locum vbi adminiſtratio facta fuit, Franc.
Burſat. *conſ. 74. n. 5.* Roland. à Valle *conſ. 49. n. 67.*
vol. 1. Baez. *de decima tutor. c. 1. n.* 186. Caſtill. *l. 27.*
Tauri, gloſſ. de reſtitution. col. 4. ad med. Rot. Genuenſ.
dec. 98. n. 3. & 4. Guttier. *de tutel. p. 3. c. 1. num.* 125.
Surd. *de alimentis, tit. 1. q. 47. n. 9. & 10.* Pichard. *in*
§. igitur, n. 23. cum ſeq. Inſtit. de obligat. quæ ex con-
tractu, Morl. *in emporio iuris ciuilis, p. 1. tit. 3. q. 20.*
n. 18. verſ. ſunt tamen, Gomez de Leon. *in ſua cent.*
c. 69. Garc. Gironda *de priuilegiis exemptorum, n.* 922.
D. Barboſ. *in l. hæres abſens, §. 1. à n. 66. ff. de iudic.*
vbi diſputat, an procedat concluſio textus, licèt in 3
eo loco adminiſtrationis repertus non ſit, latè Mu-
ñoz de Eſcobar *de ratiocin. c. 7. à princ.* Oſuald. *in*
Donell. enucl. lib. 16. cap. 15. lit. K, vbi intelligit in 4
priuatis in actione negotiorum geſtorum, mandati,
& pro ſocio, contra nonnullos, qui reſtringunt ad
ea negotia, quæ ad magiſtratum loci ſpectant, vel
primariò, ſi adminiſtratio publica, vel ſecundariò in
tutela, ſeu cura.
Verùm Clericus, qui aliquam publicam admini- 5
ſtrationem ſecularem coram ſeculari iudice ſponte
acceptauit, poſſit ab ipſo ſeculari iudice pro ratio-
ne talis adminiſtrationis reddenda adſtringi? vide
Muñoz de Eſcobar *dict. cap. 7. à num. 7. vſque*
ad fin.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Rationes publicas quis reddere tenetur vbi adminiſtrauit.*

2 *Apparitores Magiſtrorum militum tanquam milites & ipſi olim cingulo honeſtati, cuius præſcriptione in foro ſe tuebantur, functi verò officio vt alij cingulum deponebant.*

3 *Probationes, & inſtrumenta rationum meliùs inueniri in loco adminiſtrationis, & in negotiorum geſtore, n. 4.*

L. Nemo poſt depoſitum. II. & vlt.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Macedonio mag. mil.*

1 RAtiones publicas quis ibi vbi adminiſtrauit, reddere tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad* l. 1. *ſuprà hoc tit.*

Vide Doctores citatos *ad l. 1. hoc tit. n. 2.* Strach. *de mercatura, tit. quomodo procedendum, n.* 16. D. Barboſ. *in l. heres abſens, §. 1. n. 77. ff. de iudic.*

2 *Poſt depoſitum cingulum.*] Olim apparitores Magiſtrorum militum tanquam milites & ipſi cingulo honeſtabantur, cuius præſcriptione in foro ſe tuebantur, functi verò officio, vt alij cingulum deponebant, ita Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap.* 11.

3 *In quo & inſtructio ſufficiens*, &c.] Notatur ad hoc, quod in loco adminiſtrationis probationes, & inſtrumenta rationum melius inueniri poſſunt, vt per Muñoz de Eſcobar *de ratiocin. admin. cap. 7. n. 2.* & in negotiorum geſtore, Rot. Genuenſ. *deciſ. 16. num.* 1.

Vbi cauſa ſtatus agi debeat.

TIT. XXII.

QVIA magni momenti eſt, de hac cauſa nec arbitri compromiſſarij, nec iudices pedanei cognoſcunt, ſed maiores iudices, vt Conſul in vrbe, Præſes in prouincia.

Vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. item Menoch. *remed. 16. recup. poſſeſſ. num. 38. cum ſeqq.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, tom. 1. tit. 2. in prælud. numero* 146. vbi quod in hoc tit. ſtatus nomen ad cauſam libertatis refertur.

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſionis cauſa quoad ſeruum fugitiuum in loco vbi fugitiuus reperitur, tractanda eſt: proprietatis autem cauſa coram iudice loci, ex quo ſeruus aufugit, ventilari debet.*

2 *In præſcriptionibus bona fides orta etiam ex iniuſta cauſa ſufficit.*

3 *Bona Fides oriri poteſt ex quibuſcunque cauſis, etiam temerariis.*

L. Ea quæ. I.

Imp. ALEXANDER A. *Aurelio Ariſtocrati.*

POſſeſſionis cauſa quoad ſeruum fugitiuum in loco vbi fugitiuus reperitur, tractanda eſt; proprietatis autem cauſa coram iudice loci, ex quo ſeruus aufugit, ventilari debet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Angel. Alber. Fulgoſ. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

In gloſſ. *Receſſit*, ibi, *vel inſtitutis rationibus ductu*, &c. Notatur ad hoc quod in præſcriptionibus bona fides orta etiam ex iniuſta cauſa ſufficit, vt per Alexand. *conſ. 127. col. 3. lib. 4.* Menchac. *lib. 1. de teſtatoris potentia, §. 10. num.* 13. Burg. de Paz *conſ. 3. num. 101. & conſ. 4. num. 17.* Bec. *conſ. 95. n.* 10. Surd. *dec.* 281 *n. 6.* vbi quod bona fides oriri poteſt ex quibuſcunque cauſis, etiam temerariis, idem tenet per hanc gloſſ. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 17. num.* 15. 2 3

L. Procuratores. II.

Imp. DECIVS A. *Felici.*

CÆſaris Procuratores ſtatus cauſas examinare non poſſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. in prælud. n. 147. verſ. & ſic nec ad Cæſaris Procuratorem.* 2

SVMMARIVM.

1 *Seruus in foro, vbi libertatem aſſerit, conueniendus, intellige vt n.* 3.

2 *In ſtatus cauſa actor ſequitur forum rei, licèt ſit ſenator.*

L. Si in poſſeſſione. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Zenoniæ.*

SEruus in foro, vbi libertatem aſſerit, conueniendus. In cauſa ſtatus actor ſequitur forum rei, licèt ſit ſenator. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* 1 2

Vide Menoch. *remed. 10. recup. numero* 38. vbi dicit hunc text. eſſe intelligendum quando ſeruus priuauit dominum poſſeſſione ſeruitutis, & diu ſtetit in poſſeſſione libertatis, quia tunc conuenietur vbi erit. Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 2. in prælud. n. 148. in fine.* 3

SVMMARIVM.

1 *Ex poſſeſſione ſeruitutis ad libertatem proclamans forum domini ſequitur.*

2 *Serua vendicans ſe in libertatem, forum domini excipientis ſequitur; è contra verò dominus ſeruum in ſeruitutem redigere cupiens, forum ſerui,*

L. Si ex poſſeſſione. IV.

Iidem AA. *&* CC. *Siſinniæ.*

1 EX poſſeſſione ſeruitutis ad libertatem proclamans forum domini ſequitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Vide Menoch. *remed. 10. recuper. poſſeſſ. num. 41. cum ſeqq.* vbi ex hoc text. colligit quod ſerua vendicans ſe in libertatem, forum domini excipientis ſequitur; ſi verò è contra dominus vult ſe dominum oſtendere, & quem ſeruum dicit, in ſeruitutem redigere, actoris partes ſuſtinebit, reique forum, ideſt ſerui, ſequetur.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa ſeruitutis & libertatis pendens inter fiſcum, & priuatum, per Procuratorem Cæſaris examinari poteſt.*
2 *Cauſa verò ingenuorum pertinet ad iuriſdictionem Præſidis.*
3 *Præſes non poteſt cognoſcere ſuper cauſa ſtatus.*

L. Iam dudum. V.

Iidem AA. *&* CC. *Diogeni præſidi inſularum.*

1 CAuſa ſeruitutis, & libertatis pendens inter fiſcum, & priuatum per Procuratorem Cæſaris
2 examinari poteſt. Cauſa verò ingenuorum ad iuriſdictionem Præſidiis pertinet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. ſuprà hoc tit.*

3 Vide Anton. Gouean. *lectionum iuris var. lib. 1. cap. 33.* vbi quod Præſes ſuper cauſa ſtatus cognoſcere non poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptio quinquennij prodeſt libertatem allegantibus, non ſeruitutem aſſerentibus.*
2 *Libertatis cauſa cognitio ad Procuratores Romæ Præſides, & Præfectos prouinciarum ſpectabat.*

L. In litibus. VI. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ* P. P.

1 QVinquennij præſcriptio prodeſt libertatem allegantibus, non ſeruitutem aſſerentibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

2 *Vel in hac alma vrbe apud competentes maximos iudices, &c.*] Notatur ad hoc, quod libertatis cauſæ cognitio ad Prætores Romæ Præſides, & Præfectos prouinciarum ſpectabat, vt per Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 2. in prælud. num. 147. verſ. ſed ad Prætores*

Vbi quis de curiali, vel cohortali, aliave conditione conueniatur.

TIT. XXIII.

IVDEX ordinarius, nempe Rector prouinciæ, eſt iudex competens, denegata in his iudiciis fori præſcriptione, etiamſi quis nouam militiam ſuſceperit, & ad ius militiæ iudicem reuocari velit.

Vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. de Curialibus Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris p. 1. lib. 3. c. 18. à princ.* Caluin. *in ſuo Lexic. iuridic. verbo Curiales.* Et de cohortalibus vide eundem Petr. Gregor. *part. 1. lib. 47. c. 40. n. 2.* Caluin. *in ſuo Lexic. iuriſd. verb. cohortales.*

SVMMARIVM.

1 *Curialis, vel cohortalis ſi à Curia aufugerit propria auctoritate, per eos à quibus fugit, capi poteſt, & poſſeſſionis controuerſia in loco apprehenſionis, proprietatis in loco vbi aufugit, examinatur.*
2 *Capiendi ius an poſſit cedi, vel exerceri per alium, remiſſiuè.*
4 *Captura de perſona ſui debitoris fugitiui permiſſa creditori propria auctoritate, non ſolùm eſt permiſſa creditori, ſed etiam eius Procuratori.*
4 *Maritus poteſt vxorem, vbicunque eam inuenit, propria auctoritate apprehendere.*
5 *Ius capiendi alterum propria auctoritate cedi, & demandari poteſt alteri.*

L. Si quis. I.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA. *Floro* P. P.

SI curialis, vel cohortalis à Curiali aufugerit pro- 1
pria auctoritate, per eos à quibus fugit, capi poteſt, & poſſeſſionis controuerſia in loco apprehenſionis, proprietatis in loco vbi aufugit, examinatur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Fulgoſ. Alber. Sichard. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide Boër. *dec. 275. n. 5.* vbi remiſſiuè citato hoc 2
textu an ius capiendi poſſit cedi, vel exerceri per alium, Roder. Xuar. *in declar. l. 2. tit. de los emplazamientos,* id eſt, de comperendinationibus, §. *ſed attende, n. 24. pag. 211. in noua impreſſ.* vbi quod captura 3
de perſona ſui debitoris fugitiui permiſſa creditori propria auctoritate, non ſolùm eſt permiſſa credito- 4
ri, ſed etiam eius Procuratori, Anton. Gomez *l. 80. Tauri n. 39.* vbi per hunc textum tenet quod ratione ſubiectionis, & quaſi poſſeſſionis, quam habet maritus in vxorem ſuam, poteſt eam vbicunque inuenerit, propria auctoritate apprehendere.

In gloſſ. *Ab iis 2.* ibi, *vel Procuratoribus eorum,* 5
&c. Notatur ad hoc, quod ius capiendi alterum propria auctoritate, vt ius illud, quod habet creditor capiendi debitorem fugientem, cedi & demandari alteri poteſt, vt per Boër. & Xuar. *citatis locis,* Tiraq. *de retractu lig. §. 26. gloſſ. 3. n. 25.* Hippol. *ſing. 141.* Azeued. *ad l. 4. n. 7. tit. 4. lib. 8. noua Recop. & ad l. 2. n. 203. tit. 13. eod. lib. 8.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Pro exactionibus, & conenſſionibus conaeati, fori exceptione & præſcriptione ſe non excuſant.*
2 *Pro functionibus publicis conuentus in iſtiuſmodi contumacem ſententia definitiua proferri poteſt.*
3 *Statutum generale non intelligitur de perſonis nominatim è ſuperiore priuilegiatis.*
4 *In debitorem fugientem, qui militaret in armata militia, non eſt lici a manus iniectio.*
5 *Debitor ſi in fuga effectus eſt Clericus, non poterit capi auctoritate propria nec, per Clericum, nec per laicum.*
6 *Militia cœleſtis maior eſt militiâ mundanâ.*

L. Hac perpetua. II. & vlt.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Cyro P. P.*

1 QVi pro exactionibus, & concuſſionibus conue-
niuntur, fori exceptione & præſcriptione ſe
2 non excuſant. Item quando quis conuenitur pro pu-
blicis functionibus, in iſtiuſmodi contumacem ſen-
tentia definitiua proferri poteſt. Colligunt ex Ordi-
nat. Doctores citati *ad l. 1. numero 1. ſuprà hoc tit.*
3 *Exceptis videlicet iis,* &c. Notatur ad hoc, quod
generale ſtatutum non intelligitur de perſonis no-
minatim à ſuperiore priuilegiatis, vt per Tiraq. *de
præſcript. §. 1. gloſſ. 11. n. 1.*
4 *Qui armata militia,* &c.] Notatur ad hoc, iuncta
gloſſ. *verbo armata*, quod in debitorem fugientem,
qui militaret in armata militia, manus iniectio lici-
ta non eſt, vt per Roder. Xuar. *in declar. l. 2. for.
lib. 2. tit. de los emplazamientos*, id eſt, de comperen-
dinationibus, §. *ſed attende, num. 31. pag. 214. in*
5 *noua impreſſ.* vbi addit cum Angel. eadem ratione,
6 quod ſi in fuga debitor effectus eſt Clericus, non
poterit capi auctoritate propria, nec per Clericum,
nec per laicum, quia maior eſt militia cœleſtis, quàm
militia mundana.

Vbi Senatores, vel Clariſſimi ciuiliter, aut criminaliter conueniantur.

TIT. XXIV.

CONVENIVNTVR Senatores & Clariſſimi ciuiliter in vrbe apud Præfectum prætorio, vel Præfectum vrbi, vel Magiſtrum officiorum, abſente Principe. In prouinciis conueniuntur iure communi, apud Præſidem eius prouinciæ, in qua domicilium habent, criminaliter autem Clariſſimi apud Præſidem eius prouinciæ in qua deliquerant.

Vide Cuiac. Pàc. & Vveſembec. De Clariſſimis, Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris p. 1. lib. 47. cap. 12. n. 15. & 17.* Caluin. *in ſuo Lexic. iuridic. verbo clariſſimorum nomen.*

SVMMARIVM.

1 *Dignitas non illuſtris fori exceptionem in criminalibus minimè tribuit.*
2 *Reatus, & delictum excludunt dignitatem, & honorem, ac priuilegia adimunt.*
3 *Perſona clariſſima, & alia quacunque dignitate inſignes, infra tamen illuſtres, ſortiantur forum in loco, in quo deliquerunt, etiamſi alias non ſint ſuppoſiti iuriſdictioni illius loci.*
4 *Clariſſimi ab illuſtribus diſtinguantur.*
5 *Priuilegium amittitur propter delictum.*
6 *Crimen omnem honorem adimit.*
7 *Inuentus non dicitur, niſi qui eſt inuentus, & captus.*

L. Quicumque. I.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Octauianum Comit. Hiſpaniæ.*

DIgnitas non illuſtris fori exceptionem in crimi- 1
nalibus minimè tribuit. Reatus, & delictum ex- 2
cludunt dignitatem, & honorem, atque adimunt
priuilegia. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet.
Bald. Caſtr. Angel. Alber. Fulgoſ. Sichard. Sebaſt.
Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide Bart. *in repet. l. de quibus, num. 26. ff. de
legibus,* Gueuar. *ad l. 3. ff. de offic. præſid. num 8.* Do-
nell. *comment. iuris ciuilis lib. 17. cap. 20. col. vltim.*
Cardin. Cæſar. Baron. *annal. Eccleſ. tom. 3. anno Chri-
ſti 317. num. 130.* Azeued. *ad l. 1. num. 70. tit. 16.
lib. 8. noua Recopilat.* vbi quod perſonæ clariſſimæ, 3
& aliæ quacunque dignitate inſignes, infra tamen
illuſtres, ſortiuntur forum in loco in quo deliquerunt,
etiamſi aliàs non ſint ſuppoſiti iuriſdictioni il-
lius loci.

Non illuſtri, ſed clariſſima dignitate, &c.] Ergo 4
clariſſimi ab illuſtribus diſtinguuntur, vt per Cal-
uin. *in ſuo Lexic. iuridic. verbo clariſſimos tamen.*
Omnem enim huiuſmodi honorem reatus excludit, 5
&c.] Notatur ad hoc, quod propter delictum amit-
titur priuilegium, quia crimen adimit omnem hono- 6
rem, vt per Decian. *reſp. 118. n. 17. vol. 5.*
In gloſſ. *Deprehenſus*, ibi, *ſecus ſi conuictus, ſed* 7
non deprehenſus, &c. Notatur ad hoc, quod inuentus
non dicitur, niſi qui eſt inuentus, & captus, *l. ſi Bar-
ſatorem, de fideiuſſ. & mand. l: Hiſpan. 7. tit. 6. lib. 6.
noua Recop.* ibi, *tomado con ellas*, Palat. *in repet. rubr.
cap. per veſtras, de donat. inter, §. 21. num. 12.* Couar.
pract. cap. 33. num. 21. verſ. vtcunque tamen ſit, Viu.
opin. 763. num. 8. Brunor. à Sole *in ſuis quæſt. legali-
bus, q. 35. num. 8. & 9.* Anton Gom. *l. 45. Tauri, n. 48.*
Clar. *in pract. §. fin. quæſt. 82. ſtatuto 6. n. 25.* Guttier.
practic. lib. 1. quæſt. 12. num. 5. Bobadil. *in ſua politica,
lib. 1. cap. 13. num. 108.* Farin. *in praxi crimin. tom. 3.
quæſt. 108. n. 136. & ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Senatores in ciuilibus cauſis conueniuntur vbi habent domicilium, vel maiorem partem bonorum, & n. 2.*
3 *Suburbana quæ, remiſſiuè.*
4 *Maritus cenſetur habere domicilium ea in domo, in qua vxor & familia ipſius habitant.*

5 Domi

5 *Domicilium dicitur contractum in loco, ex quòd quis transfert illum in locum maiorem partem bonorum ſuorum.*

6 *Poſſeſſio maioris partis bonorum non ſufficit, niſi concurrat aſſidua conuerſatio, & contrà non ſufficit aſſidua conuerſatio, ſeu habitatio, niſi etiam concurrat poſſeſſio maioris partis bonorum: contrarium num. 7.*

L. Senatores. II.

Impp. VALENS. GRAT. & VALENT. AAA. *ad Senatum.*

1 SEnatores in ciuilibus cauſis conueniuntur vbi habent domicilium, vel majorem bonorum partem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. cap. 8. verſ. Itaque Conſtantinopoli, aut Roma forum ſemper habebant.*

3 *Siue in ſuburbanis,* &c.] Quæ dicantur, vide Card. Cæſar. Baron. *tom. 3. annal. Eccleſ. anno Chriſti 325. pag. mihi 236.* Caluin. *in ſuo Lexic. iuridic. verbo ſuburbana.*

4 *Vbi larem fouent.*]| Notatur ad hoc, quod maritus cenſetur habere domicilium ea in domo, in qua vxor & familia ipſius habitant, vt per Tiraq. *de retract. lign. §. 9 gloſſ. 1. n. 7.*

5 *Aut vbi maiorem partem bonorum poſſident.*] Notatur ad hoc, quod domicilium dicitur contractum in loco, ex eo quod quis transfert in illum locum maiorem partem ſuorum Bonorum, vt per Pariſ. *conſ. 12. n. 16. lib. 3.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. caſu* 86. *num. 26. cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. concl. 534. n. 22.* Card. Tuſch. *pract. concl. lit. D, concl. 596. n. 5. & 22.* Farinac. *fragment. crimin. part. 1. verbo domicilium, num. 208.*

6 *Et aſſiduè verſatur.*] Ergo non ſufficit poſſeſſio maioris partis bonorum, niſi etiam concurrat aſſidua conuerſatio, & è contra, nec etiam ſufficit aſſidua conuerſatio, ſeu habitatio, niſi etiam concurrat poſſeſſio maioris partis bonorum, vt per Marian. Socin. *in fin. num. 26. de foro compet.* Auiles *ad cap. 1. prætor. verbo Cales, num. 5.* Menoch. *de arbit. lib. 2. ca-*
7 *ſu 85. à n. 19.* Contrariam tamen opinionem, immò quem conueniri non poſſe in loco aſſiduæ conuerſationis, aliàs niſi in eo domicilium habeat, tenent Anton. de Matth. *de prorogat. iuriſdict. n. 28.* Farin. *d. verbo domicilium, n. 210.* latè D. Barboſ. *in l. heres abſens, § fin. à num. 112. ff. de iudic.* vbi *n. 116.* ait litteram huius text. dupliciter haberi, quoſdam enim ſubdit libros habere alternatiuam, *aut vbi maiorem partem bonorum poſſidet, aut vbi aſſiduè conuerſatur,* quam litteram tanquam in ſe veram admittit Bart. *in præſenti,* & eam in antiquiſſimo libro reperiri aſſerit Menoch. *d. caſu 86. n. 22. & 19.* & ſecundùm hanc litteram videtur probare ſuam opinionem. Sed omnes alios libros non habere alternatiuam, ſed copulatiuam, aſſerit idem D. Barboſ. *citato loco, n.* 118. in hunc modum, *Aut vbi maiorem bonorum partem poſſedit, & aſſiduè conuerſatur,* & iuxta hanc literam tenet non ſufficere quem dici conuerſari in loco, vt conueniri poſſit, niſi in eo quoque habeat maiorē partē bonorum, & *n. 123.* colligit text. probare iuxta dicta, quod in prouincia Senator conueniri poteſt in loco, in quo larem conſtituit, quia tunc conſtat ibi domicilium habere; vel ſi de hoc non conſtet, vbi habet maiorem partem bonorum, & aſſiduè conuerſatur, quia præſumitur domicilium tunc ibi conſtituiſſe, quantumcunque in alio diuerſo loco habeat habitationem.

SVMMARIVM.

1 *Viri habentes dignitatem illuſtrem ex adminiſtratione in cauſis criminalibus, coram Principe, vel eiuſdem mandatario conueniri poſſunt.*
2 *Accuſationes contra illuſtres, non obſtantibus fatalibus, celeberrimè audiendæ.*
3 *Illuſtres accuſati in iudicio ſedendi locum habeant.*
4 *Cognoſcens ex mandato Principis ſuper delato illuſtri, Principe inſcio condemnandi poteſtatem minimè habet.*
5 *Per calumniam illuſtrem accuſans pœnam non euadit.*
6 *In Pœna calumniæ & talionis non attenditur priuilegium accuſati, niſi reus & accuſator ſint in æquali dignitate conſtituti.*
7 *Illuſtres in vrbe Conſtantinopolitana accuſandi coram Præfectus vrbis, & Magiſtris officiorum; ſed ſi adminiſtratione carent delati, dum accuſantur, ſedendi in iudicio locum amittentes ſtando reſpondent.*
8 *Perfecti prætorio, & Magiſtri officiorum ſuper criminibus illuſtrium ſine relatione ad Principem præcedente, & abſque inſecuto Principis ſpeciali mandato iudicare non poſſunt, nec debent.*
9 *Illuſtribus accuſatis ſedendi ius non adimendum, nec dicendam antequam ad Præfectorum relationem Princeps, aut Imperator reſpondit, & ſeſſionis ius adimi, pœnámque hiſce irrogari iuſſit.*
10 *Theſaurarius Principis, remiſſiuè.*
11 *Illuſtres non debent condemnari aliqua pœna, niſi conſulto Principe. Non ſeruatur in Gallia, n. 12.*
13 *Illuſtris ſi committere delictum contra alium pariter illuſtrem, tunc condemnaretur à iudice ordinario.*
14 *Nobiles Romæ nunquam condemnantur, præſertim in pœnam corporalem, niſi conſulto Principe.*
15 *Illuſtris licèt non poſſit condemnari inconſulto Principe, poteſt tamen abſolui.*
16 *Apices ſacri, id eſt, litteræ.*
17 *Solemnia, id eſt acta iudiciorum.*
18 *Secretarium, pro tribunali Præſidis, ſeu cauſarum auditoris.*
19 *Nobiles quando eorum cauſa agitantur, ſedere debent cum ipſo iudice, etiam in cauſa criminali, num. 20.*

L. Quoties. III. & vlt.

Imp. ZENO. A. *Arcadio P. P.*

VIri habentes dignitatem illuſtrem ex admini- 1
ſtratione in cauſis criminalibus ſolùm coram
Principe, vel eiuſdem mandatario conueniri poſſunt,
in princip. Accuſationes contra illuſtres non obſtan- 2
tibus fatalibus, celerrimè audiendæ, *in verſ. Adeò.*
Illuſtres accuſati in iudicio ſedendi locum habent, *in* 3
verſ. Sedendi. Cognoſcens ex mandato Principis ſu- 4
per delato illuſtri, Principe inſcio, condemnandi po-
teſtatem minimè habet, *in verſ. Adeò.* Per calumniam 5
illuſtrem accuſans, pœnam non euadit. Item in pœna 6
calumniæ & talionis non attenditur priuilegium ac-
cuſati, niſi reus, & accuſator ſint in æquali dignitate
conſtituti, *in verſ. Vitiosis autem.* Illuſtres in vrbe 7
Conſtantinopolitana accuſandi coram Præfectis

vrbis, & Magiſtris officiorum,ſed ſi adminiſtratione
carent delari, dum accuſantur,ſedendi in iudicio lo-
cum amittentes,ſtando reſpondent, *in verſ.Viros au-
tem.* Præfecti prætorio & Magiſtri officiorum ſuper
8 criminibus illuſtrium ſine relatione ad Principem
præcedente, & abſque inſecuto Principis ſpeciali
mandato iudicare non poſſunt, nec debent, *in verſ.
Sciant autem.* Illuſtribus accuſatis ſedendi ius non
9 adimendum, nec dicendum antequam ad Præfecto-
rum relationem Princeps,aut Imperator reſpondit,&
ſeſſionis ius adimi, pœnámque hiſce irrogari iuſſit,
in verſ. Quoties. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l.1.n.1.ſuprà hoc tit.

Vel vrbicaria.] Vide Cardin. Cæſ. Baron. *annalium
Eccleſ.tom.3.anno Chriſti 325.pag.mihi 236.*

10 *Cuive ſacros noſtri numinis theſauros*, &c.] De
Theſaurario Principis Chaſſan. *in catalogo gloriæ
mundi,p.6.conſid.18.*

11 *Niſi noſtra pietatis*, &c.] Notatur ad hoc quod
illuſtres perſonæ non debent condemnari aliqua pœ-
na, niſi conſulto Principe, vt per Tiraquel. *de pœnis
12 temper. cauſa 31. num.40.* vbi dicit in Gallia hoc
non ſeruari, Anton. Gomez *variar. tom.3. cap.3.
13 num.2. ad med. verſ. adde tamen*, vbi addit, præter-
quam ſi illuſtris committeret delictum contra alium
pariter illuſtrem, quia tunc poteſt condemnari à iu-
dice ordinario, Farin. *in praxi crimin. q.98. n.109.*
14 vbi atteſtatur Romæ Nobiles nunquam condemna-
ri, præſertim iu pœnam corporalem, niſi Principe
conſulto, Frec. *de ſubfeudis,tit. quis dicatur Marchio,
num.9.* vbi teſtatur ita ſeruari in M.C.V. Bobadil. *in
ſua politica,lib.3.cap.16. num.126.* vbi ex aliis *in
15 gloſſ.lit.G*, quod licèt illuſtris non poſſit condemnari
inconſulto Principe, poteſt tamen abſolui. Surg. *de
Neapol. illuſt. cap.23. num.3.& 25.* Garc. Maſtrill.
de magiſtrat.lib.4.c.13.à num.51.

16 *Sacris apicibus mittendis*,&c.] Id eſt litteris, vt per
Guid. Panciról. *in theſauro var.lection. lib.1.cap.77.
lit.C*,

17 *Solemnia.*] Id eſt, acta iudiciorum, vt per Guid.
Pancirol. *eod.lib.1.c.77.*

18 *In aliqua ſecretarij parte.*] Id eſt, Præſidis tri-
bunali, ſeu cauſarum Auditoris, vt per Caſſiodor.
variar. libro 6. form. 8. Guid. Pancirol. *dict. lib.7.
cap.77.*

19 *Sedendi quoque*,&c.] Notatur ad hoc,quod nobi-
les quando eorum cauſæ agitantur, ſedere debent
cum iudice ipſo,vt per Anton. Gom. *var.tom.3.c.2.
num.2.in fine*, Tiraq. *de nobilit.cap.20.n.51.* Azeued.
ad Curiam Piſanam,lib.2. cap.2. num 8. Matt. An-
ton. Surg. *illuſtr. cap.23. num.21.* vbi id extendit in
20 cauſa criminali, Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. lib.4.
cap.18.num.134.*

In quibus cauſis militantes fori præſcriptione vti non poſſunt.

TIT. XXV.

MILITIA alia eſt armata, inermis alia: huiúſque ſpecies ſunt, militia togata, vt Aduocatorum: & Religioſi, quam Doctores cœleſtem vocant, vt ſacerdotum: & palatina, eorum qui aulæ & palatio inſeruiunt, *in l.vnic.hoc tit.* Hîc autem agitur de militia togata.

Vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. item Gail. *lib.2.obſeru.118.n.6.* Alber. Leonin. *de compend.ſubſtit.q.13.* Cacheran. *deciſ.100.n.46.*

SVMMARIVM.

1 *Militantes in Curiis publicis ob publicas functiones, conuenti fori præſcriptionem non habent, nec ea gaudent.*

2 *Milites negotiatores vt tales conuenti fori priuilegio ſe non muniunt, niſi prætextu commeatus.*

L. Omnes. Vnic.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Florentio P. P.*

Militantes in Curiis publicis ob publicas fun- 1
ctiones conuenti fori præſcriptionem non
habent, nec ea gaudent. Item milites negotiatores
tales conuenti fori priuilegio ſe non muniunt, niſi 2
prætextu commeatus. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Fulgoſ. Angel. Sichard. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vbi cauſæ fiſcales, vel diuinæ domus, hominumque eius agantur.

TIT. XXVI.

FISCVS eſt patrimonium publicum Principis, vel potius Imperij. Ad diuinam domum pertinent ea, quæ ſunt in proprio patrimonio Principis: eſtque hic vltimus titulus de foro competenti.

Vide Cuiac. Pac. & Vveſemb. *l. Hiſp.4. tit.2.p.3.* Peregr. *de iure fiſci lib.7.tit.1.* Farin. *fragm.crim.p.1. lit.F,n.180.cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Fiſcus ad bona caduca ob necem interempti per hæredem non vltam antequam reus conuictus ſit, non agit.*

2 *Fiſcus ſiue conueniatur, ſiue agat, non poteſt conueniri, nec agere, niſi coram ſuo iudice.*

3 *Hæres qui defuncti necem non vindicauit, tunc hæreditatem amittit, quando occiſor ab alio accuſatus, de crimine fuit conuictus, & condemnatus. Delictum autem conſtare debet, defunctique corpus, num.4. & quomodo delictum eſt commiſſum ab vno principaliter, & pœna bonorum peruenit ad alium, in conſequentiam ſententia & condemnatio principalis nocet alteri, qui tenetur in conſequentiam, n.5.*

6 *Sententia lata contra occiſores alicuius defuncti nocet & præiudicat hæredibus, qui mortem non vindicarunt.*

L. Non defenſæ. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Dioſcoro.*

Fiſcus ad bona caduca ob necem interempti per 1
hæredem non vltam antequam reus conuictus
ſit, non agit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic.
Bald.

Bald. Caſtr.Fulgoſ.Albert. Sichard. Sebaſtian.Nævius remiſſivè Caſal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant.*

2 Allegari ſolet hic text. & titulus ad hoc, quod fiſcus ſive conveniatur, ſive etiam agat, non poteſt conveniri, nec agere, niſi coram ſuo judice, ut per Boſſ. *in tit. de fiſco & eius privileg. n.43.* Franc.Lucan. de Parma *in tractat. de fiſco, & eius privileg. part.1. num.86.* Farinac. *fragm. crimin.part.1.lit.F, num.* 180.

3 *Prinſquam ſi de crimine conſtiterit*, &c.] Notatur ad hoc, quod tunc hæres, qui necem defuncti non vendicavit, hæreditatem amittit, quando ab alio occiſor accuſatus fuit de crimine convictus, & condemnatus, ut per Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. conſil.35. num.3.* ubi ex verbis hujus text. ſignificari ait, tunc demùm privari hæredem hæreditatis commodo, quando interficiens fuerit de homicidio taliter convictus, quod illi pœna irrogari poſſit.

4 Notatur etiam ad hoc, quod delictum conſtare debet, defunctique corpus ante omnem perſonæ inquiſitionem, ut per multos quos plena manu refert Brunor. à Sole *in locis communib. verbo delictum 5.* Hippol. *in l.1.n.5.cum ſeqq.ff.de quæſt.*

5 Notatur etiam ad hoc, quod quando delictum eſt commiſſum ab uno principaliter, & pœna bonorum pervenit ad alium, in conſequentiam, ſententia & condemnatio principalis nocet alteri, qui tenetur in conſequentiam, ut per Anton.Gom. *variarum tom.3. c.1.num.90. in princ.* hinc inferentem quod ſententia lata contra occiſores alicujus defuncti, nocet & præjudicat hæredibus, qui mortem non vindicaverunt.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa cognitio ad Procuratorem Cæſaris pertinens non eſt tractanda coram iudice incompetenti.*

2 *de bonis fiſco vendicandis ubi eſt quæſtio propter illatam ſibi mortem Procurator Cæſaris, & ſic fiſcales iudices ſunt adeundi. Idem eſt de illo, qui laqueo ſe ſuſpendit, & deſperata vita obiit, num.3.*

L. Non advertimus. II.

Iidem AA. *Ariſtæ.*

1 Cauſæ cognitio ad Procuratorem Cæſaris pertinens coram incompetenti judice non eſt tractanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.*

2 Probat hic text. quod quando non de crimine quæritur, ſed de bonis fiſco vendicandis propter illatam ſibi mortem, Procurator Cæſaris, & ſic fiſcales judices ſunt adeundi, ut per Pereg. *de iure fiſci lib.4. tit.4.n.12.* Ioan.Garc. *de nobilit.gloſſ.3.in princ.n.4.*

3 ubi ait hunc text. eſſe elegantiſſimum & memoria tenendum ad caſum quotidianum de illo, qui laqueo ſe ſuſpendit, & deſperata vita obiit, agente fiſcali Advocato de bonis, dubitari ſolet an quæſtio hæc criminalis ſit, an civilis; an pertineat ad rerum capitalium judices, vulgo *à los Alcades del crime*, an verò ad Senatores Regios?

SVMMARIVM.

1 *Executio cui denegatur, eidem & pronuntiatio prohibita cenſetur.*

2 *Executori non licet ſuper validitate ſententiæ, cuius executioni addictus eſt, pronuntiare. Limita ut num.3.*

L. Procuratores. III.

Imp. ANTONINVS A. *Heliodoro.*

Executio cui denegatur, eidem & pronuntiatio prohibita cenſetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1 ſuprà hoc tit.* 1

Executori non licet ſuper validitate ſententiæ, cuius executioni addictus eſt, pronuntiare, de quo vide Cou. *pract. c.16.num.5.* Menoch. *de arbitr.lib.1. quæſt.38.* Surd. *conſ.405. num.15.* & alios, quos refert *in praxi exigendi penſiones, quæſt.8. num.29.* D. Barboſ. *in l.ad peremptorium 63.num. 46.ff.de iudic.* ubi dicit quod ſi executor credat ſententiam re vera eſſe nullam, vel dubitet, nihil debet pronuntiare ſuper nullitate, ſed tantùm ſuperſedere in executione, & exceptionem remittere ad judicem, qui tulit ſententiam, ut ille ſuper nullitate diffinitivè 2

pronuntiet; ſed *num.47.* limitat, niſi nullitas evidens ſit ex ipſo tenore ſententiæ; nam cùm tunc ipſa ſententia videatur ſe infringere, poterit ſuper ea pronuntiare. 3

SVMMARIVM.

1 *Officium illud, quo quis compellitur pro alio ſolvere, poteſt is, qui ſolvit, implorare.*

2 *Procurator nomine domini emens tenetur ad pretium.*

3 *Mandatarius privati, qui emit rem à fiſco, & ſolvit fiſco pretium, poteſt agere contra mandantem ad pretium coram Procuratore Cæſaris.*

4 *Fideiuſſor ſolvens fiſco creditori pro ſuo debitore, conſequitur privilegium fiſci ut poſſit pro ſua relevatione conveniri coram iudice fiſcali.*

5 *Dominium non transfertur in emptorem, niſi integro ſoluto pretio.*

L. Cùm vendente. IV.

Imp. ALEXANDER A. *Maximæ.*

Officium illud, quo quis compellitur pro alio ſolvere, poteſt is, qui ſolvit, implorare. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſuprà hoc tit.* 1

Pretium eorum neceſſariò ſolvere debes, &c.] Notatur ad hoc, quod Procurator nomine domini emens tenetur ad pretium, ut per Boër. *dec.173.n.5.verſ. quinimò etiam*, ubi ſubdit hoc non eſſe ſpeciale in fiſco, ſed habere etiam locum quando cum privato Procurator contrahit, D.Barboſ. *in l.maritum, n.86.ff.ſoluto matrim.* 2

Procurator meus, ſi eius audientiam elegeris, &c.] Notatur ad hoc, quod mandatarius privati, qui emit rem à fiſco, & ſolvit fiſco pretium, poteſt agere contra mandantem ad pretium coram procuratore Cæſaris, ut per Franc.de Pal. *in tractat. de privileg. fiſci, privileg.24.* Capyc. *deciſ.197.num.2.* ubi reddit rationem, quia licèt Procurator Cæſaris non ſit competens judex inter duos privatos, *l.1. de iuriſd. omn.iudic.* tamen hîc cognoſcit ipſe Procurator Cæſaris de cauſa in conſequentiam, & acceſſoriè ad cauſam fiſcalem, Roder. Xuar. *in declarat. l.2. for. lib.2.tit.de las emplaz. amientos*, id eſt de competendinationibus, §.5.*num.23.* Peregrin. *de iure fiſci lib.7. tit.1.num.4.7.& 8.* Farinac. *fragm.crimin. p.1.lit.F, num.*186. 3

4 *n.*186. vbi per hunc text. tenet quod fideiuſſor ſoluens fiſco creditori pro ſuo debitore, conſequitur priuilegium fiſci, vt poſſit pro ſua releuatione coram iudice fiſcali conueniri, optimè D. Barboſ. *in l. venditor 49 à n.*184. *ff. de iudic.* vbi *n.*185. reddit rationem, quia hæ cauſæ ſunt connexæ, & inuicem dependentes, & iudex qui fuit competens ad cognoſcendum de cauſa principali, efficitur etiam competens ad cognoſcendum de connexis, & dependentibus à cauſa principali, & *num.* 186. cauendum ait ab Imol. *conſ.* 149. *ad fin.* dum intellexit hunc text. ea ratione procedere, quia partes prorogarunt iuriſdictionem Procuratoris fiſci, & dum dicit hanc legem ſpecialiter procedere in fiſco, cùm totum contrarium ſit in iure verius.

5 In gloſſ. *Debet* ibi, *nec poteſt fides haberi de pretio vt tranſeat dominium.* Notatur ad hoc, quod dominium non transfertur in emptorem niſi integro pretio ſoluto, vt per Fabian. de Monte *de empt. & vendit. q.*3. *princ. n.* 32. Peregr. *de iure fiſci lib.*6. *tit.*4. *n.*9. Bertazol. *de clauſul. inſtrum. clauſ.* 38. *gloſſ.* 1. *num.* 16. Card. Mantic. *de contract. lib.*4. *tit.* 21. *n.*7. & 8.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcum inter, & priuatum cognoſcit Procurator Cæſaris, & num.*2.

3 *Cauſæ fiſcales ſunt cùm de crimine non quæritur, ſed de bonis fiſco applicandis ex cauſa criminis commiſſi, vel aliter.*

4 *Rationalis, id eſt, Procurator Cæſaris.*

5 *Iudices fiſcales non recipiunt ſportulas pro cognitione & expeditione cauſarum, ex quo ſunt ſalariati de publico.*

L. Ad fiſcum. V.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Vrſum.*

1 INter fiſcum, & priuatum Procurator Cæſaris cognoſcit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.*1. *ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Padil. *in l. præſes, n.*5. *de tranſact.* Ceual. *commun. contra commun. tom.*4. *q.*897. *n.*629. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.*3. *in princip. n.*3. vbi quod Procurator Cæſaris decidebat vniuerſas cauſas ad patrimonium & fiſcum Cæſaris pertinentes, Peregr. *de iure fiſci lib.*7. *tit.* 1. *num.*1. vbi quod cauſæ fiſcales ſunt cùm
3 de crimine non quæritur, ſed de bonis fiſco applicandis ex cauſa criminis commiſſi, vel aliter.

4 *Rationalis.* Id eſt, Procurator Cæſaris, ita dictus, quia rationes rerum principalium inibat, & vniuerſi patrimonij curam, & ſolicitudinem gerebat, vt per Ioan. Garc. *d. gloſſ.* 3. *in princ. n.* 2.

5 In gloſſ. *Concuſſionibus* ibi, *quia non debet exigere à partibus,* &c. Notatur ad hoc, quod fiſcales iudices non recipiunt ſportulas pro cognitione & expeditione cauſarum, ex quo ſunt ſalariati de publico, vt per Peregrin. *d. lib.*7. *tit.* 1. *n.* 14.

SVMMARIVM.

1 *Procurator Cæſaris cognoſcit inter duos priuatos, quando ambo, vel alter ipſorum ſunt conductores bonorum Cæſaris.*

2 *Procurator Cæſaris, & Procurator fiſci in quo differant, remiſſiuè.*

3 *Aduocatus fiſci in quo differat à Procuratore Cæſaris.*

4 *Conductores fiſcales vtuntur priuilegiis fiſci.*

L. Si quis adversùs VI.

Idem A. ad Italicum.

CÆſaris Procurator cognoſcit inter duos priuatos quando ambo, vel alter ipſorum ſunt conductores bonorum Cæſaris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* 1

Procurator Cæſaris, & Procurator fiſci in quo differant, vide Peregrin. *de iure fiſci, lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 7. *part.* 2. Et in quo differat Advocatus fiſci à Procuratore Cæſaris, vide Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 3. *num.*7. 2

Conductorem noſtrum, &c.] Ergo fiſcales conductores priuilegiis fiſci vtuntur, de quo vide Peregr. *de iure fiſci lib.*7. *tit.*3. *n.*33. 3

SVMMARIVM.

1 *Inter Colonos dominicos & patrimoniales cognoſcit Procurator Cæſaris.*

2 *Coloni non ſunt euocandi per Rectores prouinciarum, & Duces militum.*

L. Dominicis. VII.

Idem A. ad Bulephor. rationalem ſummæ rei.

INter dominicos & patrimoniales colonos cognoſcit Procurator Cæſaris. Item coloni per pro- 1
uinciarum Rectores & Duces militum euocandi 2
nón ſunt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Colonus Principis in cauſa criminali coram Præſide conuenitur, præſente Procuratore Cæſaris.*

2 *Procurator Cæſaris, nec de crimine, nec etiam de furto commiſſo contra Principem cognoſcebat.*

3 *Rector prouinciæ quando poſſit cognoſcere; quando Præpoſitus ſacri cubiculi, & Comes domorum, n.*4.

L. Cùm aliquid. VIII.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Taurum P.P.*

COlonus Principis in cauſa criminali coram Præſide conuenitur præſente Cæſaris Procuratore. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.* 1

Notatur ad hoc, quod Procurator Cæſaris, nec de crimine, nec etiam de furto commiſſo contra Principem cognoſcebat, vt per Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.*3. *in princ. n.* 1. *verſ. nec de crimine.* 2

Ad iudicium Rectoris Prouinciæ, &c. [Aduertit 3
Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſumpt.* 18. *n.*28. *verſ. quartò;* in hac lege ideo cognoſcere Rectorem prouinciæ, quia erat contentio inter colonum Cæſaris
ac Cæſarem ipſum: at verò *in l. vlt. infr. hoc eod. tit.* 4
cognoſcere Præpoſitum ſacri Cubiculi, & Comitem domorum, & nullum alium, quia contentio erat inter colonum Cæſaris, & priuatum.

SVMMARIVM.

1 *Familiares Principum iniuriam ſubditis, ac prouincialibus non inferant.*

2 *Procurator fiſci indebitas concuſſiones exercens, ignis, vel incendij pœnam metuat.*

3 *Procurator Cæſaris ſi delinquebat in officio ſuo, tunc ad Præſidem prouinciæ pertinebat coercitio.*
4 *Miniſtri iuſtitiæ, malè in adminiſtratione ſuorum officiorum verſantes, quàm grauiter olim puniebantur, remiſſiuè.*

L. Vniuerſi. IX.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *ad Philippum V. C.*

1 FAmiliares Principum iniuriam ſubditis, ac pro-
2 uincialibus non inferent. Item Procurator fiſci indebitas concuſſiones exercens, ignis, vel incendij pœnam metuat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

3 *Vel Rectoria prouincia*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi in officio ſuo delinquebat Procurator Cæſaris, tunc ad Præſidem prouinciæ pertinebat coërcitio, vt per Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 3. in princ. n. 3. verſ. qui ſi in officio.*

4 *Publicè viuus concremetur.*] De hac graui pœna, quam olim patiebantur iuſtitiæ miniſtri, qui malè in adminiſtratione ſuorum officiorum verſabantur, faciendo concuſſiones indebitas, vide Put. *de ſyndicatu, verbo Reſiſtentia, cap. 2. n. 2. in fine fol. 180.* Simanch. *de Republ. lib. 8. cap. 5. n. 5.* Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom. 3. q. 34. art. 8. lit. S,* Bobadill. *in ſua politica, lib. 1. cap. 13. n. 47.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 90. conſid. 1.*

L. Nullum ex officio. X.

Imppp. GRAT. THEOD. & VALENT. AAA. *ad Polemium P.P.*

1 OFficiales Procuratoris Cæſaris in cauſa ciuili debent conueniri coram ipſo Procuratore, ſecus in cauſa criminali, tunc enim coram Præſide accuſantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 3. in princ. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Colonus, vel inquilinus rerum Principis in cauſa ciuili, vel criminali, conuenitur coram Procuratore Cæſaris.*
2 *Iuriſdictio vbi taxatiuè vni magiſtratui eſt conceſſa circa aliquod genus cauſarum, tunc priuatiuè collata præſumitur.*
3 *Seruus Principis agit ſuper re domini, aut ſua perſona.*
4 *Cognitio cur hic Præpoſito ſacri Cubiculi, & Comiti domorum; ac nulli alteri conceſſa; Rectori verò prouinciæ in l. cùm aliquid, hoc tit.*

L. Hac lege. XI. & vlt.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Artaxi Præpoſito ſacri cubiculi.*

1 COlonus, vel inquilinus rerum Principis in cauſa ciuili, vel criminali conuenitur coram Procuratore Cæſaris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

2 Solet allegari hic text. ad hoc quod quando taxatiuè vni magiſtratui conceſſa eſt iuriſdictio circa aliquod genus cauſarum, tunc priuatiuè collata præſumitur, vt per Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 1. n. 5. verſ. pro qua,* Brunor. à Sole *in locis comm. verbo iuriſdictio 3.* Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 31. à num. 56.* D. Barboſ. *in l. 1. art. 4. ex n. 99.* Menoch. *de præſumpt. lib. 1. præſ. 18. num. 13.*

Aut ſeruus, &c.] Ergo Principis ſeruus agit ſuper 3
re domini, aut ſuæ perſonæ, vt per *l. Hiſpan. 9. in fine, tit. 2. part. 3. vbi gloſſ. fin. & l. 5. in fine, tit. 5. p. 3. vbi gloſſ. fin.*

Non alterius quàm tui culminis, &c.] Aduertit 4
Menoch. *de præſumpt. lib. 2. præſ. 18. num. 28. verſ. quartò conſideratur*, ideo in hoc textu cognitionem tribui Præpoſito ſacri Cubiculi, & Comiti domorum, ac nulli alteri, quia contentio erat inter colonum Cæſaris, & priuatum, necnon emanaret deciſio huius textus fauore ipſorum colonorum, & inquilinorum Imperialium: at verò *l. cùm aliquid, ſup. hoc tit.* cognoſcere Rectorem prouinciæ, quia contentio erat inter colonum Cæſaris, & Cæſarem ipſum.

Quando liceat vnicuique ſine iudice ſe vendicare, vel publicam deuotionem.

TIT. XXVII.

VINDICAT, qui à latrone, aut alio aggreſſore petitus eſt. Vendicat publicam deuotionem, qui latronem, aut militiæ deſertorem petit.

Vide Cuiac. Pac. & Vveſembec. item Farin. *in praxi crimin. titul. de homicidio, quæſt. 125. num. 168. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Populatores, nocturnos aggreſſores, & mortem minantes, ſi aliter ſe defendere nequit, quilibet impunè occidit, & num. 2. diſtingue vt num. 3.*
4 *Miles, & priuati, vt diuerſi, & ſeparati ponuntur.*
5 *Hominibus improbis in tempore, occurrere cautius, quàm poſt exitum vindicare.*

L. Liberam. I.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *ad Prouinciales.*

POpulatores, nocturnos aggreſſores, & mortem 1
minantes quilibet, ſi aliter defendere ſe non poteſt, impunè occidit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Angel. Fulgoſ. Sebaſt. Næui remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt *l. Hiſpan. 3. tit. 8. part. 3.* vbi ſtatutum eſt, non teneri occidentem publicum latronem, ſeu prædonem, necnon ſuarum domorum, prædiorum, meſſium, vel arborum combuſtorem nocturnum in ipſo actu, ſeu diurnum, defendendo res ſuas, quas ei auferebat violenter raptor, & *ibi* Gregor. Lop. *gloſſ. 9.*
colligit differentiam inter nocturnum depopulatorem agrorum, & furem nocturnum, nam fur noctur- 3
nus ita demùm poteſt occidi, ſi armis ſe defendat vt non poſſit comprehendi; nocturnus verò depopulator agrorum indiſtinctè poteſt occidi, quamuis

comprehcodi poſſit ſine occiſione. Anron. Gom. *l. 76. Tauri, n. 15.* vbi ex hoc textu colligit, de iure communi ex iuſta cauſa & ratione bene poſſe legem humanam poſitiuam permittere, vt quis poſſit liberè alium occidere. Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 49. n. 32.* vbi quod propter grauitatem ſceleris licet alterum propria auctoritate impunè interimere. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo furtum, num. 26.* vbi quod fur publicus ſtratarum, aut nocturnus depopulator agrorũ poteſt à quocunque impunè interfici, Rip. *in tr. de nocturno tempore, c. 24. tit. de furt. à n. 5. & c. 31. tit. de homicidio, ex n. 1.* latè Farin. *in praxi crimin. tit. de homicidio, q. 126. à n. 199.* vbi *n. 104.* reſoluit impunè poſſe occidi agrorum nocturnum depopulatorem, & ſtratarum latrones.

4 *Quicunque militum, vel priuatorum,* &c.] Ergo miles & priuati, vt diuerſi & ſeparati ponontur, de quo Tiraq. *de nobilit. cap. 8. num. 3.*

5 *Melius eſt enim occurrere in tempore,* &c.] Notatur ad hoc, quod hominibus improbis cautius eſt in tempore occurrere, quàm poſt exitum vindicare, vt per Oldrad. *conſ. 161. Orta materia, num. 1.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo homo 4.* Vnde vulgare axioma, *Melius eſt occurrere in tempore, quàm poſt illatum vulnus remedium quærere,* vt per Beller. *diſquiſit. clerical. p. 1. tit. de diſcipl. cler. §. 5. num. 105.* Card. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 6. lit. P, concl. 648.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib. 21. tit. 8. n. 30. in fine,* quos refero *de Axiom. iuris vſufrequent. axiom. 146. n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Milites deſertores vt latrones publici pro publica quiete tuenda per quoſcunque opprimi, ac deleri poſſunt, & num. 2.*

3 *Statutum de bannitis impunè offendendis cenſetur fauorabile, & extendendum.*

L. Opprimendorum. II. & vlt.

Impp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Hadriano P. P.*

1 Milites deſertores, vt latrones publici pro publica quiete tuenda per quoſcunque opprimi ac deleri poſſunt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumpſit *lex Hiſpan. 3. titul. 7. part. 7.* vbi ſtatutum eſt quod non tenetur qui militem ab acie fugientem domino derelicto, cùm non potuit capere, occidit, & *ibi* Gregor. Lopez *gloſſ. 7. & 11.* & alia *l. Hiſpan. 2. verſi. la ſegunda es, titul. 29. part. 7.* vbi quod ſine iudicis mandato poteſt quis capere militiæ deſertorem.

3 *Pro quiete communi,* &c. Notatur ad hoc, quod ſtatutum de bannitis impunè offendendis cenſetur fauorabile, & extendendum, quia inductum pro communi quiete, & ad publicam vtilitatem, vt per Viu. *commun. opin. lib. 1. opin. 290.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo ſtatutum de bannitis, fol. 185. verſo.*

De inofficioſo teſtamento.

TIT. XXVIII.

Hactenvs generalia, & iudiciis omnibus communia. Sequitur nunc iudiciorum diuiſio in realia, perſonalia, & mixta, ac primùm dicendum de realibus, quorum nonnulla vocantur vniuerſalia, quia ſunt de aliqua vniuerſitate, vt petitio hæreditatis; alia ſpecialia, quæ ſunt de re ſpeciali, vt rei vindicatio. Teſtamentum autem inofficioſum eſt, quod contra officium pietatis factum eſt, eâ perſonâ, cui legitima quædam portio ex bonis teſtatoris debetur, indignè exhæredata, vel ita præterita, vt pro exhæredata habeatur.

Vide *l. Hiſpan. 1. cum ſeqq. tit. 8. part. 6.* Cuiac. Pac. & Vveſembec. item Villalob. Suar. Bellacom. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 16.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 19. c. 3. per tot.* Franc. de Barry *de ſucceſſionib. teſtati ac inteſtati, lib. 10. tit. 8. & 9.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 44. c. 4.* Cald. Pereira *poſt qq. forenſ. ad Inſtit. hoc tit.* Ariſmin. Tepat. *var. ſentent. tom. 1. tit. 608.* Giphan. *ſuper Cod. tom. 1. ad hanc rubr. pag. 158.* Ferdin. Vaſq. Menchac. *de ſucceſſ. reſol. lib. 3. ad rubr. huius tit.*

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficioſi primò, & ſubſequenter petitio hæreditatis contra fideiuſſorem inſtituitur, & num. 5.*

2 *Intellectus l. 1. de inoffic. teſt.*

3 *Contra Particularem, vt legatarium, non datur iudicium vniuerſale.*

4 *Contra fideicommiſſarium datur querela inofficioſi.*

L. Cùm de inofficioſo. I.

Impp. SEVERVS, & ANTONINVS AA. *Victorino.*

Querela inofficioſi primò, & ſubſequenter petitio hæreditatis poteſt contra fideicommiſſarium inſtitui. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Caſtr. Aretin. Petr. de Bellapert. Iaſ. Angel. Sichard. Sebaſtian. Næu. Pert. Gilchen. *tom. 1. fol. 673.* Menchac. *de ſucceſſ. reſolut. lib. 3. in princ. pag. 165.* remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

De intellectu huius textu eleganter tractat noſter Luſitanus Antonius Goueanus *lectionum iuris var. lib. 1. cap. 5. per tot.* vbi latè facti ſpeciem narrat, & veram ac genuinam reſtituit litteram. 2

Hanc eandem textus concluſionem ex eo deſumunt Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 19. cap. 8. col. 1.* vbi Oſuald. *lit. E*, intelligit textum loqui de fideicommiſſario vniuerſali, & ſubdit contra particularem, vt legatarium, non dari hoc iudicium vniuerſale. Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 11. n. 15.* quem refert de Barry *de ſucceſſionib. teſtati ac inteſtati, lib. 10. tit. 8. n. 23* ad hoc quod aduersùs fideicommiſſarium datur querela inofficioſi; & hoc intelligit etiam hodie extante auth. *ex cauſa, de liber. prater.* idque vt quartam detrahat ex fideicommiſſo. Spin. *in ſpeculo eſtam. gloſſ. 20. princip. num. 91.* vbi ait iuxta hanc l. in eodem iudicio peti & proponi poſſe querelam 3 4 5

relam & petitionem hæreditatis, cùm hic filius egerit querela & petitione hæreditatis ſimul: additque quod licet Accurſij ſententiam tenuerit Gouean. *citato cap.* 5. dum noluit quod in præſenti filius exhæredatus ſolùm propoſuit petitionem hæreditatis, & non querelam; nihilominus tamen contrarium exiſtimat, cùm petitio hæreditatis ex cauſa querelæ non poſſit intentari ſine querela, quæ eſt cauſa petitionis hæreditatis: de quo etiam Petr. Greg. *ſyntag. iuris lib.* 44. *cap.* 4. *num.* 2. vbi dicit quod licet inofficioſi querela remedium ſit extraordinarium; quod non datur ſi ordinarium aliud ſit, vel alia actio, tamen huic actioni adiungi ſolet, veluti ad effectum eius, petitio hæreditatis, vt quis reſciſſo teſtamento petat ſe hæredem declarari, ſibique adiudicari hæreditatem.

SVMMARIVM.

1 *Bonorum poſſeſſio cauſa litis agnoſcendæ non tribuit ius, & huius virtute ſcriptis hæredibus non poteſt auferri poſſeſſio.*

2 *Filio emancipato, ſi ſit exhæredatus, modò cum cauſa, modò ſine cauſa, de iure antiquo competebat bonorum poſſeſſio gratia litis agnoſcendæ.*

L. Quamuis. II.

Iidem AA. Lucretio.

1 BOnorum poſſeſſio cauſa litis agnoſcendæ non tribuit ius, & huius virtute ſcriptis hæredibus auferri non poteſt poſſeſſio. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen. *tom.* 1. *fol.* 676. Menchac. *de ſucceſſ. reſolut. lib.* 3. *pag.* 167. vbi particulariter de hoc textu.

2 Vide Anton. Gom. *var. tom.* 1. *cap.* 11. *num.* 34. vbi hunc textum dicit valde notabilem & expreſſum ad probandum, quod ſi filio emancipato, ſi ſit exhæredatus, modo cùm cauſa, modò ſine cauſa, de iure antiquo competebat bonorum poſſeſſio gratia litis agnoſcendæ, per quam præparabatur ſibi querela, & efficiebatur habilis ad querelam intentandam, ſicut ſi eſſet in poteſtate, Menchac. *illuſtr. controuerſ. p.* 1. *cap.* 106. *num.* 12. vbi fabulari ſibi videri aſſerit gloſſ. & Doctores *in præſenti*, dum aiunt quod emancipatus exhæredatus non aliter querelam inſtitueret, poſtquam is quodpiam ſignum à Prætore, annulum fortè, vel quidpiam ſimile, acceperit gratiâ litis agnoſcendæ. Connan. *comment. lib.* 9. *cap.* 8. *num.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Poſthumus præteritus à matre, quæ mutandi teſtamenti non habebat facultatem, præſertim ſi mater in puerperio deceſſit, videtur cum aliis viriliter inſtitutus.*

2 *Filio poſthumo vti inſtituto virilis portio debetur.*

3 *Extraneis ſcriptis hæredibus, poſthumus querelam inofficioſi teſtamenti habet, & num.* 4.

5 *Diſpoſitio legis, vel principis, aut cuiuſlibet perſonæ priuatæ collata in vno caſu expreſſo, & determinato, habet etiam locum in alio omiſſo, quando veriſimiliter idem diſpoſuiſſet, ſi de illo cogitaret, & eſſet interrogatus.*

L. Si mater. III.

Iidem AA. Ianuario.

POſthumus præteritus à matre, quæ mutandi teſtamenti non habebat facultatem, præſertim ſi mater in puerperio deceſſit, videtur cum aliis viriliter inſtitutus. Filio poſthumo vti inſtituto virilis 2
portio debetur. Scriptis hæredibus extraneis, poſthumus querelam inofficioſi teſtamenti habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.* poſt omnes Menchac. *de ſucceſſ. reſol. lib.* 3. *pag.* 170. vbi hanc legem ſingularem eſſe, & nullam aliam habere ſociam in iure, dicit Petr. Gilchen. *tom.* 1. *fol.* 678.

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.* 44. *cap.* 4. *n.* 21. *in fine*, Anton. Gom. *variar. tom.* 1. *cap.* 5. *num.* 24. *in princip.* vbi dicit textum in ſuo caſu ſingularem & vnicum, & extendi etiamſi toto tempore quo eſſet prægnans, habuit tempus mutandi teſtamentum, quia non nocet, cùm neſciret an deberet mori in puerperio, vel non, & quid paritura eſſet, vel maſculum, vel fœminam: & deinde declarat quod ſi tempore, quo fecit teſtamentum, ſciebat ſe prægnantem, non proceder hic textus, ſed teſtamentum eſſet nullum ratione præteritionis: poſt intelligit vt talis poſthumus cenſeatur viriliter inſtitutus ſecundùm numerum aliorum filiorum, modò alij filij ſint æqualiter inſtituti, modò non, & vtroque caſu poſthumus habebit ſuam partem virilem, alij verò filij diuident alias partes inter ſe pro portionibus ſibi relictis; & tandem declarat vt hic textus ſolùm locum habeat & procedat in caſu ſpeciali, quo loquitur, vnde ſecus eſſet in patre, qui fecit teſtamentum antequam poſthumus eſſet conceptus, & poſtea naſcatur, & mortuus ſit incontinenti antequam pater poſſet mutare teſtamentum. Sarmient. *lib.* 4. *ſelect. ad l. commodiſſimè, ff. de liber. & poſthum. num.* 2. *verſ. item oppono, fol. mihi* 35. *verſo*, Emman. Acoſta *in repet. §. poſthumus, paulò poſt princ. Inſtit. de legat. & in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, p.* 1. *num.* 23. *ff. de liberis, & poſthum.* Connan. *comment. iuris ciuilis lib.* 9. *cap.* 9. *num.* 1. Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 4. *tit.* 1. *num.* 3. Gam. *Luſit. deciſ.* 173. *n.* 5. Menoch. *conſ.* 40. *num.* 12. vbi aduertit, quod licet poſt Iaſ. *hic num.* 6. *verſ. iſta lex*, dicat Alba *conſ.* 81. *num* 9. diſpoſitionem huius legis non procedere in patre, attamen ſi rectè Iaſonis verba conſiderentur, non ait ille hanc leg. non procedere in patre, cùm ignoranter id facit, ſed cùm ſcienter, idem Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 16. *num.* 20. vbi dicit ita Imperatores in præſenti conſtituiſſe, propterea quod fuit quidem in animo teſtatricis illi teſtamento addere filij deinde nati inſtitutionem expreſſam; quod, cùm morte præuenta facere non potuerit, ſatis voluiſſe dicitur eam ſcriptam inſtitutionem, & hunc filium continere, Ioan. Marc. Aquilin. *in l. Gallus, §. & quod ſi tantum, in verbo Sed ex ſententia, num.* 63. Cald. Pereira *de poteſt. eligendi cap.* 23. *ſub num.* 27. Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo teſtamentum, n* 61. Caſtill. *quotid. lib.* 4. *c.* 15. *n.* 80.

Sed cùm eam, &c.] Examinat Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos, n.* 12. illam quæſtionem, an confirmentur legata ſi teſtator cùm poſſet, non mutauerit teſtamentum. 5

Notatur ad hoc, quod diſpoſitio legis, vel Principis, aut cuiuſlibet perſonæ priuatæ, collata in vno caſu expreſſo, & determinato, habet etiam locum in alio omiſſo, quando veriſimiliter idem diſpoſuiſſet ſi de illo cogitaret, & eſſet interrogatus, vt per Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri, num.* 64. *in fine, verſ. & not*

tali fundamento, ubi dicit hunc textum eſſe unicum in ſuo caſu.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamento reſciſſo ob cauſam, non corruunt libertates*

2 *Libertas relicta per fideicommiſſum, & ſemel data non reſcinditur per inofficioſi querelam.*

L. Cùm ex cauſa. IV.

Iidem AA. Soterico, & aliis.

1 REſciſſo teſtamento ob cauſam, non corruunt
2 libertates. Sive, Libertas relicta per fideicommiſſum,& ſemel data, non reſcinditur per inofficioſi querelam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 679.* Menchac. *ſuper hanc l. tom. 2. pag. 175.* ubi latè quomodo intelligatur libertatem non revocari teſtamento reſciſſo.

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficioſi teſtamenti cœpta & interpoſita ad hæredes tranſmittitur.*

2 *Querela non præparata non tranſmittitur niſi ad liberos agentes contra teſtamentum parentum, præparata contrà.*

L. Si pater tuus. V.

Imp. ANTONINVS A. Helio.

1 QVerela inofficioſi teſtamenti cœpta & interpoſita ad hæredes tranſmittitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 680.* Menchac. *tom. 2. ſuper hanc l. pag. 176.*

2 Vide Petr. Gregor. *ſyntagm. juris q. 3. lib. 44. c. 4. num. 20, verſ. in aliis*, ubi ait quod in aliis perſonis quàm liberorum agentium contra teſtamentum parentum, querela non præparata non tranſmittitur, præparata contrà, ut ſi agatur de teſtamento fratris per querelam impugnando. Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, ampl. 16. num. 8.* Menchac. *de ſucceſſ. tom. 1. lib. 1. §. 10. n. 587.* ubi ſubdit, quod licèt ad liberos tranſmittatur hodie querela non præparata, tamen procedit quando is, qui ad querelam invitabatur, erat de liberis ejus, cujus de ſucceſſione agitur, & etiam agebatur, ut ad liberos ſuos tranſmitteret, aliàs ſecus. Duen. *reg. 346. limit. 4.* Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 11. num. 17.* Anton. Padil. *in l. cum mota, de tranſact.* Bernard. Diaz *reg. 635. per totam,* ubi firmat regulam quod querela etiam non præparata tranſmittitur ad liberos, & limitat multis modis, & præcipuè in aſcendentibus exhæredatis, qui non tranſmittunt querelam non præparatam. Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 16. n. 85.* ubi quod querela etiam non præparata tranſmittitur ad liberos.

SVMMARIVM.

1 *Filius cui eſt relicta legitima, quæ erat olim quarta non habet querelam inofficioſi, & n. 2.*

3 *Pars quarta bonorum dicitur quæ à teſtatore relinquenda eſt.*

4 *Legitima quanta eſſe debeat, tempus mortis inſpicitur, nec curatur an aliis temporibus parens habuerit facultates ampliores.*

5 *Hæreditas defuncti ſi aucta poſt mortem, an cenſeatur aucta legitima.*

6 *Fructus legitimæ debentur etiam à tempore mortis patris, etiamſi nulla intervenerit interpellatio.*

7 *Legitima filiis debetur poſt mortem patris, non autem eo vivente; filiæ debetur in vita patris quando nubit in vita ſua, ſpecialiter in regno, in quo dos filiæ ſuccedit loco legitimæ, n. 8.*

9 *Fructus veniunt cum legitima à die mortis teſtatoris, & n. 11.*

10 *Pater, ſi velit, poteſt aſſignare filio etiam invito legitimam in vita.*

12 *Ius rumpendi teſtamentum regulatur à jure ſuccedendi ab inteſtato.*

L. Cùm quæritur. I.

Idem A. Ingenuo.

FIlius, cui eſt relicta legitima, quæ erat olim quarta, non habet querelam inofficioſi teſtamenti. 1
Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & ex modernis Petr. Gilch. *tom. 1. fol. 681.* Menchac. *tom. 2. ſuper hanc leg. pag. 179.*

Vide Anton. Gom. *l. 9. Tauri, num. 11.* ubi allega- 2
to hoc textu dicit, quod regula vera eſt, quod in caſibus in quibus filio debetur aliqua legitima, vel portio ab inteſtato, ſi in teſtamento ſub illa non reloquatur, poteſt rumpere teſtamentum, & remedio competenti contra eum agere. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 50. princip. n. 83.* ubi quod filius habens quartam portionis partem ab inteſtato, excluditur à querela inofficioſi teſtamenti. Duaren. *in tract. hujus tit. c. 17. ad fin. verſ. 6.* Valdeſ. *ad Xuar. ad l. quoniam in prioribus, in evidential. lit. F, pag. 371.*

Sì quartam bonorum partem.] Et dicitur quarta 3
bonorum pars, quæ à teſtatore relinquenda eſt, ut per Petr. Gregor. *ſyntagm. juris civilis lib. 44. cap. 4. num. 8.*

Mortis tempore, &c.] Notatur ad hoc, quod legi- 4
tima quanta eſſe debeat, inſpicitur tempus mortis patris, nec curatur an aliis temporibus parens habuerit ampliores facultates, ut per Chaſſ. *in conſuet. Burgund. rubr. 7. §. 2. verbo du trépas, num. 1. cum ſeqq.* Boër. *dec. 65. num. 1. cum ſeqq.* ubi quærit quid 5
ſi ſit aucta hæreditas defuncti poſt mortem, an legitima aucta cenſeatur, Bernard. *reg. 451.* Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, ſuper decl. leg. Regni, limit. 4. n. 3.* Gregor. Lop. *l. 17. tit. 1. part. 6. gloſſ. pen. prope fin.* Marant. *diſp. 10. num. 22.* Anton. Gom. *l. 23. Tauri, num. 1. & l. 29. num. 35. in princip.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo legitima 9.* Cald. Pereira *de empt. cap. 10. num. 6. & poſt quæſt. forenſ. ad §. ſed hæc, Inſtit. hoc tit. num. 14.* ubi rationem reddit, quia illo tempore legitima portio debetur, non antea. Cancer. *var. lib. 1. tit. 3. de legitima, num. 23.* Cov. *in cap. Raynutius, §. 1. n. 7. de teſtam.* ubi extendit, etiamſi legitima eſſet filio in vita patris aſſignata, quia etiam tunc tempus mortis inſpicitur: ita quod ſi facultates patris excreverint, poterit & illud augmen

mentum peti, Matienz. *l.3.gloſſ.4.n.1.& l.7. gloſſ.42.n.6.tit.6.lib.5.noua Recop.* Menchac. *de ſucceſſionum creat.§.20.n.7.& §.10.n.47.lib.1 tom.1.* Ioan. Garcian. *reg.452.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo legitima 9.* Gam. *Luſit.deciſ.103.n.1.* laté Merlin. *de legitima lib.5.tit.3.q.7.* Rota *apud eund. deciſ.90.* Valaſc. *de partit.c.10.n.6.& c.21.n.21.& conſ 189.num.2.*

6 Vnde fructus legitimæ debentur etiam à tempore mortis patris, etſi nulla interpellatio interuenerit, vt per Raochin. *p.3. deciſ.209.* Charond. *reſp.lib.4.c.91.* Pereg. *de fideicom.art.36.n.69.* Barry *de ſucceſſ. teſtati, & inteſtati, lib.16.tit.12.*

7 Notatur etiam ad hoc, quod legitima poſt mortem patris filij debetur, non autem eo viuente, vt per Segur. *in repet. l.3.§.fin.ff. de liber. & poſthum.* Duen. *reg.356.num.2.* Cott. *in memorab.verbo legitima.* Aſean. Clement. *de patria poteſt.effectu 16.n.56.* Franc. Bec. *conſ.23.* Petr. Bening. *Benon. deciſ.89.* Octau. Cacheran. *Pedemont.deciſ.171.num.15.* Leiſ. Fernandez *l.23. Tauri num.11.* Pinel. *in l.2.de bonis mater. p.3. num.75.* Morcheq. *de diuiſione bonorum, lib.3.cap.3.num.4.* Caualcan. *deciſ.172.num.15.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.11. num.24.* Vincent. de Franchis *deciſ.153.num.1.* Angul. *de melioratiomib. l.1.gloſſ.2 num.7.tit.6. lib.5. noua Recop.* Menoch. *conſ.77.num.6.vol.1.* Paſchal. *de viribus patriæ poteſt. part.2.c.4.num.20.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p.1.tit.3.q.5.num.10.verſ.ex eadem.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo legitima, num.6.* laté Merlin. *de legitima lib.5.tit.3.q.1.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ.lib.3.tit.26.de legitima, num.52.* vbi *n.53.* quòd ſtatim debetur ſubſequuta patris morte abſque aliqua mora, &

8 *n.54.* quod filiæ debetur in vita patris quando nubit in vita ſua ſpecialiter in Regno, in quo dos filiæ ſuc-

9 cedit loco legitimæ; & *num.55.* quod fructus veniunt cum legitima à dicto die mortis teſtatoris, &

10 *num.56.* tenet quod poteſt pater, ſi velit, aſſignare in vita filio etiam inuito legitimam, quia in fauorem patris introductum eſt vt legitima ſeruetur in vita penes patrem. Caſtill. *controuerſ. lib.1. de vſufructu cap.64. num.11.* plures quos retuli *in votis deciſiuis Canon. voto 6. à num.32.* Et cui debetur legitima, debentur & fructus legitimæ à die mortis patris, &

11 ſimiliter cui debetur legitimæ ſupplementum, debentur & fructus à die etiam mortis patris, Cancer. *d. lib.1.tit.3.de legitima num.53.*

Reliquit.] Qualitercunque ſcilicet, vt per Emman. à Coſta *inc.ſi pater, de teſtament.lib.6.p.1. verbo Inſtituit, n.21.*

15 Notatur etiam ad hoc, quod ius rumpendi teſtamentum regulatur à iure ſuccedendi ab inteſtato, vt per Anton. Góm. *l.21. Tauri num.9.verſ.unde meritò,* Menoch. *conſ.8.n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Legitima liberorum quatuor, & pauciorum numero eſt tertia pars, ſi plures quatuor dimidia pars aſſis, & num.2. ſub hac diſpoſitione non comprehendi filios naturales, adhuc minus ſpurios, num.5. an in hoc filiorum numero computentur exhæredatus, deportatus, excluſus per ſtatutum, renuntians hæreditati, & frater Ordinis Minorum, remiſſiuè num.6. in Regnis Caſtellæ legitima filiorum ſunt omnia patris bona, excepto quinto, de quo pater diſponit ad libitum, & excepta tertio bonorum, in quo pater poteſt meliorare vnum ex filijs, num.2.*

3 *in Regno Luſitaniæ duæ partes bonorum ſunt legitima filiorum, ſiue ſit vnus tantum ſiue plures, & ſolùm patri permittitur liberè diſponere de tertia bonorum, num.4.*

7 *Legitima ſicuti in liberorum perſona eſt aucta hoc iure nouiſſimo, an ita etiam legitima parentibus à liberis debita intelligatur aucta.*

8 *Legitima non eſt commenſuranda ſecundùm determinationem huius textus, quando à fiſco perſoluitur, ſed ſeruari debet modus traditus in l. quando, de bonis damnat.*

9 *Legitima quæ filio debetur arrogato, non eſt aucta per hunc text.*

10 *Legitima fratrum eſt aucta per hanc Auth.*

11 *Fructus legitimæ debentur filijs à tempore mortis patris, aut matris, & non ſolùm fructus legitimæ ab eo tempore debentur, ſed etiam fructus ſupplementi eiuſdem legitimæ.*

12 *In detractione legitimæ attendi debet quantum valuerint facultates tempore mortis eius, de cuius bonis venit detrahenda, licèt alio tempore poſtea plus, vel minus valuerint.*

13 *Legitima filiorum honorabili inſtitutionis titulo relinqui debet. Amplia in legitimato, & in ficto filio, prout eſt monaſterium, n.14. etiamſi per ſtatutum aucta ſit, num.15. ſufficit tamen vt videatur relinqui titulo inſtitutionis, ſi pater relinquat filia decem pro ſua legitima, nec adiecit quod in illis decem eam hæredem inſtituebat, numero 16. nec eſt neceſſe vt tota legitima relinquatur liberis titulo inſtitutionis, ſed ſufficit quod aliqua res, etiam minima, inſtitutionis titulo relinquatur, num.17.*

18 *Legitima aſcendentium titulo inſtitutionis relinqui debet.*

19 *Fructus legitimæ augent legitimam, & debentur à tempore mortis patris, etſi nulla interpellatio interuenerit, num.20.*

21 *In vſufructu legitimæ filius grauari non poteſt.*

22 *In teſtamento inter liberos hodie eſt neceſſe relinqui legitimam titulo inſtitutionis, non ſecus quàm in reliquis teſtamentis.*

23 *Portio in qua ex teſtamento aſcendentes erant neceſſariò inſtituendi, quæ.*

24 *Portio legitima fratribus debita, turpi perſona inſtituta, non eſt aucta. Contrà, auctam eſſe, vt ſi ſint quatuor fratres ſint tres, ſin quinque, ſemis num.25.*

AVTH. Nouiſſima.

Legitima liberorum quatuor & pauciorum numero eſt tertia pars, ſi plures quatuor liberi extent, dimidia pars aſſis eſt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati. *ad l.1. num.1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Aloyſ. Leo *fol.60.* Petr. Gilchen. *tom.1. fol.683.* & inter repetentes Fabian. de Biochis. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumuot *l. Hiſpan.17.tit.1.p.6.* ibi, *E la legitima parte que deuen auer los fijos es eſta, quaſi furen quatro, o dende ayuſo, deuen auer de las tres partes la vna de todos los bienes de a quel a quien heredan. E ſi fueren cinco o mas, deuen auer la meytad.* Gregor. Lop. *l.12. gloſſ.10. verbo la tercera parte, tit.5. part.6. & l.4. gloſſ.9. verbo quarta parte, col. in medio tit.13.p.6.* Connan. *commentar.iuris ciuilis lib.9.cap.10.num.2.* Menoch. *de ſucceſſ.creat.tom.1.lib.2.§.1. numero 283. cum ſeqq.* Rojas *in epitome ſucceſſ.cap.12. num.6.* Emman. à Coſta *in cap.ſi pater, verbo Inſtituit, à num.51* Valdeſ. *ad Xuar. ad l. quoniam in prioribus, in princ. verſ.tertio caſu, pag.363.& in declar.leg.Reg.in prælud. pag 477.in nouiſſ.impreſſ.* Molin. *de Iuſtit. tr.2. diſp.158. num.6.* Camill. Borrel. *in ſum.deciſ.tom.3. tit.16. de legitima, num.1.* Merlin. *de legitima lib.2. tit.3.* 2

*tit.*3.*q.*1.*n.*2. Rota apud eundem *deciſ.*97.*n.*3.Rot.
*dec.*424.*n.*1.*p.*4.*diverſ.* alias *in noviſſ. Farin.* Alvar.
Valaſc.*de partition.c.*17.*ex n.*2.Harprecht. *in addit.*
*ad Clar.verbo teſtament.q.*38.*n.*11.
3 In Regnis Caſtellæ legitima filiorum ſunt omnia
patria bona,excepto quinto,de quo poteſt pater diſ-
ponere ad libitum, & excepto tertio bonorum, in
quo pater poteſt meliorare vnum ex filiis, *l.*9.*tit.*5.
*lib.*3.*fori,l.*7.*&* 13.*tit.*6.*lib.*5.*nova Recop.* Gregor.
Lop.*gloſſ.*10.*l.*17.*tit.*1.*part.*6.Valdeſ. *ad Xuar. dict.*
verſ.tertio caſu, Alvar.Valaſc. *d.cap.*17.*num.*2.San-
chez *in præcepta Decalogi,tom.*2. *lib.*7.*cap.*9. *n.*27.
& 32.Molin. *d.diſp.*158.*num.*8.*&* 9.ubi magiſtrali-
ter docet parentes inter ſolos deſcendentes poſſe ad
libitum diſponere de quinto, illúdque nepotibus,
aut pronepotibus relinquere, eſto ſuperſtites ſint
parentes, aut avi talium nepotum, aut pronepotum
filij teſtatoris. Itaque ſi bona vtriuſque parentis
(deducto ære alieno) dividantur in quindecim par-
tes) ſolæ octo, quæ remanent, detracto tertiò &
quinto, ſunt portio legitima neceſſariò dividenda
æqualiter inter filios, ſi ſuperſtites ſint. Etenim tres
partes ſunt quinta pars omnium quindecim, quæ
ante tertium eſt detrahenda iuxta *l.*214.*ſtyli,* quin-
tum namque omnium vniverſum bonorum eſt, de
quo omnino liberè poteſt diſponere, vel in opera
pia, ac in ſubſidium animæ ſuæ, vel in quodcunque
aliud voluerit:deinde verò de quatuor partibus aliis,
quæ ſunt tertium duodecim remanentium, diſpo-
nere poteſt ad libitum, ſed ſolùm inter deſcenden-
tes; quo fit vt ſolùm remaneant octo partes ex om-
nibus quindecim, quæ ſint legitima portio neceſſa-
riò dividenda æqualiter inter filios, ſi ſuperſtites
ſint. Poſſunt verò parentes diſponere inter deſcen-
dentes de tertio & quinto ſuorum bonorum,vel per
vltimam voluntatem, vel contractu, aut donatione
inter vivos, ſed tertium, & quintum computanda
ſunt habita quantitate bonorum, quæ habuerint
tempore mortis, non verò alio tempore, in quo de
illis diſponant. Poſſunt etiam eligere, ac deputare
partem ſuorum bonorum,quam maluerint in tertium
& quintum, dummodo valorem tertij & quinti non
excedat,eámque is,aut ij obtinebunt, quos in eis me-
lioraverint.
Apud nos in regno Luſitaniæ duæ partes bono-
4 rum ſunt legitima filiorum, ſive ſit vnus tantùm,
ſive plures, & ſolùm patri permittitur liberè diſpo-
nere de tertia bonorum, vt ſtatutum eſt in Ordin.
Regia *lib.*4.*tit.*82.Molin. *d.diſp.*158.*num.*7.Alvar.
Valaſc. *d.cap.*17.*num.*2.*prope fin.* vbi advertit,quod
in hoc noſtro Regno parentes ſunt in maiori ſum-
ma filiis obnoxij,quàm in aliqua parte orbis Chri-
ſtiani, vt meritò dictum ſit ab antiquis quod Hiſpa-
ni, præſertim Luſitani, ſunt ſervi filiorum ſuorum,
quia ferè omnem ſubſtantiam filiis parant, & acqui-
runt, & de modico tantùm poſſunt diſponere.
Vt ſi quatuor ſint filij, &c.] Sub hac diſpoſitione
5 non comprehendi filios naturales, nec minùs ſpu-
rios, reſolvit Merlin. *de legitima lib.*1.*tit.*3.*quæſt.*2.
6 *num.*1.& *ibi* limitat in legitimatis. An in hoc filio-
rum numero computentur exhæredatus, deporta-
tus, excluſus per ſtatutum renuncians hæreditati, &
frater Ordinis Minorum? vide Boër. *deciſ.*104. *per*
*totum,*vbi de renunciante, Tiraq. *de retractu lig.*§.1.
*gloſſ.*8.*num.*15. vbi de excluſo,& exhæredato,Surd.
*de aliment.tit.*3.*q.*1.*n.*45.Cancer. *lib.*1.*tit.*3.*de le-*
*git.num.*50.Bernard.Græus. *ad pract. Cameræ Imper.*
*lib.*2.*concl.*122.*conſid.*2.Merlin. *d. lib.*1.*tit.*4.*quæſt.*3.
7 Vtrùm etiam ſicuti legitima in liberorum perſona
eſt aucta hoc noviſſimo iure,de quo in hoc text.ita
& legitima parentibus à liberis debita aucta intelli-
gatur? Affirmativam tenent ſententiam Cravet.
*conſ.*110.*num.*3.Menchac.*de ſucceſſ.creat.lib.*2.§.20.
*num.*182. Petr.Anton. de Petra *de fideicom. cap.*15.
*num.*75.Matheac.*in tract.de legat. & fideicom.lib.*4.
*cap.*8.*num.*9.Craſſ. *d.*§ *legitima,q.*9. Hænon. *diſp.*9.
*controu.*15.Camill.Borrel. *d.tit.*16.*de legitima,n.*27.
Roder.Xuar.*in repet.l.quoniam in prioribus,ampl.*16. 8
*num.*7. *in fine.* Surd.*conſ.*404.*num.*1. Et quod legiti-
ma non ſit commenſuranda ſecundùm determina-
tionem huius textus quando à fiſco perſolvitur, ſed
ſervari debere modum traditum *in l.quando,de bonis*
*damnat.*reſolvit Merlin. *de legitima lib.*3.*tit.*1.*q.*29.
per tot.
Legitima, quæ filio arrogato debetur, ſecundùm 9
textum *in l.arrogator, ff. de adopt.* non eſt aucta per
hunc textum vt *in d. l.arrogator,* tenet Iaſ. *n.*53. &
reſolvit Cevall. *commun.contra commun.quæſt.*24.vbi 10
in fine ſubdit etiam quod legitima fratrum ſit aucta
per hanc Auth.
Notatur ad hoc, quod fructus legitimæ debentur 11
filiis à tempore mortis patris,aut matris, & non ſo-
lum fructus legitimæ ab eo tempore debentur, ſed
etiam fructus ſupplementi eiuſdem legitimæ, vt per
Vezin. *tom.*1.*comm.opin.lib.*3.*tit.*16.*n.*93. *pag.*414.
Ex ſubſtantia deficientis oriens, &c.] Notatur ad 12
hoc, quod in detractione legitimæ attendi debet
quantum valuerunt facultates tempore mortis eius,
de cuius bonis venit detrahenda, licèt alio tempore
poſtea plus, vel minus valuerint, vt per Brunor. à
Sole *in locis communib. verbo legitima* 9.
Quoquo relicto titulo, &c.] Ergo legitima filiorum 13
honorabili inſtitutionis titulo relinqui debet, de
quo vide Clar. §.*teſtamentum,q.*38.*num.*1. Duaren.
*ad ff.hoc tit.cap.*17.*circa fin.*Valdeſ. *ad Xuar. in l.quo-*
*niam in evidentia,d.lit.F,pag.*371. vbi quod verbum,
relicti, referendum eſt ad vltimam voluntatem,Cov.
in cap. Raynutius, §.4.*num.*1.*de teſtament.* Emman.
Coſta *in cap.ſi pater,de teſtam. lib* 6.*p.*1. *verbo inſti-*
tuit, à *num.*12.Menoch. *de arbitr.caſu* 149. *num.*29.
Fachinæ.*controv. lib.*4.*cap.*24.*&* 30. Anton. Gom.
*l.*17.*Tauri num.*5. Surd.*de alimentis tit.*9.*quæſt.*21.à
*num.*2. Villalob. *tom.*1.*commun.opin. lib.*3. *titul.*16.
*num.*71. vbi ampliat in legitimato, & in ficto filio, 14
prout eſt monaſterium, Valaſc. *conſ.*61.*num.*3. Ro-
land. Paſſag. *in tract. de teſtament. & vltim. volunt.*
*rub.*27.*n.*22.Rojas *in epit.ſucceſſ.c.*8.à *n.*2.*& cap.*32.
*n.*8.Craſſ.§. *legitima,q.*32.*&* §.*teſtamentum, q.*35.à
*n.*3.Pereg. *de fideicom.art.*36.*num.*55. Thaddæ. Pil.
*lib.*2. *var.reſolut. cap.*8. *num.*1. Merlin. *de legitima,*
*lib.*5.*tit.*2.*q.*1. *cum ſeqq.* Cardin.Tuſch. *pract. con-*
*cluſ.tom.*5.*lit. L,concluſ.*198. Matth.Berlich.*concluſ.* 15
*practicabil. part.*3. *concluſ.*15. *num.*8. Etiamſi per
ſtatutum aucta ſit, quia adhuc titulo inſtitutionis
relinquenda eſt, Menchac.*dict.lib.*2.§.20. *num.*240.
Craſſ. *d.*§.*teſtamentum, q.*35. *num.*7. Surd. *d. q.*21.
*num.*5. *cum ſeqq.* Sufficit tamen vt videatur relinqui 16
titulo inſtitutionis, ſi pater relinquat filio decem pro
ſua legitima, nec adiecit quod in illis decem eum
hæredem inſtituebat, vt tenent Cardin. Mantic. *de*
*coniect.vltim.volunt. lib.*4. *tit.*3. *num.*22. Menchac.
*de ſucceſſ.creat.lib.*2.§ 20.*num.*254. Craſſ.*d.*§.*teſta-* 27
*mentum,q.*35.à *num.*24.Piſo *d.lib.*4.*cap* 8. *num.*18.
quicquid teneat Fachinæ.*d.lib.*4.*cap.*25.Nec eſt ne-
ceſſe vt tota legitima relinquatur liberis titulo inſti-
tutionis, ſed ſufficit quod aliqua res, etiam minima,
inſtitutionis titulo relinquatur; tunc enim poterit
filius agere ad ſupplementum, vt ſcilicet ea bonis
patris ſibi integra legitima ſuppleatur, non autem
poterit dicere teſtamentum nullum, neque querela
inofficioſi agere, Craſſ. *d.*§. *legitima, quæſt.*32. *nu-*
mero 1.*&* *d.*§.*teſtamentum, quæſt.*36.*num.*20.Thad-
dæ. Piſo *d.lib.*3. *cap.*8. *num.*5.*&* 6.Merlin. *d. lib.*5.
*tit.*2.*q.*21.

Quod

18 Quod etiam legitima aſcendentium titulo inſtitutionis relinqui debeat, tenent Vigl. *num.* 3. & Mynſing. *num.* 5. *ad §. vlt. Inſtit. hoc tit.* Roland. Paſſager. *d. tract. de teſtament. rubr.* 17 *num.* 22. *& rubr.* 28. *n.* 5. Fachinæ. *d. lib.* 4. *c.* 30. Thaddæ. Piſo *d. lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 4. Berlich. *d. p.* 3. *concl.* 15. *num.* 67. Aluar. Valaſc. *de partit. c.* 17. *num.* 32. Barry *de ſucceſſ. teſtati & inteſtati, lib.* 16. *tit.* 2. *num.* 3.

19 *Nec vſufructu defraudari*, &c.] Notatur ad hoc, quod fructus legitimæ augent legitimam, vt per Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo Suſceperit liberos, n.* 116. *de reuoc. donat.* Camill. Borrel. *in ſum. decif. lib.* 3.
20 *tit.* 16. *de legitima, num.* 55. & debentur à tempore mortis patris, etſi nulla interpellatio interuenerit, Barry *de ſucceſſionibus teſtati ac inteſtati, lib.* 16. *tit.* 12. *à num.* 1.

21 Notatur etiam ad hoc, quod in vſufructu legitimæ filius grauari non poteſt, vt per Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.* 3. *in princip.*

22 In gloſſ. *Titulo*, ibi, *putà inter liberos*. Notatur ad hoc quod in teſtamento inter liberos hodie eſt neceſſe legitimam relinqui titulo inſtitutionis, non ſecus quàm in reliquis teſtamentis, vt per Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo in eodem teſtamento reliquit,* 1. *numero* 132. Anton. Gom. *leg.* 3. *Tauri, numero* 57. Menchac. *d. lib.* 2. §. 10. *num.* 223. Fachin. *controu. lib.* 4. *capite* 24. Cou. *in cap. Raynutius*, §. 1. *numero* 2. *de teſtament.* Surd. *de alimentis, titul.* 9. *quæſt.* 21. *num.* 4. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſput.* 175. *num.* 13. *verſ. verùm idem etiam*, Berlich. *d. concl.* 15. *num.* 20. Quicquid teneant in contrarium Boët. *deciſ.* 267. *num.* 1. *& ſeq.* Matheſil. *ſing.* 140. *num.* 1. Ioan. Papon. *in tract. de arreſt. lib.* 20. *tit. de teſtament. ſent.* 7 Bertrand. *conſ.* 187. *num.* 1. *& ſeq. vol.* 4. Aluar. Valaſc. *conſ.* 23. *num.* 2. Villalob. *d. lib.* 3. *tit.* 16. *n.* 71. *verſ. fallit.*

23 In ead. gloſſ. ibi, *Idem intelligo etiam in aſcendentibus*, &c. Aduerte quod portio in qua ex teſtamento aſcendentes erant neceſſariò inſtituendi, quondam ſolùm erat quarta pars bonorum teſtatoris, poſtea verò fuit aucta vt eſſet tertia pars, quod augmentum fuit factum in legitima, in qua deſcendentes ſuccedere debebant aſcendentibus: ita factum cenſetur in legitima, in qua è contrario aſcendentes debent ſuccedere deſcendentibus. Ita citati *ſuprà in verſ. Verum autem ſicut*, quibus addo Aluar. Valaſc. *de partit. cap.* 17 *num.* 33. vbi *num.* 34. ſubdit, quod regulariter iſtæ ſucceſſiones deſcendentium, & aſcendentium æquiparantur. Merlin. *de legitima, lib.* 1. *tit.* 2. *quæſt.* 12. *num.* 7. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 159. *num.* 3. vbi *num.* 4. ſubdit quod de iure Luſitano, & Caſtellæ portio debita, ex teſtamento aſcendentibus ſunt duæ partes bonorum teſtatoris, & ſolùm de tertia reliqua diſponere poteſt teſtator ad libitum ſuum.

24 In eadem gloſſ. ibi, *alij tamen dicunt in fratribus augeri*, &c. Notatur ad hoc, quod legitima portio fratribus debita, turpi perſona inſtituta, non eſt aucta, vt per Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, in euidentialib. num.* 12. *in fine, pag.* 367. Berlich. *d. concl.*
25 15. *num.* 70. Contrà, auctam eſſe, vt ſi ſint quatuor fratres, ſit triens, ſin quinque, ſemis, tenent Mench. *d.* §. 10. *num.* 268. Fachin. *controuerſ. lib.* 4. *c.* 28. Mathæc. *de legat. & fideicom. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 13. quos refert & ſequitur Barry *de ſucceſſ. teſtati & inteſtati, lib.* 17. *tit.* 2. *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Donatio inofficioſa facta vni ex liberis reuocatur per alios liberos in legitima læſos vſque ad legitimæ quantitatem debitam.*

2 *Filius donatarius licèt velit abſtinere ab hæreditate, & retinere donationem, non propterea euadit quominus fratribus ſuis teneatur ſupplere legitimam, ſi eam integram non habent, inſpecta quantitate bonorum, quæ erat ante donationem.*

3 *Propter donationem ſororum alij filij non debent carere legitima.*

4 *Donatio inofficioſa, quæ ſcilicet excederet legitimam ipſius recipientis, & tertium, & quintum bonorum patris, vel matris, ſecundùm leges Hiſpaniæ venit conferenda, reſolue vt n. 5. & 6.*

7 *Ex donationibus à patre factis inter viuos, detrahitur legitima, etiamſi donatio ſit facta vni ex filiis, vel aliis deſcendentibus.*

8 *Naturales plebeiorum vt aducant (iuxta Ord. reg. Luſitan.) portionem legitimam ex hæreditate patris, prout alij filij legitimi poſt patris obitum, an ſic quoque reuocare poſſint per querelam inofficioſæ donationis donata à patre in vita ſua in fraudem ſuarum legitimarum.*

9 *Donatio, ſeu dos data, vt inofficioſa dicatur, tempus quo fuit facta, inſpicitur, & ſecundùm illud regulari debet. Idem in dote promiſſa, mortuo patre ante ſolutionem totius dotis, vel partis, n.* 10.

11 *Filius impunè abſtinet, vel repudiat hæreditatem paternam, & manet cum bonis à parentibus donatis, vel dotatis in vita, dummodo non excedant legitimam. Quod ſi in aliquo exceſſerint, illud reliquum tenebuntur aliis filiis hæredibus reſtituere.*

12 *Repudians debitoris hæreditatem, non tenetur ad onera hæreditaria, nec propter id tenetur cedere his, quæ ex bonis teſtatoris alio titulo percepit.*

13 *Donatio remuneratoria patris in filium facta, ad diminuendas aliorum filiorum legitimas inualida eſt.*

14 *Quæcunque Seruitia, obſequia, curationes in infirmitatibus, totum id, quicquid ve maius excogitari queat, parentibus debetur.*

15 *Donatio facta inter patrem & filium ob benemerita, valet.*

AVTH. Vnde & ſi parens.

DOnatio inofficioſa facta vni ex liberis reuocatur per alios liberos in legitima læſos vſque 1
ad legitimæ quantitatem debitam. Et filius donatarius licèt velit abſtinere ab hæreditate, & retinere 2
donationem, non propterea euadit quominus fratribus ſuis teneatur ſupplere legitimam, ſi eam integram non habent, inſpecta quantitate bonorum, quæ erat ante donationem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr. hoc tit.* poſt omnes Menchac. *tom.* 1. *pag.* 180.

Vide Palat. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter* 3
virum, notab. 3. §. 22. *n.* 10. *pag. mihi* 388. ad hoc quod propter donationem ſororum alij filij non debent carere legitima. Duen. *reg.* 349. *limit.* 2. bene Ant. Gom.
l. 29. *Tauri, n.* 33. vbi quod inofficioſa donatio, quæ 4
ſcilicet excederet legitimam ipſius recipientis, & tertium, & quintum bonorum patris, vel matris, ſecundùm leges Hiſpaniæ venit conferenda, & licèt talis donatarius vellet abſtinere, & renuntiare ſucceſſioni eorum, tenetur reſtituere illud reſiduum, quod
tangit legitimam aliorum filiorum, & *n.* 34. reſoluit, 5
quod

quod ſi pater, vel mater dedit filiæ immenſam & inofficioſam dotem, quæ excedat tertium, & quintum. & legitimam ipſius filiæ dotatæ, & tangat legitimam aliorum filiorum, talis filia dotata tenetur reſtituere illud reſiduum, quod tangit legitimam aliorum filiorum, licèt vellet abſtinere à ſucceſſio-
6 ne parentum, tam conſtante matrimonio, quàm eo ſoluto, & *num.* 5. reſoluit quod ſi tempore factæ donationis donatio fuit inofficioſa, & poſtea non creſcunt bona & facultates patris, vel matris, illa donatio reuocabitur habito reſpectu ad tempus mortis, computando bona, quæ erant tempore donationis, vt fiat eorum vnus cumulus, & valebit donatio in quinto bonorum ſi fuit facta extraneo; vel in tertio & quinto, & legitima, ſi fuit facta filio, vel deſcendenti, & reſiduum erit legitima aliorum: & ſubdit ita probare textum formalem, & expreſſum in præſenti Gaſp. Baez. *de non meliorandis cap.* 1. *n.* 12. vbi ait quod pater donare non poteſt in præiudicium legitimæ filiorum. Merlin *de legitima lib.* 2. *tit.* 1. *q.* 21.
7 *num.* 1. vbi dicit quod ex donationibus à patre factis inter viuos legitima detrahitur, & hoc procedit etiamſi donatio ſit facta vni ex filiis, vel aliis deſcendentibus, ad not. per Hieron. Gabr. *conſ.* 137. *n.* 10. *lib.* 2. Surd. *conſ.* 332. *ſub n.* 13. *in fine*, Rota poſt tract. Merlin. *de legitima, deciſ.* 86. *n.* 5.

8 An ſicuti naturales plebeiorum filij iuxta Ordin. Reg. Luſitan. aduocant portionem legitimam ex hæreditate patris, prout alij filij legitimi poſt patris obitum, ita quoque reuocare per querelam inofficioſæ donationis poſſint donata à patre in vita ſua in fraudem & læſionem ſuarum legitimarum? Affirmatiuè, attenta eadem Luſitana Ordin. reſoluit Valaſc. *conſ.* 94. *n.* 15. ſubdens quod ſi huiuſmodi naturalibus liberis fraudatis parens aliquid relinquat, non tamen ſufficiens ad legitimam inſpecto tempore donationis, agere poterunt contra alios filios, quibus inofficioſè donatum eſt ad ſupplementum.

9 *Quantum poterat ante donationem deberi.*] Notatur ad hoc, quod donatio, ſeu dos data vt inofficioſa dicatur, tempus quo fuit facta, inſpicitur, & ſecundum illud regulari debet, vt per Valaſc. *conſil.* 189. *per tot.* & præcipuè *à num.* 16. vbi ad hoc probandum dicit textum *in præſenti* expreſſum & apertum, & reprobat Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo omnia, vel partem, num.* 25. Ant. Gom. *d. l.* 29. *Tauri, n.* 32. aſſerentes inſpiciendum eſſe tempus mortis, vt ſi donatio olim facta reperiatur inofficioſa habito reſpectu ad bona quæ tempore mortis in hæreditate ſuperſunt, competat querela. Attenta Ordin. Reg. Luſit. *lib.* 5. *tit.* 97. §. 4. ad cognoſcendum, vtrùm donatio ex cauſa dotis fuerit inofficioſa, necne, & excedat legitimam & tertiam bonorum dotantis, inſpiciendum eſt vel tempus quo dos fuit donata, vel promiſſa, vel tempus mortis donantis, ſeu promittentis ad donatarij arbitrium, quoad alias verò donationes factas filiis præter dotem, ſemper debet regulari tertia ſecundùm bona defuncti tempore mortis, de quo vide Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n.* 96.
10 *& de empt. & vendit. c.* 10. *n.* 7. *cum ſeqq.* Valaſc. *conſ.* 188. *ex n.* 13. vbi probat locum habere etiam in dote promiſſa, & mortuo patre ante ſolutionem totius dotis, vel partis, *& de partit. c.* 15. *n.* 83. *& c.* 19. *n.* 5. *& c.* 24. *n.* 10.

11 *Licet autem ei, &c.*] Notatur ad hoc, quod filius poteſt impunè abſtinere, vel repudiare hæreditatem paternam & manere cum bonis à parentibus donatis, vel dotatis in vita, dummodo non excedant legitimam, & tertiam quoad Luſitanos, necnon tertiam & quintam quoad Caſtellanos: quod ſi in aliquo exceſſerint, illud reliquum tenebuntur aliis filiis hæredibus reſtituere. Ita Ordin. Reg. Luſitan. *lib.* 4. *tit.* 97. §. 3. *&* 5. *l. Hiſp.* 5. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recop.* Aluar. Valaſc. *de part. c.* 15. *n.* 1. *cum ſeqq.* Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 138. *n.* 7.

Abſtinere ab hæreditate, &c.] Notatur ad hoc, quod 12
repudians debitoris hæreditatem, non tenetur ad onera hæreditaria, nec propter id tenetur cedere his, quæ ex bonis teſtatoris alio titulo percepit, vt per Tiraquel. *de priuileg. piæ cauſæ, priuil.* 89. vbi in repudiante hæreditatem debitoris fiſci, vel Eccleſiæ, propter onera fiſcalia hæreditatis, quia nihilominus tenetur aut ea onera & tributa fiſcalia ſoluere, aut cedere his omnibus, quæ ab ipſo debitore quocunque titulo adeptus eſt.

In gloſſ. *Falcidia.* Notatur ad hoc, quod non va- 13
let donatio remuneratoria patris in filiumfamil. ad diminuendas aliorum filiorum legitimas, vt per Cort. *in memorab. verbo donatio* 3. Pinel. *in l.* 1. *p.* 3.
n. 62. *verſ. infertur* 12. *de bonis matern.* vbi ait, quæ- 14
cunque ſeruitia, obſequia, curationes in infirmitatibus, totum id, quicquidve maius excogitari queat, parentibus debetur. Couarr. *in c. cùm in officiis, n.* 11. *de teſtam.* Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verbo totum, n.* 4. *& verbo donatione largitus, n.* 100. Fachin. *lib.* 3. *controuerſ. c.* 47. Menoch. *de arbitr. caſu* 132. *n.* 4. Matt. *de ſucceſſ. legali, tom.* 1. *part.* 1. *q.* 25. *p.* 11. *n.* 13. *&* 14. Baeza *de non melior. cap.* 17. *num.* 3. Mieres *de maior. part.* 1. *quæſt.* 22. *num.* 19. *& num.* 166. *in noua edit.* Matienz. *l.* 12. *gloſſ.* 2. *n.* 4. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua Recop.* Azeued. *ad d. l.* 12. *n.* 5. *&* 20. *& l.* 6. *n.* 21. *eod. tit.* 6. Perez *l.* 1. 1. *prætereà relictum, tit.* 3. *lib.* 5. *Ordin. fol.* 73. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 5. *n.* 24. *& ſeq. & pract. lib.* 3. *quæſt.* 43. *n.* 16. Ioan. Garc. *de donat. remun. n.* 41. Mangil. *de impnt. q.* 29. *n.* 14. *&* 40. *& q.* 45. *n.* 24. Seraphin. *de priuil. iuram priuil.* 72. *n.* 1.

Notatur etiam ad hoc, quod donatio facta inter 15
patrem & filium ob benemerita, tenet & valet, vt per Bernard. *reg.* 214. Socin. *reg.* 140. *verſ. quintò*, Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor.* §. 50. *n.* 1. Tiraquel. *in l. ſi vnquàm, verbo donatione largitus, n.* 20.

L. Neptem defuncti. VII.

Idem A. ſecundo.

NEptis exhæredata etiam ex filio emancipato 1
nata, querelam inofficioſi habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* Menchac. *tom.* 3 *ſuper hanc l pag.* 184.

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 2
Aquilin. *in l. Gallus, n.* 115. *fol.* 80. *ff. de lib. & poſth.* Petr. Gregor. *ſynt. gen. iuris p.* 3. *lib.* 44. *c.* 4. *n.* 18. Menchac. *ſuper hanc l. n.* 4. vbi *n.* 15. poſt gloſſ. intelligit neptem, de qua *hic*, fuiſſe exhæredatam.

SVMMARIVM.

1 *Pater hæreditatem inter liberos diuidere inæqualiter poteſt, ſalua tamen legitima liberis debita.*
2 *Filius agnoſcens voluntatem defuncti, eandémque approbans, inofficioſi querelam amittit, & n.* 3.
4 *Legitima debita ſi detur filiis, vel aliis, quibus debetur, totum reliquum patrimonium eſt relictum liberæ teſtatoris diſpoſitioni.*
5 *Pater poteſt cui ex filiis velit, gratificare, dum tamen aliis relinquat legitimam.*
9 *Patris iudicium ſeruandum à filiis in bonis diuidendis inter eos.*
7 *Pro liberis nemo melius conſilium capit, quàm pater.*
8 *Legitima non debetur ei, qui non ſuccedit ab inteſtato.*

9 Ex

9 *Exhæredatus qualitercunque conſentiat teſtamento, ab inoffic[i]oſi querela excluditur.*

10 *Inſtitutus ſi ſoluat totum, vel pro portione hæreditaria, ſemper animo hæredis ſoluiſſe videtur, & ex hoc inducitur aditio pro hærede, limita vt n.11. & diſtingue vt n.12.*

13 *Si qui hæres neceſſariò inſtituendus erat, inſtitutus quidem fuit, at in minore portione quàm eſſet legitima ei debita, teſtamentum poterat querela innofficioſi expugnare, attento iure antiquo. Verùm per nouum ius iam ita inſtituto non conceditur actio inofficioſi, ſed tantùm permittitur illi actio ad ſupplementum vſque ad integram legitimam, n.14.*

15 *Caſus, in quibus ceſſat querela, & filius per tacitum conſenſum ab illa excluditur, remiſſiuè.*

L. Parentibus. VIII.

Imp. ALEXANDER A. *Florentino.*

1 PAter hæreditatem ioter libetos diuidere inæqualiter poteſt, ſalua tamen legitima libetis debita.
2 Filius agnoſcens voluntatem defuncti, eandemque approbans, inofficioſi querelam amittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* Menchac. *lib.3. ſuper hanc l. pag.* 185.

3 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſp. 5. tit. 8. part. 6. vbi gloſſ. 7.* Petr. Gregor. *ſyntag.*
4 *iuris p.3. lib.44. c.4. n.23. in fine,* vbi quod ſi legitima debita detur filiis, vel aliis, quibus debetur, totum reliqoum patrimonium eſt relictum libetæ teſtato-
5 ris diſpoſitiooi, Anton. Gom. *l.40. Tauri, n.58.* vbi quod pater poteſt, cui ex filiis velit, gratificare, dum tamen aliis relinquat legitimam.

6 *Arbitrium diuidendæ hæreditatis,* &c.] Notatur ad hoc, quod patris iudicium ſeruandum eſt à filiis in bonis diuidendis inter eos, vt per Duen. *regul.* 249. Ayora *de partit. p.1. cap.1. n.9.* Aluar. Valaſc. *in ſi-*
7 *mili tract. c.25. n.25.* vbi *num.26.* rationem præſtat, quia nemo melius conſilium pro liberis capit, quàm pater, *l. furioſo puberi, ff. de curat. furioſ.*

8 *Quæ inteſtato defuncto,* &c.] Notatur ad hoc quod legitima non debetur ei, qui oon ſuccedit ab inteſtato, vt per Tiraquel. *de iure primog. q.39. n.9.* Menoch. *conſ.8. num.3. & conſ.346. n.1.* Surd. *de aliment. tit.8. priuil.33. n.1.*

9 *Qui autem agnouit,* &c.] Vide *l. Hiſp. 6. tit. 8. par. 6.* vbi ſtatuitur, quod qualitercunque exhæredatus conſentiat teſtamento, ab inofficioſi querela excluditur, & *ibi* Gregor. Lopez *gloſ. 5. verſ. querelarſe,* aduertit quod illud quod dicitur de agnoſcente iudicium defuncti, quod non præjudicet ſibi in legitima, vt habetur *in l. ſi quando, §. & generaliter, infrà hoc eodem tit.* procedit, vt *ibi* habetur, quando filius fuit in aliquo inſtitutus, tunc enim etſi recipiat, quod fuit relictum ſine aliqua proteſtatione, remanet ſibi ſalvum ius legitimæ.

10 *Debitum paternum pro hæreditaria parte perſoluit,* &c.] Notatur ad hoc, quod ſi inſtitutus ſoluat totum, vel pro portione hæreditaria, ſemper animo hæredis videtur ſoluiſſe, & ex hoc inducitur aditio pro hærede, ut per Socin. *conſ.295. n.1. lib.2.* Patiſ. *conſ.16. ex n.40. lib.2.* Iaſ. *in l. pro hærede, §. Papinianus, n.9. ff. de acquir. hæred.* Marant. *in l. is poteſt, n.69. ff. eodem tit. de acquir. hæred.* Duen. *reg.277. ad fin.* Matheſil. *ſing.15.* Maſcard. *de probat. concl.44. n.29.*
11 *cum ſeqq.* vbi *n.38.* limitat non procedere in ſolutione alicuius modici debiti hæreditarij, præſertim quando hæreditas adeunda eſſet damnoſa, bene Men-
12 chac. *de ſucceſſion. lib.1. §.10. n.534.* vbi ad hoc propoſitum diſtinguit, aut expreſſit ſe ſoluere hæreditario nomine, & indiſtinctè ceſſat querela: aut expreſſit ſe ſoluere non vt hæres, & tunc etiam poterit mouere querelam, non ſecus, quàm ſi ſolueret nihil; aut ſoluit ſimpliciter, nec apparet quod ex alia cauſa eſſet debitor, & tunc ex cauſa hæreditaria ſoluiſſe videtur, & per hoc hæreditatem adiiſſe.

Si minus quàm eis debebatur, &c.] Notatur ad hoc 13
quod qui hæres neceſſariò inſtituendus erat, inſtitutus quidem fuit, at in minori portione quàm eſſet legitima ei debita, teſtamentum poterat querela inofficioſi expugnare, attento iure antiquo, de quo *in præſenti,* vt per Mench. *de ſucceſſion. tom.1. lib.2. §.30. à n.78.* Emman. à Coſta *in c. ſi pater, de teſtam. lib.6. verbo In re certa, à n.19.* Cou. *in c. Raynatius, §.1. n.7. de teſtam. in Decretal.* Valdeſ. *in addit. ad Roder. Xuar. in l. quoniam in prioribus, in euidential. num.1.* Verùm per nouum ius, de quo *in l. omni modo, infrà hoc tit.* iam ita inſtituto non conceditur actio inof- 14
ficioſi, ſed tantùm permittitur illi actio ad ſupplementum vſque ad integram legitimam portionem.

In gloſſ. *Legitimo.* Hîc notantur ſex caſus in qui- 15
bus ceſſat querela, & filius per tacitum conſenſum ab illa excluditur, ſed viginti nouem commemorat Menoch. *d. lib.1. §.10. n.535. cum multis ſeqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Militis centurionis, vel tribuni teſtamentum iure ciuili, & militari conditum filius vt inofficioſum impugnare nequit, & n.2. idem de teſtamento Clerici quod non ſubjiciatur querelæ, num.3. intellige vt num.4. & 5.*

L. De inofficioſo. IX.

Idem A. Romanæ.

MIlitis centurionis, vel tribuni teſtamentum iure ciuili, & militari conditum filius vt inof- 1
ficioſum impugnare nequit. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.* Mench. *lib.3. ſuper hanc l. pag.186.*

Hanc eandem concloſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Perez *l.1. verſ. aliud etiam hinc reſultat, tit.3. lib.1. Ordin. pag. 63.* vbi extendit ad teſtamentum 3
Clerici, quod etiam non ſubjiciatur querelæ, latè Mench *de ſucceſſion. tom.1. lib.2. §.20. n.171.* vbi in- 4
telligit & cùm fit à patrefam. milite, & à milite filio- 5
fam. intelligit etiam non ſolùm cùm à militante fit, quòd is in militia deceſſit, ſed & cùm miles domi deceſſit, infra annum tamen miſſionis.

S V M M A R I V M.

1 *Querela inofficioſi datur contra fiſcum, ad quem bona teſtatoris univerſaliter peruenerunt, non ſolùm quando hæredis ſcripti bona peruenerunt ad fiſcum, ſed etiam quando ipſe Princeps hæres ſcriptus fuiſſet, & n.2. & quod in teſtamentis & vltimis voluntatibus fiſcus iure communi capit, nec quid ſpeciale in eo conſtitutum reperitur, n.3. idem de querelante teſtamentum de falſo, n.4.*

5 *Fiſcus vtitur iure priuati, & ſic iure communi, niſi in caſu, de quo agitur, reperiatur ſpecialiter priuilegiatus.*

L. Si Hæredum. X.

Idem A. Quintiniano.

1 QVerela inofficioſi datur contra fiſcum, ad
quem bona teſtatoris uoiverſaliter peruene-
runt. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad l. 1.
num.1. ſuprà hoc tit.* Menchac, *lib. 3. ſuper hanc l.
pag.*186.
2 Intelligit Menchac. *citato loco, num.2.* vt proce-
dat non ſolùm quando hæredis ſcripti bona perue-
nerunt ad fiſcum, ſed etiam quando ipſe Princeps
3 hæres ſcriptus fuiſſet. Et quod in teſtamentis,& vl-
timis voluntatibus fiſcus iure communi capit, nec
quid ſpeciale in eo conſtitutum reperitur, tenet Pe-
4 regr. *de iure fiſci lib.6.tit.1.num.*30. & de querelante
teſtamentum de falſo, idem Peregr. *lib.2.tit.7.*
5 Notatur ad hoc,quod fiſcus vtitur iure priuati,&
ſic iure communi,niſi in caſu,de quo agitur,reperia-
tur ſpecialiter priuilegiatus, ita Martin. Laudenſ. *in
tract. de fiſco, in princ.quaeſt.*14. Menoch. *conſ.*242.
num.9.lib.3. Peregr. *de iure fiſci lib.6.titul.1.ex n.1.*
latè Farin. *fragment. criminal. lit. F, verbo fiſcus, ex
num.*149. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Collaterales teſtamenta fratrum non impugnant vbi honeſta perſona ſunt inſtituta.*
2 *Arena,in præſenti, pro amphitheatro, quo in loco beſtiæ conficiebantur.*
3 *Arenarius, qui cum beſtiis pugnandi cauſa in amphitheatrum prodibat.*
4 *Succeſſiones legitimæ propriè de illis,quæ deferuntur ab inteſtato,largè verò quæ ex teſtamento.*
5 *Infamis poteſt hæres inſtitui.*
6 *Frater querelat turpi perſona inſtituta, niſi ipſe querelans ſit etiam perſona turpis.*
7 *Mater meretrix non poteſt exhæredare filiam etiam meretricem, ſecus eſt de patre,qui licèt ſit impudicus, poteſt nihilominus exhæredare filiam, numero 8. & de matre meretrice, & impudica quæ anteacta vita pœnitens ſit, & emandata, num. 9. & 10.*

L. In arenam. XI.

Idem A. Ingenuo.

1 COllaterales teſtamenta fratrum non impugnant
vbi honeſtæ perſonæ ſunt inſtitutæ. Colligunt
ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num. 1. ſuprà
hoc tit.*
De materia huius text. & de hac concl. ea illo
deſumpta dicam commodiùs *ad l. fratres 27. infrà
hoc tit.* De intellectu vide Mench. *de ſucceſſ. lib.2.
§.10.n.163. cum multis ſeqq.* Gallin. *in comment.ad
tit.ff.de verb.ſign.lib.10.c.18.n.25.*
2 *In arenam.*] Arena *in præſenti* ſumitur pro amphi-
theatro,quo in loco beſtiæ cõficiebantur,ſic appella-
tus,quod arena in eo loco ſpargebatur,quæ ſangui-
nem ſiue hominum, ſiue ferarum effuſum ebiberet,
vnde arenarius ille dicitur, qui cum beſtiis pugnan-
3 di cauſa in amphitheatrum prodibat, ſiue in his ad
hoc operas ſuas locaret,ſiue virtutis exercendæ cau-
ſa ſui ſpectaculum præberet. Ita Menchac. *d. lib.3.
§.30.n.163. & 164.*
4 *Legitimæ ſucceſſiones integræ ſunt*, &c.] Aduertit
Menchac. *dict. lib.3. §. 30. num. 165.* ſucceſſiones
legitimas propriè de illis eſſe intelligendas,quæ de-
feruntur ab inteſtato, cùm tamen & illæ quæ ex te-
ſtamento deferuntur, largè ſumpto vocabulo dican-
tur legitimæ; vnde infert quod appellatione ſucceſ-
ſionis legitimæ, in quibus caſibus ſit ſtricta inter-
pretatio,ſicut in contractibus, non continetur teſta-
mentaria ſucceſſio.
Notatur ad hoc, quod infamis poteſt hæres in- 5
ſtitui, ut per Ioan de Garron. *in l.1. numer.37. de
ſecundis nuptiis*, Molin. *de primogen. libro 1.cap.13.
num.11.*
Niſi & ipſe ſimilis conditionis ſit.] Notatur ad 6
hoc, quod frater querelat turpi perſona inſtituta,
niſi ipſe querelans ſit etiam perſona turpis, vt per
Menchac. *de ſucceſſion. tom.1.lib.1. §.10.n.585. &*
603. Theſaur. *dec.126.n.5.* Decian. *conſ.5.num.95.
lib.1.* Merlin. *de legitim.lib.1.tit.2.q.13.n.37.* Cald.
Pereira *ad §. ſoror, Inſtit. hoc tit. de inoffic. teſtam.
num.* 30. nullus enim poteſt alteri objicere turpitu-
dinem, quam ipſe patitur, vt citato hoc textu dicit
Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo teſtamentum, n.89.
in fine*, Cald. Pereira *poſt quaeſt. forenſ. ad §. fauor,
Inſtit.hoc tit. n.31. in fine.*
Hinc inferunt Doctores matrem meretricem fi- 7
liam etiam meretricem exhæredare non poſſe,ut per
Tiraq. *ad leges connub.gloſſ.1.p.1.num.45.* Menchac.
d.lib.3.§.30.num.172. in fine, Surd. *de alimen.tit.7.
q.4.n.1. cum ſeqq.* Henriquez *in ſum. lib.11. de ma-
trim.cap.7.num.3.* Molin. *de Iuſtit. tract.2.diſp.176.
num.16.* D. Barboſ. *in l. viro atque uxore, num.16.ff.
ſoluto matrim.* Merlin. *de legitim.lib.4.tit.1.q.5.n.7.*
Cald. Pereira *ad d. §. ſoror, Inſtit. hoc tit. num.31.*
vbi limitat in patre, qui licèt ſit impudicus, poteſt 8
filiam nihilominus exhæredare, Sanchez *de matrim.
lib.4.diſp.24.num.6.* niſi mater ipſa meretrix, & im- 9
pudica, anteactæ vitæ pœnitens & emendata ſit,
Peregrin. *de fideicommiſſ.art.36.num.51.* Cald. Perei-
ra *in d. §. ſoror, num.31. in med. verſ. imò & mater*,
Benedict. Ægid. *ad l. Titia, ff.de condit. & demonſtr.
part.3. num.4. & de iure & priuileg. honeſt. art.7.
num.11.* vbi limitat in matre, quæ tempore conditi 10
teſtamenti emendata iam erat, & *num.12.* reſoluit
quod patre meretricatore filia meretrix non excuſa-
tur à pœna exhæredationis, niſi quando ille turpi-
tudine ſua occaſionem filiæ præbuit,iunctis his,quæ
Surd. *d.q.4. à num.24.* Merlin. *d.q.1. num.36.verſ.
niſi, & d.q.5. à n.9.*

SVMMARIVM.

1 *Filij reciprocè in legitima ſubſtituti grauati nullatenus cenſentur, vt ob hoc grauamen inofficioſi querelam habeant,& n.2.*
3 *Fideicommiſſum reciprocum reputatur fauorabile.*
4 *Text. in præſenti an corrigatur per l. quoniam in prioribus, infrà hoc tit.& n.5.*

L. Si pater puellæ. XII.

Idem A. Liciniano & Diogeni.

FIlij reciprocè in legitima ſubſtituti grauati nul- 1
latenus cenſentur,vt ob hoc grauamen inofficio-
ſi querelam habeant. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.* Menchac. *lib.3. ſuper
hanc l. pag.*187.
Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum &
uxor.§.50.n.11.verſ.ad cuius confirmationẽ, pag.123.
in nouiſſ. impreſſ.* vbi quod propter reciprocum fidei-
commiſſum

cotum iſſum inter filios factum non cenſentur filij
grauati, vt eis querela competat, quia habent æqua-
lem ſpem, & dubius eſt euentus. Tiraquel. *in l. ſi vn-
quam, verbo donatione largitus, num. 126.* vbi in hoc
text. caueri ait, non grauari filios ob reciprocum fi-
deicommiſſum inter filios à patre iniunctum, neque
illis ob id competere querelam propter æqualem
ſpem, dubiumque rei euentum. Donell. *comment. iuris
ciuilis lib. 19. c. 4. col. antepen.* Baëz. *de non melioran-
dis c. 25. n. 5.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris p. 3. lib. 44.
cap. 5. num. 28.* Menchac. *de ſucceſſ. tom. 2. lib. 1. §. 19.
n. 174. 181. 250. 435.* Roder. Xuar. *in l. quoniam in
prioribus, ampl. 6. à num. 4.* vbi Valdeſ. *in addit. lit. C.*
3 Ratio eſt, quia reciprocum fideicommiſſum reputa-
tur fauorabile, Petr. *de fideicom. q. 9. num. 12. in fine,*
Hieron. Gabr. *conſ. 123. n. 25. lib. 2.* Ruſtic. *in l. cum
auus, ff. de condit. & demonſtr. lib. 6. c. 12. n. 67.* Fuſar.
de ſubſtit. q. 291. n. 8.

4 Quæſtio eſt admodum controuerſa, an text. in
præſenti corrigatur per *l. quoniam in prioribus, infrà
hoc eodem tit.* Sunt duæ ſententiæ adinuicem con-
trariæ; nam vna tenet non eſſe correctum, ſed poſſe
patrem conſtituere fideicommiſſum reciprocum ſu-
per legitima filiorum, quia illud non affert onus, ſed
commodum, & dicitur fauorabile. ita Capiliſtius
inter conſilia vltim. volunt. conſ. 79. num. 22. Natt. *in
cap. quamuis pactum, de pact. lib. 6. num. 98.* Peralta
in l. cum patronus, num. 24. ff. de legat. 2. Menoch.
conſ. 196. num. 16. vbi *numeris ſeqq.* ſuam probat ſen-
tentiam.

5 Alia ſententia tenet, eſſe correctum, ac proinde
non poſſe fideicommiſſum reciprocum ſuper legi-
tima deſcendentibus imponi, quia *d. l. quoniam in
prioribus*, diſponit generaliter legitimam eſſe filio
relinquendam abſque aliqua conditione, onere, vel
grauamine: fideicommiſſum autem reciprocum, li-
cèt ſit vtile fratri ſuperuenienti, eſt tamen onerosum
reſpectu fratris præmorientis, qui de ſua legitima
non poteſt diſponere; & ideo ſic docent Roder.
Xuar. *in d. l. quoniam in prioribus, ampl. 6. à n. 5.* vbi
Valdeſ. *in addit. lit. C, verſ. contrarium,* Mench. *d. lib. 1.
§. 10. à n. 1-4.* Petr. Gregor. *d. lib. 44. c. 5. num. 28.*
Cephal. *conſ. 189. n. 7. lib. 2.* Hieron. Gabr *conſ. 116.
n. 24. in fine, lib. 1.* Honded. *conſ. 42. num. 23. lib. 2.*
Anton. Gabr. *commun. tit. de legitima, concl. 1. num. 6.*
Craſſ. *in §. legitima, q. 38. n. 19.* Fuſar. *de ſubſtit. q. 296.
num. 13. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Teſtamento reſciſſo, legata diuidua pro parte præ-
ſtantur, indiuidua autem pro ſolido ſunt præ-
ſtanda.*
2 *Teſtamento infirmato, an, & quando infirmentur, &
corruant legata, & fideicommiſſa, remiſſiuè.*

L. Cùm duobus. XIII.

Imp. GORDIANVS A. *Priſciano.*

1 TEſtamento reſciſſo, legata diuidua pro parte
præſtantur, indiuidua autem pro ſolido ſunt præ-
ſtanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.
n. 1. ſuprà hoc tit.* Mench. *lib. 3. ſuper hanc l. pag. 190.*
2 An & quando teſtamento infirmato infirmentur
etiam, & corruant legata & fideicommiſſa, vide latè
Fuſar. *de ſubſtit. q. 57. per tot.* Franciſ. de Barry *de
ſucceſſionibus teſtati, ac inteſtati lib. 10. tit. 10.* &
commodiùs dicemus *in collect. ad auth. ex cauſa, in-
frà de liber. præterit.*

SVMMMARIVM.

1 *Succumbens in querela inofficioſi, teſtamentum ni-
hilominus vt falſum impugnare poteſt.*
2 *Qui teſtamentum cœpit dicere nullum, poterit
tranſuolare ad querelam inofficioſi, & n. 3.*
4 *Remedia contraria non poſſunt cumulari ſimul.*
5 *Teſtamentum falſum nullum eſt.*

L. Eum qui. XIV.

Idem A. Priſco.

SVccumbens in querela inofficioſi, teſtamentum 1
nihilominus vt falſum impugnare poteſt. Et ſi- 2
militer qui teſtamentum nullum dicere cœpit, ad
querelam inofficioſi teſtamenti poterit tranſuolare,
Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. nu-
mero 1. ſuprà hoc tit.* Menchac. *lib. 3. ſuper hanc l.
pag. 194.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit 3
Connan. *comment. iuris ciuilis lib. 9. cap. 8. num. 87.* &
rationem præſtat Menchac. *citato loco,* quia remedia 4
contraria non poſſunt ſimul cumulari: vnde citato
hoc text. dicit Tiraquell. *in l. boues, §. hoc ſermone,
limit. 1. num. 30. ff. de verb. ſign.* quod ſcienter eligens
viam incompetentem, ſibi ita præjudicat, vt variare
ei non liceat.
Et ſi è contrario falſi crimine &c.] Ergo teſtamen- 5
tum falſum nullum eſt, ut per Menchac. *de ſucceſſio-
nibus, tom. 1. §. 17. n. 65.*

SVMMARIVM.

1 *Filia à matre præterita contra teſtamentum ma-
tris nullum habet remedium præter querelam
inofficioſi.*
2 *Præteritio matris erga filios habetur pro exhæ-
redatione, & n. 3.*
4 *Si filius, vel deſcendens reſpectu matris, & eius
linea præteritus erat ſine cauſa, vel cum cauſa,
iure antiquo habebatur pro exhæredato, & age-
bat querela inofficioſi: de iure nouo non ita,
num. 5.*

L. Filiam. XV.

Imp PHILIPPVS A. *Aphrodiſiæ.*

FIlia à matre præterita contra teſtamentum ma- 1
tris nullum habet remedium præter querelam 2
inofficioſi teſtamenti; quia præteritio matris erga
filios habetur pro exhæredatione. Colligunt ex Or-
din. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* Mench.
lib. 3. ſuper hanc l. pag. 194.
Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Con- 3
nan. *comment. iuris ciuilis lib. 9. c. 9. n. 2.* Petr. Gregor.
ſyntagm. iuris lib. 44. c. 4. n. 8. Mench. *de ſucceſſionibus
tom. 1, lib. 2. §. 20. n. 172. verſ. quartò amplia,* vbi ex
Bart. Iaſ. & aliis dicit hanc legem eſſe ſingularem in
iure. Ant. Gom. *var. tom. 1. c. 11. n. 35. verſ. item quæro
filius,* vbi dicit quod de iure antiquo huius text. ſi fi- 4
lius, vel deſcendēs reſpectu matris, & eius lineæ præ-
teritus erat ſine cauſa vel cum cauſa, habebatur pro
exhæredato, agebat querela inofficioſi teſtamēti; ſed
de iure nouo, *Auth. vt cùm, de appellat. cogn. §. aliud
quoque capitulum, collat. 8. & auth. licèt, de liber. præt.* 5

ſi filius eſt præteritus, vel exhæredatus à matre, vel aſcendente ex linea materna ſine cauſa, dicit teſtamentum nullum; ſi verò cum cauſa, competit ei querela inofficioſi teſtamenti, Aluar. Valaſc. *conſ.* 61. *num.* 2. *in princ.*

SVMMARIVM.

1 *Quæſtio donec durat ſuper nullitate teſtamenti, non currit tempus quinquennij, quod præfixum eſt querelæ intentandæ. & n. 2.*

3 *Querela inofficioſi excluditur quinquennio.*

4 *Decendij terminus non currit pendente cauſa ſuper nullitate ſententiæ, quando videlicet nullitas deducitur.*

L. Contra maiores. XVI.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. & VALERIAN. *N. Cæſ. Theodoræ.*

1 DOnec durat quæſtio ſuper nullitate teſtamenti, non currit tempus quinquennij, quod præfixum eſt querelæ intentandæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* Mench. *lib.* 4. *ſuper hanc l. pag.* 196.

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l.*
Hiſpan. 8. *tit.* 29. *p.* 3. Iaſ. *in* §. *ſed iſta, num.* 61. & 62.
Inſtit. de actionibus, Don. à Fina *tom.* 1. *commun. opin.*
3 *lib.* 3. *tit.* 16. *num.* 86. *pag.* 414. vbi quod querela ex-
cluditur quinquennio. Cardoſ. *in praxi Iudic. & Ad-
nocat. verbo Teſtamentum, num.* 87. vbi quod querela
inofficioſi teſtamenti durat quinquennium, Matt. *in
votis noniſſ. deciſ. voto* 211. *n.* 18. Cald. Pereira *in* §. *ſed
hæc, n.* 108. *Inſtit. hoc tit.*

4 Notari ſolet hic text. ad hoc, quod terminus decendij ad appellandum non currit pendente cauſa ſuper nullitate ſententiæ, quando videlicet nullitas principaliter deducitur, de quo vide Alex. *conſ.* 68. *num.* 3. *vol.* 7. Afflict. *in cap. ſancimus, quo tempore miles, num.* 52. Tiraquell. *de retractu lign.* §. 4. *gloſſ.* 2. *num.* 2. & §. 1. *gloſſ.* 10. *num.* 40. & 41. Bellacomb. *tom.* 2 *com. opin. lib.* 7. *tit.* 15. *de execut. reò indic. n.* 132. *pag.* 284. Perez *ad tit.* 15. *libro* 3. *Ordin. pag.* 737. Suar. de Paz *in pract. part.* 1. *tom.* 1. *tit.* 12. *num.* 9. Bobadil. *in ſua politica, lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 158. Cald. Pereira *de reuocat. emphyt. quæſt.* 7. *num.* 14. Ignat. del Villar *in ſylua reſponſor. lib.* 1. *reſp.* 15. *quæſt.* 4. *num.* 12. quorum plures refert parens meus Emman. Barboſ. *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſit. lib.* 3. *tit.* 70. *in princ. num.* 14.

SVMMARIVM.

1 *Mater à filio præterita habet querelam inofficioſi, & num.* 2. *de iure Authenticorum quid, num.* 3.

L. Cùm filium tuum. XVII.

Impp. CARINVS & NVMERIANVS AA. *Floræ.*

1 MAter à filio præterita habet inofficioſi querelam, quia præteritio filij erga matrem habebatur pro exhæredatione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris part.* 3. *lib.* 44. *cap.* 4.
num. 8. *ad fin.* Viu. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 16.
num. 12. Menchac. *de ſucceſſ. creat. libro* 3. §. 30. *nu-
mer.* 156. & latiùs *lib.* 2. §. 20. *num.* 164. vbi aduer-
tit, quod licèt ſecundùm communem per iura nouio-
ra hodie mater præterita à filio non habeat quere-
lam, ſeu ius dicendi teſtamentum nullum, ipſe tamen
credit quod querelam habeat hodie, non ſecus quàm
olim, Anton. Gomez. *var. tom.* 1. *cap.* 11. *num.* 36. *in
princ.* vbi ait quod de iure antiquo huius textus, ſi
mater, vel aſcendens ex eius linea erat præterita ſine
cauſa, vel cum cauſa, competebat ei querela inof-
ficioſi teſtamenti, quia talis præterito habebat vim
exhæredationis; ſubditque quod hodie de iure nouo 3
Authenticorum, ſi talis mater, vel aſcendens ex eius
linea ſit præterita ſine cauſa, dicit teſtamentum nul-
lum, ſi verò cum cauſa, habetur pro exhæredata, &
competit querela; item ſi ſit exhæredata ſine cauſa,
dicit teſtamentum nullum, ſi verò cum cauſa, com-
petit querela, per *authent. vt cùm de appellatione
cognoſc.* §. *ſuſtina, collat.* 7. refert Aluar. Valaſc.
conſult. 61. *num.* 1.

L. Cùm te pietatis. XVIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Fauſtinæ.*

NOn eſt iuſta cauſa exhæredandi filiam, quod ipſa noluerit à marito diuertere: vnde ſi propter hanc cauſam exhæredata fuerit, inofficioſi querelam habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.* Menchac. *lib.* 3. *ſuper hanc l. pag.* 198. 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo in teſtamento, el* 1. *num.* 251. Spin. *in ſpeculo teſtament. part.* 1. *rubrica, n.* 14. 2

SVMMARIVM.

1 *Filia turpiter viuens, à patre exheredari poteſt, & num.* 2. 4. 5. *ſecus ſi ab huiuſmodi crimine abſtineat, pœniteátque, num.* 6. *idem eſt de filia naturali, & vidua in minori ætate conſtituta, & coniugata, num.* 7. *non procedit in filio, num.* 8.

3 *Filia turpem vitam agens qua.*

9 *Pater, qui potuit exheredare filiam, an poſſit illi etiam denegare alimenta, & dotem.*

10 *Exheredatio facta calore iracundiæ non valet.*

11 *Iracundia calore dicta, facta, irrita ſunt, & nulla.*

L. Si filiam. XIX.

Iidem AA. Apollinari.

FIlia turpiter viuens à patre exhæredari poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt exornantque Ordin. Reg. Luſitan. *lib.* 4. *tit.* 88. §. 1. Tiraquel. *l.* 1. *connub. part.* 1. *gloſſ.* 1. *n.* 25. Viu. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 6. *tit.* 17. *de liberis præter. pag.* 114. Viu. *commun. verbo filia qua peccauit*, Surd. *de aliment. tit.* 7. *quæſt.* 4. *in princ.* Cald. Pereira *de poteſt. nomin. cap.* 1. *num.* 42. & 44. Menchac. *de ſucceſſion. lib.* 1. §. 10. *n.* 609. *cum ſeqq.* & *lib.* 2. §. 10. *n.* 152. latè 2

Stephan.

Digitized by Google

Steph. Grat. diſcept. forenſ. tom. 2. cap. 213. n. 29. cum ſeqq. Molin. de juſt. tract. 2. diſp. 176. n. 11. cum ſeqq. Valdeſ. ad Xu ir. in l. 2. tit. de matrimon. lit. A, verſ. ſed ſi filia, pag. 178. Gaſp. Anton. Theſaur. lib. 1. quæſt. forenſ. quæſt. 70. n. 1. Gaſp. Baëx. de non meliorandis cap. 18. n. 11. Sanch. de matrim. lib. 4. diſp. 24. ex n. 6. Bened. Ægid. Luſit. de privileg. honeſt. art. 7. num. 4. cum ſeqq. Gabr. Alvarez de privil. paupertatis, quæſt. 17. à princip. latè Merlin. de legitima lib. 4. tit. 1. quæſt 5.

3 *Eo quòd turpiter*, &c.] Ergo in hac materia exhæredationis luxurioſè viuere, turpémve vitam elegiſſe intelligitur ea, non quæ ſemel, aut bis in corpus ſuum peccavit, ſed quæ ſæpiùs: ita Guillelm. Bened. in cap. Raynutius, verbo dotem quam et dederas, n. 36. & 37. Palar. in repet. c. per veſtras notab. 3. §. 20. incip. Et tenendo iſtam concluſ. num. 13. de donat. inter virum & uxor. Burſat. conſ. 225. ex num. 8. lib. 2. Cov. in dict. cap. Raynutius, in princip. col. 6. in fin. num. 15. verſ. octavum, Fab. in auth. noviſſima, num. 158. ſup. hoc cod. tit. Emman. Coſt. in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, part. 3. num. 142. ff. de liber. & poſth. Valdeſ. ubi ſuprà, Menchac. de ſucceſſ. lib. 1. §. 10. num. 610. & lib. 2. §. 10. num. 152. cum ſeqq. Molin. d. diſp. 176. num. 13. Sanch. d. lib. 4. diſp. 24. num. 6. Stephan. Gratian. d. cap. 213. n. 31. Benedict. Ægid. in repet. l. Titia, ff. de cond. & demonſtr. part. 3. n. 42.

4 Gabr. Alvarez d. quæſt. 17. num. 5. Quamvis Surd. de alim. tit. 7. q. 4. n. 34. exiſtimet patrem poſſe exhæredare filiam ſi ab uno tantùm eſſet carnaliter cognita, & uni ſoli ſe ſubjecerit, & quamvis alij requirant ut pater illam priùs moneat, ut ſit locus exhæredationi, vel quod iſtam vitam luxurioſam eligat in lupanari, quia hoc tutum non eſt, cùm nullo jure probetur illam admonitionem procedere debere, nec etiam requiratur iſta qualitas, quod commoretur in lupanari, ut advertit Stephan. Gratian. d. cap. 213. num. 18. cum ſeqq.

5 Adde tamen, quod ad effectum exhæredationis ſufficeret etiam vita luxurioſa filiæ, quamvis non fuerit ab aliquo cognita, ut quia erat arcta, cùm etiam ſine corporalis commixtionis contactu poſſit intervenire vita luxurioſa, indecens, turpis, & inhoneſta: ita Card. Tuſch. pract. concl. tom. 3. lit. F, concl. 577. n. 13. Steph. Gratian. d. cap. 23. ex n. 58. Parens meus in remiſſion. ad Ord. regul. Luſitan. lib. 4. tit. 88. §. 1. n. 9.

6 Si verò filia ab hujuſmodi crimine abſtineat, pœniteatque, nec in luxurioſa vita perſeveret, poſt pœnitentiam exhæredari non poterit, de quo vide Emman à Coſta in d. §. & quid ſi tantum, p. 3. num. 192. Surd. de aliment. tit. 7. q. 1. num. 28. Gaſp. Baëz. dict. cap. 18. num. 11. D. Barboſ. in l. 1. ff. ſoluto matrim p. 4. num. 45. Gaſp. Anton. Theſaur. quæſt. forenſ. lib. 1. q. 70. num. 2. Card. Mantic. de taci. is & ambig. convent. lib. 12. tit. 16. num. 13. & 14. Valdeſ. ubi ſuprà, pag. 177. ubi quod dicitur emendata per triennium honeſtè vivendo, Merlin. d. lib. 4. tit. 1. q. 5. n. 9. cum ſeqq. Giurb. ad conſuet. Meſſanenſ. cap. 3. gloſſ. 3. n. 38. p. 1. Rebell. de obligat. juſt. part. 2. lib. 3. q. 14. ſect. 2. num. 17. Benedict. Ægid. in repet. d. l. Titia, p. 3. n. 42. & de privileg. honeſt. art. 7. n. 17. Cald. Pereira quæſt. forenſ. lib. 1. q. 8. n. 8. in med. Gabr. Alvarez d. q. 17. num. 7. veluti ſi monaſterium ingrediatur, quia talis ingreſſus purgat infamiam anteactæ vitæ, ut per Surd. dict. tit. 7. q. 4. n. 30. Marr. de juriſdict. p. 4. caſu 26. n. 18. & 19. Merlin. d. q. 5. n. 20.

7 *Filium tuum.*] Etiam naturalem, ut per Perez in l. 1. verbo con la figa, tit. 15. lib. 8. Ordin. Benedict. Ægid. in repet. d. l. Titia, p. 3. à num. 35. Et etiam viduam in minori ætate conſtitutam, ac conjugatam, ut probat idem Benedict. Ægid. d. tract. de jure & privileg. honeſt. art. 7. n. 9. & 10. dum tenet leges pœnæ exhæredationis mulctantes filias in corpus ſuum peccantes, etiam viduas in minore ætate conſtitutas, & coniugatas comprehendere, Merlin. d. q. 5. n. 5. vbi de filia vidua.

Sed non procedit in filio, de quo vide Menoch. conſ. 69. n. 9. Sanchez d. lib. 4. diſp. 24. num. 11. Cald. Pereira in l. ſi curatorem, verbo læſis, num. 32. & quæſt. forenſ. lib. 1. q. 18. num. 8. D. Barboſ. in d. l. 1. ff. ſoluto matr. p. 4. n. 31. cum ſeqq. Benedict. Ægid. in repet. d. l. Titia, q. 31. verſ. quia verò. 8

Vtrùm autem pater, qui potuit exhæredare filiam, poſſit etiam alimenta, & dotem illi denegare? vide Menchac. de ſucceſſ. crea. lib. 1. §. 10. n. 613. & 625. Tiraq. in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos, num 12. Cov. de ſponſal. part. 2. cap. 8. §. 6. n. 17. Molin. de primog. lib. 2. c. 16. n. 5. Spin. in ſpeculo teſtam. gloſſ. 10. in princ. n. 66. Menoch. de præſump. lib. 4. præſ. 189. num. 30. Sanchez de matrim. lib. 4. diſp. 26. num. 1. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. conventien. lib. 12. tit. 16. n. 16. Rebell. de obligat. inſtit. p. 2. lib. 2. q. 14. ſect. fin. num. 32. Cald. Pereira quæſt. forenſ. lib. 1. q. 18. num. 9. Merlin. de legitima, lib. 4. tit. 1. q. 6. num 9. & ante q. 3. n. 3. 9

Inconſulto calore, &c.] Notatur ad hoc, quod iracundiæ calore facta exhæredatio non valet, vt per Cagnol. in l. quicquid, num. 3. verſ. exemplificari etiam poteſt, ff. de regul. iuris, Duen. reg. 292. in 4. ampl. Farin. in praxi crimin. p. 3. de pœnis temper. q. 91. n. 27. 10

quæ enim dicuntur, fiuntque iracundiæ calore, irrita ſunt, Duen. reg. 291. à princ. Tiraq. de pœnis temper. cauſa 1. n. 24. Morl. in emporio iuris civilis p. 1. tit. 12. q. 11. à princ. & præcipue n. 4. Farin. d. q. 91. à num. 1. cum ſeqq. 11

SVMMARIVM.

1 *Filia poſt 25. ætatis annum in corpus ſuum peccans, & citra patris conſenſum nubens, exhæredari non poteſt, & n. 2. 3. & 4.*

5 *Tò* Poſt, *complementum poſtulat, & excluſiuè ſtat quando apponitur in diſpoſitione in qua tempus ſtatuitur.*

6 *Vidua minor ad ſecundas nuptias invitis parentibus convolans exhæredari poteſt: ſecus eſt de filio, num. 7.*

8 *Filia ante 25. annum ſeruo nubens exhæredari poteſt quid ſi nupſerit indigne, ſeu igneminioſe, n. 9. ſi famulo ſuo quid, n. 10.*

11 *Filia ante 25. annum nubens citra patris conſenſum exhæredari poteſt.*

12 *Exhæredatio filiæ per reconciliationem patris cum filia tollitur, dummodo non fiat poſt factam exhæredationem.*

13 *Pater non tenetur dotare filiam quæ nupſit ante 23. ætatis annum, illo non conſentiente, intellige vt num. 14.*

AVTH. Sed ſi poſt.

Filia poſt vigeſimumquintum ætatis annum in corpus ſuum peccans, & citra patris conſenſum nubens, exhæredari non poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 2. n. 1. ſuprà hoc tit. 1

Hoc idem ſtatuit Ordin. Regia Luſit. lib. 4. tit. 88. §. 1. dum habes quod ſi filia ante 25. ſuæ ætatis annum fornicetur cum aliquo, aut nubat ſine conſenſu patris, vel matris, ipſo facto exhæredata maneat. Similem legem apud Gallos extare refert Anton. Guibert. Conſtant. quæſt. iuris lib. 1. cap. 12. in fine. De 2

filiabus turpiter viuentibus à patre exhæredari va-
lentibus, dixi *in co.lect. ad l. ſi filiam* 19. *ſupra hoc
eodem tit.* Vtrùm autem (quod attinet ad ſecundum
caput noſtri textûs) fas ſit exhæredare filias nuben-
tes ſine conſenſu parentum, & an validæ ſint leges,
tam Cæſareæ, quàm Regiæ Luſitanæ de exhæreda-
tione filiarum ſine conſenſu paterno matrimonium
contrahentium? vide Cou. *de ſponſal. p.* 2. *c.* 1. §. 8.
num. 6. Olan. *in concordia legum Regni, lit. E, verbo
Exhæredatio, num.* 10. Roder. Xuar. *lib.* 2. *titul. de ma-
trimonio, à princip.* vbi Valdeſ. *in addit. lit. A,
pag.* 178. Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 2.
Gaſp. Baëz. *de non meliorandis ratione dotis filiabus,
cap.* 18. Gregor. Lopez *l.* 5. *verbo Que no queria, tit.* 7.
part. 6. *& l.* 10. *verbo puede la desherdar, tit.* 1. *part.* 4.
Palat. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter virum,
& vxor. notab.* 3. §. 3. *cum ſeqq.* Matienz. *in l.* 2. *gloſſ.* 4.
num. 49. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua Recop.* Perez *l.* 1. *verbo E ſi
qualquier deſtos, verſ. nec filia contrahens, tit.* 15. *li-
bro* 8. *Ordin.* Menoch *de arbitr. cauſa* 453. *à num.* 10.
& de præſumpt. lib. 4. *præſumpt.* 189. *n.* 58. 76. *&* 18.
cum ſeqq. Ioan. Garcian. *reg.* 199. *num.* 23. Guttier.
canon. lib. 1. *cap.* 20. *& pract. lib.* 2. *quæſt.* 1. Menchac.
de ſucceſſion. lib. 1. §. 10. *à n.* 623. Maſtril. *Sicilia de-
ciſ.* 163. Gaſpar Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 1. *quæſt.* 70.
num. 3. *&* 10. Cancer. *var. reſolut. lib.* 1. *cap.* 24. *n.* 2.
Pichard. *in princip. Inſtit. de nupt. num.* 6. *&* 11. Ce-
uall. *commun. contra communes, q.* 5. Caſtill. *contro-
uerſ. iuris lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 83. Sanchez *de matrimon.
lib.* 4. *diſp.* 24. *&* 25. vbi *dict. diſp.* 24. *à num.* 14. pro-
bat contra Perez & Spin. quod attento iure Regio
Caſtellæ non poteſt filia inuitis parentibus nubens
non clandeſtinè exhæredari, Mart. *de iuriſdict. p.* 4.
cent. 1. *caſu* 70. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ
Imp. lib.* 1. *concl.* 95. Ægid. de Conink *de ſacram. &
cenſur. tom.* 2. *diſp.* 28. *n.* 48. *cum ſeqq.* Valer. Reginald.
in praxi fori pœnit. lib. 19. *n.* 19. *verſ. quod verò atti-
net*, D. Barboſ. *in l.* 1. *ff. ſoluto matrim. p.* 4. *num.* 35.
& 36. vbi de dicta lege Galliæ & Luſitaniæ agit,
Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 2. *differ.* 7. *num.* 9. *cum
ſeqq.* latè Merlin. *de legitima lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 25. *per tot.*
& meliùs *lib.* 4. *tit.* 1. *quæſt.* 6. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2.
diſp. 176. *ex n.* 11. vbi *n.* 14. *cum duobus ſeqq.* obſeruat
quid attento iure communi ſit ſtatutum, & *à num.* 16.
quid attento iure Regio Caſtellæ, & *num.* 19. *&* 20.
de Luſitana lege, eiuſque validitate agit. Rebell. *de
obligat. iuſtit. p.* 2. *lib.* 2. *q.* 14. *ſect.* 2. vbi *ſect.* 3. pariter
agit de dicta ordinatione Regia Luſitana, Benedict.
Ægid. *in repet. l. Titia, p.* 3. *n.* 30. *ff. de condit. & de-
monſtr. & de iure & priuilegio honeſtatis, art.* 7. *à
princ.* meipſum *in collect. ad Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *de re-
format. matr. c.* 1. *n.* 2. 3. *&* 4.

3 *Poſt vigintiquinque annos*, &c.] Notatur ad hoc,
quod filia poſt 25. annum nubens citra patris licen-
tiam exhæredari non poteſt, vt per Rebell. *de obli-
gat. iuſtit. p.* 2. *lib.* 2. *quæſt.* 14. *ſect.* 2. *num.* 14. Cald.
Pereira *quæſt. forenſ. lib.* 1. *quæſt.* 18. *num.* 7. Benedict.
Ægid. *d. tract. de iure & priuileg. honeſt. art.* 7. *num.* 2.
D. Barboſ. *in d. l.* 1. *p.* 4. *num.* 31. *in fine*, vbi *num.* 32.
reprobat quendam exiſtimantem idem eſſe, ſi poſt
vigeſimum annum nubat ſine conſenſu patris, dum-
modo ex conſuetudine regionis filiæ ſoleant nube-
re intra vigeſimum annum, quia textus *in præſenti* ad
conuincendam patris negligentiam exigit quod filia
exſpectet vſque ad vigeſimumquintum annum, quem
conſuetudo minimè corrigere poteſt.

4 Intellige vt talis filia complere debeat 25. an-
num, ne ex ea ratione exhæredari valeat, vt reſol-
uunt Sanchez *d. lib.* 4. *diſp.* 24. *n.* 9. Benedict Ægid.
in repet. d. l. Titia, p. 3. *à num.* 32. *verſ. legem igitur*;
5 dictio enim, *poſt*, complementum poſtulat, & exclu-
ſiuè ſtat quando apponitur in diſpoſitione in qua
tempus ſtatuitur, vt per citatos *de diction. vſufreq.
dict.* 270. *num.* 2.

Differente filiam, &c.] Etiam viduam minorem ad 6
ſecundas nuptias inuitis parentibus conuolantem,
vt per D. Barboſ. *in l.* 1. *ff. ſoluto matrim. part.* 4. *n.* 42.
in fine, Rebell. *d. q.* 14. *num.* 38. *verſ. tertiò* Benedict.
Ægid. *d. tract. de iure & priuileg. honeſt. art.* 7. *num.* 9.
Et cùm de filia ſolùm mentionem faciat, & res ſit 7
odioſa, multoque grauius ſit delictum in fœmina,
non debet extendi ad filium, vt tenet Sanchez *d.
lib.* 4. *diſp.* 24. *num.* 11. contra Menchac. *de ſucceſſio-
nibus lib.* 1. §. 10. *n.* 634.

Libero tamen.] Ergo à contrario ſenſu, ſi ſeruo 8
nubat, poteſt exhæredari, vt per Roder. Xuar. *dict.
tit. de matrimon. num.* 29. Molin. *diſp.* 176. *num.* 14.
benè addentem poſſe exhæredari filiam ante 25. an-
num abſque parentum conſenſu mancipi nuben-
tem, D. Barboſ. *in d. l.* 1. *p.* 4. *n.* 32. Sanchez *d. lib.* 4.
diſp. 24. *n.* 10. Rebell. *d. p.* 2. *lib.* 2. *q.* 14. *ſect.* 2. *n.* 15. *in
fine*, Benedict. Ægid. *d. tract. de iure & priuileg. honeſt.
art.* 7. *n.* 7. *prope fin.*

Non ſic ſufficit ad hunc effectum exhæredationis 9
illam nupſiſſe indigno, ſeu ignominioſo viro, vt re-
ſoluit Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 1. *n.* 10. *&* 11. & Ste-
phan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 213. *n.* 45. vbi *n.* 46.
ſubdit quod hæc ratio indignitatis hodie non eſt
iuſta cauſa exhæredationis.

At verò ſi nuptias turpes contraxerit, accipien- 10
do ſcilicet famulum ſuum in matrimonium, poterit
exhæredari, Bart. *in l. liberum, de nupt.* Stephan. Gra-
tian. *d. c.* 213. *n.* 42. quaſi à pari procedant inhoneſta
vita, & matrimonium cum vili perſona, Rimin. iun.
conſ. 133. *num.* 17. Cardinalis Tuſchus *pract. con-
cluſ. tom.* 3. *verbo Exhæredatio, concluſ.* 577. *num.* 14.
In Regno Caſtellæ per *l.* 2. *tit.* 5. *libro* 5. *noua Re-
cop.* ab Alphonſo Rege ſancitum eſt vt famulus qui-
cunque, qui durante tempore famulatus ſponſalia,
vel matrimonium contraxerit cum filia eius, cuius
eſt famulus, aut cum propinqua, quæ in heri domo
habitet, ſine heri conſenſu, exulet à Regno in per-
petuum, capiteque plectatur, niſi exilium ſeruauerit.
Item vt quæ ita ſponſalia, aut matrimonium contra-
xerit, exhæredetur, bonaque illius ad propinquio-
res conſanguineos deueniant, refert Molin. *d. diſp.*
176. *n.* 18.

Eam exhæredare non potes.] Ergo filia ante 25. 11
annum nubens citra patris conſenſum exhæredari
poteſt, de cuius concluſionis iure & validitate agunt
Doctores *ſuprà num.* 2. citati. Sed aduerte quod per 12
reconciliationem patris cum filia tollitur exhæreda-
tio huiuſmodi, dummodo non fiat poſt factam ex-
hæredationem, D. Barboſ. *in d. l.* 1. *p.* 4. *n.* 47. Rebell.
d. q. 14. *n.* 28.

Notatur etiam ad hoc, quod pater non tenetur 13
dotare filiam quæ ante 25. ætatis annum nupſit ſine
eius conſenſu, de quo vide Cou. *de ſponſal. part.* 2.
cap. 3. §. 2. *numer.* 7. Gaſp. Baëz. *de non meliorandis
filiabus cap.* 18. *numer.* 2. Molin. *de primogen. lib.* 2.
cap. 16. *numer.* 7. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præ-
ſumpt.* 189. *num.* 60. Guttier. *libro* 2. *pract. quæſt.* 1.
numer. 4. Sanchez *de matrimonio, lib.* 4. *diſput.* 26.
num. 16. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. con-
uent. tom.* 1. *lib.* 12. *tit.* 3. *à num.* 12. vbi ſubdit quod 14
ſi filia nupſit viro non indigno, ex iure Canonico
non poteſt exhæredari, & conſequenter nec dos de-
bet denegari.

SVM

SVMMMARIVM.

1 *Filia non dicitur ingrata, ſi contra voluntatem matris cum marito viuit pacificè, & n. 2.*
3 *Mulieres inconſtantes, & mutabiles, remiſſiuè.*

L. Filia in orbitate. XX.

Iidem AA. & CC. *Sauiano.*

1 NOn dicitur filia ingrata, ſi contra voluntatem
matris cum marito pacificè viuit. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*
Menchac. *lib. 3. ſuper hanc l. pag. 158.*
2 Hanc eandem conclnſionem ex hoc text. deſumit
Spin. *in ſpeculo teſtament. p. 4. rubrica, n. 14.*
3 *Nec ex momentariis voluntatibus matris,* &c.] De
mulierum inconſtaotia vide Alciat. *de præſumpt.*
rubr. 1. præſumpt. 4. Tiraquell. *l. 9. connub. gloſſ. 1. p. 9.*
à num. 129. vbi multis Poëtarum & iutium aucto-
ritatibus probat mulieres inconſtantes, varias, leues,
mobiles, & mutabilas eſſe. Burg. *in proœm. ad leges*
Tauri, num. 39. cum ſeqq.

SVMMARIVM.

1 *Auunculi, amita, matertera, patrui, fratrum liberi, non vt inofficioſa, ſed falſa oppugnant.*
2 *Tranſverſales regulariter non habent querelam inofficioſi, & num. 3. intellige vt num. 4. reſolue vt num. 5.*

L. Fratris. XXI.

Idem AA. & CC. *eidem.*

1 AVonculi, amitæ, materteræ, patrui, fratrum
liberi, noo vt inofficioſa, ſed falſa oppugnant.
2 Seu, Tranſverſales regnlariter non habent quere-
lam inofficioſi teſtamenti. Colligunt ex Ordinar.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*
3 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu-
munt *l. Hiſpan. 2. tit. 8. par. 6. & l. 2. vbi gloſſ. fin. &*
l. 12. vbi gloſſ. 1. cum ſeqq. tit. 7. ead. par. 6. Petr. Gre-
gor. *ſyntag. iuris p. 3. lib. 44. c. 4. n. 9.* Emman. à Coſta
in cap. ſi pater, de teſtam. lib. 6. part. 3. verbo priuare,
n. 4. Menchac. *de ſucceſſion. tom. 1. lib. 1. §. 10. à n. 553.*
4 vbi *n. 554.* intelligit in tranſverſis qui cognati tan-
tùm ſunt, & *num. 556.* intelligit pariter in tranſverſis
etiam agnatis, Peralta *in prælect. rubrica ff. de hered.*
inſtit. n. 11. pag. 10. vbi qood omnes non attinentes
5 per aſcendentiam, neque per deſceodentiam ipſi te-
ſtatori, vt ſunt fratres, & ſorores, etiam vtrinque
copulati eidem teſtaoti, poteſt ſi vult inſtituere, non
tamen tenetur, & *num. 13.* reſoluit quod carens libe-
ris, & aſcendentibus, & habens conſanguineos tranſ-
verſales proximos, vel remotos conſtitotos in mani-
feſta indigentia, qoi non ſuot indigni, neque deme-
riti, teoetur in foro conſcientiæ eiſdem relioquere
ſubuentionem neceſſariorum, id eſt alimenta decen-
tia, non tamen tenetur relinquere hæreditatem, ſi
omnia bona deductis impenſis funeris non ſunt ne-
ceſſaria ad præſtationem talium alimentorum, vel
ſubuentionum, ſed ſuperſunt aliqua bona, de quibus
velit aliquem extra conſanguineos hæredem conſti-
tuere, id enim poteſt facere,

SVMMARIVM.

1 *Aditione hæreditatis reſciſſa per querelam, reuiuiſcunt actiones per aditionem confuſa, & num. 2.*
3 *Vſufructuarius ſi acquirat proprietatem, an perdat vſumfructum, remiſſiuè.*

L. Si maritus. XXII.

Iidem AA. & CC. *Tantillæ.*

REſciſſa aditione hæreditatis per querelam, reui- 1
uiſcunt actiones per aditionem confuſæ. Col-
ligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra*
hoc tit. Mench. *lib. 3. ſuper hanc l. pag. 198.*
Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt 2
Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris p. 3. lib. 44. c. 4. num. 21.*
lit. C, Menchac. *de ſucceſſ. tom. 1. lib. 1. §. 10. n. 586.*
Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. gloſſ. 7. ex num. 62. cum*
ſeqq. vbi hunc text. inducit ad illam quæſtionem, 3
ſi vſufructuarius acquirat proprietatem, an perdat
vſumfructum.

SVMMARIVM.

1 *Teſtari quem prohibens à teſtatore prohibito, iuſtè exheredari poteſt, & n. 2. intellige vt num. 3, & limita vt num. 4.*

L. Teſtamenti. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Philippo, & aliis.*

PRohibens aliquem teſtari, iuſtè à teſtatore pro- 1
hibito poteſt exhæredari. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* Menchac.
lib. 3. ſuper hanc l. pag. 200.
Haoc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l.* 2
Hiſpan. 26. tit. 1. part. 6. vbi Gregor. Lopez *gloſſ. 2.*
citato hoc text. dicit quod ſit grauis offenſa ei, qui
vult teſtari ſi prohibeatur. Boſſius *in praxi crimin.*
tit. de his qui aliquem teſtari prohibuerit, Menoch.
de arbitrar. caſu 395. num. 13. vbi quod impediens 3
teſtari, ſi proximior eſt, hæreditatem perdit. Men-
chac. *citato loco, num. 3.* vbi intelligit quando prohi-
bitio habuit effectum, impedinitque tunc vt teſta-
mentum non fieret, licèt poſtea ex interuallo factum
fuerit; ſecus autem ſi tunc non habuit effectum,
quia non obſtante eius prohibitione, teſtamentum
fuit factum etiam tunc, qoia tali caſo ceſſat huius
l. deciſio, & *num. 4.* limitat vt non procedat quando 4
hic filius pœnituit huius prohibitionis, & patri of-
fenſam remiſiſſe probatur.

SVMMARIVM.

1 *Filij militis teſtamentum ſuper caſtrenſibus bonis conditum nec pater, multo minus frater per inofficioſi querelam impugnant, & num. 2. intellige vt num. 3.*

L. Teſtamentum militis. XXIV.

Iidem AA. & CC. *Succeſſo.*

1 FIlij militis teſtamentum ſuper caſtrenſibus bonis conditum nec pater, multo minus frater per inofficioſi querelam impugnant. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumit Men-
3 chac. *de ſucceſſionib. lib. 2. §. 10. n. 171.* ubi intelligit
cùm ſit à patreſamil. milite, & cùm ſit à milite filioſamil. in militia decedentibus, vel domi, infra annum tamen miſſionis.

SVMMARIVM.

1 *Conditio reſpiciens favorem filij tollit querelam inoffcioſi.*

2 *Filio non datur querela inofficioſi, contra ea quæ ſunt proviſionis, & n. 3.*

4 *Pater ſi in ſuo teſtamento prohibuit filio alienationem ſuæ legitimæ donec haberet ætatem 25. annorum, valebit iſta conditio uti appoſita in favorem filij, & credetur patri ſuper hoc, nec dicitur gravamen legitimæ impoſitum.*

5 *Conditio legitimæ filij appoſita per patrem in favorem, & proviſionem ipſius filij, valida eſt.*

6 *Mater, ſi de mariti moribus ſecus ſuſpicata filios ſuos hæredes inſtituit, ſub conditione, ſi à patre emancipati fuerint, tunc pater hic filios emancipans non erit tutor eorum.*

L. Filiis matrem. XXV.

Impp. AA. & CC. *Menedoto.*

1 COnditio reſpiciens ſavorem filij tollit quere-
2 lam inofficioſi. Item contra ea, quæ ſunt proviſionis, non datur filio inofficioſi querela. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* Mench. *lib. 3. ſuper hanc l. pag.* 201.

3 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Boër. *dec. 87. n. 4. dec. 194. n. 6.* ubi dicit quod quando eſt certum, quod conditio apponitur in ſavorem liberorum, teſtamentum non eſt nullum, Palat. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter virum, & uxor. notab. 3. § 3. num. 1.* ubi per hunc textum tenet, quod ſi pater in ſuo teſtamento prohibuit filio alienationem ſuæ legitimæ donec haberet ætatem 25. annorum, quia non reputabat eum integri ſenſus, vel aliàs, valebit iſta conditio uti appoſita in filij ſavorem, & credetur patri ſuper hoc, nec dicetur gravamen legitimæ impoſitum, refert alios additio *lit. B,* Roder. Xuar. *ad l. quoniam in prioribus, ampl. 1. ex n. 1.*
4 ubi quod valet conditio legitimæ filij appoſita per patrem, quando in favorem, & proviſionem ipſius filij, ac in ejus commodum appoſita fuerit. Cujac. *lib. 4. obſerv. 14.* latè Menchac. *de ſucceſſion. tom. 1. lib. 1. §. 10. num. 232. cum multis ſeqq.* ubi *num. 234.* ait textum *in præſenti* videri procedere inſpecta ſui generalitate, etiamſi mater non haberet legitimam cauſam malè ſuſpicandi de marito: & *num. 104. cum ſeqq.* diſputat an hic textus procedat etiam in patre ſub conditione ſimili, quæ mixta eſt, & filij utilitatem reſpiceret, an eum inſtituere poſſit? Galganet. *in tract. de condition. & demonſtr. part. 1. c. 42.*

5 Sed an hodie poſt *l. quoniam in prioribus, infr. hoc eod. tit.* lex noſtra procedat, cum per illam legem omnis conditio rejiciatur de legitima filij, vide præter citatos Gom. Arias *l. 4. Taur. in. 119.* latè Vald. *in addit. ad Roder. Xuar. d. ampl. 1. lit. A, pag. 467.* obi *n. 10.* agit etiam, an corrigatur text. *in præſenti* per *auth. excipitur, de bonis quæ liberis,* Caſtill. *controverſ. lib. 5. cap. 64 n. 16.*

Adverte quod ubi in terminis hujus leg. mater 6
quæ de mariti moribus ſecus ſuſpicata filios ſuos ſub ea inſtituit conditione hæredes, ſi à patre emancipati fuerint, tunc pater hic filios emancipans non erit eorum tutor, ut poſt Greg. Lop. reſoluit Gurtier. *de tutelis p. 1. c. 13. n. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Subſtitutio pupillaris non reputatur onus, & conſequenter poteſt fieri in legitima liberorum, & num. 2.*

3 *Subſtitutio pupillaris eſt favorabilis.*

4 *Fideicommiſſa an ſint odioſa, vel favorabilia, remiſſivè.*

L. Ex tribus Vnciis. XXVI.

Iidem AA. & CC. *Serapiani ſuo S. D.*

SVbſtitutio pupillaris non reputatur onus, & con- 1
ſequenter poteſt fieri in legitima liberorum. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* Menchac. *lib. 3 ſuper hanc l. pag. 203.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, limit. 1. num. 13. pag. 462. & limit. 3. num. 1. pag. 471.* Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 3. num. 22.* Menchac. *de ſucceſſion. lib. 1. §. 10. num. 407. & 409.* Emman. Coſta *in c. ſi pater, de teſtam. in 6. p. 2. verbo debita, n. 5. & 14. & l. Gallus, §. & quid ſi tantum, ff. de liber. & poſthum. part. 3. n. 141.* Aquilin. *in l. centurio, ff. de vulgari, p. 4. n. 13. & 119. cum ſeqq.* Ratio eſt, quia ſubſtitutio pupillaris dicitur commodum, & ſavor filij, ut per Aſcan. Clem. *de patria poteſt. c. 4. n. 14. & effectu 15. n. 14.* Polit. *in tract. de pupillari ſubſt. n. 7.* Alex. Trentacinq. *de ſubſt. p. 2. c. 3. n. 1.* Iotrigl. *eod. tract. cent. 1. quæſt. 60. n. 6.* Fuſar. *in ſimili tract. quæſt. 59.*

Notatur ad hoc, quod ſubſtitutio pupillaris eſt 3
favorabilis, ut per Gall. *in tract. de except. ſucc. ex. 4. except. 19. n. 23. cum ſeqq. p. 2.* Fuſar. *d. tr. de ſubſt.*

In Gloſſ. 1. Vtrùm fideicommiſſa ſint odioſa, vel 4
favorabilia, latè Fuſar. *de ſubſt. q. 290. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Fratres, vel ſorores uterini à querela inofficioſi omnino arcentur, conſanguinei verò admittuntur inſtituta perſona infami, vel turpitudinis, aut levis notæ maculâ aſperſa.*

2 *Sororibus competit jus querelandi, ac remedium hujus leg. amplia ut n. 3.*

4 *Frater non poteſt ſuccedere contra teſtamentum fratris.*

5 *Frater extraneum inſtituere, & fratrem exhæredare, vel præterire liberè poteſt, amplia ut num. 6.*

7 *Frater poteſt movere querelam contra teſtamentum fratris, turpi perſona inſtituta, etiamſi frater præteritus, vel exhæredatus non eſſet agnatus fratri teſtanti, n. 8.*

9 *Teſtamentum in totum rumpi, etiamſi frater inſtituat*

tuat in legitima, qua eſt quarta pars bonorum, ſi in reſiduo inſtitueris perſonam turpem: contrarium n. 10.

11 *Frater ſi rumpat teſtamentum fratris per querelam quia in eo fuit inſtituta turpis perſona, an teneatur ad omnia legata, & fideicommiſſa, etiam univerſalia, relicta in teſtamento fratri, & ſic an text. in auth. ex cauſa, de lib. præter. habeat locum etiam inter fratres, inſtituta turpi perſona.*

12 *Clauſula codicillaris an operetur fideicommiſſum deberi hæredi ſcripto retenta quarta, etiam fratre præterito, & turpi perſona inſtituta.*

13 *Perſona infames, turpes, vel inhoneſtæ, quæ in propoſito, remiſſivè.*

14 *In hærede ſcripto ſufficit, quod ſit vel infamis, vel turpis perſona, aut levi notetur macula.*

15 *Frater, aut ſoror utrinque conjuncti, vel ſaltem conſanguinei, poſſunt querelare teſtamentum fratris, in quo eſt inſtitutus filius Sacerdotis, vel alius ſpurius, quamvis ſit inſtitutus filius Epiſcopi, n. 16. limita ut n. 17. reſolve n. 18. limita etiam in filiis ſpuriis legitimatis, n. 19. de expoſito Hoſpitalis quid, n. 20. quid de apoſtata, vel deſiſcente à religione Chriſtiana ad Iudaiſmum, quod infamis reputetur, etiamſi poſtea impoſita pœnitentia ab Inquiſitoribus Eccleſiæ reconcilietur, n. 21. de concubinario, quod etiam turpis & infamis perſona reputetur, & de habente uxorem & concubinam, n. 22. de meretrice, n. 23. quod tamen limita ut n. 24. de lenone, n. 25. de habente duas uxores, n. 26. de uſurario, n. 27. de aleatore, ſeu luſore publico, n. 28. de ebrio, n. 29. de mulionibus, n. 30. de ſodomitis, n. 31.*

32 *Infamis & turpis perſona, ſi occaſione moris depravatò, ſeu turpis modi vivendi, devenerit ad meliorem frugem, ducendo honeſtam vitam deſinit eſſe talis, perindeque habetur, ac ſi non deliquiſſet, ex quo non poterit exhæredari.*

33 *Teſtamentum fratris inſtituentis turpem perſonam ſuſtinetur, quæ pœnitentiam egit honeſtè vivendo.*

34 *Turpitudo ſuperveniens poſt mortem fratris teſtamento non nocet.*

35 *Frater exhæredatus, ut præteritus quando ita fuerit vilis, ſeu turpis, ut ille, quem frater hæredem inſtituit, tunc poterit querelare teſtamentum fratris.*

36 *Libertus ingratus domino, id eſt patrono, turpis perſona eſt, & propterea teſtamentum, in quo ſit hæres ſcriptus, per querelam everti poteſt.*

37 *Servo hærede inſtituto, querela fratris teſtamentum everti non poteſt.*

38 *Agnationis & cognationis differentia non eſt ſublata hodie quoad ſucceſſiones teſtamentarias.*

39 *Non omnibus Fratribus de inofficioſo dicere licet, niſi agnati ſint ab eodem patre nati.*

40 *Uterini querelantes teſtamentum non audiuntur.*

41 *Frater præteritus ſi eſſet ingratus, tunc contra turpem hæredem querelam movere non poterit.*

L. Fratres, vel ſorores. XXVII.

Imp. CONSTANTINUS. *Verino.*

1 FRatres, vel ſorores uterini à querela inofficioſi omnino arceantur, conſanguinei verò admittuntur, inſtituta perſona infami, vel turpitudinis aut levis notæ macula aſperſa. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 *Vel ſorores.*] Notatur ad hoc, quod ſororibus competit jus querelandi, ac remedium hujus l. ut per Menchac. *de ſucceſſ. creat. lib. 1. §. 10. n. 579.* Honded. *conſ. 47. n. 11. lib. 2.* Merlin. *de legitima, lib. 1. tit. 2. q. 13. n. x.* ubi ampliat etiam ad caſum, quo à ſtatuto eſſent excluſæ, ſtantibus maſculis. 3

Contra teſtamentum fratris, &c.] Notatur ad hoc 4 quod frater contra teſtamentum fratris ſuccedere 5 non poteſt, quia frater liberè extraneum inſtituere, & fratrem exhæredare, vel præterire poteſt, Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 11. num. 37. in princip.* Suar. *in theſauro commun. verbo frater, n. 336.* Graſſ. *recept. ſentent. §. teſtamentum, q. 46. n. 1.* Caſtill. *quotidian. controverſ. juris tom. 2. cap. 19. num. 4.* Et extende 6 etiam ad hoc, quod donatio facta per fratrem alicui turpi perſonæ, ita in totum revocatur, ſicut teſtamentum, Mangil. *in tract. de imput. q. 112. num. 9. in fine.* Merlin. *dict. lib. 1. num. 2. q. 13. n. 5.* ubi *n. 39.* quod diſpoſitio hujus textus procedit favore fratrum fictorum, & qui jurati dicuntur.

Conſunguinei autem, &c.] Notatur ad hoc, quod 7 frater contra teſtamentum fratris turpi perſona inſtituta querelam movere poteſt, ad quod ſunt plerique utriuſque ſcholæ Doctores hanc concluſionem ex hoc textu deſumentes, multiſque latè exornantes, & præcipue Ordin Reg. Luſit. *lib. 4. tit. 50. §. 1.* Bernard *reg. 634.* Matheſil. *ſing. ſive notab. 49.* Cremenſ. *ſing. 90.* Cujac. *lib. 17. obſerv. 40. l.* H*iſpan. 12. tit. 7. part. 6. & l. 3. tit. 8. ead. part.* Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, in ampliat. ex n. 12.* Palat. Rubr. *in repet. rubr. de donat. inter virum & uxor. § 10. n. 9. cum ſeqq.* Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo Raynutius de Clera, n. 28. & verbo in eodem teſtamento, el 2 n. 23. & verbo & uxorem, dec. 5. n. 157.* Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 11 num. 38. cum duobus ſeqq.* Menchac. *de ſucceſſion. lib. 1. §. 10. n. 568. cum ſeqq. tom. 1.* Emman. à Coſta *in l. Gallus, §. & quid ſit tantum, ff. de liberis, & poſthum. p. 2. n. 151. & in cap. ſi pater, de teſtament. lib. 6. p. 3. verbo poteſt, n. 4. & 5.* Beroi. *conſ 19. lib. 2.* Pariſ. *conſ. 64. lib. 3* Natt. *conſ. 478. lib. 3* Roland. *conſ. 87. per tot. lib.* . . Hieron. Gabr. *conſ. 30. lib. 2.* Achil. Pedrocha *conſ. 19. n. 51.* Ioan. Franciſc. de Ponte *conſ. 66. n. 1. & conſ. 68. n. 11.* plenè Tiber. Decian. *reſp. 31. per tot. lib. 4.* latè Anton. Galeat. Malvaſ. *conſ. 24. per tot. lib. 1.* & Ioan. Vincent. Honded. *conſ. 47. per tot. lib. 2.* Afflict. *deciſ. 125. & 104.* Franc. Viv. *dec. 162. à n. 9. lib.* . . Ant. Theſaur. *Pedem. dec. 126. cum tribus ſeqq.* Anton. Gam. *Luſit. dec. 142.* Clar. *in praxi, §. teſtamentum, q. 50. & q. 52. n. 5.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris part. 3. lib. 41. cap. 4. n. 9.* Maſtrill. *Sicilia dec. 132. per tot.* Aicher. Regen. *quæſt. famil. lib. 1. q. 11. per tot. & lib. 2. q. 60. per tot.* Donell. *comment. juris civilis lib. 18. cap. 6. col. 1. & lib. 19. cap. 4. col. 1.* Graſſ. *in §. teſtamentum, q. 46. & 37.* Simon de Prætis *de interpret. ultim. volunt, lib. 5. interpr. 1. dub. 1. n. 69. & 70.* Queſada *diverſ. quæſt. juris cap. 6. n. 11.* Ant. Pichard. *in §. ſoror, Inſt. hoc tit.* Andr. Fachin. *controverſ. juris lib. 4. cap 91. & 93.* Angel. Matheac. *de legatis & fideicom. lib. 4. cap. 9.* Thaddæ. Piſo *lib. 2. var reſolut. cap. 13. à n. 19.* Cevall. *communium contra communes, q. 566.* Guttier. *pract. lib. 4. q. 73. n. 12.* Perez *l. 3. tit. 2. rub. de inſt hæredis, verſ. dubitatur utrùm, lib. 5. Ordin. pag. 68.* Gaſtill. *quotid. controverſ. juris lib. 2. cap. 19 per tot.* Molin. *de Iuſt. tract. 2. diſputat. 139. n. 8.* Mart. *in votis noviſſim. dec. voto 211. n. 11. cum ſeqq.* Aloyſ. Ricc. *in collect. dec. p. 1. collect. 169. & p. 2. collect. 675* Surd. *de aliment. tit. 8. privil. 95.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 5. cap. 936. n. 2. 10. & 14.* Fuſar. *de ſubſtit. q. 570. & q. 572. n. 8.* Mich. Graſſ. *commun. opin. tom. 1. lib. 3. tit. 16. n. 19. pag 407.* Camill. Borrell. *in ſum. dec. lib. 3. tit. 16. n. 32.* Barry *de ſucceſſion. teſtati, ac inteſtati, lib. 16. tit. 1. n. 14.* D Barboſ. *in l. 1. ff. ſoluto matrim. p. 4. n. 128. in princip.* Valaſc. *conſ. 17.* Cardoſ. *in prax. judicum*

introduct. ultim. volunt. lib. 2. cap. 11. n. 6. cum ſeqq. Cald. Pereira *quaſt. forenſ. ad l. unic. ex delictis defunct. p. 2. n. 44. & ad § ſoror, n. 1. Inſt. hoc eod. tit. & conſ. 13. n. 4.* Benedict. Ægid. *de jure & privilegio honeſtatis, art. 8. n. 8. in fine*, latiſſimè Merlin. *de legitima lib. 1. tit. 2. q. 13. per tot.*

8 *Durante, vel non, agnatione.*] Ergo procedit etiamſi frater præteritus, vel exhæredatus non eſſet agnatus fratri teſtanti, ut per Menchac. *dict. lib. 1. §. 10. num. 384.*

9 *De inofficioſo quaſtionem movere poſſunt.*] Vnde teſtamentum in totum rumpi, etiamſi frater inſtituit fratrem in legitima, quæ eſt quarta pars bonorum, ſi in reſiduo turpem perſonam inſtituerit, tenent Clar. *d. §. teſtamentum, quaſt. 50. n. 3.* Anton. Gom. *tom. 1. var. cap. 11. ex n. 37. in verſ. quintò intellige, & in verſ. ſextò intellige*, Menchac. *d. lib. 1. §. 10. n. 586.* ubi quod teſtamentum rumpitur ex toto, & non uſque ad legitimam tantùm fratris præteriti, *& numero 590. & 601.*

10 Contrarium tamen, immò teſtamentum in totum non rumpi, ſed tantummodo agi poſſe uſque ad legitimam, reſolvunt Afflict. *dec. 204.* Menchac. *dict. lib. 1. §. 10. n. 589.* Anton. Pichard. *in d. §. ſoror, n. 86.* Angel. Mathead. *d. lib. 4 cap. 9. n. 8.* Anton. Theſaur. *dec. 128. n. 11. & 12.* Graſſ. *d. §. teſtamentum, q. 46. n. 4.* Cevall. *d. q. 566. ex n. 7.* Negreiros *in introduct. ultim. volunt. lib. 2. cap. 5. n. 14. & 29.* Mart. *in noviſſ. dec. voto 211. à n. 16.* Vincent. de Anna *ſing. 125. & 506.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 135. n. 23. cum ſeqq.* ubi reprobat opinionem contrarium tenentium, & aſſerentium in odium infamis, & favorem fratris teſtamentum corruere in totum, etiam quando aliquid eſſet relictum fratri, quia illud odium non debet plus operari quàm favor filij, Surd. *de aliment. tit. 8. privil. 95. n. 10.* Caſtill. latè *d. tom. 2. cap. 19. ex n. 19.* ubi *n. 25.* primò conſtituit, quod ſi frater inſtituta turpi perſona, à fratre ſuo præteritus fuit, vel exhæredatus, nec aliquid ei teſtamento relictum eſt, tunc per querelam rumpet teſtamentum in totum, ut in univerſam ejus ſubſtantiam ſuccedat: & *n. 26.* deinde conſtituit, quod ſi frater inſtituta turpi perſona, neque præteriit fratrem, neque etiam exhæredavit illum, immo potiùs titulo inſtitutionis, aut titulo etiam particulari (in hoc differentia non eſt) integram legitimam, hoc eſt, quartam partem ei reliquit, tunc fratri querela non competit ullo modo, quia non eſt in hoc caſu cur frater ipſe conqueri debeat: & *n. 29.* tertiò conſtituit, quod ſi frater inſtituta turpi perſona fratri præterito, vel exhæredato, hoc eſt, hæredi non inſtituto aliquid reliquit, ſed minus legitima, titulo tamen inſtitutionis, tunc equidem dumtaxat competit ei jus agendi ad ſupplementum, neque querelare poteſt teſtamentum fratris: & *n. 30.* quartò conſtituit, quod ſi frater inſtituta turpi perſona fratri præterito, vel exhæredato, hoc eſt, hæredi non inſtituto reliquit aliquid, ſed non titulo inſtitutionis, tunc jus agendi ad ſupplementum fratri dumtaxat competet.

11 Vtrùm ſi frater rumpat teſtamentum fratris per querelam, quia in eo fuit inſtituta turpis perſona, teneatur ad omnia legata, & fideicommiſſa, etiam univerſalia relicta in teſtamento fratris, & ſic an text. *in auth. ex cauſa, de liberis prater.* habeat locum etiam inter fratres inſtituta turpi perſona, vide Menchac. *d. lib. 1. §. 10. n. 581.* latè Caſtill. *dict. tom. 2. cap. 19. ex num. 31.* Fuſar. *de ſubſtitut. q. 371. n. 8. & 9.* Mich. Graſſ. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 16. num. 20. pag. 407.* Surd. *d. tit. 8. privil. 95. n. 2. & 11.* Bernard. Græveus *ad pract. Camera imper. lib. 2. concluſ. 113. n. 9.*

Vtrùm etiam fratre præterito, & turpi perſona 12 inſtituta, clauſula codicillaria operetur fideicommiſſum deberi hæredi ſcripto, retenta quarta, latè Fuſar. *de ſubſtitut. q. 570.* ubi duas opiniones refert, & pro utraque plures citat Doctores.

Si ſcripti heredes infama, &c.] Quæ dicantur in 13 propoſito perſonæ infamis, turpis, vel inhoneſtæ, vide *l. Hiſpan. 12. tit. 7. part. 6.* ibi: *Se eſtableciesſe por ſu heredero a tal home que fueſſe de mala vida, o enfamado*, ubi Greg. Lop. *de mala vida*, Mench. *de ſucceſſion. lib. 1. §. 10. n. 569 cum quatuor ſeqq. & n. 608.* ubi dicit quoad hoc propoſitum infamem multipliciter dici: primò ſi perſona inſtituta ſit infamia de jure & de facto, ſecundò etiamſi ſit infamia de facto tantùm, tertiò etiamſi nec ſit infamia de jure, nec de facto, ſed tantùm ſit turpis ejus quæſtus, & modus vivendi, quartò etiamſi nec ſit infamis de jure, nec de facto, nec etiam habeat turpem modum vivendi, ſi tamen eſt homo ſiniſtræ, aut malæ opinionis. Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 11. n. 38.* ubi tandem concludit judicis arbitrio relinqui quis dicatur turpis perſona, vel non. Gutier. *pract. lib. 4. q. 73. num. 13.* Cald. Pereira *ad §. ſoror, ex n. 40.* latè Merlin. *de legitima, lib. 1. tit. 2. q. 13. a n. 16.*

Vel turpitudine, vel levis nota macula.] Notatur 14 ad hoc, quod cùm loquatur hic textus alternative, ſufficit quod una qualitas ex illis tribus concurrat in hærede ſcripto, & ſic vel quod ſit infamis, vel turpis perſona, aut levi macula notetur, ut per Vincent. Honded. *conſ. 47. ex num. 12. vol. 2.* Anton. Gabriel. Malvaſ. *conſ. 14 a n. 32.* Caſtill. *d. tom. 2. c. 19. n. 48.* Merlin. *d. q. 13. num. 16.*

Cum baſtardi ſint infames de facto, utpote quia 15 infamia facti eſt quod quis nõn ſit natus ex legitimo matrimonio, ſecundùm *l. Hiſpan. 2. tit. 6. part. 7.* ibi, *Infamado es de hecho aquel que no naſce de caſamiento de echo ſegun manda la ſanta Igleſia.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 1. num. 4. & gloſſ. 21. num. 9.* Gutierr. *practic. lib. 4. q. 3. num. 15.* Tiraq. *de nobilit. cap. 15. num. 16.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 16. princ. num. 8.* Cald. Pereira *in d. §. ſoror, num. 44. verſ. ſpurius*, ubi idem dicit in naturali. Negreiros *in introduct. ad ultimas volunt. lib. 2. cap. 21. num. 10.* Merlin. *de legitima, lib. 1. tit. 2. q. 13. n. 22.* Rota apud eundem Merlin. *dec. 26.* Ideo frater, aut ſoror utrinque conjuncti, vel ſaltem conſanguinei, poſſunt querelare teſtamentum fratris in quo eſt inſtitutus filius Sacerdotis, vel alius ſpurius, ut per Menchac. *d. lib. 1. §. 10. n. 594.* Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 11. n. 38. verſ. ex quibus*, tametſi aliud velit in alio ſimpliciter naturali, Rota *dec. 105. p. 1. diverſ.* Decian. *d. conſ. 31. ex num. 15.* Gam. *Luſitan. dec. 143.* Gregor. XV. 16 *dec. 271. num. 17.* Mart. *voto 211. num. 12.* ubi quamvis ſit inſtitutus filius Epiſcopi, Alvar. Valaſc. *conſult. 17. à princip.* Gutier. *dict. lib. 4. q. 73. ex num. 12.* Garc. Maſtrill. *Sicilia dec. 152. n. 2. in fine*, Caſtill. *d. tom. 2. cap. 19. num. 52.* quicquid dicat Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom 5. cap. 936. n. 1.* & antea *cap. 135. num. 17.* exiſtimaverit ſpurium illo tantùm 17 caſu capere non poſſe ex teſtamento fratris, ad excluſionem ſui, ſi ei relinquatur contemplatione patris.

Verùm ſi proponas filium Sacerdotis virum pro- 18 bum & honoratum, non furem, non vinolentum, non luxurioſum, aut aliquo notabili vitio coinquinatum, ſed ad honores, & magiſtratus admiſſum, abſque dubio non cenſebitur turpis perſona, ut querelari teſtamentum propter ejus inſtitutionem, relicto fratre, poſſit. Ita Anton. Theſaur. *Pedem. decil. 126. num. 6.* dicens quod ſi ille ſpurius aliis virtutibus eſſet illuſtratus, & decoratus ita ut fratre præterito dignior eſſet, tunc non haberet locum querela.

la, Alvar. Valaſc. *d.conſult.17. num.3.* Negreirus *d.
lib.2.cap.11.num.7.* Merlin. *de legitima,lib.1.tit.2.
q.13.n.12. in fine.* Flores de Mena *in addit.ad Gam.
deciſ.143. verſ. fallit etiamſi talis baſtardus*, quam-
vis Decian. *d. conſ.31.vol.4.* quem refert & ſequitur
Caſtill. *d.cap.19.num.55.* contrarium multis defen-
dere conetur.

19 Item quæ de baſtardo ad hunc effectum *ſuprà*
diximus, vt ſi inſtituatur præteritis fratribus & ſoro-
ribus, faciat teſtamentum ſubjacere querelæ inoffi-
cioſi, limitantur in filiis ſpuriis legitimatis, quia
diſpoſitio bujus textus eſt fundata in macula hære-
dum inſtitutorum, quæ non adeſt in iſtis filiis legi-
timatis: ita Guttier. *pract. lib.3.q.73. à n.18.* latè
Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. q.936. n.2. cum ſeqq.*
ubi *n.10.* ſubdit non eſſe faciendam vim in hoc tex-
tu, cùm illius diſpoſitio ſit ſublata per derogationes
ampliſſimas, quas facit Pontifex in hujuſmodi diſ-
penſationibus, de omnibus conſtitutionibus, legibus
& ſtatutis, quovis modo in contrarium facientibus,
& etiam habentibus decreta irritantia, &c. Cald.
Pereira *d.§.foror,n.36.* Barry *de ſucceſſion. teſtat. &
inteſtat. lib.16.tit.1.n.14.*

20 De expoſito hoſpitali, ut ſi non probetur legiti-
mus, quod dicatur turpis perſona in propoſito, re-
ſolvunt Maluaſ. *conſ.24.per tot.* Honded. *d.conſ.47.
n.23. lib.2.* quos refert & ſequitur Caſtill. *d.tom.2.
cap.19.num.51.*

21 De apoſtata, vel deſciſcente à Religione Chri-
ſtiana ad Iudaiſmum, quod infamis reputetur, etiam-
ſi poſtea impoſita pœnitentia ab Inquiſitoribus Ec-
cleſiæ reconcilietur, ut optimè dicit Cald. Pereira
poſt qq.forenſ.conſ.13.n.6.

22 De concubinario, quod etiam turpis & infamis
perſona reputetur, Perez *l.24. tit.3. lib.1. Ordin.
pag.107. & l.4. in fine, tit.7. lib.8. pag.203.* Cald. Pe-
reira *in d.§.foror, num.44. verſ. addo etiam,* ubi de ha-
bente uxorem & concubinam, Benedict. Ægid. *de
jure & privileg. honeſt. art.8.n.6.* Vnde ſi quis ſuam,
vel alterius concubinam hæredem inſtituat, turpem
quidem inſtituiſſe perſonam reſpondendum eſt, que-
relæque locum eſſe, ut per Anton. Gom. *var. to.n.1.
cap.11. num.38. verſ. ex quibus,* Mench. *d.§.10.
num.595.* Cald. Pereira *in d.§.foror, num.44. in princ.*
Stephan. Gratian. *Marchia dec.216. num.3. in fine,*
ubi *num.4.* reſtringit quando nupta fuiſſet, quia
deſinit eſſe turpis perſona: refert Merlin. *d. lib.1.
tit.2.q.11.num.18.*

23 De meretrice, quod dicatur turpis perſona, & non
poſſit capere ex teſtamentu fratris ad exclusionem
fratris, vide Anton Gom. *d.cap 11.num.38. verſ. ex
quibus,* Rebuff. *ad l.42. ff. de verbor. ſignif. pag.230.*
Bonacoſ. *commun. crimin. p.2. verbo meretrix, fol.49.*
Craſſ. *§. teſtamentum, q.46. num.8.* Benedict. Ægid.
*in d. tract. de jure & privil. honeſt. artic.9. de meretri-
ce, n.13.* Stephan. Gratian. *Marchia dec.116. num.3.*

24 Quod quidem dupliciter limitatur, primò in virgi-
ne quæ amoris œſtro pecita amanti copiam ſui fe-
cit, hæc enim meretrix, aut turpis, ſive infamis per-
ſona non eſt, ac proinde à teſtatore inſtitui poteſt,
etiam ejus fratre, ſororeve præteritis, ut per Me-
noch. *de arbitr caſu 328. n.4. cum ſeqq* Harprecht. *ad
Clar. in §. teſtamentum, q.50. num.18. cum ſeqq.* Farin.
in praxi crimin. quaſt.96. num.86. Giurba *conſ. cri-
min.47. n.12.* Vincent. Caroc. *dec.124. num. 1. cum
ſeqq.* Secundò in muliere matrimonio conjuncta,
quæ licèt ſit meretrix, tamen poteſt inſtitui hæres,
excluſo fratre; nam attenditur ultima conſuetudo
ut quis dicatur habilis ad ſuccedendum: ita Card.
Tuſch. *pract. concl. lit. F, concl.454. n.17.* Stephan.
Gratian. *d. Marchia dec.216. num.6. & diſcept. forenſ.
tom.1. cap.135. n.117.*

De lenone, quod ſit turpis & infamis, dicit Cald. 25
Pereira *d.§.foror, n.44. verſ. Leno.*

De habente duas uxores, quod etiam ſit turpis & 26
Infamis, tenent Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. part.3.
collect.675. verſ ſecundò,* Cald. Pereira *in d.§. foror,
n.44. verſ. addo etiam.*

De uſuratio, quod ſimili morbo laboret, per text. 27
in l. improbum, ex quibus cauſis infam. tenent ibi ci-
tati per me, & *ibi* citatis addo Menchac. *d.lib.1.§.10.
num.592. & ſeq.* ubi ait ideo contra eum fratri dari
querelam. Merlin. *de legitima, lib.1. tit.2. quaſt.13.
num.20.*

De aleatore, ſeu luſore publico, quod etiam infa- 28
mis reputetur, & turpis perſona, reſolvunt Viv.
*tom.1. comm. opin. lib.3. tit.29. n.4. verſ. ubi Andreas,
pag.431.* Rebuff. *de reprobat. teſtium, n.331.* Maſc.
de probat. concl.995. Cald. Pereira *in d.§.foror, n.44.
verſ. Cinœdi.*

De ebrio, quod ſit infamis, & turpis perſona, te- 29
nent Anton. Gom. *tom 1 var. cap.11. num. pen. verſ.
tertium,* Perer. *l.1. in fine, addit. ultim. titul.8. lib.8.
Ordin.* Molin. *d. tract.2 diſput.159. in fine, verſ. ni-
hilominus,* Cald. Pereira *ad §. foror, num.44 verſ.
ebrius.*

De mulionibus, quod inter turpes & infames per- 30
ſonas connumerentur, tenent Anton. Gom. *d.tom.1.
cap.11. num.38. verſ. quartum,* Cald. Pereira *in d.§.
foror, n.44. verſ. muliones.*

De ſodomitis, quod turpes, & infames ſint, re- 31
ſolvunt Pinel. *commentar. juris civilis lib.18. cap.7.
col.1.* Farinac. *in praxi crim. quaſtion.148. num.11.*
Cardoſ. *in praxi judicum, verbo ſodomia, num.8.*
quos refero *de officio, & poteſt. Epiſcopi, part.2. alle-
gat.44. num.8.* & idem de cinœdis, qui muliebria
patiuntur, tradit Cald. Pereira *in d.§.foror, num.44.
verſ. cinœdi.*

Verùm ſi infamis, & turpis perſona occaſione 32
motis depravati, ſeu turpis modi vivendi devenerit
ad meliorem frugem, ducendo honeſtam vitam, de-
finit eſſe talis, perindeque habetur, ac ſi non deliquiſ-
ſet, ex quo nec poterit exhæredari, ut per Surd. *tit.7.
quaſt.1. n.34. & ſeq.* vbi quod ſuſtinetur teſtamen- 33
tum fratris inſtituentis turpem perſonam, quæ pœ-
nitentiam egit honeſtè viuendo, Menchac. *d. lib.1.
§.10. n.600.* vbi dicit quod quando hæres, qui tem-
pore teſtamenti, vel antea erat turpis perſona, ſed
tamen poſtea viuo etiam teſtatore redactus fuit ad
frugem melioris vitæ, tunc frater præterius non
poteſt aduerſùs talem, qui iam emendatus eſt, que-
relam mouere, Cardin. Tuſch. *d. lit. F, concluſ.454.
num.17.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.135. n.17.* 34
Cald. Pereira *in d.§.foror, n.31. & 38.* vbi *n.40.* ait
quod ſuperueniens turpitudo poſt mortem fratris
teſtamento non nocet.

Sed quando frater exhæredatus, aut præteritus 35
ita fuerit vilis, & turpis, ſeu infamis, ſicut ille, quem
frater hæredem inſtituit, tunc non poterit querelare
teſtamentum fratris; quoniam nullus poteſt alteri
obiicere turpitudinem quam ipſe patitur: ita Men-
chac. *d.l.1, §.10. num.604.* vbi *num.585.* quod ceſ-
ſat querela quando omnes, tres tam teſtator, quàm
hæres, & etiam frater præteritus eſſent turpes, vel
infames. Cardoſ. *in praxi judicum, verbo teſtamen-
tum, num.89. in fine.* Cald. Pereira, *in dict.§. foror,
num.30.*

Vel liberti, &c.] Notatur ad hoc, quod libertus 36
Ingratus domino, id eſt, patrono, turpis perſona eſt,
& propretea teſtamentum, in quo ſit hæres ſcriptus,
per querelam euerti poteſt, vt per Cald. Pereira *in
d.§.foror, num.45. verſ. aliter*, & paulò infrà ſubdit
quod Salicet. *hic col.1.* reſtringit hunc text. ad li-
bertum proprium ipſius teſtatoris hæredem inſtitu-

tum;

Digitized by Google

tum ! ſed idem Cald. Pereita *in d. §. ſoror, num. 46. verſ. denique*, cum Baldo verius credit hunc textum procedere generaliter in quovis liberto tam proprio quàm alieno, quem placuit ingratum domino turpem perſonam reputari, quo teſtamentum querela labefactati queat, etiamſi à pattono fuerit inſtitutus qui licet videatur remittere injuriam, non tamen potuit purgare infamiam, & contemptum à liberto per ingratitudinem perpetratum, niſi ſuus ſit ſervus, & neceſſarius futurus hæres.

37 *Excepto ſervo neceſſario*, &c.] Nota quod ſetvo hærede inſtituto querela fratris teſtamentum everti non poteſt, quia ſervi capacitas regulatur à capacitate domini : ita Cald. Pereira *in d. §. ſoror, num. 45. verſ. quibus tamen non obſtantibus*, ubi *in verſ. nec movere*, ait textum *in præſenti* in contrarium oon facere, quia ſpecialiter procedit & loquitur in ſervo oeceſſario, quem opoituit exprimere, & nominatim decidere, quod illo inſtituto ceſſat querela, quia niſi hoc ita fuiſſet nominatim deciſum, juſta ratione poſſet quis dubitare, & incautè firmare querelæ locum eſſe, quia poſt mortem domini teſtatoris non extabat perſona ex cujus honeſtate joſtificari ſervi habilitas, & honeſtas poſſet, quod ne contingeret, oportuit Imperatorem hanc promulgare deciſionem, per quam ſanciret contrarium fore obſervandom, quamobrem hîc Imperator vim ollam non conſtituit in neceſſitate ſervi hæredis inſtituti, quo poſſimus inde argumentum ſumere à contrario ſenſu, ut oppoſitum ; proinde reſpondendum in ſervis non ſuis, id eſt alienis, contra notiſſima juris principia, ſed ut decideret caſum magis dubitabilem, in quo dicta principia ceſſare videbantor propter non exiſtentiam domini, ex cujus capacitate, referoi poſſet capacitas regulari, ac metiri.

38 In gloſſ. *Arceantur*, ibi, *ubi tollitur differentia agnationis*, &c. Notatur ad hoc, quod hodie, quoad ſucceſſionea teſtamentarias non eſt ſublata differentia agnationis, & cognationis, vt per D. Barboſ. *in l. 1. ff. ſoluto matrim. part. 4. num. 128. in princip.*

39 In gloſſ. *Conſanguinei*, ibi, *qui ſunt ex eodem patre, ſed matre eadem, vel non.* Notatur ad hoc, quod om-
40 nibus fratribus de inofficioſo dicere licet, niſi agnati ſint, ab eodem ſcilicet patre nati, vterini enim querelantes non audiuntur, vt per Menchac. *d. lib. 1. §. 10. num. 577. & 596.* Anton. Gom. *var. tom. 1. capite 11. num. 36. limit. 1.* Cald. Pereira *in d. §. ſoror, num. 29. verſ. Imò nec.* Vnde Caſtill. *d. tom. a. cap. 19. num. 12. & 13.* addit quod licèt ex generali traditione *l. 1. ff. hoc tit. & l. fratris, hoc eod. tit.* frater quicunque, etiam uterinus querelare poſſet fratris teſtamentum turpi perſona inſtituta, tamen poſt deciſionem hujus leg. ſolus frater ex utroque latere conjunctus, vel ſaltem conſanguineus ex parte patris de inofficioſo teſtamento poteſt experiri, nec uterinus poterit, qui tantùm ex parte matris conjunctus eſt, & ſic legem iſtam in ſui materia eſſe notabilem & ſingularem, ſecundùm Bartol. & alios *hîc*, ait idem Caſtill. *d. n. 13.*

41 In Gloſſa *Infamia*, ibi, *vel niſi ſic ingratus*, &c. Notatur ad hoc, quod ſi frater præteritus eſſet ingratus, tunc contra turpem hæredem querelam movere non poterit, ot per Mencbac. *dict. lib. 1. §. 10. num. 605. limit. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Liberi exhæredati quondam innocentiam ſuam probando, gratitudinem & obſequium deducebant.*

2 *Filius matri luctuoſam portionem per exhæredationem injuſtam auferre nequit ſine periculo reſcindendi teſtamenti.*

3 *Mater indignam ſe filij hæreditate reddit per indecentes machinationes, atque inſidias contra filium, conjunctionemque cum filij inimicis.*

4 *Filius ſuus, & in poteſtate, ſi exhæredetur à patre, cum cauſa inſerta, vel ſine ea, de jure antiquo hujus textus valebat teſtamentum, niſi filius probaret ſe gratum, de jure medio Codicis debebat pater filium exhæredare, dicendo filium fuiſſe ingratum, & hæredes tenebantur ingratitudinem aliquam probare, n. 5. ſed quod de jure noviſſimo requiritur, quod pater filium exhæredet, & cauſam ingratitudinis ponat in teſtamento, illa poſtea probetur per hæredem, & cauſa debet eſſe una de 14. quas ponit textus Authentica,* ut cùm de appell. cognoſc. *n. 6.*

7 *Mater adverſus teſtamentum filij inofficioſi actionem inſtituere poteſt.*

8 *Inimicus meus dicitur ille, qui inimici mei familiaritate utitur, eique amicus eſt.*

9 *Vaſſallus confœderationem faciens cum domini inimicis, dicitur inimicus domini, & perdit feudum.*

L. Liberi. XXVIII.

Idem A. ad Claudium præſidem provinciæ Daciæ.

Liberi exhæredati quondam innocentiam ſuam 1
probando, gratitudinem & obſequium deduce-
bant. Filius matri luctuoſam portionem per exhæ- 2
redationem injuſtam auferre nequit ſine periculo
reſcindendi teſtamenti. Mater iudignam ſe filii hæ- 3
reditate reddit per indecentes machinationes, atque
inſidias contra filium, conjunctionémque cum filii
inimicis. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* Menchac. *lib. 3. ſuper hanc l. pag. 203.*

Probationem debent præſtare, &c.] Notatur ad hoc 4
quod de jure antiquo bujus text. ſi filius ſuus, & in
poteſtate exhæredetur à patre, cum cauſa inſerta, vel ſine ea, valebat teſtamentum, niſi filius probaret ſe gratum, quia lex tantum confidebat de patre, quod præſumebat non exhæredaſſe eum ſine juſta cauſa, ut per Anton. Gom. *tom. 1. var. c. 11. n. 10. à princ.*
ubi advertit, quod de jure medio Codicis, de quo *in* 5
l. omni modo, hoc eod. tit. debebat pater filium exhæredate, dicendo filium fuiſſe ingratum, & hæredes tenebantur ingratitudinem aliquam ptobare : ſed
quod de jure noviſſimo Autbenticorum requiritur 6
quod pater filium exhæredet, & cauſam ingratitudinis ponat, & inſerat in teſtamento, & illa poſtea per hæredem probetur, & cauſa debet eſſe una de 14. quas ponit text. *in auth. ut cùm, de appellat. cognoſc. §. cauſas, coll. 8.* Connan. *commen. juris civilis lib. 9. c. 10. n. 4.* Cardin. Mantic. *de conject. ultim. volunt. lib. 4. tit. fin. n. 33.* ubi dicit quod cauſa ingratitudinis etiamſi fuerit teſtamento expreſſa, non præſumitor vera, ſed probari debet, quod onus probandi hæredi ſcripto incumbit.

Sin autem mater, &c.] Notaior ad hoc, quod ma- 7
ter adverſùs teſtamentum filii inofficioſi actionem inſtituere poteſt, ut per Petr. Greg. *ſyntagm. juris p. 4. lib. 44. c. 4. n. 10. lit. I.*

Vel inimicis ejus ſuas amicitias copulavit.] Notatur 8
ad hoc, quod inimicus meus dicitur ille, qui inimici mei familiaritate utitur, eique amicus eſt, ut per Hippol. *in l. 1. §. præterea, num. 10. verſ. modò redeundo, & num. 41.* Emman. à Coſta *in l. Gallus, §. & quid ſi tantùm*

tum, ff. de liber, & poſthum. p. 3. num. 178. Maſcard. *de probat. concl.* 899. *n.* 31. Tiber. Decian. *in tract. crim. p.* 1. *lib.* 3. *cap.* 25. *ſub n.* 13. Cardoſ. *in praxi judicum, verbo inimicitia* 2. ubi dicit quod inimicus meus dicitur ille, qui in meam perniciem contraxit amicitiam cum inimico meo, Farin. *in praxi crim. p.* 2. *tit. de oppoſitione contra perſonas teſtium*, *q.* 53. *à n.* 36. ubi *n.* 42. reſoluit quod valde amici inimici mei non probant contra me quando amicitia & familiaritas teſtis cum inimico eſt magna, ac talis ut veriſimiliter poſſit ipſum teſtem ad deponendum falſum inducere, aliàs ſecus, Menoch. *conſ.* 102. *n.* 17. ubi dicit in hoc textu judicari ingratam matrem erga filium, quæ cum inimicis filij amicitiam inivit.

9 In Gloſſ. *Amicitias*, ibi, *& nota hic argum. ad feudum*, &c. Notatur ad hoc, quod vaſſallus confœderationem faciens cum domini inimicis, dicitur inimicus domini, & perdit feudum, ut per Rebuff. *de probat. teſtium*, *n.* 244. Menoch. *conſ.* 102. *n.* 17. ubi ait quod vaſſallus contrahens amicitiam cum inimicis domini, ingratus judicari poterit.

SVMMARIVM.

1 *Dos & donatio propter nuptias legitima imputantur ad excludendam inofficioſi teſtamenti querelam, & n.* 2.

3 *Ex obligatione præſtandi alimenta, ut plurimum ſubſequitur obligatio præſtandi dotem.*

L. Quoniam novella. XXIX.

Imp. Zeno A. *Sebaſtiano P.P.*

1 DOs & donatio propter nuptias legitimæ imputantur ad excludendam inofficioſi teſtamenti querelam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 5. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.* Menchac. *lib.* 3 *ſuper hanc l. pag.* 205.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Anton. Gom. *l.* 29. *Tauri, num.* 7. *& num.* 38. *& num.* 40. *verſ. tertia*, Auendañ. *ad eandem l.* 39. *Tauri, gloſſ.* 1. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 26. *num.* 14. *&* 35. Gaſp. Baëz. *de non meliorandis*, *cap.* 1. *num.* 8. D. Barboſ. *in l. ſi poſt dotem, num.* 51. *ff. ſoluto matrim.* Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſput.* 200. *num.* 17. *verſ. ſecunda concluſio*, Aluar. Valaſc. *de partit. c.* 12. *à num.* 12.

3 *Ad ſimilitudinem dotis*, &c.] Notatur ad hoc quod ex obligatione præſtandi alimenta ut pluriinùm ſubſequitur obligatio præſtandi dotem, de quo vide Bart. *in l. Filio, § Titio genero, ff. de condit. & demonſtr.* Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 2. Pinel. *in l.* 1. *ff. de bonis mater. p.* 2. *à num.* 12. junctis his quæ adducit D. Barboſ. *in l.* 1. *ff. ſoluto matrim. p.* 4. *n.* 11. *ad med.*

SVMMARIVM.

1 *Querelam inofficioſi non habet cui aliquid in teſtamento relictum eſt, ſed agit ad implementum.*

2 *Liberis ſi nihil relictum, non agitur ad ſupplementum, ſed inofficioſi querelæ locus eſt, n.* 3.

4 *ad Teſtamenti validitatem ſufficit quod filius ſit inſtitutus in uno numo, licèt poſſit agere ad ſupplementum legitimæ.*

5 *Mater cui minus relictum legitima, poteſt agere ad ſupplementum.*

6 *Filiis competit ſupplementũ legitimæ, amplia ut n.* 7.

8 *Fratribus querela inofficioſi competit, turpi perſona inſtituta.*

9 *Teſtamentis ſubventum non ſolùm quando querela inofficioſi poterant ſubverti, ſed etiamſi alio quovis modo ſubverti poſſunt, & de qua ſubverſione intelligatur, remiſſivè num.* 10.

11 *Actio ad ſupplementum quandiu duret, & quanto tempore præſcribatur juri agendi ad ſupplementum legitimæ, remiſſivè n.* 13. *reſolve ut n.* 14.

12 *Supplementum legitimæ petendum condictione ex lege: non tollitur niſi ſpatio* 30. *annorum.*

15 *Ius petendi ſupplementum legitimæ filius tranſmittit ad quoſcunque heredes, ſi filius priuſquam legitimam ſuam habuerit, vel eam petierit, aut ejus ſupplementum, moriatur.*

16 *Ingratitudo non excludit ab inteſtato illum cui jus ſuccedendi debetur.*

17 *Ingratitudinis cauſa adeò eſt exprimenda in exhæredatione, quam fecit teſtator, quod ſi non exprimatur, redditur teſtamentum nullum, licèt filium fuiſſe ingratum patri conſtet.*

18 *Ingratus filius poteſt exhæredari à parente, dummodo ille vivens ingratitudinis cauſam exprimat, & opponat, ſublata omnino heredi facultate querimoniæ.*

19 *Legitima in pecunia relinqui poteſt, etſi quis eam in pecunia recipere non teneatur, n.* 20.

21 *Legitimæ ſupplementi petitio condictione ex hac lege ſienda non petitur adverſùs legatarios, & fideicommiſſarios, ſed adverſùs ipſos heredes, n.* 22. *intellige ut n.* 23.

24 *Heredes domini non poſſunt auferre feudum, propter feloniam commiſſam domino, ſi dominus nihil dixit, dum vixit.*

25 *In legitimam imputat ſibi filius emptam militiam à patre.*

26 *Militia officium quoddam, ſeu imaginarium munus dicitur.*

27 *Tabellionatus, ſeu notariatus officium militiæ nomine cenſentum, & computandum in legitimam, ſi à patre emptum fuerit.*

28 *Legatum relictum à patre filio, imputatur in legitima eidem debita non imputantur quæ pater fiſco ſolvit pro filio ſponte, & ex pietate, n.* 29.

L. Omni modo. XXX.

Imp. Ivstinianvs A. *Mennæ.*

CVi aliquid in teſtamento relictum eſt, is querelam inofficioſi non habet, ſed ad implementum 1
agit. Si verò liberis nihil ſit relictum, non agitur ad 2
ſupplementum, ſed inofficioſi querelæ locus eſt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 3. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen. *tom.* 1. *fol.* 69). Menchae. *de ſucceſſ. creat. lib.* 3. *§.* 30. *ſuper hanc l.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 3
munt *l. Hiſp.* 5. *tit.* 8. *part.* 6. *ubi gloſſ.* 9. Connan. *comment. juris civilis lib.* 9. *cap.* 10. *col.* 4. Menchae. *de ſucceſſionib. tom.* 1. *§.* 18. *n.* 37. ubi dicit hanc leg. procedere quando aliquid fuiſſet relictum in teſtamento, ſecus ſi inter vivos datum: & *n.* 38. reſpondet ad text. *in l. ſcimus in princ. hoc cod. tit.* ubi illud inter vivos datum fuiſſet in ultima voluntate repetitum, idem Mench. §. 10. *n.* 400. Alphan. *collect.* 438. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.* 17. *princ. num.* 31. ubi ait Imperatorem *in præſenti* ſolùm intendere ſubvenire teſtamentis, quæ impugnabantur ex eo, quod minùs legitima portione relinquebatur, non verò teſtamentis quæ impugnabantur ex vitio præteritionis, vel exhæredationis. Anton. Gom. *var. com.* 1. *cap.* 11. *n.* 23.

Emman. à Coſta *in c. ſi pater, de teſtament. in 6. p. 1.*
verbo inſtituit, n. 15. & 18. & in l. Gallus, §. & quid ſi
tantum, ff. de liber. & poſth. p. 1. n. 6. Aquilin. *ad d. l.*
Gall. n. 41. Muſcul. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 16.*
5 *n. 6.* ubi *n. 7.* quod ad validitatem teſtamenti ſufficit
quod filius ſit inſtitutus in uno numo, licèt poſſit
agere ad ſupplementum legitimæ, & *ibi* Vexin. *n. 10.*
6 *ampl. 3.* extendit ad matrem, cui minus legitima reli-
ctum eſt, quia poteſt agere ad ſupplementum, Bru-
nor. à Sole *in locis communib. verbo filius 33.* Vincent.
de Franchis *dec. 133. n. 2.* latè Cald. Pereira *in §. ſed*
hac, per tot. Inſtit. hoc tit. ubi *n. 48. verſ. non obſtat,* ait
hanc leg. loqui, & procedere quando titulo inſtitu-
tionis filio eſt minus legitima relictum, in qua ſpe-
cie ante Iuſtinianum *in præſenti* teſtamentum infir-
mabatur; quocirca ubi filius eſt inſtitutus, licèt in
minore quantitate quàm ſit legitima, vel exhæreda-
tus, utique teſtamentum per hanc l. conſervatur, con-
ceſſo filio jure petendi ſupplementum; aliter ſi titu-
lo legati, aut fideicommiſſi aliquid illi relinquatur,
teſtamentum ex præteritione eſt nullum: & *n. 110.*
concludit hodie diſpoſitionem hujus l. eo tantùm ca-
ſu admittendam fore, quo filius à patre fuerit inſti-
tutus, etiam in exiguo, quoniam hodie de jure Au-
thenticorum exigitur in filiis titulus hic honorabilis
inſtitutionis, in quo hanc leg. correctam eſſe dicit.
Mol. *d. Iuſt. tract. 2. diſp. 177. in princ.* Cevall. *comm.*
contra commun. q. 566. n. 2. ubi quod hæc lex ſolùm
loquitur de aſcendentibus, Luſit. Negreiros *in intro-*
duct. ad ultimas volunt. lib. 2. cap. 5. n. 16. Card. Mant.
de tacitis, & ambig. convent. lib. 11. tit. 13. num. 47.
cum ſeqq. latè Merlin. *de legitima, lib. 3. tit. 3. q. 1.*
cum ſeqq.

7 *Quam liberis eorum*, &c.] Ergo filiis competit
ſupplementum legitimæ, ut per Merlin. *d. lib. 3. tit. 3.*
8 *q. 2. n. 1.* ubi *n. 2.* ampliat ad nepotes: & *n. 7.* ad pa-
rentes extendit: & *n. 10.* ad filios adoptivos: & *n. 11.*
ad emancipatos.

9 *Vel aliis perſonis.*] Ergo fratribus, inſtituta turpi
perſona, ut per Roderic. Xuar. *ad l. quoniam in prio-*
ribus, in princ. n. 12. & ampl. 16. Afflict. *dec. 293.* Me-
noch. *de ſucceſſ. creat. tom. 2. lib. 3. §. 30. p. 2. n. 86.*
Merlin. *d. lib. 3. tit. 3. q. 2. n. 8.* Cald. Pereira *ad §. ſoror,*
Inſtit. hoc tit. n. 7. in fin.

10 *Vel alio modo ſubvertendis.*] Ex his verbis colligit
Menchac. *d. lib. 1. § 10. num. 197. tom. 1.* per hanc le-
gem ſubventum eſſe teſtamentis non ſolùm quando
querela inofficioſi poterant ſubverti, ſed etiam ſi alio
11 quovis modo ſubverti poſſent, & de qua ſubverſio-
ne intelligatur idem Menchac. *d. tom. 1. lib. 3. §. 30.*
p. 2. num. 112.

12 *Adimplendam non ſine gravamine*, &c.] Quanto
tempore duret hæc actio ad ſupplementum, vide
Emman. à Coſta *in d. c. ſi pater, p. 1. verbo in re certa,*
n. 20. cum ſeqq. Kitchov. *tom. 1. commun. opin. lib. 3.*
13 *tit. 16. num. 95. verſ. & hujuſmodi*, ubi quod legiti-
mæ ſupplementum petendum condictione ex lege,
non tollitur niſi ſpatio 30. annorum. Menchac. *d.*
14 *p. 2. num. 95. & tom. 1. lib. 1. §. 10. num. 460.* Et quan-
to tempore præſcribatur juri agendi ad ſupplemen-
tum legitimæ, vide Balb. *de præſcript. 4. p. 4. princ.*
15 *q. 23.* Rot. *dec. 419. n. 1. & 2. p. 2. recentior.* ubi re-
ſoluit, quod legitimæ ſupplementum non præſcribi-
tur minori ſpatio quàm triginta annorum, ſive com-
petat condictio ex lege, ſive petitio hæreditatis, &
num. 4. ampliat, quod nec habet locum præſcriptio
ſtatutaria minoris temporis. Cephal. *conſ. 667. n. 9.*
Decian. *conſ. 6. num. 8. lib. 1.* Merlin. *d. lib. 3. tit. 3. q. 7.*
num. 5. ubi *num. 6.* advertit, quod nec etiam triginta
annis præſcribitur ubi ex parte ejus, qui allegat præ-
ſcriptionem, non concurrit poſſeſſio, & magis in
terminis idem Merlin. *lib. 5. tit. 3. q. 10. per tot.* diſ-
putat quanto tempore præſcribatur legitima, &
ſupplementum.

Notatur ad hoc, quod ius petendi ſupplementum 16
legitimæ filius tranſmittit ad quoſcunque hæredes,
ſi filius priuſquam legitimam ſuam habuerit, vel
eam petierit, aut ejus ſupplementum, moriatur, com-
petit enim illud jus petendi ſupplementum legitimæ
ex beneficio hujus leg. & ſic actione perſonali, quæ
actio ad quoſcunque hæredes tranſmittitur, ſicut &
quælibet actio perſonalis, ut per Vezin. *tom. 1. comm.*
opin. lib. 3. tit. 16. n. 104. pag. 144.

Nam ſi nullam eorum, &c.] Notatur ad hoc, quod 17
ingratitudo non excludit abinteſtato illum, cui jus
ſuccedendi debetur, de quo vide Iaſ. *in l. in arenam,*
col. 1. ſup. hoc eod. tit. Bart. *in l. fratres, n. 6. eod. tit.* Are-
tin. *in l. 3. §. filius, n. 8. ff. de liber. & poſth.* Guillelm.
Bened. *in cap. Raynutius, verbo In eodem teſtamento,*
el 2. num. 48.

Notatur etiam ad hoc, quod uſque adeò ingra- 18
titudinis cauſa eſt exprimenda in exhæredatione,
quam fecit teſtator, quod ſi non exprimatur, reddi-
tur teſtamentum nullum, licèt filium fuiſſe ingra-
tum patri conſtet, ut per Anton. Gom. *var. tom. 1.*
cap. 11. num. 11. Spin. *in Speculo teſtament. gloſſ. 20.*
princ. n. 60. verſ. hinc.

Non licebit ejus heredibus, &c.] Notatur ad hoc, 19
quod ingratus filius poteſt à parente exhæredari,
dummodo ille vivens cauſam ingratitudinis expri-
mat, & opponat, ſublata omnino hæredi facultate
querimoniæ, ut per Cald. Pereira *de reſol. emphyt.*
cap. 18. num. 14. & poſt quæſt. forenſ. in commens. ad l.
unic. ex delictis defunct. part. 1. num. 50. verſ. à con-
trario.

Et aliquam eis quantitatem, &c.] Ergo legitima 20
in pecunia relinqui poteſt, ut per Roderic. Xuar. *in*
repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 11. n. 2. Mench.
d. tom. 1. lib. 1. §. 10. n. 256. Menoch. *de arbitr. ca-*
ſu 163. n. 4. Attamen eam quis in pecunia recipere 21
non tenetur, Pariſ. *conſ. 16. n. 70. lib. 2.* Cephal. *con-*
ſil. 42. n. 8. lib. 1. Cuch. *de legitima, tit. quibus in re-*
bus, n. 6. & 7. Craſſ. *§. legitima, q. 15. n. 2.* Rot. *dec. 235.*
n. 13. p. 2. in poſthum. Oſuald. *ad Donell. lib. 19. c. 4.*
lit. Yy, in fine.

In Gloſſ. *Exigere*, ibi, *condictione ex hac l.* Nota- 22
tur ad hoc, quod legitimæ ſupplementi petitio fieri
debet condictione ex hac lege, ut per Kirchov. &
Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 16. n. 65. & 96.*
pag. 414. Emman. Coſta *in cap. ſi pater, de teſtam.*
lib. 6. p. 1. verbo In re certa, num. 22. Put. *dec. 137.*
aliàs *131. in novis, lib. 2.* Craſſ. *in §. legitima, quæſt. 48.*
Peregrin. *de fideicom. art. 36. num. 151.* Et adverte 23
quod ſupplementum legitimæ non petitur adversùs
legatarios, & fideicommiſſarios, ſed adversùs ipſos
hæredes, ut per Mareſcot. *var. reſol. lib. 2. cap. 8. n. 5.*
cum ſeqq. Mangil. *de imputat. quæſt. 12. n. 25. cum ſeq.*
Merlin. *d. lib. 3. tit. 3. q. 6. à princip.* ubi *num. 5.* intel-
ligit quando ex hæreditate legitima ſuppleri poteſt,
ſecus quando ſuppletio non poteſt fieri ex dicta hæ-
reditate, quia tunc legatarij, & fideicommiſſarij ex-
cuti poſſunt. Et addit idem Merlin. *ibidem q. ſeq.*
ſupplementum legitimæ tranſmitti ad hæredes, de
quo latè Gratian. *dec. 4. n. 2. & 3.* Mangil. *de imputat.*
q. 10. n. 37. & 38.

In Gloſſ. *Non licebit*, ibi, *arg. quod heredes domi-* 24
ni non poſſunt auferre feudum, propter feloniam domi-
no commiſſam, ſi dominus nihil dixit dum vixit: ita
Gig. *de penſion. q. 74. n. 3.* Duen. *reg. 346. verſ. faltis*
quartò, Tiraq. *in l. ſi unquam, verbo ſuſceperit liberos,*
num. 215. Franc. Curt. *in tract. de feudis, in 4. part.*
num. 156. verſ. ſecunda principalis dubitatio reſtat. Ca-
cheran. *Pedem. dec. 77. num. 11.* Kirchov. *tom. 2. com-*
mun. opin. poſt lib. 9. tract. de feudis, tit. 7. num. 123.
pag. 631.

*pag.*631.*& tit* 8.*n.*143.*pag.*640. Maſcard. *de probat. concl.*1262. alias 1268. *num.*13. vbi intelligit dummodo dominus ſeiuerit delictum à vaſſallo commiſſum,& ſpatium habuerit,quo ſi voluiſſet,priuare potuerit.

§. Imputari.

25 In legitimam imputat ſibi filius emptam militiam à patre. Colligunt ex Ordio. Doctores citat 1 *ad l.*1.*n.*1.*ſuprà hoc tit.*Menchac. *tom.*1. *lib.*3.§.30. *p.*3.*ſuper hunc* §.*à pag.*758.

26 Cùm militia in hoc textu dicatur quoddam officium,ſeu imaginarium munus,vnde redditus & penſitationes annuæ percipiebantur,dictum ex eo quod militet & exerceat ſe quis in eo, ſeu quod huiuſmodi officia ad milites premiandos inuenta fuerunt, ſecundùm Ræuard.*lib.*3.*coniect.cap.*3. Connan.*lib.*4. *commentar.cap.*15.Charond.*lib.*1.*verisimil.*14.Menchac. *d.p.*3.*num.*202. Molin. *de Iuſtit. tract.*2. *diſput.* 241.*num.*1. Ideo ex hoc textu meritò colligunt Doctores,quod filius tenetur in legitimam imputare officium emptum ex pecunia patris, licet non ſit ad hæredes tranſmiſſibile,quia ſaltem eſt alienabile, vt per Iaſ. *in l.illud,num.*6.*ff.de collation.* Ripa *in l. in quartam, num.*163.*ff.ad leg.falcid.* & *ibi* Frumag. *num.*463.Boër. *deciſ.*14.*num.*3,*cum ſeqq.* Alex.Trentacinq.*var.reſolut.lib.*1.*tit.de legitima,reſolut.*5.*n.*8. Oſuald. *ad Donell.lib.*19.*cap.*4.*lit.Xe*, latè Merlin. *de legitima,lib.*2.*tit.*2.*q.*21.*per tot.& q.*24.*de officiis Curiæ Romanæ, aut alterius, an imputentur in legitimam.* Rota apud eundem *deciſ.* 122. *num.*7. Menchac. *vbi proximè, à num.*203. Tell. Fernandez *in l.*29.*Tauri,num.*12.& *ibidem* Anton.Gom. *num.*21. Cou.*lib.*3.*variarum,cap.*19.*num.fin.*Auendan.*reſp.*9. *num.*3.*& l.*46.*Tauri,gloſſ.*4 *num.*4.Guttier. *practic. lib.*2.*q.*64.*à n.*4.Ioan.Garc.*de expenſ.cap.*2.*num.*14. Gam. *Luſit.deciſ.*29.*num.*2.*cum ſeqq.* Cardoſ.*in praxi iudicum & Aduocat.verbo collatio, n.*32. Baez.*de non meliorandis,cap.*6.*num.*14.latè Cald.Pereira *ad* §.*ad hac,Inſtit.hoc tit.c.*2.*num.*1.*cum multis ſeqq.*vbi *n.*7.
27 dicit quod militiæ nomine continetur tabellionatus, ſeu notariatus officium , & imputandum in legitimam ſi à patre emptum fuerit , & *n.*15. reſoluit quod officia iſta ex ſubſtantia parentum ad filios profecta, Imperiali,ſeu Regali auctoritate confirmata,imputanda illis ſunt in legitimam,latè Mol.*de inſtit.tr.*2.*diſp.*241.*à princip.*vbi *n.*3. in hunc modum diſtinguit. Vel id de quo agitur,vendibile eſt,ſaltem quia licentia dari conſueuit, vt vendatur ; aut tranſmiſſibile ad hæredes,vel neque vendibile eſt,nec ad hæredes tranſmiſſibile. In priori illo euentu, nempe quando vendibile, aut tranſmiſſibile ad hæredes eſt, dicit ſi militia,officium,aut dignitas data ſint à parentibus filio, ſaltem quia precibus , intuitúque parentum ab aliquo ei collata ſunt , conferendam eſſe æſtimationem illius , quantum valet tempore mortis parentum. Si verò non hæc ipſa à parentibus filio data ſint , ſed pecunia, aut aliquid aliud, quo ea filius conſequatur , tunc non æſtimationem militiæ , officij , aut dignitatis eſſe conferendam , ſed pecuniam , aut valorem illius alterius rei , quæ à parentibus eſt data , conferenda eſſe tempore mortis parentum : & *num.*8. quod ad poſteriorem euentum attinet , reſoluit neque illud, neque æſtimationem illius , neque ſumptus , ſi quos parentes in acquirendo illo filiofam. fecerint, teneri filium conferre, aut computare in ſuam legitimam portionem,ſed habere id præcipuum , per argumentum à contrario ſenſu deſumptum ex hoc textu, latè etiam Aluar. Valaſc. *de portion. cap.*13. *à num.*60. vbi dicit quod erant olim quædam publica munia, ſeu officia, quæ dabantur de publico, propter quæ exercentibus illa, pendebantur certi redditus , ſeu aliquod emolumentum annuatim , & vocabant militias, & in iis militiis emptis à patre pro filiis,vel à filio ex pecunia data à patre,ſi eſt militia vendibilis, vel ad hæredes tranſmiſſibilis, aut ceſſibilis, confertur omnino, & computatur in legitimam , non quidem ipſa, quia eſt indiuiſibilis, & munus merè perſonale , ſed eius æſtimatio , non quanti fuit empta, ſed quatenus reputatur valere ſecundùm redditus qui percipiuntur ex ea tempore mortis ; ſecus ſi non ſit talis militia,quæ poſſit vendi,cedi,aut tranſmitti, quia tunc non confertur, aut imputatur, & *num.*63. reſoluit quod huiuſmodi officia,ſi talia ſunt ad quorum venditionem ſoleat Princeps de facili licentiam concedere , conferenda ſunt , & imputanda quoad eorum valorem, licèt non dentur in dotem, vel donationem propter nuptias , ſed ſimpliciter : & hinc infert ad ſcripturas Romanæ Curiæ , & ad illa quæ ibi appellantur *Caualeriatos* , quæ ſolent vendi , & *num.*64. ſubdit in noſtro Portugaliæ Regno huiuſmodi officia ſiue èmpta à patre pro filio, ſiue empta à filio ex pecunia paterna, ſeu data à patre, ſiue emptio facta ſit cum expreſſa licentia Regis conceſſa expreſsè ad vendendum,vel tacita ad renunciandum, vt ſolet fieri ſub honeſtiori nomine renunciationis, vel etiamſi Rex cum magna difficultate in hoc diſpenſet , omnibus his caſibus æſtimationem à filio eſſe conferendam fratribus.Ego ipſe *in votis deciſiuis Canon,tom.*1.*voto* 6.*dub.*3.*d.num.*22.Rot.*deciſ.*506. *n.*6.*p.*2.*in poſth.*

Notatur etiam ad hoc, quod legatum relictum à patre filio,computatur in legitima eidem debita , vt 28 per Card.Mantic.*de coniect.vlt. volunt.lib.* 10.*tit.*2. *n.*6.Surd.*conſ.*112.*n.*3. Guttier.*de tutel.p.*3.*c.*5.*n.*22. legitimæ enim imputatur quicquid filius iudicio defuncti de illius bonis capit. Rot.*deciſ.*230.*num.*1. *part.*2. *in poſthum.* & cenſetur conſumpta per alienationem factam à filio poſt mortem patris, eadem Rot.*deciſ.*462.*n.*6.*de poſthum.* Non verò imputan- 29
tur ea quæ pater fiſco ſoluit pro filio ſponte , & ex pietate. Hieron.Gabr. *conſ.*109. *num.*10. *verſ. quia quamuis,lib.*1.Surd. *deciſ.*167.*num.*11. Peregr. *de fideicom.art.*36.*numero* 137. Rot. *deciſ.*255. *num.*17. *part.*2. *in poſthum.* de quo latè Merlin. *de legitima lib.*2. *tit.*2. *quæſt.*28. & eadem Rota apud eundem *deciſ.*55.*num.*27.*&* 28. vbi decidit ſolutum à patre fiſco pro fiſco condemnationis cauſa eidem imputari in legitimam, niſi quando ſponte pater,& ex pietate ſoluiſſet, eadem Rota apud eundem *deciſ.*59. *à princ.*

S V M M A R I V M.

1 *In teſtamento nuncupatiuo ſi nihil liberis relictum ſit,exhæredati habent querelam inofficioſi,grauatò autem per modicam inſtitutionem ad legitimæ ſupplementum agunt.*

2 *Legitima ea portio dicitur quæ excludit querelam.*

3 *Legitima an ſit quota bonorum , an verò hæreditatis.*

4 *Pro legitima datur petitio hæreditatis, etiam quoad ſupplementum ipſius legitimæ.*

L. Quæ nuper. XXXI.

Idem A. Mennæ P. P.

IN teſtamento nuncupatiuo ſi nihil liberis relictum ſit, exhæredati habent inofficioſi querelam, 1

Digitized by Google

grsvati autem per modicam inſtitutionem ad legitimæ ſupplementom agunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* Menchac. *tom. 3. ad hanc l. pag.* 206.

2 Vide Roder. Xoat. *in repet. l. quoniam in prioribus, in evidential. num.* 16. vel dicit hanc l. veoire declarativè, ſeu ſuppletivè, *ad l. omni modo, ſup. hoc tit.* quæ providebat ſolummodo, obi teſtamentum erat in ſcriptis, & deinde textus *in præſenti* declarat, ut etiam habeat locum in teſtamento noncupativo, & ſine ſcriptis. Antoo. Govean. Loſit. vir apprimè doctus, *lectionum var. juris lib. 2. c. 2.* putat coojici poſſe ex hac leg. legitimam dici eam portionem, quæ querelam excludit, quia ſit Falcidia, hoc eſt, quarta portionis ab inteſtato contingentis, quia filium ioſtitutum contentum eſſe oportet.

3 *Scilicet ab inteſtato ſucceſſionis*, &c.] Vtrùm legitima ſit quota bonorum, an verò hæreditatis, vide Menoch. *de ſucceſſion. tom. 1. lib. 2. §. 20. num. 211. cum ſeqq.* Card. Mantic. *de conject. ultimar. volunt. lib. 7. tit. 8. n. 5.* Fachinæ. *controverſ. juris lib. 7. tit. 8. num. 5.* Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſ. 101. n. 59. & eo. em lib. 4 præſ. 196. num. 21.* Foſar. *de ſubſtitut. q. 296. num. 30.* Rot. *dec. 368. num. 11. p. 2. in poſthum.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 843. n. 6.* latè Merlin. *de legitima, q. 2. lib. 1. tit. 1.* Rota apud eundem Merlin. *dec. 66. num. 3.* ubi quod legitima eſt quota bonorum, non hæreditatis, & *dec. 67. num. 2.* idem dicit. Vnde pro legitima dari petitionem hæreditatis reſolvunt Graſſ. *in §. legitima, quæſt. ult. num. 1. verſ. contrarium*, Peregr. *de fideicom. art. 36. num. 152.* Valaſc. *de partit. cap. 18. num. 42.* Merlin. *de legitima lib. 5. tit. 4. q. 4. à princ.* ubi *n. 4.* ampliat, ot etiam procedat quoad ipſius legitimæ ſuppl. mentum.

SVMMARIVM.

1 *Legitima rejicit omne gravamen conditionis, & temporis, & num. 2. etiam in conditione poteſtativa, num. 3. nec imponi poteſt gravamen in portione legitima aucta ab ſtatuto, num. 4. nec favore piæ cauſæ, nec legitimæ impediatur detractio, n. 5. nec in teſtatore milite, num. 6. etiam in onere reciproco, num. 7. etſi filius ſit inſtitutus in majore portione quàm ſit ejus legitima, & adjerit hæreditatem paternam, n. 8. & etiamſi tota hæreditas ſit relicta cum onere, num. 9. quamvis filius adeundo approbaverit patris diſpoſitionem, n. 10. & quamvis dictum ſit, quod plus petere non poſſit, etiam occaſione legitimæ, & filius ſimpliciter acceptet, & etiam quietet hæredem abſque aliqua proteſtatione, num. 11. quamvis pater relinquat rem minorem legitima pro ſua legitima, & in ea imponat gravamen, num. 12.* Amplia, *ut num. 13. 14. 15. quamvis filius expreſsè approbaverit teſtamentum patris, in quo ſuper legitima eſt impoſitum gravamen, num. 16. nec etiam fideicommiſſi onus ſuper legitima deſcendentibus imponi poſſit, num. 17. nec conditio, ſi nupſerit, in legitima, n. 18.* Limita, *quando onus conditionis legitimæ appoſitum reſpiciebat ipſius filii utilitatem, num. 19. quando prælegatum eſt factum filio, adjecta conditione expreſſa, quod ſi filius vult prælegatum, non deducat aliquam legitimam, & filius acceptavit prælegatum, n. 20. quando pater reliquit filio certa bona, & eum fideicommiſſo gravavit, n. 21. quando filius inſtitutus ultra legitimam gravatus eſt reſtituere, vel legitimam, vel fructus perceptos ultra legitimam, num. 22. quando filius expreſsè gravatus in legitima approbaverit omnia, & ſingula diſpoſita in teſtamento paterno, vel approbatio facta eſſet in omnibus, & per omnia, vel in ſingulis ſuis partibus, n. 23. quando filius conſentit expreſsè atque ſpecificè gravamini, ſive oneri impoſito per partem in legitima, n. 24. contrarium n. 25. 26. conventiones obſervandæ, num. 27. 28. notabilia duo, num. 29. limita etiam ubi regia facultas intervenit, n. 30. & in tertio habente cauſam à filio, num. 31. quando filius cum juramento approbavit teſtamentum patris, in quo eſt expreſsè in legitima gravatus, num. 32. in pupillari ſubſtitutione, quæ legitimam gravare poteſt, n. 33. quando plures filii eſſent inſtituti, & gravati reſtituere hæreditatem, & unus repudiavit hæreditatem paternam, num. 34. quando filius ante agnitionem tranſmiſit jus adeundi, num. 35. in ſubſtitutione vulgari, cujus onus etiam filiis apponi poteſt, nec rejicitur, num. 36. quando pater filio minus induſtrioſo, ſeu parum apto ad bonorum adminiſtrationem, interdicat ne legitimam alienet uſque ad ætatem 25. annorum, n. 37. in dote, quæ licèt loco legitimæ ſuccedat, tamen patitur id onus, ut pater ſtipuletur ſoluto matrimonio ad ſe reverti, n. 38.*

39 *Gravamen ipſo jure rejicitur à legitima, eo plus quando gravamen non conſiſtit in quantitate, ſed in modo, aut conditione, vel onere vinculi, ſeu fideicommiſſi.*

L. Quoniam in prioribus. XXXII.

Iidem A. eidem.

Legitima rejicit omne gravameo conditionis, & temporis. colligont ex Ordio. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* elegantem repetitiooem ſuper hanc leg. edidit Roderic. Suarez. 1

Haoc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt, multiſque exornant, & ad plures quæſtiones coodueunt, *l. Hiſpan. 11. tit. 4. part. 6.* ubi *gloſſ. 3. & fin.* Socin. *reg. 350.* Aleiat. *in l. cùm proponas, gloſſ. 2. C. de pactis, & de præſumpt. reg. 1. præſ. 2. n. 3.* Nicol. Bellon. *conſ. 53. n. 19.* Alph. *collect. 422.* Zoanet. *rerum quotid. cap. 14.* Bernard. *reg. 112.* Duen. *reg. 368.* Maotua *lib. 2. locorum, cap. 33. pag 2.* Aoton. Gabr. *commun. opin. tit. de legitima, concl. 1.* Anton. Gom. *l. 29. Tauri, n. 9. & var. tom. 1. cap. 3. n. 17. col. 3. & cap. 4. n. 7. & cap. 11. n. 24. 26. & 29.* Viv. *tom. 1. commun. opin lib. 3. tit. 16. num. 42. pag. 309.* Donat. à Fina *ibidem n. 59. pag. 312.* Port. *lib. 1. reg. 41.* Cov. *in cap. Raynaldus, de teſtam. §. 2. n. 3. cum ſeq.* Meochac. *de ſucceſſion. tom. 1. lib. 1. §. 10. à n. 168. cum multis ſeqq.* ubi ad hanc leg. reperitiooem ponit: & à *n. 196.* de concluſione hujus leg. tractare incipit. Matheſil. *ſing. 164.* Ioan. Garc. *reg. 194.* Emman. à Coſta *in l. Gallus, §. & quid ſi tantum, part. 4. n. 46. & 47. & p. 5. n. 45. & ſelectar. lib. 1. c. 1. n. 3. cum ſeq. & lib. 4. ſelect. c. 3. §. purè n. 10. in med. ff. de liber. & poſth.* Anton. Cuch. *in tract. de legitima, tit. legitima nullum gravamen admittit, & in cap. ſi pater, de teſtam. lib. 6. verbo contrahens, num. 4.* Clar. *lib. 5. §. fin. q. 78. num. 10. ad fin.* Molio. *de prim. lib. 2. cap. 1. num. 31. cum ſeqq.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 9. princ. n. 22.* Hieron. de Laureot. *Avenion. deciſ.* Stephan. Gratian. *Marchia dec. 162. à num. 1.* Craſſ. *in §. legitima, q. 39. cum ſeqq.* Surd. *de aliment. tit. 2. q. 15. n. 179. cum ſeqq.* Guttier. *pract. lib. 3. q. 55. num. 7. & 8. & q. 57. n. 9.* Ludov. Schrad. *de feudis p. 10. ſect. 19. n. 226.* Peregr. *de fideicom. art. 30. n. 61. cum ſeqq.* Surd. *conſ. 215. per tot.* Andr. Fachinæ. *conſil. 27. ex n. 3. lib. 1.* Burg. de Paz *quæſt. civili 1. n. 9.* 2

Que

Queſada *in ſuis quaſt.cap.4.n.17 in fine*, Hect Felic. *alleg.12.p.1.* Pedrocha *conſ.6.per tot.* Iacob Cancer. *var.reſol. lib.1.tit.3. de legitima, num.31. cum ſeqq.* Rot.*dec.249.num.4. & dec.381. num.4.p.2. recentior.& dec.204.num.3. & dec.514.num.5.part.1.recentiſſ.* aliàs *poſthum.& dec.334. num.1. & dec.543. num.3.& dec.588. num.3. & 4.* Cevall. *communium contra communes, quaſt.122.* ubi quod hæc lex corrigit leges juris communis Digeſtorum, *& q.711. n.4.cum ſeqq.* Farin.*in praxi crim.p.1.quaſt.25.n.40. cum ſeqq.* Caſtill. *quotidian. lib.3. cap.12. n.44. & lib.5.cap.64.à princip.* & maximè *num.19.& 38.& lib.6. cap.107. ex num.36.* Molin. *de Iuſt. tract.2. diſp.177.verſ.legitima*, Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verbo Laſis, num.149.de in integr.reſt.min. & quaſt. forenſ. lib.2. quaſt.23. num.73.* Cardoſ.*in praxi Iudicum, & Advocator. verbo filius, num.16.& verbo legitima, num.4. cum ſeqq.* Azor. *inſt. moral. part.2. lib.2.cap.19.q.5.* Bernard. Græværus *ad pract. Camera Imper. lib.2. concl.119.* Camill. Borrel. *in ſum. dec. lib.3. tit.16. num.46.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig.convent.lib.11.tit.13. num.4.* Valaſc. *de partition.cap.16.n.40.* Leand. Galgan. *de condit. & demonſtr.p.1.c.1.q.26.& cap.5. num.7.* Stephan. Grat. *diſcept.forenſ.cap.983.n.24.& cap.731.n.5.* Fuſar.*de ſubſt.q.296. à princip.* latè Merlin. *de legitima,lib.3. tit.2.q.1.cum ſeqq.*

3 Amplia primò hanc legem procedere etiam in conditione proteſtativa, quam hodie de legitima rejiciendam tenent Roder. Xuar. *in praſenti,ampl.5.* ubi Valdeſ. *in addit.lit. A,num.1.* Anton. Gom. *var. tom.1.cap.11.n.29.* Menchac. *d.§.10.n.246.& 418.* Alvarad.*de conjectur.mente defuncti, lib 1.cap.2.§.1. n.101.& 102.* Angul. *in l.11.meliorationis gloſſ.3.n.4.* Caſtill. *d.p.5.cap.64.n.35. & 36.* ubi *n.37.* agit de conditione caſuali, vel mixta.

4 Amplia ſecundò, quod nec in portione legitimæ aucta ab ſtatuto poteſt gravamen imponi, Roderic. Xuar *hic ampl.14.* Menchac.*d.§.10 n.263.* Craſſ. *in d.§.legitima,q.40.n.12.* Hieron. Gabr. *conſ.116.n.1. lib.1.* Anton. Gabr. *d.tit.de legitima, concl.1.n.18.* Fuſar.*d.q.296.n.11.*

5 Amplia tertiò, ut nec favore, & privilegio piæ cauſæ, legitimæ detractio impediatur, ut per Menchac. *tom.1.lib.1.§.10.num.451.cum ſeq.* Cov.*in cap. haredes,n.2.col.2.de teſtam.* Emman. à Coſta *in d.c. ſi pater, verbo Trebellianica, n.7.* Ant. Gabr. *d.tit. de legitima, concl.1.n.10.* Tiraq *de pia cauſa, in praſat.n.28.* Craſſ.*in §.legitima,quaſt.38.n.20.* Menoch. *de praſumpt.lib.4.praſ.196.num.17.* Intrigl.*de ſubſt. cent.3.q.74.n.19.* Magon. *Lucenſi dec.85.n.5.* Fuſar. *d.q.296. n.21.* Alvar. Valaſc. *de partition. cap.39. n.38.* Cancer.*d.lib.1.tit.3.n.45.* Merlin. *de legitima, lib.3.tit.2.q.5.per tot.*

6 Amplia quartò in teſtatore milite: ita Cov. *in d. cap. nos quidem,n.7. de teſtam.* Clar. *§. teſtamentum, q.72.* Menoch. *d.lib.4. praſ.196. n.18.* Sfort. Odd. *de compend.part.5.q.3.proœm.6.n.7.* Peregr. *de fideic. art.36. n.82.* Intrigl. *de ſubſtit. cent.3. q.74. n.20.* Alexand. Trentacinq. *eod.tract. p.4.c.8.n.15.& 16.* Gall.*de except.ſucceſſ.tit.3.except.14.n.11.p.2.*

7 Amplia quintò etiam in onere reciproco, de quo vide poſita *in collect. ad l. ſi pater puella, ſup.hoc eodem tit.*

8 Amplia ſextò etſi filius ſit inſtitutus in majori portione quàm ſit ejus legitima, & adierit hæreditatem paternam, quia adhuc poteſt legitimam deducere, ut per Mench. *d.§.10. n.244.* Eugen. *tom.1. conſ.38.n.4.& ſeq.* Menoch. *d.lib.4. praſ.196.n 20.* Peregr.*conſ.67.n.1.l.1.* Magon. *Lucenſi dec.81.n.3. & 4.* Fuſar.*d.q.296.n.27.* intelligendo tamen prout *in limit.3.*

Amplia ſeptimò etiamſi tota hæreditas ſit relicta 9
cum onere, quia adhuc quantum ad legitimam tale
onus rejicitur, ut per Anton. Gom. *var.tom.1.c.11.*
n.25. Anton. Gabr.*d.tit.de legitima,concl.1.n.4.* Card.
Mantic *de conject.lib.7.tit.8.n.31. cum ſeqq.* Peregr.
de fideicom.q.25.n.19. Craſſ. *d.§. legitima,q.38.n.4.*
Fuſar.*d.q.296.n 28.* ubi *n.35.* refert Natt. Cephal.
Petram; Surd. & alios contrarium tenentes: &
n.41. ſubampliat, quamvis filius adeundo approba- 10
verit patris diſpoſitionem, quia adhuc non erit exclusus à beneficio deducendi legitimam.

Amplia octavò quamvis dictum ſit, quod plùs 11
petere non poſſit etiam occaſione legitimæ, & filius ſimpliciter acceptet, & etiam quietet hæredem abſque aliqua proteſtatione; nam ſibi in legitima non erit præjudicatum quin illam habere poſſit, de quo vide poſita *in collect.ad l.ſi quando, §. & generaliter, inf.hoc eod.tit.*

Amplia nonò quamvis pater relinquat rem mi- 12
norem legitima pro ſua legitima, & in ea imponat
gravamen; nam non tenet, etſi filius agnoſcat rem
relictam, quia filius non cenſetur renuntiare legitimæ, niſi adſit expreſſa, & ſpecifica renuntiatio,
poſt multos ita reſolvit Fuſar. *d. q.296. num.48.*
ubi *n.10.* extendit etſi filius acceptando relictum 13
fecit liberationem hæredi abſque aliqua reſervatione ſupplementi legitimæ: & *n.51.* etſi ultra quieta- 14
tionem dixit, quod renuntiabat hæreditati, & bonis
paternis, quia adhuc poterit habere ſupplementum
legitimæ abſque alio gravamine: & *num.52.* quam- 15
vis ultra quietationem, & renuntiationem hæreditatis, & bonorum paternorum filius promittat amplius non petere.

Amplia decimò quamvis filius expreſsè approba- 16
verit teſtamentum patris, in quo ſuper legitima eſt impoſitum gravamen; nam per hoc non diceretur renuntiaſſe legitimæ, quæ ut dixi, requirit ſpecialem renuntiationem, nec per approbationem teſtamenti fit extenſio, cùm filius ſciat jura ſua ſibi eſſe ſalva, Eugen. *d.tom.1.conſ.38.n.4.& 5.* Peteg. *de fideicom. art.36.n.31. & ſeq.& 87.* Craſſ. *d.§.legitima,q.38. n.21.* Magon. *Lucenſi dec.85.n.6.cum ſeq.& Florent. dec.35.n.7.& 10.* Fuſar.*d.q.296.n.91.* ubi intelligit quando approbatio teſtamenti eſſet facta ex intervallo poſt teſtamentum, non in ipſo actu teſtandi.

Amplia undecimò, ut nec etiam fideicommiſſi 17
onus ſuper legitima deſcendentibus imponi poſſit, ut per Mench. *d.lib.1.§.10.num 418.* Rot. *dec.477. n.5.& dec.273.n.2.p.2.recent.& dec.704 part.1. in poſth.* Alex. Raudenſ. *Piſana decis.14.* Menoch. *de praſumpt. lib.4 praſ.72. num.2. cum ſeqq. & praſ.296. num.14.* Fuſar. *d. q.296. à num.1.* ubi *n.7.* extendit ut procedat etiam in fideicommiſſo conſtituto in contractu.

Amplia duodecimò, ut non poſſit imponi condi- 18
tio *ſi nupſerit*, in legitima: ita Anton. Gabr.*d.tit.de legitima, concl.1.n.27.* Galganet. *de condit.& demonſtrat.p.1.c.8.n.8.*

Limita primò quando onus conditionis legitimæ 19
appoſitum, reſpiciebat ipſius filij utilitatem, tunc enim id onus non rejicitur poſt hanc leg non magis quàm ſi hæc lex facta non foret, ut per Alciat. *d. praſ.reg.1.praſ.2.n.3.* Menchac. *d.tom.1.lib.1.§.10. num.406.& 407.* Clar *lib.5.§ fin q.78.n.10.* Mex.*in tract.taxa panis,concl.1.n.15.* Ant. Gabr. *d.tit.de legitima,concl.1.n.10.* Menoch. *conſ.57.n.6.cum ſeqq.* Molin. *de Iuſt.tract.2.diſp.177.verſ.gravamen*, Caſtill. *d.tom.5.c.64.n.16.* Surd.*conſ.670.n.2.* Maſtrill. *decis.18.n.21.* Cancer. *var.reſol.lib.1.tit.3.de legitima, n.40.* latè Merlin. *de legitima,lib.2.tit.2.q.4.per tot.* etiam quæ dicuntur onera favorabilia, Rota apud eundem *dec.61.n.4.*

20 Limita ſecundò, ut non procedat quando prælegatum eſt factum filio, adjecta conditione expreſſa, quod ſi filius vult prælegatum, non deducat aliquam legitimam, & filius acceptavit prælegatum: ita Menoch. conſ.71. n.21. & conſ.206. n.95. cum ſeqq. & conſ.681. n.36. & conſ.686. n.19. & d.lib.4. præſ.196. n.23. Anton. Gabr. d. tit. de legitima, concl.1. n.58. Card. Mantic. de conject. ult. volunt. lib.7. tit.8. num.11. Peregr. de fideicomm. art.36. num.97. Fuſar. d.q.296. n.58.

21 Limita tertiò quando pater reliquit filio certa bona, & eum fideicommiſſo gravavit, & dixit, quod ſi filius nollet ea bona habere cum fideicommiſſo, habeat ſuam legitimam alio hærede instituto, vel ſubſtituto; nam ſi filius acceptet relictum, non poterit de fideicommiſſo legitimam deducere. Ratio eſt, quia filius poteſt etiam in legitima gravari quando ei multò plus legitimâ fuit relictum: ita Burſat. conſ.385. lib.3. Surd. dec.21. num.10. & de aliment. tit.2. q.5. num.184. Card. Mantic. d. lib.7. tit.8. n.11. Peregr. d. art.36. num.62. & 97. Magon. Lucenſi deciſ.83. num.15. cum ſeqq. Fachinæ controverſ. lib.5. cap.96. Ioſeph. Ludov. Lucenſi dec.28. num.41. cum ſeqq. Gall. de exception. ſucceſ. tit.2. except.4. num.18. cum ſeqq. p.3. Fuſar. d. q.196. num.61. cum ſeqq. Facit quia filius gravatus in legitima non poteſt conqueri, ſi pater ei plus, vel tantundem reliquit liberum quantum valet legitima, Surd. d. tit.2. quæſt.15. num.179. Vincent. de Franchis deciſ.293. in fine, p.2. tum etiam, quia filius non dicitur gravatus in legitima quando habuit compenſationem, Menoch. conſ.196. num.15. verſ. & his accedit; poteſt enim in re propria gravari quando ei ultra legitimam, vel æquivalens compenſatio relinquitur, l. filiusfam. §. apud Marcellum, ff. de legat.1. Surd. d. tit.2. quæſt.15. num.162. cum ſeqq. & præcipuè num.181. Menoch. conſ.1141. lib.12. Maſtrill. dec.181. num.2. nam hoc caſu non dicitur filius gravari in legitima, cùm ſi ipſe magis velit legitimam, quàm relictum, in manu ſua eſt, Menoch. d. conſ.1141. num.5. Gall. de except. tit.2. except.4. p.3. n.54. Cancer. d. lib.1. tit.3. num.37. & ideo ut gravamen legitimæ ſubſiſtat, neceſſarius eſt expreſſus ejus conſenſus, Caſtill. lib.5. cap.107. num.46.

22 Limita quartò quando filius inſtitutus ultra legitimam gravatus eſt reſtituere vel legitimam, vel fructus perceptos ultra legitimam; nam filius, qui adivit hæreditatem non poterit aliquam deducere legitimam, ſi fructus percepti aſcendunt ad legitimæ quantitatem: ita Pedrocha conſ.6. lib.1. Laderch. Imola conſ.26. num.1. & 3. Peregr. conſ.66. n.2. cum ſeqq. lib.4. Menoch. d. lib.3. præſ.196. n.23. ad med. & conſ.533. dub.2. & conſ.672. num.13. & conſ.1141. num.1. cum ſeqq. Ioſeph. Ludov. Lucenſi deciſ.28. num.105. cum ſeqq. Surd. de aliment. tit.2. quæſt.15. num.179. cum ſeqq. & dec.21. per tot. Fachin. controv. lib.5. cap.96. Fuſar. conſ.52. num.1. & d.q.296. ex num.65. cum ſeqq. ubi pro utraque opinione refert Doctores, & fundamenta: & tandem num.87. dicit in praxi recipi opinionem pro filio, quod ſcilicet non teneat hoc gravamen quoad compenſationem fructuum cum legitima, ſed teneatur quoad fructuum reſtitutionem.

23 Limita quintò quando filius expreſſè gravatus in legitima approbavit omnia, & ſingula diſpoſita in teſtamento paterno, vel approbatio facta eſſet in omnibus, & per omnia, vel in ſingulis ſuis partibus, ut per Menoch. d. lib.4. præſ.196. num.24. Cardin. Mantic. de conject. ultim. volunt. lib.7. tit.8. num.11. circa fin. Peregr. d. art.36. num.88. & ſeq. & conſ.67. num.13. lib.1. & conſ.66. num.4. lib.4. Intrigl. de ſubſtitut. cent.3. q.74. num.27. late Merlin. de legitima lib.3. tit.2. q.9. per tot. ubi diſputat quando filius acceptando teſtamentum patris, & adeundo illius hæreditatem, agnoſcere cenſeatur onus prohibitionis legitimæ: & q.10. quando filius, qui non eſt hæres univerſalis, ſed particularis, agnoſcere & acceptare intelligatur onus in legitima. Fuſar. d.q.286. num.93. cum ſeqq. ubi num.97. idem tenet quando expreſſe fuit prohibita legitimæ detractio, & filius approbavit teſtamentum patris in eo capitulo, & num.98. idem dicit quando in capitulo prohibitionis legitimæ teſtator requiſivit approbationem filij, & ille poſtea approbet ſimpliciter, quia cenſetur approbare ſpecialiter illud capitulum: & num.99. hoc ipſum reſolvit, quando filius expreſſè renuntiavit omni juri ſuo, nec aliud jus habebat præterquam in legitima.

Limita ſextò, quando filius conſentit expreſſè atque ſpecificè gravamini, ſive oneri impoſito per patrem in legitima, ut per Palat. in repet. rubr. de donat. inter virum & uxor. §.47. n.2. Anton. Gom. var. tom.1. cap.11. poſt num.25. Anton. Gabr. d. tit. de legitima, concl.1. num.55. Molin. de primog. lib.2. c.3. num.7. cum ſeqq. Gam. Luſit. dec.218. num.4. Guttier. in repet. cap. quamvis pactum, de pactis lib.6. p.1. num.27. Surd. dec.11. num.10. Brunor. à Sole in locis communib. verbo pater 19. Cald. Pereira de poteſt. eligendi, cap.16. num.29. Covar. in cap. Raynaldus, §.2. num.2. de teſtam. Galganet. d. tract. de condit. & demonſtr. p.1. cap.5. num.7. Caſtill. lib.3. quotid. cap.19. num.124. & d. tom.5. c.67. n.52. & cap.107. num.46. in princ. Amator Ferrat. dec.46. num.12. Cancer. var. reſol. lib.1. tit.3. de legitima, n.33. Vaſq. in opuſc. tit. de teſtam. cap.6. §.4. dub.2. Intellige ut iſte filius, prout ſuprà, conſentiens habeat ætatem, & perſonam legitimam ad ſe obligandum, & conſentiendum, ut dixi ad l. ſi quando 35. §. illud etiam, in hoc tit. Alvar. Valaſc. de partition. cap.16. num.40. Et non ſolùm ad hoc ſufficiens reputatur expreſſus filij conſenſus, ſed etiam tacitus reſultans ex his quæ reſolvunt Roder. Xuar. in repet. hujus l. ampl.10. num.24. Gaſp. Baëz. de non melior. cap.9. n.10. Ant. Gom. var. tom.1. cap.11. n.23. Molin. de primog. lib.5. cap.11. num.7. dum tenet, quod quando filius à gravamine majoratus non reclamaverit, ſed per totum tempus vitæ ſuæ tacuerit, & eadem bona filius ejus primogenitus jure majoratus per tempus 30. annorum poſſederit; tunc namque ex ejus temporis lapſu à gravaminis impugnatione filij excluduntur, bonaque ipſa perpetuò majoratui ſubjecta remanebunt. 24

Sed hæc ſententia ſuſtineri non poteſt, immò potiùs concludendum eſt, quod ſi filius appoſitum ſibi gravamen in legitima tacuit toto tempore vitæ ſuæ, & non reclamavit, neque aliquid contra id allegavit, imò judicium patris ſimpliciter agnoviſſet, bonaque à patre ſibi relicta poſſediſſet, adhuc ad filios ſuos tranſmitteret legitimam liberam, & ſine ullo gravamine: ita ut gravamen inſertum debeat reputari ac ſi in teſtamento appoſitum non fuiſſet: ita Roderic. Xuar. d. ampl.10. n.14. in fine, in verſ. per quæ tenea, & meliùs n.8. ibi: Ex prædictis ergo mihi videtur veritas concludendo, quod gravamen appoſitum in legitima ipſo jure rejicitur, & tollitur de medio, & habetur pro non appoſito, in tantùm quod ſi filius taceat in tota vita ſua, nullum actum contradictionis faciens, nihilominus tranſmittit liberam legitimam ad poſteres, gravamine rejecto, optimè Chriſtoph. de Paz ſchol. ad leges ſtyli, l.100. num.36. & 60. ibi: Illud tamen ſilentio prætermittendum non eſt, an conſenſus tacitus filiorum illis præjudicet. Et ſanè Paul. in l. filio præterito, num.7. de injuſto, rupto, teſtatur ſimilem conſenſum filiis præjudicium non afferre, licèt 25

ilarè

Digitized by Google

pluribus annis tacuerint; ratio autem ſecundùm eum eſt, quia à lege ſubmouetur grauamen pro iure, l. quoniam, de inoffic. teſtam. ſimplex itaque conſenſus non ſufficiet, cùm reportatur ſuper quo cadere queat, &c. latè Caſtill. *controuerſ. tom. 5. c. 107. n. 41.* vbi *in verſ. itaque*, concludit quod ſi integra legitima filio relicta fuerit, vel etiam aliquid vltra relinquatur, & in legitima ipſa grauamen apponatur, qualitatis ſcilicet, putà vinculi, fideicommiſſi, reſtitutionis, vel aliud onus, tunc quidem grauamen rejicitur ipſo iure, nec habet filius neceſſe petere quod tollatur; idque etiãſi filius iudicium patris ſimpliciter agnouiſſet, & per mille annos tacuiſſet, vbi verò in quantitate eſſet grauamen, quia ſcilicet filio minus legitima relictum fuiſſet, tunc quidem procederet Molinæ, & aliorum poſt eum citatum reſolutio, quod ſcilicet filius tacendo per ſpatium triginta annorum ſibi & hæredibus ſuis præjudicium generaret, iuxta quæ accipiendus eſt Stephan. Gratian. *Marchia deciſ. 4. à n. 52.* dum tenet tam legitimam, quàm eius ſupplementum poſſe præſcribi ſpatio 30 annorum. Et idem Caſtill. *ibidem, in verſ. ſecundum eſt*, aduertit vt tempus, quo filius in legitima grauatus poſſedit, non numeretur in his triginta annis, cùm in eo ipſe bona vt libera poſſederit, & incipiat præſcriptio ex quo ipſe deceſſit, & filij cœperunt habere ius petendi legitimam in dictis bonis, aliumque ea poſſidentem videruot, & velut agnouiſſe videntur, ex quo tacent, & *in verſ. tertium denique*, requirit vt triginta anni prædicti incipiant currere poſt pupillarem filiorum ætatem, qui legitimam prætendunt, patreſve ad eos pertinentes ab alio poſſideri dicunt. Item huiuſmodi tempus debet eſſe vtile, quod non currit aduerſùs ignorantes, ſed tantùm ſcientes, vt reſoluunt Menoch. *conſ. 412. n. 41.* Mangil. *in tract. de imputat. q. 92. num. 9.* Merlin. *in tract. de legitima, lib. 5. tit. 3. q. 10. num. 6.* vbi *n. 8.* ait legitimam præſcribi ſpatio triginta annorum, irreuocabiliter, & abſque ſpe reſtitutionis in integrum, à die tamen mortis ipſius patris.

26 Et quamvis non defuerint, qui putauerint legitimæ ſupplementum præſcribi poſſe ſpatio quinque annorum, neque eſſe neceſſarium curſum triginta, prout in legitima, quia ius petendi ſupplementum ſucceſſit loco querelæ, *l. omni modo, hoc eodem tit.* querela autem præſcribitur ſpatio quinquennij, *l. ſi quis filium, hoc eodem tit.* nihilominus tamen tenendum eſt, non niſi per ſpatium triginta annorum ſupplementum præſcribi, neque illud eſt introductum loco querelæ, cùm hæc tendat ad reſciſſionem teſtamenti, illud verò ad confirmationem; & ideo cùm ſubrogatio in hoc caſu eueniat ad diuerſum effectum, non poteſt ſapere naturam eius, in cuius locum ſubrogatur: quare ita tenent Honded. *conſ. 83. n. 25. lib. 1.* Menoch. *conſ. 411. à n. 36. lib. 5.* Petra *de fideicommiſſ. q. 15. n. 108.* Hieron. Gabr. *conſ. 106. lib. 1. & conſ. 147. n. 14. lib. 2.* Fachin. *controuerſ. lib. 12. cap. 9.* Mangil. *de imputat. q. 92. num. 6. & 10.* Surd. *conſ. 148. n. 15. & conſ. 185. n. 22.* Greg. XV. *dec. 489.* latè Merlin. *d. lib. 5. tit. 3. q. 10. à num. 10.* vbi *n. 17.* ampliat in filia quæ tacuit, & dotem ſuam non petiit à patre ſpatio triginta annorum, quod adhuc non niſi eo tempore lapſu excludatur: & *n. 18.* ampliat etiam ſtante ſtatuto, quod ſi vltra viginti annos quis debitum non petat, remaneat excluſus; nam ſtatuto hoc non obſtante, audiri poteſt filius pro ſua legitima, & *num. 20.* declarat hanc ampliationem minimè procedere quando præſcriptio hæc ſtatutaria eſſet ſemel interrupta per litis conteſtationem cum hærede: vide apud illum.

Verùm redeundo ad materiam ſextæ limitationis, vnde digreſſi ſumus, pro illius coronide duas principales concluſiones ſunt firmandæ.

Prima, quod ſi filius tantùm inſtituatur in legiti- 27
ma, & in ea apponatur grauamen, neceſſe eſt quod ſpecialiter, & expreſsè, non verò tacitè conſenſum præſtet, in qua ſpecie ita tenent Menoch. *conſ. 411. num. 30. & 31.* Angel. *in l. 11. gloſſ. 10. num. 11.* Gutier. *de iuram. confir. part. 1. cap. 19. ex num. 3.* D. Barboſ. *in l. ſi cùm dotem, num. 22. ff. ſoluto matr.* Alu. Valaſc. *de partit. c. 16. n. 34.* Amat. *d. Ferraria dec. 46. num. 23.*

Secunda concluſio eſt quod vbicumque vltra le- 28
gitimam aliquid à patre relinquitur in recompenſationem grauaminis, actus taciti approbationis & conſenſus ſufficiunt: ita Mieres *de maioratu, part. 1. q. 55. num. 3.* Menoch. *conſ. 196. n. 11. verſ. & his accedit*, Valdeſ. *in addit. ad Xuar. in hac l. ampl. 50. n. 48.* Garc. Maſtrill. *Sicilia dec. 181. ex n. 8.* Fuſar. *d. q. 296. n. 63. & 70. verſ. obſtaud facit.* Caſtill. *controuerſ. tom. 5. c. 107. n. 63.*

His duo notabilia adſtipulantur. Primum eſt, ſi 29
pater in teſtamento reliquit legatum filio, vt non poſſit petere legitimam, ſubdens quod ſi eam peteret, eo ipſo priuabat legato, & petito legato, priuabat legitima, ſi filius petiit legatum, poteſt amplius petere legitimam. Ita Curt. iun. *conſ. 159.* Dec. *conſ. 687.* Paul. Pariſ. *conſ. 9. lib. 3.* Secundum, quod filius conſentiens patri facienti maioratum ex legitima, dicitur ipſe filius facere, & ideo pro debito filij poteſt fieri executio in legitima, vt ſingulariter tenet Gam. *Luſitan. dec. 208. n. 4.*

Limita ſeptimò vbi Regia facultas intercedit, 30
quo caſu etiam renitente filio poteſt in eius legitima grauamen apponi, vt per Menchac. *de ſucceſſion. tom. 1. lib. 1. §. 10. num. 438.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 1. num. 10. cum ſeq.* Merlin. *de legitima, lib. 2. tit. 1. q. 3. à num. 13.*

Limita octauò in tertio habente cauſam à filio; 31
nam licèt filius poſſit impugnare grauamen, tertius verò non poteſt, vt per Surd. *conſ. 394. num. 34. & conſ. 412. à num. 48. & conſ. 570. num. 6. cum ſeqq.* vbi de filio viuente, qui non impugnauit teſtamentum patris; nam eius hæres non habebit priuilegium deducendi legitimam contra expreſſam voluntatem teſtatoris, Fuſar. *d. q. 296. à n. 11.* vbi *num 12.* idem reſoluit, Cancer. *d. lib. 1. tit. 3. n. 41.* latè Steph. Grat. *diſcept. forenſ. tom. 5. c. 983. n. 13. cum ſeqq.* vbi reprobat Farin. *conſ. 159. n. 40. 41. & 56. cum ſeq. & in addit. ad q. 25. n. 45. verſ. poſſet autem*, cuius fundamentum in eo nititur, quia petitio legitimæ, ſeu eius ſupplementum, tranſmittitur ad hæredes etiam extraneos, quod nihil concludit quoad rejectionem oneris, aliud enim eſt quod tranſmittatur petitio legitimæ ad hæredes, aliud quod hæres non cogatur agnoſcere grauamen iniunctum filio in legitima; nam eſt priuilegium perſonale filij, vt illud onus poſſit rejicere, quod non egreditur eius perſonam, ideo non tranſit ad hæredem, quia habebit quidem legitimam, ſed cum onere ei annexo, tanquam in eum non tranſeat tale priuilegium, licèt tranſeat ius deducendi legitimam. Ita Cancer. *d. tit. 3. de legitima, num. 41.*

Limita nonò quando filius cum iuramento appro- 32
bauit teſtamentum patris, in quo expreſsè in legitima eſt grauatus; nam iuramentum habet vim ſpecialis expreſſionis, & perinde eſt ac ſi ſpecialiter approbaſſet quoad grauamen impoſitum ſuper legitima; ita Roland. à Valle *conſ. 99. num. 19. lib. 4.* Ant. Gabr. *d. tit. de legitima, concl. 9. n. 8.* Menoch. *conſ. 71. n. 24.* Peregr. *conſ. 67. n. 13. circa fin. lib. 1. & conſ. 66. num. 5. lib. 4. & de fideicom. art. 36. num. 90.*

Ioſeph. Ludouic. *Lucenſi dec.* 28. *n.* 21. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 101. *num.* 11. Fuſar. *d. q.* 296. *n.* 100. *cum ſeqq.* Cancer. *variar. reſol. lib.* 1. *tit.* 3. *de legitima, n.* 36. & 74.

33 Limita decimò in pupillari ſubſtitutione, quæ legitimam grauare poteſt, vt per Craſſ. §. *legitima, q.* 38. *num.* 8. Hieron. Gabr. *conſ.* 36. *num.* 13. *lib.* 2. Peregr. *de fideicom. art.* 8. *num.* 25. Mangil. *de imput. q.* 124. *num.* 2. *cum ſeqq.* Merlin. *de legitima, lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 13. *à princ.* vbi *num.* 5. ampliat vt procedat in directa pupillari.

34 Limita vndecimò quando plures filij eſſent inſtituti, & grauati reſtituere hæreditatem, & vnus repudiauit hæreditatem paternam, nam eueniente caſu reſtitutionis faciendæ ab aliis filiis, qui adiuerunt, in reſtitutione veniet portio legitimæ fratris, qui repudiauit, Surd. *conſ.* 458. *n.* 27. & *conſ.* 541. *n.* 27. *verſ. tertio.* Fuſar. *d. tract. q.* 634. *n.* 2.

35 Limita duodecimò quando filius ante agnitionem tranſmiſit ius adeundi. Surd. *conſ.* 541. *n.* 28. Fuſar. *d. q.* 296. *n.* 110.

36 Limita decimotertiò in ſubſtitutione vulgari, cuius onus in legitima etiam filij apponi poteſt, nec reiicitur per hanc l. vt per Menchac. *d. tom.* 1. *lib.* 1. §. 20. *n.* 241. Craſſ. *d. verbo legitima, q.* 38. *n.* 8. & 9. Anton. Gabr. *d. tit. de legitima, concl.* 1. *n.* 48. Emman. à Coſta *in cap. ſi pater, de teſtam. lib.* 6. *p.* 2. *verbo debita, n.* 4. Matienz. *l.* 11. *gloſſ.* 9. *n.* 2. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua Recop.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.* 52. *princ. num.* 30. Guttier. *pract. lib.* 3. *q.* 51. *num.* 14. Merlin. *de legitima, lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 4. *n.* 12. & latiùs *q.* 23. *à n.* 16. Caſtill. *lib.* 3. *quotid. q.* 4. *c.* 14. *n.* 1. Mulin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 177. *verſ. illud obſerua.*

37 Limita decimoquartò quando pater filio minus induſtrioſo, ſeu parum apto ad bonorum adminiſtrationem, interdicat ne legitimam alienet vſque ad ætatem 25. annorum, quia talis prohibitio valet, cùm non oneroſa, ſed fauorabilis à iure iudicetur, vt per Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo reliquit, n.* 32. Aleiat. *de præſumpt. reg.* 1. *præſ.* 1. *n.* 3. Craſſ. *d.* §. *legitima, q.* 38. *n.* 16. Hippol. Riminald. *conſ.* 131. *n.* 58. *cum ſeqq. lib.* 2. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 28. *n.* 6. *conſ.* 57. *n.* 6. *cum ſeqq.* Viu. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 16. *n.* 41. *ad med. pag.* 409. Maſcard. *de probat. concl.* 1236. *n.* 74. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 11. *num.* 179. *cum ſeqq.* & *dec.* 21. *n.* 8. & 20. Valdeſ. *in addit. ad* Roder. Xuar. *in repet. huius text. fallent.* 1. *n.* 3. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Læſis, n.* 146. Farinac. *in praxi crimin. part.* 1. *q.* 25. *à n.* 44. Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 15. *per tot.* & *ibi quæſt.* 15. diſputat an onus huiuſmodi ad tempus in vltima voluntate reſoluatur. Rota apud eundem Merlin. *deciſ.* 61. *n.* 5.

38 Limita decimoquintò, vt non procedat in dote, quæ licèt loco legitimæ ſuccedat, tamen patitur id onus, vt pater ſtipuletur ſoluto matrimonio ad ſe reuerti, nec tale onus per hanc l. reiicietur, vt per Menchac. *d. lib.* 1. §. 10. *num.* 465. Fuſar. *dict. tract. de ſubſtit.* 1. *p. q.* 296. Merlin. *de legitima, lib.* 3. *tit.* 3. *q.* 20. *num.* 37.

39 *Vel quodcunque onus introducens tollatur, &c.*] Notatur ad hoc, quod grauamen ipſo iure reiicitur à legitima, de quo vide Ant. Gom. *var. tom.* 1. *c.* 11. *n.* 24. Peregr. *de fideicom. art.* 30. *à n.* 61. Molin. *de primogen. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 29. Card. Mant. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 7. *tit.* 8. *n.* 9. *cum ſeqq.* Azor. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 2. *c.* 29. *n.* 5. Fuſar. *dict. q.* 296. *n.* 78. Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 1. *tit. de legitima, reſol.* 4. *num.* 2. Fachin. *controuerſ. lib.* 12. *c.* 10. vbi quod onus reiicitur de legitima ipſo iure, ita vt non ſit neceſſaria petitio, & declaratio filij, Caſtill. *controuerſ. tom.* 5. *c.* 107. *n.* 39. *in fine*, & *n.* 40. *in princ.* vbi ait id fortiùs procedere quando grauamen non conſiſtit in quantitate, ſed in modo, aut conditione, vel onere vinculi, ſeu fideicommiſſi.

SVMMARIVM.

1 *Contumax in ſolutione legitimæ ad duplicatam ſolutionem poſtea tenetur.*

2 *Heres qui legitimam filio relictam non ſoluit, à iudice coactus demùm numerat.*

3 *Filius in iudicio ſuam hæreditatem petat: intellige vt ibid.*

4 *Filius inſtitutus in legitima, debet capere de manu heredis, nec propria auctoritate eam occupare poteſt.*

5 *In legitima petenda requiritur libellus.*

6 *In legitima petitione & ſolutione procedendum ſecundum ordinem iudiciarium.*

7 *Teſtator cùm vocat ſtirpem, vel ſtatuit bona debere conſeruari in ſtirpe, tunc ſolùm continentur à ſe deſcendentes, non autem collaterales. Limitat vt n.* 8.

9 *Minuſcula pro legitima pro minima parte relicta vni filiorum, n.* 10.

11 *Liber in ſingulari numero reperitur pro filio, ſed latinius conſueuit declinari in numero plurali.*

12 *Infans odio patris ſui non poteſt exhæredari quoad iuſtitiam, rectitudinemque exhæredationis, ſicque quoad impediendam teſtamenti reſciſſionem, excludendamque querelam inofficioſi.*

13 *Declaratur l. fin.* §. *fin. de liber. præter.*

L. Si quis ſuo. XXXIII.

Idem A. Demoſtheni P. P.

Contumax in ſolutione legitimæ ad duplicatam ſolutionem poſtea tenetur. Hæres, qui legitimam filio relictam non ſoluit, à iudice coactus demùm numerat. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupra hoc tit.* Menchac. *tom.* 3. *ſuper hanc leg. pag.* 107. 1 2

Filius in iudicio ſuam hæreditatem petat, &c.] Intelligit Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ.* 27. *princ. n.* 18. quando hæres univerſalis erat in poſſeſſione totius hæreditatis, non verò quando hæreditas erat iacens, vel in certa re inſtitutus, quia tūc ille hæres inſtitutus in re certa, qui loco legatarij habetur, tenetur illam petere coram iudice, ſecus verò in hærede uniuerſali, vel in ſua legitima inſtituto, quia hæres in ſua legitima inſtitutus poteſt propria auctoritate capere hæreditatem. 3

Vnde per hunc text. tenet Roder. Xuar. *in repet. huius text. in declar. leg. regni, quæſtione* 7. *numer.* 12. *pag.* 534. quod filius inſtitutus in legitima debet capere de mano hæredis, nec propria auctoritate poteſt occupare eam, cùm ſit incerta, & quia non eſt inſtitutio univerſalis, cùm intelligatur deducto ære alieno. 4

Sed expectato iudiciorum ſtrepitu.] Ergo in petenda legitima requiritur libellus, vt per Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 1. *num.* 4. & quod via ordinaria in petitione, & ſolutione legitimæ debeat iudex procedere ſecundùm ordinem iudiciarium, per hunc text. tenet Aluar. Valaſc. *de partit. cap.* 18. *num.* 37. & 38. vbi reſpondet ad illud in contrarium allegari ſolitum, quod ſcilicet in cauſa alimentorum filiorum iubetur procedi ſummatim, & legitima loco alimen- 5 6

alimentorum ſucedit, quia argumentum hoc de alimentis ad legitimam non eſt perpetuò verum, vt multis *ibi* probat idem Valaſcus.

7 *Vel aliis de ſtirpe ſua,* &c.] Notatur ad hoc, quod cùm teſtator vocat ſtirpem, vel ſtatuit bona debere conſeruari in ſtirpe, tunc ſolùm continentur à ſa deſcendentes, non autem collaterales, cùm ſtirps propriè dicatur incipere ab ipſomet patre teſtatore, vt per Menoch. *d. præſumpt. lib. 4. præſumpt. 88. n. 9. & conſ. 317. n. 31. & conſ. 376. num. 33.* Peregr. *de fideicom. art. 22. n. 23.* Intrigl. *de ſubſtitut. cent. 3. q. 81. n. 8.* Fuſar. *de ſubſtitut. q. 337. n. 1.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 7. lit. S, concl. 504. n. 1.* quos refero *in tract. de appellat. verbor. vtriuſque iuris ſignif. appell. 250.*
8 *num. 1.* vbi *num. 2.* limito ſi teſtator vocauit omnes de ſtirpe, & non extant deſcendentes, quia tunc veniunt tranſverſales.

9 In gloſſ. *Legitimam*, ibi, *ergo legitimam hic appellas minuſculam.* Sed verius eſt, minuſculam hic
10 pro minima parte accipi vni filiorum relicta, cùm maxima alij data eſſet, non autem id nomen legitimam ſignificat, ita Guid. Pancirol. *lib. 1. var. lection. n. 39. de legitima, & eius origine.*

11 In gloſſ. *Liberi*, ibi, *plurali numero tantùm conſueuit declinari.* Notatur ad hoc, quod liber in ſingulari numero pro filio reperitur, ſed latiniùs in plurali numero conſueuit declinari, vt per Cort. *in memorab. verbo liberum pro filio,* Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos, num. 243. de reuoc. donat.*

§. Legis autem.

12 Infans odio patris ſui non poteſt exhæredari quoad iuſtitiam, rectitudinemque exhæredationis, ſicqua quoad impadiendam teſtamenti reſciſſionem, excludendamque querelam inofficioſi teſtamenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.* Menchac. *tom. 3. ſuper hunc §. pag. 210.*

13 Huic textui ex aduerſo contrariatur *l. fin. §. fin. de liber. præteritis*, dum admittit vt poſthumus exhæredari poſſit, in quo non eſt cauſa, nec reperiri ingratitudo poteſt: antinomiam aſſerit, & vt talem inſolutam reliquit Iaſ. *in l. poſthumo, de bon. poſſeſſ. contra tabul. n. 11.* Gomez Arias *l. 4. Tauri, n. 12.* Ideo gloſſ. *verbo poſthumis, in eodem §. fin.* ſoluit quod corrigitur text. ille per hunc §. & ita cùm olim poſſet exhæredari poſthumus, *§. poſthumi, Inſtit. de exhæred. liber.* hodie non poteſt, ex text. *in præſenti*, vt exiſtimarunt gloſſ. *verbo poſthumi, in §. tam autem, Inſtit. hoc tit.* Port. *in d. §. poſthumi, num. 9.* Riminald. *num. 457.* Sed hoc eſſe non poteſt iuxta temporum chronologiam, quia text. *in præſenti*, fuit editus anno Imperij tertio Iuſtiniani, & à Chriſto nato 530. multo antea quàm text. *in d. l. fin. §. fin.* qui fuit editus anno quinto Imperij eiuſdem, & à Chriſto nato 532. Vnde videtur dicendum quod textus iſte probat poſthumum, & infantem exhæredari non poſſe, non tamen dicit quod ſi exhæredatur, non valeat teſtamentum, nam in principio valet, vt *d. l. fin. §. fin.* ſed dum ait non valere, refertur ad effectũ, quia reſcindi poteſt facilè ex text. ibi, *repelli*, & ibi *prægrauetur*, quia neceſſe eſt vt repellatur, ita Corraſ. *in l. fin. n. 7. ff. de poſthum. hæred. inſtit.* Cuiac. *l. 3. ff. de liber. & poſthum.* Connan. *comment. iuris ciuilis lib. 9. cap. 10. n. 4.* Pichard. *ad §. igitur quartam, n. 28. Inſtit. hoc tit.* dicit verum eſſe, poſthumum & publicum infantiæ proximum non poſſe exhæredari, quia cauſam ingratitudinis committere non poſſunt, ſic vt per exhæredationem à ſucceſſione paternorum bonorum excludatur, iuxta text. *in præſenti*, rectè tamen poſſe exhæredari, exhæredationemque valere quod ad primordialem attinet teſtamenti valorem, cùm ſit eius obſeruata formula, & poſſit poſthumus aut non naſci, aut natus querelam non inſtituere; natus ſi eam inſtituat, teſtamentum ſtatim ſubuertet, quo modo quod de poſthumi interpretatione dicitur, eſſe interpretandum concludit.

SVMMARIVM.

1 *Querela competens licèt non ſit præparata, ad filios, vel hæredes tranſmittitur, & n. 3.*
2 *Ius petendi legitimam, aut legitimæ ſupplementum, ingratitudinis cauſa ab hærede non probata, ad nepotes tranſmiſſionis iure pertinet.*
4 *Nepos non admittitur ad querelam inofficioſi per patrem repudiatam, vel expreſſè, vel tacitè per lapſum temporis, ex perſona patris, & ſic ex iure tranſmiſſionis.*
5 *Querela inofficioſi tranſmittitur ad liberos ſi non fuerit extincta.*
6 *Declaratur l. ſi quis filium, §. omne adiutorium, de inoffic. teſtam.*
7 *Legitima in pecunia relinqui poteſt.*
8 *Querela inofficioſi infra quinquennium, & non vltra intentanda.*
9 *Nepos conceptus poſt mortem aui, ei non ſuccedit.*
10 *Querelæ repudiatio non valeret ante aditam hæreditatem.*

L. Si quis filium. XXXIV.

Idem A. Ioanni P.P.

QVerela competens licèt non ſit præparata, ad 1
filios, vel hæredes tranſmittitur. Item ius pe- 2
tendi legitimam aut legitimæ ſupplementum, ingratitudinis cauſa ab hærede non probata, ad nepotes tranſmiſſionis iure pertinet. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.* Mench. *tom. 3. ſuper hanc l. pag. 218.*

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt 3
Connan. *commentar. iuris ciuilis lib. 9. c. 8. n. 3.* Roman. *ſing. 299.* Alciat. *lib. 4. paradox. cap. 18. col. 2. & cap. fin.* Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 10. n. 35.* vbi ait quod filius exhæredatus querelam non præparatam tranſmittit ad filios quando ad eum illa competebat, & ſic nepotes iſto caſu ex perſona patris ſui habent querelam inofficioſi teſtamenti contra teſtamentum aui. Sed ſi filio non competebat querela, putà quia poſt mortem aui repudiauit vel ratione ingratitudinis, vel quia quinquennium tacuit poſt aditam hæreditatem, vel ratione relicti, quia ſibi aliquid relictum fuit, quo caſu non competebat querela, ſed ius ſupplementi, vt *l. omni modo, iſto tit.* tunc quia illis caſibus filio non competebat querela, nec etiam competet nepoti ex eius patris perſona, Emman. à Coſta *in l. Gallus, §. & quid ſi tantùm, part. 3. n. 202. ff. de liber. & poſth.* Aquilin. *in eodem §. & quid ſi tantùm, verſ. quid ſi nepos, numer. 103.* Sarmient. *ſelect. lib. 4. ad l. ſi quis poſthumos, §. filium, à n. 2. ff. de liber. & poſth.* vbi quando tranſmittatur querela, & de ſucceſſorio edicto in querela inofficioſi teſtamenti, & in contra tabulas bonorum poſſeſſione. Menchac. *de ſucceſſ. tom. 1. lib. 2. §. 20. num. 231. cum ſeqq.* vbi etiam de ſucceſſorio edicto in contra tabulas bonorum poſſeſſione, & in querela inofficioſi teſtamenti, Tiraquell. *de iure primog. q. 40. num. 32.* vbi quod ſi filius moriatur ante aditam hæreditatem ab hærede inſtituto, tranſmittit in filium querelam,

querelam, licèt nondum natam, neque præparatam,
& *num.* 113. per hunc text. ſimiliter tenet, quod cui-
libet gradui defertur ſucceſſio à lege, & ſeducto pri-
mo gradu per expreſſam, vel tacitam repudiationem,
ius illius non tranſmittitur ad gradum ſequentem,
quia ius repudiatum non tranſmittitur, & *num.* 114.
quod nepos non admittitur ad querelam inofficioſi
teſtamenti per patrem repudiatam, vel expreſsè, vel
tacitè per lapſum temporis, ex perſona patris, & ſic
4 ea iure tranſmiſſionis. Menoch. *conſ.* 105. *num.* 83. vbi
dicit, quod text. iſte loquitur de iure competenti,
idest, de querela, quæ filio competebat, ſed quæ non-
dum erat præparata, & dicitur tranſmitti ea quo ius
quæſitum erat, licèt à filio nondum eſſet deductum
in iudicio; ſubditque idem Menoch. quod hic filius
exhæredatus ideo non mouit querelam inofficioſi
teſtamenti, quia hæres ſcriptus diſtulit adire hære-
ditatem, & querela intentari non poteſt ante aditam
hæreditatem: niſi ergo hic filius fuiſſet impeditus
facto hæredis, eam querelam non tranſmiſiſſet. Car-
5 doſ. *in praxi iudicum, verbo teſtamentum, num.* 88. vbi
quod querela inofficioſi teſtamenti tranſmittitur ad
liberos ſi non fuerit extincta, Baëz. *de non meliorandis
filiabus, c.* 34. *n.* 12. Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 3.
tit. de donat. reſol. 4. *n.* 14. Mangil. *de imputat. q.* 10.
num. 10. *cum ſeqq.* Merlin. *de legitima, lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 4.
n. 11. vbi quod hic text. loquitur de iure competen-
ti, idest de querela, quæ filio competebat, ſed quæ
nondum erat præparata, & dicitur hic tranſmitti,
ex quo ius quæſitum erat, licèt à filio nondum in
iudicio eſſet deductum.
6 *Omne adiutorium nepotem derelinquit.*] Benè Spin.
in ſpeculo teſtam. gloſſ. 20. *in princ. n.* 99. poſtquam
tanquam veriſſimum firmauit, quod in querela inof-
ficioſi ſit locus ſucceſſorio edicto, dicit non obſtare
textum *in præſenti*, duplicem enim ſenſum habere
affirmat, primum quod loquatur quando nepos vo-
lebat venire ad querelam ea perſona filij exhæredati
iure tranſmiſſionis, id enim ante hanc l. facere non
poterat, quia querela non præparata non tranſmit-
tebatur; non autem loquitur text. quando nepos
vult admitti ad querelam ex perſona propria per
ſucceſſorium edictum. Secundus ſenſus non ita re-
ſtringit litteram text. & eſt quod propterea hic ne-
pos non potuit admitti ad querelam ex ſucceſſorio
edicto, quia querela nunquam habuit initium in per-
ſona filij, quia deceſſit filius ante aditam hæredita-
tem ab hærede ſcripto, quo tempore non erat nata
querela, eſt autem principium in materia ſucceſſo-
rij edicti, quod non habet locum niſi in iure iam
delato, & in iure iam nato priori, *l. in verſ. detulit,
ff. de ſucceſſ. edicto*, & ſic meritò in hac l. inquit Im-
perator nepotem omne adiutorium dereliquiſſe, quia
neque ex perſona filij iure tranſmiſſionis ante hanc
l. poterat agere querela, neque ea ſua perſona per
ſucceſſorium edictum, cùm filius deceſſerit ante-
quam hæres ſcriptus deliberaret. Pichard. *ad princ.
Inſtit. de inoffic. teſtam. à n.* 70. vbi *num.* 73. conſtituit
in ſpecie huius noſtri text. nunquam patri delatam
hæreditatem, aut ius agendi contra teſtamentum, eo
quòd deceſſit deliberante hærede ſcripto de adeunda
hæreditate, atque ita non potuit eſſe certus ea qua
cauſa ſibi hæreditas deferretur, & inde nepos non
potuit admitti iure tranſmiſſionis, quod nunquam
fuit patri delatum, nec iure proprio ex ſucceſſorio
edicto, quod non habet locum niſi in iure iam de-
lato, Gutier. *in repet. l. pater filium, ff. hoc tit. n.* 30.
vbi dicit quod hic text. ſi rectè inſpiciatur, intelli-
gitur ex perſona patris, quia olim querela non præ-
parata non tranſmittebatur, *l.* 3. §. *fin. cum l. ſeq. ff.
hoc tit.* non verò loquitur text. iſte ea perſona pro-
pria; quod conſtat *ex ſeqq.* primò dum dicit quod
eſt agendum de meritis patris; ergo patet quod tra-
ctatur de querela ſuæ perſonæ: ſecundò, quia text.
in fine, dicit, quod ſi pater ſuperſtes tacuit per quin-
quennium ab adita hæreditate, vel repudiauit ex-
preſsè, non fit tranſmiſſio dictæ querelæ ad nepo-
tem; ergo loquitur in querela patris; nam ſi eſſet
querela nepotis per ſucceſſorium edictum, non ex-
cluderetur prædicta querela repudiatione tacita, vel
expreſſa, imò ſucceſſorium edictum tunc propriè lo-
cum habet, quando præcedens eſt excluſus tacitè,
vel expreſsè, vel per ſententiam. Deinde ſecundò,
optimè, vt ait idem Gutier. intelligitur text. quod
hic de nouo hoc inducitur, vt querela, licèt non fue-
rit præparata, tranſmittatur, quamuis nondum cœ-
perit competere, cùm illa demùm competat adita
hæreditate, & non antea, & in hac l. pater nepotis
deceſſerat deliberante adhuc hærede ſcripto, & ſic
nunquam incepit competere dicta querela, cùm non
eſſet adita hæreditas, & nihilominus hoc dicitur *in
præſenti*, vt etiam nondum competens patri, & non
præparata tranſmittatur, & ſic ante hanc l. non po-
tuit in illo caſu habere locum ſucceſſorium edictum,
quia illud habet locum in iure iam delato. Cald. Pe-
reira *poſt quæſt. forenſ. ad princ. Inſtit. hoc tit. n.* 45.
verſ. quartò, & n. 46. vbi interpretationem huiuſmo-
di Gutier. refert, & declarat.
Niſi certa quantitas, &c.] Notatur ad hoc, quod 7
legitima in pecunia relinqui poteſt, vt per Roder.
Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.* 11. *n.* 2.
Menchac. *de ſucceſſ. tom.* 1. *lib.* 1. §. 10. *n.* 238. Menoch.
de arbitr. caſu 162. *à num.* 5. vbi *num.* 4. ſubdit quod
euitari hic text. poſt, cùm eius verba citata referri
poſſint ad certam quantitatem bonorum immobi-
lium.
Vel quinquennium tacuit, &c.] Notatur ad hoc 8
quod infra quinque annos, & non vlteriùs debet in-
tentari querela inofficioſi teſtamenti, vt per Bart. *in
l. ſi conſtante*, §. 2. *n.* 3. *ff. ſoluto matr.* Anton. Gomez
var. tom. 1. *c.* 11. *n.* 16. Boër. *dec.* 250. *in princ.* Corduba
de Lara *in l. ſi quis à liberis*, §. *vtrùm, n.* 54. *cum ſeqq.
ff. de liber. agnoſc.* Donell. *comment. iuris ciuilis, lib.* 19.
c. 6. *col. antep.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo
implorare, n.* 39. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo te-
ſtamentum, n.* 87. Rota poſt tract. Merlin. *de legitima,
dec.* 65. *num.* 12.
In gloſſ. *Conſtitutum*, ibi, *ſi enim viuo auo non* 9
*ſit conceptus, nullo iure ad hæreditatem eius admit-
titur.* Notatur ad hoc, quod nepos poſt mortem aui
conceptus, ei non ſuccedit, vt per Tiraquell. *de
retract. lig.* §. 1. *gloſſ.* 9. *num.* 83. & 93. Roderic. Xuar.
in repetit. l. quoniam in prioribus, ampl. 10. *numer.* 56.
Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo & ſobolem, nu-
mer.* 42. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 10.
num. 14.
In gloſſ. *Hæreditatem*, *fin.* ibi, *nam neque ante* 10
aditam hæreditatem repudiatio querelæ valeret: ita
Roder. Xuar. *in repet. d. l. quoniam in prioribus, ampl.*
10. *n.* 39. Duen. *reg.* 349. *verſ. limita primò.*

SVMMARIVM.

1 *Princeps concedens liberam teſtandi facultatem,
concesſiſſe legitimam & conſuetam præſumitur,
num.* 2.
3 *Statutum permittens filiumfam. teſtari, intelligi-
tur ſine præiudicio vſusfructus, quem pater ha-
bet in aduentitiis.*
4 *Priuilegium conceſſum alicui, vt liberè teſtetur, in-
telligendum eſt ſeruatis regulis, ac ſolemnitati-
bus iuris.*

5 *Licentia*

5 *Licentia patri conceſſa vt poſſit alienare bona filij, intelligitur, ſeruatis ſeruandis, &c.*

6 *Priuilegium eſt ſtrictè interpretandum.*

7 *Pacto pater non tollit filio querelam inofficioſi, & num.8.*

9 *Renuncians ſucceſſioni poteſt nihilominus petere ſupplementum legitimæ, niſi iuret renunciationem, vel poſt mortem patris conſentiat, vel fiat inter fratres cum conſenſu patris pactum de non ſuccedendo.*

10 *Filius conſentiens expreſsè, vel ſpecificè grauamini, habeat ætatem & perſonam legitimam ad ſe obligandum, & conſentiendum.*

11 *Filius poſt mortem patris poterit conſentire grauamini appoſito in legitima. Quid ſi aſſignata fuerit legitima in vita patris, & poſtmodum facultates augeantur, an debeat augeri, vel ſuppleri legitima, n.12. reſolue vt n.13.*

14 *Pacta futuræ ſucceſſionis non confirmantur iuramento.*

15 *Accipiens ſimpliciter id quod ſibi eſt donatum aut relictum pro legitima, non perdit ius agendi ad ſupplementum abſque ſpeciali renuntiatione, & n.16. non ſolùm quando nulla legitima relinquitur, aut minus legitima relictum eſt, ſed etiam quando integra legitima relicta fuerit, ſi enim, conditio, grauamen, aut modus ei apponatur, n.17. niſi in generali renuntiatione interueniſſet iuramentum, n.18. vel filius promiſerit ſe non plus petiturum, aut nihil plus petiturum, aut nihil petiturum de cuncta ſubſtantia patris, n.19. vel filius, aut filia renuntiauerit omnibus bonis paternis integraliter, & ſine diminutione, n.20. vel renuntiatio facta à filio nihil aliud ſignificare, & operari poterit quàm remiſſionem, atque renuntiationem legitimæ, & eius ſupplementi, n.21. vel adhibita ſit clauſula, non obſtante diſpoſitione requirente ſpecialem renuntiationem, n.22. vel aliter quàm per expreſſum conſenſum conſtaret de voluntate filij, quod legitimæ ſupplemento antè grauamini impoſito legitimæ conſentire vellet, n.23.*

24 *Filius in ipſo actu teſtandi bene poteſt conſentire vt non inſtituatur, ſed prætereatur, vel exheredetur, & priuetur ſua legitima; ſecus ſi ante, vel poſt teſtamentum, n.25.*

26 *Onus adiectum legitimæ ipſo iure pro non adiecto habetur, vbi non adhibetur conſenſus filij.*

L. Si quando talis. XXXV.

Idem A. Iuliano P.P.

1 PRinceps concedens liberam teſtandi facultatem, conceſſiſſe legitimam & conſuetam præſumitur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. ſuprà hoc tit.* Menchac. *tom. 3. ſuper hanc l. pag.* 224.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 5. tit. 1. part. 6.* vbi Gregor. Lopez *in gloſſ. 1.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, in præfat. num.* 33. vbi dicit quod quando alicui conceditur facultas ad aliquem actum, quem antè facere non poterat, intelligitur ſeruata ſolemnitate, Mench. *de ſucceſſion. tom. 1. lib. 1. §. 10. n.* 335. Cremenſ. *ſing.* 154. Pinel.
3 *ad l. 1. de bonis matern. p. 1. n.* 44. vnde infert, quod ſi ſtatutum permittat filiumfam. teſtari, intelligitur
4 ſine præiudicio vſusfructus, quem pater habet in aduentitiis, Molin. *de primog. lib. 1. cap. 14. n.* 19. vbi quod priuilegium conceſſum alicui, vt liberè teſtetur, intelligendum eſt ſeruatis regulis, ac ſolemnitatibus iuris, idem Mol. *lib. 2. n. 11. verſ. tertiè.* Hippol. *ſing.* 328. Boër. *dec. 244. n. 3. & 4.* Iaſ. *in l. Præſes, n. 6. de tranſact.* vbi quod licentia patri conceſſa, vt 5
poſſit alienare bona filij, intelligitur ſeruatis ſolemnitatibus, interuenienteque iudicis decreto, vt fieri conſueuit, Gozadin. *conſ. 4. n.* 29. vbi quod data facultate alienandi fundum, intelligitur cæteris ſolemnitatibus obſeruatis, optimè Menoch. *remed. 6. recuperand. poſſeſſion. numero* 21. *cum ſequentibus*, vbi quod inhabilis ad actum celebrandum diſpenſatus, ſub ea forma diſpenſatus dicitur, vt ſeruare habeat, quæ aliàs poſtmodum regulariter, & neceſſariò ad celebrationem, explicationemque actus exiguntur. Guttierez *in repetit. l. nemo poteſt, ff. de legatis 1. n.* 7. vbi *n.* 8. ait textum *in præſenti*, eſſe intelligendum, præterquam ſi aliàs talis conceſſio nihil operaretur, quia tunc cenſetur remiſſa omnis ſolemnitas, & derogatum iuri communi, vtputà quando conceſſa eſt facultas alicui aliàs inhabili ad teſtandum, quia aliàs nihil operatur illa facultas, & *n.* 9. refert elegantem Cyni declarationem in propoſito. Cald. Pereira *de extinct. ſiue reſolut. emphyt. c. 7. n.* 23. vbi quod omnis licentia, ſeu ſimplex conceſſio intelligitur facta ſecundùm naturam rei, de qua agitur, dummodo forma & neceſſaria ſolemnitas obſeruetur, Valaſc. *de iure emphyt. q. 38. n.* 23. Surd. *de aliment. tit. 9. q. 30. n. 46. & conſ. 245. n.* 42. idem Guttierez *pract. lib. 2. q. 67. n. 1. in verſ. tertiò quia facultas, & n. 2. verſ. tertium etiam fundamentum*: idem Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo leſis, num* 129. Caſtill. *controuerſ. lib. 4. c. 36. n. 44. & n.* 69. vbi poſt Guttier. *in d. verſ. tertium etiam fundamentum*, ait textum *in præſenti*, procedere reſpectu ſolemnitatis actus teſtandi, ſecus verò reſpectu voluntatis circa diſpoſitionem, quando ipſa libera conceditur, & citat Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 7. n.* 40. in illis verbis ibi, & clariùs Ruin. *in conſ. 100. n. 2. lib. 1.* declarando *d. l. ſi quando*, dicebat eo caſu conceſſionem ſimpliciter tantùm fuiſſe factam, vt poſſet teſtari, ſecus ſi duo reſpiceret, ac contineret, quod teſtari poſſet, & liberè, &c.

Notari ſolet hic text. ad hoc, quod priuilegium 6
eſt ſtrictè interpretandum, vt per Bernard. *reg. 579. pag.* 153.

In gloſſ. *Conceditur* 1. Hanc gloſſ. ſequitur, & ab aliis communiter ſequi affirmat Clar. *in §. teſtamentum, quæſt 34. num. 3.* dum ita diſtinguit, aut ille cui princeps concedit facultatem teſtandi, eſt aliàs de iure communi inhabilis ad teſtandum, & tunc facultas intelligitur ſeruata ſolemnitate iuris communis; aut verò talis facultas eſt conceſſa alicui, qui ſit habilis ad teſtandum, & hoc caſu conceſſo quod aliquid operetur, intelligitur abſque ſolemnitatibus iuris communis.

§. Illud etiam ſancimus.

Pacto pater non tollit filio inofficioſi querelam. 7
Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.* Mench. *tom. 3. ſuper hunc §. pag.* 237.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit 8
Aluar. Valaſc. *de partitien. c. 16. n. 35. cum ſeqq.* Ant. Gomez *var. tom. 1. c. 11. n. 14. prope fin.* Caſtill. *quotidian. tom. 5. c. 107. n. 75. verſ. ſecundo*, vbi ait hoc text. probari quod pactum factum per filium patri de non agendo querela inofficioſi, vel de non petendo ſupplementum legitimæ, ſeu legitimam, non noceat filio, adeò vt mortuo patre legitimam petere poſſit.

Et hinc Doctores inferunt, renuntiantem ſucceſ- 9
ſioni poſſe nihilominus petere ſupplementum legitimæ, niſi iuret renuntiationem, vel poſt mortem patris conſentiat, vel fiat inter fratres cum conſenſu

patris

patris pactum de non ſuccedendo, de quo vide Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.* 10. *n.* 28. Boer, *dec.* 14. *&* 62. *à princ.* Meneſes *in l. donationis, n.* 3. *&* 4. *de tranſact.* Couar. *in cap. Raynutius,* §. 1. *n.* 7. *de teſtam.* Anton. Gomez *tom.* 1. *var. c.* 11. *n.* 14. *verſ. vel aliter, & n.* 31 *& l.* 22. *Tauri, n.* 5. *col.* 4. *& n.* 12. *cum ſeqq.* vbi Tell. Fernand. *n.* 26. *ad fin.* Menchac. *de ſucceſſ. creat. tom.* 1. *lib.* 1. §. 10. *n.* 527. Aquilin. *in l. Gallus,* §. *& quid ſi tantum, p.* 1. *n.* 247. *ff. de lib. & poſth.* Guttier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 19. *& in c. quamvis pactum, in initio, n.* 27. 32. 39. *&* 40. Cened. *ad Sextum, collect.* 1c. *n.* 2. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 163. Cald Pereita *poſt quaeſt. forenſ. ad* §. *ſed hæc, n.* 19. *cum ſeqq. Inſtit. hoc tit.* Caſtill. *controu. tom.* 5. *c.* 107. *ſub num.* 46. Cancer. *var. tom.* 1. *cap.* 3. *de legitima, num.* 23. vbi ait procedere hunc §. vbi filius ante teſtamentum conſenſit vt apponatur grauamen ſuæ legitimæ, quia tunc per pactum ſibi in legitima præiudicare non poteſt, niſi ſic iuratum.

10 Notandum eſt valdè in hac materia, quod filius, qui expreſsè atque ſpecificè grauamini conſenſerit, habeat ætatem, & perſonam lègitimam ad ſe obligandum, & conſentiendum; nam ſi in ea ætate conſentiret, in qua ſe obligare non poſſet, aut ſe efficaciter obligare non valeret, poſſet poſtmodùm aduerſus conſenſum, & obligationem reclamare, iuriſque remediis ſibi conſulere intra tempora à iure ipſo conſtituta, & declarare ſe velle legitimam liberam, vt latè probat Caſtill. *d. tom.* 5. *cap.* 17. *ex n.* 47. vbi in contrarium adductis reſpondet.

Poſt obitum patris, &c.] Ergo poſt mortem patris
11 poterit filius grauamini appoſito in legitima conſentire, de quo vide Roder. Xuar. *in repetit. d. l. quoniam in prioribus, ampl.* 10. *n.* 31. Guillelm. *in c. Raynutius, verb. relinquens, el* 2. *n.* 18. Couarr. *in c. Raynutius,* §. 2. *n.* 2. *de teſtam.* Molin. *de primogen. lib.* 2. *c.* 3. *n.* 36. *& c.* 11. *num.* 9. Anton. Gomez *variarum tom.* 1. *c.* 11. *n.* 31. Surd. *dec.* 21. *n.* 20. Aluar. Valaſc. *de partit. c.* 16. *n.* 40.

12 Quid ſi aſſignata fuerit legitima in vita patris, & poſtmodum facultates augeantur, an debeat augeri, vel ſuppleri legitima? vide Menchac. *de ſucceſſion. creat. tom.* 1. *lib.* 1. §. 10. *n.* 462. *& lib.* 2. §. 18. *n.* 43. *cum ſeqq. & n.* 80. *&* §. 20. *n.* 291. Couar. *in cap. Raynutius,* §. 1. *n.* 8. *de teſtam. & in c. quamvis pactum, de pact. in lib.* 6. *part.* 3. §. 1. *n.* 1. vbi Guttier. *verbo à filia, n.* 7. Aluarad. *de coniect. mente defuncti, lib.* 2. *c.* 1. §. 1. *n.* 92. Menoch. *conſ.* 72. *n.* 28. *&* 29. Roder. Xuar. *in repetit. l. quoniam in prioribus, limit.* 4. *leg. Regni, n.* 40. Caſtill. *l.* 23. *Tauri, col.* 2. vbi Tell. Fernandez *n.* 16. Mieres *de maioratu, part.* 1. *q.* 10. *num.* 7. Baez. *de non meliorandis filiabus, c.* 5. *n.* 14. *& c.* 31. *per tot.* Molin. *de primogen. lib.* 4. *c.* 2. *n.* 38. Graſſ. *in* §. *legitima, q.* 13. Matienz. *l.* 7. *gloſſ.* 2. *ex n.* 9. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua Recop.* Alex. Raudenſ. *de analog. lib.* 1. *c.* 19. *n.* 54. Peregrin. *de fideicommiſſ. art.* 36. *n.* 17. *cum ſeqq.* Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ.* 18. *princ. n.* 87. *cum ſeqq.* Angul. *ad leges meliorat. l.* 7. *gloſſ.* 5. *per tot.* Flores *ad Gam. dec* 206. *n.* 5. Morl. *in emporio iuris, part.* 1. *tit.* 3. *q.* 5. *n.* 11. Viu. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 16. *num.* 56. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 204. *per tot.* Aluar.
13 Valaſc. *de partitionibus, c* 21. *n.* 19. *cum ſeqq.* vbi *n.* 15. reſoluit quod partitio bonorum facta à patre inter filios, & aſſignatio legitimarum, ac traditio facta à patre in vita cum clauſula quod amplius non peterent de bonis parentis, etiamſi poſtea augeatur paterna ſubſtantia, adiecto in tali partitione iuramento, adeò valebit, vt auctis poſtea facultatibus, vel diminutis, neque filius aduersùs bona paterna, neque pater aduersùs bona filij ampliùs audiendi ſint, propter vim iuramenti: & *num.* 16. affirmat quod ad hoc vt in Regno Portogaliæ valeat diuiſio facta à patre in vita inter filios, & vt ſit irreuocabilis, etiamſi poſtea bona patris augeantur, neceſſum eſt vt ſi fuerint filij in poteſtate, vel minores ætate, impetrent à Rege ætatis ſupplementum, vt habeat eos pro maioribus quoad illum actum partitionum, & vt interponatur in eo actu partitionum iuramentum, quod aliàs in illo Regno interponere non licet, propter prohibitionem Ordinat. Regiæ *lib.* 4. *tit.* 73. & his adhibitis cum adiecto pacto de vlteriùs non ſuccedendo, manebunt partitiones in vita factæ irreuocabiles, & neque etiam auctis poſtea paternis facultatibus licebit filiis amplius ex illis legitimam petere.

In gloſſ. *Prægrauari,* ibi, *etiamſi iuretur,* &c. Notatur ad hoc quod pacta futuræ ſucceſſionis iuramento non confirmantur, vt per Tiraquel. *in l. ſi vnquam, in princ. n.* 152. *& de iure primogen. q.* 6. *n.* 18. Menoch. *conſ.* 1. *num.* 148. Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 3. 14

§. Et generaliter.

Simpliciter accipiens id, quod eſt ſibi donatum, aut relictum pro legitima, non perdit iura agendi ad ſupplementum abſque ſpeciali renunciatione, cùm in generali renunciatione, quam facit filius de bonis paternis, non cenſeatur renuntiatum ſupplemento legitimæ. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſupra hoc tit.* Mench. *tom.* 5. *ſuper hanc l. pag.* 258. 15

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Bernard. *reg.* 212 Socin. *reg.* 287. Alphan. *collect.* 135. Greg. Lopez *l.* 6. *gloſſ. fin. tit.* 8. *part.* 6. *& gloſſ. fin. col.* 8. *q.* 15. *poſt princ. l.* 31. *tit.* 9. *eadem part.* 6. Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.* 9. *à princ. & ampl.* 10. *n.* 4. *col.* 3. *& n.* 47. *& ſuper declar. leg. Regni, q.* 5. *n.* 5. Tiraq. *de iure primogen. q.* 55. *n.* 2. *cum ſeqq. & n.* 15. Cou. *in c. quamuis pactum, de pactis lib.* 6. *p.* 3. §. 3. *n.* 3. Aoendan. *ad l.* 29. *Tauri, gloſſ.* 3. *num.* 1. Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 16. *n.* 66. *pag.* 412. Guttier. *pract. lib.* 3. *c.* 83. *n.* 2. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 779. *n.* 139. *cum ſeqq.* Auell. Amat. *conſ.* 1. *n.* 113. vbi dicit procedere in eo, cui ex neceſſitate, non verò ex voluntate tantùm legitima debetur, Anguian. *de legibus lib.* 3. *controu.* 10. *n.* 42. *cum ſeqq.*

Pro abſoluta huius text. & eius materiæ explicatione videndi ſunt,

Ex conſulentibus Ioan. de Anania *conſ.* 99. Dec. *conſ.* 26. *n.* 3. *& conſ.* 81. *in princ. & conſ.* 218. *num.* 3. *cum ſeqq. & conſ.* 235. *n.* 7. *& conſ.* 228. *n.* 5. *& conſ.* 304. *n.* 9. *& conſ.* 505. *n.* 3. *& conſ.* 687. *per tot.* Anchar. *conſ.* 101. ferè *per tot. & conſ.* 152. Alex. *conſ.* 89. *lib.* 4. *& conſ.* 69. *ex n.* 3. *lib* 1. *& conſ.* 180. *lib.* 5. Raph. Cuman. *conſ.* 25. *n.* 52. *&* 188. Beroi. *conſ.* 92. *ex n.* 53. *& conſ.* 136. *lib.* 2. Pariſ. *conſ.* 17. 26. *&* 44. *lib.* 2. *conſ.* 9. *n.* 5. *& conſ.* 43. *n.* 31. *lib.* 3. Natt. *conſ.* 321. *n.* 5. *lib.* 2. Curt. *conſ.* 159. 191. *&* 315. Socin. iun. *conſ.* 122. *per tot. &* 136. *lib.* 1. Cott. ſen. *conſ.* 75. *per totum,* Ruin. *conſ.* 56. *lib.* 2. Capta *conſ.* 165. *ex num.* 20. Ruin. *conſ.* 56. *lib.* 2. Calcan *conſ.* 47. *col. fin.* Cardin. Alban. *conſ.* 37. *ex n.* 3. Ioan. Cephal. *conſ.* 44. 155. 188. 192. 337. *&* 565. Roland. *conſ.* 62. *ex n.* 11. *& conſ.* 78. *n.* 5. *&* 13. *cum ſeqq. vol.* 1. *& conſ.* 97. *n.* 13. *vol.* 2. *& conſ.* 99. *ex n.* 3. *& n.* 21. *cum ſeq. lib.* 4. Bertazol. *conſ.* 75. *n.* 19. *&* 22. *in ciuilibus,* Franciſc. Capileſtius *conſ.* 178. *ex n.* 11. *inter conſilia vltim. volunt. vol.* 2. Laderch. Imoleoſ. *conſ.* 16. *ex n.* 2. Tiber. Decian. *conſ.* 32. *n.* 40. *&* 102. *cum ſeqq. lib.* 1. Alciat. *reſp.* 497. *ex num.* 2. ſecundùm impreſſ. antiquam Lugdonenſ. aliàs *reſp.* 48. *num.* 4. *lib.* 9. ſecundùm impreſſ. nouam Venetam, Mar. Anguiſ. *conſ.* 66. *ex num* 16. Beret.

conſ.

Digitized by Google

conſ. 133. *n.* 7. *& conſ.* 144. *n.* 3. Franc. Burſat. *conſ.* 44. *n.* 17. *& conſ.* 92. *n.* 10. *& conſ.* 102. *num.* 11. *lib.* 1. *& conſ.* 355. *n.* 71. *& conſ.* 385. *lib.* 3. Achil. Pedrocha *conſ.* 6. *ferè per tot.* Burg. de Paz *conſ.* 14. *ex num.* 55. Hieron. Gabr. *conſ.* 96. *&* 124. *lib.* 1. Marc. Anton. Eugen. *com.* 1. *conſ.* 38. *ex n.* 7. 8. *&* 18. Anton. Galeat. Maluaſ. *conſ.* 114. *n.* 3. *& conſ.* 117. *ex n.* 2. Menoch. *conſ.* 71. *per tot. lib.* 1. *& conſ.* 196. *ex num.* 14. *lib.* 2. *& conſ.* 206. *n.* 95. *&* 97. *lib.* 3. *& conſ.* 603. *n.* 51. *lib.* 5. *& conſ.* 403. *ex n.* 10. *& conſ.* 411. *n.* 28. *eodem lib.* 5. *& conſ.* 681. *n.* 35. *lib.* 7. *& conſ.* 903. *n.* 2. *cum ſequentibus, lib.* 10. *& conſ.* 1041. *per totum, lib.* 12. Ludou. Morot. *reſp.* 9. *ex num.* 20. Vincent. Honded. *conſ.* 59. *num.* 40. Surd. *conſ.* 215. *à n.* 1. *vſque ad* 25. *lib.* 2. *& conſ.* 357. *ex n.* 51. *lib.* 3. *& conſ.* 512. *n.* 20. *cum ſeqq. eodem lib. & conſ.* 541. *n.* 28. *& conſ.* 570. *lib.* 4. Cald. Pereira *in reſp. pro Ferdinando Pereira, n.* 4. Aldouin. *conſ.* 104. *n.* 4. Aluar. Valaſc. *conſ.* 130. *num.* 4.

Ex decidentibus Milanenſ. *dec.* 11. *n.* 57. *lib.* 1. *deciſ. Dolana* 61. *&* 534. Hieron. Magon. *Florent. deciſ.* 35. *& Lucenſi dec.* 85. Ioſeph. Ludou. *Lucenſi deciſ.* 28. *ex n.* 2. *vſque ad n.* 33. *& à num.* 42. *vſque ad n.* 75. Anglois *dec.* 32. *q.* 1. Rota Roman. *deciſ.* 200. 206. *&* 449. *p.* 1. *recentior. & dec.* 409. *n.* 5. *& dec.* 463. *num.* 4. *p.* 2. *recentior, & dec.* 541. *num.* 1. *&* 3. *p.* 1. *recentiſſim.* aliàs *p.* 2. *in poſthum. & dec.* 130. *num.* 15. *& dec.* 420. *num.* 2. *cum ſequentibus, p.* 2. *in poſthum.* & poſt tract. Merlini *de legitima dec.* 85. *à princ.* vbi quod legitimæ ſupplementum debetur filiis & aliis deſcendentibus.

Ex repetentibus Roderic. Xuar. *ad l. quoniam in prioribus, ampl.* 2. *&* 3. *& ampl.* 10. *ex num.* 1. *vſque ad n.* 12. *& n.* 48. *& ſeq.* vbi Valdeſ. *in addit.* Cagnol. *in l. Papinianus, §. meminiſſe, num.* 17. *ff. hoc tit.* Paul. Pic. *in l. in quartam, n.* 228. *ff. ad legem Falcid.* Couar. *in cap. Raynaldus, de teſtam.* §. 2. *n.* 3. *&* 4. *& in cap. quamuis pactum, de pactis lib.* 3. *part.* 3. §. 1. *n.* 1. Guttier. *in d. c. quamuis pactum, in initio, & n.* 32. *vſque ad* 44. Petr. de Peralta *in l. cùm patronus, ff. de legat.* 2. *cum multis ſeqq.*

Ex ſcribentibus Phanut. *in tract. de inuentar. part.* 7. *n.* 127. Tiraquel. *de iure primogen. q.* 55. *n.* 6. Anton. Gomez *var. tom.* 1. *c.* 11. *num.* 25. 26. *&* 31. Cuch. *in tract. de legitima, tit. nec vſufructu defraudare, n.* 35. *cum ſeq. & tit. legitima nullum grauamen admittit, ex n.* 27. *& tit. inſtitutus in portione excedente legitimam, ex n.* 40. Ant. Gabr. *comm. lib.* 6. *tit. de legitima, concl.* 8. Menc. *de ſucceſſ. creat. tom.* 1. *lib.* 1. §. 10. *n.* 244. 245. 255. 271. *cum ſeq.* 345. *cum ſeq.* 532. *cum ſeq. &* 442. *cum ſeqq.* Surd. *de aliment. tit.* 2. *q.* 15. *ex n.* 179. Alex. Raudenſ. *de analog. lib.* 1. *c.* 19. *n.* 21. *& ſeq. & var. c.* 7. *ex n.* 19. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 196. *ex n.* 14. Marzar. *in epit. fideicommiſſ. q.* 50. Angel. Matheac. *de legat. & fideicom. lib.* 4. *c.* 15. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *ex n.* 61. *cum multis ſeqq.* Molin. *de primogen. lib.* 1. *c.* 1. *ex n.* 30. *& c.* 11. *n.* 9. Card. Mantic. *de coniectur. vlt. vol. lib.* 7. *tit.* 8. *ex num.* 8. Morquech. *de diuiſ. bonor. lib.* 4. *c.* 5. *ex num.* 21. Simon de Prætis *de interp. vlt. vol. lib.* 3. *dubit.* 5. *ſolut.* 6. *num.* 7. Angul. *ad leges meliorat. l.* 11. *gloſſ.* 3. Seraphin. *de priuileg. iurament. priuil.* 70. Craſſ. §. *legitima, quæſt.* 3. *ex num.* 9. *& quæſt.* 38. *&* 47. Iacob. Cancer. *var. reſolut. tomo* 1. *cap.* 3. *de legitima, num. fin. & tom.* 2. *c.* 2. *de inuent. num.* 203. *cum ſequentibus & c.* 21. *de tranſmiſſionibus ex num.* 128. Fachin. *controuerſ. libro* 5. *c.* 96. Fontanel. *de pactis nupt. tom.* 1. *clauſ.* 4. *gloſſ.* 24. *ex num.* 39. *vſque ad num.* 51. *& gloſſ.* 21. *n.* 41. *part.* 1. *& tom.* 2. *gloſſ.* 10. *clauſ.* 5. *q.* 1. *ex num.* 30. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo legitima, n.* 5. Cardin. Tuſch. *pract. concl. tom.* 5. *lit. L. concl.* 214. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 2. *cap.* 247. *ex n.* 18. *& cap.* 249. *& tom.* 3. *c.* 594. *ex n.* 11. *& tom.* 4. *cap.* 731. *ex num.* 5. *& cap.* 743. *ex n.* 1. Alexand. Trentacinq. *variarum reſolut. lib.* 1. *tit. de legitima, reſolut.* 4. *per totum,* vbi late & eleganter de materia huius text. Mar. Giurb. *ad conſuetudin. Meſſanenſ. cap.* 6. *gloſſ.* 9. *part.* 1. *ex num.* 24. *vſque ad num.* 9. latiſſimè & eleganter Caſtill. *controuerſ. tom.* 5. *c.* 107. *ex n.* 53. *verſ. præterea, cum multis ſeqq.* Merlin. *de legitima, lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 26. *cum ſeqq.*

17 Amplia huius text. deciſionem procedere non ſolùm quando nulla legitima relinquitur, aut minus legitima relictum eſt, ſed etiam quando integra legitima relicta fuerit, ſi onus, conditio, grauamen, aut modus apponatur, vt ſcilicet quietatio, aut renuntiatio generalis, ſiue etiam approbatio generaliter facta, aut quod filius ſimpliciter agnouerit iudicium parentis, non impediat petitionem legitimæ, aut eius ſupplementum, aut etiam ius habendi legitimam ipſam (quæ integra relicta eſt) abſque vllo onere, vel grauamine, vt reſoluit Caſtill. *d. cap.* 107. *n.* 56. & *à num.* 63. diſputat an deciſio huius §. procedat etiam quando pluſquam legitima relictum eſt, ſiue in recompenſationem grauaminis legitimæ, melioratio tertij & quinti bonorum facta: & *à num.* 66. quærit etiam an ſimiliter procedat, vel non, quando filio pluſquam legitima relictum eſt, ſiue in his Hiſpaniarum Regnis ipſe vltra legitimam melioratus, vt tunc adeundo ſimpliciter hæreditatem, ſiue etiam teſtamentum, aut diſpoſitionem approbando generaliter, ſiue de bonis immiſcendo, videatur grauamini legitimæ conſenſiſſe, nec poſſit eam detrahere, aut diſponere de ipſa, quando dies fideicommiſſi, aut primogenij instituti ceſſerit? de quo etiam Alex. Trentacinq. *d. tit. de legitima, reſol.* 4. *à num.* 1. Et optimè Rota apud Merlin. *de legitima, dec.* 75. *n.* 1. vbi quod ſupplementum legitimæ debetur quamuis fuerit filius prohibitus plus petere, cùm talis prohibitio vti lege reiecta & reprobata habeatur pro non ſcripta.

18 Limita primò principalem huius text. concluſionem vt non procedat quando in generali renuntiatione interueniſſet iuramentum; nam tunc in generali hæreditatis renuntiatione dicitur renuntiatum legitimæ, ſeu eius ſupplemento, de quo tamen an verum ſit, vide Menoch. *conſ.* 71. *num.* 24. *& conſ.* 81. *num.* 29. Tiraquel. *in l. ſi vnquam, in præfat. n.* 144. *& n.* 160. *& de iure marit. gloſſ.* 7. *n.* 159. *&* 178. Couar. *in c. quamuis pactum, de pactis lib.* 6. *part.* 3. §. 1. *n.* 1. Vezin. *tom.* 2. *communium opin. lib.* 6. *tit.* 20. *de repud. n.* 26. *pag.* 136. Maſcard. *de probat. concl.* 1152. *n.* 3. Guttier. *de iuram. confirm. part.* 1. *c.* 19. *n.* 3. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 90. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 79. Surd *de aliment. tit.* 9. *q.* 15. *n.* 4. Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 1. *tit. de legitima, reſol.* 4. *num.* 3. *per totum,* vbi caſus nonnullos diſtinguit, Caſtill. *dict. tom.* 5. *cap.* 107. *num.* 57. *verſ. ac primum,* Cald. Pereira *in reſp. pro Ferdinando Pereira, num.* 4. *ad fin.*

19 Limita ſecundò, vt etiam non procedat deciſio huius text. ac proinde legitimæ, & ſupplemento eius, vel etiam grauamini, aut oneri cenſeri renuntiatum, cùm filius promiſit plus non petere, aut nihil plus petere, aut de cuncta ſubſtantia patris nihil petere, vt per Menoch. *dicto conſ.* 71. *ex numer.* 13. *vſque ad num.* 19. Alexand. Trentacinq. *d. reſolut.* 4. *num.* 5.

20 Limita tertiò non procedere quando filius, ſeu filia renuntiat omnibus bonis paternis integraliter, & ſine diminutione; nam hæc renuntiatio excludit etiam à petitione legitimæ, ſeu eius ſupplementi, vt per Menoch. *d. conſ.* 71. *n.* 11. Alexand. Trentacinq. *dict. reſol.* 4. *num.* 7. Caſtill. *dict. cap.* 107. *num.* 57. *verſ. quartò.*

21 Limita quartò non procedere quando renunciatio facta à filio nihil aliud ſignificare, & operari poteſt quàm remiſſionem, atque renuntiationem legitimæ, & eius ſupplementi. Menoch. *d.conſ.71.n.23.* Alex. Trentacinq.*d.reſol.4.n.9.* Caſtill.*d.c.107.num.57. verſ.ſextò.*

22 Limita quartò non procedere quando adhibita eſt clauſula, non obſtante diſpoſitione requirente ſpecialem renuntiationem, ex Menoch. *d.conſ.71.num.19.* Alex.Trentacinq.*d.reſol.4.n.8.* Caſtill.*d.c.107.n.57. verſ.tertiè.*

23 Limita ſextò non procedere vbi aliter quàm per expreſſum conſenſum conſtaret de voluntate filij, quod legitimæ ſupplemento, aut grauamini impoſito legitimæ conſentire vellet, quaſi non ſit pro forma requiſitum in hoc text. quod ſpecialis, expreſſaque agnitio voluntatis, aut iudicij parentis interueniat, ſed ſufficiat quomodolibet conſtare de voluntate filij, etiam per coniecturas & præſumptiones, & ſic tacitum conſenſum induci, ad quod vide Petr. de Peralta *in l.cùm patronus, ff.de legat.2.n.8. in princ. & num.16.in verſ.ex quibus patet,* Seraphin.*d.priuileg.70.n.10.* Suid.*conſ.421.n.29.& 30.* Alex. Trentacinq. *d.tit.de legitima, reſol.4. ſub n.2.verſ. & pro reſolutione huius caſus, & verſ.quod igitur in caſu noſtro,* Fontanell. *de pactis nupt.clauſ.4.gloſſ.24.n.44. cum ſeqq.* Iacob. Cancer.*variarum reſolut.tom.2.c.2. de inuentario,n.203.*benè Caſtill.*d.c.107.n.57.verſ. tertiò veriſſimum*, vbi dicit quod licèt ex eo ſolùm quod iudicium parentis ſimpliciter filius agnouerit, ſiue etiam ſe bonis immiſcuerit, & illa poſſederit, aut teſtamentum, vel diſpoſitionem generaliter approbauerit, non videatur grauamini legitimæ conſentire, nihilominus tamen non excludi videtur quin vltra agnitionem ſimplicem iudicij parentis, aut approbationem generalem diſpoſitionis eius, quæ ſola non ſufficit, ex aliis coniecturis, & præſumptionibus de voluntate conſtare poſſit, aut de voluntate apparere id ſufficiat, nec quando euidenter per actum facti de voluntate conſtare videatur, expreſſus, atque ſpecificus conſenſus pro forma requiratur: & ideò ſolam ſimplicem agnitionem hæreditatis non ſufficere firmauit Rot. *dec.206. n.6. p.1.recent.* & idem de generali approbatione teſtamenti cenſuit *dec.449. num.4.& dec.653.n.9.ead. p.1.* Mangil. *de imputat. q.90.n.14.& q.7.n.41.& 42.*Stephan.Grat.*diſcept. forenſ.c.731.n.7.*

24 In gloſſ. *Iudicium, fin.* Notatur ad hoc, quod in ipſo actu teſtandi benè poteſt filius conſentire, vt non inſtituatur, ſed prætereatur, vel exhæredetur, & priuetur ſua legitima; ſecus ſi ante, vel poſt teſtamentum; tunc enim non poſſet, quia eſt pactum de non ſuccedendo, vt per Anton.Gomez *var.tom.1.cap.11. num.31.prope fin.verſ.ſed his non obſtantibus,*Roder. Xuar.*in l.quoniam in prioribus,ampl.10. num.32.37. & 38.* Couar.*in cap.Raynaldus, §.2.n.2. de teſtam.* Auendan. *ad l.40. Tauri, gloſſ.1. ad fin.* Guttier. *ad cap. quamuis pactum, de pactis lib.6. in princ. n.27. cum ſeqq. & pract. lib.3. quæſt.76. n.2.* Sanchez *de matrimon. lib.6.diſp.4.n.19.* Cald. Pereira *in reſp. pro Ferdinando Pereira, num 6. & de poteſtate eligendi cap.16.n.30.*

25 In eadem gloſſ. ibi, *aliàs ipſo iure eſſet nullum,* &c. Notatur ad hoc, quod onus adiectum legitimæ ipſo iure, pro non adiecto habetur vbi filij conſenſus non adhibetur, vt per Guillelm.Bened. *in c.Raynutius, verbo in eodem teſtamento relinquens, el 2. num.18.* Guttier.*in repet. l.nemo poteſt, ff.de leg.1. notab.2. n.144.* Cald. Pereira *de poteſt elig. cap.16. num.29.* vbi refert plures hanc gloſſ. in hoc ſequentes.

SVMMARIVM.

1 *Quod legitima decedit per euictionem, huic per repletionem petitam adiicitur, & replendum omni ceſſante falcidia.*

2 *Repletio accedens legitima imminuta ſit ex rebus ſubſtantia patris, & pro iure quaſi aduentitio habetur.*

3 *Grauamen ſi filio appenatur circa quantitatem legitima, ipſo iure reiicitur, & ſuppletur filio integra legitima.*

4 *Filius quando rem, in qua à patre fuit inſtitutus, agnouit, & pro ſua legitima habuit, illaque tantùm contentus fuit, ſi ea poſtea euicta fuerit, vſque ad illius rei menſuram repletio induci debet.*

5 *Pater quando in vita per viam donationis donauit filio aliquam rem, qua veniat imputanda in ſua legitima, ſi fuerit euicta, poterit filius agere de euictione contra alios fratres, vel cohæredes.*

7 *Filij debent habere, ſeu recipere legitimam ex bonis & ſubſtantia patris defuncti, & ita in rebus hereditariis.*

8 *Legitima iudicis arbitrio eligenda eſt de rebus nec melioribus, nec deterioribus.*

9 *Filius cogi non poteſt ſuam legitimam accipere in pecunia, ſed in re, qua fructus producat.*

10 *Legitima non poteſt relinqui in fructibus, cùm debeatur ex rebus patrimonij.*

11 *In legitima debita deſcendentibus non imputantur fructus in legitima, tam in filiis primi gradus, quàm in reliquis deſcendentibus, n.12.*

13 *Fructus non compenſari etiam volente teſtatore, niſi ſint percepti viuente teſtatore, n.14.*

15 *Legitima filij non minuitur propter legata.*

16 *Legitima ſupplementum vt fiat, neceſſe eſt petatur à iudice.*

17 *Teſtamentum patris, in quo filiusfam. fuit præteritus, ita demùm eſt nullum, ſi filius id voluerit.*

18 *Legitima compenſatio non fit ipſo iure, ſed ita demùm ſi ab homine obiiciatur exceptio compenſationis.*

19 *De fideicommiſſo univerſali filio ſub conditione relicto, vel in diem, ad legitimam vſque detrahitur conditio & dies.*

20 *Grauamen conditionis de legitima reiiciendum eſt, in reſiduo verè ſoluendum, declara vt n.21.*

22 *Querela inofficioſi ab adita hæreditate intra quinquennium intentari debet.*

23 *Legitima procedit à iure naturali, quod an verum ſit, vide in ſeqq.*

24 *Declarantur verba text.l.36. de inoffic.teſtam.*

25 *Querela inofficioſi tranſmittitur ad liberos & deſcendentes iure ſanguinis, licèt in vita non fuerit propoſita, nec intentata per filium; ad extraneos verò non tranſmittitur, niſi in vita filij ſaltem fuerit præparata.*

26 *Poſterorum appellatione qui veniant, remiſſiuè.*

L. Scimus. XXXVI.

Idem A. Ioanni P.P.

ID quod per euictionem legitimæ decedit, per repletionem petitam adiicitur huic, & replendum 1
omni falcidia ceſſante. Item repletio accedens legitimæ imminutæ fit ex rebus ſubſtantiæ patris, & 2
pro

pro iure quaſi aduentitio habetur. Colliguntur ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupra hoc tit.* poſt omnes Aloyſ. Leo *fol. 61.* Menchac. *tom. 3. ſuper hanc l. pag. 260.*

3 *Filiu attamen ipſo iure ineſſe,* &c.] Notatur ad hoc, quod ſi apponatur filio grauamen circa quantitatem legitimæ, ipſo iure rejicitur tale grauamen, & ſuppletur filio integra legitima, vt per Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 10. n. 2.* Menoch. *conſ. 77. n. 4. cum ſeqq. & conſ. 153. n. 17.* Menchac. *quaſt. frequent. p. 2. c. 64. n. 9.* Emman. à Coſta *in cap. ſi pater, de teſtam. lib. 6. part. 1. verbo in re certa, n. 20. & ſeq.*

4 *Vel in teſtamento relictam agnouerit, & pro parte ſua habuerit,* &c.] Notat Menchac. *de ſucceſſ. tom. 1. lib. 1. §. 10. n. 373. verſ. quod ſanè intelligendum,* quod quando filius rem in qua à patre fuit inſtitutus, agnouit, & pro ſua legitima habuit, illaque tantùm conuentus fuit, ſi ea poſtea euicta fuerit, vſque ad illius rei menſuram repletio induci debet, ſiue illa nec plus, nec minus valeret quàm ipſa legitima, ſiue minus valeret, quia tunc ex ſuo conſenſu poſt patris mortem præſtito ſibi præiudicauit, ſiue etiam plus valeret quàm ipſa legitima, vſque ad vires ipſius rei ſupplementum fieri debet.

5 *Deinde eadem res euicta,* &c.] Notatur ad hoc, quod quando pater in vita per viam donationis donauit filio aliquam rem, quæ veniat imputanda in ſua legitima, ſi fuerit euicta poterit filius agere de euictione contra alius fratres, vel cohæredes, vt per Anton. Gomez *var. tom. 2. c. 2. n. 34. in fine,* Aluar. Valaſc. *de partit. c. 27. n. 6.*

6 *Religionem autem fieri,* &c.] Notatur ad hoc, quod filij debent habere, ſeu recipere legitimā ex bonis & ſubſtantia patris defuncti, & ita in rebus hæreditariis, vt per Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 11. n. 1.* Menoch. *de arbitr. caſu 163. n. 8.* Viu. *tom. 1. commun. opiu. lib. 3. tit. 16. n. 52. pag. 410.* Ant. Gom. *var. tom. 1. c. 12. num. 21. verſ. item adde,* Emman. à Coſta *in c. ſi pater, de teſtam. lib. 6. part. 1. verbo in re certa, n. 25.* Surd. *de alimentis, tit. 9. q. 14. n. 16. cum ſeqq & dec. 21. n. 2.* Card. Mant. *de tacitis & ambig. convent. lib. 11. tit. 13. n. 6.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo legitima, n. 7.* late Aluar. Valaſc. *de partit. cap. 19. per tot.* Merlin. *de legit. ma, lib. 3. tit. 2. q. 24. à n. 4. & lib. 5. tit. 3. q. 11. à princ.* Rota apud eundem Merlin. *dec. 55. n. 1.* Rot. *dec 528. num. 1. p. 1. recentior.* vbi quod in corporibus hæreditariis vnà cum fructibus à die mortis debetur, & *dec. 514. n. 4. p. 1. in poſth. Farin.* vbi quod legitima debetur de ſingulis corporibus bonorum, & *dec. 230. num. 21. p. 2. in poſthum. & dec. 368. n. 7. cum ſeqq. eadem p. 2.* vbi quod legitima eſt portio totius ſubſtantiæ paternæ.

7 *Vel ſubſtitutione.*] Intellige fideicommiſſaria, vt per Menchac. *de ſucceſſ. tom. 1. lib. 1 §. 10. num. 374. verſ. ad l. ſcimus,* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 19. cap. 4. col. antep.* iunctis his, quæ adducit Alphan. *collect. 110.*

8 Nota quod in poteſtate filiorum poſitum non eſt eligere pro ſua legitima rem quam maluerint, ſed eligenda erit legitima iudicis arbitrio de rebus nec melioribus, nec deterioribus. Vide Ruin. *conſ. 57. n. 15. lib. 2.* Couar. *in c. Raynaldus, de teſtam. §. 2. verſ. portiones,* Ant. Gabr. *commun. opin. tit. de legitima, concl. 4. n. 6.* Menoch *de arbitr. caſu 164. n. 21.* Petra *de fideicom. q. 15. n. 90. & ſeq.* Pereg. *eod. tract. art. 36. n. 28. & art. 39. n. 11.* Aloyſ. Riec. *in collect. deciſ. p. 1. collect. 201.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 116. conſid. 1. à n. 1.* Cald. Pereira *quaſt. forenſ. lib. 2. q. 41. per tot.* Merlin. *d. lib. 5. tit. 3. q. 11. n. 2. & tit. 4. q. 10.* vbi quod filius non poteſt pro legitima ſibi rem aliquam eligere, ſed iudex eam debet aſſignare. Fuſar. *de ſubſtitut. q. 543. n. 18.* latè Aluar. Valaſc. *partit. c. 19. n. 23.* Rot. *dec. 134. n. 4. p. 1. in poſthum.* quicquid dicat Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 16. n. 80. pag. 413.*

In pecunia tamen cogi non poteſt filius accipere 9
ſuam legitimam, ſed in re, quæ fructus producat, vt per Guillelm. *in c. Raynutius, verbo Relinquit, n. 29.* Mench. *d. §. 10. n. 258* Menoch *d. caſu 163. n. 3. & 23.* Valdeſ. *ad Xuar. in d. l. quoniam in prioribus, ampl. 11. lit. B, pag. 448.* Aluar. Valaſc *de partit. c. 19. à n. 15.* Rot. *dec. 235. n. 13. p. 2. in poſth. Farin.* etiamſi pater iubeat in teſtamento dari in pecunia, niſi aliter commodè diuidi non poſſit, vel vinculata eſſent bona, vt declarauit Valdeſ. *loco proximè cit.* & idem tradit Merlin. *d. lib. 5. tit. 3 q. 11. n. 16. & ſeqq.* vbi per plures caſus materiam declarat, Rota apud eundem Merlin. *dec. 55. n. 21. 24. & dec. 59. n. 15. & 16.*

Nec poteſt relinqui in fructibus, cùm debeatur 10
ex rebus patrimonij, ſecundùm Xuar. *in repet. d. l. quoniam in prioribus, ampl 3. n. 3.* Cephal. *conſ. 479. n. 43. cum ſeqq.* Card Mant. *de coniect. vlt. vol. lib. 7. tit. 10. n. 18. ante fin.* Menoch *conſ. 476. n. 1.* Fuſar. *de ſubſtitut. q. 296. n. 74.*

Notatur etiam ad hoc, quod in legitima debita deſ 11
cendentibus fructus in legitima non ſunt imputandi, vt per Ioan. Garc. *reg. 201.* Cephal. *conſ. 398. n. 20. lib. 3. & conſ. 777. lib. 5.* Menoch. *conſ. 183. n. 48* Peregrin. *de fideicom. art. 49. n. 39. cum ſeqq.* Ioſeph. Ludou. *Lucenſi dec. 28. n. 100. cum ſeqq.* Merlin. *de legitima, lib. 2. tit. 2. q. 32. per tot.* Fuſar. *de ſubſtit. q. 660. num. 10.* vbi *num. 11.* ampliat vt procedat tam in filiis 12
primi gradus, quàm in reliquis deſcendentibus: & *n. 12.* ſubdit non compenſari etiam volente teſtatore. Limitatur tamen hæc reſolutio in fructibus perceptis viuente teſtatore, quia iſti erunt vel reſtituendi, vel imputandi in legitimam, vt per Roder. Xuar. *in repet. d. l. quoniam in prioribus, ampl. 10.* Peregr. *d. art. 49. n. 4. & 5.* Fuſar. *d. q. 660. n. 14.* vbi *n. 15.* cum 13
eodem Peregr. *d. n. 5.* intelligit, niſi ſint conſumpti in neceſſarium vſum filiorum.

Notatur etiam ad hoc, quod legitima filij non 14
minuitur propter legata, vt per Borgnin. *in tract. de vſufruct. n. 45.* Perta *in tract. de fideicom. q. 15. n. 66.* late Merlin. *d. lib. 1. tit. 1. q. 10. per tot.* vbi *n. 2.* extendit vt procedat nedum in legatis profanis, ſed etiam in legatis piis. Rot. poſt eundem Merlin. *dec. 18. num. 1.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 95. n. 6.* vbi *num 8. & 9.* extendit vt procedat etiamſi legata facta ſint pro reſtitutione malè ablatorum, aut recompenſatione ſeruitiorum, ſi aliter non apparet de malè ablatis, vel de ſeruitiis.

In gloſſ. *Ipſo iure*, ibi, *id eſt, etiamſi nihil dicat* 15
teſtator, ſi tamen filius hoc allegat. Notatur ad hoc, quod neceſſe eſt quod filius petat ſupplementum legitimæ, vt à iudice fieri poſſit, vt per Boër. *dec. 201. n. 7.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo Reuertatur, num. 14.* Greg. Lopez *l. 5. tit. 8. p. 6.* Rot. Bononienſis *dec. 37. n. 9. & 16.* Menoch. *conſ. 77. n. 23.* Surd *dec. 25. n. 26.* Viu. *tom. 1. commun opinion. lib. 3. tit. 16. n. 39. pag. 408.* 16
Kirchou. *ibidem, num. 94 pag. 414.* Cenall. *commun. contra commun. q. 240.* Cald. Pereira *de reſcl. ſiue extinct. emphyt c. 17. n. 9. & 13. & quaſt. forenſ. ad §. ſed hæc, n. 88. & 96. Inſtit. de inoffic. teſtamento,* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 56. n. 61.*

Notatur etiam ad hoc, quod teſtamentum patris, 17
in quo filiusfamilias præteritus fuit, ita demùm eſt nullum ipſo iure, ſi filius id voluerit, vt per Mench. *illuſtr. controuerſ. p. 1. c. 99. n. 1.* vbi per totum cap. latè diſputat.

18 Notatur etiam ad hoc quod compenſatio non fit ipſo iure, ſed ita demùm ſi ab homine objiciatur exceptio compenſationis, vt per Menchac. controuerſ. vſufrequent. part. 2. cap. 64. num. 7. Cald. Pereira de reſolut. ſiue extinct. emphyt. cap. 17. num. 10. & 13. in fine.

§. Cum autem.

19 De fideicommiſſo univerſali filio ſub conditione relicto, vel in diem, ad legitimam vſque detrahitur conditio & dies. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. ſupra hoc tit. Menchac. tomo 3. pag. 264.

20 Ex hoc text. vulgò colligitur, grauamen conditionis de legitima rejiciendum eſſe, in reſiduo verò tolerandum, ita quod filius reſiduum conſequatur cum onere, vel expectata conditione, legitimam verò purè, & ſtatim abſque vllo onere, de quo vide Roderic. Xuar. in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 3. n. 2. & ampl. 6. in princ. Hippol. Riminald. conſ. 50. n. 76. cum ſeqq. lib. 1. & conſ. 510. num. 15. cum ſeqq. lib. 5. vbi inquit quod text. in præſenti, venit ad ampliationem l. quoniam in prioribus, ſupra hoc tit. Menchac. de ſucceſſ. tom. 1. lib. 1. §. 10. num. 200. & 228. & 244. & 358. Anton. Gomez var. tom. 1. c. 3. n. 18. & c. 11. num. 24. Molin. de primog. lib. 2. c. 1. num. 31. & 33. Emman. à Coſta in l. Gallus, §. & quid ſi tantù, part. 1. n. 72. & part. 3. n. 105. & in c. ſi pater, de teſtam. lib. 6. part. 1. verbo in re certa, n. 24. & 29. Gaſp. Baez. de non melioran. c. 8. n. 9. cum ſeqq. Molin. de Iuſtit. tr. 2. diſp. 177. num. 9. Caſtill. quotid. lib. 3. cap. 19. n. 124. verſ. grauamen namque, libro 5. cap. 64. à num. 39. & libro 6. cap. 107. à num. 36. & 62. Valaſc. conſult. 153. num. 22. Gutier. pract. libro 3. quæſt. 58. numer. 5. & 17.

21 Et qoamvis Anton. Gomez dict. cap. 3. ſub n. 28. verſ. pro qua ſententia, intellexerit loqui textum in præſenti, in filio univerſaliter inſtituto, & grauato reſtituere hæreditatem poſt aliquod tempus, vel ſub conditione, vt tunc ſcilicet non teneat grauamen in legitima, ſed ipſo iure rejiciatur, in cæteris tamen bonis ſuſtineatur; & in fideicommiſſo à filio relicto ſimiliter intellexerit Molin. dict. capit. 1. num. 33. nihilominus tamen Caſtill. dict. capit. 64. num. 41. tenet quod non loquitur quando filius grauatus eſt fideicommiſſo (filius namque hîc non fuit inſtitutus,) ſed potiùs cum hærede extraneo inſtituto reſtituere cum filio ſuo hæreditatem ſuam cum morietur, parens diſpoſuit, vel in tempus certum reſtitutionem diſtulit, & tunc quidem, quia dict. l. quoniam in prioribus, conſtitutio omnem dilationem, omnemque moram cenſuit eſſe ſubtrahendam, vt legitima (quarta ſcilicet pars) pura mox filio reſtituatur, quando in legitima tantùm filius fuit inſtitutus, ita pariter in caſu de quo hîc, legitimæ quidem, id eſt quartæ partis reſtitutionem ſtatim faciendam, non expectata nec morte hæredis, nec temporis interuallo; reliquum autem, quod poſt legitimam portionem reſtat, ſic reſtitui quando teſtator diſpoſuit. Sic etenim filius ſuam habebit legitimam integram, & ſcriptus hæres commodum, quod ei teſtator dereliquit, &c.

§. Illud.

22 Inofficioſi querela ab adita hæreditate intra quinquennium intentari debet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 2. n. 1. ſuprà hoc tit.

Vide Doctores citatos ad l. contra maiores 16. n. 2. ſuprà hoc eodem tit.

Debito naturali, &c.] Ergo legitima à iure naturali procedit, de quo an verum ſit ſimpliciter, ſeu procedat tantùm quoad ſubſtantiam, non verò quoad quotam, & quo caſu Princeps poſſit in totum illam tollere? vide Roderic. Xuar. in l. quoniam in in prioribus, ſuper leg. fori, limit. 2. Guillelm. Bened. in cap. Raynutius, verbo & vxorem, à num. 276. & deciſ. 3. à num. 41. Menchac. de ſucceſſ. creat. tom. 1. lib. 2. §. 20. num. 297. cum ſeqq. Matheſilan. in tract. de ſucceſſ. ab inteſtato, memb. 3. art. 1. Sot. de Iuſtitia libro 4. quæſt. 5. art. 1. Couar. de ſponſalibus, p. 2. cap. 8. §. 6. à num. 4. Anton. Gabr. var. tom. 1. cap. 1. à num. 2. Rojas in epit. ſucceſſ. cap. 7. à princ. Cardin. Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib. 7. tit. 8. num. 2. & 7. Corduba de Lara in l. ſi quis à liberis, §. idem reſcripſit, num. 146. cum ſeqq. Ioſeph. Ludou. Peruſ. deciſ. 15. num. 11. & dec. 21. num. 37. & num. 50. cum ſeqq. Molin. de primog. lib. 2. cap. 1. numer. 14. cum ſeqq. Emman. à Coſta in cap. ſi pater, de teſtam. libro 6. part. 3. verbo Priuare, num. 41. & 42. Craſſ. in §. legitima, quæſt. 43. Sfort. Peruſin. conſ. 9. num. 3. Spin. in ſpeculo teſtam. gloſſ. 17. ex num. 19. & gloſſ. 18. num. 3. & 4. Simon de Prætis de interpretat. vltim. volunt. lib. 5. dubit. 5. num. 140. Ioan. Garcias de expenſis, cap. 3. num. 7. cum ſeqq. Fachinæ. lib. 4. controuerſ. cap. 32. Matheac. de legat. lib. 4. cap. 12. num. 5. Ioan. Garcian. reg. 436. Matienz. l. 2. gloſſ. 1. num. 3. & 4. tit. 7. lib. 5. noua Recop. Parlad. differ. 3. num. 6. lib. 3. Morl. in emporio iuris, p. 2. tit. 1. de legibus, numer. 35. & 36. Menoch. conſ. 250. num. 109. Gutier. pract. lib. 3. quæſt. 82. num. 12. cum ſeqq. Pichard. in rubr. Inſt. de hæredit. quæ ab inteſt. n. 60. cum ſeqq. Ceuall. commun. contra communes, q. 112. Aldouin. conſ. 104. n. 10. Alex. Trentacinq. de ſubſtitut. p. 1. c. 9. n. 11. Aluar. Valaſc. conſ. 153. n. 20. cum ſeq. & de partition. cap. 17. num. 26. Caſtill. lib. 3. controuerſ. cap. 5. n. 30. cum ſeqq. 23

Licèt ſe non præparauerit.] Declara cum Alciat. lib. 3. paradox. c. 16. col. 4. 24

Ad ſuam poſteritatem, &c.] Notatur ad hoc, quod querela inofficioſi teſtamenti tranſmittitur ad liberos & deſcendentes iure ſanguinis, licèt in vita non fuerit propoſita, nec intentata per filium; ad extraneos verò non tranſmittitur, niſi in vita filij ſaltem fuerit præparata, vt per Anton. Gom. var. tom. 1. c. 11. num. 17. Poſterorum appellatione qui veniant, dixi in meo tract. de appellatiua verbor. vtriuſque iuris ſignif. appellat. 208. 25 26

SVMMARIVM.

1 Querela inofficioſi locum non habet in peculio filiifam. caſtrenſi, vel quaſi, dum quis manet filius, non autem ſi ſit paterfam. & n. 2.
3 Peculium caſtrenſe quod ſit.
4 Bona quaſi caſtrenſia quæ.
5 Filiusfam. teſtari poteſt de peculio caſtrenſi, vel quaſi.
6 In ſacris parentum ſuorum, id eſt familia, & poteſtate patris.
7 Memoriales, id eſt Notarij, qui ſcribunt cauſam memoriæ.
8 Lucrum tabellionum quaſi caſtrenſe dicitur.
9 Filiisfam. duo priuilegia data.

L. Cum

L. Cum antiquis. XXXVII. & vlt.

Idem A. eidem.

1 IN peculio filiifam. caſtrenſi, vel quaſi, dum quis manet filius, non autem ſi ſit paterfam. querela inofficioſi locum non habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.* Menchac. *tom. 3. ſuper hanc l. pag.* 264.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſp. 6. in fine, tit. 17. part. 4.* Mench. *de ſucceſſ. tom. 1. lib. 1. §. 10. n.* 606. vbi extendit ad Clericos teſtantes de ſuo peculio, quod quaſi caſtrenſi aſſimilatur. Cuiac. *lib. 8. obſeruat.* 31. optimè Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp.* 231. *n.* 5. Benedict. Pinel. *ſelect. iuris interpret. lib. 1. c. 5. n. 8. cum ſeqq.* vbi de intellectu Mendez de Caſtro *in l. cùm oportet, de bonis quæ lib. part. 3. n. 157. effectu 3.* Merlin. *de legitima, lib. 3. tit. 2. q. 6. per tot.*

3 *In caſtrenſibus etenim peculiis,* &c.] Caſtrenſe peculium dicitur quod filiusfamil. in caſtris, vel aliter militando acquiſiuit, vel quod intuitu militiæ donatum eſt, ſiue ſint præmia, ſiue prædæ ex hoſtibus reportatæ, ita per *l. caſtrenſe, ff. de caſtrenſi peculio, & l. 2. C. eod. tit. lib.* 12. reſolvunt Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 6. princ. n.* 24. Surd. *de alimentis, tit. 4. q. 12. per tot.* Azor. *inſtit. moral. part. 2. lib. 2. c. 13. quæſt.* 1. Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp.* 230. *à princ.* qui deinceps ſubdunt quod inter milites habentur quicunque militare munus obeunt, & qui caſtri, aut alterius loci curam habent, quamuis nullum immineat bellum, & qui nauibus, aut triremibus ad pugnam deſtinatis præfecti ſunt, & remiges, & nautæ.

4 Bona verò quaſi caſtrenſia in primis ſunt quæ acquiruntur ex officio publico, vt Doctoris, vel Aduocati, iudicis, tabellionis, Medici, Profeſſoris alicuius ex ſeptem artibus liberalibus, & longè maiori cum ratione, ſcientiæ alicuius ſuperioris, vt Theologiæ, iuris Pontificij, Cæſarei, aut medicinæ, aut ex quauis alia adminiſtratione publica, propter quam publicum ſtipendium ſit ſtatutum, vt per Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo litis, n.* 99. Queſad. *diuerſar. quæſt. cap.* 7. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ. 4. rubr. n. 13. & gloſſ. 6. num.* 24. Mendez de Caſtro *in l. cùm oportet, num. 140. de bonis quæ liber.* Molin. *de Iuſtit. tr. 2. diſp.* 231. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 56. n. 33. cum multis ſeqq. & c. 186. n. 4. & 22. & c. 231. num. 18. cum ſeqq.* Azor. *d. p. 2. lib. 2. cap. 13. quæſt.* 2. Cabed. *Luſitana deciſ. fin. num. 16. p.* 1. Surd. *de aliment. tit. 4. q.* 11.

5 Notatur ad hoc, quod filiusfam. poteſt teſtari de peculio caſtrenſi, vel quaſi, vt per Ordin. Reg. Luſit. *lib. 4. tit. 81. §. 3. in fine,* Clar. *in §. teſtamentum, q. 18. num. 6. & 7.* Viu. *tom. 2. commun. opin. lib. 6. titul. 13. num. 345. verſ. interpretatur quartò,* Surd. *de aliment. tit. 4. q. 11. n. 21. cum ſeqq.* Craſſ. *in §. teſtamentum, q. 6. n.* 3. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo Cùm non abſimilis, n. 34. & verbo læſis, n.* 98. Queſada *vbi ſuprà,* Bened. Ægid. *in repet. l. 1. de ſacroſ. Eccleſ. p. 1. §. 7. à n.* 3. Benedict. Pinel. *d. c. 5. à n. 8. & num.* 43. Et de filiofam. Clerico Spin. *in ſpecul. teſtam. gloſſ. 4. rubr. n.* 22. Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 42. n.* 7. Perez *ad l. 1. titul. 3. lib. 1. Ordin. pag* 63. Valaſc. *conſ.* 108. Benedict. Pinel. *dict. cap. 5. num.* 19.

6 *Donec in ſacris parentum ſuorum,* &c.] Ideſt, familia, & poteſtate patris, vt declarat Guid. Pancirol. *lib. 1. var. lectionum, c.* 77.

7 In gloſſ. *Memorialibus,* ibi, *ideſt Notariis, qui ſcribunt cauſam memoriæ.* Notatur ad hoc, quod lucrum tabellionum dicitur quaſi caſtrenſe, vt per Capell. Tholoſ. *q.* 20. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 56. n.* 37.

In gloſſ. *Teſtamenta,* ibi, *duo priuilegia dat filiisfam. vt & teſtentur in quaſi caſtrenſi, & non timeant querelam.* Vide Cou. *in cap. quia nos, n. 7. de teſtam.* Clar. *§. teſtamentum, quæſt. 40. num.* 6. Molin. *dict. tract. 2. diſp. 231. n. 5. cum ſeqq.* Benedict. Ægid. *dict. part. 1. §. 7. num.* 4. 8

De inofficioſis donationibus.

TIT. XXIX.

INOFFICIOSA donatio eſt quæ inter viuos fit in fraudem legitimæ portionis alicui debitæ, vel quæ inter viuos fit neglecto officio pietatis alij perſonæ debito, *l. 2. & 3.* Eſt autem querela inofficioſæ donationis introducta exemplo querelæ inofficioſi teſtamenti, *leg. vltim.* Scripſerunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & Vveſemb.

De materia vide *l. Hiſpan. 3. tit. 4. part. 4.* Viu. Vezin. Soar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit.* 17. Anton. Gomez *var. tom. 2. c. 4. n. 13. & in l. 29. Tauri, n. 33. & 34.* Cuiac. *comment. iuris ciuilis lib. 19. c.* 11. vbi Oſuald. Clar. *§. donatio, q.* 24. Nicol. Mozz. *in tract. de donation. tit vlt. à n.* 91. Guttier. *pract. lib. 3. q. 40. & 41.* Fontanell. *de pactis nupt. clauſ. 5. gloſſ. 8. part. 4. n. 11. cum ſeqq.* vbi tradit ideo ſeparatim introductos fuiſſe duos titulos de inofficioſis donationibus, & de inofficioſis dotibus, cùm dare in dotem, & pro dote donare idem ſit; quia poſſet contingere quod mulier ſe ipſam dotaret immodicè, & inofficioſè fraudando filios. Alex. Trentacinq *var. reſolut. lib. 3. tit. de donation. reſol.* 4. Anton. Fab. *in ſuo Codice, lib. 3. tit. de inofficioſ. donat.* Stephan. Grat. *diſcept. forenſ. c. 729. à princ.* Merlin. *de legitima, lib. 2. tit. 1. q. 21. n. 11. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Ob legitimæ læſionem exiſtentem intuitu immenſæ donationis locus eſt querelæ inofficioſi, & n. 2. etiam in donatione remuneratoria, n. 7. niſi benemerita eſſent eius generis vt actionem facienti præſtarent ad repetendum iudicialiter, num. 8. in promiſſione arrharum facta à viro, qui filios prioris matrimonij habebat, n. 9. in renuntiatione, vel remiſſione, num. 10. in confeſſione debiti facta à patre, fauore vnius ex filijs, vel de precio venditionis ſoluta à filio, &c. num. 11. etſi iuramentum interueniat, num. 12. in alienatione à patre, etiam titulo oneroſo facta in fraudem legitimæ, n. 13. in bonis quæ pater ludendo, vel luxurioſè, & malè aliter viuendo amiſit, & ſine cauſa alienauit, num. 14. quamuis filius, qui de reuocatione donationis inofficioſæ agit, ſit patri hæres, num. 15. etſi pater cuius hæres eſt filius, iurauerit donationem, num. 16. quamuis donatio tempore, quo facta fuit, non eſſet inofficioſa, num. 17.*

3 *Donatio inofficioſa an & quando reuocetur per querelam inofficioſæ donationis in totum, ſeu vſque ad legitimam tantùm filiorum, diſtingue vt num. 4.*

5 *Donatio inofficioſa quæ re, & conſilio.*

6 *Donatio facta extraneo.*

18 *Parentes in vita ſua de rebus ſuis liberè diſponunt, etiam proiiciendo in mare, dum ne id in fraudem faciant, attamen filius, viuente patre, qui bona diſſipat, petet vt ei aſſignentur bona aliqua patris pro alimentis, n. 19. verior opinio quod in hoc caſu filiis debetur legitima, ſed quod non exigitur, à patre ante diem, vel mortem illius, n. 20.*

21 *Donatio ſi à principio fuerit inofficioſa, poſtea autem adeò creſcat, vt tempore mortis facta comparatione donatio deſignat eſſe inofficioſa, ceſſat iſta querela, intellige vt n. 22.*

23 *Donatio ſi non fuit inofficioſa ab initio, licèt poſtea talis efficiatur ex aliqua clade, querela non ideo competet.*

24 *Filius non reuocat alienata per patrem titulo oneroſo, & licèt ex titulo & traditione ſimul tunctiu transferatur dominium, etſi poſtea titulus annulletur, aut reſcindatur, non transfertur dominium ipſo iure abſque traditione.*

L. Si vt allegatis. I.

Imp. PHILIPPVS A. *Nicanori, & Papianæ.*

1 OB læſionem legitimæ intuitu immenſæ donationis exiſtentem locus eſt querelæ inofficioſi. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Angel. Iaſ. Sicbard. Petr. Gilebem. Aloyſ. Leo *fol.* 61. *verſo*, Sebaſt. Næu, remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt exornantque Bart. *in l. Titia Seio* 86. §. *Imper. num.* 1. *in fine, ff. de legat.* 2. vbi Sarmiento, Iaſ. *in* §. *item ſi quis in fraudem, n.* 1. *prope fin. &* n. 2. *Inſtit. de actionibus* Anton. Gomez *var. tom.* 2. c. 4. *num.* 13. Clar. *verbo Donatio, q.* 24. Tiraquell. *in l. ſi vnquam, in præfat. n.* 32. Emman. à Coſta *in cap. ſi pater, de teſtam. lib.* 6. p. 3. *verbo priuare, n.* 20. *cum ſeqq.* Pinel. *in l.* 1. *de bonis mater. num.* 76. *in princ.* Alphan. *collect.* 88. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris p.* 3. *lib.* 44. c. 3. *num.* 15. Cuiac. *lib.* 5. *obſeru.* 14. Donell. *comment iuris ciuilis lib.* 19. c. 11. *col.* 1. Cald. Pereira *poſt quaſt. forenſ. ad rubr. tit. Inſt. de inoffic. teſtam. n.* 35. & 37. Bocer. *in commentar. de donat.* c. 3. *à n.* 105. *edit.* 2. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 183. *n.* 7. Rebell. *de obligat. iuſtit. p.* 2. *lib.* 18. *q.* 11. *n.* 2.

3 An & quomodo donatio inofficioſa reuocetur per querelam inofficioſæ donationis in totum, ſeu vſque ad legitimam tantùm filiorum? Hanc quæſt. mouet
4 gloſſ. magna *hic, in q.* 6. Sed magis communiter Doctores ſic diſtinguunt. Aut donatio facta fuit filio, aut extraneo: ſi filio, aut eſt inofficioſa re tantùm, aut re & conſilio, & in vtroque caſu non reuocari vltra legitimam, reſoluunt Cou. *lib.* 1. *var. c.* 19. *n.* 17. Clar. *d. verbo donatio, q.* 24. *n.* 2. Anton. Gomez *dict. tom.* 1. c. 4. *n.* 13. Emman. à Coſta *in d. c. ſi pater, p.* 3. *verbo priuare non poſſit, n.* 16. *verſ. his tamen non obſtantibus, & n.* 17. Honded. *conſ.* 42. *n.* 19. *cum ſeqq. vol.* 1. Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 3. *tit. de donation. reſol.* 4. *à n.* 1. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. c. 9. *n.* 11. Mangil. *de imputat. q.* 93. *n.* 25. Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verbo totum, n.* 5. Ioſeph. Seſſe *Aragon. deciſ.* 26. *n.* 74. & 75. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 283. *num.* 8. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 5. *gloſſ.* 8. *p.* 2. *à num.* 22. quicquid contrarium, idest quando re & conſilio eſt inofficioſa, reuocari in totum tradat
5 Mart. *de ſucceſſ. legali p.* 1. *q.* 25. *art.* 7. *n.* 3. Dicitur autem donatio inofficioſa re & conſilio, quando pater habens filios nihil eis relinquit, vel ſi de omnibus bonis fecerit donationem, ſeu ſi ex propoſito ad læſionem filiorum, vt tenent Mangil. *d. q.* 93. *n.* 56. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 715. *num.* 30. *cum ſeqq.*

Si verò extraneo fiat, & donatio eſt inofficioſa re 6
tantùm, reuocatur vſque ad legitimam; ſi re & conſilio, in totum, Bart. Bald. & alij *in d. l. Titia Seio*, §. *Imperator*, Tiraquell. *d. verbo totum, n.* 5. Alexand. Trentacinq. *d. reſol.* 4. *n.* 2. Mart. *d. q.* 25. *art.* 7. *n.* 2. Mangil. *d. q.* 93. *n.* 21. Stephan. Gratian. *d. cap.* 729. *num.* 1. *cum ſeqq.* Cou. Clar. Gom. Gutier. Fontanel. *citatis locis*, Merlin. *de legitima, lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 21. *num.* 25. Intellige hoc dictum de reuocatione donationis inofficioſæ re & conſilio factæ extraneo, quando filio, vel filiis non fuit aliquid relictum; ſecus verò ſi aliquid à patre relinquatur, quia tunc in vltimo caſu nec querela inofficioſæ donationis dabitur, ſed ſolummodo actio ad ſupplementum legitimæ, Ioan. Bapt. Lup. *de illegit. & natural. liber. commento* 4. §. 2. *n.* 18. Emman. à Coſta *d. verbo priuare non poſſit, num.* 14. Alexand. Trentacinq. *d. reſol.* 4. *num.* 2. Fontanel. *d. clauſ.* 5. *gloſſ.* 8 *p.* 2. *n.* 16. Mangil. *d. q.* 93. *n.* 23. & 45. Stephan. Gratian. *d. c.* 729. *n.* 12. Marta *d. art.* 7. *n.* 3.

Amplia primò principalem textus concluſionem 7
procedere etiam in donatione remuneratoria; nam in præiudicium filiorum legitimæ filiorum pater etiam remunerando donare non poteſt vt per Cou. *in cap. cùm in officiis, n.* 11. *de teſtam.* Aluarad. *de coniect. mente teſtatoris, lib.* 2. c. 2. §. 1. *n.* 115. Baez. *de non meliorandis filiabus c.* 17. *n.* 3. Salzed. *ad Bernard. reg.* 214. *verſ. amplia tamen*, Tell. *l.* 28. *Taur. in.* 3. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. c. 5. *n.* 24. & 25. Parlador. *quotid. quæſt. lib.* 3 *q.* 15. *n.* 2. & 3 vbi ſecus dicit quando beneme- 8
rita eſſent eius generis, vt actionem facienti præſtarent ad repetendum iudicialiter.

Amplia ſecundò procedere etiam in promiſſione 9
arrharum facta à viro qui filios prioris matrimonij habebat; nam huiuſmodi arrhæ de quinto, & non de acerno & corpore hæreditatis ſunt extrahendæ, vt contra Ayoram *de partit. p.* 2. *q.* 44. & Azeued. *l.* 2. *n.* 30. *tit.* 2. *lib.* 5. *noua Recop.* qui de corpore totius patrimonij viri deducendas eſſe ſcripſerunt, docent Spin. *d. gloſſ.* 18. *n.* 94. & 95. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. c. 14. *num.* 7. & *pract. lib.* 3. *q.* 45. Angul. *l.* 1 *a. tit.* 6. *de melioration. gloſſ.* 1. *n.* 22. Ioan. Garc. *in tract. de donat. remunerat. n.* 42. Caſtill. *quotid. lib.* 5. c. 1. *n.* 47. Parlad. *differ.* 125. *n.* 11. Sanchez *de matr. lib.* 6. *diſp.* 46. *n.* 14. & 15.

Amplia tertiò in renuntiatione, vel remiſſione, vt 10
per Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo donatione larg. tus, n.* 178. *in princ. & verbo totum, num.* 3. & 4. & *verbo omnia, n.* 33. & 34.

Amplia quartò in confeſſione debiti facta à patre 11
fauore vnius ex filiis, vel de pretio venditionis ſoluto à filio, vel de tali re empta ex pecunia filij, ſi tertium & quintum excedat, vel ſi excedit quintum quando eſt facta in fauorem extranei, quia vbicunque poteſt eſſe præſumptio fraudis, prout eſt inter perſonas prohibitas, non valet aſſertio, vel confeſſio patris, ſed requiritur vera & actualis ſolutio, *l. qui teſtamentum, ff. de probat.* Couar. *in cap. Raynutius, de teſtament.* §. 10. *n.* 9. *col.* 2. *verſ. tertio eadem concluſio.* Soar. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 17. *num.* 1. *pag.* 415. vbi quid hoc caſu, quo appareat de vera numeratione pretij, vnde non ſufficeret patrem in inſtrumento confiteri ſe pretium recepiſſe quoad præiudicium filiorum. Anton. Gomez *l. Tauri, n.* 36. Menoch. *remed.* 9. *recuper. num.* 179. & 180. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 50. *n.* 3. qui idem reſoluunt, Spin. *d. gloſſ.* 18. *princip. num.* 110. Auendan. *de exequendis mandat. part.* 2. *cap.* 29. *num.* 10. *cum ſeqq.* Marienz. *l.* 15. *gloſſ.* 12.

gloſſ. 12.*num.*7.*tit.*6.*lib.*5.*nova Recop.* Alex. Trenta-
cinq. *d. reſol.*4. *n.*7. Gottier. *de juram. confirm p.* 1.
12 *cap.*5. *n.*21. & 22. ubi ampliat etſi juramentum in-
terveniat, Marr. *de ſucceſſ. legals, p.*1. *q.* 23. *art.* 3. *n.* 20.
Mangil. *d. tract. de imputat. q.* 93. *à n.* 19. & 96. *cum*
tribus ſeqq. ubi etiam, quod dolus præſumitur ex
magna quaotitate.

13 Amplia quintò in alienatione à patre, etiam titulo
onetoſo in fraudem legitimæ facta, quæ ultra quin-
tum non valet, & poteſt à filiis tevocati conſtito de
fraude, ſi emptor fraudis particeps eſſet, licèt pre-
tium ſoluiſſet. Ita Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam*
in prioribus, ampl. 16. *num.* 9. ubi Valdeſ. *in addit.*
lit. E, Pinel. *in l.* 3. *de bonis maternis, part.* 1. *num.* 76.
& 77. Emman. à Coſta *in dict. cap. ſi pater, p.* 3. *verbo*
privare non poſſit, num. 23. & 29. Clar. *d.* §. *teſtamen-*
tum, q. 24. *num.* 5. Palat. *in repet. cap. per veſtras, de do-*
nat. inter virum & uxor. notab. 2. §. 17. *num.* 14. Men-
chac. *illuſtr. lib.* 1. *cap.* 37. ubi *num.* 1. pro hac opinio-
ne plutes refert, ſed ipſe ab ea diſcedit, Menoch.
remed. 9. *recuper. num.* 173. ubi quod pater non po-
teſt in fraudem filiorum alienare omnia bona, &
conſ. 334. *num.* 30. ubi ait quod licèt liberum ſit pa-
trifam. de rebus ſuis diſponere, etiam in præjudi-
cium filiorum; attamen permiſſum non eſt, cùm in
fraudem id agit. Cervant. *l.* 6. *Tauri, num* 36. ubi ve-
riorem dicit quando conſtat, quòd titulus onoroſus
eſt inſtrumentum defraudandi legitimam, Pichard.
in §. *item, ſi quis in fraudem* 6. *n.* 15. *Inſtit. de action.*
Marr. *d. art.* 7. *à n.* 12. & *n.* 28. vbi tenet filium poſſe
reuocare alienata à patre titulo oneroſo vſque ad
legitimam, Peguer. *deciſ.* 271. *n.* 15. *verſ. ſi vero alie-*
natio eſt, Cancer *var. reſolut. p.* 1. *cap. de donation.*
num. 86. Mangil. *de imputat. q.* 93. *num.* 16. 17. 18.
36. & 38. & *q.* 198. *n.* 8. vbi hanc opinionem veram
dicit quando pater omnia bona, vel majorem par-
tem vendiderit ſine cauſa fraudulenter, & animo ex-
cludendi filium.

14 Amplia ſextò poſſe filium revocare vſque ad le-
gitimam bona, quæ pater ludendo, vel luxuriosè, &
malè aliter viuendo amiſit, & ſine cauſa alienauit,
vt per Palat. *in cap. per veſtras, de donat. inter virum*
& uxor. notab. 3. §. 22. *num.* 15. Peguer. *deciſ.* 271.
num. 15. *verſ. & adeò prædicta*, vbi hoc procedere di-
cunt quando ludus eſſet illicitus, quia acquirens in
ludo illicito reſtitutioni eſt obnoxius, Alexand.
Trentacinq. *d. reſol.* 4. *n.* 15. Marr. *d. q.* 25. *art.* 7. *n.* 25.
ubi ideo ad petitionem filij uſque ad legitimam revo-
cari tradit, quia etſi ludus ſit licitus, cùm ſit in ma-
gna quantitate, cenſetur eſſe prohibitus, quia ſolùm
pro recreatione permittitur, Mangil. *de imput. q.* 94.
n. 20. & 21. & *q.* 108 *n.* 13.

Amplia ſeptimò quamvis filius, qui de revoca-
15 tione donationis inofficioſæ agit, ſit patri hæres,
quia cùm in ejus fraudem donatio facta fuerit, ei ob-
jici non poterit, quod ei hæres ſit, qui donavit, &
ſic contra factum defuncti venire non poſſet: ita
Alex. Trentacinq. *d. reſol.* 4. *n.* 11. Stephan. Gratian.
diſcept. forenſ. cap. 729. *n.* 27. Pinel. Socin. Menoch.
Gabr. Cephal. Dec. Riminald. Phaout. Sim. de Præ-
tis, & Surd. quos refert, & ſequitur Mangil. *d. tract.*
de imputatione, q. 93. *n.* 26. & 27. ubi *tribus numeris*
ſeqq. tres rationes quoque tradit ad probandum,
quod in hoc caſu filius non dicitur venire contra
factum defuncti.

16 Amplia octavò, etſi pater, cujus hæres eſt filius,
juraverit donationem, quia juramentum eſt perſo-
nale ex parte jurantis, *cap. veritatis, de jurejur.* nec
dicitur incidere in pœnam hæres, qui contravenit
juramento. Azeved. *l.* 3. *n.* 4. & 5. *tit.* 10. *lib.* 5. *nova*
Recop. & ideo ita tenent Clar. *d.* §. *donatio, q.* 24. *n.* 3.
Alex. Trentacinq. *d. reſ.* 4. *n.* 11. Stephan. Gratian.
d. cap. 729. *n.* 4. & 5. Fontanel. *dict. clauſ.* 5. *gloſſ.* 8.
p. 2. *n.* 39 Mangil. *d. q.* 93. *n.* 46.

Amplia nonò quamvis donatio tempore, quo fa- 17
cta fuit, non eſſet inofficioſa, quia patris ſupererant
alia bona, quæ pro legitima filiis ſufficiebant, ſi do-
nator deinde diſponat de reliquis bonis in alium
quàm in filium; nam & tunc revocabitur donatio
tanquam ſi ab initio inofficioſa extitiſſet: ita Ant.
Gom. *l.* 29. *Tauri, n.* 35. *verſ.* 2. *in fine*, ubi tradit tem-
pus mortis eſſe inſpiciendum, & ſi eo tempore appa-
reat donationem eſſe inofficioſam, uſque ad legiti-
mam eſſe revocandam; Fontan. *d. clauſ.* 5. *gloſſ.* 8.
p. 2. *n.* 40. Cancer. *var. reſol. p.* 1. *cap.* 8. *de donat. n.* 78.
verſ. quod adeò verum eſt, Mangil. *d. tract. de imput.*
q. 94. *n.* 9.

In Gloſſ. *Ex duabus, qua magna aliàs dicitur*, ibi; 18
quid enim ſi in mare omnia projiciat?] Notatur ad
hoc, quod parentes in vita ſua poſſunt de rebus ſuis
liberè diſponere etiam projiciendo in mare, dum ne
id in fraudem faciant, ut per Roland. *conſ.* 62. *n.* 25.
vol. 1. Cavalcan. *de tutor. n.* 89. & *ſeq.* Surd. *d. c.* 279.
n. 12. ubi addit, quod nec filius de eis conqueri po-
teſt, ex quo ſunt rerum ſuarum domini, & modera-
tores, Alphan. *collect.* 88. *verſ. ad gloſſ.* Advertas ta-
men poſſe filium vivente etiam patre, qui diſſipat
bona, petere ut ei aſſignentur bona aliqua patris 19
pro alimentis, de quo vide Vrſil. *ad Affl. tit. de.* 86.
n. 3. Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 16. *n.* 9. Surd. *de ali-*
ment. tit. 8. *privil.* 26. *n.* 5. & 6. & *privil.* 77. *n.* 7. &
privil. 88. *n.* 3. Amcodol. *in add. ad Vincent. de Fran-*
chis dec. 133. *n.* 6. Peguer. *dec.* 271. *n.* 15. *verſ. aut deni-*
que pater alienat. Cevall. *commun. contra commun.*
q. 506. Pichard. *in* §. *item ſi quis in fraudem. Inſt. de*
actionib. n. 15. *in fine*, Mangil. *d. tract. de imputat. q.* 93.
n. 11. *cum tribus ſeqq.* & *q.* 46. *n.* 5. *cum aliis tribus*
ſeqq. ubi veriorem opinionem eſſe dicit, quod in
hoc caſu filiis debetur legitima, ſed quod non exi- 20
gitur à patre ante diem, vel mortem illius, ſed fit
interdictio adminiſtratoris, ſeu quædam aſſignatio
in certis bonis patris, ut ſerviant pro alimentis, &
deinceps pater non poterit alienare: & *q.* 108. *n.* 17.
& 18. ubi tradit emptores bonorum patris teneri
ad alimenta, ubi penes patrem tot non remanſerunt,
quæ ſufficiant ad ea, quando alienatio facta fuit ſi-
ne cauſa, dolosè, & fraudulenter, ad excludendum
filios. Et notant Ceval. *dict. q.* 106. *verſ. & licèt hoc*
verum ſit, & Mangil. *d. q.* 44. *num.* 6. hoc privile-
gium non competere patri adversùs filium diſſi-
pantem.

In ead. Gloſſ. ibi. *item octavò quæro*, &c. Notatur à 21
ad hoc, quod ſi donatio à principio fuit inofficioſa,
poſtea autem bona adeò creſcant, ut tempore mor-
tis facta computatione donatio deſinat jam eſſe in-
officioſa, ceſſat omnino iſta querela, ut per Mer-
lin. *d. lib.* 1. *tit.* 1. *q.* 21. *n.* 47. Alvar. Valaſc. *conſult.* 189.
n. 5. ubi *n.* 23. intelligit, niſi à principio donatio fuiſ- 22
ſet inofficioſa re, & conſilio, quia tunc licèt bona
poſtea augerentur, querela non ceſſaret in odium
impij conſilij, & quoniam deficit eo caſu æquitas
retrotrahendi bona poſtea quæſita ad tempus dona-
tionis, qua deficiente lex nihil fingit: idem Alvar.
Valaſc. *de partit. cap.* 19. *n.* 5. ubi quod inofficioſitas
donationis conſideratur juxta tempus, in quo fit,
& non ex poſtfacto, licèt poſtea facultates minuan-
tur. Tiraq. *in l. ſi unquam, verbo omnino, à n* 35. ubi
quod ſi quis ab initio donavit totum ſuum patrimo-
nium, ſed poſtea locupletius acquiſivit, & totum
filio relinquit, non datur tali filio querela inofficio-
ſæ donationis.

In ead. Gloſſ. ibi, *nonò quæro*, &c. Notatur ad 23
hoc, quod ſi donatio à principio non fuit inofficio-
ſa, licèt poſtea ex aliqua clade talis efficiatur, non

ideo competet querela, quia ſatis eſt, quod tempore factæ donationis non erat donatio ioofficioſa, ut per Alvar. Valaſc. *d. conſult.*189. *n.*11. *&* 19. Petegr. *de fideicom. art.*36. *num.*35. Menoch. *de arbitr. caſu* 149. *n.*20. Merlin. *de legit.lib.*2. *tit.*1. *quaſt.*a1. *num.*46.

24 In ead. Gloſſ. ibi, *quia hic ſola donata*, &c. Notatur ad hoc, quod filius non tevocat alienata per patrem titulo oneroſo, etiamſi alienatio facta ſit mioori pretio, quàm res valear, niſi aliter conſtet de donandi animo, ut per Emman. à Coſta *in d. c. ſi pater, p.*3. *verbo privare non poſſit, n.*13. D. Barboſ. *in l.*a. *in princ. p.*1. *n.*173. *in princ. ff. ſoluto matr.*

25 In ead. Gloſſ. ibi, *ideoque licèt infirmetur voluntas*, &c. Notatur ad hoc, quod licet ea titnlo, & traditione ſimul junctis transferatut dominium, etſi poſteà titulus annulletur, ſive reſolvatur aut reſcindatur, non tamen transfertur dominium ipſo jure abſque traditione, ut per Tiraquel. *in l. ſi unqnam, verbo revertatur, num.*17. *&* 19. Anton. Gom. *var. tom.*2. *cap.*4. *num.*20. ubi quod in caſibus in quibus ex ſolo titulo, & contractu ttanſit dominium io aliquem ipſo jure ſine traditione, in eiſdem facta revocatione & reſolutione contractus re transfertur ipſo jure dominium in alienantem: idem repetit *l.*40. *Tauri, n.*15. *col.*2. *& num.*27. *&* 28. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.*18. *num.*21. *verſ. quare niſi, & de reſolut. ſive extinct. emphyt. cap.*17. *n.*32. ubi ait, etiamſi ipſo jure ea diſpoſitione legis, vel ſtatuti contractus anoullaretur.

SVMMARIVM.

1 *Donatio patris immoderata erga filium, morte patris non confirmatur, & n.*2.

3 *Donatio facta filio emancipato valet.*

4 *Pater ex cauſa dotis, vel donationis propter nuptias poteſt dare filio exiſtenti in poteſtate.*

5 *Dominium dotis promiſſa transfertur abſque traditione.*

6 *Pater donare poteſt filio patiendo ipſum habere uſumfructum bonorum adventitiorum; donare ei poteſt pro ejus legitima, n.*8. *poteſt ex cauſa castrenſis, vel quaſi caſtrenſis peculij, n.*9.

10 *Pater cùm donat filio in ſua poteſtate conſtituto, perinde habetur ac ſi ſibi ipſi donaret, unde merito talis donatio inutilis cenſetur.*

11 *Donatio facta filio, confirmatur morte patris donantis, ſi res donata fuit tradita.*

L. Si pater omne. II.

Impp. VALERIAN. *&* GALLIEN. AA. *Acriæ.*

1 IMmodetata patris donatio erga filium morte patris non confirmatur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſiooem ea hoc teatu deſumunt Camill. Borrel. *in ſum. dec. tom.*3. *tit.*10. *de donat. inter, n.*122. Molin. *de Iuſt. tract.*2. *diſp.*243. *in princ.* Mendez de Caſtro *ad l. cùm oportet, de bonis quæ liberis, p.*1. *n.*65.

3 *Sive ante emancipatus is fuerit*, &c.] Notatur ad hoc, quod donatio facta filio emancipato valet, ut per Socio. *reg.*103. Duen. *reg.*223. Anton. Gom. *l.*17. *Tauri, n.*5. *&* 8. *& l.*29. *num.*26. *& tom.*2. *var. cap.*4. *in fine*, Burg. de Paz *conſ.*14. *num.*14. Franc. Marc. *Delphin. dec.*326. *à num.*1. Angul. *l.*1. *tit.*6. *de meliorat. lib.*5. *nova Recop. gloſſ.*1. *num.*26. *&* 27 Franc. Milanenſ. *Sicilia dec.*3. *num.*79. Magon. *Florent. dec.*77. *num.*7. Mosquech. *de diviſ. bonor. lib.*3. *cap.*3. *à num.*13. Aoton. Fab. *de erroribus pragm. de cad.*42. *errore a. p. a. & conject. lib.*7. *c.*11. *col. pen. verſ. plenè.* Mangil. *de imputat. q.*29. *n.*33. Camill. Bortell. *d. tit.*10. *num.*105. Aloyſ. Ricc. *in collect. dec. collect.*196. Molin. *d. diſp.*243. *verſ. de eodem jure*, Leſſ. *de Iuſt. tom.*1. *lib.*2. *cap.*18. *dub.*11. *n.*90. Cardoſ. *in praxi judicum, verbo donatio, num.*86. Franc. de Souſa *in repet. §. actionum, Inſt. de actionib. num.*67. *&* 108. Menoch. *de præſumption. lib.*3. *præſ.*29. *num.*67.

In Gloſſ. *In poteſtate* 1. ibi, *in dote, & donatione propter nuptias*, &c. Notatur ad hoc, quod pater ea cauſa dotis, vel donationis propter nuptias poteſt dare filio in poteſtate exiſtenti, ut per Socin *reg.*105. *num.*6. Menoch. *de præſumpt. lib.*3. *præſ.*29. *num.*74. Card. Tuſch. *pract. concluſ. verbo donatio, concl.*673. *num.*41. D. Barboſ. *in l.*a. *in princ. part.*1. *num.*171. *cum ſeq. ff. ſoluto matr.* Franc. Hieron. Leo *Valent. deciſ.*12. *num.*8. *lib.*1. ubi *num.*9. poſt Menoch. *dict. præſ.*29. *num.*89. ſubdit quod ut valeat dicta donatio à patre filiæ facta, debeat interpretari ut cenſeatur facta contemplatione matrimonij, ut ipſa filia, quæ ſtatim nupſit, ſe dotare poſſet. Matienz. *l.*1. *gloſſ.*8. *num.*2. *&* 3. *tit.*6. *lib.*5. *nova Recop.* Nam favore matrimonij, quod de proximo eſt contrahendum, donatio à patre facta filio in poteſtate eſt valida, ut per Boër. *dec.*169. *num.*10. Roland. *conſil.*44. *num.*1. *& conſ.*70. *n.*3. *vol.*4. Surd. *conſ.*457. *à num.*55. *& conſ.*206. *n.*21. Tiber. Decian. *conſ.*31. *num.*69. *& conſ.*41. *n.*22. *vol.*1. Vincent. de Franch. *dec.*436. *num.*5. Morquech. *de diviſ. bonorum, lib.*3. *cap.*6. *num.*81. Angul. *in gloſſ.*3. *l.*9. *à num.*13. *tit.*6. *lib.*5. D. Barboſ. *in l.*1. *ff. ſoluto matrim. part.*7. *n.*30. *verſicul. pro qua ſententia, & num.*31. *verſicul. pro concordia*, ubi loquitur qoando donatio eſt reſpectu certi matrimonij, quod de proximo eſt contrahendum. Fachinæ. *controverſ. lib.*13. *cap.*60. Cardoſ. *in praxi judic. verbo Donatio, n.*86. Fontanel. *de pactis nuptial. clauſ.*4. *in princ. num.*6. Mar. Muta *dec.*15. *num.*5. *&* 6. Camill. Borrel. *in ſum. deciſion. tom.*3. *tit.*5. *num.*216. *& tit.*10. *num.*107. Mangil. *de imputat. q.*15. *num.*27. Ioan. Feder. Solia *de dote, q.*21. *pag.*58. ubi de eo, qui ſimulatam donationem alicui fecit, ut dives appareret, & ſic aliquam in uxorem conſequi poſſet. Intellige procedere, etſi favore certi matrimonij donatio fiat, & matrimonium minimè ſequatur, D. Barboſ. *in d. l.*1. *p.*7. *n.*33. Borrel. *d. tit.*5. *n.*216. *& tit.*9. *n.*179. *& tit.*10. *num.*107. Rot. apud Ludou. Cene. *de cenſibus, dec.*16. *n.*2. poterit tamen matrimonio non ſequuto donatio reuocari, ad tradita per Tell. *l.*17. *Tauri, n.*76. *&* 77. Matienz. *l.*1. *gl.*8. *n.*9. *tit.*6. *lib.*5. *noua Recop.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.*3. *c.*6. *n.*61. Morquech. *d. c.*6. *n.*82. Fontanel. *d. clauſ.*4. *gloſſ.*1. *n.*54. 4

Notatur etiam ad hoc, quod dominium dotis promiſſæ abſque traditione transfertur, vt per Bald. Novel. *de dote, p.*7. *priuil.*10. Anton. Theſaur. *dec.*48. *num.*1. Gabr. Aluarez *de priuileg. paupertatis, q.*25. *num.*11. 5

In ead. gloſſ. ibi, *vel remittere vſumfructum in aduentitiis.* Notatur ad hoc, quod pater donare poteſt filio patiendo ipſum habere vſumfructum bonorum aduentitiorum, vt per Duen. *reg.*225. *limit.*3. Boër. *deciſ.*196. Gom. Arias *l.*17. *Tauri, num.*34. Anton. Gom. *l.*48. *Tauri, n.*9. *col.*2. latè Menoch. *conſ.*282. *num.*32. *lib.*3. *& d. præſ.*19. *num.*87. *cum nouem ſeqq.* vbi quinque caſus diſtinguit, Tell. Fernandez *dict. leg.*17. *Tauri, à n.*57. Surd. *de aliment. tit.*1. *quaſt.*1. *n.*45. 6

n.45. Mangil. *d.tract. de imputation. q.45.n.2. cum multis ſeqq.*

7 In ead. Gloſſ. ibi, *item aliquod diurnum pro alimentis.* Ergo dum dicit patrem validè filio donare aliquid diurnum in cauſam alimentorum, excludere videtur donationem, cujus emolumentum longiori tempore poteſt durare, ſed hanc gloſſæ opinionem non videri ſibi tutam aſſerit Surd. *de alim. tit.9.q.2.n.04.*

8 Notatur etiam ad hoc, quod pater donare poteſt filio pro ejus legitima; poteſt enim in legitimæ aſſignatione mortem ſuam prævenire, ut per Duen. *d. reg.223. limit.5.* Menoch. *d. præſumpt.29. n.102. cum ſeqq.* Anton.Gom. *l.17.Tauri,n.5.verſ.& donatio, vel aſſignatio legitimæ,* Gom.Arias *ibidem, n.45.* Azeved. *l.1.n.12.tit.6.lib.6.nova Recop.* Morquech. *de diviſ.bonor.lib.3.cap.3. n.7. & 10.* Mangil. *dict. q.45.n.25.*

9 In ead. Gloſſ. ibi, *idem videtur hodie ex qualibet cauſa,* &c. Notatur ad hoc, quod pater poteſt filio donare ex cauſa caſtrenſis, vel quaſi caſtrenſis peculij, ut per Ioan.Garc. *de expenſ.c.4.n.1.* Cald.Pereira *in l.ſi curatorem, verbo laſis, n.103.verſ.in his autem,* D.Barboſ. *in dict.l.1.ff.ſoluto matr.p.7.n.30. & 34.* Cardoſ.*dict.verbo Donatio,n.86.*

10 In ead.Gloſſ. ibi, *unde perinde eſt ac ſi ſibi ipſi donaret.* Notatur ad hoc, quod cùm pater donat filio in ſua poteſtate conſtituto, perinde habetur, ac ſi ſibi ipſi donaret, unde meritò talis donatio inutilis cenſetur, ut per Aretin. *conſ.17.n.4.* Anton. Gom. *l.17. Tauri,n.4.* D.Barboſ. *in l.2. §. quod ſi in patris, n.1.ff.ſoluto matr.*

11 In ead. Gloſſ. ibi, *niſi morte confirmetur*, &c. Notatur ad hoc, quod morte patris donantis confirmatur donatio facta filio, ſi res donata fuit tradita, ut per Anton.Gom. *l.17.Tauri,n.1.* Angel. *de meliorat.gloſſ.1. num.2.3. & 7.* Avend. *l.44 Tauri,gloſſ.9. num.1.cum ſeqq.* Anton.Fab. *de erroribus pragm. decad.42.errore 2.n.6.verſ. aliàquin, part.2.* Menoch. *d.præſ.29.à num.66.* Camill.Borrell. *d.tom.3 tit.10. n.112.* Fachinæ. *controv. lib.3. cap.7.* Cancer. *var. reſol.p.1,cap.8.de alienat.num.52.& 53.* ubi ad confirmationem hujus traditionis tria requiri aſſerit, ſcilicet traditionem rei donatæ, perſeverantiam patris uſque ad mortem, & quod filius donatarius ſupervivat patri donanti.

In Gloſſ. *Familiæ herciſcundæ*, ibi, *non quantum ad dominium*, &c. Refert Ant.Gom. *var.tom.2.cap.11. n.30.col.4.verſ.tertiò & principaliter limita.*

L. Precibus quidem. III.

Iidem AA. Æliano.

1 QVerela inofficioſæ donationis habet locum ſi ab inteſtato ſucceſſio procedit, quia diſpoſitum in cauſa teſtati per rationem æquitatis ad inteſtati cauſam extenditur. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc texto deſumit Petr. Gregor. *ſyntagm.juris p.3.lib.44.c.3.n.14. verſ. & ita datur, lit.V.*

S V M M A R I V M.

1 *Querela inofficioſi ubi præſtò eſt, non datur locus remedio reſtitutionis, & n.2.*

3 *Remedium magis extraordinarium ceſſat ob minus extraordinarium.*

4 *Donatio inofficioſa datur comparatione aſcendentium, ſicut datur comparatione deſcendentium, & eo modo revocatur uſque ad portionem aſcendentibus debitam in bonis deſcendentium, ut parentibus in bonis filiorum quando non habent deſcendentes.*

L. Si filius tuus. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Ariſtinæ.*

QVerela inofficioſi ubi præſtò eſt, reſtitutionis 1
remedium non habet locum. Colligunt ex
Ord.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſuprà hoc tit.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Donell. *comment.juris civilis lib.19.c.11.col.8.*
Petr.Greg. *ſyntagm. juris p.3.lib.44.c.3.n.14.lit. A,*
Tiraq.*in l.ſi unquam,verbo libertis,n.114.de revocandis donat.* ubi ex Bald.& Socin.expendit hunc text.
ad hoc, quod remedium magis extraordinarium ceſ- 3
ſat ob minus extraordinarium. Molin. *de Iuſt. tr.1.
diſp.283. n.13.* ubi citato hoc textu ait, quod datur
donatio inofficioſa comparatione aſcendentium, ſi- 4
cut datur comparatione deſcendentium, & eo modo
revocatur uſque ad portionem aſcendentibus debitam in bonis deſcendentium, ut parentibus in bonis
filiorum, quando filij deſcendentes non habent.

S V M M A R I V M.

1 *Donatio immoderata facta in unum ex filiis, per nativitatem reliquorum revocatur uſque ad legitimam, & n.2 de jure regni Caſtellæ quid, n.3.*

4 *Donatio inofficioſa non revocatur à naturalibus liberis tantùm.*

5 *Naturales legitimati per reſcriptum Principis, quamvis habeantur pro verè legitimis, attamen non poſſunt dici ex legitimo matrimonio nati.*

L. Si totas. V.

Iidem AA. Cottabeo.

IMmoderata donatio in unum ex filiis facta per 1
nativitatem reliquorum revocatur ad legitimam
uſque. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.
n.1.ſup. hoc tit.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt *l.8.tit.4.part.5.& l.3.tit.8.lib.5. nova Recop.*
Tiraq. *in l ſi unquam,de revocand.donat. verbo libertis, num.75.cum ſeqq.& verbo revertatur, num.3.* Alphao. *collect.932.* Cov. *lib.1.var.cap.19.num.1. & num.4.verſ.cæterùm,* Clar. *in §.donatio, q.24. num.1. verſ.ſcire debes, in fine,* ubi tenet per hunc textum, quod ſi pater habens unum filium, illi donavit omnia bona, vel eorum partem, quam veriſimiliter non donaſſet ſi alios filios ſuſcipere cogitaſſet, tunc ſi alij ſupervivant, revocatur uſque ad legitimam tantùm. Raynald. Corſ. *indagation. juris lib.2. c.26.* Connan.*comment.juris civilis lib.5 c.10.n.3.* Bernard. *reg.213. lim.4* ubi quod donatio facta proprio filio non revocatur in totum, ſed uſque ad legitimam ſupernaſcentium liberorum. Soar. *tom.1. communium opin. lib.3. tit.17. num.1. pag.415.* Molin. *in tract. de inoffic. donation. num.33. & de donat. factis in contractu matrimonij, num.48.& 58.* ubi ait donationem valere, & ratam manere uſque ad virilem filij, cui facta eſt donatio. Gaſp. Baëz. *de non meliorand. dotis ratione filiabus, cap.9.à num.33.* ubi ait

Docto

Doctores communiter conſentire, quod donatio etiam ampliſſima filio, non revocatur niſi uſque ad legitimam recenter nati: & *num.* 48. fatetur diſpoſitionem hujus leg. procedere, etiamſi pater de aliis filiis cogitaverit. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *c.* 4. *n.* 81. *col.* 2. *verſ. ſi verò fiat*, Molin. *de primog. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 81. Gutier. *de juram. confirm. p.* 1. *cap.* 9. *n.* 11. Fachinæ. *controverſ. lib.* 3. *cap.* 89. Cardoſ. *in praxi judicum, verbo donatio, n.* 41. D. Barboſ. *in l.* 2. *in princ. p.* 1. *n.* 168. *in fine, ff. ſoluto matr.* ubi dicit quod ſi donatio ſit facta filio, aliis poſtea ſuſceptis non revocatur donatio in totum, ſed tantùm pro legitima competenti filiis poſtea natis: & *n.* 171. *verſ. & tenebis*, dicit menti tenendum, quod in revocatione legitimæ, quæ ſit juxta hanc leg. filius qui poſtea naſcitur, debet conſiderari, quaſi natus tempore, quo facta fuit donatio fratri per patrem, quo tempore attento revocata cenſebitur donatio quatenus ejus legitima tunc valeret, latè Molin. *de Inſt. tr.* 2. *diſp.* 283. *à princ.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 3. *tit. de donation. reſol.* 4. *n.* 12. latè etiam Caſtill *quotid. controverſ. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 40. *in princ.* ubi ait hunc textum communiter interpretari, ut ſcilicet donatio facta à patre filio, quem unicum habebat, revocetur quoad legitimam bonorum portionem filiis poſtea natis competentem.

3 De jure Regni Caſtellæ quid reſolvendum, magna eſt altercatio, ſi ponamus, quod pater, qui unicum tantùm filium legitimum habebat, donavit ei omnia bona ſua, vel magnam partem eorum, & poſtea nati ſunt alij filij legitimi, pro qua parte revocari debeat donatio, an in totum, ut omnia bona patris dividi debeant æqualiter inter omnes filios donatoris, an verò quoad legitimam tantùm, quæ filiis natis competere debet, ut inde remanere debeat penes filium, cui facta fuit donatio, tertium & quintum bonorum, in quibus potuit ultra legitimam meliorari per patrem, attento jure Regio? Et quamvis Gregor. Lop. *l.* 8. *in verbo à otro, verſ. & quid ſi donatio facta jam aate, tit.* 4. *part.* 5. D. Barboſ. *d. l.* 2. *in princ. part.* 1. *num.* 196. exiſtimaverint prædictam donationem revocari aliorum filiorum nativitate quoad integram parentis ſubſtantiam, excepta quinta, & tertia bonorum parte. Contrarium tamen, immò præfatam donationem ſimpliciter factam revocari quoad legitimam filiis natis competentem, detractis tamen priùs quinta, & tertia partibus, quarum reſpectu non revocatur donatio, tenent Anton. Gom. *d. tom.* 2. *cap.* 4. *n.* 11. *verſ. & per conſequens hodie in noſtro Regno*, Covar. *d. lib.* 1. *var. c.* 19. *n.* 4. *verſ. cæterùm ad inſtitutum*, Mieres *de majoratu, p.* 1. *q.* 21. *n.* 10. Molin. *de primog. lib.* 4. *c.* 2. *n.* 81. Gaſp. Baëz. *d. c.* 9. *n.* 48. Gutier. *d. p.* 1. *c.* 9. *ex n.* 14. *uſque ad n.* 17. Molin. *de Inſt. tract.* 2. *diſp.* 283. *ex n.* 3. *uſque ad n.* 10. Caſtill. *ubi ſuprà.*

4 *Ex quocunque legitimo matrimonio nati.*] Notatur ad hoc, quod donatio inofficioſa non revocatur à naturalibus liberis tantùm, ut per Alvar. Valaſc. *conſult.* 94. *n.* 7.

5 Quamvis legitimati per Principis reſcriptum habeantur quoad omnem effectum pro verè legitimis, ad notata per Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 8. *per tot. & q.* 11. *n.* 12. *cum ſeqq.* Flores de Mena *in addit. ad Gam. dec.* 2. *n.* 7. Cald. Pereira *in reſp. pro Sebaſtiano Limpo, n.* 43. Cabed. *Luſit. dec.* 69. *n.* 2. *p.* 2. nihilominus tamen non poſſunt dici ex legitimo matrimonio nati, ac proinde non comprehenduntur ſub hac diſpoſitione, ex Paul. *in l. fin. n.* 6. *de his, qui veniam ætat. impetr.* Dec. *conſil.* 155. *col. fin.* Feſat. *de ſubſt. q.* 408. *num.* 71.

L. Cùm donationibus. VI.

Iidem AA. Demetrianæ.

IVdicium patris agnoſcens, querelam inofficioſæ donationis amittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Tiraquel. *de retractu lig.* §. 1. *gloſſ.* 9. *n.* 136. Donell. *comment. juris civilis lib.* 19. *cap.* 11. *col.* 5. Emman. à Coſta *in cap. ſi pater, de teſtam. lib.* 6. *p.* 3. *verbo privare, num* 21. *verſ. itaque.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 3. *tit. de donation. reſol.* 4. *num.* 11. *verſ. contra hanc.* 2

SVMMARIVM.

1 *Donatio matris immodica revocatur per querelam inofficioſi, & n.* 2.

3 *Dos filiæ excedeat legitimam non poteſt revocari ab aliis fratribus in eo quod excedit legitimam patre vivente.*

L. Si mater tua VII.

Iidem AA. Ammiano.

DOnatio matris immodica per inofficioſi querelam revocatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Cujac. *lib.* 5. *obſerv.* 14. Donell. *comment. juris civilis lib.* 19. *cap.* 11. *col.* 5. Palat. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter virum & uxor. notab.* 3. §. 22. *n.* 4. *pag.* 387. ubi quod dotem filiæ, quæ excedit legitimam, non poſſunt alij fratres revocare in eo quod excedit, patre vivente. 2 3

SVMMARIVM.

1 *Donatio inofficioſa collata in unum ex liberis, revocatur ad quantitatem legitimam, & n.* 2.

3 *Conſentiens alij donanti, rem ipſam donare videtur.*

4 *Donans, pro marito.*

L. Si liqueat. VIII.

Iidem AA. Auxanoni.

DOnatio inofficioſa in unum ex liberis collata revocatur ad legitimæ quantitatem. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Clar. *in* §. *donatio, quæſt.* 24. *num.* 2. Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 3. *tit. de donat. reſol.* 4. *num.* 1. Tiraquel. *in l. ſi unquam, verbo totum, n.* 4. Stephan. Grat. *diſcept. forenſ. cap.* 751. *num.* 14. Gregor. XV. *dec.* 539. *num.* 2. *cum ſeqq.* Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 1. *q.* 21. *num.* 25. 2

Notatur ad hoc, quod qui conſentit alij donanti, rem ipſam donare videtur, ut per Tiraquel. *de jure maritis gloſſ.* 5. *n.* 149. *& in l. ſi unquam, verbo donatione largitus, n.* 349. & è contra qui non poteſt donare inofficioſè in præjudicium filiorum, eodem modo non poteſt conſentire in tali actu, in quo ex ejus conſenſu reſultet donatio, Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.* 50. *n.* 69. *in medio.* 3

Conſen

Digitized by Google

4 *Conſentiente domino.*] Id eſt, marito, ut per Tiraquel, *ad l.* 1. *connub. gloſſ.* 1. *p.* 1. *n.* 14. ubi tamen affirmat dominum hîc dici reſpectu rerum donatarum, quarum ſcilicet maritus erat dominus, non autem reſpectu uxoris. Chaſſan. *in Catalog. gloriæ mundi, p.* 2. *conſider.* 28.

SVMMARIVM.

2 *Querela inofficioſa donationis æquiparatur querelæ inofficioſi teſtamenti, & ultra quinquennium non durat, & n.* 2.
3 *Actio ad revocandam donationem inofficioſam durat ſolùm quinquennio.*
4 *Querela inofficioſa donationis ad inſtar querelæ inofficioſi teſtamenti introducta eſt.*
5 *Ius dandi de inofficioſitate præſcribitur ſpatio quinque annorum.*

L. Non convenit. IX. & ult.

Imp. CONSTANT. A. *&* IVLIANVS C. *Olybrio.*

1 QVerela inofficioſæ donationis æquiparatur querelæ inofficioſi teſtamenti, & ultra quinquennium illa non durat. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr. hoc tit.*
2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumont Donell. *comment. juris civilis lib.* 19. *cap.* 21. *col.* 5. *verſ. ſed huic ſententiæ*, Emman. à Coſta *in cap. ſi pater, de teſtam. lib.* 6. *p.* 3. *verbo privare*, *n.* 14. 20. 21. *verſ.* 3. Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 3. *tit. de donat. reſol.* 4. *n.* 24. ubi quod querela inofficioſæ donationis quinquennio durat, uti querela inofficioſi teſtamenti. Molin. *de Iuſt. tract.* 2. *diſp.* 283. *num.* 11.
3 ubi quod actio ad revocandam donationem inofficioſam durat ſolùm quinquennio: & *num.* 13. quod
4 querela inofficioſæ donationis ad inſtar querelæ inofficioſi teſtamenti introducta eſt. Rota apud Mer-
5 lio. *de legitima dec.* 65. *num.* 22. ubi quod jus dandi de inofficioſitate præſcribitur ſpatio quinque annorum.

De inofficioſis dotibus.

TIT. XXX.

QVEMADMODVM querela inofficioſæ donationis exemplo querelæ inofficioſi teſtamenti introducta eſt: ita etiam querela inofficioſæ dotis, quæ eandem vim habet, id eſt, tantum ex dote detrahit, quantum legitimam conficiat iis, quibus legitima debetur. Scripſerunt in hanc rubr. Cujac. Pac. & Vveſembec.

De materia vide Campeg. *de dote part.* 1. *q.* 55. Vincent. de Franchis *Neapol. dec.* 170. Grammat. *dec.* 90. Viv. *dec.* 434. *n.* 9. *cum ſeqq.* Merlin. *de legitima, lib.* 2. *tit.* 1. *q.* 20. *per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Dos immodica in unam filiam collata, lædens aliorum filiorum legitimam, per inofficioſi querelam revocatur ad juſtam legitimæ quantitatem, & num.* 2.
3 *Actio inofficioſa dotis eſt ad inſtar querelæ de inofficioſo teſtamento.*
4 *Mulier omnia bona ſua poteſt dare in dotem, & primo, & ſecundo viro.*
5 *Parens promittens filiæ dotem inofficioſam, & ultra metam legis Regiæ, an poſſit adverſus proprium factum venire agendo, vel excipiendo.*
6 *Dos inofficioſa an repeti poſſit cum fructibus exceſſus conſtante matrimonio.*
7 *Ex donatione inofficioſa facta à patre detrahitur proportionabiliter legitima liberorum.*
8 *Dos ſi revocatur, quia eſt inofficioſa, ſocer dum vivit, non poteſt eam facere revocationem.*
9 *Dotis revocatio an poſſit fieri vivo marito, mortuo patre.*
10 *Legum correctio in dubio vitanda eſt.*

L. Cùm omnia. Vnic.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Maximum præſidem Ciliciæ.*

DOs immodica in unam filiam collata lædens 1
aliorum liberorum legitimam per inofficioſi querelam revocatur ad legitimæ juſtam quantitatem Colligunt ex Ord. Cyn. Batt. Salicet. Angel. Caſtr. Sichard. Aloyſ. Len *fol.* 62. Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*
Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 2
Anton. Gom. *ad l.* 29. *Tauri, n.* 34. *in med.* ubi juxta ſecundam lecturam veram, & communiter approbatam hujus textus ex eo colligit, quod ſicut donatio mera, & pura revocatur quando eſt inofficioſa, in fraudem legitimæ filiorum: ita etiam quando eſt inofficioſa dos: & licèt text. non dicat, nec aperiat an intelligatur conſtante matrimonio, vel eo ſoluto, tamen cùm textu & Doctores loquantur ſimpliciter & indiſtinctè, utroque caſu debet intelligi: idem
Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri, n.* 16. ubi reddit rationem, 3
ideo non revocari hîc dotem immodicam, ex eo quod omnia bona data fuerunt in dotem, ſed quia tendit dos in præjudicium legitimæ filiorum. Donel. *comment. jur. civilis lib.* 19. *c.* 11. *in fin.* Alphan. *collect.* 437.
Vincent. de Franch. *dec.* 170. *n.* 1. ubi quod actio in- 4
officioſæ dotis eſt ad inſtar querelæ de inofficioſo teſtamento, Boër. *dec.* 200. *n.* 4. *& dec.* 201. *n.* 1. ubi quod mulier omnia bona ſua in dotem dare poteſt primo, & ſecundo viro. Cevall. *commun. contra commun. q.* 779. *n.* 127. ubi dicit quod ſecundùm veriorem hujus textus intellectum mater dederat in dotem ſecundo viro bona ſua in præjudicium filiorum primi matrimonij, & ſic titulo oneroſo; & nihilominus conſtante dicto matrimonio, ac matre vivente, filij admittuntur ad querelam inofficioſæ dotis.
Guttier. *pract. lib.* 3. *q.* 41. *per tot.* ubi ex profeſſo agit 5
an parens promittens filiæ dotem inofficioſam, & ul-
tra metam legis Regiæ, poſſit adverſùs proprium fa- 6
ctum venire agendo, vel excipiendo: & à *n.* 13. diſputat, an dos inofficioſa cum fructibus exceſſus repeti poſſit etiam conſtante matrimonio. Ioan. Bapt.
à Coſta *de portione rata, q.* 152. *n.* 14. *& de remed.* 7
ſubſid. remed. 208. *n.* 5. latè Merlin. *de legitima, lib.* 2. *tit.* 1.

tit.1.q.20.n.1. vbi quod ea inoſſicioſa donatione à patte facta detrahitur proportionabiliter legitima liberorum. Cald. Pereira *ad rubr. tit. Inſt. de inoff. teſt. n. 15.* vbi *n. 37. in princ.* ait quod in hac l. ſolùm datur querela ad reſcindendas doces immenſas reſpectu legitimæ, cui nocere non licet: at verò *in l. hac edictali, de ſecund. nupt.* datur actio ex lege ad reuocationem ejus, quod mater ſecundo marito donauit, aut ex cauſa dotis debet, etiamſi legitimæ non nocuerit, & ſic ad diuerſa ſuut illa remedia inuenta, ſcilicet querela reſpectu legitimæ, & remedium *d. l. hac edictali*, reſpectu reſidui, ſi fortè quid majus legitima mater marito dedit; quod excedat filio relicta. Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. c. 69.* Campeg. *de dote, p. 1. q. 55.* D. Barboſ. *in l. 1. in princ. p. 1. n. 174. in med. ff. ſoluto matr.* ubi ait hunc text. generaliter conſtituere, quod dos inoſſicioſa revocetur quatenus opus eſt, ut legitima aliorum filiorum ſuppleatur.

8 Eleganter, ut ſolet, pro materiæ notitia advertit D Barboſ. *loco proximè cit. n. 171.* quod ſi dos revocatur quia inoſſicioſa eſt, ſocer dum vivit non poteſt eam facere revocationem, quia non facilè debet audire contra proprium factum, quinimò neque filij vivo patre, ut ibi aliorum auctoritatibus comprobat.

9 Mortuo autem patre controverſum eſt, utrùm hæc revocatio dotis poſſit fieri vivo marito, & quamvis conſtante matrimonio prædictam revocationem non eſſe concedendam exiſtimaverint Bernard. *reg. 215.* Affliꝰ. *dec. 86 ad fin.* Thom. Grammat. *dec. 90. n. 3.* Contrarium tamen, immò alios filios poſſe revocare dotem inoſſicioſam, etiam conſtante matrimonio, meliùs tuentur Cæſ. de Vrſill. *ad Afflict. d. dec. 86.* Matienz. *l. 3. gloſſ. 6. n. 3. tit. 8. lib. 5. nova Recop.* D. Barboſ. *d. loco, n. 172.* ubi dicit pro hac parte facere textum *in præſenti* in ſua generalitate, & illam probare in Regno Caſtellæ expreſsè, *l. 29. Tauri*, quæ hodie eſt *l. 3. tit. 8. lib. 5. nova Recop.*

10 *Leges legibus concordare promptum eſt.*] Notatur ad hoc, quod correctio legum in dubio eſt vitanda, ut per Cephal. *conſ. 323. à n. 18. vol. 3.* Menoch. *remed. 4. adipiſc. n. 21.* Franc. Bec. *conſ. 1. n. 13.* Surd. *deciſ. 21. n. 19.* Monet. *de diſtrib. quotid. p. 2. q. 11. n. 29.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 2. lit. C, concl. 1046. n. 4. cum ſeqq.* quos & alios refero ego ipſe *axiom. 60. n. 5.* Merlin. *de legitima, lib. 1. tit. 1. q. 2. n. 4.*

De petitione hæreditatis.

T i t. XXXI.

CVm dictum ſit de inoſſicioſi teſtamenti querela, & de querelis inoſſicioſæ donationis, vel dotis, quæ ad illius ſimilitudinem ſunt introductæ; nunc ſequenter agitur de petitione hæreditatis, quæ eſt actio, qua quis petit ſe declarari hæredem, hæreditatemque ad ſe pertinentem ſibi reſtitui ab eo, qui pro hærede, vel poſſeſſore poſſidet, unà cum perſonalibus præſtationibus, veluti ſi poſſeſſor rem hæreditariam deterioraverit, aut ejus fructibus potitus ſit. Scripſerunt in hanc rubr. Cujac. & Vveſemb.

De materia vide Bellacomb. Viv. Vezin. & alios *tom. 1. comm. opin. lib. 3. tit. 18.* Rebuff. *in tract. except. n. 1015. cum ſeqq.* Donell. *comment. juris civilis lib. 19. c. 18.* Ariſmin. Tepat. *var. ſent. tom. 1. tit. 514.* Franc. de Barry *de ſucceſ. teſtati, ac inteſt. lib. 11. tit. 14. per tot.* Petr. Gregor. *ſyntagm. jur. p. 3. lib. 46. cap. 7. per tot.*

S V M M A R I V M.

1 *Hæreditas à quo tempore evicta, reſtituenda, non attento diſcrimine an ad fiſcum, vel privatum pertineat.*

2 *Fiſci, & extranei idem quoad hæreditates privilegium.*

3 *Bonæ fidei poſſeſſores rerum hæreditariarum uſuras ante litem conteſtatam perceptas non reddunt poſt litem conteſtatam.*

4 *Quoad uſurarum reſtitutionem eadem eſt conditio poſſeſſorum bonæ, & malæ fidei.*

5 *Fiſcus utitur jure privati, & ſic jure communi, niſi caſu de quo agitur, reperiatur ſpecialiter privilegiatus.*

6 *Poſſeſſor bonæ fidei tenetur in petitione hæreditatis quatenus ex fructibus factus eſt locupletior: malæ fidei tenetur à tempore malæ fidei, & litis conteſtatæ de perceptis, conſumptis, & percipiendis, n. 7.*

8 *Qui fide bona poſſidebat, & ipſius hæres, tenentur reſtituere legitimo hæredi tum res omnes hæreditarias, quæ tempore litis conteſtatæ extabant, tum etiam fructus omnes, ſi quos commodè inde potuerunt percipere, & ſua negligentia, aut culpa non perceperunt, &c.*

L. Senatuſconſultum. I.

Imp. M. Ælivs Antoninvs A.
Augurino proconſuli Africæ.

HÆreditas à quo tempore evicta reſtituenda, non 1
attento diſcrimine, an ad fiſcum, vel privatum
pertineat. Fiſci, & extranei idem quoad hæreditates 2
eſt privilegium. Item bonæ fidei poſſeſſores rerum 3
hæreditariarum uſuras ante litem conteſtatam perceptas non reddunt poſt litem conteſtatam: quoad 4
uſurarum reſtitutionem eadem eſt conditio bonæ, & malæ fidei poſſeſſorum. Colligunt ea Ordin. Cyn. Bart. Salic. Caſtr. Bald. Sichard. Angel. Petr. Gilchen. Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant.*

Non ſolùm ad fiſci cauſas, &c.] Notatur ad hoc, 5
quod fiſcus utitur jure privati, & ſic jure communi, niſi in caſo, de quo agitur, reperiatur ſpecialiter privilegiatus, ut per Martin. Laudenſ. *in tract. de fiſco, in princ. q. 14.* Menoch. *conſ. 241. n. 9. lib. 3.* Farin. *fragm. crim. p. 1. lit. F, n. 150.*

Niſi ex his locupletiores extiterint, &c,] Notatur 6
ad hoc, quod bonæ fidei poſſeſſor in petitione hæreditatis tenetur quatenus ex fructibus factus eſt locupletior, ut per Pinel. *in l. 2. de reſcind. vend. p. 2. c. 4. n. 61.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris p. 3. lib. 46. c. 7. n. 21.*
in fin. ubi addit quod malæ fidei poſſeſſor, qui ſine 7
titulo poſſedit, vel qui poſt litem conteſtatam ſuum titulum ſufficientem non potuit oſtendere, à tempore malæ fidei, & litis conteſtatæ de perceptis, & conſumptis, & de percipiendis, id eſt qui per alium percipi potuiſſent, tenetur: ſubditque, quod poſt petitam hæreditatem quilibet poſſeſſor conteſtatus litem incipit eſſe malæ fidei, vel ea quo ſcire potuit, & denuntiatum ei fuit, Molin. *d. diſp. 146. num. 9.* ubi agens de poſſidente bona fide, ait in utroque foro ſolùm teneri reſtituere id, quod ex fructibus perceptis extat, & quatum ex conſumptis factus eſt locupletior.

Poſt litem autem conteſtatam, &c.] Notatur ad hoc 8
quod qui bona fide poſſidebat, & hæres ipſius, reſtituere tenentur legitimo hæredi tum res omnes hæreditaria

reditarias quæ tempore litis conteſtatæ extabant, tum etiam fructus omnes, ſi quos commodè inde poterant percipere, & ſua negligentia, aut culpa non perceperunt, eodemque modo tenentur ad res eiuſmodi hæreditarias & fructus earum emptores, qui poſt litem conteſtatam eas ſcienter emerunt, aut alio titulo acceperunt, vt per Molin. *de Iuſt. tract. 2. diſp. 246. num. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Fidei malæ emptor hæreditatis tenetur de fructibus, bona fidei poſt litem conteſtatam fructus ſoluit, & num. 2.*
3 *Fructibus augetur hæreditas.*
4 *Actus vbi ſe habet ad prohibitum, & permiſſum, in dubio trahendus eſt ad permiſſum.*

L. Si poſt motam. II.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Marcello militi.*

1 MAlæ fidei emptor hæreditatis tenetur de fructibus, bonæ fidei poſt litem conteſtatam fructus ſoluit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Rot. Bonon. *dec. 35. n. 2.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 19. cap. 12. col. antep.* vbi de intellectu, Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 246. n. 15.* Parlad. *lib. 1. rer. quotid. cap. 5. n. 11.* vbi dicit quod idcirco hîc negat Imperator fructibus hæreditatem augeri, quia ab illo Muſeo hæreditas peti non poterat. Rationem reddit è veſtigio Imperator, quia ille Muſeus neque hæreditatem, neque partem hæreditatis poſſidebat, ſed res hæreditarias ſingulari iure, ſeu titulo, atque ita quia vniuerſitatem poſſidebat, ſingulari rerum iure, id eſt, ſpecialibus in rem actionibus conuenitur, in quibus quidem fructus poſt litem conteſtatam tantùm veniunt: verùm ſi petitio hæreditatis locum haberet, etiam ante litem conteſtatam fructus reſtituendi
3 eſſent, quoniam fructibus augetur hæreditas, *l. pecunia verbum, §. 1. ff. de verb. ſign.*

In Gloſſ. *Probaretur.* Notatur ad hoc, quod ubi actus ſe habet ad prohibitum, & permiſſum, in dubio trahendus eſt ad permiſſum, ut per Tiraq. *de retract. lign. §. 30. gloſſ. 2. n. 34.* & per hanc Gloſſ. notat Maſcard. *de probat. concl.* 1224. aliàs 1230. *n.* 51. quod ſi præſumendo aliquid certa diei, vel temporis parte, eſſet delictum, præſumendo autem alia parte non eſſet, debemus præſumere ex illa parte, ex qua non reſultat delictum.

SVMMARIVM.

1 *Excluſus ab hæreditate una actione propoſita, aliam, & quidem diverſam actionem non amittit, ſive actum ſit petitione hæreditatis, ſive querela abſolutoria, non nocet agenti ex alia perſona vel cauſa.*
2 *Propter diverſitatem perſonarum rem petere diverſis modis poſſumus.*

L. Hæreditas. III.

Iidem AA. *Epicteſi.*

1 EXcluſus ab hæreditate una actione propoſita, aliam, & quidem diverſam actionem non amittit, ſive actum ſit petitione hæreditatis, ſive querela abſolutoria, non nocet agenti ex alia perſona, vel cauſa. Item propter diverſitatem perſonarum rem 2
diverſis modis petere poſſumus. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

2 *Poſſeſſor à quo evincitur hæreditas, deducit ſumptus quos ſe feciſſe probaverit in infirmitate, & funere defuncti, & n. 2.*
3 *Funeris impenſa præferatur creditoribus habentibus hypothecam expreſſam.*
4 *Funeris ſumptus eſt omne id quod ante humatum corpus expenditur.*
5 *Meliorationes ſemper priùs probandæ ſunt, ut de illis habeatur conſideratio.*

L. In reſtituenda. IV.

Imp. ANTONINVS A. *Vitaliano.*

1 POſſeſſor à quo evincitur hæreditas, deducit ſumptus, quos ſe feciſſe probaverit in infirmitate, & funere defuncti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Greg. Lop. *l. 9. verb. deſpues, tit. 2. p. 5.* ubi quod poteſt quis retinere rem defuncti quovſque ſibi ſolvantur expenſæ factæ in eius funere, vel infirmitate. Caualcan. *dec. 32. n. 4 p. 1.* ubi quod in reſtituenda hæreditate poteſt quis retinere expenſas funeris, & infirmitatis. Surd. *dec. 255.* Garc. Maſtrill. *Sicil. dec. 10. n. 10.* Merlin. *de legitima, lib. 2. tit. 1. q. 15. n. 13.*

3 Vtrùm autem impenſa funeris præferatur creditoribus habentibus hypothecam expreſſam, vide Surd. *dec. 112. &* 255. Vincent. de Franch. *dec. 51.* Garc. Maſtrill. *d. dec. 10.* Marta *veto 8. n. 56.* Ioſeph. Ludov. *Peruſ. dec. 78. p. 2.* Ioan. Garc. *de expenſis c. 8. n. 23.* Aluyſ. Ricc. *in collect. dec. collect.* 473. Act. *de infirmitate par. 2. in verbo creditor funeris.*

4 *Sumptum funeris.*] Dicitur omne, quod ante humatum corpus expenditur, & ad id neceſſarium eſt, *l. Hiſpan. 12. tit. 13. part. 2.* Azeved. *l. 13. in n. 9. tit. 6. lib. 5. novæ Recop.* Garc. Gironda *de privileg. ſeu exempt. explicat. n. 417.* Gam. *Luſit. dec. 308.* Garc. Maſtril. *Sicil. dec. 203.* Lavot. *var. lucubrat. tom. 1. tit. 2. c. 16.* quos refero *de appellation verborumque iuris ſignif. appell. 107. n. 1.*

5 *Erogaſſe probaveris.*] Notatur ad hoc, quod meliorationes ſemper priùs probandæ ſunt, ut de illis habeatur conſideratio, ut per D. Barboſ. *in l. divortio, §. fin. p. 2. n. 33. ff. ſoluto matr.*

L. De hæreditate. V.

Idem A. *Poſthumianæ.*

1 POſſeſſor, qui hæreditatem reſtituit, deducit quod creditoribus hæreditariis hæreditario nomine ſolvit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 36. tit. 14. part. 5.* ubi deciditur quod hæreditatis bonæ fidei poſſeſſor hæreditate euicta retinet de bonis hæredis debita hæreditaria, quæ de ſuo tam ſolvit nomine defuncti, eleganter D. Barboſ. *in l. divortio, §. fin. part. 1. num. 5. ff. ſoluto matrim.* vbi refert veram concordiam inter *l. ſi pœna, §. 1. ff. de condict. indeb.* & textum *in præſenti,* nam *d. l. ſi pœna, §. 1.* procedit quando quis ſolvit nomine proprio, &

quaſi hæres verus, cùm re vera ipſe non deberet, quia hæres non erat, & ideò condicit à creditoribus: at verò textus iſte procedit quando putativus hæres ſoluit nomine hæreditario, & ideò non condicitur, quod colligitur ex verbis illis ibi, *creditoribus ejuſdem hæreditatis*, & ſic conſtabat hæreditario nomine fuiſſe ſolutum; & etiam colligitur ex ratione ibi, *ſuum receperunt*; illa enim ratio non concludit niſi intelligas nomine hæreditario factam fuiſſe ſolutionem. Donell. *commentar. juris civilis lib. 14. c. 13.* ubi Oſuald. latè Gregor. Lopez Madeira *animadverſionum juris civilis c. 13. per tot.* ubi de concordia hujus textus cum *d. l. ſi pœno, §. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Judicium cum minus legitimo tutore tenet inter avum, & nepotem in ejus poteſtate conſtitutum ratione dubitatione.*

2 *Declaratur text. l. ſi putes 6. de inoffic. dotib.*

L. Si putas. VI.

Imp. ALEXANDER A. *Firmino.*

1 RAtione dubitationis tenet judicium cum minùs legitimo tutore inter avum, & nepotem in ejus poteſtate conſtitutum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

2 Vide Hector. Rodriguez *in privatis ſcholiis ad l. qui in aliena, ff. de acquir. hæred.* ubi docuit textum *in præſenti* neceſſariò debere intelligi in filio emancipato mortuo, cujus filij acceperunt bonorum poſſeſſionem poſt mortem ejus, quam habuit ratam avus eorum, quod potuit facere ſecundùm diſpoſitionem *d. l. qui in aliena, poſt princip.* & illi qui non ſunt in poteſtate, non ſuccedunt niſi de jure Prætorio, ut ſunt liberi ex filio emancipato, ut probat *l. ſi retentus, & l. fin. ff. de contra tabul.*

SVMMARIVM.

1 *Petitio hæreditatis non datur contra titulo poſſidentem, & ideò non excluditur per præſcriptionem longi temporis, & n. 2.*

3 *Petitio hæreditatis eſt actio mixta, quod ſit realis, num. 4.*

5 *τὸ Autem, ponderatur.*

6 *τὸ Cæteris, ponderatur.*

7 *Petitio hæreditatis non conceditur hæredi contra titulo poſſidentem.*

L. Hæreditatis petitionem. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Reſtitutæ.*

1 PEtitio hæreditatis non datur contra titulo poſſidentem, & ideo non excluditur per præſcriptionem longi temporis. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. fin. tit. 14. part. 6. ubi gloſſ. 3.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloſſ. 10. n. 14.* Donell. *comment. juris civilis lib. 19. c. 12. col. 10.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris p. 3. lib. 46. c. 8. n. 10.* Cacherao. *Pedem. dec. 56. n. 1.* Gallin. *in comment. ad tit. de verbor. ſignif. lib. 9. c. 24. n. 8.* Molin. *de juſt. tract. 2. diſp. 146. n. 14.* Covar. *pract. cap. 12. n. 1. verſ. erit equidem*, latè Parlador. *rerquo tid. lib. 1. c. 1. §. 11. per tot.* & maximè *à n. 9.* ubi de intellectu.

Cùm mixta perſonalis actionis ratio, &c.] Ergò 3
petitio hæreditatis eſt actio mixta, de quo vide Co-
var. *pract. c. 12. in princ.* Donell. *comment. juris civilis*
lib. 19. c. 12. col. 1. Iaſ. *in §. ſed iſta, n. 41. Inſt. de action.*
Parlador. *d. lib. 1. c. 1. §. 11. n. 7.* ubi affirmat hanc
actionem habere actionem perſonalem mixtam cum
reali, latè Nicol. Bellon. *ſupputationum juris lib. 2.*
c. 3. vbi ait ſibi ſemper viſum fuiſſe, legem hanc non
modò probare quod petitio hæreditatis ſit mixta, ſed
potiùs quod ſit realis, nã dicitur *in hoc text.* petitioni 4
hæreditatis non præſcribi longo tempore, cæteris
autem in rem ſpecialibus actionibus ſic. Pondera ad- 5
verſatiuam, *autem*, cuius natura eſt aduerſari his, quæ
ſunt eiuſdem generis: ergo petitio hæreditatis eſt
realis. Pondera rurſus illam dictionem, *cæteris*, quæ 6
eſt ſimilium repetitiva, & in effectu *in hoc text.* videtur poni regula quod in rem actionibus præſcribitur longo tempore, vt *in verſ. à cæteris autem*: fallit in petitione hæreditatis, ut in principio l. & fallentia, ſeu exceptio debet eſſe de regula. Non obſtare dicit verba textus ſuprà relata, quia non dicunt, quod petitio hæreditatis ſit mixta, ſed quod ratio, id eſt conſideratio, quæ militat in perſonali mixta, putà *communi dividundo*, ſeu *familiæ herciſcundæ*, quæ licèt participent & de perſonali, & de reali, tamen reſpectu præſcriptionis attenditur, quatenus participant de perſonali, vt ſcilicet tollantur ſpatio triginta annorum, ſimiliter militat in petitione hæreditatis, quæ quamvis ſit realis, ex quo tamen habet præſtationes perſonales, *l. ſed etſi lege, §. petitio, ff. de petit. hæred.* reſpectu præſcriptionis attenditur perſonalitas, non realitas.

Notatur ad hoc, quod hæreditatis petitio non con- 7
ceditur hæredi contra titulo poſſidentem, ut per Cov. *pract. c. 12. n. 1.* Menoch. *remed. 1. adip. n. 61.*

SVMMARIVM.

1 *De perſona defuncti prius inquirendum in judicio an liber ſit, necne, quàm proceſſus dirigatur ad hæreditatis petitionem.*

2 *Servus non poteſt facere teſtamentum.*

L. Liber, necne. VIII.

Iidem AA. & CC. *Haſterio.*

DE perſona defuncti priùs inquirendum eſt in 1
judicio, an liber ſit, necne, quàm ad hæreditatis petitionem proceſſus dirigatur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

Ratio eſt, quia ſervus non poteſt facere teſtamen- 2
tum, Ord. Reg. Luſit. *lib. 4. tit. 81. §. 4.* Ant. Gom. *l. 3. Tauri, n. 12.* Mol. *de Iuſt. tr. 2. diſp. 137. n. 2. verſ. ſervus*, & vide poſita *in coll. ad l. qui teſtamento, de teſtam.*

SVMMARIVM.

1 *Repudiantibus ſcriptis hæredibus, ſuccedenti bus ab inteſtato de jure civili, vel prætorio competit petitio hæreditatis.*

2 *Pro hæreditariis repetendis contra quemcunque detinentem datur actio.*

3 *Petitio fideicommiſſaria hæreditatis non datur adverſus reſtituentem hæreditatem: datur eis qui*

i. v eis

intendunt ſe eſſe hæredes, ſeruato ſuccedendi ordine, num. 4.

L. Si ſcripti. IX.

Iidem AA. & CC. *Demophilæ.*

1 REpudiantibus ſcriptis hæredibus ſuccedentibus
ab inteſtato de iure ciuili, vel prætorio, competit hæreditatis petitio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*
2 Vide Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris p. 3. lib. 46. c. 7. num. 9. lit. C*, vbi quod pro iſtis hæreditariis repetendis datur actio contra quemcunque detinentem,
3 & *num. 12. lit. T*, quod fideicommiſſaria hæreditatis petitio non datur adversùs reſtituentem hæredi-
4 tatem, & *num. 19. in princip.* quod datur hæc petitio hæreditatis eis, qui intendunt ſe eſſe hæredes, ſeruato ordine ſuccedendi, vt primùm ſcriptis, & teſtamentariis, & iis locum non habentibus, legitimis ab inteſtato.

SVMMARIVM.

1 *Ex poſſeſſione diutina præſumimus ſolemnitatem intercesſiſſe extrinſecam, & n. 2. limita vt n. 4.*
3 *Solemnitas extrinſeca non præſumitur quando eſt talis, cui partes renunciare non poſſunt.*

L. Si filiusfam. X.

Iidem AA. & CC. *Theodoſiano.*

1 EX diutina poſſeſſione præſumimus ſolemnitatem extrinſecam intercesſiſſe. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* Aloyſ. Leo *fol. 62. verſe.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu colligunt Hippol. *ſingul. 325.* Mantua *lib. 1. locorum, c. 5.* Balb. *de præſcript. 3. part. princip. quæſt. 10. n. 19. & 22.* Aym. *de antiq. tempor. part. 3. in princip. n. 1. cum ſeqq.* Boër. *deciſ. 281. n. 16. cum ſeqq.* Ant. Gom. *variarum tom. 2. cap. 11. n. 17. col. 2.* Tiraquell. *de iure mariti, gloſſ. 7. n. 40. cum ſeqq.* Menchac. *de ſucceſſ. creat. tom. 1. lib. 1. §. 5. à n. 24. & n. 31. & controuerſ. illuſtr. part. 1. c. 61. n. 8. cum ſeqq.* Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 131. n. 54. & conſ. 189. n. 9.* Cacheran. *Pedem. dec. 173. n. 1.* Gam *Luſit. deciſ. 49.* Maſcard. *de probation. concl. 238. n. 5. verſ. ſequendo, & concl. 1316.* aliàs 1322. *in non. & concluſ. 1362.* Surd. *Mantuano deciſ. 231. n. 19.* latè Ioan. Garcian. *regul. 144.* Marc. Anton. Eugen. *conſ. 8. ex n. 7. tom. 1.* Burg. de Paz *conſ. 15. num. 28.* Quarant. *in ſuis Bullarij, verbo alienatio, pag. 34.* latè Flores de Mena *var. lib. 3. q. 23.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo antiquitas 2. & verbo factum 18. & verbo hæres 13.* Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 12. tit. 12. n. 20. & tit. 13. n. 11. & de tacitis, & ambig. conuent. lib. 7. tit. 12. n. 1.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 12. c. 2. n. 178.* Caſtill. *controuerſ. lib. 4. c. 35. n. 57.* Gonzal. *ad regul. 8. Cancell. gloſſ. 12. in princ. num. 78.*
3 Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 58. à n. 112.* vbi quod ſolemnitas extrinſeca non præſumitur quando eſt talis, cui partes renunciare non poſſunt.

4 Limita quando ex ipſo inſtrumento apparet ſolemnitatem non interueniſſe. Alex. *conſil. 1. n. 4* Bellacomb. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 14. num. 229. pag. 274.* Ioan. Garcian *d. regul. 144. n. 22.* Auendaõ. *ad l. 41. Tauri, gloſſ. 3. n. 5.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 6. n. 74.* Anton. Gabr. *commun. lib. 1. tit. de præſumpt. concl. 1. n. 57.* Maſcard *de probat. concl. 1140. num. 25. & concl. 1316. num. 33. cum ſeqq.* Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 131. n. 79.* Peregrin. *de iure fiſci, lib. 6. tit. 8. n. 25.* Valaſc. *conſult. 162. n. 10.* Flamin. Pariſ. *de reſignatione benefic. lib. 10. quæſt. 4. num. 27. & 28.*

SVMMARIVM.

1 *Qualitatem poſſeſſionis non tenetur dicere conuentus in poſſeſſione hæreditatis.*
2 *Titulum poſſeſſionis, ſeu rei, quam poſſidet, nullus tenetur oſtendere, procedit tam in prophanis, quàm eccleſiaſticis, in omni actu, num. 3. in beneficialibus quid, remiſſiuè, num. 4. procedit eo magis, ſi poſſeſſio eſſet antiqua, n. 5. etiam reſpectu fiſci, & Regis, ſeu Principis ſupremi, non recognoſcentis ſuperiorem, n. 6. ſicut quando ius commune poſſidenti, & eius poſſeſſioni reſiſtit, num. 7. aut titulus neceſſarius eſt ad fundandam intentionem, vel exceptionem; tunc enim tenetur quis oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis, n. 8. aut res eſt talis, quod ſine titulo poſſideri non poteſt, num. 9. vel poſſeſſor habet præſumptionem contra ſe, & actor in ſui fauorem, num. 10. vel quis poſſidet regalia, aut ſuper regalibus agitur, num. 11. vel contenditur ſuper iuriſdictione, n. 12.*

L. Cogi poſſeſſorem. XI.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA.
Æternali proconſuli Aſiæ.

QValitatem poſſeſſionis conuentus non tenetur 1
dicere in poſſeſſione hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*
Allegari vulgò ſolet hic text. ad hoc, quod titu- 2
lum ſuæ poſſeſſionis, ſiue rei, quam poſſidet, nullus tenetur oſtendere, de qua regula latè tractant, illamque multis exornant & declarant Nouell. *reg. 217.* Socin. *reg. 525.* Ioan. Garc. *reg. 465.* Bernard. *reg. 136.* Gregor. Lop. per text. *ibi in l. 1. tit. 10. p. 3.* Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo & vxorem nomine Adelaſiam, deciſ. 2. n. 21.* Palat. *in rep. cap. per veſtras, de donat. inter virum & vxor. notab. 2. §. 1. n. 45.* Iaſ. *in §. actionum, n. 101. Inſtit. de actionib.* Anton. de Padil. *in l. altius, de ſeruit, & aqua, ex n. 4.* Menchac. *de ſucceſſ. reſol. lib. 1. §. 7. n. 19. & 29.* Boër. *dec. 313. n. 1. & 3.* Afflict. *deciſ. 265. n. 87.* Marant. *de ordine iudic. p. 4. diſt. 13. n. 4.* Roland. *conſ. 89. n. 21. & 26. lib. 1.* Tiraq. *ad leges connub. l. 11. n. 11. & gloſſ. 1. p. 11. n. 11.* Albert. Brun. *conſ. 108.* Cou. *in reg. poſſeſſ. p. 2. §. 10. n. 6. verſ. hinc.* Bellacom. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 44. de iure emphyt. n. 18. pag. 682. & tom. 2. lib. 7. tit. 2. de vſuc. n. 54. pag. 225.* Azeued. *l. 2. à princ. tit. 1. lib. 4. nouæ Recop.* Aluar. Valaſc. *de iure emphyt. q. 8. n. 6. & 20. cum ſeqq.* Achil. Pedrocha *conſil. 3. n. 123.* Ioan Garc. *de nobilit. gloſſ. 2. §. 1. n. 17.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 19. c. 12. col. 11.* Maſcard. *de probat. concl. 590. & latiùs concl. 1373.* Peregr. *de iure fiſci, lib. 7. tit. 3. n. 17. cum ſeqq.* Zerol. *in praxi Epiſcop. p. 1. verbo bulla pag. 56. verſ. ad 5.* Tiber. Decian. *conſ. 7. n. 21. vol. 3.* Fulu. Pacian. *de probation. lib. 1. c. 7. ex n. 82. & c. 61. ex n. 7. vſque ad n. 48.* Anton. Fab. *ad tit. de petit. hæred. defin. 8.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 2. c. 16. n. 92.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. part. 3. collect. 191. n. 4.* Cenal. *commun. contra commun. q. 820. n. 27.* Cardin. Tuſch. *practicar. concluſ. tom 6. lit. P, concluſ. 539.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 23. tit. 6. n. 4.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 69. in conſid.* Garc. Maſtrill. *de magiſtratib. lib. 3.*

cap. 2. n. 22. cum ſeqq. latè Caſtill. *controuerſ. tom. 7. de tertiis, c. 16. n. 3. cum multis ſeqq.*

4 Quæ quidem regula procedit tam in prophanis, quàm in eccleſiaſticis, & in omni actu, vt adnotauit Maſcard. *d. concl. 1373. n. 1. in fine.* Sed quid in beneficialibus, vide Ioan. Selu. *in tract. de benefic. p. 5. q. 25.* Fulu. Pacian. *d. cap. 61. ex n. 16.* vbi notabiliter declarat, atque diſtinguit, Aloyſ. Ricc. *d. collect. 192. num. 4.* Cou. *d. n. 9.* Azeued. *d. l. 5. n. 5.* vbi etiam diſtinguit.

5 Et tanto magis dicta regula procedit, ſi poſſeſſio eſſet antiqua, tunc enim præſumitur pro titulo, ob idque ſic poſſidens non cogitur illum probare, ex Maſcard. *d. concluſ. 1373. ex num. 2.*

6 Procedit etiam regula noſtri textus reſpectu fiſci, & Regis, ſeu Principis ſupremi non recognoſcentis ſuperiorem, qui non poteſt citare vaſſallos, vt oſtendant titulos, quibus poſſident bona, aut terras ſuas, vt per Anton. de Padil. *in dict. leg. altius, numero 3.* Aluar. Valaſc. *dict. quaſt. 8. num. 20.* Pereg. *dict. lib. 7. tit. 3. ex num. 13.* vbi inquit quod poſſeſſor à fiſco conuentus non cogitur docere titulum ſuæ poſſeſſionis, ſed fiſcus actor tenetur implere ſuam intentionem.

7 Limita primò regulam huius textus non procedere quando ius commune poſſidendi, & eius poſſeſſioni reſiſtit, tunc enim tenetur poſſeſſor oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis, ſiue rei quam poſſidet, vt per Curt. iun. *conſil. 50. num. 2. lib. 5.* Palat. *vbi ſup. n. 46. & 47.* Anton. de Padil. *in d. l. altius, num. 6. & 7.* Azeued. *in d. l. 2. num. 5.* Aluar. Valaſc. *dict. q. 8. num. 6.* Fulu. Pacian. *d. lib. 1. cap. 62. num. 26.* vbi huius limitationis exemplum eſſe dicit quando laici poſſident Eccleſiam, decimas, vel quid aliud ſpirituale, quod de iure communi poſſidere non poſſunt, & *num. 27.* exemplificat etiam in omnibus, qui poſſident rem, quam de iure communi non poſſunt habere ſine aſſenſu ſuperioris, & ideo cùm feudum, & emphyteuſis requirant conſenſum alienum, vaſſallus, & emphyteuta domino requirenti oſtendere debent titulum ſuæ poſſeſſionis, Cened. *ad Decretal. collect. 144. num. 70.*

8 Limita ſecundò quando titulus neceſſarius eſt ad fundandum intentionem, vel exceptionem; tunc enim tenetur quis oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis, vt per Card. Tuſch. *d. tom. 6. lit. P. concl. 539. num. 4.*

9 Limita tertiò quando res eſt talis, quod ſine titulo poſſideri non poteſt, vt per Pereg. *dict. lib. 7. tit. 3. num. 21.* vbi ſubdit id eſſe generale in eo, qui poſſidet quod ad ſe de iure communi non ſpectat, ſed ad alium, Fulu. Pacian. *dict. cap. 61. num. 36.* vbi latiùs explicat.

10 Limita quartò quando poſſeſſor habet præſumptionem contra ſe, actor in ſui fauorem, tenetur enim tunc oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis, Achil. Pedrocha *conſ. 3. num. 124.* Card Tuſch. *d. concl. 539. num. 5.*

11 Limita quintò quando quis Regalia poſſidet, aut ſuper Regalibus agitur, tunc enim poſſeſſor tenetur oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis, alioquin ad fiſci Regij inſtantiam, & eius Procuratoris fiſcalis rectè priuari poterit, vt per Anton. de Padil. *in dict. leg. altius, numero 6. & 7.* Aluar. Valaſc. *dict. quaſt. 8. ex num. 25. & num. 36.* Peregr. *d. lib. 7. tit. 3. num. 51.*

12 Limita ſextò quando etiam ſuper iuriſdictione contenditur, tunc enim tenetur poſſeſſor oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis, & maniſeſtiſſime de ſuo iure docere; nam & iuris communis deciſio, & præſumptio ei reſiſtit, & regulæ omnes in fauorem Regis aſſiſtunt, Roder. Xuar. *allegat. 7. numero 7.* Anton. de Padil. *in leg. aquam, numero 7.* Couar. *pract. capite 1. numero 11.* Aluar. Valaſc. *d. quaſt. 8. numero 22.* Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. lib. 3. cap. 2. num. 12. & 17.* Et addit ideo Valaſc. *citato loco ad fin. verſ. adde ſeptimam concluſ.* quod adſtringi poſſunt Duces, Comites, & Marchiones oſtendere titulos ſuarum dignitatum.

SVMMARIVM.

1 *In hæreditatis controuerſia legatarij poſſunt agere contra hæredem ſcriptum.*

2 *Creditores defuncti, item legatarij poſſunt agere contra hæredem, non obſtante pendentia hæreditatis, & num. 3.*

4 *Res litigioſa alienari poteſt ex cauſa neceſſaria.*

5 *Hæres putatiuus ſi probabiliter dubitabat vtrùm eſſet hæres, in dubio videtur ſoluiſſe nomine hæreditario, vel nomine veri hæredis.*

6 *Iudicium centumvirale pro querela inofficioſi, & hæreditatis petitione.*

L. Cùm hæreditatis. XII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano P.P.*

IN controuerſia hæreditatis legatarij poſſunt agere contra hæredem ſcriptum. Creditores defuncti, vel legatarij poſſunt agere contra hæredem, non obſtante pendentia hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* 1 2

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Lancel. *de attent. p. 2. cap. 4. limit. 26.* Cuiac. *lib. 9. obſeru. 27.* Aluar. Valaſc. *conſult. 90. n. 3.* vbi aduertit quod quando tertius eſt, qui mouet quæſtionem particularem, ſiue debiti, ſiue legati, ſiue libertatis, non ſuperſedetur in particulari propter iudicium vniuerſale, & ſubdit in hoc diſcriminari textum *in præſenti, à l. ſi quis libertatem, ff. hoc tit.* quia hîc agit tertius contra vnum ex colligantibus, & quia non datur præiudicium, non ſuperſedetur in iudicio particulari; at illic agit vnus ex colligantibus contra tertium, & ſuperſedetur propter præiudicium, *& conſil. 158. num. 11.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quaſt. 7. num. 9.* latè Rebuff. *in tract. exception. num. 585. cum multis ſeqq.* vbi *n. 588. & ſeq.* reſoluit iudicium ſingulare ante petitionem hæreditatis poſſe intentari quando aliàs qui vindicaret rem ſibi debitam quam ex teſtamento peteret, vel vbi tertius pendente iudicio petitionis hæreditatis moueret ſingulare iudicium contra petitorem, vel poſſeſſorem. 3

Notatur ad hoc, quod res litigioſa ex cauſa neceſſaria poteſt alienari, vt per Tirsq. *de retract. lign. §. fin. num. 5.* Benintend. *Bonon. deciſ. 48. n. 15.* Lancel. *de attent. p. 2. cap. 4. limit. 8. num. 2. & 10. cum ſeqq.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. verbo litigioſi vitium, concl. 386. num. 11.* Farin. *fragment. crimin. p. 2. lit. L. num. 259.* vbi *num. 260.* refert dici alienationem neceſſariam primò per confiſcationem bonorum; ſecundò, quæ fit ex cauſa retractus; tertiò quæ fit ex cauſa de præterito; quartò quando debitor ſuo creditori dat in ſolutum rem litigioſam. 4

Sin autem ex contractibus, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi hæres putatiuus probabiliter dubitabat vtrū eſſet hæres, vt quia ſibi iam mota erat controuerſia ſuper hæreditate, in dubio videtur ſoluiſſe nomine hæreditario, id eſt ſuo, ſi eſſet hæres, vel nomine veri hæredis; nam & pendente lite ſoluere poteſt, vt per 5

D. Bar

D. Barboſ. *in l. diuortio, §. fin. num. 5. in princ. ff. ſoluto matrimonio.*

Omni modo bona fidei, &c.] Vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 19. cap. 14. col. 2.*

6 In gloſſ. *Centumuiralis*, ibi, *qui erant centum numero*, &c. Notatur ad hoc, quod centumuiralia iudicia erant grauiora, quæ à centumuiris iudicabantur, de quo latè Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. cap. 35. de centumuiralibus iudiciis & haſtu*, latè Calnin. *in ſuo Lexic. iuridico, verb. centumuirale iudicium*, vbi ait in hoc text. accipi pro inofficioſi teſtamenti querela & petitione hæreditatis.

De rei vendicatione.

Tit. XXXII.

AB actione de vniuerſitate, id eſt, de hæreditate, tranſit ad ſingularum rerum petitionem. Hæc actio vocatur rei vindicatio, & eſt ſpecies vendicationis; nam res hîc accipitur pro certa ſpecie, *ff. eod. l. 6.* id eſt pro corpore. Non ſolùm autem corpora vindicantur, ſed etiam res incorporales. Omnis autem actio in rem appellatur vindicatio, *Inſtit. eod. appellamus.* Scripſerunt in hanc rubr. Cuiac. Vveſemb. item Petr. Gilchen. Sichard. Giphan. *tom. 1. pag. 158.*

De materia tituli vide Viu. Soar. & Villalob. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 19.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 20. cap. 1.*

L. Etiam per alienum. I.

Impp. Severvs & Antoninvs AA. *Cæciliæ.*

1 PEr ſeruum bona fide poſſeſſum poſſeſſio acquiritur ea re ipſius poſſeſſi, & opera poſſidentis. Colliguntur ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Angel. Fulgoſ. Bald. Caſtr. Sichard. Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

SVMMARIVM.

1 *Ædificium cedit ſolo, & ſoluto ædificio, materia ad priſtinum redit dominium, & num. 3. intellige vt num. 2.*

4 *Proponuntur intellectus diuerſorum, & num. ſeqq. vſque ad fin.*

L. Si inferiorem. II.

Imp. Antoninvs A. *Ariſteneto.*

1 ÆDificium cedit ſolo, & ſoluto ædificio, materia ad priſtinum dominum redit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 2. ſupr. hoc. tit.* poſt omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 705.*

3 Vide *l. Hiſpan. 41. tit. 28. part. 3.* vbi ſtatuitur cedere ſolo quod ædificatur, vel ſeritur mala fide in ſolo alieno, Socin *regul. 111.* Riminald. *conſ. 558. num. 12.* Franciſc. Vegg. *conſil. 53. num. 16.* Cardoſ. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo ædificare, num. 3.* Donell. *comment. iuris ciuilis, lib. 4. cap. 33.* Dunat. à Fina *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 1. de acquir. poſſeſſ. num. 179. pag. 210.* vbi quod dominus ſoli eſt dominus ædificij ſuperpoſiti, Surd. *deciſ. 40. num. 6.* vbi quod ædificium mala fide factum in re aliena cedit ſolo, ſecus quando factum eſt à domino rei, *d. tr. 73. num. 10. & deciſ. 168. num. 3.*

Finis materia ad priſtinum dominum redit.] Probat hic text. quod ſi quis ſua materia in alieno ſolo ſciens ædificauerit, & ædificium poſtea corruerit, ædificij diſſoluti materia ad priſtinum dominum reuertitur: cui ex diametro aduerſari videtur I. C. *in l. adeò quidem, §. ex diuerſo, ff. de acquir. rerum domin.* qui apertè reſpondit, materiam illam ad eum ſpectare, qui quidem ſit dominus ſoli. 3

Ad quæ iura concilianda plures intellectus Doctores excogitarunt, & in primis Accurſ. *in d. l. adeò quidem, § ex diuerſo, in verb. computet*, ita diſtinctionis fœdere componere nititur. Aut enim, inquit, quis ex propria materia in alieno ſolo ædificauit, aut ex aliena materia: priori caſu, quia tunc animo donandi ædificare videtur, ceſſat vendicatio materiæ, etiam diruto ædificio, & ita procedit textus *in d. §. ex diuerſo.* Secundo verò caſu, quia non præſumitur donare, cùm res non ſit ſua, habet locum vendicatio, & ita procedit text. *in præſenti:* ſequuntur Bartol. & Odofred. *hic*, Balduin. *in d. §. ex diuerſo, num. 3. & 4.* Ioan. Gate. *de expenſis, cap. 5. num. 21. per tot.* Pichar. *in §. cùm in ſuo ſolo, num. 8. Inſtit. de rerum diuiſ.* Menoch. *de arbitr. caſu 158. num. 85.* vbi ſubdit in caſu *d. §. ex diuerſo*, illum ædificantem non tollere, nec abradere materiam etiam diruto ædificio, quia ibi concurrunt tria, ex quibus colligitur prædictum ædificantem voluiſſe materiam illam donare domino fundi, hoc eſt, quod in fundo alieno ædificauerit: ſecundò ſcienter, & ſic mala fide ædificauerit: demum tertiò ædificauerit ex propria materia, hoc ſanè caſu coniecturam faciunt ædificantem illum voluiſſe donare ipſam materiam, cùm alia præſumptio, quàm donationis, capi non poſſit; & ſubdit idem Menoch. in caſu huius text. diuerſum eſſe, quia hoc non conſtat, ædificatum ex propria materia, ſed potiùs ea aliena, ibi, *ſi non donandi animo*; non enim verba hæc protuliſſet Imper. ſi materia fuiſſet propria ædificantis, quia ſatis diceretur donaſſe, ea *d. § ex diuerſo.* Verùm hæc conciliatio nullo modo recipienda eſt, nullum enim verbum adeſt in hoc textu, quo ſignificetur Imperatorem loqui, cùm quis ædificat ex aliena materia, immò verba illa, *ſi non donandi animo*, magis propriè conueniunt ei, qui eſt dominus materiæ, quàm ei qui non eſt. Item quia eſt abſurdum vt magis ſuccurratur ad recuperandam materiam alienam, quàm propriam, tum denique quia text. iſte apertè probat dominium materiæ redire etiam ad malæ fidei poſſeſſorem, niſi probetur animo donandi ædificaſſe. 4

Secundo loco Eguinar. Baro *in dict. §. ex diuerſo*, aliter ſenſit. Tradidit enim malæ fidei poſſeſſorem cenſeri animo donandi ædificaſſe in alieno ſolo, & ideo materiam vendicare non poſſe, vt *in d. §. ex diuerſo*; probare tamen poteſt ſe non animo donandi impendiſſe, & tunc materiam vendicare poteſt: quo caſu accipi debere textum *in præſenti*, aſſerit idem Eguinar. quem ſequuntur. Hubert. Giphan. *ad §. nec tamen ideo, in verſic. quia voluntate eius, Inſtit. de rerum diuiſ.* Iul. Pacius *cent. 6. de acquir. rerum dominio, quæſt. 9.* Sed iſte intellectus non videtur admittendus; nam repugnat deciſioni huius text. in quo ponitur regula pro malæ fidei poſſeſſore, vt re ſeparata poſſit materiam regulariter auferre, & limitat ſi animo donandi id fecit: ergo probatio huius limitationis non ſpectat ad iſtum malæ fidei poſſeſſorem, maximè quia in dubio nunquam præſumitur donatio, ex vulgatis iuribus. 5

Tertiò loco Sarmient. *lib. 1. ſelect. cap. 10. num. 10. ad fin.* exiſtimauit textum *in præſenti*, dum probat 6

dominom materiæ redire ad malæ fidei poſſeſſorem, debere intelligi jure retentionis, argum, *l.planè* 41. *ff. de petit. hared.* Sed neque hæc reſponſio placet, quia hic text. *in fino*, ſentit dominum redire ad malæ fidei poſſeſſorem, & qui tantùm baber jus retentionis non dicitur habere rei dominium, ut colligitur *ex d.l.adeò,§.ex adverſo.* Item hîc agitur de malæ fidei poſſeſſore, cui minimè competit ius retinendi, ſed tantùm abradendi, *l. domum, ad fin. infr. hoc eodem tit.*

7 Quarto loco Cyn. *num.* 1. *in præſenti*, credidit textum *in præſenti* intelligi debere in colono, vel inquilino, qui rem alienam poſſidet volente domino; nam quamvis is non poſſit dici poſſeſſor bonæ fidei, quia non poſſidet animo domini, *l. apud antiquos, verſ. cùm igitur, de furtis*; quia tamen ex iuſta cauſa rem alienam detinet, ædificando ex ſua materia in alieno, non amittit proprietatem materiæ, & ideo diruto ædificio illam vindicare poteſt, ut eſt expreſſum *in l. habitator* 59. *hoc tit.* Probant hunc intellectum, & ſimul ejus auctorem ſequuntor Bald. *num.* 2. *in fine*, Albert. & Fulgoſ. *ad finem*, Siebard. *num.* 7. *in præſenti*, Mynſing. *in d.§. ex diverſo*, vbi Thom. Lini & Vveſemb. *num.* 1. Redoan. *de rebus Eccleſ. non alien. pag. mihi* 413. *num.* 6. Sed hic intellectus, quamuis in ſe verus ſit, tamen non conuenit finalibus verbis huius textu qui loquitur in poſſeſſore bonæ & malæ fidei; inquilinus autem, vel colonos non poſſident, ſed detinent, vt aduertit Bart. *l. in fundo*, *num.* 11. *ff. hoc tit.* neque in illis poteſt conſiderari mala fides, cùm voluntate domini poſſideant, & ideo animo obligandi dominum videantur meliorationes feciſſe, qua ratione competit eis actio ad eas petendas, *l. dominus* 57. §. 2. *ff. locati, leg. in hoc iudicium* 14. §. *diuerſum*, *ff. communi diuid.*

8 Quinto loco Iol. Capra *in d.§.ex diuerſo*, ad ſupradicta iura acutiſſimam quidem attulit interpretationem; tradidit enim quod dicitur io hoc textu diſſoluto ædificio eius materiam ad priſtinum dominum redire, eo caſu verum eſſe, quando idem ille, qui ædificium conſtruxit, illud diſſoluit, id enim iuris rationem dictitare, vt quemadmodum ſoli dominus ædificij dominium acquiſiuit, ob id quod ſuo ſolo impoſitum id fuit; ita etiam contrario caſu, quia ab ædificante diſſolutum fuit, eius ædificij dominium amitti, & ſic etiam is, qui ædificauit, ſi dominium materiæ amiſit, ea ratione, quia in alieno ſolo ædificauit, materia recepta poſt diſſolutum ædificium eius, vt poſſeſſionem, ita & dominium recipiat, iiſdem enim modis, quibus dominium amittimus, iiſdem quoque ipſummet diſſolui, adeò notom eſt quàm quod notiſſimum, *ad l. ferè, ff. de regul. iuris*, cum concordantibus: quamuis enim mala fide fuerit ædificatum, tamen diſſolutio ab ipſo ædificante facta rem in priſtinam cauſam reſtituit, text. *in præſenti*, vbi notandum dicit quod prior dominus vendicare poſſit, ſed quod ſicut materia diſceſſit alieno loco impoſita, ita & ab eo exempta ad ipſum dominum redit, *ad l. qui res*, §. *vlt. ff. de ſolut.* Quod ſi verò ſoli dominus poſtquam poſſederit ædificium id diſſoluerit, obtinere quod *in d.§.ex diuerſo*, dicitur, putat Iolius Cap. *d. loco*, videlicet materiam vendicari ab eo, qui ædificauit, non poſſe. Cui interpretationi adhæſiſſe viſus eſt Petr. Heig *in d.§.ex diuerſo, n.* 6. & 7. Sed neque illa, licèt ſubtilis, recipienda eſt; cùm enim quis in alieno ſolo ſcienter ex ſua materia ædificat, vtique voluntate ſua amiſiſſe proprietatem ipſiuſmet materiæ intelligitur, eamque donaſſe, *d.§.ex diuerſo*; cùm itaque ſemel alienauerit, ſeu donauerit, conſilium ſuum mutare, & donationem poſtea reuocare ampliùs non poteſt, ad not. *in cap. mutare, de regul. iuris lib.* 6. Tum etiam, quia nulla eſſet pœna conſiderabilis in alieno ſolo ædificantis, ſi quandocunque ædificium conſtructum deſtruendo materiam illam, quam ſemel amiſerat, iterum reacquireret ac adipiſceretur.

Sexto loco Herman. Vult. *in §.cùm in ſuo ſolo, num.* 2. *Inſtit. de rerum diuiſ.* vbi Borcholten *in fine*, & Thaddæ. Piſo *in comment. ad d.§.ex diuerſo*, *num.* 4. ita diſtinguunt. Aut loquimur inſpecto iuris rigore, aut æquitate inſpecta. Primo caſu procedit deciſio *in d.§. ex diuerſo*; ſecundo verò hic textus noſter. Et ratio eſt ſecundùm eos, quia non debet quis ex aliena iactura lucrum facere, vt Paulus loquitur de eo, in cuius fundum quis ſciens & mala fide quid impendit, *in l. plani, ff. de petit. hared.* Sed contrà opponitur *l. ſumptus, ff. hoc tit.* vbi Papinianus ſcribit, *ſumptus in prædium alienum factos, peti quidem non poſſe, ſed exceptione doli oppoſita per officium iudicis æquitatis ratione ſeruari, ſi à bonæ fidei poſſeſſore facti ſint.* Ergo à contrario, ſi à malæ fidei poſſeſſore facti ſiot, æquitatis ratione ſeruari non debent. 9

Septimo loco Fachinæ. *lib.* 1. *controuerſ. cap.* 55. alium attulit ſenſum pro ſupradictis reſponſis conciliandis. Inquit enim quod textus *in d.§. ex diuerſo*, loquitur de ædificatione in alieno ſolo, is enim materiam vendicare non poteſt, quia voluntate eius intelligitur eſſe alienata, ſiue donata ei, qui dominus eſt ſoli, vt ibi loquitur Iureconſ. textus verò *in præſenti*, vbi totum contrarium deciditur, procedit cùm aliquis in alieno ſolo ædificat ſciente & patiente domino, talis enim ſcientia, & patientia operatur vt materia vendicari poſſit: nam conſiderat quod hîc Imperator loquitur de eo, qui in ſuperiori parte domus habitabat, & ſimul domina erat partis inferioris; quamobrem præſumitur non ignoraſſe ædificium fieri in parte inferiori: meritò Imp. conſiderata poſtea facti ſpecie, & circunſtantiis omnibus declarat diſſoluto ædificio materiam vendicari poſſe, niſi animo donandi fuerit impoſita, de qua quidem ſpecie non loquitur Iureconſ. *in d.§.ex diuerſo.* Quod autem patientia operetur repetitionem materiæ, probat textus *in l. plures, §. ſi donaui, ff. de doli mali except.* Sed iſte intellectus ſtare non poteſt, quia in hoc textu non bene probatur quod hic dominus ſciret, & pateretur ædificari in ſuo ſolo, prout autumauit Fachinæus; hoc enim dumtaxat hîc deciditur. Si inferiorem partem, ideſt fundamentum, prout explicat gloſſ. *verbo ædificij*, ad te pertinere probas, illud quod vicinus tuus impoſuit, domino tuo accreſcit, &c. Ex his verbis non video colligi quod Imp. hîc loquitur de eo, qui in ſuperiori domus parte habitabat. 10

Octauò & vltimò doctiſſimus D. Barboſ. *in l. diuortio, §. fin p.* 1. *num.* 84. pro vera reſponſione aduertit quod malæ fidei poſſeſſor ædificans io alieno, habet donandi animum, quando conſiſtente ædificio impenſa abradi commodè non poteſt, aliàs donandi animum non videtur habuiſſe, ſed magis abradendi: ſi igitur diruto ædificio velit in prædicto ſecundo caſu abradere, dominium materiæ ad eum redibit, quia in hunc caſum non videtur animum donandi habuiſſe, vt expreſsè tenet Lorior. *in tract. de fructibus, axiom.* 14. *in fine*, & in his terminis accipi debere textum *in præſenti*, aſſerit idem D. meus, expendendo illius verba, dum dicit dominium materiæ reuerti ad dominum, ſiue ſit poſſeſſor bonæ fidei, ſiue malæ fidei, ſi non donandi animo fuerit ædificatum, ſed poſſeſſor malæ fidei tantùm videtur habere animum donandi, quando conſiſtente ædificio impenſa abradi commodè non poteſt, aliàs ſecus, vt *ſuprà* dictum eſt: ergo prædicta interpretatio apertè colligitur ex mente huius textus. Vnde vera infertur 11

expli

explicatio *ad §. ex diuerſis*, dum probat, quod qui ſcienter ex ſua materia ædificat in alieno, ſua voluntate videtur alienare proprietatem, adeò quod nec diruto ædificio poſſit illam vendicare, quia debet intelligi quando conſiſtente ædificio materia abradi non poterat ſine detrimento rei; cùm enim tunc videatur habere animom donandi, vendicare poterit, quantuncunque poſtea ex accidenti diruto ædificio materia potuerit abradi: cæterùm ſi à principio abradi potuit, quia tunc ceſſat animus donandi, vt *suprà* diximus, diruto ædificio vendicari poteſt: text. hîc *in fine*, & facit ratio *d. l. habitator 59. in fine, ff. hoc tit.* quam interpretationem vti veram ſequimur, & amplectendam proponimus.

SVMMARIVM.

1 *Rem meam non meo nomine venditam vendicare poſſum.*
2 *Vendicatio rei alienæ conſentienti, non inuito præiudicat.*
3 *Pretium ſoluens actione negotiorum geſtorum hoc recuperat.*
4 *Conſentiens alienationi rei ſuæ, aut ſibi obnoxiæ, non poteſt repetere ampliùs, nec eam venditionem infringere.*
5 *Dominus rei poſt vſucapionem ipſius poteſt repetere pretium venditionis factæ ab illo non domino, tanquam ipſemet vendiderit.*
6 *Re mea ab alio vendita, vel præſcripta, aut perempta, poſſum agere contra tertium, & n. 8.*
7 *Si conſentio rem meam vendi per alium, valet venditio.*
8 *Venditio vbi facta fuit ignorante domino, & ſic veriſimile eſt, quod tertius eam vendidit tanquam propriam, nomine ſuo vendicari poteſt.*

L. Mater. III.

Imp. ALEXANDER A. *Dominæ.*

1 REm meam non nomine meo venditam vendi-
2 care poſſum. Venditio rei alienæ conſentienti,
3 non inuito præiudicat. Pretiom autem ſoluens actione negotiorum geſtorum hoc recuperat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* & poſt omnes Aloyſ. Leo *fol. 63.*
4 Vide *l. Hiſpan. 54. tit. 5. part. 5.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 9. num. 139.* vbi quod conſentiens alienationi rei ſuæ, aut ſibi obnoxiæ, non poteſt ampliùs repetere, nec eam venditionem infringere, &
5 *num. 254.* per hunc text. tenet quod ipſe dominus rei poſt vſucapionem ipſius poteſt repetere pretium venditionis factæ ab illo non domino, tanquam ſcilicet ipſemet vendiderit, Negusant. *de pignorib. p. 5. membr. 1. num. 40. verſ. preterea, & membr. 2. num. 43. verſ. 5.* Capell. Tholoſ. & *ibi* addit. *deciſ. 201.* Roder. Xuar. *allegat. 28. num. 23. &* 24. Burg. de Paz *conſ. 4.*
6 *num. 6.* Gam. *Luſit. deciſ. 21. num. 3.* vbi quod re mea ab alio vendita, vel præſcripta, aut perempta, poſſum agere contra tertium, latè & eleganter D. Bar-
7 boſ. *in l. qua dotis 35. ff. soluto matrim. num. 140.* vbi per hanc l. tenet quod ſi conſentio rem meam vendi per alium, valeat venditio propter conſenſum meum, non tamen videor conſentire donandi animo, ac proinde pretium, quod habuit venditor, ab eo repetere poſſum, ſubdens quod licèt lex iſta loquatur in eo, qui poſt venditionem conſenſit alienationi rei ſuæ, tamen idem recipiendum eſt quando à principio prædictum conſenſum adhibuit, iuxta reg. *leg. fi. ad Macedon.* & propter ſuam generalitatem ſemper conſentiens pretium repetet, ſiue venditor vendat rem meam nomine meo, ſiue etiam ſuo, tanquam propriam, & *in num. 141.* expendit hunc text.
vbi venditio facta fuit ignorante domino, & ſic 8
veriſimilius eſt quod tertius eam vendidit tanquam propriam nomine ſuo, & dicit text. dominum eam vendicare poſſe ab emptore, etiam non reſtituto pretio, ſubdens quod ſi dominus poſtea ratam habuit venditionem illam, vel etiam à vendicatione rei repulſus eſt, quia ſcilicet res præſcripta, vel perempta eſt, tunc poteſt pretium repetere à venditore. Expendit igitur quod text. iſte æquiparat hos duos caſus, quando dominus ratam habuit venditionem, vel quando res perempta fuit: ſed in hoc caſu certum eſt, domino in ſubſidium competere actionem negotiorum geſtorum ad pretium aduersùs vendentem: ergo idem in primo recipiendum eſt, iuxta reg. *l. qui neque, §. 1. ff. de rebus eorum*, per quam inductionem conſtat veriorem eſſe opinionem Martini, quam retulit gloſſ. *verbo non prohiberis, in hoc text.* quod etiam re extante, ſi dominus ratam habeat venditionem, habet actionem negotiorum geſtorum ad repetendum pretium.

L. Adversùs eos. IV.

Imp. GORDIANVS A. *Muniano militi Africæ.*

A Malæ fidei poſſeſſore præſcriptionis titulo non munito res vendicari poteſt. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſor malæ fidei tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis, omnique cauſa damni: item neceſſarias dumtaxat impenſas repetit, & vtiles expenſas ſine prioris ſtatus læſione detrahit, num. 1. & 3.*
4 *Fructus percepti, & qui percipi potuerunt, iubentur reſtitui à malæ fidei poſſeſſore Diſtinguendum vt num. 5. limitatur num. 6. & 7. reſoluitur num. 8.*
9 *Poſſeſſor malæ fidei tenetur de omni cauſa damni dati.*
10 *Emptor bonæ fidei rei ſubiectæ reſtitutioni, recuperat pretium à venditore, ſi ab eo prædicta res euincantur, & meliorationes ab eo factas ad eius euidentem vtilitatem, à ſucceſſore eiuſdem rei.*
12 *Poſſeſſor malæ fidei conſequitur expenſas neceſſarias, eaſque deducere poteſt, & petere. Contrarium vrgetur num. 12. difficultati occurritur; num. 13. proponitur mens auctoris & aliorum; n. 13. & 14.*
15 *Impenſa vtiles non iubentur ſolui malæ fidei poſſeſſori, ſed ſolùm ei permittitur abradere, ſine læſione ſtatus prioris.*
16 *Poſſeſſori malæ fidei licèt in foro externo denegentur expenſæ vtiles, eas tamen deduci in foro conſcientiæ.*
17 *Impenſa neceſſariæ non poſſunt deduci per malæ fidei poſſeſſorem iure retentionis, ſed implorato tantùm iudicis officio, deduci poſſunt iure retentionis, & oppoſita doli mali exceptione, n. 18.*

L. Domum. V.

Idem A. Heruſiano.

1 POſſeſſor malæ fidei tenetur de fructibus perce-
ptis, & percipiendis, omníque cauſa damni.
2 Item neceſſarias dumtaxat impenſas repetit, & recu-
perat, & vtiles expenſas ſine prioris ſtatus læſione
detrahit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.
num.1.ſup hoc tit.*

3 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu-
munt *l. Hiſao.44.tit.28.part.3.vbi gloſſ.1.* Roman.
ſing 337. Cop *de fructib.lib.7.tit.3.cap 9.* Boer. *de-
ciſ 44 num.6.in fine*, vbi quod malæ fidei poſſeſſor
neceſſarias expenſas deducere poteſt, Ioan. Bapt.
à Coſta *in tract. de facti ſcient. & ignor.diſtinct.34.à
n.17.* Spin. *in ſpeculo teſtament.gloſſ.2.princip.n.22.*
vbi quod malæ fidei poſſeſſor tenetur deducere ex-
penſas ex fructibus, Sarmient. *lib.1.ſelect.cap.10.in
princip.* Anton. Gom. *l.46. Tauri, num.2* Petr. Gil-
chen. *in tract.de impenſis,p.1.cap.2.* Cardoſ. *in praxi
iudicum. verbo Expenſæ, n 1. & 4. & verbo meliora-
menta, num 1.cum ſeqq.* Cald. Pereira *de empt. & ven-
dit.cap.27.à num.15. & num.56. & 58.* Rebellus *de
obligat. iuſtit. p.1. lib.1. q.5. num.2. cum ſeqq.* latè
Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.1.cap.23.numero 97.
cum multis ſeqq.* De conciliatione huius *l. cum l.pla-
nè, ff.de petit.hered.* Marc. Anton. Delr. *in ſuis miſcel.
in annot.ad hanc l* Cuiac. *lib 10 obſeru.1.* Euerard.
Bronchorſt. *cent.3.aſſert.17.* Petr. Gilchen. & Ioan.
Bapt. Coſta *citatis locis.*

4 *Cum penſionibus, quas percipit, aut percipere pote-
rat*, &c. Notatur ad hoc, quod fructus percepti, &
qui percipi potuerunt, iubentur reſtitui à malæ fi-
dei poſſeſſore, vt per Iaſ. *in l.apud Iulianum, §.fru-
ctus, num.1. & 2. ff. de legat.1.* Bart. *in l.ex diuerſo,
num.4 ff.hoc tit.* Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.3.
tit.19.num.14.pag* 417. Ceuall. *commun. contra com-
munes, q.499.à princip.* Cabed. *Luſit.deciſ.69. num.1.
p.1.* vb *à num.1.* diſputat cuius perſona attendi de-
beat, petitoris, an poſſeſſoris, id eſt, an quos petitor
percipere potuit, an verò quos poſſeſſor? Gonzal.
ad reg.8. Cancel §.7. proœm. num.161. vbi ait con-
demnationem de fructibus qui percipi potuerunt,
ſolere fieri à Rota in tribus caſibus. Primo contra
violentum ſpoliatorem, etiam ſine armis, & poſſeſſo-
rem; ſecundò quando agit pupillus, minor, vel Ec-
cleſia; tertio contra attentantem.

5 In hac quæſtione verior Doctorum ſententia ſub
diſtinctione eam reſoluit, vt ſcilicet poſſeſſor malæ
fidei carens titulo, vt quia rem alienam vſurpauit,
tenetur de fructibus, qui percipi poterant; ſi verò
habeat titulum, vt quia emptione, aut donatione ac-
cepit ſcienter à non domino, excuſatur à fructibus,
qui percipi poterant. Ita Sylu. *in ſumm. verbo Reſti-
tutio 3.q.9.l. Reg.40. tit.28. part.3.* Ludou. Lopez
in inſtruct. conſcient. p.1. cap.238. paulò poſt princip.
Spin. *in ſpeculo teſtam.gloſſ.13.princ. num.54.* Ioan.
Garc. *de expenſ.cap.13.num* 43. latè Sanchez *d.lib 2.
6 cap.23.num.98.*vbi *num.99.* limitat, niſi titulus ille
ſit lite pendente procuratus, tunc enim non libera-
bit malæ fidei poſſeſſorem à reſtitutione fructuum,
7 qui percipi poterant, & *n.100.* limitat etiam in qua-
tuor caſibus, in quibus poſſeſſor malæ fidei, quan-
tumuis titulo munitus, tenetur ad fructus qui per-
cipi poterant. Primus eſt in eo, qui in fraudem cre-
ditorum emit *l.ait prætor, §.per hanc.ff. quæ in frau
dem credit.* Secundus eſt in emente contra interdicta
legum, *l.quemadmodum, de agricol. & cenſit.lib.11*
tertius in eo, qui emit à fiſco non ſolemniter, *l.1.de
fide inſtrum. & iure haſtæ, lib. 10.* Et addit alios duos,
quando ſcilicet quis quocunque titulo munitus,
poſſideret rem minoris, & quando quis fructus ma-
turos patiatur ſtudioſè corrumpi, & idem Sanchez
d.cap.23.num.119. reſoluit quod poſſeſſor iſte malæ 8
fidei tenetur in foro conſcientiæ ad fructus reſti-
tuendos, quos dominus rei ex illa apud ſe habita
percepiſſet, quamuis poſſeſſor eos non perceperit, &
numeris ſeqq. multipliciter ampliat, & declarat.

Et omni cauſa damni dati, &c.] Notatur ad hoc, 9
quod poſſeſſor malæ fidei tenetur de omni cauſa
damni dati, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib.
20.cap.5.col.1.*

Eius quod in rem alienam impendunt, &c.] No- 10
tatur ad hoc, quod emptor bonæ fidei rei ſubiectæ
reſtitutioni recuperat pretium à venditore, ſi ab eo
prædicta res euincatur, & meliorationes ab eo factas
ad eius euidentem vtilitatem à ſucceſſore eiuſdem
rei, vt per Neguzant. *de pignorib.p.3.memb.4.n.19.*
Pinel. *in l.1.de reſcind.vendit. part.2.c.3.n.1.in fine,*
Cou. *lib.3.var.cap.17.num.1.* Molin. *de primog.lib 1.
c.16.n.14.* Menoch. *conſ.454.n.4.* Burg. de Paz *q.7.
ciuilis, n.34.* Pelaez *de maior.p.4.q.32.n.2.* Valaſc. *de
iure emphyt.q.25.n.4.*

Niſi neceſſarios ſumptus fecerint, &c.] Notatur 11
ad hoc, quod malæ fidei poſſeſſor conſequitur ex-
penſas neceſſarias, eaſque deducere & petere poteſt,
vt per Ordin. Reg. Luſit. *lib.4.tit.48.§.7.* Ioan. Gar-
cia *de expenſis cap.1.num.24.* D. Barboſ. *in l.diuor-
tio,§.fin.ff. ſoluto matrim.p.1.num.38. verſ. & quoad
primum, & num.69.* Pinel. *in l.2. de reſcind.vendit.
p.2.cap.3.num.1.ad fin.* Burgos de Paz *quæſt.ciuili 7.
num.41.* Valaſc. *de iure emphyt.q.25.num.4. & con-
ſult.83 num.18.* Guttier. *lib.3.practic.quæſt.8. n.23.
& q.69.num.11.* Rebell. *de obligat. iuſtit. p.2. lib.7.
q.1.num.8.* Sanch. *in præcepta Decalogi, dict. tom.1.
lib.1.cap.23.num.139.* Cald. Pereira *de empt. & vend.
cap.17.n.15. & 51.*

Sed in contrarium vrget *l.1. de infantibus expoſit.* 12
vbi quod impenſa alimentorum facta per furem, &
ſic malæ fidei poſſeſſorem, per eum non deducitur,
cùm ſit expenſa neceſſaria, eo quòd ſine ea ſeruus
vel periret, vel deterior fieret, *l.pen.ff.de impenſis*, cui
difficultati occurrit *gloſſ. in præſenti, verbo Sumptus,*
diſtinguens furem à cæteris malæ fidei poſſeſſori-
bus, nam quamuis alij malæ fidei poſſeſſores impen-
ſas neceſſarias deducant, vt *ſuprà* ex hoc textu colli-
gimus, tamen fur illas deducere non poteſt, quia in
eo abundat mala fides, propter dolum & rapinam, ita
etiam *gloſſ.2.in d.l.1.de infant. expoſ.* Gregor. Lopez
l.44.gloſſ.1.tit.18.part.3. Menoch. *remed.13. recu- 13
per.num.556. & 518.* Ioan. Garc. *dict.tract.de expenſis
cap.2.num.17.* Hæc tamen ſolutio non videtur tuta
per hanc noſtram l. vbi agitur de domo per iniuriam
occupata, & ſic per vim inuaſa, vt hîc exponit *gloſſ.1.*
& tamen huic permittitur deductio neceſſariæ im-
penſæ: ergo idem debet dici in fure, vel prædone,
quia omnes hi æquiparantur, *§. pen.ad fin.Inſtit. de
vi bonor.rapt.* Nec ſatisfacit reſponſio Menoch. *dict.
remed.15. num.316.* quod text. *in præſenti* procedat
in occupatione rei immobilis ſine violentia, iuxta
§.quod autem, Inſtit. de vſucap. cuius delictum mi-
nus eſt quàm furtis. Minus ſatisfaciunt aliæ reſpon-
ſiones quas tradunt Sarmient. *lib.1.ſelect.cap 10.n.3.
& 4.* & Ioan. Garc *d.cap.1. à num.10.* ac D. Barboſ.
in d.l.diuortio,§.fin p.1.num.60.cum ſeqq. vbi *n.62.*
pro vera ſolutione aduertit, quod quicquid ſit in aliis
malæ fidei poſſeſſoribus, tamen fur deducere non
poteſt impenſam neceſſariam, dummodo talis ſit,
quæ non ſit in rerum natura, ac proinde à re ſepara-
ri non poſſit, ſed certum eſt vtilem meliorationem
tantùm abradi poſſe, vt habetur *in hac l.* ergo idem
dicen-

dicendum eſt in neceſſaria, vt ſi abradi poſſit, tunc deducatur, aliàs ſecus, ſaltem quando iam non extet in rerum natura: & addit idem dominus meus hunc text loqui in re immobili, in qua non committitur furtum, §. *quod autem*, *Inſtitut. de vſucap.* & ſic non competit condictio furtiua, ſed quando res mobilis auffertur, ſiue clam, ſiue palam, & ſiue cum vi, ſiue ſine vi furtum committitur, & competit condictio furtiua.

14 In foro conſcientiæ integrum eſt cuique malæ fidei poſſeſſori deducere impenſas neceſſarias, quippe etiam in foro externo illi debentur, vt *ſupr.* diximus, quamuis autem denegentur hæ in foro externo, quando in alieno ſeruo furtiuo alendo ſunt factæ ex dictis, nihilominus tamen in foro conſcientiæ debentur quatenus ſeruitij valorem excedunt, quia dominus eas facturus erat, atque forum externum eas denegat in furti pœnam. Ita Cou. *in reg. peccatum p. 2. §. 6. num. 3.* Sayr, *in claui Reg. lib.* 10. *tract. 2. c. 3. num. 4.* Menoch. *conſ. 2. num. 177. & d. remed. 15. recup. n. 538.* Guttier. *d. lib. 3. q. 69. num 12.* Ioan Garc. *c. 13. num. 54. in tract. de expenſ.* Molin. *de Iuſtit. tr. 2. diſp. 725. in fine*, remiſſiuè D. Barboſ. *d. §. diuortio, p. 1. num 63. in medio*, Sanch. *d. cap. 23. n. 137.* Neceſſariæ autem expenſæ quæ ſint, tradit Cald. Pereira *de empt. cap. 27. num. 50.*

15 *Sin autem vtiles*, &c.] Notatur ad hoc, quod impenſæ vtiles non iubentur ſolui malæ fidei poſſeſſori, ſed ſolùm ei permittitur abradere, ſeu ſeparare ſine læſione prioris ſtatus, vt per Ioan. Garc. *de expenſis cap. 5. num. 1.* Aluar. Valaſc. *conſult. 83. num. 19.* D. Barboſ. *in d. §. diuortio, part. 1. numero* 88. vbi ſubdit quod in Regno Portugaliæ non ſolet tractari de abraſione, cùm permittatur retentio, & *num. 107. in fine*, quod cùm malæ fidei poſſeſſori non conſulatur circa vtiles expenſas, niſi per abraſionem, iuxta hunc textum, & plantata & ædificata abradi non poſſint, ideo meliorationes huius qualitatis amittet Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 27. num. 58.* vbi ex hoc textu colligit malæ fidei poſſeſſorem vtiles expenſas non deducere, ſed ei permittit tantùm huiuſmodi melioramenta abradi, citra tamen læſionem ſtatus rei, dummodo huiuſmodi impenſæ auferri commodè poſſint. Attamen eo caſu, quo tolli poſſint, & abradi, dominus auferre poteſt quantum valent abraſæ non affixæ, & impedire ne tollantur, *l. in fundo, ff. de rei vend.* Tiraq. *de retractu comment. §. 7. gloſſ. 1. num. 6.* etiamſi adſit pactum, quod poſſit abradere. Hippol. de Marſil. *de fideiuſſor. n. 12.* Valaſc. *de iure emphyt quæſt. 25 poſt num. 16.* quos refert & ſequitur Cald. Pereira *d. c. 27. n. 58. in fine.*

16 Licèt in foro externo malæ fidei poſſeſſori denegentur vtiles expenſæ, eas tamen deducit in foro conſcientiæ, quia hæc deductio pertinet ad indemnem ſeruandum hunc, & ne ſuis expenſis dominus rei euadat ditior, quippe quod cedunt in maiorem rei æſtimationem, ac domini vtilitatem: Ita Couar. *d. §. 6. num. 3.* Petr. Nauar. *de reſtitut lib. 4. c. 1. dub. 4. num 23.* in noua edit. Sayr. *dict. lib. 10. tract 1. cap. 3. num. 3. & 4.* Molin. *d. diſp. 725. in fine.* Rebell. *d. p. 1. lib. 2. q. 8. num. 3.* Leſſ. *de Iuſtit. lib. 2. cap. 12. dub. 17. num. 111.* quos & alios refert & ſequitur Sanch *d. lib. 2. cap. 23. num. 138.*

17 In gloſſ. *Sumptus fecerint, fin.* ibi, *quoe ſeruant officio iudicis, non exceptione doli*, &c. Notatur ad hoc quod neceſſariæ impenſæ deduci non poſſunt per malæ fidei poſſeſſorem iure retentionis, ſed tantùm implorato iudicis officio, per *l. planè 41. ad med. ff. de petit. hered.* vt per Bald. Nonell. *de dote part. 11. in princ. num. 16.* Caualcan. *deciſ. 18. num. 5 in 1. edit.*

18 Sed neceſſarias huiuſmodi expenſas deduci poſſe per malæ fidei poſſeſſorem iure retentionis, & oppoſita doli mali exceptione, reſoluit D. Barboſ. *in d. l. diuortio, §. fin. p. 1. num. 8.* vbi *num. 9.* reſpondet ad *d. l. planè*, vide apud eum.

SVMMARIVM.

1 *Res empta ex pecunia mea non eſt mea, ideoque vt rem meam talem vendicare non poſſum, & num. 2. & eur, num. 3. ſecus eſt in pecunia Eccleſiæ, num. 4. intellige tamen vt num. 5.*

6 *Res acquiſita & empta ex pecunia vſuraria efficiuntur ipſius ementis, & eidem acquiruntur.*

L. Si ex ea pecunia. VI.

Idem A. Vſtronio.

RES empta ex pecunia mea non eſt mea, ideoque 1
vt rem meam talem vendicare non poſſum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*, poſt omnes Aloyſ. Leo *fol. 63. verſo.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt. *l. Hiſpan. 49. tit. 5. part. 5. vbi gloſſ. 1. in princip. & l. 21. tit. 14. part. 5. vbi gloſſ. 3.* Connan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 17. num. 10. & 11.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri, num. 36. in princip.* Viu. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 35. num. 1. in princ. pag 643.* Menoch. *conſ. 80. num. 1.* Cald Pereira *de renouat. emphyt. q. 3. num. 17. & de poteſt. eligendi, cap. 4. n. 13. & de empt. & vendit. cap. 10. n. 13.* Molin. *de primog. lib. 4. c. 4. num. 35. verſ. nihil tamen*, vbi loquitur de pecunia depoſita, vt ex illa in locum alterius rei venditæ alia emeretur, & ſubrogaretur in maioratu, Rebell. *de obligat. iuſtit. p. 2. lib. 8. q. 15. n. 4.* Tiraquell. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 9. n. 60. & 64. cum ſeqq.* meliùs *§. 32. gloſſ. 16. cum ſeqq.*

Res enim empta ex pecunia aliena, efficitur emen- 3
tis, & ei dominium acquiritur, & non domino pecuniæ, vt per Socin. *reg. 343.* Anton. Gom. *l. 53. Tauri, num. 36.* Molin. *d. c. 4. n. 35.* Menoch. *de præſumption. lib. 3. præſ. 51. n. 43.* Eſcobar *de ratiocin. c. 14. num. 13.* Matienz. *l. 8 gloſſ. 4. tit. 11. lib. 5. noua Recop.* Marta *voto 127. n. 3* Anton. Monach. *Lucenſi deciſ. 25. n. 58.* Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib. 3. tit. de empt. & vendit. reſ. 1. n. 1.* Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. lit. E. concl. 138. à num. 1.* Fontanell. *de pactis nupt. clauſ. 7. gloſſ. 3. p. 13. n. 27. tom. 2.* Rot. poſt tract. Ludouici Cencij *de cenſib. deciſ. 149. n. 1.* Nam in dubio præſumitur res pro emente empta, & non pro eo, cuius eſt pecunia, Patiſ. *conſ. 84. n. 9. lib. 1.* Crauet. *conſ. 129. à n. 2.* Matienz. *l. 2. gloſſ. 1. n. 15. & 38. tit. 9. lib. 5. noua Recop.* Eſcobar *d. c. 14. n. 33.*

Et illud, quod dicitur emptum ex pecunia mea 4
non efficimeum, in Eccleſiæ pecunia non procedit; vt per Sarmient. *de redditib. eccleſ. part. 3. cap. 2. ſub num. 4.* Cou, *in cap. 1. num. 5. de teſtam.* Tiraq. *de priuileg. pia cauſa, priuil. 120 num. 1.* vbi *num. 2.* intelligit quando res empta eſt ab adminiſtratore ipſius Eccleſiæ, aut piæ cauſæ, ſecus ſi ab alio, quia tunc non eſſet ipſius Eccleſiæ, aut piæ cauſæ, quod ex ſua pecunia eſſet emptum, Azor. *inſtit. moral. p. 2. lib. 8. cap. 3. q. 5.*

Ab inuito ex in te transferri iniurioſum eſt.] Nota- 6
tur ad hoc, quod res acquiſitæ, & emptæ ex pecunia vſuraria ipſius ementis efficiuntur, & eidem acquiruntur, vt per Cou. *lib. 3. var. cap. 5. num. 6. verſ. ſed ad huius.* Rebell. *de obligat. iuſtit. p. 2. lib. 8. quæſt. 13. per tot.* Sanchez *d. lib. 2. c. 23. n. 46.*

SVM

S V M M A R I V M.

1 *Partus ſequitur matrem quoad conditionem ſtatus; quoad dignitatem, familiam, & honorem imitatur patrem, & num. 2.*

3 *Axioma, Partus ventrem ſequitur, quî intelligendum ſit.*

4 *Nobilitatem paternam filius ſequitur, non maternam.*

L. Partum ancillæ. VII.

Philippvs A. & Philippvs N. C. *Antonio.*

1 PArtus ſequitur matrem quoad ſtatus conditionem: quoad dignitatem, familiam, & honorem patrem imitatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 2. tit. 21. part. 4. vbi gloſſ. 1.* Tiraquel. *de nobilit. cap. 18. num. 20. cum ſeqq.* Anton. Gom. *l. 79. Tauri, num. 6. col. 1.* Perez *l. 1. verſ. vel eſt dicendum, in med. tit. 2. lib. 5. Ordin. pag.* 8. Cald. Pereira *in reſp. pro D. Ioanne de Taſſis, incip. Præmiſſa facti ſpecie, num.* 2. Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 24. n. 5.* Pichard. *in tract. de nobilit. communicatiua, num. 12.*
3 vbi addit vulgare axioma, *vt partus ventris conditionem ſequatur*, interpretandum eſſe quoad ſtatum, & dominum; contra verò eſſe quoad honores, & dignitates, quia ad eas filij paternam conditionem habent: & *n. 93.* ait partum matrem potius, quàm patrem ſequi, quia mater quod ad ſtatum ingenuitatis, vel ſeruitutis cauſam attinet, partui pluribus temporibus accommodari poteſt in nanciſcenda partui libertate, quàm pater ipſe: ſi enim mater vel partus, vel conceptionis, vel medio tempore dum ventrem tulit, libera fuerit, partus quoque fit liber, vt Martianus probat *in l. & ſeruorum 5. §. ingenui, ff. de ſtatu homin.* id quod non eſt in patre, in quo vnicum tantùm tempus, nempe generationis, conſiderari poterat, quia illo ſolo tempore pater eſt cauſa potentior & effectiua.

4 In gloſſ. *In hac ſpecie, vnic.* ibi, *fœtus autem in honoribus*, &c. Notatur ad hoc quod nobilitatem paternam filius ſequitur, non maternam, itavt ſi ex nobili matre, obſcuro autem & infimo patre ille natus ſit, ignobilis vtique cenſebitur. Ita Palat. Rub. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 31. & 32.* vbi Barahona *in addit. lit. B.* Tiraq. *dict. c. 18. n. 20.* Padil. *in l. naturalis, in princ. num 7. ff. de præſcript. verb.* Otalor. *de nobilit. part. 2. ex num. 4.* & expreſsè probat *l. Hiſpan. 3. tit. 21. part. 2.*

S V M M A R I V M.

1 *Res ex pecunia militis empta militi acquiritur, & num. 2.*

3 *Priuilegiis militaribus qui gaudeant milites.*

4 *Res empta per tutorem, curatorem, ſeu adminiſtratorem nomine proprio ex pecunia minoris, efficitur minoris, ſi minor eam velit vendicare. Etiam res empta ex pecunia furioſi, vel prodigi, cui bonis interdictum eſt, vel alterius, qui ſit ſub cura, num. 5.*

6 *Pecunia non præſumitur ſoluentis, quando quis vt adminiſtrator vniuerſitatis emit aliquid ſimpliciter pro dicta vniuerſitate.*

7 *Res empta ex pecunia Eccleſiæ per Prælatum, œconomum, adminiſtratorem, ſyndicum nomine proprio, acquiritur Eccleſiæ.*

8 *Emptum per maritum nomine proprio ex pecunia dotali de conſenſu vxoris, efficitur vxoris, & ei dominium acquiritur. Reſolue vt n. 9.*

L. Si vt proponis. VIII.

Idem A. & C. Philippo militi.

RES ex pecunia militis empta militi acquiritur. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 2
l. Hiſpan. 49. tit. 5. p. 5. vbi gloſſ. 1. Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 17. num. 10.* Socin. *reg. 343. limit. 1.* Burg. de Paz *conſ. 3. n. 79. cum ſeqq.* Menoch. *conſ. 106. n. 236.* ad hoc quod meum eſt quod eſt, vel naſcitur ex re mea, Alex. Trentacinq. *var. reſ. lib. 3. tit. de empt. & vend. reſol. 1. num. 4. verſ. primò*, Ayala *de iure belli lib. 3. c. 7. n. 7.*

Nota quod priuilegium huius legis, & alia iura 3
militibus conceſſa non competunt omnibus militibus, ſed tantùm illis, qui dant operam rei militari, & vacant armis, & non illis, qui ſtant in domibus inermes, & in delitiis Gregor. Lopez *d. l. 49. gloſſ. 2. verſ. ſimiliter & de iure.* Perez *in l. 1. tit. 1. lib. 4. Ordin. pag. 763. verſ. ex quibus infertur*, Auendan. *in diction. verbo Caualleros, verſ. item milites*, Neguaant. *de pignorib. 2. membr. p. 5. n. 20.* Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib. 6. tit. 1. à num. 34.* Theſaur. *Pedem. deciſ. 112. n. 5.* Vincent. Cator. *de locato, p. 2. tit. quibus non eſt permiſſum conductores eſſe, num. 3.* Anton. Gom. *l. 53. Tauri n. 98. verſ. vnum tamen eſt*, Gam. *Luſit. deciſ. 366.* Guttier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 6. num. 9.* Sfort. Odd. *de in integ. reſtit. p. 1. q. 6. art. 6. n. 18.* Farin. *fragm. crim. p. 1. lit. C, n. 568. & ſeqq.* Staphil. Pacif. *de Saluiano interdicto, inſp. 3. c. 2. n. 634.* Hering. *de fideiuſſ. cap. 7. n. 161. cum ſeqq.* Aluar. Valaſc. *conſult. 104. n. 29. cum ſeqq.* vbi *n. 30.* tradit quod vt milites hodierni gaudeant priuilegiis militaribus, non requiritur quod habeant illa inſignia & requiſita, de quibus per gloſſ. *in l. pen. ff. ex quib. cauſis mai.* quia hæc in deſuetudinem abierunt, & *num. 31.* ait illa priuilegia non ſolùm eſſe conceſſa militibus equeſtribus, ſed etiam peditibus, quia etiam hi militare dicuntur, & *n. 33.* in praxi receptum eſſe aſſerit non ſolùm eos, qui ſunt in caſtris ſtatim dimicaturi, ſed etiam illos, qui ſunt in arcibus in terris hoſtium, prout ſunt noſtri in terris Mauritaniæ, & apud Indos, habentes ſtipendia Principis, potiri etiam huiuſmodi priuilegiis. Idem reſoluit Fontanell. *de pactis nupt. clauſ. 3. gloſſ. 3. à num. 17.*

Idem mandati quoque, ſeu negotiorum geſtorum, &c.] 4
Notatur ad hoc quod res empta per tutorem, curatorem, ſeu adminiſtratorem nomine proprio ex pecunia minoris, efficitur minoris, ſi minor eam velit vendicare, vt per Anton. Gom. *d. l. 53. Tauri, n. 36.* Gaſp. Baëz. *de decima tutoris, c. 18. n. 24.* Maſcard. *de probat. concl. 612. n. 7.* Petr. *in addit. ad Grammat. deciſ. 103. n. 112. & 113.* Eſcob. *de ratiocin. c. 24. n. 34.* Alex. Trentacinq. *d. lib. 3. tit. de empt. & vendit. reſ. 1.* Guttier. *de tutel. part. 3. cap. 1. num. 83.* D. Barboſ. *in rubr. ff. ſoluto matrim. part. 3. numero 84.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 11. titul. 14. num. 1.*

Amplia primò, procedere etiam in re empta ex 5
pecunia furioſi, vel prodigi, cui bonis interdictum eſt, vel alterius, qui ſub cura ſit, vt per Anton. Gom. *d. num. 36. verſ. ſecundus caſus*, Guttier. & Alex. Trentacinq. *citatis locis.*

Amplia

6 Amplia ſecundò, vt tunc pecunia non præſumatur ſolucoris quando quis vt adminiſtrator univerſitatis emeret aliquid ſimpliciter pro dicta univerſitate; nam præſumeretur emiſſe de pecunia univerſitatis, vt per Socin. *reg.* 343. *fallent.* 2. Menoch. *conſ.* 80. *n.* 2. *verſ. quinimò*, Maſc. *de probat. concl.* 1159. aliàs 1164. *n.* 9.

7 In gloſſ. *Non negabit*, ibi, *& cadem ratione in Eccleſia*, &c. Noratur ad hoc, quod res empta ex pecunia Eccleſiæ per Prælatum, œconomum, adminiſtratorem, vel ſyndicum nomine proprio, acquiritur Eccleſiæ, vt per Soc. *reg.* 343. *in* 6. *fallent.* Tiraquel. *de retractu lig.* §. 32. *gloſſ. vnit. n.* 16. *& de priuileg. pia cauſa, priuil.* 120. Anton. Gomez *l.* 53. *Tauri, n.* 36. *verſ. tertius caſus eſt*, Sarmient. *de reddit. eccleſ. part.* 3. *c.* 2. *à n.* 5. & præcipuè *n.* 10. Rodetic. Xuar. *alleg.* 28. *n.* 25. *in princ.* Couar. *in cap.* 1. *n.* 5. *de teſtam.* Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. lit. E, concluſ.* 139. *à num.* 5.

8 In eadem gloſſ. ibi, *idem in vxore & viro*, &c. Aduerte, quod emptum per maritum nomine proprio ex pecunia dotali de conſenſu vxoris, efficitur vxoris, & ei dominium acquiritur, vt per Socin. *reg.* 343. *verſ. fallit in re empta*, Anton. Gomez *dict. l.* 53. *Tauri, n.* 56. *verſ. quid autem in re*, Honded. *conſ.* 41. *num.* 27. *vol.* 1. vbi dicit quod copulatiuè requiritur conſenſus vxoris, & vtilitas, Roland. *conſ.* 86. *n.* 15. *lib.* 4. Guttier. *pract. lib.* 3. *q.* 87. *n.* 4. *&* 18. *& de tutel. part.* 3. *c.* 1. *n.* 87. latè D. Barboſ. *in rub. ff. ſoluto*
9 *matrim. part.* 2. *n.* 78. *&* 79. vbi reſoluit conſenſum vxoris, & eius vtilitatem requiri, aliàs conſenſum de per ſe non ſufficere ad liberationem mariti ſi ei vtilis non ſit, Giurba *dec.* 111. *n.* 16. Matienz. *l.* 2. *gloſſ.* 2. *n.* 4. *tit.* 9. *lib.* 5. *nona Recop.* Alexand. Raudenſ. *Piſan. deciſ. poſtfeud.* 1. *n.* 24. vbi quod ſi pecunia non eſt dotalis, etſi vxor conſentiat, res empta non efficitur vxoris.

SVMMARIVM.

1 *Dominium rei dotalis eſt mariti, & ideo conſtante matrimonio rei vendicationon competit vxori, & num.* 2. *Contrarium, quod ſcilicet verum & naturale dominium rerum dotalium maneat apud vxorem, num.* 3. *Rectè tamen cum marito cauſa agitur ſuper re dotali, validumque erit iudicium, etſi mulier citata non fuerit, n.* 4.

L. Doce ancillam. IX.

Impp. CARVS, CARIN. & NVMERIAN. AAA. *Antonio.*

1 DOminium rei dotalis eſt mariti, & ideo conſtante matrimonio rei vendicatio non competit vxori. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Aloyſ. Leo *folio* 36. *verſo.*

2 Quamuis non defuerint, qui per hunc text. & *l. dotale prædium, verſ. dotale prædium, ff. de fundo dot. & l. ſi prædium, de iure dot.* ac ſimilia iura, exiſtimauerint indiſtinctè dominium rei dotalis apud maritum eſſe, ex quorum numero ſunt Bald. Nouell. *de dot. p.* 8. *priuil.* 6. *num.* 1. Segura *de bonis lucrat. conſtante matrimon. num.* 56. Palat. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter virum & vxor. in princ.* §. 43. *n.* 2. Pinel. *in l.* 2. *de bonis mat. p.* 3. *à num.* 12. Queſada *quæſt. iuris c.* 14. *n.* 18. Sahag. *in cap. quanto, de iud. à num.* 18.

Nihilominus tamen alij propter iura in contrarium allegari ſolita docent, verum & naturale dominium rerum dotalium apud vxorem manere, in quibus terminis procedere aiunt textum *in l. in rebus, de iure dot. l.* 3. §. *ſed verum, in fine, ff. de minoribus*, cum ſimilibus; ſecundùm verò iuris ſubtilitatem & figmentum res dotales ad dominium viri perueniſſe videri, & ſic dotalium ciuile dominium viri eſſe: in quo caſu intelligendus textus *in præſenti, & d. l. ſi prædiū*, cum aliis. Alij intelligunt iura ſecundo loco citata locū habere quando dos datur æſtimata ea æſtimatione, quæ faciat emptionem; dotalium rerum huiuſmodi, quæ æſtimatæ in dotem dantur, quarum dominium in maritum tranſire, ipſumque effectum dominum ad libitum de illis diſponere poſſe exiſtimant. Quare qui huiuſmodi reſolutiones videre mauult, conſulat Robert. *lib.* 3. *ſentent. c.* 18. *pag.* 3. Corraſ. *lib.* 5. *miſcel. c.* 14. Zaſ. *lib.* 2. *ſing. c.* 5. Coſtam *de dotibus, c.* 5. *n.* 1. *&* 4. Connan. *comment. iuris ciuilis lib.* 8. *c.* 9. Roch. *de iurepatron. verbo ipſe vel is, q.* 28. *n.* 62. Lambert *cod. tract. p.* 1. *lib.* 1. *q.* 5. *art.* 8. *n.* 50. *& p.* 3. *lib* 2. *q.* 6. *art* 3. *n.* 7. *&* 8. *in fine*, Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis*, §. *ſi quis ex his, n.* 249. *cum ſeqq. ff. de libor. agnoſc.* Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 23. *n.* 6. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ* 10. *princ. à num.* 72. Ioan. Garc. *de expenſ. c.* 12. *n.* 6. Ioan. Vaud. *var. quæſt. iuris lib.* 2. *q.* 3. *in princ.* vbi ait mulierem apertò iure intelligi dominam dotis, licèt dos in bonis mariti eſſe videatur, Iacob. Cuiac. *in recitationibus ſolemnibus ad libros Codicis ad tit. de iure dotium, in princ.* vbi expreſsè probat, verum dominium cum effectu & re ipſa vxoris eſſe dum conſtat matrimonium, maritum tamen iuris ſubtilitate & ſine re per dotis conſtitutionem dominum effici, Pichard. *ad tit. Inſtit. quibus alienare licet, vel non, in princ.* 10. vbi reſoluit verius videri maritum dominum eſſe, poſtea verò *n.* 11. vt ſatisfaciat iuribus pro vxore adductis, animaduertit maritum conſtante matrimonio ſubtili quadam iuris fictione rerum dotalium dominum eſſe, quamuis reuera, & naturaliter earum dominium vxori pertineat, D. Barboſ. *in l. dotalem, à n.* 7. *ff. ſoluto matrimon.* vbi ait quod quando traduntur bona ex cauſa dotis, non videntur tradi ea mente, vt dominium quoad omnes effectus tranſeat in maritum, ſed tantùm quoad ius adminiſtrandi & recipiendi fructus pro oneribus; & ideo non transfertur dominium naturale in maritum, ſcilicet quoad omnes effectus, Ceuall. *commun. contra communes q.* 3. *à n.* 38. *vſque ad n.* 62. vbi diſtinguit inter dominium ciuile & naturale; ciuile marito tribuit, naturale autem vxori, Surd. *conſ.* 330. *n.* 13. Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. conſ.* 14. *n.* 14. *in fine*, Aluar. Valaſc. *de partit. cap.* 36. *n.* 7. vbi dicit in puncto iuris verum eſſe dominium rerum dotalium naturaliter permanſiſſe in dominio vxoris, ex legum verò ſubtilitate tranſire in maritum quoad exercitium actionum, & res vendicandas, Guttier. *de tutel p.* 3. *c.* 26. *n.* 16. latè Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 426. *à num.* 3. vbi ait quod quando marito in dotem dantur inæſtimatæ res, quæ in pondere, numero, aut menſura conſiſtunt, tunc dominium transferri omninò videtur in maritum, eo modo quo transferri *ſuprà* diximus, quando res illi æſtimatæ dantur æſtimatione, quæ fecit venditionem, Caſtill. *lib.* 1. *de vſufructu, cap.* 4. *n.* 30. *cum multis ſeqq.* vbi *n.* 36. dicit quod dos licèt in bonis mariti ſit mulieris, tamē eſt verum dominium illius dum conſtat matrimonium; nam ſæpè in iure tribuitur illud marito, ſiue ipſe maritus dominus nuncupetur rerum dotalium fictione quadam, & ſubtilitate iuris ciuilis, ſiue propter commodum fructuum, & adminiſtrationem illi competentem, propter quod non domini rerum aliquando domini

vocan

vocantur, ſiue de iure ſubtilitatis, id eſt ex illo quaſi, ſiue improprio emptionis contracto, qui conſideratur in dote reſpectu mariti propter onera matrimonij ſuſtinenda, &c. Petrus Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 1. cap. 12. de dominio, num. 9.* vbi tradit vxorem conſtante matrimonio verum dominium dotis habere; maritum autem propter commodum fructuum, fictione quadam & ſubtilitate iuris dominum nuncupari, latè Nicol. Garc. *de benefic. p. 5. c. 9. ex n. 149. vſque ad num. 176.* vbi *num. 164.* dicit longè veriorem ſibi videri opinionem quæ dictat virum eſſe verè, & propriè dominum rerum dotalium, & *numeris. ſeqq.* reſpondet ad omnia contraria fundamenta.

4 Notatur etiam ad hoc text. iſte quod rectè cum marito cauſa agitur ſuper re dotali, validumque erit iudicium etſi mulier citata non fuerit, vt per Parlad. *rerum quotid. lib. 2. cap. fin. p. 5. §. 9. num. 23. in princip.*

L. Cùm ſuper. X.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Ianuario.*

1 DOminium per teſtes & inſtrumenta probatur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

De hac materia commodiùs dicemus *in collect. ad l. cùm res, de probat.* vbi ſedes propria materiæ probationis dominij.

SVMMARIVM.

1 *Plantatum & ſeminatum ſolo cedit, radices autem vbi planta in alieno ſolo cepit, plantans ſi poſſidet, ſumptus deducit.*

2 *Pretium vtilium expenſarum in plantatis factarum debetur poſſeſſori bonæ fidei cùm abradi non poſſint.*

3 *Arbores plantata, quæ iam terram radicibus ſunt amplexa, non debent eradicari per poſſeſſorem, ſed earum peti æſtimatio poteſt.*

L. Si quis ſciens. XI.

Iidem AA. & CC. *Gallano.*

1 PLantatum & ſeminatum ſolo cedit, radices autem vbi planta in alieno ſolo cepit, plantans ſi poſſidet, ſumptus deducit. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 20. c. 5. col. 16.* D. Barboſ. *in l. diuortio, §. fin. p. 1. n. 107. ff. ſoluto matrimon.* vbi quod pretium vtilium expenſarum in plantatis factarum debetur bonæ fidei poſſeſſori, cùm abradi non poſſint, & *n. 106. in princ.* ideo tenet quod ſi dominus ſit diues, prout cogitur præcisè ſoluere pretium ædificij, ſic etiam præcisè cogetur ſoluere pretium plantatorum; ſi verò dominus ſit pauper, & nihilominus eſſet facturus, vel rem haber venalem, prout his caſibus, cogitur ſoluere æſtimationē ædificij, *l. in fundo 39. ff. hoc tit.* pariter & æſtimationem plantatorum, quia eadem militat ratio. Cæterùm ſi dominus pauper ſit, & ſimus extra prædictos caſus, quantumuis tunc permittatur melioranti ædificium auferre, *dict. l. in fundo,* non tamen idem ei permittitur in plantatis, *l. ſi fundi poſſeſſor 53. ff. hoc tit.* tunc enim incipit militare diuerſa ratio inter ædificata, & plantata, quia ædificium non vnitur cum terra, ſed ſolo cohæret, & ab eo ſeparari poteſt per abraſionem, ſed plantata vniuntur cum ipſa terra, & vnum cum ea efficiuntur, vnde non permittitur plantatorum abraſio. Vnde benè Gam. 3
Luſit. dec. 310. n. 3. tenet arbores plantatas, quæ iam terram radicibus amplexæ ſunt, non debere deduci, ſeu eradicari per poſſeſſorem, ſed earum æſtimationem peti poſſe.

SVMMARIVM.

1 *In contractibus nominatis licèt altera pars non obſeruet, pœnitentia locus non eſt. Item licèt non ſoluatur pretium, res vendita & tradita vindicari, vel condici non poteſt, n. 2.*

3 *Rem venditam emptori tradere tenetur venditor; limita vt n. 4.*

5 *Debitor ſi rem tradidit non ſoluto pretio, videtur habita fides de pretio, ne ita per prædictam traditionem cenſetur dominium tranſlatum in emptorem.*

5 *Venditor qui tradidit rem quando permittit emptori illam aſportare, nec nuntium ſuum miſit cum eo, tunc fidem habuiſſe de pretio creditur.*

7 *Vendens emptori ignoto, & mox receſſuro, non præſumitur fidem habuiſſe de pretio.*

8 *Emptor ſi dixiſſet ſe ad manus habere pretium, non præſumitur ſibi data fides de pretio.*

9 *Fides non præſumitur habita quando venditor rem venditam adhuc non tradidiſſet.*

10 *Venditor ſi rem vendidit aſſignato termino intra quem ſolueretur pretium, licèt pretium non ſoluatur in tempore conſtituto, non ob id reſolueretur venditio.*

11 *Venditores non patiantur dominium transferri in emptores interim dum pretium ſibi non fuerit perſolutum integrè.*

12 *Venditor emptori rem tradit ſub pacto quod non tranſeat dominium donec pretium integrè ſoluatur.*

13 *Pretio non ſoluto quibus remediis venditori contra emptorem vti liceat.*

14 *Venditor ſi rem tradidit non habita fide de pretio, eo adhuc non ſoluto poterit rem vendicare ab emptore. Alias cautelas vide in ſequentibus.*

15 *Fiſcus an alienata à die criminis indiſtinctè reuocare poſſit à poſſeſſoribus remedio rei vendicationis, pretio non ſoluto, remiſſiuè.*

L. Inciuile. XII.

Iidem AA. & CC. *Alexandro.*

IN contractibus nominatis licèt altera pars non 1
obſeruet, pœnitentiæ locus non eſt. Item licèt 2
non ſoluatur pretium, res vendita & tradita vendicari, vel condici non poteſt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

Vt mancipium, quod tradidiſti, &c.] Ergo venditor 3
rem venditam emptori tradere tenetur, quia ex natura contractus venit vt res tradatur, *l. ſi ita, in fine, ff. de contrah. empt.* Surd. *conſ. 13. n. 12.* Patientia ta- 4
men, & ſcientia venditoris videntis emptorem rem venditam poſſidere, habet vim traditionis, quando venditor tenebatur tradere, & præceſſit titulus. Menoch. *remed. 19. recup. num. 19.* Seraphin. *dec. 164. n. 12.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 2. c. 318.*

à

*à n.*15. latè Cald. Pereira *de empt. & vend. c.*25.*n.*22.
obi tradit venditorem eo ipſo, quod pretium recipit,
licentiam videri dediſſe ingrediendi poſſeſſionem.
Et ſi venditor in inſtrumento venditionis conſtituit
ſe pro emptore poſſidere, poteſt ille actione ex em-
to compelli ad tradendum realiter rem venditam
emptori, Roland. *conſ.*53.*à n.*5. Tiraq. *de jure conſti-
tuti, in princ. n.* 10. Anton. Gom. *l.*45. *Tauri, n.*118.
in fine, Cacheran. *dec.*36.*n.*5.*cum ſeqq.* Matienz. *l.*8.
*gloſſ.*2.*n.*5. *tit.*7.*lib.*5. *nova Recop.* Surd. *d. conſ.*13.
*n.*13.& 14. Fachin. *contr. lib.*1.*c.*13.
5 *Et eo modo dominium ejus tranſtuliſti*, &c.] Nota-
tur ad hoc, quod ſi debitor rem tradidit non ſoluto
pretio, videtur habita fides de pretio, ac ita per præ-
dictam traditionem cenſetur dominium tranſlatum
in emptorem, ut per Tiraq. *de retract. convent. ad fin.
tit. n.*78. Gregor. Lop. *l.*46. *in gloſſ. fin. tit* 28.*p.*3. D.
Barboſ. *in l. ſi cum dotem* 23.§.*fin. n.*35.*ff. ſoluto ma-
trim.* ubi ſubdit, quod in regno Portugaliæ in dubio
ſi res ſimpliciter tradatur, non videtur habita fides
de pretio, per Ord. Reg. *lib.*4. *tit.*5.§ 1. Gizzarel.
6 *Neap. dec.*40.*n.*6. ubi quod quando venditor, qui tra-
didit rem, permiſit emptori illam aſportare, ac nun-
tium ſuum miſit cum re, tunc fidem habuiſſe de pre-
tio creditur, paria enim exiſtimantur ad finem trans-
ferendi dominium, & contractus perfectionem, ſolu-
tum eſſe pretium, vel fidem de pretio habitam, de
quo Menoch. *conſ.*579.*à n.*26.& *de præſumpt. lib.*3.
*præſ.*79.*n.*3. Bernard. Græværus *ad pract. Cameræ Imp.*
7 *lib.*2.*concl.*15.*n.*2.& 3. ubi *conſil.*1. *n.*11. tenet quod
vendens emptori ignoto, & mox receſſuro, non præ-
ſumitur fidem habuiſſe de pretio: & *n.*12. idem ait
8 ſi emptor dixiſſet ſe ad manus habere pretium, ſeu
9 ſtatim numeraturum: & *n.*14. reſolvit, quod fides
de pretio non præſumitur habita, quando venditor
rem venditam adhuc non tradidiſſet.
10 Notatur etiam ad hoc, quod ſi venditor rem tra-
didit aſſignato termino, intra quem ſolveretur pre-
tium, licet pretium non ſolvatur in tempore conſti-
tuto, non ob id reſolveretur venditio, ſed agendum
eſt elapſo termino ad pretium, neque res vendicari
poteſt, ut per Afflict. *dec.*280. D. Barboſ. *in d. l. ſi cùm
dotem*, §.*fin. n.*26.*ff ſoluto matrim.* ubi ſubdit id non
obſervari in regno Portugaliæ *ex d. Ord. Reg. lib.*4.
*tit.*5.§. *ven.* qua conſtitutum eſt, quod ſi res tradatur
adjecto pacto ut pretium ſolvatur intra certum tem-
pus, ſi eo tempore non ſolvatur, reſolvitur traditio,
& dominus rem venditam vendicare poteſt, ac ſi à
principio tradidiſſet, non habita fide de pretio, Re-
bel. *de oblig. juſtit. p.*2.*lib.*9.*q.*16.*n.*7. Surd. *dec.*220.
*n.*17. ubi quod venditio contractus eſt nominatus,
qui ubi ſemel ab una parte executionem habuit, ut
quia ſequuta ſit traditio, non poteſt de cætero re-
ſolvi, etſi pretium non ſolvatur, & *conſ.*38. *n.*26.
Mareſcot. *lib.*1.*var. c.*89. & 90. ubi latè agit quan-
do ex cauſa non implementi poſſit diſcedi à contra-
ctu nominato, Fachinæ. *controverſ. lib.*2. *cap.*4. *in
fine*, Caſanat. *conſil.*8. *num.*48. Rot. *dec.*77. *num.*2.
*part.*2. *recentior.* ubi quod in contractibus nomi-
naris propter non implementum non eſt locus pœ-
nitentiæ.
11 Caveant venditores ne patiantur dominium trans-
ferri in emptores interim dum pretium ſibi non fue-
rit integrè perſolutum, quod ut aſſequi poſſint, &
aliis anterioribus creditoribus præferantur, erit cau-
tela ut precario res vendita penes emptorem ſit do-
nec integrum pretium ſolvatur, quæ eſt tantæ effica-
ciæ, ut ex ea dominium & poſſeſſio penes vendito-
rem maneat, & emptore non ſolvente poterit ven-
ditor revocato precario per rei vendicationem, vel
per interdicta poſſeſſoria rem venditam recuperare:
ita Parlador. *rerum quotid. lib.*1. *cap.*8. *à n.*3. Fon-
tanel. *de pactis nupt. clauſul.*7.*gloſſ.*1.*part.*9.*n.*11.&
12.*tom.*2. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.*325.
*num.*11.
Alia cautela eſt, quod venditor emptori rem 12
tradat hoc pacto, quod non tranſeat dominium do-
nec pretium integrè ſolvatur, quod pactum valere,
& dominij tranſlationem impedire, tenent Tiraq.
de retractu lign.§.1.*gloſſ.*2. *à num.*36. Anton. Gom.
*tom.*2.*variar. cap.*2.*num.*3n. *verſ. item etiam*, Afflict.
*dec.*338.*num.*2.*cum ſeqq.* ubi Vrſil. Vincent. de Fran-
chis *deciſ.*506. *ex num.*2. Magon. *Lucenſ. dec.*31.
& *Florent. deciſ.*91. *num.*8. & 9. Surd. *deciſ.*220.
*num.*13. & *deciſ.*344. *à n.*12. Matta *in votis noviſſ.
deciſ. voto* 43. *à n.*2. Ioſeph. Seſſe *Arag. dec.*42. *à
n.*13. Stephan. Gratian. *Marchia deciſ.*13. *num.*1.
ubi per illam deciſionem agit, an valeat alienatio, &
cenſus impoſitio quando per venditionem reſerva-
tur dominium ob non ſolutionem pretij, & an aga-
tur ad pretij reſtitutionem, & *diſc. forenſ. tom.*3.
*cap.*523.*num* 12.& 3. Parlad. *d. cap.*8.*n.*7. Cardin.
Mantic. *de tacitis, & ambiguis convent. lib.*4.*tit.*27.
*num.*4.& 5. Ioan. Baptiſt. Valenz. *conſ.*59. *num.*35.
Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.*22.*num.*31.*in fi-
ne*, Bernard. Græværus *d. lib.*2.*concl.*15. *n.*14. & 15.
Si verò ſtante hoc pacto ſuccedat rem venditam in-
cendio, alluvione, vel caſu perire antequam pre-
tium ſolvatur, emptoris periculo peribit, Surd *de-
ciſ.*198.*num.*28. Cardin. Mantic. *d. tit.*27. *num.*18.
Stephan. Gratian. *tom.*2.*diſcept. cap.*354. *a num.*48.
& *tom.*3.*cap.*521.*num.*17.
Pretio non ſoluto quibus remediis venditori con- 13
tra emptorem uti licebit, utilis inveſtigatio, ad quam
aſſequendam eſt ſciendum, quod ſi ipſe venditor
rem adhuc retinet, tunc eam alteri licitè; & citra
pœnam falſi vendere poterit ſi tempore ſtatuto em-
ptor ceſſavit in ſolutione pretij, Surd. *dec.*220.
*num.*16.& *dec.*344. *num.*16. & 17. Stephan. Gra-
tian. *d. dec.*13.*in addit. num.*2. & 3. & *d. cap.*523.
*n.*5. Et etiam per viam exceptionis datur ei reſciſ-
ſio contractus; nam quando pactum, ſeu conven-
tio non ſervatur, contractus nominatus reſolvitur.
Cravet. *conſil.*192.*num.*12. Bec. *conſ.*45. *n.*8. Surd.
*d. dec.*220.*num.*11.& *dec.*344.*num.*171. & *conſ.*13.
*num.*32.& *conſ.*52.*à num.*36.& *conſ.*563.*n.*3. & 5.
Menoch. *conſ.*1178. *n.*11. Fachin. *controv. lib.*2.*c.*4.
in fine, Caroc. *dec.*76.*num.*11. Stepan Gratian. *diſ-
cept. forenſ. cap.*155.*n.*3.16. & 23. Giurba *dec.*100.
*num.*23.
Si verò rem jam tradidit venditor non habita fide 14
de pretio, eo adhuc non ſoluto, poterit rem vendi-
care ab emptore, Menoch. *lib.*3. *controv. uſufreq.
cap.*50.*in princip.* D. Barboſ. *in d. l. ſi cùm dotem*, §.*fin.
num.*31.*in fine*, & *num.*36. *ff. ſolut. matr.* Cald. Pe-
reira *de empt. & vendit. cap.*23. *num.*18. niſi emptor
venditori rem repetenti pretium offerat, Gloſſ. *verbo
vendicare, in l. procuratoris*, § *planè*, *ff. de tribunor.
action.* Cald. Pereira *d. cap.*23.*n.*18.*verſ. ſed ſi em-
ptor.* Vel pars pretij eſſet ſoluta, quia tunc ita perfi-
citur venditio ut ab ea recedi non liceat, Surd. *con-
ſil.*104.*num.*10. & *dec.*97. *num.*5. & *dec.*343.*n.*27.
Giurba *dec.*113. *num.*5. Vel denique eſſet pactum
de non contraveniendo, Ioſeph. Seſſe *Arag. dec.*24.
*num.*2. Fontanel. *de pactis nupt. clauſul.*4. *gloſſ.*18.
*num.*3.& 4. Si habita fuiſſet fides de pretio ex pacto
reſervationis dominij, non poſſet contractus reſol-
vi, maximè in vim actionis. Stephan. Gratian. *dicto
cap.*523. *à num.*13. & 23. Quando denique res tra-
dita fuiſſet habita fide de pretio, nullo ex dictis pa-
ctis interveniente, datur venditori actio ad reſcin-
dendam traditionem quaſi indebitè factam, ſi id de-
ficiat, quod principaliter movit ad contrahendum;
nam etiam nominatus contractus corruit ob defe-

ctum finalis cauſæ, ut per Craver. *conſ.192. n.22.* Roland. *conſ.69. a n.37.lib.4.* Surd. *dec.210.n.18. & 19* Stephan. Graſian. *Marchia dec.13.num.3. & dec.26.num.22. & diſcept.forenſ.cap.307. & c.326. num.2.* D. Barboſ. *in l.de diviſione 5. num.50. verſ.ex quo,ff.ſoluto matrim.* Cald. Pereira *d cap.23. num.22.* Franc. de Souſa *in repet.§. actionum, Inſt. de actionib. num.33.* Giuba *dec.115.num.10.* ubi per viam actionis ad reſciſſionem contractus agere poſſe venditorem ait quando deficit illud, quod principaliter movit.

15 Verùm fiſcus alienata à die criminis indiſtinctè revocare poſſit à poſſeſſoribus remedio rei vendicationis, pretio non ſoluto, vide Covar. *de Sponſalib. part.2.cap.6.§.8.* Clar. *in §.fin.q.78. n.18.* Azeved. *ad l.1.n.187. tit.3. lib.8.nova Recop.* Surd. *de alim. tit.8.priv.35. & dec.247.n.11.*

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſorium retinendæ prius examinandum, & excutiendum, antequam cognitioni in petitorio ſit locus, & n.2.*

3 *Cauſa ab eodem judice decidenda.*

L. Ordinarij. XIII.

Iidem AA. & CC. Cytichio.

1 POſſeſſorium retinendæ prius examinandum, & excutiendum, antequam cognitioni in petitorio ſit locus. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1 ſupr.hoc tit.* poſt omnes Aloyſ. Leo *fol.64.* Petr. Gilchen. *tom.1.fol.707.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Gerard *ſing.88.* Cort. *in memorab.verbo Iudex*, Vacon. à Vacuna *declarationum juris civilis lib.2. declar.44 per tot* & præcipuè *à n.9.* Menoch. *de arbitr.caſu 371.* latè, & eleganter Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.11. n.6. in princ.* ubi refert Bartholom. audacter aſſerere, quod in cumulatione petitorij, & poſſeſſorij retinendæ eſt aperta repugnantia, quia qui vendicationem intentat, facit ex adverſo reum conventum poſſeſſorem, ut per hunc textum, *& in l.fin. inf.hoc eo l.tit.* at verò poſſeſſorio retinendæ contra facit ſe poſſeſſorem: & *num.ſeqq.* materiam optimè declarat, vide apud illum.

3 *Cauſa ab eodem judice decidatur.*] Vide Cujac. *lib.2. obſervat.35.* qui in ea fuit opinione, cauſam poſſeſſionis, & proprietatis poſſe quidem ab eodem judice diffiniri, ſed neceſſariò omnino id non contingere; ob id ait, judices ſi volunt, cognoſcere poſſe, ſed non coguntur, Menoch. *caſu 371. n.7.* ubi dicit *in hoc text.* fuiſſe reſponſum, quod orta mancipiorum quæſtione, illis exhibitis prius de poſſeſſione judicetur, ac tunc demùm proprietatis cauſa ab eodem judice decidatur: unde colligunt nonnulli, quod judex cauſæ præparatoriæ ſit & judex præparatæ, ex quo *in hoc text.* is judex, qui mancipia exhibere jubet, atque ita qui cognoſcit ſuper actione ad exhibendum, quæ rei vendicationis præparatoria eſt, *l.1.ff.ad exhibendum*, cognoſcit etiam ſuper rei vendicatione. Advertit idem Menoch. *ibid.* ſe aliquando dixiſſe apud Imperatores *in præſenti text.* non fuiſſe hæſitatum ſuper exhibitione, ſed præſupponi, quod mancipia exhibita fuerint, atque ita non diffiniri apud quem judicem mancipia exhiberi debuerint, ſed dubitandi rationem hîc eſſe ſuper cauſa poſſeſſionis, & proprietatis, an judex unius eſſet judex & alterius.

SVMMARIVM.

1 *Filius venit contra factum matris, niſi quatenus ejus ſit heres, & n.2. intellige ut num.3. vel factum ſit contra legis diſpoſitionem, & ſic nullum, num.4.5. procedit etiam in fideicommiſſario herede alienante, qui non poteſt vendicare bona à defuncto alienata veniendo contra ejus factum, num.6. in bonis primogenitura, num.7. in emphyteuſi etiam non hereditaria, num.8. in feudo ex pacto, & providentia, num.9. etiam in herede heredis, num.10. & in herede conſentientis, num.28.* Limita *in ſuccedente ex alia perſona, n.12. item quando teſtator ſibi non reliquit illud, quod relinquere tenebatur, n.13. in legatario, n.14. & quando factum defuncti eſt nullum, & invalidum, n.15.*

16 *Filius etiam heres patris poteſt vendicare bona majoratus alienata à patre, repetere emphyteuſim acceptam pro ſe & filiis, ſi pater extraneum quendam inutiliter nominaverit, num.18. contrarium, num.20. limita tamen ut num.21.22. 23.24.25.*

17 *Heredes mulieris poſſunt vendicare alienationem rei dotalis, non obſtante quod acceptaverint ejus hereditatem.*

19 *Pater bona filij adventitia à ſe vendita ab emptore vendicat.*

26 *Heres non repræſentat defunctum, niſi pro portione hereditaria.*

27 *Heres cum beneficio legis, & inventarij ſolùm tenetur ſtare alienationi pro ea tantùm quantitate, quæ ad ejus manus pervenit.*

29 *Filius in ſola legitima inſtitutus non poteſt repetere rem propriam, quam pater alienavit facto inventario.*

30 *Heres non univerſalis, pro quoto pro qua eſt heres, non poterit revocare alienata ſi fecit inventarium, etſi illo quota ſit minoris valoris; pro reliqua verò parte poterit etiam non confecto inventario contravenire, licèt quota relicta excedat valorem bonorum alienatorum.*

31 *Heres tenetur ſervare factum defuncti, quatenus vires hereditatis ſuppetunt.*

L. Cùm à matre. XIV.

Iidem AA. & CC. Septianæ.

FIlius venit contra factum matris, niſi quatenus ejus ſit hæres, quia pro parte hæreditaria hæres defuncti facto non contravenit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſupr.hoc tit.* & poſt omnes Aloyſ. Leo *fol.64.verſo.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt, & multipliciter declarant, exornantque Rod. Xuar. *in repetit.l.quoniam in prioribus, ſuper l.Regni, q.8.n.7.* Greg. Lopez *l.24. verbo enconſe, tit.23.p.5.* Pinel. *ad l.1.de bonis maternis, p.3. n.79. cum ſeqq.* Alph. *coll.62.* Tiraq. *de retractu lign.§.1 gloſſ.9.n.48. cum ſeqq.* Gramm. *dec.93. à n.8.* Alc. *reſp.556.n.6.& 7.* Ant. Gabr. *comm.opin.lib.6. tit.de regul.jur. concl.12. n.8.cum ſeq.* Ioſeph. Ludov. *tom.3. commun.opin.tit. de heredib. concl.1. verſ.infertur 82.pag.486.* Molin. *de primog.lib.4.c.1. ex n.16.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo heres 23.* Decian. *conſil.117. numero 37. vol.3. & conſil.121. num 33. vol.3.* Marant. *diſp.10. n.2.* Menoch. *conſ.1.n.102. cum ſeqq.* ubi intelligit regulam hujus textus in contractibus oneroſis, non autem in lucrativis, vel quando ante- 2

ceſſor

ceſſot potuit ad libitum diſponere, aliàs non, *& conſil.2.num.283.& conſ.13.n.25.* ubi ait regulam hu-
4 jus rextus ceſſare quando factum eſt contra legis diſpoſitionem, & ſit nullum, *& conſ.81.num.9.cum ſeqq.* ubi ait textum procedere etiam cùm quis non eſt hæres immediatus alienantis, ſed mediatus, & quando teſtator diſponit de re pervent uta ad ſuum hæredem, ut puta de re ex fideicommiſſo illi reſtituenda, *& conſ.87. num.99. cum ſeqq. & conſ.347. num.7.& num.21.cum ſeqq.& conſ.89.num.110.* ubi quod hæres matris contravenire non poteſt renuntiationi à matre factæ, *& conſ.129. num.23. & conſil.155.n.5.& conſ.196.num.9.& conſ.203.num.25.* ad hoc, quod hæres non poteſt impugnare factum defuncti, *& conſ.818.num.26.& conſ.404. num.10. & conſ.163.n.7. & ſeq. & conſ.713.n.17. cum ſeqq.*
5 Surd. *dec.99. à num.6.* ubi quod poteſt contravenire facto defuncti quando eſt nullum, & contra legis prohibentis diſpoſitionem, *& dec.161. num.20. & dec.11. num.15.* ubi quod hæres venire poteſt contra factum defuncti, quando defunctus non eſt pro illo facto obligatus, idem Surd.*conſ.577.* Ioan. Baptiſt.Coſta *de facti ſcientia & ignorantia, inſp.14. num.2.* Gam. *Luſitan. dec.67. & deciſ.222. num.4.* Cardoſ. *in praxi judicum verbo filius, n.25. & verbo hæres, num.42.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæſt.9. num.23. & quæſt.24. num.19. cum ſequent.* D.Barboſ. *in l.2.in princ.part.1. num.145. ff. ſoluto matrim.* Alvar.Valaſc. *conſult.51.num.44.cum ſeqq. & conſ.69.per tot.* Cæſ. Barz. *Bonon. dec.64.* Peregrin. *de fideicommiſſ. art.83.* Vincent. de Franchis *Neapol. dec.355. num.7.* Garc. Maſtrill. *Siciliæ deciſ.56.n.34.cum ſeqq.* Benedict. Pinel. *ſelect. juris interpret.lib.2. cap.8. per tot.* Fuſar. *de ſubſtit. q.557. à princ. & quæſt.717. num.7.* Rota *dec.430. n.3. in fin.p.2.recentiſſim.in poſthum.*

6 Amplia primò prædictam textus concluſionem procedere etiam in fideicommiſſario hærede alienante, qui non poteſt vendicare bona à defuncto alienata veniendo contra ejus factum: ita Pinel.*in d.l.1.part.3. n.81.* Peregrin. *de fideicommiſſ.art.33.* Marzar. *in epit. fideicom. quæſt.46.* Ant. Gabr. *d.tit. de regulis juris, concluſ.11. num.6.* Petr. *de fideicom. quæſt.4. num.315. cum ſeqq. & num.323. cum ſeqq.* Hieron. Gabr. *conſ.125. n.2. cum ſeqq. vol.1.* Menoch. *conſ.81.num.10.& conſ.87.num.99. cum ſeqq. & conſ.89. per tot. & conſ.904. n.38. & conſ.1196. dub.1. & conſ.1204. n.8. cum ſeqq.* Surd. *conſ.73. num.34.& conſ.559. num.2.* Ioſeph Ludov. *Lucenſi dec.64. num.15.* Cæſ. Bara. *Bonon. dec.42.& 64.* Gall. *de except.ſucceſſ.tit.2. except.4. num.141.cum ſeqq. part.3.* plures alios refert, & ſequitur Fuſar. *dict. quæſt.557.n.1.*

Amplia ſecundò in bonis primogenituræ; nam filius hæres alienantis, qui ſucceſſit in primogenitura, non poterit alienata revocare, Melch. Pelaëx *in tract. de major. part.4. q.16.col.2.verſ. quibus tamen non obſtantibus*, Molin. *de primogen. lib.4.c.2. n.21.& ſeq.* Menoch. *conſ.196.n.12. & conſ.1104. ante n.14.* Contrarium tamen tenent Pinell.*in d.l.1. p.3.n.99.verſ. ſed pro ſucceſſore*, & alij in prima limitatione citati, ubi vide.

8 Amplia tertiò in emphyteuſi etiam non hæreditaria, quia filius hæres patris alienantis, eam alienatam, aut alij prælegatam petere non poterit: ita per regulam hujus textus reſolvunt Alvar.Valaſc. *de jure emphyt. q.19. n.3.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. cap.24 num.19.*

9 Amplia quartò in fundo ex pacto & providentia, quod alienari, aut renuntiari non poteſt in præjudicium filiorum, & tamen ſi ſint hæredes patris, non poterunt contravenire, Bald. *in l.qui ſe patris, n.9 ff. unde vi*, & alij quos refert & ſequitur Menoch. *conſil.1204.n.19. & ſeq.* Sed contrarium non immeritò tuentur Pinel. *d.n.99.verſ.pro eodem*, Peralta *in rub. ff.de hæred.inſt.n.100.verſ.præterea*, Cald. Pereira *de renov.emphyt.q.16.n.27.* & vide *in lim.1.*

Amplia quintò etiam in hærede hæredis, qui eodem modo non poterit impugnare factum defuncti, 10
& bona per eum alienata revocare: ita Pinel. *in dict. l.1.p.3.n.81.verſ.ampliatur quartò*, Decian. *conſ.55. lib.3.* Anton.Gabr. *dict. tit. de regul. juris, concl.11. n.7.* Menoch. *conſ.89.n.126. & conſ.443.n.86.* Decian.*conſ.55.lib.3.* Peregr. *d.art.33.n.14.* Cæſ.Barz. *Bonon.dec.64.n.50.*

Amplia ſextò, ut ſit in libertate conventi, vel à 11
principio repellere agentem, vel poſtea contra eum de evictione agere. Alciat. *conſ.600.in fine*, Ioſeph. Ludov.*commun.concl.16.illat.82.verſ. & eſt in poteſtate* Marzar.*in opin.de fideicom.q.46.*

Limita primò in ſuccedente ex alia perſona, ut te- 12
nuit Rot. *apud Merlin.de legitima, dec.75.n.5.*

Limita ſecundò quando teſtator ſibi non reliquit 13
illud, quod relinquere tenebatur, quia tunc poteſt hæres venire contra factum defuncti, Ant. Gom. *de reg. juris, concl.11. num.25.* & alij citati per Rot. *d.dec.75.n.3.*

Limita tertiò in legatario, quia licèt agnoviſſet 14
legatum relictum in teſtamento, non propterea cogeretur habere ratum factum defuncti in ſeparatis à ſuo legato, ex eadem Rot.*dec.75.n.6.*

Limita quartò quando factum defuncti eſt nul- 15
lum & invalidum, veluti quando res alienata erat prohibita alienari; nam tunc hæres poterit contra illud factum venire, ac tali alienationi contravenire: ita Gramm. *dec.93. per tot.* Pinel. *in d.l.1. part.3. num.96. ad fin.* Tiraq. *de retractu lig. §1. gloſſ.9. num.58.* Cæſ. Barz. *Bonon. dec.64. num.18. & 57.* Cald.Pereira *de renovat.emphyt.q.16.n.26.* Peralt. *in rubr.ff.de hæred.inſt.num.94.* Covar.*var.lib.2.cap.18. n.4.verſ.8.* Gam. *Luſit.dec.222.num.4.* Mich.Craſſ. *§.hæreditas, q.12.n.6.* Guttier. *pract.lib.3.q.41.n.4.* Ioſeph.Ludov.*d.concl.16.illat.82.verſ.quando tamen defunctus, & verſ ſed hæc limitatio*, Menoch.*conſ.11. n.25.* Surd.*dec.99.n.6.* Marzar.*d.q.46.verſ. poſtremò*, Valaſc. *de jure emphyt.quæſt.49.n.5.& conſult.190. num.7.* Alex.Raudenſ. *conſ.38.n.39.cum ſeqq. lib.2.* Benedict.Pinel. *ſelect.juris interpretat.lib.2.cap.8. à num 1*, latiſſimè Rot. *dec.110. part.2. diverſor.* ubi contrariis omnibus reſpondet, quamvis de ejus veritate dubitet Menoch. parum ſibi conſtans *conſ. 1196.n.8.cum ſeqq.*

Vnde jam hodie noviores ferè omnes contendunt 16
filium etiam hæredem patris poſſe vendicare bona majoratus à patre alienata, ea præcipuè ratione, quia ſi non admitteretur filius etiam hæres ad vendicanda bona majoratus à patre anteceſſore alienata, modico tempore dilaberentur, cùm plerumque filij parentum hæredes ſint: ita Pinel. *in d.l.1. p.3. n.99. verſ.ſed pro ſucceſſore*, Gam *dict. dec.222.n.3* Cald. Pereira *d.q.16. num.26.* ubi ſubdit quod cùm honorem & gloriam magis augeri quàm minui defunctus majoriæ conditor ſedulò procuraverit, bona vinculavit, & ne quo modo alienarentur, interdixerit, quare ut iſta conditoris voluntas inviolabiliter obſervetur, concedenda videtur ſucceſſori etiam hæredi ejus, qui alienavit, vendicandi poteſtas, non obſtante diſpoſitione hujus l. quæ ad hunc caſum trahi non debet, in quo niſi filius hæres poſſit bona ſic alienata vendicare, exiguo quidem tempore majoratus corruet; quoniam ſecundùm ea quæ frequenter uſu eveniunt, majoratus ſucceſſor plerumque filius poſſeſſoris eſt, qui alienavit, & hæres, qui ſi non eſt audiendus, vendicare alienata contendens, neque

ejus filius, ſi cætera ipſe bona alienaverit, utrique per indirectum majoria ad nihil redigatur, ut igitur hæc fraus prorſus amputetur, dicendum eſt diſpoſitionem hujus textus in majoratus ſucceſſore, eodemque alienantis hærede non procedere, latè etiam Alvar. Valaſc. *conſ.69. ex n.19.* ubi his, & aliis rationibus hanc partem tuetur, & reſpondet ad hunc text. quod in bonis majoratus alienatis à patre anteceſſore non procedat quominus filius etiam hæres patris alienantis poſſit ea ad majoratum reducere, quia in illis cenſetur eſſe alia perſona, & ubicunque quis agit, & vendicat tanquam alia perſona, non eſt locus huic l.

17 Hinc etiam hæredes mulieris, non obſtante quod acceptaverint ejus hæreditatem, poſſunt vendicare alienationem rei dotalis, non obſtante reg. hujus text. quia ſicut ipſa mulier poterat agere contra alienationem à ſe factam, vel à marito ea conſentiente, ut *in toto titul. ff. de funde dot.* ita poterunt etiam agere ejus hæredes, quia hæres eſt ejus conditionis, cujus defunctus, *l. hæredem, ff. de regul. juris*: ita Alvar Valaſc. *conſult. 190. n.6.*

18 Hinc quoque fit, ut ſi in emphyteuſi accepta pro ſe, & filiis pater extraneum quendam inutiliter nominaverit, poteſt filius etiam hæres patris tanquam ab eo tacitè nominatus ex diſpoſitione juris Luſitani repetere hujuſmodi emphyteuſim, eo quòd illud à principio actui reſiſtens illum reddit omnino nullum, & invalidum, in quo caſu ceſſat diſpoſitio hujus textus, ut reſolvit Cald. Pereira *de poteſt. eligendi*
19 *c.13. n.6.* Hinc etiam infertur, patrem bona filij adventitia à ſe vendita poſſe ab emptore, in quem alienavit, vendicare, cùm enim alienatio contra formam, & prohibitionem *l.1. de bonis mat.* facta ſit, ex ea utique admittendus eſt ad revocandam alienationem, eamque irritandam, & rem venditam nomine filij vendicandam: ita Cald. Pereira *poſt qq. forenſ. conſ. 39. num.4. & de empt. & vend. cap. 26. n.18.* Pinel. *in d l.1. p.3. n.73.* D. Barboſ. *in l. Lucius Titius 39. n.20. verſ. item pater, ff. ſoluto matr.*

10 Verùm quamuis principalis doctrina hujus limitationis videatur communiter recepta, tamen ſi juris rigor attendatur, non eſt verum abſolutè, quod filius hæres poteſt venire contra factum patris nullum, nec ſuſtineri poteſt, quod hæres venire poſſit contra factum defuncti, quando illud eſt nullum propter legis prohibitionem, in tantùm quod nec ſalvari poſſit quando actus defuncti eſt nullus, ut ipſemet defunctus, qui illum fecit, poſſet contra illum venire, quia nec tunc pariter hæres contra illum venire poterit, ut colligitur ex *l. ſi ab eo, de liberali cauſa*, ubi minor viginti annis ſervum manumiſit, contra quam manumiſſionem certum eſt venire potuiſſe, *l. ſi minor, ff. de ſervis export.* & tamen hæ-
21 res contra eam venire non poteſt. Sic etiam pater alienans bona adventitia filij, poteſt venire contra factum ſuum, & rem vendicare ab emptore nomine filij, juxta citatos *ſuprà*, & tamen filius hæres patris contra hanc alienationem venire non poteſt, ut per hunc text. tenet D. Barboſ. *in d. l Lucius Titius, n.20. paulò poſt princ.* Quare ipſe D. Barboſa ſolita maxima ſui ingenij facundia *ibidem* regulam in hac materia conſtituit poſt Menoch. *conſ.89. à num.60.* & Phanut. *in tract. de inventario, p.7. à num.150.* hæredem ſcilicet non poſſe venire contra pactum defuncti, etiam nullum propter legis reſiſtentiam. Eam tamen limitat aliquibus modis, & primò niſi actus fuerit nullus, propter defectum conſenſus, quia tunc hæres adiens, contra illum venire poteſt, ut colligunt ex *d. l. Lucius Titius*, unde poſſe hæredem venire contra factum defuncti ſimulatum, & ad vendicandum feudum, ſive emphyteuſim, ſine Domini
22 conſenſu alienatam. Secundò limitat ut non procedat quando actus eſt nullus propter eam diſpoſitionem legis, cui hæres non poſſit renuntiare; nam quemadmodum expreſſim illi renuntiare non poteſt, ita etiam neque fictè poterit renuntiare, ſcilicet per aditionem, juxta reg. *l. qui ad certum, ff. locati*, cum vulgaribus. Tertiò limitat, ut licèt hæres ſuc- 13
cedat alienanti, tamen non confirmetur ea alienatio, ſed tantùm paretur exceptio poſſeſſoria adversùs hæredem, ſi vendicet, *l. ſi ſervo 20. ff. qui, & quibus*, ubi libertas data per non dominum non confirmatur, licèt is ſuccedat domino, & tamen ſi is velit ſervum in ſervitutem revocare, repelletur per eum ope exceptionis, *l. fin. n.23. ff. de liberali cauſa.* Sed falſum dicit D Barboſ. *ibidem n.23.* quia in venditione cùm interſit vendentis confirmari alienationem, ne aliàs teneatur de evictione, cenſetur confirmata venditio non ſolùm quoad præſtandam exceptionem poſſidenti, ſed etiam quoad præſtandam actionem, ſi non poſſideat, *l. ſi quis alienam 47. ff. de action. empt.* & tamen in ſpecie *d. l. ſi ſervo*, cùm non interſit manumittentis manumiſſionem confirmari, tantùm confirmabitur ope exceptionis. Quartò limitat idem D. 14
Barboſ. *in l.2. in princip. n.145. in fine, ff. ſoluto matr.* ubi hæres ex proprio jure venire poſſit contra factum defuncti, quando erat tale factum, cui non poterat conſenſum expreſſum præſtare propter legis reſiſtentiam. Quintò limitat in filio ſolam legitimam 15
habente, qui poteſt revocare alienationem rei ſuæ factam per patrem: ita idem D. Barboſ. *in l. ſi cum dotem, §. ſi pater, num.32. ff. ſoluto matr.* Ioſeph. Ludov. *d. tom.3. comm opin. tit. de hered. concluſ. 1. verſ. dicitque, pag.493.* Alvar. Valaſc. *de partit. cap.17. n.11. cum ſeqq.*

Pro qua portione, &c.] Notatur ad hoc, quod hæ- 16
res non repræſentat defunctum, niſi pro hæreditaria portione, ut per Tiraquel. *de retractu lig. §.32. gloſſ.1. num.40. & in tract. le mort, part.2. declarat.12. n.4. & 9.* Pinel. *in d. l.1. de bonis maternis, part.3. n.79. verſ. eadem concluſio*, Surd. *dec.224. n.21.* ubi etiam quod hæres pro ea parte, pro qua non eſt hæres, venire poteſt contra defuncti factum. Menoch. *conſil. 1204. n.14.* ubi etiam, quod hæres non tenetur niſi pro parte, pro qua eſt hæres, licèt defunctus promiſerit de evictione, & ſic defendere, & manutenere alienationem: & *conſ.125. n.3.* ubi quod pro ea portione pro qua fuit à teſtatore inſtitutus, & non plus, repræſentat teſtatorem.

Unde hæres cum beneficio legis & inventarij ſo- 27
lùm tenetur ſtare alienationi pro ea tantùm quantitate, quæ ad ejus manus pervenit: ita Cephal. *conſil. 292. num.36. lib.2.* Cravet. *conſ.225. num.12.* Ant. Gabr. *d. tit. de regulis juris, concl.11. num.9.* Hieron. Gabr. *conſ.125. num.10. cum ſeqq. lib.1.* Menoch. *conſil.89. num.15. & conſ.125. num.6. & ſeq.* Honded. *conſ.3. num.53. lib.1.* Marzar. *in epit. de fideicommiſſ. q.46.* Petr. *de fideicommiſſ. quæſt 14. num.302. & 315. cum ſeq.* Ioſeph Ludov. *d. conſ.16. illat.82 verſ. & prædicta procedunt*, Ioſeph. Ludov. *Lucenſi dec.64. n.28. cum ſeqq.* Cavalcan. *dec.36. n.29. part.1.* Cæſ. Barz. *Bonon. dec.42.* Peregr. *de fideicomm. art.33. num.13.* Gall. *de except. ſucceſſ. tit.4. except.26. n.16. & ſeq. p.2.*

Concluſionem hujus textus amplia in hærede 28
conſentiente, qui non poterit contravenire, Cephal. *conſ.393. n.168.* Menoch. *conſ.58. in fine, lib.1.* niſi hæres veniret ex perſona & jure proprio; illi enim non noceret conſenſus præſtitus à defuncto, qui conſenſit, *l.1. §. quod ait, ff. quor. legatorum*, Roland. à Valle *conſ.70. num.31. lib.3.* Cephal. *conſ.393. n.168. 169. & 189. lib.3.* Hieron. Gabr. *d. conſ.125. num.1.* Tiraquel. *de retractu lign. §.1. gloſſ.9. n.114.* Petr. *de fideicomm. quæſt.14. num.320. verſ. primus*

eſt,

eſt, & n. 301. in fine, Peregr. de fideicomm. art. 52. à n. 91. Gall. d. tit. 4. except. 26. n. 67. part. 2. Ratio eſt, quia conſentiens, & renuntians cenſetur renuntiare iuri in eius fauorem introducto, non autem iuri ſpectanti ſuo hæredi ex perſona propria, gloſſ. verbo renuntiant, in l. iubemus, §. ſcientes, de ſacroſ. Eccleſ. Alba conſ. 74. n. 1. Hier. Gabr. d. conſ. 125. n. 1. Dec. conſ. 33. n. 109. lib. 1.

29 In gloſſ. Non prohiberis, ibi, item quod ſi in debito bonorum ſubſidio, &c. Notatur ad hoc, quod filius in ſola legitima inſtitutus non poteſt repetere rem propriam, quam pater alienauit facto inuentario, vt per Roder. Xuar. in repet. l. quoniam in prioribus, limit. 7. n. 11. & 12. Monticul. de inuentar. c. 10. n. 101. Rojas de ſucceſſ. c. 9. n. 9. Molin. de primogen. lib. 4. c. 1. n. 16. Burg. de Paz conſ. 14. n. 25.

30 In eadem gloſſ. ibi, inſtituatur hæres in quota portione, &c. Notatur ad hoc, quod hæres non vniverſalis, pro quota pro qua eſt hæres, non poterit reuocare alienata, ſi fecit inuentarium, etſi illa quota ſit minoris valoris; pro reliqua verò parte poterit etiam non confecto inuentario conuenire, licèt quota relicta excedat valorem bonorum alienatorum, Ioao. de Anan. conſ. 3. Pinel. in d. l. 1. part. 3. n. 79. propè fin. Crauet. conſ. 131. n. 7. Anton. Gabr. d. tit. de regul. iuris, concl. 11. n. 8. Menoch. conſ. 105. in 2. caſu, & conſ. 1204. n. 12. Peregr. conſ. 19. n. 15. lib. 4. Raudenſ. conſ. 38. n. 57. cum ſeqq. lib. 2.

31 Notatur etiam ad hoc, quod hæres tenetur ſeruare factum defuncti quatenus vires hæreditatis ſupperant, nec poteſt vendicare rem, & ſoluere æſtimationem illius cum intereſſe, Crauet. conſ. 225. n. 12. Hieron. Gabr. d. conſ. 125. n. 11. cum ſeqq. lib. 1. Marzar. d. quæſt. 46. verſ. aduertendum, Ioſeph. Ludou. Lucenſi dec. 64. n. 31. Caualcan. dec. 35. n. 29. p. 1. Petra de fideicomm. q. 14. n. 321. verſ. ſextus caſus.

SVMMARIVM.

1 *In dominio ille eſt potior, cui priùs res traditur, licèt alius in titulo præuenerit, & n. 2. procedit in omnibus contractibus, tam oneroſis, quàm lucratiuis, n. 3. in donationibus, n. 4. in re emphyteutica duobus in emphyteuſim conceſſa, n. 5. in feudis, n. 6. in contractibus locationis, num. 7. contrarium, n. 8. in Eccleſiis, Clericis & perſonis eccleſiaſticis vendentibus, n. 9. etſi prior venditio eſſet iuramento confirmata, n. 10. quamuis traditio rei eſſet facta vni ex pluribus emptoribus, n. 11. declara tamen vt n. 12. Limita in venditionibus, aut donationibus factis Eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, & aliis piis locis, quibus abſque traditione transfertur dominium, n. 13. in quacunque conceſſione iurium ſpiritualium, n. 14. in pauperibus, n. 15. in ceſſione iurium incorporalium, n. 16. in donationibus, & venditionibus factis per Principes, n. 17. ſi ſecundus emptor conſcius venditionis alteri factæ rem emerit, n. 18. ſi primus emptionis titulum, vel alium oneroſum habeat, poſterior verò, cui res fuit tradita, donationis, vel alium lucratiuum, num. 19. quando in alienatione eſſet neceſſaria licentia alterius, n. 20. ſi primus emptor pro obſeruatione contractus haberet rem venditam ſpecialiter hypothecatam cum pacto de non alienando, n. 21. quando eadem res pluribus obligetur, n. 24. ſi primus emptor pretium rei emptæ & ſibi traditæ non ſoluit venditori, nec de eo fuit fides, n. 25. vbi res tradita fuerit conditionaliter primo, & pendente conditione purè ſecundo, n. 26.*

22 *Prior in hypotheca, præferendus cæteris, quibus poſterius ea res tradita, intellige vt n. 23.*

27 *Intellectus verborum*, duobus in ſolidum, *l. 15. de rei vendic.*

28 *Pœna illius, qui eandem rem duobus inſolidum diuerſis contractibus vendidit, remiſſiuè.*

29 *Primus emptor effectus dominus rem non retinendo repetit pretium & vſuras facta compenſatione impenſarum, & fructuum.*

30 *Agens actione perſonali pro re ſibi priùs vendita, non tamen tradita, poteſt prætendere intereſſe, ſi habeat alium fundum iuxta, vel ſi fuit maiorum ſuorum.*

31 *Prioritas traditionis vbi ignoretur, præſumendum pro eo, qui prior emerit, & ſoluerit: ſi alius priùs emiſſe, alius priùs ſoluiſſe probetur, pro eo qui pretium priùs ſoluerit.*

L. Quotiens. XV.

Iidem AA. & CC. Aureliæ Philoxenæ.

IN dominio ille eſt potior, cui priùs res traditur, 1
licèt alius in titulo præuenerit: itaut ſi duobus ſit res vendita, præferendus veniat, cui fuit priùs tradita. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Aloyſ. Leo *folio 65.* & *tom. 7. repet.* Hieronym. Marlianus.

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt, 2
exornantque Ord. Reg Luſit. *lib 4. tit. 7. l. Hiſp. 50. tit. 5. part. 5. & l. 7. tit. 7. part. 7. vbi gloſſ. 7.* Bernard. Diaz *reg. 152.* Socin. *reg. 155.* Ioan. Garc. *reg. 471.* Alpban. *collect. 189.* Roman. *ſingul. 382.* Gerard. *ſingul. 98.* Hippol. de Marſil. *ſing. 82.* Capyc. *dec. 182. n. 8. & 9.* Tiraq. *de priuileg. piæ cauſæ, priuil. 107. & de iure primogen. q. 17. opin. 12.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 81. n. 11. verſ. ad cuius,* Ferrer. *cautel. 48.* Anton. Gomez *tom. 2. var. c. 1. de empt. & vend. n. 20.* Cou. *l. b. 2. var. c. 19. n. 1.* Gironda *de gabell. p. 5. §. vnic. n. 11.* Clar. *in §. donatio, q. 133. n. 3.* Marant. *diſp. 8. n. 22.* Cacher. *dec. 133. n. 4.* Anton. Gabr. *commun. lib. 3. tit. de empt. & vendit. concl. 2.* Fuſch. *lit. V. ſing. 4.* Decian. *reſp. 29. n. 70. vol. 1.* Roder. Xuar. *alleg. 37.* Soar. *tom. 1. commun. opinion. lib. 3. tit. 19. n. 7. pag. 417.* Bellacomb. *eodem tom. 1. lib. 4. tit. 26. de contract. empt. n. 130. in princ. pag. 616.* Menoch. *conſ. 84. n. 19. & conſ. 122. n. 7. cum ſeqq.* Ioan. Autpacb. *lib. 2. epiſtolar. tit. d. cap. 8.* Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo dominium 4. & 8. & verbo Emptio, n. 11.* Guttierez *de iuram. confirm. part. 1. c. 30. per tot. & in l. nemo poteſt, n. 40. ff. de legat. 1 & in §. ſui, n. 197. Inſtit. de hæred. qual. & differ.* Fachinæ. *lib. 2. controuerſ. c. 33.* Mozz. *de contractibus, tract. de empt. tit. de naturalibus emptionis, n. 33. cum ſeqq.* Anton. Fab. *decad. 14. errore 10.* Perez *l. 2. gloſſ. 1. verſ. non obſtat, tit. 7. lib. 5. Ordin. pag. 189.* Azeued. *l. 2. num. 60. tit. 3. nouæ Recop. & in l. 3. n. 8. in med. tit. 8. nouæ Recop.* Caſtill. *l. 74 Tauri, gloſſ. parte en ella, poſt princ.* Mantienz. *l. 7. gloſſ. 6. n. 24. tit. 11. lib. 6. nouæ Recop.* Caballin. *in milleloq. iuris, p. 1. milleloq. 124.* Picbard. *in princ. Inſt. de empt. & vendit. n. 25.* Laſſarte *de decima vendit. cap. 3. n. 9.* Honded *conſ. 51. n. 1. & 12. lib. 2.* Theſaur. *quæſt. forenſ. lib. 4. q. 54. n. 1.* Ceual. *commun. contra commun. q. 756. n. 41.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 15. §. 1. n. 16.* Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 9. in prælud. n. 48.* Card. Tuſch. *pract. concl. lit. E, concl. 64. num. 1. cum ſeqq. & concl. 144. num. 1.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocator. verbo Emptio, num. 17. & 18.* Gam. *Luſit. dec. 116. n. 1. & dec. 130.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo prohiberis, n. 14. & quæſt. forenſ. lib. 1. q. 23. n. 14. & de empt. & vend. c. 26. n. 30. & 37.* Aluar.

Valaſc. de jure emphyt. q.14.n.4.& ſeq. & conſ.172. n.5. cum ſeqq. D. Barboſ. ad rubr. ff. ſoluto matr. p.2. n.85. Cabed. Luſit. dec.30.n.9.p.2. Rebell. de oblig. juſtit. lib.9. cap.17. ſect.3. Benedict. Ægid. ad d.l. ex hoc jure, ff. de Iuſtit. & jure, p.2. differ.4. n.24. Benedict. Pincl. ſelect. juris interpr. lib.1 cap.18. ubi conciliat l. ſi à Titio, ff. hoc tit. cum hac noſtra lege, Val. Reginald. in praxi fori pœnit. tom.3. lib.25. n.364. cum ſeqq. Molin. de juſt. tract.2. diſp.369. Leon. Leſſ. in ſimili tract. lib.1. c.21. dub.20. per tot. Ioan. Salas de empt. dub.46. n.2. cum ſeqq. Caſtill. contr. lib.5. c.80. n.12. & n.25. cum ſeqq. & à n 40. Gabr. Alvarez de privil. pauper. q.23. à princip.

3 Amplia primò hujus textus concluſionem procedere in omnibus contractibus, tam onerosis, quàm lucrativis, ut per Anton. Gom. d. tom.2. cap.2. n.20. col.2. in princip. Ioan. de Salas d. tit. de empt. dub.46. n.3. Molin. d. diſput.369. num.6. Gabr. Alvarez d. q.23. num.8.

4 Amplia ſecundò in donationibus, ut ſcilicet re donata pluribus, ille prævalcat, cui primò eſt tradita. Hipol. ſing.82. Clar. d. §. donatio, q.23. num.3. verſ. Ego vero, Aoron. Gabr. d. tit. de empt. concl.2. n.8. Mozz. d. tit. de naturalibus empt. num.32. verſ. amplia etiam. Cavalcan. Fiviſ. dec.42. num.31. part.2. Leſſ. d. lib.2. cap.21. dub.20. n.140. Azot. inſt. moral. p.3. lib.8. c.18. q.7. Cald. Pereira de empt. & vendit. c.34. n.7. Limita tamen in donationibus Principis, & factis Eccleſiæ, prout inferiùs.

5 Amplia tertiò in re emphyteutica duobus in emphyteuſim conceſſa, ut per Tiraq. de conſtituto, lim. 3. à princip. Alvar Valaſc. de jure emphyt. q.14. n.7. Gam. Luſit. deciſ.116. ubi Flores de Mena in addit. Cald. Pereira de poteſt. eligend. cap.6. n.22. & de reſ. emphyt. c.10. n.32. cum ſeqq. Caſtill. dict. lib.5. c.80. n.44. Bernard. Græveus ad pract. Cameræ Imper. lib.2. concl.152. & faciunt quæ Surd. dec.188. n.19.

6 Amplia quartò in feudis, Afflict. in c.1. n.5. qui ſucceſſ. ten. lib.1. fol.61. & in cap. quid ſit inveſt. n.21. lib.2. fol.6. Hippol. ſing.82. Valaſc. d. n.7. Cardin. Tuſch. d. lit. V. concl.64. num.5. Cardoſ. in praxi judicum, verbo lex, n.52.

7 Amplia quintò in contractu locationis; nam ſi quis locavit rem ſuam duobus, vel pluribus, præfertur ille, cui res priùs fuerit tradita: ita Cort. in memorabil. verbo locatio, verſ. tamen adde, pag.556. Greg. Lopez l.50. verbo dos vezes, tit.5. part.5. Ant. Gom. d. tom.3. cap.2. num.20. verſ. ſecundò principaliter, Cov. d. cap.19. n.8. Vrſil. ad Afflict. dec.238. num.2. Cornel. Benincaſ. de paupertate, ſpec.6. in contractib. num.4. Alvar. Valaſc. d. q.14. n.7. Flores de Mena in addit. ad Gam. deciſ.130. Vincent. Carot. tract. de locato, tit. de locatione duob. facta, p.4. num.5. Molin. d. diſp.369. num.6. Marta in votis noviſſ. dec. voto 25. à num.12. Mar. Giurba dec.59. num.4. Anton. Fab. decad.24. errore 10. n.24. & 25. Aloyſ. Ricc. in collect. dec. collect.439. verſ.2. Mar. Muta dec.35. num.11. Rebel. de obligat. juſtit. p.2. lib.1. q.8. n.17. & lib.9. quæſt.17. ſect.3. n.22. Gabr.

8 Alvarez d. q.23. n.7. Contrarium verò, imò quod prior locator præferatur, etſi ſecundo res locata ſit tradita, cum Iaſ. ſequitur Gamma de dec.130. n.1. ubi pro hac opinione Senatum Luſitanum judicaſſe teſtatur Cevall. commun. contra commun. quæſt.756. num.52. ubi etiam ſi ſecundus conductor poſſeſſioni incumbat, primum præferendum eſſe dicit, ſaltem in foro ſæculari, quia talis conductor non dicitur poſſidere proprio nomine, ſed nomine ipſius locatoris, quia in locatione ad modicum tempus ſemper dominium remanet apud locatorem: idem tenent Mozz. de contract. tract. de locat. & conduct. tit. de naturalib. location. num.11. Cardoſ. in praxi judicum, verbo Emptio, n.17. & verbo lex, n.32. & verbo Locatio, num.29. Cardin. Tuſch. lit. L. concluſ.429. n.2. qui componunt has contrarias opiniones, ut ſcilicet prima procedat in locatione ad longum tempus ultra decennium, & ſecunda in locatione ad modicum tempus.

9 Amplia ſextò, ut noſtri textus concluſio procedat in Eccleſiis, Clericis & perſonis Eccleſiaſticis vendentibus, ut ſemper præferatur emptor, cui priùs res ſit tradita, ut per Ant. Gom. d. cap.2. n.20. verſ. ſextò principaliter, Capyc. dec.182. n.10. Cov. d. lib.2. cap.19. n.4. Ant. Gabr. dict. tit. de empt. concl.2. n.34. Fachinæ. controverſ. lib.2. cap.33.

10 Amplia ſeptimò etſi prior venditio eſſet juramento confirmata, ut per Cov. de ſponſal. part.1. cap.5. in princ. num.9. & 12. & in cap. quamvis pactum, part.2. §.4. num.1. Anton. Gom. d. cap.2. num.20. verſ. ſeptimo, Cephal. conſ.41. lib.1. Anton. Gabr. dict. tit. de empt. concl.2. num.3. Menoch. conſ.84. num.29. Guttier. de juram. confirm. part.1. cap.30. num.4. Ludov. de Torres de Iuſtit. diſp.59. dub. de injuſtitia empt. num.3. verſ. tertiò, D. Barboſ. ad rub. ff. ſoluto matrim. part.2. num.85. Molin. d. diſp.359. verſ. octavum, Ioan. de Salas d. tract. de empt. dub.46. num.3. ad fin. Morl. d. p.1. tit.9. in prælud. num.48. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. convent. lib.4. tit.3. num.7. Azor. inſtit. Moral. p.3. lib.8. cap.10. q.3. Rebell. de oblig. juſtit. lib.9. q.17. ſect.3. n.22. Gabr. Alvarez de priv. pauperum, q.23. n.4.

11 Amplia octavò procedere, quamvis traditio rei facta eſſet uni ex pluribus emptoribus, primo per actum fictum, & alteri poſtea per actum verum; nam adhuc præfertur, cui primùm per actum fictum, putà per clauſulam Conſtituti, fuit res tradita: ita Roland. conſ.19. à num.19. Bernard. reg.229. Ioan. Garcian. reg.471. n.1. Tiraq. de clauſula Conſtituti, p.1. num.21. Cott. in memorab. verbo poſſeſſio, pag.695. Viv. tom.2. commun. opin. lib.7. tit.1. de acq. poſſeſſ. n.67. pag.206. Ant. Gabr. d. tit. de empt. concluſ.2. n.19. Guttier. d. p.2. cap.30. n.5. Gom. d. cap.2. num.20. verſ. quartò principaliter, & l.45. Tauri, n.22. Cacheran. dec.36. num.1. Brunor. à Sole in locis comm. verbo Dominium, n.4. Donat. à Fina tom.1. commun. opin. lib.4. tit.26. de contrah. empt. num.65. pag.621. Mozz. d. tract. de empt. tit. de naturalibus emptionis, num.33. & 34. Cald. Pereira de poteſt. eligendi, cap.8. n.4. & de reſol. emphyt. cap.10. n.32. Menoch. conſ.1153. num.62. lib.12. Theſaur. quæſtion. forenſ. lib.4. c.64. n.3. Cardoſ. d. verbo Emptio, n.18. Cancer. var. reſol. p.1. tit. de donat. num.13. Fontanel. de pactis nupt. clauſ.3. gloſſ.12. n.130. Caſtill. d. lib.5. c.80. n.24.

12 Multipliciter declaratur hæc octava ampliatio, & primò ut locum habeat quando venditio conditionalis eſt cum clauſula Conſtituti; nam ſi pendente conditione venditor rem alij vendat, & tradat, & poſtea conditio veniat, præfertur ille, cui poſtea res tradita fuit per actum verum, quia ad hoc ut fictio tranſlativa locum habeat, & actus conditionalis retrotrahatur, requiritur habilitas in utroque extremo, ſcilicet in tempore, quo actus fuit celebratus, & in tempore quo verificatur, & purificatur conditio, Ant. Gom. l.45. Tauri, n.93. & tom.2. var. cap.11. num.32. verſ. attamen, Guttier. in repet. §. ſui, Inſt. de ſuis & legit. hered. n.197. Secundò non procedit in venditione facta ad menſuram; nam donec res vendita menſuretur, non transfertur dominium per clauſulam conſtituti, & ideò ſecundus emptor, cui traditio facta fuit, præfertur: ita Pariſ. conſ.59. num.10. & ſeq. & n.17. lib.1. Card. Tuſch. lit. E, concl.144. n.17. Card. Mantic. de tacitis convent. lib.4. tit.17. n.5. Tertiò nec habet locum quando venditio, in qua adeſt clauſula Conſtituti, eſſet

ita

incerta, vtputà de tribus iugeribus ex tali fundo ad electionem, & res alteri vendatur, & tradatur; nam is præfertur, Card. Tuſch. *d.concl.*144.*n.*16. Quartò reſtringitur ſi traditio facta ſit per Conſtituti clauſulam à venditore poſitam, tùm emptor eſſet abſens, cuius nomine Notarius rem agnoverit, ac receperit, ſi antequam emptor geſta rata habuerit, venditor alij eandem rem vendiderit, & verè tradiderit: nam tunc poſterior, cui verè res tradita fuit, primo præferri debet ita Bertrand. *conſ.*304. *lib.*3. Anton. Gom. *l.*45. *Tauri,n.*83. *&* 92. *cum ſeq.* Aluar. Valaſc. *conſ.*55.*n.*2. Cald. Pereira *de empt.c.*24. *num.*7. *cum ſeqq.*

13 Limita primò principalem hujus text. concluſionem in venditionibus, aut donationibus factis Eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, & aliis piis locis, quibus abſque traditione transfertur dominium, *leg. vlt. de ſacroſ. Eccleſ.* & ſic præferuntur aliis, quibus poſtea res vendita, vel donata traditur virtute primæ aut poſterioris venditionis. Ita Afflict. *ad conſtit. lib.*3. *rubr.*31. §.*vlt. n.*9. Tiraq. *de retractu lig.* §.1. *gloſſ.*2.*num.*43. *& de privileg. piæ cauſa, privil.*107. Socin. *reg.*148. *fallent.*1. Surd. *tom.*1. *commun. opin. lib.*5 *tit.*19.*num.*7. *pag.*417. *verſ. nec item*, vbi idem de ciuitate emptrice, Cou. *d.lib.*2.*c.*19. *num.*2. *verſ. ſecundò deducitur*, Gom. *d.cap.*2. *numer.*20. *verſ. nunc verò, & l.*40. *Tauri, num.*16. *verſ. ex quo*, Ant. Gabr. *d. tit. de empt. concl.*2.*n.*16. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.*6.*num.*10. Morl. *in emporio iuris ciuilis, p.*1. *tit.*9. *in prælud. num.*51. Mozz. *d. tit. de natural. empt. num.*34. Mart. *de iuriſdict. p.*4. *cent.*1. *caſu* 19. *num.*5. & latiùs *cent.*2. *caſu* 572. *num.*1. *cum ſeqq.* Molin. *d. diſp.*369. *verſ. quintum*, Valer. Reginald. *d. lib.*25. *num.*364. Rebell. *d. lib.*9.*q.*17. *ſect.*9.*n.*23. Leſſ. *d. lib.*2.*cap.*21. *dub.*20. *num.*141. Ioan. Salas *d. tract. de empt. dub.*49. *num.*4.

14 Limita ſecundò in quacunque conceſſione iurium ſpiritualium, quia in eis transfertur ius abſque aliqua traditione, vt per Anton. Gabr. *d. concluſ.*2. *num.*33. vbi *num.*38. loquitur de matrimonio priùs contracto, Gail. *lib.*2. *obſeru.*55. *numer.*9. vbi de beneficiis, & *num.*12. de cauſis matrimonialibus, Mieres *de maioratu, p.*1.*q.*26.*num.*18. D. Barboſ. *ad rubr. ff. ſoluto matrim. p.*2.*n.*85. vbi de matrimonio, Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel. gloſſ.*15.*num.*17. vbi de beneficiis loquitur.

15 Limita tertiò in pauperibus, quos non comprehendere diſpoſitionem huius textus reſoluunt Benincaſ. *de privileg. paupertat. ſpec* 6. *numero* 16. Hippol. *ſing.*82.*num.*5. Gabr. Aluarez *de privileg. pauperum, q.*23.*num.* 9.

16 Limita quartò in ceſſione iurium incorporalium, nam is potior eſt, cui priùs ceſſio facta fuit, quia res incorporales propriè non poſſidentur, cùm non recipiant traditionem, *l. ſeruus*, §. *incorporales, ff. de acquir. rer. domin.* & in his iuribus patientia habetur loco traditionis, *l. ſi ergo*, §.1. *ff. de public. l.*3. §. *dare, ff. de vſufructu.*

17 Limita quintò in donationibus & venditionibus factis per Principes; nam tunc prior venditio, vel donatio gratioſa ſecundæ alteri factæ cum traditione poſſeſſionis potior eſt. Gail. *lib.*2. *obſeru.*55. Cou. *d. lib.*2 *cap.*9. *num.*9. vbi procedere ait quando ex Principis voluntate conſtat, quod voluit dominium transferre, vel quando eſt conceſſio gratioſa, ſecus verò ſi Princeps contraxiſſet, Anton. Gabr. *d. concluſ.*2. *num.*39. *cum ſeqq.* Mozz. *d. tit. de naturalib. emptionis, num.*33. *in fine*, Mieres *de maioratu, part.*2. *q.*26.*num.*13.16. *&* 27. Hering. *de fideiuſſorib. q.*27. *num.*45. *cum ſeqq. & n.*53. *&* 300. Narbona *ad l.*11. *gloſſ.*7.*num.*7. *tit.*5. *lib.*7. *nona recop.* Tiraq. *de nobil. cap.*37. *num.*56. *&* 57. Bellacomb. *tom.*2. *commun. opin. lib.*4. *tit.*26. *de contrah. empt. num.*130. *verſ. interpretatur*, *pag.*627. Burg. de Paz *conſ.*25. *num.*1. Cabed. *Luſit. deciſ.*30. *num.*9. *p.*2. Cald. Pereira *poſt quaſt. forenſ. conſ.*28. *num.*23. *& de emptione cap.*12. *num.*50. Bernard. Grætz. *ad practicam Cameræ Imper. lib.*2. *concl.*55. Valaſc. *conſult.*72. *num.*2.

Limita ſextò ſi ſecundus emptor conſcius venditionis alteri factæ rem emerit; nam licèt ſecundo res tradita ſit, & emptio valeat, licèt dicat, Trado tibi, ſaluo iure tertij cui primo vendidi; tamen primo datur actio reuocatoria ad reuocandam emptionem in fraudem factam, ita Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum*, §.81.*n.*12. Gail. *d. lib.*1. *obſer.*55. *num.*11. Gom. *d. lib.*1. *cap.*2. *num.*20. *verſ. ſecundò principaliter*, Surd. *tom.*1. *commun. opin. lib.*3. *tit.*19. *num.*6. *verſ. nec rurſus, pag.*416. Mozz. *d. tit. de naturalib. empt. num.*33. *verſ. tertium*, Honded. *conſ.*52. *num.*2. *vol.*1. Anton. Gabr. *d. concl.*2.*n.*30. Guttier. *de iuram. confirm. p.*1. *cap.*30. *num.*8. Ceuall. *commun. contra commun. q.*756. *num.*48. *cum ſeqq.* Molin. *dict. diſput.*369. *num.*9. Rebell. *d. lib.*9.*q.*17. *ſect.*3. *n.*26. *cum ſeqq.* Caſtill *d. lib.*5. *c* 80. *n.*24. *verſ ſecundò nequit*, Cald. Pereira *de empt. cap.*27. *n.*30. 18

Limita ſeptimò, ſi primus emptionis titulum, vel alium onerosum habeat, poſterior verò, cui res fuit tradita, donationis, vel alium lucratiuum; nam tunc licèt donatarius prioris emptionis inſcius ſit, ac bona fide ſe geſſerit, primus emptor eam ab eo reuocare poterit. Ita Palat. *in d. rubr.* §.81.*n.*12. Couar. *d. lib.*2. *var. cap.*19. *num.*5. *in fine*, Anton. Gom. *dict. cap.*2. *num.*20. *verſ. ex quo deducitur*, Anton. Gabr. *d. concl.*2. *num.*32. Azor. *d p.*3. *lib.*2. *cap.*8.*q.*5. quicquid dicat Anton. Fab. *de errorib. decad.*85. *errore* 9. *part.*4. 19

Limita octauò quando in alienatione eſſet neceſſaria licentia alterius; nam tunc ſi virtute licentiæ alienat, primus emptor potior erit ſecundo emptore, cui res fuit tradita: ita Aluar. Valaſc. *de iure emphyt. q.*14. *numer.*9. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.*10. *numero* 36. *&* 37. Theſaur. *quaſt. forenſ. lib.*4. *q.*64. *num.*4. vbi ampliat etſi alteri emptori res per conſtitutum eſſet tradita, nam præfertur prior à domino inueſtitus. 20

Limita nonò, ſi primus emptor pro obſeruatione contractus haberet rem venditam ſpecialiter hypothecatam cum pacto de non alienando; nam virtute huius pacti ſecunda venditio eſt nulla, & ſic prima emptio præualet. Ita Tiraq. *de retract. conuent.* §.3. *gloſſ. vnic. n.*5. Menoch. *de ſucceſſ. creat. lib.*1. §.10. *num.*84. *verſ. ſecundò ex hoc*, Anton. Gom. *d. tom.*2. *cap.*2. *num.*20. *verſ. limita quartò*, Cou. *d. lib.*2.*c.*19. *n.*7. Morl. *d. tit.*9. *in prælud. n.*49. Caſtill. *d. lib.*5. *c.*80. *n.*24. *verſ. reſpondetur, & n.*25. Guttier. *in l. nemo poteſt, num.*40. *&* 41. *ff de legat.*1. 21

Cùm ergo eo ipſo quod res hypothecæ ſubiiciatur alicui, appareat quod is ius habeat in ea re, conſequens eſt vt qui prior fuerit in hypotheca ad contractus impletionem, is præferendus ſit cæteris, quibus poſteriùs ea res tradita ſit: quo fit vt ſi res vendatur vni, ſimúlque ei ſubiiciatur hypothecæ in contractus ſecuritatem, eſto poſtea vendatur, & tradatur alteri, atque is pretium ſoluat, præferendus ſit prior ille emptor, cui res ſubiecta hypothecæ fuit: ita Rebuff. *tom.*1. *ad leges Galliæ, tit. de conſtit. reddit. art.*1. *gloſſ.*8.*n.*5. Neguſant. *de pignorib. memb.*2.*p.*1. *n.*5. Mudæ. *de pignorib. tit. quibus modis pignus, n.*91. Gam. *Luſit. deciſ.*130. *n.*1. Felician. *lib.*3. *de cenſib. cap.*5. *num.*15. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.*11 *tit.*22. *num.*3. Valer. Reginald. *d. num.* 3'4. Molin. *d. diſp.*369. *num.*8. 22

Intellige generalem hypothecam rei venditæ ſufficere, vt primus emptor ſecundo, cui res fuit tra- 23

dita, præferatur : ita Iaſ. *conſ. 5. n. 1. col. 5. verſ. ſixtò pro iſta, vol. 3.* vbi per hypothecam generalem fauore primi donatarij impediri dominij tranſlationem in alium, dicit Magon. *Lucenſi dec. 21. n. 4. & 5.* Mozz. *d. tit. de naturalibus empt. n. 33.* Theſaur. *d. lib. 4. q. 64. n. 2.* vbi primum emptorem habentem hypothecam in contractu, potiorem eſſe affirmat, Molin. *dict. diſput. 369. n. 6.* Quamuis ex ſola hypotheca dominij tranſlationem non impediri aſſerant Tiraquell. *de retractu conuent. §. 3. gloſſ. vnic. n. 6.* Anton. Fab. *d. decad. 24. errore 12. n. 19. & 28.* Caſtill. *d. c. 80. n. 24. verſ. remanet*, vbi dicit quod pactum de non alienando, ſolùm de, per ſe abſque hypotheca non impedit dominij tranſlationem, neque ſola hypotheca, aut bonorum obligatio abſque pacto de non alienando, vel abſque conſtituto ſufficit.

24 Limita decimò quando eadem res pluribus pignoretur & obligetur, quia primus præfertur, licèt ſecundo ſit priùs tradita, cùm in hypotheca ſolo titulo & contractu conſtituatur ius in re, *l. 1. ff. de pignorat. actione*, ita Mantua *lib. 3. locorum, c. 45. à princ.* Neguſant *de pignor. p. 5. memb. 1. n. 62.* Ant. Gomez *l. 40. Tauri, n. 16. col. 2. in fine.*

25 Limita vndecimò ſi primus emptor pretium rei emptæ & ſibi traditæ non ſoluit venditori, nec de eo fuit habita fides ; nam tunc ſecundus, qui pretium ſoluit, præfertur. Guid. Pap. *dec. 211. verſ. & hoc verum*, Tiraq. *de conſtituto, p. 1. num. 27.* Anton. Gabr. *dict. concl. 2. in fine*, Honded. *conſ. 52. num. 41. vol. 1.* Carot. *de excuſſ. bonor. q. 13. q. 10. princ. n. 43.* Steph. Grat. *diſcept. forenſ. c. 529. n. 9.* ad quod facit hic text. *ac pretium exſoluiſſet.*

26 Limita duodecimò vbi res tradita fuerit conditionaliter primo, & pendente conditione purè ſecundo, quia ſecundus primo præferri debet, ſecus ſi quando huiuſmodi ſecundo tradita fuit, impleta & verificata iam erat conditio, ſub qua primo fuerat tradita, ita Anton. Gomez *var. tom. 2. cap. 11. n. 30. verſ. attende, & nota.*

27 *Duobus in ſolidum*, &c.] Intellige procedere quando eadem res diuerſis temporibus duobus emptoribus vendita eſt, vel in vno inſtrumento cuilibet in ſolidum, vt per Anton. Fab. *de erroribus pragm. decad. 85. errore 2. & 5. ad fin. p. 4.*

28 De pœna illius, qui eandem rem duobus inſolidum diuerſis contractibus vendidit, vide Menoch. *de arbitr. caſu 381. n. 10. cum ſeqq.* Farinac. *in praxi crimin. part. 5. q. 150. num. 219. cum multis ſeqq.* vbi ampliationes, & limitationes tradit, *& ibi n. 230.* limitat quando primus emptor non ſoluit pretium conuentum ; nam tunc impunè poteſt venditor eandem rem alteri vendere, de quo etiam Menoch. *dicto caſu 381. n. 18.* Surd. *dec. 220. & 344. duplicata, n. 16. & 17. & conſ. 15. n. 16.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 523. n. 5. cum ſeqq.* vbi reddit rationem, quia poſtquam primus emptor non ſeruat fidem ſoluendo pretium, poteſt venditor alteri vendere, & primo emptori fidem impunè non ſeruare.

29 *Ac ſumptuum ratio habeatur*, &c.] Notatur ad hoc, quod primus emptor effectus dominus rem non retinendo repetit pretium & vſuras, facta compenſatione impenſarum & fructuum, vt per Ordin. Reg. Luſit. *lib. 4. tit. 7. §. 3.* Pinel. *in l. 2. de reſcind. vendit. p. 2. c. 4. n. 63.* D. Barboſ. *in l. diuortio, §. fin. p. 1. n. 46. in fine, ff. ſolut. matrim.* vbi ait quod in odium vendentis eandem rem duobus conſtitutum eſt, vt primus, cui res tradita fuit, poſſit, ſi velit, recedere à venditione, & pretium repetere cum vſuris, quo tamen caſu fructus tenetur compenſare cum meliorationibus ; & eſt ratio, quia tunc contractus reſcinditur quaſi nunquam factus, neque impletus, & conſequenter incipit conſiderari emptor tanquam bonæ fidei poſſeſſor, vnde locus eſt compenſationi.

Nota quod ille, qui agit actione perſonali pro re ſibi priùs vendita, non tamen tradita, poteſt prætendere intereſſe, ſi habeat alium fundum iuxta, vel ſi fuit maiorum ſuorum, iuxta notata per Tiraquell. *de retract. lign. in præfat. n. 37.* Decn. *reg. 355. verſ. limita ſecundò*, Anton. Gomez *l. 70. Tauri, n. 1. col. 2.* Menoch. *de arbitr. caſu 381. n. 9. & de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 83. num. 5.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, n. 4.* 30

Eum, cui priori poſſeſſio ſoli tradita eſt, &c.] Vbi de prioritate traditionis non conſtiterit, quia probatum eſt eodem die & eadem hora vtrique emptori rem fuiſſe traditam, vel quia de traditione conſtat, ſed non de prioritate, tunc præſumendum eſt pro eo, qui prior emerit & ſoluerit : aut ſi alius priùs emiſſe, alius priùs ſoluiſſe probetur, pro eo qui pretium priùs ſoluerit, vt ex eo, quod iure fieri debuit, facti coniectura ſumatur : ita Anton. Gomez *dict. tom. 2. var. c. 2. n. 20. verſ. tertiò principaliter*, Couarr. *d. lib. 2. var. c. 19. n. 6.* Anton. Gabr. *d. concl. 2. n. 51.* Mozz. *d. tit. de naturalibus empt. n. 34. in fine*, Azor. *inſtit. moral. p. 3. lib. 8. c. 8. q. 9.* Leſſius *de Iuſtit. lib. 2. cap. 21. dub. 20. n. 140. & 143.* Ioan. Salas *dict. tract. de empt. dub. 46. n. 10.* Stephan. Grat. *diſcept. forenſ. cap. 523. num. 4.* 31

SVMMARIVM.

1 *Ædificatum in communi, commune efficitur.*

2 *Ædificanti bona fide in ſolo alieno expenſæ reſtituendæ ſunt, & n. 4. reſolue vt n. 5.*

3 *Ædificare in communi non poteſt ſocius inuito ſocio.*

L. Si in area. XVI.

Iidem AA. & CC. *Ianuario.*

QVod in communi ædificatur, id commune efficitur. Ædificanti autem bona fide expenſæ ſunt reſtituendæ. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* 1 2

Vide poſita *in collect. ad l. 2. ſuprà eodem tit.*

Hanc vobis communem, &c.] Notatur ad hoc, quod ædificare in re communi non poteſt ſocius inuito ſocio, vt per Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo ædificare, n. 13.* 3

Sumptus offerre debes, &c.] Notatur ad hoc, quod ædificanti bona fide in ſolo alieno expenſæ ſunt reſtituendæ, vt per Albert. Brun. *in tract. de augmento, concl. 20. num. 3. cum ſequenti*, Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 26. num. 14.* vbi reſoluit, quod ædificia in ſolo maioratus facta maioratui accreſcunt, ſoluta priùs maioratus poſſeſſori vera ac iuſta æſtimatione ; ſubditque in hoc caſu non eſſe fructus cum ædificiis, ſeu melioramentis compenſandos, ſed æſtimationem ſoluendam, non habita fructuum ratione. 4 5

SVMMARIVM.

1 *Denunciatio facta emptori à vero domino conſtituit vltra denunciationem ementem in mala fide, & n. 2. niſi denunciatio facta poſt cœptam præſcriptionem, n. 3.*

4 *Denunciatio, ſeu notificatio facta ab eo, qui nullum ius*

ius habet in re, de qua agitur, eum non adſtringit, cui facta eſt.

5 *Emens poſtquam ſibi fuerit denuntiatum à vero domino, ne emat à non domino, non dicitur habere bonam fidem.*

6 *Poſſeſſor malæ fidei regulariter non tenetur de non perceptis; non excuſatur à fructibus percipiendis ratione tituli, n.7.*

8 *Fructus ſunt reſtituendi, non à tempore factæ denunciationis, ſed à tempore malæ fidei: fieri poteſt eorum reſtitutio non ex die conteſtationis, ſed ex eo die, quo reus petitus ex documentis adductis, & ſibi exhibitis potuit compertum habere rem ad ſe non pertinere, n.9.*

10 *Dolus præſumitur contra illum, qui ſpreta prohibitione, ſeu denuntiatione ſibi facta, ne quid faceret, illud fecit, vel ſi ſciverit futuram ſibi prohibitionem, aut denuntiationem, & tamen illud fecit, n.11.*

12 *Fides mala probatur quando emptori fuit denuntiatum à vero rei domino, ut rem illam emeret, quoniam vendentis non eſt, ſed ſua; & tamen emit, etiamſi talis denuntiatio facta fuerit non à domino, ſed ab alio tertio, eius nomine, etiamſi non haberet mandatum, n.13. & etiamſi à nemine fuerit talis denuntiatio facta, ſed tamen erat fama in vicinia rem illam alterius, quàm venditoris eſſe, niſi emens emeret ab eo, qui habet titulum, & poſſedit longiſſimo tempore, n.14. intellige ſi huiuſmodi denuntiatio facta fuerit ante emptionem, & ſic antequam haberet titulum, ſecus ſi poſt, niſi, &c. n.15.*

16 *Inter poſſeſſorem malæ fidei cum titulo, & ſine titulo diſtinguitur.*

L. Si fiendum. XVII.

Iidem AA. & CC. *Sabino & aliis.*

1 Denunciatio facta emptori à vero domino conſtituit ultra denuntiationem euentem in mala fide. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupra hoc tit.* poſt omnes Aloyſ. Leo *fol.69.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l.Hiſpan.10. tit.29. part.3. vbi gloſſ.1. & l.8. tit.15. part.5.* Roman. *ſing.339.* Balb. *in repet. l. Celſus, num.87. & 111. ff. de vſucap. & de præſcript. 2. p. tertia part. q.2.* Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.19. num.12. pag.417.* vbi per hunc text. dicit, quod ſi quis denuntiauerit alicui, qui rem aliquam erat empturus à quodam tertio, quod ea res eſt ſua, proteſtando illi quod non emat, quia eſt ſua, & quia non eſt illius, qui eam rem vult vendere, ſi ille emat non obſtante tali proteſtatione, redderetur in mala

3 fide. Boër. *dec.333. num.4.* vbi limitat in denuntiatione facta poſt præſcriptionem cœptam, quæ non conſtituit quem in mala fide, Tiraquell. *de retract.*

4 *lig. §.36. gloſſ.2. num.10.* vbi quod denuntiatio, ſeu notificatio facta ab eo, qui nullum ius habet in re, de qua agitur, eum non adſtringit, cui facta eſt, Mayn. *lib.2. action. cap.21.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.20. cap.5. col.10. verſ. tertio loco, & col.11. verſ. qua ſententia*, Menoch. *conſ.2. num.341.* vbi quod denuntiatio malam fidem cauſat, Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocatorum, verbo Emptio, n.4.*

5 vbi ait quod emens poſtquam ſibi fuerit denuntiatum à vero domino ne emat à non domino, non dicitur habere bonam fidem, quia illa denuntiatio conſtituit emptorem in mala fide, latè Ioan. Garc. *de expenſis, cap.6. n.10.* vbi ex Paulo de Caſtro *in præſenti*, ait quod non teneor credere tibi, qui dicis fundum, quem ego emi, ad te pertinere, niſi aliquid oſtendas, quo id mihi veriſimile fiat, niſi denuntiatio fuerit facta re integra antequam acquireretur res emptori, debebam tibi credere, & perquirere veritatem antequam emerem, quia de facili poteram abſtinere ab emendo: deinde ait, poſtquam autem emiſſes per illam ſimplicem denuntiationem, non conſtituerem te in mala fide, ſi non oſtenderem eſſe dominum, *ex l. ſi quis inficiatus, ff. depoſiti.* Denique ex Pauli Caſtrenſis interpretatione ideo hîc denuntiatio operatur effectus malæ fidei, quia emptori nullum ius erat adhuc in re emenda, qui diuerſum ius conſtituit in caſu contrario, vbi alicui ius quæſitum ſit, vt denuntiatio illa poſſeſſori nihil noceat; cùm expenſæ autem fiant à poſſeſſore, qui ius habet in re, & qui contendit ſe dominum reſpectu expenſarum, illa proteſtatio parum officiet, Pinel. *in auth. niſi tricennale, num.14. de bonis mat.* vbi per hunc text. tenet malam fidem probari ſi quis ante venditionem denuntiet emptori ne emat, aſſerens poſt emptionem & poſſeſſionem non procedere hanc l. nec induci malam fidem, per *l. pen. ff. de vſucap.* etiamſi dominus rei denuntians ante emptionem nihil oſtẽdat de iure ſuo, Menchac. *illuſtr. con̄trouerſ. p.1. cap.80. numero primo*, vbi reſoluit, quod malæ fidei emptor eſt, qui altero denuntiante ante contractum celebratum ſe dominum eſſe, nihilominus emit: & *num.2.* ampliat, etiamſi non ſtatim ius ſuum oſtenderet, & *num.5.* limitat vt non procedat quando poſt rem emptam & traditam fieret talis denuntiatio, tunc enim poſſeſſor, idemque emptor non videretur in mala fide conſtitutus per ſolius denuntiationis interuentum.

Fructus quos cum mala fide percepiſſe fuerit probatum.] Notatur ad hanc, quod poſſeſſor malæ fidei regulariter non tenetur de non perceptis, vt per Cop. 6
de fructibus lib.2. tit.4. cap.1. Menoch. *remed.15. recuper. n.608.* Ceuall. *commun. contra commun. q.120.* vbi quod poſſeſſor malæ fidei ratione tituli non ex- 7
cuſatur à fructibus percipiendis, Ioan. Garc. *de expenſis, c.26. n.46.* vbi quod fructus ſunt reſtituendi, 8
non à tempore factæ denuntiationis, ſed à tempore malæ fidei, & *c.23. n.13. in fine*, vbi tenet in his ter- 9
minis poſſe reſtitutionem fructuum fieri quidem non ex die conteſtationis, ſed ex eo die, quo reus petitus ex documentis adductis, & ſibi exhibitis, potuit compertum habere rem ad ſe non pertinere. Valaſc. *conſ.83. n.7.*

Notatur etiam ad hoc, quod dolus præſumitur con- 10
tra illum, qui ſpreta prohibitione, ſeu denuntiatione ſibi facta ne quid faceret, illud fecit, vt per Cranet. *conſ.193. n.2.* Maſcard. *de probat. concl.532. n.53.* vbi 11
num.54. extendit etiam contra ſcientes futuram ſibi prohibitionem, vel denunciationem, & tamen illud fecerunt, latiſſimè idem Maſcard. *dec.1000.* aliàs 1003. *n.24.* vbi per hunc text. tenet probari malam fidem 12
quando emptori fuit denuntiatum à vero rei domino, ne rem illam emeret, quoniam vendentis non eſt, ſed ſua, & tamen emit; & à *n.25.* præcipuè *n.29.* am- 13
pliat procedere, etiamſi talis denuntiatio facta fuerit non à domino, ſed ab alio tertio eius nomine, etiamſi non haberet mandatum, eo quòd talis notificatio fit ad notificandum tantùm, & conſtituendum aliquem in mala fide, in quo quælibet denuntiatio à quocunque & quomodocunque facta, dummodo veniat in notitiam, ſufficit; & *n.34.* ampliat, etiamſi à nemine 14
fuerit talis denuntiatio facta, ſed tamen erat fama in vicinia rem illam alterius quàm venditoris eſſe, niſi emens emeret ab eo, qui habet titulum, & poſſedit longiſſimo tempore; & *n.41.* intelligit procedere ſi huiuſmodi denuntiatio facta fuerit ante emptionem, & ſic antequam haberet titulum; ſecus ſi poſt,

n.16

niſi fiat talis denuntiatio in defectum, quo caſu etiam poſt cootractum fieri poterit.

56 In. gloſſa *Percepiſſe*. Diſtioguere videtur hæc gloſſ. inter poſſeſſorem malæ fidei cum titulo, & ſine titulo: illum exeuſat à percipiendis fructibus, hunc verò minimè, niſi titulus ſit vnus ex quatuor, de quibus *in hac gloſſ.* fit mentio, quia illi non excuſant: ita *l. Hiſpan.* 40. *tit.* 28. *part.* 3. quæ ad litteram deſumpta fuit ab hac gloſſ. Ioan. Garcia *dict. cap.* 24. *n.* 42. *verſ. de percipiendis*, Aluarad. Valaſc. *conſult.* 83. *num.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Errans in proprietate non præiudicat ſibi in dominio, & num.* 2.

3 *Dominus ſi aliquid facit in re ſua tanquam aliena per errorem iuris, non præiudicat ſibi in proprietate rei.*

L. Re tua. XVIII.

Iidem AA. & CC. *Claro.*

1 ERrans in proprietate non præiudicat ſibi in do-
2 minio. Item ſi dominus aliquid facit in re ſua tanquam alieoa per errorem iuris, non præiudicat ſibi io proprietate rei. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.*

3 *Errore nihil ſibi nocere potuit.*] Notatur ad hoc, quod errans non amittit rem ſuam, vt per Tiraquell. *de retractu lig.* §. 1. *gloſſ.* 2. *n.* 20. Menoch. *conſ.* 162. *n.* 28. *cum ſeqq.* quos refero ego ipſe *de Axiomat. iuris vſufreq. axiom.* 62. *n.* 3.

L. Indicia certa. XIX.

Iidem AA. & CC. *Calliſtrato.*

1 DOminium probatur per indicia & argumetna. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusiooem ex hoc text. deſumunt Iaſ. *in* §. 1. *n.* 71. *cum ſeqq. Inſtit. de actionibus*, Mantua *lib.* 6. *paralip. c.* 30. *pag.* 1. Verall. *dec.* 280. *n.* 4. *part.* 1. Afflict *dec.* 6. *n.* 2. Boer. *dec.* 42. *n.* 25. Caſſad. *dec.* 2. *n.* 2. & 3. *de probat.* Pariſ. *conſ.* 104. *n.* 102. & *ſeq. lib.* 1. Bero *conſ.* 79. *n.* 6. *lib.* 3. Bellacomb. *tom.* 1. *communium opin. lib.* 3. *tit.* 19. *n.* 17. *pag.* 417. Axeoed. *conſ.* 28. *n.* 94. Surd. *Mantuana dec.* 10. *n.* 5. Rot. *deciſ.* 12. *n.* 2. *part.* 2. *recent.* & *dec.* 449. *num.* 1. *part.* 5. *recentiſſim. in poſthum.*

L. Non ſeruum. XX.

Iidem AA. & CC. *Quartillæ.*

1 SEruus licèt rem teneat, rei tamen vendicatione non conuenitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.*

L. A poſſidentibus. XXI.

Iidem AA. & CC. *Hierocli.*

1 COntra non reſtituentem in rei vendicatione iuratur io litem. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſor malæ fidei omnes fructus cum re reſtituit, bonæ fidei reſtituit fructus perceptos poſt litem conteſtatam, & n.* 2. *intellige vt n.* 5.

3 *τὰ* Malæ fidei, *propriè de vera mala fide intelligenda.*

4 *Τὸ* Poſt litis conteſtationem, *intellectus.*

6 *Fructuum diuiſio, remiſſiuè.*

7 *Poſſeſſor bonæ fidei tenetur fructus perceptos poſt litem conteſtatam indiſtinctè reſtituere.*

L. Certum XXII.

Iidem AA. & CC. *Diodoræ.*

MAlæ fidei poſſeſſor omnes fructus cum re re- 1
ſtituit, bonæ fidei poſſeſſor reſtituit fructus
poſt litem conteſtatam perceptos. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſuprà hoc tit.* poſt omnes Aloyſ. Leo *folio* 65. *verſo*, Petr. Gilchen. *tom.* 1. *à folio* 707. vbi per nouem capitulæ materiam huius text. exponit, exornatque.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. deſu- 2
munt *l. Hiſpan.* 39. *tit.* 28. *part.* 3. *vbi gloſſ.* 1. Mayn. *lib.* 1. *action. c.* 11. *pag. pen.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 20. *c.* 5. *col.* 10. & 15. Pinel. *in l.* 2. *de reſcind. vendit. part.* 2. *c.* 4. *n.* 60. Ioan. Garc. *de expenſ. c.* 23.
n. 45. & 46. vbi dicit quod hic verbum, *malæ fidei*, 3
propriè de veræ mala fide eſt intelligendum, & ver-
bum, *poſt litis conteſtationem*, iotelligendum eſt de 4
conteſtatiooe legitimè facta, quæ poſſit & debeat malam fidem veram inducere, cum qua vix conſiſtere poſſit vera bona fides; non verò intelligendum eſt de ex conteſtatione, cum qoa vera bona fides conſiſtere poſſit, quia tunc proculdubio quicquid ſit de perceptis, de quibus iudex bonus, & prudens variè iudicare poterit ex circunſtantiis cauſarum, rerum, & perſonarum, certè de percipiendis ſecurus erit talis poſſeſſor, quia durat fides bona. D. Barboſ.
in l. diuortio, §. *fin. part.* 1. *num.* 41. vbi conclusionem 5
illam, quod bonæ fidei poſſeſſor fructus extantes tenetur reſtituere domino rei, conſumptos autem minimè, ſi ex illis factus eſt locupletior, intelligit procedere quando nullæ factæ ſunt meliorationes per bonæ fidei poſſeſſorem; nam aliàs tenebitur fructus conſumptos cum meliorationibus compenſare, etſi ex hoc in effectu videatur reſultare quod fructus conſumptos non facit ſuos, quod procedere ait etſi ex fructibus conſumptis non ſit factus locupletior; nam adhuc prædicta compenſatio inducenda eſt. Et deinde idem D. Barboſ. *in d. l. diuortio, in princ. p.* 2. *num.* 48. idem Pinel. *vbi ſuprà, num.* 47. & 60. *ad fin.* ait communem praxim iudiciorum non obligare bonæ fidei poſſeſſorem ad reſtituendos fructus conſumptos, quantumcunque ex illis factus ſit locupletior, neque ſimiliter bonæ fidei poſſeſſorem fructus extantes iuberi reſtituere, cùm non ſoleat condemnari niſi ad fructus perceptos poſt litem conteſtatam, quia ab eo tempore incipit conſiderari tanquam malæ fidei poſſeſſor, Rebell. *de obligat. iuſtit. p.* 1. *lib.* 2. *q.* 4. *n.* 8. vbi dicit quod ſiue ſit poſſeſſor malæ, ſiue bonæ fidei, tenetur reſtituere cum re aliena omnes fructus naturales, non tantùm pendentes, cùm ſint partes rei, ſed etiam perceptos, ſi extant, & *n.* 10. concludit teneri quem reſtituere fructus naturalia ex re aliena bona fide perceptos, ſi extant, in quantum factus eſt ex illis locupletior ante præſcriptionem, & *p.* 2. *lib.* 7. *q.* 3. *n.* 6. latè Sanchez *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 23. *n.* 66. *cum ſeqq.*

Omnes

6 *Omnes fructus*, &c.] Fructus in quas ſpecies diuidantur, vide per Connan, *comment. iuris ciuilis lib.4.c.1.n.2.* Afflict. *dec.44.n.6. & 7.* Pinel. *in l.2. de reſcind.vendit.part.2.c.4. n.52. cum ſeqq.* Vacon. à Vacuna *declarat.iuris lib.1.declar.41.* Cop. *in tract. de fructibus, lib.1. c.3.* Couar. *lib.1. var.c.3. num.6. cum ſeqq.* Baez. *de decima tutor. c.22.n.3.* Menoch. *remed.15. recuper. n.577. & de arbitrar. caſu 210. n.1. cum ſeqq.* latè Caſtill. *lib.1. de vſufructu, cap.36. num.50. cum ſeqq.* Rebell. *de obligat. iuſtit. p.1. lib.2. q.4. à princ.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Fructus, à n.1.*

7 *Poſt litis autem conteſtationem*, &c.] Notatur ad hoc, quod bonæ fidei poſſeſſor perceptos fructus poſt litem conteſtatam indiſtinctè reſtituere tenetur, quia exinde conſideratur tanquam poſſeſſor malæ fidei, vt per Capye, *dec.93. in fine*, Siluan. *conſ.49. n.75. ad med.* Abb. *n.15.* & Bero. *n.17. & 18. in c.grauis, de reſtit. ſpol.* D. Barboſ. *in d.l. diuortio, §. fin. p.1. n.42. verſ. nam perceptos.* Verùm Sanchez *in præcepta Decalogi, tom.1. lib.2.c.23. num.193.* poſt Ioan. Garc. *citatis locis*, probat bonæ fidei poſſeſſorem non eſſe damnandum ad hanc fructuum reſtitutionem, quaſi eſſet poſſeſſor malæ fidei à tempore litis conteſtatæ, aut denuntiationis, per quæ ſola mala fides præſumpta inducitur, ſed à ſolo malæ fidei veræ tempore, quæ inducitur quoties ea denuntiatio, aut litis conteſtatio ita fiunt, vt veram malam fidem inducant, quod ait contingere quando aduerſarius talia documenta exhibet vt prudentis arbitrio debeat poſſeſſor exiſtimare rem eſſe alienam, ita intelligens textum *in præſenti*, vt verbum *malæ fidei*, ſit de vera mala fide intelligendum, & verbum, *poſt litis conteſtationem*, quando ea ita fit, vt veram malam fidem debeat meritò inducere. Additque eundem Ioan. Garc. *dict. tract. de expenſ. cap.6. num.8.* affirmare ſe vidiſſe ſemel in Regio Senatu Vallisoletano iudicatum, vt poſſeſſor bonæ fidei non reſtituat fructus à tempore litis conteſtatæ, ſed à tempore, quo mala fides vera potuit inde ſuboriri.

SVMMARIVM.

1 *Vendicanti rem propriam non incumbit neceſſitas offerendi pretij.*

2 *Emptori non reſtituitur pretium non conuerſum in vtilitatem vendicantis.*

3 *Poſſeſſor bonæ fidei tenetur rem alienam apud ſe extantem integrè reſtituere domino, vbi norit rem eſſe alienam, nullum ab eo pretium exigendo, quo bona fide illam à latrone emerat, reſolue vt num.4.*

5 *Emens rem furtiuam, tenetur illam reſtituere domino etiam ſibi non reſtituto pretio: amplia vt n.6.7. & limita vt n.8.9.*

L. Si mancipium. XXIII.

Iidem AA. & CC. Magnifero.

1 VEndicanti rem propriam neceſſitas offerendi
2 pretij non incumbit. Item emptori non reſtituitur pretium in vtilitatem vendicantis non conuerſum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.*

3 Probat hic text. poſſeſſorem bonæ fidei teneri rem alienam apud ſe extantem integrè domino reſtituere, vbi rem alienam eſſe norit; nullum ab eo pretium exigendo, quo bona fide illam à latrone emerat; quia cùm rem eſſe alienam norit, nullum eius retinendæ, aut pretij à vero domino, ſed à latrone exigendi ius habet, vt per Ordin. Reg. Luſitan *lib.2. tit.4. §.fin. l. Hiſpan.33. tit.5. part.5.* Socin. *reg.534.* Sanchez *in præcepta Decalogi, tom.1. lib.1.c.23.n.1.*
vbi *num.4.* reſoluit poſſeſſorem bonæ fidei, ſi res 4
aliena apud illum non extat, nullatenus teneri reſtituere, niſi quatenus ex illa factus eſt locupletior, qualitercunque illam conſumpſerit: quare ſi in nihilo factus eſt locupletior, nil prorſus tenetur reſtituere, Sayt. *in claui Regia, lib.10. tract.2.c.2. n.15. cum ſeqq.*

Vnde regula in hac materia certa eſt, quod emens 5
rem furtiuam tenetur illam reſtituere domino, etiam ſibi non reſtituto pretio, vt per *l.inciuilem, de furtis*, reſoluunt Clar. *§.furtum, n.27. verſ. ſed hic incidenter quæro*, vbi Baiard. *num.106. & 107.* Maſcard. *de probat. concl.831. n.18.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.37.c.1. de furtis, n.34.* Petr. Caball. *reſol. crimin. caſu 292.n.1. & 3.* Menoch. *de præſump. lib.5. præſumpt.19. n.9. verſ. & pro regula, & n.10. cum ſeqq.*
vbi ampliat non ſolùm in emente, ſed etiam in fœne- 6
ratore pignori accipiente veſtes alienas, latè Farin. *in praxi crimin. tract. de furtis, q.177.n.29. cum ſeqq.*
vbi *num.31.* ampliat etiam quod emerit in nundinis, 7
& in publico mercatu, & *num.40.* limitat in emente 8
rem furtiuam à latronibus, vel prædonibus, qui tenetur eam domino reſtituere, pretio ipſi non ſoluto:
& *n.49.* limitat etiam quando res furata empta ab 9
aliquo non reperitur, quia bona fide conſumpta eſt; nam licèt emptor teneatur illius valorem domino reſtituere, ſecundùm Palat. *in repet. rubr. de donat inter virum & vxor. §.65.n.63.* Couarr. *in reg. peccatum, p.3.n.12. verſ. qui verò ſciens*; hoc tamen procedit quatenus ipſa re fuerit factus locupletior, aliàs ſecus, vt per Clar. *d.§. furtum, n.27. in fine*, Menoch. *lib.5. præſumpt.29.n.18. & 19.*

SVMMARIVM.

1 *Vſucapio, vel præſcriptio non procedit ſine iuſto titulo, & n.3.*

2 *Reſtitutio datur abſenti aduerſùs vſucapionem.*

4 *In præſcriptione 10. vel 20. annorum, quæ ordinaria tituli allegatio, & probatio iure exigitur.*

5 *Titulus licèt regulariter non præſumatur, tamen benè præſumitur quando agitur de leuiori præiudicio. Non præſumitur habitus à vero domino, niſi probetur, num.6. poſtulatur in vſucapione, num.7.*

8 *Conſenſus non inducitur ex temporis antiquitate in iis, quæ ſunt magni præiudicij.*

9 *Titulus an præſumatur ex longa poſſeſſione, vel non, remiſſiuè: præſumitur ex poſſeſſione decennali, accedente præſtatione diuturna, & ſic cum interuenit traditio, aut factum eius, contra quem præſcribitur, num.10.*

L. Nullo iuſto. XXIV.

Iidem AA. & CC. Iuliano.

SIne iuſto titulo vſucapio, vel præſcriptio non 1
procedit. Item reſtitutio datur abſenti aduerſùs 2
vſucapionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem quoad primam eius 3
partem deſumunt *l. Hiſpan.6. poſt princ. tit.29. p.3.* Gregor. Lopez *l.18. gloſſ.3. eodem tit.* Bart. *in auth. at qui ſemel, num.24. in princ. de probat.* Iaſ. *in §.quadam,*

Digitized by Google

dan,n.27.Inſtit. de actionibus. Boër.*dec.42.n.5.* vbi
quod allegatus titulus cum curſu temporis non ſuf-
ficit quando reſpicit magnum damnum patientis,
4 Couarr.*in reg. poſſeſſor, part.2. §.5.n.1.* vbi *n.2.* per
hunc text. tenet, quod in præſcriptione decem, vel
viginti annorum, quæ ordinaria eſt, tituli allegatio,
& probatio iure exigitur, Menchac.*illuſtr.controuerſ.*
*p.1.c.87.à princ.*vbi *n.2.*citato hoc textu dicit, quod
licèt regulariter titulus non præſumatur, tamen
quando agitur de leuiore præiudicio, benè præſumi-
5 tur,& *c.84.n.19.*vbi tenet non præſumi titulum ha-
bitum à vero domino,niſi probetur,non magis quam
ſi ab alio habitus allegatur. Aym. *de antiquit. temp.*
6 *part.1.in princ.n.55.*vbi quod titulus non præſumi-
tur. Maſcard. *de probat. concl.*1213. aliàs 1119.*n.8.*
vbi quod titulus ab eo, qui præſcriptione ſe tueri
vult, probandus eſt, & *numeris ſeqq.* multipliciter
declarat, Palador. *rerum quotidian lib.1.c.1.§.9.n.1.*
7 vbi quod in vſucapione titulus poſtulatur. Fachinæ.
*controuerſ. lib.8.cap.*30. Brunor. à Sole *in locis com-*
8 *munibus, verbo Conſenſus,cl.*2. vbi quod ex temporis
antiquitate conſenſus non inducitur in iis, quæ ſunt
magni præiudicij Cald.Pereira *qq.forenſ.lib.1.q.11.*
n.7.in med.

9 Et ſi latiùs inquirere velis, an ex longa poſſeſſio-
ne, decem ſcilicet annorum præſumatur titulus, vel
non,& de intellectu *l.cùm de in rem verſo,ff.de vſu-*
ris, & l. ſi certis annis, de pactis, vide Tiraquell. *de*
præſcript.§.1. ex n.13. Balb *eodem tract.1.part. ter-*
*tiæ princ.q.*10. Pariſ.*conſ.77. ex n.41.lib.3.* Menoch.
*de præſumpt.lib.3.præſumpt.131.ex n.51.*Alex. Rau-
denſ.*conſ.*10.*n.*129. Aluar. Valaſc. *de iure emphyt.*
q.8.n.18. D.Barboſ. *in l.qua dotis 34.n.53.ff. ſoluto*
matr. Peregr. *de iure fiſci,lib.7. tit.3.n.22.* Roderic.
de annuis reddit.lib.1. q.15.n.5.cum ſeqq. Auendan.
*de cenſibus c.5.& 6.*Felician.de Solis *eod. tract lib.1.*
c.5.n.24. Flores de Mena *variar.lib.1.q.2. per tot.* &
maximè *ex n.9. & lib. 2.q.23.à n.17.* Garc.Maſtril.
*Sicilia dec.*227. Perez de Lara *de capellan. & anni-*
verſ.lib.1.c.12. per tot. Cald.Pereira *de renouat. em-*
10 *phyt.c.15.n.12.cum ſeqq.* vbi aſſerit quod ex poſſeſ-
ſione decennali præſumitur titulus allegatus acce-
dente præſtatione diuturna,& ſic cùm interuenit tra-
ditio, aut factum eius, contra quem præſcribitur,
Ioan. de Balboa *ad cap. ſi diligenti, de præſcript.*
quæſt.3. Stephan.Gratian.*diſcept.forenſ.cap.*208.*ex*
*num.*1. vbi quatuor præcipuas fecit concluſiones in
hac materia.

SVMMARIVM.

1 *Penſionis ſolutione non acquiritur dominium.*
2 *Cenſuum deſcriptio cenſuum non reddit aliquem dominum.*
3 *Cataſtrum probat contra tertium, dummodo adfuerit ſcriptura cataſtri.*
4 *Canonis ſolutio facta proprietario continuè arguit dominium illius, cui fit ſolutio.*
5 *Dominium præſumitur ex ſolutione collectarum: non probatur ex regiſtratione bonorum cataſtratorum ſine conſenſu eorum, de quorum præiudicio agitur, num.6.*

L. Solemnibus. XXV.

Iidem AA. & CC. Eugnomio.

SOlutione penſionis dominium quis non acquirit,
2 Item cenſuum deſcriptio, cenſuum aliquem do-
minum non reddit. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l.1.num.1. ſup.hoc tit.*

Vide Maſcard. *de probat.concl.*273. *n.*18. vbi per 3
hunc text. tenet quod cataſtrum probat contra ter-
tium, dummodo adfuerit ſcripturæ cataſtri, Rot.
*dec.400.n.3.part.1.recentior.*vbi quod ſolutio cano- 4
nis facta proprietario continua arguit dominium il-
lius,cui fit ſolutio. Eadem Rot. *dec.449.n.5. part.1.*
*recentiſſ.in poſthum.*vbi quod dominium præſumitur 5
ex ſolutione collectarum. Et licèt dominium ad rei
vendicationem concludenter probari debeat, Ro-
land. *conſ.82.n.17. lib.2.* Capuraq. *dec.180. part.1.*
Menoch. *de arbitr.caſu 554.n.7. verſ.cæterùm,* & ex
libro cataſtri ſufficienter non probetur, nihilominus
tamen vbi cum huiuſmodi libri regiſtratione con-
currerit canonis ſolutio, illud rectè probabitur, Ca-
ſtrenſ.*conſ.105.n.1.in fine,lib.1.*Afflict.*dec.83.n.15.*
& dec.264.n.7.& 8. Rot.*dec.181.n.3.p.2.in poſth.*
& dec. 501. n.3. eadem p.2. Ex regiſtratione bono- 6
rum cataſtratorum ſine conſenſu eorum, de quorum
præiudicio agitur, non probatur dominium, Craoet.
de antiquit. temp. part.1. §.quartò limitatur, n.71. in
fine, Pariſ. *conſ.104. n.169.lib.2.* Rot.*dec.430.n.5.*
part.1.recentiſſ.in poſth.

SVMMARIVM.

1 *Litis conteſtatio interrumpit longi temporis præſcriptionem, & n.2. intellige vt n.3.*
4 *Præſcriptio iam perfecta non interrumpitur per litem, quando litem intentans ſuccubuit, n.5.*

L. Moræ litis. XXVI.

Iidem AA. & CC. Heliodoro.

LItis conteſtatio præſcriptionem longi temporis 1
interrumpit. Colligunt ex Ordin. Doctores ci-
tati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.*

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 2
Connan. *commentar.iuris ciuilis lib.3.c.14.n.7.*Cre-
menſ.*ſing.*101.Boër.*dec.45.n.38.col.2.* latè Couar.
in reg.poſſeſſor, part.1.§.12. n.4.concl.2. vbi intelli- 3
git cùm litis conteſtatio fiat apud iudicem compe-
tentem, & habentem cauſæ, & litis eiuſdem cogni-
tionem; deinde intelligit modò ipſe agens in cauſa
non ſuccubuerit, eo enim ſuccumbente non interrũ-
pitur præſcriptio per litis conteſtationem, quaſi eam
vim, quam ſemel habuit, amiſerit actore victo. Balb.
de præſcript.3. part.6. num.52. Petr. Gilchen.*in ſi-*
mili tractat. parte 2.membr.2. num.45. & parte 2.
*princip. cap.6. numer.*43. Rota *deciſ.* 208. *num.4.*
part.1. recentior. & deciſ.445. num.9. eadem part.1.
vbi quod præſcriptio iam perfecta non interrumpi-
tur per litis conteſtationem, *& dec.726. numer.6.*
*part.2.recentior.*vbi quod præſcriptio non interrum- 4
pitur per litem quando litem intentans ſuccubuit,&
dec.245. num.3. p.1. recentiſſ. aliàs *in poſthum.* Ad 5
illud autem, quod præſcriptio non interrumpitur
per litem in qua quis obtinuit, vide Felic. *in cap.*
illud, num.17. de præſcript. Balb. *dict.3.p.6. partis,*
quæſt.4. num. 37. Caſan. *conſ.47. num.7.* Menoch.
conſ. 307. *num.55.* Sfort. Odd. *conſ.20. numer.* 11.
Burg. de Paz *conſ.38. num.* 19. Mooter. *Arag. de-*
ciſ.21.num.16.

SVMMMARIVM.

1 *Titulus ſine traditione non eſt cauſa transferendi dominium, & n.2.*
3 *Dominium transfert non ſola voluntas, nec traditio ſola, ſed utriuſque quaſi concurſus.*
4 *Dominium non probatur per ſententiam, nec per confeſſiones, non ſequuta traditione, niſi acquiratur Eccleſia, transfertur abſque traditione quando quis eſt jam in poſſeſſione, n.5.*

L. Servum. XXVII.

Iidem AA. & CC. *Phyladelphio.*

1 Titulus ſine traditione non eſt cauſa transferendi dominium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſupr.hoc tit.*
2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt
3 Connan. *comment.juris civilis lib.3.cap.7.num.1.* ubi quod non ſola voluntas, nec ſola traditio transfert dominium, ſed utriuſque quaſi concurſus. Rot. *de-*
4 *ciſ.673.n.4.p.2.rec.* ubi quod dominium non probatur, nec per ſententiam, nec per confeſſiones non ſequuta traditione, niſi Eccleſiæ acquiratur, & *de-*
5 *ciſ.725.n.6.ead.p.2.* ubi quod dominium transfertur abſque traditione quando quis eſt jam in poſſeſſione & *dec.326.n.1.p.2.recentiſſ.in poſthum.* Ioan. Garc. *de expenſis c.23.n.37.cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Ius poſſeſſoris nemo attendit, ubi non conſtat de jure petitoris, & n.2.*
3 *Poſſidentis melior eſt conditio.*
4 *Poſſeſſionis ſuæ titulum nemo probare tenetur.*

L. Res alienas. XXVIII. & ult.

Iidem AA. & CC. *Sopatro.*

1 Vbi non conſtat de jure petitoris, ibi jus poſſeſſoris nemo attendit. Colligunt ex Ord. Doctotes citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*
2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l.* *Hiſpan.28.tit.2.p.3 ubi gloſſ.fin.* Bart. *in l. naturaliter, n.17.poſt princ.ff.de acquir.poſſeſſ.* Felin. *in c.olim, n.10. de reſcript.* Aluar. Valaſc. *de iure emph.q.9.n.12.* Ioan. Bapt. Coſta *in tract.de quota, q.135.* Aldouin.*conſ.80.n.18.* Caſtill.*controverſ lib.7. de tertiis cap.7.n.4.*
3 Notari ſolet ad hoc, quod poſſidentis melior eſt conditio, ut per Palat. *in repet.rubr. de donat. inter virum & uxor.§.75.in princ.* Tiraq.*de iure primogen.q.17.opin.11.ex n.1.* Ozaſch. *deciſ.108.n.18.* Vincent. de Franch. *deciſ.167.n.13.* Honded. *conſ. 49.in fine, vol.2.* Menoch.*de præſumpt.lib.6. præſ.66. num.7.* quos & alios refero *de axiom. iuris uſufreq. axiom.182.n.5.*
4 *L cèt iuſtam tenendi cauſam, &c.*] Ergo quis non tenetur probare titulum ſuæ poſſeſſionis, de quo vide Bonacoſ.*tom.2.commun. opin lib.8. tit.20. de except.num.96.pag.353.* Maſcard. *de probat. concluſ.1372.* Surd. *deciſ.280.n.5.* D. Barboſ. *in l. ſi alienam, n.3.cum ſeq.ff.ſolut.matrim.*

De uſufructu, & habitatione, & miniſterio ſervorum.

Tit. XXXIII.

A Vindicatione corporum tranſit ad vindicationem jurium incorporalium, id eſt ſervitutum, quæ vel ſunt perſonales, ut uſusfructus, vel reales, ut ſervitutes prædiorum urbanorum, aut ruſticorum. Vſufructui ædium ſimilis eſt habitatio, in fructu autem ſervi ſunt ejus miniſteria, ſive operæ. Scripſerunt in hanc rubr. Batt. Aloyſ. Leo, Sichard. Petr. Gilchen, Sebaſt. Nev. item Cujac. Pac. & Vvcſembec.

De materia tituli vide Suar. Villalobos, & alios *tom.1.commun.opin.lib.3. tit.20.* Borgninum Cavalcan. *de uſufructu mulieri relicto*, Ioan. del Caſtillo *in ſpeciali tract. de uſufructu*, qui eſt tomus primus ſuarum controverſiarum & quotidianarum quæſtionum Anton. Gabr. *commun. opin. tit. de uſufructu*, Ariminin. Tepat. *variar. juris ſentent.tit.564. de uſufructu in genere, & tit.565. de uſu, & habitatione* Petr. Gregor. *ſyntagm.juris lib.4.c.3.cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Cautio uſufructuaria per teſtatorem remitti nequit & ante cautionem non competit actio pro uſufructu, & n.2.*
3 *Teſtator uti nequit cautionem uſufructuario remittere: ita nec etiam poteſt ex licentia ſibi conceſſa à Principe.*
4 *Cautio uſufructuaria non poteſt remitti uſufructuario per teſtatorem, etiam per viam conditionis pœnæ, vel tranſlationis, etiam in uſufructu improprio, ſive earum rerum, quæ uſu conſumuntur, aut minuuntur, n.5.*
6 *Bonorum deſcriptio, ſine qua non poteſt præſtari cautio remitti nequit.*
7 *Cautio uſufructuaria remitti poteſt, ſi uſusfructus conſtituatur inter vivos, ſi hæres poſtquam ſucceſſit, eam cautionem, & inventarij confectionem uſufructuario remiſerit, n.8.*
9 *Verborum*, quàm oblata ſecundùm formam Senatuſconſulti cautione, *l.1. de uſufructu, intellectus.*
10 *Uſufructuarius ſi ob paupertatem, vel aliam difficultatem idoneos fidejuſſores invenire nequit, an idcirco uſufructu privandus ſit, hæreſve qui exigit cautionem ab eo, contentus eſſe debeat juratoria cautione remiſſivè.*
11 *Maritus, cui ab uxore relictus eſt uſusfructus omnium bonorum, vel alicujus partis eorum, an alio hærede inſtituto in proprietate, cavere teneatur uti alij fructuarij, etiam reſpectu dotis, remiſſivè.*
12 *Cavere non tenetur de utendo arbitrio boni viri, qui omnia bona donavit, ſolo uſufructu retento.*
13 *Uſufructuarius rem poſſidens facit fructus ſuos etiam ante ſatiſdationem, niſi malitioſè diſtulerit præſtare, niſi poſſidente proprietario cautionem non offerat, nec proprietarium interpellet, n.14.*
15 *Fideicommiſſarius poteſt petere cautionem ab hærede de fideicommiſſo præſtando eveniente*

Digitized by Google

conditione, ita ut etiam primus fideicommiſſarius teneatur cavere poſterioribus, ibid. idem in legatariis, & fideicommiſſariis particularibus, ibid. ſive gravatus diſſipet bona, ſive non, n. 16. etiam quod nulla ſuſpicio exiet contra gravatos, n. 17. ſecus quando frater fratri eſt gravatus reſtituere ex ſubſtitutione paterna, n. 18.

L. Si uſusfructus. I.

Imp. SEVERUS, & ANTONINUS AA. *Polidonio.*

1 CAutio uſuſfructuaria per teſtatorem remitti nequit, & ante cautionem non competit actio pro uſufructu. Colligunt ex Ordin. Batt. Cyn. Salicet. Bald. Angel. Caſtr. Sichard. Aloyſ. Leo, Petr. Gilchen. Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordan.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt, exornantque Alciat. *lib. 7. parerg. c. 2.* Connan. *comment. juris civilis lib. 5. c. 5. n. 4.* Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rubr. 6. §. 6.* Myoſing. *cent. 6. obſerv.* 48. Gail. *lib. 2. obſerv. 47.* Alphan. *collect. 439.* Pinel. *in l. 1. p. 2. n. 75. ad fin. de bonis maternis*; Covarr. *lib. 2. variarum, c. 14. n. 5. verſ. quintò, & in c. relatum, il . . n. 1. de teſtament.* Anton. Gom. *tom. 2. var. c. 25. n. 3. poſt princ.* Anton. Gabr. *commun. tit. de uſufruct. concl. 1. n. 28.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 15. n. 27.* Sim. de Prætis *de interpret. ultim. volunt. lib. 4. interpr. 1. ſolut. 5. dub. 10. n. 74. cum ſeqq.* Cavalcan. *de uſufructu mulieri relicto, n. 148.* Ioſeph. Ludov. *Peruſ. dec. 61. n. 12. cum ſeqq. part. 2.* Pech. *de teſtam. conjug. lib. 5. cap. 9. n. 4.* Pedroch. *conſ. 7. n. 17. cum ſeqq.* Guttier. *in l. nemo poteſt, n. 176. cum ſeqq. ff. de legat. 1.* Matienz. *ad tit. 8. gloſſ. 1. n. 6. lib. 5. nova Recop.* Axeved. *l. 4. n. 48. tit. 1. eod. lib. 5.* Facbinæ. *controverſ. lib. 8. c. 42.* Cevall. *commun. contra commun. q. 408. n. 1.* Petr. Greg. *ſyntagm. juris lib. 4. cap. 3. n. 11.* Surd. *dec. 194. n. 3.* Menchac. *de ſucceſ. creat. lib. 1. §. 7. n. 22. & 23.* Parlador. *p. 3. differ. 29. n. 21.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſputat. 7. num. 14.* Cabed. *Luſit. dec. 136. n. 2. p. 1.* Bernard. Græværus *ad pract. Camera Imper. lib. 2. concl. 145.* Cald. Pereira *de empt. & vend. c. 23. n. 42.* Rebell. *de oblig. juſtit. part. 1. lib. 1. q. 7. ſect. 2. n. 13.* latè Caſtill. *de uſufructu, c. 15. per tot.*

Amplia primò, ut ſicut teſtator non poteſt cau-
3 tionem hujuſmodi uſufructuario remittere: ita nec etiam poteſt ex licentia à Principe ſibi conceſſa: ita Petr Pech. *de teſtament. conjug. lib. 5. cap. 9. n. 4.* Sim. de Prætis *lib. 4. interpret. 1. ſolut. 5. dub. 10. n. 77. & 78.* Caſtill. *d. c. 15. n. 2.* ubi *n. 3.* ampliat etiam ut nec tacitè, & per indirectum poſſit remittere.

Amplia ſecundò, ut cautio hujuſmodi remitti
4 non poſſit uſufructuario per teſtatorem, etiam per viam conditionis, pœnæ, vel tranſlationis, utputà ſi prohibuit teſtator, ne hæres prædictam cautionem exigeret, & pœnam adjiceret ſuperiorem, ſi cautio petita fuerit; nam talis adjectio pœnæ nullius erit momenti, poteritque impunè hæres cautionem ab uſufructuario exigere, ac ſi ulla pœna adjecta non fuiſſet. Ita Pinel. *in d. l. 1. de bonis matern. n. 76.* Mench. *d. tom. 1. lib. 1. §. 7. n. 33.* Ant. Gabr. *d. tit. de uſufruct. concl. 1. n. 23.* Achil. Pedrocha *conſil. 7. n. 70. vol. 1.* Sim. de Prætis *d. dub. 10. ex n. 83.* Caſtill. *d. cap. 15. n. 4.* ubi *n. 6.* poſt multos, quos refert, reſolvit hæredes non prohiberi ab uſufructuario cautionem uſusfructus petere, etiamſi teſtator diſpoſuerit, quod ipſi hæredes uſufructuarium nulla moleſtia afficiant, ſive nullo modo inquietent: & *n. 7. cum ſeq.* eadem ratione ait, uſufructuarium cavere teneri, non obſtante quod hæres, ſive proprietarius promiſerit ei, quod liberè uti fruique poſſit, & quod nullam moleſtiam inferet; nam prohibitio teſtatoris, aut promiſſio hæredis, quod hæredes ipſi non inferant moleſtiam aliquam uſufructuario, intelligitur de moleſtia injuſta, non autem de juſta, & legitima, & de illa quæ ex ipſa natura rei proficiſcitur, de quo latè Surd. *de aliment. tit. 9. q. 26. ex n. 13. cum multis ſeqq.*

Amplia tertiò etiam in uſufructu improprio, ſive 5
earum rerum, quæ uſu conſumuntur, aut minuuntur, cautionem de utendo, & fruendo arbitrio boni viri non poſſe per teſtatorem remitti, ut per Roland. *de confectione inventarij, quæſt. ult. numero 8.* Clar. *§. teſtamentum, quæſt. 64. num. 2.* Pinel. *in d. l. 1. de bonis matern. p. 2. n. 74. verſ. ampliatur etiam ut teſtator hanc cautionem*, Sim. de Prætis *d. dub. 10. n. 79.* Verùm contrarium defendit Caſtill. *d. c. 15. n. ult.* ex ea ratione, quia in hoc caſu remiſſio hujuſmodi fruſtratoria eſt, aut inanis, quia etſi remiſſa cautio non ſit, præſtari eam nihil hæredis intereſt, cùm non ſolùm in prædicto uſufructu neceſſaria non ſit, ſed etiam impoſſibilis, aut ipſi uſufructui contraria, cujus natura eſt, ut prædictarum rerum ſubſtantia minimè per fructuarium ſalva reſervari debeat, ſed potiùs ut conſumatur: unde cautionem hanc uſus, & fruitionis arbitrio boni viri in hoc uſufructu conſiderabilem non eſſe, ſed alteram cautionem de reſtituendo tantundem, aut æſtimatis rebus de reddenda æſtimatione omninò neceſſariam eſſe hæredi, non immeritò tenet Mench. *d. §. 7. n. 24.* & idem Caſtill. *in fine ejuſdem c. 15.* reſpondit ad objectionem ex hoc textu deſumptam.

Amplia quartò, ut nec etiam poſſit remitti bo- 6
norum deſcriptio, ſine qua non poteſt præſtari cautio, Cravet. *conſ. 187. in fine*, Plot. *in tract. de in litem jurando, §. 26. n. 7.* ubi quod etſi teſtator remiſerit ſub pœna privationis, tamen hæres impunè poterit petere, quod fiat inventarium, Ant. Gabr. *d. tit. de uſufruct. concl. 5. n. 31.* Pinel. *d. l. 1. p. 2. n. 22.* Surd. *dec. 194. à n. 4.*

Limita primò ſi uſusfructus inter vivos conſti- 7
tuatur, quia conſtituens illum prædictam cautionem remittere poteſt, ut per Menchac. *d. cto lib. 1. §. 7. n. 34.* Pinel. *in dict. l. 1. part. 2. num. 75. verſ. at illa jura*, Surd. *de aliment. tit. 9. quæſt. 26. n. 23.* latè Guttier. *in repetit. dict. l. nemo poteſt, num. 287. ff. de legat. 1.* ubi *n. 90.* reſpondet textum *in præſenti* loqui in uſufructu ſimpliciter conſtituto, non facta mentione cautionis; nam is ſive conſtituatur in teſtamento, ſive in contractu voluntario, præſtanda eſt cautio hæc de utendo, & fruendo arbitrio boni viri, ſalva rerum ſubſtantia; non verò loquitur eo caſu, quo contrahens expreſsè remittit hanc cautionem, quo caſu textus hic non loquitur, Caſtill. *d. c. 15. n. 14. & 15.*

Limita ſecundò ſi hæres poſtquam ſucceſſit, eam 8
cautionem, & inventarij confectionem uſufructuario remiſerit, quia benè poteſt, ut reſolvunt Crav. *conſ. 187. ad fin.* Borgnin. Cavalcan. *de uſufr. mulieri relicto, n. 149.* Guttier. *in d. l. nemo poteſt, n. 280. & 285.* Caſtill. *d. c. 15. n. 16.*

Quàm oblata ſecundùm formam Senatuſconſulti 6
cautione.] Intellige non de nuda, ſed cum fidejuſſoribus, ut per Guid. Papæ *dec. 249.* Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rubr. 4. §. 6. verbo & fera, in princip.* Gregor. Lopez *per text. ibi in l. 20. verb. a recabdo, tit. 31. part. 3.* Mynſing. *centur. 6. obſervat. 48. n. 2.* Gail. *lib. 2. obſervat. 47. n. 2.* Pinel. *in d. l. 1. part. 2. num. 79.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 15. num. 1. in fine, & num. 2.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 15. n. 29.*

n.29. Guttier. *in d.l. nemo poteſt, n.193.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap.11. in princip.* Seraphin. *de privileg. juram. privileg.18.n.41. verſ. quinimò*, Cevall. *communium contra commun. q.408.n.5.* Cald. Pereira *de poteſtate eligendi, c.16. num.34.* Caſtill. *dicto tractat. de uſufruct. cap.18. per tot.* ubi *à num.9.* an uſufru-
10 ctuarius ſi ob paupertatem, vel aliam difficultatem idoneos fidejuſſores invenire non poſſit, idcirco uſufructu privandus ſit, bæteſve qui exigit cautionem ab eo, contentus eſſe debeat juratoria cautione; ita ut ea præſtita fructuarius uti frui poſſit, & fructus ſuos faciat, de quo etiam Gabr. Alvarez *de privil. pauperum, q.53.n.5.*

11 Vtrùm autem maritus, cui ab uxore relictus eſt uſusfructus omnium bonorum, vel alicujus partis eorum, alio hærede inſtituto in proprietate, cavere teneatur, ut alij fructuarij tenentur, etiam reſpectu dotis, vide Caſtill. *dicto tractat. de uſufruct. cap.19.*

12 Qui omnia bona donavit, ſolo uſuftuctu retento, non tenetur cavere de utendo arbitrio boni viri, deciſ. Pedem. *deciſ.153.n.2.* Cavalcan. *de uſufruct. mulieri relicto, n.153.* Pinel. *in d.l.1.p.2.n.80.* Surd. *de aliment. tit.9.q.41.n.7.*

13 Vſufructuarius rem poſſidens facit fructus ſuos etiam ante ſatiſdationem, niſi malitioſè diſtulerit præſtare, de quo vide Hippol. *in practic. §. nunc videndum, n.5. & l. unius, §. cognitarum, n.9. ff. de quaſtion.* Sylvan. *conſ.37.n.7. & 8.* Soar. *tom.1. commun. opinion. lib.3. tit.19.n.29. pag.419. & 410.* Cavalcan. *de uſufr. mulieri relicto, num.90.* Anton. Galeat. Malvaſ. *conſ.52.n.54. lib.1.* Anton. Gabr. *tit. de uſufructu, concl.2.n.40.* Ioſeph. Ludov. *dec.31. ex n.7.* Theſaur. *Pedem. deciſ.80.n.3.* Pinel. *in d.l.1. part.2. n.71.* Ceval. *d.q.408. num.4.* latè Caſtill. *d. tract. de*
14 *uſufructu, cap.16.n.9. cum ſeqq.* ubi *n.10. & 11.* limitat ſi uſufructuarius poſſidente proprietario cautionem non offerat, nec proprietarium interpeller, quia fructus ſuos non faciet, cùm non poſſideat, nec prædicta adimpleat: & *n.12.* limitat etiam, niſi cautio, vel ſatiſdatio petatur per hæredem, vel proprietarium, tunc enim uſufructuarius non ſatiſdans, etiamſi rem poſſideat, non facit fructus ſuos, quia eo ipſo, quod ſatiſdationem petitam non præſtat, in mala fide conſtituitur, & conſequenter commodo fructuum gaudere non debet.

15 Fideicommiſſarius poteſt petere ab hærede cautionem de fideicommiſſo præſtando eveniente conditione. Ita Plot. *de in litem jurando, §.26. num.4.* Bardell. *conſ.6.n.3.* Ioſeph. Ludov. *Peruſ. deciſ.63. num.2.* Soar. *tom.1. commun. opinion. lib.3. tit.19. pag.410.* Molin. *de primog. lib.1. cap.15. num.13. & ſeqq.* Marzar. *in epit. de fideicom. q.5.* Petra *de fideicom. quaſt.10.n.13.* Peregr. *eod. tract. art.40. num.10.* Gall. *de except. ſucceſſ. tit.4. except.23.n.8. cum ſeqq. part.2.* latè Fuſar. *de ſubſtit. quaſt.515. à princip.* ubi *n.3.* ampliat, ut etiam primus fideicommiſſa-
16 rius teneatur cavere poſterioribus, & idem in legatariis, & fideicommiſſariis particularibus: & *n.7.* ampliat etiam ſive gravatus diſſipet bona, ſive non;
17 quia utroque caſu tenetur cavere: & *n.6.* ampliat denique etiam, quod nulla ſuſpicio extet contra gra-
18 vatum: & *n.11.* limitat quando frater fratri eſt gravatus reſtituere ex ſubſtitutione paterna, per *l. jubemus, ad Trebell.*

In Gloſſ. *Vſusfructus*, ibi, *eſt jus utendi fruendi, ſalva rerum ſubſtantia.* Vide de hac definitione Ant. Gom. *tom.2. variar. cap. fin. num.3.* Connan. *comment. juris civilis lib.4. cap.1.* Sebaſt. Medices *de definit. part.2. definit.70. Vſusfructus, & uſus, num.6.* Petr. Gregor. *ſyntag. juris part.1. lib.4. cap.3. num.2. cum ſeqq.* Burſat. *conſ.560. num.16. lib.4.* Morl. *in emporio*

Barboſæ Collect. in Cod. *Tom. II.*

juris, part.1. tit.6. q.1.n.3. Caſtill. *d. tract. de uſufructu, c.4. à princip.* Molin. *de Iuſt. tract.2. diſp.7. in princ.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verbo fructus, n.15.* Rebell. *de obligat. juſtit. lib.1. q.7. ſect.2.n.8. cum ſeqq. part.1.*

SVMMARIVM.

1 *Dominus proprietatem ſuam obligat, licèt alius habeat uſumfructum, & n.2. ſecus in caſibus, in quibus pater habet uſumfructum, n.3.*

L. Verbis teſtamenti. II.

Idem A. Felici.

DOminus proprietatem ſuam poteſt obligare, licèt alius habeat uſumfructum. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſupr. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Anton. Gom. *variar. tom.2. cap.15. num.9.* ubi 2
n.10. intelligit præterquam in caſibus, in quibus pater habet uſumfructum in bonis filij, quia tunc filius non poteſt vendere, vel alienare proprietatem ſine voluntate, & conſenſu patris. Pinel. *in l.2. de bonis mat. p.2. num.51.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris part.1. lib.4. c.3. n.23.* ubi quod proprietarius poteſt pignori dare proprietatem, licèt alius habeat uſumfructum. Surd. *de aliment. tit.9. q.26. n.60. cum ſeqq.* ubi poſtquam firmavit proprietarium poſſe rem vendere, ex quo uſufructuario nullum infertur præjudicium, addit quod ſi jam vendat pleno jure, non reſervato jure uſusfructus, dicitur turbare, & moleſtare uſufructuarium; ſi tamen poſſeſſionem non tradidit, nec emptor eam capere tentavit; non poterit conqueri ex hujuſmodi venditione, aut alienatione, cùm inde ſibi nullum ſequatur damnum. Molin. *de Iuſt. tract.2. diſp.7. n.19.* latè Caſtill. *tract. de uſufructu, c.38.n.8. cum ſeqq.* ubi *n.11.* reprobat Cavalcan. *in tract. de uſufructu mulieri relicto, n.141. verſ. legatum verò*, dum contra hanc l. exiſtimavit hæredem, ſive proprietarium non poſſe invito uſufructuario, ſive eo irrequiſito, aliquid de proprietate diſponere, nec illam alienare.

SVMMARIVM.

1 *Vſusfructus patris non tranſit ad filium.*
2 *In uſufructu perdendo mors uſufructuarij attenditur.*
3 *Vſusfructus morte proprietarij non finitur, ſed durat quouſque uſufructuarius vivit.*

L. Si patri tuo. III.

Imp. ANTONINVS A. *Antoniano.*

VSusfructus patris non tranſit ad filium. In uſufructu perdendo attenditur mors uſufructuarij. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* 1 2

Vſufructuario autem ſuperſtite, &c.] Notatur ad hoc, quod uſusfructus morte proprietarij non finitur, ſed durat quouſque uſufructuarius vivit, ut per Sichard. *in praſenti, n.3. & 5.* Anton. Gom. *l.6. Tauri, n.11. in princip.* Caſtill. *in tract. de uſufructu, cap.61. n.14.* D. Barboſ. *in l. uſufructu 58.n.7. in princip. ff. ſoluto matr.* 3

3 In Gloſſ. *Non tollitur*, ibi, *ſed fallit cùm pater*, &c. Videtur ſentire Gloſſ. quod *in l. pen. §. quod ſi nepotes, de bonis mater.* agitur de patre, qui habebat uſumfructum io bonis filij emancipati, ut moriente cum liberis filio proprietario, pater amittat uſumfructum, ſuceedatque in virilem ejuſdem uſusfructus cum nepotibus ex filio: ſed hunc intellectum reprobat Pinel. *ad dict. l. pen.* quæ eſt 3. *n.* 8. dicens textum illum *d. verſ. quod ſi nepotes*, non tantùm de filio emancipato, ſed etiam de filia loqui, nec agere de oſufructu quem pater habebat vivo filio, ſed de acquirenda virili portione novè cum nepotibus.

SVMMARIVM.

1 *Vſusfructus ex quacunque cauſa debetur, fructuarius cavebit, quod velit uti arbitrio boni viri, & num. 2.*

3 *Satiſdatio pro ea accipitur, quæ eſt ſuffulta fidejuſſoribus, vel pignore.*

4 *Cautio, ſive fidejuſſio reſpectu rerum, & bonorum, quæ uſu non conſumuntur, intelligitur de utendo, & fruendo arbitrio boni viri, ſalva rerum ſubſtantia: quid ſi uſusfructus conſiſteret in rebus, quæ uſu conſumuntur, n. 6.*

5 *Fidejuſſio, ſive ſatiſdatio danda de illis bonis, finito uſufructu reſtituendis.*

7 *Donans retento ſibi uſufructu, non excuſatur à ſatiſdatione.*

8 *Cautio cùm requiritur pro ſubſtantia uſusfructus conſtituendi, non ſufficit juratoria, ſed neceſſariò præſtanda eſt ſatiſdatio.*

L. Vſufructu conſtituto. IV.

Imp. ALEXANDER A. *Verbicio.*

1 EX quacunque cauſa debetur uſusfructus, uſufructuarius cavebit, quod velit uti arbitrio boni viri. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 20. in fine, tit. 30. pars. 3.* Boër. *deciſ. 60. num. 10.* Ioſeph. Ludoviſ. *Peruſ. dec. 61. n. 13. cum ſequentibus* Theſaur. *Pedem. deciſ. 80.* Achil. Pedrocha *conſil. 7. à princip.* Surd. *deciſ. 67. & de alament. tit. 9. quæſtione 26. num. 17.* Viv. *tom. 1. commun. opinion. lib. 3. titul. 20. num. 31. pag. 419.* Sylvan. *conſil. 37. num. 2. & 3.* Pinel. *in l. 1. part. 2. num. 75. de bonis maternis*, Cavalcan. *de uſufructu mulieri relicto, num. 89. & 146. cum ſequentibus*, Cornel. Beoincaſ. *de privileg. paupert. ſpecul. 7. ultim. volunt. num. 13. cum ſequentib.* Franc. Marc. *Delphinat. dec. 817. num. 3. & 4. & deciſ. 818. per tot. ſolut. 5. dub. 10. n. 79.* Anton. Galeat. Malvaſ. *conſil. 110. vol. 1.* Sim. de Prætis *de interpret. ultim. volunt. lib. 4. conſ. 110. vol. 1.* Cald. Pereira *de poteſtate eligendi, c. 16. n. 35.* Camill. Borrel. *in ſum. dec. tom. 3. tit. 13. num. 228.* Caſtill. *in tract. de uſufruct. cap. 17. per tot.*

3 *Vt ſatiſdatio*, &c.] Satiſdationem accipi pro ea, quæ eſt ſuffulta fidejuſſoribus, vel pignore, ait Caſtill. *dicto tractatu de uſufructu, capite 18. num. 4.*

4 *Boni viri arbitratu*, &c.] Adverte, quod reſpectu rerum, & bonorum, quæ uſu non conſumuntur, cautio, ſive fidejuſſio intelligitur de utendo, & fruendo arbitrio boni viri, ſalva rerum ſubſtantia: ita Franciſc. Marc. *dicta dec. 817. num. 4. & 5. volum. 1.* Roland. *conſ. 92. n. 22. vol. 1. & conſ. 37. num. 3. lib. 2.* Caſtill. *dicto tractatu de uſufructu, cap. 17. num. 4.* Camill. Borrel. *d. tom. 3. tit. 13. n. 231.* ubi *num. 232.* intelligit dandam fidejuſſionem, ſive ſatiſdationem de illis bonis finito uſufructu reſti- 5
tuendis.

6 Si verò uſusfructus conſiſteret in rebus quæ uſu conſumuntur, purà in vino, oleo, frumento, lana, lino, & ſimilibus, in his ante omnia fit æſtimatio de illorum pretio, & valore, & cautio præſtatur de æſtimatione finito uſufructu reddenda; ſi verò prædictæ res æſtimatæ non fuerint, tenetur fructuarius præſtare cautionem de aliis rebus ejuſdem qualitatis, & bonitatis, & in eodem genere finito uſufructu reſtituendis, de quo vide Pariſ. *conſ. 96. n. 1. vol. 2.* Cavalc. *dicto tractatu, n. 146.* Roland. *conſ. 92. n. 23. lib. 1.* Pedrocha *conſ. 7. n. 1. cum ſeqq.* Camill. Borrel. *d. titulo 13. n. 233.* Caſtill. *d. tract. de uſufruct. cap. 27. n. 9. cum ſeqq.*

7 *Sive ex teſtamento, ſive ex voluntario contractu*, &c.] Ergo donans retento ſibi uſufructu, non excuſatur à ſatiſdatione, de quo tamen vide Pinel. *in d. l. 1. p. 2. n. 80. verſ. ſed de rigore*, Hieron. de Leon *Valentia dec. 39. n. 32. tom. 1.*

8 In Gloſſ. *Boni viri* 1. ibi, *ſed eo caſu quando debet ſatiſdare, quid erit, ſi non poteſt, & velit jurare*, &c.] Notatur ad hoc, quod cùm cautio pro ſubſtantia uſusfructus conſtituendi requiratur, non ſufficit juratoria, ſed neceſſariò præſtanda eſt ſatiſdatio; de quo tamen vide Iaſ. *in leg. 1. n. 23. verſ. decimò limita, ff. qui ſatiſdare cogantur*, Hippol. *in l. 1. §. prætereà, n. 114. & 115. ff. de qq. & in rubr. de fidejuſſorib. n. 166.* Tiraq. *de retractu lignag. §. 1 gloſſ. 10. n. 124.* Gregor. Lopez *l. 19. verbo que la coſa, tit. 31. p. 3.* Myuſing. *centur. 6. obſervat. 48.* Gail. *lib. 2. obſerv. 47.* Bellon. *conſ. 54. n. 6.* Roland. *conſ. 92. n. 21. lib. 1.* Caballin. *milleloq. 526.* Sim. de Prætis *de interpr. ult. volunt. lib. 3. interpret. 1. ſolut. 5. dub. 10. n. 81.* Pinel. *in d. l. prima, p. 2. n. 79. verſ. quid ergo*, Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 3. n. 15.* Peregr. *de jure fiſci lib. 1. tit. 1. n. 35.* Surd. *dec. 141. & dec. 183. n. 9.* Azeved. *l. 3. n. 7. tit. 15. lib. 5. nova Recopilat.* Cevall. *commun. contra commun. q. 69. n. 8. & q. 408. n. 5.* Caſtill. *dict. tract. de uſufruct. c. 18. n. 6. cum ſeqq.* Molin. *de Iuſt. tract. 2. diſp. 7. verſ. uſufructuarius, in fine*, D. Barboſ. *in l. divortio, §. interdum, n. 28. ff. ſoluto matrim.* ubi ſubdit hoc caſu rem eſſe deponendam penes tertium, qui uſufructuario reſpondeat de fructibus; & paulò infrà diſtinguit utrùm perſona ſit ſuſpecta de dilapidatione, & tunc verum exiſtimat, quod neceſſariò ſit præſtanda ſatiſdatio; ſi verò ſit perſona honeſta, & non inveniat fidejuſſorem, dicit ſufficere juratoriam cautionem.

SVMMARIVM.

1 *Vſufructuarius tenetur fructus perceptos poſt tempus uſufructui adjectum reſtituere. Finito uſufructu non facit ampliùs fructus ſuos, n. 2.*

3 *Heres fructuarij injuſtè retinens uſumfructum, tenetur proprietario reſtituere fructus quos percepit.*

4 *Vſufructuario decedente, ſi fructus jam ſunt percepti, benè percepti cenſentur, & ad hæredem ejus pertinent: nondum autem percepti, etiam maturi, & proximi perceptioni, ſpectant ad proprietarium.*

L.

L. ſi pater. V.

Idem A. Evocato, & aliis.

1 VSufructuarius fructus perceptos poſt tempus uſufructui adjectum tenetur reſtituere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.*

2 *Finito uſufructu*, &c.] Notatur ad hoc, quod uſufructuarius finito uſufructu non ampliùs facit fructus ſuos, ut per Alvar. Valaſc. *de jure emphyt. q.20.n.13.& 14.* Cald. Pereira *de renovat. emphyt. q.20.n.7.* D.Barboſ. *in l.divortio 8.in princ.p.2. n.34.*
3 ubi, quod hæres fructuarij injuſte retinens uſumfructum, tenetur proprietario reſtituere fructus, quos percepit.

4 Quando uſufructuarius decedit, ſi fructus jam percepti ſunt, bene percepti cenſentur, & ad hæredem ejus pertinent, ſed nondum percepti etiam maturi, & proximi perceptioni ad proprietarium ſpectant, de quo vide Tiraq. *de retract. convent. §.5. gloſſ.4. num.1.* Baez. *de decima tutor.cap.28. num.2. in fine, & num.16.* Cavalcan. *de uſufructu mulieri relicto, num.242.* Iacob. Mandell. *conſ.639. num.1. vol.4.* Cephal. *conſ.181.num.10.& 11.lib.2.* Molin. *de primog. lib.3. cap.11.n.5.* alter Molin. Theolog. *de Iuſt. tract.2. diſp.635. num.2.* Avendan. *reſp.5. num.5.* Spin. *in ſpeculo teſtam.gloſſ.12.princip.n.50.* Vincent.Caroc. *de locato & conducto, gradu 3.perſonarum,q.23.n.4.* Martin.Monter. à Cueua *Arag. deciſ.17.n.11.cum ſeqq.* latè Caſtill. *in tract.de uſufructu, c.77.per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Maritus uſumfructum in dotem recipiens, proprietatem obligare non poteſt, rem verò æſtimatam ſic.*
2 *Uſufructuarius proprietatem pignorare non poteſt.*
3 *Uſusfructus pignoris datus tandiu durabit, quandiu uſufructuarius vivit, eoque mortuo pignus extinguitur.*
4 *Maritus res æſtimatas, quæ in dotem datæ, tanquam ſuas liberè alienare poteſt.*
5 *Maritus hypothecare poteſt fundum æſtimatum, ſibi per uxorem datum, appoſito pacto ut poſt mortem mariti idem fundus redderetur: quomodo id verum n.6.*

L. Intereſt. VI.

Idem A. Stratonicæ.

1
2 MAritus uſumfructum in dotem recipiens, proprietatem obligare non poteſt. Rem verò æſtimatam in dotem accipiens, eam obligare poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom.1. pag.160.*

3 *Nam uſufructuarius quidem proprietatem pignorare non potuit.*] Ita Neguſant. *de pignor.3.membro 1. part. num.9. cum ſeqq.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris part.1.lib.4.cap.5. num.21.* latè Caſtill. *in tract. de uſufructu, cap.70.n.6.cum ſeqq.* ubi *n.9.* addit, quod
3 tandiu durabit uſusfructus pignori datus, quandiu uſufructuarius vivit, eoque mortuo pignus extinguitur.

4 *Qui autem proprietatem æſtimatam*, &c.] Notatur ad hoc, quod maritus res æſtimatas, quæ in dotem datæ fuerunt, tanquam ſuas liberè alienare poteſt, ut per Roland. *conſ.92.n.12.lib.2.* D.Barboſ. *in l.æſtimatis 51.ff.ſol.matr.n.25.in fine.*

Advertit idem D.Barboſ. *in citato loco, n.30. in princ.* hunc textum probare, maritum potuiſſe hypothecare fundum æſtimatum ſibi per uxorem datum, appoſito pacto, ut poſt mortem mariti idem fundus redderetur, quod non eſſe verum videtur dicere, ſi propter prædictum pactum fundus cenſeretur dotalis, & non æſtimatus, tunc enim etiam conſentiente uxore hypothecari non poſſet, *princ. Inſt. quibus alienare licet*: ſed ipſemet D. Barboſ. *ibid.* reſpondet propoſito caſui, Imperatorem hîc explicitè non reſpondere, ſed tantùm implicitè; nam cùm in fine dicat, quod maritus poteſt hypothecare fundum quando poſt ſolutum matrimonium non fundus, ſed ejus æſtimatio reddenda eſt, implicitè ſignificat, quod ubi ratione pacti non æſtimatio, ſed fundus reddendus eſt, non poterit hypothecari per maritum. 5 6

SVMMARIVM.

1 *Expenſa tectorum, & alia modica ad fructuarium pertinent, magna verò ad proprietarium redeunt; & n.2.intellige ut n.6.*
3 *Expenſa modica quæ, quæ magna, judicis arbitrio relinquendum eſt.*
4 *Uſufructuarius non tenetur ad eas impenſas, quæ perpetuam rei utilitatem continere videntur, quin potius incumbunt proprietario, & facta per uſufructuarium repeti poſſunt, dummodo non ſint modica.*
5 *Expenſa facta gratiâ fructuum quæ.*
7 *Uſufructuarius à proprietario repetit, ſi quid ultra modicam impenſam impendit, vel magnam impenſam facit, reſolve ut n.8.*

L. Eum ad quem. VII.

Imp. GORDIANVS A. *Ulpiano militi.*

EXpenſæ tectorum, & aliæ modicæ ad fructuarium pertinent, magnæ expenſæ ad proprietarium redeunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſupr.hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſp.12. tit.31. part.3.* Gail. *lib.2. obſerv. 146.* Anton.Gom. *tom.2.var. cap.fin.n.7. & l.46. Tauri, n.3.* Guillelm. Redoan. *de rebus Eccleſiæ non alienan. q.72. cap.10. per tot.* Pinel. *in l.1. de bonis matern.p.2. n.71. in princip.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris p.1.lib.4. cap.3.n.20. lit. A,* Molin. *de primog. lib.1. cap.27. num.11.* Cavalcan. *deciſ.44. parte 1.* Menoch. *de arbitrar.caſu 215.* Sarmient. *ſelect.lib.3. cap.4. num.4.* Gam. *Luſit. dec.312.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap.10. cum ſeq.* Ricciard. *ad §. fin. n.35. Inſtit.hoc tit.* Sord. *conſ.155.n.9.* D. Barboſ. *in l. fructus,n.12.& in l.divortio, §. fin. part.1. num.16. ad fin.ff.ſoluto matr.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Advocat.verbo fructus, n.19.* Molin *de Iuſt.tract.2. diſp.7. num 18.* Rebell. *de obligat. juſtit. part.1. lib.2. q.7. ſect.2. num.12.* latè Caſtill. *de uſufructu, cap.56. per tot.* 2

Quæ autem dicatur modica, quæ magna expenſa, non eſt in jure definitum, nec certa regula de hoc conſtitui poteſt, ideo totum hoc judicis arbitrio eſſe relinquendum, tenent Gloſſ. *verbo pertinere, in l.hactenus, ff. hoc tit.* Menoch. *de arbitr.caſu 215.ad fin.* Molin. *d.lib.1.c.27. n.6.* Ioan. Garc. *de expenſ. c.11.num.16.* Valaſc. *de jure emphyt. q 25.n.11. &* 3

q.26. n.6. Surd. *conſ.155. num.9.* D. Barboſ. *in d.l. divortio,§.fin.n.16.* Rebell. *de obligat. juſtit. lib.13. q.2. num.6.* Caſtill. *d.cap.56. num.6. cum ſeqq.* ubi *num.11.* reſoluit, uſufructuarium non teneri ad eas impenſas, quæ perpetuam rei utilitatem continere videantur, eas potiùs proprietario incumbere, & factas per uſufructuarium repeti poſſe, dummodo
4 modicæ impenſæ non ſint, & ex Iacob. Mandel. de Alba *conſ.363. num.6. lib.2.* cùm impenſæ tendunt ad utilitatem non perpetuam, ſed temporalem, ſic diſtinguit. Aut utilitas eſt temporalis ad modicum tempus, putà biennij, vel triennij: ita quod veriſimiliter fiat talis impenſa propter fructus, veluti ſarta tecta habere, purgare foſſata, & alia ſimilia, & tales expenſæ pertinent indiſtinctè ad uſufructuarium. Aut iſtæ impenſæ temporales concernunt utilitatem multorum annorum, putà decem, quindecim, vel viginti, & tunc certa doctrina, aut reſponſio dari non poterat, ſed per mortem ipſius uſufructuarij determinabitur negotium, quia ſi ipſe vixerit per tot annos, quot erant anni in quos porrigebatur utilitas impenſarum, vel melioramentorum, nihil poterunt petere hæredes uſufructuarij; ſed ſi vixerit per pauciores annos, habenda erit cum hæredibus uſufructuarij ratio annorum reſtantium, ideò rectè facere uſufructuarium concludit, ſi proteſtetur pro ſe, & ſuis hæredibus, quod facit impenſas temporales, vel melioramenta animo repetendi, quatenus
5 de jure repeti poſſunt. Vnde D.Barboſ. *in d.l.divortio,§.fin.ex n.9.* & Caſtill. *d.c.57. n.13.* verius exiſtimat impenſam factam gratia fructuum illam dici, quæ attenta principali intentione facientis ad illum finem facta eſt, ut fructus colligantur, adduntque, quod ſi maritus impenſa facta fructuum uſus eſt uſque ad tempus, pro quo facta eſt, nihil repetere poterit; ſed ea cum fructibus perceptis computabitur, ſi verò impenſa facta gratia fructuum duravit pluſquam jus mariti impendentis, tunc pro rata repetere poterit.

6 Intellige principalem hujus textus concluſionem procedere tantùm in reficiendo, non autem in aliis expenſis, atque oneribus, quæ ratione poſſeſſionis, vel fructuum ſolvuntur; hæc enim etiamſi modica non ſint, ab ipſo uſufructuario ſolui debent: unde uſufructuarium ipſum onera quamplurima, collectas ſcilicet, gabellas, penſiones, canones, tributa, & alias præſtationes temporales ſubiturum, reſolvunt Iacob.Mandel. Alba *conſ.745.num.10.lib.4.* Cavalcan. *de uſufructu mulieri relicto, num.160. verſ. hinc eſt, & dec.44. num.54.& 55.p.1.* Alvar. Valaſc. *de jure emphyt.q.17.* Mich Graſſ. *§.legatum, q.37.* Ioan. Garc. *dict cap.11. de expenſ. à n.45.* Molin. *d. lib.1. cap.17.n.8.* alter Molin. Theolog. *de Iuſtit. tract.2. diſput. 7. verſ. uſufructuarius tenetur ad expenſas,* Achil. Pedrocha *conſ.2. n.73. cum ſeqq.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verbo Fructus, n.14.* Caſtill. *d.c.56. n.14.cum ſeqq.*

7 *Proinde ſi quid ultra,* &c.] Notatur ad hoc, quod ſi quid ultra modicam impenſam impendit uſufructuarius ipſe, vel magnam impenſam facit, repetit à proprietario, ut per Cabal. *milleloq.13. n.1.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap.11. n.26.* Pinel. *in l.1.de bonis mater.p.2.n.72. verſ.tandem,* Surd. *de aliment. tit.6.q.3.n.73.in fine, & n.74. & conſ.155. n.9.17. & 18.* & latè Caſtill. *dict. tract. de uſufructu, c.57.*
8 *à princip.* ubi *n.2. cum ſeqq.* reſoluit, quod uſufructuarius quando impenſa magna neceſſaria eſt, non tenetur à principio impendere, & poſtea repetere, ſed antequam impendat, poſſit petere pecuniam pro futura impenſa à proprietario, vel eundem aſtringere ad impenſam ſua manu faciendam, ſi fructuario pecuniam dare noluerit.

SVMMARIVM.

1 *Vſufructuarius, vel ejus heres non præſcribunt proprietatem, & n.2. intellige ut n.3.*
4 *Vſufructuarius non poſſidet civiliter, nec merè naturaliter, nec merè civiliter, n.5.*

L. Neque fructuarium. VIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Etheroni.*

VSufructuarius, vel ejus hæres non præſcribunt proprietatem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr.hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan.5. in med. tit.30. p.3.* Balb. *de præſcript.4.p. quarta, p.11.n.38. & p.1. ſexta, caſu 26. n.51.* Tiraq. *de conſtituto, præ.ampl.13.n.5.& 6.* Ant. Gom. *l.45. Tauri, n.106.col.2.in princ.* Cov. *in reg. poſſeſſor, p.2.§.9.n.2.* Menchac. *illuſtr.controverſ.p.1. c.63.n.18.* Menoch. *conſ.201. num.124.* ubi *n.125.* id intelligit quando quis conſtitutus eſt, vel relictus ſimpliciter uſufructuarius, cùm nullum habeat jus, quod præſcribere poſſit; ſecus quando uſusfructus eſt conſtitutus, adjecto pacto liberationis, ſeu recuperationis, ſoluta aliqua ſumma, ſicuti in pignore contingit; hoc enim caſu adversùs actionem illam, illudve jus recuperationis currit præſcriptio; quo jure, & actione ſublatis, uſufructuarius extincto uſufructu manet proprietarius, Cald. Pereira *de renovat. emphyt. q.15.n.45.* Caſtill. *in tract. de uſufructu, c.68.n.19.* 2 3

In Gloſſ. *Præſcriptio munit*, ibi, *quia non poſſidet civiliter*, &c. Notatur ad hoc, quod uſufructuarius non poſſidet civiliter, ut per Cujac. *in recit. ſolemnib. in lib. Digeſt. ad l. naturaliter, in princip. ff. de acquir. poſſeſſ.* Franc. Hottoman. *obſervat. lib.9. c.1. col.2. ad med.* Connan. *comment. juris civilis lib.3. c.10.de poſſeſſione naturali & civili, n.2.* Cov. *in reg. poſſeſſor, p.2.in initio, n.5.* Vacon. à Vacuna *juris civilis declarationum lib.2. cap.38. per tot.* & præcipuè *n.4.* ubi probat uſufructuarium nec merè naturaliter, nec merè civiliter poſſidere, Donel. *comment. juris civilis lib.5.c.6.col.2.verſ.ex omnibus,* Fachinæ. *controverſ.lib.8.c.18.* Caſtill. *d. tract. de uſufructu, c.6.n.39.cum ſeqq.* 4 5

SVMMARIVM.

1 *Vſufructuarius, vel is, cui relicta ſunt operæ, ſervi alienandi poteſtatem non habet.*
2 *Vſufructuarius non poteſt alienare, nec cedere uſumfructum: intellige ut num.3. & conclude ut num.4.*
5 *Vſusfructus non poteſt transferri in alium, cùm cohæreat perſonæ, nec conſtitui novum per fructuarium, qui rei dominus non eſt, n.6. contrarium n.7. componitur n.8.*

L. Vſufructu matri. IX.

Iidem AA. & CC. *Auxanuſæ.*

VSufructuarius, vel is, cui relictæ ſunt operæ, ſervi alienandi poteſtatem non habet. Colli- 1

gunt

gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.*

2 Ex hoc textu vulgò colligitur, vſufructuarium alienare non poſſe, nec cedere vſumfructum, vt per *l.20. Hiſpan. in fine, tit.31. part.3.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris p.1. lib.4. cap.3. n.32.* vbi videtur textum intelligere in venditione proprietatis; Mench.
3 *de ſucceſſ. creat. tom.1. lib.1. §.7. n.40. verſ. ſed quam;* Anton. Gom. *variar. tom.3. cap.14. numero 15. in princip.* Caualcan. *de vſufructu mulieri relicto, n.65. in fine,* Cald. Pereira *de reſolut. ſeu extinct. emphyt.*
4 *c.7. num.46.* Hieron. Gabr. *conſ.192. num.11. & 14. vol.2.* Mendez à Caſtro *in l. cum oportet, de bonis quæ liber. p.2. n.119.* & concludit vſumfructum extraneo cedi nullo modo poſſe, vendi verò, aut locari
5 rectè poſſe, D. Barboſ. *in l. vſufructu, n.1. ff. ſoluto matrim.* vbi ait vſumfructum eundem non poſſe in alium transferri, cùm perſonæ cohæreat; *l.4. ff. de nouat.* item nec poſſe nouum conſtitui per fructuarium, qui rei dominus non eſt.

7 Contrarium tamen, immò vſufructuarium impunè poſſe, ac iure ipſo vſumfructum, quem habet, ſiue ius vſusfructus alienare, per text. *in l. arboribus 13. §. vſufructuarius, & in leg. non vtitur 45. ff. hoc tit.* reſoluunt Pinel. *in l. 1. de bon. mat. part.3. n.39.* vbi *n.40. verſ. inde ſimul,* reſpondet ad hunc textum & ſimiles, vt ſcilicet in illis dicatur vſumfructum in aliam perſonam alienari non poſſe, quia effectus, & tempus, quo vſusfructus durare debet, non attenditur niſi ex perſona fructuarij alienantis, & ita negotium, & ius manet, etſi alienatio non fieret. Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. parens, n.60. ff. de liber. agnoſc.* Pelician. *de conſib. lib.1. c.4. num.4. tom.1.* vbi ex eo vendi vſumfructum, vel pignori dari poſſe ait, quia ea non eſt propria rerum incorporalium alienatio, ſed fructuum tantùm, aut corporum, quæ in vſufructu continentur; idcóque ius illud incorporeum non amittitur ex venditione, ſed fructuum perceptio competit, Morl. *in emporio iuris ciuilis, p.1. tit.6. q.1. n.14. & 15.* Caſtill. *tract. de vſufructu, cap.69. n.15.* vbi *n.16.* reſpondet ad textum *in præſenti.*

8 Verùm magis communiter Doctores has contrarias opiniones ſub diſtinctione componere nituntur, diſtinguentes inter ius vſusfructus, & commoditatem percipiendi fructus, ita vt ius vſusfructus nequeat alienari, ipſa verò commoditas, aut facultas percipiendi fructus maximè, & ſic iura contraria conciliando tradunt gloſſ. *verbo Vel donec, in fine, in l. arboribus, §.1. ff. hoc tit.* Anton. Gom. Caualcan. & Hieron. Gabr. *citatis locis,* Sarmient. *ſelect. lib.3. c.9. n.2.* Matienz. *l.13. gloſſ.3. n.14. tit.11. lib.5. nouæ Recop.* Ioan. Garſ. *de expenſis, c.10. ex num.28.* Queſada *diuerſ. cap. fin. n.16.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.13. princ. n.61.* Pereg. *de fideicom. art.40. n.117.* Monter. à Cueua *Aragon. deciſ.46. n.9. 52. & 55.* Mozz. *de contractib. tr. de emptione, tit. de rebus quæ emi, vel vendi poſſunt, n.39.* Surd. *de aliment. tit.9. q.22. n.9.* D. Barboſ. *in d. l. vſufructu, num.1. ff. ſoluto matr.* vbi *n.3.* reſpondet ad adducta in contrarium, & dicit quod ſi fructuarios poſſet vendere ius ſuum, emptor cenſeretur fructuarius, & conſequenter tantùm per illius mortem extingueretur vſusfructus, non autem per mortem vendentis, quod non eſt dicendum. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo fructus, n.18.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.7. verſ. licèt proprietarius,* Rebell. *de obligat. iuſtit. p.1. lib.1. q.17. ſect.5. n.26. cum ſeqq.* Valer Reginald. *in praxi fori pœnit. tom.2. lib.15. cap.15. n.167.*

L. Si domina. X.

Iidem AA. & CC. *Pomponio.*

Morte domini non extinguitur locatio vſusfructus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſup. hoc tit.* poſt omnes Giphan. *tom.1. pag.159.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Cremenſ. *ſing.170. l. Hiſpan. 3. tit.8. part.5. vbi gloſſ.2.* Gregor. Lopez *l.24. verbo Tuuiere, titul.31. part.2.* D. Barboſ. *in l. diuortio, in princip. part.2. num.34. & in l. vſufructu, num.7. ff. ſoluto matrimon.* 2

L. Habitatio. XI.

Iidem AA. & CC. *Theodoro.*

Habitatio morte finitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. fin. tit.31. part.3. vbi gloſſ.1. poſt princ.* Hotioman. & Pichard. *in §. vlt. Inſtit. de vſu & habit.* Ricciard. *ad rubr. Inſtit. hoc titul. n.135. verſ. primò quia vſusfructus,* Caſtill. *in tract. de vſufructu, c.28. & 31.* Rebell. *de obligat. iuſtit. p.1. lib.1. q.7. ſect.3. n.29.* 2

SVMMARIVM.

1 *Tempus certæ ætatis appoſitum iuri iam quæſito non inducit conditionem.*
2 *Vſusfructus relictus vſque ad tempus certæ ætatis, aut qualitatis, non perit illius morte, ſed cum temporis euentu relictae vſque ad tempus conditionis incertæ, finitur euemente conditione: conditio autem ſi ſit impoſſibilis, aut non eueniat, ad vitam relictus cenſetur, numero 3. & 4.*
5 *Legatum tranſmittitur ad heredes, & quando.*

L. Ambiguitatem. XII.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano* P. P.

Tempus certæ ætatis appoſitum iuri iam quæſito conditionem non inducit. Item vſusfru- 1
ctus relictus vſque ad tempus certæ ætatis, aut 2
qualitatis, non perit illius morte, ſed cum temporis euentu. Item relictus vſusfructus vſque ad tempus conditionis incertæ finitur conditione eueniente: 3
conditio autem ſi ſit impoſſibilis, aut ſi non eueniat, ad vitam relictus cenſetur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

Vide Connan. *comment. iuris ciuilis lib.4. cap.6. col.2.* Roman. *ſing 244. & 287.* Caſtill. *in tract. de vſufructu, cap.62. num.13.* vbi ait, quod ſi vſusfru- 4
ctus relinquatur alicui donec hæres, vel alius ad certam peruenerit, & eueniat quod hæres, vel alter ante dictam ætatem, vel tempus moriatur, legatarius conſequetur vſumfructum vſque ad ætatem præfiuitam, quia perſonam potius quàm tempus conſiderauit principaliter teſtator, & ex Caualcan. *de vſufructu mulieri relicto, n.137.* rectè probat contrà eſſe cùm vſusfructus relinquitur ad certum tempus;

quia mortuo vſufructuario ante tempus, finitur ſtatim, nec pro tempore deficiente ad hæredes tranſit.

5 *Non eſt penitus poſſibile*, &c.] Ergo ſi non fuerit vita functus, legatum tranſmittetur ad hæredes, quia in diem relictum, de quo vide Iaſ. *in l. ſi cui legetur, §. hoc autem, n. 1. ff. de legat. 1.* Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verbo reuertatur, n. 106. de reuocan. donat.*

SVMMARIVM.

1 *Siue habitatio legetur, ſiue vſusfructus habitationis, ius habitandi legatum videtur, & per me poſſum habitare, & locare alij, & n. 2. intellig ut n. 3. 4. 5.*

6 *Habitatio, vſus, & vſusfructus in quo differant, remiſſiuè.*

L. Cùm antiquitas. XIII.

Idem A. eidem.

1 Siue legetur habitatio, ſiue vſusfructus habitationis, ius habitandi legatum videtur, & per me poſſum habitare, & alij locare. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt
l. Hiſp. 27. tit. 31. part. 3. ibi, *E puede morar en ella*
eſte a quien otorgaron la morada con la compaña
que touiere, y a un ſi la quiſiere arrendar ò alogar,
puede lo facer. Cremen. *ſing. 110.* Conn. *comment. iu-*
ris ciuilis lib. 4. c. 5. n. 6. vbi argumentationibus qui-
buſdam hanc decifionem auſus eſt impugnare, in-
ferens deinde, quod ſi hodie apud nos legaretur
alicui alicuius domus habitatio, non conceſſuros
iudices vt aliis eam locaret. Afflict. *deciſ. 401.* Chæ-
rian. *tom. 2. commun. opin. lib. 6. tit. 29. n. 56. pag. 159.*
Cardin. Mantic. *de coniectur. lib. 3. tit. 4. n. 8. & de ta-*
3 *citis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 32. num. 23.* Surd. *de*
alimentis, tit. 4. q. 4. n. 17. Franciſc. Hieron. Leo *Va-*
lentina deciſ. 59. n. 6. vbi *n. 7.* dicit textum *in præſenti*
loqui vbi habitatio eſt legata, vel conceſſa, non vbi
facultas vt poſſit habitare. Pichard. *ad §. ſed ſi cui*
habitatio, numero 1. Inſtit. de vſu & habit. Caſtill.
in tract. de vſufructu, cap. 28. num. 23. vbi quod is,
qui habitationem habet, locare, & gratis concedere
alteri poteſt, & *n. 24.* poſt Afflict. *d. deciſ. 405. n. 7.*
& Vincent. Carot. *tract. de locato & conducto, tit. de*
4 *vſu, & habitat. q. 3. num. 3.* ait textum *in præſenti*, &
eius diſpoſitionem procedere indifferenter, ſiue ha-
bitatio relinquatur in vltima voluntate, ſiue inter
viuos, ſiue per viam reſeruationis, ſiue alio quouis
modo, & *n. 26.* ait quod ſi domus fuerit legata ad
habitandum, plena proprietas intelligitur legata: ſi
verò habitatio fuerit legata, hoc eſt ius habitandi,
tunc ſeruitus, & ius habitandi cenſetur relictum, &
conſequenter vtroque caſu iuri locandi locus erit
indubitanter, ex deciſione huius textus Idem Caſtill.
5 *in eod. tr. c. 73. ex n. 21.* per hunc textum tenet quod
is, cui habitatio relicta eſt, poteſt illam alteri loca-
re, contra quam deciſionem *num. 23. & 24.* ſic ar-
gumentatur. Habitatio re ipſa, & effectu idem eſt
cum vſu, *l. ſi habitatio 20. ff. de vſu & habit.* & ta-
men vſus locari non poteſt, *l. ſed neque, ff. eod. tit. &*
princ. Inſtit. eod. ergo nec is, qui habitationem habet,
poterit eam locare. Propter quæ ibi ait aliquos exi-
ſtimaſſe Iuſtinianum *in præſenti* correxiſſe ius anti-
quum; ſed verius eſt attento iure Digeſtorum non
ita certum fuiſſe, habitationem locari non potuiſſe;
nam inter Iureconſultos valde hoc controuerſum
erat, vt colligitur ex verbis huius l. & *§. ſed ſi cui*
habitatio, Inſtit. de vſu & habit. nonnulli enim cre-
diderunt, nec locari, nec donari poſſe habitationem,
cuius opinionis videtur fuiſſe Papinianus, vt conſtat
ex *d. l. ſi habitatio*; alij verò exiſtimarunt habitatio-
nem locari poſſe, cuius ſententiæ fuit Marcellus,
quem refert Imper. *in d. §. ſed ſi cui habitatio.* Alij de-
nique in hac diſputatione inter ſe diſſentiebant, vt
ſignificat hic textus ibi, *alterum iurgium decidentes:*
quare Iuſtinianus, vt prædictam altercationem tol-
leret, Marcelli, ſequaciúmque opinionem ſequutus
præfatam controuerſiam decidit, & habitationem
locari poſſe propter rerum vtilitatem ſtatuit, vt *in d.*
§. ſi cui habitatio.

In gloſſ. *Habitatio.* In quo autem differant ha- 6
bitatio, vſus, & vſusfructus? vide Connan. *comment.*
iuris ciuilis lib. 4. c. 5. n. 4. cum ſeqq. Pichard. *ad §. fin.*
n. 2. Inſtit. de vſu & habit. Ricciard. *ad rub. Inſt. hoc*
tit. n. 235. Caſtill. *dict. tr. de vſufructu, c. 28. num. 21.*
Molin. *de iuſtit. tr. 2. diſp. 5. in fin.* Rebell. *de oblig.*
iuſt. p. 1. lib. 1. q. 7. ſect. 3. n. 29.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio hæredis relata ad id, quod ſui natura non eſt tranſmiſſibile ad hæredes, in perſona primi hæredis finitur.*

2 *Teſtator ſi legat proprietatem deducto vſufructu, mortuo primo hærede finitur vſusfructus, & conſolidatur cum proprietate.*

3 *Priuilegium cuipiam, & hæredi ſuo conceſſum, intelligitur de primo hærede tantùm, non etiam de cæteris.*

4 *Proponuntur opiniones nonnullorum, & n. 5.*

6 *Hæredum mentione facta, ſiue in plurali, ſiue ſingulari numero, ſemper veniunt hæredes hæredum.*

L. Antiquitas. XIV.

Idem A. eidem.

Appellatio hæredis relata ad id, quod ſui na- 1
tura non eſt tranſmiſſibile ad hæredes, in per-
ſona primi hæredis finitur. Item teſtator ſi legat
proprietatem deducto vſufructu, mortuo primo hæ- 2
rede finitur vſusfructus, & conſolidatur cum pro-
prietate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.*
n. 1. ſup. hoc tit.

Quoad primam partem concluſionis vide Tiraq. 3
in tract. le mort, p. 2. declar. 5. num. 6. vbi quod pri-
uilegium cuipiam, & hæredi ſuo conceſſum, intelli-
gitur de primo hærede tantùm, non etiam de cæte-
ris, Connan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. c. 6. n. 2. col. 2.*
Anton. Gom. *tom. 2. var. c. 21. n. 14. & cap. 15. n. 58.*
in princip. Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt.*
lib. 8. tit. 14. n. 22. Gutier. *de iuram. confirm. part. 1,*
cap. 48. n. 8. & 9. Alex. Raudenſ. *de analog. lib. 1.*
c. 15. n. 78. & 80. Sim. de Prætis *de interpretat. vltim.*
volunt. lib. 1. ſolut. 1. n. 10. Pichard. *ad §. finitur, n. 6.*
Inſtit. de vſufructu, Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 9.*
n. 1. in fine, latè Caſtill. *in tract. de vſufructu, c. 61.*
n. 14. cum ſeqq.

Huius textus deciſionem exiſtimant nonnulli 4
ex *ſuprà* relatis fundatam eſſe ex natura ipſa vſusfru-
ctus, ſecundùm quam morte finitur: quod non vi-
detur admittendum, cùm iuxta eam nec ad primum
hæredem deberet tranſire. Alij putant ex eo proce-
dere, quia in hoc textu facta fuit mentio de hærede
in numero ſingulari, vt per Palat. *in reper. rubr. de*
don. inter virum, §. 69. n. 19. Tiraq. *in tract. le mort,*

p. 2.

p.2.declar.5. a.6. & citatos ab Anton. Gabr. *lib.6.*
5 *commun. tit.de legib. concl.2.a.3.* Sed id regulariter
verum non eſt, quia ſiue in numero plurali, ſiue in
ſingulari facta ſit mentio hæredum, ſemper veniunt
hæredes hæredum, Cardin. Mantic. *dict.lib.8.tit.14.*
n.21. Peregrin. *de fideicommiſſ.art.32.num.61.* Fuſar.
6 *de ſubſtitut. q.343. num.4.* Alij magis communiter
eam rationem præſtant quia ſumus in re, quæ ſui natura non tranſit ad hæredes, & tunc vbi appellatio
hæredis refertur ad id, quod de ſui natura non eſt
tranſmiſſibile ad hæredes, in perſona primi hæredis
finitur: ita Alphan. *collect.469.* Tiraq. *in tract. le
mort,q.4.declar.4.n.42.* Cardin. Mantic. *d.lib.8. tit.
14.num.21.* Ioſeph. Ludou. *concl.16. illat.44. verſ.
tertiò limitatur,* Menoch. *de præſump.lib.4.præſ.130.
n.6.* D. Barboſ. *in leg.quia tale 14. numero 34. prope
fin.ff. ſoluto matr.* Fuſar. *d.q.343.n.5.* ego ipſe *de appellat.verborum vtriuſque iur.ſignif.appel.113.n.34.*
qui omnes citant hunc textum ad probandum, quod
vbi verbum, *heres*, profertur in materia non tranſmiſſibili ad hæredes, intelligitur de primo hærede.
Denique Caſtill. *d.c.61.n.28.* præter omnes aſſerit
rationem in eo fundari, ne aliàs proprietas remaneat
prorſus, atque perpetuò inutilis, ſemper abſcedente
vſufructu: quapropter cùm vſusfructus ſic relinquitur, mediam viam eligendam antiqui putarunt, vt
ſcilicet valeat legatum, atque vt mentio hæredis ſine
effectu non ſit, nec etiam proprietas inutilis perpetuò remaneat, ad primum dumtaxat legatarij hæredem extenditur legatum.

SVMMARIVM.

1 *Vſusfructus vbi per ſeruum acquiſitus, alienatio eius non tollit iam factam acquiſitionem.*
2 *Vſusfructus ſeruo relictus per alienationem partis ſerui extinguitur.*

L. Inter antiquam. XV.

Idem A. eidem.

1 SI per ſeruum fuit vſusfructus acquiſitus, alie-
2 natio eius non tollit acquiſitionem iam factam.
Per alienationem partis ſerui non extinguitur vſusfructus ſeruo relictus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

Hanc tandem concluſionem ex hoc textu deſumit Mendez à Caſtro *in repet.l.cùm oportet, de bonis quæ liber.part.1.n.117.verſ. vnde nec eius emancipatione*, & Caſtill. *in tract. de vſufructu, cap.74. n.2. verſ.difficultas.*

SVMMARIVM.

1 *Vſusfructus non petendo, & perſonalis actio pro eo, ſeu pro patientia competens, ſpatio longi temporis, non minori finitur: non finitur minima, ſed media capitis diminutione, n.2. 3. amittitur ſi vſufructuarius rei mobilis olim anno, vel hodie in triennio vſufructu vſus non eſt, aut rei immobilis olim biennio, & hodie decennio inter præſentes, aut vicennio inter abſentes, n.4. amplia vt n.5.6. & limita vt n.7.8.9.*
10 *Actio pro vſufructu conſtituendo competens, eodem temporis ſpatio, quo vſusfructus iam conſtitutus, tollitur.*
11 *Declaratur textus l.16.de vſufruct.*
12 *Vſusfructus morte naturali vſufructuarij finitur; & cum proprietate conſolidatur, finitur maxima & media capitis diminutione vſufructuarij, n.13. mutatione rei extinguitur, & cum proprietate conſolidatur, n.14.*
15 *Intellectus verborum*, niſi talis exceptio vſufructuario opponatur, *l.16.de vſufruct.*
16 *Vſusfructus computatur inter immobilia.*
17 *In ſeruitutibus requiritur patientia ſucceſſiua ex parte debitoris, & dicitur impedire ſeruitutem, & in pœnam incidere, ſi aliquo tempore reſiſtat.*

L. Corruptionem. XVI.

Idem A. eidem.

VSusfructus non petendo, & perſonalis actio 1
pro eo, ſeu pro patientia competens, ſpatio
longi temporis, non minori finitur. Item vſusfru- 2
ctus non finitur minima, ſed media capitis diminutione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.
num.1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom.1.
pag.162.*

Hanc eandem concluſionem quoad primam eius 3
partem ex hoc textu deducunt *l. Hiſpan. 24. verſ.
otroſi dezimos, tit.71. part.3. vbi gloſſ.3.* Eguinar.
Baro *ad titul. Inſtit. hoc tit. verſ. quod verò per modum*, Cuiac. *recitat. ſolemnium in libros Digeſt. ad l.2.
ff.de vſuf. legato, verſ & ideo ſi fructuarius,* Conat.
var.lib.1.c.17.n.11. Padil. *in l.ſicut,n.1. de ſeruitut.*
Petr. Ricciard. *ad §.finitur, n.9.& 25.* & *ibidem* Pichard. *n.10. Inſtit. hoc tit.* Canalean. *de vſufructu
mulieri relicto, n.168. cum ſeq.* Balb. *de præſcript.2.
p.4.q.7.& 3.p.1.q.5.* Molin. *de Iuſtit.tract.2.diſp.9.
n.1.verſ.item ſi vſufructuarius eo non vtatur,* Caſtill. 4
in tractat.de vſufructu, cap.67. ex num.1. vbi quod
ſi vſufructuarius rei mobilis olim anno, vel hodie
in triennio vſufructu vſus non eſt, aut ſi rei immobilis vſufructu olim biennio, & hodie decennio inter præſentes, aut vicennio inter abſentes vſus non
eſt, vſusfructus amittitur: & *n.24.* ampliat vt pro- 5
cedat non ſolùm in totum, verùm etiam pro parte,
vt pro parte amittatur vſusfructus, & pro parte
non, ſi vſufructuarius pro parte non vtatur, & pro
parte ſic: & *num 25.* ampliat etiam non ſolùm in 6
vſufructu relicto in vltima voluntate; verùm etiam
inter viuos: & *n.28.* limitat vt minimè procedat in
vſufructu ciuitati, aut Eccleſiæ relicto, qui centum
annorum ſpatio per non vſum amitti, aut finiri debebit, cum centum annorum ſpatio durare debeat,
l.an vſusfructus, ff.de vſufructu, & n.29. limitat in 8
operibus ſeruorum, quæ non vtendo, aut capitis diminutione non amittuntur: & *à n.30.* limitat denique cùm vſusfructus alternis annis legatur, vt *ibid.* 9
latè explicat.

De perſonali autem actione, &c.] Probare vide- 10
tur textus iuxta communem omnium intellectum,
quod actio pro vſufructu conſtituendo competens
tollitur eodem temporis ſpatio, quo vſusfructus iam
conſtitutus tollitur, in quo contrariari videbantur
l.ſicut, & l.omnes, de præſcr.30. dum decidunt actiones perſonales minori tempore quàm triginta an- 11
norum non præſcribi, nec extingui. Propter quæ iura
receptior, & communior ſolutio tenet textum *in præſenti* non loqui, nec intelligendum eſſe in actione
perſonali primordiali, quæ pro vſufructu conſtituendo, aut nondum conſtituto competit; ſed de ea, quæ
poſt vſumfructum conſtitutum datur, vt is qui

conſti

conſtituit, patiatur vſufructuarium vti frui liberè poſſe. Ratio diſtinctionis eſt, quia actio perſonalis cùm ſit acceſſoria ad ipſum ius vſusfructus, extincto eo per non vſum legitimi temporis, ampliùs durare non debet, quod ſecus eſt in actione primordiali, quæ non amittitur minori tempore quàm 30. vel 40. annorum. Ita Bald. *de præſcript. 3. part. quarta partis princip. q. 5. n. 2. & 3.* Franc. Marc. *Delphinali deciſ. 831. part. 1.* Caualcan. *de vſufructu mulieri relicto, n. 169. in fine.* Sed his, & aliis interpretandi modis reiectis, Caſtill. *d. c. 67. ex n. 10.* intelligit principalem reſolutionem ex textu deſumptam de præſcribenda actione perſonali huiuſmodi decem, vel viginti annorum ſpatio procedere titulo & bona fide interuenientibus, iuxta deciſionem *l. fin. de præſcript. longi temp.* aliam verò deciſionem, quæ dictat has perſonales actiones non præſcribi minori tempore quàm triginta annorum, intelligendam cùm abſque titulo, & bona fide præſcriptio procedit, iuxta *d. l. ſicut, & l. omnes, de præſcript. 30.*

12 *Niſi tantummodo morte uſufructuarij, &c.*] Notatur ad hoc, quod morte naturali uſufructuarij finitur uſusfructus, & cum proprietate conſolidatur, ut per *l. Hiſpan. 24. tit. 31. part. 3.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 15. num. 19.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 9. num. 1. verſ. item morte*, latè Caſtill. *d. tract. de uſufructu, c. 61. à princip.* Et an ſi uſusfructus pluribus relinquatur, mortuo uno, illius pars ſocio accreſcat, vide Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 10. de jure accreſcendi, num. 41.* Rebell. *de oblig. juſtit. part. 1. lib. 1. q. 7. ſect. 2. num. 54.*

13 *Vel capitis diminutione, &c.*] Notatur ad hoc, quod uſusfructus maxima, & media capitis diminutione uſufructuarij finitur, ut per *l. Hiſp. 24. verſ. E deximos que ſi aquel, tit. 31. p. 3.* Pichard. *ad §. finitur, Inſtit. hoc tit. num. 8. & 9.* Petr. Ricciard. *ad §. fin. num. 19. & 20. Inſtit. eod.* latè Caſtill. *dict. tractat. de uſufructu, cap. 66. per tot.* Molin. *de Iuſtitia, tractat. 2. diſp. 9. num. 2.* Rebell. *de obligat. juſtit. part. 1. lib. 1. q. 7. ſect. 2. n. 16.* Quæ autem dicatur maxima, & media capitis diminutio, vide apud illos.

14 *Et ipſius rei interitu, &c.*] Notatur ad hoc, quod uſusfructus mutatione rei extinguitur, & cum proprietate conſolidatur, ut per Connan. *comment. juris civilis lib. 4. cap. 7. n. 7. verſ. rei etiam peremptione, & n. 8. & 9. l. Hiſpan. 25. tit. 31. part. 3.* Anton. Govean. *lectionum juris var. lib. 1. cap. 38.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 11. num. 18. & 19.* Surd. *conſ. 155. num. 5.* Caſtill. *d. tract. de uſufructu, cap. 72.* Rebell. *d. p. 1. lib. 2. q. 7. ſect. 2. num. 16.* Quod adeò verum eſt, ut nec reviviſcat uſusfructus ſemel extinctus, etiam rebus fructuarij denuo erectis, hoc eſt, etiamſi ſemel exuſtas, & collapſas, ſoloque dirutas ædes ex integro hæres, aut proprietarius refecerit. Cephal. *conſil. 20. n. 16. cum ſeqq. lib. 1.* Surd. *d. conſ. 155. à n. 5.* Ioan. Garc. *d. c. 11. n. 19.* Caſtill. *d. c. 72. n. 6.* ubi *n. 7.* per *d. l. Hiſp. 25.* ait quod nec etiam poteſt fructuarius opus dirutum, aut deſtructum reficere, ut uſufructu utatur fruatur, quia ſemel extincto uſufructu, jus ejus in perpetuum periit: & *num. 11.* intelligit procedere in legato particulari uſusfructus, veluti cùm domus, aut fundus legatur, quo caſu rei mutatione ſic extinguitur uſusfructus, ut nec areæ uſusfructus debeatur, ſecus in legato generali uſusfructus, veluti cùm univerſorum, aut omnium bonorum uſusfructus relinquitur; tunc enim areæ uſusfructus retinetur, aut peti poteſt, per textum *in l. quoties 41. §. univerſorum, ff. hoc tit.* & *num. 15.* procedere etiam ait in uſufructu, & ſervitutibus perſonarum, in ſervitutibus verò rerum, vel prædiorum minimè obtinere, & conſequenter ſervitutes reales, aut prædiales mutatione rei non perire, ſive peremptas ſemel ex æquitate reſtitui, reſtituto ædificio.

Niſi talis exceptio uſufructuario opponatur, &c.] 15
Advertit Caſtill. *d. tract. de uſufructu, cap. 67. n. 10.* verum ſenſum horum verborum in eo conſiſtere, ut neceſſariò intelligere debeamus Iuſtinianum ipſum novè ſtatuiſſe, nec actionem perſonalem pro uſufructu competentem, nec uſumfructum ipſum jam conſtitutum ex ſola negligentia non utentis amitti, niſi talis præſcriptio, ſive exceptio opponatur, quæ ſufficeret ad præſcribendam proprietatem, & integrale dominium, cujus pars uſusfructus dicitur, *l. 4. ff. hoc tit.* hoc eſt decem, vel viginti annorum præſcriptio cum titulo, vel bona fide, juxta deciſionem *l. fin. de præſcript. longi temp.* aut ſine his 30. annorum præſcriptio, juxta textum *in l. ſicut, & in l. omnes, de præſcript. 30.*

Quæ etiamſi dominium, &c.] Notatur ad hoc, 16
quod uſusfructus inter immobilia computatur, ut per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 7. n. 57.* Guttier. *pract. lib. 2. q. 147. n. 1. in princ.*

Notatur etiam ad hoc, quod in ſervitutibus ex 17
eo, quod non poteſt dari perfecta traditio, requiritur patientia ſucceſſiva ex parte debitoris, & dicitur impedire ſervitutem, & in pœnam incidere, ſi aliquo tempore reſiſtat, ut per Anton. Gom. *l. 45. Tauri, num. 76. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Uſusfructus filiofam. vel ſervo alieno relictus acquiritur patri, & domino, qui moriente filio, aut ſervo, reſidet apud patrem, & dominum, & num. 2.*
3 *Declaratur lex ult. de uſufr. & n. 4.*
5 *Legatum filio in poteſtate relictum, ejus contemplatione, non patris, relictum videtur, & n. 6. limita ut n. 7.*

Ex libris. XVII. & ult.

Idem A. Ioanni P.P.

VSusfructus filiofam. vel ſervo alieno relictus 1
acquiritur patri & domino, qui moriente filio, aut ſervo reſidet apud patrem & dominum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc titul.* & poſt omnes Giphan. *tom. 1. pagin. 165.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
muot, de ejuſque intellectu latè agunt Connan. *comment. juris civilis lib. 4. cap. 6. n. 4.* Roder. Xuar. *ſuper quæſt. majoratus, q. 6. n. 11.* Pinel. *in l. 1. de bonis mat. part. 1. n. 41.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris part. 2. lib. 4. cap. 5. n. 8. 12. & 20.* Cardin. Mantic. *de conject. ultim. volunt. lib. 8. tit. 16. num. 9.* Petr. Ricciard. *ad §. finitur, n. 5. Inſtit. hoc tit.* Pichard. *ad §. finitur, num. 4. & 5. Inſtit. hoc tit.* Morl. *in emporio juris, part. 1. tit. 6. quæſt. 1. num. 6.* Mendez à Caſtro *in l. cùm oportet, de bonis quæ liber. part. 2. num. 114. cum ſeqq.* latè Caſtill. *in tract. de uſufructu, cap. 63. per tot.*

Difficilis reputatur hic textus; difficultas autem 3
conſiſtit in hoc, quod Iuſtinianus *in præſenti* expreſsè probat, morte uſufructuarij non finiri uſumfructum, dum dicit uſumfructum relictum ſervo, vel filiofam. & per ipſos acquiſitum patri; vel domino, eorundem morte non finiri, neque etiam morte domini, aut patris: utriuſque potiùs mortem, & patris, & filij ſimul expectandam eſſe; id quod jure procedere non poſſe videbatur; nam aut ille uſusfructus

fructus filij erat, & tunc morte ipſius finiri debebat, *ex reg. §. finitur,* cum ſimilibus, *Inſtit. hoc tit.* aut per alium mediante diſpoſitione legis acquiſitus fuerat patri, ita ut pater eſſet verus vſufructuarius, & tunc mors filij in conſideratione habenda non erat, ſed mors patris, ex qua vſusfructus finiri debebat, ſi verum eſt vſufructuarij morte vſumfructum extingui, & ad proprietatem reuerti: & augetur dubium, nam hodie ex noua Iuſtiniani conſtitutione *in d. l. cùm oportet,* aduentitiorum omnium reſeruata eſt proprietas filiis, ſolo vſufructu reſeruato parentibus.

4 In propoſita difficultate ſunt qui exiſtiment verum eſſe, vſumfructum finiri morte eius, cuius contemplatione relictus eſt; quod ſi non appareat cuius contemplatione relictus fuerit, & ſic verſemur in dubio, id ex futuro euentu declarandum; nam ſi filius decedat viuo patre, hic euentus declarat vſumfructum fuiſſe relictum contemplatione patris, ipſique patri intelligi acquiſitum, & conſequenter mortem eius expectandam: ſed ſi pater decedat ſuperſtite filio, iſte euentus declarat contemplatione filij vſumfructum fuiſſe relictum, & conſequenter etiam morte eius, non patris extingui. Ita Bart. *in præſenti,* Anton. Gom. *l. 48. Tauri, n. 2. in fine,* Padill. *in l. quamuis ſimpliciter, n. 10. de fideicommiſſ.* Caualcan. *de vſufructu mulieri relicto, num. 179. verſ. quod autem debeat habere, & n. 234.* Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 8. tit. 16. num. 9.* Petr. Ricciard. *in dicto §. finitur, num. 5.* Sed hæc interpretatio verè non tollit difficultatem propoſitam, éſtque maximum abſurdum dicere voluntatem teſtatoris in hoc caſu certum aliquid non continere, ſed ex futuro euentu pendere, ex illóque, & non certa iuris doctrina, vel ipſius teſtatoris diſpoſitione declarandum, hanc, vel illam fuiſſe teſtatoris voluntatem. Aliter igitur declarat Cuiac. *tract. 5. ad Africanum, ad l. 17. ff. de vſu & habitat.* ex eo ſcilicet procedere deciſionem huius textus, quia pater & filius cenſentur vna & eadem perſona per legem, indéque eſt quod vſusfructus quæſitus patri per filium, abſque interpretatione remaneat penes filium, quia altero mortuo ſi alter ſupereſt, quaſi ſupereſſe videtur eadem perſona: ſed meritò improbat Mendez à Caſtro *dict. part. 2. num. 115.* Tertio loco affirmant alij, textum *in præſenti* procedere non poſſe hodie de iure nouo, indeque inferunt, quod ſi vſusfructus tantum alienius rei filiofamilias relinquatur hodie, morte eiuſdem filij vſusfructus ipſe extingui debebit, nec viuente eo poterit eſſe penes patrem, ex quorum numero ſunt Ferdin. Arias *l. 46. Tauri, n. 5. ad finem,* Matienz. *l. 9. gloſſ. 1. num. 9. tit. 1. lib. 5. nouæ recopilat.* Mendez à Caſtro *dicta part. 2. n. 118.* Sed iſtum intellectum improbat Caſtill. *dicto c. 63. n. 25. cum ſeq.* qui tamen *ibid. n. 14.* pluribus aliis interpretationibus reiectis dicit, verum ſenſum huius textus eſſe poſſe, quod Imperator *in præſenti* interpretatus fuerit *dict. leg. cùm oportet, de bonis quæ liber.* & totum ius antiquum: nam cùm in quæſtione hîc propoſita, quæ difficilis erat, & ardua, ex vna parte dicendum videretur vſumfructum per filium patri quæſitum non poſſe remanere penes filium poſt mortem patris, ex iuris principiis vulgatiſſimis, mutatione rei, & morte vſufructuarij vſumfructum extingui: ex alia autem parte videretur contrarium, nam *in d. l. cùm oportet,* defertur filio proprietas cuiuſlibet rei per ipſum acquiſitæ, & ſic ius etiam vſusfructus deberet penes filium remanere, & non fraudari vſufructu, maximè cùm regulariter ſtet pro eo præſumptio, teſtatorem contemplatione magis filij, quàm patris vſumfructum reliquiſſe: in eo igitur dubio conſtitutus Iuſtinianus decidit in ſpecie huius textu verum vſumfructum patri acquiſitum penes ipſum etiam mortuo filio manſurum, ſecundùm antiqua iura & nouiora, & poſt mortem patris eundem etiam intactum, & nunquam extinctum apud filium remanere debere, tum ob rationem *dicta l. cùm oportet*; tum etiam, quia pro filio ſtat iuris præſumptio, quod magis ipſius, quam patris contemplatione vſusfructus fuerit relictus, & ſic mortuo patre penes ipſum remanet nunquam extinctus.

Cùm plerumque veriſimile ſit teſtatorem, &c.] Notatur ad hoc, quod in dubio legatum filio in poteſtate relictum, eius contemplatione, non patris, relictum videtur, vt per Afflict. *deciſ. 393. num. 3. cum ſeqq.* Padill. *in l. quamuis, num. 10. de fideicommiſſ.* Anton. Gom. *l. 48. Tauri, n. 2.* Emman. à Coſta *ſelectarum lib. 2. cap. 17. num. 4.* Aluarad. *de coniect. mente defuncti, lib. 3. cap. 1. n. 3. verſ. & quando,* Cardin. Mantic. *de coniecturis vltim. volunt. lib. 8. tit. 16. n. 4.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib. 1. interp. 2. ſolut. 6. n. 14. & 15.* Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 28. num. 17. & lib. 4. præſumpt. 22. num. 1. cum ſeq.* Surd. *deciſ. 322. num. 46.* vbi per hunc textum tenet regulariter filio relictum, non patris, ſed ſui ipſius contemplatione relictum videri; ſed *num. 47.* limitat quando eſt relictum ſub commemoratione patris, & patriæ poteſtatis, quia tunc patris contemplatione, non filij, datum videtur, & eo magis quando datur filiis nondum natis, & ita incognitis, quia ad eos non poteſt applicari dilectio, Cald. Pereira *de nominat. emphyteut. quæſt. 19. num. 44.* Sanchez *de matrim. lib. 6. diſp. 26. num. 10.* Caſtill. *dicto tractat. de vſufructu, cap. 64. num. 6.* 5

6

7

De ſeruitutibus, & aqua.

TIT. XXXIV.

SERVITVTIBVS perſonalibus ſubiiciuntur ſeruitutes reales, ſeu prædiales, quæ ſimplici ſeruitutum appellatione ſæpe ſignificantur. Scripſerunt in hanc rubr. Bart. Sichard. Aloyſ. Leo, item Cuiac. Pac. & Vveſembec. & *tom. 7. repet.* Anton. de Padilla. De ſeruitutibus peculiariter egit Petrus Rebuffus; & de ſeruitutibus prædiorum ruſticorum, & vrbanorum, Barthol. Cæpolla *tom. 6. tractat. Doctor. part. 2. fol. 209.* & de ſeruitutum controuerſa materia Petrus Caſenius.

De materia tit. vide *l. Hiſp. 1. tit. 31. part. 3.* Connan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 7. & 11.* Anton. Gouean. *lectionum iuris var. lib. 2. cap. 15. & 16.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 15.* Robert. *lib. 4. ſentent. cap. 5.* Menoch. *remed. 6. retinendæ.* Kirchou. Bellacomb. Vezin. Suar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 29.* Mendoz. *diſp. iuris ciuilis in difficiliores leges tit. ff. de pactis, lib. 2. cap. 4. à num. 1.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 6. de ſeruitutib.* Couarr. *in regul. poſſeſſor, part. 2. §. 4. num. 5.* Arimin. Tepat. *var. ſentent. tit. 566. cum duobus ſeq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 11. cap. 1. cum ſeqq.* Petr. Gregor. *ſyntagmat. iuris part. 1. lib. 4. cap. 17. cum ſequentibus.* Molin. *de Iuſtit. tractat. 2. diſp. 11. cum ſequentibus,* Rebell. *de obligation. iuſtit. part. 2. lib. 1. quæſt. 8. ſect. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Servitus habens continuam cauſam præſcribitur longo tempore.*
2 *Libertas contra ſervitutem altius non tollendi præſcribitur longo tempore ab eo, qui bona fide fuit in poſſeſſione.*
3 *Actiones pro ſervitutibus more ſolito intentandæ.*
4 *In ſervitutibus præſcribendis bona fides requiritur.*
5 *In præſcriptione rerum incorporalium requiritur, quod neceſſariò probari debet bona fides, quæ in incorporalibus non præſumitur niſi probetur.*
6 *In ſervitutibus negativis, ut altiùs non tollendi, vel non ædificandi, & ſimilibus, præſcriptio non incipit currere niſi in tempore quo intervenit prohibitio ex parte præſcribentis contra vicinum volentem ædificare.*
7 *Conſuetudo vim pacti habet.*

L. Si quas actiones. I.

Imp. ANTONINVS A. *Calpurniæ.*

1 SErvitus habens continuam cauſam præſcribitur
2 longo tempore. Item libertas contra ſervitutem altiùs non tollendi præſcribitur longo tempore ab
3 eo, qui bona fide fuit in poſſeſſione. Actiones pro ſervitutibus more ſolito intentandæ. Colligunt ex Ord Cyn. Barr. Salicet. Angel. Bald. Caſtr. Sichard. Aloyſ. Leo *fol.* 67. Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in auth.* & Ximen. *in concord. & tom. 7. tract. Doctor.* Anton. de Padilla, & poſt omnes Giphan. *tom. 1. pag.* 167.

Circa materiam præſcriptionum ſervitutum vide Palat. *in repet. cap. per veſtras de donat inter virum, notab. 1. 6. 1. n.* 34. Corraſ. *ad l. ſervitutes* 4. *in princip. num.* 16. *ff. hoc titul.* Theſaur. *Pedem. deciſ.* 16. *num* 1. Covarr. *in regul. poſſeſſor. part. 2. in initio num. 7. in fine, & num.* 8. Surd. *dec.* 236. *n.* 1. Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib. 1. q. 4. & 5.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Advocat. verbo Præſcriptio, num.* 73. *cum ſeqq.*

4 *Bona fide fuit*, &c.] Notatur ad hoc, quod in ſervitutibus præſcribendis bona fides requiritur, ut per Aym. *de antiqui. temporum, part. 4. n. 19. fol.* 135. Cæpol. *in tractat. de ſervitut. ruſtic. prædior. cap. 4. num. 59. verſ. ſecundum requiritur*, Menoch. *remed. 6. retinend. num.* 132. Padil. *hic num.* 28. Corraſ. *in d. l. ſervitutes prædiorum, ff. hoc tit. n.* 34. Cald. Pereira *d. quæſt. 5. num.* 65. ubi ſubdit, quod ad eam ſufficit præſcribentem crediđiſſe ea ſervitute ſibi uti licere Maſcard. *de probat. concluſ.* 1215. *ex n.* 15. ubi
5 ex communi Doctorum ſententia reſoluit, quod in præſcriptione rerum corporalium eſt requiſitum, quod neceſſariò probari debet bona fides, quæ in corporalibus non præſumitur niſi probetur, quoniam præſcribens ſervitutem habet præſumptionem juris contra ſe, & Ioan. de Balboa *in cap. 1. de præſcript. num.* 32. Caſtill. *controverſ. tom. 7. de tertiis, cap. 25. num.* 5.

6 In Gloſſ. 1. ibi, *& incip. ab eo tempore, quo vicinus meus fuit aliquando à me prohibitus ædificare*, &c. Notatur ad hoc, quod in ſervitutibus negativis, ut altiùs non tollendi, vel non ædificandi, & ſimilibus, præſcriptio non incipit currere niſi à tempore quo intervenit prohibitio ex parte præſcribentis contra vicinum volentem ædificare, ut per Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. fin. n. 27. col. 2. verſ. item*, Kirchon. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 2. de uſucap. n. 126. pag.* 231.

In ead. Gloſſ. ibi, *& ſic conſuetudo æquivalet veritati*, &c. Notatur ad hoc, quod conſuetudo habet vim pacti, ut per D. Barboſ. *in l. ſi conſtante, in princ. n. 134. ff. ſoluto matr.* 7

SVMMARIVM.

1 *Servitus habens cauſam continuam adquiritur longo tempore, niſi fuerit interrupta.*
2 *In ſervitute præſcribenda requiritur ſcientia & patientia adverſarij.*
3 *Libertatem præſcribi etiam domino ignorante, limita ut num. 4. 5. 6.*
7 *Servitus in fundo urbano, vel ruſtico ab initio legitimè conſtituta, an augeri & ampliari poſſit invito patiente.*
8 *Scientia quotieſcunque deſideratur in aliquo caſu, probari debet nedum ſimplex ſcientia, ſed quod fuerit legitima, certa, & plena, non in genere, ſed in ſpecie.*
9 *In juribus incorporalibus præſcribendis neceſſarius eſt uſus cum ſcientia & patientia domini, & num. 10. Contrarium qui teneant, num. 11. refelluntur, num. 12.*
13 *Servitutes an & quando præſcribi poſſint.*
14 *In ſervitute præſcribenda non deſiderari titulum.*
15 *Aqua quando ducitur è flumine, & loco privato, jus acquiritur decennio inter præſentes, vicennio inter abſentes; quando verò ducitur è flumine publico, tunc tantum tempus requiritur, cujus initij memoria non ſit in contrarium.*

L. Si aquam. II.

Idem A. Martiali.

SErvitus habens cauſam continuam acquiritur longo tempore, niſi fuerit interrupta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* poſt omnes Aloyſ. Leo *fol. 67. verſo*, Giphan. *tom. 1. pag. 169. & tom. 7. repet.* Anton. de Padilla. 1

Eo ſciente duxiſti ſervitutem, &c.] Notatur ad hoc quod in præſcribenda ſervitute requiruntur ſcientia & patientia adverſarij, ut per Corraſ. *in l. ſervientes 24. ff. hoc tit. num. 41. in fine.* Surd. *deciſ. 236. num. 16.* Balb. *de præſcript. in 2. part. 4. partis, quæſt. 1. num. 12. verſ. quartò requiritur*, Cæpol. *de ſervit. urban. prædior. cap. 20. ſub num. 4. verſ. quartum quod requiritur*, Covarr. *in reg. poſſeſſor, part. 2. initio, n. 8. verſ. ſed præter hæc*, Ioan. Baptiſt. Fontan. *de ſpoliis, lib. 2. c. 16. n. 169. verſ. eorum verò jurium*, Surd. *deciſ. 236. n. 16.* Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 4. n. 18.* ubi etiam reſoluit libertatem præſcribi poſſe etiam domino ignorante, Ariſm. Tepat. *variarum ſentent. tit. 566. cap. 14.* Maſcard. *de probat. concl.* 1214. aliàs 1220. *ex n.* 38. ubi *num.* 40. rationem præſtat quare requiratur ſcientia & patientia adverſarij in præſcribendis ſervitutibus, & *num.* 42. limitat ut locum non habeat quando probaretur de tanti temporis uſu ſervitutis quod hominum memoriam excederet, non enim tunc requiritur probari de ſcientia & patientia adverſarij: & *n.* 56. limitat etiam, ut verum ſit cùm quis ſolùm probaret de uſu longi temporis 10. vel 20. annorum, ſecus ſi probaret de uſu longiſſimi temporis 30. vel 40. annorum 2 5 4

nam

nam tunc non requiritur, quod probetur de ſcientia
6 & patientia aduerſarij: & *num. 57.* limitat etiam non habere locum cùm haberet titulum ſeruitutis à quodam tertio non domino, qui putabatur dominus fundi, & conſtituit ſeruitutem in ipſo fundo, quem forſè poſſidebat, licèt eſſet alienus, quia tunc non exigitur quod probetur de ſcientia & patientia domini, ſed præſcribitur ſeruitus, exemplo immobilium contra ignorantem, per text. *in l. vlt. in fin. de præſcript. longi temporis,* & *n. 58.* limitat denique quando ageretur
7 de probanda liberatione à ſeruitute. Vtrùm autem ſeruitus in fundo vrbano, vel ruſtico ab initio legitimè conſtituta, poſſit inuito patiente augeri & am-
8 pliari, vide Gaſp. Theſaus. *quæſt. forenſ. lib. 1. q. 81.* Et aduerte, quod quotieſcunque ſcientia in aliquo caſu deſideratur, probari quidem debet nedum ſimplex ſcientia, ſed quod fuerit legitima, certa, & plena, non in genere, ſed in ſpecie. Gloſſ. *verbo ſcieueris, in cap. concertationis, de appell. lib. 6.* Alex. *conſ. 114. n. 4. vol. 1.* Tiraq. *de retractu lign. §. 36. gloſſ. 2. n. 31.* Hieron. Gabr. *conſil. 36. num. 6. & conſil. 40. num. 19. vol. 1.* Cæſ. Barz. *deciſ. 61. n. 19. & dec. 48. n. 23. vſque ad num. 17.*

9 Notatur ad hoc, quod in corporalibus iuribus præſcribendus neceſſarius eſt vſus cum ſcientia & patientia domini, vt per Curtaſ. *in l. ſeruitutes 54. ff. de ſeruitut. num. 34. & 40* Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tit. de mater. poſſeſſory, num. 125.* Bartol. *in d. leg. ſeruitutes, num. 3. in princip. & num. 6.* Mayn. *lib. 1. actionum, cap. 14. part. 2.* Cotraſ. *lib. 5. miſcell. cap. 5. cum ſeqq.* Caputaq. *deciſ. 418. part. 2.* Balb. *de præſcript. 2. part. quartæ partis, q. 8. & 2 part. quintæ part. quæſt. 2.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. notab. 2. §. 44. verſ. ſed eſt pulchra dubitatio, n. 25.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 15. n. 25. & 26. & l. 45. Tauri, num. 37.* Moil. *in emporio iuris, part. 1. tit. 2. in prælud. num. 42. verſ. ſeque,* Maſcard. *de probat. concluſ. 1215. num. 18.* Octauian. Cacheran. *Pedem. deciſ. 101. num. 10. cum ſeqq.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 7. n. 7.* Gregor. Lopez *l. 15. verbo no lo contradiziendo, tit. 31. part. 3.* Menoch. *de arbitr. caſu 161. num. 4.* Fachinæus *controuerſ. iuris lib. 8. c. 20.*
10 Sixtin. *de Regalib. lib. 1. cap. 5. n. 146.* vbi inquit certi iuris eſſe, poſſeſſionem in incorporalibus ſine ſcientia & patientia adverſarij non acquiri. Petr. Gilchen. *de præſcript. parte 2. membr. 3. cap. 12. n. 4. 8. 9. & in* Fontanel. *de pactis nuptialib. tom. 1. clauſ. 4. gloſſ. 17. ex n. 61.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloſſ. 45. §. 2. numero 32.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 12. n. 11. cum ſeqq.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 5. cap. 5. n. 109.* Caſtill. *tom. 1. de vſufructu, cap. 12. ex num. 27. & tom. 7. de tertiis, cap. 28. num. 1. cum ſeqq.*
11 Quamvis Ioan. Longauall. Cujac. & Reuardus, quos refert & ſequitur Ioan. de Balbo *ad cap. de quarta, de præſcript. quæſt. 2. ad l. ſeruitutes, num. 38.* contenderint pluribus rationibus hanc ſententiam falſam eſſe, reſpondentes in hoc textu referri, aquam ductam fuiſſe per fundum Martialis, eo ſciente, non quia ſcientia illius eſſet neceſſaria, ſed quia eo modo ſignificauit Imperator, non vi, non clam, non precario poſſediſſe, & inde quod ex hoc non ſtatuitur ſcientiam præcisè requiri ex hypotheſi non propoſita: quæ quidem reſponſio non p · eſt adaptari verbis huius text. conuincitur enim aper-
12 tè ex illis verbis, *eo ſciente,* quod non ex eo qu d ita factum eſſet, aut ita contigiſſet, appoſita fuere, ſed velut conditionaliter (prout de gerundio, & ablatiuo abſoluto dici ſolet) & vt demonſtrarent ſeruitutem per poſſeſſionem Martialis ductam, non aliter tempore quæri potuiſſe, quam ſi eo ſciente ducta eſſet; & meritò quidem, cùm in iuribus incorporalibus, in quibus etiam quaſi poſſeſſio requiritur, cùm ſine poſſeſſione vlla præſcriptio non procedat, & quaſi poſſeſſio ipſa non ex alio quàm ex ſcientia & patientia aduerſarij inducatur, & ſubſiſtat. Vnde vt præſcriptio horum iurium incorporalium interrumpatur, ſola impatientia, & reſiſtentia verbalis ſufficit. Ioan Philip. *conſil. 42. num. 27. volum. 2.* Crauet. *conſil. 973. num. 13. lib. 5.* Anton. Faber *in ſuo Cod. tit. de longi temporis præſcript. diffic. 2.* Aldouin. *conſ. 47. num. 10. & 11. verſ. ſola impatientia,* Oxaſch. *deciſ. 101. num. 21. & 23.* Andr. Alfar. *conſ. 38. n. 22.*

An & quando ſeruitutes præſcribi poſſint, vide 13
Balb. *de præſcript. 2. part. tertia, n. 3.* Cæpol. *de ſeruitut. vrban. cap. 19. n. 4.* Padil. *in præſenti, num. 26.* Anton. Gom. *variarum tom. 2. cap. fin. à num. 26.* Couarr. *in regul. poſſeſſor, part. 2. §. 3. n. 3. & lib. 1. variarum, capite 17. num. 11.* Aurel. *lib. 4. ſentent. cap. 8.* Curtaſ. *lib. 5. miſcel. cap. 5.* Duaren. *lib. 1. diſp. cap. 34.* Anton. Gouean. *lection. iuris variar. lib. 1. c. 14.* Carond. *lib. 1. veroſimil. cap. 21.* Menchac. *illuſtr. controuerſ. v. 1. cap. 84. num. 7.* Onçiac. *academic. quæſt. lib. 1. q. 82.* Menoch. *remed. 6. retin. num. 126. cum ſeqq.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo præſcriptio, à n. 73.* Molin. *de Iuſtit. tractat. 2. diſput. 70. num. 7. verſ. porrò.*

In gloſſ. *Sciente*, ibi, *& nota non deſiderari titulum in præſcribenda ſeruitute.* Ita Menoch. *remed. 6. retinen. num. 135.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1215.* aliàs 1220. *numero 18.* Antonin. Tepat. *dict. tit. 566. cap. 14.* Cald. Pereira *recept. ſent. lib. 1. q. 5. num. 58.* 14

In gloſſ. *Quæſiſti*, ibi, *& ſic decem annis inter præſentes, & 20. inter abſentes.* Notatur ad hoc, quod quando aqua è flumine, & loco priuato ducitur, ius acquiritur decennio inter præſentes, & vicennio inter abſentes, quemadmodum tanto tempore immobilia, quibus hæc ſeruitus quoad hoc æquiparatur, acquiruntur, vt per Bald. *de præſcript. 2. part. quarta partis princ. q. 4.* Cæpol. *de ſeruitut. ruſticor. præd. cap. 4. n. 55. verſ. tertium requiritur, & in tractat. de ſeruit. vrban. prædior. cap. 19. n. 4.* Menoch. *remed. 6. retin. num. 126.* vbi *num. 127.* ſubdit quod quando aqua ducitur è flumine publico, tunc requiritur tantum tempus, cuius initij memoria non ſit in contrarium. 15

SVMMARIVM.

1 *Prouinciales licèt eorum prædia ſint tributaria, habent dominium, & ideo ſeruitutem conſtituunt, & acquirunt.*
2 *Vaſſallus & emphyteuta poteſt conſtituere ſeruitutem, & valet conſtitutio.*
3 *Seruitus non extinguitur in perſona eius, qui ſucceſſit illam conſtituenti.*

L. Et in prouinciali. III.

Imp. ALEXANDER A. *Ricariæ.*

PRouinciales licèt eorum prædia ſint tributaria, habent dominium; & ideo ſeruitutem conſtituunt, & acquirunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit. & tom. 7. repet.* Anton. de Padilla. 1

Notatur ad hoc, quod vaſſallus & emphyteuta poteſt conſtituere ſeruitutem, & valet conſtitutio, *l. Hiſpan. 12. tit. 31. part. 3.* Boër. *deciſ. 181. n. 1.* Roman. *ſingul. 334.* Capell. Tholoſ. *deciſ. 461.* Ranchin. *p. 3. deciſ. 65. & 206.* Hieron. de Laurent. *Auenio.* 2

*deciſ.*28.*n.*1. Cald. Pereira *de reneuat. emphyt. q.*16.
3 *n.*21. vbi dicit quod non extinguitur ſeruitus in
perſooa eius, qui ſucceſſit illam conſtituenti.

SVMMARIVM.

1 *Aquaductus vni conceſſus poteſt cencedi & alteri, dummodo non noceat.*
2 *Aqua non ſolùm illa dicitur mea, quæ ſponte ſua in meo fundo naſcitur; ſed etiam illa, quæ naſcitur alibi poſt quam meum fundum ingreſſa eſt, n.*3.
4 *Aqua poſtquam eſt in meo fundo, poſſum eâ facere quod volo: quando exiuit do fundo meo, & eſt ingreſſa tuum, non poſſum ege alteri concedere, niſi cùm ſeruitus à fundi domino conſtituitur, vicino inferiore volente, antequam aqua ad fundum inferiorem perueniat, n.*5.
6 *Aqua cùm ſufficere poteſt tam pro vſu illius primi, cui iam quæſitum eſt ius ducendi eam, quàm etiam pro ſecunde; tunc huic ſecundo concedere licet ius ducendi aquam, etiam inuito illo primo.*
7 *Dominus fontis, de quo aquam ad meum fundum duco, non poteſt ſeruitutie iure illam alij dare me inuito, niſi tanta ſit aqua, quod abundet omnibus.*
8 *Aquam ducendi alteri facultate conceſſa, poſtquam eſt effecta illius concedentis per ingreſſum fundi, tunc alij etiam licet concedere.*

L. Aquam quæ. IV.

Idem A. Corneliano.

1 AQuæductus vni conceſſus, alteri etiam concedi poteſt, dummodo non noceat. Colligunt ex Ordin, Doctores citati *ad l.* 1.*n.*1.*ſup. hoc tit.* & poſt omnes Gipban. *tom.*1.*pag.*179. & *tom.*7.*repet.* Anton. de Padilla.

2 Singularis eſt bic textus ad probandum, quod non
ſolùm illa aqua dicitur mea, quæ ſponte ſua, & na-
tura ipſa in meo fundo naſcitur, vt per Couar. *pra-*
*ctic. cap.*37. *num.*3. Maſcard. *de probat. concl.*123.
3 *n.*1. ſed etiam illa, quæ alibi naſcitur poſtquam
meum fundum ingreſſa eſt, *gloſſ. vlt. ad fin. in l. cùm*
eſſene 33. §. *fin.* & ibi Bart. *ff. de ſeruit. ruſt. prad.* Dec.
*conſ.*244. *n.*5. *& conſ.*377. *n.*3. Boër. *deciſ.*352. *ex*
*n.*4. Vezin. *tom.*1. *commun. opin. lib.*3. *tit.*29. *n.*15.
4 *pag.*422. vbi poſt Baldum tenet, quod de aqua poſt-
quam eſt in meo fundo, poſſum facere quod volo.
Et ideò, meritò ait Bald. *in l. item lapilli, n.*21. *ff. de*
rerum diuiſ. flumen dici meum, dum decurrit per
meum fundum: ſequuntur Alexand. *conſ.*195. *n.*3.
*lib.*2. Maſcard. *d. concl.*123. *n.*3. Surd. *deciſ.*9. *n.*11.
D. Barboſ. *in l.*2. *in princip. part.*2. *n.*41. *ff. ſoluto ma-*
trim.

5 Aduertit Cæpol. *in tract. de ſeruit. ruſtic. prad. cap.*4. *num.*31. *verſ. quartus, & vltimus, & verſ. ſed iſta regula,* Menoch. *remed.*6. *retin. num.*118. *verſ. quartus eſt caſus*, quod quando aqua exiuit de fundo meo, & eſt ingreſſa fundum tuum, non poſſum ego alteri concedere, niſi cùm ſeruitus à fundi domino conſtituitur, vicino inferiore volente, antequam aqua ad fundum ioferiorem perueniat; quocirca admonet fundi domioum, qui aquam exeuntem per proprium fundum poteſt deriuari facere in fundos plurium vicinorum, vt cum altero eorum paciſcatur, quod in illius fundum dariuari faciet, eo tamen pacto, vt deinde is patiatur quod poſſit concedi alteri ſua voluntate.

6 In gloſſ. *Pertinet*, ibi, *ſi autem dominus ſoli velit*
alij concedere, &c. Notatur ad hoc, quod cùm aqua
ſufficere poteſt, tam pro vſu illius primi, cui iam
quæſitum eſt ius ducendi eam, quàm etiam pro ſe-
cundo, tunc huic ſecundo concedere licet ius du-
cendi aquam, etiam inuito atque reluctante illo pri-
mo, vt per *l. Hiſp.*5. *tit.*31. *p.*3. vbi ſtatuitur, quod
non poteſt dominus footis, de quo aquam ad fun- 7
dum meum duco, ſeruitutis iure alij illam me inuito
dare, niſi tãta ſit aqua, quod ambobus abuodet. Con-
nan. *comment. iuris ciuilis lib.*4. *c.*9. *n.*6. Cæpol. *d.*
*c.*4. *n.*30. *verſ. aut iſtam*, Menoch. *d. remed.*6. *retin.*
*n.*114. vbi *num.*115. refert ita ex facto quandoque
fuiſſe iudicatam Bononiæ controuerſiam illam, quæ
olim fuit inter Franciſcanos, & Dominicanos; con-
ceſſum quippe primùm fuerat Franciſcanis, vt aquam
ducere ex flumine publico poſſent, deinde idem coo-
ceſſum Dominicanis, in quo Franciſcani contende-
bant, poſteriorem conceſſionem valere negantes:
tandem pro Dominicanis meritò fuit iudicatum,
cùm vtriſque aqua ſufficeret.

Notatur etiam ad hoc, quod cùm alteri concedi- 8
tur facultas ducendi aquam, quæ iam eſt per ingreſ-
ſum fundi effecta illius concedentis, tunc alij licet
concedere, vt per Menoch. *d. remed.*6. *retin. n.*118.
verſ. tertius eſt caſus.

SVMMARIVM.

1 *Per confeſſoriam res in priſtinum ſtatum repoſcitur, & damnum reſarcitur.*
2 *De actiene confeſſoria, remiſſinè.*

L. Si quid pars. V.

Imp. PHILIPPVS A. *&* PHILIPP. C. *Luciano militi.*

PEr coofeſſoriam res in priſtinum ſtatum repoſci- 1
tur, & damnum reſarcitur. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *ſup. hoc tit.* & *tom.*7. *re-*
pet. Anton. de Padilla.

De actione confeſſoria vide Arimin. Tepat. *var.* 2
*ſentent. tom.*2. *tit.*166.

SVMMARIVM.

1 *Charitas ordinata à ſemetipſo proficiſcitur, & n.*8.
2 *Nemo per aquam ex fundo ſuo vicine ſeruit, cùm ſit propriorum agrorum.*
3 *Jus, vel ſeruiens paſcendi mutatur propter propriam vicinorum neceſſitatem.*
4 *Negotia propria quilibet priùs curare præſumitur, quàm aliena.*
5 *Prouidendum ſibi priùs, quàm alteri, & n.*6.7.

L. Præſes prouinciæ. VI.

Imp. CLAVDIVS A. *Priſco.*

ORdinata charitas à ſemetipſo proficiſcitur; & 1
nemo per aquam ex fundo ſuo vicino ſeruit, 2
cùm ſit propriorum agrorum. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *ſup. hoc tit*: poſt omnes
Aloyſ. Leo *fol.*68. & inter repetentes *tom.*7. Anton.
de Padilla.

Notari ſolet hic text. ad hoc, quod propter pro- 3
priam vicinorum neceſſitatem mutatur ius, vel ſer-
uitus paſcendi, vt per Roder. Xuar. *allegat.*5. *n.*10.

Aurn

Auendan. *de exequendis mandat. p.1.c.12.n.29.verſ. quod procedit.*

Cùm ſit durum, &c.] Notatur ad hoc, quod qui-
4 libet præſumitur prius curare propria negotia,
quàm aliena, vt per Alciat. *in tract. de præſ.reg.1.
præſ.5.n.52.* Calcan.*conſ.7.n.19* vbi quòd quis ma-
5 gis ſibi,quã alteri prouidere debet, Roman.*conſ.364.
Dum ſecundò,in princ. n.2.* vbi quod quis prius ſibi,
6 poſtea aliis providere debet. Petr. Greg. *ſyn.ag. iuris
part.1. lib. 4. cap. 15. n. 1.* vbi quod durum eſt &
7 crudelitati proximum, agris noſtris ſitientibus
aquam noſtram ad aliorum vicinorum agrorum
vſum propagari, Cald. Pereira *de empt. & vendit.
c.7.n.5.* & iurans defendere, non tenetur contra ſe,
Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 51. n. 79.*

Allegatur communiter ad hoc, quod charitas
8 bene ordinata incipit à ſe ipſa, vt per Duen.*reg. 33.*
Fuſc.*lit.C, ſing.60.* Surd.*de aliment.tit.1.q.94. n. 2.
& tit.7.q.8.& deciſ. 236. n.21. & conſ.205. n.12.
& conſ. 345.num. 28.* Gutier.*de tutel. part.3.c.12.
num. 1. in fine,* Flamin.Pariſ.*de reſignat. benefic.tom.
2.lib.9.q.17.n.117.* Cald. Pereira *quæſt.forenſ.ad tit
Inſtit.de inoff.teſtam.in princip.n.21.* Bellet. *diſquiſ.
clerical. p.1.tit. de diſcipl.cleric.§.27.num. 8. & tit.
de bonis clericorum, §. 13. numero 3.* Cardin. Tuſch.
pract.concluſ. tom.1.lit.C,concluſ. 120. à princip. Io-
ſeph. Seſſe *Arag.deciſ. 36. n.6.* Pichard. *ad 4. iuris
præcepta, num.29. Inſtit. de iuſtit.& iure,* Mar. An-
tonin. *var. reſolut. 42.n. 9.* quos refero *in tract. de
Axiom. iuris vſufrequent. axiom.41.*

S V M M A R I V M.

1 *In aquaductu antiquam conſuetudinem obſeruare decet, & n. 2.*

3 *Commodum quod principaliter, non quod ſecundariò venit, conſiderandum eſt.*

4 *Aquam ex flumine ita demum dari permittitur, ſi ſine iniuria alterius id fiat, non ſi cum damno alterius.*

5 *Molendinum fabricans in parte ſuperiori fluminis publici, ita vt decurſus aquarum ab inferiore vicino auertat in ſuum, prohiberi ab eo poterit.*

L. Si manifeſtè. VII.

Impp DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Iuliano* P.P.

1 IN aquæductu antiquam conſuetudinem obſer-
uare decet Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text deſu-
2 munt Iaſ. *in l. quoniam, num. 95. ff. de fluminib.* Cre-
menſ. *ſing. 150.* Bellacomb. *tom. 1.commun.opin. lib.
3. titul. 21.num. 25. verſ. præterea antiqua conſuetu-
do,pag.421.* Menoch.*conſ.136.n.4.& 24.* vbi dictum
3 illud vulgare, quod commodum, quod principali-
ter, non quod ſecundariò venit, conſiderandum eſt,
procedit quando is, qui ad ſui commodum aliquid
facit, non impeditur ex aliquo iure ſui aduerſarij
quominus ita facere poſſit; exempli gratiâ, ſi è meo
fonte in tuum fundum deriuant aquæ abſque nul-
la ſeruitutis conſtitutione, etſi ea facultate irrigan-
di fundum tuum hactenus vſus es, attamen poſſum
ego nunc mei commodi gratiâ eas fontis venas
præcidere & aliò aquas vertere, nec conqueri hoc
caſu potes, cùm nullum tibi ius competat prohi-
bendi me meo iure vti: ita procedit *l. Proculus, ff. de
damno infecto,* cum ſimilibus. Si verò è fonte meo in
fundum tuum iure ſeruitutis deriuant aquæ, non
poſſum ego meæ vtilitatis gratiâ aquas aliò vertere,
cùm ſeruitutis tibi debitæ gratia ius habeas me
prohibendi: ita loquitur *l. Trebatius, ff. illo tit. de
damno infecto.*

Notatur etiam ad hoc, quod aquam ex flumine 4
ita demum duci permittetur, ſi ſine iniuria alterius
id fiat, non ſi cum alterius damno, vt per Cabed.
Luſit. deciſ. 119. n. 1. p. 1.

In gloſſ. *Procurator, fin.* ibi, *quod ſi quis habeat* 5
molendinum, &c. Aduerte contra hanc gloſſ. quod
fabricans molendinum in parte ſuperiori fluminis
publici, ita vt decurſum aquarum ab inferiore vicino
auertat in ſuum, prohiberi ab eo poterit, vt per
Gom. *l. 46. Tauri, n. 12.* Benedict. Ægid. *ad l. ex
hoc iure, ff. de iuſtit. p. 1. c. 6. n. 22.*

S V M M A R I V M.

1. *Ædificare ad cœlum vſque quilibet poteſt, niſi prohibeatur per ſeruitutem, aut alium prætextum, & n. 2. 4. & in parte inferiore ſub terra vſque ad inferos, n. 6. ſecus eſt in ædificiis quæ ſunt prope aliqua monaſteria Monialium, ſeu Monachorum, num. 7. quod declara vt num. 8. vel quando quis acquirit partem ædium ab eo, qui in ſua parte habet feneſtras reſpicientes in domo vendita, n. 9. & quando conſuetudo certum modum ædificandi præſcribit, n. 10. vel vbi ædificatio intendatur fieri ad æmulationem, inuidiam, aut iniuriam, n. 11. ad æmulationem quando fieri dicatur, n. 12.*

3 *Ædificia non extolli vltra certam formam, & modum lege, ſtatuto, vel conſuetudine induci poteſt.*

5 *De nouo Ædificare portas, vel feneſtras directò aduerſus ianuas, vel feneſtras vicini, non licet.*

13 *Res quælibet præſumitur libera à ſeruitute, & allodialis*

L. Altius. VIII.

Iidem AA. & CC. *Aniceto.*

ÆDificare ad cœlum vſque quilibet poteſt, niſi 1
prohibeatur per ſeruitutem, aut alium prætex-
tum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.n.1.
ſup. hoc tit.* poſt omnes Aloyſ. Leo *fol. 68. verſo,* &
tom.7.repet. Anton. de Padilla.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt 2
Ordin. Reg. Luſit. *lib. 1. tit. 68. §. 24.* Greg. Lop. *l. 15.
verbo mucho, tit. 32. p. 3.* Hippol. *ſing. 154.* Cæpol. *in tr.
de ſeruitut. tit. de ſeruit. altius tollendi, & eſt c. 16.* Cõ-
nan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. c. 10. n. 1.* Cortaſ. *lib. 4.
miſcel. c. 24. in princ.* Alphan. *collect. 184.* Boer. *deciſ.
320. n. 4. cum ſeqq.* Roder. Xuarez *in proœm. legum fo-
ri, n. 4. & 5.* Gail. *lib. 2. obſeru. 69.* Hieron. Magon.
Lucenſi dec. 29. Aſtmn. Tepat. *var. ſent. tit. 566. c. 6.*
& latiùs cum ampl. & limitationibus, *tit. 576. c. 4.*
Anton. Gom. *l. 46. Taur. n. 6. cum ſeqq.* vbi ſubdit per 3
legem, ſtatutum, vel conſuetudinem poſſe induci, vt
vltra certam formam & modum ædificia non extol-
lantur, Theſaur. *Pedem. deciſ. 216. n. 1.* Menoch. *de
arbitr. caſu 156. n. 4. & de præſumpt. lib. 6. præſ. 29.
n. 19.* Soar. de Paz *in pract. tom. 3. cap. 1. § 4. num. 39.
& conſ. 154. n. 11.* Brunor. à Sole *in locis communib.
verbo ædificare, & verbo factum 1. & verbo res 4.*
Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo ædifica-
re, n. 1. verbo ſeruitus, n. 34.* Aldou. *conſ. 10. n. 5. cum
ſeqq.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2.*

*c ncl.*69. Molin. *de Iuſtit. tom.*3. *tract.*2. *diſp.*709.
4 *n.*1. *cum ſeqq.* vbi latè probat fas eſſe vnicuique ſe
a tollere in ſuo ſolo, ac arca vſque ad cœlum, &
aperire in ſuo ædificio feneſtram, aut feneſtras, quas
voluerit, quando neque eſt ſeruitus in contrarium,
neque loci ſtatutum, quod in commune bonum id
5 prohibeat. Aduertit tamen Melch. Phœbos *Luſit.*
*decıſ.*63.*n* 6.*cum ſeqq. tom.*1. quod vicinus non po-
teſt de nouo ædificare portas, vel feneſtras directò
aduersùs ianuas, vel vicini feneſtras.

6 Amplia procedere in parte inferiore ſub terra,
quia ſicut illud, quod ſuperiùs reſpondet ſuperficiei
fundi mei, cenſetur meum vſque ad cœlum, ſic
etiam quod eſt ſubtus fundum meum debet cenſeri
meum vſque ad inferos, vt per Bellacomb. *tomo* 1.
*commun.opin.lib.*3.*tit.*21.*num.*12. *pag.*423. Cæpol.
*de ſeruit.ruſtic prud.cap.*22.*n.*4. Gregor. *l.*17. *verbo*
*podreru,tit.*21. *part.*4. D. Bathoſ. *in l. diuortio,§.ſi*
*vir,n.*1.*ff.ſoluto matr.*

7 Limita primò non procedere ſupradictam con-
cluſ. in ædificiis, quæ ſunt prope aliqua monaſteria
Monialium, ſeu Monachorum, quia ædificans poteſt
prohiberi ne altiùs tollat, vt per Anton. Gom. *dict.*
*l.*46. *Tauri,n.*6. vbi dicit poſſe miniſtrum mona-
ſterij cogi ad tollendum aſpectum quem habet in
monaſterium Monialium, & ad vendendam hanc
ſeruitutem, etiamſi ſit via publica intermedia, &
*c.*9. idem eſſe ait ſi noceret Eccleſiæ, vel pio loco;
nam cogi poſſe ſeruitutem eis vendere, & ſi vult
ædificare, & parietem altius tollere, ad æmulatio-
nem facere præſumitur, Padill. *in præſenti, num.*20.
qui *num.*19. tradit poſſe prohiberi religionis fauore
nè quis feneſtras aperiat, ex quibus poſſint Monia-
les intra proprias domos videri, etiamſi via ſit in-
termedia, & in Monachis non procedere niſi ædifi-
8 cium fiat in eorum æmulationem, & *n.*21. decla-
rat quando ad æmulationem quis ædificare præſu-
matur. Vincent. de Franchis *deciſ.*223. *per tot.* vbi
Amendol. *in addit.* tradit ex Bulla Pontificia, cuius
meminit Quaranta prohibitum eſſe Monialibus fe-
neſtras habere correſpondentes ad feneſtras vici-
norum. Giurba *deciſ.*86. *n.*8. *verſ. immò cogi poteſt*
Cabed. *Luſit.deciſ.*105.*n.*4.*&* *deciſ.*152.*part.*1. vbi
ait, quod ſi ex nouo ædificio grauiſſimum immi-
net monaſterio præiudicium, etſi ad eius æmula-
tionem non fiat, poteſt cogere dominus vendere
ſeruitutem altiùs non tollendi, Maſcard. *de probat.*
*concl.*621. *n.*9. Couar. *lib.*3. *var.c.*14. *num.*7. *&* 8.
Molin. *d.diſp.*709.*num.*6. vbi dicit, quod ſi aliquem
ſe attollere in ſuo ædificio, aut aperire feneſtram
cedat in præiudicium monaſterij Religioſorum,
aut Religioſarum, quia inde ſecreta monaſterij con-
ſpiciuntur, aut aliud præiudicium in damnum com-
munis boni ſequitur, poteſt is cogi vendere ſerui-
tutem tali monaſterio, ne ſe tollat, aut aperiat fene-
ſtrã cum eius monaſterij præiudicio, idque intelligit
modò iuſtum pretium talis ſeruitutis domino talis
ædificij ſoluatur, neque enim priuandus eſt gratis
ſuo illo iure, prætereà intelligit dummodo non ma-
ior ſeruitus ei imponatur ipſo inuito, quàm ſit ne-
ceſſe ad euitandum præiudicium talis monaſterij.
Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff.de iuſt.& iure,p.*1.
*cap.*6.*num.*13. D. Barboſ. *in l.*1 *part.*7.*num.*52. *ff.ſo-*
luto matr. vbi dicit, quod quemadmodum quis fa-
uore publico, vel Religionis prohibetur altiùs tol-
lere ædes ſuas, ſi ex hoc præiudicatur loco publico,
vel Religioſo, ita etiam neque quis poterit tollere
ædes ſi per hoc præiudicatur luminibus ſcholarium,
de quo etiam Bened. Ægid. *d.c.*6.*n.*16.

9 Limita ſecundò quando quis acquirit partem
ædium ab eo, qui in ſua parte habet feneſtras reſpi-
cientes in domo vendita, vt per Theſaur. *deciſ* 216.
Arimin. Tepat. *var.ſenteut.tom.*2.*tit.*567.*c.*2.*in fine.* 10
Et quando conſuetudo certum modum ædificandi
præſcribit, Surd. *deciſ.*168.*n.*6.

Limita tertiò vbi ad æmulationem, inuidiam, aut 11
iniuriam vicini ædificatio fieri intendatur, quia tunc
permiſſa non eſt, vt per Viu. Neapol. *deciſ.*306.
*num.*6. *&* *deciſ.*474. Gail. *d.obſeruat.*69. *n.*18. Ari-
min. Tepat. *tit.*576.*cap.*4. Menoch. *d.caſu* 256.*n.*3.
*& de præſumpt.lib.*6.*præſ.*29. *n.*28. Bened. Ægid. *ad*
*l.ex hoc iure, ff.de inſtit part.*1.*cap.*7. *num.*11. Maſ- 12
card. *d. concl.*620. *num.*15. Dicitur autem fieri ad
æmulationem quando ædificans nullam vtilitatem
ex eo ædificio percipit, vt per Melch. Phœbos *Lu-*
*ſit.deciſ.*73.*n.*6 *cum ſeqq. tom.*1. vel ædificat ad oc-
cupandum ſolem, ventum, vel aërem, Magon. Florent.
*deciſ.*6.

Dominus eius minimè prohibetur.] Ergo quælibet 13
res præſumitur libera à ſeruitute, & allodialis, de
quo vide Iaſ. *in l.quominus, n.*179. *ff.de fluminib. &*
*in l. ſi prius, n.*40. *ff. de noui operis nunc.* Mynſing.
*cent.*5.*obſeru.*25. Theſaur. *Pedem.deciſ.*216. Brunor.
à Sole *in locis communib. verbo res* 4. Bonacoſ. *tom.*1.
*commun.opin.lib.*3.*tit.*21.*communia ſeruitutum,n.*57.
*pag.*425. Viu. *tom.*2. *tract.de feudis, tit.de materiâ*
*feudor,n.*13.*pag.*625. Rebuff. *in tract.congrua portio-*
*nis, num.*127. Bertazol. *de clauſul. inſtrum. clauſ.*21.
*gloſſ.*1.*n.*1. Menoch. *de arbitr. caſu* 156. *& de præ-*
*ſumpt.lib.*3. *præſ.*89.*n.*1. vbi *num.*6. ampliat etiam
ſtante quaſi poſſeſſione ſeruitutis, *& præſ.*91. *&*
*lib.*6.*præſ* 29. *& conſ.*2.*n.*43.*& conſ.*127. *n.*17.*&*
*conſ.*75.*n.*4.*& conſ.*395. *n.*2. *cum ſeqq.* Maſcard. *de*
*prob. concl.*79. *&* 209. *& concl.*1294. aliàs 1200.
*num.*49. Aluar. Valaſc. *de iure emphyt.q.*51.*& con-*
*ſult.*82.*n.*6. Surd. *dec.*117.*n.*1. Mar. Antonin. *var.*
*reſol.lib.*1.*reſol.*95.*num.*8. Arimin. Tepat. *var.ſentent.*
*tit.*566. *cap.*5. *verſ. libera,* Ioſeph. Ludou. *Lucenſ.*
*deciſ.*14.*n.*6.*&* 8. Caſtill. *in tract.de vſufructu,c.*7.
*num.*10. Cald. Pereira *quæſt.forenſ. lib.*1.*q.*5. *n.*59.
quorum plures refero ego ipſe *de Axiom. iuris vſu-*
*freq.axiom.*137.

SVMMARIVM.

1 *Ædificans contra debitam ſeruitutem, ædificium*
tenetur tollere.
2 *Deſtruere non poteſt quod quis in ſuo ædificauit*
ſine auctoritate Prætoris.
3 *Ædificia non deſtrui publicè intereſt.*

L. Si in ædibus. IX.

Iidem AA. *&* CC. *Zoſimo.*

ÆDificans contra debitam ſeruitutem, ædificium 1
tollere tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l.*1. *num.*1. *ſupra hoc tit.* & *tom.*7. *repet.*
Anton. de Padilla.

Per Præſidem prouinciæ, &c.] Ergo non poteſt 2
quis deſtruere quod in ſuo ædificauit ſine Prætoris
auctoritate, de quo vide Vaud. *var.q.lib.*29.*c.*30. Ari-
min. Tepat *var.ſent.tom.*2.*tit.*576.*c.*5. Publicè enim 3
intereſt ædificia nõ deſtrui, pertinent enim ad decus
vrbis, *l.prætor,§.hoc interdictum prohibitorium, ff. de*
noui oper.nunciat. Surd. *deciſ.*168.*n.*9.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus aquæductus probanda eſt, eáque probata*
per non vſum congruo tempore amittitur.

2 *In*

2 *In ſuo quilibet facit, quod vult, niſi faciat contra ſervitutem.*
3 *Servitutis conſtitutio vbi non docetur, dominus fundi, in quo aqua eſt, facto in proprio loco opere, continere aquam poteſt, ne fluat alibi.*
4 *Aqua ſi naturaliter fluit tempore etiam immemoriali, nulla poteſt prætendi præſcriptio, & ideo dominus aquæ eius curſum mutat ad libitum.*

L. Si tibi ſervitutem. X.

Iidem AA. & CC. *Nemphydio.*

1 SEruitus aquæductus debet probari, ac etiam
probata per non vſum congruo tempore amit-
2 titur. Item in ſuo quilibet id facit quod vult, niſi
faciat contra debitam ſeruitutem. Colligunt ex Or-
din. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* & *tom. 7.*
repet. Anton. de Padilla.
3 Vide Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris part. 1. lib. 4.*
cap. 15. n. 2. vbi per hunc textum tenet, quod ſi con-
ſtitutio ſeruitutis nõ doceatur, dominus fundi, in quo
aqua eſt, facto in loco proprio opere, cõtinere aquam
poteſt, ne alibi fluat, Menoch. *remed. 6. retin. n. 89.* vbi
ex Baldo dicit, quod ſi duco aquam è flumine publi-
co ad prædium meum, & ex meo prædio fluat ad
prædium mei vicini, poſſum eam aquam in meo præ-
dio retinere, cùm ſemel fundum meum ingreſſa mea
ſit, & de ea ad libitum diſponere poſſim, cùm ambo,
ſcilicet vicinus ſuperior & inferior, ſint in pari con-
ditione quoad poſſeſſionem, ſecus ſuperiori non lice-
bit eam diuertere, aut ſiccare, D. Barboſ. *in l. 2. in*
princ. p. 2. n. 41. poſt princ. ff. ſoluto matrim. vbi tradit
quod quis poteſt diuertere aquam à ſolito curſu
poſtquam ingreſſa eſt ſuum fundum, licèt ex hoc ſe-
quatur damnum vicini, quando auertens aquam illi
non debet ſeruitutem, nam ſi illam deberet, non poſ-
ſet auertere aquam à ſolito curſu.
4 Hinc colligitur, quod ſi aqua naturaliter fluit etiam
tempore immemoriali, nulla poteſt prætendi præſcri-
ptio, & ideo dominus aquæ ad libitum eius curſum
mutare poteſt, de quo vide Iaſ. *in l. quominus, ex n.*
171. ff. de flumin. & in l. 1. in princ. ex n. 77. ff. de ac-
quir. poſſeſſ. Balb. *de præſcript. 2. p. quartæ princ. q. 4.*
n. 3. Pariſ. *conſ. 112. n. 29. & 30. vol. 1.* Greg. Lop.
l. 15. verbo regnando, tit. 31. p. 3. Ant. Gom. *var. tom. 2.*
c. 15. n. 28. Menoch. *de arbitr. caſu 160. n. 8.* Anton.
Theſaur. *Pedem. deciſ. 145. n. 1. & 2.* Vnde vt præ-
ſcriptio prætendi poſſet, oportet interueniſſe factum
hominis, quo mediante aqua fluit eo modo, quo nunc
fluit, nam ex illo facto requiritur quaſi poſſeſſio du-
cendi aquam, & aqua licèt non poſſit inchoare præ-
ſcriptionem, poteſt tamen inchoatam perficere, *l. qui*
fundum, ff. quemadmodum ſeruit. amit. & l. 1. §. quæ-
ſitum eſt, ff. de aqua quot. & ita obtinuiſſe aſſerit Rip.
in cap. cùm Eccleſia, n. 52. de cauſa poſſeſſ. & in l. 1. in
princ. n. 42. ff. de acquir. poſſeſſ. & in his terminis lo-
quitur hic text. dum dicit antiquum aquæ curſum
mutari non poſſe, *l. ſi manifeſtè, ſup. hoc eod. tit.* ex-
plicat eleganter Rip. *in d. l. quominus, num. 95.* Dec.
conſ. 244. n. 9. Riminald. *conſ. 197. ex num. 25. lib. 1.*
Menoch. *conſ. 156. n. 24.*

SVMMARIVM.

1 *Per agrum nemo it, invito eius domino, & n. 2.*
3 *Vicinus viam præſtet per ſuum fundum, ſi per viam publicam non poteſt tranſiri commodè.*
4 *Dominus poteſt cuicunque prohibere ſui prædij ingreſſum.*
5 *Metalla an poſſint inquiri in fundo alieno, inuito domino, remiſſiuè.*

L. Per agrum. XI.

Iidem AA. & CC. *Aureliano.*

INuito domino nemo it per eius agrum. Colli- 1
gunt Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup.*
hoc tit.
Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt *l. Hiſpan. 3. tit. 31. part. 3. vbi gloſſ. 1.* Roman.
ſingul. 611. Boër. *deciſ. 322. n. 9.* Vezin. *tom. 1. com-*
mun. opin. lib. 3. tit. 21. n. 10. pag. 422. vbi quod vici- 3
nus debet viam præſtare per ſuum fundum, ſi per
viam publicam non poſſit commodè tranſire. Ber-
trand. *conſ. 61. n. 5. & 6. vol. 1.* Surd. *deciſ. 236. n. 5.*
vbi quod dominus poteſt cuicunque prohibere ſui 4
prædij ingreſſum.
An metalla in fundo alieno inuito domino poſ- 5
ſint inquiri? Vide Roman. *dict. ſingul. 611.* Afflict. *in*
c. 1. verbo argentaria, num. 13. quæ ſunt Regalia, lib. 3.
feudorum, Greg. Lop. *l. 27. verbo pedrera, tit. 1. p. 4.*
Paul. de Caſtro *conſil. 23. lib. 2. & in l. divortio, §. fin.*
n. 4. ff. ſoluto matrim. vbi Barboſ. *n. 21.* Peregr. *de iure*
fiſci, lib. 6. tit. 2. n. 14. pag. mihi 194.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus aquæ ducendæ modum prædiis facit.*
2 *Prædia quibus debetur aquæ ſeruitus, licèt fuerint aucta, non tamen augetur modus aquæ ducendæ limitatus à principio.*
3 *Exemptio villæ, aut conceſſio iuriſdictionis, ſi fiat certis expreſſim definitis, aut conſtitutis limitibus, tunc quicquid extra limites illos villæ, caſtro, vel vrbibúſque ciuibus accederet, non eſſet eiuſdem iuriſdictionis, vel exemptionis cenſendum.*
4 *Seruitutis impoſitio non extenditur ad futurum ædificium, ſeu prædium.*
5 *Priuilegia conſtituta ad certos agros irrigandos, non extenduntur ad agros, qui acceſſerunt per alluuionem, vel per emptionem aliorum.*
6 *Intellectus l. 12. de ſeruitutib.*
7 *Declaratur text. in l. ſi ſeruitus, ff. de ſeruit. vrban. prædior.*
8 *Piſtor, furnarius, vel barbitonſor, & ſimiles, ſi conueniant pro parua penſione coquere panes, vel tondere pro tota familia, & poſtea nimium creuerit, non tenentur niſi pro modo familiæ, quæ extabat tempore conuentionis.*
9 *Oblatio de ſoluendo cuilibet Canonico decem quolibet anno, ſi tunc non erant niſi ſex Canonici, & poſtea auctus eſt numerus, non attenditur ad augmentum.*

L. Non modus. XII.

Iidem AA. & CC. *Valeriæ.*

SEruitus aquæ ducendæ modum prædiis facit. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1.*
ſup. hoc tit. poſt omnes Aloyſ. Leo *fol. 68. verſo,* &
tom. 7. repet. Anton. de Padilla.
Vide Alphan. *collect. 503.* vbi per hunc text. di- 2
cit, quod licèt prædia, quibus debetur ſeruitus aquæ,
fuerint aucta, non tamen augetur modus aquæ du-
cendæ à principio limitatus. Albert. Brun. *in tract. de*
augmento, & diminut. in 6. concl. princ. Couar. *pract.* 3
cap. 2. num. 1. verſ. cæterùm, vbi dicit quod ſi exem-
ptio villæ, aut conceſſio iuriſdictionis fiat certis

expreſſim definitis, aut conſtitotis limitibus, tunc quicquid extra limites illos villæ, caſtro, veteribuſque ciuibus accederet, non eſſet eiuſdem iuriſdictionis, vel exemptionis cenſendum, Gonzal.
4 *ad reg.9.Cancel.gloſſ.9.§.5.n.35.* vbi quod ſeruitutis impoſitio non extenditur ad futurum ædificium, ſeu prædium, Aluar. Valaſc. *conſult.58.n.7.* vbi citato hoc textu tenet, quod priuilegia conſtituta ad certos agros irrigandos, non extenduntur ad agros, qui per
5 alluuionem, vel per emptionem aliorum acceſſerunt,
6 & *n.13.verſ.tertio*, agit de intellectu huius textus, & aſſerit illum procedere in conſtitutione ſeruitutis, quæ eſt materia odioſa, necnon in ſeruitute certo modo conſtituta, nouiſſimè Caſtill. *controuerſ. lib.7. de tertiis, c.14.n.29,* vbi *n.37.* ait ideo *in hoc text.* licèt prædia, quibus debetur ſeruitus, fuerint aucta, non augeri aquæ ducendæ modum, ratione ſubiectæ materiæ, conſtitutionis ſcilicet ſeruitutis, quæ eſt materia odioſa, atque ex veroſimili mente conſtituentis ſeruitutem, qui in dubio non eſt cenſendus de futuris cogitaſſe, neque de his, de quibus expreſsè actum non fuit.

7 Vnde colligitur vera decidendi ratio ad textum *in l. ſi ſeruitus, ff. de ſeruit. vrban. præd.* vbi conſtituta ſeruitute, itaut ne luminibus officiatur, intelligitur in vniuerſum ne officiatur luminibus præſentibus, nec futuris; quam interpretationem aduerſùs propriam indefinitæ orationis ſignificationem admiſit ſubiecta materia, mens, & intentio contrahentium; non enim videtur is, qui ita ſibi cauet, viam ſibi præcludere, quin poſſit feneſtras alias, vel ampliores facere; de qua interpretatione, aliiſque, ac multiplici conciliatione noſtri textus cum *d. l. ſi ſeruitus*, vide Alciat. *in l. verbum erit, n.8. ff. de verb. ſignif.* Bald. *conſ.112. n.4. lib.1.* Angel. *conſ.216. n.2. in fine.* Anton. de Padill. *in præſenti, n.2.* Rip. *in l.1. n.3. ff. de pignorib.* Corraſ. *in l.1. n.33. ſup. hoc eod. tit.* Albert. Brun. *in tract. de augmento, concl.10. n.2.* Cou. *lib.1. var. c.13. n.9. verſ. ſeptimò.*

8 Notatur hic textus ad hoc, quod ſi piſtor, furnarius, vel barbitonſor, & ſimiles conueniant pro parua penſione coquere panes, vel tondere pro tota familia, & poſtea nimium creuerit, non tenentur niſi pro modo familiæ, quæ extabant tempore conuentionis, de quo vide Iaſ. *in l. quominus, à n.136. ff. de fluminib.* Pilau. *q.48.* Alb. Brun. *de augmento, concl. 10.* Bellacomb. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.21. de ſeruit. & aqua, n.29. pag.424.* Theſaur. *deciſ.226.* Boër. *deciſ.213. n.9.* Roderic. *de annuis redditib. lib.1. q.15 n.95.* Aluar. Valaſc. *d. conſult.58. n.4.* Perez de Lara *de anniuerſ. & capellan. c.16. à n.7.* Card. Tuſch. *practic. concluſion. tom.3. lit. E, concluſ.431.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, p.1 tit.2. q.9. n.2.*

9 Hinc obligatio de ſoluendo cuilibet Canonico, v.g. Sancti Laurentij, decem quolibet anno, ſi tunc non erant niſi ſex Canonici, & poſtea auctus eſt numerus, non extenditur ad augmentum, vt per Dyn. Albric. Bald. & Salicet. *in præſenti,* Menoch. *de arbitr. caſu 223.* Gonzal. *dict. gloſſ.9. §.5. n.36.* Aluar. Valaſc. *d. conſult.58. num.4. verſ. ſextò.*

SVMMARIVM.

1 *Seruitutes reales non vtendo præſcribuntur longi temporis ſpatio, ſcil. 10. annorum inter præſentes, 20. inter abſentes, ad inſtar vſus, & vſusfructus, & num.2.*
3 *Præſcriptio non inducitur per non vſum, quando quis pro parte iure ſuo vſus eſt.*
4 *Vſus in parte conſeruat ius in totum.*

L. Sicut. XIII.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P. P.*

SEruitutes reales non vtendo præſcribuntur longi temporis ſpatio, ſcilicet decem annorum inter præſentes, viginti inter abſentes, ad inſtar vſus, & vſusfructus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.* 1

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 16. tit.31. p.3. vbi gloſſ.1.* Balb. *de præſcript. 3. p. quarta, q.1. & 6.* Mayn. *lib.2. action. c.14. col. fin.* Duaren. *lib.1. diſp. c.32.* Connan. *comment. iuris ciuilis lib.4. c.12. n.11.* Corraſ. *lib.5. miſcel. c.5.* Anton. Gom. *var. tom.2. c.15. n.26.* Cardoſ. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo præſcriptio, n.76.* Crauet. *conſ.124.* vbi quod præſcriptio non inducitur per non vſum, 3
quando quis pro parte iure ſuo vſus eſt, quia vſus in parte conſeruat ius in totum, refert Arimin. Tepat. 4
variar. ſentent. tom.1. tit.566. c.13.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus habens vſum diſcontinuum perditur tempore duplicato, & n.2.*
3 *Præſcriptio ſeruitutis habentis cauſam diſcontinuam requirit tantum tempus, cuius initij non extat memoria.*
4 *τὸ* Penitus, *nullitatem actus ipſo iure denotat.*
5 *Area ſi non poteſt habere ventum, niſi ex vna parte, prædio vicino ipſo iure ſeruitus eſt impoſita, ne altiùs tollatur, & ventum impediat, & n.6.*
7 *Prædia ruſtica, ſiue in areis, ſiue in ædificiis conſiſtant, principaliter ac natura ſua ruſticorum fructuum cauſa inſtituta ſunt.*

L. Cùm talis quæſtio. XIV. & vlt.

Idem A. eidem.

SEruitus habens vſum diſcontinuum perditur tempore duplicato. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſuprà hoc tit.* & *tom.7. repet.* Anton. de Padilla. 1

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſp. 16. tit.31. part.3. vbi gloſſ.1.* Connan. *comment. iuris ciuilis lib.4. cap.19. col.2.* Cou. *lib.1. var. cap.17. n.11.* Vveſemb. *conſult. de præſcript.* Honded. *conſ.81. num.20. libro 2.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo priuilegium, num.74.* Arimin. Tepat. *var. ſentent. tom.2. tit.566. c.14. in princip.* vbi poſt Capyc. *deciſ.117. num.9. & 10.* Natt. *conſil.69. tom.1.* tenet præſcriptionem ſeruitutis ha- 3
bentis cauſam diſcontinuam, requirere tantum tempus, cuius initij memoria non extat.

Penitus amittat.] Id eſt, ipſo iure, de quo Tiraq. 4
in l. ſi vnquam, verbo Reuertatur, num.87. & ſeq. & n.151. & alij, quos plena manu citaui *de dictionib. vſufreq. dict.249. num.6.*

§. Cùm autem apertiſſimi.

Si area non poteſt habere ventum, niſi ex vna 5
parte, prædio vicino ipſo iure ſeruitus eſt impoſita, ne altiùs tollatur, & ventum impediat. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſuprà hoc tit.*

Hanc

6 Hanc eandem conclofionem ex hoc §. colligunt
Guibert. *lib. quæſt. cap.17. n.21.* Connan. *comment.
juris civilis lib.4. cap.10. n.11.* Corraſ. *lib.3. miſcel.
cap.24.num.4.* Duen. *reg.33.verſ.ſextò fallit*, Boër.
dec.320.n.14. & dec.322. n.12. Cæpol. *in tract. de
ſervitut.urban.cap.39.n.3.* Viv. *opin.69.& in tom.1.
commun.opin. lib.3.tit.21. de ſervitut. & aqua, n.5.
pag.422.* ubi ſubdit, quod etiam quando area non
poſſet habere ventum ad triturandum, niſi ab uno
latere, ſeu parte, tunc quippe vicinus minimè poſ-
ſet in illa parte, licèt ſua intereſſet, ædificando
tollere, impediteque ventum, quamvis nulla debita
reperiatur ſervitus, Cardoſ. *in praxi Iudicum, &
Advocator, verbo Servitus, n.33.* Anton. Gom. *l.46.
Tauri, n.7. tom.2. var.cap.2. in fine*, latè Benedict.
Ægid. *in repet. ad l. ex hoc jure, ff. de juſtit. & jure,*
7 *tom.1.cap.6.n.17.* ubi pro vera hujus ratione adver-
tit, ruſtica prædia, ſive in areis, ſive in ædificiis con-
ſiſtant, principaliter, ac natura ſua ruſticorum fru-
ctuum cauſa reſtituta eſſe; ita ut in ruſticis prædiis
froctus vicem principalis ſubeant, ædificia verò vi-
cem acceſſorij ad illos: unde quia non convenit, ut
acceſſorium principale tollat, & extinguat, meritò
conſtitotum eſt ab Imper. *in præſenti*, ut vicinus
prædium ſuum ruſticum extollere ita nequeat, ut
trituratio frugum in area vicina, & commoditas
impediatur: quæ ratio ceſſat in prædiis urbanis, in
quibus idcirco deciſio hujus textus recipienda non
eſt, quæ cùm ſolummodo publici commodi cauſa
in agricultura conſiſtentis procedat, vt ſingularis ad
caſum de quo hic, & exorbitans ad ſimiles alios ca-
ſos publicæ utilitatis extendi non debet, juxta vol-
gares tradiriones.

De lege Aquilia.

Tit. XXXV.

ACTIONIBVS realibus ſubjicitur perſonalis ex lege Aquilia. Conſtat legem hic accipi pro plebiſcito: atque hac lege actionem de damno, quod injuria eſt, ideſt dolo, aut culpâ datum eſt, introductam eſſe. In hanc rubt. ſcripſerunt Batt. Caſtr. Sichard. item Cujac. Pac. & Vveſembec.

De materia titul. vide Vezin. & Fichard. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.22. pag.426.* Petr. Gregor. *ſyntagm. juris lib.38. cap.9.* Menchac. *illuſt. controv. part.1. cap.48. n.35. & cap.55. n.14.* Hartman. *c.4. tit. miſcellanea, lib.1.* Ioſeph. Ludov. *commun. ſub hoc tit. concl. unic. tom.2. commun. opin. pag.528.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. tom.3. diſp.697.* Ariſmin. Tepat. *var. ſentent. tom.2. tit.533.* Soar. de Paz *in pract. tom.3. cap.5. §.1. ex n.34.*

SVMMARIVM.

1 *Damnum illatum ſylvæ per ignis immiſſionem, reſarciendum, ſi legis Aquiliæ actio ſit inſtituta.*
2 *Ob mortem ſervi civilis & criminalis actio competit.*
3 *Actio l. Aquiliæ competit quando quis dolo, culpa, vel injuria vulneravit, fregit, rupit, aut læſit ſervum, quadrupedem, vel alias res, ad hoc quod reſarciat damnum, & æſtimationem.*

L. Damnum. I.

Imp. ALEXANDER A. *Glyconidi.*

DAmnum illatum ſylvæ per ignis immiſſionem 1
reſarciendum, ſi legis Aquiliæ actio ſit inſtituta.
Item ob mortem ſervi civilis & criminalis actio 2
competit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet.
Bald. Caſtrenſ. Fulgoſ. Sichard. Aloyſ. Leo *fol.69.*
Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen.
in concordant.

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 3
Bonifac. *tit. de damno dato, n.41.* Iaſ. *in §. ex maleficiis 18. n.104. Inſtit. de action.* Avendan. *de exequendis mandat. lib.1. cap.4. n.28. verſ. in ſecunda quæſtione*, ubi de ſcindentibus arbores frugiferas, Soar. de Paz *in pract. tom.3. cap.5. §.4. n.43.* ubi de actione hujus l. Aquiliæ adversùs eum, qui dolo, culpa, vel injuria vulneravit, fregit, rupit, aut læſit ſervum quadrupedem, vel alias res, ad hoc quod reſarciat damnum, & æſtimationem.

SVMMARIVM.

1 *Damnum illatum per demolitionem, aut domus concremationem, & deſtructionem aquæductus, per legis Aquiliæ petitionem repetitur.*
2 *Occidens animal de ſui natura manſuetum, tenetur de ejus æſtimatione, quanti plus uno anno à die mortis retro valuit, juxta l. Hiſp.*
3 *Vulnerans animal ſui natura manſuetum, aut rumpens, deſtruens, vel comburens alias res, tenetur quanti plurimi valuit 30. diebus retro à die damni numerandis l. Aquiliæ diſpoſitione.*
4 *Incendiarius quas pœnas incurrat, & qualiter ad damna, & intereſſe damnum paſſo teneatur, remiſſivè.*

L. Legis Aquiliæ. II.

Imp. GORDIAVS A. *Mutiano.*

DAmnum illatum per demolitionem, aut domus 1
concremationem, & deſtructionem aquædu-
ctus, per legis Aquiliæ petitionem repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.*

Vide *l. Hiſp.18. tit.5. part.7.* ubi ſtatuitur, quod 2
occidens animal de ſui natura manſuetum, ut equum,
porcum, vitulum, elephantem, tenetur de ejus æſti-
matione quanti plus uno anno à die mortis retro
valuit; ſi autem vulneret eos, aut rumpat, deſtruat, 3
aut comburat alias res, tenetur quanti plurimi valuit
in triginta diebus retro à die damni numerandis legis Aquiliæ diſpoſitione, & probato damno fiet æſtimatio cum juramento damnum paſſi, Iaſ. *in §. ex maleficiis, n.102. cum ſeqq. Inſt. de actionib.*

Vel concendio intremaſſe, &c.] De incendiario, & 4
quas pœnas incurrat, & qualiter ad damna, & intereſſe damnum paſſo teneatur, vide Clar. *lib.5. §. fin. q.68. n.10.* Menoch. *de arbitr. caſu 390. n.27. cum ſeqq.* Ioſeph. Ludov. *Peruſ. dec.25. n.4. cum ſeq. p.1.* Azeved. *l.6. n.9. cum ſeqq. tit.12. lib.8. nova Recop.* Vincent. Cator. *de locato, & conducto, part.4. rubr. de incendio*, latè Farin. *in praxi crimin. p.3. quæſt.110. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Occidens alienam ancillam tenetur civiliter actione l. Aquilia, & criminaliter l. Cornelia de ſicariis.*

2 *Actione l. Aquilia tantum civiliter agi ad damnum, non conſiderari delictum mortis.*

3 *Damnum quomodo in foro conſcientiæ, & exteriori ſarciendum ex percuſſione, vel mutilatione quoad operas propter infirmitatem, ſeu talem mutilationem amiſſas, remiſſivè.*

4 *Occidens, vel vulnerans aliquem, etiam ſervum, equum, oves, aut alia animalia, qua teneatur pœna.*

L. Ex morte. III.

Idem A. Dolenti.

1 OCcidens alienam ancillam tenetur civiliter actione legis Aquiliæ, & criminaliter lege Cornelia de ſicariis. Colligunt ex Ord Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Vide Soar. de Paz *in pract. tom. 3. cap. 5. §. 1. n. 36.* ubi quod actiooe legis Aquiliæ agitur tantùm civiliter ad damnum, nec delictum mortis conſideratur, ubi ad hoc citat hanc legem Bellacomb. *tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 25. n. 94. pag. 521.* ubi quod licèt liberum corpus æſtimationem non recipiat, poteſt tamen agi ad expenſas, ſi aliquis ex vulnere illato debilitatus remaneat, & tale intereſſe poteſt probari per juramentum injuriam paſſi, taxatione judicis præambula. Marant. *diſp. 6. n. 5.* ubi per hunc textum tenet, quod quando ex eodem facto oritur duplex modus agendi, onus civiliter, & alius criminaliter, non ad vindictam principaliter, ſed circa perſecutionem rei familiaris, tunc intentata via civili, poteſt etiam agi via criminali, quia una per aliam non tollitur.

3 *Dam i ſarciendi gratia*, &c.] Damnom quomodo in foro conſcientiæ, & exteriori ſarciendum ex percuſſione, vel mutilatione quoad operas propter infirmitatem, ſeu talem mutilationem amiſſas, vide Martin. de Ledeſma *in 2. quart. q. 18. art. 2. fol. 241. col. 3.* Sot. *de Iuſt. lib. 4. q. 6. art. 3. verſ. at verò,* Nav. *in manuali, cap. 15. n. 21.* latè Ioſeph. Ludov. *commun. tit. ad legem Aquil. concluſ. unica, per tot.*
4 *tom. 3. commun. opin. pag. 528.* ubi reſoluit, quod occidens, vel vulnerans aliquem, tenetur ad expenſas factas in curatione, & Medicis, & medicinis, & reſarcire hæredibus defuncti, vel ipſimet vulnerato, ſi fuerit redditus mancus, omne id, quod ipſe occiſus potuiſſet ſuperlucrari, abſque eo quod fuerit redditus inhabilis propter vulnera, vel quantum potuiſſet occiſus ſuperlucrari habita ratione ad vitam: ſi verò quis vulneraſſet ſervum, equum, oves, ſeu alia animalia, tenebitur talia committens reſarcire domino expenſas curationis, & ipſorum pretium, & damnum extrinſecum, & intrinſecum; & lucrum ceſſans ad æſtimationem operarum amiſſarum, ac amittendarum, & ad intereſſe cicatricum, & deformitatum, pro quibus damnis, expenſis, & intereſſe poterit jurari in litem. Covar. *lib. 2. var. cap. 1. n. 7. verſ. 4.* Ant. Gom. *tom. 3. var. c. 3. n. 9. cum ſeqq.* Pur. *dec. 280.* aliàs *279. in novis, p. 3.* Menoch *de præſumpt. lib. 3. præſ. 114. n. 2.* Sayr. *in clavi Regia, lib. 11. c. 2.* Paul. Cumitol. *reſponſ. moral. lib. 4. q. 11. n. 2.* Molin. *de Iuſt. tom. 4. tract. 3. diſput. 83. à princ.* latiſſimè Farin. *in praxi crim. tit. de homicidio, q. 119. n. 93. cum multis ſeqq.*

L. Contra negantem. IV.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Zoilo.*

ACtio legis Aquiliæ, ut pœnalis datur in duplum contra negantem. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 16. tit. 15. part. 7. ubi gloſſ. 1.* Iaſ. *in l. eum qui, in princip. n. 16. ff. de jurejur. & in §. ex maleficiis, n. 10. Inſt. de actionib.* Tiraq. *de retractu, tit. 2. §. 1. gloſſ. 5. n. 20.* intelligit, niſi incontinenti ſe corrigat, & confiteatur, Molin. *de Iuſt. tract. 2. tom. 3. diſput. 697. n. 36.* ubi ſubdit, quod duplicatur in pœnam non ſolùm damnum datum, ſed etiam quicquid lege Aquilia cogendus erat ſolvere, ſi non negaſſet ſe dediſſe id damnum: deinde ait tunc ſolùm cogi ſolvere duplom, qoando poſtquam damnum in judicio negavit, ei ſufficienter per teſtes, aut aliunde probatur damnum id dediſſe: ſecus autem quando id poſtea conſtat ex ſua confeſſione, ſive adhibitum fuerit ei joramentum, ſive non, ſi minor neget ſe dediſſe damnum, reſtituitur in integrum, ut non cogatur ſolvere duplum, ſed ſolùm ſimplum, ac ſi delictum fuiſſet confeſſus, *l. ſi ex cauſa, §. nunc in minoribus, ff. de minoribus.* 2

SVMMARIVM.

1 *Damnum ubi non eſt illatum corpori à corpore, ibi ceſſat legis Aquiliæ actio.*

2 *Animal in ſuo prædio inveniens, illud includere non poteſt, niſi ignoretur cujus ſit, n. 3. & tunc quid agendum, n. 4.*

5 *Interficiens alienum animal in ſuo fundo, aut ei aliud malum inferens, tenetur compenſare damnum ita datum, cum accepto ex tali animali; ſi verò quod ipſe dat acceptum ſuperet, tenetur domino animalis de incremento.*

6 *Animal in ſuo inveniens, illud per ſtatutum impunè interficit.*

L. De pecoribus. V.

Iidem AA. & CC. *Claudio.*

VBi damnum non eſt illatum corpori à corpore, ibi ceſſat legis Aquiliæ actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.* 1

Quæ per injuriam incluſa, &c.] Notatur ad hoc, quod animal in ſuo prædio inveniens, illud includere non poteſt, ut ſtatuitur *in l. Hiſp. 24. tit. 15. p. 7.* 2
ubi Gregor. Lop. *verbo incierre*, cum aliis, quos refert, limitat niſi ignoretur, cujus ſit id animal; 3
nam tunc ait licitum eſſe illud includere, ut dominus ſciatur, ac ſolvat damnum, Corraſ. *in l. 1. n. 138. ff. de ſervitut.* Capyc. *dec. 45.* Chaſſan. *ad conſuet. Burgund. rubr. 1. §. 3. fol. 28. n. 1. & fol. 71. verſe, n. 1. & fol. 71. num. 11. & 13.* Menoch. *remed. 9. recuper. num. 282.* Molin. *de Iuſt. tract. 2. tom. 3. diſp. 697.*
num. 23. ubi advertit, quod eſt dominus admonendus, ſi non accurrat ad liberandum ſuum animal, ad illique providendum de cibo, & potu, animal detineri incluſum quouſque damnum, aut pœnam ſolvat, & ut de illo curet, quod ſi neque ipſe, neque alius de ſua familia reperiatur, qui ad- 4

moneri

woneri ſufficienter poſſit, ut tali animali ſuccurratur, tunc expenſis domini ejus animalis provideri illi debet de cibo, vel paſtu, ac potu neceſſario, alioquin includens tenebitur domino animalis de damno ſequuto, juxta §. *ult. Inſt. hoc tit.*

5 *Vel interfecta*, &c.] Advertit Molin. *d. diſp.* 697.
n. 22. quod interficiens alienum animal repertum
in ſuo fundo, aut ei aliud malum inferens, tenetur
compenſare damnum ita datum cum accepto ex tali animali; ſi verò quod ipſe dat ſuperet acceptum,
tenetur domino animalis ſolvere incrementum, &
citat *l. Hiſp.* 24. & *ibi* Gregor. Lop. *verbo que le
mate*, ac deinde ſubdit poſt eundem Greg. Lop. &
6 Nav. *in man. cap.* 17. *n.* 120. validum eſſe ac licitum
ſtatutum, quo permitteretur, ut qui animal alienum
in ſuo prædio inveniret, poſſet illud impunè, & abſque ulla culpa interficere.

de iure Eccleſ. univerſo, lib. 1. cap. 39. §. 2. à num. 123. vbi num. 23. refert decretum S. Congreg. negotiis iuriſdictionalibus præpoſitæ *in vna Terracinen.* vbi fuit reſolutum causas damnorum datorum per Clericos, & Eccleſiaſticos, ſeu per eorum animalia, necnon per familiares, miniſtros, & colonos Epiſcoporum, & menſæ Epiſcopalis, etiam laicos, ſeu eorum animalia in bonis quibuſcunque; tam Eccleſiarum, & perſonarum Eccleſiaſticarum, quam etiam laicorum, ſpectare ad Curiam Epiſcopalem priuatiuè. Si verò laici, eorumve miniſtri, & animalia damnificent bona Eccleſiarum, & perſonarum Eccleſiaſticarum, curiam Epiſcopalem procedere poſſe tanquã in cauſis mixti fori, at quando coloni & miniſtri Eccleſiarum, Clericorum, ac Eccleſiaſticorum cum animalibus propriis bona laicorum damnificant, cognitionem tam quoad bona, quàm quoad perſonas laicorum & eorum animalia, ſpectare ad iudicem laicum priuatiuè; ſed ſi cum animalibus Eccleſiaſticorum, vel Eccleſiarum, quoad perſonas, ſpectare ad laicum, quoad verò animalia ſpectare ad Curiam Eccleſiaſticam.

SVMMARIVM.

1 *Pratum alienum depaſcens tenetur lege Aquilia, & num. 2.*
3 *Animalia depaſcentes in territorio alieno, qua pœna teneantur.*
4 *Pœna contra depaſcentes ligat Clericos.*
5 *Pecora aliena ſi damnum dent in vinea, horto, prato, aut in alia re aliena, quid.*
6 *Iudex ſecularis an competens ſit adverſus Clericos circa pœnarum condemnationem, exactionemque, quando ipſorum pecora damnum dederunt in fructibus, vel in paſcuis vetitis fuerunt inventa.*

L. De his quæ. VI. & ult.

Iidem AA. & CC. Plenio.

1 PRatum alienum depaſcens Aquilia tenetur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu-
2 munt Chaſſan. *ad conſuet. Burgund. rubr.* 1. §. 6. *verbo
meſme ſongage*, *n.* 11. *verſ. vide*, ubi de gallinis in-
ventis in hortis, & *rubr.* 13. §. 3. *gloſſ.* 1. *n.* 1. Aven-
dan. *de exequend. mandat. p.* 1. *cap.* 13. *à princip.* ubi
3 latè agit qua pœna teneantur animalia depaſcen-
tia in alieno territorio: & *n.* 7 reſoluit, quod pœna
4 contra depaſcentes ligat Clericos, latè Molin. *de
Iuſt. tract.* 2. *tom.* 3. *diſp.* 697. *num.* 10. ubi poſt Greg.
5 Lop. *l.* 24. *verbo doblado, tit.* 13. *part.* 7. tenet, quod ſi
aliena pecora damnum dent in vinea, horto, prato,
aut in alia re aliena, tunc ſi miſſa ad id ſint à do-
mino eorum animalium, aut à cuſtode illorum,
etiam domino inſcio, neque id volente, ſoluen-
dum eſt damnum ſimplum de iure communi, du-
plum verò de iure Hiſpaniæ, per *d. l.* 24. & circa hoc
diſponit etiam Ordin. Reg. Luſit. *lib.* 5. *tit.* 87. Diſpu-
tat deinde idem Molin. *citato loco*, *n.* 12. vtrùm quan-
do ſine culpa domini cuſtos eorum animalium ea
immiſit, teneatur dominus ad pœnam dupli, ea le-
ge Hiſpaniæ attenta.
6 Vtrùm iudex ſecularis competens ſit aduerſus
Clericos circa pœnarum condemnationem, exa-
ctionemque, quando ipſorum pecora damnum de-
derunt in fructibus, vel in paſcuis vetitis fuerunt
inventa? vide Ordin. Reg. Luſit. *lib.* 2. *tit.* 1. §. 20. *l.
Hiſpan.* 12. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua Recop.* Gutier. *pract. lib.* 1.
q. 4. *à princip.* Ceuall. *commun. contra commun. q.* 897.
num. 620. *cum ſeqq. tom.* 3. Squillante *de priuileg.
cleric. cap.* 7. *ſub num.* 94. *ſed dubitatur*, latè meipſum

Familiæ erciſcundæ.

Tit. XXXVI.

SEQVVNTVR actiones mixtæ, inter quas primus locus meritò datur actioni familiæ erciſcundæ, quia eſt de univerſitate, id eſt, de hæreditate dividenda; nam *erciſcere*, eſt vetuſtum vocabulum, quod ſignificat *dividere*; familia verò hic accipitur pro hæreditate, id eſt, pro rebus hæreditariis. Scripſerunt in hanc rubr. Bart. Salicet. Bald. Sichar. Cujac. Pac. & Vveſembec. 1

De materia tituli vide *l. Hiſp.* 1. *cum ſeqq. tit.* 15. 2
part. 6. Ordin. Reg. Luſitan. *lib.* 4. *tit.* 96. *de partitionib.* Anton. Ayerbe de Ayora, & Alvar. Valaſc. *in ſpecialibus tract. de partitionib.* Petr. Sanz Morquechum *in tract. de bonorum diviſione*, Bellacomb. Vezin. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 23. Suar. de Paz. *tom.* 3. *cap.* 1. §. 6. Ariſmin. Tepat. *var. ſent. tom.* 2. *tit.* 551.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditatis pars ubi extat indiviſa, ibi judicio familiæ erciſcundæ locus eſt.*
2 *Filius poteſt nunc rem petere, de qua antea in diviſione bonorum nihil dictum fuerat.*
3 *Actum ſi ſemel fuit judicio familiæ erciſcundæ, an poſſit iterum agi eodem iudicio, & actione, pro rebus, quæ manſerunt indiviſa.*

L. Si omnem. I.

Impp. SEVERVS, & ANTONINVS AA. Martiano.

VBi hæreditatis pars indiuiſa extat, ibi iudicio familiæ erciſcundæ locus eſt. Colligunt ex Gl. Cyn. Bart. Salicet. Fulg. Bald. Caſtrenſ. Ang. Sicard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu. & remiſſiuè Caſal. *i. annotat.* & Ximen. *in concordant.*

Per hunc textum tenet Gam. *Luſitan. deciſ.* 233. *num.* 16.

num.16. in fine, quod filius poteſt petere nunc rem, de qua antea in diviſione bonorum nihil fuerat dictum. Et ad illam quæſt. an ſi ſemel fuit actum ju-
3 dicio familiæ erciſcundæ, poſſit iterum agi eodem judicio, & actione pro rebus, quæ indiviſæ manſerunt, ponderat hunc textum Aluar. Valaſc. *de partit. cap.2. num.35.* poſt Padill. *in l. ſi poſt diviſionem, num.4. de iuris & facti ignorant.* & reſoluit quod ſi ſemel actum eſt hoc iudicio iudicialiter, non poteſt iterum eodem iudicio, & actione agi pro rebus indiviſis, *l. ſi filia nupta, §. fin. ff. hoc tit.* ſed agendum eſt communi dividundo, ut inſinuat gloſſ. *in præſenti*; ſi verò extrajudicialiter res diviſæ ſunt, tunc pro rebus, quæ non fuerunt diviſæ, poteſt agi actione, & judicio univerſali familiæ erciſcundæ, & ita procedit, & communiter intelligitur text. *in præſenti*; quod etiam repetit *in eod. tractat. de partit. cap.39. num.65.*

SVMMARIVM.

1 *Filius poſt mortem patris dotem uxoris viventis, vel defunctæ percipit judicio familiæ erciſcundæ.*
2 *Lucrum dotis, quod filius acquirit, vel ratione pacti, vel ſtatuti, mortuo patre, cùm illi jam quæri non poſſit, non eſt communicandum cum fratribus.*
3 *τὸ Etiam, caſum magis dubitabilem exprimit.*

L. Vxor tua. II.

Imp. ANTONINVS A. *Vitiano.*

1 Filius poſt mortem patris dotem uxoris viventis, vel defunctæ percipit judicio familiæ erciſcundæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.*

2 Probat hic textus, lucrum dotis, quod acquirit filius, vel ratione pacti, vel ſtatuti, mortuo patre, cùm illi jam quæri non poſſit, non eſſe cum fratribus communicandum, ut per Roland. *de lucro dotis q.100. n.3. verſ. quartus caſus*, Phanut. *eod. tract. gloſſ.8. n.30.* D. Barboſ. *in l. ſi cùm dotem 23. §. transgrediamur, n.40. in princip. ff. ſoluto matr.* ubi etiam totam eſſe controverſiam ait quando pater ex bonis propriis ſubſtituit onera matrimonij, utrùm tunc lucrum ei acquiratur, & veniat communicandum inter filios.

Etiamſi poſtea, &c.] Notatur ad hoc, quod di-
3 ctio *etiam*, caſum magis dubitabilem exprimit, ut per Guid. Paucirol. *variarum lectionum lib.1. capit.174.* ubi citat hunc textum, de quo plures citavi Doctores *in tract. de dictionib. uſufrequent. dict. 112. num.1. cum ſequentib.* multipliciter limito & amplio.

SVMMARIVM.

1 *Rebus expilatis poſt aditam hæreditatem à cohærede familiæ erciſcunda, non expilatæ hæreditatis agendum eſt, & n.1.*
3 *Partitiones jam factæ ſi impugnentur ob collationem alicujus rei per errorem, vel deceptionem omiſſam, quid.*

L. Adversùs. III.

Idem A. Ruſo.

REbus expilatis poſt aditam hæreditatem à cohærede, agendum familiæ erciſcundæ, non de 1
crimine expilatæ hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Menoch. *de præſumpt. lib.4. præſumpt.18. n.3.* ubi rationem reddit, quia lex præſumit, quod acceperit bona hæreditaria ratione partis ſuæ, non autem malo animo ſubtrahendi, Ioan. Martius a Coſta *in addit. ad Camin. circa formam libellorum, annot.18. n.4.*

Si quid à cohærede ſublatum probatum fuerit, 3
&c.] Notatur ad hoc, quod quando impugnantur partitiones jam factæ ob collationem alicujus rei per errorem, vel deceptionem omiſſam, tunc officio judicis compellendus eſt adverſarius non collata conferre, & quæ manſerunt indiviſa dividere, ut per Alvar. Valaſc. *de partit. c.10. n.18.* ubi *n.59.* advertit, quod tamen per hoc non debent reſcindi diviſiones jam factæ, quia jure nihil tale cavetur, ſed ſolùm illud plus, quod apud hæredem reperitur, reſtitui debet, & jubet *l. ſi uxor, de collation.*

SVMMARIVM.

1 *Caſtrenſia, & quaſi, non veniunt in diviſionem hæreditatis paternæ: at donata in peculium ſic, & num.1. in regno Portugalliæ conferuntur aliquando, n.3.*
4 *Peculium caſtrenſe, quod ſit.*

L. Si filiusfamilias. IV.

Imp. ALEXANDER A. *Antonio.*

CAſtrenſia, & quaſi non veniunt in diviſionem 1
hæreditatis paternæ, ſed donata in peculium veniunt in diviſionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.*

Probat hic textus, bona caſtrenſia mortuo priùs 2
patre eximi à jure collationis, ut per Azor. *inſtitutionum moralium part.2. lib.2. c.22. q.2. in princip.* Mendez à Caſtro *in l. cùm oportet, de bonis quæ liberis, part.3. num.153.* ubi advertit, quod in regno Caſtellæ per *l.3. tit.4. part.5. l.5. tit.15. part.6.* hodie indiſtinctè caſtrenſia non ſunt conferenda, &
in Regno Portugalliæ caſtrenſia aliquando confe- 3
runtur.

Quæ ex occaſione militiæ, &c.] Notatur ad hoc 4
quod ſicut peculium caſtrenſe dicitur illud, quod pater tradit filio jam militi exiſtenti in caſtris: ita illud, quod tradit filio eunti ad caſtra, ut per Ant. Gom. *l.19. Tauri, n.17. verſ. ſed ſalva pace tantorum virorum.*

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio favorabilis urget receſſum ab odioſa.*
2 *Ultima voluntas prævalet ſine ſcriptura.*
3 *Merita faciunt præſumi remiſſionem injuriæ præcedentis.*
4 *Inimicitia finita repellit ab accuſando.*
5 *Præcepta defunctorum non impediuntur per iracundiam.*

6 *Calor inconſultus exhæredationem, injuſtam ſcilicet, vitiat.*
7 *Inimicus olim, talis etiam hodie præſumitur.*
8 *Qualis olim, talis præſumitur & hodie.*

L. In ipſius mariti. V.

Idem A. Statiliæ.

1 FAvorabilis diſpoſitio urget receſſum ab odioſa.
2 Et ultima voluntas prævalet ſine ſcriptura. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.*

3 Text. iſte ad plures concluſiones per Doctores notatur, in primis ad probandum, quod merita faciunt præſumi remiſſionem injuriæ præcedentis, ut per Tiraq. *in l. ſi unquam, verbo Donatione largitus, n.51. de revocand. donat.* D. Barboſ. *ad l.1.p.4.n.44. ff. ſoluto matrim.*

4 Et ad hoc, quod inimicitia finita repellit ab accuſando, ut per Covar. *lib.2. variar. c.10. num.1. in princip.*

5 Et ad hoc, quod præcepta defunctorum non impediuntur per iracundiam: ita Cald. Pereira *de poteſtate eligendi, c.1. n.44.* ubi citat in contrarium
6 *l. ſi filiam 19. de inoffic. teſtam.* quatenus probare videtur, inconſultum calorem vitiare exhæredationem, injuſtam ſcilicet.

7 Et ad hoc, quod olim inimicus, hodie talis præſumitur, ut per Alciat. *de præſumpt. reg.2. præſumpt.* 10. Ranchin. *p.3. concl.*208. Menoch. *de præſumpt. lib.5. præſumpt. 43. n.8.*

8 Et quod olim talis, hodie talis præſumitur, ut per Morl. *in emporio juris civilis, part.1. tit.5. q.10. num.2.*

SVMMARIVM.

1 *Diviſum ipſo jure per legem, judicis miniſterio amplius dividi non debet.*
2 *Nomina debitorum per hominis judicium dividenda non ſunt, dum extant diviſa ipſo iure.*
3 *Pacta hæredum non valent in præjudicium creditorum, vel debitorum, benè tamen ipſorum hæredum.*
4 *Nomina ipſo jure, & ſine diviſione dividi, licèt aliàs non recipiant diviſionem, & numero 5.6. & 7.*

L. Ea quæ. VI.

Imp. GORDIANVS A. *Pomponio militi.*

1 DIuiſum ipſo iure per legem, iudicis miniſte-
2 rio diuidendum amplius non eſt. Item nomina debitorum per hominis iudicium diuidenda non ſunt, dum ipſo iure diuiſa extant. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Bart. *in l. cui fundus, num.4. in princip. ff. de condit. & demonſtr. & in l.4. §. Cato, n.27. ff. de verborum ſignific.* Iaſ. *in §. quadam, num.47. Inſtitut. de
3 action.* Boër. *deciſ.57. num.3.* ad hoc quod hæredum pacta non valent in præiudicium creditorum, vel debitorum, bene tamen ipſorum hæredum, Tiraquel. *de retractu lign. §.1. gloſſ.21. n.16.* vbi quod
4 ipſo iure, & ex lege, & ſine diuiſione nomina diuiduntur, licèt aliàs non recipiant diuiſionem, Rebuff. *in tractat. de except. num.956.* vbi quod quæ in nominibus conſiſtunt, non recipiunt diuiſionem, cùm
ipſo iure in portiones hæreditarias ex lege duode- 5
cim Tabularum diuiſa ſint. Ioan. Martius à Coſta *in addition. ad formam libellorum Camina, annot.18. num.9.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.15. col.2.* Morquech. *de diuiſione bonorum, lib.1. cap.10.
num.7.* vbi etiam citato hoc textu tenet, quod ea 6
quæ ſunt in nominibus, in hæreditate non recipiunt diuiſionem, quia per legem duodecim Tabularum diuiſa ſunt. Aluar. Valaſc. *de partit. c.2. num.39.*
vbi quod in hoc iudicium familiæ erciſcundæ non 7
veniunt nomina debitorum, quia lege duodecim tabularum diuiduntur ipſo iure.

SVMMARIVM.

1 *In judicio familiæ erciſcundæ habetur ratio fideicommiſſorum, & prælegatorum, & n.3.*
2 *Iudex aditus ſuper hæreditate dividenda de prælegatis cognoſcit, & ea cui debentur, adjudicat.*

L. Si qua. VII.

Idem A. Æliano.

IN judicio familiæ erciſcundæ habetur ratio fi- 1
deicommiſſorum, & prælegatorum. Item judex 2
aditus ſuper hæreditate dividenda, de prælegatis cognoſcit, & ea, cui debentur, adjudicat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg.1. num.1. ſupr. hoc tit.*

Probat hic textus, quod in judicium familiæ erciſ- 3
cundæ veniunt prælegata, ut per Ayerbe de Ayora *in tract. de partitionib. p.1. c.5. n.11.* Alvar. Valaſc. *in ſimili tract. c.8. n.52.*

SVMMARIVM.

1 *Bona ex hæreditate communia judicio familiæ erciſcundæ rectè petuntur, & adjudicantur: de malè acquiſitis in hæreditate inventis quid, num.2.*
3 *Turpe lucrum non venit in judicio familiæ erciſcundæ, & n.4.*

L. Bona quæcunque. VIII.

Idem A. Theleſphoro.

BOna ex hæreditate communia judicio familiæ 1
erciſcundæ rectè petuntur, & adjudicantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſuprà hoc tit.*

In Gloſſ. *Imperialis, unic.* ibi, *item mala medica-* 2
menta, &c. Vide *l. Hiſp. 2. tit.15. part.6.* ubi ſtatuitur, quod non debent dividi malæ herbæ, ſeu potiones, aut libri incantationum; ſed comburantur, nec etiam malè acquiſita in hæreditate inventa; ſed dominis, aut eorum hæredibus reſtituantur, aut eis non inventis, amore Dei dentur. Palat. *in repet. rubr. de donation. inter virum & uxor. §.65. n.9.* Mendez à Caſtro *in leg. cum oportet, de bonis quæ liber.
part.1. n.19.* ubi aſſerit veram, & receptam ſenten- 3
tiam, quod turpe lucrum non venit in judicio familiæ erciſcundæ, Morquech. *in tract. de diviſione
bonorum, lib.4. c.13. n.28.* ubi quod lucra illicita non 4
veniunt in judicio familiæ erciſcundæ.

SVM

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Fructus, aliaque incrementa in actionem familiæ erciſcundæ veniunt, & n. 2.*
3 *Hæredes tenentur communicare cohæredibus fructus perceptos bona fide, & conſumptos.*

L. Non eſt ambiguum. IX.

Idem A. Verino.

1 FRuctus, aliaque iocrementa in actionem familiæ erciſcundæ veniunt. Colligimt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 4. tit. 96. §. 1. cum ſeqq. l. Hiſpan. 6. tit. 15. part. 6. ubi gloſſ. 4.* Roder. Xuar. *in tit. de las herancias*; id eſt, *de actione hæreditatis, n. 38. pag. mihi 351.* Alvar. Valaſc. *de partit. cap. 13. num. 15.*

3 In Gloſſ. *Augeri, fin.* ibi, *ſed tu dic, quod tenetur utili actione,* &c.] Notatur ad hoc, quod hæredes teneotur communicare cohæredibus fructus perceptos bona fide, & conſumptos, ut per Cyo. & Caſtr. *in præſenti,* Alex. *conſ. 7. num. 8. libr. 2.* Roder. Xuar. *citato loco*: licèt enim conventus rei vendicatione non teneatur reſtituere fructus bona fide perceptos, & conſumptos, *l. 4. ad fin. principij, ff. finium regund.* & reſoluit Pinel. *in l. 2. de reſcind. vendit. part. 2. cap. 4. num. 47.* nihilominus tameo quando agit actione univerſali, ut eſt petitio hæreditatis, & actio familiæ erciſcundæ, hujuſmodi fructus ſunt reſtituendi, quatenus ex illis poſſeſſor locupletior factus eſt, *l. illud. 43. ad fin. principij, ff. de petit. hæred. l. 2. ff. hoc noſtro tit.* Cov. *var. lib. 1. cap. 3. n. 6. ad finem.*

SVMMARIVM.

2 *Pater, & teſtator poſſunt res inter hæredes dividere, & n. 1.*
3 *Quota quid ſit.*
4 *Clauſula generalis refertur ad antecedentia.*
5 *Patris judicium ſervandum eſt à filiis in bonis inter eos dividendis.*
6 *Teſtator ſi in ſolemni teſtamento diviſit bona inter filios, & aſſignando cuilibet certam portionem, id pro inſtitutione habetur.*
7 *Diviſio bonorum à patre inter filios facta vim habet ultimæ voluntatis, & non ſimplicis donationis: facta filiis conſentientibus, & approbantibus videtur habere naturam contractus, n. 8.*
9 *Vº Relinquo, an & quando importet hæredis inſtitutionem, remiſſivè.*

L. Quoties inter. X.

Idem A. Teleſphoro.

1 PAter, & teſtator poſſunt res inter hæredes dividere, ſalva Falcidia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. 10. tit. 26. part. 4.* Greg. Lop. *l. 3. gloſſ. 1. col. 3. in princ. tit. 10. part. 6.* Bart. *in repet. l. 1. n. 9. ad med. ff. de offic. Proconſ. Caſ.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, & uxor. §. 69. num. 10. verſ. in contrarium tamen*, ubi hîc probari ait, quod ſi teſtator inter ſuos hæredes bona ſua diviſit, & cuilibet certa bona cum maocipiis, quæ ibi erant, reliquit, non videtur voluotatem mutare, quamvis poſtea eadem mancipia univerſa, non facta eorum diſcretione, commendanda putaverit hæredibus, Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, in declarat. legis Regni, q. 7. n. 8.* ubi refert caſum hujus textus, & inde infert, quod ſi filiis hæredibus inſtitutis dicat pater, & talem filium melioro in tertia parte bonorum meorum, quod in illa tertia non dicitur hæres, ſed prælegatarius. Menoch. *remed. 4. adipiſc. n. 115.* ubi quod
quota eſt jus univerſale, *& de præſumpt. lib. 4. præ-*
ſumpt. 167. n. 46. ubi quod teſtator hæredem faci- 3
ens aliquem in omnibus bonis, dicitur revocaſſe rem legatam in codicillis, vel jam antea donatam.

In Gloſſ. *Hæredes 1.* ibi, *nota generalem clauſulam* 4
referri ad antecedentia. Hanc concluſionem cum ampliationibus, & limitationibus exornavi *in meo tract. de clauſulis uſufreq. clauſ. 70. per tot.*

In Gloſſ. *Dividit*, ibi, *& ſic dico, quod ſi pater* 5
inter filios, &c.] Notatur ad hoc, quod patris judicium ſervandum eſt à filiis in bonis dividendis inter eos, ut per Duen. *reg. 149.* Ayora *de partitionib. part. 5. cap. 1. num. 9.* Alvar. Valaſc. *in ſimili tract. cap. 25. num. 25.*

In ead. Gloſſ. ibi, *pro eo habeo, ac ſi dixiſſes, Hæ-* 6
redes inſtituo, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi teſtator inter filios ſuos in ſolemni voluntate diviſit bona ſua, aſſignando cuilibet certam portionem, vel certam rem, quod hoc habetur pro inſtitutione, ut per Roder. Xuar. *dict. quæſt. 7. n. 3.* Tiraq. *in tract. le mort, part. 2. declar. 4. n. 1.* Cov. *in cap. Raynutius, §. 1. n. 3. prope fin. de teſtament.* Morquech. *de divi-*
ſione bonorum, lib. 4. c. 3. n. 5. ubi quod diviſio bono- 7
rum à patre facta inter filios habet vim ultimæ voluntatis, ſive prælegati, & non ſimplicis donationis:
& *n. 11.* ſubdit, quod ſi fiat filiis conſentientibus, & 8
approbantibus, videtur ſumere naturam contractus.
Verbum *relinquo*, an & quando importet hæredis in- 9
ſtitutionem? vide per me citatos *in tract. de dictionib. uſufreq. dict. 346.*

SVMMARIVM.

1 *Inteſtatorum bona inter liberos æqualiter dividenda ſunt, & n. 2.*
3 *Pater filiis alimenta æqualiter præſtet, niſi ſit filius primogenitus, cui dare debet alimenta pinguiora, & uberiora.*
4 *Diviſio inæqualiter facta non retractanda eſt, ſed arbitrio judicis parti læſæ ſatisfaciendum.*

L. Inter filios. XI.

Imp. PHILIPPVS A. *&* PHILIPP. C. *Antonio.*

INteſtatorum bona inter liberos æqualiter ſunt 1
dividenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Boër. *deciſ. 46. n. 7.* Anton. Gom. *variarum tom. 1. cap. 1. n. 5.* Mynſing. *centur. 4. obſervat. 37.* Surd. *de aliment. tit. 4. q. 18. n. 21.* ubi per argumentum deſumit ex hoc textu, quod pater æqualiter alimenta filiis tenetur præſtare, niſi ſit filius primogenitus, cui dare debet pinguiora, & uberiora alimenta, Morquech. *de diviſione bonorum, lib. 1. cap. 8.*

cap.8. ubi latè de diviſione inter filios facta, & *eod.*
4 *lib.*1.*c*.11.*n*.28. quod diviſio non æqualiter facta
non eſt rettactanda, ſed arbitrio judicis eſt parti læ-
ſæ ſatisfaciendum.

SVMMARIVM.

1 *Diviſio valet ſine ſcriptura, & n.*2.
3 *Scriptura requiſita caſus, remiſſivè.*
4 *Scriptura ad probandam diviſionem quando requi-
ratur in Regno Luſitaniæ, & quando non.*

L. Non ideo. XII.

Impp. Gallien. & Valerian. AA. *Ruſo.*

1 DIviſio valet ſine ſcriptura. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l.*1.*n*.1.*ſupr.hoc tit.*
2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt
Cardoſ. *in praxi judicum, & advocat. verbo diviſio,*
3 *n*.9. Scripturæ autem requiſitæ multos caſus refere
Gloſſ. *in c*.1.§.*poſtquam, de cenſib.lib*.6. Aſſlict *de-
ciſ*.498. Boër. *dec*.49.*n*.18. Bibius *dec*.22.90.174.
& 240. Theſaur. *Pedem dec*.179. Anton. Gom *va-
riarum tom*.2.*cap*.2.*n*.17. Anton. Fab. *in ſuo Codice,
tit.de probat.diffinit*.11.& 30. Cardoſ. *in praxi judi-*
4 *cum, verbo Diviſio, n*.9. ubi ſubdit in noſtra Luſita-
nia requiri ſcripturam ad probandam diviſionem,
niſi fiat inter patrem, & filium naturalem, aut ma-
trem, & filium, aut inter ſocrum, & nurum durante
matrimonio.

SVMMARIVM.

1 *Bona profectitia dividenda ſunt, & debitum unius
fratris non onerat alios, niſi de ejus peculio pro-
fectitio, & num.*2.
3 *Peculium profectitium, quod reſpectivè patrem
ſpectat, atque filium, non confiſcatur ob deli-
ctum filij, nec è contra.*

L. Certum eſt. XIII.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. *Saturnino.*

1 PRofectitia bona dividenda ſunt, & debitum
unius fratris non onerat, alios niſi de ejus pecu-
lio profectitio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
*ad l.*1.*n*.1.*ſupr.hoc tit.*
2 Probat hic textus, quod mortuo patre peculium
profectitium venit dividendum, vel conferendum
inter liberos, ut per Cortaſ. *in expoſitione l. frater à
fratre, n*.43.*ff.de cond.indebit.* ubi Bart. *n*.10. *poſt
med.* Mendez à Caſtro *in l.cùm oportet, de bonis
quæ lib.n*.60. Segur. *in l*.1. §. *ſi vir uxori, ff de ac-
quir.poſſeſſ.n*.91. Rimio. *in l*.1.*qui admitt.ex n* 454.
Cald. Pereita *in l. ſi curatorem, verbo Læſis, n*.118.
verſ.q. ibus explicatis.
3 Notatur etiam ad hoc, quod cùm peculium pro-
fectitium pertineat ſolùm patri in proprietate, &
uſufructu, & ſolam adminiſtrationem habeat filius,
ſi ipſe filius committat delictum, per quod bona ejus
veniant confiſcanda, nullo modo hujuſmodi pecu-
lium eſſet confiſcandum, ut per Ant.Gom. *var.tom*.2.
c.15.*de ſerv.n*.14. *in princ.* Et an è contrario hujuſ-
modi peculium profectitium ex patris delicto confi-
ſcetur, ſi patris bona publicentur, latè diſputat Cald.
Pereira *d.verbo læſis, n*.118.*in fine, & n*.119.

SVMMARIVM.

1 *Ex diviſione judicis obligatur quis de evictione,
uti ex diviſione contrahentium, niſi unuſquiſque
receperit in ſe rei eventum, & n.*2. *non procedit
quando promiſſum eſt de evictione, n.*5. *vel inter
fratres actum ſit, ut de evictione alter alteri non
teneatur, n.*6. *vel res de ſui natura evincatur,
n.*7. *quod intellige ut n.*8. *vel ſi à teſtatore bona
fuerunt diviſa inter hæredes, n.*9. *quod etiam in-
tellige ut n.*10.11. *vel quando eadem res, aut fun-
dus malè affectus inter fratres divideretur, ſerva-
ta æqualitate, n.*12 *vel res uni ex filiis hæredibus
inſtitutis prælegata evincatur, n.*13.
3 *Diviſione facta à judice, ſequutaque evictione,
adhuc datur actio contra cohæredem: limita ut
num.*4.
14 *Diviſio cenſetur quædam permutatio.*
15 *Traditio ubi eſt mutua, & ita conventum, re evi-
cta non tenetur aliquis etiam ad pretium.*

L. Si familiæ. XIV.

Iidem AA. Hermiano.

EX diviſione judicis obligatur quis de evictione 1
uti ex diviſione contrahentium, niſi unuſquiſ-
que receperit in ſe rei eventum. Colligunt ex Ord.
Doctores citati *ad l*.1.*n*.1.*ſupr.hoc tit.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt *l. Hiſpan*.80. *tit*.18. *part*.5. *ubi gloſſ* 2. Iaſ. *in*
§. *quadam, n*.50.*Inſtit.de action.* Anton Gom.*var.
tom*.2.*cap*.2. *num*.33. latè Menoch. *de præſumpt.
lib*.3. *præſumpt*.118. *à num*.1. *cum ſeqq.* ubi *n*.29.
dicit quod etiam ex facta diviſione à judice, ſequu- 3
ta evictione adhuc datur actio contra cohæredem:
& *num*.20. limitat ut locum non habeat quando 4
portio alterius cohæredis eſt in eadem evictionis
cauſa, Cardoſ. *in praxi judicum, verbo diviſio, n*.13.
Decian. *reſp*.55.*num*.93.*vol*.3. ubi dicit regulam 5
hujus textus non habere locum quando promiſſum
eſt de evictione, Gail. *lib*.2. *obſervat*.14.*n*.6. Ca-
ballin. *de evict*.§.4.*num*.52. *verſ. cohæres tenetur,*
Peregrin. *de fideicommiſſ. artic*.52.*n*.54. Manent.
dec.13.*n*.1. Barz. *deciſione* 96.*n*.41. Surd. *conſ* 67.
n.7.& *conſ*.411. *n*.26. Fachinæ. *controv.lib*.6.*c*.68.
Amatis *Ferrar.dec*.3.*num*.2. & 3. Alvar. Valaſc. *de
partit. cap*.37. *à princip.* Cald. Pereira de *empt. &
vendit.cap*.31.*n*.9. Molin. *de Iuſt.tract*.2.*diſputatio-
ne* 245. *verſic. facta bonorum partitione*, latè Mor-
quech. *in tract.de diviſione bonorum, lib*.1. *capite* 8.
num.3. *cum ſeqq.* latè etiam Guzman. *de eviction.
quæſt*.33.
primò limita, niſi inter fratres actum ſit, ut de 6
evictione alter alteri non teneatur; nam tunc mu-
tuum periculum ſubeunt, & re evicta unus contra
alium non poterit de evictione agere, ut per Gloſſ.
verbo pro parte, verſ.ſic ergo diſtinguo in præſenti, Iaſ.
in leg.ſtipulatio iſta, n 11.*ff.de verbor. obligat.* Padil.
in l. ſi pro fundo, num.5. *de tranſact.* Vezin. *tom*.2.
comm.opin. lib.8. *titul*.29. *de evict. num*.75.*pag*.75.
Cald. Pereira *d.cap*.31 *num*.11. Ayora *de partit. q*.9.
n.19. & 20. Menoch. *de præſumpt.lib*.3. *præſumpt.*
118 *num*.21. Anton. Gom. *variarum tom*.2. *cap*.2.
num.14. Alvar. Valaſc. *de partit. cap*.37. *num*.7.
Morquech. *d.lib*.1.*cap*.8. *num*.4. Guzman. *d.q*.33.
num.9.

7 Secundò limita, niſi res de ſui natura euincatur.
veluti quando vni fratri feudum adiudicatum fuit.
quo mortuo relicta filia, quæ non poterat feudum
obtinere, ab ea euictum fuit, nam non poterit con-
tra patrem de euictione agere, ita gloſſ. *dicto verbo*
pro patre, verſic. item quod ſi vni aſſignetur, &c. quam
ſequuntur Ruin. *conſil.* 11. *n.* 11. *& conſ.* 14. *num.* 5.
lib. 1. *& conſil.* 137. *numero* 11. *libro* 2. Tiraquell. *de*
retractu lign. §. 1. *gloſſ.* 9. *numero* 34. *&* 55. *&* §. 11.
gloſſ. 1. *numero* 10. *& de iure primogen. quæſt.* 4. *num.*
46. Menoch. *conſil.* 87. *num.* 78. *lib.* 1. vbi *num.* 2. in-
telligit quando ratione euentus fideicommiſſi, vel
feudei, quod euinci poterat, iuſtum pretium interue-
nit, puta quia attento periculo, & grauamine minori
pretio æſtimatum fuit, latè Morquech *dicto lib.* 1.
8 *cap.* 8. *num.* 5. vbi *numeris ſequentib.* bene declarat.
Caballin. *de euict.* §. 5. *num.* 33. Surd. *de aliment. tit.* 9.
quæſt. 11. *numero.* 25. vbi diuidentium data ſcientia
qualitatis rei, ſcilicet quod erat fideicommiſſo ſub
iecta, ſequuta euictione Senatum Mantuanum eui-
ctioni locum eſſe propter inæqualitatem declaraſſe
teſtatur, *& conſil.* 67. *n.* 53. *&* 54. *& conſil.* 311. *n.* 27.
vbi explicat, & totam vim euictionis conſiſtere dicit
in ſcientia eius, qui rem feudalem recipit, Anton.
Monach. *Lucenſi deciſ.* 60. *n.* 7. *&* 8. Mat. Muta
deciſ. 57. *n.* 29. Amatis *Ferrariæ deciſ.* 3. *n.* 3. *cum*
ſeqq. Guzman. *d. q.* 33. *n.* 10.
9 Tertiò limita, ſi à teſtatore fuerunt bona diuiſa
inter hæredes nam tunc non debetur euictio, quia
talis diuiſio habet vim prælegati, *l. cum pater*, §. *eui-*
ctis, *ff. de legat.* 2. *l. Hiſpan.* 9. *tit.* 15. *part.* 6. Peregrin.
de fideicommiſſ. art. 52. *num* 27. Anton. Gom. *tom.* 2.
var. cap. 2. *num.* 34. *verſ. ſecus tamen eſt*, Surd. *conſil.*
517. *n.* 25. Ayora *de partit. part.* 3. *quæſt.* 9. *num.* 21.
Queſada *quæſt.* 10. *n.* 7. *verſ.* 15. Morquech. *d. lib.* 1.
cap. 8. *n.* 13. Cald. Pereira *dicto c.* 31. *n.* 12. Guzman.
10 *dict. q.* 33. *n.* 16. vbi *n.* 20. intelligit, niſi de voluntate
teſtatoris conſtaret voluiſſe, quod æqualitas inter
hæredes ſeruaretur; nam tunc hæres, à quo res fuit
euicta, poterit aduersùs alios cohæredes de euictione
11 agere, & *n.* 19. intelligit etiam niſi ex euictione rei
minueretur filij legitima, nam tunc poterit filius de
euictione agere aduersùs cohæredes, etſi à teſtatore
diuiſio facta ſit, de quo etiam Morquech. *d. c.* 8. *n.* 14.
Valaſc. *d. c.* 36. *n.* 5.
12 Quartò limita, quando eadem res vel fundus ma-
lè affectos inter fratres diuideretur, æqualitate inter
eos ſeruata, & quilibet æqualem partem habuerit;
nam tunc vnius parte euicta, non erit euictioni lo-
cus, quia in eodem periculo ſunt cæteri fratres, &
propter mutuum periculum æqualitas inter illos in
diuiſione fuit ſeruata, vt per Ayor. *de partit. part.* 3.
quæſt. 9. *num.* 20. *cum ſeqq.* Morquech. *d. cap.* 8. *n.* 12.
Surd. *de aliment. tit.* 9. *quæſt.* 11. *n.* 24. Guzman. *d.*
q. 33. *num.* 15.
13 Quintò limita ſi res vni ex filiis hæredibus inſti-
tutis prælegata euincatur, quoniam tunc euictio non
præſtatur à cohærede, *l. cum pater*, §. *euictis*, *ff. de le-*
gat. 2. Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, in de-*
clarat. legis Regni, §. *tertio quæro*, Caballin *de euict.*
§. 4. *n.* 23. Valaſc. *dict. q.* 37. *à n.* 10. Queſada *d. q.* 10.
n. 23. Valaſc. *d. q.* 37. *à n.* 10. Queſada *dict. q.* 10. *n.* 7.
verſ. 14. Morquech. *dicto c.* 8. *n.* 17. Guzman. *dicta*
q. 33. *n.* 22.
14 In gloſſ. *Pro parte*, ibi, *eſt enim in diuiſione quædam*
permutatio, &c. Notatur ad hoc, quod diuiſio cenſe-
tur quædam permutatio, vt per Tiraquell. *de retractu*
lign. §. 32. *gloſſ.* 1. *n.* 88. Valaſc. *de iure emphyt. q.* 38.
n. 18. *& de partition. q.* 37. *n.* 2.
15 In eadem gloſſ. ibi, *ſed magis puto*, &c. Notatur ad
hoc, quod vbi eſt mutua traditio, & ita conuentum,
re euicta non tenetur aliquis etiam ad pretium, vt per

Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum*, §. 50. *n.* 14.
ad fin. vbi dicit hanc gloſſ. ſingularem, Iaſ. *in l. pa-*
ter puella, de inoffic. teſtam. Tiraq. *in l. ſi vnquam, ver-*
bo Donatione largitus, *n.* 111. *de reuocand. donat.* Men-
chac. *controuerſ. vſufrequent. p.* 2. *c.* 68. *n.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Ex diuiſionis nudo pacto non oritur actio, nec transfertur dominium, niſi traditio inſequatur. De actione huius diuiſionis remiſſiuè, num.* 2.

L. Si diuiſionem. XV.

Iidem AA. Theophilo.

EX pacto nudo diuiſionis non oritur actio, nec 1
transfertur dominium, niſi traditio inſequatur.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr.*
hoc tit.

De huiuſmodi actione familiæ erciſcundæ latè 2
agit Aluar. Valaſc. *de partitionib. cap.* 2. *à princip.* vbi
num. 6. dicit ſingulare eſſe in omnibus iudiciis diui-
ſionis, quod per adjudicationem dominium tranſ-
fertur ſtatim ſine alia traditione, & dicit valde no-
tandum, quia in iſtis receditur à regula *l. traditioni-*
bus, de pactis.

SVMMARIVM.

1 *Iudex in diuiſione defuncti voluntatem ſequetur etiam non ſolemnem.*
2 *Ex voluntate parentis minus ſolemni non ſuccedi niſi ab inteſtato, minus placet.*
3 *Teſtamenti etymon.*
4 *Teſtamentum conditum inter liberos, non adhibita ſolemnitate iuris poſitiui, erit perfectum teſtamentum, & non codicillus, & per conſequens liberi ſuccedent ex teſtamento, & non ab inteſtato.*
5 *In teſtamento condito inter liberos, ſubintelligitur appoſita clauſula codicillaris.*

L. Filij patris. XVI.

Iidem AA. Heraclio.

IVdex in diuiſione defuncti voluntatem ſequetur 1
etiam non ſolemnem. Colligunt ex Ordin. Do-
ctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

In gloſſ. *Ab inteſtato*, ibi, *ex hoc dicunt quidam,* 2
quod ex minus ſolemni voluntate parentis non ſucce-
ditur niſi ab inteſtato, quod non placet, &c. Ita Tira-
quel. *de priuileg. piæ cauſæ, priuil.* 8. Clar. §. *teſtamen-*
tum, *q.* 13. Mich. Craſſ. *recept. ſentent.* §. *teſtamentum*,
q. 11. *n.* 2. Harman. Piſt. *lib.* 1. *n.* 2. Thaddæ. Piſo *var.*
reſol. lib. 1. *c.* 7. *n.* 21.

In eadem gloſſ. ibi, *eſt enim teſtamentum teſtatio* 3
mentis, &c. Vide Menchac. *de ſucceſſ. creat. in præ-*
fat. n. 28. Molin. *de Iuſtitia, & iure, tract.* 2. *diſp.* 124.
col. 1. *in fine.*

In eadem gloſſ. ibi, *referas ad caſum, cùm fecit co-* 4
dicillos, &c. Notatur ad hoc, quod teſtamentum con-
ditum inter liberos non adhibita ſolemnitate de
iure poſitiuo requiſita, erit perfectum teſtamentum,
& non codicillus, & per conſequens liberi ſucce-
dent ex teſtamento, & non ab inteſtato, quando ſci-
licet pater vſus eſt verbis directis denotantibus in-
ſtitutionem, vel diuiſit inter filios hæreditatem per
quotas

quotas ; ſecus verò ſi particulariter per ſingulas res, quia tunc illa eſt quædam diuiſio,& ſucceſſio ab inteſtato, & non teſtamentum. Ita Anton.Gom. *l.3. Tauri, n.55.& 56.*

5 Notatur etiam ad hoc quod in teſtamento condito inter liberos ſubintelligitur & cenſetur appoſita clauſula codicillaris,vt per Boër. *decis.240. num.6.* Anton.Gom. *d.l.3.Tauri, n.62.* & citatos per me *de clauſul.vſufreq.clauſ.21.n.5.*

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio facta inter præſentes iuribus abſentium nil derogat,& n.2.*

3 *Factum vnius non debet nocere alteri.*

4 *Pro debito vnius non debet moleſtari alius.*

5 *Hæredes abſentes an & qualiter citandi ſint per edicta ad familiæ erciſcundæ iudicium.*

6 *Fructuum incremento bona hæreditaria augentur.*

L. Cohæredibus. XVII.

Iidem AA. & CC. Commodiano.

1 Diuiſio facta inter præſentes iuribus abſentium nil derogat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l.Hiſpan.12.titulo 2.parte 3.* Ordin.Reg. Luſit. *lib.4.tit.96.§.2.* Socin. *conſ.195.num.6. lib.2.* Morquech. *in tract. de diuiſione bonorum,lib.1. cap.. n.41.cum ſeqq.* latè Aluar.Valaſc. *de partition.cap.7. à princip.* vbi *num.7.* ait iure communi , de quo *in hoc text.* attento, ſi quidam ex hæredibus ſint abſentes, & alius , vel alij præſentes velint hæreditatem partiri, poſſe hoc rectè facere , iure abſentium & ignorantium minimè derogato, & omnino illæſo manente, & *num.*8. addit legem Regiam Luſitanam *in d.§.2.* requirere ad citationem hæredis abſentis quod ſit in loco certo , in quo bene poſſit citari , hoc eſt facilè, & ſine periculo, & *n.18.* ait quod ſi fiant partitiones non facta mentione alicuius hæredis abſentis , quia forſan ignorabatur quod defunctus habebat talem hæredem, vel quod eum inſtituerat ; quia non reperitur defuncti teſtamentum, vel quia ab inteſtato deceſſit , non valent quatenus in præiudicium illius abſentis, qui ignoratur, vel fuit habitus pro mortuo, latè etiam Ayora *eod. tract.de partit.p.1.c.5. n.15. cum ſeqq.*

3 Notatur ad hoc , quod factum vnius non debet alteri nocere, vt per Surd. *decis.102.num.1. & conſil.22.num.29.* Menoch. *conſ.349.num.26.* & alios per me citatos *de axiom. iuris vſufrequent.axiom.93. num.21.* Et ad hoc quod pro debito vnius non de-

4 bet alius moleſtari, Surd. *de aliment.tit.8. priuil.54. num.1.*

5 Hæredes abſentes an, & qualiter citandi ſint per edicta ad iudicium familiæ erciſcundæ ? vide Ayor. *de partit. part.1.cap.5. num.17.* Aluar. Valaſc. *eod. tractat. capite 7.à numero 13.* Morquech. *de diuiſion. bonorum,lib.1. cap.2. num.41. cum ſeqq.* vbi reſoluit quod ſi aliquis ex hæredibus abſens fuerit, & citari non poſſit, quia domum certam non habet , nec ſcitur vbi ſit, curator bonis eſt à iudice creandus, cum quo diuiſio fiat, præcedente informatione de ſupradictis, quæ vim proclamatis habet,& *num.42.* diſputat an ſi dicta ſolemnitas non ſeruetur,& abſque curatore bonis dato fratres præſentes diuiſionem bonorum fecerint, & ſuam partem fratri abſenti adiudicauerint, & vſusfructus præſentium promiſit abſentem ratam dictam diuiſionem habiturum ; an dicta diuiſio ſic facta valeat, ſi frater abſens veniat, & contradicat ?

Abſentis , & ignorantis.] *Ignorati* debere dicere putat Aluar.Valaſc. *d.c.7.n.18.in princ.*

Portionem cum redditibus , &c.] Notatur ad hoc 6
quod fructuum incremento bona hæreditaria augentur, vt per Aluar. Valaſc. *dict.tractat. de partition. c.13.num.5.*

SVMMARIVM.

1 *Emptum & traditum nomine filij , eidem in diuiſione eſt adiudicandum, & n.3.*

2 *Sumptus à cohærede facti pro communis hæreditatis commodo , titulo familiæ erciſcundæ, aut negotiorum geſtorum actione retineri , ac peti non poſſunt.*

4 *Pater emens nomine filij cenſetur ei donare, ſi emit, & nomen filij in inſtrumento apponi iubet ; non tamen filij nomine, vt donet ei , emiſſe præſumitur , niſi re ipſa ſubſequuta ſit traditio , num.5. quando emit fundum , aliamve rem nomine filij emancipati , vel exiſtentis in poteſtate , ſed eam illi non tradidit, non præſumitur donatio, num.6. ſecus quando rem illam ei tradidit , etiamſi pater dediſſet pecuniam ipſi filio vt ſuo nomine emeret, num.7. niſi inter filios magna reſultaret inæqualitas , vel extent coniectura , quæ ſignificare poſſunt, patrem donare noluiſſe, n.8.*

9 *Aſſignantur intellectus l.filiæ cuius, familiæ erciſcundæ.*

10 *Diuiſio bonorum patris inter filios morte patris confirmata , facit valere donationem , quæ aliàs eſſet inualida.*

11 *Res empta ex pecunia aliena efficitur ementis , & ei dominium acquiritur ; & non domino pecuniæ.*

12 *Filius non tenetur conferre libros à patre donatos, niſi magna inter fratres reſultaret inæqualitas, n.13. & vt illi donati præſumantur , & non veniant conferendi, emptio libro 'n nomine filij, & traditio ſimul concurrere debent , n.16. ſi conferantur, ſufficiet conferre eorum æſtimationem, habito reſpectu ad tempus collationis, n.20. an autem donatio librorum, vel alia facta filio cauſa ſtudij poſſit reuocari à patre , diuerſè ſentiunt, n.22. concordantur, num.23.*

14 *Filius non tenetur conferre expenſas , quas pater cum eo fecit in ſtudiis, etſi non ſit Doctor , Licentiatus, vel Aduocatus, nec ſtudia compleuerit in vita patris , num.15. niſi pater tempore , quo expenſas ſubminiſtrauit , credendi animo facere, & non donandi, fuerit proteſtatus, n.17. aut filius habebat penes patrem bona materna, vel alia, num.18. vel in ſtudio negligenter ſe geſſerit, & à patre præſtita in malos vſus erogarit, num.19. & quidem in caſibus quibus expenſæ factæ in ſtudio conferendæ ſunt , detrahi in primis debet quod filius in domo patris in alimentis potuiſſet expendere, n.21.*

15 *Donatio quam facit pater filio, ad ſui confirmationem, non requirit aditionem hæreditatis.*

L. Filiæ cuius. XVIII.

Iidem A.A & CC. Dominæ.

Emptum & traditum nomine filij , eidem in diui- 1
ſione eſt adiudicandum. Item ſumptus à cohæ-

rede facti pro communi hæreditatis commodo, titu-
lo familiæ erciſcundæ, aut negotiorum geſtorum
actione retineri ac peti poſſunt. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* poſt omnes Gi-
3 phan. *tom.* 1. *pag.* 179.
Hanc eandem concluſ. quoad primam eius par-
tem ex hoc text. deſumunt Duen. *reg.* 371. Cuiac.
lib. 9. *obſeruat.* 16. Soat. à Ribera *lib.* 9. *obſeruat. cap.*
35. Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloſſ.* 9. *numero* 65. vbi,
4 quod pater emens nomine filij cenſetur ei donare,
Menoch. *de arbitr. caſu* 88. *n.* 11. vbi quod ſi pa-
5 ter rem aliquam emit, & nomen filij in inſtrumen-
to apponi iubet, non tamen filij nomine, vt donet ei,
emiſſe præſumitur, niſi re ipſa ſubſequuta traditio
6 ſit, & *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 30. *numero* 7. vbi dicit,
quod quando pater emit fundum, aliámve rem no-
mine filij emancipati, vel exiſtentis in poteſtate, ſed
eam illi non tradidit, non præſumitur donatio, &
7 *num.* 8. *cum ſeqq.* ſecus tenendum aſſerit quando rem
illam ei tradidit, etiamſi pater dediſſet pecuniam ipſi
8 filio, vt ſuo nomine emeret, & *num.* 11. & 13. limitat
quando inter filios reſultaret magna inæqualitas, vel
extent coniecturæ, quæ ſignificare poſſunt patrem
donare noluiſſe, Surd. *de aliment. tit.* 6. *q.* 13. *n.* 13.
cum ſeqq. vbi ait, quod ſi pater non emat nomine
filij, non videtur illi donare, & idem eſſe aſſerit in
quocunque aſcendente erga deſcendentem ſuum. D.
Barboſ. *in l.* 3. §. *quod ſi in patris, num.* 9. *ff. ſoluto ma-
trim.* vbi probari in hoc text. ait, quod licèt donatio
facta filiofam. morte patris non confirmetur, tamen
illum operabitur effectum, vt in diuiſione hæredita-
ris donatum adiudicetur filio, & ex aliis bonis hære-
ditariis aliorum fratrum ſupplebuntur portiones:
vnde licèt donatum filiofam. & non traditum non
confirmetur morte patris, *l. ſi quis alteri, vel ſibi*, ta-
men in diuiſione donatum applicabitur illi filio, cui
donatum eſt, ex reliquis bonis aliis fratribus ſatis-
9 fiet. De intellectu latè idem D. Barboſ. *in l. qua dotis*
34. *n.* 139. *& ſeq. ff. ſoluto matr.* ibi. *Eſt tamen verum,
quod immò ex ſolo contractu ſine traditione præſumatur
donatum filiæ*, videtur probare text. *in l. filia cuius* 18.
fam. erciſc. & licèt Bart *hîc n.* 12. reſpondeat textum
eſſe intelligendum quando etiam interuenit traditio
nomine filiæ, & defendat Iaſ. *hîc n.* 38. tamen prædi-
ctus intellectus apertè diuinat, & ex multis eum re-
prehendit Andr. Angul. *tract. de meliorat. lib.* 3. *gloſſ.*
4. *à n.* 68. Alij igitur varij intellectus aſſignantur *d.
l. filia cuius*, quos hîc referunt Alex. *n.* 19. Vincent.
n. 35. Iaſ. *in l. ſi donatione*, *col.* 2. *& ſeq. de collat.*
Sed verus intellectus eſt, quod *in d. l. filia cuius*, non
agitur de præſumenda donatione, ſed tantùm de re-
bus emptis per patrem nomine filiæ, quæ reperiuntur
in hæreditate patris, & ideo veniunt mero iure diui-
dendæ inter cohæredes, *leg.* 1. *de caſtrenſi pecul.
lib.* 12. in ſpecie Roman. *conſ.* 291. *num.* 10. *ad
finem*, & inquit nihilominus Imper. *in d. l. filia
cuius*, quod voluntas patris, quæ colligitur e xem-
ptione facta per patrem nomine filiæ, illum effe-
ctum operabitur, vt filiæ hæc res debeat præcipua
adiudicari per arbitrum familiæ erciſcundæ, & alliis
cohæredibus ex reliqua hæreditate tantundem com-
penſabitur; quia licèt filij ex ſingulis rebus hæredi-
tariis debeant legitimam ducere, *l. Plautius, inf. ad
leg. Falcid.* tamen voluntas patris expreſſa, vel tacita
efficiet vt quis legitimam habeat in certa re, & alij
in aliis rebus hæreditariis, vt reſoluit Rip. *in leg. in
quartam, numero* 93. *infrà ad legem Falcid.* qui
intellectus eſt de mente Saliceti *in dict. leg. filia
cuius, num.* 1. Imol. *leg. centurius*, §. *fin. col.* 2. *ad
finem, infrà de verb. obligat.* Lancel. Dec. *hîc col.
penult. ad medium*, Corn. *in authent. ex teſtamento,
num.* 39. *de collation.* & tanquam nouum intellectum
ſibi arrogat Andr. Angul, *de meliorat. lib.* 3. *gloſſ.*
4. *num.* 71. Hactenus D. Barboſa.
Notatur ad hoc hic text. quod diuiſio bonorum 10
patris inter filios morte patris confirmata, facit do-
nationem valere, quæ aliàs eſſet inualida, vt per
Ayin. *conſ.* 19. *num.* 2. Stephan. Gratian. *diſcept.
forenſ. tom.* 1. *cap.* 82. *num.* 12. vbi *num.* 13. intel-
ligit quando facta traditio bonorum donatorum ve-
re, vel fictè per clauſulam.
In gloſſ. *Res comparauit*, ibi. *Vnde quia nomine* 11
eius emit, &c. Auerte, quod res empta ex pecunia
aliena efficitur emptoris, & ei dominium acquiri-
tur, & non domino pecuniæ, de quo Tiraq. *de re-
tractu lig.* §. 32. *gloſſ. vnic. numero* 16. Socin. *reg.*
343. Anton. Gom. *leg.* 53. *Tauri*, *numero* 36.
Molin. *de primog. lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 35. Eſcobar
de ratiocin. cap. 14. *num.* 35. Minoch. *de præſumpt.
lib.* 3. *præſ.* 51. *numero* 43. Matienz. *l.* 8. *gloſſ.*
4. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua Recop.* Anton. Monach.
Lucenſi deciſ. 25. *numero* 58. Alex. Trentacinq.
var. reſol. libro. 3. *titulo de empt. & vendit. reſol.*
1. *numero* 1. Matt. *in votis noniſſ. deciſionis*, *voto*
127. *numero* 3. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 7.
gloſſ. 3. *part.* 13. *numero* 27. *tom.* 2. Rot. apud
Cenc. *poſt. tract. de cenſibus deciſ.* 149. *num.* 2.
In ead gloſſ. ibi, *quod facit pro filio, cuius nomine* 12
pater emit libros, &c. Regula eſt, quod filius non
tenetur conferre libros à patre donatos, de qua, &
eius exornatione, vide Duen. *reg.* 222. *limit.* 3.
& reg. 371. Ahb. *in cap. in præſentia*, *numero* 56.
de probat. Afflict. *in cap.* 1. §. *præterea, num.* 76. *de
prohibita feudi alienat. lib.* 3. *feudor.* Gregor. Lop.
l. 3. *verbo valdria, tit.* 4. *part.* 5. Anton. Gom. *l.* 29.
Tauri, num. 16. *&* 17. Auendan. *ibi gloſſ.* 3. *num.* 5. &
Menchac. *de ſucceſſ. reſol. lib.* 2. §. 19. *num.* 30. Iul.
Clar. §. *donatio*, *q.* 8. *num.* 6. Kirchou. *tom.* 2. *com-
mun. opin. lib.* 6. *tit.* 10. *de collat. num.* 26. *pag.* 31.
Horat. Lut. *de priuileg. ſcholar. priuil.* 22. Rebuff.
in ſimili tract. priuil. 55. *cum ſeqq.* Perex *l.* 8. *tit.* 2. *lib.*
1. *Ordin. pag.* 46. *col.* 2. *verſ. quæritur vlterius*, vbi ſep-
tem concluſiones in hac materia facit, Matienx. *l.* 3.
gloſſ. 2. *num.* 3. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recop.* Petr. Gilchen.
ad auth. ex teſtamento, n. 29. *de collation.* Ioan. Garc.
de expenſis, cap. 4. *n.* 6. Anton. Amat. *in l. ſi emancipati,* 13
de collation. num. 300. *cum ſeqq.* vbi *num.* 315. limitat
ſi magna inter fratres reſultet inæqualitas, Menoch.
de præſumpt. lib. 3. *q.* 30. *num.* 16. *& de arbitrar. caſu*
131. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.*
11. *tit.* 14 *ex n.* 8. D. Barboſ. *in l.* 1. *part.* 7. *n.* 36 *ff.
ſoluto matrim.* Valaſc. *de partit. c.* 13. *n.* 159. *cum ſeqq.*
Parlad. *differ.* 50. §. 4. *n.* 40. Pichard. *ad* §. *quadam
actiones, in tract. de collat. bonorum, art.* 3. *n.* 60. Ste-
phan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 50. *à n.* 24. Franc.
à Souſa *in repet.* §. *actionum, part.* 4. *num* 10. *cum mul-
tis ſeqq. Inſtit. de actionib.* Molin. *de Iuſtitia tract.* 2.
diſp. 239. *in fine*, Mangil. *de imputat q.* 30. *n.* 15.
Hinc etiam filius non tenetur conferre expenſas 15
quas pater cum eo fecit in ſtudiis, quas in dubio non
animo credendi, ſed ex debita pietate, & donandi
animo videtur facere, Ita Duen. *reg.* 87. Auendan. *d. l.*
29. *Tauri gloſſ.* 3. *n.* 5. Mendex à Caſtro *in l. cum
oportet, de bonis quæ lib. num.* 173. Matienx. *l.* 3. *gloſſ.*
2. *num.* 6. *tit.* 8. *lib. noua Recop.* Parlad. *d. differ.* 50. §.
4. *num.* 3. Ioan. Garc. *de expenſ. c.* 4. *n.* 1. Ayor.
de partit. part. 2. *q.* 13. *n.* 29. *verſ. primò item quæro*,
Valaſc. *in ſimili tract. cap.* 13. *n.* 151. D. Barboſ. *in d. l.*
1. *ff. ſoluto matr. part.* 7. *num.* 48. *cum ſeqq.* Pichard. *in
d. tract. de collat. bonorum, art.* 3. *n.* 54. Franc. à Souſa
in repet. de §. *actionum, cap.* 4. *n.* 80. *verſ. item ſi filio, &
n.* 101. *cum ſeqq.*
Amplia etſi filius non ſit Doctor, Licenciatus, 16
vel Aduocatus, nec ſtudia compleuerit in vita patris;
nam

nam adhuc libros ſibi à patre donatos conferre non tenetur, gloſſ. per text. *ibi in l. qua pater* 50. *ff. hoc tit.* Anton. Gom. *l.* 29. *Tauri, n.* 16. *cum ſeqq.* Duen. *reg.* 171. D. Barboſ. *in d. l.* 1. *part.* 7. *n.* 35. 37. & 38. Matienz. *d. gloſſ.* 2. *num.* 5. Franc. à Souſa *d. p.* 4. *n.* 107. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 2. *c.* 231. *à n.* 18.

16 Et aduertas, quod emptio librorum nomine filij & traditio ſimul concurrere debent, ad hoc vt illi donati præſumantur, & non veniant conferendi, ita vt ex ſola librorum traditione donatio non præſumatur, nec ex ſola emptione pro filio. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo læſis, n.* 101. *verſ. ex quo,* Menoch. *d. lib.* 3. *præſ.* 30. *à n.* 22. Pichard. *d. art.* 3. *n.* 60. *verſ. quæ tamen noſtra gloſſ.* Franc. à Souſa *d. p.* 4. *n.* 103. Mangil. *de imput. q.* 30. *à n.* 9. Stephan. Gratian. *d. cap.* 231. *num.* 15.

17 Limita primò ſi pater tempore quo expenſas ſubminiſtrauit, credendi animo facere, & non donandi fuerit proteſtatus, *l. quæ pater* 50. *ff. hoc tit.* Anton. Gom. *l.* 29. *Tauri, n.* 16. *verſ. ſecundo limita,* Ioan. Garc. *dict. cap.* 4. *num.* 1. Matienz. *l.* 13 *gloſſ.* 2. *n.* 6. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recop.* Ayora *de partit. p.* 2. *q.* 13. *n.* 24. *col.* 3. *verſ. fin.* Mendez à Caſtro *in l. cum oportet, num.* 177 *de bonis quæ liber.* Amat. *in d. l. ſi emancipati, de collation. n.* 305. 316. & 317. Franc. à Souſa *d. part.* 4. *num.* 105. vbi quod non præſumitur donare, ſi expenſas ſcripſit in libro ſuorum debitorum. Aluar. Valaſc. *de partit. cap.* 13. *num.* 164. *verſ. vel pater tempore;* vbi etiam quod eo ipſo colligitur animus credendi, ſi pater expenſas contulit in libris rationum. Intellige ſi ipſo tempore, quo expenſæ præſtantur, & non ex interuallo, interueniat animus credendi, & non donandi, *l. illud* 20. *in fine, de collat.* Anton Gom. *d. l.* 29. *Tauri, num.* 16. *in fine, & n.* 27. Mendez à Caſtro *in ead. l. cum oportet, num.* 177. Pichard. *in d. art.* 3. *num.* 58. aſſerentes ideo non nocere filio declarationem tempore mortis factam quod animo credendi dedit. Quod quidem locum habere mihi videtur, niſi filius ſtudium non compleuerit, nam tunc ex interuallo poterit animum ſuum patefacere, & filio nocebit. Anton. Gom. *d. l.* 29. *Tauri, n.* 27. *in fine,* Ayora *de partit. p.* 2. *q.* 13. *num.* 29. *col.* 4. *verſ. eo ſit tamen quo filius,* Mendez à Caſtro *in d. l. cum oportet, n.* 177. *verſ. quæ declaratio fieri debet.*

18 Limita ſecundò, ſi filius habebat penes patrem bona materna, vel alia, quia tunc de illis pater ad iſtas cauſas videbitur expendere, & non de ſuo: ita per text. *in l. fin. ff. de petit. hered. & in l. Neſennius, ff. de negot. geſtis,* reſoluunt, Gregor. Lop. *l.* 5. *gloſſ.* 6. *tit.* 15. *part.* 6. Anton. Gom. *l.* 29. *Tauri, num.* 16. *verſ. quod tamen limita, & intellige,* Ayora *d. q.* 5. *num.* 29. *verſ. item limitatur.* Ioan. Garc. *d. tract. de expenſ. capite* 4. *num* 2. Matienz. *l.* 3. *gloſſ.* 2. *num.* 7. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recop.* Eſcobar *de ratiocin. cap.* 21. *num.* 31. Aluar. Valaſc. *d. cap.* 13. *n.* 164. *verſ. & primò,* Mangil. *de imputat. quæſt.* 30. *verſ. vbi verò, & quæſt.* 32. *num.* 6. Franc. à Souſa *d. p.* 4. *n.* 105. Etſi bona huiuſmodi apud patrem exiſtentia non conſiſtant in pecunia numerata, ſed in bonis immobilibus, Ant. Gom. *d. l.* 16. *verſ. aduerte,* Ioan. Garc. *d. c.* 4. *verſ. quod eſt verum,* Ayora *d. num.* 29. *verſ. eſt tamen aduertendum.* Quamuis contrarium huius limitationis, immò quod etſi habeant bona filij, pater non præſumatur animo compenſandi expendiſſe, reſoluunt Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 10. *n.* 19. D. Barboſ. *in dict. l.* 1. *ff. ſoluto matr. p.* 7. *n.* 28. Stephan. Gratian, *dict. cap.* 231. *num.* 19.

19 Limita tertiò, ſi filius in ſtudio negligentèr ſe geſſit, & à patre præſtita in malos vſus erogauit; nam datio patris habet tacitam conditionem, ſi filius proficiat, & in optimos vſus expendat, & ſic tanquam cauſa non ſequuta repetitioni erit locus: ita Auendan. *reſp.* 17. *n.* 2. Ioan. Garc. *d. c.* 4. *n.* 3. Aluar. Valaſc. *d. c.* 13. *n.* 164. *verſ. & tandem.* Matienz. *l.* 3. *gloſſ.* 2. *n.* 5. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recop.* D. Barboſ. *in d. l.* 1. *part.* 7. *n.* 64. *verſ. vnde dixit,* Pichard. *d. art.* 3. *n.* 59. Franc. à Souſa *d. p.* 4. *n.* 105.

Duo in hac materia ſunt aduertenda, vnum quod ſi libri conferantur, ſufficiet conferre eorum æſtimationem, habito reſpectu ad tempus collationis. Anton. Gom. *d. l.* 29. *num.* 17. Aluar. Valaſc. *d. c.* 13. *num.* 166. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 13. *tit.* 14. *num.* 11. vbi tenet quod in caſibus, in quibus non præſumitur facta donatio, & filius tenetur libros in commune conferre, tunc iudex debet eos in eius portione imputare, ne aliquod detrimentum patiatur propter ſingularem affectionem, & memoriam localem, quam illis habere conſueuit. 20

Alterum quod in caſibus, quibus expenſæ factæ in ſtudio conferendæ ſunt, detrahi in primis debet quod filius in domo patris in alimentis potuiſſet expendere, ita Perez *l.* 1. *tit.* 10. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 383. Duen. *reg.* 181. *limit.* 2. *ad fin.* Anton. Gom. *d. l.* 29. *Tauri, num.* 17. *verſ. vnum tamen eſt,* Auendan. *dict. reſp.* 17. *num.* 3. *ad finem,* Ayora *d. part.* 2. *quæſt.* 13. *num.* 29. *col.* 4. Matienz. *d. l.* 3 *gloſſ.* 2. *num* 6. Anton. Amat. *in dict. l. ſi emancipati, num.* 322. Pichard. *d. art.* 3. *n.* 59. Franc. à Souſa *d. p.* 4. *n.* 105. Aluar. Valaſc. *d. c.* 13. *n.* 165. Mangil. *de imput. q.* 32. *n.* 1. 21

Vtrùm autem hæc donatio librorum, vel alia facta filio cauſa ſtudij, poſſit à patre reuocari? Negatiuam partem tuentur Gom. Arias *in l.* 17. *Tauri, num.* 34. Ciſuentes *n.* 2. *limit.* 3. Palat. Rub. *n.* 67. Caſtill. *verbo Semejante,* Seguta *in l. vnum ex fam.* §. *ſed ſi fundum, n.* 128. & 151. *ff. de legat.* 2. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 245. *n.* 9. cuius contrarium ſequuntur Tell. *in d. l.* 17. *num.* 113. Auendan. *l.* 41. *Tauri, gloſſ.* 25. *n.* 8. Sed quælibet opinio facilè ad concordiam reduci poteſt, vt ſcilicet prima procedat in bonis neceſſariis ad alimenta, & ad diſcendum: ſecunda in donatione bonorum, quæ ad ſtudium neceſſaria non ſunt, ita Azeued. *l.* 1. *n.* 47. & 48. *tit.* 6. *lib.* 5. *nouæ Recop.* Morquech *in tract. de diuiſione bonorum, lib.* 3. *c.* 6. *n.* 89. 22 23

In ead. gloſſ. ibi, *ſed hic,* &c. Notatur ad hoc, quod donatio quam facit pater filio, ad ſui confirmationem non requirit aditionem hæreditatis, vt per. Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor.* §. 69. *n.* 1. *in fine,* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo libertis, num.* 132. *verſ. tertio,* Hippol. *ſing.* 65. Anton. Gom, *var. tom.* 2. *c.* 4. *n.* 16. *col.* 3. *in fine.* 24

SVMMARIVM.

1 *Res ex hæreditate ſubtracta repetuntur familiæ erciſcundæ iudic.* 1. *& n.* 2. *Intellige vt n.* 3.

L. Incerti iuris. XIX.

Idem AA. *&* CC. *Lyſicrati.*

RES hæreditate ſubtractæ iudicio familiæ erciſcundæ repetuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1 *ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Azor. *de partitionib. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 37. vbi intelligit de re ſubtracta, vel deteriorata poſt mortem defuncti, addens quod ſi ante mortem patris, vel defuncti id factum eſſet, non veniet in hoc iudicio diuiſorio, ſed alio iudicio ordinario agendum eſſet, Aluar. Valaſc. *in ſimili tractat. de partition. c.* 8. *num.* 56.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

1 *Res ſi communi nomine diſtrahitur, communi nomine pretium venit in actione mandati, vel negotiorum geſtorum; ſi verò proprio nomine, venit in petitionem hæreditatis.*

2 *Fratres præſentes quando hæreditatem diuiſerunt, & partes ſuas vendiderunt, poterit frater, qui abſens fuit, & diuiſioni non conſenſit, in iudicio familiæ erciſcundæ partem pretij rerum venditarum à fratribus petere.*

3 *Vendens rem alienam ſemper nomine alieno vendere cenſetur.*

L. In familiæ XX.

Iidem AA. & CC. Pactuelæ.

1 SI res communi nomini diſtrahitur, communi nomine pretium venit in actione mandati, vel negotiorum geſtorum; ſi verò proprio nomine, venit in petitionem hæreditatis. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Vide Morquech. *in tract. de diuiſione bonorum, lib. 1. cap. 2. num. 45. cum ſeqq.* vbi citato hoc text. ait, quod quando fratres præſentes hæreditatem diuiſerunt, ſi partes ſuas diuiſas vendiderunt, poterit illius frater, qui abſens fuit, & diuiſioni non conſenſit, in iudicio familiæ erciſcundæ partem pretij rerum venditarum à fratribus petere: & *num. 46.* ſubdit, quod ſi commodè expediri poterant, & communi nomine vendiderunt, actione negotiorum geſtorum pretium communicatur, & diuidendum erit. Cabed. *L. ſtr. deciſ. 46. n. 3. part. 1.* ad hoc, quod vbi hæreditas iacet indiuiſa, ſi hæres ſuo nomine rem aliquam hæreditariam alienat, non revocatur alienatio, etiamſi alij hæredes non conſenſerint, ſed repetitur pretium ab eo vt conferat inter hæredes diuidendum.

3 Notat hîc Bartol. quod vendens rem alienam, ſemper nomine alieno cenſetur vendere, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloſſ. 2. n. 20.*

SVMMARIVM.

1 *In rebus à patre diuiſis iudex patris voluntatem inter liberos ſequitur; vbi verò non apparent à patre diuiſa, iuris ordinem attendet.*

2 *De diuiſione à parente facienda inter liberos, remiſſiuè.*

3 *In diuidendo voluntas teſtatoris non ſolùm expreſſa, ſed & coniecturata, ſequenda eſt.*

4 *Diuiſio bonorum communium quando facta fuit ab ipſomet teſtatore, qui in bonis hæredes fecit, cohæres non tenetur cohæredi pro re euicta, quam quidem ob conditionis euentum tenetur reſtituere.*

L. Si cogitatione. XXI.

Iidem AA. & CC. Fortunato.

1 IN rebus à patre diuiſis iudex patris voluntatem inter liberos ſequetur, vbi res non diuiſæ à patre apparent, iuris ordinem iudex attendet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom. 1. pag. 181.*

De diuiſione à parente inter liberos facienda, vide latè Aluar. Valaſc. *in tract. de partition. c. 21. per tot.* Morq. *in tract. de diuiſione bonorum, lib. 4. cap. 3.* 2

Ex hoc text. colligit Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, amplia. 11. n. 20. verſ. ad propoſitum,* quod iudex in diuidendo debet ſequi voluntatē teſtatoris nō ſolùm expreſſam, ſed coniecturatam. 3

In gloſſ. *Voluntatem. pen.* ibi, *& nota, quod pro huiuſmodi diuiſione non agitur de euictione, &c.* Notatur ad hoc, quod quando diuiſio bonorum communium facta fuit ab ipſomet teſtatore, qui in bonis ſuis hæredes fecit, cohæres non tenetur cohæredi pro re euicta, quam quidem ob conditionis euentum tenetur reſtituere, vt per Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſ. 118. num. 8.* 4

SVMMARIVM.

1 *Errore cohæredum alteri non acquiritur dominium.*

2 *Poſſidens rem alienam ſine titulo, domino etiam ſciente & patiente, non acquirit dominium.*

3 *Actio familiæ erciſcundæ an, & quo tempore præſcribatur iuri agendi ad diuidendum rem communem familiæ erciſcundæ, aut communi diuidendo actione, remiſſiuè.*

L. Seruum. XXII.

Iidem AA. & CC. Dionyſio.

ERrore cohæredum alteri non acquiritur dominium. Item poſſidens rem alienam ſine titulo, domino etiam ſciente & patiente, dominium non acquirit. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1 2

An, & quo tempore præſcribatur actio familiæ erciſcundæ, ſeu præſcribatur iuri agendi ad diuidendum rem communem familiæ erciſcundæ, aut communi diuidundo actione, vide Ayoram *in tract. de partition. p. 3. q. 30. num. 106.* vbi per hunc text. tenet, quod hæc actio non præſcribitur longo tempore decem, vel viginti annorum, ſed triginta annis, cùm is, qui poſſidet rem communem, non habeat titulum in actione reali, quæ continetur in mixta actione familiæ erciſcundæ, vel communi diuidundo, & intelligit procedere quando ſocius poſſidebat nomine ſuo tantùm, credens rem eſſe diuiſam, vel ſuam bona fide ex aliqua iuſta cauſa, ſecus ſi ſocius poſſidebat communi nomine, ſuo, & cohæredis, vel ſocij, quia tunc tunc nullo tempore præſcribit: & *num. 111.* ſubdit tunc eſſe neceſſariam præſcriptionem triginta annorum, quando cohæres, aut ſocius defenditur præſcriptione temporis lapſi, ſed ſi allegaret, & prætenderet factam fuiſſe diuiſionem, & pro diuiſo poſſediſſe illam rem, aut res, de quibus petitur diuiſio, & cohæres poſſediſſet alias res hæreditarias pro diuiſo, tunc ex ſola poſſeſſione decem annorum præſumetur facta diuiſio, & hoc tempore lapſo defendetur à diuiſione petita, per gloſſ. *verba ſi maior, in l. ſi maior, commun. diuid.* latè etiam hanc eandem materiam pertractat Aluar. Valaſc. *in ſimili tract. de partitionibus, c. 38. per tot.* 3

L.

1

L. Licet pactio. XXIII.

Iidem AA *&* CC. *Hermogeni.*

PActum cohæredum non præjudicat creditoribus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſupr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Fideicommiſſum univerſale adveniente conditione reſtituendum, quarta prius deducta, & n.2.*
3 *Intellectus divinatorius in dotis cauſa vitandus eſt.*

1

L. Filium quem. XXIV.

Iidem AA. *&* CC. *Socrati.*

FIdeicommiſſum univerſale conditione adveniente reſtituendum, quarta prius deducta. Colligunt
2 ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſupr. hoc tit.* poſt omnes Aloyſ. Leo *fol.70.* Giphan. *tom.1. pag.185.* & *tom.7. repet.* Petrus Mathesilan. Vincent. à Sala Lancell. Politus, Hieron. Torniellus, & Ioan. Corraſius.

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt, & pro illius intellectu, ac conciliatione *cum l. in quartam, ff. ad leg. falcidiam*, multa cumulant Alciat. *lib.6. paradox. c.5.* Vacon. à Vacuna *juris civilis declarat. lib.4. declar.59.* Bereng. Fernandez *in l. in quartam, ff. ad leg. falcid. cap.4. n.40.* Fachinæ. *controverſ. lib.7. cap.70.* Alphan. *collect. 342.* Iul. Pac. *lib.6. enant. 51.* Turret. *in tract. de t. eltib. clauſul. codicill. q.114. n.3.* Charond. *lib.2. veriſim. c.4. fol. mihi 119. verſo,* Corraſ. *lib.2. miſcel. c.17.* Duaren. *lib.2. diſp. anniverſ. c.10.* Cont. *lib.1. diſſ. ſubciſ. c.15.* Hottoman. *lib.1. var. diſp. c.5. & lib.9. c.5. & lib.10. cap.5. & 7.* Ventid. Tamberlan. *in ſuo juris Dialogo, in d.l. in quartam,* M. Ant. Delr. *in ſuis miſcel. ad hanc*
3 *l. & ad d.l. in quartam,* Ant. Fab. *lib.6. conject. juris, c.4. & 5.* Nicol. à Salis *in ſuis ſicilimentis juris civilis pag. mihi 247.* Loriot. *in ſuis axiomat. ex tract. legatorum, axiom. 22. cum ſeqq.* Menoch. *de arbitrar. caſu 164.*

In Gloſſ. *Hereditaria,* ibi, *ſed hoc refugium eſt miſerorum, &c.* Limitant in cauſa dotis, quod intellectus divinatorius eſt vitandus, Paul. de Caſtro *in l.2. n.2. ff. ſoluto matr.* Surd. *d. dec. 298. n.5.*

SVMMARIVM.

1 *Repudians hereditatem non tenetur ad collationem, & n.2.*
3 *Filius, vel deſcendens, qui vult ſe abſtinere, vel renuntiare ſucceſſioni patris, vel matris, vel aſcendentis, non tenetur conferre, ſed poteſt retinere quod eſt ſibi datum.*
4 *Filius non tenetur conferre ſibi donata à patre in ejus vita.*

1

L. Ex cauſa. XXV.

2 *Iidem* AA. *&* CC. *Diocli.*

3 REpudians hæreditatem non tenetur ad collationem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Cujac. *lib.17. obſerv.33.* Anton. Gom. *leg.29. Tauri, num.32. in princip.* ubi quod filius, vel deſcendens, qui vult ſe abſtinere, vel renuntiare ſucceſſioni patris, vel matris, vel aſcendentis, non tenetur conferre; ſed poteſt retinere quod eſt ſibi datum, & antea *num.5. verſ. unum tamen,* ſubdit per hunc textum filium non teneri conferre ſibi donata à patre in ejus vita, quia non ſuccedit titulo univerſali, ſed particulari.

SVMMARIVM.

1 *Diviſio, vel diſpoſitio etiam imperfectè facta à patre valet inter liberos, & n.2.*
3 *Liberi, non verò extranei capiunt legata ex teſtamento minus ſolemni.*
4 *Teſtamentum inter liberos eandem continet ſolemnitatem, quam inter extraneos.*
5 *Teſtamentum inter liberos minus ſolemniter factum valet, etſi non fuerint æqualiter inſtituti.*
6 *Teſtamentum imperfectum inter liberos ratione voluntatis non magis valet, quàm inter extraneos.*
7 *Ex actu nullo, ſicut ex valido declaratur voluntas.*
8 *Teſtamentum imperfectum ratione ſolemnitatis inter liberos etiam emancipatos valet, & inter liberos gradus ulterioris, n.9. ſive deſcendant ex filio, ſive ex filia, n.10. & inter liberos excluſos per ſtatutum à ſucceſſione ab inteſtato, num.11. item inter filias quæ renuntiarunt ſucceſſioni, n.12. ſimiliter inter legitimatos, n.13. & denique inter naturales non legitimatos, in eo, quod capere poſſunt à patre, vel matre, n.14. diſtinguitur inter patrem, & matrem, n.15. & limitatur opinio, n.16.*
17 *Teſtamentum cœptum inter liberos ſufficienti numero teſtium, & ſolemnitate legitima, non tamen perfectum mortis præventione, valet in dubio ſi conſtiterit, quod teſtator ulterius volebat procedere.*
18 *Teſtamentum minus ſolemne inter liberos valet quoad ipſos liberos tantùm, non verò quoad extraneos principaliter cum ipſis liberis ſimul heredes inſtitutos, vel admiſſos.*
19 *Teſtamentum inter liberos quibuſcunque indiciis probari poteſt, modò duobus comprobetur teſtibus, n.20. ſi unum factum, quid n.21.*
22 *Teſtamentum imperfectum defectu voluntatis etiam inter liberos non valet.*
23 *Melioratio à patre facta uni ex filiis in teſtamento imperfecto ratione voluntatis, an, & quando valeat.*
24 *Indicium quodlibet duobus probatur teſtibus.*

L. Inter omnes. XXVI. & ult.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Raſſium P.P.*

DIviſio, vel diſpoſitio etiam imperfectè à patre 1
facta valet inter liberos. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.4. n.1. ſupr. hoc tit.*

Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt 2
l. Hiſpan.7. tit.1. part.6. ubi gloſſ.4. & 5. & l.5. tit.8. p.6. ubi gloſſ.7. Socin. jun. *conſ.147. num.33. vol.1.* Boër. *deciſ.140. à princip.* Marc. Anton. *in princip. Inſtit. de teſtam. n.32.* Paul. Montan. *in tract. de tutel. cap.8. n.14.* Emman. à Coſta *in l. Gallus §. & quid ſi tantum, p.1. num.43.* Molin. *de primogen. lib.1. cap.11. n.23.* Cardin. Mantic. *de conject. ultim.*

Digitized by Google

lib.6.tit.2.per tot. Menoch. *de præſumpt.lib.4.præſ.7.
9. & 19.num.1.* Tiraq. *de jure primogen. q.4.n.4.*
ubi intelligit, ſi pater æqualiter inter filios diſponat,
& *in l. ſi unquam, verb.libertis, n.103. de revoc. do-
nat.* ubi ait, quod liberi, non verò extranei, capiunt
legata ex teſtamento minùs ſolemni; Valaſc. *con-
ſul.23.num.4.* vbi quod ſufficit diſponere inter li-
beros per quemcunque modum ſcripturæ, & quæcun-
que verba, vel indicia, Morquech. *in tract. de divi-
4 ſione bonor.lib.4. cap.8.num.3.* vbi *num.4.* ſubdit de
iure Regio Hiſpanor. per *leg.3. Tauri,* teſtamentum
5 inter liberos debere continere eandem ſolemnita-
tem quam inter extraneos, latè Franciſc. de Barry *de
ſucceſſ. teſtati, ac inteſtati, lib.1.tit.3. per tot.* vbi
6 *num.5.* reſoluit teſtamentum factum inter liberos mi-
nus ſolemniter, valere etiamſi non fuerint æqualiter
inſtituti, &, *num.12.* quod teſtamentum imperfe-
ctum inter liberos ratione voluntatis, non magis va-
let quam inter extraneos. latè Molin. *de Iuſtit.
tract.2.diſp.128.*

7 Solet allegari hic text. ad hoc quod ex actu nullo
voluntas ſicut ex valido declaratur, vt per Crau. *conſ.
213.num.6.* Bœc. *conſ.76.n.12.* Menoch. *de arbit.caſu
131.n.30.* Surd. *de aliment.tit.9.q.25.n.92.*

8 *Vel emancipatos,* &c.] Notatur ad hoc, quod te-
ſtamentum imperfectum ratione ſolemnitatis inter
liberos etiam emancipatos valet, vt per Anton.Gom.
9 *l.3.Tauri, n.54, verſ.ſecundò.* Obtinet etiam inter li-
beros vlterioris gradus, Clar. *§. teſtamentum, q.12.*
ſiue ex filio, ſiue ex filia deſcendant, Menchac. *de ſuc-
ceſſ.creat.lib.3.§.21.n.82.* Craſſ. *§. teſtamentum, q.15.
10 n.5.* Molin. *d.diſp.127.n.3.* & inter liberos excluſos
per ſtatutum a ſucceſſione ab inteſtato, Clar. *d.q.12.*
11 Mench. *d.§.21.n.52.* Sim. de Prætis *de interpr.vlt.
volunt.lib.4.interpr.3.dub.2.n.20.* Menoch. *remed.4.
12 adipiſc.n.321. & 326.* Item inter filias, quæ renun-
ciauerunt ſucceſſioni, Craſſ. *dict.q.15.n.1.* Similiter
13 inter legitimatos, Clar. *d.q.12.* Menchac. *d.§.21.n.56.*
Petr.Greg. *ſyntagm. iuris p.3. lib.42.c.5.n.7.* Gail.
lib.2.obſer.112.n.21. Fachinæ. *controuerſ.lib.4.cap.3.*
Cardin. Mantic. *d.lib.6.tit.2.n.24.* Et denique inter
naturales non legitimatos, in eo quod capere poſſunt
14 à patre, vel matre, ſecundum Anton.Gom. *d.l.3.Tau-
ri, n.54.in princip.verſ.tertiò,* Molin. *dict.diſp.128.n.4.*
Sed communis opinio diſtinguit inter patrem, &
vult teſtamentum patris imperfectum non valere, il-
lud verò matris ſic, de quo Clar. *d.q.12.* Menchac. *d.
§.21.n.53.* Gail. *d.lib.2.obſeru.112.n.18.* Capreol. *de
ſucceſſ.ab inteſtato, lib.1.n.86.* Andr. Fachinæ. *d.c.3.*
15 Craſſ. *d.q.15. & §.inſtitutio, q.7.n.4.* Sotd. *deciſ.95.*
Cæterùm quidam hanc communem opinionem li-
mitant vt procedat ſi pater legitimos filios habeat;
& deinde iſti volunt, vt patris teſtamentum imper-
fectum valeat inter liberos naturales, ſi careat legiti-
16 mis, quam ſententiam ſequitur Boër. *dec.250.n.12.*
vbi id reſtringit in ſpuriis, licèt pater careat legi-
timis, quod ſecus eſt in matre, niſi illa ſit illuſtris,
vel filius natus ſit ex damnato coitu, ſiue mater ſit
illuſtris, ſiue non, vt obſeruant Clar. *d.q.12.* Men-
chac. *dict.§.21.n.55.* Craſſ. *d.q.15.*

17 *Sine cœptum, neque impletum teſtamentum,* &c.] No-
tatur ad hoc, quod ſi quis cœpit facere inter liberos
teſtamentum ſufficienti numero teſtium & ſolemni-
tate legitima, tamen non potuit perficere, nec conſum-
mare morte præuentus, valet in dubio, ſi non conſti-
terit quod teſtator vlterius volebat procedere, vt per
Ant.Gom. *d.l.3.Tauri, n.18.* Boer. *deciſ.240.n.5.* Ti-
raq. *de pia cauſa, privil.7.n.2.* Burg. de Paz *conſ.1.
n.1.* Vnde ſi pater inſtituit filios hæredes, & vni ex
filiis meliorationem fecit, & cùm vellet plura legata
facere mortem obiit, melioratio non valet, vt per
Clar. *§. Teſtamentum, q.9.n.2.* Morquech. *d.tr. de diuiſ.
bonor. lib.5.c.8.n.2.verſ.vtrumque,* quicquid teneat
Ayora *de partition.p.3.q.24.n.70.cum ſeqq.*

Notatur ad hoc, quod teſtamentum inter liberos 18
minus ſolemne valet quoad ipſos liberos tantùm,
non verò quoad extraneos, principaliter cum ipſis
liberis ſimul hæredes inſtitutos, vel admiſſos, ut per
Cov. *in cap. relatum, el 1.n.3. de teſtam.* Mench. *de
ſucceſſ.creat.lib.3.§.21.n.120. & §.22.in princ.* Craſſ.
in §. teſtamentum, q.6. Franc. de Barry *de ſucceſſion.
teſtati ac inteſtati, lib.1.tit.3.n.6.*

Vel indiciis, &c.] Notatur ad hoc, quod teſta- 19
mentum inter liberos quibuſcunque indiciis probari
poteſt, ut per Card. Mantic. *de conjecturis ultim.vo-
lunt. lib.6.tit.2.n.1.* ubi tamen intelligit, dummodo 20
duobus teſtibus comprobetur. Tiraq. *de pia cauſa,
privil. 4. in fine.*

An autem nutu factum valeat, vide Tiraq. *de pia* 21
cauſa, privil.8.verſ.ſed prima, Clar. *in §. teſtamentum,
q.8.* Card. Mantic. *d. lib.6.tit.6.n.4.* Menoch. *de
præſumpt.lib.1.præſ.19.n.12.* Franc. de Barry *d.lib.1.
tit.3.n.4. in princip.*

In Gloſſ. *Neque imploratum,* ibi, *quantum ad ſo-* 22
lemnitatem, ſed bene completum quoad voluntatem.
Notatur ad hoc, quod teſtamentum imperfectum
defectu voluntatis etiam inter liberos non valet, ut
per Menchac. *de ſucceſſ.creat. lib.3.§.22.n.6.* Padil.
in l.ex teſtamento, n.8. de fideicom. Anton.Gom. *d.l.
Tauri, n.106.* Roder. Xuar. *in repet.l. quoniam in
prioribus, ſuper declar.legis Regni, q.4. à n.1.* Alvar.
Valaſc. *conſult.74.n.ult.* Molin *d.diſp.128.n.6.* Mor-
quech. *d.tract. de diviſ. bonor. lib.4. cap.8.n.2. & 3.*
ubi reſoluit meliorationem à patre factam uni ex fi- 23
liis in teſtamento imperfecto ratione voluntatis non
valere, niſi hujuſmodi melioratio, ſive bonorum
diviſio eſſet æqualis, quia tunc valeret.

In Gloſſ. *Vel indiciis,* ibi, *dummodo tamen duobus* 24
teſtibus probetur, &c. Notatur ad hoc, quod quod-
libet indicium probatur per duos teſtes, ut per Cor-
raſ. *in l.quamvis, n.10. de impuberum & aliis,* Hippol.
de Marſil. *ſing.476. & in l.1.§.idem Cornelio, n.2.ff.
de quæſt. & in l.de minore, §.plurium, n.10. & in l.
unius, §.teſtes, n.3. & in l.fin.n.12. & 13.ff. de quæſt.
& conſ.8.n.9. & conſ.12.n.16. & conſ.15.n.13. &
conſ.29.n.44. & conſ.22.n.12. & conſ.51.n.5. & con-
ſil.51.n.29. & conſ.59.n.6. & conſ.72.n.10. & conſ.
88.n.15. & conſ.130.n.33.* Afflict. *deciſ.364.n.3.cum
ſeqq.* Anton.Gom. *tom.1.var.cap.5.num.24.col.3.
& tom.3.cap.13.num.18.* Clar. *lib.5.ſent.quæſt.21.*
Ioſeph. Ludov. *Peruſ. deciſ.9.n.1.* Ranchin. *p.5.
concl.46.* Maſcard. *de probat.concl.22. & concl.347.
n.19. & concl.179. & concl.894.n.1. & concl.1123.
n.37.cum ſeqq.* Menoch. *de præſumpt. lib.1.præſ.51.
n.3.* Perez *l.8.tit.15.lib.2. Ordin. pag.360.* Valaſc.
conſult.154.n.21.

SVMMARIVM.

1 *Scripturam imperfectam à patre, aut hæredibus,
2 inter quos debet dividi hæreditas, ſubſcriptam
ſervabunt hæredes, & n.2.*

3 *Teſtamentum in ſcriptis conditum inter liberos cum
duobus teſtibus ut ſit validum, neceſſe eſt, ut ſub-
ſcribatur à teſtatore, vel liberis in eo reſtitutis.*

4 *Subſcribens ſcripturam ab altero ſcriptam, præſu-
mitur illum approbaſſe.*

AVTH. Si modò.

Scripturam imperfectam à patre, aut hæredibus 1
inter quos debet dividi hæreditas, ſubſcriptam,
hæredes ſervabunt. Colligunt ex Ord. Doctores ci-
tati *ad l.1.n.1. ſupr. hoc tit.*

Hanc

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Tiraq. *de pia cauſa privil.4.* Molin *de juſtit. tom.1.tract.2.diſp.128.n.1.verſ. obſervat tamen*, ubi
3 hìc probari aſſerit, ut teſtamentum in ſcriptis conditum inter liberos cum duobus teſtibus ſit validum, neceſſarium eſſe ut ſubſcribatur à teſtatore, vel à liberis in eo inſtitutis.

4 *Liberorum ſubſcriptio.*] Notatur ad hoc, quod ſubſcribens ſcripturam ab altero ſcriptam præſumitur illam approbaſſe, ut per Hippol. *in rubr. de prob. n.75.* Anton. Gabr. *commun. lib.1. tit. de præſumpt. concl.3.n.1.* latè Menoch. *de præſumpt.lib.3. præſ.66. n.7.cum ſeqq.*

Communi dividundo.

Tit. XXXVII.

IVDICIO familiæ erciſcundæ rectè ſubjicitur judicium communi dividundo: quoniam ut illo dividitur univerſitas, id eſt, tota hæreditas: ita hoc dividuntur res ſingulæ. Vide Bart. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. Item Cujac. Pac. & Vveſemb.

De materia tit. Bellacomb. *commun. opin. tom.1. lib.3. tit.24.* Soar. de paz *in pract. tom.3. c.1.§.7.* Morquech. *in tract. de diviſ. bonorum, lib.1. c.3. cum ſeqq. & lib.4.cap.1.cum ſeqq.* Alvar. Valaſc. *de partit.cap.22.cum ſeqq.* Ariſmin. Tepat. *var.ſent. tom.2. tit.552.*

SVMMARIVM.

1 *Actio communi dividundo datur contra ſingularem ſucceſſorem, & n.2.*
3 *Pars rei communis non poteſt vendi extraneo, intentato judicio communi dividundo, niſi de voluntate omnium ſociorum.*
4 *De re una tantum dividenda ubi agitur, ſi patiatur commodam diviſionem, tunc per regiones, & partes æquales, vel prout quemquam hæredum contigerit, dividi debet: quid autem ſi non patitur commodam diviſionem, n.5.*
6 *Res quando non poteſt commodè dividi ſine injuria, & partes contendant rem ſibi adjudicari, tunc iudex debet aperire licitationem, & totam dabit ſocio plus licitanti. Quid ſi nullus ſociorum voluerit licitari, vel omnes idem offerant pretium, nec inter ſe conveniant, cui potiùs res tota adjudicetur, n.7.*
8 *Æſtimatio totius rei non per partes, ſed integraliter fieri debet.*

L. Frater tuus. I.

Imp. ANTONINVS A. *Lucano.*

1 ACtio communi dividundò datur contra ſingularem ſucceſſorem. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Bald. Caſtrenſ. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næv. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu-
3 munt *l. Hiſpan. 55. tit.5. part.5.* vbi ſtatuitur, ut non poſſit rei communis pars vendi extraneo, intentato judicio communi dividundo, niſi de ſociorum omnium voluntate, Iaſ. *in §.quadam, num.59. Inſtit. de actionib.* Et notatur ad hoc, quod ſi de una re tan- 4
tùm dividenda agatur, ſi patiatur commodam diviſionem, tunc per regiones, & partes æquales, vel prout quemquam hæredum contigerit, dividi debet, ut per Bart. *in l. ſtipulationes, num.18. prope fin. ff. de verborum obligat.* Greg. Lop. *l.10. tit.15. part.6.* Tiraq. *de jure primog. q.60. n.16.* Navar. *de redditib. Eccleſiaſt. q.1.§.51. in princip.* latè Alvar. Valaſc. *in tract. de partit. cap.22. à n.6.* ubi *n.7.* advertit, 5
quod quando res non patitur commodam diviſionem, permittitur judici alteri cohæredum rem totam adjudicare, atque eundem alteri æſtimatione juſta rei facta per æſtimatores adinvicem condemnare, & ſic quando ſubeſt juſta cauſa, putà difficultas diviſionis, poteſt judex facere juſtam adjudicationem totius rei uni, aliàs hoc facere non poteſt.

Aut univerſum prædium, ſi licitatione viceris, &c.] 6
Adverte, quod quando res non poteſt commodè dividi ſine injuria, & partes contendunt, unuſquiſque rem ſibi adjudicari, tunc judex debet aperire licitationem, & ſocio plus licitanti dabit totam, ut per Gaſp. Caballin. *milleloq.817.* Ariſmin. Tepat. *variar. ſent. tom.2. tit.552. cap.9. in princ.* Alvar. Valaſc. *dict. cap.22. n.9.* ubi ſubdit, hunc textum ſuppleri & declarari debere per alium *in l. ad officium, in verſ. ad licitationem, infr. hoc eod. tit.* ut videlicet 7
priùs admittatur licitatio inter ipſos ſocios, ſeu cohæredes, & alteri ſocio plus licitanti res tota adjudicetur, quod ſi nullus ex ſociis voluerit licitari, vel omnes idem pretium offerunt, nec inter ſe conveniant, cui potiùs res tota adjudicetur, tunc extraneus licitator admittendus eſt, vel etiamſi contingat, quod qui plus licitatur, non offert adhuc juſtum rei pretium, & alter ſocius ſe non ſufficere ad juſtum pretium ob paupertatem fortè aſſerat, tunc enim etiam admittetur extraneus licitator, ut expreſsè diſponitur *in d. l. ad officium*, ubi dicimus.

In Gloſſ. *Parte pretij 2. ibi, imò totus fundus æſtimatur, &c.* Notatur ad hoc, quod æſtimatio totius 8
rei non per partes, ſed integraliter fieri debet; nam per partes minuitur valor rei, ut per Tiraq. *de retract. lig. §23. gloſſ.1. n.17.* Roland. *conſ.71. n.16. vol.3.* Pinel. *in l.2. de reſcind. vend. p.3. cap.4. n.36.* Menoch. *conſ.358. n.29. & 30.* Surd. *deciſ.155. n.4. cum ſeqq.* Ioan. Garciam *de expenſ. c.24. n.6.*

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſionem nactus jure pignoris, familiæ erciſcundæ judicio convenitur, & n.2.*
3 *Societas præſumitur contracta, ſi conventum ſit inter aliquot, ut communi nomine quid ematur.*
4 *Bona fuiſſe communia, per inſtrumentum diviſionis probari poterit.*
5 *Æqualitas in bonis dividendis non ſolum quoad numerum conſideranda eſt, ſed etiam quoad valorem, & æſtimationem bonitatis rerum diviſarum.*

L. Si probatum. II.

Imp. ALEXANDER A. *Avito militi.*

POſſeſſionem qui nactus eſt jure pignoris, familiæ erciſcundæ judicio convenitur. Colligunt ex 1
Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſuprà hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt Neguz. *de pignorib. p.2. membr.3. n.40. & 41.* Valaſc. *in tract. de partitionib. cap.2. n.34.* ubi dicit hìc referri, quod frater vineas communes pignori dedit

Digitized by Google

dedit, & tradidit cuidam creditori; & tamen ait textus, quod licèt hypotheca pro parte fratris non valuerit, & illi ſit reſtitutio ſuæ partis facienda cum fructibus, poterit tamen creditor, qui reperitur in poſſeſſione, provocari ad diviſionem, in qua iudex procedet diuidendo, vel per licitationem, prout æquitas iudicantis dictauerit: vnde ipſe Valaſc. reſolvit hujuſmodi actiones familiæ ercirſcuodæ dari etiam contra tertios per rei poſſeſſores, quoniam mixtæ ſunt tam in rem, quàm in perſonam.

3 Notatur ad hoc quod ſi conuentum ſit inter aliquos, vt communi nomine aliquid ematur, ſocietas præſumitur contracta, vt per Tiber. Decian. *reſp.* 97. *n.* 35. *vol.* 1. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1309. aliàs 1315. *num.* 10.

4 Notatur etiam ad hoc, quod bona fuiſſe communia, probari per inſtrumentum diviſionis poterit; nam alioquin non fuiſſent diviſa, ut per Maſcard. *de probat. concl.* 218.

5 *Idem Præſes provinciæ*, &c.] Notatur ad hoc, quod non ſolùm quoad numerum æqualitas in dividendis bonis conſiderari debet, ſed etiam quoad valorem, & æſtimationem bonitatis rerum diviſarum, alias non diceretur æqualiter fieri, ſi uni meliores res & fertiliores hæreditatis datentur, & alteri ſteriles & infertiles, ut per Boer. *dec.* 46. *n.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Iudex diviſionem inſtituet per aſſignationem partium, & poſſeſſionum diverſarum, & n.* 2.

3 *Filio non eſt aſſignanda legitima in ſingulis rebus patris, ſed in una, vel duabus, arbitrio boni viri.*

4 *Pretium ab æſtimatoribus in rebus dividendis taxatum poteſt quilibet ex cohæredibus illud offerendo augere, vel augendo taxationem petere.*

5 *Caſtrum uni adjudicatum, ſi ſit majoris valoris quàm alterum, ad officium judicis ſpectat alterum alteri ad certam pecuniam dandam condemnare.*

6 *De arbitris, ſive æſtimatoribus bonorum, & partitoribus, remiſſivè.*

7 *In judicio diviſorio familiæ erciſcundæ totum pendet ab officio judicis, & ejus arbitrio, & n.* 10. 11.

8 *Res dividua quæ.*

9 *Res dividua, & individua differunt.*

10 *Licitator extraneus an, & quando audiendus ſit.*

L. Ad officium. III.

Idem A. Verecundiano.

1 IVdex diviſionem inſtituet per aſſignationem partium, & poſſeſſionum diverſarum. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt, pluráque circa illius materiam tradunt *l. Hiſp. fin. tit.* 15. *part.* 6. ubi ſtatuitur, quod judex tenetur interponere vices ſuas inter cohæredes diſcordantes adinvicem, vt commodè, & ſine damno fiat diviſio, ubi Gregor. Lopez *gloſſ.* 4. *per tot.* Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.* 11. *n.* 9. *in fine*, vbi quod iudex debet dividere. Frumagiol. *in l. in quartam, n.* 296. *ff. ad leg. falcid.* Anton. Gabr. *comm. lib.* 6. *tit. de legitima, concl.* 3. ubi quod filio non eſt
3 aſſignanda legitima in ſingulis rebus patris, ſed in una, vel duabus, arbitrio boni viri, Ayora *de partitionib. part.* 1. *cap.* 1. *à n.* 11. Morquech. *de diviſione*
4 *bonorum, lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 16. ubi per hunc textum tenet, quod pretium ab æſtimatoribus in rebus dividendis taxatum poteſt quilibet ex cohæredibus illud offerendo augere, vel augendo taxationem petere, quod talis res ab æſtimatoribus taxata ipſi pro tanto pluri adjudicetur, & *cap.* 5. *n.* 5. tenet, quod ſi 5
caſtrum, quod uni adjudicatur, ſit majoris valoris quàm alterum, ad officium judicis ſpectat alterum alteri ad certam pecuniam dandam condemnare, & *lib.* 1. *cap.* 10. *à n.* 3. idem dicit.

Ad officium arbitri, &c. de his arbitris, ſive æſti- 6
matoribus bonorum, & partitoribus, vide Alvar. Valaſc. *d. tract. de partitionib. c.* 9. *per tot.* Morquech. *d. tract. de diviſione bonorum, lib.* 1. *cap.* 11. Et quod in 7
judicio diviſorio familiæ erciſcundæ totum pendeat ab officio judicis & ejus arbitrio, colligitur ex *l. Hiſpan.* 10. *tit.* 15. *part.* 6. & aſſerit Valaſc. *d. tract. c.* 9. *num.* 16.

Cum autem regionibus dividi commodè, &c.] Di- 8
citur dividua illa res, quæ tantæ utilitatis ſeparata, quantæ unita eſt, *l. quid autem*, §. *fin. cum l. ſeq. ff. de in diem adject. l. ſi quis aliam, ff. de ſolut.* è converſo autem dicitur res commodè dividi non poſſe quando ſi divideretur, ſatis minus valeret, Decian. *reſp.* 15. *n.* 38. *vol.* 1. Guttier. *de juram. confirmat. p.* 1. *cap.* 58. *num.* 6. Cabed. *Luſit. dec.* 108. *n.* 8. *p.* 1. Vel quando dividendo fit ad injuriam alterius ex conſortibus, Iaſ. *in* §. *quadam, n.* 59. *Inſtit. de actionib.* Cæſ. Barz. *Bonon. deciſ.* 100. *n.* 11. Angul. *l.* 4. *gloſſ.* 8. *n.* 1. *de meliorationib.* ubi ait, quod dicentur convenienter non poſſe dividi ea, quæ à natura habent fines deſtinatos, ſine quibus individuum, ſeu ſubjectum ſubſiſtere non poteſt, ut equus, ſervuus: idem ſi res dividi ſine damno non poſſit, vt furnus, molendinum, & ſimilia.

Inter rem dividuam, & individuam magna quoad 9
propoſitum verſatur differentia, nam ſi ſumus in dividuis, ſemota conſuetudine diviſio facienda erit per partes, non per partitum, quaſi in re communi quilibet habeat ſuam portionem, *l. item Labeo* 25. *ff. famil. erciſ.* maximè quando ſumus in paupere, cui eſſet difficile reperire pecuniam, vt advertit Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 160. *num.* 26. Si verò ſimus in re individua, tunc erit dividenda per partitum, ſeu æſtimationem, aut alium modum congruentem viri boni arbitrio, Morquech. *de diviſione bonorum, lib.* 1. *cap.* 10. Menoch. *de arbitr. caſ.* 123. *n.* 3. Capyc. *deciſ.* 36. Bernard. Grævæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *concluſ.* 116. *conſid.* 1. Cabed. *dict. Luſit. deciſ.* 108. *n.* 8. & 9. *p.* 1. Stephan. Gratian. *dict. cap.* 160. *n.* 27. *cum ſeq.*

Arbitrabitur autem vir bonus legitimè ſi duobus 10
contendentibus circa præferentiam in æſtimatione ſolvenda, perquirat an ſocij rem habeant communem, non æqualiter, ſed imò inæqualiter, putà vnus pro vna parte, & alius pro duabus, vel tribus, quia hoc caſu æſtimatione ritè & rectè facta per expertos, & appretiatores cum interventu iudicis, electionem, & optionem dandam fore ei, qui majorem partem poſſideret, tradunt Doctores per text. expreſſum *in l. ſancimus*, §. *ne autem, de donation.* Capyc. *d. deciſ.* 36. *n.* 1. Viſill. *ad Affl. deciſ.* 13. *n.* 6. *cum ſeqq.* Tiraq. *de iure primogen. q.* 60. *n.* 15. Cravet. *conſ.* 377. *n.* 8. Morquech. *d. lib.* 1. *c.* 10. *n.* 7. Valaſc. *de partit. c.* 12. *n.* 3. Cæſ. Barz. *deciſ.* 100. *n.* 10. & 12. Aluar. Valaſc. *conſ.* 114. *n.* 7. qui duo vltimo loco citati dicunt non licere hæredibus licitare in rebus hæreditariis, ut rem habeat qui plus licitaverit.

Si verò iſti ſocij rem poſſident communiter, & 11
pro indiviſo æqualiter, tunc id totum relinquendum eſt arbitrio iudicis, qui qualitate facti, & ejus circunſtantiis optimè perſpectis arbitrabitur, quis cui ſit præferendus, itavt ſi res ſit diviſibilis, tunc vel

major

Digitized by Google

major ſrater dividat, & minor eligat. Tiraq. *de iure primog. c. 60. à princ.* Iaſ. *in §. omnes, ex n. 62. Inſtit. de act.* Tepat. *tit. 551. c. 10.* Bologuin. *in repet. auth. habita, n. 371. in filius pro patre.* Ayor. *de partit. p. 1. cap. 1. num. 24.* ubi ait iſtum modum non ſeruari in practica, Morquech. *lib. 1. cap. 2. num. 55.* vel ſi partes æquales factæ fuerint, ſorte dirimi poterit, quæ pars ſingulis danda ſit, de quo Menoch. *de arbitr. caſu 123.* Morqueeb. *dict. lib. 2. cap. 10. n. 6. & lib. 1. cap. 2. n. 56.* Alvar. Valaſc. *d. tract. de partitionib. cap. 22. n. 2.* Aloyſ. Riec. *in collect. dec. part. 1. collect. 201. in princ.* Bologuin. *in repet. auth. habita, n. 371.* Bernard. Grævæus *lib. 2. concl. 116. conſid. 1. à n. 2.* latè Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib. 2. q. 41.* Straech. *de mercat. tit. de ſponſion. p. 1. verſ. quæro igitur, n. 8.* Atiſmin. Tepat. *var. ſent. tom. 2. tit. 551. cap. 17.* At ubi res fuerit indiviſibilis, poterit eſſe licitationi locus, in qua præferatur is, qui vicerit in licitando, id eſt, qui majus pretium obtulerit: ita per hunc textum tenet Morquech. *d. lib. 2. c. 10. n. 4.* ubi *n. 5.* reſoluit, quod pretium rei indiviſibilis per æſtimatores à partibus electos taxatum, poteſt à quolibet ſocio augeri, & offerri ſtatim poſt factam taxationem, & ſi volens offerre ſit pauper, poteſt ſupponere perſonam, quæ ſaciat: & *n. 13.* ait quod in licitatione præfertur, qui ſtatim pretium ſolvendum offert, etiamſi alius plus cum dilatione offerat, niſi partes dilationi aſſentiant, Alvar. Valaſc. *d. cap. 22. n. 9.* ubi quod licitatio debet fieri inter cohæredes, ſi unuſquiſque contendit rem ſibi adjudicari: & *n. 19.* aſſerit in diviſionibus præſerri illum, qui poſtulat ſibi adjudicari ea, quæ ſunt contigua in rebus ſuis: meliùs idem Valaſc. *d. tract. cap. 11. ex n. 1.* ubi *n. 3.* dicit quod inter ſocios rei communis non eſt admittenda à judice licitatio, niſi quando alter ex ſociis offert minus, & vilius juſto pretio, intelligendo verbum illud, *vilius*, comparativè ad juſtum pretium rei, non verò ad animoſitatem licitantis, quia qui volebat vincere offerendo, non offerebat pretium condignum & iuſtum.

12 *Nonnunquam etiam extraneo emptore admiſſo, &c.*] Adverte extraneum licitatorem etiam plus offerentem non audiri, niſi alterum duorum eveniat, vel quod ſocius non offerat iuſtum pretium, vel quod non babeat pecuniam paratam, ita Bald. *in præſenti, n. 4.* Salicet. *n. 1.* Iaſ. *in §. quadam, n. 50. Inſtit. de action. & in l. qui Romæ, §. cohæredes, n. 10. ff. de verb. oblig.* Capyc. *deciſ. 36.* Tiraq. *de retractu, lig. §. 1. gloſſ. 18. n. 1.* ubi quod non admittitur animoſior licitator ad impediendum adjudicationem fieri conſorti. Mex. *in tract. taxa panis, concl. 5. n. 99.* Cald. Pereira *de reſol. emphyt. cap. 8. n. 13.* Cabed. *Luſit. dec. 108. n. 8. p. 1.* Alvar. Valaſc. *conſ. 114. n. 8. & dict. tract. de partit. cap. 11. ex n. 5.* ubi ait quod ſi unus ex ſociis offert juſtum pretium, non poterit alter ſocius ſubmittere tertium extraneum licitatorem animoſum plus juſto pretio offerentem, nec judex debet illum admittere, *& cap. 22. n. 9. &* 10. ubi quod ſi nullus ex ſociis voluerit licitari, vel omnes idem pretium offerunt, nec inter ſe conveniant, cui potiùs res tota adjudicetur, tunc extraneus licitator admittendus eſt, vel etiam ſi contingat, quod qui plus licitatur, non offert adhuc juſtum rei pretium, & alter ſocius ſe non ſufficere ad juſtum pretium ob paupertatem fortè aſſerat, tunc enim etiam admittetur extraneus licitator, aliàs ſi unus ex ſociis qui plus licitatur, offerat juſtum pretium, nullatenus eſt admittendus extraneus licitator animoſus, etiamſi unus ex ſociis cum ſuo loco ſubmittat, quia videtur hoc fieri per æmulationem, & ſi hoc admitteretur, abiret res in infinitum.

SVMMARIVM.

1 *Diviſio facta inter fratres & ſorores perſiſtit, & non reſcinditur abſque beneficio reſtitutionis.*
2 *Diviſio cùm ſit facti, non præſumitur, ſed eſt probanda ab eo qui allegat,*
3 *Partitiones jam factæ impugnari poſſunt per reſtitutionem in integrum ex auxilio ætatis, ſi fortè cohæres læſus ſit minor.*
4 *Æqualitas ſervanda inter liberos.*
5 *Partitio quare introducta.*
6 *Diviſio paterna hæreditatis facta præſumitur, ſi fratres habitaverunt ſeorſum poſt mortem patris per 10. aut 20. annos, licèt aliter non probetur, niſi eſſet inæqualitas, n. 7. & 8.*

L. Si major. IV.

Imp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Herodæ.*

Diviſio facta inter fratres & ſorores perſiſtit, & abſque beneficio reſtitutionis non reſcinditur. 1 Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

Notari ſolet hic textus ad hoc, quod diviſio, cùm ſit facti non præſumitur, ſed eſt probanda ab eo qui allegat, ut per Maſeard. *de probat. concl. 517. per tot.* Morquech. *in tract. de diviſione bonor. lib. 1. c. 12. ex n. 1.* ubi addit potius præſumi fratres poſſidere gratiâ commodioris uſus, quàm diviſionis. 2

Quod ſi minor fuit, &c.] Notatur ad hoc, quod petitiones jam factæ impugnari poſſunt per reſtitutionem in integrum ex auxilio ætatis, ſi fortè cohæres læſus ſit minor annis, ut per Tiraq. *de retr. lig. §. 1. gloſſ. 14. ex n. 74.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, n. 31.* Valaſc. *de partit. c. 33. n. 37.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 245. in fin.* Ord. Reg. Luſit. *lib. 4. tit. 96. §. 21.* 3

Ut in omnibus æqualitas ſervetur, &c.] Notatur ad hoc, quod æqualitas debet ſervari inter liberos, ut per Tiraq. *de iure primog. q. 4. n. 1. & q. 60. n. 10.* 4 Surd. *de aliment. tit. 4. q. 18. n. 21.* Et ſic partitio introducta fuit ut æqualitas ſervetur inter fratres, Menoch. *conſ. 346. n. 3. cum ſeqq.* 5 Peregr. *ad tit. 2. lib. 5. Ordin. pag. 129.* Cald. Pereira *de nom. emphyt. q. 18. n. 33. & de empt. & vend. cap. 9. n. 22. & cap. 27. n. 28.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concluſ. 116. conſid. 1. n. 1.* æqualis enim in patre conſideratur amor erga filios, ut dicit idem Cald. Pereira *de poteſt. elig. c. 13. n. 27.*

In gloſſ. *Si mater* 1. ibi, *ſe poſſediſſe rem ut propriam, &c.* Notatur ad hoc, quod fratres habitauerint ſeorſum poſt mortem patris per decennium inter præſentes, vel viginti annos inter abſentes, præſumitur facta diuiſio paternæ hæreditatis, licèt aliter non probetur, de quo vide Felin. *in cap. ſicut, num. 29. de re judic.* Iaſ. *in §. quadam, n. 40. Inſt. de action.* Socin. *conſ. 166. n. 22. vol. 1.* Cæpol. *conſ. 21. n. 7.* Bald. *de præſcript. 2. p. tertiæ part. q. 10. n. 39.* Tiraq. *eod. tract. §. 1. gloſſ. 4. verſ. 14.* Ayor. *de partit. p. 3. q. 30. n. 111.* Matth. Coler. *de proceſſ. execut. p. 1. cap. 3. n. 40. & 41.* Dan. Moller. *lib. 2. ſemeſt. cap. 27.* Cravet. *conſ. 318.* Anton. Trigon. *ſing. 123.* ubi limitat quando adeſſet inæqualitas, 7 Atiſmin. Tepat. *var. ſentent. tom. 2 tit. 552. cap. 3. §. 2.* Boër. *deciſ. 42. num. 32. & ſeq. & deciſ. 58. n. 1. & ſeq.* Anton. Gom. *variarum tom. 2. cap. 11. num. 17. ad fin.* Menchac. *illuſtr. controverſ. part. 1. cap. 61. num. 27. & cap. 66.*

&

Digitized by Google

& cap. 88. *n.* 1. *in fine*, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo diuiſio* 1. *&* 4. Gam. *Luſit. deciſ.* 146. *& deciſ.* 322. *num.* 5. Maſcard. *de probat. concl.* 526. aliàs 527. *num.* 2. Perez *l.* 5. *tit.* 11. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 716. Soar. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 15. *num.* 5. *pag.* 427. Guttier. *in l. nemo poteſt*, *n.* 209. *ff. de legat.* 1. Azeued. *l.* 5. *tit.* 13. *lib.* 4. *noua Recopil.* Menoch *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 60. *num.* 3. *cum ſeqq. & præſ.* 131. *n.* 93. Flores de Mena *var. q.* 13. *num.* 44. Aluar. Valaſc. *de partit. cap.* 38. *à num.* 6. Cardoſ. *in praxi Iudicum & Aduocator. verbo diuiſio*, *n.* 14. *& verbo frater*, *n.* 2. Morquech. *in tract. de diuiſione bonorum*, *lib.* 1. *cap.* 12. *per tot.*

8 Nonnulli Doctores banc gloſſæ reſolutionem intelligunt procedere, quando partes æquales fratres poſſiderunt, liàs ſtante inæqualitate dicunt diuiſionem non præſumi, ex quorum numero ſunt Boër. *d. deciſ.* 58. *n.* 2. Guttier. *in d. l. nemo poteſt*, *ex num.* 209. Menoch. *dict. lib.* 3. *præſ.* 60. *n.* 6. Sed contrariam opinionem, imò quod etiamſi frater poſſidear dispariter, adhuc ſit locus præfatæ præſumptioni, tenent Ayora *q.* 40. *n.* 112. Gam. *Luſit. dec.* 146. Aluar. Valaſc *d. tract. de partit. c.* 38. *n.* 7. vbi dicit ita vidiſſe non ſemel iudicatum in Luſitano Senatu; addit tamen ex coniectura magnæ inæqualitatis, vt quia vnus frater poſſidet totum, & alius rem modicam, debere talem præſumptionem ceſſare, Morquech. *d. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 2. *&* 3.

SVMMARIVM.

1 *In communione nemo inuitus permanet, & numero* 2. *&* 4.

3 *Diuiſio bonorum ſuorum ne fiat inter heredes, & eius ſucceſſores in perpetuum, non poteſt prohiberi à teſtatore; ſecus ſi ad tempus, & n.* 5.

6 *Præſcriptio* 30. *annorum, an & quando locum habeat in communione bonorum.*

L. In communione. V. & vlt.

Iidem AA. *&* CC. *Secundino militi.*

1 INuitus in communione permanere nemo cogitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. h. c. ti.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Hippol. *ſing.* 9. Neguzant. *de pignorib. part.* 1. *membr.* 3. *num.* 42. Roland. *conſil.* 84. *num.* 1. Macagnan. *tom.* 1. *commun. opinion. in princip. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 1. vbi *num.* 7. tenet quod conuentio, ſeu pactum ſemper ſtando in communione non valet, Menoch. *conſil.* 87. *num.* 77. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo pactum* 7. Morquech. *in tract. de diuiſ. bonorum, lib.* 1. *c.* 2. *ex num.* 19. vbi tenet contra Ayoram

3 noo poſſe teſtatorem prohibere ne diuiſio bonorum ſuorum inter hæredes, & eius ſucceſſores in perpetuum fiat, ſecus ſi ad tempus: de boc latè Fuſar. *in tract. de ſubſtitut. q.* 707. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo diuiſio, num.* 11. vbi quod nullus cogitur eſſe in communi, quamvis per mille annos antea voluntariè in communi ſtetiſſet, & quod non valet pactum initum inter alias perſonas habentes res communes, ne in perpetuum diuidantur. Gurtier. *de iuram. confirmat. part.* 1. *cap.* 58. *per tot.* vbi *num.* 2. ait quod

4 ſicut non valet pactum de ſtandu perpetuò in communione, ita etiam nec præceptum teſtatoris ſuper hoc emanati, & *num.* 3. ſubdit quod ſi pactum fiat

5 de ſtando in communione, & de non recedendo intra certum terminum, & tempus, valet huiuſmodi pactum, & ſeruandum eſt, ſicut etiam valet præceptom teſtatoris iubentis hæredi, vt ad certum tempus perſeueret in ſocietate. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 24. *n.* 2.

In gloſſ. *In communiones*, ibi, *item ratione temporis*, &c. Vult hæc gloſſ. quod text. *in præſenti*, fallit ratione temporis triginta annorum, per *l.* 1. §. *ad hæc, de annali except.* Sed contrariam opinionem, imò quod licèt ei, qui non poſſidet, præſcribatur hæc actio, vt *in d.* §. *ad hæc*, tamen ſi ambo poſſideant, qui habent rem communem, non poſſit præſcribi quin diuiſio peti & fieri debeat, poſt Bart. & alios tenet Guttier. *dict. cap.* 58. *num.* 9. vbi ait non obſtare *dict. leg.* 1. §. *ad hac*, qoia loquitur, & procedit prout ex eius littera & contextura conſtat, quoties vnus tantùm poſſidet, & alios, qui habet communionem, non poſſidet; nam tunc actio illa perſonalis competens illi, qui non poſſidet, ad petendum dictam dimidietatem, vel partem, quam habet in re communi, bene præſcribitur triginta anois, & boc eſt quod probat, & dicit *d.* §. *ad hac*, non verò loquitur, nec procedit in pluribus poſſidentibus rem communem, nam illis non currit præſcriptio, quominus quilibet eorum quocunque tempore poſſit petere diuiſionem. 6

Nota valere conditionem, quod vnus ex hæredibus teneatur perpetuò ſtare in communione cum aliis cohæredibus ſub pœna priuationis ſuæ portionis applicandæ aliis cohæredibus, licèt ſecus in pacto, ita poſt Roland. *conſ.* 84. tenet Arim. Tepar. *var. ſentent. tom.* 2. *tit.* 351. *cap.* 16. *in princ.*

Communia vtriuſque iudicij, tam familiæ erciſcundæ, quàm communi diuidundo.

TIT. XXXVIII.

IVRIS competitoribus familtare eſt quædam communia ſpecialibus tractatibus ſubiicere; ſic igitur in hac parte poſt ſpeciales titulos familiæ erciſcundæ, & communi diuidundo, datur hic titulus vtrique illi iudicio communis.

Vide Barr. Caſt. Bald. Sebaſt. Næu. item Cuiac. Pac. & Vveſemb. & de materia tit. M. Chærian. Bened. Capram *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 25.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio prædiorum emptionis vicem obtinet, & num.* 2.

3 *Diuiſio eſt quadam alienatio, & permutatio: vtrum autem ſit prohibita, prohibita alienatione, & diuiſionis perpetua prohibitio, vel ad tempus facta ſuſtineatur, remiſſiuè n.* 4.

L. Diuiſio. I.

Imp. ANTONINVS A. *Marco.*

DIuiſio prædiorum emptionis vicem obtinet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Angel. Fulgoſ. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næu, remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt
Dec.conſ.88, num 4. Alex.conſ.46.vol.1. Donel.ad l.
2. n. 21. de reſcind. vendit. Tiraq. de retract. lig. §. 1.
gloſſ. 14. num. 77. & de iure mariti gloſſ. 5. num. 216.
Sarmient. de reddit. eccleſ p.4.ca.1. num.4. Gam.
Luſit. deciſ. 242. n. 6. Bald. de praſcript. 3. p. princip.
quaſt. 4. in princip. Menoch. de praſumpt. lib. 3. praſumpt.
61. Cald. Pereira de reſolut. emphyt. cap. 5.
n. 34. & cap. 8. n. 7. Aluar. Valaſc. conſ. 53. n. 4.
3 Notatur etiam ad hoc, quod diuiſio eſt quædam
alienatio, & permutatio, vt per Tiraq. de retract.
lig. §. 3. a gl. 1. n. 88. Laſſarte de decima vendit & permut.
cap. 20. n. 45. Morquech. in tract. de diuiſione bo-
4 norum, lib. 1. c. 2. n. 14. & 37. Vtrùm autem diuiſio bonorum
ſit prohibita, alienatione prohibita, & an diuiſionis
perpetua prohibitio, vel ad tempus ſuſtineatur,
latè Fuſar. in tract. de ſubſtitut. q. 707. per tot.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio facta à iudice incompetenti, conſenſu partium confirmari poteſt, & n. 2.*
3 *Partes ſi confirment ſententiam ipſo iure nullam, talis confirmatio licèt non validet ſententiam, tamen inducit obligationem de nouo, vt obſeruetur vi pacti, vel contractus.*
4 *Partitiones factæ coram iudice improrogabili, & omnino incompetenti, poſſunt annullari, & hæc nullitas omni tempore allegatur.*
5 *Nullitas ratione incompetentia iudicis impedit executionem trium ſententiarum conformium, nec tollitur per reſcriptum Principis.*
6 *Diuiſio bonorum hæreditatis vbi petenda ſit.*
7 *Per diuiſionem rei diuerſa transfertur dominium.*
8 *Sententia, proceſſus, ſiue actus nullus, factus ab incompetenti iudice, conſenſu partium conualidari poteſt: intellige vt n. 9.*

L. Etiamſi. II.

Imp. ALEXANDER A. *Euphratæ.*

1 DIuiſio facta à iudice incompetenti, partium
conſenſu confirmari poteſt. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit. & poſt omnes
Aloyſ. Leo fol. 71.
2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt
ad plura inferentes Anton. Gom l. 45. Tauri, num. 41.
col. 2. vbi ad hoc notat, quod ſi partes confirmant
ſententiam ipſo iure nullam, talis confirmatio licèt
non validet ſententiam, tamen inducit obligationem
de nouo, vt obſeruetur vi pacti, vel contractus, &
ſubdit, quod hic text. in ſuo caſu eſt ſingularis in iure,
Mozz. de contract. tit. de ſocietate, cap. de naturalib.
ſocietatis, n. 16. Alphan. collect. 44. Mart. de iuriſdict.
3 P. 4. caſu 150. n. 7. vbi poſt Bald. in l. ſi diuerſa, n. 5. de
tranſact. dicit quod factum partium in præſenti bene
valebat, quia partes ipſæ proceſſerunt ad facti executionem,
ideo concludit, non tenere diuiſionem tanquam
ex ſententia, ſed quia poteſt fieri per pactum,
vt diuiſio teneat. Amatis Marchia dec. 58. n. 18.
4 *Cui dandi ius non fuit, &c.*] Aduertit Aluar. Valaſc.
in tr. de partition. c. 39. à princ. quod partitiones factæ
coram iudice improrogabili, & omnino incompetenti,
poſſunt annullari, & hæc nullitas omni tē-
5 pore allegatur, & quod nullitas ratione incompetentiæ
iudicis impedit executionem trium ſententiarum
conformium, nec tollitur per reſcriptum Principis.
6 Diuiſio autem bonorum hæreditatis eſt petenda coram
iudice vbi major pars hæreditatis ſita eſt; & ſi
petatur à Clerico contra laicum cohæredem, eſt coram
iudice laico petenda, & è contra coram iudice
Eccleſiaſtico, ſi cohæres laicus illam contra clericum
petat: ita Morquech. de diuiſione bonorum, lib. 1.
cap. 3. per tot.
Dominium nactus eſt.] Notatur ad hoc, quod per 7
diuiſionem rei diuiſæ dominium transfertur, vt per
Rebuff. in l. alienationis verbum, & ſ. nona diuiſio, ff.
de verb. ſignif. Cald. Pereira de reſol. emphyt. c. 7.
num. 7.
In gloſſ. *Non fuit, ibi, potius tenuit auctoritate pa-* 8
cti, quàm arbitri. Notatur ad hoc, quod ſententia,
proceſſus, ſiue actus nullus, factus ab incompetenti
iudice conſenſu partium poteſt in vim pacti conualidari,
vt per Dec. in capite prudentiam, in princip.
num. 20. de offic. delegat. & in capite examinata, n. 3.
de confirm. utili, Felin. in cap. ſignificaſti, col. 3. n. 7.
de foro comp. Cotraſ. in repet. l. admonendi, num. 47.
ff de iureiur. Hippol. in l. 1. §. 1. num. 29 ff. de quaſt.
Anton. Gomez l. 45. Tauri, n. 42. col. 2. Vant. de nullitat.
tit. quibus modis ſent. nullit. num. 18. Perez
l. 1. col. 3. in fine, verſ. dubitari tamen ſolet, tit. 8. lib. 3.
Ordin. pag. 582. Menoch. conſ. 1. num. 260. Viu. tom. 2.
commun. opin. lib. 7. tit. 8. de ſentent. omn iudic. n. 28.
Bellacomb. eod. tom. 1. lib. 4. tit. 14. de re iudic. n. 89.
pag. 264. Surd. deciſ. 53. num. 22. & conſ. 398. n. 26.
Morl. in emporio iuris ciuilis, p. 1. tit. 2. in praelud.
num. 98. Azeued. conſ. 4. n. 84. Intellige quando ipſæ
partes habent poteſtatem diſponendi, vt declarant
Abb. in d. capite examinata, notab. 2. Vrſil. ad Affl. d.
deciſione 217. num. 3. Riminald. iun. conſil. 239.
n. 22. vol. 3. vbi dicit quod quando virium nullitatis
non pendet à conſenſu partium, eo caſu non poteſt
valere in vim pacti, vel tranſactionis. Refert Marta
dict. caſu 150. num. 9. vbi aſſerit ſic debere intelligi
hanc gloſſ.

SVMMARIVM.

1 *Per diviſionem dolo adverſarij læſus reſtitutionem impetrat adversùs diviſionem, ſi minor ſit.*
2 *Diviſio reſcindenda venit enormiſſima læſione. Poteſt peti rem reformari in melius, n. 3. 4. 5.*
6 *Diviſiones an valeant factæ per dolum, qui cauſam dedit contractui.*
7 *Diviſio quando fit ſecundùm conventionem partium, requiritur quod læſio ſit ultra dimidiam; ſi per arbitratores, ſufficit læſio in ſexta parte, num. 8.*

L. Majoribus. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Aureliæ Septimiæ.*

DOlo adverſarij qui læſus eſt per diviſionem, 1
reſtitutionem adversùs diviſionem, ſi minor ſit,
impetrat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad
l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit. & poſt omnes Giphan. tom. 1.
pag. 202.
Vide Roder. Xuar alleg. 22. n. 3. ubi dicit, quod 2
ex enormiſſima læſione reſcindenda venit diviſio.
Cujac. lib. 13. obſervat. 24. Fachin. controverſ. lib. 8.
c. 3. Pinel. in l. 2. de reſcind. vendit. part. 2. cap. 1.
num. 1. ubi per hunc textum ait, deciſionem dict. l. 2.
habere locum in diviſione bonorum, Tiraq. de jure
primog. quaſt. 17. opin. 1. num. 97. ubi ait, quod ſi in- 3
tolerabilis deceptio ex diviſione inſurgat, poteſt peti
rem in melius reformari, & quaſt. 60. n. 8. ubi quod ſi 4
diviſio ſit fraudulenta; poteſt peti rem aliter dividi.
Alvar. Valaſc. in tract. de partit. c. 39. ex n. 13. ubi 5

5 quod partitiones poſſunt annullari prætextu læſionis enormiſſimæ.

9 *Solet ſubveniri*, &c.] Ergo valent diviſiones per dolum factæ, qui contractui cauſam dedit, & reformari jubentur, cujus contrarium reſolvit Morl. *in emporio juris civilis, part. 1. tit. 3. in prælud. n. 37. & tit. 9. in prælud. ex num. 91.* qui in primò loco *num. 40.* & in ſecundo *num. 95.* ait non obſtare textum *in præſenti*, quia dolus hîc non dedit cauſam contractui, ſed incidit in contractum, ut ſentit & probat textus iſte *in verſ. quod inæqualiter*, qui oſtendit dolum intervenisse in æqualitate diviſionum, non in facienda diviſione: rurſus, quia hîc non potuit eſſe dolus dans cauſam contractui, quia in perſuaſione, ut fiat diviſio, non poteſt dari dolus, cùm nemo cogatur ſtare in communione, *l. cùm pater, §. dulciſſimis, ff. de legat. 1.*

7 In gloſſ. *Vel perperam*, ibi, *cùm ultra dimidium ſit alter deceptus*, &c. Notatur ad hoc quod quando diviſio fit ſecundùm conventionem partium, requiritur quod læſio ſit ultra dimidium, ut per Hieron. Cagnol. *in l. 1. de reſcind. vendit. num. 59.* & Pinel. *ibidem, part. 1. cap. 1. num. 3.* Aluar. Valaſc. *dict. cap.*
8 *39. num. 9.* ubi *num. 10.* ſubdit ſufficere læſionem in ſexta parte, quando diviſio facta eſt per arbitratores.

SVMMARIVM.

1 *Res empta communi pecunia, aut redacta ex pecunia communi, non eſt communis, nec inter ſocios communicanda, excepta ſocietate omnium bonorum & n. 2. empta per ſocium etiam omnium bonorum, non acquiritur ipſo iure conſocio, ſed agit ad communicandum, num. 3. empta ex pecunia communi nomine alterius tantùm, non eſt communis, ſed eius ſolius, cuius nomine empta eſt, num. 4. empta nomine proprio ex pecunia aliena, eſt propria emptoris, non autem communis cum pecunia Domino, num. 5. à me quæſita nomine meo ex tua pecunia, mea efficitur quantum ad ſpeciem ipſam, attamen teneor reſtituere pecuniam illam, qua rem emi, n. 6. quæſita ex pecunia mea, etiam mala fide poſſeſſa, nec eſt mea, nec mihi reſtituenda, n. 7. quid ſi ſint quatuor ſocij omnium bonorum, & unus ex eis emat prædia, & faciat concipi inſtrumenta pro ſe tantùm, n. 8.*

9 *Res empta ex alterius pecunia, non efficitur ejus, cujus erat pecunia, ſed ementis.*

L. Si patruus. IV.

Iidem AA. & CC. ad Maximianum.

1 RES empta communi pecunia, aut redacta ex communi pecunia, non eſt communis, nec eſt inter ſocios communicanda, excepta ſocietate omnium bonorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* poſt omnes Giphan. *tom. 1. pag. 205.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt Corſet. *ſing. 112.* Alphan. *collect. 1000.* aliàs *ult.* Bart. *in leg. Imp. §. fin. numero 2. poſt princip. ff. de legat. 2.* Palat. *in repet. rubric. de donat. inter virum & uxor.*
3 *§. 65. num. 52.* ubi quod res empta per ſocium etiam omnium bonorum non acquiritur ipſo jure conſocio, ſed agit ad communicandum, Tiraquel. *de retract. lig. §. 32. gloſſ. 1. num. 17.* ubi quod res empta
4 ex pecunia communi, nomine alterius tantùm, non eſt communis, ſed ejus ſolius, cujus nomine empta eſt, Menoch. *conſil. 521. numero 23.* ubi quod res nomine proprio empta ex pecunia aliena, eſt propria emptoris, non autem communis cum pecuniæ domino: & *numero 32.* tenet, quod res à me 5
quæſita nomine meo ex tua pecunia, mea efficitur quantum ad ſpeciem ipſam, attamen teneor reſtituere pecuniam illam, qua emi rem, Cald. Pereira *de poteſt. eligendi, capite 4. numero 13. in fine*, ubi 6
quod res quæſita ex pecunia mea, etiam mala fide poſſeſſa, nec eſt mea, nec eſt mihi reſtituenda, D. Barboſ. *in l. 1. ff. ſoluto matr. part. 1. numero 37. prope fin.* ubi dicit elegantem deciſionem hujus textus, & 7
in l. ſi ab hoſtibus, §. fin. numero 68. ff. eod. tit. Perez *l. 1. col. 5. tit. 4. lib. 5. Ordin. pag. 158.* ubi ait, quod 8
ſi ſunt quatuor ſocij omnium bonorum, & unus ex eis emat prædia, & faciat concipi inſtrumenta pro ſe tantùm, licet illa prædia efficiantur de dominio ementis, tamen jure ſocietatis tenebitur ea communicare.

Notatur ad hoc, quod res empta ex pecunia alterius non efficitur ejus, cujus erat pecunia, ſed ementis, ut per Anton. Gom. *l. 50. Tauri, num. 36. in princ.* Molin. *de primogen. lib. 4. cap. 3. num. 35.* Eſcobar *de ratiocin. cap. 14. num. 35.* Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſ. 51. num. 43.* Anton. Monach. *Lucenſ. deciſion. 25. n. 58.* Matienz. *l. 8. gloſſ. 4. tit. 11. lib. 5. novæ Recopil.* Alexand. Trentacinq. *variar. reſolut. lib. 3. tit. de empt. & vendit. reſolution. 1. n. 5.* Matta *voto 127. n. 3.* Fontanel. *de pactis nupt. clauſul. 7. gloſſ. 3. parte 13. n. 27. tom. 2.* Rota *poſt tract. de cenſib. Ludovici Cencij, dec. 149. n. 1.* 9

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumentorum communium cuſtodia uni ex fratribus per iudicem aſſignanda.*

2 *Inſtrumenta communia quod debent eſſe apud digniorem, vel antiquiorem, remiſſivè.*

L. De inſtrumentis. V.

Iidem AA. & CC. Frontina & Gaſtrioni.

INſtrumentorum communium cuſtodia uni ex fratribus per judicem aſſignanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* 1

De illo quod inſtrumenta communia debent eſſe apud digniorem, vel antiquiorem, vide Guid. Papæ *dec. 289.* Ariſmin. Tepat. *variar ſent. tom. 2. tit. 551. cap. 28. §. 1.* 2

L. Si cum patruo. VI.

Iidem AA. & CC. Thæſidianæ & aliis.

COnditio iuramenti appoſita in diviſione adimplenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Vtrùm melioratio, prælegatum, ſeu diviſio facta cum iuramento ſit irrevocabilis? Vide Morquec. & ab eo citatus *in tract. de diviſione bonorum, lib. 3. c. 6. ex n. 54. cum ſeqq.* 2

SVMMARIVM.

1 *Ex contractu diviſionis tenetur quis de evictione, niſi adverſarius ſciens res alienas, vel alij obligatas accipiat.*

2 *Diviſio facta extra iudicium inducit actionem de evictione, niſi inter ſcientes facta ſit.*

5 *Emptor*

3 *Emptor ſciens rem alienam, non agit de euictione.*
4 *Heredes ſi inter ſe diuidant hereditatem ſua voluntate, vel iudicis auctoritate, & poſtea euincatur ab aliquo herede res aliqua ex his, quæ ei in ſua portione fuerint adiudicatæ, datur illi actio euictionis contra cohæredes pro portionibus ſuis, vt rem euictam ſatisfaciant, & ſic de qualibet alia diuiſione facta inter ſocios, n. 5. niſi actum ſit inter cohæredes, vt non teneantur de euictione, n. 6. vel bona fuerint diuiſa inter hæredes à teſtatore, n. 7.*
8 *Emens ſcienter rem alienam, poteſt ſibi per ſtipulationem expreſſam cauere de duplo vltra reſtitutionem pretij.*

L. Si Fratres. VII.

Iidem AA. & CC. *Seucriano & Flauiano.*

1 EX contractu diuiſionis tenetur quis de euictione, niſi aduerſarius ſciens res alienas, vel alij obligatas accipiat. Item diuiſio facta extra iudi-
2 cium inducit actionem de euictione, niſi inter ſcientes facta ſit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom. 1. pag. 206.*

De materia huius text. dixi latè *in collect. ad l. ſi familiæ 14. ſup. familia erciſc.*

3 Notatur ad hoc, quod emptor rem ſciens alienam non agit de euictione, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 12. gloſſ. 1. n. 7. cum ſeqq.* Cou. *lib. 5. var. c. 17. num. 2. verſ. ad eam*, Surd. *deciſ. 245. n. 1.*

4 *Euictis partibus*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi hæredes inter ſe diuidant hæreditatem ſua voluntate, vel iudicis auctoritate, & poſtea euincatur ab aliquo hærede res aliqua ex his, quæ ei in ſua portione fuerint adiudicatæ, datur illi actio euictionis contra cohæredes pro portionibus ſuis, vt rem euictam ſatisfaciant, vt per Gregor. Lop. *l. pen. tit. 15. part. 6.* Alciat. *reſp.* 138. Roland. *conſ.* 51. *num.* 5. Caballin. *de euiction. §. 4. num. 51. verſ. cohæres tenetur*, Anton. Gom. *var. tom. 2. capite 2. num. 33. verſ. ſextò infertur*, Gail. *lib. 2. obſeru. 14. num. 6.* Peregr. *de fideicom. art. 52. num. 54* Viu. *tom. 2. communi. opin. lib. 8. tit. 28. de euiction. num. 10. pag. 128.* Ayora *de partit. p. 3. q. 9.* Surd. *conſ. 67. num. 7. & conſ. 411. num. 26.* Manent. *deciſ. 13. n. 1.* Aluar. Valaſc. *de partit. cap. 37. à princ.* Morquech. *de diuiſione bonorum, lib. 1. cap. 8. num. 5.* Fachin. *controuerſ. lib. 6. cap. 68.* Guaman. *in nouiſſimo tract. de euiction. quæſt. 31.* Cald. Pereira
5 *de empt. & vendit. cap. 31. num. 9.* Et ad quamlibet aliam diuiſionem factam inter ſocios extendi ſolet hæc reſolutio; nam ſi ex portione vnius aliqua res fuerit euicta, alter ſocius de euictione reſpectu ſuæ portionis tenetur, vt in diuiſione, quæ fit inter virum & vxorem, ſoluto matrimonio, de lucris acquiſitis, ſecundùm Ant. Gom. *d. c. 2. n. 33. in fine*, Cald. Pereira *d. c. 31. n. 10. in fine*, Guzman. *d. q. 33. num. 37.*

6 Limita tamen, ſi actum ſit inter cohæredes, vt non teneantur de euictione; nam licèt in aliis contractibus, in quibus debetur euictio, hoc pacto non obſtante venditor teneatur ad reſtitutionem pretij, at in diuiſione hæreditatis neque ad pretium tenentur, vt per gloſſ. *verbo pro parte, in d. l. ſi familia*, Socin. *reg. 431. fallent. 2.* Anton. Gom. *d. cap. 2. n. 34.* Caballin. *d. §. 4. n. 51.* Gail. *lib. 2. obſeru. 139. n. 15.* Queſada *q. 10. n. 6.* Ayora *d. q. 9. n. 19. & 20.* Aluar. Valaſc. *de partit. c. 37. n. 7.* Morquech. *d. c. 3. n. 4* Cald. Pereira *d. c. 31. n. 11.* vbi ſublimitat, niſi is, à quo fuit res euicta, ſit in bona fide, cæteri verò in mala, Guzman. *d. q. 33. num. 9.*

7 Limita deinde ſi à teſtatore fuerint bona diuiſa inter hæredes, nam tunc non debetur euictio, quia talis diuiſio habet vim prælegati, *l. cum pater, §. euictis, de leg. 2. l. Hiſpan. 9. tit. 15. p. 6.* Ant. Gom. *d. cap. 2. n. 34.* Peregr. *d. art. 52. n. 72.* Ayora *d. p. 1. q. 9. n. 21.* Surd. *conſ. 517. n. 25.* Queſada *d. q. 10. num. 7. verſ. 25.* Morquech. *d. lib. 1. c. 8. n. 13.* Cald. Pereira *d. c. 31. n. 12.* Guaman. *d. q. 33. n. 16.* niſi de voluntate teſtatoris conſtaret, voluiſſe quod æqualitas inter hæredes ſeruaretur, nam tunc hæres, à quo res fuit euicta, poterit aduerſùs alios cohæredes de euictione agere, Morquech. *dict. lib. 1. c. 8. n. 15.* Cald. Pereira *d. cap. 31. n. 13.* Guaman *d. q. 33. num. 10.* Vel niſi ex euictione rei minueretur filij legitima, nam tunc poterit filius de euictione agere aduerſùs cohæredes, quamuis à teſtatore diuiſio facta ſit, Ant. Gom. *d. c. 2. n. 33. verſ. quod tamen.* Morquech. *d. c. 8. n. 14.* Aluar. Valaſc *d. tract. de partit. c. 37. n. 5. & 6.* Cald. Pereira *d. c. 31. n. 17.* Guzman. *d. q. 33 n. 9.*

Notatur etiam hic text. ad hoc, quod emens ſcienter rem alienam, poteſt ſibi per ſtipulationem expreſſam & ſpecialem cauere de dupla vltra reſtitutionem pretij, vt per Caballin. *de euict. §. 3. n. 166. & §. 5. n. 31.* Menoch *conſ. 87. num. 79. & 86.* Bec. *conſ. 24. n. 34. & conſ. 106. n. 23.* Surd. *dec. 208. n. 14.* 8

SVMMARIVM.

1 *A diuiſione facta per traditionem, & poſſeſſionis dimiſſionem recedendum non eſt.*
2 *A diuiſione an, & quando recedi poſſit.*

L. Si inter vos VIII.

Iidem AA. & CC. *Nicomacho, & aliis.*

A Diuiſione facta per traditionem, & poſſeſſionis dimiſſionem recedendum non eſt. Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

A diuiſione facta an & quando poſſit recedi, vide Aluar. Valaſc. *in tract. de partit. c. 39.* Morquech. *de diuiſione bonorum, lib. 1. c. 11.* Chaſſan. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 25. num. 2. cum ſequentib.* 2

SVMMARIVM.

1 *Communione non extante locum non habet diuiſio.*
2 *Communio poteſt eſſe ſine ſocietate.*

L. Familiæ erciſcundæ. IX.

Iidem AA. & CC. *Demetriano.*

COmmunione non extante, diuiſio locum etiam non habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Aduertit communionem poſſe eſſe ſine ſocietate, vt dicit Aluar. Valaſc. *in tract. de partit. c. 5. num. 21.* dum ait poſſe contingere communionem abſque noſtro conſenſu, vt quia res mihi & alteri eſt legata, vel donata; incidimus enim in communione non noſtro conſenſu, ſed re ipſa, & ideo vocatur iſta ſocietas incidens, quæ non eſt propriè ſocietas, ſed veriùs appellabitur communio. 2

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua in nullius præiudicium emiſſa non diſponunt: qualiter probent, remiſſiuè, n.2. regulariter operari modicum, n.3.*

L. Scriptura. X.

Iidem AA. & CC. *Gallicano.*

1 VErba enunciatiua in nullius præiudicium emiſſa
non diſponunt. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*
2 De verbis enunciatiuis qualiter probent, vide
Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.3. tit.12.*
& de tacitis & ambig. conuent. lib.2. tit.9. per tot. vbi
3 *n.2. in princip.* citato hoc text. dicit verba enunciati-
ua regulariter modicum operari.

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis eſt familias non ſeparare, & ſeparatas coniungere.*
2 *Separatio inter parentes & filios, valdeque coniunctas perſonas permittenda non eſt.*
3 *Diuiſio debet fieri mandato iudicis.*
4 *Vxor à marito, vel pater à filio ſeparandi non ſunt.*
5 *Seruus an poſſit venundari vbique locorum, quamuis inde vſus impediatur matrimonij.*
6 *Familiarum pacta pro harum conſeruatione fauorabili confirmatione digna, remiſſiuè.*

L. Poſſeſſionem. XI.

Imp. CONSTANTINVS A. *Cerulo rationali trium prouinciarum.*

1 OFficium iudicis in diuiſione eſt familias non
ſeparare, & ſeparatas coniungere. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*
2 Vide Connan. *comment. iuris ciuilis lib.8. cap.10.*
n.5. & lib.10. c.1. n.5. Ant. Gom. *variarum tom.2. c.8.*
n.14. vbi quod ſeparatio inter parentes & filios, &
valde coniunctas perſonas non eſt permittenda. Car-
3 doſ. *in praxi iudicum, verbo diuiſio, n.10.* vbi quod di-
uiſio debet fieri mandato iudicis.
4 Notatur ad hoc, quod non debet vxor à marito,
nec pater à filio ſeparari, vt per Surd. *de aliment.*
5 *tit.4. quæſtione 15. num.37.* Vnde inferunt ad de-
ciſionem illius quæſtionis, an ſeruus poſſit venun-
dari vbique locorum, quamuis inde vſus matrimonij
impediatur, quam latè diſputat Sanch. *de matrim.*
lib.7. diſput.22. à princip. vbi ſex opiniones refert, &
eas totidem concluſionibus componit, Henriq. *in*
ſum. lib.11. de matrim. cap.10. num.4. verſ.6. iuncta
lit. G, Tolet. *in inſtit. Sacerd. lib.7. cap.3. n.3.* Rebell.
de obligat. iuſtit. part.2. lib.3. quæſt.3. num.6. cum ſe-
quentib.
6 *Quis enim ferat,* &c.] De familiarum pactis pro
harum conſeruatione fauorabili confirmatione dig-
nis, vide Anton. Gabr. *commun. tit. de pactis, concl.1.*
n.7. & 8. Henriq. à Roſenth. *in tract. de feud. tit. p.1.*
c.2. concl.38. Petr. Pech. *in tract. de teſtam. coniug.*
lib.4. c.44. pag.425.

SVMMARIVM.

1 *Dos, vel donatio ante nuptias ad patrem reuerſa, debet eſſe præcipua illius filiæ, pro qua data fuit, extraneis inſtitutis.*
2 *Inſtitutionis tenor ante omnia attendendus eſt.*
3 *Declaratur l. vlt. verſ. hunc omni modo, &c. communia vtriuſque iudicij.*
4 *Pactum de dote patri reſtituenda, licèt ſecundùm receptam ſententiam impediat dotem in filia conſolidari, tamen ſi cum extraneis inſtituitur, non obſtante pacto conſolidatur in eius perſona.*
5 *Collatio ceſſat inter hæredes extraneos in teſtamento inſtitutos, & inter filios & extraneos ſimul inſtitutos in teſtamento.*

L. Illud æquitatis. XII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *ad Senatum.*

DOs, vel donatio ante nuptias ad patrem reuer- 1
ſa, debet eſſe præcipua illius filiæ, pro qua data
fuit, extraneis inſtitutis. Colligunt ex Ordin. Docto-
res citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*
Vide Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus,*
in declarat. legis Regni, quæſt.4. vbi intelligit textum
in præſenti, de imperfectione reſpectu ſolemnitatis
circa teſtamentum requiſitæ, non de imperfectione
conſenſus. Anton. Gom. *l.50. Tauri, num.10. prope*
fin. verſ. octauò, vbi hunc text. dicit ſingularem &
vnicum in ſuo caſu, & notat ad hoc, quod ſicut dos
confertur & computatur à filia ſuccedente patri,
vel matri, vel aſcendentibus, ita etiam donatio ante
nuptias, vel propter nuptias confertur, & computa-
tur à filio.
Inſtitutionis tenorem, &c.] Qui ante omnia at- 2
tendendus, ex traditis per Tiraquell. *in leg. ſi vn-*
quam, verbo libertis, n.6.
Hunc omni modo præcipuum habeat, &c.] Probat 3
hic text. quod ſi dos filiæ data ad patrem, quacun-
que ratione fuerit reuerſa, ipſeque poſtea eandem fi-
liam cum extraneis inſtituat hæredem, habet filia do-
tem præcipuam, & etiam illud, in quo à patre fuit in-
ſtituta; cui ſanè deciſioni repugnat, quod pro con-
ſtanti ſcripſit Iureconſ. *in l. ſi cum dotem, §. ſi pater,*
ff. ſoluto matrim. vbi pater debitor neceſſarius inſti-
tuendo filiam videtur animo compenſandi inſtituiſ-
ſe, Roman. *in d. §. ſi pater, num.13.* & Iaſ. *ibid. num.3.*
aiunt Iuriſconſulti reſponſum per hanc l. limitari,
quaſi non procedat ſi filia cum extraneis fuerit hæ-
res inſtituta. Quæ tamen reſolutio non placet, quia
per eam nimis reſtringitur generalitas, *d. §. ſi pater,*
quare Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib.1. q.16. num.4.*
ait Imperatorem loqui *in præſenti text.* quando pater
iure dotem exegit, & non videri procedere in ter-
minis *d. §. ſi pater*; cùm enim gener ſemel dotem ſol-
uiſſet, iniquum eſſet cogi iterum ſoluere, *l. bona fides,*
ff. de regul. iur. æquitas autem in dotibus maximè
conſideratur, *l. iure ſuccurſum, ff. de iure dotium.* Cla-
riùs reſpondet D. Barboſ. *in d. §. ſi pater, n.21. verſ.*
ſextò principaliter, procedere illum §. quando dos pa-
tri non fuit ritè ſoluta, ac ob id adhuc tanquam de-
bita poteſt peti per filiam; nam ſi ſit hæres inſtitu-
ta, repellitur à petitione dotis, iuxta regulam eiuſdem
§. ſi pater: ſi verò dos ritè ſit exacta, & incorporata
in patrimonio patris, & dubitatio ſit inter cohære-
des, qualiter ea dos ſit diuidenda, tunc procedit di-
ſtinctio huius l. vt tanquam patrimonium patris ve-
niat diuidenda inter cohæredes, niſi in duobus caſi-
bus,

bus, ſcilicet quando filia inſtituitur cum fratribus, qui ſimilem donationem ex bonis paternis habuerunt, vel filia inſtituitur cum extraneis.

4 Vnde notatur hic text. ad hoc, quod licèt ſecundùm receptam ſententiam pactum de dote patri reſtituenda impediat dotem in filiæ conſolidari, tamen ſi cum extraneis inſtituitur, non obſtante pacto conſolidatur in eius perſona, vt per Alex. *in l. poſt dotem, n. 19. ff. ſoluto matrim.* Rodet. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 15. n. 5.* Cald. Pereira *d. q. 16. n. 4. in fine.*

5 In gloſſ. *Omni modo.* Notatur ad hoc, quod inter hæredes extraneos in teſtamento inſtitutos, & inter filios & extraneos ſimul in teſtamento inſtitutos ceſſat collatio, vt per Anton. Gom. *l. 29. Tauri, n. 9. in fine, verſ. decimoquintò, & ibidem* Caſtill. *n. 40.* Aluar. Valaſc. *de partit. c. 12. n. 31.* vbi tamen declarat quod licèt in iſto ſecundo caſu non detur collatio quoad extraneos, dabitur tamen inter filios.

Finium regundorum.

TIT. XXXIX.

CVM dictum ſit de rerum communium diuiſione, dicitur hîc de agrorum confinium diſtinctione: quoniam diuidere & diſtinguere ſunt affinia. Vocatur iudicium finium regundorum, id eſt, dirigendorum; vel finalis quæſtio, vel finale iurgium, quoniam ad fines agrorum conſtituendos pertinet. Scripſerunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & Vveſembec.

De materia tituli vide Hieron. de Monte *in ſpeciali tract. de finibus regundis*, Cuiac. *lib. 10. obſeru. 2.* Craſſ. Viu. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 26.* Soar. de Paz *in pract. tom. 3. c. 2. §. 8.* Arimin. Tepat. *var. ſent. tom. 2. tit. 553.*

SVMMARIVM.

1 *Vendens partem fundi, iuxta pactum venditionis terminos poteſt apponere.*
2 *Fines antiqui non inſpiciuntur in propriis agris venditis, ſed in venditione expreſſi.*
3 *De finibus antiquis, & probandis, remiſſiuè.*

L. Regionem. I.

Imp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Nicephoro.*

1 VEndens partem fundi iuxta venditionis pactum terminos apponere poteſt. Item fines antiqui
2 in propriis agris venditis non inſpiciuntur, ſed in venditione expreſſi. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Bald. Caſtr. Angel. Fulgoſ. Aloyſ. Leo *fol. 71.* Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

3 De finibus antiquis attendendis, & probandis vide Hieron. de Monte *in tract. de finibus regundis, cap. 21.* Mich. Graſſ. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 26. num. 2. pag. 428.*

SVMMARIVM.

1 *Fines mutari poſſunt varietate ſucceſſorum, & dominorum conſenſu.*
2 *Finium quæſtio quomodo determinanda ſit.*
3 *Finium mutatio non præſumitur, & vbi olim fuerunt termini, ibi & nunc eſſe cenſentur. Ab huiuſmodi præſumptione receditur per contrarias præſumptiones, quibus fines ipſi probari ſolent, n. 4.*

L. Succeſſionum. II.

Iidem AA. & CC. Tatiano.

VArietate ſucceſſorum, & conſenſu dominorum 1
fines mutari poſſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Vide *l. Hiſpan. fin. tit. 15. part. 5.* vbi ſtatuit vt or- 2
ta quæſtione de confinibus, iudex, ſi poteſt, per antiquos limites determinet, & alios nouos limites fieri mandet, & *ibi* Greg. Lopez *gloſſ. 8. verbo majones antigos*, vbi ait, quod ſtandum eſt finibus antiquis, niſi noui probentur, & quando antiquiores tanto ſunt efficaciores, idem Gregor. Lopez *l. fin. gloſſ. 17. in med. tit. 15 part. 7.*

Notari ſolet ad hoc, quod finium mutatio non 3
præſumitur; & vbi olim fuerunt termini, ibi & nunc eſſe cenſentur, vt per Hieron. de Monte *de finibus regundis c. 15. n. 5. & c. 21. n. 1.* Maſcard. *de probat. concl. 393. n. 8. & concl. 403. n. 7. & concl. 1078. n. 6.* Menoch. *conſ. 147. n. 36. & de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 43. per tot* vbi *n. 4.* aduertit ab huiuſmodi præ-
ſumptione recedi per contrarias præſumptiones, & 4
coniecturas, quibus fines ipſi ſolent probari.

SVMMARIVM.

1 *Finium regundorum in iudicio, & controuerſa proprietate, poſſeſſioneve, menſura committitur agrimenſori, ad cuius relationem iudex in cauſa iudicat.*
2 *Ad finium controuerſorum menſuram partibus citatis agrimenſor vna abſente poteſt procedere in contumaciam.*
3 *In finium controuerſia poſſeſſorium iudicium ante petitorium expediri debet.*
4 *Agrimenſores, & periti rem melius percipiunt præſentibus litigantibus, quàm eis abſentibus.*
5 *Reus ſi neget actorem habere prædium in illo termino, quid actori faciendum: quid ſi prædiorum diuiſio eſt facienda per agrimenſores, n. 6. 7.*
8 *Dominium, & poſſeſſio quomodo probari debeat.*
9 *Litem non conteſtari quando quæſtio eſt de finibus agri tantùm, & non de proprietate.*

L. Si quis ſuper. III.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Tertullian. V. P. comitem diœceſeos Aſianæ.*

IN iudicio finium regundorum, & controuerſa pro- 1
prietate, poſſeſſioneve, menſura committitur agrimenſori, ad cuius relationem iudex in cauſæ iudicat.
Item partibus citatis ad menſuram finium contro- 2
uerſorum, agrimenſor vna abſente in contumaciam procedere poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

Vide Hieron. de Monte *in tract. de finibus re-*
gundis, cap. 30. num. 1. ubi an poſſeſſorium judicium 3
in finium controverſiæ ante petitorium expediri debeat, *& cap. 32. num. 3. de agrimenſorum officio in tali controverſia*, Covarr. *lib. 2. var. cap. 13. num. 5. verſ. nona concluſio*, ubi tenet per hunc textum poſſe agri-
menſores, & peritos melius rem percipere præſenti- 4
bus litigantibus, quàm eis abſentibus. Soar. de Pax *in pract. tom. 3. cap. 3. §. 8. num. 14. cum ſeqq.* ubi ait,

quod ſi reus neget actorem habere prædium in illo
termino, actor ante omnia oſtendat ſe prædium ha-
bere, & deinde probare intendat menſuram prædio-
rum, & ſupradictis probatis, judex mittere debet
agrimenſorem, qui tenetur facere juramentum de
bene ſe gerendo in illa agrimenſura: quod juramen-
tum debet eſſe de credulitate, non verò de aſſertio-
ne veritatis. Et facta relatione per agrimenſorem, ju-
dex tunc profert ſententiam, qua præcipit menſu-
ram, & declarationem agrimenſoris ſervari. Cardoſ.
in praxi Iudicum & Advocat. verbo diviſio, *n.7.* ubi
6 dicit, quod diviſio prædiorum quando eſt facienda
per agrimenſores, debent partes citari ut tali die, ſeu
hora ſint præſentes tempore menſurationis: & *n.8.*
7 ſubdit, quod agrimenſores viſu proprio ſunt facturi
diviſionem, & terminos ac limites conſtituere de-
bent.
8 In Gloſſ. *Finiatur*, ibi, *quia fecit ſeminare terram, & arari*, &c. Notatur ad hoc, quod dominium &
poſſeſſio probatur ex eo, quod quis fecit terram ſemi-
nari, arari, coli, & ſimilia, vt per Tiraq. *de præſcrips.*
§. 1. *gloſſ.* 5. Menchae. *illuſtr. controverſ. cap.* 58. *n.* 8.
ubi *n.* 10. intelligit, niſi fortè cùm vnus terram co-
leret, alius fructus perciperet; nam tunc is potius
quàm ille poſſidere videretur, Campeg. *de teſtibus*,
reg. 340. *verſ.* 4. & 6. Pariſ. *conſ.* 107. *num.* 19. *lib.* 1.
ubi extendit procedere etiam cùm quis manu aliena,
ſuo tamen nomine, coli fecit. Menoch. *remed.* 3. *reti-
nen. n.* 563. ubi ex aliis ſubdit, quod ſi unus probat
ſe araſſe, & coluiſſe, & alter probet ſe fructus colle-
giſſe, uterque dicitur æqualiter probaſſe poſſeſſio-
nem in illo interdicto, & ob id erit deferendum illi,
qui melioribus probationibus, & teſtibus actum ſuæ
poſſeſſionis probauit, latè Maſcard. *de prob. concl.*
1182. alias 1187. *in novis*, *per tot.* ubi *num.* 7. reſol-
uit, quod ſi unus probavit ſe araſſe & ſeminaſſe, &
alius de eodem principio temporis, & fine probavit
ſe fructus percepiſſe, præfertur ille, qui probavit
fructuum perceptionem; ſecus data inæqualitate
temporis: & *n.* 9. tenet quod cultura agrorum, etiam-
ſi per alium quis coluerit, probat poſſeſſionem, &
quod teſtis dicens ſe vidiſſe coli agrum nomine meo
poſſeſſionem meam probat.
9 In gloſſ. *Quæſtio*, ibi, *quia non erat ibi lis conte-
ſtata.* Notatur ad hoc, quod lis non conteſtatur
quando quæſtio eſt de finibus agri tantùm, & non
de proprietate, ut per Hieron. de Monte *dict. tract.*
cap. 44. *num.* 2. Cardoſ. *in praxi judicum*, *verb. lis*,
num. 17.

SVMMARIVM.

1 *Lite conteſtata ſuper finium controverſia, invadens & occupans fines indebitè punitur.*
2 *Fines evellens dividentes prædia de vicini prædio ſine mandato Regis, aut judicis, perdit jus, ſi quod habebat in eo: ſi non habebat, reſtituet duplicatum.*
3 *Occupans poſt litem conteſtatam in cauſa finium regundorum aliquam partem fundi alterius propria auctoritate, & ibi ponens confinia, amittit illam partem, & tantundem de ſuo tenetur dare adverſario.*
4 *Attentatorum cauſa non impedit quominus non procedatur in cauſa principali.*
5 *Unum judicium non ſuſpendit aliud.*
6 *Qui terminos corrumpere tentavit, & amovere, ſed non perficit, minimè puniendus.*

L. Si conſtiterit. IV.

Idem A. ad Baſſum P.V.

Lite conteſtata ſuper finium controverſia, inva- 1
dens & occupans fines indebitè punitur, non
ſolùm in rei reſtitutione, ſed de propriis finibus amiſ-
ſione portionis, quam alij ademit. Colligunt ex Or-
din. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr. hoc tit.*
Vide *l. Hiſp. fin. tit.* 14. *part.* 7. ubi ſtatuitur, quod 2
evellens fines prædia dividentes de vicini prædio ſi-
ne mandato Regis, aut judicis, perdit jus, ſi quod
habebat in eo, quod ſibi ex mutatione appropriavit,
& ſi jus non habebat, reſtituet duplicatum, &c. Iaſ.
in l. naturaliter, *§. nihil commune*, *num.* 130. *ff. de ac-
quirend. poſſeſſ.* & *in §. quadam*, *num.* 73. *Inſtit. de
actionib.* Hieron. de Monte *de finibus regund. cap.* 34.
n. 1. Anton. Gom. *variarum tom.* 3. *cap.* 4. *caſu* 7. *verſ.
aliquando*, ubi ex hoc textu colligit, quod occupans 3
poſt litem conteſtatam in cauſa finium regundorum
aliquam partem fundi alterius propria auctoritate, &
ibi ponens confinia, amittit illam partem, & tan-
tundem de ſuo tenetur dare adverſario, Menoch. *de
recuper. poſſeſſ. in prælud. n.* 53. ubi dicit, quod per
conſtitutionem *l. ſi quis in tantam*, *ff. unde vi*, provi-
ſum eſt plenius quàm conſtitutione hujus *legis*, & *de
arbitr. caſu* 393. *n.* 19. Soar. de Paz *in pract. tom.* 3. *c.* 1.
§. 8. *n.* 11. Molin. *de Iuſt. tom.* 3. *diſp.* 695. *n.* 10. ubi
ſubdit, quod licèt lex iſta ſolùm loquatur quando
poſt litem conteſtatam ante ſententiam latam eam
partem occupavit, eadem tamen eſt ratio quando
nulla mota lite id propria auctoritate fecit.
Notatur etiam ad hoc, quod attentatorum cauſa 4
non impedit quominus non procedatur in cauſa prin-
cipali; unum enim judicium non ſuſpendit aliud, ut 5
per Afflict. *Neapol. dec.* 131. *n.* 2.
Notatur etiam ad hoc, quod non punitur qui ter- 6
minos corrumpere, & amovere tentavit, ſed non
perfecit, ut per Bonif. de Vitalin. *in tit. de termino*,
cap. 9. *num.* 10. Hieron. de Monte *de finibus regund.
c.* 34. *n.* 11. Farinac. *in praxi crim. q.* 178. *n.* 115.
Lecta apud acta.] Quia tunc publicari dicebatur,
ſecundùm Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. cap.* 26.
verſ. Conſtantinopoli.

SVMMARIVM.

1 *Exemptio antiqua quinque pedum judicium finium regundorum non impedit.*
2 *Judicium finium regundorum datur etiam pro re modica, & vili ceſpite.*
3 *Inter agros vicinos olim relinqui debebant quinque pedes à ſatione liberi.*
4 *Proponitur opinio auctoris, & Guid. Pancirolæ, n.* 5.
5 *Petrus Baylardus quis.*

L. Quinque pedum. X.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AA. *Neotherio P.P.*

EXemptio antiqua quinque pedum hoc iudicium 1
non impedit. Item etiam pro re modica, & vili
ceſpite datur finium regundorum iudicium. Colli- 2
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 2. *ſup.
hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 208. &
tom. 7. *repet.* Ludou. Carus, & Ande. Alciatus.
De materia & intellectu huius text. vide Ay-
met. Riuard. *lib.* 1. *hiſtoria ciuilis*, *fol.* 12. Crinit.
lib. 25. *de honeſt. diſciplin. cap.* 4. Charond. *lib.* 3. *ve-
roſimil. pag.* 163. Cuiac. *l.* 4. *ff. de vſucap.* & *lib.* 10. *ob-
ſervat.*

ſernat. 2. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris part. 3. lib. 20. cap. 4. num. 6.* vbi dicit; quod inter vicinos agros olim relinqui debebant quinque pedes à ſatione liberi, ſiue ad vertendum aratrum, ſiue ad viam vicinalem, ſiue ad radices arborum, ſiue ne ramis impendentibus ſata læderentur vmbrâ, & deinde atteſtatur nullo modo ſenſui huiuſmodi officere text. *in præſenti*, copioſiùs idem Petr. Gregor. *lib. 39. cap. 13. num. 15. cum ſeq.* vbi ſic ait: Neque nos à ſententia dimouet *l. quinque pedum, C. finium regund.* cuius verba videntur inhibere præſcriptionem omnem. Quinque pedum, inquit, præſcriptione ſummota, finalis iurgij, vel locorum libera peragatur intentio. Quibus verbis quidam tradunt ibi poſt Accurſ. olim non potuiſſe agi pro præſcriptione quinque pedum, circa fines agri, hodie contrà. Explicant illam l. Cuiacius, Connanus, Agenus Vrbicus refert legem Maniliam, quinque, aut ſex pedum latitudinem conſtituiſſe pro fine agrorum, quòd hæc latitudo reſeruaretur itineri ad culturam; vt per eam iretur, & ad circumactum aratri, ideo impræſcriptibile eſſe ſpatium. Vvolphgangus Luzius aliter explicat quatuor pedum interſtitium fuiſſe relictum ad ſepeliendos milites, & ſucceſſores dominorum, ibique fuiſſe cippos, & tumulos militares, probat ex quibuſdam vetuſtis inſcriptionibus Capuæ repertis. Mortui namque olim more Græcorum extra oppidum ſepeliebantur, & ſi intrò ferrentur, id honori ſummo concedebatur, vt notat Cicero vnde Polybius ait illud fuiſſe ſingulare ex oraculo contra morem communem, vt Tarentini intra vrbem in parte, quæ Solis ortum verſùs eſſet, mortuos conderent. Cùm Græci contra obſeruarent, & Libitinarios, qui eos ſepelirent, vrbe habitare non ſinerent. Exiſtimarem autem ego *l. quinque pedum*, etſi præſcriptionem ſubmoueat, tamen antiquatam vt admittatur præſcriptio, ſi longius tempus adſit, quam viginti annorum; nam Theodoſij, Arcadij, & Valent. lex eſt quinque pedum, lex autem finalis eius tit. finium regund. quæ illam ſequitur, & præſcriptionem inducit, Iuſtiani eſt, qui 57. Imperator fuit, illi autem 49. ordine imperarunt, & Hactenus Petrus Gregor.

1 Nouè Guid. Pancirol. *in theſauro variarum lection. lib. 2. cap. 197. in verſ. Ego*, vbi ſic loquitur. Ego quandoque exiſtimaui hanc l. velle vt libera finium quæſtio terminetur, vt veri fines cognoſcantur, tertia quinque pedum exceptione; nam etſi quinque pedes circa fines relinquantur, non ideo minus de finibus eſt cognoſcendum, poterat enim alter vicinorum prætendere ſuperfluam eſſe terminorum inſpectionem, quoniam quinque pedes ad eundum, & agendum relinquebantur; nihilominus mandatur vt veri fines noſcantur, ne quinque pedes vltra quàm par ſit quandoque proferantur, ſed poſtea ex ſequenti auctoritate ſum opinatus, intelligendum vt eodem modo & tempore præſcribantur quinque pedes, & agrorum limites, cùm priùs diuerſis temporibus præſcriberentur, &c.

In gloſſ. *Præſcriptione*, ibi, *ſed Petrus Boylardus*, &c. Is fuit genere Anglus, à quibuſdam Abelardus, ab aliis Baliardus vocatus, profeſſione peripateticus Philoſophus, non autem, vt aliqui opinantur, hæreticus his ex Pariſienſi Academia prodiit, adeoque ſubtilis ingenij fuit, vt ex quauis vel difficillima litera ad quem ſanum ſenſum ſe exacturum polliceretur, ſed dum nimium ſibi tribuit in hæreſim lapſus aliud æternum præter Deum inueniri credidit; negauit præterea filium Dei eſſe factum hominem, vt hominem liberaret, & Chriſtum ſpiritum timoris Domini habuiſſe non credebat, & hominis liberum arbitrium omnino adimit, quare ab Innocent. II. aduerſùs eum in Galliis coacta Synodo circa annum 1140. de hæreſi condemnatus eſt, ſed errore agnito factus Monachus in eremo paucis cum diſcipulis piè vitam egit. Ita Guid. Pancirol. *citat. loco.*

SVMMARIVM.

1 *Quæſtio finium regundorum 30. annorum ſpatio finitur, & n. 2.*

3 *Confinia quomodo probanda, remiſſiuè.*

L. Cunctis. VI & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Rufino P. P.*

QVæſtio finium regundorum triginta annorum ſpatio finitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom. 1 pag. 208.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Balb. *de præſcript. 4. par. cap. 4. q. 14. n. 67.* Hieron. de Monte *in tract. de finibus regund. cap. 74. per tot.* & præcipuè *n. 7.* Menoch. *conſ. 21. n. 21.* Amatis. *deciſ. 19. n. 3.*

Confinia quomodo probentur, latè oſtendimus *in collect. ad cap. cum cauſam 13. de probat. in Decretalib.*

De conſortibus eiuſdem litis.

TIT. XL.

SVperioribvs iudiciis mixtis, familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, finium regundorum, commune eſt, vt ſæpè multi eiuſdem litis conſortes ſint: veluti ſi hæreditas inter hæredem & cohæredis ſucceſſores diuidatur: hi ſunt conſortes eiuſdem litis. Similiter ſi agatur de duobus feudis diſterminandis, & eorum vnus duobus dominis communis ſit, hi ſunt conſortes eiuſdem litis. Scripſerunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & Vveſembec. & de materia Peregr. Iannin. *in tract. de citatione reuls, lib. 5. c. 8.* Arimin. Tepat. *var. ſent. tom. 1. tit. 190.*

SVMMARIVM.

1 *Conſortes eiuſdem rei ſi plures, quilibet pro parte ſua agere poteſt.*

2 *Iudex non patiatur litigantes ad inuicem rationes perpendere, teneturque Procuratorum, Aduocatorum, ac partium clamoſam garrulitatem reprimere.*

L. Exploſis. I.

Imp. IVLIANVS. A. *Secundo P.P.*

INter plures eiuſdem rei conſortes, quilibet pro parte agere poteſt. Colligunt ex Ordinat. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Caſtrenſ. Bald. Angel. Sichard. Aloyſ. Leo *fol. 71. verſo*, Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Ex hoc textu colligitur iudicem non debere pati litigantes ad inuicem rationes perpendere, tenetur que Procuratorum, Aduocatorum, ac partium clamoſam garrulitatem reprimere, de quo elegantes Bodin. *in ſua politica, libro 3. cap. 24. num. 14.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Pro conſorte abſente poſt à litis conteſtatione, actio & defenſio licita eſt, modo ſatiſfactio interueniat, & n. 1.*

3 *Exceptio vtcunque dilatoria, ſi oriatur poſt litem conteſtatam, admittenda eſt, & opponi poteſt.*

L. Commune. II. & vlt.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *Salluſtio. P. P.*

1 PRo conſorte abſente poſt litis conteſtationem actio, & defenſio licita eſt, modò ſatisfactio interueniat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 10. verſ. eſto miſmo, tit. 5. part. 3.* vbi Gregor. Lopez *gloſſ. 7.* quid ante litem conteſtatam. Gelin. *in c. cum M. n. 8.* vbi Ripa *n. 52. cum ſeqq. de conſt.* Bernard. *reg. 136.* vbi additio, Socin. *reg. 160.* Duen. *reg. 332.* Cou. *lib. 1. var. c. 6. n. 6.* vbi quod ante litem conteſtatam conſors litis pro conſorte agere nequit, Padil. *in l. error, n. 34. col. 3. de iuris & facti ignor.* Chriſtoph. de Paz *ad leges ſtyli, l. 10. n. 12.* vbi quod conſors litis poteſt agere ſine mandato pro conſorte, & quidem ante litis conteſtationem, attenta dicta *l. Hiſp. 10.* quæ ſine diſtinctione loquitur.

3 Bald. *in præſenti* authoritate huius text. tenet quod exceptio vtcunque dilatoria, ſi oriatur poſt litem conteſtatam, admittenda tunc eſt, & opponi poteſt, vt per Matant. *de ordine iudic. p. 7. membr. 9. num. 8.* Cou. *lib. 3. var. c. 16. n. 13. & practic. c. 26. n. 2. verſ. huius autem*, Rebuff. *de except. n. 378.* Parentem meum *in remiſſ. ad* Ordin. *Reg. Luſit. lib. 4. tit. 49. §. 2. n. 8.*

De noxalibus actionibus.

TIT. XLI.

SEQVITVR alia actio mixta, id eſt, noxalis, quatenus enim eſt ex delicto, eſt in perſonam: ſed quatenus certæ perſonæ non cohæret, imò caput, ideſt poſſeſſorem ſequitur, in rem eſſe videtur. Scripſerunt ad rub. Cuiac. Pac. & Vveſemb.

De materia tit. Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 27.* Petr. Greg. *ſyntagm. iuris p. 3. lib. 38. c. 11.* Decian. *tr. crimin. lib. 3. c. 15.* Molin. *de Iuſtit. tom. 3. tr. 2. diſp. 711.* Cald. Pereira *qq. forenſ. lib. 1. q. 7. per tot.* Arimin. Tepat. *var. ſentent. tom. 2. tit. 530.*

SVMMARIVM.

1 *Ex furto admiſſo in ſeruitute, non tenetur liber factus, niſi ex noua contrectatione.*

2 *Seruus ſi deliquit aduersùs extraneum, noxa liberum factum ſequitur.*

L. Si extat. I.

Imp. ALEXANDER A. *Marcello.*

1 EX furto admiſſo in ſeruitute non tenetur liber
2 factus, niſi ex noua contrectatione. Item ſi ſeruus deliquit adversùs extraneum, noxa liberum factum ſequitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Angel. Caſtr. Fulgoſ. Sichard. Aloyſ. Leo *fol. 72.* Sebaſt. Næu. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

SVMMARIVM.

1 *Ex delictis ſeruorum factis in ſaltibus, dominis ignorantibus, domini inuiti non conueniuntur, ſed ſeruorum traditione liberantur.*

2 *Statutum diſponens ſuper eo, ſuper quo diſponit ius commune, interpretatur ſecundum ius commune.*

3 *Teſtator videtur ſe conformare cum diſpoſitione iuris.*

4 *Damnum ne quis indebitè patiatur, verba ſtatuti accipiunt interpretationem reſtrictiuam.*

5 *Mancipium vbi delictum commiſiſſe probetur, tunc dominus per ſententiam in eo iudicio ad alterum duorum ipſius optione condemnandus.*

L. Si ſerui. II.

Imp. GORDIANVS A. *Quintiliano & aliis.*

EX delictis ſeruorum in ſaltibus ignorantibus dominis factis domini inuiti non conueniuntur, ſed ſeruorum traditione liberantur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* 1

Allegari ſolet hic textus ad hoc, quod ſtatutum diſponens ſuper eo, ſuper quo diſponit ius commune, interpretatur ſecundum ius commune, ut per ſummar. Iaſ. *in repet. leg. omnes populi, 1. 60. cum ſe. ff. de iuſt. & iure, & in l. fin. n. 12. de iure emphyt.* Ludov. Gom. *in cap. 1. n. 216. de conſt. lib. 6.* Tiraq. *de retractu lig. §. 2. gloſſ. gloſſ. 9. n. 55.* Cott. *in memor. verbo ſtatutum, pag. 789.* Menoch. *conſ. 187. n. 29. cum ſeqq.* Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 17. de legib. n. 213. pag. 231.* Surd. *de alimentis, tit. 1. q. 45. n. 66. & dec. 282. n. 14.* Gonzal. *ad reg. 8. Canc. gl. 5. 7. proœm. n. 139. & gloſſ. 4. n. 135.* Alvar. Valaſc. *conſ. 66. n. 17.* Farin. *in praxi crim. p. 1. q. 19. n. 5.* Et hinc etiam teſtator videtur ſe conformare cum diſpoſitione iuris, de quo Menoch. *conſ. 151. n. 17.* Gam. *Luſit. dec. 16. n. 4. & dec. 193. n. 6.* Maſcard. *de probat. concl. 1415. n. 1.* Guttier. *practic. lib. 3. q. 70. n. 29. & q. 101. n. 3. & conſ. 18. n. 7. cum ſeqq.* 2 5

In ſummas. text. ibi, *ne aliquis indebitè damnum patiatur verba ſtatuti accipiunt interpretationem reſtrictiuam*, de quo Tiraq. *de iure primog. q. 40. n. 88.* Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ſuper declarat. legis Regni, in princ. n. 3. col. 3.* Menoch. *conſ. 5. n. 3. & conſ. 160. n. 523. & conſ. 123. n. 12. & conſ. 187. n. 29. cum ſeqq.* 4

Vt aut noxa dedere, &c.] Notatur ad hoc, quod vbi probatum fuerit mancipium commiſiſſe delictum, tunc dominus per ſententiam in eo iudicio ad alterum duorum ipſius optione eſt condemnandus, nempe vt vel mancipium tradat, vel ſoluat damnum totum, ac pœnam loco illius, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 15. c. 50.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 5. à n. 13.* Pichard. *ad princ. Inſtit. hoc tit. n. 2.* Molin. *de Iuſtit. tom. 2. tract. 2. diſputatione 711. n. 2.* vbi *in fine* ſubdit, quod ſi ſine defenſione velit dominus mancipium noxæ dedere, vt liberet ſe à ſumptibus & à moleſtiis litis, poterit id efficere. Et ideo ſic debere concipere ſententiæ verba, aſſerit Cald. Pereira *qq. forenſ. lib. 1. quæſtione 7. num. 2. Lucium Titium in decem aureos condemno, aut ſeruum noxa dedere.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus ob plagij crimen criminaliter accuſari poteſt; dominus verò ignorans delicti ciuiliter ad exhibitionem ſerui pro noxa tenetur, & n. 2.*

L. Siue

L. Sive ſervum. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Eutycho.*

1 SErvus ob plagij crimen criminaliter accuſari poteſt; dominus ignorans delicti civiliter ad exhibitionem ſervi pro noxa tenetur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

2 Vide Molin. *de Inſt. tom. 3. tract. 1. diſp. 711. n. 1. in fine*, ubi per hunc text. tenet, quod quando criminaliter eſt agendum ad mortis, aut ad aliam corporalem pœnam mancipij, tunc locum habet judicium cum mancipio ipſo, intentariqua proinde adversùs ipſum, & non adversùs illius dominum debet: & *n. 5.* ſubdit, quod ſi dominus ignotavit mancipij delictum, quando mancipium illud commiſit, vel eſto illud ſciverit, prohibere tamen delictum non potuit, tunc liberatur mancipium noxæ dedendo.

SVMMARIVM.

1 *Servi rapinâ dominus ignorans pro noxa convenitur; ſciens verò, nec prohibens, beneficium ſervi pro noxa tradendi amittit, & n. 3.*

2 *Accuſatio criminalis ex delicto ſervi contra dominum non protenditur.*

L. Si ſervus ignorante. IV.

Iidem AA. & CC. *Soſio.*

1 EX rapina ſervi dominus ignorans pro noxa convenitur, ſciens verò, nec prohibens, beneficium
2 ſervi pro noxa tradendi amittit. Item criminalis accuſatio ex delicto ſervi contra dominum non protenditur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

3 Hanc eandem concluſ. ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. fin. tit. 13. part. 7.* ubi ſtatuitur, quod dominus non tenetur de maleficio ſervi abſque ſui culpa facto, ſi vetare nequivit; ſed ſi ſervus aliquid rapuit, tenetur dominus de eo, quod ad eum pervenit, de alio autem faciat emendam, aut dabit ſervum pro noxa. Molin. *de Inſt. tom. 3. tr. 2. diſp. 711. n. 5.* ubi ait quod ſi domino jubente, conſulente, aut ſciente, nec prohibente, quando prohibere potuit, mancipium commiſit delictum, tunc non liberatur dominus noxæ mancipium dedendo, ſed tenetur ad damna omnia, & ad pœnas omnes pro eo delicto eſto mancipium alienauerit, aut manumiſerit poſt tale delictum commiſſum, vel mancipium moriatur: ſecus autem ſi vel dominus ignorauit mancipij delictum, quando mancipium illud commiſit, vel eſto illud ſciverit, prohibere tamen delictum non potuit, tunc liberatur mancipium noxæ dedendo.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium civile cum ſervo non conſiſtit, ſed cum domino ex eo agendum.*

2 *Servi delicto dominus civiliter conveniendus, & n. 3.*

L. Si ſibi. V. & ult.

Iidem AA. & CC. *Menophilo.*

1 CIvile judicium cum ſervo non conſiſtit, ſed cum
2 domino ex eo agendum. Item ex delicto ſervi dominus civiliter conveniendus. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

3 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu-

munt *l. Hiſp. 10. tit. 1. p. 7.* dum ſtatuit ſervum poſſe ex delicto, ex quo pœna apponitur corporalis, accuſari, ac a domino defendendum eſſe, de pecuniaria autem pœna nequaquam, quia nihil habet. Molin. *de Inſt. tom. 3. tr. 2. diſp. 711. n. 1.* ubi dicit, quod quando mancipium delictum aliquod abſque domini culpa commiſit, ratione cujus agendum eſt civiliter, ſaltem ad pœnam pecuniariam, ut ſi furtum commiſit, rapuit, damnum dedit, vel aliam injuriam intulit, ita quod locum habeat conditio aliqua, vel pœna pecuniaria, judicium illud non cum ſervo eſſe intentandum, qui bonis externis caret, unde ſolvat, ineptuſque eſt, ut adversùs illum eo modo agatur; &c.

Ad exhibendum.

TIT. XLII.

ACTIO quoque ad exhibendum mixta dici poteſt, quia eùm in perſonam ſit, tamen poſſeſſorem, ſeu detentorem ſequitur, & potiſſimùm propter actiones in rem introducta eſt. Scripſerunt in rub. Cujac. Pac. & Vveſemb. item Bellac. *tom. 1. com. opin. lib. 3 tit. 28. pag. 429.*

SVMMARIVM.

1 *Actio ad exhibendum eſt præparatoria rei vendicationis.*

2 *Vendicaturus rem ratione dominij, ad illius exhibitionem agere poteſt.*

3 *Res mobilis, vel ſe movens, ſi petatur ab actore exhiberi, exhibenda eſt in judicio, ut actori paretur ſua probatio.*

4 *Rem exhiberi jubetur à Præſide Provinciæ, & eâ exhibitâ, apud alium judicem principalis cauſa tractatur.*

L. Si dominium. I.

Imp. ALEXANDER A. *Creſcenti militi.*

AD exhibendum actio eſt præparatoria rei vendicationis. Item vendicaturus rem ratione dominij, ad illius exhibitionem agere poteſt. Colligunt ex Ord. Cyn. Bartol. Salic. Bald. Caſtr. Angel. Fulgoſ. Sichard. Aloyſ. Leo *fol. 72.* Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in annot.* & Ximen *in concord.* 1 2

Vide *l. Hiſp. 16 tit. 2. p. 3.* ubi ſtatuitur, quod ſi res mobilis, vel ſe movens exhiberi petatur ab actore, exhibenda eſt in judicio, ut actori paretur ſua probatio. Dec. *in rubr. de jud. n. 2. verſ. ſed tamen*, Cov. *lib. 1. var. c. 4. n. 8*, ubi dicit, quod Præſes provinciæ jubet hìc rem exhiberi, & ea exhibita, apud alium judicem principalis cauſa tractatur. 3 4

SVMMARIVM.

1 *Ob criminis accuſationem perſona exhibenda eſt.*

2 *Pars exhiberi debet quando teſtes dicunt, quod cognoſcerent ſi viderent.*

L. Si criminis. II.

Idem A. *Syro.*

OB criminis accuſationem perſona exhibenda eſt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* 1

Vide Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 28. n. 1. pag. 429.* ubi per hunc textum dicit, quod pars exhiberi debet quando teſtes dicunt, quod cognoſcerent, ſi viderent. 2

SVMMARIVM.

1 *Sententia abſolutoria non nocet agenti de novo ex cauſa ſuper qua fuit pronuntiatum, non præjudicat quin poſſit agi ex nova, n. 2. 3.*

4 *Reus ſi fuerit abſolutus, quia rem petitam non poſſidebat, tenetur ad exhibendum, ſi poſtea res in ejus poteſtatem redierit, ſecus ſi ideo fuerat abſolutus, quia actor nullum jus habebat.*

5 *Actor ſi petens rem aliquam, ideo victus eſt, quod reus rem ipſam non poſſideret, ſi poſtea reus poſſidere cœperit, poterit idem actor iterum agere, nec ſubmovebitur actione rei judicatæ.*

L. Neque ad exhibendum. III.

Idem A. Felciſſimæ.

1 SEntentia abſolutoria non oocet ageoti de novo
2 ex cauſa ſuper qux non fuit pronunriatum. Item
ſententia abſolutoria, quòd reus non poſſidet, minimè præjudicat quio ex nova poſſit agi. Colligunt ex Ord. Doctores eitati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusionem ea hoc teatu deſumit
4 *l. Hiſp. 24. tit. 2. part. 3.* ubi ſtatuitur, quod ſi reus
fuerit abſolurus, quia eem petitam non poſſidebat, tenetur ad exhibendum, ſi poſtea res in ejus poreſtatem redierit, ſecus ſi ideo fuerat abſolutus, quia actor nullum jus habebat. Et per hunc textum notat
5 Tiraq. *de retractu lig. §. 8. gloſſ. 7. ſr. 4.* quod ſi actor
petens rem aliquam, ideò victus eſt, qu d reus rem ipſam non poſſideret, ſi poſtea reus poſſidere cœperit, poterit idem actor iterum agere, nec ſobmovebitur actiooe rei judicatæ.

SVMMARIVM.

1 *Contra non exhibentem Inſtrumenta juratur in litem & n. 4. quid ſi probatum, inſtrumenta fuiſſe apud adverſarium ab initio litis, n. 3. amplia ut n. 5.*

2 *In actione ad exhibendum juramento in litem locus eſt.*

6 *Qui ſemel poſſedit, & hodie poſſidere præſumitur, etiam in re mobili, n. 7.*

L. Non ignorabit. IV.

Idem A. Flacillæ.

1 COntra non exhibentem inſtrumenta juratur in
2 litem. Item in actiooe ad exhibendum juramento in litem locus eſt. Colligunt ex Ord. Doctores eitati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

3 Vide *l. Hiſp. 1. poſt princ. tit. x. p. 3.* Menoch. *de præſ. lib. 6. præſ. 64. n. 4.* ubi dieit, quod qoi probavit inſtrumenta fuiſſe apud adverſarium ab initio liris, cogere eum poteſt ad exhibendum, quia præſumitur, quod adhuc ea inſtrumenta habeat, additque noo repugnare, quod dicit gloſſ. *in præſenti*, ideo in caſu contigiſſe quia paulò antè ea inſtrumenta habebat; reſpondet enim idem eſſe etiam quando jam diu poſſedit, quandoquidem amiſſione non probata adhuc ea habere & poſſidere præſumitur, cùm hæc ſint de his, quæ cuſtodiri ſolent. Idem Menoch. *de arb. caſu 207. n. 19.* ubi quod in actione ad exhibendum contra non exhibentem in litem juratur. Maocin. *in tract. de juram. p. x.*
4 *art. 8. n. 7.* ubi ait, quod obligatus ad exhibendum inſtrumentum, ſi recuſat illud exhibere, aſſerens non habere, datur contra illum juramentum in litem, propter præſumptam occultationem, refert Far. *in praxi crim. q. 176. n. 46.*

5 Nota deciſionem hujus textus ſtatuentem juramentum in litem deferri poſſe, ſi publicum inſtrumentum non exhibeatur, extendi ad privatam ſcripturam non poſſe, quia hæc inſtrumenti, ſeu publicæ ſcripturæ appellatione oon continetur: ita Iacob. Mxchelius *patrocinio 30. n. 3. & 4.* Cald. Pereira *de poteſt. eligendi c. 7. n. 17. & de empt. c. 1. n. 18.*

Notari ſolet hic textus ad hoc, quod qui ſemel poſ- 6
ſedit, & hodie poſſidere præſumitur, ut per Maſcard. *de prob. concl. 1195.* aliàs 1201. *per tot.* ubi *n. 21.* per
hunc textum tenet procedere etiam in re mobili, plo- 7
ees eitxvi Doctores *de Axiom. juris uſufreq. axiom. 182. à n. 1.* & commodiùs tractabo *in coll. ad l. ſive poſſideris, de prob.* adde magis in propoſito Ioan. Garc. *de nobil. gl. 2. §. 1. n. 41.* obi dicit gloſſ. *verbo fuiſſe, in præſenti*, & dicir recepram eſſe à Bart. & reliquis *hic.*

L. Ad exhibendum. V.

Imp. GORDIANVS *Sabiniano militi.*

DOlo qui deſiit poſſidere, actione xd exhibendum 1
tenetur. Colligunt ea Ord. Doctoes citxti *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenta violenter rapiens criminaliter accuſari poteſt: quod civiliter, n. 2.*

L. Inſtrumenta. VI.

Imp. PHILIPPVS A. *Palemonidi.*

INſtrumenta violenter rapiens criminaliter xccuſari 1
poteſt. Colligunt ex Ord. Doctores eitati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* ex quibus Bald. & Salic. tenent illum civiliter ad eahibendum cogi poſſe.

De ſurripientibus inſtrumenta, & ſcripturas, vide 2
Farin. & ab eo citatos *in praxi crim. p. 5. q. 150. n. 154. cum ſeqq. & c. 6. q. 158. n. 19.*

L. Exhibitionis. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Vitalianis.*

REm deteriorem ſua culpa exhibens actione in fa- 1
ctum tenetur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom. 1. pag. 211.*

Vide *l. Hiſp. 19. verſ. mas ſi por aventura, tit. 2. p. 3.* 2
ubi ſtatuitur, quod ſi rem, quæ petitur exhiberi, poſſidens deterioratam exhibeat, tunc tenetur vincenti ad ejus reſtitutionem, & deteriorationis æſtimationem, & *ibi* Gregor. Lop. *gloſſ. 3.* hunc text. citat.

SVMMARIVM.

1 *Ex pacto appoſito per alium in contractu commodati, vel depoſiti rei meæ, acquiritur hæredi paciſcentis directa actio ad exhibendum, alij autem quàm hæredi paciſcentis, utilis actio.*

2 *Ex pacto appoſito ſuper re mea, quæ debet durare mea, regulariter bene quæritur actio tertio, ſecus quando non debet durare mea.*

3 *Stipulatio, vel promiſſio quando interponitur ſuper re mea, quæ debet durare mea, ut ſi depoſui, vel commodavi res penes te, hoc pacto, ut reſtituas tertio, tunc illi tertio quæritur utilis actio, & quamvis utilitas contractus ad tertium, non ad ſtipulantem pertineat tamen actio & obligatio acquiruntur ſtipulanti, cedenda poſtea per eum illi, pro quo ſtipulatus eſt n. 4.*

5 Pro

5 *Procurator ſi ſtipuletur rem domini,qua in ejus dominio permaneat, tunc licèt ſtricto jure actio ipſi domino non competat, tamen ex aquitate ei utilis datur.*

L. Si res tuas. VIII.

Iidem AA. *&* CC. *Photino.*

1 EX pacto appoſito per alium in contractu com-
modati, vel depoſiti rei meæ,acquiritur hæredi
paciſcentir directa actio ad exhibendum, alij autem
quàm hæredi paciſcentis utilis actio. Colligunt ex
Ord.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſupr.hoc tit.*
2 Vide Anton.Gom. *l.40.Tauri,n.26.* ubi per hunc
text. dicit, quod regulariter ex pacto appoſito ſuper
re mea, quæ debet durare mea, bene quæritur actio
tertio, ſecus quando non debet durare mea,*& variarum tom.2.c.11.n.18.in med. verſ.quintus caſus*, ubi
3 ait, quod quando ſtipulatio,vel promiſſio interponi-
tur ſuper re mea, quæ debet durare mea, ut ſi depo-
ſui, vel commòdavi res penes te,hoc pacto, ut reſti-
tuas tertio,tunc illi tertio quæritur utilis actio.Surd.
4 *dec.229.n.14.*ubi refert, quod quamvit utilitas con-
tractus ad tertium,non ad ſtipulantem pertineat, ta-
men actio,& obligatio ſtipulanti acquiritur,cedenda
poſtea per eum illi, pro quo ſtipulatur eſt. Cardin.
Mantic. *de tacitis & ambig. conv.lib.14. tit.24.n.6.*
5 ubi per hunc text.dicit, quod ſi Procurator ſtipuletur
rem domini,quæ in ejus dominio permaneat,tunc li-
cèt ſtricto jure actio ipſi domino non competat,ta-
men ex æquitate utilit ei datur.

SVMMARIVM.

1 *Naturaliter liberatus poteſt condicere inſtrumentum debiti.*

2 *Debitor ſolutione facta agit ad inſtrumenti exhibitionem.*

3 *Rei reſtitutionem volens petere,poteſt agere tã ad exhibendum,quàm rei vendicatione eodem libello, amba tamen actiones regulariter conjunguntur,n.4.*

L. Si ex quocunque. IX. & ult.

Iidem AA. *&* CC. *Fauſtino.*

1 NAturaliter liberatus poteſt condicere inſtrumen-
2 tum debiti.Item debitor ſolutione facta agit ad
inſtrumenti exhibitionem.Colligunt ex Ord. Docto-
res citati *ad l.1.n.1.ſupr.hoc tit.*
3 In Gloſſ. *Reddi, fin.* ibi, *agit ad exhibendum,& rei
vindicatione*, &c. Notatur ad hoc,quod volens pete-
re reſtitutionem rei,poteſt agere tam ad exhibendum
quàm rei vendicatione in eodem libello,ut per Greg.
Lop. *l.16.in gloſſ.3.verbo ciertamente,tit.2.p.3.* ubi
4 tamen dicit,quod regulariter poſſunt ambæ actiones
conjungi,licèt ſuper prima actione, ſcilicet ad exhi-
bendum,primò ſit procedendum,niſi res quæ petitur
exhiberi,ſit conjuncta,vel incluſa alij rei,vel quando
ipſa actio ad exhibendum induceret reſtitutionem rei
nam tunc non poſſe ſimol proponi aſſerit.

De religioſis, & ſumptibus funerum, & aleæ luſu, & aleatoribus.

TIT. XLIII.

VT ex aleæ luſu aliæ actiones adimuntur, aliæ tribuuntur: ita etiam ex funeratione mortui,qua locus religioſus fit,denegari loci vindicationem, & dari actionem perſonalem ad

Barboſa Collect. in Cod. Tom.I.

funeria impenſam repetendam, tractatur hoc titulo. Scripſerunt in rubr.Cujac.Pac.& Vveſemb.item Viv. Bellacomb. & alij *tom.1. comm. opin. lib.3. tit.29.* Atiſm.Tepat.*var.ſent.tom.1.tit.31.de funeralibus, & ſumptibus eorum.*Spin. *in ſpeculo teſtam.gloſſ.2.princ. ex n.46.cum ſeqq.*Ioan.Gare *in tract.de expenſis,c.8. de expenſis & ſumptibus funerum.*

De ludo,aleæ luſu,& aleatoribus,vide Ioan.Bapt. Caccialup *in ſpeciali tr.de ludo, tom.7.tract.Doctor. fol.155.* Paridem de Puteo *in ſimili tr. eodem tom.7. fol.151.*Steph.Coſta *ibidem,fol.161.* & poſt omnea Ioannem de Salar, *Ord. Reg. Luſit. lib.5. tit.82.* & apud Hiſpanos *l.6.tit.14.p.7.& l.8.& 9.tit.7. lib.8. nova Rec.*Aleiat.*lib.8.parerg.c.16.* Cæpol. *cautel.55.* Clar. *in practica,verbo ludus*, Beroard.& Salxcd. *in pract.c.70.*Cottad.*in pract.tit.de luſorib.* Ioan. Vela *in tr.de pœnis delictor.c.32.*Aviles *adc.29. Pratorum, verbo juegos.*Gov. *in reg.peccatum,p.2.§.4.n.5. cum ſeqq.*Avend. *de exequend.mandatis,p.2.c.9.* Perez *l.37.in add.tit.19.lib.8.Ord.pag.385.* Petr.Greg. *ſyntag.juris p.3.lib.30.c.2.* Azeved *l.2.n.68.& 90.& l.8.tit.7.lib.8.nova Recop.*Menoch.*de arb. caſu 399.* Maſeard.*de prob.concl.995.*Gutrier.*de juram.confirm. p.1.c.53.*Amatis *Provincia Marchia dec.137.*Atiſm. Tepat.*var.ſent.tom.2.tit.539.* Henriq. *in ſum. lib.8. c.56.* Fr.Emm. *qq.Regul.tom.2.q.37.art.1.* Morl. *in emporio juris civilis, tom.3.tit.7.de aleatorib.* Cardoſ. *in praxi judicum, verbo ludus*,Padil.*in ſum.legum pœnal.p.1.c.35.*Guid.Pancitol.*in theſauro variarum lectionum,lib.1.c.48.* Far. *in praxi crim. p.3.q.109.per tot.*Molin. *de Iuſt.tom.3.tr.2.diſp.510.* Paul.Comitol. *reſponſ. moral. lib.3.q.7.n.3. & q.8.cum duabus ſeqq.*Rebell.*de oblig.juſt.p.2.lib.12.de contractu ludi.* Sayr.*in clavi Regia, lib.11.c.23.* Leſſ.*de Iuſt. tom.1. lib.4.c.4.dub.13.* Valer.Regioald. *in praxi fori pœnit. lib.10.n.384.cum ſeqq.*Iacob.de Graffiis *tom.1.conſil. lib.3.tit.de voto,conſ.3.*

SVMMARIVM.

1 *Corpus humanum ſepultum in uno loco,poteſt transferri in alium, juſta ſubſiſtente cauſa,& interveniente ſuperioris conſenſu,& n.2.*

3 *Reformantur opiniones aliquorum.*

L. Si vi fluminis. I.

Imp. ANTONINVS A. *Dorita.*

COrpus humanum ſepultum in uno loco poteſt 1
in alium transferri,ſubſiſtente juſta cauſa,& in-
terveniente ſuperioris conſenſu. Colligunt ex Ord.
Cyn.Bart.Salicet.Bald. Caſtr.Ang.Fulgoſ. Sichard.
Aloyſ. Leo *fol.72.* Sebaſt. Næv. remiſſivè Caſal. *in
annot.* & Ximen. *in concord.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt *l. Hiſpan.11. tit.13. p.1. ubi gloſſ.2.* Molin.
de primog.lib.1.cap.24. num.36. Sanchez *in pracepta Decalogi, tom.1. lib.2. c.43. num.25.* Et hinc
Paul. de Caſtro *in praſenti*, tenet quod ſi teſtator
juſſit hæredibus ſuis, ut poſtquam corpus ſuum ſe-
pulturæ traditum eſſet, tunc à tempore illius fune-
ris uſque ad unum annum corpus ſuum transfer-
rent, & reportarent in patriam ſuam, talis teſtato-
ris diſpoſitio non eſt neceſſe quod obſervetur, quia
cadaver ſemel ſepultum non poteſt aliò transferri,
niſi de licentia, & permiſſione Principis, & ea quæ
pendent à ſolius Principis voluntate,reputantur im-
poſſibilia, & hæredes non obligant, ex textu *in l.
apud Iulianum,§.conſtat, ff.de leg.1.* Sed contrarium
ſuſtinent Menchac. *de ſucceſſ. creat.tom.1.lib.1.§.7.* 3

*num.*10. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.*2. *princip. n.*8. quia quæ pendent à voluntate Principis, ſi ſolita ſunt concedi, non reputantur impoſſibilia, nec rejiciuntur de teſtamento, ſed implenda ſunt per hæredes: unde cùm corpus ſemel ſepultum, præſertim cùm cuſtodiæ causâ humatum ſit, atque depoſitum, ſolitus ſit Princeps permittere ut aliò transferatur ſepeliendum, ſupereſt ut id & teſtator poſſit præcipere, & hæredes teneantur parère, & ita obſervat conſuetudo.

SVMMARIVM.

1 *Locus in quo ſepelitur corpus humanum domini voluntate ſit religioſus, & ex commercio hominum recedit, & num.* 2. *hodie ſecus de jure Canonico, n.*3.

L. Invito. II.

Idem A. Hilariano.

1 LOcus in quo ſepelitur corpus humanum domini voluntate ſit religioſus, & ex commercio hominum recedit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Matth. Mattheſil. *ſing.*75. Molin. *de primog. lib.* 1.*c.*24.*n.*38. Ariſm. Tepat. *variarum ſent. tom.* 1. *tit.*31.*c.*6. Gonxal. *ad reg.*7. *Cancellar. gloſſ.*5.*n.*38.
3 & 39. qui omnes advertunt hodie de iure Canonico quod eſt obſeruandum, ſecus eſſe, cùm nullus locus niſi præuia Epiſcopi licentia religioſus efficiatur, *cap. ad hac, de relig. domib.* ubi diximus.

SVMMARIVM.

1 *Legatarius non prohibetur cum legato ſimul petere funeris expenſas pro teſtatore expoſitas, & n.*2.
3 *Expenſa funeris qua.*
4 *Expenſa funeris & infirmitatis aquiparantur.*
5 *Expenſarum funeris appellatione veniunt medicina.*

L. Legatum à defuncto. III.

Imp. ALEXANDER A. *Rimo.*

1 LEgatarius non prohibetur cum legato ſimol petere funeris impenſas pro teſtatore expoſitas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſupr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumit Cardoſ. *in praxi Iudicum & Advocator. verbo legatum, n.*38.

3 *Et quod in funus*, &c.] Quæ autem dicantur funeris expenſæ, vide Anton. Gom. *l.*30. *Tauri*, *n.*2. Tell. *num.*3. Valaſc. *gloſſ. unica*, *num.*7. Cov. *in cap. Raynaldus*, §. 1. *de teſtam.* Sim. de Prætis *de interpret. ultim. volunt. lib.*3.*dubit.*5.*interpret.*3.*ſolut.*4. Sebaſt. Medices *in tract. de ſepultur. p.*2.*q.*5. *num.*18. Azeved. *l.*13.*à princip. tit.*6.*lib.*5.*nova Recop.* Surd. *deciſ.*255.*num.*29. Guttier. *in l. nemo poteſt*, *n.*9. *cum ſeqq. ff. de legat.*1. *& pract. lib.*2.*q.*72. Garc. Maſtrill. *Sicilia dec.*10. *num.*11. Molin. *de Iuſt. tractat.*2. *diſput.*235. Ioan. Garc. *de expenſis*, *cap.*8. *num.*15. *cum ſeqq.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.*2. *princ. n.*49. *cum ſeqq.* Ariſmin. Tepat. *var. ſent. tom.*1. *titul.*31. *cap.*2. Alvar. Valaſc. *de partition. cap.*19. *num.*46. *cum ſeqq.* qui attento jure communi magis communiter reſolvunt expenſas funeris propriè illas dici quæ ad humandum corpus defuncti requiruntur. Apud Hiſpanos extat circa hoc particularis diſpoſitio *l.*30. *Tauri*, ibi, *la cera*, *Miſſas*, *gaſtos del enterramiento ſe ſaquen con las otras mandas graciosas del quinto de la hazienda del teſtator, y no del cuerpo de la hazienda, aun que el teſtador mande el contrario*: & ita ſolùm reſpicit ad neceſſaria ad corpus chriſtianè humandum, dummodo intra quintum. Apud Luſitanos nulla lex habetur, quæ diſponat in hac materia; tamen in illo Regno de conſuetudine generali non ſolùm veniunt illa, quæ pertinent ad funerandum corpus, ſcilicet habitus, quo involuitur cadaver, & locus in quo defunctus humetur, ſarcophagi, vectura cadaveris, & quicquid corporis cauſa antequam ſepeliatur, neceſſariò conſumitur, & ad deferendum corpus ad ſepulturam; ſed etiam eleemoſynæ Miſſarum, & orationum, quæ dicuntur eo die, quo corpus ſepeliretur, & quæ dantur pro ſacrificiis Miſſarum, & confraternitatibus, Clericis, & Monachis ferentibus, & comitantibus corpus, quod defertur, & quod datur pro cereis illuminantibus eadem die, & ita tam quæ pertinent ad corpus humandum, quàm quæ ad animæ ſubſidium illa die. Vnde veſtes lugubres non dici funeris expenſas, reſolvunt Gregor. Lopez *l.*12. *gloſſ.*8. *titul.*13. *part.*1. Gam. *Luſitan. dec.*308.*n.*5. Molin. *dict. diſp.*235. *verſ. conſentit*, Surd. *dict. dec.*255.*n.*28. ubi intelligit, niſi detur conſuetudo in contrarium, Perez de Lara *de capellan. & anniverſ. lib.*2.*c.*25.*n.*24. Alvar. Valaſc. *d.c.*19.*n.*53.

Vel morbum.] Ergo expenſæ funeris, & infirmitatis æquiparantur, vt per Rebuff. *tom.*1. *ad leges Gallia, tractat. de ſentent. prouiſion. in præfat. n.*95. & 4
ideo appellatione funeris expenſarum veniunt medicinæ, ut per addition. *ad Ant. Gom. l.*30. *Tauri*, *n.*22. Roder. Xuar. *alleg.*7.*n.*17. Surd. *d. dec.*225.*n.*25. 5

SVMMARIVM.

1 *Sepulchrum aut monumentum nemo jure dominij vendicat.*
2 *Sepulchra familiarum ut individua ad omnes hæredes pertinent, nec per diviſionem uni accedunt.*
3 *Locus prophanus juxta religioſum non ſit religioſus.*
4 *Monumentum & ſepulchrum differunt.*
5 *Sepulchrorum jus in nullius bonis, atque extra hominum commercium eſt.*

L. Si ſepulchrum. IV.

Iidem A. Luciano.

SEpulchrum, ut monumentum nemo jure dominij 1
vendicat. Sepulchra familiarum ut individua ad 2
omnes hæredes pertinent, nec per diviſionem uni accedunt. Locus prophanus juxta religioſum non 3
ſit religioſus. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſupr. hoc tit.*

Si Sepulchrum monumenti appellatione ſignificas.] 4
Diverſa enim ſunt monumentum & ſepulchrum; nam monumentum dicitur quandiu in eo corpus non infertur; poſtquam autem illud illatum eſt, monumentum eſſe deſiit, & ſepulchrum factum eſt: ita Ioan. Garc. *in tract. de expenſis*, *cap.*8.*n.*4. *poſt princ. verſ. ex quibus.*

Scire debes jure dominij, &c.] Notatur ad hoc, 5
quod jus ſepulchrorum in nullius bonis, atque extra hominum commercium eſt, nec poteſt ab aliquo acquiri, nec poſſideri, ut per Molin. *de primog. lib.*1. *cap.*24. *ſub n.*36.

S V M M A R I V M.

1 *Voluntas defuncti obſeruanda, & illæſa conſcientiâ non violanda.*

2 *Ad monumentum conſtruendum ex ordinatione defuncti coguntur hæredes per iudicis officium.*

L. Militis voluntate V.

Idem A. *Caſſio militi.*

1 VOluntas defuncti obſeruanda, & illæſa con-
2 ſcientia non violatur. Ad conſtruendum ex ordinatione defuncti monumentum coguntur hæredes per iudicis officium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.*

S V M M A R I V M.

1 *Scripturæ, quæ fiunt in lapide monumenti, non inducunt fidem omnimodam.*

2 *In monumento hæreditario liberti hæredes non inſtituti abſque longi temporis præſcriptione ius ſepeliendi non habent.*

3 *Scripta in monumentis & lapidibus quando dicantur facere plenam probationem.*

L. Monumentorum. VI.

Idem A. *Primitiuo, & aliis.*

1 SCripturæ, quæ fiunt in lapide monumenti, om-
2 nimodam non inducunt fidem. In monumento hæreditario liberti hæredes non inſtituti, abſque longi temporis præſcriptione ius ſepeliendi non habent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

3 Scripta in monumentis & lapidibus quando plenam probationem facere dicantur, vide Hieron. de Monte *de finibus regundis, c. 65. n. 4.* Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 9. de probation. n. 188. pag. 498.* Ioſeph. Ludou. *tom. 3. de libris mercator. concluſ. vnic. ampl. 32. n. 511.* Menoch. *de præſ. lib. 4. præſ. 59. per tot.* meipſum *in collect. ad c. cùm cauſam, de probat. ex n. 6.*

S V M M A R I V M.

1 *Ædificare quilibet poteſt pro libito, modò non aduerſetur prohibitioni, & n. 3.*

2 *Sepulchrum ornare non eſt illicitum.*

L. Status. VII.

Imp. GORDIANVS A. *Claudio.*

1 ÆDificare pro libito, modò probationi non ad-
2 uerſetur, quilibet poteſt. Item ornare ſepulchrum non eſt illicitum. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

3 Hanc eandem concluſionem quoad primam eius partem tenent Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo ædificare, num. 1. & 2.* vbi *in fine huius text.* meminit, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo facere 1. & 3.*

S V M M A R I V M.

1 *Familiæ appellatione non continentur cognati iuncti per lineam fœmininam.*

2 *Sepulchrum familiæ non tranſit ad cognatos ex linea fœminina, niſi hæredis inſtitutio hiſce tale ius conferat.*

3 *Familiæ appellatione qui contineantur, remiſſiuè.*

L. Ius familiarum. VIII.

Imp. PHILIPPVS A. *Iuliæ.*

FAmiliæ appellatione non continentur cognati 1
iuncti per lineam fœmininam. Item ſepulchrum 2
familiæ non tranſit ad cognatos ex linea fœminea, niſi hæredis inſtitutio ius tale hiſce conferat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

Familiæ appellatione qui contineantur, dixi latè 3
in tract. de appellatiua verborum vtriuſque iuris ſignificat. appell. 94. per tot.

De ſepulchris familiaribus, & hæreditariis dicam commodiùs *infrà in collect. ad l. ius ſepulchri 13. hoc eod. tit.*

S V M M A R I V M.

1 *Locus religioſus ſcienter non venditur, ſed cohærens agit licitè.*

2 *Sepulchrum habens proprium, ſuis ſumptibus emptum, vel ædificatum pro ſe, aut ſuis, non prohibetur illud vendere quoad proprietatem, iuxta valorem fundi, & reſpectu habito ad ſolas expenſas factas in eo ædificando.*

3 *Simoniacum an ſit aliquid tanquam pretium pro iure ſepulturæ accipere.*

L. Locum quidem. IX.

Idem A. PHILIPPVS C. *Fauſtinæ.*

LOcus religioſus ſcienter vendi non poteſt, ſed 1
cohærens magis licitè venditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Quamuis pro iure ſepulturæ non ſit licitum ali- 2
quid recipere, nihilominus tamen ſi quis habeat ſepulchrum proprium, ſuis ſumptibus emptum, vel ædificatum pro ſe, aut ſuis, non eſt prohibitum illud vendere quoad proprietatem, iuxta valorem fundi, & reſpectu habito ad ſolas expenſas in eo ædificando factas. Ita Soar. *de Relig. tom. 1. tractat. 3. lib. 4. de ſimonia, c. 14. n. 18.* ego ipſe *de officio, & poteſt. parochi, c. 26. n. 18. in fine,* vbi à *n. 16.* an ſit ſimoniacum 3
aliquid tanquam pretium pro iure ſepulturæ accipere, & ad hoc propemodum infinitos refero Doctores.

L. Si necdum. X.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Aquilianæ.*

COrpus depoſitum ſine licentia aliò exportari 1
poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt *l. Hiſpan. 11. titul. 13. part. 1. vbi gloſſ. fin. & l. 14. tit. 28. part. 3. vbi gloſſ. 2.* Sanchez *in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 2. c. 43. n. 25.* & vide poſita *in collect. ad l. 1. ſup. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Reus criminis non prohibetur ſepeliri, & n.2.*
3 *Cadauera punitorum olim inſepulta relicta, & cur.*
4 *Corpora punitorum non ſolent ſepeliri niſi petatur.*
5 *Cadauer delinquentis in Gallia non poteſt tradi ſepultura inconſulto Principe, ſeu Curia ſuprema, & ex conſuetudine in patibulis dimittuntur ad terrorem & exemplum, quod obſeruatur etiam in Luſitania.*
6 *Sepultura quinam priuentur loco pœna, remiſſiuè, & an aliquis poſſit iuberi ne corpus ſuum ſepultura mandetur, etiam remiſſiuè, num.7.*

L. Obnoxios. XI.

Iidem AA. & CC. *Gaudentio.*

1 REus criminis non prohibetur ſepeliri. Colligunt
ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc text.deſumunt
2 *l.Hiſpan.7.tit.13.p.1. vbi gloſſ.3.* Petr.Gregor. *ſyntagm.iuris p.3.lib.31. c.27.n.10.* vbi refert olim ca-
3 dauera punitorum relicta inſepulta, & quare: &
4 *lib.32.c.29. n. vnic.* vbi dicit quod corpora punitorum non ſolent ſepeliri, niſi petantur, at ſi petantur, facilè conceduntur, niſi in grauioribus ſceleribus, quibus opus eſt exemplo. Chaſſan. *in conſuet. Burgund.in rubr.des confiſcations,§.1.in gloſſ.il confiſque, n.6.* Rebuff. *ad leges Galliæ,tom.1. in proœm.gloſſ.5.*
5 *n.54.* vbi ait quod ſeruant Galli, delinquentis cadauer non poſſe tradi ſepulturæ inconſulto Principe, ſeu Curia ſuprema, & ex conſuetudine in patibulis dimitti ad terrorem & exemplum aſſerit, quod in noſtra Luſitania obſeruatur, at alibi non vidi. Gam. *de ſacramentis præſtandis,q.8.n.1.*
6 Quinam ſepultura priuentur loco pœnæ, vide citatos per me *de officio,& poteſt.parochi,cap.26.n.39. cum ſeqq.*
7 Et an aliquis poſſit iubere ne ſuum corpus ſepulturæ mandetur? Vide Cardio. Mantic. *de coniect.vlt. volunt.lib.2.tit.5.à n.6.& lib.3.tit.2.n.15.* Menoch. *de præſumpt.lib.6.præſumpt.45. n.41.cum ſeqq.* Maſcard. *de probation.concl.826.n.25.*

SVMMARIVM.

1 *Reliquia mortuorum quondam non ſepeliebantur intra ciuitatem, & n.2.cauſa qua, n.3.*

L. Mortuorum. XII.

Iidem AA. & CC. *Victorino.*

1 MOrtuorum reliquiæ quondam intra ciuitatem non ſepeliebantur. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſup.hoc tit.*
2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Petr.Gregor. *ſyntagm.iuris p.3.lib.33.cap.21. n.4.* Stephan. Durant. *de ritibus Eccleſ.lib.1.c.23. à princ.* Petr. Gilchen. *ad l.2. n.1. de ſacroſ. Eccleſ.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib. 2. c.19.* Stephan.Gratian. *diſcept. forenſ.tom.2. c.210. n.4.* Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ.2. princ. à n.30.* vbi refert, ad id ſanctorum Patrum plura extare teſtimonia. Ego ipſe *de offic. & poteſt. parochi,c.26.n.5.* vbi
3 refero cauſas duas fuiſſe ſepeliendi extra vrbem, vnam diuinam, ad cauendam pollutionem ſacrorum publicorum, quæ contaminatum iri exiſtimabant ſi intra vrbis mœnia mortui ſepelirentur, alteram ciuilem, ne aër potteſieret.

SVMMARIVM.

a *Heredes extranei habent ius ſepeliendi in ſepulchro omnibus communi: in familiarum ſepulchris non humantur, & n.2.*
3 *Intelligitur text.in l.ius ſepulchri, & in l.ius familiarum, de relig.& ſumpt.fun.*
4 *Sepulchri ius non poteſt tranſire ad alium quàm ad hæredem, etiam extraneum.*

L. Ius ſepulchri. XIII.

Iidem AA. & CC. *Dionyſio.*

HÆredes extranei habent ius ſepeliendi in ſepulchro omnibus communi: in familiarum ſepulchris non humantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.* 1
Vide Tiraquel. *de retractu lig.§.26.gloſſ.1.n.55.* 2
vbi quod iura ſepulchrorum extraneis cedi non poſſunt. Spin. *in ſpeculo teſtam.gloſſ.2.princ.n.36.* ibi. Ex 3
qua ſententia infertur intellectus ad text. *in l.ius ſepulchri,*& text. *in l.ius familiarum, de relig.& ſumpt. fun.* vbi dicunt illa iura, quod poſſunt ſepeliri hæredes in ſepulchro eius, cui ſuccedunt, vt intelligantur, quod etiamſi ſint hæredes extranei, poſſunt in illo ſepulchro ſepeliri, ſecus verò quando ſolùm ad eos, qui ſunt de familia, fuit factum, vt ſolùm hi qui de familia ſunt, ſepeliantur, tunc omnes illi, qui indiſtinctè ſunt de familia, ſiue ſint hæredes fundatoris ſepulchri, ſiue abſtinuerint, dum tamen ſint de eius familia: at verò ſi ius ſepulchri non iure familiæ, ſed hæreditario prouenit, tunc etiamſi hæres non ſit de familia inſtitutoris, ſed ſit extraneus, ſuccedit in illud ius ſepulchri, ſic intelligo opinionem Ludouic. Molin. *de primogen. Hiſpan. lib.1.cap.24. num.72.* Hactenus Spino. Agit etiam de intellectu huius text.& *dict.l.ius familiarum,* Ioan.Garc. *de expenſ. cap.8. num. 4. verſ. quibus præmiſſis,* Stephan. Gratian. *diſcept.forenſ.tom.1.cap.210.n.36.cum ſeqq.* vbi dicit, quod ius ſepulchrorum tranſit ad hæredes extraneos, dummodo non ſimus in iuribus ſepulchrorum filiorum, & ſic ſanguinis. Molin. *de Iuſtit. tract.2.diſputat.188. num.6.* vbi quod ius ſepulchri 4
non ad alium tranſire poteſt, quàm ad hæredem etiam extraneum.

L. Nemo humanum. XIV.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Cynegio P.P.*

CAdauer humanum inconſulto Principe à loco in locum non eſt transferendum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*
Vide poſita *in collect.ad l.1.& 10.ſup.hoc eod.tit.*

SVMMARIVM.

1 *Alearum luſus prohibitus ob iacturam ſubſtantia, vel per ignorantiam huius, aut infelicitatem, non exercetur ſine blaſphemia, n.2.*
3 *Ludi ob publicam vtilitatem ſunt prohibiti, ſuper his ceſſant condemnationes, ſolutum in ludo condicitur, niſi præſcriptio 50.annorum interuenerit.*
4 *Ludi liciti, & legibus approbati, ab Epiſcopis, & Præſidibus concedendi.*
5 *In ludis approbatis nemo vltra ſolidum Imperiale permiſſu licitè perdit.*
6 *In ludentes Epiſcopi Cæſaris permiſſu inquirunt, & hoſce ſedant.*

7 *Ludus per equos ligneos inter prohibitos refertur, & amiſſa in tali ludo repetuntur, domus autem in quibus ludi habiti, publicantur.*

8 *In ludo illicite amittens, non repetens amiſſum, procuratori fiſci ad illius reuocationem & conuerſionem ad vſus publicos viam ſternit.*

9 *Ludi fiunt ſine Blaſphemiis, & ob blaſphemias iudex ludos prohibere, & luſores blaſphemantes coërcere poteſt.*

10 *Ludere non licet nec in publicis, nec in priuatis domibus.*

11 *Non ſolùm ludere, ſed etiam ludo præſentes eſſe prohibetur, vel facere ad partem, vel ſocietatem cum luſore, præſertim Clericis, n.12.*

13 *Vincens in ludo, ſi victam pecuniam non habuit, ad illam habendam actionem non habet, & n.14.*

15 *Pecuniam in ludo perditam, & promiſſam ſoluere nemo tenetur in conſcientia, maximè in Hiſpania, n.16. contrarium extra regnum Caſtellæ, n.17. & in Luſitania, num.18.*

19 *Victo datur à vincente repetitio amiſſæ pecuniæ, ſecus in foro conſcientiæ, n.20.*

21 *Filiusfam. aut ſeruus, quando amiſit in ludo, ſiue prohibito, ſiue permiſſo, datur parentibus, ac patronis repetitio aduersùs victores.*

22 *Lucratus à minoribus, an teneatur reſtituere lucrum.*

23 *In ludo ſi is, qui pecuniam amiſſam ſoluit, vel pater, Procurator, aut defenſor eius fuerit negligens in illam repetendo, tunc fiſcus eam repetit, tam Eccleſiaſticus Epiſcopi, quàm ſæcularis, n.24.*

25 *In ludo aduersùs repetitionem amiſſæ pecuniæ & ſolutæ non datur præſcriptio, niſi 50. annorum, non obſeruatur ex conſuetudine generali totius regni Franciæ, nec etiam totius mundi, n.26. limitatum eſt ad octo dies tantummodò ex lege Hiſp. n.27.*

28 *Punitio ludi, hæ ij, quæ criminis cognitio videtur ſpectare ad Epiſcopum, inuocato, quatenus opus ſit iudicis ſæcularis præſidio. Mixti fori eſt, n.29.*

30 *Ludi virtutis, conſiſtentes ſcil. in corporis exercitatione, non ſunt prohibiti, etiam quod in pecunia ludatur.*

31 *Ludere non licet in magna quantitate, etiam in ludo permiſſo. Quantitas magna quid, n.32.*

33 *Caneu belon, Comon diaulomolon, &c. ludi ſpecies, remiſſiuè.*

34 *Solidus, eiuſque valor, remiſſiuè.*

35 *Domus, in qua luditur, etiam fiſco applicanda eſt, quamuis non ſpectet aliquo modo ad ſuſceptorem ludi, n.36. intellige vt n.37. quin, & ſella & ſedes & menſa, ſuper quibus luditur, confiſcanda, n.38.*

L. Alearum vſus. XV.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P.P.*

1 LVſus alearum prohibitos ob iacturam ſubſtantiæ, vel per ignorantiam huius, aut infelicitatem,
2 *in princ.* Alearum luſus ſine blaſphemiis non exer-
3 cetur, *in verſ. conſequenter.* Ob publicam vtilitatem
ludi ſunt prohibiti, ſuper his ceſſant condemnationes, ſolutum in ludo condicitur, niſi præſcriptio annorum quinquagita interuenerit, *in verſ. commodis.*
4 Epiſcopi & Præſides licitos ludos, & legibus approbatos locorum ſubditis concedent, *in verſ. Epiſcopi*
5 *vero.* In ludis approbatis nemo vltra ſolidum Impe-
6 riali permiſſu licitè perdit, *in verſ. ſed &* Epiſcopi
Cæſaris permiſſu in ludentes inquirent, & hoſce ſe-
7 dant, *in verſ. ſed iſtam.* Luſus per equos lineos inter
prohibitos refertur, & amiſſa in tali ludo repetuntur: domus autem in quibus luſus habiti, publi-
8 cantur, *in verſ. prohibemus etiam.* Amittens in ludo
illicito, non repetens amiſſum, Procuratori fiſci ad
illius reuocationem & conuerſionem ad vſus publicos viam ſternit, *in verſ. ſi autem.* Ludi fiant ſine 9
blaſphemiis, & ob blaſphemias iudex ludos prohibere, & luſores blaſphemantes coërcere poteſt, *in verſ. ſimiliter.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Vt nulli liceat in publicis, vel priuatis domibus, 10
&c.] Notatur ad hoc, quod ludere non licet tam in
publicis, quàm in priuatis domibus, vt per Corrad. *in pract. tit. de luſorib. ſub num.* 20. Farin. *in praxi crim. quæſt.* 109. *n.* 35.

Neque inſpicere, &c. Notatur ad hoc, quod non 11
ſolùm ludere, ſed etiam ludo præſentes eſſe prohibetur, ita vt pari pœna puniendi & inſpectatores, & luſores ſint, vt per Paridem de Puteo *in tract. de ludo, poſt num.* 44. Caccialup. *in eod. tractat. n.* 9. *ante fin. & num.* 32. Sephan. Coſta *in ſimili tractat. de ludo, num.* 25. *art.* 2. Hippol. *ſing.* 552. Auil. *ad cap.* 29. *prætor. verbo ni tableros, num.* 2. Azeued. *l.* 2. *num.* 42. *cum ſeqq. tit.* 7. *lib.* 8. *noua Recop.* Rebell. *de obligat. inſtit. p.* 2. *lib.* 12. *q. fin. n.* 6. Farin. *d. q.* 109. *n.* 34. vbi *n.* 36. 12
extendit, vt non ſolum ſit prohibitum ludere, ſed etiam facere, prout vulgò dicitur, ad partem, vel ſocietatem cum luſore, præſertim Clericis.

Nulla ſeruatur condemnatio, &c.] Notatur ad hoc 13
quod ſi vincens in ludo victam pecuniam non habuit, ad illam habendam actionem non habet, vt per Par. de Puteo *d. tract. de ludo, n.* 25. *& n.* 45. *verſ. pœna ludentis,* Caccialup. *eod. tract. n.* 73. *verſ. punitur etiam,* Farinac. *d. q.* 109. *n.* 176. Molin. *de iuſtit. tr.* 2. *diſp.* 516. *n.* 8. vbi ait, quod ſtando in ſolo iure com- 14
muni, neque in exteriori, nec in conſcientiæ foro tenetur quis ſoluere, quod ludo prohibito amiſit, & nondum ſoluit, ſed ante latam ſententiam, quin & antequam res in iudicium deferatur, poterit excipere, ſeu obiicere ei, qui lucratus illud eſt, ſe ad id non teneri, lege ipſum ab ea obligatione eximente.

Vnde non teneri quem in conſcientia pecuniam 15
perditam in ludo, & promiſſam ſoluere, reſoluunt Couarr. *in regul. peccatum, p.* 2. *§.* 4. *n.* 8. Sot. *de iuſtit. lib.* 4. *q.* 5. *art.* 2. *in fine,* Nouar. *in man. c.* 10. *num.* 17. Barth. Medina *lib.* 1. *inſtr. Confeſſ. c.* 14. *§.* 19. Tolet. *in ſumm. lib.* 5. *cap.* 27. Morl. *in emporio iuris ciuilis, p.* 1. *tit.* 7. *q. fin. n.* 5. Guttier. *de iuram. confirm. part.* 1. *c.* 51. *n.* 1. maximè in Hiſpania, iuxta *l.* 8. *&* 9. *tit.* 7. *lib.* 8. *noua Recop.* ex quibus colligitur illum, qui ali- 16
quid creditò amiſit, ludo etiam aliàs licito ac permiſſo, non teneri illud ſoluere non ſolùm in exteriori, ſed etiam in conſcientiæ foro. Contrarium ve- 17
rò extra Caſtellæ regnum, imò hunc teneri in conſcientia pecuniam perditam in ludo, & promiſſam ſoluere, verius mihi videtur, ſequeretur enim abſurdum, nam deterioris conditionis eſſet ille, qui præſentem habet pecuniam, quàm qui data fide ludit; & ideo hanc partem tenent Caſtr. *de lege pœnali, c.* 2. *corol.* 3. Cordub. *in ſum. caſuum conſcientiæ, q.* 94. Gregor. de Valentia *tom.* 3. *diſt.* 5. *quæſt.* . *puncto* 5. *dub.* 8. Sayr. *in claui Regia, lib.* 11. *c.* 13. *n.* 21. Molin. *diſp.* 515. *num.* 5. vbi *num.* 6. ſubdit, quod in Luſita- 18
nia qui aliquid creditò amittit ludo, tenetur in foro conſcientiæ illud ſoluere. Rebell. *de obligat. inſtit. p.* 2. *lib.* 12. *q.* 8. *n.* 7.

Sed ſolutum reddatur, & actoribus competentibus 19
repetatur.] Notatur ad hoc, quod victo datur à vincente repetitio amiſſæ pecuniæ, vt per Paridem de Puteo *in tract. de ludo, n.* 20. *verſ & communis concluſio,* Caccialup. *in ſimili tract. n.* 40. *verſ. quando verò,* Stephan. Coſta *eod. tract. de ludo, art.* 3. *n.* 1. *&* 9. Capra *concl.* 86. *poſt num.* 53. Menoch. *de arbitrar. caſu* 399. *n.* 4. Anton. Scap. *in tract. de iure non ſcripto, c.* 167. *n.* 8. In conſcientiæ autem foro non tene- 20
tur

tur vincens ad reddendum quod lucratus eſt, antequam ad id faciendum à iudice condemnatus ſit, de quo vide Mich. Salon. 2.2.q.5. *de dominio*, *art.6. dub.2.concl.4.* Sart. *in claui Regia,lib.*11.*c.*18.*n.*14. *& ſeq.* Rebell *de obligat. iuſtit.p.2.lib.*12. *quæſt.*2. *num.*2.

21 *Sel patribus, ſeu defenſoribus*, &c.] Notatur ad
hoc, quod quando aliquis filiusfam. aut ſeruus amittit in ludo, ſiue prohibito, ſiue etiam permiſſo, datur parentibus, ac patrunis repetitio aduerſùs victores, vt per Par. de Puteo *in tr.de ludo,n.*20.*verſ.quod eſt verum*, Caccialup.*in eod.tract.de ludo, n.*28.*verſ. & hoc verum*, Steph. Coſta *d.art.*3.*n.*4.*verſ.quod tamen intelligo, & n.*6.*in fine, & n.*7. Farin.*d.quæſt.*109. *à num.*177.

22 Vtrùm autem qui lucratus fuerit à minoribus,
teneatur lucrum reſtituere? vide Cou. *in reg. peccatum,p.*2.*§* 4.*n.*4. *verſ.deinde illud*, Sarmient. *de redditib. eccleſ. p.*1.*c.*2. *n.*5. Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib.*1.*cap.*68. *verſ. primus eſt*, Azeued. *l.*2. *num.*88. *tit.*7. *lib* 8. *nona Recop.* Ludou. Beja *reſponſ.caſuum conſcient.p.*1.*caſu* 61. Paul. Comitol. *reſponſ.moral.lib* 3.*q.*9. Sanch. *de matrim.lib.*6.*q.*38. *n.*30 33. *&* 34. Molin. *dict.tract.*2.*diſp.*519. Leonard. Leſſ. *de Iuſtit.lib.*2.*c.*26.*dubit.*5.*num.*34. Rebell. *de obligat.iuſtit.p.*2.*lib.*12.*q.*4.*ſect.*1.*à num.* 3.

23 *Repetit fiſcus*, &c.] Notatur ad hoc, quod ſi is,
qui pecuniam in ludo amiſſam perſoluit, vel pater,
Procurator, aut defenſor eius fuerit negligens in
illam repetendo, tunc fiſcus eam repetit, vt per Fa-
24 rinac. *dict.* q.109. *n.*189. vbi *n.*191. ſubdit quod
vterque fiſcus, tam eccleſiaſticus Epiſcopi, quàm ſæcularis poteſt repetere pecuniam amiſſiam in ludo.

25 *Niſi quinquaginta annorum*, &c.] Notatur ad hoc,
quod aduerſùs repetitionem pecuniæ in ludo amiſſæ
& ſolutæ non datur præſcriptio, niſi 50. annorum, vt
per Caccialup. *de ludo,n.*42. Rebuff. *tom.* 1. *ad leges*
26 *Galliæ,in proœm.gloſſ.*5.*n.*56. vbi ait ea conſuetudi-
ne generali totius Regni Franciæ, necnon totius
27 mundi non obſeruari, Farin. *dict.q.*109.*n.*193. In
Regno Caſtellæ limitatum eſt ad octo dies tantummodò, *ex l.*2.*tit.*10.*lib.*8. *Ordin.* vbi Perez.

28 *Epiſcopis locorum hoc prouidentibus*, &c.] Notatur
ad hoc, quod punitio ludi, huiúſque criminis cognitio
ſpectare videtur ad Epiſcopum, inuocato quatenus
opus ſit, iudicis ſæcularis præſidio, vt per Farin. *dict.*
29 *q.*109.*n.*78. vbi *n.*79. ſubdit quod huius criminis cognitio eſt mixti fori, & quod tam iudex ſæcularis, quàm etiam eccleſiaſticus poſſit criminaliter procedere, de quo vide Menoch. *de arbitr.caſu* 399. *n.*5. Azeued. *l.*4.*n.*2.*tit.*1.*lib.*4. *& l.*2.*n.*51.*cum ſeqq. & l.*5.*n.*11. *&* 12.*tit.*7.*lib.*8.*nona Recop.*

Deinde verò ordinem quinque ludos, &c.] Notatur 30
ad hoc, quod ludi virtutis, conſiſtentes ſcilicet in corporis exercitatione, prohibiti non ſunt, etiam quod in pecunia ludatur, vt per Par. de Puteo *de ludo,n.*8. *in fine,verſ.ludus honoris, & n.* 11. Caccialup. *eod.tr. n.*8.*verſ.item ludi, & num.*26.*verſ. ludi autem permiſſi*, Stephan. Coſta *art.*2.*n.*22. Farinac. *d.q.*109.*n.*107.

Sed nec permittimus, &c.] Notatur ad hoc, quod 31
non licet ludere in magna quantitate, etiam in ludo
permiſſo; & magna dicitur quantitas, ſi ludatur in 32
toto tempore in quo quis ponit ſe ad ludendum, & ludum continuat vltra vnum aureum, vt per Par. de Puteo *in tr.de ludo,ſub n.*3.*&* 4.*& n.*37. *verſ. dummodo luſum ſit in parua quantitate*, Stephan. Coſta *d. art.*2.*n.*13.*&* 28.*& art.*3.*n.*3.*verſ. quod tamen procedit*, Farinac.*d.q.*109.*n.*130. Clar.*§.ludus,verſ.ſcias tamen*, Sigiſm. Scacc. *de commerc.§.*2.*q.*1.*n.*123. Petr. Gregor. *ſyntagm.iuris lib.*39. *c.*4.*n.*3. Azeued. *l.*2. *n.*36.*tit.*7.*lib.*8.*nona Recop.*

Comon belon, Comon diaulomolon, &c. De his qua- 33
tuor ludi ſpeciebus vide Alciat. *lib.*1.*prætermiſſ.verb. ludus*, Petr. Gregor. *ſyntagm.iuris p.*3.*lib.*39.*c.*4.

Vnum ſolidum.] De valore huius ſolidi vide Cac- 34
cialup. *d.tract.de ludo,q.*6. Bertazol. *de clauſul. inſtrum.clauſul.*30.*gloſſ.*7.*n.*43.*cum ſeq.* Stephan. Gratian. *diſcept.forenſ.tom.*1.*c.*51.*n.*16. Sigiſm. Scacc. *d. tract.de commerc.§.*2.*gloſſ.*3.*n.*13.*cum ſeqq.*

Domibus eorum publicatis, &c.] Notatur ad hoc, 35
quod domus in qua luditur, etiam fiſco applicatur, vt per Caccialup. *in tract.de ludo,n.*64. *verſ.alia pœna*, Paridem de Puteo *eod.tract.n.*45.*in fine,verſ.licèt dicatur*, Farin. *d.q.*109. *n.*149. vbi *n.*150. ampliat
procedere quamuis domus, in qua quis tenet lu- 36
dum, non ſpectet aliquo pacto ad ſuſceptorem ludi, adhuc tamen leges contra eundem ludi ſuſceptorem locum habere videntur, & procedere, ex quo ſufficit
ſola habitatio, & *n.*151. intelligit quando ludus re- 37
tinetur lucri & emolumenti cauſa; ſecus autem ſi recreationis, abſque vlla prorſus lucri & emolumenti ſpe. Azeued. *ad rubr.tit.*7. *n.*15. *lib.*8. *nouæ Recop.* Perez *l.*1.*gloſſ.*1.*poſt princip.tit.* 10.*lib.*8. *Ordin. & l.*17.*gloſſ.*1.*tit.*29.*eod.lib.*8. *pag.*386. vbi quod non ſolùm domus, verùm etiam ſellæ, & ſedes, & menſæ, ſuper quibus luditur, ſunt confiſcandæ.

Hîc, diuino adiutus auxilio, finem huic primo To- 38
mo impoſui in oppido Matriti die 23. Iunij, anno Domini 1636. ætatis meæ quadrageſimo ſexto incirca: ſi quid in eo componendo omiſi, id totum peruerſæ tribue liti, quæ in cauſa etiam erit vt hinc inde ſine otio & abſque libris peruagans, aliquantulum à ſtudio meo ſegregatus, in aliis voluminibus promulgandis plus æquo inuitus detinear.

LAVS DEO.

INDEX

INDEX VI.

RERUM, ET VERBORUM

NOTABILIUM,

Quæ in priori Tomo Collectaneorum in Codicem Iuſtiniani continentur.

Primus numerus paginam, alter columnam deſignat, tertius verò eſt marginalis.

A

Abbreuiaturis.

Abbreuiaturis abſtinendum, quia ſunt periculoſæ. pag.126.col.2.num.33

Abſens.

Abſens læſus in bonorum poſſeſſione, præſertim ſi ex cauſa probabili, & neceſſaria abfuit, tranſmittit beneficium reſtitutionis ad hæredes. 315.2.1.2

Amplia vt ibid.3

Et limita vt ibid.4

Abſens Reipubl. cauſa gaudet beneficio reſtitutionis. 316.1.1.2

Reſolue vt ibid.3

Abſens reuerſus poteſt reſtitui intra annum vtilem, computandum à die reuerſionis aduerſùs vſucapientem tempore abſentiæ, vel parum poſtea perfectam, licèt tempore abſentiæ cœperit. ibid.1.1

Abſens captiuitatis cauſa an & quando poſſit reſtitui in integrum. 323.2.2

Abſentis Reipubl. cauſa agendi tempora ante reditum, & liberam facultatem non currunt. 262.1.1

Abſenti tempus deducitur de tempore vtili. ibid.2

Abſente eo coram quo actus in ciuitate expediri debet, item ſi ordinarius copiam ſui non facit, talis actus coram alio expediri poteſt. 345.1.2

Aduersùs abſentem contumacem vt procedatur, debet alia para accuſare abſentiam & contumaciam partis abſentis, & petere vt aduerſus eum procedatur. 339.1.28

Aduerte vt ibid. in ſequenti.

Abſentes captiuitatis cauſa iuuandi, & reſtituendi, remiſſiuè. 90.2.2

Abſentes cauſa Reipublicæ patiuntur primum, non ſecundum decretum quoad immiſſionem. 316.2.2

Limita vt ibid.3

Abſentia.

Abſentia litigatoris Dei repleatur præſentiâ. 339.2.40

Abſolutio.

Abſolutio à iuramento vt obtineatur an neceſſaria citatio partis. 281.1.19

Abſolutio ab excommunicatione ad cautelam fieri poteſt diebus feriatis. 364.1.4

Abſolutio in iuramento impetrari, & concedi poteſt diebus feriatis; id tamen an, & quando verum, remiſſiuè. ibid.5

Accipiens.

Accipiens ſimpliciter id quod ſibi eſt donatum, aut relictum pro legitima, non perdit ius agendi ad ſupplementum abſque ſpeciali renunciatione. 410.2.15.16

Non ſolùm quando nulla legitima relinquitur, aut minus legitima relictum eſt, ſed etiam quando integra legitima relicta fuerit, ſi onus, conditio, grauamen, aut modus ei apponatur. 411.2.17

Niſi in generali renunciatione interueniſſet iuramentum. ibid. num.18

Vel filius promiſerit ſe non plus petiturum, aut nihil petiturum de cuncta ſubſtantia patris. ibid.19

Vel filius, aut filia renunciauerit omnibus bonis paternis integraliter, & ſine diminutione. ibid.20

Vel renunciatio facta à filio nihil aliud ſignificare, & operari poterit, quàm remiſſionem, atque renunciationem legitimæ, & eius ſupplementi. 412.1.1

Vel adhibita ſit clauſula, Non obſtante diſpoſitione requirente ſpecialem renunciationem. ibid.22

Vel aliter quàm per expreſſum conſenſum conſtaret de voluntate filij, quod legitimæ ſupplemento antè grauamini impoſito legitimè conſentire vellet. ibid.23

Accuſatio.

Accuſatio criminalis ex delicto ſerui contra dominum non protenditur. 501.1.2

Accuſationis inſtitutæ, aut inſtituendæ timor non prodeſt ad reſcindendam venditionem. 264.1.2

Accuſationes contra illuſtres, non obſtantibus fatalibus, celerrime audiendæ. 385.2.2

Accuſator.

Accuſatores, aut vituperatores Epiſcoporum qualiter audiendi ſint, remiſſiuè. 58.2.4

Accuſatores, vel accuſati quando perhorreſcunt aduerſariorum potentiam, recurrunt ad Gubernatorem, ſeu Præfectum prætorio prouinciæ 152.2.2

Accuſatore non probante, reus abſoluendus eſt. 175.2.8

Quid ſi ſemiplenè probauit. ibid.9

Accuſatus.

Accuſatus de crimine, quouſque proceſſus pendet, Procuratoris officio fungi non poteſt. 240.2.1.2

Actio.

Actio non datur ex pacto diuiſionis, ſed exceptio, quæ tollitur in replicis. 190.1.1

Actio extincta per acceptilationem, niſi interuenerit dolus, retractari ampliùs non poteſt. 198.2.2.3

Actio ſemel extincta non reuiuiſcit. 199.1.5

Actio quando transfertur in alium qui potentior ſit, tunc ceſſio, aut tranſlatio huiuſmodi non ſolum eſt inualida, ſed etiam qui illam transfert, amittit in pœnam ius quod habebat ad tale debitum. 291.1.3

Actio litigioſa, vel dubia non debet in ſolutum dari fiſco, 253.1.2.3

Actio negotiorum geſtorum pro ſolutione nomine alieno ſine iuſſu vtiliter facta competit. 254.1.2

Actio negotiorum geſtorum contraria datur etiam aduerſùs furioſum, & aduerſùs hæreditatem iacentem. ibid.2.3

Actio negotiorum geſtorum perſonalis eſt, non realis. 259.2.1.1

Actio quæ ſequitur poſſeſſorem, non eſt merè perſonalis, ſed in rem ſcripta. 261.1.3

Actio quod metus cauſa, per tertium poſſeſſorem longo tempore præſcribitur. Ibid.4

Intellige vt ibid.5

Reſoluitur ibid.6

Actio quod metus cauſa competit tam ob venditionem coactam, quàm minori pretio factam. 262.1.1

Competit etiamſi metum paſſus rem venalem & animum vendendi haberet, ſi vi, vel metu compulſus fuiſſet rem viliori pretio vendere. ibid.2

Actio quod metus cauſa, elapſo anno in ſimplum datur. 262.1.2

Index Rerum,

Actio de dolo datur in contractu, Facio vt des. 266.1.2
Actio præſcriptis verbis, & de dolo, datur ad intereſſe. ibid.3
Actio de dolo cum alia non concurrit, & cauſa cognita competit. 265.2.1
An concurrat cum præſcriptis verbis, remiſſiuè. ibid.2
Actio doli hodie durat biennio continuo à tempore doli commiſſi, nec habetur ratio abſentis & ignorantis. 268.1.3.2
Actio omnis perpetuatur litis conteſtatione, niſi ſolùm duæ, quæ hic excipiuntur. ibid.4
Actio per reſtitutionem eliſa roboratur, vel denuo oritur, ſi prima ipſo iure erat extincta. 288.1.1
Actio non datur contra ſeruum ex perſona defuncti domini. 334.2.1
Secus ex perſona hæredis. ibid.
Actio in perſona hæredis. 378.2
Actio in rem datur contra poſſidentem, & ob perſonam actoris non fit mutatio iudicis. 379.1.1
Actio realis, & in rem ſcripta, & in loco rerum, & in domicilio rei intentari poteſt. 380.1.3.4.5.6
Actio intentanda vbi res ſita eſt, ſiue agatur ex edicto diui Adriani, ſiue petitione hæreditatis. 381.1.1
Actio ad ſupplementum quandiu duret. 410.1.11
Et quanto tempore præſcribatur iuri agendi ad ſupplementum legitimæ, remiſſiuè. ibid.13
Reſolue vt ibid.14
Actio ad reuocandam donationem inofficioſam durat ſolùm quinquennio. 431.1.3
Actio inofficioſæ dotis eſt ad inſtar querelæ de inofficioſo teſtamento. ibid.2.3
Actio pro vſufructu conſtituendo competens, eodem temporis ſpatio, quo vſusfructus iam conſtitutus, tollitur. 465.2.10
Actio legis Aquiliæ competit quando quis dolo, culpa, vel iniuria vulnerauit, fregit, rupit, aut læſit ſeruum, quadrupedem, vel alias res, ad hoc quod reſarciat damnum, & æſtimationem. 475.2.3
Actio legis Aquiliæ vt pœnalis datur in duplum contra negantem. 476.2.1.2
Actio familiæ erciſcundæ an, & quo tempore præſcribatur iuri agendi ad diuidendam rem communem familiæ erciſcundæ, aut communi diuidundo actione, remiſſiuè. 486.1.3
Actio communi diuidundo datur contra ſingularem ſucceſſorem. 489.1.1.2
Actio noxalis. 500.1
Actio ad exhibendum eſt præparatoria rei vendicationis. 501.2.1
Actionis nomen non cogitur exprimere actor in libello. 174.2.4
Actionis habens exercitium, poteſtate decidendi non cenſetur inſtructus. 199.2.2
Actioni arbitrariæ in qua venit intereſſe, tunc locus eſt, quando exprimitur certus locus, in quo debet fieri ſolutio. 378.2.4
Actionem criminalem per calumniam mouens contra Epiſcopum, punitur triginta pondo auri. 58.2.1
ad Actionem extinctam non datur regreſſus, ſed de dolo actio. 198.2.1
in Actionem negotiorum geſtorum venit, quod cohæres pro cohærede vtiliter ſoluit. 254.1.2
Actionem aptam rei & propoſito negotio inſtituenti exceptio quoad formulam non opponenda. 328.2.1
Opponitur ſi non apta fuerit. ibid.2
Actione remiſſa non cenſetur remiſſus dolus. 198.2.4
Actione reali in iudicium deducta, tranſactio ad realem etiam actionem pertinet. 209.2.10
de Actione confeſſoria, remiſſiuè. 470.2.2
Actione legis Aquiliæ tantùm ciuiliter agi ad damnum, nec conſiderari delictum mortis. 476.1.2
in Actione ad exhibendum iuramento in litem locus eſt. 502.1.2
Actiones hæredi competentes contra defunctum, vel eius hæreditatem, confundi per aditionem. 182.2.4
Actiones loco immobilium computantur. 302.1.15
Actiones pro ſeruitutibus more ſolito intentandæ. 468.1.3

Actor.

Actor fideiuſſorem dat de proſequenda lite, & de expenſis. 61.2.1
Hodie auditur actor proſequens litem, licèt non caueat de proſequendo, nec de ſoluendo expenſas, nec decimam litis. ibid.
Actor in principio litis tenetur præſtare ſatiſdationem iudicialem de expenſis in caſu ſuccumbentiæ. ibid.4
Actor ſi fuerit exterus, vel à iuriſdictione ſeculari exemptus, & ſatiſdare recuſauerit pro expenſarum ſolutione in caſu ſuccumbentiæ, tunc reus ab obſeruatione iudicij abſoluendus erit: an ſufficiat cautio iuratoria. ibid.5
Actor poteſt ante litis conteſtationem deſiſtendo ab vno libello formare alium nouum. 175.1.8
Actor tenetur reo inſtrumenta edere ad fundandam intentionem. 176.1.1
Actor vbi ſine actione experitur, poteſt iudex ex officio eum repellere, etiam parte non petente. 283.1.5
Actor non poteſt ſine ſpeciali mandato vendere rem in præiudicium domini. 244.2.12
Actor reconuentus tenetur præſtare fideiuſſoriam cautionem de ſtando iuri, & ſoluendo iudicatum in cauſa reconuentionis. 328.1.9
Actor recuſans delatum iuramentum calumniæ, actione cadit: reus autem recuſans habetur pro confeſſo. 331.1.23.24
Actor per contumaciam abſens, condemnationem rei vt inſufficientem impugnare nequit. 338.2.26
Actor non debet quem trahere ad extraordinarium iudicium. 359.1.8
Et niſi intra decendium ſatiſdet de litis proſecutione, & euentuali ſolutione damnorum, & expenſarum, reus ab obſeruatione iudicij abſoluitur. ibid.2
Actor ſatiſdet in loco iudicij. ibid.8
Actor ſequitur forum domicilij rei, non reus forum actoris, & poteſt reus conueniri in domicilio quod habebat tempore contractus, vel in eo quod acquiſiuit poſtea. 367.2.1.2
Actor forum rei ſequitur etiam in criminalibus. 368.2.1
Actor ad rem agit vbi res ſita eſt. 380.1.1
Intellige vt ibid.8.9.10.11
Actor ſi petens rem aliquam, ideo victus eſt, quòd reus rem ipſam non poſſideret, ſi poſtea reus poſſidere cœperit, poterit idem actor iterum agere, nec ſubmouebitur actione rei iudicatæ. 502.1.5
Actoris Procurator in cauſa reconuentionis etiam ſatiſdat. 328.1.12
Actore deficiente in probatione, reus abſoluitur. 175.1.2
Actore non probante, reus abſoluendus eſt. ibid.2.8
Quid ſi ſemipleuè probauit, remiſſiuè. ibid.9
Procedit etiamſi reus ſit nequam. ibid.10
Etiam in ciuilibus. ibid.11
Actore creditore petente plus debito, an licitum ſit reo totum negare, cùm partem tantùm haberet, præſertim ſine incurſu periurij. 357.1.15
Actore tergiuerſante, vel fugiente, ſi reus nil probat, abſoluitur à citatione, actore fugitiuo in expenſis condemnato. 338.2.24
Actore abſente ſi ex actis & geſtis conſtat iudici reum condemnandum, ſententia etiam pro actore abſente ferenda, expenſis reo mediante iuramento probatis adiudicatis. ibid.25. & 339.2.34
ab Actore quandocunque petitum fuerit reum ſatiſdare de ſolutione expenſarum, iudex ad ſatiſdationem huiuſmodi illum cogere poterit, & ſi id adimplere noluerit, hoc non obſtante ad vlteriora procedet in lite. 359.1.3

Actum.

non Actum præſumitur, quod in actis ſcriptum non reperitur. 133.2.6
Actum ſi ſemel fuit iudicio familiæ erciſcundæ, an poſſit iterum agi eodem iudicio, & actione pro rebus, quæ manſerunt indiuiſæ. 478.1.3

Acta.

Acta dicuntur ſcripturæ de actiuatis in iudicio. 35.1.13
Acta tam criminalia, quam ciuilia edenda iudici, vel parti habenti intereſſe. 174.1.1.2
Intellige vt ibid.3
Acta coram iudicibus compromiſſariis fidem faciunt, & ad teſtimonium proſunt in iudicio ordinario. 326.2.7

Actus.

Actus factus contra legem eſt nullus, licèt lex pœnam facienti adijciat. 24.2.22
Actus tribuitur ordinanti, & non exequenti. 125.2.30
Actus omnis ita præſumitur geſtus, vt omnino valeat, non autem pereat. 130.1.10
Actus quilibet tendens ad fauorem alterius, eſt intelligendus parte petente. 136.2.12
Actus omnis extraiudicialis poteſt fieri de nocte. 207.1.4
Actus nullus iudiciarius die feriato, vel ſacrato in honorem Dei exercendus eſt, pacta tamen, & tranſactiones feriatus dies non ſuſpendit. 365.1.1
Actus vbi ſe habet ad prohibitum, & permiſſum, in dubio trahendus eſt ad permiſſum. 433.1.4
Actus nullus ab incompetenti iudice factus conſenſu partium conualidari poteſt. 493.2.8
Actum interpretari eius eſt, cuius eſt condere. 13.1.4
ex Actu nullo, ſicut ex valido declaratur voluntas. 488.1.7
Actus cenſentur eſſe correſpectiui, quando vnus cauſa alterius conficitur. 193.1.4
Actus voluntariæ iuriſdictionis perfici poſſunt quolibet tempore etiam feriato. 364.1.1
Actus legitimi, ac voluntarij in mero facto conſiſtentes, & qui cauſæ cognitionem non deſiderant, celebrari poſſunt diebus etiam feriatis in honorem Dei. ibid.2

Addictio, Addictus.

Addictio non retrotrahitur, niſi reddito priùs pretio. 294.2.8
Addicti, de vltimo ſupplicio damnatis. 87.2.4

Additio.

Aditio.

Aditio, vel immixtio hæreditatis non præſumitur in hærede ſuo, ex quo eſt quid facti. 297.2.7

Aditione hæreditatis reſciſſa per querelam, reuiuiſcunt actiones per aditionem confuſæ. 403.2.1.2

Adminiſtrans.

Adminiſtrantium dignitas quanta,& qualis ſit, ex modo, menſurave emolumenti colligitur. 152.2.3

Adminiſtratio.

Adminiſtratio patriæ nulli ſine permiſſu Principis concedenda. 158.2.2.3

Adminiſtrationis priuatæ cauſa ibi ratio eſt reddenda, vbi quis adminiſtrationi præfuit. 381.2.1.2

An procedat licèt in loco adminiſtrationis repertus non ſit, remiſſiuè. ibid.2

Intellige vt ibid.4

Adminiſtrationem gerentes quondam emere, non autem ædificare ſine permiſſu Imperatoris poterant. 167.1.1

Adminiſtrator.

Adminiſtrator ſi ante redditas rationes ad Religionem, vel ad Ordines ſuſcipiendos admiſſus fuerit, ad priſtinum ſtatum eſt reuocandus. 45.2.4

Adminiſtrator non remittit debitum liquidum. 190.2.1

Adminiſtrator, vel ſyndicus an poſſit tranſigere ſine mandato ſpeciali. 200.1.3

Adminiſtrator Reipubl. ſuper re dubia tranſigit, non autem debitum liquidum remittit. 202.1.1

Adminiſtrator ciuitatis poteſt tranſigere quando lis eſt dubia. ibid.4

Adminiſtratores qui tenentur reddere rationem, debent facere inuentarium. 66.1.2

Adminiſtratores rerum ſanctarum, commoda propria, non ſacra ſectantes, nemeſin diuinam metuant. 75.2.10

Adminiſtratores à lege adminiſtrationem habentes intelliguntur mandatum cum libera habere. 102.1.2

Admonitio.

Admonitio Præſidis non infamat, ſi facta ſit vt ad meliorem vitam quis ſe reformet. 238.2.2

Adnotatio.

Adnotatio, ideſt Principis ſubſcriptio. 145.2.5

Aduerſarius.

Aduerſarius ſi retinet inſtrumentum, quod credo & dico falſum, poſſum ipſum vi eripere, & dilaniare. 110.2.3

Aduerſarius trahi poteſt cum reſcripto Principis ad extraordinarium iudicem, etiam extra proprium domicilium. 369.1.3

Aduerſario abſente, aut furioſo, libelli porrectio facta coram Principe, vel Epiſcopo interrumpit præſcriptionem. 93.2.1

Adulter.

Adulteri feriarum quiete ſunt indigni. 86.1.4

Adultus.

Adultus habens curatorem non poteſt donare, aut contrahere ſine auctoritate curatoris; poteſt tamen liberè donare cauſa mortis, ipſo curatore inconſulto, inſcioque. 269.1.3

Æquiparatur pupillo, & non poteſt contrahere abſque auctoritate ipſius curatoris. ibid.1.4

Amplia vt ibid.2.5

Adultus rectè teſtatur ſine licentia ſui curatoris. ibid.9

Et poteſt donare cauſa mortis ſine auctoritate curatoris, & eo contradicente. ibid.10

Adultus & pupillus in iudicio eſſe poſſunt cum auctoritate tutoris. 351.1.1.2

Vide *Pupillus.*

Aduocans.

Aduocans, cui patrocinium partis per iudicem iniungitur, patrocinium recuſans ſine admiſſa excuſatione, foro exercitio carebit. 222.1.2

Aduocantes patrocinium potentiorum, ſiue per viam aduocationis, ſiue procurationis, ſiue ceſſionis, cauſam perdunt, & potentiores arbitrio iudicis puniuntur. 250.1.5

Amplia vt ibid.6.7.8

Et limita vt ibid.2.9.10.11.12

Aduocatus.

Aduocatus iunior ſi fuerit Doctor, debet præcedere antiquiorem Aduocatum non Doctorem. 3.2.8

Aduocatus qui non eſt vetus Chriſtianus, ad publicum exercitium aduocandi admittendus non eſt. 91.1.1

Aduocatus, & iudex nemo ſimul eſſe poteſt ſine corruptionis crimine. 166.2.8

Aduocatus repellitur à munere iudicandi ob ſuſpicionem affectionis. ibid.9

Aduocatus ſi pronunciaret, ſententia non fieret nulla, niſi recuſatus eſſet vt ſuſpectus. ibid.12

Aduocatus denegatur ob criminis immanitatem. 371.1.2

Aduocatus arbitrio litigantis oblatum honorarium decenter accipiat, nec illud aſpernetur. 221.1.6

Aduocatus & cauſidicus iudicis & Aſſeſſoris vicibus ſimul fungi nullo modo poteſt. ibid.2.11

Aduocatus & iudex eſſe nemo poteſt eodem tempore. ibid.12

Aduocatus recuſans patrocinium ſibi iniunctum, foro arcetur, & patrocinandi munere amplius non fungitur. 222.1.7

Intellige vt ibid.8

Aduocatus præuaricator legitimè conuictus impunis non eſt. 223.1.1

Aduocatus ſi fuerit corruptus pecunia, an ſententia ſit nulla. ibid.2.4

Aduocatus cogi non poteſt, vt ſubeat officium aduocationis, & poſtulationis, niſi vrgente neceſſitate. 225.1.5

Aduocatus fiſci liberatur à conditione cohortalium, & quod lucratur, inter peculium quaſi caſtrenſe reputabit. 225.2.1

Liberatur à Curiali conditione, vel altera viliori. ibid.4

Aduocatus finito prouinciæ munere, quod adminiſtrauit, poteſt redire ad munus patrocinij, vel cauſidici. 226.1.1

Aduocatus fiſci eligitur de præſtantioribus. ibid.1.3

Aduocatus fiſci biennij ſpatio finiebat officium, ſaluis conſortij priuilegiis. 227.1.1

Aduocatus ſi ex ignorantia, aut imprudentia amittit cauſam, litem ſuam facit, teneturque parti reſarcire damnum. ibid.9

Aduocatus fiſci poſt finitum officium Exconſulis dignitate honorari, & pro vxore, liberis, collateralibus comparere poteſt. 227.2.3

Aduocatus fiſci non cogitur patrocinari contra ſe, & ſuos. ibid.6

Si habet cauſam propriam, filiorum, parentumve ſuorum, vel pupilli, cuius eſt tutor, cauſam illam contra fiſcum agere non prohibetur. ibid.7

Si mori contingat, ſalarium illius anni ad hæredes tranſmittendum. ibid.2.9

An id procedat in Aduocatis quibuſcunque, remiſſiuè. ibid.10

Aduocatus diuerſorum iudicum. 229.1

Aduocatus etiam depoſito officio Clariſſimus dicitur. ibid.2.3.5.6.7

Finito officio etiam Aduocatus dicitur, in memoriam priſtinæ dignitatis. ibid.4

Aduocatus officio fiſci depoſito ad priſtinum redit conſortium. 230.1.2

Aduocatus nullum munus perſonale ſubire compellitur, nec aliquo onere collectarum grauatur. 231.2.9

Aduocatus priuati dimittere poteſt clientem ſuum ob non ſolutum ſalarium, hæreréque parti aduerſæ. 233.1.3

Non obſeruatur in Regno Neapolitano. ibid.4

Aduocatus fiſci. ibid.1

Vigilantiam oſtendat in officio, & per calumniam actiones nullas moueat. ibid.2.1.2

Idem de Procuratore. ibid.

Aduocatus fiſci ſpecialis in diuerſis cauſis pro & contra fiſcum agere poteſt. ibid.

Cauſam fiſcalem non deſerat prætextu ſalarij non ſoluti. ibid.

Aduocatus fiſci, & Aduocatus priuati differunt. 234.1.4

Aduocatus fiſci non habet iuriſdictionem, ſed tantùm proponit, & Procurator Cæſaris non debet cauſam dicere abſente Aduocato fiſci, aliàs ſententia reſcinditur. 294.1.6

Aduocatus fiſci debet intereſſe in cauſis fiſcalibus, adeò vt ſententia lata aduersùs fiſcum, eo abſente ſit nulla, & inualida. ibid.7

Aduocatus fiſci in quo differat à Procuratore Cæſaris. 388.2.3

Aduocati & Conſiliarij munere nemo ſimul honeſtè fungitur. 166.2.5

Aduocati & Conſiliarij munus ſimul impetrans perdit matriculam, & decem auri libris mulctatur. ibid.6

Aduocati munus contra præſcriptum Imperatoris ſubreptitiè impetrans, foro prohibetur. 222.1.2

Aduocati, ſeu patroni officio olim fungi volens, tantùm apud Præſidem prouinciæ docebat ſe non eſſe cohortalem. 226.1.8

Aduocati fiſcalis officium durat per biennium de iure ſcripto. 231.1.6

Aduocato nullum munus perſonale, nec iudicandi, arbitrandi, & conſulendi neceſſitas extra patriam iniungatur. 225.1.5.2

Aduocato fiſci mortuo, eius hæredibus integrum anni ſalarium debetur, & proximus huic in collegio Aduocatorum ſuccedet in officio. 227.2.4

Aduocato fiſci ſexcenti aurei pro ſalario olim deſtinati Kalendis Ianuarij ſoluebantur. 231.1.6

Aduocatum aduerſario ſubtrahens malam cauſam fouere præſumitur. 229.2.9

In Aduocatum nullus aſſumitur, niſi ſteterit in legibus per quinquennium. 231.1.8

Aduocati & tabelliones ob hæreſim facultatem patrocinandi, & inſtrumenta conficiendi amittunt. 97.2.4

Aduocati dum cauſæ merita, vel facta penduntur, non habent facultatem ſedendi cum iudice. 159.1.2

Aduocati coram iudice ſedent. 161.2.6

Aduocati non inhoneſtè mercedem accipiunt. 182.1.4

Aduocati eſſe non poſſunt illiterati. 218.1.2

Aduocati paciſcentes de quota litis, reputantur crudeles. 220.1.13

An & quando puniendi. ibid.14

Priuantur officio aduocationis. ibid.15.& 221.1.24

Index Rerum,

Aduocati circa litium vtilitatem in licentiam conciliandi non prorumpant. 221.1.2.3
Agant quod deſiderat cauſa, ab iniuriis ſibi temperent, & probra in certamine rationi præferentes imminutionem opinionis patiantur. ibid.3
Aduocati ex induſtria non protrahent iurgia. ibid.7
Aduocati officium ob turpe compendium ac ſtipem non deformant. ibid.2.9
Aduocati ob lucrum officia exercentes, vt viles & abiecti inter degeneres numerandi. ibid.10
Aduocati ſolertiâ, facundiâ & peritiâ pares eligendi, & paribus adiungendi ſunt. 222.1.1
Aduocati viles qui. 221.2.15
Aduocati nobiles. 222.1.4
Aduocati diuerſorum iudiciorum. 223.1
Aduocati Religioni Catholicæ ſint addicti. 222.2.1.5
Aduocati vel ſponte, aut etiam inuiti ad munus collectarum non accedant, nec trahantur. 224.1.1.2
Aduocati contra patriam non patrocinabuntur. ibid.1.2
Aduocati occaſione officij acquiſita vt peculium caſtrenſe tenent, & iure dominij poſt obitum parentum vendicant. 224.2.1.2
Aduocati gaudent priuilegijs, quibus legum Doctores qui actu legunt. 225.1.3
Intellige vt ibid.4
Aduocati diuerſorum locorum vni Principi ſubiectorum fruuntur eiſdem, & conſimilibus locorum priuilegiis. 225.2.1
Aduocati cauſarum ad ſuprema tribunalia non omnes admittebantur, ſed certus conſtituebatur numerus. ibid.1.2
Aduocati ex ſtudio, & labore patrocinandi vitæ ſubſidia quærere licitè poſſunt. 226.1.2
Aduocati ſupernumerarij apud Præfectum Auguſtalem, & Comitem Orientis peruenire poterant. ibid.2.5
Aduocati vrbis Alexandriæ quinquaginta collegiati fuerant, & in vacantia collegiatorum ſupernumerariis præferebantur filij Aduocatorum. 227.2.2
Aduocati ambigua facta defenſionibus ſuis erigentes, & lapſa reparantes, patriam legibus, & facundia, vt milites armis, & vulneribus adiuuant. ibid.2.1
Aduocati Prætorianæ præfecturæ quindecim numero communia habeant priuilegia cum Aduocatis fiſci. 228.2.1
Aduocati Comitis rerum priuatarum Principis, & Proconſulis Achaiæ, finito officio clariſſimorum titulum impetrant. 229.2.1
Aduocati in matricula ſcripti, finitis officiis, quietis tempore pro fructu habitorum laborum, clariſſimorum nomine, ac priuilegiis digni ſunt. ibid.2
Aduocati fiſci vnà cum libertis, iam natis, quàm naſcituris à conditione curialium liberantur, & immunitatem impetrant. ibid.1.2
Aduocati ſportulas taxatas accipiunt. 230.1.3
Aduocati ſi perpetuò electi in reipubl. patrocinium decedant, eorum filij ſuperſtites ac Doctores potiùs eligendi, quàm extranei. ibid.8
Aduocati fiſci Kalendis Ianuarij inter ſpectabiles Conſiſtorij Comites ob laudabile officium referendi, & donis ornandi. ibid.2.1
Aduocati fiſci ſeruos coram patronis fiſci manumittere poterunt. ibid 4
Aduocati Syriæ per biennium in cauſis fiſcalibus patrocinantur, & triginta numero aſſumuntur. 231.1.1
Aduocati fiſci in Syria finito officio, pro ſe, vxoribus, liberis, ſocero, ſocru, nuru, genero, ſeruis poſtulant, & vnica ex horum ædiculis immunis à metatorum moleſtiis. ibid.2
Aduocati fiſci coram Principe inter Comites Conſiſtorij ſedebant. 230.2.8
Aduocati, clariſſima eloquentiæ lumina dicti à Iuſtiniano. ibid.2.4
Aduocati fiſci relicta Curia cui præpoſiti ſunt, alibi degere non poſſunt. 232.1.3
Aduocati functi officio per triennium extra ſuæ Curiæ locum degentes, matriculam & priuilegia togatorum amittunt. ibid.4
Aduocati aliquando clariſſimi, nonnunquam ſpectabiles nominari. 231.2.6
Aduocati fiſci conuenti tam in cauſis ciuilibus, quàm criminalibus immunes ſunt ab omni ſportularum ſolutione. 232.1.7.& 2.12
Aduocati Illyrici ſine commeatu per biennium abſentes, per quinquennium matriculam amittunt. 233.1.2
Aduocati poſt litem conteſtatam, & exceptiones obiectas iurabunt ſe veram defendere cauſam. 541.1.5
Si iuramentum præſtiterunt, à clientibus ſperni, & remoueri à proſequutione non debent. ibid.6
Aduocati plures conſtituti ſimul iuramentum promiſſum præſtabunt; altero autem bonum patrocinium poſt iuramentum recuſante, reliqui patroni ad cauſæ proſequutionem tenentur. ibid.7
Aduocatorum fiſci aucto numero, priuilegium ſimul auctum cenſetur. 226.1.2
in Aduocatorum ordinem nemo recipiendus ſub colore aſſidendi. ibid.2.1
Nec in eorum conſortium cooptandus abſque examine, aut cohortali ſtatui ac fortunæ ſubiacens. ibid.2
in Aduocatorum numerum promouendum Doctores olim & examinatores de peritia legum iurato teſtimonio commendabant. ibid.1.3
Aduocatorum filij cauſas agentes, cæteris ſupernumerariis anteferendi. ibid.4
Aduocatorum numerus olim aſſignati ſolitus, remiſſiuè. ibid.6
Aduocatorum officium non minus humano generi neceſſarium, quàm ſi patriam vulneribus, ac prælijs, parenteſque ſaluarent. 228.1.3
Aduocatorum Comitis Orientis primus in ordine Aduocati fiſci munere fungitur. 230.1.1
Aduocatorum, & Doctorum conſortio nullus dignus, niſi per ſtatuta tempora legum cognitioni probetur inhæſiſſe. ibid.4
Aduocatorum officium, laus & prærogatiua, remiſſiuè. ibid. 2.6
Aduocatorum filij patribus officio cedentibus, aut mortuis, in officiis ſuccedunt ſine ſportularum ſolutione. 231.1.4
Aduocatorum promotiones ſecundùm ſeriem & ordinem temporum ac ſtatuta procedant. 232.1.2

Ædificare.

Ædificans contra debitam ſeruitutem, ædificium tenetur tollere. 472.2.1
Ædificanti bona fide in ſolo alieno, expenſæ reſtituendæ ſunt. 452.2.2.4
Reſolue vt ibid.5
Ædificare non licet etiam in ſuo proprio ſolo, quando ex ædificio aliquid eſt immiſſum, vel protectum in re, vel fundo, vel domo alterius. 252 2.3
Ædificare in communi non poteſt ſocius, inuito ſocio. 452.2.3
Ædificare ad cœlum vſque quilibet poteſt, niſi prohibeatur per ſeruitutem, aut alium prætextum. 471.2.1.2.4
Et in parte inferiore ſub terra vſque ad inferos. 472.1.1.6
Secus eſt in ædificiis quæ ſunt prope aliqua monaſteria Monialium, ſeu Monachorum. ibid.7
Quod declara vt ibid.8
Vel quando quis acquirit partem ædium ab eo, qui in ſua parte habet feneſtras reſpicientes in domo vendita. ibid.9
Et quando conſuetudo certum modum ædificandi præſcribit. ibid.1.10
Vel vbi ædificatio intendatur fieri ad æmulationem, inuidiam, aut iniuriam. ibid.11
Ad æmulationem quando fieri dicatur. ibid.12
de nouo Ædificare portas, vel feneſtras directò aduersùs ianuas, vel feneſtras vicini, non licet. 473.1.5
Ædificare quilibet poteſt pro libito, modò non aduerſetur prohibitioni. 505.1.1.3
Ædificatum in communi commune efficitur. 452.2.1

Ædificium.

Ædificium cedit ſolo, & ſoluto ædificio, materia ad priſtinum redit dominum. 459.1.1.3
Intellige vt ibid.4
Ædificia non deſtrui publice intereſt. 472.2.3
Ædificia non extolli vltra certam formam, & modum, lege, ſtatuto, vel conſuetudine induci poteſt. 471.2.3

Æger.

Æger corpore, ſanus autem mente licitè tranſigit. 208.2.1.2

Æqualitas.

Æqualitas in bonis diuidendis, non ſolùm quoad numerum conſideranda eſt, ſed etiam quoad valorem & æſtimationem bonitatis rerum diuiſarum. 490.1.5
Æqualitas ſeruanda inter liberos. 491.2.4

Æquitas.

Æquitas legibus determinata rigori, & æquitati non ſcriptæ præfertur. 335.1.1
Æquitas an ſtricto iuris rigori in omnibus præferenda ſit, remiſſiuè. ibid.4
Æquitatis diuiſio in legalem, naturalem, & realem. ibid.3
Æquitatem contra legem ſcriptam ſolus Princeps mitigando ius ſcriptum attendit in interpretatione legum. 116.2.1

Æſtimatio.

Æſtimatio iuſta rei illa dicitur, quæ ex penſionibus viginti annorum conſtituitur. 30.2.7
Æſtimatio totius rei non per partes, ſed integraliter fieri debet. 489.2.8
Æſtimatione fit emptio. 184.1.9

Æſtimator.

Æſtimatores bonorum, remiſſiuè. 490.2.6

Ætas.

Ætas nonnullorum centum annos excedentium. 39.1.16
Ætas ad Presbyteratum, Diaconatum, Subdiaconatum, & Epiſcopatum præſcribitur, tam de iure huius Auth. quàm Concilij Trid. 50.1.1
Ætas quæ requiratur in eligenda in Diaconiſſam, oſtenditur. ibid.1.2
Ætas minor infamiam non patitur ob artem ioculatoriam,

vel

vel alioquin ludicram. 239.1.1
Ætas per aſpectum probari poteſt. 305.1.4
Ætas legitima, & perfecta, de ætate 25. annorum, non de ſupplera per gratiam Imperatoris intelligenda. 309.1.1.2
Ætas minor, & læſio vbi reperiuntur, ibi in integrum reſtitutio competit. 270.1.1.5
Ætas 25. annorum tam in maſculis, quàm fœminis excludit reſtitutionem. ibid.2.5
Ætatis probatio per aſpectum. ibid.1.5
Ætate maiores puniuntur mitiùs. 239.1.2

Affinis.

Affinis admittitur pro affine. 242.2.6
Procedit in tranſverſalibus. ibid 7
Ampliſſima procedere in valde amico. ibid.8

Afer.

Afri à Vandalica ſeruitute liberati agnoſcunt Dei miſericordiam, & libertatem vitæ beneficio Iuſtiniani impetratam. 148.2.2

Africa.

Africa inſtar Orientis & Illyrici proprium ſortita Præfectum directſim regentem in vrbe Carthagine. ibid.3.12
Africa à Præfecto Italiæ directa. ibid.13
Africæ à Vandalis occupatæ hiſtoriam qui narrent. ibid.11
Africæ limites antiquos reparabat Præfectus prætorio Africæ. 149.1.8
Africam per Vandalos occupatam, Iuſtinianus pulſis Vandalis ad fidei, corporumque libertatem tranſtulit. 148.2.1

Ager.

Inter agros vicinos olim relinqui debebant quinque pedes à ſatione liberi. 499.1.3
per Agrum nemo it, inuito eius domino. ibid.

Agens, & Agere.

Agens pro piis cauſis quilibet auditur de populo. 63.2.11
Agens non auditur ſine intereſſe. 184.1.5
Agens in cauſa reſtitutionis forum rei ſequitur. 311.2.3
Limita vt ibid.6
Agens actione perſonali pro re ſibi priùs vendita, non tamen tradita, poteſt prætendere intereſſe, ſi habeat alium fundum iuxta, vel ſi fuit maiorum ſuorum. 452.2.30
Agere vt nemo teneatur inuitus. 351.1

Aggreſſor.

Aggreſſores nocturni, vide *Populatores.*

Agnatio.

Agnationis, & cognationis differentia non eſt ſublata hodie quoad ſucceſſiones teſtamentarias. 408.1.38

Agrimenſor.

Agrimenſores & periti rem melius percipiunt præſentibus litigantibus, quam eis abſentibus. 497.2.4

Alapa.

Alapam ſi quis dederit iudici, propter illam magnam cauſam iudex poteſt cognoſcere de tali crimine. 350.2.13

Alea.

Aleæ luſus. 503.1
Aleatum luſus prohibitus ob iacturam ſubſtantiæ, vel per ignorantiam huius, aut infelicitatem. 507.1.1
Non exercetur ſine blaſphemia. ibid.2

Aleator.

de Aleatoribus qui agant. 503.2

Alexander.

Alexander Antonini Heliogabali filius adoptiuus. 277.1.3

Alienare.

Alienandi iuſtam cauſam præſtat neceſſitas fatalis. 37.1.14
Alienans nulliter rem Eccleſiæ, poteſt talem alienationem renouare. 24.2.19
Alienans per viam tranſactionis non cenſetur alienaſſe, cùm retinuerit dominium. 211.2.6
Alienans iudicij mutandi cauſa conuenitur actione prætoria ad intereſſe. 324.1.3
Alienantes indebitè Eccleſiarum res, quas pœnas hodie incurrant, remiſſiuè. 37.2.7
Alienata ab hæretico per fiſcum reuocari poſſunt. 104.2.11
ſi Alienetur res prohibita alienari, eo præſente, & non contradicente, cuius fauore facta eſt ea prohibitio, is ita ſibi præiudicat, vt non poſſit eam alienationem retractare ampliùs. 186.2.5

Alienatio.

Alienatio rerum eccleſiaſticarum regulariter prohibita, remiſſiuè. 23.1.3
Alienatio non comprehendit diuiſionem, maximè illam, quæ fit gratiâ vberioris culturæ, vel commodioris. ibid.2.9
Alienatio rerum Eccleſiæ quando fit, ſunt vocandi illi, qui præſentes ſunt, non verò abſentes, nec qui non ſeruiunt. 26.1.9
Alienatio damnoſa, & nociua Eccleſiæ acquiſitio prohibita cenſetur. 27.2.1
Alienatio eccleſiaſticorum bonorum bona Deo dicata prophanans, præ cæteris caſibus prohibita eſt. ibid.2.1
Alienatio valorum, & rerum ſacrarum licita eſt ob cauſam famis, & captiuitatis. 36.2.3
Alienatio rerum eccleſiaſticarum requirit auctoritatem & licentiam Ordinarij. 37.2.4
Alienatio facta à grauato reſtituere, ſi deceſſerit ſine liberis, vide. 179.2.5
Alienatio, & translatio dominij quando impediri poſſit. 189.2.8
Alienatio iudicij mutandi cauſa facta. 324.1
Alienationis rei eccleſiaſticæ reuocatio quando fit à bonæ fidei emptore, tunc fit pretij reſtitutio eidem emptori ab eo, qui vendidit. 28.2.4
Alienatione prohibita an prohibeatur etiam præſcriptio. 302.2.16
Alienatione iudicij mutandi cauſa facta, poſſeſſor poteſt conueniri rei vendicatione, quam parit poſſeſſio. 324.1.1.4

Alimentarius, & Alimentum.

Alimentarius non debet eſſe otioſus, ſed tenetur operari ad commodum eius, qui præſtat alimenta. 115.2.25
Alimenta quando relinquuntur perſonis non moritoris, tunc debentur annuatim. Vide *Legatum.*
Alimenta à matre filio præſtita præſumuntur donata, & non animo repetendi facta. 256.2.4
Ampliatur. ibid.5
Limitatur. ibid.6
Et reſoluitur. ibid.7
Ampliatur etiam in auia materna, ſeu auo materno, & aliis aſcendentibus per lineam maternam. ibid.8
Et extenditur ad filium naturalem, & ſpurium. ibid.9
Reſtringitur autem quando mater adminiſtrabat bona filij. ibid.10
Et limitatur quando mater proteſtata fuiſſet à principio alere ſe filium repetendi, & non donandi animo. ibid.11
Et quando mater ſuper libro rationum familiarium ſcripſiſſet filium debitorem pro alimentis, quæ illi præſtabat. ibid.12
Alimenta præterita quæ ſint. 200.1.5
Alimentorum cauſa dicitur cauſa pia. 26.1.13
in Alimentis præteritis futurorum fauor ceſſat. 200.1.4

Alternatiua.

in Alternatiua remediorum electio non eſt debitoris, ſed creditoris, cui remedia competunt 204.2.4

Alytarcha.

Alytarchiæ ludi cura ad Comitem Orientis ſpectabat. 154.2.1

Ambitioſus.

Ambitioſus quos malos effectus operetur, remiſſiuè. ibid.2.4

Angaria.

Angaria & parangaria quæ. 15.1.3
Angariarum, & parangariarum præſtatio inter vectigalia, quæ Regalia dicuntur, recenſetur. ibid.4

Anima.

Anima cæteris rebus anteponenda eſt. 37.1.15
Animarum fauor publicus. ibid.16

Animal.

Animal in ſuo prædio inueniens, illud includere non poteſt. 476.2.2
Niſi ignoretur cuius ſit. ibid.3
Et tunc quid agendum. ibid.4
Animal in ſuo inueniens, illud per ſtatutum impunè interficit. 477.1.6
de Animalis ad paſtum dati interitu nocente domino, quid ſtatuendum. 183.1.6
Animalia depaſceſcentes in territorio alieno qua pœna teneantur. 477.1.3

Annona.

Annona cuilibet ſecundum peculiares delegationes aſſignanda. 167.1.1
Annonæ victualia iuſto pretio vendi facere, ne pauperes fame pereant, pertinet ad Epiſcopos. 84.2.9
Annonæ cura cum diſcretione viris integris demandanda. 150.1.1
Annonæ Præfectus fuit ſub diſpoſitione Præfecti vrbi, & circa annonam communem habuit poteſtatem. ibid.4
Annonæ ciuiles ſunt certæ præſtationes, quæ militantibus, Palatinuſque officiis, & eorum qui poſſeſſiones tenebant, collatione erogabantur. 23.2.6
Annonæ adminiſtrantium, &c. 167.1
Annonæ quid ſint. ibid.1.1
Annonariæ rei cura penes quos fuerit, remiſſiuè. 150.1.3

Annus.

Annus executoribus datus an currat ignorantibus, vel à die ſcientiæ, vel mortis teſtatoris. 64.2.33
Anni vnius ſpatium, vel aliud à lege præfinitum executori, vt currat, etiam ad effectum deuoluendi ad ſuperiorem, monitio eſt neceſſaria. ibid.29
An vnica tantùm monitio ſufficiat, remiſſiuè. ibid.30
Et an neceſſariò ſit à iudice perſonaliter facienda. ibid.31
Et an requiratur ſpecialis. ibid.32
Anno elapſo iudici reddenda eſt ratio, quot captiui ex bonis defuncti, & quanta pecunia vnuſquiſque eorum redemptus ſit. ibid 34
pro Anno vtili datur hodie quadriennium continuum ad petendam

eodem reſtitutionem, ſed huic obeſt minor ætas, iuſta abſentia, & impedimentum legitimum. 320.2.1.2

Anteceſſor.

Anteceſſor in officio huius liberationem ante aduentum ſucceſſuri officialis non impetrat. 162.1.5

Anteceſſorem magiſtratum ſi ſucceſſor contra præſcriptum Imperatoris ante quinquageſimum diem diſcedere indulget, tunc 30. auri libris nouus magiſtratus punitur. ibid.6

Antiſtibus.

Antiſtibus, pro Antiſtites. 115.2.4

Antinomia.

Antinomia & contrarietas nulla in Codice Iuſtinianeo extet, vel toleretur. 125.2.14

Antinomia nulla in iure, neque ſuperfluum, neque contrarium. 126.1.32

ob Antinomias vitandas antiquæ conſtitutiones omittendæ, præterquam diuiſionis, repletionis, & indaginis plenioris cauſa. 125.2.15

Antiquitas.

Antiquitas nobilitat. 222.1.5

Antiquitati honos non detrahendus. 127.1.18

per Antiquitatem omne fit nobilius. 126.1.38

Antiſtes.

Antiſtes baptizatum iterum baptizans, vt indignus ſacerdotium amittit. 101.1.5

Antiſtes ob ſuſpenſionem iuſtam allegatam cuſtodientem res fugitiui occultatas in præiudicium creditorum, ſub iuriſiurandi religione interrogare poteſt Clericum de rebus cuſtoditis. 115.1.16

Apex.

Apices ſacri, id eſt, litteræ. 386.1

Appollinaris.

Apollinaris ſectam ſequentes pœnas in alios hæreticos ſtatutas non diſſimiles patiuntur. 99.1.2

Apollinariſtæ, & Eutychiani indigni ſuo nomine ſacerdotium, iiſdemque domicilia & patrocinia deneganda, &c. ibid.3

Apoſtaſia.

in Apoſtaſiæ crimine, ſicut in crimine hæreſis, confiſcantur bona. 103.1.5

Apoſtaſiæ criminis accuſatio per quinquennium, mortuo etiam apoſtata, licita eſt. ibid.1.1

Apoſtaſiæ crimen vt publicum, perpetuam in vita apoſtatæ admittit accuſationem. 104.1.1

Apoſtaſiæ crimine poſt mortem detecto licitum eſt agere, & cognatis orthodoxis apoſtatæ ſua vendicare. ibid.4

Apoſtaſiæ crimen non præſcribitur. ibid.6

Morte delinquentis non extinguitur. ibid.2.10

Apoſtata.

Apoſtata fidei quis. 103.1.3

Apoſtata punitur eiſdem pœnis, quibus punitur hæreticus. ibid.4

Apoſtata fidei teſtari nequit. 103.1.2.& 104.1.7

Nequit donare, vendere, aut alienare. 104.1.8

Apoſtata dum viuit, accuſatio perpetuò durat, poſt obitum verò tantum ad quinquennium. 103.1.4

Apoſtata a ferendo teſtimonio repellitur. ibid.2.4

Et eſt incapax ſibi delatæ hæreditatis, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato. ibid.5.

Apoſtata pœnitens minimè eſt audiendus, nec à pœna pro eo crimine irroganda vllatenus excuſandus. ibid.2.8

Controuertitur. ibid 9

Apoſtatæ defuncti memoria poſt eius mortem damnatur. 97.1.45

Non verò vltra quinquennium. ibid.46

Apoſtatæ memoria an & quando damnari poſſit poſt quinquennium, remiſſiuè. 103.1.3

Apoſtatæ defuncti memoria quando damnatur, illius bona non confiſcantur. 104.2.9

Apoſtatæ. 102.2

Qui ſint. ibid.

Apoſtatæ & rebaptizati, inſtar infamium à teſtimoniis ciuilibus arcentur, & indigni ſunt ſucceſſionibus, aliiſque commodis: qualitatem ac ſtatum amittunt, eorumque memoria damnationem meretur. 103.2.1

Apoſtatæ non ſunt expellendi ex ciuitate, ſicut hæretici. ibid.2.6

Sed contrarium verius. ibid.7

Apoſtatæ donandi & teſtandi licentiam, facultatemque amittunt. 104.1.2

Apoſtatarum bona feudalia confiſcantur. 103.1.6

Apoſtatarum bona non confiſcantur ipſo iure. ibid.8

Apoſtatis lapſis, & errantibus ſubueniendum. ibid.2.a

Apparitor.

Apparitor quis. 68.1.20

Apparitores non debent percutere, vulnerare, nec malè tractare vinctos. ibid.1.23

Apparitores olim nudi incedebant, & cur. 158.1.1

Apparitores, vel nuncios contra imperiale præceptum in præiudicium inſtantiæ & partis mutans, quinque librarum auri mulctam metuat. 345.2.2

Apparitores Magiſtrorum militum, tanquam milites & ipſi olim cingulo honeſtati, cuius præſcriptione in foro ſe tuebantur, functi verò officio vt alij cingulum deponebant. 382.1.2

Appello.

Appellandi facultas, aut nullitas etſi denegata, aut ſubmotum iudicis officium, non eſt negata in integrum reſtitutio. 278.2.5

Appellans ante ſententiam fruſtrandi iudicij cauſa mulctandus, & Clerici mulcta non infertur fiſco, ſed diſtribuitur inter pauperes. 85.1.1

non Appellans videtur conſentire in ſententiam iudicis à quo. 418.1.3

Appellare non licet ante ſententiam definitiuam. 85.1.2

Appellare non poteſt qui non eſt grauatus. ibid.2 7

Appellare non licet ab Epiſcopi per prorogationem electi iudicio, & ſententia. 89.1.2

Contrarium. ibid.3

Proponitur ſententia D. Barboſæ. ibid 4

Appellare licet ab Epiſcopo vt delegato ad delegantem. 89.2.2

Appellare non licet à præfecti prætorio ſententia. ibid.1.6

Appellare nequiens à ſententia, quæ tranſiuit in rem iudicatam, patitur aduerſus eam ſupplicare non poteſt. 140.2.5

Appellare licet tempore feriarum repentinarum inductarum ob rem feliciter geſtam. 361.2.2

Appellari poteſt ab Epiſcopo cognoſcente ex prorogatione, ſi feratur ſententia confirmatoria. 89.2.3

Appellari poteſt à denegata reſtitutione in integrum, & deinde ob omiſſam appellationem à denegata reſtitutione in integrum, datur reſtitutio ipſi quidem minori ex cauſa iuuenilis imprudentiæ, maiori verò ex iuſta cauſa impedimenti, propter quod appellare non potuit. 306 2.8

Reſolue vt ibid.9

Appellatur ab Epiſcopo delegato à domino temporali, ad ipſum dominum delegantem. 89.2.4

Appellatur ab arbitris. 345.1.6

Appellatio.

Appellatio datur, ſi renouatio emphyteuſis fiat extraneo, & proximior poteſt petere vt extraneus inueſtitus remoueatur. 29.2.5

Appellatio friuola quæ, remiſſiuè. 85.1.6

Appellatio interponenda pro reo condemnato, poteſt fieri per Procuratorem. 88.1.14

Imò pro criminaliter condemnato in cauſa criminali non ſolùm admittitur Procurator, ſed etiam vnuſquiſque extraneus. ibid.15

Amplia etiam vt non ſolùm laicus, ſed & Clericus poſſit pro condemnato capitaliter appellare. ibid.16

Appellatio datur quando iudex denegat copiam actoris. 340.1.5

Appellatio vbi remouetur ad abbreuiandum lites, tunc cenſetur etiam remota ſupplicatio. ibid.2.8

Appellatio ſuſpendit pronuntiatum. 211.1.10

Appellatio & recuſatio a pari procedunt. 343.2.11

Appellatio die feſto interponi poteſt, licèt tunc eam proſequi non liceat. 361.2.3

Appellatio hæredis relata ad id, quod ſui naturâ non eſt tranſmiſſibile ad hæredes, in perſona primi hæredis finitur. Vide *Hares.*

Appellationis tempora ſunt continua, & in ea computantur feriæ repentinæ. 361.2.1

Approbatio.

Approbatio Imperialis inſeruiens clariſſimis Prætorianis tribunis, & Notariis, ad filios eorum, & alios illuſtrandos extenditur. 131.2.3

Vide *Ratificatio.*

Approbatum.

Approbatum ſemel, amplius approbari non poteſt. 166.1.2

Aqua.

Aquæ ſeruitus. 467.2

Aqua quando ducitur è flumine, & loco priuato, ius adquiritur decennio inter præſentes, viceunio inter abſentes: quando verò ducitur è flumine publico, tunc tantum tempus requiritur, cuius initij memoria non ſit in contrarium. 469.2.15

Aqua non ſolùm illa dicitur mea, quæ ſponte ſua in meo fundo naſcitur. 470.1.2

Sed etiam illa, quæ naſcitur alibi, poſtquam meum fundum ingreſſa eſt. ibid.3

Aqua poſtquam eſt in meo fundo, poſſum ex ea facere quod volo. ibid.4

Aqua quando exiuit de fundo meo, & eſt ingreſſa tuum, non poſſum ego alteri concedere, niſi cùm ſeruitus à fundi domino conſtituitur, vicino inferiore volente, antequam aqua ad fundum inferiorem perueniat. ibid.5

Aqua cum ſufficere poteſt tam pro vſu illius primi, cui iam quæſitum eſt ius ducendi eam, quàm etiam pro ſecundo, tunc huic ſecundo concedere licet ius ducendi aquam, etiam inuito illo primo. ibid.6

Aqua ſi naturaliter fluit tempore etiam immemoriali, nulla poteſt prætendi præſcriptio, & ideo dominus aquæ eius curſum mutat ad libitum. 473.1.4

Nemo

Nemo per aquam ex fundo ſuo vicino ſeruit, cùm ſit propriorum agrorum. 470.2.2
Aquam ducendi alteri facultate conceſſa, poſtquam eſt effecta illius concedentis per ingreſſum fundi, tunc alij etiam licet concedere. ibid.8
Aquam ex flumine ita demùm duci permittitur, ſi ſine iniuria alterius id fiat, non ſi cum damno alterius. 471.2.4

Aqueductus.

Aquæductus vni conceſſus, poteſt concedi & alteri, dummodo non noceat. 470.1.1

Arbiter.

Arbiter non poteſt reſtituere, nec de cauſa reſtitutionis in integrum cognoſcere. 312.2.4
Non poteſt exequi ſuam ſententiam. 326.2.8
Nec executio huiuſmodi ſententiæ arbitralis committi poteſt, ſed eſt iudicis ordinarij. ibid.9
Arbiter cognituus ſuper cauſis recuſati iudicis, illico, & intra triduum proximum à recuſante eligendus eſt, aut partibus diſſentientibus arbiter litem diremptiurus a competenti ſuperiore conſtituitur. 345.1.3
Arbiter. 324.1
de Arbitris, ſiue æſtimatoribus bonorum, & partitoribus, remiſſiuè. 490.2.6

Arbitrator.

Arbitratores poſſunt ferre laudum ſuum diebus feriatis, cùm ſint amicabiles compoſitores, nec cauſæ cognitio apud eos deſideretur. 364.2.7
Vel etiam quia arbitramentum hoc eſt inſtar tranſactionis, quæ diebus his celebrari poteſt. ibid.8

Arbor.

Arbores plantatæ, quæ iam terram radicibus ſunt amplexæ, non debent eradicari per poſſeſſorem, ſed earum pretij æſtimatio poteſt. 444.2.3

Archigerontes.

Archigerontas, Diœcetaſque nonniſi Chriſtianos dirigi præcipitur. 87.1.1
Archigerontes & diœcetæ qui. ibid.2.3

Archimandrita.

Archimandrita Græcum nomen, Latine dicitur princeps ouium, vel Monachorum. 8.2.8

Area.

Area ſi non poteſt habere ventum niſi ea vna parte, prædio vicino ipſo iure ſeruitus eſt impoſita ne altiùs tollatur, & ventum impediat. 474.2.5.6

Arena.

Arena in præſenti pro amphitheatro, quo in loco beſtiæ conficiebantur. 398.1.2

Arenarius.

Arenarius, qui cum beſtiis pugnandi cauſa in amphitheatrum prodibat. ibid.1.3

Argentarius.

Argentarius tenetur edere codices, & rationum libros. 175.2.1.2
Etiam pro eorum memoria confectos, probata exiſtentia, & & intereſſe petentis illos. ibid.3

Argumentum.

Argumentum valet à rubrica, quando ſcilicet per ſe clara, & ab omni parte perfecta eſt. 5.2.6
Argumentum à maiori ad minus validum & receptiſſimum. 27.2.2
A multo magis, & validum, & frequentiſſimum in iure. ibid.3
Validum eſt de toto ad partem, quando eadem, non diuerſa militat ratio. 38.1.4
Et contrà à parte ad totum. ibid.5
A contrario ſenſu non ſemper validum eſt. 54.5.9
Ab abſurdo vitando, ſeu remouendo valet. 74.2.4
A morte ciuili ad naturalem, an & quando ſit validum. 81.2.3
A milite armatæ militiæ ad militem cœleſtis militiæ validum. 188.2.9
Ab appellatione ad recuſationem validum. 343.2.12

Arma.

Armorum & inſigniorum delatione conſeruatio domus ac familiæ inſtitutoris inducitur. 253.1.4

Arrianus.

Arriani, & alij in hac lege expreſſi hæretici in foro Romano domicilia habere non poſſunt. 98.1.1

Aſceteria, & Aſcetria.

Aſceteria idem ferè quod monaſteria. 73.1.3
Aſcetriæ, & priuilegia earum. 41.1
Aſcetriæ quæ. ibid.7

Aſcriptitij.

Aſcriptitij, & coloni, qui terræ colendæ perpetuò ſunt aſcripti, ordinari non poſſunt. 54.2.3
Aſcriptitij in Ordinem Clericorum recipi non debent, nec poſſunt abſque dominorum voluntate. 73.2.1
Aſcriptitij eatenus Clerici fiunt, quatenus ſubrogant alium agriculturam exercentem, qui domino canonem ſoluat. ibid. num.1

Aſſeſſor.

Aſſeſſor quis eſt impunè in ſua prouincia vſque ad quatuor menſes, non vltrà, niſi ex Principis permiſſu. 165.2.8
Intellige vt ibid.9
Aſſeſſor non poterit eſſe in ea cauſa, in qua aliquando fuit Aduocatus. 166.2.11
Aſſeſſores iudicum. 163.2
Aſſeſſores liberalitate non minùs, quàm magiſtratus digni ſunt. 166.1.1
Aſſeſſores conſilia, quæ dabunt Præſidibus, ſignabunt. ibid. 2.14

Aſtrologia, & Aſtrologus.

Aſtrologiæ iudiciariæ, & diſciplinarum diuinatoriarum ſtudium pernicioſiſſimum in Eccleſia Dei. 90.2.3
Aſtrologorum iudiciariorum pœna quæ. ibid.4

Attentatio, & Attentatum.

Attentatio punitur. 47.1.4
Attentatorum cauſa non impedit quo minus non procedatur in cauſa principali. 498.2.4

Atteſtatio.

Atteſtationes teſtium edi non debent parti ante illarum publicationem. 174.1.8

Auarus.

Auari non admittendi ad magiſtratuum adminiſtrationem, remiſſiuè. 164.2.5

Auctor.

Auctor vnus in certis altero melior. 125.1.7
Auctores, ex quibus Tribonianus cum collegis Pandectarum iura deſumpſit, æquam dignitatem habuerunt. ibid.6
ex Auctorum multitudine eandem ſententiam de iure ſequentium is eligendus, qui meliorem, & æquiorem fouet, vel tuetur ſententiam. ibid.8

Authoritas.

Authoritas patris non firmat contractum filiifamilias, vt non ſit locus reſtitutioni in integrum. 272.1.2
Authoritas tutoris, vide *Tutor.*
Auctoritatem, & nomen imperiens ex Principis maieſtate priuatis ſcripturis, rem ſuam facit. 125.1.10

Audientia.

Audientia Epiſcopalis, & diuerſa capitula, quæ ad ius, curamque & reuerentiam pertinent Pontificalem. 83.2

Auguſtus.

Auguſtus dicebatur Iuſtinianus, eo quòd illi Deus omnia proſperè polliceebatur felicibus auguriis, & ſignis. 2.1.14

Auia.

Auia an carcerari poſſit pro debito ex adminiſtratione tutelæ. 160.2.6.7.8

Autem.

Tò *Autem* ponderatus. 434.2.5

Auunculus.

Auunculi, amitæ, materteræ, patrui, fratrum liberi, non vt inofficioſa, ſed falſa oppugnant. 403.1.1

Auxilium.

Auxilium legis fruſtra inuocat, qui committit in legem. 94.1.3
Auxilij diuini inuocatio perquam neceſſaria, & vtilis. 149.1.1

Axioma.

Axioma, Quod differtur, non aufertur. 135.1.20
Axioma, Melius eſt intacta iura ſeruare, quàm poſt vulneratam cauſam remedium quærere, remiſſiuè. 302.2.12
Axioma, Deceptis, & non decipientibus iura ſubueniunt, remiſſiuè. 304.2.5
Axioma, Verba debent intelligi naturaliter, & propriè, non ciuiliter, & fictè, remiſſiuè. 309.1.3
Axioma, Partus ventrem ſequitur, qui intelligendum ſit. 442.2.3

B

Balla.

BAllæ mercatorum præſumuntur eſſe eorum, quorum ibi ſunt inſignia. 251.2.3

Balneum.

Balnea olim publica, & priuata, remiſſiuè. 360.1.1
Balnea, eorumque vſus illiciti, remiſſiuè. ibid.3

Bannitus.

Bannitus à quocunque impunè occidi poteſt. 53.2.5

Bannum.

à Banno nemo abſoluendus, niſi pacem inierit cum offenſo. ibid.6

Baptiſma.

Baptiſma ſanctum. 101.2
Ne iteretur. ibid.
Baptiſma prophanantibus nullo remedio ſuccurrendum eſt. 103.2.3
Baptiſmo iterato ſe ſubjiciens, nec factum deferens, teſtamenti factionem amittit, cum mulcta decem librarum auri. 102.2.3

Bellum.

Bellum aduersùs infideles, ex eo ſolùm quod infideles ſint, etiam

auctoritate

authoritate Imperatoris, vel Papæ iuſtè indici non poteſt. 111.1.5

Beneficiatus, & Beneficium.

Beneficiati, ſeu Religioſi accuſare poſſunt eos, qui ſibi iniuriam fecerunt coram iudice eccleſiaſtico, vel ſeculari. 44.1.6

Beneficium ſpeciale non cenſetur ſublatum per verba generalia ſtatuti, ſed ſpecialia requiruntur. 182.1.18

Beneficium per gradus, non ſaltùm, expetere, & impetrare decet. 232.2.1.2

Beneficia perſonalia ſine die & conſule non valent. 144.2.1.2

Biarchia.

Biarchia quid, remiſſiuè. 152.1.4

Bonum.

Bona dicuntur eſſe de iuriſdictione illius, in cuius territorio ſunt. 14.2.2

Bona acquiſita per Monachum factum Epiſcopum, eo defuncto non ad monaſterium, ſed ad Eccleſiam, cuius eſt Epiſcopus, pertinent. 19.2.30

Bona tradita monaſterio in dotem Monialis, perpetuò apud monaſterium durant, quamuis Monialis relictis aſcendentibus, aut deſcendentibus obeat. 21.1.13

Bona Eccleſiæ emens ab illius adminiſtratoribus, non ſeruatis ſolemnitatibus, pretium perdit. 24.1.16

Bona Eccleſiæ alienata non ſeruatis ſolemnitatibus, & ſic nulliter, debent Eccleſiæ reſtitui vnà cum fructibus à die alienationis. ibid.18

Bona immobilia Eccleſiæ vt poſſint diſtrahi, debent eſſe præſentes duæ ſaltem partes ex tribus. 26.2.19

Bona Eccleſiæ vt alienentur, non ſufficit inſtantem neceſſitatem probare, niſi vtilitas probetur. 27.1.22

Bona ad Hoſpitalia pertinentia licitè alienari non poſſunt abſque ſolemnitatibus in rerum Eccleſiaſticarum alienationibus requiſitis. 66 2.9

Bona inuenta penes Epiſcopum, in dubio præſumuntur intuitu Epiſcopatus quæſita interim dum aliud legitimè non probatur. 71.1.2

Niſi conſtet de tenuitate Epiſcopatus, & de bonis, ac diuitiis propriis Epiſcopi. ibid 3

Bona omnia, quæ in Clericorum dominium deueniunt, eo ipſo ſortiuntur rationem bonorum caſtrenſium. 72.1.3

Bona vbicumque diuidi, & diſtribui inter pauperes, vel pias cauſas iubentur, intelligendum eſt de pauperibus, vel piis cauſis illius loci, in quo teſtator habebat domicilium habitationis. 75.2.13

Bona rapientis mulierem Deo dicatam, applicantur illi monaſterio, in quo rapta illa permanebat. 80.1.14

Bona rapientis Monialem fiſco applicari, reſeruatis monaſterio quibuſdam eruendis arbitrio iudicum imponendis. ibid.2.16

Bona monaſterio quæſita per ingreſſum non reuocantur, licèt ingreſſi ad ſecularem remeauerint vitam. 83.1.40

Bona hæreticorum poſt crimen hæreſis incurſum diſtracta vendicantur à fiſco, etiam nullo reſtituto pretio emptori, ſeu poſſeſſori eorum, &c. 96.1.16

Bona hæreticorum hodie confiſcantur, neque liberis Catholicis reſeruantur. 99 2.5

Bona Iudæi Chriſtianum circumcidentis publicanda ſunt. 108.2.1 2

Bona latitantis in Eccleſia extra illam ſita, item occultata, iudex ſecularis exequi, & ad commodum publicarum, priuatarumque rationum diſtribuere poteſt. 115.1.15

Bona quæ in Eccleſia poſita ſunt, per vim inde auferri non poſſunt. ibid.21

Bona mobilia Clerici condemnati ad perpetuos carceres, vel ad degradationem, pertinent ad Epiſcopum; immobilia verò ad Regem, vel alium dominum temporalem. 251.2.10

Bona minorum communia ſi ſunt ab altero minore alienata ſine ſuo conſenſu & mandato, & factus maior, qui non vendidit, ratificet, & qui vendidit reſtitui petat, non poterit etiam qui ratificauit reſtitui. 275.2.6

Bona curatoris, ſeu tutoris, illiuſque hæredum, intelliguntur tacitè hypothecata ex cauſa adminiſtrationis. 340 2.61

Bona quaſi caſtrenſia quæ. 425.1.4

Bona ex hæreditate communia iudicio familiæ erciſcundæ rectè petuntur, & non adiudicantur. 479.2.1

De male acquiſitis in hæreditate inuentis quid. ibid.2

Bona profectitia diuidenda ſunt, & debitum vnius fratris non oneret alios, niſi de eius peculio profectitio. 481.1.2

Bona fuiſſe communia, per inſtrumentum diuiſionis probari poteſt. 490.1.4

Bonorum dominium & poſſeſſio eſt penes ingredientem Religionem, & vi acceſſoria ad perſonam ipſo iure, & abſque aliqua apprehenſione per ingreſſum tranſeunt in monaſterium. 19.1.23

Bonorum omnium appellatione veniunt mobilia & ſe mouentia, immobilia, nomina debitorum, iura & actiones. 96.1.8

Bonorum poſſeſſio cauſa litis agnoſcendæ non tribuit ius, & huius virtute ſcriptis hæredibus non poteſt auferri poſſeſſio. 391.1.1

Bonorum deſcriptio, ſine qua non poteſt præſtari cautio, remitti nequit. 458.2.6

Bona inteſtatorum inter liberos æqualiter diuidenda. 480.2.1.2

Bonis Iudæorum non debent Chriſtiani ſtatuere pretia. 107.1.3

de Bonis fiſco vendicandis vbi eſt quæſtio propter illatam ſibi mortem, Procurator Cæſaris, & ſic fiſcales iudices ſunt adeundi. 387.1.2

Idem eſt de illo, qui laqueo ſe ſuſpendit, & ex deſperata vita obiit. ibid.3

Borboritæ.

Borboritis teſtimonia & conuerſationes cum Chriſtianis interdictæ. 501.1.2

Brephotrophi.

Brephotrophi, & priuilegia eorum. 41.1

Brephotrophi qui. ibid.5

Brephotrophium.

Brephotrophium locus, domuſve dicitur, vbi infantes, recentéſque partus expoſiti, aut egentibus parentibus nati alebantur. 35.1.10

C

Cadauer.

Cadauer delinquentis in Gallia non poteſt tradi ſepulturæ inconſulto Principe, ſeu Curia ſuprema, & ex conſuetudine in patibulis dimittuntur ad terrorem & exemplum: quod obſeruatur etiam in Luſitania. 506.1.5

Cadauer humanum inconſulto Principe à loco in locum non transferendum. 505.2.c

Cadauera punitorum olim inſepulta relicta, & cur. 506.1.3

Cætera.

Tò *Cæteris*, ponderatur. 434.2.6

Calculatio.

Calculatio fraudis ratione fit irrita. 217.2.10

Calculatione facta per calculatores nominatos à partibus, iurata tamen, vel vallata pacto partium de ſtando ei, non poteſt reiterari. ibid.9

Calculus.

Calculus, pro ſententia. 327.1.13

Calculi error non præiudicat veritati, & rationes erroneæ calculi prætextu retractari poſſunt. 217.1.1

Calculi erronei allegationi non eſt locus ſequuta ſententia. ibid.2

per Calculi errorem indebitum promiſſum condicitur. ibid 3

Calculi error in cauſa appellationis deduci poteſt. ibid 5

Declara vt ibid.6

Calculi errore probato, omnia pacta, conuentiones, ſtipulationes in quietatione appoſitæ, eodem errore confectæ præſumuntur. ibid.8

Calculi error vbi allegatur, non ſolùm ſemel, ſed bis, ter & quater calculandæ ſunt rationes. ibid.2.13

Calix.

Calix ſacer ſi fuerit deſtructus, id eſt fractus, & inutilis redditus ad ſacrorum vſus, deſinit eſſe ſacer, & æſtimari ac vendi poteſt, à Sacerdotibus tamen. 38 1.8

Calix integer quando vendi poſſit Eccleſiæ, vel etiam priuato Clerico ad vſum Oratorij, & ſcriptum alterius Eccleſiæ, remiſſiuè. ibid.9

Calor.

Calor inconſultus exhæredationem, iniuſtam ſcilicet, vitiat. 479.1.6

Calumnia.

Calumniæ iuramentum, vide *Iuramentum*.

per Calumniam illuſtrem accuſans, pœnam non euadit, vide *Pœna*.

Cancellarius.

Cancellarij iudicium. 163.2

Poſt finitam adminiſtrationem per 50. dies manebunt in prouincia, vbi prius officia habuerunt. 164 1.1

Cancellarij ſub fide geſtorum ex eodem officio electi iudicibus applicandi ſunt. 165.1.2

Cancellarij, & domeſtici miniſterium qui ſemel in prouinciis geſſit, ad officij continuationem non admittitur. 164.5.1

Canon.

Canon anniuerſarius, remiſſiuè. 108 2.6

Canonis, vel ſtatuti interpretatio pertinet ad conditorem, ſi de eius mente dubitetur. 11.2.2

Canonis ſolutio facta proprietario continuè arguit dominium illius, cui fit ſolutio. 456.2.4

Canones ſunt in ſeculari foro ſeruandi. 12.2.1

Vide *Lex*.

Canonicus.

Canonicorum in Eccleſia maior numerus eſſe non debet, quàm patiantur facultates ipſius. 11.1.4

Recepti vltra numerum etiam per ſuffragia potentium, non gaudent priuilegiis eorum, qui ſunt intra numerum. ibid.5

Receptus ſimpliciter de mandato Papæ in aliqua Eccleſia, in qua eſt certus numerus Canonicorum, quando habeat plenum ius Canonicæ. ibid.6

Cantor.

Cantor.
Cantoribus, Lectoribúſque nuptias contrahere permiſſum, aliis autem omnibus interdictum. 56.2.1
Capio.
Capi & carcerari nemo poteſt pro debito ciuili in diebus feriatis, propter honorem Dei. 365.1.3
Capiendi ius an poſſit cedi, vel exerceri per alium, remiſſiuè. 383.2.2
jus Capiendi alterum propria auctoritate cedi, & demandari poteſt alteri. ibid.2.5
Capitatio.
Capitatio adminiſtrantium, &c. 167.1
Capitatio quid. ibid.1.2
Capitatio eſt tributum, quod in ſingula venalium quadrupedum capita pendebatur. 13.2.3
Capitulum.
Capitulum alicuius Eccleſiæ, ſi emit rem quampiam immobilem, an & quando illi debeat fieri retractus oblatio. 68.1.18
Captiuus.
Captiui redimendi. 41.1
Captura.
Captura de perſona ſui debitoris fugitiui permiſſa creditori propria auctoritate, non ſolum eſt permiſſa creditori, ſed etiam eius Procuratori. 383.2.4
Captus.
Captus ab hoſtibus cum patre & matre, reuerſus illis defunctis ibi, ſuccedere, & bona vſucapione acquiſita vindicare per vtilem reſciſſoriam poteſt. 323.2.1
Captum eripiens è manibus familiæ, qui iam confeſſus, conuictus, aut condemnatus eſt, vel ductus ad ſupplicium, puniri debet, & tenetur crimine læſæ maieſtatis, niſi eximat de manibus familiæ eum, qui iniuſtè, & indebitè captus eſt, & multo magis ſi iniuſtè damnatus ducitur ad ſupplicium; tunc enim eximens nulla pœna tenetur. 88.1.12
Carcer.
Carceris impedimentum prodeſt læſo per ſententiam ad petendam reſtitutionem in integrum. 322.1.1.2
Carceri incluſus pro delicto inquirendo, per carcerem non infamatur. 235.1.1
Carceratus.
Carcerati circa Paſchatis feſtum relaxandi, etiamſi agatur de pœna corporali. 85.2.1
Niſi crimen grauiſſimum ſit. 86.1.7
Et an iſto caſu liberi dimittantur, an verò cum fideiuſſore vt reuertantur, oſtenditur. ibid.8
Carcerati ſi culpâ iudicis Dominicis diebus non interrogati patiantur inediam, ſqualorem, per commentarienſis ſæuitiam, iudices ad 20. libras auri tenentur cum diſcrimine officiorum. 90.1.1
Cardinalis.
Cardinali aſſerenti ſe eſſe Legatum, creditur circa poteſtatem ordinariam, etiamſi litteras ſuæ legationis teſtes non exhibeat. 123.2.5
Prout etiam creditur, ſi atteſtetur de ſpeciali mandato Sedis Apoſt. aut de mente Summi Pontif. abſque litteris ſui mandati. ibid.6
Declara vt ibid.7
Carere.
Tò *Careat*, latam ſententiam ipſo iure importat. 222.2.10
Caſtellum.
Caſtella talia ædificanda, vt per pauciores præſidiarios defendi poſſint. 149.1.9
Caſtella remiſſiuè. ibid.15
Caſtitas.
Caſtitas miniſtris Chriſti Altaris maximè neceſſaria. 65.2.4
Caſtrenſe.
Caſtrenſia, & quaſi, non veniunt in diuiſionem hæreditatis paternæ: at donata in peculium ſic. 478.2.1.2.3
In regno Portugaliæ conferuntur aliquando. ibid.
Caſtrum.
Caſtrum vnde dicatur, & quomodo diſtinguatur à ciuitate, oppido, villa, remiſſiuè. 149.2.16
Caſtrum vni adiudicatum, ſi ſit maioris valoris quàm alterum, ad officium iudicis ſpectat alterum alteri ad certam pecuniam dandam condemnare. ibid.
Caſus.
Caſus iuris vbi ambiguus, & à nullo deciſus, tunc Princeps adeundus. 127.2.40
in Caſu lege expreſſa non deciſo recurrendum ad Principis & huius palatij conſilium, & inde reſponſum petendum. ibid.
Caſus in quibus ceſſat querela, & filius per tacitum conſenſum ab illa excluditur, remiſſiuè. 397.2.15
Cataſtrum.
Cataſtrum probat contra tertium, dummodo adfuerit ſcripturæ cataſtri. 456.2.3
Cauere.
Cauere non tenetur de vtendo arbitrio, qui omnia bona donauit, ſolo vſufructu retento. 459.2.12
Cauſa.
Cauſa quando dicatur ciuilis, quando verò criminalis. 58.1.8.9
Cauſa in qua pecunia applicatur fiſco, an ſit ciuilis. 61.1.1
Cauſa contra Monachum, aut Monialem in cœnobiis degentem apud iudicem ſecularem mota, remittenda eſt ad eccleſiaſticum competentem. 68.1.1
Cauſa quando eſt momentanea, nihil refert ſi ceſſet poſt effectum. 180.1.12
Cauſa in pactis liberatoriis non attenditur, ſed in obligatoriis. 182.1.1
Cauſa certis finibus circumſcripta effectum producendum reſtringit. 198.2.7
Tò *Cauſa*, generale eſt, & comprehendit ciuilem, & criminalem. 204.1.8
Cauſa licèt ſit ſopita tranſactione, poteſt nihilominus reſuſcitari per reſcriptum Principis dicentis, Non obſtante tali lege. ibid.9
Cauſa pecuniaria vxoris per maritum legitimè ſatiſdantem agi poteſt, tam in inſtantia prima, quam appellationis. 239.2.1
Cauſa ſi committatur per legem certo officiali, hæc iuriſdictio quaſi data per legem, cenſebitur ordinaria. 250.2.14
Cauſa quando eſt indiuidua, tunc reſtitutio conceſſa minori prodeſt maiori. ibid.3
Cauſa noua quæ, remiſſiuè. 307.1.5
Cauſa noua ad reſtitutionem obtinendam ſufficiens quæ. ibid.1.5
Cauſa reſtitutionis in integrum omni iure delegari poteſt; tam antiquo, quam nouo. 312.2.6
Cauſa qualibet ordinariè, plenèque diſcutienda eſt. 335.2.2
Cauſa ſimpliciter conſiderari poteſt. 336.1.5
Cauſa poſſeſſionis eſt vnum continens cum cauſa proprietatis, & ob id diuidi non poteſt. ibid.8
Cauſa vel per actorem, vel reum deſerta, iudex ſine metu appellationis in cauſa pronuntiat legitimè per probationes informatus. 339.2.35
Cauſa criminalis principaliter intentata poſt ciuilem, facit ciuilem ſuperſedere 353.1.1.2
Cauſa ciuilis intentata poſt criminalem quando eſt illi præiudicialis, tunc de ea prius eſt cognoſcendum, quam de criminali primo loco intentata ratione præiudicialitatis. ibid.2.3
Cauſa criminalis quando non eſt præiudicialis ciuili, & vna alteram compatiatur, tunc in neutra ſuperſedendum eſt, ſed in vtraque ſimul proceditur. ibid.4
Cauſa proprietatis maioratus ad illum Regium conuentum remittenda, vbi maior pars maioratus eſt. 381.1.6
Cauſa ſtatus. 382.1
Cauſa ſeruitutis & libertatis pendens inter fiſcum, & priuatum; per Procuratorem Cæſaris examinari poteſt. 383.1.1
Cauſa verò ingenuorum pertinet ad iuriſdictionem Præſidis. ibid.1
Cauſa ab eodem iudice decidenda. 446.1.3
Cauſæ continentia non diuidenda, & ſuper cauſa poſſeſſionis & proprietatis idem iudex adeundus eſt. 336.1.1.2
Non proceditur in cauſis, quarum pars ſpectat ad iuriſdictionem ſecularem, & alia ad eccleſiaſticam, ſed vnuſquiſque procedit in ſua cauſa. ibid.3
Cauſæ ſtatus examinari non poſſunt à Procuratoribus Cæſaris. 382.2.1.2
Cauſæ cognitio ad Procuratorem Cæſaris pertinens non eſt tractanda coram iudice incompetenti. 387.1.1
Cauſam habentes à fiſco, pro re à fiſco prouenienti petunt remiſſionem cauſæ ad iudices fiſcales. 294.1.8
Cauſam fiſcalem Aduocatus non deſerit prætextu ſalarij non ſoluti. 233.1.1.2
in Cauſa concernente vtilitatem publicam, Præſidis locum adminiſtrans cognitionem habet. 163.1.1
in Cauſa criminali reus non tenetur edere inſtrumenta fiſco. 174.1.9
Limita vt ibid.10
in Cauſa famoſa infertur infamia perpetua. 236.2.1
in Cauſa poſſeſſionis momentaneæ audiri poteſt qui aliàs non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio. 351.1.3
in Cauſa criminali an & quando ſit locus prorogationi. 369.1.7
Cauſæ fiſcales non examinentur, niſi præſente Aduocato fiſci. 231.2.3
Cauſæ ad perſonaliter comparendum ſufficientes quæ ſint. 149.1.5
Cauſæ continentes, vbi diuerſi ſunt fori, & diuiſionem ac ſeparationem poſſunt recipere, coram diuerſis iudicibus tractandæ ſunt. 336.1.4
Cauſæ ciuiles intra triennium terminandæ ſunt. ibid.2.1
Cauſæ meri imperij non delegantur, excepta ingenuitatis, & libertatis cauſa. 347.1.2
Cauſæ mediæ (quæ ſcil. excedebant decem aureos) olim indiſtinctè poterant delegari per Prætorem; hodie autem non poſſunt delegari niſi in duobus caſibus. ibid.9
Cauſæ minimæ iuriſdictionis delegari indiſtinctè poſſunt. 348.1.1.2

Cauſæ

Cauſæ mori & mixti imperij an delegari poſſint. 347.2.6
Cauſæ criminales poſſunt delegari. 349.1.9
Cauſæ fiſcales, vel diuinæ domus. 386.2
Cauſæ fiſcales ſunt cùm de crimine non quæritur, ſed de bonis fiſco applicandis ex cauſa criminis commiſſi, vel aliter. 388.1.3
Cauſas medias ipſimet Præſides audiant, aut occupationes delegabunt, reſeruato iure ſententiam ferendi. 347.1.1
in Cauſis fiſci reus ab eo conuentus illi edere inſtrumenta tenetur ad fundandam eius intentionem. 374.1.4
Secus in cauſis criminalibus. ibid.5.7
Extenditur illa de fiſco ſententia ad Eccleſiam, matrimonium, dotem, libertatem, miſeras perſonas, liberalem cauſam, cauſam ſcholaſtici, ſtudij, & quamcunque aliam fauorabilem, vt alimentorum. ibid.6
in Cauſis pecuniariis & ciuilibus nullus eſt compellendus vt perſonaliter compareat. 249.1.2
Vt quis perſonaliter veniat, cauſa in citatione exprimenda eſt. ibid.4
in Cauſis per probationes diuerſas deducendis iuramentum calumniæ requiſitum præſtandum eſt. 329.1.1
in Cauſis fiſcalibus inſtantia nunquam perit. 338.1.14
Secus in cauſa dotis. ibid.15
in Cauſis piis (vt eſt libertatis datio) proceditur etiam diebus feriatis. 362.1.4

Cauſidicus.

Cauſidicus in vno eodemque iudicio non poteſt eſſe iudex ſimul & aduocatus. 225.1.1
Vide *Aduocatus*.

Cautio.

Cautio iuratoria locum habet, quoties quis ex neceſſitate iuris tenetur ſatiſdare, & quòd ſit pauper, non inuenit fideiuſſorem, aut pignora. 61.1.7
Cautio Mutiana in contractibus nulla. 180.2.17
Cautio tam firmat perſonam Procuratoris, præterquam quoad iuramentum calumniæ. 331.1.21
Cautio vſufructuaria per teſtatorem remitti nequit, & ante cautionem non competit actio pro vſufructu. 458.1.1.2
Cautio vſufructuaria non poteſt remitti vſufructuario per teſtatorem, etiam per viam conditionis, pœnæ, vel tranſlationis, etiam in vſufructu improprio, ſiue earum rerum, quæ vſu conſumuntur, aut minuuntur. ibid.4.5
Cautio vſufructuaria remitti poteſt, ſi vſusfructus conſtituatur inter viuos. ibid.2.7
Si hæres poſtquam ſucceſſit, eam cautionem, & inuentarij confectionem vſufructuario remiſerit. ibid.8
Cautio, ſiue fideiuſſio reſpectu rerum, & bonorum, quæ vſu non conſumuntur, intelligitur de vtendo & fruendo arbitrio boni viri, ſalua rerum ſubſtantia. 460.1.4
Quid ſi vſusfructus conſiſteret in rebus, quæ vſu conſumuntur. ibid.2.6
Cautio cùm requiritur pro ſubſtantia vſusfructus conſtituendi, non ſufficit iuratoria, ſed neceſſariò præſtanda ſatiſdatio. ibid.2.8
Cautionis acceptio in iure. 239.2.9
Cautionem iuratoriam præſtare ſufficit, ſi fideiuſſorem non inuenis. 537.2.8
Cautionem qui pluries exegit per dolum, & plus petiit, litem conteſtando debitum perdit; pœnitentia autem ante litem conteſtatam incompetentem cautionem, & debiti nimiam petitionem abolet. 356.1.1
per Cautionem doloſam plus petens litem conteſtando debitum perdit: ſecus ſi reus in iudicio, ſeu extra ſponte confeſſus ſit, ſe totum illud debitum debere, niſi in ea confeſſione interuenerit dolus creditoris. ibid.2.19
Vel in libello appoſita eſſet clauſula, *ſaluo iure ſuperfluo*, &c. ibidem, vel adeſſet alia clauſula, *omni meliori iuris modo*, &c. 357.1.20
Vel diceretur in libello, quod petit ducentos aureos, paratus deducere eam partem, quæ apparebit legitimè ſoluta. ibid.21
Vel hæres recipiens cautionem plus debito extortam per teſtatorem, compareret in iudicium illud debitum petendo. ibid.2.2
per Cautiones nimias, & incompetentes petitiones tranſactiones non impugnantur. 356.1.3

Cedens.

Cedens actionem potentiori ratione officij perdit cauſam. 251.1.1.2

Cenſitus.

Cenſiti non debent tranſire, ac recipi in ordinem Clericorum, dominis inuitis. 54.2.1
Cenſiti ac coloni dominorum conſenſu in Clericorum ordinem tranſeuntes ſeruitia præſtabunt per ſubſtitutum. ibid.2

Cenſus.

Cenſuum deſcriptio, cenſuum non reddit aliquem dominum. 456.1.2

Certamen.

Certamen circenſe, pro conflictu equeſtri. 365.1.7

Ceſſio.

Ceſſio bonorum infamiam non irrogat. 237.1.3.2

Character.

Characteres loco expreſſarum literarum adhibiti leges obſeruant. 525.2.22

Charitas.

Charitas ordinata à ſemetipſo proficiſcitur. 470.2.1.8

Chriſtianus.

Chriſtianus ad Iudæos ſe conuertens confiſcatione bonorum punitur. 102.2.1.2
Chriſtiano perſuadens vt à fide diſcedat, capite & confiſcatione bonorum punitur. 104.2.3.4.5
Chriſtiani in Synagogas Iudæorum irruere non debent. 106.1.1.2
Chriſtiani per matrimonium ſe coniungentes cum Iudæis, de iure Canonico, & in foro pœnitentiæ puniuntur pœnitentia ſeptennali: in foro autem contentioſo pœna excommunicationis. ibid.2.3
Chriſtiani ſub prætextu purioris Religionis Iudæos pacificos nullis contumeliis, aut iniuriis laceſſent. 551.2.1

Cingulum.

Cingulum magiſtratuum, militumque inſigne, remiſſiuè. 68.2.14
Cingulum, id eſt, priuilegium militare. 211.2.5

Citare, & Citatio.

Citandus non habens aliquam habitationem propriam, poteſt citari in eo hoſpitio, in quo conſueuit frequentiùs conuerſari. 375.2.6
Citatio iniuſſu iudicis facta eſt nulla. 60.2.8
Citatio an poſſit fieri in Eccleſia. 115.1.13
Citatio requiritur in receptione & productione, liquidatione & refectione inſtrumenti, quando eſt amiſſum. 339.2.36
Citatio non poteſt fieri die feriata. 365.1.4
Citatus in Eccleſia latitans, per ſe, vel Procuratorem comparere poteſt, & contra latitantem primum decretum decernitur. 115.1.14

Ciuitas.

Ciuitas & Eccleſia æquiparantur. 38.2.1
In rebus relictis iure hæreditario, & in legatis, donationibus, & venditionibus habent priuilegium, vt non minori tempore, quàm per centum annos præſcriptio cauſari poſſit. ibid.4
Ciuitatis defenſor, vide *Defenſor*.
Ciuitatum appellatione comprehenduntur quandoque caſtra, ſeu villæ. 39.1.12
Ciuitatum præſides damnatos de hæreſi exterminabunt. 92.1.1

Clariſſimus.

Clariſſimi. 384.1
Clariſſimi ab illuſtribus diſtinguntur. ibid.2.4

Clauſula.

Clauſula teſtamenti in qua ab eius executione, & cauſæ piæ ad ſe pertinentis excluditur Epiſcopus, non valet. 65.1.3
Clauſula derogatoria appoſita, leges poſtea factæ, hac forma non ſeruata, non minorem vim habent, etiamſi in eis de hac lege nulla fiat mentio. 525.1.9
Clauſula *Ex certa ſcientia*, remiſſiuè. 543.2.12
Clauſula *Rato manente pacto*, operatur quod debitum principale ſimul & pœna exigi poſſint, & vtrumque debeatur. 204.2.3
Clauſula generalis refertur ad ſpecificata. 210.1.2
Clauſula, *Non obſtantibus quibuſcunque priuilegiis*, remiſſiuè. 877.1.21
Clauſula codicillaris an operetur fideicommiſſum deberi hæredi ſcripto, retenta quarta, etiam fratre prætérito, & turpi perſona inſtituta. 406.2.12
Clauſula generalis refertur ad antecedentia. 480.2.4

Clericus.

Clericus in ſacris fornicationem faciens committit inceſtum. 43.1.13
Clericus vxorem ducens Ordine Clericorum priuatur. 46.2.2
Clericos quod quis remaneat, non tamen gaudeat priuilegiis Clericorum, ſimul ſtant. 52.2.3
Clericus ſi pro laico comparuerit in iudicio, valebit actus factus contra prohibitionem huius legis, parte non opponente. 55.1.5
Clericus luſor, aut ludi inſpector, in triennalem monaſterij detruſionem, & in ſuſpenſionem per tantundem tempus ab Altaris miniſterio condemnandus, reſeruato iudici arbitrio dictum tempus minuendi, ſi dum in monaſterio permanſerit, ſe pœnitentem oſtenderit. ibid.2.5
Clericus intra ſepta domus ſuæ continere poteſt matrem, filias ſuſceptas ante clericatum, & ſorores, ſeu germanas. 56.2.4
Clericus non tranſmittit ad monaſterium bona curiæ, aut patrono debita, licèt parentibus careat. 57.1.2
Clericus ſi moriatur, nullo relicto hærede teſtamentario, vel ab inteſtato, bona eius pertinent ad Eccleſiam, cuius erat Clericus. ibid.3
Si non habet Eccleſiam in titulum beneficij, ſed Altare, tunc Altare illi ſuccedit. ibid.4

Clericus

Clericus non ambulat, neque monaſterium egreditur abſque licentia Epiſcopi. 58.2.2
Clericus pro tribus Eccleſiæ conuentus non ſoluit ſportulas. 61.1.1
Clericus coram ſuo proprio Epiſcopo conueniendus eſt, niſi accedat voluntas Epiſcopi. 67.1.5
Quod intellige de Clerico volente, & expreſsè prorogante, non autem de illo, qui contrahendo, vel delinquendo prorogat. ibid.6
Clericus in cauſa pecuniaria apud ſecularem iudicem non litigat, niſi præceſſerit cognitio, & remiſſio iudicis Eccleſiaſtici; in criminali verò cauſa Clerici cognoſcit iudex ſecularis per inſtantiam duorum menſium, non autem punit conuictum antequam hunc eccleſiaſticus honore nudauit. 69.1.1
Clericus taliter eſt exemptus à ſeculari iuriſdictione, vt ſi contingat ipſum abſolui, talis abſolutio non valet. ibid.3
Clericus in nulla cauſa ad iudicium ſeculare trahi debet. ibid.1.2.1.2
Clericus trahens Clericum ad forum iudicis ſecularis, cauſâ cadit. 70.1.9
Si tamen pœnituerit ante litem conteſtatam, poterit euitare pœnam cauſæ amiſſionis. ibid.10
Clericus quamuis Sacerdos, non liberatur à patria poteſtate. 75.2.9
Clericus confeſſione, vel pacto renuncians foro proprio, alienum ſortitur forum. 77.2.1
Clericus in maioribus Ordinibus conſtitutus nobilis. 232.1.6
Clericus & laicus ſi ſimul deliquerint, vbi ſint conueniendi. 336.1.7
Clericus exercens aliquod commercium, vel munus, ſi deliquerit circa illud, puniendus eſt ab eo iudice, cui ratione muneris ſubijcitur. 370.1.5
Sed contrarium verius, & receptius. ibid 6
Clericus, cui lis eſt denuntiata, vt emptorem laicum defendat, an teneatur id facere coram ſeculari, an verò trahere poſſit cauſam ad forum eccleſiaſticum, remiſſiuè. 379.1.6
Clericus hæres laici, an cœpta iam lite cum defuncto ligetur inſtantia, teneaturque coram ſeculari iudice ſubire iudicium, & proſequi, remiſſiuè. ibid.7
Clericus qui aliquam publicam adminiſtrationem ſecularem coram ſeculari iudice ſponte acceptauit, an poſſit ab ipſo ſeculari iudice pro ratione talis adminiſtrationis reddenda adſtringi. 381.2.5
Clerico de Fide Catholica quando liceat diſputare. 7.2.2
Clericum, aut Sacerdotem iniuria afficiens, vel verberans, exilij pœnam ſuſtinet. 52.1.1
Clericum inuoſum verberans non incidit in canonem. 59.1.51
Clerici non ſunt de vniuerſitate laicorum. 11.2.3
Clerici à collectis & tributis immunes non ſunt quando aduenticia, ſeu repentina vrget neceſſitas, vel collectæ imponuntur propter famam & peſtem. 12.2.7
Clerici an eo caſu, quo tenerentur ad contributionem cum cæteris ciuibus in pontium, & viarum inſtructione, compelli poſſint per iudices ſeculares, an verò per eccleſiaſticos. 13.2.4
Clerici, & priuilegia eorum. 41.1
Clerici qui. ibid.1.2
Clerici onera extraordinaria, & hoſpitum receptiones non ſuſtinent. 42.1.1
Clerici, eorumque mancipia cogi non poſſunt vt hoſpitent milites. ibid.3
Clerici immunes eſſe debent à concuſſionibus, iniuriis, & exactionibus laicorum. 42.2.1
Clerici quæ conſumpſerunt, in vſum pauperum conferunt, & quæ collegerunt, pro religioſis lucro æſtimabunt. ibid.2
Clerici, eorumque liberi, familiares, ac miniſtri, à parangariis ſunt immunes. ibid.2.3
Clerici patrimonium habentes poſſunt illud conſeruare, & redditus eccleſiaſticos in vſus proprios expendere. ibid.6
Clerici in ſacris, beneficiati, ſeu Religioſi accuſare poſſunt eos, qui ſibi iniuriam fecerunt, coram iudice eccleſiaſtico, vel ſeculari. 44.1.6
Clerici pro propriis & patrimonialibus bonis tenentur ad fiſcalia, vel pro tributariis prædiis Clerici coguntur ad tributa. ibid.1.1
Clerici poſſunt pro tributis & gabellis conueniri coram iudice ſeculari, ſi contentio ſit inter Clericum, & conductorem tributorum. ibid.2.5
Clerici in minoribus Ordinibus conſtituti non prohibentur vxores ducere. 46.1.5
Clerici tam in maioribus, quàm in minoribus Ordinibus conſtituti, à perſonalibus muneribus excuſantur. 47.2.1
Clerici omnes, ſiue in ſacris, ſiue in minoribus, exempti ſunt à gabellis, exactionibus, & tributis, quamuis non haberent omnia requiſita præſcripta à Concil. Trid. ibid.2
Clerici in minoribus in Hiſpania & Luſitania non ſunt exempti, niſi actualiter habuerint beneficium 48.1.3
Clerici non poſſunt ad teſtificandum compelli. ibid 2.3
Clerici coniugati etiam cum vnica & virgine, non gaudent exemptione à tributis, niſi ſint Clerici orientales. ibid.1.4
Clerici coniugati cum vnica, & virgine, ſi vidui fiant, mortua vxore, & ſoluto matrimonio, conſequuntur, & habent omnia priuilegia, quæ Clerici in minoribus non coniugati habent. ibid.5
Clerici an & quando torqueri poſſint. 49.2.2
Clerici non Presbyteri pro teſtimonio torqueri poſſunt, ſicut alij laici. ibid.3
Clerici falſa deponentes quibus pœnis puniantur. 50.1.2
Clerici in minoribus pro falſo teſtimonio in criminali cauſa verberibus coërceri poſſunt. ibid.3
Clerici perturbantes rempubl. & eius pacem, necnon rebelles ſuo Regi, vel nolentes deſiſtere à violentiis, quas inferunt vaſallis Regis, poſſunt à Regno expelli, & priuari iure originis. 53.2.2
Clerici non trahantur ad ſecularia, nec ſecularibus ſe immiſceant, ſed Diuinis vacent & adſint miniſteriis, niſi proprias agant cauſas. 55.1.1
Clerici ſpectacula, comœdias, fabulas, choreas, haſtiludia, & alia his ſimilia vitare tenentur. ibid.2
Limita vt remiſſiuè. ibid.
Clerici negotiis ſecularibus non ſe immiſceant. ibid.3
Clerici prohibentur omnes cauſarum actus exercere apud iudicem ſecularem. ibid.4
Clerici variorum Ordinum, vt Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Lectores, à ludis tabularum, aliiſque illicitis, horumque aſpectu, exercitio, auxilio, ſub pœna ſuſpenſionis ab officio triennali abſtineant. 55.2.1
Clerici prohibentur habitare cum mulieribus, vel mulieres in habitationes ſuas recipere, & retinere, concubinas habere, & cum ſuſpectis mulieribus conuerſari. 56.1.3
Clerici conuenti coram ſeculari, defenſorem ac fideiuſſorem de iudicio ſiſti conſtituunt œconomum. 66.2.2
Clerici poterant olim quem mallent iudicem eligere. ibid.4
Clerici non caueant ſub hypotheca, & obligatione bonorum. 61.1.9
Clerici actores coram iudice laico non teneantur ſatiſdare de expenſis. ibid.2.2
Clerici extra prouinciam in ius trahi non debent. 67.1.1
Clerici extranei, non prouinciales, in ciuitate Conſtantinopolitana reperti conueniuntur coram præfecto Imperatoris. ibid.2
Clerici exacti vt fideiuſſores de iudicio ſiſti, aut iudicato ſoluendo dent, offerendo œconomos, & cœnobiorum defenſores, ſufficientem cautionem præſtare cenſentur. 67.1.7
Clerici extranei conuenti in vrbe Conſtantinopolitana tenentur præſtare fideiuſſores, quibus non inuentis liberantur ſub promiſſione. ibid.10
Clerici etiam ſub prætextu executionis immunes ſint ab iniuriis, conuitiis, moleſtiis, & vexationibus executorum, ſub pœna cinguli & patrimonij amittendi. 68.1.22
Clerici in parentum poteſtate conſtituti loco occaſione clericatus acquiſita ſibi habent. 70.1.5
Clerici dominium habent in redditibus ratione beneficij acquiſitis. 71.2.2
Clerici ad inſtantiam laicorum coram tribunalibus laicorum non comparebunt. 73.2.3
Clerici & Monachi tantùm liberi ſunt à cura & tutela, qui apud ſacroſanctas Eccleſias, vel monaſteria permanent non vagantes. 78.1.4
Clerici in ſacris conſtituti ad tutelas cognatorum ſuſcipiendas præter conſenſum, ac voluntatem non coguntur: itaut ex aliena tutela & cura nullum ſentiant præiudicium, ſi intra quatuor menſes ſe excuſent. ibid.2.8
Clerici ſacrorum Ordinum poſſunt eſſe tutores legitimi proximorum conſanguineorum, ſi intra quatuor menſes declarauerint in ſcriptis apud competentem iudicem ſe velle eam tutelam & curam ſponte & propria voluntate ſuſcipere. 79.1.3
Clerici in minoribus poſſunt compelli ad tutelam. ibid.8
Clerici & laici immunitate eccleſiaſtica gaudeant. 114.2.7
Clericorum priuilegio gaudent eorum familiares. 43.1.12
Clericorum captationes, remiſſiuè 52.2.5
Clericorum œconomi & executores ſportularum loco duos duntaxat conferunt ſolidos: Clerici litis ſumptus, & expenſas minores laicis ferunt. 60.2.3
Clericorum teſtamenta non ſubiacent querelæ inofficioſi. 72.2.12
Clericorum iudex in vrbe Conſtantinopolitana quis. 91.1.1
Vide *Iudex*.
Clericorum vxores, vide *Vxor*.
Clericorum concubinæ, vide *Concubinæ*.
Clericis prohibitum facere ad partem cum luſore. 55.2.3
Clericis peregrinis non creditur abſque litteris, ac ſigillo Epiſcopi. 58.2.3
Clericis nulla pateat euagandi licentia ſine commendatitiis litteris proprij Epiſcopi. ibid.6
Clericis probroſum eſt, ſi velint ſe peritos oſtendere in forenſibus diſceptationibus. 75.1.5

Clericos

Clericos in his, quæ concernunt vtilitatem publicam, comprehendi. 85.2.5

Vide *Epiſcopus*. *Monachus*.

Clericatus.

Clericatus aſſomptus in fraudem obligationis, aut pœnæ, nihil prodeſt. 45.2.2

Clericatus probatur per litteras Epiſcopi arreſtantis ſe contuliſſe Ordines illi, qui ſe Clericum eſſe aſſerit. 58.2.5

Codex.

Codex. 125.1.4

Cur ita dictus. 2.1.15

Codex Theodoſianus comprehendit omnes Conſtantini Magni & ſequentium Imperatorum conſtitutiones. 2.2.3

Codicis libros nemo per characteres & ſigna ſcriptos habeat, ſub pœna. 127.1.41

Codicem nouiter factum confirmat Iuſtinianus, & mandat ipſum publicari. 3.2.1

Codicem diuina ope concinnatum, conſtitutiones Principum duodecim libris contintotem ſuo ſub nomine Iuſtinianus edidit. 117.1.4

Codice vno Iuſtinianus colligit conſtitutiones tribus Codicibus, & Nouellis contentas. 2.2.1

in Codice Iuſtinianeo nulla extet, vel toleretur contrarietas. 125.2.14

Codicibus duobus Iuſtinianeis omnia gubernanda. ibid.2.18

Cælicola.

Cælicolæ. 105.2

Qui ſint. ibid.2

Cælicolæ niſi ad ſuam redeant confeſſionem, puniuntur inſtar hæreticorum. 107.1.1

Cælicolis non relinquenda ædificia, ſed ab Eccleſiis vindicanda ſunt. ibid.2

Cognitio, & Cognoſcere.

Cognitio reſtitutionis vbi & apud quem agitanda. 311.1

Cognitio de debito requiſita antequam iudex pronuntiet aliquem mittendum ex primo decreto. 380.1.10

Cognitio cur hic Præpoſito ſacri cubiculi, & Comiti domorum, ac nulli alteri conceſſa, Rectori verò prouinciæ in lege cum aliquid, hoc tit. 389.2.4

Cognoſcens ex mandato Principis ſuper delato illuſtri, Principe inſcio condemnandi poteſtatem minimè habet. 385.2.4

Cohors

Cohortes duæ ex primariis militibus conſtitutæ Imperatorem à tergo præſidij cauſa proximè ſequebantur. 153.1.3

Cohortalis. 383.2

Cohortales & Curiales non ſunt legitimi defenſores ciuitatum. 171.1.1

Vide *Curialis*.

Collateralis.

Collaterales teſtamenta fratrum non impugnant vbi honeſtæ perſonæ ſunt inſtitutæ. 398.1.1

Collatio.

Collatio ceſſat inter hæredes extraneos in teſtamento inſtitutos, & inter filios & extraneos ſimul inſtitutos in teſtamento. ibd.2.5

Collecta.

Collectas, vel exactiones, angarias, aut parangarias Eccleſiis, piis locis, vel eccleſiaſticis perſonis imponere non licet. 43.2.2

Collega.

Collegæ, & participes collegij ob communem profeſſionem iuriſdictionem eius, qui collegio præeſt, declinare non poſſunt. 370.1.1

Collegiatus.

Collegiati dicuntur, quòd in collegis, ſeu decaniis diſtincti ſunt. 14.1.3

Collegium.

Collegio Iudæorum legari poteſt. 2.1.2

Collegia illicita, quæ *ſodalitia* dicta, prohibentur. 54.1.6

Collegia quæ Principis, aut Senatuſconſulti auctoritate approbata, ab hac prohibitione generaliter excipiuntur. ibid.7

Collegia inſtituta pro ſuſtentatione ſtudentium pauperum, & aliorum egrotorum, ſunt loca pia, & gaudent priuilegiis Eccleſiæ. 73.1.5

Collegia artificum an ſint à lege approbata. 370.1.4

Colles.

Colles & montes differunt. 8.2.10

Colonus.

Colonus, & conductor ſi arbores frugiferas cedat, à iure ſuo cadit, & de damno dato tenetur. 32.2.9

Colonus nominans quem in dominum, ſtatim ipſe venit abſoluendus ab obſeruatione iudicij. 379.2.3

Coloni laici Eccleſiæ, aut Clericorum, an teneantur ſoluere gabellas, oſtenditur. 12.1.5

Coloni aſcriptitij, vel cenſiti non debent tranſire, ac recipi in ordinem Clericorum, dominis inuitis. 54.2.1

Coloni dominorum conſenſu in Clericorum ordinem tranſeuntes ſeruitia præſtabunt per ſubſtitutum. ibid.2

Coloni qui terræ colendæ perpetuò ſunt adſcripti, ordinari non poſſunt. ibid.3

Coloni adſcriptitij cum rebus ſubtractis confugientes ad Eccleſiam immunitatem impetrant. 115.1.19

Coloni ſunt euocandi per Rectores prouinciarum, & Duces militum. 388.2.2

inter Colonos dominicos & patrimoniales cognoſcit Procurator Cæſaris. ibid.1

Comes.

Comes ſcholarum prohibetur verberare, & degradare Senatorer, & Ducenarios, nec eius domeſticus Senator, vel Ducenarius, Centenariúſve fieri poteſt. 152.2.1

Comes rerum priuatarum de commodis fiſcalibus proſpiciebat, & in dubiis caſibus Imperatorem conſulens quid fieri oporteret, mandata accipiebat. 153.2.1

Comes rerum priuatarum quis. ibid.2.

Comes ſacri patrimonij quis. 154.1

Comites Conſiſtorij, qui intimo Principis conſilio aſſiſtebant. 230.2.7

Comites & Magiſtri militum nullam habent poteſtatem in prouinciales. 551.1.1

Comites ſcholarum qui. 152.1 3

de Comitibus ſacrarum largitionum agentes referuntur. 153.2.3

Comites Palatini, remiſſiue. 154.1.2

Comites militum, de quibus in hac lege, remiſſiue. 155.2.4

Commentarienſis.

Commentarienſes qui. 90.1.4

Commentatio.

Commentatio confuſionem pariens omnino prohibita. 127.2.39

Commentator.

Commentatores legum Iuſtinianus vno dignitatis apice dignatus eſt. ibid.1.36

Commiſſum.

Commiſſa ab Aduocatis, vel a partibus. 234.1

Commiſſio.

Commiſſio hic ſententia interlocutoria dicitur. 60.1.7

Commiſſio extorta ante ſententiam grauaminis nulla eſt. 85.1.3

in Commiſſione ad lites, ſeu ſupplicatione ad beneficia inſcribi ſolet hæc clauſ. *cuius litis ſtatum*, &c. quæ operatur vt dicatur ſufficienter mentio facta litis. 240.1.3

Sententia Authoris proponitur. ibid.4

Commodum.

Commodum quod principaliter, non quod ſecundariò venit, conſiderandum eſt. 471.1.2

Communio.

Communi diuidundo iudicium. 489.1

Communia vtriuſque iudicij. 492.2

Communio.

Communio poteſt eſſe ſine ſocietate. 495.2.2

in Communione nemo inuitus permanet. 491.1.2.4

Communione non cauante, locum non habet diuiſio. 495.2.2

Communitas.

Communitas, ſiue publica & priuata perſona collectas, angarias & exactiones non poteſt eccleſiaſticis imponere perſonis. 43.2.10

Communitas ſi bannita vltra annum in banno permanſerit, in imperiali ſimul banno eſto, nec abſoluta ab Eccleſia, ciuili liberatur banno. 53.1.1

Communitas ſi dederit aliquibus poteſtatem eligendi Rectorem, ille qui electus eſt, cenſetur electus ab vniuerſitate. 344.1.20

Communitates, vt Eccleſia, & ſimiles, hæredes inſtitui poſſunt. 10.1.7

Comon.

Comon belon, Comon diſulomolon, &c. ludi ſpecies, remiſſiuè. 508.2.33

Compromiſſio, & Compromiſſum.

Compromiſſio, & tranſactio æquiparantur. 344.2.6

Compromiſſum in arbitros iuramento firmatum obligat partes ad parendum ſententiæ arbitri. 316.1.2

De iuramento vbi non conſtat per ſcripturam, licèt altera pars, vel arbiter aſſerat eſſe iuratum, ei non creditur. ibid.3

Compromiſſum iuramento confirmatum quas vires habeat, remiſſiuè. ibid.6

Compromiſſum in ſcripturam partium conſenſu redactum interruptionem temporis non minus ac res iudicata operatur. ibid.2.6

Compromiſſo metu pœnæ paretur. 325.1.2

in Compromiſſo facto in arbitros hoc tacitè ineſt, vt ſoluta pœna recedere liceat à iudicatis 316.1.4

Compromiſſa quoad iudicem hodie non fiunt mediante iuramento. 325.1.1

Intellige vt ibid.2

ad Compromiſſorum ſtipulationibus, aut conſenſo partium firmatorum obſeruantiam partes cogi poſſunt per locorum magiſtratus. 326.1.3

Compromiſſorum ſententia ſubſcriptione partium non roboratur,

ratur, laudo publicato confirmatus per tacitum conſenſum partium intra decendium non reuocatum. ibid.4

Compulſus.

Compulſus aliquid faciens, aut metuens ne compellatur, idem eſt. 263.2.8

Computatio.

Computationum error allegari ſemper poteſt. 217.14

Conceſſum.

Conceſſum alicui ex gratia, vel priuilegio, ius vniuerſale non inducit. 117.1.1

Concilium.

Concilium venerabile, pro Eccleſia, ſeu loco pio accipitur in præſenti. 10.1.6

Concubina.

Concubinæ Clericorum à iudice eccleſiaſtico pro modo culpæ puniri poſſunt. 43.1.10

Concuſſio.

Concuſſionum flagitia mulctis non vindicabunt iudices. 170.2.5

pro Concuſſionibus conuenti, fori exceptione & præſcriptione ſe non excuſant. 384.1.1

Condemnatio.

Condemnare, vel abſoluere aliud, aliud condemnandum, vel abſoluendum pronuntiare. 186.1.3

Condemnari nemo debet ſine culpa ob præcipitem perſuaſionem. 170.2.6

Condemnatus.

Condemnatus pro homicidio in mille, ſi ſupplicauit Principi pro compoſitione inſeria in ſupplicatione, narrando quòd erat condemnatus in mille, ſed non qualiter fuerit condemnatus, reſcriptum eſt ſubreptitium, & nullum. 142.1.5

Condemnatus per viam Inquiſitionis de crimine infamiam irrogante per viam accuſationis, euitat infamiam. 169.2.2

Condemnatus per contumaciam in non reſpondendo, non fit infamis. ibid.3

Condemnatus de furto fit infamis, ſecus in receptatione facta ignoranter. 236.1.1

Condemnatus actione iniuriarum incurrit infamiam. ibid.2

Limita vt ibid.3

Condemnatus ob iniuriam illatam perſonæ vili, notatur infamia. 237.1.1

Condemnatus in actione pro ſocio ob fidem ruptam, incurrit infamiam. 239.1.1

Condemnati ſimpliciter, intelliguntur pro viribus, licèt obligatio & libellus concludant in ſolidum. 187.2.3

Conditio.

Conditio, ſi intrauerit monaſterium, non eſt impleta per ingreſſum ante profeſſionem. 17.2.4

τὸ *Conditio*, pro pacto, aut lege plerumque ponitur. 182.2.5

Conditio apponi incontinenti poteſt in contractu, etiamſi illo abſoluto contrahentes aliò non diuerterint. 185.1.4

Conditio impoſſibilis vitiat etiam liberationem. 212.1.8

Conditio impoſſibilis etſi vitiare contractus ſoleat, modus tamen impoſſibilis non vitiat, ſed ab ipſis contractibus reijciendus erit. ibid.9

Declara vt ibid.10

Conditio reſpiciens fauorem filij tollit querelam inofficioſi. 404.1.1

Conditio legitimæ filij appoſita per patrem in fauorem & prouiſionem ipſius filij valida eſt. ibid.2.5

Conditio iuramenti appoſita in diuiſione, adimplenda. 494.2.1

Conductor.

Conductor ſi arbores frugiferas cædat, à iure ſuo cadit, & de damno dato tenetur. 32.2.9

Conductores fiſcales vtuntur priuilegiis fiſci. 388.2.4

Confeſſio.

Confeſſio falſa non mutat veritatem, & veritate probata, confeſſio falſa non probat, nec nocet, dummodo probetur veritatem eſſe in contrarium. 130.1.1.4

Confeſſio reuocari poteſt vſque ad ſententiam, probato errore. 531.2.2

Confeſſio erronea in prima inſtantia emiſſa, poteſt reuocari in cauſa appellationis. ibid.4

Confeſſio facta in iudicio cum iuramento, poteſt prætextu erroris reuocari, probato errore. ibid.5

niſi Confeſſio illa fuiſſet expreſsè accepta per partem aduerſam. ibid.6

Vel quando in iudicio aliquis produceret inſtrumentum, in quo confitetur aliquid in inſtrumento contentum. ibid.7

Confeſſio erronea non probat, neque præiudicat confitenti. ibid.8

Etiamſi ſæpiùs & identidem fuiſſet repetita, & eſſet deliberata, & etiamſi fuerit iurata, & ſiue error ſit facti, ſiue iuris. ibid.9

Confeſſio in dubio non præſumitur facta per errorem. ibid.10

Confeſſio erronea non nocet, & confiteri non videtur qui errat. ibid.11

Confeſſio erronea reuocari poteſt etiam poſt ſententiam in criminalibus. ibid.13

Confeſſio erronea ſuper viribus teſtamenti non præiudicat confitenti, eadem & libertati non obeſt. 132.1.8

Confeſſio non poſſet reuocari, ſi verba appoſita in libello eſſent diſpoſitiua, niſi probato errore, ſecus ſi eſſent verba ſimpliciter narratiua, ſeu enunciatiua. ibid.1.16

Confeſſio probat, & defectus ſcripturæ tranſactionem non vitiat. 599.1.1

Confeſſio idem operatur quod publicum inſtrumentum factum de contractibus. ibid.3

Confeſſio non requirit ſcripturam. ibid.4

Confeſſio geminata an reuocetur ob errorem. 217.2.12

Confeſſio facta per Aduocatum, lite conteſtata ſciente clientulo, & intelligente, perinde eſt ac ſi per ipſum clientulum fieret. 234.1.3

Confeſſio minori non nocet, ſi curatore carens deliquiſſe fateatur. 278.1.7

Confeſſio intelligitur cum qualitatibus in libello contentis. 331.1.27

Confeſſionis propriæ probatio æquipollet iuramento. 199.1.2

per Confeſſoriam res in priſtinum ſtatum reponitur, & damnum reſarcitur. 470.2.1

Confinia.

Confinia probantur per cuſtodiam locorum, & per clauſuras. 149.2.17

Confinia quomodo probanda, remiſſiuè. 499.2.3

Confraternitas.

Confraternitatum, ſeu confratriarum vſus omninò damnatur. 54.1.5

Confratriæ Religionis & pietatis intuitu etiam inſtitutæ, non poſſunt inſtitui niſi priùs à Principe, aut alio legitimo ſuperiore earum ſtatuta examinentur, & approbentur. ibid.2.8

Confugiens.

Confugiens ad Eccleſiam pro quocumque graui & atroci crimine, inde extrahi poteſt. 113.1.8

Contrarium de iure Canonico. ibid.9

Confugiens non ſolùm ad Eccleſiam, ſed etiam ad fines Eccleſiæ, illius immunitate gaudet, & inuitus inde extrahi non poteſt. 115.1.10

Confugienti ad Eccleſiam ab eadem Eccleſia præſtari alimenta debent, ſi ipſe confugiens non habet vnde ſe alat. ibid.2.23

Confugientes ad Eccleſias. 111.2

Confugientes ad Eccleſias fidei orthodoxæ, expelli ex iis inuiti non poſſunt. 114.2.5

Confugientes ad Eccleſiam, nec directè, nec indirectè inde extrahi poſſunt, ac propterea illis nec alimenta, nec quieſcendi commoditas negari poteſt. 115.1.21

Congregatio.

Congregatio, vide *Reſcriptum.*

Congregationes quæ conuenticula appellantur, regulariter prohibentur. 54.1.4

Coniectura.

Coniecturis locus non eſt, vbi conſtat de veritate. 305.1.4

Coniunctus.

Coniunctus pro coniuncto abſque mandato admittitur in iudicio. 242.2.4

Intellige vt ibid.5

Et declara vt ibid.9

in Coniunctione ſpirituali quid. ibid.10

Coniunctus an petere poſſit reſtitutionem pro coniuncto abſque mandato ſpeciali. 314.1.4

Limita vt ibid.5

Coniunctus agens pro coniuncto poteſt iurare de calumnia ſine mandato. 330.2.12

Quod quidem ſpeciale mandatum ad huiuſmodi iuramentum præſtandum ſufficiens erit, licèt in eo expreſſa cauſa non ſit, in qua iurandum eſt. ibid.13

Coniux.

Coniuges liberis carentes per ingreſſum monaſterij res monaſterio addicunt, & teſtari non poſſunt. 21.1.1

Conſanguinitas.

Conſanguinitatis qualitas, non pietas conſideratur. 76.1.18

Conſcius.

Conſcij ſimulachrorum abrogatorum reparationis, cum auctoribus abrogata ſimulacbra contra prohibitionem reducentibus eandem cum ipſis pœnam ferunt. 111.2.4

Conſenſus, & Conſentire.

Conſenſus patris non obeſt minori in re, quæ ſine decreto alienari non potuit. 235.1.1.2

Conſenſus in laudo arbitrorum operatur à parte actoris, & rei obligationes. Vide *Arbiter.*

Conſenſus non inducitur ex temporis antiquitate in iis, quæ ſunt magni præiudicij. 456.1.8

ſi Conſentio rem meam vendi per alium, valet venditio. 439.1.7

Conſentiens.

Conſentiens alij donanti, rem ipſam donare videtur. 430.2.3

Conſentiens alienationi rei ſuæ, aut ſibi obnoxiæ, non poteſt repetere ampliùs, nec eam venditionem infringere. 439.1.4

Index Rerum,

Conſiliarius.

Conſiliarius perfuncto munere, aduocationis munus in ſe licitè recipit. 166.2.2

Conſiliarij & Aduocati munere nemo ſimul honeſtè fungitur. ibid.1

Conſiliarij iudicum, cancellarij & domeſtici poſt finitam adminiſtrationem per 50. dies manebunt in prouincia, vbi prius officia habuerunt. 164.1.1.2

Conſiliarij olim impunè vltra quatuor menſes moderatoribus non obſtabant, & cum hiſce ſedebant. 165.2.1

Conſiliarij Præfectorum prætorio vrbis Conſtantinopolitanæ magiſtrorum militum officio functi, depoſito officio immunes ſunt ab onere indictionum ciuilium & militarium ſub pœna. ibid.2

Conſiliarij & Aduocati munus ſimul impetrans matriculam perdit, & decem auri libris mulctatur. 166.2.6

Conſiliariis non licet duobus magiſtratibus aſſidere. ibid.3

Conſiſtoriales.

Conſiſtoriales in Romana Curia qui & quales ſint. 232.1.8

Conſors.

Conſors quis. 144.1.3

pro Conſorte abſente, facta litis conteſtatione, actio, & defenſio licita eſt, modò ſatisfactio interuenitat. 500.1.1.2

Conſortes eiuſdem litis. 499 2

Conſortes eiuſdem rei ſi plures, quilibet pro parte ſua agere poteſt. ibid.2.1

Conſtantinus.

Conſtantinus Imper. huius legis auctor, quis? remiſſiuè. 9.2.2

Conſtitutio.

Conſtitutio, ſeu ſtatutum de diſtribuendo annuatim aliquid ad pias cauſas iure eleemoſynæ, non poteſt tolli per eos, qui huiuſmodi conſtitutionem fecerunt. 15.2.3

Conſtitutio pœnalis ratione viri porrigitur ad vxorem. 177. 1.2.3

Conſtitutionis tempus non obſeruans, haud eius formam obſeruare dicitur. 138.1.9

Conſtitutiones Imperatorum ad Diocletiani vſque tempora in immenſum excreſcentes, tempore Conſtantini Magni in duos Codices, Hermogenianum, & Gregorianum collatæ ſunt. 2.2.2

Conſtitutiones diſperſæ, operâ nominatorum reuiſæ & emendatæ in titulos congeſtæ. 4.1.1

Conſtitutiones Principum ignorare non decet. Vide *Reſcriptum.*

Conſuetudo.

Conſuetudo, ſtatutum, priuilegium non ſunt abſurdè interpretanda. 117.1.6

Conſuetudo vim pacti habet. 468.2.7

Conſuetudinem Romanam quælibet inferiores ciuitates ſequentur. 125.217

Conſuetudines contra libertatem Eccleſiæ, & priuilegia eccleſiaſticarum perſonarum nulla ſunt. 15.2.1

Vide *Lex.*

Conſul.

Conſules finitis officiis, ſucceſſoribuſque ſubſtitutis, per 50. dies in loco, vbi officia adminiſtrauerint, permanebunt. 162.1.1

Conſultor.

Conſultor ſi dicat in conſilio aliquem fore condemnandum, vel abſoluendum, & index in ſententia dicat, Pronuntio ſecundùm formam conſilij, non valet ſententia. 286.1.6

Conſultum.

Conſulta cœleſtia, id eſt, iura Principis. 157.2.4

Contra conſulta diualia peccans, cum officio detrimentum famæ, & patrimonij damna ſentiet. ibid.2

Conteſtatio Litis.

Conteſtatio in actis fieri ſolita. 172.1.2

Conteſtatio litis, vide *Lis.*

Continentia.

Continentia cauſæ non diuidenda. 336.1.1

Contractus.

Contractus cenſualis initus cum Eccleſia illam non obligat, niſi in eius vtilitatem pretium verſum eſſe per creditorem probetur. 26.2.17

Contractus ſimulatus dicitur depictus, ſeu coloratus. 207.1.3

Contractus geſtus cum Eccleſia non obſeruatis ſolemnitatibus eſt nullus, Eccleſia ipſa de nullitate opponente, aliàs ſecus. 25.2.3

Contractus quando fit in præſentia propinquorum, ſeu amicorum, ceſſat omnis præſumptio fraudis, & metus. 212.1.4

Amplia vt ibid.3.4

Contractus emphyteutici de natura eſt, vt aliquid pro ingreſſu detur. 29.1.6

Contractus meticuloſus ſi ceſſante cauſa illationis metus fuerit poſtea voluntario aliquo actu corroboratus, efficitur validus. 262.1.3

Limita vt ibid.4 5

Contractus quilibet iuſto metu celebratus, ſiue ſit hinc inde obligatorius, ſiue ex altera tantùm parte, reſcinditur. 263.1.1

Contractus cum patre geſtus reſcinditur per actionem in factum. 266.2.6

Contractus celebratus inconſulto curatore, non tenet ex parte minoris, vt minor ipſe non maneat obligatus, obligetur verò alter cum illo contrahens. 269.1.7

Contractus & diſtractus à pari procedunt, & eiuſdem naturæ ſunt. 271.1.11

Contractus nullus etiam ratione minoris ætatis confirmatur per iuramentum aſſertorium. 305.2.11

Contractus ipſo iure nullus an confirmetur ratificatione minoris maioris facti, etiam quoad beneficium reſtitutionis in integrum, remiſſiuè. 310.2.8

Et quid ſi minor maior factus ignorauit nullitatem contractus. ibid.9

in Contractus diſtracta, reſolutione, reſciſſione conueniendus eſt reus coram iudice domicilij, non loci vbi fuit celebratus, & ita in diſtracta forum rei ſequimur. 311.2.8.& ſeq.

Limita vt 312.1.9

Contractus ratione contrahens ſortitus forum in loco in quo contraxit. 364.2.4

Limita vt ibid.5.6.7

Contractus tempore habens domicilium in certo loco, ſi illud poſtea mutauit, poterit nihilominus conueniri in loco domicilij antiqui, vbi contraxit. 368.1.8

Contractum ex parte approbare, & reprobare ex parte non licet. 190.1.6

Contractum iuratum non obſeruans infamis eſt. 215.2.32

ſi Contractum ſit in certo loco, & in alium deſtinetur ſolutio, non ſortietur promiſſor forum in loco contractus, nec illic conueniri poterit, etiamſi in eo reperiatur. 378.2.2

in Contractu innominato ante implementum oritur ſaltem naturalis obligatio, re ſecuta, oritur obligatio ciuilis. 193.1.7

in Contractu tranſactionis non eſt locus pœnitentiæ. Vide *Tranſactio.*

in Contractu, *Facio vt des*, vbi non ſeruatur fides faciendi, & repetitioni locus non eſt, datur actio *de dolo* ad id quod intereſt eius illud factum non præſtitiſſe. 266.1.1

in Contractu, *facio vt des*, fide non ſeruata, auctore Præſide fidem ſeruaturus rem retinet. ibid.4

ex Contractu diuiſionis tenetur quis de euictione, niſi aduerſarios ſciens res alienas, vel alij obligatas acceptat. 495.1.1

Contractus mutui celebratus Eccleſiæ nomine, tenet quoad contrahentem cum Eccleſia, ſi fuit ſeruata forma. 27.1.25

de Contractus emphyteutici natura eſt vt aliquid pro ingreſſu detur. 29.1.7

Contractus & obligationes cum hæreticis initæ euaneſcunt quoad ius hæreticorum. 97.2.2

Contractus fieri poſſunt in Eccleſia. 115.2.3

Contractus, conuentiones, pactaque dum legibus aduerſantur, pro nullis habenda. 118.2.3

Contractus iudicum, &c. 167.1

Contractus officialibus prohibiti ad domeſticos & interpoſitas perſonas extenduntur. 168.1.5

Contractus probabili metus ſuſpicione initi reſcinduntur. 263. 2.7

Contractus puberum confirmati iuramento non reſcinduntur per reſtitutionem, niſi vis ac metus interuenerit. 279.2.2

Contractus valet inter patrem & filium, adeò quod non competit reſtitutio. 303.2.7

Niſi minor velit reſtitui contra contractum factum ab eo, cui pater eius ſucceſſerit, vel eis quibus ipſi ſucceſſerunt. ibid.8

in Contractibus nominatis licèt altera pars non obſeruet, pœnitentiæ locus non eſt. 444.2.1

Item licèt non ſoluatur pretium, res vendita, & tradita vindicari, vel condici non poteſt. ibid.2

Contrahens.

ex Contrahentibus priùs adimplere ille debet, qui prior agit ad contractus conditionalis adimplementum. 190.1.3

Contrarietas.

Contrarietas nulla eſt in legibus. 3.1.13

Contrarietas legis inter æquitatem, de legib. & conſtit. & legis placuit, de iud. diluitur. 116.2.2.3.4.5

Controuerſia.

Vò *Controuerſia*, comprehendit reſtitutionem in integrum. 279. 1.4

Contumacia.

Contumacia conuenti pro præſentia eiuſdem habetur. 376.1.6

Contumax.

Contumax in non comparendo coram arbitro incidit in pœnam compromiſſi. 325.1.2

Contumax in vno articulo, videtur eſſe contumax in qualitate cohærenti articulo. 331.1.22

Contumax verus appellare non poteſt. 339.2.41

Secus in ficto. ibid.42

Contumax verus, vel fictus quis, remiſſiuè. ibid.43

Contumax non poteſt mulctari amiſſione totius cauſæ. ibid.44

Contumax non auditur niſi refuſis expenſis. 341.2.1

Amplia in contumace ficto. 342.1.4

Non

Non auditur reſarcitis expenſis, opponendo exceptiones peremptorias, vel dilatorias. ibid. 5
Niſi expenſæ eſſent liquidæ, vel aliàs non deberentur. ibid. 6
Vel niſi dolo aduerſarij inducta ſit contumacia. ibid. 7
Contumax in ſolutione legitimæ ad duplicatam ſolutionem poſtea tenetus. 416.2.1

Conuenire.

vbi Conueniatur qui certo loco dare promiſit. 378.1

Conventiculum.

Conuenticulum appellatur congregatio plurium perſonarum ſine legitimi ſuperioris auctoritate habita. 54.1.2
Conuenticulum pro Miſſis, & ſacris miniſteriis, quæ in priuatorum ædibus extra Eccleſiam prohibentur celebrari. ibid. 3
Conuenticula cùm ſint prohibita, præſumuntur illicita, & cum dolo. 7.2.3
Conuenticula probanda ſunt per participes criminis, & per coniecturas, cùm ſint difficilis probationis. ibid. 4
Conuenticula extra Eccleſiam Religionis prætextu non admittenda. 54.1.2
Conuenticula, pro congregationibus factis repentè, & ſine Prælato. 113.2.2

Conuentio.

in Conuentione tacita non ſequitur præſentia. 181.1.6
Conuentiones, contractus, pacta dum legibus aduerſantur, pro nullis habenda. 118.2.3

Conuentus.

Conuentus ciuium, horumque lætitias, ac feſta publica nemo impedit. 110.2.1

Copia.

Copia libelli danda aduerſario. 354.2.6

Cornicularius.

Cornicularij qui. 161.2.2

Corpus.

Corpus humanum ſepultum in vno loco, poteſt transferri in alium, iuſta ſubſiſtente cauſa, & interueniente ſuperioris conſenſu. 503.2.1.2
Corpus depoſitum ſine licentia aliò exportari poteſt. 505.2.1.2
Corpora punitorum non ſolent ſepeliri, niſi petatur. 506.1.4
Vide *Cadauer.*

Corrector.

Correctores Aduocati officium vti non poſſunt intra ſuum territorium. 224.1.3

Correus.

Correi debendi admiſſi ad ſolutionem diuiſam à creditoribus, ſolidi onus à ſe abijciunt. 187.1.1
à Correis inducitur crediti diuiſio, ſolidæque ſolutionis remiſſio per receptionem partis debiti. ibid. 2

Creditor.

Creditor ſi debitori ſuccedit, confunditur actio. 182.2.1.2
Creditor vbi partem debiti acceperit ab vno ex reis debendi, tacitè videtur conueniſſe in crediti diuiſionem. 187.2.4
Creditor partem petens ab vno, non poteſt poſtulare partes aliorum ab eodem. ibid. 5
Limita vt ibid. 6
Creditor non adſtringitur ad ſeruanda pacta hæredum debitoris. 192.2.1
Creditor petendo in iudicio ſortem principalem, non ſibi præiudicat in vſuris, intereſſe, aliiſque acceſſionibus, niſi ſortis exceptione hoc faciat. 332.1.3
Creditor ſi minus peteret, quàm ſibi deberetur, nihil ſibi præiudicatet. 356.1.7
Niſi pro reſiduo, vel cum particula *tantùm*, aliquam ſummam peteret, quia tunc nihil poſſet petere. ibid. 8
Creditores defuncti, item legatarij poſſunt agere contra honorem, non obſtante pendentia hæreditatis. 436.2.2.3

Crimen.

de Criminibus vbi agi oporteat. 374.2
Crimen committentes in occulto vt impunitate potiantur, grauius ſunt puniendi. 49.2.6
Crimen hæreſis, & læſæ maieſtatis etiam poſt mortem obijci poteſt. 103.2.5
Crimen capitale, ideſt, pro quo ingeritur pœna mortis. 205.1.6
Crimen, delictum, maleficium quomodo accipiantur apud Iureconſultos, remiſſiuè. 291.2.8
Crimen omnem honorem adimit. 384.1.6
Criminis capitalis nomine intelligitur crimen, pro quo imponenda venit pœna mortis naturalis. 206.1.16
poſt Crimen commiſſum quamuis non prohibeatur quis agere contra ſuum debitorem, debet tamen hæc actio differri donec criminalis terminetur. 353.2.5
Criminum remiſſio non frequentanda, ſed ſemel remiſſa perniciosè iterata vindictam publicam prouocat. 86.1.6

Crux.

Crux & Reliquiæ Sanctorum in ædibus ſacris potius, quàm in theatris & curiis aſſeruari debent. 62.1.1
Crux reſpectu repræſentationis veræ Crucis, in qua D. N. Ieſus Chriſtus paſſus eſt, dicitur ſacra & ſancta, ac proinde inter res ſacras apponenda, & veneranda. ibid. 2

Culpa.

Culpa morte punitur. 105.2.5

Cura.

Cura bonorum alienorum vbi alicui incumbat, actio directa negotiorum geſtorum ei competit. 25.81.3

Curare, & Curator.

Curans ſeruum alienum domino non inuitum, habet actionem negotiorum geſtorum. 256.1.1.2
Curator in teſtamento furioſi nominatos præ aliis confirmatione dignus eſt, ſi ſatiſdationem præſtet, & inuentarium conficiat. 93.1.1
Curator furioſo datus iuramentum de vtiliter rebus furioſi agendis præſtare debet, inuentariumque bonorum publicè ſcribere, & pro ſua adminiſtratione bona propria ſpecialiter obligare, & hypothecæ ſupponere. ibid. 3
Liberabitur tamen à prædicto onere, ſi notoriè ſit diues, & ſufficiet repromittere cum hypotheca bonorum. ibid. 4
Curator Reipubl. ius mulctandi non habuit. 270.1.2
Curator ſi remittit debitum pupilli, an & quando valeat. 190.2.6
Curator, vel tutor non poteſt gratis remittere ius pupillo competens. ibid. 7
Curator paterno teſtamento datus, quod expendit ante confirmationem, per actionem negotiorum geſtorum repetit. 255.1.1
Curator non datur ex teſtamento, ſicut tutor, ſed per iudicem. ibid. 2
Curatore à teſtatore nominato, alius non admittitur ad curam, & diſtributionem legatorum ad pios vſus. 75.2.8
Vide *Tutor.*

Curialis.

Curiales. 383.2
Niſi per quindecim annos in monaſtica ſteterit vita, ad Clericorum Ordinem non admittendus. 46.2.1
Curialis etiam bonis cedendo per ordinationem impetratam ciuile officium non deſerit. 52.2.2
Curialis factus legitimè Clericus, poteſt opera curiæ debita præſtare per ſubſtitutum. 58.1.2
Curialis, vel cohortalis, ſi à Curia aufugerit propria auctoritate, per eos à quibus fugit, capi poteſt, & poſſeſſionis controuerſia in loco apprehenſionis, proprietatis in loco, vbi aufugit, examinatur. 383.2.1
Curiales, ideſt qui propter aliquod officium curiæ ſunt aſtricti, ordinari non permittuntur. 46.2.3
Sed id hodie non ſeruatur. ibid. 4
Curiales & priuati in iudicio militari litigare inuiti non tenentur. 159.2.2

Cuſtos.

Cuſtodes carcerum non debent malè tractare incarceratos. 90.1.2

D

S. Damaſus.

S. DAmaſus Luſitanus in Vimaranenſi oppido natus probatur. 6.1.3

Damnatus.

Damnatus ad tempus in opus publicum, finito tempore fit infamis. 236.2.2
Damnatus ob crimen expilatæ hæreditatis fit infamis. 237.1.1.2
Damnatos ad pœnam fuſtigationis, ſi ex cauſa non vera, vel non iuſtè fuſtigaretur, non eſſet infamis. 238.1.3
Damnatos ad ſupplicium nemo eripiet è manibus & vinculis executorum ſub pœna 30. auri marcarum. 87.2.1

Damnum.

Damnum paruum, ſeu leue, magnum, vel graue quod, iudicis arbitrio relinquitur. 284.1.10
Damnum illatum ſyluæ per ignis immiſſionem, reſarciendum ſi legis Aquiliæ actio ſit inſtituta. 475.2.1
Illatum per demolitionem, aut domus concremationem, & deſtructionem aquæductus, per legis Aquiliæ petitionem repetitur. ibid.
Damnum quomodo in foro conſcientiæ, & exteriori ſaciendum ex percuſſione, vel mutilatione quoad operas propter infirmitatem, ſeu talem mutilationem amiſſas, remiſſiuè. 476.1.3
Damnum vbi non eſt illatum corpori à corpore, ibi ceſſat legis Aquiliæ actio. ibid. 2.2
ob Damnum ratione bonorum conuentus dominus ac curator, ſi non reſpondeant, ad præconis vocationem condemnatio nihilominus procedit. 376.1.5
Damnum ne quis indebitè patiatur, verba ſtatuti accipiunt interpretationem reſtrictiuam. 500.2.4

Datum.

Datum monaſterio pro dote reſtituitur, ſi donans non ingrediatur, vel inde exeat. 17.2.7
Datum ſub conditione vt remittatur quidpiam maius, non reuocatur per ſuſceptionem libertorum. 180.1.7

Index Rerum,

Debitor.

Debitor ad Eccleſiam confugiens, pro debito etiam publico & reipubl. capi non poteſt. 115.1.22
Debitor in diem certum ſi ſoluat ante diem errore iuris, vel facti, non poteſt repetere. 132.2.5
Secus ſi eſſet debitor ſub conditione, & ſoluat ante aduentum conditionis. ibid.6
Debitor qui partem ſoluit, de parte autem non petenda pactum conuentum fecit, pro illa parte iure ciuili, pro hac iure prætorio liberatus eſt. 182.1.3
Debitor ſoluens minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris, ipſo iure remanet liberatus, ſed reſtituitur minor ſi pecunia ſit deperdita, vel conſumpta facilitate, aut culpa ipſorum. 288.1.2.3
Plura ad hoc. ibid.4 5.6
Debitor minoris pleniſſimam liberationem conſequitur quando ſoluit præcedente iudicis præcepto. 289.1.7
Debitor volens annullare ſubhaſtationem, debet pretium ſolutum per licitatorem reſtituere. 294 1.9
Debitor ſuſpectus de fuga carcerari poteſt die feriato. 365.2.9
Debitor non ſoluens in loco deſtinato ſolutioni, contra eum ceſſantem ſoluere poteſt agi veluti contra contumacem, & doloſum ad intereſſe, quod ſolo iuramento creditoris probabitur. 378.2 3
Debitor ſi in fuga effectus eſt Clericus, non poterit capi auctoritate propria, nec per Clericum, nec per laicum. 384.1.5
Debitor ſi rem tradidit non ſoluto pretio, videbitur habita fides de pretio, ac ita per prædictam traditionem cenſetur dominium tranſlatum in emptorem. 445.1.5
Debitor ſolutione facta agit ad inſtrumenti exhibitionem. 503.1.1
Debitori conceditur dilatio per reſcriptum. 134.1.1.2
Idque in debitis tam publicis, quàm priuatis. ibid.2 3
Nec pendente iſta dilatione currunt vſuræ. ibid.5
Talis dilatio conceſſa debitoribus, cenſetur conceſſa etiam fideiuſſoribus. ibid.6
Secus in debito iurato. ibid.7
Niſi aliàs conſuetudine contrarium ſit introductum. ibid 8
Et in debitoribus ex cauſa alimentorum, ad quos non extenditur dilatio conceſſa à Principe. ibid.8
Item in debito ex cauſa dotis. 135.1.9
In debito pupillorum. ibid.10
In debitoribus Eccleſiæ. ibid 11
Et ſi fideiuſſor promittit de rato. ibid.12
Item in decoctoribus. ibid.13
In debitoribus depoſitariis. ibid.14
In debitoribus Regij patrimonij ex cauſa redditnum, ſeu gabellarum quæ ipſi debentur. ibid.15
In debito locationis. ibid.16
Vt moratoria conceſſa debitori non proſit eius hæredibus. ibid.17
Et dummodo dilatio non ſit ad decennium. ibid.18
in Debitorem fugiturum, qui militares in armata militia, non eſt licita manus iniectio. 384 1.4
de Debitore debitum iam ſemel ſolutum iterum petente, remiſſiuè. 356.14
Debitores ſuis pactis creditorum ius non minuunt. 192.1.1.2
Debitorum fugitiuorum res in Eccleſia, & huius limitibus occultatæ, per œconomum, & defenſorem ad ſolutionem debitorum Eccleſiæ, fiſci, priuatorumque creditorum ſunt inquirendæ, & mucoræ exhibendæ. 115.1.16

Debitum.

Debitum ſi vrgeat ab ipſa Eccleſia contractum, tunc res alienari permittuntur. 37.2.6
Debitum publicum quod ſit. 134.2.4
Debitum per longum temporis ſpatium non exigens, ob impedimenta occupationum, minimè remiſiſſe videtur. 255.2.5
pro Debito vnius non debet moleſtari alius. 483.1.4
Debitis fatigati non gaudent immunitate eccleſiaſtica. 112.2.6

Decanus.

Decani in hac lege ſunt illi, qui efferendis ad Eccleſiam cadaueribus pium præſtabant miniſterium. 11.1 3
Decani qui, remiſſiuè. 14 1.2
Decanorum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ numerus quis, remiſſiuè. 11.1.2

Decendium.

Decendij terminus non currit pendente cauſa ſuper nullitate ſententiæ, quando videlicet nullitas deducitur. 400.1.4

Decima litis.

Decima litis quid. 62.2.6

Decoctor.

in Decoctoribus non extenditur reſcriptum dilationis. 135.1.13
Diſtingue vt ibi. ibid.

Decretum.

Decretum quo quis alimenta decreuit, dicitur ſententia interlocutoria. 115.2.27
Decretum iudicis in contractibus minorum non ſupplet auctoritatem tutoris, vel curatoris. 273.2.5
Diſtingue vt 274 1 4
ad primum Decretum non deuenitur, niſi citatio per edictum præceſſerit. 380.1.9

Decurio.

Decuriones an & quando torqueri poſſint, remiſſiuè. 165.1.5
Decuriones ſiue ſint perpetui, ſiue annales, recte contrahunt, emunt, & vendunt in patria durante officio. 168 2.17
Decuriones pro annona curanda ante officij aditum trimenſtruo ſpatio nominandi. 71.2 1.2
Decurionibus, & patriæ officiis adiuncti fauore defenſionis vltra priora munera Aduocatorum prouinciam in patria accipiunt, & adminiſtrant. 224.1,1

Dedito.

Dedicare ſe, ſuaque Deo, importat dedicationem, quæ ſit profeſſione ſequuta. 17.2.9

Defendens.

Defendens patriæ negotia infamis non ſit. 237.1.1

Defenſio.

Defenſio cui denegatur, eidem actio magis interdicitur. 207 2.34

Defenſor.

Defenſor ciuitatis in domo publica per actuarium acta ad ſuum officium pertinentia cuſtodiat. 92.1.3
Defenſor & œconomus Eccleſiarum iudices refugarum eccleſiaſticorum poſt traditas refugas inſtruant, vt æquitatem conuenientem in executione adhibeant. 115.1 20
Defenſor ciuitatis per quinquennium ſecundùm præſcriptam formam muneri ſuo præeſt. 171.2.1
Defenſor ciuitatis cognoſcebat de cauſis ad 50. ſolidos æſtimatis contemplatione debitorum ſeruorum fugitiuorum. ibid. 1.5
Et de cauſis quorumcunque, quæ eſſent paruæ quantitatis. ibid.
Defenſor ciuitatis, Præfecto prætorio inſcio, ſine Cæſaris permiſſu officium deſerere non potuit. 172.2.5
Defenſor negligens ab officio remouetur. 240.1.2
Defenſor nemo eſt legitimus ſine ſatiſdatione. 242.1.2
Defenſoris officium ſub pœna quinque librarum auri nemo declinat. 92.1.2
ex parte Defenſoris non requiritur mandatum, ſed cautio iudicati ſoluendi. 242.2.5
Defenſori forma defenſionis præſcribitur. 171.2.4
Defenſores ciuitatum. 171.1
Defenſores ciuitatum orthodoxæ fidei profeſſores eligendi ſunt. 91.2.1
Defenſores ciuitatum per habitatores bonæ opinionis, conſentiente & ſuffragante ſimul loci Epiſcopo eligendi ad officia. ibid.
Defenſores ex ciuitatum nobilioribus habitatoribus eligi debent. 92.1.4
Defenſores ciuitatum ex ditioribus, & nobilioribus ciuitatum eligebantur. ibid.8
Defenſores ciuitatum, ſiue correctores, non priuata hoſpitia, ſed publicam habitationem perquirere debent. ibid.9
Defenſores latrones non ferent, crimina puniant, & horum occaſiones tollant, auxiliatoreſque ſcelerum ſub ſe non patiantur. 172.1.1
Defenſores ciuitatum inſolentiam, & indebiti vendicationem vitent, ſine mulcta officium exerceant, plebem contra inſolentiam & temeritatem tueantur, & reipſa non tituli beneficio, defenſorum munus gerant. 171.2.1
Mulctam indicere nequeunt. ibid 2
Defenſores latrones & homicidas notorios, in ipſo facto deprehenſos adulteros, manifeſtato crimine, & nominatis accuſatoribus idonea perſecutione ad iudicium dirigent. 172.1 1
Curam ponderum, ac menſurarum habebunt. ibid.
Defenſores orthodoxæ fidei ab Epiſcopo, & Clero, ac honoratorum curialium decreto conſtituebantur. ibid.
Videntes contra publicam diſciplinam poſſeſſores lædi, commiſſos exceſſus deferant. ibid.2
Duumviri. ibid.3

Defenſus.

Defenſus nullo modo, & defenſus non legitimè, æquiparantur. 240.2.1

Defunctus.

Defuncti memoriæ damnatæ pœnæ quæ. 59.2 3
De perſona Defuncti prius inquirendum in iudicio, an liber ſit, necne, quàm proceſſus dirigatur ad hæreditatis petitionem. 434.2.1
Defunctorum corpora humari in eo loco vbi diuina celebrantur officia, videbatur antiquitus turpe & indignum. 30.1.4

Degere.

Degit, ideſt, domicilium habet. 381.1.7

Delatio.

Delatio certa fauore piæ cauſæ cuilibet licita eſt, atque laudem conciliat. 63.1.6

Delego.

Delegari non poteſt cauſa quæ ad poteſtatem, & iuriſdictionem delegantis

delegantis non pertinet, ob nullitatis inſequentis occaſionem. 348.2.1.2

Delegatio.

Delegatio vt fieri poſſit per aliquem iudicem, debet delegari in hominem delegantis ſubiectum, & de ſuo territorio. 349.1.7

Valeret tamen commiſſio, etiamſi non ſit ſubditus qui illam acceptat. ibid.8

Delegatus.

Delegatus debet probare ſuam iuriſdictionem. 2.2

Delegatus a Principe an, & qualiter poſſit reſtituere. 312.2.7

Delegatus qui nullam propriam iuriſdictionem habet, ſed tantum beneficio alieno, non poteſt cognoſcere de cauſa reſtitutionis in integrum. ibid.8

Delegatus datus ab Ordinario, & datus ab eo, cui mandata erit iuriſdictio, differunt. 313.1.9

Delegatus ab alio quàm à Principe, ſubdelegare nequit. 333.2.1.2

Intellige vt ibid.4

Delegatus Principis, vt Papæ, Regis, aut alterius ſupremæ poteſtatis, ſubdelegare poteſt. 334.1.5

Amplia in Delegato à populo non recognoſcente ſuperiorem, & in Delegato ſubdelegante extra locum ſibi deputatum. ibid.6

Reſolue vt ibid.7

Delegatus à Proconſule ſubdelegare poteſt. ibid.8

Delegatus ab Ordinario ad vniuerſitatem aliquam cauſarum, poteſt ſubdelegare hanc, vel illam cauſam, aut cauſas in particulari ibid.9

Delegatus etiam Principis de iure ciuili non poteſt ſibi reſeruare ſententiam, ſed debet totam cauſam, aut nihil committere ibid.2.4

Delegatus recuſatus coget litigantes vt intra triduum eligant arbitrum, aut arbitros, qui eam cauſam tanquam iudices delegati definiant. 343.2.6

Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, qui habet ſe ad inſtar ordinarij, recuſari non poteſt, ſed ei dandus adiunctus. 345.1.7

Delegatus Principis ſubdelegat. 349.1.5

Delegatus Principis mulctam indicere non poteſt de iure ciuili, niſi officiali ſibi ſubdito, & qui in officio deliquit. 345.1.5

Delegatum poſſe cognoſcere, & definire, quamuis ab eo, qui reſcriptum impetrauit, omiſſa fuerint nonnulla ea bis, quæ erant exprimenda, quomodo intelligendum ſit. 141.1.3

Delictum.

Delictum clandeſtinum plus punitur, quàm publicum. 46.1.9

Delictum an, & quando probetur per fugam. 80.1.13

Delictum probatur tranſactione. 238.1.3

Niſi tranſactio eſſet gratuita. ibid.4

Delictum ſi ſit commiſſum in duobus locis, putà in vno inchoatum, in alio autem perfectum, quiſnam iſto caſu ſit iudex competens. 375.1.7

Et verum qui inchoat delictum in hoc territorio, & illud conſummat in alio, incurrat excommunicationem latam per ſtatutum huius territorij. ibid.8

Delictum commiſſum in mari adiacente territorio ſuo, poterit iudex illius territorij punire. 376.2.13

Etiamſi actus ceptus in vno territorio, fuiſſet conſummatus in alio. ibid.14

Reſolue vt ibid.15

Delictum & reatus excludunt dignitatem, & honorem, ac priuilegia adimunt. 384.2.2

Delicti reiteratio gratiam impedit. 85.1.12

Delicti, poſſeſſionis, proprietatis & hypothecæ ratione quis forum ſortitur. 376.1.2

Delicti ratione forum contrahitur eò loci, quo delictum commiſſum eſt. ibid.2.10

Amplia in illo qui dum exiſteret in aliena ciuitate, vel Epiſcopatu violauit ſtatutum illius ibid.11

Etiamſi in confinibus duorum territoriorum factum ſit delictum. ibid.12

in Delictis non dolo, ſed culpà commiſſis reſtitutio minori patrocinatur. 295.1.1.2

in Delictis dolo commiſſis minor ætas non excuſat, nec ei per reſtitutionem ſubuenitur. ibid.1.4

ex Delictis ſeruorum factis in ſaltibus, dominis ignorantibus, domini inuiti non conueniuntur, ſed ſeruorum traditione liberantur. 500.2.1

Delinquens.

Delinquens tunc accuſari poteſt in loco propriæ originis, vel paternæ, ſi pars læſa velit in tali loco eum accuſare. 375.2.4

clam Delinquentes minus puniendi, quàm delinquentes palam. 8.1.6

Delubrum.

Delubra Imperiali auctoritate clauſa ſemel, venerandi adorandique prætextu priuatus non reſeret. 111.2.1

Delubra ſemel clauſa reſerans, & vetita Religionis exercitia cum publico ſcandalo renouans, confiſcationes bonorum, & vltimum ſupplicium non euitabit. ibid.3

Demens.

Demens à furioſo diſtinguitur. 93.1.2

Denuntiatio.

Denuntiatio facta emptori à vero domino, conſtituit vltra denuntiationem euentem in mala fide. 453.1.1.2

niſi Denuntiatio facta ſit poſt cœptam præſcriptionem. ibid. num.3

Denuntiatio, ſeu notificatio facta ab eo, qui nullum ius habet in re, de qua agitur, eum non adſtringit, cui facta eſt. ibid.4

Depoſitum.

Depoſitum & venditio rerum Eccleſiæ facta ex cauſa neceſſaria vt valeat, debent creditores eſſe ſoliciti, & curare, quod pecunia conuertatur in ſolutionem debiti, pro quo venditio fuerit facta. 26.2.16

Deprædatio.

Deprædationum flagitia mulctis non vindicabunt iudices. 170.2.5

Deſtruere.

Deſtruere non poteſt quod quis in ſuo ædificauit ſine auctoritate Prætoris. 472.2.2

Deterioratio.

Deterioratio propter quam emphyteuta expelli poteſt, debet eſſe notabilis, perpetua, culpabilis, & fraudulenta. 32.2.52

Detractio.

in Detractione legitimæ attendi debet quantum valuerint facultates tempore mortis eius, de cuius bonis venit detrahenda, licèt alio tempore poſtea plus, vel minùs valuerint. 394.2.12

Dextera.

Dextera locus dignior. 94.1.4

Diaconica.

Diaconica, ſeu Decanica quæ. 95.1.4

Diaconiſſa.

Diaconiſſa quæ. 16.1.3

Diaconiſſa ante completum 50. ætatis annum ad officium Diaconatus non admittenda. 50.1.1

Diaconiſſa ante completum 40. annum non ordinanda. ibid.2.3

in eligenda in Diaconiſſam quæ ætas ſequiratur, oſtenditur. ibid.1.2

Diaconiſſis per benedictionem nulla Ordinis poteſtas conferebatur. ibid.2.2

Diaconiſſatus.

ad Diaconiſſatus munus olim eligebantur mulieres, aut virgines, aut viduæ. ibid.4

Diaconus.

Diaconi, ſeu Presbyteri ob falſum in ciuilibus teſtimonium ſuſpenduntur per triennium ab officio, in cauſa criminali tenentur ad pœnam falſi, nudati Clericatus honore. 50.1.2

Dictum.

Dicta teſtium coram arbitro receptorum probant in iudicio ordinario, aduerſa parte non contradicente. 327.1.12

Dictans.

Dictantes, & ſcribentes ad falſas ſubreptitiaſque preces reſcripta, omiſſa veritatis clauſula, reprehenſionis, aliaſque pœnas non euitant. 145.2.3

Dies.

Dies omnis eſt iuridica, niſi conſtet quod ſit feriata. 363.2.1

Dies ad comparendum apponendus in citatione. 379.2.5

Die Dominico actus voluntariæ iuriſdictionis, vt manumiſſio, exerceri poſſunt. 362.1.1

de Die Dominico, remiſſiuè. ibid.3

Die Dominica iudices, & officia ſacrium quieſcant, opera tamen ruralia vrgente neceſſitate non intermittenda. 362.2.1

Dies viginti dati ad reſpondendum minorari non poſſunt ſine cauſa. 355.1.16

Diebus feriatis licitè fiunt quæ pertinent ad agriculturam, & vinearum putationem. 362.2.2

Hodie non licet niſi ſacris peractis, & vrgente neceſſitate, ex quadam diſpenſatione. ibid.3

Digeſta.

Digeſta, vide *Pandectæ*.

Digeſtorum primordium auctores legum antiquarum in Iuſtiniani Pandectas relatarum innuit. 127.2.34

Dignitas.

Dignitas à curia liberans, cui annumeratur Epiſcopalis, filium à patria poteſtate liberat, non verò nepotem. 70.2.1.2

Dignitas Epiſcopalis filium à patria poteſtate liberans non eſt quoad omnes iuris effectus, ſed tantùm quoad vtiles filio Epiſcopo, & quoad ea quæ illi ſunt fauorabilia. ibid.4

Dignitas imperialis ab ipſo Deo, mediante iure gentium tradi dicitur. 125.2.54

Dignitas ſuperueniens nil operatur in iis, quæ iam ſunt ordinata. 317.1.3

Dignitas non illuſtris fori exceptionem in criminalibus minimè tribuit. 384.2.2

in Dignitate conſtituti grauiùs puniuntur. 49.2.5

Dignitatem gerens ordinariam, ſine diſpendio pudoris ac fortunæ nihil profligat ex venturæ dignitatis titulo. 157.1.2

Index Rerum,

Dignior, & Dignius.

Digniores altiori loco ſedeant. 257.1.4

Dignius ad ſe dignum trahit. 255.2.3

Dilatio.

Dilatio. 357.2

Quid ſit. ibid.init.

Dilatio quæ tempus inſtantiæ non excedit, reo & actori æqualis eſt in conceſſione: reo autem ſoli conceditur, vbi tempus concedit inſtantia. 320.1.1

Dilatio vni partium conceſſa, alteri eſt communis, & ea vti poteſt pars aduerſa. ibid.5

Non eſt communis ei, qui iam probationibus renuntiauit. ibid. num.6

Dilatio 30. dierum quando currere incipiat. 335.2.2

Dilatio ad probandum à iudice danda eſt, maximè ſi petatur à parte. 358.1.5

Dilatio ſemel concedenda eſt, & peremptoria intelligitur, etiamſi non exprimatur. ibid.8

Ex cauſa tamen poteſt iudex dare aliam dilationem. ibid.9

Dilatio deliberatoria cùm ſit ſolius rei, non fit communis actori. ibid.2.3

Dilatio aliqua dilatoria non detur actori, quia inſtructus venire tenetur ad cauſam. ibid.4

Dilatio iudice ſedente, non ambulante, cum cauſæ cognitione petenda, ac decernenda eſt. 360.1.1

Dilatio ab eo, cuius conſilium requiſitum fuit, fruſtrà petitur. ibid.1

Non danda poſt concluſionem in cauſa, ſiue præceſſerint dilationes, ſiue non. ibid.2

Dilatio regulariter intelligitur continua, dieſque feriati currunt. 359.2.12

Niſi feriæ totam dilationem, vel maiorem illius partem abſorberent. ibid.13

Dilatio hic prorogatur ex cauſa iuſta. 360.2.2

Dilatio, ſeu eius prorogatio conceſſa vni partium, alteri eſt communis. 361.1.3

Non eſt communis ei, qui iam probationibus renuntiauit. ibid.4

Idem vbi veriſimiliter ſubornationis periculum in aduerſario dilationem ſibi communem eſſe contendentis, timeri poſſet. ibid.5

Dilationi huiuſmodi alter in alterius inuiti præiudicium renuntiare non poteſt, niſi daretur in fauorem minoris per reſtitutionem in integrum. 320.1.7.& 361.1.6

Dilatione pendente iudicis conquieſcit officium. 359.2.1.2

Etiam in cauſis criminalibus. ibid 3

Secus quando iudex iudicat tumultum in populo ob retardatam punitionem delinquentis. ibid.4

Vel expreſsè reuocauit dilationem. ibid.5

Dilatione pendente nihil innouari debet, etiam fauore libertatis. ibid.6

Licèt perſona, cuius cauſa fit dilatio, de medio ſubducatur. ibid.7

Secus quando actus, qui fiunt poſt dilationem, ſunt in præiudicium dilationis pendentis, aliàs non. ibid.8

Vel iudex in dilatione conceſſa reſeruauit ſibi poteſtatem ad vlteriora procedendi. ibid 9

Vel ceſſante cauſa dilationis, quia ceſſat & ipſa dilatio. ibid. num.10

Aut ſi cauſa dilationis ſit finita. ibid.11

Dilatione finita probatio facta nulla eſt. 360.2.5

Dilationes ad probandum non ſunt de ſubſtantia iudicij. 360.1.3

Dilationes in cauſis ſtatum concernentibus non ſunt denegandæ. ibid.2.1

Dilationum materia iudici arbitraria eſt. 353.2.3

Reſolue vt ibid.4

Dilationes tres ad inſtantiam probaturo dandæ ſunt, quibus elapſis ſententiam legibus conformem iudex publicat. 335.2.1

Dilationes congruas ad probandum dare conuenit. 357.2.1

Dilationes iudici arbitrariæ pro ratione documentorum, cauſarum, & perſonarum litigantium coarctari, aut extendi poſſunt interdum ad tres, nonnunquam ad ſex menſes. ibid 2

ad Dilationes concedendas cauſæ requiritur cognitio. 360.1.3

Dimittens.

Dimittens ſimpliciter non dicitur velle transferre dominium. 220.2.3

Diœceta.

Diœcetas non niſi Chriſtianos diligi præcipitur. 87.1.1

Diœcetæ qui. ibid.2

Diſpoſitio.

Diſpoſitio pœnalis, quæ nullam temporis præfinitionem continet, perpetua eſt. 140.2.4

Diſpoſitio punitiua cenſetur fauorabilis reſpectu illius, cui iniuria facta eſt. 178.1.14

Diſpoſitio legis Si quis, de tranſact. tanquam minùs religioſa & dura non ſeruatur in practica. 213.2.2

Contrarium. ibid.3

Locum habet non ſolùm in contractu tranſactionis, de quo loquitur, ſed etiam in omni alio contractu 2.14.1.4. & ſeq. vſque ad 11.

In vniuerſitate quoad priuationem commodi contractus, licèt non quantum ad pœnas periurij, & infamiæ. ibid.

In contrauenientc iuramento incidit in pœnas huius legis, ſiue ſit maſculus, ſiue fœmina. 214.2.12

Etiam perſona ruſtica. ibid.13

Siue actor, ſiue reus in illis pœnis, quæ reo adaptari poſſunt. ibid.14

In hærede illius, cui fuit iuratum. ibid.15

In contrauenientia iuramento etiam in modico. ibid.16

In tantum vt purgatio moræ non admittatur. ibid.17

Non ſolùm ſi contrauenias in committendo, ſed etiam in omittendo, non adimplendo promiſſa. ibid.18

Etiam quod promiſiſſet ſimpliciter ſub fide ſua. ibid.19

Incurruntur omnes pœnæ huius legis non alternatiuè, ſed copulatiuè. ibid.20

Non habet locum niſi contra doloſum. 215.1.21

Nec in minore iurante propter eius imbecillitatem. ibid.22

Non in contrauenientc, & promiſſa non adimplente iuſſu iudicis. ibid.23

Non in contrauenientc iuramento de ſoluendo vſuras. ibid.24

Vel quando priùs quis obtinuit ab Epiſcopo abſolutionem à iuramento. ibid.25

Non in iurante non ſponte ſuo libero arbitrio. ibid 26

Non, in contrauenientc iuramento per metum extorto. ibid.27

Non in curia mercatorum, vel in foro eccleſiaſtico, aut alio ſimili, in quo æquitas obſeruari ſolet. ibid.1.28

Non quando vterque eſſet in mora. ibid 29

Vel quando dubium an contrauenicns inciderit in pœnas huius legis. ibid 30

Diſpoſitio quantumcunque exorbitans ac correctoria, inquens in contractu habet locum in diſtractu. 171 1.10

Diſpoſitio legis, vel Principis, aut cuiuſlibet perſonæ priuatæ, collata in vno caſu expreſſo, & determinato, habet etiam locum in alio omiſſo, quando veriſimiliter idem diſpoſuiſſet, ſi de illo cogitaret, & eſſet interrogatus. 391.2.5

Diſpoſitio fauorabilis viget receſſum ab odioſa. 479.1.1

Diſpute.

Diſputare nemini publicè licet coadunatis turbis, de Fide Chriſtiana, Catholica, & Orthodoxa. 7.2.1.2

Diſputare de Fide Catholica Clerico quando liceat. ibid.3

Diuerſitas.

Diuerſitatis ratio conſiderata omnem in iure contrarietatem tollit. 127.1.25

propter Diuerſitatem perſonarum rem petere diuerſis modis poſſumus. 433.2.2

Diuidere.

in Diuidendo voluntas teſtatoris non ſolùm expreſſa, ſed & coniecturata ſequenda eſt. 486.2.3

Diuiduum.

Diuidua poteſt regulariter dici quælibet res de mundo. 24.1.10

Diuiſio.

Diuiſio inter liberos, quam hæc Auth. permittit, non eſt teſtamentum, ſed diuiſio quædam. 22.1.12

Diuiſio errore facta, deducto poſt errore diuidenti non obeſt. 130.1.1

Diuiſio per errorem facta retractari poteſt, errore detecto. ibid 3

Diuiſio facta per verum hæredem cum hærede putatiuo per ignorantiam, non præiudicat vero hæredi, probata veritate. ibid.5

Fallit ſi per ſententiam iudicis facta condemnatione ſolutum ſit. ibid.

Diuiſio bonorum æqualiter facienda eſt. ibid.6

Diuiſio obligationis non ducitur ex ſimplici receptione partis debiti, niſi adſit aliqua expreſſa clauſula. 187.2.7

Amplia vt ibid.8

Diuiſio magiſtralis temporis vtilis & continui, remiſſiuè. 321.2.13

Diuiſio bonorum à patre inter filios facta vim habet vltimæ voluntatis, & non ſimplicis donationis. 480.2.7

Facta filiis conſentientibus, & approbantibus, videtur habere naturam contractus. ibid.8

Diuiſio valet ſine ſcriptura. 482.1.1.2

Diuiſio inæqualiter facta non retractanda eſt, ſed arbitrio iudicis parti læſæ ſatisfaciendum. ibid.4.

Diuiſio cenſetur quædam permutatio. 482.1.14

Diuiſio facta inter præſentes iuribus abſentium nil derogat. 483.1.1.2

Diuiſio bonorum patris inter filios morte patris confirmata, facit valere donationem, quæ alias eſſet inualida. 484.1.10

Diuiſio bonorum communium quando facta fuit ab ipſomet teſtatore, qui in bonis hæredes fecit, cohæres non tenetur cohæredi pro re euicta, quam quidem ob conditionis euentum tenetur reſtituere. 486.2.4

Diuiſio,

Diuiſio, vel diſpoſitio etiam imperfectè facta à patre valet inter liberos. 487.2.1.2
Diuiſio facta inter fratres & ſorores perſiſtit, & non reſcinditur abſque beneficio reſtitutionis. 491.2.1
Diuiſio cùm ſit facti, non præſumitur, ſed eſt probanda ab eo qui allegat. ibid.2
Diuiſio paternæ hæreditatis facta præſumitur, ſi fratres habitauerunt ſeorſum poſt mortem patris per 10. aut 20. annos, licèt aliter non probetur. ibid.6
Niſi eſſet inæqualitas. ibid.7.8
Diuiſio bonorum ſuorum ne fiat inter hæredes, & eius ſucceſſores in perpetuum, non poteſt prohiberi à teſtatore; ſecus ſi ad tempus. 492.1.3.5
Diuiſio prædiorum emptionis vicem obtinet. ibid.2.1.2
Diuiſio eſt quædam alienatio, & permutatio. 493.1.3.4
Verum autem ſit prohibita, prohibita alienatione, & diuiſionis perpetua prohibitio, vel ad tempus facta ſuſtineatur, remiſſiuè. ibid.4
Diuiſio facta à iudice incompetenti, conſenſu partium confirmari poteſt. ibid.2.1.2
Diuiſio bonorum hæreditatis vbi petenda ſit. 493.1.6
Diuiſio reſcindenda venit enormiſſima læſione. ibid.2.2
Poteſt peti ſem reformari in melius. ibid.3.4.5
Diuiſio quando ſit ſecundùm conuentionem partium, requiritur quod læſio ſit vltra dimidiam. 494.1.7
Si per arbitratores, ſufficit læſio in ſexta parte. ibid.8
Diuiſio facta cum iuramento an reuocabilis. ibid.2.1.2
Facta extra iudicium inducit actionem de euictione, niſi inter ſcientes facta ſit. 495.1.2
Diuiſio debet fieri mandato iudicis. 496.1.3
ex Diuiſionis nudo pacto non oritur actio, nec transfertur dominium, niſi traditio inſequatur. 482.2.1
De actione huius diuiſionis, remiſſiuè. ibid.2
per Diuiſionem dolo aduerſarij læſus, reſtitutionem impetrat aduerſus diuiſionem, ſi minor ſit. 493.2.1
per Diuiſionem rei diuerſæ transfertur dominium. ibid.7
ex Diuiſione iudicis obligatur quis de euictione, vel ex diuiſione contrahentium, niſi vnuſquiſque receperit in ſe rei euentum. 481.2.1.2
Non procedit quando promiſſum eſt de euictione. ibid.5
Vel inter fratres actum ſit, vt de euictione alter alteri non teneatur. ibid.6
Vel res de ſui natura euincatur. 482.1.7
Quod intellige vt ibid.8
Vel ſi à teſtatore bona fuerunt diuiſa inter hæredes. ibid.9
Quod etiam intellige vt ibid.10.11
Vel quando eadem res, aut fundus malè affectus inter fratres diuideretur, ſeruata æqualitate. ibid.12
Vel res vni ex filiis hæredibus inſtitutis prælegata euincatur. ibid.13
Diuiſione facta à iudice, ſequutaque euictione, adhuc datur actio contra cohæredem. 481.2.3
Limita vt ibid.4
de Diuiſione à parente facienda inter liberos, remiſſiuè. 486.2.1
à Diuiſione facta per traditionem, & poſſeſſionis dimiſſionem recedendum non eſt. 495.2.1
à Diuiſione an, & quando recedi poſſit. ibid.2
Diuiſiones an valeant factæ per dolum, qui cauſam dedit contractui. 494.1.6
Diuiſum ipſo iure per legem, iudicis miniſterio amplius diuidi non debet. 479.1.1

Diuitiæ.

Diuitiæ reddunt quem potentiorem. 250.2.13

Doctor.

Doctor minor annis 25. reſtituitur ex læſionis capite. 302.2.3
Doctorum conſortio nullus dignus, niſi per ſtatuta tempora legum cognitioni probetur inhæſiſſe. 230.1.4

Dogmatiſta.

Dogmatiſtæ, hæreſiarchæ, & magiſtri errorum, ſi verè pœnitentes ſint, admittuntur ad miſericordiam. 96.2.35

Dolus.

Dolus vt probetur, ſiue metus, qualitas cauſæ præcedentis non ſufficit. 203.2.5
Dolus ſurripientis & occultantis inſtrumenta, ob quorum amiſſionem tranſactio fuit extorta, tranſactionem vitiat. 206.2.2.3
Dolus malus. 265.1
Dolus patris purgatur per actionem in factum. 260.2.2
Dolus præſumitur ex enormiſſima læſione. ibid.7
Dolus non præſumitur in dubio. 267.2.4
Ex quibus præſumptionibus arguatur, remiſſiuè. ibid.5
Dolus verus, & dolus præſumptus quis, & an in delictis dolo præſumpto commiſſis reſtituatur minor, remiſſiuè. 291.2.5
Dolus præſumptus ſufficit. 310.2.7
Dolus præſumitur contra illum, qui ſpreta prohibitione, ſeu denuntiatione ſibi facta, ne quid faceret, illud fecit. 451.2.10
Vel ſi ſciuerit futuram ſibi prohibitionem, aut denuntiationem, & tamen illud fecit. ibid.11
Doli ex indiciis perſpicuis probatio. 267.2.1.2
Amplia vt ibid.3
Dolo futuro, aut delicto committendo non poteſt renunciare etiam ille, ad quem vtilitas negotij pertinet. 205.1.12
Dolum ſuum allegans non audiendus. 209.2.3
Dolum ad ſui commodum nemo regulariter allegare poteſt. ibid.2
Dolum paſſus in contractu, ſi velit cogit aduerſarium, vt ei ſtet. 212.2.5
Dolo inductus ad repudiandam hæreditatem, agit contra inducentem de dolo. 267.2.1
in Dolo eſt qui emit à minore, non ſeruatis ſolemnitatibus iuris. 310.1.5

Domeſticus.

Domeſticus iudicis. 163.2
Domeſticus actibus publicis abeſt. 164.1.1
Domeſtici Ducum militarium poſt completum deſtinati temporis actum ad priſtinam ſolicitudinem impunè non aſpirant. ibid.2.1

Domicilium.

Domicilium dicitur contractum in loco, eo quòd quis transfert illum in locum maiorem partem bonorum ſuorum. 385.1.5
Domicilij ratione ſortitur quis forum, & ibi conueniri poteſt. 367.2.3

Dominium.

Dominium transfertur in piam cauſam ex ſola traditione. 39.1.7
Dominium non ſolùm in Eccleſiam ipſo iure transfertur; ſed etiam perſonalis actio datur. ibid.14
Dominium quid ſit. 189.2.6
Dominium directum non transferri ex præſcriptione, vtile verò ſic. ibid.7
Dominium non transfertur ſine cauſa habili, & legitimo titulo. ibid.9
Transfertur ex pacto addictionis in diem, vel legis commiſſoriæ, abſque noua traditione. ibid.10
Dominium rei, vel poſſeſſio, aut aliud intereſſe in cauſa, an plenè probandum, vel ſufficiat ſemiplena probatio, remiſſiuè. 318.2.5
Dominium non transfertur in emptorem, niſi integro ſoluto pretio. 388.1.5
Dominium præſumitur ex ſolutione collectarum. 456.2.5
Non probatur ex regiſtratione bonorum cataſtratorum, ſine conſenſu eorum, de quorum præiudicio agitur. ibid.6
Dominium dotis promiſſæ transfertur abſque traditione. 428.2.5
Dominium rei dotalis eſt mariti, & ideo conſtante matrimonio rei vindicatio non competit vxori. 443.2.1.2
Contrarium, quod ſcilicet verum & naturale dominium rerum dotalium maneat apud vxorem. ibid.3
Rectè tamen cum marito cauſa agitur ſuper re dotali, validumque erit iudicium, etſi mulier citata non fuerit. 444.1.4
Dominium per teſtes, & inſtrumenta probatur. ibid.2.1
Dominium probatur per indicia & argumenta. 454.1.1.2
Dominium & poſſeſſio quomodo probari debeat. 498.1.8
Dominium transfert non ſola voluntas, nec traditio ſola, ſed vtriuſque quaſi concurſus. 457.1.3
Dominium non probatur per ſententiam, nec per confeſſiones, non ſequuta traditione, niſi acquiratur Eccleſiæ. ibid.4
Transfertur abſque traditione, quando quis eſt iam in poſſeſſione. ibid.5
in Dominio ille eſt potior, cui prius res traditur, licèt alius in titulo præuenerit. 449.1.1.2
Procedit in omnibus contractibus, tam oneroſis, quàm lucratiuis. ibid.2.3
In donationibus. 450.4
In re emphyteutica duobus in emphyteuſim conceſſa. ibid.5
In feudis. ibid.6
In contractibus locationis. ibid.7
Contrarium. ibid.8
In Eccleſiis, Clericis, & perſonis eccleſiaſticis vendentibus. 450.2.9
Etſi prior venditio eſſet iuramento confirmata ibid.10
Quamuis traditio rei eſſet facta vni ex pluribus emptoribus. ibid.11
Declara tamen vt ibid.12
Secus in venditionibus, aut donationibus factis Eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, & aliis piis locis, quibus abſque traditione transfertur dominium 451.13
In quacunque conceſſione iurium ſpiritualium. ibid.14
In pauperibus. ibid.15
In ceſſione iurium incorporalium. ibid.16
In donationibus, & venditionibus factis per Principes. ibid.17
Si ſecundus emptor conſcius venditionis alteri factæ rem emerit. 451.2.18
Si primus emptionis titulum, vel alium oneroſum habeat, poſterior verò, cui res fuit tradita, donationis, vel alium lucratiuum. ibid.19
Quando in alienatione eſſet neceſſaria licentia alterius. ibid.20

Index Rerum,

Si primus emptor pro obſeruatione contractus haberet rem venditam ſpecialiter hypothecatam cum pacto de non alienando. ibid.21
Quando eadem res pluribus obligetur. 452.1.24
Si primus emptor pretium rei emptæ, & ſibi traditæ non ſoluit venditori, nec de eo fuit ſi les. ibid.25
Vbi res tradita fuerit conditionaliter primo, & pendente conditione purè ſecundo. ibid.29

Dominus.

Dominus Imperator dicitur. 1.2.6
Dominus appellari noluit Octauianus Auguſtus. ibid.9
Dominus dicitur Hiſpanice Señor, à particula ſenior. 2.1.10
Dominus directus poteſt emphyteutam per biennium penſionem non ſoluentem expellere, & penſiones ſimul petere, quando incepit ab expulſione. 33.2.22
Dominus qui proſtituit ancillas, aut illis neceſſitatem peccandi impoſuit, earum poteſtate priuatur. 91.1.3
Dominus non poteſt agere, niſi ſua intereſt. 184.1.7
Dominus non tenetur fidem ſeruo præſtare. 203.1.7
Declara vt ibid.8
Dominus, pro marito. 431.1.4
Dominus rei poſt vſucapionem ipſius poteſt repetere pretium venditionis factæ ab illo non domino, tanquam ipſe rem vendiderit. 439.1.5
Dominus ſi aliquid facit in re ſua tanquam aliena per errorem iuris, non præiudicat ſibi in proprietate rei. 454.1.2
Dominus proprietatem ſuam obligat, licet alius habeat vſumfructum. 459.2.1.2
Secus in caſibus in quibus pater habet vſumfructum. ibid.2.3
Dominus fontis, de quo aquam ad meum fundum duco, non poteſt ſeruitutis iure illam alij dare me inuito, niſi tanta ſit aqua quod abundet omnibus. 470.2.7
Dominus poteſt cuicunque prohibere ſui prædij ingreſſum. 473.2.4
Domini nomen eſt nomen ſuperioritatis, & proprium Principum. 1.2.7
Domino abſente poteſt Procurator habens ſpeciale mandatum calumniæ iuramentum ſubire. 330.2.1
Domino domus abſente ex domo, quid iniquè ſentiens, aut delinquentem, vel curatorem domus conuenit. 376.1.3
Domino abſente in res præſentatas fit condemnatio. ibid.4
Domini qui appellari debeant ex edicto Philippi II. 2.1.11
Domini ſeruos ſuos manumittere poſſunt in Eccleſia. 115.2.1.2
Dominis temporalibus negligentibus in exterpandis hæreticis, Catholici hæreticorum bona licitè occupant poſt annum à die factæ monitionis, ſaluo iure directi Domini, ſi fuerint feudatarij. 97.1.1.2

Domus.

Domus in qua Paganica fiunt ſacrificia, ſacro ærario addicenda. 111.2.1
Domus in qua luditur, etiam fiſco applicanda eſt, quamuis non ſpectet aliquo modo ad ſuſceptorem ludi. 508.2.35
Quamuis non ſpectet aliquo modo ad ſuſceptorem ludi. ibid.36
Intellige vt ibid.37
Quin & ſellæ, & ſedes, & menſæ, ſuper quibus luditur, confiſcandæ. ibid.38
Domum ruinoſam reparationis cauſa ſub certo canone Eccleſia in emphyteuſim perpetuam concedere poteſt. 29.2.1

Don.

Don in Hiſpania vnde originem duxerit. 2.1.12

Donans.

Donans, retento ſibi vſufructu, non excuſatur à ſatiſdatione. 460.2.7

Donatarius.

Donatarius Eccleſiæ ad rei reſtitutionem cum fructibus tenetur. 28.2.2
Donatarius ſi præſens ſit, & non contradicat, ſatis accommodaſſe conſenſum videtur, vt donatio valeat. 35.2.19
Donatarius de cuius acceptatione non conſtat, ſi repertatur poſſidere bona in donatione comprehenſa, an ex hoc inducatur præſumptio acceptationis. 36.1.20
Donatarius cui eſt conceſſa data officiorum quando vacauerint, poteſt etiam prouidere quando vacent per renuntiationem, mortem, vel alio modo. 229.1.7
Donatarij acceptatio, & eius conſenſus requiritur in quacumque donatione facta inter viuos loco non pio, ita vt nullo eius nomine acceptante, donatio ipſa nulla ſit. 35.2.18

Donatio.

Donatio omnium bonorum facta Eccleſiæ, aut alij pio loco, valida eſt. 23.2.7
Donatio facta Deo, Eccleſiæ, vel piæ cauſæ, non valet, niſi ſit aliquis, qui nomine Dei, Eccleſiæ, vel piæ cauſæ eam donationem accipiat. 35.2.16
Facta Eccleſiæ abſenti, ante acceptationem non poteſt reuocari. ibid.17
Donatio Eccleſiæ facta an ſine inſinuatione valeat. 34.2.1
Donatio vltra quingentos ſolidos, excepta Imperiali, prætextu piæ cauſæ abſque inſinuatione non procedit. ibid.2
Donatio facta Eccleſiæ, vel ad pias cauſas, inſinuatione non eget, cuiuſcumque ſit valoris. ibid.3
Donatio pro redemptione captiuorum in quacumque quantitate ſine ſcriptura, & inſinuatione valet. 35.1.4
Donatio facta pauperibus etiam conſanguineis, cenſetur pia, & ſic magis intuitu pietatis, quam conſanguinitatis cauſa facta. ibid.11
Donatio inter viuos facta abſenti, nemine eius nomine acceptante, poterit ante acceptationem reuocari. 36.1.22
Donatio facta abſenti, ſi nomine illius per tabellionem tanquam per publicum miniſtrum acceptata fuerit, non poteſt reuocari. ibid.23
Donatio tacita, ſeu præſumpta, facta Eccleſiæ, transfert dominium ex ſolo titulo, ſine traditione. 39.1.9
Donatio hæreditatis per viam contractus valida. 197.1.18
Donatio eſt contractus. 263.1.3
Donatio ſponſalitia non immoderata, prætextu ætatis minimè reuocatur. 585.1.2
Donatio remuneratoria facta per minorem valet, etiamſi ſit de rebus immobilibus. ibid.2.4
Donatio inofficioſa facta vni ex liberis, reuocatur per alios liberos in legitima læſos, vſque ad legitimæ quantitatem debitam. 395.2.1
Donatio inofficioſa, quæ ſcilicet excederet legitimam ipſius recipientis, & tertium, & quintum bonorum patris, vel matris, ſecundum leges Hiſpaniæ venit conferenda. ibid.4
Reſolue vt ibid.5.6
Donatio, ſeu dos data, vt inofficioſa dicatur, tempus quo fuit facta inſpicitur, & ſecundum illud regulari debet. 396.1.9
Idem in dote promiſſa, mortuo patre ante ſolutionem matris dotis, vel patris. ibid.10
Donatio remuneratoria patris in filiofam. ad diminuendas aliorum filiorum legitimas inualida eſt. ibid.2.13
Donatio facta inter patrem & filium ob benemerita, valet. ibid.15
Donatio propter nuptias legitimæ imputatur ad excludendam inofficioſi teſtamenti querelam. 409.1.1.2
Donatio inofficioſa. 425.2
Donatio inofficioſa an & quando reuocetur per querelam inofficioſæ donationis in totum, ſeu vſque ad legitimam tantum filiorum. 426.1.3
Diſtingue vt ibid.4
Donatio inofficioſa quæ re, & conſilio. ibid.5
Donatio facta extraneo. ibid.2.6
Donatio, ſi à principio fuerit inofficioſa, poſtea autem adeò creſcat, vt tempore mortis facta comparatione donatio deſinat eſſe inofficioſa, ceſſat iſta querela. 427.2.21
Intellige vt ibid.22
Donatio ſi non fuit inofficioſa ab initio, licèt poſtea talis efficiatur ex aliqua clade, querela non ideo competit. ibid.23
Donatio patris immoderata erga filium, morte patris non confirmatur. 428.1.1.2
Donatio facta filio emancipato valet. ibid.3
Facta filio confirmatur morte patris donantis, ſi res donata fuit tradita. 419.1.12
Donatio inofficioſa datur comparatione aſcendentium, ſicut datur comparatione deſcendentium, & eo modo reuocatur vſque ad portionem aſcendentibus debitam in bonis deſcendentium, vt parentibus in bonis filiorum, quando non habent deſcendentes. ibid.2.4
Donatio immoderata facta in vnum ex filiis, per natiuitatem reliquorum reuocatur vſque ad legitimam. ibid.2.1.2
De iure regni Caſtellæ quid. 430.1.3
Donatio inofficioſa non reuocatur à naturalibus liberis tantum. ibid.4
Donatio matris immodica reuocatur per querelam inofficioſi. ibid.2.1.2
Donatio inofficioſa collata in vnum ex liberis, reuocatur ad quantitatem legitimam. ibid.1.1.2
Donatio quam facit pater filio, ad ſui confirmationem non requirit aditionem hæreditatis. 480.1.24
Donatio ante nuptias ad patrem reuerſa, debet eſſe præcipua illius filiæ, pro qua facta fuit, extraneis inſtitutis. 496.2.1
Donationis inſinuatio fieri poteſt diebus feriatis, quia nulla cauſæ cognitio ibi requiritur. 364.2.9
in Donatione cauſa mortis non poteſt onus adjici. 188.2.13
in Donatione minoris neceſſaria eſt curatoris auctoritas. 285.1.4
Procedit in donatione propter nuptias. ibid.5
Donationes. 167I.
Donationes ab officialibus durante officio factæ inualidæ ſunt vſquedum poſt adminiſtrationem ſpecialiter ratificentur poſt lapſum quinquennij. ibid.2.2
ex Donationibus à patre factis inter viuos detrahitur legitima, etiamſi donatio ſit facta vni ex filiis, vel aliis deſcendentibus. 396.2.7

Donatiſta.

Donatiſtæ & Manichæi commodis legum, ac ſtatutorum ſunt indigni, & eos quilibet accuſat, ſuntque indigni ſucceſſionibus, aliiſque ciuilibus commodis. 95.2.1

Donatum.

Donatum.

Donatum & venditum ratihabitione donatoris & venditoris per quinquennij curſum non conualeſcit. 158.1.4

Donum.

Dona quæ ritè ad miniſterium Dei dedicata ſunt, diſtrahi non poſſunt. 36.2.4

Dos.

Dos data pro ingreſſu puellæ in Religionem, quæ deinde deceſſit intra annum probationis, reuertitur ad eos, qui dotem conſtituerunt. 17.1.6

Dos vt conſtituatur, conditio mulieris, quæ matrimonio collocatur, perpendi debet. 93.2.3

Dos data vt inofficioſa dicatur, tempus quo fuit facta, inſpectur, & ſecundum illud regulari debet. 396.1.9

Idem de dote promiſſa, mortuo patre ante ſolutionem totius dotis, vel patris. ibid.10

Dos, vel donatio ante nuptias ad patrem reuerſa, debet eſſe præcipua illius filiæ, pro qua data fuit, extraneis inſtitutis. 496.2.1

Dos & donatio propter nuptias legitimæ imputantur ad excludendam inofficioſi teſtamenti querelam. 409.1.1.2

Dos filiæ excedens legitimam non poteſt reuocari ab aliis fratribus in eo quod excedit legitimam, patre viuente. 430.2.3

Dos inofficioſa 431.1

Dos immodica in vnam filiam collata, lædens aliorum filiorum legitimam, per inofficioſi querelam reuocatur ad iuſtam legitimæ quantitatem. ibid.2.1

Dos inofficioſa an repeti poſſit cum fructibus perceptis conſtante matrimonio. ibid.2.6

Dos ſi reuocatur quia eſt inofficioſa, ſocer dum viuit, non poteſt eam facere reuocationem. 432.1.8

Dotis reuocatio an poſſit fieri viuo marito, mortuo patre, ibid.9

in Dote congrua conſtituenda conſiderandæ ſunt facultates eius, qui tenetur dotare. 99.2.3

in Dote conſtituenda nobilitas viri conſideranda eſt, vt ſcilicet maior dos conſtituatur propter ipſius nobilitatem. 390.2.3 5

Dotatio.

propter Dotationem ſororum alij filij non debent carere legitima. 395.2.3

ex Dotatione inofficioſa facta à patre detrahitur proportionabiliter legitima liberorum. 431.2.7

Dromones.

Dromones quid. 149.2.13

Dubitatio.

Dubitatio ſuper noua lege emergens interpretanda, & dirimenda per legis conditorem. 121.2.1

Illam tamen declarare ſecundùm verum ſenſum & iuri conſonum vnicuique Doctori licet. ibid 2

in Dubiis emergentibus lege expreſsè non deciſis, Imperatoris, aut Principis ſuperſtitis ſanctio dubium caſum decidat. 127.2.19

Ducena, & Ducenarius.

Ducena quid. 151.1.3

Ducenarius quis. ibid.2.6

Duo.

Duo vbi ſunt æqualis ſcientiæ, is eſt præferendus, qui eſt de meliori ſanguine. 227.1.12

Dux.

Dux regulariter cognoſcit contra militem. 148.1.2

Duces & officiales Africæ, emolumenta ac ſtipendia ex tributis Africanis Kalendis Septembris percipient. 149.2.11

Duces militum, horumque origo hodierna, poteſtas ac dignitas, remiſſiuè. ibid.14

Duces militum limites ac fines totos conſeruent, & reficiendorum caſtrorum curam habeant. 159.2.1

Ducibus militum ſedes conſtitutæ. 149.1.2

E

Eccleſia.

Eccleſia nullum ſubit onus, niſi ordinarium, interdum extraordinarium, propter ſubitum Principis aduentum. 11.2.1

Eccleſia an teneatur ad onera realia, oſtenditur. ibid.4

Eccleſia Conſtantinopolitana Romana appellatur, & cur. 13.1.5

Eccleſia poteſt dicere contractum nullum ex defectu ſolemnitatis. 26.1.4

Eccleſia non tenetur ex mutuo, niſi probetur ex parte mutuantis verſum fuiſſe in eius vtilitatem. ibid 14

Etiamſi Prælatus, & Capitulum confiteantur in inſtrumento debiti pecuniam fuiſſe verſam in Eccleſiæ vtilitatem. 26.2.15

Eccleſia nihil poteſt acquirere ex quo ipſa deterior ſit vltra quàm acceperit. 27.1.2

Eccleſia ſi adiuit hæreditatem ſine beneficio inuentarij, valet talis aditio, ſed non tenetur vltra vires inuentarij. ibid.3

Eccleſia non tenetur renouare emphyteuſim proximioribus hæredibus, aut deſcendentibus accipientis, finitis generationibus, ad quas conceſſa fuit, quando ipſa Eccleſia pro ſe retinere illam nollet. 30.1.9

Eccleſia, & ciuitas æquiparantur. 38.2.2

Eccleſia & ciuitas in rebus relictis iure hæreditario, & in legatis, donationibus, & venditionibus habent priuilegium, vt non minori tempore quàm per centum annos præſcriptio cauſari poſſit. ibid.4

Diſpoſitio huius legis non eſt correcta in ciuitate per Auth. quas actiones, immediatè ſequentem. ibid.5

Eccleſia cum fiſco comparata. 39.1.6

Eccleſia reſtituitur in integrum aduersùs decurſum tempus. 40.1.9

Eccleſia poteſt reſtitui aduersùs præſcriptionem quadraginta annorum intra quadriennium. ibid.10

Eccleſia an & quando teneatur ad onera realia. 44.1.2.3.4

Eccleſia polluitur per effuſionem ſanguinis, vel ſeminis humani in ea contingentem. 51.1.7

Eccleſia non extantibus Presbyterorum, Monachorum, & aſceteriarum, aliorumque Clericorum parentibus, libertis, agnatis, cognatis, ad inſtar patronorum ſuccedit abinteſtato. 57.1.1

Eccleſia iure canonico ſuccedit Clerico, ſi decedat ab inteſtato, nullo relicto conſanguineo, vſque ad ſeptimum gradum. ibid.2.6

Intellige in Clerico ſacrorum Ordinum, vel in Clerico in minoribus beneficiato, aliis enim minorum Ordinum ſine beneficio deſcendentibus ſine hærede, ex teſtamento, vel abinteſtato, vſque ad decimum gradum ſuccedit fiſcus Regius. ibid.7

Eccleſia ſuper bonis Clerici delinquentis ſemper præferenda fiſco Imperij. ibid.8

Eccleſia præfertur fiſco ſeculari in bonis confiſcatis propter crimen hæreſis. 100.1.9

Eccleſia Romana, eiuſdemque Pontifices, Aduocatos decem, quos Conſiſtoriales appellant, conſtituunt. 228.2.1

Eccleſia & minor differunt. 311.2.4

Eccleſia & minor æquiparantur, parique paſſu ambulant. 323.1.5

Eccleſia connumeratur inter perſonas, quibus competit priuilegium huius legis vocandi quemquam ad Curiam Principis quoad primam cauſarum cognitionem. 373 2.38

Eccleſiæ acceptio. 9.1.1

Diuiſio. ibid.

Eccleſiæ nauis non excuſatur ab onere vecturæ ad publicam vtilitatem ſpectantis. 14 2.1

Eccleſiæ bona emens ab illius adminiſtratoribus, non ſeruatis ſolemnitatibus, pretium perdit. 24.1.16

Eccleſiæ res illicitè emens pretij ſoluti amiſſione punitur. ibid.14

Eccleſiæ res non poſſunt pignorari. 26.1.6

Eccleſiæ res acquirens citra titulum lucratiuum ob omiſſas ſolemnitates, rem cum omni incremento medij temporis reſtituit, nec Eccleſiam, ſed alienantem pro pretio, & damnis obligatum habet. 28.2.1

Eccleſiæ rebus ſine debita ſolemnitate in emphyteuſim conceſſis, emphyteuta iure cadit, datum amittit, & ad ſolutionem in continenti tenetur, omnibuſque actionibus priuatur. ibid 3

Eccleſiæ res emphyteuticanda eſt cum iuſta & æquali penſione ſoluenda. 30.2.4

Eccleſiæ res in emphyteuſim perpetuam in præſentia Prælati & Capituli, & omnium intereſſe habentium conſenſu datur, vt quàm minimum fieri poſſit, redditus non olſi vltra ſextam partem minuantur. ibid.1

Eccleſiæ res quæ non poſſunt alienari ſine ſolemnitatibus requiſitis, poſſunt permutari cum alio maiori, meliori, vel æquali. 31.1.6

Eccleſiæ conditio deterior non fit quando res æquè bona permutatur. ibid.3

Eccleſiæ res tributis ac redditibus maioribus non grauandæ. 33.2.1

Eccleſiæ res mobiles alienari nequeunt. 36 2.8

Vide *Res*, *Vaſa*.

Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ primus locus poſt Romanam datus fuit. 34.1.5

Eccleſiæ tam Romanæ, quàm particularis res mobiles & ſe mouentes triennio præſcribi poſſunt, ſicut in aliis. 40.1.4

Eccleſiam Romanam pro capite omnium aliarum habet Iuſtinianus, & contradicentes Symbolo Apoſtolico, in primis Neſtorianos, pro Fidei aduerſariis tenet. 8.2.6

ab Eccleſia nemo extrahendus. 114.2.6

Eccleſiæ ſacroſanctæ, & res & priuilegia earum. 9.1

Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ perſonæ à collectis, & tributis immunes. 11.2.2

Eccleſiæ & pia loca contribuere tenentur ad refectiones pontium & viarum. 13.1.1.2

Eccleſiæ dicuntur pleno iure ad aliquem pertinere quando vtroque iure, id eſt, in ſpiritualibus, & temporalibus eidem ſubiectæ ſunt. 34.1.4

Eccleſiæ

Index Rerum,

Eccleſiæ Metropolitanæ ſuper alios Epiſcopos quoad reſidendi & creandi iua, dignitas & libertas debetur. ibid.2.a
Eccleſiæ lucratiuam deſcriptionem non ſoluunt. 38.1.1
Eccleſiarum ſacrilegus turbator, & inuaſor inſultans Sacerdoti ſacra exercenti, vt criminis publici reus nulla impunitatis ſpe gaudeat. 51.1.1
Eccleſiis olim non legabatur, donec Conſtantinus Cæſar in hac lege permiſit. 9.2.4

Edere.

Edere iudicis officio, vel iure actionis an quis cogatur, remiſſiuè. 173.2.3

Edictum.

Edictum vnumquodque interuallum 10. dierum continere debet, vt abſens compareat. 339.1.29

Editio.

Editio actionis ſpeciem futuræ litis demonſtrabit. 274.2.1

Effractores.

Effractores templorum, monaſteriorum, & ædium Deo dicatarum, quas pœnas incurrant. 51.1.2

Electores.

Electores abſentes vocari non debent, ſed ſolùm præſentes. 26.1.10

Eleemoſyna.

Eleemoſyna, eiuſque obligatio, virtus & effectus, remiſſiuè. 84.2.7
Et vtrum quis compelli poſſit ad Eleemoſynam. ibid.8
Eleemoſynam in caſu neceſſitatis eſſe de præcepto. ibid.9
Eleemoſynæ deputatæ in redemptionem captiuorum, dantur pro captiuis regni. 63.2.18

Elogia.

Elogia, de teſtamentis. 77.2.3

Embola.

Embola quæ, & cur felix dicatur, oſtenditur. 14.2.3

Emendatio.

Emendatio facti ſubtilis laudabilior inuentione. 125.2.11

Emens.

Emens poſtquam ſibi fuerit denuntiatum à vero domino ne emat a non domino, non dicitur habere bonam fidem. 453.1 5
Emens rem furtiuam, tenetur illam reſtituere domino, etiam ſibi non reſtituto pretio. 455.2.5
Amplia vt ibid.6.7
Et limita vt ibid.8.9
Emens ſcienter rem alienam, poteſt ſibi per ſtipulationem expreſſam cauere de dupla vltra reſtitutionem pretij. 495.2.8
Emiſſe præſumitur qui reperitur poſſidere, & fructus percipere per interpoſitam perſonam. 169.1.3.4

Emphyteuſis.

Emphyteuſis an & quando tranſeat in monaſterium, oſtenditur. 18.2.21
Emphyteuſis Eccleſiaſtica nullo modo poteſt hypothecari. 19.1.6
Emphyteuſis Eccleſiaſtica concedi ſolita, reuerſa ad dominum non debet concedi pro minore penſione, ſed conceſſio facienda eſt more ſolito, ſeruatis de iure ſeruandis. 29.2 3
Emphyteuſis renouatio eſt facienda illi, qui probauit melioramenta, niſi Eccleſia velit retinere pro ſe. ibid.4
Emphyteuſis renouatio regulanda eſt iuxta terminos inueſtituræ antiquæ. 30.1.8
Emphyteuſis in infinitum concedi poteſt, hoc eſt, pro accipiente, & omnibus hæredibus ſuis. ibid.10
Emphyteuſis ſi diminuta ſit ob cladem, ſterilitatem, vel quid ſimile, tertia tantùm pars illius eſt ſoluenda. ibid.2.12
Emphytheuſis differt à locatione. 32.1.3

Emphyteuta.

Emphyteuta re emphyteuticaria etiam ad dominum reuertente, tenetur ad ſolutionem canonis, ſeu penſionis pro tempore futuro. 29.1 8
Emphyteuta Eccleſiæ licèt non poſſit allegare ſterilitatem, tamen emphyteuta priuati poteſt eam allegare. 30.2.6
Emphyteuta rei eccleſiaſticæ, non ſoluta penſione per biennij ſpatium emphyteuſi priuatur. 32.1.8
Emphyteuta pro reddita emphyteuſi deteriore expellitur, ad integram ſolutionem canonis cogitur, damna reſtituere tenetur, impenſas ſub prætextu meliorationum non repetit. ibid.2
Emphyteuta ſi rem emphyteuticam deteriorem fecerit, iure optimo expellitur. ibid.4
Siue emphyteuſis ſit eccleſiaſtica, ſiue priuatorum. ibid.2.5
Emphyteuta rem emphyteuticam deteriorem faciens poteſt expelli, etiamſi factum fuerit conuentum, quod ille non poſſit expelli. ibid.6
Emphyteuta, qui arbores frugiferas cædit, expelli poteſt. ibid.7
Emphyteuta qui malè verſatur in vna re ex pluribus ſimul ſibi in emphyteuſim conceſſis, omnibus eſt priuandus. ibid.10
Emphyteuta incidens arbores non cæduas pro reparatione feudi, ſeu villæ, expelli non poteſt. 33.1.15
Emphyteuta ſuccidens arbores fructiferas ad domum ædificandam, non eſt expellendus. ibid.16
Emphyteuta incidens arbores opacas, ſeu denſas, quo fieret fundus fructuoſior, expelli non poteſt. ibid 17
Emphyteuta ſi loco arborum exciſarum alias ſubſtituat, expelli non poteſt. ibid.18
Emphyteuta qui extirpauit oliuetum, vt vineam plantaret, non incidit in commiſſum. ibid 19
Emphyteuta deteriorans non eſt expellendus, ſi expreſſe conuenerit quod non poſſit expelli, etiamſi rem deteriorem fecerit. ibid.20
Emphyteuta canonem per biennium non ſoluens, à ſuo iure cadit in commiſſum. ibid.2.21
Emphyteuta qui malè verſatur in parte, & in parte meliorauerit rem emphyteuticam, non poteſt opponere compenſationem meliorationis ad excuſandum ſe à caducitate. ibid.23
Emphyteuta qui incidit in commiſſum, amittit meliorationes. ibid.25
Emphyteuta poteſt conſtituere ſeruitutem, & valet conſtitutio. 469.2.2
Emphyteutæ Clericorum & Eccleſiarum an ſint immunes à gabellarum, collectarum, & ſimilium onerum impoſitione, oſtenditur. 12 2.6

Emptio.

Emptio facta à Iudice, vel alius contractus ex his, qui ei ſunt prohibiti, an confirmetur iuramento. 569.1.26.27
Emptio, de qua in hoc textu, an ideo ſit nulla, vt conſenſu de nouo ſuperueniente, finito officio confirmari non poſſit. ibid.33
Emptio ſit æſtimatione. 184.1.9
Emptio ſimulata tranſactionis cauſâ facta emptorem non obligat ad ſoluendum pretium. 207.1.1

Emptor.

Emptor rei Eccleſiæ non tenetur docere de conuerſione pretij in eius commodum. 26.2.18
Emptor malæ fidei hæreditatis tenetur de fructibus; bonæ fidei poſt litem conteſtatam fructus ſoluit. 433.1.1.2
Emptor bonæ fidei rei ſubiectæ reſtitutioni recuperat pretium à venditore, ſi ab eo prædicta res euincatur, & meliorationes ab eo factas ad eius euidentem vtilitatem à ſucceſſore eiuſdem rei. 440.2.10
Emptor ſi dixiſſet ſe ad manus habere pretium, non præſumitur ſibi datam fidem de pretio. 445.1.8
Emptor primus effectus dominus, rem non retinendo repetit pretium & vſuras, facta compenſatione impenſarum, & fructuum. 452.1.19
Emptor ſciens rem alienam non agit de euictione. 495.1.3
Emptori non reſtituitur pretium non conuerſum in vtilitatem vendicantis. 455.1.2
Emptores, & cauſam habentes à fiſco, pro re à fiſco prouenitate petunt remiſſionem cauſæ ad iudices fiſcales. 294.2.6

Emptum.

Emptum per maritum nomine proprio ex pecunia dotali de conſenſu vxoris, efficitur vxoris, & ei dominium acquiritur. 443.2.8
Reſolue vt ibid.9
Emptum & traditum nomine filij, eidem in diuiſione eſt adiudicandum. 483.2.& ſeq.1.3

Encauſtum.

Encauſtum liquoris genus, vnde factum. 145.1.4

Epiphania.

Epiphaniarum etymon. 363.2.7

Epiſcopatus, & Epiſcopus.

Epiſcopus bona Eccleſiæ ſolita dari in emphyteuſim potiùs in conſanguineos, quàm in extraneos alienat. 28 1.3
Epiſcopus non compellitur teſtimonium dicere. 48.1.1.3
Epiſcopus teſtimonij ferendi cauſa non iurat ad inſtantiam iudicis ſecularis, ſed propoſitis ſacris Euangeliis admittitur ad depoſitionem. 49.1.1
Epiſcopus etiamſi Cardinalitia dignitate ſit condecoratus, vel etiam alius Sacerdos in teſtem receptus, iurare debet, & aliter non probat. ibid.3
Non tactis Scripturis, ſed tantummodo propoſitis & inſpectis ſacroſanctis Euangeliis, ſeu tacto pectore. ibid 4
Epiſcopus propter reuerentiam ſanctitatis debet eſſe benignus, & promptus ad ignoſcendum. 52.1.12
Epiſcopus ſi quietem publicam turbauerit, depoſitus ad centum milliaria relegandus eſt. 53.2.1
Epiſcopus ob turbatam quietem in certum relegatus locum, ſine venia rediens, in monaſterium huius loci correctionis cauſa detrudendus. 54.1.2
Epiſcopus illuſtris dicitur. 58.2.4
Et pluſquam illuſtris. ibid.5
Epiſcopus inuitus ad iudicem ciuilem & militarem ſine iuſſu Principis non trahendus: pœna autem trahentis 20. librarum auri, & executoris cinguli amiſſio. 59.1.1
Epiſcopus executor relictorum ad pias cauſas, quantitatem relictorum Præſidi prouinciæ denuntiabit, & poſt annum pro communitate & numero captiuorum diſtribuet pretium. 63.1.3

Epiſcopus

Epiſcopus teſtatore inuito ſe intromittit pro voluntatis executione. 65.1.8
Epiſcopus humilis & dignus officio, abſque ambitu, & ſinoniæ crimine eligendus eſt. ibid.2.1
Epiſcopus quomodo, & quando poſſit procedere ad depoſitionem, ſeu degradationem, remiſſiuè. 69.1.2
Epiſcopus habet poteſtatem detrudendi laicum in carcerem. 68.2.3
Intellige vt ibi. ibid.
Epiſcopus, & cæteri Prælati teſtari poſſunt de bonis proprijs, non contemplatione officij acquiſitis: eo verò mortuo, vel miniſtro Eccleſiæ abſque teſtamento, & ſucceſſore legitimo, Eccleſia ſuccedit. 71.1.8
Epiſcopus tempore quo Epiſcopatum conſequitur, debet facere inuentarium illatum rerum, quas ex patrimonio, vel alio titulo comparauit. ibid.4
Epiſcopus bona ſuo labore, & induſtriâ, quamuis ratione Ordinis acquiſita, cui vult, dare teſtamento poteſt. ibid.2.8
Epiſcopus tenetur ſuſcipere tutelam miſerabilium perſonarum, & eam Clerico alicui mandare. 79.1.7
Epiſcopo ignoranti an currat tempus exequendi teſtamentum, ſicut executori teſtamentario, & deuoluatur facultas ad Archiepiſcopum, remiſſiuè. 64.2.42
Epiſcopo etiam Regulari hæreditas proximi ab inteſtato decedentis competit. 71.1.5
Epiſcopi, & priuilegia eorum. 41.1
Epiſcopi qui. ibid.1
Epiſcopi & Clerici hodie veritatem dicere, & teſtimonium ferre ſicut laici coguntur. 48.2.5
Epiſcopi, Clerici, & aliæ egregiæ perſonæ non poſſunt etiam volentes venire ad domum Iudicis, & Notarij ad ſe examinandum. ibid.6
Epiſcopi vocantur ſanctiſſimi. 55.2.6
Epiſcopi, eorumque cauſæ hodie Summo Pontifici ſpeciali reſeruatione immediatè ſubijciuntur. 59.1.2
Epiſcopi, Diaconi, Presbyteri de peculio quaſi caſtrenſi licitè teſtantur, ſalua legitima parentibus, ac liberis debita. 77.2.1
Epiſcopi ac Clerici quatenus nunc per priuilegium Summi Pontificis habeant licentiam ac poteſtatem teſtandi, remiſſiuè. ibid.2
Epiſcopi & Monachi ex nulla lege tutores, aut curatores cuiuſcumque perſonæ fieri poſſunt. 79.1.4
Niſi in tutela honoraria, quam ſuſcipere poteſt Epiſcopus. ibid.5
Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, & præcipuè Monachi, licèt non ſint Clerici, ſunt immunes ab onere tutelæ, vel curæ, vt inhæreant diuinis miniſterijs. 78.1.8
Epiſcopi, & Clerici in ſacris conſtituti immunes ſunt ab onere tutelæ, ita vt nullam, vel teſtamentariam, vel datiuam curam ſubire teneantur. ibid.2.2
Epiſcopi & Monachi tutelis non ſubjiciendi Imperatoris permiſſu. 79.1.2
Epiſcopi quondam modum & quantitatem rerum iuſto pretio emendarum & vendendarum ſtatuebant. 83.2.1
Epiſcopi ab iniurijs defendere debent redeuntes ex captiuitate. 90.2.1
Epiſcoporum accuſatores, aut vituperatores qualiter audiendi ſint, remiſſiuè. 58.2.4
Epiſcoporum cauſæ ciuiles, vel criminales minores in Concilio tantum Prouinciali terminari poſſunt, vel à deputandis per Prouinciale Concilium. 59.1.3
ad Epiſcopos ſpectat adimpleri facere pias defunctorum voluntates. 64.1.21
Licèt defunctus interdixerit ne ad Epiſcopum ſpectet executio. ibid.22.23.24.25.26

Eques.

Equites S. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ in his maioratibus, à quorum ſucceſſione Religioſi excluduntur, ſunt admittendi. 18.2.16
Equites Hieroſolymitani non poſſunt teſtari nedum de bonis, quæ ad eos prouenium intuitu ſuæ Religionis, ſed nec etiam de patrimonialibus. 19.1.32

Eremodicium.

Eremodicium, de litis, ſeu inſtantiæ deſertione. 339.1.38

Ergaſterium.

Ergaſteria, loca vbi aliquid operatur, ſeu officinæ opificum mechanicorum. 41.1.7

Errans.

Errans in proprietate non præiudicat ſibi in dominio. 454.1.1.3
Errantis nullus eſt conſenſus, & voluntas. 135.1.4

Error.

Error iuris reſiſtentis non facit bonam fidem, ita vt fructus acquirantur. 24.1.20
Error ſatis probari dicitur, ſi oſtendatur rem aliter ſe habere quàm fuerit dictum, vel declaratum. 130.1.4
Limita vt ibi. ibid.
Error facti finito negotio allegatus nulli prodeſt, & cauſa deciſa velamento facti erronei non reuocatur. 131.2.8
Error non poteſt probari poſt concluſum in cauſa, ſed benè poteſt reuocari confeſſio, quando nihil venit probandum. ibid.3
Error quo pacto detegatur. ibid.12
Error excludit contentum. 132.2.3
Error iuris non excuſat. 178.1.9
Error ſi potiùs ab alio, quàm tranſgredientibus cauſatur, non reſcindit tranſactionem. 209.1.3
Error calculi. 216.1
Vide *Calculus*.
Error Aduocatorum libellos concipientium, ſeu preces. 234.1
Error ſcribentium non nocet parti, ſi error probetur. ibid.2.1
Error libelli culpâ ſcribentis occurrens veritati non obeſt. ibid.2
Error non poteſt probari poſt concluſum in cauſa, ſed bene poteſt reuocari quando nihil venit probandum, & conſtat de errore. ibid.3
Error Aduocati reuocari poteſt vſque ad ſententiam, etiam in cauſa appellationis, & inſtantia. 234.21.2
Errorem allegans tenetur eum probare. 13.nu.8
Errore cohæredum alteri non acquiritur dominium. 486.2.1

Etiam.

τὸ *Etiam*, caſum magis dubitabilem exprimit. 478.1.3

Eutyches, & Eutychianus.

Euthychetis ſectæ inhærentes in Imperio Romano domicilia & ſedes non habeant. 99.1.1
Eutychiani indigni ſunt nomine Sacerdotum, iiſdemque domicilia & patrocinia deneganda. ibid.3

Exactio.

pro Exactionibus, & concuſſionibus conuenti fori exceptione & præſcriptione ſe non excuſant. 384.1.1

Exactor.

Exactores in tributis Imperialibus exigendis veritatem, & iuſtitiam oſtendant. 148.1.6
Exactores tributorum, quæ nullam habent iuriſdictionem, emere, vendere & contrahere poſſunt in prouincia. 168.2.16

Examinatus.

Examinatus & approbatus ad vnum officium, ſeu beneficium, non ampliùs examinatur ad aliud ſimile. 166.1.3

Exceptio.

Exceptio non numeratæ pecuniæ, quæ magiſtratui metu eiuſdem officij opponi non poteſt, tutò coram Epiſcopo objici poteſt. 92.2.1
Exceptio doris non numeratæ, quæ ad interrumpendam præſcriptionem magiſtratui metu officij non poteſt objici, coram Epiſcopo loci tutò eidem objicitur. ibid.2
Exceptio quæ actioni opponitur, dicitur defenſio. 128.2.6
Exceptio defectum perſonæ iudicis reſpiciens poteſt poſt ſententiam opponi. ibid.7
Exceptio falſi Procuratoris in quacumque parte iudicij opponitur. ibid.9
Exceptio bene admittitur etiam poſt litis conteſtationem, ſi cauſa recuſationis de nouo venerit. 131.1.15
Exceptio ſatiſdationis non præſtitæ iuxta hanc Auth. an ſit dilatoria, & ad eam omiſſam reſtituatur minor. 157.2.7
Exceptio veniæ non petitæ quando proponi debeat. 179.1.12
Exceptio non obſeruati contractus litis ingreſſum impedit, & dicitur litis finitæ. 190.1.4
Semper opponitur, licèt ſtatutum, vel lex regia omnes exceptiones excludat. ibid.5
Exceptio quæ oritur ex tranſactione, eſt litis finitæ. 204.1.5
Exceptio facti, vel intentionis non poteſt opponi poſt tranſactionem, lite finita. 207.2.1
Exceptio, Non ſum hæres, oppoſita creditoribus hæreditariis; eſt intentionis. ibid.2
Exceptio procuratoris opponenda ante litem conteſtatam, poſtmodum non admittitur. 243.2.8
Niſi incontinenti. ibid.2
Intellige vt ibid.3
Exceptio dilatoria quæ non fuit oppoſita in prima ſententia, non poteſt opponi in ſecunda. ibid.4
Exceptio falſi Procuratoris reddit iudicium retro nullum, & ideo poteſt quandocunque opponi. 247.1.1.2
Intellige vt ibid.3
Exceptio falſi Procuratoris in quacunque parte iudicij opponi poteſt. ibid.5
Exceptio dilatoria quæ reddit iudicium retro nullum, quocunque tempore opponi poteſt. 248.1.6
Exceptio de dolo opponitur contra pœnam ex compromiſſo debitam. 315.2.1.2
Exceptio fori declinatoria, ſeu incompetentia iudicis ante litem conteſtatam opponenda. 368.2.3
Limita vt ibid.4
Exceptio vtcunque dilatoria, ſi oriatur poſt litem conteſtatam, admittenda eſt, & opponi poteſt. 500.1.3
Exceptionis non numeratæ pecuniæ tempus non currit minoribus. 301.2.10
Exceptionem non numeratæ pecuniæ intra biennium opponendi, vel proponendi querelam licentia datur. 92.2.4

Idem

Idem eſt de exceptione non numeratæ dotis. ibid.5
Exceptio non numeratæ dotis, & tempus proponendi illam, currit minori, ſed eidem datur reſtitutio. 319.2.3
de Exceptione continentiæ cauſæ non diuidendæ, quod ſit dilatoria, & ante litem conteſtatam opponenda, remiſſiuè. 336.1.6
Exceptiones quæ iure ſunt ante litis conteſtationem proponendæ, admittuntur poſt litem conteſtatam. 131.2.14

Excluſus.

Excluſus ab hæreditate, vna actione propoſita, aliam, & quidem diuerſam actionem non amittit, ſiue actam ſit petitione hæreditatis, ſiue querela abſolutoria, non nocet agenti ex alia perſona, vel cauſa. 433.2.1

Excommunicatio.

Excommunicatio incurritur ob violatam immunitatem. 53.1.3
Non incurritur ipſo iure, ſed vigore conſtitutionis Gregorij XIV. ibid.4

Excuſaturus.

Excuſaturos ſe à publicis functionibus adeat iudicem, hunc ſi moroſum reperit, mulctæ 30.librarum auri implicet. 159.1.1

Executio.

Executio quamuis committatur in reſcripto, pars objiciens vitium aliquod precum, ſeu informationis, ita vt executio impediatur, audiri debet, & iudex cui committebatur executio, cognoſcit etiam de impedimentis & obiectionibus aduersùs reſcriptum. 358.2.4
Executio ſententiæ fieri poteſt diebus feriatis in vtilitatem hominum. 363.2.2.6
Executio ſententiæ, ſeu inſtrumenti, ſi peteretur coram iudice proſſus vetito, tunc amittitur cauſa, & fit reuocatio attentatorum. 369.2.5
Executio delicti quando ſe habet ad inchoationem per modum continuationis, tunc attenditur inchoatio. 377.2.8
Executio cui denegatur, eidem & pronuntiatio prohibita cenſetur. 387.2.1

Executor.

Executor datus ad bona inter pauperes diſtribuenda, non poteſt ſibi tanquam pauperi diſtribuere. 28.2.7
Executor teſtamenti pœnali præcepto compelli poteſt ſuſceptum officium exequi. 63.1.9
Executor poteſt agere contra hæredem, & quoſcunque alios bonorum defuncti poſſeſſores, pro legato pio adimplendo. ibid.2.12
Executor agens pro pia cauſa, dicitur agere ſuo nomine. ibid.13
Executor non poteſt committere poteſtatem ſuam alij. ibid. num.14.
Executor particularis & merus, nominatus ad legata pia exequenda, habet actionem aduersùs hæredes, & alios quoſcunque. 75.2.16
Executor merus etiam de falſitate reſcripti cognoſcit. 142.1.2
Executor pro iudice delegato. 343.2.13
Executor datus in principio litis, ad finem vſque in ea perſiſtet. 345.2.1
Executori fides adhibetur in his quæ ad illius officium pertinent. 339.1.27
Executori non licet ſuper validitate ſententiæ, cuius executioni addictus eſt, pronuntiare. 387.2.2
Limita vt ibid.3
Executores Clericorum ſportularum loco duos duntaxat conſequunt ſolidos: Clerici litis ſumptus, & expenſas minores laicis ferant. 60.2.3
Executores teſtamentorum tenentur rationem reddere de geſtis. 64.1.17
Executores teſtamenti negligentes moniti priuantur commodo executionis, & executio transfertur ad Epiſcopum. 65.1.2
Executores litium. 345.2
Executores minus idonei ab officiis remoueri, alij autem ſubrogari poſſunt. 346.1.1
Executores negligentes, aut moroſi, vltra remotionem ab officiis, per iudices ſuperiores mulctis, interdum etiam corporalibus pœnis cogi poſſunt ad executionis, & officij neceſſitatem. ibid.2
Executores & iudices inferiorum non poſſunt indicere mulctas, niſi vſque ad ſummam ſex ſolidorum pro defenſione ſuæ iuriſdictionis. ibid.4
Executorum qui teſtamento dantur, duplex genus. 64.2.40
Executorum, & famulorum officialium rapax conditio. 67.2.9

Exemplum.

Exemplum, vide *Copia*.

Exemptio.

Exemptio Clericorum quoad forum eſt iuris humani. 69.2.4
Contrarium. ibid.5
Exemptio villæ, aut conceſſio iuriſdictionis, ſi fiat certis expreſſim definitis, aut conſtitutis limitibus, tunc quicquid extra limites illos villæ, caſtro, veteribuſque ciuibus accederet, non eſſet eiuſdem iuriſdictionis, vel exemptionis cenſendum 473.2.3
Exemptio antiqua quinque pedum iudicium finium regundorum non impedit. 498.2.2
Exemptiones & priuilegia Eccleſiarum ſtrictè intelligenda, nec in læſione ærarij, aut fiſci ad extraneos extendendæ. 13.2.1

Exhæredatio.

Exhæredatio facta calore iracundiæ non valet. 401.2.10
Exhæredatio filiæ per reuocationem patris cum filia tollitur, dummodo non fiat poſt factam exhæredationem. 402.2.12

Exhæredatus.

Exhæredatus qualitercunque conſentiat teſtamento, ab inofficioſi querela excluditur. 397.1.9

Exhiben.

ad Exhibendum actio. 501.2

Expenſa.

Expenſa facta per matrem in accuſando ſuſpectum tutorem, non repetitur. 254.1.3
Expenſæ in qualibet re factæ à quolibet adminiſtratore, ſiue executore teſtamenti, probantur per iuramentum. 64.2.39
Expenſæ pro parte ſocij aliquando repetuntur. 254.2.3
Expenſæ factæ ex pietate materna, vel affectione domeſtica, non repetuntur, dum animo repetendi non cenſentur factæ. 254.1.1.2
Factæ pro curanda vxore ægra non repetuntur per maritum in expenſis funerum, dote apud maritum remanente. 257.1.1.2
Factæ poſt denuntiationem, ne illas faceret, non poſſunt repeti. 260.1.7
Expenſæ vbi fuerint petitæ, & iudex omiſerit earum condemnationem, non cenſetur abſoluiſſe ab expenſis, imò iure omiſſa eſt earum condemnatio. 276.2.4
Expenſæ litis à parte petitæ, & æſtimatæ, hodie taxantur à iudice, & poſtea iuratur à parte. 341.2.1
Expenſæ tectorum, & aliæ modicæ ad fructuarium pertinent, magnæ verò ad proprietarium redeunt. 461.2.1.2
Intellige vt ibi. 462.1.6
Expenſæ modicæ quæ, quæ magnæ, iudicis arbitrio relinquendum eſt. 461.2.3
Expenſæ factæ gratiâ fructuum quæ. 462.1.5
Expenſæ funeris quæ. 504.1.3
Expenſæ funeris & infirmitatis æquiparantur. ibid.2.4
Expenſarum funeris appellatione veniunt medicinæ. ibid.5
Expenſarum à condemnatione excuſatur victus quando habet iuſtam cauſam litigandi. 340.1.47
Secus eſt de expenſis debitis ex expreſſa diſpoſitione hominis, vtputa ex diſpoſitione teſtatoris, vel contrahentis. ibid.48
Expenſas alimentorum pietatis cauſa factas, mater iuris titulo non recuperat. 256.1.2
In res autem alias repetendi animo factas, actione negotiorum geſtorum repetit. ibid.2.3
Expenſas taxandi modus, vt ſcilicet iudex deſignet certam quantitatem, vſque ad quam victor poſſit iurare nomine expenſarum de ſuo ſoluiſſe, & ſequuto iuramento partis, in ea quantitate debet fieri condemnatio. 342.2.2
in Expenſis, quæ debentur ratione contumaciæ, veniunt damna, & intereſſe. ibid.2.9

Experientia.

Experientia, vide *Practica*.

Expreſſio.

Expreſſio debet eſſe clara, & certa. 139.1.3

Expreſſum.

Expreſſum dicitur quod in genere dicitur. 259.2.4

Extenſio.

Extenſio ex maioritate rationis non conceditur in correctoriis. 40.1.8

Extorquere.

Τὸ *Extorquere*, ſignificat violentiam. 264.2.3

Extrahens.

Extrahens confugientem ad Eccleſiam pœna vltimi ſupplicij punitur. 154.2.9
Extrahentes confugientes ad Eccleſiam quas pœnas incurrant. 153.1.3.4

Extraneus.

Extranei non debent potiri beneficiis ſtatutorum. 10.2.18
Extraneis ſcriptis hæredibus, poſthumus querelam inofficioſi teſtamenti habet. 391.2.3.4

F

Facultas.

Facultas conceſſa in priuilegio aliquid faciendi tollitur decennio. 144.2.4

Factum.

Factum priùs præſumitur in dubio, quod priùs in ordine reperitur ſcriptum. 2.2.7
Factum vnius non debet nocere alteri. 487.2.3
contra Factum proprium quis venire poteſt, ſi prætendat factum fuiſſe minus ſolemniter. 277.1.3
Facta per importunam perſuaſionem dicuntur fieri propè violentas. 104.2.6

Falcidia.

Falcidia fauore pauperum ac piæ cauſæ, etiam hærede non inſtituto ceſſat. 75.2.3
Falcidia non detrahitur de legato facto ad pias cauſas. 76.1.19
Intellige vt ibi. ibid.
Non deducitur ex relictis confraternitatibus. ibid.20
Neque ex relictis hoſpitalibus. ibid.21
Falcidiam an deducat pia cauſa contra aliam ſimiliter piam. ibid.22

Falſum.

Falſum committere non dicitur qui ignoranter falſis vtitur probationibus. 304.1.4

Fama.

Fama & honos rebus præponitur. 221.1.14
Fama in probanda nobilitate ſufficit. 222.1.6
Fama quid. 235.2.2

Familia.

Familiæ erciſcundæ iudicium. 477.2
Familiæ appellatione non continentur cognati iuncti per lineam fœmininam. 505.2.1
Familiæ appellatione qui contineantur, remiſſiuè. ibid.3
Familiarum pacta pro harum conſeruatione fauorabili confirmatione digna, remiſſiuè. 496.1.6

Famulus.

Famuli conductitij Clericorum nullo exemptionis gaudent priuilegio, ſed tantùm mancipia, aut ſerui, qui in eorum dominio ſunt. 42.1.2

Fauor.

Fauor teſtamentorum præfertur fauori dotis. 185.2.2
Fauori ſuo renunciare quilibet licitè poteſt. 77.2.1
Fauore indigni ſunt malefici. 86.1.3
Fauore priuatorum introducta, in eorundem odia retorqueri iniquum, ac improbum eſt. 119.2.1.2

Fera.

Ferarum lacrymoſa ſpectacula, ad ſanguinolentam taurorum exagitationem extenduntur a Paſlador. 365.2.8

Feria.

Feriæ. 361.1
Feriæ olim dari ſolitæ. 362.1.2
Feriæ repentinæ quæ. ibid.2.3
Feriarum intuitu turbantes quietem, & gaudia atque lætitiam ea feriis habere ſperantes, non fruuntur relaxatione ob ferias indulta. 85.2.2
Feriarum quiete indigni qui. ibid.4
Feriarum fauore impunitatis ſpe non gaudeant venefici, adulteri, parricidæ, rei maieſtatis, ſed promeritas patiantur pœnas. ibid.5
Feriis inductis licèt ob neceſſitatem hominum poſſint renunciare partes, non tamen impediunt quin teſtes allegent ferias. 363.2.9
Ferias repentinas ſolus Princeps inducit. 362.2.1.2
Feriis ruſticalibus gaudent etiam homines, qui non habent prædia. 362.1.7
Illis expreſsè, vel tacitè renunciari poteſt. ibid.8

Feſtiuitas.

de Feſtiuitatibus B. Virginis, remiſſiuè. 363.2.8

Feſtum.

Feſtorum, & feriarum intuitu turbantes quietem, & gaudia, atque lætitiam ea feriis habere ſperantes, non fruuntur relaxatione ob ferias indulta. 85.2.2

Feudum.

Feudum tranſit in monaſterium durante vita feudatarij profeſſi, ſi eius ſeruitium reale, aut perſonale ſit, quod præſtari poſſit per idoneum ſubſtitutum. 18.2.20

Fideicommiſſarius.

Fideicommiſſarius poteſt petere cautionem ab hærede de fideicommiſſo præſtando, euenicnte conditione. 459.1.15
Ita vt etiam primus fideicommiſſarius teneatur cauere poſterioribus. ibid.
Idem in legatariis & fideicommiſſariis particularibus. ibid.
Siue grauatus diſſipet bona, ſiue non. ibid.16
Etiam quod nulla ſuſpicio caret contra grauatos. ibid.17
Secus quando frater fratri eſt grauatus reſtituere ex ſubſtitutione paterna. ibid.18
contra Fideicommiſſarium datur querela inofficioſi. 390.2.4

Fideicommiſſum.

Fideicommiſſum. 377.2
Fideicommiſſum ex euentu pendens pacto remitti poteſt. 179.2.2
Fideicommiſſum ſub conditione relictum, an, & quando reuocata conditione, iſtud reuocatum cenſeatur, remiſſiuè. ibid.2.4
Fideicommiſſum remitti pactu poteſt, excepto modico. 180 2.13
Fideicommiſſum fratribus reciprocè iniunctum pacto remitti poteſt. 186.2.1.2
Fideicommiſſum pacto gratuito remitti, ſeu illi renunciari poteſt, ſiue purum ſit, ſiue conditionale. ibid 3
Amplia vt ibid 4
Fideicommiſſum conditionale, vel in diem poteſt renunciari. 201.2.8
Fideicommiſſum inter fratres poteſt remitti per tranſactionem, & pactum. ibid.2
Fideicommiſſum reciprocum ſuper ſpe pendente remiſſum à minore, non poteſt peti poſtea. ibid.3
Fideicommiſſum reciprocum reputatur fauorabile. 399.1.3
Fideicommiſſum vniuerſale adueniente conditione reſtituendum, quarta priùs deducta. 487.1.1.2
de Fideicommiſſo vniuerſali filiis ſub conditione relicto, vel in diem, ad legitimam vſque detrahitur conditio, & dies. 424.1.19
Fideicommiſſa an ſint odioſa, vel fauorabilia, remiſſiuè. 404.2.4

Fideiuſſio.

Fideiuſſio præſtita ſuper contractu nullo, & contra prohibitionem legis inito, nulla & inualida eſt. 119.2.18
Fideiuſſio præſtanda ſi intra decem dies poſt ſententiam petatur reuiſio. 137.2.4
Fideiuſſio pro expenſis præſtanda à Clerico litigante coram iudice laico, & à laico coram eccleſiaſtico iudice, poteſtque contra talem fideiuſſorem fieri executio, non diſcuſſo principali. 359.1.6
De habentibus præceptorias militares quid. ibid.7
Fideiuſſio data in prima inſtantia non extenditur ad expenſas factas in ſecunda. ibid.9
Fideiuſſio, ſiue ſatiſdatio danda de illis bonis, finito vſufructu reſtituendis. 460.2.5

Fideiuſſor.

Fideiuſſor ſi promittit de rato, reſcriptum dilationis ad hoc non extenditur. 335.1.12
Fideiuſſor de iudicio ſiſti, & iudicatum ſoluendo acceptus in cauſa principali, non tenetur in cauſa appellationis, niſi, &c. 240.1.2
Fideiuſſor in prima inſtantia non cenſetur repetitus in ſecunda, etiam in criminalibus. ibid 3
Fideiuſſor de ſoluendo iudicatum per primum iudicem, ſi reus eſt abſolutus in cauſa principali, & condemnatus in cauſa appellationis, non tenetur. ibid.4.5
Fideiuſſor non poteſt repetere quod ſoluit pro debitore muto, & contradicente. 260.1.8
Limita vt ibid 9
Fideiuſſor pignora à creditore empta, debitori oblato pretio ſortis & vſurarum reddit. 265.1.1.2
Fideiuſſor qui rem pignoris iure obligatam emit, à creditore conuentus, oblato omni debito, rem ipſam reſtituere cum fructibus cogendus eſt actione de dolo. ibid.4
Fideiuſſor minoris. 272.2
Fideiuſſor minoris ex perſona minoris non gaudet beneficio reſtitutionis, excepto dolo aduerſarij. 273 1.1.2
Fideiuſſor ſoluens fiſco creditori pro ſuo debitore, conſequitur priuilegium fiſci, vt poſſit pro ſua releuatione conueniri coram iudice fiſcali. 388.1.4
Fideiuſſorem dare obligatus magis grauatus dicitur, quàm obligatus conſtituere pignora, ſeu hypothecam. 67.2.11
Fideiuſſorem dans de iudicio ſiſti, vel faciens ſibi caueri de refondendis expenſis, non per hoc conſentit in iudicem. 354.2.7
in Fideiuſſore qui rem pignori obligatam emit à creditore, præſumitur dolus. 265.1.3
Fideiuſſores minorum. 272.2

Fides.

Fides Catholica. 5
Ea circa Trinitatem ſeruanda eſt. ibid.2.1
Fides Catholica ab Imperatore, & pio Magiſtratu ſeruanda. 8.2.9
Fides promiſſa, licèt in ſcripturam non ſit redacta, ſeruanda. 187.1.2
Fides bona generaliter requiritur tam in iudiciis, quàm in contractibus. 198.2.8
Fides oriri poteſt ex quibuſcunque cauſis, etiam temerariis. 382.2.3
Fides non præſumitur habita quando venditor rem venditam adhuc non tradidiſſet. 445.1.9
mala Fides probatur quando emptori fuit denuntiatum à vero rei domino, vt rem illam emeret, quoniam vendentis non eſt, ſed ſua, & tamen emit. 453.2.12
Etiamſi talis denuntiatio facta fuerit non à domino, ſed ab alio tertio eius nomine, etiamſi non haberet mandatum. ibid.13
Et etiamſi à nemine fuerit talis denuntiatio facta, ſed tamen erat fama in vicinia, rem illam alterius, quàm venditoris eſſe, niſi emens emeret ab eo, qui habet titulum, & poſſedit longiſſimo tempore. ibid.14
Intellige ſi huiuſmodi denuntiatio facta fuerit ante emptionem, & ſic antequam haberet titulum, ſecus ſi poſt, niſi, &c. ibid.15
Fide recta nihil eſt quod in Principe æquè fulgeat. 8.2.5

Filia.

Filia à matre præterita, contra teſtamentum matris nullum habet remedium præter querelam inofficioſi. 399.2.1
Filia turpiter viuens à patre exhæredari poteſt. 400.2.1.2. & 401.1.4.5

Index Rerum,

Secus ſi ab huiuſmodi crimine abſtineat, pœniteatque. 401.2.6
Idem eſt de filia naturali, & vidua in minori ætate conſtituta, & coniugata. ibid.7
Non procedit in filio. ibid.8
Filia turpem vitam agens quæ. ibid.3
Filia poſt 25. ætatis annum in corpus ſuum peccans, & citra patris conſenſum nubens exhæredari non poteſt. 401. 2. 1.2. & 402.1.3.4
Filia ante 25. annum ſeruo nubens exhæredari poteſt. 402.2.8
Quid ſi nupſerit indigno, ſeu ignominioſo. ibid.9
Si famulo ſuo, quid. ibid.10
Filia ante 25. annum nubens citra patris conſenſum, exhæredari poteſt. ibid.11
Filia non dicitur ingrata, ſi contra voluntatem matris cum marito viuit pacifice. 403.1.2
Filiam exhæredandi iuſta cauſa non eſt, quod ipſa noluerit à marito diuertere. 400.2.1.2

Filius.

Filius facta à patre profeſſione, vſufructu, quem pater in ſuis bonis habebat, priuari non debet, ſed ille illicò reuertitur ad ipſum filium. 20.1.42
Filius Epiſcopus iura ſuitatis retinet. 70.1.3
Filius Clericus relicta patri legitima, poterit diſponere de alia parte ad ſe pertinente, tam in proprietate, quàm in vſufructu. 71.2.11
Filius non redimens patrem è carceribus, exhæredari poteſt, non minùs ac ſi non redemiſſet ex captiuitate. 77.1.4
Excuſatur tamen ſi pro liberatione patris carcerati pro inueſtigatione delicti non fecerit ſolutionem ante prolationem ſententiæ, & eius tranſitum in iudicatum: non autem excuſatur ſi non præſtiterit aſſiſtentiam, defenſionem, auxilium. ibid.5
Exhæredari poteſt, ſi habet octodecim annos, & ſit maſculus: quod ſi fideiubeat pro patre incarcerato, tenetur, & efficaciter obligatur. ibid.6
Filius poteſt obligare & vendere bona patris pro eius redemptione. ibid.8
Filius licèt non cogatur pro patre obligari, nec è contra, fallit tamen in caſu redemptionis è carcere captiuitatis. ibid.10
Filius patre inuito, retento etiam ſucceſſionis iure, monaſticæ vitæ ſe adiungere poteſt. 82.1.8
Filius Monachus patri inteſtato decedenti ſuccedit, non obſtante monaſtica vita. ibid.9
Filius etiam propter hæreſim exhæredari poteſt. 96.1.12
Etiam hæretico pœnitenti, & reconciliato. ibid.13
Filius præſumitur peritus, qui patrem peritum habuit. 126.1.35
Filius excluſus de iure prætorio per lapſum anni, vel de iure ciuili per lapſum 30. annorum, intelligitur ſolum excludi à primo capite, non à ſequentibus. 129.1 7
Filius in patris poteſtate non vocat patrem in ius ſine, vel etiam cum venia. 178.2.1
Secus in emancipato. ibid.2.3
Amplia vt ibid.4.5.6.7.8.9.10
Filius in poteſtate, etiam petita venia, contra patrem nec agere, nec illum in ius vocare poteſt. 179.2.11
Filius pacto, & acceptilatione patri inſcio & diſſentienti non obeſt. 195.1.1
Filius pro patre non admittitur ad agendum ea, quæ mandatum ſpeciale exigunt. ibid.2
Filius minor an poſſit tranſigere ſuper morte patris, remiſſiuè. ibid.10
Filius ſi vendiderit rem patris, ipſo patre viuente, effecto ei poſtea patris hæredi nocet venditio. ibid.2.7
Filius à iudicio repellitur ob ætatem illegitimam, ſed vt defenſor patris iniuſtè reijcitur. 242 1.3
Filius aduersùs mutuum reſtituitur, niſi interuenerit iuſſus patris. 272.1.1.2
Filius donandi animo ſoluens debitum paternum, actione negotiorum geſtorum ſolutum non repetit. 257 1.1
Sui iuris factus negotium patris gerens, & ſoluens, ſolutum condicit. ibid.2
Filius ſi aliquid inſumpſit cum patre extra alimenta ei debita, illi, ſeu ipſius hæredibus competit actio negotiorum geſtorum ad ea repetenda, niſi, &c. ibid.3
Reſolue vt ibid.4
Filius, ergo hæres. 297.2.8
Filius an mortuo patre conueniri poſſit à creditoribus hæreditariis antequam conſtet hæreditati paternæ ſe immiſcuiſſe. ibid.9
Filius cui eſt relicta legitima, quæ erat olim quarta, non habet querelam inofficioſi 392.2.1.2
Filius donatarius licet velit abſtinere ab hæreditate, & retinere donationem, non propterea euadit quominus fratribus ſuis teneatur ſupplere legitimam, ſi eam integram non habent, inſpecta quantitate bonorum, quæ erat ante donationem. 395.2.2
Filius impunè abſtinet, vel repudiat hæreditatem paternam, & manet cum bonis à parentibus donatis, vel dotatis in vita, dummodo non excedant legitimam: quod ſi in aliquo exceſſerint, illud reliquum tenebuntur aliis filiis hæredibus reſtituere. 396.1.12
Filius agnoſcens voluntatem defuncti, eandemque approbans, inofficioſi querelam amittit. 397.1.2.3
Si Filius, vel deſcendens reſpectu matris, & lineæ præteritus erat ſine cauſa, vel cum cauſa, iure antiquo habebatur pro exhæredato, & agebat querela inofficioſi. 399.2.4
De iure nouo non ita. ibid 5
Filius matri inſtuoſam portionem per exhæredationem iniuſtam auferre nequit ſine periculo reſcindendi teſtamenti. 408.2.2
Filius ſuus, & in poteſtate, ſi exhæredetur à patre, cum cauſa inſerta, vel ſine ea, de iure antiquo huius text. valebat teſtamentum, niſi filius probaret ſe gratum. ibid.4
De iure medio Codicis debebat pater filium exhæredare, dicendo filium fuiſſe ingratum, & hæredes tenebantur ingratitudinem aliquam probare. ibid.5
Sed quod de iure nouiſſimo requiritur quod pater filium exhæredet, & cauſam ingratitudinis ponat in teſtamento, & illa poſtea probetur per hæredem, & cauſa debet eſſe vna de 14. quas ponit textus Authenticæ *Vt cum, de appell. cognoſc.* ibid.6
Filius in iudicio ſuam hæreditatem petat. 416.2.3
Intellige vt ibid.
Filius inſtitutus in legitima, debet capere de manu hæredis, nec propria auctoritate eam occupare poteſt. ibid.4
Filius conſentiens expreſsè, vel ſpecificè grauamini, habeat ætatem & perſonam legitimam ad ſe obligandum, & conſentiendum. 420.1.10
Filius poſt mortem patris poterit conſentire grauamini appoſito in legitima. ibid. 11
Quid ſi aſſignata fuerit legitima in vita patris, & poſtmodum facultates augeantur, an debeat augeri, vel ſuppleri legitima. ibid. 12
Reſolue vt ibid.13
Filius in ipſo actu teſtandi bene poteſt conſentire vt non inſtituatur, ſed prætereatur, vel exhæredetur, & priuetur ſua legitima. 422 1.24
Secus ſi ante, vel poſt teſtamentum. ibid.25
Filius quando rem, in qua à patre fuit inſtitutus, agnouit, & pro ſua legitima habuit, illaque tantum contentus fuit, ea poſtea euicta vſque ad illius rei reſolutam repletio induci debet. 423.1.4
Filius cogi non poteſt ſuam legitimam accipere in pecunia, ſed in re, quæ fructus producat. ibid.2.9
Filius non reuocat alienata per patrem titulo oneroſo, & licèt ex titulo & traditione ſimul iunctis transferatur dominium, etſi poſtea titulus annulletur, aut reſcindatur, non transfertur dominium ipſo iure abſque traditione. 428.1.24
Filius venit contra factum matris, niſi quatenus eius ſit hæres. 446 2.1.2
Intellige vt ibid.2.3
Vel factum ſit contra legis diſpoſitionem, & ſic nullum. 447.1.4.5
Procedit etiam in fideicommiſſario hærede alienante, qui non poteſt vendicare bona à defuncto alienata, veniendo contra eius factum. ibid.6
In bonis primogenituræ. ibid.7
In emphyteuſi etiam non hæreditaria. ibid.8
In feudo ex pacto, & prouidentia. ibid.9
Etiam in hærede hæredis. ibid.2.10
Et in hærede conſentientis. 448.1.28
Secus in ſuccedente ex alia perſona. 447.1.12
Item quando teſtator ſibi non reliquit illud, quod relinquere tenebatur. ibid.13
In legatario. ibid.14
Et quando factum defuncti eſt nullum & inualidum. ibid.15
Filius etiam hæres patris poteſt vendicare bona maioratus alienata à patre. ibid 16
Et repetere emphyteuſim acceptam pro ſe & filiis, ſi pater extraneum quendam inutiliter nominauerit. 448.1.18
Contrarium ibid.20
Niſi actus fuerit nullus propter defectum conſenſus. ibid.21
Vel nullus propter eam diſpoſitionem legis cui hæres non poſſit renunciare. ibid.22
Aut licèt hæres ſuccedat alienanti, tamen non confirmetur ea alienatio, ſed tantùm pateat exceptio poſſeſſori aduerſus hæredem, ſi vendicet. ibid.2.23
Vel quando factum defuncti erat tale, cui hæres non poterat conſenſum expreſſum præſtare propter legis reſiſtentiam. ibid.24
Vel quando filius ſolam legitimam habuerit, poterit reuocare alienationem rei ſuæ factam per patrem. ibid.25
Filius in ſola legitima inſtitutus non poteſt repetere rem propriam, quam pater alieno ait facto inuentario. 449.1.29
Filius poſt mortem patris dotem vxoris viuentis, vel defunctæ percipit iudicio familiæ erciſcundæ. 478.1.1
Filius poteſt nunc rem petere, de qua antea in diuiſione bonorum nihil dictum fuerat. 477.2.2
Filius non tenetur conferre libros à patre donatos. 484 2.12

Niſi

Niſi magna in fratres reſultaret inæqualitas. ibid.13
Et vt illi donati præſumantur, & non veniant conferendi, emptio librorum nomine filij, & traditio ſimul concurrere debent. 485.1.16
Si conferantur, ſufficiet conferre eorum æſtimationem, habito reſpectu ad tempus collationis. ibid.2.20
An autem donatio librorum, vel alia facta filio cauſa ſtudij, poſſit reuocari à patre, diuerſe ſentiunt. ibid.12
Concordantur. ibid.23
Non tenetur conferre expenſas, quas pater eum ea fecit in ſtudiis. 484.2.14
Etſi non ſit Doctor, Licentiatus, vel Aduocatus, nec ſtudia compleuerit in vita patris. ibid.15
Niſi pater tempore, quo expenſas ſubminiſtrauit, credendi animo facere, & non donandi, fuerit proteſtatus. 485.1.17
Aut filius habebat penes patrem bona materna, vel alia. ibid.18
Vel in ſtudio negligenter ſe geſſerit, & à patre præſtita in malos vſus erogarit. ibid.19
Et quidem in caſibus quibus expenſæ factæ in ſtudio conferendæ ſunt, detrahi in primis debet quod filius in domo patris in alimentis potuiſſet expendere. ibid.2.21
Filius, vel deſcendens, qui vult ſe abſtinere, vel renuntiare ſucceſſioni patris, vel matris, vel aſcendentis, non tenetur conferre, ſed poteſt retinere quod eſt ſibi datum. 487.2.3
Filius non tenetur conferre ſibi donata à patre in eius vita. ibid.4
Filij militis teſtamentum ſuper caſtrenſibus bonis conditum nec pater, multò minus frater per inofficioſi querelam impugnant. 404.1.1.2
Intellige vt ibid.3
Filio maiori 18. annis, qui patrem è carceribus redimere non curauit, non ſuccurritur auxilio reſtitutionis aduerſus amiſſionem paternæ ſucceſſionis. 77.1.12
Filio & ſeruo ſoluens ex proprio contractu liberatur. 191.1.6
Filio emancipato, ſi ſit exhæredatus, modò cum cauſa, modò ſine cauſa, de iure antiquo competebat bonorum poſſeſſio gratiâ litis agnoſcendæ. 391.1.2
Filio poſthumo vel inſtituto virilis portio debetur. ibid.2.2
Filio non datur querela inofficioſi, contra ea quæ ſunt prouiſionis. 404.1.2.3
Filio non aſſignanda legitima in ſingulis rebus patris, ſed in vna, vel duabus, arbitrio boni viri. 490.1.3
Filij Epiſcopi non liberantur à poteſtate patria. 71.1.3
Filij Catholici non priuantur hæreditate patris propter paternam hæreſim. 96.2.32
Filij orthodoxi propter paternam hæreſim non priuantur hæreditate paterna. 99.2.2
Filij hæreticorum, tam ex teſtamento, quàm abinteſtato poſſunt ſuccedere aſcendentibus Catholicis, vel etiam quibuſcunque conſanguineis, aut extraneis. 100.1.3
Filij hæreticorum non ſuccedunt parentibus. ibid.2.1.2
Filij remunerantur ex parentum meritis. 227.1.10
Filij quandoque geniti gaudent patris dignitate, & priuilegiis. 229.2.3
Filij Aduocatorum, & Doctorum eruditione & morum integritate extranei ſuperiores, ac pares, abſque ſportulatum ſolutione in promotionibus ad Aduocatorum aliaque munera recipiendi ſunt. 230.2.5
Filij Aduocatorum ingenui, ſi parentes officio functi ſint, in numerum clariſſimorum Notariorum ſe conferre poſſunt. ibid.2.2
Filij Aduocatorum fiſci naturales legitimantur per inſequentes nuptias ſine dotalibus inſtrumentis, per denunciationem factam patrono fiſci. ibid.3
Filij Aduocatorum, patribus officio cedentibus, aut mortuis, in officiis ſuccedunt ſine ſportularum ſolutione. 231.1.4
Filij reciprocè in legitima ſubſtituti grauari nullatenus cenſentur, vt ob hoc grauamen inofficioſi querelam habeant. 398.2.1.2
Filij debent habere, ſeu recipere legitimam ex bonis & ſubſtantia patris defuncti, & ita in rebus hæreditariis. 423.1.6
Vide *Liberi*.
Filiis adeuntibus hæreditatem paternam in integrum reſtitutio concedenda eſt. 297.1.3
Filius competit ſupplementum legitimæ. 410.1.6.7
Amplia vt ibid.
Filiusfamilias effectus Clericus, ſi teſtetur vt poteſt, non valet aliquo modo diſponere de vſufructu, quem pater habebat ante clericatum filij. 70.1.2.3
Filiusfamilias Clericus de bonis ſuis teſtari poteſt. 72.1.4
Intellige vt ibid.5.6.7.8
Filiusfamilias Clericus teſtamentum faciens, non poteſt præiudicare parentibus in ſua legitima. ibid 2.10
Filiusfamilias per monachatum exit à patria poteſtate. 82.1.10
Intellige vt ibid.11
Filiusfamilias patre inuito Religionem poteſt ingredi. ibid.12
Filiusfamilias ſi patris pecuniam mutuò dat, ipſi rectè fit ſolutio. 198.1.4
Filiusfamilias Aduocatus quicquid acquirit, peculij caſtrenſis loco habetur, & poſt patris mortem non tenetur illud conferre fratribus. 125.2.5
Intellige vt ibid.2.6
Filiusfamilias minor. 272.2
Filiusfamilias minor fideiuſſor pro patre, ex ſucceſſione omiſſa adhuc petit reſtitutionem in integrum. 272.1.2.3
Fallit ſi ſideiubeat pro liberando patre à carceribus. ibid.4
Filiusfamilias teſtari poteſt de peculio caſtrenſi, vel quaſi. 425.1.5
Filiusfamilias, aut ſeruus, quando amiſit in ludo, ſiue prohibito, ſiue permiſſo, datur parentibus, ac patronis repetitio aduerſus victores. 506.1.25
Filiusfamilias duo priuilegia data. 425.2.9
Finis.
Fines mutari poſſunt varietate ſucceſſorum, & dominorum conſenſu. 497.2.1
Fines antiqui non inſpiciuntur in propriis agris venditis, ſed in venditione expreſſi. ibid.2
Finium regundorum iudicium. 497.1
Finium quæſtio quomodo determinanda ſit. ibid.2.2
Finium mutatio non præſumitur, & vbi olim fuerunt termini, ibi & nunc eſſe cenſentur. ibid.3
Ab huiuſmodo præſumptione receditur per contrarias præſumptiones, quibus fines ipſi probari ſolent. ibid.4
Finium regundorum iudicio, & controuerſia proprietate, poſſeſſioneve, menſura committitur agrimenſori, ad cuius relationem iudex in cauſa iudicat. ibid.2.1
ad Finium controuerſiarum menſuram partibus citatis agrimenſor vna abſente poteſt procedere in contumaciam. ibid.2
in Finium controuerſia poſſeſſorium iudicium ante petitorium expediri debet. ibid.3
Fines euellens diuidentes prædia de vicini prædio ſine mandato Regis, aut iudicis, perdit ius, ſi quod habebat in eo; ſi non habebat, reſtituet duplicatum. 498.2.2
de Finibus antiquis, & probandis remiſſiuè. 497.1.3
Fiſcus.
Fiſcus. 253.1
Fiſcus & Eccleſia æquiparati. 39.1.6
Fiſcus non ſuccedit de iure ciuili, niſi defunctus deceſſerit nullo relicto conſanguineo vſque ad decimum gradum. 57.2.5
Non tenetur reſtituere melioramenta facta per emptorem in bonis hæretici. 96.1.17
Qui pariter reuocare poteſt omnes fructus perceptos ab emptore bonorum hæretici. ibid,18
Etiam quod alienata bona tranſiuerint per plures manus. ibid.19
Limita in bonis alienatis per hæreticum ex cauſa neceſſaria. ibid.20
Non recipit in ſe patrocinium ſub prætextu pecuniæ Reipubl. debitæ. 253.1.1
Fiſcus, vel Reſpubl. non poteſt ſuſcipere actionem litigioſam, vel dubiam. ibid.
Fiſcus, & Reſpubl. non paciſcuntur de quota litis. ibid.2.2
Reſolue vt Ibid.3 4.5
Fiſcus contra priuatum non præſtat procurationem prætextu debiti. ibid.2.5
Fiſcus non debet ſuſcipere ſponte oblatas à debitore fiſcali actiones, ſed eas in ſubſidium capere. ibid.2
Fiſcus quamuis ſit actor, non agit niſi coram ſuo iudice, & multò magis ſi vti reus conuenitur. 294.1.10
Eius autem iudex competens eſt Procurator Cæſaris, qui ſi non adſit in prouincia, eius loco cognoſcit Præſes prouinciæ. ibid.11
Fiſcus quando vendit rem minoris tanquam ſui debitoris, niſi fraus interceſſerit, vel ſolemnitas debita neglecta ſit, non eſt locus reſtitutioni. 294.2.1.2
Fiſcus ſi vendat, ſed minùs ſolemniter, rem ſui debitoris, poteſt debitor reuocata venditione rem ſuam rehabere. ibid.4
Reſolue vt ibid.5
Fiſcus in dilationibus iure communi vtitur. 360.2.1
Niſi in caſu, de quo agitur, reperiatur ſpecialiter priuilegiatus. ibid.2
Si dubitetur an in aliquo caſu fiſcus ſit priuilegiatus, necne, in dubio iudicandum eſt, eum non eſſe priuilegiatum. ibid.3
Fiſcus ad bona caduca ob necem interempti per hæredem non vltam nunquam reus conuictus ſit, non agit. 386.2.1
Fiſcus ſiue conueniatur, ſiue agat, non poteſt conueniri, nec agere, niſi coram ſuo iudice. ibid.2
Fiſcus vtitur iure priuati, & ſic iure communi, niſi in caſu, de quo agitur, reperiatur ſpecialiter priuilegiatus. 398.1.5. & 432.2.5
Fiſcus an alienata à die criminis indiſtinctè reuocare poſſit à poſſeſſoribus remedio rei vendicationis, pretio non ſoluto, remiſſiuè. 446.1.15
Fiſci vbi nihil intereſt, & lis mouetur inter priuatos, vtrique competens erit Præſes prouinciæ. 294.1.9
Fiſci & extranei idem quoad hæreditates priuilegium. 432.2.2

Index Rerum,

Fiſci damnoſa, aut contraria reſcripta impetrata nulla ſunt. 355.2.1.2
Fiſco locus fit quando quid auferrus propter læſos bonos mores naturales, ſiue iuris gentium. 197.1.7
Fiſco, vel Principi an detur reſtitutio ex iure minorum, ſicut datur Reipublicæ. 322.2.4
Fiſcum inter, & priuatum cognoſcit Procurator Cæſaris. 368. 1.1.2

Florentinus.

Florentini ſoli de iure communi nobiles. 252.1,6

Fœmina.

Fœminæ non habitent cum Clericis, præter eas, quæ ex naturæ & honeſtatis præſumptione non inducunt ſuſpicionem læſæ honeſtatis. 56 1.1
Fœminas citius ſeneſcere, quàm maſculos. 308.2.8

Formula.

Formulæ. 328.8
Formulæ verborum ſubtiles & nimis oneroſæ in iudiciis, arbitriis & ſtipulationibus ſunt abolitæ. 326.1.5
Formulæ ſuperuacuæ ſublatæ. 328.2.2

Forus.

Forum competens. 365 2
Quodnam ſit. ibid.fin.
Forum ratione delicti contrahitur in eo loco vbi delictum eſt commiſſum. 375.1.4

Fructus.

Fructus ſolo triennio ſeruari poſſunt. 293.1.5

Frater.

Frater querelat, turpi perſona inſtituta, niſi ipſe querelans ſit etiam perſona turpis. 398.2.6
Frater non poteſt ſuccedere contra teſtamentum fratris. 405.2.4
Frater extraneum inſtituere, & fratrem exhæredare, vel præterire liberè poteſt. ibid.5
Amplia vt ibid.6
Frater poteſt mouere querelam contra teſtamentum fratris, turpi perſona inſtituta. ibid.7
Etiamſi frater præteritus, vel exhæredatus non eſſet agnatus fratri teſtanti. 405.1.8
Frater, aut ſoror vtrimque coniuncti, vel ſaltem conſanguinei, poſſunt querelare teſtamentum fratris in quo eſt inſtitutus filius Sacerdotis, vel alius ſpurius. ibid.2.15
Quamuis ſit inſtitutus filius Epiſcopi. ibid.2.16
Limita vt ibid.17
Reſolue vt ibid.18
Limita etiam in filiis ſpuriis legitimatis. 407.1.19
De expoſito Hoſpitali quid. ibid.10
Quid de apoſtata, vel deſciſcente à religione Chriſtiana ad Iudaiſmum, quod infamis reputetur, etiamſi poſtea impoſita pœnitentia ab Inquiſitoribus Eccleſiæ reconcilietur. ibid.21
De concubinario, quod etiam turpis & infamis perſona reputetur, & de habente vxorem & concubinam. ibid.22
De meretrice. ibid 23
Quod tamen limita vt ibid 24
De lenone. 407.2.25
De habente duas vxores. ibid.26
De vſurario. ibid.27
De aleatore, ſeu luſore publico. ibid.28
De ebrio. ibid 29
De mulionibus. ibid.30
De ſodomitis. ibid.31
Frater ſi rumpat teſtamentum fratris per querelam, quia in eo fuit inſtituta turpis perſona, an teneatur ad omnia legata & fideicommiſſa, etiam vniuerſalia, relicta in teſtamento fratris, & ſic an textus in auth. ex cauſa, de lib. præter. habeat locum etiam inter fratres, inſtituta turpi perſona. 405.1.11
Frater exhæredatus, aut præteritus, quando ita fuerit vilis, ſeu turpis vir ille, quem frater hæredem inſtituit, tunc non poterit querelare teſtamentum fratris. 407.2.35
Frater præteritus ſi eſſet ingratus, tunc contra turpem hæredem querelam mouere non poterit. 408.1.41
Fratres, vel ſorores vterini à querela inofficioſi omnino arcentur, conſanguinei verò admittuntur, inſtituta perſona infami, vel turpitudinis, aut leuis notæ macula aſperſa. 405.1.1
Fratres præſentes quando hæreditatem diuiſerunt, & partes ſuas vendiderunt, poterit frater, qui abſens fuit, & diuiſioni non conſenſit, in iudicio familiæ erciſcundæ partem pretii rerum venditarum à fratribus petere. 486.1.2
non omnibus Fratribus de inofficioſo dicere licet, niſi agnati ſint ab eodem patre nati. 408.1.39
Fratribus querela inofficioſi competit, turpi perſona inſtituta. 410.1.8
inter Fratres & liberos concordia, & pax, & amicitia ſeruanda eſt. 492.2.3
Vide *Liberi.*

Fructus.

Fructus illi, qui ad congruam ſuſtentationem neceſſarij non ſunt, in pauperes & pios vſus erogari debent. 42.2.4
Fructus legitimæ debentur filiis, etiam à tempore mortis patris, etiamſi nulla interuenerit interpellatio. 393.1.6
Fructus veniunt cum legitima à dicto die mortis teſtatoris. ibid.9.11
Fructus legitimæ debentur filiis à tempore mortis patris, aut matris, & non ſolùm fructus legitimæ ab eo tempore debentur, ſed etiam fructus ſupplementi eiuſdem legitimæ. 394.2.15
Fructus non compenſari etiam volente teſtatore. 423.2.13
Niſi ſint percepti viuente teſtatore. ibid 14
Fructus legitimæ augent legitimam, & debentur à tempore mortis patris, etſi nulla interpellatio interuenerit. 424.1.20
Fructus percepti, & qui percipi potuerunt, iubentur reſtitui à malæ fidei poſſeſſore. 440.1.4
Diſtinguendum vt ibid.5
Limitatur. ibid.6.7
Reſoluitur. ibid.2.8
Fructus ſunt reſtituendi, non à tempore factæ denunciationis, ſed à tempore malæ fidei. 453.2.8
Fieri poteſt eorum reſtitutio non ex die conteſtationis, ſed ex eo die, quo reus primus ex documentis adductis, & ſibi exhibitis, potuit compertum habere rem ad ſe non pertinere. ibid 9
Fructus, aliaque incrementa in actionem familiæ erciſcundæ veniunt. 480.1.1
Fructuum diuiſio, ſemiſſinè. 455.1.6
Fructuum incremento bona hæreditaria augentur. 483.1.6
Fructibus augetur hæreditas. 433.1.3
Fructus perceptos poſt caducitatem reſtituit emphyteuta. 33.2.24

Fugiens.

Fugientem ad Eccleſiam ex ea extrahens, vel extrahere cogitans, qua pœna affici debeat. 114.2.9
Vide *Extraneus.*

Functio.

à Functionibus publicis ſe excuſaturo quid faciendum. 159.1.1
pro Functionibus publicis conuentus, in eiuſmodi contumacem ſententia definitiua proferri poteſt. 381.2.2

Fundus.

Fundum petens à poſſeſſore, facta inter eos tranſactione, non transfertur dominium, ſi actor erat dominus, ſed tantùm paratur reo exceptio. 209.1.7

Funus.

Funeris impenſa præferaturne creditoribus habentibus hypothecam expreſſam. 433.1.3
Funeris ſumptus eſt omne id quod ante humatum corpus expenditur. ibid.4

Furioſus.

Furioſo ex teſtamento curatorem non habenti, & agnatis, cognatiſque carenti, Præſes cum Epiſcopo curatorem aſſignat idoneum, & hunc ad ſatiſdandum admonet. 93.1.2

Furor

Furoris ſignum eſt lapides priuatim & publicè furioſorum more projicere. 305.2 5

Furtum.

pro Furto incurritur pœna infamiæ. 236.2.2
ex Furto admiſſo in ſeruitute non tenetur liber factus, niſi ex noua contrectatione. 500.1.1
Furtorum flagitia mulctis non vindicabunt iudices. 570.2.5

Fuſtigatus.

Fuſtigatus, vel tortus ad veritatem eruendam infamis non fit. 237.2.1.2

G

Gallia.

GAllia non ſubeſt Imperatori. 149.2.12

Gazari.

Gazari, Patareni, Leoniſtæ, &c. eorumque ſectæ, & errores, remiſſiuè. 102.2.3

Gerontocomium.

Gerontocomium eſt locus curandis ſenibus paratus. 35.1.9

Gloſſa.

Gloſſa eſt dictio Græca, & ſignificat linguam. 31.10
Gloſſatum auctoritas maxima eſt in iure. ibid.11

Gratia.

Gratia Principis non poteſt probari niſi per litteras. 123.2.4
Subreptitia non reputatur Gratia, licèt in ea non fuerit verum narratum, quod ſi narratum eſſet, Princeps vel non conceſſiſſet, vel ſaltem difficilius. 141.1.4
Gratiæ cauſa ceſſante ceſſat gratia. 78.2.5

Gratificor.

Gratificari circa officij neceſſitatem paucis ſufficit. 259.1.2

Grauamen.

Grauamen ipſo iure rejicitur à legitima, eo plus quando grauamen non conſiſtit in quantitate, ſed in modo, aut conditione, vel onere vinculi, ſeu fideicommiſſi. 416.1.39
Grauamen ſi filio apponatur circa quantitatem legitimæ, ipſo iure

iure rejicitur, & ſuppletur filio integra legitima. 423.1.3
Grauamen conditionis de legitima rejiciendum eſt, in reſiduo verò ſoluendum. 424.1.20
Declara vt ibid.21

Gubernator.

Gubernatores Eccleſiæ in penſione & ratione Eccleſiaſticæ emphyteuſis quid congruum ſit attendere debent. 30.2.4

H

Habitatio.

HAbitatio ſeruorum. 457.a
Habitatio morte finitur. 463.2.1.2
ſiue Habitatio legetur, ſiue vſusfructus habitationis, ius habitandi legatum videtur, & per me poſſum habitare, & locare alij. 464.1.2
Intellige vt ibid.3.4.5
Habitatio, vſus, & vſusfructus in quo differant, remiſſiuè. ibid.6

Hæreditaria.

pro Hæreditariis repetendis contra quemcunque detinentem datur actio. Vide *Actio.*

Hæres.

Hæres incertus. 60.1.5
Hæres, qui accommodauit tacitam fidem de reſtituendo filio incapaci, ſi eſt laicus, tunc bona debent applicari fiſco Regali, & ſic ſeculari: ſecus ſi hæres ſit Clericus. 57.2.9.
Hæres captiuum teſtatorem non redimens, vt indignus ſucceſſione Eccleſiæ aditum ad hæreditatem parat. 76.2.1.2
Etiamſi filius in redimendo patre captiuo minimè fuiſſet per eum exhæredatus. ibid.3
Hæres creditor grauatus reſtituere hæreditatem, poteſt retinere ſuum creditum, & deducere. 182.2.3
Hæres mariti non tenetur dare veſtes lugubres vxori defuncti, niſi adſit conſuetudo patriæ. 257.2.4
Hæres ſuus poteſt reuocare immiſtionem. 297.2.6
Hæres qui defuncti necem non vindicauit, tunc hæreditatem amittit, quando occiſor ab alio accuſatus, de crimine fuit conuictus, & condemnatus. 287.1.3
Delictum autem conſtare debet, defunctique corpus. ibid.4
Et quando delictum eſt commiſſum ab vno principaliter, & pœna bonorum peruenit ad alium in conſequentiam, ſententia, & condemnatio principalis nocet alteri, qui tenetur in conſequentia. ibid.5
Si qui hæres neceſſariò inſtituendus erat, inſtitutus quidem fuit, at in minori portione quàm eſſet legitima ei debita, teſtamentum poterat querela inofficioſi expugnare, attento iure antiquo. 397.2.13
Verum per nouum ius iam ita inſtituto non conceditur actio inofficioſi, ſed tantùm permittitur illi actio ad ſupplementum vſque ad integram legitimam. ibid.14
Hæres qui legitimam filio relictam non ſoluit, à iudice coactus demùm numerat. 416.2.2
Hæres putatiuus ſi probabiliter dubitabat verum eſſet hæres; in dubio videtur ſoluiſſe nomine hæreditatis, vel veri hæredis. 436.2.5
Hæres non repræſentat defunctum, niſi pro portione hæreditaria. 448.2.26
Hæres cum beneficio legis, & inuentarij ſolùm tenetur ſtare alienationi pro ea tantum quantitate, quæ ad eius manus peruenit. ibid.27
Hæres non vniuerſalis, pro quota pro qua eſt hæres, non poterit reuocare alienata, ſi fecit inuentarium, etſi illa quota ſit minoris valoris, pro reliqua verò parte poterit etiam non confecto inuentario contrauenire, licèt quota relicta excedat valorem bonorum alienatorum 449.1.30
Hæres tenetur ſeruare factum defuncti, quatenus vires hæreditatis ſuppetunt. ibid.31
Hæres fructuarij iniuſtè retinens vſumfructum, tenetur proprietario reſtituere fructus quos percepit. 461.1.3
Hæredi minori licèt non ſuccurratur ratione ætatis, ſubuenitur tamen propter ignorantiam. 284.1.6
Hæredi minoris læſi tantum temporis ſupereſt ad petendam reſtitutionem in integrum ex perſona illius, quantum ſupererat ipſi læſo tempore mortis eius. 319.2.6
Limita vt ibid.7
Hærede negligente in adimplenda defuncti voluntate intra annum, executio teſtamenti deuoluitur ad Epiſcopum. 64.1.28
in Hærede ſcripto ſufficit quod ſit vel infamis, vel turpis perſona, aut leui noretur macula. 408.2.14
Hæredes. 381.1
Hæredes beneficium inuentarij amittunt propter amiſſionem deſcriptionis omnium bonorum in inuentario. 27.2.4
Niſi quando omiſſio huiuſmodi minimè fuiſſet doloſa, vt ibid.5
Hæredes, aut alij executores quando ſunt in mora mandandi executioni voluntatem defuncti, ad quemuis de populo pertinet admonere Prælatos & iudices ſeculares, & ab eiſdem exigere vt executioni mandetur. 64.2.35
Hæredes minoris intra quadriennium poſſunt petere reſtitutionem in integrum. 318.2.4
Hæredes teſtamento ſcripti immiſſionem in bona exigunt, & impetrant, vbi res ſitæ ſunt. 381.1.2
Hæredes domini non poſſunt auferre feudum, propter feloniam commiſſam domino, ſi dominus nihil dixit, cum vixit. 410.2.14
Hæredes mulieris poſſunt vendicare alienationem rei dotalis, non obſtante quod acceptauerit eius hæreditatem. 448.1.27
Hæredes tenentur communicare cohæredibus fructus perceptos bona fide, & conſumptos. 480.1.3
Hæredes abſentes an, & qualiter citandi ſint per edicta ad familiæ erciſcundæ iudicium. 483.1.5
Hæredes ſi inter ſe diuidant hæreditatem ſua voluntate vel iudicis auctoritate, & poſtea euincatur ab aliquo hærede res aliqua ex his, quæ ei in ſua portione fuerint adiudicatæ, datur illi actio euictionis contra cohæredes pro portionibus ſuis, vt rei euictæ ſatisfaciant. 495.1.4
Et ſic de qualibet alia diuiſione facta inter ſocios. ibid.5
Niſi actum ſit inter cohæredes, vt non teneantur de euictione. ibid.6
Vel bona fuerint diuiſa inter hæredes à teſtatore. ibid.7
Hæredes extranei habent ius ſepeliendi in ſepulchro omnibus communi: in familiarum ſepulchris non humantur. 506.2.2
Hæredum mentione facta, ſiue in plurali, ſiue ſingulari numero, ſemper veniunt hæredes hæredum. 465.1.6

Hæreditas.

Hæreditas. 381.1
Hæreditas delata hæretico ex teſtamento, vel ab inteſtato, cuius ipſe propter hæreſim incapax eſt, defertur proximioribus venientibus ab inteſtato, non autem fiſco. 96.1.14
Hæreditas non datur per donationem cauſa mortis, aut codicillum. 188.1.3
Hæreditas defuncti ſi aucta poſt mortem, an cenſeatur aucta legitima. 392.2.5
Hæreditas à quo tempore euicta reſtituenda, non attento diſcrimine an ad fiſcum, vel priuatum pertineat. 432.2.2
Hæreditatis aditio non confundit debitum, niſi pro portione hæreditaria. 255.2.1
Hæreditatis controuerſia reo in loco domicilij, aut ſi ibi reus, vbi res ſitæ ſunt, degit, in loco bonorum mouenda. 407.1.4
Si plures rei ſint diuerſi fori, id ſequi debemus in omni petitione, in qua maior pars eorum habetur. ibid.5
in Hæreditatis controuerſia legatarij poſſunt agere contra hæredem ſcriptum. 436.2.2
Hæreditatis pars vbi extat indiuiſa, ibi iudicio familiæ erciſcundæ locus eſt. 477.2.1
circa Hæreditatem tertiæ perſonæ viuentis non poteſt fieri donatio, ſtipulatio, hypotheca, ſeu quiuis alius contractus. 597.1.15
Hæreditatem patris quod quis repudiat, non inde fit infamis. 236.2.1
ab Hæreditate paterna quis abſtinere poteſt per reſtitutionem, & amplecti auitam. 298.1.1

Hæreſiarcha.

Hæreſiarchæ, dogmatiſtæ, & magiſtri errorum, ſi verè pœnitentes ſint, admittuntur ad miſericordiam. 96.2.35
Idem de apoſtata. ibid.36
Etſi hæreticus etiam in mortis articulo pœniteat, erroremque ſuum abneget. ibid.37
Declara vt ibid.38.39
De relapſo quid. 97.1.40

Hæreſis.

Hæreſis omnis conſtat ex veris & falſis dogmatibus. 94.1.2
Hæreſis crimen eſt publicum. 95.4.5
Hæreſis ob crimen bona omnia confiſcantur. ibid.7
Hæreſis crimen etiam poſt mortem obijci poteſt. 103.1.5
in Hæreſi; & aliis criminibus exceptis omnes admittuntur ad accuſationem, exceptis inimicis, ſuſpectis, & conſpiratoribus. 95.2.6
Hæreſes legibus diuinis atque Imperialibus aduerſæ conquieſcant, nec patronos miniſtroſque habeant. 94.2.9

Hæreticus.

Hæreticus reſcripta non impetrat. 7.1.9
Hæreticus ſi ſeruum Chriſtianum quocunque titulo poſſideat, eo ipſo ſeruus ille libertatem conſequitur. 83.2.26
Hæreticus priuatur omni priuilegio quod contemplatione Religionis Chriſtianæ habuerit. 94.1.4
Hæreticus quis ſit. ibid.2.5
Hæreticus priuatur ſucceſſione hæreditatis alicuius, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato. 96.1.9
Hæreticus non eſt capax ſucceſſionis etiam in teſtamento militis. ibid.10
Nec in credentibus, receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus hæreticorum, & in apoſtatis. ibid.11
Hæreticus de hæreſi conuictus nullo pacto donare, ſiue alienare poteſt bona ſua, & ſi donauerit, ſeu alienauerit, talis donatio, ſeu alienatio minimè valet. ibid.15
Hæreticus non poteſt contrahere. ibid.18

Index Rerum,

Hæreticus teſtari nequit, & ſi teſtatur, eius teſtamentum eſt nullum. 96.2.28
Niſi teſtamentum factum ſit ante ſententiam declaratoriam, quia tunc ipſo iure non eſt nullum, ſed bene per ſubſecutam ſententiam. ibid.29
Hæreticus pœnitens quis dicatur. ibid.34
Hæreticus iudex & receptator hæreticorum, nulliter iudicat ob hæreſim. 97.2.3
Hæreticus, hæreticorumque fautor, defenſor, credens, & receptator Notarius eſſe non poteſt, & ideo inſtrumenta per eum confecta non valent. 98.1.13
Hæreticus eſt incapax donationis inter viuos. ibid.2.8
Vbicumque puniri poteſt, nec licet remiſſio. ibid.9
Hæreticus ex militari teſtamento nil inſtitutionis, legatiue, aut fideicommiſſi titulo acquirit, & accipit. 101.1.1
Non eſt capax ſucceſſionis, nec etiam ex teſtamento militis. ibid.2
Hæreticus in teſtem productus ab hæretico contra Chriſtianum non probat, etiam ad fauorem Chriſtiani. ibid.12
Contrarium. ibid.13
Hæretici defuncti memoria vt damnari poſſit, debet de illius hæreſi conſtare plene & concludenter. 96.2.25
Secus in defenſoribus, fautoribus & receptatoribus hæreticorum, quorum poſt mortem memoria non damnatur. ibid.26
Quando damnanda eſt, citandi ſunt filij, & hæredes ad ſuſcipiendam eius defenſionem, & quicunque admittuntur ad illum defendendum. ibid 27
Damnari poteſt infra quinquennium, & non poſtea. 97.1.44
Hæretici teſtimonium, non repellitur in cauſis iudicialibus. 101. 1.8
Hæretici teſtes adhiberi poſſunt in contractibus & vltimis voluntatibus. ibid.9
Intellige quando alij inueniri non poſſunt vbi contractus celebratur, vel teſtamentum. ibid.
Non poſſunt tamen admitti iure Canonico. ibid.
Hæretici defuncti, vel apoſtatæ memoria an & quando damnari poſt quinquennium poſſit, remiſſiuè. 103.1.3
Hæretico mortuo, contra illum loquuti, & procedi poteſt ad damnandam eius memoriam. 96.1.22
Ampliа vt quando defuncti hæretici memoria damnatur, tunc eius pœna ſit etiam infamiæ, excommunicationis, & denegationis ſepulturæ. ibid.23
Procedique poſſit contra defunctum hæreticum ad damnandam eius memoriam, etiam quod dum viueret, eſſet bonæ famæ, nec alias de hæreſi infamatus. ibid.24
Hæretici. 93.2
Qui ſint. 94.1.1
Hæretici cur non tolerentur ſicut Iudæi. 7.2.8
Hæretici loca ad conuenticula publica, multò minùs priuata non habeant, & talia Eccleſiæ vindicant. 94.2.1
Hæretici non poſſunt teſtari etiam ad pias cauſas. 96.2.3
Nec teſtamentum ab hæretico factum conualidatur per ſubſecutam pœnitentiam. ibid.31
Hæretici, eorumque fautores, & receptatores non poſſunt agere, ac conueniri. 97.2.9
Non poſſunt eſſe iudices. ibid.10
Nec Aduocati. ibid.11
Hæretici ſunt incapaces gradus Doctoratus. ibid.13
Hæretici impœnitentes pœna mortis puniuntur. 98.1.5
Imò & pœna ignis illis infligitur ex generali conſuetudine. ibid.6
Et viui comburuntur. ibid.
Hæretici propter hæreſim incurrunt infamiam, & ſi fuerint nobiles, vt viles ac plebeij puniendi ſunt. 100.2.4
Ob ſolam hæreſis ſuſpicionem quis eſt infamis, niſi ab ea ſe purgauerit. ibid.5
Hæretici tanquam infames repelluntur ab omnibus honoribus, & dignitatibus. ibid.6
Intellige vt ibid.7
Non poſſunt exercere aliqua officia publica. ibid.8
Et cenſentur exclusi ab omni legitimo actu. ibid.9
Hæretici vt teſtes contra Chriſtianos non admittendi. 101.1.1
Item neque Iudæi. ibid.1.4
Hæreticorum conſortia vrbe ableganda, & hæreticos non caſtigantium Principum ditiones in prædam primo occupanti concedendæ. 92.1.2
Hæreticorum conuenticula inhibenda ſunt. 95.1.3
Hæreticorum ſerui licitè dominos deſerunt, & veram ſequuntur Eccleſiam. ibid.2.3
Hæreticorum receptatores, fautores & defenſores impunitatis ſpe nullo modo gaudent, ſed excommunicatos fouentes famam, officia, ius teſtandi amittunt. 97.2.1
Hæreticorum defenſores excommunicati ſi in excommunicatione per annum inſorduerint, ipſo iure facti ſunt infames, nec ad publica officia admittuntur. ibid 5
Eorum fautores, defenſores, credentes, receptatores ad teſtimonium admittendi non ſunt. ibid.6
Sunt inteſtabiles. ibid.7
Nec capaces ſucceſſionis hæreditatis, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato. ibid
Hæreticorum genera quot in hac lege, vnde ſic dicti, & eorum ſectæ & errores, remiſſiuè. 98.1.4
Hæreticorum filij, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato poſſunt ſuccedere aſcendentibus Catholicis, vel etiam quibuſcumque conſanguineis, aut extraneis. 100.1.3
Non ſuccedunt parentibus. ibid.2.1.2
Hæreticorum libros nemo penes ſe retinere poteſt, nedum eos legere, aut reſcribere, ſed ſtatim comburere tenetur. ibid. 2.5
Hæreticis interdicta donatio, emptio, venditio, ſucceſſio iſtorum, item memoria ad inſtar reorum læſæ maieſtatis humanæ damnata, niſi pœniteant. 95.2.2
Hæreticis pœnitentibus parcitur. 96.2.33
Hæreticos receptans punitur eadem pœna, qua ipſe receptatus hæreticus puniendus eſt. 97.1.41
At verius eſt, eos non puniri eadem pœna, ſed arbitraria, & extraordinaria. ibid.42

Heliogabalus.

Heliogabalus omnium monſtroſiſſimus dictus. 175.1.3

Hiſpania.

Hiſpania non ſubeſt Imperatori. 149.2.12
Hiſpaniæ ſepta & traiectum per militares & tribunos ducum moderatione conſeruabat Præfectus. ibid.1.3

Hiſtrio.

Hiſtriones veſte religioſa vtentes ad vituperioſa, peccant mortaliter. 87.1.7

Homicida.

Homicida non gaudet immunitate Eccleſiæ de iure ciuili. 113. 5.1
Secus de iure canonico. ibid.6

Homo.

Homo præſumitur in dubio laicus, & non Clericus. 58.2.7
Homines in Suecia ad 130. & 140. annos perueniunt. 39.2.17
Hominibus improbis in tempore occurrere cautius, quam poſt exitum vindicare. 103.2.5

Honeſtas.

Honeſtatis qualitas, & quod vidua viuat honeſtè, non præſumitur, niſi ab ea probetur. 80.1.7

Honor.

Honor viris celſioribus deferendus eſt. 161.1.8

Honorarium.

Honorarium in mutuum conuerſum per Aduocatum, cautione etiam inſequuta, vt debitum non liquidum negare & condicere poteſt cliens, ſi Aduocatus honorarium vt debitum liquidum exigit. 218.2.2.1
Honorarium, pro mercede. ibid 6

Honorarius.

Honorarij qui. 218.2.5

Honoratus.

Honorati iudicibus ciuilibus aſſidentes eo tempore quo propriè in iudicio cauſæ ventilantur, ſuis cauſis honeſtè intereſſe non poſſunt. 159.2.1
Honorati qui. ibid.3
Honorati, prò Duomviris. 172.1.4
Honorati Aduocatorum munere in vrbe Romana funguntur. 251.1.8

Hora.

Hora noctis ſecunda, ideſt, ſecunda ex duodecim, in quas nox ipſa diuiditur. 207.1.5

Hoſpitalarius.

Hoſpitalarij tenentur reddere rationem adminiſtrationis. 66. 1.4
Hoſpitalarij officium & adminiſtrationem ad inſtar tutorum, ſeu curatorum habere dicuntur. ibid.7

Hoſpitale.

Hoſpitale etiam ſine Epiſcopi auctoritate inſtitutum, pium dicitur, & religioſum, & inter pias cauſas connumerandum. 66.1.12
Hoſpitalia gaudent beneficio reſtitutionis, ſi ſunt inſtituta auctoritate Epiſcopi, alias non. ibid.10
Proponitur ſententia Authoris. ibid.11

Hoſpitalitas.

Hoſpitalitas. 84.2.8
Hoſpitalitas in caſo neceſſitatis an ſit de præcepto. ibid.

Humilitas.

Humilitas ſola officij ſacerdotalis erectio. 65.2.5
Vide *Monachus, Sacerdos.*

Hypotheca.

Hypothecæ ratione quis forum ſortitur. 376.2.1

I

Ictus.

Ictus fuſtium ex interlocutoria lata cauſa cognita infamat. 237.2.8.2

Ignorans.

Ignoranti tempus currit. 168.2.3

Ignoranter.

Ignoranter.

Ignoranter, vel per errorem aliquid faciens, non præiudicat iuri ſuo. 130.1.7

Ignorantia.

Ignorantia præſumitur, niſi ſcientia probetur. 91.1.3

Intellige vt. ibid.

Ignorantia non præſumitur, ſed ſcientia illius facti, quod denunciatum fuit domicilio, qui ignorantiam allegat. ibid.4

Ignorantia iuris & facti. 128.1

Ignorantia iuris præſumitur in militibus, & eos excuſat. ibid. 2.3

Ignorantia iuris non excuſat in lucro, aut quaſi lucro captando. 129.1.3

Ignorantia iuris naturalis, vel quaſi, nec mulierem, nec minorem, aut ruſticum excuſat. 177.2.6

Nec etiam iuris ciuilis ignorantia. ibid.7

Ignorantia non datur in his quæ fiunt contra rationem naturalem. ibid.8

Ignorantia iuris non excuſat minores, ruſticos, milites, & mulieres in his quæ concernunt rigorem iudiciorum, ſiue formam & ſolemnitatem iudiciariam. 340.2.60

Illicitum.

Illicita, & legibus aduerſa nemo tenet. 166.2.4

Illiteratus imperitusque obtinet munus iudicandi inter milites. 365.2.5

Illuſtris.

Illuſtris ſi committeret delictum contra aliam pariter illuſtrem, tunc condemnaretur à iudice ordinario. 386.1.13

Illuſtris licet non poſſit condemnari inconſulto Principe, poteſt tamen abſolui. ibid.15

Illuſtres accuſati in iudicio, ſedendi locum habeant. 385.2.3

Illuſtres in vrbe Conſtantinopolitana accuſandi coram Præfectis vrbis & Magiſtris officiorum; ſed ſi adminiſtratione carent, delati dum accuſantur, ſedendi in iudicio locum admittentes ſtando reſpondent. ibid.7

Illuſtres non debent condemnari aliqua pœna, niſi conſulto Principe. 385.1.11

Non ſeruatur in Gallia. ibid.18

Illuſtribus accuſatis ſedendi ius non adimendum, nec dicendum antequam ad Præfectorum relationem Princeps, aut Imperator reſpondit, & ſeſſionis ius adimi, pœnamque hiſce irrogari iuſſit. ibid.9

Imagines.

Imagines. 146.1

Imagines Saluatoris noſtri, vel Sanctorum fœdans, & ſputeans, vel feriens temerario & ſacrilego auſu, pœna mortis puniendus eſt. 105 1.6

Immò.

τὸ *Immò*, aliquando ponitur copulatiuè & ampliatiuè, quando ſcilicet adiungitur dictio *Etiam*. 3.1.14

Immobilia.

Immobilia Eccleſiæ inſolutum non dantur, nec venduntur, niſi ordinator domus ſcientibus, & conſitentibus capitularibus & collegis, euidenter probet debitum Eccleſiæ liquidum in Eccleſiæ vtilitatem conuerſum. 25.2.2

Immunitas.

Immunitas & priuilegium Ordinis cauſâ officij indultum ob ſcientiam, profeſſionem, & artem, competit iis qui artem exercent, non nomine artis nudo viuunt. 14.1.2

Immunitatis Eccleſiaſticæ quando ſimpliciter & abſolutè fit mentio, de immunitate generali eſt intelligendum. 16.1.4

Immunitatis violatæ cognitio, & quæuis quæſtio ſuperueniens potius ſummorum Pontificum decretis, quàm Imperatorum legibus decidenda eſt. 53.2.2

Immunitates & priuilegia Eccleſiarum inconcuſsè obſeruari debent. 15.2.4

Impediens.

Impediens citari pro citato habetur. 380.1.8

Impedimentum.

Impedimentum cæteris prodeſt læſu per ſententiam ad petendam reſtitutionem in integrum. 322.1.2,2

Limita vt ibid.3.5

Amplia vt ibid.4

Impenſa.

Impenſæ factæ gratiâ fructuum fructus minuunt. 24.1.17

Impenſæ vtiles non iubentur ſolui malæ fidei poſſeſſori, ſed ſolum ei permittitur abradere, ſine læſione ſtatus prioris. 431.1.15

Impenſæ neceſſariæ non poſſunt deduci per malæ fidei poſſeſſorem iure retentionis, ſed implorato tantum iudicis officio. ibid.17

Deduci poſſunt iure retentionis, & oppoſita doli mali exceptione. ibid.18

Imperator.

Imperator vocatur Dominus. 1.2.6

An dicatur Dominus mundi. 6.2.8

Imperator eſt conditor, & interpres legum ſolus. 121.1.4

Imperator ſolus, Rex & Princeps poteſt condere legem. ibid. 2.9

Imperator per peritos legum noua iura concinnans, & confirmans, iura vt à ſe poſt Deum inuenta publicet. 157.1.2

Imperator inferioris iuriſdictionis actum demandans, ſuperiorir, aut concurrentis iuriſdictionis demandaſſe officium præſumitur. 150.1.1

Imperator & Princeps concedendo noua priuilegia, priora tollere minimè cenſetur, & Princeps in liberalitate potius creſcere, quàm decreſcere præſumitur. 230.2.5

Imperator quando cognoſcat inter pupillos, & viduas, vel miſerabiles perſonas, & vt exhibeatur. 370.1

Imperatores plures nomine Domini vocari aliis prohibuerunt. 8.2.8

Imperatores duo ſimul, tres, vel quatuor olim fuerunt, & nunc vnus primus, nunc alius ſeſe ſubſcribebat. 6.1.2

Imperatores olim omnes in ſuis litteris ſe nominabant, nec tamen eodem ordine. 157.1.2

Imperatores Romani olim purpuream togam, aut chlamydem pro inſigni Regio habuerunt, quam Principes ſalutantes oſculabantur, quo actu ſacram purpuram adorare dicebantur. 231.2.7

Imperatorum poteſtas, & Imperialis dignitas ante Imperij tranſlationem non à Papa, ſed ab ipſo Deo, mediante iure gentium inſtituta fuit. 6.1.6

Imperatoria maieſtas legum emendandarum, & in formam redigendarum habet licentiam. 127.1.3

Imperialis dignitas ab ipſo Deo, mediante iure gentium tradi dicitur. 115.2.24

Imperitus.

Imperitus, & illiteratus poteſt obtinere munus iudicandi inter milites. 369.2.5

Imperium.

Imperium Romanum poſt tranſlationem à Græcis in Germanos à Summo Pontifice haberi dicitur. 125.2.25

Imperium merum verſatur cum imponitur pœna per quam vita adimitur, vel membrum. 163.1.4

Imperij maieſtas non armis, ac robore humano, ſed precibus ad Deum conſeruatur. 115.1.8

Impetrans.

Impetrans per obreptionem, vel ſubreptionem non incidit in aliquod ſpecificum criminis nomen. 143.1.4

Impetratio.

Impetrationes. 328.1

Impetrator.

Impetrator mendax careat petitis, & priuilegium per mendacium impetratum nulli prodeſt. 145.2.2.2.3

In.

In ſacris parentum ſuorum, id eſt familia, & poteſtate patris. 425.1.6

Incendiarius.

Incendiarius quas pœnas incurrat, & qualiter ad damna & intereſſe damnum paſſo teneatur, remiſſiuè. 475.2.4

Inceſtus.

Inceſtum committentes feriarum quiete ſunt indigni. 86.1.4

Incontinenti.

Incontinenti fieri dicitur, quod fit paulò antè, vel poſt. 185. 1.5

Incontinenti, id eſt intra triduum. 234.2.4

Incontinenti quod fieri debet, ſatis eſt ſi fiat intra triduum. 345.1.5

Incorporalia.

Incorporalium quaſi poſſeſſio, poſſeſſio dicitur. 251.25

Increpatio.

Increpatio paterno teſtamento inſcripta, filio non infamiæ maculam, ſed apud viros graues irrogat notam iniuriæ. 237.1.1.2

Indebitum.

Indebitum ciuiliter tantùm, facti errore, non iuris ſolutum, repetitur. 132.2.1.2

Indeterminatio.

Indeterminatio eſt reprobata à iure. 39.1.13

Indicium.

Indicium quodlibet duobus probatur teſtibus. 488.1.14

Indicia perſpicua quæ ſint. 267.1.6

Proponitur mens auctoris. ibid 7

Indicia arguentia verum dolum qualia eſſe debeant. ibid.8

Indictio.

Indictio quid ſit. 166.1.4

Indictionibus veteres vſi ſolebant. 4.1.10

Induciæ.

Induciæ in delictorum cognitionibus partibus ad nouem menſes extendi, ac prorogari poſſunt. 376.2.9

Infamia.

Infamia facti non repellit à teſtimonio. Vide *Teſtis*, & *Teſtimonium*.

Infamia quibus ex cauſis irrogetur. 235.1

Infamia irrogatur ex crimine priuato, nempe furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum. ibid.2.2

Infamia non ex genere pœnæ, ſed per ſententiam infertur. 236. 2.1

Infamia ab ordine Decurionum repellit. ibid 4

Index Rerum.

Infamis.

Infamis non poteſt eſſe Amanuenſis, ſeu Notarius Principis, qui vulgò Secretarius dicitur. 231.1.10

Infamis poteſt hæres inſtitui. 398.2.5

Infamis, & turpis perſona, ſi occaſione moris deprauati, ſeu turpis modi viuendi deuenerit ad meliorem frugem, ducendo honeſtam vitam, deſinit eſſe talis, perindeque habetur, ac ſi non deliquiſſet, ex quo non poterit exhæredari. 407.2.31

Infames ſunt omnes qui Chriſtianæ legis normam abjiciunt. 6.1.5

Infans.

Infans odio patris ſui non poteſt exhæredari quoad iuſtitiam rectitudinemque exhæredationis, ſicque quoad impediendam teſtamenti reſciſſionem, excludendamque querelam inofficioſi. 417.1.12

Infantis expoſiti educatio non tribuit ius ſuccedendi infanti, nec id ſucceſſoribus legitimis aufert. 92.2.2

Infantes expoſitos tollentes, & educantes, propter alimenta non acquirunt ius dominicæ poteſtatis. ibid.1

Ingenuus.

Ingenuum rebaptizans teſtamenti factionem amittit. 102.2.1

Ingenuum, aut ſeruum cogens, aut malitioſè ad apoſtaſiam ſeducens, vitam & bona amittit. 104.2.1.2

Ingenuos, aut ſeruos legitimè baptizatos nullus impunè quoquo titulo ad ſe pertractos rebaptizabit. 102.2.5

Ingratitudo.

Ingratitudo præterita, cuius cauſa filius profitens exhæredari poterat, non deletur per Religionis profeſſionem. 83.1.19

Ingratitudo non excludit ab inteſtato filium cui ius ſuccedendi debetur. 410.2.16

Ingratitudinis cauſa adeò eſt exprimenda in exhæredatione, quam fecit teſtator, quod ſi non exprimatur, redditur teſtamentum nullum, licèt filium fuiſſe ingratum patri conſtet. ibid.17

Ingratus.

Ingratus filius poteſt exhæredari à parente, dummodo ille viuens ingratitudinis cauſam exprimat, & opponat, ſublata omnino hæredi facultate querimoniæ. 410.2.18

Ingreſſus.

Ingreſſi monaſteria in hoc ſext. dicuntur cum effectu, ſequuta ſcilicet profeſſione. 17.1.3

Inhabilis.

Inhabiles ad teſtandum non cenſentur per hanc legem inhabilitati ad teſtandum ad pias cauſas. 10.1.7

Inimicitia, & Inimicus.

Inimicitia finita repellit ab accuſando. 479.1.4

Inimicus meus dicitur ille, qui inimici mei familiaritate vtitur, eique amicus eſt. 408.2.8

Inimicus olim, talis hodie præſumitur. 479.1.7

Initium.

Initium bonum ſequitur ex inuocatione diuini Nominis. 1.2.3

Iniuria.

Iniuria facta Clerico, ac Sacerdoti dicitur atrox. 52.1.4

Iniuria facta Clerico cenſetur etiam facta Epiſcopo & Eccleſiæ. ibid.5

Inquilinus.

Inquilinus rerum Principis in cauſa ciuili, vel criminali conuenitur coram Procuratore. 389.1.5

Inſignia.

Inſignia Regia alium quàm ipſummet Regem portare, eiſque vti nec licet, nec decens eſt. 145.1.2

Inſignia, & dignitatis officium nullus cum oppreſſione innocentium exercebit. 157.1.3

Inſignia Regis, aut Principis rei ſuæ applicans, rem ad Regem, vel Principem transtuliſſe videtur. 251.2.1

Inſignia impoſita rei meæ ſine iudicis auctoritate, licet mihi propria auctoritate remouere. 252.2.1

Inſigniorum & armorum delatione conſeruatio domus ac familiæ inſtitutoris inducitur. ibid 4

Vide *Titulus.*

Inſinuatio.

Inſinuatio non exigitur in Principum donationibus. 35.1.2

Inſinuatio & publicatio teſtamentorum in vrbe coram magiſtratu cenſuum, non coram Clericis facienda eſt. 74.2.1.2

Inſinuatio donationis poteſt fieri diebus feriatis. 364.2.9

Inſipiens.

Inſipientium quoque conſilium petendum. 157.1.6

Inſtantia.

Inſtantia perempta, & lata ſententia ab obſeruatione iudicij, non pereunt effectus inducti per litis conteſtationem. 275.1.3

Inſtantia non currit actori, ſi reus ſubterfugiens cauſam trahat, ac protelet. 310.1.3

Inſtantia triennalis locum habet etiam in cauſis ſummariis. 337.2.5

In cauſis executionis. ibid.6

In ciuilibus, in quibus proceditur per officium iudicis. ibid.7

Non verò in Conſiſtorio Principis, quando ſcilicet ventilatur coram Principe, quia coram eo inſtantia eſt perpetua, & nunquam perit. 338.1.8

Etiam quando cauſa eſt Principi referenda. ibid.9

Nec in iudice habente liberum arbitrium in procedendo. ibid.10

Secus quando iudex habet liberum arbitrium ſolùm in ſententiando. ibid.11

Nec de iure Canonico, quia illo attento inſtantia eſt perpetua. ibid.12

Hodie ex diſpoſitione Concilij Tridentini omnes cauſæ Eccleſiaſticæ intra biennium ſunt terminandæ, & de iure ciuili etiam biennio finiuntur. ibid.

Inſtantia à conteſtatione litis incipit. 338.2.16

Declara vt ibid.17

Inſtantia triennij apud omnes iudices, tam ordinarios, quàm delegatos ſeruanda eſt. ibid.18

Etiam ab arbitris. ibid.19

Non verò ab arbitratore, quia coram eo non habet locum inſtantia. ibid.20

Inſtantia perempta, lataque ſententia, ab obſeruatione iudicij non pereunt effectus inducti per litis conteſtationem. 339.1.31

Inſtantiæ triennium nec de conſenſu partium prorogari poteſt. 338.2.22

Inſtantiæ tempus præſcriptum à Iuſtiniano, currit minoribus. 340.2.59

Inſtitutio.

Inſtitutio generalis pauperum, quos Titius voluerit, an ſit valida. 60.1.3

Inſtitutionis tenor ante omnia attendendus eſt. 496.2.2

Inſtitutiones Iuſtiniani proſunt incipientibus iuri operam dare. 125.2.19

Inſtitutiones. 128.1.49

Vide *Legata.*

Inſtitutionum compoſitio quibus iniuncta. 117.1.20

Inſtitutus.

Inſtitutus ſi ſoluat totum, vel pro portione hæreditaria, ſemper animo hæredis ſoluiſſe videtur, & ex hoc inducitur aditio pro hærede. 397.1.10

Limita vt ibid.11

Diſtingue vt ibid.12

Inſtrumentum.

Inſtrumentum faciens mentionem de alio, non probat id, de quo facit mentionem, niſi illud aliud edatur. 376.1.3

Inſtrumenti ſenſum, non autem verba inſerere precibus ſatis eſt. 138.2.1

Inſtrumenti pars ſola edi, & oſtendi debet. Vide *Editio*, *Reus*, *Actor.*

Inſtrumenta duo ſi reperiuntur in eodem libro, vel charta conſcripta, id priùs factum præſumitur, quod primò ſcriptum eſt. 2.2.8

Inſtrumenta communia fiſco & priuatis, fiſcus tenetur edere. 176.1.1

Inſtrumenta communia cuſtodiri debent apud ſeniorem & digniorem in familia. ibid.1

Inſtrumenta rationum meliùs inuenies in loco adminiſtrationis, & in negotiorum geſtore. 382.1.3

Inſtrumenta violenter rapiens, criminaliter accuſari poteſt. 501.2.1

Quod ciuiliter. ibid.2

Contra non exhibentem Inſtrumenta iuratur in litem. ibid.1.2

Quid ſi probatum, inſtrumenta fuiſſe apud aduerſarium ab initio litis. ibid.3

Amplia vt ibid.5

Inſtrumentorum exhibitio petita à iudice cum cauſæ cognitione decernitur. 173.2.2

Inſtrumentorum communium cuſtodia vni ex fratribus per iudicem aſſignanda. 494.1.1

Inſtrumenta communia quod debent eſſe apud digniorem, vel antiquiorem, remiſſiuè. ibid.2

Intellectus.

Intellectus diuinatorius in dotis cauſa vitandus eſt. 487.1.3

Intentio.

Intentionis ſuæ fundamenta probare quilibet tenetur. 175.2.7

Interficiens.

Interficiens alienum animal in ſuo fundo, aut ei aliud malum inferens, tenetur compenſare damnum ita datum, cum accepto ex tali animali; ſi verò quod ipſe dat acceptum ſuperet, tenetur domino animalis de incremento. 477.1.5

Interitus.

Interitus rei ſemper imputatur moroſo, etiam abſque eius culpa contingens. 260.2.2

Interitus periculum fert & ſuſtinet fur, item metum inferens. ibid.5

de Interitu rei plura. ibid.3. & ſeq.

de Interitu rei quinam teneantur, vel non, remiſſiuè. ibid.6

Interloquutiones.

Interloquutiones Imperiales extra caſum ſpecificum vim legis generalis

generalis contra reſcripta priuatis conceſſæ non habent. 257.2.2

Interpretatio.

Interpretatio priuilegij ſpectat ad concedentem. 153.1.12
Interpretationes legibus aduerſæ vt prohibitæ ac omiſſæ per Imperatorem vitandæ ſunt, expreſſæ quaſi ex legis voluntate colligendæ. 118.2.4
Interpretationes pro conciliatione iuris ex iure antiquo deſumi poſſunt admonitionis, non corrigendi noui iuris cauſa. 125.2.52

Interpretor.

Interpretari eius eſt, cuius eſt condere. 152.2.12

Interrogo.

Interrogari quis non debet amplius de eo, quod ſemel declarauit. 331.5.4

Inteſtatus.

Inteſtatorum bona inter liberos æqualiter diuidenda ſunt. 480.2.1.2

Inuentarium.

Inuentarium caput omnium rationum dicitur. 66.1.3

Inuentus.

Inuentus non dicitur, niſi qui eſt inuentus, & captus. Vide *Carcer, Reus.*

Inueſtitura.

Inueſtitura conceſſa filiis poſt lineam finitam cenſetur renouatio, non autem noua conceſſio, etiam quod in renouatione ſit dictum, *& de nouo concedimus.* 30.1.6

Inuitus.

Inuitus nemo ex Eccleſia extrahendus. 113.1.1.2
Inuitus nemo agere, vel accuſare tenetur. 351.2.1.2

Ioannes.

Ioannes Temper Gallus vixit 335. annos. 39.2.18

Ioculator.

Ioculatores ludentes in ſcenis ſunt infames. 239.1.3
Intellige vt ibid.4

Iracundia.

Iracundiæ calore dicta, vel facta, irrita ſunt, & nulla. 177.2.3

Iſauri.

Iſauri piratæ inſignes. 364.2.5

Iudæus.

Iudæus ſeruum Chriſtianum inuitum in ſeruitio non detinet. 83.1.21
Iudæus ſi Chriſtianum mancipium poſſidet, mancipium illud manet liberum, idemque de Mahometanis, qui tunc temporis tam paganorum, tam hæreticorum nomine comprehendebantur. ibid.25
Iudæus, vel paganus, vel hæreticus ſi ſeruum Chriſtianum quocunque titulo poſſideat, eo ipſo ſeruus ille libertatem conſequitur. ibid.2.26
Iudæus contra Iudæum non prohibetur eſſe teſtis. 101.1.6
Iudæus ſub metu capitalis ſupplicij Chriſtianæ mulieri, nec mulier Chriſtiana Iudæo matrimonialiter ſe copulare poteſt. 106.1.5.2
Iudæus extra matrimonium cognoſcens Chriſtianam, non pœna mortis, ſed alia mitiori plectendus eſt arbitrio iudicis. ibid 5
procedit in Iudæo carnaliter cognoſcente mulierem inhoneſtam, & meretricem. ibid.6
Iudæus actor, vel reus forum & iudicem ſequitur Chriſtianum. 108.1.1.2.3
Iudæus ſeruum Chriſtianum non habebit, & ob huius circumciſionem vltra ſerui amiſſionem capitale ſupplicium non euadet. 109.2.1.2
Iudæus, ſeu Maurus non poteſt eſſe Aduocatus pro Chriſtiano. 252.2.4
Iudæo nec ſerui æſtimatio ſoluenda eſt. 109.2.3
Iudæi tolerantur, non verò hæretici, quia fides Iudæorum habes primordium veritatis. 7.2.8
Iudæi ſeruos à poſſeſſione Catholicæ fidei non impedient, & profeſſurus ſeruus Catholicam fidem, nullo Iudæi miniſterio liber fit. 83.1.22
Iudæi. 105.2
Qui ſint. ibid.2.1
Iudæi nil capiunt ex teſtamento Chriſtiani. ibid.3
Iudæi ad cuſtodia munera ampliùs non admittendi. 106.1.1.2
Iudæi conuerſos ad Chriſtianam fidem lædentes, & atrocibus iniuriis afficientes, ignis ſupplicium promerentur. 105.2.1.2.3
Iudæi ſuis titulis vtuntur. 106.1.3
Iudæi habent ea, quæ ſunt ciuium Romanorum, & coram iudice Chriſtiano litigare tenentur. 107.2.1
Iudæi ad cauſas ceremoniarum, ac ritus eorum, iudicem non habent Hebræum. ibid.2
Iudæi legibus Romanorum ligantur, & propterea iure communi vtuntur, iudicanturque & puniuntur ſecundùm Imperialia, & ciuilia iura. ibid.3
Intellige vt ibid.4
Iudæi ſi haberent duas vxores, punirentur ſicut Chriſtiani, qui in id crimen incurriſſent. 106.1.2
Niſi primam repudiaſſent, quod facere licet Iudæis ex lege Moyſi. ibid.3
Iudæi Curiæ obnoxij comprobati, Curiæ ſunt mancipandi. 107.3.1
Iudæi non poſſunt cogi ad vendendum aliter ac Chriſtiani, & cuique res ſuæ committendæ. ibid.1.1
Iudæi non conueniunt alios in Sabbato, nec conueniuntur. 107. & ſeq. 2.1.2
Iudæi celebrantes ſua ſolemnia in contemptum Chriſtianæ fidei nihil agunt. ibid.1
Et in permiſſis illicita ſectantes perdunt priuilegia. ibid.2
Iudæi delinquentes puniendi ſunt, ſi Crucis ligno vtantur, & illud immiſceant in iocis, ſolemnitatibus & ſuperſtitionibus eorum. ibid.4
Iudæi permittuntur ſeruare eorum ritus, modò non ſint in diſpendium Chriſtianæ reipubl. ibid.5
Iudæi priuilegiis domicilij, & conuerſationis cum Chriſtianis modeſtè abſque inſolentia fruantur. 108.1.2
Iudæi in ciuitatibus tolerari poſſunt cum eorum ritibus, & Synagogis. ibid.3
Iudæi committentes homicidium puniuntur ſicut Chriſtiani. ibid.5
Iudæi Chriſtianum circumcidentis bona publicanda. 108.2.1.2
Iudæi contra Chriſtianos officia, honoreſque publicos impetrare, ac exercere non debent. 109.1.2
Iudæi dignitates ac honores, nouaſque Synagogarum fabricas contra imperiales ſanctiones impetrantes, in pœnam 50. librarum incidunt, aliquando publicationem bonorum, ſanguinisque pœnam luunt. ibid 3
Iudæi apud Chriſtianos honorem, dignitatem, vel adminiſtrationem aliquam habere non poſſunt. ibid 4
Intellige de dignitatibus publicis, non autem priuatis. ibid. 5.6
Iudæi nouas Synagogas fabricare prohibentur, & ſine licentia facere attentantes pœna librarum 50. auri puniuntur, vel publicantur eorum bona, & etiam aliquando pœna ſanguinis plectuntur. ibid.7
Iudæi ſoluunt magnas collectas Principibus, vt inhabitare permittantur terras Chriſtianorum. 108.2.7
Iudæi ſi Chriſtianum teneant mancipium, ſeruus ille liber confeſtim fit, nullo dato pretio. 109.2.4
Iudæi licèt non poſſint de nouo facere Synagogam, tamen illam antiquam reædificare permittitur. ibid.1.9
Iudæi & Pagani bonis ſuis ſine cauſa priuari non poſſunt. 111.1.4
Iudæi confugientes ad Eccleſias non citiùs ſperatam immunitatem conſequuntur, quàm debita vniuerſa ſoluerint, aut criminis ſuſpicione ſe purgauerint. 112.1.1
Iudæi eccleſiaſtica immunitate indigni. ibid.2
Opinio vtilior. ibid.3
Declara vt ibid 4
Contrarium. ibid.1
Iudæorum bonis Chriſtiani non ſtatuant pretia. 107.1.3
Iudæorum primates canonem imperiali fiſco debitum colligent, eundemque perſoluent. 108.1.1
Iudæorum primates, de Rabinis. ibid.3
Iudæis plures vxores vno tempore habere interdicitur. 106.2.5
Iudæos inuadere, eorumque bona occupare non licet. 108.1.1
Iudæos quietè viuentes ex laſciuia turbantes, eorumque bona diripientes, cum ablatis ſe duplum reſtituant. 111.1.2

Iudex.

Iudex & tabellio poteſt quis eſſe in minimis cauſis. 25.1.29
Iudex mittit notarium ad Epiſcoporum domus, ſi eos examinari contingeret. 48.1.1
Iudex domicilij an poſſit per proprios nuntios & miniſtros citare ſuos ſubditos exiſtentes in territorio alieno. 68.1.21
Iudex ſecularis remittens Clericum ad iudicem eccleſiaſticum, non minus præmium acquirit, quàm Sacerdos ſacrificium offerens Altari. ibid 2.2
Iudex ſi condemnat tres in centum ex eodem delicto, vnuſquiſque cenſetur condemnatus pro portione virili. ibid.4
Iudex ſecularis an poſſit Clericos criminum reos abſoluere, licèt non poſſit condemnare. 69.1.4
Iudex poſt ſententiam diffinitiuam latam contra reum debet ei mittere Sacerdotem, vel Religioſum, vt confiteatur peccata ſua, & dare ſibi aliquod tempus vt poſſit prouidere ea, quæ ad conſcientiam & animam ſuam faciunt. 87.1.4
Iudex prorogatus non poteſt ſuam ſententiam exequi, ſed executio debet fieri per ordinarium competentem. 89.1.5
Iudex Clericorum in vrbe Conſtantinopolitana quis. 91.1.2
Iudex qui in cauſis criminalibus minorem pœnam imponit, quàm de iure imponere debebat, puniri debet eadem pœna, qua reus puniendus erat. 10 .2.6.7
Iudex qui non vindicat relicta, eadem pœna tenetur, qua delinquentes puniri debuerant. 110.1.4
Iudex ſecularis poteſt de exceptione excommunicationis coram ipſo oppoſita incidenter cognoſcere. 158. .8
Iudex impediens ſubreptitij reſcripti deductionem, ac probationem,

Index Rerum,

tionem, decem auri libris mulctatur. 142.2.5
Iudex executionis ſuper ſubreptione, & obreptione cognoſcere poteſt. ibid.2.2
Intellige vt ibid 2.3
Iudex, ſeu officialis negligens in faciendo iuſtitiam, ſeu alias, an & quomodo puniatur, ſeu teneatur tam ciuiliter, quam criminaliter. 147.1.2
Iudex an, & quando poſſit cognoſcere ratione incidentiæ, & connexitatis, remiſſiuè. 156.1.2
Iudex minor maiorem punire poteſt, ſi delinquat in eius territorio. 157 1.2
Iudex inferior veritatem inueſtigando, iniuriam maiori non infert. ibid.1.2
Iudex præſumitur rectè officium ſuum exequi. 159.1.2
Iudex militaris quis Calumo. ibid.2.2
Iudex qui mulierem honeſtam contra iuris diſpoſitionem carcerari iubet, capitaliter puniendus eſt. 161.1.9
Secus de iure Anthenicorum. ibid.10
Iudex ex cauſa idonea ad flagitiorum inquiſitionem torturæ ſubijci poteſt. 165.1.3
Iudex & Aduocatus nemo ſimul eſſe poteſt ſine corruptionis crimine 166.2.8
Iudex nullus eſſe poteſt in ea cauſa, in qua fuit Aduocatus, ibid.10
Iudex finito officio, emere & contrahere poterit, & contractus valebit, quamuis ſtatim finito officio contrahat, niſi legitima præſumptio concurrat, quod adhuc ratio prohibitionis duret. 169.1.28
Iudex non poteſt emere mobilia bona durante officio in prouincia quam gubernat. ibid 32
Iudex delegatus an habeat ius mulctandi, remiſſiuè. 170.1 2
Iudex minimè conniuebit, vt Aduocati negotio principali relicto, in aduerſarij contumaciam palàm, aut ſubdolè pergant. 221.1.4
Iudex & Aduocatus eſſe nemo poteſt eodem tempore. ibid. 2.18
Iudex etiam finito officio iudex dicitur in memoriam priſtinæ dignitatis. 229.2 4
Iudex ea, quæ de iure ſunt, ſupplere poteſt. 235 1.2.2
Iudex qui ex cauſa à pœna legis diuertit, tenetur talem cauſam in ipſamet ſententia exprimere. 235.2.5
Iudex certam pœnam à iure præſcriptam imponere neceſſariò tenetur. ibid 2.7
Sine cauſa non poteſt minuere, vel augere pœnas ſtatutas a iure, ibid.8
Iudex ſi in iudicio aliquem comprehendendo illi diceret, vt meliùs viueret, aut Aduocato & Procuratori vt deinceps caueret ab aliquem calumnioſe accuſando, facti infamia illos infames reddit. 238.2.3
Iudex inferior non poteſt ſe intromittere ad cognoſcendum de viribus ſententiæ ſuperioris, & maximè delegati à Principe, ſed ſolus Princeps cognoſcit. 277.2.5
Iudex in notoriis ſupplet abſque alia allegatione, ſi petatur, 303.1.2
Iudex poteſt ex officio in quacunque parte iudicij repellere agentem ſine actione. 331.1.26
Iudex qui non eſt competens in cauſa ſtatus, de tali cauſa incidenter poteſt cognoſcere. 333.2.1.2
Secus quando non ſolum eſt incompetens, ſed etiam incapax cauſæ incidentis. ibid.3
Iudex circumſtantias facti, & proceſſus qualitatem plena inquiſitione diſcutiat. 335.2.3
Et vtramque partem plenè audiat. ibid.4
Iudex alterius territorij non poteſt mittere executioni ſententiam ab alio iudice latam, niſi ad literas, & requiſitionem iudicis qui eam tulit. 339 2.39
Iudex an teneatur condemnare victum in expenſas non petitas, remiſſiuè. 340.1.49
Iudex ſi non condemnauit victum in expenſis, ex ſuo tenetur eas ſoluere debitori. Intellige quando victor in libello petiit vt condemnatio fieret in expenſis. ibid.50
Iudex protelans per ſordes & gratiam lites, & iuſtitiam denegans, pro qualitate officij interdum 10. auri, aliquando tribus libris punitur. ibid.51
Iudex debet prius taxare expenſarum quantitatem, & poſtea iubere partem iurare, quod illas ex ſuo expendit, & tunc in illis condemnabit. 342.2.3
Iudex quicunque delegatus, etiam à Principe, poteſt vt ſuſpectus recuſari. 343.2.9
Iudex ordinarius non poteſt recuſari vt ſuſpectus. ibid.2.15
Iudex quando recuſatur vt ſuſpectus, de iure ciuili cauſa recuſatione nec allegari debet, nec etiam probari. 344. 1.17
Contrarium. ibid.18
Iudex ſuſpectus recuſari poteſt non ſolùm à reo, ſed etiam ab actore. ibid.19
Iudex nuncium habens poteſt conſtituere quem vult ad citandum. 345.1.3
Iudex qui alioquin nullam in teſtem iuriſdictionem habet, poteſt ipſum punire qui varius eſt, aut falſum dicit in teſtimonio coram ſe. 346.2.7
Iudex negligens in adminiſtranda iuſtitia poteſt & debet reuocari ab officio. ibid.9
Et quando, & quomodo puniendus, vel officialis negligens in faciendo iuſtitiam, ſeu aliàs, remiſſiuè. ibid.10
Iudex delegatus, tam cauſæ particularis, quàm etiam datur ad vniuerſitatem cauſarum, non poteſt imponere mulctam. ibid.11
Iudex delegatus quis eſſe poteſt in ſua prouincia. 348.1.4
Iudex priuatus non iudicet in propria cauſa. 349.2.1.2
Quando ſcilicet cauſa sua eſt ſua, vt in ea proprium prætendat commodum. ibid.3
Secus in Principe non recognoſcente ſuperiorem, putà ſummo Pontifice, Imperatore, Rege, ſeu alio Principe, vel ciuitate ſuperiorem non recognoſcente. ibid.4
Vel in iis quæ ſunt iuriſdictionis voluntariæ, non autem quæ contentioſæ. 350 1.5
Vel in arbitratore. ibid.6
Vel Epiſcopo in cauſis ſuæ Eccleſiæ, non verò in perſonalibus. ibid.7
Declara vt ibid 8
Vel quando extaret conſuetudo quod poſſet eſſe iudex in facto proprio. ibid 9
Vel quando perſona iudicis eſſet talis qualitatis, quod omnis ſuſpicio veriſimiliter ceſſaret. ibid.10
Vel in facto notorio. ibid.11
Vel quando offenſio facta fuit iudici prætextu dignitatis, ſecus ſi ratione odij particularis. ibid. 2
Vel ſi non opponatur à parte. ibid.2.14
Iudex à poſſit cogere offenſum vt accuſet de homicidio. 351. 1.5
Iudex poteſt ſtatuere & mandare, vt prætendentes aliquid contra me, agant petantque infra certum tempus, hoc adiecto, eos alioquin non eſſe audiendos. 352.1.7
Iudex delegatus dicitur iudex extraordinarius. 358 2.2
Iudex tacitè pronunciaſſe dicitur, interlocutuſque fuiſſe, cum proceſſerit ad vlteriora. 360.1.2
Iudex inquirere poteſt ex officio valorem rei, etiam poſt concluſum in cauſa. ibid 3
Iudex incompetens partium conſenſu, ac prorogatione, non obſtante impedimento incompetentiæ, iudicat. 364.1.2
Iudex, qui habebat limitatam iuriſdictionem ad cauſas certæ qualitatis, poteſt ex prorogatione cognoſcere de cauſis diuerſæ qualitatis. ibid.4
Proponitur opinio Authoris. ibid.5
Iudex punire poteſt illum, qui citauit coram ſe comparitutum eum, qui erat ſub alterius iuriſdictione, etiamſi iuriſdictio eum effectu non fuerit impedita. 369.1.4
Iudex requiſitus cautus ſit, vt videat an iudex requirens ſit competens, & habuerit poteſtatem. ibid.6
Iudex domicilij delinquentis, vel originis, ſi cupit cognoſcere de delicto per ſubditum alibi commiſſo, tunc non tenebitur remittere ad forum delicti, niſi ſit res integra. 375. 1.9
Iudex requiſitus pro remiſſione delinquentis, an debeat cognoſcere quod deliquerit, antequam remittat. ibid.12
Iudex domicilij, ſeu originis an cognoſcere poſſit de delicto commiſſo per ſuum ſubditum extra ſuum territorium, an verò teneatur illum remittere ad iudicem loci, remiſſiuè. ibid.2 5
Iudex competens manutentionis eſt ille, in cuius territorio res eſt, vel turbatio contingit, ſeu fieri dubitatur. 377.1.3
Etiam quando poſſeſſio ſita eſt in confinio duorum territoriorum, atque diœceſum. ibid.4
Iudex loci competens quis reputari debeat. 380.2.7
Iudex ſecularis an competens ſit aduersùs Clericos circa pœnarum condemnationem, exactionemque, quando ipſorum pecora damnum dederunt in fructibus, vel in paſcuis vetitis fuerunt inuenta. 477.1.6
Iudex aditus ſuper hæreditate diuidenda, de priuilegiatis cognoſcit, & ea, cui debentur, adiudicat. 479.2.2
Iudex in diuiſione defuncti voluntatem ſequetur, etiam non ſolemnem. 482,2.6
Iudex diuiſionem inſtituet per aſſignationem partium, & poſſeſſionum diuerſarum. 490.1.1.2
Iudex non patiatur litigantes ad inuicem rationes perpendere, teneaturque Procuratorum, Aduocatorum, ac partium clamoſam garrulitatem reprimere. 499 2.2
de Iudicia Præfecto ſubditi iniuria, ſeu iniuſtitia cognoſcit Præfectus. 148.1.1
Iudici, aut eius executoribus reſiſtere minimè licitum. 88. 1.7
Secus quando index procederet iuris ordine non ſeruato. ibid 8
Aut quando index voluiſſet exequi ſententiam nullam. ibid.9
Aut quando officiales & executores excederent modum ſuæ executionis. ibid.10
Vel quando iudex de facto vellet ſuam exequi ſententiam. ibid.11

Iudici

Iudici fieri poteſt donatio remuneratoria, ſi merita officium præceſſiſſe probetur. 169.1.25
Iudicem cuncta rimari, & partem vtramque plenè audire conuenit. 333.2.1
Iudicem quem quis elegit, recuſare non poteſt. 354.2.8
Niſi tempore impetrationis impetrans ſuſpicionis cauſam ignoraſſet, quando ignorantia fuit probabilis, aliàs ſecus. ibid.9
Iudice inuito litem prorogare nemo poteſt. 337.2.3
ſub Iudice ſuſpecto litigare durum. 343.1.8
Iudices ad alienationes rerum Eccleſiæ vetitas, contractuſque illicitos authoritatem interponentes cum bonorum publicatione officia amittunt. 25.1.28
Iudices ſeculares, Regiaque tribunalia cognoſcere poſſunt etiam priuatiuè ad Iudices Eccleſiaſticos de cauſis decimarum & tertiarum, quæ ex gratia, & conceſſione Romanorum Pont. ad Principes ſeculares pertinent. 44.1.6
Iudices omnes ex Iuſtiniani præcepto ſecundum Iuſtiniani leges iudicabunt. 157.2.45
Iudices delegati, ſiue per litteras dati, cognoſcunt an ſua ſit iuriſdictio, & pronuntiant ſuper exceptionibus ſui fori declinatoriis, & incompetentiæ, ſicut iudices ordinarij. 140.1.6
Amplia etiamſi ex tali pronunciatione iudices aliquod intereſſe prætendunt. ibid.7
Iudices quando moueri poſſint. 147.2.3
Iudices auaritiam & cupiditatem vitent in Africa, & immunes ſint ab omni violentia. 147.2.5
Iudices diœceſeos Africanæ pro codicillis & chartulis vltra ſex ſolidos nil accipiant. ibid.8
Iudices vigilantes ac iuſti laudibus publicis licitè honorantur: malefici autem, & negligentes accuſationis notam non euitant. 156.2.1
Iudices recti in officio ſe bene gerentes collaudandi ſunt. ibid.3
Iniuſti verò culpandi. ibid.4
Iudices in prouincia Præfectiania Palatinis, vel militibus ad inſtantiam litigatorum executionem non deferent, nec donabunt. 157.2.1
Iudices omnes, tam ciuiles, quàm militares, poſt adminiſtrationem depoſitam per 50. dies in ciuitatibus, vel certis locis permaneant. 161.2
Iudices controuerſias ſuper ſyndicatu motas intra 20. dies poſtquam ortæ fuerint, terminabunt. 161.1.8
Illas præfinito 20. dierum ſpatio non terminantes, libris 30. auri mulctentur. ibid.9
Iudices finito officio domeſticos ſuos accuſatos exhibere tenentur. 165.2.1
Iudices ad prouinciam ſibi commiſſam Cancellarios & domeſticos ſecum non ducunt. ibid.1.1
Iudices illuſtres Conſiliarios ſibi ſemel probatos abſque nouo examine adiungere viciſſim poſſunt. 166.1.1
Iudices ob nimiam ſubtilitatem ſcrupuloſi, remiſſiuè. ibid.2.15
Iudices durante officio, in prouincia in qua gubernant, emere, aut alium contractum facere non poſſunt. 168.1.6
Etiam per interpoſitam perſonam. ibid.7
Nec ipſorum domeſtici & familiares. ibid.8
Siue iudices ſint de maioribus, ſiue de minoribus. ibid.9
Nec etiam perpetui. ibid.10
Procedit iſta concluſio non ſolùm in contractu emptionis, ſed etiam in aliis contractibus. ibid.11
Etſi iudices palam & bona fide emant, & cum auctoritate alterius adminiſtratoris, vel iudicis. 168.2.12
Secus in iudicibus perpetuis, quibus à ſubditis in prouincia ſua emere licet, oppreſſione ceſſante. ibid.13
In iudicibus item originariis, quibus etſi ſint temporales, à ſubditis emere, & cum eis contrahere licet. ibid.14
Et in officialibus, qui non habent iuriſdictionem. ibid.15
Iudices cum non ſubditis ſuæ iuriſdictioni contrahere poſſunt, & ab eis fundos emere. ibid.18
Poſſunt emere in prouincia quæ ſunt neceſſaria ad victum, & veſtitum quotidianum, ad ſui, & ſuorum ſuſtentationem. ibid.19
Item ritè emunt, & contrahunt cum licentia ſui Principis. ibid.20
Et ius quæ fuerunt maiorum ſuorum. ibid.21
Item res paternas quæ fuerunt confiſcatæ. ibid.22
Et demum rem ſui patrimonij vel generis, aliis venditam poſſunt ab eis retrahere. ibid.23
Iudices in territorio ſuæ iuriſdictionis poſſunt ſibi ſubditis rem ſui patrimonij vendere, & donare. 169.1.29
Item pignus accipere pro ſecuritate contractus celebrati ante officium. ibid.30
Iudices & magiſtratus debent eſſe iuris periti. 218.1.3
Iudices, aut correctores Aduocati officio vti non poſſunt intra ſuum territorium. 224.1.3
Iudices & magiſtratus, qui Principi inſeruiunt, quotannis ſummam aliquam in arca reponant, quâ vel ſuæ ſenectuti, vel poſteritati conſulant. 252.2.18
Iudices ſe iuſtè iudicaturos iurabunt, & memores ſint diuini iudicij, cui ſe non ſubducent. 341.1.1.2
Tenentur iudicare ſecundùm veritatem. ibid.3
Veritatis amatores ſint. ibid.4
Iudices maiores hodie iurant quod indicabunt ſecundùm quod melius viſum fuerit, & iuſtius: minores, ſe iudicaturos ſecundùm leges, remiſſiuè. ibid.2.1.2
Iudices non condemnantes contumaces in expenſas, ex propria ſubſtantia partibus obedientibus facta detrimenta reſarcient. ibid.2.2
Tam pedanei, quàm ſuperiores Iudices requiſiti ſuper expenſis iudicabunt. 342.1.3
Iudices delegati ante litem inchoatam recuſari poſſunt, porrecto ſuſpicionis libello. 343.1.8
Iudices non debent eſſe iuris periti. 344.2.4
Iudices inferiorum non poſſunt indicere mulctas, niſi vſque ad ſummas ſex ſolidorum pro defenſione ſuæ iuriſdictionis. 346.1.4
Iudices pedanei. ibid.2
Iudices delegati iudicare debent de qua cauſa cognouerint, nec poſſunt remittere ad delegantem, ab iiſque appellari poteſt. 348.1.1
Iudices qui dare, datiue poſſint. ibid.2
Iudices delegati ſi impediantur, cauſa vel per Ordinarium eſt expedienda, aut alij deleganda ibid.1.8
Iudices pedanei erant, qui humiliora negotia iudicabant ſibi à Principe demandata. ibid.3
Iudices fiſcales non recipiunt ſportulas pro cognitione & expeditione cauſarum, ex quo ſunt ſalariati de publico. 388.1.3
Iudicibus ſecularibus, & magiſtratibus delinquentes in Eccleſia perquirere prohibitum. 115.2.25
Iudicibus legari, & relinqui per vltimam voluntatem poteſt. 169.1.24
Iudicibus an liceat contrahere matrimonium cum ſubditis. ibid.31

Iudicium

Iudicium centumvirale pro querela inofficioſi, & hæreditatis petitione. 437.1.6
Iudicium familiæ erciſcundæ datur, ſi nondum inter cohæredem illud redditum ſit, alioquin negotiorum geſtorum tantùm competit. 555.1.4
Iudicium tunc cœptum eſſe dicitur, quando eſt facta conteſtatio litis. 357.1.26
Iudicium agitatum cum pupillo ſine tutoris auctoritate eſt nullum. 577.1.4
Iudicium eſt nullum quando fuit agitatum cum tutore, qui non fecit ſolemnia. 300.1.3
Iudicium reſcindens, & reſciſſorium, remiſſiuè. 324.1.3
Iudicium patris agnoſcens amittit querelam inofficioſæ donationis. 430.2.1.2
Iudicium non conſiſtit cum ſeruis. 334.2.1.2
Iudicium reſtitutionis in integrum non extinguitur per mortem rei, ſed ad hæredem tranſit. 270.2.1.2
Iudicium cum minus legitimo tutore tenet inter auum & nepotem in eius poteſtate conſtitutum, ratione dubitationis. 434.1.1
Iudicium vnum non ſuſpendit aliud. 498.2.5
Iudicium finium regundorum datur etiam pro re modica, & vili ceſpite. ibid.2.2
Iudicium ciuile cum ſeruo non conſiſtit, ſed cum domino eſt coagendum. 501.1.2
Iudicij ordo inſpiciendus, & attendendus in reſpicientibus ordinem & formam iudiciorum, vbi ſit executio. 61.1.10
in Iudicio diuiſorio familiæ erciſcundæ totum pendet ab officio iudicis, & eius arbitrio. 490.1.7.10.18
in Iudicio familiæ erciſcundæ habetur ratio fideicommiſſorum, & delegatorum. 479.2.1.3
Iudicia. 332

Iudico.

Iudicare certas cauſas nequiens, nequit etiam facere ſtatuta ſuper modo procedendi, & decidendi cauſas eaſdem. 348.2.3
Iudicare, & ius dicere in quo differant. 350.2.15

Iuramentum.

Iuramentum an deſideret tactum alicuius rei ſacræ, vel Euangeliorum. 49.1.5
Iuramentum præſtitum ſuper actu nullo contra prohibitionem legis non valet. 119.2.16
Iuramentum adiectum tranſactioni de non contraueniendo, facit valere tranſactionem omni meliori modo, quo poteſt. 211.1.8
Iuramentum moræ emendationem impedit. 215.2.36
Iuramentum vt vim habeat confirmandi contractus, nihil attinet vt per minorem ipſum præſtetur, ſed ſatis eſt ſi per Procuratorem cum ſpeciali mandato iurandi, dummodo in ea commiſſione interueniat iuramentum minoris. 281.2.15

Index Rerum,

Si verò minor in contractibus, ſeu conuentionibus per illum iuratis fuerit enormiſſimè læſus, poterit reſtitutionem petere aduerſùs contractus, etiamſi læſioni huiuſmodi renuntiauerit. ibid.16

Satis etiam eſt, quod iuramentum præſtetur in ipſo contractu, aut ante, vel poſt. 283.1.26

Iuramentum interponere in contractibus ſub grauiſſimis pœnis interdictum. 282.2.20

Etiam in quaſi contractibus. ibid.21

Limita tamen vt ibid.22.

Opinionem aliorum vide. ibid.23

Iuramentum per vim, aut metum extortum obligat, relaxatione neque indiget. 283.1 24

Iuramentum nunquam defertur in ſupplementum probationis, cùm id, quod quis vult probare, non ſit veriſimile. 307.·.6

Deferri poteſt pleniſſimè probanti in ſupplementum probationis. ibid.7

Iuramentum in qualibet lite præſtandum. 329.1 3

Secus vt ibid 4

In principio litis, & ante illam conteſtatam præſtari debet, ibid. 5

Sufficit fieri incontinenti parum poſt illam. ibid 6

Iuramentum calumniæ in omnibus litibus præſtandum. 330.1.2

Præſtandum eſt lite conteſtata. ibid.3

Iuramentum calumniæ pro publica vtilitate, & litium minuendarum cauſa introductum, ad inſtar doli futuri per partes non remittitur. ibid.2.15.16

Iuramentum calumniæ ſtatuto tolli non poteſt. 331.1.17

Nec conſuetudine. ibid. 8

Nec præſcripto Principis, niſi expreſſis verbis deroget. ibid.19

Iuramentum calumniæ per principales præſtatus ad ſuſpicionem iudicis pecuniâ corrupti tollendam. 33.12.1

Iuramentum oblatum ratione litium pendentium in ſacro Conſiſtorio, in præſentia Senatus præſtandum eſt. ibid.2

Iuramentum calumniæ ad exclusionem probationis non neceſſariæ inuentum præſtandum eſt. ibid.1.2

Semel præſtitum iterum præſtandum non eſt. ibid 2

Iuramento contrauenire tribus modis dicitur ad effectum incurrendi pœnas huius legis, videlicet vel interpellando iudicem, vel ſupplicando Principibus, vel non adimplendo promiſſa. 215.2.31

Iuramento appoſito in tranſactione, vel alio contractu iurato contrauenieus priuatus omni iure, actione, & commodo illius contractus, in quo iuramentum fuit præſtitum. ibid.33

Iurgium.

Iurgium nemo protrahat ex induſtria. 221.2.16

Iuriſconſultus.

Iuriſconſulti teſtimonio virtutis impetrato ab Imperatore ad legum conſummationem laudabiliter eliguntur, & variis gubernationi, Imperatore auctore, mutuo-conſenſu iura conſcribunt. 127.1.17

Iuriſdictio.

Iuriſdictio cenſetur in dubio conceſſa cumulatiuè, non priuatiuè. 150.1.5

Iuriſdictio vni data, non cenſetur adempta alteri. ibid.6

Iuriſdictio vna aliam non turbabit, & rei ad cognitionem Comitis rerum priuatarum pertinentes alij magiſtratus ſine periculo ad ſe minime trahunt. 154.1.1

Iuriſdictio ordinaria vt dicatur competere alicui, oportet quod habeat iuriſdictionem cum territorio. 322.2.5

Iuriſdictio arbitrorum electorum, iudice accuſato ſuſpectu, delegata dicitur. 343.2.14

Iuriſdictio omnium iudicum. 365.2

Iuriſdictio quæ. 366.1

Iuriſdictio delegati an poſſit prorogari conſenſu partium. 367.1.10

Non prorogatur poſt tempus finitum. ibid.11

Non de perſona ad perſonam. ibid.12

Iuriſdictio prorogatur de perſona ad perſonam, de tempore ad tempus, de loco ad locum, de re ad rem, de caſu ad caſum, de cauſa ad cauſam. ibid.13

An autem idem ſit in cauſis meri, vel mixti imperij, remiſſiuè. ibid. 4

Iuriſdictio non poteſt conferri à priuato. 368 11.2

Iuriſdictio quando datur ei, qui non eſt ordinarius, aut ei, qui eſt inferior in eodem loco, tunc cenſetur data cumulatiuè, non priuatiuè. 370.1 8

Iuriſdictio vbi taxatiuè vni magiſtratui eſt conceſſa circa aliquod genus cauſarum, tunc priuatiuè collata præſumitur. 389.1.2

Iuriſdictionis prorogatio, remiſſiuè. 366.1.2

Iuriſdictionem ordinariam nemo declinat lite conteſtata, nec recurritur ad ſuperiorem per querelam ſimplicem, ſed demùm per appellationem. 368 2.1.2

Iuriſdictiones non confundendæ, ſed mutuo auxilio ſeparatim conſeruandæ. 154.1.2

Iuriſprudentes.

Iuriſprudentum auctoritas, qui in Digeſtis referuntur. 124.2

Ius.

Ius Cæſareum non obligat noſtros Luſitanos ex vi ſua, ſed quatenus Regiis ordinationibus noſcitur approbatum. 4.2.4

Ius ciuile non obligat Hiſpanos, niſi quatenus Regiis ordinationibus noſcitur approbatum. ibid 5

Ius Regni ius commune apud Hiſpanos nuncupatur. ibid 6

Ius Canonicum apud Hiſpanos obſeruandum, iure Regio illarum partium deficiente. 13.1.3

Ius, quod quis habet iure proprio, potentius eſt eo, quod habet iure alieno. ibid.1.2

Ius ſi fuerit dubium, obſcurum, ſeu difficile, & arduum, tunc excuſat illius ignorantia. 121.2 4

Ius dubium quod ſit. ibid. 5

Ius vetus enucleandum. 124.2

Ius Romanorum contentum per Inſtitutiones & Digeſta, triennij ſpatio concinnatum & finitum eſt. 127.1.21

Ius ciuile ſparſum olim, nunc concinnatum vili redemptione ac pecunia patet tam ditioribus, quam vilioribus. ibid.22

Ius publicum ignorare non decet. 133.1.5

Ius vocandi certas perſonas in ius ſine venia, tranſit ad hæredes etiam extraneos. 177.2.4

Ius fideicommiſſi, & bonorum emphyteuticorum remitti poteſt. 180.1.6

Ius quæſitum iure quærendo fortius. ibid.10

Ius ſuum cedens, vel renuntians, non habet amplius regreſſum ad illud. 181.1.9

Ius honorarium quid antiquis. 192.2.3

Ius ſororitatis, vel fraternitatis nihil operatur, quo magis frater poſſit tranſigere in cauſa communi ſui, & fratris. ibid 5

Ius rumpendi teſtamentum regulatur à iure ſuccedendi ab inteſtato. 393.1.12

Ius petendi ſupplementum legitimæ filius tranſmittit, ad quoſcumque hæredes, ſi filius priuſquam legitimam ſuam habuerit, vel eam petierit, aut eius ſupplementum, moriatur. 410.1.15

Ius petendi legitimam, aut legitimæ ſupplementum, ingratitudinis cauſa ab hærede non probata, ad nepotes tranſmiſſionis iure pertinet. 417 2.2

Ius dandi de inofficioſitate præſcribitur ſpatio quinque annorum. 431.1.5

Ius poſſeſſoris nemo attendit, vbi non conſtat de iure petitorii. 457.2.1.2

Ius, vel ſeruitus paſcendi mutatur propter propriam vicinorum neceſſitatem. 470 2.3

Iuris quæſiti priuatio pœna eſt. 215.2.34

Iuri nondum delato, & ſic de futuro, renuntiari pacto poteſt. 180.1.8

Iura exorbitantia agentia de pia cauſa recipiunt extenſionem ex ſimilitudine rationis. 35.2.15

Iura etiam perſonalia cenſentur communicata ſubrogato. 163.1.3

in Iuribus incorporalibus præſcribendis neceſſarius eſt vſus cum ſcientia & patientia domini. 469.1.9

Contrarium qui teneant. ibid.18

Reſolluntur. ibid.12

Iuſiurandum.

Iuſiurandum propter calumniam. 321.1

Iuſſio.

Iuſſiones Imperatoris excedens, dignitatis ac ſubſtantiæ periculum ſuſtineat. 148.2.10

Iuſtinianus.

Iuſtinianus cur ſic dictus, & à qua familia originem duxerit. 2.1.13

Iuſtinianus in hoc vnum volumen & corpus digeſſit conſtitutiones illas in tres Codices diſperſas. 3 1.4

Iuſtinianus à calumnia vindicatur. 7.1.4

Iuſtinianus ſanctiones Romanas ab annis 1400. in vnam reduxit conſonantiam, cum aſſertione, vt nil contrarij, aut ſimilitudinis, omiſſis geminationibus, in Codice, vel Digeſtis Iuſtiniani reperiatur. 127.1.8

Iuſtinianus recentiora iura ex vetuſtiſſimis legum, & antiquorum iurium voluminibus 2000. per Tribonianum collegit. ibid. 5

Iuſtinianum exiſtimaſſe in hac lege Spiritum ſanctum à ſolo Patre procedere, nonnulli falsò affirmant. 7.1.2

Iuſtinianum nonnulli retulerunt in Diuorum catalogum, ibid 3

K

Kalenda.

KAlendas Ianuarias colere, vt olim, nunc prohibitum. 363.2.3

Labor.

L

Labor.

Abores alieni Imperiali auctoritate Imperatorum eſſe cenſentur. 127.2.19

Læſa Maieſtas.

Læſæ maieſtatis crimen etiam poſt mortem objici poteſt. 103.2.5

Læſio.

Læſio non datur in his, quæ pendent à futuro euentu. 201.2.5

Læſio immodica quæ ſit. 267.1.10

Læſio modica, ſeu minima, item maior, ſeu enormis, & maxima, quæ vocatur enormiſſima, quæ. 284.1.18

Læſio enormis an ſit iuſta cauſa reſtitutionis, etiam ipſis maioribus. 322.2.3

Læſionem allegare quibus caſibus ſufficiat, abſque eius probatione, remiſſiuè. 270.2.3

Læſus.

Læſus gerens ſe vt prudens paterfamilias, an teneatur probare læſionem, remiſſiuè. 271.2.6

Laicus.

Laicus qui à iudice eccleſiaſtico de ſacrilegio punitus eſt, poteſt iterum puniri à ſeculari. 51.2.12

Laicus ſi conuenerit Clericum coram iudice ſeculari, cauſa cadit. 69.5.7

Etiamſi Clericus ſit coniugatus, dummodo contraxerit cum vnica & virgine, & in habitu inceſſerit. ibid.8

Laicus an ſit competens iudex cùm in poſſeſſione rei beneficiariæ Eccleſiæ, atque ita ſpiritualis vis facta eſt. 377.2,6

Laici ex vi conſuetudinis ius & poteſtatem in Clericos habere non poſſunt. 16.1.6

Laici Litanias non celebrant. 52.1.5

Laici licèt non poſſint per ſua ſtatuta diſponere in præiudicium Clericorum, poſſunt tamen per ſuum ſtatum tollere priuilegium ab ipſis conceſſum Clericis. ibid.2.2

Laici cum Clericis eccleſiaſtica gaudent immunitate. 114.2.7

Laterculenſis, & Laterculum.

Laterculenſis quis. 151.2.3

Laterculum quid. ibid.2

Laterculi minoris, item Præpoſituræ Tribunatus, ac Præfecturæ caſtrorum cura ad Quæſtorem Romanum pertinebat. ibid.2.1

Laterculi minoris dignitates ad militum magiſtros per temporum continuationem tranſlatæ redditæ ſunt Quæſtoribus. ibid.

Latitans.

Latitans in finibus Eccleſiæ, per œconomum, aut defenſorem, ad inſtantiam laici iudicis offerendus, & præſentandus iudici laico. 114.2.5

Latro.

Latro inſignis poteſt quolibet die mitti ad furcam. 364.1.1.2

Declara vt ibid 3

Executio cuiuſlibet ſententiæ an & quando fieri poſſit die feriato. ibid.4

Lauacrum.

In Lauacri balneorum condendorum onere ciuitates non grauandæ. 160.1

Vide *Balnea.*

Lauacra Comitibus rei militaris, vel tribunis non præſtanda. 159.2

Laudum.

Lauda mulierum nullo compromiſſo ſuſtinentur. 327.1.1

Laus.

Laudem Præſidum veram à clientibus datam Præſidibus, Præfecti prætorio Imperatoribus referent. 156.2.2

Lector.

Lectoribus nuptias contrahere permittitur. 56.2.1

Legatarius.

Legatarius quis. 60.1.5

Legatarius petens legatum, non tenetur edere teſtamentum, quamuis in libello faciat illius mentionem. 176.1.3

Legatarius ſi cui ex pluribus hæredibus promiſit non petere legatum, intelligitur pro ſua tantum parte. 191.2.4

Legatarius non prohibetur cum legato ſimul petere funeris expenſas pro teſtatore expoſitas. 504.2.1.2

Legatum.

Legatum pium ſi abſque expreſſione collationis ſit relictum, & patria teſtatoris non pateat, Epiſcopus loci, in quo teſtator defunctus eſt, habet legati petitionem & executionem. 63.1.4

Legatum in vico relictum pauperibus, executore à teſtatore non nominato, Epiſcopus, ſub quo ſitus eſt vicus, exequitur piam defuncti voluntatem. ibid 5

Legatum in genere pauperibus, vel Eccleſiæ non euaneſcit, vt incertis perſonis relictum. ibid 8

Legatum factum pro redimendis captiuis pium dicitur, & valet. ibid.10

Quid ſi in redemptionem eius, qui ob ſcelera detinetus in vinculis. ibid.

Legatum factum pauperibus, vel infirmis, aut aliis incertis, intelligi debet de ciuitate, loco, vel patria teſtatoris, in quo habebat domicilium. 65.2.17

Legatum vbi poſt mortem hæredis factum fuerit pauperibus, an poſſit diſtribui illis pauperibus, qui reperiuntur viui antè mortem hæredis. ibid.19

Legatum factum pro redimendis captiuis, quamuis incertum, ſine denominatione cuiuſpiam perſonæ valet. 75.2.18

Legatum pauperibus factum, ſpeciali fauore pietatis & religionis valet, tametſi videatur incertum. ibid.22

Legatum relictum à patre filio imputatur in legitima eidem debita. 411.2.28

Non imputantur quæ pater fiſco ſoluit pro filio ſponte, & ex pietate. ibid.29

Legatum tranſmittitur ad hæredes, & quando. 464.1.5

Legatum filio in poteſtate relictum, eius contemplatione, non patris, relictum videtur. 457. 5.6

Limita vt ibid.7

Legata & inſtitutiones pauperibus & captiuis ſi debeantur, hæres, & legatarius, aut alius quilibet licitè non controuertit. 63.1.1

Legata à manibus hæredis exigenda. 64 2.37

Legatus.

Legati cauſas ad ſe remiſſas audiunt. 154.2.1

Legatis indefenſis, & condemnatis per in integrum reſtitutionem ſuccurritur. 322.1.1.2

Vide *Reſtitutio.*

Legiſlator.

Legiſlatorum priorum nomina in legibus nouis ex veteribus concinnatis non ſunt omittenda. 127.2.35

Legitima.

Legitima non eſt debita filiis, ſed quaſi debita. 129.2.5

Non debetur filiis in vita parentum. ibid.6

Legitima quanta eſſe debeat, tempus mortis inſpicitur, nec curatus an aliis temporibus parens habuerit facultates ampliores. 391.1.4

Legitima filiis debetur poſt mortem patris, non autem eo viuente. 390.1.7

Filiæ debetur in vita patris quando nubit in vita ſua, ſpecialiter in regno, in quo dos filiæ ſuccedit loco legitimæ. ibid.8

Legitima liberorum quatuor & pauciorum numero eſt tertia pars; ſi plures ac quatuor, dimidia pars aſſis. 593.2.1.2

Sub hac diſpoſitione non comprehendi filios naturales, adhuc minùs ſpurios. 394 1.5

An in hoc filiorum numero computetur exhæredatus, deportatus, excluſus per ſtatutum, renuntians hæreditati, & frater Ordinis Minorum, remiſſiuè. ibid.6

In Regnis Caſtellæ legitima filiorum ſunt omnia patris bona, excepto quinto, de quo pater diſponit ad libitum, & excepto tertio bonorum, in quo pater poteſt meliorare vnum ex filiis. ibid.4

In Regno Luſitaniæ duæ partes bonorum ſunt legitima filiorum, ſiue ſit vnus tantùm, ſiue plures, & ſolùm patri permittitur liberè diſponere de tertia bonorum. ibid.

Legitima ſicuti in liberorum perſona eſt aucta hoc iure nouiſſimo, an ita etiam legitima parentibus à liberis debita intelligatur aucta. ibid.7

Legitima non eſt commenſuranda ſecundùm determinationem huius textus, quando à fiſco perſoluitur, ſed ſeruari debet modus traditus in lege Quando, de bonis damnat. 594.2 8

Legitima quæ filio debetur arrogato, non eſt aucta per hunc text. ibid.9

Legitima fratrum eſt aucta per hanc Auth. ibid.10

Legitima filiorum honorabili inſtitutionis titulo relinqui debet. ibid.13

Amplia in legitimato, & in ficto filio, prout eſt monaſterium. ibid.14

Etiamſi per ſtatutum aucta ſit. ibid.15

Sufficit tamen vt videatur relinqui titulo inſtitutionis, ſi pater relinquat filio decem pro ſua legitima, nec adiecit quod in illis decem eum hæredem inſtituebat. ibid. 16

Nec eſt neceſſe, vt tota legitima relinquatur liberis titulo inſtitutionis, ſed ſufficit quod aliqua res etiam minima inſtitutionis titulo relinquatur. ibid.17

Legitima aſcendentium titulo inſtitutionis relinqui debet. 395.1.18

Legitima debita ſi detur filiis, vel aliis, quibus debetur, totum reliquum patrimonium eſt relictum liberæ teſtatoris diſpoſitioni. 397.1.4

Legitima non debetur ei, qui non ſuccedit ab inteſtato. ibid.8

Legitima in pecunia relinqui poteſt. 410.2.19

Etſi quis eam in pecunia recipere non teneatur. ibid.20

Legitima ea portio dicitur, quæ excludit querelam. 412.1.2

Legitima an ſit quota bonorum, an verò hæreditatis. ibid.3

Legitima reiicit omne grauamen conditionis & temporis. 412.2.1.2

Etiam in conditione poteſtatiua. 415.1.3

Nec imponi poteſt grauamen in portione, legitima aucta ab ſtatuto. ibid 4

Index Rerum,

Nec fauore piæ cauſæ, ne legitimæ impediatur detractio. ibid.5
Nec in teſtatore milite. ibid.6
Etiam in onere reciproco. ibid.7
Etſi filius ſit inſtitutus in maiore portione quàm ſit eius legitima, & adierit hæreditatem paternam. ibid.8
Et etiamſi tota hæreditas ſit relicta cum onere. 413.2.9
Quamuis filius adeundo approbauerit patris diſpoſitionem. ibid.10
Et quamuis dictum ſit quod plus petere non poſſit, etiam occaſione legitimæ, & filius ſimpliciter acceptet, & etiam quieter hæredem abſque aliqua proteſtatione. ibid.11
Quamuis pater relinquat rem minorem legitima pro ſua legitima, & in ea imponat grauamen. ibid.12
Amplia vt ibid.13.14.15
Quamuis filius expreſsè approbauerit teſtamentum patris, in quo ſuper legitima eſt impoſitum grauamen. ibid.16
Nec etiam fideicommiſſi onus ſuper legitima deſcendentibus imponi poſſit. ibid.17
Nec conditio ſi nupſerit, in legitima. ibid.18
Limita, quando onus conditionis legitimæ appoſitum reſpiciebat ipſius filij vtilitatem. ibid.19
Quando prælegatum eſt factum filio, adiecta conditione expreſſa quod ſi filius vult prælegatum, non deducat aliquam legitimam, & filius acceptauit prælegatum. 414.1.20
Quando pater reliquit filio certa, & cum fideicommiſſo grauauit. ibid.21
Quando filius inſtitutus vltra legitimam grauatus eſt reſtituere vel legitimam, vel fructus perceptos vltra legitimam. ibid.22
Quando filius expreſsè grauatus in legitima approbauit omnia & ſingula diſpoſita in teſtamento paterno, vel approbatio facta eſſet in omnibus, & per omnia, vel in ſingulis ſuis partibus. ibid.23
Quando filius conſentit expreſsè atque ſpecificè grauamini, ſiue oneri impoſito per patrem in legitima. ibid 2.24
Contrarium. ibid.25.26
Conuentiones obſeruandæ. 415.2.27.28
Notabilia duo. ibid.29
Limita etiam vbi regia facultas intercedit. ibid.30
In tertio habente cauſam à filio. ibid.31
Quando filius cum iuramento approbauit teſtamentum patris, in quo eſt expreſsè in legitima grauatus. ibid.32
In pupillari ſubſtitutione, quæ legitimam grauare poteſt. 416.1.33
Quando plures filij eſſent inſtituti, & grauati reſtituere hæreditatem, & vnus repudiauit hæreditatem paternam. ibid.34
Quando filius etiam ante agnitionem tranſmittit ius adeundi. ibid.35
In ſubſtitutione vulgari, cuius onus etiam filiis apponi poteſt, nec rejicitur. ibid 36
Quando pater filio minùs induſtrioſo, ſeù parum apto ad bonorum adminiſtrationem, interdicat ne legitimam alienet vſque ad ætatem 25. annorum. ibid.37
In dote, quæ licet loco legitimæ ſuccedat, tamen patitur id onus, vt pater ſtipuletur ſoluto matrimonio ad ſe reuerti. ibid.38
Legitima in pecunia relinqui poteſt. 418.2.7
Legitima iudicis arbitrio eligenda eſt de rebus nec melioribus, nec deterioribus. 423.1.8
Legitima non poteſt relinqui in fructibus, cùm debeantur ex rebus patrimonij. ibid.1.10
Legitima filij non minuitur propter legata. ibid.15
Legitima procedit à iure naturali. 424.2.23
Quod an verum ſit, vide in ſeqq.
Legitimæ ſupplementi petitio condictione ex hac lege fienda. 410.2.21
Non petitur aduersùs legatarios, & fideicommiſſarios, ſed aduersùs ipſos hæredes. ibid..22
Intellige vt ibid.23
in Legitimæ petitione & ſolutione procedendum ſecundum ordinem iudiciorum. 416 2.6
quod legitimæ decedit per euictionem, huic per repletionem petitam adjicitur, & replendum omni ceſſante falcidia. 422.2.1
Legitimæ ſupplementum vt fiat, neceſſe eſt ut petatur à iudice. 423.2 16
Legitimæ compenſatio non fit ipſo iure, ſed ita demùm ſi ab homine objiciatur exceptio compenſationis 424 1.18
ob legitimæ læſionem exiſtentem totaliter immenſæ donationis locus eſt querelæ inofficioſi. 426.1.1.2
Etiam in donatione remuneratoria. ibid 2.7
Niſi benemerita eſſent eius generis, vt actionem facienti præſtarent ad repetendum iudicialiter. ibid.8
In promiſſione arrharum facta à viro, qui filios prioris matrimonij habebat. ibid.9
In renuntiatione, vel remiſſione. ibid.10
In confeſſione debiti facta a patre, fauore vnius ex filiis, vel de pretio venditionis ſoluto à filio, &c. ibid.11
Etſi iuramentum interueniat. 417.1.12
In alienatione à patre, etiam titulo oneroſo facta in fraudem legitimæ. ibid.13
In bonis quæ pater ludendo, vel luxurioſè, & malè aliter viuendo amiſit, & ſine cauſa alienauit. ibid.14
Quamuis filius, qui de reuocatione donationis inofficioſæ agit, ſit patri hæres. ibid.2.15
Etſi pater cuius hæres eſt filius, iurauerit donationem. ibid.16
Quamuis donatio tempore, quo facta fuit, non eſſet inofficioſa. ibid.2.17
Legitimam non poteſt minuere fauor piæ cauſæ, & in ea magis fauetur filiis, quam Eccleſiæ 22.1.14
in Legitimam imputat ſibi filius emptam militiam a patre. 411.2 25
pro Legitima datur petitio hæreditatis etiam quoad ſupplementum ipſius legitimæ. 412.1.4
in Legitima petenda requiritur libellus. 416.2.5
in Legitima debita deſcendentibus non imputantur fructus in legitima. 413.2.11
Tam in filiis primi gradus, quàm in reliquis deſcendentibus. ibid.12

Lenocinium.

Lenocinium, & eius pœnæ, remiſſiuè. 90.2.2

Leoniſtæ.

Leoniſtæ, eorumque ſectæ, & errores, remiſſiuè. 100.2.3

Lex.

Lex correcta tunc poteſt allegari pro interpretatione iuris communis, vel in argumentum, aut inductionem, ſi lex illa ſit inſerta in corpore iuris. 3.2.5
Lex vt dicatur vſu contrario abrogata, quæ requirantur. ibid.6
Lex ciuilis, & ſecularis deriuatur ex fontibus iuris naturalis. 8 1.4
Lex vbi prohibet aliquid fieri, & vltrà non procedit adjiciendo pœnam, ſi contrà factum fuerit, tunc ſemper imponitur pœna extraordinaria. 11.1.7
Lex *ad inſtitutiones, de ſacroſanct. Eccleſ.* an ſit correcta per authent. *nulla communitas, de Epiſcop. & cleric.* 13 2.3
Lex iſta non ſeruatur apud Gallos, cum parentes, vel alij ſuccedant Monachis. 17.2.8
Lex vbi imponit pœnam, non tamen eam fiſco, nec accuſatori applicat, in dubio eſt applicanda fiſco, niſi pœna eſſet impoſita propter iniuriam, & delictum commiſſum, &c. 25.1.30
Lex quando aliquid conſtituit, & principaliter reſpicit commodum priuatorum, tacitam habet conditionem, ſi is, de cuius vtilitate agitur, ita velit. 33.1.12
Lex quæ de omnibus agit contractibus & actionibus ex quacumque alia cauſa vltra in ea contentas. 39.1.8
Lex tractans de omnibus iuribus Eccleſiarum, & piorum locorum. ibid.10
Nihil ſpeciale tribuit Eccleſiæ Romanæ, ſed indiſtinctè loquitur de omnibus Eccleſiis. ibid.12
Lex agens de præſcriptione centenaria intelligitur. 30.2.20
Lex, vel ſtatutum quando concedit alicui iuriſdictionem cognoſcendi de certis cauſis, tunc alij iudices non poterunt de illis cognoſcere, etiam virtute prorogationis inductæ de conſenſu partium. 74 2.3
Lex prohibitiua cum imponit pœnam certam, ſi fiat contra prohibitionem, an cenſeatur actum contra prohibitionem annullare, remiſſiuè. 85.2.9
Lex ſcripta ſemper loquitur, & eſt in viridi obſeruantia. 98.2.7
Lex à priuilegio diſtinguitur. 117.1.4
Lex, ſeu ſtatutum aliquid fieri prohibens reddit actum contrà factum nullum, etiam quod eadem lex, ſiue ſtatutum poſt prohibitionem actum expreſſe non annullet. 119.1.10
Declara vt ibid.11
Lex, ſeu ſtatutum prohibens actum alterius quando procedit imponendo pœnam, an tunc ſpecialis pœna per legem impoſita faciat ceſſare actus nullitatem, remiſſiuè. ibid.12
Lex omnis habet tacitam clauſulam decreti circa actum contrarium. ibid.13
Lex, aut ſtatutum, ſi aliquid prohibeat, actus contra prohibitionem factus non ſolùm eſt nullus & inutilis, ſed etiam habetur pro non facto, & ſic ipſo iure nullus eſt. ibid.u 14
Lex vel ſtatutum ſi aliquid fieri prohibeat, non ſolùm eſt nullus actus principalis factus contra prohibitionem legis, ſed etiam acceſſorius, & ſi quod inde ſecutum eſt. ibid.15
Lex, ſiue ſtatutum ſi aliquid prohibet, tunc demùm quod contra prohibitionem factum eſt, remanet nullum, etiam quod expreſsè actus non annulletur, quando prohibitio facta à lege, ſeu ſtatuto eſt perpetua. ibid.19
Lex humana neminem obligat priuſquam promulgetur. 121.2.6
Lex claris & diſtinctis litteris ſcripta appareat. 125.2.23
Lex ſecularis circa iuramentum præſtandum poteſt ſe intromittere, ſcil. prohibendo ne illud interponatur, & imponendo pœnas iuranti. 316.1.9
Lex poſterior generaliter, & indiſtinctè loquens limitanda eſt per

per ſpecialem antiquiorem, & iuxta illam intelligenda. 354. 1.4
Lex in præſenti vt locum habeat, debet quis eſſe conuictus quod dolo cautionem, ſeu obligationem à debitore plus debito exegerit, ita quod promiſſionem extorſerit debito ampliorem. 356.2.15
Lex Aquilia. 475.1
ad Legis ſubſtantiam an requiratur quod ſit ſcripta, vel non. 120.2.7
Legis interpretatio, quam Princeps conſultans dedit, ſubtilitate omni correcta, & irrita, ad inſtar legis rata ac firma manet. 122.1.2
Legis effectus, & acquiſitio non negatur abſentibus, & ignorantibus. 18.1.4
Legem, vel canonem derogatum ex legitima cauſa, non licet vlterius allegare, & qui contrarium fecerit, in pœnam falſi incidit. 3.2.3
contra Legem facere, vel facere in fraudem legis, paria ſunt ad effectum incurrendi pœnas legales. 118.2.6
Legem obſcuram interpretatur, duram autem mitigat Imperator, vel Princeps. 121.1.2
Legem condendi poteſtatem habens, non poteſt ſtatuere contra ius commune. 147.1.3
in Legem committunt qui vigorem eius eludere conantur. 168. 2.5
Lege interdicente quæ fiunt, caſſa atque irrita ſunt. 118.2.5
Leges abrogatæ in dubio non præſumuntur, & qui dicit contrarium, debet probare. 3.1.4
Leges ſub hoc tit. & aliis Codicis contentæ, de Eccleſiaſticis diſponentes ſunt nullæ ipſo iure. 9.1.2
Leges Imperatoriæ ſi iure Canonico approbentur, vel confirmentur, tunc vim & locum habent. ibid.2.3
Leges huius tit. non valent quoad Clericos, cùm non poſſint de illis diſponere, quamuis ſint illis fauorabiles, niſi vt priuilegium, ſi illis ſit fauorabile. ibid 4
Leges contra Arianos, & conſimiles latæ, non vt abolitæ habendæ, ſed adhuc in odium iſtorum obſeruandæ ſunt. 98.1.3
Leges, Conſtitutiones, & edicta Principum. 116 1
Leges generales cuncti attendere, & obſeruare tenentur. 117. 1.1
Leges omnes æqualiter ligant, & ab omnibus debent obſeruari. ibid.2.3
Leges de futuris, non de præteritis, niſi ſpecialiter exprimatur, diſponunt. 120.1.1.2
Leges poſteriores ſine forma ſolemni promulgatæ, priores non tollunt. ibid.2
Et quæ cum Imperiali conſilio ordinatæ ſunt, ad Imperij beatitudinem, & gloriam legiſlatoris redundant. ibid.3
Leges quæ ad eorum officia pertinent, omnes ſcire tenentur, & lata culpa eſt iuris clari diſpoſitionem ignorare. 121.2.3
Intellige vt ibid.
Leges antiquæ nouis Iuſtiniani legibus nil derogant, & noua lex ob electionem Iuſtiniani antiquæ contraria obſeruanda. 125.2.13
Leges deſuetudine abolitæ allegationem non merentur, ſed in iudicio frequentatæ. ibid.16
Leges abrogatæ ampliùs non allegandæ, remiſſiuè. 126.1.37
Leges antiquæ in 2000. voluminibus contentæ redactæ ſunt in 50. Digeſtorum libros. 127.1.6
Leges nouæ antiquioribus quieſcentibus ſeruandæ. ibid.2.31
Leges nouæ cum antiquis non comparandæ ibid 32
Leges Codicis vt ſuas ſub ſub nomine Iuſtinianus publicauit. ibid. 37
Leges Iuſtiniani in cauſis poſt publicationem emergentibus, & in iudicio adhuc pendentibus obſeruandæ ſunt. ibid 42.
Leges tertio Conſulatus anno à Iuſtiniano editæ. ibid.44
Leges, ſiue reatus omnes congruis titulis diſpoſiti. 128.1.50
Legum publicarum ignorantia nullum excuſat, dum ſcientia omnibus iniungitur. 121.1.1
Legum ænigmata is ſolus ſoluit, qui legem dedit. 122.1.3
Legum auctoritas diuinas, ac humanas res diſponit, & omnem iniquitatem repellit. 125.1.2
Legum allegatio ad leges Digeſtorum, Codicis & Inſtitutionum textus reſtringitur. 127.2.33
Legum Codicis tranſlatio in Græcum ſermonem non interdicta his iſperitis. ibid.38
Legum correctio in dubio vitanda eſt. 431 2.10
Legibus Regiis deficientibus, & conſuetudinibus prouinciarum, an potius recurrendum ſit ad ius ciuile, quàm Canonicum, oſtenditur. 4 2 7
in Legibus figendis accedant ſuffragia Senatus, & publicatio, eo tamen cautu, vt auctoritate Principis firmentur. 121. 1.8

Libella.

Libella quid ſit. 90.1.3

Libellus.

Libellus Principi datus quando faciat litis conteſtationem. 139.1.1.2
Libellus, pro ipſis precibus Principi datis. ibid.1.3
Libellus præfecto Prætorio exhibitus non habet vim conteſtatæ litis. 147 1.1.2
Libellus obſcurus, vel ineptus ſi offeratur, repelli poterit à iudice. 173.2.4
Libellus actoris editus clarè litem futuram continebit. 174 2.2
Libellus ante litis conteſtationem emendandus. ibid.5
Vel poſt litis conteſtationem incontinenti. ibid.6
Intellige vt ibid.7
Libellus generalis, & incertus minimè valiturus, remiſſiuè. 328.2.3
Libellus generalis licèt admittatur, ſi poſtea in proſecutione res aliquæ fuerint ſpecificatæ, ad illas reſtringitur iudicium. 333.1.3
Libellus recuſationis offerendus coram iudice recuſato, ſi eſt præſens. 345.1.5
Libellus in iudicio offerendus, remiſſiuè. 354.2.2
Libellus in ſcriptis offerendus. 355.1.10
Libellus actoris non admittitur, niſi præſtita priùs cautione 36. auctorum de lite conteſtanda intra duos menſes, & damno reo illato reſtituendo. ibid.2.1
Hodie tamen viget. ibid.2
Libelli emendatio vſque ad litis conteſtationem licita. 174. 2.3
à Libello per ſe dato deſiſtens, & alium offerens ante litis conteſtationem, non à tota cauſa deſiſtit. 181.2.8

Liberi.

Liber in ſingulari numero reperitur pro filio, ſed latiùs conſueuit declinari in numero plurali. 417.1.31
Liberi furioſi & dementis nuptias legitimè contrahunt, & dotes ac donationes propter nuptias intercedentibus curatoribus conſtituunt. 93.1.1
Liberi ſi parentes negligunt furioſos, nec eoſdem curant, ſucceſſione ſe indignos reddunt. ibid.2.1.2
Liberi orthodoxi ſuccedunt parentibus, & alimenta, dotem, donationeſque propter nuptias conſequuntur. 99.2.5
Liberi ſuſcepti ex matrimonio Chriſtiani cum Iudæa non reputantur legitimi, ſed inceſtuoſi, ita quod à patre alendi non ſint, & ſucceſſionis incapaces reputentur. 106.2.4
Liberi exhæredati quondam innocentiam ſuam probando, gratitudinem, & obſequium deducebant. 408.2.1
Liberi, non verò extranei capiunt legata ex teſtamento minùs ſolemni. 488.1.3
Vide *Filij.*
Liberorum appellatione nepotes ex filiis, ac omnes deſcendentes, tam maſculi, quàm fœminæ comprehenduntur. 46.1.6
Liberorum numerus non ſupplet ætatem ad priuationem beneficij reſtitutionis in integrum. 2 9.1.1
Liberis ſi nihil relictum, non agitur ad ſupplementum, ſed inofficioſi querelæ locus eſt. 409.2.2.3
pro Liberis nemo melius conſilium capit, quàm pater. 397. 1.7
inter Liberos ſi aliqui ſint orthodoxi, aliqui non, ad orthodoxos deuoluitur ſucceſſio. 100.1.1
Et qui non admittitur ad partem, minimè conſtituit partem. ibid 2

Liber.

Libri improbatæ fidei volente Epiſcopo comburendi, & perſeuerantes in errore deportandi. 90.1.1
Libri de ſuperſtitioſis artibus concremandi. ibid.1.5

Liberatio.

Liberatio facta ex cauſa tranſactionis ſub ſpe futuræ ſucceſſionis non poteſt reſcindi, licèt illa ſpes deficiat. 211.2.4

Liberatus.

Liberatus naturaliter poteſt conditere inſtrumentorum debiti. 503.1.1

Libertas.

Libertas ſerui coram Antiſtite data in Eccleſia, æquipollet libertati quam ciuitas Romana dabat. 116.1.1.2
Libertas ſemel acquiſita reuocari non debet. 286.2.3
Libertas relicta per fideicommiſſum, & ſemel data, non reſcinditur per inofficioſi querelam. 392.1.1
Libertas contra ſeruitutem eiectus non tollendi præſcribitur longo tempore ab eo, qui bona fide fuit in poſſeſſione. 468. 1.2
Libertatis atque immunitatis eccleſiaſticæ, quando ſimpliciter & abſolute ſit mentio, de libertate, atque immunitate generali eſt intelligendum. 16.1.4
Libertatis cognitio ad Prætores Romæ, Præſides & Præfectos prouinciarum ſpectat. 155.2.3.& 383.1.2
de Libertatis nullitate cognitio, non reſciſſio nullitatis licita. 287.1.1.2
Procedit in libertate iam conceſſa, ſecus in concedenda. ibid.3
Libertatem præſcribi etiam domino ignorante. 468 2.5
Limita vt ibid.4.5.6
Libertate donati in Eccleſia, Sacerdotibus teſtibus ciues Romani fiebant. 116.1.3
in Libertate iudex aliquando pronuntiat quem liberum, aliquando manumittendum. 287.1.3

Index Rerum,

Libertinus.

Libertini aduocant, ſi ſint eruditi & probati, vt præſtent patrocinia litigantibus. 218.1.1

Libertus.

Libertus ingratus domino, id eſt patrono, turpis perſona eſt, & propterea teſtamentum, in quo ſit hæres ſcriptus, per querelam euerti poteſt. 407.2.36

Liberti qui ſint. 232.1.3

Libra.

Libra quando vt pondus auri, vel argenti indicitur, erit referenda in tot argenteos denarios, vel aureos nummos, quot Romana lege, Regia, vel prouinciali duodecim vnciæ auri, vel argenti percutiuntur. 85.2.8

Libra auri, remiſſiuè. 90.1.3

Quid ſit. 170.1.2.& 231.2.5

Licentia.

Licentia patri conceſſa vt poſſit alienare bona filij, intelligitur ſeruatis ſeruandis, &c. 419.2.3

Licitatio.

Licitatio per viginti dies facienda in diſtractione bonorum Eccleſiæ, minoris, vel fiſci. 26.1.11

Licitatione plus offerenti eſt res adiudicanda. ibid.12

Licitator.

Licitator extraneus an & quando audiendus ſit. ibid.

Vide *Alienatio.*

Lis.

Lis mora dicitur, facta litis conteſtatione. 181.1.7

Lis parentum tranſactione ſopita per hæredes non reſtauratur. 199.1.2

Lis an dicatur poſt conteſtationem, & cauſa antè, controuertitur. 204.1.4

Lis dicitur finita per ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam. ibid.6

Intellige vt ibid.7

Lis quando dicatur inchoari. 270.2.3

Lis dicitur magis verè pendere poſtquam fuit conteſtata. 348.1.2

Litis conteſtatio. 353.2

Litis conteſtationem ex libello exiſtere, colligitur. 139.1.2

per Litis conteſtationem factam ſuper ſorte, & vſurarum parte, non extinguitur ſtipulatio quoad vſuras ante litis conteſtationem debitas, vel etiam inſequentes. 351.2.1

à Litis conteſtatione iudicium cœptum eſſe dicitur. ibid.3

Litis conteſtatio eſt principalis negotij apud iudicem competentem facta narratio, & ad eam ſequuta reſponſio. 341.1.9

Litis conteſtatio eſt negotij hinc inde narratio. 354.1.2

Litis conteſtatio interrumpit longi temporis præſcriptionem. 456.1.1.2

Intellige vt ibid.3

per Litem conteſtatam perpetuatur actio annalis. 139.2.2

Litem non conteſtari quando quæſtio eſt de finibus agri tantùm, & non de proprietate. 498.1.9

Lite pulſatus exceptionibus potentioris, potentioris nomen inſerens terrendo aduerſarij nomine, cauſam perdit. 251.2.3

Lite conteſtata ſuper finium controuerſia, inuadens & occupans fines indebitè punitur. 498.1.1

Lites quæ olim ob inſcitiam & librorum multitudinem comparatu impoſſibilem, ſine legibus decidebantur, nunc legibus ex compluribus decidi poſſunt. 127.2.17

Lites omnes olim vltra triennium non pendebant in iudicio. 337.1.2

Lites omnes procedant ſine ſuſpitione. 343.2.7

Litibus alienis ſe immiſcentes abſque poſſeſſionis & proprietatis titulis, vt prodigi famæ, & calumniarum redemptores notandi ſunt. 251.2.4

in Litibus mouendis tenetur quis bonam fidem agnoſcere. 330.1.4

Litania.

Litanias laici non celebrant. 52.1.3

Litanias, aliaque exercitia hæretici Præſides ſub comminatione mulctæ centum librarum auri non concedant. 95.1.2

Litigans.

Litigantes, & horum patroni iuramentum calumniæ per ſe, vel alios præſtent in iudicio, item domi, parte aduerſa præſente. 330.1.1

Litigantes ſi coram actis iuramentum calumniæ præſtare impediuntur, coram deputatis à iudicibus hoc præſtare poſſunt. 331.2.3

Litigantes omnes, & quicunque, cuiuſcunque ſint dignitatis, iuramentum calumniæ ſubire tenentur. ibid.6

Tenetur principalis perſona iurare de calumnia. ibid.7

Litigator.

Litigator cum pluribus Aduocatis tractans, &c. prodit iniquæ litis proſequutionem. 222.1.3

Litteræ.

Litteræ ſubreptitiæ, vel obreptitiæ nullam tribuunt iuriſdictionem. 142.1.8

Litteræ requiſitoriæ vt iudex vnius prouinciæ poſſit executioni mandare ſententiam latam in alia prouincia, remiſſiuè. 380.2.12.

Liuellus.

Liuellus dicitur quando quis emit ab eo, qui habet precariam. 10.2.40

Locatio.

Locatio vſusfructus morte domini non extinguitur. 463.2.1.2

Locus.

Locus in quo ſepelitur corpus humanum, domini voluntate fit religioſus, & ex commercio hominum recedit. 504.1.1.2

Hodie ſecus de iure Canonico. ibid.3

Locus prophanus iuxta religioſum non fit religioſus. ibid.2.3

Locus religioſus ſcienter non venditur, ſed coherens magis licitè 505.2.1

Locum Rectorum in prouinciis tenentes tutores petentibus aſſignant, decreta pro rebus minorum alienandis dant, emancipationes, & omnia, quæ ad officium Rectoris pertinent, expediunt. 167.1.1

Locumtenens ſi conſtitutus ſit à Principe, vel alio ſuperiore, poteſt facere ea, quæ poterat ille, in cuius locum ſubſtituitur. ibid.2

Loca pia contribuere tenentur ad refectionem pontium & viarum. 15.1.1.2

Loca publica donari poſſunt à Principe, & permanebunt huiuſmodi dona perpetuò apud donatarium. 110.2.1

Lucrum.

qui Lucratus eſt ludo à minoribus, an teneatur reſtituere lucrum. 308.1.22

Lucrum tabellionum quaſi caſtrenſe peculium dicitur. 425.2.8

Lucrum dotis, quod filius acquirit vel ratione pacti, vel ſtatuti, mortuo patre, cùm illi iam quæri non poſſit, non eſt communicandum cum fratribus. 478.1.2

Lucrum turpe non venit iudicio familiæ erciſcundæ. 479.2.3.4

Lucra parentum ex officiis licitis cumulata, filij quaſi caſtrenſia peculia licitè ſibi vendicant. 163.2.1.2.3

Ludens.

in Ludentes Epiſcopi Cæſaris permiſſu inquirunt, & hoſce ſedant. 307.2.6

Ludere.

Ludere non licet, nec in publicis, nec in priuatis domibus. ibid.10

non ſolùm Ludere, ſed etiam ludo præeſſe prohibetur. ibid.11

Vel facere ad partem, vel ſocietatem cum luſore, præſertim Clericis. ibid.12

Ludere non licet in magna quantitate, etiam in ludo permiſſo. 308.2.31

Quantitas magna quid. ibid.32

Ludus.

Ludus tabularum Clericis prohibitus. 55.2.2

Ludus ſchaccorum Clericis permiſſus. 56.1.7

Ludus per equos ligneos inter prohibitos refertur, & amiſſa in tali ludo repetuntur, domus autem in quibus ludi habiti, publicantur. 507.1.7

punitio Ludi, huiuſque criminis cognitio videtur ſpectare ad Epiſcopum inuocato, quatenus opus ſit, iudicis ſæcularis præſidio. 308.1.18

Mixti fori eſt. ibid.19

Ludi virtutis, conſiſtentes ſcilicet in corporis exercitatione, non ſunt prohibiti, etiam quod in pecunia ludatur. ibid.30

in Ludo illicito amittens non repetens amiſſum, Procuratori fiſci ad illius reuocationem & conuerſionem ad vſus publicos viam ſternit 507.1.8

vincens in Ludo, ſi victam pecuniam non habuit, ad illam habendam actionem non habet. ibid.2.13.14

pecuniam in Ludo perditam, & promiſſam ſoluere nemo tenetur in conſcientia. ibid.13

Maximè in Hiſpania. ibid.16

Contrarium extra regnum Caſtellæ. ibid.17

Et in Luſitania. ibid.18

victo in Ludo datur à vincente repetitio amiſſæ pecuniæ. ibid.19

Secus in foro conſcientiæ. ibid.20

in Ludo ſi is, qui pecuniam amiſſam ſoluit, vel pater, Procurator, aut defenſor eius fuerit negligens in illam repetendo, tunc fiſcus eam repetit, tam Eccleſiaſticus Epiſcopi, quàm ſecularis. 508.1.23.24

in Ludo aduerſus repetitionem amiſſæ pecuniæ & ſolutæ non datur præſcriptio, niſi 50. annorum. ibid.25

Non obſeruatur ex conſuetudine generali totius regni Franciæ, nec etiam totius mundi. ibid.26

Limitatum eſt ad octo dies tantummodò ex lege Hiſp. ibid.17

Ludi ob publicam vtilitatem ſunt prohibiti, & ſuper his ceſſant condemnationes: ſolutum in ludo condicitur, niſi præſcriptio 50. annorum interuenerit 507.1.3

Ludi liciti, & legibus approbati ab Epiſcopis & Præſidibus concedendi. ibid.4

Ludi fiunt ſine blaſphemiis, & ob blaſphemias iudex ludos prohibere, & luſores blaſphemantes coercere poteſt. ibid.1.9

in Ludis approbatis nemo vltra ſolidum Imperiali permiſſu licitè perdit. 307.1.5

Magiſter.

M

Magiſter.

MAgiſtro militum in Illyrico, Armeni, & Polemiaci inſpectio demandata. 151.1.5
Magiſtri ſcriniorum qui fuerint. 145.2.7
Magiſtri militum nullam habent poteſtatem in prouinciales. 151.1.1
Magiſtri militum habent iuriſdictionem inter milites, & inter eos ſummariè cognoſcunt. 369.2.1
Magiſtri officiorum, & Præfecti prætorio ſuper criminibus illuſtrium ſine relatione ad Principem præcedente, & abſque inſecuto Principis ſpeciali mandato iudicare non poſſunt, nec debent. 386.1.8

Magiſtratus.

Magiſtratus maior licèt non poſſit in ea ciuitate, in qua eſt magiſtratus, conueniri, tamen citatio facta ad domicilium originis valet, & ſufficiens eſt ad interrumpendum curſum præſcriptionis. 92.2.3
Magiſtratus ſyndicatos tenetur de illis, quæ ipſi & domeſtici delinquerunt. 162.2.18
Magiſtratus pro ſuo officiali accuſato ſatisfaciet, ſi eum exhibeat. 165.2.6
Magiſtratus, ad quem adulterinæ menſuræ ſpectat caſtigatio, illas frangere debet. 172.2.3
Magiſtratus ex ſola omiſſione & negligentia non comprehendendi hæreticos, cenſeri eorum fautores. 99.1.5
Magiſtratus non infeſtantes, & non perſequentes hæreticos, puniuntur vt fautores. ibid.6
Magiſtratus conſtituentes Chriſtianis pretia rerum vendendarum, Iudæis eadem aſſignabunt. 107.1.2
Magiſtratus præmiſſi finito officio ſuos videndi & conueniendi copiam exhibeant. 162.1.2
Immunes ſint ab iniuriis, & admiſſi ad iuratoriam cautionem, legitimis defenſionibus non ſunt priuandi. ibid.3
Magiſtratus reus cuiuſque criminis ſit immunis ab omnibus iniuriis, & ſucceſſores magiſtratuum negligentes anteceſſorum conuentorum defenſionem, non impunitatis ſpe alliciantur ad pœnæ remiſſionem. ibid.4
Magiſtratus debent eſſe temporales, non perpetui. ibid.10
Magiſtratus intra 50. dies ſtare debet ad ſyndicatum. ibid.11
De iure Luſitaniæ intra menſem. ibid.12
Idem apud Hiſpanos. ibid.
Si fugit intra 50. dies, ſecundùm ius commune, vel intra 30. vt ſeruatur hodie, punitur tanquam ſi confeſſus eſſet crimina baratariæ. ibid.2.13
Si poſt fugam redeat, nulla probatio ex fuga inducitur. ibid.14
Magiſtratus durante ſyndicatu fugiens ad Eccleſiam, non gaudet eius immunitate. ibid.15
Magiſtratus debent ambitionem dimittere. 164.2.3
Magiſtratus municipales. 173.2
Magiſtratus, ſeu Decuriones pro annona curanda ante officij aditum trimenſtruo ſpatio nominandi. ibid.2.1
Magiſtratus & iudices debent eſſe iuris periti. 218.1.3
Magiſtratus qui Principi inſeruiunt ſ quotannis ſummam aliquam in arca reponunt, qua vel ſuæ ſenectuti, vel poſteritati conſulant. 232.2.51
Magiſtratuum vita & mores, remiſſiuè. 165.1.4
ad Magiſtratus etiam ſeculares ſpectat compellere vt defunctorum voluntates executioni mandentur. 64.2.36

Maior.

Maior ordine, ſenior atque dignior præferri debet in iudiciis, votis, ſeſſionibus. 155.2.5

Maior ſui iuris.

Maior factus ſi ratum habuerit. 309.5
Maior ſuccedens minori habet annum vtilem, hodie quadriennium continuum ad petendam reſtitutionem ex perſona defuncti. 319.2.3
Maior aduerſarius poteſt vti termino conceſſo minori ad faciendam probationem. 320.1.3
Maiori renuntianti hæreditati maternæ per iuris prætenſam ignorantiam iura non ſuccurrunt. 128.2.1.2.3
Maiori aduersùs præſcriptionem ope reſtitutionis ſuccurritur. 316.2.4
Intellige vt ibid.5
Maiorem ſe aſſerens per errorem, nihilominus iuuatur auxilio reſtitutionis. 303.2.1.3
Maiorem ſe aſſerens per fallaciam, non poteſt petere reſtitutionem. 304.1.12
Quid ſi minor medio iuramento aſſeruerit ſe eſſe maiorem, an ſemper & vbique impediatur propter iuramenti religionem. ibid.3
Maiores, de Rabinis. 105.2.4
Maiores quibus ex cauſis reſtituuntur. 322.1
Maioribus in contractibus bonæ fidei enormiter læſis iudex imploratus ex officio ſubuenit. ibid.2.1.2

Maioratus.

Maioratus inſtitutor an valeat Monachos, & Moniales in perpetuum excludere à maioratus ſucceſſione. 18.2.17
Maioratus ſucceſſio ad ſequentem deuoluitur ſtatim emiſſa profeſſione à poſſeſſore in monaſterio bonorum incapaci. ibid.8

Mala fides.

τὰ *Mala fides*, propriè de vera mala fide intelligenda. 454.2.8

Maleficus.

Malefici nullis gaudent priuilegiis, omnique fauore ſunt indigni. 85.2.3.& 86.1.10

Malitia.

Malitia ætatem ſupplet. 305.1.5

Mancipium.

Mancipium Chriſtianum. 109.2
Mancipium vbi delictum commiſiſſe probetur, tunc dominus per ſententiam in eo iudicio ad alterum duorum ipſius optione condemnandus. 500.2.5

Mandatarius.

Mandatarius priuati, qui emit rem à fiſco, & ſoluit fiſco pretium, poteſt agere contra mandantem ad pretium coram Procuratore Cæſaris. 387.2.8

Mandatum.

Mandatum Principis ſcriptis probari debet. 123.2.3
Mandatum ad agendum, defenſionem in conſequentiam continet. 240.2.1
Mandatum niſi ſit gratuitum, nullum eſt. 244.2.5
Mandatum non finitur morte domini, facta à Procuratore litis conteſtatione, & poteſt alius à Procuratore ſubſtitui. 246.2.1
Mandatum eſt ſtricti iuris. ibid.10
Mandatum per teſtes probari poteſt. ibid.12
Mandatum cum in facto conſiſtat, non præſumitur. 248.1.7
Mandatum tutoris non impedit actionem negotiorum geſtorum inter gerentem, & dominum negotiorum. 455.1.5
Mandatum tertij non impedit actionem negotiorum geſtorum oriri inter gerentem, & eum cuius negotia geſta ſunt, ſed inter mandantem, & mandatarium parit actionem mandati. 258.1.1
Mandatum probatur per litteras priuatas domini miſſas ad iudicem, vel aduerſarium. 318.1.17
Mandatum quando de per ſe, non ſequuto effectu, eſt punibile, vel non tractatur de puniendo mandantem pœna, qua puniendus eſt mandatarius, qui exequutus eſt, ſed extraordinaria, tunc in vtroque mandatum puniri poterit. 376.2.16
Limita in fure, ſi in loco repertus cum re furata, poteſt ratione contrectationis rei furatæ ibidem puniri, licèt illi foro non ſit ſubditus, nec ratione delicti, nec ratione domicilij. ibid.17
In raptore, qui vbique puniri poteſt. 377.1.18
In hæretico, qui ab Inquiſitoribus iuſtè poteſt puniri in quocunque loco, in quo ab eiſdem fuerit repertus, quatenus nihil impium ibi fecerit. ibid.19
In bannitis. ibid.20
propter Mandati dubium admiſſus cum cautione rati, non releuat dominum à præſtando iuramento calumniæ. 331.1.20
Mandatum generale habens cum clauſula ratihabitionis, non tenetur cauere de iudicato ſoluendo. 327.1.5
Mandata Principum. 123.8
Mandata, priuilegia, reſcripta Principis iuri contraria non valent. 135.2.3
Niſi conſtet de voluntate Principis. ibid.4

Manichæus.

Manichæi. 93.2
Qui ſint, eorumque ſecta vnde, & quæ. 94.1.4
Manichæi, & Donatiſtæ commodis legum, ac ſtatutorum ſunt indigni, & eos quilibet accuſat, ſuntque indigni ſucceſſionibus, aliiſque ciuilibus commodis. 95.1.1
Manichæi, eorumque origo, ſecta, & errores, remiſſiuè. ibid.4
Manichæi ciuitatibus, & domicilij iuribus indigni ſunt. 98.1.2
Manichæis, Borboritis, & paganis teſtimonia, & conuerſationes cum Chriſtianis interdicuntur. 101.1.2

Manumiſſus.

Manumiſſi in Eccleſiis. 115.2

Maritus.

Maritus & vxor fauore militum ſe inuicem inſtituunt. 188.2.10
Maritus poteſt vxorem, vbicunque eam inuenerit, propria auctoritate apprehendere. 383.2.4
Maritus cenſetur habere domicilium ea in domo, in qua vxor & familia ipſius habitant. 385.1.4
Maritus vxoris eſt legitimus Procurator, etiam ſine mandato, præſertim ſi de rato caueat. 246.1.1.2
Procedit in marito putatiuo. ibid.3
In ſponſo per verba de præſenti. ibid.4
In vero marito tempore quo celebratur actus, de quo quæritur, & non in marito poſt celebrationem actus. ibid.5
Non procedit in ſponſo de futuro. ibid.6
Nec quando maritus egit tanquam Procurator vxoris, cum in rei

Index Rerum,

rei veritate non haberet mandatum. ibid.7

Nec in criminalibus, in quibus etiam cum cautione de rato, ſiue ad defendendum, ſiue ad accuſandum non admittitur abſque mandato. ibid.8

Reſolue vt ibid.9

Maritus, cui ab vxore relictus eſt vſusfructus omnium bonorum, vel alicuius partis eorum, an alio hærede instituto in proprietate, cauere teneatur, vt alij fructuarij, etiam reſpectu dotis, remiſſiuè. 459.1.11

Maritus vſumfructum in dotem recipiens proprietatem obligare non poteſt, rem verò æſtimatam ſic. 461.1.1

Maritus res æſtimatas, quæ in dotem datæ, tanquam ſuas liberè alienare poteſt. ibid.4

Maritus hypothecare poteſt fundum æſtimatum, ſibi per vxorem datum, appoſito pacto, vt poſt mortem mariti idem fundus redderetur. ibid.2.5

Quomodo id verum. ibid.6

Mariti mandato negotia tam mariti, quàm vxoris vtiliter gerens, contra maritum habebit actionem mandati, & contra vxorem negotiorum geſtorum. 258.1.2

Martyr.

Martyres nemo diſtrahat, aut mercetur. 50.2.8

Maſculus.

Maſculus probata ætate 20. annorum, fœmina verò 18. conſequuntus veniam, immobilia tamen alienare non poſſunt. 308.1.1

Mater.

Mater, vel pater ſi dedit filio aliquam rem, vt poſſit ad illius titulum ordinari, non confertur. 70.2.5

Mater hæretica tenetur dotare filiam orthodoxam, licèt aliàs dotare non teneretur. 94.2.4

Cogitur dotare filias Catholicas. 99.2.4

Mater, ſeu auia pro debito ex adminiſtratione tutelæ carcerari non poteſt. 160.1.6

Quamuis contrarium teneatur. ibid.7

Secus in muliere meretrice, vel inhoneſtè, ac luxurioſè viuente. ibid.8

Mater tranſigendo filiis ſeruitutis iugum imponere nequit. 208.1.1.2

Mater ſiue legitima, ſiue alia quæuis, tenetur filium trimum lactare. 257.1.14

Mater minor non petens tutorem filio impuberi, ipſo iure illæſa conſeruanda eſt. 292.2.1.2

Reſolue vt ibid.2.10

Mater tutrix teſtamentaria tenetur facere inuentarium, aliàs non ſuccedit filio, niſi eſſet minor 25. annis. ibid 3

Mater minor excuſatur contrahens ſecundas nuptias, non petito priùs tutore filiis primi matrimonij. ibid.4

Non excuſatur facta maior priuilegio, vel ſtatuto. ibid.5

Procedit etiam in maſculis. ibid.6

Mater meretrix non poteſt exhæredare filiam etiam meretricem. 398.2.7

Secus eſt de patre, qui licèt ſit impudicus, poteſt nihilominus exhæredare filiam ibid.8

Et de matre meretrice & impudica, quæ anteactæ vitæ pœnitens ſit, & emendata. ibid.9.10

Mater à filio præterita habet querelam inofficioſi. 400.1.1.2

De iure Authenticorum quid. ibid.3

Mater, ſi de mariti morbus ſecus ſuſpicata filios ſuos hæredes inſtituit, ſub conditione, ſi à patre emancipati fuerint, tunc pater hic filios emancipans non erit tutus eorum. 404.1.6

Mater indignam ſe filij hæreditate reddit per indecentes machinationes atque inſidias contra filium, coniunctionemque cum filij inimicis. 408.2.3

Mater aduerſùs teſtamentum filij inofficioſi actionem inſtituere poteſt. ibid.7

Mater cui minus relictum legitima, poteſt agere ad ſupplementum. 410.1.5

Mathematicus.

Mathematicorum ratio, remiſſiuè. 90.1.2

Matricula.

Matricula, pro catalogo, deſcriptione, indiceque & aliis iuribus. 233.1.2

in Matricula non conſcripti, ſunt tanquam priuati. 151.1.3

Matrimonium.

Matrimonium cum ſorore lege diuina, & naturali prohibitum. 57.1.7

Matrimonium copulâ conſummatum non ſoluitur per ingreſſum Religionis. 81.2.6

Maurus.

Maurus non poteſt eſſe Aduocatus pro Chriſtiano. 222.2.4

Medicus.

Medicus imperitus quis, eiuſque pœna quæ. 56.1.4

Medicus, vel alius, qui inuitum infirmum curauit, quod poſſit petere ſalarium, remiſſiuè. 260.1.6

Medici ſexcenti in Alexandrina ciuitate iudicio Antiſtitis eligi, ac conſtitui debent, & quidem in arte periti. 56.1.1

Medici contemptum parabolani vocantur, & cur. ibid.1.3

Melioratio.

Meliotatio à patre facta vni ex filiis in teſtamento imperfecto ratione voluntatis, an & quando valeat. 488.2.23

Melioratio, prælegatum, ſeu diuiſio facta cum iuramento, an reuocabilis. 494.2.2

Meliorationes ſemper priùs probandæ ſunt, vt de illis habeatur conſideratio. 433.2.5

Memoria.

Memoria benemeritorum non ad inſtar ſceleratorum abolenda. 59.2.1

Memoria defuncti quando damnatur, pœna quæ. ibid.2.3

Memoriales.

Memoriales, id eſt, Notarij qui ſcribunt cauſam memoriæ. 425.1.7

Mendacium.

de Mendacio qui ſcripſerint. 141.2.3

Mendax.

Mendax an præſumatur eſſe in dolo. ibid.

Mens.

Mens magis attendenda, quàm verba. 119.2.17

Menſis.

Menſis triginta diebus conſtans. 335.2.3

Mercator.

Mercator & argentarius tenentur codices edere, & rationum libros. 175.1.1.2

Etiam pro eorum memoria confectos, probata exiſtentia, & intereſſe petentis illos. ibid 3

Mercatores dum ſunt in mercimoniis, & peregrinantur, connumerantur inter perſonas, quibus priuilegium huius legis competit. 373.2.37

Merx.

Merces apothecariorum & aliorum, ſi ſint corruptæ, publicè concremari poſſunt. 99.1.6

Merces Aduocatis pro labore debita, remiſſiuè. 230.1.7

Meretrix.

Meretrix & mulier inhoneſta expelli poteſt è vicinia: quid ſi eſſet vxorata. 7.1.6

Meretrici locans domum an peccet mortaliter. ibid 7

Meretrices veſtibus honeſtarum mulierum non ſe ornent. 86.2.2

Meretrices publicæ quæ. ibid 4

Meretrices an cogi poſſint habitum portare diſtinctum, aut aliud ſignum, oſtenditur. ibid.5

Meritum.

Merita faciunt præſumi remiſſionem iniuriæ præcedentis. 479.1.3

Meſſis.

Meſſis, & vindemiæ tempus olim apud Romanos. 361.1.5

Apud Hiſpanos quid. ibid 6

Meſſium, & vindemiarum feriæ non attenduntur in publicis, & fiſcalibus cauſis. 363.1.1.2

Et principaliter, vel ſecundariò accedentibus vtilitati publicæ. ibid.3

Metallum.

Metalla an poſſint inquiri in fundo alieno, inuito domino, remiſſiuè. 473.2.5

Metator.

Metatores qui, & vnde dicti. 73.1.2

Metatores in præſenti qui. 231.1.7

Metus.

Metus iuſtus reſcindens contractum erit mortis periculum, aut corporis cruciatus. 203.1.3

Metus iuſtus qui. ibid.4

Metus reuerentialis an ſufficiat ad reſcindendum contractum, non probato metu aliàs quàm per ſolam reuerentiam, ſemper per minas, aut verbera. ibid 6

Metus non ſufficit vt probetur in genere, niſi etiam probetur qualitas metus illati. ibid.9

Metus per actum voluntarium purgatur, ſi interuenit ex interuallo. 261.1.4

Metus non præſumitur. ibid.5

Metus reuerentialis per ſe ſolùm non ſufficit ad reſcindendos contractus ſimili metu initos. 262.2.3

Metus reuerentialis quibus caſibus videatur ſufficiens ad reſcindendos contractus tali metu initos. ibid.4

Metus contractum donationis nullum reddit, & inualidum. 263.1.2

Metus non iactationibus, ſed facti atrocitate probatur. ibid.2.1

Metus non probatus ſola proteſtatione. 264.1.3

Metus cauſâ geſta. 260.1

ad Metus probationem leuiores ſufficiunt probationes. 264.1.4

Metum iuſtum cognoſcendi non datur in iure certa regula, ſed iudicis arbitrio relinquitur. 203.1.10

Metum allegans, neceſſariò tenetur illum probare. 263.2.8

Metum non dicitur pati qui eſt in carcere reſpectu iudicis. 264.2.1

Metum grauem non inferunt preces Principes ac Superioris non ſoliti tractare tyrannicè. ibid.2.2

Miles.

Miles.

Miles ex imperitia exceptionem omiſſam opponere ante ſententiam, & poſt ſententiam peremptoriā obijcere poteſt. 128.1.1

Miles completa militia ſcholæ agentium ſubreptitiè, aut obreptitiè non aſſocietur. 159.2.1

Miles non poteſt eſſe Procurator alterius, etiam, coniunctæ perſonæ. 240.2.1

Miles bona fide Procurator conſtitutus in rem ſuam agere cauſam poteſt. 241.2.1.2

Miles inter nobiles perſonas connumeratur. 152.1.8

Miles abſens iuſta ex cauſa, aut etiam minor, non reſtituitur aduersùs tempus, aut pœnam conuentionalem, licèt reſtitueretur aduersùs legalem. 317.1.4

Miles dum eſt occupatus in expeditionibus, gaudet priuilegio reſtitutionis. ibid.2.1.2

Reſolue vt ibid.3

Miles in crimine militari delinquens non poteſt capi niſi de Regis, vel Ducis belli mandato. 369.2.2

Quando dubitatur ſitne miles, vel non, cognitio ſpectat ad Magiſtratum militum. ibid.3

De milite intellige vt ibid.4

Miles, & alia perſona priuilegio fori munita, ratione profeſſionis extra militiam collegio & eiuſdem Præſidi parere tenetur. 370.1.2

Miles ob militare delictum, vel cauſam cinguli ademptionem merentem coram iudice militari conueniendus eſt. ibid.3

Miles, & priuati vt diuerſi, & ſeparati ponuntur. 389.2.4

Militis, centurionis, vel tribuni teſtamentum iure ciuili, & militari conditum filius vt inofficioſum impugnare nequit. 397.2.1.2

Idem de teſtamento Clerici, quod non ſubijciatur querelæ. ibid.3

Intellige vt ibid 4.5

Militi reſtitutionem merenti tempus petendæ reſtitutionis currere incipit à die miſſionis. 318.1.1

Milite abſente cauſa Reipubl. eius res, vel vxoris effectualiter non præſcribuntur, & à die reuerſionis vſque ad quadriennium poterit implorare reſtitutionem. 316.1.2

Milites elapſo officij termino ad clericatus officia, vel ordinem adſpirant. 65.1.1

Intellige vt ibid.2

Milites tam limitanei, quàm comitatenſes à gymnaſticis exercitiis non trahendi. 149.1.6

Milites limitanei ac prouinciarum præſidiarij tributarios prouinciæ non deprædentur, aut vlla moleſtia afficiant. ibid.7

Milites ſupernumerarij coram ciuilibus iudicibus ratione tributariarum collationum etiam comparere tenentur. 151.1.2

Milites in ciuilibus & criminalibus coram ſuo Ordinario conueniendi. ibid.

Milites item illiterati peritiam rerum habentes, iudices eſſe poſſunt. 244.2.1

Intellige vt ibid 2.3

Milites negotiatores vt tales conuenti fori priuilegio ſe non muniunt, niſi prætextu commeatus. 386.2.2

Milites deſertores vt latrones publici pro publica quiete tuenda per quoſcunque opprimi, ac deleri poſſunt. 390.1.1.2

Militum ducibus Iuſtinianus ſedes conſtituit. 249.1.2

Militum limites cuſtodientium numerum in Africa conſtituebat Præfectus, ſalua Imperatoris confirmatione. ibid.5

Militum priuilegia circa illorum iudicem, remiſſiuè. 159.2.2

Militia.

Militia non eſt dignitas. 111.2.3

Militia armata non habet locum in Clerico. 128.2.3

Nec in militibus hodiernis, qui minimè fruuntur priuilegiis antiquitus militibus conceſſis. ibid.4

Militia non eſt dignitas. 158.1.2.& 294.1.6

Militia cœleſtis maior eſt militiâ mundanâ. 384.1.6

Militia officium quoddam, ſeu imaginarium munus dicitur 411.1.26

Militiæ ordinem, atque ſtipendia nemo peruertat, & is gradu antecedat, qui virtute & labore alios ſuperat. 152.2.2

Militans.

Militantes in Curiis publicis ob publicas functiones conuenti fori præſcriptionem non habent, nec eā gaudent. 386.2.1

Mimus, & Mima.

Mimæ habitum Monialium non induunt impunè. 86.2.1

Mimæ quæ ſint. ibid.3

Mimi & hiſtriones veſte religioſa vtentes ad vituperioſa peccant mortaliter. 87.1.7

Minæ.

Minæ capitales dicuntur periculum quo quis metuit iacturam libertatis, aut timet incurrere in pœnam legis, qua ciuitas amittatur. 263.2.6

Minas iactans, at parum executioni mandans, metum non incutit cadentem in conſtantem virum. ibid.2.2

Miniſterium.

Miniſterium ſeruorum. 457.2

Miniſteriorum ſacrorum exercitium turbans capitis pœnam incurrit. 52.1.2

Minor.

Minor ſi alienauit bona ad redimendum captiuum, non reſtituitur aduerſus huiuſmodi alienationem. 77.1.7

Minor 18. annis excuſatur a delicto quod fit omittendo. ibid. 2.13

Minor reſtitui poteſt aduersùs lucrum omiſſum. 128.2.5

Minor non reſtituitur aduersùs ea quæ ſe habent ad lucrum, & damnum. 201.1.7

Minor, ſeu tutor non reſtituitur aduersùs renuntiationem fideicommiſſi, quando illud fuiſſet reciprocum, & interueniſſet renuntiatio mutua. ibid.9

Limita vt 201.1.10

Minor 25. annis poteſt cum curatoris auctoritate conſtituere Procuratorem ad litem. 242.1.4

Minor maior 14. annis, vt procuratorem conſtituat, neceſſaria eſt auctoritas ſui curatoris. ibid.9

Limita vt ibid.10

Minor 25. annis non poteſt eſſe Procurator alterius ad iudicia, ad negotia verò ille qui eſt 17. annorum, poteſt eſſe Procurator. 243.1.11

Minor læſus in renunciando querelæ inofficioſi teſtamenti reſtituitur. 268.2.1.2

Minor an læſus in renuntiatione beneficij Eccleſiaſtici reſtituatur ad illud ſi iam alteri eſt collatum. ibid.4

Minor habens curatorem, dum eo abſente contrahit, contractus eſt nullus; ſi contraxit ſine curatore conſtituto, reſcinditur contractus per reſtitutionem. 269.1.1.2

quod Minor habens curatorem non obligetur ex contractu à ſe geſto abſque illo, intelligendum vtique de obligatione ciuili. ibid.2.6

Minor probatur per dationem curatoris cum decreto. 270.1.3

Minor reſtituitur in omiſſis ex certa ſcientia, vel ſine. ibid. & ſeq.

Minor læſus non ſui facilitate, nec etiam dolo aduerſarij, ſed caſu fortuito, non dicitur circumſcriptus, & ideo non reſtituitur in integrum. 271.2.1.2

Minor non videtur deceptus iure communi vſus. ibid.3

Minor vt reſtituatur probare debet quod aduerſarij dolo, ſuave facilitate fuit circumuentus. ibid 4

Minor ex ætate lapſus reſtitutionem in integrum poſtulat. 272. 2.3

Minor aduersùs aditam hæreditatem intra legitimum tempus reſtituitur. 274.1.1

Minor ſi legitimam ætatem adimpleuit ob læſionem per aditionem hæreditatis factam conuenit curatorem. ibid.2

Minor non reſtituitur aduersùs obligationem quam in ſe recepit eius curator. 275.1

Minor aduersùs contractum geſtum cum tutore, aut curatore poteſt reſtitui, in quo ille malè negotium geſſit, & ſic quando læſio interuenit. 274.2.2

Minor quamuis poſſit reſtitui contra adminiſtratorem, tamen poteſt experiri, nec eidem præiudicat electio. 275.1.1

Minor poteſt vel agere ad intereſſe contra tutorem, vel etiam petere reſtitutionem in integrum, quando fuit læſus in actu tutoris. ibid.4

Minor ſi rem propriam alienauit, obſeruatis iuris ſolemnibus, non poteſt maior factus contra alienationem huiuſmodi beneficio minoris ætatis amplius reſtitui, ſi illam iam ratificauit. ibid.2.8

Minor contra ſententiam condemnatoriam reſtitutionem petit in tantum, quantum ſe probat grauatum. 276.2.c

Minor reſtituitur contra ſententiam latam pro patre reſpectu poteſtatis patriæ. 277.1.1.2

Minor aduersùs ſententiam iam latam auditur, & reſtituitur. ibid.5

Minor etſi litiget per procuratorem, ſi damnum illi reſultet, reſtituitur læſione probata. 278.1.8

Minor aduersùs venditionem reſtituitur. 278.3

Minor poteſt petere reſtitutionem aduersùs ſententiam, etiamſi Procurator ſuus appellauerit. ibid.6

Minor vbi mediante iuramento renuntiauit reſtitutioni, perfidiæ ac periurij auxilium fruſtra implorat à Cæſare. 279. 1. 1.2

Minor, vel alius vbi enormiſſimè læſus, an ſit neceſſaria iuramenti relaxatio. 281.2.& ſeq.17.18

Minor reſtituitur aduersùs venditiones nocuas, tam ſibi, quàm tutori factas. 283.1.1

Minor illæſus reſtituitur in bona alienata. ibid.2.4

Excipe vt 284.1.5

Minor ſuccedens extraneo in re per hæreditatem acquiſita, reſtitutionis beneficio non gaudet. ibid 2.2.3

Minor ſuccedens maiori non reſtituitur aduersùs actus dependentes à facto, vel contractu maioris, etiamſi demum ſuo tempore acceperit perfectionem. ibid.5

Minor non reſtituitur contra donationem propter nuptias congruam. 285.1.1

Minor reſtituitur contra ſententiam, qua pronuntiatur aliquem

Index Rerum,

liberandum, non autem reſtituitur aduerſùs ſententiam libertatis. 286.2.1.2
Minor habens curatorem, ſolus ex cauſa dotis bona ſua alienare poterit. ibid 5
Minor aduerſùs libertatem manumiſſo ex dolo præſtitam non reſtituitur; manumiſſum autem conuenit ex dolo. ibid. 2. 1.2
Minor reſtituitur aduerſùs manumiſſionem quando ex magna cauſa Principi ita videatur. ibid.2.4
Minor non poteſt ſine decreto cedere actionem, quam ipſe habet ad rem immobilem. 287.2.5
Minor cauſa cognita reſtituitur aduerſùs ſolutionem factam eius curatori. 288.2.1
Minor reſtituitur contra ſolutionem debiti naturalis, quam fecit ex lapſu erroris. 289.2.1.2
Minor integra legata perſoluens per errorem, non deducta quarta falcidia, quam deducere poterat, reſtitui poteſt. ibid.4
Minor in criminibus non excuſatur in totum: at verum eſt, illum aliquando mitius puniri. 291.2.3
Minor reus ſi in proceſſu accuſatus læſus fuerit, reſtituendus erit, & conſequenter audiendus, ſi alleganda non allegauit, aut probanda non probauit. ibid.6
Vel per imprudentiam, facilitatem, vel aliam cauſam confeſſus fuit delictum. ibid.7
Minor reſtituitur aduerſùs delictum quod conſiſtit in omittendo, non verò ſi in committendo. 292.1.7
Niſi eſſet in dolo. ibid.8
Minor reſtituitur aduerſùs vſucapionem. ibid 2.1.2
Minor reſtituitur ſi læſus fuit in venditione facta per fiſcalem. 293.2.1.2
Minor ſi non peteret pretium à fiſco infra quadriennium, poſſet elapſo quadriennio adhuc illud petere. 295.1.10
Minor reſtituendus eſt contra diſpoſitionem legis Bene à Zenone, ad rem ipſam etiam poſt quadriennium recuperandam. Ibid.2.11
Contrarium qui teneant, remiſſiuè. ibid.12
Minor reſtituitur aduerſùs fœneratorem non probantem locupletiorem factum ex mutuo minorem. 295.2.1.2
Intellige vt ibid.2.3
Non tenetur, etiamſi ei mutuetur cum tutoris, vel curatoris ſcientia, ſeu interpoſita eorum auctoritate, niſi in id quod probetur verſum in eius vtilitatem. ibid 4
Nec ſi tutor, vel curator eius nomine recepit mutuum, etiam maior factus tenebitur ad ſolutionem. ibid.5
Procedit etiamſi factum ſit mutuum minori adulto, qui nullum habeat curatorem. ibid 6
Tenetur ex mutuo ſibi etiam ab alio minore facto, ſi in eius vtilitatem ſit verſum, ſecus verò è contra. ibid.7
Minor pro pecunia fœnori accepta cauens, pecuniâ in vtilitatem huius non conuerſâ, aduerſùs cautionem reſtituitur. 296.1.1
Quibus autem modis, & coniecturis probari poſſit verſio mutui in vtilitatem minoris, vel ſimilis priuilegiati, vide remiſſiuè. ibid 2.2
Minor ſi ab hæreditate abſtineat. 296.2
Minor immiſcens ſe hæreditati paternæ, damnum ſentiens per reſtitutionem in integrum id reparat. 297.1.1
Minor læſus aduerſùs hæreditatis aditionem, vocatis ad hoc creditoribus hæreditariis, reſtituendus eſt. ibid 2
Minor aduerſùs inconſultò aditam hæreditatem non reſtituitur, niſi quatenus ſe immiſcuerit ibid.4
Minor reſtituitur aduerſùs inconſultò aditam hæreditatem. 298.1.3
Minor contra omiſſam hæreditatem, & damna inde exiſtentia regulariter reſtituitur. ibid.2.1.2
Amplia & limita vt ibid.3
Minor re ipſa, & ſine interpellatione conſtituit ſuos debitores in mora: de Eccleſia quid. 299.2.3
Minor poteſt ratificare geſta per falſum procuratorem, quando ſecuta eſt ſententia fauorabilis. 300.2.6
Minor prudens, ſagax, vel induſtrius, non excluditur à beneficio reſtitutionis in integrum, læſione probata. 302.2.2
Minor reſtituitur contra patrem in cauſa ſtatus. 303.1.5
Minor ſi ſe dixerit maiorem. 303.2
Minor dolo aduerſarij maiorem ſe pronuntians, reſtitutionis remedium minimè amittit. ibid.2.2
Minor aſtutius circumueniendi cauſa maiorem ſe venditans, non reſtituitur. 304.2.1
Minor maiorem ſe venditans dolo aduerſarij, vt malitioſus non punitur, nec priuatur remedio reſtitutionis. ibid 2.3
Minor vbi aduerſarij dolo non interueniente, ſed lubrico fragilis ætatis conſilio maiorem ſe eſſe cum iuramento affirmauerit, tunc ei neganda eſt reſtitutio. 305.1.7
Intellige vt ibid.8 9
Et limita vt ibid.10
Minor quando reſtituatur ad appellationem omiſſam. 306. 2.5
Quid ſi Procurator non appellauit, remiſſiuè. ibid.6
Et an tempus decem dierum datum ad appellandum currat minori. ibid.7
Minor quando veniam ætatis impetrauit, quoad omnes actus eſt habitus pro maiore. 307.2.3
Amplia vt ibid 4
Et limita vt ibid.5
Minor reſtituitur aduerſùs ipſum actum impetrationis veniæ. 308.1.7
Intellige vt ibid.8
Minor impetrata ætatis venia, ſine decreto immobilia alienare, aut obligare non poteſt. ibid.2.1.2.4
Minor qui veniam ætatis impetrauit, non poteſt alienare bona immobilia. 309.1.5
Minor ſi poſt veniam ætatis alienet bona immobilia cum decreto, adhuc poteſt reſtitui. ibid.6
Limita vt ibid.7 8
Minor ratificans & approbans factum aliquod in minore ætate celebratum, non amittit beneficium reſtitutionis, dolo aduerſarij læſus. 310.1.4
Limita vt ibid.2.6
Minor quando petit reſtitutionem, debet agere in foro aduerſarij. 311.2.3
Minor & Eccleſia differunt. ibid 4
Minor ſi ex tranſactione aliquid recepit ab aduerſario, & illam impugnare velit ex aliqua cauſa, non aliter audietur quàm reddita quantitate quam accepit, quatenus ex illa factus ſit locupletior. 313.2.4
Intellige vt ibid.5.6
Et amplia vt ibid.7
Nec ſufficit oblatio verbalis, ſed debet eſſe actualis, & realis, aut per verum depoſitum. ibid.8
Minor ſi ſuccedit maiori cauſa militiæ abſenti toto tempore minoris ætatis, tempus reſtitutionis petendæ non currit. 318. 2.1
Minor impetrans veniam ætatis, oportet vt oſtendat coram iudice priuilegium & gratiam Principis, & iudex decernat adminiſtrationem. 319.2.4
Minor infra quadriennium poſt legitimam ætatem, quod incipit ei currere à die, quo ipſe incepit maior effici, & ſic poſt lapſum, & perfectum totum 25. annum, poteſt implorare reſtitutionem in integrum. 3.0.2 3
Minor læſus ſi remedio reſtitutionis vti velit vltra quadriennium, non eſt audiendus, etſi apponat per viam exceptionis. 346.1.5
Niſi læſio eſſet enormiſſima. ibid.6
Limita etiam vt ibid.7 8
Minor & Eccleſia æquiparantur, parique paſſu ambulant. 323. 1.5
Minor non reſtituitur aduerſùs lapſum inſtantiæ trienij, niſi in ſubſidium, eius adminiſtratore, vel Procuratore non exiſtente ſoluendo minori iacturam, quæ ex lapſu inſtantiæ ſibi ſequuta fuerit. 340.2.57
Intellige vt ibid 58
Minor ſine auctoritate curatoris agere & comparere poteſt in iudicio poſſeſſorio. 351.1.1 2
Minor an poſſit reſtitui in cauſa poſſeſſionis, remiſſiuè. ibid 4
Minoris damnum ſi ſit minùs graue, datur ei reſtitutio in integrum contra emptorem ſui pignoris, ſecus ſi ſit modicum. 184 1.8
Reſolue vt ibid.9
Minori interdum reuelatur quod maior neſcit. 157.2.5
Minori non denegatur reſtitutio, quoties per bane pleniùs, ſeu pinguiùs illi ſuccurritur. 274.2.4
Minori contra ſententiam latam poſt legitimam ætatem, ætatis prætextu non competit reſtitutio. 276.2.2.3
Minori non denegatur reſtitutio quoties per bane pleniùs illi ſuccurritur. 278.2 4
Minori tranſigenti reſtitutio concedenda eſt, ſi conſtet de læſione. 287.2.3
Minori ſoluenti legatum indebitum, quia ſcilicet teſtamentum erat imperfectum, negatur repetitio iure directo per condictionem indebiti, ſed magis per extraordinarium reſtitutionis in integrum ei ſuccurritur. 290.1.5
Minori decepto vltra dimidiam iuſti pretij negandum remedium reſtitutionis. 293.2.3
Competit verò ſi læſus ſit vltra dimidiam circa rem & pretium. ibid.2
Minori propter ætatem beneficium reſtitutionis concedendum eſt, etſi non probet hæreditatem eſſe damnoſam. 297. 1.5
Minori remittenti expreſsè, vel tacitè querelam inofficioſi, an ſuccurrendum ſit. 299 2.5
Minori aliquando ſuccurritur ex titulo *quod metus cauſa*. 303. 1.6
Minori, qui veniam ætatis impetrauit alienandi bona immobilia, neceſſarium decretum lege Luſitana. 309.1.5
Minori an detur reſtitutio in integrum aduerſùs lapſum inſtantiæ, remiſſiuè. 338.2.23

ob

ob Minorem indefenſum cauſa cognita, & deliberatione præcedente ſit miſſio in poſſeſſionem. 249.1.1
Minore reſtituto in ſua parte, non cenſentur reſtitui alij ſocij. 275.2.3
Minore reſtituto contra tranſactionem, actio priſtina aduerſario remanet. 287.1.1.2
Minore reſtituto aduerſarius per reſtitutionem ius replicandi acquirit, & ex eadem reſtitutione, quæ conceditur minori, ſuccurritur eius aduerſario, etſi ipſe etiam reſtitutionem non imploret. 288.1.2
Minore reſtituto ad producendum teſtes poſt diuulgata teſtificata, aduerſarius non priuilegiatus poteſt illa ineunte dilatione alios teſtes producere. 310.1.4
Minores eo ipſo quod renuntiarunt iuri ſuo, læſi cenſentur, iuuanturque ope reſtitutionis in integrum. 268.2.3
Minores non reſtituuntur aduersùs geſta poſt impetratam veniam ætatis inſinuatam iudici. 307.2.1.2
Minores cùm non poſſunt aſpirare ad honores, ideo indigent Imperiali oraculo eis veniam ætatis concedente. 308.2.6
Minoribus circumuentis in iudicio non obeſt præſentia tutoris in impetrando beneficio reſtitutionis. 274.2.1
Minoribus læſis tam in iudicialibus, quàm extraiudicialibus concedenda reſtitutio. ibid.2
Minoribus competit in integrum reſtitutio aduersùs bonorum addictionem. 284.1.7

Minuſcula.

Minuſcula pro legitima. 417.1.9
Et pro minima parte relicta vni filiorum. ibid.10

Miſerabiles.

Miſerabiles qui dicantur, iudicis arbitrio relinquitur. 374.1.40

Mobile.

Mobile pretioſum immobilibus æquiparatur. 37.2.3

Moderator.

Moderator prouinciæ vrbem Auguſtam ſine ſpeciali iuſſu non adibit. 157.2.1
Adiens vrbem contra decreta, congrua condemnatione plectetur. ibid.2
Moderatores prouinciarum, tam emptiones circa alimentorum neceſſitatem, quàm ædificiorum ſeparationem intermittere durante officio. 168.1.3
Moderatoribus prouinciarum incumbit ne potentium Procuratores perperam quid, & iniuſtè committant. 157.2.2

Monachium.

Monachium accipitur in præſenti pro monaſterio. 16.1.4

Monachus.

Monachus omnia quæ acquirit, monaſterio acquirit. 18.1.11
Monachus ſuccedit in primogeniis ex bonis patrimonialibus inſtitutis. ibid.13
Monachus in maioratu non ſuccedit, quando apertè apparet inſtitutorem maioratus agnationi proſpexiſſe. ibid.14
Monachus qui acquiſiuit bona monaſterio ex patris hæreditate ſibi obueniente, & poſtea moritur viua auia, illa non priuatur legitima, & monaſterium tantùm ſuccedit in tertia, ſeu quinta. 19.2.29
Monachus monaſterium ingreſſus ſua monaſterio dicat, ſalua liberorum legitima, ac integro vxoris, ac creditorum iure. 57.2.1
Monachus per profeſſionem non amittit iura ſuitatis, & agnationis. 82.1.14
Intellige vt ibi. ibid.
Monacho mutuanti rectè ſoluitur. 191.1.5
Monachi propria habere non poſſunt. 20.1.35
Monachi, & priuilegia eorum. 41.1
Monachi qui. ibid.1.8
Monachi vtriuſque ſexus, & Clerici olim conueniebantur in prouinciis apud Præſidem, in vrbe apud Præfectum prætorij, & vocati in forum compellebantur. 67.1.3
Monachi olim omnes propriis Epiſcopis erant ſubiecti, in quorum diœceſibus ſita erant monaſteria. ibid.4
Monachi captiuos liberantes, ſi per ordinarios Epiſcopos non puniuntur, Epiſcopi de culpa tenentur. 87.2.2
Monachi pro condemnatis ad mortem ſi tempora ſuffragantur, appellationem interponere poſſunt. ibid.3
Monachi ad Eutychetis, & Appollinaris hæreſim deficientes pœnas aduersùs hæreticos conſtitutos ferant, & ex Imperij Rom. limitibus expellantur. 104.2.1
Monachorum appellatione veniunt Moniales quoad ea quæ ſunt proportionabilia. 17.2.9
Monachis per hanc legem permittebatur olim teſtari, ſed deinde prohibitum. 16.1.2

Monaſterium.

Monaſterium non ſuccedit in Regno. 18.1.12
Monaſterium bonorum capax, & à maioratus ſucceſſione aliqua via non excluſum, totam maioratus commoditatem, interim dum Monachus viuit, percipere poterit; eo verò naturaliter mortuo, ad ſequentem de familia maioratus tranſire poterit. ibid 2.18
Monaſterium ſucceſſionis maioratus capax eſt, quamuis illi annexa ſit iuriſdictio temporalis, dummodo per ſubſtitutum præſtari poſſit. ibid.1.15
Monaſterium ſuccedit in anniuerſariis, capellis, & patronatibus, etiam per viam maioratus factis à perſonis particularibus, niſi expreſsè excluſum ſit; aut fuerit bonorum incapax. 19.1.16
Monaſterium intrare intelligitur in præſenti, ſequuta profeſſione. 21.1.4
Diſpoſitio huius textus an vim vllam habeat in hac materia, oſtenditur. ibid.5
Non procedit in profeſſis in ordine ſuccedendi incapaci. ibid.2.6
Habet locum ſi pater vnicum filium habeat, vel quando liberi illi non ſunt legitimi. ibid.7.8
Et quando vnicum filium habet, ſed alios aſcendentes. ibid.9
Monaſteria ingreſſi dum ſe & bona Deo dedicauerint, teſtamenta condere prohibentur. 17.1.1
Monaſteria Monialium veniunt appellatione monaſterij. ibid.2.8

Monialis.

Monialis tranſlata ad aliud monaſterium pœnitentiæ cauſa, quidquid poſtea acquirit, priori monaſterio acquirit. 19.2.27
Monialem rapiens pœna mortis tenetur, etiam non ſequuta rapta. 47.1.5.6

Monitio.

Monitio vnica ſufficit ad effectum vt data negligentia hæredis, ad Epiſcopum deuoluatur exequendi poteſtas. 65.1.7

Monumentum.

Monumentum & ſepulchrum differunt. 504.2.4
Monumentum quid. ibid.
ad Monumentum conſtruendum ex ordinatione defuncti coguntur hæredes per iudicis officium. 505.1.2
in Monumento hæreditario liberti hæredes non inſtituti, abſque longi temporis præſcriptione ius ſepeliendi non habent. ibid.

Mons.

Montes, & colles differunt. 8.2.10

Mora.

Mora fauore minoris ætatis re ipſa ſine interpellatione committitur in bonæ fidei contractibus, fideicommiſſis, legatis. 299.2.1.2
Mora re ipſa, quæ videtur contracta fauore minoris ætatis, operabitur eoſdem effectus, quos operatur mora regularis in contractibus bonæ fidei. 300.1.5
Moræ purgatio non admittitur in conditionibus, etiam fauore libertatis. 200.2.4
Moræ purgatio etiam in tranſactione admittitur. 212.2.3

Moratoria.

Moratoria conceſſa debitori non prodeſt eius hæredibus. 135.1.17
Moratoria non ſit ad decennium, imò debet eſſe talis, vt creditor in modico lædatur. ibid.18
Moratoria vt locum habeat, ſatiſdatio debet eſſe cum fideiuſſoribus. 136.2.9
Quid ſi debitor eſſet adeò pauper, quod fideiuſſionem præſtare non valeret. ibid.2.10

Mors.

Mors ciuilis quando æquiparetur naturali. 81.1.2
Mortis caſus videtur includi ſub caſu remotionis. 229.1.4
Mortis caſus comprehendit caſum finiti officij. ibid.8
poſt Mortem collatum colore donationis cauſa mortis, non ſubſiſtit. 188.1.2
per Mortem non extare, vel per remotionem, paria ſunt. 229.1.3
ob Mortem ſerui, ciuilis & criminalis actio competit. 475.2.2
Mortem minantes, vide *Populatores.*

Mox.

τò *Mox* priuationem ipſo iure inducit. 215.2.35

Mulcta.

Mulcta. 169.2
Mulcta omnis crudelis eſt, & ſeuera. 170.1.3
Mulcta iterari trina vice poteſt ob peccatorum continuationem. ibid 2.3
Mulcta poteſt in comminatione per iudicem applicari parti, & deputari pro fabrica palatij. ibid.5
Mulcta remitti, vel minui poteſt, ſtante paupertate. 171.1.11
Mulctæ ſolutio non infert damnum famæ. 169.2.2
Mulctæ pertinent ad fiſcum. 170.1.4
Mulctæ reorum, aliaque ad fiſcum pertinentia donari poſſunt à iudice cauſa remunerationis. ibid.2.7
Mulctæ ius pertinet etiam ad delegatum. ibid.8
Mulctæ quæ à iudicibus infliguntur. 169.2
Mulctæ niſi ad opera publica, & alias probabiles cauſas conſerantur, pertinent ad ærarium Principis. 170.1.1

Et

Index Rerum,

Et poteſt iudex hanc mulctam adiudicare operibus publicis, vel aliis cauſis neceſſariis. ibid.2
Mulctæ hodie imponuntur pro arbitrio iudicum. ibid.2.9

Mulctare.

Mulctandi ius non habuit curator Reipublicæ. 170.1.1
An habeat iudex delegatus, remiſſiuè. ibid.2
Mulctandi ius habent præfecti Prætorio ob grauiſſima peccata ad quinquaginta auri libras. ibid.1
Mulctandi licentiam vltra duas vncias non habent moderatores ordinarij prouinciarum. 170.3.1
Mulctandi poteſtatem ad ſex libras habuit Proconſul pro tuenda iuriſdictione. ibid.4
in Mulctando modum excedens ad pœnam dupli fiſco ſoluendam tenetur. ibid.4
Mulctari, aut condemnari nemo debet ſine culpa ob præcipitem perſuaſionem. ibid.6

Mulier.

Mulier ſoluto matrimonio non tenetur ſtare contractui facto conſtante matrimonio, ſine conſenſu & auctoritate mariti. 29.1.9
Mulier ſi poſt matrimonium copula conſummatum ingreditur Religionem de conſenſu mariti, locus erit pacto lucrandæ dotis, ac ſi morte naturali fuiſſet ſolutum matrimonium. 81.2.7
Mulier hæretica ius tacitæ hypothecæ, & vt præferatur aliis creditoribus, amittit. 94.1.1.2
Mulier per ignorantiam iuris ſolutum indebitum repetit. 132.2.3
Mulier honeſta dum domus quam inhabitat, pro debitis obligata hæret, ex domicilio non trahenda in publicum. 160.1.1
Mulier ſi honeſtæ conditionis ſit, pro debito præſertim pecuniario carcerari minimè poteſt. ibid.2
Etiamſi renuntiauerit priuilegio ne in carcerem detrudatur pro ciuili debito. ibid.3
Mulier carcerari nequit, non ſolùm pro debito pecuniario alicuius priuatæ perſonæ, ſed etiam pro debito publico. ibid.4
Mulier tam pro cauſa ciuili, quàm criminali carcerari nequit. ibid.5
Mulier non eſt incarceranda pro fiſcalibus & priuatis debitis, ſed ad legitimam defenſionem viua voce, aut per Procuratorem interponendam admittetur. 161.1.1
Nec incarcerari poteſt pro debito publico, & fiſcali. ibid.2
Mulier non poteſt ingredi fundum dotalem propria auctoritate, ſi alius tenet, & contradicit. 202.1.5
Mulier intra annum habitum luctuoſum deponere, non autem durante luctus anno alij nubere poteſt. 237.2.1.2
Mulier niſi in rem ſuam agere, & procurare non poteſt. 240.2.2
Mulier ob ſexum non defendit, ſed tutorem petit filio. 245.2.1.2
Mulier non poteſt eſſe procuratrix. ibid.4 7
Quod ſic. ibid.6
Mulier etiam pro filio pupillo in iudicio non admittitur. ibid.5
Mulier mercatrix, extranea ſcilicet perſona, admittitur in iudicio pro alio. 254.2.4
Mulier ſi conſentiat alienationi animo decipiendi emptorem, tunc in præiudicium mulieris decipientis ea alienatio habebitur pro valida. 304.2.4
Mulier minor contrahens matrimonium cum pari, dotem in rebus immobilibus conſtituere poteſt. 250.2.4
Mulier arbitri munus gerit. 327.1.1
Mulier honeſta abſente aduerſario coram officialibus præſtat iuramentum calumniæ. 331.2.4
Mulier omnia bona ſua poteſt dare in dotem & primo, & ſecundo viro. 432.2.4
Mulier inhoneſta, vide *Meretrix.*
Mulieri in hæreſim lapſæ, & ab Eccleſia receptæ cum detruſione in carcerem, maritus alimenta præſtare non cogitur. 99.2.6
Mulieri non ſuccurritur niſi in caſibus expreſſis. 133.1.3
Mulieri an agere liceat pro parentibus & filiis, remiſſiuè. 245.2.3
Mulierem viri veſte, aut virum fœminea deambulare prohibetur. 86.2.6
contra Mulierem in iudicio procuratricem conſtitutam ſi nihil opponatur, valebit iudicium. 245.2.8
Mulieres hæreticæ non habent tacitam hypothecam, quam aliàs haberent, ſi eſſent Catholicæ. 94.1.3
Mulieres procuratrices ad iudicia pro aliis eſſe non poſſunt. 240.2.3
Poſſunt pro re ſua. ibid.4
Mulieres ſunt verecundiores, eaſque in primis decet verecundia. 308.1.4
Mulieres maritorum ſuorum conditione tenentur. 318.1.3
Mulieres inconſtantes, & mutabiles, remiſſiuè. 403.1.3
Mulieribus hæreticis pro aliis fideiubentibus denegatur beneficium Senatuſconſulti Velleiani, quod aliàs non denegaretur. 94.1.5
Mulieribus non ſuccurritur ob ignorantiam iuris in lucris captandis, niſi ſint minorennes. 133.1.1
Mulieribus non magis, quàm maſculis iura ob ignorantiam ſubueniunt. 133.1.2
Mulieribus an ſubueniatur in caſibus à iure expreſſis, ſi eiam actum faciant, remiſſiuè. ibid.4

Mutatio.

Mutatio Procuratoris non perimit inſtantiam, nec obeſt parti aduerſæ. 327.2.4
ex Mutatione iudicis non mutari iudicium. 340.1.13

Mutuum.

Mutuum quod non probatur verſum in Eccleſiæ vtilitatem, licet non valeat in eius præiudicium, valet tamen vt Prælatus contrahens per ſe & ſuos hæredes ad eius ſolutionem teneatur. 27.1.13
Mutuum verſum fuiſſe in vtilitatem minoris, vel non, quis probare debeat. Vide *Minor, Reſtitutio.*
Mutuum ſi à principio verſum ſit in vtilitatem Eccleſiæ vel minoris, Eccleſia, vel minor tenebitur, quamuis vtilitas non duret. 296.2.3
Etiamſi fortuitò pereat antequam in vtilitatem conuertatur. ibid.4
Si probatur minorem ex pecunia mutuo data rem emiſſe, debet attendi tempus litis conteſtatæ, & ſententiæ. ibid.5
Mutui facti tempore quando conſtat quod Eccleſia valde indigebat pecunia mutuatitia, & conſtat adminiſtratorem accepiſſe mutuò eam ob cauſam, tunc coniectura ut pecuniam fuiſſe verſam in eam cauſam Eccleſiæ vtilem, & neceſſariam. 27.1.16

N

Narratio.

Narratio actoris cum contradictione rei, & iudicis cognitione, litis conteſtationem inducunt. 354.1.1

Natura.

contra Naturam peccantibus minimè parcendum. 178.2.15

Naturalis.

Naturales plebeiorum vt reuocant (iuxta Ord. Reg. Luſitan.) portionem legitimam ex hæreditate patris, prout alij filij legitimi poſt patris obitum, an hi quoque reuocare poſſint per querelam inofficioſæ donationis donata à patre in vita ſua in fraudem ſuarum legitimarum. 396.1.8
Naturales legitimati per reſcriptum Principis, quamuis habeantur pro verè legitimis, attamen non poſſunt dici ex legitimo matrimonio nati. 410.1.5

Nauigatio.

ob Nauigationem hybernam periculoſam iudices Rhodiorum, & quinque vrbium per quinos menſes hyemabunt. 157.1.1.3

Nauis.

Nauis Eccleſiæ non excuſatur ab onere vecturæ publicam ſpectantur vtilitatem. 14.2.1
Nauium plauſtrorumque præſtatio inter Regalia connumerantur. 15.1.7

Negligentia.

Negligentia ſola non ſufficit, ſed requiritur & dolus aduerſarij. 270.2.4

Negare.

Negare Principis poteſtatem & facultatem inſtar ſacrilegij eſt. 145.1.1

Negotium.

pro Negotio communi geſto locum habet negotiorum geſtorum actio. 259.1.1
Negotia geſta. 253.2
Negotia propria quilibet peius curare præſumitur quàm aliena. 471.1.4
Negotiorum geſtorum actio perſonalis eſt, non realis. 259.2.1.2
Negotiorum geſtor niſi caſum fortuitum ſpeciali pacto præſtare in ſe recipit, de caſu fortuito non tenetur. 259.2.1.2
Si admonitus à domino ne ſua negotia in ipſius abſentia gereret, niſi ea lege vt teneretur de caſu fortuito, tunc ſi ſecus agat, tenetur de caſu fortuito. ibid.3
Regulariter de dolo, lata & leui culpa tenetur. ibid.1.5
in Negotiis priuatorum ceſſabit tuitio, & executio militaris. 159.2.1

Nemo.

Nemo per aquam ex fundo ſuo vicino ſeruit, cùm ſit proprium agrorum. 470.2.2
Nemini paretur in his, quæ ad rigorem iuris conſeruandum ſunt introducta. 129.2.8

Neophytus.

Neophytus contra Chriſtianum non admittitur in teſtem. 101.1.5

Nepos.

Nepos.

Nepos non admittitur ad querelam inofficioſi per patrem repudiatam vel expreſsè, vel tacitè per lapſum temporis, ex perſona patris, & ſic ex iure tranſmiſſionis. 418.1.4

Nepos conceptus poſt mortem aui, et non ſuccedit. ibid.2.9

Neptis.

Neptis exhæredata, etiam ex filio emancipato nata querelam habet inofficioſi. 396.2

Neſtoriani.

Neſtoriani cœtus non habeant ſub pœna publicationis bonorum. 98.2.3

Neſtoriani, & Porphyriani, eorumque ſectæ, & errores, remiſſiuè. ibid.4

Neſtorianorum libri indigni luce & lectione concremandi ſunt. ibid.2

Neſtorius.

Neſtorij portentoſum dogma propagantes, & hoc ſequentes, legum & domicilij iure ſunt indigni in Imperio Romano. ibid.1.1

Nobilis.

Nobiliores mitiùs puniuntur, cùm pœna corporalis eſt infligenda, non verò ſi pecuniaria, & quoad forum exterius, non autem quantum ad interius. 8.2.5.& 98.2.10

Nobiles qui in vrbe morantur, in maiori pretio habentur. 92.1.6

Nobiles præferendi ſunt aliis in aſſequendis magiſtratibus. ibid.1.7

Nobiles mitiùs puniuntur, quàm plebeij. 111.2.4

Nobiles tenentur contribuere cum aliis in collectis, ratione eorum bonorum, pro quibus ſeruitia non præſtant Regi. 155.1.2

Nobiles in ſalutatione præ aliis debent honorari. 161.2.5

Nobiles per Procuratorem comparent in criminalibus. 248.2.5

Nobiles Romæ nunquam condemnantur, præſertim in pœnam corporalem, niſi conſulto Principe. 386.1.14

Nobiles quando eorum cauſæ agitantur, ſedere debent cum ipſo iudice. ibid.19

Etiam in cauſa criminali. ibid.20

Inter Nobiles alij ſunt nobiliores. 187.2.4

Nobilitas.

Nobilitas quo antiquior, eo quoque maior. 126.1.34. & 127.2.47.

Nobilitatem paternam filius ſequitur, non maternam. 442.2.4

Nobilitatus.

Nobilitatus ab Imperatore, vel Rege non recognoſcente ſuperiorem, anteponitur alteri nobilitato ab inferiore qui nobilitare poteſt. 232.1.10

Nomen.

Nomen Domini in principio cuiuſque rei inuocandum. 1.1.1

Nomen Domini, & diuinum Numen, eadem. ibid.2.5

Vide *Auctoritas.*

Initium bonum ſequitur ex inuocatione diuini Nominis. ibid.3

Nomina collegarum eandem artem profitentium eo tempore, quo collegæ recipiuntur in numerum collegarum, inſcribenda ſunt matricolæ. 227.2.1

Nomina debitorum per hominis iudicium diuidenda ſunt, dum extant diuiſa ipſo iure. 479.1.2

Nomina ipſo iure, & ſine diuiſione poſſunt diuidi, licèt aliàs non recipiant diuiſionem. 380.2.4.5.6.7

Nominatio.

Nominatio domini quando fieri debet in iudicio, quid operetur, & in quo differat à laudatione authoris, an habeat locum in poſſeſſorio, & in rebus mobilibus, & incorporalibus, remiſſiuè. 379.2.4

Non.

Tà *Non ſum hæres*, vel *nolo eſſe hæres*, vel *nolo adire*, non inducunt repudiationem. 129.1.4

Noſocomium.

Noſocomium eſt locus conſtitutus propter pauperes ægrotantes, & languentes, qui infirmis alimenta ſubminiſtrantur. 35.2.6

Notæ Papiniani ſub imperiali nomine à Triboniano, & collegis ſuppletæ, & approbatæ, non abrogandæ. 125.1.9

Notarius.

Notarius Principis an dignitatem habeat. 124.1.8

Dicitur Clariſſimus. 231.1.9

Notarij ſtipulatione non poteſt alteri quæri ſine ceſſione, niſi ſtipuletur aliquid, quod ad ſuum officium pertineat. 61.2.3

Notario debetur ſalarium pro inſtrumento facto pauperi. 93.2.6

Notarij recipientes vltra ſalarium taxatum puniendi ſunt. 61.1.3

Notificatio.

Notificatio, vide *Denunciatio.*

Notitia.

Notitia, ideſt, ſcholarium breue, & catalogus. 153.1.4

Notorium.

Notorium non eget probatione. 303.1.5

Nouatio.

Nouatio legitima confirmata per acceptilationem actionem priſtinam perimit. 266.2.3

Nouatio neceſſariò non purgat moram. 332.2.4

contra Nouationem, & acceptilationem ob læſionem immoderatam filio contra patrem non doli, ſed verecundiæ cauſa actio in factum competit. 266.2.4

Nouitius.

Nouitius, vel alius ſi intuitu ingreſſus Religionis donationem faciat de ſuis bonis, & deinde profeſſio non emittatur, talis donatio eſt irrita & nulla. 20.1.38

Nouitius, & deinde iam profeſſus, an & quando poſſit teſtamentum antea factum reuocare, aut ſaltem declarare, remiſſiuè. 21.1.19

Nouitij morientis intra annum probationis bona non ſunt monaſterij: ſed placet diſtinctio. 17.2.5

Nullitas.

Nullitas non poteſt opponi niſi ab illo, in cuius fauorem fuit introducta. 209.2.4

Nullitas ratione incompetentiæ iudicis impedit executionem trium ſententiarum conformium, nec tollitur per reſcriptum Principis. 497.1.5

de Nullitate ſententiæ latæ à delegato Principis ſolus Princeps cognoſcit. 277.2.3

Intellige vt ibid.4

Nullus.

Tà *Nullis volumus voluptatibus occupari*, l.10. de feriis, enodantur. 365.1.2

Numen.

Numen vtile quàm ſit in principio cuiuſque rei inuocare diuinum, ſeu Nomen Domini. 1.2.5

Numen diuinum, ſeu nomen Domini, eadem. ibid.6

Numen diuinum in principio cuiuſque rei inuocandum, & ab eo adiutorium petendum. 125.2.26

extra diuini Numinis præſidium nihil quicquam moliri poſſumus. 1.1.2

Numerus.

Numerus maior non debet eſſe in Eccleſia, quàm patiantur facultates ipſius. 21.1.1

Nuncius.

Nuncius ſine commiſſione, vel licentia citare non poteſt. 60.2.6

Nuncius, vel officialis ſi ſemel iurauit pro toto officio, ſufficit. 331.2.3

Nuncios contra imperiale præceptum in præiudicium inſtantiæ & partis mutans, quinque librarum auri mulctam metuat. 345.2.2

Nuptiæ.

Nuptiæ Clericorum vetitæ, & permiſſæ. 41.1

Nuptiæ inter Chriſtianos prohibitæ, etiam Iudæis interdictæ ſunt, lege Iudæorum ceſſante. 105.2.1

Nuptiarum legitimarum impedimentum ſtans à principio imputatur ſcienti, & non ignoranti. 91.2.2

O

Oblatio.

OBlatio poſt terminum in tranſactione locum habet. 212.2.1

Obligari, & Obligatio.

Obligari non valens, tenetur, ſiue is ſit pupillus, ſiue alius, quatenus locupletior factus eſt. 29.1.10

Obligatio defuncti diuiditur inter hæredes pro portione. 192.2.2

Obligatio naturalis naturaliter oritur ex conſenſu agentium. 218.2.3

Obligatio contracta ratione adminiſtrationis tranſit ad hæredes. 258.2.1

Contra hæredes geſtoris datur vtilis negotiorum geſtorum actio. ibid.2

Obligatio perſonalis non impedit libertatem ſerui, & liberatus non tenetur de prioribus geſtis. 259.1.1

Obligatio de ſoluendo cuilibet Canonico decem quolibet anno, ſi tunc non erant niſi ſex Canonici, & poſtea auctus eſt numerus, non tenditur ad augmentum. 474.1.9

ex Obligatione præſtandi alimenta vtplurimùm ſubſequitur obligatio præſtandi dotem. 409.1.3

Obligationes & pacta ad veros hæredes tranſeunt. 191.2.2

Obligatus.

Obligatus ad cohortalia obſequia regimen prouinciæ, aut cingulum militiæ non affectabit, nec liberalitate Cæſaris per inanem inſtantiam fruetur. 158.1.2

Obligati ad ratiocinia non ante, ſed ſolùm poſt redditas rationes ordinari poſſunt. 45.2.5

Occaſio.

Occaſionis notio. 224.2.5

Occidens.

Index Rerum,

Occidens.

Occidens animal de ſuâ natura manſuetum, tenetur de eius æſtimatione quanti plus vno anno à die mortis retro valuit, iuxta legem Hiſpan. 475.2.2

Occidens alienam ancillam tenetur ciuiliter actione l. Aquiliæ, & criminaliter l. Cornelia de ſicariis. 476.1.1

Occidens, vel vulnerans aliquem, etiam ſeruum, equum, oues, aut alia animalia, qua teneatur pœna. ibid.4

Occupans.

Occupans poſt litem conteſtatam in cauſa finium regundorum aliquam partem ſeudi alterius propria auctoritate, & ibi ponens confinia, amittit illam partem, & tantundem de ſuo tenetur dare aduerſario. 498.2.3

Octauianus.

Octauianus Auguſtus prohibuit ne Dominus appellaretur. 1.2.9

Oeconomus.

Oeconomus vendens res Eccleſiaſticas, vltra quod de damnis & reſtitutione tenetur, priuandus eſt officio. 24.2.25

Oeconomus, & huius coniuncti res Eccleſiæ cum debita ſolemnitate licitè præ aliis non acquirunt. 28.1.1

Oeconomus & gubernatores Eccleſiæ in penſione & canone Eccleſiaſticæ emphyteuſis quid congruum ſit, attendere & ſpectare debent. 30.2.2

Oeconomus ordinatus in cauſa Eccleſiæ conueniendus eſt. 68.1.12

Oeconomus quis, & quod eius officium. ibid.13

Oeconomus debet conſtitui ab Epiſcopo, ſed cum conſenſu Capituli. ibid.16

Oeconomus Eccleſiæ Epiſcopi an debeat eſſe Clericus. ibid.17

Oeconomus Eccleſiarum iudices refugarum eccleſiaſticorum poſt traditas refugas inſtruat, vt æquitatem conuenientem in executione adhibeant. 115.1.19

Oeconomi appellantur actores, ſeu diſpenſatores Eccleſiæ, quibus ſcilicet rerum eccleſiaſticarum gubernatio, & diſpenſatio conſenſu Epiſcopi conceditur. 23.2.4

Oeconomi & executores Clericorum ſpectularum loco duos duntaxat conferunt ſolidos, Clerici iſtas ſumptus, & expenſas minores laicis ferant. 60.2.3

Oeconomi alienantes res Eccleſiarum in caſibus prohibitis, quas pœnas incurrant. 67.1.14

Oeconomi rationem œconomiæ reddere debent coram Epiſcopo. ibid.15

Oeconomis, & aliis ſimilibus adminiſtratoribus rerum Eccleſiaſticarum licet eas aliquando transferre in ſuos propinquos. 28.1.2

Offendere.

Offendi timens ab alio, implorare poteſt officium iudicis, vt illum compellat ſibi præſtare cautionem de non offendendo. 114.1.3

Officialis.

Officialis finito officio intra 50. dies ſuper furto ciuiliter conuentus, pendente inſtantia ante ſententiam latam, relicto domi Procuratore diſcedere licitè poteſt. 162.1.7

Officialis publicus, qui poſt finitum officium ante 50. dies aufugerit, habetur pro confeſſo. 164.1.7

de Officialibus qui inculpantur de aliquo, ſi aufugiant, quid. ibid.4

Officialis ſi ſemel iurauit, pro toto officio ſufficit. 331.2.3 Vide *Iuramentum*.

Officiales publici non adſtringuntur iugo clericali, dum rationibus reddendis adſtricti ſunt. 45.2.1

Officiales & milites, elapſo officij termino ad clericatus officia, vel ordinem aſpirare poſſunt. 62.1.1

Intellige vt ibid.2

Officiales iudicum ſportulas immoderatas vltra taxationem exigentes impunes non ſunt. 148.2.9

Officiales Præfectorum curſum publicum turbantes, Præſes culpa horum Præfecto ſignificata vindicat. 156.2.1

Officiales à loco adminiſtrationis recedere non poſſunt. 232.2.9

Officiales Procuratoris Cæſaris in cauſa ciuili conueniendi coram ipſo Procuratore, ſecus in cauſa criminali. 389 1.1.2

Officiales Africæ, vide *Dux*. 148.1

Officialibus competens ſalarium debet conſtitui. 232.2.10

Officium.

Officium Præfecti prætorio Africæ, & de omni eiuſdem diœceſeos ſtatu. 148.1

Officium Præfecti prætorio Orientis & Illyrici. 147.1

Officium Præfecti vrbi. 149.2

Officium Magiſtri militum. 150.2

Officium Quæſtoris. 151.1

Officium Magiſtri officiorum. 152.1

Officium Comitis ſacrarum largitionum. 153.1

Officium Comitis rerum priuatarum. ibid.

Officium Comitis ſacri palatij. ibid.

Officium Comitis ſacri patrimonij. 154.1

Officium Proconſulis & Legati. ibid.2

Officium Comitis Orientis. ibid.

Officium Præfecti Auguſtalis. 155.1

Officium Vicarij. ibid.

Officium prætoris. ibid.2

Officium Rectoris prouinciæ. 156.1

Officium Præfecti vigilum. 158.2

Officium ciuilium iudicum. ibid.

Officium militarium iudicum. 159.2

Officium diuerſorum iudicum. 160.1

Officium eius, qui vicem alicuius, vel præſidis obtinet. 162.2

Officium emptum filio ex pecuniis paternis, an ſit ei in legitimam imputandum. 165.1.4

Officium morte finiri, aut tempore à legibus præfinito, paria ſunt. 229.1.1

Officium Procuratoris regulariter nemo in ſe recipit. 244.2.1

Limita vt ibid.3

Fallit. ibid.4

Officium illud, quo quis compellitur pro alio ſoluere, poteſt is qui ſoluit, implorare. 387.2.1

Officium iudicis eſt familias non ſeparare, & ſeparatas coniungere. 496.1.1

Officij neceſſitate facta impediunt actionem negotiorum geſtorum. 255.1.1

τὸ Officij ſimpliciter prolati notio. ibid.2

Officia empta conſtante matrimonio an ſint communia, remiſſiuè. 165.1.5

Officia ex quibus parantur vitæ ſubſidia, non ſine graui cauſa alicui adimenda. 226.2.3.4.5

Amplia vt ibid 6

Officia duo qualiter quis habere poſſit in eodem loco, remiſſiuè. ibid.2.5

Officia appeti an & quando poſſint, remiſſiuè. 132.2.3

Officia induſtrialia non ſunt ad hæredem tranſitoria. 258.2.3

Officiorum emptiones illicitæ. 164.2.2

Officiorum ampliatio, & an officium ampliatum ſit idem officium, remiſſiuè. ibid.

Officiorum venditiones moraliter ſunt illicitæ. ibid.6

Omiſſum.

Omiſſa non vitiant reſcripta quoad expreſſè reſcripti decretum magis promouiſſent. 141.2.2

Omne.

Omnia noſtra facimus, quibus auctoritatem impartimur. 125.2.19

Oneratus.

Onerati indebitè per nauicularias, aut tranſvectionum rationes ſupplicando reſcripta pro remiſſione impetrant. 148.2.8

Onus.

Onus adiectum legitimæ, ipſo iure pro non adiecto habetur vbi non adhibetur conſenſus filij. 422.1.26

Opinio.

Opinio vnius, omiſſa multorum ſententia, attendenda, quando illa opinio eſt æquior, melior, verior. 125.2

Oppreſſus.

in Oppreſſis & miſerabilibus leuandis non ſemper attendi gradus iuriſdictionum. 250.1.4

Opus.

pro Opere Iuſtinianeo Deo agendæ ſunt gratiæ. 127.2.30

Opera publica debent conſtrui ſumptibus publicis illius loci in quo fiunt. 15.1.2

Ordinandus.

Ordinandorum numerus pro qualitate redditnum conſiderandus, atque taxandus eſt. 52.2.2

Ordinarius.

Ordinarius cauſæ principalis poteſt eam delegare, reſeruata licentia ferendi ſententiam. 334.1.1

Poteſt delegare totam cauſam, & ſententiam ſibi reſeruare, dummodo audiat ter cauſam. ibid.2.2

Poteſt cauſas ſuarum partium delegare in parte, aut in totum. ibid.3

Ordinarius regulariter poteſt dare iudicem. 333.2.3

Ordinarius poteſt eſſe arbitrator, non arbiter, de iure ciuili. 344.2.5

Ordinario ob ſuſpicionem recuſato adiungitur Epiſcopus. ibid.1.1.2. & 342.1.2

Hodie adiungitur quilibet alius bonus vir non ſuſpectus, qui cum recuſato iudice inſimul cauſam cognoſcat. ibid.2

De iure Hiſpanico in ſeculari foro neque iudex ordinarius, neque delegatus deſinunt eſſe iudices in cauſa, circa quam recuſantur: ſed in cauſis ciuilibus aſſumunt adiunctum, quem ipſi eligunt; in cauſis verò criminalibus, quos huiuſmodi leges Hiſpanæ aliquantulum acutè illis præſcribunt. ibid.3

De iure Luſitano quid. ibid.4

Ordinatio.

Ordinatio Regia Luſitan. iubet recurri ad gloſſas Accurſij, deficiente lege Regni, vel lege Imperiali. 3.1.12

Ordo.

Ordo Epiſcopalis à fortuna ſeruili, non curiali liberat, & ſeruitia per

per interpoſitam perſonam præſtanda ſunt. 74.2.1
Ordo ad tempus remotus, nullo tempore infamiæ labem non parit, 135.1.3
Ordo quis ſeruetur hodie in appellationibus à ſententiis delegatorum. 348.1.2

Ordo iudicij.

Ordo iudiciorum. 352.1
Ordinum & dignitatum gradus obſeruandi ſunt. 152.2.2

Originarius.

Originarius loci beneficij debet, ſi eſt idoneus, aliis extraneis præferri. 52.2.3
Originarij loci, vbi Eccleſia ſita eſt, debent in Eccleſiis ordinari. ibid. 1
Originarij in magiſtratus eligendi. 156.1.6

Ornamentum.

Ornamenta publicorum operum deſtruenda non ſunt. 110.2.1.2

Orphanotrophium.

Orphanotrophium eſt locus in quo filij orbi & parentibus priuati nutriuntur. 35.1.7.41.2.9.& 66.1.5
Orphanotrophiorum primus inſtitutor quis. 73.1.4

Orphanotrophus.

Orphanotrophi cauſas agentes in iudicio ex pia commiſeratione immunes ſunt a ſatiſdationibus iudicialibus, & rationibus ſtrictè dandis, & ob neceſſitatem res orborum, quæ ſeruari commodè non poſſunt, licitè diſtrahunt. 66.1.1
Orphanotrophi, & priuilegia eorum. 41.1
Orphanotrophi qui. ibid 3

Orphanus.

Orphanus dicitur qui ſine patre & matre eſt. 66.1.6

Otium.

Otium & quies poſt longos labores quærenda. 62.1.3

P

Paciſc.

PAciſcens de quota litis cum graui damno litigatoris, lucro caret, & officio. 219.1.1.2.3.4
Paciſci non licet de hæreditate viuentis, etiam inter eos, qui ſpem habent proximam ſuccedendi. 185.2.4
Amplia vt ibid. 5
Et limita vt 186.1.6.7
Paciſci de futura mutua ſucceſſione permiſſum militibus. 188.1.5
Amplia vt ibid. 6
Et intellige vt ibid. 7
Paciſci non poſſunt filij de hæreditate parentum ſuperſtitum abſque eorum conſenſu. 196.1.6

Pactum.

Pactum quod res reuertatur ad Eccleſiam cum meliorationibus, an valeat. 25.1.32
Pactum quid. 179.1
Pactum ſuper incerto remittendo valet. ibid. 2.1
Pactum quo quis renunciat futuræ ſucceſſioni alicuius defuncti, valet. 180.1.11
Pactum tacitum prodeſt abſenti & ignoranti, & nocet creditoribus. ibid. 2.1
Procedit vt 181.1.5
Pactum verum requirit præſentiam partis, non tacitum. ibid. 3
Pactum & ſolutio quandoque liberant. 182.1.2
Pactum appoſitum ſuper fœtibus pecorum inter dominum & paſtorem diuidendis, ſeruandum eſt. 183.1.1.2
Pactum nudum appoſitum iuxta rei traditionem, veſtiri ab ea. ibid. 2.1
Pactum nudum iuratum an pariat actionem, attento iure ciuili. ibid. 4
Pactum ad eos extenditur, ad quos extenditur illud ſuper quo imponitur. 184.1.1
Tranſit ad hæredes ob intereſſe cauſarum. ibid. 2
Porrigitur etiam ad eum, cuius intereſt. ibid. 3.4
Pactum ſecundum primo contrarium non tollit illud, niſi ope exceptionis. ibid. 2.4.7
Pactum appoſitum iuxta contractum incontinenti actionem parit. 185.1.1.2.3
Pactum, ſeu conditio poteſt incontinenti apponi in contractu, etiamſi illo abſoluto modo contrahentes aliò non diuerterint. ibid. 4
Pactum auferens liberam teſtandi facultatem inualidum eſt. ibid. 2.1
Pactum de ſuccedendo nullum eſt, & inualidum. ibid. 3
Pactum, ſiue ſcriptum, ſiue non, in ſcripturam redactum ſeruandum eſt. 187.1.1
Pactum de inuicem ſuccedendo, à priuatis initum non habet vim vltimæ voluntatis. 188.1.1.4
Pactum ſucceſſionis, vel hæreditatis propriæ dandæ fauore piæ cauſæ valet. ibid. 2.8
Pactum mutuæ ſucceſſionis donationi ſimile, ſed non eſt vera donatio cauſa mortis. ibid. 18
Pactum reciprocum habet in ſe onus, ob viciſſitudinem. ibid. 12
Pactum in conuentionibus nominatis non obligat, ſi ille cum quo contraxeris, ex parte ſua non adimplet contractum. 189.1.2
Pactum hæredis putatiui intuitu initum vero hæredi non prodeſt. 191.2.1
Pactum de non petendo legatum aliquibus hæredibus factum, aliis cohæredibus non prodeſt. ibid. 3
Pactum nudum appoſitum contractui ſtricti iuris veterem actionem infirmat, & nouam parit. 192.2.1
Appoſitum ſtipulationi veſtitur cohærentia ſtipulationis, ibid. 2.3
Pactum nudum non corroboratur ex pluribus præſtationibus, & ſolutionibus inſecutis. 193.1.2
Pactum quo diſponitur de hæreditate viuentis, non valet diſſentiente illo, de cuius hæreditate agitur, aut conſentiente, non ad mortem in conſenſu perſeuerante. 195.1.1.2
Nec confirmatur iuramento. ibid. 2.3
Nec valet fauore piæ cauſæ. ibid. 4
Nec denique ſtante ſtatuto, vel conſuetudine, vt pacta futuræ ſucceſſionis abſque conſenſu eius, de cuius hæreditate agitur, valerent. ibid. 5
Pactum circa hæreditatem perſonæ incertæ valet. 196.1.7
Pactum de futura ſucceſſione quærenda valet, quando ille, de cuius ſucceſſione agitur, conſentit, & in huiuſmodi conſenſu perſeuerat vſque ad mortem. ibid. 2.9
Limita vt ibid. 10
Sufficit autem tacita illius conſenſus reuocatio. ibid. 11.12
Pactum cum extraneo de bonis fideicommiſſi, an fieri poſſit viuente grauato. ibid. 13
Pactum renunciationis hæreditatis perſonæ viuentis, abſque eius conſenſu non valet, quamuis non ſit de tota hæreditate, ſed de certa parte. 197.1.16
Pactum veniens in conſequentiam alterius contractus præcedentis valet. ibid. 19
Pactum ſucceſſionis reciprocum inter fratres, improbabile votum captandæ mortis remouet. 201.2.1
Pactum de quota litis non valet, quamuis fuerit ſub nomine ſalarij, quod in iure appellatur Honorarium. 220.1.5
Declara vt ibid. 6
Pactum etiamſi non fiat de quota litis, ſed de re certa in litem deducta, nullum eſt. ibid. 7
Etiamſi fiat de danda certa pecuniarum quantitate Procuratori, ſeu Aduocato in caſu victoriæ tantùm. ibid. 8
Procedit etiamſi promiſſa certa quantitas moderata. ibid. 9
Intellige tamen vt ibid. 10
Quid ſi in caſu victoriæ promittatur aliquid plus? diſtingue & ſolue vt ibid. 11
Et quid ſi pactum de quota litis fuerit iuratum. ibid. 12
Pactum de minima etiam quota litis non valet. ibid. 2.18
De aliquid dando in caſu victoriæ nomine palmarij, valet. ibid. 19
Declara vt ibid. 21.22
Pactum de quota litis quare improbetur à iure, oſtenditur. ibid. 2.23
Pactum gratuitum, nec purgatio, aut iuramentum infamant. 218.1.2
Pactum de quota litis reprobatur in Procuratore, & illum ab agendo repellit. 244.2.1.2
Pactum ſororis natu maioris non præiudicat fratri. 275.2.1
Pactum quo continetur vt ſolutio debiti non poſſit probari, niſi per ſcripturam, non tenet. 335.2.4
Pactum cohæredum non præiudicat creditoribus. 487.1.1
Pactum de dote patri reſtituenda, licèt ſecundùm receptam ſententiam impediat dotem in filia conſolidari, tamen ſi cum extraneis inſtituitur, non obſtante pacto conſolidatur in eius perſona. 496.2.4
Vide *Oblat* o.
ex Pacto non naſcitur actio. 183.2.3
Pacto patri non tollit filio querelam inofficioſi. 419.2.7
ex Pacto appoſito per alium in contractu commodati, vel depoſiti rei meæ, acquiritur hæredi paciſcentis directa actio ad exhibendum; alij autem quàm hæredi paciſcentis, vtilis actio. 503.3.1
ex Pacto appoſito ſuper re mea, quæ debet durare mea, regulariter bene quæritur actio tertio, ſecus quando non debet durare mea. ibid. 2
Pacta iudiciali ſententia, vel amicabili finita, reſuſcitanda non ſunt. 127.2.43
Pacta. 179.1
Pacta ſuper fideicommiſſo conditionali licita ſunt. ibid. 2.3
Pacta contra leges, conſtitutiones, & bonos mores non ſunt conficienda. 182.2.1.2
Pacta contra leges quando dicantur fieri. ibid. 3
Pacta nouiſſima prioribus contraria, ſeruanda ſunt. 184.2.1

Index Rerum.

Pacta vt ſeruentur, iuris naturæ & rationis eſt. 407.1.3
Pacta vetita, & contractus illiciti, pendente lite inter Aduocatum, & clientem ceſſabunt. 221.1.5
Pacta conferri poſſunt diebus feriatis. 365.1.5
Pacta futuræ ſucceſſionis non confirmantur iuramento. 410.2.14
Pacta hæredum non valent in præiudicium creditorum, vel debitorum, bene tamen ipſorum hæredum. 479.1.3

Paganus.

Paganus, vel hæreticus, ſi ſeruum Chriſtianum quocunque titulo poſſideant, eo ipſo ſeruus ille libertatem conſequitur. 83.2.16
Pagani, eorumque ſacrificia & templa. 109.2
Pagani qui, & vnde dicti. 110.1.1.2
Pagani, ſimul ac Iudæi bonis ſuis ſine cauſa priuari non poſſunt. 151.2.4
Paganis teſtimonia & conuerſationes cum Chriſtianis interdictæ. 201.1.2

Palæſtina.

Palæſtinæ duæ, ſuperior ſcil. & inferior. 108.2.4

Palatinus.

Palatini per Notarios ſuper negligentia iudicum conqueri poſſunt. 153.2.1
Iidem & accuſant iudices propriis potius, quàm publicis vtilitatibus ſtudentes. ibid.2
Palatini curam rationum Imperialium, & iuris emphyteuticarij exactiones olim colligebant. 154.1.1
Palatini cum prouincialibus nullum habebant commercium, ſed iudices Palatinorum pareant, & obſecundent. 157.2.1
Palatini, remiſſiuè. ibid.2

Palatium.

Palatij nomen habitatio Imperatoris obtinet, quòcumque ille diuerterit. 158.1.3
Palatia, & prætoria inhabitabunt Rectores prouinciarum, relictis priuatorum domibus. ibid.1.1
Palatia vrbium habitationi Prætorum inſeruiant, hiſce autem reparandis curam adhibeant Prætores. ibid.2

Palmarium.

Palmarium quid ſit. 220.2.10

Pandecta.

Pandectæ, ſiue Digeſta. 125.1.5
Pandectæ Iuſtiniani commentariis Doctorum potius obſcuriores, quam illuſtriores redduntur. ibid.2.20
Pandectæ & Digeſta continent deciſiones diſputationum in 150000. verſibus, & ſeptem partibus, quæ recenſentur. 127.1.7.8.9.10.11.12.13.14
Pandectarum partes ſeptem collectæ & concinnatæ per Tribonianum. ibid.15
in Pandectis concinnandis operam communem vltra Tribonianum, qui contulerint. ibid.16
Vide *Digeſta.*

Papa.

Papa an habeat temporalem iuriſdictionem. 6.2.9
Papa in dubio intendit cuiquam prouidere in patria ſua. 52.2.4
Papa in decidendis cauſis Fidei, aliiſque arduis ſolet requirere conſilium. 120.2.5

Parabolanus.

Parabolani qui. 56.1.2

Parangaria.

Parangaria quæ ſint, remiſſiuè. 25.1.3
Vide *Angaria.*

Parens.

Parens Monachus, qui poſt ingreſſum monaſterij vult inter liberos teſtari, adſtrictus eſt filiis legitimam abſque diminutione relinquere. 22.1.15
Parens promittens filiæ dotem inofficioſam, & vltra metam legis Regiæ, an poſſit aduerſus proprium factum venire agendo, vel excipiendo. 431.2.5
Parentes pulchra nomina & honeſta liberis imponere debent. 4.1.4
Parentes in vita ſua de rebus ſuis liberè diſponunt, etiam proiiciendo in mare, dum ne id in fraudem faciant. 417.2.18
Attamen filius, viuente patre qui bona diſſipat, petet vt ei aſſignentur bona aliqua patris pro alimentis. ibid.19
Verior opinio, quod in hoc caſu filiis debetur legitima, ſed quod non exigitur à patre ante diem, vel mortem illius. ibid.20

Pars.

maior Pars duarum ſufficit quod conſentiat in alienatione rerum Eccleſiæ. 29.1.20
Pars inſtrumenti ſola edi, & oſtendi debet. 184.1.8
Pars ea protuliſſe cenſetur, quæ Aduocatus parte præſente proponit. 234.1.1.2
Pars intra triduum poteſt reuocare confeſſionem Aduocati, etiam non docto de errore. ibid.2.3
Pars quæ ſenſerit ſe grauatam ex mandato generali facto in perſonam Procuratoris minùs inſtructi, poteſt petere vt aduerſarius compareat perſonaliter. 249.1.6
Pars iurare debens de calumnia poteſt petere tempus ad deliberandum, quando eſt dubius, vel incertus de facto, ſuper quo interrogatur. 330.1.8
Vel quando non poteſt eſſe inſtructa, vel factum, de quo pars interrogatur, eſſet antiquum, vel intricatum. ibid.9
Pars per procuratorem litigans iuramentum calumniæ requiſitum ab aduerſario ob certa impedimenta in loco, vbi degit, præſtare tenetur. ibid.10
Pars quæ compelleretur ad iurandum de calumnia, ſi peteret poſitionum copiam, compelli non poſſet, illâ non conceſſâ. 331.1.15
Pars quarta bonorum dicitur quæ à teſtatore relinquenda eſt. 392.1.3
Pars rei communis non poteſt vendi extraneo, intentato iudicio communi diuidundo, niſi de voluntate omnium ſociorum. 489.1.3
Partis & totius idem eſt iudicium. 38.1.2
Partis appellatione, ſi nulla adiicitur quota, continetur dimidia. 220.2.16
Vel etiam totum. ibid.17
Parte altera abſente, aut vtraque præſente, victus victori in expenſas condemnandus eſt. 339.2.45.46
Partes vbi non ſtipulatæ ſunt pœnam, ac ſententiam approbauerint, contra decreti contrauenire laudo licitè poſſunt. 326.2.7
Partes poſſunt componere, & in aliquem compromittere, vt cognoſcat, & definiat, an læſionem prætendentis reſtituendus ſit. 312.1.3
Poſſunt renuntiare feriis inductis pro neceſſitate & fauore hominum, non autem feriis ad honorem Dei, & Sanctorum. 363.2.10
Etiamſi cum iuramento renuntiatum eſſet feriis introductis ad honorem Dei. ibid.11
Partes ſi confirment ſententiam ipſo iure nullam, talis confirmatio licèt non validet ſententiam, tamen inducit obligationem de nouo, vt obſeruetur vi pacti, vel contractus. 493.1.3
Partium alterutra abſente, iuramentum calumniæ apud iudicem prouinciæ, vel locorum defenſorem licitè præſtatur. 331.2.5
Partibus litigantibus in prouincia præſentibus, controuerſia apud iudicem, ac prouinciæ Præſidem terminari debet. 376.1.2

Particeps.

in Participe idem eſt, quod in principali. 360.1.5

Participium.

Participium, vide *Verbum.*

Particularis.

contra Particularem, vt legatarium, non datur iudicium vniuerſale. 390.2.3

Partitio.

Partitio quare introducta. 491.1.5
Partitiones iam factæ, ſi impugnentur ob collationem alicuius rei per errorem, vel deceptionem omiſſam, quid. 478.2.3
Partitiones iam factæ impugnari poſſunt per reſtitutionem in integrum ex auxilio ætatis, ſi fortè cohæres læſus ſit minor. 491.2.3
Partitiones factæ coram iudice improrogabili, & omnino incompetenti, poſſunt annullari, & hæc nullitas omni tempore allegatur. 493.1.4

Partus.

Partus ſequitur matrem quoad conditionem ſtatus; & quoad dignitatem, familiam, & honorem, imitatur patrem. 441.1.1.2

Paſcha.

Paſchæ feſtiuitas, remiſſiuè. 362.1.9
de Paſchæ ſacris diebus, remiſſiuè. 363.2.5

Patarenus.

Patareni, eorumque ſectæ & errores, remiſſiuè. 200.2.3

Pater.

Pater & mater poſt ingreſſum monaſterij res de quibus ante ingreſſum diſpoſuerunt, poſtea inter liberos, ſalua eorum legitima, licitè diſponunt, & quomodo. 21.1.2
Pater quando ante profeſſionem diſpoſuit, non poteſt poſt profeſſionem diſponere, quando teſtamentum ante profeſſionem factum manſit firmum. 23.1.18
Pater in fructibus præbendæ filij non habet vſumfructum. 70.1.4
Pater, vel mater ſi dedit, & conceſſit filio aliquam rem, vel fundum, vt poſſit ad illius titulum ordinari, non confertur. ibid.5
Pater de ſuo expendit impenſas à ſe factas vt filium ab hoſtibus redimat, etiamſi filius captus ſit à Chriſtianis. 77.5.11
Pater non poteſt exhæredare filium, eo quòd illo inuito fuerit ingreſſus monaſterium. 81.1.18
Pater leno ob proſtitutionem filiæ patriam poteſtatem amittit ad filiæ implorationem. 90.1.2

pater

Pater, vel dominus qui proſtituit filias, vel ancillas, aut illis neceſſitatem peccandi impoſuit, earum poteſtate priuatus. ibid. 3

Pater à filio conueniri ſine venia nequit, etiamſi filius agat contra patrem in caſtrenſibus. 179.1.13

Pater an poſſit tranſigere in peculio aduentitio filij. 202.2.11

Pater adminiſtrans bona filij aduentitia, an poſſit conſtituere Procuratorem. 242.1.7.8

Pater tutor, aut curator filij tenetur reddere rationem, vt quilibet alius tutor, aut curator. 266.2.5

Pater an poſſit petere reſtitutionem in integrum pro filio abſque ſpeciali mandato. 314.1.6

Pater hæreditatem inter liberos diuidere inæqualiter poteſt, ſalua tamen legitima liberis debita. 397.1.1

Pater poteſt cui ex filiis velit, gratificare, dum tamen aliis relinquat legitimam. ibid. 5

Pater qui potuit exhæredare filiam, an poſſit illi etiam denegare alimenta & dotem. 401.2.9

Pater non tenetur dotare filiam quæ nupſit ante 25. ætatis annum, illo non conſentiente. 402.2.13

Intellige vt ibid. 14

Pater ſi in ſuo teſtamento prohibuit filio alienationem ſuæ legitimæ donec haberet ætatem 27. annorum, valebit iſta conditio vti appoſita in fauorem filij, & credetur patri ſuper hoc, nec dicitur grauamen legitimæ impoſitum. 404.1.4

Pater quando in vita per viam donationis donauit filio aliquam rem, quæ veniat imputanda in ſua legitima, ſi fuerit euicta, poterit filius agere de euictione contra alios fratres, vel cohæredes. 423.1.5

Pater ſi velit, poteſt aſſignare filio etiam inuito legitimam in vita. 393.1.10

Pater ex cauſa dotis, vel donationis propter nuptias poteſt dare filio exiſtenti in poteſtate. 428.1.4

Pater donare poteſt filio, patiendo ipſum habere vſumfructum bonorum aduentitiorum. ibid. 6

Donare ei poteſt pro eius legitima. ibid. 8

Poteſt ex cauſa caſtrenſis, vel quaſi caſtrenſis peculij. ibid. 9

Pater cùm donat filio in ſua poteſtate conſtituto, perinde habetur ac ſi ſibi ipſi donaret, vnde meritò talis donatio inutilis cenſetur. ibid. 10

Pater bona filij aduentitia à ſe vendita ab emptore vendicat. 448.1.19

Pater & teſtator poſſunt res inter hæredes diuidere. 480.1.1.2

Pater filiis alimenta æqualiter præſtet, niſi ſit filius primogenitus, cui dare debet alimenta pinguiora, & vberiora. ibid. 2.3

Pater emens nomine filij cenſetur ei donare. 484.1.4

Si emit, & nomen filij in inſtrumento apponi iubet; non tamen filij nomine, vt donet ei, emiſſe præſumitur, niſi re ipſa ſubſequuta ſit traditio. ibid. 5

Quando emit fundum, aliamve rem nomine filij emancipati, vel exiſtentis in poteſtate, ſed eam illi non tradidit, non præſumitur donatio. ibid. 6

Secus quando rem illam ei tradidit, etiamſi pater dediſſet pecuniam ipſi filio, vt ſuo nomine emeret. ibid. 7

Niſi inter filios magna reſultaret inæqualitas, vel eſſent coniecturæ, quæ ſignificare poſſint patrem donare noluiſſe. ibid. 8

Patris auctoritas non firmat contractum filiifam. vt non ſit locus reſtitutioni in integrum. 272.1.1

Patris iudicium ſeruandum à filiis in bonis diuidendis inter eos. 397.1.6. & 480.2.5

Patrimonium.

Patrimonium eſt altera vita hominibus. 228.1.4

Patrocinium.

Patrocinium potentiorum ad debitoris oppreſſionem captans cauſa priuandus. 250.1.2

Patrocinor.

nemo patrocinetur, niſi prius per iudices & peritos Regalis curiæ, aut illius loci, vbi velit patrocinari, inter ſe fideliter patrocinaturum, cui promiſerit, &c. 341.1.8

Patronus.

Patronus fiſci ante annum moriens, integrum ſalarium annuum ad hæredes tranſmittit. 228.1.2

Patroni ac liberti non vocantur in ius ſine venia. 177.2.2

Patroni cauſarum glorioſæ vocis confiſi munimine laborantium ſpem, vitam, & poſteros defendunt. 228.1.2

Patroni fiſci, & horum hæredes inuiti ad alia munera publica non compelluntur ſine ſpeciali Cæſaris auctoritate. 231.1.5

Patroni fiſci 50. auri libras ſub Zenone amiſſas ex gratia Iuſtiniani recuperarunt. ibid. 2.1

Pauca.

Pauca idonea effundere vtilior, quàm multis inutilibus homines prægrauare. 127.1.26

Pauper.

Pauper tabellioni nihil dare tenetur. 93.2.5

Pauperes, quibus beneficiarij fructus illos erogare debent, qui ad congruam ſuſtentationem neceſſarij non ſunt, illi dicuntur qui oſtiatim eleemoſynam quærunt, &c. 42.2.51

Pauperes qui, remiſſiuè. 20.1.4

Pauperes ſi indiſtinctè ſunt inſtituti, xeno adit hæreditatem, & in ægrotos confert relicta. 75.1.14

Pauperes idem ius habent quod viduæ ac pupilli ad vtendum priuilegio huius legis, vt poſſint reos ad Curiam trahere, ipſi verò trahi non poſſint. 373.2.35

Etiamſi culpa ſua in paupertatem inciderint. ibid. 36

Pauperum generalis inſtitutio, quos Titius voluerit, an valida. 60.2.3

Pauperum numero continetur qui licèt non ſit mendicans, tamen ſecundum ſtatum natalium ſuorum aliqua eget ſuſtentatione. 76.1.17

Pauperibus relictum ſub titulo relicti incertis perſonis non euaneſcit. 60.1.1.2

Pauperrimus is eſt, qui corpore laborans, ac ægrotans victum acquirere nequit. 75.2.5

Paupertas.

Paupertas debitori notu expreſſæ interpellationis defectum ſupplet. 320.1.4

Pax.

Pax Eccleſiæ Religionis vnitas. 8.1.13

Pax facta cum hæredibus proximioribus defuncti occiſi, vel in aliis criminibus, præcludit alios accuſare nolentes. 206.1.19

Pecco.

in nullo penitus peccare diuinitatis potius, quàm humanitatis eſt. 128.1.51

Peculatus.

Peculatus, deprædationum, concuſſionum, furtorumque flagitia mulctis non vindicabunt iudices. 170.2.5

Peculium.

Peculium caſtrenſe. 41.1

Peculium quaſi caſtrenſe quod ſit. 22.2.3

Peculium caſtrenſe quod. 425.1.3. & 478.1.4

Peculium profectitium quod reſpectiuè patrem ſpectat, atque filium, non confiſcatur ob delictum filij, nec è contra. 481.1.3

Pecunia.

Pecunia anima hominis dicitur. 228.1.5

Item ſecundus ſanguis. ibid. 6

Et optimus fideiuſſor futuræ neceſſitatis. ibid. 7

Pecunia non præſumitur ſoluentis, quando quis vt adminiſtrator vniuerſitatis emit aliquid ſimpliciter pro dicta vniuerſitate. 443.1.6

Pecuniæ depoſitionem allegans, depoſitionis probationem præſtà habeat. 173.2.1

Pecus.

Pecora aliena ſi damnum dent in vinea, horto, prato, aut in alia re aliena, quid. 477.2.1.5

Pedaneus.

Pedanei iudices. 346.2

Penitus.

Tò *Penitus*, nullitatem actus ipſo iure denotat. 221.1.25. & 474.2.4

Penſio.

Penſionis ſolutione non acquiritur dominium. 456.1.1

Perfectio.

Perfectio inchoatione dignior. 126.1.31

Peritus.

Periti rem melius percipiunt præſentibus litigantibus, quàm eis abſentibus. 497.2.4

Periurus.

Periurus in caſu huius legis ipſo iure infamiam incurrit. 216.1.38

Intellige vt ibid. 39

Permutatio.

Permutatio pro re æquali, maiori, vel meliori, expoſcente id Principe, aut Republica, non eſt Eccleſiæ prohibita. 31.1.1

Permutatio non prohibetur prohibita alienatione, quando permutatio fit cum re maiorem afferente vtilitatem, vel commoditatem. ibid. 1.4

Permutatio mutua eccleſiaſticorum bonorum conſenſu omnium intereſſe habentium facta rata eſt. ibid. 2.1

Permutatio inter Rectores Eccleſiarum de bonis eccleſiaſticis licitè fieri poteſt abſque Sedis Apoſt. beneplacito, & conſenſu. ibid. 2

Perpetuarius.

Perpetuarij qui. 154.1.3

Perpetuus.

Tò *Perpetuò*, ſine præfinitione temporis accipitur, & ſe in infinitum extendit. 26.1.8

Perſona.

Perſona loquentis nunquam comprehenditur in priuilegiis, ſtatutis, & legibus, vt læſa cenſeatur. 14.2.6

Index Rerum,

Perſona publica & priuata non poteſt Eccleſiaſticis imponere collectas, angarias, exactiones. 43.2.e

Perſona coniuncta non poteſt agere ſine mandato, cum cautione de rato in eis quæ requirunt mandatum ſpeciale. 243.1.13

Perſona miſerabilis. 370.1

Perſonæ appellatione non venit communitas, collegium, ſeu vniuerſitas. 53.1.2

Perſonam legitimam ſtandi in iudiciis qui habeant, vel non. 350.2

Perſonæ eccleſiaſticæ Deo dicatæ teſtamento quid relinquere poſſunt Eccleſiis, martyrii, Clericis, Monachis, & pauperibus. 66.1.e

Perſonæ eccleſiaſticæ quæ ſint. 69.2.3

Perſonæ eccleſiaſticæ, vide *Eccleſia*.

Perſonæ illuſtres per Procuratorem agunt, aliæ autem iuri communi ſe conformant. 248.2.1

Perſonæ illuſtres accuſati ſedere, & non ſtare debent quando conueniuntur in prouinciis, ſecus ſi in Curia. ibid.3

Perſonæ illuſtres per ſe non litigant, ſed per Procuratores. 248.1.2

Niſi in cauſa criminali. ibid.4

Perſonæ, quibus litium proſecutio in indiuiduo prohibita eſt, non litigantes per Procuratorem cauſam perdant. ibid.3

Perſonæ illuſtres tenentur reſpondere per Procuratorem in iudicio. ibid.2.6

Nec poſſunt, etiamſi velint ſe defendere perſonaliter in cauſa ciuili. ibid.7

Perſonæ miſerabiles, vt viduæ, & pupilli, vel diuturno morbo fatigati, ea gratia non poſſunt trahi extra proprium domicilium, etiam per reſcriptum Principis, ſed in proprio domicilio conueniendi ſunt: ipſi tamen poſſunt trahere eorum aduerſarios extra domicilium coram Principe, etiam per viam ſimplicis querelæ. 371.1.1.2

Procedit in virginibus, & aliis mulieribus vitam cœlibem agentibus. ibid.2.5

In virgine patrem habente. ibid.6

In virgine per vim ſtuprata, honeſtè tamen viuente. ibid.7

In muliere quæ diuortium fecit cum marito, dummodo non ſua culpa diuorterit. 372.1.8

In fœminis quæ maritum habent eis inutilem, nempe quia eſſet captus ab hoſtibus, exul, vel damnatus ad triremes Regias. ibid.9

In meretrice, quæ tanquam miſerabilis perſona, licèt ea delicto ſuo, gaudet hoc priuilegio. ibid.10

Si iudicium eſſet cœptum coram iudice inferiore, & ſic poſt litis conteſtationem. ibid.11

Secus ſi cum ipſa perſona priuilegiata eſſet admixta alia non priuilegiata. ibid.12

Intellige vt ibid.13

Etiamſi vidua, aut pupillus, ſeu alia miſerabilis perſona velit forum variare. ibid.14

Vel agant de iure ceſſo, ſiue ceſſio ſit ex cauſa neceſſaria, ſiue lucratiua, dummodo ſit facta bona fide, & cum cauſa. ibid.15

Limita tamen vt 372.2.16

Vel etiam ſi iſti habent cauſam communem cum aliis perſonis non miſerabilibus. ibid.17

Tam in prima, quàm in ſecunda, vel alia vlteriori inſtantia. ibid.18

Item in vidua quæ facta auocatione, ſeu expoſita querela tranſiuit ad ſecundas nuptias. ibid.19

Et in viduis, & orphanis diuitibus. ibid.20

In cauſis criminalibus, ſicut in ciuilibus. ibid.21

Vel cùm quis inferioris conditionis actor eſt aduerſus aliquem potentem, cuius ipſe potentiam timet, adeò vt præ eius potentia coram Ordinario ius ſuum conſequi deſperet. ibid.22

Limita tamen in vidua, quæ maritum occidit, ex quo commodum non poteſt percipere. ibid.23

In vidua inhoneſta. ibid.24

Quando lis eſt ſuper Iuribus Regalibus, vel pertinentibus ad Regem. 373.1

Intellige vt ibid.

Item quando vidua habet iuriſdictionem. ibid.26

Vel rea habet plures iudices de iure communi, & alium ex priuilegio ſibi & actori tributum, vt in miſerabilibus perſonis. ibid.27

Vel huiuſmodi miſerabiles perſonæ ſint Iudææ. ibid.28

Vel agant contra alias ſimiles viduas, ſiue orphanos. ibid.29

In cauſis parui valoris, in quibus plus expenditur, quàm commodi percipitur. ibid.30

In cauſis ſpolij noui, depoſiti, & rerum conſignatarum, & ſuper mercede famulorum. ibid.31

Perſonæ clariſſimæ, & aliæ quæcunque dignitate inſignes, infra tamen illuſtres, forum ſortiuntur in loco, in quo deliquerunt, etiamſi aliàs non ſint ſuppoſiti iuriſdictioni illius loci. 384.2.3

Perſonæ infames, turpes, vel inhoneſtæ quæ in propoſito, remiſſiuè. 406.2.13

Perſonarum eccleſiaſticarum nomine quoad forum intelliguntur omnes ordinibus ſacris initiati, item quicumque beneficium obtinent eccleſiaſticum, etiamſi ſacris Ordinibus initiati non ſint. 43.2.5

Perſonis quibuſcunque licet relinquere quantas ſummas optauerint cuicumque collegio. 9.2.3

Perſonis miſerabilibus tenetur reus inſtrumenta edere ad fundandam intentionem. 375.2.5

Petens.

Petens plus debito non incurrit pœnam, ſi ante litem conteſtatam pœnitentia ductus veritatem faſſus fuerit, & ſe à petitione retraxerit. 356.2.6

Petitio.

Petitio hæreditatis. 432.e

Petitio hæreditatis non datur contra titulo poſſidentem, & ideo non excluditur per præſcriptionem longi temporis. 434.2.1.2

Petitio hæreditatis eſt actio mixta. ibid.3

Quod ſit realis. ibid.4

Petitio hæreditatis non conceditur hæredi contra titulo poſſidentem. ibid.2.7

Petitio fideicommiſſaria hæreditatis non datur aduerſus reſtituentem. 435.1.3

Datur eis qui intendunt ſe eſſe hæredes, ſeruato ſuccedendi ordine. ibid.4

Petrus.

Petrus Baylardus quis. 499.1.6

Philippus II.

Philippus II. pro Regnis Caſtellæ, Legionis, & Luſitaniæ legem tulit ſuper illis, qui domini appellari poſſent. 2.1.12

Pignoratio.

Pignoratio, quæ ad ſententiæ executionem conceditur, cùm nullam cauſæ cognitionem deſideret, ferialibus diebus concedi poteſt. 364.1.3

Pignus.

aduerſus Pignus prætorium, quod incipit à minore, ſi vendatur, reſtitutioni locus eſt. 283.2.8

ſi Pignus, quod à maiore minor accipit, venditur, nullo modo minor reſtituitur. 284.2.e

per Pignoris alienationem damnum obueniens enorme, datur reſtitutio. 283.2.2

Piſtor.

Piſtor, furnarius, vel barbitonſor, & ſimiles, ſi conueniant pro parua penſione coquere panes, vel tondere pro tota familia, & poſtea nimium creuerit, non tenentur aliſ pro modo familiæ, quæ extabat tempore conuentionis. 474.2.8

Plagium.

Plagium quibus modis committatur remiſſiuè. 375.2.5

ſuper Plagij crimine cognoſcit iudex conuenti. ibid.1.2

Plantatum.

Plantatum & ſeminatum ſolo cedit, radices autem vbi planta in alieno ſolo cepit, plantans ſi poſſidet, ſumptus deducit. 444.1.1

Plauſtrum.

Plauſtra ſic dicuntur, quòd ex omni parte palam ſit, quod in eis vehitur. 15.1.5

Plauſtra ſunt vehicula quædam, quibus arma, & aliæ bello neceſſariæ ſpecies ad exercitum ducebantur. ibid.6

Plauſtrorum & nauium præſtatio inter Regalia ennumerantur. ibid.7

Plebeius

Plebeius vela regia rebus priuatis Prætore, aut Iudice inſcio appendens vltimo ſupplicio ſubditur, clariſſimi Curiales milites hoc perpetrantes deportantur. 250.1.2

Plebeius præſumitur, niſi nobilis probetur. ibid.5

Pleno iure.

τὸ *pleno iure*, importat totalitatem. 34.1.3

Plus.

Plus petitiones. 355.2

Plus petens poſt litem conteſtatam, ſi perſeuerat in nimia poſtulatione, conuictus de falſa quantitate debiti, tam quantitatem, quàm ipſum debitum amittit. 356.2.2

Plus petitur re quando quis pro decem debitis, petit 20. aut quando petit maiorem partem rei, quàm ſibi debetur. ibid.6

Plus tempore petit, qui ante diem, vel conditionem petit. ibid.9

Limita vt ibid.& ſeq.10.11.12.13

Pœna.

Pœna impoſita ludenti, imponitur etiam ludo præſenti, vel inſpectatori. 55.2.4

Pœna quam incurrit Clericus propter armorum prohibitorum delationem, ab eo coram Eccleſiaſtico iudice exigenda erit, non coram ſeculari. 69.2.6

Pœna temerè appellantium, & quomodo puniantur, remiſſiuè. 85.1.4

Pœna ſacrilegij eſt capitalis, eo quòd hic inter capitalia delicta numeratur. 86.1.9

Pœna nulli tribuat immunitatem. 99.2.1

Pœna

Pœna Iudæi Chriſtianum circuncidentis, remiſſiuè. 109.2.5
Pœna capitalis in dubio intelligi debet de perpetuo exilio. ibid.6
Pœna mortis afficiendi ſunt illi, qui non modò re ipſa fugientem ab Eccleſia ex ea extraxerunt, ſed & qui extrahere cogitantes ſunt. 114.2.8
Pœna an debeatur quæ promittitur in contractibus nullis. 119.1.9
Pœna adeuntis incompetentem iudicem, quæ remiſſiuè. 159.2.2
Pœna 10. auri librarum Conſiliariis & aduocatis ſimul cauſæ comminata, aggreditur Conſiliarios cauſarum, in quibus aduocando patrocinantur. 166.2.7
Pœna regulariter fiſco applicanda in dubio. 170.2
Pœna legis ſine rubore ac varietate iudicij per arbitrum non immutanda extra paupertatis caſum. ibid.7
Pœna vna non ſufficit diuerſis delictis. ibid.10
Pœna alicui applicanda ex legis diſpoſitione, Principis reſcripto tolli nequit. 177.2.3
Pœna pecuniaria parti applicanda non poteſt remitti per reſcriptum Principis. 174.1.10
Secus eſt de pœna quæ applicatur fiſco. ibid.11
Declara vt ibid.2.12
Et limita vt ibid.13
Pœna vbi causâ cognitâ minuitur, infamia ſimul remiſſa cenſetur. 235.2.1.4
Pœna aucta, vel minuta cum cauſæ cognitione, tacitam tranſactionem infamiæ deſignat. 236.1.1.2
Diſtingue vt ibid.3
Pœna infamiæ irroganda eſt. 238. .3
Pœna mitior à iure imponitur conſtituto in dignitate, & nobilitate. 252.1.7
Pœna an & quando minuenda minoribus ratione ætatis. 292.1.9
Pœna iniuſtæ mortis defuncti non habet locum in minoribus. 299.1.1.2
Amplia & reſolue vt ibid.3
Pœna impoſita in hac lege iudici non finienti litem infra triennium, locum habet ſi in officio durauerit per triennium, ſecus ſi non. 340.1.54
Pœna maior per impoſitionem aliarum minorum non tollitur. 346.2.8
Pœna competens delicto, quando imponi nequit ex defectu iuriſdictionis, impoſitâ pœnâ minori recurritur ad alium iudicem, qui poſſit imponere competentem & condignam pœnam. ibid.1.6
Pœna quæ à lege plus petenti infligitur, mortuo actore ante illius condemnationem ad hæredes non tranſit. 356.2.17
Pœna illius, qui eandem rem duobus in ſolidum diuerſis contractibus vendidit, remiſſiuè. 451.1.28
Pœna contra depaſcentes ligat clericos. 477.1.4
Pœna rapius, vide *Raptus*.
de Pœna iudicis pecuniâ corrupti iniuſtitiam facientis, differentis, vel omittentis, remiſſiuè. 340.1.52
in Pœna calumniæ & talionis non attenditur priuilegium accuſati, niſi reus & accuſator ſint in æquali dignitate conſtituti. 385.2.6
Pœnæ quæ non debeantur in foro conſcientiæ. 118.2.8
Pœnas legales non euadit qui contra iuris ſententiam ſæua prærogatiuâ verborum fraudulenter excuſat. ibid.1.2

Pollicitatio.

Pollicitatio inſtitutionis atque ſucceſſionis non obligat pollicentem. 211.2.2.3

Pondus.

Ponderum, ac menſurarum curam habuerunt defenſores ciuitatum, ne ſubditi per auctas menſuras, & pondera grauiore premerentur nimium. 172.2.1

Populator.

Populatores, nocturnos aggreſſores, & mortem minantes, ſi aliter ſe defendere nequit, quilibet impunè occidit. 489.2.1.2
Diſtingue vt 490.2.3

Populus.

Populus tranſtulit poteſtatem in Principem. 123.1.14

Portio.

Portio in qua ex teſtamento aſcendentes erant neceſſariò inſtituendi, quæ. 395.1.23
Portio legitima fratribus debita, turpi perſona inſtituta, non eſt aucta. ibid.24
Contrà auctam eſſe, vt ſi ſint quatuor fratres, ſi ſ criens t ſin quinque, ſemis. ibid.25

Portitor.

Portitores, remiſſiuè. 200.1.6

Poſſeſſio.

Poſſeſſio. 377.1
Poſſeſſio rei eccleſiaſticæ transferri non poteſt, ſi vendatur etiam cum auctoritate adminiſtratoris, non adhibita iuris ſolemnitate, immò ipſo iure traditio eſt nulla. 25.1.33
Poſſeſſio ſequuta intelligitur ſemper ex titulo præambulo donationis. 36.1.28
Poſſeſſio ſine traditione non transfertur. 39.2.12
Poſſeſſio Eccleſiaſtica nunquam dicitur vacua. 80.2.15
Poſſeſſio vera ſine facto ipſius poſſeſſoris, ſeu alio corporeo actu, vel adminiculo interueniente, lege vel ſtatuto induci & acquiri poteſt. ibid.17
Poſſeſſio quando transfeat, vel non. 218.2.4
Poſſeſſio maioris partis bonorum non ſufficit, niſi concurrat aſſidua conuerſatio; & e contra non ſufficit aſſidua conuerſatio, ſeu habitatio, niſi etiam concurrat poſſeſſio maioris partis bonorum. 385.1.6
Contrarium. ibid.7
Poſſeſſio quomodo probari debeat. 498.1.8
Poſſeſſionis ratione quis forum ſortitur. 376.1.8
Poſſeſſionis cauſa quoad ſeruum fugitiuum in loco vbi fugitiuus reperitur, tractanda eſt: proprietatis autem cauſa coram iudice loci, ex quo ſeruus aufugit, ventilari debet. 382.2.8
Poſſeſſionis ſuæ titulum nemo probare tenetur. 457.1.4
ex Poſſeſſione ſeruitutis ad liberandum proclamans, forum domini ſequitur. 383.1.c
ex Poſſeſſione diutina præſumimus ſolemnitatem interceſſiſſe extrinſecam. 435.1.1.2
Limita vt ibid.2.4
Poſſeſſionem nactus iure pignoris, familiæ erciſcundæ iudicio conuenitur. 459.2.1.2
Poſſeſſiones eccleſiaſticæ non ſunt immunes ab angariis, parangariis, plauſtriſque ad expeditionem Cæſaris. 25.1.8

Poſſeſſor.

Poſſeſſor penes quem virtute tranſactionis res admittitur, retinet eam vt propriam, non vt rem actoris, nec dicitur ab eo cauſam habere. 208.2.4
verus Poſſeſſor quando ſe offert liti, tunc rei vendicatio ceſſat contra detentorem. 379.1.2
verus Poſſeſſor ſe offerens liti, tenetur cauſam proſequi coram iudice vbi prius fuit cœpta, quando comparet pro defenſione vtilis dominij nominantis; ſecus ſi pro defenſione ſui dominij. ibid.3
Poſſeſſor bonæ fidei tenetur in petitione hæreditaria, quatenus ex fructibus factus eſt locupletior. 432.2.6
Poſſeſſor malæ fidei tenetur à tempore malæ fidei, & litis conteſtatæ de perceptis, conſumptis, & percipiendis. ibid.7
Poſſeſſor à quo euincitur hæreditas, deducit ſumptus quos ſe feciſſe probauerit in infirmitate, & funere defuncti. 433.2.1.2
Poſſeſſor, qui hæreditatem reſtituit, deducit quod creditoribus hæreditariis hæreditario nomine ſoluit. ibid.2.1.2
Poſſeſſor malæ fidei tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis, omnique cauſa damni. 440.1.8
Item neceſſarias dumtaxat impenſas repetit, & vtiles expenſas ſine prioris ſtatus læſione detrahit. ibid.2.3
Tenetur de omni cauſa damni dati. ibid.2.9
Conſequitur expenſas neceſſarias, eaſque deducere poteſt, & petere. ibid 2.11
Contrarium vrgetur. ibid.12
Difficultati occurritur. ibid.13
Proponitur mens auctoris, & aliorum. ibid.14
Regulariter non tenetur de non perceptis. 453.2.6
Poſſeſſor malæ fidei non excuſatur à fructibus percipiendis ratione tituli. ibid.7
Omnes fructus cum re reſtituit: bonæ fidei reſtituit fructus perceptos poſt litem conteſtatam. 454.2.1.2
Intellige vt ibid.2.5
Poſſeſſor bonæ fidei tenetur fructus perceptos poſt litem conteſtatam indiſtinctè reſtituere. 455.1.7
Tenetur rem alienam apud ſe extantem integrè reſtituere domino, vbi norit rem eſſe alienam, nullum ab eo pretium exigendo, quo bona fide illam à latrone emerat. 455.1.3
Reſolue vt ibid.4
ius Poſſeſſoris nemo attendit, vbi non conſtat de iure petitoris. 457.1.1.2
Poſſeſſori malæ fidei licèt in foro externo denegentur expenſæ vtiles, eas tamen deducit in foro conſcientiæ. 440.2.16
inter Poſſeſſorem malæ fidei cum titulo, & ſine titulo diſtinguitur. 454 1.16
à malæ fidei Poſſeſſore præſcriptionis titulo non munito vendicari res poteſt. 439.2.c
bonæ fidei Poſſeſſores rerum hæreditariarum vſuras ante litem conteſtatam perceptas non reddunt poſt litem conteſtatam. 432.1.3

Poſſeſſorium.

Poſſeſſorium retinendæ prius examinandum, & executiendum, antequam cognitioni in petitorio ſit locus. 455.2.12
Poſſidens immobilis non tenetur ſatiſdare. 355.2.12
Quamuis ſint litigantia. ibid.13
Qualis eſſe debeant. ibid.14
Reſolue vt ibid.15
Poſſidens alterius nomine poteſt dominium in iudicio palam facere. 379.2.8

Index Rerum,

Poſſidens alieno nomine, ſi conuentus verum dominum non nominat intra datæ dilationis tempus, & dominus ſi denunciatione præuia non comparet, lis pro conteſtata habetur quoad præſcriptionis interruptionem. ibid.2

Poſſidens rem alienam ſine titulo, domino etiam ſciente & patiente, non acquirit dominium. 486.1.2

Poſſidentis melior conditio. 175.a 12.& 457.1.3

Poſſideo.

qui bona fide Poſſidebat, & ipſius hæres, tenentur reſtituere legitimo hæredi tum res omnes hæreditarias, quæ tempora litis conteſtatæ extabant, tum fructus omnes, ſi quos commodè inde poterant percipere, & ſua negligentia, aut culpa non perceperunt, &c. 432.2.8

qui ſemel Poſſedit, etiam hodie poſſidere præſumitur. 502.2.6

Etiam in mobili. ibid.7

Poſſidere dolo qui deſiit, actione tenetur ad exhibendum. ibid.2.1

Poſtea.

τὸ *Poſtea* interuallum ſignificat. 185.1.6

Poſt.

τὸ *Poſt*, adiunctum particulæ *ſtatim*, nullum, aut modicum interuallum ſignificat. 191.1.5

τὸ *Poſt*, complementum poſtulat, & excluſiuè ſtat quando apponitur in diſpoſitione in qua tempus ſtatuitur. 401.2.2

τὸ *Poſt litem conteſtationem*, intellectus. 454.2.4

Poſteri.

Poſterorum appellatione qui veniant, remiſſiuè. 424.2.26

Poſthumus.

Poſthumus præteritus à matre, quæ mutandi teſtamenti non habebat facultatem, præſertim ſi mater in puerperio deceſſit, videtur cum aliis viriliter inſtitutus. 391.2.1

Poſtulatio, Poſtulatum.

Poſtulatio. 217.2

Poſtulatum, vel Impetratum contra ius, vel vtilitatem publicam, vel per mandatum. 140.2

Poſtulo.

Poſtulare non poteſt non appellans à ſententia, per quam prohibitus eſt cauſas agere. 218.1.1

Poſtulare poteſt in perpetuum iudex condemnatus crimine legis repetundarum. ibid.2

Potentior.

Potentior quis ſit. 264.1.4

Potentiores non ſunt Procuratores. 250.1.1

Potentiorum patrocinium in litem adſumi vetitum. ibid.2

Poteſtas.

Poteſtas tenetur pro omnibus, quos ſecum ducit. 165.2.3

Quid ſi fuit in culpa malè eligendo eos, an liberetur exhibendo ibid.4

Tenetur repræſentare omnes ſuos officiales tempore ſyndicatus. ibid.5

Practica.

Practica & experientia in iudicando requiritur vltra doctrinam & ſcientiam. 3.2.7

Præceptum.

Præcepta defunctorum non impediuntur per iracundiam. 479.1.5

Prædium.

Prædia eccleſiaſtica ab œconomis, aut ipſis Clericis conſtituta, & aliis conceſſa, vel vendita, Eccleſia cum fructibus & acceſſionibus vendicat. 44.1.15

Prædia quibus debetur aquæ ſeruitus, licèt fuerint aucta, non tamen augetur modus aquæ ducendæ limitatus à principio. 471.1.2

Prædia ruſtica, ſiue in areis, ſiue in ædificiis conſiſtant, principaliter ex natura ſua ruſticorum fructuum cauſa inſtituta ſunt. 475.1.7

Præfectianus.

Præfectianus, ideſt, qui Præfecti prætorio apparitor erat. 157.1.3

Præfectura.

Præfectura vt dignius officium, vicem gerenti, vel vicario præfertur. 155.2.2

Præfectus.

Præfectus prætorio legem non contrariam Imperatoris legibus, approbante Imperatore condere potuit. 147.2.1.2

Præfectus vrbi cunctis magiſtratibus & officialibus in vrbe præerat. 150.2.1

Præfectus prætorio ordinariorum iudicum ſibi ſubiectorum flagitia examinabat, & referendi, non puniendi, amouendique poteſtate fruebatur. 155 1.c

Præfectus Ægypti, qui & Præfectus dicebatur Auguſtalis, quis ſit. 218.1.4

Præfecto vrbi omnes ciues cum collegiis ſubiecti. 150.c.1

Præfecti prætorio ſub ſe Conſules, ac Præſides regentes prouincias habuerunt. 148.2.4

Præfecti per Ægyptiacam diœceſim munus quod. 155.1.1

Præfecti vigilum in capitalibus cauſis pro ſua auctoritate nihil ſtatuent. 158.2.1

Præfecti prætorio ob grauiſſima peccata ius multandi habent ad 50. libras auri. 170.1.2

Præfecti prætorio, & magiſtri militum per Procuratores litigant. 248.1.1

Præfecti prætorio, & Magiſtri officiorum ſuper criminibus illuſtrium ſiue relatione ad Principem præcedente, & abſque reſcripto Principis ſpeciali mandato iudicare non poſſunt, nec debent. 386.1.8

Præfectorum vigilum cura quæ. 158 2.2

contra Præfectorum prætorio ſententias ſemel ſupplicare licitum. 136.2.1.2

Præferendus.

Præferendus qui alium contemplatione laborum, quos in iniuncto ſibi munere ſubiturus eſt, ſuperat. 227.1.5

Prælatus

Prælatus, cui eſt prohibita rerum Eccleſiæ alienatio, poteſt illas ſaltem mobiles pro remuneratione meritorum in Eccleſiam collatorum alienare. 24.1.13

Prælatus non poteſt rem Eccleſiæ etiam ſeruatis ſolemnitatibus concedere agnato ſuo in feudum, vel emphyteuſim. 28.1.4

Prælatus an poſſit concedere beneficia cognatis benemerentibus. ibid.5

Prælatus quomodo excuſetur à ſimonia, ſi dederit famulo beneficium propter obſequium exhibitum. ibid.6

Prælatus, vel hæres (ſi ille promiſit emptori euictionem) ſi non ſit ſoluendo, tunc emptor bonæ fidei recurſum habebit contra Eccleſiam, quatenus eſſet facta locupletior, & non aliter. ibid.2.5

Prælatus poteſt ad meliorandum in emphyteuſim perpetuam concedere res Eccleſiæ incultas, & inutiles, modicique valoris. 29 2.1

Prælati delictum an & quando noceat Eccleſiæ. 14 2.9

Prælati minores non debent timere veritatem ſectari, & litteris non obedire Principis. 142.1.3

Prælegatum.

Prælegatum cum iuramento an ſit reuocabile. Vide *Iuramentum, Legatum.*

Præſcriptio.

Præſcriptio contra Eccleſiam & Rempub. non currit, niſi per ſpatium centum annorum. 38. .2

Præſcriptio, quæ in infinitum non curreret, longiſſimo tempore quoad hominum vitam, & quidem ſpatio centum annorum includitur. ibid 3

Præſcriptio 40. annorum ſpatio currit quoad immobilia contra alias Eccleſias, præter Romanam. 40 1.1

Præſcriptio centenaria aduerſus Eccleſiam Romanam requiritur. ibid 2 5

Præſcriptio centenaria currit aduerſus fiſcum Romanæ Eccleſiæ, & quadraginta annorum præſcriptio currit contra alias Eccleſias. ibid.6

Præſcriptio centenaria neceſſaria eſt contra Romanum Imperium ibid.

Præſcriptio quando incepit tempore alterius, cui minor ſucceſſit, tunc illa in toto currit, & nocet. 293.1.6

Præſcriptio inchoata contra defunctum, currit contra hæredem. ibid.7

Præſcriptio quinquennij, qua repellitur quis à querela inofficioſi, non currit minoribus ipſo iure. 29 .2.3

Præſcriptio legalis, vel ſtatutaria, aut etiam conuentionalis, an, quomodo, & quando currat aduerſus minores, remiſſiuè. 301.1.1.5 6

Præſcriptio quando incepit à prædeceſſore minoris, quid. 301.1.9

Præſcriptio non currit contra hæreditatem iacentem. 319.2.5

Præſcriptio 10. aut 20. annorum cum titulo interrumpitur per litis conteſtationem, non verò per ſolam citationem. 355.c.17

Præſcriptio quinquennij prodeſt libertatem allegantibus, non ſeruitutem aſſerentibus. 383.1.2

Præſcriptio non procedit ſine iuſto titulo. 455.2.1.3

Præſcriptio iam perfecta non interrumpitur per litis conteſtationem. 456.2.4

Non interrumpitur per litem, quando litem intentans ſuccubuit. ibid.5

Præſcriptio non inducitur per non vſum quando quis pro parte iure ſuo vſus eſt. 474.2.3

Præſcriptio ſeruitutis habentis cauſam diſcontinuam requirit tantum tempus, cuius initij non extat memoria. ibid.3

Præſcriptio 30. annorum an, & quando locum habeat in communione bonorum. 492.2.6

Contra Præſcriptionem quadriennij currentem in alienationibus factis per fiſcum, reſtitutio datur abſenti legitimè, 306.2.1.2

Reſolue vt ibid.3

ad

ad interrumpendam Præſcriptionem paria ſunt litem eſſe conteſtatam, & quod non poſſit conteſtari propter partis contumaciam. 379.2.7
in Præſcriptione 10. vel 20. annorum, quæ ordinaria, tituli allegatio, & probatio iure exigitur. 456.1.4
in Præſcriptione rerum incorporalium requiritur quod neceſſariò probari debet bona fides, quæ in corporalibus non præſumitur, niſi probetur. 468.1.5
Præſcriptiones conuentionales à prædeceſſore incipiunt incurrere contra minores abſque reſtitutionis auxilio, ex capite ſcil. de minoribus; reſtitui tamen poterunt ex clauſula generali. 284.2.4
Præſcriptiones temporales, quæ olim currebant minoribus cum beneficio reſtitutionis, hodie ipſo iure non currunt, excepta præſcriptione 30. annorum. 301.1.2.4
Præſcriptiones iudiciales ipſo iure currunt contra minores, licèt contra illas poſſint reſtitui. ibid.2.7
Amplia vt ibid.9
Præſcriptionum diſpoſitio *in l. ſancimus*, non procedit in Eccleſia, quæ in hoc vice minoris non fungitur. 303.1.13
in Præſcriptionibus bona fides orta etiam ex iniuſta cauſa ſufficit. 383.2.2

Præſentia.

Præſentia non præſumitur, niſi probetur. 146.1.3

Præſes.

Præſes de falſo cauſam cognoſcens poteſt incidentem proprietatis quæſtionem decidere. 156.1.2
Præſes ciuitatis non poteſt expreſsè præiudicare ciuitati. 102.2.12
Præſes non poteſt cognoſcere ſuper cauſa ſtatus. 383.1.3
Præſides, & conſules, finitis officiis, ſucceſſoribuſque ſubſtitutis, per 50. dies in loco, vbi officia adminiſtrauerint, permanebunt 162.1.1
Præſides libellis propria manu, non per aſſeſſores ſubſcribant. 163.2.1.2
Præſides ciuitatum damnatos de hæreſi per Eccleſiam exterminabunt. 92.1.1
Præſides prouinciarum oppreſſos contra vim potentiorum tuebuntur, aut ſi vendicare non poſſunt, Imperatoris aut Præfectorum prætorio auxilium implorabunt. 156.2.2
Præſides non poſſunt hodie delegare cauſas meri, vel mixti imperij, quas ſolebant antea. 347.2.4.5

Præſtatio.

Præſtatio diuina non veſtit pactum nudum. 193.1.1
Præſtatio certorum annorum eius quod nudo pacto conuenit præſtari, an inducat obligationem ad præſtandum in futurum indebitum ſolutum, controuertitur. 193.2.4

Præſumptio.

Præſumptio honeſtatis, quæ oritur ex conſanguinitate & affinitate, excludit omnes alias præſumptiones. 54. & ſeq 2.5
Præſumptio iudicatur firmior, quæ eſt naturalis, illa verò debilior, quæ accidentalis. ibid.6
Præſumptionibus & conjecturis locus non eſt, vbi conſtat de veritate, 306.1 4

Præteritio.

Præteritio matris erga filios habetur pro exhæredatione. 399.2.2.3

Prætor.

Prætor officium exercebat exercendo reſtitutiones in integrum, tutorum conſtitutione, emancipatione, manumiſſione. 155.2.1.2
Prætor vrbanus, & prouincialis, remiſſiuè. 156.1.5
Prætor, Iudex, & Aduocatus, etiam finito officio vocantur Prætores, Iudices & Aduocati in memoriam priſtinæ dignitatis. 129 1.4
Prætores tres ad competentem cognitionem in Vrbe ordinati fuerunt. 156.1.3
Prætores vrbani larem & domicilium habentes in Vrbe, præferebantur in electionibus, officiorumque impetratione prouincialibus. ibid.2
Prætores officia inuiti ſumptu proprio non tenebant, nec adminiſtrabant. ibid.4

Prætorium.

Prætorium eſt domus, vbi ius dicitur, quæ ipſi Præſidi datur. 158 1.4

Præuaricatio.

Præuaricationis nomine committi videtur Aduocatus, ſeu Procurator ille, qui viſis ſcripturis ſui clientuli cauſam deſerit, & ad aduerſarium confugit. 223.2.5
Præuaricationem objiciens, & non probans, de calumnia tenetur, & ſententia, quæ prætextu præuaricationis impugnatur, præuaricatione non probata in rem iudicatam tranſit. ibid.1.3

Pragmatica.

Pragmatica ſanctio. 167.1
Pragmatica ſanctio quæ. 143.2
Pragmatica ſanctio, remiſſiuè. 149.2.18
Pragmaticæ ſanctiones. 143 2
Pragmaticæ ſanctiones dicuntur Principum reſcripta, non de priuatorum negotiis, ſed de corporum ordinum collectorum cauſis è Conſilij ſententia emiſſa. 14 .8
Pragmaticæ ſanctiones canonibus aduerſæ pro ſubreptitiis, & abrogatis habentur. 15.2.2
Pragmaticæ ſanctiones quæ ſint. 143.1.3
Pragmaticæ ſanctiones corporis, ſcholæ, officij, curiæ, ciuitatis, & prouinciæ, non priuatorum inſequuntur preces. 145.1.4
Pragmaticæ ſanctiones, remiſſiuè. ibid 9

Pratum.

Pratum alienum depaſcens tenetur Aquilia. 477.1.1.2

Precaria.

Precaria dicitur quando quis emit ab eo, qui habet in emphyteuſim. 10.2.39

Precator.

Precator mendax fructum precum nullum ſentiat, niſi veritatem precum doceat, aut reſcripto inſerta ſit veritas petitionis. 145 2.2

Preces.

Preces Imperatori offerendæ. 133.2

Presbyter.

Presbyteri teſtimonij cauſa torturæ iniuriam non metuunt, falſa tamen non ſimulabunt. 49.2.1
Presbyteri, ſeu Diaconi ob falſum in ciuilibus teſtimonium per triennium ſuſpenduntur ab officio, in cauſa criminali tenentur ad pœnam falſi, nudato clericatus honore. 50.1.1
Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, licèt in patrum poteſtate ſint, de rebus, quæ inſtar peculij caſtrenſis ſunt, teſtari poſſunt. 71.2.1

Pretium.

Pretium rerum Eccleſiæ diſtractarum quando in ſpecie non eſt conuerſum in vtilitatem Eccleſiæ, an & quando poſſit repeti ab œconomo, adminiſtratore, vel prælato. 24.1.14
Vide *Oeconomus, Prælatus.*
Pretium iuſtum & legitimum quod. 84.2.5.6
Pretium conuerſum in vtilitatem domini rem vendicantis, debet emptori reſtitui. 245.2
Pretium quod reſtituendum ſit. 261.2.7
Pretium ſoluens actione negotiorum geſtorum hoc recuperat. 439.1.3
Pretium vtilium expenſarum in plantatis factarum datur poſſeſſori bonæ fidei, cùm abradi non poſſint. 444 1.2
Pretium ab æſtimationibus in rebus diuidendis taxatum poteſt quilibet ex cohæredibus illud offerendo augere, vel augendo taxationem petere. 450.2 4
Pretio non ſoluto quibus remediis venditori contra emptorem vti liceat. 445.2.33

Primas.

Primates ſunt in præſenti, qui alios vel auctoritate, vel dignitate, vel ætate antecunt. 14.1.6
Primates qui. 88.1.13
Primates Iudæorum canonem imperiali fiſco debitum colligent, & eundem perſoluent. 108.2.1
Primates ſynedriorum Iudæorum exigunt à ſingulis, quod olim eorum Patriarchæ auri coronarij nomine ſoluere conſueuerant. ibid.2
Primates Iudæorum, de Rabinis. ibid.3
Primates, idest Aduocati fiſci, qui præſunt aliis, hodie ex diſpoſitione legum Hiſpaniæ in foro ſedent togati cum Senatoribus. 232.1.8
Primates Aduocatorum negligentes, abſentes & vagos collegas non excitantes ad muneris exercitium, iudices item horum ignauiæ conniuentes non impunes ſunto 232 1.5
Primatibus Aduocatorum priuilegia Ordini conceſſa magis inſeruiunt. 231.2.2

Primicerius.

Primicerius, eiuſque officium, remiſſiuè. 150 2.2
Primicerio poſt officium morte, aut biennij ſpatio finitum, ſuccedit proximè poſt gerens officium matriculæ inſcriptus. ibid.1

Primipilus.

Primipili dicti ſunt olim centuriones, qui Aquilæ in legione præerant. 45.2 3

Primiſcrinius.

Primiſcrinius, pro Primicerio, & is dat apparitores. 346.1.4

Primogenitus.

Primogenitus habens actionem, & agere recuſans, an poſſit compelli à ſecundogenitis ad agendum. 351.2.6

Princeps.

Princeps non ſolet priuilegia concedere contra ſe. 14.2.5
Princeps eſt quaſi Deus in terris. ibid.10
Princeps poteſt donare loca publica, & dona iſtiuſmodi apud donatarium perpetuò permanebunt. 110.2.1
Princeps legibus ſe ſubmittit, itaque paret. 117.1.1.2
Declara vt ibid.3
Princeps an poſſit vti poteſtate oblata, remiſſiuè. ibid.4
Princeps quod declarat, non debet probatio admitti in contrarium. 122.1 6

Index Rerum,

Princeps nemini indulgeat, ne ſua ſoluat debita. 535.1.9

Princeps poteſt derogare his quæ non ſunt iure naturali, diuino ve inducta, licet iure humano ſtatuta fuerint. ibid.2.21

Princeps ſi conceſſit alicui per ſuum priuilegium dominium, vel ius alterius, tale priuilegium eſt nullum. 143.1.7

Princeps etiam ſine cauſa poteſt contra ius ciuile reſcribere, ibid.2 8

Contrarium. ibid.9

Princeps non poteſt reſcribere contra ius naturale, vel gentium hoc cauſa. ibid.10

Princeps non poteſt alienare ſubditos inuitos. 192.1.3

Princeps concedendo noua priuilegia, priora tollere minimè cenſetur. 230.2.5

Princeps ſi vendat rem alienam iure proprio, tunc emptores ſunt ſecuri. 294.2.3

Princeps remouet ſuſpicionem, & committit cauſam, ea remota. 343.2.16

Princeps concedens liberam teſtandi facultatem, conceſſiſſe legitimam & conſuetam præſumitur. 419.1.1.2

Principis reſponſum, ſeu reſcriptum, ſacrum, ſeu cœleſte oraculum dicitur. 14.2.7

Principi an detur reſtitutio ex iure minorum, ſicut datur Reipub. 313.1.4

Principem non poſſe quemquam priuare dominio rei ſuæ, an & quando verum ſit, remiſſiuè. 135.2.22

Principes non ſolum Eccleſiis, & Eccleſiaſticis perſonis, ſed etiam omnibus piis locis, & cauſis exemptionem à tributis contulerunt. 43.2.4

Principes qui bella cum hoſtibus aggreſſi ſunt ex pecuniis ab Eccleſiis, & Eccleſiaſticis perſonis extortis, infelices ſucceſſus habuerunt. 45.1.7

Principes, vltra Reges & Imperatorem, qui iura Regalia poſſident, leges condere pariter poterunt. 122.2.10

Principalis.

Principalis vbi non comparet in iudicio ad petendum debitum, ſed eius Procurator, tunc pœna huius legis locum non habet. 356.1.4

Declara vt ibid.5

Prior.

Prior in hypotheca præferendus cæteris, quibus poſterius ea res tradita. 451.2.22

Intellige vt ibid.23

Prioritas.

Prioritas ex ordine ſcripturæ probatur. 2.2.6

Prioritas traditionis vbi ignoratur, præſumendum pro eo, qui prior emerit, & ſoluerit: ſi alius prius emiſſe, alius prius ſoluiſſe probetur, pro eo, qui pretium prius ſoluerit. 452.2.31

Priuatus.

Priuatus ſibi ius dicere non poteſt. 208.1.4

Priuatus poteſt iniuriam ſibi factam vlciſci propria auctoritate, quoties ei permiſſum non eſt, nec ſuppetit facultas vocandi offenſorem ad iudicium. ibid.5.6

Tà *Priuatus exiſtat*, importat priuationem ipſo iure. 216.1.40

inter Priuatum ex parte vna, & fiſcum ex parte altera, cognoſcit Procurator Cæſaris, adiuncto Præſide. 294.1.1.2

Hodie contra fiſcum ſolus Princeps reſtituit. ibid.3

Et Princeps tenetur ad hoc vtire Principis, ſeu Cæſaris Procuratorem, & patronum fiſci, niſi illi duo iudices eſſent in locis diuerſis. ibid.4

loco Procuratoris fiſci hodie ſucceſſerunt Præſides prouinciæ, vel iudices Cameræ ſummariæ. ibid.5

Priuati in iudicio militari litigare non tenentur. 159.2.8

Priuati iuriſdictionem conferre non poſſunt. 368.1.1.2

Priuatorum fauore introducta, in eorundem odia retorqueri iniquum ac improbum eſt. 119.2.1.2

Tò *Priuetur*, denotat ſententiam ferendam, non ipſo iure. 24.2.26

Priuilegium.

Priuilegium ſi alicui concedatur ratione officij, vel exercitij, ſi illud non exercet, non gaudet prædicto priuilegio. 14.1.4

Priuilegium particulare quando frangitur, non dicitur violari ipſam immunitatem, ſecus verò quando frangitur vniuerſale priuilegium. 16.1.3

Priuilegium legis vlt. de ſacroſanct. Eccleſ. ciuitatibus conceſſum an corrigatur per hanc Auth. 40.1.2

Priuilegium conceſſum patri vel Sacerdoti, cenſetur etiam conceſſum filio procreato ex eius vxore ante clericatum. 45.1.11

Priuilegium immunitatis conceſſum Clericorum filiis, intelligitur durante vita parentum. ibid.4

Priuilegium fori conceſſum Clericis, licèt attento iure Codicis non eſſet iuris publici, ſed priuati; nihilominus tamen Pontifices maximi ſtatuerunt huiuſmodi priuilegium iuris publici eſſe. 77.2 3.4

Priuilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate. 94.1.4

Priuilegium reis, debitoribus, refugis ad Eccleſiam competens, ad fideiuſſores, mandatores, familiares, ſociosque pertinet, &c. 115.1.18

Priuilegium vim legis habet inter illas perſonas, vt non faciat ius generale. 117.1.5

Priuilegium, conſuetudo, aut ſtatutum non ſunt abſurdè interpretanda. ibid.6

Priuilegium, ſeu reſcriptum lite pendente impetratum nihil prodeſt non facta mentione litis pendentiæ. 140.1.2

Priuilegium obreptitiè, & per mendacium impetratum non releuat. 141.1.1

Priuilegium & beneficium ſpeciale non cenſetur ſublatum per verba generalia ſtatuti, ſed ſpecialia requiruntur. 182.1.18

Priuilegium vni officij & artis cauſa conceſſum, alteri qui eandem artem exercet cum vtilitate publica, commune eſto. 226.1.1

Priuilegium amittitur propter delictum. 384.2.5

Priuilegium conceſſum alicui, vt liberè teſtetur, intelligendum eſt, ſeruatis regulis, ac ſolemnitatibus iuris. 419.1.4

Priuilegium eſt ſtrictè interpretandum. ibid.2.6

Priuilegium cuipiam, & hæredi ſuo conceſſum, intelligitur de primo hærede tantùm, non etiam de cæteris. 464.2.3

Priuilegij prætextu illicitum non debet committi. 13.2.4

Priuilegij etymon. 220.1.3

Priuilegio fori renuntiari poteſt. 194.1.1

Priuilegio hic viduis, pupillis, & aliis miſerabilibus perſonis conceſſo non videtur derogatum per Principem, niſi expreſsè de illo fiat mentio. 373.1.31

Hu c priuilegio an renuntiare valeant dictæ perſonæ miſerabiles, remiſſiuè. 371.2.4

Priuilegio huius legis cùm ſit conceſſum miſerationis intuitu, non poteſt renuntiari. 374.1.41

Priuilegia omnia Clericis, aut Eccleſiis in hoc tit. & ſeq. conceſſa poterunt eis adimi, & immutari per eoſdem Principes laicos legiſlatores. 9.2.5

Priuilegia & exemptiones Eccleſiarum ſtrictè intelligendæ, nec in læſione ærarij, aut fiſci ad extraneos extendendæ. 13.2.1

Priuilegia anteceſſorum fauore Eccleſiæ ſucceſſor continuat, & confirmat. 15.2.1

Priuilegia & immunitates Eccleſiarum inconcuſsè obſeruanda. ibid.4

Priuilegia competentia patri ratione officij, cui dignitas ſit annexa, ad filios non pertinent mortuo patre. 43.1.15

Priuilegia conſtituta ad certos agros irrigandos, non extenduntur ad agros, qui acceſſerunt per alluuionem, vel per emptionem aliorum. 474.1.5

Priuilegia Eccleſiarum vbi violantur, ad pœnam quinque librarum auri agere licet. 53.1.8

Priuilegia piæ cauſæ extenduntur de ſimilibus ad ſimilia. 64.2.38

Priuilegia anteceſſorum Imperatorum piis locis data, in robore ſuo Imperator reliquit. 73.1.1

Priuilegia ad inſtar, & ad ſimilitudinem, &c. remiſſiuè. ibid.5

Priuilegia locorum quando pereant, ſi loca mutentur, & in altam transferantur poteſtatem, remiſſiue. ibid 2.6

Priuilegia piorum locorum & religioſorum violantes, tam pecunia, quàm capitis pœna affici poſſunt. 83.1.24

Priuilegia militum circa illorum iudicem, remiſſiuè. 159.2.2

Priuilegia conceſſa Conſiliariis, ad nouos in eadem Curia extendi debent. 166.1.3

Priuilegia quibuſdam conceſſa, poſſunt ad alios per Principem generalibus verbis extendi. 214.1.2

Priuilegia locum tenenti conceſſa, quando ſolus priùs regebat ſedem, & iuſtitiam miniſtrabat, ad nouos in eadem Curia Conſiliarios extendi debent. ibid.2.2

Priuilegia patroni fiſci & horum liberis indulta ad togatos numero præfinitos extendenda ex ſpeciali Imperatoris iuſſu. 228.1.1

Priuilegia anteriorum Imperatorum Aduocatis, & Cauſidicis per ſuperſtites non ſublata, confirmata cenſentur. 229.1.2

Priuilegia competunt priuatis militibus ſtipendiariis, & armigeris, donec ſunt in exercitio armorum, vel in bello, vel in cuſtodia arcis, vel ciuitatis. 317.2.4

Amplia vt ibid.5

Priuilegia clauſa in corpore iuris non ſunt priuilegia, ſed ius commune. 377.1.2 3

Priuilegiis alicui rei, vel perſonæ ſpecialiter conceſſis nunquam videtur derogatum per generalem diſpoſitionem. 3.2.8

Priuilegiis & fauore indigni ſunt malefici. 85.2.3

Priuilegiis ob veram confeſſionem indultis non fruuntur, qui adulari veræ confeſſioni deprebenduntur. 94.1.2

Priuilegiis ſcholæ indultis nemo fruatur per ſuffragium, ſed virtute, labore, animi vigilantia, ac teſtimonio morum, & actuum

artium à præceptoribus impetrato ad talia deueniat. 152. 1.1
de Priuilegiis ſcholarium tractantes referuntur. ibid.2.2
Priuilegiis militaribus qui gaudeant milites. 442.2 3

Probatio.

Probatio verſionis in Eccleſiæ vtilitatem non ſolùm fieri poteſt per veras probationes, ſed etiam per coniecturas & præſumptiones. 27.1.21
Nec requiritur vt Epiſcopus, ſeu adminiſtrator, & eorum hæredes teneantur. ibid.14
Probatio plena requiritur in probanda læſione. 306.1.3
Probationes & inſtrumenta rationum meliùs inueniri in loco adminiſtrationis. 382.1.3
Et in negotiorum geſtore. ibid.
Probationum copia coanguſtanda non eſt. 101.2.10
Probandi onus cui incumbit, mutuum verſum fuiſſe in vtilitatem minoris, vel non. 296.1.8

Proceres.

Proceres, de Rabinis. 107.1.4
Proceres, de nobilibus non vulgaribus, ſed inter cæteros eminentibus, item de ordinariis conſularibus, aut præfectoriis, ſeu Proconſulibus, aliiſve prætoriis. 120.2.6

Proceſſus.

Proceſſus factus ab incompetenti iudice, conſenſu partium conualidari poteſt. 493.2.8
Proceſſui inquiſitorio non eſt locus ſine fama præcedenti. 152. 2.1.2
Auſplia & limita vt ibid.

Proconſul.

Proconſul certis ex cauſis pœnam minuere potuit. 235.2.2
Proconſulum inſignia, remiſſiuè. 154.2.2

Procurator.

Procurator ad agendum conſtitutus tranſigendo non præiudicat domino. 199.2.1.3
Procurator alicuius conſtitutus ad agendum & defendendum, non poteſt tranſigere, aut compromittere, niſi ad id facultatem habeat ſpecialem. ibid.4
Procurator Reipubl. non poteſt remittere debitum liquidum. 202.1.5
Procedit in procuratore, vel adminiſtratore ſimplici, non autem domino. ibid.6
Procurator Reipubl. non poteſt donare, licèt cenſeatur habere mandatum cum libera. ibid 8
Limita vt ibid 2.9
Procurator fiſcalis non habet cauſæ cognitionem, abſente fiſci Aduocato. 233.2.1.2
Procurator cauere debet à calumnia accuſando, & defendendo, in quantum Reipubl. intereſt. ibid 2
Procurator de rato tunc principaliter cauet, vbi de eius mandato emergit dubium. 239.2.1 2
Procurator abutens poteſtate ſibi commiſſa remouetur ab officio. 240.1.3.4
Procurator actoris dominum in reuocatione non defenſurus ab agendo repellitur. ibid.2.2.3
Contrarium vide ibid.4
Procurator ad litem alium ante litem conteſtatam conſtituere nequit. 241.1.1.2
Secus in procuratore rei, qui ſatiſdedit iudicatum ſolui. ibid.3
Procedit huius text. concluſio, quando procurator eſt conſtitutus, & non habet mandatum ſubſtituendi, ſed tamen dominus promiſit habere ratum quicquid geſtum fuerit per procuratorem, aut ſubſtituendum. ibid.4
Non autem procedit quando eſt Procurator, in rem ſuam. ibid.5
Vel quando data eſſet facultas ſubſtituendi, etiam non determinata perſona. ibid.6
Vel in caſibus in quibus lis conteſtatur. ibid 7
Vel quando diſputatur an ſit procurator. ibid 8
Nec procedit in Prælato Eccleſiæ, nec in coniuncta perſona, nec in Procuratore habente mandatum cum libera, & in Procuratore conſtituto ad excipiendum tantùm. ibid.9
Procurator in rem ſuam factus quis. 241.2.3
Procurator egrediens fines mandati domino non præiudicat, ſed nulliter agit ſi mandati fines excedat. ibid.2.2.2
Secus ſi dominus ſciens tacuerit. ibid.3
Liberam adminiſtrationem habere dicitur. ibid.4
Procurator ad iudicia poſt litem conteſtatam poteſt alium procuratorem ſubſtituere. 242.2.11
Procurator, vel actor non poteſt ſine ſpeciali mandato vendere rem in præiudicium domini. 244.2.1.2
Procurator defenſionem abſentis inuitus non ſuſcipit. ibid. 2.1
Procurator condemnatus non ſolùm poteſt, ſed etiam debet appellare. 245.1.5
Limita vt ibid.6
Procurator qui omiſit appellare, dicitur cum aduerſario colludere. ibid.7
Limita vt ibid.8
Procurator poteſt conſtitui ante, & poſt litis conteſtationem. 246.1.1
Litem conteſtando fit dominus litis, nec poteſt ſine cauſa remoueri, aut dominus in ſe litem transferre. ibid.2.1.2
Procurator per conteſtationem factus eſt dominus litis, itavt domino mortuo non expirauerit eius poteſtas. ibid.2.2
Intellige vt 247.1 3.4
Et reſolue vt ibid.5
Procurator ſi dominus litis effectus alium ſubſtituerit, per mortem ipſius Procuratoris ſoluitur mandatum in perſona ſubſtituti qui ſit effectus dominus litis. ibid.6
Procurator qui dominus effectus litis eſt in prima inſtantia, non poteſt procedere in cauſa appellationis. ibid.7
Procurator poteſt conſtitui ſine ſcriptura. 246.2.11
Procurator quis falſus dicatur. 347.2.4
Procurator poſt litem ab eo conteſtatam non tenetur docere de mandato, ſed qui opponit, probare debet eum non eſſe legitimum procuratorem. ibid 2.8
Procurator fiſcalis non habet ius, nec manum poteſt immittere, ſi debita ſolemnitas fuit obſeruata, & ceſſauit læſio. 294.2.7
Procurator actoris apud acta conſtitutus non tenetur ſatiſdare, multò minus cautionem præſtare de rato. 327.2.1
Procurator defenſurus abſentem, & ad inſtantiam partis tenetur ſatiſdare. ibid 3
Procurator rei cauebit in litis initio de iudicato ſoluendo. ibid.4
Procurator actoris conſtitutus apud acta non tenetur cauere de rato. 328.1.6
Procurator releuatur ab onere ſatiſdandi, quando fuit apud acta conſtitutus aduerſario præſente. ibid.7
Procurator rei quamuis conſtituatur apud acta, ſatiſdat de iudicato ſoluendo. ibid.11
Procurator actoris in cauſa renuntiationis etiam ſatiſdat. ibid.12
Procurator non ſolùm cogitur ad iurandum nomine domini, ſed etiam ſuo nomine. 330.2.14
Procurator Cæſaris non habet poteſtatem delegandi in cauſa priuatorum. 347.1.2
Procurator fiſci non poteſt eſſe competens iudex inter priuatos. ibid.4
Procurator Cæſaris tunc poteſt dare iudices litigantibus, quando gerit vices Præſidis. ibid.5
Procurator fiſci partium conſenſu iudex competens eſſe poteſt inter priuatos. 366.1.3
Procurator nomine domini emens tenetur ad pretium. 387. 2.3
Procurator Cæſaris cognoſcit inter duos priuatos, quando ambo, vel alter ipſorum ſunt conductores bonorum Cæſaris. 388.2.1
Procurator Cæſaris, & procurator fiſci in quo differant, remiſſiuè. ibid.2
Procurator ſi ſtipuletur rem domini, quæ in eius dominio permaneat, tunc licèt ſtricto iure actio ipſi domino non competat, tamen ex æquitate ciuilis datur. 503.1.5
Procuratoris officium regulariter nemo inuitus in ſe recipit. 244.2.1
Limita vt ibid.5
Fallit. ibid.4
Procuratoris mutatio non perimit inſtantiam, nec obeſt parti aduerſæ. 327.2.2
Procuratoris reuocatio iudici tantùm inſinuata, ignorante aduerſario, poſtea geſta ipſo iure reddit nulla. 328.1.15
Procuratoris reuocati & certiorati geſta, quandiu iudex, vel aduerſarius reuocationem ignorat, valent, ac domino præiudicant. ibid.16
contra Procuratorem ſi opponatur de defectu mandati, & ipſa opponat idem contra Procuratorem rei, primò debet diſcuti de mandato Procuratoris rei. ibid.8
Procuratorem litis apud acta conſtituenti, nec præſentia aduerſarij, nec ſatiſdatione opus eſt. ibid.10
cum Procuratore mitius agi, quàm cum Aduocato quantum ad infamiam. 244.2 3
Limita vt ibid.4
Procuratores. 239.2
Procuratores rationales non habuerunt ius mulctandi. 169. 2.1.2
Procuratores Cæſaris ſtatus cauſas examinare non poſſunt. 382. 2.1.2
per Procuratores, vel ſubſtitutos non poteſt, qui tenetur facere manu, voce, & perſona propria. 308.1.3

Profeſſio.

Profeſſio vitiatur ex adiectione conditionis, ſiue pacti de retinendo, ſeu habendo proprio, vtpote contra illius ſubſtantiam 80.1.36
Profeſſio reſeruata facultate teſtandi de patrimonio ſuo valida. ibid 37

Profeſſus.

Profeſſus in Religione incapaci, & tranſlatus ad Religionem capacem,

capacem, recuperat bona poſt tranſlationem ſibi delata ad vinitarcio ſecundæ Religionis capacis, non autem bona, quæ ante profeſſionem obtinebat. 19.1.26

Profeſſus nequit diſponere de acquiſitis poſt profeſſionem, nec quicquam in illis habent aſcendentes, aut deſcendentes. 22. 2.10

Profeſſus inter filios diuidens non poteſt illis pupillariter ſubſtituere, poteſt tamen inſtituere & ſubſtituere eis inuicem vulgariter. 22.5.13

Profeſſus ſi ſubſtantiam ſuam pro partibus æqualibus diuidat inter filios, tunc monaſterio tenetur dare quantum dederit cuilibet filio; ſi verò pro partibus inæqualibus, tenetur conferre monaſterio quantum confert filio, cui plus dat. ibid 16

Profeſſus quando ſolos aſcendentes habet, illis debetur ſua legitima, in illaque præferuntur monaſterio. ibid.20

Profeſſo patre viuente nulla bonorum diuiſione facta, an filij percipiant legitimam. ibid.17

Prohibitio.

Prohibitio domini negotiorum geſtorum actionem impedit in his, quæ poſt prohibitionem geruntur. 259.2.1.2.4

Limita vt ibid.5

Promiſſio.

Promiſſio pro parte indebita, per errorem facta reuocari poteſt. 231.1.1

Promiſſio facta per errorem non debet impleri. ibid.2

Promiſſio quando interponitur ſuper re mea, quæ debet durare mea, vt ſi diſpoſui, vel commodaui res penes te, hoc pacto vt reſtituas tertio, tunc illi tertio quæritur vtilis actio. 503.1.3

Promiſſum.

Promiſſum occaſione ſalarij ea cauſa mutui intra tempus legitimum per exceptionem impugnatur, & liberatio conditur. 218.2.2

Pronunciatio.

per Pronuntiationem expreſſam in cauſa principali dicitur tacite pronunciatum in incidenti. 352.2.3

Propinquus.

Propinquorum appellatione continentur agnati & cognati, qui admitterentur ab inteſtato ob ſucceſſionem de iure ciuili vſque ad decimum gradum. 45.1.8

Proprietas.

Proprietatis ratione quis forum ſortitus. 376.1.1

Propter.

Propter quod vnumquodque tale, & illud magis tale eſt. 28. 1.4

Prorogans.

Prorogantes iuriſdictionem Epiſcopi tenentur eius iudicio ſtare. 88.1.1

Item in Epiſcopum non ſubditi, vt in arbitrum compromittere poſſunt, & tales compromittentes ſi ſunt præſentes, ſtare laudo tenentur. ibid.2

Prorogatio.

Prorogatio vt valeat, oportet quod ille, cuius prorogatur iuriſdictio, illam habeat, aliàs impoſſibilis eſt prorogatio. 347. 1.6. & 367.1.9

Prorogatio iuriſdictionis, remiſſiuè. 366.1.2

Prorogationi non datur locus in criminalibus. 88.2.5

Prorogo.

Secularis poteſt prorogare iudicis ſecularis iuriſdictionem. 88. 2.3

At aliter obſeruatur in Regno Portugalliæ, & Regno Franciæ. ibid.4

Proſequutio.

Proſequutio ſpecialis reſtringit ſententiam generalem ad proſequuta. 333.1.1

Proteſtatio.

Proteſtatio facta de metu, ad metum probandum non ſufficit. 207.2.2

Proteſtatio declaratoria voluntatis non prodeſt in his, quæ non pendent à voluntate. 256.1.3

Prouidere.

Prouidendum ſibi prius, quàm alteri. 471.1.5.6.7

Prouincia.

Prouinciarum moderatores, tam emptiones citra alimentorum neceſſitatem, quàm ædificiorum reparationem intermittens, durante officio. 168.1.3

Prouincialis.

Prouinciales ad Præturæ officia non perueniebant, ſi aderant in Vrb. habentes domicilia. 156.1.3

Prouinciales licet eorum prædia ſint tributaria, habent dominium, ideo ſeruitutem conſtituunt, & acquirunt. 469.2.1

Pſeudomachi.

Pſeudomachi Martyrum reliquias vendicantes occaſionem dederunt huic legi. 10.2.2

Ptochotrophium.

Ptochotrophium dicitur locus alendis pauperibus paratus, quem communi vocabulo *hoſpitale* vocamus. 35.1.8. & 44. 2.10

Ptochotrophus.

Procuthrophi, & priuilegia eorum. 41.8

Procothtophi qui. ibid.6

Pubertas.

Pubertas deſideratur in minore iurante, vt iuramentum confirmet contractum. 280.1.4

Extende ad iuramentum Hebræi minoris. ibid.1.5

Limita in prodigo, cui bonis per iudicem interdictum eſt. ibid 6

Extenditur hæc conſtitutio ad omnes contractus minoris. ibid. 7.8.9.11

Niſi minor ignoraret quod donat, vel voluit donare modicum, & donauit plus, &c. ibid.10

Limita quoque vt 281.2.12

Locum habet etiam in iudiciis. 283.1.15

In Eccleſiæ autem contractibus quid ſtatuendum, vide 281. 1.13

Limitanda pariter hæc conſtitutio in confeſſione minoris iurata etiam ſine curatore. ibid.14

Pulſatus.

Pulſatus, pro in ius vocatus ſumitur. 67.1.8

το *Punch* quid remiſſiuè. 231.2.11

Puniendus.

Puniendi ſunt minùs qui clam delinquunt, quàm palam delinquentes. 8.1.6

Pupillus.

Pupillus. 370.1

Pupillus, & adultus, tutore interueniente Procuratorem conſtituunt. 242.1.1.5

Pupillus, niſi locupletior factus, ex negotio geſto non tenetur. 254.2 1.2

Pupillus, & adultus in iudicio eſſe poſſunt cum tutoris auctoritate. 351.1.1.4

Pupillus, & orphanus habent priuilegium vt poſſint reos ad Curiam trahere, etiam in prima inſtantia; ipſi verò extra proprium domicilium trahi non poſſunt. 373.1.32

Pupillus quis. ibid.33

Purgatio.

Purgatio moræ admittitur vbi pœna legalis eſt. 369.1.8

Q

Quadrageſima.

QVadrageſimæ tempore quondam criminalium cauſarum ceſſabat executio. 363.1.1.2

De conſuetudine non ſeruari. ibid.3

Quadriennium.

Quadriennium petendæ reſtitutionis, quod datur minori facto maiori, non currit abſenti cauſa Reipubl. 319.1.1

Quadriennium huiuſmodi retardatur propter iuſtum aliquod impedimentum, poſtquam incepit currere, contingens ſicut ab initio. ibid.2

Quadriennium continuum hodie, olim annus vtilis erat. 321. 2.10

Quadriennium ſolùm datur ad inchoandam litem ſuper reſtitutione, non verò ad illam faciendam. ibid.11

Quadriennium non incipit currere, niſi à die completæ ſeſſionis & præſcriptionis. ibid.2.14

Quæſtio.

Quæſtio conditionis ſeruilis, aut adſcriptitiæ per tranſactionem decidi poteſt. 216.2.1.2

Quæſtio ſtatus ſi incidit quæſtioni bonorum, de ea plenè cognoſcitur, licèt iudex aliàs cognitionem de ſtatu non habeat, vel de principali tantum expreſſim pronuntiatur. 352. 2.1.2

Quæſtio generis inter patrueles ſi non refertur, hæreditas æquo iure diuiditur; aliàs ſi quæſtio refertur, prius hæc diſcutitur, antequam de principali ſententia feratur. ibid. 2.1

Quæſtio ſtatus ſi incidit in iudicio diuortio, prius de ſtatu cognoſcitur, quàm ſententia diffinitiua proferatur. ibid.2

Diſtinguendum vt ibid.3

Quæſtio ciuilis quando eſt principaliter mota, & incidens criminalis eſt, eadem ſententia terminantur. 353.1.1

Declaratur textus. ibid.2

Intelligenduſque eſt vt ibid 3

Quæſtio donec durat ſuper nullitate teſtamenti, non currit tempus quinquennij, quod præfixum querelæ intentandæ. 400. 1.1.2

Quæſtio finium regendorum 30. annorum ſpatio finitur. 499. 2.1.2

Quæſtionem exercere eſt meri imperij. 171.2.3

in Quæſtione mota ſeruis actor ad inſtantiam rei iurabit quod non odio dominorum, multò minus ſeruorum quæſtionem mouet. 319.1.2

Quæſtor.

Quæſtor, de Cancellario. 145.2.10

Quæſtoris poteſtas olim quæ. 151.2.5

Quæſtores

Quæſtores illuſtri dignitate præditi. ibid.2
Quæſtores alicuius Sancti nomine petitoria facientes, non per-mittantur niſi regias litteras oſtendant. 152.1.2.3
Quæſtorum officia nullus ſine Cæſaris præſcriptione quondam peragebat. ibid.1

Qualis.
Qualia olim, talia præſumitur & hodie. 479.1.8

Qualitas.
Qualitatem poſſeſſionis non tenetur dicere conuentus in poſſeſſione hæreditatis. 435.1.8

Quàm.
¶ Quàm oblata ſecundùm formam Senatuſconſulti cautione, l.1. de vſuſfructu, intellectur. 458.2.9

Quantitas.
Quantitas expenſarum, & damnorum paſſorum in litigando, probatur iuramento. 342.1.12

Querela.
Querela inofficioſi primò, & ſubſequenter petitio hæreditatis contra fideiuſſorem inſtituitur. 390.2.1.5
Querela inofficioſi teſtamenti cœpta & interpoſita ad hæredes tranſmittitur. 392.1.1
Querela non præparata non tranſmittitur, niſi ad liberos agentes contra teſtamentum parentum; præparata contrà. ibid.2
Querela inofficioſi excluditur quinquennio. 400.1.3
Querela inofficioſi datur contra fiſcum, ad quem bona teſtatoris vniuerſaliter peruenerunt, non ſolum quando hæredis ſcripti bona peruenerunt ad fiſcum, ſed etiam quando ipſe princeps hæres ſcriptus fuiſſet. 398.1.1.2
Et quod in teſtamentis & vltimis voluntatibus fiſcus iure communi capit, nec quid in ſpeciali in eo conſtitutum reperitur. ibid.3
Idem de querelante teſtamentum de falſo. ibid.4
Querela competens licèt non ſit præparata, ad filios, vel hæredes tranſmittitur. 417.1.1.3
Querela inofficioſi tranſmittitur ad liberos, ſi non fuerit extincta. 418.1.5
Querela inofficioſi infra quinquennium, & non vltra intentanda. ibid.2.8
Querela inofficioſi ab adita hæreditate intra quinquennium intentari debet. 424.1.22
Querela inofficioſi tranſmittitur ad liberos & deſcendentes iure ſanguinis, licèt in vita non fuerit propoſita, nec intentata per filium; ad extraneos verò non tranſmittitur, niſi in vita filij ſaltem fuerit præparata. ibid.2.25
Querela inofficioſi locum non habet in peculio filiifamil. caſtrenſi, vel quaſi, dum quis manet filius, non autem ſi ſit paterfamil. 425.1.1.2
Querela inofficioſæ donationis habet locum, ſi ab inteſtato ſucceſſio procedit. 419.1.1.2
Querela inofficioſi vbi præſtò eſt, non datur locus remedio reſtitutionis. ibid.1.1.2
Querela inofficioſæ donationis æquiparatur querelæ inofficioſi teſtamenti, & vltra quinquennium non durat. 431.2.1.2
Querela inofficioſæ donationis ad inſtar querelæ inofficioſi teſtamenti introducta eſt. ibid.2.4
Querelæ repudiatio non valeret ante aditam hæreditatem. 418.2.10
Querelam inofficioſi non habet cui aliquid in teſtamento relictum eſt, ſed agit ad implementum. 409.2.1

Quies.
Quies, vide *Otium.*

Quota.
Quota, quid. 480.2.3

R

Rapiens.

Rapiens Monialem pœna mortis tenetur. 80.1.9
Rapiens Monialem, ſeu fœminam Deo dicatam, pœna raptus omnino punitur, etiam quod conſenſerit ſe rapi. ibid.2.18
Rapiens virginem Deo dicatam, vt pœna mortis puniatur, debet eſſe conſecrata. ibid.19

Raptor.
Raptores virginum Deo dicatarum capitis ſupplicium ferant, eiuſque bona monaſterio addicantur cum pleno dominio in ſolatium raptæ. 79.2.1.2
Raptores vbique capi poſſunt, & puniri, nec ſunt tranſmittendi ad iudicem loci, in quo deliquerunt. 80.1.10
Raptores, eorumque auxiliatores in fragranti crimine comprehenſi, poſſunt impunè occidi à parentibus, & conſanguineis mulierum rapiendarum, vel earum tutoribus & curatoribus, patroniſve ac dominis. ibid.12
Non ſeruatur hodie, quia poſſunt eos prehendere, & ducere ad iudices. ibid.
Raptores feriarum quiete ſunt indigni. 86.2.4
Raptores virginum, & adulteri non gaudent Eccleſiaſtica immunitate. 113.1.7
Raptorum pœnæ extenduntur ad comites in inuaſione, eorumque adiutores. 79.2.3
Hoſpites & miniſtri mortis ſupplicium, bonis retentis ſubeunt. ibid.4

Raptus.
Raptus pœna ordinaria intrat in raptu Monialis ex ſolo conatu, etiam non ſequuto raptu, ne dum alio effectu copulæ carnalis. 47.1.3

Ratificare.
Ratificari poteſt quod noſtro nomine geſtum eſt, quantum ad ipſius ratificationis præiudicium. 275.2.7

Ratificatio.
Ratificatio, ſiue approbatio vt det robur actui, neceſſe eſt vt ratificans, vel approbans, ſiue conſenſum, aut auctoritatem præſtans, habeat plenam ipſius actus notitiam. 132.1.5
Ratificatio minoris reconciliat contractum in minori ætate celebratum, & ipſum efficacem reddit, & inexpugnabilem, 310.1.2
Ratificatio illa quomodo fienda. ibid.3
Ratificatio, & approbatio tacita ipſius minoris inducitur ex actis ſubſecutis, itavt ei auferatur beneficium reſtitutionis in integrum. ibid.2.10
Referuntur quædam exempla. ibid.11.12.13

Ratihabitio.
Ratihabitio inſequens negotium per alium geſtum, parit actionem negotiorum geſtorum. 255.1.1
Ratihabitio poſt 25. ætatis annum facta petitionem reſtitutionis tollit. 311.1.1.2

Ratio.
Rationes edendæ, cui. 210.1.1.2
Rationes ſemel redditæ non ſolum poſſunt retractari vbi error interuenerit in calculis, verum etiam licèt in iure citatum fuerit. 217.1.7
Rationes publicas quis reddere tenetur vbi adminiſtrauit. 382.1.1
Rationibus ſemel redditis denuo ad iterandum calculum proceditur, ſi dolo redditas eſſe demonſtretur. ibid.2.14

Ratiocinium.
Ratiocinium quid. 381.2

Rationalis.
Rationalis, ideſt, Procurator Cæſaris. 388.1.4

Reatus.
Reatus, & delictum excludunt dignitatem, & honorem, ac priuilegia adimunt. 185.1.2
Vide *Dignitas, Infamia, Priuilegium.*

Rebaptizans.
Rebaptizans, & rebaptizatus ſcienter, dum capaces criminis ſint per ætatem, capitali ſupplicio puniendi ſunt. 102.1.1
Iure Pontificio & Cæſareo maximis pœnis puniuntur. ibid.2
Rebaptizantes, & rebaptizatos iudices pœna legibus expreſſa vindicabunt, aut ob diſſimulationem patientur id quod alij conceſſerunt. ibid.2.4.5
Rebaptizati & rebaptizantes ſcienter irregularitatis labe aſſiciuntur. ibid.1.2
Rebaptizati inſtar infamium à teſtimoniis ciuilibus arcentur, &c. ibid.

Receptus.
Receptus, vide *Canonicus.*
Recepti à maiori, ſiue digniori, cæteris receptis ab inferiori præferendi ſunt. 232.1.9

Reclamare.
Reclamare licet à ſententia Principis, ſiue Præfecti prætorio. 137.2.5

Rector.
Rectores & moderatores prouinciarum & ciuitatum negligentes in imponendis pœnas ſtatutas hæreticis, denarum librarum auri pœna mulctentur, & inſuper etiam exiſtimationis ſuæ periculum ſuſtineant. 99.1.4
Rectores prouinciarum turbas conuenientes, ac Iudæorum vexationes maturè non impedientes, impunes non manent. 111.1.3
Rectores prouinciæ negligentes poſt crimen idololatriæ delatum in puniendo, 50. auri libras iudices cum officio totidem fiſco inferre tenentur. ibid.2.5
Rectores prouinciarum Aduocatos hæreticos ad exercitia forenſia impunè non admittent. 121.1.3

Recuperare.
in remedio Recuperandæ quis ſit iudex competens, remiſſiuè. 377.2.7

Recuſatio.
Recuſatio iudicis ante litis conteſtationem opponenda eſt. 343.1.3
Niſi poſt litis conteſtationem cauſa recuſationis de nouo ſuperueniat. ibid.4
Ampliа etiam poſt concluſum in cauſa, dummodo cauſa recuſationis habuerit ortum poſt concluſionem. ibid.5

Recuſatio

Index Rerum,

Recuſatio in ſcriptis proponi debet. 343.2.10.& 345.1.4

Redemptio.

Redemptio libertatis cauſa & captiuorum, verè eſt cauſa pia, & maximè fauorabilis. 63.2.11

Redemptio captiuorum eſt ſumma pietas, & Reipublicæ Chriſtianæ maximè vtilis. ibid.12

in Redemptionem captiuorum quando aliquid relinquitur, non expreſſo à teſtatore per quem fieri debeat redemptio, Epiſcopus, aut eius Vicarius accipere debent quod ita legatum eſt, ad ipſoſque, & non ad hæredes ſpectat adimplere tale legatum. 64.1.20

Redditus.

Redditus annui inter immobilia computantur. 24.2.8

Referens.

Referenti ſe ad Principis mandatum, ſine editione & exhibitione mandati non creditur. 123.1.8

Refuga.

Refugæ Eccleſiarum victu ac veſtibus non ſunt ſpoliandi. 114.2.3

Poſſunt in Eccleſiis iudicibus reſpondere, & ſe legitimè defendere. ibid.4

Regnum.

Regna gubernantur tam per iuſtitiam, quàm per arma bellica. 3.2.2

Regna Hiſpaniæ & Galliæ non ſubſunt Imperatori. 149.1.12

Regula.

Regula, *Is in legem delinquit, qui verba legis amplectens, contra legis nititur voluntatem, & intentionem*, declaratur. 118.2.7

Regula, *Ceſſante cauſa*, procedit in cauſa finali, non autem impulſiua. 180.2.15

Procedit in cauſa propinqua & immediata, non autem in remota, ſiue mediata. ibid.15

Regula, *Qui non facit quod debet, non recipit quod oportet*. 100.2.7

Regula, *Contumax ampliùs non auditur, niſi refectis expenſis*, an locum habeat etiam in minore & Eccleſia. 342.1.8

Regulæ ſocietatis ouium & pecudum. 183.1.34

Regularis.

Regularis ad Epiſcopatum promotus recuperare poteſt ius ſuccedendi quoad bona delata poſt aſſumptionem ad Epiſcopatum, in commodum tamen ſuæ Eccleſiæ, reſpectu proprietatis. 71.2.6

Relatio.

Relatio ſimulata ad impediendum priuilegij effectum ipſo iure nulla eſt. 117.1.2

Relationes vicariorum, & iudicum audiantur ab Imperatore, propter auctoritatem referentium. 155.2

Relegatus.

Relegatus ad tempus, ſeu priuatus aliqua adminiſtratione, cenſetur intra id tempus quoad id infamis, finito autem eo tempore remittitur infamia. 236.1.6

Relictum.

Relictum pauperibus, & captiuis ſine quartæ deductione, vt debitum præſtandum eſt. 75.2.1

Relictum captiuis per teſtatorem non nominatis, diſtribuitur per Epiſcopum inter captiuos illius loci vbi vixit, & domicilium habuit teſtator. ibid.2

Relicta pauperibus, miſerabilibus, piiſque locis, onus falcidiæ non ſuſtinent. ibid.9

Relictis ad pias cauſas nihil detrahet Epiſcopus. ibid.15

Religio.

Religio vera à Deo dimanat. 8.1.1

Religionem ingreſſus, & profeſſus, ciuiliter mortuus dicitur. 81.2.4

Intellige vt ibi. ibid.

Religioſus.

Religioſus non ſolùm quærit monaſterio, vel Ordini quæſita poſt profeſſionem, ſed etiam per eam quærit ei omnia bona, quæ antea habebat, niſi de illis aliter ante profeſſionem diſpoſuerit. 19.1.24

Religioſus quando ſe transfert ad aliam Religionem, non vt ibi profiteatur, ſed vt delictorum ſuorum pœnitentiam agat, tunc vſusfructus bonorum priori monaſterio acquiſitorum reddendus poſteriori, dum in illo Religioſus permanſerit. ibid.2.28

Religioſus tempore nouitiatus teſtari poteſt, etiam nulla petita Superioris Religionis licentia. 57.1.3

Religioſo facto Epiſcopo integrum non eſt teſtari etiam de bonis patrimonialibus, aut propria induſtria acquiſitis, eo modo, quo id fas eſt Epiſcopis ſecularibus. 19.1.33

Religioſi bona tranſeuntis ex vna in aliam Religionem ſtudio melioris vitæ, remanent penes primum monaſterium, acquiſita verò poſt ſecundam profeſſionem ad ſecundum monaſterium ſpectant. ibid.1.23

Religioſi expreſsè, vel tacitè profeſſi non poſſunt teſtari. ibid.2.31

Religioſi nec ad pias cauſas teſtari valeat. 20.1.34

Religioſi accuſare poſſunt eos, qui ſibi iniuriam fecerunt, coram iudice eccleſiaſtico, vel ſeculari. 44.1.6

Religioſi teſtari non poſſunt. 57.2.2

Religioſi non poſſunt eſſe tutores teſtamentarij, aut datiui. 78.2.3

Religioſi, id eſt, monumenta. 503.1

Relinquere.

Tò *Relinque*, ſolùm conuenit vltimæ voluntati, non autem donationi inter viuos. 25.1.34

Tò *Relinque*, an & quando importet hæredis inſtitutionem, remiſſiue. 480.1.9

Reliquia.

Reliquiæ Sanctorum vendi non poſſunt, niſi quando quis à prophanis hominibus emerit, vt in Eccleſiis recondantur. 10.2.4

Si exponantur venales, quid. ibid.5

Earum venditiones nullæ ſunt, & contractus ſuper illis celebrati nulli. ibid.8

Reliquiæ mortuorum quondam non ſepeliebantur intra ciuitatem. 506.1.1.2

Cauſa quæ. ibid.n.5

Vide *Crux*.

Reliquias Sanctorum diſtrahens punitur iudicis arbitrio. 10.2.6

Remedium.

Remedium extraordinarium ſi eſt vtilius ordinario, omiſſo iſto poteſt intentari illud. 274.2.3

Remedium ordinarium vbi datur, ſcilicet appellationis, denegatur extraordinarium, videlicet reſtitutionis. 278.2.2

Limita ſi remedium extraordinarium vtilius ſit ordinario. ibid 3

Remedium magis extraordinarium ceſſat ob minus extraordinarium. 429.2.3

Remedia contraria non poſſunt cumulari ſimul. 399.2.4

Remiſſio.

Remiſſio ob ſterilitatem an fiat in emphyteoſi. 30.2.3

Remiſſio Principis ante condemnationem tollit pœnam delicti. 136.2.6

Intellige vbi læſus remiſerit, vel illi aliàs ſatisfactum fuerit. ibid.

Remiſſio eius quod debetur, non autem liquidò, non eſt donatio, nec inſinuatione indiget. 102.2.7

Remiſſio an & quando facienda ad locum delicti. 373.1.5

Et quæ fieri debeant à iudice requiſito, vt delinquentem remittat, remiſſiuè. ibid.6

Remiſſionem ſi fecerit pars offenſa delinquenti, poterit aliquis tertius, cui in tali crimine competit ius accuſandi non obſtante tali remiſſione ipſum delinquentem de eo crimine accuſare. 206.3.18

Remittens, & Remittere.

Remittens dolo aduerſarij ius ex ſententia quæſitum, ſibi non nocet. 183.2.1.2

Remittere an ſit donare, remiſſiuè. 190.1.3

Renuntians.

Renuntians liti ſimpliciter, non præſumitur id facere animo donandi. 181.2.3

Renuntians liti, & cauſæ, non poteſt redire ampliùs. ibid.4

Renuntians liti, cenſetur renuntiare inſtantiæ, & iuri. ibid.11

Fallit in beneficialibus. ibid 12

Renuntians liti non videtur fateri quod aduerſarium habeat. ibid.13

Renuntians ſucceſſioni poteſt nihilominus petere ſupplementum legitimæ, niſi iuret renuntiationem, vel poſt mortem patris conſentiat, vel fiat inter fratres cum conſenſu patris pactum de non ſuccedendo. 419.2.9

Renuntiare.

Renuntiare quod quis poſſit liti, vel inſtantiæ, intelligitur aduerſario conſentiente, vel quod ſua non interſit. 181.2.10

Renuntiare quis poteſt, parte abſente, odio litium. ibid.14

Dummodo fuerit renuntiatum præſente iudice, vel aliqua alia perſona publica pro abſente acceptante. ibid.13

Quid ſi non acceptauit, an noceat renuntianti, remiſſiuè. 182.1.16

Renuntiare quilibet poteſt fauori ſuo. 594.2.7

Renuntiari poteſt inſtantiæ. 281.2.2

Renuntiat qui non facit intra tempus præſtitutum. 268.2.5

Renuntiatio.

Renuntiatio facta à nouitio profiteri volente in Religione, an ſi poſt emiſſam validè profeſſionem efficiatur Epiſcopus, ab eo reuocari poſſit, iſque legitimam vendicare. 71.2.7

Renuntiatio hæreditatis paternæ, quæ tacitè inducitur à lege per lapſum temporis, non poteſt poſt illud tempus reuocari. 129.1.1

Renuntiatio iuris de futuro extra iudicium facta non valet. 180.1.9

Renuntiatio litis aufert procedendi licentiam renuntianti. 181.1.1

Renuntiatio iudicialis parte abſente facta valet quando iudex pro abſente recipit. ibid.5

Renuntiatio

Renuntiatio non præſumitur in dubio. ibid.6
Renuntiatio emphyteuſis facta in fauorem Titij, ceſſat mortuo Titio. 191.2.5.6
Renuntiatio, ſiue pactum circa hæreditatem perſonæ incertæ valet. 196.1.7
Renuntiatio hæreditatis, & futuræ ſucceſſionis valet etiam in minores. 201.2.4
Renuntiatio quantumuis generalis, non trahitur ad incogitata. 295.2.4
Renuntiationi hæreditatis perſonæ viuentis ſi adſit conſenſus illius, de cuius hæreditate pactum initur, valet talis renuntiatio, & quodcunque aliud pactum circa illam hæreditatem initum. 196.1.8
Renuntiatum non videtur priuilegio ſpeciali minorum, nec derogatum, niſi caueatur expreſsè. 182.1.17

Repetitio.

Repetitio pro reſtitutione. 289.2.3

Repletio.

Repletio accedens legitimæ imminutæ fit ex rebus ſubſtantiæ patris, & pro iure quaſi aduentitio habetur. 422.2.2

Repudians.

Repudians hæreditatem dolo ſubſtituti, contra ſubſtitutum agit. 102.1.2
Repudians debitoris hæreditatem non tenetur ad onera hæreditaria, nec propter id tenetur cedere his, quæ ex bonis teſtatoris alio titulo percepit. 396.2.12
Repudians hæreditatem non tenetur ad collationem. 487.1.1.2
Repudiantibus ſcriptis hæredibus ſuccedentibus ab inteſtato de iure ciuili, vel prætorio competit petitio hæreditatis. 435.1.1

Reputatio.

Reputationes quæ fiunt in iudicio in integrum reſtitutionis. 313.1

Res.

Res quælibet eſt ſignificanda ſuo nomine per conſequentiam litterarum, non per abbreuiaturas. 4.1.2
Res quæ aliàs non poteſt diuidi, tamen poteſt diuidi quoad commoditatem fructuum. 24.1.11
Res Eccleſiæ an ſemper danda ſit ei, qui iuſto plus offert. 26.2.3
Res Eccleſiæ in emphyteuſim perpetuam in præſentia Prælati, & Capituli, & omnium intereſſe habentium conſenſu datur, vt quam minimum fieri poſſit, redditus non niſi vltra tertiam partem minuantur. 30.2.2
Res Eccleſiæ emphyteuticanda eſt cum iuſta, & æquali penſione ſoluenda. ibid.4
Res alterius poteſt ſine mandato alienari ob redemptionem, & captiuus tenetur eam alienationem ſine eius mandato factam ratam habere. 77.1.9
Res inter alios acta præſumptionem facit. 274.2.12
Res diuidua quæ. 201.2.8
Res diuidua, & indiuidua differunt. ibid.9
Res vendita aliena, vt aliena, ſemper videtur fuiſſe vendita nomine alieno. 259.1.3
Res, vel cauſa quando eſt indiuidua, vt ſeruitus, tunc reſtitutio conceſſa minori prodeſt maiori. 276.1.9
Res quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, quænam ſint. 293.1.4
Res litigioſa alienari poteſt ex cauſa neceſſaria. 436.2.4
Res empta ex pecunia mea non eſt mea, ideoque vt rem meam talem vendicare non poſſum. 441.2.1.2
Et cur. ibid.3
Secus eſt in pecunia Eccleſiæ. ibid.4
Intellige tamen vt ibid.5
Res acquiſitæ & emptæ ex pecunia vſuraria, efficiuntur ipſius ementis, & eidem adquiruntur. ibid.6
Res ex pecunia militis empta militi acquiritur. 442.2.1.2
Res empta per tutorem, curatorem, ſeu administratorem nomine proprio ex pecunia minoris, efficitur minoris, ſi minor eam velit vendicare. ibid.4
Etiam res empta ex pecunia furioſi, vel prodigi, cui bonis interdictum eſt, vel alterius, qui ſit ſub cura. ibid.5
Res empta ex pecunia Eccleſiæ per Prælatum, œconomum, adminiſtratorem, ſyndicum nomine proprio, acquiritur Eccleſiæ. 443.1.7
Res quælibet præſumitur libera à ſeruitute, & allodialis. 472.2.13
Res empta ex pecunia aliena efficitur ementis, & ei dominium acquiritur, & non domino pecuniæ. 484.2.11
Res ex hæreditate ſubtractæ repetuntur familiæ erciſcundæ iudicio. 485.2.1.2
Intellige vt ibid.3
Res ſi communi nomine diſtrahitur, communi nomine pretium venit in actione mandati, vel negotiorum geſtorum; ſi verò proprio nomine, venit in petitionem hæreditatis. ibid.2.1
Res quando non poteſt commodè diuidi ſine iniuria, & partes contendant rem ſibi adiudicari, tunc iudex debet aperire licitationem, & totam dabit ſocio plus licitanti. 489.2.6
Quid ſi nullus ſociorum voluerit licitari, vel omnes idem offerant pretium, nec inter ſe conueniant, cui potius res tota adiudicetur. ibid.7
Res empta communi pecunia, aut redacta ex pecunia communi, non eſt communis, nec inter ſocios communicanda, excepta ſocietate omnium bonorum. 494.1.1.2
Res empta per ſocium etiam omnium bonorum, non acquiritur ipſo iure conſocio, ſed agit ad communicandum. ibid.3
Res empta ex pecunia communi nomine alterius tantùm, non eſt communis, ſed eius ſolius, cuius nomine empta eſt. ibid.4
Res empta nomine proprio ex pecunia aliena, eſt propria emptoris, non autem communis cum pecunia domini. ibid.2.5
Res à me quæſita nomine meo ex tua pecunia, mea efficitur quantum ad ſpeciem ipſam, attamen teneor reſtituere pecuniam illam, qua rem emi. ibid.6
Res quæſita ex pecunia mea, etiam mala fide poſſeſſa, nec eſt mea, nec mihi reſtituenda. ibid.7
Quid ſi ſint quatuor ſocij omnium bonorum, & vnus ex eis emat prædia, & faciat concipi inſtrumenta pro ſe tantùm. ibid.8
Res empta ex alterius pecunia non efficitur eius, cuius erat pecunia, ſed ementis. ibid.9
Res mobilis, vel ſe mouens, ſi petatur ab actore exhiberi, exhibenda eſt in iudicio, vt actori pareatur ſua probatio. 501.2.3
Rei reſtitutionem volens petere, poteſt agere tam ad exhibendum, quàm rei vendicatione eodem libello. 503.1.3
Ambæ tamen actiones regulariter coniunguntur. ibid.4
Rei vendicatio. 437.1
Rei vendicatio an detur contra ciuiliter tantùm poſſidentem. 386.1.11
Rem, vel fundum petens à poſſeſſore, facta inter eos tranſactione, vt aliquo dato actor dimittat rem penes reum conuentum, & diſcedat à lite, non transfertur dominium, ſi actor erat dominus, ſed tantùm paratur reo exceptio. 208.1.7
de Rem communem habentibus, expendentibus, aut melioantibus, vel deficientibus, remiſſiuè. 259.1.2
Rem vendens alienam vt alienam, ſemper videtur res fuiſſe vendita nomine alieno. ibid.3
Rem meam non meo nomine venditam vendicare poſſum. 439.2.1
Rem venditam emptori tradere tenetur venditor. 444.2.3
Limita vt ibid.4
Rem exhiberi iubente à præſide prouinciæ, & eâ exhibitâ, apud alium iudicem principalis cauſa tractatur. 501.2.4
Rem deteriorem ſua culpa exhibens, actione in factum tenetur. 502.2.1
Re mea ab alio vendita, vel præſcripta, aut perempta, poſſum agere contra tertium. 439.2.6.8
de Re vna tantùm diuidenda vbi agitur, ſi patiatur commodam diuiſionem, tunc per regiones, & partes æquales, vel proue quenquam hæredum contigerit, diuidi debet. 489.2.4
Quid autem ſi non patitur commodam diuiſionem. ibid.5
Res immobiles Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ regulariter alienari nequeunt. 23.1.1
Res Eccleſiæ cum conſenſu œconomi, & Clericorum ſine vrgente & graui cauſa alienari nequeunt. ibid.2
Res, quas Eccleſiæ ab Imperatore habent, pignori dari non poſſunt: aliæ autem ob vrgens debitum, ſi Eccleſiæ mobilia bona non ſufficiunt ad ſolutionem, diſtrahi & pignorari non poſſunt. 25.1.1
Res Eccleſiæ non poſſunt pignorari. ibid.2.6
Res Eccleſiæ quæ non poſſunt alienari ſine ſolemnitatibus requiſitis, poſſunt permutari cum alio maiori, meliori, vel æquali. 31.1.2
Res Eccleſiæ deterior non fit, quando res æquè bona permutatur. ibid.3
Res Eccleſiæ tributis, ac redditibus maioribus non grauandæ. 33.2.1
Res pleno iure alicui peruenire dicitur, id eſt ſine diminutione, & cum omni integritate. ibid.2
Res Eccleſiæ mobiles alienari nequeunt. 36.1.1
Res ſacræ, aut religioſæ vendi non poſſunt, & eas vendentes incidunt in crimen læſæ religionis, & venditio non valet. ibid.5
Res ſacræ, vaſa, & ornamenta, an pro pretio locari poſſint. ibid.6
Res Eccleſiæ, & alia aurea & argentea Eccleſiarum vaſa in pignus dari non poſſunt. ibid.7
Res Eccleſiæ ſacras, eiuſque aurea & argentea vaſa emens, vel in pignus recipiens, pretium perdit, & tenetur eadem Eccleſiæ reſtituere vnà cum fructibus. ibid.8
Res ſacræ, & alia bona Eccleſiæ pro redemptione captiuorum alienari poſſunt. 37.1.10
Res Eccleſiæ mobiles ſine ſolemnitate emens & acquirens, pretio amiſſo, ad reſtitutionem tenetur. 37.2.2

Index Rerum,

Res ſacræ, ſanctæ, & religioſæ in emptorem tranſeunt cum vniuerſitate bonorum. ibid. 1.17

Res inſperatæ, Deo adiutore, per artifices peritos laborum collegas perficiuntur. 125.1.3

Res diuinæ perfectiſſimæ, humanæ in infinitum excurrentes, inconſtantes, & lubricæ. 127.2.28

Rebus Eccleſiæ ſine debita ſolemnitate in emphyteuſim conceſſis, emphyteuta iure cadit, datum amittit, & ad ſolutionem incontinenti tenetur, omnibuſque actionibus priuatur. 28.1.3

Rebus expilatis poſt aditam hæreditatem à cohærede familiæ erciſcundæ, non expilatæ hæreditatis agendum eſt. 478. 2.1.3

in Rebus à patre diuiſis iudex patris voluntatem inter liberos ſequetur, vbi verò non apparent à patre diuiſæ, iuris ordinem attendet. 486.1.1

Res Eccleſiæ illicitè emens pretij ſoluti amiſſione punitur. 24. 1.14

Res Eccleſiæ acquirens citra titulum lucratiuum ob omiſſas aſſinitates, rem cum omni incremento medij temporis reſtituit, nec Eccleſiam, ſed alienantem pro pretio & damnis obligatum habet. 28.2.1

Reſciſſio.

ex Reſciſſionis petitione contra ſententiam conſequitur quis reſciſſionem iudicij. 310.2.4

Reſcriptum.

Reſcriptum nullum, nec vlla congregatio proſit hæreticis, & quidem Nicænæ Synodi articulis renitentibus. 7.1.1

Reſcriptum, ſiue reſponſum Principis, ſacrum, ſeu cœleſte oraculum dictum. 14.2.7

Reſcriptum publicum non extenditur ad debitum iuratum. 134.1.7

Nec ad debitores ex cauſa alimentorum. ibid. 8

Nec ad debitum ex cauſa dotis. 135.1.9

Nec ad debitum pupillorum. ibid. 10

Nec ad debitores Eccleſiæ. ibid. 11

Reſcriptum dilationis non procedit in debitoribus depoſitariis. ibid. 14

Nec in debitoribus Regij patrimonij ex cauſa redditnum, ſeu gabellarum, quæ ipſi debentur. ibid. 15

Nec in debito locationis. ibid. 16

Reſcriptum ſolutionis dilatorium impetrans tenetur ſatiſdare de ſoluendo debitum, ſiuita dilatione, dummodo talis ſatiſdatio petatur à creditore, aliàs non. 136.2.11

Reſcriptum ſufficit eſſe conceſſum, non attento per quem fuerit impetratum. 138.1.1

Quamuis ad illud impetrandum mandatum requireretur ſpeciale. ibid. 2

Reſcriptum ſi ſit contra ius commune, non valet, niſi faciat mentionem de iure. 138.1.4

Reſcriptum Principis æquiualet libello, & litis conteſtationi. 139.1.1

Reſcriptum Principis ſignificat propria eius manu ſubſcriptum, & ita à reſcripto, pragmaticaque ſanctione ſeparatur. 143. 1.4

Reſcriptum quid. 143.2

Reſcriptum in cauſa communi à conſorte litis impetratum conſorti prodeſt. 144.1.1

Reſcriptum ambiguum debet intelligi ſecundùm ſupplicationem. ibid. 4

Reſcriptum quando eſt impetratum contra conſuetudinem & ſtylum Principis, ſuſpectum eſt de falſo. 145.1.3

Reſcriptum ſimplex Principis non tollit rem iudicatam. 204. 2.2

per Reſcriptum debitori poteſt concedi dilatio ad ſoluendum. 134.1.1.2

Amplia vt ibid. 3.5.6

per Reſcriptum non poteſt auferri ius quæſitum ſubditis. 138. 2.5

per Reſcriptum, vel priuilegium particulariter alicui conceſſum, non poteſt tolli per Principem, vel auferri ius quæſitum ſubditis. 143.1.6

Reſcriptum impetrans non impetrat dilationem, ſed is contra quem aduerſarius reſcriptum impetrauit. 358.2.1

in vnoquoque Reſcripto, & mandato ſemper ſubintelligitur clauſula, *Si preces veritate nitantur.* 145.2.6

Reſcripta ſolutionis dilatoria non aliter valent, niſi fideiuſſio idonea ſuper debiti ſolutione præbeatur. 134.1.1.2

Etiamſi talis fideiuſſio in moratoria remittatur. ibid. 2.3

Seu debitor ſit diues, valdeque idoneus. ibid. 4

Vel etiamſi moratoria ſit annalis. ibid. 5

Niſi in contrarium ſuaderet ſtylus. ibid. 6

Intellige ſi à creditore ſit oppoſitum, & petita ſit ſatiſdatio. ibid. 7

Reſcripta fiſco damnoſa, aut contraria impetrata nulla ſunt. 135.2.1.2

Reſcripta, mandata, ſeu priuilegia principis contra iura non valent. 135.2.3

Secus quando conſtat de Principis voluntate. ibid. 4

Reſcripta iuri contraria, & alium lædentia non valent. 138. 1. 1.2.3

Reſcripta contra ius obſeruanda non ſunt. 143.1.1.5

Reſcripta contra ius, & publicam vtilitatem nullus iudex attendet. ibid. 2

Reſcripta diuerſa. 143.2

Reſcripta originalia, non exempla probant. 144.2.1.2

Reſcripta ſunt perpetua, niſi à Principe ad tempus reſtringantur, ut limitentur. 144.1.1

Reſcripta cuncta præſopponunt veritatem narratorum, & ſupplicationis. 145.1.1

Reſcripta Imperialia ſcribenda purpureo colore, & in membranis, Cæſaris manus propriæ ipſius ſubſcriptionem habeant, ibid.

Reſcripta Principum impetrans, aſtutè, falsò, & ſubreptitiè conſequens eadem, fructum nullum ſentire debet, nec impunis manet. 117.1.3

in Reſcriptis contra ius elicitis, ſi apponatur clauſ. *Non obſtante tali lege contrarium faciente*, valebit tale reſcriptum. 143. 2.11

in Reſcriptis gratioſis etiam dies apponenda eſt. 155. init.

Vide *Priuilegium.*

Reſponſor, & Reſponſum.

Reſponſores prudentes non reſpondent præciſè, ſed cum diſtinctione, ſi poſſunt. 204.1.2

Reſponſum, ſiue reſcriptum Principis, ſacrum, ſeu cœleſte oraculum dicitur. 14.2.7

Reſponſa prudentum in vnum codicem collecta. 125.1.4

Reſpublica.

Reſpublica. 253.1

Non poteſt ſuſcipere actionem litigioſam, vel dubiam. ibid. 2.1

Non paciſcitur de quota litis. ibid. 2

Reſolue vt ibid. 3.4.5

Debitorem ſuum non iuvabit contra alium prætextu debiti ſui. ibid. 2.1

Reſpublica & vniuerſitas poteſt delinquere, & ex delicto obligari. 44.1.7

Reſpublica ſi annonæ inopia grauetur, cogi poſſunt habentes frumentum, & alias merces neceſſarias hominum alimentis iuſto pretio à iudice taxato vendere, etſi res venales non expoſuerint, nec publicè venditioni obtulerint. 84.1.2.3

Amplia vt ibid. 4

Reſpublica ad inſtar minoris gaudet beneficio reſtitutionis. 313. 1.1.2

Amplia vt ibid. 3

Rebus publicis læſis ac circumuentis reſtitutionis in integrum beneficium vti minoribus prodeſt. 363.1.2.3

Reſtituens.

contra non Reſtituentem in rei vendicatione iuratur in litem. 454.1.1

Reſtituere.

Reſtituere poſſunt omnes illi, qui iuriſdictionem habent ordinariam cum territorio, vel adminiſtratione. 312.1.2

Reſtitui qui, & aduerſùs quos non poſſunt. 302.2

Reſtitui petere ob probationem omiſſam, & ob iniuſtitiam eius, quæ conſtat ex eiſdem actis, differunt. 306.2.10

Reſtitutio.

Reſtitutio ſæpiùs petitur ex noua cauſa defenſionis. 307.1.1.2

Reſolue vt ibid. 3

Reſtitutio iterum petita poteſt dari ex cauſa noua, quando ex nouæ probationibus ſuper ætate, non autem ſuper læſione petitur. ibid. 4

Reſtitutio denegatur ratione dubij euentus. 201.2.6

Reſtitutio principaliter intentata habet effectum ſuſpenſiuum, quemadmodum appellatio. 281.1.11

Reſtitutio in integrum minorum. 268.1

Reſtitutio minorem liberat ab onere euictionis. 272.2.12

De eius fideiuſſore quid. ibid. 13

Reſtitutio minoris prodeſt fideiuſſori, quando propter hoc creditor non remanet in damno. 274.1.5

Si aduerſùs rem iudicatam. 276.1

Reſtitutio ſi poſtuletur in vna, eademque cauſa. 275.1

Si aduerſùs venditionem. 278.2

Si aduerſùs venditionem pignorum. 283.2

Si aduerſùs donationem. 284.2

Si aduerſùs libertatem. 285.2

Si aduerſùs tranſactionem, vel diuiſionem. 287.1

Si aduerſùs ſolutionem à tutore, vel à ſe factam. 288.1

Si aduerſùs dotem. 290.1

Si aduerſùs delictum. 291.1

Si aduerſùs vſucapionem. 292.2

Si aduerſùs fiſcum. 293.1

Si aduerſùs creditorem. 295.1

Si vt omiſſam hæreditatem, vel bonorum poſſeſſionem, vel quid aliud acquirat. 298.2

Si ſæpius poſtuletur. 306.1

Reſtitutio minoris non prodeſt maiori habenti cauſam communem. 275.2.2

Reſtitutio

Reſtitutio minoris, etiam in re communi, & indiuiſa conſorti non prodeſt. ibid. 4
Reſtitutio an competat, quoties actus de quo agitur, licet cœptus ſit in minori ætate, in maiori tamen fuerit perfectus. 176.1.7
Reſtitutio minori, Eccleſiæ, & ſimilibus, quibus de iure competit, pro modica læſione competit. 284.2.6
Reſtitutio in priſtinum ſtatum reponit. 287.2.4
Reſtitutio aduerſus hæreditatem conceditur poſt tres menſes, ſi citati non comparuerunt. 297.2.1.2
Reſtitutio minori læſo circa remedium ſucceſſionis Prætorium ſuccurrit cum collationis onere. 298.2.3
Reſtitutio in integrum in quibus cauſis neceſſaria non eſt. 299.1
Reſtitutio minori non ſubuenit vbi veriſimile non eſt minorem læſum intuitu ſagacitatis, induſtriæve, quam oſtentauit in adminiſtratione rerum publicarum, & priuatarum. 302.2.1
Reſtitutio non datur minori contra parentes, & patronos ob verecundiam, & reuerentiam. 303.1.1.2
Contra omnes aſcendentes, quibus debita eſt reuerentia de iure communi. ibid. 3
Secus quoties filius aduerſus patrem nititur iuris communis remedio, non ſpeciali ætatis auxilio, quod eſt de iure ſpeciali. ibid. 4
Reſtitutio non denegatur cùm dolus non interuenit ex parte minoris, tametſi aduerſarius in dolo non ſteriſſet. 305.1.6
Reſtitutio non eſt neceſſaria, ſi ipſo iure ſententia annulletur. ibid. 2.1.2
Reſtitutio impeditur quando tam minor, quàm aduerſarius eius fuerunt in dolo. ibid. 12
In dubio quiſnam fuerit in dolo, an minor, vel aduerſarius, tunc præſumitur contra minorem, qui ſe maiorem dixit. ibid. 13
Contrarium. ibid. 14
Reſtitutio non datur aduerſùs ſententiam, qua denegata fuit reſtitutio in integrum, ſed appellatio; & ſi lapſus fuerit terminus appellandi, datur reſtitutio ad appellandum ab ea. 306.1.4
Reſtitutio petitur ex noua cauſa, quæ aliàs fuit denegata. 307.1.1.2
Amplia vt ibid. 3
Reſtitutio in integrum poteſt peti coram iudicibus ordinariis, & delegatis, tam ad cauſas ſpeciales, quam vniuerſales, non coram arbitris, aut iudicibus chartulariis. 312.1.1
Reſtitutio per Procuratorem peti poteſt. 313.2
Reſtitutio in integrum reponit omnia in priſtinum ſtatum. ibid. 1.1.2
Niſi in læſione ex dolo. ibid. 3
Reſtitutio in integrum petitur per Procuratorem habentem ſpeciale mandatum ad eam petendam. 314.1.1.2
Limita vt ibid. 3
Et reſolue vt ibid. 7
Reſtitutio ad appellandum petita, an impediat interim executionem ſententiæ, remiſſiuè. 314.2.6
Reſolue vt ibid. 8
Amplia vt 315.1.9
Et limita vt ibid. 10.11
Intellige vt ibid. 12
Limita quoque vt ibid. 13.14
Reſtitutio in integrum an competat ipſi hæredi quando defunctus tempore mortis ſuæ non adhuc perfectè læſus fuerit, ſed per mortem ipſam completa eſt eius læſio, remiſſiuè. 315.2.5
Reſtitutio in integrum cùm acquiratur in primo inſtanti & momento læſionis conſummatæ ob abſentiam, licèt poſtea ceſſet ea abſentia, ob quem competebat eadem reſtitutio, non tamen ceſſat ea reſtitutio iam quæſita. 316.1.3
Intellige vt ibid. 4
Reſtitutio in integrum poſt quadriennium conceditur ex rationabili cauſa. 321.2.12
Reſtitutio infra totum quadriennium ſemper peti poteſt, etiamſi læſio ſit in minori ſpatio temporis. ibid. 2.15
Contrarium vide. ibid. 16
Minor quando impeditus aduerſarij, vel iudicis facto non potuit liti finem imponere infra quadriennium, tunc illud non currit. 322.1.17
Reſtitutio datur abſenti aduerſùs vſucapionem. 455.2.2
Reſtitutionis in integrum iudicium non extinguitur per mortem rei. 270.2.1
Reſtitutionis remedium vti extraordinarium, ſi ſit pinguius, minor omiſſo ordinario, actionem tutelæ intentare poteſt. 274.2.1
Reſtitutionis beneficium competit minori non ſolùm contra primum emptorem, ſed etiam contra ſecundum, ſi ſciuit rem eſſe minoris, ſi verò ignorauit, in ſubſidium. 283.2.3
Reſtitutionis in integrum definitio, remiſſiuè. 299.2.4
Reſtitutionis beneficium ipſis reuerſis aduerſùs ſecundum decretum competit. 316.2.4
Reſtitutionis beneficium ex quacumque cauſa competens ad hæredes tranſmittitur. 319.1.1.2
Reſtitutionem in integrum petens ratione minoris ætatis, neceſſe habet probare ætatem quam allegat; aduerſarius verò quod tempus petendæ reſtitutionis ſit elapſum. 270.2.1.2.4
Reſtitutionem petere poteſt qui promiſit ſe controuerſiam non moturum. 279.1.3
Reſtitutionem petens aduerſùs ſententiam, non petit per beneficium reſtitutionis reformari ſententiam. 286.1.5
ad Reſtitutionem concedendam exigitur quod citentur ij, quorum intereſt reſtitutionem non concedi. 298.1.3
Reſolue vt ibid. 4
Per quod tempus expectandi huiuſmodi citati. ibid. 5
Reſtitutionem in integrum petens probare debet, quod res de qua agitur, pertineat ad eum iure dominij, vel poſſeſſionis, vel alterius rationabilis intereſſe. 318.1.3
Limita vt ibid. 4
Reſtitutionem in integrum petens ex edicto minorum, debet probare quod eſt infra quadriennium, nec excedat 25. annum. 321.1.4
Reſtitutionem in integrum petens, & ad eam conſequendam impedimentum allegans, illud probare debet. 322.1.6
Limita vt ibid. 7
in Reſtitutione aduerſùs aditam hæreditatem citari debent omnes prætendentes, ſeu qui prætendere poſſunt intereſſe. 298.1.6
Reſtitutione conceſſa aduerſùs omiſſam hæreditatem, an locus ſit collationi bonorum. 299.1.1
Reſtitutione ſemel denegata, quoad appellationem denuo licitè petere & impetrare licitum eſt. 305.1.1.2
Amplia vt ibid. 2.3
Reſtitutione in integrum poſtulatâ, ne quid noui fiat donec cauſa finiatur. 3.4.1
Reſtitutione pendente nihil interim alienari poteſt. ibid. 7
Reſtitutione in integrum poſtulata, omnia in ſtatu ſuo permanebunt, donec cauſa finiatur per ſententiam. ibid. 2.1.2
Amplia vt ibid. 3
Reſtitutione pendente an bona ſubhaſtari poſſint. ibid. 4
Reſolue vt ibid. 5

Reſtitutus.

Reſtitutus & indultatus ex gratia Principis ad bona, non recuperat fructus interim perceptos. 100.1.4
Non procedit in reſtituto per viam iuſtitiæ, ſeu per viam reformationis. ibid.
Nec in reſtituto pleniſſimè, perinde ac ſi condemnatus non fuiſſet. ibid. 6

Reuerentia.

Reuerentia competens iudicibus ſuperioribus, ab inferioribus deferatur. 157.1.1
Reuerentia marito debita extenditur ad vxorem. 177.1.1
Reuerentia quælibet leuis ſufficit. ibid. 4
Reuerentiæ ius tranſit ad patronum. ibid. 2.1
Reuiſio, vide *Supplicatio.*
Reuiſionis renuntianti beneficio an ſit deneganda reuiſio. 140.2.7
Reuiſionem petens, ſi renunciauit appellationi, quæ eſt iuris communis remedium, ſit gratia & prouiſione Principis indignus. ibid. 6

Reuocatio.

Reuocatio Procuratoris iudici tantùm intimata, ignorante aduerſario, poſtea ipſo iure redditur nulla. 328.1.15
Reuocatio omnium priuilegiorum non intelligitur reuocare inſerta in corpore iuris. 377.1.22

Reus.

Reus conuentus non tenetur edere actori rationes, & inſtrumenta, quibus actor contra ipſum reum vtatur. 173.2.4
Reus ſi non edit, probata exiſtentia inſtrumentorum, quæ fiſcus edere prætendit penes reum, illa reique ſubtraxiſſe præſumitur. 174.1.11
Reus ad fundandam replicationem tenetur ſua inſtrumenta edere actori. 175.2.6
Reus regulariter non tenetur actori edere inſtrumenta ad fundandam intentionem. ibid. 1.1
Reus quare actori rationes ſuas edere non cogatur, remiſſiuè. 176.1.4
Reus qui opponit exceptiones generales, tenetur eas declarare quando conſiſtunt in facto, & non in iure. 198.1.3
Intellige vt ibid. 4
Reus citatus in cauſis pecuniariis, per Procuratorem comparere poteſt. 249.1.1.3
Reus quando duos, vel plures habet iudices, non iure ſpeciali, ſed communi, actor poteſt ex illis vnum eligere ad actionem ſuam proſequendam, nec tenetur præciſè ſequi forum rei. 370.1.7
Reus comparens actore abſente, nec actionum proſequente, abſoluendus eſt cum adiudicatione damnorum. 376.1.7

Index Rerum,

Reus ſi neget actorem habere prædium in illo termino, quid actori faciendum. 498.1.5

Quid ſi prædiorum diuiſio eſt facienda per agrimenſores. ibid. 6.7

Reus ſi fuerit abſolutus, quia rem petitam non poſſidebat, tenetur ad exhibendum, ſi poſtea rem in eius poteſtatem redierit, ſecus ſi ideo fuerat abſolutus, quia actor nullum ius habebat. 502.1.4

Reus criminis non prohibetur ſepeliri. 506.1.2

Reo plures habente iudices, actor vnum ex his poteſt eligere. 60.2.1.5

Reo ex cauſa tranſactionis ipſo iure liberato, poteſit pœna peti, & actor repelli exceptione tranſactionis. 113.1.4

Reum conuentum abſentem defendere quilibet, quamuis extraneus poteſt, & pro eo reſpondere. 143.1.12

Rei cauſarum criminalium forum ſortiuntur in altero de tribus locis, ſcilicet vbi crimen eſt commiſſum, vel cauſa eſt inchoata, vel vbi fit apprehenſio. 374.2.1.2

Horum fororum differentia quæ. ibid.3

aliqui Rei ex forma pragmaticæ ad principales comitatus ſuat remittendi. 276.1.8

Rex.

Rex in ſuo regno ſtatuta condat cum deliberatione procerum ſuorum populorum, & ſuorum Senatorum. 120.1.4

Regis, Principiſque cor in manu Dei, qui quò vult, hoc inclinat. 8.1.2

Regis, aut Principis Inſignia rei ſuæ applicans, hanc ad eos tranſtuliſſe videtur. 251.2.1.2

Reges Catholici à Dei gratiâ regna ſua prouenire profitentur. 1.2.4

Reges & Principes ſupremi moratorias litteras indulgere valent pauperibus debitoribus, dummodo præcedat cauſæ cognitio, etiam à Senatoribus ſiue Auditoribus regiis: limita tamen in Dominis inferioribus ſuperiorem recognoſcentibus. 136.1.8

Roma, & Romanus.

Roma duplex. 13.1.6

Romani Senatorum filios vnà cum patribus in Curiam admittebant, vt negotiis aſſiſterent exemplo parentis erudiendis. 164.1.2.& 230.1.9

Rubrica.

Rubrica vnde dicatur. 5.1.2

Rubrica nil aliud eſt, quàm rerum tractandarum index. ibid.3

Rubricæ ad deciſiones cauſarum allegari poſſunt, ſi perfectam orationem contineant. ibid 5

Rubricarum continuatio eſt admodum vtilis, & librorum multi ſunt congruè connectendi. ibid.4

Rubricarum generalitas eſt reſtringenda à congeſtis in nigro. ibid.2.7

Rusticus.

Ruſticus mulctandus eſt pœna edicti Prætoris, ſi patrem, vel dominum, ac ſimiles in ius vocauit, non impetrata venia. 177.2.5

Ruſticorum patroni ſunt ciuitatis defenſores in cauſis ciuilibus. 171.1.1

Ruſticis in caſibus iure expreſſis ſubuenitur, quando non potuerunt conſulere peritiores. 133.1.5

S

Sacerdos.

SAcerdotem iniuria afficiens, vel verberans, exilij pœnam ſuſtinet. 52.1.2

Sacerdotium.

Sacerdotium ipſum eſt munus ad editionem ludorum pertinens in Syria. 154.2.2

Sacramentum.

contra Sacramentum partium probatio admittenda. 339.1.30

Sacramenta pro iuramentis, & quare ſic dicta. 280.1.3

Sacrificium.

Sacrificia ſacrilega ſub Chriſtiano nomine amantes, & eorum exercitia curantes, inteſtabiles ſe reddunt, horumque teſtamentis reſciſſis, hæredibus illorum bona ab inteſtato deferuntur. 104.1.5

Sacrificulus.

Sacrificuli ex inſpectione iecoris, extorumque præſagientes euentura non impunes ſunt. 110.2.1

Sacrilegium.

Sacrilegium committitur ſi Reliquiæ Sanctorum venales exponantur. 10.2.5

Sacrilegium committitur in perſonam, quando ſcilicet manus violentæ inferuntur in perſonas diuino cultui dicatas. 51.1.4

Sacrilegium committitur, ſi irreuerenter imagines tractentur. ibid 5

Sacrilegium ratione loci multis modis committitur. ibid.6

Sacrilegium committit qui de loco ſacro aliquid non ſacrum abſtulerit. 5.1.8

Sacrilegium quando committitur ſurripiendo ſacrum de ſacro, tunc incurrat pœna capitalis. ibid.9

Sacrilegium eſt crimen mixti fori. ibid.10

Sacrilegus.

Sacrilegus verè non eſt, qui rem Eccleſiæ alienat. 24.2.53

Sacrilegi, adulteri, ſcortatores, inceſtum committentes, raptores, & ſepulchrorum violatores feriarum quiete ſunt indigni. 86.1.4

Sacrilegi, & violatores quietis Eccleſiaſticæ non gaudent priuilegio immunitatis, & pro cognitione, & effectu tales violatores vltimum ſupplicium ſentient. 114.2.2

Salarium.

Salarium non debetur culpabiliter, vel doloſè adminiſtranti. 65.1.6

Salarium ratione adminiſtrationis in officio acquiſitum peculium quaſi caſtrenſe dictum. 224.2.4

Salarium duplex accipit, qui duplex gerit officium. 226.1.4

Salarium annuum tranſmittit Aduocatus mortuus pro anno accepto. 218.1.3

Ampliatur in Aduocatis quibuſcunque. ibid.4

Et in Prætore moriente infra tempus ſui officij, & in Doctore legente & moriente, & in Medico de publico conducto. ibid.5

Samarita.

Samaritæ. 93.2

Qui, eorumque ſectæ quæ. 94.1.3

Et vnde conſtent. ibid.5

Samaritæ, remiſſiuè. 101.1.7

Sanitas.

Sanitas mentis quomodo probari poſſit. 208.2.3

Sardinia.

Sardiniæ fines per duces, ac milites Præfectus defendet. 149.1.4

Satiſdatio.

Satiſdatio. 327.1

Satiſdatio requiritur, niſi procurator ſit releuatus. 328.1.13

Satiſdatio neceſſaria quæ ſit, & vbi danda, ſi non poſſit facilè præſtari vbi quis conuentus, remiſſiuè. ibid.14

Satiſdatio pro ea accipitur, quæ eſt ſuffulta fideiuſſoribus, vel pignore. 460.1.3

Satiſdatio danda de illis bonis finito vſufructu reſtituendis. ibid 5

Satiſdationis omiſſio inducit nullitatem tutelæ. 300.1.4

Scena.

Scenis theatralibus intereſſe non licet diebus feſtiuis. 365.1.6

Scheda.

Scheda ſupplex pro ſupplicatione 139.1.4

Schola.

Scholæ olim vndecim, quæ Principem comitantur. 151.2.4

Scholarum multiplex genus, remiſſiuè. ibid.1.2

Scholaris.

Scholaris frequentiùs conuerſari debet in ſcholis. 375.1.7

Scholare recedente non debet alius ſibi locum illum vendicare ſine licentia domini. 153.1.5

ad Scholarium militiam qui admittendi ſint. ibid.1

Eorum ordo & dignitas obſeruari iubetur. ibid 2

Scholaſticus.

Scholaſtici otioſi, qui non ſtudent, & ſcholas non frequentant, non gaudent priuilegiis ſcholaſticorum. 14.1.5

Sciens.

Sciens delictum committendum an teneatur illud reuelare in foro exteriori, & interiori, & an non faciendo poſſit puniri. 351.2.3

Reſolue vt ibid.4

Scienti non infertur dolus. 211.1.1

Scienti & volenti non committitur dolus, nec iniuria. ibid.5

Limita vt ibid.6

Scientes in domibus Paganica neſcientia habita, ſi milites ſunt domini domuum, cum bonis dignitatem amittunt, viliores poſt cruciatus corporis paſſos in metallum damnandi. 111.2.2

Scientia.

Scientia præſumitur in factis conſanguineorum. 271.1.1

Limitatur. ibid.3.4

Præſumitur etiam in minore coniuncto. ibid.5

Non autem conſanguineo, puero, vel infante. ibid.6

Niſi agatur de errore iuris. ibid.7

Scientia præſumpta ex conſanguinitate non eſt ſufficiens ad impediendam reſtitutionem in integrum ex capite ignorantiæ. ibid.8

Scientia quotieſcunque deſideratur in aliquo caſu, probari debet nedum ſimplex ſcientia, ſed quod fuerit legitima, certa & plena, non in genere, ſed in ſpecie. 469.1.8

Scientiæ

Scientiæ præſumptio in conſanguineo locum habet etiam in coniunctis remoti gradus. 271.1.9

Scortator.

Scortatores ſeriatum quiete indigni ſunt. 86.1.4

Scrinium.

Scrinium memoriæ, in quo annotationes Principis ſeruabantur. 145.2.8

Scrinium memoriæ quid. 151.2.4

Scriniorum varia genera, remiſſiuè. 149 1.14

Scriptum.

Scripta in monumentis & lapidibus, quando dicantur facere plenam probationem. 505.1.3

Scriptura.

Scriptura intimata, hic accipitur pro ſcriptura in actis. 55.1.4

Scriptura in contractu emptionis, & venditionis, vel quolibet alio non requiritur, niſi in caſibus in iure expreſſis, & determinatis. 187.1.3

Scriptura ad probandam diuiſionem quando requiratur in Regno Luſitaniæ, & quando non. 481.1.4

Scripturæ requiſitæ caſus, remiſſiuè. ibid.3

Scripturam imperfectam à patre, aut hæredibus inter quos debet diuidi hæreditas, ſubſcriptam ſeruabunt hæredes. 488.2.1.2

Scripturæ, quæ fiunt in lapide monumenti, non inducunt fidem omnimodam. 505.1.1

Secretarium.

Secretarium quid. 161.2.4

Secretarium, pro tribunali Præſidis, ſeu cauſarum auditorio. 386.1.18

Secretarius.

Secretariis Conſiſtorij Imperij honor non denegetur, & ſedendi cum iudice facultas non detrahatur. 561.1.1

Seditio.

Seditiones, conclamationes, tumultus, item & conuenticula contra quietem Eccleſiæ ceſſabunt. 123.2.1

Senator.

Senator quis. 152.2.5

Senatores. 384.1

Senatores in ciuilibus cauſis conueniuntur vbi habent domicilium, vel maiorem partem bonorum. 385.1.1.2

Senatusconſultum.

Senatusconſulta. 124.1

Senatusconſulta ſeruanda ſunt, & contra ea reſcripta non valent. ibid.1.1

Senatusconſulta quæ. ibid.3

Senex.

Senes & decrepiti, ac diuturno morbo fatigati, & debiles, & cæteri omnes, de quibus natura muneris ad miſerandum, gaudent priuilegio huius legis. 373.2.54

Senior.

Seniores Iudæorum, de Rabinis, & iudicibus. 108.1.4

Seniores, fratres appellare non licet. 161.1.3

Seniores vt intercesſionibus importunis potentiorum non opprimantur, omnium intereſt. 150.1.3

Senioribus debita obedientia præbenda. 117.2.48.

Señor.

To Señor Hiſpanicè vnde. 2.1.10

Sententia.

Sententia prima ſi fuit expreſſè confirmata per iudicem appellationis, executio ſpectat ad ipſum iudicem appellationis. 89.2.5

Sententia definitiua Principis, & eius declaratio habet vim legis. 112.1.1

Sententia lata in præſentia Regis, vt vim legis habeat, debet Rex cognoſcere, examinare, & decidere cauſam per ſe. ibid 5

Sententia vt aliis noceat, debet ferri contra præſentem. 113.1.13

Sententia Principis lata in vna cauſa, lex eſt deciſionum ſimilium. 122.2.7

Sententia Senatus an faciat ius quoad omnes ſimiles caſus, remiſſiuè. ibid.8

Sententia lata poſt ſupplicationem exhibitam antequam Princeps reſpondeat, valet. 139.2 9

Sententia ſecunda contra primam ferri non poteſt conſenſu partium. 203.2 4

Sententia vt ſit nulla propter manifeſtam iniquitatem, requiritur conditionaliter quod in ea notoria contineatur iniuſtitia. 217.2.15

Sententia lata intercedente præuaricatione non meretur executionem. 223.1 2

Sententia lata pro pupillo ſine curatore valet. 242.2.12

Lata pro Procuratore minoris non legitimè conſtituto valet. 244.1.1.2

Amplia vt ibid.3

Et intellige vt ibid.4

Cum limitatione vt ibid.5.6

Sententia eſt ſtricti iuris, ſtrictéque intelligenda eſt. 276.2.5

Sententia lata aduerſus minores indefenſos eſt ipſo iure nulla 378.1.1.2

Secus ſi pro eis. ibid 3

Data in cauſa criminali contra minorem, curatore ſuo non vocato, nulla eſt. ibid.5

Amplia etiamſi ſententia ſit interlocutoria. ibid.6

Sententia lata contra minorem non habentem curatorem, nulla eſt. ibid.9

Contrarium. ibid. 0

Sententia contra tutorem lata in cauſa pupilli prodeſt pupillo ad petitionem reſtitutionis. 276. 1

Sententia pro fiſco lata, quamuis abſente eius Aduocato & Procuratore, valet. 194 1.8

Sententia lata contra tutorem, qui non habet adminiſtrationem, vel non cauet rem pupilli ſaluam fore, nulla per ſe eſt, & tali caſu reſtitutionis remedium erit ſuperfluum. 302.2.1.2

Sententia compromiſſorum ſubſcriptione partium non roboratur, ſed laudo publicato confirmatur per tacitum conſenſum partium intra decendium non reuocatum. 326.2.4

Sententiâ ſequutâ arbitri, ſi partes in illam expreſſè conſenſerint, ſe illi ſubſcribendo, aut etiam tacitè conſenſiſſent, &c. ex tunc reo competeret exceptio, ſi pro ipſo ſententia eſſet lata, & actori actio in factum. ibid.10

Sententia lata ſuper certa ſpecie iudicij generalis, nocet in omnibus eius acceſſoriis, & dependentibus, licèt ſuper ea non fuerit diſceptatum. 335.2.1

Sententia quamuis ſit ſtricti iuris, nihilominus porrigitur ad omnia acceſſoria, & ſic ad fructus, ſi præcipiat reſtitutionem rei. ibid.2

Sententia lata nulla parte petente, ſeu inſtante, eſt ipſo iure nulla. 338.1.11

Sententia quando fertur in fauorem actoris abſentis & contumacis, & contra reum præſentem, tunc fiet condemnatio expenſarum in fauorem actoris, & contumacis. 339.2.31

Sententia iudicis vnius territorij non poterit à iudice alterius territorij mandari executioni, niſi quando iudex alterius territorij exequitur ad requiſitionem iudicis alterius territorij. ibid.37

in Sententia interlocutoria debet fieri condemnatio expenſarum, quas victus ſtatim ſoluet, etiam non expectata ſententia diffinitiua. 342.1.10

In qua an partis citatio requiratur, remiſſiuè. ibid. 11. & 338.2.21

Sententia lata à delegato incompetentis iudicis, eſt ipſo iure nulla. 347.1.1

Sententia delegati inualida, ferentis illam inualidè, etiamſi partes nihil opponant. 349.1.6

Sententia lata contra pupillum indefenſum eſt ipſo iure nulla. 350.2.1.2

Sententia lata pro pupillo qui fuit in iudicio ſine tutore, valet. ibid.3.

Sententia lata contra occiſores alicuius defuncti, nocet & præiudicat hæredibus, qui mortem non vindicarunt. 387.1.6

Sententia, proceſſus, ſiue actus nullus, factus ab incompetenti iudice, conſenſu partium conualidari poteſt. 493.2.8

Intellige vt ibid.9

Sententia abſolutoria non nocet agenti de nouo ex cauſa ſuper qua fuit pronuntiatum. 502.1.1

Non præiudicat quin poſſit agi ex noua. ibid.2.3

Sententiæ executio, vide *Executio*.

de Sententiæ nullitate à delegato Principis ſolus Princeps cognoſcit. 277 2.3

Intellige vt ibid 4

Sententiæ arbitri iurantis ſe litem diremptùrum, ſtandum eſt. 316.1.1

aduerſus Sententiam vicarij, & delegati Principis ſolus Princeps cognoſcit, & reſtituit. 277.2.1.2

contra Sententiam alias nullam, vtpote latam contra minorem non habentem curatorem, non eſt neceſſaria reſtitutio. 378.1.11

contra Sententiam libertatis licita eſt appellatio, ſed non reſtitutio in integrum. 187.1.1.2

contra Sententiam Delegati, Vicarij, & Procuratoris, ſolus Princeps reſtituit. 311.1.1.2

Reſolue vt ibid.3

ad Sententiam arbitri exequendam forum rei conuenti inſpiciendum eſt. 327.1.11

à Sententia arbitri, in quem partes ſub pœna compromiſerunt, illicita eſt appellatio. 324.2.1.2

Limita vt ibid.3.4.5

ex Sententia arbitri non oritur actio. 315.1.6

Limita vt ibid.7

ex Sententia arbitri pacto nudo, & ſine pœna aſſumpti, approbata expreſſè, vel tacitè, oritur actio, & exceptio. 316.2.1

Index Rerum,

Sententiæ, vel tranſactiones ex falſis probationibus, aut inſtrumentis latæ non ſunt nullæ ipſo iure, ſed per in integrum reſtitutionem reſcindendæ. 216.1.4

Sententiæ tres, vbi latæ ſunt, quarum prima condemnat in 100. ſecunda in 80. tertia in 60. aureis, illæ ſunt conformes in ſumma minori. 277.1.8

Separatio.

Separatim inter parentes & filios, valdeque coniunctas perſonas permittenda non eſt. 496.1.2

Sepulchrum.

Sepulchrum quid. 504.2.4

Sepulchrum familiæ non tranſit ad cognatos ex linea fœminina, niſi hæredis inſtitutio hiſce tale ius conferat. 505.1.2

Sepulchrum, aut monumentum nemo iure dominij vendicat. 504.2.1

Sepulchrum ornare non eſt illicitum. 505.1.2

Sepulchrum habens proprium, ſuis ſumptibus emptum, vel ædificatum pro ſe, aut ſuis, non prohibetur illud vendere quoad proprietatem, iuxta valorem fundi, & reſpectu habito ad ſolas expenſas factas in eo ædificando. ibid. 2.1

Sepulchri ius non poteſt tranſire ad alium quàm ad hæredem etiam extraneum. 506.1.4

Sepulchra familiarum vt indiuidua ad omnes hæredes pertinent, nec per diuiſionem veniunt. 504.2.2

Sepulchrorum violatores feriarum quiete indigni. 86.1.4

Sepulchrorum ius in nullius bonis, atque extra hominum commercium eſt. 504.2.5

Sepultura.

Sepulturæ humanorum corporum conceſſa minimè cenſetur Apoſtolorum Sedes. 10.1.1

Sepulturæ honor extra Eccleſiam Epiſcopis, & aliis perſonis inſignibus deferri cœpit, & nunc conſuetudine effectum vt quibuſcumque liberum iam ſit. ibid.3

Sepulturâ quinam priuentur loco pœnæ, remiſſiuè. 506.1.6

Et an aliquis poſſit iubere ne corpus ſuum ſepulturæ mandetur, etiam remiſſiuè. ibid.7

Serua.

Serua vendicans ſe in libertatem, forum domini excipientis ſequitur; è contra verò dominus ſeruum in ſeruitutem redigere cupiens, forum ſerui. 383.1.2

Seruire.

Seruire quando quis poſſit per ſubſtitutum, remiſſiuè. 58.1.2

Seruitia, quæcunque obſequia, curationes in infirmitatibus, totum id, quicquidve maius excogitari queat, parentibus debentur. 396.1.4

Seruitus.

Seruitus. 467.2

Seruitus habens continuam cauſam præſcribitur longo tempore. 466.1.1

Seruitus habens cauſam continuam adquiritur longo tempore, niſi fuerit interrupta. ibid.2.1

Seruitus fundo vrbano, vel ruſtico ab initio legitimè conſtituta, an augeri & ampliari poſſit muto patiente. 469.1.7

Seruitus non extinguitur in perſona eius, qui ſucceſſit illam conſtituenti. 470.1.3

Seruitus paſcendi mutatur propter propriam vicinorum neceſſitatem. ibid 2 3

Seruitus aquæductus probanda eſt, eaque probata per non vſum congruo tempore amittitus. 473.1 1

Seruitus aquæ ducendæ modum prædiis facit. ibid.2 1

Seruitus habens vſum diſcontinuum perditur tempore duplicato. 474.2.1.2

Seruitutis conſtitutio vbi non doceatur, dominus feudi, in quo aqua eſt, facto in proprio loco opere, continere aquam poteſt, ne fluat alibi. 475.1.3

Seruitutis impoſitio non extenditur ad futurum ædificium, ſeu prædium. 474.1.4

Seruitutem conſtituere non poteſt qui alienare prohibetur. 14.1.12

in Seruitute præſcribenda requiritur ſcientia & patientia aduerſarij. 468.2.2

in Seruitute præſcribenda non deſiderari titulum. 469.2.14

Seruitutes an & quando præſcribi poſſint. ibid.13

Seruitutes reales non vtendo præſcribuntur longi temporis ſpatio, ſcil. 10. annorum inter præſentes, 20. inter abſentes, ad inſtar vſus, & vſusfructus. 474.2.1.2

in Seruitutibus requiritur patientia ſucceſſiua ex parte debitoris, & dicitur impedire ſeruitutem, & in pœnam incidere, ſi aliquo tempore reſiſtat. 466 2.17

in Seruitutibus præſcribendis bona fides requiritur. 468.1.5

in Seruitutibus negatiuis, vt altiùs non tollendi, vel non ædificandi, & ſimilibus, præſcriptio non incipit currere, niſi in tempore quo interuenit prohibitio ex parte præſcribentis contra vicinum volentem ædificare. ibid.6

Seruus.

Seruus. 457.2

Seruus adſcriptitius eſt portio fundi, & inter immobilia computatus. 23.2.5

Seruus non contradicente domino Clericus factus libertatem acquirit. 73.2.1

Seruus ignorante domino Clericatum aſſumens intra anni ſpatium reuocari poteſt in ſeruitutem. ibid.2

Seruus fugiens ex monaſterio, in poteſtatem domini redit. ibid. 3

Seruus in quo ius pignoris habebam, ſi me ſciente & patiente fuerit donatus Eccleſiæ, videor conſentire. ibid.4.5

Seruus ſi domino ſciente, & non contradicente, ordinatus fuerit, eo ipſo euadit liber & ingenuus. 74.1.6

Seruus ignorante domino ordinatus quas pœnas incurrat, & qualiter reddatur domino, remiſſiuè. ibid.7

Seruus tranſacto triennio, eoque triennio legitimè probatus per monaſticam profeſſionem, à ſeruitute liberatur. 74.2.1.2

Triennium illud a quo tempore computandum ſit. ibid 3

Seruus armatus in Eccleſiam irruens, Eccleſiæ immunitate non gaudet, & licitè ab Eccleſia poteſt extrahi. 123.2.1

Seruus armatus in Eccleſia domino reſiſtens, quibuſcunque medijs, tam viuus vulneratus, quàm mortuus extrahi poteſt. ibid.2

Seruus ob atrocitatem delicti in dominum commiſſi ſupplicare poteſt pro nece domini vindicanda. 133.2.1.2

Seruus paciſcendo facere poteſt conditionem domini meliorem, non deteriorem. 181.1.1.2

Seruus in acquirendo dominio poteſt ei præiudicare apponendo modum & venditionem. ibid.3

Nec poteſt dominus acceptare, niſi cum ſua forma. ibid 4

Seruus eſt incapax comparendi in iudicio. 334.2.3

Seruus ſi ſtipulatur factum, valet ſtipulatio, & ſeruo competit. ibid.4

Intellige vt ibid.

Seruus moribus non poteſt eſſe iudex. ibid.5

Seruus in foro, vbi libertatem aſſerit, conueniendus. 382.2.1

Intellige vt ibid.3

Seruus Principis agit ſuper re domini, aut ſuæ perſonæ. 389.2 3

Seruus non poteſt facere teſtamentum. 434.2.2

Seruus licèt rem teneat, rei tamen vendicatione non conuenitur. 454.1.1

Seruus an poſſit venundari vbique locorum, quamuis inde vſus impediatur matrimonij. 496 1.5

Seruus ſi deliquit aduerſus extraneum, noxa liberum factum ſequitur. 500.1.2

Seruus ob plagij crimen criminaliter accuſari poteſt, dominus verò ignorans delicti ciuiliter ad exhibitionem ſerui pro noxa tenetur. 501.1.1

Seruus quando amiſit in ludo, ſiue prohibito, ſiue permiſſo, datur patronis repetitio aduerſus victorem. 508.1.21

Seruus Chriſtianus, vide *Iudæus*.

Serui rapinâ dominus ignorans pro noxa conuenitur, ſciens verò, nec prohibens, beneficium ſerui pro noxa tradendo amittit. 501.1.1.3

Seruum, aut ingenuum cogens, aut malitioſè ad apoſtaſiam ſeducens, vitam, ac bona amittit. 104.2.1.2

Seruum ad Eccleſiam confugientem poteſt dominus petere ſibi reſtitui. 115.2.13

contra Seruum non datur actio ex perſona defuncti domini. 334.2.1

Secus ex perſona hæredis. ibid.

per Seruum bona fide poſſeſſum poſſeſſio acquiritur ex re ipſius poſſeſſi, & opera poſſidentis. 437.1.1

Seruo hærede inſtituto querelâ fratris teſtamentum euerti non poteſt. 408.1.37

Serui cum licentia domini Monachi fiunt, monaſticam autem vitam deſerentes in dominorum poteſtatem redeunt. 74.1.1.2

Serui abſque licentia dominorum Religionem ingreſſi poſſunt intra triennium repeti à dominis ſuis, & ſunt reſtituendi cum omnibus quæ attulerunt, fide tamen accepta de eorum impunitate. ibid.3

Serui Iudæorum per acceſſum ad fidem Catholicam libertatem nacti, poſtquam Iudæi domini ad Catholicam poſſeſſionem acceſſerunt, non incidunt in priſtinam ſeruitutem. 83.1.23

Serui hæreticorum fiunt liberi, & non confiſcantur ſi fuerint Chriſtiani, ſeu Catholici. 97.1.41

Serui, coloni adſcriptitij cum rebus ſubtractis ad Eccleſiam confugientes immunitatem impetrant. 115.1.19

Serui, niſi dominis conſentientibus, liberati ſint, ad Ordines promoueri nequeunt. 73.2.1

Serui delicto dominus ciuiliter conueniendus. 501.1.1.3

Seruos legitimè baptizatos nullus impunè quoquo titulo rebaptizabit. 102.2.8

cum Seruis non conſiſtit iudicium. 334.2.1.2

Si.

nūc *Si proles defuerit*, vel *Si abſque prole deceſſerit*, comprehenduntur filij & nepotes, ac alij vlteriores deſcendentes. 46.1.7

Sigamu-

Signum.

Signum Salvatoris Christi. 105.1

Signum iſtud marmoribus humi poſitis inſculpere, & appingere prohibitum. ibid.2.1.2.3.4

Signum vt apponatur, requiritur ſententia ſcripturæ publicæ. 126.2.13

Signa & characteres loco expreſſarum litterarum adhibita, leges obſcurant, & antinomiis implicant. 115.2.22

Signa rebus ab alio poſſeſſis imponi vetitum. 252.2

Signa rebus litigioſis imponere vetitum. ibid.2.6

Signa nemo licitè apponit in rebus ab aliis defenſis, ſine pen. deoie, 253.1.1

Siliqua.

Siliqua primum, & minimum pondus apud Romanos. 61.2.4

Similis.

Similis quis illis eſſe præſumitur, cum quibus illi eſt amicitia, conſuetudo, familiaritas. 57.1.8

Simile ſi in iure reperitur, vituperandi iuris occaſio inde non ſumenda, ob fragilis memoriæ humanæ conſiderationem. 127.1.23

Similitudo.

Similitudines ſuperuacuæ legibus, & conſtitutionibus Imperialibus ineſſe non debent. 125.2.22

Similitudines propter diuerſitatem rerum cognoſcendarum, & titulorum intellectum in iure tolerandæ. 127.1.24

Simonia, & Simoniacum.

Simoniæ crimen etiam de iure ciuili reperitur prohibitum. 65.2.2

Simoniæ crimen merè eſt eccleſiaſticum, & illius cognitio ad iudices tantùm eccleſiaſticos ſpectat. ibid.3

Simoniacum an ſit aliquid tanquam pretium pro iure ſepulturæ accipere. 505.2.3

Simulachrum.

Simulachris nefandis, execrandiſque diuinus honor non reddendus. 111.2.4

Sine.

Tò *Sine ſuffragij ſolutione*, ideſt, ſine pecunia, quæ ratione honoris ſoluebatur. 231.1.12

Sinere.

Sinentes in domibus paganica exercitia haberi, ſi nobiles ſunt domini domuum, cum bonis dignitatem amittunt; viliores poſt cruciatus corporis paſſos in metallum damnandi. 111.2.2

Socer.

Socer non repetit à genero alimenta quæ filiæ præſtitit contra voluntatem generi. 259.2.3

Societas.

Societas pecuniæ an & quomodo ſit diuidenda, nihil conuentum eſt expreſsè. 183.1.5

Societas præſumitur contracta, ſi conuentum ſit inter aliquos, vt communi nomine quid ematur. 490.1.3

Solemnia, & Solemnitas.

Solemnis, ideſt, actæ iudiciorum. 380.1.17

Solemnitas deſcripta in Auth. *hoc ius porrectum*, non eſt neceſſaria in alienatione rerum eccleſiaſticarum, nec ſeruatur in Franciæ. 26.1.7

Solemnitas extrinſeca non præſumitur quando eſt talis, cui partes renuntiare non poſſunt. 435.1.3

Solemnitate iuris poſitiui prætermiſſa in aliquo actu, non tenetur quis de hoc ſibi facere conſcientiam in foro animæ, & ex quo non interuenit ibi aliqua deceptio, & adfuit conſenſus habentium actum explicare. 130.2.18

Solidus.

Solidus, eiuſque valor, remiſſiuè. 508.2.34

Solidum licèt quis intentet, ſi probet iuſtitiam habere tantùm in parte, ſuper illa parte obtinere debet. 276.2.6

Solidorum æſtimatio, remiſſiuè. 346.1.5

Soluens.

Soluens ei cum quo contraxit, liberatus. 191.2.3

Soluens pro alio, de ſuo proprio ſoluiſſe cenſetur. 257.1.5

Soluens tribus pro fratre & ſorore, nullo exiſtante mandato, actione negotiorum geſtorum ſolutum repetit. 258.2.1.2

Solus.

Tò *Solus*, omnium aliorum excluſio. 311.2.4

Solutio.

Solutio & pactum quandoque liberant. 182.1.2

Solutio facta etiam per decem annos non inducit per ſe obligationem pro tempore futuro. 193.2.5

Solutio indebitè facta ex cauſa tranſactionis non repetetur, etiamſi exitiſſet per errorem ſolutum. 198.1.7

Solutio partis debiti ex cauſa tranſactionis inducit liberationem à toto, ſecus in confeſſione partis facta à reo. 207.2.1

Solutio ſpontanea purgat metum adhibitum in promittendo, & actionem quod metus cauſa, tollit. 260.2.1

Purgat vim, dolum, metum præcedentem. ibid.2

Limita vt ibid.3

Solutio ſi in certum locum eſt collata, & alibi agitur, actio eſt arbitraria ratione loci, & in talem actionem venit intereſſe pro iudicis arbitrio. 378.2.1

Soror.

Sorores vbi ſunt duæ, & illa quæ nubit, facit pactum de non petendo hæreditatem paternam, non intelligitur per hoc renuntiare vt creſcat ſorori, ſed ſolùm prodeſt ei, cui fit pactum. 191.2.7

Sororum conſortium quatenus Clericis prohibitum. 56.2.2

Sororibus competit ius querelandi, ac remedium huius legis. 405.1.2

Amplia vt ibid.3

Sors.

Sorti ſcienter ſe committenti in diuiſione facienda, ſuccurrendum non eſt propter inæqualitatem. 180.2.14

Specialiter.

Tò *Specialiter*, æquipollet dictioni *expreſsè*. 349.1.10

Spoliator.

Spoliator conueniendus eſt coram ſuo iudice laico, vel eccleſiaſtico reſpectiuè: poteſt etiam conueniri coram iudice ordinario competenti illius loci, vbi commiſſum eſt ſpolium. 377.2.5

Sponſus.

Sponſus & ſponſa ſine arrharum amiſſione licitè poſſunt monaſterium ingredi, & ibi perſiſtere. 81.1.1

Sponſus, aut ſponſa ſi ad Religionem tranſeant, eaque de cauſa non celebretur matrimonium, non amittunt arrham datam, neque tenentur duplicatam reſtituere, quam acceperunt. ibid.2.5

Sportula.

Sportulæ ſunt ſoluendæ per Clericos ſecundùm quantitatem taxatam. 68.1.19

Sportulæ, pro mercede Aduocatis debita. 230.1.6

Sportulæ & ſumptus iudiciorum. 345.2

Sportulæ, remiſſiuè. 354.2.3

Sportularum taxationem officialis nullus excedat. 148.2.8

Sportularum exactionem conſuetudo excuſat, approbatque. 355.1.21

Sportulis vltra taxationem Aduocati non ſunt grauandi. 231.2.3

Statua.

Statuæ. 146.1

Statuæ nullæ erigendæ abſque permiſſu Principis. ibid.1.1

Statuæ & imagines quare in magna fuerint veneratione, remiſſiuè. ibid.

Et qui primi eas erexerint. ibid.

Statuæ non ſumptibus, & collectis popularium & ciuium, ſed eius, cuius ad honorem ponuntur, erigendæ ſunt. ibid.2.1

Statuæ Principis erigendæ iudex adeſſe debet, ſed abſque adorationis veneratione. ibid.1.2

confugientes ad Statuas. 146.2

ad Statuas confugientes ex iuſta cauſa, ab omni violentia tuti ſunt; ex cauſa iniuſta ſpem nullam conſequuntur. 147.1.1

Status.

in Status cauſa actor ſequitur forum rei, licèt ſit Senator. 382.2.2

Statutum.

Statutum originis, atque domicilij eius, de cuius ſucceſſione agitur, inſpiciendum. 63.2.16

Statutum excludens Monachos à ſucceſſione, eſt iniquum, & irritum, ac quodammodo contra libertatem eccleſiaſticam. 82.1.15

Poterit meliorem inſtitutor Monachos, Moniales, & monaſteria excludere à ſucceſſione in perpetuum. ibid.16

Statutum, conſuetudo, priuilegium non ſunt abſurdè interpretanda. 117.1.6

Statutum ita conditum vt videatur dare licentiam occidendi alium ad priuatam vindictam, tanquam nutritiuum peccati non valebit. 264.1.2

Statutum ſi prohiberet fieri alienationem in alios, quàm in conſanguineos, & quis extraneo venderet, poſſet fortè venditor reſtituto pretio hanc alienationem à ſe factam contra prohibitionem ſtatuti retractare. 277.1.4

Statutum faciens maiorem viginti annis, non intelligitur quantum ad alienationem bonorum. 309.2.3

Statutum generale non intelligitur de perſonis nominatim à ſuperiore priuilegiatis. 384.1.3

Statutum de bannitis impunè offendendis cenſetur fauorabile, & extendendum. 390.1.3

Statutum permittens filiumfam. teſtari, intelligitur ſine præiudicio vſusfructus, quem pater habet in aduentitiis. 419.1.3

Statutum diſponens ſuper eo, ſuper quo diſponit ius commune, interpretatur ſecundùm ius commune. 455.2.2

Vide *Canon*, *Conſtitutio*, *Lex*.

Statuto ſi cautum vt in locum demortui ſumatur proximus ex eodem genere, & nemo ſit natus, ſed aliquis ſit in vtero, alius confeſtim aſſumendus eſt. 267.1.8

Statuta

Statuta aduerſantia iuri communi, vel ipſios derogatoria, non recipiunt interpretationem ab ipſo iure communi. 402.3
Statuta an & quando ligent forenſes. 6.1.7
Statuta & conſuetudines contra libertatem Eccleſiæ, & priuilegia Eccleſiaſticarum perſonarum ſunt nulla. 15.2.1
Statuta facta contra priuilegia conceſſa Eccleſiæ vniuerſali, dicuntur eſſe contra libertatem Eccleſiaſticam. ibid.2
Statuta, & inſtitutiones laicorum an ligent Clericus & Eccleſiam. ibid.5

Stipendium.

Stipendia taxata quibuſlibet ſoluenda. 149.2.10

Stipendia ius.

Stipendiarij ſi ſtatuto caucatur vt tractarentur ſicut ciues, & aliquis eſt ſcriptus in libro ſtipendiariorum vltra numerum determinatum, talis non gaudebit beneficio ſtatuti. 151.1.2

Stipulatio.

Stipulatio pœnalis dum incipit à præcedenti conuentione nuda, agitur ex ſtipulatu, non pacto. 185.1.1
Stipulatio pœnalis non veſtit pactum nodum. ibid.2.3
Stipulatio ſequitur naturam contractus principalis. 199.2.4
Stipulatio eſt contractus. 263.1.5
Stipulatio, vel promiſſio quando interponitur ſuper re mea, quæ debet durare mea, vt ſi depoſui, vel commodaui rem penes te hoc pacto, vt reſtituas tertio, tunc illi tertio quæritur vtilis actio. 503.1.3
Et quamuis vtilitas contractus ad tertium, non ad ſtipulantem pertineat, tamen actio & obligatio acquiruntur ſtipulanti, cedendæ poſtea per eum illi pro quo ſtipulatus eſt. ibid 4
Stipulatione Notarij non poteſt alteri quæri ſine ceſſione, niſi ſtipuletur aliquid, quod ad ſuum officium pertineat. 61.2.3

Strena.

Strenas dandi mos apud Ethnicos. 363.2.4

Studium.

Studium an ſit licitum ſcholaribus diebus Dominicis, & feſtiuis, remiſſiuè. 362.2.4
Studiorum labor honorificam ſocietatem, & loco publicæ adminiſtrationis meretur præmia. 163.2.1

Stylus.

Stylus liber in hac lege videtur potiùs ad ſignificandam libertam, liberalemque relinquendi Catholicis collegiis facultatem. 10.1.8
Stylus pro ſententia damnationis bonorum. 314.2.6
Vide *Sententia.*

Subditus.

Subditi & vaſſalli apoſtatæ fidei, liberi fiunt ab eius dominio, & iuramento fidelitatis. 103.1.7
Subditi poſſunt reſiſtere domino, ne alienet caſtrum & iuriſdictionem, vt ſubjiciantur alteri domino. 192.1.4
Intellige vt ibid.5
Subditi ſi timeant, & vexationem ſuam redimant aliquid præſtando, per talem præſtationem ius non acquiritur. 264.2.4

Subreptio.

Subreptio vitians impetrationes ac reſcripta, remiſſiuè. 127.1.7

Subſcribens.

Subſcribens ſententiæ arbitrorum, ad implementum & obſeruantiam illius tenetur. 326.1.4
Subſcribens ſcripturam ab altero ſcriptam, præſumitur illam approbaſſe. 489.1.4

Subſcriptio.

Subſcriptio importat approbationem eorum, quæ ſubſcripta ſunt. 163.2.3
Subſcriptio & conſenſus in laudo arbitrorum operantur à parte actoris, & rei obligationes. 326.1.2

Subſtitutio.

Subſtitutio eſt directa vbi ponitur hæc dictio, *ipſo iure.* 34.1.5
Subſtitutio vulgaris facta in caſum mortis, trahitur ad omnem caſum impotentiæ. 229.1.5
Subſtitutio expreſſa in caſum mortis, extenditur ad omnes caſus, quibus hæres à primo inſtitutionis gradu excludi poteſt. ibid.6
Subſtitutio pupillaris non reputatur onus, & conſequenter poteſt fieri in legitima liberorum. 404.2.1.2
Subſtitutio pupillaris eſt fauorabilis. ibid.3

Subſtitutus.

Subſtitutus, ſiue vices gerens, eadem dignitate, & munere fungi dicitur, quibus fungitur ipſe principalis. 54.2.5
per Subſtitutum quando quis ſeruiat, & quænam ſeruitia præſtentur per ſubſtitutos, remiſſiuè. ibid.4

Suburbana.

Suburbana quæ, remiſſiuè. 385.1.3

Succedens.

Succedens ab inteſtato, eo quia teſtamentum non fuit ſolemne, non tenetur naturaliter hæredibus inſtitutis in eo. 132.2.3

Succedere.

ſpes Succedendi in filio, viuente patre non eſt legitima. 196.2.14

Succeſſio.

Succeſſiones legitimæ propriè de illis, quæ deferuntur ab inteſtato, largè verò quæ ex teſtamento. 398.1.4

Succeſſor.

Succeſſor non poteſt reſcindere factum legitimum prædeceſſoris. 317.1.1.2

Succumbens.

Succumbens in querela inofficioſi, teſtamentum nihilominus vt falſum impugnare poteſt. 399.1.1

Suitas.

Suitatis iura non competunt Monacho, ſed monaſterio immediatè, in quod per profeſſionem translata ſunt. 82.2.18

Sumptus.

Sumptus à cohærede facti pro communis hæreditatis commodo, titulo familiæ erciſcundæ, aut negociorum geſtorum actione retineri ac peti non poſſunt. 484.1.2
Sumptus funerum. 503.1

Superfluum.

Superfluum omne à iure reprobatum. 2.1.5. & pag.126. col.1. n.36.

Supplementum.

Supplementum legitimæ petendum condictione ex lege, non tollitur niſi ſpatio 30. annorum. 410.1.11

Supplicans.

Supplicans Principi ad retractandam ſententiam, quæ in iudicatum tranſiuit, incurrit infamiam. 140.1.2

Supplicatio.

Supplicationem effectum ſolummodo inſtrumenti, non vniuerſum inſtrumenti tenorem continere ſufficit. 138.2.1
Supplicatio non vitiatur ob leuem omiſſionem. 141.1.1
per Supplicationem non impeditur executio latæ ſententiæ. 137.2.6
per Supplicationem, & inſequentia Imperatorum reſcripta actiones temporales redduntur perpetuæ. 139.2.1
Supplicatione exhibita Præfecto prætorio, ſententia ſine ſatiſdatione intra decem dies non mandatur executioni. 137.1.1.2
Supplicationes, ſeu reuiſiones, remiſſiuè. ibid.1.3
in Supplicationibus admittendis aduerſus res iudicatas Princeps non ſit facilis. 139.2.2
ad Supplicandum ſtatutum eſt biennium in regno Franciæ. 138.1.10
In regno Caſtellæ dies quadraginta. Ibid.11
In regno Luſitaniæ duo menſes à tempore latæ ſententiæ in reuiſionibus. ibid.12
Supplicare, & reclamare licet à ſententia Principis, ſine Præfecti prætorio. 137.2.5

Supplicare.

Supplicare Imperatori vt non liceat lite pendente, vel poſt prouocationem, aut diffinitiuam ſententiam. 139.2
Supplicare non licet circa editionem actorum neceſſariorum, proceſſu pendente. 140.1.8

Suum.

in Suo quilibet facit quod vult, niſi faciat contra ſeruitutem debitam. 473.1.2

Sylua.

Sylua cædua illa dicitur, quæ cùm exciſa eſt, renaſcitur. 33.1.14
Syluam emphyteuta poteſt incidere, quia non intelligitur fundum facere deteriorem. ibid.13

Synagoga.

Synagoga noua non dicitur fabricari, ſi quis Iudæus in domo ſua locum habeat ſolitarium, in quo teneat libros, & lampades ſuas accenſas, & ipſe cum aliis Iudæis ibi oret. 109.1.8
Synagogæ Iudæorum ruinoſæ per tolerantiam conſeruandæ, & fulciendæ ſunt, non autem de nouo merentur fabricari. ibid.

Syndicatus.

Syndicatus inſtantia an finiatur tempore. 262.2.16

Syndicus.

Syndicus an poſſit tranſigere ſine mandato ſpeciali. 200.1.5
Syndicus poteſt iurare de calumnia abſque alio ſpeciali mandato. 338.1.7

Synedrium.

Synedrium quid ſit. 208.2.5
Synedriatum Iudæorum primates exigunt à ſingulis quod olim eorum Patriarchæ auri coronarij nomine ſoluebant. ibid.1

Synedita.

Synoditæ qui ſint. 88.1.6

Syriarchia.

Syriarchia ſacerdotij genus in Syria. 254.2.3

T

Tabellio.

Tabelliones ſuper alienationibus Eccleſiaſticis iuri aduerſis inſtrumenta conficientes perpetuo exilio digni ſunt. 24. 2.17

Tabelliones ob hæreſim facultatem inſtrumenti conficiendi amittunt. 97.2.4

Tabellionatus.

Tabellionatus, ſeu notariatus officium militiæ nomine contentum, & computandum in legitimam, ſi à patre emptum fuerit. 411.1.27

Tabularius.

Tabularij qui, & vnde dicti. 66.2.8

Taciturnitas.

Taciturnitas longi temporis non eſt ſufficiens ad præſumendam ſolutionem. 277.2.2

Tantùm.

τὸ *Tantùm* non qualificat. 207.2.3

Templum.

Templa paganis claudenda ſunt, vt delinquendi anſa hiſce præcidatur. 110. .1.2

Templa idolorum claudi, & impia ſacrificia ceſſare iuſſum. ibid.3

Tempus.

Tempus 40. annorum iam hodie ſufficit, & neceſſariò requiritur ad præſcribendum contra Eccleſiam, & alia pia loca. 40.1.3

Tempus non eſt modus inducendæ obligationis. 193.1.3

Tempus mouendi querelam inofficioſi ipſo iure non currit minoribus. 299.1.2.2

Tempus datum ad appellandum au curtat minoribus. 301. 2.21

Tempus petendæ in integrum reſtitutionis in minori ætate non currit his, qui veniam ætatis non impetrarunt. 319. 1.2

Tempus vtilis anni, quod ad reſtitutionem petendam ſupererat defuncto, currit eius hæredi minori, ſed demùm facto maiori. ibid 2

Tempus querelæ ob dotem non numeratam ipſo iure currit minoribus fauore dotis, ſaluo tamen beneficio reſtitutionis tam minori, quàm hæredibus. ibid.1.2

Tempus aſſignatum debet eſſe continuum. 321.2.9

Tempus certæ ætatis appoſitum iuri iam quæſito non inducit conditionem. 463.2.2

Tempus appellationis, vide *Appellatio*.

Temporis lapſus petendi bonorum poſſeſſionem operatur repudiationem irreuocabilem. 129.2.2

Tempora reſtitutionis in integrum. 318.2

Terminus.

Terminos probationis in Regno Portugaliæ, & Caſtellæ quis. 358.16.7

Terminus in citatione debet eſſe congruus. 379.2.6

Termini lapſus nunquam excludit Iudicem à cognitione ac pronunciatione. 163.2.17

qui Terminos corrumpere tentauit, & amouere, ſed non perfecit, minimè puniendus. 498.2.6

Teſtamentum.

Teſtamentum in dubio præſumitur validum & ſolemne. 410. 2.9

Teſtamentum inoffi[illegible]ſum. 390.2

Teſtamentum militis, vel tribuni inter ciuili, & militari conditum filius vt inofficioſum impugnare nequit. 397.2.1.2

Idem de teſtamento Clerici, quod non ſubjiciatur querelæ. ibid.2.3

Intellige vt ibid.4.5

Teſtamentum falſum nullum eſt. 399.2.5

Teſtamentum in totum rumpi, etiamſi frater inſtituat in legitima, quæ eſt quarta pars bonorum, ſi in reſiduo inſtituerit perſonam turpem. 406 1.9

Contrarium. ibid.10

Teſtamentum fratris inſtituentis turpem perſonam ſuſtinetur, quæ pœnitentiam egit honeſtè viuendo. 407.2.33

Teſtamentum patris, in quo filiusfamilias fuit præteritus, ita demùm eſt nullum, ſi filius id voluerit. 423.2.17

Teſtamentum conditum inter liberos, non adhibita ſolemnitate iuris poſitiui, erit perfectum teſtamentum, & non codicillus, & per conſequens liberi ſuccedent ex teſtamento, & non ab inteſtato. 482.1.4

Teſtamentum inter liberos eandem continet ſolemnitatem, quam inter extraneos. 488.1.4

Teſtamentum inter liberos minus ſolemniter factum valet, etſi non fuerint æqualiter inſtituti. ibid.5

Teſtamentum imperfectum inter liberos ratione voluntatis non magis valet, quàm inter extraneos. ibid.6

Teſtamentum imperfectum ratione ſolemnitatis inter liberos etiam emancipatos valet. ibid.8

Et inter liberos gradus vlterioris. ibid 9

Siue deſcendant ex filio, ſiue ex filia. ibid.10

Et inter liberos excluſos per ſtatutum à ſucceſſione ab inteſtato. ibid.11

Item inter filias, cùm renunciauerunt ſucceſſioni. ibid.12

Similiter inter legitimatos. ibid.13

Et denique inter naturales non legitimatos, in eo quod capere poſſunt à patre, vel matre. ibid.14

Diſtinguitur inter patrem, & matrem. ibid.15

Et limitatur opinio. ibid.16

Teſtamentum cœptum inter liberos cum ſufficiente numero teſtium, & ſolemnitate legitima, non tamen perfectum mortis præuentione, valet in dubio, ſi non conſteterit quod teſtator vlterius volebat procedere. ibid 7

Teſtamentum minus ſolemne inter liberos valet quoad ipſos liberos tantùm, non verò quoad extraneos, principaliter cum ipſis liberis ſimul hæredes inſtitutos, vel admiſſos. ibid.2.18

Teſtamentum inter liberos quibuſcunque indiciis probari poteſt. ibid.19

Modò duobus comprobetur teſtibus. ibid.20

Si nutu factum, quid. ibid.21

Teſtamentum imperfectum ex defectu voluntatis etiam inter liberos non valet. ibid.22

Teſtamentum in ſcriptis conditum inter liberos cum duobus teſtibus, vt ſit validum, eſt neceſſe vt ſubſcribatur à teſtatore, vel liberis in eo inſtitutis. 489.1.3

Teſtamenti ſcriptura diluitur ſi fides veri deficit, vel teſtamentum iuris ratione ſubſiſtere non poteſt. 130.2.2

ad Teſtamenti validitatem ſufficit quod filius ſit inſtitutus in vno nummo, licèt poſſit agere ad ſupplementum legitimæ. 409.2.4

contra Teſtamentum adulti non poteſt peti reſtitutio in integrum. 269.2.11

qui Teſtamentum cœpit dicere nullum, poterit tranſvolare ad querelam inofficioſi. 399.2.2.3

Teſtamenti etymon. 481.2.3

Teſtamento quid relinquere Concilio orthodoxo, & collegio licito hic permittitur. 9.2.16

Teſtamento reſciſſo ob cauſam, non corruunt libertates. 399. 1.1

in Teſtamento inter liberos hodie eſt neceſſe relinqui legitimam titulo inſtitutionis, non ſecus quàm in reliquis teſtamentis. 395.1.22

Teſtamento reſciſſo legata diuidua pro parte præſtantur, indiuidua autem pro ſolido ſunt præſtanda. 399.1.2

Teſtamento infirmato, an, & quando infirmentur, & corruant etiam legata, & fideicommiſſa, remiſſiuè. ibid.2

in Teſtamento nuncupatiuo ſi nihil liberis relictum ſit, exhæredati habent querelam inofficioſi: grauati autem per modicam inſtitutionem ad legitimæ ſupplementum agunt. 411. 2.1

in Teſtamento condito inter liberos ſubintelligitur appoſita clauſula codicillaris. 483.1.5

ex Teſtamento minùs ſolemni naturalis oritur obligatio. 130. 2.12

Teſtamenta Clericorum non ſubiacent querelæ inofficioſi. 72. 2.12

Teſtamentorum executores, vide *Executor*.

Teſtamentis ſubuentum, non ſolùm quando querelâ inofficioſi poterant ſubuerti, ſed etiam ſi alio quouis modo ſubuerti poſſunt. 410.1.9

Et de qua ſubuerſione intelligatur, remiſſiuè. ibid.10

Teſtator.

Teſtator vbi non deſignauit executorem legati, aut relicti ad pias cauſas, & redemptionem captiuorum, Epiſcopus loci, in quo teſtator mortuus eſt, patronus pauperum, & executor teſtamenti eſt. 63.2.2

Teſtator ſi ſecundos executores conſtituat, interdicatque ne ad Epiſcopum executio deuolvatur, poteſt nihilominus ipſe exequi, vel executores componere. 63.1.4

Si prohibeat rationem exigi ab executore à ſe deſignato, nihilominus poſſunt ac debent iudices eccleſiaſtici & ſeculares eam ab illo exigere. ibid.5

Si reliquit fideicommiſſum ad fauorem filiorum, ſi filij ſint ingreſſi monaſterium ſucceſſionis capax, monaſterium admittitur. 82.2.27

Teſtator cum vocat ſtirpem, vel ſtatuit bona debere conſeruari in ſtirpe, tunc ſolùm continentur à ſe deſcendentes, non autem collaterales. 457.1.7

Limita vt ibid.8

Index Rerum,

Teſtator vt nequit cautionem vſufructuario remittere, ita nec etiam poteſt ex licentia ſibi conceſſa à Principe. 458. 1.7

Teſtator ſi legat proprietatem, deducto vſufructu, mortuo primo hærede finitur vſusfructus, & conſolidatur cum proprietate. 464.2.2

Teſtator ſi in ſolemni teſtamento diuiſit bona inter filios, aſſignando cuilibet certam portionem, id pro inſtitutione habetur. 480.2.6

Teſtator videtur ſe conformare cum diſpoſitione iuris. 500. 2.3

Teſtimonium.

Teſtimonium criminoſi recipiendum quando in cauſa alij teſtes deficiunt, maximè vbi res ſui naturâ difficilis probationis eſt. 138.2.12

Vide *Crimen*, *Delictum*.

Teſtis.

Teſtis qui verum ſupprimit, tam falſus eſt, & de falſo punitur, quàm qui falſum aſſerit. 49.2.4

Teſtis hæreticus probat de conſenſu partium. 101.2.14

Teſtis verum ſupprimens, omittenſque dicere, tam falſus eſt, quàm qui falſum aſſerit. 141.2.4

Teſtis ſi in vno capitulo de falſo ſit conuictus, an totum ipſius teſtimonium falſum cenſeatur. 216.2.3

Teſtis ſi deponat primo loco per verbum *credo*, in ſecundo per verbum aſſertiuum veritatis, eo caſu ſtandum eſt dicto ſecundo. 271.1.12

Teſtes omnes poſſunt ad teſtificandum cogi, niſi expreſsè priuilegiati reperiantur. 48.2.2

Teſtes etiam priuilegiati compelluntur ad teſtificandum quando aliter veritas ſciri non poteſt. ibid.4

contra Teſtes opponens crimen, & non probans, non conuenitur actione iniuriarum. 221.2.17

Teſtor.

Teſtantur Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, licèt ſint in patrum poteſtate, de rebus quæ ſunt inſtar caſtrenſis peculij. 71.2.1

Teſtari ad pias cauſas non poſſunt furioſus, mutus, ſurdus, pupillus, damnatur ad mortem, deportandus, & bannitus. 10.1.5

Teſtari quem prohibens, à teſtatore prohibito iuſtè exhæredari poteſt. 403.2.1.2

Intellige vt ibid.3

Et limita vt ibid.4

Textus.

Textus dubius elucidatus. Vide *Diſpoſitio*, *Lex*.

Textus in præſenti an corrigatus per legem Quoniam in prioribus, hoc tit. 398.2.4.5

Textus omnes congruis titulis diſpoſiti ſunt. 128.1.30

Vide *Lex*.

Theſaurarius.

Theſaurarius Principis, remiſſiuè. 386.3.10

Timens.

Timens offendi ab alio, implorare poteſt officium iudicis, vt illum compellat præſtare ſibi cautionem de non offendendo. 154.1.3

Timor.

Timor futuræ litis idem operatur, quod ipſa lis, ſi eſſet de præſenti. 198.1.3.6

Titulus.

Titulus renouationis emphyteuſis nouus dici non poteſt, ſed prioris tituli conceſſi renouatio. 30.1.7

Titulus honorarius quis. 58.1.3

Titulus licèt regulariter non præſumatur, tamen bene præſumitur quando agitur de leuiore præiudicio. 456.1.5

Titulus non præſumitur habitus à vero Domino, niſi probetur. ibid.6

Poſtulatur in vſucapione. ibid.7

Titulus an præſumatur ex longa poſſeſſione, vel non, remiſſiuè. ibid.9

Titulus præſumitur ex poſſeſſione decennali, accedente præſtatione diuturna, & ſic cùm interuenit traditio, aut factum eius, contra quem præſcribitur. ibid.10

Titulus ſine traditione non eſt cauſa transferendi dominium. 457.1.1.2

Titulum poſſeſſionis, ſeu rei, quam poſſidet, nullus tenetur oſtendere. 435.2.2

Procedit tam in prophanis, quàm Eccleſiaſticis, & in omni acto. ibid.3

In beneficialibus quid, remiſſiuè. 436.1.4

Procedit eo magis, ſi poſſeſſio eſſet antiqua. ibid.5

Etiam reſpectu fiſci, & Regis, ſeu Principis ſupremi, non recognoſcentis ſuperiorem. ibid.6

Secus quando ius commune poſſidenti, & eius poſſeſſioni reſiſtit. ibid.7

Aut titulus neceſſarius eſt ad fundandam intentionem, vel exceptionem; tunc enim tenetur quis oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis. ibid.8

Aut res eſt talis, quod ſine titulo poſſideri non poteſt. ibid.9

Vel poſſeſſor habet præſumptionem contra ſe, & actor in ſui fauorem. ibid.10

Vel quis poſſidet Regalia, aut ſuper Regalibus agitur. ibid.11

Vel contenditur ſuper iuriſdictione. ibid.12

Tituli potentiorum. 251.1

Tituli Regij. ibid.2

Titulos, ſeu inſignia potentiorum prædiis affigens, & potentiorum nomina in lite prætendens, iure ſuo priuatur. ibid. 2.1

Titulos potentiorum hiſce inſeriis ædibus alienis affigens, in metallum damnatur. ibid.2

Toga.

Toga ſuper alias veſtes inducebatur, ſiniſtrumque humerum tegebat, & ante pectus dimiſſa fibula in dextro humero nectebatur. 225.2.2

Toga *præfecturæ Illyricianæ*, pro collegio Aduocatorum iſtius fori. ibid.3

Togatus.

Togati, pro Aduocatis. 224.1.3

in Togatorum triginta numerum nullus ſine examine, & ſtudiorum peritia, ſcientiaque legali cooptetur. 232.1.1

Togatis, id eſt, Aduocatis, & patronis cauſarum. 224.2.3

Tortura.

Tortura ad inueſtigationem enormium delictorum adhiberi poteſt etiam in diebus paſchalibus. 86.1.11

Tortus.

Tortus ad veritatem eruendam infamis non fit. 237.2.1.2

Totum.

Totius, & partis idem eſt iudicium. 38.1.2

Tractus.

Tractus idem eſt, quod terrarum plaga, aut regio. 8.2.7

Traditio.

Traditio eſt optimus transferendi, & acquirendi modus. 189. 1.1.2

Traditio non requiritur in ſpiritualibus, & beneficialibus. ibid.3

Item in legatis, & vltimis voluntatibus. ibid.4

Item ſi Princeps, cuius eſt legem condere, velit eo ipſo ſolo titulo, abſque traditione, dominium rerum ſuarum transferre in alterum. ibid.5

Traditio ſimulata non transfert poſſeſſionem. 207.1.2

Traditio vbi eſt mutua, & ita conuentum, re euicta non tenetur aliquis etiam ad pretium. 482.1.15

in Traditione rei ſuæ talem quis legem ponit, qualem vult. 183.2.2

Trahens.

Trahens aliquem in vetito examine perdit cauſam, & puniuntur officiales, qui præſtant milites ſuos executoribus iudicum incompetentium. 369.1.2

Traho.

Trahi poteſt aduerſarius cum reſcripto Principis ad extraordinarium iudicem, etiam extra proprium dominium. ibid.3

Tranſactio.

Tranſactio inita cum vno ex pluribus tutoribus obligatis, ad alios non porrigitur. 197.2.1

Cum vno pro parte ſua facta, illa non obſtante alij poſſunt pro eorum parte conueniri. ibid.2

Facta cum quibuſdam tutoribus, vel curatoribus, non prodeſt cæteris. ibid.3

Facta cum vna perſona non prodeſt alij, neque nocet. ibid. 4. 5.6.7.8

Tranſactio timore litis exituræ facta, valida eſt. 198. 1. 1. 2.3

Tranſactio propriè dicitur non ſolùm ſuper lite pendente, ſed etiam futura. ibid.4

Tranſactio facta ſuper parte litis, partem expreſsè denominatam perimit. 198.1.2

Tranſactio ſpecialis ſpecialem operatur effectum. ibid.2.2

Tranſactio quando eſt ſpecialis, ad aliam rem, ſeu ſpeciem non porrigitur. ibid.3

Intellige vt ibid.6

Tranſactio ſuper inofficioſo teſtamento à matre inita obligat hæredes. 199.1.1

Tranſactio ſuper futuris alimentis adhuc debitis abſque Prætoris cognitione illicita eſt. 200.1.1.2

Quid ſi firmata ſit iuramento? ibid.2.3

Tranſactio

Tranſactio conditionalis valet, ſi aliquid ad tranſigentem perueniat, & talis tranſactio parit exceptionem contra realem actionem. ibid.2.3
Tranſactio fieri poteſt ſuper quæſtione, an quis ſit legitimus, vel non. 201.1.2
Tranſactio metu facta non ratificatur. 202.1.3
Nulla eſt, & inualida. ibid.
Tranſactio contenſu, & actu contrario diſſoluitur. 203. 2. 1.2
Tranſactio ſi fiat per acceptilationem, præcedente Aquiliana ſtipulatione, non poteſt actor redire ad priſtinam actionem, etiam realem, licèt reus non obſeruet tranſactionem. 204.1.1
Tranſactio legitima non reſcinditur per reſcriptum Principis. ibid.5
Tranſactio licita eſt in criminalibus ingerentibus pœnam ſanguinis. 205.1.1
Tranſactio facta cum fiſco, ſeu patre, nullam inducit delicti, ſuper quo tranſigitur, confeſſionem, ſi ea quidem fiat in caſu à iure permiſſo, & in caſibus in quibus de iure tranſigere licet; ſecus ſi fiat in caſu non tranſigibili. ibid.5
Tranſactio in quibus criminibus ſit licita. ibid.2.13
Et in quibus non. ibid.14
Tranſactio etiam valida in crimine falſi, ſicut in delictis pro quibus imponitur pœna ſanguinis. 206.1.15
Tranſactio bona fide inita prætextu inſtrumenti reperti non reſcinditur. ibid.2.1
Tranſactio & res iudicata quoad obſequium & obſeruantiam, fideique implementum æquiparantur. ibid.2.1.2
Tranſactio eſt ſtricti iuris, & ſtrictè debet intelligi. ibid. 2.4
Tranſactio non reſcinditur ex proteſtatione ſuper dolo facta à maiori. 207.2.1
Tranſactio non reſcinditur ob defectum cauſæ expreſſæ. 208. 1.1
Tranſactio cum ſcriptura, vel ſine ſcriptura facta in iudicio, item apud acta, vel extra, producit exceptionem, actionem verò nunquam, ſi fuit facta per nudum pactum. ibid. 2.2.3
Tranſactio eſt ex iis contractibus, in quibus vltro citroque naſcitur obligatio, & in quibus contrahentes mutuò alter alteri aliquid dare, vel facere obligatur. ibid.5
Tranſactio nuda, non interpoſita ſtipulatione, regulariter actionem non parit. 209.1.6
Tranſactio generalis perit generali exceptione, in eo quod tunc non poterat ſub tranſactione includi. ibid.1.2
Tranſactio non reſcinditur propter ſpecies de nouo repertas, non tamen extenditur ad ea, quæ tunc non poterant ſub generali tranſactione comprehendi. ibid.4
Tranſactio quantumvis generalis, facta per verba generalia, reſtringitur ad rem ſuper qua litigabatur. 210.1.3
Tranſactio illicita eſt facta ſuper ſententia quæ tranſiit in rem iudicatam, ob interpoſitionem Aquilianæ ſtipulationis. ibid.2.1
Tranſactio facta poſt ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam, nullius eſt momenti. ibid.2
Tranſactio facta circa rem, circa quam lata eſt ſententia, quæ in rem iudicatam tranſiuit, ſi iuramento confirmetur in euentu, in quo iuxta hactenus explicata, ſecluſo iuramento eſſet inualida, vires ex iuramento ſumit, & valet. ibid.3
Limita vt ibid.4
Tranſactio valida eſt etiam poſt rem iudicatam, ſi interceſſit appellatio, vel appellari potuit, & ſimiliter ſi ſententia lata dicatur eſſe nulla ex defectu iuriſdictionis, & citationis, mandati, vel aliàs. ibid.5
Limita vt 211.1.6
Tranſactio etiam in criminalibus fieri nequit poſt ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam. ibid.7
Tranſactio non reſcinditur prætextu euictionis, ſed agitur præſcriptis verbis ad id, quod quis dare, non quod retinere debet. ibid.2.1.2
Procedit etiam in arbitramento. ibid.3
Tranſactio facta poſt ſententiam tranſit in rem iudicatam, & valet adiecta clauſula, *non obſtante re iudicata.* ibid. 1.9
Tranſactio continet facultatem dandi, retinendi, promittendi, ſi valida ſit. 212.2.1.2
Tranſactio facta etiam pro modico ſuper lite magni momenti, valet, dummodo ex cauſa ſit facta. ibid.3
Tranſactio ſi ſtipulatione, & acceptilatione eſt firmata, actor conueniens repellitur, & data repetuntur, pœna etiam in ſtipulatum deducta exigitur. 213.1.2
Tranſactio Aquiliana ſtipulatione vallata, pœnaque appoſita contrauenienti, quam incurrat toties quoties contrauenerit, rato ſemper manente pacto, & inſuper iuramento confirmata, habet pleniſſimum robur. ibid.2.3
Tranſactio iurata facta prætextu falſorum inſtrumentorum reſcinditur. 216.1.12
Tranſactio ob læſionem, quæ contingit propter errorem calculi, ſine dubio reſcindi poteſt. 217.1.18
Tranſactio in cauſa famoſa irrogat infamiam. 258.1.1
Tranſactio, etiamſi quis læſus fuerit, reſcindi non poteſt. 259. 1.4
Vide *Læſio.*
Tranſactio metu facta nulla eſt. 263.1.4
Tranſactio valet inter patrem & filium emancipatum tutelæ per patrem adminiſtratæ. 266.2.1
Tranſactio bona fide facta à patre cum filia emancipata ex immodica læſione reſcinditur. ibid.2.8
Intellige vt ibid.9
Vide *Contractus.*
Tranſactionis exceptio impedit proceſſum inchoari ſuper his, quæ per tranſactionem fuerunt remiſſa. 201.1.1
Tranſactionis exceptio peremptoria eſt. ibid.2.5
Tranſactionis titulus ad præſcribendum ſufficit, quando ex eo, vel cauſa, traditur poſſeſſio. 281.1.4
Tranſactionis titulo transfertur dominium in eum, cui res eſt tradita. ibid.5
Tranſactioni iuratæ contrauenientes Deum vltorem habet, notatur infamia, pœnam ſoluit, ſibi data reddit, & actionem perdit. 213.2.1
Tranſactioni iuratæ non contrauenit, nec pœnas huius legis incurrit, is qui Principi ſupplicat pro reſciſſione tranſactionis. 216.1.37
contra Tranſactionem non implentem, ſeruantemque, implere & ſeruare parato actio ad intereſſe competit. 199.2.3
Tranſactionem volens reſcindere non auditur, niſi priùs receptum illius vigore reſtituat. 203.2.3
Tranſactionem generaliter finitam ſpecies repertæ non reſcindunt. 209.1.1
ad Tranſactionem reſcindendam proprium dolum allegans repellitur, dum crimen fateri videtur. ibid.1.2
Tranſactione facta inter partes, lis dicitur finita. 201.1.4
pro Tranſactione rerum ciuitatis ſufficit ſola licentia Præſidis. 202.1.3
ex Tranſactione pœnali, cum clauſula, *Rato manente pacto,* datur exceptio, & pœnæ exactio. 204.2.1.2
in Tranſactione generali veniunt omnia, etiam quæ non fuerunt cogitata. 209.2.5
Limita vt ibid.6.7.8.9
Tranſactione transfertur dominium rei quando continet dari, etſi ſecus quando datur ſola facultas rem retinendi. 211.2.7
Tranſactione ſi lis eſt finita, præſentibus, & interuenientibus amicis, metus ac dolus abfuiſſe præſumitur. 212.1.1
in Tranſactione reus purgare poteſt moram vſque ad ſententiam. ibid.2.8
in Tranſactione rerum minoris, quæ alienationis nomine venit, neceſſe eſt iudicis decretum interueniat. 288.1.2
Tranſactione facta inter actorem & reum poſt litem conteſtatam, & actorem conuictum, tranſactio illa attendenda eſt. 157.1.23
Tranſactiones. 197.1
Tranſactionibus legitimè factis ſtandum eſt. 208.2.1
Tranſigens an dicatur fateri delictum, ſuper quo tranſegit. 205.1.4
Tranſigens pro certa ſumma, reliquum remiſiſſe videtur. 207.2.2

Tranſigo.

Tranſigere licet ſuper omni crimine capitali, excepto adulterio. 205.& ſeq.1.3.11.28
Tranſigere licet non ſolùm in criminalibus pro quibus ingeritur pœna mortis, ſed etiam in illis, pro quibus ingeritur pœna mutilationis membri. 208.2.8
Tranſigere licet vbi ſolummodò ingeritur pœna fuſtigationis. ibid.9
Secus ſi agatur de crimine, pro quo venit imponenda pœna perpetui carceris. ibid.10
Tranſigere licet non ſolùm delinquenti vt redimat ſanguinem ſuum, ſed etiam patri, & conſanguineis delinquentis. 206. 1.17
Tranſigi an poſſit ſuper crimine, pro quo de iure communi imponitur pœna mortis. 205.2.7
Tranſigi poteſt ſuper crimine raptus. 206.1.20

Tranſlatio.

Tranſlatio dominij quando impediri poſſit. 189.2.8

Tranſverſalis.

Tranſverſales regolariter non habent querelam inofficioſi. 403. 1.2.3
Intellige vt ibid.4
Reſolue ibid.5

Trebellianica.

Trebellianica non poteſt detrahi ex relicto piæ cauſæ. 76.1.23

Index Rerum.

Tribonianus.

Triboniani laudes, remiſſiuè. 157.2.46

Tribunal.

Tribunalia Regia poſſunt cognoſcere etiam priuatiuè ad iudices Eccleſiaſticos de cauſis decimarum & tertiarum, quæ ex gratia, & conceſſione Romanorum Pontificum ad Principes ſeculares pertinent. 44.2.6
Tributa Præfectus per Ægyptiacam diœceſim colligebat, & contumaces militari auxilio ad ſolutionem cogebat. 155.1.8
Tributa duplicia accipiens, & ob id per Præſidem condemnationem ſentiens, ad inſtar rapientis de peculatu condemnati, infamia nulla notatur. 295.2.8

Trinitas.

Trinitas ſumma. 5.1
Quid ſit. ibid.1.1

Turpitudo.

Turpitudo ſuperueniens poſt mortem fratris, teſtamento non nocet. 407.2.34
Turpitudinem, vel dolum ſuum allegans non auditur. 209.2.3

Tutela.

Tutelæ aſſumptio, ſanguiniſque coniunctio præſumptionem de pupilli ætate contra tutorem, aut conſanguineum excitant. 171.1.8

Tutor.

Tutor honorarius quis ſit. 79.1.6
Tutor etſi non obliget expreſsè bona, non tamen nulla eius tutela, niſi ex ſpeciali aliqua ratione interſit minoris habere quoque hypothecam expreſſam, vltra tacitam. 95.1.5
Tutor accipiendo ſolutionem pupilli debitores liberat, non remittendo. 190.1.2
Tutor non poteſt donare ea, quæ ſunt pupilli. ibid.4
Limita vt ibid.5
Tutor, vel curator non poteſt gratis remittere ius pupillo competens. ibid.7
Tutor poteſt donare pro dignitate parentis, cui pupillus ſucceſſit. ibid.8
An & quando pacem facere pro pupillo. ibid.9
Tutor licèt non poſſit remittere debitum liquidum, poteſt tamen non liquidum. 191.1.11
Tutor non reſtituitur aduersùs renuntiationem fideicommiſſi, quando illud fuiſſet reciprocum, & interueniſſet renunciatio mutua. 201.2.9
Limita vt 201.1.10
Tutor minoris non poteſt remittere debitum non liquidum, etiam minimum. 201.2.10
Tutor poteſt pro ſalute animæ pupilli pecuniam vſuris extortam reſtituere abſque decreto iudicis. ibid.14
Tutor, & curator ante litis conteſtationem, ex ſua perſona actorem, non procuratorem conſtituunt. 241.1.1
Tutor poſt litem conteſtatam Procuratorem conſtituere non prohibetur. ibid.3.6
Tutor & curator diſtincta officia à geſtoribus habent, & tutelæ actione, non negotiorum geſtorum, expenſas repetunt. 159.1.1
Tutor ratione adminiſtrationis tenetur de dolo, lata, & leui culpa, vſquequò pupillus ſui iuris ſit. ibid.3
Tutor, & negotiorum geſtor differunt. ibid.4
Tutor, vel curator ſi interuenit. 274.1
Tutor qui nondum ſatiſdedit, poteſt obtinere ſententiam pro minore. 300.1.5
Tutoris auctoritas atque conſenſus licèt expreſsè interponi debeant in actibus extraiudicialibus, in iudicialibus tamen eius præſentia ſufficiet, qui debet conſentire, vel auctoritatem præſtare, ſi non contradicat 274.1.7
Tutores, curatores, & alij adminiſtratores remittendi debiti vſurarij ius habent. 502.2.13
Tutores, curatores, aliique adminiſtratores iurabunt de calumnia ſecundùm credulitatem, aliis iuramentorum ſpeciebus ſaluis manentibus. 330.1.5.6
Tutores & curatores dari, amoueri, excuſationeſque allegari poſſunt diebus feſtiuis, dummodo non tractetur de tutela ex inquiſitione, vel informatione requirente cauſæ cognitionem. 364.1.6
Tutorum, vel curatorum culpâ ſi inſtantia vltra triennium proteletur, tutores ad damnorum reſtitutionem, quoad ſoluenda ſunt, tenentur. 340.1.55
In omnem euentum reſtitutio in integrum minoribus ſalua manet. ibid.56

Tyrannus.

Tyranni facta, ſuperueniente vero & iuſto Domino tolluntur. 34.1.5

V

Vagabundus.

VAgabundus puniri vbique poteſt ex delicto vbique commiſſo. 375.1.10
Vagabundus quis. ibid.11

Valor.

Valor æſtimandus reſpectu fructuum magis, quàm rei ipſius. 30.1.5

Vas.

Vaſa Eccleſiæ alienata, conflata, & in aliam forma redacta, vendicari poſſunt. 36.2.2
Vaſa Eccleſiæ confracta, aut deſtructa, ita vt ſacra iam non ſint, vendi poſſunt laicis. ibid.1.9.& 37.2.5
Vaſa Eccleſiæ ſuperflua cum ſcientia & conſenſu Prælati & intereſſe habentium, ob debitum Eccleſiæ neceſſarium, & alio modo non liberandum, diſtrahi poſſunt. ibid.11

Vaſſallus.

Vaſſallus non poteſt ſeruire per ſubſtitutum. 54.1.6
Vaſſallus confœderationem faciens cum domini inimicis, dicitur inimicus domini, & perdit feudum. 409.1.9
Vaſſallus & emphyteuta poteſt conſtituere ſeruitutem, & valet conſtitutio. 459.1.2
Vaſſalli apoſtatæ fidei liberi fiunt à iuramento fidelitatis. 103.1.7

Velum.

Vela regia. 251.2
Vela regia quæ. 252.2.4
Vela regia nemo bonis ſuis appendere poteſt, iudice inſcio. ibid.1

Vendens.

Vendens metu, vtili actione repetit, oblato pretio, niſi obſtet præſcriptionis iuſtæ exceptio. 561.1.1.2
Vendens emptori ignoto, & mox receſſuro, non præſumitur fidem habuiſſe de pretio. 445.1.7
Vendens rem alienam, ſemper nomine alieno vendere creditur. 486.1.3
Vendens partem fundi, iuxta pactum venditionis terminos poteſt apponere. 497.1.8

Vendicans.

Vendicanti rem propriam non incumbit neceſſitas offerendi pretij. 455.1.8

Vendicaturus.

Vendicaturus rem ratione dominij, ad illius exhibitionem agere poteſt. 501.2.8

Vendicatio.

Vendicatio. 389.2
Vendicatio rei alienæ conſentienti non inuito præiudicat. 439.1.2
Vendicatur res à malæ fidei poſſeſſore præſcriptionis titulo non munita. ibid.2

Venditio.

Venditio quando eſt facta Eccleſiæ, & alteri, illa debet præferri, cui primò res ſit vendita, licèt alteri, qui ſecundo loco habuit contractum, fuiſſet tradita. 31.2.2
Venditio metu iuſto mortis, aut cruciatus corporis extorta, præſertim metu non purgato, nulla eſt. 261.2.1
Venditio facta ne quis ad ciuilia trahatur munera, non reſcinditur per actionem *quod metus cauſa*. 263.2.1
Venditio celebrata per impreſſionem officialis, reſcinditur, nec reſtituitur pretium. 264.2.1.2
Intellige vt ibid.3
Venditio facta à minore ſine ſolemnitate requiſita valet, ſi ille ſuam conditionem fecerit meliorem. 269.2.8
Venditio quæ pupillum lædit, præſumitur ficta, & ſimulata. 183.1.2
Venditio pignoris facta à creditore, abſente debitore Reipubl. cauſa, per reſtitutionem reſcinditur. 317.1.2.2
Venditio vbi facta fuit ignorante domino, & ſic veriſimile eſt quod tertius eam vendidit tanquam propriam, nomine ſuo vendicari poteſt. 439.2.8
Venditionem licèt quis fecerit cum debitis ſolemnitatibus, & de illo tempore fuiſſet in bona fide, à fructuum reſtitutione excuſatur. 24.2.11
Venditiones Reliquiarum nullæ ſunt, & contractus ſuper illis celebrati nulli cenſentur. 114.8
Venditiones contra legis prohibitionem, & in legis fraudem apoſtatis interdictæ, & apoſtatarum ſucceſſoribus ab inteſtato ſimulatè empta, & vendita cedunt. 104.1.3
Venditiones, donationes, & tranſactiones per potentiam extortæ nullæ ſunt. 264.2.2

Venditor.

Digitized by Google

Venditor.

Venditor ſi rem emptam alteri nulliter vendidit, poteſt illam ab emptore repetere, reddito ei ſecundo pretio, ſi minoris emerit ſecundus emptor, quàm primus. 317.1.3

Venditor, ſeu author laudatur veniens ad emptorem, ſeu nominantem defendendum, forum, ſeu iudicium laudantis, aut nominantis ſubire tenetur, nec iudicium declinare poteſt, quamuis alterius fori ſit, & iuriſdictionis. 379.1.4

Venditor tenetur iura ſua deducere coram iudice, coram quo fuit emptor primo loco citatus. ibid.5

Venditor qui tradidit rem, quando permittit emptori illam aſportare, nec nuncium ſuum miſit cum re, tunc fidem habuiſſe de pretio creditur. 445.1.5

Venditor ſi rem tradidit, aſſignato termino intra quem ſolueretur pretium, licèt pretium non ſoluatur in tempore conſtituto, non ob id reſoluetur venditio. ibid.10

Venditor emptori rem tradit ſub pacto quod non tranſeat dominium donec pretium integrè ſoluatur. ibid.2.12

Venditor ſi rem tradidit, non habita fide de pretio, eo adhuc non ſoluto, poterit vendicare ab emptore. ibid.14

Alias cautelas vide num. ſequentib. ibid.

Venditores non patiuntur dominium transferri in emptores interim dum pretium ſibi non fuerit perſolutum integrè. 445.1.21

Venditum.

Venditum ratihabitione venditoris per quinquennij curſum non conualeſcit. 168.1.4

Venia.

Venia Principis impetrata, non facta mentione de tertio crimine, nulla eſt. 86.1.13

Venia ætatis. 307.2

Non conceditur maſculis, niſi poſtquam vigeſimum annum expleuerint, & fœminis poſtquam impleuerint decimum octavum. 308.1.2

Venia ætatis à ſolo Principe impetranda eſt. ibid.6

Veniæ ætatis impetratio non prodeſt ad ſubeunda munera publica. ibid.2.7

Verbum.

Verbum iniurioſum non infamat prolatum à iudice. 238.1.1.2

Verbum vnum eodem loco diuerſis reſpectibus diuerſimodè accipitur. 268.2.6

Verbum & participium futuri temporis eſt canon ferendæ ſententiæ, non latæ. 309.1.9

Verba legis ad opprimendam, & euertendam legis mentem detorquens, in legem committit. 218.2.1

Verba enunciatiua per errorem in contractu, vel quaſi, emiſſa non diſponunt. 132.2.1

Verba enunciatiua in contractu expreſſa an diſpoſitionem inducant, remiſſiuè. ibid.2

Verba generalia tranſactionum reſtringuntur ad cauſam ſuper qua litigabatur. 210.2.1.5

Verba generalia ſententiarum reſtringuntur ad cauſam expreſſam. 333.1.2

Verba generalia non infamant vt quis redeat ad meliorem vitam. 238.2.1

Verba enunciatiua in vllius præiudicium emiſſa non diſponunt. 495.1.1

Qualiter probent, remiſſiuè. ibid.2

Regulariter operari modicum. ibid.3

Verborum illicitorum, item inſignium remotio cuilibet in cuius præiudicium ſunt appoſita, indulta. 252.1.3

Verbis futuri temporis quando additur dictio *omni modo*, tunc eſt canon latæ ſententiæ. 29.1.11

Veritas.

Veritas immutari non poteſt per noſtrum affirmare, vel negare. 130.2.1

Nec ſibi præiudicat, qui fatetur rem ſuam eſſe alterius, cùm verè non ſit. ibid.3

Veritatem rerum futurarum illicitis mediis explorantes acerbiſſimorum ſuppliciorum cruciatus merentur. 110.2.2

Vicanus.

Vicani, ideſt qui habitant in vico, vel caſtro, apud quos Præſides pedaneos iudices conſtituebant. 347.1.3

Vicarianus.

Vicariani ſub Comite ſacri patrimonij ex Cæſarum deſtinatione conueniebantur. 154.1.1

Vicarius.

Vicarij in cauſis ciuilibus Comitibus militum anteferuntur, & in iudicando, ſi conueniat Vicarius cum Comite militum, votum Vicarius prior Comite habet. 155.2.1

Vicinus.

Vicinus viam præſtet per ſuum fundum, ſi per viam publicam non poteſt tranſire commodè. 473.2.3

Victus.

Victus in iudicio, ſine iuſta cauſa litigaſſe præſumitur. 61.2.5

Videtur.

Videtur, pro præſumitur. 271.2.5

Vidua.

Vidua honeſta, remiſſiuè. 80.1.6

Vidua nubens intra annum luctus, & vir eam ducens, incurrunt infamiam ipſo iure. 237.2.4

Vidua. 370.1

Vidua minor ad ſecundas nuptias inuitis parentibus conuolans exhæredari poteſt. 402.2.6

Secus eſt de filia. ibid.7

Vide *Perſona*.

Villanus.

Villani, hoc eſt, plebeij, non à villa, ſed potiùs à vilitate dicti. 92.1.5

Vindemia.

Vindemia, vide *Meſſis*.

Violator.

Violatores quietis Eccleſiaſticæ non gaudent priuilegio immunitatis, & pro cognitione & effectu tales violatores vltimum ſupplicium ſentiunt. 114.2.1

Violentia.

Violentia non probatur ex ſola dignitate contrahentis. 262.2.1.2

Vir.

Vir reuerendiſſimus, de Epiſcopo. 63.2.15

Vir an, & quando teneatur ſuis ſumptibus alere vxorem, eique victum & alimenta præſtare, remiſſiuè. 257.2.3

Vir vxorem pauperem de ſuo funerat, & pertinet ad ipſius dignitatem. ibid.5

Vir & vxor ſi in eodem inſtrumento donauerunt rem viri, ipſe vir tantùm donaſſe cenſetur. 285.1.3

Viri celſiores qui. 161.1.2

Honorati, de iudicibus. ibid.2.3

Viri habentes dignitatem illuſtrem ex adminiſtratione in cauſis criminalibus, coram Principe, vel eiuſdem mandatario conueniri poſſunt. 385.2.1

Virgo.

Virgo minor circumuenta in dotis nimia aſſignatione, qua maritus eſt indignus, reſtitui poteſt, & beneficium reſtitutionis ad hæredes tranſmittitur. 290.1.1.2

Virgines ſacras attentans matrimonij cauſa, capitale meretur ſupplicium. 45.1.1

Virgines ſacras violantes quas pœnas incurrant, remiſſiuè. ibid.2

Virgines, aut fœminæ non habitent cum Clericis, præter eas, quæ ex naturæ & honeſtatis præſumptione non inducunt ſuſpicionem læſæ honeſtatis. 56.2.1

Virginitas.

Virginitas quomodo probetur, vt ſtuprum intelligamus attentatum. 79.2.5

Virtus.

Virtutum præmia tribui benemerentibus conuenit. 146.2.2. & 163.2.2

Vis.

Vis vbi facta, & vbi adeſt poſſeſſio, ibi iudicium de poſſeſſione intentari, & exerceri poteſt. 377.2.1.2

Vi geſta. 260.1

Vita.

Vita hominum longiſſima eſt centum annorum, ſeu præſumitur quis viuere vſque ad centum annos. 39.1.15

Vitricus.

Vitricus in priuignum paterno affectu expendens non repetit, niſi animum negotia gerendi habuerit. 158.2.1.2.3

Vituperator.

Vituperatores Epiſcoporum, qualiter audiendi, remiſſiuè. 58.2.4

Vltima.

Vltima prioribus derogant, tam in contractibus, quàm in teſtamentis. 184.2.3.5

Amplia vt ibid.6

Vniuerſitas.

Vniuerſitas poteſt delinquere, & ex delicto obligari. 44.1.7

Index Rerum,

Vniuerſitati priuilegium huius legis competit. 374.1.39

Vnus.

Vnus multoties ex ſubtili ingenio, & optimis rationibus multorum ſententiam ſuperat 125.2.28

Vnâ viâ electâ, non poteſt recurri ad aliam. 307.1.4

Vocatio.

Vocatio in ius. 177.1

Quid ſit. ibid.

Vocatus.

Vocato in iudicium libellus offerendus eſt, data dilatione ad reſpondendum 20. dies ad minimum continente. 354.2.1

Breuius ſpatium hodie. ibid.5

Voco.

Vocare in ius, ſeu vadimonium dicere quid. 177.1

Volens.

Volenti non committitur dolus, nec iniuria. 211.2.5

Limita vt ibid.6

Volenti non fit iniuria, remiſſiuè. ibid.7

Voluntas.

Voluntas vltima etiam in genere reperitur. 188.2.4

Voluntas in mente retenta pro nihilo reputatur. 208.2.3

Voluntas captatoria quæ. ibid.4

Voluntas vltima præualet ſine ſcriptura. 479.1.2

Voluntas defuncti obſeruanda, & illæſâ conſcientiâ non violanda. 505.1.1

ex Voluntate parentis minùs ſolemni non ſuccedi niſi ab inteſtato, minùs placet. 482.2.2

Voluntates defunctorum inuiolabiliter obſeruari, publicè intereſt. 63.1.7

Votum.

Votum de nunquam peccando inualidum. 128.1.52

Vrbs.

Vrbs inclyta, de Conſtantinopoli. Vide *Imperium*.

Vrbs augoſtiſſima, de Roma. 157.2.3

Vſque.

τὸ *Vſque*, regulariter ſtat incluſiuè. 248.2.2

Vſucapio.

Vſucapio non currit contra prohibitum alienare. 293.2.3

Vſucapio, vel præſcriptio non procedit ſine iuſto titulo. 455.2.1.3

Vſucapit dominus reuocabilia non rem ipſam, quæ iam ſua eſt, ſed actionem per quam reuocari poteſt. 261.2.8

Vſufructuarius.

Vſufructuarius, qui res fructuarias deteriorauerit, aut virides & fructiferas arbores inciderit, expelli poteſt, & ius vſusfructus amittit. 32.1.8

Vſufructuarius ſi acquirat proprietatem, an perdat vſumfructum, remiſſiuè. 403.2.3

Vſufructuarius ſi ob paupertatem, vel aliam difficultatem idoneos fideiuſſores inuenire nequit, an idcirco vſufructo priuandus ſit, hæreſve qui exigit cautionem ab eo, contentus eſſe debeat iuratoria cautione? remiſſiuè. 459.1.20

Vſufructuarius rem poſſidens facit fructus ſuos, etiam ante ſatiſdationem, niſi malitioſè diſtulerit præſtare. ibid.13

Niſi poſſidenti proprietario cautionem non offerat, nec proprietarium interpellet. ibid.14

Vſufructuarius tenetur fructus perceptos poſt tempus vſufructui adiectum reſtituere. 461.1.1

Vſufructuarius finito vſufructu non facit ampliùs fructus ſuos. ibid.2

Vſufructuarius proprietatem pignorare non poteſt. ibid.1.2

Vſufructuarius à proprietario repetit, ſi quid vltra modicam impenſam impendit, vel magnam impenſam fecit. 462.1.7

Intellige vt ibid.8

Vſufructuarius, vel eius hæres non præſcribunt proprietatem. ibid.2.5

Intellige vt ibid.3

Vſufructuarius non poſſidet ciuiliter, nec merè naturaliter, nec merè ciuiliter. ibid.5

Vſufructuarius, vel is, cui relictæ ſunt operæ, ſerui alienandi poteſtatem non habet. ibid.2.1

Vſufructuarius non poteſt alienare, nec cedere vſumfructum. 463.1.2

Intellige vt ibid 3

Et concludе vt ibid.4

Vſufructuarius non tenetur ad eas impenſas, quæ perpetuam rei vtilitatem continere videntur, quin potiùs incumbunt proprietario, & factæ per vſufructuarium repeti poſſunt, dummodo ſint immodicæ. 462.1.4

Vſufructuario decedente, ſi fructus iam ſunt percepti, bene percepti cenſentur, & ad hæredem eius pertinent: nondum autem percepti, etiam maturi, & proximi perceptioni, ſpectant ad proprietarium. 461.1.4

Vſura.

Vſuræ permitti, & exigi poſſunt cauſa remunerationis. 193.1.6

Vſuræ computantur in actionem negotiorum geſtorum, ſicut in ſimiles bonæ fidei. 258.2.1

Vſurarum ſine labe licitè exigitur id, quod creditoris verè intereſt, tam ratione lucri ceſſantis, quàm damni emergentis, & quid in mutuo. 6.2.10

quoad Vſurarum reſtitutionem eadem eſt conditio poſſeſſorum bonæ, & malæ fidei. 432.2.4

Vſurarius.

Vſurarius eſt infamis, etiam quod intra modum à iure ciuili permiſſum vſuras exerceat. 238.1.4

Vſurarij improbum fœnus exercentes ſunt infames. ibid.12

Vſus.

Vſus frequentioris gratiâ dicta non reſtringunt diſpoſitionem. 112.2.7

Vſus, vſuſfructus, & habitatio differunt. 464.2.6

Vſus in parte conſeruat ius in totum. 474.2.4

Vſuſfructus.

Vſuſfructus regulariter non amittitur, nec finitur per ingreſſum Religionis, profeſſione ſequuta, ſed in monaſterium tranſit. 20.2.41

Vſuſfructus rei Eccleſiaſticæ conſtitui poteſt pacto expreſſo, vt vſufructuario mortuo proprietas conſolidata cum fructu ad Eccleſiam redeat. 15.1.31

in Vſuſfructu legitimæ filius grauari non poteſt. 395.1.21

Vſuſfructus ſeruorum. 457.2

Vſuſfructus patris non tranſit ad filium. 459.2.1

Vſuſfructus morte proprietarij non finitur, ſed durat quouſque vſufructuarius viuit. 460.3

Vſuſfructus pignori datus tandiu durabit, quandiu vſufructuarius viuit, eoque mortuo pignus extinguitur. 461.1.3

Vſuſfructus ex quacunque cauſa debeatur, fructuarius cauebit quod velit vti arbitrio boni viri. 460.1.1.2

Vſuſfructus non poteſt transferri in alium, cùm cohæreat perſonæ. 463.1.5

Nec conſtitui nouus per fructuarium, qui rei dominus non eſt. ibid.6

Contrarium. ibid.7

Componitur. ibid.8

Vſuſfructus relictus vſque ad tempus certæ ætatis, aut qualitatis, non perit illius morte, ſed cum temporis curſu. 463.2.2

Vſuſfructus relictus vſque ad tempus conditionis incertæ, finitur eueniente conditione: conditio autem ſi ſit impoſſibilis, aut non eueniat, ad vitam relictus cenſetur. ibid.3.4

Vſuſfructus, habitatio, & vſus differunt. 464.2.6

Vſuſfructus vbi per ſeruum adquiſitus, alienatio eius non tollit iam factam adquiſitionem. 465.1.1

Vſuſfructus ſeruo relictus per alienationem partis ſerui non extinguitur. ibid.2

Vſuſfructus non petendo, & perſonalis actio pro eo, ſeu pro patientia competens, ſpatio longi temporis, non minori, finitur. ibid.2.1

Non finitur minima, ſed media capitis diminutione. ibid.2.3

Amittitur ſi vſufructuarius rei mobilis olim anno, vel hodie triennio vſufructu vſus non eſt; aut rei immobilis olim biennio, & hodie decennio inter præſentes, aut vicennio inter abſentes. ibid.4

Limita vt ibid 5.6

Sublimita vt ibid 7.8.9

Vſuſfructus morte naturali vſufructuarij finitur, & cum proprietate conſolidatur. 466.1.12

Finitur maxima, & media capitis diminutione vſufructuarij. ibid.13

Mutatione rei extinguitur, & cum proprietate conſolidatur. ibid.14

Vſuſfructus computatur inter immobilia. ibid.16

Vſuſfructus filiofamilias vel ſeruo alieno relictus acquiritur patri & domino, qui moriente filio, aut ſeruo reſides apud patrem & dominum. ibid.2.1.2

in Vſufructu perdendo mors vſufructuarij attenditur. 459.2.2

Vterinus.

Vterini querelantes teſtamentum non audiuntur. 408.1.40

Vtile.

Vtile quàm ſit in principio cuiuſque rei inuocare Nomen Domini. 1.2.5

Vtilitas.